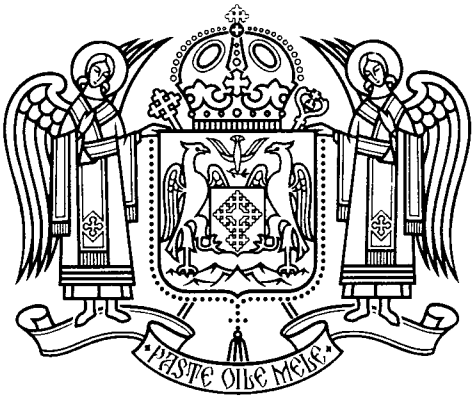
PI-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

ANUL OMAGIAL
SFÂNTUL VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE
(1504-2004)

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXII, Nr. 5-8, MAI – AUGUST, 2004

CĂRŢI APĂRUTE

LA EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediţie Jubiliară a Sfântului Sinod. Versiune diortosită după Septuaginta. Redactată şi adnotată de I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului

Pe treptele slujirii creştine, vol. XV
† TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Sfânta Evanghelie

Apostolul

Liturghierul

Sfânta Liturghie în cântare omofonă

Mineiul pe luna Iulie

Mineiul pe luna August

Mineiul pe luna Noiembrie

Mineiul pe luna Decembrie

Cateheze,
de Sfântul Chiril al Ierusalimului

Omilii şi Cuvântări,
de Sfântul Vasile cel Mare

Sfânta Treime sau La început a fost iubirea,
de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae

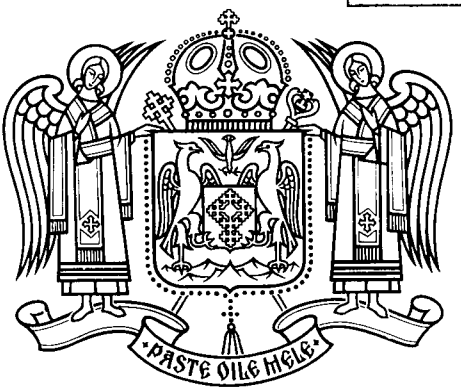
Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică,
de Pr. prof. dr. Nicolae N. Necula

Studii de Teologie Patristică,
de Arhid. prof. dr. Constantin Voicu

Minunile Mântuitorului Iisus Hristos,
de Arhiepiscopul Dmitri

Ancoraţi în Dumnezeu. Viaţa, arta şi gândirea monahală în Sfântul Munte Athos,
de Constantine Cavarnos

INV. 14.129.
MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI BUCOVINEI
BIBLIOTECA ECUMENICĂ
"DUMITRU STANILOAE"
COTA: P I - 4 primet

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

DONATĂ DE
Parohia „Sf. Ioan Gură de Aur" - Iaşi
ANUL 2005
CONFIRMĂ + DANIEL

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXII, Nr. 5-8, MAI – AUGUST, 2004
BUCUREŞTI

COMITETUL DE REDACŢIE:

Preşedinte: *Prea Fericitul Părinte T E O C T I S T, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri: *P. S. SEBASTIAN ILFOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor; P S. CALINIC BOTOŞĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor; P. S. GURIE GORJANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactori: *Pr. CONSTANTIN DRĂGUŞIN*
Pr. EUGEN MORARU

COLABORATORI:

Înalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi, Prea Sfinţiţii Episcopi, Profesorii Facultăţilor de teologie, ai Seminariilor teologice şi ai Şcolilor de cântăreţi bisericeşti; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali şi eparhiali, protopopi, preoţi, candidaţi la titlul de doctor în teologie ş.a.

ANUL OMAGIAL
SFÂNTUL VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE (1504-2004)

Anul 2004 constituie un jubileu al Bisericii Ortodoxe Române şi al întregului popor român de pretutindeni, întrucât la 2 iulie se împlinesc 500 de ani de la săvârşirea din viaţă a Binecredinciosului Voievod al Moldovei Ştefan cel Mare şi Sfânt (1504-2004).

De la mutarea sa la Domnul, amintirea Voievodului Ştefan cel Mare stă vie în evlavia şi cinstirea bunilor români de pretutindeni, ca neînfricat apărător al dreptei credinţe şi ctitor de biserici, ocrotitor al Moldovei şi stâlp al credinţei creştine la porţile răsăritene ale Europei, înarmat cu platoşa credinţei în Dumnezeu, cu cea a postului şi rugăciunii şi cu multe fapte ale dragostei creştine faţă de cei sărmani şi de oştenii săi.

Pentru toate acestea şi purtând grijă de creşterea duhovnicească şi întărirea în credinţă a obştii poporului dreptmăritor, pe temeiul Aşezămintelor dumnezeieştilor Părinţi şi respectând întru totul rânduiala canonică a Sfintei noastre Biserici, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române; în şedinţa sa din 20 iunie 1992 a aprobat canonizarea Voievodului Ştefan cel Mare şi înscrierea sa în rândurile sfinţilor cu numele **"Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"**, cu cinstire în întreaga Biserică Ortodoxă Română la data de 2 iulie, ziua mutării sale la Domnul.

Spre a întâmpina cum se cuvine împlinirea a 500 de ani de la mutarea la cele veşnice a Voievodului Ştefan cel Mare şi Sfânt, încă din luna noiembrie 2003, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin hotărârea nr. 4.287 luată în şedinţa sa de lucru din 11-12 noiembrie 2003 a proclamat anul 2004 **"Anul omagial Ştefan cel Mare şi Sfânt"**, stabilind un program de acţiuni comemorative la nivelul tuturor unităţilor bisericeşti din întreaga Patriahie Română, iar prin hotărârea nr. 564 luată în şedinţa de lucru din 10 februarie 2004, a aprobat ca în ziua de miercuri, 16 iunie 2004 să aibă loc şedinţa solemnă a Sfântului Sinod şi a Adunării Naţionale Bisericeşti pentru comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt.

În aplicarea acestor hotărâri şi în temeiul prevederilor art. 22 şi 30, lit. "a" din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, ale art. 5, lit. "a" şi 59 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română privind lucrările Adunării Naţionale Bisericeşti, la convocarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist emisă sub nr. 965 din 5 mai 2004, membrii Sfântului Sinod, precum şi membrii clerici şi mireni delegaţi ai celor 24 eparhii din cuprinsul

Patriarhiei Române, s-au întrunit în cadrul şedinţei solemne a Sfântului Sinod şi a Adunării Naţionale Bisericeşti în ziua de 16 iunie 2004, la Palatul Patriarhiei din Bucureşti*.

1. Oficierea Sfintei Liturghii

Potrivit celor rânduite în şedinţa Sfântului Sinod din 15 iunie 2004, la orele 7.00, în Catedrala Patriarhală a fost săvârşită **Sfânta Liturghie** de către I.P.S. Mitropolit *Petru* al Basarabiei şi exarh al Plaiurilor, P.S. *Daniil*, Episcop-Locţiitor (administrator) al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului şi P.S. *Sebastian Ilfoveanul*, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, înconjuraţi de un sobor de preoţi şi diaconi, în prezenţa membrilor Sfântului Sinod, a membrilor clerici şi mireni ai Adunării Naţionale Bisericeşti, a numeroşi invitaţi la acest moment omagial reprezentând: Administraţia Prezidenţială, Parlamentul României, Guvernul României, Biserica Armeană, Biserica Romano-Catolică şi Biserica Greco-Catolică, Academia Română, Armata Română, Universitatea din Bucureşti, precum şi a cadrelor didactice de la instituţiile de învăţământ teologic din Bucureşti, a unor români din Basarabia şi din alte părţi ale lumii, a părinţilor consilieri patriarhali şi salariaţilor de la Administraţia Patriarhală şi de la Arhiepiscopia Bucureştilor, a stareţilor de la mânăstirile din jurul Bucureştiului precum şi a numeroşilor credincioşi aflaţi în sfântul locaş.

2. Slujba Tedeum-ului

În continuarea Sfintei Liturghii, la orele 9.30 în catedrala Patriarhală şi în prezenţa aceloraşi participanţi şi invitaţi, a fost oficiat **Tedeum-ul** pentru deschiderea lucrărilor Adunării Naţionale Bisericeşti de către soborul de preoţi şi diaconi care au săvârşit Sfânta Liturghie, în frunte cu Prea Sfinţitul *Sebastian Ilfoveanul*, Epicop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor.

La slujba Tedeum-ului pentru deschiderea lucrărilor şedinţei solemne a Sfântului Sinod şi Adunării Naţionale Bisericeşti au asistat Domnul Ion Iliescu, Preşedintele României şi Domnul Academician Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii şi Cultelor.

După oficierea *Tedeum-ului*, membrii Sfântului Sinod, ai Adunării Naţionale Bisericeşti, precum şi invitaţii au trecut în aula Palatului Patriarhiei, întâmpinând la orele 10.00 pe *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* însoţit de Domnul *Ion Iliescu*, Preşedintele României, Domnul *Valer Dorneanu*, Preşedintele Camerei Deputaţilor, *Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei*, Domnul Academician *Răzvan Theodorescu*, Ministrul Culturii şi Cultelor şi Domnul academician *Virgil Cândea*, care au luat loc în prezidiu.

La intrarea în aula Palatului Patriarhiei fiecare participant a primit o **mapă** redând portretul votiv al Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt de la Mânăstirea Dobrovăţ, jud. Iaşi, realizată la Cancelaria Sfântului Sinod şi tipărită la Tipografia Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române cu-

* Din lucrările şedinţei solemne a Sfântului Sinod şi Adunării Naţionale Bisericeşti, miercuri 16 iunie 2004 – Palatul Patriarhiei, Bucureşti.

prinzând: ***Programul*** şedinţei solemne, ***Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române*** nr. 3.841 din 19 iunie 1992 pentru canonizarea Voievodului Ştefan cel Mare, ***Tomosul Sfântului Sinod din 20 iunie 1992*** pentru proclamarea canonizării Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, ***Troparul, Condacul şi sinaxarul*** Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, aprobate de Sfântul Sinod, ***Studiul "La 475 de ani de la trecerea din viaţă a Voievodului Ştefan cel Mare (2 iulie 1979)"***, publicat în Revista *"Mitropolia Moldovei şi Sucevei"*, Anul LV (1979), nr. 7-8, p. 492-499, de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la vremea păstoririi ca Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei.

3. Deschiderea şedinţei solemne
Prezentarea emisiunii filatelice "Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"

Introducând lucrările şedinţei solemne pentru comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist constată prezenţa statutară a membrilor Sfântului Sinod şi Adunării Naţionale Bisericeşti şi declară deschise lucrările, anunţând că desfăşurarea acesteia se va face potrivit programului anunţat şi difuzat fiecărui participant.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că *"avem bucuria ca în deschiderea acestui moment solemn pe care îl închinăm Sfântului Voievod Ştefan cel Mare să prezentăm în premieră, în cadrul lucrărilor Sfântului Sinod şi ale Adunării Naţionale Bisericeşti,* ***emisiunea filatelică "Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"****, realizare artistică de excepţie a ROMFILATELIA, reprezentând rodul colaborării cu Patriarhia Română, amintindu-vă cu acest prilej că ROMFILATELIA, prin emisiunile filatelice lansate în trecut a consemnat şi a făcut să intre în conştiinţa lumii şi alte momente semnificative din viaţa şi activitatea Bisericii noastre din ultimii 14 ani".*

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe **Doamna Cristina Popescu, Directorul General al ROMFILATELIA,** să prezinte această emisiune filatelică.

În scurta prezentare a ***emisiunii filatelice "Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"***, Directorul General al ROMFILATELIA exprimă *"mulţumiri deosebite Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru această ocazie unică şi inedită în viaţa instituţiei pe care o conduce, de a prezenta o emisiune filatelică jubiliară într-un cadru atât de solemn şi elevat care a reunit pe reprezentanţii de vârf ai Bisericii Ortodoxe Române – membrii Sfântului Sinod şi ai Adunării Naţionale Bisericeşti, ai altor Biserici creştine din România, cu participarea Preşedintelui României, a Preşedintelui Camerei Deputaţilor, a unor miniştri şi a unor distinşi membri ai Academiei Române"*, după care invită pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să dezvelească panoul filatelic.

În aplauzele sălii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoţit de Doamna Cristina Popescu, Directorul General al ROMFILATELIA, dezveleşte panoul filatelic redând componentele *emisiunii filatelice "Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"* şi anume 2 coliţe filatelice intitulate *"Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"* reprezentând *prima*: Mânăstirea Putna, Chipul Vo-

ievodului cu anii de domnie şi Cetatea Neamţului, *a doua*: Chipul votiv al Voievodului de la Mânăstirea Dobrovăţ, jud. Iaşi, Cetatea Sucevei şi Chipul Voievodului de pe Epitaful Mariei de Mangop de la Putna, precum şi două plicuri cu valoare artistică şi filatelică.

După acest moment, Doamna Cristina Popescu, Directorul General al ROMFILATELIA, înmânează câte o mapă cu emisiunea filatelică *"Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"*, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Domnului Ion Iliescu, Preşedintele României, Domnului Valer Dorneanu, Preşedintele Camerei Deputaţilor, Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, Domnului Academician Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii şi Cultelor, şi Domnului Academician Virgil Cândea, aflaţi în prezidiu, alţi invitaţi de marcă şi membrii ai Sfântului Sinod primind această mapă din partea Secretariatului Sfântului Sinod.

4. Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist

Potrivit programului, adresându-se membrilor Sfântului Sinod şi ai Adunării Naţionale Bisericeşti, precum şi distinşilor participanţi la şedinţa solemnă, **Prea Fericitul Părinte Preşedinte rosteşte următorul cuvânt de deschidere**:

Domnule Preşedinte al României,
Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,
Domnule Preşedinte al Camerei Deputaţilor,
Domnule Ministru al Culturii şi Cultelor,
Onoraţi membri ai Adunării Naţionale Bisericeşti, Prea Cucernici Părinţi şi iubiţi fraţi,

"Cu aleasă evlavie şi cu inimi curate să cinstim faptele măreţe ale Sfântului Voievod Ştefan cel Mare" (din slujba Vecerniei).

"Nu ne dăm seama îndeajuns de însufleţirea cu care întreaga suflare românească, atât din ţară, cât şi de peste hotare, întâmpină împlinirea unei jumătăţi de mileniu de la trecerea la cele veşnice a Domnitorului Moldovei Ştefan cel Mare, acum şi Sfânt, care a strălucit ca un luceafăr pe bolta istoriei noastre naţionale. Se cuvine să ne considerăm privilegiaţi că, de dincolo de cele vremelnice, de dincolo de evenimentele fragile şi nestătătoare care năvălesc existenţa noastră ca popor şi ţară, suntem iubiţi, cercetaţi, călăuziţi şi luminaţi de mari luceferi ai culturii, de eroi ai credinţei, de jertfelnici apărători ai neamului nostru românesc. Dacă Mihai Viteazul, la 1600, a deschis pentru prima oară uşile istoriei noastre către împlinirea năzuinţelor mai vechi de unitate naţională şi statală ale românilor, aproape cu un secol mai devreme, înaintaşul său, Domnitorul Moldovei, Ştefan cel Mare, iubitor de ţară şi de neam, dătător de legi şi păstrător de datini, de dreptate şi libertate, şi-a pus în joc întreaga sa viaţă, în deceniile în care a domnit, ca să apere demnitatea noastră naţională, dând pildă de înţelepciune, de eroism şi de păstrare a credinţei în faţa marilor puteri ale vremii, lăsându-ne o zestre sacră, care şi astăzi atrage lumea, pe iubitorii de cultură şi de istorie românească.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a răspuns cererilor repetate şi îndelungate ale credincioşilor din ţară şi de peste hotare ca acest mare domnitor să nu rămână înscris numai în rândul strălucitilor viteji ai neamului şi strategi ai lumii, ci să fie cinstit şi rânduit în cetele sfinţilor. Începându-se de îndată studii şi cercetări aprofundate şi minuţioase asupra vieţii şi faptelor creştine ale măritului domnitor al Ţării Moldovei, potrivit rânduielilor Ortodoxiei, a fost proclamat ca sfânt la 20 iunie 1992. În acea zi memorabilă, ierarhii Sfântului Sinod, reprezentanţii clerului şi credincioşilor Bisericii noastre din ţară, din Basarabia şi Bucovina, întâmpinaţi de elevi şi studenţi cu spice de grâu în mâini, în prezenţa reprezentanţilor forurilor de stat, au coborât colina aceasta şi s-au îndreptat în procesiune solemnă spre biserica Sfântul Spiridon Nou, paraclis patriarhal, unde, la Sfânta Liturghie, s-a citit Tomosul Sfântului Sinod, s-au sfinţit icoanele şi a fost anunţată canonizarea domnitorului Ştefan cel Mare şi a unui număr de martiri şi mărturisitori ai credinţei, de voievozi, ierarhi şi cuvioşi din neamul nostru. De atunci pe aceştia, avându-i în frunte pe Ştefan cel Mare, pe duhovnicul şi rugătorul său de taină, Daniil Sihastrul, şi pe domnitorul Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi, întreaga Biserică Ortodoxă Română îi sărbătoreşte, comunicând numele lor tuturor Bisericilor Ortodoxe surori. Ziua de sărbătorire a Domnitorului Ştefan cel Mare şi Sfânt este trecută în calendar la 2 iulie. Lui şi celorlaţi sfinţi li s-au închinat imne, cântări şi o literatură aghiografică foarte bogată.

Despre toate acestea vom avea prilejul să meditäm cu inima şi cu sufletul nostru la acest popas luminos, popas odihnitor, care să ne dea aerul proaspăt de a continua în istorie drumul întrezărit de Sfântul Voievod Ştefan cel Mare, devenind el, astfel, nu numai un erou naţional, ci şi de talie europeană, învrednicindu-se a adeveri ceea ce s-a spus la adresa sa în istorie, fiind numit: **atlet al lui Hristos** (Papa Sixt al IV-lea), apărător al creştinătăţii şi al Europei. În atmosferă de sfântă sărbătoare, avem bucuria de a asculta expuneri ce vor avea darul de a ne îndestula dorul din bogăţia istoriei noastre, spre a simţi în suflet şi în inimă smerenia îngenuncherii lui Ştefan cel Mare înaintea icoanei Maicii Domnului şi spre a-i privi chipul aureolat, mărturie a credinţei şi vredniciei sale în faţa lumii şi în faţa lui Dumnezeu.

În aceste simţăminte deschid sesiunea solemnă a Sfântului Sinod şi a Adunării Naţionale Bisericeşti consacrată comemorării Sfântului Voievod Ştefan cel Mare la împlinirea a 500 de ani de la trecerea sa la cele veşnice. Întreaga sa strădanie din cei patruzeci şi şapte de ani de domnie rămâne pentru noi toţi pildă unică despre cum trebuie să gândim şi să lucrăm pe drumul pe care ne aflăm, spre a fi alături şi împreună cu popoarele europene, un drum de nădejde vie în crearea unor condiţii mai prospere de viaţă, mai rodnice în prosperitatea economică, dar, în acelaşi timp, şi mai aproape de rădăcinile credinţei predicate de Mântuitorul Iisus Hristos şi trăită de eroii şi sfinţii neamului nostru românesc".

5. Prezentarea alocuţiunilor şi conferinţele cuprinse în programul şedinţei solemne

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, exprimă *"bucuria că şedinţa solemnă a Sfântului Sinod şi a Adunării Naţionale Bisericeşti pentru comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Binecredinciosului*

Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, una dintre puţinele manifestări dedicate acestui eveniment ce se organizează în Capitala României, a reuşit să polarizeze cele mai înalte foruri de stat, academice şi ale vieţii publice din România".

În acest context, la invitaţia Prea Fericitului Părinte Patriarh, **Dl. Ion Iliescu, Preşedintele României, prezintă următoarea alocuţiune**:

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Onoraţi membri ai Sfântului Sinod şi ai Adunării Naţionale Bisericeşti,
Distinşi invitaţi,

"Se împlinesc cinci secole de când poporul român venerează în Ştefan cel Mare – ale cărui fapte au marcat istoria întregii românimi contemporane lui, ca şi pe a celei din vremurile care au urmat – cea mai înaltă şi cea mai deplină întruchipare a idealului său de om de stat, de conducător al neamului.

Ştefan cel Mare a fost, neîndoielnic, cel mai vajnic apărător al hotarelor şi pământului Moldovei, şi prin asta al hotarelor întregii lumi creştine, în faţa unei ameninţări fără precedent prin amploarea şi gravitatea consecinţelor sale. Dar amintirea i-a rămas vie în inimile celor mulţi, mai presus de toate, prin strădania sa fără odihnă pentru buna rânduială din cuprinsul acestor hotare, întemeiată pe dreptate şi pe grija pentru cei năpăstuiţi şi apăsaţi de cei puternici şi nedrepţi.

Mulţimea i-a simţit dragostea revărsată peste ţară şi pentru cei mulţi şi de aceea, mai presus de genialul militar şi diplomat, elogiat de contemporani şi de cronicari, a văzut în el suprema expresie a părintelui iubit. Şi l-au numit "Sfântul Ştefan Vodă", cu cinci veacuri înainte ca Biserica să-l canonizeze potrivit regulilor sale.

Dacă Grigore Ureche pomenea şi omeneştile scăderi ale omului, tot el ne dădea explicaţia atitudinii populare: **"Iară pe Ştefan Vodă l-au îngropat ţara cu multă jale şi plângere în mânăstire la Putna, care era de domn zidită. Atâta jale era, de plângea ca după un părinte al său"**. Despre nici un alt conducător al românilor nu s-au mai rostit şi nu s-au mai scris asemenea cuvinte. Poate doar o singură dată s-a mai putut vedea ceva asemănător: atunci când au fost aduse în ţară osemintele lui Alexandru Ioan Cuza.

Tocmai de aceea, de o jumătate de mileniu, Ştefan cel Mare şi Sfânt continuă să fie viu în sufletul neamului nostru. Acum, după cinci secole în care a străbătut o istorie foarte dificilă putem afirma că poporul român s-a dovedit vrednic de moştenirea marelui domnitor. Căci oricât de multe au fost scăderile oamenilor ce s-au perindat pe scena acestei istorii, oricât de mari au fost unele greşeli ale lor, a existat mereu ceva ce s-a ridicat mai presus de toate acestea. Niciodată – până la Mihai Viteazul – vitregiile istoriei şi propriile slăbiciuni omeneşti n-au ajuns să covârşească bogăţia, frumuseţea şi puterea sufletului naţional la plămădirea şi călirea căruia nici un alt conducător al românilor n-a contribuit în aceeaşi măsură ca Ştefan Vodă.

Prăznuirea celui trecut în veşnicie acum 500 de ani trebuie să ne aducă aminte de această realitate, deoarece dacă este ceva de care avem mai mare nevoie în ceasul de faţă este încrederea în noi înşine, în destinul nostru istoric, pe care pentru prima oară l-am putut citi cu claritate în filele scrise de Ştefan Vodă în cronica neamului. Comemorarea lui Ştefan cel Mare ne obligă să privim cu toţii

în zarea acestor cinci veacuri, şi să luăm act de câtă strădanie, de câtă jertfă, de cât devotament şi de câtă iubire de acest popor au putut da dovadă înaintaşii, pentru ca această naţiune să rămână în fiinţă, să biruie încercările şi să înainteze peste toate piedicile şi greutăţile.

Aceasta este măreţia istoriei noastre, simbolizată ca nimeni altul de către Ştefan cel Mare, şi ea se cere transmisă sufletului şi minţii noilor generaţii, dacă dorim să facem din ele continuatorii de mâine ai celor de până acum.

Însăşi ceremonia de astăzi întăreşte aceste cuvinte. Doar cu un secol în urmă, în 1904, când s-au împlinit patru sute de ani de la trecerea în veşnicie a marelui domn, România de atunci nu şi-a putut îngădui o manifestare asemănătoare cu a noastră. Două imperii ce păreau fără de moarte şi proiectau peste harta României umbra lor imensă trebuiau menajate în acest mod, şi tocmai de aceea evenimentul ce ne reuneşte pe toţi, azi, în incinta Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române dobândeşte o semnificaţie aparte, şi ne revelează condiţia istorică a României de acum, ieşită din ceea ce Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I califica drept o minune dumnezeiască, adică Revoluţia din Decembrie 1989.

Îmi îngădui să spun, aici, că în contextul schimbărilor profunde generate de Revoluţia din Decembrie se înscrie şi regăsirea de către Biserica Ortodoxă Română a locului ce-l ocupă în sufletul covârşitoarei majorităţi a românilor. Pe acest loc a înălţat-o, cu peste cinci secole în urmă, cel ce şi-a făcut din zecile sale de ctitorii adevărate cetăţi ale dăinuirii neamului, la fel de hotărâtoare în strategia sa, ca şi cetăţile de piatră ce înconjurau ţara. Şi, dacă pe acestea din urmă sultanii i-au putut obliga pe urmaşi să le dărâme spre a lăsa ţara fără apărare, pe cele dintâi nu le-au putut înfrânge nici voinţa potrivnică a oamenilor, nici timpul, nici vitregiile naturii. Ele dau seamă şi azi de o anumită concepţie şi strategie a dăinuirii, prin care Ştefan cel Mare a lăsat tuturor urmaşilor din **"amândouă Valahiile"** supremul său testament, pecetluit şi certificat cu toată viaţa sa, şi anume credinţa în puterea celui ce are de partea sa **dreptatea** şi **omenia**, ca supreme valori în raporturile dintre oameni. Era o lecţie unică la data aceea într-o Europă ce se arăta tot mai sceptică faţă de aceste temeiuri, pe care s-au păstrat, totuşi, datorită Bisericii noastre, fiinţa şi durata naţiunii române. Vă mulţumesc".

Mulţumind Domnului Preşedinte Ion Iliescu pentru alocuţiunea prezentată şi subliniată prin aplauzele asistenţei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că, *"după ce în luna noiembrie 2003, Sfântul nostru Sinod a proclamat anul 2004* ***Anul Omagial Ştefan cel Mare şi Sfânt*** *şi a stabilit programul cadru al manifestărilor bisericeşti pentru comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, în luna februarie 2004 a hotărât ca la prezenta sedinţă solemnă a Sfântului Sinod şi a Adunării Naţionale Bisericeşti, un ierarh şi un academician membru mirean al Adunării să prezinte câte o conferinţă pentru a sublinia acest moment spiritual şi istoric din viaţa poporului român".*

De aceea, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, **Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei prezintă conferinţa** cu

titlul *"Luptător jertfelnic și ctitor darnic. Lucrarea harului în viața Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt"*:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Președinte al României,
Distinși colegi din Sfântul Sinod și onorați membri ai Adunării Naționale Bisericești,

"Despre Ștefan cel Mare și Sfânt s-a scris în cronici și studii de istorie, s-a vorbit în legende și în evlavie populară. De la canonizarea sa în 1992, el a intrat în calendarul și cultul ortodox. Ca atare, acum este necesară aprofundarea teologică și spirituală a conținutului troparului său în care el este prezentat ca **"apărător neînfricat al credinței și patriei strămune, mare ctitor de locașuri sfinte"**. Cu alte cuvinte, Ștefan cel Mare și Sfânt este recunoscut ca vas ales al lucrării harului lui Dumnezeu în el, pentru binele Bisericii lui Hristos.

De aceea, în cele ce urmează vom scoate în evidență câteva aspecte ale acestei lucrări, acum la ceas de pomenire solemnă a memoriei sale.

a) **Comoara din vasul de argilă**. Anul omagial Ștefan cel Mare și Sfânt, prilejuit de împlinirea a 500 de ani de la trecerea la cele veșnice și a 12 ani de la canonizarea de către Biserica Ortodoxă Română a celui mai strălucit și popular dintre voievozii și domnitorii poporului român, este nu numai un popas de reculegere și de recunoștință ci și un imbold de înnoire spirituală și de lucrare misionară creștină, atât pentru clerici, cât și pentru mireni.

Întrucât Ștefan cel Mare și Sfânt prin credința și vitejia, prin inteligența și dăruirea sa, rămâne – așa după cum spunea Nicolae Iorga – **cea mai curată icoană a sufletului poporului român**, cinstirea sau omagierea lui este deodată un act de cult și de cultură, de dreptate și de demnitate pentru conștiința românilor de pretutindeni și pentru credința creștină vie.

Ștefan cel Mare și Sfânt a rămas o lumină în istorie pentru că a trăit intens istoria ca luptă motivată de credință puternică și de idealuri nobile. El a perceput istoria atât ca zbucium al patimilor omenești individuale și colective, cât și ca loc și lucrare a harului dumnezeiesc. Asocierea dintre multele războaie pe care le-a purtat și multele biserici și mănăstiri pe care el le-a ctitorit sau ajutat este dovada cea mai grăitoare a acestei experiențe complexe și intense.

Când Biserica trece în rândurile sfinților persoane umane care au luminat pe alții prin credința și faptele lor ea nu cinstește natura umană în stare de autosuficiență sau realizare de sine prin sine, ci ea cinstește lucrarea harului lui Dumnezeu în oameni. Când omul cooperează cu harul divin, îl cere în rugăciune și-l arată în mulțumire harnică și darnică, în fapte de dreptate și milostenie, credința se transformă din convingere a minții în comuniune a inimii, pocăința devinde biruință asupra păcatului, iar iertarea devine ridicare spre faptă bună.

În percepția poporului și a cronicarilor români și străini, multele biruințe ale lui Ștefan cel Mare și Sfânt (din 36 de războaie a pierdut doar 2) nu se explică în exclusivitate prin inteligența și talentul militar al domnitorului, ci mai ales prin ajutorul lui Dumnezeu.

In acest sens, Ştefan cel Mare a fost numit şi **svetâi**, adică Sfânt, pentru că a fost recunoscut ca "purtător de biruinţă"; Biruinţa venea de la Dumnezeu, dar Binecredinciosul voievod era sfetnicul şi sfeşnicul care purta această biruinţă.

Ştefan cel Mare şi Sfânt nu a socotit multele sale victorii ca fiind în primul rând meritul său, ci ajutorul de la Dumnezeu. Prin aceasta el are o experienţă a harului asemănătoare cu cea a marelui convertit şi misionar Sfântul Apostol Pavel care zice: **"Şi avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că puterea covârşitoare este a lui Dumnezeu şi nu de la noi"** (II Cor. 4, 7).

Prin pocăinţă şi smerenie luptătorul credincios vede lutul ca fragilitate sau finitudine a naturii umane, iar prin iubire de Dumnezeu şi speranţă el vede tăria, nemărginirea şi noutatea harului.

b) **Violenţa războaielor şi pacea mânăstirilor**. Ştefan cel Mare şi Sfânt a crescut într-o Moldovă tulburată timp de un sfert de veac de luptă pentru putere între descendenţii bunicului său Alexandru cel Bun. Astfel, ca să scape cu viaţă el şi părinţii lui, Bogdan al II-lea şi Doamna Oltea, au trăit mai mulţi ani în pribegie în Ţara Românească şi în Transilvania.

Apoi, tânărul Ştefan este din nou încercat când tatăl său ajuns domnitor al Moldovei, după câţiva ani de domnie este ucis de către fratele său vitreg, Petru Aron. Durerea şi tulburarea creată de moartea tragică a tatălui său le trăieşte din nou în pribegie.

Ajunge el însuşi Domn al Moldovei în Joia Mare a anului 1457, în urma bătăliilor de la Doljeşti şi Orbic, când învinge pe Petru Aron.

Dar când încetează în Moldova luptele interne pentru domnie, încep năvălirile dinafară ale turcilor şi tătarilor, ungurilor şi polonilor, astfel că în lunga sa domnie de 47 de ani, puţini au fost anii de pace, fără război şi fără primejdie. Tulburarea pricinuită de lăcomia năvălitorilor sau de dorinţa lor de stăpânire asupra Moldovei l-a făcut să stea mereu în starea de priveghere şi de jertfă, de pregătire de luptă şi de apărare a ţării şi a credinţei strămoşeşti, de apărare a Moldovei şi a Europei creştine.

De unde atâta putere de jertfă? Din credinţa primită în familie şi în Biserică. Este semnificativ faptul că, potrivit tradiţiei, atât mama lui Ştefan cel Mare, Doamna Oltea, devenită mai târziu maică de mânăstire cu numele de Maria, cât şi duhovnicul său Cuviosul Daniil Sihastru îl îndeamnă, părinteşte pe Voievod nu la resemnare, ci la luptă jertfelnică, având credinţă puternică şi nădejde tare în ajutorul lui Dumnezeu. Îndemnul şi binecuvântarea lor s-a transformat în biruinţă. De aceea, Ştefan a ştiut să ceară ajutorul lui Dumnezeu şi al Sfinţilor Lui (Maica Domnului, Sf. Gheorghe, Sf. Procopie, Sf. Dimitrie, Sf. Ioan Botezătorul etc.) prin post şi rugăciune, iar apoi să înalţe rugăciuni de mulţumire lui Dumnezeu, prin înălţarea de biserici şi mânăstiri pe care el le numeşte hram şi rugă, ele fiind cruci zidite în formă de lumânări de Înviere în faţa veşnicului Dumnezeu, Domnul istoriei şi al vieţii noastre.

Fiindcă a trăit experienţa harului divin în luptă jertfelnică, Ştefan al Moldovei ştia că din Cruce izvorăşte puterea Învierii, iar biruinţa naşte recunoştinţă.

În această privinţă, Letopiseţul anonim al Ţării Moldovei relatează că după biruinţa lui asupra năvălitorilor polonezi la Codrii Cosminului **însuşi domnul**

Ştefan voievod a slobozit toată oastea sa, pe fiecare la ale sale, şi aşa a poruncit tuturor vitejilor şi boierilor săi, să se adune în ziua Sfântului Nicolae, în târgul numit Hârlău. Deci, s-au adunat toţi în acea zi. Şi acolo, atunci, domnul Ştefan voievod a făcut mare ospăţ tuturor boierilor săi, de la mare până la mic şi atunci a instituit mulţi viteji şi i-a dăruit atunci cu daruri scumpe, fiecare după vrednicia sa. Şi i-a slobozit la ale lor şi i-a învăţat să laude şi să binecuvânteze pe Dumnezeu cel Preaînalt pentru cele ce le-au fost dăruite, pentru că toate biruinţele sunt de la Dumnezeu.

Mănăstirile şi bisericile, 44 la număr după cronicarul Grigore Ureche, închinate Domnului nostru Iisus Hristos ca aceea de la Neamţ sau Maicii Domnului ca aceea de la Putna, Sfintei Cruci, Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil, Sfântului Ioan Botezătorul,Sfântului Gheorghe, Sfântului Dumitru, Sfântului Procopie, Sfântului Nicolae ş.a. sunt deodată acte de recunoştinţă, de trăire euharistică şi izvor de pace sufletească, de sfinţenie şi speranţă într-o lume tulburată de păcat şi de moarte.

Pisania bisericii de la Mănăstirea Războieni (1496) este o mărturie de smerenie a Domnitorului. Între altele citim acolo **cu voia lui Dumnezeu fură biruiţi creştinii de către păgâni**, iar în altă parte Domnitorul mărturisea cu pocăinţă: **Eu şi Curtea mea am făcut ce mi-a stat în putinţă, şi s-a întâmplat ce ştiţi. Pe care lucru îl socot că a fost voia lui Dumnezeu ca să mă pedepsească pentru păcatele mele, şi lăudat să fie numele Lui**[1].

Pisania bisericii Înălţarea Domnului de la Mănăstirea Neamţ conţine o frumoasă rugăciune: **Doamne Hristoase, primeşte casa aceasta, pe care am zidit-o cu ajutorul Tău, întru slava şi cinstea sfintei şi slăvitei Tale Înălţări de la pământ la cer; şi Tu stăpâne, acoperă-ne cu mila Ta de acum şi până în veac.**

c) **Trădarea unor boieri şi fidelitatea oamenilor din popor**. La urcarea sa pe tron în 14 aprilie 1457, Ştefan cel Mare şi Sfânt a găsit Moldova slăbită de lupte interne pentru domnie şi multă anarhie. Autoritatea Domnitorului era slăbită, iar unii boieri se preocupau mai mult de interese şi câştig personal decât de binele ţării şi al poporului. Era nevoie de multă dreptate şi unitate în ţară, de înnoire şi organizare socială. De aceea, Ştefan cel Mare şi Sfânt începe să se sprijine mai mult pe popor şi pe Biserică, decât pe marii boieri dornici de privilegii, dar mai puţin capabili de jertfă pentru ţară. Unii dintre aceştia unelteau pe ascuns împotriva Domnitorului, împreună cu puteri străine care voiau să domine Moldova, ca de pildă Isaia vornicul, cumnatul lui Ştefan, paharnicul Negrilă şi stolnicul Alexa.

Ca urmare, în anul 1471, ei au fost pedepsiţi pentru trădare prin decapitare. Dreptatea voievodului era aspră pentru trădători, dar mila şi dărnicia sa erau generoase pentru iubitorii de credinţă şi ţară. Astfel, Ştefan cel Mare şi Sfânt a ridicat în rang de boier o mulţime de luptători viteji şi jertfelnici şi a ajutat o mulţime de oameni săraci.

Pentru aceasta poporul îl iubea, iar la moartea sa l-a plâns cu multă jale pentru că a lăsat mult bine în urma lui, cum scrie cronicarul: **iar pe Ştefan Vodă l-a îngropat ţara cu multă jale şi plângere în mănăstire în Putna care era de**

1. N. Iorga, *Istoria lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti, 1904, p. 179.

dânsul zidită. Atâta jale era de plângeau toţi ca după un părinte al său, căci cunoaşteau toţi că s-a scăpat (păgubit n.n.) de mult bine şi multă apărătură[2].

Harul lui Dumnezeu lucrează în lume adevărul şi dreptatea, libertatea şi iubirea de oameni. De aceea, asemenea profeţilor, care erau promotori ai dreptăţii şi vieţii sociale sănătoase, Domnitorul avea datoria de a judeca după dreptate şi de a apăra demnitatea umană umilită de lăcomie şi dispreţ. Despre aceasta notează cronicarul polonez I. Dlugosz: **Prin asprimea şi dreptatea sa, nelăsând nici o crimă nepedepsită îi făcu pe aceştia (moldoveni) plecaţi ascultători întru toate de poruncile lui**[3]. În lupta sa socială Ştefan cel Mare şi Sfânt a fost înţeles şi ajutat de Biserică. Daniile pe care el le făcea Bisericii aveau şi scop social-caritativ, mănăstirile fiind şi lăcaşuri de cultură şi de filantropie. S-a constatat pe dreptate că: **Biserica nu prezenta o forţă economică şi nu putea concura cu boierimea mare şi influenţa ei politică**. De aceea **înzestrarea mănăstirilor şi bisericilor cu toate cele trebuincioase lor intra în preocuparea constantă a domnului**[4].

d) **Credinţă ortodoxă şi cooperare creştină europeană**. Ca fiu al Bisericii şi mare binefăcător al ei, Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt a apărat credinţa creştină ortodoxă a poporului său în faţa islamului în expansiune, dar şi în faţa prozelitismului creştin occidental.

În acelaşi timp, el avea respect faţă de creştinătatea apuseană şi făcea apel la Papa pentru sprijin în lupta antiotomană. Iar Papa Sixt al IV-lea recunoaştea vitejia şi meritele sale în apărarea întregii Europe creştine, numindu-l **atletul credinţei creştine**. Fidelitatea certă şi constantă faţă de propria sa tradiţie ortodoxă, dar şi respectul său faţă de alţi creştini şi chiar faţă de religia islamică, arată că adevărata credinţă îl umanizează pe om, îl face paşnic şi capabil de dialog şi cooperare, nu-l fanatizează. Ca fiu al Bisericii Ortodoxe, Ştefan cel Mare şi Sfânt ajută mănăstiri din Muntele Athos: Zografu, Grigoriu, Vatopedu, Costamonitu, Sf. Pavel ş.a. De asemenea, el are relaţii culturale cu alte Biserici Ortodoxe, ca de pildă, cu Arhiepiscopia de Ohrida, cu Kievul şi Moscova, cu Serbia, cu ortodocşii din Pocuţia. În mod deosebit, însă, el este preocupat de relaţiile cu fraţii ortodocşi de acelaşi neam din celelalte provincii româneşti: Valahia şi Transilvania unde înfiinţează episcopia ortodoxă a Vadului şi construieşte două biserici: la Vad şi Feleac; iar în Ţara Românească, o biserică la Râmnicu Sărat[5].

Prin toate aceste lucrări de sprijinire a vieţii şi misiunii Bisericii, Ştefan cel Mare şi Sfânt se dovedeşte a fi un fiu şi un misionar al bisericii. Astfel titlurile sale de **binecredincios** şi **de Hristos iubitor** menţionate în pisaniile bisericilor pe

2. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei.*

3. I. Dlugosz, *Historia Poloniae*, vol. II., ed. Lipsiae, 1712, citat la Alexandru Boldur, *Biserica în timpul lui Ştefan cel Mare*, în volumul colectiv *Biserica. O lecţie de istorie*, M-rea Putna, 2004, p. 101.

4. Alexandru Boldur, *art. cit.*, p. 99.

5. Vezi Preot Paul Mihail, *Relaţiile externe bisericeşti ale lui Ştefan cel Mare*, în volumul: *Biserica. O lecţie de istorie*, M-rea Putna, p. 166-182 şi Alexandru Găină, *Legături bisericeşti şi culturale între Transilvania şi Moldova pe timpul lui Ştefan cel Mare 1457-1504*, în volumul: *Biserica. O lecţie de istorie*, M-rea Putna, p. 183-196.

care le-a ctitorit au acoperire în faptele sale de apărare a credinţei şi dărniciei faţă de Biserică.

e) **Crucea vieţii pământeşti şi bucuria odihnei Învierii**. Crescut de familie şi format de Biserică în tradiţia sfântă a cinstirii memoriei şi a mormintelor predecesorilor săi, Ştefan cel Mare şi Sfânt nu se teme de răul din lume şi de moarte, pentru că iubeşte şi slujeşte pe Hristos Biruitorul iadului şi al morţii. De aceea, slăvitul Voievod are o putere deosebită de a înfrunta moartea în atâtea războaie, dar şi de a se pregăti pentru moarte încă din anii de început ai domniei sale, ctitorind mănăstirea Putna (între anii 1466-1469) ca loc de înmormântare a sa.

Mai mult, aproape toate bisericile şi mănăstirile pe care le-a ctitorit spre a-i mulţumi lui Dumnezeu pentru ajutorul primit de la El poartă pisanii oarecum testamentare: ca el şi familia să fie pomeniţi în rugăciuni în timpul vieţii pământeşti şi după mutarea lor la cele veşnice.

Este impresionant modul atent şi minuţios în care Ştefan cel Mare şi Sfânt se îngrijeşte de rugăciunile pe care trebuie să le facă monahii din mănăstirile ctitorite de el sau ajutate de el.

Un exemplu în acest sens este testamentul-pomelnic de la Mănăstirea Zografu din Sf. Munte Athos. Astfel, după ce enumeră pomenirile zilnice şi săptămânale, el adaugă: **Acestea să ni se cânte până ce vom fi în viaţă. Iar după trecerea anilor noştri şi după sfârşitul vieţii noastre, în anul întâi să ni se facă şi să ni se cânte sfântul prohod, de către sobor; apoi slujbele de ziua a treia, a noua, a douăzecea, a patruzecea, de o jumătate de an şi de un an. Iar după trecerea unui an, să ni se cânte într-o zi din an, de către sobor, pentru mântuirea sufletului; seara parastas cu colivă şi băutură, iar dimineaţa sfânta liturghie cu colivă; iar la prânz băutură, spre mângâierea fraţilor. Aceasta să rămâie aşa, câtă vreme va sta şi sfânta mănăstire** [6].

Ştefan cel Mare şi Sfânt şi-a ales ca loc de veci mănăstirea şi a fost mereu preocupat să fie pomenit în rugăciuni, pentru că a cunoscut personal puterea şi binefacerea rugăciunii pentru viaţa omului pe pământ şi pentru viaţa sufletului dincolo de mormânt.

Prin toate ctitoriile închinate lui Dumnezeu şi sfinţilor Lui, Ştefan cel Mare şi Sfânt îşi pregătea, în duh de pocăinţă şi rugăciune, apropierea de lumina neînserată şi bucuria neştirbită a comuniunii sfinţilor.

Pentru multele rugăciuni pe care le cerea de la alţii pentru el, Dumnezeu l-a învrednicit ca Sfânta Biserică a neamului său să-l treacă în calendarul ei, al sfinţilor rugători pentru toţi oamenii. Cel ce a cerut ajutorul sfinţilor şi a căutat comuniunea cu ei prin rugăciune cât a trăit pe pământ, se roagă şi se bucură acum împreună cu ei în ceruri. Din lumina patriei sale cereşti, Ştefan cel Mare şi Sfânt ocroteşte şi inspiră acum pe cei ce locuiesc în patria lor pământească şi îi cinstesc memoria şi icoana lui când cultivă credinţa creştină, ctitoresc biserici şi mănăstiri, luptă pentru dreptate şi apără demnitatea persoanelor şi a popoarelor, cu iubire din iubirea lui Hristos pentru oameni.

6. Vezi Ion Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. I, Bucureşti, 1913, p. 99-103 citat de Teodor Manolache – *Ştefan cel Mare şi viaţa religioasă din vremea sa*, în volumul *Biserica. O lecţie de istorie*, M-rea Putna, p. 79-80.

De aceea, luminaţi acum la ceas omagial de icoana vie şi de rugăciunea fierbinte a Binecredinciosului voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, împreună cu psalmistul, rostim cu recunoştinţă şi bucurie: **Minunat este Dumnezeu întru Sfinţii Săi!** (Ps. 67, 36)".

La încheierea conferinţei, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** mulţumeşte Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei *"pentru înfăţişarea ca într-o pictură, dimensiunea spirituală a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, jertfelnicul luptător pentru apărarea credinţei şi neatârnarea neamului românesc, vas ales al lucrării harului lui Dumnezeu în el, pentru binele Bisericii lui Hristos".*

În continuare, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care subliniază că *"Adunarea Naţională Bisericească, constituită din reprezentanţii clerici şi mireni din toate eparhiile Patriarhiei Române, constituie Parlamentul Bisericii Ortodoxe Române",* **Dl. Valer Dorneanu, Preşedinţele Camerei Deputaţilor, prezintă, în numele Parlamentului României, următoarea alocuţiune**:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Preşedinte al României,
Distinsă Adunare,

"Sărbătorim astăzi, la această adevărată răscruce de mari transformări şi neostenite speranţe, pe Ştefan cel Mare şi Sfânt.

Sărbătorim Omul şi Domnul care a vrut, a ştiut cum să facă şi a reuşit, cu deplină credinţă şi dreptate, să sfinţească scaunul voievodal şi numele neamului său, prin fapte minunate, uimind curţile europene ale vremii şi generaţiile succesive ale spaţiului istoric şi spiritual românesc.

Îl sărbătorim cum se cuvine pe Ştefan cel Mare şi Sfânt.

Mare, pentru că a reuşit ca nimeni altul să afirme şi să consolideze fiinţa noastră istorică şi identitatea de neam şi ţară. Pentru că a atins culmile unui **eroism lucid**, prevenitor şi bine prevestitor, atât de necesar nouă, românilor, de atunci până azi şi cât se va vorbi şi trăi românește sub zodiile vieţii pământeşti şi cereşti.

Sfânt, pentru că n-a fost nimic mai presus decât credinţa sa şi puterea salvatoare a lui Dumnezeu, precum şi credinţa sa în dăinuirea ţării şi a neamului său. Nimic nu l-a putut întuma din încrederea sa privind energia perenă a lumii creştine din care făcea parte şi în numele căreia era gata de orice jertfă.

Îl sărbătorim, azi, pe Ştefan cel Mare Voievod sub semnul prezenţei sale eterne în sufletele şi-n conştiinţele noastre.

Cu adevărat uimitoare apare şi prezenţa sa **simbolică** în aceste vremuri de schimbări radicale, pe care le trăim nemijlocit. Am îndrăzni chiar să observăm o mereu **reînnoită actualitate** a faptelor şi timpurilor marelui Domn, în momente de profunde frământări şi transformări din istoria noastră. Câteva propoziţii rostite de Nicolae Iorga în 1937, altă etapă de grave convulsii politice şi sociale româneşti, sunt cel puţin sugestive:

– "Fusese înainte de toate un ziditor de ţară. Găsise anarhie, cu patimi care răsăreau în fiecare moment" – scrie istoricul. Iar ţara era privită "nu numai ca o moşie, ci ca o pradă".

– "A fost un bun creştin prin faptă (...). S-a împodobit Moldova de bisericile pomenirilor de înaintaşi şi amintirilor de propriile biruinţe..."

Concluzia istoricului apare limpede: "Simţul neamului l-a avut în suflet şi mai ales fiinţa lui întreagă a trăit în el".

Dar Ştefan a fost nu numai un domn respectat, ci şi un recunoscut cavaler al creştinătăţii. "Noi zid de pace am fost", zice Psaltirea, iar Ştefan a fost unul dintre cei mai desăvârşiţi apărători ai libertăţii şi păcii creştine. Prezenţa sa simbolică în actualitatea imediată este întărită şi de modul, cu adevărat inspirat şi perseverent în care a ştiut să se situeze şi să-şi conducă ţara, din chiar momentul urcării pe tron. Să ne reamintim că venirea sa pe scaunul Sucevei, în 1457, se întâmpla la doar patru ani de la căderea Imperiului Bizantin, eveniment ce a schimbat harta Europei, acestei părţi de lume, în mod deosebit. Evoluţiile au fost de aşa natură încât Moldova şi Ţara Românească au fost "prinse" între trei mari puteri imperiale, de trei religii: ortodoxă, catolică şi musulmană.

Şi, fiindcă suntem la o asemenea sacră solemnitate în care actualitatea şi unele coincidenţe sau asemănări semnificative ne fac să înţelegem multe lucruri importante, nu credem că ar fi bine să ocolim o coincidenţă... nominală, să-i spunem: pe câmpul de la Dreptate, în fruntea boierilor moldoveni şi a clerului care îl întâmpinau pe tânărul voievod Ştefan se afla Părintele Teoctist, întâiul ierarh al Moldovei de atunci. Precizarea are rolul ei, fie şi pentru a afirma, şi cu acest prilej, reîntoarcerea sacralităţii în substanţa existenţei noastre naţionale şi europene, cum normal trebuie să se întâmple.

Comemorarea unei jumătăţi de mileniu de la mutarea în veşnicie şi în memoria românilor a Marelui Ştefan ne dă încredere în noi înşine, în capacitatea de a exista şi de a ne situa cât mai corect, în împrejurări de importanţă aparte. Ne conferă, în acelaşi timp, un argument exemplar pentru aptitudinile noastre de a exista, generos, tolerant şi armonic, în lumea în care trăim, pentru a contribui la construcţia unei vieţi mai bune, în demnitate şi pace.

Lucrarea istorică a lui Ştefan cel Mare şi Sfânt rămâne, şi din acest punct de vedere, un reper durabil ca istoria însăşi.

Iată pentru ce Dumnezeu l-a aşezat în nemurire, printre sfinţi, iar noi, urmaşii săi, suntem obligaţi să-l cinstim, să-l venerăm şi să lucrăm în spiritul lui pentru neamul românesc".

După prezentarea alocuţiunii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist mulţumeşte Domnului Valer Dorneanu, Preşedinte al Camerei Deputaţilor, *"pentru evocarea chipului Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, adus de distinsul vorbitor în contemporaneitate ca un simbol demn de urmat, care este însuşi cuvântul aleşilor întregului popor în Parlamentul României, pe care acum îi reprezintă"*.

Continuând, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că un rol aparte în consacrarea programului cultural, ştiinţific şi organizatoric pentru comemorarea în anul 2004 a 500 de ani de la mutarea la Domnul a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare l-a avut Ministerul Culturii şi Cultelor, prin Domnul Ministru, Academician Răzvan Theodorescu, prezent împreună cu noi la această manifestare a Bisericii Ortodoxe Române.

Apoi, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, **Dl. Academician Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii şi Cultelor, prezintă următoarea alocuţiune**:

Domnule Preşedinte al României,
Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfinţiţi şi Onorată Adunare,
Domnilor colegi din Academia Română,

"Spunea aici Domnul Preşedinte Ion Iliescu, în cuvântul său, că acum exact o sută de ani, România, din varii motive, nu putea – chiar şi numai la patru veacuri de la trecerea în veşnicie a lui Ştefan Vodă – să facă ceea ce facem noi astăzi. Pe atunci, Biserica nu o făptuia, statul îşi dăduse un patronaj prin Regele Carol, dar centrul sărbătoririi era o aulă care până astăzi este centrul spiritual al României. În ziua de 2 iulie 1904, se adunaseră câteva zeci de persoane, sub preşedinţia lui Ion Kalinderu, preşedintele Academiei, în prezenţa lui Spiru Haret, ministrul de atunci al Cultelor şi Instrucţiunii, care a fost principalul factor în sărbătorirea celor 400 de ani. Un tânăr membru corespondent al Academiei, Nicolae Iorga, care avea să devină, alături de Eminescu, cel mai mare român al tuturor timpurilor, ţinea o comunicare. Comunicarea lui Iorga se numea: "Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi Mitropolia Ardealului". Se făcea în mod simbolic o legătură între doi mari piloni ai istoriei şi una dintre instituţiile fundamentale, care era Biserica. Curând după aceea, Iorga avea să revină cu o comunicare despre Ştefan cel Mare şi oştire. Şi în acest fel, sub cupola Academiei, o dată mai mult, se spunea care au fost şi – cum vedeţi – care sunt, în continuare, pilonii neamului românesc: Biserica şi oştirea. Aş vrea să adaug că atunci, doar cu câteva săptămâni înainte, dr. Constantin Istrati, un alt membru al Academiei, făcuse o comunicare dedicată bisericii de la Borzeşti. Aceasta ne duce cu gândul că peste câteva zile mulţi dintre noi vor fi în locul prezumat al naşterii lui Vodă Ştefan şi vor vedea minunea noii picturi care acoperă Borzeştiul.

Doamnelor şi Domnilor,

Noi vorbim des despre dimensiunea europeană a lui Ştefan. Dar la ştiinţa mea nimeni n-a avut curiozitatea să vadă cam care sunt, la sfârşitul Evului Mediu şi la începutul Renaşterii, în Europa, marile domnii stabile, dătătoare de civilizaţie, de siguranţă. Sunt numai trei: Frederic al III-lea de Habsburg, ultimul împărat romano-german încoronat la Roma, Filip al III-lea al Burgundiei, marele "duce la Occidentului", cum era numit, şi Ştefan al III-lea din neamul Muşatinilor. Sunt singurele mari şi stabile domnii europene ale unei epoci de răscruce.

Ştefan a însemnat o lungă şi fertilă domnie, de mare stabilitate, în care, după părerea mea, două lucruri au fost fundamentale. Prima, este românizarea ierarhiei bisericeşti. Sper că nu vă şocheză cuvântul. Moldova încercase de la început – şi este aici o alchimie specială a vieţii religioase din Moldova care o deosebeşte de alte spaţii – să se sustragă conducerii vieţii spirituale locale de către Marea Biserică de pe Bosfor. Ştiţi lupta de a avea un "topikos", un om al locului. Aceşti "topikoi" au existat puţin. Iosif şi probabil încă un urmaş, după aceea, Bizanţul, cu prezenţa sa augustă, a venit în fruntea Bisericii Moldovei. Şi Macarie, şi Gri-

gorie, şi Damian, şi Ioachim erau greci care păstraseră din spiritul "unionist" al Conciliului de la Ferrara şi Florenţa, din care Moldova oarecum se retrăgea. De-abea Teoctist, omonimul dumneavoastră predecesor, Prea Fericite Părinte Patriarh, a fost cel care în chip sigur a reprezentat românitatea şi după el fără întrerupere, reprezentanţii mănăstirii de la Neamţ, marea lavră muşatină, au venit pentru decenii în fruntea Mitropoliei Moldovei, creând o tradiţie. A doua tradiţie, prin creerea Episcopiei Rădăuţilor. Cea de la Roman exista, dar Rădăuţii apar sub Ştefan. De ce apar şi când apar? Evident, nu avem timp să discutăm acest lucru aici. Rădăuţii apar ca un simbol care legitima dinastia. Pentru că ce a făcut Ştefan prin punerea pietrelor funerare în bazilica de la Rădăuţi, la 1479 şi 1480, nu era decât un mesaj dinastic foarte limpede. Era ultima necropolă dinastică colectivă. Pentru că, după aceea, şi el Ştefan, şi Rareş, şi Movileştii, şi Lăpuşneanu, şi ceilalţi, şi-au avut necropolele lor. Era un simbol, şi acel simbol trebuia să fie locul celei de-a doua episcopii. Există o întreagă gândire asupra acestui lucru în sistemul de organizare a Bisericii Moldovei. Este o viziune politică, aşa cum era firesc. O altă românizare este cea a iconografiei. Oare acel superb mesaj pictat de la Pătrăuţi, pe care am avut bucuria anul trecut să-l restăurăm în întregime, acea splendidă cavalcadă a crucii, care nu este regăsită în erminia bizantină, nu apare nicăieri, şi apariţia ca intercesor a Sfântului Constantin, şi hramul Sfintei Cruci, toate aceste lucruri neobişnuite în iconografie şi în tradiţia bisericească nu reprezintă reflexul unei gândiri politice? Era momentul încheierii păcii cu turcii. Cruciada continua. Şi exact în aceeaşi vreme, la Arezzo, Piero della Francesca picta tot "inventarea" crucii, tot descoperirea cruci, tot povestea lui Constantin cel Mare, pentru că era simbolul cruciat al unei Europe, care, catolice sau ortodoxe, deopotrivă, se găsea în acelaşi mare şuvoi al creştinătăţii, în care, să nu uităm, Ştefan a fost la un moment dat **Atletul lui Hristos**, cum bine se ştie. O spusese Papa Sixt al IV-lea. Şi ce vreţi mai bună potrivire decât faptul că la 30 septembrie, anul acesta, în prezenţa şefului statului şi a şefului guvernului Vaticanului, lângă ctitoria lui Sixt al IV-lea, în Salonul Sixtin din cetatea papilor va fi inaugurată expoziţia dedicată lui Ştefan cel Mare, unde o mare dveră de la Putna, un manuscris important bisericesc de la Humor şi steagul de biruinţă cu Sfântul Gheorghe de la Zografu vor putea să fie văzute, într-o perfectă ecumenicitate vizuală, demnă şi de epoca lui Ştefan.

Acum câteva decenii, un mare savant polonez, Carol Gorski, stabilea tipologia suveranului sfânt, a monarhului canonizat. Descoperea nişte fenomene antropologice extraordinare. Pe de o parte, o Serbie ortodoxă care-şi canoniza toţi suveranii, o Polonie catolică care-şi canoniza toţi suveranii, iar pe de altă parte, un Bizanţ, sau un spaţiu românesc care era mai parcimonios căci foarte puţini împăraţi bizantini şi nici un voievod român nu trecuseră în rândul sfinţilor. Dar, şi acest lucru este unic pe plan european, la ştiinţa mea, într-un spaţiu care nu canoniza, într-un spaţiu unde n-a existat această tendinţă la începutul istoriei medievale, spre deosebire de zonele înconjurătoare, poporul hotărăşte el, ne spune în letopiseţul de atâtea ori amintit Ureche vornicul, la un secol şi jumătate de la moartea voievodului: până astăzi îi zice sveti Ştefan Vodă, nu pentru suflet, că "el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejeşti". Prin aceste cuvinte

desluşim la oşteanul cruciat, pe ctitorul Pătrăuţilor. În tipologia lui Gorski există suveranul sfânt întemeietor – Vladimir Sviatoslavici sau vikingii suedezi şi norvegieni, există întemeietorul de stat – Sfântul Venceslas, există învingătorul – Ştefan intră aici – există cruciatul – Ludovic al IX-lea al Franţei, dar şi Ştefan, care intră din nou aici – există ctitorul. Sunt tipologii diferite, cum vedem. Dar nu există nicăieri, şi îmi pare bine că Înalt Prea Sfinţitul Daniel a vorbit de cuvântul smerenie, nu există "smerit". Modelul smereniei este cel care-l face pe Ştefan, într-un fel, un unicat. Acum trei decenii îi traduceam, în limba sa, unui mare medievist european inscripţia de la Războieni. Şi acest mare medievist european, când i-am citit acel: "Şi-au fost înfrânţi creştinii de păgâni şi aşa au fost voia lui Dumnezeu", mi-a spus: "la ştiinţa mea, nicăieri în Europa nu există un asemenea document public". Există recunoaşteri ale unor voievozi, ale unor regi, ale unor cneji, ale unor împăraţi, aşa a vrut Dumnezeu, dar nicăieri o recunoaştere publică, această smerenie publică de la Războieni. Este un model de suveran pe care în tipologia lui Gorski nu am găsit-o.

Doamnelor şi Domnilor,

Cred, ca istoric al culturii, că orice neam civilizat are nevoie de asemenea sărbătoriri, de asemenea aduceri aminte. Orice neam civilizat are nevoie de eroii săi care sunt trecuţi în mitologie. Şi Ludovic cel Sfânt, şi Vilhelm Tell, şi Ioana D'Arc, şi Sfântul Lazăr Hrebeljanovic, şi încă mulţi de acest fel sunt mituri vii ale unor popoare. Avem nevoie de aşa ceva. Şi în cazul lui Ştefan Vodă hotărârea a fost luată demult. Să mă ierte înalţii ierarhi, dar ea a fost luată mult înainte de 1992. A fost luată de poporul român şi, din câte ştiu, ceea ce place popoarelor, îi place şi lui Dumnezeu".

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist mulţumeşte pentru *"atât de via expunere a Domnului Ministru al Cultelor, Acad. Răzvan Theodorescu"* şi invită, în continuare, pe **Dl. Academician Virgil Cândea, distins membru în Adunarea Naţională Bisericească să prezinte conferinţa** cu titlul *"Ştefan cel Mare şi Sfânt şi Creştinătatea"*:

"Sărbătorirea Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt la cinci secole după domnia sa glorioasă coincide, în anul cultural 2004, cu eforturile românilor de a-şi justifica primirea în Uniunea Europeană. Istoria are un loc important în aceste demersuri. Ea demonstrează că nu numai prin origini, civilizaţie şi cultură, dar deopotrivă prin idealuri, implicare activă şi sacrificii consimţite, românii au fost dintotdeauna parte organică a Europei. Acest adevăr este dovedit de fiecare segment al trecutului nostru. În această perspectivă Ştefan-vodă este personalitate eminentă a istoriei românilor, dar în acelaşi timp a Europei, şi aşa se cuvine să fie el evocat.

Pe vremea lui Ştefan cel Mare Europa nu era conglomeratul de state şi naţiuni invitate să se unească după cele două sângeroase războaie mondiale.

Continuând tradiţia de civilizaţie şi cultură greco-romană reconsiderată în lumina ultimei revelaţii divine, a lui Iisus Hristos, a cărui învăţătură a iubirii şi regenerării spirituale se răspândise pe tot continentul, Europa lui Ştefan cel Mare era cunoscută ca **Respublica Christiana**. Iar creştinătatea era de câteva secole confruntată la frontierele ei de sud şi sud-est cu Islamul în plină expansiune.

Ştefan este ales domnitor al Moldovei la patru ani după ce Imperiul Otoman, una dintre cele mai mari puteri militare din istoria universală, cucerise Bulgaria, Serbia, Imperiul bizantin şi capitala lui, Constantinopolul. Prin aşezarea geografică, în imediata vecinătate a agresorului, care ameninţă acum tot bazinul Mării Negre şi Europa Centrală, Moldova devine Poarta Creştinătăţii. Noul domnitor este conştient de răspunderea pe care şi-o asumă cu înţelepciune, curaj şi rezultate uimitoare în raport cu forţa militară uriaşă a adversarului micului său principat.

Ştefan întruchipează idealul suveranului creştin prin gândirea, virtuţile şi acţiunile lui. Voievodul îşi declină această calitate în titulatură ("domn din mila lui Dumnezeu"), în invocaţia simbolică (semnul crucii) şi cea verbală ("Cu voia Tatălui, cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh") din actele solemne şi pisaniile ctitoriilor lui.

În corespondenţa diplomatică către papă sau monarhii Europei, Ştefan li se adresează ca suveran al unei părţi a continentului determinantă prin aşezarea ei, pentru apărarea întregii creştinătăţi. În scrisoarea din 25 ianuarie 1475, în care anunţă principilor creştini victoria de la Vaslui, numeşte Ţara Moldovei "Poarta Creştinătăţii", "Saraiul Ţării Ungureşti şi al Poloniei şi straja acestor două craii". El îşi afirmă rolul în apărarea Europei când spune: "Fiindcă Turcul s-a împiedicat de mine, mulţi creştini au rămas în linişte de patru ani".

Dar nu numai în politica externă a Moldovei şi în acţiunile sale militare Ştefan acţiona ca apărător al Europei, ci şi în preocuparea lui statornică de stâlp al Bisericii Ortodoxe. Programul său de ctitorii creştine, numărul mare de mănăstiri şi lăcaşuri construite şi înzestrate, ajutoarele la Muntele Athos demonstrează conştiinţa unui domn creştin care se voia reprezentativ prin gândire, sentimente şi fapte, al Europei timpului său.

Era văzut el astfel şi de contemporani? Răspunsul este din nou pozitiv. Otomanii înşişi îl asociau cu principalul lor adversar, Respublica Christiana. Medicul şi diplomatul Matei de Murano informa Veneţia în 1502: "După câte mi-au spus mulţi oameni de seamă şi negustori care vin din Constantinopol, turcii au mare frică de acest domn şi de creştini din pricina acestei ţări". Padişahul de la Stambul aprecia că dacă ar putea instala măcar în sudul Moldovei pe tătarii de pe Volga, "noi înşine vom putea înainta nestânjeniţi în toate părţile lumii". În Europa, Papa Sixt al IV-lea îl numea "Verus christianae fidei athleta" ("Adevăratul Apărător al credinţei creştine").

Exemplară este caracterizarea pe care i-a făcut-o lui Ştefan cel Mare cronicarul contemporan polon Ioan Dlugosz în 1475: "O, bărbat minunat, întru nimic inferior comandanţilor eroi pe care îi admirăm. În timpurile noastre el a fost cel dintâi dintre principii lumii care a obţinut o victorie strălucită împotriva turcilor. După părerea mea, el este cel mai vrednic să fie numit în fruntea unei coaliţii a Europei creştine împotriva turcilor".

Cum era privit Ştefan de supuşii lui şi cum i-a rămas chipul în tradiţia populară, neinfluenţată de scrieri culte sau de viziunea ştiinţifică a istoriei?

Ştefan-Vodă a fost primul suveran român intrat încă din timpul vieţii în conştiinţa colectivă a poporului şi venerat spontan de credincioşi, care i-au recunoscut înalte calităţi spirituale şi l-au cinstit ca sfânt. Această atitudine a fost hotărâ-

toare pentru actul canonizării Marelui Voievod de către Biserica Ortodoxă Română, la 20 iunie 1992. Nu canonizarea formală, pronunţată târziu şi după severe anchete ale oamenilor Bisericii, este procedeul obişnuit pentru aşezarea cuiva în rândul sfinţilor. După practica veche a Bisericii creştine, "pietatea populară şi cinstirea cuiva de către obştea credincioşilor e aceea care aşază cu adevărat între sfinţi pe cineva", arăta în 1935, Părintele Profesor Liviu Stan, marele nostru specialist în drept canonic.

Această veneraţie era întemeiată pe evidenţa trăsăturilor creştine de excepţie ale Voievodului – rezistenţa lui, nu numai eroică şi eficientă, dar care în epocă părea de-a dreptul miraculoasă, împotriva expansiunii Islamului. Ştefan era slăvit pentru "lucrurile vitejeşti" faţă de care "nimenea din domni, nici mai nainte, nici după aceea l-au ajunsu", cum îl caracterizase Grigore Ureche.

Numeroasele lui ctitorii, în care se rugau pelerini din toate părţile ţării, erau asociate în popor cu opera de apărător al credinţei, convingere formulată astfel de Ion Neculce în *O samă de cuvinte*: "Şi aşia să aude din oameni vechi şi bătrâni că, câte războaie au bătut, atâtea mănăstiri au făcut", ceea ce corespunde realităţii istorice, cum arăta N. Stoicescu. Pentru Ştefan o ctitorie era nu numai lăcaş de slăvire a lui Dumnezeu şi a unui sfânt protector, ci şi un monument menit să păstreze în amintirea generaţiilor viitoare lupte, victorii, jertfe pentru apărarea credinţei. Împreună cu duhovnicul său Daniil Sihastrul, şi el canonizat de Biserica Ortodoxă Română, Ştefan a fost totdeauna prezent în memoria colectivă, cum constatase cronicarul Neculce acum trei veacuri, când consemna povestiri bătrâneşti al căror temei istoric a fost confirmat de Constantin C. Giurescu, sau în tradiţii populare culese, începând din secolul al XIX-lea, de V.A. Urechia, Gh. Teodorescu-Kirileanu, Simion Florea Marian, Tudor Pamfile şi alţii.

Într-o vreme în care Machiavelli, contemporanul mai tânăr al lui Ştefan, propunea în scrierea sa "Principele" o filosofie politică nouă, recomandând conducătorului să fie "vulpe şi leu", şiret şi crud, cinic, călcător de jurăminte şi prefăcut, potrivit intereselor statului, un suveran cu atitudine riguros creştină în gândirea şi acţiunile sale, ca Ştefan cel Mare, devenise rar în Europa.

Personalitatea omului de stat providenţial pentru poporul român dar şi pentru lumea creştină se evaluează nu numai în lumina actelor din timpul vieţii, ci mai ales după efectul lor în posteritate. Domnia lui Ştefan cel Mare a fost înfloritoare pe planul vieţii spirituale şi strălucită prin înfăptuirile culturale. Ctitoriile Voievodului constituie un capitol bogat al arhitecturii religioase europene scris de savanţi reputaţi (francezul Paul Henry vedea în ele dovada incontestabilă a unei "civilizaţii moldoveneşti"). Splendide opere de artă create din iniţiativa lui Ştefan – obiecte de cult, icoane, manuscrise somptuoase – sunt păstrate azi în muzee şi colecţii celebre din Orientul Apropiat, Europa şi S.U.A.

Dar faţă de marile sale eforturi diplomatice şi militare, programul politic al Marelui Voievod ar putea părea mai puţin împlinit. Fiul şi urmaşul său la tron Bogdan III moşteneşte o ţară micşorată teritorial, cetăţile Chilia şi Cetatea Albă fiind ocupate de otomani, iar Pocuţia era obiect al conflictelor cu Polonia, care vor dura până la pierderea definitivă a acestui ţinut sub Petru Rareş, în 1531. Statutul internaţional asigurat de Ştefan cel Mare ţării sale prin rezistenţă armată şi acţiuni

diplomatice întreprinse cu tenacitate timp de peste patru decenii justifică însă toate sacrificiile ţării, jertfele umane şi pierderile teritoriale. La moartea marelui Voievod, Moldova era tratată de aliaţi, ca şi de adversari, ca o putere politică şi militară implicată activ şi eficient în tensiunea crescândă dintre Respublica Christiana şi Imperiul otoman. Statele europene ştiau că se pot bizui pe acest aliat, iar otomanii învăţaseră să-şi evalueze corect adversarul. Şi unii şi alţii priveau Moldova cu respectul şi prudenţa care asigurau românilor dintre Carpaţi şi Nistru condiţiile necesare păstrării fiinţei statale, instituţiilor şi identităţii lor. De care catastrofă îşi ferise Ştefan cel Mare ţara şi cum contribuise el la istoria românească şi europeană pentru a merita recunoştinţa şi admiraţia atâtor generaţii?

La sfârşitul secolului al XIV-lea şi începutul celui următor, când cuceritorii otomani au atins linia Dunării în expansiunea către centrul Europei, Sublima Poartă a aplicat noilor vecini (Ţările Române) un statut diferit de acela impus până atunci creştinilor din Orient, Imperiul bizantin sau Bulgaria. Potrivit doctrinei Islamului, rezumată într-o sentinţă a lui Muhammad transmisă oral (care nu figurează în Coran), "Pământul aparţine lui Allah, Profetului şi musulmanilor". Datoria acestora din urmă era să cucerească ţările necredincioşilor aflate în "Ţinutul (Casa) războiului" şi să le includă în "Casa Islamului". Pentru populaţiile creştine cucerite, aceasta înseamna căderea într-o condiţie de inferioritate politică, civică şi religioasă la care au fost constrânşi grecii, slavii de sud, o parte din maghiari între 1526 şi 1687 şi chiar românii din unele teritorii ocupate efectiv de turci (raialele, Dobrogea, o vreme Banatul), până la eliberarea lor în epoca modernă. Însemna îndeosebi pierderea libertăţii şi a identităţii naţionale.

Exista însă şi posibilitatea unui statut de excepţie numit "Ţinutul (sau Casa) păcii sau armistiţiului", rezervat ţărilor care îşi păstrau fiinţa de stat, conducerea şi teritoriul, religia, instituţiile proprii, în schimbul unor obligaţii financiare (tributul), militare (limitate) şi politice (potrivit normei: "Prieten prietenilor şi duşman duşmanilor", aşadar adoptarea politicii externe a Imperiului Otoman). Au mai beneficiat de un asemenea statut între statele creştine: Ragusa şi unele regate georgiene, dar el a fost permanent un vis pentru europenii ameninţaţi de cucerirea otomană.

Acest statut al raporturilor între Islam şi unele ţări creştine – aplicat în secolul al VII-lea chiar de profetul Muhammad – a fost considerat de la început de contractanţi ca provizoriu. Imperiul Otoman l-a încălcat adesea, sporind obligaţiile financiare, numind abuziv domnitori străini (dar, ce e drept, totdeauna creştini) sau chiar cedând părţi din Ţara Românească şi Moldova care nu îi aparţineau (Austriei Oltenia, în 1718-1739, şi Bucovina, în 1775, iar Rusiei Basarabia, în 1812). Iar românii au folosit orice împrejurare favorabilă pentru încercări de revenire din acest regim de autonomie tributară (care le respecta, totuşi, credinţa, cultura şi fiinţa statală) la independenţa deplină.

Întâmpinând, la nord de Dunăre, o rezistenţă neaşteptată din partea lui Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş, apoi a Moldovei lui Ştefan cel Mare, otomanii au preferat să aplice acestor ţări statutul de "Ţinut al păcii". Pentru raţiuni diverse de ordin geografic, militar economic, cucerirea acestor ţări trebuia temporar, amânată. Dar nu abandonată! De aceea toţi domnitorii români devotaţi misiunii lor cunoşteau primejdia care le ameninţă ţara, aceea de a fi adusă în condiţia vecinilor creştini

de la miazăzi, practic supuşi Imperiului otoman. Salvarea nu putea veni decât prin acţiuni care să demonstreze Sublimei Porţi că regimul de "Casă a păcii" trebuie aplicat nu provizoriu, ci permanent în Ţările Române.

Mai bine decât toţi antecesorii lui din Moldova sau Ţara Românească, Ştefan cel Mare a impus această convingere în practica Imperiului otoman prin acţiuni decisive, care demonstrau că, împotriva românilor "nu se putea face nimic cu puterea", ci doar cu diplomaţia, cum va scrie istoricul raguzan Ludovic Tubero, cronicar oficial al Ungariei.

Evaluarea în perspectivă europeană şi universală a operei lui Ştefan cel Mare se poate face pe multe planuri. În ordinea importanţei, contribuţiile lui sunt, în domeniul spiritual, continuitatea politicii creştine a Bizanţului după prăbuşirea acestui stat, asigurarea condiţiilor de supravieţuire a enclavelor creştine din Orient, perpetuarea monahismlui isihast în cea mai periclitată zonă a continentului. Ştefan a fost un model de suveran creştin în plină Renaştere.

În domeniul cultural s-a înregistrat un real progres, prin opera lui de ctitor şi mecenat al arhitecturii şi artei. Consolidarea Moldovei ca avanpost al rezistenţei Europei contra expansiunii otomane şi invaziilor tătare a menţinut siguranţa marelui drum comercial Nord-Sud, între Marea Baltică şi Marea Neagră.

Pe plan politic şi diplomatic, Ştefan a contribuit la o soluţie de convieţuire între Creştinătate şi Islam, considerată pe atunci irealizabilă, transformând partea ameninţată a Europei (de la Dunăre şi Mare la Carpaţi) într-o zonă de refugiu şi asistenţă pentru toate popoarele cucerite de otomani din Balcani şi Orientul Apropiat.

Domnia lui de 47 ani a avut consecinţe benefice pe termen lung şi a pregătit epoca modernă a eliberării naţionale şi de refacere a unor vechi culturi europene, creştine, ameninţate să dispară.

Ştefan cel Mare şi Sfânt, şi prin el românii îşi împlineau astfel rolul istoric de salvgardare a flancului de sud-est al Europei.

Fie-ne îngăduit să încheiem aceste consideraţii de ordin istoric la Jubileul Sfântului şi Marelui Domnitor, cu o remarcă şi o speranţă.

În 1949, când "Părinţii" moderni ai Europei, Jean Monnet şi Robert Schumann lansau celebrul lor plan de unificare a continentului, ei l-au întemeiat, cum se ştie, pe câţiva factori de ordin material, a căror gestionare comună urma, în concepţia lor, să asigure armonia şi pacea Lumii vechi în care izbucniseră două războaie mondiale în secolul al XX-lea. Aceşti factori sunt: cărbunele, oţelul, energia atomică, economia, moneta unică şi piaţa comună. Istoria construirii noii Europe în cei 55 de ani care despart Planul Monnet-Schumann de Tratatul de la Maastricht prin care a fost creată în 1992 Uniunea Europeană,a însemnat până acum istoria îndelungatelor negocieri pentru încheierea de acorduri continentale privind factorii materiali amintiţi.

La recentele consultaţii dintre reprezentanţii Bisericilor din noile state membre ale Uniunii Europene, statele candidate şi reprezentanţii organizaţiilor ecumenice, consultaţii organizate de Comisia pentru Biserică şi Societate a Conferinţei Bisericilor Europene şi de Biserica Reformată din Ungaria, la Budapesta, în luna aprilie, s-a subliniat din nou "caracterul pragmatic esenţial al Uniunii Europene, care este o comunitate de valori şi o comunitate de interese" (Liviu Niţă, "Vestitorul Ortodoxiei", 15 mai 2004, p. 8). Fac parte însă valorile creştine din co-

munitatea de valori evocată? Din acelaşi număr al revistei care informa despre consultaţiile amintite, aflăm că stăruinţele Sanctităţii Sale Papa Ioan Paul al II-lea şi ale diplomaţilor Vaticanului ca în preambulul Constituţiei Uniunii Europene, în curs de redactare, "să se accentueze rădăcinile creştine ale Europei", întâmpină o puternică "opoziţie secularistă", delegaţii Convenţiei pentru viitorul Europei refuzând "să includă religia în procesul formării noii Europe".

În cuvântul rostit la întâlnirea cu Senatul Universităţii "Ludwig Maximilian" din München la 9 mai 2003, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist expunea limpede punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române în această problemă: "Europa are nevoie, declara atunci Prea Fericirea Sa, nu numai de factori economici şi politici, ci şi de tradiţia ei creştină, inclusiv tradiţia creştină ortodoxă. Biserica Ortodoxă Română oferă Europei trăirea vie a credinţei creştine ortodoxe în comuniune. Nici o instituţie europeană sau mondială nu se poate substitui Bisericilor, a căror lucrare este de permanentă îmbunătăţire a omului, de desăvârşire şi chiar de îndumnezeire a lui. Acestea sunt obiectivele ecumenismului european, din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române" (*Pe treptele slujirii creştine*, vol. XIII, p. 166).

Personalitatea şi opera Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt pe care îl comemorăm acum, la cinci secole după trecerea sa în veşnicie, sunt pilde ale unei alte Europe care se numea Respublica Christiana şi a unui alt fel de europeni care îşi spuneau creştini, iar nu "elin sau scit" (Coloseni 3, 11). Această Europă, la patru veacuri după 1054, stăruia să se numească Lumea creştină, afirmându-şi, dincolo de disputele confesionale, suprema identitate de credincioşi ai Mântuitorului Iisus Hristos şi reprezentanţi ai unei umanităţi noi, cu idealuri, civilizaţie şi cultură întemeiate pe învăţătura Lui. Apărător al acestei Europe creştine a fost Sfântul nostru Voievod şi cu această viziune sunt de acord atât oamenii Bisericii, cât şi slujitorii ştiinţelor istorice. Epopeea lui se cuvine, aşadar, evocată azi cu respect şi luare aminte atât de români, cât şi de europeni, pentru care el s-a jertfit cu abnegaţia, convingerea şi succesul unui "adevărat luptător al lui Hristos", cum l-au văzut deopotrivă străinii şi compatrioţii lui de aceeaşi credinţă creştină şi cu acelaşi sentiment al apartenenţei lor europene".

Încheindu-se expunerea acestei conferinţe **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** adresează mulţumiri Domnului Academician Virgil Cândea *"pentru atât de frumoasa, competenta şi înălţătoarea conferinţă, vrednică de a fi înscrisă în şiragul de omagii aduse Sfântului Voievod Ştefan cel Mare în aceste zile".*

6. Citirea Însemnării şi depunerea semnăturilor în Cronica de Aur a Patriarhiei Române

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist aminteşte că *"este înscris în tradiţia Bisericii noastre ca evenimente majore din viaţa religios-spirituală a neamului nostru, cum ar fi canonizările de sfinţi şi unele popasuri jubiliare care marchează istoria bisericească să fie consemnate, în scris, în* ***Cronica de Aur a Patriarhiei Române****. De aceea, în această zi binecuvântată facem şi un nou început, inaugurând un nou volum din această Cronică de Aur cu* ***Însemnarea*** *care marchează pentru istorie momentul spiritual înălţător al comemorării a*

500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, pe care l-am trăit împreună în Catedrala noastră şi în această aulă a Palatului Patriarhiei".

Apoi, la invitaţia **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Prea Sfinţitul Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Secretarul Sfântului Sinod** citeşte textul Însemnării scris în Cronica de Aur a Patriarhiei Române:

ÎNSEMNARE

Motto: *"Aduceţi-vă aminte de mai-marii voştri, la a căror săvârşire luând seama, urmaţi-le credinţa"* (Evrei 13, 7). *"În bunătatea dreptilor înfloreşte cetatea"* (Proverbe 11, 10).

«Datori suntem întotdeauna să ne amintim de luminaţii noştri înaintaşi – luminaţi şi luminători în acelaşi timp –, precum şi de vrednicille lor care le-au croit cale prin istorie, de-a lungul veacurilor, până la noi şi până dincolo de urmaşii noştri, aşezându-i în galeria celor ce de-a pururi ne veghează. Sfântul Apostol Pavel ne-a lăsat imaginea creştinului care străbate viaţa de aici, de pe acest pământ: el este asemenea atletului care aleargă pe stadion sub miile de priviri ale celor din tribune, adică ale celor ce şi-au săvârşit alergarea, au trecut în veşnicie şi sunt martorii propriilor noastre întreceri. Chiar dacă noi îl dăm uitării pe vreunul din ei, el este cel ce nu ne uită pe noi, ne aşteaptă şi ne trezeşte la timpul potrivit, asemenea sfântului necunoscut care i se arată cuiva în vis şi-i descoperă locul unde i se află relicvele.

O astfel de fericită întâlnire s-a petrecut la 20 iunie 1992, când Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a pronunţat asupra Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, Domnul Moldovei, recunoscându-l în cetele strălucitilor biruitori creştini ai neamului nostru, ca pe unul ce s-a definit în istorie printr-o credinţă puternică, nestrămutată şi lucrătoare, chemare dumnezeiască, o clară conştiinţă de apărător al întregii creştinătăţi, vocaţie ctitoricească, evlavie şi smerenie. Drept urmare, s-a hotărât ca el *"să fie trecut în rândul sfinţilor şi să fie pomenit laolaltă cu bărbaţii cei cuvioşi şi sfinţi ai Bisericii, cinstindu-se cu slujbe şi cântări de laudă în ziua de 2 iulie, fiind înscris în sinaxare, cărţile de cult şi calendarul Bisericii noastre".

Aşa se face că astăzi, 16 iunie 2004, la o jumătate de mileniu de la trecerea sa în veşnicie şi la doisprezece ani de la canonizarea sa ca Sfânt al Bisericii şi neamului nostru, în numele său şi spre cinstirea sa ne-am rugat laolaltă, clerici şi mireni, ierarhi ai Sfântului Sinod, membrii Adunării Naţionale Bisericeşti, slujitori ai altarului, cârmuitori de stat, reprezentanţi ai culturii şi numeroşi oameni din popor, mai întâi în Catedrala şi apoi în Palatul Patriarhiei, unde i-am înălţat rugăciuni şi l-am cinstit după cuviinţă, ca pe unul care s-a înscris în conştiinţa poporului

şi în recenta hotărâre sinodală sub denumirea canonică, liturgică şi calendaristică de Sfântul Voievod Ştefan cel Mare.

Prin această prăznuire duhovnicească, noi, cei de faţă, fii şi slujitori ai neamului românesc, hrăniţi de lumina candelei celei neînserate din Mănăstirea Putna, mărturisim împreună cu Psalmistul că *"minunat este Dumnezeu întru sfinţii Săi"* şi iscălim această Însemnare din Cronica de Aur a Patriarhiei Române, cu încredinţarea că Sfântul Voievod Ştefan cel Mare este şi rămâne în veac nu numai o pildă de credinţă, iubire, luptă şi jertfelnicie pentru Biserica, Neamul şi Ţara sa, ci şi un fierbinte rugător faţă de Dumnezeu cel Unul în fiinţă şi închinat în Treime: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Amin!»

După citirea Însemnării, în aplauzele asistenţei, Prea Fericitul Părinte Patriarh, Domnul Ion Iliescu, Preşedintele României, Domnul Valer Dorneanu, Preşedintele Camerei Deputaţilor, membri ai Sfântului Sinod, membrii Adunării Naţionale Bisericeşti şi ceilalţi distinşi participanţi încep să depună semnăturile în Cronica de Aur a Patriarhiei Române la încheierea textului Însemnării.

7. În încheierea şedinţei solemne a Sfântului Sinod şi a Adunării Naţionale Bisericeşti, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Preşedinte se adresează participanţilor cu următorul cuvânt:**

Domnule Preşedinte al României,
Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,
Domnule Preşedinte al Adunării Deputaţilor,
Domnule Ministru al Culturii şi Cultelor,
Excelenţa Voastră Jean Claude Perisset, Nunţiu Papal la Bucureşti,
Înalt Prea Sfinţia Voastră Ioan Robu, Arhiepiscop şi Mitropolit Romano-Catolic de Bucureşti,
Înalt Prea Sfinţia Voastră Lucian Mureşan, Arhiepiscop şi Mitropolit Greco-Catolic de Alba-Iulia şi Făgăraş,
Înalt Prea Sfinţia Voastră Dirayr Mardichian al Eparhiei Armene de Bucureşti,
Distinşi oaspeţi, iubiţi părinţi şi fraţi,

Motto: *"Dumnezeu le stă'mpotrivă celor mândri, dar celor smeriţi le dă har"* (din slujba Vecerniei).

"Ne-am adunat astăzi aici la porunca Măriei Sale Ştefan Vodă, Domnitorul Ţării Moldovei, în ceata sfinţilor acum, ca să înălţăm rugăciuni şi să schimbăm gânduri de nădejde, gânduri de iubire, gânduri de frăţească dragoste şi de înmănunchere a forţelor cu care ne-a înzestrat Dumnezeu pe fiecare dintre noi ca să străbatem zilele şi vremea rânduite pentru existenţa şi vieţuirea noastră. Suntem un popor creştin din naşterea sa în istorie, despre care adevăr s-a scris că a trăit şi a îndurat creştineşte până la martiraj şi până la sfinţenie. Avem şi mărturii recente despre credinţa care s-a revărsat în sufletul românilor de-a lungul dăinuirii lor şi care a rodit daruri de bunătăţi faţă de vecini şi faţă de toţi cei cu care ei au venit

în contact. Fapte şi întâmplări despre bunătatea legendară a dreptcredinciosului popor român auzim şi trăim şi astăzi.

Am deschis acum împreună, aici, la Patriarhia din Bucureşti, porţile împărăteşti ale acestei sărbătoriri naţionale şi bisericeşti, care va continua, apoi, la Galaţi, la biserica din Borzeşti, la Episcopia Huşilor, la Cetatea de scaun de la Suceava şi vom depune florile recunoştinţei tuturor românilor din lume prin Sfânta Liturghie şi plecarea inimilor şi a frunţilor la mormântul Sfântului Voievod Ştefan cel Mare din biserica Mănăstirii Putna, înălţată de el acum cinci sute treizeci şi cinci de ani la Putna. Unele manifestări comemorative au şi avut loc dincolo de munţi, acolo unde, inspirat de Duhul Sfânt, marele voievod Ştefan a pus bazele actualei Arhiepiscopii a Clujului, construind două biserici ortodoxe, una la Vad şi cealaltă la Feleac, existente şi astăzi. Această înfăptuire n-a însemnat nicidecum nesocotirea celorlalţi creştini de alte naţionalităţi din părţile transilvănene, deoarece şi în Ţara Moldovei erau respectaţi. Sunt cunoscute, de altfel, mărturii despre deschiderea sa către lumea creştină europeană. Însăşi concepţia sa creştină, după care el se călăuzea ca fiu al Bisericii Ortodoxe, este limpede exprimată în Scrisoarea către Regii şi Principii creştini ai Europei, din 25 ianuarie 1475, în care afirma că ţara sa, aşezată în calea răutăţilor, este poarta Creştinătăţii şi făcea apel la sprijinul lor. El dădea astfel un semnal de respect faţă de creştinătatea apuseană, fapt pentru care Papa Sixt al IV-lea, cunoscându-i vitejia şi meritele în apărarea întregii Europe creştine, l-a numit atletul credinţei creştine[1].

Astăzi ne aflăm aici împreună cu Înalt Prea Sfinţiţii Părinţi, pe care i-am numit când m-am adresat auditoriului, veniţi din ţară şi de dincolo de hotarele ei. Se află cu noi I.P.S. Mitropolit Iosif de la Paris şi I.P.S. Mitropolit Serafim din Germania, însoţit de Dl. Prof. Nicolae Stroescu-Stănişoară, cunoscut istoric, consilier şi sprijinitor al Mitropoliei Ortodoxe Române din Germania, Dl. Acad. Vasile Tăriţeanu de la Cernăuţi, I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, care a săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrală astăzi, la începutul festivităţilor, în sobor fiind şi P.S. Episcop Daniil de la Vârşeţ, Dl. Acad. Mihai Cimpoi, cunoscut filosof şi scriitor, şi alte personalităţi din Basarabia. Nu pot trece cu vederea participarea reprezentanţilor români din Venezuela, Părintele Iconom Stavrofor Costică Popa şi Dl. Corneliu Popescu, Preşedinte al Consiliului Parohial din Caracas, fost primar al acestui mare oraş. Noua biserică maramureşeană din capitala Venezuelei, sfinţită de noi în 1999 (7 nov.), stă mărturie despre vrednicia românilor din lume. Această prezenţă arată marea atracţie a fiilor ţării noastre din toate colţurile lumii faţă de Sfântul Voievod Ştefan cel Mare şi faţă de valorile credinţei noastre strămoşeşti. Forţa spirituală a sfinţilor şi pilda credinţei lor, lucrătoare prin fapte de iubire creştină, ne reînnoiesc şi nouă flacăra evlaviei spre a o păstra permanent luminoasă pe vatra părintească prin faptele iubirii creştine (Gal. 5, 6).

Dacă ne ducem cu mintea înapoi în istorie, constatăm că momentele închinate comemorării slăvitului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, cum a fost cea din 1871, ori cea de la împlinirea a 400 de ani de la sfinţirea bisericii Mănăstirii Putna, s-au desfăşurat sub semnul năzuinţei sfinte de unitate a neamului româ-

1. E. Hurmuzaki, *Documente privind istoria românilor (1451-1510)*, vol. 2, partea a II-a, Bucureşti, 1891, p. 241.

nesc, deşi se afla sub stăpânire străină. Întotdeauna, comemorarea Domnitorului Ştefan cel Mare a constituit un prilej de chemare a românilor de pretutindeni la unitate naţională, pentru a putea străbate împreună pragurile istoriei spre a-şi vedea împlinite idealurile de unitate.

Acum, după 500 de ani de la trecerea sa la cele veşnice, se întâmplă acelaşi lucru. Suntem la o răscruce în istoria ţării şi chiar a Europei, de care nu se pot desprinde Bisericile noastre. De acolo, din ceata sfinţilor, Sfântul Voievod Ştefan cel Mare ne cheamă la unitate în primul rând. Nu întâmplător ne adună acest străjer al creştinătăţii, al curajului şi al demnităţii, deoarece el a izbutit prin credinţa lui în Dumnezeu să înfrângă toate piedicile ivite într-o domnie rodnică şi lungă de patruzeci şi şapte de ani şi să ne lase pilde strălucite de înfăptuiri. Când a fost proclamat sfânt, fraţii noştri creştini au înţeles însemnătatea canonizării de sfinţi români. Dar numai din cele ce am auzit spunându-se astăzi, de la această tribună, pe lângă ceea ce Sfântul Sinod a împlinit în 1992, trecându-l în cetele Sfinţilor pe Voievodul Ştefan cel Mare, ne dăm seama de valoarea acestei personalităţi creştine, care la vremea sa a stârnit admiraţia Europei. Domnitorul Ţării Moldovei dădea atunci semnal în apărarea creştinătăţii europene, făcându-se pildă de ajutorare a Ortodoxiei prin legăturile bisericeşti ce le-a realizat, cum arăta Dl. Acad. Răzvan Theodorescu în cuvântarea sa. Strategia sa creştină conţinea idealuri valabile şi în zilele noastre, atât pentru Bisericile creştine, cât şi pentru lumea întreagă. Lumea de astăzi e dornică de dreptate, de adevăr, de valorile supreme pe care le-a chibzuit cu înţelepciune Ştefan cel Mare în domnia sa, dând valoare omului zidit de Dumnezeu. El n-a purtat războaie cu vărsări zadarnice de sânge şi pierderi inutile de vieţi omeneşti şi nici războaie de cuceriri, ci totdeauna a luptat, cu gândul izvorât din adevărul cel dumnezeiesc, pentru apărarea ţării sale şi a credinţei creştine.

Un prim pas şi o primă învăţătură este aceea de a fi pătrunşi de rostul şi calitatea noastră de fii ai Bisericilor noastre, cu rădăcini în Jertfa şi Învierea Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos, pe care Sfântul Voievod Ştefan cel Mare L-a slujit cu credincioşie. Să fim, de asemenea, păstrători ai acelei demnităţi creştine şi ai acelei deschideri creştine care îmbrăca la vestitul voievod haina smereniei până la a îngenunchea în faţa icoanei Maicii Domnului şi a purta cu sine icoana Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, ocrotitorul său, în cele mai primejdioase momente ale vieţii sale. Toate acestea sunt acte şi fapte de care trebuie să ţinem seamă, după cuvântul Mântuitorului Iisus Hristos, care spunea că precum pomul se cunoaşte după roade, tot astfel şi omul după fapte (Matei 12, 33-35). Sfânta noastră Biserică ne îndreaptă luarea aminte asupra importanţei faptelor bune. Aceste fapte i-au definit personalitatea Sfântului nostru Domnitor, păstrată atât de viu în conştiinţa românilor, exprimată prin pelerinajele de cinstire şi preţuire a ctitoriilor sale. La aceste izvoare de credinţă, de sfinţenie şi de artă şi-au îndestulat românii şi fiii lor setea de evlavie şi iubirea de frumos. Aici vedeau ei cum Ştefan cel Mare purta grijă de sufletul său şi cum simţea acesta nevoia de a se mărturisi duhovnicului, bătrânului şi înţeleptului Daniil Sihastru, mai ales atunci când era zbuciumat şi covârşit de răspunderile domniei, fiind încurajat de acesta să nădăjduiască

în ajutorul lui Dumnezeu, Care "cu braţ înalt" (Ps. 135, 12) îl ajută să biruiască pe vrăjmaşii săi şi cotropitorii ţării.

Exemplul gândirii şi activităţii Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, înţelegerea şi rezolvarea de către el, prin prisma credinţei în Hristos, a problemelor omului în general, a stărilor sociale, a legăturilor cu vecinii şi cu popoarele lumii, rămân pentru noi o pildă vie. Suntem martorii eforturilor şi greutăţilor cu care se confruntă toţi fii ţării pentru integrarea în structurile europene, care trebuie să se întemeieze pe legiuiri drepte şi morale, astfel încât valoarea omului şi libertatea credinţei lui să fie garantate. Aşezarea acestor valori la temelia noii Europe este deosebit de importantă, iar noi slujitorii Bisericilor din România, am cerut Consiliului Europei, prin intermediul autorităţilor de stat, să ţină seamă de tradiţiile popoarelor din Răsărit, care au o experienţă deosebit de dureroasă. Ajungând până la martiraj, aceste popoare şi-au păstrat într-un fel sau altul vatra sufletească plină de lumina credinţei lui Hristos. Pentru aceste valori a murit în temniţe şi închisori elita culturii şi credinţei noastre, iar chipurile celor ce s-au săvârşit din viaţă în Revoluţia din decembrie 1989, rostind Tatăl nostru şi Cu noi este Dumnezeu, sunt de-a pururi pomenite în toate bisericile noastre. Suntem următori şi împlinitori ai lor. Acesta este şi sensul sărbătorii sfinţilor în Biserica noastră, de a le urma cu curaj pilda lor de viaţă. Avem acum în calendarul nostru pe Sfântul Voievod Ştefan cel Mare care a învins în războaie cu sabia sa atât de preţuită şi astăzi, dar şi cu crucea, cum este reprezentat în statuia sa de la Chişinău, ţinând-o în mâna dreaptă, cruce biruitoare care l-a ajutat şi pe împăratul Constantin cel Mare să învingă la Podul Milvius şi să dea libertate creştinătăţii.

Sunt recunoscător Bunului Dumnezeu că ne-a luminat şi ne-a călăuzit la canonizarea slăvitului domnitor Ştefan cel Mare, iar ieri, împreună cu ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, am mulţumit împreună lui Dumnezeu pentru aceasta. Rămânem rugători, cum ne-am rugat şi astăzi, pentru poporul român, pentru conducătorii lui, pentru ţara noastră, pentru semenii noştri din toate stările şi categoriile sociale, pentru toţi credincioşii vii şi adormiţi în Domnul. Ca unul care am făcut parte şi din Sfântul Sinod ce a proclamat prima serie de sfinţi români, în 1954-1955, vă pot spune că în rândul acelora au fost propuşi pentru canonizare şi domnitorii Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu, dar nu s-a admis canonizarea lor. Acum, îmi exprim încă o dată recunoştinţa faţă de Dumnezeu şi faţă de părinţii şi fraţii din Sfântul Sinod pentru canonizarea lui Ştefan cel Mare, proclamată solemn la 20 iunie 1992.

N-aş putea să închei, sincer şi frăţeşte, fără să fac apelul, cu dorul şi focul meu şi al nostru, al tuturor creştinilor ortodocşi de acasă şi de peste hotare, de a ne continua străduaniile pentru zidirea Catedralei Patriarhiei Române pe platoul din Parcul Carol din Capitală, alături de Mormântul Sfânt al Eroului Necunoscut (aplauze prelungite).

Domnule Preşedinte, Vă mulţumim pentru că şi de data aceasta, ca şi altă dată, ne-aţi onorat cu prezenţa şi cuvântul dumneavoastră atât de substanţial. Suntem încredinţaţi că, lucrând şi gândind după pilda Sfântului Voievod Ştefan cel Mare şi urmând strategia lui sfântă în slujirea neamului şi Bisericii noastre, vom străbate drumul anevoios al vremurilor noastre, în duhul unei mai depline unităţi

naţionale şi al responsabilităţii că suntem fiii aceleiaşi Biserici, ale căror valori au fost puse în strălucirea neuitării de Sfântul nostru Voievod. Eforturile acestea le însoţim şi noi, slujitorii Bisericii, prin cereri şi rugăciuni pentru cârmuitorii şi dregătorii poporului, după îndemnul Sfântului Apostol Pavel (I Tim. 2, 1-2), prevăzute în Sfintele noastre Liturghii bizantine. Aceasta este moştenirea şi acestea trebuie să fie îndatoririle noastre ca fii şi slujitori ai Bisericii şi neamului".

La orele 12.00, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** declară închisă şedinţa solemnă a Sfântului Sinod şi a Adunării Naţionale Bisericeşti pentru comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, adresând călduroase mulţumiri tuturor participanţilor pentru prezenţă, distinşilor vorbitori pentru îmbogăţitoarele expuneri prezentate şi celor ce au ostenit pentru buna organizare şi desfăşurare a acestui popas spiritual din viaţa Bisericii Ortodoxe şi a neamului românesc.

Şedinţa solemnă se încheie cu rostirea rugăciunii *"Cuvine-se cu adevărat"**.

PREŞEDINTELE ADUNĂRII NAŢIONALE BISERICEŞTI

† TEOCTIST

ARHIEPISCOPUL BUCUREŞTILOR, MITROPOLITUL MUNTENIEI ŞI DOBROGEI ŞI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL DE ŞEDINŢĂ
Pr. Dr. AUGUSTIN RUSU
Consilier patriarhal

* Prezentul sumar a fost elaborat de Pr. dr. Augustin Rusu, Consilier patriarhal, pe baza procesului verbal al şedinţei existent la Cancelaria Sfântului Sinod.

LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE SESIUNEA ANULUI 2004*

SUMARUL ŞEDINŢEI DE LUCRU DIN 15, 16 ŞI 17 IUNIE 2004

Potrivit prevederilor art. 12 din Statutul pentru organizarea şi funcţioanrea Bisericii Ortodoxe Române şi ale art. 9 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română şi în comformitate cu convocarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de pe temei nr. 967 din 5 mai 2004, în zilele de 15, 16 şi 17 iunie 2004, Sfântul Sinod s-a întrunit în şedinţă de lucru la reşedinţa patriarhală din Bucureşti.

MARŢI, 15 IUNIE 2004

1. Oficierea Sfintei Liturghii şi a Tedeumului pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod.

Începând cu orele 8^{00} a fost oficiată **Sfânta Liturghie** în Catedrala Patriarhală de către P.S. Episcop Nicodim al Severinului şi Strehaiei împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi, în prezenţa membrilor Sfântului Sinod, a părinţilor consilieri patriarhali, a altor clerici, monahi şi credincioşi.

La orele 9^{00}, în continuarea Sfintei Liturghii, membrii Sfântului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au participat la **slujba Tedeumului** pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod, săvârşită de acelaşi sobor slujitor sub protia P.S. Episcop Nicodim al Severinului şi Strehaiei.

La orele 10^{00}, după slujba Tedeumului, Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoţit de Înalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi intră în sala sinodală de la reşedinţa patriarhală în care se află ceilalţi membrii ai Sfântului Sinod şi iau loc în prezidiu.

ŞEDINŢA SFÂNTULUI SINOD

2. Apelul nominal şi deschiderea şedinţei.

Prea Fericitul Părinte Preşedinte adresează invitaţia Prea Sfinţitului Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Secretarul Sfântului Sinod să dea citire **Apelului nominal.**

* Sumar pregătit pentru tipar de Pr. Dr. Augustin Rusu, Consilier patriarhal, pe baza Procesului-verbal al şedinţei existent la Cancelaria Sfântului Sinod.

Sunt prezenţi: Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, II.PP.SS. Mitropoliţi: Daniel al Moldovei şi Bucovinei, Antonie al Ardealului, Teofan al Olteniei, Nicolae al Banatului, Petru al Basarabiei, Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale şi de Nord, Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale; II.PP.SS. Arhiepsicopi: Teodosie al Tomisului, Nifon al Târgovişte, Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, Bartolomeu al Clujului, Andrei al Alba Iuliei; PP.SS. Episcopi: Gehrasim al Râmnicului, Eftimie al Romanului, Epifanie al Buzăului şi Vrancei, Calinic al Argeşului şi Muscelului, Casian al Dunării de Jos, Timotei al Aradului, Laurenţiu al Caransebeşului, Nicodim al Severinului şi Strehaiei, Damaschin al Slobozie şi Călăraşilor, Ioan al Covasnei şi Harghitei, Galaction al Alexandriei şi Teleormanului, Daniil, Episcop-Locţiitor (administrator) al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului, Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, PP.SS. Episcopi-vicari Patriarhali: Vincenţiu Ploieşteanu, Secretarul Sfântului Sinod, Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanul; PP.SS. Episcopi-Vicari: Sebastian Ilfoveanul şi Varsanufie Prahoveanul ai Arhiepiscopiei Bucureştilor, Calinic Botoşăneanul al Ahiepiscopiei Iaşilor, Visarion Răşinăreanul al Arhiepiscopiei Sibiului, Gurie Strehăianul al Arhiepiscopiei Craiovei, Lucian Lugojanul al Arhiepiscopiei Timişoarei; Gherasim Putneanul al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, Vasile Someşanul al Arhiepiscopiei Clujului; PP.SS. Arhierei-Vicari: Irineu Slătineanul al Episcopiei Râmnicului, Ioachim Băcăuanul al Episcopiei Romanului, Corneliu Bârlădeanul al Episcopiei Huşilor, Petroniu Sălăjanul al Episcopiei Oradiei, Bihorului şi Sălajului şi Iustin Sigheteanul al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului.

Absentează motivat: I.P.S. Arhiepiscop Nicolae al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America şi Canada, PP.SS. Episcopi: Ioachim al Huşilor, Ioan al Oradiei, Bihorului şi Sălajului, Justinian al Maramureşului şi Sătmarului; PP.SS. Episcopi-Vicari: Sofian Braşoveanul al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale şi de Nord, Siluan Marsilianul al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale şi Irineu Bistriţeanul al Arhiepiscopiei Clujului.

Constatând prezenţa statutară a membrilor Sfântului Sinod, Prea Fericitul Părinte Preşedinte declară legal constituit Sfântul Sinod şi deschide prezenta şedinţă de lucru a sesiunii pe anul 2004.

3. Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh rosteşte următorul scurt cuvânt de deschidere a lucrărilor Sfântului Sinod:

Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,

"Ca şi altă dată, trăiesc bucuria acestei întâlniri, mai ales cu prilejul zilei de astăzi şi al zilei de mâine, când noi, ierarhii Sfântului Sinod, împreună cu membrii Adunării Naţionale Bisericeşti şi cu participarea unor reprezentanţi ai conducerii de stat şi personalităţi ale culturii şi vieţii publice româneşti, vom comemora într-un cadru solemn bisericesc, cu pomeniri şi ceremonii, 500 de ani de la mutarea la cele veşnice a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, cel pe care în anul

1992 Biserica noastră l-a canonizat şi l-a înscris în rândul Sfinţilor, pentru că, într-o lungă şi glorioasă domnie de 47 de ani pe tronul Moldovei, a făcut ca poporul şi ţara noastră să fie cunoscute în secolul al XV-lea în toată lumea.

Tot astăzi, facem şi amintirea "Luceafărului poeziei româneşti", Mihai Eminescu, şi el descendent al unei vechi familii de români din Moldova, care a fost chemat la Domnul acum 115 ani, cum ştiţi, la 15 iunie 1889. Reprezentant de frunte al culturii şi spiritualităţii româneşti, chipul tânăr al poetului, mort la 39 de ani, dar scriindu-şi opera până la 33 de ani, domină literatura română ca o adevărată efigie şi ca un simbol. Căci Eminescu, care a iubit Biserica strămoşească, numind-o Mama spirituală a poporului român, şi către care tind şi în care se recunosc toţi poeţii, reprezintă nostalgia eternă a artei în ipostaza desăvârşirii ei posibile.

Desigur, ne vom înscrie şi în Programul general comemorativ elaborat de Consiliul Naţional alcătuit din membri ai conducerii de stat şi ierarhi ai Bisericii noastre, care se va desfăşura cu precădere în Moldova, la locurile şi ctitoriile legate de activitatea Marelui Voievod, în special la Putna, unde se întâlneau şi înaintaşii noştri, în vremurile stăpânirii străine, luând hrană sufletească pe drumul istoriei.

Pentru a sublinia această comemorare în acord cu hotărârea Sfântului Sinod, la Patriarhia Română s-a emis o ***medalie comemorativă*** *în cinstea Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, care, după noi, nu este numai o medalie, dar şi o icoană, pentru că el a fost trecut în rândul sfinţilor şi, după învăţătura Bisericii noastre, în el se odihneşte Hristos. Vă adresăm rugămintea s-o primiţi cu toată dragostea ca semn peste timp al acestui moment comemorativ. Personal, îmi revine privilegiul ca s-o înmânez Înalt Prea Sfinţiţilor Mitropoliţi şi rog pe Prea Sfinţiţii Episcopi-Vicari Patriarhali Vincenţiu Ploieşteanul şi Ciprian Câmpineanul s-o înmâneze, în numele meu, celorlalţi membri ai Sfântului Sinod".*

Înalt Prea Sfinţiţii şi Prea Sfinţiţii membri ai Sfântului Sinod primesc cu bucurie **medalia comemorativă** emisă de Patriarhia Română în cinstea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, ca simbol şi amintire peste timp al înălţătoarelor momente de trăire spirituală prilejuite de comemorarea a 500 de ani de la mutarea sa la Domnul, apreciind calitatea artistică a acesteia.

4. Componenţa Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod.

Apoi, Prea Fericitul Părinte Preşedinte dispune să se dea citire **componenţei Comisiilor Sinodale** în vederea aprobării, după cum urmează:

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ,
VIAŢĂ MONAHALĂ ŞI MISIUNE SOCIALĂ

1. I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului	**Preşedinte**
2. I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor	Membru
4. P.S. Episcop Eftimie al Romanului	Membru
5. P.S. Episcop Ioachim al Huşilor	Membru
6. P.S. Episcop Galaction al Alexandriei şi Teleormanului	Membru

7. P.S. Episcop-Vicar Visarion Răşinăreanul	**Raportor**
8. P.S. Episcop-Locţiitor Daniil Partoşeanul	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar Gherasim Putneanul	Membru
10. P.S. Episcop-Vicar Vasile Someşanul	Membru
11. P.S. Episcop-Vicar Sofian Braşoveanul	Membru
12. P.S. Arhiereu-Vicar Ioachim Băcăoanul	Membru
13. P.S. Arhiereu-Vicar Petroniu Sălăjanul	Membru
14. P.S. Arhiereu-Vicar Iustin Sigheteanul	Membru

COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ŞI PENTRU DISCIPLINĂ

1. I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei	**Preşedinte**
2. I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei	Membru
3. P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului	Membru
4. P.S. Episcop Epifanie al Buzăului şi Vrancei	Membru
5. P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului	**Raportor**
6. P.S. Episcop Laurenţiu al Caransebeşului	Membru
7. P.S. Episcop Justinian al Maramureşului şi Sătmarului	Membru
8. P.S. Episcop Nicodim al Severinului şi Strehaiei	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar Sebastian Ilfoveanul	Membru
10. P.S. Episcop-Vicar Calinic Botoşăneanul	Membru
11. P.S. Episcop-Vicar Lucian Lugojanul	Membru
12. P.S. Arhiereu-Vicar Corneliu Bârlădeanul	Membru

COMISIA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI
PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

1. I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei	**Preşedinte**
2. I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului	Membru
4. P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos	**Raportor**
5. P.S. Episcop Ioan al Oradiei	Membru
6. P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei şi Călăraşilor	Membru
7. P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul	Membru
8. P.S. Episcop-Vicar Varsanufie Prahoveanul	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar Irineu Bistriţeanul	Membru
10. P.S. Arhiereu-Vicar Irineu Slătineanul	Membru

COMISIA RELAŢIILOR EXTERNE BISERICEŞTI

1. I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului	**Preşedinte**
2. I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei Centrale şi de Nord	Membru
3. I.P.S. Mitropolit Iosif al Europei Occidentale şi Meridionale	Membru
4. I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgovişte	**Raportor**

5. I.P.S. Arhiepiscop Nicolae al Arhiep. Ort. Rom. în America şi Canada	Membru
6. P.S. Episcop Timotei al Aradului	Membru
7. P.S. Episcop Ioan al Covasnei şi Harghitei	Membru
8. P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanul	Membru
10. P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul	Membru
11. P.S. Episcop-Vicar Gurie Strehăianul	Membru
12. P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul	Membru

Ca urmare a propunerii Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist şi a votului exprimat, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă componenţa celor patru Comisii statutare de lucru ale Sfântului Sinod, în forma redată mai sus.*

5. Aprobarea Ordinei de Zi şi repartizarea lucrărilor la Comisiile Sinodale.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh propune Plenului Sfântului Sinod aprobarea **Ordinei de Zi** şi invită pe membrii Sfântului Sinod să facă eventuale propuneri de teme.

Următorii membri ai Sfântului Sinod solicită înscrierea pe Ordinea de Zi a temeiurilor redate mai jos:

Prea Sfinţitul Episcop Epifanie al Buzăului propune:

– Temei nr. 3204/2004 – Recomandarea Episcopiei Buzăului de a se acorda Cuviosului Protosinghel Paisie Fantasia exarhul mănăstirilor rangul de Arhimandrit.

Prea Sfinţitul Episcop Casian al Dunării de Jos propune:

– Temei nr. 2631/2004 – Adresa Episcopiei Dunării de Jos nr. 2526/2004, în legătură cu acţiunile organizate pe plan local în cadrul anului ştefanian, între care, refacerea în tehnica originară a "Pânzarului Moldovenesc Sfântul Ştefan cel Mare".

Prea Sfinţitul Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul propune:

– Temei nr. 2562/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea cu privire la Hotărârea nr. 774/19 mai 2004, pentru aprobarea uniformei militare clericale, a însemnelor distinctive şi de ierarhizare specifice clerului militar din Ministerul Apărării Naţionale.

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie al Ardealului propune:

– Temei nr. 2519/2004 – Cererea fostului preot Câmpean Vasile, preot la parohia Toderiţa, Protopopiatul Făgăraş, prin care solicită iertare de pedeapsa Caterisirii aplicată prin sentinţa nr. 1/2004, a Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei propune:

– Temei nr. 2286/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 44-C/2004 cu solicitarea de aprobare a lucrării: "Cercetare pedagogică în domeniul educaţiei religioase", autori: Prof. Monica Opriş, Pr. Prof. Dorin Opriş şi Conf. Dr. Muşata Bocos;

– Temei nr. 2287/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 43-C/2004, cu solicitarea de aprobare a proiectului de tematică pentru lucrările metodico-ştiinţifice în vederea obţinerii gradului I didactic, profesori de religie, elaborată de Pr. Prof. Dorin Opriş şi Prof. Monica Opriş.

Ca urmare, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod, luând act de problemele înscrise în ordinea de zi şi de cele propuse în şedinţa sinodală hotărăşte:

• *Aprobă înscrierea pe* **Ordinea de zi** *a noilor teme propuse în cadrul şedinţei sinodale actuale şi repartizarea lor la Comisiile sinodale, potrivit specificului fiecăreia.*

• *Aprobă în totalitate* **Ordinea de zi** *cuprinzând problemele înscrise şi repartizarea lor pe Comisii Sinodale, şi repartizarea acestora la raportorii Comisiilor Sinodale după cum urmează:*

LA COMISIA PENTRU DOCTRINĂ,
VIAŢĂ MONAHALĂ ŞI MISIUNE SOCIALĂ:

1. Temei nr. 1026/2004 – Procesul-Verbal al Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului din 26 februarie 2004, în legătură cu starea actuală a Dialogului oficial al Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Catolică de rit Bizantin (Greco-Catolică).

2. Temei nr. 2406/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1807/2004, cu propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu de aprobare a unor îndreptări în Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, în perspectiva unei viitoare ediţii a Liturghierului.

3. Temei nr. 2405/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului din 1806/2004, cuprinzând propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu şi un proiect de măsuri pentru reactivarea şi intensificarea cântării omofone în bisericile parohiale.

4. Temei nr. 2460/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1880/2004 cu propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului privind înscrierea corectă a numelui Voievodului Ştefan cel Mare în Calendarul Bisericii Ortodoxe Române.

5. Temei nr. 2410/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu necesitatea aplicării Ordonanţei de urgenţă nr. 38/2004, privind indexarea cu 5% a salariilor de încadrare a personalului clerical, cu data de 1 iunie 2004, prin asimilare cu personalul didactic din învăţământul preuniversitar, precum şi pentru creşterea salarizării personalului bisericesc de conducere-execuţie.

6. Temei nr. 2099/2004 – Referatul Sectorului II Economico-Financiar al Administraţiei Patriarhale în legătură cu Bugetul de venituri şi cheltuieli al Fondului Central Misionar pe anul 2004.

7. Temei nr. 2500/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Tomisului nr. 2727/2004, cu propunerea I.P.S. Arhiepiscop Teodosie de a se acorda Cuv. Protosinghel Cosma Mitu, Stareţul Mănăstirii Sf. Apostoli Petru şi Pavel din Consanţa – Catedrala eparhială, rangul de Arhimandrit.

8. Temei nr. 2632/2004 – Adresa Episcopiei Buzăului şi Vrancei nr. 3203/2004 cu propunerea P.S. Episcop Epifanie de a se acorda Cuv. Protosinghel Paisie Fantaziu, exarhul mănăstirilor, rangul de Arhimandrit.

9. Temei nr. 2631/2004 – Adresa Episcopiei Dunării de Jos nr. 2526/2004 în legătură cu acţiunile organizate pe plan local în cadrul anului ştefanian între care, refacerea în tehnica originară a Pânzarului Moldovenesc "Sfântul Ştefan cel Mare".

10. Temei nr. 1729/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea în legătură cu lucrările Comisiei Naţionale de Bioetică a Bisericii Ortodoxe Române (Bucureşti, 4 mai 2004).

11. Temei nr. 1730/2004 – Referat în legătură cu lucrările Comisiei Bisericilor din România pentru elaborarea Martirologiului Creştin al României pentru secolul XX (Bucureşti, 30-31 martie 2004).

12. Temei nr. 2562/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea cu privire la Hotărârea de Guvern nr. 774/19 mai 2004, pentru aprobarea Regulamentului uniformei militare clericale, a însemnelor distinctive şi de ierarhizare, specifice clerului militar din Ministerul Apărării Naţionale.

– Primeşte raportor: P.S. Visarion Răşinăreanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

LA COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ŞI PENTRU DISCIPLINĂ:

13. Temei nr. 1405/2004 – Hotărârea Adunării Eparhiale Extraordinare a Arhiepiscopiei Tomisului din 30 martie 2004, în legătură cu înfiinţarea Episcopiei Tulcei, cu reşedinţa în municipiul Tulcea.

14. Temei nr. 1984/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu stadiul elaborării textelor liturgice în cinstea Sfinţilor Români canonizaţi în anul 1992.

15. Temei nr. 2404/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1805/2004 cu propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu pentru completarea prevederilor Regulamentului de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române cu definirea delictului simoniei şi a pedepselor ce se pot aplica.

16. Temei nr. 2215/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1069/2004 cu propunerile Permanenţei Consiliului Eparhial privind redistribuirea pe categorii a parohiilor şi necesitatea uniformizării acestora în întreaga Biserică Ortodoxă Română.

17. Temei nr. 2493/2004 – Cererea fostului preot Comşulea Mihai, fost la parohia Veneţia de Jos, protopopiatul Făgăraş prin care solicită iertarea de pedeapsa caterisirii aplicată prin sentinţa nr. 2/2004 a Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

18. Temei nr. 2519/2004 – Cererea fostului preot Câmpean Vasile, fost la parohia Toderiţa, protopopiatul Făgăraş, prin care solicită iertarea de pedeapsa

caterisirii aplicată prin sentinţa nr. 1/2004 a Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

19. Temei nr. 1976/2004 – Cererea fostului preot Ioan Aurel Rus, fost la parohia Nepos, protopopiatul Năsăud, prin care introduce recurs împotriva sentinţei nr. 2/2004 a Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Clujului, prin care i s-a aplicat pedeapsa caterisirii.

– Primeşte raportor: P.S. Calinic, Episcopul Argeşului şi Muscelului.

LA COMISIA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI
PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC:

20. Temei nr. 2198/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu editarea unui volum omagial şi cu modul de aniversare în anul 2005 a 120 de ani de la dobândirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, a 80 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie şi a împlinirii de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a 90 de ani de viaţă şi a 55 de ani de arhierie.

21. Temei nr. 2498/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Tomisului nr. 2721/2004, prin care solicită aprobarea Sfântului Sinod ca Facultatea de Teologie a Universităţii din Constanţa să fie abilitată ca Centru de perfecţionare pentru obţinerea gradelor profesionale de către personalul clerical.

22. Temei nr. 111/2004 – Referatul Sectorului învăţământ teologic şi educaţie religioasă în legătură cu stadiul elaborării, evaluării şi licitării manualelor de Religie în vedera tipăririi.

23. Temei nr. 1931/2004 – Referatul Sectorului învăţământ teologic şi educaţie religioasă privind elaborarea programelor şcolare la disciplinele teologice care se predau în Seminariile Teologice Liceale (Pastorală, Patrimoniu Cultural), la clasele IX şi X.

24. Temei nr. 1932/2004 – Adresa Episcopiei Argeşului şi Muscelului nr. 993/2004, cu solicitarea de a se aproba înfiinţarea specializării Teologie-Conservare Restaurare în cadrul Facultăţii de Teologie Ortodoxă a Universităţii din Piteşti.

25. Temei nr. 2282/2004 – Adresa Episcopiei Aradului nr. 1487/2004, prin care solicită aprobarea înfiinţării specializării Teologie-Istorie în cadrul Facultăţii de Teologie Ortodoxă a Universităţii Arad.

26. Temei nr. 2283/2004 – Adresa Facultăţii de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti în legătură cu Planurile de învăţământ la specializările din Facultăţile de Teologie Ortodoxă.

27. Temei nr. 2286/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 44-C/2004, cu solicitarea de aprobare a lucrării "Cercetarea pedagogică în domeniul educaţiei religioase", autori: Prof. Monica Opriş, Pr. Prof. Dorin Opriş şi Conf. Dr. Muşata Bocoş.

28. Temei nr. 2287/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 43-C/2004 cu solicitarea de aprobare a proiectului de tematică pentru lucrările metodico-ştiinţifice în vederea obţinerii gradului I didactic de către profesorii de Religie, elaborată de Pr. Prof. Dorin Opriş şi Prof. Monica Opriş.

– Primeşte raportor: P.S. Casian, Episcop al Dunării de Jos.

LA COMISIA RELAŢIILOR EXTERNE BISERICEŞTI:

29. Temei nr. 1491/2004 – Referat în legătură cu participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la Constantinopol şi Cezareea Capadociei (Turcia, 18-24 mai 2004).

30. Temei nr. 1183/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti, în legătură cu invitaţia adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a efectua o vizită pastorală şi ecumenică în cuprinsul Marelui Ducat al Luxemburgului (1-6 octombrie 2004).

31. Temei nr. 1189/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei şi a P.S. Episcop-Vicar Vincenţiu Ploieşteanul, la momentele aniversare din viaţa Bisericii Ortodoxe Sârbe (Belgrad, 8-10 mai 2004).

32. Temei nr. 383/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală şi de Nord şi a P.S. Corneliu Bârlădeanu, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Huşilor la întrunirea Ecumenică cu tema "Împreună pentru Europa" (Stuttgart, 8 mai 2004).

33. Temei nr. 2113/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos la manifestările prilejuite de dezvelirea monumentului închinat hatmanului Ivan Mazepa (Galaţi, 5-6 mai, 2004).

34. Temei nr. 2159/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea P.S. Sebastian Ilfoveanul Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor la Seminarul cu tema "Ortodoxia şi educaţia. Lecţia despre Religie ca subiect al identităţii culturii", organizat de Secretariatul Adunării Interparlamentare a Ortodoxiei (Volos, Grecia, 15-17 mai 2004).

35. Temei nr. 2160/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea P.S. Ioachim Băcăuanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului la Conferinţa Ecumenică Internaţională cu tema "Spiritualitatea ecumenică – Izvor al unităţii pentru o nouă Europă creştină" (Roma, 2-4 mai 2004).

36. Temei nr. 1812/2004– Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu invitaţia adresată de către Mons. Vincenzo Paglia, episcop de Terni, Narni şi Amelia, ca o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Române să participe la viitoarea Întâlnire Internaţională de Rugăciune pentru Pace, organizată de Comunitata Sant'Egidio (Milano, 5-7 septembrie 2004).

37. Temei nr. 2421/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu vizitele la Patriarhia Română a unor înalţi prelaţi ai Bisericii Romano-Catolice, cu prilejul participării la anumite evenimente culturale academice.

38. Temei nr. 1500/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea Pr. Dr. Ion Chivu la Conferinţa cu tema "Bizanţul Ortodox şi Occidentul Latin. Cea de a 950 aniversare a diviziunii Bisericilor şi

a 800 de la cucerirea Constantinopolului de către cruciaţi" (Moscova, 26-27 mai 2004).

39. Temei nr. 2424/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu invitaţia E.S. David Hope, Arhiepiscop de York, adresată RS. Episcop-Vicar Patriarhul Ciprian Câmpineanu şi Pr. Michael Tiţa, consilier patriarhal, să viziteze aşezămintele sociale ale Fundaţiei "Copii în Dificultate", aflată sub patronajul Arhiepiscopiei de York (18-24 iunie 2004).

40. Temei nr. 1811/2004 – Referatul Sectorului Comunităţii Externe privind manifestările organizate sub genericul "Zilele Creştinătăţii Ortodoxe" (Budapesta, 24-25 aprilie 2004).

41. Temei nr. 2392/2004 – Referatul Sectorului Comunităţii Externe privind participarea P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului la sărbătoarea Înălţării Domnului, hramul Catedralei Episcopale Ortodoxe Române din Vârşeţ şi la Simpozionul Internaţional "Banatul - trecut istoric şi cultural şi relaţiile româno-sârbe de-a lungul veacurilor" (Novi-Sad, Voivodina, Serbia, 19-24 mai 2004).

*Primeşte raportor: I.P.S. Nifon, Arhiepiscopul Târgovişte*i

Ca urmare, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, luând act de Ordinea de Zi supusă aprobării şi de solicitările de înscriere a unor noi teme în Ordinea de Zi Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă* **Ordinea de zi** *prezentată cu completările aduse de membrii Sfântului Sinod şi repartizarea problemelor înscrise la Comisiile Sinodale de lucru, încredinţând celor patru raportori mapele de lucru.*

6. Prezentarea succintă a programului de la mănăstirea Putna şi suspendarea şedinţei.

În continuare, la rugămintea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor să prezinte:

Temei nr. 2573/2004 – Programul manifestărilor comemorative în cinstea Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt prevăzut pentru zilele de 1-5 iulie 2004, la Suceava, Putna şi alte localităţi din jud. Suceava.

I.P.S. Arhiepiscop Pimen prezintă Programul zilei de **Joi, 1 Iulie,** începând cu ora 11^{00}, la Suceava, constând din: Vernisajul expoziţiei "IO, ŞTEFAN VOIEVOD", Conferinţă de presă, Spectacol folcloric şi Concert coral; Programul zilei de **vineri, 2 iulie** de la Putna, constând în: Slujba religioasă (orele 9^{00}-12^{00}); Marea adunare comemorativă (orele12^{00}-14^{00}) cu ceremonial comemorativ, alocuţiuni, mesaje, depuneri de coroane la mormântul Voievodului, defilare, concert coral (orele 14^{00}-14^{00}); inaugurarea Muzeului Sfintei Mănăstiri (orele 14^{00}-15^{00}); Recepţie (orele 15^{00}-17^{00}); Spectacol artistic (orele 17^{00}-22^{00}) şi alte momente în diferite locaţii din Putna. În completare, este prezentat şi Programul zilelor de 2-5 iulie în alte locaţii din Suceava.

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Pimen adresează tuturor membrilor Sfântului Sinod invitaţia de a participa la festivităţi, arătând că există rezervate 60 de

camere la Putna, Sucevița, Moldovița, pentru membrii Sfântului Sinod şi pentru oaspeţii Bisericii din ţară şi din afară.

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei informează că organizatorii bisericeşti au invitat oaspeţi de peste hotare, între care reprezentanţi ai Patriarhiei Ecumenice, ai Bisericii Greciei, Bisericii Rusiei, Bisericii Ortodoxe a Poloniei, ai Bisericii Catolice din Padova, cu care unii ierarhi din Moldova au relaţii bisericeşti, pe I.P.S. Mitropolit Vladimir al Chişinăului, P.S. Episcop Onufrie de Odesa şi pe I.P.S. arhiepiscop Nathaniel cu o seamă de români americani.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist subliniază că participarea bisericească din aria Bisericilor Ortodoxe este bine venită şi adresează mulţumiri I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei pentru această iniţiativă a comitetului de organizare. Va fi bine venită prezenţa fraţilor români din America şi este bine ca şi I.P.S. Arhiepiscop Nicolae, care la vremea respectivă are Congresul Arhiepiscopiei, să trimită cel puţin un reprezentant.

Prezenţa celor doi ierarhi români de la Chişinău – Petru şi Vladimir şi a I.P.S. Mitropolit Filaret de la Moscova, va constitui un prilej de împreună slujire, de apropiere şi comuniune şi nu ne îndoim că ierarhii noştri din diaspora vor fi prezenţi cu toţii.

Totodată, Prea Fericirea Sa adresează I.P.S. Arhiepiscop Pimen rugămintea de a ţine la curent Cancelaria Sfântului Sinod şi pe membrii Sfântului Sinod cu eventualele probleme care vor putea interveni în desfăşurarea programului.

Încheindu-se partea organizatorică a şedinţei sinodale, Prea Fericitul Părinte Patriarh **suspendă şedinţa** pentru examinarea lucrărilor în comisiile Sinodale şi anunţă reluarea lucrărilor în Plenul Sfântului Sinod la orele 17^{00}.

7. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale.

În aceeaşi zi, după-amiaza, la orele 17^{00}, în sala sinodală a reşedinţei patriarhale se redeschide şedinţa sinodală sub preşedinţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cu aceeaşi participare ca şi la şedinţa de deschidere.

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAŢĂ MONAHALĂ ŞI MISIUNE SOCIALĂ

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe *P.S. Visarion Răşinăreanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, raportorul Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială,* să prezinte referatele Comisiei, după cum urmează:

Definitivarea textului ÎNSEMNĂRII, care urmează să fie înscris în Cronica de Aur a Patriarhiei Române, pentru a consemna Comemorarea a 500 de ani de la mutarea la cele veşnice a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt.

În legătură cu comemorarea a 500 de ani de la mutarea la Domnul a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt la Patriarhia Română, *Prea Fericitul Părinte Patriarh* arată că este în tradiţia Bisericii noastre marcarea unor astfel de evenimente în **Cronica de Aur a Patriarhiei Române**, printr-o Însemnare adecvată momentului sărbătorit. De aceea, Prea Fericirea Sa arată că proiectul Însemnării elaborat la Cancelaria Sfântului Sinod a fost trimis II.PP.SS. Mitropolit

Daniel şi Arhiepiscop Bartolomeu pentru a fi îmbunătăţit, iar I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu a întocmit o nouă variantă pentru această ÎNSEMNARE, ambele variante aflându-se în mapele de lucru ale membrilor Sfântului Sinod, pentru ca plenul să opteze pentru una din variantele propuse pe care să o definitiveze.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Preşedinte se optează pentu lecturarea variantei textului alcătuit de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului şi în urma acceptării acestuia, plenul Sfântului Sinod hotărăşte:

• *Aprobă textul* ***ÎNSEMNĂRII*** *pentru comemorarea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare şi care se va înscrie în Cronica de Aur a Patriarhiei Române în varianta propusă de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului*.*

Temei nr. 1026/2004 – Proces-Verbal al Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului din 26 februarie 2004, în legătură cu starea actuală a Dialogului oficial al Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Catolică de rit Bizantin (Greco-Catolică).

În Procesul-Verbal al Sinodului Mitropolitan se face o analiză amănunţită asupra stadiului actual al dialogului dintre cele două Biserici, cu următoarele precizări:

Evoluţia din ce în ce mai ineficace a Dialogului, în pofida eforturilor Bisericii Ortodoxe Române de a instaura o relaţie normală cu Biserica Catolică de rit bizantin; Dialogul nu a reuşit să vindece – sau cel puţin să aline – rănile mai vechi (de după 1700) şi mai noi (de după 1948) ivite pe trupul sufletului românesc din Transilvania, dimpotrivă, ele se adâncesc;

– Refuzul oricăror altor dimensiuni (culturale, sociale) ale Dialogului propuse în mod repetat de partea ortodoxă, datorat faptului că preoţii şi credincioşii greco-catolici socotesc că nu au locaşuri destule şi potrivite pentru rugăciune, deşi, cunoscând numărul bisericilor oferite de către partea ortodoxă, al celor smulse cu forţa de partea greco-catolică şi al celor pe care greco-catolicii şi le-au construit cu mijloace proprii, s-a ajuns la situaţia că Biserica Greco-Catolică posedă astăzi suficiente spaţii de rugăciune şi chiar mai mult decât le trebuie celor 195.481 de credincioşi pe care Biserica Greco-Catolică îi are, potrivit recensământului populaţiei şi locuinţelor din anul 2002;

De la *restitutio in necessariuim* prin dialog, partea greco-catolică a trecut la *restitutio in multiplum* prin justiţie şi hrănesc utopia unei *restitutio in integrum* prin Comisia Europeană. De altfel, Biserica Greco-Catolică afirmă că nu are nimic cu Biserica Ortodoxă Română, ci cu Statul român, care ar fi obligat să le restituie toate bisericile, eludându-se din calcul situaţia reală, conform căreia, locaşurile de cult aparţin de drept comunităţilor parohiale, iar nu statului, lucru pe care Statul îl ştie şi îl respectă;

– Deşi în repetate rânduri, Biserica Ortodoxă Română a cerut partenerilor de dialog renunţarea la practica paralelă a acţiunilor în justiţie, întrucât orice confruntare pe acest teren provoacă permanent o stare de tensiune, agresiune şi beligeranţă, incompatibilă cu Dialogul în derulare, totuşi, cu concursul unor judecători şi avocaţi greco-catolici, acţionează în continuare în justiţie parohiile orto-

* Însemnarea se publică în prezentul număr al revistei în cadrul reportajului şedinţei solemne a Adunării Naţionale Bisericeşti din 16 iunie 2004.

doxe, creând noi și noi focare de conflict, invocând, atunci când pierd, toleranța, dar neacordându-o atunci când câștigă;

– Situația este cu atât mai regretabilă cu cât unii ierarhi greco-catolici refuză să coopereze în dialogul local și să dezamorseze conflictele create. Mai mult, în ciuda trecutelor ei merite patriotice și culturale, ca și în pofida trecutului comun de suferință, Biserica Română Unită cu Roma își împlinește astăzi menirea pe care dintru început și-a asumat-o: aceea de a-i dezbina pe românii din Transilvania și de a-i face, ca în numele unirii, să se urască unii pe alții.

În consecință, Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului a solicitat Bisericii Catolice de rit Bizantin cu fermitate ca, până la viitoarea întâlnire a comisiei Mixte de Dialog din 28 septembrie 2004, să se pronunțe pentru una din cele două opțiuni posibile: dialogul sau justiția. Dacă se optează pentru dialog, cele două părți se obligă să-și retragă imediat toate acțiunile din justiție, iar dacă se optează pentru justiție înseamnă că se renunță la dialog.

Totodată, în Procesul-Verbal al Mitropoliei Ardealului se condamnă în mod justificat modalitatea pe care Biserica Catolică de rit Bizantin, sau unele asociații ale acesteia, au ales-o spre a defăima Biserica Ortodoxă Română prin articole publicate în presă sau pe Internet: scrisoarea din 16 aprilie 2002, adresată Bisericii Catolcie din Spania; scrisoarea din 5 februarie 2004 a memorandistului Vasile Bouleanu către comisarul european Gunther Verheugen.

Pentru a se cunoaște discrepanța dintre realitate și modul în care se prezintă Biserica Greco-Catolică în fața instituțiilor de stat de la noi și a instituțiilor europene, Cancelaria Sfântului Sinod a prezentat diferența dintre ceea ce redă Institutul Național pentru Statistică, cel care a realizat oficial Recensământul populației și locuințelor din anul 2002 și ceea ce declară Biserica Greco-Catolică prin mijloacele proprii de informare în privința numărului de credincioși, dar și al locașurilor de cult și al numărului de slujitori.

Tot în legătură cu raporturile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Catolică de rit Bizantin (Greco-Catolică) referatul Cancelariei Sfântului Sinod precizează că s-a primit la Patriarhia Română **adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 33 din 22 mai 2004, în care I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iulici sublimează că actualele acțiuni în justiție pe teme patrimoniale dintre parohiile ortodoxe și greco-catolice se datorează și lipsei unei Legi a Cultelor care să reglementeze aspectele relațiilor dintre culte.** Pentru aceste motive, I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei solicită o intervenție urgentă la autoritatea de stat în drept, pentru elaborarea unei Legi a Cultelor, care să stipuleze în mod punctual și problema patrimonială.

Pe marginea celor două documente supuse dezbaterii plenului Sfântului Sinod au luat cuvântul: *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, I.P.S. Mitropolit Iosif al Europei Occidentale și Meridionale, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului și I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei.*

Luând act de informarea plenului de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului din care rezultă că I.P.S. Mitropolit Antonie a primit o scrisoare de răspuns din partea Conferinței Episcopilor Catolici din România, semnată de I.P.S. Arhiepis-

cop şi Mitropolit Ioan Robu, de I.P.S. Mitropoli Lucian Mureşan şi de toţi ierarhii catolici şi greco-catolici, membri ai Conferinţei Episcopale Catolice din România şi de sugestia ca Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului să aibă, în seara acestei zile, o şedinţă de lucru pe tema răspunsului mai sus amintit, urmând ca propunerile şi concluziile să fie prezentate Sfântului Sinod la începutul şedinţei din ziua următoare.

În urma discuţiilor purtate, Sfântul Sinod acceptă propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu şi hotărăşte:

• *Aprobă ca înaintea luării unei hotărâri finale în legătură cu răspunsul Conferinţei Episcopilor Catolici, privind cotinuarea dialogului, să aibă loc o şedinţă a Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, urmând ca propunerile şi concluziile acestuia să fie supuse Sfântului Sinod Plenar, în şedinţa următoare.*

Temei nr. 2406/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1807/2004, cuprinzând propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu de aprobare a unor îndreptări în Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur în perspectiva publicării unei viitoare ediţii a Liturghierului.

Având în vedere că din adresa respectivă reiese că I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului propune ca până la diortosirea întregului Liturghier şi, în general, a tuturor cărţilor de cult, Sfântul Sinod să examineze şi să aprobe o seamă de îndreptări în Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, pe care, în virtutea evoluţiei limbii române, Înalt Prea Sfinţia Sa le consideră mai importante şi mai de trebuinţă pentru o viitoare ediţie ce urmează a fi tipărită de către Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, urmând ca textele ce se vor aproba să fie incluse şi în Cântările omofone ale Sfintei Liturghii;

Constatând că şi în trecut au existat preocupări pentru diortosirea Liturghierului, amintind eruditele studii şi contribuţii ale Pr. Prof. Petre Vintilescu şi Pr. Prof. Ene Branişte, care s-au concretizat în ediţiile Liturghierului apărute în ultimele şase decenii ale secolului trecut la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române;

Ţinând seama de opiniile exprimate în timpul discuţiilor, potrivit cărora, în viitor, problemele în legătură cu diortosirea cărţilor de cult trebuie să fie aprofundate în cadrul Comisiei învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, întrucât viaţa liturgică este exprimarea practică a învăţăturii de credinţă a Bisericii;

Apreciind că, în viitor, este necesar ca Sfântul Sinod să examineze oportunitatea redenumirii Comisiei învăţământului ca şi *Comisie Teologică şi Liturgică a Sfântului Sinod*, care poate deveni ea însăşi, sau din sânul căreia pot fi desemnaţi membrii Comisiei de diortosire a cărţilor de cult, cu completări, acolo unde ar fi cazul, din rândul membrilor celorlalte comisii sinodale, pentru început propunându-se trecerea P.S. Episcop Laurenţiu al Caransebeşului de la Comisia Canonică la Comisia Învăţământului.

Luând act că propunerile de îndreptări în Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur aduse înaintea Sfântului Sinod de către I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului sunt făcute în spiritul prevederilor art. 10, lit. "m" din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, potivit cărora Sfântul Sinod are

competenţa de *"A iniţia, autoriza şi supraveghea tipărirea de cărţi de ritual şi de icoane religioase pentru trebuinţele cultului";*

În urma examinării şi definitivării fiecăreia din propunerile formulate de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, precum şi a consideraţiilor exprimate în cadrul discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului de îndreptări la textul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur în perspectiva publicării unei viitoare ediţii a Liturghierului, în următoarea formă rezultată în urma discuţiilor din plen:*

PESTE TOT:

– În loc de: *Strana,* se va scrie corect: **Poporul;**

– În loc de: *Cu pace, Domnului să ne rugăm,* se va scrie corect: **Cu pace Domnului să ne rugăm** (fără virgulă);

– În loc de: *închinăciunea,* se va scrie corect: **închinarea;**

LA RUGĂCIUNEA ANTIFONULUI ÎNTÂI:

– În loc de: *...şi cu cei care se roagă...,* se va scrie corect: **...cu cei ce se roagă...;**

LA RUGĂCIUNEA ANTIFONULUI AL DOILEA:

– În loc de: *dumnezeiască puterea Ta,* se va scrie corect: **dumnezeiasca Ta putere;**

LA APĂRĂTOARE DOAMNĂ;

– În loc de: *Ci ca ceea ce ai stăpânire,* se va scrie corect: **Ci ca una ce ai stăpânire;**

LA FERICIRI:

– La fericirea a 9-a, în loc de actuala formulare: *Fericiţi veţi fi când vă vor ocărî şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minţind pentru Mine* (sau, în variantă: *...minţind din pricina Mea*), se va scrie corect: **Fericiţi veţi fi când din pricina Mea vă vor ocărî şi vă vor prigoni şi, minţind, vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră** (textul îndreptat din ediţia jubiliară a Bibliei);

LA RUGĂCIUNEA CÂNTĂRII CELEI ÎNTREIT SFINTE (şi în toate cazurile asemănătoare):

– În loc de: *Care,* se va scrie corect: **Carele** sau **Cel ce;**

LA RUGĂCIUNEA CERERII STĂRUITOARE (şi în alte cazuri, în funcţie de context);

– În loc de: *...şi ne miluieşte pe noi, după mulţimea milei Tale,* se va scrie corect: **...şi ne miluieşte după mulţimea milei Tale;**

LA RUGĂCIUNEA PENTRU MORŢI:

– În loc de: *Şi orice greşeală au săvârşit ei (...) iartă-le lor;* se va scrie corect: **Şi pentru tot ceea ce au greşit ei (...) iartă-i!**

LA RUGĂCIUNEA DIN TIMPUL CÂNTĂRII HERUVIMICE:

– În loc de: *...şi fără schimbare, Te-ai făcut om şi Arhiereu al nostru Te-ai făcut...*, se va scrie corect: **...şi fără schimbare Te-ai făcut om, şi Arhiereu al nostru Te-ai făcut...;**

– În loc de: *şi învredniceşte-mă, cu puterea Sfântului Tău Duh (...) să stau înaintea Sfintei Tale mese acesteia...*, se va scrie corect: **şi cu puterea Sfântului Tău Duh învredniceşte-mă (...) să stau înaintea acestei sfinte Tale mese...;**

– În loc de: *plecându-mi grumajii mei, şi mă rog Ţie:* se va scrie corect: **plecându-mi grumajii, şi Ţie mă rog;**

LA CÂNTAREA HERUVIMICĂ:

– Se menţine textul actual: *Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim...*

După VOHODUL MARE:

– În loc de: *Iosif (...) luând preacurat trupul Tău...*, se va scrie corect: **Iosif(...) luând preacuratul Tău trup...;**

– În loc de: *în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu,* se va scrie corect: **în iad cu sufletul ca un Dumnezeu** (fără virgulă);

– În loc de: *toate umplându-le, Cel ce eşti necuprins,* se va scrie corect: **pe toate umplându-le, Tu, Cel ce eşti necuprins;**

La ecteniile "SĂ PLINIM..."

– În loc de: *...la Domnul să cerem,* se va scrie corect: **...de la Domnul să cerem.**

După "SĂ STĂM BINE":

– În loc de: *Mila păcii, jertfa laudei,* se va scrie corect: **Dar de pace, jertfă de laudă;**

La ecfonisul CÂNTAREA DE BIRUINŢĂ:

– În loc de: *Cântarea de biruinţă, cântând...*, se va scrie corect: **Cântarea de biruinţă cântând...** (fără virgulă);

La "CU ACESTE FERICITE PUTERI":

– În loc de: *în noaptea în care a fost vândut şi mai vârtos pe Sine însuşi S'a dat pentru viaţa lumii, luând pâinea...*, se va scrie corect: **în noaptea în care a fost vândut – şi mai degrabă El pe Sine însuşi S'a dat pentru viaţa lumii –, luând pâinea...;**

– În loc de: *...şi fără prihană mâinile Sale...*, se va scrie corect: **...şi neprihănitele Sale mâini...**

LA ANAMNEZĂ:

– În loc de: *Luaţi, mâncaţi, acesta este trupul Meu, Care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor,* se va scrie corect: **Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu, Cel ce se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor;**

– În loc de: *Beţi dintru acesta toţi, acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, Care, pentru voi şi pentru mulţi, se varsă, spre iertarea păcatelor,* se va scrie corect: **Beţi dintru acesta toţi, acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, Cel ce pentru voi şi pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor;**

La "ADUCÂNDU-NE AMINTE":
– În loc de: ...şi de cea de a doua şi slăvită iarăşi venire, se va scrie corect: **...şi de cea de a doua şi slăvită venire;**

La "ALE TALE":
– **Se va menţine textul actual:** *Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Ţi-aducem de toate şi pentru toate;*

La EPICLEZĂ
– În loc de: *Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh, în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci ni-L înnoieşte nouă, celor ce ne rugăm Ţie,* se va scrie corect: **Doamne, Cel ce pe Preasfântul Tău Duh în ceasul al treilea L-ai trimis Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci ni-L înnoieşte nouă, celor ce ne rugăm Ţie;**

Înainte de TATĂL NOSTRU (ecfonisul):
– În loc de actuala formulare, se va scrie corect: **Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpâne, cu îndrăznire, fără de osândă, să cutezăm a Te chema Tată, pe Tine, Dumnezeul cel ceresc, şi să zicem:**

La TATĂL NOSTRU:
– **În Liturghier se va introduce textul din Biblia jubiliară** (oficializat de către Sfântul Sinod);
– **În Cântările Sfintei Liturghii se va menţine textul actual;**

La RUGĂCIUNILE ÎMPĂRTĂŞIRII:
– În loc de actuala formulare, se va scrie corect:
Cred, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu-cel Viu, Cel ce ai venit în lume să-i mântuieşti pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu. Cred, de asemenea, că acesta este însuşi Preacuratul Tău Trup şi că acesta este însuşi Scumpul Tău Sânge. Deci, mă rog Ţie: Miluieşte-mă şi iartă toate greşalele mele cele de voie şi cele fără de voie, cele cu cuvântul, cele cu fapta, cele cu ştiinţă sau cu neştiinţă. Şi mă învredniceşte ca fără de osândă să mă împărtăşesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci. Amin.
Cinei Tale celei de Taină, Fiule al lui Dumnezeu, astăzi părtaş mă primeşte; că nu voi spune vrăjmaşilor Tăi Taina Ta, nici sărutare îţi voi da ca Iuda; ci ca tâlharul mărturisescu-mă Ţie: Pomeneşte-mă, Doamne, întru împărăţia Ta.
Nu spre judecată sau spre osândă să-mi fie împărtăşirea cu Sfintele Tale Taine, Doamne, ci spre tămăduirea sufletului şi a trupului.

După "SĂ LUĂM AMINTE" (la ridicarea Sfântului Trup):
– În loc de: *Sfintele, sfinţilor,* se va scrie corect: **Sfintele, vouă, sfinţilor!**

După: "SFINTELE, VOUĂ, SFINŢILOR"!
– În loc de: *Unul Sfânt...,* se va scrie corect: **Unul este sfânt...**

• *Aprobă ca textele de mai sus să fie folosite şi în alte texte liturgice şi să fie incluse şi în broşura Sfânta Liturghie în cântare omofonă ce se va edita de către Institutul Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române;*

• *Aprobă ca în perspectiva preluării de către Comisia Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc a preocupării privind diortosirea cărţilor de cult şi, în mod special a textului Sfintei Liturghii, P.S. Episcop Laurenţiu al Caransebeşului să devină membru al acestei Comisii, încetându-i mandatul la Comisia Canonică, juridică şi pentru disciplină;*

• *Cele de mai sus se vor comunica şi Editurii Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române în vederea aducerii la îndeplinire atât în ce priveşte textul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur din Liturghier, cât şi în vederea pregătirii broşurii Sfânta Liturghie în cântare omofonă.*

Temei nr. 2405/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1806/2004, cuprinzând propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu pentru reactivarea şi intensificarea cântării omofone în bisericile parohiale, cu excepţia catedralelor eparhiale şi bisericilor în care funcţionează formaţii corale de veche tradiţie, atestate de Chiriarhul locului.

Având în vedere trebuinţa ca viaţa noastră liturgică să fie revigorată prin conştientizarea credincioşilor mireni că ei nu doar "asistă" la oficierea Sfintei Liturghii, şi că, în calitatea lor de membri ai poporului lui Dumnezeu şi ai preoţiei universale (I Petru 2, 9), dobândite la Botez şi Mirungere, sunt participanţi activi la actul liturgic, prin răspunsurile pe care le dau în dialog cu preotul slujitor;

Ţinând seama de faptul că, atât în vremea celor două Testamente, cât şi în aceea a Bisericii lui Hristos, cântarea omofonă a fost practica normală în locaşurile de cult, dar că aceasta, în mod treptat şi neoficial, a fost parţial înlocuită de cântăreţ şi de cor;

Constatând că parohiile în care cântarea omofonă există şi funcţionează, viaţa liturgică e mai vie, preluând un vis neîmplinit al Patriarhului Justinian şi preţuind moştenirea marilor noştri teologi: Pr. Prof. Petre Vintilescu, Pr. Prof. Ene Braniştе, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae şi Dl. Prof. Nicolae Lungu care, prin scrierile lor asupra cântării omofone, au dovedit că aceasta are un rol esenţial în întreţinerea şi consolidarea comuniunii ortodoxe şi naţionale;

Apreciind, în urma discuţiilor care au avut loc şi a opiniilor exprimate, că este necesar ca broşura ***"Sfânta Liturghie în cântare omofonă"*** ce se va tipări la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române să cuprindă *Cântările Sfintei Litrughii,* autor Nicolae Lungu, precum şi propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului de îndreptări în textul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur aprobate prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2406 luată în prezenta şedinţă a Sfântului Sinod;

Ţinând seama de luările de cuvânt şi de precizările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, că pentru o bună implementare a acestei lucrări cu un profund caracter misionar este necesar ca broşura ***"Sfânta Liturghie în cântare omofonă"*** să devină un manual obligatoriu şi unic la Şcolile de cântăreţi bisericeşti, Seminariile teologice şi Facultăţile de teologie şi că, pentru promovarea cântării omofone atât la parohiile din ţară, cât şi la cele din străinătate ca expresie a unităţii

de cult şi de cântare, va trebui ca broşura să fie tipărită într-un tiraj îndestulător însoţită de un suport audio (casetă şi CD) pentru o mai bună receptare a cântărilor omofone ale Sfintei Liturghii în mod tradiţional, urmând ca eparhiile pe bază de comenzi ferme să solicite numărul de exemplare de care au nevoie, cunoscând că la o parohie trebuie să existe cel puţin 20-30 exemplare;

Luând act că propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului constituie o concretizare a măsurilor referitore la cântarea omofonă înscrise în Planul de măsuri misionare aprobat de Sfântul Sinod şi retransmis tuturor eparhiilor pentru punere în aplicare ca urmare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 8.400/13-14 februarie 1996;

În urma discuţiilor care au avut loc, a consideraţiilor exprimate şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Începând cu data de 6 decembrie 2004, în toate bisericile din cuprinsul Patriarhiei Române se introduce cântarea omofonă, cu participarea întregii comunităţi parohiale sau a majorităţii ei, bărbaţi, femei, tineri şi copii. Se exceptează catedralele eparhiale şi bisericile în care funcţionează formaţii corale de veche tradiţie, atestate de Chiriarhul locului; în repertoriul acestora va fi inclusă, dacă nu există, Liturghia psaltică, pentru cor mixt, de Nicolae Lungu, 1957;*

• *Pregătirea credincioşilor pentru cântarea omofonă îi revine cântăreţului bisericesc care, în virtutea calităţii lui de dascăl, devine învăţător şi dirijor. Ea se face treptat, sub directa îndrumare a preotului şi începe de îndată ce parohia intră în posesia broşurii, în aşa fel încât să poată fi încheiată la 6 decembrie 2004. În cazul unor eventuale inaptitudini ale cântăreţilor, ea va fi făcută de către preot. Existenţa, funcţionarea, amploarea şi calitatea cântării omofone intră în categoria criteriilor de evaluare a activităţii preotului în parohie;*

• *Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române va tipări prioritar Cântările Sfintei Liturghii, autor Nicolae Lungu, într-o broşură intitulată* ***Sfânta Liturghie în cântare omofonă****, sub îngrijirea Pr. Constantin Drăguşin, directorul Coralei Patriarhale, broşură care va putea cuprinde şi alte cântări bisericeşti;*

• *Pentru punerea în aplicare a acestei lucrări cu un profund caracter misionar, se va ţine seamă de următoarele considerente:*

– La pregătirea broşurii ***Sfânta Liturghie în cântare omofonă*** *se va avea în vedere ca aceasta să cuprindă şi propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului de îndreptări în textul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur aprobate prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2406 luată în prezenta şedinţă a Sfântului Sinod, cu excepţia cântării Tatăl Nostru care va menţine textul actual;*

– Broşura ***Sfânta Liturghie în cântare omofonă*** *va deveni manual obligatoriu şi unic pentru cântările Sfintei Liturghii la Şcolile de cântăreţi bisericeşti, Seminariile teologice şi Facultăţile de teologie din cuprinsul Patriarhiei Române;*

– Pentru promovarea cântării omofone atât la parohiile din ţară, cât şi la cele din străinătate ca expresie a unităţii de cult şi de cântare, broşura se va tipări într-un tiraj îndestulător însoţită de un suport audio (casetă şi CD) pentru o mai bună receptare a cântărilor omofone ale Sfintei Liturghii în mod tradiţional;

– Eparhiile pe bază de comenzi ferme ce se vor adresa Tipografiei Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vor solicita numărul de exemplare de care au nevoie, cunoscând că la o parohie trebuie să existe cel puţin 20-30 exemplare care se vor distribui gratuit, costurile suportându-se din bugetele unităţilor de cult. La cerere, tirajul va putea fi suplimentat pe bază de comenzi ferme de la eparhii.

Temei nr. 2460/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod privind adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1880/2004, cuprinzând propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului în legătură cu înscrierea numelui canonic şi liturgic al Domnitorului Ştefan cel Mare în Calendarul Bisericii Ortodoxe Române, în cărţile de cult şi în celelalte acte oficiale.

Constatând că la împlinirea a 500 de ani de la trecerea în veşnicie a Voievodului Ştefan cel Mare şi a 12 ani de la canonizare, personalitatea sa şi-a adâncit rădăcinile nu numai în conştiinţa naţională a poporului român, ci şi în sensibilitatea lui religioasă ca urmare a ridicării în rândul sfinţilor prin hotărârea Sfântului Sinod din luna iunie 1992, cu denumirea *Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt;*

Apreciind că pentru o mai bună receptare a acestei canonizări este necesară o popularizare pe scară largă, prin broşuri bine alcătuite, cu accent pe faptul că aureola unui sfânt nu se alcătuieşte doar din datele vieţii lui personale, ci şi din menirea pe care Dumnezeu i-a încredinţat-o în lume, în acest sens exemplul cel mai grăitor fiind cel al Sfântului Împărat Constantin cel Mare;

Având în vedere justeţea observaţiilor I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului asupra faptului că există mai multe variante în folosirea numelui canonic şi liturgic al domnitorului Ştefan cel Mare, cum şi pertinenţa argumentaţiei aduse în scopul soluţionării acestei probleme;

Luând act că în şedinţele Sfântului Sinod din noiembrie 2003 şi februarie 2004 s-au purtat unele discuţii pe acest subiect, dar acestea nu au fost finalizate printr-o hotărâre corespunzătoare care să ducă la consemnarea unei forme unitare a numelui canonic şi liturgic al Voievodului Ştefan cel Mare;

Ţinând seamă că în textul Calendarului bisericesc pe anul 2004 aprobat de Sfântul Sinod, s-a adoptat numele canonic şi liturgic de *Sfântul Voievod Ştefan cel Mare* care este în consonanţă cu propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului;

În urma discuţiilor care au avut loc în plen şi la propunerea Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod a hotărât:

• *Aprobă folosirea de acum înainte a formei deja uzitată în Calendarul bisericesc pe anul 2004 şi anume* ***SFÂNTUL VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE,*** *în vederea consacrării sale în acest mod în întreaga Biserică Ortodoxă Română;*

• *Numele canonic şi liturgic de* ***SFÂNTUL VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE*** *va fi introdus şi folosit în toate cărţile de cult şi în actele oficiale ce se vor emite de acum înainte.*

• *Pentru prezenta hotărâre se comunică şi Editurii Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române pentru punere în aplicare.*

Temei nr. 2410/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu necesitatea aplicării Ordonanței de urgență nr. 38/2004, privind indexarea cu 5% a salariilor de încadrare a personalului clerical cu 1 iunie 2004, prin asimilare cu personalul didactic din învățământul preuniversitar și pentru creșterea salarizării personalului bisericesc de conducere.

Având în vedere că prin apariția Ordonanței de urgență a Guvernului României nr. 38 din 19 mai 2004, s-a aprobat o indexare a salarizării personalului didactic din învățământul preuniversitar de stat, cu 5% și că este necesar ca Sfântul Sinod să examineze și să hotărască aplicarea acesteia și la salarizarea personalului clerical, înscris în Anexa nr. 2 la Legea nr. 142/1999, conform cu hotărârea Sfântului Sinod nr. 667/12-13 martie 2002, pentru asimilarea la salarizare a personalului clerical cu personalul didactic din învățământul preuniversitar de stat, urmând ca aceasta să se facă din fondurile proprii ale unităților de cult;

Ținând seama că de la aplicare, începând cu anul 2002, a principiului asimilării la salarizare a personalului clerical înscris în Anexa nr. 2, la Legea nr. 142/1999, cu personalul didactic din învățământul preuniversitar de stat, există situații în care salariile personalului de conducere-execuție înscris în Anexa 1-B la Legea nr. 142/1999, au fost depășite de salariile de încadrare ale personalului clerical gradul I, cu studii superioare, indiferent de grupa de vechime;

Constatând că prin aplicarea creșterii propusă din fonduri proprii pentru salarizarea personalului de conducere-execuție al unităților de cult, există riscul creării unui decalaj în privința salarizării acestei categorii de personal, în perspectiva creșterii salariului mediu pe economie;

Apreciind, totodată, că salariile personalului de conducere-execuție, înscris în Anexa nr. 1-B la Legea nr. 142/1999 au rămas cu mult în urmă față de salariile personalului de conducere din instituțiile de stat (centrale și locale) – cu care au fost asimilați la încadrare în anul 1999, când a fost elaborată Legea nr. 142, nemaiputându-se vorbi de o echivalare reală în materie de salarizare, așa cum s-a acceptat și de Sfântul Sinod în anul 1999, și că este necesar ca Sfântul Sinod să adopte o hotărâre care să ducă la creșterea acceptabilă a salariilor de încadrare a personalului clerical de conducere-execuție, care se vor suporta în această etapă din bugetele proprii ale unităților de cult;

Luând act că, atât pentru personalul clerical, înscris în Anexa 2 la Legea nr. 142/1999, cât și pentru personalul de conducere-execuție înscris în Anexa nr. 1-B la Legea nr. 142/1999, specialiștii în materie de contabilitate și de personal-organizarea muncii de la Patriarhia Română au prezentat propunerile cuvenite însușite de Comisia sinodală de specialitate;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propuneraa Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Aprobă indexarea cu 5% a salarizării actuale a personalului clerical înscris în Anexa nr. 2 la Legea nr. 142/1999, prin asimilare cu personalul didactic din învățământul preuniversitar, în conformitate cu prevederile Ordonanței de urgență nr. 38/2004 a Guvernului României, aceasta urmând a se face din fondurile proprii ale unităților de cult, cu data de 1 iunie 2004, potrivit grilelor elaborate în cadrul Cancelariei Sfântului Sinod, anexate la prezentul Proces-Verbal.*

• *Aprobă acordarea următoarelor sporuri salariale din fondurile proprii ale unităților de cult, cu data de 1 iunie 2004, care se vor aplica la salariul de bază*

lunar actual al funcţiilor de conducere-execuţie de la Centrul Patriarhal şi de la eparhiile înscrise în Anexa nr. 1-B la Legea nr. 142/1999:

– 10% – stareţ(ă), egumen(ă), protopop, secretar Cancelaria Sfântului Sinod, exarh, inspector eparhial, secretar eparhial, consilier eparhial, vicar-administrativ eparhial, secretar patriarhal, inspector general bisericesc;

– 15% consilier patriarhal;

– 20% vicar administrativ-patriarhal-funcţie unică;

• *Autorizează Cancelaria Sfântului Sinod să comunice Centrelor Eparhiale noile grile de încadrare la salarizare ale personalului clerical înscris în Anexa nr. 2 la Legea nr 142/1999, valabile cu data de 1 iunie 2004 precum şi grilele de salarizare valabile cu data de 1 octombrie 2004, care se vor trimite la vremea cuvenită.*

Temei nr. 2099/2004 – Referatul Sectorului Economico-Financiar al Administraţiei Patriarhale în legătură cu situaţia Fondului Central Misionar realizat din colecta la Duminica Ortodoxiei pe anul 2004.

Având în vedere că, din referatul prezentat Sfântului Sinod a reieşit că în urma apelului transmis credincioşilor prin Pastorala Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei, citită în toate bisericile la 29 februarie 2004, şi prin colectele desfăşurate la 29 februarie şi 7 martie a.c., prin purtarea de grijă a membrilor Sfântului Sinod, prin lucrarea clerului şi sprijinul generos al credincioşilor, s-a transmis Administraţiei Patriarhale suma toată de 4.197.040.432 lei, reprezentând 60% din colectele realizate pe plan local, conform hotărârii Sfântului Sinod nr. 1947, 2276 din 18-19 iunie 2003, estimându-se că Centrele eparhiale au reţinut pentru nevoile locale cca. 2.795.000.000 lei, reprezentând cota de 40% din colectele realizate pe plan local, aşa cum s-a stabilit prin hotărârea sinodală mai sus amintită;

Ţinând seama de propunerile Sectorului II Economico-Financiar al Administraţiei Patriarhale, din referatul nr. 2099/2004, cu care s-a prezentat proiectul de Buget al Fondului Central Misionar pe anul 2004, calculat la suma de 4.197.040.432 lei, reprezentând 60% din colecta generală la Fondul Central Misionar din anul 2004, realizată în teritoriu;

În urma prezentării şi examinării Proiectului de buget, a discuţiilor care s-au purtat şi la propunerea Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte;

• *la act de colecta realizată pentru Fondul Central Misionar în Duminica Ortodoxiei, pe anul 2004, în sumă de 4.197.040.432 lei, transmisă Administraţiei Patriarhale, reprezentând 60% din colecta generală la Fondul Central Misionar din anul 2004, realizată în teritoriu, conform hotărârii Sfântului Sinod nr 1947, 2276 din 18-19 iunie 2003;*

• *Aprobă Bugetul de venituri şi cheltuieli pe anul 2004, al Fondului Central Misionar, după cum urmează:*

Venituri

– din colecta realizată de Duminica Ortodoxiei (cota 60%) lei 4.197.000.000

Cheltuieli

A. Subvenţii acordate pentru completarea salariilor preoţilor
de la parohiile cu posibilităţi materiale reduse
(25% din cota realizată) din cadrul Eparhiilor din Ardeal

şi Banat lei 1. 746.752.000
din care:
– 75% Episcopiei Covasnei şi Harghitei lei 1.310.064.000
– 25% Eparhii din Ardeal şi Banat lei 436.688.000
B. Subvenţii acordate Centrelor eparhiale pentru nevoile acestora (40% din colecta realizată şi reţinută la fiecare eparhie)
C. Acţiuni misionare externe – sumă pusă la dispoziţia Patriarhiei Române (35% din colecta realizată) lei 2.450.248.000
TOTAL lei 4.197.000.000

• *Aduce mulţumiri membrilor Sfântului Sinod, preoţilor şi credincioşilor din parohii pentru modul în care s-au ostenit şi au contribuit la realizarea colectei din Duminica Ortodoxiei, a anului 2004 şi pentru virarea la timp a sumelor în contul Patriarhiei Române-Administraţia Patriarhală.*

• *Adresează eparhiilor cu contribuţii reduse la Fondul Central Misionar în raport cu posibilităţile lor reale, rugămintea ca în viitor să intensifice organizarea colectei anuale a Fondului Central Misionar şi să urmărească transmiterea către Administraţia Patriarhală a sumelor realizate potrivit procentajului stabilit prin hotărârile Sfântului Sinod nr. 1947, 2276 din 18-19 iunie 2003.*

Temei nr. 2500/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Tomisului nr. 2727/2004, cuprinzând propunerea I.P.S. Arhiepiscop Teodosie de a se acorda Cuviosului Protosinghel COSMA MITU, stareţul Mănăstirii Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel din Constanţa – Catedrala eparhială, rangul de Arhimandrit.

Pe temeiul prevederilor art. 82 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, şi ale art. 7 al. 3 din Regulamentul pentru organizarea vieţii monahale şi funcţionarea administrativă şi disciplinară a mănăstirilor, potrivit cărora rangul de Arhimandrit se acordă cu aprobarea Sfântului Sinod;

În urma discuţiilor purtate, în cadrul cărora, ca urmare a precizărilor aduse de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie care l-a recomandat, s-a apreciat că se poate acorda rangul de Arhimandrit, întrucât este deja licenţiat al unei alte instituţii de învăţământ superior, dar că hirotesia se va face după ce candidatul va depune la dosar, actul doveditor că a obţinut titlul de licenţiat în teologie;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă acordarea rangului de Arhimandrit Cuviosului Protosinghel COSMA MITU, stareţul Mănăstirii Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel – Catedrala eparhială din Constanţa, hirotesia, urmând a avea loc după ce candidatul va depune la dosar, actul doveditor că a obţinut titlul de licenţiat în teologie.*

Temei nr. 2632/2004 – Adresa Episcopiei Buzăului şi Vrancei nr. 3203/2004, cuprinzând propunerea P.S. Episcop Epifanie de a se acorda Cuviosului Protosinghel PAISIE FANTAZIU, exarhul mănăstirilor din Episcopia Buzăului şi Vrancei, rangul de Arhimandrit.

Pe temeiul prevederilor art. 82 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române şi ale art. 7 al. 3 din Regulamentul pentru organizarea

vieţii monahale şi funcţionarea administrativă şi disciplinară a mănăstirilor, potrivit cărora rangul de Arhimandrit se acordă cu aprobarea Sfântului Sinod;

Ţinând seama de recomandarea Chiriarhului locului şi în urma discuţiilor care au avut lor;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misuine socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă acordarea rangului de Arhimandrit Cuviosului Protosinghel PAISIE FANTAZIU, exarhul mănăstirilor din cuprinsul Episcopiei Buzăului şi Vrancei.*

Temei nr. 2631/2004 – Adresa Episcopiei Dunării de Jos nr. 2526/2004 în legătură cu acţiunile organizate pe plan local în cadrul anului ştefanian între care, refacerea în tehnica originară a Pânzarului Moldovenesc "Sfântul Ştefan cel Mare".

Urmare hotărârii Sfântului Sinod nr. 4287/2003, prin care anul 2004 a fost declarat ***ANUL OMAGIAL ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFÂNT***, în cuprinsul Episcopiei Dunării de Jos s-au desfăşurat deja unele acţiuni şi sunt în curs de desfăşurare o seamă de manifestări constând în: *publicarea unor volume ştiinţifice omagiale, organizarea primei conferinţe preoţeşti într-un cadru solemn; tipărirea şi difuzarea la fiecare parohie a icoanei Sfântului Voievod Ştefan cel Mare; organizarea din vreme a programului serviciilor religioase din zilele de 1 şi 2 iulie 2004; organizarea unui concurs tematic cu premii în cadrul orelor de Religie pentru elevii din şcolile publice; organizarea de pelerinaje la monumente ştefaniene din cuprinsul Episcopiei; publicarea de articole şi studii în revista eparhială "Călăuza Ortodoxă".*

În cadrul acestor acţiuni, un moment cu semnificaţie pentru epoca ştefaniană îl reprezintă refacerea în tehnica originară a **Pânzarului Moldovenesc *Sfântul Ştefan cel Mare,*** nava care a aparţinut domniei încă din vremea lui Alexandru cel Bun, reprezentând o bisericuţă plutitoare, acţiune care a implicat mari eforturi economice şi care a fost realizată din iniţiativa Episcopiei Dunării de Jos şi cu contribuţia autorităţilor locale din Galaţi, ceremonia lansării la apă urmând a se desfăşura la sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel din acest an, la Galaţi.

În semn de aleasă cinstire a permanenţei Sfântului Ştefan cel Mare în viaţa noastră, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos adresează Prea Fericitului Părinte Patriarh rugămintea să participe la ceremonia lansării la apă a acestei "bisericuţe" plutitoare ştefaniene, în 29 iunie, la sărbătoara Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, în Galaţi.

În urma examinării adresei prezentate, a discuţiilor purtate şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act de acţiunile organizate de Episcopia Dunării de Jos şi autorităţile locale din municipiul Galaţi care se înscrie în cadrul general al acţiunilor din **Anul omagial Sfântul Voievod Ştefan cel Mare,** aprobate de Sfântul Sinod în şedinţele din noiembrie 2003 şi februarie 2004;*

• *Ia act de manifestările locale din cuprinsul Episcopiei Dunării de Jos pentru românii din ţară şi din jurul graniţelor ţării, care vor avea loc pe 29 iunie 2004, la sărbătoara Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, în municipiul Galaţi.*

Temei nr. 1729/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea în legătură cu lucrările Comisiei Naţionale de Bioetică a Bisericii Ortodoxe Române (Bucureşti, 4 mai 2004).

În conformitate cu hotărârea Sfântului Sinod nr. 538/2004 şi cu rezoluţia Prea Fericitului Părinte Patriarh de pe temei nr. 1106/2004, la 4 mai 2004, la Palatul Patriarhal, s-a desfăşurat Sesiunea de lucru a Comisiei Naţionale de Bioetică având ca obiectiv analizarea atât a amendamentelor şi propunerilor făcute de membrii Sfântului Sinod, care au studiat textul referitor la transplantul de organe, cât şi a textelor propuse de Comisiile Locale de Bioetică în legătură cu eutanasia şi avortul.

În urma dezbaterilor s-a alcătuit *documentul final* care exprimă poziţia oficială a Bisericii Ortodoxe Române faţă de transplantul de organe precum şi două texte de bază referitoare la eutanasie şi avort.

Având în vedere că mai sunt multe subiecte de tratat şi, constatând, în acelaşi timp, necesitatea unei implicări cât mai active a tuturor membrilor Comsiilor Locale, Comisia Naţională de Bioetică a formulat o serie de propuneri către Sfântul Sinod şi anume: *aprobarea celor trei documente finalizate; stabilirea următoarei teme de studiu: "Contracepţia şi planificarea familială"; publicarea documentelor aprobate în revistele centrale bisericeşti şi eparhiale; restructurarea Comisiilor locale de bioetică, ţinându-se seama de experienţa de până acum, cât şi de faptul că mulţi dintre membrii acutali, deşi sunt reprezentativi pentru domeniile lor de activitate, nu aduc nici o contribuţie la studiile efectuate; alocarea unui buget pentru procurarea de materiale şi publicaţii specializate care să fie puse la dispoziţia, cel puţin a membrilor Comisiei Naţionale de Bioetică.*

Avându-se în vedere opiniile exprimate de membrii Sfântului Sinod, din care a reieşit necesitatea de a prezenta opiniei publice poziţia fermă a Bisericii Ortodoxe Române faţă de astfel de probleme ale societăţii contemporane;

Ţinând seama şi de explicaţiile oferite în plen de către *P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul* şi *P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria,* membri ai Comisiei Naţionale de Bioetică;

În urma analizării referatului Sectorului Biserica şi Societatea, cu privire la stadiul lucrărilor Comitetului Naţional de Bioetică şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

- *Aprobă documentul final al Comisiei Naţionale de Bioetică, care exprimă poziţia oficială a Bisericii Ortodoxe Române cu privire la transplantul de organe;*
- *Aprobă publicarea documentului cu privire la transplantul de organe în revistele centrale bisericeşti şi în cele eparhiale;**
- *Centrele eparhiale, care au primit spre studiu şi analiză celelalte două documente referitoare la eutanasie şi transplant, vor trimite, până la 15 octombrie 2004, la Sectorul Biserica şi Societatea al Patriarhiei Române, observaţiile şi propunerile de modificare în vederea alcătuirii formei finale a acestora;*
- *Fiecare Comisie Locală va trimite, până la 15 octombrie 2004, la sectorul Biserica şi Societatea al Patriarhiei Române, referatele privitoare la tema "Contracepţia şi planificarea familială";*

* Textul documentului aprobat de Sfântul Sinod în prezenta şedinţă sinodală se publică în anexă la prezentul sumar, ca parte integrantă al acestuia.

• *Centrele eparhiale de la Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Timişoara vor restructura, dacă este cazul, Comisiile Locale de Bioetică ţinând cont de disponibilitatea membrilor propuşi.*

Temei nr. 1730/2004 – Referat în legătură cu lucrările Comisiei Bisericilor din România pentru elaborarea Martirologiului Creştin al României pentru Secolul XX (Bucureşti, 30-31 martie 2004).

În conformitate cu hotărârile Sfântului Sinod nr. 5270/2002 şi 1060/2003 şi potrivit rezoluţiei Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de pe temei nr. 726/2004, în zilele de 30-31 martie 2004, la Palatul Patriarhiei din Bucureşti, a avut loc a IV-a întâlnire de lucru a Comisiei Bisericilor din România pentru realizarea în comun a lucrării *"Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist"*, cu participarea şi sprijinul Fundaţiei *"St. Gerhards Werke V."* din Stuttgart, Germania, de pe lângă *Episcopia romano-catolică de Rottenburg.*

În timpul discuţiilor, participanţii au evaluat stadiul cercetărilor făcute de responsabilii desemnaţi la nivelul fiecărei Biserici şi s-a estimat că numărul cazurilor de persoane cercetate, care vor putea fi inserate în lucrare, va fi de aproximativ 200, după cum urmează: *Biserica Ortodoxă Română: 94, Biserica Romano-Catlică: 30, Biserica Greco-Catolică: 60 şi Bisericile Protesante: 8.*

În vederea urgentării cercetărilor, membrii comisiei, dorind a veni în sprijinul celor implicaţi, au oferit o fişă-model deja completată, pusă la dispoziţie de Arhiepiscopia Bucureştilor.

Pe lângă stabilirea detaliilor tehnice legate de redactare şi a aspectelor concrete privitoare la modul în care va fi ordonat conţinutul volumului şi textele introductive, aşa cum reiese din procesul verbal anexat, s-a hotărât ca lucrarea să aibă un tiraj de aproximativ 20.000-25.000 exemplare.

Pentru definitivarea acestei acţiuni sau stabilit încă două întâlniri: 27-29 septembrie 2004 (Mănăstirea Tismana), unde vor participa doar reprezentanţii Bisericilor în colectivul de redacţie, şi 22-24 noiembrie 2004, la Sibiu, întâlnire la care vor participa membrii colectivului de redacţie şi reprezentanţii Fundaţiei germane, când lucrarea, finalizată deja, va primi acordul pentru tipărire.

În urma analizării referatului Sectorului Biserica şi Societatea, cu privire la stadiul actual al lucrărilor Comisiei Bisericilor din România pentru realizarea în comun a lucrării: *Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist"*,

Având în vedere opiniile exprimate în cadrul discuţiilor în plen la care au participat: *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei Centrale şi de Nord, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului şi P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul,* şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hătărăşte:

• *Ia act cu aprobare de activitatea desfăşurată de către delegaţii Sfântul Sinod în Comisia Bisericilor Creştine din România pentru elaborarea lucrării* ***"Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist";***

• *Fiecare Ierarh eparhiot va supraveghea îndeaproape şi va grăbi procesul de cercetare în cuprinsul eparhiei sale astfel încât, la sfârşitul lunii septembrie,*

cu prilejul întâlnirii de la Mănăstirea Tismana, responsabilii pe Mitropolii cu această acţiune să poată prezenta situaţia definitivă.

Temei nr. 2562/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea cu privire la Hotărârea de Guvern nr. 774/19 mai 2004 pentru aprobarea regulamentului uniformei militare clericale, a însemnelor distinctive şi de ierarhizare, specifice clerului militar din Ministerul Apărării Naţionale.

Având în vedere că această reglementare a fost elaborată fără consultarea prealabilă a Bisericii Ortodoxe Române şi nu face referire, în nici un articol, la uniforma preoţească rânduită de Biserică, respectiv reverenda, reducând folosirea acesteia doar la serviciile religioase (art. 6 – (1) din Legea nr. 195/2000), fapt care a generat o serie de situaţii confuze;

Ţinând seamă de numeroasele situaţii conflictuale şi de insubordonare a preoţilor faţă de Chiriarhul lor, din care se vede tendinţa acestora de a se militariza, solicitând grade şi uniforme militare, ceea ce înseamnă o încălcare a prevederilor canonice şi legale şi că aceste tendinţe contribuie la îndepărarea preoţilor de misiunea la care au fost chemaţi, prin acordarea binecuvântării şi numirea lor de către ierarhii eparhioţi în posturile de slujitori în unităţile militare;

Dat fiind faptul că la această situaţie confuză a contribuit şi lipsa de competenţă a şefului Secţiei de Asistenţă religioasă din cadrul Ministerului Apărării Naţionale, atât în coordonarea acestui departament, cât şi în relaţia cu Patriarhia Română;

În urma dezbaterilor în plen şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă intervenţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pe lângă organele de resort, pentru modificarea atât a articolului 6 din Legea nr. 195/2000 (privitor la uniforma preotului din structurile militare), cât şi a Hotărârii Guvernului României nr. 774/2004, menţionând că uniforma preotului este reverenda, iar, în cazuri excepţionale, când preotul însoţeşte militarii în teatrul de operaţiuni, tunica; atât reverenda cât şi tunica vor avea culoarea uniformei categoriei de forţe ale armatei unde acesta este încadrat.*

În acest sens se va constitui o comisie comună alcătuită din reprezentanţi ai Patriarhiei Române şi ai Ministerului Apărării Naţionale care va analiza, în contextul integrării României în structurile euro-atlantice, propunerile de modificare a Legii nr. 195/2000 şi a celorlalte acte normative care decurg din aceasta;

• *În conformitate cu art. 15 din Legea nr. 195/2000, preoţii militari nu vor deţine efectiv grade militare, păstrându-şi dreptul câştigat, acela de a fi doar asimilaţi ofiţerilor superiori în ceea ce priveşe drepturile salariale, fără alte semne distinctive care ar sugera deţinerea unui grad superior. Preotul trebuie să-şi păstreze identitatea conferită de canoanele Bisericii Ortodoxe.*

• *Întrucât preoţii au primit Taina Hirotoniei şi nu au voie să poarte şi să folosească armă, Sfântul Sinod, în concordanţă cu art. 9.-(3) din Legea nr. 195/2000, adresează rugămintea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist să intervină pe lângă organele de resort, pentru revizuirea şi modificarea metodologiilor cursurilor de pregătire şi a tuturor celorlalte prevederi, astfel încât preoţii militari să nu participe efectiv la instrucţia de luptă, ci doar să asiste şi să-i însoţească pe soldaţi.*

8. Suspendarea şedinţei.

La orele 20^{00} epuizându-se temele date în studiul Comisiei sinodale pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială, Prea Fericitul Părinte Preşedinte **suspendă şedinţa** şi anunţă pentru ziua de miercuri, 16 iunie 2004, orele 10^{00}, şedinţa solemnă a Adunării Naţionale Bisericeşti pentru comemorarea a 500 de ani de la mutarea la cele veşnice a SFÂNTULUI VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE, care va avea loc în aula Patriarhiei Române, fiind precedată de oficierea Sfintei Liturghii la orele 8^{00} şi a Tedeumului la orele 9^{00} în Catedrala Patriarhală.

Totodată, Prea Fericirea Sa anunţă reluarea lucrărilor Sfântului Sinod tot pentru ziua următoare, miercuri, 16 iunie, la orele 17^{00}, în sala sinodală din Reşedinţa Patriarhală.

MIERCURI, 16 IUNIE 2004

9. Reluarea lucrărilor Sfântului Sinod cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale.

În ziua de 16 iunie, orele 17^{00}, Prea Fericitul Părinte Preşedinte redeschide lucrările Sfântului Sinod, iar la invitarea sa, Prea Sfinţitul Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Secretarul Sfântului Sinod, rosteşte rugăciunea *Impărate Ceresc.*

Luând cuvântul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* precizează că, în cadrul acestei şedinţe sinodale de astăzi, trebuie să se finalizeze mai întâi discuţiile purtate în şedinţa sinodală de ieri, 15 iunie, în legătură cu hotărârea Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului din 26 februarie 2004, referitoare la continuarea dialogului cu Biserica Greco-Catolică şi, de asemenea va trebui să se ia o hotărâre privitoare la răspunsul Conferinţei Episcopilor Catolici din România, care a fost examinat în recenta întâlnire a Sinodului Mitropolitan din 16 iunie 2004.

Ca urmare, la invitaţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *P.S. Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Visarion Răşinăreanu, raportorul Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială,* prezintă:

Temei nr. 2572/2004 – Procesul-Verbal şi propunerile aceluiaşi Sinod Mitropolitan din 16 iunie 2004, referitoare la răspunsul Conferinţei Episcopilor Catolici din România, în legătură cu continuarea dialogului.

După prezentarea acestui document, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist,* având o imagine actuală asupra stării dialogului, observă că s-a depăşit cadrul bilateral al dialogului ortodox – greco-catolic, stabilit iniţial, întrucât, pe lângă cele două Biserici implicate în dialog, a fost antrenată, în această acţiune şi Conferinţa Episcopilor Catolici din România. De aceea, socoteşte că este bine să se revină la starea iniţială a dialogului dintre cele două părţi ortodoxă şi greco-catolică.

I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului confirmă că Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului a acceptat implicarea Conferinţei Episcopilor Catolici în dialog, întrucât, aceasta, care include şi Episcopatul Greco-Catolic, urma să aibă o întrunire apropiată în primăvara anului 2004. În acest context, Înalt Prea Sfinţia Sa arată că, Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, examinând răspunsul Conferinţei Naţionale a Episcopilor Catolici din România a hotărât următoarele:

1. Constată, cu părere de rău, că folosindu-se un limbaj ambiguu, Biserica Greco-Catolică nu răspunde la propunerea ortodoxă de a continua dialogul, renunţându-se la procese.

2. Biserica Ortodoxă aşteaptă, totuşi, din partea Bisericii Greco-Catolice să-şi precizeze punctul de vedere cu privire la continuarea dialogului, în lumina celor prezentate de Sinodul Mitropolitan la 26 februarie 2004.

3. Următoarea întrunire din cadrul dialogului urmează să aibă loc după ce Biserica Greco-Catolică se va pronunţa limpede.

I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului adresează Sfântului Sinod rugămintea de a fi de acord cu acest punct de vedere al Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului exprimat la 16 iunie 2004, privind condiţionarea continuării dialogului de renunţare a ambelor părţi la procesele patrimoniale din justiţie, precum şi informarea Vaticanului asupra acestei opţiuni. De asemenea, propune a se hotărî ca organele competente de stat să finalizeze aprobarea proiectului Legii cultelor din România, care să reglementeze relaţiile dintre culte.

I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, în cuvântul său, consideră propunerile Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului justificate, ca şi cele privind intervenţiile la Parlament pentru aprobarea Legii Cultelor care, în forma în care a fost supusă Parlamentului, a fost aprobată de Sfântul Sinod încă din anul 2002. Obiecţiuni s-au făcut din partea celorlalte culte cu privire la sintagma *Biserică Naţională,* faţă de care s-ar putea apela şi la alte formule ca *Biserica României,* aşa cum o numeşte Tomosul de acordare a Autocefaliei.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Preşedinte propune să se reia studiul asupra Legii cultelor de către Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, Prea Sfinţitul Episcop Laurenţiu al Caransebeşului şi personalul de la Cancelaria Sfântului Sinod. În final, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune votării propunerile Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului. Ca urmare, membrii Sfântului Sinod, în totalitate, sunt de acord, cu hotărârea Sinodului Mitropolitan.

Având în vedere discuţiile care s-au purtat, precizările care s-au adus, precum şi rezultatul votării, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă propunerile Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, consemnate în Procesele-Verbale din 26 februarie şi 16 iunie 2004;*

• *Se vor face noi demersuri la Guvernul şi Parlamentul României pentru aprobara Legii Cultelor în forma pentru care Sfântul Sinod şi-a dat acordul încă din anul 2002. În acest scop, I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei şi P.S. Episcop Laurenţiu al Caransebeşului, cu personalul Cancelariei Sfântului Sinod, vor revedea textul Legii Cultelor.*

Temei nr. 2406/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1807/2004, cu propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu de aprobare a unor îndreptări în Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, în perspectiva unei viitoare ediţii a Liturghierului;

Temei nr. 2405/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1806/2004, cuprinzând propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu şi un proiect de măsuri pentru reactivarea şi intensificarea cântării omofone în bisericile parohiale.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Preşedinte arată că aceste două probleme trebuie examinate şi discutate împreună întrucât se interferează. Cântarea omofonă este o lucrare veche şi ea s-a introdus în parohiile noastre încă din vremea Patriarhului Justinian, cu aprobarea Sfântului Sinod şi prin concursul Profesorului Nicolae Lungu şi al profesorilor de Liturgică de la Institutele Teologice şi Seminariile teologice şi s-a generalizat în părţile Vechiului Regat, în Moldova şi în parte în Transilvania, dar se simte nevoia revigorării ei pentru o participare activă a credincioşilor la Sfânta Liturghie.

Având în vedere că Sfântul Sinod a aprobat deja în şedinţa precedentă atât modificările şi îndreptările propuse de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu în textul Sfintei Liturghii, precum şi reactivarea cântării omofone în biserici, Sfântul Sinod în urma discuţiilor purtate în prezenta şedinţă hotărăşte.

• *Precizează că se va tipări borşura cu Cântările Sfintei Liturghii, Ediţia 1957, de Prof. Nicolae Lungu, sub îngrijirea Pr. Constantin Drăguşin, Directorul Coralei Patriarhiei Române, într-un tiraj care să asigure 25-30 exemplare pentru fiecare parohie, în cel mai scurt timp.*

• *Cântările Sfintei Liturghii vor deveni manual oficial şi unic pentru toate şcolile de cântăreţi, Seminariile teologice şi Facultăţile de teologie.*

• *Modificările aduse textului Sfintei Liturghii, în şedinţa sinodală din 15 iunie, se vor transpune şi reflecta în textul cântărilor Sfintei Liturghii.*

• *Hotărârile privind această problemă, luate în precedenta şedinţă sinodală din 15 iunie a.c., rămân valabile.*

COMISIA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe *P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, raportorul Comisiei învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc să prezinte referatele acestei Comisii,* după cum urmează:

Temei nr. 2198/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu editarea unui volum omagial şi cu modul de aniversare în anul 2005 a 120 de ani de la dobândirea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, a 80 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie şi a împlinirii de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a 90 de ani de viaţă şi a 55 de ani de arhierie.

Având în vedere că în Biserica noastră există tradiţia ca în decursul anilor să se sublinieze la anumite intervale de timp unele evenimente majore din istoria bisericească sau unele personalităţi bisericeşti cu prilejul împlinirii unui număr de ani de viaţă sau de la instalare în diferite demnităţi bisericeşti;

Ţinând seama că aceste evenimente se subliniază, după caz, prin manifestări deosebite la care participă personalităţi din ţară şi din străinătate sau prin alcătuirea unor scrieri dedicate momentelor sau personalităţilor omagiate şi că în anul 2005 se aniversează următoarele evenimente: *120 de ani de la dobândirea Autocefaliei Bisericii Ortodxoe Române (1885–2005); 80 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie (1925–2005); Împlinirea a 90 de*

ani de viaţă şi a 55 de ani de arhierie de către Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

Comisia învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, examinând propunerile care s-au făcut prin referatul Cancelariei Sfântului Sinod, şi-a însuşit ideea alcătuirii unui volum omagial care să fie dedicat celor trei evenimente folosindu-se studiile deja existente şi care erau destinate unui volum special care să reflecte viaţa religioasă pe teritoriul ţării noastre în cele două milenii de creştinism, volum care a întârziat să apară;

Luând act că, privitor la cele de mai sus, *Prea Fericitul Părinte Patriarh* a sugerat că se cuvine să reflectăm şi la pilda vieţii înaintaşilor noştri, în legătură cu împlinirea a 80 de ani de Patriarhat propunând să se selecteze din cele 11 volume de *"Apostolat Social"* ale Patriarhului Justinian o seamă de studii în problemele de actualitate pentru viaţa bisericească şi care să fie înmănuncheate într-un volum omagial;

În urma discuţiilor care au avut loc, ţinându-se seama de cadrul aniversar prezentat în referatul Cancelariei Sfântului Sinod, de propunerile Comisiei învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc şi de sugestiile Prea Fericitului Părinte Patriarh, plenul Sfântului Sinod hotărăşte:

- *În spiritul tradiţiei noastre bisericeşti este de acord cu editarea unui volum de studii telogice, patristice, exegetice, dogmatice, liturgice, canonice etc. cu prilejul aniversării celor trei momente bisericeşti nominalizate ale anului 2005;*
- *Să se aibă în vedere şi propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu sugestia alcătuirii unui volum aniversar care să cuprindă o selecţie din cele 11 volume de "Apostolat Social" ale Patriarhului Justinian cu articole de actualitate pentru viaţa bisericească;*
- *Să încredinţeze P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul coordonarea alcătuirii acestui volum, sprijinit de personalul Cancelariei Sfântului Sinod;*
- *Să adreseze Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist rugămintea de a stabili cadrul şi nivelul sărbătoririi celor trei momente pe plan intern şi cu participarea externă.*

Temei nr. 2498/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Tomisului nr. 2721/2004, cu solicitarea de a se aproba ca Facultatea de Teologie a Universităţii din Constanţa să fie abilitată ca Centru de perfecţionare pentru obţinerea gradelor profesionale de către personalul clerical.

Având în vedere că prin hotărârea nr. 677/12-13 martie 2002, şi în scopul menţinerii rigorii ştiinţifice şi a calităţii acestor cursuri, Sfântul Sinod a aprobat ca Centrele de perfecţionare pentru obţinerea gradelor profesionale de către personalul clerical să funcţioneze doar la Facultăţile de Teologie din Bucureşti, Iaşi, Sibiu, Cluj-Napoca, Craiova şi Timişoara, dar că pentru stimularea înscrierii preoţilor în vederea obţinerii gradelor profesionale, este util să se republice în presa eparhiilor ***Metodologia pentru obţinerea gradelor profesionale şi a Precizărilor Adiţionale*** aprobate prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 4-5, luată în şedinţa de lucru din 4-5 martie 2003 şi comunicată tuturor eparhiilor prin adresa Sectorului învăţământ cu acelaşi număr din 5 martie 2003;

Ţinând seama că prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 1642/18-19 iunie 2003, o cerere similară a Arhiepiscopiei Alba Iuliei a fost amânată "întrucât până în prezent nu s-a constatat, în practică nici o supra-aglomerare la Centrele de perfecţionare deja stabilite", consacrând ca principiu că pe viitor astfel de solicitări vor trebui examinate mai întâi în Sinoadele Mitropolitane şi apoi aduse în examinarea Sfântului Sinod;

Apreciind că este necesar ca Arhiepiscopia Tomisului să facă dovada că Universitatea din Constanţa, în cadrul căreia funcţionează Facultatea de Teologie, este abilitată de Ministerul Educaţiei, Tineretului şi Cercetării ca centru de perfecţionare pentru obţinerea gradelor didactice, urmând ca oportunitatea aprobării altor centre de perfecţionare pe raza Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei să fie exprimată în cadrul Sinodului Mitropolitan al acesteia, în raport cu criteriile de exigenţă ştiinţifică, a calităţii şi conţinutului academic al acestor cursuri, dar şi a condiţiilor locale de desfăşurare (spaţiu de studiu, bibliotecă, cazare-masă, apropierea de centrul de cursuri, dat fiind că preoţii suportă personal costurile);

Constatând că, pe baza datelor ce se vor furniza de cele 6 centre de perfecţionare abilitate de Sfântul Sinod în vederea obţinerii gradelor profesionale de către personalul clerical, este necesar ca prin Cancelaria Sfântului Sinod, să se facă o evaluare asupra oportunităţii aprobării înfiinţării unor noi centre de perfecţionare, în vederea adoptării unor hotărâri adecvate de către Sfântul Sinod;

În urma discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Întrucât nu sunt întrunite condiţiile pentru aprobarea unui nou Centru de perfecţionare pentru obţinerea gradelor profesionale de către personalul clerical, solicitarea Arhiepiscopiei Tomisului se amână, urmând ca oportunitatea aprobării altor centre de perfecţionare pe raza Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei să fie examinată în cadrul Sinodului Mitropolitan al acesteia, în raport cu criteriile de exigenţă ştiinţifică, a calităţii, conţinutului academic al acestor cursuri, dar şi a condiţiilor locale de desfăşurare (spaţiu de studiu, bibliotecă, cazare-masă, apropierea de centrul de cursuri, dat fiind că preoţii suportă personal costurile);*

• *În acest scop, orice astfel de cereri, inclusiv cea a Arhiepiscopiei Tomisului vor fi însoţite de dovadă din partea Ministerului Educaţiei, Tineretului şi Cercetării că centrul universitar în cadrul cărora funcţionează Facultăţile de Teologie solicitante sunt acreditate ca centre de perfecţionare pentru obţinerea gradelor didactice;*

• *În viitor, Cancelaria Sfântului Sinod şi Sectorul de învăţământ, pe baza datelor ce se vor furniza de cele 6 centre de perfecţionare abilitate de Sfântul Sinod în vederea obţinerii gradelor profesionale de către personalul clerical, vor face o evaluare riguroasă a oportunităţii aprobării înfiinţării unor noi centre de perfecţionare, care să fundamenteze adoptarea unor hotărâri adecvate de către Sfântul Sinod;*

• *Centrele eparhiale vor lua măsuri în vederea republicării în presa bisericească locală a Metodologiei pentru obţinerea gradelor profesionale şi a Precizărilor adiţionale, aprobate prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 545 luată în şedinţa de lucru din 4-5 martie, 2003 (adresa Sectorului învăţământ cu acelaşi număr din 5 martie 2003).*

Temei nr. 111/2004 – Informarea Sectorului Învăţământ privind stadiul evaluării şi licitării manualelor de Religie, în vederea editării şi tipăririi.

Referatul subliniază că în anul 2004, Ministerul Educaţiei şi Cercetării a iniţiat acţiunea de evaluare şi licitare în vederea editării şi tipăririi unor manuale, printre care, şi cele de Religie pentru clasele I, II, IX şi X.

Astfel, pe baza proiectelor de manuale avizate de Comisia de specialitate a Patriarhiei Române, în cursul lunii aprilie au fost supuse acestui proces manualele de Religie pentru clasele I, II şi IX. Într-o primă etapă Ministerul Educaţiei, Tineretului şi Cercetării a aprobat numai manualul pentru clasa a II-a (autori: Prof. drd. Camelia Muha, Prof. dr. I Maria Orzetic, Prof. grd. I Elena Mocanu, Pr. dr. Vasile Nechita). Ulterior, împlinind recomandările făcute de Minister, au fost acceptate, în vederea tipăririi şi manualele pentru clasele I, a IX-a şi a X-a, astfel că la începutul anului şcolar vor exista manuale de Religie pentru 4 clase (I, II, IX şi X).

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, luând cuvântul, a menţionat că trebuie să se urmărească îndeaproape editarea în cel mai scurt timp şi a celorlalte manuale care încă nu s-au tipărit.

În urma discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte;

- *Aprobă procedura urmată de Sectorul Învăţământ al Patriarhiei Române, în regim de urgenţă, pentru manualele înaintate Ministerului Educaţiei, Tineretului şi Cercetării spre evaluare şi licitare, în vederea editării şi tipăririi.*
- *Centrele Eparhiale vor încuraja colective de cadre didactice, care să elaboreze manualele de Religie (clasele III-VIII şi XI-XII), ce vor fi verificate şi avizate de o Comisie formată din profesori de Seminarii şi Facultăţi de teologie, apoi înaintate, în timp util, Sectorului Învăţământ al Patriarhiei Române, cu adresă din partea Centrului Eparhial, pentru a fi supuse analizei Comisiei special instituită prin hotărârea Sfântului Sinod, nr. 4040/2003.*
- *Ia act de faptul că pentru anul şcolar 2004–2005 s-a aprobat de către Ministerul Educaţiei, Tineretului şi Cercetării editarea manualelor de Religie pentru clasele I, a II-a, aIX-a şi a X-a.*

Temei nr. 1931/2004 – Informarea Sectorului Învăţământ al Patriarhiei Române cu privire la şedinţa Comisiei de specialitate pentru alcătuirea Programelor şcolare la disciplinele teologice pentru clasele a IX-a şi a X-a, stabilită conform hotărârii Sfântului Sinod nr. 4040/2003 şi Ordinului Ministerului Educaţiei, Tineretului şi Cercetării nr. 5723/2003.

În perioada 13-14 mai 2004, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, la Palatul Patriarhiei din Bucureşti a fost convocată Comisia de specialitate pentru alcătuirea Programelor şcolare la disciplinele teologice pentru clasele a IX-a şi a X-a. Componenţa Comisiei a fost stabilită conform hotărârii Sfântului Sinod nr. 4040/2003 şi Ordinului Ministerului Educaţiei, Tineretului şi Cercetării nr. 5723/2003, aceasta desfăşurându-şi activitatea sub preşedinţia P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal şi coordonarea Diac. Nicu D. Octavian, Consilier patriarhal.

În urma dezbaterilor din grupurile de lucru s-a ajuns la o formă unitară a programelor pentru fiecare disciplină.

Întrunirea Comisiei de specialitate pentru alcătuirea programelor şcolare s-a dovedit a fi de mare importanţă, activitatea acesteia desfăşurându-se operativ şi eficient, realizându-se o lucrare de referinţă, în spiritul normelor şi exigenţelor cerute de reglementările în vigoare, acestea urmând a fi supuse aprobării forurilor superioare, în vederea utilizării lor de către unităţile de învăţământ, începând cu anul şcolar 2004–2005.

În urma discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă noile programe şcolare la următoarele discipline teologice: Liturgică-Tipic, Studiul Vechiului Testament, Studiul Noului Testament, Dogmatică, Muzică Psaltică şi Formare Duhovnicească. Programele sunt comune Seminariilor Teologice, profilul pastoralã şi patrimoniu, precum şi Şcolilor de Cântăreţi Bisericeşti şi claselor de teologie din liceele, altele decât cele teologice;*

• *Aprobă noile programe şcolare la disciplinele specifice profilului patrimoniu: Studiul formelor şi desenul; Studiul culorilor şi pictura de icoană; Istoria artelor-Arta eclezială şi Sculptura;*

• *Sectorul Învăţământ va înainta aceste documente Ministerului Educaţiei, Tineretului şi Cercetării, în vederea aprobării;*

• *Aprobă publicarea în presa bisericească centrală şi în broşură a programelor şcolare şi comunicarea lor Centrelor Eparhiale, după avizarea acestora de către Ministerul Educaţiei, Tineretului şi Cercetării.*

Temei nr. 1932/2004 – Adresa Episcopiei Argeşului şi Muscelului nr. 993/2004, prin care solicită înfiinţarea unei secţii de Teologie Ortodoxă Didactică-Conservare, Restaurare în cadrul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Piteşti.

Cu adresa nr. 993/2004, Episcopia Argeşului şi Muscelului, pe baza dosarului de autoevaluare, solicită înfiinţarea unei secţii de Teologie Ortodoxă Didactică-Conservare, Restaurare în cadrul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Piteşti, în susţinerea acestei cereri, motivându-se că: *eparhia este deţinătoarea unui bogat tezaur patrimonial, atât mobil, cât şi imobil, cu o mare încărcătură istorico-bisericească; deţine peste 20 de mănăstiri şi schituri, ai căror vieţuitori pot urma o astfel de specializare. În cadrul seminariilor teologice funcţionează clase de profil patrimoniu-restaurare, iar absolvenţii acestei specializări doresc să se perfecţioneze şi la nivel de facultate; este necesară restaurarea şi clasificarea cărţii vechi, deţinută în două centre de la Mănăstirea Văleni şi Mănăstirea Negru Vodă, precum şi a altor obiecte de patrimoniu aflate în eparhie.*

În urma discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă înfiinţarea Secţiei de Teologie Ortodoxă Didactică-Conservare, Restaurare în cadrul Facultăţii de Teologie Ortodoxă a Universităţii din Piteşti, începând cu anul universitar 2004–2005.*

Temei nr. 2282/2004 – Adresa Episcopiei Aradului, nr. 1487/2004, prin care se solicită înfiinţarea Secţiei Teologie-Istorie în cadrul Facultăţii de Teologie Ortodoxă a Universităţii Aurel Vlaicu din Arad.

Referatul subliniază că prin adresa nr. 1487 din 2 iunie 2004, Episcopia Aradului solicită înfiinţarea Secţiei Teologie-Istorie în cadrul Facultăţii de Teologie Ortodoxă a Universităţii *Aurel Vlaicu* din Arad argumentând că: înfiinţarea noii secţii se înscrie în strategia de consolidare a Universităţii şi în acelaşi timp, a Facultăţii de Teologie Ortodoxă; există acordul de principiu al Consiliului Naţional pentru Evaluare şi Acreditare Academică.

Constatându-se necesitatea prezentării dosarului de autoevaluare în vederea luării unei decizii adecvate, în urma discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte;

• *Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universităţii "Aurel Vlaicu" din Arad va prezenta dosarul de autoevaluare, iar în măsura în care acesta este corespunzător, se aprobă înfiinţarea secţiei solicitate.*

Temei nr. 2283/2004 – Adresa Facultăţii de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti nr. 247/2004 în legătură cu planurile de învăţământ la specializările din Facultăţile de Teologie Ortodoxă ale Patriarhiei Române.

La Sectorul Învăţământ al Patriarhiei Române s-a primit adresa nr. 247/2 iunie 2004 a Facultăţii de Teologie Ortodoxă *Patriarhul Justinian* a Universităţii din Bucureşti prin care este înaintat *Raportul final* al comisiei pentru planurile de învăţământ ale Facultăţilor de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, cu precizarea că această Comisie s-a întrunit la Bucureşti, în perioada 31 mai-1 iunie 2004, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în aplicarea hotărârii Sfântului Sinod nr. 3763/2003. La lucrările Comisiei a luat parte, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal.

În cadrul lucrărilor Comisiei, Pr. prof. Univ. Nicolae Necula, decanul Facultăţii de Teologie din Bucureşti, în calitate de preşedinte, a prezentat un raport privind **Strategia de dezvoltare a învăţământului teologic universitar din România,** elaborat pe temeiul exigenţelor impuse de *declaraţiile de la Bologna şi Berlin,* de *Declaraţia Conferinţei Naţionale a Învăţământului Superior din România,* cum şi a celor impuse de tradiţia învăţământului teologic ortodox românesc şi de hotărârile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în acest domeniu.

Referatul aminteşte că pe aceeaşi temă, însă cu opinii diferite faţă de propunerile Facultăţii de Teologie Ortodoxă *Patriarhul Justinian* a Universităţii Bucureşti, s-au mai primit şi adresele: Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei (nr. 4811/2004), a Episcopiei Argeşului şi Muscelului (nr. 1626/2004), Facultăţii de Teologie *Andrei Şaguna* a Universităţii din Sibiu (nr. 221/2004), precum şi interpelarea verbală din timpul discuţiilor a I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului.

Constatându-se că în legătură cu învăţământul teologic universitar, Sfântul Sinod a luat în ultimii ani mai multe hotărâri care nu au fost întru totul respectate la nivelul eparhiilor şi al instituţiilor de învăţământ universitar teologic;

Ca urmare a discuţiilor care au avut loc în plen şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Se va constitui Comisia pentru întocmirea planurilor de învăţământ pentru Facultăţile de teologie, din şefii de catedră, decanii facultăţilor şi membrii Comisiei Sinodale de învăţământ, care se va convoca în preziua şedinţei Sfântului Sinod; această comisie va ţine seama cu prioritate, în întocmirea planurilor de învăţământ, de trebuinţele misionare ale Bisericii, şi nu de alte reglementări în funcţie de posturile didactice existente sau programate în facultăţi. La lucrările acestei Comisii vor fi invitaţi şi Secretarul de stat pentru învăţământul superior din Ministerul Educaţiei, Tineretului şi Cercetării şi Secretarul de stat pentru cercetare, din acelaşi Minister.*

• *Comisia pentru întocmirea planurilor de învăţământ de la Facultăţile de teologie va avea în vedere cu prioritate: pachetul de discipline fundamentale, ariile tematice pentru disciplinele opţionale, reperele metodologice pentru fiecare disciplină facultativă, cifra de şcolarizare.*

• *În vederea întrunirii Comisiei, Sectorul Învăţământ al Patriarhiei Române va pregăti în timp util un material cu legislaţia naţională şi europeană privind învăţământul universitar, pe care-l va distribui membrilor Comisiei înainte de întrunirea acesteia.*

Temei nr. 2286/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei, nr. 44-C/2004, prin care solicită aprobare pentru publicarea studiului "Cercetarea Pedagogică în domeniul educaţiei religioase", autori Prof. drd. Monica Opriş, Pr. prof. drd. Dorin Opriş şi Conf. dr. Muşata Bocoş.

În această adresă, Arhiepiscopia Alba Iuliei arată că introducerea Religiei în şcoală, după o absenţă de o jumătate de secol, are o mare importanţă pentru misiunea Bisericii noastre, iar lucrarea înaintată spre aprobare, *"Cercetarea pedagogică în domeniul educaţiei religioase"*, vine să sprijine munca profesorilor în predarea orei de Religie.

Constatând că este necesar să se îndeplinească procedura stabilită de Sfântul Sinod în vederea publicării unor astfel de lucrări, în urma discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *În vederea publicării, autorii vor obţine referate din partea a doi profesori de specialitate, după care poate fi publicată ca material didactic auxiliar*

Temei nr. 2287/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei, nr. 43-C/2004, prin care propune tematica pentru lucrările metodico-ştiinţifice în vederea acordării gradului didactic I profesorilor de Religie.

La Sectorul Învăţământ al Patriarhiei Române s-a primit adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei, nr. 43-C/2004, prin care propune tematica pentru lucrările metodico-ştiinţifice necesare acordării gradului didactic I la Religie, autori Prof. drd. Monica Opriş şi Pr. Prof. drd. Dorin Opriş.

În urma discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Tematica pentru lucrările metodico-ştiinţifice în vederea obţinerii gradului didactic I de către profesorii de Religie va fi înaintată Centrelor de perfecţionare abilitate de Sfântul Sinod, pentru a fi avute în vedere ca teme orientative**

10. Suspendarea lucrărilor.

La orele 20^{00}, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist dispune suspendarea şedinţei de lucru, urmând ca lucrările să fie reluate în ziua următoare.

JOI, 17 IUNIE 2004

11. Reluarea lucrărilor în plenul Sfântului Sinod.

La orele 9^{00}, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist intră în sala sinodală. Sunt prezenţi toţi membrii Sfântului Sinod, mai puţin I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgovişte, plecat între timp peste hotare pentru a reprezenta Biserica Ortodoxă Română la o întrunire internaţională.

Se rosteşte rugăciunea *Împărate Ceresc.*

COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ŞI PENTRU DISCIPLINĂ

În continuare, Prea Fericitul Părinte Preşedinte invită pe *P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului, raportorul Comisiei Canonică, Juridică şi pentru disciplină* să prezinte referatele Comisiei după cum urmează:

Temei nr. 981/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Tomisului nr. 2069/2004, cuprinzând hotărârea Adunării Eparhiale Extraordinare a Arhiepiscopiei Tomisului din 30 martie 2004, cu propunerea de înfiinţare a Episcopiei Tulcii, cu reşedinţa în municipiul Tulcea.

Din documentaţia anexată reies următoarele motive pentru fundamentarea hotărârii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului de înfiinţare a Episcopiei Tulcii, ca sufragană a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei:

a. Dorinţa clerului şi a credincioşilor din judeţul Tulcea exprimată prin reprezentanţii mireni şi clerici aleşi în Adunarea Eparhială, precum şi prin memoriile adresate de cele trei protopopiate din judeţ (Babadag, Niculiţel şi Tulcea), ale adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Tomisului pentru înfiinţarea unei Eparhii cu jurisdicţia asupra judeţului Tulcea;

b. Îndreptăţirea istorică a clerului şi a credincioşilor din judeţul Tulcea de a li se înfiinţa o Episcopie, ca o restituire pentru cele 14 scaune episcopale, atestate istoric şi arheologic încă din secolul al V-lea, precum şi vestigiile arheologice care atestă continuitatea existenţei acestora până în secolul al XIV-lea, dar şi existenţa în Tulcea, către mijlocul veacului al XIX-lea, a unei eparhii păstorită de un ierarh de la Dristra;

c. Necesitatea asigurării unei conduceri ierarhice şi a unei administrări unitare a vieţii bisericeşti în judeţul Tulcea, cu o foarte mare suprafaţă şi cu parohiile situate la mare distanţă unele de altele, care sub aspect geografic, demografic şi al

* Tematica se publică în anexă la prezentul sumar, ca parte integrantă al acestuia.

organizării administrativ-bisericeşti se rezumă la următoarele date: suprafaţa judeţului Tulcea de 8.499 km^2, cu o populaţie totală de 256.500 locuitori, din care 90,09% credincioşi ortodocşi, 3 protopopiate, 112 parohii, în care activează 136 preoţi şi 251 personal neclerical, 7 mănăstiri (4 de călugări, 3 de călugăriţe), cu 150 de vieţuitori.

d. Faptul că în judeţul Tulcea există deja o tradiţie a învăţământului preuniversitar teologic bine cotat la nivel judeţean, prin existenţa de peste 10 ani a unui Seminar teologic liceal în municipiul Tulcea cu 135 de elevi, iar în ultimii ani prin înfiinţarea a 3 clase de Seminar teologic liceal monahal, din care 2 la Mănăstirea Cocoş şi 1 la Mănăstirea Celic Dere pentru pregătirea teologică a personalului monahal;

e. Actuala întindere a Arhiepiscopiei Tomisului, de la graniţa cu Bulgaria la graniţa cu Ucraina şi dificultăţile de conducere, îndrumare şi administrare coerentă a vieţii bisericeşti din judeţul Tulcea generate de distanţele foarte mari ale parohiilor din judeţul Tulcea faţă de actualul sediu eparhial din Constanţa;

f. Necesitatea sporită a extinderii preocupărilor pentru îndrumarea şi coordonarea activităţilor de educaţie religioasă, de asistenţă socială şi filantropică într-un judeţ cu mari probleme economice şi sociale, în care prezenţa unui ierarh la nivel de episcop eparhiot ar constitui un semnal pozitiv al preocupărilor Bisericii pentru sprijinirea credincioşilor şi sub aspect social;

g. Existenţa unui imobil în str. Mircea Vodă nr. 6-A, predat de către Protoieria Tulcea Arhiepicopiei Tomisului în vederea destinării acestuia ca sediu administrativ al viitoarei Episcopii a Tulcii;

h. Faptul că o Episcopie la Tulcea va putea asigura o şi mai bună legătură a Bisericii noastre cu credincioşii ortodocşi români de peste Dunăre, actualmente în jurisdicţia canonică a unor eparhii din Ucraina.

Având în vedere dorinţa preoţimii şi a credincioşilor din judeţul Tulcea, exprimată prin reprezentanţii lor aleşi în cadrul lucrărilor Adunării Eparhiale Extraordinare a Arhiepiscopiei Tomisului din 30 martie 2004, privind înfiinţarea Episcopiei Tulcii, cu reşedinţa în Municipiul Tulcea, fundamentată misionar-pastoral, cultural-social, istoric-geografic şi administrativ bisericesc;

Luând act că pentru înfiinţarea acestei eparhii, Arhiepiscopia Tomisului a adus dovada existenţei unui sediu în municipiul Tulcea, în imobilul din str. Mircea Vodă nr. 6-A, predat de către Protoieria Tulcea Arhiepiscopiei Tomisului;

Constatând că în conformitate cu prevederile art. 7 alin. 3, din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române *"Schimbarea întinderii teritoriale între eparhii (...) se face de către Sfântul Sinod"*;

În temeiul prevederilor art. 7 alin. 2 din acelaşi Statut, potrivit cărora *"înfiinţarea de noi eparhii se face prin hotărârea Adunării Naţionale Bisericeşti"*, coroborate cu prevederile art. 20 lit. "e" din acelaşi Statut, potrivit cărora Adunarea Naţională Bisericească are competenţa de *"a hotărî asupra schimbării titularului Mitropoliilor, Arhiepiscopiilor şi Episcopiilor, a întinderii lor teritoriale şi a înfiinţării de noi eparhii"*;

În urma discuţiilor care au avut loc în plen cu privire la locul viitoarei Episcopii a Tulcii în dipticele general al Bisericii noastre şi în dipticele Mitropoliei

Munteniei şi Dobrogei, a lămuririlor I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, a precizărilor făcute de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi la propunerea Comisiei Canonice, juridice şi pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă înfiinţarea Episcopiei Tulcii, cu reşedinţa în Municipiul Tulcea, ca sufragană a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei, cu jurisdicţie asupra judeţului Tulcea prin desprinderea acestuia din cadrul Arhiepiscopiei Tomisului;*

• *Aprobă noua întindere teritorială a Arhiepiscopiei Tomisului care va cuprinde judeţul Constanţa;*

• *Aprobă înscrierea noii Episcopii a Tulcii în dipticele general al Bisericii Ortodoxe Române după Episcopia Alexandriei şi Teleormanului şi înaintea Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului, iar în dipticele Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei după Episcopia Giurgiului;*

• *Prezenta hotărâre a Sfântului Sinod se va supune examinării şi aprobării de către Adunarea Naţională Bisericească cu propunerea de modificare a art. 5 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, prin adăugarea punctului 10 la paragraful I, după cum urmează:* ***"10. Episcopia Tulcii, cu reşedinţa în municipiul Tulcea*** *şi renumerotarea celorlalte eparhii înscrise în acest articol.*

• *După aprobarea prezentei hotărâri de către Adunarea Naţională Bisericească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în calitate de Mitropolit al Munteniei şi Dobrogei, va încredinţa I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului mandatul organizării Episcopiei Tulcii, în vederea constituirii organelor eparhiale, potrivit prevederilor Regulamentului pentru alegerea, funcţionarea şi dizolvarea organelor deliberative şi executive la parohiile, protopopiatele şi eparhiile din Patriarhia Română.*

Temei nr. 1984/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu stadiul elaborării textelor liturgice în cinstea Sfinţilor Români canonizaţi în anul 1992.

Având în vedere că, o dată cu actul canonizării unor Sfinţi Români din anul 1992, s-a stabilit obligativitatea eparhiilor implicate de a întocmi şi supune aprobării Sfântului Sinod, potrivit procedurii consacrate şi reînnoite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 5.085 adoptată în şedinţa de lucru din 26-27 noiembrie 2002, slujbele şi acatistele pentru cinstirea acestora, care să cuprindă şi troparul, condacul şi sinaxarul aprobate de Sfântul Sinod la vremea cuvenită sau, acolo unde este cazul, să întocmească numai tropar, condac şi sinaxar;

Constatând, din evidenţele existente la Cancelaria Sfântului Sinod, că la 12 ani de la actul canonizării din anul 1992, încă mai sunt eparhii care nu au elaborat sau nu au trimis la aprobare textele liturgice stabilite, situaţie redată pe fiecare eparhie în referatul Cancelariei Sfântului Sinod;

Luând act că datorită întârzierii acestei importante acţiuni în plan liturgic, spiritual-duhovnicesc şi imnografic, lucrarea iniţiată în anul 1992 de editare a unui Minei al Sfinţilor Români care să cuprindă şi slujbele Sfinţilor Români canonizaţi în anii 1950–1955 este în întârzire, mai ales că aceasta se dorea un prinos de recunoştinţă a Bisericii noastre la împlinirea a două milenii de creştinism;

Ţinând seama că, în anul 2005 se împlinesc 120 de ani de la proclamarea oficială a Autocefaliei Bisericii noastre şi 80 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie şi că aceste momente constituie un bun prilej pentru finalizarea lucrării de întocmire, definitivare şi aprobare a textelor liturgice în cinstea tuturor Sfinţilor Români canonizaţi în anul 1992;

În urma discuţiilor purtate şi la propunerea Comisiei Canonică, juridică şi pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Adresează eparhiilor menţionate mai jos îndemnul de a urgenta finalizarea procedurii de elaborare a textelor liturgice, în cinstea Sfinţilor Români, pe care să le înainteze spre aprobare, urmând procedura stabilită prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 5085 luată în şedinţa de lucru din 26-27 noiembrie 2002;*

– Arhiepiscopia Bucureştilor

1. Slujba la Duminica Sfinţilor Români (a doua duminică după Rusalii);
2. Troparul, Condacul şi Sinaxarul Sf. Mucenic Lup (23 august);
3. Slujba Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul (27 septembrie);

– Arhiepiscopia Iaşilor

4. Slujba şi Acatistul Sf. Cuvios Ioan Iacob de la Neamţ (5 august);
5. Slujba şi Acatistul Sf. Cuvioasă Teodora de la Sihla (7 august);
6. Slujba şi Acatistul Sf. Cuvios Paisie de la Neamţ (15 noiembrie);
7. Slujba şi Acatistul Sf. Ierarh Petru Movilă, Mitropolitul Kievului (22 decembrie);
8. Slujba şi Acatistul Sf. Cuvios Daniil Sihastrul (18 decembrie)

– Arhiepiscopia Sibiului

9. Troparul şi condacul Sf. Mucenici Ermil şi Stratonic (13 ianuarie);
10. Slujba Sf. Martiri Brâncoveni, Constantin Vodă cu cei patru fii ai săi, Constantin, Ştefan, Radu, Matei şi Sfetnicul Ianache (16 august);

– Arhiepiscopia Craiovei

11. Troparul, Condacul şi Sinaxarul Sf. Mc. Hermes (31 decembrie);

– Arhiepiscopia Tomisului

12. Slujba Sf. Cuvios Ioan Casian (29 februarie);
13. Slujba Sf. Teotim, Episcopul Tomisului (20 aprilie);

– Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor

14. Slujba şi Acatistul Sf. Ierarh Leontie de la Rădăuţi (1 iulie);

– Episcopia Râmnicului

15. Slujba şi Acatistul Sf. Cuvios Antonie de la Iezerul-Vâlcea (23 noiembrie);

– Episcopia Romanului

16. Slujba şi Acatistul Sf. Cuvios Antipa de la Calapodeşti (10 ianuarie);
17. Acatistul Sf. Mucenițe Chiriachi (7 iulie);

– Arhiepiscopia Maramureşului şi Sătmarului

18. Slujba şi Acatistul Sf. Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureş (24 aprilie)

• *Adresează Comisiei Sinodale pentru Canonizarea Sfinţilor Români rugămintea de a examina, prioritar, textele liturgice în cinstea Sfinţilor Români pe care le vor primi de la eparhii cu informarea Cancelariei Sfântului Sinod şi, în*

cazul definitivării şi avizării să le înainteze Sfântului Sinod cu propunerile cuvenite pentru aprobare.

Temei nr. 2404/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1805/2004, cuprinzând propunerea Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului pentru completarea prevederilor Regulamentului de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române cu definirea delictului simoniei şi a pedepselor ce se pot aplica.

Constatând că pe ansamblul activităţii şi vieţii noastre bisericeşti clerul, personalul didactic, personalul monahal şi personalul neclerical de la unităţile bisericeşti se încadrează cu responsabilitate în disciplina canonică, respectând prevederile statuare şi regulamentare bisericeşti care normează aceste aspecte;

Având în vedere că exprimarea Sfântului Sinod cu maximă luciditate şi deplină responsabilitate în problema fenomenului corupţiei generalizate din România, în contextul aderării ei la Uniunea Europeană, întăreşte Biserica Ortodoxă Română în misiunea şi prestigiul ei şi cunoscând că problema devine cu atât mai sensibilă pentru viaţa noastră bisericească atunci când s-ar vădi existenţa unor astfel de cazuri;

Ţinând seama că, în accepţia generală a cuvântului, corupţia vizează în primul rând *mita,* un delict prevăzut şi sancţionat de Codul Penal şi pe care limbajul bisericesc îl numeşte *simonie,* delict respins cu indignare de Sfinţii Apostoli şi, ulterior sancţionat cu vigoare în Sfintele Canoane ale Bisericii, de la al 9-lea *Apostolic* până la al 5-lea al *Sinodului VII Ecumenic* şi că este necesar a se pune la dispoziţia unităţilor bisericeşti un extras orientativ al prevederilor Sfintelor Canoane ale Bisericii Ortodoxe în problema simoniei, în forma redactată în anexa prezentată de Cancelaria Sf. Sinod;

Luând act că în legislaţia noastră bisericească, acest delict este prevăzut în **art. 3, alin. I, lit. "r"** din Regulamentul de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată, dar nu se bucură şi de o definiţie, aşa cum se întâmplă cu alte delicte (apostasia la art. 5-7, erezia la art. 9-11, schisma la art.12-13, neasculatarea la art. 15-16 etc.) prezumându-se astfel că simonia s-ar reduce la obţinerea ilicită a hirotoniei dar că, actuala complexitate a procesului prin care se accede la hirotonie ne obligă să reiterăm analizele, observaţiile şi interpretările canoniştilor clasici ai Bisericii, care fac o distincţie clară între simonia expresă şi simonia camuflată, aceste aspecte vizând în special sistemul învăţământului teologic, cel ce are menirea de a-i oferi Bisericii oameni bine pregătiţi, bine educaţi şi cu vocaţie certă, a căror admitere sau promovare s-a făcut după criterii strict obiective;

Opinând că în succesiunea logică a capitolului *"Despre abateri, delicte şi pedepsirea lor"* din Regulamentul de procedură, propunerea respectivă poate fi inclusă, după art. 13, ca **art. 13 bis** (viitor art. 14 la o nouă publicare), urmând ca specialiştii să ţină seamă de această propunere la revizuirea Regulamentului de procedură şi la stabilirea pedepselor;

În temeiul prevederilor art. 158 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora *Sfântul Sinod are competenţa de*

a aproba Regulamentul de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, implicit completările sau modificările ce i se pot aduce;

În urma discuţiilor care au avut loc, a completărilor ce s-au făcut şi la propunerea Comisiei Canonică, juridică şi pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act cu mulţumiri de propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului pentru completarea Regulamentului de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române cu definirea delictului simoniei şi a pedepselor ce se pot aplica, cu constatarea că pe ansamblul activităţii şi vieţii noastre bisericeşti clerul, personalul didactic, personalul monahal şi personalul neclerical de la unităţile bisericeşti se încadrează cu responsabilitate în disciplina canonică respectând prevederile statutare şi regulamentare bisericeşti care normează aceste aspecte.*

• *Aprobă completarea Regulamentului de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române prin introducerea după art. 13 a* ***art. 13 bis,*** *care va avea următorul conţinut:*

"**Art. 13 bis** – Simonia este fapta prin care, în schimbul unor bani, bunuri sau avantaje, ca şi prin prietenie, nepotism, influenţe sau presiuni politice şi de orice natură, se obţine o hirotonie, eparhie, parohie, funcţie, distincţie sau avansare clericală, precum şi admiterea, notarea, promovarea sau absolvirea în învăţământul teologic preuniversitar, universitar şi postuniversitar".

"Simomac, este atât cel care pretinde sau impune mita, cât şi cel care o oferă, o acceptă, o mijloceşte sau o patronează. Dreptarul biblic se află în Cartea profetului Isaia 5, 23: *"Vai celor ce pentru mită îi dau dreptate nedreptului şi sugrumă dreptatea celui drept"*,precum şi în Sfintele Canoane **29** *Apostolic*, **2** *Sinodul IV Ecumenic*, **22** *Sinodul VI Ecumenic* şi **5** *Sinodul VII Ecumenic*, care prevăd sancţiuni radicale pentru asemenea acte de corupţie: caterisirea clericului, anatemizarea mireanului şi nulitatea efectului".

"Instanţele bisericeşti care judecă actele de simonie sunt Sfântul Sind pentru arhierei, Consistoriul Eparhial pentru preoţi şi diaconi, Consiliul profesoral prezidat de Chiriarhul locului pentru mirenii din învăţământul teologic".

• *Aprobă ca, penru preîntâmpinara unor astfel de cazuri, prezenta hotărâre a Sfântului Sinod să intre în vigoare de la data comunicării ei către unităţile bisericeşti respective, urmând ca la o nouă reeditare,* ***noul articol 13 bis*** *să fie inclus, la locul cuvenit, în Regulamentul de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române.*

• *Cancelaria Sfântului Sinod va pune la dispoziţia tuturor eparhiilor un extras orientativ al prevederilor Sfintelor Canoane ale Bisericii Ortodoxe în problema simoniei, care se anexează la prezenta hotărâre.*

Temei nr. 2215/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1069/2004, cu propunerile Permanenţei Consiliului Eparhial privind categorisirea parohiilor din cuprinsul Patriarhiei Române, pe baza numărului de credincioşi (suflete), pentru realizarea unei contribuţii mai eficiente şi mai realiste la Fondul Filantropia precum şi generalizarea şi uniformizarea acestei categorisiri în întreaga Biserică Ortodoxă Română.

Constatând că spre deosebire de hotărârea Sfântului Sinod nr. 169/2004 prin care au fost stabilite şase (6) categorii de parohii şi s-a precizat cuantumul contribuţiei pentru fiecare categorie în parte, fără a se face referire la numărul de credincioşi, adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 1069/2004 prevede şapte (7) categorii de parohii, indicând pentru fiecare şi numărul de credincioşi, fără a mai face însă referire la cuantumul contribuţiei fiecărei parohii;

Având în vedere că propunerile Arhiepiscopiei Clujului de categorisire a parohiilor în funcţie de numărul de credincioşi şi generalizarea acestei categorisiri în toate eparhiile din Patriarhia Română sunt binevenite şi eficiente ca măsură administrativă pentru colectarea Fondului Filantropia şi a altor fonduri bisericeşti, dar nu este oportun ca aceste categorisiri să fie înscrise în Statutul Bisericii Ortodoxe Române ci, să fie comunicate la nivel de măsură administrativă generală;

Luând act de necesitatea abrogării prevederilor art. 144 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române referitoare la înfiinţarea şi organizarea unei parohii, care impunea număr minim de 400 de familii pentru înfiinţarea de noi unităţi parohiale în mediul rural şi 500 de familii în mediul urban;

Apreciind, totodată, ca oportună modificarea celorlalte prevederi statutare referitoare la criteriile pentru înfiinţarea şi organizarea parohiilor (art. 41-46), pentru a se ţine seama de: cerinţele misionare şi pastorale constatate de Centrele Eparhiale, de puterea economico-financiară a membrilor comunităţilor, de structura socio-profesională a membrilor comunităţilor, de situarea geografică, administrativă şi cadastrală a comunităţilor, de situaţia multi-etnică şi multi-confesională, precum şi de situarea unor comunităţi în zone defavorizate şi greu accesibile în diferite părţi ale ţării, de însemnătatea comunităţilor, ca şi de dreptul de iniţiativă al Centrelor Eparhiale ca, potrivit criteriilor misionar-pastorale, caritativ-sociale şi administrative, de situare în mediul urban sau rural, să înfiinţeze unităţi parohiale etc.:

Urmare disicuţiilor purtate, a precizărilor care s-au făcut, a consideraţiilor exprimate în legătură cu categorisirea parohiilor în funcţie de numărul de credincioşi pentru realizarea Fondului Filantropia şi la propunerea Comisiei Canonică, juridică şi pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act şi aprobă propunerea Arhiepiscopiei Clujului privind categorisirea parohiilor cu completările aduse de Comisia Canonică, juridică şi pentru disciplină, în funcţie de numărul de credincioşi pentru fiecare categorie de parohie, ca măsură administrativă în scopul colectării fondurilor bisericeşti (Fondul Filantropia, Fondul Central Misionar, Fonduri eparhiale), după cum urmează:*

– Parohii misionare	– sub 100 de suflete;
– Parohii rurale şi sectoare, categoria a III-a	– între 100 şi 500 de suflete;
– Parohii rurale şi sectoare, categoria a II-a	– între 500 şi 1.000 de suflete;
– Parohii rurale şi sectoare, categoria I	– între 1.000 şi 2.000 de suflete;
– Parohii urbane şi sectoare, categoria a III-a	– sub 500 de suflete;
– Parohii urbane şi sectoare, categoria a II-a	– între 500 şi 2.000 de suflete;
– Parohii urbane şi sectoare, categoria I	– între 2.000 şi 3.000 de suflete.

• *Cuantumul contribuţiilor datorate de fiecare categorie de parohie pentru Fondul Filantropia va fi stabilit ulterior, la propunerea Sectorului Biserica şi Societatea, potrivit procedurii utilizată la luarea hotărârii Sfântului Sinod nr. 169/2004; pentru stabilirea cuantumului contribuţiei la alte fonduri ce se vor colecta pentru susţinerea cerinţelor Bisericii se va putea proceda prin analogie, potrivit categoriilor stabilite de această hotărâre;*

• *Aprobă propunerea de abrogare a art. 44 şi de modificare a art. 41-46 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, urmând ca la revizuirea acestor articole privitoare la înfiinţarea şi organizarea parohiilor să se aibă în vedere următoarele criterii: cerinţele misionare şi pastorale constatate de Centrele Eparhiale, de puterea economico-financiară a membrilor comunităţilor: de structura socio-profesională a membrilor comunităţilor; de situarea geografică, administrativă şi cadastrală a comunităţilor; de situaţia multi-etnică şi multi-confesională, precum şi de situarea unor comunităţi în zone defavorizate şi greu accesibile în diferite părţi ale ţării, de însemnătatea comunităţilor; ca şi de dreptul de iniţiativă al Centrelor Eparhiale ca, potrivit criteriilor misionar-pastorale, caritativ-sociale şi administrative, de situare în mediul urban sau rural, să înfiinţeze unităţi parohiale etc.*

Temei nr. 2493/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu cererea de iertare a fostului preot Comşulea Mihai, de la Parohia Veneţia de Jos, Protopopiatul Făgăraş, căruia i s-a aplicat pedeapsa caterisirii prin sentinţa cu nr. 2/2004, a Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Din cercetarea dosarului cauzei, Comisia Canonică, juridică şi pentru disciplină a constatat următoarele:

– Prin cererea de iertare către I.P.S. Antonie, Arhiepiscop al Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, fostul preot Comşulea Mihai îşi recunoaşte greşelile săvârşite, regretă comiterea acestora şi făgăduieşte îndreptare şi ascultare;

– Încheierea Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului atestă că de la pronunţarea definitivă a sentinţei de caterisire şi până la înaintarea cererii de iertare, fostul preot Comşulea Mihai a dovedit căinţă sinceră, îndreptare şi intrare în rânduiala şi ascultarea canonică bisericească;

– Din recomandările unor preoţi care cunosc ţinuta şi atitudinea fostului preot, precum şi ale unor instituţii din Veneţia de Jos, ca şi din două articole publicate în *Monitorul de Făgăraş*, reiese faptul că fostul preot Comşulea Mihai îşi recunoaşte greşelile, îşi cere iertare, îşi exprimă regretul, îşi recunoaşte vina şi făgăduieşte ascultare faţă de autoritatea bisericească.

În baza acestor constatări şi a recomandării Chiriarhului locului care i-a acordat aviz favorabil şi îl recomandă Sfântului Sinod cu propunerea de iertare;

Având în vedere prevederile art. 49 lit. "p" şi art. 7, lit. "l" din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, potrivit cărora Sfântului Sinod *"acordă reducere şi iertare de pedeapsă preoţilor condamnaţi definitiv"*;

În urma discuţiilor purtate, a explicaţiilor date de Chiriarhul locului şi la propunerea Comisiei Canonică, juridică şi pentru disciplină, plenul Sfântului Sinod hotărăşte:

• *Acordă iertare de pedeapsa caterisirii, aplicată de Consistoriul Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului fostului preot Comşulea Mihai.*

Temei nr. 2519/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu cererea de iertare a fostului preot Câmpean Vasile de la Parohia Toderiţa, Protopopiatul Făgăraş, căruia i s-a aplicat pedeapsa caterisirii prin sentinţa cu nr. 1/2004 a Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Referatul subliniază că cererea de iertare a fostului preot Câmpean Vasile a fost înscrisă pe ordinea de zi în urma înţelegerii dintre I.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului şi I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, în urma căreia I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, prin pogorământ şi în spirit umanitar, acceptă să primească pe fostul preot Câmpean Vasile în Arhiepiscopia Timişoarei, în caz de iertare, cu avizul I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Din cererea dosarului cauzei fostului preot Câmpean Vasile, Comisia Canonică, juridică şi pentru disciplină a constatat următoarele:

– Încheierea Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului de la data de 9 iunie 2004, atestă că de la pronunţarea definitivă a sentinţei de caterisire şi până la înaintarea cererii de iertare, fostul preot, Câmpean Vasile a fost lipsit de orice semn de căinţă şi îndreptare;

– Totuşi, prin cererea de iertare din 16 iunie 2004, adresată I.P.S. Antonie, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, fostul preot Câmpean Vasile îşi exprimă "părerea de rău pentru tot ce a greşit faţă de I.P.S. Antonie" ...promite "că tot restul vieţii îşi va deplânge această greşeală", "făgăduieşte deplină îndreptare şi căinţă", se angajează "să repare greşelile comise" şi că îşi va "retrage procesele iniţiate în justiţia civilă";

– Ca urmare I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a avizat: "supun cererea Sfântului Sinod spre iertare aşa cum l-am iertat şi eu, după ieşirea din Eparhia Sibiului", iar I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului avizează că "după ridicarea caterisirii îl primesc în Eparhia Timişoarei".

Având în vedere avizul favorabil de iertare al Chiriarhului său, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, precum şi avizul de primire în Arhiepiscopia Timişoarei, acordat de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, prin pogorământ şi în spirit umanitar, după ridicarea caterisirii;

În baza prevederilor art. 49 lit. "p" şi ale art. 7 lit. "l" din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, potrivit cărora Sfântul Sinod *"acordă reducere şi iertare de pedeapsă preoţilor condamnaţi definitiv";*

În urma discuţiilor purtate şi la propunerea Comisiei Canonică, juridică şi pentru disciplină, plenul Sfântului Sinod hotărăşte:

• *Acordă iertare de pedeapsa caterisirii, aplicată de Consistoriul Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, fostului preot Câmpean Vasile.*

Temei nr. 1976/2004 – Cererea de recurs a fostului preot Rus Ioan Aurel de la Parohia Nepos, Protopopiatul Năsăud, împotriva sentinţei nr. 2/20 aprilie 2004, a Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Clujului prin care i-a fost aplicată pedeapsa caterisirii.

Din referatul, în cazul disciplinar al recurentului s-a luat act prin rechizitoriul Consistoriului Eparhial al Arhiepiscopiei Clujului s-a reţinut în sarcina fostului preot Rus Ioan Aurel, următoarele abateri şi delicte canonice:

– Executarea, înainte de a fi dobândit aprobarea organelor superioare a acelor hotărâri ce trebuie să fie în prealabil aprobate de autorităţile superioare (art. 2 lit. "c" din Regulamentul de procedură) prin candidatura la alegerile parlamentare din anul 2000 pe listele P.R.M., fără aprobarea Chiriarhului şi încălcarea hotărârii Sfântului Sinod din 23-25 februarie 2000, care prevede: "clericii pot candida numai ca independenţi şi numai cu aprobarea Chiriarhului";

– Îndeletnicirea cu afaceri potrivnice chemării preoţeşti (art. 3 lit. "e" din Regulamentul de procedură) prin exercitarea demnităţii de senator, fără Binecuvântarea Chiriarhului locului şi amestec în problemele interne ale Bisericii Reformate, într-un conflict între preotul reformat Balogh Bela şi episcopul reformat Pap Geza;

– Neglijarea, neîmplinirea sau îndeplinirea cu rea credinţă a îndatoririlor impuse de Statutul de organizare şi de Regulamentele lui de aplicare, cum şi de toate ordinele şi dispoziţiile autorităţilor bisericeşti (art. 3 lit "s" din Regulamentul de procedură) prin neascultarea faţă de Chiriarh, nerespectarea hotărârii Sfântului Sinod nr. 410/2004, referitoare la interzicerea implicării în viaţa politică a slujitorilor Bisericii; încălcarea jurământului depus la hirotonie şi numeroase articole în presă cu caracter defăimător la adresa Bisericii şi autorităţii bisericeşti, afirmând în mod eronat că prin hotărârea nr. 410/2004, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române se încalcă drepturile constituţionale ale clericilor;

– Refuzul de a demisiona din politică după ce a fost somat, oficial, să se retragă şi după ce i-a fost acordată clemenţă prin prelungirea termenului până la care să-şi prezinte demisia;

– Încălcarea sfintelor canoane 6 *Apostolic*, 7 *Sinodul IV Ecumenic,* 10 *Sinodul VII Ecumenic* (episcopul sau preotul să nu ia asupra sa purtări de grijă lumeşti), prin exercitarea demnităţii de senator;

– Comportamentul nesupus şi neascultător în relaţia cu Chiriarhul locului, solicitând ieşirea din Eparhie, ca un subterfugiu pentru a scăpa de aplicarea sancţiunilor privitoare la această atitudine;

Împotriva sentinţei de caterisire, fostul preot senator Rus Ioan Aurel a invocat cinci motive care se rezumă în următoarea sa argumentare:

– Hotărârea Sfântului Sinod din 23-25 februarie 2000, referitoare la interdicţia preoţilor de a face politică este de fapt o recomandare, iar preotul recurent a făcut cerere în acest sens la Centrul Eparhial;

– Hotărârea Sfântului Sinod nr. 410/2004, nu are un termen de aplicare;

– Fostul preot Rus Ioan Aurel motivează că are obligaţii familiale pe care le susţine din salariul de senator, fapt care l-a determinat să nu renunţe la această funcţie.

Comisia Canonică, juridică şi pentru disciplină a Sfântului Sinod, examinând motivele invocate, a constatat că împotriva afirmaţiilor făcute de fostul preot Rus

Ioan Aurel, piesele de la dosar fac dovada că acesta nu a avut aprobarea Chiriarhului pentru a intra în viaţa politică; nu a intrat în politică în calitate de independent, ci ca membru de partid P.R.M.; interpretează eronat hotărârile Sfântului Sinod pe care le-a încălcat cu bună ştiinţă şi a încălcat şi Sfintele Canoane: 6 *Apostolic,* 7 *Sinodul IV Ecumenic* şi 10 *Sinodul VII Ecumenic*, care interzic preoţilor activităţi incompatibile cu misiunea preoţească.

Cunoscând că hotărârea nr. 410/2004 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române precizează că slujitorii au "de ales între cariera politică şi misiunea preoţească pentru totdeauna, fără dreptul de a reveni în cler" şi în calitatea de preoţi nu se pot situa împotriva autorităţilor bisericeşti;

Întrucât hotărârile Sfântului Sinod au aplicabilitate de la comunicarea lor, iar fostul preot Ioan Aurel Rus a luat cunoştinţă de aceasta prin comunicarea de către Centrul Eparhial, astfel că decizia de a alege viaţa politică a fost luată în cunoştinţă de cauză, iar invocarea unui "termen" de aplicare a Hotărârii Sfântului Sinod, de către recurent este doar un subterfugiu;

Ţinând seama că fostul preot Rus Ioan Aurel interpretează în mod eronat hotărârile Sfântului Sinod şi nu ţine seama că la art. 9 lit. "v" din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod are între alte atribuţiuni şi *"a interpreta, cu caracter obligatoriu, pentru toate organele bisericeşti, dispoziţiile statutare sau regulamentare proprii"*, potrivit art. 90 lit. "a" din Statut, Epsicopul şi Arhiepiscopul *"conduce eparhia în marginile prescrise de canoanele şi normele în vigoare"*;

Constatându-se că dintre cele cinci motive invocate de preotul Rus Ioan Aurel nici unul nu s-a dovedit a fi îndreptăţit, iar sentinţa de caterisire este întemeiată regulamentar şi fundamentată canonic-juridic şi cu respectarea strictă a procedurii pentru astfel de cazuri;

În urma discuţiilor purtate şi la propunerea Comisiei Canonică, juridică şi pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Respinge recursul fostului preot Rus Ioan Aurel şi menţine pedeapsa caterisirii aplicată în cauza sa de către Consistoriul Eparhial al Arhiepiscopiei Clujului prin hotărârea nr. 2/20 aprilie 2004.*

COMISIA RELAŢIILOR EXTERNE BISERICEŞTI

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *I.P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, raportorul Comisiei Relaţiilor Externe Bisericeşti,* desemnat pentru prezenta şedinţă sinodală în absenţa I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgovişte, plecat peste hotare, dă citire referatelor Comisiei după cum urmează:

Temei nr. 1491/2004 – Referat în legătură cu participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la Constantinopol şi Cezareea Capadociei (18-24 mai 2004).

La invitaţia Sanctităţii Sale, Bartolomeu, Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic, în perioada 18-24 mai 2004, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoţit de o delegaţie, din care au făcut

parte I.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului, P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, Pr. Prof. Ioan Chivu şi Diac. Costin Spiridon de la Centrul Patriarhal, s-a aflat într-o vizită frăţească în Turcia, respectiv la Istanbul şi Capadocia.

Scopul acestei vizite a fost, pe de o parte, binecuvântarea începutului slujirii în limba română, în biserica *"Sfânta Mc. Parascheva"*, ctitorie a Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1692), pe care Patriarhia Ecumenică a încredinţat-o, pe o perioadă de 5 ani, comunităţii româneşti ortodoxe din Istanbul, iar pe de altă parte, efectuarea unui pelerinaj în Capadocia Asiei Mici, împreună cu Sanctitatea Sa şi alţi ierarhi, preoţi şi credincioşi din Constantinopol şi Grecia.

Delegaţia română a sosit pe aeroportul Kemal Atatürk din Istanbul în seara zilei de *18 mai,* fiind întâmpinată de I.P.S. Theolept de Iconiu, Pr. Silviu State, preotul paroh al românilor ortodocşi din Turcia, preoţi, diaconi, precum şi oficialităţi din partea Consulatului General al României la Istanbul. Sanctitatea Sa Bartolomeu l-a aşteptat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la reşedinţa sa din apropierea Bosforului, unde a oferit înalţilor oaspeţi români o cină.

Miercuri, 19 mai, cei doi patriarhi, dimpreună cu o seamă de ierarhi, preoţi şi diaconi, între care I.P.S. Apostolos, Mitropolit de Moshonision, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, Pr. Ioan Chivu şi Diac. Costin Spiridon, au decolat cu avionul spre localitatea Kayseri (Cezareea) din Capadocia, la sosire fiind întâmpinaţi de o seamă de reporteri şi ziarişti locali care s-au interesat despre rostul acestei vizite a celor doi Întâistătători de Biserici, în străvechea provincie a Capadociei, cândva locuită de mulţime de creştini ortodocşi greci.

Primul popas a fost făcut la biserica *"Sf. Vasile cel Mare"*, într-o suburbie a oraşului Cezareea, construcţie din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, rămasă însă în paragină ca urmare a schimbului de populaţii ce a avut loc în anul 1922. Emoţionaţi de cele istorisite de către Sanctitatea Sa cu privire la evenimentele din acei ani, pelerinii au cântat, în limbile greacă şi română, imnul pascal "Hristos a Înviat!", troparul Sfântului Vasile cel Mare, precum şi "Veşnica pomenire!" întru amintirea celor adormiţi în Domnul pe acele meleaguri.

Continuând călătoria spre localitatea Sinasos (Mustafa Paşa), unde Sanctitatea Sa a pregătit găzduire oaspeţilor la hotelul Konakli, pelerinii au putut admira din autocar frumuseţile specifice ale Capadociei, care au înscris-o pe lista celor 7 regiuni geografice ocrotite de UNESCO, şi anume mulţimea stâncilor pietroase cu forme din cele mai ciudate, în care se pot vedea până astăzi chiliile rupestre ale miilor de monahi asceţi din primele veacuri creştine. Astfel de chilii şi biserici, cu pictură, au fost vizitate în zona complexului turistic Göreme (gr. Korama).

Seara, cei doi Întâistătători, dimpreună cu ierarhii, preoţii şi diaconii au participat la slujba Vecerniei praznicului Înălţării Domnului, oficiată în biserica *"Sfântul Evstathie"* din localitatea Incesu. Impresionant a fost faptul că, la biserică, cei doi patriarhi au fost aşteptaţi de mulţime de clerici şi credincioşi veniţi din Grecia, respectiv din oraşele Theba, Levadia, Ierissos, Koufalia şi Thessalonic. Răspunsurile la strană au fost date de corul măicuţelor de la Mănăstirea Ormilia

din Peninsula Chalkidică (Grecia), care a însoţit, de altfel, pe Sanctitatea Sa în tot timpul pelerinajului.

Joi, 20 mai, Sanctitatea Sa Bartholomeu I şi Prea Fericitul Părinte Teoctist, înconjuraţi de un sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi, cu participarea călugăriţelor de la Ormilia şi a unui număr impresionant de preoţi, monahi şi credincioşi, au oficiat Sfânta Liturghie în biserica mănăstirii *"Înălţarea Domnului"*, construită în sec. al XIX-lea pe o stâncă, în apropierea oraşului Karvali (Güzelyurt), lângă vechiul Nazianz, reşedinţa Episcopiei în care a păstorit la apusul vieţii Sf. Grigorie Teologul.

În seara aceleiaşi zile, cei doi patriarhi au participat la slujba Vecerniei oficiată în biserica *"Sfântul Vlasie"* din localitatea Misthy (Konakli), veche colonie grecească, cu o impozantă catedrală, construită tot în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Vineri, 21 mai, la sărbătoarea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena, Sfânta Liturghie a fost oficiată în biserica cu acelaşi nume din localitatea Sinasos, de către Sanctitatea Sa Bartolomeu, împreună cu I.P.S. Mitropolit Apostolos, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu, P.S. Episco-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, Arhim. Bartolomeu Samaras şi Arhid. Ştefan Dinidis şi Costin Spiridon.

În după-amiaza aceleiaşi zile, Sanctitatea Sa Bartolomeu şi Prea Fericitul Părinte Teoctist, însoţiţi de I.P.S. Mitropolit Apostolos şi P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, au făcut o vizită de curtoazie caimacamului din Procopion (Ürgüp), localitate în care a trăit Sf. Ioan Rusul (ale cărui sfinte moaşte se află în Noul Procopion din Insula Evia-Grecia), precum şi d-lui prefect Alaattim Turhan din Neapolis (Nevşehir).

Sâmbătă, 22 mai, membrii celor două delegaţii, părăsind localitatea Sinasos, s-au îndreptat spre aeroportul Kayseri cu destinaţia Istanbul, pe drum făcând un popas în localitatea Androniki, unde au vizitat biserica *"Sf. Vasile cel Mare"*, construită în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. În jurul orelor 12^{00}, pe aeroportul Kemal Atatürk oaspeţii au fost întâmpinaţi de oficiali români: dl. Acad. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii şi Cultelor, dl. Constantin Grigore, Ambasadorul României în Turcia, dl. Radu Safta, Consulul General al României la Istanbul, dl. Mircea Neaţă, Consulul României la Izmir, Pr. Silviu State, precum şi de reprezentanţii Patriarhiei Ecumenice.

După amiază, Sanctitatea Sa a oferit delegaţiei române o croazieră cu vaporul pe Bosfor, de unde, în apusul soarelui, aceştia au putut admira splendorile Istanbulului de pe cele două continente, între care silueta bisericii Sfânta Sofia se distingea într-un mod cu totul aparte, aducând aminte vizitatorilor de măreţia de odinioară a Imperiului Bizantin şi strălucirea Bisericii constantinopolitane.

Duminică, 23 mai, Sanctitatea Sa Bartolomeu şi Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu I.P.S. Mitropolit Ghenadie de Sassima, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, Cuv. Arhim. Athenagoras, Pr. Silviu State şi patru diaconi români şi greci, au oficiat Sfânta Liturghie în Biserica *"Sfânta Muceniţă Parascheva-Pikridion"*, din apropierea golfului Cornul de Aur, biserică resfinţită de către cei doi Întâistătători, încă din luna septembrie 1998. La slujbă,

alături de mulţimea credincioşilor români şi greci, au luat parte oficialităţile române menţionate, ambasadorii Greciei, Rusiei, Ucrainei, Franţei, Belgiei şi Elveţiei, Eminenţa Sa Edmond Farhat, Nunţiul Apostolic de la Ankara, precum şi reprezentanţi ai autorităţilor turceşti locale.

În omilia sa, Sanctitatea Sa Bartolomeu s-a referit, îndeosebi, la necesitatea păstrării unităţii tuturor creştinilor ortodocşi, după modelul Sfinţilor Părinţi de la Niceea sărbătoriţi în duminica respectivă, şi a declarat în mod solemn că, începând cu data de 23 mai 2004, Patriarhia Ecumenică încredinţează efectiv acest sfânt lăcaş comunităţii româneşti ortodoxe, pentru ca aceasta să-i poată aduce închinare lui Dumnezeu în limba sa maternă. Actul în sine vine să adeverească şi să întărească şi mai mult relaţiile frăţeşti deosebite care există între Biserica Constantinopolului şi Biserica Ortodoxă Română.

Prea Fericitul Părinte Teoctist, mulţumind Sanctităţii Sale pentru iniţiativa şi generozitatea manifestată cu privire la oferirea bisericii "Sfânta Muceniţă Parascheva", a adresat un cuvânt părintesc credincioşilor români, îndemnându-i să trăiască în pace şi înţelegere cu cei de altă credinţă, ca buni creştini şi români, ascultându-l şi sprijinindu-l pe păstorul lor duhovnicesc, Părintele Silviu State, pe care Patriarhia Română l-a trimis încă de acum 3 ani pentru a le oferi asistenţă religioasă şi spirituală.

Luni, 24 mai, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu ceilalţi membri ai delegaţiei române, s-a întâlnit cu membrii Sfântului Sinod Permanent al Patriarhiei Ecumenice, în cadrul prânzului oficial oferit de Sanctitatea Sa Bartolomeu la sediul Patriarhiei Ecumenice. În cuvântările rostite cu acest prilej, cei doi Întâistătători şi-au exprimat încă o dată recunoştinţa şi bucuria împreunăslujirii din acele zile de neuitat, care vor rămâne vii în sufletele şi inimile participanţilor, cât şi în analele Bisericilor noastre. Totodată, Prea Fericitul Părinte Teoctist a adresat Sanctităţii Sale invitaţia de a ne vizita din nou Biserica şi ţara, în perioada 16-21 octombrie 2004, pentru a participa la unele evenimente bisericeşti şi culturale din oraşele Bucureşti, Cluj şi Constanţa.

În seara aceleiaşi zile, delegaţia Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Pariarh Teoctist, a revenit în ţară, fiind aşteptată pe Aeroportul Internaţional *Henri Coandă* de către Prea Sfinţiţii Episcopi-Vicari şi alţi colaboratori de la Administraţia Patriarhală şi Arhiepiscopia Bucureştilor.

La întoarcerea la Bucureşti, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat Sanctităţii Sale, Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic o scrisoare în care mulţumeşte, în numele delegaţiei însoţitoare şi a Bisericii noastre pentru căldura cu care a fost înconjurat pe tot parcursul pelerinajului şi pentru dragostea deosebită arătată de Sanctitatea Sa faţă de credincioşii ortodocşi români, aflaţi sub omoforul Sanctităţii Sale, pregustând, încă de pe acum, bucuria revederii faţă către faţă, în toamna acestui an, ca oaspete drag al Patriarhiei Române.

După prezentarea referatului, luând cuvântul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a scos în evidenţă faptul că, în contextul vizitelor pe care Prea Fericirea Sa le-a făcut de-a lungul anilor la Patriarhia Ecumenică, aceasta este prima vizită oficială pe care Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române o efectuează, la invitaţia Întâistătătorului Bisericii Constantinopolului, în calitate de Patriarh al Bise-

ricii noastre, vizitele anterioare ale Prea Fericirii Sale la Constantinopol fiind prilejuite de diferite evenimente la nivel pan-ortodox organizate la Constantinopol. Totodată, Prea Fericirea Sa subliniază că invitaţia frăţească a Sanctităţii Sale de a vizita vechile locuri de nevoinţă duhovnicească a Părinţilor pustiei Capadociei s-a împlinit armonios cu stăruinţa mai veche a Bisericii noastre de a dobândi un sfânt locaş de închinare pentru numeroşi credincioşi ortodocşi români aflaţi vremelnic sau definitiv în Istanbul şi în alte părţi ale Turciei.

În urma discuţiilor purtate în plen şi la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act de vizita unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la Constantinopol şi Cezareea Capadociei (18-24 mai, 2004);*

• *Să se publice reportajul detaliat al vizitei în revistele centrale bisericeşti;*

• *Să se adreseze o scrisoare de invitaţie Sanctităţii Sale, Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, pentru a vizita Biserica şi ţara noastră în toamna acestui an.*

Temei nr. 1183/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu invitaţia adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a efectua o vizită pastorală şi ecumenică în Marele Ducat al Luxemburgului (1-6 octombrie 2004).

În referat se arată că la Patriarhia Română s-a primit scrisoarea d-lui Tudorel Postolache, ambasadorul României în Marele Ducat al Luxemburgului, prin care aduce la cunoştinţă Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist că, în urma întrevederii pe care a avut-o cu Mons. Fernand Franck, Arhiepiscopul Luxemburgului, Excelenţa Sa şi-a exprimat dorinţa de a organiza o vizită oficială a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Marele Ducat, care ar putea avea loc în toamna anului 2004, programul urmând să se desfăşoare pe mai multe coordonate ce se vor stabili pe cale oficială.

Referindu-se la semnificaţia vizitei Prea Fericitului Părinte Patriarh în Marele Ducat al Luxemburgului, în aceeaşi scrisoare se apreciază că aceasta va putea constitui un sprijin în construirea unei biserici ortodoxe pentru românii din Luxemburg, fiind, de asemenea, de natură să consolideze şi mai mult imaginea favorabilă de care România se bucură în Luxemburg, mai ales că vizita se va suprapune şi cu preconizata încheiere a negocierilor de aderare a ţării noastre la Uniunea Europeană şi cu preluarea preşedinţiei luxemburgheze a Uniunii, în semestrul I al anului 2005.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist ia cuvântul arătând că există o stăruinţă mai veche de a efectua această vizită, căreia trebuie să i se dea şi o motivaţie pastorală legată de comunitatea ortodoxă română din Luxemburg, dar şi una ecumenistă, urmând ca programul să fie creionat în relaţie cu agenda de la Patriarhie.

În urma discuţiilor purtate şi la propunerea Comisici pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act cu aprobare de invitaţia adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a efectua o vizită pastorală şi ecumenică în Marele Ducat al*

Luxemburgului, urmând ca data, detaliile vizitei, precum şi componenţa delegaţiei să fie stabilite ulterior, de comun acord.

Temei nr. 1189/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei şi P.S. Vincenţiu Ploieşteanu, Episcop Vicar Patriarhal, la momentele aniversare ale Bisericii Ortodoxe Sârbe (Belgrad, 8-10 mai 2004).

În referatul prezentat se arată că în perioada 8-10 mai 2004, la Belgrad, au avut loc ceremoniile religioase dedicate finalizării lucrărilor noii Catedrale Patriarhale, cu hramul *Sfântul Sava,* construcţia căreia a început încă din 1935, precum şi împlinirii a 200 de ani de la prima răscoală a sârbilor sub conducerea lui Caragheorghe (1804).

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, o delegaţie alcătuită din I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, P.S. Vincenţiu Ploieşteanu, Episcop-Vicar Patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod, la care s-a dăugat şi Prot. Stavr. Vladimir Markovici, vicarul Episcopiei Ortodoxe Sârbe din Timişoara, în calitate de traducător.

Sâmbătă, 8 mai, membrii delegaţiilor au participat la Tedeumul şi la Vecernia săvârşite în biserica *Sfântul Sava,* la care au asistat câteva mii de credincioşi, după care, la reşedinţa preşedinţiei ţării a fost oferit un dineu de către Preşedintele Parlamentului (funcţia de Preşedinte al Serbiei şi Muntenegrului fiind vacantă), marcându-se importanţa evenimentului sărbătorit pentru istoria ţării.

Duminică, 9 mai, a fost săvârşită Sfânta Liturghie, în biserica Mănăstirii *Intrarea în Biserică a Maicii Domnului.* După Sfânta Liturghie, I.P.S. Mitropolit Amfilohie de Muntenegru a prezentat celor de faţă aspecte din istoria Bisericii Sârbe, inclusiv cele din secolul al XX-lea şi începutul celui de al XXI-lea. A mai fost prezentată şi încercarea de apropiere faţă de Biserica din Macedonia, inclusiv acordul încheiat, care, însă, a fost respins de ierarhii de la Skopie. La orele 14^{00}, prinţul moştenitor Alexandru a oferit un dejun delegaţiilor prezente, iar seara, de la orele 18^{00}, în prezenţa a mai mult de 100 de mii de credincioşi s-a mers în procesiune din centrul oraşului Belgrad până la Catedrala *Sfântul Sava.* Procesiunea a fost condusă de Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Constantinopolului. După procesiune în piaţa din faţa Catedralei Sf. Sava a avut loc un concert de muzică religioasă, la care au participat 16 grupuri corale din Serbia. Seara, la sediul Primăriei Belgradului, a avut loc un dineu la care Prim-Ministrul Voislav Kostunica şi Sanctitatea sa Patriarhul Bartolomeu I au rostit cuvântări.

Luni, 10 mai, după ritualul "Deschiderii uşilor" şi al sfinţirii apei, în Catedrala *Sfântul Sava* s-a slujit Sfânta Liturghie, de către ierarhii prezenţi în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu I al Constantinopolului. În aceeaşi zi s-a oficiat şi slujba de pomenire a conducătorului poporului sârb Caragheorghe, după care s-a pus piatra de temelie a viitorului palat al Patriarhiei Sârbe, care se va construi în imediata apropiere a noii catedrale. La dineul oferit apoi la hotelul "Slava", I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei a transmis Sanctităţii Sale Pavle, Pa-

triarhul Bisericii Ortodoxe Sârbe, mesajul Prea Fericitului Părinte Teoctist cu ocazia festivităţilor de la Belgrad.

Cu prilejul festivităţilor de la Belgrad, Bisericile Ortodoxe Surori au mărturisit încă o dată unitatea Ortodoxiei şi sprijinul moral acordat de către acestea Serbiei şi Bisericii martire Sârbe, mai ales după evenimentele recente din Kosovo şi Metochia, evenimente ce au fost, de altfel, condamnate de comunitatea internaţională.

În cadrul discuţiilor ce au urmat în plen, *I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei* a amintit faptul că în timpul vizitei la Belgrad au avut loc întrevederi cu P.S. Episcop Iustin al Timocului, care şi-a exprimat dezacordul faţă de vizitele P. S. Episcop-Locţiitor Daniil în Timoc şi Voievodina, prezentând cu acest prilej şi unele detalii suplimentare referitoare la relaţiile Bisericii Ortodoxe din Macedonia şi Patriarhia Sârbă.

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului aminteşte dificultăţile de ordin misionar-pastoral pe care le întâmpină ierarhul Patriarhiei Române de la Vârşeţ, P.S. Episcop-Locţiitor Daniil, precum şi românii din zona Timocului şi Voievodina, apreciind că în noul context european, autorităţile de la Bucureşti ar putea acţiona mai eficient pentru recunoaşterea şi respectarea drepturilor românilor din Serbia şi Muntenegru, inclusiv prin insistenţa în aplicarea reciprocităţii, în legătură cu existenţa celor două eparhii.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist aminteşte de intervenţiile făcute deja de Patriarhia Română pe lângă Ministerul Culturii şi Cultelor şi Ministerul Afacerilor Externe al României în vederea recunoaşterii de către Statul Român a Eparhiei Sârbe de la Timişoara, ca o premisă pentru recunoaşterea, pe bază de reciprocitate, a Episcopiei Ortodoxe Române de la Vârşeţ. În acest sens, Prea Fericirea Sa consideră că întrunirea grabnică a Comisiilor de Dialog ale Bisericii Ortodoxe Române şi ale Bisericii Ortodoxe Sârbe ar putea aduce soluţii acceptabile de ambele părţi.

În urma celor prezentate şi a intervenţiilor din plen şi la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act de participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei şi P.S. Vincenţiu Ploieşteanu, Episcop Vicar Patriarhal, la momentele aniversare ale Bisericii Ortodoxe Sârbe (Belgrad, 8-10 mai 2004).*

• *Să se reactualizeze cadrul premergător dialogului dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Ortodoxă Sârbă, pe bază de reciprocitate, prin recunoaşterea celor două Eparhii din Banatul românesc şi, respectiv, din Banatul sârbesc.*

Temei nr. 383/2003 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi de Nord şi P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Huşilor, la întrunirea ecumenică cu tema: "Împreună pentru Europa" (Stuttgart, 7-9 mai 2004).

Evenimentul a fost marcat, între altele, şi de primirea a 10 noi state ca membre în Uniunea Europeană, data fiind aleasă şi în legătură cu aniversarea sfârşitu-

lui celui de-al doilea război mondial (8 mai 1945), precum şi cu Ziua Europei (9 mai), fiind prezenţi la întrunire un număr de 10.000 de participanţi, reprezentând 175 de Biserici din Europa.

În cadrul dezbaterilor s-a exprimat de către toţi cei prezenţi temerea eşecului de a se menţiona cu claritate rădăcinile creştine ale Europei în Constituţia Europeană, act normativ în structura şi configuraţia bătrânului continent, marcat de mutaţii şi schimbări tot mai evidente, datorate migraţiei, secularizării şi înstrăinării omului de Dumnezeu. Toţi cei prezenţi au transmis un mesaj tuturor politicienilor şi tuturor locuitorilor Europei, arătând că omenirea are nevoie de Hristos, Care este izvorul vieţii. S-a remarcat şi temerea unui viitor nesigur în ceea ce priveşte gestionarea crizelor prin care trece omenirea, de la cele cu implicaţii ecologice până la cele de natură religioasă. Evenimentul s-a dorit a fi, în acelaşi timp, o afirmare spre unitate a creştinismului atât de încercat mai mult astăzi ca oricând în trecut.

Ca urmare a celor prezentate, a discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act de participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi de Nord şi P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Huşilor la întrunirea ecumenică cu tema "Împreună pentru Europa" (Stuttgart, 7-9 mai 2004).*

Temei nr. 2113/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu manifestările prilejuite de dezvelirea monumentului închinat hatmanului Ivan Mazepa (Galaţi, 5-6 mai 2004).

Evenimentul a fost organizat de către Ambasada Ucrainei în România, în colaborare cu autorităţile administraţiei locale din Municipiul Galaţi, având ca scop ridicarea şi inaugurarea unei statui în oraşul de pe Dunăre, în memoria lui Ivan Stepanovici Mazepa (1644–1709), hatman al Ucrainei (1687–1710), ale cărui oseminte au fost reînhumate la 18 martie 1710, în biserica Mănăstirii *"Sfântul Gheorghe"* din Galaţi.

În acest context, se aminteşte că Ambasada Ucrainei la Bucureşti a comunicat că în delegaţia oficială ucraineană a fost inclus "Arhiepiscopul Cernăuţilor şi al Bucovinei", Varlaam, aparţinând de *"Patriarhia Kieveană"*, iar dl. Ambasador al Ucrainei a făcut o vizită Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în cadrul căreia s-au abordat şi aspecte legate de manifestările de la Galaţi.

Ca urmare a tuturor demersurilor pregătitoare, în ziua de 5 mai 2004, delegatul P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, consilier cultural-misionar, a participat la Simpozionul ştiinţific desfăşurat în sala de conferinţe a Muzeului Judeţean de Istorie Galaţi, sub genericul *"Personalitatea lui Ivan Mazepa în istoria europeană"*.

În dimineaţa zilei de 6 mai, zece membri ai delegaţiei ucrainene au fost primiţi de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos la reşedinţa episcopală din Galaţi. Cu acest prilej, a fost prezentat rolul pe care euroregiunea Dunărea de Jos îl are în context european şi contribuţia eparhiei la echilibrul şi prosperitatea acestui spaţiu, din care fac parte şi România şi Ucraina. Au fost făcute referiri la legăturile spirituale străvechi, care leagă cele două ţări, amintindu-se împlinirea în acest an

a 350 de ani de la mutarea la Domnul a Sfântului Atanasie (Patelarie), fost patriarh ecumenic, rezident vreme de 12 ani în Galaţi, ale cărui moaşte se află acum la Harkov, în Ucraina. În cuvântul de răspuns, ambasadorul Ucrainei a exprimat mulţumiri pentru implicarea în programul manifestărilor dedicate hatmanului Mazepa şi a adresat o invitaţie de a vizita obiective religioase din Ucraina.

În aceeaşi zi, la ora 11[00], în biserica *"Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"* din Galaţi, Pr. Consilier Eugen Drăgoi, împreună cu Pr. Prof. Adrian Mihai, parohul bisericii, au oficiat slujba de pomenire pentru Ivan Mazepa, în prezenţa întregii delegaţii ucrainene şi a oficialităţilor locale.

În urma discuţiilor purtate, a lămuririlor aduse de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos şi la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act de desfăşurarea manifestărilor religioase prilejuite de dezvelirea monumentului închinat hatmanului Ivan Mazepa (Galaţi, 5-6 mai 2004).*

Temei nr. 2159/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor la Seminarul cu tema: "Ortodoxia şi educaţia – Ora de religie ca lecţie de identitate şi cultură" orgnizat de Secretariatul Adunării Interparlamentare a Ortodoxiei (Volos-Grecia, 15-17 mai 2004).

Seminarul a fost organizat de către Secretariatul Adunării Interparlamentare Ortodoxe în colaborare cu Institutul Pedagogic şi Academia de Studii Teologice din Mitropolia Dimitriados-Volos, tema Seminarului fiind: *"Ortodoxia şi educaţia – Ora de religie ca lecţie de identitate şi cultură"*, cu participarea a numeroşi parlamentari, profesori şi inspectori din peste 20 de Biserici Ortodoxe din Europa, Liban, Siria, Egipt, Statele Unite ale Americii ş.a.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au particpat P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Pr. Alexandru Gherasim, Director în cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte din Ministerul Culturii şi Cultelor, care a ţinut o prelegere în care a expus cadrul legal şi evoluţia orei de religie în sistemul educaţional şi de învăţământ din ţara noastră şi Pr. Miron Erdei, lector la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea, care a susţinut o prelegere privind modul concret de desfăşurare a orei de religie în învăţământul românesc.

Prin comparaţie cu celelalte Biserici Ortodoxe, s-a constatat că nicăieri, nici măcar în Grecia, ora de religie nu se bucură de statutul pe care aceasta îl are în România, acela de a fi organizată, supravegheată şi controlată de Biserică, chiar dacă este finanţată de la bugetul de Stat. În acest cadru, Bisericile Ortodoxe din fostele ţări comuniste s-au arătat interesate de a cunoaşte cadrul legislativ în care se desfăşoară ora de Religie în România.

În urma discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act de participarea P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, la Seminarul cu tema "Ortodoxia şi educaţia – Ora de re-*

ligie ca lecţie de identitate şi cultură", organizat de Secretariatul Adunării Interparlamentare a Ortodoxiei (Volos-Grecia, 15-17 mai, 2004).

Temei nr. 2160/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea P.S. Ioachim Băcăoanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului şi a P.S. Daniil, Episcop-Locţiitor al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului la Conferinţa Ecumenică Internaţională cu tema: "Spiritualitatea ecumenică – izvor al unităţii pentru o nouă Europă creştină" (Roma, 2-4 mai 2004).

Referatul arată că cei doi ierarhi au participat cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la a III-a Conferinţă Ecumenică Internaţională organizată, la Roma, ca invitaţi ai Comitetului Internaţional de Spiritualitate.

Conferinţa Ecumenică Internaţională de Spiritualitate s-a desfăşurat la Sanctuarul Divino Amore (Roma) şi a avut ca temă centrală *"Spiritualitatea Ecumenică – izvor al unităţii pentru o nouă Europă creştină"*. În cadrul ceremoniei de deschidere, Pietro di Majo, preşedinte al Comitetului Internaţional de Spiritualitate, a salutat invitaţii şi a făcut o prezentare generală a întrunirii.

În cadrul lucrărilor Conferinţei Ecumenice Internaţionale au fost prezentate numeroase referate, din cuprinsul cărora s-au desprins următoarele concluzii: *Problema ecumenismului a fost prezentată în funcţie de specificul spiritualităţii participanţilor; Europa trebuie să devină un continent mai stabil prin schimbul ecumenic reciproc de valori cu alte religii sau confesiuni şi să contribuie la echitate, reconciliere şi pace în lume; Toate confesiunile creştine trebuie să contribuie la structurarea unei spiritualităţi ecumenice în cadrul noii Europe unite; Fără o viziune clară asupra vieţii şi fără spiritualitate nu poate exista ecumenism; Ecumenismul trebuie să se bazeze pe seriozitatea dialogului, pe respect şi toleranţă reciprocă; Trebuie să depăşim elementele care ne despart, în special trecutul, şi să privim cu nădejde în viitor; Europa nu trebuie să uite niciodată că valorile sale cultural-spirituale sunt de sorginte creştină.*

La propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act de participarea P.S. Ioachim Băcăoanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului şi a P.S. Daniil Episcop-Locţiitor al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului la Conferinţa Ecumenică Internaţională cu tema; "Spiritualitatea ecumenică – izvor al unităţii pentru o nouă Europă creştină" (Roma, 2-4 mai 2004).*

Temei nr. 1812/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu invitaţia adresată Patriarhiei Române de către Eminenţa Sa, Mons. Vincenzo Paglia, Episcop de Terni, Narni şi Amelia, ca o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Române să participe la viitoarea Întâlnire Internaţională de Rugăciune pentru Pace, organizată de Comunitatea Sant'Egidio, cu tema: "Religii şi culturi: curajul unui nou umanism" (Milano, 5-7 septembrie 2004).

Biserica Ortodoxă Română, consecventă poziţiei sale dintotdeauna de promotoare a bunei înţelegeri şi a păcii, atât din punct de vedere religios, cât şi etnic, a participat periodic la întâlnirile organizate de către Comunitatea *Sant'Egidio*. În acest cadru, referatul scoate în evidenţă faptul că Mons. Vincenzo Paglia, în scri-

soarea trimisă Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, evocă atât momentele întâlnirii de la București din anul 1998, organizată de Comunitatea *Sant'Egidio*, cât și vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române la Vatican din octombrie 2002, subliniindu-se necesitatea de înnoire a continentului european prin bogăția credinței, prin diversitatea Bisericilor, în regăsirea *tainei comuniunii*, realizându-se astfel apropierea dintre Occident și Orient prin Biserica ce respiră cu cei doi plămâni ai săi.

La propunerea Comisiei pentru Relații Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

• *Ia act de invitația adresată Patriarhiei Române de către Excelența Sa, Mons. Vincenzo Paglia, Episcop de Terni, Narni și Amelia, ca o delegație a Bisericii Ortodoxe Române să participe la viitoarea Întâlnire Internațională de Rugăciune pentru Pace, organizată de Comunitatea Sant'Egidio (Milano, 5-7 septembrie 2004).*

• *Aprobă ca delegația Bisericii Ortodoxe Române la această întrunire internațională să fie alcătuită din: P.S. Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei, P.S. Gurie Strehăianul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei și Diac. Conf. Dr. Ioan Caraza de la Facultatea de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" din București.*

Temei nr. 2421/2004 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești în legătură cu vizitele la Patriarhia Română ale unor înalți prelați ai Bisericii Romano-Catolice, cu prilejul participării lor la anumite evenimente culturale și academice.

În spiritul bunelor relații statornicite între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, după vizitele reciproce făcute de Întâistătătorii lor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea, se înscriu și următoarele vizite oficiale efectuate de înalți reprezentanți ai Bisericii Romano-Catolice în Biserica și țara noastră:

1. La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Eminența Sa **Cardinalul Walter Kasper, Președintele Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor** a vizitat Biserica noastră, prilej cu care, ca o răsplată a activității sale deosebite pe plan bisericesc și universitar, a primit și titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității *Babeș-Bolyai* din Cluj-Napoca.

În ziua de 11 mai 2004, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a primit pe Eminența Sa Card. Walter Kasper la Reședința Patriarhală, de față fiind I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și PP.SS. Episcopi-Vicari Patriarhali Vincențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul și Ciprian Câmpineanul.

Din partea Bisericii Romano-Catolice au fost prezenți Excelența Sa, Jean Claude Perisset, Nunțiul Apostolic la București și I.P.S. Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit romano-catolic de București.

În cadrul întâlnirii, Prea Fericitul Părinte Patriarh a rememorat vizita pe care Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea a făcut-o la București în 1999, ce se constituie ca un moment istoric în cadrul relațiilor dintre cele două Biserici, un moment de bucurie și de entuziasm, atât în rândul ierarhiei, cât și în rândul credincioșilor

ortodocşi şi catolici din România, precum şi vizita pe care Prea Fericirea Sa a făcut-o la Vatican în anul 2002, care a fost nu numai un răspuns la vizita Papei în România, ci şi o dovadă a faptului că Biserica noastră este deschisă colaborării ecumenice, dialogului teologic şi dialogului dragostei între cele două Biserici.

Eminenţa Sa, Cardinalul Kasper a subliniat faptul că vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Vatican a fost percepută ca un mare eveniment de către Biserica Catolică şi nădăjduieşte ca vizita Eminenţei Sale în România să contribuie la o mai mare apropiere între cele două Biserici, transmiţând cu acest prilej, din partea Sanctităţii Sale Papa Ioan al II-lea, o scrisoare cu salutări frăţeşti adresate Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

2. La invitaţia Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Eminenţa Sa **Cardinalul Karl Lehmann, Episcop de Mainz,** Preşedintele Conferinţei Episcopilor din Germania a făcut o vizită la Reşedinţa Patriarhală, marţi, 27 aprilie 2004, care se înscrie în contextul relaţiilor ecumenice excelente dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Romano-Catolică din Germania.

Eminenţa Sa, profesor de Dogmatică la Universitatea *"Albert Ludwig"* din Freiburg im Breisgau (Germania) a fost, alături de dl. Profesor Jurgen Moltmann, un fervent susţinător financiar şi moral al traducerii şi publicării în limba germană a Dogmaticii Părintelui Dumitru Stăniloae.

În cadrul întrevederii, Cardinalul Karl Lehmann şi-a exprimat respectul atât faţă de Biserica Ortodoxă Română, cât şi faţă de valoarea teologiei româneşti. De asemenea, conducătorul Bisericii Romano-Catolice din Germania a subliniat contribuţia deosebită a vizitelor reciproce la Bucureşti şi respectiv la Vatican, întreprinse de Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea şi de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la progresul dialogului teologic internaţional ortodoxo-catolic. În timpul întrevederii, Eminenţa Sa a mai ţinut să sublinieze rolul vizitei ecumenice pe care Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a efectuat-o anul trecut în Germania, vizită care a contribuit la strângerea relaţiilor dintre toate Bisericile creştine din Germania.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a apreciat relaţiile ecumenice şi de frăţietate dintre cele două Biserici creştine, remarcând îndeosebi ospitalitatea poporului german şi a Bisericilor creştine, precum şi ajutorul acordat Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală şi de Nord în vederea organizării vieţii bisericeşti ortodoxe pentru românii stabiliţi în Germania.

La întrevedere au participat I.P.S. Mitropolit Ioan Robu, Arhiepiscop şi Mitropolit romano-catolic de Bucureşti, Excelenţa Sa, Jean-Claude Perisset, Nunţiu Apostolic în România, PP.SS. Episcopi-Vicari Patriarhali şi Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureştilor.

În cadrul vizitei pe care Cardinalul Karl Lehmann a făcut-o în România, în data de 28 aprilie 2004, Eminenţa Sa a primit, la propunerea Facultăţii de Teologie Ortodoxă *Pr. Dumitru Stăniloae,* titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii *Alexandru Ioan Cuza* din Iaşi.

3. În ziua de marţi, 11 mai 2004, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit la reşedinţa patriarhală pe **dl. Prof. Andrea Riccardi, Preşedintele Comunităţii *Sant'Egidio.*** În după amiaza aceleiaşi zile, în Aula Palatului Patriarhiei, în

prezenţa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a altor membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a unor reprezentanţi ai altor culte, precum şi a unor personalităţi ale vieţii publice româneşti, a avut loc lansarea cărţii Prof. Andrea Riccardi cu titlul *"Secolul martiriului. Creştinii în veacul XX"* care s-a bucurat de aleasă primire şi de o foarte bună prezentare în mass-media românească.

La propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *la act de vizitele la Patriarhia Română a unor înalţi prelaţi şi reprezentanţi ai Bisericii Romano-Catolice, cu prilejul participării lor la anumite evenimente culturale şi academice.*

Temei nr. 1500/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea Pr. Prof. Dr. Ion Chivu la conferinţa cu tema: "Bizanţul ortodox şi Apusul latin. 950 de ani de la Schisma dintre Biserici şi 800 de ani de la Cruciada a IV-a" (Moscova, 26-27 mai 2004).

Sub egida Bisericii Ortodoxe Ruse, a Comisiei ştiinţifice *"Rolul religiei în istorie"*, a Academiei de Ştiinţe a Rusiei şi Societăţii Imperiale Ruse pentru Palestina, s-au desfăşurat la Centrul cultural al Patriarhiei Moscovei lucrările Conferinţei internaţionale *"Bizanţul ortodox şi Apusul latin. 950 de ani de la Schisma dintre Biserici şi 800 de ani de la Cruciada a IV-a"*.

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, din partea Bisericii Ortodoxe Române, la această Conferinţă a participat Pr. Dr. Ion Chivu. De asemenea, au fost reprezentate Patriarhiile Apostolice, precum şi alte Patriarhii şi Biserici Ortodoxe Autocefale şi Autonome. Din partea Bisericii Romano-Catolice a participat Em. Sa, cardinalul Francesco Marchisano, Preşedintele Comisiei Pontificale pentru Bunuri Culturale şi al Comisiei Pontificale pentru Arheologie Sacră, şi I.P.S. Antonio Menini, Nunţiul Apostolic în Federaţia Rusă.

Lucrările Conferinţei s-au ridicat la un înalt nivel ştiinţific, datorită participării unor membri marcanţi ai mai multor Academii şi instituţii academice din Rusia şi din alte ţări.

Pornind de la adevărul că *"historia magistra vitae"*, organizatorii Conferinţei au dorit ca aceasta să traseze o amplă retrospectivă asupra istoriei Schismei, să semnaleze consecinţele ei în viaţa Bisericilor şi să contureze perspectiva posibilităţilor de a înlătura efectele ei negative, aşa încât creştinii de pe bătrânul continent să nu dea o contramărturie înaintea Europei însetate de unitate.

Pe baza izvoarelor directe şi indirecte, scrise sau nescrise, interpretate cu competenţă şi probitate ştiinţifică, au fost identificate cauzele Schismei, s-a stabilit contextul teologic, social şi politic şi s-au prezentat efectele acesteia asupra istoriei popoarelor europene. S-a acordat atenţie deosebită imperativului ştiinţific de a înţelege cât se poate de obiectiv şi de a aprecia *"sine ira et studio"* tragicul eveniment de la începutul celui de al II-lea mileniu. Aplicându-se metoda comparativă şi a coroborării cu date oferite de izvoare credibile, s-au elaborat referate despre felul în care diverse şcoli istoriografice au descris şi evaluat evenimentul într-o manieră mai mult sau mai puţin tendenţioasă. S-a apreciat că, pentru conştiinţa creştină, înlăturarea urmărilor Schismei constituie o chemare divină şi un

imperativ al vremurilor. Relaţiile dintre întâistătătorii Bisericilor, continuarea dialogului teologic, angajarea misionară comună şi folosirea artei religioase în evanghelizare, au fost indicate ca mijloace de apropiere şi înaintare pe calea restaurării unităţii.

În cadrul lucrărilor s-a accentuat că Bisericile trebuie să îşi asume răspunderea pentru divizarea spirituală a Europei, să-şi reîmprospăteze şi să-şi purifice memoria. Schisma a creat o ruptură în viaţa Europei. Acest fapt a devenit unul din motivele majore ale separării popoarelor europene, cu consecinţe grave, vizibile până în zilele noastre. O asemenea consecinţă este uniaţia, pe care delegaţii Bisericii Ortodoxe din Ucraina au descris-o în tot tragismul ei, cerând ca Vaticanul să renunţe la diplomaţia adâncirii dezbinărilor în vederea atingerii unor scopuri mai puţin binecuvântate. Bisericile au responsabilitatea istorică de a renunţa la concurenţă şi rivalităţi şi de a redescoperi spiritul conciliar de coexistenţă, pentru a oferi Europei un model multicultural şi multiconfesional armonios, credibil şi viabil.

În prezentarea Cruciadei a IV-a s-au arătat mai întâi dificultăţile pe care le întâmpină istoricul atunci când îşi propune să elaboreze actul evaluativ prin metoda criticii interne a izvoarelor. Aceste dificultăţi sunt generate de faptul că anumite opinii despre cruciade au stimulat imaginaţia şi naraţiunea cronicarilor. Apoi, referenţii au descris poziţia spaţiului bizantin în cadrul intereselor şi conflictelor geopolitice la sfârşitul secolului al XIII-lea, desfăşurarea Cruciadei, rolul ordinelor cavalereşti în expediţiile militare medievale şi destinul odoarelor sfinte şi obiectelor de artă duse din Răsărit în Apus. De reţinut că s-a insistat şi asupra încercărilor de apropiere între cele două lumi în secolele XIV-XV, şi asupra regretului exprimat recent la Patriarhia Ecumenică de către reprezentanţi ai Vaticanului pentru *"fratricidul"* de acum 800 de ani.

Reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române a susţinut referatul *"Cauzele şi urmările Schismei în concepţia lui Iosif Vrienie (cca. 1350–1431). Un punct de vedere istoriografic şi teologic"*. Pentru redactarea acestuia, autorul a folosit opera vrieniană cunoscută, publicată sau inedită, precum şi o lucrare autentică necunoscută până în prezent, transmisă în manuscrise greceşti de la Biblioteca Vallicelana-Roma, Biblioteca de Stat din Moscova, Biblioteca Centrului de studii istorice *"Ivan Duicev"* – Sofia, şi Biblioteca *"Sfântul Marcu"* din Veneţia. Iosif Vrienie a nutrit convingerea fermă că Schisma a fost cauzată în primul rând de acceptarea oficială şi profesarea *"inovaţiei"* **filioque** în triadologie şi a avut caracter eclesiologic-liturgic. Ea a constat în excluderea numelui papei din dipticele Patriarhiilor din Răsărit. După elucidarea unor neclarităţi şi erori de calcul făcute de Vrienie, autorul referatului a ajuns la concluzia că acesta s-a referit la anul 1009 ca dată la care s-a produs separarea Bisericilor. Plasarea Schismei la această dată a fost verificată prin metoda confruntării cu informaţii extrase din izvoare autentice din primele decenii ale secolului al XI-lea, deci relativ contemporane faptului istoric.

Pentru a stabili întreaga *"etiologie"* a Schismei, Iosif Vrienie a analizat din perspectivă semantică terminologia apuseană şi a aprofundat formulările făcute înaintea lui cu privire la *"îngustarea (stenotees)* limbi latine. Tot la acest capitol, el a tratat *"in extenso"* despre aplicarea metodologiei scolastice în teologie – diferită de cea tradiţională, bazată pe experienţă – investirea principiului *"analogia*

entis" cu putere apodictică în argumentaţia teologică, şi pierdera sau renunţarea la conciliaritatea ecumenică în formularea adevărurilor de credinţă. În viziunea lui Vrienie, supranumit de contemporani *"didascălul didascălilor"*, consecinţele Schismei au constat în sistarea comuniunii euharistice cu Biserica Apuseană, apariţia uniatismului în forma specifică secolului al XIII-lea, favorizat de situaţia politică şi militară din anumite regiuni, şi *"în creşterea neîncrederii romanilor"* faţă de occidentali. Această neîncredere este justificată şi prin efectele dezastruoase pe care Cruciada a IV-a le-a avut asupra Constantinopolului.

În loc de concluzii, referentul a expus următoarele idei *"unioniste"* ale celui despre care se credea că deţinea un *"Cuvânt"* cu mare putere de convingere şi mari şanse de conciliere pe tărâm dogmatic: *cadrul adecvat pentru realizarea unirii este dialogul teologic, în care "magisterium"-ul trebuie să se implice direct; evitarea discuţiilor publice contradictorii pe teme dogmatice asigură climatul potrivit dialogului; rugăciunea comună pentru unitate este unul din mijloacele prin care credincioşii contribuie la realizarea acestui ideal; adaosul* ***filioque*** *în Simbolul de credinţă poate fi schimbat cu o formulă consacrată în tradiţia teologică comună a celor două Biserici, sau poate fi scos cu autoritatea pontifului suveran; interpretarea doctrinei* ***filioque*** *în contextul teologiei despre perihoreza şi consubstanţialitatea Persoanelor divine asigură sesizarea caracterului triadic al relaţiilor interpersonale în Treimea "ad intra" şi Treimea "ad extra", ceea ce apropie foarte mult cele două tradiţii teologice; raportarea numai la primul mileniu de gândire teologică oferă o bază comună pentru desfăşurarea discuţiilor pe teme dogmatice; recunoaşterea primatului papal în slujirea unităţii creştine conform ministeriului petrin – privit sub toate aspectele lui –, şi a validităţii tainelor săvârşite în Biserica Apuseană înseamnă depăşirea unor grele obstacole aflate în calea spre unitate.*

Un alt Iosif Vrienie poate fi văzut cu uşurinţă în aceste reflecţii, adică un *"unionist"*, care încearcă să arunce punţi de legătură peste prăpastia Schismei. De aceea, opera sa se recomandă pentru o nouă lectură, în spiritul problematicii teologice de la începutul acestui mileniu.

În urma discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *la act de participarea Pr.Prof. Dr. Ion Chivu la conferinţa cu tema: Bizanţul ortodox şi Apusul latin. 950 de ani de la Schisma dintre Biserici şi 800 de ani de la Cruciada a IV-a" (Moscova, 26-27 mai 2004) şi recomandă publicarea în revistele centrale bisericeşti a referatului cu tema "Cauzele şi urmările Schismei în concepţia lui Iosif Vrienie (cca. 1350–1431). Un punct de vedere istoriografic şi teologic".*

Temei nr. 2424/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu invitaţia Graţiei Sale, Dr. David Hope, Arhiepiscop de York, adresată P.S. Sale Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal şi Pr. Michael Ţiţa, Consilier Patriarhal, de a vizita aşezăminte sociale ale Fundaţiei "Copii în Dificultate", aflată sub patronajul Arhiepiscopului de York (18-24 iunie 2004).

În luna noiembrie a anului trecut, Graţia Sa, Dr. David Hope, Arhiepiscop de York, a avut o întrevedere cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la Reşedinţa

patriarhală, în data de 5 noiembrie 2003. Cu acel prilej, s-a reafirmat dorinţa de cooperare între Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Anglicană, în special în domeniul filantropic, un exemplu concludent fiind implicarea părţii engleze în programul Fundaţiilor *Salvaţi Copiii* şi *Copii în Dificultate.* În acest sens, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a propus reluarea şi concretizarea unui proiect mai vechi de colaborare între Biserica noastră şi Biserica Angliei – proiect ale cărui baze au fost puse cu prilejul vizitei Arhiepiscopului de Canterbury, Dr. George Carrey, în 1993, de înfiinţare la Bucureşti a unui Centru pentru copii cu nevoi speciale (Calea Dudeşti, nr. 157), patronat în comun de cele două Biserici. S-a apreciat atunci că *Asociaţia Sf. Alban şi Sf. Serghie* s-ar putea implica efectiv în susţinerea, promovarea şi finalizarea acestui important proiect, de mare actualitate în contextul lucrării sociale a Bisericii Ortodoxe Române.

În cadrul discuţiilor, s-a considerat ca foarte utilă o vizită a unor reprezentanţi ai Patriarhiei Române, în vederea cunoaşterii mai aprofundate a activităţilor sociale desfăşurate de Biserica Anglicană, în perspectiva concretizării unei colaborări în acest domeniu, dintre Sectorul *Biserica şi Societatea* al Administraţiei Patriarhale şi fundaţii şi asociaţii ce îşi desfăşoară activitatea sub patronajul Bisericii Anglicane.

Ca urmare, Graţia Sa Dr. David Hope, împreună cu Fundaţia *Copii în Dificultate,* au considerat oportună invitarea P.S. Sale Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, responsabilul Sectorului *Biserica şi Societatea* şi a Pr. Michael Tiţa, consilier patriarhal pe probleme de relaţii externe bisericeşti, pentru un schimb de experienţă în perspectiva unui parteneriat dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Anglicană, referitor la înfiinţarea, în viitor, a unor aşezăminte sociale în Bucureşti.

Ca urmare, la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *la act cu aprobare de invitaţia Graţiei Sale, Dr. David Hope, Arhiepiscop de York, adresată P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal şi P.C. Pr. Michael Tiţa, consilier patriarhal, de a vizita aşezăminte sociale ale Fundaţiei Copii în Dificultate, aflată sub patronajul Arhiepiscopului de York.*

Pe lângă referatele aflate pe ordinea de zi, Sfântul Sinod plenar a fost informat, de asemenea, şi despre:

Discuţiile pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, pe de o parte, şi reprezentanţi ai altor Biserici membre în Conferinţa Bisericilor Europene (KEK) şi, respectiv ai Bisericii Catolice, pe de altă parte, le-au avut cu membri ai staff-ului KEK şi ai Consiliului Conferinţelor Episcopale din Europa (CCEE), cu privire la posibilitatea organizării, în România, în anul 2007, a celei de-a treia Adunări Ecumenice Europene.

Discuţiile purtate cu acest prilej de Prea Fericirea Sa, respectiv de reprezentanţii Bisericilor membre KEK şi CCEE cu staff-ul celor două organizaţii internaţionale, cât şi cele din plenul Sfântului Sinod, au evidenţiat deschiderea Bisericii Ortodoxe Române şi a celorlalte Biserici membre KEK din România pentru organizarea în România, la Sibiu – desemnată a fi, în anul 2007, capitala europeană a culturii, alături de Luxemburg – a acestei întruniri ecumenice pan-europene.

În acest sens, *I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei,* ca membru al Comitetului Central şi al Prezidiului KEK, a arătat importanţa pentru România a organizării la Sibiu – simbol al coabitării paşnice dintre diferite etnii şi credinţe religioase – a acestei întruniri internaţionale, a cărei temă este *"Iisus Hristos – Lumina lumii. Vocaţia şi contribuţia creştinilor în Europa".*

În acest context, *I.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului* şi-a dat acordul ca cea de-a treia Adunare Ecumenică Europeană să fie organizată, împreună cu celelalte Biserici membre KEK şi cu Biserica Catolică din România, la Sibiu.

În urma discuţiilor purtate şi a lămuririlor aduse în cadrul acestora, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act cu aprobare de propunerea Conferinţei Bisericilor Europene (KEK) şi de acceptul I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului ca cea de-a treia Adunare Ecumenică Europeană să aibă loc în anul 2007, în România, respectiv în oraşul Sibiu;*

• *Biserica Ortodoxă Română, în consultare cu celelalte Biserici din România, membre în Conferinţa Bisericilor Europene (KEK) şi, respectiv, cu Biserica Catolică din România va adresa invitaţie oficială instituţiilor bisericeşti implicate în organizarea acestei importante manifestări ecumenice paneuropene.*

Temei nr. 1811/2004 – Referat al Sectorului Comunităţi Externe privind scrisoarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria în legătură cu organizarea "Zilelor Creştinismului Ortodox din Ungaria" de către Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria şi Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Ungaria, în perioada 24-25 aprilie 2004.

În perioada 24-25 aprilie 2004, la Budapesta şi Gyula, s-au desfăşurat o nouă serie de manifestări destinate prezentării creştinismului ortodox din Ungaria, organizate de această dată de către Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, sub egida Consiliului Ecumenic al Bisericilor din Ungaria. Prima ediţie a acestor manifestări s-a desfăţurat, în perioada 10-11 mai 2003, la Szentendre şi Budapesta, în organizarea Episcopiei Ortodoxe Sârbe din Ungaria.

Zilele Creştinătăţii Ortodoxe din Ungaria au reprezentat şi de această dată un real eveniment pentru lumea ortodoxă din Ungaria. Astfel, la manifestări au luat parte oficialităţi române şi maghiare, reprezentanţi ai celorlalte confesiuni religioase din Ungaria, numeroşi invitaţi din România, credincioşi ortodocşi români şi ai celorlalte Biserici Ortodoxe surori, credincioşi ai altor confesiuni, alţi invitaţi.

Din partea autorităţilor de stat române, au fost prezenţi la Budapesta Ministrul Afacerilor Externe, dl. Mircea Geoană şi dl. Secretar de Stat Titus Corlăţean, titularul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni, care au participat şi la manifestările organizate la Gyula. Din partea autorităţilor de stat maghiare, atât la Budapesta, cât şi la Gyula, au participat Secretarul de Stat pentru Culte, dl. Kalman Gulyas şi Directorul Oficiului pentru Minorităţile Naţionale şi Etnice, dl. Antal Heizer.

Programul zilei de 24 aprilie 2004 s-a desfăşurat la Budapesta, la Palatul "Dunărea" şi a cuprins, pe lângă mesajele oficiale – al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, al Prea Sfinţitului Părinte Episcop Sofronie, Ierarhul locului, al Preşedintelui Consiliului Ecumenic al Bisericilor din Ungaria, Episcopul Refor-

mat Mihaly Markus, al Guvernelor celor două ţări – o conferinţă susţinută de Pr. Prof. Mihai Sălăujan de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad şi concertul formaţiilor corale "Camerata Felix" a Facultăţii de Muzică din Oradea şi "Pro Musica" din Gyula. Manifestările din capitala ungară s-au încheiat cu o recepţie oferită de Consiliul Ecumenic la Palatul "Dunărea".

Duminică, 25 aprilie 2004, a continuat la Gyula programul organizat cu acest prilej. La Catedrala Episcopiei Ortodoxe Române a fost săvârşită Sfânta Liturghie în sobor de trei ierarhi ortodocşi: P.S. Episcop Timotei al Aradului, P.S. Episcop Luchian al Episcopiei Ortodoxe Sârbe a Budei şi Administrator al Episcopiei Ortodoxe Sârbe din Timişoara şi Prea Sfinţitul Părinte Episcop Sofronie, Chiriarhul locului. Din soborul slujitor au făcut parte, pe lângă preoţi din cadrul Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, delegatul Mitropoliei greceşti de la Viena, cel al Episcopiei Ortodoxe Maghiare de sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei, precum şi preotul paroh de la Mişcolţ, din aceeaşi jurisdicţie.

Au asistat Episcopul greco-catolic de Haidudorogh, Szilard Keresztes, Preşedintele Consiliului Ecumenic şi delegaţi ai celorlalte confesiuni. Alături de reprezentanţii oficiali guvernamentali, au fost de faţă şi alte oficialităţi, între care Primarul Gyulei, d-na Klara Perjesi, Rectorul Universităţii de Stat din Arad, d-na Lizica Mihuţ, Ambasadorul României la Budapesta, dl. Călin Fabian, Preşedintele Autoguvernării pe ţară a Românilor din Ungaria, dr. Traian Cresta. Răspunsurile liturgice au fost date de corul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Oradea, corala "Camerata Felix" şi corul "Angelli" al Universităţii de Stat din Oradea. Predica a fost rostită de Diac. Prof. Univ. Dr. Constantin Voicu. A urmat vernisajul expoziţiei "La Şcoala Icoanei", la Centrul Cultural Românesc din Gyula, cuprinzând icoane şi picturi religioase pe lemn şi sticlă ale unor artişti contemporani din rândurile românilor din Ungaria, Elena Ruja din Seghedin şi Ioan Ruj din Gyula, precum şi icoane pictate de copii în cadrul taberelor organizate de Episcopie.

Încheierea ciclului de manifestări s-a derulat în Sala de Teatru a Centrului Cultural, printr-un progam cultural-bisericesc, în cadrul căruia au evoluat corurile "Camerata Felix" din Oradea, "Pro Muzica" din Gyula şi corul credincioşilor din Micherechi, precum şi echipa de păstrare a tradiţiilor de la Liceul Nicolae Bălcescu din Gyula.

Cele două zile de manifestări în cadrul Zilelor Creştinătăţii Ortodoxe din Ungaria s-au constituit într-o autentică pledoarie pentru valorile creştinismului românesc, pentru vocaţia ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române şi pentru cauza Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria".

În urma completărilor aduse în plen de P.S. Episcop Sofronie şi la propunerea Comisiei Relaţiilor Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act de programul manifestărilor dedicate "Zilelor Creştinătăţii Ortodoxe din Ungaria", organizate de către Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria şi Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Ungaria, în perioada 24-25 aprilie, 2004.*

• *Aduce mulţumiri P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria pentru implicarea sa personală în organizarea manifestărilor dedicate "Zilelor Creştinătăţii Ortodoxe din Ungaria", la Budapesta şi Gyula, în perioada 24-25 aprilie 2004.*

Temei nr. 2932/2004 – Referat al Sectorului Comunităţi Externe privind participarea P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului, în perioada 19-24 mai 2004, la praznicul Catedralei Episcopale din Vârşeţ cu hramul "Înălţarea Domnului" şi la a IX-a ediţie a Simpozionului Internaţional "Banatul – trecut istoric şi cultural şi relaţiile sârbo-române de-a lungul veacurilor" desfăşurat la Novi Sad, Voivodina.

În referat se arată că în perioada 19-24 mai 2004, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, răspunzând invitaţiei P.S. Daniil, Episcop Locţiitor al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului precum şi invitaţiei Societăţii Române de Etnografie şi Folclor din Voivodina, P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului a întreprins o vizită pastorală în Episcopia Vârşeţului, pentru a participa la evenimentele legate de praznicul Catedralei Episcopale din Vârşeţ cu hramul "Înălţarea Domnului", la a IX-a ediţie a Simpozionului Internaţional *"Banatul – trecut istoric şi cultural şi relaţiile sârbo-române de-a lungul veacurilor"* desfăşurat la Novi Sad, Voivodina, precum şi la binecuvântarea Bisericii de lemn de la Muzeul "Casa bănăţeană" de la Toracu Mic. Prea Sfinţia sa a fost însoţit de Pr. Dan Obrocea, consilier administrativ bisericesc şi de Arhid. Caliopie Ichim, consilier patrimoniu şi construcţii la Episcopia Argeşului şi Muscelului.

P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului a dat curs invitaţiilor din dorinţa de a cunoaşte personal pe românii creştini ortodocşi, trăitori de veacuri pe aceste melaguri, de a înălţa rugăciuni împreună şi a trăi bucuria comuniunii mărturisind credinţa ortodoxă şi păstrând cu sfinţenie tradiţiile şi limba română strămoşească, într-o atmosferă de toleranţă şi armonie cu fraţii sârbi.

Au fost vizitate pe parcursul şederii în Episcopia Ortodoxă Română de la Vârşeţ, parohiile şi bisericile din localităţile Coştei, Brebenţi, Straja, Ovcea, Satul Nou, Vladimirovaţ-Petrovâsla, Alibunar, Sân-Mihai şi Nicolinţ, Toracul Mare şi Toracul Mic, constatându-se pretutindeni că viaţa culturală a românilor cunoaşte o reală dezvoltare, existând numeroase reviste periodice sau foi duhovniceşti în grai românesc, cum sunt: *"Cuvântul Românesc", "Făclia", "Libertatea", "Familia", "Dealul Vârşeţului"* sau *"Limba noastră"*, precum şi importanţa susţinerii promovării valorilor româneşti şi necesitatea ca minoritatea românilor de aici să se bucure de toate drepturile ce i se cuvin. În toate parohiile şi comunităţile de români vizitate, P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului a transmis Binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist şi a donat icoane sfintelor biserici, precum şi cărţi de rugăciune sau iconiţe bunilor creştini.

În cursul şederii în Serbia, în ziua de sâmbătă, 22 mai 2004, la Novi Sad, P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului, în calitatea sa de preşedinte al Ligii de Prietenie Româno-Sârbă, a participat la lucrările Simpozionului Internaţional *"Banatul – trecut istoric şi cultural şi relaţiile sârbo-române de-a lungul veacurilor"*, organizat de "Fundaţia Română de Etnografie şi Folclor din Voivodina", în cadrul cărora a împărtăşit binecuvântările şi cuvântul de salut al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

În cadrul discuţiilor, au luat cuvântul *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* care a opinat că este necesar să se revadă dosarul privind dialogul purtat de Patriarhia Română cu Patriarhia Sârbă în legătură cu recunoaşterea Episcopiei Orto-

doxe Române a Vârşeţului, precum şi *I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului* care a subliniat importanţa consolidării poziţiei Episcopiei noastre de la Vârşeţ.

Ca urmare a celor prezentate şi la propunerea Comisiei pentru Relaţii Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act de participarea P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului, în perioada 19-24 mai 2004, la sărbătoarea hramului Catedralei Episcopale din Vârşeţ "Înălţarea Domnului" şi la a IX-a ediţie a Simpozionului Internaţional "Banatul – trecut istoric şi cultural şi relaţiile sârbo-române de-a lungul veacurilor" desfăşurat la Novi Sad, Voivodina.*

12. Încheierea lucrărilor şedinţei Sfântului Sinod.

Epuizându-se examinarea problemelor înscrise pe Ordinea de Zi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* reaminteşte membrilor Sfântului Sinod îndatorirea sfântă de a participa la **comemorarea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare din ziua de 2 iulie 2004 de la Mănăstirea Putna,** încadrându-se în programul prezentat de I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, pentru ca prezenţa Bisericii noastre să fie subliniată la nivelul prestigiului de care se bucură în faţa opiniei publice, mai cu seamă că aceasta este o sărbătoare bisericească şi naţională.

Prea Fericitul Părinte Preşedinte mulţumeşte, totodată, membrilor Sfântului Sinod pentru contribuţia adusă la examinarea şi soluţionarea problemelor înscrise pe Ordinea de Zi şi pentru participarea la sesiunea solemnă a Adunării Naţionale Bisericeşti din ziua de 16 iunie 2004, închinată comemorării Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, la împlinirea a 500 de ani de la mutarea sa la Domnul.

Cu urarea de reîntâlnire cu sănătate deplină la serbările religioase de la Mănăstirea Putna, la 2 iulie, Prea Fericirea Sa aduce mulţumiri Bunului Dumnezeu pentru încheierea cu bine a lucrărilor Organelor Centrale Bisericeşti, desfăşurate în zilele de 15, 16 şi 17 iunie 2004.

La orele 13^{00}, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închise lucrările şedinţei Sfântului Sinod şi prorogă sesiunea sinodală pe anul 2004.

Se rosteşte rugăciunea *Cuvine-se cu adevărat.*

PREŞEDINTELE SFÂNTULUI SINOD

† TEOCTIST

ARHIEPISCOPUL BUCUREŞTILOR, MITROPOLIT AL MUNTENIEI ŞI DOBROGEI, LOCŢIITOR AL CEZAREII CAPADOCIEI ŞI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÂNTULUI SINOD

†VINCENŢIU PLOIEŞTEANU

EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

ANEXA 1

TRANSPLANTUL DE ORGANE

Transplantul de ţesuturi şi de organe este una din formele de vârf ale practicii medicale contemporane, care transformă suferinţa în nădejde pentru mai multă viaţă. Este o performanţă a ştiinţei şi a practicii medicale pe care Biserica o binecuvintează atâta vreme cât, prin transplant, se rezolvă criza determinată de lipsa altor soluţii de vindecare şi se redă viaţa normală unei persoane, fără însă a i-o ridica alteia: nimeni nu trebuie ucis pentru ca să trăiască altcineva.

Definiţie. Prin "transplantul de ţesuturi şi/sau de organe se înţelege acea activitate medicală complexă care, în scop terapeutic, înlocuieşte ţesuturi şi/sau organe umane cómpromise morfologic şi funcţional, din corpul unui subiect uman cu alte structuri similare, dovedite ca fiind sănătoase".

Principii generale

– Viaţa specifică persoanei umane, unică şi irepetabilă, este un dar al lui Dumnezeu, înţeles ca vieţuire a sufletului în trup; creştinul va purta de grijă pentru amândouă, dar îi va acorda maxima importanţă sufletului, luptând pentru mântuirea sa.

– Actul de dăruire voită a vieţii pentru Dumnezeu ori pentru aproapele descoperă adevăratul sens al dragostei, de aceea dăruirea este mai dorită decât conservarea ei; pe aceste considerente se fundamentează eroismul, dar mai ales martiriul.

– Darul vieţii constă în sfinţenia ei, de aceea urmărirea "calităţii vieţii" ar trebui să se facă pentru sporirea sfinţeniei, iar prelungirea vieţii pentru lucrarea mai departe a mântuirii şi prezenţa benefică a persoanei în mijlocul semenilor.

– Învăţătura ortodoxă acordă mare importanţă cinstirii trupului, atât în timpul vieţuirii lui, cât şi după moarte, şi aceasta pentru că trupul reprezintă o materie structurată de Dumnezeu în taina persoanei. Trupul "este templul Duhului Sfânt" (I Corinteni 6, 9) şi, sub o formă spiritualizată, urmează să participe şi la viaţa de dincolo de mormânt.

– Moartea, ca despărţire a sufletului de trup, nu justifică ideea considerării trupului ca un obiect, care să poată fi folosit după bunul plac al unor terţe persoane.

Principii speciale

– Transplantul trebuie să aibă la temelie iubirea creştină a celui ce dăruieşte şi împlinirea ei în iubirea celui care primeşte. În acest sens, el va îndeplini următoarele condiţii:

1. să respecte demnitatea persoanei (donator, receptor, medic);
2. să aibă scop terapeutic;
3. să fie în folosul aproapelui;
4. să respecte viaţa şi chiar moartea persoanei umane;

5. să respecte drepturile omului şi dimensiunea duhovnicească a existenţei umane, chiar din momentul conceperii acesteia;

6. să nu fie determinat de oportunisme politice sau economice, de curiozităţi medicale, la modă în lumea noastră secularizată.

– Actul de donare să aibă la temelie iubirea creştină faţă de aproapele şi jertfelnicia; donarea nu poate să fie obiectul unor tranzacţii;

– Prelevarea şi transplantul de organe şi de ţesuturi se face numai în scop terapeutic; transplantul va trebui să se dovedească a fi unicul remediu valid pentru prelungirea şi îmbunătăţirea (în cazul transplantului de cornee, de piele etc) vieţii unui pacient;

– Pentru că prelevarea de organe presupune consimţământul donatorului, va fi de neacceptat prelevarea de ţesuturi de la un embrion, dat fiind faptul că, deşi fiinţă vie, acesta este în imposibilitatea de a-şi da consimţământul;

– Este inadmisibilă provocarea voită a mutilării sau a decesului prin prelevarea unor organe, chiar pentru scopul de a salva viaţa unei alte persoane;

– Transplantul va fi bine justificat: se va urmări scopul imediat şi pe termen lung al transplantării, ca şi acordarea unei calităţi satisfăcătoare vieţii primitorului;

– Realizându-se din iubirea şi din respectul faţă de viaţa umană, transplantul va lua în calcul viaţa persoanei umane în toată complexitatea ei, nu numai viaţa care se consumă sub formă şi la nivel exclusiv biologic, ci şi dimensiunea duhovnicească, eternă a vieţii omului. Fiind metodă excepţională de tratament, transplantul este justificat după ce s-au epuizat toate celelalte forme şi modalităţi de tratament.

Responsabilitatea medicilor

– Darul cunoaşterii şi al descoperirii noutăţii vine de la Dumnezeu; îi revine omului responsabilitatea folosirii lui nu împotriva aproapelui şi a lumii, ci pentru sprijinirea prezenţei demne a persoanei în creaţie şi pentru împlinirea sensului existenţei;

– În acest context, medicul trebuie să aibă conştiinţa că este instrument şi colaborator al lui Dumnezeu, în înlăturarea manifestării răului în lume ca suferinţă;

– Echipa de transplant trebuie să informeze, sub toate aspectele şi în detaliu, atât pe donatorul, cât şi pe primitorul de organe, cu privire la riscurile, beneficiile, procedura şi consecinţele prelevării şi, respectiv, implantului de organe, încât cei vizaţi să poată lua hotărârea în deplină cunoştinţă de cauză.

Consimţământul

– Deşi se afirmă că donarea este expresie a iubirii, ea nu naşte nicidecum obligaţia morală de a dona; actul de donare este manifestarea deplină şi indubitabilă a voinţei libere;

– Se impune solicitarea şi obţinerea consimţământului în scris prealabil, expres şi liber al donatorului sau al persoanei terţe căreia legea îi permite acest fapt; de asemenea, se va solicita şi acordul scris al primitorului;

– Numai consimțământul conștient al donatorului îi descoperă iubirea și spiritul de jertfă, încrederea și interesul pentru aproapele;

– Rudele ar putea să-și ofere consimțământul pentru transplantul de organe, în numele celor apropiați (copii, minori) și atunci când ei nu o mai pot face (din cauza situației în care cei vizați se găsesc), mai ales că este mai greu să decizi pentru trupul altuia decât pentru al tău. De aceea legea trebuie să prevadă reguli clare cu privire la consimțământ, pentru evitarea bănuielii de comercializare a organelor de către rude;

– Este preferabil însă acordul prealabil al fiecărei persoane, pentru prelevarea de organe după decesul ei sau măcar transmiterea către rude a dorinței sale în acest sens, indiferent dacă poziția este pro sau contra; aceasta pentru că numai în cazul consimțământului explicit al persoanei se poate vorbi despre un act de generozitate și iubire, deci de donare;

– Non-refuzul rudelor la prelevarea de organe după decesul pacientului nu poate fi interpretat drept consimțământ.

Donatorul

1. În cazul donatorului viu, transplantul se va face numai cu respectarea următoarelor norme:

– să fie major și să fie în deplinătatea facultăților mintale;
– să i se garanteze că viața nu îi va fi pusă în pericol;
– să îi fie prezentate riscurile și consecințele asupra sănătății și asupra capacității de muncă pe care prelevarea de organe le poate provoca;
– să-și fi dat în mod prealabil, liber, expres, conștient și informat consimțământul în scris pentru prelevare. În cazul donatorului minor, consimțământul va fi acordat de către părinți sau de către tutorii legali, respectându-se libertatea și demnitatea minorului;
– actul de donare va fi expres și nu prezumat.

2. În cazul donatorului decedat:

– echipa care a constatat decesul unei persoane nu va fi aceeași cu cea care urmează să facă transplantul;
– medicii care constată decesul sunt responsabili pentru situațiile în care moartea nu a intervenit efectiv sau ea nu a fost bine constatată.

Primitorul

– Primitorul își va da consimțământul în scris pentru efectuarea transplantului și va fi informat obiectiv asupra șanselor de reușită a transplantului.

– În selecționarea pacienților cărora urmează să li se efectueze transplantul, se impune ca medicii care iau deciziile de transplantare să aplice exclusiv criteriul terapeutic, adică să se aibă în vedere:

1. urgența transplantării;

2. posibilitatea de reuşită;
3. previziunea ca organul să se poată transplanta;
4. prioritatea cererii.

– Întrucât transplántul are caracter terapeutic, selecţia pacienţilor nu trebuie să fie împiedicată sau viciată de motive de ordin rasial, social economic, religios etc., ci determinată de condiţii optime de reuşită a transplantului şi de finalitatea acestuia.

Despre moarte

– **moartea, din punct de vedere creştin**, are două accepţiuni:

a) îndepărtarea omului de Dumnezeu prin păcat (moarte care poate fi temporară sau veşnică, în funcţie de gravitatea păcatului, de pocăinţa sau lipsa acesteia);

b) moartea fizică – concretizată prin despărţirea sufletului de trup. Tot efortul creştin este acela de a scăpa de moartea veşnică prin comuniunea dinamică cu Dumnezeu în Hristos, prin Duhul Sfânt. Aceasta nu exclude grija pentru condiţiile, momentul şi modalitatea separării sufletului de trup.

– **moartea, din punct de vedere medical şi legal**, este cunoscută în mai multe feluri şi anume:

a) *moarte aparentă* (funcţiile vitale sunt atât de mult slăbite încât nu pot fi percepute decât cu aparate speciale);

b) *moarte clinică* (funcţiile vitale au încetat fără să se fi alterat încă structurile în mod ireversibil; de aceea este posibil ca aceste funcţii să fie reactivate prin terapie intensivă şi reanimare);

c) *moarte biologică* (se produce atunci când organele vitale au intrat deja în proces de alterare, adică a început procesul de necrozare a ţesuturilor);

d) *moarte cerebrală.*

Moartea cerebrală

– Constatarea morţii fizice nu este obiectivul teologiei sau al filosofiei, ci ţine de resortul ştiinţelor medicale şi juridice. Până nu demult, era considerată moartă acea persoană căreia inima i-a încetat să mai bată şi căreia îi lipsea respiraţia. Datorită tehnicilor de reanimare s-a ajuns la convingerea că moartea este un proces şi că ea nu este în mod necesar legată de încetarea bătăilor inimii.

– Moartea, ca încetare efectivă a vieţii, presupune:

1. oprirea inimii;
2. absenţa respiraţiei spontane;
3. moartea cerebrală. Aceste trei condiţii trebuie îndeplinite, concomitent şi în totalitate, pentru a se evita erori regretabile.

– Precizări esenţiale cu privire la conceptul de moarte cerebrală:

1. moartea cerebrală reprezintă medical alterarea *ireversibilă* a vieţii celulelor creierului (cortex, cerebel şi trunchi cerebral), care provoacă încetarea definitivă a funcţiilor encefalului întreg, ceea ce înseamnă imposibilitatea organismului

uman de a mai fi în relație cu mediul și de a-și asigura și realiza propria existență, caracter specific și obligatoriu în definirea vieții umane;

2. nu trebuie confundată moartea cerebrală cu moartea biologică;

3. din punct de vedere juridic, moartea este considerată una singură, și anume cea declarată din punct de vedere medical.

– Criteriile potrivit cărora poate fi declarată moartea cerebrală, din punct de vedere legal, sunt:

1. examen clinic, constând în: constatarea comei profunde, flască, areactivă, absența reflexelor de trunchi cerebral (în mod special absența reflexelor fotomotor și corneean);

2. absența ventilației spontane, confirmată de testul de apnee (la un PaCO2 de 60 mm Hg);

3. două trasee EEG, efectuate la 6 ore, care să ateste lipsa electrogenezei corticale.

– Moartea, în calitate de separare a sufletului de trup, rămâne o taină. Nimeni nu va putea spune cu precizie că separarea aceasta coincide cu moartea cerebrală; poate să coincidă, poate să preceadă sau poate să urmeze morții cerebrale.

– Fiind creat după chipul lui Dumnezeu, omul este înțeles și se pune în valoare în măsura în care reflectă în el prototipul său. Atâta vreme cât împlinește porunca iubirii și rămâne în Dumnezeu, care este iubire, este membru al Bisericii lui Hristos.

– În această perspectivă, dăruirea unui organ, a unui țesut și chiar a unei picături de sânge, din dragoste față de aproapele, înseamnă autodăruirea și autojertfirea întregului om în interiorul aceluiași Trup mistic al lui Hristos, ceea ce exclude privirea trupului omului ca pe un simplu mijloc de însănătoșire fizică a cuiva sau ca pe o magazie de organe de schimb.

CONCLUZII FINALE

– Biserica binecuvintează orice practică medicală în vederea reducerii suferinței din lume, prin urmare și transplantul efectuat cu respect față de primitor și de donator, viu sau mort. Trupul omenesc neînsuflețit trebuie să aibă parte de tot respectul nostru.

– Biserica previne însă pe toți să înțeleagă transplantul ca pe o *practică medicală* menită înlăturării suferinței membrilor ei și nu ca pe una care să alimenteze ideea autonomiei vieții fizice și a eternizării acesteia, în detrimentul credinței în viața eternă (adevărata viață) și neglijându-se pregătirea pentru aceasta.

– Pentru că vede în donatorul de organe un om capabil să se autojertfească, Biserica socotește că aceasta trebuie să împlinească gestul său din dragoste față de aproapele, de bunăvoie, în urma unei informări corecte și a unui consimțământ liber și independent de orice influență străină de conștiința sa.

– Aceleași exigențe trebuie să fie împlinite de rudele celui decedat, responsabile de trupul acestuia și dispuse să ofere anumite organe ale defunctului pentru transplant.

– Biserica respectă dorinţa primitorului de a trăi mai mult sau în condiţii mai bune, dar îşi exprimă cu atât mai mult respectul pentru actele de iubire, autojertfire şi înţelegere ale donatorului.

– Biserica se opune oricărei tranzacţii cu organe umane şi oricărei exploatări a stărilor de criză şi a vulnerabilităţilor potenţialilor donatori (lipsa de libertate psihică sau fizică, penuria socială).

– În privinţa declarării morţii reale (părăsirea trupului de către suflet) identificată cu moartea cerebrală legal declarată, Biserica cere respectarea exactă a criteriilor de diagnosticare a morţii cerebrale şi respectiv, legale. Este legiferat ca declararea morţii cerebrale s-o facă o echipă medico-legală neimplicată în acţiunea de transplant, pe baza criteriilor clinice şi de laborator existente.

– Biserica nu poate fi de acord cu transplantul ţesuturilor embrionare care comportă riscul afectării sănătăţii fătului şi nici cu utilizarea pentru transplant a organelor nou-născuţilor acefali sau hidrocefalici. În egală măsură, nu poate fi de acord cu tendinţa unora de a deveni donatori de organe, cu condiţia să fie eutanasiaţi.

– Consimţământul informat şi lucid de a-şi oferi un organ, în viaţă sau după moarte, pentru binele semenului suferind, din iubire faţă de acesta şi dezinteresat, precum şi hotărârea rudelor de a permite prelevarea de ţesuturi sau organe în vederea transplantului de la trupurile decedate ale celor faţă de care au drepturi legale, respectându-se legea, sunt în acord cu morala creştină.

– Biserica binecuvintează persoanele care pot face, eventual, asemenea sacrificii, dar în egală măsură, înţelege pe cei care nu pot face aceasta, respectând libertatea de decizie a fiecărui om.

– Deopotrivă, are toată înţelegerea pentru cei care-şi doresc scăparea de suferinţă şi prelungirea vieţii fizice, fiind încredinţată că prelungirea vieţii fizice va oferi acestora şansa apropierii de Dumnezeu şi a progresului duhovnicesc.

– Binecuvântând efortul medicilor pentru eforturile depuse în vederea reducerii suferinţei din lume şi prin transplantul de organe, precum şi jertfa celor dispuşi să le ofere, Biserica nu poate încuraja negativismul nejustificat al altora (negativism care ar consta fie în refuzul donării de organe, fie în refuzul acceptării oricărei forme de transplant cum ar fi chiar şi transfuzia de sânge). Dacă viaţa aproapelui, cea fizică şi cea duhovnicească, este garantată, nici un sacrificiu nu este prea mare, cu condiţia să nu ucizi un om spre a promite sau a da viaţă altuia.

– În acelaşi timp, este necesar ca dăruirea de sine şi generozitatea donatorilor pentru transplantul de organe să nu fie manipulată ca pretext sau paravan pentru profit financiar nedemn, care nu înnobilează, ci degradează fiinţa umană.

– Creştinii, fie ei personal medical, donatori, beneficiari sau intermediari, nu trebuie să promoveze ştiinţa fără conştiinţă etică şi responsabilitate faţă de demnitatea umană. De aceea, se impune o permanentă priveghere spirituală şi pastorală, un discernământ spiritual activ privind scopurile declarate şi nedeclarate ale transplantului de organe.

ANEXA II

TEMATICA LUCRĂRILOR METODICO-ŞTIINŢIFICE
pentru obţinerea gradului didactic I
RELIGIE

NOTA DE PREZENTARE

Tematica propusă pentru elaborarea lucrărilor metodico-ştiinţifice în vederea obţinerii gradului didactic I la Religie are în vedere competenţele de specialitate şi metodice ale profesorilor de religie şi se bazează pe cerinţele examenelor de definitivat şi gradul didactic II şi pe experienţa didactică dobândită la catedră.

Tematica are caracter general, dar poate fi nuanţată în funcţie de preocupările metodice şi de specialitate ale profesorilor candidaţi la examen. Astfel, aceasta vizează principii, finalităţi, metode, procedee, mijloace de învăţământ, probe de evaluare, forme de organizare a activităţii didactice, axate pe conţinuturile diferitelor domenii ale religiei – prezente în Programa şcolară de religie: Catehism, Dogmatică, Morală creştină, Vechiul Testament, Noul Testament, Istorie Bisericească Universală, Istoria Bisericii Române, Religiile în istorie, Liturgică, Artă creştină, Spiritualitate şi misiune, Ortodoxia şi cultura naţională, Creştinismul şi problemele lumii contemporane.

Fiecare profesor sau instituţie de învăţământ cu atribuţii de perfecţionare poate opta pentru una dintre aceste teme sau poate să propună temele proprii.

TEMATICA LUCRĂRILOR METODICO-ŞTIINŢIFICE

1. Educaţia religioasă – dimensiune a educaţiei.
2. Familia, şcoala şi Biserica – principalii factori în educaţia religioasă.
3. Rolul şi influenţa mass-media în educaţia religioasă a elevilor.
4. Revistele cu caracter religios şi rolul acestora în dezvoltarea creativităţii elevilor şi a motivaţiei învăţării la religie.
5. Competenţele profesorului de religie şi influenţele acestora asupra procesului de predare-învăţare-evaluare.
6. Profesorul de religie – diriginte al unei clase de elevi.
7. Relaţia profesor-elev şi optimizarea ei în predarea-învăţarea religiei.
8. Influenţa relaţiilor din cadrul clasei în dezvoltarea caracterului religios-moral al elevilor.
9. Modalităţi de proiectare şi realizare a Curriculumului la decizia şcolii (CDŞ).
10. Sfânta Scriptură în Programa şcolară de religie.
11. Modalităţi de adaptare curriculară pentru educaţia religioasă a copiilor supradotaţi.
12. Modalităţi de adaptare curriculară pentru educaţia religioasă a elevilor cu nevoi speciale.
13. Predarea interdisciplinară a conţinuturilor educaţiei religioase.

14. Principiile educaţiei religioase şi rolul acestora în predarea-învăţarea-evaluarea religiei.

15. Scopurile educaţiei religioase realizate în şcoală.

16. Obiectivele formativ-educative ale religiei şi modalităţi de identificare a unor indicatori observaţionali pe baza cărora să fie urmărite.

17. Metode didactice utilizate în abordarea noţiunilor fundamentale din domeniul Istoriei Bisericeşti*, la clasa a VI-a.

18. Studiu comparativ asupra metodelor utilizate în abordarea noţiunilor fundamentale din domeniul Moralei creştine* la clasa I, respectiv la clasa a VIII-a.

19. Importanţa argumentării în predarea conţinuturilor de Dogmatică la elevii claselor a IX-a – a XII-a.

20. Metodele de comunicare orală utilizate în studiul conţinuturilor din domeniul Vechiului Testament*, la clasele I – a IV-a.

21. Abordarea euristică a conţinuturilor din domeniul Tineretul şi problemele lumii contemporane*, la clasele a XI-a – a XII-a.

22. Conversaţia catehetică şi conversaţia euristică în predarea-învăţarea-evaluarea conţinuturilor de Noul Testament*, la clasele a III-a – a IV-a.

23. Problematizarea şi utilizarea ei în însuşirea conţinuturilor de Morală creştină, la clasele a VII-a – a VIII-a.

24. Dezbaterea şi rolul acesteia în abordarea conţinuturilor de Artă creştină*, la clasele a XI-a şi a XII-a.

25. Metodologia îndrumării studiului individual în conţinuturile de Catehism*, la elevii din ciclul primar şi gimnazial.

26. Valorificarea particularităţilor textului biblic şi a interpretării acestuia în studiul conţinuturilor de Dogmatică, la elevii de liceu.

27. Utilizarea lecturii ca metodă de comunicare scrisă în studierea conţinuturilor referitoare la Pildele Mântuitorului, la clasele a IV-a şi a V-a.

28. Importanţa învăţăturilor Sfintelor Evanghelii în formarea caracterului religios-moral al elevilor.

29. Metode de învăţământ specifice educaţiei religioase şi utilizarea concretă a acestora în studierea conţinuturilor de Spiritualitate şi misiune*, la clasele a VII-a şi a VIII-a.

30. Metode de învăţământ utilizate în vederea familiarizării elevilor cu limbajul liturgic.

31. Organizarea învăţării noţiunilor moral-religioase, prin metoda studiului de caz, la elevii de ciclul primar.

32. Rugăciunea în cadrul Curriculumului formal de religie.

33. Rolul Sfintelor Taine în educaţia religioasă a elevilor.

34. Sfânta Liturghie şi rolul acesteia în viaţa elevilor.

35. Rolul muzicii bisericeşti în dezvoltarea personalităţii religioase a elevilor.

36. Optimizarea predării-învăţării-evaluării conţinuturilor referitoare la principalele evenimente din viaţa Mântuitorului la ciclul primar, prin utilizarea cântărilor religioase specifice.

* Profesorii pot opta şi pentru alte domenii prevăzute în Programa şcolară de religie, la diferite clase.

37. Creşterea eficienţei orelor de religie cu conţinuturi despre Naşterea Domnului, prin învăţarea colindelor, la ciclul primar.

38. Rolul ilustraţiilor în însuşirea cunoştinţelor la religie.

39. Utilizarea literaturii religioase ca mijloc de învăţământ în predarea-învăţarea religiei.

40. Creşterea eficienţei activităţii didactice prin valorificarea elementelor de istorie locală în studierea conţinuturilor de Istoria Bisericii Ortodoxe Române, la clasele a V-a – a VIII-a.

41. Locul şi rolul mijloacelor tehnice în predarea-învăţarea-evaluarea conţinuturilor din domeniul Religiile în istorie*, la clasele a IX-a – a XII-a.

42. Filmul religios – aspecte informative şi formative în educaţia religioasă.

43. Site-urile religioase şi rolul lor în educaţia religioasă a elevilor.

44. Specificul evaluării la religie.

45. Evaluarea formativă a cunoştinţelor elevilor la religie din domeniul Ortodoxia şi cultura naţională*, la clasele a IX-a – a XII-a, prin metode complementare de evaluare.

46. Evaluarea sumativă a cunoştinţelor de Liturgiei*, prin utilizarea unor metode complementare de evaluare: portofolii, compuneri, eseuri, referate etc. la clasele a VII-a – a VIII-a.

47. Erori de notare în evaluarea cunoştinţelor şi influenţa lor asupra motivaţiei învăţării şcolare.

48. Evaluarea cunoştinţelor elevilor prin utilizarea calculatorului.

49. Relaţia evaluare-autoevaluare în activităţile didactice la religie.

50. Formele de organizare a educaţiei religioase.

51. Lecţia de religie în contextul didacticii moderne.

52. Formele de organizare a elevilor în activităţile didactice din diferite secvenţe de instruire în lecţiile de religie.

53. Importanţa cabinetului de religie în organizarea activităţilor didactice la religie.

54. Rolul vizitelor la biserici şi mănăstiri în studierea conţinuturilor din domeniul liturgic.

55. Creşterea eficienţei învăţării conţinuturilor din domeniul istoric prin excursii şi vizite la mănăstiri.

56. Cercul de religie – formă de organizare a educaţiei religioase.

57. Pictarea icoanelor şi rolul acestei activităţi în dezvoltarea religiozităţii elevilor.

58. Serbarea şcolară cu caracter religios şi rolul acesteia în educaţia religioasă.

59. Rolul activităţilor caritabile în formarea caracterului religios-moral al elevilor.

60. Contribuţia activităţilor desfăşurate în cadrul asociaţiilor creştine de tineret la atingerea obiectivelor educaţiei religioase.

Bibliografie privind partea metodică a lucrării

1. *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*.

2. Bocoş, M., *Teoria şi practica cercetării pedagogice*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2003.

3. Bulacu, M., *Pedagogia creştină ortodoxă*, Bucureşti, 1935.

4. Cerghit, I., *Metode de învăţământ*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică R.A., 2000.

5. Cucoş, C., *Educaţia religioasă. Repere teoretice şi metodice*, Iaşi, Editura Polirom, 1999.

6. Cucoş, C., *Pedagogie*, Ediţia a 11-a revăzută şi adăugită, Iaşi, Editura Polirom, 2002.

7. Gordon, V., *Biserica şi şcoala. Analize omiletice, catehetice şi pastorale*, Bucureşti, Editura Christiana, 2003.

8. Ionescu, M., Radu, L., *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

9. Muster, D., *Metodologia cercetării în educaţie şi învăţământ*, Bucureşti, Editura Litera, 1985.

10. Nicola, I., *Dirigintele şi sintalitatea colectivului de elevi*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

11. Opriş, D., Opriş, M., *Prevenirea şi combaterea traficului de fiinţe umane. Ghid metodic pentru activităţile didactice desfăşurate la orele de religie*, Bucureşti, 2003.

12. Opriş, M., Opriş, D., Bocoş, M., *Cercetarea pedagogică în domeniul educaţiei religioase*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.

13. Planchard, E., *Cercetarea în pedagogie*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1972.

14. Radu, L. (coord.), *Metodologie psihologică şi analiza datelor*, Cluj-Napoca, Editura Sincron, 1993.

15. Radu, L., Ionescu, M., *Experienţă didactică şi creativitate*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987.

16. Rotariu, T. (coord.), *Metode statistice aplicate în ştiinţele sociale*, Iaşi, Editura Polirom, 1999.

17. Şebu, S., Opriş, M., Opriş, D., *Metodica predării religiei*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2000.

18. Şebu, S., Opriş, M., Opriş, D., *Metodica predării religiei. Manual pentru Seminariile Teologice şi Liceele padagogice*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2002.

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH T E O C T I S T LA ISTANBUL ŞI CAPADOCIA

(18–24 mai 2004)

La invitația Sanctității Sale BARTOLOMEU, Arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic, în perioada 18-24 Mai 2004, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de o delegație, din care au făcut parte Înalt Prea Sfințitul BARTOLOMEU, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului, Prea Sfințitul CIPRIAN CÂMPINEANUL, Episcop-Vicar patriarhal, Pr. Prof. Ion Chivu şi Diac. Costin Spiridon, s-a afiat într-o vizită frățească în Turcia, respectiv la Istanbul şi Capadocia. Scopul acestei vizite a fost, pe de o parte, binecuvântarea începutului slujirii în limba română în Biserica *"Sfânta Muceniță Parascheva"* – ctitorie a Voievodului Martir Constantin Brâncoveanu (1692), pe care Patriarhia Ecumenică a încredințat-o, pe o perioadă de 5 ani, comunității românești ortodoxe din Istanbul, iar pe de altă parte, efectuarea unui pelerinaj în Capadocia Asiei Mici, împreună cu Sanctitatea Sa şi alți ierarhi, preoți şi credincioşi din Constantinopol şi Grecia.

Vizita Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul României, a avut un caracter cu adevărat istoric, atât prin unicitatea ei, dat fiind că pentru prima dată un întâistătător al Bisericii noastre a vizitat Capadocia, cât şi prin faptul că s-a înscris ca un moment crucial în tradiția atât de bogată a legăturilor Bisericii din această regiune a Asiei Mici cu Biserica Ortodoxă Română. Aceste relații s-au fundamentat pe anumite afinități de etnopsihosinteză existente între capadocieni şi strămoşii poporului român, şi pe un destin istoric asemănător în multe privințe.

Dacă locuitorii Capadociei antice erau cunoscuți prin religiozitatea lor profundă, traco-geto-dacii erau apreciați pentru dorința lor de a ajunge la nemurire. Dacă, în istorie, Capadocia a fost un creuzet în care s-au contopit civilizații dintre cele mai diverse (hitită, aşmană, persană, greco-romană, bizantină şi islamică), teritoriul locuit astăzi de români a fost un teren fertil pentru întâlnirea rodnică dintre diverse culturi. Dacă puntea de legătură între lumea ortodoxă şi Orient a fost Capadocia, atunci vatra poporului român a constituit puntea de legătură între Biserica Ortodoxă şi Occident.

Ambele regiuni geografice s-au bucurat de prezența civilizatoare a Romei; cucerită cu 90 de ani înaintea Daciei, Capadocia a putut să vină în contact cu valorile culturii romane şi să le asimileze. Şi una şi cealaltă au fost încreştinate de Sfântul Apostol Andrei, cel Întâi chemat, sau de acesta şi, respectiv, de fratele său, Sfântul Apostol Petru (Eusebiu de Cezareea, P.S.B. vol 13, p.99). Şi una şi cealaltă au avut reprezentanți de seamă la Sinoade Ecumenice. La Niceea Bitiniei, în anul 325, a fost de față şi Episcopul Leontie al Cezareii Capadociei (Sfântul Grigorie Teologul, P.G. vol. 35, 1000), iar Hermogene, secretarul sinodului – şi el capadocian! – a dat citire Simbolului niceean în fața *"cetei Sfinților Părinți"* dintre care *"nu lipsea nici scitul"* (Eusebiu al Cezareii, *"Viața fericitului împărat Constantin"*, III,7) şi nici Teofil al Goției (Socratis, P.G. vol. 67, 349). În anul 381, la Constantinopol, Terentius a apărat învățătura adevărată despre dum-

nezeirea Sfântului Duh (Sozomen, P.G. vol. 67, 1440), alături de Sfântul Grigorie Teologul, Petru de Sevasta – fratele Sfântului Vasile cel Mare – şi Heladius al Cezareei, toţi *"bărbaţi plini de râvnă şi înţelepciune dumezeiască"* (Sozomen, P.G. vol. 67, 1437). La Sinodul al III-lea Ecumenic, Firmus, episcop de Cezareea Capadociei a semnat horos-ul de credinţă alături de *"Thimotheus, episcopus provinciae Scythiae, civitatis Tomorum"* (Mansi IV, 1368, 1426). Peste veacuri, tot într-un mare sinod, la Ferrara – Florenţa (1438-1439), boierul Neagoe şi protopopul Constantin şi-au exprimat susţinerea pentru punctele de vedere ale lui Gheorghe Capadocianul, preşedintele colegiului avocaţilor publici de la Sfânta Sofia (Sylvestru Syropoulos, *"Memorii"*, VII, 23, VIII 38, ed. Paris, 1971, p. 368, 425).

Şi una şi cealaltă au dat Bisericii numeroşi martiri în timpul persecuţiilor. Sfinţii Epictet şi Astion, Zoticos, Attalos, Kamasis şi Filippos mărturiseau pe Hristos în Sciţia în aceeaşi vreme cu Sfinţii Gordios, Karterios, Agathodoros şi Eupsihios, aflaţi pe pământul îndepărtat al Capadociei. Nu întâmplător, împăratul Valeriu a fost înfruntat cu aceeaşi demnitate atât de Sfântul Bretanion, la Tomis, în anul 369, cât şi de Sfântul Vasile cel Mare la Cezareea, în anul 372 (Sozomen, P.G. vol. 67, 1244-1345).

Şi una şi cealaltă au arătat aceeaşi deschidere spre Occident. Dacă în anul 375, Sfântul Vasile cel Mare trimitea Sfântului Ambrozie al Milanului moaştele Sfântului Dionisie (P.G. vol. 32, 710), în jurul anului 415, Sfântul Ioan Casian întemeia la Marsilia o mănăstire de călugări şi alta de călugăriţe.

Şi una, şi cealaltă au sădit şi au cultivat în sufletele sfinţilor pe care i-au născut, dragostea pentru credinţa dreaptă, frumosul dumnezeiesc şi duhul filocalic. De aceea, Filocalia Sfinţilor Vasile cel Mare şi Grigorie Teologul a fost continuată de *"Convorbirile duhovniceşti"* ale Sfântului Ioan Casian.

Date fiind aceste afinităţi între *"Biserica lui Hristos din Capadocia"* şi *"Biserica lui Hristos"* de pe meleagurile noastre, s-au dezvoltat, de-a lungul timpului, legături dintre cele mai diverse. Momente de referinţă în aceste relaţii au constituit darul de suflet făcut Bisericii Capadociei de către Biserica Goţiei care, în jurul anului 374, a trimis Sfântului Vasile cel Mare moaştele Sfântului Sava Gotul (18 aprilie 371), dialogul teologic dintre Sfântul Ioan Casian şi învăţatul diacon Fotin din părţile Capadociei (P.S.B. vol. 57, p. 476) şi mărturia dată în anul 520 de către călugări sciţi în frunte cu diaconul Petre, despre larga răspândire a Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare (PG. vol. 62, 90 şi vol. 65, 449).

Distinşi capadocieni au avut un aport deosebit la marile realizări culturale şi teologice româneşti din sec. XVII – XIX. În prefaţa Bibliei de la 1688, autorul aminteşte la loc de cinste că, între cei care s-au ostenit cu tălmăcirea Sfintei Scripturi a fost *"prea înţeleptul cel pentru dascăli ales şi ales arhiereu, Ghermanos Nizis"* (*"Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură"*, ed. a II-a, Bucureşti 1988, p. XXIII). Era vorba despre mitropolitul Ghermanos Lokros de Nyssa, despre care se crede că a întemeiat, la Bucureşti, prima şcoală sau colegiu domnesc (Ariadna Camariano, *"Academiile domneşti"*, Bucureşti 1971, p. 28-29). Greul tălmăcirii şi revizuirii traducerii mineelor pentru lunile februarie-septembrie, tipărite la Râmnicu-Vâlcea între anii 1779-1780, a fost dus de *"Iordan biv vel gramaticu Capadocianu"*.

Tot așa putem spune că și marile izbânzi ale oștirilor române s-au repurtat cu ajutorul rugăciunilor unui sfânt militar capadocian: de pe steagul Sfântului Voievod Ștefan cel Mare (1500) și de pe drapelul lui Tudor Vladimirescu (1821), Marele Mucenic Gheorghe veghează până azi asupra trupelor de uscat române.

În Țările Române au găsit sprijin, ajutor și adăpost mitropoliți ai Cezareei Capadociei, ajunși patriarhi ecumenici. În acest sens, istoria consemnează numele patriarhilor Mitrofan al III-lea (1565-1572, 1579-1580), Pahomie al II-lea (1584-1585) și Ieremia al III-lea (1716-1726). Totodată, desfășurarea activității filantropice în Mitropolia Moldovei a fost susținută și de ierarhi capadocieni. Semnificativ este cazul mitropolitului Paisie al Cezareii Capadociei, care, în 1763, semna gramata patriarhală pentru acordarea unor însemnate privilegii Mânăstirii *"Sfântul Spiridon"* din Iași, devenită o adevărată Vasiliadă a Moldovei (Hurmuzaki, vol. XIV, 2, p. 1154).

Desigur, încununarea acestor legături s-a făcut prin urcarea în scaunul Mitropoliei Țării Românești a mitropolitului Mitrofan de Nyssa (1716-1719) și prin acordarea tomos-ului patriarhal și sinodal din anul 1776, prin care mitropolitul Ungrovlahiei a primit titlul de *"Locțiitor al tronului Cezareii Capadociei"*.

Din cele de mai sus rezultă cu claritate că, privită în contextul relațiilor românilor cu Capadocia, vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST a constituit un imperativ cu profunde semnificații istorice. Desigur, ea a fost motivată și de dorința de a urma vechiul obicei, încetățenit între întâistătătorii Bisericilor, de a-și arăta dragostea întru Dumnezeu, pe care să și-o aducă drept dovadă de rod al Duhului, cercetându-se unii pe alții și de a sădi în inimi veselie și pace față de frații de aceeași credință, precum și silință și grijă pentru buna stare a Bisericilor Domnului (cf. Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B. vol. 12, p. 231, 233).

Astfel, s-a împlinit și dezideratul *"urmării Sfinților Părinți"* în ceea ce privește *"cercetarea"* frățească între întâistătătorii Bisericilor. De altfel, *"urmarea Sfinților Părinți"* este o cerință valabilă pentru întreaga viață creștină. Dar, pelerinajul la locurile pe care au păsit marii Sfinți Părinți ai Bisericii cheamă mult mai stăruitor la urmarea lor: parcă Dumnezeu trimite un înger de lumină, ca să ne poarte de mână la locul desfătării duhovnicești, la sânul Sfinților Părinți care, strălucind prin viața lor, ne-au fost dați spre urmare (cf. Sfântul Grigorie de Nyssa, P.G. vol. 46, 412, 984).

De aceea, înainte de plecare, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoțit de membrii delegației, s-a rugat la moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou, în Catedrala Patriarhală, cu cuvintele Sfântului Grigorie Teologul, ca Hristos Împăratul veacurilor să trimită îngerul Său *"bun, călăuzitor, de rele alungător, și ajutător"*, care să dea *"bun sfârșit călătoriei"* binecuvântate (*Rugăciune pentru buna călătorie* 20-23,33, P.G. vol. 37, 1282).

Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a fost însoțit la Aeroportul Internațional *"Henry Coandă"* de Înalt Prea Sfințitul NIFON, Arhiepiscop al Târgoviștei, Prea Sfințitul VINCENȚIU PLOIEȘTEANU, Episcop-Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul AMBROZIE SINAITUL, Episcop-Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul VARSANUFIE PRAHOVEANUL, Episcop-Vicar, P.C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar Patriarhal, P.C. Pr. Costică Popa din Venezuela. A fost prezent și ambasadorul Turciei la București.

Traseul cursei TAROM pentru Istanbul a survolat oraşul Constanţa, parcă pentru a-i da posibilitatea să încredinţeze mesajul de dragoste adânc înrădăcinată în ogorul veacurilor între Tomisul Sciţiei Minor şi Capadocia. Acolo unde marea se îmbrăţişa cu uscatul, la vederea vaselor, s-a pătruns mai adânc înţelesul îndemnului adresat de Sfântul Grigorie de Nyssa: *"Nu te vei minuna de lăţimea pământului, nici de mările întinse la nesfârşit, cărora le-ai fost pus stăpânitor, având aceste stihii ascultătoare şi supuse, cum are un vizitiu o pereche de cai. Căci pământul îţi slujeşte spre cele de trebuinţă ale vieţii şi marea îţi îmbie spatele ca un cal uşor de cârmuit şi primeşte pe om ca pe un călăreţ al ei"* (P.S.B., vol. 29, p. 143). Apele liniştite din largul portului Constanţa aduceau aminte că *"dacă ajunge cineva într-o astfel de stare, ca să aibă sufletul senin, într-o linişte netulburată, neagitat de duhurile răutăţii, neînviforat de mândrie, neînspumat de valurile mâniei, nici învolburat de vreo altă patimă şi nici purtat de orice vânt, care ridică feluritele valuri ale patimilor, dacă sufletul este astfel, îi linişteşte în sine şi pe cei ce au suferit pe marea vieţii de furtunile relelor de tot felul"* (Sfântul Grigorie de Nyssa, P.S.B., vol. 29, p. 149).

Zburând deasupra Mării Negre, numită în vechime Pontul Euxin, adică *"Marea primitoare de străini"*, s-a auzit glasul Sfântului Grigorie de Nyssa, care spunea că nu mai există nici o altă mare, în toată lumea, denumită astfel, fie pentru ospitalitatea arătată faţă de străini, fie pentru că aici, toţi cei veniţi din alte părţi găsesc cu uşurinţă cele necesare traiului (P.G., vol. 46, p. 897). Cu certitudine, Sfântul se gândea la Iunius Soranus, guvernatorul, şi la toţi compatrioţii săi, stabiliţi în Dobrogea de astăzi.

Dar, la orizont, în depărtare, se profilau ţărmurile asiatice ale Mării, şi, de deasupra Mării Marmara se zărea Constantinopolul, Cetatea de aur, scăldată în lumina soarelui după-amiezii senine. Nu se putea abţine privitorul să nu exclame cu Teologul-poet capadocian: *"O, strălucită Cetate de Scaun a Marelui Constantin! Tu eşti Noua Romă! Tu eşti mai frumoasă decât toate cetăţile lumii, aşa cum cerul înstelat e mai frumos decât tot pământul!"* (P.G., t. 37, p. 1027).

Delegaţia română a poposit pe aeroportul Kemal Atatürk din Istanbul în seara zilei de 18 mai, fiind întâmpinată de Înalt Prea Sfinţitul THEOLEPT de Iconiu, Pr. Silviu State – păstorul duhovnicesc al românilor ortodocşi din Turcia, preoţi, diaconi, precum şi oficialităţi române din partea Consulatului General al României din Istanbul.

Apoi, delegaţia s-a îndreptat spre Fanar. Imaginea Noii Rome prindea contur, mai lămurit zidurile construite în vremea împăratului Teodosie al II-lea (408-450) păstrau grandoarea de odinioară. Cu iscusinţa imaginaţiei – meşterul priceput în asemenea împrejurări – ridicase din nou *"Poarta de aur"*, intrarea oficială a împăraţilor întorşi biruitori din campaniile militare. Porţile uriaşe cu canaturi de aur se deschideau larg. Se auzeau ovaţiile mulţimilor care admirau cohortele de soldaţi.

Dar cele şapte turnuri ale închisorii Edimle s-au ridicat spre cer ca un ţipăt sălbatic de pasăre de pradă, în miez de noapte. Aici, în *"groapa sângelui"*, binecredinciosul domn Constantin Brâncoveanu şi fiul său cel mare au fost torturaţi zi şi noapte, din aprilie până la sfârşitul lunii iulie a anului 1714. Se auzeau încă gemetele lor! Dar, în goana maşinilor, au rămas în urmă veacuri de istorie.

Ajunși la reședința Patriarhiei Ecumenice, membrii delegației au trecut pe lângă poarta Patriarhului martir Grigore al V-lea. De pe frontispiciul bisericii *"Sfântul Gheorghe"*, vulturul patriarhal încredința că *"La început a făcut Dumnezeu lumea"* și *"La început era Cuvântul"* Care a dat sens istoriei, ca Domn și Stăpân al ei.

După ce s-a închinat în sfântul locaș, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, însoțit de membrii delegației române și reprezentanții Patriarhiei Ecumenice, s-au îndreptat cu un vas de croazieră spre cartierul Therapia din Istanbul. Aici, la reședința particulară, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic, a ieșit în întâmpinarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST. Doar cuvintele Sfântului Vasile cel Mare adresate patriarhului Petru al Alexandriei, în anul 373, pot reda atmosfera întâlnirii celor doi Întâistătători: *"Adevărata dragoste este un dar al Duhului Sfânt, Care unește laolaltă până și cele depărtate spațial, ajutându-i pe cei dragi să se cunoască mai bine... prin calitățile sufletești"*. Se simțea *"lucrarea harului Duhului, care i-a ajutat să se revadă, să se apropie din nou unul de celălalt, să-și dea sărutarea păcii, prin comuniunea credinței, îmbrățișându-se cu dragoste adevărată"* (cf. P.S.B., vol. 12, p. 317).

Într-o atmosferă caldă, familiară, distinsă și deschisă, cei doi patriarhi și-au împărtășit alese gânduri, și simțămintele de mulțumire pentru binecuvântarea primită de la Dumnezeu de a se revedea. S-au purtat discuții despre relațiile dintre Biserici, și despre provocările cu care se confruntă Ortodoxia în lumea contemporană, adeverindu-se că *"tot ce înseamnă credință sănătoasă este sincer închinat și legat de credința în unitate și pace cu toți cei care au aceleași simțiri"* (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 12, p. 254).

Exprimându-și bucuria și recunoștința pentru invitația de a-l însoți pe Sanctitatea Sa în pelerinaj organizat în Capadocia, pe urmele Sfinților Părinți Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa și Cuviosul Ioan Rusul, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a oferit acestuia câteva daruri tradiționale românești, care i-au amintit Sanctității Sale de cele 6 vizite efectuate în România în anii precedenți, prilej cu care a constatat credința, evlavia și ospitalitatea poporului român, precum și prețuirea acestuia față de Biserica Constantinopolului.

Emoțiile aterizării, firește, au fost urmate de emoția profundă și puternică a primilor pași făcuți pe pământul sfânt al Capadociei. Pași mici pentru trup, dar pași uriași pentru suflet! Pentru a prezenta omenii de seamă născuți și crescuți pe acest pământ, Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, nu găsea în nici o altă parte cuvintele potrivite decât în Odiseea lui Homer (P.G. vol. 36, p. 497, cf. Odiseea, IX, 27). Locuitori ai acestor ținuturi au fost martori și părtași la harul Pogorârii Duhului Sfânt în Ierusalim (F. Ap. 2, 9). Încă de atunci a fost purtată aici făclia dreptei credințe. La sosirea Apostolului, împreună cu Pavel, au strigat de bucurie: *"Cât de frumoase sunt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc cele bune!"* (Rom. 10, 15). Aici a păstorit Sfântul Longinus, unul din ostași care cu sulița coasta Domnului a împuns, a mărturisit că Dumnezeu este Domnul și prin vrerea Lui s-a făcut pentru capadocieni ceea ce a fost Iacob Apostolul pentru locuitorii Ierusalimului și Tit pentru cretani (Sfântul Grigorie de

Nyssa, P.G. vol. 46, 1961). Aici, nori de Sfinți Mucenici și Cuvioși au înrourat pământul cu picăturile harului mărturisirii lui Hristos! Pământul acesta a fost frământat cu sângele și lacrimile credinței! De aceea, din ogorul Bisericii Capadociei au răsărit florile darului, și harurile harului, adică Sfinții Părinți – personalitățile inegalabile ale culturii universale și podoabă a Ortodoxiei!

Pe bună dreptate, deci, Sfântul Grigorie Teologul ruga să se poarte de grijă pentru întreaga Biserică, dar *"mai ales pentru cea de aici, care pentru multe Biserici a fost maică adevărată, pentru că a propovăduit tuturor credința dreaptă și de sus a primit harul bunei rânduieli și înțelegeri"* (P.G., vol. 37, 89). Ce altceva putea fi Biserica Capadociei decât o mamă a celor zece eparhii aflate sub jursdicția ei? Oare nu purta de grijă Bisericilor din Galatia, Armenia, Helespont, Pont și Lykaonia? Când, în anul 364, Sfântul Atanasie cel Mare, stâlpul întregii Ortodoxii transmitea ultimele raze de bucurie și începea să cedeze înaintea timpului și din pricina persecuțiilor, nu era Capadocia cea care prelua ștafeta luptei pentru adevărul de credință? Din anul 370 întreaga creștinătate își îndrepta privirile spre Cezareea.

Domnul a căutat din cer și a văzut și a cercetat via acestei Biserici, pe care a sădit-o dreapta Sa, desăvârșind pe fiii ei! Rodul acestei vii era ciorchine strălucitor și copt cu înfățișare cum nu s-a mai văzut. Ciorchinele acesta îndulcește până astăzi simțurile sufletului. Butucul înfășurat al viei era împletirea lui cu viața veșnică. Mlădițele care creșteau erau înălțările virtuților, ce urcă spre înălțimile îngerilor. Frunzele ce odrăsleau și se clătinau pe ramuri la suflarea adierii liniștite erau podoaba feluritǎ a virtuților dumnezeiești, care cresc împreună cu Duhul. Cu adevărat Biserica din Capadocia a fost ogorul Domnului ca o vie înflorită al cărei vin, care veselește inima a umplut paharul înțelepciunii și a pus înaintea oamenilor din înălțimea propovăduirii, ca să-l soarbă spre beția cea bună și spre trezvie (cf. Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 29, p. 139, 183).

Dacă, *"în vremea aceea"*, cineva dorea să găsească dovezi palpabile despre lucrarea lui Dumnezeu pe pământ, nu avea decât să vină aici, în Capadocia – confirmă Sfântul Grigorie de Nyssa. Căci în nici o altă parte din lume nu se ridicaseră mai multe altare pe care să se aducă jertfa fără de sânge și să se slăvească numele Domnului (P.G., t. 46, p. 1112).

Cum să nu pășești cu teamă sfântă pe acest pământ care a dat nenumărați apărători și eroi ai Ortodoxiei? Aici s-a născut Flavius Mauriciu Tiberius, împăratul sfânt (583-602), care a luptat în toate cele patru zări pentru credință și neamul sfânt, poporul ales al lui Dumnezeu! De aici se trăgea bazileul Heraclie (610-641), apărătorul Cinstitei și de viață făcătoarei Cruci! Tot capadocieni au fost și Nikifor Fokas (963-969), împăratul-călugăr, care, însoțit de cei doi fii, ierna cu oștirile la Cezareea Capadociei, și Ioan Tsimiskes (969-976), care s-a smerit în fața patriarhului Poliect. Din acest pământ își trăgea rădăcinile neamului Roman al IV-lea Digenis (1068-1071) împăratul legendar, trădat de mercenari la Mantzikert (1071), dar slăvit de popor ca erou, în prea frumoase cântece de vitejie.

Cu evlavie, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a pus piciorul pe pământul Golgotei Bisericii lui Hristos, din Capadocia, care în sec. XII-XVIII a fost trecută

prin foc şi sabie, dar a renăscut din propria-i cenuşă. A căzut, dar s-a ridicat! Oare după tragedia consumată în anii 1922-1924, va avea puterea să se ridice din nou?

La aeroport, au fost întâmpinați de o seamă de reporteri şi ziarişti locali care s-au interesat despre rostul acestei vizite a celor doi Întâistătători de Biserici, în străvechea provincie a Capadociei, cândva locuită de mulțime de creştini ortodocşi greci (astăzi, din nefericire, complet musulmană). Atât Sanctitatea Sa BARTOLOMEU, cât şi Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, şi-au exprimat bucuria şi satisfacția de a fi păşit pe pământul sfânt al Capadociei, mulțumind autorităților de Stat turceşti pentru înțelegerea arătată în ultimii 5-6 ani față de dorințele pelerinilor creştini de a vizita şi a se închina la locurile şi bisericile în care au trăit cândva mulțime de sfinți ai Bisericii noastre Ortodoxe.

Primul popas a fost făcut în localitatea Talas-Montalaski situată la 7 km. S-E de Cezareea. Până în anul 1924, Talas era un fel de capitală a satelor greceşti din jur. Datorită poziției pitoreşti, era atunci pentru Cezareea ceea ce este *"Versailles"*-ul pentru Paris. În anul 439, aici s-a născut Cuviosul Părintele nostru Sava cel Sfințit. Trimis în monahism la Mânăstirea Flaviana, din apropiere, Sfântul Sava s-a stabilit în Şalestina (484), unde a întemeiat Marea Lavră şi a pus bazele tipicului ce-i poartă numele. Actuala biserică a Sfântului Sava a fost ridicată în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, dar a rămas în paragină după anul 1924, ca urmare a schimbului de populații ce a avut loc după marea catastrofă micrasiatică. Construcția în stil roman, cu ferestre înalte bogat ornamentate, are o singură cupolă centrală. În interior, pe locul Sfintei Mese, câteva lumânări plângeau cu lacrimi de ceară slava apusă a sfântului locaş, iar, în pridvor, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe sfida furtunile şi vitregiile istoriei, arătându-şi chipul de sub stratul de var aplicat peste frescă. Cât de mult se aseamănă starea acestui sfânt locaş cu descrierea bisericilor distruse în persecuția lui Liciniu (307-313), lăsată de Sfântul Vasile cel Mare: *"Noapte cumplită copleşise viața... Bisericile erau dărâmate de mâinile nelegiuiților, altarele răsturnate! Nu se mai vedea nici liturghie, nici tămâiere, nici loc unde să se slujească! Tristețea cumplită ca un nor greu şi întunecat cuprinsese totul! Slujitorii altarelor erau alungați, iar corurile credinței amuțiseră! Demonii dănțuiau!"* (P.S.B., vol. 17, pp. 526-527).

Emoționați de cele istorisite de către Sanctitatea Sa cu privire la tragicele evenimente din acei ani, pelerinii au cântat, în limbile greacă şi română, imnul pascal *"Hristos a înviat!"*, troparul Sfântului Vasile cel Mare, precum şi *"Veşnica pomenire!"* a celor adormiți în Domnul pe acele meleaguri.

La ieşire, copii din sat roiesc în jurul celor doi Patriarhi. Sunt bucuroşi să ştie că chipurile lor au fost imortalizate de aparatele de fotografiat, şi să primească binecuvântare. Lipsiți de răutate şi curați la suflet, ei aminteau de un alt copil, din alte vremuri, de Sfântul Sava care a copilărit aici, poate pe aceleaşi străzi, alergând de la casa părintească la unchii săi Hermeias şi Grigore!

În drum spre următorul popas, itinerarul a trecut prin oraşul Kayseri, foarte aproape de vestigiile vechii Cezarei a Capadociei. Printre blocurile moderne, s-au zărit fie şi numai pentru câteva clipe, zidurile castrului bizantin, înălțat de împăratul Justinian (527-565). Castrul fusese integrat în sistemul zidurilor de apărare a cetății, care existau de pe vremea Sfântului Vasile cel Mare.

Toți sfinții care au trăit aici sunt întotdeauna cu noi, și odată cu ei, istoria vieții și a locului lor. Și dacă la Dumnezeu o mie de ani sunt ca o zi (II Petru 3, 8), în sufletul omului, creat după chipul lui Dumnezeu, veacuri întregi se pot perinda în câteva clipe. De aceea, zidurile Capadociei au devenit în chip minunat aluatul cel bun (Gal. 5,9) care a dospit frământătura pioaselor aduceri aminte. Mărturiile trecutului s-au făcut ca grăuntele de mușțar (Mt. 13, 31), pentru că imaginea lor, semănată în țarina memoriei, a crescut și s-a făcut pom uriaș, în ramurile căruia s-au sălășluit păsările frumos colorate., care prin cântecul lor, făceau să reînvie trecutul Cezareei din secolul al IV-lea! Uscate, reci și întunecate, zidurile cetății de atunci au fost ca oasele din viziunea proorocului Iezechiel (Iez. 37), deoarece, la suflarea duhului credinței, s-au întregit și s-au trezit la viață! Și așa am intrat pe poarta de la răsărit împreună cu cei care au vestit alegerea Sfântului Vasile cel Mare ca episcop (P.G., t. 29, CCCI). Apoi l-am văzut pe Sfânt îngrijindu-se de *"oamenii care ridicau zidul de împrejmuire a bisericii"* (P.S.B., vol. 12, p. 597). Apropiindu-ne, am deslușit tot mai lămurit chipul Sfântului! Era tocmai așa cum l-a zugrăvit, cu pana scrisului, mitropolitul Dosoftei al Moldovei: *"în persoana trupului lung foarte și direpț la stat, uscat și lipsit de carne, smolit, plăvit la față, mare la nări, rătund la sprâncene, cu frunceana ieșită, samănă a om grijliu, cu puțânele stele stropit pre obraz, lung la față, găvănat la tâmple, cam păros la trup, barba de agiuns pogorâtă și giumătate cărunt"* (*"Viața și petrecerea svinților"*, vol. I, Iași, 1682, p. 74). Iată și mărețul locaș de închinare. Ne-am pierdut prin mulțimea care *"de cu noapte se sculase să meargă la locașul de rugăciume unde cu mustrarea cugetului, părere de rău și lacrimi stăruitoare se mărturisise Domnului. Apoi se ridicase să treacă de la rugăciuni la cântarea de psalmi. Aici, împărțiți în două cete, credincioșii cântau pe rând psalmi dând astfel mai multă tărie în meditarea la cuvintele Scripturii și concentrându-și în același timp atenția spre o mai statornică îndrumare a gândurilor și simțămintelor... Când lumina zilei începuse să lucească, tot poporul, într-o gură și inimă înalța spre Dumnezeu psalmul de mărturisire"* (cf. Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 12, p. 426). *L-am văzut și pe Valens, împăratul rău credincios. După ce a intrat înăuntru și cântările psalmilor i-au lovit auzul întocmai ca un glas de tunet, după ce a văzut acea mare de capete și ordinea desăvârșită din biserică și din altar, încât se părea mai degrabă ceva îngeresc decât omenesc; după ce a văzut pe Sfântul Vasile, cu trupul nemișcat, cu privirea și cu sufletul liniștit, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, ci stând drept, cum spune Sfânta Scriptură despre Samuel, ca o columnă, înaintea lui Dumnezeu și a altarului..., împăratul s-a simțit cuprins de sfială sau frică; mintea a început a-i fi învăluită de un fel de ceață și a i se învârti pământul înaintea ochilor* (Sfântul Grigorie Teologul, P.G., t. 46, p. 359). *Apoi, împreună cu Sfântul Grigorie Teologul am fost cuprinși de uimire văzând cât de înțelept a vorbit Sfântul Vasile împăratului. <<Și ce frumos i-a grăit... când împăratul a venit iar la biserica noastră și a păsit dincolo de catapeteasmă, pentru o întrevedere și o convorbire, pe care de multă vreme o dorea... Glasul lui era întocmai ca glasul lui Dumnezeu, pe care și cei din jurul împăratului și noi l-am auzit>>"* (P.G. vol. 36, p. 603). *"Ne-am închinat la moaștele Sfântului Sava Gotul, venit aici din mijlocul barbarilor de dincolo de Istru pentru a face cunos-*

cută, prin însăşi viaţa lui, statornicia credinţei pe care o trăiesc oamenii de acolo" – ne-a spus Sfântul Vasile cel Mare (P.G., t. 32, p. 636), *şi la moaştele Sfintei Iulita...* tot Sfântul ne-a încredinţat că prin cinstitul ei trup, păstrat nevătămat, ea sfinţeşte cea mai frumoasă biserică a oraşului, şi sfinţeşte şi pe cei ce se apropie de el cu credinţă. Dar au venit şi *"copii neştiutori şi nevinovaţi, care şi-au lăsat tăbliţele la şcoală şi au venit să cânte la slujbă* (P.S.B., vol. 17, p. 388, 424-425). *Am stat alături de naşi la botezul Sfântului Grigorie al Neocezareii, îmbrăcat în veşmânt alb ca lumina cu care avea să lumineze pe oameni! Ş-am îmbărbătat pe Clement Alexandrinul, refugiat aici de frica persecuţiei lui Septimiu Sever (203-204)! Am ascultat cuvântul episcopilor Alexandru, care vreme de 40 de ani s-a învrednicit şi de Scaunul patriarhal din Ierusalim şi Firmilian asemănat de Sfântul Vasile cel Mare cu Sfântul Grigorie Taumaturgul* (P.G., t. 32, p. 108). Ne-am făcut răgaz să savurăm şi din *"marile comori de înţelepciune ale lui Eusebiu de Samosate"* (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 12, p. 165) şi ne-am apropiat de Sfântul Efrem Sirul, de abia sosit la Cezareea Capadociei, pentru a-l vedea şi a se închina Marelui Vasile, deoarece auzise de faima învăţăturilor şi faptelor sale (P.G. vol. 29, CXIV, CCCII). Am stat de vorbă cu Fericitul Ieronim înţelegându-ne cu uşurinţă cu el, dată fiind limba noastră apropiată de a lui. Ne-a povestit mult *"despre bărbaţii iluştri"* ai Bisericii. mai la urmă, am cunoscut pe Arethas, episcop al cetăţii, celebru în sec. al X-lea pentru râvna lui de a reînnoi hermineutica biblică şi de a valorifica opera autorilor clasici.

La plecare, ne-am închinat şi la biserica ridicată în cinstea Sfântului Vasile cel Mare, după mutarea sa la Domnul. Racla cu sfintele sale moaşte avea să stea aici aproape 700 de ani, până la cucerirea oraşului de arabi, în anul 1067.

Împreună cu poporul credincios, în cuget ne-am îndreptat spre stadionul din afara cetăţii, pe unde tocmai atunci treceau şi maşinile delegaţilor. Ne-am întrebat cu Sfântul Vasile cel Mare, cine-i cel care a pus în mişcare acest mare roi de popor? Cine-i cel care a schimbat tristeţea iernii în veselie de primăvară? Poporul se revărsa din oraş ca din nişte stupi, şi ocupase om lângă om, acel loc împodobit din faţa oraşului, acel stadion sfânt şi prea frumos al mucenicilor. Însă Sfântul ne-a răspuns că era vorba de mucenicul Gordie: *"-El s-a născut'n oraşul acesta; de aceea îl şi iubim mai mult, că este podoaba noastră. După cum pomii roditori dau fructe potrivite propriului lor pământ, tot aşa şi mucenicul acesta, ieşind din sărurile pământului nostru şi înălţându-se spre cea mai mare înălţime a slavei, a dăruit pământului care l-a născut şi l-a crescut desfătarea roadelor credinţei lui... Când el a mărturisit credinţa toţi locuitorii s-au revărsat înaintea zidurilor şi priveau la privelişte aceea mare şi cumplită, minunată pentru îngeri şi pentru întreaga făptură, dar înfricoşătoare pentru diavol şi dureroasă pentru demoni. Atunci oraşul se golise de locuitori; mulţimea, ca un torent, se revărsa buluc spre locul acela. Nici o femeie nici un bărbat, de rând sau de vază nu înţelegea să lipsească de la acea privelişte. Păzitorii caselor şi-au părăsit posturile lor; magazinele şi-au închis uşile; mărfurile au rămas împrăştiate în piaţă. ... Robii au părăsit slujbele de la stăpâni... Chiar bătrânii şi bolnavii ţintuiţi pe loc de slăbiciune, erau în afara zidurilor oraşului"* (P.S.B., vol. 17, p. 52).

Şi, tot în această parte, dincolo de ziduri, s-a construit *"un alt oraş"* – Vasiliada, cetatea durerii şi a dragostei, a suferinţei şi fericirii, a răstignirii şi învierii –, în care slujirea lui Dumnezeu se întâlnea şi se armoniza cu slujirea socială a Bisericii, sub toate aspectele ei, urmând cele două căi arătate de braţele Sfintei Cruci. De acolo a sosit Sfântul Grigorie Teologul şi ne-a istorisit că a avut înaintea ochilor privelişteа jalnică şi dureroasă a leproşilor, oameni – sau mai bine spus rămăşiţe de oameni! – mai mult morţi decât vii, mutilaţi de boală, de nerecunoscut la chip. Ne-a spus Sfântul Grigorie că ei nu ştiau ce să plângă mai întâi: mădularele pe care le pierduseră sau pe cele care rămăseseră (cf. P.G., t. 35, p. 869). Vasiliada era unul dintre locurile cele mai dragi Sfântului Vasile. Adesea mergea acolo, mergea acolo ca să slujească în biserica mânăstirii, să aline cu mâna lui suferinţele şi să se sfătuiască cu preotul Sacerdor, responsabilul aşezământului (P.G., t. 37, pp. 352-353).

Continuând călătoria spre localitatea Sinasos (Mustafa Paşa), unde Sanctitatea Sa a pregătit găzduire oaspeţilor la hotelul Konakli, pelerinii au putut admira din autocar frumuseţile specifice ale Capadociei care au înscris-o pe lista celor şapte regiuni geografice ocrotite de UNESCO.

Mulţimea stâncilor cu forme din cele mai ciudate străjuia drumul, de o parte şi de alta, şi, uneori, se avânta de-a lungul văilor. Dacă glasul motoarelor de automobil şi marcajul şoselei asfaltate ar fi dispărut, s-ar fi putut spune că era vorba de o altă planetă. Cu pălăriile lor de bazalt parcă aşezate de o mână uriaşă pe gâturile formate din rocă mai slabă, deschisă la culoare, stâncile ajungeau la înălţime de aproape 40 de metri. Foarte inspirat au fost numite şi *"hornurile zânelor"*. Oamenii de ştiinţă au constatat că sunt formaţiuni geologice *"unicat"*, rezultate din împreună lucrarea a trei factori: erupţiile vulcanice, inundaţiile şi vânturile puternice.

Dacă omul nu ar mai vorbi despre taina facerii lumii, pietrele acestea ar da glas despre *"Cel ce pe toate le face şi, de-a lungul vremii, le preface prin Cuvântul Său"* (Sfântul Grgorie Teologul, P.G., t. 35, p. 788), pentru că, aşa cum spune Sfântul Vasile cel Mare, *"dacă te uiţi bine la piatră, vei vedea că şi ea îţi face dovada Celui care a făcut-o"* (P.G., t. 29, p. 329).

Dacă nu s-ar mai gândi nimeni la taina schimbării şi a prefacerii lumii, *"hornurile zânelor"* ar aduce aminte că Dumnezeu, Care alungă dimineaţa umbra morţii, şi face din zi, noapte, a lăsat ca toate cele din lumea aceasta să fie schimbătoare (Sfântul Grigorie Teologul, P.G., t. 35, p. 541), ca materia să treacă, prefăcându-se mereu prin curgere şi mişcare (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 29, p. 141), şi, ca nimic să nu rămână pururi, ci să se mişte şi să se întoarcă odată cu trecerea vremii (Sfântul Grigorie Teologul, P.G., t. 35, p. 541; Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 29, p. 141, 255).

Dacă am uita de taina eshatonului, stâncile răsărite prin văile Capadociei, pecetluite cu pecetea începuturilor facerii, dar şi cu cea a trecerii, ar demonstra că, deoarece creaţia are un început şi se schimbă, trebuie să aibă şi un sfârşit.

Înţelegând lecţia dată de *"pietrele care vorbesc"*, oamenii s-ar strădui să se pregătească temeinic pentru ceasul în care *"vor auzi glasul arhanghelului şi trâm-*

bița cea din urmă și vor vedea cu ochii lor prefacerea pământului, slobozirea stihiilor și înnoirea întregii lumi" (Sfântul Grigorie Teologul, P.G., t. 35, p. 784).

În această privință de mare ajutor le-ar fi stâncile mari în care se pot vedea până astăzi chiliile rupestre ale miilor de monahi asceți din primele veacuri creștine. Astfel de chilii și biserici cu pictură au fost vizitate în zona complexului turistic Göreme (denumirea greacă – Korama).

Între secolele IV-XIII, s-au săpat în roca poroasă adevărate așezări pentru depozitarea diverselor obiecte. Inițial, persecuțiile au stimulat stabilirea credincioșilor în Göreme. Sfântul Vasile cel Mare se plângea episcopilor din Italia și Galia că cei bine credincioși au fost luați cu forța, în miez de noapte, alungați peste granită și lăsați în prada sorții și a morții prin suferințele pustiului.

Casele de rugăciuni erau goale, în schimb pustiurile erau pline de oameni care plângeau. Femeile, copiii și bătrânii se duceau dincolo de zidurile orașelor, sub cerul liber, și acolo își făceau rugăciunile singuri, îndurând cu multă răbdare, orice intemperii ale vremii, numai să ceară în liniște și evlavie ajutorul lui Dumnezeu (P.S.B., vol. 12, p. 503, 268). S-a adeverit cuvântul Sfintei Scripturi!

Mulți au fost uciși cu pietre, au fost puși la cazne, au murit uciși cu sabia, iar alții *"au pribegit în piei de oaie și în piei de capră, lipsiți, strâmtorați, rău primiți. Ei... au rătăcit în pustie, și în munți, și în peșteri și în crăpăturile pământului"* (Evrei 11, 37-38). În peșterile din Göreme, capadocienii prigoniți au trăit minunea scularii din morți a lui Lazăr aflat în peștera peste care era așezată o piatră (In 11, 38), s-au făcut părtași Nașterii lui Hristos în peștera din Betleem și Învierii Lui din mormântul săpat în stâncă. Piatra, întâlnită la tot pasul, îndrepta sufletele spre *"harul evanghelic, căci din multe părți ale Scripturii se poate afla că Evanghelia este piatra"* (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 29, p. 186). Interpretând versetul *"M-a ridicat pe munte din groapa ticăloșiei și din tina noroiului, și a așezat pe piatră picioarele Mele"* (Ps. 39, 2-3), Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul lămurea că prin piatră înțelegem *"pe Domnul, Care este lumină, adevăr, nestricăciune și dreptate, cu care se pardosește calea duhovnicească"* (P.S.B., vol. 29, p. 269). Sfântul Grigorie Teologul s-a inspirat, poate, și din peisajul litic când învață că cei tari în fața ispitelor sunt vrednici de Hristos, Piatra pe care ne-am întărit în credință (P.G., t. 35, p. 1240). În chiliile din stâncile pustii cugetul se îndreaptă cu ușurință la Proorocul Ilie Tesviteanul, la Ioan Înaintemergătorul care a petrecut în pustia Iordanului și, mai ales, la Însuși Domnul, Care în pustiu ne-a învățat rugăciunea (cf. P.G., t. 35, p. 1237).

Atmosfera atât de potrivită trăirilor sufletului călugăresc creată de priveliștea înconjurătoare, a câștigat în înțelesuri mulțumită cerului care a început să cearnă o ploaie liniștită. Sfântul Grigorie Teologul ar fi remarcat că, pentru pământ, o astfel de ploaie este adevărată binecuvântare deoarece *pătrunde adânc, îngrașă ogorul și hrănește spicul ca să aducă rod bogat"*. Tot el ar fi completat că, pentru sufletele monahilor din Korama, ea avea sensul cuvântului liniștit, care, prin puține vorbe pătrunde adânc în mintea oamenilor și așa le umple gura de Duh Sfânt (P.G., t. 35, 936).

De aceea pelerinii din cele două Patriarhii s-au simțit chemați, fără a fi în stare să se împotrivească, de mânăstirile și bisericile de la Göreme. Au fost vizi-

tate Elmali Kilise, din sec. al XI-lea, zugrăvită în culori vii, cu talent şi har, şi foarte interesantă pentru istoria erminiei iconografice, Tokali Kilise, principala biserică din perioada antichităţii creştine, şi Kizlar Manastiri, aşezare monahală pentru călugăriţe, cu spaţii largi şi două biserici. În *"Biserica întunecată"* a fost remarcată scena trădării lui Iuda, interpretată alegoric de G. Sepheris, unul din laureaţii greci pentru poezie.

La plecare s-a trecut prin localitatea Avcilar, cunoscută în antichitate ca Matiani. În *"Viaţa şi petrecerea Sfântului mucenic Ieron"*, martirizat în vremea lui Diocleţian (285-305), născut în Matiani, se face prima referire expresă la mânăstirile din Valea Göreme. *"Viaţa..."* a fost scrisă la anul 600.

În cursul după amiezii, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST şi Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, însoţiţi de ierarhi, au făcut o vizită protocolară la Primăria oraşului Incesu, oraş înfiinţat în anul 1667 de Kara Mustafa, comandantul trupelor otomane înfrânte la asediul Vienei. Autorităţile locale au rezervat delegaţiei o primire cordială, parcă pentru a susţine spusa Sfântului Vasile cel Mare: *"Prin nimic nu se manifestă atât de frumos adevărata fire a omului ca prin străduaniile lui de pace şi blândeţe"* (P.S.B., vol. 12, p. 228)

Seara, cei doi Întâistătători de Biserici, împreună cu ierarhii, preoţii şi diaconii, au participat la slujba Vecerniei praznicului Înălţării Domnului, oficiată în Biserica *"Sfântul Evstathie"* din localitatea Incesu. Deosebit de impresionant a fost faptul că, la biserică, cei doi patriarhi au fost aşteptaţi de mulţime de clerici şi credincioşi pelerini veniţi din Grecia, respectiv din oraşele Theba, Levadia, Ierissos, Koufalia şi Thessalonic.

Biserica *"Sfântul Evstathie"* datează din anul 1724. Forma de navă simbolizează Corabia Bisericii lui Hristos, învăluită de uraganul tragicelor evenimente din anii 1922-1924. Numai Dumnezeu ştie dacă *"Lumina lină"* de la Vecernie a fost şi o rază de lumină care a vestit sfârşitul furtunii. De 80 de ani nu se mai săvârşise vreo slujbă la *"Sfântul Evstathie!"* Oricum, şi acolo s-a pus început procesului de reconciliere. S-ar fi cuvenit să fie altfel, când, de pe bolta de la răsărit, inscripţia în limba greacă spunea cu glas de foc şi cu litere trecute prin foc, că *"Unul este Dumnezeul tuturor oamenilor"*! *"Unul"* şi *"al tuturor"*, indiferent de religie sau rasă! Din nefericire, pe zidurile laterale, chipurile de sfinţi, mâzgălite la propriu şi la figurat şi desfigurate, răstignite pe crucea urii şi intoleranţei religioase, sufereau cumplit deoarece, pentru mulţi, *"bolta dinspre răsărit"*, cerul altarului era prea sus, iar ei zăceau jos, la pământ!

Biserica jefuită şi pustiită, contrasta armonios cu podoaba vocilor cristaline ale corului măicuţelor de la Mânăstirea Ormilia din Peninsula Chalcidică (Grecia). Prea Cuvioasele Maici au însoţit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic în tot timpul pelerinajului. De faţă fiind, Sfântul Grigorie Teologul se bucura nespus pentru că slujba cântată de măicuţe a fost *"pregustare a psalmodiei slavei lui Dumnezeu"*, iar făcliile pe care le ţineau în mâini *"au grăit despre taina fecioarelor înţelepte. Ele au închipuit sufletele feciorelnice ieşite la întâmpinarea Mirelui cu lumina credinţei* (P.G., t. 36, p. 425)

În cuvântul de învăţătură adresat credincioşilor prezenţi, Sanctitatea Sa, după ce l-a prezentat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST credincioşilor, a evo-

cat importanța unor astfel de pelerinaje în viața creștinului și a Bisericii, în general, ele aducându-ne totdeauna aminte de credința și iubirea jertfelnică a înaintașilor noștri față de Biserica lui Hristos. De altfel, printre cei prezenți, cei mai mulți erau copiii sau nepoții grecilor care au fost nevoiți să-și părăsească locurile natale în anul de tristă amintire 1924. Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, la invitația Sanctității Sale, a binecuvântat pe toți credincioșii, oferindu-le iconițe și cruciulițe aduse din România, special pentru astfel de împrejurări.

Joi, 20 mai, cele două delegații s-au îndreptat spre Güzelyurt (în traducere *"Piatra Frumoasă"*), cel mai important centru economico-administrativ al zonei, în perioada otomană. Până în 1922, localitatea se numea Karvali (Karvala) și a fost menționată de Sfântul Grigorie Teologul în epistola cătreValentinian (P.G., t. 37, p. 336). Mulți cercetători au identificat Karvala cu Arianzul Sfântului Grigorie de-Dumnezeu-Cuvântătorul.

Sanctitatea Sa și Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, înconjurați de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, cu participarea călugărițelor de la Ormilia și a unui număr impresionant de preoți, călugări și credincioși, au săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Mânăstirii *"Înălțarea Domnului"*.

Mânăstirea a fost înălțată pe un deal stâncos în anul 1884 cu intenția de a deveni academie teologică pentru Orient. Pe deplin justificată a fost intenția, din moment ce la câțiva pași, spre răsărit, se afla Arianzul Sfântului Teolog. În mare parte, biserica a fost săpată în piatră, ceea ce însemna un *"nota bene!"* la cuvintele Sfântului Grigorie de Nyssa: *"Hristos se numește <<Piatra>> și, astfel, prin acest nume, ne folosim și noi, deoarece ne învață că sufletul trebuie să se arate statornic în viața virtuoasă și tare în răbdarea necazurilor și suferințelor, să se împotrivească cu tărie oricărei ispite și păcat. Prin aceasta și noi vom fi ca piatra, urmând, după putințe, Stăpânului, Care prin firea Sa este neschimbător și veșnic statornic"* (P.G., t. 46, pp. 268-269). În depărtare se deschidea *"Valea Mânăstirilor"* (*"Manastir Vadisi"*), cu vetre monahale, biserici și chilii, datând, în cea mai mare parte, din primele veacuri creștine. La poalele stâncii *"Înălțării Domnului"*, oglinda unui lac liniștit lucea în lumina soarelui de dimineață. Apele lacului erau cunoscute pentru proprietățile terapeutice miraculoase. *"Unora credința le este ca o apă limpede și bună de băut, pentru că o sorb ca învățătură dumnezeiască"* – spunea Sfântul Grigore de Nyssa (P.S.B., vol. 29, p. 51). Reflectarea razelor în vălurelele zglobii dădea cuvânt firii despre felul în care Hristos este prezent în Biserică, pentru că dacă Biserica este trupul lui Hristos, iar cap al trupului e Hristos, Care cu pecetea Sa se întipărește în chipul Bisericii, ... vedem în ea mai limpede pe Cel nevăzut. Precum cei ce nu pot privi însuși discul soarelui, privesc la el prin strălucirea apei, așa și noi, privind ca într-o oglindă curată fața Bisericii, vedem Soarele dreptății (cf. Sfântul Grigorie de Nyssa, P.S.B., vol. 29, p. 228). Totodată, oglindirea soarelui în apă învață că, dacă suprafața lină a apei, primind raza soarelui, se face la rândul ei purtătoare de lumină pentru cei din jur, atunci și omul trebuie să se facă purtător al adevăratei lumini a lui Hristos (Sfântul Grigore de Nyssa, P.G., t. 46, p. 368).

La Dumnezeiasca Liturghie, prezența lui Hristos s-a făcut simțită într-un mod aparte. În chip minunat, înălțându-Se la cer, Hristos S-a pogorât *"căci, nu ne putem înălța la Cel Prea Înalt, dacă nu se pleacă Domnul la cele de jos, ca să*

înalțe pe cei blânzi. Sufletul se urcă spre cele de sus, dorește ca Cel de sus să pogoare din înălțimile Sale, ca să fie apropiat de cei de jos. Și lumina soarelui care pătrundea prin ferestrele cu zăbrele vestea că Logosul, Cuvântul Își trimite raza prin ferestrele proorocești și prin îngrăditurile poruncilor legii chemând la apropierea de Lumină (cf. Sfântul Grigorie de Nyssa, P.S.B., vol. 29, p. 25, 185).

Sfânta Liturghie săvârșită în Capadocia de ziua Înălțării Domnului a avut și o altă semnificație. La 18 mai 388, Sfântul Grigorie de Nyssa a rostit prima omilie la acest Praznic Împărătesc (P.G., t. 46, pp. 689-693), atestând astfel introducerea acestei sărbători în cultul creștin. Cuvântarea s-a axat atunci și pe chemarea psalmistului: *"Ridicați căpetenii porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra Împăratul slavei!"* (Ps. 23, 7). Această temă de reflecție duhovnicească a constituit sursa de inspirație pentru imnograful care a alcătuit slujba Înălțării Domnului. Pentru că la rânduiala sfințirii bisericii, la un moment dat, se preia dialogul din Ps. 23, gândul a zburat în urmă cu 110 ani, la Ziua târnosirii bisericii Înălțării Domnului de la Karvala și, în viitor: oare se va mai săvârși aici, cândva rânduiala de sfințire?

După Sfânta Evanghelie, Sanctitatea Sa a rostit un cuvânt de învățătură, referitor la semnificația praznicului Înălțării.

Cu inima plină de fagurii alcătuiți din înalte învățături de tot felul și scoțând din vistieria cea bună a inimii picăturile dulci ca mierea ale cuvintelor (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 29, p. 835), Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a adresat celor prezenți următorul cuvânt:

"Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cuvioși Părinți și Prea Cuvioase Maici,
Cucernici Părinți,
Iubiți frați și surori în Domnul,

> *„Iată, e un loc aici la Mine; șezi pe stâncă și când va trece slava Mea, Eu te voi pune în scobitura stâncii și cu mâna Mea te voi acoperi până voi trece."* (Exod 33, 21)

Un cuvânt izvorât din mintea sănătoasă a oricărei ființe omenești, exprimat și auzit deseori, spune că ceea ce împlinești cu efort spre îndestularea sufletească nu se uită niciodată. În această situație ne aflăm noi, cei din delegația Bisericii Ortodoxe Române care depășim optzeci de ani, care, deși mai în urmă decât Sanctitatea Voastră, am ajuns totuși la sfântul altar. În scurtă cuprindere cu privirea a zărilor fără de sfârșit, cu formele reliefului de o rară și surprinzătoare măreție, adumbrite de azurul bolților cerești, ni s-a șoptit parcă în taina simțirii noastre tâlcul dumnezeiesc al celor ce au așezat aici un astfel de adăpost sufletesc pentru cei doritori de pacea rugăciunii și liniștea sufletului.

În primul rând, doresc să Vă mulțumesc, Sanctitatea Voastră, pentru cuvântul care ne-a luminat mintea, ne-a încălzit inima și ne-a înălțat întru slavă împreună cu Domnul Care astăzi *„Suitu-S-a la cele cerești întru strigare și în glas*

de trâmbiță, și Părintele, Începătorul luminilor, a venit"[1]. Iar pentru a Vă mulțumi după cuviință, îmi îndrept gândul întru nădejdea ajutorului Sfântului Grigorie Teologul, păstorul Nazianzului din apropiere. Despre tatăl său, numit tot Grigorie și păstor al aceleiași cetăți, el spunea că rostea *„cuvântări alcătuite nu la întâmplare și care să curgă așa: ca din aer, și să ajungă doar până la urechi, ci cuvântări pe care le scrie Duhul și le dăltuiește pe lespezi de piatră sau de carne (Ezechiel, XXXVI, 26; II Cor. III 2, 3) și care nu sunt săpate la suprafață și nici cu ușurință de șters, ci întipărite adânc, nu cu cerneală, ci cu har"*[2]. În acest fel ne-ați obișnuit să Vă ascultăm cuvântul și să-l așezăm cu neașteptată bucurie în inimile noastre, ale celor din Biserica Ortodoxă Română, aflați pentru prima oară în istorie în aceste ținuturi ale vestitei Capadocii.

Înălțarea noastră sufletească neîncetată este dreptarul felului de a vieții în Hristos care nu greșește niciodată în viața duhovnicească. *„Tot mai sus!", „excelsior!"* și *„ridicați-vă de pe pământ la cer!"*, la cerul fără sfârșit, sunt îndemnuri pe care le auzim cu auzul sufletului, ca pe un ecou neîntrerupt al glasului lui Dumnezeu în Sfânta Scriptură. Ce altceva învățăm din *„Viața lui Moise"* și din *„Cântarea cântărilor"* decât angajarea existențială în strădaniile de a dobândi fericirea nesfârșită izvorâtă din cunoașterea lui Dumnezeu și unirea sufletului cu Mirele Hristos?[3] Maica Domnului Care s-a mutat din moarte la Viață fără sfârșit, Puterile *„cele de sus"*, Sfinții Bisericii răpiți până la al III-lea cer și de acolo tot mai sus, Sfinții Părinți cărora ne străduim să urmăm pe calea continuu ascendentă a vieții în Hristos, toți se fac purtători ai aceluiași glas dumnezeiesc, chemându-ne să urcăm din slavă în slavă (II Cor. 3, 18), tot mai aproape de sânul Tatălui ceresc. Spre acest gen de viețuire ne îndreaptă atenția și Sfântul Grigore de Nyssa, scriind: *„Nefiind nimic care să oprească pornirea (pentru că firea binelui este atrăgătoare pentru cele ce privesc spre el), sufletul se ridică mereu mai sus de la sine, întinzându-se împreună cu dorința după cele cerești spre cele dinainte, cum zice Apostolul (Filipeni 3, 14), continuând zborul spre ceea ce e mai sus"*[4]. Nu întâmplător de la Patriarhul Iacov (Fac. 28, 12) până la Sfântul Ioan Scărarul și, după aceea, în toată viața Bisericii, *„scara"* a devenit un simbol al urcușului din treaptă în treaptă, spre asemănarea tot mai lămurită cu Hristos, Fiul lui Dumnezeu și chip al Tatălui (cf. II Cor. 4, 4), prin puterea Duhului Sfânt, Care *„toate le cercetează, chiar și adâncurile lui Dumnezeu"* (I Cor. 2, 10). De altfel, însuși acest sfânt locaș închinat Înălțării Domnului, săpat în piatra crestei muntelui, cerând eforturi fizice apreciabile celor aflați în pragul vârstei de nouăzeci de ani, ne tălmăcesc ceea ce au tălmăcit Sfinții Părinți prin urcuș sau înălțare în cuprinderea cea mai frumoasă a acestor cuvinte.

Nici nu poate fi altfel aici, pe pământul Capadociei, unde gândirea teologică și viața monahală din secolul de aur al Bisericii au ajuns pe cele mai înalte culmi.

---

1. Cântare din Canonul întâi de la Utrenia Praznicului Înălțării, al doilea canon, *Penticostar*, E.I.B.M.B.O.R., p. 250-251.

2. *Cuvântare la Sfintele Paști si despre Zăbavă*, 6, „Opere dogmatice", București 2002, p. 117-118.

3. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri*, partea I, P.S.B., vol. 29, București, 1982, p. 21-113, respectiv 114-332.

4. Sf. Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, P.S.B., vol. 29, București, 1982 p. 90-91

Această *„înălțare"*, experiată de noi în ultimele zile, este un reflex al idealului înălțării în viața de credință. Ea a început încă de la sosirea noastră în Capadocia, la Cezareea. De la poalele Muntelui Argaios (Ertzias Dag) – vajnic străjer al Cezareii Capadociei, care prin măreția sa a inspirat atât pe Sfântul Vasile, Arhiepiscopul acestei cetăți, în activitatea sa misionar-pastorală, cât și pe cei care i-au atribuit apelativul *„cel Mare"* – și până aici, pe acest munte al Înălțării Domnului, unde am săvârșit Sfânta Liturghie a slăvitului Praznic de astăzi, am înaintat cu evlavie, teamă sfântă și binemeritate osteneli pe urmele Sfinților Părinți Capadocieni, care, pentru nenumărate generații de creștini, s-au făcut și continuă să se facă o cale sigură către Cer, către Cel ce este *„Calea, Adevărul și Viața"* (Ioan 14, 6).

Să-mi fie îngăduit, Sanctitatea Voastră, a Vă mărturisi deosebita apreciere pentru inspirația pe care ați avut-o atunci când ați rânduit ca de Praznicul Înălțării Domnului să venim și să slujim în acest loc. Este un loc plin de istorie sfântă și emoționantă pentru viața monahală ortodoxă care, la lumina Soarelui Dreptății și căldura Duhului Sfânt înflorea pe aceste înălțimi în sec. al XIX-lea și la începutul sec. al XX-lea. Această mănăstire era ca o floare prea frumoasă în grădina Maicii Domnului, adică în lumea monahismului nostru, unde Prea Curata este ocrotitoarea fiecărui monah și monahii. Măicuțele de aici s-au ridicat la înălțimea chemării lor și au reconfirmat – pentru a câta oară, oare? – că monahismul are în primul rând vocația de a mărturisi și a da mucenici pentru Hristos, vocație primită încă din clipa sfântă când brațele părintești se deschid larg cu nemărginită iubire dumnezeiască.

Este un loc în care cugetul și inima, gândul și simțirea se îndreaptă cu avânt nestăvilit, peste milenii, până atunci când Dumnezeu a grăit lui Moise: *„Iată, e un loc aici la Mine; șezi pe stâncă și când va trece slava Mea, Eu te voi pune în scobitura stâncii și cu mâna Mea te voi acoperi până voi trece; iar când Îmi voi lua mâna de pe tine, tu Îmi vei vedea spatele, dar fața Mea nu ți se va arăta!"* (Exod 33, 21-23). Această sfântă biserică, *„locaș al slavei Domnului"*, este în întregime săpată cu jertfelnicie de puterea credinței care mută munții din loc (Matei 17, 20) și a jertfelniciei. Nu este ea o adevărată *„scobitură în stâncă"*, asemănătoare aceleia de la locul Domnului, în care Moise a fost ascuns? Nu s-a arătat și aici mărirea lui Dumnezeu Tatăl, la această Dumnezeiască Liturghie, când, cu toată ființa, am cântat Domnului *„Înălțatu-Te-ai întru slavă, Hristoase Dumnezeule..."*?. Nu Și-a ridicat Tatăl mâna Sa, adică pe Fiul, și nu am văzut noi *„spatele"* Lui, adică lucrările dumnezeiești necreate ale luminii Celui Care *„S-a înălțat întru slavă din Muntele Măslinilor"*, Care *„pe toate le umple cu dumnezeirea și a trimis pe Duhul Sfânt să lumineze, să întărească și să sfințească sufletele noastre"*?[5]. Și noi, de aici, ne-am înălțat la cer, pentru că mărturisim cu evlavie: *„Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc"*, am văzut slava lui Dumnezeu. Despre această slavă, Sfântul Grigorie, Episcopul Nyssei, odrasla pământului binecuvântat al Capadociei, spune că, în minunea săvârșită cu Moise, este numită *„încăpere în stâncă"*, iar în alte locuri ale Sfintei Scripturi este redată prin *„desfătarea raiului, cort veșnic, locaș la Tatăl, sânul Patriarhu-*

5. Stihoavna de la Vecernia Înălțării Domnului, stihira a III-a

lui, țara celor vii, apa odihnei, Ierusalimul cel de sus, împărăția cerurilor, răsplata celor chemați, cununa harurilor, cununa desfătărilor, cununa frumuseții, și turn întărit, ospățul bucuriei, împreună-ședere cu Dumnezeu, scaun al Judecății, loc vestit, cort tainic". **Iar intrarea în această *„crăpătură făcută în stâncă"* înseamnă intrarea sau îmbrăcarea întru Hristos, Care este piatra nădejdii noastre[6]. Aflându-ne în Hristos, întru Hristos ne-am și înălțat astăzi!**

Este locul sfânt al altarului tămâierii făcut nu din piatră, ci din sufletele și inimile noastre, după Legea cea Nouă. Pe acesta am adus lui Dumnezeu jertfa rugăciunii, care, ca tămâia s-a îndreptat înaintea Lui, în lăcașul Său din înălțime. Tămâie am adus Tatălui întru mirosul de bună mireasmă duhovnicească al Sfântului Duh, pe care a primit-o jertfelnicul cel mai presus de ceruri al iubitului Său Fiu, Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care șade de-a dreapta Tatălui (Marcu 16, 19) ne-a bucurat nu numai cu făgăduința, dar și cu harul Prea Sfântului Său Duh, trimis nouă de la Tatăl, ca un Mângâietor (Ioan 14,16) ca să ne ajute în strădania inimilor de a se înălța *„mai lângă Tronul Său".* Iar harul Sfântului Duh este harul dragostei dumnezeiești care înveșnicește în sufletele noastre focul dragostei frățești.

Dar, niciodată nu trebuie să uităm că Hristos S-a înălțat ca să ne scoată din adâncul genunii păcatului, și să ne ridice *„la muntele de unde vine ajutorul"* (cf. Ps. 3, 4-5), folosindu-Se de carul Împărăției spre suirea noastră la viața virtuoasă. Căci nu ne putem urca pe muntele acela dacă nu ne însoțesc virtuțile, adică dacă nu avem mâini nevinovate, dacă nu ne-am spălat de toată întinăciunea, dacă nu suntem curați cu inima, dacă sufletul nostru nu se îndepărtează de toată deșertăciunea și dacă nu lepădăm orice vicleșug față de aproapele[7].

Rechem în amintirile Sanctității Voastre, momentele de neuitat ale împreună-petrecerii noastre la târnosirea bisericii ctitorită cu ajutorul lui Dumnezeu în satul părinților și copilăriei mele. Atunci ați dăruit sfântului lăcaș o sfântă cădelniță, ales odor, care până astăzi este păstrat cu multă cinste de credincioșii din satul meu natal. O dată cu fumul frumos mirositor, din acea cădelniță se înalță către ceruri mireasma duhovnicească a tămâii rugăciunilor și dragostei noastre întru Hristos. Astfel, această cădelniță ni se face nou și nou *„început al drumului spre bunurile mai înalte"*[8].

Încă o dată apreciind alegerea acestui loc sfânt pentru Sfânta Liturghie de astăzi, Vă mulțumim din inimă, Sanctitatea Voastră! Aș dori ca mulțumirile noastre și cele ale delegației Bisericii Ortodoxe Române, ale I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului și ale P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul să fie la înălțimea clipelor pe care le trăim acum, mulțumită invitației, grijii și dragostei frățești pe care ne-o arătați. Știm însă că, după cum Mântuitorul, înălțându-Se la cer, a făcut bucurie ucenicilor Săi cu făgăduință Sfântului Duh, tot așa și Sanctitatea Voastră ne-ați bucurat cu făgăduință că mai mari decât acestea ne veți arăta, ca noi să ne mirăm (Ioan 5, 20) și să nu mai uităm aceste locuri sfinte ale Capadociei. Amin".

Astfel, credincioșii care s-au împărtășit s-au făcut părtași ai Cuvântului și ai Înțelepciunii, pentru că Hristos a numit *"trup"* și *"sânge"* toată petrecerea Lui

6. *Viața lui Moise*, în P.S.B., vol. 29, p. 96.
7. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Cuvânt la Înălțarea Domnului*, P.G. vol. 46, col. 692D.
8. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*, VIII, P.S.B. vol. 29, p. 224.

tainică şi a descoperit învăţătura alcătuită din cele care hrănesc în acelaşi timp sufletul, pregătindu-l încă de pe acum la vederea tainică (cf. Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 12, p. 135).

La ieşire, spre miazăzi se semeţeau Munţii Taurus, care, prin măreţia, forma, sentimentul de putere pe care îl inspiră îşi justifică pe deplin numele. Se presupune că, undeva, spre aceşti munţi s-a aflat Sadagolthina, locul de origine al strămoşilor lui Ulfilo, traducătorul Bibliei în limba gotică şi propovăduitor al Evangheliei la nordul Dunării în prima jumătate a sec. al IV-lea. Ei au fost duşi de goţi *"dincolo de Istru"*, deci la Dunăre, unde *"petrecând împreună cu barbarii, pe mulţi i-au făcut să renunţe la credinţa păgână şi să îmbrăţişeze credinţa în Hristos"* (Filostorgin, P.G., t. 65, p. 468).

Masa de prânz a fost oferită de reprezentanţi ai autorităţilor locale din Karvala şi ai guvernului turc.

În cursul după-amiezii s-a făcut o vizită la Valea Ihlara. Râul Meledez Su şi-a săpat acolo adevărate canioane. Vegetaţia bogată alterna melodios cu stâncile transformate de credinţă şi jertfă în biserici, paraclise şi chilii. Denumirea *"Valea umbrii morţii"*, datorată faptului că soarele pătrunde cu greu acolo, jos, contrastează cu realitatea vieţii duhovniceşti din chilii şi lăcaşuri de închinare. *"Acolo generaţii întregi s-au născut la viaţa veşnică, deoarece au alergat din răsputeri să ajungă la lumina Soarelui vieţii fără sfârşit, şi au aflat rostul vieţii în trup luminându-şi existenţa cu virtuţile care sunt razele Soarelui dreptăţii revărsate spre luminarea noastră"* (Sfântul Grigorie de Nyssa, P.G., t. 46, p. 261). Câte suflete de sihaştri nu au învăţat acolo, la şcoala râului din vale, că *"izvorul în sens propriu... este puterea cugetătoare, din care ţâşnesc şi izvorăsc în om tot felul de gânduri"*, că *"mişcarea cugetării rămâne a noastră când se mişcă spre cele ce ne sunt de folos, dându-ne totul spre agonisirea bunătăţilor. Când însă cineva îşi întoarce lucrarea gândurilor spre cugetarea la vreo patimă, atunci îşi cheltuieşte pârâul pentru străini, ca să se hrănească din belşug viaţa din spini, adăpându-se cu gândurile rele"* (Sfântul Vasile cel Mare, P.G., t. 29, p. 237). Câţi semeni de-ai noştri, de-Dumnezeu-înţelepţiţi, n-au înţeles, privind râul de jos, că *"trecătoare ne este viaţa, curgător şi nestatornic timpul, ca apele curgătoare ale unui pârâu!"* (Sfântul Grigorie de Nyssa, P.G., t, 46, p. 469). Câţi nu au conştientizat, acolo, că în această viaţă *"ta panta reei"*, aşa cum un râu curge în matca sa, fără să-şi poată opri apele într-un loc anume (P.G., t. 44, p. 165).

În Karvala s-a făcut o vizită la biserica cu hramul *"Sfântul Grigorie Teologul"*, zidită în anul 385 de împăratul Teodosie cel Mare (379-395) în cinstea Sfântului. Până astăzi se aude peste veacuri cuvântul Cuvântătorului de Dumnezeu, adresat în noaptea de Înviere credincioşilor din Arianz: *"Voi aduce ca dar o cuvântare dintre cele mai frumoase şi mai de cinste, pe care o putem alcătui acum, când lăudăm pe Cuvântul pentru binefacerile Lui asupra firii cugetătoare... Când aduc această jertfă de cuvinte legată de Marea Jertfă şi de cea mai luminată zi dintre zile, nu pot răbda să nu mă înalţ cu gândul la Dumnezeu!"* (P.G., t. 36, p. 625). În apropierea bisericii şi-a petrecut Sfântul Grigorie Teologul ultimii şapte ani ai vieţii în trup (pp. 383-390), în nevoinţe duhovniceşti. Tot acolo, la locul numit "tiberina" invitase pe Sfântul Vasile cel Mare pentru a începe viaţa bine plăcută lui Dumnezeu, aşa cum menţiona într-una din epistolele sale (P.G., t. 37, pp. 21-24; P.S.B., vol. 12, p. 148). Începuturile şi sfârşitul s-au întâl-

nit în același loc, făcând din Arianz semn al mișcării ciclice în viața pământească a Sfântului Grigorie. Iar în gândirea patristică, mișcare ciclică este simbol al rânduielii dumnezeiești și al desăvârșirii.

În Arianz a scris Cuvântătorul-de-Dumnezeu aproape toate poeziile sale (19.000 versuri). S-a confirmat că poezia este o harismă dăruită omului, dar și locului. Întru aceste poezii se numără și câteva epitafuri. Într-unul spunea: *"Aici zace fiul prea iubit al lui Grigorie și Nona, Grigorie, rob smerit al Prea Sfintei Treimi. De dragul înțelepciunii a căutat pe Cel ce este Înțelepciunea și în viață nu a agonisit nimic altceva decât nădejdea celor cerești"*. În biserica vizitată au fost așezate moaștele Sfântului Grigorie. Cronica monahului Gheorghe Hamartolos, consemnează că sfintele moaște au ajuns la Constantinopol. În timpul împăratului Constantin Porfirogenetul au fost împărțite și așezate în biserica Sfintei Mucenițe Anastasia și biserica Sfinților Apostoli (P.G., t. 110, p. 1199). Atunci, în biserica Sfinților Apostoli, Teologul din Capadocia s-a întâlnit nu numai în duh cu Sfântul Andrei, Apostolul românilor.

De pe înălțimile Arianzului, spre nord, la aproximativ 13 km se întrezăreau Munții Athar, străjerii Nazianzului, în care s-a născut Sfântul Grigorie Teologul (pp. 329-330). Încă din sec. al VIII-lea, Grigorie Presbiterul spunea că atât de vestit ajunsese Nazianzul mulțumită Sfântului Grigorie Teologul, încât era cunoscut până la marginile lumii (P.G., t. 35, p. 245). Ochiul ager al minții a înfruntat distanța și a fost răsplătit cu vederea bisericii monumentale, descrisă amănunțit și cu suflet, de fiul episcopului Grigorie cel Bătrân, în cuvântarea rostită la moartea tatălui său, de față fiind și Sfântul Vasile cel Mare (P.G., t. 35, p. 1037). S-a mângâiat și cu vederea bisericii celei vii de acolo, comparată de arhipăstorul ei cu corabia lui Noe, deoarece în ea s-a păstrat sămânța bunei credințe (P.G., t. 35, p. 733).

Spre nord-est, la 6-7 km, printre sprâncenele dealurilor se ivesc sfiite casele din Sofular, fostul Borissos, *"sat în Capadocia Secunda"*, unde a văzut lumina zilei istoricul Filostargius (P.G., t. 65, p. 576). Prin Sfântul Fotie, Patriarhul Constantinopolului din secolul al IX-lea, istoricul din Borissos ne-a transmis informații foarte prețioase pentru istoriografia patriei noastre.

În direcția opusă, spre Munții Tarvus, probabil în zona râului Melendiz, în sec. IV-V exista o comunitate monahală foarte numeroasă, cu o mânăstire de călugări și alta de călugărițe. La moartea starețului, Sfântul Grigorie Teologul expedia o scrisoare *"prea bine credincioasei și întru Hristos prea frumos împodobitei comunități frățești a fericitului Levkadios din Sannava dai, sfinților monahi și fecioarelor sfințite întru Hristos"* (P.G. t. 37, p. 380).

Din Karvala pelerinii au plecat spre Misthi, trecând prin localitățile Düvarli și Hasanköy. Düvarli este cetatea antică Doaris. În anul 372, la hirotonia lui Evlahios ca episcop al Doarelor, Sfântul Grigorie Teologul spunea în cuvântul de instalare: *"Vino cu mine prea bunule păstor și bucură-te împreună cu noi de poporul pe care ți l-a încredințat Duhul Sfânt, pe care ți-l aduc îngerii, de care te-a învrednicit viața și purtarea ta"* (P.G., t. 35, p. 851). Lângă satul Hasköy veghează ruinele cetății Sasima. În anul 372, Sfântul Vasile cel Mare hirotonea pe Sfântul Grigorie Teologul pe seama episcopiei de aici, pentru a se putea impune în fața arienilor. Fire meditativă, dornică de isihie, Sfântul Grigorie și-a justificat *"fuga"* de răspunderile pastorale cerute de specificul eparhiei făcând și următoarea

descriere a Sasimelor, încărcate de parfumul autenticității: *"Undeva, pe Calea Imperială, în Capadocia se află comandamentul unei unități militare pentru trupele aflate în marș. Situat la răscrucea a trei drumuri, locul acela nu are nici apă, nici popor, nici ceva deosebit. Este un sat tare respingător și înghesuit! Are numai praf, se aude numai vuiet și huruitul carelor. Jale, plâns și gemete, dăjdari, obezi și unelte vezi acolo! Iar sătenii sunt doar străini și călători* (P.G., t. 37, pp. 1059-1060). Totuși, locul era foarte animat atunci! Astăzi, liniștea satului este tulburată din când în când de puținele mașini care trec pe singurul drum, secundar!

Tot Sfântul Grigorie Teologul ne-a relatat că în apropiere, în direcția Munților Taurus, episcopul arian Antius de Tyana a încercat chiar prin mijloace violente să răpească bunurile Sfântului Vasile cel Mare, care se întorcea de la Mânăstirea *"Sfântul Oreste"* (P.G., t. 36, p. 572).

Localitatea Misthi s-a aflat lângă satul turcesc Konakli. După refugierea populației în fostul Misthi, nu a mai rămas decât biserica Sfântului Vasile. Cele trei pisanii de pe fațada vestică, au fost săpate în piatră cu text în dialectul karamanlidic (limba greacă cu litere și anumite influențe turcești), în anul 1844. Deși folosit vreme îndelungată ca depozit, edificiul sacru își depăna tăcut povestea. Construit din piatră masivă, în formă de navă, cu două șiruri longitudinale de coloane și cu două rânduri de balcoane, cânta în imagini evlavia, gustul pentru frumos și jertfelnicia credincioșilor din Misthi. Între sfinții sluțiți pe pereți, Hristos pe Cruce, *"răstignit a doua oară"*, le spunea *"Dacă vă urăște pe voi lumea, să știți că pe Mine mai înainte decât pe voi M-a urât"* (In. 19, 8). Era o icoană din opera dramatică *"Hristos pătimind"* atribuită Sfântului Grigorie Teologul (P.G., t. 38, pp. 133-138). Deasupra Sfântului Altar, un crin alb, vestigiu prețios al icoanei Bunei Vestiri, dădea o rază de speranță! Pe fețele credincioșilor greci se citea durere adâncă, izvorâtă din durerile strămoșilor, dar și nădejde. Mulți erau urmași ai ctitorilor bisericii. În ochii împăienjeniți de lacrimi discrete, privirile își jurau: *"De te voi uita Ierusalime, uitată să fie dreapta mea!"* știind că judecățile lui Dumnezeu sunt adânci și închise în vistieriile dumnezeiești (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 29, p. 336). Lumânările aprinse pe zidurile altarului, înălțau cântare de slavă lui Hristos, Lumina fără început, Care a risipit întunericul și lumină a adus (Sfântul Grigorie Teologul, P.G., t. 37, p. 511), pogorându-se din ceruri pe pământ. Slujba Sfinților Împărați Constantin și Elena, care *"biserici au ridicat pe pământ Celui ce S-a răstignit pentru noi"* (Stihiră la Litie), săvârșită în locașul îmbrăcat în hlamida răstignirii și încununat cu cununa de spini a patimilor, a picurat în suflete dar desăvârșit.

"Cu înțelepciune și înțelegere evanghelică" (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 12, p. 236) Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a spus:

"Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Cucernici Părinți,
Cuvioase Maici,
Iubiți frați și surori în Domnul,

La acest ceas sfânt al rugăciunii de seară simțim în mijlocul nostru prezența tainică a slăvitului întru ierarhi Vasile cel Mare, Sfântul Arhiepiscop al credin-

cioșilor trăitori odinioară pe aceste meleaguri. Cu glasul său ne încredințează că *"bucuria întru Domnul înseamnă a ne bucura de cele săvârșite după porunca Lui, spre slava lui Dumnezeu"* (*Regulile mici*, 139, în P.G. 31, 1212B). Cu smerenie mărturisim că tocmai aceasta este bucuria pe care o trăim împreună în aceste clipe, dat fiind că prezența noastră aici constituie expresia concretă a trăiniciei dragostei frățești întru Domnul și, deci, împlinirea *"poruncii noi"* dată de Hristos ca să ne iubim unul pe altul precum El ne-a iubit pe noi (cf. Ioan 13, 34). Sfântul Grigorie Teologul, arhipăstor în Nazianzul aflat undeva în apropiere și înaintaș al Sanctității Voastre în Scaunul Patriarhal Ecumenic de la Constantinopol, ne grăiește într-un glas cu Sfântul Vasile cel Mare, cel mai apropiat prieten al său, că porunca cea nouă de a ne iubi unii pe alții ne-a fost dată de Cel Care este părinte al dragostei și însăși dragostea ca o lege pentru întărirea iubirii frățești (*Către tatăl său*, 7, P.C. 35, 841A). Bucuria iubirii noastre întru Dumnezeu Care *"dragoste este"* (I Ioan 4, 16), arată măreția dumnezeiască a celei mai înalte virtuți creștine, pe care – după cuvântul Sfântului Grigorie de Nyssa, fratele Sfântului Vasile cel Mare – am primit-o de la Domnul ca pe o moștenire încredințată nouă prin ucenicii Săi și prin toți Sfinții Părinți ai Bisericii (*Cuvânt la hirotonie*, P.G. 46, 348A).

Dar bucuria noastră este sporită și de emoția deosebită pricinuită sufletelor noastre de locul sfânt în care ne aflăm. Dacă este adevărat că – așa cum spune poporul român –, *"omul sfințește locul"*, tot atât de adevărat este că și locul, la rândul său, are o înrâurire adâncă asupra sufletului omului. Dumnezeu ne-a învrednicit să ne rugăm împreună la Slujba Vecerniei Sfinților Împărați Constantin și Elena în această măreață catedrală, ridicată de binecredincioșii greci din Misti pe la mijlocul veacului al XIX-lea. Sfântul Vlasie, apărătorul acesteia a fost contemporan cu Sfinții Martiri Zotikos, Atalos, Kamassis și Filippos din Sciția Mică, și a mărturisit pe Hristos înaintea oamenilor în Sevasta, în timpul acelorași persecuții de la începutul veacului al IV-lea d. Hr. Suntem încredințați că toți acești sfinți mucenici sunt *"împreună lucrători ai bucuriei noastre, pentru că au stat tari în credință"* (I Cor. 1, 24). Desigur, mulțumită rugăciunilor Sfântului Vasile, catedrala aceasta a înfruntat furtunile cumplite ale istoriei din ultimii optzeci de ani, devenind un simbol palpabil al adevărului că nici porțile iadului nu vor birui Biserica lui Hristos (cf. Matei 16, 18). Tot datorită rugăciunilor lui, în această seară ea s-a trezit la viață, împodobindu-și haina smerită cu podoabele rugăciunii și cântărilor duhovnicești.

Pentru ochii inimii noastre, această biserică măreață – ca de altfel toate lăcașurile de închinare pe care le-am văzut, indiferent de starea în care se află – sunt pietrele despre care Mântuitorul spune că strigă atunci când pumnul vitregiei vremurilor astupă gura ucenicilor Săi (cf. Luca 19, 40). Pietrele bisericilor lui Hristos au tocit și au biruit dintele nemilos al lui Cronos, mărturisind veșnicia și puterea Celui despre Care Daniil proorocul, a proorocit că este *"piatra cea netăiată de mână"* (Daniil 2, 34), adică S-a născut fără sămânță bărbătească (Sfântul Grigorie de Nyssa, *Cuvânt la Bobotează*, P.G. 46, 589A). Ele fac să biruie în cugetul nostru gândul Sfântului Grigorie Teologul: *"Unul este Hristos, dar stă spre cădere sau spre ridicare, spre căderea celor necredincioși și spre ridicarea celor credincioși; pentru cei care nu L-au înțeles și merg întru întuneric nevrând sau*

neputând să se lumineze, El este piatră de poticnire şi stâncă de sminteală (I Petru 2, 8), *iar pentru cei care se unesc cu Cuvântul lui Dumnezeu, El este piatra lăudată din capul unghiului (Efeseni 2, 20) pe care ei îşi clădesc viaţa" (Cuvântarea a XVII-a, Către cetăţenii Nazianzului*, 7, P.S. 35, 973B-C).

Nu putem să ascundem şi să trecem peste durerea pe care o simţim cum ne sfâşie sufletul atunci când vedem biserici aflate în ruină! Citând Scriptura Sfântă, în astfel de împrejurare, înţelegem toată suferinţa exprimată de cuvintele *"urâciunea pustiirii stând în locul cel sfânt"* Daniil 9, 27; 12, 11; Matei 24, 15, Marcu 13, 14). Însă, cu mintea întraripată de credinţă şi nădejde, ne ducem în zilele strălucite când Sfinţii Părinţi au zidit lăcaşuri de închinare, unde corurile armonioase ale monahilor şi monahiilor răsunau, aprinzând în suflete făclia credinţei în Hristos, *"Lumina lumii"* (Ioan 8, 12) şi făcând pe fiecare credincios să cânte lui Dumnezeu în psaltire *"cu zece strune"* (Ps. 91, 3), adică *"să-şi aţintească ochii la cele zece porunci scrise la cea dintâi dare a Legii, şi să facă din ele concert şi simfonie închinată lui Dumnezeu* (Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul XXXII*, 2, în P.S.B. 17, p. 248).

Astfel bisericile pe care le vizităm ca smeriţi închinători au o însemnătate foarte mare pentru noi, deoarece, pe de o parte, prin ele, venim foarte aproape de izvoarele directe ale istoriei credinţei creştine din Capadocia, atât de importantă pentru istoria Bisericii Universale, iar pe de altă parte, ca nişte nepreţuite comori spirituale, mărturisesc lumii întregi că Ortodoxia are puterea de a supravieţui până la sfârşitul veacurilor. Putem spune că în ele descoperim un punct de referinţă în care trecutul credinţei se întâlneşte cu viitorul. Ele atestă rolul deţinut de Ortodoxie în istorie şi prevestesc forţa ei regeneratoare. Cu puterea lui Dumnezeu, Care *"trimite-va Duhul Său şi toate se vor zidi şi va înnoi faţa pământului"* (Ps. 102, 31), *"în toată lumea se vor înnoi ca ale vulturului tinereţile ei". "Adânc pe adânc se cheamă"*, iar seara de acum cheamă în cugetele noastre seara sfântă din Săptămâna Sfintelor Patimi, când citim, la slujba deniei, proorocia lui Iezechil. Atâtea sfinte lăcaşuri îndurerate, purtând pe trupurile lor urmele adânci ale patimilor ne aduc aminte de Patimile lui Hristos. Dar lumina nădejdii revărsată în sufletele noastre de proorocul Iezechil la slujba de seară din Vinerea Mare ne cheamă să proorocim asupra acestor biserici sfinte că Domnul va face ca Duhul să vină din cele patru vânturi şi să le renască la nouă viaţă (cf. Iezechil 37, 1-14). În acest fel, ele vor răspunde pilduitor la întrebarea: *"Dar când Fiul Omului va veni, va găsi, oare credinţă pe pământ?"* (Luca 18, 8). De aceea se cade să luăm aminte cu înţelepciune la sfatul Sfântului Vasile cel Mare: *"Vă cerem să nu vă pierdeţi curajul la vremuri de mâhnire, ci să vă reînnoiţi în dragostea de Dumnezeu, şi râvna voastră să crească cu fiecare zi, binevestind că prin voi trebuie salvată credinţa, pe care Domnul o va afla la venirea Sa pe pământ"* (*Epistola 257, 2*, în P.S.B. 12, p. 526).

Iată de ce cinstitul Scaun Ecumenic şi Sanctitatea Voastră nu mai sunteţi doar un simbol pentru acel colţ din Constantinopol numit *"Fanar"*. Şi la venirea Sfântului Grigorie Teologul în Constantinopol (noiembrie, 380), turma cuvântătoare a dreptcredincioşilor era ca un ogor mic şi sărac, dar, în ochii lui Dumnezeu *"Care a semănat şi seamănă în toată lumea sămânţa şi învăţăturile*

bunei credințe", era mare (*Cuvântarea a XIII-a, Către cei 150 de episcopi*, 4, P.G. 36, 461C). Patriarhia Ecumenică a dobândit dimensiuni reale, relevante pentru viața spirituală din această țară. Acum, Patriarhul Ecumenic conduce delegația unei Biserici surori cu aproape 20.000.000 de credincioși, aflată în vizită în această regiune a Turciei prietene, unde populația este de credință musulmană. Iar autoritățile de Stat locale îl întâmpină cu zâmbete, îmbrățișări călduroase, flori și frumoase cuvinte de bun venit. Nu greșim dacă afirmăm că vedem cum se împlinește rugăciunea Sfântului Vasile cel Mare: *"Pomenește, Doamne, pe cârmuitorii, pe care i-ai rânduit să stăpânească pe pământ; încununează-i pe dânșii cu arma adevărului, cu arma bunăvoinței...pune în inimile lor gânduri bune pentru Biserica Ta și pentru tot poporul Tău"* (*Liturghier*, București, 1987, p. 222). Avem aici dovada interesului sincer pe care îl manifestați, Sanctitatea Voastră, pentru cultivarea celor mai bune relații cu conducerea țării al cărei cetățean sunteți, spre binele poporului. Vă călăuziți după învățătura Apostolului neamurilor, dând tuturor cele cu care sunteți dator: *"celui cu darea, dare; celui cu vama, vamă; celui cu teama, teamă; celui cu cinstea, cinste"* și așa, făcând binele, aveți laudă de la stăpânire (Rom. 13, 3, 7).

De aici reiese și importanța slujirii noastre în lumea devenită acum un *"sat planetar"*, în care au dispărut distanțele dintre culturi, civilizații și religii. Cât de actuali sunt Părinții Capadocieni, în frunte cu Sfântul Vasile cel Mare, care a adus cultura din afară ca pe un dar Bisericii lui Dumnezeu, știind să dobândească bogăția înțelepciunii Egiptului, să o dăruiască lui Dumnezeu și să împodobească cu aceasta Biserica cea adevărată! (Sfântul Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, în P.S.B. 29, p. 60-61). În aceste zile ni s-a dat prilejul să trăim valorile umanismului creștin. Aici am arătat încă o dată că lumea poate găsi în Biserică reconcilierea, omenia, pacea și iubirea. Duhul în care împreună petrecem noi în aceste zile, duhul bunei înțelegeri și al dragostei este ceea ce, din nefericire, lipsește mult lumii contemporane, confruntată cu atâtea probleme. Însă, prin Biserică, aceasta se poate convinge că, totuși, este cu putință ca pământul ce a primit blestemul de a rodi spini și pălămidă, locul războaielor și exilului celor condamnați, să se transforme în pământ al binecuvântării, păcii, și bunăvoirii între oameni (Sfântul Grigorie de Nyssa, *Cuvânt la Nașterea lui Hristos*, P.G. 46, 1137C). De la Biserică lumea poate învăța să facă deosebirea între *"împreună-simțirea iubitoare îndreptată spre cel de aceeași fire"* și *"ceea ce se cugetă potrivnic păcii, adică mânia, iuțimea, pizma, pomenirea răului, fățărnicia, și nenorocirea războiului"* (Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre fericiri*, 7, în P.S.B. 29, p. 390).

Perenitatea acestor valori divino-umane a fost verificată în focul istoriei, așa cum se lămurește argintul în foc (Ps. 659). Date de Hristos, *"Cel ce plinește toate în toți"* (Efeseni 1, 23), ele au fost trăite de nenumăratele generații de strămoși ai noștri în cel mai curat spirit ecumenic. Cunoscând bine taina iubirii unora față de ceilalți, ei s-au ajutat și s-au sprijinit unii pe alții în credință și în dragoste. De aceea strămoșii frățiilor voastre au avut legături străvechi cu sfinții din părțile în care astăzi trăiește poporul român. Ei pătrunseseră rostul învățăturii Arhipăs-

torului Cezareei Capadociei, care statornicea rânduiala că *"suntem cu adevărat trup al lui Hristos şi mădulare în parte, dacă păzim pururea armonia cât mai strânselor legături între noi şi unitatea de nezdruncinat a unora cu alţii* (*Constituţiile monahale*, 32, P.G. 31, 1421BC). Purtat de *"dragostea către toţi sfinţii"* (Coloseni 1, 4), Sfântul Vasile cel mare se adresa la anul 373 guvernatorului Sciiei Mici, compatriotul său, povăţuindu-l, între altele, că ar face un lucru bun dacă ar trimite în patrie moaşte de martiri (*Epistola 155*, în P.S.B. 12, p. 342). Desigur, la stăruinţele demnitarului român, *"Biserica lui Dumnezeu, care se află în Goţia"* trimite *"Bisericii lui Dumnezeu, care se află în Capadocia"* moaştele fericitului Sava, *"martir al lui Dumnezeu şi al Mântuitorului nostru Iisus Hristos"*, care *"s-a arătat în lume ca un luminător, urmând sfinţilor şi strălucind în faptele cele bune întru Hristos". "Drept în credinţă, cucernic, gata spre toată ascultarea în dreptate, blând, simplu la cuvânt, dar nu în cunoştinţă, vorbind tuturor în chip paşnic despre adevăr"*, Sfântul Sava a fost înecat în râul Buzău, la 12 aprilie 372. Prin el *"se adevereşte şi acum cu tărie ceea ce s-a spus de fericitul Petru că, în orice neam, cel ce se teme de Dumnezeu şi lucrează dreptatea este primit de El"*(*Martiriul Sfântului Sava Gotul*, în *"Actele Martirice"*, p. 315-321). La primirea odorului sfânt, Sfântul Vasile cel Mare dădea slavă lui Dumnezeu, *"Cel Care a împlinit răspândirea Evangheliei lui Hristos la toate neamurile"* (*Epistola 165*, în P.S.B. 12, p. 358), şi se întreba: *"Ce putere ne-am putea închipui că are cuvântul care ar fi în stare să exprime limpede simţămintele tainice ale inimilor noastre?"* (*Epistola 164*, în P.S.B. 12, p. 356).

Aşadar Capadocia, acest *"Pământ Sfânt"*, cum o numeaţi Sanctitatea Voastră, această ţară care a născut atâţia sfinţi Bisericii Ortodoxe, a deţinut un rol de seamă şi în istoria creştinismului românesc. Urmările binefăcătoare ale Capadociei în viaţa Bisericii Ortodoxe Române se pot constata până astăzi. Monahismul românesc, gândirea teologică, evlavia şi viaţa liturgică a poporului nostru, au crescut ca cedrii Libanului (Ps. 91, 12), lângă izvoarele învăţăturilor dumnezeieşti cuprinse în operele Sfinţilor Părinţi Capadocieni.

Se înţelege cu uşurinţă de ce noi, delegaţia Bisericii Ortodoxe Române, suntem atât de recunoscătoare pentru că ne-am învrednicit să păşim pe urmele marilor noştri învăţători şi ierarhi. Aţi dăruit Bisericii Ortodoxe Române, Sanctitatea Voastră, multe şi frumoase învăţături de neuitat. N-aţi pregetat să veniţi în Ţara noastră să binecuvântaţi credincioşii şi mânăstirile din România. Prin invitarea noastră aici, aţi adăugat încă o perlă la coroana de mare preţ care îmbogăţeşte legăturile dintre Bisericile noastre. Pentru noi, această vizită este un dar mare, dumnezeiesc. Cine ar putea descrie emoţia sfântă pe care am trăit-o intrând în altarele pustnicilor, în catedralele ierarhilor capadocieni şi păşind cu toată evlavia prin locurile unde Sfinţii Părinţi s-au nevoit atât de mult să păstreze credinţa cea dreaptă? Ne-a impresionat în mod deosebit primirea pe care v-au rezervat-o în aceste zile credincioşii, veniţi din diverse părţi ale lumii, şi cuvioasele maici sosite de la sfânta Mânăstire *"Ormilia"* din Grecia. Vă admirăm, Sanctitatea Voastră, pentru grija pe care o purtaţi acestor biserici – vestigii roditoare, şi Vă mulţumim din suflet pentru bunătatea cu care aţi dăruit spre folosire Comunităţii româneşti din Istanbul biserica *Sfintei Paraschiva*. Trecutul, prezentul şi viitorul bisericilor sub

aspectul lor de lăcaşuri pentru închinare şi comunităţi de credincioşi constituie grija de căpătâi a Sanctităţii Voastre. De aceea, stăruind împreună în nădejde, dragoste şi rugăciune, Vă urăm să Vă dăruiască Dumnezeu cât mai multă putere ca să duceţi mai departe lucrarea binecuvântată pe care o săvârşiţi. Fie ca Domnul *"să primească jertfa cea de seară, ridicarea mâinilor noastre, să ne înveadnicească şi măsura nopţii fără prihană a o petrece"* (*Rugăciunea Marelui Vasile la Pavecernita Mare*, în *"Ceaslov"*, Bucureşti, 1970, p. 151), *"să pomenească sfânta Sa sobornicească şi apostolească Biserică cea de la o margine până la cealaltă a lumii şi să întărească sfânt lăcaşul acesta până la sfârşitul veacului"* (*Liturghier*, ed. cit., pp. 221-222).

Seara, membrii delegaţiilor au revenit la Sinasos.

Vineri, 21 mai. De dimineaţă, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a acordat interviu unor televiziuni din Grecia. Răspunzând întrebărilor puse de reporteri, Prea Fericirea Sa a prezentat relaţiile frăţeşti dintre Biserica Ortodoxă Română şi Patriarhia Ecumenică şi a dat expresie alesei bucurii pe care o încerca în ţara marilor Părinţi ai Bisericii şi convingerii că în raporturile dintre Biserici va domni întotdeauna dragostea.

La sărbătoarea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena, Sfânta Liturghie a fost oficiată în biserica cu acelaşi nume din localitatea Sinasos.

Încă din antichitate, la Sinasos s-a stabilit o înfloritoare colonie greacă. Până în timpurile moderne localnicii au păstrat puritatea limbii, eleganţa şi bogăţia ei. De aceea, localitatea a primit şi numele *"Atena Orientului"*. Au funcţionat aici şcoli renumite în toată Asia Mică. În centru, un edificiu, personificat de ctitorii săi, îşi dezvăluia identitatea: *"Sunt biserica Marilor Împăraţi binecredincioşi Constantin şi Elena , şi... prin osteneala şi cu cheltuiala credincioşilor din Sinasos, am fost ridicată din temelii în anul 1725, şi am fost refăcută în anul 1850"*. Intrarea din pridvor era ornamentată cu sculpturi în piatră reprezentând vita de vie cu rod îmbelşugat. Astfel, cei care treceau pragul bisericii erau învăţaţi că sufletul, via Mirului din ceruri, rodeşte mugur bogat înflorit, dacă este înrădăcinat în cugetarea adâncă, adăpat, şi susţinut în creştere de dumnezeieştile învăţături (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 29, p. 157) şi de tainele Sfintei Biserici.

Sfânta Liturghie a fost săvârşită de către Sanctitatea Sa BARTOLOMEU, împreună cu Î.P.S. Mitropolit Apostolos, Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu, P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul, P.Cuv. Arhim. Bartholomeu Samaras şi P.C.Arhid. Ştefan Dinidis şi Costin Spiridon. La slujbă, au luat parte, alături de pelerini, şi reprezentanţi ai autorităţilor turceşti locale, care au contribuit la amenajarea spaţiului bisericii pentru săvârşirea Sfintei Liturghii.

După Sfânta Evanghelie, Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului a impresionat în chip deosebit pe cei prezenţi prin cuvântul său de învăţătură, cu privire la cinstirea unui sfânt – Constantin cel Mare – care n-a avut o viaţă de sfânt, în sensul în care suntem obişnuiţi să înţelegem starea de sfinţenie a unui creştin. Arătând motivaţiile istorice pentru care împăratul Constantin cel Mare s-a comportat aidoma celorlalţi împăraţi păgâni, până aproape de ceasul morţii, Î.P.S. Sa a explicat celor prezenţi că i se cuvine totuşi o cinstire deosebită, întrucât a fost un instrument al proniei dumnezeieşti, iar această chemare a fost bine înţeleasă de Sfântul Constantin după descoperirea semnului crucii pe cer, chemare pe care şi-a asumat-o în totalitate, făcând mult bine Bisericii.

In după-amiaza aceleiaşi zile, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU şi Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoţiţi de Î.P.S. Mitropolit Apostolos şi P.S. Episcop Ciprian, au făcut o vizită de curtoazie caimacamului din Procopion (Urgüp), localitate în care a trăit Sfântul Ioan Rusul (ale cărui sfinte moaşte se află în Noul Procopion din Insula Evia-Grecia), precum şi D-lui prefect Alaattin Turhan din Neapolis (Nevşehir). Primirea oaspeţilor de către cei doi reprezentanţi ai autorităţilor guvernamentale a fost deosebit de călduroasă, marcată şi printr-un schimb de daruri, ceea ce demonstrează încă o dată deschiderea şi înţelegerea manifestată de musulmani faţă de creştini.

După aceea, a fost vizitată biserica *"Sfântul Vasile"*, situată la intrarea în Sinasos. Săpată în rocă, deasupra unei prăpăstii, această biserică rupestră datează din aceeaşi perioadă cu bisericile mici din masivul calcaros de la Basarabi-Dobrogea. Este de la sine înţeles că cele două locaşuri de închinare aveau în comun nu numai stilul arhitectonic, dar şi concepţia şi stilul de viaţă monahală le erau comune. În continuare, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU, Patriarhul Ecumenic, şi Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST au participat la ceremonia de deschidere a parcului pentru copiii din Sinasos. În cadrul acesteia, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a avut onoarea să taie panglica de inaugurare. Cântecele şi jocurile populare tradiţionale prezentate de copii la spectacolul inaugural, conţineau multe elemente melodice şi coregrafice specifice culturii populare greceşti. Semnificaţia acestui fapt a fost că potenţialul cultural tradiţional poate fi valorificat de generaţiile tinere, fără prejudecăţile şi tarele trecutului, în direcţia apropierii dintre cele două popoare.

Seara, după cina festivă oferită de prefectul de Neapolis în onoarea oaspeţilor, la un restaurant tradiţional turcesc din localitatea Sinasos, Sanctitatea Sa şi Prea Fericitul Părinte Patriarh, împreună cu ceilalţi însoţitori, au participat la un festival organizat de primărie în piaţa centrală a oraşului, prilej cu care Prea Fericitul TEOCTIST a primit, în semn de omagiu, un tablou reprezentând frumuseţile naturale specifice regiunii.

Sâmbătă, 22 mai, membrii celor două delegaţii, părăsind localitatea Sinasos, s-au îndreptat spre aeroportul Kayseri cu destinaţia Istanbul.

La jumătatea distanţei dintre Sinasos şi aeroport, în partea de nord a oraşului Incesu (Sadakora – în perioada bizantină) se presupune că a existat satul Dakora, unde, la data cuprinsă în intervalul dintre anii 330-335, s-a născut Ennomie de Cyzic neoarianul cu *"noi descoperiri divine"*. Patria lui a fost un sat din ţinutul capadocienilor, numit Dakora, aflat în regiunea Cezareii, spre muntele Argaios – consemnează Sozomen (P.G., t. 67, p. 1464). În a doua jumătate a secolului al IV-lea, Dakora era cunoscută sub denumirea *"Oltiseris"* (Sfântul Grigorie de Nyssa, P.G., t. 45, p. 259). Filostorgiu relatează că Ennomius din Dakora a fost exilat la Halmiris, *"aşezare din Moesia Europei, aflată în regiunea Istrului. Dar, înghe̦tând apele Istrului, barbarii au luat cetatea Halmiris, iar Ennomisus a fost trimis departe, în Cezareea Capadociei"* (P.G., t. 65, p. 585, 588).

În drum spre aeroport, s-a mai făcut un popas în localitatea Endruluk (Androniki), unde s-a vizitat biserica Sfântul Andronic. Pisania redactată în karaman lidică atestă data sfinţirii: 8 septembrie 1835. Înveşmântat în culori şterse de in-

temperiile vremii, de indiferența, ostilitatea și fanatismul oamenilor, Sfântul Andronik mai găsea puteri să adreseze un bun venit. Cu greu I se poate descifra numele! În locașul impunător chiar în starea de ruină, pe absida stângă din naos, Prea Curata mijlocește cu rugăciunile ei.

În curtea bisericii se simțea adierea mângâietoare a aerului curat de munte. Doar ne aflam la picioarele Munților Argaios, loc sacru pentru capadocieni dinainte de Hristos. În Omilia a XVIII-a, Sfântul Vasile cel Mare făcea aluzie la acești Munți, numindu-i: *"învecinați Cezareii Capadociei cu piscuri ce trec dincolo de nori și se înalță mult în văzduh"* (P.S.B., vol. 17, p. 525). În perioada creștină se puteau întâlni biserici, mânăstiri și schituri până pe culmile care întrec cu aproape 1.500 de metri cele mai înalte vârfuri din Munții Făgăraș. În dorul după cunoașterea Celui Prea Înalt, monahi și monahii, ale căror nume le știe numai Domnul, și-au împrospătat puterile sufletești și elanul duhovnicesc ațintindu-și privirile spre Argaios. Astfel, realizau mai bine, din pilda firii că *"munte înalt, pieptiș și greu de urcat este cunoașterea lui Dumnezeu"* (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B. vol. 29, p. 71). În Argaios a sihăstrit Sfântul Vlasie, ajuns episcop al Sevastei din Armenia și înălțat pe culmile muceniciei în timpul persecuției lui Liciniu (308-313).

Tot acolo *"nu departe de Cezareea"* exista Macellum, *"sat împărătesc cu palat măreț, pe măsura numelui, băi, grădini și izvoare pururea curgătoare"*(Sozomeu, P.G., t. 67, p. 1213). În palatul de la Macellum s-a pregătit și a învățat Scripturile cel ce avea să fie Iulian Apostatul (361-363) – (Sfântul Grigorie Teologul, P.G., t. 35, p. 549). Nu este exclus ca, tot în această zonă să se fi situat și băile termale de la Xanxapides, unde, slăbit de boală, a venit pentru tratament și Sfântul Vasile cel Mare (P.S.B., vol. 12, p. 322). În scrisorile 125 și 126 către Olymanius, Sfântul Grigore Teologul vorbește și despre existența unei mănăstiri la acele băi. Datorită agravării suferinței, doctorii îi recomandaseră să facă balneoterapie la Xanxapides (P.G., t. 37, p. 217, 210).

Mulțumită celor câțiva pași făcuți pe străzile din Endurluk, pelerinii au posibilitatea să se bucure de vederea impunătoare a Muntelui Didymos aflat la numai câțiva kilometri. Pe vârful lui, în secolul al IX-lea, Leon Filosoful și Matematicianul a instalat prima stație din sistemul complex de anunțare rapidă, prin semnale luminoase, până la Constantinopol, a trecerii invadatorilor arabi prin Portile Ciliciei. Invenția epocală a Matematicianului a avut la origine dragostea de patrie insuflată și de Sfântul Vasile cel Mare, care suferea cumplit când patria se găsea în suferință. Profesorului de retorică Martinian i se destăinuia astfel: *"Patria mea întristată mă face să fiu alături de ea în necazurile ei. Căci, nu cred, prea bunule, că nu știi cât a avut ea de suferit: ca pe un nou Penteu, regele Tebei, preotesele lui Bachus sau diavolii înșiși au sfâșiat-o în bucăți"*. El considera că nici una dintre calitățile care înalță caracterul nu este atât de deosebită ca iubirea pe care o are cineva față de patrie (cf. P.S.B., vol. 12, p. 247, 249).

Exista pe muntele Didymos și vestita biserică a Maicii Domnului. Acolo s-a dus în pelerinaj Sfântul Vasile cel Mare cu tot clerul și poporul din Cezareea. Fremătau codri de pașii lor, dar fremăta și muntele întreg de rugăciunile pe care le-au înălțat cu post, trei zile, ca să fie izbăviți de persecuția Apostatului. Acolo, Prea

Curata le-a trimis în ajutor pe Sfântul Mercurie şi a descoperit Sfântului Vasile cel Mare taina Hexaimeronului (P.G., t. 29, p. CCCIV-CCCV).

După decolarea avionului de pe aeroportul din Kayseri, munţii Argaios, cu frunţile înzăpezite şi strălucind taboric în lumina soarelui, şi-au luat rămas bun de la pelerinii aflaţi acum mai sus decât crestele lor.

Capadocia văzută din avion îmbia la reflexie asupra sensului legăturilor Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica din Cezareea. Pe fondul gândurilor şi impresiilor lăsate de experienţa unică trăită în ultimele zile, în minte a venit actul lui *"Sofronie, cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Constantinopolului, Noua Romă şi Patriarh Ecumenic"*, emis *"în anul Mântuirii una mie şapte sute şaptezeci şi şase, în luna lui octomvrie, în zece zile, Indictionul al X-lea"*. În viziunea emitentului, titlul de Locţiitor al Cezareii Capadociei presupunea şi un drept sau *"privilegiu"* şi era acordat pe baza unui motiv foarte bine întemeiat eclesiologic: Mitropolia Ungrovlahiei devenise foarte importantă şi dovedise, prin fapte, capacitatea de a deţine un rol însemnat în lumea ortodoxă. Hotărârea de a-i acorda acest titlu a fost luată *"în Duhul Sfânt"*, iar actul are şi caracter sinodal, nu numai patriarhal. Nu fără importanţă este faptul că acordarea titlului şi dreptului de *"Locţiitor al Cezareii Capadociei"* privea şi pe toţi *"câţi vor urma în scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei... întru tot veacul"* (Ghenadie Craioveanu, *"Condica Sfântă a Mitropoliei Ungrovlahiei"*, Bucureşti, 1886, p. 183-187).

Vizita în Capadocia a reîmprospătat sentimentul că acest titlu constituie o cinste deosebită: este o cinste atât pentru Biserica Ortodoxă Română, cât şi pentru Patriarhia Ecumenică. Chiar mai mult, menţinerea lui înseamnă respectarea unor principii eclesiologice şi este o datorie în faţa istoriei.

În altă ordine de idei, pelerinajul pe urmele Sfinţilor Părinţi capadocieni a însemnat în primul rând o călătorie în cuget pe meridianele gândirii lor şi pe coordonatele geografice şi spirituale ale vieţii lor. Trăsătura definitorie a activităţii şi personalităţilor lor a fost aceea *"Părinţi"* ai Bisericii. De altfel, apelativul *"Părinţi"* a fost considerat ca fiind cel mai potrivit pentru a defini rolul lor în viaţa credincioşilor din totdeauna. Când nici nu se sfârşise bine pelerinajul din Capadocia, în milostivirea Sa, Dumnezeu a arătat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist prilej binecuvântat de a da mărturie vie despre felul în care urmează pilda strălucită lăsată de marii sfinţi capadocieni, referitor la grija pastorală părintească pentru sufletele credincioşilor încredinţate spre arhipăstorire. În opera sa de maturitate *"Viaţa lui Moise"*, Sfântul Grigorie, păstorul nyssenilor, se destăinuie astfel: *"Noi, cei rânduiţi ca părinţi ai atâtor suflete, socotim că la această vârstă a părului de argint ni se cade să răspundem cererii unei tinereţi înţelepte"* (P.S.B., vol. 29, p. 21). În ultimii ani, în Constantinopol s-au stabilit foarte mulţi români, în marea lor majoritate tineri. Buni fii ai Bisericii străbune, în mediul religios radical diferit de cel de acasă, ei simt tot mai mult nevoia acută de asistenţă spirituală. Pentru a veni în întâmpinarea acestei cerinţe şi *"cereri a unei tinereţi înţelepte"*, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist le-a trimis preot şi a obţinut de la Patriarhia Ecumenică o biserică pentru Comunitatea românească din Istanbul. Primirea spre folosinţă a acestui sfânt lăcaş de închinare urma să aibă loc în a doua parte a vizitei Prea Fericirii Sale în Turcia. De aceea, această fază a vizitei se va

înscrie în iconomia ei ca o urmare firească a pelerinajului din Capadocia şi, totodată, ca o probă convingătoare a modului în care Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST calcă pe urmele Sfinților Părinți capadocieni în ceea ce priveşte grija părintească pentru toți păstoriții, oriunde în lume s-ar afla aceştia.

În jurul orelor 12.30 – aeronava Turkish a aterizat pe aeroportul Kemal Atatiirk; aici, oaspeții au fost întâmpinați de oficiali români: Dl. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii şi Cultelor, Dl. Constantin Grigore, Ambasadorul României în Turcia, dl. Radu Safta, Consulul General al României la Istanbul, Dl. Mircea Neață, Consulul României la Izmir, P.C. Pr. Silviu State, precum şi de reprezentanții Patriarhiei Ecumenice. A urmat un prânz festiv oferit oaspeților de către un prieten al Sanctității Sale, Dl. Bayti Guler, un tătar foarte amabil, născut în localitatea Turtucaia din Dobrogea, aflată cândva pe teritoriul României.

După amiază, Sanctitatea Sa a oferit delegației române o croazieră cu vaporul *"Hatki"* pe Bosfor, de unde, în apusul soarelui, aceştia au putut admira splendorile Istanbulului de pe cele două continente, între care silueta Bisericii *"Sfânta Sofia"* se distingea într-un mod cu totul aparte, aducând aminte vizitatorilor de măreția de odinioară a Imperiului Bizantin şi slava Bisericii Ortodoxe.

Numai din depărtare, de pe apele Bosforului, se puteau sesiza nuanțele teologice ale arhitecturii catedralei Ortodoxiei ecumenice. Prin deschidere mare, nefiresc de mare, a Pantocratorului, printr-un efort supraomenesc, Sfânta Sofia vrea să cuprindă sub aripile ei întreaga lume! Sau, mai bine zis, aici, unde distanța de la cer la pământ tindea să dispară, întreaga lume încerca să intre sub ocrotirea ei, să se înalțe la Cel ce este Pantocratorul tuturor.

Se intuia cu uşurință că mărimile şi valorile spirituale ale Sfintei Sofii sunt invers proporționale față de cele ale fleşurilor stilului gotic. Apropiere de Dumnezeu şi pogorâre a cerului pe pământ pe de o parte, şi depărtare (care duce la îndepărtare) de Dumnezeu, pe de altă parte. Mesajul uneia dintre cele mai mari minuni ale spiritului era limpede: *"Emanuel – Cu noi este Dumnezeu!"* (Mt. 1, 23). Chiar dacă părea *"înfiptă în sulițe, ca o pasăre de foc, răstignită pe crucea Bosforului, junghiată, zdrobită, lovită, ofensată, rănită, dezgolită, robită, jupuită, despodobită şi flagelată"*, Sfânta Sofia rămânea expresie hotărâtă a demnității, izvor de speranță şi bucurie, spațiu purtător de cele mai înalte idealuri, întrupare a măreției vulturului romanității, simfonie a armoniilor, bijuterie a geniului arhitectonic înduhovnicit, revelație şi mister, dovadă de netăgăduit că *"umbra Legii a trecut şi harul a venit!"*

Duminică, 23 Mai, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU şi Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, dimpreună cu Î.P.S. Ghenadie, Mitropolit de Sasima, Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul, P. Cuv. Arhim. Athenagoras, P.C. pr. Silviu State şi patru diaconi, români şi greci, au oficiat Sfânta Liturghie în Biserica *"Sfânta Muceniță Parascheva-Pikridion"*, din apropierea golfului Cornul de Aur.

Biserica Sfânta Parascheva-Pikridion a avut legături deosebite cu românii.

Una dintre pisaniile bisericii – cea mai veche – consemnează că în anul 1692, Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1688-1714) a rectitorit biserica.

El este pomenit de către arhiereu la apolisul litaniei cu sfintele moaşte ale Sfintei Parascheva.

La începutul secolului al XIX-lea, Manuil Ghedeon, personalitate marcantă a istoriografiei moderne greceşti, făcea următoarele constatări, în urma efectuării unor cercetări *"in sito"*: În curtea bisericii Sfintei Parascheva au fost înmormântaţi voievozi, patriarhi şi arhierei; iar la Sfânta Proscomidie preoţii pomeneau – după un pomelnic mai vechi al bisericii – *"pe cei întru fericită adormire Atanasie, Dositei, Hrisant, Meletie, Efrem şi Partenie, pururea pomeniţi patriarhi – pe Gavriil, Teoclit, Grigorie, Iacov, Dionisie, Neofit, Calinic, Ieremia, Teofil, Gherasim, Calinic şi Dionisie, arhiereii – pe Nicolae voievod, Grigorie voievod şi Nicolae"*. Probabil, toţi aceştia au fost îngropaţi aici (...). Aici erau şi mormintele familiei Lahovari şi, pe la începutul veacului al XVII-lea, mormântul lui Radu, voievod al Vlahiei (*"Engrafa litha kai keramix"*, Constantinopol, 1893, p. 137-138).

Într-o lucrare ulterioară, Manuil Ghedeon face precizarea că este posibil ca domnitorii amintiţi să fi fost binefăcători ai bisericii şi că Radu voievod a fost înmormântat în anul 1612 (*"Eortologion konstantinoupolitou proskynitou"*, Constantinopol, 1904, p. 255).

Dacă patriarhii pot fi identificaţi relativ uşor, fiind vorba de Dositei al II-lea (1669-1707), Hrisant (1707-1731), Meletie (1731-1737) şi Atanasie al II-lea (1827-1845), mai dificil este să se stabilească cine au fost voievozii Nicolae, Grigorie şi Radu *"al Vlahiei"* şi acel Nicolae, pomenit alături de ei. Nu ne permitem să facem afirmaţii neverificate. Este necesar un studiu special. Important este faptul că trei voievozi români au avut legături cu biserica Sfântul Parascheva pe care au ajutat-o, şi poate toţi îşi dorm somnul de veci în cimitirul din Pera.

Lângă Manuil Ioan Cariofil († 1688), Alexandru Mavrocordat († 1709), Meletie al Atenei († 1714), Avraam Petrovici, prim-ministru al Serbiei († 1791), aici a fost înmormântat şi mitropolitul Calinic al Amasiei († 1866). Pe piatra tombală s-a însemnat că a îmbrăcat mantia arhierească pentru prima dată ca arhiereu al Drystei şi Proilaviei, apoi a împodobit pentru mai mult timp scaunul Didymotihului din Tracia, iar a treia oară I s-a încredinţat poporul credincios al Amasiei. El a fost primul mitropolit al mitropoliei Silistrei şi Proilaviei (Brăila). Înfiinţată în anul 1813, mitropolia a avut reşedinţa la Brăila. A păstorit acolo până în anul 1821.

Sfântul locaş a fost construit în stil bazilical cu trei nave delimitate prin două rânduri de coloane. Plafonul este plat. Tâmpla aurită a fost decorată cu elemente florale bogate. Icoanele aparţin sec. XVII-XIX. Biserica a devenit foarte cunoscută în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, datorită moaştelor Sfintei Arghiri, neomartiră, aproape contemporană cu Sfântul Constantin Voievod. Se păstrează în stare foarte bună mormântul în care cinstitul ei trup a fost aşezat, la 5 aprilie 1721. Toţi românii care au venit la biserică s-au simţit chemaţi şi de Sfânta Arghiri. Comunitatea românească de la Sfânta Paraschiva trăia comuniunea cu tot ce avea mai de preţ sfântul locaş. De aceea, s-a simţit nevoia de a arunca o privire peste piatra mormântului Sfintei Arghiri. Încadrat de frumoase motive florale, inscripţia gravată deasupra a doi cedri – simbol al înălţării şi al vieţii – istorisea în versuri simple, dar mişcătoare, *"la 30 aprilie, pomenirea Sfintei neomartire Arghiri"* ale cărei sfinte moaşte au fost mutate în anul 1725.

Fiică a lui Gheorghe şi Suzana, părinţi binecredincioşi, s-a născut în Prusa şi a fost botezată ortodox. Pe când îşi ducea viaţa alături de soţul ei bun şi brav, în turma creştină a năvălit lupul turbat şi flămând. Dar, îndată, cu credinţa ei puternică, i s-a împotrivit şi de aceea a fost aruncată în temniţă vreme de 16 ani. Osândită, sărmana, să moară în temniţă, cu lacrimi în ochi s-a învrednicit să primească Sfânta Împărtăşanie într-un bob de strugure. De la Cel Care dă toată darea cea bună a primit ca răsplată să apere fecioarele de toată ispita şi păcatul, iar acum se bucură veşnic în cămara Domnului, Arghiri, noua muceniţă, mândria celor din Pikridion.

La slujba Sfintei Liturghii, alături de mulţimea credincioşilor români şi greci, au luat parte oficialităţile române menţionate mai sus, ambasadorii Greciei, Rusiei, Ucrainei, Franţei, Belgiei şi Elveţiei, Eminenţa Sa Edmond Farhat, Nunţiul Apostolic de la Ankara, precum şi reprezentanţi ai autorităţilor turceşti locale. Răspunsurile la strană au fost asigurate de grupul coral *"Harisma"* din cadrul Arhiepiscopiei Tomisului, venit special pentru acest eveniment.

Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU a ţinut următorul cuvânt:

"Cu multă bucurie ne întâlnim astăzi, în acest sfânt lăcaş, cu prilejul săvârşirii primei Sfinte Liturghii de la încreştinarea lui de către Patriarhia Ecumenică, spre folosinţă (în scopuri liturgice) de către comunitatea românească ortodoxă din Constantinopol, pe care o înconjurăm cu toată dragostea noastră părintească.

Noi, creştinii ortodocşi, suntem strâns uniţi prin legătură profundă şi nezdruncinată a unităţii de credinţă şi a păcii. Trăim sentimentul de frăţietate în Hristos şi de aceea, deseori, vorbim despre unul şi acelaşi Neam de nedespărţit al Creştinilor Ortodocşi, indiferent de originea lor etnică.

Acest sentiment al nostru, de frăţietate, care ne şi face un singur neam, se întemeiază pe adevărul că toţi ne-am născut în Hristos, din apă şi din Duhul Sfânt şi am devenit fraţi ai Lui şi, prin urmare, fraţi între noi. Această frăţietate nu reprezintă doar o simplă caracterizare teoretică, ci o stare autentică, diferită de starea în care ne aflam înainte de Botez. Pentru cei care au o vedere clară asupra lucrurilor, acest sentiment este o realitate estetică, în timp ce pentru noi ceilalţi este o puternică încredinţare venită din inimile noastre. Cu cât este mai jertfelnică (dezinteresată) comuniunea noastră cu fraţii noştri întru Hristos, cu atât mai aproape sunt inimile noastre de inimile lor.

Patriarhia Ecumenică este legată, în mod firesc, de toţi ortodocşii din lume, prin legăturile trainice ale dragostei părinteşti şi ale slujirii acestora, aşa cum rânduise Sfintele canoane şi tradiţiile Bisericii Ortodoxe. Dar, în chip cu totul special, ea este unită cu poporul ortodox român prin legături numeroase de prietenie, care s-au stabilit de-a lungul istoriei.

Evenimentele istorice care ne unesc de aproape două mii de ani sunt foarte multe.

Potrivit tradiţiei, Sfântul Apostol Andrei a predicat Evanghelia atât în micul oraş Bizanţ de atunci, numit apoi Noua Romă, cunoscut ca cetate a Sfântului Constantin, cât şi pe tărâmurile româneşti ale Mării Negre.

Mulţi ortodocşi originari din Constantinopol au fost chemaţi de-a lungul vremii să-şi ofere cunoştinţele şi să slujească Biserica Ortodoxă din România.

Pe de altă parte, mulți voievozi din România au sărit în ajutorul mult încercatei Biserici din Constantinopol și din alte regiuni, atunci când aceasta s-a aflat la mare nevoie. Multe sfinte mănăstiri, mai ales cele din Sfântul Munte, găzduiesc monahi din România și mulți sfinți din Marea Biserică a lui Hristos sunt cinstiți în România, după cum și cei din România sunt cinstiți în Biserica noastră. Comunicarea dintre creștinii Bisericilor noastre este destul de frecventă și sfinții noștri mai noi, de aici și din România, unesc și mai strâns popoarele noastre. Destul de multe cărți s-au tradus din limba greacă în limba română și viceversa, confirmându-se astfel că trăirea ortodoxă este aceeași la ambele popoare. Încă și Sfânta Parascheva din Epivata – Traciei, ale cărei sfinte moaște sunt un dar al Patriarhiei Ecumenice, făcut poporului român, reprezintă o foarte puternică mijlocitoare către Dumnezeu pentru noi toți.

O pecetluire a relațiilor foarte bune dintre Bisericile noastre o constituie și actul săvârșit astăzi, în mod solemn, prin care Patriarhia Ecumenică încredințează acest sfânt lăcaș comunității ortodoxe românești din Constantinopol, pentru ca să aducă lui Dumnezeu închinare în limba ei maternă.

Conform acordului frățesc încheiat, Sfânta Biserică rămâne în continuare în proprietatea Patriarhiei Ecumenice, comunității românești din Constantinopol acordându-i-se doar dreptul de a o folosi în scopuri liturgice, pentru care aceasta își asumă răspunderea de a o întreține, desigur, fără a împiedica în vreun fel folosirea ei, în anumite zile, și de către creștinii ortodocși greci. În acest fel, se întăresc și mai mult legăturile dintre creștinii celor două comunități – românească și greacă – din vreme ce se vor închina Domnului nostru Iisus Hristos în același loc și vor conlucra pașnic și frățește în diferite domenii de activitate.

Cultura deosebită a poporului român, respectul și dragostea lui față de marea Biserică a lui Hristos, precum și virtuțile sale duhovnicești reprezintă o garanție sigură că relațiile de conlucrare se vor desfășura în mod autentic creștinesc și că încredințarea spre folosință a Sfântului lăcaș în condițiile amintite mai sus constituie încă o verigă de legătură între Bisericile noastre, în duhul dragostei și al sprijinului reciproc, așa cum se cuvine să se comporte adevărații frați în Hristos.

Fie ca pilda unei astfel de conlucrări în pace să devină un model de soluționare și a altor cazuri asemănătoare, care, din nefericire, dezbină pe creștinii ortodocși din diferite regiuni ale lumii.

La unitate și conlucrare ne îndeamnă și cei 318 Sfinți Părinți care s-au adunat la primul Sinod Ecumenic de la Niceea și pe care îi prăznuim astăzi. Ei au propovăduit unitatea de credință a Bisericii, având ca pildă pe Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, Care S-a rugat fierbinte Tatălui ceresc *"ca toți să fie una"*, adică cei ce cred în El, noi, creștinii – să fim una în Hristos, după cum am auzit și în pericopa Evanghelică citită cu puțin timp înainte. Toate acestea ne îndreaptă atenția spre însemnătatea foarte mare pe care unitatea o are în viața creștinului credincios și a Bisericii.

Importanța acestei unități este subliniată și de către Sfântul Ioan Gură de Aur prin cuvintele *"nici Sângele Mântuitorului nu poate să spele păcatul sfâșierii Bisericii"*, sau cuvintele *"a dezbina Biserica este mult mai grav chiar decât erezia"*. De aceea, Patriarhia Ecumenică, având menirea de a veghea la păstrarea unității

întregii Biserici, se implică în toate acele situații în care aceasta este amenințată sau în care s-a știrbit deja, încercând să restabilească unitatea Bisericii prin mijloacele cele mai potrivite, chiar și prin măsuri care dau impresia unei oficializări a distanțării dintre anumite Biserici. Aceste măsuri urmăresc de fapt restabilirea unității, deoarece, atrăgând atenția asupra consecințelor la care se poate ajunge, conștientizează gravitatea dezbinării și caută să o prevină. Nu este vorba nici despre motivații jurisdicționale – așa cum se spune uneori – ci ele sunt de natură duhovnicească, izvorâte din purtarea de grijă și dragoste frățească, deoarece urmăresc – și adeseori chiar realizează – stoparea procesului dezbinării, precum și apropierea celor implicați în acest proces, așa cum ne învață Domnul în rugăciunea Sa pentru unitate, pe care am ascultat-o la Sfânta Liturghie, la ectenia păcii, când ne rugăm *"pentru unirea tuturor în Hristos"*.

Dorința noastră este să nu existe situații de îndepărtare a creștinilor, unii de ceilalți, ci toți să fie o pildă admirabilă de unitate și conlucrare. De aceea, dăm expresie bucuriei profunde și mulțumirii noastre pentru această reușită - și anume cedarea dreptului de folosință a acestui sfânt lăcaș, fraților români din Constantinopol, ca o dovadă a iubirii și unității dintre creștinii ortodocși.

Cu această urare și mare nădejde, predăm această biserică fraților noștri români ortodocși din Constantinopol, constituiți în parohia românească, aflată sub oblăduirea canonică a Patriarhiei Ecumenice, ca să o folosească - uneori, dimpreună cu credincioșii greci de aici – pentru Sfânta Liturghie și celelalte slujbe religioase și dorim fraților noștri ca Dumnezeu să reverse asupra lor binecuvântarea și darurile Sale cele bogate.

Mulțumim Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul României, prea iubit și prea cinstit frate și împreună liturghisitor în Hristos, precum și Excelenței Sale, Domnului Ministru al Culturii și Cultelor, Răzvan Theodorescu din România, pentru faptul că au venit în orașul nostru ca, prin prezența lor, să cinstească acest eveniment deosebit de însemnat și anume încredințarea bisericii Sfânta Parascheva comunității românești de aici, oficializată prin coliturghisirea noastră de astăzi. Acest eveniment adevereşte încă o dată unitatea, dragostea, conlucrarea și într-ajutorarea dintre creștinii și Bisericile noastre Ortodoxe. Bucuria, emoția și veselia noastră duhovnicească în acest moment sunt mari și de negrăit.

Ne rugăm Bunului Dumnezeu să reverse harul și mila Sa cea bogată asupra fraților și fiilor noștri duhovnicești, originari din România, care se vor ruga de acum înainte în această Sfântă Biserică".

Cu *"mărinimia sufletului, simțămintele alese, blândețea purtării, experiența vieții, judecata pătrunzătoare, temeinicia gândirii, voioșia măsurată și puterea cuvântului"* (Sfântul Vasile cel Mare, P.S.B., vol. 12, p. 232), Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST trăia adânc bucuria pe care Sfântul Grigorie Teologul îl îndemna pe tatăl său, Grigorie cel Bătrân, să o simtă zicându-i în biserica din Nazianz: *"Ridică împrejur ochii tăi și vezi"* (Is. 664) *pe fiii tăi adunați la un loc, așa cum ți-ai dorit!... Iată toți au venit la tine, au aflat odihnă sub aripile tale, și împrejurul aceluiași jertfelnic stau. S-au bucurat când au venit și se vor întrista plecând de lângă tine! Bucură-te și cu mare veselie veselește-te, tu părinte prea iubitor de fii, pentru că te împodobești cu ei așa cum mireasa se îmbracă întru podoabă! Spune-ne:*

<<Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu!>> (P.G., t. 35, p. 349). Cu aceste simțăminte Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a spus:

"Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Domnule Ambasador al Federației Ruse,
Domnilor Consuli și reprezentanți ai misiunilor diplomatice,
Excelența Voastră, Domnule Academician Ministru al Culturii și Cultelor,
Iubiți frați și surori în Domnul, români binecredincioși ai Sfintei noastre Biserici,

Suntem copleșiți de *„bucuria întru Duhul Sfânt"* (Rom. 14, 16) pe care am trăit-o astăzi, cu toții, de la copii până la vârstnici. Este bucuria izvorâtă de împreuna noastră slujire a Sfintei Liturghii în această sfântă biserică, oferită cu dragoste părintească de Sanctitatea Voastră parohiei românești din această metropolă, unde se află și reședința Sanctității Voastre ca Patriarh Ecumenic, trăind împreună, credincioșii și ierarhii sfintelor noastre Biserici, adevărate clipe de revărsare a darurilor Sfântului Duh. Dând glas acestor simțăminte, rostim împreună cu psalmistul: *„Lăudați pe Domnul întru sfinții Lui, lăudați-L pe El întru tăria puterii Lui!... Toată suflarea să laude pe Domnul"* (Ps. 150, 1, 6). Pentru mine, ca păstor duhovnicesc al acestor buni credincioși români, care în vâltoarea vieții lor zbuciumată zilnic atât economico-material, cât mai ales sufletește, regăsindu-se astfel sub Acoperământul și pacea acestui sfânt locaș, bucuria de astăzi rămâne întipărită pe vecie în inima mea, deoarece, din felul în care le-ați aprobat cererea lor și a noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, încoronând bunăvoința arătată lor și nouă prin sfânta și dumnezeiasca Liturghie de astăzi, ați împlinit astfel cuvântul Sfântului Apostol Pavel adresat filipenilor: *„Faceți-mi bucuria deplină, ca să gândiți la fel, având aceeași iubire, aceleași simțiri, aceeași cugetare!"* (Filip. 2, 2).

Și, într-adevăr, aici ne-am simțit ca acasă! Zic acest lucru pentru că, așa cum ați spus, Sanctitatea Voastră, la cinstitul Scaun Ecumenic, creștinii ortodocși (fie ierarhi, fie preoți, fie credincioși) sunt la ei acasă, pentru că respiră atmosfera duhovnicească a unității de credință, a chemării la o singură nădejde a dragostei frățești. Toți percepem Constantinopolul ca pe un oraș al unității noastre străvechi. Unul din marii Sfinți ai Bisericii, care nu a precupețit nici un sacrificiu pentru realizarea unității, Sfântul GrigorieTeologul, păstor al turmei cuvântătoare a lui Hristos în aceste locuri, spre sfârșitul veacului al IV-lea, spunea că această cetate era *„ochiul lumii"* în care se întâlneau Răsăritul și Apusul [9], așa cum pământul și marea purtau aici un tainic dialog[10] al unității. Tot la unitate s-a referit și Sfânta Evanghelie de astăzi. Cuprinsul ei este redat în mare parte, prin cuvintele rugăciunii Mântuitorului *„Părinte Sfinte, întru numele Tău păzește-i pe cei pe care Mi i-ai dat, ca ei să fie una așa cum suntem Noi"* (Ioan 17, 11). Sfântul Grigorie de Nyssa consideră că în unitate sunt cuprinse toate darurile primite de la Dumnezeu. De aceea, toți trebuie să fim un trup și un duh, prin nădejdea la care am fost chemați, și să ne simțim strâns legați între noi prin unitatea Duhului Sfânt în legătura păcii[11].

9. *Cuvântarea a XLII-a*, P.G. 36, 469 C
10. *Cuvântarea a XXXIII-a*, P.G. 36, col. 224 A
11. Omilia a XV-a la *"Cântarea Cântărilor"*, în P.G. vol. 44, col. 1116 D – 1117A

Sensul pericopei evanghelice se îngemănează cu semnificația pomenirii, astăzi, a primului Sinod Ecumenic de la Niceea din anul 325, la care, cu certitudine, a luat parte și arhipăstorul Tomisului nostru, Constanța, deoarece istoricii bisericești ne transmit știrea că, *„nici scitul nu lipsea din ceată"*, adică dintre Sfinții Părinți participanți la lucrări[12]. Despre aceștia, Sfântul Vasile cel Mare afirmă că nu au fost animați de duhul disputelor sau diviziunii și *„n-au vorbit fără lucrarea Duhului Sfânt"*[13]. A fost vorba de un Sinod al unității, dat fiind că acolo au ajuns *„toți la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu"* (Efes. 4, 12), silindu-se să păzească unitatea Duhului. La Niceea s-au pus hotarele spirituale ale Europei și s-a stabilit idealul ei suprem: unitatea în adevărul de credință, în Hristos, prin Care cerul s-a unit cu pământul, pogorându-se și cuprinzându-l așa cum în arhitectura Sfintei Sofii de aici, din Cetatea lui Constantin, cupola se pogoară din înălțime într-un gest prin care parcă vrea să îmbrățișeze toată lumea.

Iată temeiuri și raze de lumină din istorie, care vin să ne lumineze mintea, să ne încălzească sufletele și să ne orienteze inima și vrerea pe calea slujirii unității. Există în lume vreo valoare mai necesară decât cea pe care am proclamat-o aici: unitatea noastră în Duhul Sfânt întru legătura păcii (Efes. 4, 3)? *„Putem noi, cei ce urmăm lui Hristos, Care pentru noi S-a deșertat de slava Sa, luând chip de rob, ca pe cei străini să îi aducă la Sine, să nu păzim unitatea Duhului întru legătura păcii, care este taina sau mai bine zis temeiul legii și al proorocilor?"*[14]. Frumusețea acestei unități se vede în frumusețea Bizanțului. Ea strălucește în *"Bizanțul după Bizanț"* (Nicolae Iorga), luând chip văzut în această sfântă Biserică, unde toți suntem uniți în cuget și simțiri și trăim comuniunea sfinților.

Ați venit aici, iubiți frați români, din diferite cauze, între care cele de natură materială nu sunt de neglijat. Dar, așa cum v-ați convins, bunăstarea, îndestularea zilnică nu satisfac pe deplin dorința de mai bine, dorul după ceea ce este cu adevărat valoros pentru existența noastră. Avem nevoie în primul rând de îndestularea sufletească, pentru viața veșnică, pe care o dobândim dacă ne învrednicim să cunoaștem pe Tatăl nostru Cel din ceruri, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos, pe Care El L-a trimis. (Ioan 17, 3). Nu ne hrănim numai cu alimente, deoarece scris este că *„nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul lui Dumnezeu"* (Luca 4, 4). De aceea, Mântuitorul descoperă în Evanghelia de astăzi că a dat ucenicilor cuvintele pe care le-a primit de la Tatăl și, astfel, aceștia au crezut și au cunoscut cu adevărat că El a ieșit și a fost trimis de Tatăl (Ioan 17, 8). Și să ne aducem aminte că, pentru a primi sămânța Cuvântului dumnezeiesc, trebuie să fim pământ bun, fără spini. Altfel, auzim cuvântul, *„dar grija lumii acesteia și înșelăciunea avuției înăbușă cuvântul și-l face neroditor"* (Matei 13, 22). Apostolul citit la Sfânta Liturghie ne arată lămurit că numai cu plugul solidarității creștine și al dragostei putem desțeleni ogorul sufletului pentru a-l pregăti bine ca să primească cuvintele Domnului: *„trebuie să-i ajutați pe cei slabi și să vă aduceți aminte de cuvintele Domnului Iisus, căci El a zis: Mai fericit este a da decât a lua"* (Fapte 20, 35). În același sens, Sfântul Vasile cel Mare consideră că *„cei*

12. Eusebiu de Cezareea, *Viața fericitului împărat Constantin III, 7"*
13. *Epistola 114*, în P.S.B. vol. 12, București 1988, p. 295
14. Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântarea a XXIV-a*, 2, P.G. 35, 1172 C

care au despre Dumnezeu gânduri de mare cuviință, care cercetează într-un chip înalt cuvintele Scripturii despre crearea lumii, care pot dobândi pentru bunătatea lor purtarea de grijă a lui Dumnezeu, care încă și în cheltuieli sunt fără cruțare și foarte dornici pentru ușurarea nevoilor fraților, aceștia sunt cei cu mare cuviință; în ei locuiește «glasul lui Dumnezeu»."[15].

Frați și surori întru Domnul,

Nu întâmplător ne găsim aici pe malul Cornului de Aur al Bosforului, unde, odinioară, domnii din Țara noastră veneau la Înalta Poartă, dar nu întotdeauna se și întorceau la ai lor. Astfel, așa cum remarca Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, Constantinopolul nu-și dezmintea vocația de *„maică a mucenicilor"*[16]. Nu departe de locul acesta, Sfântul Constantin, domnitorul nostru martir, numit cu numele *"Brâncoveanu"*, atât de scump poporului român, a fost martirizat împreună cu cei patru fii ai săi și cu sfetnicul Ianache în ziua Sfintei Marii, în urmă cu 290 de ani.

La sfârșitul vieții s-a încununat cu nevestejită și nepieritoare cunună cerească, reactualizând, într-un fel, minunea încununării celor patruzeci de mucenici de la Sevasta. De aceea se cade să ne unim glasurile cu glasul Sfântului Vasile cel Mare și să-i lăudăm, zicând: *"O, ceată sfințită! Păzitori obștești ai neamului omenesc! Prieteni buni la nevoie! Ajutători în rugăciune! Mijlocitor prea puternici! Stele ale întregii lumi! Flori ale Bisericii! Pe voi pământul nu v-a acoperit, ci unul v-a primit! Vouă vi s-au deschis porțile raiului! Prevelişte vrednică de oștirea îngerilor, vrednică de patriarhi, de profeți, de drepți!"*[17]. Sfântul Domnitor Constantin Brâncoveanu, având harul dat de sus ca Sfântul Constantin cel Mare, a ridicat prea frumoase locașuri de închinare, a împodobit biserici și mânăstiri spre lauda lui Dumnezeu și a adăpostit părinteşte pe cei prigoniți din țări îndepărtate. Și această biserică cu hramul Sfintei Parascheva a fost rectitorită de Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu. Mărturie stă pisania, săpată în marmură, așezată în partea de sus a peretelui exterior al Sfântului Altar, prin grija Sanctității Voastre, cu prilejul lucrărilor de restaurare din anul 1996.

Nu putea fi o recunoaștere mai frumoasă a jertfei domnitorului-martir român decât încredințarea spre folosință a Bisericii *"Sfânta Parascheva"*, Comunității credincioșilor ortodocși români din Istanbul! Dorința și inițiativa a fost a Sanctității Voastre! Într-o convorbire mi-ați împărtășit grija pentru românii de aici și mi-ați spus că ar fi bine să avem un preot aici. Dintre toate neamurile care și-au găsit adăpost în această metropolă, românii sunt cei care s-au remarcat prin atașamentul lor față de tradițiile sfinte ale vieții duhovnicești părinteşti. Nu pot intra în viață fără Taina Sfintei Cununii și nu pot pleca din această lume fără rugăciunile preotului! Într-un cuvânt, ei simt permanent nevoia asistenței spirituale, adică sunt însetați de apa cea vie a harului dumnezeiesc! În întâmpinarea și împlinirea acestor binecuvântate doriri, ați venit, Sanctitatea Voastră! În numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al tuturor românilor binecredincioși, primiți de la noi călduroase mulțumiri și adâncă recunoștință.

15. *Omilie la Psalmul XXVIII*, 4, P.S.B., vol. 17, București, 1986, pp. 238-239
16. *Cuvântarea a XXXI-a*, P.G. 36, 257B
17. *Omilia a XIX-a, la sfinții patruzeci de mucenici*, în P.S.B. 17, p. 542

Ne rugăm fierbinte ca Domnul să Vă dea răsplata păstorului celui bun, care poartă de grijă pentru sufletele celor numiți cu numele lui Hristos.

Vă suntem recunoscători și de pe acum gândim la bucuria pe care ne-o veți face când Dumnezeu va da să Vă avem din nou în mijlocul nostru, în România, ca oaspete prea iubit! Ne-ar fi bucurat foarte mult, Sanctitatea Voastră, dacă ați fi binevoit să veniți la marele ospăț duhovnicesc de la Sfânta Mânăstire Putna, rânduit cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la trecerea în lumea sfinților a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, *„atletul creștinătății"*.

Sunteți o pildă pentru noi toți! Ați înscris o pagină vie, nemuritoare, nu numai în inima mea, ci și în inimile ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române și ale acestor credincioși, acestor tineri care își vor aduce aminte de aceste clipe în tot restul vieții lor pomenindu-Vă în rugăciuni. Vă vor arăta că sunt vrednici să-și ducă mai departe viața duhovnicească la sânul Sfintei Biserici. În aceste clipe sfinte, îngăduiți-mi să adresez, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului și cu Prea Sfințitul Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, cuvintele Sf. Ap. Pavel: *„Multă îmi este încrederea în voi, multă îmi este lauda pentru voi, umplutu-m-am de mângâiere,...sunt covârșit de bucurie!"* (II Cor. 7, 4).

Știm că acum aveți aici un locaș de cult și un preot, pe harnicul părinte Silviu State cu familia sa. Să nu dispară din mintea noastră niciodată, frații mei, ideea de unitate, căci aceasta a fost și scopul Sinodului Ecumenic de la Niceea: unitatea de credință, unitatea noastră umană, ca fii ai lui Dumnezeu, și mai ales, unitatea cu cinstitul Scaun Ecumenic. Poporul nostru românesc, dintru sfintele noastre începuturi creștine, a avut strânse legături cu Patriarhia Ecumenică. Amintiți-vă de mărturisirea vestiților cneji ai Transilvaniei, care în fața năvălitorilor și a celor ce voiau să-i rupă de *„Legea lor românească"*, înțelegându-se prin aceasta *„credința ortodoxă"*, afirmau cu curaj că nu au alt împărat decât pe împăratul de la Constantinopol, adică Bizanțul cu Sfintele Sinoade[18]. Vă amintiți de începuturile organizării noastre bisericești ca Mitropolie a Țării Românești, la Curtea de Argeș, în anul 359, când Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice îl numea pe Voievodul nostru, Nicolae Alexandru, fiul lui Negru Vodă, *„Cel de prea bun neam, marele voievod..."*, iar pe Iachint, primul mitropolit al Țării Românești, *„prea cinstit, întru Domnul iubit frate și împreună liturghisitor"*[19]. Amintiți-Vă că și atunci când Biserica Ortodoxă Română și-a dobândit autocefalia în 1885 în Actul Sinodal declaram că *„noi recunoaștem în Patriarhia de Constantinopol un centru moral, de unde trebuie să purceadă direcțiunea în chestiunile de interes general ale întregii Biserici Ortodoxe în privința dogmelor, a disciplinei, a cultului*[20].

Frați români, să vă aduceți aminte întotdeauna de ceea ce ne-a făcut pe noi să fim cu toții aici: valoarea credinței părinților și strămoșilor noștri. *„Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, cei ce v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; la care săvârșire luând aminte, urmați-le credința!"* (Evrei 13, 7).

---

18. *Cronica notarului anonim*, VI, 3

19. *Documente privind Istoria României. B. Țara Românească, veacul XIII, XIV și XV*. București, 1953, pp. 13-14

20. *Biserica Ortodoxă Română*, VI(1885), p. 752

Sanctitatea Voastră,

Avem marea bucurie de a Vă dărui în semn de smerită mulțumire pentru toate, icoana Sfinților Brâncoveni. Fie ca înaintea ei, la ceas de rugăciune, să dobândiți ajutorul de sus și putere ca să slujiți cu aceeași râvnă chemarea și misiunea Sanctității Voastre ca Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic, *„întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile"*, pe calea mărturisirii lui Hristos. Este calea care trece prin Cetatea Sfântului Constantin cel Mare, și desigur, prin viața Sanctității Voastre, deoarece Îl mărturisiți pe Hristos ca arhipăstor, pentru că de la început sunteți cu El (cf. Ioan 15, 27). Amin!"

În amintirea acestui eveniment istoric din viața parohiei românești constituite la Istanbul, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST a oferit Sanctității Sale o icoană pictată, reprezentând pe Sfinții Brâncoveni.

Pentru Sanctitatea Sa, această icoană comportă valențe aparte, dată fiind natura și condițiile în care își desfășoară activitatea pastorală în calitatea de *"Arhiepiscop al Constantinopolului"*. Sfântul Vasile cel Mare spunea că, după cum pictorii, care zugrăvesc icoanele, își îndreaptă în continuu privirile spre original ca să-i poată reda aidoma trăsăturile, tot așa și noi trebuie să privim la viețile acestor sfinți ca la niște icoane vii și lucrătoare urmându-le întocmai. În acest fel, icoana sfinților brâncoveni a fost primită de către Sanctitatea Sa și ca model de mărturisire a credinței. Pentru sfântul locaș, Prea Fericirea Sa a dăruit obiecte, cărți de cult și veșminte preoțești. Totodată, în semn de prețuire față de binefăcătorii Bisericii, a oferit *Crucea patriarhală pentru mireni*, cunoscutului antrenor de fotbal, Dl. Mircea Lucescu, care a contribuit substanțial la amenajarea și înfrumusețarea bisericii, casei parohiale și a spațiului înconjurător, precum și D-lui Stavros Vasiliadis, președintele comunității grecești din cartierul Hasköy, proprietara de drept a sfântului locaș.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST a ținut să cunoască ctitorii și binefăcătorii sfântului locaș așa cum îi prezentau pisaniile bisericii, cei mai fideli martori ai faptelor de ctitorire și restaurare.

Prima pisanie – în ordine cronologică – pomenea rectitorirea bisericii de către Sfântul Constantin Brâncoveanu. În cursul ultimei restaurări, a fost încastrată în zid, pe partea exterioară, sub streașină, deasupra ușii de la intrarea în sfântul altar. Un loc smerit pentru privirile oamenilor, dar de mare cinste pentru Sfinții îngeri! Săpată în marmură cu chip de icoană bizantină, pisania a fost pecetluită în partea de jos cu imaginea vulturului. La Istanbul, orașul în care Voievodul a lăsat toate cele de jos spre a se învrednici de răsplata celor de sus, vulturul pisaniei prindea chipul unei prevestiri a distinsului de sfânt al lui Brâncoveanu. Prevestea că ctitorul va fi un sfânt, pentru că, *"sfântul este numit <<vultur>> pentru că gândirea lui zboară spre cele înalte și pentru că este dezlipit de pământ cea mai mare parte a vieții lui"* (Sfântul Vasile cel Mare, P.G., t. 29, p. 297). Iar textul grăia solemn: *"Ridicatu-s-a biserica aceasta Sfintei Mucenițe Paraschiva, purtătoarea de biruință, cu cheltuiala prea luminatului Domn al Ungrovlahiei Constantin Brâncoveanu întru frica și cinstirea lui Dumnezeu, la anul 1692"*.

În ceea ce privește înțelesul expresiei *"cu cheltuiala"*, ne-a dat o mână de ajutor cronicarul Janin, martor la lucrările de construcție. *"Într-adevăr"*, spunea el, *"sumele alocate au fost foarte mari"*, și s-a oferit să dea chiar cifre!

Faptul că românii din Istanbul au primit o biserică, s-a datorat rugăciunilor Sfântului Constantin Brâncoveanu. El, care a avut harul dat de sus, ca Sfântul Împărat Constantin cel Mare, să ridice locașuri de închinăciune, să împodobească biserici și mânăstiri spre lauda lui Dumnezeu, el care a adăpostit părinteşte pe cei din țări îndepărtate (cf. Icosul al III-lea de la Acatistul Sfinților Martiri Brâncoveni) nu putea să rabde ca, urmași de-ai săi, să nu aibă un loc de închinare în Constantinopol. Chiar în locul jertfei lui ctitoriceşti, în cetatea unde s-a jertfit pe sine, a semănat sămânța realizărilor duhovniceşti pentru românii din Istanbul. Cu lucrarea lui Dumnezeu, sămânța a crescut și a rodit.

Dacă orice jertfă prevesteşte izbânda, atunci și orice izbândă evocă jertfa! Nimeni nu se poate îndoi că dobândirea unui sfânt locaș pentru a aduce pe jertfelnicul lui jertfa nesângeroasă a lui Hristos este o mare izbândă în activitatea pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST. Strădaniile din zi și noapte au fost ale Prea Fericirii Sale.

Dacă orice jertfelnic presupune aducerea unei jertfe de către comunitatea care se adună la rugăciune în jurul jertfelnicului, care este jertfa pusă de români la temelia jertfelnicului lor din Constantinopol?

"Este jertfa voievodului lor! Este tăria lui în fața călăilor pentru că <<sufletul lui a rezistat ca o stâncă de la țărmul mării, neîncovoiat și neclătinat nici de vânturile cele puternice, nici de năpăstuirea valurilor>>! Călăii nu mai aveau putere să-l bată, dar mucenicul era mai puternic decât ei; mâinile celor ce-i jupuiau pielea de pe trup au amorțit, dar cugetul celui schingiuit nu se încovoia! Biciurile i-au sfărâmat încheieturile mădularelor, dar tăria credinței se întărea mai mult – spunea Sfântul Vasile cel Mare în secolul al IV-lea, parcă anticipând martiriul de la 15 august 1714 (P.S.B., vol. 17, p. 390, 521).

De deasupra intrării principale, situată în partea de miazăzi, a doua pisanie, alcătuită în *"versul cel mai plin, mai blând și pudic"* (Mihai Eminescu), spunea:

"Și se înnoiește biserica aceasta, care de la început a fost a cinstitei și curatei fecioare Parascheva, unde odinioară era mare și strălucit locaș de închinare, [dedicate] tot ei, buna biruitoare, prin râvna, sprijinul și cheltuiala vrednică de admirat a creștinilor, cârma corabiei lumii fiind în mâinile înțeleptului Constantinos. Pe cei ce călătoresc pe corabie și pe cel care acum, a alcătuit acești iambi bunei tale credințe, apără-i, bună muceniță, îndeosebi și nevătămați. 1833, în luna lui decembrie".

Sculptorul scrisese din greșeală *"Konstantinos"*. Numele celui aflat atunci *"la cârma corabiei lumii"*, era Konstantios, Patriarh Ecumenic între 1830-1834.

În pridvor, în stânga intrării, pe placă de marmură, era gravat istoricul bisericii în care se făcea referire și la lucrările de restaurare, începute după violențele din anul 1955 și terminate în anul 1958.

"Binecredinciosule închinător,

Spațiul care te înconjoară constituie loc de rugăciune și reculegere duhovnicească tocmai de la jumătatea secolului al VI-lea d. Hr. În secolul al XI-lea s-a

ridicat aici prima sfântă biserică a Sfintei Paraschiva în locul unde existase casă de rugăciune cu același nume. Cronografi din Apus, care au vizitat metropola noastră în sec. XVI și XVII fac referiri la această biserică. Biserica existentă astăzi a fost ridicată pe temeliile unei biserici vechi, în jurul anului 1792 cu cheltuiala voievodului Ungrovlahiei Constantin Basarab Brâncoveanu. După aceea a fost reînnoită în anul 1833 în timpul Patriarhului Constantin I de la Sinaion. Ultima reînnoire a început în anul 1958 în timpul Patriarhului Ecumenic Athenagoras I. Mormântul și cinstitele moaște ale Sfintei Arghiri (30 aprilie 1725) fac mai măreață sacralitatea acestui spațiu. Cele două izvoare cu aghiasmă, al Sfântului Pantelimon și al Sfintei Parascheva, prin existența lor de peste o mie de ani continuă să constituie străjerii acestui loc de rugăciune. Să stăm bine! Să stăm cu frică!

În al treisprezecelea an al celui de al o sută treizecilea indiction Marinos A Gryfonidis din Gallata a gravat, cu prilejul restaurării sfintei biserici a Sfintei Parascheva – Haskion.

Evident, în text se strecuraseră două greșeli: prima privind anul în care biserica a fost construită de Sfântul Constantin Brâncoveanu (nu 1792, ci 1692 este anul corect), iar a doua, preluată din pisania anterioară, referitoare la numele Patriarhului Ecumenic Konstantios I".

O altă pisanie, pusă în pridvor, în partea dreaptă, la intrarea în biserică se referea la ultima restaurare astfel:

"Pe lângă alte cinstite locașuri din Constantinopol, și această slăvită biserică a Cuvioasei Muceniță Parascheva din Pikridion-ul Pereii de odinioară, în care și moaștele purtătoarei de multe biruințe Arghiri, fecioara sfântă, mai strălucitoare decât argintul, izvorăsc bunămireasmă negrăită, în vremea Patriarhului Bartolomeu a avut parte de restaurare capitală. Cheltuielile mari au fost acoperite generos de Panagiotis Tsakos Arhonte, Exarh și bun credincios al lui Dumnezeu.

În anul Mântuirii 1996, aprilie 30".

În partea stângă a ieșirii spre cimitir, încastrată în zidul din exterior, o placă comemorativă din anul 1728 cu text în limba greacă veche, din nefericire destul de afectat de trecerea vremii, nu a fost în stare să articuleze cuvânt pe deplin înțeles!

După această *"cunoștință"*, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU și Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST au fost invitați în sala pentru manifestări culturale a bisericii Sfintei Paraschiva.

La întâlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST cu Comunitatea românească din Istanbul au luat parte și numeroși cetățeni turci. Cu adevărat, locul este binecuvântat și are harisma apropierii și bunei înțelegeri între oameni pentru că, după cum relata cronicarul Gerlach, la 26 iulie 1577, aici se adunase mulțime de greci și turci, bărbați și femei, pentru a se împărtăși din harul icoanelor făcătoare de minuni ale bisericii Sfântei Parascheva.

În după-amiaza zilei de duminică, atât ierarhii, preoții și diaconii, cât și credincioșii români și greci prezenți la biserică, cărora li s-au adăugat oficialități turcești și străine, au beneficiat de un concert muzical de excepție, susținut de grupul coral *"Harisma"* din Constanța, în biserica *"Sfânta Irina"* din Istanbul.

Construită de Sfântul Constantin cel Mare, biserica *"Sfânta Irina"* a fost catedrală patriarhală între anii 397-415. Distrusă în timpul revoltei Nika, împăratul Justinian a refăcut-o în anul 532. Datorită acusticii deosebite, autoritățile turcești au decis să fie folosită ca sală de concerte și spectacole. În interior, crucea bizantină stătea ca o armă nebiruită, așezată pe părțile laterale ale Capiteliilor. Pe absida altarului în mozaicul executat cu multă sensibilitate artistică și simț duhovnicesc, crucea domina totul, într-un chenar de lauri și pe fond auriu. Prin inscripția de pe arcada anterioară a absidei, ctitorii se rugau Celui Care zidește în casa Sa! Să-I învrednicească de înălțare duhovnicească prin făgăduința Sfântului Duh. Pe locul unde au fost ușile împărătești stăteau membrii Corului *"Harisma"* gata să dea citire evangheliei culturii românești, să aducă jertfa de laudă aproape de locul unde s-a jertfit Sfântul Constantin Brâncoveanu. Veniseră ca niște soli, ca să aducă la Înalta Poartă tribut de frumos și de cultură, un tribut de giuvaere și mahmudele. Cântul inspirat de cel mai pătrunzător fior al credinței era giuvaerul de mare preț. Piesele care redau cele mai înalte idealuri ale umanității erau adevăratele nestemate și mahmudele. Armoniile celeste ale pieselor executate propagau unda sonoră în lumea veșnicei și în același timp zugrăveau icoane sfinte în suflete și pe pereții schimonosiți de vreme și de vrerea cea rea. Aceste armonii îndrumau pe urmele gândirii Sfântului Grigorie Teologul care admira alcătuirea armonioasă a cosmosului (P.G., t. 36, p. 629) și la cea a Sfântului Grigorie de Nyssa care vorbea cuprins de uimire despre armonia ființei umane (P.G., t. 44, p. 148), microcosmosul acestei lumi. La un moment dat, un fâlfâit trăda prezența în cupola uriașă a bisericii a păsărilor păcii și Duhului. Înălțându-se pe aripile melodiilor sacre, porumbeii aceia strecurau în fiecare, pe de o parte, întrebarea pe care și-o punea psalmistul: *"Cine-mi va da mie aripi ca de porumbel, ca să zbor și să mă odihnesc?"*, iar pe de altă parte, răspunsul Sfântului Grigorie Teologul: Cel ce dă pe Sfântul Duh pentru că *"aripile închipuie, de Duhul"* (P.G., t. 35, p. 965). Și pentru ca armonia cântărilor să se plinească cu armonia cuvântului părintesc, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST s-a adresat coriștilor și auditoriului:

„Slavă ție stea curată, voie bună pe pământ,
Astăzi te simțim aproape,
Sol din rai cu soare sfânt."
(Oda bucuriei)

"Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici Părinți,
Iubiți frați români,
Onorată asistență,

Adânc este fiorul și tainică este evlavia trăită de sufletul creștinesc atunci când se oferă privilegiul să intre în această grandioasă Catedrală din Cetatea Sfântului Constantin cel Mare. Simțim aici fiorul celor aproape șaisprezece secole de istorie ai sfântului locaș dintre care cea mai mare parte au fost determinante pentru cultura și spiritualitatea creștină. Suntem pătrunși de evlavie pen-

tru că în acest spațiu sacru nenumărați Sfinți din ceata Sfinților Părinți au ales grâul curat al dreptei credințe și l-au lăsat spre hrană mântuitoare sufletelor noastre. Și aceasta nu fără strădanii și zbucium asemănătoare istoriei atât de zbuciumate a sfântului locaș. Veacuri la rând, la sfântul Jertfelnic al acestei biserici s-a adus jertfa cea fără de sânge a Mielului lui Dumnezeu. Cu puterea Prea Sfântului Duh, darurile credincioșilor au fost prefăcute în scumpul Trup și prea cinstitul Sânge al lui Hristos. Același Duh Sfânt este trimis *"peste noi și peste darurile ce sunt puse înainte"* la Sfânta Liturghie. El, *"Domnul de viață făcătorul"* însuflețește acest spațiu sacru și aruncă peste timp o punte de legătură între noi, credincioșii de azi, și cei care au slujit și s-au rugat aici atâtea secole. Din locaș de cult, *„Sfânta Irina"* a devenit loc de cultură datorită unui program atât de profund pătruns de spiritul artei muzicale – melodii și text – izvorât din înțelepciunea cea dumnezeiască. Însăși bolțile acestui locaș au participat prin ecoul lor, dând valoare părților liturgice, executate cu multă măiestrie de corala „Harisma", încât am trăit și aici clipe înălțătoare. Acest fapt confirmă faptul că între cult și cultura autentică există o legătură deloc neglijabilă.

Străveche bazilică a Cetății Împărătești distrusă în timpul cumplitei răzmerițe Nika (532), rezidită în același an, și mai târziu, restaurată în forma actuală în urma cutremurului devastator din anul 740, biserica a trecut prin para focului și ascuțișul sabiei unora dintre cele mai ostile vremuri din istoria Bizanțului. Dar, Dumnezeu a vrut ca ea să dăinuie peste veacuri, până astăzi, tocmai pentru a ne arăta puterea și biruința păcii, deoarece, prin însăși denumirea ei, *„Sfânta Irina ne îndreaptă cugetul spre darul divin al păcii și unității"*. În anul 379, undeva, în apropierea acestei sfinte biserici, Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, Patriarh Ecumenic atunci, personifica în cuvântul său acest dar dumnezeiesc și I se adresa, numind pacea *„prietenă cu dulce nume și prea dulce la fire"*[21], prietenă mult dorită și podoabă fără asemănare.

Noi toți, credincioși ortodocși sau musulmani, oaspeți din Portugalia și Spania, am rămas profund impresionați și încântați de acordurile și armonia angelică a Corului *"Harisma"* de la Sfânta Arhiepiscopie a Tomisului, care, cu dar de Sus, a adus slavă stelei curate, aducătoare de bucurie și bunăvoire între oameni. Memoria lui Ludwig van Beethoven a reînviat în cugetele noastre purtând înalta semnificație pe care o are pentru contemporaneitate *"Oda bucuriei"* din Simfonia a IX-a, ca imn al unității și păcii popoarelor Uniunii Europene. De altfel, repertoriul corului, selectat cu multă atenție și competență profesională, a fost un buchet de flori alese, care ni s-a oferit spre delectarea simțului estetic și s-a constituit într-un adevărat manifest cultural. Prin valorile muzicii clasice aparținând diverselor națiuni, dar devenite universale, acest manifest ne-a chemat la unitate și pace, demonstrând magistral posibilitatea dialogului intercultural și chiar interconfesional la cel mai înalt nivel. Astfel, s-a arătat deschiderea largă și receptivitatea Ortodoxiei față de tot ce este purtător de valori autentice, indiferent de proveniența, mediul religios sau cultural în care acestea au fost create. Iată felul în care Biserica Ortodoxă s-a raportat din totdeauna la cultura universală. Sfântul Vasile cel Mare, reprezentant al Tradiției ortodoxe, recomanda în mod expres să ne în-

21. Cuvântarea a XXII-a, despre pace, P.G., vol. 35, col. 1132A

sușim din cultura profană – necreștină chiar – ceea ce se înrudește cu adevărul: ***"După cum însușirea proprie a unui pom este de a face un fruct bun și frumos, dar și frunzele, care se mișcă pe ramuri, dau pomului oarecare podoabă, tot așa și cu sufletul: fructul lui este mai cu seamă adevărul; dar nu-I lipsit de frumusețe dacă-I împodobit cu înțelepciunea profană, așa precum frunzele oferă fructului înveliș și înfățișare frumoasă"***[22].

Primiți, Sanctitatea Voastră, expresia călduroaselor noastre mulțumiri, pentru că ați binevoit să patronați cu prezența Sanctității Voastre această manifestare culturală organizată de Comunitatea românilor din Istanbul. Ne-ați făcut o cinste deosebită și ați dat încă o dovadă a dragostei față de credincioșii români aflați în acest oraș. Pentru această seară în care odată cu amurgul ni s-au deschis larg orizonturi ale trecutului istoric și perspectiva luminoasă a dialogului cultural pe fondul acordurilor corale, mulțumim Înalt Prea Sfințitului Teodosie, Arhiepiscop al Tomisului. Înalt Prea Sfința Sa a trecut aici din cealaltă parte a Mării, de la Constanța, pentru a ne oferi acest minunat dar de suflet la Istanbul.

Dorindu-vă tuturor ca întreaga viață personală, familială și socială să vă fie o adevărată armonie duhovnicească, asemenea armoniilor cu care Corul Harisma ne-a delectat în această seară, vă binecuvântez cu patriarhale binecuvântări. Amin!"

De frumusețea concertului, s-a arătat foarte încântată, în primul rând – așa cum era și firesc! – împărăteasa Irina. Chipul ei, reprodus la scară mare în partea stângă după un tablou votiv, se luminase, sporise în seninătate și devenise mai zâmbitor. La plecare, ca o bună amfitrioană, a adresat tuturor invitația de a ne revedea!

După concert, Î.P.S. Mitropolit Ghenadie de Sasima a invitat delegația română să viziteze Mânăstirea *"Izvorul Tămăduirii"* din Valucli.

Luni, 24 mai, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, împreună cu ceilalți membri ai delegației române, s-a întâlnit cu membrii Sfântului Sinod permanent al Patriarhiei Ecumenice, în cadrul prânzului oficial oferit de Sanctitatea Sa BARTOLOMEU la sediul Patriarhiei Ecumenice. În cuvântările rostite cu acest prilej, cei doi Întâistătători și-au exprimat încă o dată recunoștința și bucuria împreună-slujirii din acele zile de neuitat, care vor rămâne de-a pururi înscrise în sufletele și inimile participanților, cât și în analele Bisericilor noastre.

Astfel, Prea Fericitul Părinte Patriarh a spus:

„Ce este atât de bun sau atât de frumos
decât să locuiască frații împreună?" (Ps. 32, 1)

"Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cuvioși și Cucernici Părinți,

În antichitate, la Roma, se acorda mare atenție felului în care se încheia o acțiune sau se termina o lucrare. De aceea, această idee s-a cristalizat la cei din vechime sub formă aforistică: *„finis coronat opus"*. Cu deosebită satisfacție, am

22. *Omilia a XXII-a catre tineri*, 2, P.S.B., vol. 17, Bucuresti, 1986, p. 568

bucuria de a constata că această înțelepciune a fost moștenită de Roma-Nouă, Cetatea Sfântului Constantin cel Mare, asigurându-i-se astfel continuitatea începând din acele timpuri imemoriale până astăzi. Căci, ar putea exista o încoronare mai măreață a vizitei noastre în Capadocia și Istanbul decât frumusețea Sf. Liturghii din biserica Sf. Muc. Parascheva, de astăzi devenită locașul sfânt al românilor din acest oraș și această agapă frățească, la care dragostea întru Hristos a Sanctității Voastre ia chip atât de luminos și cordial? Ar putea fi o încheiere mai senină și mai plină de evlavie pentru vizita noastră, decât această atmosferă în care toți ne împărtășim din *„harul și pacea de la Dumnezeu"*, pe care Sfântul Apostol Pavel o dorea din tot sufletul tuturor adresanților epistolelor sale, ca pe un dar dumnezeiesc? Ar putea gândi cineva o încununare mai strălucită a prezenței noastre în această țară, decât împreună-petrecerea cu distinși ierarhi ai cinstitului Scaun Ecumenic, ca Î.P.S. Hrisostomos, Mitropolit de Efes, Î.P.S. Dimitrios, Arhiepiscop al Americii, Î.P.S. Grigorios, Arhiepiscop al Thyatirelor și Marii Britanii și Î.P.S. Johannes Rinne, Mitropolit de Niceea? Noi, toți, simțim cum Vă tresaltă inima de bucurie, Sanctitatea Voastră, acum când, după cum spune Psalmistul, vedeți pe aleșii fii duhovnicești și frați întru Hristos, ca niște vlăstare de măslin împrejurul mesei (Ps. 127, 3).

Tot cu viersul Psalmistului, noi, delegația Bisericii Ortodoxe Române, ierarhi, preoți și diaconi, Vă împărtășim simțămintele noastre recunoscătoare că gătit-ați masă înaintea noastră... uns-ați cu untdelemnul mângâierilor frățești capul nostru și potirul, adăpându-ne cu binecuvântarea trezirii Duhului Sfânt și a dragostei în Domnul, Care, pentru noi, prea scumpul Său Sânge pe Cinstita Cruce Și-a vărsat (Ps. 22, 6). Parcă l-am auzi pe Sf. Grigorie de Nyssa glăsuind: *„pe Cel din Care sunt toate și prin Care sunt toate și în care sunt toate, pe Cel ce dă tuturor hrană la vreme potrivită, pe Cel ce deschide mâna Lui și umple toată vietatea de bunăvoință, pe Cel ce e pâinea care se pogoară din cer și dă viață lumii, pe Cel care face să curgă din izvorul Său viața tuturor celor ce sunt"*[23].

Cu harul Domnului, care pe cele de lipsă și pe cele slabe ale firii noastre le plinește și le întărește, am ajuns acum la ultima etapă a pelerinajului nostru organizat de Sanctitatea Voastră în vestita Capadocie și în această metropolă unde își are reședința Tronul Ecumenic, la slujirea căruia ați fost chemat acum treisprezece ani. Așa cum vreme potrivită este pentru toate, iată acum este și momentul *„bilanțului"* primei noastre vizite oficiale la tronul ecumenic.

Roadele ei binecuvântate și sfințitoare ne-au inundat sufletele, întipărind adânc în mintea noastră imagini de localități înfloritoare în sfânta ortodoxie, vestigii sacre ale altarelor Sfinților Părinți capadocieni, pe care noi le-am înconjurat cu evlavie și pe care am înălțat lui Dumnezeu jertfa cea fără de sânge. Ne-ați condus, Sanctitatea Voastră, să ne îndulcim privirea sufletului prin acele *„curți sfinte ale Domnului"*, paraclise și chilii săpate în piatra muntelui Cezareei, în care serii de monahi s-au nevoit și s-au mântuit în Domnul. Ne-ați impresionat prin iubirea și smerenia cu care Vă deschideți inima și vorba față de reprezentanții autori-

23. Sf. Grigorie de Nyssa, Omilia a X-a la Cântarea Cântărilor, în P.S.B. vol. 29, București 1982, p. 250.

tăților locale, față de popor și mai cu seamă față de copii, transformându-i în prieteni sinceri, primindu-ne cu bunăvoință și cu flori, participând ei înșiși la slujbele noastre sau organizând în cinstea noastră adunări culturale. Acești snopi de roade ce i-am adunat în trei zile din ogorul pastoral al Sanctității Voastre se vor vedea în viitorul relațiilor dintre Bisericile noastre. Suntem siguri că acești snopi de spice ale duhului vor aduce rod însutit, pentru că și sămânța semănată acum este bună, și pământul în care a căzut este bun (cf. Luca 8, 8). Îngăduiți-mi să vă destăinuiesc convingerea că, pentru sufletele noastre, întâlnirea în duh, spațiu și chiar timp cu sfinții Capadociei va rodi pentru veșnicie în sufletele noastre, bucurându-mă că am avut alături de mine ierarhi și preoți tineri, referindu-mă în mod special la Prea Sfințitul Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, cel mai tânăr în hirotonie. Cred că aceasta este menirea specifică pământului capadocian în viața Bisericii: toate roadele dăruite de el creștinismului universal nu pier, ci primesc harul nemuririi. Această constatare valabilă în domeniul valorilor spirituale sfidează realitatea stării de fapt din Capadocia. Dar, așa lucrează puterea lui Dumnezeu! Vizita noastră a fost deja încoronată, grație înțelegerii largi pe care ne-ați acordat-o, prin încredințarea solemnă a bisericii *„Sfânta Paraskeva – Haskioi"* Comunității românești din Istanbul, cu prilejul Sfintei Liturghii de astăzi. Această împlinire o socotim o sămânță mirabilă, cu nebănuite puteri germinative în viața ortodocșilor din această metropolă. Ea a încolțit în inima Sanctității Voastre, a crescut și încă va crește ca pomul vieții din mijlocul Raiului și va rodi minunat ca pom al Sfintei Cruci de-viață-făcătoare în acest loc în care mulți credincioși au luat crucea martiriului pentru Hristos.

Orice am împlinit cu cuvântul sau cu lucrul, toate le-am făcut în numele Domnului Iisus și prin El mulțumim lui Dumnezeu Tatăl (cf. Coloseni 3, 17). Îi dăm mulțumire pentru toate, căci aceasta este voia lui Dumnezeu (cf. I Tes. 5, 18). În numele Sfântului Sinod al Bisericii noastre mulțumim cordial Sanctității Voastre și ierarhilor care Vă înconjoară că ne-ați prilejuit această vizită unică în toată istoria Întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe Române, locțiitori ai Cezareii Capadociei.

Înălțând mulțumire lui Dumnezeu, Care S-a arătat minunat întru sfinții Săi martiri: domnitorul român Constantin Brâncoveanu împreună cu cei patru fii ai săi, rămân al Sanctității Voastre frate întru Domnul, pomenindu-Vă pururea în rugăciuni".

Totodată, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST a adresat Sanctității Sale invitația de a ne vizita din nou Biserica și țara, în perioada 16-21 octombrie a.c., pentru a participa la unele evenimente bisericești și culturale din orașele București, Cluj și Constanța.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Părintele nostru Patriarh TEOCTIST, a revenit în țară, în seara zilei de 24 mai, fiind așteptată pe Aeroportul Otopeni de către Prea Sfinții Episcop-Vicari și alți colaboratori de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor.

Pr. prof. dr. IOAN CHIVU

COMEMORAREA SFÂNTULUI VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE, LA 500 DE ANI DE LA TRECEREA SA ÎN VEŞNICIE

ADUNAREA SOLEMNĂ DE LA PALATUL PATRIARHIEI DIN BUCUREŞTI, MIERCURI 16 IUNIE, 2004

În seria manifestărilor comemorative din cadrul **Anului omagial Sfântul Voievod Ştefan cel Mare – 2004,** în ziua de miercuri, 16 iunie a.c., s-a desfăşurat la Bucureşti, în Aula Palatului Patriarhiei, sesiunea solemnă a Sfântului Sinod şi Adunării Naţionale Bisericeşti dedicată pomenirii slăvitului voievod la 500 de ani de la trecerea sa la cele veşnice. În plan bisericesc, comemorarea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, canonizat de Sfântul Sinod la 20 iunie 1992, a debutat în Arhiepiscopia Clujului, unde marele voievod a ctitorit Episcopia Ortodoxă de la Vad şi a construit două biserici la Vad şi Feleac, făcându-le şi importante danii. Manifestările comemorative vor continua în zilele următoare în Episcopia Dunării de Jos, la Galaţi, în Episcopia Romanului, la Borzeşti, locul naşterii lui Ştefan cel Mare, şi se vor încheia în Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor, la 1 iulie, cu un moment de evocare la Suceava, şi în 2 iulie la Putna, cu Sfânta Liturghie şi o slujbă de pomenire la mormântul marelui voievod.

La adunarea de la Palatul Patriarhiei din Bucureşti, desfăşurată sub preşedinţia Prea Fericitului Părinte Patriarh **Teoctist,** pe lângă ierarhii Sfântului Sinod şi membrii clerici şi mireni ai Adunării Naţionale Bisericeşti, au mai participat, ca invitaţi, consilieri patriarhali şi eparhiali, profesori de teologie, protopopi, preoţi, stareţi, studenţi teologi, precum şi reprezentanţi ai românilor de la Chişinău şi Cernăuţi şi ai unor comunităţi româneşti din Europa Centrală şi Occidentală. Au fost prezenţi şi dl. Ion Iliescu, Preşedintele României, dl. Valer Dorneanu, Preşedintele Camerei Deputaţilor, dl. acad. Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii şi Cultelor, dl. general Mihai Popescu, şeful Statului Major General al Armatei, membri ai Academiei Române şi alte personalităţi ale vieţii publice. Au mai participat I.P.S. Ioan Robu, Arhiepiscop şi Mitropolit romano-catolic de Bucureşti, I.P.S. Lucian Mureşan, Arhiepiscop şi Mitropolit greco-catolic de Alba-Iulia şi Făgăraş, I.P.S. Dirayir Mardichian, Arhiepiscop al Eparhiei armene din Bucureşti. Între invitaţi s-au aflat şi Excelenţa Sa Jean Claude Perisset, Nunţiul Papal la Bucureşti, şi membri ai Corpului Diplomatic*.

Ceremonia a fost precedată de Sfânta Liturghie, oficiată în catedrala patriarhală de Înalt Prea Sfinţitul Petru, Mitropolitul Basarabiei, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, urmată de slujba Te-Deum-ului, la care au asistat ierarhii Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi membrii Adunării Naţionale Bisericeşti. La slujba Te-Deum-ului a fost prezent şi preşedintele României, dl. Ion Iliescu, precum şi alţi invitaţi.

Din catedrală, participanţii la sesiune au trecut în Palatul Patriarhiei şi înainte de a-şi ocupa locurile în aulă s-au oprit pe rând, pentru câteva clipe, în holul de

* Menţionăm că prezentarea pe larg a Şedinţei solemne a Sf. Sinod şi Adunării Naţionale Bisericeşti din 16 iunie, 2004, cuvântările care s-au rostit cu acest prilej, precum şi conferinţele şi alte luări de cuvânt – sunt cuprinse în prezentul nr. al Revistei noastre în materialul omagial publicat la început.

marmură, în faţa icoanei Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, înfăţişat în genunchi şi prezentând Maicii Domnului în chip simbolic macheta unei biserici, din cele 44 pe care le-a ctitorit.

Înainte de începerea lucrărilor, Romfilatelia, societate comercială specializată în editarea şi difuzarea emisiunilor poştale, a lansat emisiunea filatelică specială: **Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt. 1504–2004.** Această emisiune poştală, cum s-a putut vedea în imaginile proiectate pe un ecran luminos instalat în aulă, constă din două blocuri filatelice. Pe primul bloc este prezentat chipul voievodului, având alături două din ctitoriile sale: Mănăstirea Putna şi Cetatea Neamţului, iar pe cel de-al doilea este înfăţişată Cetatea Sucevei, împreună cu fresca votivă de la Mănăstirea Voroneţ şi broderia dedicată domnitorului de Maria de Mangop. Prin punerea în circulaţie a acestei emisiuni poştale, spre folosinţa întregii populaţii, nu numai pentru filatelişti, Romfilatelia a adus un frumos omagiu marelui voievod Ştefan cel Mare.

După acest inspirat moment anticipativ, participanţii au primit din partea organizatorilor câte o medalie jubiliară, emisă de Patriarhie, având imprimat pe avers chipul Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, cu aureolă şi crucea în mână, şi inscripţia **Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt. 1504–2004,** iar pe revers, Stema Patriarhiei Române, cu inscripţia **Bucureşti. 2 iulie 2004.** Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit personal medalia jubiliară d-lui Preşedinte Ion Iliescu şi persoanelor aflate în prezidiul adunării.

Deschizând lucrările sesiunii solemne, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care şi-a asumat şi rolul de moderator, a evocat personalitatea domnitorului Ştefan cel Mare, care a strălucit ca un luceafăr pe bolta istoriei noastre naţionale, prin iubirea lui de ţară şi neam, tăria în credinţa creştină, râvna după dreptate şi libertate, dându-ne o adevărată pildă de înţelepciune şi eroism.

Despre personalitatea marelui domnitor a vorbit, domnul Ion Iliescu, Preşedintele României. În continuare, au fost prezentate două conferinţe, care au tratat despre personalitatea şi opera lui Ştefan cel Mare, apărător neînfricat al ţării sale şi al credinţei creştine. Între cele două conferinţe, participanţii la adunare au ascultat mesajul domnului Valer Dorneanu, preşedintele Camerei Deputaţilor cu prilejul acestei comemorări.

În prima conferinţă, cu titlul: *Luptător jertfelnic şi ctitor darnic,* I.P.S. Daniel Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, a scos în evidenţă lucrarea harului în viaţa Sfântului Voievod Ştefan cel Mare.

În cea de-a doua conferinţă, intitulată *Ştefan cel Mare şi Sfânt şi Creştinătatea,* dl. acad., Virgil Cândea a arătat că marele domnitor al Moldovei a întruchipat idealul suveranului creştin prin gândirea, virtuţile şi acţiunile sale, fapt pentru care el a intrat încă din timpul vieţii în conştiinţa colectivă a poporului, care i-a recunoscut calităţile spirituale şi l-a venerat ca sfânt.

În susţinerea afirmaţiilor celor doi conferenţiari cu privire la dimensiunea europeană a personalităţii lui Ştefan cel Mare, unele argumente în plus a adus, într-o

intervenţie bine documentată, dl. acad. Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii şi Cultelor.

În cuvântul de încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulţumit d-lui preşedinte Ion Iliescu, celor doi conferenţiari şi tuturor participanţilor şi invitaţilor la această însufleţitoare adunare de comemorare a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare.

Apelul Prea Fericitului Părinte Patriarh privind ridicarea Catedralei Patriarhiei în Parcul Carol a fost întâmpinat cu aplauze prelungite de toţi cei prezenţi, dovadă de aprobare şi mărturie că împărtăşesc şi sprijină această dorinţă a Bisericii.

În final, Prea Sfinţitul Vincenţiu Ploieşteanu, Episcop Vicar Pariarhal, Secretarul Sfântului Sinod, a citit **Însemnarea** înscrisă în **Cronica de Aur** a Patriarhiei Române în amintirea acestei comemorări.

După citire, **Însemnarea** din **Cronica de Aur** a Patriarhiei a fost semnată de Prea Fericitul Patriarh Teoctist şi de Preşedintele României, dl. Ion Iliescu, de reprezentanţii conducerii de stat, de ierarhii Sfântului Sinod şi de membrii Adunării Naţionale Bisericeşti, de participanţi şi de invitaţi.

Cu aceasta, evocarea la Patriarhia Română a Sântului Voievod Ştefan cel Mare la 500 de ani de la trecerea sa la cele veşnice, s-a încheiat, participanţii la adunarea de comemorare păstrând în sufletul lor amintirea de neşters a celui mai viteaz voievod român odrăslit din glia străbună, erou de legendă şi ctitor de ţară şi neam, care a biruit prin faptele sale vremelnicia şi s-a înscris în ceata sfinţilor şi în istoria şi conştiinţa românească şi europeană ca ***adevărat luptător pentru Hristos,*** cum l-au văzut, deopotrivă, străinii şi compatrioţii lui de aceeaşi credinţă creştină.

GHEORGHE VASILESCU

ANUL OMAGIAL "SFÂNTUL VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE" – LA ACADEMIA ROMÂNĂ

În seria manifestărilor închinate pomenirii Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, prinos de cinstire a fost adus şi din partea celei mai înalte instituţii a culturii şi ştiinţei româneşti, *Academia Română*, care în sesiunea solemnă din ziua de *30 iunie 2004*, desfăşuată sub genericul *"500 de ani – Ştefan cel Mare şi Sfânt"*, a omagiat personalitatea voievodului român şi rolul său pe plan politic, naţional, cultural-religios şi european.

Participând la sesiunea solemnă a Academiei Române, Prea Fericitul Părinte **Teoctist** Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a rostit o cuvântare, scoţând în relief chipul şi virtuţile voievodului, precum şi misiunea pe care a îndeplinit-o ca pe o chemare sfântă în apărarea neamului şi credinţei ortodoxe strămoşeşti. Prea Fericirea Sa a spus următoarele:

"Domnule Preşedinte al României
Domnule Preşedinte al Academiei Române,
Onoraţi membri ai Academiei Române,
Doamnelor şi domnilor,

Înălţăm astăzi, în această istorică aulă, gânduri şi glasuri de cinstire unuia dintre cei mai viteji domnitori români şi apărători ai creştinătăţii, Ştefan cel Mare, acum Voievod Sfânt, care a apărat ţara şi a consolidat-o în interior cu cele mai multe biserici, adevărate porţi ale Cerului, iar la hotare cu cetăţi de apărare, mărturii ale înţelepciunii şi curajului voievodului român. Ne-am bucurat mult că domnul Ion Iliescu, Preşedintele României, şi domnul prof. Eugen Simion, Preşedintele Academiei Române, în deschiderea acestei istorice sesiuni, au subliniat aceste virtuţi ale sfântului domnitor, care, în strategia sa de însemnătate şi cuprindere europeană, a avut drept călăuze credinţa în Dumnezeu şi iubirea de popor.

Este firesc, drept aceea, să evoc în acest cadru solemn chipul şi vredniciile acestui domnitor român pe care Sfântul Sinod al Bisericii noastre l-a rânduit, acum doisprezece ani, în ceata sfinţilor români.

Dintru început, remarcăm faptul că în preocupările sale de apărare a unităţii spirituale a neamului românesc şi-a îndreptat privirea şi spre românii din Transilvania, construindu-le o biserică la Vad şi alta la Feleac, şi înfiinţându-le o episcopie a cărei denumire se păstrează în titulatura actuală a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului. Stăpânit de aceeaşi grijă, peste două veacuri, marele cărturar de la Iaşi, mitropolitul Varlaam, oferea ca "dar limbii româneşti" cunoscuta "Carte românească de învăţătură" pentru "toată seminţia românească de pretutindeni unde se află pravoslavnicii întru această limbă".

Trăsăturile impresionante ale personalităţii, întregitor de ţară, ziditor de biserici şi de cetăţi la fruntarii, şi mare apărător al creştinătăţii, au fost puse în evidenţă şi elogiate, spre bucuria noastră, de către binecunoscuţi istorici şi oameni de cultură români şi străini, dintre care nu lipseşte marele nostru poet naţional Mihai Eminescu. Luceafărul poeziei româneşti avea un cult deosebit pentru memoria

Sfântului Voievod, subliniind în pagini memorabile dragostea şi respectul întregii suflări româneşti faţă de cel mai mare ctitor de locaşuri sfinte, apărător de neam şi de credinţă. Chiar şi numai din aceste mărturii, apar limpede faptele sale de credinţă care îndreptăţesc locul ce i se cuvine în ceata sfinţilor. Prin puterea crucii şi a sabiei, cu numele şi voinţa lui Hristos el a apărat hotarele acestei porţi a creştinătăţii, cum era numită Moldova ştefaniană, consolidată în interior cu altare sfinte, care întăreau inimile bravilor săi ostaşi şi sfetnici, stăvilind năvălirile străine şi biruind chiar pe celebrii cuceritori ai cetăţii lui Constantin cel Mare.

În desăvârşită fidelitate faţă de învăţătura şi tradiţia Ortodoxiei, Sfântul Sinod al Bisericii noastre, în urma unor temeinice motivări teologice, în şedinţa sa din 20 iunie 1992, a hotărât înscrierea Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare în rândul sfinţilor. Proclamarea solemnă a avut loc duminică, 21 iunie 1992 în cadrul Sfintei Liturghii, în biserica Sfântul Spiridon Nou din Bucureşti, iar la 2 iulie, la Mănăstirea Putna, cu participarea ierarhilor, clerului şi credincioşilor. La timpul cuvenit, s-a citit Tomosul sinodal de canonizare şi s-a sfinţit icoana Sfântului Ştefan cel Mare.

Este necesar să amintim că studii asupra canonizării unor sfinţi din neamul nostru, între care Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu, s-au întocmit încă din anii 1950–1954, de către Patriarhul de pioasă amintire Justinian, şi, cu toate demersurile făcute de Biserică în perioada regimului de dictatură comunistă, nu s-a reuşit atunci canonizarea celor doi domnitori.

La temelia trecerii în rândul sfinţilor a unor credincioşi, monahi sau slujitori ai sfintelor altare, stă adevărul teologic fundamental al iubirii lui Dumnezeu faţă de om, chemat să devină, prin credinţa neşovăielnică în Hristos şi iubirea faţă de semeni, prin împărtăşirea cu Sfintele Taine şi prin săvârşirea faptelor bune, vas ales al Duhului Sfânt, prin care devine părtaş al *"firii celei dumnezeieşti"*, cum spune lămurit Sfântul Apostol Petru (2, 1-4). Cei care cu sinceritate şi devoţiune răspund acestei cereşti chemări, deschid cale liberă lucrării harului necreat al lui Dumnezeu în întreaga lor făptură, în viaţa şi faptele acestora, devenind fii ai Învierii lui Hristos, după cum ne spune Sfântul Evanghelist Luca: *"Căci nici să moară nu mai pot, căci sunt la fel cu îngerii şi sunt fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii"* (Luca 20, 36).

Deci, modul deosebit în care Voievodul Ştefan cel Mare a împlinit cerinţele condiţiei sale de creştin dreptmăritor, ca şi pe cele de cârmuitor al unui popor binecredincios în istorie, încreştinat prin predica Sfântului Apostol Andrei, dovedeşte că el a înţeles dintru început misiunea sa, nu numai ca pe o îndatorire lumească, ci şi ca pe o luptă bună a credinţei, cum scrie Sfântul Apostol Pavel: *"Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârşit, credinţa am păzit"* (II Tim. 4, 7).

Spre grăitoare ilustrare, iată cum îşi mărturiseşte Ştefan cel Mare slujirea sa, cu preţul vieţii chiar, faţă de dreapta şi mântuitoarea credinţă creştină: "Iar noi, din partea noastră făgăduim, pe credinţa noastră creştinească şi cu jurământul domniei noastre, că vom sta în picioare şi ne vom lupta până la moarte pentru legea creştinească, noi cu capul nostru". Nu ar fi avut această neclintire a credinţei şi totodată această fervoare mucenicească dacă ceea ce el numea "ajutorul Domnu-

lui Dumnezeului nostru Atotputernic", nu ar fi fost într-adevăr un semn evident de care Pronia cerească îl învrednicise.

Dedicat cu toată fiinţa apărării ţării şi credinţei creştine, Voievodul Ştefan cel Mare a purtat, cum se ştie, în propriul său trup credincioşia sa faţă de Hristos. Este vorba despre durerea pricinuită de rana nevindecată, căpătată în lupta de la Cetatea Albă, rană care va pricinui încetarea celei mai strălucite domnii din istoria noastră. El însuşi s-a supus şi a păzit sfintele rânduieli bisericeşti nevoindu-se, sub insuflata călăuzire a Cuviosului Părinte Daniil Sihastrul, prin rugăciune, post şi pocăinţă spre izbăvirea sa sufletească, spre iertarea păcatelor săvârşite, dar şi spre izbăvirea ţării. Ştefan cel Mare a păstrat aprinsă, prin lucrările şi faptele sale închinate preaslăvirii lui Dumnezeu, flacăra vie şi luminoasă a unei cucernicii netrecătoare, transmisă, încă din timpul vieţii sale, în inimile poporului dreptcredincios (şi al tineretului). Această lumină sfântă a credinţei şi a faptei s-a împreunat cu flacăra harului dumnezeiesc de la Cincizecime şi a înflăcărat inimile tuturor românilor de-a lungul a cinci sute de ani.

Locaşurile sale de închinare n-au avut doar un rol temporar, limitat numai la vremea sa. Pilduitor pentru felul în care înţelegea să-şi împlinească responsabilitatea domniei, Binecredinciosul Voievod sublinia şi rolul acestor altare întru pomenirea celor decedaţi, inaugurând cultul eroilor, cărora le-a creat spaţii de cinstire în toate bisericile mănăstireşti. Această grijă deosebită pentru cinstirea vitejilor înaintaşi, a pilduit-o cu însăşi viaţa sa, alegându-şi ca loc de înmormântare mănăstirea Putna şi pregătind acolo gropniţa atât pentru sine, cât şi pentru urmaşii săi.

Toate acestea izvorau dintr-o convingere creştină pe care o împărtăşea poporul dreptcredincios, din care era alcătuită oastea sa de viteji ce îl făcea biruitor în numeroasele sale lupte. De aceea, după cuvântul profetic al marelui părinte al istoriei Nicolae Iorga (1871–1940), îl sărbătorim şi astăzi, cu vrerea lui Dumnezeu şi cu contribuţia credincioşilor, în special a tineretului, care de atunci întreţin permanent flacăra credinţei aprinse la mănăstirea Putna, ctitoria şi locul învierii sale.

Chipul întru totul specific în care acest Sfânt Voievod Ştefan a luat asupra sa cerinţele condiţiei de creştin dreptmăritor, ca şi pe cele de ocârmuitor al unui popor binecredincios, dovedeşte că el şi-a înţeles – de la bun început – misiunea sa, nu ca pe o datorie lumească, ci ca pe *"lupta cea bună a credinţei"* (I Tim. 6, 12), decisivă în plan spiritual.

Mănăstirea Putna şi celelalte sfinte locaşuri atrag sute de mii de pelerini în fiecare an, fiind adevărate şcoli de educaţie, de nobleţe, de credinţă, de realism, în special pentru numeroşii tineri care le trec pragul, dornici de a deprinde mai temeinic istoria neamului nostru. Pe Sfântul Voievod Ştefan, ca şi pe ceilalţi eroi ai neamului nostru, îi avem ca pilde de apărători ai credinţei şi ai fiinţei neamului. Iată, acum, îi avem şi în calendarul bisericesc, cinstindu-i prin slujbe şi cântări. Prin credinţa şi faptele noastre vom confirma vrednicia poporului român care a depăşit atâtea praguri în istorie cu ajutorul lui Dumnezeu.

Era firesc, aşadar, ca numele şi mormântul unui asemenea domnitor să fie înconjurate cu adâncă evlavie, după strămutarea sa la Domnul.

Lumina candelei de la locul ales de el însuşi, nu s-a stins niciodată, iar credincioşii, atingându-se de mormântul său, mărturisesc sfinţenia sa. Iată, deci, că slujitorii altarului, credincioşii şi monahii l-au cinstit, poeţii l-au cântat an de an, iar Sfântul Sinod l-a înscris în calendarul nostru bisericesc.

Serbându-l ca pe un ales şi prieten al lui Dumnezeu, nu încetăm a-l avea şi acum ca pe un părinte şi frate mai mare întru apărarea unităţii neamului. Dacă proslăvirea lui ca domnitor şi ctitor de altare sfinte, şi mormântul său de la Putna au păstrat hotarul ţării, cu atât mai mult, acum, avem datoria de a-i urma pilda sa, o dată cu conştiinţa iubirii de ţară şi respectul faţă de vitejii săi, ai căror urmaşi, timp de cinci sute de ani, au rămas neclintiţi în speranţa şi credinţa care radiază de la mormântul său.

Onorată asistenţă, creştinătatea românească priveşte în aceste zile spre mormântul Sfântului Voievod de la mănăstirea Putna. Din toate provinciile româneşti, dar şi din comunităţile noastre din străinătate, ne vom întâlni acolo, la 2 iulie, când, în chip solemn, vom comemora 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare.

Depinde numai de noi să cinstim prin faptele, prin gândurile şi prin activităţile noastre memoria acestui Sfânt Voievod al neamului nostru. Vă mulţumesc!".

REDACŢIA

CEAS DE POMENIRE LA MĂNĂSTIREA PUTNA LA CTITORIA ŞI MORMÂNTUL VOIEVODULUI SFÂNT – 2 IULIE 2004*

În anul 2004 s-au împlinit 500 de ani de când *Soarele Moldovei* s-a strămutat în Împărăţia cea Cerească. De aceea, acest an a fost închinat Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt. Pe parcursul întregului an au avut loc diferite manifestări religioase şi culturale închinate Sfântului Ştefan Voievod, care a reuşit în timpul său să facă din Ţara Moldovei *poarta creştinătăţii.* Cel mai înălţător şi mai solemn moment din seria acestor manifestări a avut loc la Mănăstirea Putna, în ziua de 2 iulie, când a fost prăznuit Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt. Zeci de mii de pelerini din toate provinciile istorice româneşti, dar şi din Basarabia, Cernăuţi, Germania, Ungaria, Italia şi America s-au adunat la Mănăstirea Putna şi în împrejurimile sale pentru a participa la Sfânta Liturghie. Curtea mănăstir.i ştefaniene a devenit neîncăpătoare pentru marea de oameni. Invitaţii de onoare au fost primiţi cu sunet de bucium, de copii şi de localnici îmbrăcaţi în tradiţionalele costume bucovinene.

Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor, împreună cu ASCOR şi LTCOR au organizat pe traseul Suceava-Pătrăuţi-Milişăuţi-Rădăuţi-Bivolărie-Putna un pelerinaj cu icoana Adormirii Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Numerosul grup de studenţi a parcurs această distanţă timp de trei zile pe jos în semn de recunoştinţă faţă de *Apărătorul creştinătăţii.* Ei au ajuns în dimineaţa praznicului cu icoana Adormirii Voievodului, pictată de părinţii Sfintei Mănăstiri Putna, fiind întâmpinaţi de starețul mănăstirii, Arhim. Melchisedec Velnic.

Sfânta Liturghie a început pe un podium amenajat în incinta Mănăstirii Putna. Ea a fost oficiată de *Prea Fericitul Părinte Teoctist,* Patiarhul Bisericii Ortodoxe Române înconjurat de un sobor de arhierei, din care au făcut parte: *I.P.S. Daniel,* Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei; *I.P.S. Teofan,* Mitropolitul Olteniei; *I.P.S. Petru,* Mitropolitul Basarabiei; *I.P.S. Iosif,* Mitopolitul Europei Occidentale şi Meridionale; *I.P.S. Teodosie,* Arhiepiscopul Tomisului; *I.P.S. Nifon,* Arhiepiscopul Târgovişţei; *I.P.S. Pimen,* Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor; *I.P.S. Andrei,* Arhiepiscopul Alba Iuliei; *P.S. Gherasim,* Episcopul Râmnicului; *P.S. Epifanie,* Episcopul Buzăului şi Vrancei; *P.S. Calinic,* Episcopul Argeşului şi Muscelului; *P.S. Ioachim,* Episcopul Huşilor, *P.S. Casian,* Episcopul Dunării de Jos; *P.S. Timotei,* Episcopul Aradului; *P.S. Laurenţiu,* Episcopul Caransebeşelui; *P.S. Justinian,* Episcopul Maramureşului şi Sătmarului; *P.S. Nicodim,* Episcopul Severinului şi Strehaiei; *P.S. Damaschin,* Episcopul Sloboziei şi Călăraşilor; *P.S. Ioan,* Episcopul Covasnei şi Harghitei; *P.S. Galaction,* Episcopul Alexandriei şi Teleormanului; *P.S. Sofronie,* Episcop al Episcopiei Ortodoxe din Ungaria; *P.S. Daniil,* Episcop locţiitor al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului; *P.S. Ambrozie Sinaitul,* Episcop vicar patriarhal; *P.S. Ciprian Câmpineanul,* Episcop vicar patriarhal; *P.S. Calinic Botoşăneanul,* Episcop vicar al Arhiepiscopiei Ia-

* Material preluat parţial după articolul – reportaj apărut în "Vestitorul Ortodoxiei", nr. 339-340, 31 iulie 2004, pag. 2-3, semnat de DUMITRU IRIMIA.

şilor, *P.S. Visarion Răşinăreanul,* Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului; *P.S. Lucian Lugojanul,* Episcop vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei; *P.S. Gherasim Putneanul,* Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor; *P.S. Ioachim Băcăuanul,* Arhiereu vicar al Episcopiei Romanului; *P.S. Corneliu Bârlădeanul,* Arhiereu vicar al Episcopiei Huşilor; *P.S. Iustin Sigheteanul,* Arhiereu vicar al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului, de preoţi şi diaconi.

Învitaţi speciali din străinătate care au slujit Sfânta Liturghie în ctitoria ştefaniană au fost: *P.F. Sava* – Primat al Bisericii Ortodoxe din Polonia, *I.P.S. Ghenadios* – Mitropolit de Sassima şi reprezentant al Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol. De asemenea, au mai fost prezenţi şi reprezentanţii Bisericii Romano-Catolice: *I.P.S. Antonio* – Arhiepiscop Romano-Catolic de Padova şi *P.S. Petru Gherghel* al diocezei de Iaşi.

La Sfânta Liturghie au participat şi numeroase personalităţi ale vieţii politice, sociale şi culturale româneşti: Preşedintele Ion Iliescu, Prim-Ministrul Adrian Năstase, Ministrul Culturii şi Cultelor – dl. acad. Răzvan Theodorescu, Mircea Snegur, fostul preşedinte al Republicii Moldova, dl. Traian Băsescu, Primarul Capitalei, dl. Teodor Stolojan, Preşedintele PNL, dl. Corneliu Vadim Tudor, Preşedintele PRM, acad. Constantin Bălăceanu Stolnici, Andrei Pleşu, Horia Roman Patapievici, Mircea Dinescu, Grigore Vieru, Victor Crăciun şi alţi oameni de cultură, politicieni, membri ai Parlamentului României şi reprezentanţi ai autorităţilor locale, civile şi militare.

I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, a subliniat în cuvântul său prezenţa reprezentanţilor Bisericilor surori din ţările cu care Ştefan cel Mare şi Sfânt a avut legături spirituale, culturale şi de întrajutorare mai deosebite, dar şi prezenţa reprezentanţilor Bisericii Romano-Catolice.

I.P.S. Ghenadios, Mitropolit de Sassima, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice, a dat citire mesajului Sanctităţii Sale *Bartolomeu I,* Patriarhul Ecumenic de la Constantinopol, care a transmis printre altele: "Am primit cu mare bucurie invitaţia I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, şi vestea că, în perioada 1-5 iulie 2004, Mitropolia Moldovei şi Bucovinei va sărbători în mod solemn 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt. Acest eveniment va fi sărbătorit prin manifestări spirituale, culturale şi naţionale la care vor participa personalităţi bisericeşti şi de stat foarte importante. *Sfântul Voievod Ştefan cel Mare a fost o personalitate spirituală, un adevărat dar al lui Dumnezeu pentru poporul şi naţiunea română, a jucat un rol vital pentru Ortodoxie şi pentru întreaga lume creştină, şi-a dedicat viaţa pentru apărarea credinţei ortodoxe şi pentru marile valori spirituale şi culturale ale civilizaţiei bizantine care luminează Împărăţia lui Dumnezeu pe pământ.* Sfântul Ştefan cel Mare a fost, de asemenea, un mare binefăcător care a oferit donaţii substanţiale şi ajutoare mănăstirilor de la Sfântul Munte Athos. De aceea, Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt a devenit simbolul şi expresia autentică a întregii naţiuni române, rămânând foarte viu în inima poporului român de pretutindeni". De asemenea, I.P.S. Ghenadios a oferit în semn de preţuire Prea Fericitului Părinte Teoctist un frumos disc de argint.

P.F. Sava, Mitropolitul Varşoviei şi Primatul întregii Polonii, a declarat că este onorat să participe la această măreaţă sărbătoare din viaţa Bisericii Ortodoxe Române şi a accentuat că "exemplul Sfântului Ştefan trebuie să ne lumineze viaţa şi să ne trezească speranţa". La sfârşitul cuvântării, Prea Fericitul Sava a dăruit Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei o icoană cu sfinţii mucenici polonezi.

I.P.S. Antonio, Arhiepiscop romano-catolic de Padova, a vorbit în cuvântul său despre importanţa politicii Sfântului Ştefan cel Mare pentru Europa, despre legăturile sale cu veneţienii, cu Padova şi cu Papa Pius al VI-lea, arătându-se impresionat de smerenia ce o arăta domnitorul atunci când era învins în luptă: "Este o mare onoare pentru mine de a mă afla prezent aici, la Mănăstirea Putna, la comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Voievodului Ştefan cel Mare şi Sfânt. De asemenea, este o mare bucurie pentru mine de a mă reîntoarce în România al cărei prieten sincer mă consider. Invitaţia de a participa la această comemorare mi-a dat posibilitatea de a cunoaşte mai bine lucrările făcute de domnitorul Moldovei, Ştefan cel Mare. Aprofundarea cunoştinţelor despre Sfântul Voievod Ştefan cel Mare m-au făcut să înţeleg că nu aparţine numai României, în general, sau Moldovei, în special, ci aparţine întregii creştinătăţi. Voievodul Ştefan cel Mare şi Sfânt a dat o splendoare deosebită nu numai Ţării Moldovei, ci a încercat ca să aibă relaţii de frăţietate cu toţi suveranii din Europa şi cu reprezentanţii Bisericilor creştine. În luptele pe care le-a purtat cu turcii şi tătarii, Sfântul voievod Ştefan cel Mare a scos în evidenţă creştinătatea Moldovei şi a întregii ţări, idealul său fiind de apărare a creştinătăţii. O altă calitate a sa a fost aceea că a apărat poarta creştinătăţii de intrare în Europa, fără de care Europa ar fi avut de suferit din pricina Imperiului Otoman. Un alt aspect care m-a frapat la Voievodul Ştefan cel Mare şi Sfânt a fost acela că, atunci când era învins, el recunoştea faptul că a fost învins *pentru păcatele sale,* spunând: "Binecuvântat să fie Dumnezeu!", mergând mai departe în bătăliile pe care le-a condus".

În această atmosferă de binecuvântare şi înălţare duhovnicească trăită aici la ctitoria şi lângă mormântul Voievodului Sfânt a luat cuvântul *Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST* care cu emoţie sfântă, la acest ceas de pomenire, a spus următoarele:

"Veniţi toţi credincioşii să lăudăm după vrednicie pe apărătorul dreptei credinţe" (din Acastistul zilei)

"Este foarte greu să încheiem şirul unor atât de importante cuvântări cu un conţinut bogat şi limpede ca şi deschiderea cerului în aceste clipe. Într-adevăr, o zi sfântă ca aceasta, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, când Dumnezeu ne-a învrednicit să fim părtaşi la comemorarea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, în acest Ierusalim românesc al nostru, care este Mănăstirea Putna, se va întipări adânc în inimile noastre. Ne va fi greu, de aceea, să ne despărţim unii de alţii, pentru bunul motiv că, între trăsăturile darului sfinţeniei se înscrie şi privirea faţă către faţă, deschiderea ochilor către ochii semenilor, împărtăşirea gândurilor frumoase şi apropierea inimilor curate, cum ne aflăm noi astăzi aici, purtând în inimă şi în gând, chipul Sfântului Ştefan, mare voievod al Cerului, împodobit cu credinţă, cu

iubire de Biserică şi de neam. Cu aceste valori veşnice şi sfinte, cu aceste însuşiri sufleteşti a biruit, în domnia sa îndelungată Sfântul Voievod Ştefan cel Mare, răutăţile şi împotrivirile care încercau să-l abată din calea apărării ţărişoarei lui şi a creştinătăţii, a împlinirii legii lui Hristos.

O primă şi însemnată învăţătură a zilei de astăzi, pe care o vom păstra, iubiţii mei, este aceea că, atunci când Dumnezeu binevoieşte, şi legile firii se biruie (Iov 42, 2). Ploaia măruntă care se pornise de dimineaţă şi ne înfiora, oarecum, pe unii dintre noi, a încetat pe neaşteptate. Cum priviţi spre cer, norii s-au risipit şi s-a ivit soarele cu razele lui mângâietoare, imagine a Soarelui credinţei noastre, pentru ca în tihnă şi pe îndelete să putem asculta frumuseţea rugăciunilor, cântărilor şi cuvintelor rostite aici. Este şi aceasta o mărturie că sfinţii lui Dumnezeu ne privesc, pe noi cei de pe pământ, din lumina lor cea neînserată, se bucură cu noi, dacă nu într-o măsură chiar mai mare decât noi, de gândurile noastre cele bune, de faptele noastre cele vrednice de numele de creştin pe care îl purtăm *"de la Hristos Iisus, Cel ce de la Dumnezeu S-a făcut pentru noi înţelepciune, dreptate şi sfinţire şi răscumpărare, pentru ca, după cum este scris, cel ce se laudă, în Domnul să se laude"* (I Cor. 1, 30-31), cum frumos scrise Sfântul Ap. Pavel. Şi cum să nu fie "de laudă" această adunare creştină a noastră? Asemenea adunări au însufleţit odinioară şi pe marele nostru poet naţional Mihai Eminescu, care priveşte şi el, de pe celălalt tărâm al veşniciei, cinstirea pe care o facem astăzi Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, pe care şi el, la vremea lui *"l-a făcut cunoscut lumii întregi"*.

Astăzi, noi am ascultat cuvântări de mare folos, şi duhovnicesc, şi istoric, şi artistic, şi de simţire patriotică în acelaşi timp. Lumea creştină şi, am putea spune, chiar Europa, prin glasul Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit de Sassima, Ghenadie, reprezentantul Sanctităţii Sale Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolei, al Prea Fericitului Mitropolit Sava al Varşoviei şi Întregii Polonii şi al Înalt Prea Sfinţitului Antonie, Arhiepiscop romano-catolic de Padova, şi-au îndreptat gândurile spre bogăţia roadelor credinţei creştine, adusă în lume de Însuşi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, întemeind pe pământ, prin jertfa şi învierea Sa, Biserica, iar pe pământul strămoşilor noştri dintre Dunăre şi Mare a fost predicată de Sf. Ap. Andrei. Am ascultat astfel, cuvântări şi gânduri profunde şi de cuprindere europeană, pe măsura preocupărilor de apărare a creştinătăţii pe care, de atâtea ori, Sfântul Voivod Ştefan cel Mare le îndrepta, prin scrisori şi soli, principilor europeni şi Papei de la Roma.

O altă minune care s-a săvârşit astăzi este aceea că au venit aici, la Sfânta Mănăstire Putna, fraţii noştri români, nu numai din ţară, ci şi din cele mai îndepărtate colţuri ale lumii. Am avut bucuria, ca împreună cu domnul Ion Iliescu, Preşedintele României, cu domnul Adrian Năstase, Prim-Minsitru al Guvernului, cu dumneavoastră, sfinţiţii slujitori ai altarelor din dulcea Bucovină, cu ierarhii Sfântului Sinod, cu părinţii şi închinătorii acestei sfinte mănăstiri, să-i întâmpinăm pe fraţii noştri români din America şi Canada, pe cei din ţările Europei Centrale şi Occidentale, în frunte cu preoţii şi ierarhii lor, pe românii din vecinătatea noastră, din Bucovina, din Basarabia, între ei aflându-se Înalt Prea Sfinţitul Petru, Mitropolitul Basarabiei, împreună cu academicieni, cărturari, preoţi şi tineri, vibrând neîncetat de bucurie spirituală că se află în această incintă sfântă

de unde, timp de secole, n-a încetat să se audă chemarea lui Ştefan cel Mare din locul său de veci, din mormântul vegheat de lumina candelei şi de rugăciunile smeriţilor monahi ai sfântului locaş domnesc. Acest glas, mai viu, mai răsunător ne-a adunat astăzi – chemare nu numai de domnitor, ci şi chemare de Sfânt Voievod român – şi pe noi, ierarhii Bisericii noastre, şi pe fraţii noştri români din Serbia şi Ungaria vecine, păstoriţi de Prea Sfinţiţii Episcopi Sofronie de la Gyula şi Daniil de la Vârşeţ. Chiar unii credincioşi români din îndepărtata Republică Venezuela sunt reprezentaţi sufleteşte aici de harnicul lor preot Costică Popa, cu care ei au înălţat o frumoasă biserică maramureşeană în centrul capitalei acestei ţări, Caracas.

Iată ce forţă de sfinţenie însufleţeşte acum sufletele noastre şi ce bogăţie duhovnicească ne oferă astăzi icoana de Voievod Sfânt a lui Ştefan cel Mare! Este o mare împlinire şi o mare bucurie, în acelaşi timp, împrejurarea binecuvântată de astăzi, care ne-a prilejuit să ne întâlnim cu toţii aici, pe această vatră sfântă, iubită mult de slăvitul întru sfinţi, Ştefan cel Mare. Cu emoţie ne-am îmbrăţişat, aşadar, cu fraţii români din îndepărtările lumii, dar nelipsiţi din dragostea şi rugăciunile noastre. Pe unii dintre ei i-am cunoscut din cărţile scrise, pe alţii din activitatea şi reputaţia lor, iar acum la ceas sfânt de sărbătoare creştinească şi românească, pe toţi vă îmbrăţişăm în dangăt de clopote, martore ale unei istorii pline de frământări, nelipsită de războaie, dar străbătută, cu ajutorul lui Dumnezeu, de credinţă şi biruinţe, toate înscrise în numele lui Hristos şi al creştinătăţii în cei peste patuzeci şi şapte de ani de gospodărire cu braţ înalt şi cuget înţelept a Ţării Moldovei de către Sfântul Voievod Ştefan cel Mare. Ne-am regăsit aşadar, aici, cu fraţii şi surorile de pretutindeni, cu fiii Bucovinei, preoţi, credincioşi, monahi şi monahii, care ne îndulcesc inimile cu statornicia lor în credinţă, cu frumuseţea straielor strămoşeşti, cu care îşi împodobesc fiinţa la păşirea pragului sfintei biserici, cu pruncii, averea lor cea mai scumpă, dăruindu-i, cum ştim, sfintei slujiri a Bisericii şi a Ţării.

Iată fraţi şi surori în Domnul, cum trăim minunea de care aminteam mai înainte. Prezenţa din lumea largă a acestor păstori şi slujitori de altare sfinte oferă astăzi împreună cu noi, cei de acasă, jertfa credinţei şi evlaviei, pe care întreaga suflare românească o datorează cinstirii Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, Apărătorul Creştinătăţii, neîntrecutul Ziditor de biserici şi mănăstiri, cele două mari coloane ale vieţii şi lucrării domnitorului şi slăvitului Voievod. Aceste adevăruri, care l-au ridicat în cetele sfinţilor întregii Ortodoxii, nu le propovăduim numai noi, românii, fraţii şi urmaşii Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Cuvântul Patriarhului Ecumenic Bartolomeu al Constantinopolului transmis de I.P.S. Mitropolit Ghenadie de Sassima ne-a încântat astăzi auzul, la fel ca şi cel al Prea Fericitului Sava al Bisericii Ortodoxe Polone, care ne-a prezentat câteva citate despre ceea ce gândeau şi scriau la sfârşitul secolului al XV-lea cronicarii şi scriitorii poloni, referitor la vitejia lui Ştefan al Ţării Moldovei, dintre Carpaţi şi Nistru, pe care-l vedeau ca pe un domnitor mare şi curajos, vrednic să conducă destinele Europei nu numai ale ţării sale, "poartă a creştinătăţii". Ne-a vorbit, de asemenea, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Antonie de Padova, sprijinindu-se pe documente încă necunoscute nouă, despre viaţa şi faptele strălucitului voievod Ştefan cel Mare, care a luat din Apus valori de cultură, dar a şi dăruit Apusului din sufletul atât de bogat al său şi al românilor din timpul său, virtuţi şi tărie în credinţa creştină, va-

lori cu care şi-a împodobit viaţa Ştefan cel Mare, recunoscute şi slăvite şi astăzi. Această conglăsuire bisericească este roada Duhului Sfânt, la fel ca însăşi hotărârea Sfântului Sinod de canonizare, comunicată apoi tuturor sfintelor Biserici Ortodoxe Autocefale din lume, pentru ca numele sfinţilor români să fie înscrise alături de cele ale sfinţilor fiecărei Biserici, spre a fi slăviţi împreună cu aceştia.

Nu se întâlnesc oriunde, iubiţi fraţi creştini, asemenea porţi împărăteşti de intrare în veşnicia neamului ca cele din Bucovina şi Maramureşul voievodal, asemenea frumuseţi dumnezeieşti oglindite în peisajul acesta înflorit, în tradiţiile străvechi, în minunata artă populară, în costumele acestea lucrate cu mâna, încât totul pare înmiresmat cu tămâie şi cu smirnă păstrătoare a strălucirii credinţei izvorâte din Mirul cu care a fost uns, pe "Câmpia Dreptăţii", Ştefan cel Mare ca domnitor al Ţării Moldovei, la 1457.

Toate acestea constituie un adevărat "nor de mărturii" (Evrei 12, 1) că Sfântul Voievod Ştefan cel Mare se bucură astăzi împreună cu noi, văzându-ne cu ochii sufletului său din lumina cea neînserată a Prea Sfintei Treimi, în această incintă voievodală a ctitoriei sale dragi, mănăstirea Putna, unde creştineşte a dorit să-i fie pregătit mormântul. Cel mai mare şi mai viteaz dintre domnitorii români, care a apărat fruntariile ţării, nu numai cu sabia sa, având mânerul cizelat artistic în chip de cruce, în cei peste patruzeci şi şapte de ani de zbucium strategic, ci şi cu mormântul său de aici. Cărturarii şi istoricii noştri cunosc acest adevăr, aşa cum îl ştiau şi părinţii bătrâni din mănăstirea aceasta, care îi destăinuiau tânărului poet cu har de atunci, Mihai Eminescu, cum într-o noapte întunecată, din anul 1777, clopotul cel mare al mănăstirii a început să sune încet, apoi tot mai tare, în semn de tânguire, vestind durerea anexării de către austrieci în 1775 a acestui colţ de ţară, numit Bucovina. Ce durere a fost atunci pentru această mănăstire, cum a fost şi pentru toate mănăstirile, dintre care multe au dispărut în vâltoarea vremurilor din peisajul nostru românesc! De la acea întâmplare a rezultat un portret al voievodului, executat de un monah cu mai puţin talent, portret pe care l-a văzut şi luceafărul poeziei româneşti.

Adevărul, cum s-a păstrat de-a lungul timpului, prezenţa devenită legendară a ctitorului Mănăstirii Putna, al cărui mormânt atrăgea şi aduna periodic românii de pretutindeni, pe acesta ar trebui să-l cunoască şi tânăra generaţie de astăzi, elevii de şcoală, studenţii, ceilalţi tineri, ai căror înaintaşi răspundeau cu entuziasm în 1871 la chemarea lui Mihai Eminescu; se adunau aici la Putna şi biruiau cu curaj piedicile unei stăpâniri haine şi organizau întrunirile necesare întru păstrarea conştiinţei unităţii de limbă şi de neam. În deceniile de dictatură comunistă opreliştea impusă ca tinerii studenţi şi şcolari să nu viziteze mănăstirile, mai ales Putna şi Neamţ, tot ei le-au biruit. De altfel, însuşi domnitorul Ştefan Vodă îşi alegea sfetnici dintre ei, ostaşi şi ţărani, mai ales pe aceştia, talpa ţării, cum li s-a spus, i-a iubit şi i-a avut în grija şi iubirea lui. Tinerii din toate timpurile, deci, uniţi în cuget, dintre care nu lipseau monahii mănăstirilor ţării, aceşti îngeri în trup ai neamului nostru, prin evlavia, cultura şi talentul lor au întreţinut aprinsă, de-a lungul secolelor, candela artei de tot felul, cea a credinţei ortodoxe, ca şi cea de la mormântul evlaviosului domnitor Ştefan cel Mare, deoarece strămoşii şi părinţii lor şi ai noştri l-au plâns la înmormântare, acum cinci sute de ani, şi l-au cinstit chiar de

atunci ca pe un părinte bun şi sfânt, deschizând astfel drumul canonizării lui de către sfânta noastră Biserică strămoşească.

Fericita şi dumnezeiasca inspiraţie de împodobire a calendarului nostru bisericesc cu sfinţi români, a avut-o şi a împlinit-o în anii 1950–1954 Biserica, datorită curajului binecunoscut al Patriarhului de vie memorie Justinian Marina, care a prezentat Sfântului Sinod studiul şi propunerea Comisiei de canonizare şi astfel, pentru prima dată în istoria noastră bisericească şi naţională, s-a hotărât canonizarea şi deci, trecerea în rândul sfinţilor a unor personalităţi, care cu preţul vieţii au apărat credinţa şi unitatea poporului român. S-a împlinit astfel, şi dorinţa marilor noştri învăţaţi şi profesori de teologie, care, pe bună dreptate scriau că, deşi toate popoarele creştine au sfinţi din neamul lor, numai românii, popor încreştinat prin predica apostolică a Sfântului Andrei, nu au sfinţi din neamul lor în calendar. Cu inima plină de credinţă, Patriarhul Justinian a cutezat şi a reuşit atunci, deşi vremurile erau grele, să treacă în rândul sfinţilor, ierarhi, monahi, credincioşi, care au apărat de-a lungul secolelor credinţa noastră ortodoxă, pentru care a luptat atât de mult Ştefan cel Mare. Atunci, în 1950, au fost nominalizaţi şi Voievodul Ştefan cel Mare spre a fi trecut în rândul sfinţilor, şi domnitorul Constantin Brâncoveanul, însă din cauza vitregiei acelor ani nu s-a putut împlini atunci ceea ce sărbătorim astăzi. Prin puterea rugăciunii clerului şi credincioşilor şi iniţiativa Comisiei de studiu şi propunere a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, am procedat cu smerenie şi râvnă să îndeplinim toate rânduielile sfinte şi să-i înscriem pe aceşti domnitori români în rândul sfinţilor, la 20 iunie 1992. Spre marea bucurie a credincioşilor şi a clerului, care îi şi cinsteau ca sfinţi, cum a citat astăzi o cântare bisericească Prea Fericitul Sava, pe care o cântau şcolarii, poporul, bucovinenii, basarabenii şi întreg poporul dreptcredincios.

Ne aflăm într-un loc, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, unde istoria noastră sfântă trebuie rostită cu evlavie, spre a rodi în faptele noastre. Dacă nu era mănăstirea aceasta, Putna, cu mormântul lui Ştefan cel Mare, hotarul de nord-est al ţării noastre ar fi fost în altă parte. În învolburarea evenimentelor de după cel de-al doilea război mondial, în satisfacerea setei celor care căutau pământ şi apă, frontiera de acum era în pericol, ameninţând să cuprindă şi acest colţ de ţară, cu Mănăstirea Putna şi mormântul lui Ştefan cel Mare. Dar acest nebiruit Voievod, din locul său de veci a apărat mănăstirea care a rămas înăuntrul frontierei, ce se află acum la trei kilometri de aici datorită minunii Sfântului Voievod Ştefan cel Mare.

Iată, iubiţi Părinţi şi fraţi, că astăzi, în ziua în care se împlinesc 500 de ani de când Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare a intrat prin poarta acestei mănăstiri, spre a fi aşezat cu rugăciuni şi lacrimi în mormântul pregătit de el în Biserica "Adormirii Maicii Domnului", locul de trecere spre viaţă veşnică, ne-a învrednicit să-l sărbătorim noi toţi, Biserica şi Ţara, ca Voievod şi Sfânt al Ortodoxiei româneşti şi al Creştinătăţii. Pericopa evanghelică de astăzi, în care Sf. Ap. şi Ev. Ioan repetă cuvântul atât de frumos rostit de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, nu este întâmplătoare: *"Păstorul cel Bun, sufletul său şi-l pune pentru oi"* (Ioan 10, 11). Un asemenea păstor a fost şi Ştefan cel Mare pentru noi, românii, în cea de a doua jumătate atât de frământată a secolului al XV-lea.

Trăim aşadar, bucurii dătătoare de nădejde, fraţi şi surori în Domnul. De aceea, să nu uităm ziua aceasta sfântă, cu învăţămintele şi valorile ei pentru Ţară şi Biserică, ci să o întipărim adânc în sufletele şi inimile noastre. Să păstrăm demnitatea noastră de români, pe care ne-a pilduit-o Ştefan cel Mare. Să urmăm drumul nostru în istorie stăpâniţi de curajul lui, de credinţa lui statornică în ajutorul lui Hristos, în valoarea mântuitoare a Bisericii şi în păzirea adevărurilor evanghelice. Astfel vom şti unde aflăm Uşa cea adevărată a Bisericii, cunoscând că numai Hristos este Uşa cea adevărată, cum El Însuşi ne-a învăţat astăzi când a spus: *"Eu sunt uşa. De va intra cineva prin Mine, se va mântui; şi va intra şi va ieşi şi păşune va afla"* (Ioan 19, 9).

Iubiţii mei, sunteţi tineri, sunteţi totodată şi demnitari cu responsabilităţi felurite. Dar cu toţii, şi în primul rând noi, arhiereii trebuie să urmăm pilda lui Ştefan cel Mare, curajul său de a apăra credinţa atât de frumoasă pe care ne-au lăsat-o moşii şi strămoşii noştri şi pe care el a slujit-o din tot sufletul lui. Aşa să ne ajute şi nouă tuturor Dumnezeu şi Sfântul Voievod Ştefan cel Mare!

În amintirea zilei de astăzi, cu dragoste, ofer sfintei mănăstiri Putna această icoană zugrăvită de o tânără pictoriţă înzestrată de Dumnezeu cu acest dar, care îl înfăţişează pe Ştefan cel Mare înveşmântat după rânduiala Bizanţului cu coroana domnească, plecându-se cu evlavie Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi Maicii Domnului, iar drept chenar de podoabă ctitoriile slăvitului Voievod. Mai adaug icoana lui "Iisus Mântuitorul" pe care domnitorul o purta într-o dimensiune mică, spre a se ruga, icoană cunoscută în tradiţie că este o copie după cea numită *"nefăcută de mână omenească"*, obţinută de Sfânta Veronica, când Iisus Îşi purta crucea pe Golgota. Cuvioase părinte Stareţ, primeşte aceste icoane ca mărturie a dragostei noastre faţă de Sfântul Voievod Ştefan cel Mare şi faţă de sfânta lui mănăstire Putna, spre a ne fi tuturor de ajutor în slujirea Sfintei Biserici.

"Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Duhului Sfânt, să fie cu voi cu toţi, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Amin".

Domnul Prim-Ministru Adrian Năstase a donat Muzeului mănăstirii o copie a sabiei lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, realizată în Turcia. Domnul Adrian Năstase a menţionat că pe viitor se doreşte aducerea spadei originale: "Din partea Guvernului României încredinţez Muzeului Mănăstirii Putna această replică a sabiei Voievodului Ştefan cel Mare şi Sfânt, primită din partea Prim-Ministrului Turciei, cu speranţa că nu prea departe în timp, vom putea să avem aici originalul sabiei Sfântului Voievod ca semn al vitejiei, al curajului şi al demnităţii româneşti. Vă încredinţez acest semn de prietenie dintre poporul român şi poporul turc şi în acelaşi timp, semnul vitejiei românilor într-un moment important al istoriei noastre".

Stareţul Mănăstirii Putna, Arhimandritul Melchisedec Velnic a mulţumit Prim-Ministrului şi celor care au realizat această sabie: "Domnia Voastră, Domnule Prim-Ministru al României, sincer vă mulţumesc în mod deosebit pentru darul pe care l-aţi adus Sfintei Mănăstiri Putna, replica sabiei Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, care se află la Istanbul. Vă mulţumesc din suflet şi ţin să spun tuturor celor prezenţi la această manifestare de la Mănăstirea Putna, cu ocazia

împlinirii a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, că aşa cum am văzut în original sabia slăvitului domnitor al Moldovei în anul 1992 la canonizarea sa aici, la Putna, aceleaşi patru cruci sunt încrustate pe sabia Măriei Sale, spre slava lui Dumnezeu. De asemenea, mulţumim şi celor care s-au ostenit, au înfrumuseţat şi au lucrat această replică a sabiei slăvitului voievod întru cinstea Măriei Sale".

La finalul Sfintei Liturghii a avut loc un moment de reculegere, marcat printr-o simfonie a clopotelor. Timp de cinci minute în toate bisericile din ţară au răsunat clopotele în memoria Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, iar la Putna s-au auzit toate clopotele mari ale României, într-o simfonie poem ce le-a adunat pe cele de la Suceava, Timişoara, Alba-Iulia, Craiova, Bucureşti, Lăpuşna, Recea etc. După acest moment impresionant, în muzica fanfarei militare a urmat ceremonia depunerii coroanelor de flori de către şeful statului, premier şi ceilalţi demnitari, la mormântul Sfântului Ştefan.

Seara a avut loc un spectacol deosebit. Pe Dealul Crucii de lângă mănăstire, de unde legenda spune că Voievodul Ştefan cel Mare şi Sfânt a tras cu arcul pentru a alege locul de construire al Mănăstirii Putna, aproximativ 500 de tineri, studenţi şi elevi, au participat la o reprezentaţie specială: aceştia au purtat făclii aprinse în mâini, apoi s-au retras cu torţele spre mănăstirea Putna, unde au înconjurat biserica mănăstirii. În tot acest timp ei au cântat Troparul Sfântului Ştefan cel Mare.

Amintirea acestui moment a fost punctată de tineri şi prin punerea de pământ din toate colţurile ţării, într-o urnă specială, care va rămâne la Putna spre veşnica amintire a zilei de 2 iulie 2004.

Sărbătoarea de la Putna s-a încheiat, dar imaginea Voievodului Ştefan cel Mare şi Sfânt va rămâne pururea vie în sufletele tuturor românilor de pretutindeni, pentru că: "Într-însul găsise poporul românesc cea mai deplină şi cea mai curată icoană a sufletului său: cinstit şi harnic, răbdător fără să uite şi viteaz fără cruzime, straşnic în mânie şi senin în iertare, răspicat şi cu măsură în grai, gospodar şi iubitor al lucrurilor frumoase, fără nici o trufie în faptele sale", aşa îl caracteriza Nicolae Iorga pe Voievodul Sfânt. Pomenire şi cinstire să-i aducem pururea la mormântul său din ctitoria sa prea iubită şi la jertfelnicul spiritualităţii româneşti din toate altarele străbune.

SFÂNTUL VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE, OMAGIAT LA MOINEŞTI*

"Apărător neînfricat al credinţei şi patriei străbune, mare ctitor de lăcaşuri sfinte, Ştefane Voievod, roagă-L pe Hristos Dumnezeu să ne izbăvească din nevoi şi necazuri"

Spre jumătatea acestui desfătător cireşar 2004, când nenumăraţii pelerini români şi străini, care merg să se închine la mormântul de la Sfânta Mânăstire Putna devin nestematele de jar ce vor aprinde vâlvătaia credinţei noastre ortodoxe, cât şi un nou semn al puterii sfinte a ilustrului nostru voievod, la Moineştii pictorului Ştefan Luchian, în Moldova de mijloc s-a desfăşurat programul activităţilor naţionale **"Ştefan cel Mare şi Sfânt, creator de tradiţie politică, spirituală şi culturală"**, ediţia a II-a, în prezenţa unor invitaţi de marcă din Iaşi, Suceava şi Bacău.

O serie de mesaje, trimise din ţară şi din străinătate (Catedra de Istorie a Universităţii Bucureşti, mesaje de la Putna, Cernăuţi, Chişinău,Tokyo), au avut menirea de a prefaţa fiecare în parte, serbarea de suflet din acest an omagial, organizată aici de Societatea Cultural-Literară "Tristan Tzara", în parteneriat cu Primăria, Parohia "Sf. Gheorghe" şi Liceul "Spiru Haret" din localitate.

Manifestările au debutat la momentul-simbol de la Moineşti, unde a fost evidenţiată semnificaţia zilei de 15 decembrie 1467, când vitejii moldoveni, conduşi de binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare, au obţinut una dintre cele mai glorioase victorii împotriva regelui Ungariei, românul Matei Corvinul.

După depunerea de coroane, atât invitaţii, cât şi reprezentanţii vieţii publice şi culturale moineştene, primiţi cu onoruri militare în faţa monumentului, au asistat la săvârşirea slujbei *Te-Deum*-ului – pomenirea eroilor căzuţi în lupta de la Baia-Fălticeni – de către un sobor de preoţi şi diaconi (locali şi ieşeni), răspunsurile fiind date apoi în Biserică, de grupul coral al elevilor basarabeni de la Liceul "Spiru Haret". La finalul momentului religios, s-a invocat personalitatea faimosului domnitor, cu prilejul împlinirii a cinci veacuri de la trecerea sa la cele veşnice ca unul dintre cei mai de vază strategi şi ctitori pe care i-au avut provinciile româneşti, obligate de vicisitudinile vremii să trăiască în dezbinare, în timp ce luptele fratricide între facţiuni rivale nu făceau să beneficieze decât grupurile boiereşti din ţară. A urmat apoi Simpozionul Naţional consacrat epocii ştefaniene, vizând, îndeosebi, cancelaria domnească, realităţile fiscale, faptele de arme, ctitoriile domnitorului, cât şi unele reflexii în istoria contemporană. Au prezentat comunicări în faţa (şi cu participarea publicului), Daniel Danielescu (Universitatea "Al. I. Cuza") şi Silviu Văcaru (Institutul de Istorie "D. A. Xenopol" Iaşi); Mihai Lazăr (Universitatea "Ştefan cel Mare" Suceava); Jean Ciută, Eugen Şendrea şi

* Materialul a fost preluat din Vestitorul Ortodoxiei nr. 339-340, 21 iulie 2004, p. 9.

Cornel Galben, prestigioşi cercetători contemporani care, cu acest prilej, şi-au făcut cunoscute cărţile apărute în acest an şi dedicate personalităţii lui Ştefan cel Mare şi Sfânt.

Lucrările simpozionului au fost precedate de expoziţia *"Ştefan cel Mare, în medalistica românească"*, vernisată de binecunoscutul colecţionar ieşean Lucian Solcan. Un grup de elevi de la Liceul "Spiru Haret", moineşteni şi basarabeni, a participat la concursul *"Înapoi la istoria marilor noştri strămoşi: Ştefan cel Mare şi Sfânt!"*. În încheierea programului, liceenii basarabeni din Moineşti au susţinut momentul muzical-coregrafic "Nestemate din coroana marelui Ştefan", fiind îndrumaţi cu multă însufleţire şi înaltă profesionalitate, de reputatul actor şi regizor băcăuan Stelian Preda (de la Teatrul Municipal "Bacovia"), al cărui recital a inclus lucrări ale poeţilor bucovineni din Cernăuţi, teatru istoric eminescian – închinat lui Ştefan cel Mare – precum şi celebrul monolog din piesa *Apus de soare* de Barbu-Ştefănescu Delavrancea.

Istoricii sus-amintiţi au subliniat de fiecare dată, dimensiunea naţională şi europeană a Voievodului Ştefan cel Mare, făcând numeroase trimiteri la actualitate, care îi priveşte pe vecini şi întreaga Europeană a veacului al XV-lea, unde cei 47 de ani, cât domnul de la Suceava s-a aflat pe tron, au constituit o dimensiune unică în istoria veche a românilor şi au prezentat o deosebită stabilitate politică în această parte mereu agitată a Europei, pentru care multe dintre concepţiile şi acţiunile domnitorului sunt în adevăr emblematice, precum modelul concludent despre rostul culturii, al artelor pentru prestigiul şi viitorul unui popor, exemplu urmat şi de alţi domnitori, inclusiv din "cealaltă Valahie".

Fiecare dintre vorbitori a accentuat ideea nobilă şi mereu actuală, conform căreia România este "continuatoarea sintezelor ştefaniene", iar marele Voievod, dincolo de prestigiul său, amplificat şi deformat, uneori de imaginaţia colectivă, trebuie văzut tot timpul "într-o istorie naţională şi într-o istorie europeană". Ştefan cel Mare a rămas profund statornicit în credinţa ortodoxă şi în spiritualitatea românilor, dar în acelaşi timp a avut relaţii cu toate ţările importante vecine. Anul omagial 2004 ne îndeamnă, aşadar, să păstrăm identitatea, credinţa, spiritualitatea românească, dar concomitent să fim deschişi spre cooperare cu alte naţiuni, la ceasul intrării noastre într-un nou ansamblu de relaţii ierarhice europene.

Multă lume vorbeşte despre puterea de conducător a Voievodului, despre geniul său militar şi diplomatic. Lucruri adevărate, însă toate aceste virtuţi ar fi însemnat prea puţin dacă Binecredinciosul Ştefan cel Mare n-ar fi fost *"Omul lui Dumnezeu, ales de Dânsul, inspirat şi condus numai de Dânsul"* (N. Iorga), care, graţie puterii sale de smerenie, din 1486 – când şi-a reluat tronul "printr-o minune", după ce fusese înfrânt într-o luptă lângă Siret – a ridicat majoritatea bisericilor şi mânăstirilor din Moldova ca un semn al recunoştinţei faţă de Cel care îl izbăvise.

Istoria unui popor este importantă şi prin responsabilitatea pe care o creează peste timp, în contextul actual. Moştenirea politică şi spirituală, pe care ilustrul

înaintaş a lăsat-o românilor, ne face cu atât mai atenţi astăzi, când alte provocări ale contemporaneităţii se află la orizontul epocii noastre.

A vorbi în timpul de faţă cu detaşarea intelectualului, despre acea epocă atât de zbuciumată, reprezintă neîndoielnic un privilegiu, dar şi o datorie de onoare faţă de trecut, când marele domn din Cetatea Sucevei schiţa – cu propriile mijloace – calea de mai târziu a structurării ideii noastre naţionale.

În măsura în care vom şti şi să privim cu atenţie spre trecut şi să apărăm dreapta credinţă, printr-o netăgăduită smerenie creştină, viitorul va fi mai stabil şi mai puternic. Cinstirea lui Ştefan cel Mare şi Sfânt trebuie să constituie esenţa existenţei noastre actuale, prin actul indispensabil al "rememorării". Cine nu va uita, este mai aproape de adevărul identităţii sale şi va putea simţi din abundenţă cum minunile lui Dumnezeu lucrează în modul nostru de viaţă, zi de zi.

Prof. VASILE ROBCIUC
preşedintele fondator al Societăţii
Cultural-Literare "Tristan Tzara"

LANSAREA CĂRȚII
"SECOLUL MARTIRIULUI. CREȘTINII ÎN VEACUL XX"

În după-amiaza zilei de 11 mai, anul acesta, în Aula Palatului Patriarhiei a fost lansată cartea **Secolul Martiriului,** cu subtitlul **Creștinii în veacul XX,** a reputatului istoric italian, **profesor universitar dr. Andrea Riccardi,** tradusă în limba română de dr. Veronica Turcuș, care semnează și notele, publicată în Editura *Enciclopedică* și tipărită la *Monitorul Oficial,* prin grija **Comunității Sant'Egidio,** care înfățișează istoria zguduitoare a creștinilor din secolul trecut, atât de plină de suferințe și martiraj.

Activitatea de până acum, editorială și de cercetare, a profesorului Andrea Riccardi, este centrată pe problematica religioasă, abordată pe mai multe planuri, de la istoria instituțiilor religioase până la funcționarea pontificatului roman, de la împletirea vieții Bisericii cu evenimentele politice până la evoluția societății italiene în perioada postbelică, și de la raporturile între creștini și necreștini până la tema contactului între diverse culturi, și s-a concretizat în numeroase cărți publicate în Italia și străinătate.

Numele istoricului italian este cunoscut publicului din România și îndeosbi celui bucureștean, prin lucrarea **Mediterana. Creștinism și Islam între coabitare și conflict,** apărută la Milano, în 1997, care a fost tradusă în limba română sub titlul **Mediterana** și publicată în 1999, la Editura Universalia.

Pe lângă bogata activitate profesională și publicistică, prof. dr. Andrea Riccardi este și fondatorul **Comunității Sant'Egidio,** în 1968, recunoscută de Vatican ca Asociație publică internațională de laici, care contribuie la dialog, reconciliere și pace în lume. Această asociație numără în prezent aproape 50.000 de membri și este prezentă în peste 60 de țări de pe patru continente. Ea s-a făcut cunoscută la noi în țară prin organizarea în colaborare cu Președinția României și cu Patriarhia Română a întâlnirii interreligioase mondiale intitulată **"Pacea este numele lui Dumnezeu. Dumnezeu, Omul, Popoarele"**, care a avut loc la București în perioada 30 august–1 septembrie 1998. Această întâlnire, după cum se știe, a pregătit vizita Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea la București, în 3-5 mai 1999, care a fost urmată de vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Roma, între 7-14 octombrie 2002.

Specializat în problematica istoriei religioase, autorul prezintă în cele aproape 600 de pagini ale cărții **Secolul Martiriului,** fresca tulburătoare a unui veac însângerat, al XX-lea, din perspectiva martirajului creștinilor. Expunenrea se plasează la granița dintre istorie și memorialistică și se bazează cu precădere pe surse catolice de informație (scrisori, amintiri, relatări și rapoarte de factură diversă, redactate în diferite limbi și provenite din diferite părți ale lumii, care, desigur, urmează să fie verificate și completate de cercetări ulterioare), și ajunge la concluzia că la sfârșitul celui de-al doilea mileniu, Biserica creștină a redevenit o Biserică a martirilor. Fiind o realitate contemporană a creștinismului, memoria *"noilor martiri"*, a acelor bărbați și femei catolici, ortodocși și protestanți care au

dovedit o forţă profundă de natură spirituală şi morală pentru a-şi mărturisi credinţa, se cere recuperată, spre a nu fi dată uitării. Desigur, nu este vorba de un efort canonic care să conducă la cinstirea lor ca sfinţi, ci de recunoaşterea faptului că sunt martiri tocmai pentru că au fost creştini şi de imortalizarea amintirii lor în conştiinţa Bisericii. În felul acesta, conceptul de martiriu se extinde, sau este reinterpretat, de la cel clasic de martiraj, cauzat de ura faţă de credinţă, la cel care sucombă pentru vina de a fi creştin. Motivaţiile sunt dintre cele mai diverse şi variază de la o ţară la alta sau în funcţie de condiţiile istorice. Una dintre cauze este persecuţia operată de Stat, aşa cum a avut loc în fostele ţări comuniste şi în cele naziste, sau în Asia şi America Latină, unde politici şi strategii anticlericale şi antireligioase s-au unit în manifestări de violenţă şi suprimarea de vieţi. În timpul recentului război din fosta Iugoslavie s-au înregistrat şi cazuri de creştini ucişi de alţi creştini. Dezbaterea asupra acestei probleme rămâne deschisă. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în lagărele de exterminare şi în locurile de suferinţă comună, creştinii au pătimit împreună, dezvoltând o solidaritate ecumenică. Înainte chiar de a începe să se vorbească despre ecumenism a existat ecumenismul martirilor, care îi uneşte astăzi pe creştini. Câteodată, creştinii au suportat persecuţia chiar alături de credincioşii altor religii, într-un raport inedit faţă de secolele precedente.

Cartea cuprinde nouă mari capitole: *"Secolul" sovietic* (cu accent pe statul ateu şi politica de persecuţie religioasă); *Noua ordine şi creştinii: Europa lui Hitler* (ce s-a vrut o lume fără creştinism, care a generat martiriul şi rezistenţa morală faţă de idolatria nazistă); *Europa de Est* (unde s-a operat "naţionalizarea" Bisericilor, prin izolare şi reprimare); *Martiriu şi Misiune* (episcopi, preoţi şi laici, catolici, protestanţi şi ortodocşi, misionari în secolul XX în Asia şi Oceania, în Africa şi America Latină); *Comunismul asiatic* (un lung drum al durerii în China, Coreea şi Indochina); *Suferinţele unei minorităţi religioase* (martirii creştini din Imperiul Otoman, din unele ţări asiatice, ca Tailanda, India, Indonezia, precum şi din lumea arabo-islamică şi din Algeria); *Statul împotriva Bisericii: Mexicul şi Spania* (revolte şi persecuţii religioase); *În conflictele Africii independente* (revolta anticolonială şi nesiguranţa independenţei); *Mulţimea de martiri* (martirii carităţii, ai dreptăţii, ai terorismului şi ai violenţei fizice).

Bine documentată, cartea înfăţişează cu claritate şi acrivie ştiinţifică crunta realitate a martiriului în secolul trecut, de la persecuţiile comuniste (de tip stalinist, maoist ş.a.) din fosta URSS, Europa de Est, China, Coreea şi Indochina, unde represiunea a îmbrăcat haina justiţiei, calomniei şi falsificărilor, până la suprimarea vieţii în ţările Americii Latine şi în Africa, de la sângerosul anticreştinism hitlerist până la masacrele şi luptele interetnice din Rwanda, Burundi şi Congo, din Etiopia, Zair, şi Uganda, din Guineea şi Madagascar. Nu este vorba de destinul câtorva creştini curajoşi, ci de istoria unui martiriu în masă. Creştinii ucişi în secolul XX sunt cu sutele de mii.

Nu ne propunem aici un comentariu exhaustiv al cărţii, care merită, de altfel, o dezbatere amplă, cu atât mai mult cu cât autorul redeschide suficiente "dosare" încă neclasate şi atinge răni care încă nu s-au închis. Amintim doar câteva: trage-

dia populaţiei armene şi siriace din Anatolia în perioada primului război mondial, anticlericalismul spaniol din anii războiului civil, cazul iugoslav între naţionalism şi comunism, anticolonialismul african, problema existenţei unui "holocaust" creştin în Uniunea Sovietică a anilor '30, infernul comunist din Albania (primul stat declarat ateu din lume). În toate cazurile, istoricul exeget este dublat de un fin diplomat care ştie foarte bine că a dezbate relaţiile complicate dintre religie şi politică în probleme extrem de grave şi de sensibile ale istoriei recente implică riscuri importante. Remarcabilă este şi probitatea ştiinţifică cu care profesorul Riccardi abordează problema martiriului creştin din perspectiva drepturilor omului. Întemeiat pe mărturii şi date reale, rezultat al unei cercetări istorice minuţioase şi originale, tabloul masacrelor la care au fost supuşi creştinii din toată lumea în secolul de curând încheiat îndreptăţeşte întru totul titlul cărţii. Pornind de la o perspectivă globală asupra creştinismului veacului trecut, nimeni nu poate nega că acesta n-a fost secolul martiriului pentru creştini.

Lectura cărţii înfioară, realmente, pe cititor, tocmai datorită obiectivităţii şi patosului reţinut al naraţiunii, am putea spune. O menţiune specială meritä paginile despre martirajul preoţilor români din perioada comunistă, chiar dacă centrul de greutate al cărţii se regăseşte în alte capitole. De fapt, cum mărturiseşte autorul, majoritatea relatărilor luate în consideraţie privesc victimele catolice, întrucât şi sursele de informare sunt aproape exclusiv catolice.

Ar mai fi de remcarcat că ediţia în limba română a cărţii reproduce pe prima copertă icoana *"martirilor şi mărturisitorilor credinţei din secolul XX"*, realizată de Renara Sciachi de la comunitatea Sant'Egidio, păstrată în altarul Bisericii Sfântul Bartolomeu de pe insula Tiberina din Roma, şi care a fost binecuvântată de Prea Fericitul Patriarh Teoctist la 13 octombrie 2002, cu prilejul vizitei în Italia şi la Vatican.

Prezentarea cărţii **Secolul Martiriului** publicului bucureştean s-a bucurat de particiaprea unor înalţi ierarhi ai Bisericilor ortodoxe, greco-catolice şi romano-catolică din România şi a unor personalităţi proeminente ale culturii româneşti. Au onorat cu prezenţa acest eveniment editorial Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, I.P.S. Arhiepiscop Ioan Robu, Mitropolit romano-catolic de Bucureşti, P.S. Al. Mesian, episcop greco-catolic de Lugoj, precum şi acad. Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii şi Cultelor şi prof. univ. dr. Florin Constantiniu, membru corespondent al Academiei Române. A fost de faţă prof. univ. dr. Andrea Riccardi, autorul cărţii, însoţit de Excelenţa Sa Episcop Vicenţiu Palia de la Vatican şi de Excelenţa Sa Jean Claude Perisset, Nunţiul Apostolic la Bucureşti. Au participat la lansare profesori şi studenţi teologi, preoţi ortodocşi, greco-catolici şi romano-catolici, istorici, editori, ziarişti, reprezentanţi ai Corpului diplomatic.

Deschiderea întâlnirii prilejuită de lansarea cărţii a revenit **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist,** care a adresat tuturor participanţilor un cuvânt de salut şi de binecuvântare. Referindu-se la importanţa deosebită, culturală şi ecumenică, a cărţii profesorului Andrea Riccardi, ce oferă imaginea zguduitoare a martiriului

creştin în secolul XX, care a reprezentat o lungă perioadă de suferinţe, persecuţii şi prigoane pentru creştini, Prea Fericirea Sa a spus cele ce urmează:

"Iisus mergea împreună cu ei" (Luca 24, 15)

"Onorată asistenţă,

Avem astăzi bucuria să poposim în această sală atât de generoasă într-o împrejurare de importanţă deosebită pe plan cultural, dar şi pe plan bisericesc şi ecumenic, şi anume, lansarea cărţii *Secolul Martirilor. Creştini în veacul XX,* a d-lui prof. univ. Andrea Riccardi. Adevărat memorial al vredniciilor, răbdării şi suferinţelor celor care au murit pentru Hristos în secolul XX, cartea ne prezintă, pe baza unor informaţii diverse ca formă şi provenienţă, culese din toată lumea, imaginea tulburătoare a unei realităţi atroce, din perspectiva martirajului creştinilor. E foarte necesar pentru viaţa bisericească, religioasă, teologică chiar, să ne aducem aminte de înaintaşii noştri care au pătimit şi au murit pentru credinţă, de cei care au mărturisit cu jertfa vieţii lor Învierea Mântuitorului Iisus Hristos.

Bisericile noastre, ortodoxă şi romano-catolică, sărbătorind împreună anul acesta Paştele la aceeaşi dată, se află acum în perioada celor 40 de zile de până la Înălţarea la cer a Mântuitorului Hristos, când Iisus S-a întâlnit cu femeile mironosiţe, care au avut bucuria să-L vadă pe Domnul Hristos chiar în dimineaţa Învierii şi să audă cuvântul Lui de pace şi de bucurie, ca şi Apostolii, de altfel, în aceeaşi Duminică, şi apoi cu Toma, în Duminica următoare, şi cu un şir lung de martori ai Învierii Sale. Această icoană a petrecerii împreună în chip minunat a Mântuitorului Hristos cu atâţia martori ai Învierii Sale, întâlnirea Lui cu Luca şi Cleopa pe drumul Emausului, făcându-i să înţeleagă pe cei doi Apostoli că El, Iisus, este călătorul străin care a venit între ei, această icoană, zic, se petrece în lume necontenit. Neîncetat ne întâlnim cu Mântuitorul Iisus Hristos şi cu mărturisitorii Învierii Sale în număr nesfârşit.

Domnul prof. univ. Andrea Riccardi, specializat în problematica istoriei religioase, şi-a asumat această muncă uriaşă, dar lăudabilă şi necesară, în acelaşi timp, de a cerceta şi aduna din biblioteci, arhive, muzee şi alte locuri, mărturii despre martirii creştini din toată lumea, care în secolul XX, asemenea primului martir creştin, tânărul arhidiacon Ştefan, şi-au dat tributul vieţii lor mărturisind adevărul Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Apărută prin grija Comunităţii Sant'Egidio, cartea care se lansează astăzi în traducere românească la Editura Enciclopedică, este şi o pildă de modul cum trebuie privită jertfa martirilor credinţei, care ne inspiră un apel la vindecare şi la comuniune sfântă bazată pe iubirea lui Hristos.

Domnia sa, pe lângă bogata activitate profesională, desfăşurată pe mai multe planuri, este şi fondatorul acestei comunităţi cu numele Sfântului Egidio, un sfânt ca mulţi alţii din calendarul cinstirilor noastre, iubitor de copii, de bolnavi, de săraci, de cei rătăciţi de la credinţă, care, prin misionarii săi laici, este prezentă

astăzi în multe ţări din lume. Domnul prof. univ. Riccardi, împreună cu Excelenţa Sa Episcopul Vicenţiu Palia, prezent aici, ne-au întâmpinat în octombrie, anul trecut, când am vizitat Roma, şi ne-a primit la Vatican cu o neuitată dragoste Sanctitatea Sa Papa Ioan al II-lea.

Această carte închinată celor care, în condiţiile grele, L-au mărturisit pe Hristos în secolul XX, dă valoare credinţei în literatura universală şi ne dă şi nouă curaj pentru a mărturisi cu mai multă încredere că Hristos a înviat cu adevărat, că predica Sfinţilor Apostoli n-a fost zadarnică, aşa cum spune Sfântul Apostol Pavel, şi nici credinţa noastră, a celor care, de două mii de ani, culegem roadele Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cu adevărat a înviat Domnul Hristos!

Astăzi este o întâlnire, cum spuneam la început, cu Domnul Hristos, cu cei care L-au iubit, au crezut şi L-au urmat până la jertfa vieţii lor. Domnul Andrea Riccardi, un cercetător experimentat, este stăpânit şi de o credinţă puternică, căci o carte ca aceasta, închinată memoriei celor care au murit pentru Hristos şi Biserica Sa se scrie cu mult suflet, cu multă devoţiune, cu dăruire totală de sine.

Vă mulţumim, domnule profesor, pentru această împrejurare, binecuvântăm pe Dumnezeu pentru cartea pe care aţi scris-o despre aceşti martiri ai lui Hristos în secolul XX, pe care o avem acum şi în limba română, şi vă dorim să dăruiţi mai departe din flacăra iubirii dumneavoastră lumină şi tărie pentru ca întreaga creştinătate nu numai să adeverească Învierea Domnului Hristos, dar să împlinească şi voia Lui cea sfântă pe care a mărturisit-o înainte de patimile Sale, rugându-se Tatălui ceresc pentru unitatea ucenicilor şi pentru unitate tuturor celor care cred în El.

Noi, slujitorii Domnului Hristos de la Răsărit şi de laApus, de la miazănoapte şi de la miazăzi, suntem acei mărturisitori care dorim să vedem Biserica Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi pe noi înşine în unitatea Sfinţilor Apostoli, aşa cum au trăit-o ei.

Aşa să ne ajute Dumnezeu. Vă salutăm şi vă îmbrăţişăm cu toată dragostea, domnule profesor".

Asumându-şi rolul de moderator, **dl. acad. Răzvan Theodorescu,** a arătat că volumul care se prezintă publicului "nu este o carte a eroilor, ci o carte a numeroase existenţe creştine în care descoperim o lume care este a noastră, a părinţilor noştri, cel puţin în a doua jumătate a acestui secol. Este o lume teribilă în care stâlpii societăţilor creştine au fost marii anonimi, şi în numele valorilor creştine ei au înfruntat ceea ce era dictatură şi totalitarism". Andrea Riccardi, autorul cărţii, "este un analist de primă mână, a afirmat moderatorul, deşi provine dintr-o familie catolică obişnuită, dar în căutările sale s-a apropiat de lumea celor mici, de cei sărmani şi marginalizaţi, care au făcut istoria. Lumea acestor martiri este o lume a iubirii, o lume a rezistenţei în numele lui Hristos". Sunt lucruri teribile pe care noi românii nu le ştim, a mai spus vorbitorul. "Datorită unor mari ierahi ai Bisericii, şi amintesc aici de patriarhul Justinian, care au fost salvatori ai Orto-

doxiei româneşti, nu s-a petrecut în spaţiul nostru ceea ce s-a întâmplat în Rusia după moartea patriarhului Tihon, sau în Albania după 1967, sau în Germania nazistă ataşată valorilor neopăgânismului". Desigur, nici Ortodoxia românească n-a fost ocolită, a încheiat vorbitorul, "mulţi preoţi fiind arestaţi şi întemniţaţi, prigoniţi şi hăituiţi, dar ea s-a salvat. Şi la noi această lume a creştinătăţii, indiferent de confesiune, a dat tributul său de suferinţă, dar Bisericile au rezistat în catacombe, în subterane, cu necesare compromisuri, dar nu din cele care să atingă fiinţa Bisericii".

Reluându-şi misiunea de moderator, dl. acad. Răzvan Theodorescu a invitat să ia cuvântul pe **I.P.S. Mitropolit Daniel,** care, referindu-se la semnificaţiile multiple şi majore ale cărţii atât pentru istoria creştinismului secolului al XX-lea, cât şi pentru înţelegerea credinţei şi spiritualităţii creştine, a spus, între altele: "Este fascinant să constaţi că pasiunea autorului pentru adevărul istoric şi datoria morală de a nu uita sau minimaliza jertfa martirilor credinţei nu ne inspiră o atitudine de răzbunare sau de condamnare, ci o reflecţie profundă asupra credinţei şi asupra istoriei secolului XX. Cu alte cuvinte, acest amplu memorial al jertfelor devine un apel la vindecare şi la comuniune sfântă bazată nu pe forţa umană violentă, ci pe tăria iubirii lui Hristos, prezentă ca răbdare şi fidelitate în martiri". Arătând că dl. prof. Riccardi este preocupat în această carte în primul rând de martirii creştini catolici, iar cât priveşte perioada comunismului din România sunt cu prioritate prezentaţi episcopii greco-catolici, I.P.S. Sa a subliniat că autorul "menţionează că şi Biserica ortodoxă a cunoscut multe suferinţe şi a dat la rându-i mulţi martiri", şi a adăugat: "Este necesar ca şi noi, ortodocşii, să urmăm exemplul domnului Riccardi în a cunoaşte cât mai bine numele şi mărturia creştinilor ortodocşi români şi a celor din lumea întreagă care au pătimit şi au murit pentru credinţă în veacul XX". Felicitându-l pe autor pentru cartea realizată, I.P.S. Mitropolit Daniel a încheiat: "Acest memorial al jertfelor pentru credinţa în Hristos va contribui la înnoirea credinţei şi a spiritualităţii creştine, precum şi la o înţelegere mai profundă a tainei unităţii Bisericii în comuniunea sfinţilor şi a mărturisitorilor ei".

A luat, apoi, cuvântul **dl. prof. univ. Florin Constantiniu,** care a mărturisit că atunci când citea, tânăr fiind, despre martiriul de la începtul Biserici, se bucura că perioada aceasta s-a încheiat, gândindu-se că "pus în faţa unor astfel de încercări, n-aş fi găsit în mine resursele şi puterea de a-L mărturisi pe Hristos. Şi cu bucurie ziceam, de acum nu vom mai fi puşi niciodată în situaţia de a trece prin astfel de încercări. Dar, iată, o dată cu instaurarea regimului comunist în România a venit din nou vremea aceasta a marilor încercări. Şi prof. Andrea Riccardi ne-a arătat în cartea sa că secolul acesta care s-a încheiat, al XX-lea, a fost un secol al martiriului, un secol în care Biserica creştină a fost chemată, ca şi în primele veacuri ale creştinătăţii, să mărturisească din nou marile adevăruri ale credinţei". După ce a evidenţiat faptul că autorul şi-a scris cartea cu profesionalismul istoricului de meserie, cum rezultă din notele de la subsolul paginilor şi din documentaţia de arhivă pe care a cercetat-o, care presupune o detaşare obiectivă, o desprindere de orice

pasiune, vorbitorul a sesizat fervoarea care respiră din subtextul cărţii, spunând: "Se simte din lecturarea paginilor cărţii o tărie a credinţei, o căldură a credinţei, cum este de aşteptat de la un fiu al Bisericii catolice. Această îngemănare între istoricul de meserie şi omul credincios a dat în cartea pe care o prezentăm imaginea puternică a acelor martiri creştini care l-au mărturisit pe Hristos în secolul XX". Întrebându-se de ce secolul XX a fost un secol al martiriului creştin, vorbitorul a răspuns: "Secolul acesta a fost secolul totalitarismelor, al totalitarismului de extremă dreaptă, fascismul în Italia şi nazismul în Germania, şi al totalitarismului de extremă stânga, comunismul în Uniunea Sovietică şi în ţările care au urmat modelul sovietic. Aceste regimuri totalitare au venit cu acel concept al omului nou, pe care-l opuneau Bisericii, pe care-l opuneau credinţei în Hristos. De aceea, în aceste regimuri totalitare, creştinii au pătimit ca şi primii martiri ai Bisericii lui Hristos. Noi nu ne putem imagina forţa extraordinară care i-a însufleţit pe aceşti creştini, supuşi unor presiuni satanice în închisorile comuniste, în acel univers concentraţionar, în acele celule ale morţii, de au acceptat martiriul, care este întâlnirea cu Dumnezeu". Cartea profesorului Riccardi, a încheiat vorbitorul, "este pentru noi cei de astăzi o carte de învăţătură, de edificare sufletească, care ne ajută să înţelegem că trebuie să fim vrednici să culegem roadele martiriului acestor înaintaşi ai noştri, de cele mai multe ori rămaşi anonimi".

În continuare, **P.S. Al. Mesian,** episcop greco-catolic de Lugoj, a prezentat mesajul I.P.S. Arhiepiscop George Guţiu, care n-a putut participa la această întâlnire, în care se spune: "Îl felicit pe profesorul Riccardi pentru această carte şi totodată urez o activitate fructuoasă şi binecuvântată de Dumnezeu, Comunităţii Sant'Egidio, al cărei fondator este. Lucrarea de faţă este realizată de un profund cunoscător al istoriei religioase contemporane, cu o documentare inedită, fiind, de altfel, primul bilanţ la nivel mondial care se pune în serviciul multitudinii de creştini care au avut de suferit în secolul XX. Nu este numai istoria izolată a unor creştini curajoşi, ci a unui martiriu de masă. Asupra acestui lucru, noi toţi cei care ne găsim la începutul mileniului III suntem inviaţi să reflectăm pentru a înţelege mai bine istoria secolului care abia a trecut şi care trebuie să fie atitudinea şi forţa creştinilor din zilele noastre. Întrebarea care vine în mine, este cum trebuie să fie creştinii zilelor noastre? Este o întrebare pe care şi-o pune şi autorul, pe ea fiind axate toate capitolele cărţii. Este vorba de ereditatea noilor martiri ai secolului XX, aşa de puţin percepută de creştinii timpului nostru. Este o ereditate revelatoare a forţei Evangheliei, cheie de boltă pentru a înţelege mai bine istoria credinţei care ajunge până la noi şi responsabilitatea unui nou început. Imaginea martiriului din această perioadă este cea a persoanelor care au repudiat violenţa, dar au rămas în mod constant legate de credinţa lor şi de comportamentul lor uman inspirat de Evanghelie, o umanitate blândă, neviolentă, dar demnă. Încă un lucru esenţial pe care cartea profesorului Riccardi îl demonstrează este că procesul de recuperare şi de conservare a memoriei martirilor secolului XX s-a pus deja în mişcare".

Ultimul vorbitor a fost autorul volumului, **domnul profesor Andrea Riccardi,** care a rostit în limba franceză o interesantă şi documentată expunere privind martiriul creştin în secolul XX, fără a repeta motivaţiile prezentate deja în cartea sa, a cărei traducere în româneşte este redată în cele ce urmează:

"Sunt foarte bucuros să particip la dezbaterea în jurul cărţii mele traduse în română. Îi mulţumesc Prea Fericitului Patriarh Teoctist pentru participarea sa la acest eveniment, care este o deosebită onoare pentru mine. Mulţumirile mele sunt adresate şi Minstrului Theodorescu care prezidează această întâlnire, precum şi Mitropolitului Daniel care a acceptat să participe la această dezbatere, profesorului Constantiniu şi Părintelui Guţiu, pentru mesajul său. Această carte scrisă în italiană şi tradusă în multe limbi este onorată de traducerea în română făcută cu acurateţe de doamna Veronica Turcuş şi căreia îi mulţumesc pentru munca sa enormă. Cartea are pe copertă – şi este un caz unic în editările ei – reproducerea Icoanei Noilor martiri, venerată în Bazilica San Bartolomeo de pe Isola Tiberina la Roma, biserica de pe insula ce se află în mijlocul Tibrului. Icoana, datorată talentului Renatei Schiachi, reprezintă mulţimea martirilor secolului XX, a celor ce au trecut prin marea strâmtorare, o mulţime adesea anonimă.

Pentru mine aceasta nu este o carte scrisă. Este o carte regăsită, aşa cum citim în Biblie, în pasajul despre restaurarea templului. Este cartea regăsită a suferinţei multor oameni. De fapt, istoricul nu creează niciodată, el regăseşte. În pragul anului 2000, am început să studiez mărturiile despre martiriul secolului XX. Cunoşteam numeroasele istorii de suferinţă. Apoi cunoaştem istoria creştinismului din secolul XX. Dar aceasta a fost o experienţă nouă şi cutremurătoare: să cobor în catacombele secolului XX; a fost experienţa unei cărţi regăsite. Cartea mea nu reprezintă o cercetare erudită, ci o frescă – precum cea oferită de icoană – care să fie contemplată. De-a lungul acestei investigaţii am fost însoţit de sentimentul de stupoare faţă de un chip necunoscut al creştinismului secolului XX. Cartea are, evident, lacune în ceea ce priveşte istoria martiriului în România. Dar am ales să privilegiez viziunea de ansamblu asupra fenomenului, punând unul lângă altul diferitele episoade de suferinţă. Imaginea de ansamblu este impresionantă: secolul XX a redevenit un anotimp al martirilor. Chiar dacă am avut la dispoziţie majoritar surse catolice (care au fost adunate la Roma, din iniţiativa lui Ioan Paul al II-lea), lucrarea mea nu a intenţionat să fie un martirologiu al Bisericii catolice, ci o frescă ecumenică a martiriului secolului XX. Iar cartea regăsită este un capitol al istoriei comune a secolului XX care a experimentat în mod dramatic gulagul şi lagărele, cele două războaie mondiale şi genocidul. Este o carte a memoriei pentru ca noul secol să nu mai fie la fel de înfricoşător.

Prima întrebare la care am dorit să răspund a fost cine este martirul. Martirul este o figură banalizată în timpurile noastre. Nu este un kamikaze. Martirul nu este un sinucigaş, nu este nici măcar cineva care vrea să se expună riscurilor sau care vrea să provoace. Astăzi se vorbeşte despre martiriu în legătură cu teroriştii sinucigaşi, aşa numiţii shahid islamici sau tigrii din Sri Lanka. În realitate, shahid-ul este cel ce îşi pierde viaţa în lupta împotriva duşmanilor credinţei, în jihad-ul islamic. Apoi, în ultimii ani, s-a ajuns la o altă interpretare pe linia shiismului şi a tragismului său ce aminteşte de martiriul de tip Husayn. Martir nu este doar purtătorul islamic, ci şi cel care, conştient de înfrângerea sa imediată, îşi ia viaţa şi îi ucide şi pe duşmani într-un fel de cult al morţii: "dacă reuşeşti, omoară, dacă nu reuşeşti, mori tu" – a scris Ali Shariati, teolog iranian, prin intermediul căruia

au fost filtrate idei marxiste și aparținând curentului tiermondist. Este un nou martiriu ce exprimă disperarea indivizilor marginalizați, care cred că se propulsează în centrul istoriei prin cultul propriei morți. Suntem departe de martiriul creștin.

Martirul este cineva care nu renunță la credință sau la trăirea unei umanități iluminate de credință chiar cu prețul vieții: nu vrea să moară, dar își oferă viața. Arată că valoarea unei vieți nu constă doar în a supraviețui. Îl imită pe Iisus, care și-a dat viața, nu a părăsit Ierusalimul sub amenințări, a fost supus unui proces și condamnat. Martirul este un bărbat sau o femeie care crede, care speră, care – adesea – muncește pentru cei săraci, pentru pace, care vestește Evanghelia, care iubește Biserica, care îi respectă pe ceilalți, care se sacrifică pentru ca ceilalți să continue să trăiască. În fața amenințărilor cu moartea, chiar dacă se teme, alege să-și continue mărturia și nu se lasă intimidat. Hans Urs Von Balthasar, într-o carte publicată în 1968, *Cordula sau Cazul grav* scrie: "Ceea ce contează mai mult nu este moartea fizică, ci dăruirea zilnică a propriei vieți". Consecvenți logicii acestei dăruiri, unii au înfruntat și moartea, tocmai ca să nu renunțe să trăiască pentru a dărui. Și în martiriu, în condiția de slăbiciune extremă a celui condamnat, se revelează o forță extraordinară, forță morală, și, mai ales, forța credinței. Martiriul vorbește despre o forță dezarmată, cea a credinciosului. Aceasta este o pagină ce așteaptă reflecția teologilor și, poate, o receptare mai profundă în gândirea Bisericii. Dar este și o pagină care se impune oricui, deoarece vorbește despre forța convingerilor în fața violenței și a intimidărilor. În acest sens, martiriul constituie o pagină a istoriei civile a libertății în secolul XX, deși pune în lumină violența extremă a opresiunii pe care au suferit-o cei credincioși. Martirii, în ciuda opresiunii, datorită credinței, au fost femei și bărbați liberi. În acest sens, martiriul este o mare moștenire: un testament pe care l-am deschis doar parțial.

Este un testament pe care îl putem deschide doar împreună. Și simt semnificația acestei întâlniri, la care participă personalități ortodoxe și catolice. Martiriul este o moștenire a tuturor creștinilor. Deși martirii au suferit din cauza fidelității față de biserica lor, moștenirea lor ne privește pe toți. Această moștenire se transmite nu doar fiilor martirilor. Matirul nu reprezintă niciodată doar o facțiune, nici măcar doar pe cea pentru care a murit, deoarece în realitate martirul a murit din iubire față de toți. Martirul nu este cineva care a căzut într-un război dus împotriva cuiva, ci este un creștin căruia oameni orbi și supuși răului i-au smuls viața. E posibil să fi fost fii, prieteni, comeseni cu martirii. Îl amintesc aici pe Frère Christian de Chergé, superiorul mănăstirii Notre Dame de l'Atlas din Algeria, ucis împreună cu ceilalți călugări deoarece a rămas în mijlocul războiului dintre fundamentaliști și guvern: am fost prieten cu el și am stat la aceeași masă. Dar ce mare distanță simt față de el! Moștenirea martirilor nu este o proprietate, ci un dar. De aceea martirul creștin nu justifică niciodată răzbunarea, nu legitimează neîncrederea, ci impune doar iertarea.

Martiriul vorbește despre unitate. În acea "împărăție a nefericiților" – aceasta este expresia unui deportat – care a fost în lagărul de pe Insulele Solovski din Rusia, un deținut își amintește o imagine de unitate din acel infern al frigului, al maltratării și al muncii fără sens: "Unindu-se în efort lucrează împreună un episcop catolic încă tânăr și un bătrânel slăbit și desfigurat cu barba albă, un episcop

ortodox, foarte bătrân, dar puternic în duh, care împingea energic încărcătura... Cine dintre noi va avea într-o bună zi norocul să se întoarcă în lume, va trebui să dea mărturie despre ce vedem noi aici acum. Iar ceea ce vedem noi este renaşterea credinţei pure şi autentice a primilor creştini, uniunea bisericilor în persoana episcopilor catolici şi ortodocşi...".

Locurile de suferinţă au devenit spaţii ecumenice, înaintea bisericilor noastre. Amintesc experienţa intelectualului român Nicu Steinhardt, de origine ebraică, convertit la creştinism. Botezat în închisoarea foarte dură a lui Ceauşescu de un preot ortodox, au dorit să fie prezenţi şi alţi doi deţinuţi greco-catolici. Scria în *Jurnalul fericirii*: "Toţi trei îmi cer să mă botez în numele ecumenismului şi să promit că voi lupta – dacă voi ieşi din închisoare într-o bună zi – pentru cauza ecumenismului, întotdeauna. Promit acest lucru din toată inima". Steinhardt moare cu puţin înainte de sfârşitul comunismului în 1989, ca monah autoexilat în patrie, fără să fi dorit să trăiască în străinătate, cum i-au cerut numeroşi prieteni, rămânând fidel acestei Românii pe care a iubit-o foarte mult.

Exemplele se înmulţesc. Francezul Jean Kammerer, în cartea sa *La baraque des prêtres à Dachau* a vorbit despre o "Europă ecumenică" concentrată în baraca 26 din câmpul de concentrare. Italianul Roberto Angeli, a amintit de asemenea: "În mijlocul preoţilor catolici din orice ţară, a pastorilor protestanţi, a preoţilor ortodocşi, toţi sacerdoţi în stare pură – fără puteri, odăjdii strălucitoare, nici privilegii – roşi de foame şi străpunşi de frig, torturaţi de păduchi şi de teamă, lipsiţi de orice demnitate, în afara celei invizibile dată de sacerdoţiu, am învăţat să descoperim esenţa vieţii şi a credinţei". Don Angeli consemnează faptul că în câmpul de exterminare "dorinţa de uniune era în realitate acută şi profundă printre toate feţele bisericeşti – catolici, ortodocşi, protestanţi – aruncaţi de ura nazistă în acelaşi creuzet de suferinţe nemaiîntâlnite". Continuă: "Poate că dorinţa de uniune ce caracterizează în prezent bisericile creştine găscşte acum unul dintre izvoarele cele mai profunde în convieţuirea şi suferinţa sacerdotală din lagărele naziste". Părintele Roman Braga, ortodox român, povesteşte despre lagăr: "A venit un baptist care avea o Biblie ascunsă... Din momentul în care am putut să mergem dintr-o celulă în alta, am împărţit Biblia după cărţile pe care le conţinea şi fiecare avea datoria să înveţe pe de rost cât mai repede partea lui, iar, apoi, să facă schimb cu altcineva". Biblia împărtăşită în locuri de suferinţă rămâne întotdeauna izvorul unui ecumenism adevărat. Într-adevăr, Ioan Paul II afirmă: "Ecumenismul sfinţilor, al martirilor, este poate mai convingător.

Communio sanctorum vorbeşte cu o voce mai puternică decât factorii de diviziune". Şi este o voce pe care în mare parte trebuie să o mai ascultăm. Din acest motiv Comunitatea Sant'Egidio a dorit ca Bazilica S. Bartolomeo de pe Insula Tiberina, din Roma, să devină locul memorial al Martorilor şi Mărturisitorilor credinţei din secolul XX, unde şase capele păstrează amintirea celor mai importante contexte ale persecuţiilor, adăpostind amintiri aparţinând martirilor contemporani de toate confesiunile. Amintesc aici înmânarea din partea Patriarhului României, Prea Fericitul Teoctist a paraman-ului (glugă de călugăr) aparţinând stareţului Bogiu, închis timp de 13 ani în închisorile ceauşiste, scrisoarea autografă a pastorului german Paul Schneider din partea familiei, crucile ortodoxe din

Albania lui Enver Hoxha... Tot aici, cu ocazia aniversării a 10 ani de la masacrele din Rwanda a fost depusă o Biblie care a aparţinut unui catolic ucis.

Locurile de memorie ale martiriului secolului XX, studiile, amintirile sunt izvoare preţioase pentru o nouă cultură în secolul XXI. La Bucureşti, în timpul întâlnirii de dialog şi de rugăciune pentru pace, promovată în 1998 de Comunitatea Sant'Egidio şi de Biserica Ortodoxă Română, în urmă cu mai bine de 5 ani (pe care o amintesc aici ca fiind un eveniment foarte semnificativ), mitropolitul Moldovei, Daniel, a spus un lucru important: "Ne rămâne să descoperim umanismul sfinţilor. Nu este suficient să avem idei frumoase, avem nevoie şi de forţă spirituală". În faţa omului contemporan lipsit de rădăcini, după expresia lui Todorov, este nevoie de un nou umanism, capabil să aibă forţă spirituală.

Cred că umanismul martirilor poate fi un izvor preţios pentru cultura timpului nostru. Este o moştenire pentru noi, care suntem adesea resemnaţi în faţa unei culturi globalizate lipsite de suflet. Aceasta este o moştenire şi pentru România. Căci viaţa culturală şi religioasă a României în perioada interbelică, cu toate contradicţiile şi limitele ei, a reprezentat o epocă bogată, în care această ţară a vorbit Europei şi a dat mult umanismului european. Realitatea spirituală română a acelor ani a fost punctul de sosire al acestei istorii de *"Bysance après Bysance"*, ca să folosesc expresia fericită a marelui Nicolae Iorga. A fost o perioadă bogată în care s-a făcut simţită acea "civilizaţie isihastă", care, pentru Olivier Clément, caracterizează istoria seculară şi cultura populară a ţării. A fost o perioadă de mare deschidere a culturii române laice în lume: e de ajuns să ne gândim doar la Mircea Eliade.

Apoi au venit anii duri ai comunismului, ai separării de restul Europei, ai suspiciunii faţă de libertatea spiritului şi a culturii. S-ar putea vorbi despre ani pierduţi, dar istoria noilor martiri români din acea perioadă aruncă o lumină puternică asupra rezistenţei spiritului în acei ani. Rezistenţa spiritului în locurile de durere; rezistenţa unui popor care a continuat să se roage în cadrul sfintei liturghii; rezistenţa prin cultură şi prin gând. Este rezistenţa unui umanism.

Astăzi Europa nu cere României doar unele standarde pentru a fi acceptată în Uniunea Europeană, ci sunt convins că Europa are nevoie de o Românie călită de anii duri ai comunismului, dar puternică în rădăcinile sale. România, după atâtea crize ale secolului XX, poate vorbi Europei despre civilizaţie, despre civilizaţia rădăcinilor ei profunde, precum şi despre civilizaţia convieţuirii în mijlocul diferenţelor. O convieţuire ce face parte din realitatea complexă a poporului român, în majoritatea creştin ortodox, dar care convieţuieşte alături de minorităţi religioase şi naţionale. Dar este vorba şi despre o convieţuire interioară culturii române, la confluenţa între moştenirea latină şi Ortodoxie, între modernitate şi rădăcinile populare, între identitate naţională şi universalitate. O convieţuire ce este echilibru între raţional şi mister, cum scria Părintele Stăniloae, în viziunea căruia spiritualitatea ortodoxă română este "o sinteză originală între spiritul latin deschis, plin de bucurie şi de lumină şi spiritualitatea mistică, profunzimea ortodoxiei...".

Avem nevoie de lecţii de umanism. Şi România poate da o astfel de lecţie Europei, căci Europa noastră fără umanism se pierde. Umanismul nu înseamnă retorică, ci forţa cuvintelor. Un mare român, un evreu, rabinul şef al României în anii persecuţiei naziste şi ai antisemitismului, Alexandru Safran, prin munca sa în

acci ani întunecaţi, prin prietenia sa cu mari personalităţi creştine române, prin modul său de a vorbi deschis, demonstrează forţa umanismului celui ce crede în cuvinte: "viaţa sa – scrie un biograf – este un exemplu extraordinar de luptă fără arme, fără bombe, doar cu singura resursă a forţei spiritului". La sfârşitul unui discurs dramatic, scrie Safran: "această umilă cerere pune la încercare puterea cuvintelor".

Credinţa, rezistenţa tenace în faţa răului, forţa cuvintelor, sunt izvoarele umanismului de care lumea noastră contemoprană are nevoie. Pentru aceasta am scris această carte. Mulţumesc pentru aprecierile făcute la adresa ei. Pentru aceasta mă simt în largul meu în România, în contact cu cultura ei, în prietenie cu spiritualitatea ei. Pentru aceasta vă sunt recunoscător vouă tuturor pentru realizarea acestui eveniment.

În încheiere, dl. acad. Răzvan Theodorescu a mulţumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru că a oferit prilejul ca această întâlnire să se desfăşoare sub înalta sa autoritate patriarhală, şi profesorului Andrea Riccardi pentru cele consemnate în cartea sa cu privire la martiriul Bisericilor româneşti în cea de-a doua jumătate a secolului trecut, care au dat şi ele martiri indiferent de natura lor confesională, precum şi tuturor vorbitorilor şi participanţilor la acest important eveniment editorial.

Lansarea cărţii **Secolul Martiriului** a fost, aşadar, un fericit prilej de întâlnire între creştinii din România şi un îndemn la continuarea dialogului de înţelegere şi conlucrare, înscriindu-se şi ca o nouă etapă în efortul ecumenic de unitate la care aspiră creştinii de pretutindeni în această vreme de confruntare şi război în diferite părţi ale lumii. Cartea dezvoltă ideea coeziunii acestei lumi pe baza suferinţei ecumenice şi cheamă pe creştini la unitate, ceea ce ne face să spunem că lansarea ei la Bucureşti a constituit un eveniment cultural de primă importanţă.

GHEORGHE VASILESCU

TÂRNOSIREA BISERICII SCHITULUI DELTA NEAJLOVULUI

Duminică, 2 mai 2004, o zi însorită de primăvară, obştea de monahi a nou înfiinţatului schit Delta Neajlovului, din Protoieria Giurgiu-Sud, şi un mare număr de credincioşi din partea locului l-au întâmpinat cu mare bucurie duhovnicească şi călduroasă dragoste pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care a poposit în mijlocul lor cu prilejul târnosirii bisericii de lemn a acestui schit, cu hramul Înălţarea Domnului. Slujba de târnosire a fost săvârşită, din încredinţarea Prea Fericirii Sale, de Prea Sfinţitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi. Târnosirea este prima sfinţire care se face unei biserici după construirea acesteia şi înzestrarea ei cu toate cele necesare cultului divin, pentru a se putea oficia într-însa Sfânta Liturghie şi celelalte slujbe religioase.

La slujba de sfinţire, alături de monahii şi fraţii din obştea schitului şi de un grup de călugări de la mănăstirea Comana, aflată în apropiere, au participat preoţi de la parohiile din Protoieria Giurgiu-Sud, în frunte cu părintele protoiereu Constantin Buga, precum şi o mulţime de credincioşi de prin satele de pe valea Neajlovului, din oraşul Giurgiu şi chiar din Bucureşti. Au fost prezenţi şi reprezentanţi ai autorităţilor locale, în frunte cu prefectul judeţului Giurgiu şi primarul comunei Comana.

Noul aşezământ monahal se află chiar în delta râului Neajlov, care, pe cursul său inferior, înainte de a se vărsa în Argeş, îşi lărgeşte lunca pe 1-2 km lăţime, formând lacul Comana. Pe cursul inferior al Neajlovului, la Călugăreni, a avut loc, la 13 august 1595, o mare bătălie, în care oastea condusă de Mihai Viteazul, inferioară din punct de vedere numeric, a obţinut o remarcabilă victorie asupra armatei otomane învadatoare, comandată de marele vizir Sinan Paşa.

Înălţarea schitului Delta Neajlovului pe această veche vatră de istorie a început în luna august 2000, prin strădania P. Cuv. Arhimandrit Irineu Iuraşcu, pe atunci stareţ al mănăstirii Comana şi în prezent egumen al acestui schit, şi s-a împlinit în luna aprilie 2004, cu jertfa mai multor credincioşi ştiuţi şi neştiuţi. Deocamdată, aici sunt cinci călugări şi fraţi, dar când se vor construi şi restul de chilii vor putea fi primiţi şi alţi tineri care doresc să îmbrăţişeze viaţa monahală.

Potrivit rânduielii tipiconale, slujba târnosirii a început cu sfinţirea apei, ocolirea sfântului locaş, cu trei opriri pentru citirea rugăciunilor stabilite, şi stropirea cu aghiasmă şi ungerea cu Sfântul şi Marele Mir a bisericii în exterior, după care, în sunetul clopotelor, soborul de slujitori a intrat în biserică, cu ritualul cuvenit, şi de aici în Sfântul Altar.

În timpul pregătirii Sfântului Prestol pentru sfinţire, s-a dat citire documentului de sfinţire, cu următorul conţinut:

DOCUMENT

"Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh, sfinţitu-s-a această sfântă mănăstire, cu hramul Înălţarea Domnului, din Protoieria Giurgiu-Sud, Arhiepiscopia Bucureştilor, astăzi 2 mai,

anul mântuirii 2004 şi 7512 de ia facerea lumii, în cea de-a patra Duminică după Sfintele Paşti, de către Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureştilor, Mitropolit al Munteniei şi Dobrogei şi Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, în cel de-al 18-lea an de arhipăstorire, şi de Prea Sfinţitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor.

Ziditu-s-a această biserică de Prea Cuviosul Arhimandrit Irineu Iuraşcu, stareţul mănăstirii Comana, între anii 2000-2004, cu strădania proprie şi cu jertfa bine credincioşilor creştini de pe aceste meleaguri.

Astăzi, când biserica schitului Delta Neajlovului primeşte harul sfinţirii, Prea Cuviosul Arhimandrit Irineu Iuraşcu, cel dintâi egumen al acestui schit, mulţumeşte Bunului Dumnezeu pentru binefacerea harului divin revărsat cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST şi a Prea Sfinţitului Părinte Episcop Varsanufie Prahoveanul, precum şi tuturor slujitorilor şi închinătorilor acestui sfânt locaş.

Binecuvântează, Doamne, şi sfinţeşte pe cei ce iubesc podoaba casei Tale".

Acest document, scris pe pergament, în două exemplare, spre a rămâne mărturie peste timp despre întemeierea schitului, a fost semnat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi de Prea Sfinţitul Episcop Varsanufie, precum şi de Prea Cuviosul Arhimandrit Irineu Iuraşcu, egumenul schitului şi de preoţii slujitori. Un exemplar a fost depus spre păstrare în arhiva schitului, iar celălalt a fost aşezat în piciorul Sfintei Mese, împreună cu Sfintele Moaşte, pecetluindu-se cu tămoseală. După fixarea în piciorul Sfintei Mese a lespedei de piatră, s-a procedat la spălarea, ştergerea şi ungerea ei cu Sfântul şi Marele Mir. După ungerea cu Sfântul Mir s-au lipit în cele patru colţuri ale Sfintei Mese icoanele celor patru Evanghelişti şi s-a îmbrăcat cu cele două acoperăminte, aşezându-se deasupra Antimisul, Sfânta Evanghelie şi chivotul, precum şi celelalte odoare sfinte care trebuie să stea pe Sfânta Masă. Apoi, s-au însemnat cruciş cu Sfântul Mir cei patru pereţi dinăuntrul bisericii şi catapeteasma.

După sfinţire, credincioşii prezenţi la slujbă, bărbaţi şi femei, au trecut pe rând prin Sfântul Altar pentru a săruta cu evlavie Sfântul Prestol şi Sfânta Evanghelie, moment de mare binecuvântare pentru fiecare dintre ei, mai ales pentru femei, cărora nu le este îngăduit să intre în Sfântul Altar decât cu acest prilej. În acest timp, afară, pe un podium, soborul slujitorilor a oficiat Sfânta Liturghie, biserica fiind neîncăpătoare pentru mulţimea celor prezenţi la slujbă. Răspunsurile liturgice au fost date de un grup de elevi de la Seminarul teologic din Giurgiu.

La sfârşitul Sfintei Liturghii, părintele protoiereu Constantin Buga, a rostit un cuvânt de întâmpinare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în judeţul Giurgiu şi l-a asigurat pe Prea Fericirea Sa *"de toată cinstirea, ascultarea şi respectul preoţilor şi credincioşilor din Protoieria Giurgiu-Sud"*. Salutând şi participarea Prea Sfinţitului Episcop Varsanufie la slujba de sfinţire a bisericii schitului nou înfiinţat Delta Neajlovului, al doilea aşezământ monahal, după mănăstirea Comana, în Protoieria Giurgiu-Sud şi în judeţul Giurgiu, părintele protoiereu a prezentat o scurtă dare de seamă asupra eforturilor care se depun în această protoierie pentru zidirea de noi biserici şi pentru întreţinerea şi înfrumuseţarea celor

existente, şi a subliniat *"bucuria pe care o trăiesc în această frumoasă zi preoţii, monahii şi credincioşii acestor meleaguri văzându-şi încununate munca, râvna şi dragostea lor pentru sfânta Biserică".*

Cuvinte de caldă mulţumire a adresat Prea Fericirii Sale şi P. Cuv. Arhimadrit Irineu Iuraşcu, egumenul schitului, pentru înalta aprobare şi sprijinul preţios acordat de Prea Fericirea Sa la înfiinţarea şi înălţarea acestui nou aşezământ monahal în delta Neajlovului. Referindu-se la împrejurările care au condus la înfiinţarea acestui schit, la amploarea lucrărilor realizate şi la greutăţile prin care a trecut până le-a văzut încheiate, părintele arhimandrit Irineu a spus că *"după reînfiinţarea mănăstirii Comana, în 1998, când a fost târnosită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la aproape 140 de ani de la desfiinţarea ei, Primăria comunei Comana a dat mănăstirii 10 ha pământ în delta Neajlovului pentru a-şi face gospodărie, şi au fost aduşi acolo lucrători. Ne-am gândit ca pentru aceşti lucrători, a mai spus părintele egumen, să facem şi o bisericuţă. Auzind acest gând, un creştin din partea locului ne-a oferit un hectar de teren pe acest deal ca să se facă un schit. În luna august 2000 am sfinţit locul şi în câţiva ani am ridicat biserica şi am construit clădirile care se văd".* După ce a subliniat că a dat bisericii hramul Înălţarea Domnului în amintirea metaniei sale de la mănăstirea Neamţ din Moldova, care are acest hram, părintele egumen Irineu a mulţumit tuturor donatorilor şi ostenitorilor care au ajutat la construirea bisericii şi a chiliilor, şi a arătat că pentru viitor şi-a propus să facă şi o biserică de zid, cu incintă de cetate împrejur, cum este la Comana, iar bisericuţa de lemn să rămână ca paraclis pentru călugări.

Şi Prea Sfinţitul Episcop Varsanufie a mulţumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în numele obştei monahilor şi al credincioşilor prezenţi la slujbă, pentru osteneala de a veni la târnosirea acestei bisericuţe de lemn, *"care s-a construit bârnă cu bârnă cu binecuvântarea Prea Fericirii Sale şi strădaniile P Cuv. Arhimandrit Irineu Iuraşcu, pe atunci starețul mănăstirii Comana şi egumenul de acum al acestui schit, care poartă numele Delta Neajlovului".* Prea Sfinţia Sa a apreciat râvna egumenului pentru această lucrare atât de frumoasă şi de folositoare, dar mai ales dragostea şi spiritul de jertfelnicie al donatorilor şi sprijinitorilor acestui schit, cărora le-a mulţumit în chip deosebit. În încheiere, adresându-se Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Prea Sfinţitul Episcop Varsanufie a spus: *"Dumnezeu să vă dăruiască zile îndelungate, Prea Fericirea Voastră, să fiţi mereu în mijlocul credincioşilor care vă iubesc, vă preţuiesc şi vă cunosc activitatea şi ştiu cât de mult vă osteniţi pentru binele Bisericii, al ţării noastre şi pentru unitatea neamului românesc".*

Mulţumind pentru frumoasele cuvinte care i-au fost adresate, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi-a exprimat bucuria pe care o trăieşte ori de câte ori se găseşte în mijlocul clerului şi credincioşilor care dovedesc prin fapte că sunt fii devotaţi ai Bisericii, purtând de grijă sfintelor locaşuri, biserici şi mănăstiri, unde se propovăduieşte credinţa, fapta bună, pacea şi dragostea între oameni. Prea Fericirea Sa a rostit următorul cuvânt de învăţătură şi zidire sufletească:

"Şi umblaţi întru iubire aşa
cum şi Hristos ne-a iubit pe noi" (Efes. 5, 2).

"Înainte de toate vă vestesc tuturor Învierea Domnului şi Mântuitorului Iisus Hristos şi tradiţionalul nostru cuvânt de pace: *Hristos a înviat!* Răspunzând

Adevărat a înviat! acestei vestiri, cum auzim că aţi rostit cu toţii, trebuie să ştiţi, iubiţi fraţi, că această mărturisire implică şi responsabilitatea noastră, ca şi prin fapte să dovedim că a înviat Domnul Hristos. Prin fapte de credinţă, prin fapte de iubire creştină, prin bunătate şi prin comportamentul, gândirea şi întreaga noastră viaţă trebuie să arătăm că Hristos a înviat din morţi, pentru că *"Dacă Hristos n-a înviat,* cum spune Sfântul Apostol Pavel corintenilor, *zadarnică este atunci propovăduirea noastră,* adică a apostolilor, *zadarnică şi credinţa voastră* (I Cor. 15, 14). Dar, cum vedem, de două mii de ani de când creştinătatea mărturiseşte că a înviat Hristos, cu adevărat Hristos în fiecare an înviază în sufletele noastre. El ia chipul fiecărui nou-născut şi-l ajută prin minunata Sa lucrare dumnezeiască să devină fiu al lui Dumnezeu, să fie sănătos, sufleteşte şi trupeşte, aşa cum l-a însănătoşit pe slăbănogul din Evanghelia de astăzi (Ioan 5, 1–15).

Şi în viaţa ţării şi a poporului nostru, după o perioadă grea, au răsărit atâtea mănăstiri, şi aceasta a fost posibilă pentru că în inima credincioşilor n-a încetat să dăinuiască sâmburele adevărului Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cei care au murit pentru credinţă în închisori, în lagăre, ostaşii noştri, care şi acum sunt supuşi primejdiilor în locurile îndepărtate ale lumii, pe unde se află, poartă în sufletul lor mărturisirea Învierii Mântuitorului Hristos. Ei îl mărturisesc acolo neîncetat pe Domnul Hristos şi El le menţine sufletul sănătos, credinţa puternică, curajul de a trăi, de a fi viu, aşa cum îi pomenim noi la fiecare Sfântă Liturghie.

Am venit astăzi în acest loc, nu numai ca să cinstesc munca părintelui Arhim. Irineu Iuraşcu, până acum starețul mănăstirii Comana, o ctitorie străveche, dar şi pentru că aici se deschid noi pagini de istorie, noi mărturii ale adevărului sfânt şi dumnezeiesc al Învierii Mântuitorului Iisus Hristos. Ne arătăm preţuirea noastră, şi cu acest prilej, pentru sprijinul pe care l-au acordat autorităţile locale, credincioşii parohiei Comana şi preoţii de aici ca să se poată temelui acest nou aşezământ monahal. Ne-am bucurat de acest sprijin şi înainte de 1990, atunci când am restaurat biserica mănăstirii Comana şi am consolidat în parte cetatea şi zidul de incintă, pentru ca aşezământul acesta să-şi poată relua cursul existenţei sale. Şi nu numai că viaţa monahală a reintrat aici pe făgaşul ei, dar prin strădania părintelui Arhim. Irineu a şi rodit o fiică duhovnicească în schitul acesta.

Aşa rodeşte mărturisirea Învierii Domnului nostru Iisus Hristos în viaţa Bisericii şi a ţării, ca şi în viaţa fiecăruia dintre noi, când suntem stăpâniţi de învăţătura credinţei celei adevărate. Aceste puţine cuvinte: *Hristos a înviat!* şi *Adevărat a înviat!* au o adâncă şi largă cuprindere, nepătrunsă de mintea omenească, şi de acele scrieri care tălmăcesc adevărul Învierii Domnului. Dar această cuprindere, din punct de vedere material, se arată în mulţimea bisericilor, a mănăstirilor, nu numai de acum, ci şi de la părinţii şi strămoşii noştri, care ne călăuzesc gândurile şi paşii noştri. Cine ar fi crezut vreodată ca aici, unde, la 1595 s-au arătat vitejia şi roadele credinţei în Învierea Domnului a lui Mihai Viteazul, să fie acum un sfânt altar, cu pomenirea eroilor din veac şi până-n veac. Nimeni nu s-ar fi gândit. Dar Mihai Viteazul, ca şi înaintaşul său pe tronul Moldovei, Sfântul Voievod Ştefan cel Mare, iar mai târziu domnitorul Ţării Româneşti Constantin Brâncoveanu, au fost ctitori de biserici şi de mănăstiri. Aceşti domnitori, şi alţii ca ei,

și-au lăsat în istoria noastră roadele credinței lor, au ctitorit biserici și mănăstiri, cum este și mănăstirea Comana de aici.

Strămoșii noștri ne arată, așadar, într-un fel nevăzut și necuprins cu mintea, care este calea de urmat în ceața vremurilor, în norii amenințători care și astăzi amenință lumea cu vărsări de sânge, cu războaie, cu conflicte dintre cele mai dureroase. Toate acestea trebuie întâmpinate cu credința în Mântuitorul Iisus Hristos, frați și surori în Domnul, pentru că El, prin jertfa Sa și Învierea Sa, a putut să rostească: *"Îndrăzniți. Eu am biruit lumea"* (Ioan 16, 33). Această cutezanță, acest curaj îl au martirii, eroii, ostașii, l-au avut înaintașii noștri, fiii și fiicele neamului românesc. În decursul celor două mii de ani de creștinătate, poporul nostru a lăsat să se vadă mărturia credinței lui, a vredniciei lui, în scrieri de mare profunzime, în sfintele biserici și mănăstiri pe care le-a ctitorit, în valorile de artă pe care le-a creat, prețuite în întreaga lume, în cultura noastră națională, și în însăși istoria noastră plămădită din eroismul și vitejia românilor, care și-au apărat cu îndârjire *credința și nevoile și neamul*, cum spunea marele nostru poet Mihai Eminescu.

Încât, strămoșii noștri ne călăuzesc pașii, cum spuneam, fără ca noi să știm întotdeauna, fără să ne dăm seama de multe ori. Iată un slujitor plin de frământări, ca părintele Irineu, pe care l-am cunoscut acum aproape două decenii, la mănăstirea Neamț și la mănăstirea Putna, căutând ceva. I-am spus atunci că este vrednic a-și urma gândul său lăuntric. Și știe Dânsul câte a pătimit în aceste căutări atunci când a uitat de iubirea lui Hristos, care este *Calea, Adevărul și Viața noastră* (Ioan 14, 6). Din Moldova, dânsul a poposit aici, mai întâi, la mănăstirea Comana, cum am spus la început, iar acum, prin această biserică frumoasă, ridicată în locul acesta binecuvântat, readuce din istorie chipul și vredniciile lui Mihail Viteazul.

Vă amintiți că un fapt important din viața acestui domnitor a fost lupta de la Călugăreni, din 1595, unde, cu mica lui oaste, a biruit o puternică armată a Imperiului otoman, care tindea atunci să cucerească Europa, aruncându-l în mlaștinile Neajlovului pe Sinan Pașa, iscusit strateg militar al vremii, înscriindu-și numele în rândul apărătorilor creștinătății, alături de cel al lui Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare. Suntem, deci, pe urme sfinte, binecuvântate de Dumnezeu, și ele trebuie cinstite și prețuite, în primul rând, prin strădania noastră, a Bisericii și a slujitorilor ei, dar și a tuturor fiilor și fiicelor neamului nostru românesc. Avem aici o pildă de readucere în actualitate a unei pagini de istorie care arată credința strămoșilor noștri, pentru că Mihai Viteazul, ca și alți voievozi români, este ctitor de mănăstiri și de biserici, iar mama lui, monahia Teofana, s-a călugărit la mănăstirea Cozia, unde-și are și locul de veșnică odihnă. Domnia lui Mihai Viteazul a rămas înscrisă pe vecie în istoria noastră, ca o piatră scumpă și tare de granit, prin înfăptuirea unității poporului român, a unității lui în credință și a unității politice a celor trei provincii românești, pe care el a împlinit-o la 1600, pentru scurt timp, dar cu ecouri adânci în sufletul românilor, fiind urmată peste secole de Unirea Principatelor, la 1859, și de Unirea cea Mare, de la Alba Iulia, din 1918. Cu cât ne adâncim în istorie, cu atât ne apar mai luminoase și mai înălțătoare faptele înaintașilor noștri, chiar mai frumoase decât le apăreau lor, căci nu le puteau întrezări toate urmările binefăcătoare.

Deşi perioada celor cinci decenii de dictatură a însemnat şi o presiune ateistă şi culturală, ea n-a putut nimici sămânţa Evangheliei Mântuitorului Hristos din sufletul neamului nostru, care şi-a apărat cu curaj credinţa şi în vremurile acelea grele, iar acum ne bucurăm de roadele ei. În acest climat benefic de după 1990, m-am gândit şi la temeluirea unei catedrale a Patriarhiei, pe care şi-a dorit-o, cu ani înainte, şi primul nostru patriarh Miron Cristea. Noi suntem Patriarhia Ortodoxă Română, cum ştiţi, Mama tuturor bisericilor şi mănăstirilor româneşti de acasă şi de peste hotare. Dar Patriarhia noastră nu are până acum o biserică a ei, aşa cum şi-a făcut părintele Irineu în acest schit, şi cum au în parohiile lor fiecare dintre preoţii care au slujit astăzi aici. Fiecare parohie de la sat şi de la oraş, fiecare schit şi fiecare mănăstire trebuie să aibă o biserică. De o sută de ani şi mai bine, înaintaşii noştri, mari ierarhi şi mari bărbaţi de stat, s-au gândit la o catedrală în Bucureşti. Acum, în libertate, noi ne străduim să ne restaurăm viaţa, cum se exprima aici părintele Buga, protopopul de Giurgiu, şi cerem să ni se restituie patrimoniul nostru bisericesc, confiscat de dictatura comunistă, ca să ne putem construi noi biserici şi aşezăminte. În rândul acestora este înscrisă şi Catedrala Patriarhiei, pentru care de 14 ani ne ostenim, şi este prilejul să ne înălţăm cu gândul la Dumnezeu, pentru că un edificiu aşa de important ca o catedrală, cum au toate Bisericile din lume, nu se construieşte cu uşurinţă. Sunt greutăţi de tot felul şi pentru a le birui avem nevoie de rugăciunea noastră către Mântuitorul Iisus Hristos. Noi suntem slăbănogi, fiecare dintre noi, dar Iisus este Cel care ne dă viaţă, ne dă putere, şi trebuie să ne rugăm ca să ne ajute să o vedem înălţată acolo, în locul cel mai sfânt din Bucureşti, pe platoul Carol.

Anul acesta, cum ştiţi, este închinat comemorării lui Ştefan cel Mare, la 500 de ani de la trecerea sa la cele veşnice, pe care Biserica noastră l-a trecut în rândul sfinţilor în 1992. Atât Ştefan cel Mare, cât şi Constantin Brâncoveanu au fost propuşi să fie canonizaţi încă din 1950-1954, când noi am făcut primele canonizări de sfinţi români, dar nu s-a putut atunci. Acum suntem Biserică cu sfinţii noştri, cu sfinţi autohtoni. Încât am ieşit din acea stare prelungită de reţinere şi de modestie, când ceilalţi fraţi din Bisericile ortodoxe se mirau că Biserica noastră, cu o existenţă de două mii de ani, nu are nici un sfânt român în calendar. Şi patriarhul Justinian de vie şi fericită memorie a avut cutezanţa de care vorbeşte Mântuitorul Hristos şi în plină perioadă comunistă, între 1950-1954, a canonizat prima serie de sfinţi români, iar în 1992, în condiţii de libertate, Biserica noastră a canonizat a doua serie de sfinţi români.

Acum îl sărbătorim pe Ştefan cel Mare, cum spuneam, nu numai ca erou al creştinătăţii, ci şi ca erou al neamului nostru şi al Bisericii strămoşeşti, pentru că a ctitorit numeroase mănăstiri şi toate gândurile lui erau îndreptate către Dumnezeu. Îi mulţumea lui Dumnezeu şi când era biruit în război, ca la Valea Albă-Războieni, unde a fost învins de turci. În bătălia de la Vaslui el i-a biruit, cum i-a învins Mihai Viteazul aici, pe Neajlov, în lupta de la Călugăreni. Şi în amintirea şi spre pomenirea ostaşilor lui care au murit la Războieni, Ştefan cel Mare a înălţat acolo o biserică, şi a pus să se scrie în pisanie: *"...Şi cu voia lui Dumnezeu au fost biruiţi creştinii de păgâni"*. În amintirea şi pomenirea eroilor a fost ridicată şi biserica acestui schit, cu hramul Înălţarea Domnului. Hramul acesta îl va avea

şi Catedrala Patriarhiei pe care o gândim şi o avem la inimă. La insistenţa Sfântului Sinod, Înălţarea Domnului a fost înscrisă în calendar ca sărbătoare naţională a pomenirii eroilor. Al doilea hram al catedralei va fi Sfântul Apostol Andrei, care a predicat Învierea Domnului în laturile noastre, în ţinuturile dintre Dunăre şi Marea Neagră.

Sunt valori ale credinţei, fraţii mei. Avem un nebănuit tezaur de frumuseţi în sufletele noastre. Să-l descoperim, căci el există. Avem bunătate, credinţă, iubire, avem cinste şi omenie, şi avem atâtea alte virtuţi pe care ni le-au pilduit părinţii şi strămoşii noştri, sfinţii noştri români. Să ştim să le adeverim prin faptele noastre, când spunem: *Hristos a înviat!* şi *Adevărat a înviat!*

Este un prilej mare şi sfânt că ne-am întâlnit astăzi. Totdeauna, când mă întâlnesc cu credincioşii, cu preoţii, cu copiii, cu tinerii, este un moment de mare bucurie pentru mine, de încredinţare a evlaviei lor, a credinţei lor, a iubirii lor de Biserică. Dar mă îndurerează când aud de unii care pleacă de lângă noi în lumea largă şi acolo ajung pradă păcatelor de tot felul, păcate urâte, de care neamul nostru nici n-a auzit, că *"ruşine este a le şi grăi"* (Efes. 5, 12), cum spune Sf. Apostol Pavel şi mai ales în locul acesta nici nu se cade să le numim. Încât trebuie să îndrumăm tineretul nostru, copilaşii din şcoală, să crească în frica de Dumnezeu şi în iubirea semenilor, în cinstirea celor vârstnici, în respectul faţă de familie, al bisericii de acasă, cum numea familia Sf. Ioan Gură de Aur. Familia trebuie să fie o biserică în mic, cum Biserica este marea familie creştină,

Aşa să ne rugăm Bunului Dumnezeu şi să-i mulţumim pentru întâlnirea de astăzi, bucurându-ne că aici rămâne un altar, cum va fi şi în Parcul Carol, unde dorim să se înalţe Catedrala Patriarhiei, alături de Mormântul Eroului Necunoscut, care este simbolul eroismului, al credinţei şi sfinţeniei noastre româneşti. Acolo, trebuie să fie catedrala, pentru ca, cu rugăciunile slujitorilor ei, cu sunetul clopotelor, să cheme poporul la credinţă şi să nu uite de eroii care ne-au precedat şi ne-au făurit o istorie aşa de frumoasă.

Îl felicit pe părintele Irineu şi sunt sigur că de acum înainte nu-l va mai abate gândul în altă parte, pentru că acolo unde sădeşti un pom, unde faci un cămin, unde sapi izvor, nu-ţi mai vine să pleci. Părinţii noştri spuneau şi ne învăţau că cine n-a sădit un pom, cine n-are copii, cine nu şi-a ridicat casă, acela nu este om împlinit. Şi aici cuvioşia sa a dat pildă de mult curaj şi de multă putere sufletească. Să-ţi ajute Dumnezeu, părinte Irineu, să consolidezi acest schit cu fraţi tineri, statornici şi ascultători, care să înveţe şi la seminar, mai ales că este aproape de aici, la Giurgiu.

Acum, după aprobarea Sfântului Sinod, faceţi parte din Episcopia Giurgiului, pe care n-am organizat-o încă, fiindcă n-am definitivat, d-le prefect, formele pentru reşedinţa episcopului. Avem nevoie de înţelegere din partea primăriei oraşului Giurgiu şi din partea prefecturii judeţului, a dumneavoastră personal, încât vă cerem din nou sprijinul, cum solicităm de la autorităţile statului sprijin pentru amplasarea Catedralei Patriarhiei pe platoul din Parcul Carol din Bucureşti. Desigur, se vor împlini toate cu înţelepciune, cu dragoste şi cu bunăvoinţă, căci asemenea lucrări fără rugăciune şi fără credinţă nu se pot înfăptui. Veţi avea episcopul dumneavoastră şi episcopie la Giurgiu, pentru că este un important centru bisericesc. Mă leagă multe de Giurgiu în activitatea mea. Între altele, în vremurile ace-

lea grele am intervenit să nu se lărgească şoseaua în defavoarea bisericii eroilor din acest oraş, care era ameninţată cu demolarea. Am arătat că acolo sunt osemintele eroilor noştri care au luptat la Plevna şi în alte locuri de dincolo de Dunăre pentru independenţa ţării. Cum vedem, eroii ne ajutau şi atunci şi ne ajută şi astăzi, aici şi pretutindeni. Vom împlini şi cerinţa înălţării Catedralei Patriarhiei, cum vă spuneam, cu bunăvoinţa şi cu sprijinul autorităţilor statului, prin repunerea Bisericii în drepturile ei din trecut, dar şi prin cinstirea care i se cuvine astăzi în faţa naţiunii şi a Europei. Suntem aşteptaţi în Europa cu slava noastră, cu munca, cultura şi învăţătura noastră, cu tradiţia şi cu credinţa noastră cea roditoare de suflet şi de Biserică.

Aşa să ne ajute Bunul Dumnezeu şi vă binecuvântez pe toţi. Vă rog să transmiteţi celor dragi de acasă preţuirea şi dragostea mea, cuvânt de fericire şi de sănătate, şi Hristos a înviat!

Îi oferim părintelui arhimandrit Irineu un veşmânt preoţesc confecţionat de maicile noastre în atelierele mănăstirii Ţigăneşti, şi o sfântă cruce de binecuvântare, care ne apără şi ne sfinţeşte, şi trebuie să fie în mijlocul nostru al tuturor. Îi mai dăruim un Liturghier, tipărit în Editura Institutului Biblic, pe care îl folosesc preoţii la slujba Sfintei Liturghii, şi care se cere la o casă nouă a lui Dumnezeu, precum şi volumul al XIII-lea din lucrarea noastră *Pe treptele slujirii creştine,* ca să ne pomenească în rugăciuni. Cu sănătate şi cu binecuvântări. Amin!"

Cuvântul Prea Fericirii Sale, plin de învăţăminte atât de folositoare pentru viaţa creştină, a fost ascultat cu atenţie şi viu interes de toţi cei de faţă, revărsându-se ca un balsam duhovnicesc în sufletele tuturor. Cu aleasă bucurie au întâmpinat credincioşii momentul când părintele arhimandrit Irineu, egumenul schitului, a primit darurile simbolice oferite de Prea Fericitul Părinte Patriarh, şi anume: un veşmânt preoţesc, o sfântă cruce de binecuvântare, un *Liturghier* pentru slujba Sfintei Liturghii, precum şi volumul al XIII-lea din monumentala lucrare a Prea Fericirii Sale intitulată *Pe treptele slujirii creştine.*

În timp ce credincioşilor prezenţi la slujbă li s-au împărţit ofrande, iar slujitorii din sobor au participat la o agapă frăţească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoţit de părintele egumen Irineu Iuraşcu, a vizitat chiliile, anexele gospodăreşti şi incinta schitului, după care s-a îndreptat spre Bucureşti.

În drum spre Capitală, Prea Fericirea Sa a făcut o scurtă vizită canonică la mănăstirea Comana, din comuna cu acelaşi nume, judeţul Giurgiu, ctitoria lui Vlad Ţepeş de la jumătatea secolului al XV-lea, reclădită de Radu Şerban (1588-1609), refăcută de paharnicul Şerban Cantacuzino, între 1699-1702, şi reconstruită în 1854. A fost desfiinţată ca mănăstire după secularizarea din 1864 şi transformată în biserică parohială. Întreg ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1970-1977, iar biserica pictată în 1968-1970, în frescă. Reînfiinţată ca mănăstire în anul 1992 de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi reparată şi resfinţită de Prea Fericirea Sa în anul 1998, mănăstirea serveşte şi pentru împlinirea nevoilor religioase ale credincioşilor din comuna Comana, care nu au biserică parohială. Aici se află

mormintele lui Radu Şerban Voievod, Nicolae Pătraşcu, fiul lui Mihai Viteazul, şi ale unor membri ai familiei Cantacuzino.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a cercetat biserica, trapeza şi chiliile, a luat cunoştinţă la faţa locului de ultimele realizări de ordin administrativ-gospodăresc, şi s-a întâlnit cu obştea monahilor, formată în prezent din 14 călugări şi fraţi, sub îndrumarea părintelui stareţ Ghelasie Iorga, cărora le-a transmis îndemnul la *"răbdare şi statornicie, cele două cerinţe importante pe care le au călugării de îndeplinit în viaţa monahală, altfel, din nerespectarea lor, se strică şi viaţa personală şi cea a mănăstirii, cum se mai întâmplă din nefericire prin unele locuri"*, a spus Prea Fericirea Sa.

Slujba târnosirii bisericii schitului Delta Neajlovului, urmată de vizita canonică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la mănăstirea Comana au lăsat în inimile monahilor şi ale credincioşilor de pe aceste meleaguri pecetea unei amintiri de neşters, cu ecouri adânci în viaţa lor, însufleţindu-i pe toţi la dragoste şi devotament faţă de Biserică, ţară şi neam.

GHEORGHE VASILESCU

PUNEREA PIETREI DE TEMELIE A BISERICII CU HRAMUL "ADORMIREA MAICII DOMNULUI" DIN AZUGA

În după-amiaza zilei de duminică, 30 mai 2004, după ce a săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, la praznicul "Pogorârii Sfântului Duh" sau Rusaliile, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, s-a îndreptat către Mănăstirea Sinaia. Aici a fost întâmpinat de stareţul mănăstirii, arhimandritul Macarie Bogus, împreună cu care a vizitat biserica monument istoric cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", din incinta stăreţiei. În dimineaţa zilei de luni, 31 mai 2004, când prăznuim "Sfânta Treime", Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a înălţat o rugăciune în biserica mare a sfintei mănăstiri, cu hramul "Sfintei Treimi", însoţit de Prea Sfinţitul Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, de stareţul mănăstirii şi protoiereul de Câmpina, Costică Dumitru. După ce a delegat pe Prea Sfinţitul Episcop Ambrozie să săvârşească Sfânta Liturghie la mănăstire, Prea Fericirea Sa, însoţit de părintele protoiereu, a răspuns invitaţiei preotului Dobrescu Valeriu, parohul bisericii din Azuga, de a pune piatra de temelie la noua biserică, cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", ce se va construi în acest oraş.

În Azuga, Părintele Patriarh a fost întâmpinat cu imnul arhieresc de preotul paroh şi un sobor de preoţi din parohiile vecine, înveşmântaţi în odăjdii, de prefectul judeţului Prahova, domnul George Diaconu, primarul localităţii, domnul Adrian Purcaru şi de numeroşi credincioşi, dornici să primească binecuvântarea Prea Fericirii Sale.

Aşezarea noii biserici pe vârful unei coline aminteşte parcă de drumul crucii de pe Golgota, iar monumentul eroilor din apropiere, asemeni unui gând frumos, unde Prea Fericitul Părinte s-a oprit câteva momente pentru a face o rugăciune, întregeşte frumuseţea acestui peisaj. Biserica este a sfinţilor, cum a spus Părintele Patriarh "a eroilor care au apărat ţara şi care au murit din dragoste pentru ea, pentru valorile ei, dar şi a martirilor credinţei, care s-au rugat şi au slujit neamul nostru de la Sfântul Altar sau din alt loc".

Pe altarul de vară construit lângă monumentul eroilor aflat în centrul cartierului Satul Nou, Prea Fericitul Părinte a rostit următorul cuvânt de binecuvântare;

Iubiţi credincioşi,

"Când trebuie să punem piatra de temelie unei noi biserici, ca cea de astăzi, închinată Adormirii Maicii Domnului, ca cea de a doua din această localitate, ne gândim, în chip firesc, întâi la cei ce au luat această iniţiativă curajoasă şi vrednică de toată lauda, dar şi la acei fraţi şi urmaşi ai noştri care vor înălţa rugăciuni în acel sfânt locaş, generaţii după generaţii. Iată de ce o astfel de împlinire şi o zi ca aceasta devin foarte însemnate, înscriind în viaţa acestei parohii şi chiar a acestei localităţi o pagină sfântă şi istorică. Creştinul fericit, care participă astăzi cu sufletul şi cu gândul curat, cu smerenie, cu dragoste şi cu nădejde la această slujbă de punere a începutului unei biserici noi, acela se va întoarce la casa şi familia sa

cu o bucurie, cu o stare de fericire pe care doar într-o asemenea împrejurare o poate trăi.

Iubiţi fraţi, pe această gură de rai, iată, sfânta noastră Biserică, întemeiată prin Jertfa şi Învierea Mântuitorului Iisus Hristos, apare astăzi ca adunare sfântă a noastră, a tuturor, trăind ziua de naştere a Bisericii văzute, întemeiată pe pământ prin Pogorârea Duhului Sfânt în Duminica Cincizecimii sau a Rusaliilor, prăznuită ieri. De aceea, atât biserica ce va fi aici, cât şi cea întemeiată prin Pogorârea Duhului Sfânt în chip de *"limbi ca de foc"*, cum scriu Faptele Sfinţilor Apostoli (2, 3), păstrează în ele *"apa cea vie"* (Ioan 4, 10). Tot în Biserică se păstrează şi *Lumina lui Hristos,* fără de care nu poate să viețuiască nu numai omul, ci nici viețuitoarele, plantele, arborii, întreaga creaţie a lui Dumnezeu. Lumina lui Hristos se păstrează de mai bine de 2000 de ani în tezaurul mântuitor al Sfintei Biserici prin Sfinţii Apostoli, prin Sfinţii Părinţi, prin toţi cei luminaţi de această lumină a Duhului Sfânt, care ne-au lăsat atâtea şi atâtea rânduieli frumoase pentru sporul vieţuirii noastre duhovniceşti.

Astăzi, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, punem temelia nu numai unei clădiri frumoase, unui edificiu de arhitectură şi artă deosebită, menit să adune la rugăciune tinerii şi vârstnicii, dar, mai ales, punem temelia unei biserici de frumuseţe cerească, asemenea celei a Sfintei Sofii din Marea Cetate a Constantinopolului, care, deşi nu este deschisă, este vie şi strălucitoare pe malul Bosforului, chemând la ea multă lume şi mărturisind adevărul cel veşnic al lui Dumnezeu,a cărui prezenţă se simte ca pe timpul împăraţilor bizantini care au zidit-o. Aşadar, după Sfânta Liturghie vom pune piatra de temelie a celei de-a doua biserici din oraşul Azuga, prin stăruinţa părintelui Valeriu Dobrescu şi a bunilor credincioşi din această parohie. Rugăciunile din timpul Sfintei Liturghii, pe care o vom începe îndată, ne vor ajuta şi ne vor întări în nădejdea că strădania pentru înălţarea bisericii, lăcaşul slavei lui Dumnezeu, va fi dusă la bun sfârşit. Biserica, slujind şi ca loc de adunare, de rugăciune către Dumnezeu şi către toţi sfinţii Lui, nu este o clădire oarecare, ci este *"Casa lui Dumnezeu"* (I Tim. 3, 15), lăcaşul sfinţeniei şi al prezenţei Mântuitorului Hristos atât prin Evanghelia Sa, cât şi prin Trupul şi Sângele Său păstrate cu sfinţenie şi grijă în chivotul de pe Sfânta Masă, prin vegherea continuă a preotului slujitor. Folosesc prilejul de bucurie de a fi înconjurat de mulţi preoţi din parohiile vecine, în frunte cu părintele protoiereu Dumitru Costică, pentru a vă spune să luaţi aminte, fraţilor, că nu în zadar a zis Patriarhul Iacob în Vechiul Testament, când a văzut scara care se ridica de la pământ la cer şi pe îngerii lui Dumnezeu urcând şi coborând pe ea *"Cât de înfricoşător este locul acesta!; el nu-i altceva decât casa lui Dumnezeu; aceasta e poarta cerului!"* (Facere 28, 17). Cea mai mare grijă pe care trebuie să o aibă preotul slujitor este sfântul altar, pe care stă în chip nevăzut, dar real, Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Altarul trebuie păstrat în mare sfinţenie şi în desăvârşită curăţie, cu tot ceea ce se află într-însul, sfânta masă, proscomidiarul, veşmintele şi obiectele liturgice, iar această slujire este tot atât de valoroasă ca slujirea Sfintei Liturghii. Gestul, cuvântul şi însăşi cugetul preotului trebuie să exprime conştiinţa lui preoţească, respectul şi grija faţă de cele dumnezeieşti într-o slujire atât de frumoasă la care Duhul Sfânt l-a chemat, primind de la ierarhul

canonic hirotonia şi *"Odorul"* Cel de viaţă dătător ca să-l păstreze până când Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos îl va cere de la dânsul (Sf. Ioan Damaschin).

Slujba de astăzi este aşadar, o adevărată părtăşie a noastră, a tuturor, atât la rugăciunea de sfinţire a locului viitoarei biserici, cât şi la sfinţirea noastră şi la curajul celor ce vor împlini aceste lucrări. Dar, comuniunea noastră, împărtăşirea cu Sfintele Taine, lucrează mai ales la mântuirea noastră. Suntem aici un adevărat sobor de preoţi şi diaconi, care, împreună cu dumneavoastră, credincioşii şi credincioasele, ne vom ruga, îmbrăţişa, ierta şi împărtăşi spre iertarea păcatelor şi spre moştenirea vieţii celei veşnice. De aceea am spus mai înainte că cei ce s-au învrednicit să fie prezenţi astăzi, aici, cu glasul, cu privirea şi cu inima lor, participă şi la rugăciunile şi cântările noastre, dobândind astfel sfinţenie, binecuvântare, putere de muncă şi bunătate. Cu toţii vă veţi bucura când veţi vedea biserica cea nouă terminată. O biserică frumoasă, care va purta, dincolo de existenţa noastră pământească, frumuseţea zilei de astăzi, nu doar pentru acest moment, ci pentru toate cele care vor urma de aici înainte în acest sfânt locaş, spre pomenirea tuturor fraţilor, părinţilor şi strămoşilor noştri care alcătuiesc *Biserica Dumnezeului celui viu* (I Tim. 3, 15). Aceea va fi adunarea cea sfinţită a ortodocşilor, adică a dreptmăritorilor creştini care se vor boteza şi se vor cununa în ea.

Să ne rugăm, aşadar, lui Dumnezeu Cel în Treime lăudat şi închinat, astăzi şi întotdeauna, să ajute nevredniciei noastre, spre a săvârşi dumnezeiasca Liturghie şi a pune apoi bună temelie spre sfinţirea noastră şi spre moştenirea vieţii celei veşnice, spre iertarea păcatelor şi dobândirea Împărăţiei lui Dumnezeu.

Bine v-am găsit! Rugaţi-vă împreună cu noi, fraţii mei!"

După rânduitele rugăciuni, a început Sfânta Liturghie. Cântările impunătorului sobor de slujitori s-au împletit armonios cu răspunsurile liturgice date de strana condusă de părintele paroh. După rostirea Sfintei Evanghelii Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit următorul cuvânt de învăţătură şi zidire sufletească:

Dreptmăritori creştini,

"Nimeni nu trebuie dispreţuit, începând de la cei mai mici fraţi ai Mântuitorului Hristos, copiii, şi până la cei mai vârstnici semeni ai noştri. Dispreţul şi indiferenţa sunt atitudini reprobabile care desfiinţează persoana umană.

Noi, în Biserică, avem învăţătura că *"de-ţi va greşi fratele tău, mergi, mustră-l numai între tine şi el. Şi de te va asculta l-ai câştigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, pentru ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot ce se spune. Şi de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii; iar dacă nici de Biserică nu va asculta, să-ţi fie ca un păgân şi ca un vameş"* (Matei 18, 15-17). Această ultimă parte se potriveşte atât nouă, slujitorilor sfintelor altare, cât şi tuturor creştinilor. Sfântul Evanghelist Matei a fost chemat la apostolat de Mântuitorul Iisus Hristos, care l-a ridicat la înălţimea de *vas ales* (Fapte 9, 15), de *casnic al lui Dumnezeu* (Efes. 2, 19), în ciuda ocupaţiei sale de vameş, categorie de funcţionari criticaţi din cauza abuzurilor de serviciu. Un vameş putea să favorizeze pe unii sau să nedreptăţească pe alţii, ceea ce din nefericire se întâmplă şi în zilele noastre. Vameşii au de-a face în viaţa lor cu fel de

fel de lume, bună şi mai puţin bună, cu diferite obiceiuri de incorectitudine şi nedreptate. Unii ca aceştia se considerau îndreptăţiţi să dispreţuiască pe cel căzut, arătându-l cu degetul, îndrăznind chiar să murmure împotriva bunătăţii Învăţătorului.

Dar cine sunt aceşti mai mici fraţi ai Domnului? Cum am spus: *"copiii"*. Ar fi ajuns ca acest cuvânt să cuprindă inimile creştine pentru a ne închina viaţa salvării lor. Vorbesc de necesitatea şi importanţa acestui lucru pentru că mă gândesc, cu mare emoţie, la dramatismul în care trăiesc copiii străzii, cei care nu vin la viaţă în condiţii excepţionale, nu din vina părinţilor, cum spunea tot Mântuitorul într-o altă împrejurare când, tămăduind tânărul nevăzător, a fost întrebat: *"Învăţătorule, cine a păcătuit, el sau părinţii lui, de s-a născut orb?"* (Ioan 9, 2). Tot aşa se petrec lucrurile şi în viaţa noastră, căci tinerii şi mai ales tinerele, care trăiesc în condiţii foarte grele şi care dau naştere la prunci, fie îi abandonează, fie, Doamne fereşte, chiar îi omoară. Acestea sunt realităţi dramatice, care reclamă preocuparea şi atenţia noastră şi care ne arată datoriile înfricoşătoare pe care le avem faţă de semenii noştri, pentru a nu ajunge în astfel de situaţii, păzindu-i, adică, prin învăţătura noastră, a preoţilor, prin scrisul nostru, prin legătura noastră permanentă cu lumea, cu viaţa ei.

Domnul Iisus Hristos, în Sfânta Evanghelie de astăzi, ne-a făcut un întreg tablou asupra categoriilor de suferinţe, dar ne aduce aminte şi de îndatoririle noastre, ale preoţilor şi ale creştinilor în general. Creştinii cu nimic nu sunt mai prejos decât preoţii în îndatoriri faţă de păstrarea credinţei, faţă de învăţătura Bisericii, faţă de suflet, de ţară chiar, după cum nici preoţii nu sunt mai presus decât credincioşii, ci numai împreună cu ei noi constituim *"Biserica Dumnezeului Celui Viu"* (I Tim. 3, 15), *"poporul lui Dumnezeu"*(I Petru 2, 10).

Această pericopă evanghelică de la Sf. Ap. şi Ev. Matei ne expune ceea ce se poate întâmpla în poporul lui Dumnezeu, adică între noi. Iată, în viaţa noastră de fiecare zi întâlnim atâtea şi atâtea fapte frumoase, de devotament, de îndreptare, de educaţie şi unele vrednicii ale semenilor noştri la care se face referire în versetele ascultate acum. Între acestea reţinem exemplul păstorului bun care aleargă după oaia cea rătăcită, arătând o preţioasă şi actuală misiune a noastră, a slujitorilor Bisericii şi a credincioşilor.

Sf. Ap. şi Ev. Matei ne îndreaptă luarea aminte către semenii care părăsesc *staulul* liniştit şi asigurat cu hrană şi apucă pe căi greşite, înstrăinându-se într-un chip sau într-altul de turma dreptmăritoare, fie căzând de la credinţă, fie abătându-se de la învăţătura creştină şi rânduielile ei, singurele în stare să păstreze echilibrul moral al familiei şi societăţii noastre, fie căzând din harul primit prin Taina Sf. Botez şi făcându-se robi ai lăcomiei, ai egoismului şi uneori ai libertinajului sau păcatelor contra firii, care rănesc însăşi fiinţa umană şi desfiinţează familia ca Taină a Bisericii şi sting izvorul vieţii binecuvântat de Dumnezeu, care le-a spus protopărinţilor noştri: *"Creşteţi şi înmulţiţi-vă şi umpleţi pământul şi supuneţi-l!"* (Facere 1, 28). Toate acestea sunt încercări şi greutăţi în calea vieţii, când Lumina lui Hristos nu ne este călăuză, când se părăseşte învăţătura Sfintei noastre Biserici, când nu se aude glasul Sfintei Evanghelii, când amvoanele nu sunt înviorate de glasul părintelui duhovnicesc care trebuie să fie, la nivel de parohie, preotul. Vă aduceţi aminte de cuvântul de foc al Sf. Ap. Pavel care scria creştinilor din vre-

mea sa: *"Dacă eu binevestesc Evanghelia, nu am de ce să mă laud; fiindcă asupra mea stă trebuinţa. Că vai mie dacă nu voi binevesti!"* (I Cor. 9, 16).

Iată ce mare importanţă are Sfânta Evanghelie de astăzi, îndreptându-ne luarea aminte atât la învăţătura şi doctrina Bisericii, cât şi la fapta concretă, cunoscând că fără fapte credinţa este moartă (Iacob 2, 20). De aceea, avem datoria, iubiţi părinţi slujitori, care îmi faceţi mare bucurie să mă înconjuraţi în aceste clipe sfinte la dumnezeiasca Liturghie, să chibzuim ce putem face noi pentru a îndrepta pe cel rătăcit, aflând soluţii în iubire, nu prin izgonire imediată din rândurile noastre a celor greşiţi, nu prin duritate, nu prin brutalitate, ci prin cuvânt, prin sfat înţelept, prin acea sfântă frăţietate cu cel căzut, pe care trebuie să o aibă atât preotul, cât şi tatăl de familie, dar şi fiecare dintre creştini. Toţi suntem chemaţi la plivirea şi îngrijirea ogorului sufletelor fraţilor şi surorilor noastre creştine. Ca şi înţeleptul grădinar, se cuvine să ne îndreptăm privirea, după modelul Domnului nostru Iisus Hristos, spre sufletele încă nepătate de păcat ale tineretului nostru. Atunci când semenii noştri rătăcesc, cad în greşeală, când sunt gata a aluneca în prăpastia atâtor locuri de ademenire înşelătoare, avem datoria să-i căutăm cu grija păstorului din evanghelia de astăzi, să-i chemăm cu blândeţe, cu un cuvânt de afecţiune paternă, atrăgător, cu iubire şi nădejde de iertare, de îndreptare şi chezăşie de a fi cu Mirele Hristos şi întru bunătatea Lui. În acest caz ar rămâne departe instanţele bisericeşti cu prezenţa lor simbolică.

Iată cum ne pune la îndemână Sfânta Evanghelie atâtea posibilităţi prin cuvânt, prin iubire, prin dragostea de îndreptare şi nu de judecată, cunoscând că un cuvânt care izvorăşte din inima curată şi smerită nu poate să nu aducă roadă, să nu aducă bucuria chemării: *"Intră întru bucuria Domnului tău"* (Matei 25, 21). Însuşi Proorocul David se roagă: *"De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?"* (Ps. 129, 3). De altfel în Sfânta Evanghelie noi găsim că judecata, şi încă cea omenească, nu are ultimul cuvânt; ultimul cuvânt trebuie să fie această povaţă, această apropiere de semenii noştri, această neîncetată şi răbdătoare chemare de pace şi apropiere de fiii noştri, de tinerii noştri, de slujitorii noştri, spre a nu se ajunge la judecată, aşa cum spune şi Psalmistul David în una din cântările lui că: *"De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi"* (Psalmul 129, 3). Deci, atunci când este în sânul poporului lui Dumnezeu o unitate de gândire, o unitate de credinţă despre care vorbeşte de asemenea Sfântul Evanghelist Matei, nu-şi mai are locul scaunul de judecată. Toate aceste valori, iubiţii mei, le găsim în Biserică, în Biserica păstrătoare a credinţei apostolice, a credinţei şi a scrierilor Sfinţilor Părinţi, a tradiţiilor noastre sfinte, care ne echilibrează întreaga viaţă, atât în familie, cât şi în activitatea profesională, în responsabilităţile pe care le avem în diferite situaţii.

Când gândul şi voinţa sunt în legătură cu voia lui Dumnezeu, cu numele Lui, atunci putem obţine rezultate dintre cele mai trainice şi călăuzitoare spre împlinirea noastră sufletească. Când faci un lucru îţi dai seama că trebuie să faci în aşa fel încât să-l mulţumeşti pe Dumenzeu, că atunci îi mulţumeşti şi pe semenii tăi. Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos repetă cuvântul acesta spre a-i învăţa pe Apostoli şi pe noi toţi că mai presus de toate este împlinirea rugăciunii învăţată chiar de Domnul Hristos: *"Facă-se voia Ta!"* (Matei 6, 10). De 2000 de ani ne este vestit

cuvântul Mântuitorului Hristos: *"M-am pogorât din cer ca să fac nu voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis"*(Ioan 6, 38). Este un cuvânt pe care trebuie să-l avem la inimă cu toţii, chiar şi atunci când în familie se iveşte ceva neplăcut şi dezechilibrant. Când între părinţi şi tineri apar divergenţe, trebuie să apelăm atunci la rugăciune, la iubirea care izvorăşte din învăţătura Mântuitorului Hristos, din Dumnezeu Însuşi, *"Cel ce nu iubeşte, nu L-a cunoscut pe Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu este iubire"*, după cum scrie Sf. Ap. şi Ev. Ioan (I Ioan 4, 8). Aceste valori nepieritoare trebuie sădite în familie încă din pruncie şi perpetuate din tată în fiu, urmând cuvintele rostite de Mântuitorul Iisus Hristos, auzite şi scrise de Sfântul Evanghelist Matei.

Ce mărturie puternică sunt pentru noi aceste sfinte cuvinte! Nu poate fi nimic în viaţă atât de străin şi neobişnuit încât să nu putem găsi o soluţie din această panoplie a frumuseţilor sufleteşti cu care Biserica întâmpină pe slujitorii ei, pe credincioşii ei şi pe toţi cei din veac. Am văzut aici că aţi aşezat biserica alături, asemeni unui gând foarte frumos, în apropierea monumentului eroilor. Biserica este a sfinţilor, a eroilor care au apărat ţara şi care au murit din dragoste pentru ea, pentru valorile ei, dar şi pentru eroii credinţei care s-au rugat, are au slujit neamul nostru de la Sfântul Altar sau din tranşee. Pentru frumuseţile noastre româneşti acestea reprezintă, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, haina cea sufletească, cea dinlăuntrul nostru pe care trebuie să o purtăm cu cinste şi de care trebuie să avem grijă mai mult decât de haina care ne arată cine suntem.

Să ne rugăm dar, şi în această zi, mai ales acum, când ne-a chemat Dumnezeu pe toţi şi ne-a învrednicit de această bucurie, punând temelia unei noi biserici, rugându-L să ne ajute, pentru că întotdeauna am fost ajutaţi atunci când cuvântul nostru s-a îndreptat cu smerenie şi cu credinţă către bunătatea şi milostivirea Lui cea neîmpuţinată".

În această ambianţă spirituală, de comuniune a celor văzute cu cele nevăzute, puteai înţelege şi simţi sensul exclamaţiei pline de uimire şi bucurie a Sfântului Apostol Petru de pe Muntele Taborului: "Doamne bine este nouă să fim aici" (Matei 17, 4). Sfânta Liturghie a continuat în aceeaşi atmosferă de adâncă şi mişcătoare evlavie. Credincioşii au stat în linişte şi rânduială pe tot parcursul slujbei şi au rostit împreună cu slujitorii, ca într-un singur glas *"Crezul"* apoi rugăciunea "Tatăl nostru" pe melodia lui Anton Pann. După ce diaconul a rostit "Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi" Prea Fericitul Părinte a împărtăşit pe copii, tinerele vlăstare creştine, "floarea cea aleasă a neamului românesc", care îşi vor aminti cu multă bucurie că au participat la Sfânta Liturghie în ziua în care s-a pus temelia pentru biserica din vecinătatea monumentului eroilor şi au trăit nespusa fericire de a se împărtăşi cu Trupul şi Sângele lui Hristos, Cel ce prin Jertfa şi Învierea Sa ne-a chemat la nemurire. După otpustul Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist întru bucuria praznicului "Sfintei Treimi" a rostit pentru credincioşii adunaţi în număr foarte mare un cuvânt de învăţătură şi binecuvântare:

Iubiţi fraţi şi surori în Domnul,

"Acum, în această zi frumoasă şi prin această slujbă neobişnuită – pentru prima dată în aer liber, vom aşeza o coroană nemuritoare, neveştejită, asemenea celei pe care biserica şi parohia aceasta o are deja.

Aş vrea să cunoaştem cu toţii că începutul unei biserici, temelia ei, constituie un lucru virtual împlinit. Când ai pus un gând în faţa lui Dumnezeu, ca să faci ceva, îl şi împlineşti, mai ales când este vorba de o biserică şi spun aceasta cu multă bucurie faţă de vrednicia parohiei Azuga, a preoţilor ei, mai bine spus, faţă de familia Dobrescu. Pe Părintele Dobrescu Valeriu l-am cunoscut încă din anii studiului. Este un preot model, fruntaş al acestei protoierii. Mi-a fost student la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, acum 60 de ani, încât pentru mine este şi acum o mare bucurie, de aceea am şi venit.

Deci aveţi aici, în stânga şi-n dreapta mea, familia, odraslele unei tulpini foarte viguroase a preoţiei noastre româneşti, a acelei preoţii care a ajutat la păstrarea credinţei neamului nostru, preoţii fiind duhovnicii credincioşilor, îndrumătorii lor, părinţii lor sufleteşti şi cei despre care marele nostru istoric Nicolae Iorga spunea în repetate rânduri că *"erau învăţaţii şi căpeteniile satelor şi localităţilor"*. Acest lucru se întâmpla mai ales în Transilvania, unde Biserica nu era ocrotită de domnitori, ci dimpotrivă era persecutată, iar naţiunea română era tolerată. Aici, în Principatele Române, gândindu-ne la timpul dinainte de 1918, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, am avut încă dintru început preoţi de talia aceasta şi mă aflu aici pentru a-i da ca exemplu tuturor şi pentru a vă încuraja şi pe dumneavoastră credincioşii.

Este o mare bucurie aceasta şi Dumnezeu ne-a jutat ca în acest loc, unde nimeni nu se gândea că o să se petreacă o asemenea revelaţie dumnezeiască, cum s-a întâmplat astăzi, şi unde eroii noştri, înaintaşii, au văzut cu ochii credinţei locul acesta şi unde, în memoria lor, s-a ridicat un monument cu numele celor din această localitate care au murit apărându-şi ţara. Cultul eroilor, cinstirea lor, este în legătură cu credinţa noastră în veşnicie, pomenirea înaintaşilor fiind una dintre cele mai valoroase şi mai trainice permanenţe din viaţa creştină, din viaţa de familie. Chiar şi călugării şi călugăriţele sunt eroii credinţei, pentru că şi ei luptă cu ardoare împotriva răului, împotriva păcatului, aşa încât suntem, fraţii mei, un popor, cum spunea cineva când l-am canonizat pe Ştefan cel Mare şi Sfânt: *"un popor de eroi, un popor de martiri, un popor ziditor de virtuţi, de biserici şi de frumuseţi în lume"*.

Am avut şi avem mari personalităţi în toate domeniile vieţii cultural-ştiinţifice şi academice. Cu toate aceste valori suntem aşteptaţi în Europa, dar mai cu scamă cu valorile noastre spirituale, cu credinţa şi statornicia noastră, întrupate în ctitoriile binecredincioşilor noştri domnitori: Ştefan cel Mare, pe care îl sărbătorim anul acesta cu prilejul a 500 de ani de când a plecat în împărăţia lui Dumnezeu, Constantin Brâncoveanu, de asemenea un alt domnitor martir şi sfânt, acum şi în calendarul Bisericii noastre.

În aceste vremuri de restrişte pentru întreaga lume, când în multe locuri este în pericol însăşi viaţa şi valorile ei, chiar viaţa tinerilor noştri ostaşi, care se află sub arme pentru apărarea păcii în lume, a frăţietăţii şi a dragostei, aflăm că soldaţii noştri şi-au ridicat biserici în Afganistan, în Kosovo şi în Irak, fiind însoţiţi de preoţi neînfricaţi. Suntem un popor credincios, un popor care trăieşte credinţa, nu numai o învaţă, o cântă, sau o scrie foarte frumos.

Şi aceşti copilaşi pe care i-aţi văzut astăzi, reprezintă floarea cea aleasă a neamului nostru românesc. Ei îşi vor aduce aminte că astăzi, când s-a pus temelia acestei biserici în vecinătatea monumentului eroilor, am trăit nespusa fericire de

a-i împărtăşi cu Trupul şi Sângele lui Hristos, Cel ce prin Jertfa şi Învierea Sa ne-a chemat la nemurire. Aceasta este suprema bucurie pe care o poate avea un creştin atunci când se apropie de sfântul potir. Ortodoxia aceasta este.

La radio am auzit supunându-se că ieri a fost o sărbătoare creştină. Dar ce cuvânt atât de imprecis! Pogorârea Duhului Sfânt este cea mai mare sărbătoare creştină! Atunci s-a întemeiat în lume Biserica lui Hristos cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească. Deci nu a unor creştini care sunt astăzi divizaţi în 350 de biserici în lume, unele dintre ele încercând să facă prozelitism şi pe la dumneavoastră, aici, sau prin alte oraşe din ţară! Mulţi dintre fraţii creştini nu cunosc bine ce înseamnă sărbătoare creştină cu adevărat, ce înseamnă un popor creştin ca poporul român, care a dat eroi, care a dat atâţia sfinţi Împărăţiei lui Dumnezeu. De aceea am spus că suntem aşteptaţi în Europa, pentru că noi întregim Europa cu ceea ce nu are ea; nu are o adunare ca aceasta de astăzi, sfântă, dumnezeiască, dreptmăritoare, adunarea dreptei credinţe, care a înfruntat timpul ascultând cu atenţie Sf. Liturghie.

Bucuria mea, cum mărturiseam şi la începutul slujbei, a fost venirea aici la Sf. Liturghie şi punerea pietrei de temelie a celei de-a doua biserici din Azuga, închinată Adormirii Maicii Domnului, dar şi bucuria unui părinte că un fiu al său duhovnicesc de pe băncile universităţii, de acum 60 de ani, din 1950, anume părintele Valeriu Dobrescu, este vrednic, deoarece m-a întrecut pe mine, iar astăzi ne-am rugat şi vom vedea, cu ajutorul lui Dumenzeu, visul cu ochii. De la Dunăre până la Maramureş, de la Oradea până în Bucovina s-au înmulţit bisericile, mănăstirile şi s-a mărit şi numărul ierarhilor Sfântului Sinod al Bisericii noastre, ajungând acum la cincizeci, incluzând şi ierarhii românilor creştini-ortodocşi de peste hotare. Acolo unde este credinţă, iubire şi smerenie în slujire, acolo zideşte Duhul Sfânt, nu noi.

Aceasta este Biserica noastră, apostolică în legături cu toată creştinătatea. De aceea şi noi, fii şi slujitori ai acestei Biserici, dorim mult schimbarea în bine pe scara valorilor spirituale şi materiale. Această nouă biserică se încadrează în rândul celorlalte din această zonă, Valea Prahovei, vestită atât prin bisericile şi mănăstirile ei de o deosebită frumuseţe, cât şi prin nivelul înalt al credinţei locuitorilor ei. Îl felicităm pe domnul prefect George Diaconu pentru aceste împliniri veşnice, apreciind totodată şi prezenţa Domnului Primar şi a tuturor factorilor de cultură, nădăjduind că sub aceste picături din darurile Sfântului Duh vor spori strădaniile tuturor prahovenilor.

Să rugăm pe Bunul Dumnezeu ca această nouă biserică să dăinuie spre mântuirea tuturor.

Binecuvântarea Domnului să fie cu noi cu toţi, acum şi pururea şi în vecii vecilor! Amin!

A urmat slujba punerii pietrei de temelie pentru noua biserică ce va purta hramul "Adormirea Maicii Domnului", moment unic în viaţa credincioşilor din parohia Azuga. Apoi, în casa parohială, Prea Fericirea Sa s-a întreţinut cu preoţii slujitori, împreună cu care a participat la agapa frăţească oferită de preotul paroh la crama Azuga. După-amiază, la sfârşitul agapei, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române s-a întors în Bucureşti la Reşedinţa Patriarhală.

Diacon
EMIL SORIN
OTOMEGA-COLCEA

FESTIVITATEA DEPUNERII JURĂMÂNTULUI LA FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN BUCUREŞTI DE CĂTRE PROMOŢIA DE ABSOLVENŢI 2004

Într-o atmosferă înălţătoare, de emoţie sfântă, de responsabilă făgăduinţă în faţa sublimului slujirii la care sunt chemaţi, în ziua de 20 iunie 2004, o nouă promoţie de absolvenţi ai Facultăţii de Teologie Ortodoxă *"Patriarhul Justinian"* a Universităţii din Bucureşti, numită *"Promoţia Ştefan cel Mare şi Sfânt"* în acest sugestiv an Omagial închinat Sfântului Voievod, a depus jurământul pentru păstrarea neştirbită a credinţei dreptmăritoare şi pentru slujirea cu dăruire jertfelnică a Bisericii lui Hristos şi a credincioşilor pe care îi vor avea în grijă pastorală sau sub asistenţa lor.

Festivitatea s-a desfăşurat în Aula Facultăţii de Teologie, în faţa întregului corp profesoral şi a unei numeroase asistenţe. Intensitatea de bucurie şi simţăminte a acestui moment sărbătoresc trăită de toţi cei prezenţi, dar cu atât mai mult de studenţii absolvenţi, a fost sporită de prezenţa Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Un cuvânt călduros a adresat noii promoţii de absolvenţi ai acestei ilustre şcoli teologice *P.C. Pr. prof dr. Nicolae Necula,* Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, în care, amintind de traseul studiilor făcute de studenţii absolvenţi în diferitele secţii ale Facultăţii, de efortul depus de ei, dar şi de corpul didactic al Facultăţii, a insistat asupra duhului de responsabilitate pe care trebuie să-l aibă şi să-l pună în lucrare absolvenţii care vor păşi de acum încolo în câmpul slujirii Bisericii şi a semenilor lor, atât cei care vor îmbrăţişa harul preoţiei, cât şi cei care vor intra pe uşa slujirii misionare şi sociale a Bisericii, slujind pe semenii lor din diversele compartimente de asistenţă.

Răspunzând apoi invitaţiei ce i-a fost adresată Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a felicitat pe tinerii absolvenţi şi a rostit un cuvânt de înaltă zidire sufletească şi plin de bogate învăţăminte subliniind, între altele necesitatea ca tinerii absolvenţi să păzească zestrea spirituală, comoara de mare preţ din sufletele lor pentru agonisirea căreia s-au străduit în anii de studiu aici la Facultatea de Teologie şi cu harul lui Dumnezeu să o facă aducătoare de roade binecuvântate în ogorul lucrării lor pastorale, fie la parohie, fie în instituţiile de asistenţă religios-social-misionară ale Bisericii (cămine, orfelinate, spitale, penitenciare, unităţi militare etc.)

A amintit apoi celor prezenţi că pentru îndeplinirea acestor doriri, sfinte în viaţa Bisericii, este nevoie ca tinerii absolvenţi pe lângă elanul lor tineresc, să aibă drept modele de urmat pe Însuşi Mântuitorul Hristos, pe Sfinţii Apostoli, pe Părinţii Bisericii, pe martirii şi pe sfinţii neamului nostru, cu evlavia, credinţa şi curajul dăruirii lor.

Prea Fericirea Sa a subliniat şi importanţa deosebită pe care o are această sărbătoare în viaţa absolvenţilor de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti în acest an când Biserica şi neamul nostru cinstesc pe Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, la împlinirea a 500 de ani de la adormirea sa întru Domnul.

In continuare redăm în întregime cuvântul rostit de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST:

"Iubiţi fraţi şi surori,
tineri şi tinere, absolvenţi ai Facultăţii de Teologie,

Ceea ce aţi împlinit astăzi, prin făgăduinţă, în faţa noastră, a Sfântului Altar, a Sfintei Evanghelii, va trebui să devină de acum înainte un memento neîncetat pentru viaţa şi activitatea dumneavoastră, ca slujitori ai Bisericii în numeroasele ei chemări de acum. Niciodată să nu uitaţi această sfântă făgăduinţă şi nici să nu fiţi în situaţia de a vă simţi vreodată împuţinaţi sufleteşte că sunteţi fiii Bisericii Ortodoxe Române, că sunteţi în aceeaşi măsură şi fiii poporului român, cunoscut în istoria sa ca popor creştin, cu pravile, cu datini, cu străvechi altare, cu domnitori sfinţi şi ierarhi martiri pentru sfânta credinţă. Totdeauna să vă aduceţi aminte de aceste cuvinte pe care le-aţi rostit astăzi atât de frumos. Ele ar trebui scrise pe tablele inimilor voastre, cum spune Sfântul Apostol Pavel, a conştiinţei voastre: *"Arătându-vă că sunteţi scrisoare a lui Hristos, slujită de noi, scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii"* (II Cor. 3, 3). A fi slujitorul Bisericii, a fi păstor sufletesc al acestor credincioşi pe care Biserica noastră îi are şi i-a avut de secole ca parte a fiinţei ei pe pământ constituind împreună *"poporul lui Dumnezeu"* (I Petru 2, 10), înseamnă o mare cinstire asemănătoare cu aceea la care se gândea Sfântul Ioan Gură de Aur când spunea că preoţia este "cea mai frumoasă vocaţie, cea mai deplină misiune de pe pământ".

Această solemnă făgăduinţă deci, să nu rămână un text oarecare, să nu rămână un **moment** cu totul fugar din viaţa noastră, din strădaniile cărturăreşti ai celor patru ani de studii, rugăciuni şi frământări, ci trebuie să rămână *mărturia valorii luminii şi harului* care s-a revărsat astăzi asupra sufletelor şi a inimilor dumneavoastră, ca să porniţi pe un alt drum de acum înainte în viaţa Bisericii şi a dumneavoastră.

Până acum, aţi fost ocrotiţi aici, în biserica sfânta muceniţă Ecaterina, ocrotiţi de Maica noastră a tuturor, Biserica, prin decanii, duhovnicii şi profesorii de la toate specializările acestei Facultăţi de Teologie.

De acum înainte însă veţi deveni fiecare – acolo unde veţi fi – slujitori, chiar dacă nu toţi veţi îmbrăţişa harul preoţiei, veţi intra totuşi prin "uşile împărăteşti", ale slujitorilor Bisericii noastre, care pot fi numite tot uşi împărăteşti, ale copiilor, tinerilor, şcolarilor şi îndeosebi ale "fraţilor mai mici ai Domnului nostru Iisus Hristos".

Pe aceste uşi aşteaptă cu sete îndreptăţită să intre şi tinerele domnişoare, ale căror glasuri armonioase s-au auzit în acest paraclis ca uceniţe ale Sfintei Ecaterina. Pe ele le aşteaptă copiii fără părinţi din orfelinate, bolnavii, cei din Penitenciare şi în general împlinirea misiunilor sociale, organizate de eparhii şi parohii. Nu trebuie să uitaţi niciodată, aşadar, de jurământul depus acum pentru păstrarea neştirbită a credinţei şi a slujirii semenilor. Ascultând cuvântul Prea Cucernicului Părinte Decan, am înţeles importanţa celorlalte studii: Asistenţa Socială, Teologie-Patrimoniu etc. Toate sunt de mare ajutor preotului slujitor deoarece el le organizează şi le conduce în duhul responsabilităţii sale ca paroh.

Primind numirea de preot, fie la un paraclis, fie la un cămin de bătrâni, sau la un orfelinat, la armată sau alte instituţii, primiţi întreaga lucrare pastorală a Bisericii; primiţi o zestre spirituală şi materială, primiţi patrimoniul sacru al parohiei care trebuie îngrijit, aşa cum ne îngrijim pe noi înşine, familia noastră şi părinţii noştri. Aşa trebuie să fie slujirea preoţească pentru un preot.

Vremurile pe care le străbatem sunt anevoioase, sunt deosebit de grele. Dar să nu lăsaţi grijile cele lumeşti să pună stăpânire pe mintea, pe voinţa şi pe inima proprie. Cele ale secolului în loc să zidească şi să ajute lucrarea slujitorului Bisericii, îl poartă spre cele străine de misiunea lui, spre cele ce urmăresc: risipirea, dezbinarea, neîncrederea, înstrăinarea sa faţă de angajamentul depus astăzi. Înstrăinarea de datoriile asumate duce la înstrăinarea de tine însuţi, înstrăinarea de familie, de neamuri şi mai ales de familia duhovnicească şi duce la însoţirea cu vrăjmaşul, cu diavolul sub diferite forme.

De aceea, aceste comori de gândire sfântă pe care le aveţi în suflet, această comoară din inimă la care se gândea foarte mult, cu căldură, Sfântul Apostol Pavel în scrisorile sale către tânărul său ucenic şi episcop: "păzeşte comoara din sufletul tău", aceasta trebuie păzită cu mare grijă. Făgăduinţa aceasta nu este o simplă formalitate. Ea trebuie să dobândească în viaţă un vot de mare actualitate în Biserică. Trebuie să rămână o clipă de revărsare a acelor limbi ca de foc de la "Cincizecime", care trebuie să cuprindă fiinţa dumneavoastră lăuntrică, încât aceasta să devină sălaşul Duhului Sfânt, să devină lăcaş căutat de Mântuitorul Iisus Hrsitos. Fie că veţi sluji la sfântul altar, fie la orfelinate, la cămine de bătrâni, la capătul bolnavilor, la penitenciar, la celelalte slujiri ale Bisericii, să le vedeţi atât de importante, tot atât de valoroase ca şi la Sfânta Liturghie, întrucât toate aceste slujiri sunt împlinite de Însuşi Mântuitorul nostru Iisus Hrsitos (Mt. 25, 35–46).

El ne asigură că "m-a cercetat când am fost bolnav", "în temniţă, aţi venit la Mine", "bolnav şi M-aţi ajutat". Această slujire socială a Bisericii a fost întotdeauna şi trebuie să fie de o mare actualitate, dar nu este posibilă fără entuziasmul vostru, al tinerilor, al preoţilor tineri, şi fără curajul vostru care trebuie să fie asemenea curajului sfinţilor părinţi apostolici. Acest curaj, această cutezanţă o cerem cu stăruinţă când zicem: "Şi ne învredniceşte pe noi Stăpâne, cu îndrăznire fără de osândă a Te chema pe Tine Dumnezeu Tatăl, şi a zice". Acea îndrăznire pe care trebuie să o dobândim spre a-L avea pe Hrsitos şi toată învăţătura Sa în sufletul şi viaţa noastră ca să fie mereu pavăză în viaţă. Însăşi dumnezeiasca Liturghie, rugăciunile, vecernia şi celelalte cântări sunt chemări a ajutorului lui Dumnezeu ca sufletul să nu fie gol niciodată, ci să fie mereu ocupat cu dobândirea celor văzute. Colegii dumneavoastră din ASCOR şi tineretul în general iubeşte mult *Filocalia,* scrierile Părinţilor, cuvintele lor, a celor care au rodirile pustiei, ale mănăstirii, ale unor îmbunătăţiţi duhovnici din zilele noastre. Pe duhovnici să nu-i abandonaţi, să nu rămâneţi fără duhovnic în viaţa voastră. Este de mare însemnătate ca în ocupaţiile voastre să nu lipsească duhovnicul. Când nu avem duhovnic, suntem frunze bătute de vânt. Foarte mult stăruim asupra acestui sprijin sufletesc pe care numai duhovnicul vi-l poate oferi în orice împrejurare. Noi înşine, în primul rând, să avem duhovnic, să avem rugătorul şi sprijinitorul nostru.

S-a vorbit foarte frumos şi în anul acesta ştefanian despre pilda strălucită de viaţa creştină pe care a oferit-o domnitorii noştri români: Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu. Ce minunată pildă de viaţă creştină şi pentru slujitorii sfintelor altare! Ce strategie duhovnicească la aceşti domnitori, strategie nu numai diplomatică, militară, ci şi în apărarea creştinătăţii, în apărarea învăţăturii lui Hristos, izvorâtă dintr-o conştiinţă plină de acea cutezanţa sau îndrăzneală cum era cea pe care am amintit-o mai înainte. Această conştiinţă îi făcea ca să aibă atâta îndrăzneală şi să impresioneze întreaga Europă, atunci creştină, prin fapte, mai mult decât acum. Dar aceşti domnitori au impresionat Europa despre care au scris cronicarii timpului despre evlavia în ajutorarea mănăstirilor, a zidirilor şi chiar în privinţa nevoii de a avea un duhovnic, ca Ştefan cel Mare care apela pentru pocăinţă şi rugăciune de dezlegare la Daniil Sihastrul cel îmbunătăţit.

Iată strategia duhovnicească, iată pilda pentru noi ca slujitori ai lui Hristos. Numai păstrând făgăduinţa depusă astăzi, veţi putea ajunge şi atleţii Bisericii noastre.

Ştefan cel Mare nu mergea la o luptă, la o bătălie, fără ca el să aibă în minte şi în gând pe Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, a cărui icoană o purta cu sine, fără să se gândească la ajutorul Sfântului Procopie şi al celorlalţi sfinţi ostaşi, pictaţi în celebra cavalcadă a sfinţilor ostaşi de la Mănăstirea Voroneţ, despre care dl. academician Răzvan Theodorescu vorbea atât de frumos în aula Patriarhiei Române.

Iubiţi fraţi, o dată cu votul depus astăzi suntem aievea slujitorii sfintelor altare, iar surorile cărora li s-a conferit această diplomă de absolvire sunt slujitoarele sfintei Biserici. Nu veţi intra în altar, nu se poate împărtăşi darul dumnezeiesc al preoţiei, după cum bine ştiţi, dar slujirea socială a Bisericii este de mare preţ şi din această calitate dumneavoastră, cu toţi credincioşii ortodocşi, întregiţi conţinutul Bisericii cu trup desăvârşit al lui Hristos: *"Şi El este capul trupului, al Bisericii; El este începutul, întâiul născut din morţi, ca să fie El cel dintâi întru toate..."* (Colos. 1, 18).

De aceea porniţi, iubiţii mei fraţi în Domnul, pe o cale nouă şi frumoasă, dacă veţi privi astfel Biserica şi felul diferit al slujitorilor ei, aşa cum au organizat-o de două mii de ani Sfinţii Apostoli şi Sfinţii Părinţi prin sfintele lor statorniciri, sub călăuza Duhului Sfânt. Căci o slujire ca cea la care suntem noi chemaţi, sfântă, dumnezeiască şi înfricoşătoare nu o îndeplinim singuri, ci împreună cu Hristos, înconjurat de cetele îngereşti şi de sfinţii Săi, mijlocitorii noştri. Nesocotirea cinstirii sfinţilor de către unele grupări sau confesiuni creştine se dovedeşte a fi o mare abatere de la învăţătura Bibliei şi, de asemenea, o mare pagubă pentru credinţa respectivă. Noi avem pe Sfinţi ca rugători, ocrotitori ai noştri, ca pilde de viaţă, care, deşi au trecut prin momente de ezitare, de îndoială, de păcat, s-au ridicat din păcat, devenind pilde de virtute creştine. Mântuitorul Iisus Hristos nu a dispreţuit omul păcătos, nu l-a condamnat nici pe farisei, nici pe vameşi, nici pe cei desfrânaţi, nici pe tâlhari, ci pe toate "Mariile Egiptence" din lume le-a mângâiat, le-a chemat, le-a aşteptat cu îndelungă răbdare la pocăinţă şi întoarcere. El pentru aceasta a venit, pentru mântuirea lor. De aceea, noi avem nevoie mare de această familie creştină, de propovăduitori care sunteţi dumneavoastră, licenţiatele în Teologie. Modelul trebuie să fie familia preotului. E mare lucru să meditaţi adânc la această frumoasă şi sfântă mărturisire. Cred că aţi meditat şi

până acum. Cred că Părinţii profesori v-au prezentat până acum îndatoririle de a fi tată şi cap de familie, cinste de a fi asemenea lui Dumenzeu, căci numai Dumnezeu pentru noi, pentru toată lumea e Tatăl nostru cel din Ceruri. Cel care se învredniceşte să fie tată, sau cea care se învredniceşte să fie mamă, după legile şi canoanele Bisericii, devin împreună lucrători la continuarea vieţii pe pământ, aşa cum Dumnezeu ne-a dăruit-o de la început. Prin aceasta, Ortodoxia se distinge, vedeţi bine, în toate întâlnirile noastre ecumenice. Nu trebuie să ne îndepărtăm de aceste valori actuale, contemporane nouă. Ecumenismul, dialogul teologic şi întâlnirile, simpozioanele sunt în favoarea noastră toate; avem prilejul să arătăm această frumuseţe a vieţii creştine ortodoxe, de familie, de preoţie, de activitate misionară a preoţiei; Ortodoxia nu este izolată, după cum rezultă şi din scrisorile lui Ştefan cel Mare către prinţii Europei în care face apel la apărarea creştinătăţii, la o conştiinţă creştină europeană, reprezentând un semnal creştin de mare valoare, care a impresionat Europa.

Într-un fel, această aniversare de 500 de ani de la trecerea la cele veşnice, iată, a adunat pe românii din întreaga lume, iar evlavia lui Ştefan cel Mare impresionează pe toţi. Sânzienele Sucevei deschid căile către sărbătoarea celor 500 de ani de la trecerea la cele veşnice în ceata Sfinţilor a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Trăsăturile sufleteşti, smerenia sa, de Domnitor îngenuncheat care aştepta, în rugăciune, la uşa duhovnicului său, Daniil Sihastrul încurajarea şi mângâierea acestuia, "îndrăzneşte, credinţa ta te va ajuta ca să birui pe vrăjmaş!", sunt impresionante. Strategia aceasta sufletească trebuie să ne-o însuşim noi, slujitorii Bisericii. Un preot trebuie să fie un bun strateg, un om care întotdeauna trebuie să vadă datoria lui, să se privească ca într-o oglindă spre a vedea ce cere lumea astăzi de la noi. Ea cere ca tot ce este negativ în jurul nostru să dispară, ea vrea să fie evitat tot ceea ce împuţinează sufleteşte, tot ceea ce îndurerează. Noi suntem slujitorii Celui care a zis "Îndrăzniţi!". Dar această îndrăznire trebuie să fie însoţită de caracterul unei personalităţi cum este cea a preotului. Gândiţi-vă că sunteţi tineri, că nu întâmplător aţi încoronat anul acesta, prin acest jurământ, studiile sfintei Teologii în această lumină comemorativă a marelui domnitor şi sfânt, voievodul Ştefan cel Mare.

Vă reamintesc tuturor canonizarea domnitorului din 20 iunie 1992 la care au fost prezenţi preoţi şi credincioşi din Basarabia, din Bucovina, din străinătate. Au fost atunci, ca şi acum, o seamă de oameni care s-au îndoit de graba cu care, se credea, s-a făcut această canonizare. Patriarhul de fericită amintire Justinian, când a decis prima serie de canonizări în 1954-1955, pregătită dinainte de profesorii de Teologie, i-a avut atunci în vedere şi pe Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu. Dar, – spre slava lui Dumnezeu – deşi mentalitatea acelor vremuri n-a îngăduit ca să fie în numărul sfinţilor cei doi domnitori români, ulterior, am reuşit să trecem un alt număr de sfinţi români în calendarul nostru printre care s-au numărat domnitorii Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu. Să aveţi în cuget şi-n inimă această conştiinţă că Biserica noastră, împotriva condiţiilor de dictatură din trecut. a făcut, totuşi, canonizări de sfinţi români pentru prima dată în istoria

noastră bisericească. Acest lucru trebuie reţinut în mod deosebit întrucât a fost săvârşit spre bucuria întregii Ortodoxii. Un sfânt nu este recunoscut doar pe plan naţional; nu este doar al Bisericii care l-a proclamat, ci devine, apoi, o valoare universală a Ortodoxiei în calendarele tuturor Bisericilor din lume.

De aceea, noi trebuie să avem zestrea aceasta mereu vie, astfel încât comoara noastră de învăţătură să fie un nesecat izvor al misiunii noastre în lume. Nu trebuie să ne mire faptul că cei care nu iubesc Ortodoxia sau care sunt indiferenţi au păreri diferite de ale noastre. Noi avem drumul nostru în istorie, scris de marii şi sfinţii eroi ai Bisericii noastre Ortodoxe Române pe care îi avem acum şi în Calendarul Universal al Ortodoxiei. Nu mai suntem o Biserică fără sfinţi ai neamului nostru, fapt pentru care celelalte Biserici ne priveau cu mirare, ci, cu ajutorul lui Dumenzeu, am devenit o Biserică care a izvorât sfinţi români în calendarul creştin universal.

Se cuvine să-i cinstim pe toţi sfinţii din neamul nostru prin lucrarea şi devotamentul nostru faţă de Biserică. Având în vedere însemnătatea sărbătorii din acest an, când s-a scurs o jumătate de mileniu de la trecerea la cele veşnice a Voievodului nostru Sfânt, Ştefan cel Mare, poate că se cuvine ca seria aceasta de teologi şi teoloage care au absolvit acum, să fie numită seria "Sfântul Voievod Ştefan cel Mare". În amintirea acestei serii va rămâne lumina sfinţeniei dumnezeieşti care a revărsat iubirea şi puterea lui Dumnezeu asupra credinţei şi faptelor voastre în slujirea Bisericii. Pilda de lucrare, pilda de credinţă, pilda de evlavie cu care acest domnitor, Sfântul Voievod Ştefan cel mare să strălucească pe bolta Ortodoxiei noastre româneşti prin strădania, iubirea şi statornicia noastră.

Aceasta vă şi doresc să le împliniţi cu prisosinţă, fraţi şi surori în Domnul nostru Iisus Hrsitos, Cel în Treime lăudat.

În numele Sfântului nostru Sinod, vă felicit din toată inima, în numele preoţilor şi credincioşilor noştri vă aştept la hirotonie, vă aştept să continuăm misiunea noastră liturgică, călăuzitoare şi misiunea noastră de slujire a omului.

Aşa să vă ajute Bunul Dumnezeu, cu binecuvântarea şi iubirea Lui de oameni. Amin!"

REDACŢIA

UN PREOT ORTODOX ROMÂN "DREPT ÎNTRE POPOARE"

În ziua de 25 iunie 2004, la Palatul Patriarhiei, în prezența *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist,* Doamna Rodica Radian-Gordon, ambasadorul Statului Israel la București, a înmânat *preotului Gheorghe Petre din Govora* titlul **"Drept între Popoare"**, constând într-o medalie și o diplomă onorifică emise de Institutul Yad Vashem din Ierusalim, pentru ajutorul dat unor evrei din România deportați în Transnistria în anii celui de-al doilea război mondial. La ceremonie au participat lideri ai Federației Comunităților Evreiești din România, personalități ale vieții publice, oaspeți din Israel, preoți ortodocși, ziariști și un numeros public.

Titlul acesta se acordă neevreilor care și-au periclitat viața pentru a salva evrei prigoniți de regimurile naziste și fasciste, acționând din motive pur umanitare. Acesta a fost și cazul părintelui Gheorghe Petre din Episcopia Râmnicului, care a fost trimis în 1942 ca preot misionar în Transnistria și repartizat de Episcopia Odesei în parohia Sarovo, din ținutul Golta, pe Bug, unde se aflau deportați din teritoriile românești în lagărele de la Crivoi Ozero și Trei Dube. Văzând în ce condiții trăiau evreii acolo, Părintele Gheorghe Petre, animat de spiritul creștinesc, a hotărât să-i ajute. Călătorind adesea cu trenul pe ruta București-Odesa-Golta-Zaporojie, părintele Gheorghe Petre, împreună cu comandantul trenului, căpitanul Gheorghe Ciurescu, au luat legătura cu evreii din București de la care au primit ajutoare și corespondență pentru rudele lor aflate în lagărele transnistrene. Amândoi erau conștienți că, în cazul când vor fi prinși, riscau să fie trimiși la Curtea marțială, ceea ce s-a și întâmplat. În urma unui denunț, preotul Gheorghe Petre și căpitanul Ciurescu au fost arestați la sfârșitul anului 1943 și diferiți justiției militare din Tiraspol. Deși a mărturisit, din lipsă de martori și de probe, a fost achitat în 1944. Înainte să fie percheziționat, a reușit să distrugă scrisorile și să predea pachetele și banii evreilor din lagărul Crivoi Ozero. Întrebat la proces de ce și-a riscat viața, preotul a dat exemplul Bunului Samaritean, spunând că în suferință nu trebuie să ne uităm la cine suferă, că să-i ajutăm pe toți cei care suferă.

Înmânându-i medalia și diploma **"Drept între Popoare"**, pe care sunt inscripționate cuvintele din Talmud: "Cine salvează o singură viață, salvează o lume întreagă", Doamna Rodica Radian-Gordon, ambasadorul Statului Israel la București, a spus: "Cinstirea Drepților între Popoare are implicații morale. Israelul are obligația morală de a cinsti, în numele poporului evreu, pe acei neevrei care au salvat evrei în ceasuri de mare restriște, în ciuda riscului la care s-au supus pe ei înșiși. Preotul Gheorghe Petre a fost un om între oameni într-una din perioadele cele mai întunecate pe care le-a cunoscut omenirea și într-un loc cunoscut sub numele "Regatul Morții". Condamnarea la moarte a sute de mii de evrei – bărbați, femei, copii și bătrâni – care au fost deportați în Transnistria s-a făcut numai pentru vina de a se fi născut evrei. Noi avem responsabilitatea să facem totul pentru a evita ca ororile care s-au petrecut în secolul XX să nu se mai repete vreodată".

Vizibil emoționat, preotul Gheorghe Petre, acum nonagenar, a evocat "vremurile tulburi" pe care le-a trăit în timpul activității misionare în Transnistria, spunând între altele: "Dacă la intrarea trupelor române în acest ținut nu exista

decât o singură biserică la Odesa, la 15 martie 1943 erau reparate şi repuse în funcţiune 632 de locaşuri de rugăciune. O dată cu repararea bisericilor, localnicii scoteau icoanele îngropate în pământ şi cereau să fie resfinţite, iar cei rămaşi nebotezaţi cereau botezul şi mirungerea". Totodată, părintele Ghorghe Petre a mai spus, referindu-se la deportarea evreilor, că "numeroşi români s-au opus acelui flagel ca fiind inuman şi în afara legii divine şi poruncii dumnezeieşti", şi a declarat cu modestie că prin ajutorul acordat evreilor din sinistrele lagăre ale "Regatului Morţii", cum a fost denumită Transnistria, "nu şi-a făcut decât datoria de bun creştin şi bun slujitor al Domnului".

În încheierea ceremoniei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi-a exprimat bucuria că, după decenii, unui preot ortodox i se recunosc aceste merite, arătând că în acele vremuri grele mulţi slujitori ai Bisericii ortodoxe, de la simplii preoţi până la mitropoliţi, au căutat să aline suferinţele evreilor cu care românii au convieţuit întotdeauna în pace.

Prea Fericirea Sa a spus:

"Prea Cucernice Părinte Petre Gheorghe,
Excelenţa Voastră, Doamnă Ambasador,
Prea Sfinţiile Voastre,
Doamnelor şi Domnilor,

Înainte de toate, în numele Bisericii Ortodoxe Române, vreau să mulţumesc statului Israel pentru titlul acordat unui vrednic slujitor şi să-mi exprim bucuria că după câteva decenii de la petrecerea faptelor rememorate astăzi, faptele părintelui Petre Gheorghe au căpătat valoare de simbol şi reprezintă un exmplu pentru noi toţi şi pentru lumea de astăzi. Dincolo de faptele noastre, ceea ce este permanent valabil este Legea dumnezeiască, credinţa noastră a tuturor, a lumii întregi, în Dumnezeu, Făcătorul Cerului şi al Pământului, Cel care prin slujitorul Său, Moise, pe Muntele Sinai a dat cele Zece Porunci, dezvoltate apoi în Vechiul Testament şi cărţile de învăţătură ale celorlalte religii. Cele Zece Porunci sunt în aceeaşi pază şi respect şi în Biserica noastră. De fapt toate Bisericile creştine şi religiile islamice recunosc prioritatea Descoperirii dumnezeieşti făcută poporului evreu pe muntele Sinai, popor care a trecut prin multe încercări, descrise în Biblie, pentru a străbate istoria şi a se statornici în Ţara Sfântă spre a înlesni apoi cunoaşterea cuvântului lui Dumnezeu. În acest fel, după cum se ştie, Dumnezeu S-a făcut cunoscut în diferite forme, pentru ca lumea să nu rătăcească. Aşa cum sublinia în cuvântul său părintele Petre Gheorghè, omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu şi este chemat să tindă la asemănarea cu Dumnezeu, fiind înzestrat de Creatorul Său cu libertatea, cu puterea uimitoare de a iubi, a cunoaşte şi cu puterea de a alege între bine şi rău. Când omul nu se îndreaptă spre Dumnezeu şi nu alege valorile adevăratei vieţi transmise prin Revelaţie lumii, omul înstrăinat de Dumnezeu, îşi agresează sub diverse forme semenii, dovadă fiind numeroasele nenorociri, războaie şi ucideri care au venit şi vin pe lume.

Atitudinea pilduitoare a părintelui Gheorghe Petre faţă de fiii Israelului prigoniţi şi daţi morţii în timpul Holocaustului ne îndeamnă pe toţi la bună înţelegere

şi apropiere între religii. De altfel, mă simt dator să vă spun, iar unii dintre dumneavoastră cunoaşteţi faptul că în acele vremuri grele mulţi slujitori ortodocşi, de la preoţi până la mitropoliţi sau patriarhi, au intervenit pe lângă autorităţile în drept să atenueze suferinţele evreilor cu care românii au trăit totdeauna în armonie. Înaintaşii noştri ne dau pildă; binecunoscuţii Mitropoliţi Nicolae Bălan al Ardealului, Andrei Magier al Aradului, împreună cu Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române din acele vremuri, Nicodim, au făcut eforturi pentru izbăvirea şi atenuarea măsurilor foarte aspre şi drastice luate împotriva semenilor noştri evrei din România, care, de altfel, erau prietenii noştri şi ai părinţilor noştri. Dar gesturile acestea de solidaritate şi ajutorare a celor aflaţi în pericol capătă o semnificaţie aparte atunci când, în mod firesc, au loc între toţi oamenii, indiferent de starea lor socială. Aceste gesturi fireşti se regăsesc mai ales în lumea satului, în această lume care simte mai curat, mai autentic, glasul sufletului său, vocaţia sa spre a împlini voia lui Dumnezeu după cum ne îndeamnă cartea sfântă: *"Adevăr vă spun, întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti foarte mici fraţi ai Mei, Mie Mi-aţi făcut"* (Mt. 25, 40). Asemenea slujitori ca Părintele Petre Gheorghe de la Govora au fost mulţi şi Dumnezeu m-a învrednicit să-i cunosc personal pe mulţi dintre ei de-a lungul vieţii mele. Sunt sigur că majoritatea celor care sunteţi astăzi de faţă cunoaşteţi exemplul mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, care în acele vremuri grele s-a întâlnit special cu marele rabin Alexandru Şafran pentru a sprijini rezolvarea acestei probleme.

M-a impresionat faptul că, în cuvântul său, părintele Petre Gheorghe, în vârstă de 93 de ani, a subliniat cât de importantă este stabilirea unor relaţii frăţeşti între oameni şi popoare pentru viitorul Europei, care are nevoie de mai multă iubire şi toleranţă între religii. De aceea, este îndreptăţită îngrijorarea noastră că până în prezent, în viitoarea Constituţie europeană nu s-a definit clar existenţa valorilor dumnezeieşti, de care depinde omul întotdeauna, indiferent de treapta socială pe care se află, pentru că atunci când este călăuzit de Legea lui Dumnezeu, atunci îl priveşte pe semenul său, ca pe un frate. Înstrăinarea între noi nu este recomandată şi ne aduce tuturor numai necazuri. După cum ştiţi, Excelenţa Voastră, Doamnă ambasador, şi onorat auditoriu, poporul roman s-a definit în istorie ca un popor tolerant, cuminte, blând, ospitalier cu cei de alt neam şi altă credinţă.

Astăzi, ne aflăm la un eveniment de cinstire a Părintelui Petre Gheorghe, slujitor ortodox care întruchipează toate aceste virtuţi ale poporului român şi care şi-a riscat viaţa pentru ajutorarea semenilor evrei în vremuri grele. Evenimentul a fost organizat de Ambasada Statului Israel la Bucureşti. Vă mulţumim, încă o dată, Doamnă Ambasador că actul solemn se desfăşoară în Palatul Patriarhiei Române, un loc sfânt al Bucureştilor, un fel de Muntele Sinai al nostru. Această deschidere şi ospitalitate pe care românii au arătat-o comunităţii evreieşti din România, încă din timpul domnitorilor, au creat un climat de bună înţelegere, oferind acesteia posibilitatea ca prin talentul şi creativitatea membrilor ei să contribuie la dezvoltarea unei ţări care se pregăteşte, prin contribuţia tuturor fiilor ei, să facă parte din marea familie a popoarelor Europene.

In încheiere, aş dori să exprim toată preţuirea faţă de Părintele Petre Gheorghe, oferindu-i din partea noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, această Sfântă Cruce, semnul nostru de cinstire şi recunoştinţă, reactivat de marele nostru patriarh, Justinian Marina, prieten al comunităţii evreieşti din România, de origine din părţile Vâlcii, din apropierea localităţii Govora. Din partea noastră, oferim Părintelui Petre Gheorghe acest epitrahil, semn al slujirii preoţeşti, pentru pilda arătată credincioşilor, şi atunci, în acele vremuri grele, ostaşilor din Transnistria. Dumnezeu să vă dăruiască sănătate şi putere în slujirea şi misiunea preoţească, Părinte Petre, pe care trebuie să o împliniţi în continuare cu aceeaşi credinţă în Atotputenicul Dumnezeu şi dragoste faţă de oameni".

În semn de recunoştinţă, Prea Fericirea Sa i-a dăruit părintelui Gheorghe Petre o Sfântă Cruce, care a aparţinut patriarhului Justinian, şi un epitrahil.

Părintele Petre Gheorghe este primul preot ortodox român care primeşte o asemenea distincţie şi al 52-lea român "Drept între Popoare". Până în prezent au fost onoraţi cu acest titlu 19.707 bărbaţi şi femei de diferite naţionalităţi şi credinţe, care consfinţeşte şi omagiază ajutorul pe care aceştia l-au dat evreilor, cu riscul libertăţii şi al vieţii lor, în timpul Holocaustului.

La venerabila vârstă de 94 de ani, părintele Gheorghe Petre şi-a păstrat toată voiciunea spiritului şi dragostea faţă de semeni, spunând şi astăzi că nu i-a fost frică atunci când s-a implicat în ajutorarea evreilor, pentru că ştia bine că face lucrul Samarineanului milostiv.

GHEORGHE VASILESCU

AGENDA DE LUCRU
A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
1 MAI – 31 AUGUST 2004

– **Duminică, 2 mai a.c.:**

A asistat la Sfânta Liturghie săvârşită în biserica Schitului *Delta Neajlovului,* jud. Giurgiu, biserica sfinţită de P.S. Episcop Vicar VARSANUFIE PRAHOVEANUL şi a adresat cuvânt de învăţătură şi binecuvântare obştii monahale şi numeroşilor credincioşi prezenţi;

A vizitat *Mănăstirea Comana* unde a binecuvântat pe noul stareţ şi obştea mănăstirii;

– **Luni, 3 mai a.c.:**

A primit pe Dl. CONSTANTIN GHEORGHE de la *Direcţia de Cultură* a Ministerului Administraţiei şi Internelor care a dăruit cartea *"Am fost acolo unde trebuia să fim. Album al monumentelor Internelor";*

A vizitat , însoţit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL, biserica *Parcul Domeniilor,* unde, împreună cu preoţii acestei biserici, ctitorită de fericitul întru adormire Patriarhul Justinian, au prezentat domnului IOAN MIRCEA PAŞCU, Ministrul Apărării Naţionale şi domnului General dr. MIHAIL POPESCU, Şeful Statului Major General al Armatei Române, stadiul lucrărilor picturii sfântului locaş în tehnica mozaic;

– **Marţi, 4 mai a.c.:**

A deschis – rostind cuvânt de binecuvântare – lucrările *Comisiei Naţionale de Bioetică a Bisericii Ortodoxe Române;*

Primiri:

I.P.S. NIFON, Arhiepiscopul Târgovişte;

I.P.S. TEOFAN, Mitropolitul Olteniei;

– **Miercuri, 5 mai a.c.:**

Primiri:

Conducerea *Societăţii Naţionale Ortodoxe a Femeilor din România* – Conf. univ. dr. LUCREŢIA VASILESCU – Preşedinte, Conf. univ. dr. STANA BUZATU, Prof. CORINA DIACONESCU, ANGELA RĂDULESCU, membre în Comitetul Societăţii – în vizită de prezentare;

I.P.S. TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului;

– **Joi, 6 mai a.c.:**

A vizitat *Mănăstirea Pasărea* – însoţit de P.S. Episcop Vicar VARSANUFIE PRAHOVEANUL şi de Dl. Arhit. VOICU FLOREA – privind amplasamentul clădirii noului seminar teologic monahal;

– **Vineri, 7 mai a.c.:**

Primiri:

P.C. Prot. ION GHERMAN de la parohia ortodoxă română din Cleveland, Ohio, Statele Unite ale Americii, împreună cu doamna preoteasă;

D-na IOANA VALVIZ care doreşte să ridice o capelă în incinta Maternităţii Giuleşti, însoţită de preotul spitalului, P.C. Pr. MIHAI HORNICAR;

– **Duminică, 9 mai a.c.:**

A asistat la Sfânta Liturghie săvârşită în biserica *Mănăstirii Ţigăneşti* şi a rostit cuvânt de învăţătură şi binecuvântare. Împreună cu P. Cuv. Monahie HERUVIMA TIMARU, Stareţa mănăstirii, a vizitat stăreţia şi atelierele;

– **Luni, 10 mai a.c.:**

Primiri:

P.S. GHERASIM PUTNEANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor;

– **Marţi, 11 mai a.c.:**

Primiri:

P.S. Episcop SOFRONIE al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

E.S. Cardinal WALTER KASPER, Preşedintele *Consiliului Pontifical pentru promovarea Unităţii creştinilor;*

A participat la *Palatul Cotroceni* la festivitatea acordării de către Preşedintele României a Ordinului naţional *Meritul cultural* D-lui ANDREA RICCARDI, Preşedintele *Comunităţii Sant Egidio;*

În cursul serii a primit pe E.S. Mons. VICENZO PAGLIA şi pe Dl. Prof. dr. ANDREA RICCARDI;

– **Miercuri, 12 mai a.c.:**

Primiri:

P.C. Pr. DOBRI IVANOV, Protoiereu de Silistra, Patriarhia Bulgară;

A participat la prânzul oferit de Nunţiatura Apostolică din România în onoarea E.S. Cardinal WALTER KASPER, Preşedintele *Consiliului Pontifical pentru promovarea Unităţii creştinilor;*

În cursul după-amiezii a participat la Palatul Patriarhiei Române la lansarea cărţii "Secolul martiriului. Creştinii în veacul XX" de Andrea Riccardi şi a rostit cuvânt de salut;

– **Joi, 13 mai a.c.:**

Primiri:

Noua conducere a ASCOR-ului formată din ADRIAN VĂTĂMANU, Preşedinte, ADRIAN PANTEA şi EMANUEL GANCIU, Vicepreşedinţi, însoţiţi de P.C. Pr. VASILE GAVRILĂ de la Paraclisul *Sfântul Nicolae* al Universităţii din Bucureşti şi CĂTĂLIN MIRCEA, Preşedintele LTOR;

În cursul serii, însoţit de I.P.S. Arhiepiscop PIMEN al Sucevei şi Rădăuţilor, P.S. Episcop GHERASIM al Râmnicului, P.S. Episcop Vicar Patriarhal AMBROZIE SINAITUL – a vizionat la Teatrul Naţional *Ion Luca Caragiale* spectacolul *Apus de soare;*

– **Vineri, 14 mai a.c.:**

Primiri:

Un grup de preoţi şi credincioşi, reprezentanţi ai Asociaţiei ecumenice *Comunita di Jesu* din Bari, Italia, conduşi de E.S. Mons. MARIO PIACELLO,

Episcop de Altamura – Gravina şi de Dl. MATTEO CALISI, Preşedintele asociaţiei. Oaspeţii au fost conduşi de P.C. Pr. MIHAI DRIGA de la parohia ortodoxă română din Bari;

Membrii Comisiei de alcătuire a programelor analitice, însoţiţi de P.S. Episcop Vicar Patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL, la încheierea lucrărilor comisiei;

În cursul serii a participat la *Palatul Cotroceni* la Dineul de stat oferit în onoarea E.S. Dl. MIHAIL SAAKASVILI, Preşedintele Republicii Georgia;

– **Duminica, 16 mai a.c.:**

A săvârşit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* şi a rostit cuvânt de învăţătură la *Duminica Orbului;*

– **Luni, 17 mai a.c.:**

Primiri:

E.S. Dl. CONSTANTIN GRIGORIE, Ambasadorul României în Turcia;

Dl. RADU SAFTA, noul Consul general al României la Instanbul, în vizită de prezentare;

Un grup de pelerini francezi, condus de E.S. Mons. DENIS TALON;

– **Marţi, 18 mai a.c.:**

În fruntea unei delegaţii a Patriarhiei Române – formată din I.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU al Clujului, P.S. CIPRIAN CÂMPINEANUL, Episcop Vicar Patriarhal, P.P.C.C. Pr. ION CHIVU şi Diac. COSTIN SPIRIDON – a întreprins o vizită oficială la Constantinopol şi Cezareea Capadociei, la invitaţia Sanctităţii Sale, Patriarhul ecumenic BARTOLOMEU I;

Membrii delegaţiei au fost primiţi la reşedinţa patriarhală din Sanctitatea Sa Patriarhul BARTOLOMEU I;

– **Miercuri, 19 mai a.c.:**

Delegaţia s-a deplasat pe calea aerului la *Cezareea Capadociei (Kayseri).* Au fost vizitate biserica *Sfântul Vasile cel Mare,* dintr-o suburbie a oraşului, şi complexul de bisericuţe şi chilii, săpate în stâncă, de la *Goreme;*

Cei doi Întâistătători au asistat la Vecernia Înălţării Domnului în biserica *Sfântul Eustatie* din localitatea *Incesu;*

– **Joi, 20 mai a.c. – Înălţarea Domnului:**

Cei doi Întâistătători au săvârşit Sfânta Liturghie în biserica cu hramul Înălţarea Domnului construită pe o stâncă înaltă în apropierea oraşului *Karvalli*, vechiul *Nazianz.* Din sobor au făcut parte: I.P.S. APOSTOLOS, Mitropolit de Moshonision, I.P.S. IERONIM, Mitropolit de Theba şi Levadia, I.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU al Clujului şi P.S. CIPRIAN CÂMPINEANUL. Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a rostit cuvânt de binecuvântare;

După prânzul oferit de primarul localităţii *Karvalli* a fost vizitat canionul din satul apropiat şi localitatea *Procopion* unde a trăit Sfântul Ioan Rusul;

Delegaţia Patriarhiei Române a asistat la slujba Vecerniei *Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena* în biserica *Sfântul Vlasie* din localitatea *Misti*. Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a rostit cuvânt de învăţătură;

– **Vineri, 21 mai a.c.:**

A fost săvârşită Sfânta Liturghie în biserica Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena din *Sinasos* de către Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic BARTOLOMEU I şi Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST. Din sobor au mai făcut parte I.P.S. APOSTOLOS, Mitropolit de Moshonision, I.P.S. BARTOLOMEU, Arhiepiscopul Clujului – care a rostit cuvântul de învăţătură – şi P.S. Episcop Vicar Patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL;

A fost vizitată biserica – catacomba cu hramul *Sfântul Vasile cel Mare* din apropierea localităţii *Sinasos;*

Cei doi Întâistătători au fost primiţi de caimacamul din *Procopion* şi de prefectul de *Nevsehir (Neapolis)*, Dl. ALAATTIN TURHAN;

Delegaţia Bisericii Ortodoxe Române a participat la festivalul organizat de primăria din *Sinasos* în piaţa oraşului;

– **Sâmbătă, 22 mai a.c.:**

Înaintea revenirii la Istanbul, în drum spre Aeroportul din *Kayseri,* a fost vizitată biserica *Sfântul Vasile cel Mare* din localitatea *Androniki;*

În cursul după amiezii s-a făcut o croazieră pe Bosfor;

– **Duminica, 23 mai a.c.:**

A fost săvârşită Sfânta Liturghie în Biserica *Sfânta Parascheva* – Haskoy de către Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic BARTOLOMEU I şi Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, înconjuraţi de I.P.S. GHENADIE, Mitropolit de Sasima, I.P.S. TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului, I.P.S. BARTOLOMEU, Arhiepiscopul Clujului şi P.S. Episcop Vicar Patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL. La sfârşitul Sfintei Liturghii Sanctitatea Sa a rostit cuvântul de învăţătură, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a împărtăşit cuvânt de binecuvântare numeroşilor credincioşi români prezenţi, mulţumind Sanctităţii Sale pentru darea în folosinţă a bisericii pentru nevoile duhovniceşti ale membrilor comunităţii româneşti din Istanbul. După schimbul de daruri între cei doi Întâistătători, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a acordat distincţia *Crucea patriarhală* D-lui MIRCEA LUCESCU şi D-lui STAVROS VASILIADIS, preşedintele comunităţii greceşti din Istanbul;

După prânzul oferit de comunitatea românească din Istanbul, cei doi Întâistătători şi delegaţiile însoţitoare au participat la un concert susţinut de grupul coral *Harisma* al Arhiepiscopiei Tomisului desfăşurat în biserica *Sfânta Irina* din Istanbul;

În cursul serii a fost vizitată *Mănăstirea Izvorul Tămăduirii* din Istanbul;

– **Luni, 24 mai a.c.:**

În cursul după-amiezii delegaţia Patriarhiei Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a revenit la Bucureşti;

– **Miercuri, 26 mai a.c.:**

Primiri:

P. Cuv. Arhim. Dr. JUVENALIE IONAŞCU de la parohia ortodoxă română din Roma, Italia;

Dl. Prof. dr. VICTOR CRĂCIUN şi Dl. GRIGORE VIERU;

– **Joi, 27 mai a.c.:**

A primit pe Dl. Acad. GABRIEL ŢEPELEA;

În cursul după-amiezii, însoţit de Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari AMBROZIE SINAITUL şi VARSANUFIE PRAHOVEANUL, a participat la lansarea volumului de poezie "Cuibul viselor decente" al scriitorului Iordan Constantin, desfăşurată la Mănăstirea Plumbuita. A vizitat Aşezământul *Vasiliada* şi atelierele de pictură ale Facultăţii de Teologie *Patriarhul Justinian*, din incinta mănăstirii;

– **Duminică, 30 mai a.c.:**

A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală. A rostit cuvânt de învăţătură la praznicul Pogorârii Sfântului Duh;

A vizitat Mănăstirea Sinaia;

– **Luni, 31 mai a.c.:**

La praznicul Sfintei Treimi a săvârşit Sfânta Liturghie în biserica din Azuga, jud. Prahova şi a pus piatra de temelie a noii biserici cu hramul *Adormirea Maicii Domnului;*

– **Marţi, 1 iunie a.c.:**

A prezidat Conferinţa preoţească cu tema *Ştefan cel Mare şi Sfânt în conştiinţa Bisericii şi a neamului nostru,* desfăşurată în Aula Palatului Patriarhiei Române, la care au participat preoţii Protoieriilor I, II şi III Capitală, Ilfov, Giurgiu Nord şi Sud, şi a adresat îndemnuri pentru sporirea activităţii pastorale;

A participat la programul realizat de Sectorul *Biserica şi Societatea* al Patriarhiei Române – *Copii pentru copii* – cu ocazia *Zilei Internaţionale a Copilului.* A adresat cuvânt de binecuvântare şi a oferit daruri;

– **Miercuri, 2 iunie a.c.:**

A vizitat şantierul Aşezământului social şi medical al parohiei *Sfântul Spiridon Vechi;*

– **Joi, 3 iunie a.c.:**

A prezidat Conferinţa preoţească cu tema *Ştefan cel Mare şi Sfânt în conştiinţa Bisericii şi a neamului nostru,* desfăşurată în sala de concerte a *Filarmonicii* din Ploieşti, la care au participat preoţii Protoieriilor Ploieşti, Urlaţi, Vălenii de Munte şi Câmpina, şi a adresat îndemnuri de sporire a conştiinţei şi lucrării pastorale;

A vizitat *Mănăstirea Ghighiu* împreună cu Prea Cucernicii Protoierei ai judeţului Prahova;

– **Vineri, 4 iunie a.c.:**

Primiri:

Dl. MIRCEA MOTRICI, redactor la *Studioul Teritorial Suceava al Societăţii române de Radiodifuziune*, în legătură cu dorinţa familiei de a tipări lucrările rămase în manuscris ale Arhim. prof. DIONISIE UDIŞTEANU (1900– †1984);

Dl. IOAN MIHAI ROŞCA, Secretar de Stat, Preşedintele Consiliului Director al Agenţiei Naţionale de Presă ROMPRES în legătură cu proiectul agenţiei de a edita un album consacrat personalităţii Voievodului Ştefan cel Mare şi Sfânt;

Dl. Acad. CONSTANTIN BĂLĂCEANU-STOLNICI;

– **Duminică, 6 iunie a.c.:**

A săvârşit Sfânta Liturghie împreună cu P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENŢIU PLOIEŞTEANU în biserica *Mănăstirii Antim* la prăznuirea hramului;

– **Marţi, 8 iunie a.c.:**

A primit pe scriitoarea CAROLINA ILINCA care a dăruit Prea Fericirii Sale ultima carte;

– **Miercuri, 9 iunie a.c.:**

A prezidat şedinţa de lucru a Permanenţei *Consiliului Naţional Bisericesc;*

– **Joi, 10 iunie a.c.:**

A participat – însoţit de Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari Patriarhali VINCENŢIU PLOIEŞTEANU şi AMBROZIE SINAITUL – la recepţia oferită de Ambasada Federaţiei Ruse la Bucureşti cu ocazia zilei naţionale a acestei ţări;

– **Duminică, 13 iunie a.c.:**

A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a rostit cuvânt de învăţătură la *Duminica Sfinţilor Români:*

– **Marţi, 15 iunie a.c.:**

A deschis şi prezidat Şedinţa de lucru a Sfântului Sinod la Bisericii Ortodoxe Române;

– **Miercuri, 16 iunie a.c.:**

În prezenţa E.S. Dl. ION ILIESCU, Preşedintele României, a membrilor Sfântului Sinod şi Adunării Naţionale Bisericeşti, a numeroase personalităţi ale vieţii culturale din ţara noastră, a deschis şi prezidat şedinţa festivă a Adunării Naţionale Bisericeşti prilejuită de aniversarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare şi a rostit alocuţiunea inaugurală;

În cursul după-amiezii a prezidat şedinţa de lucru a Sfântului Sinod;

– **Joi, 17 iunie a.c.:**

A primit pe Dl. Pastor dr. KEITH CLEMENTS, Secreatarul general al *Conferinţei Bisericilor Europene.* La primire au fost prezenţi: I.P.S. DANIEL, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, P.S. Episcop Vicar Patriarhal CIPRIAN

CÂMPINEANUL, Pr. prof. dr. VIOREL IONIŢĂ, Director de studii în cadrul *Conferinţei Bisericilor Europene* şi Pr. dr. MICHAEL TIŢA, Consilier patriarhal;

A prezidat şi închis şedinţa de lucru a Sfântului Sinod;

– **Vineri, 18 iunie a.c.:**

A primit pe I.P.S. PANTELIOMON, Mitropolit de Attika, Grecia, însoţit de un grup de clerici şi credincioşi, pelerini la mănăstirile din România;

– **Sâmbătă, 19 iunie a.c.:**

A vizitat Schitul Jercălăi, jud. Prahova;

– **Miercuri, 23 iunie a.c.:**

Primiri:

D-na ELISABETA MORAITAKIS din Atena, Grecia – însoţită de D-ra Prof. univ dr. ZAMFIRA MIHAIL – care a dăruit cartea "Preotul Constantin E. Moraitakis";

Dl. DORIN MATEI, Redactor Şef al revistei "Magazin istoric", însoţit de Dl. IOAN LACUSTĂ, redactor;

D-na preoteasă ELENA SPERANŢĂ din Wellington, Australia;

P.C. Pr. IGNACE PECKSTADT;

P. Cuv. Arhim. JUVENALIE IONAŞCU de la Parohia ortodoxă română din Roma, Italia;

– **Joi, 24 iunie a.c.:**

A participat la festivitatea depunerii jurământului de către absolvenţii promoţiei 2004 a Facultăţii de Teologie *Patriarhul Justinian* a Universităţii din Bucureşti şi le-a adresat cuvânt de binecuvântare;

– **Vineri, 25 iunie a.c.:**

A participat la ceremonia decernării titlului şi medaliei de "Drept între popoare" P.C. Pr. PETRE GHEORGHE şi a luat cuvântul;

Primiri:

E.S. Dl. ELARD ESCALA, Ambasadorul Republicii Peru la Bucureşti, în vizită de prezentare;

P.C. Pr. PETRU BUBURUZ din cadrul Mitropoliei Basarabiei;

– **Miercuri, 30 iunie a.c.:**

A participat la Sesiunea solemnă a Academiei Române prilejuită de aniversarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului Ştefan cel Mare şi a adresat cuvânt omagial;

– **Miercuri, 30 iunie a.c.:**

Însoţit de P.C. Pr. COSTICĂ POPA, parohul comunităţii ortodoxe române din Caracas, Venezuela, şi de P.C. Diac. COSTIN SPIRIDON de la Serviciul de Protocol al Patriarhiei Române, a plecat spre *Roman* în vederea participării la festivităţile prilejuite de aniversarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Voievodului Ştefan cel Mare, canonizat de Biserica Ortodoxă Română în anul 1992. La *Roman* a fost primit de P.S. EFTIMIE,

Episcopul Romanului, de numeroşi preoţi, călugări şi maici de la Centrul eparhial;

– **Joi, 1 iulie a.c.:**

Însoţit de P.S. Episcop EFTIMIE al Romanului a vizitat Catedrala *Sfânta Vineri* din Roman, Muzeul Episcopiei Romanului şi Casa memorială *Veniamin Costachi;*

Împreună cu o parte a membrilor Sfântului Sinod şi a oaspeţilor din străinătate a plecat spre *Mănăstirea Putna;*

A fost întâmpinat la *Mănăstirea Putna* de I.P.S. Arhiepiscop PIMEN al Sucevei şi Rădăuţilor, de P. Cuv. părinte stareţ, Arhim. MELCHISEDEC VELNIC şi obştea putneană, de nenumăraţi credincioşi şi preoţi. S-a închinat la mormântul Sfântului Voievod Ştefan cel Mare;

– **Vineri, 2 iulie a.c. – prăznuirea *Sfântului Voievod Ştefan cel Mare:***

A săvârşit Sfânta Liturghie pe altarul special amenajat în incinta mănăstirii împreună cu I.P.S. Mitropolit GHENADIE de Sassima, delegatul Sanctităţii Sale BARTOLOMEU I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului şi cu Prea Fericitul Părinte SAVA, Arhiepiscopul Varşoviei şi al Întregii Polonii şi un sobor format din 33 de Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Arhierei, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. După cuvântările celor doi înalţi oaspeţi ortodocşi şi a E.S. ANTONIO MATTIAZO, Arhiepiscop romano-catolic de Padova, Italia, a rostit bogat cuvânt de învăţătură la această mare prăznuire;

S-a întreţinut cu Excelenţele Lor Dl. ION ILIESCU, Preşedintele României, Dl. ADRIAN NĂSTASE, Primul Ministru al României, Dl. Acad. RĂZVAN THEODORESCU, Ministrul Culturii şi Cultelor şi I.P.S. DANIEL, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei;

A primit pe Prea Fericitul Părinte SAVA, Arhiepiscopul Varşoviei şi al Întregii Polonii;

În cursul serii a revenit la Reşedinţa eparhiei Romanului;

– **Sâmbătă, 3 iulie a.c.:**

A revenit la Reşedinţa Patriarhală;

– **Luni, 5 iulie a.c.:**

Primiri:

I.P.S. Mitropolit GHENADIE de Sassima, delegatul Sanctităţii Sale BARTOLOMEU I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului la festivităţile de la *Mănăstirea Putna,* înaintea reîntoarcerii Înalt Prea Sfinţiei Sale la Constantinopol;

P.S. DANIIL, Episcop – Locţiitor (Administrator) al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârşeţului, înaintea întoarcerii Prea Sfinţiei Sale la Centrul eparhial de la Vârşeţ;

Dl. Dr. NICOLAE STROESCU – STÂNIŞOARĂ;

– **Marţi, 6 iulie a.c.:**

Primiri:

Dl. Comandor ALEXANDRU RĂDULESCU, Preşedintele Comunităţii ortodoxe române din Argentina, cu solicitarea ca Patriarhia Română să numească un preot pentru nevoile duhovniceşti ale credincioşilor din acea ţară;

Dl. PETRE BADEA, Preşedintele S.C. *Aedificia Carpaţi;*

– **Miercuri, 7 iulie a.c.:**

Primiri:

P.S. DAMASCHIN, Episcopul Sloboziei şi Călăraşilor;

– **Joi, 8 iulie a.c.:**

Primiri:

P. Cuv. Arhim. MELCHISEDEC VELNIC, Stareţul *Mănăstirii Putna,* pentru a mulţumi Prea Fericirii Sale pentru prezenţa la festivităţile prilejuite de aniversarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Voievodului Ştefan cel Mare;

Dl. Prof. RADU CIUCEANU, Preşedintele *Institutului Român pentru Studiul Totalitarismului;*

– **Vineri, 9 iulie a.c.:**

Primiri:

I.P.S. Dr. NIFON MIHĂIŢĂ, Arhiepiscopul Târgovişte;

P.C. Pr. DAN BARÂCA la încheierea studiilor de master la Facultatea de Teologie din Salonic;

A prezidat Şedinţa de lucru a Permanenţei Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureştilor;

– **Luni, 12 iulie a.c.:**

Primiri:

P.C. Pr. prof. dr. CEZAR VASILIU de la Misiunea ortodoxă română "Sfântul Nicolae" din Montreal, Canada;

P.C. Pr. TOADER DOROFTEI de la parohia ortodoxă română din Stockholm, Suedia;

– **Marţi, 13 iulie a.c.:**

Primiri:

Dl. Prof. dr. VOICU ENĂCHESCU, în legătură cu organizarea unui concert al corurilor bisericeşti din România;

– **Miercuri, 14 iulie a.c.:**

A primit pe membrii *Comisiei speciale pentru definitivarea broşurii "Sfânta Liturghie în cântarea omofonă",* condusă de P.S. Dr. CASIAN CRĂCIUN, Episcopul Dunării de Jos;

– **Vineri, 16 iulie a.c.:**

A primit pe P.S. Episcop DAMASCHIN al Sloboziei şi Călăraşilor;

– *Joi, 22 iulie a.c.:*

A primit pe I.P.S. Mitropolit DOMEŢIAN de Vidin şi I.P.S. Mitropolit NEOFIT de Ruse, delegaţii Patriarhiei Bulgare la festivităţile prilejuite de aniversarea a 50 de ani de la înfiinţarea Parohiei ortodoxe bulgare din Bucureşti. Au fost de faţă: P.C. Pr. paroh, PETAR TOTEV şi P.C. Pr. MARCEL MANOLE, Secretar eparhial;

– *Miercuri, 28 iulie a.c.:*

A primit pe P.C. Pr. COSTEL HABELEA de la parohia ortodoxă română din Würzburg, Germania;

– *Joi, 29 iulie a.c.:*

A prezidat consfătuirea de lucru cu protopopii din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureştilor pe teme administrative;

– *Sâmbătă, 31 iulie a.c.:*

A primit pe Dl. Dr. HORIA POPESCU şi pe D-na Dr. IOANA LANCRĂJAN din Elveţia;

– *Duminică, 15 august a.c.:*

În perioada 1 – 15 august a.c. s-a aflat la Schitul Sfânta Maria din Techirghiol. În timpul şederii s-a întâlnit cu obştea mănăstirii, cu numeroşi preoţi şi credincioşi. Duminică, 15 august a săvârşit Sfânta Liturghie la prăznuirea hramului şi a rostit cuvânt de învăţătură şi binecuvântare;

– *Marţi, 17 august a.c.:*

Primiri:

Dl. CONSTANTIN SAVA, Secreatarul general al Senatului României, cu invitaţia de a participa la Sesiunea solemnă prilejuită de aniversarea a 140 de ani de la înfiinţarea Senatului;

P.C. Pr. prof. dr. IOAN SAUCA, Directorul Institutului ecumenic de la Bossey, Elveţia, însoţit de Pr. prof. dr. GOSBERT BYARINNGU din Tanzania, profesor la aceeaşi instituţie de învăţământ;

A prezidat şedinţa de lucru a Permanenţei Consiliului eparhial, în legătură cu continuarea lucrărilor de construcţie a noii clădiri a Seminarului Teologic liceal din Bucureşti şi de consolidare a clădirii Facultăţii de Teologie "Patriarhul Justinian";

– *Miercuri, 18 august a.c.:*

Primiri:

P.C. Pr. PETRE MATEI de la parohia ortodoxă română din Cipru;

I.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgovişte înaintea plecării Înalt Prea Sfinţiei Sale la Seul, Coreea de Sud, în vederea participării la şedinţa Comitetului Executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor;

– *Joi, 19 august a.c.:*

Primiri:

P.S. Episcop GALACTION al Alexandriei şi Teleormanului;

P.C. Pr. ANDREI FORTUNATO de la Parohia ortodoxă greacă din Vichy, Franţa;

În cursul după amiezii a vizitat şantierul noii clădiri a Seminarului Teologic liceal din Bucureşti;

– *Vineri, 20 august a.c.:*

A participat la Adunarea Omagială prilejuită de aniversarea a 60 de ani de la alăturarea României la Coaliţia Naţiunilor Unite în cel de-al doilea război mondial, organizată de Asociaţia Naţională a Veteranilor de Război din România în Aula Mare a Universităţii de Apărare şi a luat cuvântul;

– *Duminică, 22 august a.c.:*

A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală împreună cu I.P.S. Arhiepiscop NICOLAE al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America şi Canada şi P.S. Episcop-Vicar VARSANUFIE PRAHOVEANUL;

– *Luni, 23 august a.c.:*

Primiri:

I.P.S. DANIEL, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei;

A participat la Academia Română la Sesiunea de comunicări ştiinţifice prilejuită de aniversarea a 60 de ani de la momentul istoric de la 23 august 1944;

A participat, însoţit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENŢIU PLOIEŞTEANU, la Recepţia oferită de Preşedintele României cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a momentului istoric de la 23 August 1944 la Palatul Cotroceni;

– *Marţi, 24 august a.c.:*

A primit pe E.S. Dl. MIHAIL DOBRE, Ambasadorul României la Vatican;

– *Joi, 26 august a.c.:*

A primit pe E.S. Dl. CONSTANTIN GRIGORIE, Ambasadorul României în Turcia;

– *Luni, 30 august a.c.:*

Primiri:

D-na Prof. MARILENA STOICA, Directorul Şcolii generale nr. 17 – "Pia Brătianu" din Capitală şi D-na Prof. MIHAELA ZABAVĂ, inspector de specialitate la Serviciul Naţional de Evaluare şi Examinare, cu invitaţia de a binecuvânta elevii acestei şcoli la începutul noului an şcolar;

Dl. ALEXANDRU LESKO, unul dintre românii închişi la Tiraspol, pentru a primi binecuvântare şi a mulţumi pentru rugăciunile Prea Fericirii

Sale. La primire a fost prezent P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENŢIU PLOIEŞTEANU;

P.C. Pr. ADRIAN DIACONU de la Parohia ortodoxă română "Sfântul Ioan Botezătorul" din Geneva care a înmânat Prea Fericirii Sale din partea Consiliului parohial "Sfânta Cruce – medalionul aniversar" prilejuit de împlinirea a 25 de ani de la prima slujbă în biserica română din Geneva;

Dl. Acad. EUGEN SIMION, Preşedintele Academiei Române şi Dl. Prof. univ. dr. IOAN MIHĂILESCU, Rectorul Universităţii din Bucureşti;

– *Marţi, 31 august a.c.:*

Primiri:

Dl. GHEORGHE CIUHANDU, Primarul Municipiului Timişoara şi Dl. ANDREI DIMITRIU;

I.P.S. Arhiepiscop NICOLAE al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America şi Canada înaintea reîntoarcerii Sale în Statele Unite;

P.C. Pr. MIRCEA CORPODEANU de la Parohia ortodoxă română din Johannesburg, Africa de Sud.

Secretariatul Cabinetului Patriarhal,
Pr. NICOLAE VLADU
Consilier Patriarhal

AMĂGIRI ŞI EXAGERĂRI SPIRITUALE, MAI VECHI ŞI MAI NOI, ÎN FAŢA CREŞTINULUI DE ASTĂZI

Aşteptat ca un ev integral religios, secolul al XXI-lea prezintă totuşi şi rătăciri moral-doctrinare de care se credea că va fi scutit în noile condiţii ale societăţii în care trăim. Este adevărat că astfel de devieri s-au manifestat şi în trecutul apropiat în confruntarea creştinismului cu anumite erezii politice, mai întâi. Este suficient să ne gândim la fascismul din trecut, care a militat pentru înlocuirea mesajului evanghelic cu religia vechilor germani, aşadar, cu un neopăgânism naţional[1]. Tot aşa, în defuncta orânduire socialistă, se evidenţiau obsesiv legende, ritualuri şi sărbători păgâne.

În societatea „postcreştină" reapar falşii dumnezei ai păgânismului antic. „Dacă nu se mai adoră aici idolii de argilă, de lemn, de piatră sau de metal, se personifică în ea cel puţin abstracţii care se divinizează înzorzonându-le cu o majusculă. Hazardul, Destinul, Natura, Evoluţia, Umanitatea, Conştiinţa, Raţiunea, Ştiinţa, Solidaritatea, Progresul, Datoria lui Kant (...), ce sunt acestea, dacă nu divinităţile Olimpului modern, idolii păgânilor noştri din veacul al XX-lea"[2] . Pe planul realităţilor cotidiene, convingerile unor raţionalişti eliberaţi de superstiţii în teorie recurg totuşi la fetişismul potcoavei de cal, al trifoiului cu patru foi, se înfricoşează de numărul 13 ş. a.

Pentru vremurile noastre, un teolog[3] facc aceeaşi pesimistă constatare. „Mă uit la lume, conchide el, şi văd: cursele Diavolului s-au înmulţit faţă de veacurile începuturilor Bisericii lui Hristos, s-au înmulţit peste măsură. S-au înmulţit cărţile care cuprind învăţături mincinoase; s-au împuţinat, s-au împuţinat peste măsură cei ce urmează Sfântul Adevăr; s-a întărit cinstirea faţă de virtuţile fireşti, pe care le pot avea şi iudeii, şi păgânii; s-a ivit cinstirea faţă de virtuţile de-a dreptul păgâneşti, potrivnice firii însăşi, care le priveşte ca pe nişte rele; s-a împuţinat înţelegerea virtuţilor creştine, nu mai zic că s-a împuţinat, a pierit aproape plinirea lor cu lucrul; a prins aripi viaţa materială; piere viaţa duhovnicească; desfătările şi

1. Raoul Patry, *La religion dans l'Allemagne d'aujourd'hui.* Catholicisme-protestantisme. Christianisme païen et racisme . Judaïsme, Paris, 1926, p. 170.

2. Emile Castan, *Déviations et maladies du sentiment religieux,* Paris, 1907, p. 9.

3. Sf. Ignatie Briancianinov, *Despre înşelare.* Trad. de Adrian şi Xenia Tănăsescu-Vlas, Mănăstirea Piatra - Scrisă, 2002, p. 142.

grijile trupeşti înghit aproape tot timpul oamenilor; aceştia nici nu mai au când să-şi aducă aminte, măcar, de Dumnezeu".

În deceniile din urmă, teama de reînviere a unor elemente păgâne în creştinism a crescut. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae constata într-o carte recentă: „Bahaii, yoga şi toate mişcările spiritiste sunt păgâne, rămân în panteism. Creştinismul a mers cu propovăduirea la toate popoarele păgâne. Toţi aceştia sunt păgâni"[4].

Peisajul păgân al zilelor noastre este înnegrit de asemenea de resturile vechilor superstiţii. Astăzi omul nu se mai închină la idoli făcuţi de mâinile sale, dar ascultă de comunicările prezentate ca ghicite sau descoperite prin ei. „Superstiţia – defineşte un cercetător[5] – este în religie ceea ce astrologia este în astronomie, fiica foarte ţicnită a unei mame preaînţelepte. Ea e o deviaţie a sentimentului religios care, lipsită prin indiferenţă sau prin necredinţă de obiectul ei adevărat, sau comprimat de nelegiuire, îndreaptă asupra creaturilor şi lucrărilor lui Dumnezeu cultul care nu este datorat decât Lui, şi merge să le ceară descoperirea sau prevestirea tainelor pe care Dumnezeu Şi-a rezervat-o Lui singur şi pe care El nu le dezvăluie decât când vrea şi cui îi place. Ea este de asemenea o dreaptă pedeapsă pentru orgoliul raţiunii umane emancipate de raţiunea divină, adică de credinţă. Credulitatea înlocuieşte credinţa. Cele mai rele superstiţii păgâne, pe care Biserica le-a făcut să dispară cu atâta greutate, tind să renască o dată cu păgânismul în societăţile noastre descreştinate. «Atei, cei mai creduli ! strigă Pascal. Ei cred miracolele lui Vespasian pentru a nu crede în acelea ale lui Moise». Ei nu cred în Biserică şi în slujitorii ei, dar sunt convinşi de ocultismul şi de mediumii lui; ei nu cred în virtutea supranaturală a Sfintelor Taine şi ierurgii, dar cred în virtutea amuletelor, în nuieluşele de alun. Orgoliul şi vana lor curiozitate degenerează în prostie şi nebunie ".

„Superstiţiile sunt credinţe sau obiceiuri false, neconforme legilor naturii şi adevărului, care însoţesc anumite manifestări ale sufletului omenesc" – conchide alt cercetător[6]. O dată cu necunoaşterea legilor care acţionează în natură şi în societate, sugerată în definiţia aceasta, au mai fost identificate şi alte cauze ale supravieţuirii falselor credinţe religioase. Amintim câteva: imaginarea unor forţe anonime, care acţionează în mod magic[7], rămăşiţele animismului şi magiei primitive, precum şi ale păgânismului antic[8], lipsa culturii ştiinţifice, interesul imediat şi şocant al mass-mediei, o slabă cunoaştere a spiritualităţii creştine[9], unele experienţe ruinătoare de viaţă, pofta de câştig prin orice mijloc etc.

4. Cf. Arhim. Ioanichie Bălan (ed.), *Omagiu memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae*, Iaşi, 1994, p. 69.

5. Emile Castan, *ibid.*, p. 15.

6. Pr. prof. Petru Rezuş, *Superstiţiile şi combaterea lor*, în „Studii teologice", II (1950), nr. 9-10, p. 590.

7. Jean Palou, *La peur dans l'histoire*, Paris, 1958, p. 55.

8. Diac. prof. Emilian Vasilescu, *Lupta preotului împotriva superstiţiilor şi ocultismului*, în „Glasul Bisericii", XV(1956), nr. 10, p. 557; Arhid. G. Răşcanu, *Obiceiuri superstiţioase din popor*, în „Biserica Ortodoxă Română", IV (1888), nr. 9, p. 575; Pr. P. Ionaşcu, *Superstiţiile*. Originea lor păgână, Craiova, 1944, p. 128.

9. Pr. prof. Dumitru Popescu, *Ortodoxie şi paranormal*, în „Vestitorul Ortodoxiei", VIII (1996), nr. 14, p. 1.

Toate cauzele de mai sus sunt în fond urmările unui mediu creştin secularizat. În această stare de spirit sărăcită, Cosmosul a început să fie privit ca lipsit de acţiunea lui Dumnezeu, izolat astfel în ceruri. Totodată raţiunea independentă s-a putut deda la excese şi simplificări. De aceea în ultimele decenii, ambianţa religioasă creştină este foarte schimbată. Rupt de legătura cu Realitatea transcendentă, omul s-a îndepărtat şi de instituţia mântuirii; de la adeziunea de mai înainte, el s-a îndreptat apoi către experierea individuală a ceea ce urma să accepte. În faţa acestor criterii religioase - îndeosebi emoţionale -, noua spiritualitate l-a întâmpinat pe credincios cu „o ideologie care fascinează fie prin simplitatea teologică, fie prin exotism "[10]. Şi pentru nevoia aderării, noile mijloace erau tot iraţionale: muzică, dans, gestică. Noul crez spiritual i-a oferit totodată şi criterii ierarhice drastice de supraveghere sufletească din partea unui *guru*.

Civilizaţia tehnico-cibernetică în care trăim determină forme religioase postseculariste. Nemulţumirile duc la ieşirea din sistem şi propun obsesii de redescoperire a propriului sine. Valenţele individualiste, chiar în forme pseudoreligioase, întăresc convingerea că doar experienţa directă are valoare integrală. De aici, interesul pentru călătorii, pentru excursii, admiraţia pentru staruri, pentru filme şi televiziune.

În cazul unor astfel de convingeri şi trăiri, alternativa o constituie treptat ocultismul. Preferinţa pentru fericirea materială, în dauna opţiunilor religioase de mai înainte, au ca urmare o preocupare sporită pentru introspecţii. Experienţa unităţii cu întreg Cosmosul duce la psihologia transpersonală al cărei punct de sprijin şi interes se află în Natură, nu în om. De aceea determină nedumeriri formula religiei cosmosofice universale ca substitut al faptului religios instituţionalizat şi fără dogme[11], cu care suntem îmbiaţi astăzi. Această „revrăjire" a lumii printr-o unitate şi armonie cu Cosmosul nu se face fără preţuirea cuceririlor tehnicii moderne. Anumite concepţii orientale adaugă la acest fenomen ezoterismul şi ocultismul lor, cu trimitere la domeniul arhaic şi magico-ocult. „Seducţia hinduismului este totală. El încântă toate facultăţile sufletului, ca şi toate patimile lui, dar mai ales mândria"[12].

Teologii ortodocşi mai observă că nuanţele ocultiste şi orientale sunt asociate de asemenea cu scenarii fanteziste pe care le propune literatura science-fiction, ceea ce captivează imaginaţia maselor. Depersonalizarea acestora se accentuează prin prezentarea „viitorologică" a societăţii, prin descrierea unor practici satanice şi vrăjitoreşti şi prin aventurile supraoamenilor şi ale extratereştrilor veniţi din alte lumi îndepărtate. „Într-un cuvânt, literatura de ficţiune a secolului al XX-lea este în ea însăşi un semn grăitor al pierderii valorilor şi mentalităţii creştine în interpretarea lumii. Ea a devenit un puternic vehicul de diseminare a unei filosofii necreştine asupra vieţii şi istoriei, manifestând mai curând, pe faţă sau în ascuns, influenţe ocultiste şi orientale"[13].

10. Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *Fenomenul neoreligios.* Interpretare din perspectivă socio-psihologică, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii Al. I. Cuza din Iaşi", seria Teologie, VII (2002), p. 111.

11. George Alexe, *Contemporary Culture in the Light of Christian Spirituality at the Beginning of the Third Millennium :* Secular Realities and Spiritual Perspectives, în „Symposium", New York, X (2003), nr. 1, p. 16.

12. Ierom. Serafim Rose, *Ortodoxia şi religia viitorului.* Trad. de Mihaela Grosu, Chişinău, 1995, p. 45.

13. *Ibidem*, p. 121.

O dată cu parapsihologia, în numele căreia se validează false vindecări miraculoase, prezenţa elementelor neoreligioase în spaţiul creştin duce la acelaşi universalism mistic. Meditaţia „eliberatoare" cu care este îmbiat creştinul stresat de astăzi are ca urmare o disoluţie treptată a eului[14]. Recurgerea continuă la acest gen de meditaţie îl face pe practicant să devină dependent de ea. Noţiunile astrale, ca *mantra, aura* şi altele din vocabularul lui, sunt un semn al îndepărtării de lume şi, uneori, al utilizării drogurilor.

Putem să conchidem că sugestiile şi practicile noii spiritualităţi la care ne referim sunt incompatibile cu valorile creştine de tradiţie patristică. „Nu numai că învăţătura celor dintâi este greşită şi în totală discordanţă cu doctrina creştină despre viaţa duhovnicească; dar prin experienţele lor religios-păgâne şi prin experimentele lor psihiste, ele pun în pericol sănătatea mintală a celor care le devin victime, ducând la dezastru psihic şi la pierderea sufletului pentru totdeauna, ştiind că fără Hristos şi fără Biserică, nu este mântuire"[15].

Diferitele tipuri de meditaţie au în chip evident un conţinut religios păgân. Ele „conduc în întregime într-o zonă spirituală "cosmică" unde partea cea mai profundă a personalităţii umane intră în contact cu fiinţe spirituale rele (...) Acestea nu sunt altceva decât *demonii* sau spiritele căzute, care se află în cea mai mare apropiere faţă de om "[16].

„Partea cea mai periculoasă a acestor "iniţieri" constă în faptul că ele scapă controlului conştient al voinţei omului; astfel, odată "iniţiat" în aceste "culte de conştiinţă", este adesea cu neputinţă să te mai opui participării la experienţe psihice nedorite"[17]. Pe de altă parte, înlocuirea doctrinei revelate şi păstrate în dogmele Bisericii Ortodoxe cu exclusivismul *experienţei* credinţei transformă persoana umană în unealta pasivă a ispitelor demonice.

Adevăratele tradiţii ale Sfinţilor Părinţi deosebesc *râvna sufletească* de cea *duhovnicească*. Ultima lucrează potrivit insuflării Sfântului Duh, nu insuflării propriilor patimi şi ale demonilor[18]. Cugetarea lumească e semeaţă, cu o bună părere de sine, se ia după închipuiri, nu sesisează subţirimea dulceţii păcatului şi a slavei deşarte. „Cel mai primejdios dintre felurile de rugăciune nepotrivită este atunci când cel care se roagă alcătuieşte prin puterea închipuirii sale năzăriri sau himere, luându-le, la arătare din *Sfânta Scriptură*, iar de fapt - din propria lui stare, din căderea sa, din păcătoşenia sa; prin aceste închipuiri îşi măgulește părerea de sine, slava deşartă, cugetarea semeaţă, trufia, se amăgeşte pe sine însuşi. Se poate vedea lesne că toate alcătuirile închipuirii firii noastre căzute, schimonosite de cădere, nu sunt adevărate – ele sunt născocire şi minciună, atât de iubite, atât de în firea îngerului căzut"[19].

14. Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *ibid.*, p. 113.
15. Ierom. Serafim Rose, *ibid.*, p. 111.
16. *Ibidem*, p. 112 (subl. în text).
17. *Ibidem*, p. 113.
18. Sf. Ignatie Briancianinov, *ibid.*, p. 11.
19. *Ibidem*, p. 64.

Puterile obişnuite ale închipuirii, fără smerenie, rugăciune, pocăinţă, pot să producă înrâuriri amăgitoare, o *aprindere* de sine, chiar în trăirile monahale cele mai bine intenţionate.

Era Nouă (*New Age*), una din mişcările cele mai ameninţătoare pentru creştinism din Occidentul mai îndepărtat sau mai apropiat de astăzi, acceptă ca adevăr evident posibilitatea reîncarnării. Noua ordine a lumii – se afirmă acum - stă sub zodia Vărsătorului, nu sub aceea a Peştilor, ca în mileniul trecut. Ea vrea să înlocuiască pe Dumnezeul revelat cu zeităţile păgâne reînviate. Lucifer este declarat stăpânul lumii[20].

După ce am atras atenţia asupra nefastelor influenţe extracreştine în viaţa credincioşilor de astăzi, trecem să identificăm prezenţa lor în câteva specii ale ocultismului contemporan. Dată fiind complexitatea fenomenelor şi nebulozitatea terenului pe care vom păşi, precizăm că am adoptat în cercetarea noastră o împărţire după relaţia superstiţiilor cu Dumnezeu, cu viaţa omului, cu Diavolul şi, în sfârşit, cu morţii.

1. ÎN RAPORT CU DUMNEZEU

1. Aşa cum vedem şi în zilele noastre, cuvântul **noroc** a circulat de mult cu un înţeles plăcut, ca unul care arată câştig, mulţumire şi fericire. Lingviştii au stabilit că originea noţiunii este slavă, comunicând un sens favorabil. De aceea, dincolo de aspectul ei capricios, ea s-a răspândit în masa poporului ca un fel de ideal al vieţii pământeşti realizate. O arată astfel numeroase expresii şi formule de salut: „noroc şi sănătate ! ", „fiecare cu norocul lui", „decât multă minte, mai bine un dram de noroc". În mentalitatea curentă iese în evidenţă uşurinţa supranaturală cu care se dobândesc bunuri pământeşti prin intervenţia unor factori din lumea duhurilor. Cum ajutorul acestora este conceput în chip miraculos, se imprimă noţiunii un caracter material şi lumesc. Dacă dobândirea bunurilor dorite se obţine cu uşurinţă, atunci iese în evidenţă sensul *de soartă, de ursită sau de destin* ca fundament al ei.

În Antichitate exista o zeitate pentru împărţirea norocului sau, eventual, a neşansei.

În viaţa de toate zilele, tema în discuţie a avut şi are o mare însemnătate practică. Localurile cu jocuri de societate, loteriile, ruletele se întemeiază tocmai pe această credinţă deşartă. Matematicienii însă pot să-i dea o utilitate previzibilă prin combinaţiile pe care ei le obţin cu ajutorul calculului probabilităţilor[21].

Şi pentru cei plecaţi în lume după căutarea norocului, problema îşi păstrează actualitatea.

În spaţiul creştin, această atitudine de viaţă a primit o încadrare îndepărtată de capriciul hazardului. Un proverb cu circulaţie universală arată că „norocul e de

20. Pr. Simeon Adrian (ed.), *Biserica, sectele şi fraţii mincinoşi.* Culegere de învăţături ortodoxe, Iaşi, 1997, p. 23; Pr. Dan Bădulescu, *New Age.* Originile, istoricul, doctrina şi consecinţele sale din perspectivă ortodoxă, Bucureşti, 2001, p. 57.

21. Dr. L. Bachelier, *Jocul, norocul, hazardul.* Bucureşti, Alcalay et c-ie, fără an, p. 4; Anton Dumitriu, *Hazard şi ştiinţă,* în vol. *Eseuri,* Bucureşti, 1986, p. 17.

la Dumnezeu"[22]. Pentru a evidenţia faptul că morala evanghelică preţuieşte străduniile proprii în viaţă, nu întâmplările oarbe, se citează exemplul Sfântului Apostol Pavel de la întâlnirea cu presbiterii adunaţi la Milet: „Voi înşivă ştiţi că mâinile acestea au lucrat pentru trebuinţele mele şi ale celor ce erau cu mine" (Fapte 20, 34).

Morala creştină mai respinge ispita norocului, pentru neîncrederea în pronia divină şi alergarea după ajutor obscur în scopul dobândirii celor materiale. Vechile legende vorbesc despre predarea unui suflet Diavolului, când descriu ispita norocului[23]. „Tocmai această caracteristică ne încredinţează că norocul este o adevărată lucrare diavolească de ispitire, iar nu o glumă, ori o distracţie cum cred unii, căci în toate lucrările satanice de ispitire sufletească e cel căutat, dar cu fiecare fel de ispitire prin alte mijloace"[24].

De asemenea nu se observă în misterioasa forţă a norocului nici o preocupare pentru virtute şi pentru îmbunătăţire morală. Fiecare individ trebuie să fie activ: „să pună la contribuţie tot ceea ce depinde de el - posibilităţi, muncă, atenţie, valoare"[25].

Este necesar să fie respinsă orice manifestare religioasă care presupune credinţa superstiţioasă în destin, un fel de influenţă impersonală care determină cauzele tuturor lucrurilor. În acest caz, omului nu-i este de nici un folos voinţa proprie. Nici un gând al său bun şi de muncă cinstită nu-i aduce un spor de fericire şi de avere, de vreme ce soarta îi este scrisă de mai înainte şi într-un chip în care el nu-l cunoaşte. Lui nu-i mai rămâne decât să fie spectator la propria-i soartă, corabie fără busolă pe marea vieţii. Poate cel mult să nădăjduiască în timpul în care norocul, cel de al doilea ipostas al destinului, să cadă şi peste el. Se zice că acesta este orb de obicei şi nimereşte să coboare adesea peste cei neajutoraţi sau chiar nemernici. De aceea vechea încadrare axiologică a fenomenului rămâne valabilă şi astăzi: „Ce acesta de-l va socoti şi-l va zice neştine, acela iaste păgân şi fără de leage; iar creştinul să grijească şi să socotească înainte să mărturisească pre Dumnezeu împreună cu toate. Iar care creştin va mărturisi nărocul acela au căzut de în tocmeala şi înţelepţia creştinilor, cum au fost ellinii, de socotia lucrurile ceale deşarte şi de nemica (...) Şi pentru aceia ce slujia nărocului ca lui Dumnezeu, zice dumnezăiasca scriptură şi vădeaşte nepriceaperea şi păgânătatea lor "[26].

2. Unii creştini sunt purtaţi de slaba lor credinţă, înduhovnicire şi ignoranţă de pe pământ la cer prin intermediul falselor **vedenii şi arătări cereşti.** Încă de la început să se observe că astfel de tipuri religioase trec cu greutate examenul dreptei-credinţe şi al bunului simţ. Introvertiţi sau numai melancolici, când nu sunt dereglaţi sufleteşte, unii dintre ei se socotesc învestiţi cu misiuni profetice, cu daruri şi rosturi speciale. Cum nu îngăduie ca vrednicia şi sfinţenia lor personală să le fie pusă la îndoială, ei cheamă la pocăinţă (uneori cu ameninţări) şi provoacă

22. Cf. Dr. Ovidiu Trăsnea şi colab., *Dicţionar de etică pentru tineret,* Bucureşti, 1969, p. 334.

23. *Norocul.* Dactilografie veche, neidentificabilă azi, p. 41.

24. *Ibidem,* p. 42.

25. Mihail Stasinopoulos, *Valoarea şi norocul,* în vol. *Gândirea greacă.* Eseişti contemporani. Antologie de K. Assimakopoulos, Cluj-Napoca, 1975, p. 148.

26. *Îndreptarea Legii* 1652. Ed. Andrei Rădulescu şi colab., Bucureşti, 1962, p. 596.

în multe cazuri crize sufleteşti în jurul lor. Rar ascultătorii ajung să conteste falsul lor nimb sufletesc[27].

Sfânta Scriptură vorbeşte de mai multe vedenii şi visuri bune, care vin de la Dumnezeu. El S-a arătat lui Noe şi lui Avraam. Iacob, Iosif, Moise au avut vedenii, visuri şi descoperiri. Despre vedenii sfinte relatează şi Sfinţii Prooroci, îndeosebi Isaia, Ieremia, Iezechiel şi Daniil.

În Legea Harului se vorbeşte despre aceste realităţi cereşti. „În multe locuri ale *Sfintei Scripturi* găsim numeroase mărturii despre vise, vedenii şi descoperiri arătate de Dumnezeu patriarhilor, proorocilor, apostolilor, oamenilor sfinţi şi cuvioşilor părinţi aleşi de Dumnezeu, prin care El a binevoit să-Şi arate slava, voia şi poruncile Sale spre folosul de obşte al neamului omenesc"[28].

Se observă însă că neadevăratele vedenii, semne, minuni şi proorociri sunt de la oameni. Chipul lui Dumnezeu este înjosit atunci, mai ales că acestea sunt însoţite de amăgiri şi ameninţări, ba chiar cu nenorociri, în cazul neprimirii lor. „Căci, dacă ne aducem aminte, mai toate vedeniile de care a fost vorba în ultimul sfert de veac în ţara noastră au avut forme din lumea văzută, în care se căuta a se turna chipul lui Dumnezeu Cel nevăzut: "moşul", "peştele", "stele" şi aşa mai departe. Toate acestea sunt chipuri din lumea cea văzută şi pipăită cu simţurile noastre. Or, dacă ar fi vorba de adevărate vedenii, acestea nu ar avea îndeobşte chipuri omeneşti sau pământeşti, ci ar fi mai presus de ochii şi mintea noastră "[29].

Vieţile sfinţilor îndeosebi vorbesc uneori de vederea lui Dumnezeu în Duh, adică în lumina slavei cereşti. Aceasta arată o continuitate cu viziunile profeţilor şi mai apoi ale apostolilor înşişi din sinaxa Bisericii[30] .

Dar nu numai persoana Mântuitorului, sau chiar Preasfânta Treime, ajunse uneori subiectul unor banale icoane care s-ar arăta prin arbori sau în cutare biserică, ci şi Fecioara Maria este solicitată des în noul statut de spiritualitate. În regiunile ortodoxe se citează de câteva decenii cazul unor icoane care se autoînnoiesc. La Smolensk şi în Ucraina, icoane şterse de praful şi de trecerea timpului devin din nou strălucitoare în chip minunat. Tot aşa în România, în anii din urmă, se vorbeşte de icoane ale Maicii Domnului care plâng cu lacrimi de untdelemn, asemenea acelora din catedralele capitalei lui Petru cel Mare[31].

Şi în viaţa religioasă catolică se întâlnesc uneori aceste apariţii insolite. „La Walsingham, în districtul Norfolk din răsăritul Angliei, o statuie a Fecioarei, despre care se spunea că varsă lacrimi, atrăgea şuvoi de pelerini din multe părţi ale creştinătăţii occidentale"[32]. „Între 1945 şi 1952, observă un alt teolog, nişte minuni au fost cercetate în spatele cortinei de fier; între 1930 şi 1950, Biserica din vestul Europei a analizat 30 de serii de apariţii marianice.

27. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Falsul misticism: încercare de tipologie,* în vol. *Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983, p. 350-387.

28. Arhim. Cleopa Ilie, *Despre visuri, vedenii, minuni şi prooroci mincinoşi,* în vol. *Predici la duminicile de peste an,* Roman, 1990, p. 382.

29. Epis. Valerian Zaharia, *Buruieni crescute la umbra Bisericii,* Oradea, 1955, p. 13.

30. Pr. lector Adrian Niculcea, *Relaţia treimică de „strălucire" a Duhului din Fiul şi consecinţele ei eclesiologice,* în „Studii teologice", IV (2003), nr. 1-2, p. 19.

31. Prof. univ. S. I. Kovalev, *Călăuza ateismului,* Bucureşti, 1961, p. 642.

32. Arnold Toynbee, *Oraşele în mişcare.* Trad. de Leontina Moga, Bucureşti, 1979, p. 219.

La fel K. Rahner, care a descris ca într-o cronică multe din aceste întâlniri, a comentat: "În vremuri tulburi mințile oamenilor sunt agitate nu numai de evenimente, ci și de căutarea interpretării și a promisiunii pentru viitor "[33].

Magisteriul papal a recunoscut câteva apariții mariale: La Salette în 1846, Fátima în 1917. De aceea teologii catolici vorbesc acum de un nou suflu profetic în Biserica lor, puțin agreat de la Fericitul Augustin încoace[34]. În prelungirea fenomenului au apărut insistente discursuri despre necesitatea unei civilizații a dragostei, despre o nouă renaștere spirituală, preocupări apocaliptice privitoare la cursul istoriei umane. Toate aceste reorientări au la bază scrisoarea apostolică *Tertio millenio adveniente* pe care Papa Ioan Paul al II-lea a publicat-o în anul 1995.

În aparițiile sale, „Fecioara destăinuie secrete și avertismente de pedeapsă în cazul neaderării la anumite formule religioase. În plus, există o puternică dimensiune politică a aparițiilor, care sunt observate în principal în țări unde catolicismul este amenințat (cum este cazul Portugaliei anului 1917) sau unde a devenit vehiculul aspirațiilor naționale (cum este cazul Ucrainei de astăzi sau al fostei Jugoslavii). Nu apare surprinzător: într-o țară catolică, nu prea există mijloace mai eficiente de a obține respectul comunității locale sau naționale, decât credința că a fost vizitată de Maica Domnului. O astfel de vizită este un semn unic de favoare a Domnului și este deseori însoțit de relatări despre vindecări miraculoase"[35].

Trist este că Preasfânta Fecioară Maria a devenit subiect de discuție și pentru vedete cu preocupări paranormale. „La un moment dat, povestește una dintre ele[36], o neobișnuită rafală de vânt și ploaie și un nor negru-negru au întunecat pădurea. M-am uitat spre cer și am văzut foarte clar în acel nor silueta Fecioarei Maria cu Iisus. După ce s-a înseninat, mi-am întrebat amicii dacă au văzut și ei acele forme. Mi-au spus că nu".

Autosuficiența și convingerea „că acesta e un semn bun și că îmi va merge bine" fac casă bună cu alte deșarte credințe ale anilor din urmă. Ne referim la acele cazuri de chipuri apărute prin pomi sau la icoana Maicii Domnului care plânge cu lacrimi de sânge într-o parohie de lângă Videle.

„Mulți dintre cei care au spus că au avut vedenii și au început să proorocească neadevărat erau, de fapt, oameni cu mintea întunecată, necunoscători ai *Scripturii* și care-și luau închipuirile lor drept lucruri aievea, adevărate"[37]. Doritorii de vederi duhovnicești cu o minte necurățită de patimi și neluminată de adierile smereniei și ale rugăciunii sunt plini de trufie, în gravă înșelare și amăgire de sine. „Se știe că adevăraților sfinți ai lui Dumnezeu vedeniile li se dăruiesc numai și numai prin bunăvoința și lucrarea lui Dumnezeu, iar nu după voia omului și nu prin propriile lui sforțări – se dăruiesc pe neașteptate, foarte arareori, când este neapărată

33. Eugen Weber, *Apocalypses.* Prophesies, Cults, and Millenial Beliefs through the Ages, Cambridge, 1999, p. 200.

34. Patrick de Laubier, *L'eschatologie,* Paris, 1998, p. 71.

35. Damian Thomson, *Sfârșitul lumii.* Temeri și speranțe la schimbarea Mileniului. Trad. de Cristian Banu, București, 1999, p. 212.

36. Cătălina Iancu, *Fuego a văzut-o pe Fecioara Maria,* în „Jurnalul Național", XII (17 martie 2004), p. 12.

37. Epis. Valerian Zaharia, *ibid.,* p. 12.

nevoie, potrivit minunatei iconomii a lui Dumnezeu, iar nu la întâmplare (Sfântul Isaac Sirul, *Cuvântul al 36-lea*)"[38].

Reţinerea pe care a avut-o Sfântul Apostol Pavel (II Cor. 12, 1) faţă de vedeniile biblice se regăseşte în toată tradiţia patristică, atentă la vicleana lucrare a demonilor asupra credincioşilor neînduhovniciţi[39].

3. **Credinţa în vise** s-a mărit de asemenea în zilele noastre, mai ales în rândurile acelora care le susţin eficacitatea prin simpla „împlinire" a lor. Pentru a obţine oracole prin vis, anticii practicau perioade de pregătire, cu diferite jertfe, spălări, înfrânări. O afirmă un mare cunoscător al realităţilor: „ ... Oracolele ce se trimiteau prin vise se pregăteau prin ajunări ..."[40]. După citirea în mărunţaiele unui berbec obişnuit, mistul putea coborî în întunericul grotei misterelor. Alteori preoţii păgâni sfătuiau pe fidelii lor să doarmă în templu, pentru a cunoaşte voia zeilor.

Creştinismul face o împărţire bipolară în această materie. *Visele de la Dumnezeu* pot veni pentru încercarea noastră: „Să nu ascultaţi cuvintele proorocului aceluia sau ale acelui văzător de vise, că prin aceasta vă ispiteşte Domnul Dumnezeul vostru, ca să afle de iubiţi pe Domnul Dumnezeul vostru din toată inima voastră şi din tot sufletul vostru" (Deut. 13, 1–3). Tot în vis ni se poate comunica o învăţătură de viaţă : „Vezi că Dumnezeu vorbeşte când într-un fel, când într-alt fel, dar omul nu ia aminte. Şi anume, El vorbeşte în vis, în vedeniile nopţii, atunci când somnul se lasă peste oameni şi când ei dorm în aşternutul lor. Atunci El dă înştiinţări oamenilor şi-i cutremură cu arătările Sale. Ca să întoarcă pe om de la cele rele şi să-l ferească de mândrie. Ca să-i ferească sufletul de prăpastie şi viaţa de calea mormântului (...) " (Iov 33, 14-18). În marea Sa milostivire, Dumnezeu trimite vise chiar păgânilor. Este cazul cu cei trei magi, cărora îngerul le-a poruncit să se întoarcă acasă pe altă cale, şi cu soţia lui Pilat.

O categorie aparte o constituie visele supranaturale. Ele sunt puţine la număr şi au fost trimise pentru mântuirea întregii omeniri. Providenţa aceasta s-a împlinit îndeosebi prin întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul[41].

Există şi *vise zămislite din viclenia Diavolului,* care pot adăuga închipuirile făurite de el la dispoziţiile sufleteşti şi la înălţimea părerii de sine a trufiei omeneşti.

Dintre criteriile identificării provenienţei unui vis, se aminteşte starea de blândeţe şi de bucurie duhovnicească, în cazul celor sfinte. Pentru cele din ultima categorie, înfricoşările şi ameninţările de care sunt însoţite constituie un semn malefic[42].

38. Sf. Ignatie Brianceaninov, *op. cit.*, p. 78.

39. Comp. viziunea Mântuitorului, cu porunca înfiinţării unei noi Biserici creştine, la Em. Swedenborg, *Cartea de vise.* Trad. de Gabriela Melinescu, Bucureşti, 1995, p. 25.

40. Fontenelle, *Istoria oracolelor.* Trad. de Noemi Bomher, Iaşi, 1993, p. 47 .

41. Irineu, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, *Teologia luptătoare*, Bucureşti, 1941, p. 158; J. D. Douglas şi colab., *Dicţionar biblic.* Trad. de Liviu Pop şi colab., Oradea, 1995, p. 1340; Emile Castan, *op. cit.*, p. 20.

42. Vezi Dr. Pavel Chirilă şi Pr. Mihai Valica, *Meditaţie la medicina biblică*, Bucureşti, 1992, p. 57; Cronica lui Grigore Ureche conchide în legătură cu visul lui Alexandru Lăpuşneanu pentru mănăstirea Pângăraţi: „Iar ei toţi cu un suflet şi cu un glas au răspuns că de la Dumnezeu iaste întru adevăr vedenia aceasta; că şi în *Sfintele Scripturi* am aflat şi de la prea înţelepţii dascăli am auzit, că tot ce iaste spre lucru bun, spre zidirea Bisericii, spre miluirea săracilor, spre iertarea greşiţilor şi spre pomenirea de veşnicele munci şi de judecată, acestea toate de la Dumnezeu sunt" (cf. Matei Cazacu, *Minuni, vedenii şi vise premonitorii în trecutul românesc,* Bucureşti, 2003, p. 85).

„Încrederea oarbă în vise e primejdioasă, pentru că Diavolul poate lua înfăţişarea lui Hristos, a Fecioarei Maria, a îngerilor şi a sfinţilor, şi poate îndemna la început spre fapte bune până pune stăpânire pe om"[43]. Pe de altă parte, credinciosul neluminat de Duhul Sfânt nu discerne uşor că, la închipuirea noastră păcătoasă, se poate adăuga produsul ispitirii drăceşti. De aceea, la tălmăcirea viselor, trebuie înlăturată fantezia. Să cerem necontenit Domnului înţelepciunea deosebirii lor. „De la Diavol ce poţi scoate curat? Şi din minciună ce poţi scoate adevărat? Ghicitul, tâlcuirea semnelor şi viselor deşarte sunt ca la aceea care este gata să nască; inima aiurează. De nu vor fi trimise de la Cel Preaînalt, ca să te cerceteze, să nu dai inima ta spre ele" (Înţ. lui Sol. 34, 4-6).

Îndemnul „cercării duhurilor", cerut de către Apostolul Ioan Teologul, a fost respectat şi de Sfinţii Părinţi. Dintre ei, Ioan Scărarul socoteşte că numai începătorii în ale credinţei dau crezare visurilor. De aceea suntem preveniţi împotriva amăgirii lor prin cuvintele: „Cel ce crede visurilor este asemenea celui ce aleargă după umbra sa şi încearcă să o prindă".

Dintre apuseni, Papa Grigore cel Mare previne eroarea astfel: „Să nu credem visurilor cu uşurinţă, pentru că Demonul face ca sufletul celor drepţi să capete visuri şi aceasta pentru că visele provin din mai multe cauze"[44]. Trecând cu vederea visele pe care ni le relatează *Biblia*, caracterizate prin precizie şi împlinirea întocmai a evenimentelor prezise, celelalte au geneza lor naturală. Explicaţia aceasta, alături de a hipnotismului şi sugestiei, a intrat de mult în argumentele cunoaşterii ştiinţifice, care – spre mândria poporului nostru – se datorează şi unui român, lui N. Vaşchide.

Astfel, dacă ele nu sunt cauza unei stări patologice a corpului, în care caz produce coşmaruri caracteristice, visele reprezintă într-un fel o continuare a preocupărilor noastre din timpul zilei. În stare de somn, memoria lucrează mai puternic, fiindcă atenţia nu mai e distrasă de exterior[45]. Principiul acesta se recunoaşte nemărturisit chiar în cărţile de „explicare" a viselor, căci visând „cârciumi cu lăutari, zaiafet mare, chef, ce mare filosofie este aici? Există vreo cârciumă care să nu-şi aibă scripcarul ei din bătrâni rămas moştenire generaţiilor actuale? Sau, în lipsa acestuia, ce altceva decât zaiafet face cel care, în fumul tutunului, îşi hrăneşte auzul cu fel de fel de „bancuri", iar gâtlejul, cu ce i se pune de băut pe masă"[46].

Şi accidentele cutaneo-motrice din timpul somnului vor cauza vise, ca de pildă, un timp însorit sau o lumină puternică proiectată asupra pleoapelor.

Oricum, nu oricare muritor se poate considera ales, pentru ca visele sale să se datoreze Divinităţii sau spiritelor bune, iar nu sufletului şi propriilor funcţii orga-

43. Dr. Pavel Chirilă şi Pr. Mihai Valica, *ibid.*, p. 60.

44. Citat după Pr. D. A. Băleanu, *Studiul viselor şi al somnambulismului privit din punct de vedere filosofic şi teologic*, Bucureşti, 1937, p. 57.

45. Diac. prof. Emilian Vasilescu, *Divinaţia, falsa prezicere a viitorului,* în „Studii teologice", VI (1954), nr. 9-10, p. 563.

46. F. Plăişu, *Carte de explicare a viselor, cizelate şi adăugite* ... Bucureşti, Editura Ţ. Eşanu, f. an, p. 8.

nice . „Fără îndoială, visul rămâne şi astăzi oarecum învăluit în enigme"[47]. Totuşi învăţaţii, de la Sigmund Freud încoace, se străduiesc să stabilească nu numai condiţionările lui subconştiente, ci şi înlănţuirea influenţelor lui exterioare.

2. ÎN RAPORT CU VIAŢA ŞI CU SĂNĂTATEA OMULUI

Din acelaşi mare capitol al ocultismului, alături de astrologie, de teosofie şi de spiritism, fac parte şi preocupările minore ale cunoaşterii viitorului. Denumite uneori *ghicitorii, prevestiri, preziceri, manifestări pitoniceşti,* ele continuă obiceiuri foarte vechi, după unii teoreticieni, chiar de la începutul omenirii. Motivarea lor doctrinară este păstrarea adevărului primordial, sub vălul credinţelor şi al simbolurilor vechi, accesibile numai celor iniţiaţi.

Din rândul speciilor ocultismului, cu multe ramificaţii, noi vom examina numai câteva, care asaltează sufletul omenesc de astăzi mai mult sau mai puţin organizat.

1. Chiromanţia pleacă de la credinţa în soartă. Ea se străduieşte să ghicească destinul cuiva după forma mâinii, a degetelor, a unghiilor, a liniilor din palmă. Mâna omenească este într-un fel icoana sufletului, care are o strânsă legătură cu trupul. Această realitate iese din elementele ştiinţifice ale anatomiei, fiziologiei şi psihologiei pe care încearcă să le unifice într-o cunoaştere strânsă şi superioară. Totuşi chiromanţia devine susceptibilă de superstiţie. Ea nu se străduieşte să explice aceste semne ale mâinii în dependenţă de profesia, de temperamentul şi de alte cauze naturale care au făcut-o necesară în criminalistică. Dimpotrivă, aceasta le pune în legătură cu ocultismul. În situaţia de faţă, chiromanţia nu mai poate evita ca soluţiile sale să fie socotite arbitrare şi dubioase. Experienţa simplă a fotografiilor mai multor bărbaţi, femei şi adolescenţi, pe care chiromanţii de profesie nu au fost în stare să-i deosebească, arată că suntem în domeniul superstiţiei. Evident lucru că o anumită îndemânare în formularea întrebărilor meşteşugite[47a], care să afle problemele clientului, ba chiar să sugereze soluţia lor, nu schimbă încadrarea de mai sus. Posibilitatea coincidenţelor şi evitarea precizărilor încă trebuie să dea de gândit. „Acest joc al eventualităţilor – conchide un observator [48] – poate să aibă oricând ca rezultat împlinirea uneia dintre preziceri. De obicei, omul memorează acele preziceri la care se gândeşte mai mult în timpul ghicitului şi le pune în concordanţă cu frământările sau năzuinţele sale. Evenimentele întâmplate în cursul vieţii pot fi cu uşurinţă încadrate în formulele vagi ale prezicerilor ".

Creştinul combate astfel de rezolvări superstiţioase şi pentru faptul că nu urmăreşte să-şi descopere de mai înainte viitorul. A spus-o chiar Dumnezeu bogatului nemilostiv că aceasta nu-i este de nici un folos: „chiar dacă ar învia cineva din

47. Gh. V. Brătescu, *Vrăjitoria de-a lungul timpului,* Bucureşti, 1985, p. 85. Se vorbeşte şi de o ghicire cu talpa piciorului (Diac. prof. dr. Petru David, *Sectologie.* Manual experimental, Constanţa, 1998, p. 319).

47a. Un fost prestidigitator mărturiseşte : „Oricât ar părea de curios, dar faptele aşa stau: în realitate nu ghicitorul face prevestiri, ci ... clientul (...) le dă un anume înţeles personal, potrivit dorinţelor, speranţelor şi mai ales temerilor sale " (A. Iosefini, *Şarlataniile ghicitorilor,* Bucureşti, 1963, p. 68) .

48. Pavel Nicoară, *Despre preziceri, oracole şi ghicit,* Bucureşti, 1961, p. 65.

morţi, [fraţii săi rămaşi în viaţă] nu vor crede". La fel de nefolositoare îi este credinciosului prezicerea şi din pricina ameninţării de care ea este însoţită, mai ales când se aminteşte de „bolile inimii", de posibilitatea falimentului, a divorţului ş. a.

2. *Cartomanţia* este prezicerea viitorului prin „darea-n cărţile (de joc) ". Istoricul formării acestei îndeletniciri menţionează anul 1534, când scriitorul François Rabelais vorbeşte de procedeul ghicirii cartomantice. Preistoria tarotului cuprinde desigur şi elemente din civilizaţia indiană, chineză şi chiar egipteană [49].

Taroţii medievali se foloseau de petece de piele sau de cartonaşe cu figuri colorate. În timpurile mai noi, aceştia se servesc în interpretările lor de desene alegorice. Ele amintesc atât arta naturală a Renaşterii cât şi simbolismul biblic sau chiar bigotismul creştin al veacurilor XV-XVI. În secolul al XIX-lea, francezii au inventat sistemul *pasienţei*, denumire care evocă destinaţia lui de pierdere de timp. „Ghicitorii cu cărţile, cei mai vulgari ghicesc după presupuneri şi potriveli, alţii mai inteligenţi sunt fizionomişti, iar cei mai renumiţi sunt cunoscători ai metodelor de ghicire a gândurilor" [50]. Dincolo de un şarlatanism care nu este recunoscut totdeauna şi de către persoanele aflate în descumpănire, ghicitul în cărţi se întemeiază pe aceeaşi credulitate şi autosugestie a chiromanţiei. Gata în orice moment să improvizeze ceea ce simt că doresc naivii, ocultiştii în cauză mânuiesc aceleaşi formule generale în baza diferitelor combinaţii pe tema aspectelor obişnuite ale vieţii: interese realizate, întâlniri de dragoste, daruri de primit ş. a. Fără să se ignore o anumită putere divinatorie a celor ce caută în cărţi[51], se constată că prezicerile diferiţilor ghicitori se bat de obicei cap în cap. În experienţa fotografierii palmelor unui număr oarecare de oameni, „iluştrii prezicători n-au putut deosebi nici măcar mâinile de femei de cele de bărbaţi"[52].

Toate aceste predicţii ajunse în impas şi discreditate de cele mai multe ori sunt salvate aproape întotdeauna de presa cartierelor mărginaşe. În schimbul unor onorarii neprecupeţite, ziariştii de duzină le iau interviuri ocultiştilor „de faimă", publicându-le fotografia şi susţinând „eficacitatea" lor din trecut , cu care se laudă în continuare.

Cât priveşte amintita facultate divinatorie a unor practicanţi vârstnici, ea trebuie dezbrăcată de aura tainică a cine ştie cărei iniţieri. Se cunoaşte adevărul că duhovnicii cu activitate îndelungată ajung să stabilească în soluţiile pastorale o tipologie precisă a Spovedaniei: bărbat, femeie, fată nemăritată ş. a.

Cu titlu de curiozitate, amintim că a existat, îndeosebi în Evul Mediu, şi o divinaţie clericală. O aflăm menţionată şi în biografia Sfântului Martin de Tours. Se pare că este aici o imitare a ocultiştilor păgâni, care se foloseau mai ales de versurile lui Vergiliu. La creştini preocuparea purta denumirea de *Sortes Apostolorum* şi, uneori, de *Sortes Sanctorum*. Începuturile acestei cărţi apocrife a întâlnit condamnarea vestitului *Decretum Gelasianum*[53] din veacul al V-lea. Este,

49. Gh. V. Brătescu, *ibid.*, p. 116.

50. Pr. P. Ionaşcu, *op. cit.*, p. 45.

51. Irineu, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, *op. cit.*, p. 158.

52. Pavel Nicoară, *ibid.*, p. 66. Un cunoscător al fenomenului formulează următoarea obiecţie: „Se naşte însă o întrebare: numărul limitat de combinaţii între cele 32 sau chiar 52 de cărţi poate cuprinde numărul practic infinit de combinaţii reale, din viaţă? " (A. Iosefini, *ibid.*, p. 42).

53. Richard Ganszyniec, *Les Sortes Sanctorum*, în vol. *Congrès d'histoire du chr.*, vol. III, Paris, 1928, p. 44.

aşadar, o ghicire cu ajutorul cărţilor biblico-liturgice. În Africa, încă de pe timpul Fericitului Augustin, se întrebuinţa *Evanghelia*, dar în Galia se prefera *Psaltirea*.

Modul obţinerii predicţiilor cu aceste scrieri era obişnuit. Cartea se punea pe altar. După un răstimp de post şi priveghere, clericii o deschideau la întâmplare şi interpretau pagina, de multe ori în acord cu aşteptările enoriaşului.

3. Se ştie că patria cafelei este regiunea din sudul Etiopiei. Arabii s-au distins în prepararea băuturii cu acest produs şi tot ei au răspândit-o în Egipt. După cucerirea oraşului Mecca (1577), turcii au făcut acelaşi lucru, în ceea ce priveşte Asia Mică şi apoi Europa. Primele cafenele au fost deschise la Istanbul, de unde moda timpului le-a adus în Balcani şi chiar în Bucureşti. „*Cafesomanţia* face parte din grupa oracolelor aşa-zise deductive"[54].

Acest fel de divinaţie se întâlneşte mai mult la populaţia feminină din oraşe. El impresionează clientela mai întâi printr-un anumit ritual pentru prepararea băuturii. Există chiar o tehnică de obţinere a zaţului. Cu ibrice şi ceşti speciale, în cantităţi bine dozate de cafea măcinată, zaţul care rămâne după sorbirea lichidului se depune în cercuri sau în alte forme pe fundul sau pe pereţii vasului din care s-a băut, întors cu faţa în jos.

Fantezia prezicătoarei începe să întocmească firul viitoarelor întâmplări principale ale vieţii omeneşti: un drum, o sfadă cu vecinul, o bucurie neaşteptată, o boală în familie[55]. „Acest gen de ghicire, în general, numai anunţă evenimentele, fără a le preciza mai îndeaproape – cine se îmbolăveşte, cine moare, cine soseşte ş. a. Persoanele, care ghicesc în cafea, trebuie să aibă oarecare putere de închipuire, să fie înzestrate cu fantezie, spre a putea descifra şi face legătura între figurile din ceaşcă şi întâmplările ce se anunţă "[56].

Din nefericire, boala ghicitoriilor a cuprins în deceniile din urmă şi pe numeroşi intelectuali. Simple consultaţii, vorbite sau scrise, aduc venituri anuale impresionante sigure. O statistică mai veche (1927) consemnează în Paris un număr de 4.460 de cărturărese. După patru decenii erau înregistraţi în întreaga Franţă 40.000 de ghicitori[57].

Din punct de vedere creştin, acest obicei cultivat la o cană de cafea păcătuieşte prin faptul că omul ia locul lui Dumnezeu în a Cărui ştiinţă stau trecutul, prezentul şi viitorul. Subiectivismul cafesomanţiei, deşi pare nevinovat, se ridică şi împotriva celor care o practică. El măreşte starea bolnăvicioasă a fiicelor Evei,

54. Gh. V. Brătescu, *ibid.*, p. 119.

55. Un index al acestor aproximaţii, în vol. *Tainele destinului.* Astrologia, chiromanţia ş. a. , Bucureşti, 1990, p. 111 şi urm.

56. Pr. P. Ionaşcu, *ibid.*, p. 48.

57. Mihai Urzică, *Biserica şi viermii cei neadormiţi* sau cum lucrează în lume „taina fărădelegii", Bucureşti, 1998, p. 169; Protos. Nicodim Mândiţă, *Capcanele iadului.* Despre vise, noroc, ghicire ş. a., Bucureşti, 1997, p. 79.

Pentru zilele noastre: „Altă anchetă arată că zece milioane de francezi frecventează 50.000 de prezicători profesionişti care practică în Hexagon (faţă de 25.000 de preoţi...) şi înregistrează o cifră de afaceri de peste 10 miliarde de franci" (René Louis, *Dicţionar de mistere.* Trad. de Albumiţa Muguraş-Constantinescu, Bucureşti, 1999, p. 61).

În vremea din urmă a început să se ghicească după figurile lăsate de consumarea ceaiului – taseografia (Rodica Gheorghe, *Mama Omida.* Vrăjitoria şi capcanele ei, Bucureşti, 2004, p. 63).

o dată cu rătăcirile curiozităţii, ale neascultării, ale mândriei, păcate femeieşti care au fost pedepsite crunt în cazul biblic al strămoaşei lor.

Prezicerile sunt concluzii omeneşti. Se începe de obicei cu trecutul, după care se trece la etapa generalizărilor. Înfăţişarea clientului : liniştită, surâzătoare, speriată, ca şi citirea gândurilor după fizionomia şi gesturile lui, uşurează mult aceste ocupaţii ale înşelării. Dacă ar trebui să le acorzi credit virtuţilor divinatorii, nu te-ai mai putea bucura de nici unul din aspectele vieţii, împărţite între şanse şi nenorociri. Pe de altă parte, „în miile de broşuri consacrate prevestirilor, citim: vederea unei albine zburând e semn de muncă voioasă şi cu spor, iar întâlnirea cu un bou vesteşte bogăţie. E de mirare atunci că mai sunt săraci pe lume şi că mai există leneşi în ţările în care albinele zboară din floare în floare"[58].

4. Pseudoştiinţa care îşi propune să studieze influenţa pe care astrele o exercită asupra lumii terestre şi asupra omului s-a delimitat în scurgerea veacurilor de astronomie sub denumirea de *astrologie*. Istoria ei arată că fiecare secol a adăugat speculaţiile vremii lui la sistemul de influenţe şi de corespondenţe ale înrâuririlor atribuite planetelor şi constelaţiilor. „Descriindu-şi profeţiile, Nostradamus a corelat semnele şi planetele cu locuri, oraşe, naţiuni, popoare diferite, indivizi, cu calităţile şi evenimentele asociate lor "[59].

Astăzi se vorbeşte de mai multe feluri de astrologie: religioasă; mitică şi mistică; clasică şi savantă[60]. După domeniile în care se aplică, ea se cunoaşte şi se utilizează în raport cu religia, cu medicina, cu geografia astrologică.

Încă din timpul Evului Mediu a fost criticată fatalitatea ei intrinsecă, deşi rareori se aminteşte credinţa în destin: „Această învăţătură alungă complet din inimă frica de Dumnezeu şi niciodată nu determină pe cineva, din cei care trăiesc în fărădelegi, să se mustre pe sine, deoarece îl convinge că toate i se întâmplă prin forţa influenţei nedeterminate a mişcării stelelor"[61].

După discreditarea astrologiei prin abolirea sistemului geocentric, ea ţine mult să-şi întărească aspectul ştiinţific şi să nu i se mai amintească fundamentele ocultiste. O astfel de preocupare de dată recentă îşi propune să valorifice şi aportul – chiar cu o influenţă neglijabilă – al celor nouă uriaşe planete transplutoniene. Se speră într-un spor pozitiv şi din partea poziţiilor geocentrice, dar şi heliocentrice ale planetelor. Autorul pe care îl citâm s-a străduit de asemenea să dea o mai amplă interpretare celebrului *Calendar tebaic*[62].

58. Pavel Nicoară, *ibid.*, p. 101.

59. A. T. Mann, *Prorocirile sfârşitului lumii.* Trad. de Vasile Geamănu, Bucureşti, 1997, p. 28 –59; comp. Gh. Brătescu, *ibid.*, p. 207 : „Continuând o astfel de tehnică, astrologii au sfârşit prin a acorda, absolut la orice, valori zodiacale: animalelor, vegetalelor, bolilor, fenomenelor atmosferice, culorilor, parfumurilor, sentimentelor, plăcerilor etc. Toate semnele zodiacale capătă, în viziunea astrologilor, virtuţi şi pasiuni omeneşti. Ele se urăsc sau se iubesc, se ajută sau, dimpotrivă, se încurcă una pe alta; au temperamente, căldură şi răceală. Spre a descoperi mai uşor iluzoriile influenţe dintre semnele zodiacale, astrologia a inventat un poligon, o formă geometrică în care sunt înscrise, urmând anumite reguli, alte figuri: triunghiuri, pătrat, hexagon etc. Unghiurile rezultate din jocul acestor forme ofereau interpretări, asocieri, disocieri etc. ".

60. R. Alleau, *Histoire de l'astrologie,* în *Encyclopaedia Universalis,* vol. 2, Paris, 1970, p. 669.

61. Sf. Maxim Grecul, *Viaţa şi cuvinte de folos.* Trad. de Cristea Florentina, Galaţi, 2002, p. 118.

62. Dr. Titus Vinereanu, *Un manual de astrologie ştiinţifică*, Oregon, 1994, p. 7.

În ultimele veacuri, previziunile pe temeiuri astrologice au fost reluate de teosofie şi de rosicrucieni. Cu o mai mare tărie, ea intră ca un curent important al credinţelor pe care Epoca Nouă le propune în vremea noastră. Aici este invocat un fapt real şi anume procesia echinocţiilor. „Termenul se referă la modul în care axa de rotaţie a Pământului se mişcă lent în direcţia acelor de ceasornic; atât de încet încât o rotaţie completă se produce o dată la 26.000 de ani. În acest timp, Soarele, observat în timpul echinocţiilor vernale, se va mişca prin cele douăsprezece semne zodiacale, fiecare semn durând aproximativ 2.100 de ani. Cu toate că acest mod de a măsura erele astronomice este relativ recent ca origine, noţiunea unui Mare An este în linie cu vechiul mod de înţelegere a istoriei, cum ar fi cel mesopotamian"[63]. Era Peştilor din care ieşim s-a caracterizat ca un răstimp al diversificării şi al dezbinării. Dimpotrivă, semnul zodiacal al Vărsătorului simbolizează solidaritatea, fraternitatea, detaşarea de lucrurile materiale. Această trecere la amintita epocă „perfectă" are o însemnătate universală. Dintre transformările de care ea este urmată, numim apariţia unei rase superioare de supermani şi superwomene, eradicarea naţionalismului şi a izolaţionismului, un univers social mai democratic[64], o religiozitate tip „frica de Dumnezeu" redusă. Profunda alienare a individului veacului al XX-lea a făcut ca astrologia să dobândească o importanţă cvasiuniversală: „...cel puţin 70 de milioane de americani şi 40 de milioane de germani se ocupă mai mult sau mai puţin cu astrologia"[65].

Se precizează tot mai insistent în deceniile din urmă că astrologia este o „ştiinţă a probabilităţilor crescute – şi nu o şcoală a fatalismului "[66]. Totuşi acesta din urmă rămâne, dar într-o formă schimbată. Concluzia de faţă o citim în precizările unui adept: „Naşterea fizică are loc în momentul în care configuraţiile planetare şi poziţiile siderale sunt în armonie cu virtualităţile psihice proprii noii fiinţe"[67]. Aşadar, naşterea nu poate surveni în orice oră a timpului, căci depinde de anumite momente cosmice. De aceea, chiar cercetătorii ştiinţelor exacte îşi exprimă îndoiala în veracitatea afirmaţiilor astrologiei. „Ştiinţa, care studiază veridicitatea astrologiei, este sceptică, fapt datorat numărului mic de cercetări demarate în vederea elucidării unuia dintre cele mai vechi mistere: oare stelele pot ele cu adevărat să ne influenţeze personalitatea şi să ne dezvăluie viitorul? "[68].

Oamenii lucizi pot vedea de aici că tema nativităţii individului însingurat nu prezintă siguranţa care i se atribuie de către ocultişti. Se ştie îndeobşte că asupra ei acţionează şi cauze de ordin meteorologic, medical, social, politic, chiar epidemii, cataclisme. Caracterul arbitrar semnalat iese în evidenţă mai ales la apli-

63. Damian Thomson, *op. cit.*, p. 234; Elisabeth Teissier, *Horoscop 1999-2004.* Trad. de Mihnea Columbeanu, Bucureşti, 1999, p. 24 ; A. T. Mann, *ibid.*, p. 38.

64. Damian Thomson, p. 240.

65. Cristian Crăiţă, *Marile mistere ale piramidei oculte,* Craiova, f. an, p. 194.

66. Elizabeth Teissier, *op. cit.*, p. 22.

67. Aurora Inoan, *Cartea ştiinţelor oculte*, vol. I, Bucureşti, 1992, p. 8.

68. *Apocalipsa.* Trad. de Andreea Ghiţă, Cluj-Napoca, 2000, p. 164. Comp. J. Halbronn, *Astrologie,* în *Encyclopaedia Universalis,* vol. 3, Paris, 1993, p. 290 : „ Este cel puţin paradoxal că o ştiinţă care strigă existenţa unei armonii universale să fie atât de puţin preocupată de coerenţa sa internă (...) Întreţinerea astrologică implică un oarecare regres consimţit de pacient, întoarcere spre o lume în care lucrurile purtau un nume, care le definea în mod intrinsec ... ".

caţiile din astrologia „medicală". Diversele părţi ale corpului omenesc au fost repartizate după influenţele zodiacale. Totuţi o durere va fi tratată într-un fel în cazul unui bolnav aflat sub semnul Leul şi în alt fel când el aparţine semnului Fecioara. Nostradamus însuşi a lăsat să se înţeleagă că predicţiile şi corelările făcute unor anumite popoare sau indivizi pot fi aplicate şi altora[69]. De fapt imprecizia şi arbitrarul se observă încă de mai înainte. Unii datează cunoaşterea viitorului pe care o pretind din momentul naşterii, ba chiar din clipa conceperii individului, în contrast cu aceia care iau în calcul stelele de la zenit din momentul naşterii lui[70].

Să nu uităm geometria şi cabalistica de care se face uz, care nu mai e iniţiere şi descoperire „supranaturală". Din punct de vedere teologic ne aflăm în faţa unei exagerări, când numeroase fantezii s-au adăugat la simbolurile zodiacului. „Iar Dumnezeu vrea, cu tot dinadinsul, ca totul să fie cârmuit drept şi înţelept de pronia Lui cea nepătrunsă şi înţeleaptă, şi nu vrea ca prin influenţa forţată a stelelor şi a zodiacului totul să se săvârşească în chip nesăbuit şi neuniform, precum huliţi voi, atribuind o forţă de neînlăturat planetelor şi zodiacului, care v-au înşelat"[71]. Încă din Antichitate, astrologia prezenta o concepţie deterministă: „Universul este un organism pe care îl animă un Dumnezeu unic, etern, atotputernic. Uneori se identifică acest Dumnezeu cu Destinul care domină toate lucrurile, cu Timpul infinit care reglează toate fenomenele sensibile şi este adorat în fiecare din subdiviziunile acestei durate fără limite, mai ales în Luni şi Anotimpuri"[72]. Creştinismul nu acceptă o necesitate impusă de soartă sau o fatalitate, asemenea vechilor caldeeni. Soarele este făcut de Dumnezeu spre folosul oamenilor. „Toate stelele sunt în slujba ta, căci au fost create de dragul tău ca să-ţi slujească, iar nu să te stăpânească"[73]. De asemenea ne îndeamnă un Sfânt Părinte: „Cunoaşte că sufletul este liber, este opera cea mai frumoasă a lui Dumnezeu, după chipul Făcătorului. Este nemuritor, din pricina lui Dumnezeu, care l-a făcut nemuritor. Este o fiinţă raţională, incoruptibilă, din pricina lui Dumnezeu care i-a dăruit aceste însuşiri. Are putere să facă ceea ce voieşte. În adevăr nu păcătuieşti potrivit zodiei în care te-ai născut, nici nu faci desfrânare potrivit soartei şi nici nu te silesc, după cum flecăresc unii, conjuncţiile stelelor să te dedai la destrăbălări. Pentru ce eviţi să-ţi mărturiseşti viţiile tale şi dai vina pe stelele nevinovate? Nu da atenţie la astrologi"[74]. Deşi se afirmă în vremea noastră că „astrele predispun, dar nu

69. A. T. Mann, *ibid.*, p. 28; comp. Dénis Müller, *Astres et désastres.* Naissance du sujet, în „ "Foi et Vie", XCVII (sept. 1999), nr. 4, p. 102: „Astrologia, ca şi alte expresii holistice ale existenţei, tratată de aceasta sub unghiul cosmic şi poetic, dar, fascinată că ea este prin naştere "fizico-telurică", trece cea mai mare parte a timpului alături de naşterea subiectului ca atare. Această naştere în sine nu este mai întâi destin, context, confluent forţelor externe, astrocompatibilitate, ci lucrare, conflict, trecere. Ea cheamă o întâmplare a libertăţii, o eliberare a oricărei libertăţi imaginabile (vezi Gal. 5, 1-11), forţa subversivă a Spiritului şi a Împărăţiei".

70. Kurt Hasel, *Vraja superstiţiei.* Povară şi eliberare. Trad. de Lucia şi Emil Rădulescu, Bucureşti, 1997, p. 21.

71. Sf. Maxim Grecul, *Adevăr şi minciună.* Despre astrologie, noroc, protestanţi, musulmani. Trad. de Florentina Cristea, Galaţi, 2003, p. 361.

72. Fr. Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain,* Paris, 1929, p. 190.

73. Sf. Maxim Grecul, *Viaţa şi cuvinte de folos,* p. 121.

74. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele,* vol. 1. Trad. de Pr. D. Fecioru, Bucureşti, 1943, p. 118.

forţează"[75], totuşi omul rămâne „înrobit influenţei planetei sub care s-a născut, chiar dacă nu şi-a dorit lucrul acesta"[76]. Mai mult decât atât: „viitorul nostru personal a fost legat de supravieţuirea planetei"[77]. Nu este logic ca rostul omului să se compună din trecut, iar voinţa proprie să nu aibă nici un rol.

Asocierea unor noţiuni necreştine, precum : *reîncarnare, karmă, aură* , nu disimulează tendinţa astrologiei de regăsire a unor preocupări vechi cât omul gânditor. Căutarea unităţii lumii, ca şi „divinizarea" pe care o promite, presupune lucrarea forţelor supranaturale păgâne, pentru citirea semnelor şi pentru comunicarea unor legi spirituale mai înalte. De altfel Dumnezeu nu mai este aici o persoană, ci devine o energie divină[78]. Se mărturiseşte deschis renunţarea la dobândirea împărăţiei cerurilor, eliberarea de orice dogmă şi chiar sfârşitul creştinismului ca religie[79].

Cu riscul de a ne repeta, reproducem în rezumat concluziile unui reputat cunoscător al problemelor ocultiste:

a. Dacă astrele ar determina destinele oamenilor, naşterile ar trebui să fie continue;

b. Milioanele de tirani să se nască în aceeaşi zi;

c. Dacă influenţele astrale sunt puternice, copiii puternici ar trebui să devină regi, bogaţi, fericiţi;

d. Dacă unii sunt slabi şi mizerabili, înseamnă că sunt două εἱμαρμένη ;

e. Soarta nu este nici fiinţă, nici natură. E o nefiinţă. De aceea greu poate fi identificată cu Dumnezeu;

f. De ce nu se atribuie Soarta şi altor corpuri şi elemente: fluvii, munţi etc., nu numai celor cereşti;

g. Medicii pot prevedea moartea cuiva, deci „soarta" poate fi evitată;

h. Cutremurele zguduie şi pământul locuit şi regiunile nelocuite. Raţiunea celor din urmă e o simplă cauză fizică particulară?

i. Evreii îşi păstrează religia oriunde ajung, deşi există influenţe astrale locale[80].

Atitudinea creştină faţă de această îndeletnicire ocultistă, care crede că „semnele zodiacului şi planetele au hotărât la naşterea noastră, faptele noastre din viitor"[81], este cunoscută încă din revelaţia mozaică. „... Să nu te deprinzi a face urâciunile pe care le fac popoarele acestea. Să nu se găsească la tine (...) nici prezicător, nici ghicitor, sau vrăjitor, sau fermecător, nici descântător, nici chemător de duhuri, nici mag, nici din cei ce grăiesc cu morţii, căci urâciune este înaintea Domnului tot cel ce face acestea, şi pentru această urâciune îi izgoneşte Domnul Dumnezeul tău de la faţa ta" (Deut. 18, 9-12).

Pentru evidenţierea netemeiniciei horoscopului se aduce şi cazul unor naşteri din *Vechiul Testament.* După douăzeci de ani de căsnicie, Rebeca a dobândit doi

75. Aurora Inoan, *ibid.*, p. 7.
76. Sf. Maxim Grecul, *Adevăr şi minciună*, p. 321.
77. A. T. Mann, *ibid.*, p. 23.
78. Cristian Crăiţă, *ibid.*, p. 193.
79. Elisabeth Teissier, *ibid.*, p. 28.
80. Dom David Amand, *Fatalisme et liberté dans l'antiquité grecque,* Louvain, 1945, p. 425.
81. Vezi Sf. Maxim Grecul, *ibid.*, p. 276.

gemeni în urma rugăciunilor Patriarhului Isaac. Dintre aceştia, Isav avea trupul acoperit cu păr, dovedindu-se mânios şi sălbatic. Cel de al doilea, Iacob, ţinea cu o mână călcâiul fratelui său în clipa naşterii şi era înzestrat cu o fire blândă şi paşnică. Aşadar, cei doi fraţi, născuţi la aceeaşi oră şi moment, aveau firi cu totul deosebite.

Împăratul Constantin cel Mare condamna la moarte pe cei ce consultau astrologii.

Sfinţii Părinţi nu numai că au ridiculizat îndeletnicirea lor, cum făceau şi unii intelectuali păgâni[82], ci i-au declarat război când au făcut terapeutica spirituală a societăţii în care au trăit. Dintre aceştia, Sfântul Grigorie al Nissei arată ficţiunea potrivelii dintre mişcarea astrelor şi naşterea omenească. El a mai evidenţiat faptul că fatalismul acesta suprimă în fond libertatea omului. Munca, educaţia, cultura, interesele de stat şi cele particulare - completează Sfântul Ioan Gură de Aur – ar fi inutile în cazul existenţei destinului: „Nimeni nu este curat, nimeni nu e desfrânat, nimeni nu e lacom, nimeni nu e drept. Nu mai există virtute şi viciu. Dreptatea dispare şi ea"[83].

„Atâtea bâjbâieli, atâtea căutări fizice sau metafizice au adus o nouă lumină în constelaţia noastră, prin sistemul simplu, dar de mare eficacitate, al *bioritmului* şi mai ales al *biocronului*. Desigur, aceste preocupări, de început, au o mare pondere în explicarea ştiinţifică a vieţii omului, intensitatea activităţii lui, timpul maxim de activitate şi timpul proxim de odihnă, ziua sau noaptea, în funcţie de secunda intrării în existenţa planetei noastre. Aşadar, şi astrologia ca practică ocultă se poate explica şi modela. Numai înşelătorii, cititorii în stele, nu doresc acest lucru pentru a nu-şi pierde clientela de creduli"[84]. Un sfânt medieval[85] ne sfătuieşte încă de acum câteva veacuri: „Să nu căutăm în zadar ajutor de la lucruri oarbe, nesimţitoare şi iraţionale, şi nici înainte-vederea a ceea ce a rânduit Făcătorul şi Stăpânul tuturor pentru fiecare dintre noi".

Un foarte serios cercetător al divinaţiei se întreabă asupra întâmplării cum că unele preziceri se împlinesc. În afară de coincidenţe ale hazardului, puterea sugestiei şi a obsesiei este mare. Tot aşa, consultând mai înainte ghicitoarea, credulul îşi creează o stare de aşteptare a unei nenorociri. Se ştie că persoanele cu presentimente rele îşi provoacă o perturbare organică. „Cărţile celebre de divinaţie citează într-adevăr unele cazuri de preziceri împlinite, dar nici una dintre aceste cărţi nu cercetează nesfârşitul număr de preziceri care nu s-au împlinit, nesfârşitul număr de înşelări ale bunei credinţe sau naivităţii oamenilor"[86].

3. ÎN RAPORT CU DIAVOLUL

1. *Practicile magice* au reînviat în vremea noastră, cel puţin în ceea ce priveşte metodele cu referire la „apărarea" vieţii. Vechi cât omenirea, aceste pre-

82. Diac. prof. Emilian Vasilescu, *Divinaţia*, p. 565.

83. Cf. Pr. prof. I. G. Coman, Sf. Grigorie de Nyssa. *Contra destinului* ; Sf. Ioan Gură de Aur. *Despre destin şi providenţă*, în „Studii teologice", I (1949), nr. 5-6, p. 450.

84. Diac. prof. P. I. David, *Invazia sectelor.* Obsesia chipului „Fiarei apocaliptice" la sfârşit de mileniu, vol. II. Constanţa, 1999, p. 205.

85. Sf. Maxim Grecul, *ibid.*, p. 299. Referitor la condamnarea astrologiei de către marile sinoade ortodoxe, vezi Arhid. prof. dr. Ioan N. Florea, *Canoanele Bisericii Ortodoxe.* Note şi comentarii, Sibiu, 1991, p. 212.

86. Diac. prof. Emilian Vasilescu, *Divinaţia*, p. 570.

ocupări sunt greu de departajat. Dificultatea clasificărilor vine din faptul că multe studii privesc exclusiv trecutul asupra căruia se apleacă istoria religiilor, folclorul şi sociologia. Alt element stânjenitor al clasificărilor pe care le urmărim este compararea realităţilor noastre cu tradiţiile Occidentului.

Demn de remarcat este şi faptul că în româneşte aproape niciodată nu se întâlneşte noţiunea de magie. Mai des se vorbeşte de *farmece* şi de *vrăjitorie*. De aceea credem că în contemporaneitate se poate vorbi în mod separat de trei noţiuni: magie, farmace şi vrăji.

a. O definiţie obişnuită în cercetările teologice o caracterizează astfel: „*Magia* este totalitatea mijloacelor misterioase prin care omul poate dispune de puterile ascunse ale naturii, de spirite şi de însăşi divinitatea"[87]. În înţelegerea marilor teurgi alexandrini şi a neoplatonicienilor, noţiunea aceasta desemna însă ştiinţa cunoaşterii intermediarilor dintre zei şi oameni[88].

Magia se bazează pe patru principii fundamentale pe care le vom rezuma foarte pe scurt. Primul reliefează unitatea Cosmosului, datorită unei forţe difuze, care presupune două părţi ale realităţii : lumea existenţelor şi lumea esenţelor. Între ele există un raport de corespondenţă, nu de cauzalitate. Trecerea dintr-o sferă în alta se face printr-un efort al voinţei, ceea ce înlesneşte „afirmarea individualităţii şi reducerea întregii existenţe la individ"[89], impunerea egocentrismului.

Cu acţiune asupra naturii fizice, magia a năzuit – cel puţin în Evul Mediu – să cunoască tainele acesteia. Iată de ce a fost preocupată, atâtea veacuri, să descopere piatra filosofală, tehnica fabricării aurului, procurarea elixirului vieţii şi a prelungirii ei cu acest remediu. În vremurile mai noi, „tot mai mulţi sunt aceia care fac apel la practicile magiei, fără a se teme de Satan, ba – dimpotrivă – invocându-l în credinţa că promite ceea ce Dumnezeu le refuză, adică bogăţie, amor, sancţionarea inamicilor etc., şi că diavolul le poate da imediat. Filtrele de dragoste, blestemele, descântecele, farmecele, toate formele de magie capătă acum aspecte creştine, însă schimbându-se formele de odinioară, dar nu şi fondul "[90].

Dintre cele două specii ale genului, magia albă este un simplu artificiu, o mistificare, ca una care produce efecte „magice" surprinzătoare, necunoscute publicului obişnuit. Ea nu ar avea nimic diabolic[91]. Ba „adepţii Noii Epoci cred că se îndeletnicesc cu *magia albă*, sau – aşa cum spun ei – cu "partea luminoasă a puterii", şi se retrag când cineva îi numeşte adoratori ai Diavolului"[92].

87. Irineu, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, *op. cit.*, p. 159; comp. N. Sillamy, *Dictionnaire de la psychologie,* Paris, 1973, p. 170: „Magie, arta de a acţiona asupra fiinţelor şi a lucrurilor prin câteva mijloace simbolice (cuvânt, gest ş. a.) şi de a produce astfel efecte extraordinare".

88. Marquès – Rivière, *Amulettes, talismans et pantacles dans les traditions orient. et occid.*, Paris, 1938, p. 104 .

89. Nae Ionescu, *Mistic şi magic*, în vol. *Metafizica* I. Teoria cunoştinţei metafizice 1. Cunoaşterea imediată, Bucureşti, 1942, p. 154.

90. Gh. V. Brătescu, *op. cit.*, p. 144.

91. Emile Castan, *op. cit.*, p. 36. Totuşi Arhim. Vasiliu Bacoiani, *Înfruntând Diavolul şi vrăjitoria.* Trad. de Şt. Francisc Voronca, Galaţi, 2004, p. 82, precizează: „I se spune "albă" deoarece se crede că face numai bine. Este o eroare grosolană. Cum este cu putinţă ca cel ucigaş, adică ucigaşul Diavol, să facă vreodată ceva bun?"

92. Alexe Panagopulos, *Eshatologia.* Adevărul profeţiilor (în l. greacă), Patras, 1998, p. 29.

Magia neagră sau goetica face lucruri supraomeneşti cu ajutorul Diavolului[93]. Pactul cu acesta se presupune scris sau numai tacit acceptat. Pentru blestemăţiile pe care le produce, ea „se confundă cu vrăjitoria care are pretenţia de "a arunca sorţi", farmece, vrăji, nenorociri asupra persoanelor"[94].

b. Descântătorul de *farmece* este acela „care îndreaptă asupra oamenilor şi animalelor forţele malefice"[95]. Poate că este cazul, încă de la început, să observăm următoarea distincţie: „Vrăjile sunt operaţii răufăcătoare efectuate de vrăjitoare prin alianţă şi contact direct cu Diavolul, pe când farmecele sunt pregătiri făcute de vrăjitoare, iar efectul este datorat Diavolului, care nu lucrează prin contact direct, ci obligat de puterea magică a formulelor, a substanţelor cu care se prepară, a obiectelor ce însoţesc farmecele"[96].

Formulele întrebuinţate sunt de-a dreptul păgâne, amestecate cu rugăciuni adresate uneori Maicii Domnului: „ ... Lună luminată să nu ai odihnă, nici somn, ci să iei farmecele şi urâtul din casa noastră, şi din masa noastră, şi din faţa mea, şi din faţa soţiei mele, şi din darul nostru"[97]. În acelaşi scop al provocării emoţiilor, când se pomenesc membrii familiei, se inventează – pentru a se intensifica frica – cele mai scârboase şi mai frapante formule: „ştreang de om spânzurat", „seu de vacă crăpată", „mână de om mort", „prăsneală de mâţă", „broască cusută la gură". Ca şi cum ar fi neputincioasă recurgerea la elementele diabolice şi naturale, descântătorii se furişează până în preajma altarelor noastre. Ei invocă în acţiunile lor oculte şi pe Dumnezeu şi pe Maica Domnului, prezentaţi ca îngăduitori faţă de ursitoare şi participanţi la fapte compatibile numai cu firea Diavolului. De aceea, în multe cazuri, vrăjitoarea obligă prin blestem pe femeile credule la început în ajutorul ei benefic să continue acţiunea, să nu se retragă, chiar dacă se sperie. Acesta însă nu are nici o putere, fiind proferat de către o păcătoasă în scopul înşelării continue a aproapelui.

Acelaşi aspect al neputinţei în faţa atotputerniciei divine îl prezintă farmecele de luare a manei vacilor. Oricine ştie că laptele obţinut prin farmece nu ţine mult, căci face repede viermi[98].

În acelaşi scop, al vătămării persoanei, se vorbeşte de *punerea cuţitului*, descriere care dă frâu liber celei mai luxuriante imaginaţii populare. Pe lângă teama inconştientă, pe lângă ignoranţa culturală şi religioasă, pe lângă fanatismul superstiţios, este cazul să accentuăm aici aspectul moral al unei astfel de trăiri. Medicii de astăzi explică faptul amintit prin existenţa bolii apendicului, uşor operabil chirurgical. Alteori este vorba de o pneumonie. Moralistul însă relevă mai întâi apăsarea conştiinţei proprii a făptaşului. Astfel de fermecaţi poartă în suflet

93. Emile Castan, *ibid.*, p. 37. Vezi şi Rodica Gheorghe, *op. cit.*, p. IX : „Magia neagră este o combinaţie de sacrilegii şi crime gradate pentru pervertirea voinţei umane şi transformarea unui om într-o fantomă hidoasă sau într-un demon, magia neagră este religia Diavolului, cultul întunericului, ura bine condusă la paroxism, încarnarea permanentă a morţii şi crearea permanentă a infernului".

94. *Ibidem*, p. 37.

95. Jean Palou, *ibid.*, p. 40.

96. Pr. P. Ionaşcu, *op. cit.*, p. 80.

97. *Carte pentru dezlegarea farmecelor*, Bucureşti, 1945, p. 8.

98. Adrian Fochi, *Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea*, Bucureşti, 1976, p. 297.

păcatul, de obicei al curviei, de care sunt urmăriţi. În acest caz, el se aşteaptă în orice moment, fie la pedeapsa lui Dumnezeu, fie la aceea a răzbunării omeneşti. Trăirile lor de frământare şi înfricoşare îl surprind total nepregătit şi neajutorat. Aflându-se zeci de ani cu o viaţă religioasă indiferentă, cu o credinţă personală adormită, fără întăririle duminicale ale participărilor la cult, el ajunge să cedeze uşor faţă de insistenţele superstiţioase ale mediului secularist în care trăieşte. Prezentate ca atotputernice, sugestiile interesate de răzbunare de aici cooperează uşor cu autosugestia.

Cât priveşte substanţele cu care operează astfel de descântătoare, acestea sunt asociate cu otrăvuri reale şi cu puternice halucinogene. O reţetă magică întrebuinţează coriandru, seminţe de laur, camfor, rădăcină de valeriană, fumigaţii cu sulfură, haşiş, amoniac lichid[99].

Răutatea acestor ritualuri nocturne se măreşte, dacă ne gândim că efectul lor poate fi înlăturat, după superstiţia populară, prin contra-farmece. Creştinul practicant este convins însă că Biserica noastră are adevăratele remedii ale păcatelor de mai sus. Amintim câteva dintre aceste mijloace: Spovedania, postul, participarea la Sfânta Liturghie, canonul de rugăciune nocturnă şi de lectură biblică, *Moliftele* Sfântului Vasile cel Mare[100].

c. Ne referim în continuare la *vrăjitorie.*

„Mulţi oameni au crezut şi cred încă posibil că alţi oameni, datorită vreunui dar moştenit sau dobândit, unei puteri deosebite, sau unor cunoştinţe tehnice specifice, să posede, eventual, o dată cu harul ubicuităţii, capacitatea de a dăuna efectiv celor pe care-i pizmuie sau pe care vor să-i elimine pentru un motiv oarecare"[101]. La mărturia antropologului citat, adăugăm concluziile unui mare cunoscător al ocultismului : „Oricât de paradoxal ar părea, vrăjitoria constituie un gen de cult şi chiar de religie, dar, hotărât, necreştină (...). Adevărata vrăjitorie europeană (...) este fondul cel mai vechi, preistoric, al păgânismului rural"[102].

Motivele care îndeamnă pe unii oameni să păşească pe această cale au fost în alte secole revolta, sărăcia, ignoranţa. În vremurile mai noi, alte patimi omeneşti au ca urmare intervenţia vrăjitoarei : răutatea, lăcomia, invidia, răzbunarea, vanitatea. „Isprăvile, care rezultă din cârdăşia între vrăjitoare şi Diavol, ar fi provocarea boalelor de tot felul, schimonosirea figurilor, care în limbajul popular se cheamă îpociriâ, se opreşte creşterea copiilor, stârnirea de iubiri vinovate şi anormale, desfacerea căsniciilor, luarea rodului holdelor, căşunarea a tot felul de pagube etc"[103]. Caracteristica lucrării cu Diavolul, pe care o evidenţiază atât teologii cât şi autorii laici, se vădeşte o dată mai mult prin condiţia lepădării de Hristos, de Sfânta Cruce, de Dumnezeiasca Evanghelie[104].

99. Gh. V. Brătescu, *Ritualuri şi tehnici de magie neagră, ibid.,* p. 169 şi urm.; Petre Porea, *Parfumuri, fumigaţii şi filtre utilizate în magie,* în *Almanahul ocultismului,* Bucureşti, 1998, p. 108-113.

100. Vezi Arhim. Nectarie Moulatsioti, *Despre farmece* şi cum pot fi ele dezlegate. Trad. de Ierom. Teodosie Haţegan, Galaţi, 2003, 64 p.; Monahul Cleopa, *Rugăciuni pentru izbăvirea de vrăji, farmece, blesteme şi vrăjmaşi,* Vatra Dornei, f. d., 156 p.

101. Marc Augé, *Religie şi antropologie.* Trad. de Ioan Pânzaru, Bucureşti, 1995, p. 94.

102. Serge Hutin, *Societăţile secrete.* Trad. de Beatrice Stanciu, Timişoara, 1991, p. 54.

103. Pr. P. Ionaşcu, *ibid.,* p. 70.

104. Vezi Ion Muşlea, Ov. Bîrlea, *Tipologia folclorului* din răspunsurile chestionarelor B. P. Hasdeu, Bucureşti, 1970, p. 470.

„Vrăjitoria, diferită de magie prin aceea că nu este o ştiinţă, fapt pentru care nu afectează decât mentalităţile primitive, a fost unul dintre flagelurile secolelor trecute. Originile ei se pierd în negura Antichităţii (...) Vrăjitoria este o implorare constantă, în lumea occidentală, a supravieţuirii zeilor păgânismului. Ea este şi un protest consecvent împotriva religiilor dominante : catolicismul sau religia reformată. Şi în zilele noastre există încă la popoarele primitive, pe faţă sau în mod clandestin, alături de religiile exportate de Occident"[105]. La influenţa talmudică a celor şapte nume ale noţiunii de Rău, teologii apuseni vor adăuga multiplicarea numărului diavolilor „împărţiţi în 66 de cohorte"[106].

Lupta pentru apărarea purităţii Adevărului în faţa unui front întins al impostur ii, denaturărilor şi fanteziilor a cerut multă înţelepciune, credinţă, echilibru sufletesc. Aceste poziţii doctrinare în faţa maleficului au determinat chiar o diferenţă de tipologie între Răsăritul şi Apusul european. „Adevărul e, conchide un specialist, că aproape în întreaga spiritualitate creştin-ortodoxă, în special la români şi slavi, – fapt atestat de adevărate lucrări de exegeză, dar şi de valoroase tradiţii populare -, diferă în totalitate de constructele fantasmagorice ale Occidentului. Ba mai mult, se pot observa diferenţe esenţiale între arhetipul occidental şi cel din spaţiul creştin-ortodox. Vrăjitorul occidental era voit confundat ba cu evreul care îşi apăra tradiţia, ba cu astrologul, ba cu hermetistul care căuta cu asiduitate piatra filosofală, dar descoperea o nouă substanţă chimică; ba cu astronomul care scruta întunericul nopţii pentru a studia mersul planetelor; ba cu medicul care avea leacuri împotriva unor maladii cu mortalitate ridicată. Or, pur şi simplu, minţi înfierbântate precum Nider sau Jean Bodin creau, pe baza unor logici găunoase, sabaturi infernale, zborul pe coada de mătură sau demoni care ejaculau spermă rece, fapte care apoi erau puse în cârca unor fiinţe nevinovate, ucise şi schingiuite după ritualuri cu adevărat infernale. Biserica Ortodoxă, adânc ancorată în tradiţie, a ştiut, prin intermediul capetelor luminate care guvernau destinele acesteia, să înţeleagă realitatea şi să evite tragedia care se consuma în Occident la cote neverosimile"[107].

În cultul organizat de mişcarea *New Age* din timpurile noastre, vrăjitoarele respectă opt sărbători sau sabbaturi. Este curios că ele cinstesc, pe lângă răstimpurile celor două echinocţii şi ale celor două solstiţii, noaptea tuturor sfinţilor[108].

Tot atât de tristă şi de impură este şi rânduiala descântecelor de desfăcut vrăjile[109]. Se vorbeşte acum, mai mult ca în alte momente, de balta neagră de la Ştefăneşti, de binecuvântarea cuţitului, de „ajutorul şi protecţia ielelor, duhuri foarte puternice ", de „drăcoaicele spirite ale flăcării"[110].

Isprăvile vrăjitoreşti sunt percepute cu simţurile, constând din sugestii, iluzii, halucinaţii, care produc oboseală, ba chiar tulburări funcţionale. „Pe lângă aces-

105. Jean Palou, *op. cit.*, p. 5.

106. Gh. V. Brătescu, *ibid.*, p. 155.

107. Petre Porea, *Figurile enigmatice ale mitologiei româneşti*, în „Almanahul ocultismului", Bucureşti, 1998, p. 4.

108. Pr. dr. Dan Bădulescu, *op. cit.*, p. 89.

109. Gh. V. Brătescu, *ibid.*, p. 175. Întregul ritual ocultist îl descrie René Louis, *op. cit.*, p. 88.

110. Rodica Gheorghe, *op. cit.*, p. 14 şi 40.

tea se adaugă şi anumite forţe naturale, pe care nu le cunoaştem, unele fenomene spirituale nelămurite până în prezent şi a căror existenţă nu se poate contesta"[111]. Lămurirea misterului trebuie să ţină seama însă de agilitatea vrăjitoarelor, de imaginaţia cu care abordează pe fideli, în care deşteaptă aşteptări miraculoase, ba chiar un delir idealistic. Autosugestia acestora se măreşte prin cadrul enigmatic şi înfricoşător: cranii omeneşti, tetragame indescifrabile, veşminte somptuoase medievale, vase din antichitate. Principiile vagi pe care le enunţă într-o atmosferă nocturnă, întunecoasă, influenţează sufletele credule şi nefavorizate social. La acestea contribuie uneori proferarea blestemelor înfricoşătoare, ca neofitul să nu se retragă. În acelaşi scop dominator, ghicitorii din zilele noastre afirmă că „din calea vrăjitoarelor se dă la o parte şi Dumnezeu". Formula este de o neobrăzare şi de o blasfemie demonică. Dar, odinioară, vrăjitorii au fost loviţi de Domnul cu bube de care nu s-au putut vindeca (Ieşire 9, 8-11). Când El a bătut Egiptul cu piatră şi foc, vrăjitorii faraonului nu au reuşit nimic (Ieşire 9, 17-27). La întrebarea psalmistului până când va lucra cel rău, i se răspunde că Dumnezeu zădărniceşte semnele mincinoşilor şi ale ghicitorilor la vremea hotărâtă de El (Isaia 44, 25).

Creştinul nu poate accepta nici justificarea descântătoarelor că ele practică magia albă, spre binele şi sănătatea omului. El ştie că viaţa noastră stă sub semnul binecuvântării Creatorului: „toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor..." (Iacob 1, 17). Creatorul nu poate fi înlocuit cu creatura: „Luaţi seama la crinii câmpului cum cresc: nu se ostenesc, nici nu torc ...Iar dacă iarba câmpului, care astăzi este şi mâine se aruncă în cuptor, Dumnezeu astfel o îmbracă, oare nu cu mult mai mult pe voi, puţin credincioşilor? " (Matei 6, 28).

Trebuie să mai precizăm că Dumnezeu are stăpânire desăvârşită asupra îngerilor răi. Limitarea puterii diavoleşti s-a făcut încă din zilele Genezei şi pentru ultima dată aceasta se va repeta în epoca apocalipsului (cap. 12)[112].

2. În scopul protejării de amintitele realităţi demonice văzute şi nevăzute, unii superstiţioşi recurg la ***amulete***. Ele sunt mici obiecte cu pretinse puteri magice. Purtate la gât ca nişte medalioane, acestea sunt confecţionate din pietre, din bucăţi de marmură, din triunghiuri de hârtie pe care se scriu anumite litere sau cuvinte incantatorii. Pătratele magice, inelele, pietrele preţioase şi semipreţioase, o gheară de pasăre sau un şnur de lână neagră au aceeaşi utilitate. Fantezia astrologilor a făcut apropieri între metale şi roci cu diferite planete ale sistemului solar[113]. Focurile magice şi diferite practici pirotehnice cu fosfor şi silitră aici îşi au originea.

Magia cuvântului scris îşi măreşte puterea de autosugestie prin purtarea ***talismanelor***. Termenii cei mai ciudaţi: *Malathraon, Caladafon, Coroban* etc. erau imprimaţi pe o bucată de mătase, de pânză, pe pergament. Aşa a rezultat celebrul

111. Pr. P. Ionaşcu, *ibid.*, p. 73. Comp. Gh. V. Brătescu, *ibid.*, p. 244: „Oricum, chiar şi în secolul al XX-lea, apare vizibil faptul că anumite momente de impas ale medicinei clasice lasă câmp liber de acţiune ocultismului, mentalităţilor naive, manoperelor magice bazate pe forţa sugestiei, interpretărilor neştiinţifice întemeiate pe imaginaţie, pe speculaţie, spontaneitate şi empirism ".

112. Mgr. Jean de Saint-Denis, *Initiation à la Genèse*, Paris, 1971, p. 169.

113. Vezi exemple la Gh. V. Brătescu, *ibid.*, p. 201.

Abracadabra, atribuit magicianului Basalides. „Există convingerea că talismanele au putere extraordinară de a feri pe respectiva persoană de vrăji, farmece, accidente şi orice alte primejdii. Dar ele nu au numai un rol pasiv, ci şi o putere activă – realizarea de dorinţe, spor la lucru şi în genere noroc şi succes în viaţă"[114]. Influenţa creştină a înlocuit aceste materii cu iconiţe şi cu cruciuliţe. Se evidenţiază astfel ajutorul lui Dumnezeu, pentru rugăciunile Preasfintei Născătoare şi ale sfinţilor, precum şi biruinţa Mântuitorului asupra Diavolului şi a tuturor felurilor de înşelăciune prin puterea universală a jertfei de pe Cruce. Aşa se explică alegerea ca talismane a *Epistoliei,* a *Visului Maicii Domnului* etc. la creştinii ortodocşi. Aceştia însă trebuie să fie atenţi la cunoaşterea adevăratei credinţe arătate în fapte bune. Altminteri evlavia este scoasă din suflet pe epidermă şi toată strădania lor se reduce la purtarea unor obiecte, la împodobirea exterioară cu zgărzi colorate şi cu lănţuce de aur. Biserica noastră osândeşte purtarea păgână de talismane ca pe o „capcană a iadului"[115], ca pe o nădejde în puteri oculte, iar nu în Creatorul cerului şi al pământului. Arhim. Arsenie Papacioc, citat la Arhim. Vasiliu Bacoiani, arată că un astfel de creştin „care poartă *Visul Maicii Domnului* sau *Talismanul* împlineşte porunci omeneşti şi crede că acestea îi vor aduce mântuirea. El caută o credinţă ieftină, care nu-i cere nici un efort".

3. Nu este nici o taină – iar adepţii lui o mărturisesc deschis[116] – că satanismul va fi religia lui Antihrist. Este evident că o dată cu trecerea anilor, mişcarea ia proporţii considerabile[117]. Prin muzică, îndeosebi prin *rock,* nenumăraţi tineri sunt atraşi la religia proslăvirii lui Satan. Aceştia nici măcar nu bănuiesc că marile festivaluri, atât de preţuite de ei pentru mişcarea şi coloritul lor, pot avea astfel de scopuri. Şi totuşi adoratorii de astăzi ai lui Satan se străduiesc să impresioneze pe adepţi şi prin arta sunetelor. „Originea muzicii *rock* se găseşte în ritmurile specifice magiei negre *woodoo*"[118]. În ritualul acestei rătăciri se prelucrează şi fiecare matriţă a discurilor casei Zodiaco Productions de către 13 persoane iniţiate. John Lennon, un membru al celebrei formaţii Beatles, declara că este absolut sigur de realizarea sa artistică, „deoarece pentru acest succes mi-am vândut sufletul Satanei"[119]. „În acelaşi timp trebuie nuanţat faptul că dacă unele formaţii sunt deschis satanice, realitate care poate fi sesizată chiar din numele lor (cum sunt AC<DC – Antichrist < Death to Christ – Antihrist. Moarte Hristosului; KISS – Kings in Satan Service – Regi în slujba lui Satan), celelalte sunt unelte ale Satanei chiar numai prin patimile pe care le promovează, deşi unii cântăreţi afirmă că sunt credincioşi (ajungându-se până la cameleonicul «*rock* creştin»)"[120].

114. Pr. P. Ionaşcu, *ibid.,* p. 93.

115. Protos. Nicodim Mândiţa, *op. cit.,* p. 134.

116. Alexe Panagopulos, *op. cit.,* p. 29.

117. O statistică destul de precisă a adepţilor ei, la Arhim. Nectarie Moulatsioti, *op. cit.,* p. 10. Arhim Vasiliu Bacoiani, *ibid.,* p. 123: Muzica satanică (pop-rock, cu zecile ei de derivate) este a doua treaptă de evoluţie spre cultul Satanei.

118. Cristian Crăiţă, *op. cit.,* p. 195.

119. Cf. *ibidem,* p. 196.

120. Arhim. Nectarie Moulatsioti, *ibid.,* p. 13. Comp. Alexe Panagopulos, *op. cit.,* p. 33: ",LUCIS TRUST" înseamnă: Satana, Lucifer, Luceafăr, Afrodita.

Cântecul *Păzeşte-te de câinii războiului,* executat de trupa Flames, afirmă printre altele:

„Diavolul, domnul întunericului,
Îţi va da puterea
Să guvernezi pământul
Şi pe oamenii lui ...

Pentru aceasta vino şi urmează Fiara ...
Păcat după păcat,
Să glorificăm pe Satan,
Împăratul potrivnic lui Dumnezeu şi dumnezeu"[121].

Chiar dacă se ascunde sub iniţiale majuscule, o altă piesă a genului strigă în limba franceză: „Slavă şi dragoste lui Lucifer ! Ură ! Ură ! Ură ! lui Dumnezeu cel blestemat ! Blestemat ! Blestemat ! "[122].

Bob Larson împarte cântecele genului pe care îl discutăm astfel:

„ - Temele religioase - cuprind cântece dedicate în mod special lui Satan şi cântece în care creştinismul este disprețuit. O statistică afirmă că 90% *din formaţiile rock s-au referit cel puţin o dată la vrăjitori, demoni, vampiri, magie neagră şi albă, spiritism;*

- imoralitatea;
- consumul de droguri;
- unele idei politice şi filosofice.

Marele capitol al adorării demonilor în muzica rock începe chiar cu «regele» Elvis Presley («Eşti un diavol deghizat») *şi cu formaţia Beatles* («Albumul alb al Diavolului»). Ulterior, aproape toate formaţiile s-au referit mai mult sau mai puţin la satanism, magie, spiritism şi Antihrist : Pink Floyd, Black Sabbath, Led Zeppelin, Elton John, Roling Stones, AD<DC, Iron Maiden, Lucifer, Queen, Kiss etc."[123].

S-ar putea crede că expresiile şi cântecele de mai sus au doar un rol de impresionare a publicului, care să determine vânzarea discurilor. Totuşi aducerea în faţa justiţiei a unor autori, coperţile broşurilor cu triunghiuri răsturnate, cu pentagrame, cu numărul 666, un imn de proslăvire a sataniştilor le trădează adevărata fizionomie moral-religioasă. Psihologii şi duhovnicii au constatat însă, că, „în spaţiul puterilor demonice, invocarea numelui lui Satan şi folosirea simbolurilor lui acţionează şi influenţează în mod direct persoanele, independent dacă acestea cred sau nu în aceste puteri "[124].

Adepţii Noii Epoci mai caută muzica, în general, pentru că sunt dornici de o atmosferă şi de trăiri mistice aparte. Chiar dacă o socotesc dictată de anumite „entităţi divine" din lumea cealaltă, ei nu pot depăşi stresul şi încordarea apelând doar la spiritualitatea asiatică[125].

Referitor la toate speciile de magie, un cuvânt al unui învăţat se dovedeşte foarte folositor. „Nu poţi să te îndoieşti, zice el[126], nici să te feliciţi îndeajuns că

121. Cf. Nectarie Moulatsioti, *ibid.*, p. 12.
122. Cf. Alexe Panagopulos, *ibid.*, p. 40.
123. Cristian Crăiţă, *ibid.*, p. 196 (subl. în text). Despre apartenenţa grupului *Beatles* la meditaţia transcendentală, la Ierom. Serafim Rose, *op. cit.*, p. 87.
124. Arhim. Nectarie Moulatsioti, *ibid.*, p. 17.
125. Pr. Dan Bădulescu, *op. cit.*, p. 98.
126. Emile Castan, *op. cit.*, p. 40.

progresele credinţei şi ale ştiinţei vor fi făcut să dispară o mare parte a dezordinilor vrăjitoriei de altădată; dar nu poţi să te îndoieşti, nici să deplângi destul că ele renasc astăzi, sub aparenţele ştiinţifice ale magnetismului, ale hipnotismului şi ale spiritismului, printre contemporanii noştri, cu atât mai curioase şi avide de tenebroasele mistere ale ocultismului că ele închid de bună-voie ochii la luminoasele taine ale creştinismului (...)"

Când omul credincios a urmat cu evlavie calea Domnului, iar nu ca un automat exterior, puterea Celui rău şi vicleniile lui au fost demascate. Din nenumăratele biruinţe creştine de acest gen, amintim cazul Sfintei Muceniţe Iustina, precum şi pe acela al Episcopului Leon al Cataniei, pomenit la 20 februarie[127].

4. ÎN RAPORT CU MORŢII

Cu ***spiritismul,*** religia poate să vină în contact nu numai pentru că amândouă afirmă nemurirea sufletului, dar şi pentru faptul că nu toţi fac de la început deosebirea între *spiritism şi spiritualism.*

Mai întâi, spiritismul vrea să fie o religie, cu un pilon de susţinere în credinţa existenţei spiritelor, iar cu al doilea în ştiinţa obţinerii de comunicări de la ele. Nu a rămas fără urmare această pretenţie de cunoaştere empirică a vălului transcendent, deoarece mirajul ei a amăgit chiar pe unii învăţaţi şi literaţi, ca: Alfred Russel Wallace, W. Crookes, Camille Flammarion, C. Lombroso, Victor Hugo, B. P. Hasdeu ş. a. Practica deceniilor trecute a depăşit procedeul meselor rotunde. Ea a făcut loc – prin intermediul unor mediumuri căzute în transă - „comunicărilor" spiritelor plecate de mult în lumea umbrelor; acolo ele ar produce fel de fel de minunăţii, de la vorbirea în limbi necunoscute până la mişcarea obiectelor depărtate, fără atingere.

Pe lângă faza rotirii meselor, a cheilor, apoi a comunicărilor printr-un medium, istoria curentului cunoaşte de câteva decenii pe aceea a spiritismului „creştin".

Prezentându-se cu fapte „evidente" şi cu mărturii experimentale[128], spiritismul a solicitat să fie considerat o „credinţă-ştiinţă nouă". Formula implica şi filosofia, pe lângă aceste două noţiuni[129]. Cum părea că apără religia împotriva materialismului veacului, ea îşi atribuia un rol providenţial[130]. Noua revelaţie prin nevăzutele entităţi îi prilejuia siguranţa de religie a viitorului. De aceea, curând au apărut respectivele temple, „cărţi sfinte", apostoli şi slujitori de tot felul, jurnale, congrese. Dintre clasicii acestui nemaiîntâlnit entuziasm, amintim pe A. J. Davis, Stainton Moses şi Allan Kardec. Ultimul a publicat *Cartea spiritelor*, în 1858, devenită curând biblia spiritiştilor.

Cu pretenţia de religie nouă şi completă, doctrina ei prezintă coeternitatea spiritului cu materia, evoluţia permanentă a omului în şirul infinit al formelor existenţei, solidaritatea fiinţelor pe toate treptele progresului lor veşnic, legea iubirii între ele. După cum se vede, esenţialul doctrinei de mai sus îl constituie nemurirea spiritelor şi posibilitatea comunicării lor cu sufletele oamenilor de pe

127. Vezi Pr. Grigore N. Popescu, *Vieţile sfinţilor;* vol. I, Bucureşti, 1993, p. 322.

128. Prof. Scarlat Demetrescu, *Viaţa dincolo de mormânt,* Bucureşti, 1928, p. 7.

129. H. Clavier, *L'Expérience de la vie éternelle.* Étude de psych. rel. en vue d'une solution pratique du problème de la destinée, Paris, 1923, p. 12.

130. Prof. prot. dr. T. Titov, *Spiritismul*, în „Misionarul", V (1933), nr. 1, p. 17.

pământ. În numele acestor note caracteristice, spiritismul afirmă exprimarea adevăratului sens al creştinismului contemporan, prezentându-se ca religie mai pură şi mai spirituală decât el.

Revendicarea ştiinţei cu care se laudă învârtitorii meselor se dovedeşte însă o amăgire. Cunoscătorilor voinţei lui Dumnezeu, filosofia spiritistă le apare un ciudat amestec de idei gnostice, budiste, evoluţioniste, condamnate de Biserică încă din primele veacuri creştine. Pe urmă cugetările, presupunerile şi ipotezele cu care suntem întâmpinaţi nu au o succesiune strictă, prezentând o legătură exterioară a principiilor. Ele nici nu pot apărea într-un tot coerent, deoarece argumentele ştiinţifice sunt înlocuite aici cu simple indicaţii ale unor mari cugetători şi savanţi, aduse în lumea noastră de către spirite. Să se observe cât de mulţi naturalişti au fost spiritişti. Dar şi în cazul lor, pe lângă un aparent caracter de ştiinţă, elementul emotiv i-a atras în chip deosebit. Şi Oliver Lodge, la englezi, şi B. P. Haşdeu, la noi, au poposit în jurul meselor învârtitoare în urma unor mari zdruncinări sufleteşti. Deşi adevărul creştin precizează că între răposaţii buni şi cei răi „s-a întărit prăpastie mare" (Luca 16, 26), totuşi doctrina spiritistă afirmă că ele rătăcesc din loc în loc, ba chiar stau la cheremul oricărei chemări de pe pământ. Iisus izgonea duhurile rele, spiritiştii le cheamă. Înaintarea lor pe scara îmbunătăţirii morale nu se verifică. În schimb se constată atitudini de promiscuitate, erotism şi imoralitate, lumea pământească fiind transpusă astfel pe planul vieţii de dincolo[131]. Părerea despre originea sufletului contravine concepţiei creştine generale prin preexistenţialismul ei[132].

În afară de problema sufletului şi a mobilităţii lui după moarte şi alte elemente doctrinare deosebesc pretinsa religie de creştinism. Astfel Iisus nu este decât un spirit superior şi nu Dumnezeul întrupat Care a adus mântuirea oamenilor. Nu există rai şi iad, nici deosebire între virtuoşi şi păcătoşi. Despre Diavol şi ispitele lui, spiritiştii nu pomenesc niciodată nimic. De altfel, pretinsa religie superioară nu urmăreşte mântuirea în veşnicie, ci numai o cunoaştere pământească cu un mecanicism exterior înfricoşător. Ea nu explică nici de ce curentul acesta s-a ivit în viaţa omenirii tocmai în veacul al XIX-lea. „Spiritele" care apar în şedinţele nopţilor de taină nu sunt sufletele morţilor. Este iarăşi interesant de observat că nici unul dintre adepţii convinşi ai curentului, care au promis solemn că vor reveni pe pământ după moarte, nu au mai dat probe de existenţă. De aceea un cercetător[133] conchide cu dreptate: „Spiritismul poate acţiona deci – cu serioase şanse – aici pe pământ. Nu poate însă deslega misterul de dincolo de pământ ".

S-au dat mai multe explicaţii fenomenelor spiritiste. Unii au recurs la concluzia participării forţelor demonice[134], dispuse să înşele pe oamenii orbi în credinţă. Alţii nu l-au calificat astfel. L-au repartizat însă studiului metapsi-

131. Magistrand pr. Gh. Butnariu, *Lipsa de temeinicie a spiritismului,* în „Studii Teologice", VIII (1956), nr. 5-6, p. 324.

132. Prot. Pavel Svetlov, *Învăţătura creştină în expunere apologetică.* Trad. de Icon. stavr. Serghie Bejan şi Prof. dr. C. Tomescu, vol. II, Chişinău, 1936, p. 139.

133. Prof. Ioan Gh. Savin, *Spiritism şi creştinism,* în vol. *Iconoclaşti şi apostaţi contemporani,* Bucureşti, 1932, p. 27.

134. Prof. prot. dr. T. Titov, *ibid.,* 1933, nr. 3, p. 171.

hicii[135], o disciplină în formare şi încă nebuloasă, dacă nu l-au considerat o simplă formă de misticism şi o superstiţie puerilă. La un colocviu dedicat cercetărilor parapsihologice din cadrul unei Academii de Ştiinţe s-a conchis: „ ... există fenomene despre care : 1. – ştim că ştim; 2. - ştim că nu ştim; 3. – nu ştim că nu ştim nimic despre ele"[136]. Ştiinţa zilelor noastre afirmă că „subconştientul este cel mai profund factor, care determină în mare parte activitatea conştientă"[137]. Ideea iluziei colective, a halucinaţiilor chiar, a telepatiei nu este străină şedinţelor obişnuite de spiritism. „Atât timp cât aceste chestiuni nu vor fi pe deplin luminate, ar fi cel puţin prematur să admitem ipoteza spiritistă; direcţia pe care o iau cercetările şi punctele stabilite semnalează deja această ipoteză ca cea mai improbabilă şi mai apăsătoare"[138]. Fenomenele spiritiste nu pot fi negate cu desăvârşire, dar se ştie că nu sunt de domeniul supranaturalului. Ele îşi află explicaţia în cadrele fiziologiei, ale parapsihologiei şi ale altor laturi ascunse ale bogăţiei tainelor sufletului uman. Tocmai datorită acestor aspecte neluminate şi neelucidate, religia sfătuieşte pe credincioşi să evite întâlnirea cu fenomenele oculte. Invazia psiho-tehnicilor şi sentimentul atotprezenţei impersonale din zilele noastre impune discernământul şi deosebirea duhurilor. Pericolele care pot apărea sunt primejdioase prin unele urmări sufleteşti evidente, precum demenţa şi tulburările nervoase.

Foştii practicanţi ai spiritismului mărturisesc că au întrebuinţat şi anumite trucuri în meseria lor. Este vorba de utilizarea unor electromagneţi, de negrul de fum, de ceara topită cu care se obţineau anumite efecte stabilite dinainte. Aceste mistificări[139] sunt dăunătoare sufletelor celor simpli şi neştiutori, „pentru că spiritismul nu este în fond decât o jonglerie interesată, o grosolană înşelăciune a misticismului". Totodată se semnalează o influenţă malefică în experimentele spiritiste.

Totuşi acestea au continuat să atragă noi adepţi în lumea apuseană şi în vremea noastră datorită unei etichete creştine. De unde mai înainte Hristos şi *Biblia* erau combătute, acum ele sunt acceptate teoretic. În mare parte, condamnarea păcatului şi dreptatea Lui sunt neglijate. Se stăruie în schimb aspra atributului iubirii, încât Mântuitorul este tăgăduit în fond, iar amăgirea diabolică trece tot neobservată. Au apărut astfel în ultimele decenii adunări publice, ba chiar biserici spiritiste „creştine", cu rugăciuni şi texte ale rânduielilor cultice. Numărul spiritiştilor americani de astăzi se ridică la 70 de milioane[140]. „Bisericile spiritiste şi vindecătorii sunt notaţi în cărţile telefonice ale oraşelor mari din Statele Unite"[141]. „... Este mare interes pentru fenomenele spiritiste (numite psi) în Washington. «În orice moment, aproape un sfert din membrii Congresului sunt activ implicaţi în psi, urmărind fie vindecare, fie profeţie, fie vedere la mare distanţă sau manifestarea fizică a puterilor psi (cum ar fi îndoirea lingurilor sau ştergerea infor-

135. F. M. Palmés, S. J., *Metapsichica e spiritismo*, f. loc, 1957, *passim*; Pr. P. Ionaşcu, *op. cit.*, p. 100.

136. Cf. Dr. Eugen Celan, *Creştinismul şi parapsihologia*, în „România liberă", 1991, 2 martie, p. 5.

137. Ing. Henri Tillmann, *Încercări asupra fenomenelor psihice anormale*, Bucureşti, 1926, p. 7.

138. H. Clavier, *op. cit.*, p. 22.

139. Le descrie A. Iosefini, *op. cit.*, p. 8 şi urm.

140. Cristian Crăiţă, *op. cit.*, p. 191.

141. Theres A. Whelpley, *Demascând spiritismul*, fără loc şi dată, p. 10.

maţiei din computere)», potrivit congresmenului Charlie Rose (democrat – Carolina de Nord) ..."[142]. Această sursă mai informează că armata U. S. A. şi C. I. A., Hollywoodul, cetăţenii care se mută în altă localitate se călăuzesc după lumea spiritelor. „Această preocupare cu existenţa după moarte reflectă obsesia Los Angelesului, capitala globului de cristal şi spiritismului din U. S. A., unde oamenii îşi pot menţiona vieţile lor anterioare cu aceeaşi seriozitate cu care se preocupă de reglarea motorului maşinii "[143].

Spiritismul constituie un izvor contemporan şi al „spiritualităţii" *New Age*. În această privinţă, o ştire din presă relatează: „Spiritismul de la începutul secolului îşi face o impresionantă revenire când *Metro Yuppies* (tineri intelectuali din metropole) plătesc mulţi bani "mediumilor Erei Noi" în căutarea lor de a contacta spirite din alte lumi şi alte timpuri "[144].

Şi în Brazilia, „spiritismul este religia naţională neoficială", adepţii lui ridicându-se la cifra de 10 milioane de suflete. Localurile spiritiste „nu se diferenţiază confesional faţă de catolicism"[145]. Aici utilitatea lui majoră e cea medicală. Şedinţele de spiritism supervizează operaţiile chirurgicale şi reţetele farmaciilor.

Bineînţeles că utilizarea aceasta se recunoaşte şi în cadrul *New Age* dezvoltată în Australia. La Melbourne, de pildă, a luat fiinţă grupul *Rosenhaven* în urma mesajelor Arhanghelului Mihail[146].

La sfârşitul filmului principalelor amăgiri spirituale ale deceniilor din urmă, este limpede că datoria de prim ordin a Bisericii noastre trebuie să fie eliberarea conştiinţei de feluritele superstiţii existente. Ele sunt dăunătoare deopotrivă societăţii religioase şi celei civile. În această privinţă, un cercetător conchide: „Să punem, aşadar, imaginaţia noastră la adăpost de extravaganţe şi de superstiţii, sub controlul şi protecţia raţiunii şi a credinţei. Să ne raportăm la Biserică, unde aflăm mijloacele care să ne conducă la adevăr şi virtute: este unicul mijloc pe care îl avem de a nu ne rătăci şi pierde"[147]. Pentru combaterea rătăcirilor, creştinului îi stă la îndemână aspectul sfinţitor al Dumnezeieştii Liturghii şi, în altă situaţie, *Molitvele Sfântului Vasile cel Mare*.

Sub aspect învăţătoresc, o mare reuşită o află credinciosul în taina Sfintei Spovedanii, în convorbirile individuale canonice şi în cele întâmplătoare cu preotul.

Poate că în parohiile urbane ar trebui ţinute predici pentru fiecare superstiţie în parte. În nici un caz, păstorul de suflete nu poate ocoli şi explicarea psihologică şi ştiinţifică a fenomenelor.

Pr. prof. univ. dr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

142. Cf. E. G. White, *Ce se află în spatele noii ordini mondiale ?* (prelucrare), Bucureşti, 1993, p. 79.

143. *Ibidem*, p. 79.

144. *Ibidem*, p. 77.

145. Cristian Crăiţă, *ibid.*, p. 192.

146. Pr. Dr. Dan Bădulescu, *op. cit.*, p. 46.

147. Emile Castan, *op. cit.*, p. 46. Vezi şi Protos. Ioasaf Boiciuc, *Rugăciuni alese ale Maicii Domnului* şi de dezlegare a farmecelor şi vrăjilor, Editura Crist, f. loc şi an, 95 p.; Monahul Cleopa, *op. cit.*, 155 p.

FRICA DE DUMNEZEU, ÎNTRE „NEÎNFRICAREA" ATEE ŞI GROAZA ESHATONULUI SECTANT

1. PRELIMINARII

Dintru început se cuvine să precizăm că tema acestui studiu comparativ este extrem de actuală: omul contemporan pendulează între dezinhibarea specific atee – consecinţa unei culturi secularizate – şi înregimentarea sectară, la temelia căreia stă teama acută de a displăcea lui Dumnezeu sau vreunui lider de organizaţie, adeseori dotat cu capacităţi hipnotice, extra-senzoriale, de înlănţuire a adepţilor printr-o reală constrângere demonică. Ortodoxia, propune o cale de mijloc: frica de Dumnezeu, ca o consecinţă a status-ului de homo religiosus, cu raţiunea luminată de credinţa lucrătoare prin fapte de iubire. Acest concept reduce, în mod fericit, contrariile mai-sus menţionate la o ordine firească, lăsată de Dumnezeu în creaţia Sa (Facere 1,31), căci reuşeşte să presare speranţa – atât în sufletul ateu, cât şi în cel încătuşat într-o pseudo-organizaţie religioasă. Omul ateu, chiar dacă se pretinde atotputernic şi invincibil, se pleacă în faţa morţii cu o teribilă groază de necunoscut, de „trecerea în nefiinţă". Pe de altă parte, sectarul se consideră aproape întotdeauna un învins, căzând pradă himerelor care îi sunt inoculate cu insistenţă, ale căror tentă angoasantă este vizibilă.

2. TRATARE

Dar ce este frica de Dumnezeu? Potrivit gândirii patristice, este acea stare de recunoaştere a calităţii noastre de creaturi, care se pleacă în faţa Creatorului cu supunere. Bazat pe cugetările scriitorilor duhovniceşti, Părintele Stăniloae desluşeşte, în definirea acestui concept, un proces evolutiv: creştinul este chemat să depăşească starea de frică de pedeapsa divină (considerată „a începătorilor"[1]) prin cugetarea şi experierea stării „celor progresaţi": „frica din iubire, frica de a nu ne lipsi de bunătatea Lui (Hristos)"[2]. Privită astfel, teologia ortodoxă găseşte cea mai fericită exprimare pentru a reda modul corect în care creştinul trebuie să trăiască frica de Dumnezeu. Nu degeaba în popor s-a încetăţenit expresia: „om cu frica lui Dumnezeu", în sens de om credincios, aşezat, cumpănit, echilibrat.

De altfel, frica este un sentiment uman care arată slăbiciune sufletească, mai ales dacă o privim ca termen antitetic faţă de curaj, care este considerat virtute. Cât despre cei fricoşi...partea lor este'n iezerul care arde cu foc şi cu pucioasă, care este moartea cea de-a doua, ne avertizează Apocalipsa (Apocalipsa 21,8). în schimb, *"începutul înţelepciunii e frica de Dumnezeu..."* (Proverbele 1,7)[3]. În analiza versetelor de mai sus, numai aparent se poate vorbi de o exprimare antinomi-

1. Pr.. Prof. Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie,* prefaţă de Pr. Prof. Ilie Moldovan, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 135.

2. *Ibidem.*

3. Am ales acest text, dintre multele asemănătoare, *(Iov 28,28, Psalmul 110,10, Ecclesiastul 12,13),* pentru că este cel mai cunoscut; toate exprimă legătura dintre frica de Dumnezeu şi credinţa în El.

că; în realitate, în relaţia omului cu Dumnezeu, frica este întărirea celui cuvios (Proverbele 10,30), este teama de a nu cădea, sporind totodată în virtute şi-n har. În mod automat, frica de Dumnezeu devine un proces de cunoaştere, de depăşire a asperităţilor inhibiţiei sau temerii nejustificate care-l încătuşează pe om, căpătând valenţe sofianice. Nu ne îngrozim de Dumnezeu, ci păşim, temător, pe drumul cunoaşterii Lui, într-un apofatism tainic şi smerit, meditând la limitele condiţiei umane şi acceptând, în iubire şi supunere, ceea ce El consideră necesar a ne revela despre Sine. Modele ne sunt îngerii, de aceea zicem o dată cu ei: *"Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte"*...Este un crescendo aici: să stăm bine, adică să stăm în virtute; să stăm cu frică, adică să ne temem să nu cădem, şi, astfel, mai bine ne vom ancora în virtute; în sfârşit să luăm aminte, adică să ne desăvârşim duhovniceşte, prin cunoaştere.

Inutil de spus că filosofia ateistă propune o valorificare exagerată a facultăţilor umane, pentru a umple golul lăsat de abandonarea credinţei religioase. De altfel, descătuşarea, dezinhibarea, lipsa oricărei forme de teamă existenţială sunt elemente constitutive ale „supraomului" gândit de Fr. Nietzche. Este renumită atitudinea de detestare pe care acest filosof o are faţă de expresia biblică «Facă-se voia Ta...» (Matei 6,10)[4]. Ideologii totalitare: fascismul şi comunismul au punctul de plecare aici. „Omul nou" propus de comunişti urma să aibă creierul spălat de orice formă de ataşament religios; era neînfricat şi nesupus vreunei Divinităţi, dar înregimentat complet sistemului şi ascultător docil politrucilor – „dumnezei" ai epocii.

În mediile ateiste, se încearcă, în mod evident, ridiculizarea ideii de „frică de Dumnezeu". Sub paravanul afirmării aşa-zisei „descătuşări", omului i se induce în mod fals ideea că-şi dobândeşte astfel libertatea, fără a sesiza faptul că, în paralel, el cade într-o robie mult mai grea. Iată, de pildă, o astfel de perfidă aserţiune promovată de francmasonerie: „Francmasonul este un om cu desăvârşire liber, care nu depinde decât de conştiinţa sa proprie"[5]. De aici şi până la a se împotrivi lui Dumnezeu nu mai e decât un pas: „Neascultarea lui Cain, primul patriarh al masoneriei, s-a zămislit şi în alte inimi omeneşti neîndeajuns de evoluate spre a înţelege înaltul scop al poruncilor divine, transformându-se cu timpul într-o permanentă stare de răzvrătire împotriva dogmelor religioase"[6]. Nu putem să nu sesizăm o vizibilă apropiere între aceste afirmaţii şi concepţia sectelor sataniste şi luciferiste de astăzi. Toate au în comun promovarea lipsei oricărui fel de frică de Dumnezeu.

Legătura vizibilă dintre comunism şi francmasonerie rezidă, potrivit lui Gh. N. Dimitriu, în aplicarea unui aşa-numit „mare principiu director comun", sintetizat astfel: „eliberarea omului de sub orice fel de disciplină şi ascultare religioasă, morală sau socială, precum şi deplina libertate de a vieţui aşa cum îi spune mintea sau cum o doresc simţurile sale"[7]. Se observă uşor că, pe lângă descătuşarea reli-

4. A se vedea, pentru mai multe exemple similare, Jeanne Hersch, *Mirarea filozofică. Istoria filozofiei europene*, trad. Drăgan Vasile, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, passim.

5. Franc-masoneria, principiile, situaţia şi progresul ei, *Bucureşti, 1906, apud. Radu Comanescu, Emilian M. Dobrescu*, Francmasoneria – o nouă viziune asupra istoriei lumii civilizate, *vol. I, Ed. Valahia, 1991, p. 101*

6. Gh. N. Dimitriu, *Comunism, Iudaism, Franc-Masonerie*, Tip. „Fântâna Darurilor", Buc., 1937, p. 16-17, apud R. Comanescu, E. Dobrescu, op. cit., p. 103

7. Gh. N. Dimitriu, *op. cit.*, p. 15-16, apud. R. Comanescu, E. Dobrescu, op. cit., p. 106

gioasă, atât comuniştii, cât şi francmasonii adaugă o formulă extrem de periculoasă – eliberarea de obligaţiile morale şi sociale, care va genera mari tulburări social-politice (revoluţii, dictaturi, pogromuri etc.), pe care le consemnează istoria ultimelor două secole.

Mai nou, regăsim aceleaşi idei de revoltă împotriva Dumnezeului propovăduit de creştinism din partea adepţilor ideologiilor de tip „New-Age", care „au ca ţel comun autodivinizarea omului printr-un proces evolutiv"[8]. În acest concept întâlnim două afirmaţii deosebit de grave. În primul rând, a vorbi despre „autodivinizarea omului" excluzând jertfa lui Hristos, care trebuie să preceadă în mod necesar orice devenire umană, şi fără a arăta în ce chip omul îşi asumă personal roadele acestei jertfe, este o formă de luciferism paranoid. În al doilea rând, „procesul evolutiv" de care vorbesc new-age-iştii suprimă valoarea vieţii personale umane, în contextul promovării unei forme de „desăvârşire" prin reîncarnări succesive, care relativizează necesitatea imediată a săvârşirii binelui. Se observă în mod clar că, într-un astfel de sistem pseudo-religios, nu se poate vorbi nici măcar conceptual despre frica de Dumnezeu, pur şi simplu pentru că Acesta, negat fiind, este înlocuit de eu-l propriu.

Nu acelaşi lucru învaţă grupările religioase eterodoxe creştine şi necreştine de astăzi, fie ele culte sau secte, recunoscute sau nu de către statul român. Aflate în minoritate – ca număr de adepţi – acestea acţionează permanent pentru convertirea de noi membri prin acte de prozelitism, între care se situează şi intimidarea. Ca o trăsătură definitorie a sectarismului modern, remarcăm predilecţia spre evidenţierea presupusei apropieri a Parusiei, cu toate evenimentele eshatologice ce o preced: „miracole", „profeţii", cataclisme etc. – toate sunt, neapărat, „inspiratoare de teamă"[9]...

„Biserica lui Isus Hristos a Sfinţilor din Zilele din Urmă" (Mormonii) – o prezenţă relativ nouă, dar foarte activă în peisajul religios românesc contemporan – promovează o imagine a lui Dumnezeu foarte apropiată de cea percepută în Vechiul Testament: un Dumnezeu temut, chiar ameninţător la adresa necredincioşilor în noua „revelaţie", cuprinsă în „cel de-al treilea Testament" – „Cartea lui Mormon". Acest lucru reiese în mod explicit din însuşi stilul exprimării mormone, care reia tonul de condamnare, în stilul biblic-profetic, adaptat situaţiei de astăzi, când noile concepţii trebuie crezute cu străşnicie: şi vai de cel care respinge faptele Domnului; aşa, vai de cel care va tăgădui revelaţiile Domnului, şi care va spune că Domnul nu mai acţionează prin revelaţii, sau prin profeţii, sau prin daruri, sau prin grai, sau prin vindecări, sau prin puterea Duhului Sfânt!"[10]. Celebrele vai-uri biblice induc, în mod explicit, o stare de frică – absolut necesară eficienţei prozelitismului –, dar şi de aşteptare tensionată – prin care membrii grupării se încurajează reciproc, cu perspectiva abaterii unor pedepse divine asupra opozanţilor.

8. Lothar Gassmann, New Age, Ed. Stephanus, Bucureşti, 1996, p. 186

9. Expresia este foarte răspândită la „Martorii lui Iehova" – a se vedea, de pildă, Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, Există un Creator care se interesează de voi?, 1998, p. 47

10. *III Nefi 29, 5-6. Selecţii din Cartea lui Mormon*, publicată de Biserica lui Isus Hristos a Sfinţilor din Zilele de pe Urmă, Salt Lake City, Utah, U.S.A., 1991, p. 116

Din însăşi titulatura sectei mormonilor, reţinem predilecţia acestora de a se considera aparţinători vremurilor „de pe urmă", deci orientarea eshatologică a ideologiei lor este evidentă. În mod normal, nu lipsesc nici descrierile profetice ale timpurilor finale, marcate de pedepse înfricoşătoare pentru cei care nu se alătură prozeliţilor mormoni: şi se va întâmpla, spune Tatăl, că sabia justiţiei Mele va atârna deasupra lor în acea zi; şi numai dacă ei nu se pocăiesc, ea va cădea asupra lor, spune Tatăl, da, chiar peste toate naţiunile ne-evreie...[11]. Cât de mulţi au fost înspăimântaţi de Tine...[12] - constată „Cartea lui Mormon".

Dintre toate fracţiunile neoprotestante, Cultul Adventist de Ziua a şaptea este recunoscut ca fiind cel mai acerb susţinător al ideii de prezenţă a timpurilor finale, cu toate îngrozirile apocaliptice premergătoare Parusiei şi presupusului „mileniu". Adepţii acestui cult sunt foarte îndoctrinaţi cu un sentiment de frică de pedeapsa cuvenită în cazul încălcării voii divine. De aici şi acrivia cu care respectă Sabatul, restricţiile alimentare şi alte practici mozaice. Că aşa stau lucrurile, ne convinge un tânăr adventist care declară: „Când Satana mă ispiteşte, cel mai bine este să mă gândesc ce pedeapsă urmează, dacă cedez ispitei"[13]. Un altul, chestionat asupra ataşamentului faţă de Biserica sa în cazul petrecerii unor evenimente apocaliptice, răspunde: „Nu ştiu dacă voi fi în stare să stau de partea ei, atunci când vor veni timpuri de necaz! Mi-e frică de acele timpuri!"[14]. Un răspuns sincer, care ne arată că o religie întemeiată pe frică nu are întotdeauna efectul scontat, mai ales în mediile emancipate, riscând să se dezintegreze la vreme de ispită.

Însă cele mai radicale exprimări ale stării de frică de Dumnezeu în sens de teroare se găsesc la Cultul „Martorii lui Iehova", care promovează acest concept în contextul celebrelor calcule profetice ale timpurilor finale, care prefigurează o perspectivă înfricoşătoare întregii omeniri neafiliată acestei grupări. Bazate pe voluminoase suporturi biblice, prelucrate, în special, după cărţile Daniel şi Apocalipsa, profeţiile iehoviste promovează idei precum: iminenţa sfârşitului lumii, apropierea războiului celui mare între forţele bune şi rele (Armaghedonul), mai multe Parusii, învieri, judecăţi – toate intercalate de Mileniu – etc.

După ce iehoviştii au calculat în mod arbitrar că Hristos a venit pe nori în 1914, au condiţionat că sfârşitul lumii va precede moartea ultimilor „martori" aflaţi în viaţă în acel an, aleşi să formeze un aşa-numit „guvern ceresc", care să contemple Armaghedonul şi să-şi exercite atribuţiile dominatoare asupra celor ce vor scăpa din el cu viaţă – adică asupra celorlalţi „martori ai lui Iehova" rămaşi pe pământ vreme de 1000 de ani, alături de toţi drepţii „fideli" care vor fi înviaţi din memoria divină. Acesta este Mileniul, la sfârşitul căruia sunt „profeţite": o altă Parusie, „dezlegarea" Satanei, o nouă apostazie a unor locuitori ai paradisului pământesc, învierea şi judecarea păcătoşilor.

Sintetic, avem de-a face cu tot atâtea fantezii, roade ale unei exegeze părtinitoare: la fel ca şi calculul anului 1914, şi toate celelalte preziceri iehoviste enu-

11. *III Nefi 20,20. Ibidem*, p. 104
12. *III Nefi 20,44. Ibidem*, p. 105
13. Roger L. Dudley, *De ce resping adolescenţii religia şi ce este de făcut?*, trad. Nadia-Gabriela Safta, Casa de Editură Viaţă şi Sănătate, Bucureşti, 1999, p. 71
14. *Ibidem*, p. 72

merate mai sus sunt la fel de false şi nebiblice. „Guvernul" celor 144.000 nu respectă nici măcar indicaţiile Apocalipsei, care impune – prin repartiţia a câte 12.000 în fiecare seminţie biblică – semnalul universalităţii mântuirii. „Martorii" anulează acest concept, atunci când leagă alegerea celor 144.000 de un moment istoric; potrivit lor, toţi drepţii care au murit până în 1914 vor fi înviaţi în paradisul terestru, nu în cer[15]. Mileniul s-a dovedit de mult a fi o eroare elementară de traducere a Scripturii; de asemenea, promovarea persistenţei răului în paradisul pământesc, finalizată cu o răbufnire a acestuia în urma dezlegării Satanei, înfrângerea lui şi judecata finală sunt concepte derivate dintr-o interpretare simplistă, utilizând metoda literală în Apocalipsă – carte eminamente alegorică.

În fapt, toate aceste explorări bogate şi amănunţite în textele profetice privind viitorul omenirii şi al lumii, chiar dacă se soldează cu eşecuri grave şi generează o doctrină confuză, greoaie şi plină de idei divergente, slujesc intereselor iehoviste pe termen lung, care au ca obiectiv captarea unui număr din ce în ce mai mare de adepţi din întreaga lume, speriaţi de perspectivele sumbre ale omenirii. Frica, pentru „martorii lui Iehova", este un instrument prozelitist redutabil, dar şi o cale facilă de menţinere a celor deja atraşi.

Înfiguraţi, iehoviştii aşteaptă Armaghedonul, care „nu va fi o apocalipsă nucleară, adică un dezastru provocat de oameni..." ci „...războiul lui Dumnezeu prin care va pune capăt tuturor războaielor purtate de oameni şi îi va distruge pe toţi cei care susţin asemenea războaie"[16]. Răul, mult hiperbolizat de către „martori", capătă valenţe dualiste, dacă însuşi Dumnezeu trebuie să poarte cu el războiul...[17]. în realitate, în spatele conceptului de Armaghedon stă un vechi dezideratiehovist: „Guvernarea umană dezbinatoare, opresivă şi violentă trebuie să cedeze locul guvernării Regatului lui Dumnezeu"[18].

Unul dintre articolele de studiu iehoviste se intitulează "Să cultivăm o teamă sfântă!"[19]. Aici, pe lângă disecarea mai multor texte biblice, mai mult sau mai puţin conexe temei anunţate, găsim stipulat imperativul ca „toţi cei care se dedică totalmente lui Iehova" să manifeste „teama de a nu-I displăcea vreodată"[20]. Textul abundă în descrieri terifiante ale timpurilor apocaliptice, folosind expresii cu impact extrem, de genul: „groaza de la Iehova", „paralizaţi de frică", „haosul economic din lumea de azi" etc., dar şi ameninţări adresate adepţilor nesupuşi: „Da, mustrarea şi disciplinarea sunt o parte necesară a instruirii pe care fiecare dintre noi o primeşte fie de la părinţi, fie prin intermediul congregaţiei creştine..."[21].

15. Este visul corifeilor sectei de a „guverna" din cer peste toţi sfinţii şi drepţii creştinătăţii, pe care, oricum, îi desconsideră – în stilul binecunoscut grupărilor de nuanţă neoprotestantă. Trufie luciferică? Tot ce se poate.

16. Watch Tower Society..., *Turnul de veghere,* 15 aprilie 1997, p.17.

17. în realitate, Biblia vorbeşte despre un război al oştirilor cereşti, conduse de Sf. Arh. Mihail, cu Satana şi îngerii lui. A se vedea *Daniel,* cap.10-12, *Apocalipsa,* cap.20

18. Watch Tower..., *ibidem.*

19. *Ibidem,* 15 decembrie 1993, pp. 16-21

20. *Ibidem*

21. *Ibidem*

Sunt „profeţiile" teribile îngroziri pentru cei ce refuză mesajul iehovist: „va exista frică şi nelinişte între naţiuni şi acestea vor fi dezorientate..."[22]; „Ziua distrugerii tuturor guvernelor lumii se apropie. Isus Cristos va intra atunci în acţiune ca Rege victorios..."[23]; „Frica este probabil sentimentul cel mai răspândit printre oamenii de azi"[24]; „«Harmaghedon» este un cuvânt care inspiră teamă multora"[25]; „Mulţi factori contribuie la această atmosferă de teamă resimţită la nivel mondial: criminalitatea violentă, şomajul, instabilitatea economică datorată iremediabilelor datorii ale unui mare număr de naţiuni, poluarea mediului înconjurător în întreaga lume, lipsa unor legături de familie solide şi iubitoare precum şi senzaţia îngrozitoare că omenirea este expusă unui iminent pericol de distrugere nucleară"[26]. Finalitatea acestor demersuri este simplu de dedus: convertirea cât mai rapidă la iehovism – considerat singurul sistem religios capabil să ofere salvarea din primejdiile proorocite: „Cum vei reacţiona în faţa dovezilor care atestă că acestea sunt zilele din urmă? Gândeşte-te: Atunci când este iminentă o furtună violentă şi distrugătoare, ne luăm fără întârziere măsuri de precauţie..."[27]

Şi, pentru a completa tabloul înfricoşător al zilelor din urmă, ameninţările iehoviste se extind şi la organismele internaţionale: „Vai de O.N.U. şi de guvernele şi de armatele care o sprijinesc! Să se strângă la Armaghedon pentru a se lupta cu cel ce stă pe calul alb şi cu armata sa cerească! Aceasta este o osteneală zadarnică. «Regele regilor» îi va arunca într-un «lac de foc» simbolic, care pentru ei înseamnă nimicire"[28].

***

Plecând de la un raţionament logic simplu, Părintele Stăniloae arată că frica de Dumnezeu este precedată în mod necesar de credinţă, şi nu urmată de ea[29]. În fapt, schimbarea factorului polarizator al credinţei şi subsumarea lui unei temeri apriorice transformă starea de religie într-un bigotism generator de confuzie. Este cazul unor mişcări centrifuge din Biserica Ortodoxă Română, precum „Visarioniştii", „Noul Ierusalim" şi „Ucenicii Sfântului Ilie", care fac din frica de Dumnezeu şi de pedepsele Lui un punct vital al auto-definirii lor religioase.

De pildă, ierod. Visarion Iugulescu obişnuia să-şi pigmenteze predicile cu descrieri ameninţătoare ale timpurilor finale, în special ale Judecăţii de Apoi: „Ceea ce va îngrozi şi mai mult pe cei aduşi în faţa tribunalului ceresc va fi chipul Dumnezeului dreptăţii, Dumnezeului şi Judecătorului care atunci va fi fără milă..."[30]. Desigur, Judecata Finală va fi înfricoşătoare, dar nu îngrozitoare – aşa cum lasă să se înţeleagă ierod. Visarion. În plus, ideea unui Dumnezeu nemilos,

22. Idem,*Tu poţi trăi pentru totdeauna în paradis pe pământ,* 1990, pp. 14-15
23. *Ibidem,* p. 119
24. *Ibidem,* p. 152
25. *Ibidem,* p. 155
26. Idem, *Să aducem argumente din Scripturi,* 1989, pp. 431-432
27. Idem, *Cunoştinţa care conduce la viaţă veşnică,* 1995, p. 107.
28. Idem, *„Să vină regatul tău",* 1987, p. 172
29. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Op. cit., p. 134
30. Ierod. Visarion Iugulescu, *Pâine şi apă pentru suflet,* „revistă creştin-ortodoxă", martie 1992, p. 7

despotic, nu e ortodoxă. Dumnezeu nu va renunţa niciodată la atributul de a fi milostiv, însă ştim că mila Lui se îmbină armonios cu dreptatea.

Acelaşi autor, alte îngroziri... Pasiunea pentru descrieri plastice ale iadului, cu vechime medievală, cunoaşte la ierod. Visarion exprimări extreme, greu de imaginat (şi de suportat). Potrivit scrierilor sale, în iad, oamenii „vor vedea cum clocotesc sufletele întocmai ca bucăţelele în oala ce fierbe la foc...; vor fierbe sufletele în smoală şi apă fierbinte...; vor gusta spurcăciunile demonilor şi carnea pruncilor avortaţi...; vor mirosi cele mai scârnave mirosuri...toată putoarea iadului şi tot puroiul sufletelor stricate de mulţimea păcatelor...; vor pipăi capetele balaurilor încolăciţi şi viermii cei neadormiţi pe care-i vor avea de aşternut..."[31] în orice caz, dotarea sufletelor cu simţuri trupeşti, pentru a putea trăi experienţele descrise mai sus, este în contradicţie flagrantă cu învăţătura lui Hristos (Matei 22, 29-30).

Oamenii continuă să păcătuiască în iad? După ierod. Visarion, se pare că da! în iad, „copiii vor blestema pe părinţi căci nu i-au învăţat calea cea bună...; mulţi vor blestema pe prietenii care i-au îndemnat la păcate..."[32]. Este incredibil. Dacă ar putea să blesteme, de ce nu ar putea, mai bine, să se roage? Prezenţa păcătoşilor în iad este consecinţa alegerii lor libere a răului, iar chinul este dat de lipsa comuniunii cu Hristos, Maica Domnului şi sfinţii; faptele morale, atât bune, cât şi rele, încetează după moarte.

Ierod. Visarion identifică 15 semne ale Parusiei[33] (faţă de cele 7 prezentate în Dogmaticile clasice), printre care şi: „al şaptelea, vor apărea pe cer stele cu coadă, comete, care prevestesc mânia dumnezeiască; aşa s-a arătat pe cer, în noaptea de 24 spre 25 ianuarie 1938, un foc mare care s-a văzut în toate părţile Europei, fiind publicat şi în ziare"[34]. Aici, ierod. Visarion se apropie, în mod categoric, de concepţiile sectelor contemporane, care au o predilecţie reală pentru interpretarea în sens eshatologic a tuturor evenimentelor cosmice, economice, sociale etc. din viaţa de zi cu zi, în scopul înfricoşării „ucenicilor". Această „febră" apocaliptică face ca şi un banal eveniment astronomic să fie considerat „semn" divin, premergător al „apropiatei" Parusii... Conştiinţa trează a credincioşilor pentru a doua venire a lui Hristos, cerută de Acesta explicit (Luca 12, 40), nu trebuie să se bazeze pe obscurantism, ci pe o credinţă sănătoasă, luminată de raţiune.

Ziarul pretins intitulat „Cuvântul lui Dumnezeu, transmis şi auzit[35] de cei stătători ai Mânăstirii Noul Ierusalim, Pucioasa", conţine adesea remarci care cultivă teama adepţilor acestei grupări anarhice. Selectăm câteva exemple, cu menţiunea că însăşi maniera de exprimare, care se doreşte a fi reproducerea fidelă a unui mesaj divin contemporan, amplifică fobia celor creduli: „O, Ierusalime român! Am venit acum la sfârşit de timp în mijlocul poporului român...Dar lumea nu mă vrea...Nu mă vrea lumea să-i fiu lumină, iar eu, atât cât sunt în lume, atâta sunt

31. Ibidem, octombrie 1992, p.19 .

32. Ibidem

33. Acţiune specifică sectarismului modern, la care a fost atras, din păcate, şi „Tăicuţul". Sectele se întrec în descoperirea câtor mai multe semne ale „sfârşitului", unele împlinite deja, altele în curs de împlinire. La acest capitol, supremaţia o deţin iehoviştii – a se vedea David Pestroiu, Martorii lui Iehova – sunt ei creştini?, Ed. România creştină, Bucureşti, 1999, 228 p., passim.

34. Ierod. V. Iugulescu, op. cit., martie 1992, pp. 5-8

35. Nu trebuia, oare, să fi fost întâi auzit şi abia apoi transmis?

lumina ei. Dar dacă lumea nu mă vrea, ea este judecată..."[36]; „Vreau să ştie omul ce înseamnă calea, adevărul şi viaţa, căci omul numai moarte învaţă de şapte mii de ani şi stă nepăsător de viaţă pe pământ..."[37]; „Eu la voi mă fac cuvânt. Am închis uşa bine, ca să nu mai vedeţi afară, şi m-am strâns cu voi în casă, adică între mine şi voi şi vreau să vă împodobesc hăinuţa cea pentru venirea mea..."[38]

Izolare coreshiană, mesianism modern, abundenţă de diminutive, tapaj pe Parusie şi Judecata de Apoi – iată tot atâtea coordonate definitorii pentru un nou tip de sectarism, promovat de această aşa-zisă „mănăstire" de la Pucioasa, care, deşi se auto-intitulează „ortodoxă", iese din toate canoanele Ortodoxiei. Cum să nu-ţi fie frică de Dumnezeul „Noului Ierusalim", care controlează autoritar orice mişcare a omului pe pământ, exprimându-şi opiniile într-un ziar (!) care apare o dată la două luni, vizând cele mai variate domenii ale vieţii umane, într-un mod extrem de restrictiv (sunt cunoscute, deja, interdicţii privind: procrearea, consumul de alimente care nu sunt de post – tot cursul anului, inclusiv în duminici şi mari praznice – care, oricum, sunt ţinute o dată cu stiliştii –, mergând până la recomandarea evitării şederii la bloc!).

Din păcate, observăm unele exagerări ale fricii credincioşilor chiar şi la gruparea „Oastei Domnului", manifestări care trebuie controlate, căci pot constitui primul pas spre fanatism şi anarhie. Am ales, spre edificare, un fragment de cântec „ostăşesc":

„Va veni vremea odată
S-or duce la judecată.
Mamele vor sta în faţă
Cu copiii lor în braţe
Pe care i-au omorât
Cât au trăit pe pământ.
Va bate puternic vântul;
Se cutremură pământul.
Pământul va bea mult sânge.
Noi de groază toţi vom plânge"[39]

După cum vedem – expresii dure, imagini plastice, dar în contradicţie cu învăţăturile dogmatice (la înviere, relaţiile de rudenie trupească dispar; fiecare persoană – inclusiv pruncii – este judecată separat); în concluzie – o apropiere vizibilă, îngrijorătoare, de limbajul terorii sectare. Ultimul vers din citatul de mai sus conţine şi cea mai gravă insinuare: concepţia pesimistă, chiar fatalistă, că înşişi credincioşii vor trăi momente de spaimă maximă la Judecata finală. Sigur că va exista un simţământ de teamă, datorat solemnităţii momentului, dar groaza şi plânsul vor fi rezervate păcătoşilor (Matei 25, 30).

3. CONCLUZII

Consecinţa fricii de Dumnezeu, în Ortodoxie, este *pocăinţa,* arătată atât prin mărturisirea faptelor păcătoase la Spovedanie, cât şi prin grija de a le evita în viitor. Atât necredincioşii, cât şi sectanţii, refuză pocăinţa: şi unii, şi ceilalţi, se

36. Fundaţia Sfânta Virginia – Cetatea Noul Ierusalim, Cuvântul lui Dumnezeu, transmis şi auzit de cei stătători ai Mânăstirii Noul Ierusalim, Pucioasa, mai-iunie 2003, p. 3

37. Ibidem, p. 4

38. Ibidem, Nr. 82, martie-aprilie 2002, p. 1

39. Fragment din cântarea O, Iisuse (Judecata), reprodus din volumul cules de pr. Ion Gh. Ceauşu, Carte de Cântări duhovniceşti, Ediţia a II-a, Ed. Roza Vânturilor, Bucureşti, 1997, p. 183

consideră infailibili: primii înlocuiesc religia cu etica şi-şi duc traiul după codurile de legi ale acesteia din urmă, găsindu-şi justificări semeţe pentru orice faptă, iar ceilalţi sunt îndoctrinaţi asupra faptului că ei sunt „aleşii", în chip predestinaţianist, ca o normă a credinţei, fără necesitatea cântăririi faptelor personale.

În ce ne priveşte, avem datoria de a potenţa sensul profund mistic al fricii de Dumnezeu, potrivit gândirii patristice. Putem depăşi teama de inevitabilitatea exprimării dreptăţii Lui prin teama de a nu fi receptori buni ai bunătăţii Lui, ai dragostei Lui faţă de noi – aceasta este cheia problemei[40]. Fraţii noştri care accentuează frica de Dumnezeu, considerându-L pe Acesta Judecător nemilos, chiar tiran, şi autor al unor chinuri înspăimântătoare, se pot trezi foarte uşor cu un efect-revers nimicitor de suflete: promovarea, volens-nolens, a credinţei într-un destin implacabil, într-o damnare eternă, ca o consecinţă a profundei deznădejdi (păcat împotriva Duhului Sfânt!). Am cunoscut multe cazuri de persoane care, citind o anumită literatură pretins-ortodoxă, în loc să se înspăimânte de descrierile terifiante ale iadului şi chinurilor veşnice, ajung să se clatine în credinţă, devenind potenţiale victime ale prozelitismului sectar. O teamă asemănătoare, dusă adesea până la deznădejde, o trăiesc şi acei ortodocşi care, la scaunul Spovedaniei, primesc epitimii şi opriri de la cele sfinte cu totul exagerate, numai din dorinţa unor duhovnici de a respecta cu acrivie recomandările Părinţilor. Or, acestea, se ştie, au aplicabilitate ce variază de la caz la caz, de la penitent la penitent.

În textele ortodoxe autentice nu găsim niciodată acreditată ideea fricii de Dumnezeu în sens de teamă absolută sau groază, aşa cum am văzut că postulează multe din cultele, mişcările şi sectele de azi, în special cele de nuanţă neoprotestantă, mai ales din ramura adventă. Din păcate, unii autori ortodocşi contemporani, sub inspiraţia acestora, s-au grăbit să publice lucrări străine de duhul Ortodoxiei, care promovează un soi de angoasă în relaţia omului cu Dumnezeu. Am văzut deja ca toate mişcările cu tendinţe centrifuge faţă de Biserica Ortodoxă Română se grăbesc să promoveze această eroare; este, pe undeva, firesc ca toate aceste grupări, având un număr mic de adepţi, să-şi propună folosirea fricii ca pe una din cele mai eficiente arme de autodeterminare. Loialitatea, supunerea oarbă faţă de liderii locali sunt consecinţe fireşti ale unei stări de religie întemeiată pe frică (de Dumnezeu şi de pedepsele Lui, în cazul oricăror abateri de la dictatura sectei), speculată cu inteligenţă diabolică şi oferită ca soluţie, pe undeva, inevitabilă, împotriva dezagregării respectivelor mişcări.

În încheiere – şi, totodată, ca text de meditaţie pentru orice creştin ortodox, am ales un fragment de poem biblic, într-o admirabilă traducere pe care i-o datorăm Înalt Prea Sfinţitului Părinte Mitropolit Bartolomeu V. Anania:

"Nu-ţi fie teamă, că Eu cu tine sunt;
Nu te rătăci, că Eu sunt Dumnezeul tău
Cel ce te-am întărit Şi te-am ajutat
Şi cu dreptatea dreptei Mele te-am întemeiat".
(Isaia 41,10)

Pr. Dr. DAVID PESTROIU

40. Şi aici putem îndrepta lucrurile, făcând fapte de iubire (Matei 25, 34-40), prin care ne putem încredinţa că ne-am agonisit comoara cerească (Matei 6,20)

PREDICĂ LA NAŞTEREA SFÂNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL

"Şi tu, pruncule, te vei chema prooroc al Celui de sus, căci vei merge înaintea feţei Domnului, ca să-I găteşti calea şi ca să dai poporului Său cunoştinţa mântuirii pentru iertarea păcatelor lui" (Luca I, 76-77).

La 24 iunie, când vara a îmbrăcat în haine de sărbătoare întreaga natură, şi când ziua, la solstiţiul de vară, începe să se micşoreze, toată creştinătatea sărbătoreşte Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul, "cel mai mare şi cel din urmă dintre prooroci". Credincioşii români cunosc această sărbătoare cu vechea şi frumoasa sa numire din timpul strămoşilor noştri daco-romani, dovadă a vechimii creştinismului şi a poporului nostru, de Sânziene, din limba latină vorbită: *Sanctus dies Iohannis*.

Păstrăm încă în inimile noastre cuvintele pe care le-am auzit rostite în noaptea Sfintei Învieri din Sfânta Evanghelie: "Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan" (Ioan I, 6), iar Sfânta Evanghelie pe care am ascultat-o astăzi, ne întăreşte şi mai mult convingerea acestui adevăr, că "de la Dumnezeu a fost trimis", ca "să găsească Domnului un popor desăvârşit". Trimiterea lui a fost "mare înaintea Domnului", mai mare decât a oricărui prooroc din Vechiul Testament, şi decât trimiterea lui Moise şi decât a lui David şi a lui Ilie, a lui Isaia sau a oricărui alt prooroc. De aceea, Biserica îl prăznuieşte pe Sfântul Ioan Botezătorul de mai multe ori în timpul anului bisericesc. Prima dată îl sărbătoreşte la 7 ianuarie, când se arată pe larg viaţa şi predica Înaintemergătorului. Astăzi, la 24 iunie serbăm naşterea sa, la 29 august se pomeneşte Tăierea capului Sfântului, din porunca lui Irod Antipa, la cererea soţiei sale, Irodiada. La 23 septembrie se sărbătoreşte zămislirea minunată a Sfântului Ioan, prin vestirea Sfântului Arhanghel Gavriil, iar aflarea capului său se sărbătoreşte de trei ori fiindcă, după moartea martirică, după ce Salomeea, fiica Irodiadei, adusese pe tipsie de aur capul Sfântului, se porunci să fie îngropat într-un loc ascuns, ca nu cumva îngropându-se capul la un loc cu trupul, cele două părţi să se unească şi să învie Sfântul, spre mustrarea şi osânda nelegiuitei Irodiada, şi a regelui Irod Antipa.

Venirea Sfântului Ioan Botezătorul în lume a fost vestită cu mult înainte de către Proorocul Isaia: "Glasul Celui ce strigă în pustie: Gătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui. Toată valea se va umple şi tot muntele şi dealul se va pleca şi vor fi cele strâmbe drepte şi cele colţuroase căi netede. Şi se va arăta slava Domnului şi va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu" (Isaia XL, 10).

Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul s-a săvârşit într-un mod minunat, – "biruindu-se rânduielile firii", aşa cum ne istoriseşte Sfânta Evanghelie de astăzi: "Era în zilele lui Irod, regele Iudeii, un preot cu numele Zaharia, din ceata preoţească a lui Abia, iar femeia lui era din fiicele lui Aaron şi se numea Elisabeta. Şi erau amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu, umblând fără prihană în toate poruncile şi rânduielile Domnului. Şi n-aveau copii, pentru că Elisabeta era stearpă şi amândoi erau înaintaţi în zilele lor". Dar, Dumnezeu care "răsplăteşte fiecăruia după faptele lui", cum spune Psalmistul (LXI, 11), îşi revarsă milostivirea Sa, şi

"Pe când Zaharia slujea şi tămâia în templul Domnului, în vreme ce poporul stătea afară şi se ruga, deodată s-a arătat îngerul Domnului, de-a dreapta altarului tămâierii" şi i-a spus lui Zaharia să nu se teamă, că rugăciunea lui a fost ascultată şi soţia lui va naşte un fiu şi-l va numi Ioan (Luca I, 8-13).

Îngerul Domnului i-a anunţat preotului Zaharia nu numai un fapt peste fire, că va avea, adică un fiu la bătrâneţe, pentru care el a răspuns că este "bătrân", iar femeia sa "înaintată în zilele ei" (Luca I, 18), ci a ţinut să precizeze că pruncului i se va da numele Ioan, care înseamnă "fiul mângâierii", drept semn că de acum înainte făptura omenească întreagă va putea să guste din mângâierea şi din bucuria celor ce se vor împlini când, "la plinirea vremii" (Gal. IV, 4), se va naşte la Betleem Mântuitorul lumii.

"Pentru că n-ai crezut cuvintele mele (ca unul care am fost trimis să-ţi binevestesc aceste lucruri), a răspuns Arhanghelul Gavriil, iată, de acum vei fi mut şi nu vei putea să vorbeşti până în ziua când se vor împlini toate acestea" (Luca I, 19-20). Şi poporul se mira că preotul Zaharia întârzie atâta în templu, dar după ce a ieşit, au băgat de seamă că nu poate să vorbească şi făcea semne, că a amuţit.

Iar în luna a şasea de la cele întâmplate, în vreme ce Elisabeta rămăsese însărcinată şi se tăinuise atâtea luni, iată un alt semn minunat de la Dumnezeu: venind vară-sa, Preacurata Fecioară Maria, ca s-o vadă şi s-o salute, "când a auzit Elisabeta salutarea Mariei, pruncul a săltat în pântecele ei, încât ea s-a umplut de Duh Sfânt şi a strigat cu glas mare, zicând: de unde mie aceasta, ca să vină Maica Domnului meu la mine? Căci iată, cât ce veni în urechile mele glasul salutării tale, pruncul a săltat de bucurie în pântecele meu" (Luca I, 41-44). "Şi a rămas Maria împreună cu Elisabeta ca la trei luni".

Apoi, iarăşi, s-a arătat un alt semn minunat: "După ce s-a împlinit vremea să nască, Elisabeta a născut un fiu, iar în ziua a opta, când să-l taie împrejur, toţi vecinii şi rudele voiau să-i pună numele Zaharia, ca şi tatălui său". Mama lui a răspuns că el se va numi Ioan, cu toate că nimeni din rudenii nu mai purta acest nume. "Şi au făcut semn tatălui său, cum ar vrea el să fie numit. Şi cerând o tăbliţă, el a scris, zicând: Ioan este numele lui. Şi toţi s-au mirat şi îndată i s-a deschis gura şi limba şi vorbea, binecuvântând pe Dumnezeu..., încât i-a cuprins frica pe toţi şi se întrebau: ce va fi oare cu acest copil?" (Luca I, 56-57).

Din cele arătate, Sfântul Evanghelist Luca adaugă: "Într-adevăr, mâna Domnului era cu acest prunc", de aceea şi tatăl său va spune că "prooroc al Celui Preaînalt se va chema" şi va merge înaintea Domnului cu duhul şi cu puterea lui Ilie "să întoarcă inimile părinţilor spre fiii lor şi pe cei neascultători la înţelepciunea dreptilor" (Luca I, 17).

Sfânta Tradiţie îl socoteşte pe Zaharia, tatăl Sfântului Ioan Botezătorul, mare preot, adică arhiereu, iar ziua în care a avut loc vedenia îngerului a fost ziua marelui praznic la iudei, ziua Împăcării (23 septembrie), o zi cu o slujbă solemnă, specială, care se săvârşea numai o dată pe an şi pentru celebrarea căreia marele preot intra să tămâieze în Sfânta Sfintelor. Aici, cu acest prilej, i s-a arătat lui îngerul Domnului, stând de-a dreapta altarului tămâierii, vestindu-l că rugăciunea lui i-a fost ascultată de Dumnezeu.

Ca mare preot, Sfântul Zaharia a primit la templu pe Sfânta Fecioară Maria la vârsta de trei ani şi, cum spune Sfântul Vasile cel Mare, a socotit pe Maria în rândul fecioarelor, chiar după ce a născut pe Domnul.

Din Sinaxarul zilei de la 5 septembrie, când se prăznuieşte Sfântul Prooroc Zaharia, ni se spune: "Acesta era din Ierusalim, fiul lui Iuda preotul, ce se numea şi Varahie. Şi predicând cu îndrăzneală şi fără de sfială pre cea de Dumnezeu Născătoare Maică şi Fecioară, şi poruncindu-i să nu iasă din cea orânduită ceată a fecioarelor, şi neaflându-se Ioan, fiul său, că-l ascunsese mama sa de cea parte de Iordan într-o peşteră, pe vremea care se omorau tinerii din porunca lui Irod, se omorî de iudei în mijlocul altarului".

Pentru nelegiuirea săvârşită, Mântuitorul avea să mustre aspru pe cărturari şi farisei: "Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici!... iată Eu trimit la voi prooroci şi înţelepţi şi cărturari; dintre ei veţi ucide şi veţi răstigni, dintre ei veţi biciui în sinagogi şi îi veţi urmări din cetate în cetate. Ca să cadă asupra voastră tot sângele drepţilor, răspândit pe pământ, de la sângele dreptului Abel, până la sângele lui Zaharia, fiul lui Varahia, pe care voi l-aţi ucis între templu şi altar" (Matei XXIII, 14, 34-35).

Atunci când Irod a ucis pruncii, voind să ucidă şi pe Mântuitorul, Sfânta Elisabeta, care "era din fiicele lui Aaron", vară cu Sfânta Fecioară Maria, a fugit cu pruncul Ioan în pustie, şi, murind la puţină vreme, iar Zaharia fiind omorât din porunca lui Irod în templu, Sfântul Ioan, pruncul, a rămas în pustie, hrănindu-se cu lăcuste şi miere sălbatică, şi la majorat a ieşit la predică în valea Iordanului, unde veneau la el noroadele din Ierusalim, din Iudeea şi din toate împrejurimile Iordanului, care, mărturisindu-şi păcatele lor, erau botezaţi cu botezul pocăinţei în râul Iordan (Matei III, 5-6). Aici a chemat el mulţimile de oameni la pocăinţă, fie că era vorba de cei bogaţi, de cei săraci, de evrei sau de romani, predica lui era ascultată de toţi, până şi de ucenicii Domnului, iar cuvintele lui de foc ajungeau până şi la curtea lui Irod, pe care-l mustra că: "Nu ţi se cade să ai pe soţia fratelui tău".

Din naşterea minunată şi din viaţa plină de mari virtuţi şi de sfinţenie a Sfântului Prooroc şi Înaintemergător Ioan, se cuvine să luăm şi noi învăţături pentru viaţa noastră, după cum ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel despre Sfinţi, că "privind la felul cum şi-au săvârşit viaţa, să le urmaţi credinţa" (Evrei XIII, 7).

Pentru caracterul neînfrânt şi viaţa trăită în adâncă smerenie, Mântuitorul spunea noroadelor despre Sfântul Ioan Botezătorul: "Ce aţi ieşit să vedeţi în pustie, o trestie clătinată de vânt, un om îmbrăcat în haine moi? Aceia sunt în casele împăraţilor. Un prooroc? Iată, mai mult decât un prooroc" (Matei XI, 7-10).

Îmbrăcat într-o haină de păr de cămilă, încins cu o curea şi trăind în asceză, noroadele veneau din toate părţile la el, să-i asculte cuvântul, unii socotindu-l Mesia, dar el le spunea, când îl întrebau: "cine eşti?" – "Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie, neteziţi căile Domnului, cum a zis Isaia Proorocul" (Ioan I, 19).

Mustrând fărădelegile oamenilor, pe toţi îi chema la pocăinţă: "Pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia cerurilor" (Matei III, 7-10).

Gătind "calea Domnului", Sfântul Ioan s-a învrednicit să boteze pe Mântuitorul în Iordan şi să fie martorul arătării Sfintei Treimi. Exemplul virtuţilor Sfântului Ioan Botezătorul, viaţa şi predica sa despre pocăinţă, să ne cheme şi pe noi la pocăinţă, făcând roade vrednice de mântuire, căutând să înfrângem egoismul, să alungăm trufia şi toate patimile, să căutăm să trăim în pace, în unire unii cu alţii, făcând fapte de milostenie creştină şi să folosim postul şi rugăciunea pentru mântuirea şi înnoirea sufletelor noastre.

Dacă privim sfintele icoane, unde Mântuitorul este înfăţişat şezând la a doua venire pe scaunul de judecată, vedem rugându-se pentru neamul omenesc de o parte pe Maica Domnului, iar de cealaltă parte pe Sfântul Ioan Botezătorul. Numele lui, al "celui mai mare din câţi s-au născut din femei", după cum însuşi Domnul Hristos ne-a spus (Matei XI, 11; Luca VII, 28), a rămas pentru totdeauna legat de istoria mântuirii neamului omenesc.

Pentru aceasta, se cuvine ca astăzi, când Biserica creştină sărbătoreşte Naşterea Sfântului Ioan Înaintemergătorul Domnului, care şi-a închinat toată viaţa slujirii Mântuitorului Hristos întru jertfelnicie, să-L rugăm şi noi să ne fie pururea rugător, pentru mântuirea sufletelor noastre, împreună cu Preacurata Maica Domnului, înaintea Mântuitorului Iisus Hristos.

Pr. I. IONESCU

ÎNĂLŢAREA

La patruzeci de zile după ce-a-nviat,
Iisus Hristos la cer S-a înălţat!

Da! Mântuitorul Iisus Hristos S-a înălţat la ceruri. După cele patruzeci de zile de la Învierea Sa, prin comandamentul sfânt al puterii Sale dumnezeieşti, El a părăsit lumea pământenilor, înălţându-Se la ceruri. Actul Înălţării Domnului, constituie efectul dumnezeirii Lui. Omul cu puterea minţii sale nu poate cuprinde lumea orizonturilor guvernării universului infinit. O asemenea stăpânire nu se săvârşeşte decât prin sacra putere dumnezeiască. Viaţa şi activitatea nevrednicei fiinţe umane cu întreg arsenalul puterii sale de judecată, se desfăşoară în limita unui spaţiu restrâns. Asemenea sfinte evenimente de-o magnitudine eclatantă, se cuvine a fi sărbătorite. Pe aceste criterii flagrant convingătoare, sărbătorim noi Înălţarea Mântuitorului Iisus Hristos la ceruri. Este actul de pură sfinţenie dumnezeiască săvârşit ca rod al Harului Divin.

Aşteptând Judecata de apoi, Judecata din urmă când la sfârşitul lumii Mântuitorul Iisus Hristos va veni aşa cum a promis, ca să ne judece pe noi toţi; nouă nu ne rămâne altceva de făcut în afara unei vieţi pline de pioşenia caracteristică bunului creştin, decât respectarea în evlavie creştinească a Zilei Înălţării Domnului la ceruri, precum şi conservarea preasfintei moşteniri de la strămoşi. Aşa se impune ca în paralel cu lumina din sfeşnicul credinţei noastre creştine, să construim lăcaşuri de închinăciune cu slujbe înălţătoare şi rugăciuni fierbinţi ca ofrandă de viu omagiu adus speranţei grăitoare a fericirii vieţii veşnice. Respectând datina sfintei tradiţii creştine, porţile Împărăţiei Cerurilor ne sunt larg deschise pentru a intra definitiv în câmpul veşnicei fericiri, scăpând astfel de blestemul osândei păcatului originar, moştenit prin gustarea săvârşită din fructul pomului oprit.

În faţa comuniunii noastre de credinţă, se ridică zidul de separaţie a cărui escaladare constituie înălţarea noastră deasupra mocirlei promiscuităţii doctrinare prin scrutarea câmpului orizonturilor din priveliştea senină a credinţei drept-credincioşilor creştini. Pentru mântuirea noastră, trebuie să străbatem ghimpii pedalei oricărei vicisitudini ce ar putea împiedica drumul sublim spre Cetatea izbăvirii. Catedrala Mântuirii Neamului abia în faza de înmugurire pe calea spinoasă a înălţării sale, reprezintă superbul omagiu ce-l putem oferi Proniei Cereşti. Binecuvântat fie locul stabilit al durării ei...

Închinându-ne la căpătâiul înaintaşilor noştri, considerându-le osemintele ca sfinte relicve strămoşeşti, putem rosti într-un strigăt de legământ cum zice Rapsodul:

"Cu dreapta înălţare spre Tatăl de Sus
Jurat-am pe tot ce străbunii ne-au spus".

*

RUSALIILE

O! Sfânt Duh pogorât din Cer,
Fără spadă ori toiag de fier;
Doar umbra porumbelului, din cioc
Cu flăcările limbii lui de foc.

La zece zile după Înălţarea Mântuitorului la Ceruri, Duhul Sfânt s-a pogorât peste apostoli în chipul limbilor de foc, fapt care i-a mângâiat şi întărit în credinţă. Înălţarea Mântuitorului Iisus Hristos la ceruri după Învierea Sa, precum şi Pogorârea Duhului Sfânt peste Apostoli, sunt evenimente care fundamentează în cea mai elocventă formă, esenţa dogmatică a creştinismului, construit astfel sub stindardul unor adevăruri de neclintit. Aceste evenimente ilustrează cu şi mai multă pregnanţă imaginea dumnezeiască a persoanelor divine ale Sfintei Treimi în ipostaza celor Trei Feţe. Creştinismul s-a impus astfel şi prin esenţa valorii sale morale. Nici o morală din lume n-a reuşit să egaleze principiile moralei creştine, deoarece ele promovează substanţa celor mai sacre adevăruri. De aceea, se spune că morala creştină este cea mai aspră, întrucât în câmpul ei de manifestare nu abdică sub nici o formă de la linia dreaptă a sfintelor sale principii.

Pogorârea Duhului Sfânt peste Apostoli a constituit vălul incandescent al harului dumnezeiesc care a cuprins pe toţi învăţăceii pe care Mântuitorul şi l-a ales ca vestitori ai Sfintelor Sale adevăruri. Cuvântul adevărului a fost propovăduit cu o consecvenţă întinsă până la limita martirajului. Se impune deci, ca faptele şi învăţăturile Sfinţilor Apostoli, să fie cât mai respectate de noi. Aşa se face ca sub lumina, căldura şi verdeaţa primăverii, să putem sărbători în cadrul acestei sublime ambianţe, Rusaliile, sărbătoarea în care se cinsteşte Pogorârea Sfântului Duh peste Apostoli.

Cât ne priveşte pe noi, imperios se impune să cerem Providenţei ajutorul ca Duhul Sfânt să se pogoare cu harurile Sale Sfinte, asupra Areopagului ce-l formează elita intelectualilor români pentru a păstra viu aprinsă, flacăra ce luminează minţile acestor fideli adepţi ai amplasării Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol; ca ei să acţioneze neabătut pentru finalizarea acestei ştafete cu obstacole. Dumnezeu să le dea puterea prin care să reziste la orice lovitură primită.

Facă Domnul ca aspiraţiile celor mai nobile iniţiative să îmbrace haina realizărilor pentru slava Bisericii lui Hristos şi, mântuirea poporului său drept-credincios.

Invocând ajutorul Duhului Sfânt în realizarea acestor grandioase obiective, să cerem ca:

S-ajungem zile multe de Rusale,
Ca să zidim un lanţ de Catedrale.

*

SÎN-PETRU

Marea sărbătoare creştinească cu harul Sfinţilor Apostoli martiri Petru şi Pavel, comemorată pe 29 cireşar, la câteva zile după solstiţiul ce împarte anul astronomic în două, atunci când Sfântul Soare găsindu-se la cea mai mare

înălţime, înregistrează ziua cea mai lungă a anului. Praznicul de la Sîn-Petru marchează în schimb, anul calendaristic în două părţi egale.

Sfântul Petru, Apostolul care vreme de trei ani a fost nedespărţit de Iisus, în noaptea procesului s-a lepădat de Învăţătorul său, pocăindu-se însă chiar în aceeaşi noapte. Piatra unde Nero l-a crucificat pe Sfântul Petru în anul 67, a constituit temelia monumentului Bisericii Sfântu-Petru, construită pe locul arenei circului acestui împărat. Edificarea acestei importante construcţii cu întreg noianul de indulgenţe a durat peste 150 de ani: de la 1450 până la 1614. Sfântul Pavel, la început un duşman al creştinismului, plecând la Damasc ca să aducă legaţi creştinii acestui oraş la Ierusalim, pe drum arătându-i-se Iisus, s-a încreştinat devenind cel mai mare predicator al învăţăturii lui Hristos, fapt pentru care tot în 67 Nero l-a osândit la moarte prin decapitare, lucru practicat şi în zilele noastre de islamiştii din Irak, împotriva unor oameni nevinovaţi.

Prin activitatea neobosită a Sfântului Apostol Pavel s-a răspândit noua învăţătură cu întemeierea pe o arie extinsă a unui mare număr de comunităţi creştine. Astfel se poate spune că solida fundamentare a creştinismului a constat în neînfricata lor acţiune de a mărturisi pe Hristos.

Piatra de temelie a Catedralei Mântuirii Neamului trebuie s-o constituie locul unde capii regimului ateu şi-au durat mormântul odihnei lor de veci, îngropând aici, toate drepturile şi libertăţile. Creştinismul a triumfat cu toate persecuţiile împăraţilor romani precum Nero când şi-a incendiat Roma la 64, acuzând de fapta lui nebună, pe creştinii ce urmau să fie martirizaţi în masă. Prin morala iubirii aproapelui Creştinismul a îmbrăcat un caracter universal. Persecuţiile împotriva creştinătăţii au îndârjit şi mai mult spiritele acesteia cucerind astfel noi şi noi aderenţi pe un teren bântuit de viciile păgânismului într-un sistem de organizare socială nedrept. Într-un sistem sclavagist, creştinismul a fost primit ca o "vale a plângerii", triumfând astfel principiul ideii persecutate, care automat prinde rădăcini, precum a declarat şi Iuliu Maniu la procesul ce i-a fost intentat. Când Sfinxul de la Bădăcin a declarat că el a cochetat cu legionarii pentru a-i distruge, la ilaritatea stârnită în sală, politicianul i-a redus prompt la tăcere cu următoarea replică: "Domnilor! vă amuzaţi degeaba... Dumneavoastră nu ştiţi, că o idee persecutată prinde rădăcini pentru că ea este localizată. Ideile lăsate în libertate sunt vehiculate de vânturile ideologico-doctrinare şi se aşază mai greu".

Asemeni lui Nero şi dictatorul german şi-a aprins Reichstagul pentru pedepsirea adversarilor politicii naziste. Suferinţa cataclismală suportată de creştinismul zilelor noastre a constat în devastarea atâtor lăcaşe de închinăciune, care după ce sunt jefuite de cele mai sfinte valori, rămân flacăra văpăilor mistuitoare. Aceste practici au fost fidel copiate din metodele aplicate de gruzinul de la Kremlin, care pe lângă propaganda ateistă feroce a dat foc unui imens număr de biserici şi mănăstiri cu asasinare de preoţi şi călugări. La noi acest pârjol s-a tradus prin demolări de biserici şi cu înfundarea clericilor în instituţiile de tortură.

Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel în propovăduirea învăţăturii Mântuitorului Iisus Hristos au acţionat cu predilecţie în sfera orientală, dar şi la Roma, unde au

murit ca martiri mărturisind pe Hristos. Ei sunt consideraţi sfinţi atât de Biserica orientală ortodoxă, cât şi de cea apuseană.

"In hoc signo vinces" – în acest semn vei învinge – au fost cuvintele scrise cu stele pe cer când crucea s-a arătat împăratului Constantin cel Mare la Pont Milvius, în anul 312, când a plecat împotriva lui Maxentius pe care l-a învins sub zidurile Romei, cerând ajutor de la Dumnezeul creştinilor. După ce Constantin îl biruieşte şi pe Licinus la 323, din cei 6 împăraţi ce domneau în imperiu devine singurul stăpânitor al marelui imperiu.

Domnia acestui mare împărat este însemnată prin continuarea unor reforme începute de Diocletianus, dar mai ales prin cele două acte celebre care ilustrează numele său în cel mai înalt grad. Astfel Edictul din Milanum de la 313, conferă drepturi egale creştinismului cu păgânismul, ca la 323 să se declare el însuşi un adept al creştinismului. Apoi, ca să supravegheze mai bine de la locul de întâlnire a celor două continente imensele teritorii ale Orientului, – şi la noi zona Dunării până la gurile ei – înfiinţează pe ruinele vechiului Bizanţ la poalele unor coline uşor de apărat cu portul "Cornului de aur" la 326 – Constantinopolul, numit după numele său, ca la 330 să devină capitala imperiului, mutând-o de la Roma, aici, la Constantinopol, care a rezistat 11 secole, tuturor invaziilor barbare.

Pentru aceste sublime acte de generozitate creştină, la 337, cu puţin înainte de moarte, împăratul s-a lăsat botezat, învrednicindu-se astfel împreună cu mama sa Elena, să intre în rândul sfinţilor, devenind Sfinţii Mari Împăraţi şi întocmai cu Apostolii.

Cu împăratul Justinian, creştinismul ia amploare prin zidirea unui mare număr de biserici, dar în special Sfânta Sofia, monument de autentică artă bizantină construită la 532 într-un timp mai scurt decât cel de la Roma unde depăşise orice limită. Catedrala Vaticanului începe abia la 1450 când cea de la Constantinopol avea deja aproape 1000 ani de viaţă creştină, până la 1453 când în urma căderii Constantinopolului în mâna Porţii Otomane, Sfânta Sofia este transformată în moschee.

Pentru a nu fi supusă hazardului politic, Biserica Neamului reprezintă în ţara noastră instituţia de prim-rang. În acest sens Sfânta Catedrală a Mântuirii Neamului trebuie apreciată ca atare, încât să reprezinte chintesenţa a tot ce are mai bun şi mai sfânt poporul român, născut creştin. Sărbătoarea Sf. Apostoli martiri, prăznuiţi la 29 iunie în fiecare an să aducă har şi binecuvântare în viaţa noastră.

VALENTIN POPOVICI

O SFÂNTĂ ZI DE NEUITAT – 15 august 2004

Aflându-se la jumătatea lunii august a.c. pentru câteva zile de răgaz şi odihnă binecuvântate la Mănăstirea Sfânta Maria – Techirghiol – unde se găseşte şi Centrul Patriarhal de odihnă şi tratament al preoţilor şi familiilor lor, *Prea Fericitul Părinte Patriarh* **Teoctist** a cinstit Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului (15 august) în acest aşezământ monahal (fiind şi ziua de hram a mânăstirii) împărtăşind binecuvântarea şi dragostea sa părintească slujitorilor şi măicuţelor de aici, precum şi credincioşilor aflaţi în număr mare în venerabila biserică maramureşeană din incinta mănăstirii, în ceas înălţător de binecuvântată prăznuire a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu.

Exprimând bucuria sufletească pentru momentele liturgice de adâncă vibraţie duhovnicească trăite aici, atât în ajun la slujba de Priveghere, cât şi duminică în ziua de sărbătoare, la Sf. Liturghie, adresându-se vieţuitoarelor din acest aşezământ monahal, povăţuite cu înţelepciune şi dăruire jertfelnică de Cuvioasa Maică Stareţă Stavroforă Semfora Gafton, dar şi tuturor celor prezenţi la Sfânta Liturghie, Prea Fericirea Sa a rostit un bogat şi ziditor cuvânt de învăţătură:

> *"Întru adormire lumea nu o ai părăsit, Născătoare de Dumnezeu, Stăpână"* (din troparul sărbătorii).

"Prea Cucernici Părinţi,
Prea Cuvioasă Maică Stareţă,
Prea Cuvioase Maici,
Iubiţi credincioşi şi credincioase,

Iată, o sfântă duminică, o zi rară, poate chiar unică în viaţa noastră, aşa cum spuneam şi aseară în cuvântul de la Priveghere. Această venerabilă biserică maramureşeană, adevărată bijuterie arhitectonică, prin sărbătoarea de astăzi, ne-a adunat şi anul acesta pentru a cinsti Adormirea Maicii Domnului, cea care s-a învrednicit a fi singura fiinţă pământeană, emblemă a neamului omenesc, care de la Duhul Sfânt s-a învrednicit a fi Maica Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Ea însăşi fiind rodul credinţei şi rugăciunilor părinţilor ei, Ioachim şi Ana, de pruncă a dovedit obişnuinţa rugăciunii, a învăţăturii sfintelor scrieri şi a comorilor virtuţilor din anii petrecuţi la templu.

Aceste podoabe sufleteşti ale Sfintei Fecioare Maria le exprimă îndeosebi slujba de aseară, rugăciunile cântate sau rostite nu numai în zile de sărbătoare închinate ei, ci în alte momente pe care le socotim potrivite să apelăm la ajutorul ei. Toate sunt mijloace sau căi prin care îi cerem ajutor pe lângă iubitul său Fiu şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos spre a îndeplini cererile noastre legate de mântuire. Din nefericire, nu înţelegem astfel rugăciunile noastre, ci alergăm în viaţă după fel de fel de alte cereri vremelnice, lipsite de valoare sufletească, în loc să înţelegem acele valori care să dăinuiască, în stare să ne călăuzească spre înmulţirea credinţei, a iubirii faţă de semeni, chiar şi faţă de vrăjmaşii noştri, împlinind porunca nouă a iubirii (Ioan 13, 34), de care avem atât de mare trebuinţă.

Aşadar, credinţa noastră, spre a fi deplină, trebuie să fie grăitoare prin faptă. În acest chip, ea are o valoare determinantă pentru fiinţa umană, de ea depinzând întreaga noastră existenţă creştină, faptele noastre şi voinţa noastră, care numai astfel tinde spre desăvârşirea şi asemănarea cu voinţa lui Dumnezeu. Atât de preţioasă este viaţa noastră şi atât de mare şi importantă este voinţa şi libertatea noastră, încât suntem responsabili de gândurile şi faptele noastre. Izvorul vieţii ne-a creat deci ca fiinţe înzestrate cu libertate, cu capacitatea de a discerne între bine şi rău şi de aceea El preţuieşte mult faptele noastre cele bune. Pildă o avem pe Maica Domnului, care, din clipa, când a dat răspuns Arhanghelului Gavriil, supunându-se voii Tatălui ceresc prin cuvintele: *"Fie mie după cuvântul tău!"* (Luca 1, 38) şi până la suferinţa durerii de mamă, a urmat, a ascultat şi a pus la inima sa cuvintele auzite de la Prea Iubitul său Fiu, Iisus Hristos, Dumnezeul nostru.

Din păcate, nu reuşim să ne îndreptăm voinţa spre bine, spre împlinirea voii lui Dumnezeu, ci spre rău, spre lăcomie, spre decădere, spre atâtea păcate grele, îndreptate cu diavolească răutate spre tineret, pe care nici nu merită să le numim într-un loc sfânt, aşezământ monahal şi într-o zi atât de frumoasă şi atât de bogată în învăţăminte ziditoare de suflet, cum este sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, atât de cunoscută şi atât de folositoare fiecărui fiu şi fiică a Bisericii noastre.

Cu nădejdea acestui folos sufletesc aţi venit din diferite părţi ale ţării. Suntem asaltaţi de copii, de tineri, de vârstnici, de persoane cu responsabilităţi sociale importante, pe care noi, slujitorii Bisericii, vă întâmpinăm cu dragoste. Ţinând seama şi de acest însemnat detaliu, am spus că întâlnirea noastră de astăzi, la mutarea Maicii Domnului la viaţa de-a pururea, este o vrednicie creştină ca şi cea a Sfinţilor Apostoli, care au venit de la *"marginile lumii"* să o petreacă pe Maica Domnului; este unică şi ea trebuie să rămână întipărită adânc, ca o icoană, în sufletele noastre.

Acest înţeles îl are fiecare sărbătoare care ne adună pe toţi în jurul sfântului altar al Bisericii şi mai ales la împărtăşirea cu preacuratul Trup şi scumpul Sânge al Mântuitorului Iisus Hristos. Acest rol mântuitor l-a avut din 1949 această bijuterie a arhitecturii maramureşene, biserica de aici închinată Adormirii Maicii Domnului. Ca unul care am străbătut deceniile de dinainte de 1989, îmi îngădui să vă propun a ne întoarce cu gândul la acele triste vremuri pentru Ţara şi Biserica noastră, când ajutorul Maicii Domnului s-a arătat prin înălţarea acestei biserici aici.

Cei care aveţi tâmplele argintii vă amintiţi ce vremuri grele erau atunci, în 1949, şi cât trebuia să lupte un tată sau o mamă ca să înveţe copiii o rugăciune sau să meargă cu ei la biserică. Şi iată, acum, beneficiem de această jertfă a înaintaşilor noştri, Patriarhii României Justinian şi Iustin, care au simţit că este nevoie în această staţiune de biserică, înconjurată de aceste clădiri executate atât de artistic.

Biserica, în fiinţa şi învăţătura ei, adună credincioşii şi chiar lumea întreagă la o gândire şi o formă de vieţuire în spirit de înţelegere. Aşa cum soarele îşi revarsă razele şi căldura sa binefăcătoare peste toată faţa pământului, luminând toate formele de relief, tot astfel şi Biserica, răspândeşte pretutindeni învăţătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos, luminând cu razele Duhului Sfânt umbrele de îndoieli sau de indiferenţă ale oamenilor. Dar, nu toţi cei ce deschid Biblia sunt pătrunşi de credinţă sau dispun de cunoştinţele necesare spre a citi şi înţelege cu-

vântul lui Dumnezeu. Numai cel stăpânit de însemnătatea darului de a înţelege ceea ce Duhul Sfânt a insuflat pe sfinţiţii autori ai Bibliei, cu ani de pregătire şi de rugăciune pot cuteza să se apropie şi să deschidă paginile acestei Cărţi a Cărţilor. Biserica acordă o deosebită atenţie studiilor biblice, iar la slujbele ei Biblia se citeşte cu multă evlavie, iar bunii credincioşi o ascultă în genunchi.

Omul, valoare supremă a creaţiei lui Dumnezeu, este făptura cea mai iubită de El din întreaga lume. Şi aceasta a fost creată de El în mod desăvârşit; regnul vegetal şi cel animal, cu nesfârşite forme de vieţuire. Dar, mai presus decât toate acestea l-a creat pe om. Din păcate, omul se ofileşte prin păcat mai repede decât un trandafir sau un pom, care vestesc mărirea lui Dumnezeu. Deschizând paginile Psaltirii ne minunăm de profunzimea preciziei proorocului David, care descrie cum întreaga natură, văile, marea şi tot ceea ce vedem, toate vestesc şi toate ne şoptesc prin graiul şi culorile lor înţelepciunea şi izvorul a tot ce este frumos şi armonios pe lume. Natura toată, munţii, marea aceasta, vestesc atâtea învăţăminte, atâtea semne că Dumnezeu a dat omului spre îndestularea lui şi spre păstrarea sănătăţii atâtea posibilităţi. Dar felul în care le folosim rămâne să constatăm fiecare separat. De aceea, sărbătoarea aceasta, Adormirea Maicii Domnului, ca de altfel toate sărbătorile, chiar toate zilele de peste an au o semnificaţie creştină în ordinea valorilor supreme ale vieţii noastre.

Noi nu suntem numai materie, ci în primul rând suflet. Dacă materia produce o petală atât de gingaşă şi frumoasă, care se reînnoieşte cu fiecare anotimp, cu atât mai mult omul este făcut ca să nu rămână numai materie, el fiind creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Aşa după cum aceste flori se orientează după lumina soarelui, tot astfel şi omul trebuie să-şi îndrepte viaţa după valorile sufletului. Ca fiinţă vie şi persoană liberă, el trebuie să-şi călăuzească cu eforturile lui materiale sufletul. Este o simbioză de existenţă a noastră, a oamenilor, între suflet şi trup. Care biruie? Acela care se află la temelia valorilor, Iisus Hristos, Cuvântul Său. Adevărata cunoştinţă a omului, adevărata ştiinţă a omului, adevărata cuprindere a omului stă în a cunoaşte Cuvântul lui Dumnezeu, după cum ne învaţă Sfânta Scriptură: *"Iar viaţa veşnică aceasta este: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis"* (Ioan 17, 3).

Prin sărbătorile ei de peste an, iată, Maica Domnului vine cu această aducere aminte veşnică, cum o fiică a pământului, Sfânta Fecioară Maria – ca rod al rugăciunii, să devină mama cea mai aleasă dintre fiicele pământului care s-a învrednicit de acest dar şi mama noastră şi a întregului neam creştinesc cum cântă o veche scriere închinată ei.

Fraţi şi surori în Domnul, am auzit aici un cuvânt frumos pe care l-a rostit părintele protodiacon şi profesor Corneliu, un excepţional slujitor al Bisericii noastre: *"Doamne mântuieşte pe cei bine credincioşi"*. Ce vrea să spună acest cuvânt adresat lui Dumnezeu şi arătând cu orarul spre credincioşi? Vrea să arate cum Sfânta Biserică se roagă pentru credincioşii ei şi pentru mântuirea lor. Chiar dacă eşti binecredincios, frate creştine, chiar dacă eşti indiferent, chiar dacă uneori cazi în mreaja gândirii ateiste sau a unei stări de tăgăduire a lui Dumnezeu, care te poate dezrădăcina de credinţă, şi care, uneori, chiar de părinţi şi de fraţii de rugăciune, Biserica prin rugăciunea şi puterea ei de mamă ne adună, cum ne aflăm

acum în jurul acestei frumoase biserici, aşa cum se află puii adăpostiţi sub aripile mamei lor.

Dar noi ne aflăm acum adăpostiţi şi apăraţi de Biserica cea vie, pe care o alcătuim împreună: noi, slujitorii de aici şi dumneavoastră credincioşii şi credincioasele, având în faţa noastră aceşti îngeri de copilaşi şi corul măicuţelor, fiinţe rugătoare de fiecare clipă din zi şi din noapte ale Maicii Domnului. Biserica aceasta pe care o văd acum şi pe care am privit-o cu dragoste şi admiraţie, împodobită cu evlavia, credinţa şi dragostea fiecăruia, unii venind de la distanţe mari, alţii din diferite părţi ale ţării, iar unii fraţi români sosiţi din mari îndepărtări, cu toţii, iubiţi fraţi, aţi împodobit această Biserică vie. În acest sens ne şi învaţă Sfinţii Apostoli şi Sfinţii noştri Părinţi din primele veacuri, că numai împreună în rugăciune şi căutare de biruinţă împotriva celui rău, formăm noi *"poporul lui Dumnezeu"* (I Petru 2, 10). Dacă adăugăm că împreună am cântat rugăciunea *"Doamne, mântuieşte pe cei binecredincioşi"*, vă daţi seama, iubiţii mei, ce rol sfânt aţi avut astăzi la biserică, aţi îndeplinit cuvântul extraordinar de însemnat scris de Sfântul Apostol Petru: *"Voi sunteţi seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu"* (I Petru 2, 9). În această calitate ne-am rugat pentru fraţii noştri creştini, pentru cei ce nu ştiu să se roage, pentru cei din călătorii pe uscat, pe mare sau în aer. Cât de frumoasă misiune aţi împlinit cu toţii astăzi la această sfântă şi dumnezeiască rugăciune! Aceasta este Biserica lui Dumnezeu şi aceasta este mărturisirea noastră.

Nu numai aceasta este Biserica cea bătrână, un fel de matcă a credinţei noastre româneşti, bisericuţele acestea de lemn, dar şi Biserica cea vie, cum spune Sfântul Apostol Petru: Biserica lui Dumnezeu, poporul lui Dumnezeu. Noi suntem poporul lui Dumnezeu! Clerul, credincioşii, împreună alcătuim Biserica, aceea care rămâne tainic neştiută şi care se roagă, cum a exprimat părintele astăzi în rugăciunea *"Doamne, mântuieşte pe cei bine credincioşi"*. Şi pe cel care se află în fărădelege, şi pe cel care se află în tâlhării, în fel de fel de păcate, Biserica nu uită pe nimeni şi se roagă pentru toţi. Pentru ei ne rugăm şi noi aici, la Sfânta Liturghie. De aceea, Sfinţii Părinţi ne îndeamnă să participăm la Liturghii în duminici şi sărbători. De aceea, iubite frate, credinţa sărăceşte, pentru că nu cunoşti, nu auzi despre Biserică nimic dacă stai departe de Biserică, fără să gândeşti, neavând o carte de teologie, o carte de luminare sufletească şi de aceea tineretul rămâne de izbeliste. Doar frecventând sfintele biserici, nimeni nu rămâne de izbelişte dintre cei botezaţi în numele Prea Sfintei Treimi, pentru care întreaga Biserică se roagă.

Astăzi ne-am rugat pentru patriarhii noştri, pentru ctitori, pentru cei care au trecut din lumea aceasta, pentru părinţii noştri. Vedeţi câte frumuseţi aduce credinţa ortodoxă, credinţa noastră a părinţilor şi strămoşilor noştri! Nu eşti singur în lume! Nu eşti o fiinţă oarecare, aşa cum se găsesc, uneori unii îndepărtaţi de Biserică. Suntem din nefericire martorii multor fărădelegi, tâlhării sau a căderii unora – dintre care şi tineri, în fel de fel de păcate, despre care ruşine este a le mai numi. Avem datoria să ne rugăm: *"Doamne, mântuieşte pe cei binecredincioşi!"*. Se ştie că nici Dumnezeu nu urăşte pe păcătoşi, de aceea nu-i uităm din rugăciu-

nile atât de atotcuprinzătoare alcătuite de Sfinţii Părinţi, din iubire pentru cei păcătoşi.

Pentru noi toţi şi pentru întreaga lume ne rugăm în timpul Sfintei Liturghii. De aceea, Sfinţii Părinţi ne îndeamnă să părticipăm la Sfânta Liturghie în duminici şi sărbători. Prin neparticipare la Sfânta Liturghie, credinţa se împuţinează, comuniunea dintre noi, mădularele Bisericii, slăbeşte. Când stai departe de Biserică, fără să mai gândeşti la cele sfinte, fără să te rogi, fără să mai deschizi o carte de rugăciuni sau să citeşti o carte de teologie, o carte de luminare sufletească, te afli pe drumul însingurării, cu atât mai periculos pentru cei tineri.

În biserică ne rugăm împreună, precum astăzi, noi ne-am rugat pentru toţi fraţii noştri cei întru Hristos, pentru cei ce călătoresc, pentru cei ce sunt bolnavi, pentru cei ce se află în temniţe, pentru patriarhii noştri, pentru ctitorii, pentru cei care au trecut din lumea aceasta, într-un cuvânt pentru tot sufletul creştinesc. Vedeţi ce frumuseţi izvorăsc din credinţa ortodoxă, credinţa părinţilor şi strămoşilor noştri! Nu suntem singuri pe lume! Nu suntem fiinţe fără identitate, aşa cum, spre exemplu, se simt fraţii noştri aflaţi fără documente în străinătate. Într-adevăr, să rămâi fără acte este neplăcut, dar să nu ai o identitate este o adevărată tragedie. Noi suntem un popor cu o identitate creştină, fraţii mei! Pomenirea celor trei mari patriarhi, ctitori ai acestei mănăstiri, nu este deloc întâmplătoare.

Patriarhul Miron Cristea este cel ce a cumpărat primul teren pentru un schit şi cel ce a rânduit-o aici pe monahia Nectaria de la mănăstirea Ţigăneşti, care se ruga la icoana Sfântului Fanurie şi ajuta după putere la însănătoşirea monahilor bolnavi. Despre puterea vindecătoare a tratamentului şi despre bunătatea măicuţei Nectaria au mărturisit mulţi preoţi, între care şi ucenicul Patriarhului Justinian, părintele arhidiacon Nicanor Matorga de la Sfânta Patriarhie.

Cel de-al doilea mare ctitor al acestei mănăstiri este neuitatul Patriarh al României, Justinian Marina, 1948-1977. Împlinind gândul Patriarhului Miron, acesta a organizat aici Centrul Patriarhul pentru tratamentul preoţilor şi al familiilor lor, înălţând biserica din faţa noastră, salvând-o de la distrugere, transportând-o de la Straja Ţării – Câmpina şi înălţând-o aici. Fiind monument istoric s-au cerut aprobări speciale, încât în vara anului 1949 ea a fost înălţată şi deschisă de atunci sfintelor slujbe. Este de amintit că însuşi patriarhul participa înconjurat de profesori de teologie, consilieri şi studenţi la organizarea lucrărilor. Paralel cu aceasta a dispus construcţia pavilionului din dreapta mea, căminul arhieresc, locuinţele maicilor, cantina din faţa noastră şi amenajarea acestui mic parc de pe litoral cu izvorul Sfântului Pantelimon. Vrednicul de pomenire înaintaşul meu, Patriarhul Iustin Moisescu nu s-a lăsat mai prejos şi a clădit elegantul pavilion din stânga, pe măsura primului, iar acum aveam armonie arhitectonică.

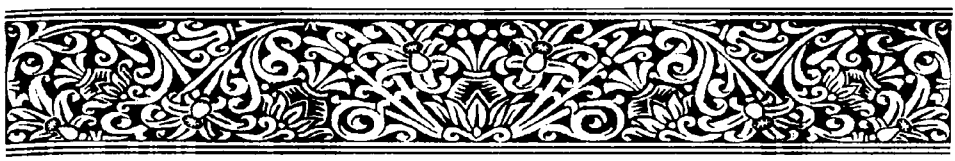
Iată, iubiţii mei, pe cei trei mari înaintaşi cărora le datorăm aceste clipe de vedere a raiului pământesc. Generaţii după generaţii de slujitori ai Bisericii noastre, neadmişi atunci în sanatoriile de specialitate s-au adăpostit aici, s-au uşurat de suferinţele lor, atrăgând atenţia şi preţuirea faţă de această mănăstire din partea tuturor, mărturisind că Biserica Ortodoxă Română şi-a împlinit în vremuri grele şi îşi împlineşte şi acum misiunea sa pastorală. Aici au poposit deseori şi reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe surori şi ai altor Biserici din lume, ca semn al

comuniunii şi al dragostei dintre noi şi ca o dovadă a forţei rugăciunii care ne-a adunat şi astăzi, aici.

Dar, aceste activităţi şi înfăptuiri, această incintă a Mănăstirii Sfânta Maria-Techirghiol, care ne-a ocrotit clipele liturgice atât de înălţător duhovniceşte, apropiindu-ne sufleteşte, simţindu-ne ca într-o catedrală, nu ar fi avut înrâurirea de a-L avea pe Dumnezeu atât de apropiat, dacă n-am fi auzit melodiile armonioase ale surorilor şi maicilor, vieţuitoare în acest aşezământ monahal. Povăţuite cu înţelepciune de Prea Cuvioasa Maică Stareţă Stavr. Semfora Gafton, această ceată de cântăreţe îşi arată zilnic hărnicia şi devotamentul lor cu aceeaşi îndemânare şi în rosturile de întreţinere a acestui sălaş al Maicii Domnului, de la zugrăvirea icoanelor şi întreţinerea trandafirilor, până la servirea mesei celor aflaţi în tratament, fie în baza de tratament a mănăstirii, fie în altă parte. Cei ce venim aici vedem, ca şi astăzi, împlinită regula de aur a monahismului românesc care spune: *roagă-te şi lucrează*. Dacă mai adăugăm că, pentru protejarea minunatei biserici maramureşene, mănăstirea a pus, de acum un an, temelii de zid, pentru o nouă biserică şi cu eforturi nespuse, a dobândit teren, ne dăm seama de însemnătatea credinţei şi rugăciunii şi de roadele lor minunate. Aceste roade se arată preţioase şi prin sprijinul acordat bisericii noi de cei binevoitori: instituţii, fundaţii şi credincioşi din toate părţile.

Poposind prin acest cuvânt în mijlocul dumneavoastră, vă îmbrăţişez pe toţi cu dragoste părintească şi vă încredinţez de preţuirea şi rugăciunile mele, dorindu-vă ca sărbătoarea de astăzi a Maicii Domnului să vă aducă belşug de har cu pace şi sănătate. Amin".

REDACŢIA

• ANIVERSĂRI-COMEMORĂRI •

PR. PROF. UNIV. DR. DR. DR. H.C. NICOLAE DURĂ,

Prodecan şi Titular al Catedrei de Drept Canonic şi Instituţii Europene a Facultăţii de Drept a Universităţii "Ovidius" din Constanţa, la împlinirea a 60 de ani de viaţă şi a peste 30 de ani de activitate în Alma Mater

"Aduceţi-Vă aminte de mai-marii voştri, cei ce v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu... şi urmaţi-le credinţa" (Evrei 13, 7).

Printre darurile de preţ pe care neamul românesc le-a adus prinos culturii şi civilizaţiei europene se numără şi operele ierarhilor şi cărturarilor secolelor trecute, veritabili creatori de slovă şi şcoală românească, şi nu în ultimul rând, creaţiile artiştilor populari anonimi care au sublimat esenţele inefabilului "picior de plai" aflat "pe o gură de Rai" în versuri şi imagini inspirate, aducând la lumină din memoria ancestrală a umanităţii dialoguri nepământene, asemeni celui dintre Păstor şi Mioriţa, frumoase şi sensibile reeditări ale imaginii paradisiace.

Astfel, în vechile dar frumoasele cronici împodobite cu slove hieratice, descoperim chipul şi viaţa unui Ierarh Varlaam, al unui Dosoftei, cărturar prealuminat, al unui tragic, dar senin Antim Ivireanul, al unor Coresi şi Johanes Honterus – prieteni ai cărţilor, al unui Cantemir, prinţ rafinat şi vrednic apărător al credinţei, culturii, artei şi datinilor străvechi, ziditoare de suflet.

Din acest filon etnic, profund religios şi totodată deschis către lume şi viaţă, s-au ridicat mai apoi, până în zilele noastre, personalităţi de o înaltă anvergură umană şi intelectuală, oameni de ştiinţă şi de cultură, care au dat măsura geniului şi dedicaţiei româneşti în multe domenii de activitate.

Aidoma şi alături de aceste chipuri nepereche, coborâte, parcă, din înălţimile rarefiate ale spiritului, s-au găsit veacuri de-a rândul slujitorii Bisericii Ortodoxe modelând caractere şi şlefuind conştiinţele tinerelor generaţii, ştiut fiind că, la noi, şcoala dintru începuturi s-a aflat în tinda Bisericii. Cugetând la importanţa şcolii, la măreţia acestei chemări şi misiuni, descoperim frumuseţea interioară a dascălului, a celui ce prin râvna şi eforturile sale se face părtaş întru devenirea omului: "trestie gânditoare", micşorată "cu puţin faţă de îngeri".

Un astfel de Dascăl este şi Părintele Prof. Univ. Dr. Dr. Dr. H.C. Nicolae Dură, Prodecan şi Titular al Catedrei de Drept Canonic şi Instituţii Europene a Facultăţii de Drept a Universităţii "Ovidius" din Constanţa, căruia îi închinăm, cu recunoştinţă, aceste rânduri.

Autor al unei opere remarcabile, Profesor Emerit, recunoscut la nivel internaţional prin titlurile ştiinţifice acordate de prestigioase instituţii de învăţământ, nu în ultimul rând prin conferirea de către Republica Franceză a Legiunii de Onoare, Meritul Cultural, Prea Cucernicia Sa constituie un exemplu viu al omului înzestrat cu daruri morale şi intelectuale, împodobit cu o aleasă educaţie sacră şi seculară, întru-totul vrednic şi ales sacerdot al Cuvântului.

Născut la data de 9 august 1945 în localitatea Fedeleşoiu, judeţul Vâlcea, într-o familie de buni creştini, de la care a primit o educaţie aleasă şi o puternică credinţă în Dumnezeu, Părintele Profesor Nicolae Dură, după absolvirea Seminarului Teologic din Craiova, a urmat cursurile Institutului de Grad Universitar din Bucureşti pe care le-a absolvit ca şef de promoţie (1968-1969), cu calificativul "Excepţional", susţinând lucrarea de Licenţă: *"Contribuţia lui Nicolae Iorga la cunoaşterea şi conservarea picturii noastre bisericeşti"* la Catedra de Bizantinologie, sub îndrumarea Academicianului Alexandru Elian.

Încă din anii pregătirii primului doctorat – petrecuţi în bibliotecile şi arhivele din Etiopia (februarie 1971-martie 1974), ca urmare a unei burse de studii şi cercetare acordată de Majestatea Sa Imperială, Haile Sellasie I, Împăratul Etiopici, a folosit surse documentare unice, de primă mână, necunoscute până atunci cercetătorilor europeni, iar studiile pe care le-a publicat în revistele teologice despre izvoarele canonice şi nomocanonice etiopiene, aflate în manuscrise din secolele XIII-XVI în mănăstirile şi arhivele etiopiene, adeveresc cu prisosinţă acest lucru până astăzi. Ar fi suficient să amintim doar studiile privind Fetha Ngast (Pravila Împăraţilor), "Didascalia" – versiunea etiopiană, "Sinodosul", "Corpus Juris Canonici aethipici" etc., pentru ca un cercetător avizat să-şi dea seama de contribuţia de pionierat în domeniul izvoarelor canonice şi nomocanonice etiopiene.

Bursa oferită de Împăratul Etiopiei venea ca urmare a unui acord încheiat între Locţiitorul de Patriarh al Bisericii Etiopiene şi Patriarhul Justinian care efectuase, în ianuarie 1969, la invitaţia Împăratului, o vizită în Etiopia. Se stabilea, astfel, efectuarea unui schimb de studenţi în teologie, "ca una dintre verigile folosite pentru promovarea continuă a bunelor relaţii existente între cele două Biserici". Scrisoarea de recomandare a studentului doctorand Nicolae Dură, semnată de Patriarhul Justinian la 15 martie 1971, evidenţiază preocuparea celor doi Întâistătători pentru o mai bună cunoaştere şi apropiere reciprocă, precum şi purtarea de grijă faţă de învăţământul teologic românesc a regretatului Patriarh Justinian.

Cercetarea întreprinsă pe pământ etiopian de Părintele Profesor Nicolae Dură a constituit subiectul primului său doctorat în teologie: *"Organizarea Bisericii Etiopiene şi bazele ei canonice"*, lucrare susţinută în anul 1981 la Institutul Teologic de Grad Universitar din Bucureşti şi publicată în anul 1990 de Editura Patriarhiei Române. Este prima şi, până în prezent, singura lucrare care prezintă procesul istoric al evoluţiei formelor de organizare ale Bisericii Etiopiene şi ale instituţiilor acesteia!

Pe lângă excepţionala valoare în sine a studiilor publicate despre Etiopia şi Biserica ei, Părintele Profesor Nicolae Dură a contribuit la refacerea unităţii creştine dintre Bisericile Ortodoxe şi cele Vechi Orientale (aşa-zis monofizite), între care a fost situată, pentru o lungă perioadă de timp, şi Biserica Etiopiană.

Pentru a evidenţia acest adevăr redăm scrisoarea din 28 februarie 1974 a Prea Fericitului Abba Theophilos, Patriarhul Etiopiei, către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, document ce conţine şi câteva aprecieri laudative, dar sincere, faţă de fostul student Nicolae Dură:

"Prea Fericirea Voastră,
Salutări de dragoste în numele Domnului nostru Iisus Hristos.

Vă scriem Prea Fericirii Voastre să Vă informăm că doctorandul Dură Nicolae a completat cu succes o perioadă de studii teologice în Etiopia şi în momentul de faţă se pregăteşte să părăsească această ţară pentru România. Doctorandul Dură Nicolae a fost un tânăr harnic şi studios, încredinţat unei vocaţii spirituale. El poartă cu el dragostea şi aprecierea noastră şi dorinţe bune pentru o carieră dedicată în slujba Bisericii.

Şederea şi studiul Domnului Nicolae a fost o legătură puternică care a întărit strânsele şi frăţeştile relaţii dintre Bisericile noastre care se vor apropia tot mai mult cu schimburi asemănătoare de studenţi şi cu contacte în anii ce vin.

Cu cele mai călduroase salutări şi rugăciuni pentru sănătatea Prea Fericirii Voastre, precum şi pentru bunăstarea poporului Dumneavoastră,

Al Prea Fericirii Voastre în Domnul,

(ss) ABBA THEOPHILOS,
Patriarh al Etiopiei".

Cu siguranţă că cercetarea şi documentarea Părintelui Profesor Nicolae Dură pe vechiul pământ etiopian ar fi continuat cu rezultate poate şi mai surprinzătoare dacă Negusul nu ar fi fost răsturnat de la putere şi dacă în Etiopia nu s-ar fi instaurat dictaturile militare de orientare marxistă ale generalului Teferi Bantu (asasinat în 1977) şi locotenent colonelului Mengistu Haile Mariam, surprinzător, un alt bursier al Împăratului Haile Sellasie I (1930-1974). În Etiopia, ca de altfel şi în Europa Răsăriteană, orizonturile se îngustau, iar vântul libertăţii era înlocuit de pustiul ideologiilor totalitare...

Va urma o perioadă în care condiţiile politice nefavorabile din ţară îşi vor pune amprenta şi pe activitatea de documentare şi cercetare, Părintelui Profesor Nicolae Dură fiindu-i interzisă ieşirea din ţară. Va activa însă la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, pentru ca din anul 1976, anul hirotonirii sale în preot, să predea în calitate de asistent diverse discipline la Institutul Teologic de Grad Universitar din Bucureşti. În anul 1986 se va titulariza la catedra de Drept Canonic a acestei instituţii teologice universitare, unde va funcţiona ca profesor titular până în anul 2002.

Începând cu acest an se va titulariza, prin concurs, la Facultatea de Drept a Universităţii "Ovidius" din Constanţa, unde predă disciplinele: Drept Canonic şi Instituţii europene; Istoria Statului şi Dreptului românesc şi Drept Comunitar

(Protecţia juridică a drepturilor omului). Este de altfel pentru prima dată – în România – când, datorită prestigiului şi pregătirii sale universitare se predă într-o Facultate de Drept disciplina Dreptului Canonic, care a fost exilată din Cetatea universitară o dată cu instaurarea regimului comunist.

Paralel, Părintele Profesor activează în calitate de Conducător de doctorat la Facultatea de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti (încă din anul 1986) şi ca Profesor asociat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universităţii tomitane.

În ianuarie 2004, Părintele profesor a fost ales Prodecan al Facultăţii de Drept a Universităţii "Ovidius" din Constanţa. Este primul cleric, universitar, român, care după 1989 ajunge nu numai profesor titular la o Facultate de Stat, ci şi în conducerea acesteia.

Deşi ieşirea din ţară pentru studii de documentare şi cercetare îi fusese interzisă, de anul 1989 este legată însă o primă recunoaştere internaţională a valorii activităţii de cercetare ştiinţifică, pluridisciplinară, a Părintelui Profesor Nicolae Dură. Astfel, la 1 iulie 1989, Patriarhia Bulgară îi va acorda Gramata Patriarhală Omagială "Sofronie Vracianski", Ordin înmânat de Patriarhul Bisericii Bulgare, Prea Fericitul **Maxim**. Acest Merit Cultural venea ca o recunoaştere pentru descoperirea pe care Părintele Profesor Nicolae Dură o făcuse cu privire la viaţa şi activitatea ctitorului culturii bulgare moderne, Sofronie Vracianschi. Era aşadar vorba despre o muncă de luni de zile, de arhivă, în urma căreia Părintele Profesor Nicolae Dură descoperise documente privind activitatea episcopului bulgar Sofronie Vracianschi pe pământul Ţării Româneşti, unde acesta se refugiase de prigoana turcilor în anul 1803. Studiile privind rezultatele acestor descoperiri de arhivă au fost publicate în revistele: *Romanoslavica,* în Revista Academiei Bulgare (Sofia), în revista *Biserica Ortodoxă Română,* în Revista de Studii Sud-Est Europene (*Revue des Études Sud-Est Européennes*, Bucureşti). De asemenea, în acelaşi context, Profesorul Nicolae Dură a fost apoi invitatul mai multor emisiuni difuzate pe posturile naţionale de radio şi televiziune bulgare.

O dată cu anul 1990, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Părintele Profesor Nicolae Dură va relua munca de cercetare şi documentare peste hotare, împletind studiile de cercetare cu o apreciată activitate didactică, atât acasă, cât şi în aula unor prestigioase universităţi apusene.

Al doilea doctorat îl va susţine în anul 1998 la Universitatea Pontificală din Toulouse (Franţa), care îi va acorda titlul de Doctor în Drept Canonic pentru lucrarea intitulată: *"Colegialitate şi Sinodalitate. Statutul Canonic al primatului în cadrul colegialităţii – Episcopal-Sinodale".* Este încă o dovadă a pasiunii şi râvnei cărturăreşti de care a dat şi dă dovadă Părintele Profesor Nicolae Dură, tinereţea sa spirituală fiind dublată de o maturitate intelectuală şi de un neobosit spirit de cercetare ştiinţifică.

Om al credinţei şi în egală măsură al cercetării, Părintele Profesor Nicolae Dură a făcut studii de doctorat şi cercetare ştiinţifică în numeroase Universităţi şi biblioteci ale lumii: Addis Abeba (Etiopia); Cairo (Egipt); Atena şi Tesalonic (Grecia); Paris şi Toulouse (Franţa); Madrid şi Salamanca (Spania); Berlin şi Bonn (Germania); Roma şi Bari (Italia); Bruxelles (Belgia); Haga (Olanda) etc.,

activitate laborioasă concretizată în publicarea în limbile română, franceză, engleză şi etiopiană a mii de pagini de studii şi lucrări pentru care a întrebuinţat material documentar în limbile greacă, italiană, slavonă, etiopiana veche (ghe'ez), etiopiana actuală (amharică), engleză, franceză, italiană, spaniolă, portugheză, catalană, germană, rusă şi bulgară.

Ca o consecinţă firească a preocupărilor cărturăreşti ale Prea Cuceriniciei Sale, în ultimii ani, două din lucrările Părintelui Profesor Nicolae Dură au atras atenţia comunităţii ştiinţifice şi academice. De dimensiuni monumentale, publicate în limba franceză, cele două lucrări sunt rezultatul unei munci de aproape zece ani prin bibliotecile şi universităţile apusene. Este vorba despre lucrarea apărută la Bucureşti în anul 1999, sub titlul: *Le Régime de la synodalité selon la législation canonique conciliaire, oecuménique, du Ier millénaire* şi care numără 1023 de pagini, şi lucrarea *Primauté et synodalité*, publicată la Paris în anul 2003, lucrare care numără peste 500 de pagini.

Abordând o largă problematică teologică, canonică, istorică şi social-politică, *Le Régime de la synodalité selon la législation canonique conciliaire, oecuménique, du Ier millénaire*, este o lucrare de referinţă, pluridisciplinară, care, cu siguranţă, va fi citată în toate cercetările ce vor fi realizate de aici înainte.

Şi pentru a fi convinşi de adevărul că nimeni nu este prooroc în patria sa, la propunerea Ministerului de Externe al Franţei, Domnul Jacques Chirac, Preşedintele Republicii Franceze, îi va conferi Părintelui Profesor Nicolae Dură, în iunie 2001, Legiunea de Onoare, Meritul Cultural, distincţie înmânată la Bucureşti, la 3 aprilie 2002, de către Ambasadorul Franţei, Dl. Pierre Ménat. Legiunea de Onoare venea astfel ca o recunoaştere a contribuţiei substanţiale la promovarea culturii de limbă franceză prin monumentala lucrare pe care Părintele Profesor Dură o publicase în 1999. Este meritorie şi singulară această apreciere pentru un cleric român, profesor universitar, distincţia fiind acordată unui număr restrâns de intelectuali români care s-au distins prin activitatea ştiinţifică, culturală şi civică!

O primă recunoaştere naţională a valorii operei Părintelui Profesor Nicolae Dură va veni din partea celui mai înalt for ştiinţific şi cultural al ţării, Academia Română, care îi va acorda, la 21 decembrie 2001, premiul *A.D. Xenopol* pentru excepţionala muncă de cercetare concretizată în lucrarea publicată în limba franceză în 1999. Este primul cleric român, profesor de Teologie, care primeşte acest premiu al Academiei.

În anul 2002, ca o nouă recunoaştere ştiinţifică internaţională, Părintelui Profesor Nicolae Dură i se va decerna titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii de Ştiinţe Umaniste din Ostrog, Ucraina.

După Legiunea de Onoare, premiul Academiei Române şi titlul de Doctor Honoris Causa, este rândul Institutului Biografic American din New York (Statele Unite ale Americii) să-l omagieze pe Părintele Profesor Nicolae Dură prin acordarea prestigiosului titlu *"The man of the year, 2001"* pentru lucrările în domeniul teologiei, dreptului, istoriei, filosofiei, literelor etc. De asemenea, este primul teolog român, profesor universitar, care primeşte acest titlu.

Ataşat ideii de unitate naţională şi de credinţă, Părintele Profesor Nicolae Dură activează din anul 2001 în calitate de redactor al revistei *Orthodoxia*, revistă

de gândire şi spiritualitate ortodoxă apărută cu binecuvântarea Prea Sfinţitului Dorimedont, Episcop de Edineţ şi Briceni (Basarabia). Ca urmare a activităţii redacţionale şi ca o recunoaştere a înaltei valori ştiinţifice a operei Părintelui Profesor Nicolae Dură, Episcopia de Edineţ şi Briceni i-a acordat, în anul 2003, Ordinul *"Naşterea Domnului"*.

În acelaşi an Patriarhia Moscovei îi va conferi Părintelui Profesor Nicolae Dură Înaltul Ordin *"Sfântul Vladimir"*, pentru bogata activitate cărturărească şi pentru contribuţia sa la realizarea unităţii creştine, prin aprofundarea izvoarelor doctrinare şi canonice ale primului mileniu creştin. Este de altfel primul cleric, universitar român, care s-a învrednicit de o asemenea recunoaştere din partea Patriarhiei Moscovei, cu atât mai mult cu cât Ordinul Sfântul Vladimir este cea mai înaltă distincţie a acestei Biserici Ortodoxe.

Toate aceste distincţii şi premii, acordate în ultimii ani de către prestigioase instituţii din ţară şi de peste hotare sunt o apreciere a unei opere de cercetare ce îmbrăţişează o tematică inter şi pluridisciplinară (teologie, drept canonic, filosofie, litere, drept, istorie etc.), cu un pronunţat caracter umanist paneuropean. Ele evidenţiază totodată contribuţia meritorie adusă de Părintele Profesor Nicolae Dură în domenii ce necesită o pregătire multidisciplinară şi deţinerea instrumentelor de cercetare ştiinţifică (metodă, rigurozitate, obiectivitate, limbi străine – clasice şi moderne etc.).

Aceste prestigioase titluri ştiinţifice şi culturale, omagiază o muncă de cercetare depusă vreme de peste 30 de ani, ale cărei împliniri s-au evidenţiat nu numai prin evaluări, precizări, corective şi completări ale lucrărilor de specialitate care ne-au precedat, ci şi prin descoperiri de izvoare documentare unice, aşa cum a fost cazul izvoarelor nomocanonice etiopiene sau al regimului juridic al sinodalităţii.

Desigur, recunoaşterea internaţională a operei Părintelui Profesor Nicolae Dură este şi o recunoaştere a nivelului ştiinţific de care se bucură Şcoala românească şi dascălii săi, precum şi o apreciere deosebită a contribuţiilor româneşti pentru promovarea culturii umaniste şi a unităţii creştine.

Ca slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, Părintele Profesor Nicolae Dură este exemplul omului înzestrat şi dedicat misiunii sale, pentru care munca la Catedră şi activitatea de cercetare ştiinţifică reprezintă însăşi natura existenţei sale.

La apropiata împlinire a 60 de ani de viaţă şi a peste 30 de ani de slujire în Alma Mater, întărim peste ani recunoaşterea vredniciei sale, adresându-i urarea şi confirmarea bisericească *Axios*, precum şi tradiţionalul *La mulţi ani*, în aşa fel încât din zestrea cunoştinţelor, lucrărilor şi a experienţei sale să se învrednicească multe generaţii de studenţi şi profesori din ţară şi de peste hotare.

10 martie 2004,

ENE ŞT. MIHAI şi VEACESLAV GOREANU,
Inspectori Eparhiali la Sectorul Învăţământ al
Patriarhiei Române

PARASTAS DE ŞAPTE ANI PENTRU PR. DR. **SABIN VERZAN,** CONSILIER PATRIARHAL

În ziua de sâmbătă, 29 mai 2004, pomenirea morţilor, în biserica parohiei Sf. Ioan Botezătorul – Ferentari din Capitală, s-a oficiat slujba parastasului de şapte ani pentru odihna sufletului celui care a fost preotul dr. Sabin Verzan, Consilier patriarhal timp de 33 de ani răspunzând de activitatea Tipografiei Institutului Biblic, şi preot al acestei parohii din toamna anului 1955. S-a stins din această viaţă, după o scurtă suferinţă, în ziua de vineri, 30 mai 1997, în etate de 70 de ani, şi a fost înmormântat în curtea bisericii Ferentari, la altarul căreia a slujit fără întrerupere vreme de 42 de ani.

Preotul Sabin Verzan s-a născut la 1 mai 1928, în comuna Negoieşti, judeţul Gorj, în familia preotului Gheorghe şi Stana Verzan. După absolvirea claselor primare în comuna natală, a urmat timp de opt ani, între 1939-1947, Seminarul teologic Sfântul Nicolae din Râmnicu Vâlcea, apoi cursurile Institutului Teologic din Bucureşti, luându-şi licenţa în teologie în iunie 1951. Începând din 1952 a urmat cursurile de doctorat la acelaşi institut teologic, secţia Biblică, specialitatea Studiul Noului Testament, având ca îndrumător pe profesorul Iustin Moisescu, viitor patriarh între 1977-1986, pe care le-a absolvit, cu susţinerea examenului aprofundat de admisibilitate, în toamna anului 1955, remarcându-se ca un element de mare nădejde pentru teologia ortodoxă românească.

După ce s-a căsătorit cu profesoara de fizică Florina Rădulescu, la 1 noiembrie 1955 a fost hirotonit preot pentru parohia Sf. Ioan Botezătorul – Ferentari din Bucureşti, din 1979 fiind şi paroh, unde a slujit până la moartea sa, petrecută la 30 mai 1997. A făcut reparaţii capitale bisericii după avariile suferite la cutremurul din 1977, realizând şi o nouă pictură, apreciată de specialişti, şi a construit anexele care se văd: clopotniţa, cancelaria, magazia etc. A lăsat doi băieţi: Nicolae şi Constantin, astăzi amândoi medici apreciaţi în tămăduirea suferinţelor trupeşti ale semenilor.

Între iulie 1961 – septembrie 1964 a funcţionat ca protoiereu al Protoieriei II Capitală, iar de la 1 septembrie 1964 până la deces a fost Consilier patriarhal, răspunzând de Tipografia Institutului Biblic. În această calitate, între altele, a dotat tipografia cu tehnică modernă, având sprijinul firmei "Brüder Henn" din Viena, al Institutului ecumenic din Regensburg şi al Societăţii Biblice Unite, încât s-au putut tipări cărţi de cult şi lucrări de teologie în condiţii grafice remarcabile. A coordonat activitatea de tipărire a Bibliei în sute de mii de exemplare, iar în 1988 ediţia jubiliară a Bibliei lui Şerban de la 1688, lucrare de mare dificultate tehnică, realizată cu mult profesionalism, precum şi tipărirea lucrărilor consacrate Bibliei în periodicile bisericeşti.

În aprilie 1988 a obţinut titlul de doctor în teologie cu lucrarea: *"Epistola întâi către Timotei a Sfântului Apostol Pavel. Introducere, traducere şi comentariu teologic"*, tipărită în 1990, în Editura Institutului Biblic, însumând 612 pagini, cu un rezumat de 15 pagini în limba engleză.

Stăpân pe o cultură teologică şi filosofică întinsă, agonisită cu trudă, s-a remarcat şi ca un valoros teolog, desfăşurând o bogată activitate publicistică, mai

ales după 1990, în paginile revistelor bisericeşti. Ar fi de semnalat, mai întâi, pe lângă lucrarea sa de doctorat, încă trei cărţi voluminoase de teologie biblică, tipărite în Editura Institutului Biblic: *Preoţia ierarhică sacramentală în epoca apostolică*, 1992; *Epistola către Tit a Sfântului Apostol Pavel*, 1994, şi *Sfântul Apostol Pavel. Viaţa şi activitatea Apostolului Neamurilor*, 1996. Între studiile şi articolele tipărite în periodicele bisericeşti, se numără: *Familia în lumina învăţăturii Noului Testament*, "Mitropolia Olteniei", nr. 9-10/1954; *Cârmuirea Bisericii în epoca apostolică*, "Studii Teologice", nr. 5-6/1955; *Predica de pe Munte, izvor de învăţătură pentru viaţa creştină*, "Glasul Bisericii", nr. 1-2/1967; *Cronologia manuscriselor de la Marea Moartă*, "Studii Teologice", nr. 1-2/1960; *Sfinţii Apostoli, martori de încredere ai Învierii lui Hristos* "Glasul Bisericii", nr. 5-6/1967; *Biblia în cultura teologică românească*, "Biserica Ortodoxă Română", nr. 3-4/1986; *Faptele Apostolilor* (cap. 1 şi 2). *Note exegetice*, "Ortodoxia", nr. 1/1994.

Slujba parastasului, la care a fost prezent *Prea Fericitul Părinte Patriarh* **Teoctist**, a fost oficiată, din încredinţarea Prea Fericirii Sale, de *Prea Sfinţitul Vincenţiu Ploieşteanu*, Vicar Patriarhal, coordonatorul Sectorului de Editură şi Tipografie al Institutului Biblic, înconjurat de preoţii bisericii Sf. Ioan Botezătorul – Ferentari, la care s-au alăturat şi alţi preoţi din Bucureşti, foşti colegi şi colaboratori ai celui dispărut. Pe lângă membrii familiei, au mai participat redactori şi lucrători de la Editură şi Tipografie, angajaţi de la Administraţia Patriarhală şi Arhiepiscopia Bucureştilor, enoriaşi ai parohiei, cunoştinţe de familie şi prieteni ai celui dispărut acum şapte ani, între care Monseniorul dr. Albert Rauch de la Institutul ecumenic catolic din Regensburg-Germania. Au mai fost de faţă un grup de studenţi teologi şi elevi seminarişti, şi un mănunchi de maici de la Mănăstirea Văratec din Moldova, cu care, la vremea cuvenită, regretatul părinte Sabin Verzan a colaborat la realizarea de tipărituri şi colportaj bisericesc.

După slujba parastasului, cel dintâi a luat cuvântul **Prea Sfinţitul Episcop Vincenţiu Ploieşteanu**, care a omagiat personalitatea celui dispărut în urmă cu şapte ani, spunând: "Apreciindu-i-se pregătirea, activitatea şi meritele, preotul Sabin Verzan a fost numit Consilier patriarhal, repartizându-i-se sectorul Tipografie. În toate posturile şi locurile pe unde a trecut, a desfăşurat o activitate conştiincioasă şi a dovedit pricepere, corectitudine, purtare de grijă, devotament, zel şi putere de muncă. În calitate de Consilier patriarhal aducea în munca sa alese calităţi sufleteşti şi preoţeşti: bunătate, modestie, preţuirea muncii, bunăvoinţă, conştiinciozitate, simţul răspunderii. Pildă de viaţă personală şi familială, preotul Sabin Verzan a lăsat în urma sa un gol şi o amintire care îl fac de neuitat şi dincolo de hotarul vieţii sale pământeşti".

S-au împlinit şapte ani, a mai spus *Prea Sfinţia Sa*, de când "cel care a fost parohul acestei biserici, doctor în teologie şi Consilier patriarhal a trecut pragul vieţii acesteia în viaţa cea veşnică. Mă bucur că prezenţa frăţiilor voastre la acest moment de trecere arată faptul că îl preţuiţi, că v-aţi rugat pentru sufletul său şi pomenirea lui se va face an de an, în veci. Nădejdea noastră că Dumnezeu a aşezat sufletul lui cu drepţii este întemeiată pe faptele sale".

În numele foştilor săi colegi de facultate, **Pr. prof. Dumitru Radu**, de la biserica Parcul Călăraşi (Vergu), cu accente emoţionante în glas, a spus: "Începând

cu şcoala primară, continuând cu seminarul teologic şi făcând studii universitare de teologie, a adunat ştiinţă, înţelepciune, râvnă şi aspiraţii nobile, care l-au pregătit temeinic pentru slujirea căreia s-a devotat şi pentru cinstea şi numele bun ce a dobândit.

A cunoscut şi trăit viaţa din latura bucuriilor şi a grijilor ei, a ostenelilor, a sarcinilor şi răspunderilor. Şi-a întemeiat un cămin cald, cu o bună şi devotată soţie, cămin dăruit cu doi copii, pe care i-a crescut şi pregătit pentru viaţă, prin învăţătură şi educaţie. Iubindu-şi familia, a iubit deopotrivă pe toţi oamenii şi n-a precupeţit nimic pentru a sădi, prin cuvânt şi faptă, mai multă dragoste, mai multă înţelegere între semeni. A iubit Biserica şi a iubit ţara, pe care le-a slujit cu credincioşie, cu devotament şi cu toată căldura sufletului său. Viaţa lui, scurtată de un sfârşit neaşteptat şi dureros, a fost plină de vrednicie, de osteneli, de încrederea ce i s-a arătat, de respectul ce i s-a purtat, de înalta preţuire a vrednicului de pomenire Patriarhul Justinian şi a **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist**, de dragostea noastră a tuturor.

Neîmplinită ca durată, viaţa sa creşte prin conţinutul ei, prin activitatea ei, prin frumuseţea şi roadele ei, peste numărul anilor trăiţi. Ca şi cum ar fi presimţit plecarea prematură dintre noi, a trăit muncind, slujind şi folosind familiei, Bisericii şi credincioşilor, adunând din timp roade nepieritoare pentru comoara cea de sus".

Din partea colaboratorilor de la Editura şi Tipografia Institutului Biblic, **Pr. prof. Constantin Drăguşin**, împreună coliturghisitor cu regretatul părinte Sabin Verzan la altarul bisericii Sf. Ioan Botezătorul – Ferentari, în prezent preot la biserica Podeanu, a scos în evidenţă echilibrul intelectual, moral şi religios al acestui preot, care n-a părăsit nici o clipă legătura cu cartea teologică şi scrisul bisericesc, spunând: "Personal l-am cunoscut de pe băncile seminarului, deşi eram cu vreo trei ani mai mic decât dânsul, şi l-am revăzut la Facultatea de Teologie şi la cursurile de doctorat. Apoi m-a primit dânsul aici, la biserica aceasta, şi am slujit împreună şase-şapte ani, încât sunt legat sufleteşte de părintele Verżan, cu atât mai mult cu cât personalitatea sa a acoperit o perioadă întinsă în Biserica noastră, rămânând în urma sa o seamă de înfăptuiri pe care le vedem toţi.

Ca rod al ostenelilor sale culturale, a publicat cărţi, studii şi articole, precum şi predici valoroase la duminicile şi sărbătorile de peste an, în care îmbina înălţimea cugetării, măestria argumentării, frumuseţea expunerii, iscusinţa actualizării, căldura simţirii. În studiile sale, bogăţia informaţiei alternează cu profunzimea cugetării teologice, iar temeinicia convingerilor exprimă trăirea personală a înaltelor principii religioase şi norme morale descoperite de Domnul Hristos în Evanghelia Sa şi pe care pastorala ortodoxă se străduieşte să le transforme în reguli de conduită pentru credincioşi".

Referindu-se la progresele însemnate pe care le-a înregistrat Tipografia datorită acestui "cap luminat", care a ştiut să-şi facă legături în Austria, în Germania, vorbitorul a dat exemplu "Bibliei lui Şerban Cantacuzino, ediţie jubiliară 1988, care s-a putut tipări pe hârtie specială adusă de peste hotare datorită relaţiilor pe care le avea acolo Părintele Sabin Verzan. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist este aici astăzi tocmai pentru a arăta cinstirea pe care i-o arată Biserica acestui vrednic preot. Plecarea dintre noi, acum şapte ani, a Părintelui Verzan a lăsat un

gol în familia sa, în parohia Sf. Ioan Botezătorul-Ferentari, în Tipografia Institutului Biblic şi în teologia biblică românească. El va fi mereu în sufletele noastre şi avem nădejdea că s-a dus la Domnul, unde credem că a fost aşezat în rândul celor drepţi, aşa cum merită pentru faptele sale cele bune, care au fost multe, şi Dumnezeu le ştie".

Un frumos şi profund cuvânt de omagiere a rostit, în continuare, **Monseniorul Albert Rauch**, de la Institutul ecumenic catolic din Regensburg-Germania, care a spus: "Primind invitaţia să particip la slujba parastasului, am venit aici cu bucurie pentru că am trăit 30 de ani de colaborare împreună cu părintele Verzan, timp în care dânsul a venit de multe ori la noi, în Germania, şi întotdeauna când noi veneam la Bucureşti, el era cel care ne primea şi se îngrijea de tot ce aveam nevoie. A fost ca un tată pentru noi. El venea la noi nu pentru sine, ci pentru utilaj şi hârtie tipografică pentru tipografia pe care o conducea. După anul 1990, a venit în două rânduri şi cu lucrători ai tipografiei, ca să vadă şi ei Germania şi să participe la legăturile dintre noi. Părintele Verzan a avut şi în timpurile grele legături cu Apusul, dar nu pentru sine. El a trăit toată viaţa într-o casă simplă, modestă, în mijlocul săracilor, nu s-a îmbogăţit cu nimic, deşi ar fi putut, dar a lucrat numai pentru Patriarhie, pentru Tipografie şi pentru lucrătorii ei. A fost ca un tată bun şi din cauza aceasta noi ţinem la păstrarea memoriei lui şi la strângerea legăturilor pe care le-a stabilit cu noi".

A mai vorbit **Pr. Mihai Ionescu**, actualul paroh al Bisericii Sf. Ioan Botezătorul – Ferentari, care a arătat calităţile sufleteşti ale regretatului părinte Sabin Verzan, spunând că "îl cunosc din 1982, când am venit la această parohie adus de dânsul, şi am învăţat de la dânsul ce am bun acum. Am căutat să duc mai departe bunul mers al acestei biserici şi parohii, aşa cum a fost rânduit de Părintele Verzan, şi cred că am reuşit. Ceea ce merită a fi subliniat, cu îndreptăţită laudă, în viaţa părintelui Sabin Verzan, este faptul că preocupările sale intelectuale nu l-au sustras nici o clipă de la îndatoririle pastorale, misionare şi gospodăreşti din parohie, ci s-au împletit cu ele în modul cel mai armonios. Locaşul bisericii a fost îngrijit cu aceeaşi atenţie şi chibzuinţă cu care îşi întocmea studiile teologice şi îşi susţinea şi ocrotea familia".

Din partea preoţilor Capitalei, **Pr. Ştefan Stanciu**, de la parohia Ghencea I, care a lucrat pe vremuri la Tipografie cu părintele Verzan, a scos în evidenţă "caracterul drept şi firea sa deosebită, ştiind să-şi apropie colaboratorii, să-i înveţe lucruri bune, să fie cinstiţi şi devotaţi Bisericii. Cunoscut de mulţi ca o figură binevoitoare, blajină şi săritor la nevoie, a lăsat în urmă regrete mărturisite. De aceea, el merită toată dragostea şi respectul nostru, păstrându-i vie amintirea".

A mai vorbit **Diac. prof. Ioan Caraza**, ucenic al Părintelui Sabin Verzan, care a mărturisit că l-a cunoscut mai bine pe Părintele Verzan, mai ales, în perioada colaborării la Societăţile Biblice Unite din România, "dovedindu-se un om drept, cinstit şi sârguitor pentru binele Tipografiei Institutului Biblic". Vorbitorul a mai spus că "încetarea sa din viaţă a produs o profundă durere familiei, rudelor, prietenilor şi cunoscuţilor, şi a lăsat un mare gol în Administraţia Patriarhală, unde a activat în calitate de Consilier patriarhal până la sfârşitul vieţii sale. A fost ca un adevărat părinte pentru mulţi. Punea tot sufletul în lucrarea sa şi nu făcea deose-

bire între cei mari şi cei mici. De la el plecai întărit, cu curaj, şi era pentru toţi un model de slujire preoţească, încât cu trecerea timpului amintirea lui sporeşte în sufletele noastre, nu scade. De aceea, am venit cu toţii, de aproape şi de departe, să murmurăm o ectenie către Dumnezeul milostivirilor pentru iertarea păcatelor lui, să-i punem o floare pe mormânt, să aprindem o lumânare şi să cinstim cu o lacrimă caldă amintirea celui plecat dintre noi acum şapte ani".

Seria cuvântărilor a fost încheiată de **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, care a subliniat profunda întristare a tuturor celor care l-au cunoscut şi apreciat pe Părintele Sabin Verzan şi pierderea pe care a suferit-o Biserica prin plecarea lui dintre noi acum şapte, spunând:

"Preoţii care cârmuiesc bine să se învrednicească de îndoită cinste" (I Tim. 5, 17).

Prea Sfinţite Părinte Episcop Vincenţiu,
Îndurerată familie,
Prea Cucernice Părinte Paroh,
Prea Cucernici Părinţi,
Cuvioaselor maici,
Iubite Părinte Albert Rauch, cel care aţi avut atâtea legături rodnice cu Biserica noastră,

S-au împlinit şapte ani de când Dumnezeu l-a chemat la Sine pe părintele Sabin Verzan, unul dintre slujitorii străluciţi ai Bisericii noastre, atât de la înălţimea funcţiei de Consilier patriarhal, cât şi prin vrednicia lui în cinstita treaptă a preoţiei.

L-am cunoscut de tânăr, venind ca student la Bucureşti din părţile Valahiei Mici, cum i se spunea odinioară Olteniei, şi apoi ca protopop în Capitală, cu activitate deosebit de rodnică, selecţionat în această slujire de patriarhul nostru de vie memorie Justinian Marina. Acest mare patriarh al nostru a avut darul de a şti să-şi aleagă colaboratori dintre cei mai vrednici preoţi, capabili să îndeplinească funcţiile importante ale Bisericii, potrivit condiţiilor şi cerinţelor vremii de atunci. Noi am cunoscut cu toţii asprimea celor cinci decenii de dictatură. Dacă în acei ani activitatea bisericească a fost îngrădită şi cu multe riscuri, aducând în pomelnicul nesfârşit al victimelor comunismului foarte mulţi preoţi, călugări, credincioşi, intelectuali, jertfele acestea au rodit în Biserică, cum ştiţi, sub păstorirea vie şi dinamică a Prea Fericitului Patriarh Justinian, care l-a ales Consilier patriarhal pe părintele Sabin Verzan.

Deşi ridicat pe treapta de sus a ierarhiei administrative bisericeşti, el n-a râvnit o biserică mare şi frumoasă, o parohie fruntaşă din Bucureşti. Dimpotrivă, aici, în Ferentari, unde a venit prima dată, găsind şi liniştea familiei sale pilduitoare, şi pe cea a familiei duhovniceşti, aici a rămas tot restul vieţii, şi tot aici a trecut la cele veşnice.

S-au spus de către colegii săi preoţi, cum aţi auzit, lucruri foarte frumoase despre părintele Sabin Verzan, la care s-au adăugat mărturiile părintelui Albert Rauch, de la Institutul ecumenic romano-catolic din Regensburg, Germania, despre aptitudinile lui de strălucit organizator şi conducător al Tipografiei Institu-

tului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, una dintre unităţile cele mai importante pe care le are Patriarhia şi astăzi. Aceasta era apăsată şi împovărată, dar atât de bine a organizat-o părintele Verzan, cu darul său, după planul patriarhului Justinian, încât a ajuns, cum spunea părintele Rauch şi ceilalţi vorbitori, în fruntea imprimeriilor din ţară. Nu avea nici o tipografie din ţară utilajele tipografice necesare pentru tipărirea Bibliei, a cărţilor liturgice, a calendarelor de perete, atât de îndrăgite de credincioşi, a altor tipărituri bisericeşti, cum avea Tipografia Institutului Biblic, cerinţă deosebit de importantă pentru Biserica noastră în deceniile acelea de îngrădire, pe care părintele Sabin a împlinit-o cu prisosinţă.

Nu este uşor de evocat personalitatea acestui preot, mai ales după şapte ani de la plecarea lui dintre noi. Ne-a lipsit acum şapte ani de pe bolta strălucirilor noastre ortodoxe un adevărat luceafăr al muncii, al cinstei, al hărniciei, un teolog talentat şi un om de ştiinţă, un specialist în exegeza biblică, ceea ce face să fim acum, în număr atât de mare, prezenţi aici. Şi dacă n-ar fi fost astăzi Sâmbăta morţilor sau Moşii de vară, când în toate bisericile se face pomenirea de obşte a celor răposaţi din neamul nostru, ci ar fi fost o zi obişnuită, cu siguranţă că veneau şi mai mulţi slujitori, mai mulţi colegi, prieteni şi ucenici de-ai săi.

Noi vedem în această pomenire o aducere aminte şi un exemplu de urmat pentru toţi, nu numai pentru preoţi şi pentru cei care au fost atât de apropiaţi de el. Nu l-au uitat nici mănăstirile. Se află aici şi câteva maici de la Mănăstirea Agapia, ca să mărturisească grija lui şi legătura lui cu toate unităţile Bisericii noastre strămoşeşti. A promovat şi ecumenismul, dialogul, oferind pentru aceasta şi cărţi, ca Noul Testament bilingv, în limbile română şi maghiară, pentru familiile mixte din Transilvania. A imprimat în tipografia noastră şi cărţi pentru alte instituţii, în condiţii grafice remarcabile, mărturisind astfel deschiderea sa spre cultură, spre lume, spre cunoaştere.

Părintele Sabin a colaborat cu trei patriarhi, inclusiv cu mine. L-am cunoscut, aşa cum spuneam, în 1950, când era student la teologie şi coleg cu Părintele prof. Dumitru Radu şi cu alţi preoţi care sunt acum aici, şi am văzut de atunci creşterea lor ca nişte coloane de lumină pentru Biserica noastră.

Dumnezeu, prin Duhul Sfânt, călăuzeşte viaţa lumii, viaţa noastră, şi mai presus de toate viaţa Bisericii noastre, şi în tainele Lui îl ia dintre noi pe cine voieşte şi când voieşte. Aşa ne încurajează credinţa noastră, că cei care sunt iubiţi de noi, de societate, sunt iubiţi şi de Dumnezeu şi îi ia la Sine.

Părintele Sabin a fost un exemplu demn de urmat, pentru preoţimea noastră, îndeosebi pentru preoţimea Capitalei, şi pentru colaboratorii de la Patriarhie de pe toate treptele de responsabilitate. Dacă ar fi ştiut prietenii săi din Viena, fraţii Brüder, credincioşi catolici, care ne-au ajutat la dotarea tipografiei cu utilaj modern, ar fi venit şi ei astăzi aici. Prin cinstirea memoriei părintelui Sabin Verzan, lumea catolică din Germania arată şi ea, la rândul ei, deschidere faţă de noi, precum dă mărturie prezenţa Monseniorului Rauch la această pomenire. Datorită legăturilor sale ecumenice, lucrătorii tipografiei au avut bucuria de a putea cunoaşte lumea, vizitând Germania în mai multe rânduri. Dar nu numai lor, ci şi unor ierarhi de-ai noştri părintele Sabin Verzan le-a mijlocit vizite în Occident.

Acum, noi avem în Germania o mitropolie, cu reşedinţa la Nürnberg, şi altă mitropolie în Franţa, cu sediul la Paris. Am găsit în Biserica Romano-Catolică şi în Biserica Luterană din aceste ţări un sprijin generos pentru comunităţile noastre ortodoxe româneşti. Am dobândit o biserică şi pentru românii din Constantinopol. Duminica trecută, împreună cu Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic, am slujit şi le-am dat în primire credincioşilor noştri Biserica Sf. Paraschiva din Istanbul, care a fost reparată şi consolidată la vremea ei de domnitorul Constantin Brâncoveanu, cum mărturiseşte inscripţia care s-a descoperit cu prilejul recentelor lucrări de restaurare. Această biserică se află în apropierea Bosforului, unde a fost martirizat domnitorul Constantin Brâncoveanu.

Slujitori jertfitori de talia părintelui Sabin Verzan, Biserica noastră a avut întotdeauna. El şi-a dăruit sănătatea şi timpul cuvenit familiei sale, ca să slujească Biserica. Înzestrat cu mari posibilităţi intelectuale, a urmat şi doctoratul în teologie, pe care l-a promovat atât de frumos. Patriarhia a păgubit foarte mult prin decesul părintelui Verzan. Am regretat că tocmai în timpul meu a plecat la Domnul. Chiar atunci când aveam mai mare nevoie de prezenţa lui în tipografie, când noi trebuia să fim mult mai activi în răspândirea cuvântului Evangheliei prin mijlocirea tiparului, Dumnezeu l-a chemat la Sine. Am reuşit, însă, încetul cu încetul, păstrând şi dezvoltând legăturile pe care el le avea în Occident, să continuăm activitatea tipografiei noastre. Acum, la conducerea Tipografiei se află ucenicul său, Părintele *Valer Ulican*, de la Biserica Sf. Elefterie, prezent aici, care lucrează foarte frumos sub îndrumarea ageră şi permanentă a Prea Sfinţitului Părinte Episcop Vincenţiu Ploieşteanu.

Cele spuse de noi aici, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, exemplul vieţii şi lucrării părintelui Sabin Verzan, trebuie să ne încurajeze. Trecutul nostru istoric, jertfa părinţilor şi strămoşilor noştri de-a lungul secolelor şi din cei 50 de ani de comunism, ne întăreşte şi ne cere să lucrăm mai mult şi mai bine în sfântă libertate pe care o avem acum. Dacă Tipografia noastră şi Institutul Biblic le-a consolidat patriahul Justinian cu astfel de colaboratori, şi dacă Teologia noastră, de asemenea, a prosperat şi s-a făcut cunoscută în toată lumea creştină prin operele părinţilor noştri profesori, cu atât mai mult se cuvine ca şi noi să depunem stăruinţă acum şi să nădăjduim la mai binele Bisericii şi al ţării noastre.

Părintele Sabin veghează de acolo, din ceata dreptilor lui Dumnezeu, unde se află, pentru că L-a slujit pe Dumnezeu şi Biserica Sa, şi se bucură de întâlnirea noastră de astăzi. Aşa ne învaţă Sfinţii Părinţi că, atunci când noi ne întâlnim în rugăciune cu diferite prilejuri, ne întâlnim şi cu Dumnezeu şi cu sfinţii Lui. Şi astfel rugăciunea noastră şi întâlnirea noastră, prin împărtăşirea cu dumnezeieştile Daruri, mai ales, ne ajută să învingem greutăţile, fie din societate, fie din familie, ne întăreşte să biruim şi păcatul.

Avem nevoie ca aceste valori, promovate de părintele Verzan şi de colegii săi de generaţie, între care Părintele profesor Dumitru Radu, teolog cunoscut, în aceeaşi măsură, în literatura naostră de specialitate, să fie însuşite de tinerii noştri teologi, care trebuie să înţeleagă că numai prin muncă, prin dăruirea deplină a gândului, vieţii şi lucrării noastre în Hristos, ne îndeplinim fiecare datoria, spre slava lui Dumnezeu şi spre bucuria credincioşilor Bisericii noastre.

Ne-am adunat astăzi, cum spuneam, să ne rugăm lui Dumnezeu să-i facă parte părintelui Sabin de acele curţi sfinte, de acea Împărăţie veşnică unde nu este nici durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfârşit. Veşnica lui pomenire!".

Cu agapa frăţească de pomenire oferită de parohie în Cancelaria Bisericii Ferentari, la care au participat, alături de membrii familiei sale, preoţii slujitori, foşti colegi şi prieteni, epitropii şi câţiva enoriaşi, s-a încheiat slujba parastasului de şapte ani pentru odihna sufletului preotului Sabin Verzan.

Viaţa preotului Sabin Verzan a purtat pecetea discreţiei şi a modestiei. Ducea cu sine o demnitate impunătoare. A fost un om de caracter, egal cu sine însuşi în toate împrejurările, înţelept, competent, bun, drept, cinstit, cuviincios, de o fineţe naturală, plin de tact, corect în toată ţinuta şi actele sale. Avea în el un simţ al măsurii şi un stil de viaţă pe care mulţi l-au admirat şi l-au luat ca model. Calităţile şi prestigiul lui l-au impus şi l-au promovat în toate slujbele unde a fost chemat, pe care le-a onorat cu priceperea, cu tactul, cu competenţa şi spiritul său de dreptate şi adevăr. Făptura lui radia lumină. A meritat cu prisosinţă dragostea, respectul şi stima păstoriţilor săi şi a colegilor preoţi.

Chipul său blând, marea sa bunătate, înţelepciunea sănătoasă a vieţii trăite şi activitatea sa atât de prestigioasă, adânc săpate în sufletul celor care l-au cunoscut şi apreciat, vor rămâne ca o făclie luminoasă şi ca o pildă vie de dăruire faţă de Biserica Ortodoxă Română al cărei fiu vrednic s-a numărat.

Veşnică să-i fie pomenirea! Dumnezeu să-l odihnească în pace!

GHEORGHE VASILESCU

IN MEMORIAM
PĂRINTELUI PROF. DR. ENE BRANIŞTE

Anul acesta, în ziua de 18 martie, se împlinesc 20 de ani de la trecerea la cele veşnice a eruditului mentor de Teologie Liturghică, Părintele Prof. Dr. Ene Branişte, care, timp de 45 de ani, a strălucit ca un luceafăr al învăţământului teologic universitar românesc, identificându-şi viaţa cu munca laborioasă de la catedră şi activitatea ştiinţifică de studiu şi cercetare, îndrumând şi formând zeci de generaţii de viitori preoţi, pentru a sluji lui Hristos şi Bisericii Sale cu toată râvna, jertfelnicia şi dragostea.

Preotul Prof. Dr. Ene Branişte a văzut lumina zilei la 12 octombrie 1913, în casa învăţătorului Marin Branişte şi a soţiei sale Ana, din comuna Suseni, judeţul Argeş. În casa părintească a primit o aleasă educaţie creştinească, deprinzând evlavie în rugăciune şi cântare bisericească, respect faţă de oameni şi bună cuviinţă creştinească, corectitudine şi înclinaţie spre învăţătură şi dragoste faţă de Dumnezeu şi semeni.

După încheierea ciclului şcolii primare, a urmat şi absolvit în 1933, ca şef de promoţie, cursurile Seminarului teologic *"Neagoe Vodă"* din Curtea de Argeş, apoi s-a înscris la Facultatea de Teolgie din Bucureşti unde, în anul 1938 a obţinut titlul de licenţiat, cu media maximă, prezentând ca teză de licenţă subiectul: *"Liturghierul ortodox. Studiu istorico-liturgic"*. După absolvirea Facultăţii de Teologie, în anul 1938, începând cu data de 01 octombrie a fost numit asistent la secţia disciplinelor practice de Teologie, iar în paralel cu noua misiune a frecventat şi cursurile Seminarului pedagogic universitar "Titu Maiorescu" din Bucureşti şi mai târziu, între anii 1947-1948 primii doi ani ai Facultăţii de Litere. Cursurile de doctorat la specialitatea Liturgică şi Pastorală le-a urmat sub îndrumarea venerabilului Pr. Prof. Dr. Petre Vintilescu, la care şi-a susţinut şi doctoratul, încununat cu nota maximă şi calificativul *"Magna cum laude"*.

Subiectul de teză a fost lucrarea intitulată: *"Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila"*, prezentată în ziua de 26 iunie 1943. Începând cu data de 01 aprilie 1950 a fost avansat la gradul de conferenţiar spiritual, încredinţându-i-se suplinirea Catedrei de Liturgică şi Tipic, iar la data de 15 octombrie a fost numit, prin decizie patriarhală, profesor titular la Catedra de Liturgică, Pastorală şi Artă creştină, pe care a ilustrat-o cu o inegalabilă competenţă, fiind un adevărat deschizător de drumuri în acest domeniu.

Eminentul profesor a tras brazda adâncă în ogorul acestor importante discipline ale Teologiei, le-a aprofundat temeinic, le-a desluşit tainele şi le-a ilustrat mesajul, lărgind sfera orizontului cunoaşterii acestor materii fundamentale pentru studiul Teologiei Practice.

Aproape că nu a existat latură a activităţii liturgico-pastorale pe care să nu o fi abordat cu toată competenţa, seriozitatea şi clarviziunea ştiinţifică a specialistului.

Articolele şi studiile părintelui profesor Ene Branişte excelează prin varietatea şi problematica temelor tratate, prin bogăţia fondului, originalitatea şi claritatea expunerii, înălţimea şi profunzimea ideilor şi frumuseţea artistică a stilului atractiv, plăcut şi interesant.

Orice fragment sau pasaj din studiile părintelui profesor reprezintă o hrană sufletească pentru preoţi, studenţi şi candidaţi la preoţie, o sursă inepuizabilă de cunoştinţe teoretice şi practice, călăuzitoare şi îndrumătoare pentru însuşirea unei solide pregătiri profesionale (liturgice şi pastorale), pentru o cunoaştere cât mai completă şi obiectivă a frumuseţii şi sublimităţii cultului divin ortodox, atât în ceea ce priveşte forma măiastră şi clasică a rânduielilor şi actelor de cult, cât şi imensa bogăţie a tezaurului său doctrinar, moral, ascetic, simbolico-mistic şi eshatologic.

Părintele Profesor Ene M. Branişte a tratat în studiile şi manualele sale toate elementele şi însuşirile de bază ale cultului divin public ortodox, analizându-l sub întreitul aspect: istoric, doctrinar şi simbolic. Ca profesor s-a remarcat prin demnitatea şi seriozitatea purtării şi mai ales prin limpezimea, logica şi cursivitatea prelegerilor expuse la orele de curs, iar ca preot s-a distins prin impecabila sa ţinută morală şi buna aşezare sufletească, insuflând studenţilor dragostea de preoţie, respectul faţă de cele sfinte şi râvna de a trăi cu toată intensitatea slujbele pe care le săvârşesc.

O mare contribuţie a adus-o părintele profesor la uniformizarea cultului divin public şi, în special, la prezentarea ordonată şi sistematică a tipicului, adică a rânduielii slujbelor bisericeşti.

Ediţiile Liturghierului şi ale tuturor cărţilor noastre de slujbă care au văzut lumina tiparului la Tipografia Institutului Biblic a Patriarhiei, au fost revizuite şi îndreptate prin munca rodnică şi eficientă a părintelui profesor.

Manualele sale se bucură de o valoare şi autoritate ştiinţifică incontestabile, încât putem afirma fără nici o îndoială că nimeni până la el nu a elaborat, în specialitatea Liturgicii, manuale didactice aşa de complete, de bogate în conţinut şi de bine structurate (*Liturgica generală* şi *Liturgica specială* pentru învăţământul teologic universitar şi *Liturgica teoretică* – manual pentru seminariile teologice).

Aceste manuale vor rămâne vreme îndelungată în ogorul Bisericii Ortodoxe Române adevărate pietre de granit, adică ghiduri normative şi îndrumătoare de bază pentru studenţii teologi, profesorii de teologie şi preoţii slujitori de toate categoriile (oraşe şi sate).

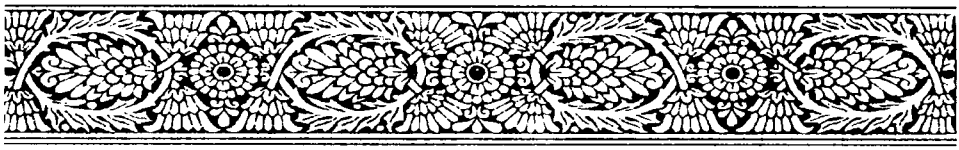
Părintele profesor Ene M. Branişte s-a impus prin admirabila putere de muncă intelectuală, prin originalitatea creaţiei, prin ţinuta academică a lucrărilor ştiinţifice, prin bogăţia izvoarelor patriastice consultate cu maximă minuţiozitate, prin sinteza problemelor dezbătute şi prin eleganţa stilului literar.

Atât manualele didactice, cât şi numărul impresionant de studii şi articole elaborate, dezvăluie în egală măsură trăsăturile caracteristice ale ilustrului profesor şi cercetător şi împărtăşesc deopotrivă simţirea lui lăuntrică, trăirea lui adâncă, într-un cuvânt, bogăţia fondului său sufletesc, teologic, intelectual şi religios-moral.

Fie ca această distinsă personalitate a teologiei româneşti să rămână de-a pururi o emblemă a învăţământului nostru teologic şi un far călăuzitor pentru slujitorii altarelor, studenţii teologi şi profesorii de religie care vor încerca să transpună în faptă exemplul şi idealul său măreţ pe care l-a slujit cu toată credincioşia, abnegaţia şi devotamentul.

Veşnică să-i fie pomenirea şi Dumnezeu să-i răsplătească osteneala şi nobila strădanie!

Arhimandrit Lector Univ. Dr. VASILE MIRON

· DOCUMENTAR ·

BINECREDINCIOSUL VOIEVOD ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFÂNT – PRINOS DE CINSTIRE

La 2 iulie, în calendarul Bisericii Ortodoxe Române, este marcat întru cinstire numele binecredinciosului voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, viteaz şi nemuritor domn al Moldovei (1457-1504). Cunoaştem că sfânta sa canonizare a fost făcută de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în anul 1992 şi anul acesta, când se împlinesc 500 de ani de la trecerea sa în veşnicie, vom înregistra cei 12 ani (număr apostolesc) de când marele Ştefan a fost trecut printr-un act sinodal în rândul sfinţilor bineplăcuţi lui Dumnezeu. De fapt, el de acum 500 de ani era trecut în veşnicia sfinţeniei, cu milostivirea şi bunătatea lui Dumnezeu, Ştiutorul inimilor (Ioan 2, 25).

Prin "canonizare" se înţelege actul solemn prin care Biserica recunoaşte, declară şi aşază pe eroii dreptei-credinţe, adormiţi întru nădejdea învierii şi a vieţii veşnice, în soborul celor nouă cete ale sfinţilor pe care îi cinsteşte sau venerează (gr. "dulia"). Termenul vine de la grecescul "canon" = dreptarul sau catalogul în care sunt trecute numele sfinţilor şi ziua trecerii lor la cele veşnice. Criteriile de canonizare sunt acestea:

- ortodoxia neîndoielnică a credinţei;
- preamărirea (celui canonizat) de Dumnezeu prin una din următoarele daruri sau harisme:
- bărbăţia de a suferi moartea martirică (mucenicească) pentru dreapta credinţă;
- curajul de a răbda orice primejdii sau chinuri pentru mărturisirea dreptei credinţe, până la moarte;
- darul de a-şi dărui viaţa unei desăvârşite trăiri morale, dorind să dobândească Împărăţia lui Dumnezeu şi cununa sfinţeniei;
- harisma de a săvârşi minuni în viaţă sau după moarte (prin sfintele moaşte sau mijlocirea înaintea lui Dumnezeu);
- puterea de a apăra şi de a sluji, cu devotament eroic credinţa şi Biserica Ortodoxă.
- transmiterea "miresmei" de sfinţenie după trecerea la cele veşnice şi confirmarea acesteia prin cultul spontan pe care i-l acordă unanim poporul credincios, considerându-l sfânt şi drept înaintea lui Dumnezeu. De la îndeplinirea acestei

condiţii pot face excepţie mucenicii (martirii) sau cei care au "primit" botezul sângelui (moarte pentru Hristos în numele Prea Sfintei Treimi).

Prin faptul că marele voievod Ştefan şi-a apărat cu multă credinţă Biserica şi neamul, cultul său a devenit foarte răspândit în popor, în special pentru credincioşii din Moldova, unde el a ridicat vestitele mănăstiri în care se păstrează nestinsă flacăra credinţei. Cunoaştem că după fiecare bătălie câştigată împotriva turcilor, domnitorul hotăra zidirea unei biserici (vreo 42 de ctitorii) spre pomenirea şi cinstirea eroilor neamului.

Înainte de luptă Ştefan postea împreună cu ostaşii săi, iar după bătălie cei morţi erau consideraţi eroi ("viteji") ai neamului şi trecuţi în pomelnicele mănăstirilor şi bisericilor ridicate. Trebuie să mai ştim că binecredinciosul voievod preţuia foarte mult slujba Sfintei Liturghii.

Pe bună dreptate, el a fost asemănat cu Sfântul Împărat Constantin cel Mare (306-327) şi dreptcredinciosul Justinian cel Mare (527-565) al Bizanţului. Un cronicar anonim l-a considerat în "Cronica Moldovei" acelor vremuri ca "Sfânt purtător de biruinţă pentru credinţă". Pe steagul de luptă al Moldovei ştefaniene se afla icoana Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruinţă. Oare nu se va fi gândit viteazul domn că, în confruntările perfide cu duşmanii, putea fi oricând ucis ca un mucenic pentru credinţă, Biserică şi pământul strămoşilor?

Bizantinologul André Grabar l-a numit pe Ştefan "purtător de biruinţă", iar papa Sixt al IV-lea îl numea "Athleta Cristi" (Atletul lui Hristos). Papa Pius al IV-lea i s-a adresat, prin solii săi, numindu-l "spadă de apărător al creştinătăţii". Un cronicar polon, Jan Dlugosz a afirmat despre Ştefan că "este un bărbat demn de admirat" şi că "el este cel mai vrednic să i se încredinţeze conducerea şi stăpânirea lumii". Chiar şi duşmanii l-au privit cu respect şi i-au recunoscut virtuţile. Mura, mama lui Mohamed, sultanul învins la Vaslui, spunea că "oştile turceşti n-au suferit nicicând o înfrângere mai mare". În unanimitate, străinătatea l-a tratat pe Ştefan cel Mare cu multă preţuire. Cronica rusă de la Hust l-a numit "al doilea Alexandru cel Mare", Sigismund al Poloniei îl numea "Stephanus ille Magnus" iar în anul 1563 călătorul Graziani ştia că "fostul rege moldav era neînfricat şi neobosit". Scriitorul francez Blaise de Vigenere scria că Ştefan a fost "cel mai viteaz şi renumit comandant de oşti din vremea sa".

Când Ştefan cel Mare a trecut la cele veşnice, pentru poporul credincios a fost jale nespusă. Nicolae Iorga, marele istoric, a scris că pe mormântul domnului care-şi doarme somnul de veci la Putna, ctitorită de el, "a ars atunci (la îngropare), timp de trei zile şi trei nopţi, o lumină pe care n-o aprinsese nimeni. De atunci, candela lui Ştefan arde la Putna neîncetat pentru cinstirea celui care l-a avut ca duhovnic iscusit, pe Cuviosul Daniil Sihastru, şi el trecut în rândul sfinţilor. "Dreptii vor străluci ca soarele în împărăţia lui Dumnezeu!".

Evidenţa istorică ne încredinţează că voievodul Ştefan a fost un om evlavios, cu frică de Dumnezeu şi un credincios practicant al credinţei sale ortodoxe. Desigur aşa l-au educat părinţii săi: tatăl, Bogdan al II-lea şi, mai ales, mama sa,

Doamna Maria Oltea, apreciată şi ea de popor în legendele sale, pentru sfaturile date fiului său în momentele grele prin care a trecut Ţara Moldovei.

Sunt multe mărturii convingătoare asupra credinţei voievodului. Astfel, frumoasele pisanii ale numeroaselor sale ctitorii relevă grija sa pentru mântuire şi intrarea în Împărăţia Sfintei Treimi. Inscripţia de la lespedea mormântului său la sfânta mănăstire Putna, ni-l înfăţişează într-o meditaţie adâncă asupra vieţuirii sale în Dumnezeu şi împăcat cu gândul că va veni vremea când nu va mai fi în această lume, toată viaţa sa desfăşurându-se sub semnul Proniei divine.

În toate documentele interne şi externe s-a autointitulat consecvent: *"Io, Ştefan Voievod din mila lui Dumnezeu, domn al Ţării Moldovei"*. Într-adevăr, mila Domnului a fost asupra sa şi a domniei sale, ca şi asupra supuşilor săi! În documentele înregistrate la daniile făcute unor mănăstiri, Putna de pildă, găsim slavoslovia trinitară: *"În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Treime sfântă de o fiinţă, una şi nedespărţită, iată eu, robul Stăpânului meu Iisus Hristos, Io Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Ţării Moldovei"*.

În acest context, evlaviosul domn a fost convins, pe deplin, de eficacitatea rugăciunii rostite în biserici, atât pentru cei vii cât şi pentru cei adormiţi întru Domnul. Despre puterea harului în care credea ne încredinţează, iarăşi, numeroasele documente referitoare la daniile făcute Putnei, cele pentru sfânta mănăstire Zografu (Muntele Athos-Grecia) şi, în special, la Probota – Iaşi, unde a fost înhumată iubita sa mamă (+ noiembrie 1465).

În documentul redactat la 10 mai 1466, referitor la Mănăstirea Zografu, aflăm următoarele: "... cu voinţa lui Dumnezeu Atotţiitorul ne-am gândit cu gândul bun al domniei mele şi cu ajutorul lui Dumnezeu, ca să fac pentru mântuirea sufletului meu şi, de asemenea, şi pentru sănătatea mea trupească şi pentru sufletul părinţilor mei şi ne-am legat şi am făgăduit să întărim sfânta mănăstire, care este la Sf. Munte numit Zograf unde este hramul Sf. Mare Mucenic şi purtător de biruinţă Gheorghe şi am făgăduit să dau, în fiecare an şi să trimit câte o sută de ducaţi ungureşti.

Iar pentru altă milă, pe care o va da Dumnezeu, cunoscătorul de inimi şi ochiul ce vede toate, sfânta mănăstire şi biserică a lui Dumnezeu, egumenul şi preoţii şi toţi fraţii întru Hristos ce vieţuiesc acolo, să ţie şi să împlinească acest aşezământ după rânduiala Sf. Biserici şi după dorinţa noastră, cum vom arăta mai departe: înainte de toate să scrie pe domnia mea la Sfânta Proscomidie, după datina Sfinţilor Părinţi şi după aşezământul Sfintei Biserici şi să scrie şi pe doamna mea lângă domnia mea şi pe copiii noştri, dăruiţi de Dumnezeu Alexandru şi Elena şi să stea în sf. pomelnic, cum este şi scris. Şi iarăşi până când va fi mila lui Dumnezeu Atotţiitorul asupra noastră şi vom fi în viaţă, pe lumea aceasta, Sf. Biserică să ne cânte sâmbătă seara paraclis şi duminica la prânz să se dea băutură. Marţea să ni se cânte Sf. Liturghie şi la prânz să se dea băutură; şi să mă pomenească în fiecare zi la vecernie şi la pavecerniţă şi la miezul nopţii şi la utrenie şi la liturghie şi la sf. proscomidie şi unde este obiceiul sfintei şi dumnezeieştei Biserici. Aceasta să ni se facă cât vom fi în viaţă. Iar după trecerea anilor noştri, după tre-

cerea vieţii noastre, în primul an să ni se facă şi să ni se cânte sfântul parastas în sobor şi apoi slujbele de a treia zi şi asemenea la a noua zi, la a 20-a zi, la a 40-a şi la jumătate de an şi iarăşi la un an. Iar după trecerea unui an, de atunci să ni se cânte în fiecare an într-o zi, în sobor de pomenire, seara parastas şi colivă şi băutură, iar dimineaţa Sf. Liturghie şi colivă şi iarăşi la prânz băutură, spre mângâierea fraţilor. Aceasta să rămâie aşa cât va dăinui sfânta mănăstire. Iar noi, care ne-am scris să fim ctitori şi să dăm în fiecare an o sută de ducaţi ungureşti, să-i dăm până la moartea noastră. Iar după viaţa noastră, pe cine va alege milostivul Dumnezeu să fie domn în ţara noastră, sau din copiii noştri sau din rudele noastre... să împlinească sfântul obroc al mănăstirii în fiecare an, după aşezământul nostru".

Un alt document care exprimă credinţa marelui voievod este acesta: "Prea luminaţilor, prea puternicilor şi aleşilor Domni a toată creştinătatea, cărora această scrisoare a noastră va fi arătată sau de care va fi auzită.

Noi Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Ţării Moldovei, mă închin cu prietenie vouă tuturora, cărora vă scriu şi vă doresc tot binele şi vă spun Domniilor Voastre că necrediciosul împărat al turcilor a fost de multă vreme şi este încă pierzătorul întregii creştinătăţii şi în fiecare zi se gândeşte cum ar putea să supuie şi să nimicească toată creştinătatea. De aceea, facem cunoscut domniilor Voastre că pe la Boboteaza trecută, mai susnumitul turc a trimis în ţara noastră şi împotriva noastră o mare oştire, în număr de 120.000 de oameni... (urmează înşirarea numelor căpeteniilor oastei, printre care şi Laiotă Basarab al Ţării Româneşti).

Auzind şi văzând noi acestea, am luat sabia în mână şi cu ajutorul Domnului, Dumnezeului nostru Atotputernic, am mers împotriva duşmanilor creştinătăţii, i-am biruit şi i-am călcat în picioare şi pe toţi i-am trecut sub ascuţişul săbiei noastre; pentru care lucru, lăudat să fie Domnul Dumnezeul nostru! Auzind despre aceasta, păgânul împărat al turcilor îşi puse în gând să-şi răzbune şi să vie în luna lui mai, cu capul său şi cu toată puterea sa împotriva mea, şi să supuie ţara noastră, care este poarta creştinătăţii şi pe care Dumnezeu a ferit-o până acum. Dar, dacă această poartă, care este ţara noastră, va fi pierdută – Dumnezeu să ne ferească de aşa ceva – atunci toată creştinătatea va fi în primejdie. De aceea, ne rugăm de domniile Voastre să ne trimiteţi pe căpitanii voştri împotriva duşmanului creştinătăţii până mai este vreme, fiindcă turcul are acum mulţi potrivnici şi din toate părţile are de lucru cu oameni ce-i stau împotrivă, cu sabia în mână. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credinţa noastră creştinească şi cu jurământul domniei noastre, că vom sta în picioare şi ne vom lupta până la moarte, pentru legea creştinească noi cu capul nostru. Aşa trebuie să faceţi şi voi, pe mare şi pe uscat, după ce, cu ajutorul lui Dumnezeu cel Atotputernic, noi i-am tăiat mâna dreaptă. Deci fiţi gata fără întârziere. Dată în Suceava, în ziua de Sfântul Pavel, luna ianuarie, anul Domnului 1475. Ştefan Voievod, Domnul Ţării Moldovei".

Conturul lăuntric al personalităţii religioase a marelui voievod moldovean se întregeşte şi mai mult cu informaţiile ce ni le furnizează pisaniile a două biserici înălţate de el cu deosebite simţăminte de piozitate.

Prima este de la vestita biserică din Războieni ridicată 20 de ani mai târziu, adică la 8 noiembrie 1496, exact pe locul luptei unde atâţia moldoveni căzuseră "stropşiţi" de mulţimea imensă a armatelor lui Mehmed al II-lea, cel care pusese capăt strălucitului imperiu ortodox bizantin. Pisania, după ce povesteşte succint năvala turcilor ajutaţi de Laiotă Basarab al Valahiei Mari, Ţară Românească pe care Ştefan, în pofida eforturilor constante depuse, n-a putut s-o determine să rămână statornic antiotomană, mărturiseşte cu durere: "Fură biruiţi creştinii de către păgâni şi căzu acolo mare mulţime de ostaşi moldoveni... Pentru aceea – continuă pisania – a binevoit Io Ştefan Voievod... şi a zidit acest hram în numele arhistratigului Mihail, pentru rugăciunea sa şi a doamnei sale Maria şi a fiilor săi Alexandru şi Bogdan şi pentru pomenirea şi pentru sufletul tuturor binecredincioşilor creştini care au pierit aici. În anul 7004 (1496) iar al domniei sale anul al 40-lea curgător, luna noiembrie 8".

Cea de a doua pisanie, de la ultima biserică ridicată de Ştefan, dar terminată de fiul şi urmaşul său la tron, la Răuseni, ne aduce la cunoştinţă următoarele: "În anul 7011 (1503) septembrie 8 Io Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al ţării Moldovei, a binevoit şi a început să clădească acest hram în numele tăierii capului... slăvitului proroc, înainte mergătorului şi botezătorului Ioan, în acest loc, unde a fost tăiat capul tatălui său Bogdan Voievod. Şi pe Ştefan Voievod l-a ajuns moartea. Veşnica lui pomenire. Iar fiul său, Bogdan Voievod a continuat ce fusese început de tatăl său şi a terminat acest hram, în anul 7012 (1504) septembrie 18".

Din prima pisanie, reţinem că osârdicul domnitor nu-şi împlineşte scrupulos îndatoririle religioase de pomenire numai faţă de membrii familiei sale, defuncţi sau vii, dar şi faţă de mulţimile de ostaşi viteji ce şi-au dat viaţa alături de el, pentru libertate, neştirbirea gliei străbune şi neatârnarea ţării lor, atitudine desăvârşit creştină.

Încheiem acest articol dedicat canonizării marelui domn cu modul în care a fost realizată providenţiala înscăunare a voievodului (care a avut loc de Sf. Paşti, sâmbătă, aprilie 1457) aşa cum a "văzut-o" Sadoveanu într-o nemuritoare evocare: "Mitropolitul Teoctist cu târgoveţii şi unii boieri bătrâni au ieşit întru întâmpinarea Voievodului la locul judecăţilor vechi care se chema Direptate, unde se bulucise popor mult. Era o zi lină de primăvară din veac hărăzită. O vesteau din depărtare clopotele Sucevii. Alaiul domnesc veni fulgerând, se opri, toţi descălecară, măria sa rămase singur în şa. Se uită aţintit, dar cu mare străşnicie, asupra poporului, încât deodată orice zvon a contenit.

Întreb ţara dacă mă cunoaşte Domn! A vorbit cu îndârjire măria sa. Am venit în moştenirea părintelui meu Bogdan-Vodă şi a bunicului meu Alexandru-Vodă.

Înalt prea Sfinţia Sa părintele Mitropolit Teoctist l-a primit în odăjdii, închinându-se împreună cu toţi clericii care-l însoţeau şi poporul l-a cunoscut dintr-odată, strigând cu bucurie, cum era din vechi obicei la domnie nouă.

Când Vodă a făcut semn şi oştenii s-au încălărat stăpânind mulţimea şi alinând-o, măria sa a coborât către părintele Teoctist, primind pe frunte sfântul mir şi cununa. Boierii de faţă l-au împresurat, urându-i:

Intru mulţi ani cu slavă să domneşti, măria ta!

Am venit să fac rânduială în Ţara Moldovei, a răspuns Vodă. Vorba a mers din om în om ca un val şi-un freamăt de apă. Trăsurile au venit pentru clerici. Măria Sa s-a ridicat iar în scară, poftind poporul la sfânta Înviere de la miezul nopţii, când trebuia să facă jurământ de iertare pentru orice fugar şi de dreptate pentru orice pământean. Căci a doua zi Ţara îşi începe învierea sa. Astfel s-a întâmplat. Poporul l-a văzut în strălucirea podoabelor domneşti, cu curtea atunci în clipă întocmită, cu dregătorii la locurile lor şi cu ostaşii în preajma sfintei mitropolii, în cea mai mare rânduială şi înfrânare. Erau cu măria sa bătrânul Manoil, fost pârcălab, Dobrul logofăt, Cozma Şandru şi Oană Giulea, Petre Ponea şi Costea Oräş, Ilieş Modruz şi Micu Craiu, Creţu şi Oţel şi alţi boieri mari şi mici care au aprins făcliile de la măria sa, când s-a săvârşit taina miezului nopţii.

Hristos a înviat, fraţilor, a zis către curtea sa Ştefan-Vodă.

Mulţi au nădăjduit în el şi aceia nu s-au înşelat. Prea Sfinţitul Părinte Teoctist, ca un bătrân înţelept, care în 25 de ani miruise pe rând atâtea capete şi iertase atâtea stârvuri, avea singur drept să se îndoiască de ziua de mâne. Totuşi, înţelepciunea stă uneori mai pre jos decât inima, şi semnele adevărului se vădesc mai ales acelor care cred în ele..." (p. 56-61).

În modul acesta, Biserica şi neamul românesc vor aduce totdeauna cinstire şi recunoştinţă binecredinciosului voievod-apărător al ţării şi credinţei strămoşeşti.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a hotărât, în şedinţa sa din 20 iunie 1992, canonizarea şi generalizarea cultului următorilor sfinţi români: Sfântul Cuvios Ioan de la Prislop (13 septembrie); Sfântul Cuvios Daniil Sihastru (18 decembrie); Sfântul Cuvios Gherman din Dobrogea (29 februarie); Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureş (24 aprilie); Sfântul Ierarh Ghelasie de la Râmeţ (30 iunie); Sfântul Ierarh Leontie de la Rădăuţi (30 iunie); Dreptcredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt (2 iulie); Sfântul Cuvios Ioan Iacob Hozevitul (5 august); Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla (7 august) şi Sfinţii martiri Constantin Vodă Brâncoveanu cu cei patru fii: Constantin, Ştefan, Radu, Matei şi sfetnicul Ianache (16 august).

În aceeaşi şedinţă, Sfântul Sinod a hotărât şi proclamarea solemnă a generalizării cultului Sfinţilor români, canonizaţi în 1950 şi proclamaţi cu cinstire locală în 1955: Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoş (15 septembrie), Sfinţii Cuvioşi Mărturisitori Visarion, Sofronie de la Cioara şi Sfântul Mucenic Oprea (21 octombrie), Sfântul Calinic de la Cernica (11 aprilie); Sfinţii Ierarhi şi Mărturisitori Ilie Iorest şi Sava Brancovici, Mitropoliţi ai Ardealului (24 aprilie).

A fost definitivat, aprobat şi semnat Actul Sinodal al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române pentru canonizarea unor sfinţi români, care consemnează toate hotărârile de mai sus prin care se dă "mărturie lumii şi tuturor celorlalte Biserici Ortodoxe surori, despre hotărârea vie de a cinsti după cuviinţă pe aceşti români aleşi de Dumnezeu".

Sfântul Sinod a aprobat apoi icoanele celor 19 sfinţi români canonizaţi, precum şi icoana Duminicii Sfinţilor Români, executate de cunoscuţi pictori iconari, prin purtarea de grijă a centrelor eparhiale.

Duminica Tuturor Sfinţilor a anului 1992, care s-a serbat la 21 iunie, a fost pentru întreaga suflare creştinească şi românească din cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române prilej de mare sărbătoare şi înălţare duhovnicească, ocazionat de desfăşurarea festivităţilor religioase de proclamare solemnă a canonizării unor sfinţi români aşa cum hotărâse Sfântul Sinod.

Joi, 2 iulie, ziua trecerii spre eternitate a lui Ştefan cel Mare (în 1504) a avut loc ceremonia proclamării prăznuirii lui Ştefan cel Mare ca Sfânt.

Pe lângă Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, din sobor au făcut parte: II.PP.SS. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei; Nestor, Mitropolitul Olteniei; Lucian, Arhiepiscopul Tomisului; Pimen, Arhiepiscopul Chişinăului; Onufrie, Arhiepiscopul Cernăuţilor; PP.SS. Gherasim al Râmnicului; Calinic al Argeşului; Epifanie al Buzăului; Eftimie al Romanului şi Huşilor; Timotei al Aradului; Petru, Episcopul de Bălţi; Calinic, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor; Gherasim Episco-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei. De asemenea, din sobor au mai făcut parte arhimandriţi-stareţi, ieromonahi, profesori universitari de teologie, preoţi din toată ţara.

Într-o suită impresionantă, ca pe vremea voievodului şi a bazileilor din Constantinopol, membrii Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, îmbrăcaţi în veşminte strălucitoare, precedaţi de icoanele celor canonizaţi, purtate de ieromonahi au început ieşirea din stăreţie, de fapt fosta sală a Consiliului lui Ştefan Voievod şi a lui Petru Rareş, îndreptându-se spre biserică, unde a avut loc ceremonia.

Ştefan cel Mare a fost numit "sfânt" îndată după trecerea sa din viaţa pământească la Bunul Dumnezeu. Una din icoanele lui, reprezentativă, adusă de la Odorheiul Secuiesc de un cucernic părinte, îl reprezintă pe slăvitul voievod ieşind din mormânt, străjuit de un credincios din partea locului, în straie tradiţionale, care, cu faţa transfigurată de bucurie, se închină cu evlavie, în genunchi. Este foarte preţioasă această imagine a lui Ştefan într-o icoană zugrăvită dincolo de munţi, cu mult înainte de a se fi stabilit proclamarea canonizării sale. Se cunoaşte bine, de asemenea, cinstirea apărătorului creştinătăţii de către cei din ţara de Sus, din Bucovina şi Basarabia, de cei pe care i-a apărat, dimpreună cu vitejii săi, în cei patruzeci şi şapte de ani de domnie.

"Sfinţii pe care îi avem acum în mijlocul nostru ne-au adus lumină şi har mult în zbuciumata noastră viaţă. Ei ne-au dăruit nouă, ierarhilor Sfântului Sinod, putere şi încredere spre a li se întocmi sinaxarul, a li se alcătui troparul şi condacul şi a scrie faptele lor minunate. Să mulţumim cu smerenie lui Dumnezeu pentru această împlinire sfântă din viaţa Bisericii noastre, bucurându-ne astăzi de revărsarea harurilor Duhului Sfânt. Putem rosti acum împreună cu Psalmistul: "Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Lui" (Ps. 67, 36). (PF Patriarh Teoctist).

A fost citit tomosul de canonizare a binecredinciosului voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt:

TEOCTIST

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREŞTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ŞI DOBROGEI,
ŞI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PREA IUBITULUI CLER ŞI DREPT CREDINCIOŞILOR CREŞTINI
DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE, HAR, MILĂ ŞI PACE
DE LA DUMNEZEU, PĂRINTELE LUMINILOR,
IAR DE LA NOI PATRIARHICEŞTI BINECUVÂNTĂRI

Cuvios lucru este şi plin de folos duhovnicesc pentru credincioşii Bisericii de a se arăta plini de evlavie, a cinsti şi a pomeni, prin slujbe şi prin cântări, pe cei ce s-au arătat bineplăcuţi lui Dumnezeu şi în viaţa lor pământească. Lauda care se dă celor ce trăiesc în chip virtuos se îndreaptă către însuşi Dumnezeu, de la care izvorăşte oamenilor toată virtutea precum ne învaţă Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul: "iar lauda celor bune înflăcărează şi îndeamnă pe credincioşi".

"Când este lăudat dreptul se veselesc popoarele" glăsuieşte proorocul David. Dar lauda binecredinciosului voievod Ştefan cel Mare ne produce nu numai bucurie duhovnicească, ci şi îndemn puternic pentru grija mântuirii sufleteşti. Fiecare dintre dreptmăritorii creştini este dator să cinstească şi să laude, după cuviinţă, pe cei ce au vieţuit cu dreaptă credinţă şi fapte bineplăcute lui Dumnezeu, pentru că lauda este plata virtuţii şi cel ce laudă virtutea laudă pe însuşi Dumnezeu.

Prin asemenea fapte virtuoase a strălucit dreptcredinciosul voievod Ştefan cel Mare, care a cârmuit Ţara Moldovei, timp de 47 de ani, înarmat cu platoşa credinţei în Dumnezeu, cu cea a postului şi a rugăciunii şi cu multe fapte ale dragostei creştine închinate Bisericii şi poporului său; a zidit un număr foarte mare de biserici şi mănăstiri, înzestrându-le cu cele necesare sfintelor slujbe; ca un purtător de biruinţă a luptat cu preţul vieţii sale până la jertfelnicie pentru apărarea hotarelor ţării şi a credinţei strămoşeşti fiind numit "apărător al creştinătăţii"; a miluit pe cei săraci şi a răplătit pe luptătorii oşteni; a arătat îndurare şi pe cei greşiţi i-a îndreptat.

Smerenia noastră, împreună cu toţi membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, privind la vieţuirea jertfelnică pentru credinţă şi neam a dreptcredinciosului voievod, bineplăcut lui Dumnezeu, la faptele şi împlinirea lui şi purtând grijă de folosul obştesc al credin-

cioşilor, iar pe de altă parte, ţinând seama de cele arătate de către Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor, care a cerut ca amintirea zilei trecerii la cele veşnice a Marelui Ştefan să fie aşezată ca zi de pomenire a Sfântului;

Urmând obiceiul obştesc al Bisericii şi rânduielilor dumnezeieştilor părinţi de dinaintea noastră, făcut-am cunoscut să se dea binecredinciosului voievod Ştefan cel Mare cinstirea cuvenită bărbaţilor sfinţi.

Pentru aceasta, urmând rânduiala canonică şi sinodală şi chemând în ajutorul nostru puterea Celui Prea Înalt,

H O T Ă R Â M

De acum înainte şi până la sfârşitul veacurilor, Voievodul Ştefan cel Mare al Moldovei să fie pomenit laolaltă cu bărbaţii cei cuvioşi şi sfinţi ai Bisericii, cinstindu-se cu slujbe şi cântări de laudă în ziua de 2 iulie, fiind înscris în sinaxar, în cărţile de cult şi în calendarul Bisericii noastre cu numele "Dreptcredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt".

Spre veşnică cinstire, dovadă şi încredinţare despre cele ce am hotărât, s-a întocmit acest Tomos patriarhal şi sinodal de canonizare, spre a fi adus la cunoştinţa credincioşilor şi clerului Bisericii Ortodoxe Române şi a tuturor evlavioşilor români, oriunde ar trăi aceştia.

Dat în Bucureşti, anul mântuirii 1992, luna iunie, ziua a douăzecea.

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Poporul român îl numeşte pe marele voievod, cu netăgăduitul său simţ de adevăr, "Ştefan cel Mare şi Sfânt", rezumând astfel tot respectul şi evlavia pe care i-a acordat-o de-a lungul veacurilor.

Aceste profunde sentimente sunt exprimate în mod emoţionant de către doi mari istorici astfel:

"Un om minunat, un sfânt cum nu mai poate răsări altul: căci el era izvorul a toată vitejia, el era fântâna tuturor dreptăţilor, el era marea bunătăţilor"... "Nici un colţ de ţară n-a rămas nesfinţit de biruinţele lui sau de suferinţele cu care le plătea"... "Tot ce a fost pe acest pământ se topeşte în lumina lui" şi "Vor ştii poeţii, scriitorii de azi să dea glas iubirii nemărginite cu care, de patru veacuri, miile de mii ale poporului au înconjurat, şi mai departe decât hotarele Moldovei, chipul de viteaz bun, cuminte şi sfânt al celui mai mare om ce s-a ridicat din români?" (N. Iorga).

În sfârşit, C.C. Giurescu, cercetător de seamă al românilor din vremi trecute conchide cu multă pregnanţă: "Această unanimitate de elogii ne arată cât de puternică a fost personalitatea lui Ştefan, cât de mult a impresionat ea pe contemporani şi pe urmaşi. Şi duşmanii au trebuit să recunoască marile sale însuşiri, să se încline în faţa faptelor, care vorbesc mai limpede decât orice laude; pe temeiul acestor fapte care nu s-au limitat la un singur domeniu, ci au îmbrăţişat întreaga viaţă

a poporului, în toate manifestările ei, socotim noi pe Ştefan, cel mai mare dintre toţi domnii noştri. Mihai Viteazul a strălucit prin vitejia sa şi prin reuniunea – câteva luni numai – a tuturor celor "de un sânge şi de o lege", sub aceeaşi cârmuire; Brâncoveanu şi-a câştigat o eternă glorie prin sprijinul ce a dat vieţii culturale, prin admirabila înflorire artistică din vremea lui; alţi domni, ca Matei Basarab, au fost buni gospodari; nimeni însă ca Ştefan nu a izbutit să concentreze armonios, în persoana sa, însuşiri atât de variate şi să realizeze opere atât de însemnate. Gloria lui va străluci veşnic în istoria patriei noastre".

Cu adevărat, binecredinciosul voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt va rămâne pentru totdeauna în memoria Bisericii dreptmăritoare şi a neamului românesc!

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Pr. prof. dr. Ene Braniştе, *Despre cinstirea sfinţilor în Bsierica Ortodoxă (studiu istorico-liturgic)*, "Ortodoxia", anul XXXII (1980), nr. 1, p. 44-65;

2. Pr. prof. dr. Alexandru Ciurea, *Binecredinciosul voievod Ştefan cel Mare făuritor de cultură şi artă*, "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", anul LVIII (1982), nr. 3-4, p. 210-227;

3. Mihail Sadoveanu, *Viaţa lui Ştefan cel Mare*, cu o introducere de D. Almaş, Bucureşti, 1970;

4. Al. Zub, *Ştefan cel Mare şi renaşterea naţională românească*, "M.M.S.", anul LVIII (1982), nr. 3-4, p. 234-252;

5. Nicolae Iorga, *Istoria lui Ştefan cel Mare*, prefaţă de Manole Neagoe, ediţie îngrijită şi tabel cronologic de Victor Iova;

6. I. Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei (ediţia I, Iordan)*, Bucureşti, 1955, p. 55-56;

7. I.D. Lăudat, *Ştefan cel Mare în tradiţia populară şi în conştiinţa scriitorilor noştri*, "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", anul LVIII (1982), nr. 3-4;

8. Prof. Marcel Spinei, *Cântări româneşti la Athos*, "Biserica Ortodoxă Română", anul CXIX (2001), nr. 7-12 (cap. *Prolegomene despre mănăstirile de la Muntele Athos şi Ţările Române*);

9. Nestor, Mitropolitul Olteniei, *Sfinţii români canonizaţi în anul 1992*, "B.O.R.", anul CX (1992), Nr. 7-10;

10. Diac. Prof. P.I. David, *Slujbele solemne de la Mănăstirea Putna prilejuite de proclamarea canonizării binecredinciosului voievod Ştefan şi a Sfinţilor Leontie de la Rădăuţi şi Daniil Sihastru*, "B.O.R.", anul CX (1992), nr. 7-10;

11. N. Iorga, *Istoria lui Ştefan cel Mare pentru poporul român*, (ed. II), Bucureşti, 1966;

12. C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 2, Bucureşti, 1976;

Pr. prof. dr. CONSTANTIN LEONTE

MĂNĂSTIRILE ŞI BISERICILE LUI ŞTEFAN CEL MARE

La urcarea pe tronul Moldovei, Ştefan cel Mare (1457-1504) a găsit o ţară sărăcită şi pustiită de luptele interne între facţiuni rivale ale celor care voiau să domnească, ce duraseră aproape un sfert de secol, şi cu grele obligaţii externe faţă de turci şi de poloni. În această vreme, Imperiul otoman desfiinţase statul bulgar, încă de la sfârşitul secolului al XIV-lea, apoi, sub conducerea sultanului Mohamed al II-lea (1451-1481), cuceriseră Imperiul bizantin, împreună cu Constantinopolul, în 1453, iar înaintarea turcilor spre centrul Europei fusese doar temporar oprită de Ioan Corvin de Hunedoara, mort în 1456 la asediul Belgradului[1].

Recunoscut domn de către întreaga ţară, la 14 aprilie 1457[2], Ştefan cel Mare a căutat, mai întâi, să împace spiritele învrăjbite de luptele pentru tron şi apoi să constituie o armată puternică, în care să predomine elementul ţărănesc, cu care să înlăture garnizoanele străine de pe teritoriul Moldovei şi să îndepărteze primejdia externă, asigurând, astfel, condiţii optime pentru dezvoltarea agriculturii, comerţului, meseriilor şi aşezămintelor de cultură, care în vremea aceea erau mănăstirile.

Abia după zece ani de domnie, adică în 1466, Ştefan cel Mare a avut răgazul să pună piatra de temelie a mănăstirii Putna, a cărei zidire a fost mult încetinită de atacul regelui ungar Matei Corvin, în 1467, şi de invazia tătarilor, în 1469. În loc să se concentreze cu precădere asupra unor înfăptuiri interne, care de mult îşi aşteptau rezolvarea, Ştefan cel Mare a fost nevoit să lupte împotriva turcilor şi altor duşmani, câştigând 34 de războaie şi ajungând să fie cunoscut în toată Europa şi considerat un mare comandant de oşti. În el îşi puseseră nădejdea popoarele ameninţate de cotropirea otomană şi chiar Papa, care l-a numit *"atlet al credinţei creştine"*.

Tradiţia consemnată de cronicarul Ion Neculce spune că *"Ştefan Vodă cel Bun multe războaie au bătut. Şi aşa se aude din oameni vechi şi bătrâni, că, câte războaie au bătut, atâtea mănăstiri cu biserici au făcut"*[3], iar Grigore Ureche arată, tot pe temeiul tradiţiei, că Ştefan Vodă, care *"au domnit 47 de ani, două luni şi trei săptămâni, au făcut 44 de mănăstiri şi biserici"*[4]. Şi tradiţia nu e departe de realitate. Într-adevăr, Ştefan cel Mare a ctitorit şi ajutat multe mănăstiri şi biserici, dovedind şi prin aceasta cât de puternică era credinţa lui.

---

1. În 1459, Serbia va fi transformată în paşalîc, iar în 1468 şi Albania. Vor fi cucerite pe rând insula Lesbos şi oraşele cetăţi şi porturi de la Marea Neagră, afară de Cetatea Albă, iar hanatul tătarilor din Crimeea va ajunge din 1475 vasal turcilor, încât Marea Neagră devine un lac turcesc.

2. După înfrângerea lui Petru Aron la Doljeşti şi la Orbic, în 12 şi 14 aprilie 1457, cu ajutorul lui Vlad Ţepeş, domnitorul Ţării Româneşti (1456-1462), cum se spune în *Letopiseţul lui Azarie*, Ştefan s-a îndreptat spre Suceava şi a fost întâmpinat de popor la locul numit *Direptate*, pe Siret, fiind aclamat domn al Moldovei. În fruntea poporului se găsea mitropolit Teoctist, care l-a uns cu mirul sfinţit. Tradiţia spune că mitropolitul l-ar fi uns pe Ştefan numai ca voievod, iar ca domnitor s-ar fi uns singur, cu de la sine putere, cum va face mai târziu şi Napoleon Bonaparte. Se crede că pornirea lui Ştefan la război împotriva lui Petru Aron, care nu murise, ci fugise la poloni şi de acolo în Transilvania, la unguri, s-ar fi făcut în înţelegere cu o seamă de boieri, care aveau în fruntea lor chiar pe mitropolitul Teoctist. Cf. Nicolae Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, Buc., 1937, p. 125.

3. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* sau *O samă de cuvinte*, Ed. Minerva, Buc., 1972, p. 9.

4. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. P.P. Panaitescu, Buc., 1955, p. 112.

Numeroasele biserici şi mănăstiri zidite de el au fost nu numai lăcaşuri de închinare, ci şi adevărate aşezăminte de cultură, unde s-au cultivat literatura, artele, meşteşugurile, care au deschis apoi calea dezvoltării culturii naţionale.

Mănăstirile şi bisericile atribuite Sfântului Voievod Ştefan cel Mare se pot grupa în cinci categorii:

I. Ridicate în întregime din porunca şi cu cheltuiala lui (ctitorii), potrivit inscripţiilor care s-au păstrat, pomelnicelor sau altor dovezi incontestabile;

II. Existente mai înainte şi pe care Ştefan le-a reparat, rezidit sau înfrumuseţat (rectitorii), fără a le schimba înfăţişarea iniţială;

III. Cele cărora le-a făcut numai danii;

IV. Zidite în timpul domniei lui şi ai căror ctitori nu se cunosc, lipsind inscripţiile sau alte probe sigure, pe care tradiţia i le atribuie lui Ştefan cel Mare;

V. Ctitorii ale rudelor sale şi ale unor mari boieri ajutaţi de el, puse de asemenea pe seama lui.

De altfel, toate bisericile vechi din Moldova ai căror ctitori au rămas necunoscuţi, orice ruină de cetate, de pod vechi, orice fântână, cişmea, iaz sau movilă pentru apărare a cărei origine nu se cunoaşte, tradiţia populară le consideră ca fiind ale lui Ştefan cel Mare.

A. CTITORII

Mănăstirea **Putna**, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, zidită din temelie în trei ani. Începută în vara anului 1466[5], la un an după cucerirea Chiliei şi Cetăţii Albe, a fost sfinţită la 3 septembrie 1470[6], îndată după victoria asupra tătarilor la Lipnic, pe Nistru, în prezenţa domnului şi a marilor boieri, de mitropolitul Teoctist (1453-1478), episcopul Tarasie de Roman (1464-1473), şi 64 de preoţi şi diaconi şi toţi egumenii Moldovei[7].

Tot Ştefan cel Mare a rezidit aşezământul pe vechile temelii între 1480-1481, după incendiul devastator din noaptea de 29 martie 1480, când *"a ars toată mănăstirea, cu desăvârşire"*, cum se spune în *Letopiseţul de la Putna*[8]. Acum, ctitorul a ridicat în jurul bisericii şi al chiliilor un zid înalt de incintă, cu un turn la intrare, precum şi turnul Tezaurului, menit să apere locaşul de atacurile duşmanilor în vreme de război sau de jafuri şi, totodată, să fie loc de conservare pentru averile şi obiectele de preţ ale mănăstirii. Se crede că meşterii zidari au fost saşi din Ardeal.

El a dat o atenţie deosebită acestei mănăstiri, făcându-i numeroase şi importante danii în sate şi moşii, cu munţi, câmpii, fâneţe, vii, prisăci, mori şi iazuri, încât ea a devenit chiar de la înfiinţare cea mai bogată mănăstire din Moldova.

5. La 10 iulie, după Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 84, sau la 4 iunie, după Nicolae Iorga, *Istoria lui Ştefan cel Mare*, Buc., 1966, p. 106.

6. La 3 septembrie 1469, după Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 106. Mai degrabă la această dată se încheiaseră lucrările, sfinţirea fiind amânată pentru anul următor.

7. Între ei şi arhimandritul Ioasaf, stareţul de la Neamţ, care trece la Putna, lăsând în locul său pe Silvan.

8. *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, ediţie revăzută şi completată de P.P. Panaitescu, Buc., 1959, p. 64.

Totodată, ctitorul a înzestrat-o cu odoare, manuscrise, obiecte de cult şi toate cele necesare unei bune desfăşurări a vieţii călugăreşti.

În acest sfânt lăcaş, având dintru început rostul de a fi necropolă domnească, a fost înmormântat, potrivit dorinţei sale, strălucitul voievod[9]. Tot aici se găsesc mormintele soţiilor lui, Maria de Mangop[10], decedată la 19 decembrie 1477, şi Maria-Voichiţa[11], moartă la 26 februarie 1511, cum indică inscripţiile funerare, precum şi mormintele a doi fii naturali ai lui Ştefan cel Mare, Bogdan şi Petru[12]. În pronaos au mai fost înmormântaţi: Bogdan III[13], sora sa, domniţa Maria Cneajna[14], decedată la 18 martie 1518, Ştefan cel Tânăr sau Ştefăniţă, fiul lui Bogdan III[15], Maria şi Elena Brancovici, a doua şi, respectiv, a treia soţie a lui Petru Rareş[16].

În pridvorul bisericii se află mormântul mitropolitului Teoctist[17] şi al mitropolitului Iacob Putneanul[18], iar alături mormântul cu osemintele părinţilor aces-

9. Pe lespedea tombală nu sunt săpaţi anii de domnie şi data morţii, fapt ce dovedeşte că evlaviosul domn şi-a pregătit din vreme nu numai locul de veşnică odihnă, ci şi piatra de mormânt. Amănunte despre moartea voievodului ne dă, însă, inscripţia de pe acoperământul său de mormânt, făcut în 1504, din porunca lui Bogdan III, păstrat în Colecţia de artă a mănăstirii Putna, în care se arată că *"Ştefan Voievod, care a domnit în Ţara Moldovei 47 de ani şi trei luni, s-a strămutat spre lăcaşul de veci în anul 7012 (1504), luna iulie, ziua 2, în ziua de marţi, în ceasul al patrulea din zi"*. "Slab de ani", cum zice Grigore Ureche, adică bătrân şi bolnav de rana deschisă de la genunghi, căpătată în 1462, la primul asediu al Chiliei, şi suferind de podagră sau gută, Ştefan cel Mare, cu toată îngrijirea dată de medicii aduşi de la Veneţia şi de la Nurenberg, şi-a petrecut ultimele clipe ale vieţii în mari suferinţe fizice. Dar şi în asemenea momente grele pentru el, Ştefan a fost necontenit cu gândul la viitorul ţării sale Moldova, şi printr-o acţiune energică, cum mărturiseşte Leonardo da Massari, unul din medicii aflaţi la căpătâiul lui, l-a aşezat pe tron pe fiul său şi al Marici-Voichiţa, Bogdan-Vlad.

10. După cinci ani de văduvie, de la moartea primei sale soţii, Evdochia de Kiev, decedată în 1467 şi îngropată la Probota, Ştefan cel Mare s-a căsătorit a doua oară, la 14 septembrie 1472, cu Maria, fiica lui Issac Comnen, despot al Mangopului, cetate şi domeniu la nordul Mării Negre, în sud-vestul Crimeii, înrudit direct cu familia Comnenilor, împăraţi ai imperiului grec de Trapezunt, şi mai depărtat, cu familia împăraţilor Paleologi din Bizanţ. În decembrie 1475, turcii cuceresc Mangopul. Detaşamentul de moldoveni care apărau cetatea din ordinul lui Ştefan a fost în întregime măcelărit. Despotul Mangopului, Alexandru, fratele Mariei şi cumnatul lui Ştefan cel Mare, a fost dus la Constantinopol, unde i se tăie capul din ordinul sultanului Mahomed al II-lea. Din căsătoria lui Ştefan cu Maria de Mangop n-a rezultat nici un copil.

11. A treia şi ultima soţie a lui Ştefan cel Mare, fiica domnitorului muntean Radu cel Frumos (1462-1473) şi mama lui Bogdan III. A fost adusă de Ştefan în Moldova, împreună cu mama ei, în urma expediţiei din 1473 în Ţara Românească.

12. Au murit de mici: primul, la 26 iulie 1479, al doilea, la 21 noiembrie 1480, conform inscripţiei de pe piatra de mormânt.

13. Căruia i s-a mai zis cel Orb, fiul lui Ştefan cel Mare şi al Mariei-Voichiţa, a domnit între 2 iulie 1504 şi 22 aprilie 1517, când a decedat.

14. Şi ea fiică a lui Ştefan cel Mare şi a Marici-Voichiţa, căsătorită cu ducele polon Teodor Wiesznowiecki.

15. Domn şi el între 22 aprilie 1517-14 ianuarie 1527, mort în scaun.

16. Decedate, una la 28 iunie 1529, cealaltă în 1552, potrivit inscripţiei funerare.

17. Cel care în anul 1457 unsese pe Ştefan Vodă domn al Moldovei pe câmpia de la Direptate, lângă Succava, iar în anul 1470 sfinţise biserica mănăstirii Putna. Acestui mitropolit, decedat la 18 noiembrie 1478, din porunca lui Ştefan cel Mare, i s-a aşezat pe mormânt o lespede cu frumoase decoraţii în piatră.

18. Care a refăcut biserica mănăstirii după cutremurul din 1757, retras din scaun în 1760 şi decedat la 15 mai 1778.

tuia, călugăriţi la bătrâneţe, Adrian şi Mariana, aduse la Putna în 1758. În exteriorul bisericii, lângă zidul altarului, au fost înmormântaţi episcopii Teofan III[19] şi Isaia Băluşescu[20]. În jurul bisericii mai sunt morminte neidentificate, unele datând chiar din secolul al XIX-lea.

Pisania originală nu s-a păstrat, pentru că mănăstirea a fost refăcută radical în veacul al XVII-lea, după marile stricăciuni provocate de Vasile Lupu. Aceasta s-a întâmplat când Hatmanul Ucrainei, Timuş Hmielniţki, căsătorit cu Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu, venind în ajutorul socrului său, în 1653-1654, împotriva căruia se ridicase logofătul Gheorghe Ştefan, a căutat la mănăstirea Putna comorile lui Ştefan cel Mare, dar n-a găsit nimic. Atunci, Timuş Hmielniţki, după cum relatează Miron Costin în *Cronica* sa, a ridicat plumbul de pe acoperişul bisericii spre a face din el ghiulele pentru tunuri. Starea de dărăpănare la care a ajuns mănăstirea în urma stricăciunilor făcute de cazacii lui Timuş în 1654, şi aşa ruinată şi slăbită de vreme, a făcut necesară refacerea ei. Vasile Lupu a început reconstrucţia din temelie a bisericii, pe care a ridicat-o până la ferestre, potrivit informaţiei lui Ion Neculce, dar n-a apucat s-o termine, pierzând definitiv domnia[21]. Urmaşul său în scaun, Gheorghe Ştefan (1653-1658), a continuat rezidirea bisericii, care a fost terminată abia în 1662, în timpul domniei lui Eustratie Dabija (1661-1665)[22].

La sfârşitul veacului al XVII-lea, sub Constantin Cantemir (1685-1693), mănăstirea Putna a fost atacată şi prădată de cazaci şi polonezi, iar în 1739, în urma unui puternic cutremur, biserica, zidurile şi turnurile de apărare din jurul mănăstirii au crăpat şi s-au stricat. Între anii 1756-1760, mănăstirea a fost din nou restaurată de mitropolitul Iacob I Putneanul (1750-1760), cu sprijinul băncsc al domnitorului Constantin Racoviţă (1749-1753; 1756-1757). Alte restaurări importante s-au mai făcut între 1899-1904, sub austrieci, de arhitectul K.A. Romstorfer, şi între 1933-1935, de către Comisiunea Monumentelor Istorice, încât nu se mai ştie cu precizie ce a mai rămas din vechea biserică a lui Ştefan cel Mare.

Mănăstirea Putna este prima ctitorie a lui Ştefan cel Mare, ridicată *"în al zecilea an al domniei sale"*[23], timp în care a fost nevoit să lupte împotriva duşmanilor ţării, şi singura în răstimp de 30 de ani. Numai când trece în defensivă, începând din 1487, după ce s-a împăcat cu turcii, având oarecum asigurată liniştea

19. Fost la Huşi, între 1657-1658, apoi la Rădăuţi, de la 1658 până în 1666, când s-a retras ca schimonah la Putna, unde a şi murit în 1670.

20. Episcop exempt al Bucovinei, sub austrieci, între 17 iulie 1823 - 14 septembrie 1834, când a decedat.

21. Cum zice Ioan Neculce, în *op. cit.*, p. 24: *"Vasile Vodă, aproape de mazilire, au greşit lui Dumnezeu, că i-au întunecat mintea spre lăcomie, de au stricat mănăstirea Putna, gândind că va găsi bani şi n-au găsit. Şi s-au apucat să o facă din nou, iarăşi precum au fost, şi nu i-au ajutat Dumnezeu să o facă.Că au zidit-o numai din temelie, din pământ până la ferestri, şi i-au luat Dumnezeu domnia. Că s-au sculat Gheorghe Ştefan logofătul cu oaste asupra lui şi l-au scos din domnie. Iar plumbul cu care a fost acoperită mănăstirea Putna l-au luat cazacii lui Timuş, ginerele lui Vasile Vodă, de l-au dus în cetate la Suceava, de au făcut glonţuri de puşcă, să apere cetatea Sucevii de Gheorghe Ştefan Vodă. Şi pe urmă au gătat mănăstirea Putna, Gheorghe Ştefan Vodă, după ce au luat domnia, de este zidită precum se vede acum".*

22. Conform textului pisaniei aflată deasupra uşii pronaosului: *"Această biserică a înnoit-o Io Gheorghe Ştefan Voievod şi s-a săvârşit în zilele lui Io Istrati Dabija Voievod, în anul 7170 (1662)".*

23. Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 84.

la hotare, Ştefan Vodă începe să zidească biserici şi mănăstiri pe locurile unde a purtat războaie sau de care era legată vreo amintire scumpă inimii lui.

Biserica **Bădeuţi**, azi Milişăuţi, nu departe de Rădăuţi, cu hramul Sfântului Mucenic Procopie, ridicată între 8 iulie şi 13 noiembrie 1487, la şase ani după victoria de la Râmnicu Sărat, din 8 iulie 1481, asupra lui Ţepeluş Basarab[24]. A servit dintru început ca mănăstire de călugări, apoi ca biserică de mir. A fost distrusă total de armata austro-ungară în timpul primului război mondial. Se mai păstrează doar inscripţia în Muzeul din Rădăuţi.

Biserica **Pătrăuţi**, din ţinutul Sucevei, cu hramul Înălţarea Sfintei Cruci, începută la 13 iunie 1487, potrvit inscripţiei aflată deasupra uşii de intrare, care nu menţionează şi data când a fost terminată. Având în vedere că este o biserică de mici dimensiuni, cea mai mică dintre ctitoriile lui Ştefan cel Mare, este posibil ca lucrările să fi luat sfârşit chiar în 1487 sau la începutul anului următor. A fost construită în amintirea victoriei repurtată la 6 martie 1486 asupra lui Petru zis Hroiot sau Hronoda[25], la Şcheia sau Bulgari, pe Siret, în ţinutul Romanului, care a năvălit în Moldova cu oaste de la turci sau de la unguri, după unele izvoare. A fost o confruntare grea, căci adversarul lui Ştefan a câştigat lupta, dar s-a lăsat apoi prins într-o cursă şi decapitat[26]. Însuşi domnul a căzut de pe cal în această luptă şi *"puţin a lipsit de n-au încăput în mâinile vrăjmaşului său"*[27]. În acest context e relatată şi legenda cu aprodul Purice, istorisită şi de Ion Neculce[28]. Ştefan Vodă a făcut la Pătrăuţi schit de călugăriţe[29], probabil primul de acest gen în vremea sa, *"cu scop ca să fie un fel de spital pentru ostaşii răniţi în multele războaie ce le purta"*[30]. Astăzi, lăcaşul serveşte ca biserică de mir.

Tabloul votiv, realizat probabil în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, o dată cu pictura interioară, înfăţişează pe ctitor, prezentând biserica Mântuitorului. Ştefan, cu faţa plină, rotundă, ochii mari, pătrunzători, păr blond, mustaţă subţire, roşcovană, fără barbă, pe cap cu o coroană cu cinci colţuri, îmbrăcat cu o mantie roşiatică din stofă de mătase, cusută cu fir de aur, ţine în mâna stângă biserica. La spatele ctitorului este fiul Alexandru, înveşmântat ca şi tatăl său. Lângă Ştefan, Doamna Maria-Voichiţa, în veşminte de aur, pe cap cu coroană, ţine mâna stângă pe capul fiicei, care stă înaintea ei, purtând cosiţe împletite cu boabe de mărgăritar.

24. Fiul lui Laiotă Basarab şi domn al Ţării Româneşti între oct.-dec. 1474; ian. 1478-iunie 1480; nov. 1480-iulie 1481; aug. 1481-iulie 1482, când a decedat.

25. Un pretendent la tron, probabil un fiu al lui Petru Aron.

26. *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVII*, publicate de Ion Bogdan, ed. revăzută şi completată de P.P. Panaitescu, Buc., 1959, p. 36.

27. Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 99.

28. "Şi au căzut calul cu Ştefan Vodă în război. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui. Şi nu putea în grabă încăleca Ştefan Vodă, fiind om mic. Şi au zis Purice aprodul: *"Doamne, eu mă voi face o moviliţă, şi vino de te suie pe mine şi încalecă"*. Şi s-au suit pe dânsul Ştefan Vodă şi au încălecat pe cal. Şi atunci au zis Ştefan Vodă: *"Sărace Purice, de-oi scăpa şi eu şi tu, atunci ţi-i schimba numele din Purice în Movilă"*. Şi a dat Dumnezeu şi au scăpat amândoi. Şi l-au şi făcut boier, armaş mare, pe Purice. Şi din acel Purice aprodul s-a tras neamul Movileştilor, de au ajuns şi domni din acel neam". Cf. Ion Neculce, *op. cit.*, p. 13.

29. Vezi: Erast Hostiuc (Costea), *Istoricul fostei mănăstiri de maici din Pătrăuţi pe Suceava*, extras din "Candela", nr. 7-9/1929.

30. Aron Pumnul, *Privire repede peste moşiile mănăstireşti*, 1865; p. 82.

Biserica a avut mult de suferit în veacurile XVI-XVII de pe urma năvălirilor turceşti şi tătăreşti şi a stat pustie până la 12 martie 1711, când a fost refăcută de episcopul Calist de la Rădăuţi şi de banul Dimitrie Macri[31].

Mănăstirea **Sfântul Ilie Suceava**, începută la 1 mai 1488 şi isprăvită la 15 octombrie, acelaşi an, cum arată inscripţia în piatră aşezată deasupra uşii de intrare. Tabloul votiv înfăţişează pe ctitor, însoţit de Sfântul Ilie, prezentând biserica Mântuitorului, având alături pe Doamna Maria-Voichiţa şi fiul său Bogdan, lângă care se mai văd chipurile a încă doi voievozi, unul fiind, probabil, Petru Rareş. A servit la început ca mănăstire de călugări, apoi ca biserică de mir[32].

Mănăstirea **Voroneţ**, cu hramul Sfântul Gheorghe, construită între 26 mai – 14 septembrie 1488, cum arată pisania în piatră aşezată deasupra uşii de intrare în pronaos, pe locul unei mănăstiri mai vechi, cu biserică de lemn, condusă pe la 1471 de un egumen Misail, şi unde tradiţia spune că ar fi trăit şi sihastrul Daniil[33].

Ştefan cel Mare a construit aici o mănăstire nouă, cu chilii şi biserică de zid, căreia mitropolitul Grigorie Roşca (1546-1551) i-a adăugat în 1547 un pridvor şi i-a tencuit faţadele. Tot acest mitropolit a zugrăvit biserica în frescă atât în interior, cât şi în exterior, de la soclu până la streaşină, potrivit inscripţiei zugrăvite la stânga uşii de intrare în pronaos, cu o minunată pictură cu chipuri de sfinţi şi scene biblice care se păstrează până astăzi, punând şi chipul său la stânga intrării, alături de al lui Daniil Sihastrul.

În naos, pe peretele de vest, este tabloul votiv, în care se vede ctitorul lăcaşului, Ştefan cel Mare, urmat de Doamna Maria-Voichiţa, care are în stânga ei o fetiţă, iar în dreapta pe fiul Bogdan[34].

În pronaos se găseşte mormântul Sfântului Daniil Sihastrul, acoperit cu o piatră frumos ornamentată din vremea lui Ştefan cel Mare. La fel de frumos ornamentate sunt şi celelalte morminte din biserică.

Mănăstirea s-a bucurat de ocrotire deosebită din partea lui Ştefan cel Mare, care i-a dăruit sate şi mori pe Siret cumpărate de el şi mai multe locuri cu vie.

Biserica **domnească din Vaslui**, cu hramul Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul, zidită între 27 aprlie – 20 septembrie 1490, în amintirea biruinţei împotriva lui Soliman Hadâmbul, din 10 ianuarie 1475[35].

31. Vezi şi N. Grămadă, *Biserica din Pătrăuţi*, în "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 3-4/1960, p. 244-247.

32. A fost jefuită în mai multe rânduri: în 1497, de oştile lui Ioan Albert, regele Poloniei, când au atacat Suceava; în 1538, de oştile lui Soliman I Magnificul în timpul campaniei împotriva lui Petru Rareş; în 1653, de cazacii lui Timuş Hmelniţki, aliatul lui Vasile Lupu contra lui Gheorghe Ştefan, şi în 1686, de oştile lui Jan Sobieski, care au pătruns în Moldova împotriva lui Constantin Cantemir, încât a pierdut aproape toate obiectele de cult şi manuscrisele avute de la ctitor. Vezi: Pr. prof. M. Şesan, *Biserica Sf. Ilie Suceava*, în "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 1-2/1959, p. 80-86.

33. Despre existenţa unei aşezări călugăreşti la Voroneţ se face amintire după bătălia de la Valea-Albă sau Războieni, din 26 iulie 1476, când Ştefan a fost învins de turci. Tradiţia spune că Ştefan s-a dus la sihastrul Daniil ca să-l sfătuiască ce să facă. Acesta îl îndemna să-şi strângă oastea risipită şi să urmărească pe duşman, că-l va învinge, dacă va făgădui lui Dumnezeu că va zidi pe acel loc o biserică. Alungând pe turci din ţară, Ştefan cel Mare zidi biserica aceasta, cu hramul Sfântul Gheorghe. Cf. Ioan Neculce, *op. cit.*, p. 12-13.

34. Vezi Petru Comarnescu, *Voroneţ*, Ed. Meridiane, Buc. 1967, p. 16.

35. Cunoscută şi sub numele de lupta de la Racova sau Podul Înalt, loc situat în faţa oraşului Vaslui, unde o armată de 120.000 de turci a fost zdrobită de 40.000 de moldoveni, ca rămâne una dintre cele mai strălucite victorii militare din istoria Moldovei.

Abia după 15 ani a găsit Ştefan cel Mare răgaz să ridice o biserică lângă locul unde obţinuse această strălucită victorie împotriva turcilor, pentru pomenirea vitejilor săi ostaşi care-şi dăduseră acolo viaţa pentru libertatea Moldovei[36].

Biserica Sfântul Ioan din Vaslui a reţinut în mod deosebit atenţia diaconului Paul de Alep, însoţitorul patriarhului Macarie al Antiohiei în Ţările Române, împreună cu care a vizitat Vasluiul, în 1653.

Deteriorându-se cu vremea, mai ales la cutremurul din 1802, biserica a fost reparată în 1820, de Maria Cantacuzino, soţia marelui logofăt Costache Ghica, care i-a adăugat şi un pridvor. O restaurare generală a făcut Comisia Monumentelor Istorice, între 1922-1925, când s-a dat la iveală de sub tencuială pisania originală în piatră de deasupra uşii de intrare în pronaos.

Biserica **Sfântul Nicolae domnesc din Iaşi**, zidită între 1 iunie 1491 şi 10 august 1493, pentru curtea domnească de aici, unde Ştefan poposea adesea, şi în amintirea victoriei asupra cazacilor pe Răutu, la Grumăzeşti, în anul 1475.

După mutarea capitalei de la Suceava la Iaşi, în 1565, aflându-se în apropierea curţii domneşti zidită de Alexandru Lăpuşneanu, această biserică a servit drept catedrală Mitropoliei, până în timpul lui Gheorghe Duca, când Doamna sa Anastasia, născută Buhuşi, a început a construi, în 1682, Mitropolia veche, cu hramul Stratenia, pe locul unde fusese biserica Albă[37], crăpată de cutremur, care a fost terminată de fiul lor Constantin Duca (1693-1695). Actuala catedrală mitropolitană din Iaşi, începută în 1833 de mitropolitul Veniamin Costachi şi terminată în 1839 de mitropolitul Meletie, a fost ridicată pe locul fostei biserici Stratenia, care era grav avariată.

Restaurată în 1676 de Antonie Vodă Ruset (1675-1678) şi reconstruită din temelie, între 1884-1904, după planurile arhitectului francez Lecompte de Nouy, nu se poate spune ce se mai păstrează original la biserica Sfântul Nicolae, ctitoria lui Ştefan cel Mare, în afară de pisania în piatră[38]. În prezent serveşte ca biserică de mir.

Biserica **Sfântul Gheorghe din Hârlău**, judeţul Iaşi, zidită între 30 martie şi 28 octombrie 1492, în amintirea victoriei de la Râmnicu-Sărat, din 1481, împotriva lui Ţepeluş Vodă, domnul Munteniei. Este cea mai mare dintre ctitoriile lui Ştefan cel Mare[39]. A fost restaurată în 1791 de spătarul Mihail Racoviţă şi la începutul secolului XX.

Biserica din **Borzeşti**, de pe Trotuş, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, zidită între 9 iulie 1493 şi 12 octombrie 1494, în locul unde, după tradiţie, s-ar fi

36. Referindu-se la acest eveniment, Misail călugărul, unul dintre interpolatorii cronicii lui Grigore Ureche, spune: *"Mergând Ştefan Vodă pe apa Bârladului în sus, atuncea plăcându-i locul între Bârlad şi între apa Vasluiului şi într-aceia laudă şi bucurie de izbândă cu noroc ce au biruit pe turci şi pe munteni, au început a zidi biserica sveti Ioan Preditice, în târg în Vaslui, dând laudă lui Dumnezeu de biruinţa ce au făcut, pe urmă şi case domneşti, cum se cunosc şi până într-aceste vremi"*. Vezi Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 93.

37. Şi această biserică, cu hramul Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, este considerată de tradiţie tot ctitorie a lui Ştefan cel Mare din 1472.

38. De fapt, biserica a fost refăcută din temelie, rezultând o construcţie nou, iar pisania în piatră a fost înlocuită cu alta de metal, cea originală fiind conservată spre păstrare.

39. La Hârlău, voievodul avea o reşedinţă de vară, construită încă din anul 1487, unde se oprea adeseori lângă frumoasa lui pescăriţă Maria Răreşoaia.

născut şi a copilărit Ştefan cel Mare. Biserica a fost ridicată spre pomenirea părinţilor şi strămoşilor săi răposaţi, cum lasă să se înţeleagă inscripţia originală săpată în piatră, care s-a păstrat. La început, aici a fost mănăstire de călugări, dar astăzi lăcaşul serveşte ca biserică de mir.

Biserica din **Huşi**, cu hramul Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, la început biserică domnească, iar de la sfârşitul secolului al XVI-lea catedrală a Episcopiei Huşilor. S-a terminat de zidit la 30 noiembrie 1494. Nici pisania originală a acestei biserici, ca şi la cea din Dorohoi, nu arată când s-a început construcţia. Grav avariată de cutremurul din 1692, arsă şi prădată de turcii biruitori la Stănileşti în 1711, pustiită de tătari în 1740, biserica a fost refăcută din temelie de Matei Vodă Ghica în 1756. Alte prefaceri şi restaurări s-au mai făcut în 1795, după marele cutremur din 1802, apoi în 1891, 1910, 1935 şi după cutremurul din 1940, încât astăzi nu se mai poate recunoaşte nimic din vechea ctitorie a marelui voievod, în afară de pisanie.

Biserica **Sfântul Nicolae din Dorohoi**, construită lângă curţile domneşti ale căror urme se mai văd şi astăzi. În prezent, serveşte de catedrală a oraşului. Pisania săpată în piatra de deasupra uşii de intrare nu arată când au început lucrările, ci numai că s-au încheiat la 18 octombrie 1495.

Restaurată de mai multe ori, biserica păstrează, totuşi, tabloul votiv înfăţişând pe ctitor şi familia sa, iar în naos o frescă interesantă, despre care se crede că este cea originală.

Biserica din **Popăuţi**, cu hramul Sfântul Nicolae, de lângă Botoşani, terminată la 30 septembrie 1496, cum arată pisania de piatră încastrată pe peretele nordic al pronaosului, deasupra intrării principale, fără a menţiona şi data începerii zidirii. La început a fost biserică de mir, iar din veacul al XVIII-lea mănăstire de călugări.

A cunoscut multe transformări de-a lungul vremii. În 1751-1752, cu prilejul unei restaurări, s-a înlăturat zidul despărţitor dintre naos şi pronaos, pe care era zugrăvit tabloul votiv. S-a păstrat, totuşi, clopotniţa originală, construită din piatră brută, cu parter şi două etaje, primul octogonal, ultimul, în care sunt instalate clopotele, de formă pătrată.

Biserica din **Războieni**, cu hramul Sfântului Arhanghel Mihail, a cărei construcţie s-a încheiat la 8 noiembrie 1496, la 20 de ani după lupta de la Valea Albă, în apropiere de Cetatea Neamţului, numită după aceea şi Războieni, din 26 iulie 1476. Pentru a marca acest eveniment, Ştefan cel Mare a ridicat chiar pe locul crâncenei bătălii cu cotropitorii otomani, conduşi de sultanul Mohamed al II-lea, unde *"cu voia lui Dumnezeu au fost biruiţi creştinii de păgâni"*[40] şi au fost înmormântaţi vitejii săi cei mai buni, o biserică *"pentru amintirea şi întru pomenirea tuturor binecredincioşilor creştini care s-au prăpădit aici"*, după cum se spune în pisanie.

A fost la început biserică votivă, pentru cei căzuţi în această bătălie, ale căror oseminte înălbiseră câmpul numit de atunci Valea Albă. Craniul lui Radaman Alexandru, salvatorul vieţii lui Ştefan cel Mare, a fost îngropat sub Sfânta masă. Ulterior, a servit ca schit de călugări, apoi de călugăriţe, şi în urmă ca biserică de mir.

40. Înfrângerea tactică a moldovenilor la Valea Albă a fost transformată prin dibăcia militară a lui Ştefan cel Mare într-o victorie strategică.

Spre deosebire de alte ctitorii ale domnitorului, biserica aceasta a fost prea puţin modificată în decursul vremii. În 1913 i s-a adăugat un pridvor şi două turnuleţe de lemn, s-a tencuit exteriorul şi a fost repictată în interior, înlăturându-se însă zugrăveala originală.

Biserica din **Piatra Neamţ**, cu hramul Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul, construită pentru curtea domnească de aici, între 15 iulie 1497 şi 11 noiembrie 1498, acum catedrală a oraşului. S-a menţinut aproape intactă până astăzi, cu excepţia picturii. Ca şi la Popăuţi, şi aici s-a păstrat clopotniţa înaltă şi izolată de biserică.

Mănăstirea **Volovăţ**, Bucovina, cu hramul Înălţarea Sfintei Cruci, începută probabil în 1500[41] şi terminată la 14 septembrie 1502, pe locul uneia de lemn, ridicată după tradiţie de Dragoş Vodă, care ar fi fost îmormântat acolo[42], şi mutată de Ştefan cel Mare la 1468 în satul Putna. A fost la început schit de călugări, iar astăzi este biserică de mir.

Biserica din **Reuseni**, Bucovina, cu hramul Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul, este ultima ctitorie a marelui voievod. A fost începută de Ştefan cel Mare la 8 septembrie 1503 şi terminată după moartea sa, la 18 septembrie 1504, de fiul său Bogdan al III-lea. Această biserică a fost clădită, după cum se menţionează în pisanie, pe locul unde a fost ucis mişeleşte Bogdan Voievod, tatăl lui Ştefan cel Mare[43].

Pentru mănăstirile şi bisericile prezentate mai sus, având pisanii, se cunoaşte data construirii lor. Mai sunt însă şi alte ctitorii ale lui Ştefan cel Mare, care, din lipsa pisaniilor sau a altor documente, nu se ştie data când au fost zidite, motiv pentru care nu pot fi încadrate într-o prezentare cronologică. Acestea sunt:

Biserica **Sfântul Gheorghe din Baia**, numită şi biserica **Albă**, care se presupune, în lipsa inscripţiei care nu s-a păstrat, că a fost clădită după anul 1467, în amintirea biruinţei asupra lui Matei Corvin la Baia, din 15 decembrie 1466[44].

Biserica din **Râmnicu Sărat**, cu hramul Sfânta Cuvioasă Paraschiva, zidită probabil în 1484, în vremea relaţiilor de bună vecinătate cu Vlad Călugărul, spre amintirea înfrângerii lui Radu cel Frumos, în 20 noiembrie 1473, la Cursul Apei, un afluent al Prahovei, la 50 km de Bucureşti. Că a fost construită de Ştefan, spune pisania scrisă din porunca lui Constantin Brâncoveanu în 1704, când a reparat-o, care se păstrează: *"Această sfântă şi dumnezeiască biserică... fost-au făcută de Ştefan Vodă cel Bun de la Moldova"*[45], dar nu arată şi anul. Se presupune că a fost zidită în anul următor luptei de la Râmnic, adică în 1474. Biserica a fost dărâmată în anul 1898.

41. Pisania nu menţionează data începerii construcţiei.

42. Cf. Mihail Kogălniceanu, *Cronicele României sau Letopiseţele Moldovei şi Valahiei*, ed. II, Buc., 1872, tom I, p. 133, nota 1.

43. Bogdan II Voievod a fost ucis fără veste de fratele său vitreg, Petru Aron Vodă, la 15 octombrie 1451, în satul Reuseni, care i-a tăiat capul, după unii în timp ce se afla la ospăţ, după alţii în revărsatul zorilor. Din învălmăşala ce se crease în acea dimineaţă la Reuseni, Ştefan feciorul lui Bogdan, scapă ca prin minune, fugind pribeag, mai întâi, în Ungaria, apoi, în Ţara Românească.

44. Baia era pe atunci un important târg şi centru comercial, unde se aflau curţile domneşti, mai multe biserici ortodoxe şi o Episcopie catolică.

45. Vezi: Al. Lapedatu, *O biserică a lui Ştefan cel Mare în Ţara Românească*, în "Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice", Buc., 1910, p. 107-109.

B. RECTITORII

Mănăstirea **Tazlău**, unde Ştefan cel Mare, după ce dăruieşte la 1 februarie 1481 două sate, Borileşti şi Drăgoteşti din Câmpul lui Dragoş, iar în martie 1481 îi adaugă satul Urseşti, devine ctitor în 1496, când construieşte o nouă biserică de zid, cu hramul "Naşterea Maicii Domnului", terminată la 8 noiembrie 1497. Biserica a fost refăcută în 1812, iar pictura actuală datează din 1859.

Mănăstirea **Neamţ**, vechea ctitorie a lui Petru Muşat (1378-1393), a fost înzestrată de Ştefan cel Mare cu o nouă şi frumoasă biserică, după unii reclădită, după alţii zidită, închinată Înălţării Domnului, a cărei sfinţire s-a făcut la 14 noiembrie 1497, potrivit pisaniei, în amintirea biruinţei asupra regelui polon Ioan Albert din Codrii Cosminului, de la 26 octombrie 1497.

Ştefan cel Mare a poruncit de s-a făcut şi lespedea de piatră, cu inscripţie în chenar sculptat, de pe mormântul unchiului său Ştefan II (1433-1447), frate cu Bogdan II, tatăl domnitorului, amândoi fii ai lui Alexandru cel Bun, decedat la 13 iulie 1447 şi îngropat în biserica mănăstirii Neamţ. Tot el a dat mănăstirii însemnate scutiri de dijme şi întăriri de sate hărăzire de înaintaşi şi i-a dăruit, la 18 decembrie 1502, un panaghiar din argint aurit, cu două talgere şi patru feţe, şi cu icoanele Învierii şi Înălţării în relief, obiect liturgic de mare fineţe artistică, lucrat la exterior în filigran şi cizelat în interior, păstrat până astăzi în muzeul mănăstirii.

Mănăstirea **Bistriţa**, judeţul Neamţ, de la Piatra lui Crăciun, ctitorie a lui Alexandru cel Bun din 7 ianuarie 1407, este legată de numele lui Ştefan cel Mare prin construirea unei clopotniţe cu trei nivele, având la nivelul al doilea şi un paraclis, săvârşită la 13 septembrie în 1498, cum arată pisania, care, cu unele renovări şi adaosuri, dăinuie şi astăzi.

Totodată, Ştefan cel Mare a aşezat o lespede funerară pe mormântul fiului său Alexandru[46], decedat la 26 iulie 1496 şi înmormântat în biserica mănăstirii[47], şi a făcut lespedea funerară de pe mormântul Doamnei Ana-Neacşa, soţia lui Alexandru cel Bun, decedată la 2 noiembrie 1418. Tot aici a fost îngropată şi Ana, fiica naturală a lui Ştefan cel Mare, moartă în 1499. Domnitorul a întărit mănăstirii toate daniile dobândite anterior şi i-a dat în stăpânire mai multe sate şi dreptul de a încasa venitul unor vămi, *"pentru mântuirea sufletelor fiului său Alexandru şi fiicei sale Ana"*[48].

Mănăstirea **Dobrovăţ**, judeţul Iaşi, unde Ştefan cel Mare a pus temeliile unei noi biserici de zid, cu hramul Pogorârea Sfântului Duh, începută la 27 aprilie 1503 şi terminată în 1504, conform pisaniei[49], cu două luni înainte de moartea sa. După unii autori, el a murit înainte de a vedea lucrările încheiate, acestea fiind continuate de fiii săi Bogdan[50] şi Petru Rareş[51] şi de nepotul său Ştefăniţă.

46. Fiu natural, rezultat se pare din legătura cu o oarecare Maruşca, anterioară primei lui căsătorii cu Evdochia de Kiev.

47. Când s-a refăcut biserica în 1554, pe vremea lui Alexandru Lăpuşneanu, lespedea s-a distrus şi tot atunci în acelaş sarcofag s-au depus şi osemintele Mariei-Cneajna, soţia lui Ştefan Lăcustă, moartă la 31 iunie 1542.

48. I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. II, Buc., 1913, p. 152-156.

49. Vezi: N. Iorga, *Inscripţii din bisericile României*, vol. II, Buc., 1908, p. 206.

50. Care face mănăstirii şi diferite danii.

51. Acesta decorează biserica, între 1529-1535, cu o frumoasă pictură murală care se păstrează şi astăzi şi întăreşte mănăstirii daniile anterioare.

Iniţial, Dobrovăţul era o mănăstire "particulară", ctitorie a boierului Ivan Damianovici, de la începutul veacului al XV-lea, cu hramul Schimbarea la faţă, şi servea probabil ca necropolă pentru această familie boierească. Ajunsă într-o situaţie precară, pentru a o ajuta să se întreţină, printr-un document emis la Hârlău, în 26 noiembrie 1499, Ştefan cel Mare îi donează trei sate pe apa Dobrăvăţului[52], devenind astfel al doilea ctitor al aşezământului. Peste câţiva ani, el construieşte aici o nouă biserică, cum s-a arătat, cu hramul Pogorârea Duhului Sfânt, iar la 6 octombrie 1503, printr-un document emis din Suceava, îi mai dăruieşte încă cinci sate[53], tot pe apa Dobrovăţului[54], fapt pentru care numeşte mănăstirea "a noastră"[55]. Ştefan a dăruit mănăstirii şi un frumos epitaf, cu o inscripţie lămuritoare[56].

În biserica mănăstirii Dobrovăţ a fost îngropată Doamna Nastasia, a doua soţie a lui Bogdan al III-lea, fiul lui Ştefan cel Mare şi urmaşul său pe tron, moartă la 14 octombrie 1512, cum arată inscripţia pietrei de pe mormântul ei[57].

La 26 martie 1651, însă printr-un hrisov dat în Iaşi, domnitorul Vasile Lupu închină Dobrovăţul mănăstirii Zografu de la Muntele Athos. După secularizarea mănăstirilor închinate din 1863, aşezământul monahal este părăsit, călugării se risipesc, iar biserica mare devine biserică parohială pentru satul Dobrovăţ. Mănăstirea va fi reînfiinţată în 1991 şi repopulată cu călugări.

Mănăstirea **Zografu**, de la Muntele Athos, unde Ştefan cel Mare a făcut numeroase îmbunătăţiri, între care repararea bolniţei (spital), în 1471, construirea unui turn pentru corăbii (un fel de far), în 1475, zidirea unei trapeze, în 1485, pentru 180 de călugări, şi refacerea chiliilor şi repararea bisericii mari, între 1501-1502[58].

Din 1466, mănăstirea primea de la domnitorul moldovean un mertic anual de 100 galbeni ungureşti, pentru a i se face slujbe speciale de pomenire, la care s-a

52. Satele Ruşi, Călugăreni şi Dumeşti.

53. Satele Feteşti, Alexeşti, Munteni, Costiceni şi Ostroveni.

54. *Documente privind istoria României, A. Moldova, veacurile XIV-XV*, vol. II, Buc., 1954, doc. nr. 36, p. 40.

55. Cf. Voica Maria Puşcaşu, *Biserica Dobrovăţ*, în "Mitropolia Moldovei şi Sucevei" nr. 1-3/1977, p. 167-170. Unii istorici consideră că la obârşia Dobrovăţului ar fi existat două mănăstiri: una a lui Giurgiu călugăr, ridicată în jurul anului 1360, şi alta a lui Ivan Damianovici, cu hramul Schimbarea la Faţă, construită pe vremea lui Alexandru cel Bun, iar Ştefan cel Mare ar fi zidit un al treilea aşezământ monahal, tot pe apa Dobrovăţului, cu hramul Pogorârea Duhului Sfânt, adică o nouă ctitorie, care le-a asimilat pe celelalte două. Vezi: M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. I, Buc., 1931, p. 265; Al. I. Gonţa, *Două mănăstiri din Moldova din secolul al XV-lea pe apa Dobrovăţului dispărute*, în "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 1-2/1960, p. 121-126; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor medievale din Moldova*, Buc., 1974, p. 253.

56. În care spune că *"este început de Ştefan şi între timp l-a ajuns moartea şi nu l-a săvârşit. Iar fiul său Bogdan Voievod, cu mila lui Dumnezeu, domn al Ţării Moldovei, cu mama sa Maria l-au săvârşit şi l-au dat unde şi făgăduit fusese, spre pomenirea răposatului Domnului Ştefan şi mântuirea sa, în anul 7014 (1506), februarie 1"*. Cf. Episcop Melchisedec, *Notiţe istorice şi arheologice de pe 48 mănăstiri şi biserici antice din Moldova*, Buc., 1885, p. 136.

57. Cf. Nicolae Iorga, *Studii şi documente privind istoria României*, vol. XVI, Buc., 1912, p. 419-420.

58. Biserica mănăstirii fusese zidită în secolul al X-lea şi fusese arsă în 1436 de cavalerii catolici din insula Rodos, ca represalii faţă de împotrivirea călugărilor ortodocşi la uniaţie. Ea a fost refăcută de Ştefan cel Mare pe vechile temelii şi înzestrată cu odoare, veşminte şi venituri.

adăugat, începând din 1471, încă un mertic anual de 500 de aspri. Afară de aceasta, el îi închină şi veniturile Lipovăţului din Moldova şi ale Căprianei din Basarabia.

Între odoarele de preţ dăruite mănăstirii de Ştefan cel Mare se află şi o Evanghelie, cu însemnare: *"23 aprilie 7010 (1502)"*, icoana făcătoare de minuni a Sfântului Gheorghe, îmbrăcată în aur şi argint, pe care o purta însuşi domnul în lupte, (Pare să fie cea pe care Ioan Paleologul o dăruise lui Alexandru cel Bun), care se păstrează şi astăzi în Catoliconul mănăstirii, precum şi două steaguri bisericeşti (prapore) cu Sfântul Gheorghe, între care unul foarte frumos, cusut cu fir de aur pe mătase, cu data 7008 (1502). Chipul domnitorului moldovean este zugrăvit în biserica mănăstirii, în rând cu marii ctitori, având inscripţia: *"Ştefan Voievod al Moldovei, înnoitorul acestui locaş"*[59].

C. DANII

Mănăstirea **Probota** sau **Pobrata**, cu hramul Sfântului Nicolae, atribuită lui Ştefan I (1394-1399), ridicată pe o veche sihăstrie pomenită la 1391, s-a bucurat de numeroase danii şi scutiri de vamă din partea lui Ştefan cel Mare, aici fiind înmormântată Doamna Oltea, mama sa, decedată la 4 noiembrie 1465, precum şi Evdochia de Kiev, prima lui soţie, moartă la 4 noiembrie 1467[60]. Biserica actuală a fost zidită de Petru Rareş, în 1530, la îndemnul şi stăruinţa mitropolitului Grigorie Roşea (1546-1551), vărul său[61]. Ea a fost pictată în interior şi la exterior în anul 1532, cum arată inscripţia de la mormântul lui Petru Rareş, îngropat aici, la 3 septembrie 1546.

Mănăstirea **Moldoviţa**, cu biserică de lemn din secolul al XIV-lea, rezidită din piatră de Alexandru cel Bun, în 1402, cu hramul Bunei Vestiri, căreia Ştefan cel Mare îi confirmă vechile proprietăţi pe care le stăpânea de la strămoşul său şi adaugă alte înlesniri, între care venitul vămii de la Moldoviţa. În 1532, prăbuşindu-se muntele de lângă mănăstire şi prefăcându-o în ruină, Petru Rareş construieşte alături o altă biserică de piatră, cu ziduri înalte de incintă, fortificate cu turnuri de apărare, care există şi astăzi, cu unele modificări în urma restaurărilor succesive.

59. Voievodul devenea astfel un susţinător al monahismului athonit şi al spiritualităţii ortodoxe.

60. Principesă ruso-lituaniană, Evdochia era fiica cneazului Alexandru Olelkovici al Kievului şi Anastasiei, fata marelui cneaz Vasile I al Moscovei. Ştefan s-a căsătorit cu Evdochia la 3 iulie 1463, în jurul vârstei de 30 de ani, când fratele ei Simion Olelkovici era cneaz (ţar) al Kievului. Din această căsătorie s-a născut o fată, Elena, numită în cronicile moldovene şi Olena. Domniţa Elena (Olena) s-a căsătorit la 12 ianuarie 1483 cu Ivan cel Tânăr, fiul marelui cneaz Ivan al III-lea Vasilievici al Moscovei din prima lui căsătorie cu Maria Borisova, fata marelui cneaz. Elena a avut un fiu, Dimitrie, născut la 10 octombrie 1484, şi o fiică, botezată Evdochia, ca şi mama Elenei. După şapte ani de căsnicie, la 7 martie 1490, Ivan cel Tânăr moare. Elena rămâne la Moscova să apere dreptul fiului său Dimitrie la tron, care se cuvenea răposatului ei soţ. La 4 februarie 1498, Ivan al III-lea l-a numit moştenitor al tronului pe Dimitrie, nepotul lui Ştefan cel Mare. Dar Zoe-Sofia, din familia imperială bizantină a Paleologilor, cea de-a doua soţie a lui Ivan al III-lea, a reuşit după patru ani să-l impună ca moştenitor al tronului pe fiul ei Vasile.

61. Înainte de a ajunge mitropolit, în a doua domnie a lui Petru Rareş (1541-1546), Grigorie Roşca, fost călugăr la Voroneţ, a stăreţit timp de 23 de ani la Probota.

Mănăstirea **Humor**, construită din zid în 1415 de Oană vornicul, lângă ruinele unui schit de lemn, căreia Ştefan cel Mare îi întăreşte stăpânirea peste satele dobândite anterior, iar la 17 iunie 1473 îi dăruieşte vestitul Tetraevanghelier de la Humor[62], în amintirea înfrângerii lui Radu cel Frumos la Soci, în 7 martie 1471. Biserica actuală a fost ridicată între 1528-1530, în apropierea locului unde s-a aflat odinioară ctitoria lui Oană vornicul, care s-a surpat nu se ştie din ce cauză, de marele logofăt Teodor Bubuiog şi soţia sa Anastasia, cu sprijinul lui Petru Rareş, cu care logofătul Teodor era văr după mamă.

Biserica Sf. Nicolae din **Rădăuţi**, zidită de Bogdan I (1363-1367) şi devenită biserică episcopală în 1472, o dată cu înfiinţarea Episcopiei Rădăuţilor de către Ştefan cel Mare, care i-a întărit stăpânirea peste 44 sate[63] Ştefan a făcut şi unele reparaţii sfântului lăcaş, iar între 1479-1480 a reînnoit inscripţiile de pe mormintele celor dintâi domni ai Moldovei, îngropaţi aici: Bogdan Întemeietorul şi ctitorul bisericii; Laţcu (1367-1375); Petru I (1375-1391); Roman I (1391-1394); Ştefan I (1394-1399), precum şi ale lui Bogdan (mort în 1408), fratele lui Alexandru cel Bun, care n-a domnit, şi un alt Bogdan, care n-a domnit nici el, fiu probabil al lui Alexandru cel Bun şi al Doamnei Anastasia (moartă în 1420), fiica lui Laţcu[64].

Mănăstirea de călugăriţe **Horodnic** de pe Suceava, pe care Alexandru cel Bun o înzestrase cu două sate şi moară, Ştefan cel Mare a scutit-o, la 17 aprilie 1475, de dări către domnie, iar la 6 martie 1490 o pune sub oblăduirea mănăstirii Putna, spre administrare şi întreţinere.

Între mănăstirile din Sfântul Munte Athos care pomenesc pe Ştefan cel Mare printre ctitori se numără: **Xenofon**, pentru refacerea trapezei în 1475, **Vatoped**, unde a zidit arsanaua de la mare, în 1496, cum arată pisania cu capul de zimbru, păstrată acolo până astăzi; **Grigoriu**, pe care, după ce a fost prădată, arsă şi distrusă, a rezidit-o în trei rânduri, în 1497, 1500 şi 1502; **Constamonitu**, căreia îi face în 1493 o danie de 5000 de aspri; **Iviru**, unde a refăcut cupola bisericii mari, în 1492; **Filoteu**, pentru reparaţia chiliilor în 1492, şi **Sfântul Pavel**, unde, cum mărturisesc două inscripţii, în 1500 a făcut conducta de aducere a apei şi în 1501 o fântână şi un baptisteriu.

Şi alte mănăstiri din Sfântul Munte s-au bucurat fie de vreun ajutor băneşc, fie de danii în obiecte de cult, broderii, ţesături sau manuscrise din partea lui Ştefan cel Mare.

D. BISERICI ATRIBUITE LUI ŞTEFAN CEL MARE

În dragostea şi respectul pentru marele domnitor, poporul i-a atribuit şi unele biserici pe care el nu le-a ctitorit. De altfel, mai toate bisericile despre care nu se

62. Scris de călugărul Nicodim, după toată probabilitatea în mănăstirea Putna, care conţine unul dintre cele mai reuşite portrete ale marelui domnitor şi se păstrează acum la Putna.

63. Mitropolia Moldovei era la Suceava şi avea până atunci sub jurisdicţia ei o singură episcopie, a Romanului, dar în 1472 Ştefan îi adaugă încă o episcopie, a Rădăuţilor. Se socoteşte că Ştefan cel Mare a urmărit prin înfiinţarea Episcopiei Rădăuţilor să-şi asigure stăpânirea asupra Pocuţici, pe care a pus-o sub oblăduirea acestei episcopii.

64. În biserică se mai află şi mormântul Doamnei Stana, moartă la 25 ianuarie 1518, prima soţie a lui Bogdan al III-lea şi mama lui Ştefan cel Tânăr sau Ştefăniţă Vodă (1517-1527), a cărei lespede de mormânt i-a fost pusă de fiul ei.

ştie de cine au fost zidite au fost puse pe seama lui Ştefan cel Mare. In lipsa documentelor, chiar şi unii cercetători şi istorici înclină să-i atribuie lui Ştefan Vodă anumite ctitorii, întemeindu-se pe unele conjuncturi, asemănări şi deducţii.

Dintre numeroasele biserici considerate a fi ctitorite de el, cele mai des pomenite sunt: Sf. Arhangheli **Scânteia**, judeţul Vaslui[65], **Scheia**, pe Siret, judeţul Roman, cu hramul Sf. Mihail şi Gavriil[66], **Floreşti**, din fostul judeţ Tutova[67], **Cotnari**, judeţul Iaşi, cu hramul Sf. Paraschiva[68], **Stroieşti**, din fostul judeţ Fălticeni, biserica din cimitirul **Şipote**, judeţul Suceava, mănăstirea **Căpriana**, din Basarabia, mănăstirea **Bisericani**, judeţul Neamţ.

Pe baza tradiţiei şi a unor elemente de arhitectură i se mai atribuie lui Ştefan cel Mare construirea bisericii din **Ştefăneşti**, pe malul Prutului, judeţul Botoşani[69], biserica mănăstirii din **Feleac** şi a mănăstirii **Pângăraţi**[70], biserica din **Tg. Frumos** şi biserica **Sf. Dumitru din Suceava**[71], paraclisul Cetăţii **Hotin**, biserica din **Chilia**, înălţată probabil în 1479, cu ocazia fortificării cetăţii de către Ştefan cel Mare, şi biserica de piatră a mănăstirii de la **Vad**, în Ardeal, pe Someş, întemeiată după anul 1500 pe domeniul cetăţilor Ciceiul şi Cetatea de Baltă, cu 60 de sate, dăruit de Matei Corvin în 1475, sediul viitoarei Episcopii a Vadului, ai cărei vlădici vor fi dependenţi de domn şi hirotoniţi de mitropolitul Moldovei[72].

E. BISERICI ALE RUDELOR LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI ALE UNOR MARI DREGĂTORI DIN VREMEA SA DESPRE CARE SE SUPUNE CĂ AU BENEFICIAT ŞI DE AJUTORUL SĂU

Unul dintre fiii săi mai vârstnici, **Alexandru**[73], a ctitorit la **Bacău**, unde îşi avea reşedinţa domnească, biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului, începută în 1490 şi terminată la 1 ianuarie 1491[74].

65. Inscripţia originală s-a distrus în urma multor prefaceri.

66. Azi dispărută, fiind surpată de apa Siretului. Se spune că a fost zidită de Ştefan în amintirea înfrângerii lui Horiot în două bătălii la Scheia, prima, în 29 septembrie 1485, a doua, la 16 noiembrie 1486.

67. N-are inscripţie. A fost reînnoită de Vasile Lupu.

68. Fără inscripţie. După o tradiţie locală ar fi fost zidită de Ştefan pentru palatul său de la Cotnari, unde erau viile şi pivniţele domneşti.

69. Lipseşte inscripţia. Tradiţia locală îl pomeneşte ctitor, biserica aflându-se pe moşia denumită, ca şi localitatea, Ştefăneşti, de la numele lui Ştefan.

70. Ctitorită ca sihăstrie, cu biserică de lemn, pe la 1432, în timpul lui Iliaş Voievod, fiul lui Alexandru cel Bun, de monahul Simion. Prădată şi arsă de turci, a fost rezidită de Alexandru Lăpuşneanu, în 1560.

71. Este atribuită de tradiţie lui Ştefan cel Mare, care ar fi construit prima biserică, sfinţită la 26 octombrie 1497, în ziua Sf. Dumitru, şi unde s-ar fi cununat cu Doamna Maria Vochiţa, fiica lui Radu cel Frumos. Inscripţia săpată în piatra de deasupra uşii de intrare arată, însă, că actuala biserică a fost zidită, între 10 august 1534 şi 30 august 1535, de fiul său natural, Petru Rareş, şi sfinţită de mitropolitul Teofan. Cercetările arheologice făcute în ultimii ani cu prilejul lucrărilor de restaurare au scos la iveală temeliile unei biserici mai vechi şi ale altor construcţii aflate în apropierea actualei biserici, pe latura de sud.

72. N. Iorga, *Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi Mitropolia Ardealului*, extras din "Analele Academiei Române", seria a II-a, tom. XXVII, Memoriile Secţiunii Istorice, Buc., 1904, p. 1.

73. Născut în 1464 din căsătoria cu Evdochia de Kiev sau, după pomelnicul de la Bistriţa, dintr-o legătură din tinereţe cu o oarecare Maruşca.

74. A devenit metoc la Trei Ierarhi din Iaşi şi apoi închinată la Careia din Muntele Athos.

Şendrea, portarul Sucevei, cumnatul lui Ştefan, a zidit o bisericuţă la **Dolheşti**, pe Siret, unde a fost înmormântată, la 27 martie 1486, soţia sa Maria, sora lui Ştefan cel Mare, şi el însuşi, la 8 iulie 1481.

La **Bălineşti**, în judeţul Suceava, logofătul **Ioan Tăutu**, sfetnicul lui Ştefan cel Mare, a construit şi el o biserică, cu hramul Sfântul Nicolae, terminată la 6 decembrie 1499, cum se menţionează în pisanie, unde a fost înmormântat el şi unii membri ai familiei sale.

În 1502, hatmanul **Luca Arbure**, pârcălabul de Suceava, a ridicat şi el o biserică la Solca de Jos, satul său natal, al cărui nume a fost schimbat apoi în **Arburea**.

Desigur, au mai fost şi alte ctitorii înălţate în timpul domniei lui Ştefan cel Mare, dar pentru identificarea lor nu există dovezi sigure, fiind distruse de timp şi de oameni.

Referindu-ne acum la ctitoriile lui Ştefan cel Mare pentru care există documente certe, se poate face constatarea că ele au fost ridicate, în marea lor majoritate, cu un scop bine motivat.

O primă categorie este alcătuită din bisericile destinate să funcţioneze pe lângă curţile domneşti de reşedinţă: Sf. Ioan din Vaslui, Sf. Ioan din Piatra Neamţ, Sf. Nicolae din Iaşi, Sf. Gheorghe din Hârlău, Sf. Nicolae din Dorohoi, Adormirea Maicii Domnului din Bacău şi Sf. Apostoli din Huşi.

A doua categorie este formată din ctitoriile cu vădit scop comemorativ: Sf. Procopie din Milişeuţi (Bădeuţi), Adormirea Maicii Domnului din Borzeşti, Sf. Mihail din Războieni, Sf. Ioan din Reuseni, Sf. Paraschiva din Râmnicu Sărat, Sf. Nicolae de la Probota, Înălţarea Sf. Cruci de la Pătrăuţi (Suceava), Sf. Gheorghe din Baia şi, foarte probabil, Înălţarea Sfintei Cruci din Volovăţ, menită să amintească de legendarul loc de îngropăciune al lui Dragoş Vodă.

Mănăstirea Putna, prima dintre ctitoriile religioase ale lui Ştefan cel Mare, a fost dintru început destinată, după cum se ştie, ca necropolă a domnitorului şi a familiei sale.

Alte patru mănăstiri au fost rectitorite în cuprinsul unor aşezăminte monahale preexistente: Tazlău, Neamţ, Bistriţa şi Dobrovăţ.

Dar pe lângă calitatea de ctitor principal, Ştefan cel Mare a avut-o şi pe cea de ctitor secundar sau al doilea ctitor, după cum a fost şi binefăcător şi ajutător al multor lăcaşuri ridicate anterior şi care, nefiind total degradate, necesitau, totuşi, serioase reparaţii, intervenţii, adăugiri sau prefaceri. În această situaţie s-au aflat mănăstirile: Probota, Moldoviţa, Humor, Horodnic şi biserica Sf. Nicolae din Rădăuţi.

Primele biserici ale lui Ştefan cel Mare sunt mai simple, mai scunde şi mai reduse ca lungime, pe când cele zidite către sfârşitul vieţii lui sunt mai înalte şi, prin adăugarea unor încăperi intermediare între naos şi pronaos (camera mormintelor sau gropniţa), mai lungi. Stilul acesta, care poate fi numit stilul arhitectonic moldovenesc sau mai precis stilul lui Ştefan cel Mare, a rezultat din nevoile cultului ortodox, care a ţinut seamă de stilul bizantin, preponderent, dar a împrumutat şi elemente ale stilului gotic, prin mijlocirea meşterilor veniţi din Transilvania şi Polonia.

Înrâurirea bizantină se constată în existenţa abisdelor laterale şi absidei altarului, din care rezultă planul triconic sau planul treflat, iar influenţa gotică rezidă în tendinţa de înălţare a bisericilor şi folosirea contraforturilor exterioare, la care se adaugă şi unele influenţe ale artei armene, manifestate în chenarele în piatră cioplită, cu rozete şi capitele, la uşi şi la ferestre.

Desigur, meşterii au ţinut seama şi de climatul ţării şi au creat acoperişuri cu pante repezi şi cu ştraşină largă, ieşită în afară, pentru ca apele ploilor şi zăpezilor să cadă cât mai departe de fundaţii şi să nu apese prea mult timp asupra construcţiei, în iernile aspre şi de lungă durată obişnuite în părţile Moldovei. Totodată, gerul şi canicula i-au determinat să nu folosească tencuieli exterioare, ci cărămidă aparentă, mult mai rezistentă la intemperii şi schimbări climaterice.

Preocupat în primul rând de contrucţia propriu-zisă şi probabil din lipsă de meşteri pricepuţi în ale picturii, Ştefan cel Mare n-a putut zugrăvi toate bisericile ctitorite de el, din care pricină o parte au fost pictate după moartea lui, sub fiii săi Bogdan şi Petru Rareş, sau cu mult mai târziu, iar altele au rămas nezugrăvite. Oricum, picturile făcute în timpul vieţii sale, care se mai păstrează, fragmentar, în afară de unele influenţe neînsemnate vizând mai ales portretele, sunt de factură bizantină, executate de meşterii vremii după toate regulile erminiei ortodoxe.

Ştefan cel Mare şi-a înzestrat ctitoriile, îndeosebi mănăstirile, cu sate şi moşii, încât acestea, în urma numeroaselor danii primite, stăpâneau o bună parte din ţară. Astfel, din cele 400 de sate cunoscute în Moldova din documentele lui Ştefan cel Mare, aproape o sută din ele erau în stăpânirea mănăstirilor[75]. Totodată, el le-a acordat scutiri de dări către visterie, dreptul de a încasa vămi, precum şi imunităţi fiscale şi judiciare[76].

Dar ctitorul le-a dotat şi cu obiecte şi cărţi de cult, vase şi odoare liturgice necesare oficierii serviciului divin. S-au păstrat unele broderii de cult lucrate pentru bisericile sale, ca veşminte, epitafe, epitrahile, omofoare, antimise, dvere şi altele, toate din materiale scumpe: mătase, aur, argint şi pietre preţioase. Unele, ca *epitaful* din 1490 de la Putna şi *epitrahilul* din 1504 de la biserica Dobrovăţ, sau *acoperământul de mormânt al Mariei de Mangop* de la mănăstirea Putna, din 1477, fiind remarcabile opere de artă.

Miniaturile şi ornamentele de pe manuscrisele lucrate în vremea lui Ştefan cel Mare, cum sunt *Tetraevangheliarul* dăruit mănăstirii Humor la 20 noiembrie 1487, *Evanghelia* scrisă de călugărul Paladie şi dăruită de domn mănăstirii Putna, la 1489 şi cea copiată de monahul Filip şi donată mănăstirii Zografu din Sfântul Munte, în 1502, astăzi la Biblioteca Naţională din Viena, precum şi obiectele de cult din metale preţioase aflate în ctitoriile sale, ca *ripidele* de argint dăruite mănăstirii Putna în 1488, *panaghiarele* de la Neamţ şi de la biserica din Bacău, *clopotele* de la Voroneţ, Bistriţa şi Putna, *cădelniţa* de argint aurit datată 12 aprilie 1470, au de asemenea o valoarea artistică excepţională.

Opera ctitoricească a lui Ştefan cel Mare este impresionantă, ţinându-se seama că în timpul nici unui domn nu s-au făcut atâtea mănăstiri şi biserici, dar şi de faptul că el a cerut poporului mari sacrificii pentru a apăra libertatea şi independenţa ţării.

GHEORGHE VASILESCU

75. Cf. I. Ursu, *Ştefan cel Mare*, Buc., 1925, p. 340.

76. Singurul interes personal pe care l-a urmărit Ştefan atunci când şi-a înzestrat ctitoriile cu sate şi moşii a fost acela de a impune fiecărei mănăstiri în parte obligaţia de a-l trece în pomelnic pe el, părinţii săi, doamna şi copiii lui şi a i se cânta paraclis şi liturghii cât va fi sănătos, iar după moartea sa, parastas şi liturghii cât va exista mănăstirea. Neîndeplinirea acestor obligaţii de ordin spiritual nu atrăgea decăderea mănăstirilor din drepturile acordate de privilegii, ci doar blestemul personal asupra călugărilor care nu respectau dorinţa ctitorului.

ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFÂNT. UN VIS TRĂIT

În anul 1974 mă aflam Inspector general patriarhal. În luna noiembrie am cerut şi eu Părintelui Patriarh Justinian să-mi aprobe să fac o excursie la Ierusalim, să pot să mă închin la mormântul Mântuitorului. Prea Fericirea Sa mi-a aprobat cererea, bucuros, îndemnându-mă să-l pomenesc acolo şi pe dânsul. În Ierusalim aveam cursant la universitatea de acolo un student, pentru limba ebraică, ce-mi fusese elev la Seminarul de la Craiova şi pe care eu îl recomandasem Părintelui Patriarh Justinian să-i aprobe trimiterea la Ierusalim. Acesta avea să mă însoţească acolo să văd tot Ierusalimul. În prezent este preot în Bucureşti şi profesor de ebraică şi de Vechiul Testament la Facultatea de Teologie de la Constanţa şi se numeşte Corniţescu Emilian. Cu alţi vizitatori veniţi din ţară şi cazaţi la căminul de lângă biserica românească, unde mă aflam şi eu cazat, aveam să vizităm, cu un autobuz angajat, aproape toată Palestina, de la Marea Galileii până la Marea Roşie. Am avut bucuria sufletească de a mă afla de multe ori în rugăciune în biserica Sfintei Învieri şi la mormântul Mântuitorului, ca şi la Sfânta Cruce de pe Golgota, unde am participat în soborul de preoţi şi la săvârşirea Sfintei Liturghii într-o zi de la orele 12 noaptea până la 3 dimineaţa, când locaşul era repartizat ortodocşilor, în timp ce la mormântul Mântuitorului se săvârşea, cu rândul, Sf. Liturghie de către clerul romano-catolic.

La plecarea mea, maica îngrijitoare de la biserica noastră românească m-a rugat să-i trimit şi eu din ţară un articol de publicat în revista noastră românească "Învierea" care apare la Ierusalim. Venit în ţară m-am tot gândit ce articol să pot scrie pentru revistă. Fără să vreau mi-a venit în gând să scriu un articol închinat lui Ştefan cel mare şi Sfânt. Am scris articolul în câteva pagini şi prin Administraţia Patriarhală l-am trimis la Ierusalim unde a fost tipărit în revista "Învierea", care ne-a fost trimisă la Cancelaria patriarhală şi nouă la Bucureşti. Peste câteva zile avea să se întâmple un lucru ieşit din comun pe care îmi îngădui să-l relatez acum după atâţia ani.

Eram adormit în casă şi în vis m-am văzut în biserica românească din Ierusalim, în naos, scăldată în lumini de lumânări. La un moment văd uşa bisericii deschizându-se larg şi pe uşă intrând, pe un cal înalt, un împărat cu coroana de aur, cu o mantie de aur pe umeri, în mâna dreaptă ţinând icoana Sfântului Gheorghe biruitorul şi în stânga o sabie scoasă din teaca sa întinsă ca de apărare. Am căzut în vis în genunchi şi am văzut în chipul călăreţului pe Ştefan cel Mare şi Sfânt din frescele mănăstirilor din Moldova pe care le cunoaştem şi pe care eu îl prezentasem în articolul meu din revista "Învierea".

M-a cuprins un fior care m-a trezit din somn în lacrimi şi în genunchi m-am închinat bunului Dumnezeu că mi-a dăruit acest dar de a-l vedea aievea pe Ştefan cel Mare şi Sfânt şi a putea înţelege că sufletul lui mare se află în Biserica triumfătoare din cerul lui Dumnezeu împreună cu sfinţii Lui, rânduit să ne fie în.veci apărător împreună cu Sfântul Mare Mucenic Gheorghe.

Pr. I. IONESCU

ÎNTRU CINSTIREA LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFÂNT

Anul 2004 este pentru poporul român, şi nu numai, anul Ştefan cel Mare şi Sfânt, prilej de readucere aminte a ilustrului predecesor ale cărui gânduri, crezuri şi fapte constituie pentru urmaşi o demnă călăuză de care generaţiile care s-au succedat au beneficiat, perpetuându-i cuvenita cinstire.

Considerăm ca o elementară datorie să oferim succint, câteva cuvinte lămuritoare, acum la momentele aniversare de 2 iulie 2004. Este o necesitate să evocăm preocupările de apărător de glie străbună, de organizator de ţară, de bun gospodar, de iubitor de frumos şi de viaţă, pentru ca astfel să-i fie înţeleasă sacra moştenire şi modul de cinstire perpetuă a sa.

Pe locul Direptatea de la Suceava s-a consemnat, la începutul primăverii anului 1457, alegerea şi ungerea ca domn a lui Ştefan fiul domnitorului Bogdan care, pentru contemporani şi pentru urmaşi, a devenit, prin gândirea şi faptele sale de voievod şi gospodar a toată Ţara Moldovei "cel Mare şi Sfânt". Anii de împliniri care, la timpul respectiv, au impus Moldova atenţiei Europei, au devenit în timp, ani de referinţă şi comparaţie pentru cei din veacurile următoare. A face trimitere succintă la evenimente cruciale este o necesitate pentru a înţelege cum cei 47 de ani de domnic au consolidat pentru vecie această apreciere. Voievodul Ştefan a fost conştient că cele preconizate de cotropitorii epocii constituiau o ameninţare nu numai la adresa ţării sale, aspiraţiile acestora vizând întreg teritoriul european cu ale lui mari centre unde, până la acea dată, se acumulaseră mult râvnite valori materiale, culturale pe care, cei ce mânuiau numai focul şi sabia, considerau că este firesc să le obţină. Ca atare, analiza raportului de forţe l-au determinat pe strategul Ştefan să lanseze chemarea la unitate a tuturor energiilor creştine ca astfel să poată respinge presiunea otomană. Într-un asemenea context a iniţiat trimiterea, de la Suceava, la 29 noiembrie 1474, a unei scrisori către papa Sixtus al IV-lea pentru organizarea unei coaliţii militare a tuturor resurselor umane şi materiale din Europa menite să apere creştinismul împotriva expansiunii musulmane. Ce a urmat se cunoaşte. Mica, dar brava oştire a Moldovei a temperat şi direcţionat înaintarea inamicului astfel ca, la momentul psihologic cel mai propice, să le provoace înfrângerea de la 10 ianuarie 1475. Şi încă o dată Ştefan, fără infatuarea izbânzii dobândite, a considerat că evenimentul constituia o etapă premergătoare şi pregătitoare a unei noi incursiuni şi că tăvălugul oştirilor otomane va reveni, mai aprig, mai răzbunător, înfrângerea suferită putând fi exemplul mobilizator pentru mulţi alţi oprimaţi. Ca atare, domnul, intuind ce se va abate peste neam şi moşie, a revenit cu o nouă scrisoare edificatoare, numai că, dorita solidaritate s-a rezumat şi acum la enunţarea de calificative, la promisiuni fără acoperire.

Un exemplu l-a constituit permanenta preocupare a domnului Moldovei Ştefan de a avea în Ţara Românească un aliat de nădejde, cu ajutorul căruia să asigure apărarea fruntariilor. Şi această preocupare a fost o preluare a celor înfăptuite de predecesori ca Mircea cel Mare şi Alexandru cel Bun şi a fost îndemn

pentru urmaşi. Corolar al acestor preocupări l-a constituit conceptul şi fapta de vieţuire vremelnică a Unirii teritoriilor româneşti realizată de Mihai Viteazul, crezul şi voinţa sa rămânând pilduitor îndemn pentru viitoarele generaţii.

Realizările domniei au făcut, prin mesajul lor, ca personalitatea lui Ştefan cel Mare şi Sfânt să fie mobilizatoare pentru toţi cei de un neam şi o lege. Şi aceasta a fost mai evidentă în momente de vicisitudini ale zbuciumatei istorii a neamului nostru. Timpul care constituie ciurul prin care se discerne binele de rău a conferit lui Ştefan cel Mare şi Sfânt un loc cu totul deosebit în Panteonul ilustrelor personalităţi cu menirea de a fi un demn exemplu de urmat.

Cinstirea s-a concretizat prin cele mai diverse modalităţi, fiecare epocă, fiecare veac adoptând formele care le dau conturul, dar care toate constituie simboluri ale perenităţii. De la contemporani şi urmaşii apropiaţi ne-au rămas portretul său fizic, la diverse vârste, materializate ca frească, broderii, miniaturi pe manuscrise, toate completate de portretul moral conturat de descrierile cronicarilor şi întărite de însemnările documentelor epocii.

Posteritatea a beneficiat de o consecventă preocupare a evocării domnului Ştefan, evidenţiindu-i pluritatea preocupărilor. În redactarea-i plastică, cronicarul enunţă că domnul câte războaie a purtat atâtea biserici a ridicat. A fost formula prin care s-a perpetuat cinstirea la adresa bravilor oşteni apărători de glie strămoşească. De fapt, era adevărul că preluase de la înaintaşi şi această onestă misiune de a-i pomeni pe cei apărători de moşie. El s-a dovedit cel mai consecvent şi în acest domeniu. Ca atare, marea majoritate a lăcaşurilor de închinăciune sunt şi mausolee. Cea mai concludentă rezolvare este situaţia de la Războieni unde numărul vitejilor răpuşi la 1476 i-a impus, într-o primă etapă, realizarea unei hecatombe sub forma unei mari movile unde, anual, avea loc pomenirea, ca apoi, la ceas de linişte să înalţe o asemenea biserică-mausoleu. Şi această pomenire religioasă s-a conjugat cu pomenirea faptelor acestor viteji, exemplul lor fiind transmis din generaţie în generaţie. Fiecare epocă a intervenit la actul de întreţinere, de refacere, de completare cu noi elemente. Numeroasele vicisitudini au avut menirea, ca mijloc de supravieţuire, predilect morală, să-l aibă de călăuză, de tainic sfătuitor pentru a putea depăşi şi renaşte ca prezenţă pe străbuna vatră multimilenară.

Veacurile XIX–XX au generat atât în rândurile literaţilor cât şi ale creatorilor de frumos o permanentă preocupare pentru realizări care să-l evoce. Optimizarea condiţiilor de deplasare a facilitat accesul la locurile în care relicvele sunt izvor de inspiraţie. Coroborate, mărturiile trecutului cu cele transmise oral din generaţie în generaţie, au fost temeiul regenerator la momentele cruciale care a condus la Unire şi Independenţă, la afirmarea naţiunii române. Într-o asemenea atmosferă oamenii de litere, compozitorii, artiştii plastici, cineaşti au creat numeroase lucrări ce astăzi, la un asemenea moment, constituie cărămizile edificiului cinstirii a lui Ştefan cel Mare şi Sfânt.

În contextul acestei cinstiri s-a înscris, ca moment premergător anul 1966 când a fost evocată împlinirea a 500 de ani de la declanşarea lucrărilor de zidire a

mănăstirii Putna, a cărei biserică, prin planul spațiilor, a fost concepută și ca necropolă pentru ctitor și ai lui. Acum, la început de secol XXI, cu atât mai mult noile condiții ale României în context european conferă posibilitatea ca "Anul Ștefanian" să fie onorat pilduitor, relevând modul cum știm să ne cinstim înaintașii care au avut ca preocupare majoră moștenirea pentru viitorime.

Un popas la mănăstirea Putna este un bun prilej, ca prin atenta observare a ambientului, a murilor zidirilor, a tot ceea ce găzduiește ca sacru tezaur al relicvelor trecutului, să ofere o nemijlocită înțelegere a epocii sale. De aici a întreprinde un circuit pe plaiurile Moldovei este o tentantă provocare pentru a cunoaște oameni și fapte la care trecutul se află la o înaltă manifestare a preocupării de a-i perpetua cele transmise către noi. Drumuri și poduri, curți domnești, mănăsitiri, bogata toponimie, localizarea legendelor sunt prilej de înțelegere că cele cinci veacuri de la trecerea sa în veșnicie nu permite a contrazice pe cel care afirmă categorica formulare că Ștefan cel Mare este contemporanul nostru. Este de fapt crezul simțirii care va permite transmiterea ștafetei cinstirii sale către viitorime. Ștefan cel Mare și Sfânt prin cele întreprinse este personalitatea care se află la loc de cinste în Galeria marilor Bravi ai umanității europene și mondiale.

Prof. VIRGILIU TEODORESCU

ŞTEFAN CEL MARE

1. Un nume sfânt purtăm pe buze,
Un nume-n care ne-adunăm;
Întâi un Ştefan se născuse,
Şi-apoi Moldova nerăpusă.

Refren: Ştefan cel Mare, steag de vitejie,
Ştefan cel Mare, un neam, o veşnicie.
Ştefan cel Mare, strajă la hotare,
Ştefan cel Mare, eternă sărbătoare.

2. El crucea o purta-n fiinţă,
Şi frate sabiei a fost;
Pe spadă scrie biruinţă,
Pe cruce este scris credinţă.

Refren: Ştefan cel Mare...

3. E Ştefan Vodă o comoară,
Ce ne uneşte într-un crez;
Viteji au fost mai mulţi în ţară,
El e şi Sfânt şi n-o să moară.

Refren: Ştefan cel Mare...

4. La Putna tot creştinul vine
Lui Ştefan să se-nchine;
La Putna chiar Hristos mai trage,
Chiar El mai vine să se roage!

Refren: Ştefan cel Mare...

GRIGORE VIERU

BISERICA ORTODOXĂ DIN ESTONIA (SURVOL ASUPRA ISTORIEI SALE). CALVARUL ACESTEIA SUB OCUPAŢIA SOVIETICĂ (1940–1941; 1944–1991)*

Până în anul 1918, Ţările Baltice şi Finlanda au făcut parte din imperiul ţarist, iar bisericile ortodoxe ale acestora depindeau canonic de Patriarhia Moscovei. Primul război mondial şi destrămarea imperiului ţarist au dus la dobândirea independenţei acestor patru ţări – Lituania, Letonia, Estonia şi Finlanda.

Oficial, independenţa Estoniei a fost proclamată la 24 februarie 1918. Apoi, în baza tratatului de pace încheiat între Estonia şi Rusia Sovietică, la Tartu, în ziua de 2 februarie 1920, au fost fixate graniţele între acestea. Totodată, tratatul de pace mai prevedea şi angajamentul Rusiei Sovietice că recunoaşte independenţa Estoniei "pe veci"! Anul următor, 1921, Estonia devenea membră a Ligii Naţiunilor.

Înainte de începerea primului război mondial, populaţia Estoniei trecea de un milion, din care 90% erau estonieni, în timp ce alţi 200.000 de estonieni se aflau în afara graniţelor Estoniei, mai ales în Rusia.

Bisericile ortodoxe din ţările amintite, devenite independente, se străduiau şi ele, să-şi dobândească autonomia ecleziastică.

Ortodoxia a pătruns în toate cele patru ţări amintite din Rusia. Iar cât priveşte Estonia, o provincie a acesteia, Setumaa, "a primit Creştinismul din Răsărit în secolele 14-15"[1]. De altfel, până şi actualul "mitropolit de Tallin şi al întregii Estonii", Stefanos – întâistătătorul Bisericii ortodoxe estoniene, de origine grec – preciza în scrisoarea adresată Consiliului estonian al Bisericilor, la 18 martie 2002, că: "Nimeni, şi nici noi, nu se îndoieşte că Ortodoxia a venit în Estonia via Rusia"[2].

Despre o Biserică ortodoxă în Estonia se poate vorbi însă începând de pe la jumătatea secolului al XIX-lea. Grăitoare, în această privinţă, sunt cele declarate de mitropolitul Bisericii ortodoxe din Estonia, Alexandru, în 1923. În mesajul adresat comunităţilor Bisericii sale, la 23 septembrie 1923 – cu prilejul declarării zilei independenţei aceleia, în urma acordării autonomiei ei în iulie 1923 – mitropolitul Alexandru declara "că prin voia lui Dumnezeu, cu aproximativ 80 de ani în urmă, o parte a poporului estonian a trecut la Biserica ortodoxă apostolică"[3].

Biserica ortodoxă estoniană făcuse parte din una şi aceeaşi eparhie, până în 1918, cu Biserica ortodoxă letonă, o eparhie, care depindea canonic de Biserica ortodoxă rusă considerată de însuşi mitropolitul Alexandru, în acelaşi mesaj din 23 septembrie 1923, ca "Biserică Mamă"[4]. Sediul eparhiei era la Riga, în capitala Letoniei şi se slujea în bisericile acesteia în slavona bisericească.

---

* Traducerile în limba română din limbile: greacă, engleză şi franceză din prezenta lucrare, aparţin autorului.

1. Heikki Huttunen. *The Resurrection of a Church,* în volumul "The Autonomy Orthodox Church of Estonia/L'Église autonome orthodoxe d'Estonie (Approche historique et nomocanonique)". Collection Nomokanoniki Bibliothiki (Bibliothèque Nomocanonique). Sous la direction de l'Archim. Grigorios D. Papathomas et R. P. Matthias H. Palli, Editions Epektasis, Ketérini, Grecia, 2003, Ediţia I, p. 403.

2. *Documents relatifs à l'enregistrement des Communautés russes d'Estonie (17 avril 2002),* în vol. cit., p. 250.

3. *A Message to Congregations from the Estonian Metropolitan Alexander on the Independence Day (23. 09.1923),* în vol. cit., p. 113.

4. *Ibidem.*

Letonia, dobândindu-şi independenţa, delegaţii Bisericii ortodoxe letone[5] au părăsit Consiliul eparhial – acelaşi şi pentru Biserica estoniană – în 1918. Situaţia aceasta a determinat pe membrii estonieni ai Consiliului eparhial, la 9 februaire 1919, să indice letonilor ortodocşi constituirea propriei lor eparhii, cu consiliul ei eparhial. Iar ei, estonienii urmau să-şi înfiinţeze eparhia Estoniei şi consiliul acesteia cu sediul la Tallin, cu începere din 25 februarie 1919, şi având estona ca limbă de cult. Într-adevăr, despărţirea devenea realitate, fiindcă Adunarea generală a noii eparhii estoniene, în întrunirea sa din 18 martie 1919, a decis, printre altele, "separarea de biserica letonă"[6].

Mitropolitul Stefanos scria în scrisoarea sa din martie 2002 – amintită mai sus – că "Sf. Tikhon, Patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii îşi exprimase dorinţa de a acorda o autonomie internă ortodocşilor în Estonia, întrucât toţi ortodocşii în această ţară, atât de limbă estoniană, cât şi de limbă rusă, au cerut-o în Adunarea generală în 1919"[7].

Biserica ortodoxă estoniană a avut doar episcopi ruşi până la sfârşitul anului 1917. În acel an, 1917, însă, mai exact în zilele de 6 şi 7 aprilie, în cadrul şedinţei "Adunării generale a clerului ortodox estonian şi a mirenilor" s-a cerut, printre altele, ca episcopii să fie aleşi dintre autohtoni şi să fie vorbitori "ai limbii locale"[8].

Primul episcop estonian, Plato, a fost sfinţit la 31 decembrie 1917, numai că la 14 ianuarie 1919 avea să fie "ucis de bolşevici, după 12 zile de închisoare"[9].

Conducerea Bisericii ortodoxe din Estonia a fost preluată de Consiliul eparhiei estoniene până la 1 septembrie 1919, când avea să fie sfinţit episcop, în locul episcopului martir Plato, un alt estonian, şi anume, mitropolitul Alexandru (Paul).

Potrivit celor enunţate de mitropolitul Alexandru, în mesajul din 23 septembrie 1923, bolşevizarea Rusiei a determinat pe patriarhul Moscovei, Tikhon, să îngăduie Bisericii ortodoxe din Estonia să-şi aleagă primul ei episcop de origine estoniană în persoana lui Plato – şi să-i recunoască autonomia – în 1920, n.n. – urmând ca aceasta să-şi afle reglementarea definitivă în cadrul viitoarei Adunări a Bisericii ruse. Cum însă teroarea bolşevică domina Rusia de atunci, iar patriarhul Tikhon a fost aruncat în închisoare şi în 1924 a sfârşit în condiţii misterioase, respectiva Adunare nu s-a mai putut ţine. Pe de altă parte, conform celor consemnate tot de mitropolitul Alexandru, nici clerul rus din afara frontierelor nu s-a preocupat de soarta Bisericii ortodoxe din Estonia, aşa încât aceasta din urmă s-a adresat Patriarhiei ecumenice, "cu cererea de-a reglementa organizarea canonică a Bisericii Ortodoxe Estoniene"[10].

Cât priveşte "Biserica Constantinopolului", aceasta "a primit cu bunăvoinţă cererea noastră", scrie mitropolitul Alexandru, "şi la 7 iulie Biserica Estoniană a fost declarată drept parte independentă, în mod legal, şi numită Mitropolia Estonici"[11].

5. A se vedea, Pr. Dr. Ioan Dură, *Biserica Ortodoxă a Letoniei şi autonomia acesteia între cele două războaie mondiale*, în "Mărturie ortodoxă", Haga-Olanda, VIII, 1989, nr. 12, p. 47-55; în "Biserica Ortodoxă Română", CVIII, nr. 1-2, p. 39-42.

6. *Announcement to Estonian Orthodox Congregations (9. 02. 1919)*, în vol. cit., p. 98.

7. *Documents relatifs...*, p. 250.

8. *General Assembly of Estonian Orthodox Clergy and the Raithful, Tallin, April 6-7, 1917*,în vol. cit., p. 81.

9. *Announcement to Estonian...*, p. 95.

10. *A Message to Congregations...*, p. 114.

11. *Ibidem.*

Din scrisoarea adresată patriarhului Tikhon, în decembrie 1923, şi semnată de mitropolitul Alexandru de Tallin şi al întregii Estonii şi de ceilalţi membri ai sinodului Bisericii ortodoxe din Estonia, aflăm că o delegaţie a acesteia a plecat la Fanar, la 16 iunie 1923. Printre altele, în scrisoare, mitropolitul Alexandru informa pe patriarhul Tikhon că, la Constantinopol, "Bisericii Ortodoxe a Estoniei i s-a acordat numele de Mitropolie, de către Patriarh şi Sfântul Sinod, şi misiunea de a organiza Biserica în 3 eparhii, cel puţin. Episcopul de Tallin (Reval) poartă numele de Mitropolit de Tallin şi al întregii Estonii"[12]. Totodată, mitropolitul Alexandru mai înştiinţa pe patriarhul Tikhon că este în curs organizarea unei eparhii, alcătuită din parohii ruseşti, în cadrul Bisericii ortodoxe din Estonia, şi îi cerea binecuvântarea pentru autonomia bisericii sale, acordată de Constantinopol. "Noi", scrie mitropolitul Alexandru, "suntem în curs de formare a unei eparhii alcătuită din parohiile ruseşti, care sunt 30 din cele 147. ...Vă exprimăm sincera noastră gratitudine Prea Sfinţiei Voastre pentru grija părintească manifestată faţă de Biserica noastră şi vă cerem binecuvântarea voastră pentru Mitropolia independentă a Estoniei..."[13].

Patriarhia ecumenică, prin tomos-ul ei patriarhal şi sinodal din iulie 1923[14], a acordat autonomia[15] Bisericii ortodoxe din Estonia, cu denumirea de "Mitropolia ortodoxă din Estonia". Fiinţa aşadar, de aici înainte, o biserică locală de tip mitropolitan, organizată într-un cadru etnic, conform canonului 34 apostolic[16].

Câţiva ani mai târziu, şi anume în 1935, Biserica ortodoxă din Estonia s-a autointitulat "Biserica ortodoxă apostolică estoniană", potrivit statutului acesteia emis în acelaşi an.

Conform respectivului statut, sinodul Bisericii, prezidat de mitropolit, era alcătuit din ierarhii eparhioţi "şi cinci clerici şi trei mireni, care erau aleşi de către Consiliul Bisericii (Adunarea generală)"[17]. Întâistătătorul Bisericii ortodoxe din Estonia era mitropolitul aceleia.

Creştinii ortodocşi din Estonia erau numeroşi "în ţinuturile Setumaa, Muhumaa (incl. Saaremaa) şi Pärnumaa. Influenţa ortodoxă nu era aşa de puternică în oraşe şi altundeva în Estonia"[18].

Biserica ortodoxă din Estonia număra, în 1936, "212.700 membri" şi era deservită "de peste 170 de clerici"[19].

---

12. *Letter to His Holines Patriarch Tikhon of Moscow and all Russia (dec. 1923)*, în vol. cit., p. 119.

13. *Ibidem*.

14. Despre tomos-ul patriarhal şi sinodal din iulie 1923, a se vedea studiul nostru, în curs de publicare, *"Tomosul Patriarhiei ecumenice de acordare a autonomiei Bisericii ortodoxe din Estonia, în 1923, şi actul ei patriarhal şi sinodal de reactivare a acesteia, în 1996. Unele consideraţii"*.

15. De notat că în acelaşi an, 1923, Patriarhia Ecumenică a acordat autonomia şi altor două biserici, şi anume Bisericii Ortodoxe din Finlanda şi Bisericii Ortodoxe din Lituania şi din toată Letonia.

16. A se vedea, Rév. Prof. Dură Nicolae, *Le Régime de la Synodalité selon la législation canonique, conciliaire, oecuménique, du I-er millénaire*, Bucureşti, 1999, Editura Ametist, 1992, p. 832-866.

17. Andrei Sotsov, *Archievement of and Fight for Independence of the Orthodox Church of Estonia in 1940–1945*, în vol. cit., p. 289.

18. Andreas Pöld, *History of the Orthodox Church of Estonia*, în vol. cit., p. 283.

19. *Ibidem*.

Ca ierarhi ortodocşi în Estonia, din 1923 şi până la ocuparea Estoniei de Uniunea Sovietică în 1940, în afară de mitropolitul Alexandru de Tallin, au mai fost: arhiepiscopul Eusebiu (Grozdov) de Narva şi Irboska, al eparhiei ruse, trecut la cele veşnice în 1929; episcopul Ioan (Bulin) de Petseri, fost stareţ al mănăstirii cu acelaşi nume, sfinţit în 1926, care, mai târziu, s-a retras din scaun; episcopul Nicolae (Leisman) de Petseri, sfinţit în 1933; episcopul Paul (Dmitrovski) de Narva şi Irboska, sfinţit în 1937. În 1938, Biserica ortodoxă din Estonia avea "trei ierarhi în funcţiune şi unul retras din scaun"[20].

Eparhiile Bisericii ortodoxe din Estonia erau două: una, de Tallin, cealaltă, de Narva.

Biserica ortodoxă din Estonia dispunea de un Seminar teologic la mănăstirea Petseri, înfiinţat în 1933 şi, cu începere din 1919, de o catedră de Teologie ortodoxă în cadrul Universităţii din Tartu. Atât Seminarul teologic, cât şi catedra de Teologie ortodoxă au funcţionat până la ocuparea Estoniei de trupele lui Stalin în 1940.

Două mari mănăstiri, şi anume, Petseri (de călugări), din centrul provinciei Setumaa şi Kuremäe (de călugăriţe) şi două schituri (de maici) – în Tallin şi respectiv Narva – au fost aşezămintele monahale ale Bisericii ortodoxe din Estonia înainte de ocupaţia rusească.

Tineretul ortodox din Estonia a fost prezent activ în viaţa Bisericii până la ocupaţia rusească din 1940, când educaţia religioasă este interzisă.

Prima publicaţie oficială a Bisericii ortodoxe din Estonia a fost "Elutode" ("Adevărul despre viaţă") şi a apărut din 1936 şi până în cursul anului 1940. Înaintea acesteia au fost alte publicaţii particulare, editate de preoţi, şi anume: "Uus Elu" ("Viaţa Nouă"), între 1918–1933; "Usk ja Elu" ("Credinţa şi Viaţa), între 1933–1940; "Laste Elu" ("Viaţa Copiilor"), între 1933–1938; şi "Vaimulik Laul" ("Imn Sfânt"), între 1936–1940. De asemenea, a apărut şi o publicaţie bisericească în limba rusă, "Pravoslavny Soborednik" (1931–1940). Deci, toate aceste publicaţii bisericeşti şi-au încetat existenţa o dată cu ocupaţia rusească a Estoniei în 1940. În schimb, publicaţia "Usk ja Elu", care apărea în Estonia până la ocupaţia rusească, avea să-şi continue apariţia în Biserica ortodoxă estoniană din exil. Iar după încetarea ocupaţiei ruseşti – 1991 – şi reogarnizarea Bisericii, aceeaşi publicaţie, "Uskja Elu" a reapărut în Estonia şi continuă să fie tipărită şi în prezent.

Ocupaţia rusească din 1940 a găsit Biserica ortodoxă din Estonia cu toate Sfintele Slujbe traduse în limba estoniană. Ceea ce însemna că limba estoniană devenise limbă liturgică principală a respectivei biserici. În acelaşi timp, se cuvine semnalat că Biserica ortodoxă din Estonia a adoptat noul calendar, căci dreptul de utilizare a noului calendar gregorian "fusese acordat Bisericii ortodoxe din Estonia de către însuşi patriarhul Tikhon al Moscovei"[21].

În 1940, Biserica ortodoxă din Estonia avea 242.000 de membri, care reprezentau 20% din populaţia ţării. Cu alte cuvinte, unul din cinci locuitori ai Estoniei, în 1940, erau creştini ortodocşi. Biserica era deservită, în acel an, de 3 ierarhi, de 156 de preoţi, dintre care 9 erau vicari episcopali, şi avea 155 de paro-

20. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 289.

21. *To the Managing Board of the Church of the Trinity of Pankyavitsa (12.09.1940)*, în vol. cit., p. 165.

hii, dintre care 126 de origine estoniană şi 29 de origine rusă, cu precizarea că din cei peste 200.000 de ortodocşi, câţi avea Estonia în 1940, doar "30.000 erau etnici ruşi"[22].

O particularitate a Bisericii ortodoxe din Estonia, ca biserică minoritară în ţara respectivă, o constituie influenţa luterană evidentă, primită de aceasta din partea Bisericii luterane majoritară. Bunăoară, Biserica ortodoxă din Estonia şi-a luat numele de *"Biserica ortodoxă apostolică estoniană"*. Or, pretenţia aceleia de a se numi şi "apostolică" nu are nici un temei istoric şi canonic, căci n-a fost fondată de vreun apostol. Termenul de "apostolică" din titulatura Bisericii ortodoxe din Estonia vădeşte, cu siguranţă, influenţa suferită de aceasta din partea Bisericii luterane estoniene şi a celei protestante, în general. De remarcat însă, că Patriarhia ecumenică n-a luat atitudine faţă de o astfel de titulatură, pe care şi-a luat-o Biserica ortodoxă din Estonia. Patriarhia ecumenică a continuat s-o menţioneze în actele sale oficiale, cu titulatura de *"Biserica ortodoxă din Estonia"*, cu excepţia actului patriarhal şi sinodal din 1996, în care Patriarhia ecumenică o numeşte şi *"Biserică ortodoxă apostolică estoniană autonomă"*. Apoi, Biserica dispunea de o "Adunare generală a clerului ortodox estonian şi a mirenilor". Or, din această "Adunare" făceau parte, în mod efectiv, şi mirenii ca în Biserica luterană. În plus, respectiva "Adunare generală a clerului ortodox estonian şi a mirenilor", în sesiunea sa din 6-7 aprilie 1917, decidea, printre altele, ca episcopul să nu fie ales dintre monahi: "Episcopul, ales din rândul populaţiei localnice şi nu dintre călugări, trebuie să vorbească limba locului"[23]. În fine, menţionăm şi prezenţa preoţilor (în număr de cinci) şi a mirenilor (în număr de trei) în Sinodul Bisericii ortodoxe din Estonia, ceea ce indică de la sine, aceeaşi influenţă protestantă (luterană).

Soarta Estoniei avea să fie hotărâtă de "pactul de neagresiune germano-sovietic" din august 1939, încheiat de Germania nazistă a lui Hitler şi de Rusia comunistă a lui Stalin. Într-adevăr, în anul următor, 1940, Armata roşie invada Ţările Baltice – şi deci şi Estonia – şi le anexa imperiului comunist rus. Deja, la 17 iunie 1940, trupele ruseşti ocupau toată Estonia, iar două zile mai târziu – la 19 iunie – la Tallin, se forma un guvern de stânga de către trimisul puterii comuniste de la Moscova, Andrei Zhdanov. Calea stăpânirii ruseşti era deschisă, căci la 5 iulie 1940 Parlamentul Estoniei era dizolvat şi la 14-15 ale aceleiaşi luni se desfăşura o farsă de alegeri. Pentru ca în baza rezultatelor aşa ziselor alegeri, la 22 iulie 1940, "noul" Parlament cerea Moscovei încorporarea Estoniei de către URSS. A doua zi, 23 iulie, acelaşi Parlament naţionaliza pământul şi marile companii şi accepta (sic) demisia Preşedintelui ţării, K. Päts, care "la 30 iulie era deportat în Uniunea Sovietică"[24]. Totul era deci, pregătit, încât la 6 august a accluiaşi an, Republica Socialistă Sovietică a Estoniei devenea a şaisprezecea republică a Uniunii Sovietice. Apoi, la numai două săptămâni, mai exact la 23 august 1940, Constituţia "democrată" a lui Stalin devenea obligatorie şi pentru estonieni, deveniţi cetăţeni ai URSS-ului.

22. Heikki Huttunen, *art. cit.*, p. 412.
23. *General Assembly...*, p. 81.
24. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 289.

Constituţia stalinistă, prin articolul 124, garanta (sic) fiecărui cetăţean al URSS-ului libertatea de conştiinţă şi libertatea de a exersa cultul religios, deşi, în realitate, teroarea bântuia, gulagurile erau pline, bisericile şi mănăstirile dărâmate, profanate, iar clericii şi monahii asasinaţi şi întemniţaţi. Însă, nu trebuie uitat că aceeaşi Constituţie a lui Stalin a servit model pentru constituţiile democraţiilor populare din ţările ajunse sateliţi ai Moscovei, după al doilea război mondial, printre care, din păcate, şi România.

Proprietăţile Bisericii ortodoxe din Estonia au fost naţionalizate în iulie 1940, iar banii ei depuşi în bănci, confiscaţi! De asemenea, "depozitul de carte bisericească şi case parohiale, în unele locuri", au fost şi acestea "confiscate"[25]. La rândul lor, preoţii au fost supuşi la mari impozite şi taxe sociale. Concomitent, presiunea autorităţilor asupra clerului ortodox în vederea unirii[26] cu Patriarhia Moscovei devenea tot mai puternică. Începea, aşadar, calvarul Bisericii ortodoxe din Estonia!

Propaganda Moscovei pe tărâm bisericesc în Estonia, în timpul primei ocupaţii ruseşti a acesteia, iunie 1940-iunie 1941, a avut însă firave succese. Se cunoaşte, de exemplu, doar cazul parohiei rusofone "Sf. 40 de martiri" din Petseri, care prin câţiva membri mireni ai Consiliului parohial, a cerut la 14 august 1940, trecerea sub Biserica Rusiei, care a şi pus-o sub jurisdicţia canonică a mitropolitului Elefterie al Lituaniei şi Vilniusului. În acelaşi timp, doar "câţiva preoţi ruşi" din Estonia "au solicitat o reunificare directă cu Patriarhia Moscovei"[27]. Meritâ însă de notat că, la 7 septembrie 1940, cei câţiva mireni din consiliul parohial al parohiei din Petseri au trimis un apel către parohiile şi comunităţile ruseşti din Estonia, în care "îşi exprimau bucuria pentru faptul că ţara lor, Republica Socialistă Sovietică Estonia a fost acceptată în Uniunea Republicilor Sovietice la 6 august 1940, precum şi pentru că la 23 august "razele soarelui constituţiei lui Stalin" au început să strălucească şi asupra noastră"[28].

La 17 ianuarie 1941, Serghie Voskresensky, pe atunci secretar şi consilier al patriarhului Moscovei, s-a dus la Tallin, la domiciliul mitropolitului Alexandru şi potrivit mărturisirii ultimului, acela i-a spus: "Uită-te la mine. Sunt hrănit şi îmbrăcat. Ia seama că ai fost dezinformat în legătură cu Moscova. Există libertate religioasă! Dacă cineva este răuvoitor el însuşi este de blamat..."[29]. Prin urmare, Kremlinul îl trimisese pe Serghie Voskresensky să folosească toate mijloacele de propagandă în vederea trecerii Bisericii ortodoxe din Estonia, în frunte cu mitropolitul acesteia, Alexandru, sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei.

Autorităţile moscovite îl trimiseseră pe Serghie în misiune, în Estonia, în 1941, şi cu mulţi bani, căci, potrivit celor scrise de mitropolitul Alexandru într-un articol publicat la 9 mai 1950, "avea aşa de mulţi bani că acesta îi purta cu el într-o valiză..."[30].

25. *Ibidem*, p. 296.

26. Interesant de notat că, "în anii 1939–1940 erau cam 3.000 de parohii ortodoxe în teritoriul ocupat de URSS (Estonia, Lituania, Letonia, Basarabia, Polonia), care au fost unite repede cu Patriarhia Moscovei" (Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 290).

27. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 297.

28. *Circular Letter of the Metropolitan Alexander (30.12.1943)*, în vol. cit., p. 133.

29. *The truth about Archbishop Sergius. An NKVD agent undermining Estonian Church life (1943/1950)*, în vol. cit., p. 187.

30. *Ibidem.*, p. 188.

Misiunea lui Serghie Voskresensky era dezvăluită, la puţin timp, de însăşi Patriarhia Moscovei, prin numirea sa ca mitropolit de Lituania şi Vilnius.

Deşi Serghie fusese trimis de Moscova în misiune ca om de încredere al Kremlinului, el era însoţit şi de un secretar al său, numit Boris Ischavski – sau "Ishevski", cum mai apare menţionat – care "era agent al poliţiei secrete"[31], adică al NKVD-ului.

Prin rezoluţia nr. 10 din 24 februarie 1941, Patriarhia Moscovei a desfiinţat Bisericile ortodoxe din Estonia şi din Letonia şi a rânduit o mitropolie, în care să fie incluse eparhiile ortodoxe din Lituania, Letonia şi Estonia.

O săptămână mai târziu, prin decizia nr. 387 din 2 martie 1941, Patriarhia Moscovei a înfiinţat Exarhatul Letoniei şi Estoniei, în fruntea căruia a numit pe noul mitropolit Serghie Voskresensky. Sediul noului exarhat şi reşedinţa exarhului era la Riga, unde vlădica Serghie avea să ajungă la 9 aprilie 1941.

Misiunea noului exarh Serghie, era aceea "de a desfiinţa Sinodul Bisericii ortodoxe letone şi administraţia eparhiei lituaniene, şi de a stabili în loc administraţia exarhului, adică, sarcina sa era de a organiza o nouă ordine bisericească"[32]. Ceea ce avea, de fapt, să se şi întâmple, fiindcă toţi ierarhii ortodocşi din Lituania, Letonia şi Estonia aveau să devină sufraganii exarhului Serghie.

Cu puţin timp înainte de a se duce la Riga, însă, exarhul Serghie a vizitat Tallinul la 26 martie 1941, unde a anunţat abolirea Sinodului Bisericii ortodoxe din Estonia. Două zile mai târziu, la 28 martie, Patriarhia Moscovei i-a telegrafiat mitropolitului Alexandru cerându-i să vină urgent la Moscova "pentru rezolvarea problemelor de organziare bisericească"[33]. Constrâns să se ducă imediat la Moscova, mitropolitul Alexandru a ajuns acolo chiar sâmbătă, 30 martie.

Într-un articol publicat în mai 1950, în ziarul "Vikerlane" nr. 9, publicaţie a emigranţilor estonieni în Suedia, mitropolitul Alexandru descria cele văzute în timpul călătoriei sale grăbite la Moscova, cu trenul, de la sfârşitul lui martie 1941, după cum urmează: "De pe geamul trenului, am văzut bisericile fără cruci – transformate în depozite sau erau pur şi simplu goale şi pustii. Lângă Jamburg, o capelă era folosită chiar ca toaletă. Aceeaşi imagine mă aştepta şi în Leningrad, unde am avut o oprire mai mare. Pe una din biserici se afla scris "Muzeu", altele erau transformate în depozite sau săli de întâlnire"[34].

Cel care l-a aşteptat pe mitropolitul Alexandru la gara din Moscova a fost secretarul exarhului Serghie, care nu era altul decât agentul NKVD-ului, Boris Ischavski, devenit, între timp, cleric. Pe Boris, mitropolitul Alexandru – potrivit celor consemnate de ierarh – l-a cunoscut în timpul vizitei sale "la Mănăstirea Valamo în Finlanda, cu câtva timp în urmă", când i-a fost prezentat "ca ziarist". Numai că Boris, "de data aceasta", adaugă mitropolitul Alexandru, "se afla în Moscova, în calitate de cleric. În Finlanda el a fost, firește, cu o oarecare misiune specială"[35].

31. *Circular Letter...*, p. 132.
32. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 293.
33. *Ibidem.*
34. *The truth about...*, p. 188.
35. *Ibidem*, p. 189.

Din acelaşi articol al mitropolitului Alexandru – publicat în mai 1950 în Suedia – luăm cunoştinţă şi de starea de atunci – din martie 1941 – a reşedinţei patriarhului şi a catedralei patriarhale de la Moscova. "Reşedinţa Patriarhului Moscovei", scrie mitropolitul Alexandru, "era într-o suburbie, într-o clădire mică şi modestă de două etaje, din lemn. Atenţia mi-a fost atrasă de vechea mobilă, o faţă de masă subţire neagră pe masa din sala de primire şi clerici lipsiţi de eleganţa Exarhului Serghie. Am ajuns sâmbătă în Moscova, când Patriarhul însuşi se afla în Catedrala "Întâmpinarea Domnului" pentru a instala un episcop pentru Grodno, care a fost cucerit de Armata Roşie. Biserica era vastă, dar se găsea în condiţii proaste. Mi s-a spus că autorităţile au dorit să demoleze biserica – pe motiv că încurca traficul!"[36].

Ierarhul eston, mitropolitul Alexandru, inserează în acelaşi articol, din mai 1950, importante informaţii şi despre patriarhul Bisericii ortodoxe ruse, Serghie – din timpul scurtei sale şederi la Moscova, în 1941 – cât şi despre succesorul aceluia, Alexie, pe atunci, mitropolit al Leningradului. "Am văzut pe Patriarhul Serghie pentru prima dată", scria vlădica Alexandru, "în timpul slujbei religioase. El era trecut de 70 de ani, viguros, dar nu aşa de bine îmbrăcat ca omonimul său, Exarhul Serghie. Patriarhul avea un doctorat în teologie din perioada ţaristă, şi era, după cum am realizat mai târziu, o persoană prietenoasă. Cu auzul stătea prost. El a vorbit câteva cuvinte în finlandeză, din moment ce odată a fost Arhiepiscop al Finlandei. După cum a reieşit mai târziu, Patriarhul era doar de faţadă, din moment ce actuala lucrare o făcea Partidul comunist prin Mitropolitul Nicolae (care, potrivit ziarelor, trebuia să participe la "Conferinţa Partizanilor Păcii" din Stockholm, în această lună martie, dar n-a sosit). Actualul Patriarh Alexie – adică, Alexie I, în 1950, n.n. – care sprijinea deschis acţiunile lui Stalin, n-a fost membru al Guvernului Bisericii de la Moscova în acel timp (martie 1941, n.n.) – el era Mitropolit de Leningrad"[37].

După Sfânta Liturghie din Catedrala "Întâmpinării Domnului" din Moscova, mitropolitul Alexandru a fost forţat, sub ameninţare şi presiuni, să semneze actul prin care se consfinţea noua stare bisericească rânduită de Patriarhia rusă la ordinul, firește, al Kremlinului. Actul era semnat şi de alţi nouă ierarhi ai Bisericii ruse.

Printre altele, în actul din 30 martie 1941 se menţiona că: "acum, el, mitropolitul Alexandru, în numele clerului şi mirenilor Bisericii ortodoxe estoniene, experimentând cu tristeţe vinovăţia sa în păcatul schismei, a cerut filial, să fie primit în comuniune canonică şi de rugăciune cu Biserica Mamă"[38].

Ziua următoare, 31 martie, mai exact luni seara, exarhul Serghie a reunit pe "conducătorii Bisericii din ţinuturile cucerite"[39], aflaţi la Moscova, pentru a le declara hotărârile luate de autorităţile ruseşti. Aici se cade precizat că, la Moscova fusese forţat să vină nu numai mitropolitul Alexandru din Estonia, ci şi alţi conducători ai Bisericilor ortodoxe din ţările ocupate de armata lui Stalin, şi anume

36. *Ibidem.*

37. *Ibidem.*

38. *Act of joining of Metropolitan Alexander of the former Estonian Autocephaly to the Russian Mother Church (30.3.1941),* în vol. cit., p. 127.

39. *The truth about...*, p. 190.

"Mitropolitul Augustin din Riga (Letonia, n.n.) şi episcopi din Estul Poloniei în frunte cu Arhiepiscopul Alexie"[40].

În cadrul reuniunii din 31 martie, exarhul Serghie "a anunţat că bisericile din statele baltice nu pot să rămână independente. Dacă Moscova conduce statul, atunci Moscova conduce şi biserica"[41]. Iată, aşadar, o mărturisire a adevăratei realităţi, căci, într-adevăr, în ţările ocupate de armata roşie şi bisericile ortodoxe din acestea erau conduse tot de Kremlin, via Patriarhia Moscovei.

Mitropolitul Alexandru preciza, de asemenea, în acelaşi articol că în cadrul respectivei reuniuni, în "declaraţia" exarhului Serghie, "Estonia şi Letonia nu erau menţionate nici măcar ca eparhii"[42]. În fine, după aceeaşi mărturie a mitropolitului Alexandru, exarhul Serghie i-a anunţat pe ierarhii prezenţi la reuniune "că el a fost numit Mitropolit al Lituaniei şi Exarh al Estoniei şi Letoniei"[43].

Cât despre opiniile şi opoziţia ierarhilor prezenţi la cele anunţate de exarhul Serghie, mitropolitul Alexandru consemna: "Nimeni nu ne-a cerut opiniile, iar când eu am spus că estonienii nu sunt de acord cu cele anunţate, Serghie a schiţat cu mâna un gest respingător. Cu toate acestea, eu am prezentat un protest scris care n-a avut, firește, nici un efect"[44]. Aşa că mitropolitul Alexandru şi ceilalţi ierarhi prezenţi la Moscova, abătuţi şi neputincioşi se reîntorceau în ţările lor de origine, în timp ce exarhul Serghie urma să se ducă în Letonia, "la Riga, împreună cu Boris Ishevski, care părea să fie consilierul său politic şi omul de legătură cu Partidul comunist"[45]. Mitropolitul exarh Serghie avea să ajungă la Riga la 9 aprilie 1941.

Urmare celor declarate de exarhul Serghie la reuniunea de la Moscova, autonomia Bisericii ortodoxe din Estonia înceta deci, iar aceasta devenea o eparhie sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Moscovei. Mitropolitului Alexandru i s-a dat în grijă pastorală doar parohiile ortodoxe estoniene, în timp ce cele ruseşti din Estonia, episcopului Paul de Narva. Mai mult, cererea mitropolitului Alexandru de a se îngădui estonienilor ortodocşi să urmeze în continuare noul calendar, n-a fost acceptată – deşi, aşa cum am menţionat, dreptul de utilizare a noului calendar gregorian îl acordase Bisericii ortodoxe din Estonia, însuşi patriarhul Tikhon al Moscovei.

Patriarhul Alexie al II-lea avea, totuşi, să declare că "unirea cu Patriarhia Moscovei a fost iniţiată de Biserica ortodoxă din Estonia şi a rezultat din negocieri"[46].

Deşi ocupaţia rusească începută în iunie 1940 a fost de scurtă durată, adică doar până în iulie 1941, totuşi cortegiul suferinţelor estonienilor a fost destul de mare. Pe toată durata acestui an de ocupaţie rusească a Estoniei[47], peste 60.000

40. *Ibidem*, p. 189.
41. *Ibidem*, p. 190.
42. *Ibidem*.
43. *Ibidem*.
44. *Ibidem*.
45. *Ibidem*, p. 191.
46. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 296.
47. Despre Estonia, aşa cum arăta după retragerea trupelor de ocupaţie rusească, în iulie 1941, este extrem de interesantă mărturia unui martor ocular, şi anume, a lui Paul Gentizon. (A se vedea, Paul Gentizon, *Ce am văzut în Ţările Baltice, Estonia, Letonia şi Lituania după retragerea bolşevicilor şi ocuparea lor de către trupele germane*. În româneşte de G. Dem. Popescu, Tipografia Universul, Bucureşti, 1943).

de persoane au fost ucise sau deportate. La fel, în timpul aceleiaşi ocupaţii de un an, pătimirea Bisericii ortodoxe din Estonia a fost extrem de grea, căci "5 biserici cu clădirile aferente au fost incediate complet, 9 biserici au suferit, asemenea, stricăciuni, încât era imposibil să se săvârşească slujbe religioase în ele. Clădirile altor 4 biserici au fost rău distruse. Cu toate acestea, însă, cea mai împovărătoare greutate pentru Biserica ortodoxă din Estonia, au constituit-o pierderile în rândul clericilor. Astfel, 16 clerici şi doi mireni ai bisericii au fost arestaţi, care, cei mai mulţi, aveau să fie executaţi sau deportaţi; alţi 2 clerici au fost executaţi, 8 clerici au avut domiciliul forţat şi 2 au fost ucişi prin atac cu bombă. În plus, aproximativ 2.500 de parohieni au fost deportaţi în iunie 1941"[48].

Un alt rezultat negativ al ocupaţiei ruseşti din 1940–1941, l-a constituit părăsirea Bisericii ortodoxe din Estonia de către mulţi preoţi. În această privinţă se estimează că din "mai 1940 şi până în martie 1941" au părăsit biserica "76 de clerici", adică "peste 50% din clerul Bisericii ortodoxe din Estonia"[49]. Toţi aceşti preoţi ai Bisericii ortodoxe din Estonia au părăsit-o din cauza fricii, a vexaţiunilor şi a presiunilor de tot felul exercitate asupra lor şi a familiilor acestora.

Totuşi, în ciuda pătimirii, s-a constatat că în timpul ocupaţiei ruseşti din 1940–1941, "biserica era încă în stare să-şi păstreze de facto autonomia acordată de patriarhul Tikhon şi de patriarhul ecumenic şi a dus luptă pentru autonomie în timpul ocupaţiei germane"[50]. În consecinţă, exarhul Serghie n-a reuşit să transforme, cu adevărat, Biserica ortodoxă din Estonia "într-o eparhie estoniană"[51]. Ce-i drept, aceasta se datorează şi timpului scurt al ocupaţiei ruseşti respective.

Ocupaţiei ruseşti a Estoniei avea să-i urmeze cea germană. Deja, în iunie 1941, regiuni ale Estoniei se aflau sub ocupaţie germană. La 9 iulie 1941, trupele germane ocupau Petseri, iar la 28 august a aceluiaşi an, capitala Tallin. Timp de trei ani, 1941–1944, Estonia avea să rămână sub ocupaţie germană şi să devină, în tot această perioadă, parte a Provinciei Ostland.

Încă din primele zile ale începerii ofensivei germane spre răsărit, iunie 1941, mitropolitul Alexandru s-a autodeclarat conducătorul Bisericii ortodoxe din Estonia şi şi-a reafirmat ataşamentul faţă de Patriarhia ecumenică. Mai mult chiar, la 28 august 1941, adică în aceeaşi zi în care trupele ruseşti părăseau Tallinul, Biserica ortodoxă din Estonia se autodeclara independentă faţă de Patriarhia Moscovei şi înceta să recunoască exarhatul impus de aceasta. La rândul lor, autorităţile germane de ocupaţie aveau să-l recunoască pe mitropolitul Alexandru drept conducătorul Bisericii ortodoxe din Estonia, "la 3 septembrie 1941"[52]. Iar o săptămână mai târziu, la 10 septembrie 1941, aceeaşi calitate de conducător al Bisericii avea să i-o recunoască mitropolitului Alexandru şi "şeful Guvernului estonian autonom"[53], potrivit mărturisirii aceluiaşi ierarh.

48. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 296.
49. *Ibidem*, p. 304.
50. *Ibidem*, p. 296.
51. *Ibidem*, p. 297.
52. *Circular Letter...*, p. 130.
53. *Ibidem*.

Conducerea exarhului Serghie a fost, deci, de scurtă durată în timpul ocupaţiei ruseşti. Exarhul Serghie avea să rămână însă şi în timpul ocupaţiei germane tot la Riga, în timp ce colaboratorul său, "Ishevski a plecat în Rusia sovietică"[54]. Pe drum spre Rusia, însă, "Ishevski" avea să fie reţinut de germani în Letonia, unde comisarul de stat al lui Hitler, "Lohse, l-a luat sub protecţia sa"[55].

Autorităţile germane de la Riga s-au manifestat chiar prietenos faţă de exarhul Serghie, încât l-au numit "autoritate de supraveghere a Bisericii ortodoxe estoniene"[56]. Or, o asemenea atitudine binevoitoare faţă de exarhul Serghie se încadra "probabil" – după mitropolitul Alexandru – în planul germanilor "pentru a câştiga favoarea ruşilor răsăriteni"[57]. Numai că această atitudine binevoitoare a mers până acolo încât autorităţile germane i-au "permis lui Serghie să îndepărteze din scaun pe Mitropolitul Augustin"[58] al Bisericii ortodoxe din Letonia, care avea să ia drumul exilului în Germania.

Exarhul Serghie fusese câştigat de germani, care aveau tot interesul să şi-l facă prieten şi să încerce, eventual, să-l determine şi la o colaborare cu mitropolitul Alexandru. Astfel se explică de ce, încă de la începutul ocupaţiei germane în Estonia, exarhul Serghie i-a trimis o scrisoare amicală mitropolitului Alexandru chiar printr-un ofiţer al acestuia, potrivit celor consemnate de ultimul în articolul său din mai 1950. "La începutul ocupaţiei germane, la 30 august 1941", scria mitropolitul Alexandru, "a venit la mine, în timpul slujbei, un ofiţer german şi mi-a înmânat o scrisoare a Exarhului. Am fost surprins să citesc cuvinte ca "eliberare" şi "cooperare"[59].

Autorităţile germane de ocupaţie au voit însă să aibă bune raporturi şi cu mitropolitul Alexandru, încât l-au invitat la sediul acestora din Tallin. Cu această ocazie, mitropolitul Alexandru a protestat pe lângă autorităţile germane pentru numirea exarhului Serghie, ca "autoritate de supraveghere a Bisericii ortodoxe estoniene". Rezultatul protestului său a fost că autorităţile germane l-au autorizat să conducă Biserica ortodoxă din Estonia "conform Statutelor precedente"[60], adică a celor dinaintea ocupaţiei ruseşti. Ceea ce mitropolitul Alexandru a şi făcut, numai că exarhul Serghie, cu protecţia binevoitoare a autorităţilor germane, îi tot interzicea să aplice respectivele Statute şi-l ameninţa cu îndepărtarea din scaunul mitropolitan. Cum însă n-a găsit suport din partea parohiilor, în a-şi duce la împlinire acţiunea sa împotriva mitropolitului Alexandru, exarhul Serghie a renunţat. Mai ales că, până la urmă, "germanii au înregistrat Biserica ortodoxă a Estoniei ca o mitropolie independentă"[61].

În timpul ocupaţiei germane, Biserica ortodoxă din Estonia a început să-şi revină şi să se reorganizeze. Biserica a reintrat în posesia unor pământuri şi clădiri naţionalizate şi confiscate în timpul ocupaţiei ruseşti. Apoi, în baza rezoluţiei

54. *The truth about*....p. 191.
55. *Ibidem.*
56. *Ibidem.*
57. *Ibidem.*
58. *Ibidem.*
59. *Ibidem.*
60. *Ibidem.*
61. *Ibidem*, p. 192.

Sinodului Bisericii ortodoxe din Estonia, din 25 uilie 1942, mitropolitul Alexandru, cu consimţământul comisarului general al armatei germane de ocupaţie, a înregistrat-o, la 28 octombrie 1942, sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei ecumenice. Chiar dacă comisarul Reich-ului din Estonia îşi manifesta şi "simpatia" faţă de "Exarhul Moscovei"[62].

Simpatia comisarului german faţă de acelaşi exarhat al Moscovei s-a manifestat public la 28 octombrie 1942, când acesta a emis o decizie în baza căreia clerul şi parohiile ortodoxe aveau putinţa, în mod liber, să rămână în Biserica ortodoxă din Estonia a mitropolitului Alexandru sau să treacă în eparhia rusă de Narva, a episcopului Paul. Aşa că, tocmai în baza deciziei respective, la 10 noiembrie 1942, autorităţile germane de ocupaţie au înregistrat eparhia rusă de Narva, care "număra 24 de parohii"[63], sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Moscovei şi sub conducerea directă a exarhului Serghie al Letoniei şi Estoniei.

Întrucât episcopul Paul de Narva a trecut sub jurisdicţia Moscovei – via exarhul Serghie – şi ducea şi o intensă activitate de atragere a unor parohii estoniene sub omoforul acestuia, mitropolitul Alexandru l-a exclus din Biserica ortodoxă din Estonia şi a preluat, temporar, administrarea eparhiei aceluia.

Ierarhii Patriarhiei Moscovei din exarhatul lui Serghie se întruniseră pentru prima dată la 23 iulie 1942 la Riga, cu consimţământul autorităţilor germane, şi au avut o atitudine critică faţă de mitropolitul Alexandru şi de activităţile acestuia. Totuşi aici, la întrunirea de la Riga, când nu se aştepta nimeni – în afară, desigur, de autorităţile germane – ierarhii exarhatului, în frunte cu mitropolitul exarh Serghie, au trimis o telegramă lui Hitler, în care "denunţau Patriarhia Moscovei pentru simpatizarea acesteia cu puterea sovietică"[64]. Prin această telegramă, soarta exarhului Serghie era, evident, pecetluită la Moscova lui Stalin, care nu-i tolera comportarea antisovietică. Mitropolitul Alexandru considera, de altfel, că acesta "a fost motivul uciderii sale"[65] de oamenii NKVD-ului.

Aceiaşi ierarhi întruniţi la Riga la 23 iulie 1942, au mai hotărât "să nu mai pomenească pe Vicarul Patriarhului (Moscovei, n.n.) la serviciile religioase"[66]. Era, de fapt, o rupere a comuniunii canonice cu Patriarhia Moscovei, ceea ce făcea, firesţe, să crească simpatia autorităţilor germane faţă de icrarhii exarhatului, în frunte cu mitropolitul Serghie, dar şi antipatia celor ruse.

Cum era de aşteptat, Kremlinul şi Patriarhia Moscovei n-au apreciat orientarea antisovietică şi progermană a ierarhilor exarhatului, şi mai ales a exarhului Serghie, în cadrul întrunirii lor la Riga la 23 iulie 1942. Astfel încât, într-un mesaj, apoi într-o rezoluţie cu nr. 27, ambele din 22 septembrie 1942, vicarul Patriarhiei Moscovei şi cu alţi doisprezece ierarhi ai acesteia au condamnat în termeni duri pe ierarhii exarhatului şi pe exarhul acestuia, Serghie, pentru atitudinea lor manifestată la Riga la 23 iulie.

62. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 298.
63. *Ibidem.*
64. *Ibidem*, p. 299.
65. *The truth about...*, p. 192.
66. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 299.

Într-o altă reuniune ţinută tot la Riga, la 2-6 noiembrie 1942, ierarhii exarhatului, condus de mitropolitul Serghie, l-au anatematizat şi l-au caterisit pe mitropolitul Alexandru, conducătorul Bisericii estoniene. Mitropolitul Alexandru a fost acuzat de "secesiune de Biserica Mamă şi schismă în Biserica ortodoxă din Estonia în timpul Republicii Estonia"[67].

Mitropolitul Alexandru a respins acuzaţiile aduse de către exarhul Serghie într-o circulară din 30 decembrie 1942. În circulară, mitropolitul Alexandru mărturisea că mitropolitul Serghie (Voskressenski), "ne-a tulburat viaţa noastră ortodoxă din timpul când bolşevicii au luat puterea... şi a continuat să ne tulbure şi după recunoaşterea mitropoliei noastre de către autorităţi"[68]. Desigur, "autorităţile" pomenite erau cele germane. Totodată, în aceeaşi circulară, mitropolitul Alexandru preciza că "secretarul" mitropolitului Serghie, din timpul ocupaţiei Estoniei de "bolşevici, Ischavski, era agent al poliţiei secrete"[69] a lui Stalin. Motiv pentru care, conchidea mitropolitul Alexandru, "cooperarea cu un reprezentant al Bisericii în a cărui activitate era asistat de un bolşevic antireligios este în afara discuţiei"[70].

Tot în aceeaşi circulară, mitropolitul Alexandru estima că, "în prezent, Biserica Moscovei nu este adevărată şi canonică Biserică a lui Hristos, din moment ce conducătorul ei, mitropolitul Serghie acţionează conform voinţei şi instrucţiunilor bolşevicilor antireligioşi"[71]. Mitropolitul Serghie Stagorodski, despre care scria în circulară mitropolitul Alexandru, era atunci locum tenens al scaunului de patriarh al Moscovei.

Despre acelaşi conducător al Patriarhiei Moscovei, Serghie, mitropolitul Alexandru mai scria în aceeaşi circulară, că "predica o religie falsă", căci "răspândeşte religie falsă şi informaţie falsă cu privire la frumoasa şi corecta atitudine a clerului Moscovei faţă de religie şi de viaţa bisericii chiar şi la radio. Deci este destul de evident că nici o unitate canonică nu poate fi menţinută cu un asemenea conducător al Bisericii şi reprezentanţii lui – trebuie despărţit de ei"[72].

După mitropolitul Alexandru, în baza consemnărilor sale în circulara respectivă, poziţia prosovietică şi bolşevică a mitropolitului Serghie este mai mult decât evidentă întrucât acesta "a ţinut discursuri la radio şi a utilizat cuvântări filmate în scopul dovedirii "libertăţii religioase" a Rusiei sovietice; a trimis telegrame de salut persecutorului religios Stalin, pe care l-a numit "conducător ales de Dumnezeu" etc."[73].

Ca Biserica ortodoxă din Estonia să nu ducă lipsă de ierarhi, la 25 iulie 1943, în catedrala "Schimbarea la Faţă a Domnului" din Tallin, mitropolitul Alexandru şi fostul arhiepiscop Nicolae de Petseri au sfinţit pe Petru (Pähkel) episcop de Petseri şi Tartu, "încredinţându-i întreg sud-estul Estoniei"[74].

În februarie 1944, trupele ruseşti revin pe linia frontului Narva. Înspăimântaţi de spectrul unei noi ocupaţii ruseşti, mii de estonieni iau drumul exilului în

67. *Ibidem.*
68. *Circular Letter...*, p. 130.
69. *Ibidem*, p. 132.
70. *Ibidem.*
71. *Ibidem.*
72. *Ibidem*, p. 136.
73. *Ibidem*, p. 133.
74. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 297.

Suedia şi Germania. Intr-adevăr, peste câteva luni, şi anume la 22 septembrie 1944, trupele lui Stalin ocupau Tallinul.

Printre cei care au luat calea exilului, înainte de reocuparea Estoniei de trupele ruseşti în toamna anului 1944, s-a numărat şi mitropolitul Alexandru, care, împreună cu alţi douăzeci şi trei de clerici estonieni şi "aproximativ 8.000"[75] de ortodocşi estonieni, a plecat în Germania de Vest. De aici, din Germania de vest, mitropolitul Alexandru a continuat, cât i-a stat în putinţă, să conducă şi să menţină în viaţă Biserica ortodoxă din Estonia.

Din Germania, în martie 1947, mitropolitul Alexandru, însoţit de colaboratorii săi, a plecat în Suedia. Şi de aici, mitropolitul Alexandru împreună cu noul Sinod alcătuit, a început să conducă Biserica ortodoxă apostolică (sic) estoniană în exil"[76], până la trecerea sa la cele veşnice în 1953.

Rămasă fără conducător, Patriarhia ecumenică a numit pe arhiepiscopul De Thyateira, Athenagoras, exarh al Europei occidentale şi centrale, locum tenens al primatului Bisericii ortodoxe estoniene, iar pe estonianul Jüri Välbe l-a ales episcop vicar al Arhiepiscopiei Thyateirei, cu numele de George, şi cu titulatura de episcop de Ravenne. Episcopul George s-a mutat la Domnul la 10 august 1961, la Stockholm.

Sinodul Bisericii ortodoxe ruse de la Moscova a decis la 10 decembrie 1944, prin rezoluţia nr. 2074, modalităţile de suprimare şi încorporare a Bisericii ortodoxe estoniene. Mai întâi se prevedea desfiinţarea Sinodului Bisericii estoniene, apoi formarea unui consiliu provizoriu al eparhiei ortodoxe din Estonia, alcătuit din patru clerici (doi ruşi, doi estonieni), şi cu un preşedinte cleric (tot rus). Menirea consiliului era aceea de a aduce sub Patriarhia Moscovei pe estonienii ortodocşi. Deja, la 6 martie 1945, preoţi estonieni, urmare presiunilor de tot felul, făceau act de pocăinţă şi solicitau unirea cu Moscova. În ciuda presiunilor însă, "numai 21 de parohii din 119 existente, adică 17% din totalul acelora, au solicitat atunci să se supună obedienţei Patriarhiei Moscovei"[77]. Cu toate acestea însă, la 9 martie 1945, în cadrul unei întruniri a "Consiliului eparhiei de Narva" şi a aşa-zisului "Sinod al Mitropoliei ortodoxe apostolice estoniene", ţinută în reşedinţa eparhială de la Narva, a fost emis un decret de "dizolvare a Sinodului Bisericii ortodoxe estoniene"[78], decret citit de arhiepiscopul Grigorie Chukov de Novgorod şi Porkhov. De asemenea, tot în aceeaşi zi, a fost instituit un "Consiliu al eparhiei de Estonia şi Tallin a Bisericii ortodoxe ruse"[79], alcătuit din cinci membri şi condus de arhiepiscopul Paul Dimitrovsky, până la decesul său, la 1 februarie 1946.

Noul consiliu, chiar în ziua instituirii sale, 9 martie 1945, a emis o rezoluţie în baza căreia acesta prelua administraţia şi proprietatea Bisericii ortodoxe din Estonia. În felul acesta, la 9 martie 1945, nu numai autonomia Bisericii ortodoxe din Estonia, acordată acesteia de Patriarhia ecumenică în 1923, înceta să mai

75. Métropolite d'Estonie Stéphanos, *À temps et contretemps*, în vol. cit., p. 30, nota 2.
76. Andrei Sotsov, *art. cit.*, p. 301.
77. Métropolite d'Estonie Stéphanos, *art. cit.*, p. 30.
78. Andrei Sotsov, *art. cit.*,p. 302.
79. *Ibidem.*

existe, ci însăşi existenţa instituţiei ca atare, lua sfârşit. După cum, tot în 1945, prin anexarea Estoniei de către Uniunea Sovietică, îşi înceta şi ca ţară existenţa.

Patriarhia Moscovei numea în fruntea eparhiei de Tallin, în martie 1945, pe fostul episcop de Narva şi preşedintele de atunci al noului consiliu, arhiepiscopul Paul Dimitrovsky. Iar câteva săptămâni mai târziu, şi anume la 16 aprilie 1945, Patriarhia Moscovei consfinţea existenţa unei unice eparhii ortodoxe în Estonia, şi anume aceea de Tallin. Astfel îşi înceta existenţa, pentru a doua oară în isoria ei, Biserica ortodoxă estoniană în Estonia.

Arhiepiscopul Paul a continuat prin toate mijloacele, inclusiv acela al reintroducerii obligatorii a vechiului calendar, iulian – aşa cum procedase în primăvara anului 1941 şi mitropolitul Serghie, în timpul ocupaţiei ruseşti (1940–1941) – aducerea parohiilor şi clericilor sub Patriarhia Moscovei.

Conducerea Bisericii ortodoxe din Estonia, reprezentată de arhiepiscopul Paul (din martie 1945, când a fost numit, şi până la decesul său din 1 februarie 1946), a fost extrem de nefastă, fiindcă "16 parohii au fost închise – din care 4 erau active şi 12 au fost distruse în timpul războiului. La sfârşitul anului – 1945, n.n. – 12 clerici au fost arestaţi şi încă alţi 12 au fost închişi după război, inclusiv episcopul Petru (Pähkel) de Tartu şi Petseri. Episcopul Petru (Pähkel) a fost arestat la 26 iunie 1945 şi a fost condamnat la 10 ani de exil (a decedat la 20 august 1948). În plus, 2 membri ai Sinodului Bisericii ortodoxe estoniene au fost arestaţi: R. Koemets şi Andrei Punshun"[80].

Anul 1945 a constituit, de fapt, implicarea efectivă a Patriarhiei Moscovei în acţiunea de sprijinire a politicii staliniste şi în Balcanii ocupaţi de trupele Armatei Roşii şi chiar în Orientul Mijlociu. Firește, o asemenea implicare fusese impusă de autorităţile Kremlinului, care, prin comisarul însărcinat cu problemele externe, Molotov, la 10 aprilie 1945, dădea dispoziţie Patriarhiei Moscovei să se angajeze în această direcţie.

Unica eparhie ortodoxă din Estonia, aceea de Tallin, instituită de Patriarhia Moscovei la 16 aprilie 1945, a funcţionat astfel doar până la 19 decembrie 1949, când a fost reorganizată în "Scaunul sufragan ortodox estonian al Eparhiei Leningradului sub conducerea mitropolitului de Leningrad şi Novgorod şi sub supravegherea reprezentantului, pe deplin autorizat, al Consiliului pentru probleme al Bisericii ortodoxe ruse de pe lângă Consiliul de Miniştri al URSS"[81]. Aici este cazul, însă, să afirmăm că întocmai după acest calapod stalinian al acelui "Consiliu" avea să funcţioneze şi în România "Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniştri al RPR" şi, apoi, al "RSR"!

Urmaşii arhiepiscopului Paul pe scaunul de Tallin, numiţi de Kremlin şi sfinţiţi de Patriarhia Moscovei, au fost: Isidor (Bogoyavlensky), în 1947, "care a închis 3 parohii"; episcopul Roman (Tang), în 1950 şi instalat în scaun în 1951, ca ierarh sufragan al Leningradului, care "a închis 15 parohii"[82].

Un alt aspect, demn de semnalat, este că în urma modificării frontierei Estoniei de către puterea de la Moscova, în octombrie 1946, "eparhia locală ortodoxă

80. *Ibidem*, p. 303.
81. *Ibidem*.
82. *Ibidem*.

a pierdut 15% din totalul numărului parohiilor sale, adică, cu toate, 20 de parohii"[83]. Mai precis însă, "din 1945 şi până în 1953, numărul parohiilor ortodoxe în Estonia a scăzut cu 54 (32 au fost închise, 20 ataşate altor eparhii ca urmare a modificării frontierei)"[84]; în timp ce în aceeaşi perioadă, adică din 1945 şi până în 1953, "numărul clerului de origine estoniană a scăzut de la 69 la 38"[85]. Fireşte, scăderea numărului clericilor estonieni se datora şi faptului că, din 1945 şi până în 1955, "au fost arestaţi şi daţi dispăruţi"[86] 24 preoţi şi doi mireni ai consiliului eparhial.

Pe lângă arestarea, asasinarea şi dispariţia unui număr de preoţi ortodocşi estonieni din perioada ocupaţiei sovietice, autorităţile Moscovei au intensificat şi procesul de rusificare a clerului Bisericii ortodoxe din Estonia aşa încât la sfârşitul anului 1955 mai erau doar "45% preoţi de origine estoniană", pentru a ajunge "în 1990, la 12%"[87].

KGB-ul a activat, cu eficacitate, din păcate, şi în rândul clerului ortodox din Estonia, fiindcă "în 1947", deja "13 clerici erau cunoscuţi ca agenţi ai KGB-ului şi alţii 30 ca informatori"[88].

Până la moartea lui Stalin, în Biserica ortodoxă din Estonia, cu excepţia unei mici "cărţi de cântări" bisericeşti, "singura tipăritură religioasă permisă a fost aceea a calendarului bisericesc"[89].

Pentru Biserica ortodoxă estoniană, cu peste "200.000" de credincioşi, ocupaţia rusă a Estoniei a însemnat "zeci de mii" de membri ai acesteia "ucişi sau deportaţi în Siberia"[90]. Pe de altă parte, se estimează că un număr de "7.000"[91] de credincioşi ortodocşi estonieni luau calea exilului în Occident. Clericii, şi ei, mai rămăseseră doar câţiva, fiindcă "la începutul Perestroicii erau mai puţin de 20 de clerici de limbă estoniană. Dintre aceştia, cei mai mulţi erau în vârstă, câţiva hirotoniţi chiar de mitropolitul Alexandru, înainte de 1944. Unii aveau seminarul, alţii nici o educaţie teologică"[92]. Aşa s-a ajuns ca în 1990 să mai fie doar 12 preoţi estonieni. Fiindcă în timpul ocupaţiei ruseşti, hirotoniri de preoţi estonieni au fost "foarte rare, şi adesea ei erau numiţi în parohii de limbă rusă, în timp ce parohiile estoniene erau deservite de nevorbitori de estoniană. Drept rezultat, unele parohii estoniene au devenit de limba rusă şi zeci de mici congregaţii de ţară erau închise"[93].

Una din cauzele care provocau închiderea parohiilor estoniene, şi anume obligaţia acestora de a plăti mari şi imposibile impozite statului, s-a pus în practică cu începere din anii 1950–1951. Concret, se constată că "din 1946 şi până în 1953" s-a practicat închiderea a 20 de locaşuri de cult; din 1954 la 1970 a 29; din 1971 la 1988 a 12"[94]. În total deci, din 1946 şi până în 1988, au fost închise 61 de locaşuri de cult.

83. *Ibidem.*
84. *Ibidem,* p. 304.
85. *Ibidem.*
86. Métropolite d'Estonie Stéphanos, *art. cit.,* p. 30, nota 2.
87. *Ibidem.*
88. *Ibidem.*
89. *Ibidem.*
90. Heikki Huttunen, *art. cit.*, p. 402.
91. *Ibidem.*
92. *Ibidem,* p. 405.
93. *Ibidem,* p. 403.
94. Métropolite d'Estonie Stéphanos, *art. cit.,* p. 30, nota 2.

Politica de rusificare şi modificare demogrfică practicată de Moscova în Estonia[95] – ca în toate ţările anexate, inclusiv Basarabia – a fost aplicată cu zel de autorităţile Kremlinului, şi pe tărâmul ecleziastic, adică în parohiile de limbă estoniană. (Apropo de politica de rusificare şi modificare demografică practicată de Moscova, aşa se face că, în prezent, în Letonia, 40% din populaţia acesteia este rusofonă).

Propaganda ateistă a ocupaţiei sovietice a avut, desigur, urmări nefaste şi pentru biserica majoritară a Estoniei, Biserica luterană care, în 2000, potrivit datelor statistice ale Ministerului de Interne, reprezenta numai "aproximativ 12,5%"[96] din populaţia ţării. De altfel, în anul 2000, toţi creştinii din Estonia – inclusiv ortodocşii – reprezentau doar 18% din populaţia acestei ţări, ceea ce mărturiseşte de la sine, decreştinizarea efectivă a populaţiei în perioada ocupaţiei ateiste sovietice. Prin urmare, în prezent, se poate constata că doar aproximativ o cincime din populaţia Estoniei este creştină!

Ca urmare a solicitării Patriarhiei Moscovei, din 1978, Patriarhia ecumenică "a suspendat validitatea" tomos-ului său patriarhal şi sinodal din iulie 1923 – prin care a acordat autonomia Bisericii estoniene – dar "fără să-l invalideze, nici să-l dezactiveze, nici să-l abolească"[97], potrivit celor scrise de un teolog grec[98]. Aici, însă, ţinem să relevăm faptul că nu era prima dată când Patriarhia ecumenică ceda solicitării şi presiunii Patriarhiei Moscovei de a "suspenda" un act patriarhal şi sinodal al său, căci o mai făcuse şi în 1965. În acel an, 1965, Patriarhia ecumenică cedase Exarhatul rus din Franţa, aflat sub acoperirea sa canonică, Patriarhiei Moscovei. Exarhatul rus era alcătuit, de fapt, din "Arhiepiscopia[99] parohiilor ortodoxe ruse din Europa occidentală", cu sediul la Paris (rue Daru). Cedarea Patriarhiei ecumenice, cu uşurinţă chiar, este cu atât mai condamnabilă cu cât aceasta nu a ridicat glasul şi n-a acţionat împotriva actelor Kremlinului de rusificare, persecuţie şi nimicire a Bi-

95. Se estimează că "7 milioane de oameni au venit şi au plecat din această ţară de 1,5 milioane de locuitori într-o perioadă de 40 de ani. Cei mai mulţi erau vorbitori de rusă. Dar ei nu erau necesari ruşi de origine sau creştini ortodocşi" (Heikki Huttunen, *art. cit.*, p. 403).

96. Métropolite d'Estonie Stéphanos, *art. cit.*, p. 32, nota 3.

97. Konstantinos Vavouskos, *L'Orthodoxie et la crise eclésiastique en Estonie,* în vol. cit., p. 330.

98. Adică, Konstantinos Vavouskos, profesor la Universitatea din Tesalonic.

99. Arhiepiscopia fusese înfiinţată cu binecuvântarea patriarhului Tikhon (Belavin) al Moscovei, în 1921, pentru emigranţii ruşi, care părăsiseră Rusia după 1917. În 1931, arhiepiscopia a ieşit de sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Moscovei şi a intrat sub aceea a Patriarhiei ecumenice, ca "exarhat provizoriu pentru parohiile ruse din Europa occidentală". (Cei mai mulţi exilaţi ruşi, după cum se ştie, fac parte din Biserica ortodoxă rusă din afara frontierelor, care nu au nici-o comuniune cu Patriarhia Moscovei. Numai că parohiile Exarhatului rus, cedate în 1965 nu au aceptat să treacă sub obedienţa canonică a Moscovei), aşa încât, până în cele din urmă, la cererea acestora, Patriarhia Ecumenică a fost nevoită să le reprimească sub acoperirea sa canonică, tot cu vechiul nume de "Arhiepiscopia parohiilor ortodoxe ruse din Europa occidentală". Iar în iunie 1999, Patriarhia Ecumenică i-a restituit arhiepiscopiei şi titlul iniţial de exarhat, iar arhiepiscopul ei devenea exarh. La 3 mai 2003, după alegerea noului ierarh al acestei arhiepiscopii, în persoana vlădicii Gabriel (De Vylder), cu două zile mai înainte, Patriarhul ecumenic Bartolomeu, l-a numit şi exarh patriarhal.

Reşedinţa respectivei arhiepiscopii şi a arhiepiscopului exarh Gabriel, este şi în prezent tot la Paris (rue Daru). La ora actuală, arhiepiscopia a devenit, potrivit arhiepiscopului ei Gabriel, "multinaţională", şi parohiile sale, în jur de 60, sunt "plurietnice", dintre care unele "complet de limbă franceză, olandeză şi germană" (*"Chroniques des Églises"*, în "Irénikon" (Belgia), no. 2-3, 2003, p. 401 şi p. 405). De altfel, chiar arhiepiscopul acesteia Gabriel, este flamand din Flandra (Belgia). Arhiepiscopia arhiepiscopului Gabriel are parohii în Franţa, Belgia, Olanda, Germania, Norvegia, Suedia, Italia şi Spania.

sericii ortodoxe din Estonia pe toată durata ocupaţiei ruseşti. De altfel, în acelaşi fel a procedat Patriarhia ecumenică şi în cazul celorlalte Bisericii ortodoxe din ţările căzute sub ocupaţia rusească, după al doilea război mondial.

Începutul schimbărilor din Rusia lui Gorbaciov a dat curaj şi estonienilor, astfel încât, în alegerile din martie 1990, adepţii independenţei Estoniei au ieşit victorioşi. Faza de tranziţie spre independenţă a Estoniei era începută. Anul următor, în august 1991, era declarată oficial independenţa Estoniei, care avea să fie acceptată şi de Uniunea Sovietică, în lunile următoare.

O nouă Constituţie a Estoniei avea să fie adoptată în iunie 1992. Urmau primele alegeri legislative şi prezidenţiale ale Estoniei postcomuniste, ţinute în septembrie 1992.

Problemele principale cu care se confrunta noua putere din Estonia, rezultată din alegerile din septembrie 1992, erau – în afara celor comune tuturor ţărilor foste satelite ale URSS-ului – naturalizarea neestonienilor (cu precădere ruşi, obligaţi însă să cunoască limba estoniană) şi retragerea trupelor ruseşti din ţară – efectuată abia în august 1994.

Naturalizarea celor care nu erau estonieni se impunea ca urmare a rusificării accentuate dusă de Moscova în Estonia, mai ales, în timpul primului deceniu de ocupaţie şi a campaniei de colectivizare forţată a agriculturii – îndeosebi în anul 1949. Totodată, naturalizarea era şi urmarea deportării estonienilor de către autorităţile ruseşti de ocupaţie. Se estimează că între anii 1945–1955 au fost deportaţi aproximativ 80.000 de estonieni. De altfel, rusificarea şi deportarea populaţiei autohtone a fost practicată de către Moscova, cu succes, din păcate, şi în Basarabia şi în celelalte ţări anexate de aceasta. În cazul Estoniei, din cauza rusificării şi deportării populaţiei autohtone, dacă în timpul celui de-al doilea război mondial estonienii reprezentau aproape 90% din populaţia ţării, în anul 1990, aceştia mai erau aproximativ 60%.

După destrămarea imperiului sovietic şi revenirea Estoniei în rândul statelor independente, se punea capăt şi calvarului Bisericii ortodoxe din Estonia. La 11 august 1993, Sinodul Bisericii ortodoxe estoniene, cu sediul încă la Stokholm, o înregistra la "Departamentul afacerilor (sic) religioase" din Ministerul de Interne al Estoniei, din Tallin, cu denumirea de "Biserica Ortodoxă Apostolică Estoniană". La rândul ei, Curtea Supremă din Tallin hotăra că, începând cu 14 septembrie

Interesant de notat că, în cadrul acestei arhiepiscopii se dezvoltă, în prezent, "Mişcarea pentru Ortodoxia locală de Tradiţie rusă" ("Le mouvement pour l'Orthodoxie Locale de Tradition Russe"), care a organizat "o masă rotundă" ("Table ronde"), Duminică, 1 februarie 2004, la Institutul de Teologie Ortodoxă "Sf. Serghie" din Paris, cu tema "Viitor al Bisericii Ortodoxe în Europa Occidentală şi Arhiepiscopia bisericilor (sic) ortodoxe ruse în Europa Occidentală" (*"Avenir de l'Église orthodoxe en Europe Occidentale et l'Archevêché des églises orthodoxes russes en Europe Occidentale"*). (Anunţ inserat, în limba franceză, în revista ortodoxă flamandă "Apostel Andreas", Eeklo/België, Januari-Februari, Jaargang 32, 2004, nr. 1, p. 35). Curios este că, acum, respectiva arhiepiscopie se consideră a fi a "bisericilor", şi nu a "parohiilor" ortodoxe ruse în Europa occidentală, cum se intitula înainte! Cu toate că, denumirea respectivei arhiepiscopii ar putea fi, eventual, mult mai corectă: "Arhiepiscopia ortodoxă de Tradiţie rusă în Europa Occidentală", şi nu a "parohiilor" sau a "bisericilor". În fine, să mai menţionăm că, în februarie 2004, la propunerea arhiepiscopului Gabriel, Patriarhia Ecumenică a canonizat cinci membri ai acestei arhiepiscopii (doi preoţi, o călugăriţă-poetă, un tânăr şi un convertit la Ortodoxie).

1993, "Biserica Ortodoxă Apostolică Estoniană nu este o biserică străină, ci o biserică în exil ale cărei activităţi au fost întrerupte în mod violent de către ocupaţia sovietică"[100]. Biserica ortodoxă estoniană din exil începea aşadar, calea reîntoarcerii pe teritoriul său canonic, Estonia. Şi o dată cu estonienii ortodocşi din exil urma să se reîntoarcă pe pământul Estoniei şi Sinodul Bisericii ortodoxe estoniene, care, până la hotărârea judiciară din 14 septembrie 1993, şi-a avut sediul la Stokholm, în Suedia.

Autonomia Bisericii ortodoxe din Estonia, acordată de Patriarhia ecumenică în 1923 şi încetată de regimul stalinist, via Patriarhia Moscovei, la 9 martie 1945, avea să fie restaurată în 1993 de autorităţile noului stat independent al Estoniei. De asemenea, în acelaşi an 1993, Departamentul afacerilor religioase al statului estonian a considerat drept succesoare legală a Bisericii ortodoxe estoniene de dinainte de război pe Biserica existentă în Suedia, căreia îi revenea în exclusivitate şi proprietăţile naţionalizate de comunişti.

Eparhia ortodoxă rusofonă din Estonia, condusă de ierarhul Cornelius, şi aflată sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Moscovei, avea să consteste în 1994, pe cale judiciară, hotărârea Curţii Supreme din Tallin, din 14 februarie 1993, dar fără rezultatul aşteptat. În plus, Curtea Supremă din Tallin a confirmat prin hotărârea sa din 3 octombrie 1994, că "Biserica Ortodoxă Rusă – Eparhia Estoniană nu a posedat niciodată articolele de asociaţie (statutele) înregistrate în Estonia", şi a decis, "prin urmare, că este imposibil să înregistreze Biserica"[101].

Noua situaţie creată a determiant atât autorităţile statului estonian cât şi majoritatea parohiilor ortodoxe din Estonia să aducă la cunoştinţa Patriarhiei ecumenice dorinţa lor de a reveni la statutul de autonomie pe care aceasta îl acordase Bisericii ortodoxe estoniene în 1923. În acest sens, "statul estonian şi majoritatea covârşitoare a parohiilor ortodoxe din Estonia" au declarat Patriarhiei ecumenice că dacă aceasta ar "refuza să accepte cererea lor pentru un motiv oarecare, parohiile respective nu vor rămâne în nici un caz sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei"[102].

Patriarhia Moscovei n-a întârziat să acuze Patriarhia ecumenică de ingerinţe anticanonice în problemele interne ale Bisericii Rusiei. În scrisoarea Patriarhiei Moscovei adresată Patriarhiei ecumenice, la 6 februarie 1996, ultima era acuzată chiar de "intruziune anticanonică" în Biserica ortodoxă rusă.

Criticile formulate de Patriarhia Moscovei la adresa Patriarhiei Constantinopolului în problema estoniană, au fost respinse de aceasta din urmă prin reprezentantul său, protopresviterul G. Tsetsis, în buletinul delegaţiei permanente a Patriarhiei ecumenice la Consiliul ecumenic al Bisericilor de la Geneva, "Enimérosis", nr. 12/1996/3. Apoi, din 1996 şi până în prezent, criticile Patriarhiei Moscovei au fost respinse, constant şi cu virulenţă, de teologii greci, fideli Fanarului.

Întârzierea răspunsului oficial al Patriarhiei ecumenice, la cererea ortodocşilor estonieni, din 1993, i-a "decepţionat" pe aceştia, încât au găsit refugiu "unii în

100. *Court Judgement. In the name of the Republic of Estonia. Administrative matter No. 3-47/94,* în vol. cit., p. 206.

101. *Idem. Copy. Administrative matter II-e/11/94. On October 3, 1994,* în vol. cit., p. 213.

102. Konstantinos Vavouskos, *art. cit.*, p. 330.

Biserica uniată, alţii în comunităţile luteriene..., alţii chiar în Biserica rusă din afara frontierelor... sau în alte comunităţi"[103].

Răspunsul Patriarhiei ecumenice la cererea estonienilor a venit însă prin "actul patriarhal şi sinodal" din 20 februarie 1996, prin care a fost "reactivată" autonomia Bisericii ortodoxe din Estonia, acordată iniţial de aceasta în 1923, iar întâistătătorului acesteia i s-a dat titulatura de "Mitropolit de Tallin şi al întregii Estonii".

Patru zile după emiterea actului patriarhal şi sinodal, mai exact la 24 februarie 1996, Patriarhia ecumenică a emis un "comunicat" în limba engleză, semnat de secretarul şef al sinodului, în care se preciza că "tomos-ul" acesteia din 1923 "a fost declarat inoperant în 1978", "datorită condiţiilor politice existente atunci şi urmare cererii stăruitoare a Patriarhiei Moscovei"[104].

O delegaţie a Patriarhiei ecumenice, alcătuită din trei mitropoliţi, a fost prezentă în Estonia între 21-24 februarie 1996. Cei trei membri ai delegaţiei Constantinopolului au dus la Tallin actul patriarhal şi sinodal din 20 februarie 1996 şi au instalat ca locum tenens al întâistătătorului Bisericii ortodoxe din Estonia pe arhiepiscopul Ioan de Carelia şi al întregii Finlande.

Delegaţia Patriarhiei ecumenice a fost primită şi de primul ministru şi de preşedintele Estoniei. Iar la 24 februarie 1996, după oficierea Sfintei Liturghii în catedrala "Schimbării la Faţă" din Tallin, în prezenţa reprezentanţilor guvernului estonian, mitropolitul Ioachim de Calcedon, preşedintele delegaţiei a dat citire actului patriarhal şi sinodal din 20 februarie 1996.

Misiunea arhiepiscopului Ioan era aceea de a supraveghea "reactivarea" autonomiei Bisericii estoniene până la alegerea şi intronizarea primatului acesteia, motiv pentru care arhiepiscopul Ioan a păstorit Biserica ortodoxă din Estonia doar timp de trei ani, adică până la sfârşitul lunii martie 1999.

Numirea arhiepiscopului Ioan de către Patriarhia ecumenică nu fusese, desigur, întâmplătoare. Arhiepiscopul Ioan a fost cel care, deja, în iunie 1995 cu ocazia vizitei patriarhului de Constantinopol în Finlanda, aranjase "o întâlnire a acestuia cu preoţi estonieni, la cererea acestora"[105]. Chiar arhiepiscopul Ioan scria că a fost "implicat în discuţii" şi că "Patriarhul a fost pozitiv în privinţa aspiraţiilor estonienilor", dar "discuţiile au rămas atunci mai ales la nivelul informaţiei şi al comunicării amicale"[106].

Urmare emiterii actului patriarhal şi sinodal din 20 februarie 1996, potrivit arhiepiscopului Ioan, majoritatea parohiilor ortodoxe din Estonia, şi anume "54 din toate cele 84 de parohii ortodoxe din Estonia au aderat la Biserica naţională. Restul parohiilor au ales să rămână în eparhia Patriarhiei Msocovei în Estonia"[107]. Cu precizarea aceluiaşi arhiepiscop, însă, că "erau mai mulţi membri în parohiile aflate sub Moscova decât în restaurata Biserică autonomă"[108].

103. *Ibidem*, p. 339.

104. *Communication of the Ecumenical Patriarchate on the Autonomy of the Orthodox Church of Estonia (24.02.1996)*, în vol. cit., p. 307.

105. Metropolitan John of Nicaea, *Involved in the Life of the Orthodox Church of Estonia (1996–1999)*, în vol. cit. p. 307.

106. *Ibidem*.

107. *Ibidem*, p. 308.

108. *Ibidem*.

Problema principală a Bisericii ortodoxe estoniene era, în 1996, lista preoților. Toți preoții ortodocși ai acesteia erau atunci doar "aproximativ zece"[109]. Pe de altă parte, în 1996, în Estonia erau "de trei ori mai mulți preoți ruși, dintre care cei mai mulți veniți din Rusia", datorită faptului că "estonienii nu mai fuseseră hirotoniți pentru slujbele Bisericii"[110].

Patriarhia Moscovei a condamnat vehement acțiunea Constantinopolului de "reactivare" a autonomiei Bisericii estoniene, căci autoritățile aceleia considerau Estonia drept "teritoriul lor canonic și nimic nu trebuia făcut acolo în viața Bisericii fără binecuvântarea Moscovei"[111]. S-a ajuns până acolo încât Patriarhia Moscovei a întrerupt, temporar, comuniunea cu Patriarhia de Constantinopol, iar patriarhul rus a încetat să-l mai pomenească pe patriarhul ecumenic la sfintele slujbe, chiar dacă patriarhul din Fanar nu a încetat pomenirea patriarhului Moscovei.

Ruperea relațiilor Patriarhiei Moscovei cu Patriarhia ecumenică, ca urmare a actului patriarhal și sinodal din 20 februarie 1996, a determinat atât Consiliul ecumenic al Bisericilor[112], cât și Consiliul Bisericilor Europene[113], să se adreseze în scris patriarhilor Moscovei și Constantinopolului, cerându-le reluarea contactelor și amintindu-le, în caz contrar, de consecințele grave asupra coeziunii lumii creștine.

După emiterea actului patriarhal și sinodal din 20 februarie 1996, toate Bisericile ortodoxe, inclusiv Biserica Ortodoxă Română – cu excepția celei ruse – au rămas în comuniune canonică cu Patriarhia ecumenică, iar patriarhii și primații acelora "n-au condamnat nici n-au calificat decizia Bisericii Constantinopolului de repunere în vigoare a autonomei Bisericii ortodoxe în Estonia"[114], potrivit celor consemnate în comunicatul sinodal emis la Fanar, în 28 martie 1996. În schimb, se cuvine relevat faptul că nu toate Bisericile ortodoxe patriarhale autocefale au recunoscut oficial, prin act sinodal, "reactivarea" autonomiei Bisericii ortodoxe din Estonia de către Patriarhia ecumenică prin actul ei patriarhal și sinodal din 20 februarie 1996. Este și cazul Bisericii Ortodoxe Române care, până în prezent, nu a recunoscut printr-o decizie sinodală "reactivarea" autonomiei Bisericii ortodoxe estoniene din 1996. Mai mult chiar, nici până în prezent – februarie 2004 – despre Biserica ortodoxă din Estonia și "reactivarea" autonomiei sale în 1996 nu s-a discutat în cadrul lucrărilor sinodului Bisericii ortodoxe române!

Un prim contact între reprezentanții Patriarhiei Moscovei și cei ai Patriarhiei ecumenice, în vederea aplanării disensiunilor create de "reactivarea" autonomiei Bisericii ortodoxe din Estonia, în baza actului patriarhal și sinodal din 20 februarie 1996, a avut loc între 3 și 22 aprilie a aceluiași an, la Zürich, în Elveția. Printre altele, în cadrul discuțiilor purtate, s-a decis ca parohiile ortodoxe din Estonia să aleagă liber de care dintre cele două patriarhate vor să depindă canonic. Aceasta, ce-i drept, în baza iconomiei, întrucât conform canoanelor nu pot exista două

109. *Ibidem.*

110. *Ibidem.*

111. *Ibidem*, p. 310.

112. Secretarul general al CEB-ului, Dr. Konrad Raiser, s-a adresat celor doi patriarhi în scrisoarea sa din 28 februarie 1996.

113. Jean Ficher, Secretarul general al KEK-ului, la rândul său, s-a adresat celor doi patriarhi prin scrisoarea din 1 martie 1996.

114. Konstantinos Vavouskos, *art. cit.*, p. 345.

jurisdicţii ecleziastice suprapuse şi paralele în aceeaşi ţară. Deciziile luate la Zürich au fost aprobate de sinodul Patriarhiei ecumenice în şedinţa acestuia din 16 mai 1996.

Relaţiile dintre comunităţile ortodoxe din Estonia nu s-au îmbunătăţit, însă, nici după întâlnirea de la Zürich. Dovadă că, atunci când arhiepiscopul Ioan al Patriarhiei ecumenice a propus de mai multe ori, vlădicii Cornelius de Tallin al Patriarhiei Moscovei, celebrarea în comun a Sfintei Liturghii, "în semn de reconciliere"[115], acesta a refuzat de fiecare dată. Cu toate că arhiepiscopul Ioan şi-a manifestat de la începutul activităţii sale în Estonia, după propria mărturisire, dorinţa "de a avea relaţii frăţeşti cu parohiile ruse" şi de a folosi "slavona bisericească acolo unde era cazul pentru aceasta"[116].

După decizia luată la Zürich, în aprilie 1996, potrivit Patriarhiei Moscovei, "10.785 de persoane din parohii au semnat cererea de rămânere în jurisdicţia acesteia, în primăvara anului 1996"[117]. Deci, aceştia erau în fond, rusofonii ortodocşi din Estonia în 1996, chiar dacă, "în 1990, erau peste 400.000 de ruşi, ucrainieni şi bieloruşi, care vieţuiau în Estonia"[118]. Câţi însă, dintre aceştia toţi erau creştini ortodocşi, nu există nici-o sursă s-o indice.

Dorinţa preoţilor şi credincioşilor estonieni era aceea de a avea un mitropolit, care să-şi aibă rezidenţa în Estonia şi nu în Finlanda, ca în cazul vlădicii Ioan. Într-o atare perspectivă, Patriarhia ecumenică a trimis pe episcopul său vicar din Franţa, Stefanos de Nazianz, într-o vizită pastorală în Biserica ortodoxă din Estonia, în lunile martie-aprilie 1997, pentru un prim contact. Constatarea episcopului Stefanos, împărtăşită patriarhului ecumenic, era necesitatea sfinţirii urgente a unui episcop din rândul estonienilor. Ceea ce a şi făcut, de altfel, Patriarhia ecumenică la 16 mai 1998 la Constantinopol, când arhiepiscopul Ioan şi doi ierarhi ai Patriarhiei ecumenice au sfinţit episcop pe protopresviterul Simeon Kruzhkov, cu vechea titulatură de Abydus. Numai că doar după câteva luni, mai precis la sfârşitul lui septembrie 1998, noul episcop Simeon s-a mutat la Domnul.

Existenţa unui mitopolit cu rezidenţa în Estonia era acum şi mai evidentă, aşa încât în februarie 1999, la Tallin, în prezenţa arhiepiscopului Ioan şi a reprezentanţilor Patriarhiei ecumenice, clerul şi mirenii Bisericii ortodoxe din Estonia au solicitat Fanarului alegerea episcopului Stefanos din Franţa ca mitropolit al acesteia. Deja, în martie 1999, o delegaţie a Constantinopolului condusă de mitropolitul Ioan de Pergamos, a sosit la Tallin, unde la 21 ale aceleaşi luni, în prezenţa arhiepiscopului Ioan, a fost intronizat noul întâistătător al Bisericii ortodoxe din Estonia, în persoana ierarhului Stefanos, ca "Mitropolit de Tallin şi al întregii Europe" – acelaşi şi în 2004.

Patriarhul ecumenic Bartolomeu, cu ocazia vizitei sale în Estonia, în toamna anului 2000 – prima vizită a unui patriarh de Constantinopol în această ţară – a dat o declaraţie în cadrul conferinţei de presă din 1 noiembrie, în care reamintea că predecesorul său, patriarhul Dimitrios, "a suspendat în mod temporar tomos-ul

115. Metropolitan John of Nicaea, *art. cit.*, p. 312.
116. *Ibidem.*
117. Heikki Huttunen, *art. cit.*, p. 412.
118. *Ibidem.*

din 1923 în Estonia", dar întrucât "s-au schimbat condiţiile a fost posibil ca recent să se restaureze Biserica din Estonia, şi în acest scop, în 1996, a fost reactivat tomos-ul din 1923 printr-un Act patriarhal şi sinodal"[119]. Totodată, patriarhul Bartolomeu mai preciza că, "Patriarhia ecumenică a reactivat tomos-ul din 1923 întrucât aceea era datoria sa. Sfintele canoane îi dau competenţa de a se ocupa de bisericile locale ortodoxe care se află în circumstanţe dificile. Aceeaşi grijă a manifestat-o pentru Biserica ortodoxă din Albania"[120].

În aceeaşi declaraţie din 1 noiembrie 2000, patriarhul Bartolomeu reamintea că s-a hotărât între Patriarhia ecumenică şi Patriarhia Moscovei, în aprilie 1996, la Zürich, ca "fiecare parohie în Estonia să-şi poată alege în mod liber jurisdicţia sa, fie Biserica autonomă din Estonia, fie Patriarhatul Moscovei"[121]. Însă, patriarhul Bartolomeu ţinea să evidenţieze şi faptul că, "aceasta înseamnă în mod clar un lucru: că există aici, pe de o parte, o Biserică ortodoxă autonomă în Estonia, care continuă activitatea Bisericii autonome din Estonia dinainte de război, şi pe de altă parte, sunt parohiile care se află sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei"[122]. Prin urmare, conchidea patriarhul Bartolomeu: "Nu există o a doua biserică locală ortodoxă aici, fiindcă canoanele o interzic, dar prezenţa Patriarhiei Moscovei, sub anumite condiţii, s-a extins în teritoriul unei alte biserici. Este prin "iconomie" (o concesie în sensul strict al canoanelor); ea corespunde sistemului exarhatelor, mânăstirilor şi parohiilor cu statut de stavropighie"[123].

Criza ecleziastică din Estonia continuă să existe şi astăzi. Patriarhia Moscovei n-a recunoscut nici până în prezent "reactivarea" autonomiei Bisericii ortodoxe din Estonia, întreprinsă de către Patriarhia ecumenică în 1996. Patriarhia Moscovei recunoaşte ca biserică autonomă în Estonia doar eparhia ei rusă existentă în această ţară, şi cu întâistătătorul aceleia, arhiepsicopul Cornelius. La rândul ei, Patriarhia ecumenică consideră eparhia rusă din Estonia ca fiind una a Patriarhiei Moscovei în Estonia, şi nu biserică ortodoxă autonomă. Iată şi raţiunea pentru care mitropolitul Stefanos, în scrisoarea sa din 18 martie 2002, adresată Consiliului Eston al Bisericilor, îşi dădea acordul înregistrării eparhiei ortodoxe ruse în acesta, doar ca atare, însă nu ca biserică ortodoxă autonomă, şi în plus, numai după împlinirea a două condiţii prealabile, de către Patriarhia Moscovei. Cele două condiţii impuse Patriarhiei Moscovei erau: aceasta "să adere la acordul de la Zürich[124] şi să recunoască autonomia Bisericii noastre printr-o scrisoare patriarhală şi sinodală"[125].

119. *Déclaration préliminare de Sa Toute-Sainteté le Patriarche oecuménique Bartolomée à la Conférence de Presse, donnée avant son départ d'Estonie (01.11.2000)*, în vol. cit., p. 243.

120. *Ibidem*, p. 244.

121. *Ibidem*, p. 243.

122. *Ibidem*.

123. *Ibidem*.

124. Adică, convorbirile de la Zürich, din aprilie 1996, între reprezentanţii Patriarhiei ecumenice şi ai Patriarhiei Moscovei, încheiate cu acordul de care pomeneşte mitropolitul Stefanos.

125. *Lettre du Métropolite Stéphanos de Tallin et de toute l'Estonie au Conseil des Églises Chrétiennes d'Estonie (18 mars 2002)* (Textul scrisorii este redat, însă, în traducere engleză), în vol. cit., p. 251.

Mitropolitul de Tallin şi al întregii Estonii, Stefanos, în aceeaşi scrisoare adresată Consiliului Estonian al Bisericilor, la 18 martie 2002, consideră ca "neîntemeiată" acordarea autonomiei eparhiei ruseşti din Estonia de către Patriarhia Moscovei. "Prin urmare", scrie mitropolitul Stefanos, "decizia patriarhului Alexie al II-lea al Moscovei de a acorda autonomie eparhiei Moscovei este neîntemeiată. Decizia n-are temei canonic şi nu respectă adevărul istoric. Noi toţi cunoaştem cum independenţa Estoniei a fost anihilată de regimul stalinist. În acelaşi fel, autonomia bisericii noastre a fost abolită prin forţă şi anticanonic, iar Biserica ortodoxă din Estonia a fost înlocuită cu o eparhie a Patriarhiei Moscovei la 9 martie 1945. O astfel de situaţie a durat până în 1993, când Guvernul Estoniei a restaurat în mod legal funcţionarea Bisericii ortodoxe estoniene în Estonia"[126]. De altfel, mai preciza mitopolitul Stefanos, tocmai decizia Guvernului estonian de funcţionare legală a Bisericii ortodoxe, din 1993, "a dat putinţa Patriarhiei ecumenice de a reîntări autonomia Bisericii ortodoxe din Estonia"[127], reîntărită, adică, prin actul patriarhal şi sinodal al Patriarhiei ecumenice din 1996. "În consecinţă", conchidea mitropolitul Stefanos, "Biserica ortodoxă din Estonia este acum unica purtătoare a continuităţii legale şi canonice a Bisericii ortodoxe de dinainte de război"[128].

Cu toată opoziţia Patriarhiei Ecumenice manifestată prin mitropolitul Stefanos, autorităţile statului estonian au înregistrat totuşi, jurisdicţia Patriarhiei Moscovei asupra eparhiei ruse din Estonia, cu titulatura de "Biserica ortodoxă estoniană a Patriarhatului Moscovei", în luna aprilie 2002. Se poate constata deci, că presiunea şi greutatea politică, militară şi economică a marelui vecin, Rusia, şi preocuparea Estoniei de a fi cât mai conformă cu legislaţia Uniunii Europene pentru drepturile religioase ale minorităţilor, ca viitoare membră a acesteia, începând din mai 2004, au fost cu siguranţă motivele care au determinat autorităţile statului estonian să înregistreze ca atare eparhia rusă.

Referitor însă la poziţia Patriarhiei Ecumenice faţă de înregistrarea respectivă din aprilie 2002, aceasta era prezentată de către mitropolitul Stefanos, la 27 mai 2002, în interviul[129] inserat în jurnalul "Metropolia". Intervievat, mitropolitul Stefanos indica mai întâi, că "erau 147.000 de ortodocşi în Estonia în martie 2002. Dintre aceştia 127.000 au descendenţă rusă, bielorusă şi ukraineană, iar 20.000 sunt estonieni"[130]. (Or, se cade reamintit că, în 1940, Biserica ortodoxă din Estonia avea 242.000 de credincioşi, din care doar 30.000 erau de origine rusă). În continuarea interviului, mitropolitul Stefanos releva că "este suficient să citeşti comunicatul de presă al Ministerului Afacerilor Interne din 17 aprilie 2002, pentru a constata că această înregistrare nu permite în nici un caz Patriarhiei Moscovei să justifice revendicările sale canonice, ecleziastice sau istorice în ţara noastră"[131].

"Revendicările", de care amintea mitropolitul Stefanos erau mai ales cele privitoare la proprietăţile bisericeşti reclamate de Patriarhia Moscovei acestuia şi

126. *Ibidem*, p. 250.

127. *Ibidem*.

128. *Ibidem*, p. 250-251.

129. *Interview du Métropolite Stéphanos de Tallin et de toute l'Estonie donnée à Tallin pour le journal "Metropolia"*, în vol. cit., p. 257-260.

130. *Ibidem*, p. 258.

131. *Ibidem*.

bisericii sale din Estonia. Iată şi de ce, în acelaşi interviu, mitropolitul Stefanos mărturisea că "în prezent, o comisie a bisericii noastre este împuternicită de a găsi, împreună cu reprezentanţii guverunului, cea mai bună soluţie în chestiunea proprietăţilor reclamate de Patriarhia Moscovei. Iar când această comisie va ajunge la concluzii concrete, vom convoca Adunarea generală a noastră, întrucât doar ea singură are dreptul de a lua o decizie definitivă în privinţa acestei chestiuni"[132]. Pe de altă parte, mitropolitul Stefanos preciza – tot în acelaşi interviu – că "în 1993 o sentinţă a Tribunalului din Tallin, confirmată în 1994 de către Curtea Supremă, a recunoscut biserica noastră ca unica moştenitoare legală pentru înapoierea tuturor proprietăţilor ecleziastice otodoxe naţionalizate în timpul regimului sovietic"[133].

Mitropolitul Ştefanos declara, totodată, în acelaşi interviu, că înregistrarea jurisdicţiei Patriarhiei Moscovei n-a schimbat, în definitiv, cu nimic poziţia Bisericii ortodoxe din Estonia, întrucât "la situaţia actuală au dus acordurile de la Zürich, din 1996, între Patriarhatele Constantinopolului şi Moscovei"[134]. Dat fiindcă "prin aceste acorduri Moscova recunoaşte Biserica ortodoxă din Estonia şi Constantinopolul admite existenţa unei jurisdicţii a Patriarhatului Moscovei pe teritoriul nostru canonic, nu este un acord ideal, dar, cel puţin, are meritul de a oferi în mod temporar, un spaţiu viabil şi paşnic ambelor jurisdicţii. Dar este, totuşi, indispensabil de a le respecta de o manieră strictă. Ceea ce nu este cazul, din păcate"[135]. Oricum, "într-o zi, că aceasta place sau nu", conchidea mitropolitul Stefanos, "va trebui o conformare desăvârşită faţă de exigenţele Sfintelor Canoane ale Bisericii ortodoxe: o unică biserică locală pe un singur şi acelaşi teritoriu"[136].

Aşa cum au decis reprezentanţii Patriarhiei Constantinopolului şi cei ai Patriarhiei Moscovei în aprilie 1996, în Elveţia, acestea continuă reuniunile comune, în care sunt abordate problemele rămase nerezolvate, şi anume cele cu privire la jurisdicţiile lor canonice în Estonia şi Ukraina. Iar în cadrul unor astfel de reuniuni s-a înscris şi aceea de la Moscova, din 15-16 aprilie 2003, fără să se ajungă însă, nici de data aceasta, la soluţionarea disensiunilor existente.

Întrebarea firească este ce reprezintă Biserica ortodoxă din Estonia, astăzi? Răspunsul în această privinţă ni-l dă însuşi mitropolitul acestei biserici, Stefanos, care, în interviul său din 27 mai 2002, menţiona cifra de 20.000 de ortodocşi estonieni. La rândul ei, Patriarhia ecumenică indica, pentru acelaşi an, 2002, că estonienii ortodocşi erau "în jur de 20.000", organizaţi în "60 de parohii". Datele indicate de Patriarhia de Constantinopol se află inserate în "Anuarul 2002 al Patriarhiei ecumenice" p. 1018-1021, editat de aceasta în limba greacă, în acelaşi an. Cu alte cuvinte, dacă în 1940, în Estonia erau 242.000 de ortodocşi, din care doar 30.000 erau de origine rusă, în 2002 numărul ortodocşilor de origine estoniană se ridică la aproximativ 20.000, din cauza procesului intens de rusificare şi de deportare a estonienilor. Iar cât priveşte numărul ortodocşilor de origine rusă,

132. *Ibidem*, p. 258-259.
133. *Ibidem*, p. 258.
134. *Ibidem*, p. 260.
135. *Ibidem*.
136. *Ibidem*.

acesta era în anul 2000, potrivit statisticilor oficiale ale statului estonian, de "45.000"[137]. Dar aceleaşi statistici oficiale indicau pentru ortodocşii de origine estoniană, numărul de "15.000"[138]. Deci, potrivit respectivelor statistici, în Estonia anului 2000, din totalul numărului de creştini ortodocşi, trei sferturi erau de origine rusă şi un sfert de origine estoniană. Oricum, cei 60.000 de ortodocşi reprezentau "aproximativ 4,5%"[139] din populaţia Estoniei anului 2000.

Ca număr de credincioşi (ruşi şi estonieni), se poate afirma că Biserica ortodoxă din Estonia este aproximativ de aceeaşi mărime ca Biserica ortodoxă autonomă din Finlanda[140]. Însă, spre deosebire de aceea, Biserica ortodoxă din Estonia este în prezent confruntată, pe de o parte, cu imperialismul jurisdicţional al Patriarhiei Moscovei, pe de alta, cu vindecarea rănilor sale produse de atâţia ani de stăpânire ateist-comunistă. Cert, şi în Estonia, ca pretutindeni în lume, nici ideologia comunistă şi nici zeloşii ei propagatori şi executori cu forţa ai acesteia, n-au fost încă condamnaţi pentru calvarul la care au supus ţara, locuitorii ei, şi Biserica lui Hristos cu slujitorii aceleia. În această privinţă rămân mereu actuale cele scrise de părintele Liviu Brânzaş, de vrednică pomenire – care a suferit, ca mirean, supliciul temniţelor comuniste timp de 13 ani –: "Când încerci să vorbeşti de procesul comunismului şi pledezi pentru sancţionarea oamenilor vinovaţi de crime împotriva umanităţii, imediat ţi se spune că nu oamenii au fost vinovaţi ci idelogia, iar când încerci să ceri interzicerea ideologiei criminale, ţi se spune că nu doctrina este vinovată, ci oamenii care au aplicat-o greşit sau au abuzat de ea. Astfel, nici comunismul şi nici comuniştii nu sunt vinovaţi, deşi au asasinat pe cele patru continente, unde s-a experimentat acest sistem criminal, peste 100 de milioane de nevinovaţi. Şi iarăşi revine, ca o avalanşă necruţătoare întrebarea: de ce? De ce nici comunismul ca idee şi nici oamenii care l-au aplicat asasinând, nu sunt consideraţi vinovaţi?"[141].

Prezenta lucrare, consacrată Bisericii ortodoxe din Estonia, prima de acest fel în istoriografia românească, se vrea o contribuţie la cunoaşterea istoriei acesteia dar şi la neuitarea pătimirilor ei din timpul ocupaţiei comuniste ruseşti.

Pr. Prof. Dr. IOAN DURĂ

137. Métropolite d'Estonie Stéphanos, *A temps...*, p. 32, nota 3.
138. *Ibidem.*
139. *Ibidem.*
140. A se vedea, Pr. Dr. Ioan Dură, *Ortodoxia în Finlanda de la începuturile sale şi până în anul 1992*,în "Ortodoxia", XLVI, 1994, nr. 4, p. 103-110; Idem, *Biserica Ortodoxă a Finlandei, în prezent*, în "Mărturie Ortodoxă", XI, 1992, nr. 16, p. 41-46.
141. Preot Liviu Brânzaş, *Raza din catacombă – Jurnal de închisoare*, Colecţia Document 4. Editura Scara, Bucureşti, 2001, p. 325.

MONAHISMUL DIN DACIA PONTICĂ. "CĂLUGĂRII SCIŢI" (DACO-ROMANI) ŞI CONTRIBUŢIA LOR LA AFIRMAREA UNITĂŢII ECUMENICE ŞI LA DEZVOLTAREA CULTURII UMANIST – CREŞTINE EUROPENE

De obicei, când se vorbeşte despre "Călugării sciţi", se face referinţă expresă doar la vestiţii teologi şi filosofi din timpul lui Dionisie Exiguul (apr. 460-545), adică la Ioan Maxenţiu, Leonţiu, zis de Bizanţ, Petre Diaconul etc. Or, în această sintagmă de "Călugări sciţi", trebuie să încorporăm nu numai pe cei menţionaţi sub acest apelativ de izvoarele Cancelariei papale şi bizantine din vremea respectivă, ci pe toţi nevoitorii vieţii monahale din Scythia Minor, din secolele IV–VI, care au excelat atât prin viaţa lor ascetico-monahală, "de rodire duhovnicească", cât şi prin imensa lor contribuţie, teologică şi culturală, la afirmarea unităţii ecumenice şi la dezvoltarea culturii umanist creştine, europene, de care beneficiază până astăzi întreaga omenire.

Filele de Pateric românesc, presărate şi de nume de isihaşti[1], încep de-abia cu secolele XIV–XV. Or, istoria isihasmului românesc urcă în secolele III–IV, fiindcă în Dacia pontică, prezenţa eremiţilor (isihaştilor) a fost o realitate încă din secolele III–IV. Într-adevăr, pe vremea Sf. Antonie (251–356) şi a Sf. Pahomie (256–349), părinţii monahismului, în Scythia Minor exista deja o viaţă monastică de sorginte orientală (Palestina, Syria, Egipt, Asia Mică).

La Niculiţel (judeţ Tulcea) – veche aşezare românească pe teritoriul vechii cetăţi Noviodunum – în anul 1971, cercetările arheologice au dat la iveală o criptă – martyrion sub altarul unei bazilici, înălţată la sfârşitul secolului al IV-lea d. Hr., în vecinătatea unui mormânt martiric mai vechi. În sicriul din criptă s-au descoperit moaştele a patru "Martiri ai lui Hristos", Zotikos, Attalos, Kamasis şi Philippos, aşa după cum se menţionează în cele două inscripţii în limba greacă.

S-a estimat că aceştia sunt "cei mai vechi martiri" din Scythia Minor, martirizaţi pe timpul domniei lui Decius (250–251) în cetatea Noviodunum. Nu este exclus ca aceşti sfinţi martiri să fi cunoscut şi viaţa anahoretică.

Nu demult, pământul Dobrogei a dat la iveală şi osemintele monahului Astion, care a primit cununa mucenicească pentru Hristos în anul 303, la Halmyris (Judeţ Tulcea). Osemintele sale au fost descoperite sub ruinele unei bazilici, construită după anul 324[2].

Identificarea celor doi martiri, Epictet preotul şi Astion[3], a fost posibilă datorită unei inscripţii în limba greacă, zugrăvită pe unul dintre pereţii criptei descoperită în vechea cetate Halmysis, situată în nord-estul Dobrogei, la aproximativ 2,5 km de satul Murighiol (judeţul Tulcea).

---

1. Vezi I. V. Dură, *File de pateric românesc: Cuviosul isihast Neofit de la Mănăstirea Stânişoara (sfârşitul secolului al XVIII-lea)*, în "Biserica Ortodoxă Română", CX (1992), nr. 11-12, p. 176-184.

2. Vezi *Mărturii ale vieţii creştine dobrogene (Proofs of the Christian Life in Dobrogea)*, Edit. Arhiepiscopia Tomisului, Constanţa, 2004, p. 54.

3. În privinţa vieţii lor, a se vedea *Acta Sanctorum*, Julii tomus secundus. Edit. Victorem, Palme, Parisiis et Romae, 1968, p. 540-541.

Sfântul mucenic Astion – unul dintre protomartirii Europei – a trăit deci pe pământul românesc, unde după toată probabilitatea a pus şi bazele unei vieţi ascetico-monahale de tradiţie răsăriteană.

Arheologii ne asigură că "monahismul scythic pomenit în izvoarele literare poate fi probat acum şi pe plan arheologic prin descoperirea complexului monahal de la Slava Rusă (Ibida)...", care a fost "construit în mai multe faze"[4]. Bazilica acestui complex monastic paleocreştin datează din secolul al IV-lea.

Aceiaşi arheologi afirmă că la "Slava-Rusă" (a II-a jumătate a sec. IV) avem de-a face cu "primul complex monahal din Scythia Minor"[5]. De altfel, acest complex fusese deja identificat de istoricii Bisericii noastre cu una din cunoscutele mănăstiri scitice aflate "...sub dependenţa canonică a provinciei ecleziastice Scythia Minor şi a lui Aternus, episcop de Tomis"[6].

Primele centre monahale din Scythia Minor par a se fi organizat pe lângă bazilicile cimiteriale (martyrion). Or, unul dintre acestea a fost şi cel de Slava Rusă (sec. IV), a cărui bazilică cimiterială a fost probabil construită pe mormântul vreunui martir.

Fireşte, puţine naţii creştine ale lumii se pot mândri cu asemenea odoare de preţ ale credinţei neamului lor, pe care după mai bine de 1700 de ani le putem vedea şi venera, aşa cum s-a întâmplat în Dobrogea românească cu moaştele Sfinţilor martiri de la Halmyris şi de la Niculiţel.

Episcopii Tomisului din secolele IV–VI sunt în majoritatea cazurilor – dacă nu toţi – recrutaţi dintre monahi. Unul dintre aceştia a fost şi Sfântul Teotim I (aprox. 390–407), despre care istoricul Sozomen scria că ducea o viaţă ascetică, purta plete lungi şi se bucura de calificativul de "filosof"[7].

Sfântul Teotim poseda şi practica într-adevăr acea "monastica philosophia"[8]. Dar, "Scitul" (daco-romanul) Teotim I, episcop mitropolitan de Tomis (aprox. 390–407), n-a fost numai educat "a monastica philosophia" (în filosofia monahală), care presupunea (a iubi şi a practica înţelepciunea trăirii monahale), adică "asceza" (cu acest sens aplică cuvântul "φιλοσοφία" istoricul Sozomen) (Istoria bisericească, VI, 31), ci şi în cultura şi filosofia greacă, dovedindu-se a fi – cu prisosinţă – şi un "monah" intelectual din stirpea lui Evagrie Ponticul (346–399), despre care s-a spus "că este primul călugăr căruia i se poate atribui cu siguranţă o importantă activitate literară"[9].

Sfântul Teotim, menţionat pe la anul 392 de Fericitul Ieronim cu titulatura de "Scythiae Tomorum episcopus"[10], a fost deci şi un filosof. Filosofia pe care a cultivat-o n-a fost aşadar numai "monastica philosophia", ci şi filosofia lui Platon, Plotin, Seneca etc. Ideile sale filosofice, despre grija faţă de cele materiale, adeveresc

4. V. Lungu, *Creştinismul în Scythia Minor în contextul Vest-Pontic*, Edit. T. C. Sen, Sibiu-Constanţa, 2000, p. 8, 76.

5. *Ibidem*, p. 62.

6. Apud Gh. Sibiescu, *Călugării sciţi*, în "Revista Teologică", Sibiu, 1936, p. 26.

7. Apud *Fontes Historiae Daco-Romanae*, II, Bucureşti, 1970, p. 228-229.

8. I. G. Coman, *Însemnări asupra lui Teotim de Tomis*, în Glasul Bisericii, XVI (1957), nr. 1, p. 46.

9. W. Buchwald et al., *Dictionnaire des auteurs grecs et latins de l'Antiquité et du Moyen Âge*, Brepols, 1991, p. 301.

10. *De Viris illustribus*, ed. N. Dianu, Bucureşti, 1920, p. 129.

cu prisosinţă şi această realitate. "În mintea tulburată şi plină de griji – scria ierarhul filosof al Tomisului – nu se află nici un gând frumos şi nu se revarsă peste ea harul lui Dumnezeu. A ajunge la desăvârşirea sufletului înseamnă a-l elibera de griji, căci datorită grijilor îl nimiceşte. De aceea se spune despre sufletul desăvârşit că este, într-adevăr, ca un crin în mijlocul spinilor. Căci crinul din Evanghelie înseamnă sufletul lipsit de griji, care nici nu se osteneşte, nici nu toarce şi totuşi s-a îmbrăcat mai frumos decât slava lui Solomon (Matei VII, 28-29)"[11].

Fireşte, numai un teolog ca Teotim, cu o solidă formaţie filosofică, putea fi în stare să ia atitudine făţişă şi împotriva celor care întinau memoria lui Origen[12], adică, "...memoria unui om – declara Sf. Teotim – care a murit de mult timp în credinţă", şi ca atare, nici nu trebuia să se facă "lucru nelegiuit, condamnând cărţile pe care înaintaşii noştri nu le-au condamnat..."[13].

Un alt călugăr scit (daco-roman), Sf. Ioan Cassian (360/365–435), este considerat a fi "primul mare creator de gândire teologică şi morală din părţile noastre"[14]. Prin opera sa, "Despre Întrupare", Cassian a făcut cunoscută atât hristologia ortodoxă a Răsăritului în Apus, cât şi crezul eterodox al unor eretici, precum ebioniţii, sabelienii, arienii, eunomienii, macedonienii, fotinienii şi apolinariştii. Totodată, el a făcut cunoscută Răsăritului erezia pelagienilor şi indirect, şi doctrina Fericitului Augustin despre har.

Ioan Cassian, care şi-a făcut "o cultură frumoasă în şcolile de pe litoralul Pontului Euxin..."[15], avea să trăiască ani de-a rândul prin marile lavre monahale din Palestina (Betleem) şi Egipt, împreună cu fratele său de cin şi de neam, Gherman. După 20 de ani petrecuţi în Egipt, Sf. Ioan Cassian avea să se stabilească la Constantinopol (399/400), unde este hirotonit diacon de Sf. Ioan Gură de Aur. În anul 404, îl aflăm la Roma, unde intervine pe lângă papa Inocenţiu I în favoarea arhiepiscopului Constantinopolului, Sf. Ioan Gură de Aur, exilat pentru a II-a oară din ordinul împăratului. După 10 ani petrecuţi la Roma, el ajunge în Galia (415), unde înfiinţează două mănăstiri (de bărbaţi şi de femei, lângă Marsilia). Într-adevăr, la Marsilia, Sf. Ioan Cassian "a întemeiat două mănăstri, una la sud de oraş, de cealaltă parte a portului, mănăstire de călugări care avea să devină celebra abaţie Saint-Victor, cealaltă, chiar în oraş, mănăstire de călugăriţe, cunoscută mai târzui sub numele de Saint-Sauveur"[16]. În Galia (Franţa), Cassian rămâne până la sfârşitul vieţii sale, adică până în anul 435, fiind unul dintre ctitorii monahismului apusean.

11. Sf. Ioan Damaschin, *Sacra Parallela,* Litera S. Tit. XIX. *Despre grija faţă de cele materiale,* în P.G., XCVI, 364, A.B.; cf. I. Rămureanu, *Sfinţi şi martiri la Tomis – Constanţa,* în Biserica Ortodoxă Română, XCII (1974), nr. 7-8, p. 1009.

12. Despre Origen, părintele teologiei creştine şi ortodoxia credinţei lui , vezi N. V. Dură, *Origen, Selected Works.* Part Three, Bucharest, 1982, 408 p., în R.O.C., XIII (1983), nr. 3, p. 73-74; Idem *Origen, Scrieri alese,* partea a IV-a, *Contra lui Celsus,* trad. Pr. T. Bodogae, Edit. Inst. Biblic, Bucureşti, 1984, 585, p., în Glasul Bisericii, XLIII (1984), nr. 7-9, p. 677-680.

13. Apud I. Rămureanu, *Op. cit.,* p. 1010.

14. I. G. Coman, *"Şi Cuvântul trup s-a făcut". Hristologie şi Misiologie patristică,* Edit. Mitropolia Banatului, Timişoara, 1993, p. 228.

15. *Ibidem,* p. 159.

16. H. I. Marrou, *Patristique et humanisme,* Edit. du Sent, 1976, trad. Cristina şi C. Popescu, Edit. Meridiane, 1996, p. 459.

Henri Irénée Marrou consideră că Ioan Cassian ajunge la Marsilia datorită episcopului Lazarus de Aix (en Provence), care fusese hirotonit de către Proculus din Marsilia. Episcopul Lazarus l-a acuzat în faţa mai multor Concilii galice pe episcopul Brittius, succesorul Sf. Martin de Tours. În anul 412, episcopul Lazarus a fost exilat de papa Zosimus. Fostul episcop de Aix, care fusese "un discipol al Sfântului Martin de Tours"[17], devenit indezirabil în patria sa, "...a mers în Palestina; aici îl vedem reapărând pe post de acuzator, de data aceasta al lui Pelagius"[18]. Dar Lazarus, însoţit de Heros, depus şi el de papă, nu s-au prezentat la Sinodul de la Diospolis, prezidat de mitropolitul Eulogius din Cezareea, unde introduseseră procedura de judecată împotriva lui Pelagiu.

Întâi de toate, trebuie reţinut că episcopul Lazarus era ucenicul Sf. Martin de Tours, originar din spaţiul geografic locuit de daco-romanii lui Cassian. Apoi, constatăm că atât el, cât şi prietenul său, nu s-au prezentat la conciliul a cărui convocare au provocat-o. În fine, reţinem că Ioan Cassian vine în Galia la Marsilia, însoţit de cei doi episcopi, Lazarus şi Heros. Dar, ce afinităţi au avut ei? Ce l-a determinat pe Cassian să accepte invitaţia de a veni în patria lor?

Până în prezent, nu s-au precizat cauzele şi motivaţiile acestor relaţii frăţeşti dintre cei doi episcopi din Galia şi Ioan Cassian. După părerea noastră, prima cauză a fost determinată de faptul că episcopul Lazarus fusese ucenicul Sf. Martin de Tours, originar din Panonia, pământ locuit la vremea respectivă de cei de un neam cu Cassian, adică daco-romanii. A doua cauză şi motivaţie a fost disputa pelagiană. Nu este aşadar exclus ca Sf. Ioan Cassian să fi fost cel care a determinat pe cei doi episcopi din Galia să nu se mai prezinte la Sinod ca acuzatori ai lui Pelagiu, care atrăsese mânia Romei asupra lui. În fine, este vrednică de reţinut atitudinea lor comună de apărători ai acelui "nobil ideal de ascetism şi sfinţenie pe care Sfântul Martin de Tours îl apărase în Galia..."[19].

Dionisie Exiguul (Smeritul) – cel mai reprezentativ călugăr scit (daco-roman) – dădea mărturie că patria lui, Scythia Minor, deşi era "îngrozitoare prin frig şi prin barbari", ştiuse "să-şi crească bărbaţi... (care) au ţinut cu tărie neînfricată totdeauna dogmele credinţei ortodoxe, căci, deşi erau simpli în cuvânt, în ştiinţă nu erau nepricepuţi"[20]. Ei au rămas într-adevăr statornici mărturisitori şi apărători ai dogmelor credinţei ortodoxe stabilite îndeosebi la primele patru sinoade ecumenice (Niceea, 325; Constantinopol, 381; Efes, 431 şi Calcedon, 451).

Despre Ioan Maxenţiu, care semna uneori şi "Maxenţiu cel Mic" (Exiguus), adică Smeritul, ca şi compatriotul şi prietenul său, canonistul Dionisie, s-a spus că "a fost cel mai învăţat dintre "călugării sciţi"[21]. Oricum, este ştiut că unele lucrări de-ale sale, ca de pildă, acel opuscul "Libellus fidei" – prin care lua poziţie oficială faţă de Biserica Romei – au fost aprobate până şi de papa Hormisdas însuşi, care le-a găsit conforme cu doctrina formulată de Sinoadele ecumenice (III şi IV).

17. *Ibidem*, p. 463.

18. *Ibidem*.

19. *Ibidem*, p. 466.

20. *Praefatio Dionisii Exigui ad Ioanem et Leontium*, 1, 2, în *Scriiptores Illyrici Minores. Corpus Christianorum, Series Latinae*, LXXXV, Turnholti, 1972, p. 55; I. G. Coman, *"Şi Cuvântul trup s-a făcut..."*, p. 230-231.

21. I. G. Coman, *"Şi Cuvântul...*, p. 231.

Primii "scriitori religioşi" români nu sunt deci călugării Nicodim de la Tismana şi Filotei de la Cozia[22], ci "călugării sciţi" (Cassian, Dionisie, Maxenţiu, Leonţiu etc.), din secolele IV–VI, a căror operă teologică, literară, filosofică, canonică, haghiografică etc. conţine un tezaur de mult preţ atât pentru patrimoniul culturii române, cât şi al celei europene.

De aceea, dacă ar fi să invocăm o primă motivaţie pentru reînălţarea sau reactivarea Scaunului de la Tomis la treapta de mitropolie, atunci aceasta ar fi "Călugării sciţi"[23], al căror rol în evanghelizarea neamului daco-romanilor, al căror merit în afirmarea şi impunerea specificului culturii (teologice şi profane) autohtone în Europa epocii lor, a căror contribuţie la afirmarea principiilor ecleziologico-canonice ale Ortodoxiei ecumenice (unităţii, autocefaliei etc.) şi la apărarea învăţăturii de credinţă[24] rămân mărturii grăitoare despre existenţa unei Bisericii locale, de tip mitropolitan, bine organizată, care se bucura de vechiul ei statut de autocefalie, de ortodoxia crezului ei niceo-calcedonian, şi de prestigiul şi recunoaşterea unanimă în familia celorlalte Biserici locale ale ecumenicităţii creştine.

Ar fi desigur suficient să amintim doar "formula hristologică"[25] a acestor Părinţi "sciţi" (din Dobrogea de azi) ca să ne dăm seama şi de rolul lor considerabil întru explicarea şi apărarea dogmei Calcedonului. De altfel, aceşti "călugări sciţi", conduşi de celebrul teolog şi filosof Ioan Maxenţiu, au fost şi cei care au propus o soluţie pentru rezolvarea controversei tensionate dintre Roma şi Constantinopol în privinţa explicitării dogmei Calcedonului.

Dionisie Exiguul a tradus din greacă în latină unele epistole ale Sf. Chiril al Alexandriei la solicitarea compatrioţilor săi, Ioan Maxenţiu şi Leonţiu, aflaţi în mănăstirile din Constantinopol. Au apelat la Dionisie, fiindcă ei "aveau nevoie stringentă de acribia lingvistică şi dogmatică a tratatului scriitorului pe care numai Dionisie putea să o redea; versiunea latină era apoi necesară – preciza prof. dr. I. G. Coman – pentru masa monahilor sciţi..."[26], buni cunoscători de latină, limba patriei lor natale.

În anul 519, "călugării" s-au aflat la Roma, unde au pledat în favoarea acceptării formulei lor teologice. Dar, în ciuda sprijinului dat de confratele lor, Dionisie Exiguul, părintele Dreptului canonic apusean[27] – pe atunci şef al Cancelariei papale – "ale cărui traduceri din Chiril le-au fost folositoare în controverse,

22. Vezi E. Turdeanu, *Les premiers écrivains religieux en Valachie: l'hégoumène Nicodème de Tismana et le moine Philothée,* în Revue des Études Roumaines, II, Paris, 1954, p. 114-144.

23. Despre "Călugări sciţi", a se vedea I. G. Coman, *Inscripţiile creştine şi contribuţia Părinţilor şi Scriitorilor bisericeşti din Scythia Mynor în secolele IV–VI,* în Mitropolia Olteniei, XXIX (1977), nr. 10-12, p. 706-723; Idem, *Scriitori bisericeşti din epoca străromână,* Edit. Inst. Biblic, Bucureşti, 1979.

24. Vezi P. T. R. Gray, *The Defense of Chalcedon in thr East (451–553),* Leiden, E. J. Brill, 1979.

25. Vezi N. V. Dură, *Tradiţia hristologică predanisită de Părinţii străromâni şi români,* în Mărturie Ortodoxă (Haga, Olanda), II (1983), nr. 4, p. 18-46.

26. I. G. Coman, *"Şi Cuvântul...",* p. 232.

27. Vezi N. V. Dură, *Străromânul Dionisie Exiguul şi opera sa canonică. O evaluare a contribuţiei sale la dezvoltarea dreptului bisericesc,* în Ortodoxia XLI (1989), nr. 4, p. 37-61; Idem, *Un daco-roman, Dionisie Exiguul, Părintele Dreptului bisericesc apusean,* în Studii Teologice, XLIII (1991), nr. 5-6, p. 84-90; idem, *Denis Exiguus (Le Petit), (465–545). Précisions et correctifs concernant sa vie et son oeuvre,* în Revista "Espagnola de Derecho Canonico (Salamanca), L (1993), p. 269-290. Apud I. V. Dură, *Călugării sciţi,* în Mărturie Ortodoxă, II (1983), nr. 5, p. 141.

"Călugării sciţi" n-au reuşit să găsească suport la Roma. După o şedere de 14 luni, ei au fost expulzaţi"[28].

Expulzarea lor s-a datorat de fapt intrigilor şi urzelilor ţesute de grecii constantinopolitani, care – printre altele – nu agreau afirmarea unor călugări-teologi proveniţi dintr-o Şcoală teologică, bilingvă (latină şi greacă), de înaltă ţinută academică.

Legatul papal la Constantinopol, Dioscur – prin intermediul căruia "Achimiţii" din Constantinopol îşi urziseră complotul lor contra călugărilor sciţi – recunoştea într-un raport adresat papei Hormisdas (416–523) că, "prin formula lor, Călugării sciţi gândeau să prezinte Calcedonul într-un mod antinestorian mult mai clar, scoţând în evidenţă învăţătura sa autentică pozitivă referitoare la unitatea lui Hristos"[29]. De altfel, în cele din urmă, însuşi împăratul Justinian a recunoscut "ortodoxia chiriliană" a Călugărilor sciţi, în apelul său către papa Hormisdas, adresat chiar "în numele călugărilor sciţi în anul 519"[30].

Unul dintre aceşti vestiţi "călugări sciţi" a fost şi "Dionysius monachus", Scythiae natione, sed moribus omnino romanus, in utraque lingua valde doctissimus"[31] (monahul Dionisie, de neam scit, dar de maniere întru totul romane, foarte iscusit în ambele limbi – greacă şi latină, n.n.)". După propria-i mărturisire, Dionisie şi-a dobândit "hrana duhovnicească" într-una din mânăstirile din patria lui natală (Scythia Minor), unde se aflau numeroşi "...preafericiţi părinţi, cu care acel ţinut se mândreşte ca de o rodire duhovnicească deosebită"[32]. Fireşte, printre aceşti "preafericiţi părinţi" sciţi (daco-romani), unii au excelat atât în "filosofia monastică" (trăirea ascezei monastice), cât şi în filosofia lui Platon şi Aristotel. Cert este că aceştia i-au fost dascălii "pricopsiţi", de la care Dionisie a cules nectarul cunoştinţelor dumnezeieşti şi omeneşti. De la ei a luat primele lecturi despre calculul astronomic, despre dreptul roman şi cel canonic, despre istoria lumii şi a Bisericii ecumenice, despre filosofia antică şi despre filosofia lui Hristos, adică, despre Evanghelia Sa, despre istoria Părinţilor din deşertul Tebadiei, despre politica împăratului roman de la Constantinopol etc.

Din nefericire, despre Dionisie Exiguul – a cărui operă a rămas necunoscută pentru mulţi din patria sa natală – se fac încă afirmaţii care frizează ignoranţa totală. De pildă, unii istorici ai literaturii "dobrogene" fac afirmaţii care trădează o totală necunoaştere a contribuţiei sale până şi în domeniul care l-a consacrat, pe plan internaţional, adică, Dreptul canonic.

Într-o revistă de cultură, recentă, se afirma că "...prin traducerile de texte (sic) de Drept canonic ale Smeritului daco-roman (sic) sunt de înţeles transpunerile (sic) din greacă în latină, în două versiuni, şi alcătuirea culegerii cuprinzând canoane..."[33]. Or, este vorba de legislaţia canonică, ecumenică, de limbă greacă,

28. Apud I. V. Dură, *Călugării sciţi*, în Mărturie Ortodoxă, II (1983), nr. 5, p. 141.

29. P.T.R., Gray, *Op. cit.*, p. 57; Apud I. V. Dură, *Op. cit.*, p. 142.

30. *Ibidem*, p. 154; p. 144.

31. Cassiodorus, *De institutione divinarum litterarum*, XXVII, în P.L., LXX, 1137 B.

32. Apud N. V. Dură, *Un daco-roman, Dionisie Exiguul...*, p. 84.

33. E. Puiu, *Istoria literaturii din Dobrogea: Dionisie cel Mic*, în Tomis, nr. 2 – februarie, 2003, p. 33.

care a fost tradusă în limba latină. Prima traducere a canoanelor a fost publicată spre sfârşitul secolului al V-lea; a doua – cunoscută şi ca a II-a versiune – a fost publicată în jurul anului 514. În fine, în a treia versiune, care a încorporat şi decretalele (epistolele) papale, a fost publicată în jurul anului 525.

Despre Dionisie Exiguus aflăm însă unele afirmaţii eronate şi într-un Dicţionar recent de limbă română, în care un istoric al religiilor afirmă că Dionisie a tradus "...canoanele bisericeşti (sic), fixate (sic) la diferite sinoade sau concilii (sic), care fuseseră redactate în limba greacă. Este adevărat – scrie autorul respectivului dicţionar – că o parte din canoane circulau în traduceri latine aproximative (sic) şi în colecţii incomplete, ca de exemplu, Prisca versio a lui Justello (sic) şi alţii. Inexactităţile traducerii şi faptul că această colecţie era incompletă, îi va fi determinat pe episcopii Romei să-i ceară lui Dionisie să revizuiască şi să adune la zi canoanele sinodale şi conciliale (sic). În consecinţă, Dionisie – conchidea domnia sa – compune trei culegeri juridice (sic) distincte..."[34].

În primul rând, trebuie precizat şi reţinut că Dionisie n-a tradus "canoanele bisericeşti" sau canoanele "sinodale şi conciliale" (sic), ci legi bisericeşti sau canoane, care au fost edictate, şi nu "fixate" de sinoade. În al doilea rând, trebuie scos în evidenţă faptul că, în limbajul ecleziologico-canonic răsăritean, termenul de "sinod" nu este identic celui de "conciliu", propriu limbajului ecleziologico-canonic, romano-catolic şi nu exprimă aceeaşi realitate ecleziologică[35]. În fine, trebuie precizat şi reţinut că Dionisie n-a compus trei culegeri juridice, ci a alcătuit doar o singură Colecţie canonică, care a cunoscut însă trei redactări sau versiuni.

În acelaşi Dicţionar se afirmă însă că Dionisie a "realizat" şi "o a treia Colecţie" (sic), din care n-a reţinut "...decât canoanele sinoadelor greceşti cu o traducere paralelă în latină"[36]. Or, în realitate, în această colecţie aflăm textul original al unor canoane edictate de diferite sinoade (ecumenice şi locale) întrunite în Răsărit, în traducerea latină pe care ne-a lăsat-o Dionisie şi canoanele Bisericii Africane (Codex Ecclesiae Africanae), care au fost redactate în latină şi încorporate – pentru prima dată într-o colecţie canonică, ecumenică – de Dionisie Exiguus.

Afirmaţii de genul celor de mai sus, pline de inexactităţi şi inadvertenţe, umplu, de altfel, multe din paginile acestui dicţionar, care trădează într-adevăr nu numai lipsa de cercetare, sau măcar de lecturare a lucrărilor ctitorilor culturii medievale, europene, Cassian şi Dionisie, ci şi a metrizării noţiunilor ecleziologice şi canonice elementare, frizând astfel impostura în domeniul cercetării ştiinţifice, teologice, ecleziologice şi canonice.

Pentru a evita ca asemenea afirmaţii eronate să circule în istoriografia şi în literatura istorico-literară şi teologică românească, şi să inducă în eroare şi alte generaţii de studenţi, ţinem să precizăm – o dată în plus, fie cât şi de succint posibil – că Dionisie a tradus doar canoanele din greceşte în latineşte, şi că prin cele trei versiuni (la a III-a a adăugat canonele africane şi unele decretale papale, scrise în latină) el a devenit nu un "întemeietor"[37], ci "părintele" Dreptului Canonic

34. R. Rus, *Dicţionar enciclopedic de literatură creştină din primul mileniu*, Bucureşti, 2003, p. 188.

35. Vezi N. V. Dură, *Le Régime de la synodalité selon la législation canonique, conciliaire, oecuménique, du I er millénaire*, Bucarest, 1999, p. 1-259.

36. R. Rus, *Op. cit.*, p. 188.

37. *Ibidem.*

apusean[38]. "Întemeietorul" Dreptului canonic apusean, catolic, este Graţianus (sec. XII), şi nu Dionisie Exiguus.

Ţinem totodată să precizăm că "Versio Prisca", adică "vechea colecţie" canonică, nu este a lui "Justello", aşa cum afirmă autorul respectivului"Dicţionar enciclopedic de literatură creştină din primul mileniu". În realitate, Justellus, şi nu "Justelo", doar a publicat-o prin secolul al XVI-lea.

Asemenea afirmaţii vădesc însă, nu numai imprecizia noţională, ecleziologico-canonică, ci şi lipsa unei familiarizări minimale cu literatura de specialitate (patrologie, ecleziologie, drept canonic etc.). Totodată, acestea trădează şi sursa principală de care s-a folosit autorul respectiv, adică Dicţionare enciclopedice de limbă engleză, de unde şi imprecizia redării corespondentului adecvat al acestor termeni ecleziologico-canonici, în limba română.

Însoţit de cortegiul impreciziilor, confuziilor şi ambiguităţilor terminologice şi de doctrină – teologice, ecleziologice, canonice, istorico-literare etc. – un asemenea dicţionar prejudiciază însă nu numai informaţia corectă şi bogată furnizată de literatura de specialitate, de limbă română (cf. I. G. Coman), privind opera celor doi mari Părinţi dobrogeni (Cassian şi Dionisie) şi, implicit, ultimele precizări şi corective aduse de cercetările de specialitate[39], ci mai ales contribuţia "călugărilor sciţi" la dezvoltarea culturii umanist-creştin-europene şi la afirmarea unităţii creştin-ecumenice.

Opera teologilor daco-romani, reprezentată de nume de prim rang, precum Sf. Teotim I al Tomisului, Ioan de Tomis, Laurenţiu de Novae, Sf. Niceta de Remesiana, Ioan Cassian, Ioan Maxenţiu, Leonţiu, zis de Bizanţ, Petre Diaconul, Sf. Dionisie cel Mic (Exiguul) etc., a fost cunoscută şi apreciată – atât în Răsărit, cât şi în Apus – de personalităţile de marcă ale epocii lor. "Scrisul şi gândirea acestor autori – scria prof. Ioan G. Coman – respiră o profundă ortodoxie şi un înalt nivel spiritual şi speculativ. Ei au fost apreciaţi de oamenii mari ai timpului, de împăraţii Justin şi Justinian, de Sinoadele ecumenice (Gherontie de Tomis la sinodul II), de istorici literari ca fericitul Ieronim şi Ghenadie de Marsilia, de oameni de cultură contemporani, de patriarhi şi papi. Ei au combătut tot timpul ereziile ca arianismul şi nestorianismul, cu o competenţă de un nivel puţin comun, încât unul dintre învăţaţii episcopi ai Tomisului – Ioan – a fost recomandat ca model în această privinţă"[40].

Fără îndoială, opera lor teologică rămâne un "mare capitol de ortodoxie şi gândire ştiinţifică a strămoşilor noştri, capitol care a intrat ca parte componentă alături de sângele daco-roman, în etnogeneza poporului român"[41].

Din nefericire, această operă teologică este însă aproape total necunoscută în patria de obârşie a lui Cassian, Maxenţiu şi Dionisie Exiguul. Lipseşte încă acel "Corpus Scriptorum Eclesiasticorum Daco-Romanorum", de care vorbea savantul patrolog român, profesorul preot Ioan G. Coman, încă din anul 1986[42], de unde şi

38. Vezi N. V. Dură, *Colecţii canonice apusene, din primul mileniu*, în Analele Universităţii Ovidius, Seria: Drept şi Ştiinţe Administrative, vol. I, anul 2003, p. 85-87.

39. Vezi N. V. Dură, *Denis Exiguus (Le Petit) (465–545). Précisions et correctifs...*, p. 269-290.

40. *"Şi Cuvântul trup s-a făcut...*, p. 182-183.

41. *Ibidem*, p. 183.

42. *Ibidem*, p. 184.

afirmaţiile eronate, vehiculate încă de unii istorici, teologi, literaţi etc. privind viaţa şi lucrările lor.

Tributar al unor idei vehiculate de teologii apuseni, fideli ai teologiei propagate de Fericitul Augustin, despre har şi libertate, respectivul istoric al religiilor scria de pildă că textul lucrării "Conlationes" (Convorbiri) a fost ulterior remaniat "...prin introducerea capitolului al 19-lea, în cartea a 13-a, pentru a se atenua concepţiile semipelagiene ale lui Cassian, legate de problema harului", de unde şi concluzia eronată că Ioan Cassian "...nu se prezintă ca un teolog original şi limpede..." (sic)[43].

Fireşte, o asemenea afirmaţie nu numai că nu are acoperire în realitate, dar ea aduce mari deservicii atât adevărului istoric, cât şi teologiei ortodoxe româneşti, ale cărei începuturi urcă tocmai la opera Sfântului Teotim şi a Sfântului Ioan Cassian.

Exegeţii operei "călugărilor sciţi" au constatat că teologia Sfântului Ioan Cassian, "indică o înrudire... cu aceea a lui Grigorie al Nyssei... De asemenea, luările de poziţii împotriva teologiei lui Augustin, care i-au adus în Apus acuzaţia neîntemeiată de semipelagian, îşi află o deplină explicaţie – scria prof. Gh. I. Drăgulin – în influenţa aceasta capadociană asupra numeroaselor sale "colationes". Hristologia pe care Cuviosul Ioan Cassian o transmitea Occidentului, preocupat atunci de combaterea nestorianismului, provine – conchidea istoricul şi teologul respectiv – din surse biblice şi patristice, în primul rând răsăritene"[44].

Fireşte, dacă teologia Sf. Ioan Cassian s-a aflat sub influenţa Părinţilor Capadocieni, şi îndeosebi a Sf. Grigorie de Nyssa, căruia posteritatea i-a acordat numele de "Părinte al Părinţilor", şi a Sf. Grigorie de Nazianz, numit de Rufin "splendissimum lumen scientiae", nu încape îndoială că nici ortodoxia ei nu poate fi pusă la îndoială.

"Faptul că monahii constantinopolitani îşi raportau ortodoxia mărturisirii lor de credinţă la autoritatea Sfântului Teotim – remarca un istoric şi teolog român – rămâne fără îndoială o mărturie grăitoare a ortodoxiei credinţei... Bisericii neamului daco-roman de la nordul Dunării... Invocarea numelui Sfântului Teotim al Tomisului – la lucrările Sinodului IV ecumenic (Calcedon, 451) – ca autoritate a dreptei credinţe (ortodoxe), constituie însă pentru noi, românii, de astăzi şi de mâine – conchidea prof. dr. Ioan V. Dură – o mărturie de mare preţ privind izvoarele ortodoxiei româneşti în creştinismul daco-roman, din care se adapă cu nesaţ fiii Bisericii neamului nostru strămoşesc"[45].

Invocarea ierarhului tomitan, Sfântul Teotim I, în cadrul lucrărilor Sinodului IV ecumenic, ca autoritate a dreptei credinţe (ortodoxe), de sorginte apostolică, şi elogierea "ortodoxiei" sale niceene, autentice, constituie însă "şi o mărturie grăitoare" privind "vechimea creştinismului la români"[46]. "Călugării sciţi" rămân într-adevăr "o mărturie incontestabilă a vechimii creştinismului la români, a existenţei unei Biserici mitropolitane bine organizată pe teritoriul ţării noastre în secolul al şase-

43. R. Rus, *Op. cit.*, p. 127.

44. Gh. I. Drăgulin, *Sinodul II ecumenic şi unele personalităţi ale lui în cinstirea milenară a Ortodoxiei româneşti*, în Biserica Ortodoxă Română, XCIX (1981), nr. 7-8, p. 878-879.

45. I. V. Dură, *Sfântul Teotim, episcopul Tomisului, autoritate a dreptei credinţe în cadrul lucrărilor Sinodului IV ecumenic (451)*, în Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei, V (2001), nr. 9, p. 1045.

46. *Ibdiem.*

lea, şi în cadrul căreia monahismul nu numai că era prezent, dar deţinea totodată, la fel ca la Roma şi Constantinopolul de atunci, o poziţie conducătoare pe tărâmul teologic şi spiritual al acesteia"[47].

În Arhiepiscopia Tomisului de astăzi, monahismul nu numai că este prezent ca cel de al treilea element constitutiv al Bisericii, alături de mireni şi clerici, ci deţine aceeaşi poziţie conducătoare pe tărâmul teologic şi spiritual al Dobrogei. Puţine Catedrale mitropolitane – din ţară – sunt adevărate vetre monahale ca aceea de la Tomis, unde preoţii slujitori, cu toţii ieromonahi, îl însoţesc în soborul duminical pe cel dintâi dintre ei, adică pe Vlădica Teodosie, monahul de ieri, care îşi urmează aceeaşi pravilă monahală, pe care a reactivat-o şi impus-o tuturor "fraţilor" din mănăstirile din eparhia Dobrogei.

Pe tărâmul teologic, monahismul dobrogean este reprezentat până şi în Facultatea de Teologie, prin însuşi Decanul ei, care este acelaşi călugăr, cărturar, ales Întâistătător al Bisericii Dobrogei sub numele de Vlădica Teodosie.

Acelaşi monahism, de tipul celui propagat de Sf. Teotim al Tomisului şi "călugării sciţi", este însă reprezentat şi de trăitorii din noile mănăstiri înfiinţate de la venirea la Constanţa a actualului Arhiepiscop. De aceea, printre aceştia, putem întâlni şi monahi care se învrednicesc nu numai cu urcuşul spre îmbunătăţirea şi înduhovnicirea vieţii, ci şi cu zăbava studiului şi cercetării teologice şi canonice (al canoanelor, pravilelor etc.).

Iată, deci, încă o raţiune şi o motivaţie în plus ca Arhiepiscopia Tomisului să-şi recapete demnitatea de care s-a bucurat şi pe vremea vestiţilor "călugări sciţi", mândrie nu numai a neamului românesc, pravoslavnic, ci a întregii creştinătăţi ecumenice.

După cum s-a putut constata şi din rândurile de mai sus, contribuţia "Călugărilor sciţi" (daco-romani) la afirmarea unităţii ecumenice şi la dezvoltarea culturii umanist-creştine, europene, s-a exprimat atât prin activitatea lor ecumenică, practică, cât şi prin opera lor, în care învăţătura ortodoxă – formulată de Sinoadele ecumenice (Niceea, 325; Constantinopol, 381; Efes, 431 şi Calcedon, 451) – a fost afirmată şi apărată cu tărie şi demnitate şi împotriva ereziilor vremii lor.

Prin contribuţia lor la afirmarea şi dezvoltarea relaţiilor ecumenice între creştinătatea răsăriteană şi cea apuseană, prin aportul lor la cunoaşterea tezaurului dogmatic, canonic şi liturgic, răsăritean, în Biserica apuseană, prin trăirea acestuia în vetrele monahale stabilite de ei (Sf. Martin la Tours (Franţa), Ioan Cassian la Marsilia, Dionisie la Roma etc.) chiar pe pământul Europei de vest, "Călugării sciţi" şi-au adus într-adevăr obolul lor atât la afirmarea unităţii ecumenice, cât şi la propagarea şi dezvoltarea culturii umanist-creştine, europene. De altfel, la loc de frunte printre ctitorii acestei culturi europene, medievale, se numără tocmai aceşti "Călugări sciţi" (daco-romani), adică Sf. Ioan Cassian, Sf. Dionisie Exiguus (Smeritul), Ioan Maxenţiu etc, care rămân peste veacuri cea mai grăitoare mărturie privind atât daco-romanitatea strămoşilor noştri, cât şi vechimea creşti-

47. Idem, *Călugării sciţi*, în Mărturie Ortodoxă (Haga), II (1983), nr. 5, p. 140.

nismului român, care urcă în epoca Sfântului Apostol Andrei, încreştinătorul populaţiei din Dacia Pontică (Dobrogea din România de astăzi), "leagănul creştinismului românesc"[48].

Despre acest creştinism românesc, de sorginte apostolică şi de certă vocaţie ecumenică, a dat mărturie şi primul prelat al creştinătăţii ecumenice, adică, Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea, care – printre altele – a spus că "pământul" nostru "românesc", aflat, "între latinitate şi Bizanţ, poate deveni punct de întâlnire şi comuniune", fiindcă mănăstirile şi bisericile ortodoxe româneşti, "acoperite cu fresce, icoanele, veşmintele liturgice, manuscrisele nu sunt doar bijuterii ale culturii voastre, ci şi mărturii de credinţă creştină, de credinţă trăită"[49]. Or, aceste mărturii de credinţă creştină, se datorează în primul rând monahismului românesc, ale cărui începuturi urcă în secolele III–IV, şi îndeosbi "Călugărilor sciţi" din Dacia Pontică, din secolele IV-VI care au ştiut să facă din patria lor atât un "punct de întâlnire şi comuniune" ecumenică, cât şi un focar de cultură umanist-creştină, europeană.

Pr. prof. dr. NICOLAE DURĂ

48. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului, *Dobrogea leagănul creştinismului românesc şi al toleranţei religioase (Dobroudja, le berceau du christianisme roumain et de la tolérance religieuse)*, în vol. *Mărturii ale vieţii creştine dobrogene (Attéstations de la vie chrétienne de la région de Dobroudja)*, Edit. Arhiepiscopiei Tomisului, Cosntanţa, 2004, p. 11-27.

49. Apud Teodosie Petrescu, *Op. cit.*, p. 7.

32 DE MANUSCRISE MUZICALE PSALTICE INEDITE DE LA MĂNĂSTIREA STAVROPOLEOS DIN BUCUREŞTI

Aflându-ne la Bucureşti în vara anului 2003, după 10 iunie – zi în care am susţinut primul nostru doctorat[1] – ne-am propus să continuăm cercetarea manuscriselor muzicale psaltice din România (ne referim la cele necunoscute încă), apropiindu-ne de o veche mănăstire de pe lângă Curtea domnească valahă, mănăstirea Stavropoleos. Prietenia veche (începută de la mănăstirea Cheia-Prahova, acum vreo 20 de ani) cu destoinicul egumen al mănăstirii Stavropoleos – părintele ieromonah Iustin Marchiş, ne-a înlesnit accesul la nepreţuita bibliotecă a mănăstirii[2], pe care părintele Iustin a moştenit-o şi o îmbogăţeşte neîncetat.

Astfel, am putut să cunoaştem 32 de manuscrise muzicale psaltice bizantine inedite: eline – şapte manuscrise, elino-româneşti – şapte manuscrise, slavone – un manuscris, slavone kriuki – un manuscris, şi româneşti – 16 manuscrise, care se întind pe o perioadă delimitată de mijlocul secolului al XVIII-lea şi secolul al XX-lea, ce dorim să le prezentăm cititorilor noştri.

Fiecare manuscris are istoria lui, cu particularităţile şi frumuseţea lui, valoarea lor religioasă şi culturală fiind inestimabilă. Trecerea în revistă pe care o facem este una sinoptică, rămânând ca la o viitoare prezentare să reproducem şi conţinutul fiecărei pagini de manuscris, în amănunţime.

Scriitura muzicală psaltică a acestor 32 de lucrări este: a) de tip cucuzelian, b) de tranziţie, şi c) în Noua Metodă, amănunt notat la fiecare codice.

Limba folosită de codicografi în manuscrise este: a) elina; b) mixtă: elina şi româna – cu caractere chirilice; c) slavona şi slavona kriuki; d) româna – cu caractere chirilice şi latine.

Menţionăm, referitor la stabilirea, măsurarea şi notarea dimensiunilor acestor manuscrise, că au fost efectuate de noi.

I. Iată câteva dintre manuscrisele muzicale psaltice cele mai importante de la mănăstirea Stavropoleos:

A. Manuscrise muzicale psaltice în limba elină:

– Ms. gr. **49 m** *Anastasimatar – Papadichie – Propedie,* de Manouil Hrisafis Protopsaltul cel Tânăr/o Neos, scris la mijlocul secolului al XVIII-lea, codicograf anonim. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian. Se remarcă scrisul frumos al manuscrisului. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr. **52 m** *Anastasimatar – Doxastar – Liturghier – Propedie,* scris la mijlocul secolului al XVIII-lea, codicograf anonim. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

---

1. Titlul primului nostru doctorat, susţinut la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti, la 10.06.2003 este: *Contribuţii privind legăturile culturii muzicale dintre Elluda şi România,* 1350 pag.; coordonator al lucrării a fost prof. univ. dr. Grigore Constantinescu. Un al doilea doctorat, cu titlul *Tradiţia muzicii psaltice româneşti şi legăturile ei cu muzica psaltică bizantină,* îl facem la Universitatea Naţională Kapodistriana din Atena, coordonator prof. univ. dr. Grigorios Stathis.

2. Este de la sine înţeles că biblioteca mănăstirii este deschisă oricărui cercetător care doreşte să cerceteze manuscrisele, cărţile etc., existente aici, cu aprobarea conducerii mănăstirii.

– Ms. gr. **48 m** *Doxastar,* de Petru Lampadarie Peloponisiou, scris la finele secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, codicograf anonim. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. La f. 235 există însemnări, unde este notat şi compozitorul codicelui: Petru Lampadarie Peloponisiou, Protopsaltul de la Biserica cea Mare din Constantinopol. Se remarcă scrisul foarte frumos al codicelui. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr. **53 m** *Antologhion,* scris la finele secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, codicografi anonimi. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr. **54 m** *Anastasimatarion,* de Petru Lampadarie Peloponisiou, scris în 1788 (?), codicograf anonim. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr. **51 m** *Irmologhion - Catavasier;* de Petru Lampadarie Peloponisiou, scris în 1821/f. 1, codicograf Samouil ierodiaconul/f. 1. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare precară.

– Ms. gr. **47 m** *Doxastar,* pentru perioada *Triodului şi Penticostarului,* de Manouil Hrisafis Protopsaltul cel Tânăr/o Neos, scris la Episcopia Râmnicu-Vâlcea, la 10 martie 1838, codicograf Hristea Grigoriu. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Se remarcă scrisul frumos. Manuscrisul se află într-o stare precară.

B. Manuscrise muzicale psaltice mixte – în limba elină şi limba română cu caractere chirilice:

– Ms. gr.-ro. **94 m** *Heruvicon – Chinonicar – Axioane,* scris la începutul secolului al XIX-lea, codicograf anonim. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr.-ro. **86 m** *Antologhion,*scris în Moldova, în prima parte a secolului al XIX-lea, codicografi anonimi şi 8 pagini tipărite din Dimitrie Suceveanu Protopsaltul, *Cântări la Sfânta Liturghie.* Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul conţine şi *Polihronioane:* la f. 172, în limba română cu caractere chirilice – pentru domnitorul Moldovei Mihail Sturdza, iar la f. 170, în limba elină – pentru mitropolitul Moldovei, fără a fi specificat numele. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr.-ro. **97 m** *Antologhion/Heruvicon – Chinonicar – Polielee,* scris în Valahia/Moldova, în prima parte a secolului al XIX-lea, codicografi anonimi. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul conţine la f. 13 un *Polihronion* pentru domnitorul Grigore Ghica, compus în eh varis. Manuscrisul se află într-o stare bună. Însemnări: la f. 8 – greu de descifrat.

– Ms. gr.-ro. **101 m** *Antologhion - Papadichie,* scris în prima parte a secolului al XIX-lea, codicograf anonim. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr.-ro. **93 m** *Heruvicon – Chinonicar – Axioane,* scris în 1823, codicografi anonimi. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr.-ro. **99 m** *Antologhion,* scris la mănăstirea Cernica, Valahia, la 16 noiembrie 1843/f. 2, codicograf Martinian monahul/f. 2. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. gr.-ro. **95 m** *Antologhion/Liturghier – Heruvicon – Chinonicar – Axioane,* scris în a doua parte a secolului al XIX-lea, codicograf anonim. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

C. Manuscrise muzicale psaltice în limba slavonă şi limba slavonă kriuki:

– Ms. slav **50 m** *Cântări la Sfânta Liturghie,* scris la finele secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, codicograf anonim. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Scris aproape în întregime cu cerneală neagră. Manuscrisul se află într-o stare precară.

– Ms. slav/kriuki **70 m** *Anastasimatarion – Octoih,* scris la Tulcea, Dobrogea, în 1873, codicograf Grigorie Kidinik. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună. Interesant este şi acest manuscris, caligrafiat pentru nevoile liturgice ale populaţiei române de limbă slavă, de la gurile Dunării.

D. Manuscrise muzicale psaltice în limba română cu caractere chirilice şi latine:

– Ms. ro. **89 m** *Irmologhion kalofonikon,* de Petru Bereket Byzantios, tradus de Macarie ieromonahul, scris în prima parte a secolului al XIX-lea, codicograf anonim. Scris în limba română cu caractere chirilice şi latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **5629** *Doxastarion,* scris posibil în Moldova, ante 1841, codicografi anonimi/sunt două manuscrise la un loc: A'f.1-211v, cu un scris frumos caligrafic, iar B'f.212-228v, cu un scris mai simplu şi neglijent. Caligrafiat în limba română cu caractere chirilice. Cernelurile folosite sunt: neagră şi roşie, mult deteriorate de timp. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare precară.

– Ms. ro. **88 m** *Cântări la Vecernie – Utrenie – Liturghie,* scris la mănăstirea Cernica, Valahia, la 27 mai 1849, codicograf Ştefan monahul. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **92 m** *Antologhion,* scris la mijlocul secolului al XIX-lea, codicografi: Marin Popescu şi An. Pană (?)/pag. 181, pag. 185, pag. 189. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **87 m** *Antologhion/Cântări la Podobii (Prosomii) – Vecernie – Utrenie –Liturghie – Idiomelar – Triod – Penticostar,* al lui Ghelasie Basarabeanu arhimandritul, scris la 28 iunie 1859/pag. 560, codicograf Constantin Lăzărescu/pag. 560. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **96 m** *Heruvicon – Axioane – Liturghier,* scris în a doua parte a secolului al XIX-lea, codicografi: anonim-fascicolul A'f. 1-38v şi Gheorghe Cucu seminarist din Huşi – fascicol B'f. 39-56/f. 56. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **91 m** *Antologhion/ Catavasier – Podobii (Prosomii) – Sedelne – Axioane – Prokimene – Liturghier – Vecernier – Heruvicon – Chinonicar – Stihi-*

rar – Doxologhion, scris la 23 ianuarie 1854 (?)/f. 120, codicografi: anonim – a scris la f. 1-24 şi Constantin Gheordunescu preotul – a scris f. 25-228. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare precară.

– Ms. ro. **84 m** *Antologhion,* de Ghelasie Basarabeanu arhimandritul, scris la Curtea de Argeş, ante 1863, codicograf posibil Theodor Protopopescu/f. 132 v. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare precară.

– Ms. ro. **100 m** *Prosomii/Podobii,* tradus de Dimitrie Suceveanu, scris la Curtea de Argeş, Valahia, în 1868/pag. 58 şi pag. 61, codicograf Ion Bunescu seminarist/pag. 20, pag. 58, pag. 61. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **90 m** *Antologhion,* scris în 1871/pag. 234, codicograf Constantin Mihăileanu preotul/pag. 234. Scris în limba română cu caractere chirilice spre latină şi latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **4941** *Cântări bisericeşti,* scris în Moldova, în 1880–1885, codicografi: F. Scrianu seminarist/pag. 9, Pantelimon Zugrăvescu seminarist la Huşi/pag. 10, pag. 17, pag. 62, pag. 69, pag. 74 etc., anonimi. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare precară.

– Ms. ro. **98 m** *Antologhion,* scris la mănăstirea Râşca, Moldova, la 28 martie 1881/f. 243v, codicograf Amfilohie cântăreţul – Dimitriu de la mănăstirea Râşca/f. 243v. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

– Ms. ro. **85 m** *Antologhion,* scris la Curtea de Argeş, la 10 februarie 1893/însemnare pe coperta anterioară, codicograf Diaconescu G. George seminarist/însemnare pe coperta anterioară. Scris în limba română. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

Celelalte manuscrise sunt din secolul al XX-lea. Dintre ele am remarca unul din Basarabia:

– Ms. ro. **2823** *Anastasimatar,* scris la Chişinău, în 1923/pag. 1, codicograf Vasile Ciureanu Bodeşti Protopsaltul Arhiepiscopiei din Chişinău/pag. 1. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Manuscrisul se află într-o stare bună.

Observăm că manuscrisele de la mănăstirea Stavropoleos cuprind o bogată colecţie de lucrări psaltice destinate tuturor slujbelor întregului an bisericesc, precum: *Antologhion, Irmologhion, Catavasier, Anastasimatar, Papadikie, Doxastar, Heruvikon, Kinonicar, Axioane, Polielee, Cântări la Sfânta Liturghie, Cântări la Podobii, Sedelne, Cântări la Vecernie – Utrenie, Stihirar* etc., şi câteva *Propedii.* Există în cadrul unor manuscrise şi *Polihronione,* adresate domnitorilor, mitropoliţilor şi marilor boieri, la care există sau nu, menţionat numele.

II. Despre compozitorii psalţi din manuscrisele muzicale psaltice de la mănăstirea Stavropoleos

Cercetând lucrările compozitorilor psalţi notaţi, cât şi cele anonime, existente în aceste manuscrise, remarcăm faptul că ele cuprind lucrări muzicale din cei mai reprezentativi melurgi bizantini, elini şi români.

A. Astfel, în manuscrisele eline întâlnim lucrări de psalţii compozitori: Manouil Hrisafis Protopsaltul cel Tânăr/o Neos, Petru Lampadarie Peloponisiou şi Petru Bereket Byzantios – de la care există codice întregi, precum *Doxastar; Anastasimatar; Papadikie, Irmologhion kalofonikon, Catavasier* etc.; printre alţi compozitori elini citãm (ordinea înşiruirii este în funcţie de apariţia lor în manuscrise): Theodoru, Grigorie Protopsaltul, Iosif Monahul, Gherman Arhiereul Neon Patron, Athanasie Arhiepiscopul Alexandriei, Gheorghe Kritos, Melkisedek, Ioannis Koukouzelis maistor, Balasie/Bălaşu preotul, Login, Manouil Hrisafis, Ioannis Kladas, Panaretou, Matei Vatopedinul, Ioannis Protopsaltul, Petru Efesiou, Gheorghe Paraskiade, Arsenie, Panaiotis Gacioglu, Halacioglu Protopsaltul, Daniil Protopsaltul, Hourmouzios Hartofilakos, Dionisie Moraitul, Konstantin Protopsaltul etc. Aceste lucrări sunt – fie prezentate în original – în codicele eline, fie tălmăcite/traduse/adaptate în limba română, în manuscrisele mixte elino-româneşti şi româneşti, de către marii psalţi români: Mihalache Protopsaltul Moldovlahul, Macarie ieromonahul, Ghelasie Basarabeanu, Anton Pann, Dimitrie Suceveanu ş.a., cât şi unele rămase anonime, cercetările viitoare putând face lumină în acest domeniu.

B. În manuscrisele mixte eline româneşti, cât şi în cele româneşti întâlnim lucrări originale de psalţii compozitori români (ordinea înşiruirii este în funcţie de apariţia lor în manuscrise): Ghelasie Basarabeanu arhimandritul – de la care există copiate două *Antologhioane,* Balasie/Bălaşu preotul, Doroteiu Iordachiu, Iosif Naniescu mitropolitul Moldovei, Dimitrie Suceveanu Protopsaltul, părintele Macarie ieromonahul, Ştefan Popescu, Visarion duhovnicul de la mănăstirea Neamţ, Chesarie Sinaden, Anton Pann/Antonie profesorul, Serafim cântăreţul Episcopiei Buzăului, părintele Porfirie, K. Mihailea/Constantin Mihăileanu – sindomom de Nicolae Kallinescu/Călinescu, Nectarie arhiereul Tripoleos – Frimu, Ioniţă (Pralea) – modificat de An. Pană (?) (Anton Panţ?), două lucrări anonime *Axioane rumâneşti,* Vasile Protopsaltul – Gâdei din Huşi/Vasile Gâdeiu (?), Mihalache Protopsaltul Moldovlahul, Manoil Protopsaltul de la Huşi-Nicolau, Claru Gheorghie, Vasile Ciureanu Bodeşti Protopsaltul Arhiepiscopiei din Chişinău, Ion Popescu-Pasărea, Damian sfetagoreţul Protopsaltul Vatopedinului.

Se observă şi numele unor mari psalţi compozitori români de la Muntele Athos, precum: Balasie/Bălaşu preotul şi Damian sfetagoreţul Protopsaltul Vatopedinului/şi Protopsaltul Moldovlahiei[3].

3. Vezi mai pe larg despre cei doi psalţi compozitori români în studiul nostru, *Cântări româneşti la Athos,* B.O.R., anul CXIX, nr. 7-12 iulie-decembrie, Bucureşti, 2001; despre Bălaşu preotul la pag. 440-457, iar despre Damian ieromonahul Vatopedinului Protopsaltul Moldovlahiei la pag. 465-468.

În manuscrisul Ms. ro. **2823** *Anastasimatar,* scris la Chişinău, în 1923, codicograf Vasile Ciureanu-Bodeşti Protopsaltul Arhiepiscopiei din Chişinău, codicograful este şi singurul compozitor al codicelui, fără a mai cita şi sursa folosită.

Un alt codicograf-compozitor, alături de alţi compozitori citaţi este preotul Constantin Mihăileanu, în Ms. ro. **90 m** *Antologhion,* scris în 1871.

III. Despre Polihronioane, în manuscrisele muzicale psaltice de la mănăstirea Stavropoleos

Manuscrisele pe care le prezentăm cuprind şi câteva *Polihronioane,* fără a fi specificat şi numele compozitorului, precum:

– Ms. gr.-ro. **86 m** *Antologhion,* scris în Moldova, în prima parte a secolului al XIX-lea, codicografi anonimi... Manuscrisul conţine şi *Polihronioane:* la f. 172, în limba română cu caractere chirilice – pentru domnitorul Moldovei Mihail Sturdza, iar la f. 170, în limba elină – pentru mitropolitul Moldovei, fără a fi specificat numele:

– Ms. gr.-ro. **97 m** *Antologhion/Heruvicon – Chinonicar – Polielee,* scris în Valahia/Moldova, în prima parte a secolului al XIX-lea, codicografi anonimi... Manuscrisul conţine la f. 13 un *Polihronion* pentru domnitorul Grigorie Ghica, compus în eh varis.

IV. Despre psalţii codicografi alcătuitori ai manuscriselor muzicale psaltice de la mănăstirea Stavropoleos

Multe dintre manuscrisele pe care le prezentăm nu au păstrat şi numele codicografilor, dar, cunoaştem şi o serie de caligrafi, autori ai unor excepţionale manuscrise, cunoscători pricepuţi ai tehnicii miniaturale, cu un scris foarte frumos, desene etc.

A. Codicografi elini: clahistos Athanasiou/de la finele secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, Samouil ierodiaconul/anul 1821.

B. Codicografi români (ordinea înşiruirii este în funcţie de ordinea manuscriselor din biblioteca mănăstirii Stavropoleos): Hristea Grigoriu de la Episcopia Râmnicu-Vâlcea/anul 1838, Grigorie Kidinik de la Tulcea/anul 1873, Theodor Protopopescu de la Curtea de Argeş/ante 1863, Diaconescu G. George seminarist/anul 1893, Constantin Lăzărescu/anul 1859, Ştefan monahul de la mănăstirea Cernica/anul 1849, preotul Constantin Mihăileanu/anul 1871, preotul George Gordunescu/anul 1854, Marin Popescu şi An. Pană/la mijlocul secolului al XIX-lea, Gheorghe Cucu din Huşi/la mijlocul secolului al XIX-lea, Amfilohie cântăreţul Dimitriu de la mănăstirea Râşca-Moldova/1881, Martinian monahul de la mănăstirea Cernica/1843, Ion Bunescu seminarist de la Curtea de Argeş/anul 1868, Vasile Ciureanu-Bodeşti Protopsaltul Arhiepiscopiei din Chişinău/anul 1923, Maria monahia Iancu de la mănăstirea Văratec şi Ana monahia Nichifor/anul 1949–1952, Gheorghe Iordache/anul 1924, F. Scrianu seminarist şi Pantelimon Zugrăvescu seminarist la Huşi/anul 1880–1885.

V. Referire la diferitele însemnări de pe manuscrisele muzicale psaltice de la mănăstirea Stavropoleos

Puţine sunt însemnările descifrabile; dintre cele mai importante menţionăm:

– Ms. gr. **48 m** *Doxastar;* de Petru Lampadarie Peloponisiou, la f. 235 citim blestemul "cine va înstrăina manuscrisul..."; f. 235, semnătură indescifrabilă; f. 252 Doxastarul întocmit de Petru Peloponisiou tis Megalis Ekklisias...

– în Ms. ro. **89 m** *Irmologhion kalofonikon,* de Petru Bereket Byzantios, tradus de Macarie ieromonahul, scris în prima parte a secolului al XIX-lea, codicograf anonim... la f. 137 citim: *...facere/a fericitului întru pomenire Petru Vizantie/dascălul părintelui Macarie,* o însemnare importantă pentru bizantinologia românească:

– Ms. ro. **85 m** *Antologhion,* scris la Curtea de Argeş, la 10 februarie 1893/însemnare pe coperta anterioară, codicograf Diaconescu G. George seminarist/însemnare pe coperta anterioară *...Manuscript/pentru/musică bisericeas/că/al sub-scrisului/Diaconescu G. George, clasa a III ia a/Seminarului de Argeş 1893 Februarie 10;* la pag. 47: *Aceste cântări sunt scrise de subsemnatul/la 5 Martie anul 1893, fiind elev în clasa a III-a/a Seminarului de Argeş/G. Diaconescu, Comuna Aref;* la pag. 48: *1893 Martie 10 G. Diaconescu;* la pag. 65; *Finit-am de scris acest Canon astăzi/10 Septembrie 1893 şi spre memorie mai jos/mă subscriu G. Diaconescu, cl. IV a S.C.*

Celelalte însemnări nu au o importanţă prea mare.

În general manuscrisele de la mănăstirea Stavropoleos se află într-o stare bună; am notat la fiecare manuscris despre situaţia în care se află. Recomandăm, pentru unele manuscrise, aflate într-o stare de accentuată deteriorare, precum manuscrisul Ms. ro. **5629** *Doxastarion* ş.a., o posibilă re-cartonare etc.

Prezentăm în continuare manuscrisele muzicale psaltice de la mănăstirea Stavropoleos, existente în vara anului 2003.

1.

Ms. gr. **47 m** *Doxastar;* pentru perioada *Triodului şi Penticostarului,* de Manouil Hrisafis Protopsaltul cel Tânăr/o Neos, scris la Episcopia Râmnicu-Vâlcea, la 10 martie 1838, codicograf Hristea Grigoriu, dimensiuni 21,4 x 15,8, (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 173. Înainte de f. 88 lipseşte o filă. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – în limba elină, anonimi, Theodoros, Grigorie Protopsaltul, Iosif Monahul, Gherman Arhiereul Neon Patron. Se remarcă scrisul frumos. Manuscrisul se află într-o stare precară.

2.

Ms. gr. **48 m** *Doxastar;* de Petru Lampadarie Peloponisiou, scris la finele secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, codicograf elahistos Athanasiou, f. 235, anonim, f. 260-261, dimensiuni 18,2 x 11,5, (dimensiunile au fost stabilite de noi), file III + 261 + III. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. La f. 235 există însemnări, unde este notat şi compozitorul codicelui – Petru Lampadarie Peloponisiou Protopsaltul de la Biserica cea Mare din Constantinopol. Compozitori – în limba elină, anonimi. Athanasie episcopul Alexandriei, Grigorie Lampadarie, Gheorghe Kritos. Se remarcă scrisul frumos. Manuscrisul a fost notat cu cerneală neagră, iar titlurile, sporadic din neume, cât şi însemnările – cu cerneală roşie. Manuscrisul se află într-o stare precară. Însemnări: f. 235 blestemul "cine va înstrăina manuscrisul..., f. 235 v. semnătură indescifrabilă; f. 252 Doxastarul întocmit de Petru Peloponisiou...

3.

Ms. gr. **49 m** *Anastasimatar – Papadichie – Propedie,* de Manouil Hrisafis Protopsaltul cel Tânăr/o Neos, scris la mijlocul secolului al XVIII-lea, codicograf anonim, dimensiuni 15,1 x 10,5, (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 308. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian. Compozitori – în limba elină, anonimi. De la f. 293 la f. 308 numai text. Se remarcă scrisul frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

Însemnări: la f. 1 în limba elină; la f. 292 v în limba elină; la f. 278 v în limba slavonă; la f. 146 v în limba elină.

4.

Ms. slav **50 m** *Cântări la Sfânta Liturghie,* scris la începutul secolului al XIX-lea, codicograf anonim, dimensiuni 15,4 x 9,5, (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 78. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Scris aproape în întregime cu cerneală neagră. Compozitori: anonimi, Grigorie Protopsaltul. Manuscrisul se află într-o stare precară.

Însemnări: f. 4 – nedescifrabilă, f. 5 anul 1872; f. 48 v. 76 v. 77, semnături; f. 49 anul 1882; f. 55 anul 1874 aprilie 24; f. 70 v. rugăciune.

5.

Ms. gr. **51 m** *Irmologhion – Catavasier;* de Petru Lampadarie Peloponisiou, scris în 1821/f. 1, codicograf Samouil ierodiaconul/f. 1, dimensiuni 16,4 x 11,5, (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 109 + VIII + 2 (înainte de f. 62 o filă lipsă). Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – în limba elină, anonimi. Manuscrisul se află într-o stare precară.

6.

Ms. gr. **52 m** *Anastasimatar – Doxastar – Liturghier – Propedie,* scris la mijlocul secolului al XVIII-lea, codicograf anonim, dimensiuni 13,9 x 9,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file I + 193. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Compozitori – în limba elină: Melkisedek, Manouil Hrisafis Protopsaltul cel Tânăr/o Neos, Ioannis Koukouzelis, Balasie/Bălaşu preotul şi nomofilax, Login, anonim. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

Însemnări – la f. 109 – ştearsă.

7.

Ms. gr. **53 m** *Antologhion,* scris la finele secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, codicografi anonimi, dimensiuni 17,1 x 11,8 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file II + 351 + XVI. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Compozitori – în limba elină: anonimi, Manouil Hrisafis, Ioannis Kladas, Panaretou, Petru Lampadarie Peloponisiou, Petru Bèreket Byzantios, Daniil Protopsaltul, Kliment ieromonahul, Iakovos Protopsaltul, Ioannis Koukouzelis, Gheorghie Kritos, Matei Vatopedinul. Manuscrisul se află într-o stare bună.

8.

Ms. gr. **54 m** *Anastasimatarion,* de Petru Lampadrie Peloponisiou, scris în 1788 (?), codicograf anonim, dimensiuni 15,6 x 11 (dimensiunile au fost stabilite

de noi), file VI + 98 + X. Notaţia psaltică este de tip cucuzelian şi de tranziţie. Compozitori – în limba elină, anonimi. Manuscrisul se află într-o stare bună.

9.

Ms. slav/kriuki **70 m** *Anastasimatarion – Octoih,* scris la Tulcea, Dobrogea, în 1873, codicograf Grigorie Kidinik, dimensiuni 24,4 x 19 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 133. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: anonimi. Manuscrisul se află într-o stare bună.

10.

Ms. ro. **84 m** *Antologhion,* de Ghelasie Basarabeanu arhimandritul, scris la Curtea de Argeş, ante 1863, codicograf posibil Theodor Protopopescu/f. 132 v, dimensiunile 32,5 x 11,8 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file I + 117 + XV. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, Petru Lampadarie Peloponisiou, Ioannis Protopsaltul, precum şi lucrări originale de Ghelasie Basarabeanu arhimandritul. Manuscrisul se află într-o stare precară.

11.

Ms. ro. **85 m** *Antologhion,* scris la Curtea de Argeş, la 10 februarie 1893/însemnare pe coperta anterioară, codicograf Diaconescu G. George seminarist/însemnare pe coperta anterioară, dimensiuni 21 x 17 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini I + 94 + XIX. Scris în limba română. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori români: Doroteiu Iordachiu, Iosif Naniescu mitropolitul Moldovei, Dimitrie Suceveanu, Ghelasie Basarabeanu arhimandritul, Macarie ieromonahul, Ştefan Popescu, Visarion duhovnicul de la mănăstirea Neamţ, Chesarie Sinaden. Manuscrisul se află într-o stare bună.

Însemnări pe coperta anterioară: *Manuscript/pentru/musică bisericeas/că/al sub-scrisului/Diaconescu G. George, clasa a III ia a/Seminarului de Argeş 1893 Februarie 10;* la pag. 47: *Aceste cântări sunt scrise de subsemnatul/la 5 Martie anul 1893, fiind elev în clasa a III-a/a Seminarului de Argeş/G. Diaconescu, Comuna Aref;* la pag. 48: *1893 Martie 10 G. Diaconescu:* la pag. 65: *Finit-am de scris acest Canon astăzi/10 Septembrie 1893 şi spre memorie mai jos/mă subscriu G. Diaconescu, cl. IV a S.C.*

12.

Ms. gr.-ro. **86 m** *Antologhion,* scris în Moldova, în prima parte a secolului al XIX-lea, codicografi anonimi şi 8 pagini tipărite din Dimitrie Suceveanu Protopsaltul, *Cântări la Sfânta Liturghie,* dimensiuni 20,8 x 16,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file I + 201 + 1. Scris în limba elină şi în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: A. cântări în limba elină de: Petru Efesiou, anonimi, Gheorghie Paraskiade, Iosif schimonahul; B. traduceri: a) anonime din: anonimi, Manouil (Hrisafis) Protopsaltul, Petru Efesiou, Gheorghie Paraskiade, Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Protopsaltul, Arsenie, Gherman arhiereul Neon Patron, Balasie/Bălaşu preotul; b) Macarie ieromonahul din: Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, precum şi lucrări originale de: Macarie ieromonahul, Visarion

ieromonahul duhovnicul de la mănăstirea Neamţ, Anton Pann, Iosif ierodiaconul Nania (sic!)/Naniescu mitropolitul Moldovei, Dimitrie Suceveanu.

Manuscrisul conţine şi *Polihronioane;* la f. 172, în limba română cu caractere chirilice – pentru domnitorul Moldovei Mihail Sturdza, iar la f. 170, în limba elină – pentru mitopolitul Moldovei, fără a fi specificat numele. Manuscrisul se află într-o stare bună.

13.

Ms. ro. **87 m** *Antologhion/Cântări la Podobii (Prosomii) – Vecernie – Utrenie – Liturghie – Idiomelar – Triod – Penticostar,* de Ghelasie Basarabeanu arhimandritul, scris la 28 iunie 1859/pag. 560, codicograf Constantin Lăzărescu/pag. 560, dimensiuni 22,8 x 18,2 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini 668. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: traduceri din: Ioannis Protopsaltul, Daniil Protopsaltul, Petru Lampadarie Peloponisiou, precum şi lucrări originale de: Ghelasie Basarabeanu arhimandritul – majoritatea lucrărilor, Serafim cântăreţul Episcopiei Buzăului. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

Însemnări: la pag. 557 – *Demetru Timişoran 1871 februarie 20.*

14.

Ms. ro. **88 m** *Cântări la Vecernie – Utrenie – Liturghie,* scris la mănăstirea Cernica, Valahia, la 27 mai 1849, codicograf Ştefan monahul, dimensiuni 18,4 x 12 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file III + 109 + XIV. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, Petru Efesiou, Petru Lampadarie Peloponisiou; b) Macarie ieromonahul din: Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, precum şi lucrări originale de: Anton Pann, părintele Porfirie/f. 106 v Heruvic *Acum puterile...* eh 1 şi la f. 108 v în eh 5. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

15.

Ms. ro. **89 m** *Irmologhion kalofonikon,* de Petru Bereket Byzantios, traduse de Macarie ieromonahul, scris în prima parte a secolului al XIX-lea, codicograf anonim, dimensiuni 21,4 x 16 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file IV + 135 + XII. Scris în limba română cu caractere chirilice şi latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri de Macarie ieromonahul din: Petru Bereket Byzantios – la f. 137 citim: *...facere/a fericitului întru pomenire Petru Vizantie/dascălul părintelui Macarie,* Iakovos Protopsaltul, Balasie/Bălaşu Protopsalt şi nomofilax al Bisericii celei Mari din Constantinopol, Panaiotis Gacioglu/Halacioglu Protopsaltul, Daniil Protopsaltul. Hourmouzios Hartofilakos, Gheorghie Kritos, Petru Efesiou, Manouil Hrisafis, Ioannis Protopsaltul, Dionisie Moraitul, precum şi lucrări originale de Macarie ieromonahul. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

16.

Ms. ro. **90 m** *Antologhion,* scris în 1871/pag. 234, codicograf Constantin Mihăileanu preotul/pag. 234, dimensiuni 19,4 x 15,2 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini I + 235 + XII. Scris în limba română cu caractere chirilice spre

latină şi latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, precum şi lucrări originale de K. Mihailea/Constantin Mihăileanu – Polieleu *Robii Domnului...* – eh 1 în sindomon de Nicolae Kallinescu/Călinescu. Se remarcă scrisul foarte frumos. Manuscrisul se află într-o stare bună.

17.

Ms. ro. **91 m** *Antologhion/Catavasier – Podobii (Prosomii) – Sedelne – Axioane – Prokimene – Liturghier – Vecernier – Heruvicon – Chinonicar – Stihirar – Doxologhion,* scris la 23 ianuarie 1854 (?)f. 120, codicografi: anonim – a scris la f. 1-24 şi Constantin Gordunescu preotul – a scris f. 25-228, dimensiuni 21 x 17,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 228. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri: a) anonime din: anonimi, Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, Daniil Protopsaltul, Ioannis Protopsaltul, Petru Efesiou; b) Ghelasie Basarabeanu arhimandritul din: Iakovos Protopsaltul, precum şi lucrări originale de Ghelasie Basarabeanu arhimandritul. Manuscrisul se află într-o stare precară.

Însemnări fără importanţă la: f. 21, f. 24 v, f. 42 v, f. 51 v.

18.

Ms. ro. **92 m** *Antologhion,* scris la mijlocul secolului al XIX-lea, codicografi: Marin Popescu şi An. Pană (?) pag. 181, pag. 185, pag. 189, dimensiuni 16,2 x 10,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini 317. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, precum şi lucrări originale de: Nectarie arhiereul Tripoleos – Frimu, Iosif ierodiaconul Nania (sic) Naniescu mitropolitul Moldovei, Anton Pann, Ioniţă (Pralea) – modificat de An. Pană (?) (Anton Pann?). Manuscrisul se află într-o stare bună.

19.

Ms. gr.-ro. **93 m** *Heruvicon – Chinonicar – Axioane,* scris în 1823, codicografi anonimi, dimensiuni 19,3 x 13 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 233. Scris în limba elină şi în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – cântări în limba elină din anonimi, şi traduceri anonime din: anonimi, Daniil Protopsaltul, Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, Gheorghie Kritos, Iakovos Protopsaltul, Hourmouzios Hartofilakos, Ioannis Protopsaltul, precum şi lucrări originale de: Macarie ieromonahul iar la f. 59 v anonim *Axion românesc* – eh 2. Manuscrisul se află într-o stare bună.

20.

Ms. gr.-ro. **94 m** *Heruvicon – Chinonicar – Axioane,* scris la începutul secolului al XIX-lea, codicograf anonim, dimensiuni 15,1 x 10,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 244 + III. Scris în limba elină şi română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – cântări în limba elină din anonimi, şi traduceri: a) anonime din: Petru Lampadarie Peloponisiou, anonimi, Petru Bereket Byzantios, Petru Efesiou, Gherman arhiereul Neon Patron; b) Macarie ieromonahul din: Grigorie Lampadarie Protopsaltul, Petru Lampadarie Pe-

loponisiou, precum şi lucrări originale de Macarie ieromonahul. Manuscrisul se află într-o stare bună.

21.

Ms. gr.-ro. **95 m** *Antologhion/Liturghier – Heruvicon – Chinonicar – Axioane,* scris în a doua parte a secolului al XIX-lea, codicograf anonim, dimensiuni 16,8 x 12,3 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini II + 279 + IV, pagini albe 75-77. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – Cântări în limba elină şi traduceri anonime din: Petru Lampadarie Peloponisiou, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, Petru Efesiou, Daniil Protopsaltul, Gheorghie Kritos, precum şi lucrări originale de: Macarie ieromonahul, Antonie profesorul/Anton Pann, anonim *Axion rumânesc* – eh 6/pag. 264. Manuscrisul se află într-o stare bună.

22.

Ms. ro. **96 m** *Heruvicon – Axioane – Liturghier,* scris în a doua parte a secolului al XIX-lea, codicografi: anonim – fascicolul A'f. 1-38 v şi Gheorghe Cucu seminarist din Huşi – fascicol B'f. 39-56/f. 56, dimensiuni 16,2 x 11 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 56. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, precum şi lucrări originale de Vasile Protopsaltul – Gâdei din Huşi. Manuscrisul se află într-o stare bună.

23.

Ms. gr.-ro. **97 m** *Antologhion/Heruvicon – Chinonicar – Polielee,* scris în Valahia/Moldova, în prima parte a secolului al XIX-lea, codicografi anonimi, dimensiuni 16,1 x 10,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 380; înainte de f. 366 a fost o filă care acum e tăiată; file albe: 7 v, 8 v, 367. Scris în limba elină şi în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: A'cântări în limba elină: Petru Lampadarie Peloponisiou, Daniil Protopsaltul, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, Hourmouzios Hartofilakos, Ioannis Glykeos, Petru Efesiou, Petru Bereket Byzantios, *palaion/alcătuire din vechime – Dumnezeu este Domnul* – eh 8/f. 325; B' cântări originale în limba română de: Anton Pann, Mihalache Protopsaltul Moldovlahul – *Pasapnoarie* – eh 3/f. 301.

Manuscrisul conţine la f. 13 un *Polihronion* pentru domnitorul Grigore Ghica, compus în eh varis. Manuscrisul se află într-o stare bună.

Însemnări: f. 8 – greu de descifrat.

24.

Ms. ro. **98 m** *Antologhion* scris la mănăstirea Râşca, Moldova, la 28 martie 1881/f. 243 v, codicograf Amfilohie cântăreţul – Dimitriu de la mănăstirea Râşca/f. 243 v, dimensiuni 16,5 x 10,2 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 293. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, Ioannis Protopsaltul, Petru Lampadarie Peloponisiou, Hourmouzios Hartofilakos, Daniil Protopsaltul, Gheorghe Kritos, Konstantin Protopsaltul, Gheorghie Paraskiade, Iakovos Protopsaltul, precum şi lucrări originale de: Dimitrie Suceveanu, Anton Pann, Macarie ieromonahul. Manuscrisul se află într-o stare bună.

25.

Ms. gr.-ro. **99 m** *Antologhion,* scris la mănăstirea Cernica, Valahia, la 16 noiembrie 1843/f. 2, codicograf Martinian monahul/f 2, dimensiuni 11,8 x 8,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file I + 248 + V. Scris în limba elină şi limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: A' în limba elină: anonimi; B'traduceri: a) anonime din: anonimi, Petru Lampadarie Peloponisiou, Iakovos Protopsaltul, Grigorie Lampadarie Protopsaltul; b) Macarie ieromonahul din: Petru Lampadarie Peloponisiou, precum şi lucrări originale de: Macarie ieromonahul, Anton Pann. Manuscrisul se află într-o stare bună.

26.

Ms. ro. **100 m** *Prosomii/Podobii,* tradus de Dimitrie Suceveanu, scris la Curtea de Argeş, Valahia, în 1868/pag. 58 şi pag. 61, codicograf Ion Bunescu seminarist/pag. 20, pag. 58, pag. 61, dimensiuni 19,7 x 16 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini 103. Scris în limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică în Noua Metodă. Compozitori – traduceri de Dimitrie Suceveanu din: anonimi, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, Hourmouzios Hartofilakos, precum şi lucrări originale de: Dimitrie Suceveanu, Manoil Protopsaltul de la Huşi – Nicolau, Claru Gheorghie. Manuscrisul se află într-o stare bună.

27.

Ms. gr.-ro. **101 m** *Antologhion – Papadikie,* scris în prima parte a secolului al XIX-lea, codicograf anonim, dimensiuni 17,8 x 11,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 203. Scris în limba elină şi limba română cu caractere chirilice. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: A'în limba elină – anonime din: anonimi, Hourmouzios Hartofilakos/foarte multe, Gheorghie Kritos, Daniil Protopsaltul, Petru Lampadarie Peloponisiou; B'traduceri anonime din: anonimi. Manuscrisul se află într-o stare bună.

28.

Ms. ro. 2823b *Anastasimatar,* scris la Chişinău, în 1923/pag. 1, codicograf Vasile Ciureanu Bodeşti Protopsaltul Arhiepiscopiei din Chişinău/pag. 1, dimensiuni 27,3 x 21,3 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini 477. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: traduceri şi aranjamente din anonimi, precum şi lucrări originale de Vasile Ciureanu Bodeşti Protopsaltul Arhiepiscopiei din Chişinău. Manuscrisul se află într-o stare bună.

29.

Ms. ro. **4939** *Cântări bisericeşti,* scris la mănăstirea Văratic, Moldova, în 1949–1952, codicografi: Maria monahia – Iancu/f. 13 v, f. 81 v, Ana Monahia – Nichifor/f. 67 v, f. 80, f. 86, anonimi, dimensiuni 21 x 14,5 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 31. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori: anonimi. Manuscrisul se află într-o stare bună.

30.

Ms. ro. **4940** *Cântări bisericeşti,* scris la 15 iunie 1924/n. copertă şi 1927/pag. 183, codicograf Gheorghe Iordache/n. copertă, pag. 51 şi pag. 55, dimensiuni 17 x 10,5

(dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini 208. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, Petru Lampadarie Peloponisiou, precum şi lucrări originale de: Ion Popescu-Pasărea, Ştefan Popescu, Anton Pann, Dimitrie Suceveanu. Manuscrisul se află într-o stare bună.

31.

Ms. ro. **4941** *Cântări bisericeşti,* scris în Moldova, în 1880–1885, codicografi: F. Scrianu seminarist/pag. 9, Pantelimon Zugrăvescu seminarist la Huşi/pag. 10, pag. 17, pag. 62, pag. 69, pag. 74 etc., anonimi, dimensiuni 21,2 x 17 (dimensiunile au fost stabilite de noi), pagini 151. Scris în limba română cu caractere latine. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, precum şi lucrări originale de: anonimi, Dimitrie Suceveanu, Vasile Gâdeiu. Manuscrisul se află într-o stare precară.

32.

Ms. ro. **5629** *Doxastarion,* scris posibil în Moldova, ante 1841, codicografi anonimi/de fapt sunt două manuscrise la un loc: A'f. 1-211 v, cu un scris frumos caligrafic, iar B'f. 212-228 v, cu un scris mai simplu şi neglijent, dimensiuni 22,8 x 17, 3 (dimensiunile au fost stabilite de noi), file 228; file lipsă: înainte de f. 69 şi înainte de f. 226, iar file albe: f. 40, f. 212, f. 221-225 v. scris în limba română cu caractere chirilice. Cernelurile folosite sunt: neagră şi roşie, mult deteriorate de timp. Notaţia psaltică este în Noua Metodă. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, Grigorie Lampadarie Protopsaltul, Petru Byzantios Bereket, Manouil Hrisafis Protopsaltul, Petru Lampadarie Peloponisiou, Daniil Protopsaltul, Petru Efesiou, Gherman arhiereul Neon Patron, Balasie/Bălaşu preotul, Ioannis Protopsaltul, Iakovos Protopsaltul, Dionisie Moraitul, Panaiotis Halacioglu, Protopsaltul, precum şi lucrări originale de: Dimitrie Suceveanu, părintele Macarie/ieromonahul, Damian sfetagoreţul Protopsaltul Vatopedinului – f. 120 *Irmos* – eh 3/f. 139 v *Irmos*– eh 4, Nania (sic!) ierodiaconul/Iosif Naniescu mitropolitul. Manuscrisul se află într-o stare precară.

Sperăm că am putut să cunoaştem astfel, prin prezentarea noastră sinoptică, cele 32 de manuscrise muzicale psaltice bizantine inedite existente la mănăstirea Stavropoleos din Bucureşti, urmând ca într-un viitor nu prea îndepărtat să prezentăm cititorilor noştri aceste codice în mod detaliat, cu fiecare filă/pagină etc. a codicelui.

Prof. dr. MARCEL SPINEI

• R € C € H Z I I •

Pr. Alexandru Stănciulescu-Bârda, *Povestea vorbelor de duh* (Articole şi studii de paremiologie), Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2003, p. 335.

Paremiologia, termen francez de origine greacă, este disciplina folclorului care se ocupă cu studiul şi culegerea proverbelor şi are un rol important în cultura populară.

Dintre cărturarii teologi puţini s-au afirmat în acest domeniu. În prezent, tânărul cărturar şi scriitor, pr. Alexandru Stănciulescu-Bârda se afirmă valoros şi ne-a dat lucrarea menţionată, promiţându-ne şi alte volume, pentru care-i suntem recunoscători.

În *Precuvântarea* lucrării de faţă, *Teologia proverbului românesc,* autorul ne informează că:

Subiectul lucrării noastre pare, probabil, multora surprinzător. Majoritatea dintre noi folosim zilnic proverbe, zicători, expresii cu conţinut religios, fără să medităm asupra lor. Uneori le folosim în mod mecanic, alteori le-am pierdut sensul originar. În multe cazuri aceste adevărate sinteze de gândire şi exprimare românească şi teologică s-au denaturat, s-au banalizat. Omul zilelor noastre nu mai are o cultură teologică, nu mai are o educaţie religioasă. Proverbele şi expresiile religioase le foloseşte în virtutea unei inerţii, unei obişnuinţe, câteodată chiar unor ticuri verbale. Puţini sunt dintre cei care-şi exprimă cu adevărat convingerile profunde, adevărate, prin aceste "vorbe de duh".

Şi totuşi! Răsfoind vechile culegeri de proverbe şi zicători ale românilor – în primul rând culegerea lui Iuliu Zanne – observăm cu uşurinţă că un număr impresionant de proverbe şi zicători au conţinut religios. Aceasta nu e întâmplător. E chiar firesc. Un popor căruia i s-a propovăduit **Evanghelia** două mii de ani, un popor care a trăit cu frica şi cu speranţa în Dumnezeu, care şi-a împodobit pământul şi ţara cu biserici şi mănăstiri nenumărate, care a ştiut ce înseamnă închinăciunea şi rugăciunea, un popor cu o cultură populară atât de bogată, nu putea rămâne indiferent faţă de tezaurul de gândire şi adevăr al **Sfintei Scripturi** şi al **Sfintei Tradiţii**. De maximă importanţă este faptul că omul din popor, adevăratul creator al zestrei folclorice, respectiv paremiologice, a înţeles cu adevărat teologia, morala creştină şi le-a transmis urmaşilor prin vorbe înţelept ticluite. Sute de ani în biserică s-a oficiat în limba greacă sau slavonă, dar preotul a predicat poporului mult-puţina lui teologie în vorbă românească, pe înţelesul tuturor. Recitind şi meditând asupra proverbelor şi zicătorilor româneşti cu conţinut teologic, vom înţelege mai bine ca oricând sfatul propovăduitorului lui Hristos: *"Mai bine cinci cuvinte pe-nţeles, decât o mie neînţeles"* (Sf. Apostol Pavel). Iată cum *"cuvintele sunt ca banii şi banii aceia sunt buni care îmblă peste tot, tot aşa şi cuvintele sunt bune care le înţeleg toţi"* (Mitrop. Simion Ştefan). Proverbele şi zicătorile cu conţinut religios sunt adevărate versete din **Biblia** nescrisă a neamului românesc. Despre ele s-a scris puţin, ca să nu zicem deloc. De fapt, paremiologia în general a fost un fel de "cenuşăreasă" a culturii româneşti. S-au

publicat multe culegeri de proverbe, începând de pe la jumătatea veacului trecut, cu Athanasie Marinescu, dar studii, comentarii şi eseuri pe marginea proverbelor foarte puţine. Cu atât mai mult din cele referitoare la piesele cu conţinut teologic. O încercare de asemenea natură era demult necesară. Am făcut începutul cu cele trei volumaşe publicate în 1991-1993, **Proverbe şi expresii religioase**, pe care le înglobăm în prezentul volum. Cu ajutorul lui Dumnezeu, dacă vom găsi şi înţelegerea şi sprijinul necesar din partea publicului cititor, sperăm ca următoarele volume să fie mai bogate în conţinut.

Prezentul volum, privit unitar, este un adevărat manual de religie pentru toate vârstele şi profesiile, pentru toate nivelele intelectuale. Sunt abordate subiecte dintre cele mai diverse. În acest sens citãm, în primul rând, domeniul dogmatic (Sfânta Treime, persoanele Sfintei Treimi, atributele lui Dumnezeu, jertfa Mântuitorului Iisus Hristos în opera mântuirii, Învierea Mântuitorului, creaţia, lumea nevăzută şi lumea văzută, raportul dintre Dumnezeu şi om, sensul existenţei umane, Biserica – depozitar al învăţăturii şi Casă a lui Dumnezeu pe pământ, Sfintele Taine, viaţa şi moartea, viaţa de apoi, sfârşitul lumii), apoi moral (binele şi răul, virtutea şi păcatul, respectul ce se cuvine lui Dumnezeu şi oamenilor, chipuri umane pozitive şi negative, desăvârşirea creştină) şi cel liturgic (Biserica, altarul, sfinţii, Crucea, pomenile şi parastasele, laude şi ierurgii, Sfintele Taine, alte elemente de cult etc.).

Lucrarea se adresează unei mase mari de cititori: celor care au crezut şi celor care n-au crezut, celor care îl caută pe Dumnezeu şi I se închină, celor ce Îl ponegresc în fel şi chip prin vorbe şi fapte; se adresează bătrânilor şi copiilor, intelectualilor şi celor mai puţin şcoliţi; se adresează creştinilor şi necreştinilor de toate vârstele şi din toate locurile. Poate pentru unii forma de expunere va părea prea facilă. E adevărat! Am scris aşa tocmai spre a fi pe înţelesul tuturor. După o jumătate de veac de ateism şi de prigoană asupra a tot ceea ce era spiritualitate creştină, e firesc ca acum să vorbim pentru cei mulţi, pentru cei care acum învaţă abecedarul religiei creştine. Pe cât ne-a fost cu putinţă am căutat să ne însuşim şi să ne exprimăm într-un stil cât mai accesibil şi cât mai plăcut. Am folosit uneori paradoxuri, tocmai pentru a face să se fixeze mai bine anumite lucruri demne de reţinut. Am adăugat câteva studii, în care am folosit proverbul ca document istoric şi lingvistic privind originea şi perenitatea noastră ca neam pe aceste meleaguri. Am adăugat, de asemenea, câteva materiale privind istoria proverbului şi paremiologiei româneşti, subliniind contribuţia unor cărturari la dezvoltarea acestei ramuri a culturii. Dacă am reuşit sau nu, fratele cititor e în măsură să aprecieze. Dacă domnia-sa îşi va exprima bucuria de a fi întâlnit o carte care să-i placă, ne vom exprima şi noi bucuria de a-i oferi şi alte volume ce aşteaptă lumina tiparului.

Suprema bucurie ar fi aceea de a şti că şi prin acest volum am reuşit să chemăm pe cineva la Hristos; am reuşit să convingem pe cineva să deschidă uşa sufletului său lui Hristos, Cel care aşteaptă afară atât de răbdător. Fiecare pagină a fost mai întâi vorbită unui număr mai mare sau mai mic de ascultători şi, în măsura în care ne-am convins că mesajul este recepţionat sau măcar că subiectul trezeşte interes, am scris. Majoritatea capitolelor din prezenta lucrare au fost mai întâi publicate în presa locală şi centrală şi chiar internaţională. Faptul că ne-au fost solicitate, de multe ori apreciate pozitiv, ne-a întărit convingerea că strângerea lor într-un volum este necesară. O facem acum, o vom face într-un viitor foarte apropiat cu următoarele trei-patru volume şi sperăm că Dumnezeu ne va fi într-ajutor.

Din cuprinsul lucrării, din lipsă de spaţiu, ne oprim să transcriem o singură expresie paremiologică profund religioasă: **"Este un Dumnezeu!"**

În aceste trei cuvinte, interpretate prin ele însele, cât şi prin contextul în care sunt rostite, este exprimată concepţia privind existenţa şi atributele lui Dumnezeu.

În primul rând expresia se vrea o concluzie. Ea se bazează, desigur, pe observarea îndelungată a naturii, a lumii, mai presus de creaţie, a ordinii şi armoniei universale, a legilor care guvernează lumea materială, vegetală şi animală, a conştiinţei omeneşti, a dreptăţii dumnezeieşti, care se manifestă în cele mai diferite feluri, a costului fiecărui element al creaţiei. Omul din popor nu a fost indiferent faţă de ce se întâmplă în jurul lui. El a pătruns, atât cât a avut posibilitatea, cu mintea ca şi cu experienţa sa de viaţă, toate ungherele existenţei, încercând să dea tuturor o explicaţie logică, mulţumitoare. Însăşi credinţa are o explicaţie logică, raţională. Omul nu a crezut în Dumnezeu de frică sau din neştiinţă, din neputinţa de a-şi explica o serie de fenomene. El a avut suficiente argumente că *"este un Dumnezeu"* şi aceasta nu a mai fost pusă la îndoială. Era un fapt evident, la îndemâna oricui ar fi de bună credinţă şi dornic de cunoaştere. Expresia, însă, denotă şi un alt aspect de o deosebită importanţă: credinţa românului era monoteistă. El a crezut **într-un** Dumnezeu, în Dumnezeul cel adevărat, creatorul, pronietorul şi guvernatorul lumii văzute şi nevăzute. În aceste trei cuvinte surprindem sinteza tuturor afirmaţiilor şi învăţăturilor **Sfintei Scripturi** şi Sfinţilor Părinţi privind aseitatea lui Dumnezeu. El îşi are propria existenţă, nu este condiţionat de nimeni şi de nimic, este cauză a cauzelor. *"Eu sunt Cel ce sunt"* (Ieşire III, 14). El este începutul şi sfârşitul tuturor, cauza şi ţinta existenţei, mai presus de orice existenţă, *"Alfa şi Omega, Cel ce este, Cel ce era şi Cel ce va veni, Atotţiitorul"* (Apoc. I, 3), *"Cel dintâi şi Cel de pe urmă, începutul şi sfârşitul"* (Apoc. XXII, 13).

În ceea ce priveşte contextul în care este rostită această expresie, el sintetizează o mare parte din învăţătura **Sfintei Scripturi** şi Sfinţilor Părinţi privind atributele lui Dumnezeu.

"Este un Dumnezeu" atotprezent şi omniprezent, de care omul nu poate face abstracţie, după cuvântul psalmistului: *"Unde mă voi duce de la Duhul Tău şi de la faţa Ta unde voi fugi? De mă voi sui la cer, Tu acolo eşti. De mă voi pogorî la iad de faţă eşti. De voi lua aripile mele de dimineaţă şi de mă voi aşeza la marginile mării şi acolo mâna Ta mă va povăţui şi mă va ţine dreapta Ta"* (Ps. CXXXVIII, 7-10). El este aspaţial şi supraspaţial. El este pretutindeni şi nimic nu I se poate ascunde. *"Cerul este tronul Meu şi pământul aşternutul picioarelor Mele"* (Isaia LXVI, 1). *"Este un Dumnezeu"* **veşnic şi neschimbabil, atotputernic şi infinit**, Care ştie toate cele ascunse ale noastre. De oameni putem să ascundem lucruri, fapte, idei, de Dumnezeu nu. Probele aduse în faţa judecăţii lumeşti sunt relative, adesea confecţionate; în faţa lui Dumnezeu adevărul cel mai pur este cunoscut. *"Este un Dumnezeu"*, care va răzbuna crimele şi nelegiuirile, fiindcă El le cunoaşte în amănunţime, El cunoaşte autorii. *"Este un Dumnezeu"*, Care vede toate cele bune şi cele rele ale omului. Nu e nevoie să ne batem cu pumnii în piept, fariseic, ca să ne laude oamenii, fiindcă Dumnezeu este singurul care cunoaşte valoarea adevărată a fiecăruia. Ştie Dumnezeu binele, pe care l-am făcut cuiva şi El este Cel care va răsplăti cu adevărat la timpul potrivit. *"Dumnezeu ştie ascunzişurile inimii"* zice Psalmistul. Şi este firesc să fie aşa, şi-a zis românul, auzind citindu-se **Psaltirea**, fiindcă Dumnezeu este

"Cel ce a zidit inimile, Cel ce pricepe toate lucrurile" (Ps. XXXII, 15). Dumnezeu este Cel ce măsoară cu măsura dumnezeiască iubirea fiecăruia față de aproapele, față de Dumnezeu. "Este un Dumnezeu", Care vede strădania fiecăruia de a-şi face rugăciunea, de a ţine posturile, de a face fapte bune, fiindcă *"Domnul a cunoscut pe cei ce sunt ai Săi"* (II Tim. II, 19) şi pe El nu-L putem înşela, nu-L putem mitui.

"Este un Dumnezeu", Care face **dreptate**, adevărata dreptate, îşi zic nedreptăţiţii vieţii şi ai societăţii. *"Este un Dumnezeu"*, Care vede toate şi nu poate trece cu vederea toate suferinţele, toate umilinţele, toate privaţiunile celor închişi ori deportaţi, fiindcă s-au gândit şi n-au vorbit conform tiparelor date de potentaţii zilei. *"Este un Dumnezeu"* şi-au zis românii de câte ori au fost prinşi sub tăvălugul istoriei şi se părea că nimeni şi nimic nu-i va mai putea scăpa de la nimicire. *"Este un Dumnezeu"*, Care a văzut înălţându-se Curtea de Argeş cu jertfă umană şi a văzut Văcăreştii prăbuşindu-se sub buldozere şi a văzut Brâncovenii grajd de porci sau pe alte odoare ale sufletului românesc azile de nebuni sau cârciumi. Cu adevărat – şi-a zis românul – *"este un Dumnezeu"*, Care vede toate acestea şi nu poate trece pasiv. Dacă au fost prooroci mincinoşi, care au vestit moartea lui Dumnezeu şi nonexistenţa Lui, românul a rămas statornic credinţei sale din bătrâni, afirmând sus şi tare, că *"este un Dumnezeu"*. Şi-a mai zis românul că Dumnezeu *"nu bate cu ceasul, ci cu anul"* şi adevăr a zis. În virtutea acestei credinţe a rezistat cu statornicie tuturor valurilor şi împilărilor, sperând în Ziua Învierii. Crucea i-a fost grea, istovitoare, Golgota înaltă cât Carpaţii, mărăcinii i-au pătruns în creieri, biciul şi palmele şi ciomegele i-au terciuit carnea trupului, dar n-au putut să-i strivească şi să-i pervertească sufletul. *"Este un Dumnezeu"*, care are grijă şi de neamul acesta şi nu-l va părăsi în vecii vecilor.

În virtutea acestei convingeri, psalmistul a vorbit de la suflet către suflet *"Tinde mila Ta celor ce Te cunosc pe Tine şi dreptatea Ta celor drepţi la inimă"* (Ps. XXXV, 10). Chiar şi cel mai cumplit opresor a acţionat cu ştiinţa şi permisiunea lui Dumnezeu, ca *"bici al lui Dumnezeu"* spre îndreptare şi trezire, fiindcă *"Dumnezeu pe cine iubeşte şi ceartă"*.

"Este un Dumnezeu" sfânt, bun şi iubitor de creaţia Sa, în primul rând faţă de om. *"Întru aceasta s-a arătat iubirea lui Dumnezeu în lume, ca prin El viaţă să avem"* (I Ioan 4, 9; Ioan 3, 16). Dumnezeu ne este reazim în această viaţă şi liman în cea viitoare, iar vorba aceasta plină de înţelepciune bătrânească şi adevăr s-o punem în frontispiciul inimii noastre: *"Este un Dumnezeu!"*.

Lucrarea cuprinde în 335 de pagini IV secţiuni: Partea I: *Teologia proverbului românesc* (p. 5-161); Partea a II-a: *Proverbul ca document* (p. 162-260); Partea a III-a: File din istoria paremiologiei româneşti (p. 267-319); Partea a IV-a: *Însemnări şi recenzii* (p. 321-328); Cuprins (p. 330); *Poşta Editurii* (p. 333).

Ne exprimăm dorinţa ca această valoroasă carte să poată ajunge în lectura cât mai multor cititori, care se pot adresa s-o procure prin poştă, contra-ramburs, la Editura *Cuget Românesc*, Com. Malovăţ, jud. Mehedinţi, cod. 1521, cu mulţumiri adresate autorului.

Adresăm la rândul nostru şi noi mulţumiri autorului şi felicitările cuvenite, ca unul ce ne-a fost un eminent elev la Seminarul teologic de la Craiova.

Pr. prof. I. IONESCU

Prof. dr. Marcel Spinei, *"Cântări Româneşti la Athos"* în *"Biserica Ortodoxă Română"*, CXIX, nr. 7–12, 2001*

Marcel Spinei este un remarcabil violoncelist, format la Conservatorul "Ciprian Porumbescu"; el este şi creatorul formaţiei "Ansamblul Contemporan", prin care a interpretat, foarte expresiv, noua muzică scrisă de compozitori români. S-a stabilit în Grecia, la Atena, unde desfăşoară o rodnică activitate de interpret, de compozitor, de profesor şi de muzicolog, fără să uite că este român, iar în acest sens, ne stau mărturie zecile lui de concerte de peste hotare, unde a pus în lumină toată muzica noastră destinată violoncelului.

Recent, el ne-a dăruit un amplu studiu – **Cântări româneşti la Athos** – publicat în cadrul **Buletinului oficial al Patriarhiei Române**, numărul 7-12, iulie-decembrie 2001. Lucrarea cuprinde ample capitole, dedicate muzicii byzantine – muzicii născute prin îmbinarea armonioasă dintre melosul din străvechea Eladă, cu acela din Psalmodia ebraică.

Volumul cuprinde următoarele secţiuni: A) Documente de la Muntele Athos, privind legăturile cu Ţările Române şi B) Contribuţii ale psalţilor compozitori şi codicografi români de la Muntele Athos şi Constantinopol. Pentru a înţelege mai bine sensurile acestui minunat opus, îl vom cita pe genialul Nicolae Iorga: "Multă vreme am crezut că aceasta – acceptarea culturii eline medievale – este o umilinţă; acum nu mai e nici un motiv să credem aceasta, pentru că, de fapt, nu noi cedam înaintea culturii greceşti, ci era altceva; noi deveniserăm patroni ai culturii greceşti, cum deveniserăm patroni ai Ortodoxiei prin aceea că asupra noastră trecuseră toate datoriile în acelaşi timp, cu tot prestigiul, toată influenţa şi toată hegemonia împăraţilor Byzanţului".

Marcel Spinei ne prezintă aspecte muzicologice mai aparte din foarte multe mănăstiri din Grecia, pe care le-a pus în lumină, după adâncirea documentelor vremii, subliniind legăturile strânse dintre Ţările Române şi Muntele Athos. Cel mai important capitol, pentru noi, cei care am studiat arta sonoră byzantină şi am compus opere, pornind de la imnografia respectivă, este acela asociat aportului psalţilor compozitori şi codicografi români de la Muntele Athos. Este sufcient să menţionăm titlurile: "Cântări psaltice valahe în oficierea slujbei religioase", apoi, portretele unor creatori, precum: Grigorie Bunu Aliatu Ieromonahul, Dometian Vlahul Monahul, Bălaşu Preotul – compozitor şi codicograf, Calist Arhimandritul Vlahobogdanul, Cosma Macedoneanul Iviritul – compozitor şi codicograf, Damian Ieromonahul Moldovlahiei şi Vatopedinului – compozitor şi codicograf, Ioan Logofătul Vlahul, Ioasaf Monahul – Noul Cucuzel, Ioniţă Vlahul, Iovaşcu Vlahul, Nectarie Ierodiaconul de la Schitul Prodromu, Chiriac Zaharescu, Gheorghe Scofariu, Gheorghe Cazană, Gherontie Ieromonahul, Ignatie Semenitu Ierodiaconul, Macarie Lăceanu, Nectarie Creţu Vlahul Ieroschimonahul – compozitor şi codicograf, Ştefan Monahul Aghioriticul – ca să-i citez pe cei mai importanţi, iar din prezenţa valahă la Athos: Filothei Jipa Ieromonahul, Clement Grădişteanu ş.a. Cartea lui Marcel Spinei este realizată după consultarea documentelor respective şi a unei supradimensionate bibliografii, dovedindu-ne că autorul ştie să îmbine practica de interpret şi compozitor cu munca de autentic muzicolog, legată de muzica din vremuri străvechi. Citind şi recitind acest volum, remarcabil în muzicologia byzantină, mi-a venit în gând un aforism al lui Nelson Mandela: "Adevărata reconciliere nu constă în uitarea totală a trecutului...". În zilele

* Articol preluat cu aprobarea autorului – de către compozitorul prof. dr. Doru Popovici, din ziarul "România Mare", nr. 730, anul XV, Bucureşti, 09 iulie, 2004, p. 5.

noastre se vorbeşte mult, poate prea mult, despre reconcilierea oamenilor, dar se vorbeşte foarte puţin despre valorile trecutului. Ba mai mult chiar: trecutul nostru spiritual este adesea pângărit! Iată de ce socotesc cartea lui Marcel Spinei "una meraviglia dell'arte", pentru toţi aceia care au înţeles sensul aforismului lui Verdi: "Torniamo all'antico e sara un progresso...".

Prof. dr. DORU POPOVICI

Pr. dr. Marin Velea, *Evoluţia muzicii psaltice şi a mişcării corale religioase din România,* Ed. "Daim", Bucureşti, 2004, 138 pag.

Cine doreşte să cunoască şcolile de muzică psaltică din Ţările Române, Transilvania şi Banat, reprezentanţii cei mai de seamă ai psalticii autohtone din sec. XIX (Petru Efesiu, Macarie, Anton Pann, Dimitrie Cunţan), creatorii principali de muzică corală din ultimii 200 de ani, influenţele bizantine, sârbeşti şi populare asupra melosului psaltic din Ardeal, poate să cerceteze lucrarea de sinteză publicată recent la Editura Daim de Pr. dr. Marin Velea: **Evoluţia muzicii psaltice şi a mişcării corale religioase din România** (138 pagini). Este o sinteză binevenită care rezumă ultimele cercetări ale bizantinologilor noştri din pragul actualului veac, fără pretenţii de inedit şi descoperiri spectaculoase, însă corectă în concluzii, cu o bibliografie de referinţă ce permite celor care doresc să pătrundă problematica muzicii religioase o bază sigură şi eficientă de adâncire a ideilor enunţate succint, concis, sistematic. Volumul se deschide cu o **Privire generală** asupra precursorilor creştinismului din Dacia, etapele dezvoltării seculare a cântării psaltice (cu sistemele de notaţie ecfonetică), principalii reprezentanţi ai muzicii religioase bizantine (insistându-se asupra rolului esenţial al lui Kukuzel), după care Marin Velea pătrunde în miezul temei abordate de-a lungul celor aproape 100 de pagini, după reforma lui Hrisant (1914). Rând pe rând, ne trec prin faţă realizările compozitorilor Titus Cerne, Ioan Bunescu, George Ionescu, Teodor Teodorescu, Gavriil Musicescu, D.G. Kiriac, Gh. Cucu, Ioan D. Chirescu, Nicolae Lungu, Dragoş Alexandrescu, D.D. Stancu, Ion Popescu-Runcu, Iulian Cârstoiu, Alexandru Delcea, Constantin Drăguşin, Paul Constantinescu, Radu Antofie. Nu am înţeles absenţa marelui contrapunctist vocal Eusebie Mandicevschi, autorul a **12 Liturghii** pe voci egale, mixte şi bărbăteşti, care nu a ocolit melosul psaltic oriental şi bucovinean. Micile portrete sunt dublate de scurte caracterizări ale creaţiilor fiecăruia, fapt ce împrumută întregii sinteze o coerenţă şi diversitate în unitatea muzicii religioase româneşti, necesare stilului autohton de certă originalitate. Alăturarea compozitorilor bănăţeni (Atanasie Lipovan, Trifon Lugojan), cu exemple muzicale din propriile lucrări, împrumută cărţii lui Marin Velea şi o valoare de document sonor, ce-i acordă un interes suplimentar. Stilul limpede al demersului muzicologic (se pare că se adresează – în principal – teologilor şi seminariştilor) transformă eseul într-o sinteză de popularizare care acoperă un teritoriu mult mai larg*.

EUGEN VICOS

Proloage, vol. I, Editura Parohiei Malovăţ, 2003, 258 pag.

Parohia Malovăţ din judeţul Mehedinţi a luat iniţiativa lăudabilă de a reedita colecţia Proloagelor. A apărut primul volum în condiţii grafice de excepţie, pe măsura conţinutu-

* Recenzie preluată din Revista "Melos" – Revistă de critică şi informaţie muzicală, iunie, 2004, p. 26.

lui. Parohia îşi propune să reediteze în curând următoarele 11 volume. Proloagele sunt adevărate perle ale literaturii bizantine, care au ajuns prin veacuri până în zilele noastre. Ele sunt prezente în cultura tuturor popoarelor ortodoxe şi nu numai. Ele conţin vieţile sfinţilor din timpul anului. În ediţia de faţă, pentru fiecare lună este proiectat un volum, primul fiind dedicat, cum era firesc, sfinţilor din luna ianuarie. Proloagele au pătruns la noi în limba greacă şi slavonă mai întâi. Nu puţini au fost cei care s-au trudit în limba română de-a lungul veacurilor, printre aceştia, numărându-se la loc de frunte mitropolitul Dosoftei al Moldovei. În textele vechi, copiştii şi editorii au adăugat, de-a lungul vieţii, altele noi, privind viaţa şi învăţătura unor sfinţi din spaţiul slav, românesc şi nu numai. Proloagele devin astfel importante şi pentru faptul că se îmbogăţesc mereu şi devin carte de căpătâi pentru tot cel ce se străduieşte să-şi mântuiască sufletul. Proloagele s-au răspândit pe întreg spaţiul românesc, indiferent de conducerea politică a vremii, altfel spus, s-au răspândit cu uşurinţă în imperiul limbii române. Au fost citite la slujbele duminicale şi-n sărbători, în biserici şi mânăstiri, au fost citite de călugări, preoţi şi credincioşi. Au fost trascrise cu mâna, iar la apariţia tiparului au beneficiat de nenumărate ediţii. Tocmai de aceea se înregistrează şi unele variante ale Proloagelor, acestea fiind influenţate de sursa din care făcea parte traducerea. Proloagele au fost adevărate manuale de sfinţenie şi de conduită morală. Exemplele de vieţi de sfinţi, pildele cu tâlc şi cugetările ce sunt rânduite ca normă pentru fiecare zi a lunii, respectiv a anului, contribuiau din plin la educarea religios-morală a cititorilor şi ascultătorilor. Lecturile din Proloage sunt actuale şi necesare şi azi, pentru oricine voieşte să se înalţe spiritual. Emil Cioran spunea că nu e atât de importantă sfinţenia în sine ca valoare spirituală, cât mai ales eforturile umane care duc la câştigarea ei. Tocmai astfel de eforturi întâlnim în Proloage şi tocmai prin aceasta ele devin de actualitate. După lectura unor astfel de cărţi, sfinţii nu ţi se mai par departe de omul zilelor noastre, ci uneori par chiar contemporani ai noştri, cu înălţări şi poticniri asemănătoare, cu singura deosebire faţă de noi că ei sunt nişte învingători, în timp ce noi suntem luptători. Sfinţii, actualii prieteni ai lui Dumnezeu, devin contemporani ai noştri, oameni care au trăit experienţe asemănătoare cu ale noastre, dar, prin lupta şi credinţa lor au biruit răul din ei şi din jurul nostru. Citind şi recitind Proloagele, ai mulţumirea sufletească a descoperirii unei pagini de literatură universală, care a încântat şi zidit milioane de cititori de-a lungul a mai bine de un mileniu şi jumătate.

Pr. AL. STĂNCIULESCU-BÂRDA

CUPRINS

Anul omagial Sfântul Voievod Ştefan cel Mare (1504–2004) 3

I VIAŢA BISERICEASCĂ

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Şedinţa de lucru din 15, 16 şi 17 iunie 2004 31

Pe urmele Părinţilor Capadocieni. Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la Constantinopol şi Capadocia, 18-24 mai 2004 (Pr. prof. dr. Ioan Chivu) 107

Comemorarea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, la 500 de ani de la trecerea sa în veşnicie 152

– *Adunarea solemnă de la Palatul Patriarhiei din Bucureşti, miercuri 16 iunie 2004* (Gheorghe Vasilescu) 152

– *Moment omagial la Academia Română: "500 de ani – Ştefan cel Mare şi Sfânt"*, 30 iunie 2004 (Redacţia) 155

– *Ceas de pomenire la Mănăstirea Putna.* La ctitoria şi mormântul Voievodului Sfânt, 2 iulie 2004 (Redacţia) 159

– *Sfântul Voievod Ştefan cel Mare, omagiat la Moineşti* (Prof. Vasile Robciuc) 168

Lansarea cărţii: Secolul Martiriului. Creştinii în veacul XX, de Prof univ. dr. Andrea Riccardi (Italia) – (Gheorghe Vasilescu) 171

Târnosirea Bisericii Schitului "Delta Neajlovului" din Episcopia Giurgiului, 2 mai 2004 (Gheorghe Vasilescu) 183

Punerea pietrei de temelie a bisericii "Adormirea Maicii Domnului" din Azuga, (30 mai 2004) Arhiepiscopia Bucureştilor (Diac. Emil Sorin Otomega-Colcea) 192

Festivitatea depunerii jurământului de către promoţia "Ştefan cel Mare şi Sfânt" – 2004, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, 20 iunie 2004 (Redacţia) 200

Decernarea titlului "Drept între popoare" Preotului Petre Gheorghe din Govora de către Statul Israel, 25 iunie 2004 (Gheorghe Vasilescu) .. 206

Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST. Perioada mai – august 2004 (Pr. Nicolae Vladu – Consilier Patriarhal) 210

II ÎNDRUMĂRI PASTORALE

Amăgiri şi exagerări spirituale mai vechi şi mai noi în faţa creştinului zilelor noastre (Pr. prof. dr. Gheorghe Drăgulin) 222

Frica de Dumnezeu, între "neînfricarea" atee şi "groaza" eshatonului sectant (Pr. dr. David Pestroiu) 251

Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul, 24 iunie – Predică (Pr. prof. Ion Ionescu) 260
Înălţarea; Rusaliile; Sân-Petru (Valentin Popovici) 264
"O sfântă zi de neuitat" – 15 august 2004. Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh ***Teoctist*** *la Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului de la M-rea Sfânta Maria din Techirghiol* (Redacţia) 268

III ANIVERSĂRI – COMEMORĂRI

Preotul Profesor Nicolae V. Dură – la împlinirea a 60 de ani de viaţă (Ene Şt. Mihai – Vcaceslav Goreanu) 274
Parastas de pomenire la 7 ani de la adormirea întru Domnul a Pr. Sabin Verzan – fost Consilier Patriarhal (Gheorghe Vasilescu) 280
In Memoriam Părintelui Prof. Dr. Ene Branişte (Arhim. lect. dr. Vasile Miron) 288

IV DOCUMENTARE

Binecredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt – prinos de cinstire (Pr. prof. dr. Constantin Leonte) 290
Mănăstirile şi bisericile Sf. Voievod Ştefan cel Mare (Gheorghe Vasilescu) .. 300
Ştefan cel Mare şi Sfânt. Un vis trăit (Pr. prof. Ion Ionescu) 316
Întru cinstirea Sf. Ştefan cel Mare (Prof. Virgiliu Z. Teodorescu) 317
Ştefan cel Mare – poezie (Grigore Vieru) 320
Biserica Ortodoxă din Estonia. Survol asupra istoriei sale. Calvarul acesteia sub ocupaţia sovietică 1940–1941; 1944–1991 (Pr. prof. dr. Ioan V. Dură) 321
Monahismul în Dacia Pontică. "Călugării sciţi" (daco-romani) şi contribuţia lor la afirmarea unităţii ecumenice şi la dezvoltarea culturii umanist-creştine europene (Pr. prof dr. Nicolae V. Dură) 347
32 de manuscrise muzicale psaltice inedite de la mănăstirea Stavropoleos (Prof. dr. Marcel Spinei) 358

V RECENZII

Pr. Alexandru Stănciulescu-Bârda, Povestea vorbelor de duh (Articole şi studii de paremiologie), Ed. Cuget Românesc, Bârda, 2003, 335 p. (Pr. prof. Ion Ionescu) 372
Prof. dr. Marcel Spinei, Cântări româneşti la Athos, în "Biserica Ortodoxă Română", nr. 7-12/2001 (Prof. dr. Doru Popovici) 376
Pr. dr. Marin Velea, Evoluţia muzicii psaltice şi a mişcării corale religioase din România, Ed. "Daim", Bucureşti, 2004, 138 p. (Eugen Vicos) 377
Proloage, vol. I, Editura Parohiei Malovăţ, 2003, 258 p. (Pr. Al. Stănciulescu-Bârda) 378
Cuprins 379

CĂRŢI ÎN CURS DE APARIŢIE

LA EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Cazania

Mineiul pe luna Septembrie

Mineiul pe luna Octombrie

Predici la Postul Mare,
de Arhiepiscop Inochentie al Odesei

Mărturia vie a Sfântului Munte,
de Ierom. Alexander Golitzin

Omilii la Lazăr. Despre soartă şi providenţă,
de Sfântul Ioan Gură de Aur

Viaţa şi învăţătura Sfântului Grigorie Palama,
de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae

Iisus Hristos Pantocrator
de Pr. prof. dr. Dumitru Popescu

Pedagogul,
de Clement Alexandrinul

Materialele trimise pentru publicare şi corespondenţa privitoare la revistă se expediază pe adresa: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, *Intr. Miron Cristea, nr. 9, sectorul 4, cod. 040161, Bucureşti. Abonamentele se fac la Tipografia Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, valoarea lor depunându-se în contul RO 48RNCB 5040000000250025 la B.C.R., filiala sector 4, Bucureşti, cu menţiunea:* pentru "Biserica Ortodoxă Română", buletinul oficial al Patriarhiei Române.

*

Materialele nepublicate nu se restituie. Colaboratorii sunt rugaţi să-şi păstreze copie după materialele (dactilografiate sau pe suport electronic) pe care le trimit redacţiei revistei "Biserica Ortodoxă Română".

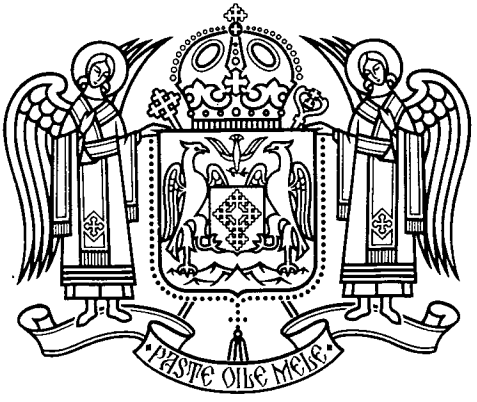
Redacţia: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Intr. Miron Cristea 9, cod. 040161 – Bucureşti, sector 4,
Tel. 00-40-21-4067191; 00-40-21-4067192; e-mail: eibmbor@rdslink.ro

Administraţia: Tipografia Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Intr. Miron Cristea 6, cod. 040162 – Bucureşti, sector 4,
Tel. 00-40-21-406.71.93; 00-40-21-406.71.94; Fax: 00-40-21-336.00.59.
e-mail:tipogr.inst.biblic@rdslink.ro;magazin@editurapatriarhiei.ro
web: editurapatriarhiei.ro

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ
BUCUREŞTI

PT-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

VIZITA PATRIARHULUI ECUMENIC BARTOLOMEU I ÎN ROMÂNIA (15 - 21 octombrie 2004)

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXII, Nr. 9-12, SEPTEMBRIE – DECEMBRIE, 2004

CĂRŢI APĂRUTE

LA EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediţie Jubiliară a Sfântului Sinod. Versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Î.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului

Pe treptele slujirii creştine, vol. XV, de † T e o c t i s t, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Sfânta Evanghelie, Apostolul, Liturghierul

Sfânta Liturghie în cântare omofonă

Mineiul pe lunile Iulie, August, Septembrie

Omilii şi cuvântări, de Sfântul Vasile cel Mare

Sfânta Treime sau La început a fost iubirea, de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae

Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică, de Pr. prof. dr. Nicolae N. Necula

Studii de Teologie patristică, de Arhid. prof. dr. Constantin Voicu

Ancoraţi în Dumnezeu. Viaţa, arta şi gândirea monahală în Sfântul Munte Athos, de Constantine Cavarnos

Iisus Hristos Pantocrator; de Pr. prof. dr. Dumitru Popescu

IMPORTANT

În Bucureşti, Intrarea Miron Cristea, nr. 6, sector 4, în clădirea Tipografiei Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, a fost deschisă **Librăria Cărţilor Bisericeşti,** unde pot fi achiziţionate tipărituri ale Institutului Biblic, la preţuri promoţionale, în limita stocului disponibil.

Informaţii la tel. 021-406.71.94; 021-406.71.93; 0724.02.11.17
Fax: (0040-21)300.05.05; magazin@editurapatriarhiei.ro

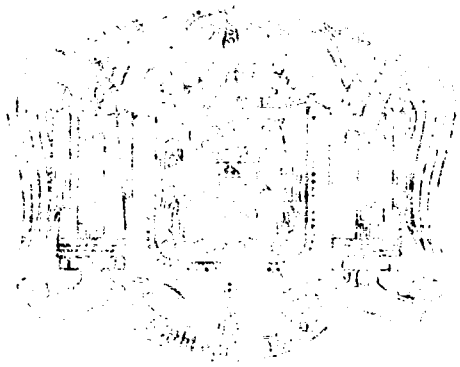
INV. 14. 129
MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI BUCOVINEI
BIBLIOTECA ECUMENICĂ
"DUMITRU STANILOAE"
COTA: P T-4 PRIMET

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

DONATĂ DE
N. Drd. Hriu Petcu
ANUL 2007
CONFIRMĂ ✠ DANIEL

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXII, Nr. 9-12, SEPTEMBRIE – DECEMBRIE, 2004
BUCUREŞTI

COMITETUL DE REDACŢIE:

Preşedinte: *Prea Fericitul Părinte T E O C T I S T, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri: *P. S. SEBASTIAN ILFOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor; P S. CALINIC BOTOŞĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor; P. S. GURIE GORJANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactori: *Pr. CONSTANTIN DRĂGUŞIN*
Pr. EUGEN MORARU

COLABORATORI:

Înalt Prea Sfinţiţii Mitropoliţi, Prea Sfinţiţii Episcopi, Profesorii Facultăţilor de teologie, ai Seminariilor teologice şi ai Şcolilor de cântăreţi bisericeşti; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali şi eparhiali, protopopi, preoţi, candidaţi la titlul de doctor în teologie ş.a.

COLOANĂ DE UNIRE ŞI DE LUMINĂ

Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST cu prilejul Zilei Naţionale a României, 1 decembrie 2004, Catedrala Patriarhală

"Marea Unire din 1918 a încheiat un proces istoric, legic şi legitim, românii desăvârşindu-şi unitatea politico-statală; s-a deschis o nouă epocă în devenirea naţiunii române, energiile întregului popor român fiind reunite în aceleaşi graniţe".

Nicolae Iorga, 1922

"Prea Sfinţiţi Părinţi,
Prea Cucernici Părinţi,
Iubiţi credincioşi şi credincioase,

Românimea de pretutindeni îşi îndreaptă astăzi gândul la Alba Iulia, cetatea sfântă, unde, la 1 decembrie 1918, prin înţelepciunea marilor bărbaţi, prin jertfele celor peste o sută de mii de români şi cu ajutorul lui Dumnezeu s-a săvârşit actul Marii Uniri, înfăptuindu-se astfel, pentru veşnicie, sfântul şi mult doritul ideal al unităţii tuturor românilor, desăvârşindu-se statul naţional unitar român. Au trecut de atunci decenii după decenii şi, iată, sărbătorim această zi, în fiecare an, ca pe o zi sfântă, ca pe o sărbătoare de inimă. Astăzi ne aducem aminte nu numai de cei care au făurit Unirea cea Mare, care au rămas pentru noi pilde vii de iubire de neam şi de dragoste jertfelnică pentru fraţii români aflaţi sub stăpâniri străine, ci ne aducem aminte de toţi cei care au luptat pentru păstrarea unităţii româneşti, de toţi marii noştri luptători şi eroi, de toţi cei care au contribuit la formarea conştiinţei unităţii de neam, pomenindu-i neîncetat în rugăciunile noastre, împreună cu cei care s-au străduit să apere şi să păstreze unitatea de credinţă a Bisericii noastre strămoşeşti.

În decursul secolelor, o pagină luminoasă a înscris în această luptă pentru unitate a neamului domnitorul martir Mihai Viteazul, care a înfăptuit prin jertfa vieţii lui, la anul 1600, prima unire a celor trei provincii româneşti: Muntenia, Transilvania şi Moldova. Deşi de scurtă durată, Unirea de la 1600 s-a înscris cu veşnicia şi valoarea ei în istoria noastră românească, tălmăcindu-se adevărul că fiecare ideal, fiecare ţel din viaţa noastră personală, dar mai ales din viaţa naţională, cere pentru a fi împlinit eforturi şi chiar jertfa vieţii. În această zi sfântă de aducere aminte şi evlavioasă pomenire, nu-i putem uita nici pe cei ce au împletit lupta lor pentru unitatea naţională cu păstrarea unităţii de credinţă, a unităţii Bisericii noastre.

Din rândul celor care acum 86 de ani au pregătit în Transilvania strălucirea acestei zile de 1 Decembrie, din rândurile fruntaşilor clerului românesc din străbunul ţinut de peste munţi, rămâne pentru vecie înscris în istoria acelor piscuri de afirmare naţională, sfântul şi marele nostru Patriarh Elie Miron Cristea, cel care împreună cu vrednicul de pomenire Iuliu Hosu, episcopul greco-catolic, şi cu alţi delegaţi ai Marelui Sfat Naţional de la Alba Iulia, au adus la Bucureşti Declaraţia de Unire votată de Marea Adunare Naţională, care a pecetluit unirea pentru toate veacurile. Împlinirea acestui ideal de secole al românilor n-a fost o unire parţială sau de moment, ci o unire deplină a tuturor celor de un neam şi de o lege şi a altor naţionalităţi din Banat şi Ardeal, care s-a împlinit mai presus de interesele unora şi de opiniile altora. Este firesc ca fiecare om să aibă păreri, dar Cel care adună aceste păreri şi le împleteşte spre un ideal sfânt al unităţii tuturor românilor, este Duhul Sfânt, Cel care la Alba Iulia a desăvârşit această unitate prin lucrarea Sa.

Chipul Patriarhului Elie Miron Cristea s-a înscris, aşadar, nu numai în acel moment sfânt pentru întreg neamul nostru românesc, dar s-a înscris şi în rândul celor care aveau să înfăptuiască, în 1925, înălţarea Bisericii Autocefale Ortodoxe Române la treapta de Patriarhie, urcând în treapta cea mai înaltă în Ortodoxie, cea de Patriarh, devenind astfel primul Patriarh al Bisericii noastre. De atunci, Patriarhia Română este soră şi egală cu celelalte Patriarhii şi Biserici Ortodoxe din lume. Momentul înălţării Bisericii noastre la rangul de Patriarhie a încoronat Autocefalia ei, constituind şi o mărturie a străduinţelor depuse de clerul ei de la parohii şi de la mănăstiri, de pregătirea academică a acestuia – realizată în facultăţile de Teologie din Iaşi, Cernăuţi, Bucureşti şi Sibiu, precum şi strălucirea cununei unităţii naţionale de la Alba Iulia, la care s-au adăugat roadele culturii creştine, oglindite în arta şi în întreaga organizare a poporului român, cunoscut prin credinţa şi afirmarea sa că poartă în suflet iubirea şi bunătatea evanghelică, aduse pe pământul nostru strămoşesc de Sfântul Apostol Andrei. Cuvântul

rostit de apostolul iubirii creştine că: "Dumnezeu este iubire" (I Ioan 4, 8) a fost tălmăcit de înaintaşii noştri prin gândirea lor, prin opera lor artistică şi, mai cu seamă, prin jertfa vieţii lor pentru semeni, în zbuciumata şi bimilenara noastră istorie.

Iată, un popor creştin din naşterea sa în istorie, aşa cum suntem noi românii, cunoscuţi azi în lume, iar acest popor merită preţuire atunci când păşeşte pe drumul unităţii prin iubirea semenilor şi mai presus de toate a lui Dumnezeu! Nu-i putem iubi pe semenii noştri dacă nu-L iubim mai întâi pe Dumnezeu. Este cea mai grea îndatorire a noastră, în primul rând a slujitorilor altarului, dar şi a credincioşilor. Şi nu poţi să zici că-L iubeşti pe Dumnezeu, iar faţă de semeni să te arăţi indiferent şi câteodată cu totul şi cu totul nepăsător şi chiar disprețuitor. Înaintaşii noştri au împlinit înţelesul acesta, pecetluind actul sfânt al unităţii noastre româneşti cu pecetea harului Prea Sfintei Treimi, prin biserica şi Mitropolia pe care a consolidat-o Mihai Viteazul la Alba Iulia, de care românimea de pretutindeni, din toate continentele, îşi aduce veşnic aminte, nu numai în această zi, ci în fiecare clipă a vieţii.

Această viaţă de unitate treimică, iubiţi slujitori ai sfintelor altare şi iubiţi fraţi şi surori creştini şi creştine, este de datoria noastră să o trăim întreagă, aşa cum au trăit-o părinţii noştri, cum au trăit-o martirii atunci când mureau pentru Hristos, dar şi pentru iubirea semenilor. Aţi auzit din Sfânta Evanghelie de astăzi (Matei 22, 15-22), cât de frumos a răspuns Mântuitorul Iisus Hristos fariseilor care L-au ispitit cu cuvintele: "Se cuvine să dăm dajdie cezarului, sau nu?" (Matei 22, 17), cărora El le-a răspuns: "Daţi-i dar cezarului cele ce sunt ale cezarului, şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu" (Matei 22, 21). Dar până la stăpânirile cele mai înalte sunt semenii noştri faţă de care suntem datori cu iubirea noastră, "fiindcă cel ce-l iubeşte pe altul a plinit legea" (Romani 13, 8), spune Sfântul Apostol Pavel. Iubirea unuia faţă de altul, a semenului, a aproapelui nostru, a familiei în care se desfăşoară viaţa creştină, trebuie să călăuzească unitatea de care atât de frumos se vorbeşte, dar care atât de trist se împlineşte în societatea noastră, şi mai ales unitatea naţională care se întemeiază pe această sfântă credinţă ce ni se împărtăşeşte astăzi, în Ziua unităţii noastre naţionale.

De aceea, datoria noastră, a tuturor, fără deosebire, este foarte mare pentru a păstra unitatea naţională. Înaintaşii noştri şi marele Patriarh Miron Cristea au căutat să întruchipeze această lucrare de unitate, de iubire, de veşnică pomenire a eroilor şi a strămoşilor noştri printr-o catedrală, prin locaşul văzut al lui Dumnezeu. Noi, creştinii, exprimăm aceste valori aici, în sfântul locaş, şi le trăim aici prin împărtăşirea noastră cu Trupul şi Sân-

gele Domnului Hristos. Fără un locaş dumnezeiesc nu este posibilă viaţa de comuniune creştină. Încă din Vechiul Testament, Dumnezeu a poruncit, prin glasul proorocilor, să I se facă casă a Sa, pe care a zidit-o regele Solomon, neîntrecută în frumuseţe, una din cele şapte minuni ale lumii: "Îmi vei face Mie locaş sfânt şi Eu Mă voi arăta întru voi" (Ieşire 25, 8) şi "El îmi va zidi Mie casă, iar Eu voi reaşeza tronul pe veci. Eu îi voi fi Tată, el îmi va fi Mie fiu şi mila Mea n-o voi îndepărta de la el" (I Par. 17, 13).

Către aceasta şi-a îndreptat nădejdea şi primul înaintaş al meu, fericitul de pomenire Patriarhul Miron, gândind la o catedrală, atât de frumos intitulată, a Mântuirii Neamului. Mântuirea se dobândeşte prin Biserică. Este un adevăr binecunoscut. Iar Biserica adevărată este aceea întemeiată pe jertfa şi învierea Mântuitorului Iisus Hristos, adică pe Sfânta Liturghie. O adunare fără Liturghie, fără Sfintele Taine, nu se poate numi Biserică. Biserica aceasta este a Mântuitorului Iisus Hristos, pe care El o numeşte: "Biserica Mea" (Matei 16, 18), Biserica tainelor, Biserica sfinţitoare, şi ca locaş de închinare, dar şi ca tezaur de credinţă, în care se păstrează întreaga noastră comoară de învăţătură şi tradiţie creştină.

În nădejdea aceasta, încă din 1990, după dobândirea sfintei libertăţi, am reactualizat şi noi, Sfântul Sinod, Adunarea Naţională Bisericească, Consiliul Naţional Bisericesc, să împlinim acelaşi gând al înaintaşilor noştri, bărbaţi curajoşi, hotărâţi, şi am reluat ideea zidirii Catedralei Mântuirii Neamului. Dar reuşita acestei opere depinde, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, şi de vrednicia noastră, depinde şi de curajul nostru, de credinţa noastră chiar. Se vede că în cei 14 ani de când tot facem eforturi nu ne-am arătat vrednici a trăi bucuria împlinirii acestui testament al înaintaşului meu, Patriarhul Miron. Citim în Sfânta Evanghelie că în Bethleem nu s-a găsit loc pentru Pruncul Iisus şi a trebuit să se nască într-o peşteră modestă. Iată, într-un fel, lucrurile se repetă şi în vremea noastră, că nu se găseşte loc pentru Catedrala Patriarhiei în capitala aceasta, care să fie aproape de Reşedinţa Patriarhiei. Tot aşa nu s-a găsit loc şi pe vremea Patriarhului Miron şi ne-a lăsat nouă zidirea catedralei ca testament sfânt.

Acum avem o Lege aprobată, o Lege pentru teren şi construirea pe el a catedralei. Să avem credinţă, să avem nădejde că vom relua lucrările de aplicare a Legii ca să vedem înălţându-se catedrala acolo, unde a fost ea întrezărită de strămoşii noştri, pe platoul Grădinii Mitropolitului Filaret, grădină care a devenit apoi Parcul Carol. Terenul acesta a fost domeniul Sfintei noastre Mitropolii până la secularizare. Documentele şi hrisoavele domneşti demonstrează acest lucru. Nădăjduind în luminarea zărilor lumii şi ale poporului nostru, nădăjduim să începem acolo zidirea catedralei. Iată, ideea de unitate legată de credinţă şi ideea de continuitate, de succesiune,

legată de izvorul cel curat al învăţăturii noastre de credinţă, pe care ni l-a adus aici sfântul apostol Andrei!

În împlinirea acestei nădejdi, dăm slavă lui Dumnezeu că am ajuns şi anul acesta să pomenim eroii noştri şi să ne bucurăm că pretutindeni, în ţară şi peste hotare, românii, cu ierarhii şi preoţii lor, sărbătoresc această zi. Ziua unităţii noastre naţionale de la 1 decembrie îi adună pe fraţii noştri români acolo unde se găsesc ei, peste mări şi peste ţări, făcând cinste numelui de român. Această pururea slăvită zi a unităţii românilor din toate provinciile istorice să ne adune şi pe noi în fiecare an, nu numai fizicește, ci mai ales sufletește, pentru a ne întâlni în iubire şi rugăciune cu toţi vitejii şi eroii noştri. Să facem mai mult loc în inima şi viaţa noastră iubirii dintre noi, binelui, preţuirii arătate semenilor noştri, de orice neam şi credinţă religioasă. Aceasta va arăta că lumina lui Hristos ne luminează mintea şi faptele noastre, cunoscând că aceasta a fost "slava şi cinstea neamurilor" (Apoc. 21, 26), deci şi cea a neamului nostru.

Rugându-L pe Dumnezeu să dăruiască sănătate poporului nostru, conducerii lui, cu dreptate, cu vrednicie este să ne rugăm ca Sfânta noastră Biserică să ne ocrotească pe toţi ca pe nişte fii ai ei, spre a trăi şi a vesti pururea bucuria unităţii româneşti.

La mulţi ani!"

PASTORALE

"CA BUCURIA VOASTRĂ SĂ FIE DEPLINĂ", (Ioan 15, 11)

PASTORALA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH
TEOCTIST
LA SĂRBĂTOAREA NAŞTERII DOMNULUI – 2004

† TEOCTIST

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREŞTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ŞI DOBROGEI,
LOCŢIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI
ŞI
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ŞI DREPTCREDINCIOŞILOR CREŞTINI, HAR ŞI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI,
PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

Iubiţi părinţi slujitori ai sfintelor altare,
Dreptmăritori creştini,

"Nu vă temeţi. Că, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că în cetatea lui David vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul" (Luca 2, 10-11). Cu aceste cuvinte de *„bucurie mare"* ne întâmpină pe toţi marca şi sfânta sărbătoare a Naşterii Domnului

şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Dacă această vestire a îngerului Domnului a avut atunci darul nu numai să-i smulgă pe blânzii păstori din înfricoşarea în care i-a învăluit strălucirea slavei cereşti, ci şi să sădească în inima lor curată curaj, înţelegere şi hotărâre, ca să urmeze lumina stelei, să audă melodiile cetelor îngereşti şi să fie primii care se închină Pruncului Iisus, cu atât mai mult această *„veste de bucurie mare"* trebuie să ne pătrundă şi pe noi acum, când auzim cât de stăruitor ne cheamă însăşi Sfânta noastră Biserică prin cântările ei inspirate de Duhul Sfânt şi prin frumuseţea bătrânelor, dar totdeauna tinerelor noastre colinde strămoşeşti. Se cuvine să preţuim acest fapt ca pe o mărturie a iubirii lui Dumnezeu faţă de noi şi faţă de omenirea de pretutindeni, iubiţi părinţi slujitori şi fraţi creştini, căci Dumnezeu ne-a învrednicit să ne regăsim sufleteşte în această biserică, asemenea Betleemului, spre a ne bucura şi în acest an de revărsarea în suflete a harului şi a luminii celei neînserate, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu şi a sălăşluirii Lui *„între noi"* (Ioan 1, 14). De altfel, nici n-am putea împiedica dorinţa de a călători cu gândul nostru pe această cale spre Betleem, pentru a intra şi a ne închina cu evlavie în acel spaţiu smerit al *„peşterii"* în care a răsărit *„Soarele dreptăţii"*. Sfinţii imnografi ai cântărilor sărbătorii au numit peştera „darul lumii şi al creaţiei", participând astfel la împlinirea venirii pe pământ a Fiului lui Dumnezeu. Această împlinire o vestea cu sute de ani înainte Sf. Prooroc Isaia, când, inspirat de Duhul Sfânt, scria: *„Că Prunc ni S-a născut, Fiu, şi ni S-a dat, a Cărui stăpânire Şi-o poartă pe umăr; şi numele Lui se cheamă: Înger-de-mare-sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie"* (Isaia 9, 5).

Iubiţi fii duhovniceşti,

Toate aceste daruri şi frumuseţi sufleteşti cu care vine în fiecare an sărbătoarea Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos adeveresc că bucuria cea mare, vestită nouă de *„îngerul Domnului"*, este adevăratul izvor de iubire şi bunătate, de curaj şi nădejde în viaţa şi faptele noastre de fii şi slujitori ai Bisericii. Purtând în inimă aceste învăţăminte şi lumini dumnezeieşti ale măritei sărbători împărăteşti, să cutezăm să mergem şi noi cu gândul către vestita cetate a Betleemului şi să intrăm cu adâncă evlavie în peştera modestă, spre a ne minuna ca şi păstorii de cea mai presus de fire smerenie a Fiului lui Dumnezeu, „Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din pururea Fecioara Maria şi S-a făcut om". Mângâiat de privirile duioase al Prea Curatei Sale Maici şi contemplat cu grijă de Dreptul Iosif, Pruncul Iisus, culcat în iesle, începe de

aici marea şi mântuitoarea Sa operă de izbăvire a neamului omenesc şi a lumii din robia păcatului şi a morţii.

Cuvintele Sfântului Profet Isaia, împreună cu alte numeroase profeţii din Vechiul Testament numite mesianice, au fost trâmbiţe ale Duhului Sfânt, care au răsunat în lunga perioadă biblică vechi-testamentară. Ca o completare şi desăvârşire a acestora, Sfântul Apostol Pavel avea să scrie: *„Dar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea"* (Gal. 4, 4-5). Ecourile acestor profeţii privitoare la înfierea noastră prin Întruparea lui Hristos şi tâlcuirea lor de către Apostolul neamurilor le auzim şi le simţim în bogăţia şi frumuseţea învăţăturilor şi a melodiilor îngereşti, ale cântărilor şi imnurilor sărbătorii Naşterii Domnului. Cu prospeţimea lor neschimbată de curgerea vremii, datorată talentului cu care copiii şi tinerii ni le aduc în suflete, aceste creaţii artistice ne poartă prin ţinuturile Ţării Sfinte, legate de Întruparea Domnului, şi ne readuc pe plaiurile natale, unde strămoşii noştri şi-au îndestulat evlavia lor şi ni le-au lăsat ca pe o moştenire nepreţuită.

Aceeaşi idee, de împlinire a făgăduinţei lui Dumnezeu de a-l izbăvi pe omul căzut în neascultare, din lanţurile păcatului şi ale morţii, făcându-l nemuritor prin Jertfa şi Învierea Fiului Său, o exprimă într-un glas şi Sfinţii Părinţi ai Bisericii, care au tâlcuit că Dumnezeu S-a făcut om pentru ca, prin credinţă şi fapte bune, omul să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu. Tălmăcind însemnătatea părtăşiei noastre la minunea venirii pe lume a Fiului lui Dumnezeu, Sfântul Ioan Gură de Aur, patriarh şi martir al Bisericii, scria despre această învrednicire de a fi martori ai venirii Fiului lui Dumnezeu pe pământ, bucuria şi slava Betleemului, că: „Acelea pe care altădată patriarhii le doreau cu înfocare, profeţii le preziceau, iar drepţii poftesc să le vadă, acelea s-au împlinit şi au luat astăzi sfârşit. Dumnezeu pe pământ S-a arătat în trup şi cu oamenii a petrecut. Să ne bucurăm, dar, şi să ne veselim, iubiţilor"[1].

Dreptmăritori creştini,

Iată unde se află izvorul bucuriei sfinte şi unice, pe care o vesteşte omenirii de pretutindeni îngerul Domnului astăzi şi pe care suntem chemaţi s-o păstrăm în inimă ca pe o comoară de mare preţ. De altfel, toate vestirile dumnezeieşti referitoare la venirea pe lume a Pruncului Iisus s-au petrecut sub semnul bucuriei: *„Bucură-te, ceea ce eşti plină de har, Domnul*

1. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împărăteşti şi cuvântări de laudă la sfinţi*, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2002, p. 7-8.

este cu tine" (Luca 1, 28), a zis Arhanghelul Gavriil, adresându-se Sfintei Fecioare Maria; sau: *„Săltat-a pruncul de bucurie în pântecele meu"* (Luca 1, 44), a răspuns Sfânta Elisabeta, mama Sfântului Ioan Botezătorul, salutului Maicii Domnului. Însuşi Domnul Hristos vesteşte femeilor mironosiţe Învierea, prin obişnuita Sa chemare de trăire: *„Bucuraţi-vă!"* (Matei 28, 9). De la aceste prime vestiri ale mântuirii lumii înţelegem că învăţătura Mântuitorului Hristos a venit şi s-a răspândit în lume, cu o forţă spirituală de neînvins, prin acest cuvânt: *„bucurie"*, folosit ca salutare, care cuprinde, în acelaşi timp, mari şi sfinte valori, ca: iubirea, adevărul şi binele suprem, însuşiri ale vieţii depline, ale vieţii celei fără de sfârşit, moartea fiind biruită şi nimicită prin jertfa, răstignirea, moartea şi învierea Fiului lui Dumnezeu. Însuşi Domnul Hristos le împărtăşea uneori Apostolilor Săi, ca unor prieteni, din tainele operei Sale mântuitoare ca bucuria lor *„să fie deplină"* (Ioan 15, 11). De aici înţelegem, fraţii mei, că bucuria trebuie percepută cu totul altfel decât în modul pe care adesea ne grăbim să-l pronunţăm. Adevărata bucurie este cea trăită şi exprimată în Hristos şi în învăţătura Bisericii, care ne îndrumă la pilde de trăire a bucuriei de către sfinţi. Aceştia trăiau bucuria chiar în suferinţă. Tâlcuind Evanghelia după Ioan, Sf. Chiril al Alexandriei scria: „Cele mai cumplite dureri trupeşti pot fi însoţite de bucurie sufletească atunci când cel ce le suferă ştie că ele aduc un folos sufletesc celor iubiţi"[2]. Iată în ce legătură stă Taina Întrupării lui Hristos cu Taina Crucii Sale, ele fiind nedespărţite şi învăţându-ne că fără lepădare de sine şi fără iubire, sau, mai bine zis, fără uitare de sine, izvorâtă din iubirea de Dumnezeu şi de semeni, omul nu poate cunoaşte bucuria adevărată şi deplină, adică însăşi bucuria Domnului, pe care El ne-o dăruieşte zicând: *„V-am spus acestea, pentru ca bucuria Mea să fie întru voi"* (Ioan 15, 11). Înţelegem bine, fraţi şi surori întru Hristos Domnul, că este vorba de *„bucuria Sa"*, nu de cea a lumii, uşuratică şi uneori chiar pierzătoare de suflet.

Bucuria acestei sărbători, ca dar al Duhului Sfânt (Evrei 2, 4), se trăieşte printr-o stare de echilibru sufletesc şi de încredere, de linişte, pace şi mulţumire, cu conştiinţa că te afli în iubirea Mântuitorului Hristos, într-o stare, am putea spune, asemănătoare cu aceea a pruncului aflat la pieptul mamei sale, sau cu cea trăită de păstorii care L-au văzut în iesle pe Iisus şi îndată au vestit cu bucurie ceea ce ei au văzut, *„şi toţi cei ce au auzit se mirau de cele ce le spuneau păstorii"* (Luca 2, 18). Iată, deci, că adevărata bucurie, ca dar al Cuvântului Iisus, rămâne în veci de veci cu cei ce o dobândesc, având-o drept pavăză în necazurile şi suferinţele lor. Să ne ducem acum

2. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, P.S.B., vol. 41, traducere şi note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2000, p. 949.

cu gândul la imaginea pătimirii Sfântului Arhidiacon Ştefan, cel dintâi martir pentru Hristos, care, în timp ce era chinuit, vedea cerurile deschise, cu faţa strălucind de bucuria pe care o trăia şi el, ca şi nenumăratele cohorte de mucenici, de la Sf. Episcop Policarp al Smirnei şi toţi martirii din primele secole creştine, până la Sf. Domnitor al Ţării Româneşti, Constantin Brâncoveanu; acesta, în faţa celor ce îl schingiuiau pe el şi pe cei patru fii ai săi, cu limpezimea cugetului şi bucuria primirii cununii martirice, îl îndemna pe cel mai mic dintre fiii săi, Matei, zicând: „Fiule, mai bine mori de o mie de ori decât să-ţi renegi credinţa strămoşească pentru a trăi câţiva ani mai mulţi pe pământ"[3]. Aceşti tineri sfinţi ai Bisericii noastre rămân pururea pilde prin viaţa şi formaţia personalităţii lor şi prin bucuria iubirii jertfei părinţilor lor. Domnul nostru Iisus Hristos S-a smerit pe Sine luând trupul nostru cel stricăcios şi muritor, pentru ca noi, oamenii, să devenim, prin harul Său, fii ai lui Dumnezeu, făcându-ne părtaşi dumnezeieştii firi, cum ne spune Sfântul Apostol Petru (II Petru 1, 4).

Iubiţi părinţi slujitori ai sfintelor altare şi fraţi creştini,

Am încercat să vă pun la inimă darul cel sfânt şi nepreţuit al bucuriei sfinte, pe care lumina Betleemului ni l-a adus în aceste zile de sărbătoare a Naşterii Domnului, bănuind că unii dintre fraţii şi surorile noastre creştine sunt lipsiţi de bucuria datinilor noastre tradiţionale sau de bucuria familiei, dar mai cu seamă lipsiţi de înţelesul bucuriei celei adevărate, vestite de îngeri, ca dar al Duhului Sfânt şi coroană a vieţii creştine dată nouă de Însuşi Mântuitorul Hristos, ca să rămână în noi, în inima şi în viaţa noastră. Dar, pentru ca aceasta să rămână în noi pururea, trebuie să facem din inimile noastre sălaş pregătit pentru a-L primi pe Pruncul Iisus. Această îndatorire, cu atât este mai actuală, cu cât Prea Curata şi Sfânta Fecioară Maria, însoţită de către Dreptul Iosif în greaua călătorie de la Nazaret la Betleem pentru recensământ, nu a găsit loc de popas în oraşul Betleem, fiind nevoită să nască pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos într-o peşteră modestă şi întunecoasă, aşa cum se întâmplă şi în viaţa noastră, când nu-I pregătim Domnului Hristos loc în inimile şi în viaţa noastră. Pentru ca marea bucurie a Naşterii Domnului să rămână în noi şi pentru ca lumina adusă de Pruncul Iisus să rămână în sufletele noastre, să lumineze şi să călăuzească viaţa noastră şi a lumii în calea iubirii dintre noi, a păcii şi a dreptăţii, să ne curăţim simţirile şi să ne înfrânăm egoismul, izvorul tuturor relelor care întunecă lumina vieţii. Să facem, iubiţii mei, ca bucuria Naşterii Domnului să rodească fapte de ajutorare a orfanilor şi săracilor, de mân-

3. *Sfinţi români şi apărători ai legii strămoşeşti*, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1987, p. 635.

gâierc a celor din închisori şi de stingere a urii şi conflictelor dintre semenii noştri. În acestea să trăim bucuria noastră şi îndreptăţirea noastră de a fi fiii Celui Prea Înalt, Care nu încetează să ne iubească şi să ne rabde, deşi ne abatem uneori de la învăţătura Sa.

Mulţumind Bunului Dumnezeu pentru toate câte mi-a dăruit până acum în împlinirea voii Lui, să-L rugăm să nu ne lipsească de împlinirea bucuriei aşteptate de toţi credincioşii şi slujitorii Bisericii noastre de acasă şi de peste hotare, de a vedea în sfârşit înălţată Catedrala Patriarhiei, la altarul căreia la fiecare Sfântă Liturghie Se va naşte Mântuitorul Hristos pentru mântuirea tuturor fiilor Bisericii şi Ţării noastre.

Cu nădejdea că harul lui Dumnezeu ne va ajuta să-L primim şi noi pe Pruncul Iisus în inimile şi viaţa noastră, vă adresez de aici, din Reşedinţa Sfintei noastre Patriarhii, cuvânt de iubire, rugăciune şi tradiţionala urare ca Sfintele Sărbători ale Naşterii Domnului, Anului Nou 2005 şi Bobotezei să le petreceţi cu pace şi sfinte bucurii, întru mulţi şi fericiţi ani, îmbrăţişându-vă pe toţi cu dragoste părintească şi împărtăşindu-vă arhiereşti binecuvântări.

Al vostru părinte duhovnicesc, pururea rugător către Pruncul Iisus, Dumnezeul nostru, ca să dăruiască pace lumii şi sufletelor noastre mare milă".

† TEOCTIST

ARHIEPISCOP AL BUCUREŞTILOR
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ŞI DOBROGEI
LOCŢIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI
ŞI
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PREZENȚA PATRIARHULUI ECUMENIC BARTOLOMEU I ÎN ROMÂNIA, ÎNCUNUNARE A "ANULUI ȘTEFANIAN"

Vizita în România a Sanctității Sale Bartolomeu I, Arhiepiscopul Constantinopolului – Noua Romă și Patriarh Ecumenic (15-21 octombrie 2004)

În cadrul relațiilor frățești pe care Biserica Ortodoxă Română le are cu celelalte Biserici Ortodoxe surori s-a înscris și vizita oficială pe care Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscopul Constantinopolului – Noua Romă și Patriarh Ecumenic, însoțit de o delegație a Patriarhiei Ecumenice, alcătuită din Înalt Prea Sfințitul Macarios, Mitropolit de Siderokastro, Înalt Prea Sfințitul Evanghelos, Mitropolit de New-Jersey, Înalt Prea Sfințitul Genadios, Mitropolit de Sasima, Prea Cuviosul Diacon Elpidoforos Lambriniadis, Secretar Adjunct al Sfântului Sinod, Domnul Mesut Ilgim, om de cultură turc, Domnul Nicolaos Manginas, fotograf-ziarist și Domnul Paris Georgiadis, aghiotant, au efectuat-o în Țara și Biserica noastră în perioada 15-21 octombrie 2004.

Gândul Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, de a-l avea ca oaspete drag pe urmașul sfinților ierarhi ai Tronului Ecumenic din Constantinopol, *„în duhul iubirii creștine pe care Biserica Ortodoxă soră din Cetatea Sfântului Constantin a arătat-o prin fericiții întru pomenire Întâistătătorii ei la momente importante din viața Bisericii noastre"*, s-a împlinit prin acceptarea cu bucurie a invitației de către Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu. Programul prezenței *„Sanctității Voastre în țara noastră,* se adresa Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, *va începe la București, urmând ca apoi să vizitați centre ale culturii și spiritualității ortodoxe românești din inima Transilvaniei, pământul de dincolo de Carpați, nordul Moldovei, în Bucovina și Dobrogea cea străveche, în care a vestit*

cuvântul Evangheliei Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat, deopotrivă ocrotitor al Scaunului Ecumenic și al Țării noastre".

Personalitate marcantă a Ortodoxiei Universale, Sanctitatea Sa a fost oaspetele țării noastre în mai multe rânduri, la acestea adăugându-se și numeroasele întâlniri pe care cei doi Întâistătători de Biserici le-au avut în diferite părți ale lumii, cu diverse ocazii.

De la întronizarea Sa ca Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic, Întâistătătorul Tronului Ecumenic s-a evidențiat prin statornicia atât întru apărarea Ortodoxiei, cât și în promovarea dialogului ecumenic și interreligios, în numele unei Biserici care are ca rugători înaintea lui Dumnezeu pe martirii botezați în sângele izvorât din coasta lui Hristos. Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I are, de asemenea, un rol deosebit în promovarea relațiilor de frățietate și prietenie între Biserici și popoare, remarcându-se în special în domeniul dialogului inter-religios și în eforturile depuse pentru stabilirea unui climat de pace în regiunea Balcanilor. Datorită activității Sale prodigioase în domeniul învățământului teologic, Sanctitatea Sa a primit numeroase distincții din partea unor prestigioase instituții academice din întreaga lume, iar Academia Română i-a acordat, în anul 2000, *„Diploma Honoris Causa"*, în semn de prețuire și recunoaștere a meritelor Sale pe tărâm academic, – precum și din partea unor Șefi de State și a unor Guverne, inclusiv din partea Președinției României.

Tonul mobilizator al discursului Sanctității Sale, Patriarhul BARTOLOMEU I, adresat poporului român întru păstrarea identității culturale și spirituale în contextul integrării țării noastre în familia popoarelor unite ale Europei, are darul de a ne întări în credință, nădejde și iubire jertfelnică față de toți oamenii, dovedindu-ne cu argumente de netăgăduit puterea creatoare a credinței în Mântuitorul Iisus Hristos, Cel Răstignit și Înviat.

De asemenea, legăturile tradiționale ale Bisericii Ortodoxe Române cu Patriarhia Ecumenică s-au întărit și mai mult în ultimii ani, mărturii în acest sens fiind momentele deosebite din anul 1998, când Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoțit de o delegație a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a participat alături de Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I la slujba de resfințire a bisericii *„Sfânta Parascheva"*, ctitoria Sfântului și Marelui Voievod martir Constantin Brâncoveanu. Aceasta a fost oferită cu multă generozitate de către Sanctitatea Sa, Patriarhul BARTOLOMEU I, comunității românești din Constantinopol, care a preluat-o oficial în administrare și folosință, fapt concretizat prin vizita pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a efectuat-o la Constantinopol și în Cezareea Capadociei, în luna mai 2004, dovedind prin aceasta, încă o dată, dragostea deosebită pe care o poartă în suflet față de

Biserica noastră şi, în mod special, grija părintească faţă de credincioşii români din cetatea Sfântului Constantin.

VINERI, 15 OCTOMBRIE 2004

1. Sosirea la Bucureşti a Patriarhului Bartolomeu şi a delegaţiei Patriarhiei Ecumenice

În ziua de vineri, 15 octombrie 2004, orele 17,30, aeronava cu membrii delegaţiei Patriarhiei Ecumenice a aterizat pe Aeroportul Internaţional *Henri Coandă* – Otopeni, unde au fost întâmpinaţi de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoţit de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teofan al Olteniei, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Nifon al Târgovişte, Prea Sfinţitul Episcop Epifanie al Buzăului şi Vrancei, Prea Sfinţitul Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului, Prea Sfinţitul Episcop Casian al Dunării de Jos, Prea Sfinţitul Episcop Vincenţiu Ploieşteanu, Vicar Patriarhal, Prea Sfinţitul Episcop Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal, Prea Sfinţitul Episcop Ciprian Câmpineanul, Vicar Patriarhal şi Prea Sfinţitul Episcop Varsanufie Prahoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor. La aeroport, au fost prezenţi reprezentanţi ai autorităţilor de Stat, în persoana Domnului Victor Opaschi, Consilier de Stat la Preşedinţia României, a Domnului Laurenţiu Tănase, Secretar de Stat în Ministerul Culturii şi Cultelor, şi a Doamnei Dora Grossomanidou, Ambasador al Republicii Elene la Bucureşti.

În sunetele fanfarei militare, păşind pe covorul roşu, cei doi Întâistătători de Biserici au trecut în revistă garda de onoare şi au salutat drapelul României. Au fost intonate imnurile naţionale.

Copii îmbrăcaţi în costume naţionale au oferit înaltului oaspete flori, întâmpinându-l cu pâine şi sare, ca semn al ospitalităţii româneşti.

După acest moment solemn, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a prezentat Întâistătătorului Patriarhiei Ecumenice pe ierarhii ortodocşi români şi pe cei care erau prezenţi la aeroport.

În Salonul Oficial al aeroportului, unde se găseau reprezentanţi ai mass-media din România, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST şi Sanctitatea Sa, Patriarhul BARTOLOMEU I, au dat declaraţii de presă.

Primul a vorbit Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, care a spus:

"Trăim momente de aleasă bucurie datorate vizitei Sanctităţii Sale Patriarhul BARTOLOMEU I al Constantinopolului, însoţit de o delegaţie a Tronului Patriarhal. Vizita se proiectează şi vrea să fie interpretarea

recunoștinței noastre față de Dumnezeu care Și-a arătat harul Său sfințitor în viața țării și a poporului nostru prin trecerea în rândul sfinților a voievodului Moldovei domnitorul Ștefan cel Mare. Anul acesta noi l-am consacrat prin Sfântul Sinod și prin conducerea țării noastre numindu-l ***"an ștefanian"****, care să ne aducă aminte că suntem popor creștin din nașterea noastră în istorie și că mergem pe urmele sfinților lui Dumnezeu. De aceea vizita Sanctității Sale se va dezvolta la un nivel nu numai liturgic care este esențial pe planul credinței, dar la nivelul academic universitar și mai ales în contacte cu tineretul țării noastre, ca după exemplul sfinților noștri tineri, să sădim în sufletele tineretului nostru curajul și optimismul pentru a înfrânge greutățile care sunt în calea noastră și a ajunge la modelul de viețuire și în știință, și în artă, și în tot ceea ce Ștefan cel Mare ne-a lăsat nouă, ca țară și popor, o zestre așa de frumoasă. Suntem recunoscători Sanctității Sale pentru această osteneală și Academia Română, de asemenea, se asociază la această recunoștință a noastră căci mâine Sanctitatea Sa va fi proclamat membru al Academiei Române.*

Sanctitatea Voastră,

În numele Sfântului Sinod, al credincioșilor și slujitorilor sfintelor altare, Vă mulțumim călduros pentru vizita aceasta și din toată inima Vă adresăm cuvânt de bun venit, de binecuvântare, spre a ne da cunoștințe noi în viața noastră socială, culturală și religioasă".

A urmat apoi cuvântul Sanctității Sale, Patriarhul BARTOLOMEU I:

"Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite ***TEOCTIST****, Patriarh al României, prea iubit frate în Hristos Dumnezeu,*
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre frați Arhierei,
Onorați reprezentanți ai autorităților de Stat,
Binecuvântați și iubiți ortodocși români, prea iubiți fii întru Domnul,

Cu multă bucurie ne aflăm din nou în minunata Dumneavoastră Țară, ca să răspundem cu deosebită plăcere amabilei invitații ce ne-a fost adresată în acest sens de Prea Fericitul ***TEOCTIST****, Arhiepiscop al Bucureștiului și Patriarh al României, prea iubit frate în Hristos și foarte bun prieten. Încă de la sosire, îmbrățișăm părinteste și binecuvântăm din toată inima pe nobilul popor român și pământul sfânt al României care a dat Bisericii atâția sfinți.*

Am fost invitați să participăm la manifestările sărbătorești prilejuite de împlinirea a cinci sute de ani de la fericita adormire întru Domnul a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, distinsă personalitate în istoria Neamului Românesc și a Prea Sfintei Biserici Române. Am răspuns cu toată bucu-

ria, pentru că astfel ni se dă prilejul de a vă aduce tuturor dragostea și binecuvântarea Bisericii Mari a lui Hristos, care este Biserica din Constantinopol, Biserică Mamă și pentru Prea Sfânta Biserică a României! Am răspuns bucuroși, deoarece prin vizita aceasta ni se oferă posibilitatea de a primi, la rândul nostru, binecuvântarea și rugăciunile de mijlocire ale Sfântului prăznuit în mod special anul acesta. Ne-am bucurat mult de această invitație și am acceptat-o cu plăcere pentru că ea constituie încă un motiv de a reconfirma și readeveri legăturile strânse, de dragoste sfântă, care de la început unesc Patriarhia Ecumenică cu prea iubita Biserică fiică din România, și în același timp, cinstită Biserică soră. Cu aleasă bucurie am răspuns acestei invitații pentru că este un nou prilej de a pecetlui încă o dată legăturile frățești care unesc atât pe cei doi Patriarhi, cât și cinstitele Ierarhii din Patriarhiile noastre.

Faptul că omenirea străbate acum vremuri deosebit de grele nu poate scăpa atenției și aprecierii nimănui. Ca succesor al materialismului dialectic și ideologic este promovat din toate părțile materialismul practic, brutal, strâns legat de eudemonismul care confundă fericirea cu plăcerea de sorginte materială, trupească. În ultima analiză "eudemonismul" sau "evdemonismul" nu este decât "demonism", fără prefixul "ev", deci fără ceea ce este bun, ca și ateismul aplicat în practică. Noua modă nu acceptă războiul deschis împotriva lui Dumnezeu și a credinței în El, dar cultivă sistematic sentimentul autosuficienței și autonomiei individualiste și, ca o urmare a acesteia, indiferentismul religios, ignorarea lui Dumnezeu și a vrerii Sale sfinte. Rezultatul este dezastruos, constând în înstrăinarea omului de izvorul vieții, bucuriei, luminii, siguranței, păcii și mântuirii. Numai Dumnezeu este izvorul acestora. Dar odată cu instaurarea mentalității autosuficienței omului secularizat și alungării lui Dumnezeu undeva, la marginea vieții și a istoriei, terenul rămâne liber pentru vrăjmașul mântuirii. Acesta, demonul-diavol, induce aproape fără nici un obstacol nedreptatea, violența, fanatismul orb, desconsiderarea idealurilor, desacralizarea persoanei umane, disprețul față de viață, crima, terorismul, înălțarea unor noi idoli, folosirea abuzivă a resurselor naturale, lipsa de respect și impietatea față de mediul înconjurător și nenumărate alte fenomene ale decăderii și demonismului care, mai mult decât oricând, chinuie astăzi lumea de la un capăt la altul.

Toate acestea necesită analiză profundă și evaluare permanentă din partea conducătorilor spirituali responsabili. Ei au datoria să dea omului contemporan, creștin sau necreștin, nu un răspuns de consolare, ci unul convingător și salvator. Nici o ideologie, nici o filosofie, nici o înțelepciune sau știință, nici o medicină sau farmacologie, nici o analiză, descifrare și citire a genomului uman, nici o "belle arte", tehnică sau tehnologie, nici

un sistem economic, nici un stat, nici o grupare interstatală sau coaliție de state nu poate să aducă mângâiere, să elibereze de angoasă, neliniști și frică pe omul din epoca noastră sumbră.

Deci, nu am venit în România numai să prăznuim și să ne bucurăm frățește de întâlnirea cu persoane prea iubite. Am venit și pentru a avea un cât mai rodnic schimb de opinii cu Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST, arhierei și distinși oameni de știință, pentru a ne împărtăși neliniștile și a analiza problemele și provocările menționate anterior.

Dorim să ne aplecăm asupra acestora, ținând în mâini făclia Cuvântului Dumnezeiesc, a experienței Sfinților din cele peste două mii de ani de istorie creștină, și a vieții Bisericii, ca să distingem, la lumina harului divin "semnele vremurilor", să ne încredințăm despre vrerea lui Dumnezeu și să ascultăm cum agrăiește și ce spune Duhul Sfânt Bisericii, așa încât, după aceea să ne adresăm lumii cu vorbele proorocilor: "Acestea zice Domnul!"

Credincioșii din întreaga lume au privirile îndreptate spre Păstorii lor responsabili, de la care așteaptă cu îngrijorare răspuns ziditor de suflete și salvator Atât Prea Fericitul TEOCTIST, cât și noi, și ceilalți Întâistătători ai Sfintelor Biserici Autocefale cunoaștem bine acest fapt. Credem în Dumnezeul păcii, dragostei, dreptății, îndurărilor și iubirii de oameni. Credem că, în ciuda slăbiciunii inerente firii noastre omenești, El ne va învrednici să le arătăm fața Sa, și nu numai lor, ci și celor care insistă să Îl ignore și să simuleze indiferență față de El, în timp ce problemele lor existențiale se agravează devenind tot mai arzătoare de la o zi la alta atât în viața personală, cât și în cea socială. Am venit în România ca împreună, să trăim bucuria lui Hristos, mângâierea lui Hristos, liniștea lui Hristos, pacea lui Hristos, lumina lui Hristos, nădejdea lui Hristos, mântuirea lui Hristos, certitudinea vieții veșnice întru Hristos Iisus, Tatăl și Duhul Sfânt.

Vă mulțumesc".

Delegația oficială s-a deplasat apoi către Catedrala Patriarhală din București.

2. Te-Deum săvârșit în Catedrala Patriarhală

Urcând dealul Mitropoliei în sunetele și dangănele clopotelor, Sanctitatea Sa, Patriarhul BARTOLOMEU I și Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, împreună cu întrega delegație, au fost întâmpinați în jurul orelor 18.20 la Catedrala Patriarhală cu Sfânta Cruce și cu Sfânta Evanghelie de către Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi ai Catedralei. La acest moment de aleasă bucurie duhovnicească, au fost prezenți profesori de la Facultatea de Teologie și de la Seminarul Teologic din București, preoți ai Capitalei, studenți, semi-

narişti şi o mulţime de credincioşi. Corul seminariştilor a intonat imnul patriarhal şi a cântat apoi la strană. După ce s-au închinat la racla cu moaştele Sfântului Dimitrie cel Nou, cei doi Întâistătători de Biserici au luat loc în jilţurile arhiereşti.

După săvârşirea slujbei Te-Deum-ului, a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST:

> *„Vă aducem dragostea şi binecuvântarea Bisericii Mari a lui Hristos, care este Biserica din Constantinopol, Biserica Mamă şi pentru Prea Sfânta Biserică a României!" (Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului).*

"Sanctitatea Voastră,

Ne-aţi obişnuit cu această mângâietoare întâlnire, când coborâţi, din când în când, din Tronul Ecumenic la sfintele Biserici locale. Aţi adus în Ortodoxie spiritul nou de misiune patriarhală ecumenică. Aţi adus în Bisericile locale conştiinţa unităţii şi încrederea că acolo, din cetatea Sfântului Constantin cel Mare, astăzi cartierul Fanar, în acea modestă reşedinţă a Sanctităţii Voastre, bântuită uneori de multe greutăţi şi vifore, veghează slujitorul Ortodoxiei universale, Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic. Aţi fost chemat şi rânduit de Duhul Sfânt să fiţi urmaşul marilor patriarhi în Tronul Ecumenic al Constantinopolului, de unde răsuna odinioară glasul Sfântului Grigorie de Nazianz, al Sântului Ioan Gură de Aur şi al altor mari Ierarhi şi Dascăli ai Ortodoxiei, de unde a ţâşnit şi gândul fericit al înaintaşului Sanctităţii Voastre de fericită şi pururea pomenire Athenagoras I, care a înscris în activitatea sa acea pagină nemuritoare a „făcătorilor de pace", de înţelegere şi de apropiere între cele două Biserici ale Mântuitorului Hristos din Răsărit şi din Apus.

Sanctitatea Voastră aţi depăşit stadiul acela şi aţi început o misiune nouă, o misiune sfântă, de legătură cu Bisericile locale, avântându-vă în problemele care preocupă credinţa ortodoxă şi frământă, câteodată, şi Bisericile locale. Nu v-aţi cruţat eforturile de a fi de faţă acolo unde rana Ortodoxiei era deschisă, acolo unde sentimentul singurătăţii şi izolării ameninţa să pună în primejdie unitatea Bisericii. Oriunde a fost nevoie de un cuvânt părintesc, frăţesc, dar şi autoritar, aţi fost întotdeauna prezent. Cunoscând problemele fiecărei Biserici locale şi problemele generale ale Ortodoxiei noastre, cele ale culturii şi ale omenirii, aţi îndreptat cuvântul adevărului şi aţi înscris în această misiune pe care v-aţi asumat-o pagini demne de aducere aminte, pagini de mare însemnătate, implicându-vă nu numai în disputele teologice, ecumenice şi de dialog, dar şi în cele care

privesc mediul înconjurător, care privesc starea sufletească a tinerilor și a vârstnicilor din lume, fie din Răsărit, fie din Apus.

Centrul Patriarhal Ecumenic, Fanarul, a devenit astăzi un glas dorit, așteptat, ascultat și, am putea spune, respectat în lume. Glasul Tronului Patriarhal Ecumenic se face auzit din ce în ce mai mult în toată lumea creștină, dar și în toată omenirea iubitoare de frumos, de pace, de adevăr. Ați dat, astfel, valoare acestei misiuni mari și sfinte, nu lipsită de primejdii, pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o îndepliniți cu înțelepciune, spre binele și liniștea omenirii întregi. Ați potolit valurile mărilor, oceanelor, ca și Mântuitorul altădată, și ați străbătut bătrâna noastră Dunăre, de la izvoarele ei până la revărsarea în Marea Neagră, pășind în celebra și unica zonă paradisiacă a Deltei.

De acolo, din Fanar, ne-ați asociat uneori și pe noi, slujitorii Bisericile locale, în această lucrare, nu numai printr-o apropiere de suflet, de gând și de îndatorire față de învățătura credinței noastre ortodoxe, dar în același timp și de înțelegere umană, arătând dimensiunea aceasta, atât de frumoasă, de cultură și de iubire de om și de ființa umană în lume, așa cum ați prezentat-o Sanctitatea Voastră, în nenumărate rânduri, în anii binecuvântați de când vă aflați slujind Tronul Ecumenic.

Acum ați venit la noi la rugămintea acestor slujitori ai sfintelor altare, la rugămintea acestor credincioși, profesori, decani de facultăți de teologie, rectori de Universități, și la invitația Academiei Române, ca să vă audă cuvântul și să aibă prilej să vă arate iubirea lor. Cunoaștem preocupările pe care le aveți și știm că ați găsit greu loc acestei vizite. Dar noi, românii, am dorit să fim împreună cu Sanctitatea Voastră, acum, când facem pomenirea ca sfânt al celui mai mare domnitor al nostru din secolul al XV-lea, Ștefan cel Mare, personalitate de dimensiuni diplomatice și creștine europene și cu preocupări de îngrijire a sufletului. Încă din timpul domniei sale, a fost apreciat de Papa Sixt al IV-lea, de prinții europeni și de Patriarhiile Ortodoxe. Acest slăvit domnitor a fost trecut de către Sfântul Sinod în ceata sfinților români. Împlinirea unei jumătăți de mileniu de când a fost chemat la Dumnezeu ne-a aflat pe noi și pe dreptcredinciosul popor român într-o mare strădanie de intrare în rândul țărilor europene, civilizate și puternic dezvoltate din punct de vedere economic. Iar sărbătoarea aceasta a culminat cu săvârșirea Sfintei Liturghii la mănăstirea Putna, din ziua de 2 iulie, de către membri ai Sfântului Sinod, a reprezentantului Sanctității Voastre și a altor Ierarhi din Răsărit și Apus. Spre deosebire de celelalte vizite, acum Vă veți întâlni cu această generație iubitoare de sfinți, cu această generație tânără de preoți și studenți, de vârsta fiilor lui Constantin Brâncoveanu, Domnitorul martir al Țării Românești, pe ai căror urmași, credincioșii români din Istanbul, i-ați mângâiat, Sanctitatea Voastră, oferindu-le una din cele mai frumoase biserici, consolidată

de milostivirea domnitorului Țării Românești, martirizat la 1714, prin decapitare, pe malul Bosforului, la Adormirea Maicii Domnului.

Sunt fapte, gânduri și idei care se înscriu zi de zi prin prezența, cuvântul și lucrarea Sanctității Voastre. Din acest prim moment și în această catedrală, unde s-a statornicit în 1668 Mitropolia Țării Românești - înființată de sfântul mitropolit Iachint de Vicina, cu aprobarea Patriarhiei din Constantinopol, noi am adus slujire Prea Sfintei Treimi și am mijlocit prin rugăciune pentru popor. Strămutat în 1359 de la Vicina, acest Iachint s-a stabilit la Curtea de Argeș, cu aprobarea fericitului de pomenire Patriarh al Constantinopolului, Calist I, titular al Tronului Ecumenic între anii 1350-1363, cu întreruperi. Înălțăm, deci, gânduri fierbinți către Bunul Dumnezeu, către sfinții Lui cei bineplăcuți, care ne-au ocrotit țara, Biserica și poporul, ca Sanctitatea Voastră să fiți înzestrat cu putere și să împărtășiți din tezaurul de cunoștințe și de experiență personală clerului și credincioșilor noștri, tineretului, și mai ales intelectualității noastre, tot mai dornice să descopere adevărul înscris în cronici, în pravile și în Sfintele Scripturi, ca să fie mai aproape de Dumnezeu și mai aproape de misiunea Bisericii noastre.

Mulțumim lui Dumnezeu pentru această vizită și în numele Ierarhilor Bisericii noastre, a preoțimii și credincioșilor Vă întâmpinăm, cum vedeți, cu această frumoasă rânduială, cu această rugăciune la racla cu moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, pe care îl rugăm să vă dăruiască sănătate. Vă încredințăm că aici sunteți acasă, cum îmi spuneați în mașină venind de la aeroport. Oriunde s-ar duce în lume la o Biserică Ortodoxă, Patriarhul Ecumenic se află acasă, pentru că este în aria sa de păstorire și de mărturie în fața lui Dumnezeu.

Îmbrățișăm cu toată căldura înalta delegație de Ierarhi și de clerici care Vă înconjoară în această vizită. Vă dorim mulți și fericiți ani, cu sănătate. Bine ați venit și Vă rugăm să împărtășiți cuvântul Adevărului dumnezeiesc tuturor celor de față, cler și credincioși, profesori și studenți".

Răspunzând cuvântului de bun venit adresat de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**, Sanctitatea Sa, Patriarhul **Bartolomeu I** a spus:

*"Prea Fericite Părinte **TEOCTIST**, Patriarh al României,*
Înalt Prea Sfințiile Voastre și
Prea Sfințiile Voastre, frați Arhierei,
Excelențele Voastre, reprezentanți ai autorităților,
Iubiți fii duhovnicești în Domnul,

*Încă o dată aflându-ne oficial în România, în mijlocul Dumneavoastră, din adâncul inimii glas înălțând, Vă adresăm salutul **"Bucurați-Vă din suflet, fraților!"** (Tobit 7,1 – Septuaginta).*

Frumoasa Dumneavoastră Țară în care s-au născut atâția sfinți și Prea Sfânta ei Biserică Ortodoxă, odinioară fiică prea iubită a Patriarhiei Ecumenice, iar acum Biserică soră, au primit cele mai multe vizite ale noastre ca Patriarh Ecumenic. Nu este vorba despre ceva întâmplător! Relațiile sfinte și de nezdruncinat care, din vechime ne leagă strâns, sunt cunoscute tuturor. Dar și prietenia frățească, sfântă unește strâns pe Smerenia noastră cu Prea Fericitul Părinte ***TEOCTIST****, Arhiepiscop al Bucureștilor și Patriarh al întregii Românii. Această prietenie nu încetează să ne ofere binecuvântate prilejuri de a ne întâlni ca să întărim tot mai mult dragostea întru Hristos, să creștem în Duhul bunei înțelegeri frățești și să evaluăm împreună realitățile din Biserică. De aceea, ca Iacov, putem spune: "Când am văzut – iarăși – chipul tău, parcă aș fi văzut fața lui Dumnezeu!"Prea Fericite și prea cinstite frate! (Fac. 33,10).*

De aceea, mare ne este bucuria și veselia sufletului! Iată de ce din toată inima slăvim prea sfântul Nume al lui Dumnezeu, Care ne-a învrednicit să ne întâlnim încă o dată!

Veniți fiind din Constantinopol, Vă aducem îmbrățișarea frățească și sărutarea păcii din partea Bisericii Mame, Patriarhia Ecumenică, și dragostea tuturor fiilor noștri duhovnicești din întreaga lume. Una dintre cererile cele mai statornice și stăruitoare ale rugăciunilor pe care le aducem acolo, înaintea stâlpului de piatră de care a fost legat și, apoi, biciuit Mântuitorul și Dumnezeul nostru, Iisus Hristos și înaintea icoanei de minuni făcătoare a Prea Sfintei și întru tot Prea Fericitei Născătoare de Dumnezeu, este cererea ca Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte ***TEOCTIST****, Patriarh al României, toți membrii cinstitei Ierarhii a Patriarhiei Române și toți binecredincioșii fii duhovnicești ai Bisericii din România, să aveți parte de zile îndelungate, să vă bucurați de sănătate și progres duhovnicesc în viața întru Hristos-Dumnezeu. De asemenea, ne rugăm stăruitor ca Dumnezeu să ocrotească binecuvântata Dumneavoastră Țară pentru a realiza succese pe calea dezvoltării interne și în cadrul marii familii europene căreia aparține.*

Prin tradiția ei ortodoxă adânc înrădăcinată în istoria neamului românesc, România are să dea lumii contemporane, mărturia cuvântului de viață, mărturie scoasă din nesecătuita mină de aur a trăirii monahale și ascetice a fiilor ei credincioși, dar și din îndelungata lor răbdare, creștinește îndurată, în vremurile grele ale trecutului îndepărtat sau recent. Fericiți cei care își vor deschide auzul cugetului și al inimii la acest cuvânt de viață!

Sfânta Biserică cu hramul Sfintei Mare Mucenițe Parascheva din Pikridion – Constantinopol,constituie de acum un sfânt lăcaș de închinare,

atât pentru fiii duhovniceşti ai Bisericii celei Mari, originari din acel oraş, cât şi pentru cei care vin de aici în Sfânta Cetate a Sfântului Constantin cel Mare. Cu dulcea-i glăsuire, limba română se face auzită sub turlele acelui Sfânt Lăcaş şi ne aduce aminte de dragostea Prea Fericirii Voastre şi de datoria pe care o avem înaintea lumii contemporane. Totodată, ea constituie o prea frumoasă punte şi un canal de comunicare culturală şi socială, dincolo de comuniunea de la sine înţeleasă în ceea ce priveşte viaţa duhovnicească, Sfintele Taine săvârşite în numele lui Dumnezeu, Cel în Prea Sfânta Treime lăudat şi trăirea aceleiaşi credinţe de către popoarele şi Bisericile noastre.

Slavă şi mulţumire înălţăm Dumnezeului nostru pentru dragostea Lui şi pentru dragostea Prea Fericirii Voastre, care primiţi pe Smerenia noastră şi pe cinstita noastră delegaţie cu atâta prietenie şi căldură. Această primire ne mişcă până în străfundul inimii şi ne încredinţează că dragostea pe care o nutriţi faţă de noi este dragoste curată întru Hristos. Este dragostea care ne leagă trainic pe noi şi Bisericile noastre atât în zilele de bucurie, cât şi în cele de tristeţe şi necazuri.

Fraţilor, har şi pace să fie cu voi!

Rugaţi-Vă şi pentru noi! "Însuşi Dumnezeul păcii să vă sfinţească pe voi desăvârşit, şi întreg duhul vostru, şi sufletul şi trupul să se păzească, fără de prihană întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos" (I Tes. 5.23). Amin!".

Impresionat de căldura primirii pentru a şasea oară în cetatea Bucureştilor, Sanctitatea Sa a mai adăugat mesajului scris câteva gânduri:

"Prea Fericirea Voastră aţi dat expresie dragostei Prea Fericirii Voastre. Aţi avut bunătatea să Vă referiţi în cuvântul Prea Fericirii Voastre şi la eforturile pe care Patriarhia Ecumenică şi eu, ca reprezentant al ei, le depunem în ceea ce priveşte protejarea, apărarea mediului înconjurător natural. După cum aţi spus, în cadrul acestor eforturi pe care noi le depunem am avut binecuvântatul prilej, Prea Fericirea Voastră, să ne însoţiţi pe Dunăre, în Delta Dunării şi de-o parte a cursului ei.

Vă aduc la cunoştinţă, Prea Fericirea Voastră, că aceste eforturi ale Patriarhiei Ecumenice se vor continua. Astfel, anul viitor, în luna iunie, se va desfăşura al VII-lea Congres Ecologic Internaţional în Marea Caspică. Dar, simpla informare pe care V-o facem acum aici, simpla aducere la cunoştinţă, nu are o importanţă atât de mare. Ceea ce vrem să vă spunem în continuare reprezintă cu adevărat o ştire de importanţă foarte mare.

Am bucuria, Prea Fericirea Voastră, să Vă aduc la cunoştinţă că în urma vizitei pe care am făcut-o în luna iunie anul acesta, la Vatican, Sanctitatea Sa Papa IOAN PAUL al II-lea a decis ca, după opt secole, să

returneze moaștele Sfântului Ioan Hrisostom și ale Sfântului Grigorie Teologul despre care ați vorbit, Prea Fericirea Voastră, în cuvântul Prea Fericirii Voastre, la Constantinopol.

Înțelegeți, Prea Fericirea Voastră, înțelegeți iubiți frați întru Hristos, dimensiunea extraordinară a acestui act, o dimensiune care implică o binecuvântare dumnezeiască nu numai pentru Biserica Constantinopolului, dar pentru întreaga Biserică, ca și pentru întreaga Biserică Ortodoxă.

Personal, voi merge la Roma, ca să preiau acest tezaur extraordinar al spiritualității Bisericii noastre și să îl însoțesc până la Constantinopol. Și cu prilejul sărbătorii Sfântului Andrei, apărătorul Patriarhiei Ecumenice, ne dă bucuria să invit câte un reprezentant din partea tuturor Bisericilor Ortodoxe locale, așa încât, împreună toți, ca o familie ai cărei membri sunt strâns uniți prin dragostea lui Hristos, să ne bucurăm de acest eveniment extraordinar din viața Bisericii noastre.

Să dăm slavă marelui Dumnezeu, împreună pentru darul acesta dumnezeiesc pe care ni-l face nouă. Vă mulțumesc tuturor, dar în mod special, vreau să mulțumesc Excelenței Sale, reprezentantul Ministerului Culturii și Cultelor, care ne este un vechi prieten, pentru amabilitatea de a ne primi la aeroport și de a ne însoți aici, în această seară. În persoana Excelenței Sale, mulțumim Guvernului Român pentru tot ceea ce face pentru Biserica Ortodoxă Română. Și, pentru că Biserica Ortodoxă Român, este cea mai mare forță spirituală în această țară, pentru că ea este maica duhovnicească a binecredinciosului popor român, pentru aceasta, bine face Guvernul Român cu ceea ce face pentru ea.

Mulțumim și reprezentantului comunității române din Istanbul, Prea Cucernicului Părinte Silviu State, pentru prezența sa aici. Vă încredințez și îl încredințez personal că, la Constantinopol îl îmbrățișăm și îl înconjurăm cu toată dragostea noastră părintească.

Sunt încredințat că Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST, V-a împărtășit impresiile pe care le-a dobândit în timpul binecuvântatei vizite făcute în Capadocia, în luna mai a anului curent.

Ca să trăiți aceleași emoții și să trăiți aceeași bucurie pe care și eu, și Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST, le-am trăit în timpul acelei vizite de închinare pe pământul sfânt al Capadociei care a dat Bisericii nor adevărat de sfinți, vă invit pe toți, Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre, când aveți timp, să veniți să vă împărtășiți, să vă bucurați de aceleași emoții și de aceleași sentimente, oricând vreți.

Am avut bucuria ca acum câteva săptămâni să însoțesc și să călăuzesc în Capadocia pe Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul IRINEU al Ierusalimului. Prea Fericirea Sa nu a păşit niciodată până acum pe pământul binecuvântat al Capadociei. Pentru mine a fost o deosebită bucurie să îl însoțesc.

Și, împreună cu Prea Fericirea Sa, care a revenit în Asia Mică, de această dată în Efes, însoțit de arhierei veniți și din străinătate, am avut binecuvântarea să împreună-liturghisim pe mormântul Sfântului Ioan Teologul, învățătorul, ucenicul, Apostolul dragostei. Se vede că este vrerea lui Dumnezeu ca făcliile și lumânările care demult, demult s-au stins în bisericile din Asia Mică, să se aprindă una câte una, una după alta.

V-am spus aceste lucruri cu riscul de a vă obosi cât de cât. V-am spus aceste lucruri însă pentru că am dorit să împărtăşesc marea bucurie pe care am simțit-o în acest an, în Capadocia și în Asia Mică, atât dumneavoastră, Prea Cucerniciilor Voastre, Înalt Prea Sfinților Voastre, cât și tuturor credincioşilor români.

Mulțumesc! Bună seara! Dumnezeu să fie cu noi toți!".

Cei doi Patriarhi au intrat apoi în Sfântul Altar unde s-au închinat, după care au părăsit Catedrala patriarhală prin mulțimea de credincioşi, îndreptându-se spre reşedința patriarhală.

SÂMBĂTĂ, 16 OCTOMBRIE 2004

1. Conferința Sanctității Sale Bartolomeu I, cu tema "Personalitatea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare", susținută la Facultatea de Drept a Universității din Bucureşti

Programul înaltului oaspete a continuat în ziua de sâmbătă, 16 octombrie, la Facultatea de Drept, a Universității din Bucureşti.

În jurul orelor 10.00, cei doi Patriarhi, însoțiți de membri delegației, au intrat în clădirea Facultății, binecuvântând mulțimea de studenți și profesori care se afla în Aula Magna, în timp ce corul Facultății de Teologie *„Patriarhul Justinian"* intona imnul patriarhal.

Rectorul Universității, Domnul Profesor Ioan Mihăilescu, a rostit cuvântul de bun venit în care a amintit că Sanctiatea Sa, Patriarhul Ecumenic a fost primit în calitate de membru al Universității, de vreme ce deține titlul de Doctor Honoris Causa, conferit în anul 1999.

A luat apoi cuvântul de deschidere Prea Cucernicul Părinte Profesor Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie, care a spus:

"Universitatea din Bucureşti și în mod special Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian" trăiesc astăzi marea bucurie și au cinstea deosebită de a primi vizita Sanctității Sale, BARTOLOMEU I, Arhi-

episcopul Constantinopolului – Noua Romă și Patriarh ecumenic, personalitatea cea mai de seamă a lumii creștine ortodoxe, însoțit de o distinsă delegație de ierarhi și preoți și de alte persoane importante. Întâlnirea cu Facultatea de Teologie Ortodoxă, în cadrul Universității, este doar un moment din vizita mai mare pe care Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I o face Bisericii noastre, Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST și câtorva eparhii din cuprinsul Patriarhiei Române.

De aceea, mulțumim cu recunoștință Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST al Bisericii Ortodoxe Române, pentru că a binevoit să includă în programul vizitei și o întâlnire cu profesorii și studenții Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian" a Universității din București, Sanctității Sale, BARTOLOMEU I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, pentru că a acceptat această întâlnire, și Domnului Prof. Dr. Ioan Mihăilescu, Rectorul Universității din București, pentru că a organizat întrunirea chiar în Aula Magna a acestei prime instituții de învățământ superior din România. Văd în aceasta un semn și o dovadă a atenției și respectului pe care conducerea Universității, Domnul Rector personal, le acordă învățământului teologic, Bisericii, Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST și, în mod deosebit, Sanctității Sale, BARTOLOMEU I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului. De altfel, Sanctitatea Voastră, nu veniți și nu sunteți primit într-o lume străină și într-un mediu nou, ci sunteți întâmpinat în instituția care, la 28 octombrie 1999, Vă oferea înaltul titlu academic de Doctor Honoris Causa. Cu profesorii și studenții bucureșteni, V-ați întâlnit și cu alte ocazii, cum a fost sfințirea bisericii „Sfântul Grigorie Palama", din incinta Universității Politehnice, în 26 octombrie 1999, sau în Aula mare a Palatului Patriarhal, în 27 octombrie din același an, când ați binecuvântat deschiderea anului universitar și când, ca de fiecare dată, ne-ați vorbit înălțător. De asemenea, ați întâlnit profesorii și studenții din alte două mari centre universitare, Iași și Galați, unde Vi s-a conferit titlul de Doctor Honoris Causa și unde tinerii V-au primit cu atâta entuziasm. De aceea, în lumea universitară, ca unul care ați fost și prodecan al Școlii Teologice de la Halki, socotim că sunteți acasă, iar întâlnirea cu teologia, cu tineretul, în general, înseamnă de altfel, întâlnirea cu viața și cu problemele ei, cu gândurile și frământările celor care vor constitui viitorul acestei țări, cu problemele și cerințele lumii contemporane, de care aceștia sunt preocupați, cu problemele Bisericii și atitudinea ei în fața provocărilor vieții contemporane. Și aceasta cu atât mai mult cu cât Sanctitatea Voastră nu sunteți numai Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, primul între patriarhii egali ai Bisericilor Ortodoxe Autocefale surori, ci și un ierarh luminat, adânc și sincer implicat și preocupat

de problemele lumii de astăzi şi de atitudinea Bisericii faţă de ele, o personalitate recunoscută şi respectată nu numai în lumea ortodoxă, ci şi în cea catolică şi protestantă, ca şi în forurile civile internaţionale sau de către personalităţile politice însemnate.

De aceea, dând glas sentimentelor pe care le trăim astăzi, noi, profesorii şi studenţii Facultăţii de Teologie Ortodoxă, Vă spunem din adâncul inimii, Sanctităţii Voastre şi distinsei delegaţii care Vă însoţeşte: „Bine aţi venit în Universitatea noastră, în Facultatea de Teologie, în mijlocul profesorilor şi studenţilor!". De asemenea, să-mi fie îngăduit să adresez un cuvânt de recunoştinţă şi de bun venit Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, Înalt Prea Sfinţiţilor şi Prea Sfinţiţilor Ierarhi, tuturor cadrelor didactice şi studenţilor, ca şi întregii asistenţe pentru participarea la această întâlnire.

Onorată asistenţă,

Distinsul nostru oaspete, Sanctitatea Sa, BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, a văzut lumina zilei la 29 februarie 1940, în localitatea Sfinţii Teodori din insula Imbros, Turcia, într-o comunitate de greci ortodocşi, purtând numele de Dimitrios Archondonis. În urma crizei cipriote, o parte din membrii familiei sale, alcătuită din părinţi şi patru fraţi (o fată şi trei băieţi) au fost obligaţi să emigreze în Grecia, Franţa şi Australia. Studiile şi le-a făcut la Colegiul „Panaghia" din Imbros, apoi la Şcoala de Teologie din Halki, obţinând licenţa în teologie, în 1961.

Între 1961-1963 a satisfăcut serviciul militar, fiind ofiţer în rezervă, în armata turcă. La 13 august 1961, a fost hirotonit ierodiacon, primind numele de BARTOLOMEU. Apreciat în chip deosebit, pentru calităţile sale intelectuale şi morale, de către patriarhul ecumenic de atunci, renumitul Atenagora al Constantinopolului, şi de către binecunoscutul Mitropolit Meliton de Calcedon, amândoi prieteni ai Bisericii şi poporului nostru, a fost trimis, între 1963-1968, să-şi perfecteze studiile teologice în Apus, la Institutul Pontifical Oriental şi Universitatea Gregoriană din Roma, la Institutul Ecumenic de la Bossey (Elveţia) şi la Universitatea din München (Germania). S-a specializat în Drept canonic, încununându-şi studiile cu o teză de doctorat intitulată "Codificarea Sfintelor Canoane şi Constituţiile canonice în Biserica Ortodoxă", la Universitatea Gregoriană din Roma. Vorbeşte şapte limbi: greacă, turcă, franceză, engleză, italiană, germană şi latină.

La 11 octombrie 1969 a fost hirotonit preot, primind răspunderea de secretar particular al Patriarhului Dimitrios I al Constantinopolului, ceea ce i-a creat posibilitatea efectuării a numeroase vizite în străinătate,

intrând în contact cu marile personalități teologice și politice ale lumii și dobândind o temeinică experiență în domeniul ecumenismului.

La 25 decembrie 1973, a fost hirotonit episcop, cu titlul de Mitropolit de Filadelfia, iar la 14 ianuarie 1990, a fost întronizat ca Mitropolit de Calcedon. La 22 octombrie 1991 a fost ales ca al 270-lea arhiepiscop de Constantinopol – Noua Romă și Patriarh ecumenic, fiind întronizat în această supremă demnitate la 2 noiembrie 1991, în Catedrala patriarhală din Fanar. Ideea centrală a cuvântării sale de întronizare, care constituia un fel de plan de activitate viitoare, a fost aceea despre taina Crucii, socotind alegerea Sa ca Patriarh ca pe un act istoric, cu semnificație majoră în misiunea și mărturia Ortodoxiei azi, țintind spre edificarea unității creștine. Adresându-se Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori, îi chema „să-și asume împreună responsabilitatea colegială, pentru ca Ortodoxia, puternic unificată, să-și poată aduce mărturia ei, în mod evident, într-o lume sfâșiată, este adevărat, dar care aspiră la unitate și reconciliere, ca niciodată în istorie".

În calitatea Sa de Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, a desfășurat o prodigioasă activitate, demnă de personalitățile de excepție ale istoriei și greu de sintetizat într-un cuvânt, încorsetat de timpul care nu iartă. Voi încerca totuși să evidențiez câteva repere ale bogatei și multilateralei Sale activități.

Cea dintâi preocupare majoră, evidențiată în cuvântarea de întronizare ca Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, este cea a întăririi unității Ortodoxiei. „Descoperindu-ne față către față, schimbând sărutul păcii și al iubirii, împărțind paharul Vieții, primim astfel de la Dumnezeu darul unității ortodoxe". Prin convocarea Întâistătătorilor Patriarhiilor Ortodoxe și ai Bisericilor Autocefale la Fanar, în Duminica Ortodoxiei, din 1992, prin întâlnirea la cea de a 1900-a aniversare a scrierii Apocalipsei Sfântului Ioan din Insula Patmos, prin cea de a doua Adunare a Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe, în 1995, ca și prin numeroasele vizite întreprinse în toate Bisericile Ortodoxe surori, a evidențiat necesitatea păstrării unității panortodoxe, prin aplicarea corectă a legislației canonice și rezolvarea problemelor diasporei, autocefaliei și autonomiei. Este demnă de remarcat intervenția promptă și cu autoritate, în spirit irenic, în cazurile în care s-au profilat schisme interioare, pentru păstrarea unității în interiorul Bisericilor autocefale, și apoi pentru păstrarea unității panortodoxe. Mai mult ca oricând, Biserica Ortodoxă are nevoie de această unitate, pentru care Sanctitatea Sa depune eforturi considerabile.

Cel de al doilea obiectiv al activității Sanctității Sale, Patriarhul ecumenic BARTOLOMEU I al Constantinopolului, este promovarea dialogu-

lui ecumenic. Angajat încă din primii ani ai slujirii sale în Biserică în această activitate, Sanctitatea sa este un mare ecumenist al vremurilor noastre. Păstrător fidel al învățăturii și tradițiilor ortodoxe, este totuși foarte deschis colaborării ecumenice, fără de care nu se poate concepe cunoașterea, apropierea și unirea Bisericilor. Răspunderea de Vicepreședinte al Comisiei „Credință și Constituție" a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, timp de opt ani, participarea la adunările generale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor și alegerea, în 1991, la Canbera, ca membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, i-au dat posibilitatea acumulării unei experiențe ecumenice fără egal. În acest spirit, Sanctitatea Sa a cultivat dialogul cu reprezentanții celorlalte Biserici creștine: cu Biserica Anglicană, Biserica Etiopiană, Consiliul Ecumenic al Bisericilor, cu Federația Mondială Luterană, cu Biserica Luterană din Suedia, din Norvegia, cu Biserica Evanghelică din Germania și, mai ales, cu Biserica Romano-Catolică din Roma, primind vizite ale unor delegații și efectuând vizite în aceste Biserici. Sunt demne de remarcat vizitele pe care le-a făcut Papei Ioan Paul al II-lea, în 1995, și cea din vara acestui an, cuvântările prezentate și căile sau mijloacele propuse pentru apropierea dintre cele două Biserici-surori.

La dialogul ecumenic, adăugăm și pe cel interreligios, ca preocupare constantă a Sanctității Sale. În acest sens, este foarte important să amintim mesajele Sale adresate, în noiembrie 1994, Conferinței Mondiale a Asociației „Religie și Pace" de la Riva del Garda (Italia), în care condamnă extremismul religios, care duce la terorism, propunând încercări de remediere a neînțelegerilor și efectelor negative care mențin tensiunea între popoare, și Colocviului internațional cu tema: „Religiile și salvarea naturii" de la Atami, Japonia, din aprilie 1995, aducând citate din Biblie și Coran. Tot Sanctitatea Sa este purtătorul mesajului de înțelegere reciprocă și pace între fiii lui Avraam, adică adepții celor trei mari religii monoteiste: iudaică, islamică și creștină și de a găsi puncte comune în valorile culturale ale țărilor din sudul Mediteranei. Nu mai puțin important este mesajul adresat, în 1994, Parlamentului Europei, prin care condamnă fanatismul și violența, dovedindu-se un veritabil mesager al păcii, înțelegerii și colaborării între popoare.

Dar o latură deosebit de importantă în care Sanctitatea Sa este profund și efectiv angajat este cea privitoare la noua Europă. În nenumărate rânduri, a vorbit despre această temă, arătând că Europa nu este alcătuită numai din statele occidentale, cu tradiție catolică și protestantă, și că ea ar fi știrbită de prezența celor din partea orientală, hrănite și adăpate de valorile Ortodoxiei, care ar întregi și îmbogăți peisajul unei Europe auten-

tice. Comuniunea europeană nu se poate concepe fără valorile Ortodoxiei, care au stat de fapt la baza celor occidentale. În acest sens, merită amintit că, din inițiativa Sanctității Sale, s-a deschis, în ianuarie 1995, un birou ortodox la sediul Uniunii Europene de la Bruxelles.

Tot în legătură cu problema noii Europe, Sanctitatea Sa, Patriarhul ecumenic BARTOLOMEU I al Constantinopolului, a devenit un susținător fervent al problemelor legate păstrarea creației. Această nobilă dorință de a păstra opera mâinilor lui Dumnezeu, spre binele oamenilor, l-a angajat într-o strânsă conlucrare cu Fondul Mondial pentru Conservarea Naturii, care organizează simpozioane cu teme legate de ecologie, la care au luat parte și teologi și oameni de știință români, în țară sau peste hotare, toate aceste manifestări științifice și umanitare atribuindu-i frumosul calificativ de „patriarhul verde", culoarea cea mai plăcută a naturii, ca simbol al vieții. Grija pentru Dunăre, ca râu al vieții, i-au purtat pașii și în România, unde a fost primit mereu cu atâta dragoste și prețuire.

Cu toate aceste multe și nobile preocupări, Sanctitatea Sa a rămas un om al studiului și al cărții. Lucrări de teologie de mare valoare au continuat să iasă de sub condeiul său de om de știință, studii, conferințe, mesaje și cuvântări îmbogățesc palmaresul său de scriitor bisericesc, etichetându-l ca pe unul din marii teologi ai contemporaneității, ancorat cu mult realism în problemele Bisericii și ale lumii contemporane.

Toată această bogată și impresionantă activitate i-a atras după sine stima și prețuirea nu numai a lumii ortodoxe, ci și a celei catolice și protestante, a reprezentanților celorlalte religii, a oamenilor de știință și a personalităților politice de primă mână, șefi de state și de guverne, care i-au acordat distincții, medalii, titluri academice, cinstind prin aceasta atât personalitatea Sa, cât și Biserica Ortodoxă pe care o reprezintă la cel mai înalt grad. Ortodoxia ecumenică este mândră să aibă astăzi un așa patriarh ecumenic. Amintesc doar cele peste 25 de Doctorate Honoris Causa conferite de cele mai prestigioase universități din întreaga lume, dintre care trei numai în România, la care se vor adăuga încă două, și câteva din distincțiile primite: Medalia de Aur a Congresului Statelor Unite (1997), medalii din partea diferitelor Biserici Ortodoxe, cea mai înaltă decorație acordată de președinții Libanului, României, Greciei, Estoniei și Ungariei, Distincția Fundației Sofia (Oslo, iulie 2002), Distincția Fundației Binding (Vaduz, decembrie 2002) și altele.

Cu Biserica Ortodoxă Română, cu Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, cu Înalții ierarhi români, cu teologia românească, Sanctitatea Sa, BARTOLOMEU I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, are o frumoasă și rodnică împreună lucrare. Îi suntem recunoscători că a fost cel

dintâi patriarh ecumenic al Constantinopolului care a vorbit despre contribuția Bisericii noastre și a domnitorilor români la susținerea locurilor sfinte din Orient și a Ortodoxiei universale, că Biserica noastră păstrează acel „Bizanț după Bizanț", după expresia fericită a marelui istoric Nicolae Iorga, îndreptându-se spre un viitor plin de speranță, având ca apostol comun, care a semănat sămânța creștinismului în vechiul Bizantion și în Scythia Minor, pe Sfântul Andrei, cel întâi chemat.

Cu această zestre bogată și cu aceste gânduri și inițiative ziditoare, cu mesajul de împreună lucrare, spre întărirea unității panortodoxe, Sanctitatea Sa, BARTOLOMEU I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, vine din nou în Biserica noastră și astăzi, în chip special, în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian" a Universității din București, cea mai veche și mai importantă dintre Facultățile de Teologie din țară, cofondatoare a Universității din București, în 1884. Vizita Sanctității voastre are loc la începutul anului universitar și o considerăm ca o binecuvântare a acestui început de activitate și ca o încununare a două evenimente deosebite care au marcat viața culturală și religioasă românească, cu puternice rezonanțe duhovnicești și patriotice: împlinirea a 120 de ani de la fondarea Universității din București și comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veșnice a binecredinciosului domnitor român Ștefan cel Mare și Sfânt, model de iubire de patrie, de credință străbună, de sfintele locașuri și apărător al Ortodoxiei, canonizat de Biserica Ortodoxă Română, în 1992. Cuvântul Sanctității Voastre despre Personalitatea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare va fi o binevenită odovanie a praznicului și a anului ștefanian.

La aceste două evenimente, cer îngăduința Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST să adaug și pe al treilea, care este mult mai de suflet și anume că, în anul universitar pe care îl începem, vom aniversa împlinirea a 90 de ani de viață de către Întâistătătorul Bisericii noastre, dintre care 55 de ani de arhierie și 19 de patriarhat, ca unul care, pe lângă bogata și impresionanta Sa activitate, a fost sufletește legat de învățământul teologic și mai ales de Facultatea de Teologie, al cărui rector a fost între anii 1950-1954, când aceasta purta numele de Institutul Teologic Universitar. Căci, așa cum se știe, până în 1949, Facultatea și-a desfășurat activitatea în Universitate, iar după această dată, în timpul comunismului, a fost sub jurisdicția Bisericii, până în 1992. Vrednicul de pomenire, Patriarhul Justinian, împreună cu primul ei rector, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, și cu ilustrul corp profesoral de atunci, au dat o nouă orientare învățământului teologic, fundamentându-l pe învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți și legându-l de viață și problemele pastorației.

Din 1992, ne-am întors în Universitate, ca Facultate a Bisericii Ortodoxe integrată învățământului de stat, așa cum sunt toate facultățile de teologie din țară. Ne-am bucurat și ne bucurăm de larga solicitudine a conducerii Universității, a Domnului Rector, cărora le mulțumesc și cu această ocazie. Ca Facultate de Teologie, rămânem sub jurisdicția canonică a Bisericii și a Sfântului Sinod, învățământul teologic fiind o funcție însemnată a Bisericii. Este suficient să spun doar că nici un student nu se poate înscrie la o facultate de teologie, fără binecuvântarea unui ierarh și nici un cadru didactic, care, în marea lor majoritate, sunt clerici, nu se poate angaja sau participa la concursuri de numire pe posturi vacante, fără binecuvântarea ierarhului locului, iar curricula universitară este alcătuită de Comisia de învățământ a Sfântului Sinod, pregătirea liturgică și duhovnicească ocupând un loc central.

În Facultatea noastră, funcționează șapte specializări: Teologie pastorală, Teologie – Asistență socială, Teologie – Litere (Limbi clasice, Limbi moderne, Limba română), Teologie – Conservare și Restaurare, Teologie – Arte plastice. În anul universitar pe care îl începem s-au înscris peste 1700 studenți, băieți și fete, masteranzi și dotoranzi, studenți din Bisericile Ortodoxe și neortodoxe. Corpul profesoral, ilustrat altădată de celebri dascăli de teologie, este alcătuit din peste 80 de cadre didactice, cu temeinice studii în țară și peste hotare. Respectând legile universitare și sub purtarea de grijă directă a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST și a Sfântului Sinod, profesorii se străduiesc să formeze cadre pentru mileniul al III-lea, capabile să răspundă problemelor pe care societatea, în continuă transformare, le pune Bisericii. De aici și orientarea și deschiderea Bisericii noastre și a învățământului teologic spre problemele contemporaneității, spre colaborarea ecumenică și formarea studenților în acest spirit, dar păstrând cu sfințenie credința noastră ortodoxă. Această întoarcere spre lume și problemele ei, cu dorința de a o transforma și îmbunătăți, este orientarea întregului nostru învățământ desfășurat în facultățile și seminariile teologice din Patriarhia Română.

Sanctitatea Voastră,

Să-mi îngăduiți să închei cuvântul meu cu o mărturisire: ori de câte ori V-am văzut și auzit vorbind, am avut convingerea că văd și aud pe marii patriarhi ai Constantinopolului, Sfântul Grigorie Teologul și Sfântul Ioan Gură de Aur. Cu aceeași convingere și cu mare bucurie Vă primim și astăzi în această Alma Mater a culturii românești, care este Universitatea și în acest sanctuar al Bisericii, care este Facultatea de Teologie, urându-Vă

încă o dată: „Bine ați venit!" și așteptăm cu nerăbdare cuvântul Sanctității Voastre.

Întru mulți și fericiți ani, Sanctitatea Voastră!"

Luând cuvântul, Domnul Rector Ioan Mihăilescu, a făcut anumite completări de Istorie bisericească, în sensul că de față se aflau două mari personalități ale Bisericii Ortodoxe Universale, care prezentau o asemănare între titlul pe care îl poartă și funcția pe care o dețin.

La orele 10.30 a început prima parte a concertului religios al corului studenților teologi, condus de către Prea Cucernicul Părinte Profesor Nicu Moldoveanu, care a interpretat câteva piese muzicale referitoare la Sfântul Ștefan cel Mare, dar și alte cântări religioase (Psalmul 50 etc.)

Mulțumind pentru interpretarea deosebită, s-a dat în continuare cuvântul Sanctității Sale. În fața unui numeros auditoriu, Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I a susținut conferința cu tema **„Personalitatea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare"**.

Prea Fericite Părinte TEOCTIST, Patriarh al României,
Prea iubiți frați în Hristos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Rector;
Prea Cucernice Părinte Decan al Facultății de Teologie,
Prea Cucernici Părinți Profesori,
Distinși și iubiți domni profesori,
Prieteni studenți și studente,

"În Biserica lui Dumnezeu se săvârșește cu statornicie aducere aminte, prin trăire, a marii și minunatei purtări de grijă dumnezeiești pentru mântuirea neamului omenesc. Această purtare de grijă, sau pronie divină, s-a manifestat de la prima făgăduință făcută în Rai, până la Întruparea Fiului lui Dumnezeu și pogorârea Sfântului Duh, care strânge laolaltă și întărește toată Biserica. Desigur, ea se va manifesta și până la realitățile din urmă, ale eshatonului, când istoria se va plini.

Într-adevăr, Dumnezeu lucrează neîntrerupt, pentru ca întregul neam omenesc să se mântuiască prin acceptarea liberă de către fiecare om a lucrării Lui salvatoare. El lucrează și dă înțeles persoanei că, nu trebuie să fugă de realitatea umană, așa cum o cunoaște sau să refuze și să respingă lumea creată "bună foarte", dar căzută în păcat, ci să și-o asume și să o sfințească pe ea și pe oamenii care viețuiesc și trudesc în ea. Dumnezeu nu rupe pe omul dornic de mântuire; de societatea umană, apărută după cădere, purtătoare a semnelor coruptiei și stricăciunii. El Însuși S-a pogorât

în această societate, S-a deșertat pe Sine de slava Sa, S-a întrupat făcându-Se om și, pătimind tot ceea ce omul nerecunoscător l-a pregătit, a biruit răul în lume, tot așa cere de la fiecare să ducă lupta cea bună și, cu ajutorul harului dumnezeiesc, să biruiască răul din lume. Astfel, El ne învață să ducem lupta duhovnicească în lumea de după căderea în păcat, ca să ne sfințim. Este vorba despre lupta pe care, cu ajutorul harului dumnezeiesc a dus-o la bun sfârșit Sfântul Voievod Ștefan pe care îl cinstim astăzi. Deși împovărat cu toate grijile pe care le presupunea conducerea unui Stat în vremuri atât de vitrege, totuși el nu a uitat de sfințenie și s-a străduit mult să se învrednicească de aceasta. Deci, sfințenia nu este numai un privilegiu al anahoreților, al celor care se retrag din lume, și nici numai al persoanelor libere de răspunderi care privesc viața în lume a semenilor lor. Este o datorie a fiecărui om și un dar al lui Dumnezeu făcut tuturor oamenilor care o caută străduindu-se să o primească. Un astfel de om a fost Sfântul Ștefan. El și-a dorit, s-a străduit și s-a învrednicit de sfințenie!

Sfințenia își are izvorul la Dumnezeu. Marea Taină a dumnezeieștii iconomii întru Hristos pentru tot neamul omenesc constă în nașterea din nou, sfințirea și mântuirea oamenilor. Aceasta trăiește neîncetat în orice loc și orice timp ca anamneză euharistică și retrăire existențială a jertfei izbăvitoare a lui Iisus Hristos, și ca chemare a Duhului Sfânt făcută cu umilință de poporul lui Dumnezeu adunat în jurul Sfintei Mese. Așa, lucrarea mântuitoare și vestea dumnezeieștii iconomii întru Hristos inspiră, hrănește și sfințește până la sfârșitul veacurilor viața cea nouă, în Hristos, a întregii Biserici și a fiecărui credincios, fie el conducător de Stat, fie simplu cetățean.

În această trăire duhovnicească Cel ce aduce și Se aduce pe Sfânta Masă ca "leac pentru nemurire și antidot împotriva morții", este – prin lucrarea Sfântului Duh – Însuși Domnul și Desăvârșitorul credinței și nădejdii noastre în Hristos. El este Sfântul sfinților, Care pentru mântuirea noastră S-a întrupat ca pe toate să le sfințească.

Astfel, în faptă și aducerea aminte – înțeleasă ca trăire existențială a Bisericii – Cel care dă și Se dă, prin lucrarea Prea Sfântului Duh, este Însuși Hristos "Calea, Adevărul și Viața" noastră. De aceea, prin întreaga ei tradiție sfântă, Biserica nu a făcut și nu face nimic altceva decât să transmită, să dea credincioșilor pe Hristos pe Care L-a primit. Această ontologie hristocentrică a tradiției este păzită fără inovații, în viața harică dăruită prin Sfintele Taine ale Bisericii. Ea este confirmată prin Sfinții Părinți de duh purtători, ca fiind singurul adevăr care alungă întunericul uitării cu puterea aducerii aminte în faptă și prin trăire, de realitățile dumnezeiești.

Aducerea aminte prin trăire, transpusă în faptă – nu pur şi simplu mentală – este o continuă anafora – aducere – a întregii Biserici şi a fiecărui credincios, lui Dumnezeu, Domnul credinţei noastre, Care S-a făcut ca unul dintre noi, fără păcat însă, ca să restabilească comuniunea omului cu Dumnezeu. De aceea, pentru om singurul adevăr este trăirea vieţii şi petrecerii lui Hristos pe pământ, prin viaţa Bisericii, înnoită în Hristos. "Adevărul" este înţeles ca aducere aminte existenţială, opusă uitării. Singurul adevăr, singura cale şi viaţă este aceea care duce la sfinţenie. Iată calea, adevărul şi viaţa pe care Biserica o pune înaintea fiecărui credincios, fie că deţine cele mai înalte funcţii în conducerea de Stat, fie că este om de rând.

*Într-adevăr, numai prin comuniunea neîncetată cu Dumnezeu, întru Hristos, omul se poate face părtaş lucrării, sau energiei necreate, a sfinţeniei lui Dumnezeu, deoarece, după cum mărturisim că "nimeni nu este sfânt decât numai Dumnezeu", tot aşa mărturisim că strălucirea sfinţeniei dumnezeieşti luminează şi sfinţeşte viaţa credincioşilor. Prin urmare, nimeni nu este sfânt în sine şi prin sine, ci întotdeauna întru Hristos. În această privinţă, Marele Atanasie ne învaţă: "El Însuşi a spus că, S-a întrupat făcându-Se om, ca să sfinţească trupul pe care l-a luat. Noi avem harul Duhului sfinţitor, izvorât din trupul Lui, pentru că luăm din plinătatea Lui" (**Împotriva arienilor**, 1,50, P.G. 26, 117B).*

*În acest sens, sfinţenia nu constituie reuşită personală, la care poate să ajungă cineva singur, şi numai prin propriile strădanii duhovniceşti. Ea este un dar al Harului Dumnezeiesc făcut celor care trăiesc în credinţă experierea vieţii celei noi întru Hristos. De aceea, Sfântul Chiril al Alexandriei observă, pe bună dreptate, că "nici o fiinţă cugetătoare creată nu are sfinţenia ca rod al firii proprii, ci ca dar al Celui Care, prin însăşi firea Sa, este Sfânt. Aşadar, pentru că nu este sfânt prin sine, trupul s-a sfinţit întru Hristos prin Duhul Sfânt, Care Îşi sfinţeşte lăcaşul" (**Comentariu la Evanghelia după Ioan**, 11, P.G. 74, 549).*

În consecinţă, sfinţenia este rezultatul duhovnicesc al neîncetatei comuniuni a credincioşilor prin Iisus Hristos cu Dumnezeu, singurul izvor de sfinţenie. De aceea, sfinţenia este posibilă numai prin participarea, conştientă la întreaga viaţă de har a Bisericii. Această viaţă cuprinde toate lucrările şi activităţile omului, chiar şi atunci când este vorba de conducerea destinelor unui popor, caz în care, acesta, poporul, simte harul sfinţeniei, prezent în persoana conducătorului său, şi mărturiseşte despre el.

Într-adevăr, recunoaşterea sfinţeniei cuiva nu este o evaluare, într-un singur sens, a faptelor bune, făcută de un grup de specialişti, mai mult sau mai puţin numeros. Ea este o funcţie majoră a conştiinţei eclesiale a între-

gului trup al Bisericii, care distinge lucrarea harului lui Dumnezeu în faptele Sfinților credinței. Iată de ce "communio Sanctorum" este o temă majoră, care privește întreaga obște a Bisericii.

În acest spirit, am răspuns cu deosebită bucurie și mulțumire invitației generoase adresată de Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul României, prea iubitul nostru frate în Hristos, de a participa la strălucitele manifestări sărbătorești, prilejuite de împlinirea a 500 de ani de la trecerea la Domnul a marelui Voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare (1457-1504).

El a rămas în memoria ECCLESIAE, în "aducerea aminte", a Prea Sfintei Biserici Române, și în conștiința binecredinciosului popor român ca apărătorul viteaz și ocrotitorul de sus însuflețit a tot ce au mai sfânt românii. Sfântul Ștefan cel Mare a fost apărător și ocrotitor nu numai prin strălucitele sale victorii, repurtate pe câmpurile de bătălie, sau în arena fricțiunilor și luptelor politice, dar mai ales prin trăirea continuă, cu statornicie, a experierii credinței noastre neîntinate, prin care s-a întărit și a avut mari înfăptuiri în vremuri grele și în circumstanțe foarte defavorabile și ostile.

Puterea credinței îl însuflețea pe Domnitorul cu adevărat "Mare" nu numai atunci când raporta responsabilitățile de voievod la harul lui Dumnezeu, dar și atunci când era foarte îngrijorat, să nu cadă din Harul dumnezeiesc. De aceea, rugăciunea neîncetată din viața sa duhovnicească, personală, se desăvârșea prin participarea, cu toată inima și cu tot sufletul, la rugăciunea Bisericii.

Apărarea credinței noastre neîntinate nu se epuiza numai în apărarea drepturilor și intereselor poporului, deoarece în conștiința lui, datoria sacră de a mărturisi cu curaj credința și nădejdea dintru noi, celor de aproape și celor de departe, deținea un loc foarte însemnat. Poporul avea conștiința că, în persoana Sfântului Ștefan cel Mare, se întrupară nu numai harismele de excepție ale voievodului creștin genial, care exercită puterea de Dumnezeu dăruită spre slava Domnului și fericirea celor peste care domnește, dar și spiritualitatea ascetică a credinciosului evlavios, care se ruga și era frământat de grija mântuirii personale, dar și de cea a mântuirii poporului.

În acest sens, dispoziția sufletească de a face fapte bune și a fi generos, s-a exprimat în diverse feluri, nu numai față de Biserica din Țara sa, dar și față de frații ortodocși din alte părți, aflați în dificultăți. El considera că, cea mai înaltă datorie a conducătorului creștin este să sprijine prin toate mijloacele adecvate misiunea spirituală a Bisericii, care garanta nu numai coeziunea spirituală a poporului, dar și strălucirea dreptei credințe în lume.

Astfel, generozitatea sa, concretizată în mari fapte de binefacere față de cei de aproape și cei de departe, cu care se mândrește moștenirea cul-

turală şi de civilizaţie a poporului român, marea preţuire arătată faţă de Ortodoxie, erau prezentate întotdeauna, ca împlinire a vrerii lui Dumnezeu prin mâinile sale, ale celui care mărturisesc că "din mila lui Dumnezeu" este voievod binecredincios. Acest lucru reiese cu evidenţă din actele sale oficiale şi din inscripţiile monumentalelor edificii bisericeşti, ridicate în timpul îndelungatei sale domnii. Conform acestor inscripţii, toate s-au realizat "prin vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului şi cu plinirea Sfântului Duh".

În vremea lui, Moldova se afla sub purtarea de grijă duhovnicească a Bisericii Mare din Constantinopol. Patriarhia Ecumenică se mândrea cu biruinţele strălucite pentru Credinţa Ortodoxă şi, totodată, susţinea în diferite chipuri activitatea lui complexă desfăşurată în slujba poporului român şi a Ortodoxiei. De altfel, această relaţie de suflet favoriza venirea multor fii duhovniceşti aleşi ai Bisericii Mame, clerici, monahi şi laici, în Moldova, şi întărea legăturile cu aceasta, spre binele comun.

Iată de ce măreaţa strălucire a persoanei şi luptelor Sfântului Ştefan pentru Ortodoxie a luminat nu numai în Răsăritul Ortodox, dar şi în lumea creştină din Occident. De aceea, cunoscuta caracterizare "verus Christianae fidei athleta", făcută de Papa Sixtus al IV-lea, dobândeşte o însemnătate de excepţie.

Aşadar, Prea Sfânta Biserică Română şi binecredincosul popor român, pe bună dreptate, au păstrat vie amintirea de-Dumnezeu-alesului Voievod şi sfânt bărbat Ştefan cel Mare. Sub îndrumarea duhovnicească a Sfântului Daniil Sihastru, vestit pentru izbânzile sale în viaţa nevoinţelor pustniceşti, el a pus puterea, de Dumnezeu dăruită, în slujba binecredinciosului popor român şi a credinţei Ortodoxe. Această alegere, făcută conştient de Voievodul cel Mare, constituia o mărturie personală a conştiinţei, care inspira practica sa politică. Aşa, el s-a arătat credincios următor tradiţiei apostolice, care învaţă nu numai că toate stăpâniile sunt de la Dumnezeu, dar şi că exercitarea puterii trebuie să fie în conformitate cu vrerea dumnezeiască (Rom. 13, 1-9).

Sfântul Ştefan a fost cu adevărat un purtător autentic al Tradiţiei Ortodoxe din toate vremurile, aşa cum aceasta s-a manifestat în toată măreţia, prin şirul bine-credincioşilor împăraţi ai Imperiului Roman de Răsărit, cunoscut ca Imperiu Bizantin. De aceea, poporul român l-a aşezat în rândul celor "Mari" din istoria sa, iar memoria Bisericii între "Sfinţii" credinţei.

Într-adevăr, credinţa vie, transpusă în faptă, a făcut din persoana marelui voievod un receptor sensibil, şi purtător harismatic al darurilor Dumnezeiescului Har. Harul lui Dumnezeu a influenţat profund atât viaţa sa duhovnicească, cât şi exercitarea puterii de sus dăruite.

Curățindu-și simțirile sufletești, el vedea strălucirea Harului Dumnezeiesc în viața duhovnicească personală, și trăia această experiență prin rugăciunea neîncetată și participarea la viața liturgică a Bisericii, ca permanentă comuniune cu Dumnezeu. Tocmai de aceea, acordă importanță așa de mare dificultăților și vieții poporului său.

Numai astfel putem înțelege cu adevărat, atât faptul că și-a pregătit mormântul în vestita Sfântă Mânăstire Putna, pe care a ridicat-o cu doisprezece ani înainte de a adormi în Domnul, cât și sensul inscripției "de la cele trecătoare la cele veșnice", încrustată în piatra mormântului său.

Astfel, Sfântul, pe care astăzi îl cinstim, a întrupat în persoana sa nu numai pe purtătorul întru totul fidel al destinului istoric al binecredinciosului popor român, dar și o pildă excepțională de gândire și trăire ortodoxă. De aceea, personalitatea lui a inspirat întotdeauna și continuă să inspire perspectivele poporului român.

Cronicile românești au preamărit atât războaiele sale victorioase, cât și ostenelile și strădaniile duhovnicești depuse pentru trăirea autentică a vieții noi întru Hristos. După moarte, toți românii îl numeau Sfânt Voievod din pricina morții sale eroice, așa cum nici un alt voievod nu a mai avut, nici înainte, nici după el, spune cronicarul. Această conștiință a poporului român se exprimă și în troparul slujbei închinate lui: "Apărător neînfricat al credinței și patriei strămune, mare ctitor de locașuri sfinte, Ștefane Voievod, roagă pe Hristos Dumnezeu, să ne izbăvească din nevoi și din necazuri".

Într-adevăr, Moldova, pământul românesc, și Sfântul Munte Athos, dau mărturie despre o măreață operă edilitară, realizată cu sprijinul economic generos al sfântului voievod.

De aceea, participând la strălucitele manifestări sărbătorești organizate spre cinstirea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la adormirea lui întru Domnul, primim în sufletul nostru valorile din totdeauna păstrate în conștiința binecredinciosului popor român și afirmăm aceste valori, în întreaga Biserică Ortodoxă, pentru care el a luptat de-a lungul întregii sale vieți. De aceea, cu evlavie adâncă îl rugăm să mijlocească la Domnul Bisericii, pentru fericirea iubitului popor român și a tuturor popoarelor ortodoxe, care s-au bucurat direct, sau indirect, de apărarea sa binefăcătoare, și pentru pacea întregii lumi. Amin!"

Conferința a însemnat, fără îndoială, o contribuție de seamă la îmbogățirea tezaurului teologic și istoric creștin, dar și o creștere a prestigiului acestui eveniment, în Anul ștefanian, dată fiind personalitatea covârșitoare a Sanctității Sale, cunoscută și recunoscută deopotrivă în lumea academică și ecumenică.

Rectorul Universității a mulțumit pentru minunatul cuvânt rostit întru cinstirea Sfântului Ștefan cel Mare, căruia i s-a dedicat anul 2004, observând că este un text de mare finețe, o analiză teologică de o deosebită coerență logică a creștinismului, un text de referință și că putem fi mândri împreună cu Ștefan cel Mare și Sfânt. Adevărul, în limba greacă *„alitheia"* înseamnă „neuitare".

A urmat apoi partea a doua a concertului religios, în care au fost interpretate piese ca „Limba noastră" și „Ștefan, Ștefan Domn cel Mare".

Domnul rector a dat în continuare cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh **Teoctist,** care a spus:

"În lumina sfinților noștri înaintași"

„Fii fără istov, dară și, oricum faci, caută izbânda pe care cerul ți-a hărăzit-o, ca să primești răsplată veșnică de la Dumnezeu"[1].

"Domnule rector,
Sanctitatea Voastră,
Prea Cucernice Părinte decan,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Onorată asistență și dragi studenți,

Este un moment deosebit de însemnat în viața noastră bisericească și națională prezența pe pământul nostru strămoșesc a Întâistătătorului Ortodoxiei de pretutindeni, Sanctitatea Sa Patriarhul BARTOLOMEU I. Are mare importanță această prezență nu numai pentru mărturia de acum, care este atât de prețioasă și atât de scumpă pentru existența și ființa noastră națională, de popor creștin din nașterea sa, dar un moment ca acesta, de confirmare în istorie că poporul român a urmat învățătura Mântuitorului Iisus Hristos, despre care aduce mărturie Ortodoxia universală prin cinstirea Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, face ca noi, indiferent de ce rol avem în societatea noastră, să pășim neîncetat în această lumină a sfinților noștri.

Idealul acesta, iubiții mei, a frământat mult pe părinții noștri înaintași, mai apropiați și mai îndepărtați de noi, care s-au sârguit să înțeleagă, împreună cu reprezentanții celorlalte Biserici, cum de poporul român, care a dăruit lumii domnitori ca Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu, martirizat în fața Europei în 1714, împreună cu cei patru fii ai săi, și alții ca ei, și cuvioși părinți și ierarhi ai Bisericii, nu s-a preocupat de cinstirea

1. *Scrisoarea Papei Sixt al IV-lea către Ștefan cel Mare (20 martie 1476)*, „Portret în cronică – Ștefan cel Mare și Sfânt", Ed. Grup Mușatinii, Putna, 2004, p. 320.

sfinților plămădiți de evlavia neamului românesc, din care au răsărit martiri, mărturisitori și apărători ai dreptei credințe, și care, din veac, au strălucit în cununa Bisericii strămoșești și în cer sunt împodobiți cu slavă. De ce poporul și Biserica românească, s-au întrebat toți, care a făcut ca Ortodoxia întreagă să trăiască plenar valorile ei în Principatele Române, devenite, după cucerirea Bizanțului de către necreștini, vatra de răspândire a luminii credinței și locul de adunare a tot ceea ce avea Răsăritul mai strălucit, patriarhi ecumenici și apostolici, învățați din Orientul creștin de talia marelui cărturar Antim Ivireanul, n-a proclamat sfinți autohtoni, care au petrecut și s-au săvârșit în sfințenie, slujind, vestind, mărturisind și apărând cuvântul Evangheliei Mântuitorului Iisus Hristos. Și trebuie să mai spunem că acest mesaj al poporului și Bisericii noastre, de a fi ospitalierul, primitorul atâtor ierarhi și învățați din Bizanțul căzut sub stăpânirea necredincioșilor, nu era puțin lucru atunci pentru întreaga lume creștină. Era îndreptățită, așadar, întrebarea aceasta pe care și-au pus-o și marii noștri profesori de teologie, în deceniul al VI-lea al secolului trecut, în legătură cu smerenia manifestată de Biserica românească de a așeza în lumina sfințeniei, din acest tezaur imens de har dumnezeiesc existent la noi, pe cei vrednici să fie cinstiți ca sfinți, cum a arătat atât de frumos Sanctitatea Sa Patriarhul BARTOLOMEU I.

Nu putem să nu amintim acum, în acest gând și în această lumină în care noi am trăit, mai ales, anul acesta, consacrat comemorării Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, de strădania și râvna înaintașilor noștri, îndeosebi a celui care a păstorit Biserica noastră în anii de cruntă dictatură, vrednicul de pomenire Patriarh Justinian Marina (1948-1977), care pentru întâia dată la noi, cu profesorii noștri de atunci, a recuperat această întârziere, suportată cu smerenie și cu nădejde în Dumnezeu, împlinită în 1954-1955, când întreaga Ortodoxie a fost la București și a sărbătorit proclamarea primei serii de sfinți canonizați de Biserica Ortodoxă Română. În iunie 1992, în lumina aceasta a harului dumnezeiesc, care s-a păstrat, Sfântul Sinod a reluat canonizările și a proclamat a doua serie de sfinți, când au fost trecuți în rândul sfinților domnitorul Ștefan cel Mare și a domnitorul martir Constantin Brâncoveanu, împreună cu alți sfinți vrednici din neamul nostru. Iar anul trecut au fost trecuți în rândul sfinților alți doi mari slujitori ai Ortodoxiei universale, Sfântul Mitropolit Teodosie al II-lea al Moldovei, exilat la Brazi, în părțile Focșanilor, și Sfântul Cuvios Vasile, starețul de la Poiana Mărului, cel care l-a introdus în viața monahală pe marele stareț Paisie, începătorul de viață monahală în Moldova.

Este vrednic de știut, frați mei tineri care sunteți aici, ce mari înaintași am avut noi și câte strădanii s-au depus pentru vrednicia Bisericii noastre,

ca să ajungem acum să-l comemorăm pe Sfântul Voievod Ştefan cel Mare, la o jumătate de mileniu de la trecerea sa la cele veşnice, să reactualizăm cântările pe care le-aţi auzit şi convorbirea marelui domnitor cu mama sa, după înfrângerea de la Războieni. Este extraordinar de frumoasă scena aceasta din punct de vedere sufletesc, când Ştefan, nebiruit până atunci, vine descurajat la mama sa şi bate în poartă la castel, iar mama nu vrea să-şi recunoască fiul în cel învins, dar îl încurajează, zicându-i: „Ce spui tu, străine? De eşti tu Ştefan, nu-ţi sunt mamă eu! Dacă tu eşti Ştefan cu adevărat, du-te la oştire! pentru ţară mori!" Atunci, Ştefan merge la mănăstirea Voroneţ, la Sfântul Daniil Sihastru, care îl îmbărbătează şi el şi se roagă pentru izbândă. Apoi, Ştefan îşi adună oastea şi reia lupta şi alungă pe duşmani, obţinând o mare biruinţă nu numai pentru Moldova, ci şi pentru Europa întreagă, cum a spus aici Sanctitatea Sa Patriarhul BARTOLOMEU I.

Acest tezaur de sfinţenie şi acest trecut de jertfe şi de suferinţe a făcut în perioada de prigoană a credinţei să pogoare harul Duhului Sfânt în Sfântul Sinod şi să arate sfinţi, să se întemeieze seminarii şi facultăţi de teologie, şi să progreseze lucrarea Bisericii noastre. Vrednici înaintaşi avem, fraţii mei tineri şi surori tinere. Suntem datori să păşim cu încredere pe urmele lor. Întâlnirea de astăzi, în frumuseţea aceasta a sfinţilor şi înaintaşilor noştri, ne dă dreptul să nădăjduim, ne dă dreptul să avem încredere nu numai în viitorul ţării şi al poporului nostru, dar şi în viitorul omenirii. Dumnezeu n-a creat omenirea cu toate frumuseţile ei ca să cadă pradă atâtor răutăţi pe care le trăim astăzi, atâtor vărsări de sânge peste tot în lume, ci a făcut-o să fie fericită, şi va fi fericită, pentru că Dumnezeu este cu noi şi rămâne cu noi, aşa cum s-a vestit încă din Vechiul Testament. Simt o mare bucurie că ne-am întâlnit astăzi şi vă mărturisesc că mi-aţi împărtăşit-o dumneavoastră, în ziua aceasta, ca şi în ziua pomenirii slăvitului voievod Ştefan cel Mare la mănăstirea Putna.

Domnule Rector, aţi fost astăzi gazda acestei slujiri bisericeşti. Dumneavoastră aţi îndeplinit acea preoţie universală de care scrie Sfântul Apostol Petru şi ceilalţi Apostoli. Aţi îndeplinit această slujire a cuvântului lui Dumnezeu în calitatea dumneavoastră de rector care colaboraţi din 1990 cu Facultatea de Teologie. Această colaborare este un rod al legăturii Bisericii cu Universitatea, iubiţi tineri teologi şi iubiţi tineri de la celelalte facultăţi. Niciodată, între ştiinţă şi credinţă n-au fost duşmănii. Totdeauna, să ştiţi, ce este ştiinţă adevărată, ce este adevăr adevărat, ce este frumuseţe adevărată şi deplină, ce este iubire adevărată şi deplină, acolo este scânteia dumnezeiască. Aceasta ne uneşte pe toţi şi trebuie să unească lumea, ca să gândească aşa, cum a spus Sanctitatea Sa, din sfinţe-

nia aceasta. Nu există altă cale, nu există alt adevăr, nu există alt viitor decât Hristos și învățătura Sa.

Vă mulțumim, Domnule Rector, pentru această adăpostire. Felicităm din toată inima pe părintele decan și pe profesorii și studenții Facultății de Teologie, care, potrivit hotărârii Sfântului Sinod, au avut îndatorirea să organizeze o sesiune specială pentru Ștefan cel Mare și dumneavoastră, Domnule Rector, i-ați adăpostit în această ospitalieră aulă.

În numele ierarhilor Sfântului Sinod și al credincioșilor din țara noastră și de peste hotare, exprim cele mai alese sentimente de bucurie și de mulțumire Sanctității Sale Patriarhului BARTOLOMEU I, pentru că nu numai aici ne răsfață, aș putea spune, cu dragoste și cu atenție, dar și la Istanbul ne-a dăruit o biserică pentru comunitatea noastră de acolo, la restaurarea căreia a contribuit, la vremea respectivă, Domnitorul martir Constantin Brâncoveanu și familia sa. Încât românii noștri din Istanbul au astăzi acolo o biserică foarte frumoasă datorită Sanctității Sale. Și este foarte important să mărturisim aici în mod public că la inițiativa Sanctității Sale noi am trimis un preot acolo pentru comunitatea românească, încununată acum și cu această biserică, pe care împreună am inaugurat-o cu prilejul vizitei oficiale pe care am făcut-o anul acesta în Cezareea Capadociei.

Vă mulțumim și vă dorim mulți ani! Dumnezeu să reverse darurile Sale asupra Sanctității Voastre și a Tronului Ecumenic!".

Au urmat aplauze puternice și îndelungate din partea tuturor celor prezenți de față, după care corul a intonat imnul universitar „*Gaudeamus igitur*".

Oaspeții au părăsit Aula Magna și au fost invitați pentru un scurt moment în biroului Rectorului.

La orele 12.00 delegația oficială s-a îndreptat către Academia Română.

2. Ceremonia de conferire a titlului de Membru de Onoare al Academiei Române, Sanctității Sale Bartolomeu I, Arhiepiscopul Constantinopolului - Noua Romă și Patriarh Ecumenic

Delegația a fost întâmpinată de către *Domnul Profesor Eugen Simion, Președintele Academiei Române*, după care a intrat în sala Academiei, unde se găseau academicieni, oaspeți, invitați. Cei doi Patriarhi au semnat în Cartea de Onoare a Academiei Române. În sală se aflau și personalități marcante ale istoriei și culturii românești, precum Domnul Academician Constantin Bălăceanu Stolnici și Domnul Academician Virgil Cândea.

A luat cuvântul în deschidere președintele Academiei, Domnul Eugen Simion, întâi, respectând obiceiul, în limba română, apoi în limba franceză, salutând pe cei prezenți în sală:

"Sanctitatea Voastră,
Prea Fericirea Voastră,
Domnilor Ambasadori,
Doamnelor şi Domnilor Academicieni,

Vă mulţumesc că v-aţi făcut timp să participaţi astăzi, în zi de odihnă, la ceremonia noastră. Este o ceremonie deosebită. Cu câţiva ani în urmă, în această sală, noi am primit pe papa Ioan Paul al II-lea ca membru de onoare al Academiei Române. Era pentru prima oară când un Papă era membru al unei Academii laice şi avem bucuria să ne bucurăm de această unicitate şi astăzi. L-am ales pe Papa Ioan Paul al II-lea, pentru că el a determinat, într-un mod evident, istoria noastră în ultima jumătate de veac. Astăzi avem o ceremonie şi un prilej de a îmbogăţi Academia Română. La propunerea noastră, membrii Academiei Române au votat, cu câteva zile în urmă, în unanimitate, primirea ca membru de onoare a Sanctităţii Sale, BARTOLOMEU I, un om învăţat, un simbol al lumii ortodoxe. În acest fel, mândria noastră se completează. Cei doi mari reprezentanţi ai lumii creştine se întâlnesc sub cupola acestei Academii. Pentru că Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului vine din lumea greacă, am să amintesc originea cuvântului simbol. La vechii greci, simbolul reprezenta ceva foarte precis. Când doi greci cumpărau sau vindeau ceva îşi păstrau o parte de simbol, rupeau un obiect şi datoria se încheia când cele două părţi se întruneau şi se recunoşteau. Revenind la semnificaţia din lumea modernă, am putea spune că astăzi cele două părţi ale simbolului se întâlnesc şi sperăm că vor rămâne în bună înţelegere de acum înainte".

Au urmat câteva cuvinte şi în limba franceză. Domnul Eugen Simion a dat apoi cuvântul *Domnului Academician Virgil Cândea*, care a citit "Laudatio" în limba franceză, în şedinţa solemnă a Academiei.

"Sanctitatea Voastră, Prea Fericirea Voastră,
Domnule Preşedinte, Prea Sfinţiile Voastre,
Iubiţi colegi, Doamnelor şi Domnilor,

Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscop de Constantinopol - Noua Romă - şi Patriarh Ecumenic, este o personalitate eminentă a lumii intelectuale contemporane, unanim cunoscută şi admirată. Academia Română a avut deja privilegiul să-l primească cu prilejul vizitelor sale în România. În calitate de Patriarh Ecumenic, Sanctitatea Sa este „primus inter

pares" în ierarhia Bisericilor Ortodoxe. Ca Arhiepiscop de Constantinopol, el este simbolul viu al unei continuități apostolice de două ori milenare.

*Născut în Turcia, la 29 februarie 1940, la Gokce Ada, vechiul Imbros de la Marea Egee, **Dimitrios Arhondonis** a urmat școala elementară în orașul natal, liceul la Istanbul și cursurile universitare la Școala Teologică din Halki, renumit centru al învățământului superior ortodox. La încheierea studiilor, Dimitrie Arhondonis a intrat în monahism, primind numele Apostolului Bartolomeu, a fost hirotonit diacon, apoi preot și și-a continuat studiile, ca bursier al Patriarhiei Ecumenice, la Institutul Pontifical Oriental din Roma, la Institutul Ecumenic din Bossey și la Universitatea din München. Ca domeniu principal al pregătirii sale, a ales Dreptul Canonic Oriental, domeniu căruia îi va dedica ulterior activitatea sa științifică. A obținut titlul de Doctor în Teologie la Universitatea Gregoriană din Roma, după susținerea unei teze foarte apreciate privind **„Codificarea sfintelor canoane și constituțiile canonice în Biserica Ortodoxă"**. Autoritate recunoscută în Dreptul Canonic, eruditul teolog și jurist avea să primească titlul de Doctor Honoris Causa din partea a 26 de universități din întreaga lume, printre care și cele de la București, Iași, Cluj, Galați și Constanța.*

Înalta sa pregătire teologică, cât și viața și gândirea sa exemplară l-au făcut să urce încă din tinerețe pe cele mai înalte trepte ale Bisericii. În 1973, a fost ales Arhiepiscop Mitropolitan al Filadelfiei, eparhie apostolică din Asia Mică, în 1990, Arhiepiscop Mitropolitan al Calcedonului, iar în anul următor, Arhiepiscop de Constantinopol și Patriarh Ecumenic. În același timp, activitatea sa științifică a făcut ca lumea academică să-l considere o autoritate în materie de Drept Canonic Oriental. Membru fondator al Societății de Drept Canonic al Bisericii Orientale și vicepreședinte, Sanctitatea Sa a fost ales ulterior vicepreședinte al Comisiei Credință și Constituție a Consiliului Mondial al Bisericilor, membru titular al Academiei Ortodoxe din Creta și membru de onoare al Fundației Pro-Oriente de la Viena.

De-a lungul ultimului veac, omenirea a fost zguduită de două războaie mondiale, violente și devastatoare, urmate de un îndelungat război rece, care a divizat planeta pe plan ideologic, politic, economic și cultural. Urmările acestor catastrofe continuă să se resimtă și în zorii înnegurați ai celui de-al treilea mileniu, unde, pe toate planurile vieții, se ivesc situații de criză, solicitând mai mult ca oricând reflexia și acțiunea unor personalități providențiale, chemate să orienteze prezentul și să pregătească viitorul cu autoritate și rigoare, dar și cu înțelegerea și toleranța necesară

pentru a afla soluții potrivite pentru toți oamenii, dincolo de deosebirile religioase și culturale care-i despart în prezent.

Acestea sunt convingerile luminate și generoase cu care Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I și-a asumat misiunea de Patriarh Ecumenic, păstor duhovnicesc și îndrumător spiritual, răspunzător de o parte importantă a omenirii zilelor noastre.

Lucrarea Sanctității Sale, amplă, deschisă către toate orizonturile, abordează cu autoritatea savantului, clarviziunea înțeleptului și responsabilitatea ierarhului problemele majore care-i solicită reflexia și energia. O sinteză admirabilă a gândirii sale o reprezintă cartea „Biserica și problemele lumii actuale – vocația universală a Ortodoxiei", apărută recent în versiune românească și primită călduros de cercurile intelectuale și de credincioșii din țara noastră.

Foarte activ în domeniul Dreptului Canonic, a lărgit perspectivele acestei discipline prin abordări noi în cartea „Codificarea canoanelor în Biserica Ortodoxă – trei puncte de vedere diferite ale teologilor greci", înălțând apoi reflexia la nivel filozofic prin analiza subtilă și riguroasă a „Valorii paradoxului". Din același domeniu al operei sale face parte și cartea despre „Principiul iconomiei în Biserica Ortodoxă".

Patriarhiei Ecumenice, istoriei și misiunii sale actuale, Sanctitatea Sa i-a dedicat mai multe cărți, și anume „Apostolul Andrei cel dintâi chemat și Biserica din Constantinopol întemeiată de el", „Patriarhia Ecumenică și rolul său în lumea creștină", „Apostolatul ecumenic al Patriarhiei" sau „Conștiința ecumenică a Bisericii din Constantinopol și grija sa față de Biserici", fără a uita mai vechiul proiect de convocare a Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, temă recurentă în lucrările marelui ierarh.

Într-un alt capitol bogat și deosebit de semnificativ al operei sale, Sanctitatea Sa abordează cu curaj și cu deschidere față de imperativele contemporane problema prin excelență delicată și mult timp ocolită a apropierii, a dialogului și, într-o perspectivă ideală, a reunirii Bisericilor creștine, separate prin nefericitul act al schismei de la 1054. În acest demers avea exemplul ilustrului său înaintaș, patriarhul ecumenic Athenagora. Întâlnirea acestuia cu papa Paul VI, în 1964, la Ierusalim, îmbrățișarea lor, schimbul de cadouri simbolice, ridicarea reciprocă a anatemelor de la 1054, au fost acte continuate de Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, cu convingerea de a fi înțeles sensul istoriei. Lucrările sale de referință, „25 de ani de la ridicarea anatemelor" și „Evoluția dialogului teologic dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă", prezența sa activă la întrunirile ecumenice ale ultimelor decenii, întâlnirea de anul acesta cu Papa Ioan Paul II într-un moment simbolic, sărbătoarea Sf Apostoli Petru

și Pavel, patruzeci de ani după îmbrățișarea istorică sus-amintită, confirmă angajamentul ferm al Sanctității Sale în lucrarea de reconciliere și de unitate a lumii creștine.

De neînchipuit în trecut, aceste acțiuni clarvăzătoare și curajoase ale Sanctității Sale ne apropie de unitatea creștină la care aspiră lumea dezbinată a zilelor noastre. Lucrarea ecumenică a Sanctității Sale este exemplară și constituie un îndemn pentru Biserica Română și pentru credincioșii săi, care l-au întâmpinat cu căldură și respect pe Papa Ioan Paul al II-lea, în 1999, când ne-a vizitat țara.

Păstrător neabătut al tradițiilor Patriarhiei din Constantinopol, Sanctitatea Sa a acordat întotdeauna o atenție deosebită României, țară care ocupă un loc privilegiat în programul vizitelor sale. Cu fiecare prilej, credincioșii noștri, cercurile oficiale și intelectuale l-au întâmpinat cu bucurie și multă stimă. Sanctitatea Sa este un profund cunoscător al vieții duhovnicești, al culturii și al civilizației românilor, a relațiilor lor istorice cu Imperiul Bizantin, cu Patriarhia Ecumenică, cu monahismul și comunitățile creștine din bazinul răsăritean al Mediteranei. Mărturiile Sanctității Sale asupra românilor luminează și amplifică în chip fericit imaginea noastră în lume.

România face parte totodată din vastul program de cercetări și de demersuri științifice al Sanctității Sale BARTOLOMEU I, unul din cei mai activi promotori ai studierii și protejării mediului înconjurător, îndeosebi în regiunea Mării Negre. Prin acest program, inițiat și realizat de Patriarhia Ecumenică și Institutul Ecologic din Halki, creat în acest scop, au fost deja organizate cinci seminarii, pentru a discuta problemele mediului în raport cu educația religioasă, etica, comunicarea, dreptatea și sărăcia. Alte cinci întruniri internaționale itinerante au lărgit acest program, pentru a include alte regiuni europene care necesită atenția savanților și măsuri de protecție ecologică – Marea Mediterană, Adriatica, Baltica, sau „Fluviul Speranței", Dunărea. În 1999, lucrările celui de-al treilea simpozion din acest ciclu s-au desfășurat pe un vapor care a străbătut fluviul din Germania până în România, la Marea Neagră. Începând din 1992, ziua de 1 septembrie, care în Răsărit marchează începutul anului bisericesc, a fost consacrată de Patriarhia Ecumenică rugăciunilor pentru creație și, cu acest prilej, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I adresează credincioșilor din întreaga lume o enciclică despre mediul înconjurător.

Încă de la întemeierea sa, Academia Română a omagiat personalitățile marcante ale lumii intelectuale, care și-au închinat gândirea și activitatea binelui omenirii.

In numele acestei nobile tradiții, cel mai înalt forum al științelor, literelor și artelor din România îl cheamă astăzi sub cupola sa, ca membru de onoare, pe Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I".

Cei prezenți în sală au aplaudat Laudatio. A urmat în continuare înmânarea Diplomei de Membru de Onoare al Academiei Române, în aplauzele mulțimii. De asemenea a primit o insignă, o carte despre Academia Română și Institutul Francez, un Dicționar al membrilor Academiei Române din 1863 până în 2003, o Revistă care cuprindea istoria Academiei Române și o broșură. Președintele Academiei l-a felicitat pe Sanctitatea Sa și l-a rugat apoi să ia în continuare cuvântul.

Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I a citit Discursul de recepție **„Cultură și civilizație în viziunea Bisericii".**

"Prea Fericite TEOCTIST, Patriarh al României și frate prea iubit,
Mult stimate Domnule Președinte al Academiei Române și mult stimați Domni academicieni,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Excelențele Voastre,
Iubiți și distinși participanți la această ceremonie,

Cu adâncă emoție și mare bucurie ne aflăm în mijlocul Dumneavoastră, la invitația pe care ați avut amabilitatea să ne-o adresați. Dăm expresie călduroaselor noastre mulțumiri pentru respectul și dragostea Dumneavoastră față de Marea Biserică a lui Hristos, Biserica Mamă, din Constantinopol, dragoste concretizată în acest act, care, deși privește persoana Smereniei noastre, credem totuși că își are sorgintea în aprecierea și considerația Dumneavoastră față de întreaga activitate spirituală desfășurată de Patriarhia Ecumenică în condiții grele, atât în trecutul său istoric, cât și în contemporaneitate.

În acest sens, avem convingerea că primim onoarea de a fi proclamat membru de onoare al Academiei Române, cunoscută și apreciată în termeni elogioși în anul aniversării a paisprezece decenii de la înființarea sa, tocmai în calitatea noastră de reprezentant al cinstitei Biserici Constantinopolitane. De aceea, ne bucurăm să constatăm că, în realitate, onoarea se răsfrânge în primul rând asupra acesteia.

Vă mulțumim din toată inima și pentru alesele cuvinte de apreciere adresate persoanei noastre. Prin acestea se exprimă clar delicatețea simțămintelor Dumneavoastră.

Deși doresc sincer să onoreze pe Smerenia noastră, totuși aceste cuvinte distinse fac onoare mai mult celor care onorează decât celui ono-

rat. Astfel, îndemnul apostolic „In cinste unii altora dați-vă întâietate" (Rom. 12,10), își găsește, în cazul de față, cea mai fidelă aplicare.

Din tot sufletul adresăm felicitările noastre, pentru frumoasa aniversare a Academiei Române.

Dorim și urăm din toată inima să-și ofere cu deplin succes, ca și până acum, iubitului popor român și întregii umanități, neprețuitele ei servicii în domeniile științei și culturii, spre binele tuturor celor care prețuiesc adevărul și doresc progresul moral și material al popoarelor.

Pentru că vrem să împlinim datoria dragostei de care niciodată nu vom putea să ne achităm pe deplin, vă rugăm să ne permiteți a supune aprecierii Dumneavoastră competente câteva gânduri despre unul dintre cele mai actuale subiecte: ***Cultura și civilizația în viziunea Bisericii.***

După cum cunoașteți, Biserica Ortodoxă crede că, referatul Vechiului Testament despre crearea omului „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu" prezintă importanță capitală și are consecințe însemnate asupra comportamentului corect al credincioșilor.

Desigur, aici nu este vorba de un antropomorfism al divinității și nici de prezentarea, în sensul propriu al cuvintelor, a chipului lui Dumnezeu, Care este „totaliter aliter". Avem, în cazul de față, o exprimare semantică, în care se face distincție între „semnificat" și „semnificant". Expresia în cauză „semnifică" faptul că, omul se deosebește de cealaltă creație, prin anumite constituente esențiale. Toată creația – regnul universal, vegetal și animal, în afară de om – a fost adusă la existență de Dumnezeu, vestește slava Lui, dar nu are caracteristici divine, nu reflectă nici ca în miniatură însușiri dumnezeiești.

Dimpotrivă, omul este înzestrat cu libertate, rațiune și conștiință de sine. Numai el posedă însușiri asemănătoare cu însușirile Creatorului. Între acestea se numără creativitatea, dăruită în exclusivitate lui, și exprimată în special, prin cultură și civilizație.

Dumnezeu a creat ex nihilo tot ceea ce există, și fiecare ființă a primit anumite calități specifice. Dar, dacă observăm capacitățile tuturor ființelor aduse la existență, constatăm că nici una nu are facultățile creatoare ale omului. Unele se manifestă în domeniul cunoașterii pe care o înmagazinează, o clasifică, o prelucrează și o ameliorează permanent. Altele se manifestă în domeniul tehnicii, care, asociată și susținută de cunoaștere, duce la realizări tot mai noi, mai înalte și mai îndrăznețe, iar altele se referă la artele frumoase prin care se exprimă trăirea valorilor estetice.

Omul are capacitatea de a descrie și a exprima semenilor, prin imagini sau cuvinte, toate realizările sale și sentimentele pe care i le produc acestea și opera lui Dumnezeu. Astfel, în decursul istoriei s-a acumulat o imen-

să bogăție de texte și reprezentări, care constituie o altă formă de manifestare a creativității umane.

La domeniile de creație ale omului, am putea să adăugăm și realizările din viața religioasă, prin care se exprimă experierea sfințeniei, sau, în orice caz, concepția despre Dumnezeu, sau experiența spirituală a credinciosului. Dar, vrem să remarcăm în mod special că, în acest domeniu intervin mulți factori extraumani, care îl influențează pe om, conștient sau inconștient, mai mult decât în domeniile activității culturale. Astfel, operele religioase indică nu numai maniera în care omul percepe pe Dumnezeu și lumea transcendentă, dar și caracteristici ale ființei supranaturale, care îl inspiră. Ceea ce exprimă creatorul de opere religioase nu este numai rezultatul creativității umane, ci și al ființei spirituale transcendente, care asistă realizarea acestor opere și așa devine coautor al lor. De aceea, creațiile religioase arată clar și însușiri ale acestei ființe, desigur, de fiecare dată, în grade diferite.

Pornind de la facultățile intelectuale și, în general, spirituale ale omului, ne înțelegem pe noi înșine, și unii pe alții, ca ființe vii, libere, raționale, creatoare, capabile de a se cunoaște prin introspecție, și înzestrate cu conștiință. Totalitatea creațiilor noastre materiale și spirituale, a operelor și instituțiilor noastre sociale alcătuiesc cultura și civilizația umană.

De la început, trebuie să spunem că față de această cultură și civilizație, Biserica Ortodoxă a adoptat o atitudine de evaluare critică și receptare selectivă. În viziunea ortodoxă, orice manifestare a creativității culturale a omului are valoare, dar nu întotdeauna și integral pozitivă. Cultura și civilizația nu se justifică prin sine, fără raportare la celălalt.

Sunt nenumărate exemplele de activități umane care constituie un recul și degradare a culturii și civilizației. Lagărele de concentrare și crematoriile naziste, terorismul contemporan, de oriunde ar proveni, uneori aprobat și susținut chiar de anumite grupări religioase, exploatarea femeilor și a copiilor, genocidurile și concepțiile naționalist-rasiale, discriminările și epurările, oprimarea minorităților, distribuirea inegală și nedreaptă a produsului economic, drogurile și comerțul cu stupefiante și atâtea alte plăgi sociale, sunt numai câteva exemple de manifestări cu caracter negativ întâlnite în culturi și civilizații din vremea noastră.

Uneori, termenul „cultură" se folosește pentru a indica numai acele manifestări și realizări artistice denumite „culturale". Biserica Ortodoxă nu procedează arbitrar, pentru a clasifica și combate manifestări culturale cu caracter negativ. Aprecierile ei sunt întemeiate pe experiența a peste două milenii de viață și, în virtutea dreptului la opinie, își exprimă liber punctul de vedere. Obiectivul ei constă în ferirea credincioșilor de eroarea

conform căreia, orice creație artistică poate fi acceptată numai și numai pentru că este etichetată „operă de artă". Ca orice creație umană, opera de artă se supune criticii, în urma analizării din toate punctele de vedere.

Astfel, sunt verificate elementele ei estetice, armonia și măsura, dar și conținutul mesajului pe care îl transmite și influența pe care o exercită asupra celor care o văd sau o ascultă.

Desigur, o creație muzicală realizată prin armonizarea unor sunete emise de animale și păsări nu va fi recunoscută ca operă de artă, dacă auditoriul nu este interesat să asculte asemenea sunete. Tot așa se întâmplă cu muzica compusă pentru a crea stări de impulsivitate și a determina acte de violență distrugătoare împotriva oamenilor și bunurilor materiale: în ciuda caracterului ei de lucrare de artă, este refuzată cu dispreț, ca inacceptabilă din punct de vedere moral și social.

Biserica își formulează și expune propriul ideal cultural superior. Acesta este aplicat în comuniunea Sfinților și în comuniunea celor care înaintează pe cale sfințeniei. În spațiul sacru al locașului de închinare, destul de familiar multora dintre noi, se trăiește frumusețea creativității omului, adaptată la poruncile lui Dumnezeu.

Forme aparte ale bogatei și variatei creații creștine, culturale și de civilizație sunt comunitățile monahale. În ceea ce privește structura socială, conform învățăturii evanghelice, acolo se realizează inversarea criteriilor de apreciere a valorii meritelor, aplicate de obicei în lume, și cei dintâi devin slujitori ai trebuințelor celor din urmă. Sistemul democratic și aristocratic este lăsat în urmă, și se instaurează dragostea și respectul reciproc ca principii de ierarhizare și reglementare a relațiilor dintre membrii comunității. În acest fel, stabilirea unor anumite trepte care structurează societatea profană, devine de prisos, pentru că cel care este superior din punct de vedere intelectual sau are mai multe capacități în comparație cu ceilalți, se folosește de acestea punându-le în slujba comunității și nu pentru „a se afirma". Acolo, arta încearcă să exprime cea mai înaltă armonie, purificarea până la sfințire, transformarea credincioșilor sfințiți prin lucrarea dreptei Celui Prea Înalt Care umbrește cu Harul Său, stropește cu isop, iar păcătoșii mai mult decât zăpada se albesc, și așa se restaurează frumusețea cea dintâi a celor întâi creați.

În biserică și chilii, icoanele nu sunt simple reprezentări ale chipurilor unor persoane iubite. Ele sunt reprezentări ale transfigurării tainice a persoanei umane atunci când, în ființa ei se revarsă Harul Dumnezeiesc, ceea ce îi dă buna îndrăznire să strige, cu Apostolul Pavel: „nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine!".

Acolo, muzica nu constituie expresie a sentimentelor umane, ci reflexie a armoniilor cereşti, pe care „urechea nu le-a auzit!"

Acolo, cuvântul nu exprimă cunoştinţe sau reflecţii, ci iniţiază tainic şi îndeamnă spiritul spre înălţare în altă lume, care, deşi se revarsă în tot universul, totuşi rămâne nevăzută ochilor fireşti.

Acolo, arhitectura nu se impune cu aroganţă, ci slujeşte liturghia din viaţa de zi cu zi, liturghia de după Liturghie şi Dumnezeiasca Liturghie care constituie centrul vieţii creştine şi aduce întreaga creaţie la Creatorul ei cu smerenie şi adâncă mulţumire.

Mediul înconjurător natural, Creaţia lui Dumnezeu acolo se bucură de respect, este ocrotită şi păstrată fără să se atenteze la integritatea ei şi fără să se abuzeze şi să i se forţeze capacitatea de producţie.

Societatea creştină autentică este cea mai desăvârşită realizare a culturii şi civilizaţiei. Ştiinţa slujeşte binelui. Bunurile materiale sunt distribuite în funcţie de trebuinţele fiecăruia. Arta exprimă armonia estetică divino-umană, structurile sociale servesc omul, eventualele abateri sunt îndreptate în duhul dragostei care pe toate le vindecă, iar pedepsele vindicative sunt de neconceput. Toate se desfăşoară după legea divină admirabilă, care poate reglementa şi viaţa oamenilor – dacă aceştia vor – aşa cum conduce în chip desăvârşit întregul univers.

Desigur, în afara comunităţilor monahale, în societăţile contemporane, deşi în majoritatea lor creştine şi multiculturale, nu se aplică stilul de viaţă comunitară călugărească. Şi nici nu se poate cere membrilor acestor societăţi să adopte acest mod de viaţă. Cu toate acestea, este clar şi uşor de înţeles că principiile filantropice ale Evangheliei au exercitat o influenţă puternică asupra societăţilor creştine şi de-a lungul veacurilor le-au dat o mireasmă specifică şi o culoare aparte. Acest fapt este evident mai ales acolo unde credinţa şi evlavia sunt mai puternice, aşa cum se întâmplă în România. Cei care au vizitat succesiv ţări creştine ortodoxe şi de altă religie sesizează imediat diferenţele şi îşi dau seama de aroma mirului sfânt persistentă în atmosfera vieţii sociale ortodoxe.

În ciuda imperfecţiunilor din societăţile creştine, este evidentă superioritatea culturii şi civilizaţiei creştine. De aceea, trebuie să căutăm căile pe care societăţile contemporane pot accepta principii de viaţă enunţate în Sfintele Evanghelii. Creşterea influenţei culturii şi civilizaţiei creştine autentice este garant pentru ameliorarea nivelului de trai, asigurarea prosperităţii şi dobândirea fericirii.

Vă mulţumim pentru dragostea Dumneavoastră!

Harul şi mila cea bogată a lui Dumnezeu să fie cu voi, cu toţi. Amin"!

Cei prezenți în sală au aplaudat îndelung discursul. Președintele Academiei, care s-a adresat acum cu „noul nostru coleg și confrate", Sanctității Sale, a vorbit apoi despre condiția omului de astăzi, despre „Homo religiosus", despre păstrarea credinței și a valorilor, contrazicând afirmația că „omul pierzând pe Dumnezeu a devenit liber și că a putut face orice". Omul liber nu e fericit, ci dimpotrivă, în cazul unei libertăți fără valori, credința nu există.

"Celebrăm intrarea în Academia Română a unui om învățat, un filosof, un simbol al lumii ortodoxe. Astfel lumea creștină se reîntâlnește sub cupola Academiei Române. Ziua de 16 octombrie 2004 are, în același timp, o semnificație emblematică și simbolică. Cei doi reprezentanți ai lumii creștine se regăsesc aici sub semnul înțelepciunii și toleranței. De astăzi Academia Română este mai bogată și, sper, mai puternică decât până acum", a afirmat în încheiere Domnul Președinte.

A urmat un schimb simbolic de cadouri între Sanctitatea Sa și Domnul Eugen Simion.

Prezența unui oaspete important, *Monsegniorul Mathias Schiltz*, Vicar general al Arhiepiscopiei Romano-Catolice din Luxembourg, care a poposit la noi în țară la invitația Domnului Ambasador Tudorel Postolache, a fost prilejul, în continuare, a unei mici ceremonii. Profitând de prezența lui aici, Academia Română, la propunerea Domnului Ambasador, a luat hotărârea de a-i înmâna Diploma „Meritul Academic", pentru sprijinirea acordată Bisericii Ortodoxe Române. Președintele Academiei a prezentat pe scurt viața Monsegniorului Schiltz, studiile făcute, precum și ideea lui de a se construi o biserică ortodoxă la Luxembourg. În aplauzele sălii a urmat apoi înmânarea diplomei și a medaliei academice.

Monsegniorul Mathias Schiltz, care și-a prezentat sentimentul de mulțumire Academiei Române pentru decernarea acestei distincții academice, a luat cuvântul apoi spunând că a fost cuprins de o stare de confuzie, de perplexitate în prezența celor doi Patriarhi. Cuvântul cheie folosit de domnia sa a fost „amitié". A amintit de vizita Patriarhului Ecumenic din anul 1993 în Luxembourg precum și de vizita sa din 2001 la Constantinopol, după care a adus audienței la cunoștință, că în Parlamentul luxemburghez a fost votată o lege pentru crearea unei parohii ortodoxe române la Luxembourg, al cărui preot va fi Părintele Constantin Duțuc. Arhiepiscopul Romano-Catolic Ioan Robu a adresat după aceea câteva cuvinte.

Președintele Academiei Române a dorit să sublinieze că acest eveniment a constituit „ora noastră spirituală". Prin revenirea Teologiei în cadrul Academiei Române s-a reparat o oroare a veacului, deoarece Academia

exprimă o spiritualitate profundă, religia ocupând un rol deosebit de important în viața noastră.

În încheiere, a fost subliniat faptul că această zi va rămâne în memoria tuturor participanților la acest eveniment, prin regăsirea celor două părți ale simbolului.

3. Prânzul oferit în cinstea Sanctității Sale la Reședința Patriarhală

Delegația S-a reîntors la Reședința Patriarhală, unde a avut loc prânzul oferit în cinstea Sanctității Sale, la care au fost prezenți participanții la evenimentele de la Universitate și de la Academia Română.

Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a rostit următorul cuvânt:

„Tot darul desăvârșit de sus este"
(Iacob 1,17)

"Ar fi greu, domnule președinte al Academiei Române și domnule rector al Universității, să stabilim care este dimensiunea supremă a zilei de astăzi. Momentul de la Academia Română, despre care Nicolae Iorga spunea că este necesară ca să adune sub cupola ei mințile cele mai luminate, sau momentul de la Universitate, unde, cum zicem noi, cei din Biserică, am trăit cu toții, ca la Cincizecime, viziunea Pogorârii Duhului Sfânt la cuvântarea Sanctității Sale Patriarhului Bartolomeu I. Și să nu uităm că aceste două momente s-au petrecut în instituțiile cele mai importante ale poporului român. Pe de o parte, Biserica Ortodoxă Română; pe de altă parte, Universitatea, Domnule Rector, cum am spus și acolo, cu rol atât de important acum, ca purtătoare și creatoare de valori creștine, și Academia Română, de asemenea, ca dimensiune și unitate a cunoștinței, a noblețe spirituale, nu numai religioase și teologice, dar în general creatoare de valori ale minții omenești, mai ales în vremea de astăzi, când sub bolta ei s-a auzit atât de des, sub președinția dumneavoastră, Domnule Președinte, cuvântul lui Dumnezeu și cuvântul cu valoare desăvârșită care este credința în Dumnezeu.

Așadar, am trăit astăzi momente deosebit de însemnate. N-a trecut decât o jumătate de zi de când Sanctitatea Sa a păsit pe pământul nostru și dintr-o dată ne-am văzut înălțați de puterea credinței și a valorilor noastre creștine, atât la Universitate, cât și la Academie. Dumneavoastră, Domnule Președinte și Domnule Rector al Universității, ați înscris astăzi o pagină rar întâlnită și v-ați făcut ecoul lucrării noastre bisericești, pe care noi o numim ecumenism și comuniune în Hristos, Domnul nostru. Ne-ați arătat că acest ecumenism se petrece și sub cupolele Academiei Române și ale Universității din București. Iar dumneavoastră, Domnule Rector al

Universității, ne-ați dovedit astăzi valoarea științei și valoarea educației tineretului în legătură cu Biserica, cu valorile creștine. Ați făcut, cum spuneam în cuvântul meu din Aula Magna, slujbă de apostolat, de vestire a cuvântului lui Dumnezeu.

Toate acestea le datorăm poporului nostru dreptcredincios, vredniciei domnitorilor lui, înțelepților lui, monahilor lui cuvioși, sihaștrilor smeriți, tuturor fiilor lui. Fiecare din ei și-au înmănunchiat modestia cugetului și evlavia sufletului și au săvârșit această minune, ca să comemorăm în acest an pe Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, la o jumătate de mileniu de la trecerea sa la cele veșnice. Biserica noastră s-a străduit să trăiască astăzi această bucurie, alături de tineretul Universității și membrii Academiei Române, proclamându-l pe Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, Membru de Onoare al celui mai înalt for științific și cultural al Țării, Academia Română. Mâine vom urca prin împreuna noastră slujire a Sfintei Liturghii, vom urca zic, culmea acestei frumuseți dumnezeiești, de care se vor împărtăși credincioșii din biserica Sfântul Spiridon-Nou.

Sanctitatea Voastră, Vă suntem recunoscători pentru că ați acceptat invitația Sfântului Sinod de a Vă afla în România și de a-L vesti pe Dumnezeu și adevărurile Lui de viață dătătoare, cerute de lumea din zilele noastre, de tribuna academică și de cea universitară. În aceste vremuri, când personalitatea umană se destramă fără puterea credinței în Dumnezeu, când nonvalorile iau locul valorilor supreme, iată, Biserica Ortodoxă, cu tezaurul ei de învățătură și viață, vine, prin autoritatea Patriarhului Ecumenic și arată valoarea omului în stare să se înalțe sufletește până la desăvârșire, până la sfințenie. În această mărturie, pe care o aducem noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, suntem ajutați atât de Academia Română, cu porțile ei larg deschise unor personalități din Biserică, dar și de către Universitate, prin bunăvoința căreia Facultățile noastre de Teologie își exercită menirea lor spirituală, de formare a clerului în Universitate.

Așadar, Sanctitatea Voastră, acum sunteți Membru de Onoare al Academiei Române și ați dezvoltat în fața unui distins auditoriu tema de actualitate: „Personalitatea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare". Vă mulțumim cu toată recunoștința și îl felicităm pe Domnul Președinte al Academiei Române, că a înscris astăzi, în cronica acestui înalt for științific și cultural al țării, o asemenea împlinire, demnă de zilele noastre și de viitorul neamului nostru românesc.

În aceste sentimente, dragi invitați, închin cuvânt de felicitare și Sanctității Sale, Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I, că așează în rândul

altor titluri şi Diploma de Membru de Onoare al Academiei Române. Doresc Domnului Preşedinte al Academiei Române, Prof. Eugen Simion, să-şi continue activitatea academică, atât de înţelept deschisă acum spre valorile divine, chezăşia izbăvirii omenirii din mirajul adus şi proclamat de secularizare. De fapt, toate Universităţile din ţară au în rândurile Facultăţilor de diferite specializări şi pe cea de Teologie, încât ştiinţa şi credinţa se întâlnesc într-un dialog, ceea ce se cerea a fi binecuvântat şi de Patriarhul Ecumenic.

Aceste constatări, aducătoare de nădejde în strădania noastră de viitor, ne-au şi determinat să-l invităm pe Sanctitatea Sa în Biserica şi Ţara noastră, împlinind după putere cuvântul apostolic, care zice că: „Toată darea cea bună şi tot darul cel desăvârşit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor" (Iacob 1,17).

A fost intonat imnul „La mulţi ani!"

Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I a luat în continuare cuvântul:

*"Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte **TEOCTIST**, Patriarh al României, prea cinstit şi prea iubit frate în Hristos,*
Înalt Prea Sfinţiile Voastre şi Prea Sfinţiile Voastre, fraţi Arhierei,
Excelenţa Voastră, Domnule Ministru,
Distinşi comeseni,

Clipele acestea sunt foarte potrivite să spunem împreună cu Psalmistul: "Iată, cât este de bine şi cât e de frumos să locuiască fraţii în uniune!" (Ps. 132,1).

Bucuria şi veselia stăpânesc inimile noastre acum, când, încă o dată, ne aflăm, împreună cu Prea Fericirea Voastră, cu iubiţii membri ai cinstitei Ierarhii a Prea Sfintei Biserici Române şi cu celelalte persoane prea iubite, care ne înconjoară la această recepţie.

*Dragostea profundă şi prietenia frăţească înfiripată de mult între Smerenia noastră şi prea cinstita Voastră Prea Fericire, Prea Fericite Părinte **TEOCTIST**, Patriarh al României şi prea iubit frate în Hristos Dumnezeu, ne îndeamnă să Vă vizităm mai des ca să ne însufleţim unul pe altul şi să ne întărim reciproc în lupta de zi cu zi, pe care o ducem în domeniul administraţiei bisericeşti atât de dificile. Vă vizităm ca să gustăm împreună, de aproape, din harul Domnului şi să dăm tuturor fraţilor şi fiilor Bisericii pildă strălucită de împreună-lucrare în duhul dragostei frăţeşti, într-o vreme în care dragostea se răceşte tot mai repede şi, uneori, Bisericile sunt tulburate de vreri şi hotărâri luate sub influenţa altor factori străini de iubirea care desăvârşeşte.*

*Cinstitul nume al Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte **TEOCTIST**, iubit frate întru Domnul, scoate în evidenţă una din însuşirile fundamen-*

tale ale celor care sunt mădulare ale Trupului lui Hristos. In limba greacă, înseamnă "cel zidit de Dumnezeu". Dacă ne gândim la Biserică, al cărei Cap este Domnul nostru Iisus Hristos, aceasta este nezidită și mai dinainte de veci, dar dacă ne gândim la membrii ei, oamenii credincioși, atunci ea este cu adevărat "de Dumnezeu-zidită", adică "Theoctistos". Tocmai de aceea "porțile iadului nu o vor birui", cum spune cuvântul dumnezeiesc. Dar noi, toți credincioșii, urmărim să ne integrăm cât mai organic în Trupul lui Hristos, ca să ne facem părtași, după har, firii Sale dumnezeiești, și, astfel, să ne îndumnezeim și să ne înveșnicim întru Hristos. Cu toate acestea, uneori uităm de acest obiectiv fundamental și suprem, în același timp, și procedăm la experiențe și acțiuni lipsite de rațiune, de orientare, care urmăresc obiective demne de stăpânitorii acestei lumi. Aceste acțiuni sunt în stare să provoace – și provoacă tangaje și tulburări ale bunei-stări a Bisericilor. De aceea, toți credincioșii, dar mai ales cei cărora li s-a încredințat de la Dumnezeu răspunderea pentru buna păstorire a Bisericii luptătoare, sunt datori să vegheze, fiecare la straja și postul în care mila lui Dumnezeu l-a așezat. Astfel, trebuie să luăm aminte nu numai la orice mișcare îndreptată împotriva Bisericii, de oriunde ar proveni ea, fie din afară, fie din interior – dar și la mesajele trimise de lumea în care trăim, la "semnele vremii", ca niște înțelepți cunoscători ai tainelor artei pastorale și străjeri neadormiți care păzesc turma cuvântătoare a lui Hristos.

Pentru aceasta, întâlnirile frățești dintre Arhierei oferă un bun prilej de analiză, cu tot simțul răspunderii, a problemelor bisericești curente și de schimb de experiență și idei, pentru cercetarea vrerii lui Dumnezeu, Care a făgăduit să fie în mijlocul celor adunați în numele Său. Deci, slavă lui Dumnezeu, Care ne-a dăruit încă un prilej de a ne întâlni. Îl vom fructifica cu binecuvântarea și Harul Său.

Mulțumim, Prea Fericirea Voastră, pentru primire, găzduire, cuvintele atât de frumoase, deosebita cinstire și multa dragoste pe care ne-o arătați. Primiți, în persoana noastră și a cinstitei noastre delegații îmbrățișarea Bisericii Mame a Constantinopolului, izvorâtă din toată inima și cele mai bune urări și doriri ale ei, pentru toți fiii binecredincioși ai Prea Sfintei Biserici Române. Îngăduiți-ne să ne rugăm pentru sănătatea și cât mai îndelungatele zile ale Prea Fericirii Voastre, de Dumnezeu învrednicit și pentru întreaga turmă cuvântătoare pe care o păstoriți.

Întru mulți ani!".

În final, Sanctitatea Sa a mai adresat câteva cuvinte:

"Pentru faptul că astăzi, am avut prilejul să exprim câteva cuvinte și, de asemenea, să prezint câteva gânduri ale Patriarhiei Ecumenice de la înalta tribună, de la înalta Catedră a Universității din București, doresc în

acest moment ca din nou să adresez călduroasele mele mulțumiri Domnului Rector al Universității din București.

Pentru prima dată când Domnul Rector al Universității din București și, desigur, această Universitate onorează, cinstește pe Smerenia mea și, prin extindere, cinstește Biserica Mamă, Patriarhia de Constantinopol.

Pe toți cei care lucrează sub acoperământul acestei Universități, pe profesorii care predau, pe studenții care învață acolo, îi încredințez de rugăciunea mea, rugăciune pe care o înalț la Dumnezeu ca Duhul Sfânt să-i lumineze cu harul Său și să reverse în inimile, în mințile și în sufletele lor, lumina harului dumnezeiesc.

Pentru că, nu pentru prima dată, în România, am primit onoarea deosebită din partea Academiei Române, țin să exprim călduroasele mele mulțumiri Domnului Președinte al Academiei și, desigur, prin persoana Domniei Sale, Academiei Române.

Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, cu puțin înainte, s-a referit la spusele lui Iorga despre Academia Română. Mergând mai departe cu gândul marelui savant, îndrăznesc să spun că, dacă Academia Română nu ar fi existat ar fi trebuit să fie înființată. Desigur, nu pur și simplu, pentru a onora cu titlul de membru de onoare al ei pe Smerenia Noastră. Dar, pentru o exprima și a da mărturie în fața lumii întregi, nu numai astăzi, dar și mâine și întotdeauna, despre nivelul înalt al înțelepciunii înalte a geniului românesc. Cel care a fost preocupat fie și numai tangențial de istoria Bisericii Ortodoxe Române, de istoria spiritului european și a spiritualității Europei, poate să dea mărturie, poate să constate faptul că poporul român are într-adevăr, o trăire și o înțelepciune genială.

Atunci când, pururea pomenitul Mitropolit de Calcedon, a vorbit la Universitatea din București, cu prilejul acordării titlului onorific, atunci am înțeles noi foarte bine care este rolul poporului român în istoria spiritualității europene și mondiale.

Închei, mărturisindu-Vă că Biserica Mamă din Constantinopol se simte foarte mândră pentru fiii ei duhovnicești din România.

Întru mulți ani!".

4. Vizite oficiale la Ambasadele Turciei și Greciei

În după amiaza aceleiași zile, de sâmbătă 16 octombrie, delegația oficială, însoțită de către Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos, Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul, Vicar Patriarhal, Prea Cucernicul Părinte Consilier Michael Tița și Prea Cucernicul Părinte Ion Chivu

s-a întreținut la Ambasada Turciei cu Domnul Ambasador *Omer Zeytinoglu*, iar la Ambasada Greciei cu Doamna Ambasador *Dora Grossomanidou*, unde oaspeții au luat parte și la cină, după ce înainte s-au închinat în biserica din incinta Ambasadei.

La recepția de la Ambasada Greciei Sanctitatea Sa a ținut următorul toast:

"Prea Fericite Părinte ***TEOCTIST****, prea iubit frate în Hristos și Patriarh al României,*
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, frați Arhierei,
Excelențele Voastre,
Distinși comeseni,

Cu multă bucurie am primit amabila invitație a Excelenței Voastre, Doamnă Ambasador, și iată, acum, ne aflăm la această cină, pe care ați binevoit să o oferiți în onoarea noastră și a cinstitei noastre Delegații Patriarhale.

Mulțumim pentru cinstea pe care ne-o acordați, și dăm expresie celor mai călduroase mulțumiri, atât pentru cină, cât și pentru cuvintele frumoase și pline de evlavie și respectul arătat față de noi și de Biserica Mamă.

Am venit din Constantinopol aducându-Vă binecuvântarea și dragostea Bisericii Mame, Patriarhia Constantinopolului, față de Biserica Română, fiica de odinioară și acum Biserică soră, și față de poporul român.

Desigur, cunoașteți relațiile strânse care au unit pe Romani, deveniți apoi Romei, adică Grecii Ortodocși, cu Românii. Credința ortodoxă pe care a transmis-o în România Bizanțul de odinioară este comună, comună și trăirea sfințeniei întru Duhul Sfânt, comună și calea vieții administrative bisericești până în anul 1885 când, sub Patriarhul Ioachim al IV-lea, Biserica Ortodoxă din această țară a fost proclamată independentă și autocefală, prin Tomosul Patriarhal și Sinodal. Desigur, din anul 1925 ea a fost recunoscută ca Patriarhie, a VII-a în ordine, după cele patru patriarhii străvechi și după Patriarhiile mai noi, a Moscovei și a Belgradului.

Dincolo de acestea, slujirea demnitarilor și domnitorilor fanarioți, pentru o lungă perioadă de timp, în Țările Dunării, venirea și stabilirea aici a oamenilor de spirit, artiștilor și comercianților din Neamul nostru, căsătoriile mixte între Greci și Români și cultivarea încrederii reciproce, au dus adesea la crearea unei stări de osmoză între cele două elemente etnice. Mănăstirile de la Sfântul Munte Athos, de la Sinai și multe alte mănăstiri din spațiul grec, străvechile Patriarhii și, desigur, Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, au primit de aici neprețuit sprijin material și moral, în vremuri grele și în zile rele, pentru Biserica și Neamul nos-

tru. Pe de altă parte, comunități grecești înfloritoare s-au afirmat în București, Iași, Constanța, Galați, Brăila și în alte părți. Acestea au făcut cinste numelui de "grec", înflorind până după cel de-al II-lea război mondial, când, datorită mai ales schimbărilor social-politice aduse de comunism, s-au destrămat și membrii lor s-au împrăștiat în toată lumea, până la marginile pământului.

Deci, Excelența Voastră, slujind interesele Greciei în România, nu vă aflați în loc străin sau neprietenos. Vă aflați într-un spațiu familiar, foarte prietenos, în mijlocul fraților ortodocși, care se închină lui Dumnezeu după tradiția ortodoxă răsăriteană, care au aceeași credință și nădejde, care merg pe aceeași cale spirituală cu grecii.

Pe de altă parte, furtuna vijelioasă a comunismului a trecut deja demult și România, membră de acum a marii familii europene și în curând membră cu drepturi egale a comunității Europene, înaintează pe calea unei conlucrări vrednice de admirat, cu celelalte state europene și mai ales cu Grecia; pe calea progresului și a dezvoltării sociale și economice. Țara aceasta are cultură, civilizație și strălucită tradiție ortodoxă. Aceste trăsături specifice personalității distincte a României constituie un adevărat izvor, de la care Europa se poate îmbogăți sub aspectul vieții duhovnicești, al culturii și civilizației. De aceea, va trebui să fie luată în mod serios în vedere, de către întreaga familie europeană, întocmai cum este avută în vedere viața duhovnicească, cultura și civilizație Greciei.

Încă o dată mulțumim pentru cină și pentru onoarea acordată. Așteptăm ca bucuria din această seară să se plinească mâine, împreună prin rugăciunea de la Biserica Sfântul Spiridon Nou, Paraclisul Patriarhal. Acum, permiteți-mi să ridic cupa pentru sănătatea și viața cât mai îndelungată a Excelenței Sale, D-l ***Stefanopoulos,*** *Președintele Republicii Elene, a Excelenței Sale, Primul Ministru al Greciei, a Excelenței Voastre, Doamnă Ambasador și a tuturor distinșilor comeseni".*

Seara, delegația oficială s-a reîntors la Reședința patriarhală.

DUMINICĂ, 17 OCTOMBRIE 2004

1. Săvârșirea Sfintei Liturghii în Biserica Sfântul Spiridon Nou din București

Duminică, 17 octombrie, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I și Prea Fericitul Părinte TEOCTIST s-au îndreptat către biserica „Sfântul Spiridon Nou" din București, unde înconjurați de un sobor de ierarhi greci și români, preoți și diaconi, au săvârșit Sfânta Liturghie.

La intrarea în biserică a fost intonat imnul arhieresc. Biserica era plină de o mulțime de credincioși. Ierarhii au mers și s-au închinat mai întâi la racla unde se află moaștele Sfântului Spiridon. Cei doi Patriarhi au fost apoi îmbrăcați în veșmintele arhierești cu care au slujit. De față a fost și Majestatea Sa Regele Mihai I cu familia sa. Ca mărturie a prețuirii Bisericii Ortodoxe Române pentru ceea ce a făcut pentru țară și poporul român, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a acordat Regelui Mihai I distincția "Crucea Patriarhală".

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit după citirea Sfintei Evanghelii un impresionant cuvânt de întâmpinare a Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic:

> „Propovăduiește cuvântul, stăruie cu timp și fără timp, mustră, ceartă, îndeamnă, întru toată îndelungarăbdare și întru toată-nvățătura." (II Tim. 4, 2)

"Sanctitatea Voastră Părinte Patriarh Ecumenic BARTOLOMEU I,
Majestățile Voastre,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Consilier prezidențial,
Iubiți frați și surori în Domnul,

Trăim în această duminică o zi deosebit de însemnată, Biserica noastră prăznuind pe Sfinții Părinți de la Sinodului al VII-lea Ecumenic de la Niceea (787), localitate situată nu departe de Constantinopol, care au restabilit cultul sfintelor icoane în întreaga Biserică creștină. De atunci, din secolul al VIII-lea, și mai cu seamă de la Sinodul Patriarhal de la Constantinopol din 843, cinstirea sfintelor icoane a intrat cu desăvârșire în viața și practica întregii creștinătăți. Icoana, ca chip văzut al Mântuitorului Iisus Hristos, adevereste înțelesul cuvântului Său adresat apostolilor: „Și cel ce Mă vede pe Mine Îl vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine" (Ioan, 12, 45). Dar, pentru a ne lumina sufletele mai deplin, în duminica aceasta am ascultat o prea frumoasă pildă rostită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cea a Semănătorului (Luca 8, 5-15). Spre deosebire de alte parabole, cea de astăzi este explicată de Mântuitorul Însuși, desăvârșit pedagog și învățător, desăvârșit cunoscător al sufletului omenesc. Sfintele noastre rânduieli bisericești stabilesc ca această pildă a Semănătorului să fie citită astăzi, când noi, Biserica Ortodoxă Română, avem vizita Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I, însoțit de o delegație distinsă a Sfântului Sinod din jurul Tronului Ecumenic. Prin aceste vizite și întâlniri se păstrează în Biserica universală unitatea de gândire și comuniunea spre pacea și mântuirea noastră.

Am afirmat că astăzi trăim o zi înălțătoare, cu o puternică trăire spirituală, care se desăvârșește în împărtășirea noastră din același sfânt potir. Evanghelia de astăzi ne arată că misiunea Bisericii, dată de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, este de a urma pilda Semănătorului, atât de frumoasă și atât de importantă pentru noi. Parabola aceasta, ca și alte pericope din Evanghelie, a fost rostită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Care Însuși ne spune că Semănătorul este Dumnezeu, sămânța este cuvântul Său, iar pământul pe care cade sămânța este sufletul omului, sufletul nostru. Iată în câteva cuvinte cuprinsul Sfintei Evanghelii de astăzi care precizează misiunea noastră, a slujitorilor, a Bisericii în lume, aceea de a răspândi neîncetat cuvântul lui Dumnezeu.

Această misiune o împlinește clerul, dar și credincioșii Bisericii noastre. Suntem chemați ca împreună, din treapta și responsabilitatea fiecăruia, să propovăduim cuvântul lui Dumnezeu celor din jurul nostru. Dacă pământul este fertil, sămânța aduce rod însutit și înmiit. Dacă pământul este sterp, adică sufletul nostru este întunecat de păcate și de vicii, din cauza cărora suferim cât trăim, neavând curajul să pășim pe calea credinței, pe calea arătată de Mântuitorul Iisus Hristos, și să urmăm învățătura Bisericii, cuvântul lui Dumnezeu nu aduce roade, la fel întâmplându-se și cu sămânța căzută între spini. Fiecare dintre noi, cu sufletul nostru, suntem ogorul unde se seamănă cuvântul lui Dumnezeu, care permanent se vestește de la Sfântul Altar, din amvoanele sfintelor biserici. Este de datoria noastră să știm că avem un ogor bun, gata să primească învățătura Sfintei Biserici, să odrăslească și să aducă roade în iubire și credință, cei doi stâlpi de lumină ai fiecărui creștin. Este de datoria noastră, de asemenea, să păstrăm întotdeauna curat și plivit acest ogor, acest pământ roditor care este sufletul nostru și care valorează mai mult decât toată lumea. Acest teren al ființei noastre lăuntrice se menține în stare de fertilitate prin sfânta rugăciune, prin Sfintele Taine, prin spovedanie și pocăință și mai ales prin învrednicirea noastră de a ne împărtăși cu Trupul și Sângele Domnului, unindu-ne astfel cu Hristos și alcătuind, după cum ne învață Sf. Ap. Pavel, „un singur trup în Hristos" (Rom. 12, 5). Așa trebuie să vieţuim în Biserică, așa trebuie să fie consolidată familia creștină, având un singur cuget, un singur cuvânt, o singură nădejde, întemeiată pe iubirea cea fără de margini a lui Dumnezeu față de noi și de întreaga lume.

Aceste adevăruri, iată, le trăim, iubiți frați și surori, acum, împreună, aici, la această biserică martiră. Avem nevoie de aceste adevăruri și valori mai ales în vremea noastră, când acestea sunt nesocotite sau tăgăduite, când însăși învățătura Mântuitorului și chiar dumnezeirea Lui este luată în deșert. Avem nevoie unii de alții. Pentru a-L avea pe Hristos în mijlocul

nostru se cuvine să-i avem apropiați mai întâi pe semenii noștri, pe „acești foarte mici frați ai lui Hristos" (Matei 25, 40), pe care El Însuși ni-i recomandă, identificându-Se cu fiecare dintre ei: bolnavi, orfani, întemnițați și chiar păcătoși (Matei 25, 35-40).

Sanctitatea Sa, Patriarhului Ecumenic BARTOLOMEU I, a venit în România la rugămintea Sfântului nostru Sinod să ne binecuvinteze Biserica și țara, să sfințească sufletul nostru, sufletul tineretului, mai ales, care are trebuință ca taina sufletului său să nu fie inundată de pălămida libertinajului sau de cursele societății secularizate și grijulie de înavuțire, ci să aducă roadă însutită și înmiită prin studiu, muncă și prin întemeierea unei familii trainice. Așadar, vizitele dintre slujitorii și fii Bisericilor surori ne apropie pe unii de alții, valorificându-ne împreună împlinirile și împărtășindu-ne necazurile.

Am socotit împreună cu Sfântul Sinod că anul acesta, mai ales, este potrivită o întâlnire cu Sanctitatea Sa, în cinstea pomenirii unei jumătăți de mileniu de la trecerea la cele veșnice a domnitorului Ștefan cel Mare, acum trecut în rândul sfinților, ca și Domnitorul martir Constantin Brâncoveanu și fiii săi. Este de mare însemnătate pentru conștiința noastră românească să știm că acum o jumătate de mileniu poporul român era condus de un domnitor cunoscut și prețuit în întreaga lume, nu numai ca ostaș, strateg neîntrecut, apărător de țară și neam, dar și atât de credincios, de rugător către Dumnezeu și neîntrecut ctitor de mănăstiri și biserici. Domnitorul Ștefan cel Mare și-a împodobit viața cu fapte creștinești, cu fapte de rugăciune, chiar și de pocăință, spovedindu-se la duhovnicul său, Sfântul Daniil Sihastrul.

Anul acesta este, deci, un an foarte scump, Sanctitatea Voastră și Majestatea Voastră, pentru Biserica și poporul român, popor creștin din nașterea sa în istorie, vrednic să aibă asemenea sfinți, asemenea coloane luminoase de viață, pilde vii de modul cum a rodit sămânța Semănătorului, cuvântul lui Dumnezeu, al Mântuitorului Iisus Hristos pe pământul nostru românesc, din care au odrăslit sfinții români. Lor, deci, sfinților noștri români și îndeosebi Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, le închinăm dumnezeiasca Liturghie de astăzi cu bucuria sfântă de a fi înconjurați de ierarhi ai Patriarhiei Ecumenice și ai Patriarhiei Române în această biserică martiră, Sfântul Spiridon-Nou, aflată la un pas de primejdia demolării în perioada tristelor decenii comuniste. Rugăciunile Sfântului Ierarh Spiridon, ale ctitorilor acestei biserici și ale credincioșilor ne-au ajutat ca astăzi să slujim împreună, Sanctitatea Voastră, spre marea bucurie a credincioșilor prezenți, având și bucuria participării Majestății Sale, Regele Mihai I, împreună cu regina Ana și familia, pentru binecuvântare.

In amintirea acestei sfinte clipe de astăzi, în numele Sfântului Sinod şi drept mărturie a recunoştinţei noastre, Vă oferim, Sanctitatea Voastră, un rând de sfinte vase liturgice pentru săvârşirea Sfintei Euharistii şi icoana Maicii Domnului cu Pruncul Iisus în faţa cărora Sfântul Voievod Ştefan cel Mare stă în genunchi, arătându-şi cunoscuta sa credinţă în Dumnezeu. Este exprimarea modului de domnie şi de vieţuire a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Chiar şi pe câmpul de luptă purta icoanele Maicii Domnului şi a Sfântului Gheorghe. Adăugăm acestora şi o candelă de argint, executată în filigran de meşterii din atelierele Patriarhiei noastre, ca să lumineze pururi faptele şi credinţa noastră, astfel încât ogorul sufletelor noastre să odrăslească şi să rodească neîncetat rodirile faptelor bune. Simbolic, aceste daruri reprezintă cele două valori mari pe care le avem noi: unitatea şi comuniunea noastră de credinţă şi cinstirea sfintelor icoane. Aceste două dimensiuni care ne menţin în jurul Bisericii, în jurul învăţăturii Mântuitorului Hristos, să fie spre slava lui Dumnezeu, spre cinstea poporului român, a Bisericii Ortodoxe Române, a Ortodoxiei Universale şi spre încredinţarea viitorului nostru fericit.

Îngăduiţi-mi, Sanctitatea Voastră, să continui printr-un semn sfânt de cinstire şi preţuire a Majestăţii Sale, Regele Mihai I, pentru necurmata sa iubire de ţară, de Biserică şi de poporul român, pe care a dovedit-o, deşi a fost pe nedrept îndepărtat de pe tron. Primul drum al Majestăţii Voastre, când aţi revenit în ţară, l-aţi făcut la mănăstirea Putna, la mormântul lui Ştefan cel Mare. Pentru aceasta, poporul român şi Biserica noastră Ortodoxă nu vă uită şi nu vă va uita niciodată. În aceste momente solemne şi în faţa Sanctităţii Sale BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, îngăduiţi-ne, ca mărturie a Bisericii noastre strămoşeşti, să vă oferim, Sire, „Crucea Patriarhală", pe care să o purtaţi mulţi ani cu sănătate şi fericire, spre bucuria noastră, a tuturor. Adăugăm, de asemenea, şi icoana Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, precum şi medalia jubiliară cu chipul său sfânt, pe care îl cinstiţi atât de mult şi-l aveţi în suflet şi în credinţă. Rugăm pe Dumnezeu să Vă ocrotească împreună cu augusta familie regală întru mulţi şi fericiţi ani!

Iubiţi părinţi şi fraţi credincioşi, vă mulţumim tuturor pentru prezenţă şi pentru rugăciunile înălţate astăzi pentru pacea sufletului, dar şi pentru pacea întregii lumi. Este manifestarea bucuriei şi a dragostei noastre pentru Sfânta Biserică a Mântuitorului Iisus Hristos, pentru Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic, simbolul unităţii Ortodoxiei de pretutindeni şi pentru Biserica noastră Ortodoxă Română. Lui Dumnezeu I se cuvine toată slava, cinstea şi închinarea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului

Duh, nădăjduind pururi în ajutorul Sfântului Ierarh Spiridon, făcătorul de minuni. Amin!".

După înmânarea icoanelor şi a celorlalte daruri de către Prea Fericirea Sa, Părintele Patriarh TEOCTIST, oaspeților participanți la Sfânta Liturghie, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I a luat în continuare cuvântul:

*"Prea Fericite Părinte **TEOCTIST**, Patriarh al României, prea iubit frate în Hristos Dumnezeu,*
Înalt Prea Sfinţiile Voastre şi Prea Sfinţiile Voastre, fraţi Arhierei,
Majestate,
Excelenţele Voastre, reprezentanţi ai autorităţilor,
Iubiţi şi binecuvântaţi fii şi fiice duhovniceşti întru Domnul,

Mare este bucuria pe care o trăim astăzi, la această împreună-liturghisire, când adeverim unitatea credinţei noastre în legătura păcii şi dragostei, între persoane şi Biserici. Sporeşte şi se întăreşte această bucurie şi datorită faptului deosebit de însemnat al pomenirii şi prăznuirii astăzi, a celor 367 de Cuvioşi şi de-Dumnezeu-purtători Părinţi, de la cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic, ţinut la Niceea în anul 787, în fruntea cărora s-a aflat cel întru Sfinţi Părintele nostru Tarasie, Patriarhul Constantinopolului. Ne-am adunat astăzi la Slujba Sfintei şi Dumnezeieştii Liturghii, într-un sfânt lăcaş închinat tot unui Sfânt Părinte, Sfântului Spiridon, Episcopul Trimitundei din Cipru, făcătorul de minuni, care a strălucit, ca o stea, la Primul Sinod Ecumenic, întrunit tot la Niceea. În acest sfânt lăcaş al Sfântului Spiridon, prea cinstita Voastră Prea Fericire aţi fost hirotonit acum 54 de ani.

Sfânta Euharistie, Dumnezeiasca Liturghie pe care o săvârşim împreună, constituie cu adevărat felul dumnezeiesc de a sărbători al creştinilor şi de a cinsti pe sfinţi, adică pe cei care s-au luptat înaintea noastră şi au fost încununaţi de Domnul, pe cei care au devenit mari personalităţi ale Bisericii. Aceasta se datorează faptului că, atunci când ne facem părtaşi la Sfânta Euharistie, realizăm însăşi Biserica şi ne unim cu adevărat, nu sentimental, sau numai în gând, cu Hristos. Ne unim unii cu alţii şi împreună cu Hristos, în chip adevărat, real, deoarece ne împărtăşim cu El prin Prea Curatele Sale Taine, adică cu Prea Curatul Său Trup şi de-viaţă-făcătorul Său Sânge. Totodată, prin Hristos, Arhiereul cel Mare, ne unim cu Tatăl Său Cel Ceresc şi cu Prea Sfântul Duh. Astfel, ne unim cu Prea Sfânta şi de viaţă-dătătoarea Treime, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, Dumnezeul nostru, şi aşa, cu harul lui Dumnezeu, ne facem după Har "părtaşi ai firii dumnezeieşti". După aceea, ne unim cu toţi membrii

Bisericii Triumfătoare, în ceruri şi Luptătoare pe pământ, alcătuind un singur "Trup al lui Hristos". Acesta este răspunsul nostru, al creştinilor ortodocşi, pe care îl dăm, ca pe o mărturie sfântă, în faţa lumii, care din nefericire trăieşte astăzi tragedia scindărilor antagonice şi conflictelor provocate de acestea.

Astăzi, noi ne-am unit cu Hristos, cu Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, cu cei 367 de Dumnezeu purtători Părinţi de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, cu Sfântul Prooroc Osia şi cu Sfântul Mucenic Andrei din Creta, a căror pomenire am săvârşit-o. Dar, ne-am unit şi cu toţi Sfinţii, ne-am unit unii cu alţii şi, intenţional, ca dorinţă, ne-am unit cu toţi semenii noştri în dragoste, conştientizând mântuirea oferită tuturor virtual, ca posibilitate sau şansă de către Hristos. Toţi participăm la aceeaşi viaţă şi fericire dumnezeiască, fiecare însă, după măsura străduinţelor personale, a harului şi darului lui Hristos. Fiind un singur trup, în care circulă acelaşi sânge, fiind aşezaţi în acelaşi lăcaş dumnezeiesc, şi stând la aceeaşi masă împărătească, suntem chemaţi să fim şi un singur suflet, uniţi în cuget şi simţiri, şi să dăm una şi aceeaşi mărturie, că am gustat şi am văzut că, bun este Domnul pentru toţi!

Dând expresie tradiţiei străvechi, credinţei şi trăirii Bisericii, cel de-al VII-lea Sfânt Sinod Ecumenic a înălţat sfintele icoane, restabilind cultul lor şi a învăţat cu hotărâre, cinstirea şi respectul faţă de ele, precum şi faţă de sfintele moaşte ale sfinţilor şi faţă de Cinstita şi de-viaţă-făcătoarea Cruce a lui Hristos. De atunci, Engolpionul sfânt, care constituie emblema episcopului ortodox, mărturiseşte cu tărie că arhiereul, care îl poartă, primeşte, trăieşte, dă mărturie şi propovăduieşte în conformitate cu învăţătura şi hotărârile Sfinţilor Părinţi de la Sinodul al VII-lea Ecumenic şi, prin urmare, dă mărturie că, şi toţi credincioşii urmează aceeaşi credinţă şi duc aceeaşi viaţă duhovnicească.

Dar, înălţarea sfintelor icoane ale Domnului nostru Iisus Hristos, Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu şi tuturor sfinţilor, comportă şi înălţarea icoanei sau chipului lui Dumnezeu în om, mai precis, a persoanei umane, creată după chipul lui Dumnezeu.

Fenomenul oribil şi înfricoşător al violenţei oarbe şi al cancerului terorismului, aşa cum, după cum cunoaşteţi cu toţii, îl trăim astăzi la scară mondială, de la 11 septembrie 2001 în New York – SUA, şi până la metastazele acestuia în Spania, unde au murit şi mulţi fraţi români, în Orientul Mijlociu, Constantinopol, Beslan – Osetia şi în alte locuri, asociat cu monstruozităţile nemaiauzite din Afganistan şi Irak, a doborât şi au călcat în picioare valoarea persoanei umane, a acestui chip sau icoană a lui Dumnezeu, a vieţii umane mai grav decât au făcut-o războaiele con-

venționale din istoria omenirii. Astăzi, - vai! – în numele lui Dumnezeu sau în numele intereselor naționale sau de altă natură, oameni responsabili și iresponsabili, nevinovați și vinovați, mici și mari, implicați conștient sau cu totul nebănuitori, se bagă acolo unde nu ar trebui să le fiarbă oala – așa cum se spune – și se jertfesc pe altarul lui Maloh, Zeul urii, intereselor și al celor mai sălbatice patimi omenești. Cine nu s-a cutremurat cuprins de groază și nu a jelit pe micuții elevi inocenți din Beslan și pe învățătorii și profesorii lor martiri? Cine nu se tânguiește pentru ostaticii luați din când în când și după aceea decapitați cu cruzime diabolică din Irak? Cine nu compătimește pe cei care întreprind atacuri sinucigașe în Orientul Mijlociu și pe victimile lor? Cine nu compătimește pe cei care neputincioși sunt expuși incursiunilor oarbe făcute de către un stat recunoscut oficial, pentru a demola cartiere sărăcăcioase din Gaza, pe malul vestic al Iordanului și în alte părți? Cine nu se înfricoșează de creșterea continuă a fenomenului maltratării sexuale a copiilor și tinerilor de către indivizi degenerați și cu comportament deviat – patologic? Cine nu este profund îndurerat de faptul că mii și mii de tineri din toată lumea își caută refugiul în consumul de droguri și substanțe halucinogene? Pe cine nu îl doare sufletul când vede ravagiile făcute de foamete în țările din așa numita lume a treia? Dar și alte fapte condamnabile, din nefericire destul de răspândite, constituie manifestări și dovezi ale sciziunilor și stărilor conflictuale și renegării credinței în lume. Iată numai câteva dintre acestea: comerțul cu carne vie, indiferent de culoare, creșterea într-un ritm amețitor a numărului avorturilor, divorțurilor, cazurilor de violență în familie și supunerii copiilor la un regim de muncă, ce depășește cu mult puterile și vârsta lor.

Cum pot fi limitate și eradicate aceste racile ale societății moderne? Numai prin trăirea unității cu toți oamenii, prin dragostea întru Hristos, deoarece numai în acest fel va fi respectat și iubit omul ca chip sau icoană a lui Dumnezeu. Numai așa marile societăți transnaționale vor conștientiza imperativul respectului față de om în țările în curs de dezvoltare! Unde ești, Sfinte Prooroc Ieremia, să înalți (Plângere și Tânguire) pentru aceste stări jalnice de lucruri, prin care este nimicită orice demnitate și însăși existența atâtor semeni creați după chipul lui Dumnezeu și chemați la viața veșnică?

Din nenorocire, și astăzi există o mișcare împotriva icoanelor, o mișcare iconoclastă, de altă natură, dar cu consecințe dintre cele mai grave pentru existența omului. Sunt ocărâte, umilite, înrobite și exterminate sute și sute de mii, milioane chiar, de icoane ale lui Dumnezeu

Cine va căuta și va cerceta, cine va sprijini, va mângâia, va susține moral și va restaura frumusețea cea dintâi a acestor icoane – chipuri ale

lui Dumnezeu? Cine va cere şi va lupta pentru drepturile lor? Cine le va ajuta să-şi ridice crucea?

Este nevoie urgentă de alt Constantin, Împăratul şi de o altă Elenă, maică a sa! Este nevoie de o altă Nicee şi de un alt Sinod al VII-lea Ecumenic! Este nevoie de un alt Patriarh Tarasie al Constantinopolului, de un alt Petru, arhipresbiter de la Roma, de un alt protosinghel Toma, devenit după aceea Mitropolit de Tesalonic! Este nevoie de un alt Ieromonah Ioan, hirotonit apoi arhiereu în scaunul Patriarhiei Alexandriei, este nevoie de toţi cei 367 de-Dumnezeu-purtători Părinţi, din anul mântuirii 787, ca să proclame necesitatea înălţării din nou, la cinstea cuvenită, a sfintelor icoane vii, atât de înjosite astăzi! Nu este vorba despre sfinte icoane zugrăvite pe lemn şi pe pereţi, ci de data aceasta este vorba despre icoanele create din trup, din sânge şi din suflet nemuritor! Nu este vorba numai de icoanele din biserici, ci, astăzi, este vorba despre icoanele vii din tot locul stăpânirii Domnului, fie că ele cunosc pe Cel Care le-a făcut, fie că nu-L cunosc! Noi, toţi credincioşii creştini, suntem chemaţi să dăm în viaţa de zi cu zi exemplu de respect pentru semenul nostru, de un neam cu noi, sau din alt neam, de aceeaşi credinţă cu noi, sau de altă credinţă, prieten, sau duşman, cunoscut, sau necunoscut!

Noi, cei care astăzi ţinem cârma Bisericii, Patriarhi, Arhiepiscopi, Mitropoliţi, Episcopi, membri ai sinoadelor locale şi, împreună cu noi, adunarea sfântă a preoţilor, diaconilor, monahilor, monahiilor şi teologilor laici, purtăm răspunderea grea de a înălţa sfintele icoane din fiinţa fraţilor noştri! Cum ne putem împlini această apostolie sacră? Prin dragostea noastră, în primul rând, prin rugăciunea noastră! Prin propovăduirea Evangheliei dragostei lui Dumnezeu, Tatăl, şi Doctor al sufletelor şi trupurilor noastre! Prin îngrijirea rănilor semenilor noştri, turnând pe ele vinul şi untul-de-lemn al Samarineanului, căci ei, între tâlhari au căzut! Prin ridicarea crucii, împreună cu ei, ca Simon Cirineanul! Prin apărarea drepturilor lor! Adeseori, icoanele acestea nu au alt glas, în afară de al nostru! Nici mâini, nici picioare nu au, în afară de ale noastre! Suntem datori să le căutăm ca Păstorul cel Bun, să ne facem purtătorii lor de grijă, ca Samarineanul, să fim glasul lor, aşa cum Ioan Gură de Aur s-a făcut purtătorul de voce pentru văduvă!

În ciuda eventualelor "stigmate ale căderilor", în ciuda eventualei necunoaşteri a lui Dumnezeu, oameni care suferă în întreaga lume, fiind trataţi nedemn, care sunt nedreptăţiţi, asupriţi, înrobiţi, puşi în primejdii, sau daţi morţii, rămân icoane "ale negrăitei slave a lui Dumnezeu", fraţi ai noştri, pentru care, la înfricoşătoarea zi a Judecăţii, ni se va cere să dăm cuvânt de răspuns!

Chemăm poporul binecredincios la mobilizare generală, pentru a înălța, cu lacrimi, fierbinte rugăciune pentru toți cei aflați în suferințe de tot felul! Chemăm cucernicul cler, cinstita preoțime și cea întru Hristos diaconime, să-și încingă mijlocul, să își suflece mânecile și să-și asume întru frica de Dumnezeu, și cu dragoste, răspunderile lor, după măsura fiecăruia.

Frățește îndemnăm pe cinstiții Arhierei să arate vie și fierbinte grijă părintească, înălțându-și statura și glasul arhieresc, înaintea oricui încalcă demnitatea persoanei umane și, oferind exemplul personal de jertfă de sine, ajutorare, asumare a suferinței și neputinței celor slabi și ridicare a crucii lor.

Cunoaștem bine că sub inspirata arhipăstorire patriarhală a Prea Fericitului Părinte ***TEOCTIST****, vrednicul de cinstire Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, prin eforturile depuse cu mult zel de Înalt Prea Sfințiții și Prea Sfințiții Mitropoliți, Arhiepiscopi și Episcopi, ajutați de cucernicul cler și de viețuitorii în așezămintele monahale, de Dumnezeu păzite, Biserica Ortodoxă Română își împlinește pe deplin datoria pe care o are în această privință, ca și celelalte Biserici locale. Cu toate acestea, nu trebuie să uităm că toți suntem datori "să prisosim tot mai mult în bine". Domnul ne spune "milă voiesc, iar nu jertfă!", prin "milă" înțelegându-se nu simplul act de milostenie, care uneori jignește și chiar păgubește, ci dragostea jertfelnică, înțelegerea și împărtășirea durerii și suferinței celuilalt, până la identificare. În Pateric se relatează că un Părinte a fost rugat să spună ce este dragostea, și a răspuns: "Dragostea înseamnă să văd pe drum un lepros, să iau, eu, trupul lui bolnav și desfigurat, și să l-l dau pe al meu!". Numai cu o astfel de dragoste, fraților, putem să înălțăm icoanele vii ale lui Dumnezeu! Pentru rugăciunile celor 367 de-Dumnezeu-purtători Părinți de Sinodul al VII-lea Ecumenic, așa să ne ajute Domnul!*

Fie ca toți să ne învrednicim a contribui la arătarea respectului cuvenit icoanelor vii ale lui Dumnezeu, adică semenilor noștri, și să ne bucurăm de binecuvântarea dată de El celor milostivi din parabola despre Judecata viitoare!

Harul și mila Domnului cea bogată să fie cu voi, cu toți, iubiții mei! Amin!".

În final, Patriarhul Ecumenic a mai rostit câteva cuvinte, amintind că în acea duminică a fost prăznuit Sinodul al VII-lea Ecumenic, de la care sfintele icoane au fost înălțate la cinstirea cea de Dumnezeu lăsată în Sfânta Scriptură. A oferit apoi Prea Fericirii Sale în dar o icoană cu Maica Domnului, care *„cu rugăciunile ei de mijlocire la bunul Dumnezeu să acopere, să apere pe Prea Fericitul Părinte Patriarh, pe Înalt Prea Sfințiții, pe Prea*

Sfinţiţii Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, clerul, nobilul popor român şi ţara aceasta binecuvântată".

Primind cu drag icoana, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, s-a închinat, a sărutat-o iar apoi a ridicat-o ca s-o arate întregii biserici.

Pentru biserica Sfântul Spiridon, Sanctitatea Sa a oferit o cădelniţă, „*din care odată cu mireasma tămâiei să se ridice la ceruri tămâia rugăciunilor binecredincioşilor români din acest sfânt lăcaş*".

La sfârşitul slujbei Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a rostit un cuvânt de învăţătură:

"Sanctitatea Voastră,
Majestăţile Voastre,
Înalt Prea Sfinţiile şi Prea Sfinţiile Voastre,
Domnule Consilier prezidenţial,
Iubiţi fraţi şi surori în Domnul,

Cu voia Bunului Dumnezeu şi rugăciunile Sfântului Ierarh Spiridon, am înscris astăzi o pagină de aur în cronica acestei biserici prin slujirea Sfintei Liturghii de către Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, înconjurat de noi, ierarhi, preoţi şi diaconi ai Patriarhiei Române, având prilejul de a asculta o cuvântare de o rară profunzime teologică şi filosofică şi de o mare actualitate pentru întreaga omenire însetată de valorile supreme ale vieţii, pe care ni le-au lăsat moştenire sfinţii prin credinţa şi faptele lor. Ni se deschide astfel perspectiva de a deveni fiecare dintre noi icoane vii ale Bisericii la începutul celui de al treilea mileniu creştin. Să le păstrăm, iubiţi credincioşi, şi să le aşezăm la inima noastră, ogorul sufletesc, ca ele să aducă roade ca cele ale Semănătorului din Sfânta Evanghelie de astăzi. Odată cu învăţăturile acestor clipe şi cu revărsările luminilor din comoara înţelepciunii sfinţilor, să nu uitaţi imaginea Ortodoxiei Universale pe care aţi văzut-o astăzi în această biserică.

Pilda Semănătorului, rostită şi tălmăcită de Însuşi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, şi cinstirea Sfinţilor Părinţi de la cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic de la Niceea ne învaţă valoarea fiinţei noastre de a fi pământul cel bun pe care trebuie să rodească învăţătura Domnului nostru Iisus Hristos, iar sfintele icoane ne cheamă prin pilda sfinţilor, ale căror chipuri le înfăţişează, să ne asemănăm lor prin credinţa şi faptele noastre. Vegheaţi, drept aceea, ca tinerii, fiii şi fiicele neamului nostru, dar chiar şi tineretul lumii întregi, să devină, prin credinţă, muncă şi ştiinţă, icoane vii ale omenirii.

Sfântul Ierarh Spiridon este binecunoscut prin faceri de minuni, el ajutând şi această biserică, făcând în aşa fel încât proiectul de demolare

și dispariție a ei să se zădărnicească, iar ea să fie consolidată și restaurată. Acum, iată, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne bucurăm de mângâierea Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I, primindu-l și rugându-ne împreună aici.

Sanctitatea Voastră, duceți la Tronul Patriarhiei Ecumenice imaginea acestei Biserici vii, a acestei grădini cu adevărat a Maicii Domnului, cu icoanele fiilor și fiicelor Bisericii Ortodoxe Române, încredințat că în fiecare inimă, în fiecare suflet licăre o candelă, ca aceea pe care V-am oferit-o și pe care cu bunăvoință ați primit-o astăzi. Precum candela Ortodoxiei le-a luminat două milenii viața și faptele, tot astfel le va lumina neîncetat credincioșilor noștri viața și iubirea față de Biserică, așa cum le-ați încălzit Sanctitatea Voastră astăzi inimile, din care vor rodi învățăturile cuvântului lui Dumnezeu, pe care cu dărnicie le-ați semănat în frumoasa predică.

Sire, după cum mă adresam Majestății Voastre și la prima primire în Catedrala Patriarhală în anul 1996, Dumnezeu ne-a învrednicit să ne bucurăm astăzi mai mult decât atunci, deoarece ne-ați onorat acum și cu prezența augustei familii regale, venind să primiți binecuvântarea Sanctității Sale, Patriarhului Ecumenic BARTOLOMEU I. Vă mulțumim din toată inima, Majestatea Voastră, că ați fost astăzi împreună cu noi și ați binevoit să ne amintim de valoarea Sfântului Domnitor Ștefan cel Mare. Acum, acest Domnitor și-a revărsat sfințenia ca unul ce se bucură de a face parte din rândul sfinților noștri români.

Iată, iubiți frați și surori în Domnul, cum Dumnezeu, pentru rugăciunile Prea Sfintei Fecioare Maria și ale Sfântului Ierarh Spiridon, ne oferă cu bunătatea Sa nesfârșită prilejul de a nu uita că suntem icoane vii ale Sfintei Biserici Ortodoxe Universale. În această nădejde rostim împreună cu Sfântul Proroc David: „Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi." (Ps. 67, 35). Amin!".

Sanctitatea Sa a mulțumit la încheiere încă odată pentru invitația făcută cu dragoste de către Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST de a vizita Biserica și țara noastră. A mulțumit Bunului Dumnezeu și L-a rugat ca să asculte rugăciunile care au fost înălțate împreună și să dăruiască în sufletele credincioșilor dragostea și pacea Sa cea dumnezeiescă. A salutat de asemenea și pe arhiereii prezenți dar și pe cei care, „*din binecuvântate pricini nu s-a întâmplat să fie de față*", felicitându-i pentru luptele cele bune, pentru jertfele, pentru ostenelile pe care le duc neîncetat în numele Domnului Iisus Hristos pentru poporul binecredincios. Prin oferirea Crucii Patriarhiei de Constantinopol Prea Cucernicul Părinte Marius Cojocaru, preotul paroh

al bisericii Sfântul Spiridon Nou, a dorit să cinstească slujbele sfinte, care se desfăşoară în sfintele biserici.

De faţă la Sfânta Liturghie s-a aflat şi domnul Victor Opaschi, Consilier prezidenţial, Doamna Ambasador Dora Grossomanidou a Greciei, mulţime de preoţi, credincioşi, studenţi, seminarişti. Cântările Sfintei Liturghii au fost interpretate de către corul bisericii.

2. Recepţia de la Palatul Patriarhiei

În sunetele clopotelor înalţii oaspeţi au părăsit catedrala prin mulţimea de credincioşi şi s-au îndreptat spre Palatul Patriarhiei, unde s-a servit apoi masa de prânz. Au luat parte de asemenea familia regală şi domnul Valer Dorneanu, Preşedintele Camerei Deputaţilor, precum şi alţi invitaţi oficiali.

Primul a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, care a spus:

> *„În timp ce stătea împreună cu ei la masă, luând pâinea a binecuvântat şi, frângând, le-a dat. Şi s-au deschis ochii lor şi L-au cunoscut" (Luca 24, 30-31)*

"O asemenea zi, ca aceea pe care am trăit-o noi astăzi şi ieri, se cerea să fie mediatizată, oarecum, şi colaboratorii noştri de la Patriarhie s-au străduit să facă cunoscută vizita Sanctităţii Sale Patriarhului Ecumenic la noi. Cineva, la un post de radio, a şi numărat a câta vizită a Sanctităţii Sale este aceasta în România. Dar însemnătatea legăturilor noastre, ale Bisericii Ortodoxe Române cu Scaunul Ecumenic şi în general cu celelalte Biserici locale, nu poate fi estimată după numărul vizitelor sau al întâlnirilor dintre noi. Ortodoxia are o viaţă sufletească continuă, care nu se reduce numai la vizite, la întâlniri, deşi sunt foarte însemnate şi acestea şi au valoarea lor pentru felul nostru de a exista şi a dăinui în istorie. Domnul Iisus Hristos ne-a dat pildă anii pe care i-a petrecut împreună cu oamenii şi s-a întâlnit necontenit cu ei. Aşa şi noi, credincioşii şi slujitorii Lui, comunicăm unii cu alţii, şi mai ales Scaunul Ecumenic trebuie să fie permanent în legătură cu Bisericile locale.

La vizita Sanctităţii Sale din anul aceasta, în mod deosebit, s-a adăugat sărbătorirea de către poporul nostru a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, cu prilejul împlinirii unei jumătăţi de mileniu de la trecerea sa la cele veşnice. Dar şi vizitele dinainte au avut însemnătatea lor, fie în teologie, fie în ştiinţă, în cultură, fie în alte laturi. Anul acesta, cum spuneam, noi ne-am întâlnit, mai ales, în lumina biruinţei sfinţeniei domnitorului Ştefan cel Mare şi Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu a încu-

numat această sărbătoare a noastră și ne-a onorat din plin cu prezența, nu numai aici, la București, ca de obicei, dar va merge și în Transilvania, la Universitatea din Cluj, la invitația omonimului Sanctității Sale, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu, al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, eparhie întemeiată de Ștefan cel Mare. Sanctitatea Sa n-a trecut cu vederea această invitație, încât mâine va fi împreună cu credincioșii din Cluj și împrejurimi. De acolo, va merge la Suceava și apoi la mănăstirea Dorna Arini pentru a fi împreună cu credincioșii și ierarhii din Bucovina, atât de dragă Sfântului Voievod Ștefan cel Mare. Vizita Sanctității Sale se va încheia la Constanța, potrivit programului anunțat de Sanctitatea Sa, pentru a se închina la Moaștele Martirilor și pentru a se adresa studenților și profesorilor, ca și la Cluj.

Vreau să remarc că avem astăzi în mijlocul nostru europeni de mare valoare, pe Excelența Sa Părintele Mathias Schiltz, Vicar General al Arhiepiscopiei romano-catolice de Luxemburg, care ne-a făcut bucuria de a ne vizita și de a ne comunica posibilitatea unei vizite în Marele Ducat al Luxemburgului. Am vorbit, de asemenea, despre comunitatea românească din Luxembrug și despre sprijinul pe care atât Marele Ducat al Luxemburgului și Eminența Sa Arhiepiscopul Fernand Franck, cât și Excelența Sa îl acordă comunității noastre românești. Vă mulțumim din toată inima, Excelența Voastră, și ne bucurăm că ați fost la biserică împreună cu noi. Biserica Ortodoxă nu trăiește asemenea momente cu semnificații multiple numai pentru ea, ci împreună cu întreaga creștinătate, și ne bucură prezența Excelenței Voastre alături de noi, la această agapă oferită în onoarea Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I.

Ne-am bucurat, dragi comeseni, că între noi se află Majestatea Sa Regele Mihai I, împreună cu Augusta Familie Regală. Nu Vă numim oaspete, Majestatea Voastră, deoarece sunteți unul dintre noi, ca și membrii Familiei Regale. Am socotit că este important ca Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, să vadă această așezare normală a societății noastre românești. Majestatea Voastră cu Augusta Familie sunteți astăzi acolo unde ați fost când erați tânăr. În acei ani, alături de Patriarhul Nicodim, Vă primeam și eu, când veneați însoțit de Regina Mamă la Paraclisul Patriarhiei pentru rugăciune. Regina Mamă Elena Vă arăta frumusețile cele dumnezeiești ale Ortodoxiei românești, deși vremurile erau grele, apropiindu-Vă comorile Sfintei Liturghii, care aduc în suflet nădejde și curaj. Dau slavă lui Dumnezeu că am trăit clipele acelea de atunci, în mireasmă liturgică, și sunt bucuros să trăim momentele de acum, când împreună cu Majestatea Sa Regina Ana și Familia Regală ne aflăm în jurul Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I. Vă mulțumesc, cu

multă recunoştinţă, Sire, că aţi venit special din Elveţia ca să participaţi la sărbătoarea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Am socotit să fim împreună când Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic binecuvintează aşezarea şi liniştea sufletească a poporului nostru dreptcredincios şi a Bisericii, sădită de Dumnezeu pe pământul nostru străbun prin predica Sfântului Apostol Andrei. V-am văzut la biserică şi V-am admirat împreună cu credincioşii şi clerul prezent. Nu v-aţi spulberat amintirile despre frumuseţile Sfintei Liturghiii ortodoxe, care, deşi lungă, este deosebit de frumoasă şi transmite peste secole ceea ce marele înţelept şi dascăl de istorie al poporului nostru şi al Majestăţii Voastre, Nicolae Iorga, numea „Bizanţ după Bizanţ", şi despre care Sanctitatea Sa a vorbit pe larg tineretului ţării noastre.

Ne bucurăm, de asemenea, de prezenţa Excelenţei Sale, Doamnei Ambasador a Greciei, ai cărei oaspeţi am fost ieri, împreună cu Sanctitatea Sa, fiind primiţi cu multă dragoste şi atenţie creştinească. Am fost impresionat, Excelenţa Voastră, Doamnă Ambasador, de discursul Dumneavoastră cu prilejul dineului pe care l-aţi oferit în cinstea Sanctităţii Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I. Aţi fost în identitatea gândirii noastre despre rolul şi valoarea Sanctităţii Sale în creştinătate şi chiar în lume. Am avut bucuria să-l fi cunoscut înainte de a fi Mitropolit de Philadelphia, când era şeful de cabinet al fericitului admirat de noi toţi, Patriarh Ecumenic Dimitrie, părintele şi înaintaşul Său pe tronul Ecumenic. De atunci ne cunoaştem şi continuăm să ne cunoaştem în rugăciune şi în lucrarea noastră în câmpul larg al creştinătăţii.

Nu în cele din urmă aş vrea să prezint Sanctităţii Voastre pe Excelenţa Sa, Domnul Valer Dorneanu, Preşedintele Camerei Deputaţilor a Parlamentului României, care se află astăzi între noi: N-aş spune că este un prieten al nostru, pentru că la noi, la români, prietenia se împleteşte cu multe alte componente. Prietenia este limitată, dar cunoştinţa noastră este cu totul de altă natură, este mai desăvârşită, mai frumoasă, prin slujirea Bisericii noastre. Ca fiu al Transilvaniei Excelenţa Sa ajută, în special, Biserica românilor din zona unde aceştia sunt minoritari. Ne-a ajutat mult în decursul acestor ani, de când suntem în libertatea sfântă, dobândită în Revoluţia din Decembrie 1989.

Aveţi aici, Sanctitatea Voastră, doar câteva chipuri de coloaboratori ai noştri, pe lângă Ierarhi şi preoţi, şi pe unii slujitori ai culturii, membri ai Academiei Române, precum şi din alte sectoare ale societăţii noastre, care sunt ataşaţi Bisericii şi o ajută: Ierarhii noştri au întrerupt unele din activităţile lor ca să fie astăzi împreună cu Sanctitatea Voastră. Acum, în toamnă, la noi sunt programate sfinţiri de biserici şi alte evenimente importante la parohii, la eparhii, şi se cere Ierarhilor să fie prezenţi. Sunt apoi colabo-

ratorii de la Centrul Patriarhal și de la Arhiepiscopia Bucureștilor Aici, în această „Casă abrahamică", acum, ne simțim bine și mulțumim conducerii noastre de stat, Domnule Președinte al Camerei Deputaților, că am dobândit-o după revoluție, aici unde Iisus, iată, ne propovăduiește tuturor iubire, smerenie, chemându-ne la Sine. Aș mai adăuga că această frumoasă clădire se află în supravegherea Prea Sfințitului Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal, și că de curând a fost restaurată.

Remarcăm, în final, și prezența între noi a domnului Prof. Constantin Săvoiu de la Paris, Mare Arhonte al Patriarhiei Ecumenice, căruia îi mulțumim pentru faptul că a răspuns invitației noastre și îl rugăm să transmită Înalt Prea Sfințitului Iosif, al cărui Consilier este, frățești îmbrățișări.

Întrucât programul de la biserică nu ne-a îngăduit, binecuvântați, Sanctitatea Voastră să oferim Înalt Prea Sfinților Mitropoliți Evanghelos și Macarios, care Vă însoțesc, medalia „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare".

Potrivit programului, Sanctitatea Sa va pleca mâine pe calea aerului spre Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și Îl rugăm ca la momentul potrivit să ne împărtășească așteptatul cuvânt de binecuvântare".

Sanctitatea Sa a amintit în continuare că a avut o discuție la sosire la aeroport cu Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, despre numărul vizitelor făcute în România, spunând că a venit de atât de multe ori, încât nici nu mai ține minte numărul. Prea Sfințitul Ciprian afirma că este cea de a șasea vizită oficială. Sanctitatea Sa i-a răspuns că are impresia că exagerează, dar crede că a venit de multe ori și nu a vrut să spună că nu va mai veni, dar nici nu a exclus o altă vizită în România.

După aceea, Sanctitatea Sa a rostit un înălțător cuvânt:

*"Prea Fericite Părinte **TEOCTIST**, Patriarh al României și prea iubit frate în Hristos,*
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, frați arhierei,
Distinși și iubiți comeseni,

După ce ne-am împărtășit cu prea curatul Trup și cinstitul Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos și după ce, în numele Lui am trăit euharistie unitatea noastră bisericească la Dumnezeiasca Liturghie, pe care am săvârșit-o, purtând încă în simțiri buna mireasmă a harului și tămâiei rugăciunii noastre comune, iată, acum participăm la acest prânz oficial, oferit de dragostea patriarhală a Prea Fericirii Voastre. Astfel, se plinește bucuria noastră! Hrana trupească completează hrana duhovnicească, primită la sfântul Jertfelnic, deoarece, amândouă sunt dăruite de Domnul. Cea dintâi întreține și menține lăcașul nostru pământesc, trupul, ca să

poarte cu sănătate sufletul, acolo unde-I este voia şi să fie unealtă potrivită pentru lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, iar cea de a doua ne hrăneşte cu Trupul şi Sângele Domnului, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci.

De aceea, încă o dată dăm slavă Numelui lui Dumnezeu Cel în Prea Sfânta Treime lăudat, Celui Care ne dăruieşte şi hrana duhovnicească şi pe cea trupească. Îi mulţumim pentru darurile cereşti şi pământeşti de care nu ne-a lipsit, pentru că şi-a deschis larg Dreapta Sa cea de viaţă dătătoare.

Bucuria noastră, prilejuită de această întâlnire, este umbrită de pierderea tragică, nu cu mult timp în urmă, a fericitului întru pomenire Petru, Patriarh al Alexandriei, frate ales între fraţi, prieten al nostru, al tuturor, care s-a mutat la cele veşnice fiind în floarea vârstei şi aflându-se pe culmea activităţii sale bisericeşti. Am plâns pentru el şi pentru ceilalţi fraţi trecuţi la Domnul, împreună cu el, în acel accident înflorător! Dar, viaţa Bisericii merge mai departe! Trebuie să biruim durerea doliului şi să privim înainte. În acest ceas avem datoria de a ne ruga stăruitor Domnului, ca să sprijine pe vrednicul urmaş al pururea pomenitului frate în Scaunul Apostolic şi Patriarhal al Sf. Evanghelist Marcu. Acest urmaş va fi chemat să ducă mai departe şi să sporească lucrarea iniţială, pe continentul african de cel care a plecat dintre noi. Dumnezeu să arate un frate vrednic în ceata sfântă a Întâistătătorilor Prea Sfintelor Biserici Autocefale, care să lucreze admirabil, împreună cu toţi, la creşterea şi slava întregii Biserici. Buna înţelegere, împreună-lucrarea armonioasă şi unitatea de vederi a Întâistătătorilor Bisericilor locale este mult mai necesară acum, date fiind zilele grele pe care le străbatem. Fanatismul lipsit de raţiune, nebunesc, violenţa oarbă, acţiunile teroriste monstruoase întreprinse în toate colţurile pământului, adeseori în numele religiei sau al patriotismului, au dus omenirea într-o stare de confuzie, frică, angoasă şi nelinişte pentru ceea ce va aduce ziua de mâine. Numai Hristos poate să ajute, să susţină, să mângâie şi să apere omenirea de nenorocirile amintite. Şi pe Hristos suntem chemaţi să-L arătăm lumii în primul rând noi, cei cărora ni s-au încredinţat sfintele omofoare ale bunilor păstori, prin afirmarea unităţii duhului şi a consecvenţei în mărturisirea Evangheliei. În această privinţă, Prea Fericirea Voastră şi cinstita Ierarhie, din jurul Prea Fericirii Voastre, excelaţi! Să ne dorim, şi să ne rugăm ca, noul "martor al Învierii", care va fi ales în Scaunul Patriarhiei Alexandriei, să se arate a fi tot aşa, ca să ne împlinim cu izbândă datoria ce ne stă înainte, spre binele omenirii contemporane, aflată acum în grea suferinţă.

Mulţumim, Prea Fericirea Voastră, prea iubit frate în Hristos, pentru acest prânz frăţesc şi dragostea frăţească arătată nouă cu atâta noblete. Domnul să răsplătească însutit Prea Fericirii Voastre şi Prea Sfintei Bise-

rici Române! Am fi fericiți dacă ne-ați oferi și nouă prilejul de a Vă găzdui în Constantinopol, Prea Fericirea Voastră, în cadrul unei vizite de recreere, pentru a răsplăti dragostea pe care ne-o arătați acum!

În așteptarea acestui prilej, cu emoție înălțăm cupa și urăm sănătate și cât mai îndelungate zile, Prea Fericite Părinte ***TEOCTIST****, Arhiepiscop al Bucureștiului, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locțiitor al Scaunului Cezareei Capadociei și Patriarh al întregii Românii.*

Întru mulți ani, Prea Fericite Frate întru Hristos!".

S-a cântat «Mulți ani trăiască!» după cuvântul Patriarhului Ecumenic.

A luat apoi cuvântul Domnul **Valer Dorneanu,** Președintele Camerei Deputaților, care a spus:

"Sanctitatea Voastră, BARTOLOMEU I
Patriarh Ecumenic al Constantinopolului,
Prea Fericite Părinte TEOCTIST,
Altețele Voastre,
Înalt Prea Sfințiți Mitropoliți și Arhiepiscopi,
Prea Sfințiți Episcopi, Prea Cucernici Părinți,

Este o deosebită emoție și un mare privilegiu pentru mine să fiu astăzi împreună cu Dumneavoastră la această sfântă agapă. Este un privilegiu să-l văd din nou pentru a nu știu câta oară pe Sanctitatea Sa, venit aici să ne încurajeze, să ne dea reazăm și să ne amintim cu bucurie că acest sprijin, acest reazăm e cel mai imporatnt din aceste zile, din acest an, și ele au durat din decenii de restriște, când Biserica trebuia să-și ascundă valorile, să-și ascundă și pânzele, să-și ascundă patrimoniul. Este meritul Bisericii noastre Ortodoxe, sprijinită de Dumneavoastră care a știut în acele vremuri cum să ne păstreze credința, să ne păstreze spiritualitatea, să ne dea speranța libertății. Și este vizibil acum, când putem să ne mândrim cu un patrimoniu extraordinar, atât cel alcătuit din mănăstirile și bisericile vechi, cât și din miile de biserici și mănăstiri care se construiesc acum. Dacă ați străbătut țara, ați putut vedea aproape în fiecare sat, în fiecare comună, în cartiere din orașe, înălțându-se spre ceruri biserici, și intrând în sufletul fiecărui credincios pentru a-i întări credința. Dacă în Occident asistăm la părăsirea bisericilor, la vânzarea lor, precum în Anglia, ne bucurăm să vă spunem că am și cumpărat noi, Biserica Ortodoxă, prin strădania unor distinși ierarhi din America, două biserici. Aici se întâmplă invers decât în Occident. Dar se întâmplă un lucru și mai vrednic de laudă, acela de a se înmulți numărul credincioșilor care vin nu numai la marile sărbători, cum a fost de această dată, prilejuită de prezența Dumnea-

voastră, dar la fiecare slujbă este o bucurie să găsim în bisericile de la sate copii venind dimpreună cu învățătorii, cu primarii, cu autoritățile, la biserici. Pentru că, nu cred că există o datorie de onoare mai mare pentru toate autoritățile de Stat, pentru toți cei care le compunem, decât de a sluji Biserica pentru că, prin ea, slujim poporul. Ne bucurăm că Biserica noastră Ortodoxă a început o acțiune umanitară extraordinară, se înmulțesc așezămintele sanitare, spitalicești, pentru bătrâni, se înmulțesc acțiunile prin care Biserica practic ia o parte din sarcina Statului. Mă bucur că Sanctitatea Sa, în slujba de astăzi, dedicată Sfintelor Icoane, a vorbit despre faptul că fiecare om sărac, eu aș spune fiecare om, este el însuși o icoană pe care trebuie să o apărăm de tot ce este murdar, de tot ce este nedumnezeiesc, de tot ce-i depresiv. Cred, Sanctitatea Voastră, că prezența Dumneavoastră aici, este și un semn de solidaritate a Bisericii Ortodoxe. Iată, a reunit prezența Dumneavoastră aici înalți ierarhi din toată Europa și din America, iar eu lupt pentru credința în Ortodoxie. Eu cred că trebuie să ne unim împreună pentru pasul intrării noastre în Europa, trebuie să ne unim pentru a apăra Biserica Ortodoxă pentru a dovedi Bisericilor noastre creștine din Europa că împreună am zidit spiritualitatea Europei. Iar noi, românii, spunem că am contribuit esențial, dar am și apărat Europa de necredință. Și, Vă spunem acest lucru în anul lui Ștefan cel Mare, cel care am spus, noi, ieșenii, prin glasul Prea Fericitului, că a fost apărător al Europei, așa cum cineva l-a numit "atlet al creștinătății".

Vă mulțumim pentru că sunteți prezent astăzi aici. Avem datoria, și autoritățile române, și Biserica Română, să Vă sprijinim, să Vă sprijinim Scaunul Ecumenic pentru că el este lumina Ortodoxiei. Avem această datorie și aveți toată credința că le vom duce la îndeplinire. Așa să ne ajute Dumnezeu!".

În continuare a vorbit Domnul Academician Constantin Bălăceanu Stolnici:

"Iubiți colegi academicieni, Patriarh al României și al Constantinopolului,
Mejestățile Voastre, Altețele Voastre Regale,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Arhierei,
Prea Cucernici Părinți,
Doamnelor și Domnilor,

Este pentru mine o emoție deosebită de a fi fost invitat de Patriarhul nostru ca să iau cuvântul, ca să subliniez că pentru mine este o deosebită bucurie să văd în această clădire, care a fost Parlamentul Regatului României, stând la aceeași masă Întâistătătorul Bisericii noastre Ortodoxe,

alături de Patriarhul Ecumenic, alături de regele nostru, şi alături de reprezentantul puterii politice de astăzi.

Cred că, foarte mulţi oameni îşi vor aminti de acest eveniment care are profunzimea unui adevărat simbol, şi Biserica noastră trăieşte pe simboluri. De asemenea, am trăit zilele acestea bucuria de a vedea două instituţii majore de cultură, Universitatea Bucureştiului şi Academia Română cinstind centrul Ortodoxiei noastre. Şi acest lucru vine într-un moment în care Biserica noastră trece prin momente dificile, fiindcă după agresiunea eşuată a ateismului marxist, asistăm astăzi la o ofensivă neaşteptată, a unor alte forme de ateism, care nici măcar nu merită să fie azi enumerate, şi sperăm că aşa cum o oglindeşte simbolul acestei mese, până la urmă Biserica va trece, va învinge şi va rămâne mai departe aşa cum a fost în toată istoria noastră, rolul principal al dezvoltării noastre spirituale şi culturale.

Vreau, cu acest prilej, să mulţumesc Sanctităţii Sale pentru gestul extraordinar pe care l-a făcut încredinţând Bisericii noastre o biserică în Constantinopol. Cred că acest gest ne-a mişcat pe toţi şi nu face decât să sublinieze continuitatea istorică a relaţiilor dintre pământurile noastre şi Tronul constantinopolitan, care au început de mult, încă de pe vremea strămoşilor mei Şerban Cantacuzino şi Constantin Brâncoveanu, când predecesorii Dumneavoastră, marii Patriarhi Dositei şi Hrisant Notara, au venit şi au ctitorit, în fond, primele universităţi ale noastre, Academiile Domneşti. Eu sper că vizita dumneavoastră precum şi prezenţa Regelui, să fie de bun augur şi să permită ca Biserica să continue în această ţară să-şi joace rolul pe care l-a jucat, şi să vedem cu toţii şi să ne întâlnim cu toţii la sfinţirea Catedralei noastre".

A urmat Prea Sfinţitul **Epifanie,** Episcopul Buzăului şi Vrancei, care a spus:

"Sanctitatea Voastră,
Prea Fericirea Voastră,
Mejestăţile Voastre,
Mult stimate Domnule Preşedinte al Parlamentului României,

Suntem recunoscători pentru momentele istorice pe care le trăieşte Biserica Ortodoxă Română, precum şi întregul nostru popor dreptcredincios, momente care, desigur, se vor înscrie cu litere de aur în cronica istoriei noastre. Sanctitatea Voastră ne-aţi obişnuit deja cu prelegerile de înaltă ţinută academică pe care în ultimul timp le-am ascultat la Universitatea din Bucureşti şi Academia Română unde aţi primit înaltul titlu de membru al Academiei. De asemenea, ne-aţi obişnuit cu predicile, cuvân-

tările extraordinare, cu un deosebit conținut teologic, de profundă spiritualitate, cum a fost și cea de astăzi, referindu-Vă, bineînțeles, și la problemele de actualitate, la problemele care frământă întreaga lume, la suferințele multor frați de-ai noștri, și ați strigat împreună cu proorocul, „până când toate acestea?", voind să spuneți că trebuie să se sfârșească cu suferințele fraților noștri.

Vă mulțumim din toată inima pentru tot ceea ce ne-ați oferit, din punct de vedere spiritual, în vizita aceasta, precum și în vizitele anterioare pe care le-ați făcut Bisericii Ortodoxe Române și aș vrea să subliniez o simțire personală: Sanctitatea Voastră vizitați, bineînțeles, și celelalte Biserici locale, dar parcă cu Biserica Ortodoxă Română aveți relații speciale și în mod deosebit cu Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST Toate acestea ne bucură în mod deosebit și ne onorează, în același timp.

Majestățile Voastre, prezența astăzi aici, este încă un moment istoric din istoria Bisericii și a neamului nostru românesc. Și așa cum sublinia, pe bună dreptate, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, este o stare de normalitate care s-a statornicit deja în țara noastră. Vă suntem recunoscători că ați participat cu evlavie la Sfânta Liturghie și la această Liturghie de după Liturghie, care înseamnă agapa oferită de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST

Aceasta înseamnă aprecierea la justa valoare a contribuției Bisericii Ortodoxe Române în viața poporului român în vremurile în care trăim. Și Vă mulțumim pentru că sunteți împreună cu noi. Și tot așa aș vrea să subliniez că ne-ați obișnuit și Domnia Voastră cu cuvântările acestea extraordinare când participați împreună cu noi, referindu-Vă la credința strămoșească, și astăzi v-ați referit la solidaritatea ortodoxă. Vă suntem recunoscători, și în aceste declarații ale Domniei Voastre, ce înseamnă și declarații a întregii conduceri a țării noastre, înseamnă că sprijiniți lucrarea Bisericii noastre, a Ortodoxiei românești și a Ortodoxiei, în general.

M-a impresionat în mod deosebit cuvântarea Domniei Voastre la Râmnicu Vâlcea, la Episcopie, unde soborul a fost condus de Înalt Prea Sfințitul Teofan și unde, de asemenea, ați subliniat contribuția slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române la viața poporului nostru și, bineînțeles, cu aprecieri deosebite, la adresa Ortodoxiei românești. Vă suntem recunoscători.

Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST al României, Vă mulțumim din inimă pentru că ne-ați creat această posibilitate și această festivitate de a fi astăzi împreună, ierarhi, preoți, reprezentanți ai Statului și ceilalți colaboratori ai noștri. Sărut mâna și binecuvântați!".

Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a vorbit în încheiere în numele celorlalți, care ar fi vrut să mai ia cuvântul, dar ținând cont de orele

care erau înaintate și de programul destul de încărcat în continuare, s-a așezat el însuși ca mărturie de recunoștință și dragoste față de Sanctitatea Sa și față de Maiestatea Sa Regele și față de toți ceilalți oaspeți prezenți, dorindu-le sănătate și mulți ani.

S-a rostit rugăciunea de încheiere, după care Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul a mulțumit din partea Sanctității Sale, măicuțelor care s-au ostenit și au servit la masă precum și celor care au contribuit la agapă, iar la ieșire a fost intonat imnul patriarhal.

3. Întâlnirile oficiale cu Președintele României și cu Primul-Ministru al Guvernului

După amiază, duminică 17 octombrie, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, însoțit de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST și de ierarhi greci și români, s-a întâlnit cu Domnul Prim-Ministru **Adrian Năstase** și cu Domnul **Ion Iliescu,** Președintele României, care a oferit un dineu în cinstea oaspeților. Dialogul prilejuit de această ocazie s-a concentrat asupra relației Stat-Biserică și s-a insistat asupra necesității neamestecului unei instituții în problemele specifice celeilalte, dat fiind faptul că ambele instituții slujesc poporul, alcătuit din aceiași cetățeni ai țării și credincioși ai Bisericii.

Cu această ocazie, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic a rostit următorul cuvânt:

"Excelența Voastră,

Ne-a binecuvântat Dumnezeu să vizităm de mai multe ori iubita Românie de care ne leagă aceeași credință! Iată, cu prilejul sărbătoririi a cincisute de ani de la adormirea întru Domnul a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, o vizităm din nou! Acum, exprimăm Excelenței Voastre cordialele noastre mulțumiri atât pentru primirea călduroasă prin care Vă arătați dragostea față de Noi, cât și pentru cuvintele amabile, care Ne fac cinste. Sunt cuvinte prin care Vă manifestați vrerea și hotărârea de a menține și pe mai departe și de a întări tot mai mult trainicele legături de dragoste și frățietate care unesc strâns poporul român iubitor de Hristos cu Sfânta Biserică Mamă, Biserica cea Mare a lui Hristos.

Adresăm felicitările noastre Excelenței Voastre și binecredinciosului popor român iubitor de Hristos pentru manifestările sărbătorești închinate pe tot parcursul acestui an Sfântului Voievod Ștefan cel Mare. El a fost un bărbat de Stat, care s-a distins prin iubirea de patrie și prin luptele sale pentru libertatea și buna chivernisire a poporului. Totodată, el a fost și fiu binecredincios al Bisericii Ortodoxe și apărător al credinței. În timpurile

de azi, exemplul său se recomandă de la sine pentru a fi prezentat ca model de urmat.

În vremea noastră s-a impus principiul evitării amestecului Statului în problemele de natură religioasă ale cetățenilor. Acest fapt este o consecință a devierilor petrecute mai ales în istoria țărilor din Occident. Dar acest fapt constituie o exagerare și o abatere de la principiul păstrării măsurii în toate, valabil pentru gândirea aristotelică și aplicat în viața creștină. De aceea, atât asumarea de către Biserică a unor prerogative de conducere care aparțin în exclusivitate Statului, cât și asumarea de către Stat a conducerii administrative a Bisericii sunt deopotrivă atitudini greșite.

Dimpotrivă, susținerea credinței creștine, căreia, de altfel, aparține majoritatea covârșitoare a poporului din această țară, constituie un act care se impune ca fiind de mare folos, fără ca să presupună intervenția în, vreun fel în lucrarea Bisericii. În acest sens, pilda Sfântului Ștefan cel Mare este grăitoare!

În vremea Voievodului Sfânt se cerea împreună-lucrarea Statului cu Biserica, fără ca una din cele două instituții să intervină în problemele interne ale celeilalte. Același lucru se cere și astăzi, deoarece același popor este alcătuit din fii credincioși ai Bisericii, care, în același timp, sunt și cetățeni ai Statului. Pe de altă parte, între obiectivele fundamentale ale Bisericii și Statului nu este nici o contradicție: Statul urmărește să asigure prosperitatea tuturor cetățenilor în libertate, prin aplicarea legilor, iar Biserica are ca menire, în primul rând, mântuirea sufletelor prin credință și prin respectarea de bunăvoie a poruncilor lui Hristos, viața veșnică a credincioșilor și, în al doilea rând, bunăstarea în această lume a tuturor cetățenilor.

Desigur, judecând după cele ce se pot constata la fața locului, în România, între Stat și Biserică, există o împreună-lucrare vrednică de admirat. Pentru aceasta, exprimăm marea noastră bucurie.

Fie ca Domnul să reverse binecuvântările Sale!".

A luat apoi cuvântul domnul Președinte Ion Iliescu, după care a vorbit Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST. Prea Fericirea Sa a spus:

"Această masă, iată ne-a adus și la un punct foarte sensibil pentru mine personal. Ascultându-Vă, Domnule Președinte, ascultându-Vă aprecierile din seara aceasta, mi-am adus aminte de unele aprecieri din viața de școală, de ucenicie de la mănăstire, și din alte momente ale tinereții când treceam prin asemenea momente. Viața este o continuă luptă, o continuă întrecere, cu o continuă judecată din partea celor din jur.

Ca să răspund exact la foarte amabila apreciere a Excelenței Voastre din seara aceasta, vă voi mărturisi că, atât de profunde au fost și alte împrejurări, cu alte aprecieri pe care mi le-ați făcut, dar aceasta, de la această „cină de taină", le-a întrecut pe toate, încât vreau să vă mulțumesc din toată inima în fața Sanctității Sale și a colaboratorilor și a cunoscuților noștri care sunt aici și să vă încredințez că aceste cuvinte pe care mi le-ați spus întrec orice fel de măgulire, sau orice fel de prețuire, din partea oricăruia vin. A fost o clipă luminată a vieții mele cunoscându-Vă cu ani înainte. Am văzut în Dumneavoastră modelul de a învinge neașteptate piedici în viață. Și ca să fiu acum deschis și sincer, V-am și luat în multe împrejurări, sufletește, ca pildă de răbdare, pildă de a rezolva problemele extrem de grele de Stat, naționale și internaționale. În viața mea nu m-ar stăpâni altceva decât, cum ați și scris odinioară, grija de a sluji Biserica, sub toate formele ei.

Însăși această întâlnire, cum ați aprofundat-o Dumneavoastră, ați adus-o la o valoare unică, încadrând-o în amintirea și lumina Voievodului Sfânt Ștefan cel Mare".

Sanctitatea Sa, Părintele Patriarh și cei care i-au însoțit s-au întors după aceea la Reședința Patriarhală.

LUNI, 18 OCTOMBRIE 2004

Delegația oficială a Patriarhiei Ecumenice, condusă de către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST și cei care îi însoțeau au intrat la orele 9.00 în Catedrala Patriarhală ca să se închine la moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov înainte de plecarea spre aeroport. S-a intonat imnul patriarhal. Patriarhul Ecumenic a îngenunchiat, S-a închinat și a aprins câte o lumânare la mormintele Patriarhilor din Catedrală.

În drum spre aeroport, Sanctitatea Sa și întreaga delegație au făcut apoi un scurt popas, la Institutul pentru studierea istoriei universale «Nicolae Iorga», unde s-a intonat un trisaghion și s-a aprins o lumânare la bustul lui Nicolae Iorga. Delegația a fost întâmpinată de către Directorul adjunct, Domnul Eugen Denise, cu care cei doi Patriarhi au schimbat câteva impresii despre personalitatea marelui istoric.

Coloana oficială s-a deplasat către aeroportul Otopeni, unde Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST și ierahii care-l însoțeau și-au luat rămas bun pentru câteva zile de la Sanctitatea Sa și de la delegația oficială constantinopolitană, care s-a îmbarcat apoi la bordul unei aeronave speciale, care a decolat în jurul orelor 10.00, luându-și zborul către inima și

meleagurile Transilvaniei, greu încercate de istorie, dar binecuvântate de Dumnezeu, spre Cluj-Napoca şi mănăstirea Nicula.

1. Întâmpinarea Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I şi a delegaţiei sale la Aeroportul Internaţional din Cluj-Napoca

Delegaţia Patriarhiei Ecumenice, însoţită de către Înalt Prea Sfinţitul Teofan, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolit al Olteniei, Prea Sfinţitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Cucernicul Părinte Profesor Ion Chivu şi Remus Marian, Inspector Eparhial de la Sectorul Relaţii Externe Bisericeşti al Patriarhiei Române, a aterizat luni 18 octombrie 2004, orele 11.00 pe Aeroportul Internaţional din Cluj-Napoca.

Delegaţia a fost întâmpinată de către Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului, însoţit de către Prea Sfinţitul Irineu Bistriţeanul, Episcop Vicar. De faţă se mai aflau Prefectul Clujului, Valentin Cuibus, Primarul oraşului Cluj-Napoca, Emil Boc, Preşedintele Consiliului Judeţean Cluj, Marius Nicoară, Rectorul Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, Reprezentantul Consiliului Academic, Domnul Profesor Vasile Cristea, Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Prea Cucernicul Părinte Conferenţiar Dr. Ioan Chirilă, Directorul Seminarului Teologic Ortodox, Arhidiacon Picu, Comandantul aeroportului, precum şi alte persoane oficiale.

După sosire, Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I a făcut următoarea declaraţie de presă:

"Înalt Prea Sfinţia Voastră,
Înalt Prea Sfinţite Bartolomeu, Arhiepiscop de Vad, Feleac şi Cluj,
Arhipăstor al de-Dumnezeu-păzitei acestei Eparhii,
Înalt Prea Sfinţiile Voastre şi Prea Sfinţiile Voastre, fraţi Arhierei,
Excelenţele Voastre şi Onoraţi reprezentanţi ai Autorităţilor Guvernamentale şi Administrative Locale,
Iubiţi fii în Domnul,

La invitaţia generoasă a Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Bartolomeu, iubitul frate întru Hristos, care a primit acelaşi nume, am venit în binecuvântatul Cluj. Considerăm că, în această clipă prima noastră datorie este să vă binecuvântăm din adâncul inimii pe Dumneavoastră, oraşul Cluj, toată Arhiepiscopia pe care o arhipăstoriţi Înalt Prea Sfinţia Voastră şi întregul pământ românesc, pe care s-au născut atâţia sfinţi.

Am venit în oraşul Cluj să punem piatra de temelie la Centrul Spiritual al Sfintei Arhiepiscopii a Clujului, cu prilejul sărbătoririi a 500 de ani

de la mutarea la Domnul a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare! Am venit și la invitația Universității Babeș-Bolyai, care a vrut să onoreze Biserica Mamă din Constantinopol, acordând Smereniei noastre, Întâistătătorului ei, titlul de Doctor Honoris Causa!

Vă aducem îmbrățișarea și dragostea Patriarhiei Ecumenice și a tuturor fiilor ei din întreaga lume, frați cu Dumneavoastră în credința Ortodoxă. Vă aducem și urările tuturor Sfinților, care au strălucit în Cetatea Sfântului Constantin cel Mare și în toată jurisdicția Bisericii Mame, de la Sfântul Constantin și Elena, cei întocmai cu Apostolii, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Fotie cel Mare, Sfânta Mare Mucenită Eufimia cea vrednică de lauda a toată lumea, până la Sfinții Mucenici, Cuvioși Părinți, Învățători și Mărturisitori, din istoria modernă. Fie să vă bucurați întotdeauna de ajutorul și ocrotirea lor și de rugăciunile lor de mijlocire către Domnul!

Cu harul lui Dumnezeu, majoritatea covârșitoare a poporului român sunteți fii ai Bisericii lui Hristos, cea Una, Sfântă și Sobornicească și Apostolică, adică ai Bisericii Ortodoxe. Rădăcinile vieții duhovnicești ale poporului român sunt adânc înfipte în ogorul istoriei și ajung până la Sfântul Apostol Andrei. Aveți o îndelungată și măreață istorie creștină. Din această binecuvântată Țară și din nobilul neam românesc s-au ridicat foarte mulți sfinți, care au trăit în vremurile străvechi sau în vremurile mai noi. Ei vă sprijină, dar vă stau înainte și ca pilde vii de cugetare, simțire și trăire ortodoxă. Urmați-le pilda! Aveți pe Prea Fericitul Părinte ***TEOCTIST****, Patriarhul Dumneavoastră! Aveți multe mănăstiri și mari comunități monahale de călugări și călugărițe! Aveți un cler cultivat! Aveți pe unul dintre cei mai de seamă și mai luminați teologi ortodocși ai secolului al XX-lea, de curând încheiat, pe pururea pomenitul și prea cinstitul părinte Dumitru Stăniloae! Aveți mulți duhovnici contemporani, care sunt ca niște călăuze luminoase în viața duhovnicească! Sunteți foarte bogați din punct de vedere spiritual! Rămâneți în credință! Rămâneți întru Hristos și în Biserica Sa Ortodoxă! Să nu vă rătăcească modul de a gândi și a trăi lumește, glasurile amăgitoare ale sirenelor plăcerilor vieții trăite numai pentru trup. Cultivați toate darurile lui Dumnezeu cu speranța mântuirii Dumneavoastră, a copiilor și a Patriei Dumneavoastră!*

Mulțumim pentru frumoasa primire și pentru manifestările de respect și dragoste!

Dumnezeu să Vă ocrotească! Dumnezeu să mântuiască orașul Cluj! Dumnezeu să apere și să mântuiască toată România. Amin!".

2. Te-Deum în Biserica Mănăstirii Nicula

Sanctitatea Sa împreună cu delegația oficială și cei care i-au întâmpinat la aeroport, s-au deplasat spre Mănăstirea Nicula, unde au fost primiți

în dangătul clopotelor, de către Prea Sfințitul Vasile Someşanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, şi de Starețul Mănăstirii, Prea Cuviosul Arhimandrit Dumitru Cobzaru, cu Sfânta Evanghelie. Erau prezenți obştea mănăstirii, o mulțime de stareți de mănăstiri, preoți şi credincioşi, maici, care au oferit flori oaspeților în timp ce se cânta "Pe Stăpânul". A fost de față şi Ionel Mâneciu, Primarul localității Fizeşul Gherlii.

Celebrând de curând 450 de ani de la prima atestare documentară, Mănăstirea Nicula este cel mai impresionant loc de pelerinaj din regiune.

Apărută ca şi o sihăstrie modestă, refugiu pentru localnicii fugiți din calea tătarilor, Mănăstirea Nicula îşi dobândeşte faima datorită minunii icoanei Maicii Domnului, care în anul 1699 a plâns timp de 26 de zile. Minunatul eveniment a generat apariția primei şcoli de pictură pe sticlă din Transilvania, transformând satul Nicula într-un sat de iconari.

Mănăstirea numără astăzi 28 de călugări, ce se nevoiesc prin muncă şi rugăciune. Credincioşii sunt prezenți în număr mare la mănăstire pe tot parcursul anului. Celebrarea hramului Maicii Domnului din data de 15 august, aduce în fiecare an la Nicula un număr de pelerini ce depăşeşte cifra de trei sute de mii.

La Nicula rugăciunea s-a ridicat, în pădurea care o înconjoară, încă de la 1326, în Imnul Acatist al Sfântului Nicolae, patronul pustnicului cu acelaşi nume aflat aici. Istoria cuprinde în negurile ei episodul pustnicului Nicolae, posibil ctitor al Sfintei Mănăstiri. Ştiri despre existența mănăstirii aflăm şi în 1552, şi apoi mai târziu în 1657 şi 1659.

Biserica este cea care de-a lungul timpului a reprezentat locul de înălțare a rugăciunilor, cea în care pelerinii şi-au vărsat lacrimile înaintea icoanelor, înconjurând-o şi sărutând-o, luând pământ din jurul ei pentru vindecarea bolilor, astfel încât de multe ori a fost nevoie ca acest pământ să fie completat.

Planul bisericii mănăstirii era de tip vechi – tip corabie – cu altarul decroşat cu cinci fețe şi pronaosul tot poligonal, cu deosebirea că peretele despărțitor la pronaos nu este la încheietura unde se formează poligonul, ci perpendicular pe lățimea bisericii. În locul peretelui vechi sunt numai doi stâlpi care susțin corul, care nu poate primi mai mult de trei persoane. Temelia a fost din piatră, pe care s-au pus tălpile de stejar. Aşa cum se prezenta înainte de a fi distrusă de un incendiu, biserica a suferit modificări mai mari în 1860, când episcopia a renovat-o: a suprimat peretele despărțitor al pronaosului, au fost tăiate ferestre mai mari şi mai multe. Exista o singură uşa de intrare, pe latura de vest, în axa bisericii la altar era pusă lângă

perete o cruce din piatră din 1763. Textul nu putea fi descifrat. Clopotul este atestat într-un text slavon din 1696 şi el a fost mutat în biserica nouă.

Indiferent de piedici, de întorsăturile istoriei, oamenii au continuat să vină la Nicula, mănăstire care s-a dovedit de multe ori neîncăpătoare. De aceea, la inițiativa lui Mihail C. Ivaşco, profesor de teologie la Gherla, dar şi administrator al mănăstirii, s-a început construcția unei biserici din cărămidă şi piatră, având hramul „*Adormirea Maicii Domnului*" între anii 1875-1879.

Iconostasul actual datează din 1938, este confecționat din lemn de tei şi reprezintă un soare care are în centru o foarte frumoasă cruce ce-şi sprijină baza pe sfintele uşi. Razele care pornesc de la cruce se sprijină pe arcadă, în plin centru al zidului care desparte Sfântul Altar de restul bisericii.

Biserica a funcționat fără cele două turle aproape 30 de ani, acestea fiind ridicate în 1905, sub îngrijirea lui Ioan Ivaşco. În anii ce au urmat construcției bisericii noi, ea a început să se dovedească tot mai mică. De aceea li s-a oferit oamenilor posibilitatea de a asculta dumnezeiasca Liturghie în aer liber, ridicându-se la praznicele mari de vară „câte un podium, pe câțiva stâlpi, lângă peretele de miazăzi".

Binecunoscuta icoană de la Nicula a fost pictată de preotul Luca din Iclod la 1681. Acesta a vândut-o unui nobil român care, la rândul lui, o donează bisericii de la Nicula. O descriere din 1736 spune despre icoană: „*Chipul Maicii Fecioare şi al Fiului pe care-L ține în brațul stâng cuprinde întreaga icoană într-o proporție potrivită. Fața Maicii Domnului este lungăreață, de culoarea spicului de grâu, mai roşie în ambele obrazuri, cu ochii negri, iar corpul este înclinat puțin, cu o privire plină de grație şi cu atât mai fermecătoare.*"

Actualmente Nicula trece printr-un amplu şi ambițios plan de rectitorire. La inițiativa Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu al Clujului aici se vor introduce facilități pentru obştea mănăstirii (apă curentă, gaz), dar partea cea mai importantă a acestui proiect este cea cultural-religioasă. Astfel, la Nicula se construieşte în prezent o *biserică nouă*, a cărei piatră de temelie a fost pusă la 20 aprilie 2001, o *Casă de creație* menită să găzduiască pictori de icoane şi un *Centru de Cercetări pastoral catehetice*, a cărui piatră de temelie va fi pusă de către Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I. Toate acestea vor fi urmate de o clopotniță, două case de oaspeți, un corp administrativ, o microfermă, drumuri şi alte lucrări de amenajare. Tot la Mănăstirea Nicula funcționează *Editura Ecclesia*, iar obştea acordă şi burse studenților fără posibilități materiale, începând cu anul Universitar 2001-2002.

Pe lângă lăcaşul de cult, la Nicula există preocupări pentru ctitorii noi care-i vor asigură caracterul de centru spiritual al Ardealului. Nicula este exemplul viu al mesajului pe care Biserica Ortodoxă îl transmite mileniului III.

Sunt trei sute de ani de când icoana de la Nicula atrage cu o forţă divină mii de pelerini credincioşi. Vin şiruri, şiruri, ca stolurile de păsări, din toata Transilvania şi de peste munţii Carpaţi. Într-o lume care îşi pierde busola, credinţa rămâne pentru români o stea călăuzitoare. Bisericile sunt mai pline ca niciodată. Sub forţa atotputernică a rugăciunii se nasc şi se înfăptuiesc, iarăşi, miracole: sufletul se curăţă de păcate, se primeneşte şi învie, regăsindu-şi înrudirea cu Dumnezeu: "*O, Măicuţă Sfântă,/ Te rugăm fierbinte/ Să ne-asculţi de-a pururi, marea rugăminte/ Nu lăsa măicuţă,/ Să pierim pe cale/ Că noi suntem fiii/ Lacrimilor tale,/ Ajută-ne Măicuţă/ Să ne rugăm mereu,/ Să credem totdeauna/ Că este Dumnezeu.*" (Rugăciune cântată la hramul Mănăstirii Nicula).

Sanctitatea Sa s-a îndreaptat mai întâi spre icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, care era coborâtă, astfel încât să poată fii sărutată. Delegaţia s-a închinat pe rând la icoană, după care aceasta a fost ridicată. Sanctitatea Sa a intrat să se închine în Sfântul Altar, revenind apoi în naos şi s-a aşezat în partea dreaptă în jilţul arhieresc alături de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Bartolomeu. Prea Sfinţitul Vasile Someşanul împreună cu starețul mănăstirii au săvârşit un Te Deum în mijlocul Bisericii în cinstea oaspeţilor. Răspunsurile au fost date de către un mic cor al Facultăţii de Teologie din Cluj-Napoca, condus de către Prea Cucernicul Părinte Profesor Vasile Stanciu.

În continuare, Starețul Mănăstirii Nicula a urat un cuvânt de bun venit Sanctităţii Sale:

"*Sanctitatea Voastră,*

În numele obştii monahale de la Nicula, a stareţilor, stareţelor, duhovnicilor şi călugărilor din Arhiepiscopia Clujului şi a celor prezenţi, primiţi urarea noastră de bun venit şi smerita noastră închinăciune.

Mănăstirea Nicula, după cuvântul arhiepiscopului nostru, este Icoana neamului, cea care poartă de secole chipul creştinului ortodox plin de iubire pentru Dumnezeu, de fiu al Maicii Domnului şi de stăpân al acestui pământ sfânt. Mănăstirea Nicula este pământ sfânt pentru că este locul întâlnirii omului cu Dumnezeu. Aici încă din secolul XIV picioarele desculţe ale pustnicului Nicolae întemeietorul îl căutau pe Creator şi se întâlneau cu El în rugul rugăciunii. Urmaşii întemeietorului au înălţat biserică de lemn Sfintei Treimi în anul 1552 şi au socotit nu numai să se desculţe ca

Moise, ci în coate și în genunchi să înconjure lăcașul și prin aceasta în loc de porunci scrise pe piatră au primit în dar pe Maica Domnului. Aceasta, prin Icoana făcătoare de minuni, a mângâiat prin lacrimi poporul răstignit sub ocupație administrativă și religioasă în anul 1699. Lacrimi fierbinți și sărate care încălzesc și tămăduiesc.

Mânăstirea noastră este și leagănul picturii pe sticlă, aici funcționând prima școală românească de acest fel născută și ea din dorul credincioșilor de a-și împodobi casele cu chipul blând al Măicuței de la Nicula.

La inițiativa arhiepiscopului Bartolomeu, începând cu anul 2000, mănăstirea a intrat într-un amplu program de rectitorire, care astăzi intră într-o nouă etapă prin sfințirea pietrei de temelie a Centrului de Studii Pastoral-Catehetice. Această înnoire a izvorât din nevoia firească a obștii monahale de a se împlini prin rugăciune și muncă, precum și din dorința noastră de a răspunde evlaviei credincioșilor care cercetează mânăstirea noastră în număr atât de mare.

Prezența Sanctității Voastre la Nicula ne onorează și ne umple sufletele de mare bucurie, fiind, pentru noi, semnul că Dumnezeu ne acoperă cu a Sa bună-voire".

A luat în continuare cuvântul Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I:

"Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite ***Bartolomeu****,*
Arhipăstor al de-Dumnezeu-păzitei Arhiepiscopii a Vadului,
Clujului și Feleacului,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, frați Arhierei,
Iubiți fii întru Domnul,

Slavă lui Dumnezeu, Celui în Prea Sfânta și de-viață-făcătoarea Treime lăudat, și laudă Numelui Său, Celui Mare și puterii Sale! Mulțumire, cu adâncă recunoștință, rânduielii Sale dumnezeiești și purtării Sale de grijă pentru noi! Deoarece, pe lângă celelalte mari daruri făcute nouă, iată, acum ne-a hărăzit și binecuvântarea de a veni ca smeriți închinători la acest sfânt așezământ monahal, la istorica și de-Dumnezeu-păzita Mănăstire Nicula, cu hramul Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu.

Am venit din Constantinopol până aici, la Cuvioșiile Voastre, Prea Cuvioase Părinte Stareț, și iubiți frați monahi, ca să aducem florile evlaviei noastre înaintea Apărătoarei Doamne, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, care vă ocrotește sub acoperământul Ei și înaintea cinstitei Sale icoane făcătoare de minuni! Am venit ca să O rugăm pentru pacea întregii lumi, pentru buna stare a Sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru

mântuirea întregului popor ortodox, numit cu numele lui Hristos! Dar, am venit totodată, ca să aducem Prea Cuvioşiilor Voastre, sfinţitei obşti monahale din această Sfântă Mănăstire, binecuvântarea şi dragostea Bisericii Mame a Constantinopolului, Patriarhia Ecumenică, de unde se trag rădăcinile bunei credinţe a poporului român, precum şi a ţărilor şi popoarelor vecine României. Vă aducem harul Prea Fericitei Născătoare de Dumnezeu, ocrotitoarea şi purtătoarea de grijă a Bisericii celei Mari din Constantinopol şi rugăciunile tuturor sfinţilor, care s-au arătat de-a lungul veacurilor în Cetatea de reşedinţă a Patriarhiei Ecumenice, în regiunile din jurul acesteia, şi pe tot cuprinsul jurisdicţiei sale. Vă dorim şi ne rugăm să aveţi tot sprijinul lor, ca să luaţi putere şi să vă întăriţi în lupta sfântă a vieţii monahale bineplăcute lui Dumnezeu, căreia v-aţi închinat toată existenţa, talantul primit de Sus, toate idealurile şi aspiraţiile. Dăm expresie bucuriei noastre, deoarece am fost învredniciţi să vă vedem faţă către faţă, să vedem faptele bune ale metaniei Prea Cuvioşiilor Voastre, şi în general, realizările spirituale din această Sfântă Mănăstire. Cu sărutarea dragostei şi a păcii, vă îmbrăţişăm părinteşte, întru Domnul, şi aducem cuvânt de laudă pentru râvna şi ostenelile pe care le depuneţi pentru Hristos!

Printr-o fericită întâmplare, vizita noastră de închinare se desfăşoară astăzi, când prăznuim pe Sfântul Evanghelist Luca. Conform Tradiţiei, el este cel dintâi care a zugrăvit icoana Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Sfântul Luca avea o evlavie adâncă faţă de Prea Curata Maică şi a avut grijă să imortalizeze chipul ei sfânt. Ea a primit cu plăcere, a binecuvântat icoana făcută, a binecuvântat ca toţi care o cinstesc şi I se închină să se bucure de binecuvântarea şi rugăciunile ei.

Tocmai aceasta facem şi noi, credincioşii, urmând învăţătura Bisericii şi hotărârile luate la cel de al VII-lea Sinod Ecumenic de către de-Dumnezeu-purtătorii Părinţi, pe care I-am cinstit în Duminica de ieri. La Paraclisul Maicii Domnului cântăm: "Fără grai au rămas buzele necredincioşilor, care nu se închină cinstitei Tale Icoane, numită Călăuzitoarea şi zugrăvită de prea Sfântul Apostol Luca".

Sunteţi cei mai fericiţi dintre cei fericiţi, Prea Cuvioase Părinte Stareţ şi iubiţi părinţi, că aveţi în Mănăstire odorul prea sfânt al Icoanei Maicii Domnului, făcătoare de minuni şi izvorâtoare de mir, la care vă închinaţi şi pe care o sărutaţi în fiecare zi! De la Prea Curata primiţi har, putere, binecuvântare, rugăciune de mijlocire şi tot de la ea, luaţi pildă de feciorie, sfinţenie şi ascultare pentru împlinirea voii lui Dumnezeu!

Un sfânt Părinte a spus: "Adusu-mi-am aminte de Născătoarea de Dumnezeu şi mântuitu-s-a sufletul meu!" Fericiţi sunteţi pentru că neîncetat vă aduceţi aminte de Născătoarea de Dumnezeu şi această aducere

aminte nu constă într-o simplă amintire, ci în trăire: este împreună-petrecere în viață, este legătură de dragoste, urmare și ascultare; este relație prin care neîncetat vă raportați existențial la Ea prin rugăciune și râvnă de a săvârși faptele bineplăcute Ei și lui Dumnezeu.

Vă rugăm ca, în umilință să cădeți înaintea Ei și pentru noi, pentru toți frații din lume, clerici sau laici, care așteaptă mântuirea în Hristos! Sprijiniți și întăriți cu rugăciunile Prea Cuvioșiilor Voastre pe nenumărații pelerini, care vin aici. Luați aminte și puneți la inimă să iubiți pe Domnul Dumnezeul vostru" (Iosua, 23,11).

Pururea, țineți aprinsă candela dragostei unuia față de altul, în legătura păcii! Luați aminte la voi înșivă, urmând cu acrivie rânduiala vieții monahale, așa cum este stabilită în Tipicon-ul Sfintei Mănăstiri! Pururea cugetați cele de Sus și pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Hristos, Mirele sufletelor noastre vă va răsplăti cu cele spre mântuire! Mila cea bogată și harul Lui să fie cu voi cu toți! Amin!".

Patriarhul Ecumenic a oferit Părintelui Stareț o icoană argintată, o cruce patriarhală, precum și un set de Vase liturgice (disc și potir argintate) pentru Sfântul Altar al mănăstirii. Acesta a mulțumit și a sărutat mâna Sanctității Sale.

Patriarhul Ecumenic a luat din nou cuvântul:

"Cu îngăduința Înalt Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Bartolomeu, îngăduiți-mi să mulțumesc Domnului Primar, reprezentant al autorităților locale, Prea Cuvioșilor Părinți, Prea Cuvioaselor Maici, care au binevoit să vină întru întâmpinarea noastră.

Îngăduiți-mi Înalt Prea Sfinția Voastră, ca să împart ca binecuvântare câte o cruce tuturor celor de față, este o cruciuliță de binecuvântare, astfel încât să fim întăriți în credință și în rugăciunea unora pentru alții".

A împărțit apoi cruciulițe tuturor celor de față și în primul rând copiilor care l-au așteptat cu flori. Domnului primar i-a înmânat o tavă de argint cu Maica Domnului.

Oaspeții au ieșit din biserica mare și s-au îndreptat către biserica de lemn a mănăstirii, în care au intrat să se închine în Sfântul Altar. În naos au intonat apoi un imn în limba greacă și au admirat icoanele pictate pe sticlă, care deși foarte vechi, sunt de mare valoare.

Sanctitatea Sa a fost condus apoi în paraclisul stăreției, care poartă hramul Sfântul Nicolae, unde se aflau expuse câteva manuscrise vechi, ca într-un muzeu și unde delegația Patriarhiei Ecumenice a intonat condacul Sfântului Nicolae.

Oaspeții s-au îndreptat în continuare spre noua biserică care este în construcție. Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu i-a dat explicații generale Sanctității Sale despre planurile acesteia și cum a fost gândită, astfel încât credincioșii să intre pe o parte, să se închine la icoană și să iasă apoi prin cealaltă parte.

A urmat invitația de a servi masa de prânz, oferită de către Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu în cinstea înalților oaspeți.

3. Punerea pietrei de temelie a Centrului de Cercetări Pastoral – Catehetice

În mijlocul codrului, a avut loc în jurul orelor 16.30 punerea pietrei de temelie a Centrului de Cercetări Pastoral – Catehetice al Fundației *"Episcop Nicolae Ivan"*, în parteneriat cu Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și Mănăstirea Nicula. De față se aflau mulți credincioși, care au ținut să ia parte la acest eveniment deosebit de important în viața mănăstirii Nicula.

Sanctitatea Sa și soborul de ierarhi au săvârșit slujba de sfințire a apei, cu care s-a stropit apoi groapa. La acest moment important se aflau de față Rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Domnul Profesor Nicolae Bocșan, Reprezentantul Colegiului Academic, Domnul Profesor Vasile Cristea, Domnul Marius Porumb, Membru Corespondent al Academiei Române, Directorul Institutului de Artă și Istoria Artei, Domnul Profesor Gheorghe Arion, de la Academia de Arte Frumoase, Membrii Comisiei Consultative, Doamna Livia Drăgoi, Directoarea Muzeului Național de Artă din Cluj-Napoca, proiectantul viitorului Centru, Domnul Inginer Marian Munteanu, autorul Proiectului, Domnul Arhitect Voicu Bozac, Directorul Adjunct al închisorii din Gherla, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Prea Cucernicul Părinte Profesor Conferențiar Dr. Ioan Chirilă, starețul mănăstirii Nicula, Prea Cuviosul Arhimandrit Dumitru Cobzaru, care au pus la rândul lor mortar în groapa temeliei Centrului.

Înalt Prea Sfințitul **Bartolomeu Anania** a dat citire Hrisovului, care a fost semnat de către cei amintiți mai înainte:

HRISOV

Din inițiativa, cu binecuvântarea și prin Decizia Înalt Preasfințitului Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, la 5 octombrie 2004 a luat ființă Centrul de Cercetări Pastoral-Catehetice al Fundației "Episcop Nicolae Ivan", în parteneriat cu Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și cu Mânăstirea Nicula, în a cărei vatră își va avea sediul.

Cu vrerea lui Dumnezeu, astăzi, 18 octombrie 2004, piatra de temelie a fost sfințită de către Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscopul Constantinopolului și Patriarh Ecumenic, de față fiind Înalt Preasfinției Mitropoliți MACARIE de Siderokastro, EVANGELOS de New-Jersey și GENADIOS de Sasima, membri ai Delegației constantinopolitane, Înalt Preasfințitul Mitropolit TEOFAN al Olteniei, Înalt Preasfințitul Arhiepiscop BARTOLOMEU al Vadului, Feleacului și Clujului, Prea Sfințitul CIPRIAN CÂMPINEANUL, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfinției IRINEU BISTRIȚEANUL și VASILE SOMEȘANUL, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Domnul ANDREI MARGA, Președintele Colegiului Academic al Universității Babeș-Bolyai, Domnul NICOLAE BOCȘAN, Rectorul Universității Babeș-Bolyai, Prea Cucernicul Părinte Profesor IOAN CHIRILĂ, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă, Prea Cuviosul Arhimandrit DUMITRU COBZARU, Starețul Mănăstirii Adormirea Maicii Domnului din Nicula, Domnul Arhitect VOICU BOZAC, autorul proiectului, Domnul Inginer MARIAN MUNTEANU, proiectant, precum și membrii Comisiei Consultative: Doamna LIVIA DRĂGOI, Directoarea Muzeului Național de Artă din Cluj-Napoca, Domnul MARIUS PORUMB, membru corespondent al Academiei Române, și Domnul Profesor GHEORGHE ARION.

Binecuvântează, Doamne, începutul acestui locaș de cultură și spiritualitate ortodoxă, luminează-i cu harul Tău pe cei ce se vor osteni într-însul!

Sanctitatea Sa, BARTOLOMEU I a rostit apoi o omilie cu prilejul punerii pietrei de temelie a Centrului de studii:

"Înalt, Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite ***Bartolomeu,*** *Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului,*
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, frați Arhierei,
Iubiți fii în Domnul,

Cu multă bucurie și profundă emoție am săvârșit slujba de sfințire și acum punem piatra de temelie a Centrul de Cercetări Pastoral-Catehetice al Fundației "Episcop Nicolae Ivan", în parteneriat cu Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și cu Mânăstirea Nicula, răspunzând astfel dorinței frățești și invitației Înalt Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Bartolomeu, Arhipăstor al acestei de Dumnezeu-păzite Eparhii.

Ne unește credința comună, ne unește aceeași slujire arhierească, ne unește până și evlavia pe care o avem pentru Sfântul Slăvitul Apostol Bartolomeu, al cărui nume îl purtăm. Toate acestea au făcut să crească și să se înmulțească bucuria și dorința noastră, de a veni până la Cluj, ca să

binecuvântăm această roadă nouă a neobositelor strădanii pastorale şi grijă plină de dragoste părintească, pentru turma cuvântătoare de Dumnezeu încredinţată spre arhipăstorire iubitei Voastre Înalt Prea Sfinţii.

Punem piatra de temelie la un Centru care va ajuta lucrarea sfântă de la Sfântul Jertfelnic şi de la Amvon, constituind astfel o adevărată prelungire sau extindere a Sfintei Biserici. După o expresie folosită de Părinţii de la Sfântul Munte Athos, aici se va da citire celor ce au rămas să se mai citească despre Apostolul şi Evanghelia propovăduite de la înălţimea amvonului şi tâlcuite de Sfinţii Părinţi. Prin studiu mai sistematic şi amănunţit, în acest Centru se va aprofunda învăţătura noastră de credinţă. Aici, cuvântul Sfinţilor Părinţi, izvorât din trăire, se va exprima în limbajul contemporan, aruncând o lumină clarificatoare asupra problemelor cu care se confruntă omul de astăzi şi ferindu-l de rătăciri pe căile atât de întortocheate ale confuziei ideologice şi spirituale din vremea noastră.

Dragostea Bisericii faţă de fiii ei duhovniceşti, se exprimă în multe feluri. Dorinţa Înalt Prea Sfinţitului Arhipăstor şi a factorilor care-şi aduc contribuţia la realizarea acestei lucrări este, ca aşezământul să fie o prelungire a casei lor, a biroului lor de studiu, aşa încât oricine va păşi pragul acestuia, să poată spune împreună cu Psalmistul: "Cât sunt de iubite locaşurile Tale, Doamne al puterilor! Tânjeşte şi se sfârşeşte sufletul meu după curţile Domnului...! Am ales mai degrabă să fiu lepădat în casa Dumnezeului meu, decât să locuiesc în sălaşul păcătoşilor" (Ps. 83, 1-2, 10, ed. jubiliară 2001).

În societatea secularizată, Centrul Spiritual este spaţiul în care se ţin diferite conferinţe, au loc discuţii, se organizează manifestări sociale, se pun în scenă reprezentaţii, se pune la dispoziţie o bibliotecă sau colecţie de filme etc. Noi considerăm că sfera noţiunii "Spiritual" coincide cu cea a noţiunii "duhovnicesc" şi de aceea, prin ea se redă ceea ce îşi are sorginte, este călăuzit, umbrit, luminat şi sfinţit de Prea Sfântul Duh. Adică, tot ceea ce înalţă pe om la adevărul dumnezeiesc mântuitor şi la viaţa dumnezeiască, şi-l călăuzeşte spre Tatăl Cel Ceresc, prin Iisus Hristos, în Duhul Sfânt.

În consecinţă, aşezământul a cărui piatră de temelie o punem astăzi, poartă caracteristicile exterioare ale "Centrului Spiritual" în accepţia profană, dar în realitate este "duhovnicesc" în sensul specific, mai profund, menţionat mai sus. Este o lucrare care se va realiza prin inspiraţia venită de la Duhul Sfânt, prin elanul sfânt al slujitorilor de Duh-Sfânt-purtători ai Bisericii, prin luminarea inimilor, de către cea de a III-a Persoană a Sfintei Treimi, Împăratul Ceresc, Mângâietorul. Scopul lui este să strălucească lumina dumnezeiască în sufletele şi inimile fiilor duhovniceşti ai

acestei Eparhii de Dumnezeu-păzite ca să fie călăuziți în siguranță la Părintele luminilor, Cel Care a spus, despre Sine: "Eu sunt lumina lumii! Cel ce-Mi urmează Mie, nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina Vieții!" (Ioan 8,12).

De aceea, felicităm din toată inima pe Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu, Arhiepiscop al Clujului și pe distinșii săi împreună-ostenitori. Îi îndemnăm pe toți să susțină această binecuvântată lucrare în primul rând cu rugăciune fierbinte și stăruitoare și în al doilea rând cu sprijinul material. Lucrări de o asemenea amploare au nevoie de susținere și sprijin pe măsură.

Nădăjduim că, în curând, Centrul va fi dat în folosință și va aduce o contribuție cât mai valoroasă la progresul spiritual și formarea întru Hristos a creștinilor din această regiune. Din tot sufletul dorim aceasta, chemând în ajutor pe Sfântul Evanghelist Luca, a cărui pomenire astăzi o săvârșim și pe Sfântul Apostol Bartolomeu, apărătorul Smereniei noastre și al Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu, Arhipăstorul atât de întreprinzător și neobosit, prea iubit și cinstit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor.

Harul Domnului să întărească această lucrare în vecii vecilor! Amin".

Înalt Prea Sfințitul **Bartolomeu** a prezentat în final pe cei care au contribuit la împlinirea acestui măreț moment și care erau de față.

4. Concertul religios din Biserica salinei Ocna Dej

Delegația constantinopolitană, însoțită de Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu, s-a deplasat în jurul orelor 17.30 la Salina de la Ocna Dej unde a avut loc un concert în cadrul bisericii sculptate în sare de către mineri.

La sfârșitul anului 2000, o veche tradiție minerească, care cerea ca la deschiderea unei mine noi să se facă în subteran o capelă sau o mică biserică, s-a realizat. Prin munca minerilor de aici s-a amenajat la o adâncime de circa 80 de metri, în mina Transilvania, care funcționează din 1979, o biserică care poartă hramul *Sfintei Varvara*, patroana și apărătoarea minerilor și care a fost sfințită de către Înalt Prea Sfințitul *Bartolomeu* în anul 2001. Catapeteasma a fost sculptată în lemn de tei, în stil bizantin iar ornamentarea bisericii s-a realizat prin sculptarea în pereții de sare a elementelor brâncușiene, brâul și coloana infinitului. Aceste elemente artistice împodobesc toate icoanele bisericii, precum și cele patru vitralii ce sunt luminate, dând impresia că te afli la suprafață. Biserica este folosită de mineri, dar la slujbele din zilele de sărbătoare poate participa oricine.

Patriarhul Ecumenic a fost întâmpinat la intrarea în Biserică cu pâine și sare, precum și cu buchete de flori, oferite de către mineri. De față se

aflau preotul paroh, Prea Cucernicul Părinte Mircea Mânzat, protopopul oraşului Dej, Prea Cucernicul Părinte Teofil Herineanu şi Primarul oraşului Dej, Domnul Ioan Ungur. Minerii şi fanfara lor, îmbrăcaţi în albastru şi cu căşti albastre au intonat imnul minerilor, care a reuşit să smulgă lacrimi celor prezenţi:

IMNUL MINERULUI

În fund de munci, noi des intrăm
Cu BUN NOROC ne salutăm,
Şi când ieşim din sânul lor
Noi, toţi, NOROC strigăm în cor

În mină-I Dumnezeu cu noi,
Afară-s chinuri şi nevoi
Deasupra noastră n-avem cer
C-aşa-i viaţa de miner

Refren:
Când plini de praf, cu paşi trudiţi
Ieşim din mină obosiţi
Ne doare că-n lumina sa
Pământul ţine o lume rea!

Afară-s chinuri şi nevoi
Şi iar ne-ntoarcem înapoi
În lumea noastră fără cer
C'-aşa-I viaţa de miner

În mină-i Dumnezeu cu noi,
Afară-s chinuri şi nevoi
Deasupra noastră n-avem cer
C'-aşa-i viaţa de miner

Dar moartea vine, tot mai des
Să vadă ce-are de cules
Din lumea noastră fără cer
C'-aşa-I viaţa de miner

Refren:

Sanctităţii Sale şi Înalt Prea Sfinţitului Bartolomeu le-au fost oferite din partea liderului de sindicat, Domnul Ioan Tarţa, cel care a avut iniţiativa construirii bisericii de aici, din mina "Transilvania", cadouri simbolice, şi anume, nişte pietre de mină pe un suport pe care scria "Noroc bun!", cu un ciocan de miner în miniatură, şi o fotografie pe un suport de lemn cu interiorul minei.

Corul minerilor a fost dirijat de către Prea Cucernicul Părinte Paroh. La intrarea în biserică erau sculptate următoarele cuvinte: "*Afară-s chinuri şi nevoi, în mină-i Dumnezeu cu noi!*", iar refrenul imnului era: "*Deasupra noastră n-avem cer, aşa-i viaţa de miner*!"

Biserica era plină de credincioşi, adunaţi pentru a primi binecuvântarea Sanctităţii Sale şi să asculte concertul din biserica salinei Ocna Dej. Înalţii Ierarhi au fost primiţi cu bucurie şi cu imnul arhieresc. Au intrat apoi în Sfântul Altar să se închine, au sărutat Sfânta Evanghelie şi Sfânta Cruce, după care au revenit şi s-au aşezat în mijlocul bisericii, Sanctitatea Sa dăruind cruciuliţe copiilor din jur.

S-a săvârşit slujba Te Deum-ului, după care a fost susţinut un concert de către corul Facultăţii de Teologie, condus de către Prea Cucernicul

Părinte Profesor Stanciu Vasile și continuat de corul Seminarului Teologic, condus de către Prea Cucernicul Părinte Profesor Petre Stanciu, ambele din municipiul Cluj-Napoca.

La sfârșitul concertului Înalt Prea Sfințitul BARTOLOMEU al Vadului, Feleacului și Clujului a rostit câteva cuvinte de învățătură:

"Dragii mei, nu fără emoție, vin din nou în acest spațiu eclezial, pe care l-am sfințit acum aproape patru ani. Atunci m-au întâmpinat minerii cu imnul lor, care m-a impresionat până la lacrimi. Îl avem ca oaspete al Episcopiei noastre pe Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic, care urmează ca mâine să fie primit oficial în Catedrala Arhiepiscopală din Cluj, pentru ca după aceea să primească un Doctorat Honoris Causa al Universității "Babeș Bolyai", al cărei rector se află, de asemenea, aici.

Este oaspetele meu și oaspetele nostru, la Mănăstirea Nicula. Și-am socotit că n-aș putea să-i fac un dar mai de preț, decât să-l aducem aici, în această biserică cioplită de mineri, cu mâinile credinței lor, în acest munte de sare. Și-am adus și corurile celor două școli teologice ale noastre, corul Facultății de Teologie, de sub conducerea Părintelui Profesor Vasile Stanciu, și corul Seminarului nostru Teologic, de sub conducerea Părintelui Profesor Petru Stanciu.

Vă mulțumesc, dragii copii, pentru că sunteți aici și pentru că ne-ați înălțat sufletele cu vocile voastre tinere și curate și mulțumesc tuturor dejenilor și celor din împrejurimi. Nu m-am așteptat să fiți în număr atât de mare și sunt de-a dreptul copleșit, practic nu ne-am putut organiza suficient în această biserică din pricina numărului vostru foarte mare. Repet și acum ceea ce le spuneam acum patru ani minerilor, în imnul vostru cântați lumea voastră, fără cer, dar prin această biserică ați spart muntele și-ați răzbit cu sufletele credinței voastre către cer, ați deschis cerul prin acest pantograf; de-acum, mina nu mai este un spațiu închis, ci devine unul infinit.

Vă mulțumesc, Sanctitatea Voastră, pentru faptul că V-ați ostenit să veniți la noi, împreună cu delegația care Vă însoțește, Vă mulțumesc, Înalt Prea Sfințite TEOFAN al Olteniei, care îl reprezentați aici pe Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, și vă mulțumesc tuturor, celor care sunteți și veți fi împreună cu noi.

Dacă Sanctitatea Sa dorește să vă adreseze câteva cuvinte, l-aș invita să vină aici".

În continuare, a luat cuvântul Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic:

"Pentru că în această seară am avut binecuvântat prilej să trăim o experiență cu totul aparte și o experiență, vă mărturisesc, unică în viața

mea, țin să mulțumesc, în primul rând, Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului ***Bartolomeu,*** *Arhiepiscop al Clujului, care ne-a adus și ne-a organizat această seară.*

Noi, oamenii Bisericii, spuneam despre o categorie a semenilor noștri că trăiesc, așa cum spune cuvântul Sfântului Apostol, în munți, în peșteri și-n găurile pământului, dar iată, astăzi, în această seară mai precis, avem ocazia, noi personal, să cunoaștem și o altă categorie a unor semeni de-ai noștri, care trăiesc la fel ca asceții, la fel ca cei retrași din lume, de multe ori în munți, în peșteri și-n găurile pământului.

Într-adevăr, condițiile minerilor sunt deosebit de grele la locul lor de muncă. Atunci când am ascultat imnul lor, cântat cu atâta emoție, emoție care a pătruns până în adâncul sufletului nostru, am înțeles marea lor durere, durerea că aici, sub pământ, ei nu au un cer, nu văd lumina soarelui.

Și de asemenea, tot în imnul lor, am înțeles care este durerea sufletului atunci când pleacă de la muncă, atunci când ies din mină. Afară, acolo unde este lumina soarelui și unde ar trebui să domnească înțelegerea, bunătatea între dragostea între oameni, acolo ei întâlnesc o lume, de multe ori ostilă, o lume care nu le rezervă decât greutăți, care vin să se îngrămădească și să facă mai grele greutățile de la locul de muncă.

Vă mărturisesc că în viață am călătorit în multe părți din lume și am văzut cele mai frumoase locuri de închinare, cele mai frumoase biserici și catedrale construite pe fața pământului de geniul uman și de credința omului. Însă, în același duh vă mărturisesc că cea mai frumoasă cupolă dintr-un lăcaș de închinare pe care am văzut-o în viața mea, este cupola aceasta, cupola aceasta pe care domnește Pantocratorul, Domnul Atotțiitorul, Domnul păzitorul nostru, al tuturor.

Am văzut multe catedrale cu turle mărețe, însă nu se puteau și nu se pot compara cu această cupolă pentru că acelea au fost făcute de mâna omului, în timp ce aceasta de aici, este făcută de mâna Domnului prin lucrarea omului care a împodobit cu o icoană atât de frumoasă a Domnului Iisus Hristos, Cel ce ne vede pe toți și Cel ce ne apără pe toți. Sunt, sigur că Domnul Atotțiitorul, Cel care este prezentat în această icoană, va răsplăti tuturor minerilor care au lucrat de-a lungul vremurilor în această mină și mai ales a acelora care s-au ostenit pentru ridicarea, ca să ne exprimăm așa cum se cuvine, acestei sfinte biserici. Ne va răsplăti binecuvântându-ne copiii, copiii aceia care în această seară au fost lângă mine, așa cum a fost lângă mine Alexandru, Alexandra și Pavel cei pe care i-am mângâiat, cei care au stat lângă mine la acest concert. Sunt sigur că Dumnezeu vă va răsplăti toate ostenelile dând copiilor dumneavoastră, nepoților, urmașilor dumneavoastră, șansa să trăiască într-o lume mai

bună, o lume a păcii, o lume mai umană, aceasta va fi răsplata și binecuvântarea de la Dumnezeu pentru buna credință și pentru evlavia dumneavoastră.

Vreau, totodată, să adresez felicitările mele și să binecuvântez cele două coruri care ne-au desfătat auzul în această seară cu minunate cântări, Corul Facultății de Teologie a Universității din Cluj și Corul Seminarului Teologic din Cluj. Încă o dată mi s-a confirmat ceea ce am constatat ori de câte ori am venit în țara dumneavoastră, mi s-a confirmat faptul că, în România, există o foarte puternică și autentică tradiție muzicală, ceea ce arată că acest popor nobil al dumneavoastră, popor binecuvântat, a fost, este și va fi creator de cultură care nu va pieri niciodată.

Vă aduc, dragii mei, binecuvântarea Bisericii celei mari din Constantinopol, Bisericii-Mame. Mă rog Domnului să vă dăruiască toate bunurile, toate bunurile de sub pământ, bunurile de pe pământ și bunurile cerești, în același timp.

În memoria noastră și în inima noastră, această seară va rămâne adânc încrustată și, niciodată, nu se va șterge. Pentru aceasta țin să mulțumesc încă o dată Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu, arhipăstorul acestei eparhii. Îi mulțumesc din suflet, Dumnezeu să ne binecuvânteze pe toți."

Cadrul natural oferit de către această biserică era unul deosebit, de excepție. Totul era din sare. Pereții și tavanul erau în culorile naturale alb și negru ale dungilor de sare, pe părțile laterale se găseau vitralii, iar sus trona Pantocratorul. Înalții oaspeți au intrat la sfârșit din nou în Sfântul Altar, s-au închinat și au semnat în Sfânta Evanghelie, în Sfânta Scriptură și în cartea de onoare.

Șeful de mină Domnul Törbenyi Francisc și Directorul economic, Doamna Maria Cucolaș i-au întâmpinat la ieșirea din mină pe Sanctitatea Sa și pe membrii delegației.

5. Masă de seară la Mănăstirea Nicula

Delegația s-a întors la mănăstirea Nicula unde a servit masa de seară, oferită de către Prea Cuviosul Arhimandrit Dumitru Cobzaru, starețul mănăstirii. Un grup de coriști ai Facultății de Teologie din Cluj-Napoca a interpretat piese vocale bisericești și populare, iar corul călugărilor de la mănăstire a interpretat câteva pricesne.

Înalt Prea Sfințitul **Bartolomeu** a luat cuvântul:

"Este bucuria noastră, a tuturor, să-l avem ca oaspete de onoare pe Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic.

În 1993, la scurtă vreme după instalarea mea ca Arhiepiscop al Clujului, l-am avut ca oaspete numai pentru câteva ore. A luat prânzul în reşedinţa mea şi-am ţinut un toast în care am spus: avem acelaşi nume, numai cu o diferenţă, Sanctitatea Voastră vă numiţi BARTOLOMEU I, deci aveţi o cifră după nume. Eu nu am o asemenea cifră, ceea ce înseamnă că sunt Bartolomeu unicul.

Numele a rămas acelaşi, şi al Sanctităţii Sale şi al meu; cred că există o singură diferenţă, deşi se pronunţă la fel, nu se scriu la fel: BARTOLOMEU I Ecumenicul este scris cu majuscule, cu B, iar Bartolomeu cu b; nu este important cum se scrie, important este cum se pronunţă!!

În cinstea Sanctităţii Sale să închinăm acest pahar. Mulţi ani trăiască!"

În numele delegaţiei Patriarhiei Ecumenice a mulţumit Înalt Prea Sfinţitul **Macarios** de Siderokastro:

"Sanctitatea Sa, m-a însărcinat să spun câteva cuvinte dragostei dumneavoastră, în ciuda faptului că sunt cu totul nepregătit pentru acest lucru. Şi nu sunt sigur dacă voi reuşi să satisfac, să mulţumesc aşteptările Sanctităţii Sale şi să mulţumesc, desigur, pe dumneavoastră, distinsă adunare din această seară, care luăm parte la această cină oferită în această sfântă mănăstire. Dar, întotdeauna, la mesele servite în mănăstiri se pronunţă cuvânt ziditor de suflet.

Mâncăm, şi când mâncăm, mulţumim lui Dumnezeu pentru darul dat. Mâncăm, şi când mâncăm înălţăm slavă lui Dumnezeu pentru darul dat. Şi, desigur, după un ritual străvechi, şi în mânăstire se poate spune că, masa fără binecuvântare nu este diferită cu nimic de o iesle. Pentru aceasta, îndrăznesc, repet, cu binecuvântarea Sanctităţii Sale, să spun dragostei dumneavoastră câteva cuvinte.

La început, aş vrea să exprim profunda mea recunoştinţă şi mulţumirile călduroase faţă de Sanctitatea Sale, pentru că a avut bunătatea să mă includă între membrii delegaţiei Sanctităţii Sale, pentru a veni aici, în România, ca să ne minunăm şi să ne închinăm la tot ceea ce are mai sfânt, Biserica Ortodoxă Română şi, desigur, la tot ce are mai sfânt, poporul român.

Am fost uimit atunci când, la Reşedinţa Mitropoliei mele, am primit telefon din partea reprezentantului Sanctităţii Sale şi mi-a spus ca să însoţesc pe Sanctitatea Sa în această delegaţie, în această călătorie de închinare. Aş putea oare să nu-i mulţumesc în mod special din adâncul inimii?

În al doilea rând, este o datorie sacră pentru mine să mulţumesc Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pentru ospitalitatea care ne-a arătat-o şi ne-a acordat-o, ospitalitate comparabilă cu aceea pe care a arătat-o Avraam la stejarul

Mamvri îngerilor care au venit să îl viziteze. Îi mulțumesc Prea Fericirii Sale pentru cuvintele și pentru toate aprecierile, pentru inima deschisă și sufletul larg cu care a binevoit să ne primească.

Pentru mine personal, credeți-mă, acest fapt a fost o a doua mare, foarte mare surpriză. Am văzut un părinte destul de înaintat în vârstă care, însă, are multă putere, arată multă vioiciune și are o gândire ireproșabilă. Ce să mai spun despre felul în care se mișcă, foarte energic. Sunt sigur, toate acestea, în cazul Prea Fericirii Sale, izvorăsc din interesul sincer, din dragostea fierbinte pe care o are față de Biserica pe care o arhipăstorește și față de neamul nobil din care face parte.

Dragostea și ospitalitatea arătată de Înalt Prea Sfinția Sa, Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu, aici, la mănăstire și în orașul Cluj, ar putea să îmi scape, pentru a nu mulțumi, în al treilea rând, și Înalt Prea Sfinției Sale?

Pentru mine, aceste zile au fost cu totul de excepție. Am rămas realmente uimit de ceea ce am auzit și de ceea ce am văzut. Și nu uitați, este pentru prima dată când îmi pășește piciorul pe pământul sfânt al țării dumneavoastră. Depun mărturie în fața dumneavoastră, a tuturor, că am admirat credința foarte tare, foarte puternică a binecredinciosului popor român.

Un sentiment cu totul aparte față de români mi-a fost dat de faptul că am constatat încă de la început că ei sunt foarte, foarte credincioși, că vin la sfânta biserică cu adâncă evlavie. Dar, un sentiment mai puternic decât acesta mi-a fost provocat de faptul că, ori de câte ori românii credincioși la sfânta biserică văd un arhiereu, sau un cleric, un preot sau diacon, se apropie de el și se ating de veșmintele lui.

Noi toți, în frunte cu Sanctitatea Sa, suntem închinători smeriți la cele sfinte ale acestui sfânt pământ românesc. Ne închinăm cu smerenie la toate cele sfinte ale neamului dumneavoastră și admirăm evlavia poporului dumneavoastră, dorința lui de a munci, răbdarea lui, sudoarea lui o admirăm, durerile lui, așteptările lui, neliniștile lui, toate acestea constituie un subiect de admirație pentru noi. Și, cred că noi toți avem foarte multe de învățat de la această împreună-petrecere.

Când mă voi întoarce în Mitropolia mea, la Siderokastro , în Grecia de Nord, voi avea foarte multe lucruri de povestit, dar, de asemenea, voi avea foarte multe lucruri pe care să rog credincioșii mei, să-i îndemn, să le urmeze, pentru că la noi stilul de viață e occidentalizat în mare măsură. Unde credincioșii au destule bunuri materiale, apar probleme în ceea ce privește evlavia și trăirea credinței.

La sfârșitul cuvântului meu, vreau să vă spun că în Mitropolia pe care eu o arhipăstoresc, slujesc patru clerici din România: trei diaconi și un

preot care studiază, şi care sunt foarte evlavioşi, care arată respect faţă de episcop, care încearcă să valorifice posibilităţile care li se oferă.

Şi, ca să nu lungesc cuvântul, revenind la legile după care se fac cuvântările, amintesc din nou faptul că mulţumesc din adâncul inimii Sanctităţii Sale pentru faptul că m-a introdus în delegaţia sa, de asemenea, mulţumesc călduros Prea Fericitului TEOCTIST, Patriarhul României. Pentru toate câte a făcut pentru noi aş vrea, aici, să rog pe reprezentantul Prea Fericirii Sale, Înalt Prea Sfinţitul TEOFAN al Olteniei, să aibă bunătatea, amabilitatea de a transmite Prea Fericirii Sale călduroasele mele mulţumiri.

De asemenea, faţă de Înalt Prea Sfinţia Sa, Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu de Cluj, precum şi faţă de Părintele Stareţ al acestei sfinte mănăstiri, faţă de toţi părinţii mănăstirii, mulţumiri călduroase pentru ospitalitatea lor şi pentru dragostea arătată faţă de smereniile noastre.

Şi, făcându-mă purtător de cuvânt şi al sentimentelor dumneavoastră, mă rog Domnului şi doresc ca, El, Dumnezeu, să păzească această obşte monahală şi să binevoiască a ajuta să-i crească numărul spre slava lui Dumnezeu şi spre slujirea semenilor"

MARŢI, 19 OCTOMBRIE 2004

A doua zi la Mănăstirea Nicula, după servirea micului dejun, Patriarhul Ecumenic a aşternut câteva cuvinte în cartea de onoare a mănăstirii:

"Întru emoţie adâncă şi mulţumire, vizităm împreună cu cinstita noastră delegaţie această podoabă deosebită a pământului Transilvaniei, Sfânta Mănăstire a Maicii Domnului de la Nicula, cu obştea ei atât de tânără, de plăcută şi aducătoare de nădejde, căreia îi şi mulţumim pe această cale în mod călduros pentru deosebita şi părinteasca ei găzduire. Dorim ca precum am pus temelie aici Centrului Spiritual de Pastorală şi Catehză, şi celelalte lucrări pe care le gândeşte şi le programează să aibă loc aici deschizătorul de noi drumuri şi înţeleptul ierarh şi frate Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, să fie duse la bun sfârşit cât mai degrabă spre slava lui Dumnezeu şi zidirea sufletească a poporului Său. Întreaga organizare şi activitate pe care o vedem în eparhia aceasta, determină admiraţie şi atrage cu sine deosebita noastră satisfacţie patriarhicească. Fraţilor monahi din mănăstire le dorim, părinteşte, izbânzi şi biruinţe totdeauna în luptele şi nevoinţele duhovniceşti, ca să se învrednicească cereştii slave şi fericirii celei veşnice în ziua aceea înfricoşată a răsplătirii celei drepte".

Înflăcărat rugător către Dumnezeu,

*† **BARTOLOMEU** al Constantinopolului*

18 – 19 octombrie 2004

† Macarios, Mitropolit de Siderokastro
† Evanghelos, Mitropolit de New-Jersey
† Teofan, Mitropolitul Olteniei
† Genadios, Mitropolit de Sasima
Diacon Elpidoforos

După aceea, delegaţia s-a îndreptat la orele 09.15 spre Cluj-Napoca, luându-şi la revedere de la obşte şi mulţumind.

1. Te-Deum săvârşit în Catedrala Arhiepiscopală din Cluj-Napoca

Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I, însoţit de către delegaţia oficială, a fost întâmpinat în jurul orelor 10.15 în faţa Catedralei Ortodoxe din Cluj-Napoca cu Sfânta Evanghelie de Prea Sfinţitul Irineu Bistriţeanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului şi de soborul preoţilor în frunte cu Prea Cucernicul Părinte Ioan Bizău, Prea Cucernicul Părinte Iustin Tira, Vicar eparhial, Prea Cucernicul Părinte Vasile Nemeş, Secretar eparhial, Prea Cucernicul Părinte Profesor Conferenţiar Dr. Ioan Chirilă, Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

Aşezată în centrul capitalei culturale a Transilvaniei, Catedrala Arhiepiscopală a Vadului, Feleacului şi Clujului a fost construită între anii 1923-1933, din iniţiativa şi cu contribuţia specială a vrednicului de pomenire Episcopul Nicolae Ivan (1855-1936). Prezenţa triumfală pe pământul „*dorurilor noastre*", înălţată într-o epoca marcată de ample frământări sociale, politice şi economice, Catedrala eparhială se impune ca o adevărată împlinire a unui orizont de aşteptări la care s-au raportat generaţiile anterioare. Ea este primul edificiu bisericesc românesc de amploare ridicat în inima ţării reîntregite.

Deşi lucrările de edificare nu s-au putut finaliza în timpul propus conform proiectului iniţial, datorită recesiunii economice din anii '30, aceasta neîmplinire se realizează sub ochii noştri, din iniţiativa şi cu purtarea de grijă a Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Bartolomeu. Iată că Bunul Dumnezeu a rânduit celui de-al patrulea întâistătător al reînviatei Eparhii a Vadului, Feleacului şi Clujului această importantă misiune de întregire a proiectului - aşa cum l-a visat ctitorul său - şi de restaurare generală, ce se

impunea stringent după aproape 70 de ani de la data întreruperii lucrărilor de construire.

Inițiativa Înaltului Ierarh, făcută publică din amvonul Catedralei într-una din duminicile lunii martie '97, a fost receptată cu bucurie de către mulțimea credincioșilor prezenți duminică de duminică și sărbătoare de sărbătoare, pentru a se împărtăși de negrăitele bucurii duhovnicești ale Sfintelor Slujbe și ale Cuvântului arhieresc de învățătură.

Costurile mari ale acestor lucrări, amplificate de la o lună la alta datorită instabilității monetare, au fost acoperite în parte prin jertfelnicia bunilor credincioși din Cluj și de pe tot cuprinsul Eparhiei. Bineînțeles, aceasta contribuție a însemnat relativ puțin în raport cu nevoile financiare, fapt pentru care a fost necesară intervenția Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu pe lângă guvernele ce s-au succedat în această perioadă (1997-2000) și care, spre cinstea lor, au dat dovadă de multă solicitudine în condițiile de criză ale economiei românești din perioada respectivă. Se cuvine menționată și contribuția unor instituții publice, de stat sau private, care au ascultat glasul Păstorului, reînnoit din vreme în vreme în cadrul predicilor duminicale sau prin întâlniri directe, de la suflet la suflet și de la inimă la inimă. Și cu acest prilej am fost martorii unor gesturi de mare generozitate și solidaritate în credință și ideal românesc, ceea ce înseamnă că sentimentele înalte ale sufletului neamului nostru nu s-au atrofiat nici în această perioadă „de tranziție". Iată de ce bucuria ultimului Crăciun al veacului XX a avut pentru Centrul eparhial, ca și pentru mulțimea credincioșilor prezenți la Dumnezeiasca Liturghie, o încărcătură duhovnicească aparte: binecuvântarea arhierească a lucrărilor executate pentru completarea și restaurarea exteriorului Catedralei. Ritualul solemn săvârșit de către Arhiepiscopul nostru, după Sfânta Liturghie, a fost receptat cu emoție și bucurie de către toți cei care alcătuiesc comunitatea de credință și rugăciune a celei care are statutul liturgic și canonic de «Maica» a tuturor bisericilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Desigur, până când și interiorul va ajunge la stadiul final al lucrărilor de restaurare și pictare, urmează alte eforturi de natură tehnică și mai ales artistică ce trebuie susținute financiar. De aceea,se cuvine să ne reînnoim speranțele în purtarea de grijă a bunului Dumnezeu și în jertfelnicia celor care iubesc "*podoaba casei Sale* ".

Albă și curată, Catedrala Clujului se profilează pe cerul celui de-al treilea mileniu de istorie creștină ca un semn al statorniciei noastre în credință și-al speranței în purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Dacă pentru ținuturile românești din această parte a Transilvaniei începutul de secol XX a însemnat reactivarea străvechiului scaun episcopal de la Vad și Feleac, precum și construirea Catedralei eparhiale din inima

Clujului, iată că sfârșitul acestui veac ne găsește cu bucuria unor realizări care vin să împlinească nădejdiile și lucrarea începută de vrednicii noștri înaintași.

"Înscrie, Doamne, în cartea vieții Tale pe toți ctitorii, binefăcătorii, ajutătorii și ostenitorii Sfânt locașului acestuia!".

Sanctitatea Sa împreună cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu și cu ceilelți membrii ai delegației au pătruns prin mulțimea imensă de credincioși în catedrală, au ajuns în naos unde s-au închinat la icoana Învierii. S-au îndreptat spre Sfântul Altar, unde au pătruns, s-au închinat de trei ori și au sărutat Sfânta Evanghelie, în timp ce corul studenților Facultății de Teologie cânta imnul „Pe Stăpânul și Arhiereul nostru".

De față se aflau Înalt Prea Sfințitul Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, Prea Sfințitul Visarion Rășinăreanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Sfințitul Vasile Someșanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Prea Sfințitul Petroniu Sălăjanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Oradiei, Bihorului și Sălajului și Prea Sfințitul Iustin Sigheteanu, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Prea Sfințitul Irineu Bistrițeanul Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului a săvârșit slujba de Te Deum. Sanctitatea Sa a luat loc în jilțul arhieresc din dreapta. În biserică se afla o mare mulțime de credincioși, stareți, consilieri și inspectori episcopali, cei opt protoierei ai Arhiepiscopiei (Prea Cucernicul Părinte Ioan Jeler, Cluj I, Prea Cucernicul Părinte Niculai Buda, Cluj II, Prea Cucernicul Părinte Alexandru Vidican, Bistrița, Prea Cucernicul Părinte Teofil Herineanu, Dej, Prea Cucernicul Părinte Ioan Moraru, Gherla, Prea Cucernicul Părinte Dorel Pușcaș, Huedin, Prea Cucernicul Părinte Ioan Dâmbu, Năsăud, Prea Cucernicul Părinte Daniel Crișan, Turda), corala preoților din orașul Cluj-Napoca, care a dat răspunsurile la slujba de Te Deum, condusă de către Prea Cucernicul Părinte Profesor Petru Stanciu de la Seminarul Teologic, colaboratori din Centrul Eparhial, preoți din împrejurimi, copii, studenți, călugări, maici. Dintre personalitățile oficiale care au fost de față s-au remarcat Domnul Profesor Andrei Marga, Președintele Consiliului Academic, Domnul Profesor Nicolae Bocșan, Rectorul Universității Babeș-Bolyai, Domnul Profesor Adolf Marin Ritter de la Universitatea de Teologie din Heidelberg, Germania, Prea Cuviosul Arhimandrit Dumitru Cobzaru, starețul Mănăstirii Nicula, Prea Cuviosul Arhimandrit Emanuil Rus, starețul mănăstirii Bixad, din Episcopia Maramureșului și Sătmarului.

Înalt Prea Sfințitul **Bartolomeu** Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului a luat cuvântul:

"Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscop al Constantinopolului Noua Romă și Patriarh Ecumenic se află pentru a doua oară în această

catedrală din Eparhia noastră. Sanctitatea Sa urmează ca îndată după consumarea acestui moment să primească titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Este principalul scop al vizitei sale în orașul și la reședința noastră. Am fost bucuros să ne fie oaspete începând de ieri, de la prânz, în Mănăstirea Nicula și în Ocna Dej, unde am asistat la un concert religios dat la biserica din salina acestei ocne, pe care am sfințit-o pentru mineri acum patru ani.

Sanctitatea Voastră, permiteți-mi să vă adresez salutul meu, al colaboratorilor și al credincioșilor pe care-i păstoresc în această eparhie. Sunt aici de față la acest moment festiv colaboratorii mei apropiați, cei doi episcopi-vicari, vicarul administrativ, consilierii, inspectorii. Sunt de față cei opt protoierei din arhiepiscopie, sunt de față preoții din orașul Cluj-Napoca, care au dat și răspunsurile la acest Te-Deum. Alcătuisem coroana preoților. Sunt de față reprezentanții Universității Babeș-Bolyai, prin Domnul Profesor Andrei Marga, Președintele Consiliului Academic, și Domnul Profesor Nicolae Bocșan, Rectorul acestei Universități, și o mare mulțime de credincioși care au știut că veți fi aici și care au venit nu doar să vă vadă, ci să primească binecuvântarea Sanctității Voastre și, prin Sanctitatea Voastră, binecuvântarea Bisericii-Mame. Sanctitatea Voastră sunteți în România în anul jubiliar "Sfântul Ștefan cel Mare". De multă vreme sunteți un prieten al poporului nostru și al istoriei ei. Acum două zile, la Facultatea de Drept a Universității din București, ați evocat personalitatea Sfântului Ștefan cel Mare. Astăzi, după-amiază, vă veți închina la mormântul său de la Mănăstirea Putna.

Doresc să subliniez faptul că vă găsiți pe teritoriul duhovnicesc al Sfântului Ștefan cel Mare. El este întemeietorul a ceea ce astăzi se numește Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Fiecare om are de purtat o cruce, dar și fiecare popor. La vremea aceea, România era împărțită în trei provincii. Ștefan cel Mare a domnit în Moldova și moldovenii au avut de purtat o cruce, aceea a pericolului păgân care amenința. Dar Dumnezeu l-a trimis pe Ștefan cel Mare ca să poarte el crucea poporului.

Noi, aici, în Transilvania, sub stăpânire străină nu am avut un Ștefan cel Mare. De aceea crucea a fost purtată de poporul întreg și de fiecare în parte. Și poate că de aceea este mai multă credință în Transilvania, pentru că aici s-a consumat și mai multă suferință. Ați venit să binecuvântați această suferință și să binecuvântați memoria Sfântului Ștefan cel Mare, ctitorul acestei eparhii.

Fiți binevenit în mijlocul nostru, Sanctitatea Voastră, și vă asigurăm de toată dragostea noastră, precum și de rugăciunile noastre pentru sănătatea și îndelunga viață a Sanctității Voastre.

Și acum îngăduiți-mi să vă ofer un mic dar, o icoană pe sticlă, meșteșugul tradițional al transilvănenilor din zona Niculei, pentru ca să o aveți Sanctitatea Voastră ca o amintire a acestui moment".

Înalt Prea Sfinția Sa a oferit Sanctității Sale, o icoană pe sticlă de la Nicula. Acesta a mulțimit, a sărutat icoana și a ridicat-o, ca să fie văzută de către toți credincioșii, pe care i-a binecuvântat totodată.

A urmat în continuare cuvântul de salut al Sanctității Sale:

"Înalt Prea Sfinția Voastră,
Înalt Prea Sfințite ***Bartolomeu,*** *Arhiepiscop al Vadului,*
Feleacului și Clujului, prea iubit frate în Domnul și împreună
liturghisitor cu Smerenia noastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, frați Arhierei,
Onorate Autorități și Iubiți fii întru Domnul,

Tuturor celor "ce prin dreptatea Dumnezeului nostru și a Mântuitorului Iisus Hristos au dobândit o credință de același preț cu a noastră: Har vouă și pace! Înmulțească-vi-se ele întru cunoașterea lui Dumnezeu și a lui Iisus, Domnul nostru!" (II Petru 1,1).

Recunoștință adâncă aducem lui Dumnezeu și Prea Curatei Maici a Domnului nostru Iisus Hristos, deoarece ne-a învrednicit să venim încă o dată pe pământul României, care a dat atâția sfinți Bisericii. Mulțumim Domnului că la invitația atât de amabilă a Înalt Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Bartolomeu, iubit frate întru Hristos, ne-a învrednicit să vizităm atât de frumosul oraș Cluj și să ne aflăm acum în mijlocul Dumneavoastră, prea iubiți frați și fii întru Domnul. Recunoștință aducem lui Dumnezeu că ne-a binecuvântat ca, sub cupola acestei Sfinte Catedrale, cu hramul "Adormirii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu", să ne rugăm împreună, astăzi și să ne împărtășim cu dragostea dumnezeiască și cu iubirea frățească a unora față de alții, în numele lui Hristos! Slavă lui Dumnezeu și mulțumire Împărătesei cerului și a pământului, Maicii tuturor creștinilor!

Am venit din Constantinopol, din cetatea de Dumnezeu păzită și cu acoperământul Maicii lui Dumnezeu ocrotită, unde Dumnezeu a așezat sfeșnicul celor mai mari răspunderi ale Bisericii Mame, Patriarhia de Constantinopol. De acolo vă aducem binecuvântarea Bisericii Domnului "Atotțiitorul", binecuvântarea "Întru-tot Prea Fericitei Născătoare de Dumnezeu", mireasma străvechii Mănăstiri "Studion", lumina "Sfintei Sofii" a lui Dumnezeu, ocrotirea și călăuzirea Hodrighitriei din Vlaherne, harul izvoarelor din care se revarsă aghiasmă, dragostea, grija părintească

și rugăciunea neîncetată a "Fanarului", care ca un far luminează în lume. De acolo se trag rădăcinile bunei credințe a poporului român, numit cu numele lui Hristos. Acolo se află și izvorul vieții duhovnicești a neamului românesc, iubitor de Hristos. Din mila Domnului, acolo stăm noi, până astăzi, păzind sfintele noastre metereze, în zile și vremuri care, numai Dumnezeu știe de ce – nu mai au slava, strălucirea și puterea de odinioară. Acolo, cu dragoste fierbinte și nefățarnică nu încetăm să ne aducem aminte de Dumneavoastră și să ne rugăm pentru întărirea întru Dumnezeu, progresul și succesul, sănătatea și binele Dumneavoastră, precum și pentru buna stare a Prea Sfintei Biserici Române, dezvoltarea și slava Țării Dumneavoastră.

Din tinerețe am avut binecuvântarea și bucuria să cunoaștem, personal, sau din scrieri, personalități celebre românești, ca Fericiții întru adormire Patriarhi Justinian și Justin, arhierei sfinți, oameni de înaltă cultură și trăire teologică, precum a fost ilustrul teolog și mult respectatul părinte duhovnicesc, Dumitru Stăniloae, cel pururea pomenit. Prin personalitatea lor, transfigurată de harul sfințeniei, și prin întreaga lor operă, rămân pururea nesecat izvor de inspirație și pildă de urmat pentru toți creștinii, dar mai ales pentru cei ce s-au învrednicit să primească Taina Sfintei Hirotonii. Totodată, am auzit și am aflat foarte multe despre marile personalități ale monahismului românesc contemporan, ca fericitul întru adormire, Părintele Cleopa, pe care l-am cunoscut personal, Părintele Efeftierie și alții. Prin viața și petrecerea lor sfântă și bineplăcută lui Dumnezeu, și prin învățătura lor de sus înțelepțită, aceștia au arătat că sfințenia îi privește pe toți oamenii din toate vremurile, inclusiv pe cei din vremea noastră, atât de tulburată.

Am venit de mai multe ori în România! Întotdeauna ne desfătăm simțirile sufletești cu buna mireasmă a evlaviei poporului român și a dragostei lui și a conducătorilor și părinților lui duhovnicești față de noi. Niciodată nu dispare dinaintea ochilor noștri icoana tradiției monahale românești și felul de-Dumnezeu-înțelepțit în care Biserica a știut să treacă prin Siberia de gheață a ateismului comunist și a știut să iasă cu mai puține răni decât toate celelalte Biserici surori, aflate în aceeași situație. Nu a fost vorba numai de înțelepciunea și geniul patriarhilor și arhiereilor. A fost rodul rugăciunilor și sfințeniei tuturor membrilor Bisericii, până la ultimul credincios din satele răzlețite în creierii Munților Carpați.

Pentru noi, toate acestea constituie izvor de inspirație, dar și prea bine întemeiată pricină pentru a da slavă Numelui lui Dumnezeu. În același timp, o caldă prietenie frățească leagă pe Smerenia noastră cu Prea Fericitul și prea iubitul frate ***TEOCTIST****, Patriarhul României. Cu bucurie,*

purtăm la întâlnirile neoficiale potcapul specific românesc, care ne-a fost dăruit mai de mult, așa încât să înțeleagă toți prietenia și sentimentele de dragoste întru Domnul, pe care le nutrim față de Prea Sfânta Biserică Română.

Cu adâncă smerenie, rugăm pe Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, purtătoarea de grijă și ocrotitoarea Clujului, să apere neîncetat sub acoperământul rugăciunilor sale, orașul și toată eparhia aceasta, să dea puteri sporite Arhipăstorului, cucernicului și cuviosului cler al Sfintei Arhiepiscopii, să păzească și să călăuzească la Fiul său tot poporul creștin din această regiune geografică și din întreaga Țară.

"Bucurați-vă din tot sufletul fraților" (Tobit 7,1), "creșteți în har și în cunoașterea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos" (II Petru 3,18), "dragostea mea e cu voi,cu toți, întru Hristos Iisus"! (I Cor. 16,24)".

Patriarhul Ecumenic a mai adăugat la sfârșit câteva cuvinte:

"Înalt Prea Sfinția Voastră,
Înalt Prea Sfințite ***Bartolomeu,*** *Arhiepiscop al Clujului,*

Călduros Vă mulțumim pentru invitația pe care ne-ați trimis-o de a veni în eparhia Înalt Prea Sfinției Voastre, precum și pentru frumoasele cuvinte pe care ni le-ați adresat nouă cu acest prilej.

Am avut bucuria negrăită, Înalt Prea Sfinția Voastră, ca, începând de ieri de la prânz, așa cum ați menționat în cuvânt, până acum, să fim martori și să ne bucurăm de găzduirea atât de ospitalieră de la Mănăstirea Nicula, unde obștea Părinților cu dragoste ne-a slujit. Am putea noi oare să nu vă fim profund recunoscători cu adâncă mulțumire pentru această bucurie. În acest cuvânt de mulțumire al meu către Înalt Prea Sfinția Voastră, mă fac purtătorul de voce al membrilor delegației Patriarhiei Ecumenice, care este prezentă acum, aici, cu mine.

Ieri, după cum bine știți, am pus piatra de temelie la Centrul pentru Studii Pastorale și Catehetice al Sfintei Arhiepiscopii a Clujului. Este și acest Centru una din nenumăratele și mărețele opere pe care le întreprindeți, lucrări pe care le faceți pentru bunul mers duhovnicesc al turmei cuvântătoare pe care de sus v-a fost încredințată spre arhipăstorire. Este o turmă cuvântătoare fericită, pentru că are un astfel de arhipăstor, un arhipăstor atât de cunoscut și înzestrat de Dumnezeu cu un deosebit har; înzestrare pe care a pus-o întotdeauna și o pune după cum constat, în slujba pentru slujirea progresului duhovnicesc a celor pe care îi păstorește.

Acum îngăduiți-mi Înalt Prea Sfinția Voastră să vă ofer o mică amintire, este vorba despre un sfânt engolpion în care este reprezentată

icoana apărătorului nostru, a Sfântului Apostol Bartolomeu, al cărui nume Dumnezeu ne-a învrednicit ca să-l purtăm."

Sanctitatea Sa a înmânat Înalt Prea Sfinţitului Bartolomeu, un engolpion cu Sfântul Apostol Bartolomeu, omonimul celor doi arhierei. Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu a mulţumit Sanctităţii Sale, după care i-a prezentat Sfântul Altar împodobit cu mozaic de Murano şi pe Arhiereii care au fost de faţă la această împreună slujire. Delegaţia oficială a părăsit Catedrala Arhiepiscopală prin marea de credincioşi, care au fost binecuvântaţi de către Sanctitatea Sa şi de către Ierarhii prezenţi, în timp ce clopotele Catedralei răsunau prelung, răspândind în văzduh acest moment deosebit de important din viaţa bisericească a Transilvaniei. Soarele strălucea pe cerul albastru infinit.

2. Ceremonia decernării titlului de "Doctor Honoris Causa" al Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, Sanctităţii Sale Bartolomeu I, Arhiepiscopul Constantinopolului-Noua Romă şi Patriarh Ecumenic

Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu şi delegaţia care îi însoţea s-au îndreaptat apoi spre Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca unde au fost întâmpinaţi de către Domnul Profesor Andrei Marga, de Domnul Profesor Nicolae Bocşan, Rectorul Universităţii, de către corpul decanilor şi al profesorilor, de studenţi. Domnul Profesor Andrei Marga a explicat în câteva cuvinte anumite repere despre Universitate.

În holul de la intrare se afla o expoziţie de carte intitulată *„10 ani de investiţii în Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca"*. Erau prezente, de la stânga la dreapta Facultatea de Teologie Ortodoxă, cea Romano-Catolică şi cea Reformată, fiecare cu publicaţiile sale, în limbile lor materne, respectiv, română, maghiară şi germană. Oaspeţii au urcat apoi treptele spre rectorat. Pe drum, Domnul Profesor Andrei Marga a atenţionat asupra celor două statui din curtea Universităţii, ale lui Babeş şi ale lui Bolyai, ale căror nume îl poartă Universitatea. În biroul Domnului Profesor Andrei Marga, acesta a prezentat un covor iranian primit de la Komeini, după care a spus următoarele:

"Toţi ştim o celebră afirmaţie a Preşedintelui Kennedy. Preşedintele Kennedy a invitat la Casa Albă premianţii Nobel în viaţă din America. Şi Preşedintele a spus, atunci, aşa: „În Casa Albă avem atâta creier ca niciodată, cu excepţia, probabil, a momentului în care Jefferson sta singur în Casa Albă". Acum, putem spune că s-a adunat în Cabinet atâta Prea Sfinţime şi Înalt Prea Sfinţime, ca niciodată. Oricum, ne bucurăm foarte

mult şi ne simțim foarte onorabil. Vă primim pe toți, Sanctitatea Sa, Mitropolitul Olteniei, Înalt Prea Sfinției şi Prea Sfinției care sunteți de față".

Reprezentantul Bisericii Greco-Catolice, Prea Sfințitul Virgil Bercea, Decanul Facultății de Teologie Greco-Catolică din Oradea, Profesor şi la Universitatea din Cluj-Napoca, a înmânat Sanctității Sale o ediție jubiliară a Bibliei de la Blaj din 1795, tipărită la Roma în anul 2000, în ediția a doua.

Domnul Profesor Andrei Marga a luat din nou cuvântul, înmânînd în acelaşi timp, Patriarhului Ecumenic câteva cadouri simbolice, o carte cu o foarte frumoasă colecție de troițe româneşti, precum şi Regulamentele şi Documentele Universității, astfel încât Sanctitatea Sa să poată cunoaşte obligațiile pe care le are un Doctor Honoris Causa. La rândul Său, Patriarhul Ecumenic a înmânat Domnului Profesor Andrei Marga, ca semn de mulțumire, o icoană argintată cu Maica Domnului, iar Prea Cucernicului Părinte Decan al Facultății de Teologie Ortodoxă, Dr. Ioan Chirilă, o cruce a Patriarhiei Ecumenice.

De față se aflau decanii Facultăților din cadrul Universității: Profesor Dr. Petru Blaga, decanul Facultății de Matematică şi Informatică; Profesor Dr. Simion Simion, decanul Facultății de Fizică, Profesor Dr. Luminița Silaghi, decanul Facultății de Chimie şi Inginerie Chimică, Profesor Dr. Octavian Popescu, decanul Facultății de Biologie şi Geologie; Profesor Dr. Pompei Cocean, decanul Facultății de Litere; Conferențiar Dr. Paul Vasilescu, decanul Facultății de Drept; Profesor Dr. Csucsuja Ştefan, prodecanul Facultății de Istorie şi Filosofie; Profesor Dr. Traian Rotariu, decanul Facultății de Sociologie şi Asistență Socială; Profesor Dr. Vasile Chiş, decanul Facultății de Psihologie şi Ştiințele Educației; Profesor Dr. Dumitru Matiş, decanul Facultății de Ştiințe Economice; Conf.dr. Cătălin Baba, decanul Facultății de Ştiințe Politice şi Administrative; Conf. dr. Gheorghe Roman, decanul Facultății de Educație Fizică şi Sport; Conferențiar Dr. Ioan Chirilă, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă; Profesor Dr. Marton Jozsef, decanul Facultății de Teologie Romano-Catolică; Prea Sfințitul Virgil Bercea, decanul Facultății de Teologie Greco-Catolică; Profesor Dr. Buzogany Dezső, decanul Facultății de Teologie Reformată; Profesor Dr. Iovanca Haiduc, prodecanul Facultății de Ştiința Mediului, toți îmbrăcați în robele lor festive de culori diferite, marcând astfel fiecare Facultate în parte. Aceştia l-au însoțit apoi pe Sanctitatea Sa, pentru a face o poză împreună cu toți arhiereii prezenți la acest moment festiv, pe treptele interioare ale Universității, înainte de a intra în Aula Magna.

Preşedintele Consiliului Academic, Domnul Rector, Candidatul, Prorectorii, Cancelarul General, Decanii au intrat în jurul orelor 11.30 în Aula

Magna a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, unde se aflau Înalt Prea Sfințitul Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Alba Iuliei, Prea Sfințitul Visarion, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Sfințitul Irineu Bistrițeanul și Prea Sfințitul Vasile Someșanul, Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Prea Sfințitul Petroniu Sălăjanul Arhiereu-Vicar al Oradiei, Bihorului și Sălajului și Prea Sfințitul Iustin Sigheteanu, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, Prea Cuviosul Arhimandrit Dumitru Cobzaru, starețul mănăstirii Nicula, Prea Cuviosul Arhimandrit Emanoil Rus, starețul mănăstirii Bixad, Domnul Profesor Marius Porumb, membru corespondent al Academiei Române, reprezentantul comunității evreiești din Cluj-Napoca, Profesorul Universitar Gavril Goldner, Reprezentantul Bisericii Romano-Catolice din Cluj-Napoca, Episcopul Vicar, Arpad Czirják, profesori, studenți, preoți, oaspeți, credincioși, invitați, precum și reprezentanți ai presei. Corul reunit al Facultăților de Teologie din cadrul Universității a intonat Imnul Patriarhal.

Președintele Consiliului Academic, Domnul Profesor Universitar Dr. **Andrei Marga** a adresat cuvântul introductiv la ceremonia de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Sanctității Sale Bartolomeu I, Arhiepiscopul Constantinopolului-Noua Romă și Patriarh Ecumenic;

"Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre, Prea Sfințiile Voastre,
Excelențe, Eminențe,
Domnule Rector;
Domnule Decan, Stimați colegi,
Doamnelor și Domnilor;

Conform ***Cartei Universității Babeș-Bolyai*** *(1995), cea mai înaltă distincție academică a universității noastre – titlul de Doctor Honoris Causa – se acordă personalităților cu contribuții de rezonanță mondială în domeniul lor de manifestare, care au susținut Universitatea. Punând în aplicare această prevedere a* ***Cartei*** *proprii, Universitatea Babeș-Bolyai a acordat în ultima decadă acest titlu unor personalități efectiv înscrise în avanscena științelor, filosofiei și teologiei mondiale. La propunerea* ***Facultății de Teologie Ortodoxă*** *a Universității Babeș-Bolyai,* ***Senatul*** *a hotărât, în decembrie 2003, să acorde titlul de Doctor Honoris Causa al Universității noastre Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului,* ***BARTOLOMEU I*** *pentru contribuția sa istorică la promovarea creștinismului și a valorilor creștine, la unitatea lumii creștine și la afirmarea tradiției iudeo-creștine a lumii civilizate. Această hotărâre s-a bucurat*

de susținerea tuturor facultăților. Astăzi avem bucuria de a-l putea saluta în Aula Magna pe ilustrul Patriarh și de a-l omagia. În numele Senatului Universității Babeș-Bolyai, vă adresăm, Sanctitatea Voastră, din inimă, "Bun venit la Universitatea Babeș-Bolyai!".

Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Excelențe și Eminențe,
Doamnelor și Domnilor,

O universitate competitivă nu numai că satisface reperele a ceea ce se cheamă astăzi, în mod propriu, universitate, dar se și particularizează printre instituțiile similare, grație organizărilor, personalităților și performanțelor ei. Căutăm, prin urmare, aici la Universitatea Babeș-Bolyai, să întărim profilul particular, ca organizare și prestație culturală, al instituției pe care o slujim.

Avem aici, la Cluj, desigur, avantajul de a sta pe umerii unei tradiții academice cu vechime respectabilă – cea mai lungă tradiție academică din România. De la colegiul iezuit din 1581, trecând prin Colegiile reformate ale evului mediu târziu, prin proiectul Mariei Tereza de a înființa la Cluj o universitate în limba germană, prin Lyceum-ul lui Iosif al II-lea, prin universitatea maghiară din 1872, înființată de Franz Josef I, prin universitatea românească întemeiată sub regele Ferdinand I, în 1919, prin universitățile "Victor Babeș" și "Janos Bolyai" de după al doilea război mondial, prin universitatea "Babeș-Bolyai" din 1959, prin reorganizarea acesteia, din 1995, pe liniile de studiu română, maghiară, germană, instituția noastră s-a profilat ca Universitate reprezentativă a Transilvaniei, cu o istorie semnificativă în România și în Europa Centrală și Răsăriteană. Această istorie ne-o asumăm, cu datele și obligațiile ce incumbă.

Cu peste 45.000 de studenți, ce studiază în română (în 105 specializări), în maghiară (în 54 specializări), în germană (în 13 specializări), precum și în specializări legate de ebraică, cu douăzeci de facultăți și optsprezece colegii universitare amplasate în orașe transilvane, cu programe de pregătire de economiști, ingineri, profesori, juriști, psihologi, filosofi, teologi, artiști, ***Universitatea Babeș-Bolyai a devenit cea mai mare universitate a țării și una din cele mai comprehensive din această parte a Europei.*** *Nu contenim să subliniem cât de crucial este pentru o universitate să-și dezvolte cercetările experimentale în științele naturii, în științele sociale și în științele acțiunii, iar Universitatea Babeș-Bolyai face eforturi considerabile în acest sens. S-a produs o înnoire semnificativă a specializărilor, iar multe dintre specializările lansate la Universitatea*

Babeş-Bolyai în ultima decadă – studiile europene, limbile moderne aplicate, business, ştiinţele politice şi administraţia publică, biblioteconomie, ştiinţele mediului, planningul teritorial etc. – şi-au început istoria, în România, la această universitate. Astăzi ştim prea bine însă că oricât de extinsă şi de diversificată lăuntric este o universitate, ceea ce contează este valoarea ştiinţifică, intelectuală şi morală a performanţelor ei şi a profesorilor ei de vârf.

Reuniunea de astăzi din Aula Magna, onorată de prezenţa la Universitatea Babeş-Bolyai a Sanctităţii Sale ***BARTOLOMEU I****, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, este prilejul binevenit de a sublinia că profilul actual al Universităţii Babeş-Bolyai este de nedespărţit de anvergura studiilor de teologie. Cu cele patru facultăţi de teologie – Ortodoxă, Greco-Catolică, Romano-Catolică, Reformată, ce reprezintă şapte Biserici istorice ale Transilvaniei cu performantul Institut de Studii Iudaice, Universitatea Babeş-Bolyai are astăzi, alături de universităţile din Praga, Viena şi München, cea mai complexă organizare de studii teologice printre universităţile de pe continent şi dispune de posibilităţi rare pentru a aborda calificat fundamentele iudeo-creştine ale civilizaţiei europene.*

Se poate spune că vestita interogare de acum un secol, a lui Adolf von Harnack, privind locul optim al studiilor de teologie în condiţiile modernităţii, a primit la Universitatea Babeş-Bolyai un răspuns pozitiv, ce are de partea sa argumentele factuale ale experienţei: locul studiilor pretenţioase de teologie este în universităţi performante, căci religia este parte inseparabilă a culturii moderne. Locul temerilor că religia, pe de o parte, ştiinţele experimentale şi filosofia, pe de altă parte, îşi vor limita reciproc demersurile l-a luat, în mod benefic, conştiinţa unităţii firești, vii, dintre cultură şi credinţă. La articularea acestei noi conştiinţe a osmozei dintre cultură şi religie au contribuit mulţi intelectuali din Universitatea Babeş-Bolyai. Menţionez aici cu deosebire aportul tinerelor şcoli de teologie ce s-au conturat în cele patru facultăţi de teologie şi subliniez că ne mândrim cu dezvoltarea rapidă, în doar unsprezece ani, a reflecţiei şi a operelor teologice la Facultatea de Teologie Ortodoxă. Îmi fac cu plăcere datoria de a evoca faptul că suntem beneficiarii acţiunii, în preajma noastră, a unor înalţi ierarhi – arhiepiscopul ortodox Înalt Prea Sfinţia Sa ***Bartolomeu Anania,*** *tălmăcitorul Bibliei în românește, şi arhiepiscopul* ***Jakubinyi György,*** *tălmăcitor al Evangheliilor în ungureşte, precum şi alţi preţuiţi ierarhi – care ei înşişi au contribuţii proprii şi recunoscute la apropierea cărţilor fundamentale ale lumii civilizate de către noile generaţii.*

Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Excelențe și Eminențe,
Doamnelor și Domnilor,

Ne dăm încă o dată seama de importanța studiilor de teologie din universități, observând adâncile schimbări din societățile lumii civilizate și din cunoașterea religiei, înregistrate în ultimele câteva decenii. În Europa Centrală și Răsăriteană este clar astăzi că – din punct de vedere sociologic privind lucrurile – Bisericile s-au lăsat mai puțin implicate în exercitarea puterii din regimurile de dinainte de 1989 și, ca urmare, după istorica și benefica răsturnare din 1989, speranțele oamenilor s-au legat într-o măsură sporită, de multă vreme necunoscută, de Biserici.

Dar, această schimbare a poziției Bisericilor, care le-a adus în mijlocul societăților din această parte a Europei, are originea mai profundă în schimbarea poziției religiei în cultura modernă. Pe de o parte, toate cercetările, și factuale și hermeneutice, atestă că secularizarea instituțională nu a implicat – și nu implică – secularizarea personală. Dimpotrivă, pe fondul crizelor instituționale din societățile de astăzi, interesul oamenilor pentru lămurirea sensului vieții, a semnificației morții s-a intensificat, iar religia dispune, evident, de cele mai mari resurse pentru a-l capacita pe om să înfrunte mereu tulbărătoarea conștiință a limitelor. Pe de altă parte, s-a prăbușit teza "depășirii" istorice a religiei, ce ne vine în cultura europeană de la Hegel, trecând prin Feuerbach, Comte, Marx, Nietzsche, Freud, la ateismul timpului nostru. Religia traversează epocile istorice, rămânând înfiptă în nevoile cele mai adânci și practic constante ale ființei umane pe Pământ. Iar astăzi, după cum nimeni altcineva decât cea mai prestigioasă personalitate a filosofiei mondiale din zilele noastre, Jürgen Habermas, a argumentat, este contraproductivă, "paradigma slujitoarei" în relația dintre teologie și folosofie, ce va trebui abandonată neîntârziat în favoarea recunoașterii unei "paralelități" a căutărilor teologiei și filosofiei și a unei interacțiuni argumentative.

Schimbarea poziției religiei în cultura modernității este, la rândul ei, legată de schimbări semnificative în cunoașterea a ceea ce s-a petrecut la Ierusalim înainte de nașterea lui Iisus, în timpul vieții pământești a lui Iisus și după răstignire și Înviere. Calea pe care Iisus din Nazaret a devenit Iisus Hristos este pentru noi, cei ulterior născuți, mai lămurită decât pentru cele mai multe generații anterioare. ***Epistolele*** *pauline și cele patru* ***Evanghelii*** *canonice rămân sursele fundamentale pentru cunoașterea Mântuitorului, dar putem vorbi pe bună dreptate de mai multe surse ale acestei cunoașteri și de o nouă vorbire a surselor tradiției. Am aici în vedere,*

cel puțin, studiile de istorie ale lui Schürer (din 1901-1911), istoriografia romană a primelor secole, sursele rabinice privind primele secole ale erei creștine, re-lectura ***Scripturilor*** *în ebraică (sau aramaică), descoperirile arheologice de la Ierusalim, Nazaret și Capernaum și în alte locuri din Israel, manuscrisele de la Qumran, manuscrisele din peninsula Sinai, precum și analize filologice și teologice noi ale moștenirii creștine. În epoca noastră s-a înălțat cunoașterea istorică a vieții și a sacrificiului, a Învierii și a mesajului lui Iisus către omenire, încât* ***a înțelege cât se poate de profund și de precis unitatea dintre Iisus al istoriei și Iisus eschatologic a devenit orizontul teologiei, dar și al culturii în sensul cel mai cuprinzător****. Departe de a relativiza mesajul, această înțelegere îl potențează, mai cu seamă acum, când efectele dizolvante ale relativismului sunt vizibile și când* ***lumea civilizată resimte acut nevoie de noi valori orientatoare, când identificarea de valori stabile, ferme, a devenit condiție de viață.***

Prin cercetarea istoriei petrecută în jurul lui Iisus Hristos s-a deschis cercetării specializate un câmp vast, de o pondere culturală greu de egalat, pe care se obțin deja roade ce nu mai pot fi ignorate*. Așa cum mulți teologi au observat, odată cu Iisus Hristos istoric s-a deschis calea regăsirii lui Iisus ca fiu al poporului evreu, a vieții sale ca parte a istoriei evreilor, a învățăturii sale ca parte a istoriei evreilor, a învățăturii sale ca rezultat al căutării unei căi a salvării ființei umane. După cum episcopatul german a arătat, în 1980, într-o vestită* ***Erklärung****, "cine îl întâlnește pe Iisus Hristos, întâlnește iudaismul".* ***O nouă conștiință asupra relației creștinismului cu grandioasa tradiție a iudaismului și a iudaismului cu disidența sa cea mai impunătoare, care a dat cea mai influentă religie a istoriei lumii civilizate, care este creștinismul, această conștiință, deci, este unul din semnele timpului nostru.*** *Documente subscrise de Biserici – de la* ***Cele zece puncte de la Seclisberg*** *(1947), trecând prin* ***Declarația de la New Delhi*** *(1962), declarațiile episcopatului francez, la* ***Nostra Aetate*** *(1965) – au contribuit la a da formă acestei conștiințe. Iar ponderea ei culturală nu mai poate fi tăinuită ori minimalizată. Pe bună dreptate, teologi precum Johann Baptist Metz au pus problema revizuirii reprezentării ce ne vine din idealismul german, conform căreia Europa stă, istoricește, doar pe umerii Atenei antice și ai Romei, spre a ne da seama de împrejurarea că* ***Europa are în triunghiul Ierusalim, Atena, Roma temeliile ei permanente cele mai profunde.*** *Iar în cea mai recentă dezvoltare a cercetărilor teologice, atinsă ca urmare a demersurilor unor teologi – catolici, protestanți și ortodocși, precum Fitzmeyer, Lohfink, Stendhal, Mussner, Zenger, Kasper și alții – s-a argumentat concludent că Dumnezeu nu a rupt niciodată legământul cu poporul ales și s-a închis astfel paranteza a peste*

nouăsprezece secole de neînțelegeri dintre creștini și iudei. Pe bună dreptate, pe de altă parte, teologi de prim plan ai acestor ani semnalează ***nevoia de a deschide efectiv trialogul religiilor ce-l moștenesc pe Abraham – iudaismul, creștinismul, islamul*** *– ca o cale de regăsire a istoriei comune și de a face față provocărilor lumii ce vine.*

Atunci, când vorbim de religie, avem în vedere, în mod firesc, atemporalitatea viziunilor ei, dar și impactul în gândurile, simțirea, atitudinile și comportamentul oamenilor ce-și trăiesc viața în împrejurări concrete. Nu de mult, profesorul de teologie sistematică de la Atena, Constantine Scouteris, spunea foarte bine, în ***Christian Europe: An Ortodox Perspective*** *(2002), că "theology which creates a gulf between itself and the context is not Christian theology, But again theology which identifies itself with the context and becomes a prisoner of it is not longer Christian theology. The task of theological research is to find such a balance; those involved in theology must realize that "contextual theology" is not a path toward theological syncretism, but a responsible and serious presentation of the eternal truth of the gospel in a given context of culture and thought". A dezvolta astăzi implicarea teologiei în crizele existente, plecând de la eternele adevăruri ale creștinismului, este nu doar o nevoie, acut resimțită de lumea civilizată, ci și o urgență. Căci, este evident că* ***modernitatea târzie întâmpină o dificultate majoră în privința valorilor conducătoare.*** *De pildă, secularizarea a separat funcționarea statului de Biserică, dar motivarea cetățenilor nu doar pentru se folosi de democrație, ci și pentru a apăra democrația, este vizibil în suferință.* ***O criză de motivație*** *este identificabilă astăzi, iar criza de motivație stă, după toate indiciile, pe o* ***criză a sensului perceput al vieții.****, după cum criza de motivație atrage inevitabil o* ***criză de soluții noi, de creație.*** *Mulți teologi ortodocși – între care se distinge cu deosebire Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic* ***BARTOLOMEU I*** *– atrag atenția, pe drept, asupra* ***crizei ecologice*** *în care umanitatea a intrat, o criză ce nu va putea fi luată sub control dacă nu redevenim conștienți de cine suntem ca oameni și nu procedăm la "o metanoia" la o "change of mind" revenind la viziunea cosmologică a creației divine. Și în această privință, dezbaterea din ianuarie 2004, de la München, dintre filosoful Jürgen Habermas și Cardinalul Ratzinger este deschizătoare de epocă:* ***așa cum Habermas a argumentat, o filosofie ce nu-și apropie experiența credinței eșuează în confruntare cu crizele existente și, așa cum Cardinalul Ratzinger a arătat, o religie fără rațiune înseamnă fundamentalism și trebuie evitată****. Religia și filosofia – putem spune – au în față probleme grave și acute, cărora le pot face față doar printr-o conlucrare argumentativă ce promovează vederi capabile de universalizare, pe un*

teren pe care puteri lumeşti – poate prea lumeşti, ca să-l parafrazăm pe Nietzsche – caută să corupă nu numai funcţionari şi instituţii, ci chiar viziunile cu care, ca oameni, inevitabil, trăim.

Înalt Prea Sfinţiile Voastre şi Prea Sfinţiile Voastre,
Excelenţe şi Eminenţe,
Doamnelor şi Domnilor,

Am amintit această evoluţie recentă din lumea în care trăim pentru a pune în lumină cât mai cuprinzătoare faptul că percepem vizita la Universitatea Babeş-Bolyai a Sanctităţii Sale Patriarhul BARTOLOMEU I ca un ***efectiv eveniment istoric în viaţa Universităţii noastre****, că preţuim contribuţia istorică a Sanctităţii Sale la afirmarea gândirii creştine în condiţiile noi ale lumii de azi şi ataşamentul său neclintit la cauza unităţii creştine şi a reafirmării valorilor tradiţiei iudeo-creştine de către umanitatea zilelor noastre. Cu acestea, deschid ceremonia de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universităţii Babeş-Bolyai* ***Sanctităţii Sale BARTOLOMEU I,*** *Arhiepiscop al Constantinopolului – Noua Romă şi Patriarh Ecumenic, şi-l invit pe Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă, Prof. Ioan Chirilă, să prezinte* ***Laudatio*** *pentru* ***Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I al Constantinopolului".***

Înainte de a lua cuvântul Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă, Prea Cucernicul Părinte Conferenţiar Dr. Ioan Chirilă, Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului a rostit câteva cuvinte:

"Sanctitatea Voastră,
Înalt Prea Sfinţiile Voastre şi Prea Sfinţiile Voastre,
Onorat corp academic,
Domnule Rector al Universităţii,
Stimaţi Părinţi Academici,
Iubiţi fraţi întru slujire,
Onorată asistenţă,

Cu câţiva ani în urmă, în această aulă, mi-am făcut publică intenţia de a înfiinţa un Centru de Cercetări Pastoral-Catehetice, în parteneriat cu Universitatea Babeş-Bolyai. Acest anunţ a fost primit cu entuziasm, atât de Domnul Andrei Marga, Rectorul, pe atunci, al acestei Universităţi, cât şi de membrii Corpului academic. Am gândit-o îndelung, acum câteva zile acest Centru a luat fiinţă prin semnarea Statului de organizare şi funcţionare, iar ieri, în Mănăstirea Nicula, Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I.

Patriarhul Ecumenic, a binevoit să sfințească piatra de temelie a viitoarei construcții.

Ne propunem un Centru cu participarea teologilor din țară și străinătate, un Centru, cu ale cărui studii să fie aprofundate cercetările biblice, patristice, pastorale, catehetice, care să stabilească un dialog cu teologia celorlalte confesiuni creștine și necreștine și, de asemenea, un dialog atât de necesar în vremurile noastre, cu științele exacte pozitive ale lumii moderne, pentru că astfel, împreună, religia și știința, să putem contura și redefini o teologie apologetică. Îi mulțumesc public fostului rector și actualului Președinte, Profesorul Andrei Marga, pentru entuziasmul cu care a îmbrățișat această idee, mulțumesc Domnului Rector Nicolae Bocșan, care a semnat împreună cu mine Statutul și mulțumesc Sanctității Sale pentru bunăvoința de a sfinți piatra de temelie.

Sperăm să fie un Centru de colaborare și de bună înțelegere între noi toți.

Sanctitatea Voastră, în primăvara acestui an am avut privilegiul de a fi oaspetele Sanctității Voastre, ca membru al delegației Bisericii noastre Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST.

Cu această ocazie, ați avut amabilitatea să ne oferiți o călătorie de trei zile în provincia Capadocia, interesantă nu numai prin originalitatea peisajului ei, dar impresionantă pentru vestigiile memoriei. Dacă vechile așezăminte creștine sunt departe de a avea această noțiune de altădată, în schimb am fost emoționat să pătrund în localitatea Capadociei, unde a păstorit Sfântul Vasile cel Mare, și care și astăzi ușor modernizat poartă numele vechi de Cezareea. Am fost mișcat până la lacrimi să văd biserica în care a slujit Sfântul Grigore de Nazianz. Aceștia doi fac parte din familia nu foarte numeroasă, dar selectă, a ceea ce Biserica Universală numește doctori ai lumii, în traducere românească mari dascăli ai lumii și ierarhi. Dintre acești doctori universali face parte și Sfântul Ioan Hrisostom, înaintașul Sanctității Voastre pe Tronul patriarhal al Constantinopolului. Îi cunoaștem din operele lor și-i cunoaștem din viața lor, așa încât, Sanctitatea Voastră, dacă astăzi vă găsiți într-un mediu academic care urmează să vă confere un titlul de Doctor Honoris Causa, nu ați venit în lume străină, ci ați venit la ale Voastre pentru ale Voastre.

În numele Arhiepiscopiei Clujului, vă urez bine ați venit în familia noastră academică".

Sanctitatea Sa a mulțumit, în aplauzele mulțimii, pentru cuvintele adresate.

Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă, Prea Cucernicul Părinte Conferențiar Dr. Ioan Chirilă a fost invitat în continuare de către Domnul Profesor Andrei Marga să prezinte „Laudatio":

"Mult stimate domnule Preşedinte,
Domnule Rector,
Înalt Prea Sfinţiile Voastre, Prea Sfinţiile Voastre,
Eminenţele Voastre,
Distinşi reprezentanţi ai autorităţilor locale şi de stat,
Prea Fericite Părinte BARTOLOMEU I, Arhiepiscop al Constantinopolului – Noua Romă şi Patriarh Ecumenic,

Comunitatea academică clujeană trăieşte astăzi, prin noi, în cadrele ethosului euharistic al Bisericii creştine primare. Vizita Prea Fericirii Sale ne face să retrăim anamnetic în pulsaţiile vivifiante ale martyriei apostolice andreiene,.ştiut fiind faptul că zorii creştinismului au răsărit şi aici ca şi în zona constantinopolitană din vestirea Sfântul Apostol Andrei[2]*. Această vizită academică şi pastorală are menirea de a ne transpune în cadrele sobornicităţii prin care lucrează Duhul Sfânt cel care învinge şi înlătură stereotipiile moderne generatoare ale păcatului autosuficienţei. Prezenţa Prea Fericirii Sale BARTOLOMEU I la Cluj-Napoca ne arată cum merge Biserica spre "reintegrarea în lanţ",cum ortodoxia românească şi mediul cultural românesc devin "tip" al unităţii primare, al unităţii din evul apostolic, primindu-l azi pe cel de-al 270-lea urmaş al Sfântului Apostol Andrei.*

Patriarhul BARTOLOMEU I al Constantinopolului s-a născut la 29 februarie 1940 în localitatea Sfinţii Teodori din insula Imbros (Turcia), având numele de Dimitrios Archondonis. A avut "o copilărie ortodoxă la răscrucile istoriei", insula fiind populată majoritar de greci ortodocşi până în 1964, după care conformaţia etnică a fost schimbată în mod forţat. Tânărul Dimitrios a urmat şcoala generală în satul natal, apoi, intrând sub protecţia arhiepiscopului Meliton (devenit Mitropolit de Calcedon şi prieten apropiat al Patriarhului ecumenic Athenagora) a făcut liceul în Panaghia (capitala insulei). A studiat apoi la Facultatea de Teologie din Halki, obţinând în 1961, licenţa în teologie. În anul 1961 a fost hirotonit ierodiacon, cu numele de Bartolomeu, iar între 1961-1963 a satisfăcut serviciul militar în armata turcă, terminându-l ca ofiţer în rezervă.

Între anii 1963-1968, ierodiaconul Bartolomeu, ale cărui calităţi morale şi intelectuale îl impresionaseră pe mitropolitul Meliton şi pe Patriarhul Athenagora, a fost trimis pentru a studia la prestigioase şcoli superioare occidentale: Institutul Gregorian din Roma, Institutul Ecumenic de la Bossey (Elveţia) şi Universitatea din München. Având pre-

2. Eusebiu de Cezareea, *Istoria Bisericească,* cartea a treia, I, 1-3, PG. XX. 216, vezi traducerea românească de Pr. Prof. Teodor Bodogae, P.S.B., Bucureşti, 1987, p. 99.

ocupări deosebite în domeniul dreptului canonic a obținut titlul de Doctor în Teologie la Institutul Gregorian din Roma, prezentând teza intitulată: ***"Codificarea Sfintelor canoane și instituția canonică în Biserica Ortodoxă",*** *lucrare publicată la Thesalonic, în anul 1970.*

Vorbește 6 limbi moderne: greacă, turcă, franceză, italiană, engleză și germană. Devenit secretar particular al patriarhului Dimitrios al Constantinopolului, viitorul patriarh BARTOLOMEU I a vizitat numeroase țări, intrând în contact cu mari personalități bisericești și politice mondiale.

La 25 decembrie 1973 a fost ales mitropolit de Philadelphia, iar la 14 ianuarie 1990, mitropolit al Calcedonului, devenind astfel decan al Sfântului Sinod. În același timp, se conturează angajamentul său ecumenic. Timp de opt ani, este membru și apoi vicepreședintele comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor "Credință și Constituție". Patriarhul BARTOLOMEU I a participat la Adunările generale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. La Canberra, în 1991, a fost ales membru al Comitetului Central al Consiliului Ecumenic, iar în octombrie 1991 a fost ales Patriarh Ecumenic. În cuvântarea de intronizare, din 2 noiembrie 1991, Sanctitatea Sa spunea că vede alegerea sa ca pe un act istoric cu reale implicații în "slujirea și mărturia Ortodoxiei și edificarea unității creștine" prin "preluarea crucii lui Andrei – cel dintâi chemat – pentru a continua urcușul Golgotei, pentru a fi răstignit întru Domnul nostru și în Biserica Sa răstignită, pentru a perpetua lumina Învierii Lui" în toată lumea. Slujirea sa ca Patriarh ecumenic poate fi caracterizată ca fiind un timp al "re-evanghelizării" continue, al "căutărilor culturale" și a "căutării de sens" pentru realizarea comuniunii, a koinoniei, tuturor în cadrul "sărbătorii creației", a liturghiei acesteia.

Activitatea științifică foarte bogată a Patriarhului BARTOLOMEU I se concretizează în 25 de cărți și numeroase studii și conferințe publicate în reviste de prestigiu, dintre care amintim:

– Patriarhia Ecumenică și Facultatea de Teologie din Halkis, Buletinul Căminului Teologic Halkis, Athena, 1980;

– Ecumenicitatea și Misiunea Apostolică a Patriarhiei Ecumenice, Athena, 1991;

– Patriarhia ecumenică și relațiile ei cu Roma, "Biserica și Teologia", 7-8 (1986-1987), 635-638;

– Patriarhia Ecumenică și rolul ei în lumea creștină. Interviuri în periodicul II "Messagero di Sant' Antonio", în italiană;

– Die Beziehungen zwischen der Römisch-Katholischen Kirche Deutschlands und dem Ökumenischen Patriarchat während der letzten 20

Jahren, la Hubert Wilschowitz, "Deutschsprachige Katholiche Gemeinde in der Türkei 1954-1979", Istanbul, 1979;

– Vancouver und die Orthodoxen, în "Una sancta", 38 (1983) 295-299;

– Despre sistematizarea Sfintelor canoane şi a rânduielilor canonice în Biserica Ortodoxă, Thesalonic, 1970;

– Sfinţii Trei Ierarhi şi omul, Stahis, 1974;

– Biserica Catolică şi Biserica Constantinoplului, Stahis, 1975;

– Ortodoxia, Tradiţie şi mărturie. "Episkepsis" 7 (1976);

– La verité vous rendra libre, Ed. de Olivier Clement, Desclée de Brouwer, 1996; Traducerea românească: Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I. Adevăr şi libertate. Ortodoxia în contemporaneitate, Editura Deisis, Sibiu, 1997, 240 pagini;

– Biserica şi problemele lumii contemporane de azi. Vocaţia universală a Ortodoxiei, Editura Trinitas, Iaşi-România, 1997, 239 pagini.

*

Activitatea Sanctităţii Sale se desfăşoară pe trei mari coordonate care ar putea fi exprimate în următoarele expresii de esenţializare:

Ortodoxia – chip al Bisericii celei Mari – Întărirea şi exprimarea unităţii Ortodoxiei *pentru ca aceasta, solid unificată, să-şi poată aduce mărturia în mod eficient "într-o lume sfâşiată care aspiră totuşi la unitate şi reconciliere ca niciodată poate altcândva în istorie". Convingerea sa profundă este aceea că "Ortodoxia poate oferi mult mai mult oamenilor de astăzi". În acest scop a vizitat Bisericile Ortodoxe şi a reunit două "sinaxe" ale tuturor întâi-stătătorilor ortodocşi, prima în 1992 la Constantinopol, a doua în 1995 pe insula Patmos, militând pentru aplicarea corectă a legislaţiei canonice şi pentru rezolvarea problemei diasporei ortodoxe. Ca părinte al Bisericii Ortodoxe de pretutindeni a intervenit în cadrul crizei estoniene, reuşind să o aplaneze pentru moment, dar aceasta a dus la răcirea relaţiilor cu patriarhul moscovit. Aprofundând analitic această situaţie, Prea Fericirea Sa a arătat că lumea trebuie să se elibereze de diversele stereotipuri, cum ar fi cel care afirma că Biserica a fost instrumentul statului sau că Ortodoxia este incompatibilă cu democraţia, deoarece istoria a dovedit-o din plin că Biserica a fost şi trebuie să fie o autoritate morală ce instaurează în social ordinea lui Hristos şi că în multe situaţii locale ea a dezvoltat şi a susţinut democraţia. Biserica Ortodoxă, aidoma Sanctităţii Sale, trebuie să abordeze într-un limbaj adecvat toate problemele omenirii, sunt sugestive intervenţiile în care ne vorbeşte despre faptul că Freud n-a spus totul, cele în care abordează problema SIDA sau problema drogurilor şi în care ne oferă mostre clare de înţelegere şi de slu-*

jire jertfelnică a aproapelui. Renunțând la putere și la constrângere, creștinii trebuie să devină slujitori săraci și pașnici ai lui Dumnezeu răstignit, Care întemeiază libertatea omului.

Vocația universală a Ortodoxiei – angajarea ecumenică. *Timp de 8 ani a fost vicepreședinte al comisiei pentru "Credință și Constituție" din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor (CEB), apoi vicepreședinte al Comisiei de redactare a documentului ecumenic "Botez, Euharistie, Ministeriu" (BEM), una din marile sinteze ecumenice ale timpului nostru. La Canberra, în 1991, a fost ales membru în Comitetul Central al Adunării generale CEB, așa încât, în calitate de Patriarh Ecumenic, a primit pe Secretarul general al Consiliului Ecumenic, delegațiile oficiale ale Federației Mondiale Lutherane și pe cele ale Romei. În anul 1995 a vizitat pe papa Ioan Paul al II-lea și a precizat, într-un comunicat comun, căile și mijloacele unei reale apropieri. Pentru BARTOLOMEU I, ecumenismul nu este un lux, ci o datorie; el trebuie să se întemeieze pe un realism experimental al mântuirii. Comorile spirituale ale Ortodoxiei sunt pentru toți. Ea se simte coresponsabilă în a comunica construcției europene un suflu înnoitor, în perspectiva divino-umanității. Întâlnirea ecumenică cu Răsăritul creștin poate da un sens nou.*

Koinonie și globalizare *–despre unitatea europeană, care se bazează nu numai pe unitatea economică și pe apărare, ci mai ales pe unitatea culturală și spirituală.*

În acest sens, a prezentat Ortodoxia la Consiliul Europei, la CEB, în fața diferitelor Conferințe europene și foruri internaționale, subliniind importanța eforturilor Bisericilor Ortodoxe în construirea unei Europe comune. "Europa unită nu poate fi doar planul unei dezvoltări economice uniforme și al unui program politic de apărare comună. Prin forța lucrurilor, se cere în paralel o politică socială comună, bazată pe colaborarea pașnică și rodnică între popoarele Europei. Cerința este culturală. O cerință a sensului relațiilor inter-umane și a relațiilor de schimb între diferitele tradiții naționale". "Unitatea politică, ruptă de civilizație, adică de sensul fundamental al relațiilor umane, este incapabilă să ducă la realizarea unității Europei. Unitatea dorită de popoarele Europei nu se poate înfăptui decât ca unitate în comuniune, pentru un sens comun al vieții și un scop unic în relațiile dintre oameni". Este uimitor că organizarea cu adevărat democratică a Bisericii creștine ortodoxe – cu înaltul său grad de autonomie administrativă și autoritate locală a episcopilor, a patriarhiilor și a Bisericilor autocefale, la care se adaugă totodată unitatea euharistică în credință – "constituie un prototip care a fost recent instituționalizat de Uniunea Europeană sub denumirea de principiul subsidiarității, ca

fiind metoda cea mai avantajoasă în privința articulării puterilor". Mai departe, Sanctitatea Sa precizează că "la rădăcinile culturii și civilizației Europei Occidentale se găsește Ortodoxia și că, dacă Europa Occidentală vrea să iasă din anumite impasuri spirituale, este datoare să se întoarcă la rădăcinile ei autentice, în care trăiește armonia omului cu Dumnezeu și cu lumea, în locul aroganței umane". În sfârșit, având în vedere procesul de realizare a unității europene, Patriarhul Ecumenic spune următoarele: "Considerăm că este cât se poate de clar acum că membrii actuali ai Uniunii Europene preconizează extinderea Uniunii până la granițele geografice ale întregului continent, adică până la Urali, inclusiv. În consecință, având-se în vedere ceea ce s-a realizat deja în comun (adică obligația de a aplica și noilor membri prevederile fundamentale prevăzute pentru vechii membri, cum ar fi respectul pentru particularitățile culturale), în statutul legal al Uniunii Europene nu există nici un fel de discriminare în detrimentul Ortodoxiei sau al oricărei alte religii".

De asemenea, Patriarhul BARTOLOMEU I promovează un ***dialog interreligios*** *pentru dezamorsarea conflictelor religioase, denunțând fanatismul care unește întotdeauna dorința de putere și absolutizarea psihologică a religiosului. Urii religioase care în realitate este o ură împotriva religiei, războiului religios, care este în realitate un război împotriva religiei, cum a reamintit-o în Declarația de la Bosfor", Patriarhul le opune iubirea lui Hristos: "Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele". În acest scop, a aderat la Asociația mondială "Religie și pace". Iată ce spune Sanctitatea Sa despre dialogul creștinilor cu iudaismul: "Creștini și evrei, ne întâlnim în așteptarea, în obligația comună a unei eshatologii active, creatoare. Ei așteaptă o venire, noi revenirea Celui ce ne este "Mesia pe dos"; dar El învie, autentificând Cuvântul lui Israel și dându-I puterea de a birui moartea!".*

Sărbătoarea creației. *Patriarhul BARTOLOMEU I militează, de asemenea, pentru conservarea creației, arătând că problema ecologică din secolul nostru incumbă o revizuire radicală a cosmologiei, pentru că "alta este interpretarea materiei și a lumii, alta atitudinea oamenilor față de natură, atunci când diferă sensul dobândirii și folosirii bunurilor materiale".*

La inițiativa Patriarhiei Ecumenice s-a stabilit ca ziua de 1 septembrie a fiecărui an să fie zi de reflexie și rugăciune pentru conservarea creației. Patriarhul BARTOLOMEU I a inaugurat, la un congres internațional din Creta, un ciclu de studii teologice sistematice despre această problemă.

Activitatea spirituală și științifică a Sanctității Sale BARTOLOMEU I a fost recunoscută pe plan internațional și prin decernarea titlului de

Doctor Honoris Causa de către înalte instituții de învățământ și cultură din lume:

Academia Teologică din Moscova, 18 iulie 1993;
City University, Londra, 31 mai 1994;
Universitatea egeeană, 27 octombrie 1994;
Institutul Teologic "Saint Serge" din Paris, 4 noiembrie 1993;
Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, 25 octombrie 1995;
Universitatea din Aix-en-Provence, 7 noiembrie 1995;
Universitatea din Edinburg, iulie 1996;
Universitatea din Louvain, 2 februarie 1996;
Universitatea din Flinders, Australia, 11 noiembrie 1996;
Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași, 1997;
Holy Cross Greek Orthodox School of Theology, Boston;
Universitatea din Viena;
Boston College, Boston;
Universitatea Yale, New Haven, Connecticutt;
Universitatea din Salonic;
Universitatea din Graz, Austria.

În ceea e privește Biserica Ortodoxă Română, Patriarhul BARTOLOMEU I este primul Patriarh Ecumenic al Constantinopolului care a enumerat public ctitoriile românești de la Muntele Athos, arătând contribuția Bisericii Ortodoxe Române la susținerea Ortodoxiei universale. Pe bună dreptate, renumitul teolog Olivier Clement îl caracteriza astfel pe Patriarhul Ecumenic: "BARTOLOMEU I cunoaște "dinăuntru" Răsăritul și Occidentul creștin, Răsăritul afirmațiilor duhovnicești și Occidentul negațiilor, dar și al dialogului și al căutării. Prin urmare, el poate exprima înțelepciunea celui dintâi în limbajul celui de-al doilea, formulând astfel punctul de vedere al unui creștinism neașteptat (și până acum aproape neauzit) asupra marilor probleme privitoare la societate, care tind să devină planetare, precum și asupra religiilor necreștine care împânzesc noua noastră eră".

Având în vedere prodigioasa activitate ecumenică, dezvoltarea legăturilor cu Biserica Ortodoxă Română, dar mai ales implicarea Sanctității Sale în susținerea Ortodoxiei ecumenice și a mărturiei Ortodoxe în general, ca și implicarea sa în promovarea dialogurilor cu celelalte confesiuni și religii, considerăm că acordarea titlului de "Doctor Honoris Causa" din partea Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca Sanctității Sale BARTOLOMEU I al Constantinopolului este un act de meritată cinstire, căci, după expresia aceluiași mare teolog Olivier Clement, "În aceste timpuri ale deriziunii, dar și ale exigenței spirituale, cuvântul Patriarhului

unește în el ceea ce este mai original cu ceea ce este mai actual și merită să fie ascultat".

Cancelarul general, Domnul Conferențiar Dr. Florin Streteanu a dat citire, în limba latină, la rugămintea Domnului Profesor Andrei Marga, proclamației pentru Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscopul Constantinopolului - Noua Romă și Patriarh Ecumenic, ca **Doctor Honoris Causa:**

DIPLOMA

NR.20549/15.10.04

NOS RECTOR, ET SENATUS UNIVERSITATIS NAPOCENSIS "BABEȘ-BOLYAI" ET NOS, DECANUS THEOLOGIAE ORTHODOXAE FACULTATIS HUIUS UNIVERSITATIS, NOSTRIS PRUDENTIBUS ET EGREGIIS COLLEGIS OMNIBUSQUE, QUIBUS EXPEDIT, SALUTEM ET GRATIAM. HOC EST IN ACADEMICO MORE NECNON CONSUETUDINE PRAEDECESSORUM NOSTRORUM POSITUM, UT II, QUI LITTERARUM, ARTIUM SCIENTIARUMQUE STUDIIS AUT EXIMIA IN REMPUBLICAM DILIGENTIA AD COMMUNEM ERUDITIONIS THESAURUM AUGENDUM PLURIMUM VALUERUNT, HONORIS CAUSA DOCTORES CREENTUR, CUM ERGO DOCTISSIMUS DOMINUS SUA SANCTITAS DOCTOR BARTHOLOMAEUS ARCHIEPISCOPUS CONSTANTINOPOLIS, NOVAE ROMAE, ET PATRIARCHA OECUMENICUS, ACERRIMO IUDICIO, EXIMIA DOCTRINA ATQUE SINGULARI INGENIO ITA AD PROMOVENDA THEOLOGIAE STUDIA ITEMQUE AD OECUMENISMI VIRTUTES COLENDA SE CONTULISSET.

UT DECUS ATQUE ORNAMENTUM HUMANI GENERIS EVADERET, NOSTRO CONSENSU.

DOCTOR HONORIS CAUSA UNIVERSITATIS NAPOCENSIS CREATUS EST

STATUIMUS, PRONUNCIAVIMUS ET CONFIRMAVIMUS HOC PRAESENTIBUS LITTERIS, MUNITIS SIGILLO NOSTRAE UNIVERSITATIS

DATUM NAPOCAE, A.D.XIV KAL. NOVEMBRES ANNO DOMINI MMIV

RECTOR *DECANUS*

NICOLAE BOCȘAN *IOAN CHIRILĂ*

Au urmat aplauzele celor prezenți, care s-au ridicat în picioare. Domnul Președinte Andrei Marga a înmânat Sanctității Sale diploma de Doctor Honoris Causa. Corul a interpretat apoi cântecul „Vivat eternita" în limba latină, pentru noul Doctor Honoris Causa, în timp ce acestuia i s-a decernat mantia și a primit un buchet de flori.

A luat din nou cuvântul Domnul Profesor Andrei Marga care a invitat pe Sanctitatea Sa să rostească Prelegerea inaugurală, ca cel mai proaspăt Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai.

Sanctitatea Sa a adresat mai întâi câteva cuvinte în limba română:

"Înalt Prea Sfințite ***Bartolomeu*** *al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și iubiți frați Ierarhi,*
Stimate domnule Rector și Domnilor Profesori,
Domnule Președinte al Consiliului Academic,
Excelențele Voastre, Domnilor reprezentanți ai Autorităților de Stat,
Iubiți studenți, Binecuvântați fii în Domnul"

Apoi a citit prelegerea Sa în limba greacă:

"Vizitând încă o dată, cu multă dragoste și aleasă bucurie, frumoasa și istorica Dumneavoastră Țară, cu prilejul sărbătoririi a 500 de ani de la adormirea întru Domnul a Marelui Sfânt Voievod Ștefan , cu multă satisfacție ne bucurăm de aceste clipe emoționante, ale întâlnirii cu Dumneavoastră. Întâlnirea cu semeni constituie una dintre cele mai mari mulțumiri și fericiri date oamenilor! Dacă ne gândim că omul este persoană, adică ființă orientată relațional spre celălalt, că există ca persoană după chipul și asemănarea persoanelor Sfintei Treimi, și că se împlinește existențial numai atunci când persoana lui se întâlnește cu o altă persoană și comunică cu aceasta în cea mai desăvârșită relație inter-umană, adică relația și legătura dragostei, ajungem la concluzia logică conform căreia întâlnirea cu dragoste a persoanelor constituie izvorul celei mai înalte bucurii și fericiri a omului. Așa se explică și motivul pentru care omul contemporan, interesat în primul rând de lumea înconjurătoare pe care urmărește să o cucerească și să și-o aserveaască, crezând că în acest fel își va împlini personalitatea și se va plini lăuntric, nu găsește sensul vieții direcționate exclusiv spre realitatea imanentă și este cuprins de angoasă în fața acelui „vacuum extistențiale". Răspunsul la chinuitoarea întrebare despre rostul vieții nu poate fi altul decât că sensul ei constă în comuniunea personală din dragoste cu celelalte existențe personale, adică cu Dumnezeu și semenii. Aceasta presupune renunțarea totală la egocentrismul și individualis-

mul care domină omenirea contemporană, angoasată, şi integrarea în spaţiul spiritual al dragostei jertfelnice, singurul izvor al fericirii durabile şi inalienabile.

Satisfacţiile şi plăcerile procurate de folosirea creaţiei nepersonale, - oricât de numeroase ar fi, dacă nu cresc continuu, lasă un gol, un gol sufletesc. Este o constatare generală şi, desigur, se cunoaşte foarte bine că sinuciderile cauzate de disperare şi depresii cresc în rândul celor ajunşi la saturaţie şi dezgust faţă de plăcerile lumeşti. Tendinţa înnăscută de a umple acest gol arată fiecărui om că trebuie să se întoarcă spre un "tu" personal, să caute persoana celuilalt. Din cauza deformării personalităţii, datorată egocentrismului exagerat, din nefericire, adesea Tu-ul celuilalt este luat drept prelungire şi expansiune a "ego-ului" egoist ca instrument de satisfacere a sinei păcătoase, şi astfel, nu se oferă comuniune inter-personală, reală, iar vidul existenţial persistă şi se adânceşte.

Se cunoaşte străvechea sentinţă aristotelică, conform căreia, omul singur, total izolat, este fie Dumnezeu, fie fiară. Desigur, noi creştinii ştim din revelaţie că nici Dumnezeu nu este singuratic, ci Treime de Persoane şi tocmai de aceea, iubeşte şi este numit "Iubire" de către Apostolul iubirii. Dumnezeu era întru dragoste înainte de a crea lumea. Fiecare Persoană a Dumnezeirii tri-personale iubea pe celelalte două Persoane, şi le iubea atât de mult încât, din revărsarea mai presus de fire a iubirii, a creat omul ca persoană vrednică a iubirii, capabilă să întreţină dialogul iubirii şi, aşa, să participe la fericirea divină, care se trăieşte în iubire.

Religiile care nu acceptă pe Dumnezeu întreit în Persoane şi adevărul că "El este iubire" sunt lipsite de plinătatea bucuriei şi a dragostei. Dimpotrivă, noi ne bucurăm cu bucurie mare, pentru că trăim în iubire! Şi nimeni nu poate să ne priveze de această bucurie! Deci, cauza principală a bucuriei noastre de astăzi nu este primirea titlului de Doctor honoris causa a distinsei Dumneavoastră Universităţi, - fapt care de altfel ne face o deosebită onoare şi ne bucură cu adevărat şi pentru care Vă mulţumim călduros. După părerea noastră, această onoare aparţine şi este adresată prin persoana Noastră Patriarhiei Ecumenice şi contribuţiei de atâtea veacuri adusă dezinteresat la progresul spiritual al lumii. În acest sens, primim onoarea pe care ne-o acordaţi în calitatea de reprezentant al Patriarhiei Ecumenice. Cauza principală a bucuriei noastre este simplul fapt uman că astăzi ne întâlnim cu Dumneavoastră în dragoste sinceră. După cum am prezentat pe larg, abuzând de răbdarea Dumneavoastră şi spunându-vă lucruri cunoscute, singurul dar care dă mulţumire deplină sufletului este darul iubirii reciproce. Aceasta ne bucură, mulţumirea de care nu

putem fi lipsiți niciodată. Iată mulțumirea pe care o trăim în aceste momente, care vor rămând adânc încrustate în memoria noastră.

Iată acum, trecând la împlinirea datoriei care ne revine, cu prilejul acordării acestui înalt titlu universitar, vă vom prezenta câteva gânduri despre relațiile dintre Stat și Biserică astăzi.

Se știe din Sfânta Evanghelie că adresându-se lui Pilat, - și prin el tuturor, Domnul Iisus Hristos a lămurit faptul că este Împărat, dar împărăția Lui nu este din lumea aceasta și nu folosește mijloacele lumii și forța legiunilor ca ea să se întărească și să stăpânească. Cu toate acestea, mai ales în istoria Bisericii din Occident, au apărut două tendințe deviante, diametral opuse, aflate în contradicție acerbă una cu alta, rezultate din înțelegerea greșită a consecințelor pe care le comportă afirmația evanghelică menționată.

Prima a provenit de la autoritățile laice, care au dorit să-și însușească orice influență a Bisericii Creștine asupra conștiinței oamenilor și, drept urmare, au subordonat Biserica intereselor și aspirațiilor proprii. Astfel, au făcut din ea un instrument pentru atingerea scopurilor politice, proclamându-se deseori conducătorii ei, ceea ce, desigur, nu trebuia să se întâmple. Rezultatul a fost că poporul, cu adevărat binecredincios, s-a îndepărtat de la o Biserică înrobită aspirațiilor și ambițiilor străine spiritului creștin, iar mulțimea care nu cunoștea bine mesajul Evangheliei, s-a mobilizat în campanii cruciate, sau de altfel, crezând în mod eronat că Împărăția lui Dumnezeu se instaurează pe pământ prin eliminarea fizică a adversarilor și prin forța militară.

Este clar că această concepție a deviat mult de la linia trasată de Sfânta Evanghelie, înrudindu-se mai mult cu punctul de vedere al unor religii necreștine. Nimeni nu se aștepta ca a doua deviație, la fel de gravă, să provină chiar din sânul Bisericii. Când păstorii ei au dorit să se bucure de slava și foloasele pe care le aveau conducătorii lumești, au pus lângă sau deasupra cârjei păstorești a dragostei și luării Crucii jertfei de sine, sabia cu care să-și impună puterea și să dobândească privilegii proprii autorităților laice. Efectul a fost că Biserica a devenit adversar al puterii politice, s-a angajat în lungi și sângeroase războaie religioase și a uitat propovăduirea Evangheliei. Astfel, s-a adeverit cuvântul Domnului că "va veni ceasul când cel ce va ucide pe cei cu adevărat credincioși, va socoti că aduce închinare lui Dumnezeu".

Această imagine oribilă a conducătorilor laici care uzurpă autoritatea bisericească și misiunea ei spirituală și a păstorilor Biserici care asupresc și exploatează turma cuvântătoare, transformându-se în suverani lumești, a făcut să scadă devotametul maselor față de credință. Aceasta a dus la

fenomenul secularizării societăților occidentale și la concepția despre așazisa moarte a lui Dumnezeu, adică la repulsia justificată a oamenilor față de acea doctrină și realitate socială pretins bisericească, în care Dumnezeu apare ca un susținător belicos al celor aspri și brutali, al suveranilor egocentrici și ambițioși, aparținând uneia din cele două categorii.

În toată perioada Imperiului Roman de Răsărit, cunoscut ca Bizantin în Biserica Ortodoxă Răsăriteană, s-a menținut vie conștiința diferențelor dintre puterea lumească și cea bisericească, deși uneori, animați de intenții bune, sau nu, suveranii politici au intervenit în treburile bisericești.

După căderea Imperiului Bizantin, Biserica din Constantinopol a fost însărcinată cu anumite îndatoriri și răspunderi care țineau de competența puterii laice. Faptul se explică prin aceea că, cuceritorul de la 1453 avea o concepție teocratică despre puterea de stat. Prin aceste îndatoriri se asigurau, sub forma unor privilegii, cele mai elementare drepturi ale poporului subjugat, deși adesea sub diverse pretexte erau încălcate, fără a fi anulate juridic.

Circulația ideilor, progresul economic și tehnic realizat în Occident începând cu Renașterea și Reforma, și scăderea nivelului cultural al majorității ortodocșilor, aflați sub ocupație, au favorizat pătrunderea multor concepții și mentalități occidentale în Biserica Ortodoxă Între acestea se numără și concepția despre intervenția Statului în administrarea și conducerea Bisericii, obișnuită cu interesul, de regulă "sincer", al împăraților bizantini arătat față de ea. Animați de acest interes, ei întreprindeau diverse acțiuni, cum ar fi, de exemplu, convocarea și prezidarea Sinoadelor Ecumenice; asemănătoare la prima vedere numai celor din Occident, dar, în realitate, radical diferite prin motivațiile și scopurile avute.

Legislațiile tuturor statelor apărute pe teritoriul ocupat odinioară de Imperiul Otoman sunt pline de prevederi referitoare la conducerea și administrația bisericească. Adesea, aceste prevederi legale intră în vigoare numai prin voința autorității politice. Este clară tendința puterii de stat de a se deplasa pe poziții de superioritate și decizia ei de a dirija treburile Bisericii! În plus, ascensiunea naționalismului, caracteristică secolelor al XIX-lea și al XX-lea a generat, pe de o parte, dezvoltarea Bisericilor naționale, iar pe de altă parte, tendința de a fi folosite pentru slujirea aspirațiilor naționaliste. Patriarhia Ecumenică s-a văzut confruntată cu pericolul scindării Bisericilor Ortodoxe, pe motive etnice, și al extinderii în Biserica Ortodoxă Răsăriteană a precedentului războaielor religioase între cei de aceeași credință, dar de origine etnică diferită, ajunși la dispute din cauze de natură națională cu privire la granițe și reglementări cerute de noua situație geo-politică.

De aceea, în anul 1872, a convocat un Sinod care a dezaprobat și a condamnat "filetismul", adică distorsionările pe baza originii naționale, disputele și discordia, disensiunile și rivalitățile de sorginte naționalistă. Acestea, se spune mai departe în Hotărârea Sinodului "nu au ce căuta în Biserica lui Hristos, deoarece sunt potrivnice învățăturii Evangheliei și Sfintelor canoane ale fericiților noștri Părinți".

Se cuvine să reținem că oros-ul sau hotărârea sinodală condamnă naționalismul "în Biserica lui Hristos" în care "nu mai este nici iudeu, nici elin, nu mai este nici parte bărbătească, nici parte femeiască, nu mai este nici barbar sau scit, nici rob sau liber, ci toți sunt una întru Hristos".

Cu toate acestea, virusul naționalismului nu a dispărut total la credincioșii Bisericii Ortodoxe Răsăritene. Din când în când el provoacă manifestări care ne dor și ne fac să ne îndoim cu privire la măsura în care a fost înțeleasă și acceptată propovăduirea Domnului nostru Iisus Hristos despre natura Împărăției Sale și despre adevărul că ea nu este din lumea aceasta.

Nu numai organizarea în grupări etnice a Diasporei ortodoxe este un motiv de îngrijorare și problematizare pentru cei mai tineri dintre ortodocși sau dintre aderenții la Ortodoxie. Nedumerire și mai mare provoacă unele eforturi depuse din afara Diasporei, pentru a se evidenția superioritatea națională a unora în sânul Bisericii Ortodoxe. Nedumerirea crește când se constată că și aceste eforturi sunt întreținute și instigate de unele state în care populația este majoritar ortodoxă. Desigur, este de dorit și acceptat patriotismul sănătos, care urmărește progresul patriei proprii, fără ca acesta să fie corelat cu desconsiderarea progreselor făcute de alte țări. De altfel, existența diferitelor națiuni nu poate fi pusă la îndoială, iar Biserica se roagă neîncetat pentru binele și progresul fiecărui popor. De aceea, condamnarea de către Sinodul de la 1872 a naționalismului din Biserică; condamnat acum și în afara Bisericii, de către toate statele civilizate, nu se referă la patriotismul bine înțeles, ci la diferențierile pe criteriile unei presupuse superiorități, la concepțiile mesianice ale anumitor grupări care consideră că li s-a încredințat o misiune aparte în istorie, iar neamul din care fac parte are anumite calități pe care nici un alt popor nu le are. O concepție asemănătoare despre superioritatea etnică aveau unii iudei din vremea lui Hristos. Ei se mândreau că erau "fii ai lui Avraam". După cum se știe, ea a fost condamnată de către Hristos atunci când a spus că Dumnezeu poate să ridice fii lui Avraam "și din pietrele acestea". La rândul său, Biserica primară a respins o asemenea concepție la Sinodul Apostolic descris în Faptele Apostolilor. Atunci s-a pronunțat în favoarea extinderii, propovăduirii la toate neamurile, fără obligația de a respecta legea mozaică, adică fără condiția de a se lăsa asimilată etnic și cultural

de un anumit popor despre care se credea că era privilegiat de Dumnezeu. Astăzi, societățile umane au înțeles deja că atât naționalismul scăpat din frâu, cât și rasismul cu visele de dominație universală ale anumitor popoare și rase "privilegiate", cât și internaționalismul fără limite, care neagă ideea de patrie, coeziune și unitate națională și moștenire culturală specifică, trebuie refuzate și excluse pentru că, dacă primul se bazează pe o realitate imaginară și inexistentă, cel de-al doilea neagă o realitate existentă și indubitabilă. În cadrul atmosferei ideologice, ajunsă la maturitate în societate, cultivarea în spațiul Bisericii, adică al unității în Hristos, a unor concepții naționaliste scizioniste, se aude ca un sunet fals, ca un grav dezacord. Cu mult mai gravă este ralierea Bisericii la acele obiective politice de stat, care nu au nici o legătură cu porunca evanghelică a dragostei dezinteresate și a jertfei, ci mai degrabă cu pofta lumească de expansiune, sub diverse forme, și de impunere a unei anumite entități statale în detrimentul altora. Aceasta înseamnă că nu este permis Bisericii să se complacă în situația de instrument al politicii expansioniste a Statului. Desigur, ea are datoria de a lucra pentru binele propriei turme cuvântătoare, și pe măsura posibilităților, pentru binele celorlalte popoare. Popoarele occidentale, care au gustat amarul confruntărilor dintre națiuni și formele grave pe care le iau acestea, ori de câte ori sunt instigate de conducători religioși, au decis întreruperea legăturilor Statului cu Biserica sau Religia, în general. În acest fel, s-a ajuns la instituționalizarea Statului laic, adică a statului care nu se amestecă în problemele de natură religioasă apărute pe teritoriul lui. Dar, în același timp, nu permite nici Bisericii sau Religiei să se amestece în chestiunile Statului. Această evoluție este în primul rând o reacție corectă și eficientă pentru evitarea devierilor cezaropapismului și ale papilor deveniți cezari, menționate la începutul acestei prezentări. Dar, concomitent, este o soluție extremă, deși necesară, pentru că urmărește să evite exagerările amintite, care duce la efectul nedorit al îndepărtării treptate de Biserică a maselor necatehizate și "căldicele" în credință.

Datoria Bisericii Ortodoxe și a guvernelor popoarelor majoritar-ortodoxe este să gândească o manieră modernă de coexistență pașnică și cooperare, pe baza principiului egalității în drepturi între Stat și Biserică, așa încât nici Statul să nu intervină în treburile interne ale Bisericii și nici Biserica să nu se amestece în problemele Statului. Dar, înainte de toate, Statul nu trebuie să se folosească de Biserică pentru realizarea obiectivelor sale politice expansioniste și nici Biserica să tolereze asemenea atitudini, pentru că astfel se ajunge la cea mai gravă formă de trădare a mesajului mântuitor al lui Hristos și a misiunii mântuitoare a Bisericii și la

pierderea fundamentului spiritual al Bisericii, care, în acest caz, este coborâtă în rândul instituțiilor din lumea aceasta și își pierde rațiunea de a fi. În istoria Bisericii Ortodoxe Răsăritene și a cooperării armonioase pe baza principiului simfoniei, un loc de seamă îl deține activitatea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare de la a cărui adormire întru Domnul sărbătorim anul acesta împlinirea a 50 de decenii. Condițiile nu sunt asemănătoare, dar principiile pe baza cărora se stabilește modul de a acționa sunt aceleași, deoarece ele își găsesc aplicații practice, recomandate întotdeauna, indiferent de epocă. Înțelegerea, dragostea dintre conducătorii Statului și ai Bisericii vor da de fiecare dată soluțiile potrivite locului și timpului. Se pare că România a reușit și în acest domeniu, așa cum a reușit în multe alte domenii. Dorim ca întotdeauna să meargă pe calea cea mai bună.

Vă mulțumim pentru dragoste și pentru atenție!

"Harul lui Dumnezeu și mila Sa cea bogată să fie cu voi". Amin!

La sfârșitul prelegerii mulțimea s-a ridicat din nou în picioare și a aplaudat îndelung, după care Domnul Profesor Andrei Marga a luat din nou cuvântul, declarând ceremonia festivă închisă:

"Prezența Sanctității Voastre ne-a apropiat mai mult de atmosfera de la Constantinopol, iar discursul inaugural al Sanctității Voastre ne-a făcut mai apropiați de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, ne-a făcut să cunoaștem mai direct frământările, ideile, gândurile Patriarhului.

De-a lungul istoriei au venit mulți Patriarhi. Ne bucurăm astăzi că-l putem saluta pe succesorul Sfântului Ioan Gură de Aur, și pot să vă mărturisesc că m-a impresionat răspunderea cu care Patriarhia și Patriarhul abordează problemele publice și dificile ale lumii de astăzi.

Închei, exprimând speranța că acest cuvânt rostit de Sanctitatea Voastră în Aula Magna este numai primul din lungul șir care va urma.

Vă mulțumesc foarte mult, mulțumesc întregii asistențe și cu aceasta închidem ceremonia".

Corul a cântat la final Imnul Patriarhului Ecumenic, după care Sanctitatea Sa și ceilalți oaspeți au părăsit sala în aplauzele mulțimii.

3. Recepția oferită de către Consiliul Academic și de către rectoratul Universității Babeș-Bolyai

Sanctitatea Sa împreună cu Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu și toți invitații s-au îndreptat apoi la recepția oferită de către Consiliul Academic și de către Rectoratul Universității Babeș-Bolyai.

Aici Sanctitatea Sa luând cuvântul pentru a mulțumi, a spus următoarele:

"Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, Frați arhierei,
Stimate și distinse Domnule Rector,
Stimați și distinși Domni Profesori,
Onorați și iubiți comeseni,

Prânzul la care luăm parte plinește bucuria pe care am trăit-o astăzi! Această bucurie a început de dimineață, la slujba de preamărire a Prea Sfântului Nume al lui Dumnezeu, în Sfânta Catedrală a Adormirii Maicii Domnului și a crescut odată cu ceremonia în cadrul căreia, la inițiativa generoasă a Rectoratului și a corpului profesoral de la strălucita Universitate Babeș-Bolyai, Smereniei noastre I-a fost acordat titlul de Doctor Honoris Causa al acestei prestigioase instituții de învățământ superior. De aceea, mulțumim în primul rând lui Dumnezeu, și apoi Dumneavoastră, Domnule Rector și Profesorilor din jurul Dumneavoastră, atât pentru acordarea înaltului titlu, cât și pentru acest prânz, și cuvintele amabile, pline de evlavie.

Încă o dată accentuăm că, primim acest titlu, ca fiind atribuit nu atât numelui Smereniei noastre, cât cinstitului nume al Patriarhiei Ecumenice, Biserica lui Hristos din Constantinopol, cea cu nume mare, în scaunul căreia mila lui Dumnezeu ne-a chemat să stăm în vremuri grele. Cinstind Patriarhia Ecumenică, astăzi cinstiți Scaunul Apostolic al Noii Rome, cinstiți Scaunul Sfântului Andrei cel Întâichemat, cinstiți Biserica Mamă, Mamă și a Mamei spirituale a poporului român, Prea Sfânta Biserică Română. Deci, cuvintele noastre de mulțumire sunt rostite de gura noastră, dar izvorăsc nu numai din inima noastră, ci și din inima Marii Biserici din Constantinopol.

Trăim într-o perioadă extrem de tulburată și nesigură. Mai mult ca oricând, în zilele noastre "omul a ajuns într-o stare vrednic de plâns și de jelit". Acestea sunt cuvintele pe care le-ar folosi astăzi Herodot (la Lucian: Psion prasi, 14). Patimi întunecate, nedreptăți, fanatism manifestat de mult ori sub masca religiei, violență oarbă, terorism, atacuri sângeroase îndreptate împotriva oamenilor vinovați și nevinovați și adesea împotriva pruncilor și copiilor inocenți, angoasă, frică și groază – iată în câteva cuvinte imaginea zilelor noastre. Cine va aduce mângâiere omului și cine-l va da putere și tărie? Cine va da dorință și încredere în viață? Cine va putea motiva convingător sensul mersului înainte al societății? Cine va asigura pacea gândurilor? Cine va aduce darul binecuvântat al nădejdii de mai bine? Cunoașterea nu este suficientă! Și nici știința nu este de

ajuns! Tot așa se întâmplă cu filosofia și cu tehnologia. Toate sunt de folos și oferă o oarecare consolare, dar nu pot constitui răspunsul convingător la marile întrebări existențiale, și nici soluția la impasul în care se află omul contemporan.

Noi, oamenii credinței, nutrim profund respect față de spiritul uman, înălțarea lui pe culmile cunoașterii și realizările lui. Dar, propunem un nume, o Persoană, propunem și oferim credința în Domnul nostru Iisus Hristos, în Cel Care a zis despre Sine: "Eu sunt Calea, Adevărul și Viața (Ioan 14,6). Eu sunt Lumina lumii. Cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții" (Ioan 8,2). Și tot El a spus: "Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi" (Matei 11,28) și iarăși a zis: "Pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă, nu precum dă lumea vă dau Eu. Să nu se tulbure inima voastră, nici să se înfricoșeze" (Ioan 14,27) și încă: "Eu sunt Învierea și Viața; cel ce crede în Mine chiar dacă va muri, va trăi; și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veac!" (Ioan 15,25-26).

Să-mi fie iertate trimiterile dense la textul Sfintei Scripturi, dar acesta este răspunsul Bisericii: Hristos, viața în El și dumnezeiasca Sa Evanghelie indică direcția sigură spre calea vieții. Afirmația noastră se bazează pe mărturia dată de experiența de viață și istoria Noului Israel al Harului, care este Biserica lui Hristos.

Ca Universitate, oferiți unul dintre cele mai valoroase daruri făcute de Dumnezeu omului: știința și cunoașterea. Nădăjduim întotdeauna că ferestrele acestei înalte instituții de învățământ superior vor rămâne așa cum sunt astăzi, adică deschise spre Soarele Dreptății, ca să primească oxigenul Harului și aerul proaspăt și răcoros al Duhului Sfânt. Vă dorim ca, absolvenții Dumneavoastră să aibă dublă pregătire, o îndoită cunoaștere, dublă formare, îndoit sprijin și întărire, așa încât să se realizeze nu numai pe plan strict profesional, conform aspirațiilor lor de succes, dar să fie în stare să lupte cu dificultățile mari din epoca noastră.

Și nu vor reuși dacă, pe lângă pregătirea științifică nu vor fi înarmați cu elan și curaj în modul de a gândi și acționa în viață, pace în suflet și inimă. Iar acestea se dobândesc numai dacă se vor sprijini pe piatra tare a credinței.

Cu acestea, vă binecuvântăm pe fiecare în parte, începând cu Domnul Rector și terminând cu cel mai tânăr student al Universității Babeș-Bolyai. Înălțăm cupa pentru sănătatea Dumneavoastră, mult stimate Domnule Rector. Întru mulți ani!".

3. Plecarea de la Cluj-Napoca

Delegația oficială s-a îndreptat apoi către Aeroportul Internațional Cluj-Napoca. Aici au fost însoțiți de către Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu,

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului, Înalt Prea Sfinţitul Andrei Andreicuţ, Arhiepiscopul Alba- Iuliei, Prea Sfinţitul Visarion Răşinăreanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Sfinţitul Irineu Bistriţeanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, Prea Sfinţitul Vasile Someşanul, Episcop-Vicar ai Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, Prea Cucernicul Părinte Conferenţiar Dr. Ioan Chirilă, Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă, consilieri, preoţi, credincioşi, care şi-au luat la revedere de la Sanctitatea Sa şi de la delegaţia Sa, urându-le drum bun în continuare. Aeronava specială a decolat la orele 14.50, îndreptându-se spre dulcea Bucovină.

MARŢI, 19 OCTOMBRIE 2004

PREZENŢA SANCTITĂŢII SALE BARTOLOMEU I, ARHIEPISCOP AL CONSTANTINOPOLULUI-NOUA ROMĂ ŞI PATRIARH ECUMENIC, LA MORMÂNTUL SFÂNTULUI ŞTEFAN CEL MARE DE LA MĂNĂSTIREA PUTNA ŞI SFINŢIREA BISERICII MĂNĂSTIRII DORNA-ARINI

1. Întâmpinarea Patriarhului Ecumenic şi a delegaţiei Sale la Aeroportul Internaţional Suceava

Marţi, 19 octombrie 2004, în jurul orelor 15.35 a avut loc aterizarea aeronavei care a purtat pe calea aerului delegaţia Patriarhiei Ecumenice, condusă de către Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscop al Constantinopolului-Noua Romă şi Patriarh Ecumenic, însoţită de către reprezentanţii Patriarhiei Române, în frunte cu Înalt Prea Sfinţitul Teofan, Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei, ca reprezentant special al Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pe aeroportul „Salcea" de lângă municipiul Suceava.

Sanctitatea Sa a fost întâmpinat de către Înalt Prea Sfinţitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului cu Sfânta Evanghelie şi cu Sfânta Cruce. Au fost prezenţi, în calitate de gazdă a acestor meleaguri, Înalt Prea Sfinţitul Pimen, Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor, precum şi Prea Sfinţitul Ioachim Băcăuanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului, Prea Sfinţitul Corneliu Bârlădeanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Huşilor, Primarul municipiului Suceava, domnul Ioan Lungu, un sobor de preoţi, credincioşi. Copii de grădiniţă şi şcolari în costume populare tradiţionale bucovinene i-au întâmpinat pe oaspeţii dragi cu pâine şi sare, le-au oferit flori urându-le „Bine aţi venit!", în timp ce corul preoţilor şi al seminariştilor cântau Imnul Patriarhal.

Sanctitatea Sa **Bartolomeu I** a rostit câteva cuvinte:

"Înalt Prea Sfinția Voastră,
Înalt Prea Sfințite Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, frați Arhierei,
Onorați reprezentanți ai autorităților guvernamentale și administrației locale,
Iubiți fii întru Domnul,

Mulțumim călduros pentru frumoasa primire pe care ne-ați rezervat-o și pentru cuvintele amabile pe care ni le-ați adresat.

Bucurie și emoție ne copleșește inima, acum când ne aflăm la Suceava. Tuturor vă dorim aceeași bucurie pe care Domnul a dăruit-o femeilor mironosițe, după Înviere, când le-a spus: "Bucurați-vă!" Bucurați-vă și iarăși zic "Bucurați-vă"! cu bucuria lui Hristos! Trăiți binecuvântarea păcii izvorâtă din pacea lui Hristos, "care covârșește toată mintea".

Sfânta și Marea Biserică a lui Hristos, Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, cinstita Maică a Prea Sfințitei Biserici Române, cu multă dragoste și afecțiune părintească vă adresează tuturor cuvânt de salut și vă aduce rugăciunea ei de mamă și binecuvântare, izvorâtă din inimă. Vă mai aduce dorirele de bine, binecuvântările și rugăciunile tuturor sfinților mucenici, învățători, părinți cuvioși, care au trăit la sânul ei în vremurile străvechi sau mai noi, și în primul rând binecuvântarea Sfântului Apostol Andrei, cel Întâi-Chemat, întemeietorul ei, care, conform Tradiției, a propovăduit Evanghelia și în ținuturi ale României de azi.

Pe lângă acestea, Sfânta Biserică a Constantinopolului vă adresează îndemnul de a urma acestor sfinți. Urmați credința Sfântului Apostol Andrei, urmați felul în care Mucenicii, Părinții, Învățătorii și Mărturisitorii au dat mărturia credinței, urmați evlavia și devotamentul Cuvioșilor pentru Domnul! În câteva cuvinte, urmați dreapta credință și dreapta făptuire!"Ceea ce Proorocii au văzut, Apostolii au propovăduit și Părinții au învățat, aceea a luat Biserica și Hristos a răsplătit!"

Trăim într-o vreme foarte tulburată: războaie și vești de războaie, neorânduieli, nedreptăți, terorism, fanatism orb, violență fără termen de comparație, cu victime făcute de cele mai multe ori în rândul semenilor noștri nevinovați, care nici nu se gândeau la așa ceva, în rândul copiilor mici, care nu cunosc ce înseamnă răul, nesiguranța și incertitudinea stăpânesc pământul de la o margine la alta. Popoarele, fără nici o excepție, sunt cuprinse de neliniște și caută ieșire din impasul și criza în care se află. Numai că ele caută această ieșire departe de Cel Care poate să le-o arate! Bune sunt coalițiile dintre state și organismele internaționale și consti-

tuirea uniunilor interstatale – așa cum este Uniunea Europeană – care a făcut multe și a promis mai multe pentru viitorul Europei. Dar, căutarea, refugiul și izbăvirea numai prin mijloace care se limitează la lumea de aici, adică la dimensiunea lor exclusiv orizontală rămâne în cele din urmă zadarnică. Este nevoie și de orientarea căutărilor spre direcția verticală, spre cele de sus, spre Dumnezeu. Este nevoie de căutarea Atotputernicului Dumnezeu și de chemarea ajutorului Său. Numai El vrea și poate să ajute cu adevărat omenirea pentru a ieși din situația tragică, în care au adus-o patimile omenești întunecate, interesele nemărturisite, urmărite prin orice mijloace, pe față și în ascuns, nedreptatea, disprețul față de cei slabi, lăcomia și setea de putere și dominație și celelalte clocotiri ale infernului, care fac din viață un iad.

Dumneavoastră, românii, știți bine. Sunteți creștini ortodocși. Aveți credință puternică și rădăcini adânci în buna-credință părintească. Ați cultivat această credință și, cu picioare vesele, ați venit degrabă la picioarele lui Hristos răstignit, rugându-vă pentru pacea a toată lumea, bunăstare a Sfintelor lui Dumnezeu Biserici locale, pentru îndreptarea nedreptății, potolirea tulburărilor, încetarea violenței și terorismului, luminarea inimilor celor mari și puternici ai pământului. La Hristos veți găsi înțelegere, mângâiere, sprijin, liniște, pace, apărare și protecție. Dumneavoastră aveți experiența vremurilor mai vechi, dar și pe cea a situațiilor mai recente.

Vă mărturisim că vă iubim! Mult vă iubim! Să fiți binecuvântați Dumneavoastră în tot cea ce faceți! Suceava și toată regiunea geografică din jurul ei să fie binecuvântată! Binecuvântat să fie pământul românesc pe care atâția sfinți s-au născut, au crescut și au mărturisit pe Hristos! Amin".

2. Închinarea Patriarhului Ecumenic la Mormântul Sfântului Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Putna

Străbătând toamna cea aurie, pe urmele pelerinilor ștefanieni, Sanctitatea Sa și-a continuat drumul ajungând în jurul orelor 17.00 la Putna, unde a fost întâmpinat cu Sfânta Evanghelie de către starețul Melchisedec înconjurat de obștea mănăstirii. La apus de soare clopotele răsunau prelung iar călugării și credincioșii care se găseau de față cântau cu toții „Pe Stăpânii și Arhiereii noștri".

Mănăstirea Putna este prima ctitorie a lui Ștefan cel Mare. Mai mult, domnitorul a vrut ca ea să fie locul de veșnică odihnă. Astfel, la fel ca Bogdan I și Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare a dat ctitoriei sale menirea de necropolă domnească: Prin numeroasele danii făcute, Domnitorul Ștefan

cel Mare şi-a arătat preţuirea faţă de biserică. Aşa cum a fost consemnat în letopiseţele Putna I si Putna II, domnitorul a pus piatra de temelie în luna iulie 1466. Construirea bisericii a durat trei ani, dar zidurile de incintă nu au fost însă înălţate decât în 1481. Sfinţirea bisericii a fost făcută în anul 1470 pe 8 septembrie. Este foarte posibil ca mănăstirea să fi suferit şi unele modificări în 1484, în urma unui incendiu. Actuala clădire se datorează veacului al XVII-lea fiind modificată ulterior în 1757 şi la începutul veacului nostru. Cu toate transformările aduse, mănăstirea îşi păstrează neschimbat aspectul de cetate, atât de caracteristic marilor aşezăminte mănăstireşti moldoveneşti.

Fără îndoială Biserica Mănăstirii Putna este monumentală, meşterii şi zugravii întrecându-se în iscusinţă. Despre frumuseţea sa, pomeneşte cronicarul Ion Neculce în scrierile sale.

Din fortificaţiile mănăstirii lui Ştefan cel Mare singura rămăşiţă este Turnul tezaurului. Ridicat potrivit pisaniei în anul 1481 şi conceput cu două etaje, având deasupra ultimului o terasă încinsă cu un parapet crenelat, descoperit, azi poartă un acoperiş ascuţit. Lumina pătrunde printre ferestrele înguste, decorate cu chenare din piatră cioplită într-o manieră laică amintind de goticul târziu. Turnul intrării, compus dintr-un parter străbătut de un gang şi un etaj boltit prevăzut cu metereze aparţine veacurilor XVII-XVIII.

Biserica chiar dacă nu mai păstrează elemente decorative, cărămizi şi discuri smălţuite, specifice arhitecturi din vremea lui Ştefan cel Mare, se aseamănă totuşi prin forma şi dimensiuni, cu alte biserici contemporane. Pereţii sunt împărţiţi în două zone de un brâu în formă de funie, partea superioară având un şir de ocniţe adâncite în planul zidului. Peretele de nord a fost întărit de contraforturi adăugate în secolul al XVIII-lea .

Interiorul bisericii cuprinde cinci încăperi (pridvor, pronaos, încăperea mormintelor, naos si altar) care aparţin, cu siguranţă planului original. Cele două intrări dispuse pe laturile de sud şi de nord ale pridvorului fac posibil accesul în biserică. Un chenar de influenţa gotică, deosebit de interesant realizat, susţine uşa de la intrarea în pronaos.

Zidurile sale adăpostesc mormântul Domnitorului Ştefan cel Mare. Frunze de stejar, tulpine îndoite ce alcătuiesc patru medalioane în formă de inimă şi capul de bour decorează lespedea funerară depusă într-o nişă din încăperea mormintelor. La Putna au mai fost înmormântate ultima soţie a domitorului - Maria Voichiţa -, cea de-a doua soţie - Maria de Mangop - având o lespede funerară de influenţă orientală, precum şi cei doi fii ai lui Ştefan cel Mare - Petru şi Bogdan.

O importantă şcoală de copişti şi de miniaturişti a funcţionat în cadrul mănăstirii. Aici au fost copiate şi decorate texte bisericesti, iar în veacul al XV-lea şi XVI-lea a funcţionat şi o şcoală elementară şi una medie la care s-au format cronicarii epocii şi clerul Moldovei.

De fiecare dată, pe 15 august, când este prăznuită Adormirea Maicii Domnului - hramul mănăstirii - dar şi pe 2 iulie, ziua de pomenire a Sfântului Voievod Ştefan, mulţimile de pelerini vin la Putna pentru a se ruga şi a primi binecuvântare. Acum sosesc români de pretutindeni, din Basarabia, din nordul Bucovinei şi din orice loc în care amintirea Sfântului Ştefan-Vodă cel Mare şi Bun devine foc viu în inima celor care trăiesc, gândesc şi vorbesc româneşte.

În 1871, M. Eminescu definea Mănăstirearea Putna ca fiind "*Ierusalim al Neamului românesc*" iar mormântul lui Ştefan cel Mare ca "*altar al credinţei strămoşeşti*". De atunci şi până astăzi, an de an, Preşedinţi şi Regi, Patriarhi şi Arhierei, poeţi, actori sau oameni politici vin la Putna spre a-şi pleca genunchii în faţa mormântului Slăvitului Voievod, a cărui candelă este de-a pururi ţinută aprinsă de călugării care slujesc pe Dumnezeu, Neamul şi Ţara.

Alaiul a pătruns în incinta mănăstirii îndreptându-se către biserică, în care au intrat cu toţii. Sanctitatea Sa s-a închinat până la pământ de trei ori la mormântul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, în timp ce corul preoţilor „Fii Bucovinei" din Protopopiatul Rădăuţi intona imnul Sfântului. Stareţul Melchisedec a dat binecuvântarea pentru Te-Deum. La acest moment de suflet, fraţii Moroşanu, pictorii bisericii mănăstirii, erau şi ei prezenţi, la momentul respectiv fiind terminat de pictat Sfântul Altar şi pronaosul.

Înalt Prea Sfinţitul **Pimen,** Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor a rostit câteva cuvinte de bun venit:

"Îngăduiţi-ne ca să ne exprimăm bucuria prezenţei Sanctităţii Voastre, aici, în această sfântă biserică ctitorită de Ştefan cel Mare, zicându-vă: „Bine aţi venit!" Este cea dintâi biserică zidită de Ştefan cel Mare ca necropolă pentru sine şi familia sa. Ştefan cel Mare, cum este cunoscut în toată lumea şi cum aţi intuit şi aţi mărturisit şi Sanctitatea Voastră, a înălţat un sanctuar pentru noi românii şi pentru creştini, care este vizitat de o mulţime de credincioşi. Acest sanctuar este loc de înălţare sufletească. Şi lucrul acesta l-am cunoscut şi l-am simţit şi în perioada stăpânirii comuniste atee. De aceea, suntem încredinţaţi că slăvitul voievod Ştefan cel Mare se roagă lui Dumnezeu ca să ne păstreze în dragostea de Dumnezeu şi în dragostea de ţară. Slăvitul voievod Ştefan cel Mare a apărat întreaga creştinătate. Slăvitul voievod Ştefan cel Mare a fost ctitor al multor biseri-

ci, aproape numărul lor se ridică la numărul anilor de domnie, patruzeci și șapte. A fost un om smerit, a biruit dușmanii cu puterea lui Dumnezeu. Și orice biruință a sa, a atribuit-o puterii lui Dumnezeu și nu iscusinței înțelepciunii sale. În momentul de față, cum vedem, biserica primește veșmântul cel dintâi prin aceste picturi, picturi realizate de fiii Bucovinei, doi frați, Moroșanu, cunoscuți și în lumea grecească unde au pictat foarte mult și sunt apreciați și așteptați să picteze atâtea biserici pentru care ei au făgăduit.

Obștea de aici se străduiește ca să trăiască viața potrivit voii lui Dumnezeu, potrivit rânduielilor bisericești. Obștea Putnei este mai mare decât cea pe care, de obicei, noi o cunoaștem, pentru că alături de obștea monahilor se alătură și obștea credincioșilor, obște prezentă și la rugăciune, și la lucrările din gospodăria mănăstirii. Cu această bucurie duhovnicească nemărginită vă întâmpină și vă cerem cu smerenie binecuvântarea părintească și vă rugăm să primiți din partea noastră sfânta icoană a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt.

Vă mulțumim mult".

Înalt Prea Sfințitul Pimen a dăruit Sanctității Sale o icoană a Sfântului Ștefan cel Mare.

În continuare, a luat cuvântul Patriarhul Ecumenic:

"Înalt Prea Sfinția Voastră,
Înalt Prea Sfințite TEOFAN, Mitropolit al Olteniei, reprezentant al Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST,
Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite PIMEN, Arhipăstor al de-Dumnezeu-păzitei eparhii,
Frați întru Hristos, Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți,
Prea Cuvioase Părinte Stareț Melchisedec,
Iubită obște monahală,
Frați care sunteți de față aici,

Întrerupem pentru câtva timp călătoria spre destinația noastră, oprindu-ne aici, la Putna, pentru a aduce evlavioasă închinare la mormântul Sfântului Ștefan cel Mare, cel de la a cărui mutare la Domnul, în acest an se împlinesc 50 de decenii.

Motivul principal al vizitei noastre în România, și desigur, motivul principal al opririi noastre pentru a ne închina la acest mormânt, este tocmai acest eveniment aniversar.

Această abatere a noastră din drum ar putea fi considerată de cineva ca o jertfă, ca o osteneală, dar realitatea este cu totul diferită, pentru că

oricât de mult ar face cineva pentru a veni să se închine la mormântul Sfântului Ştefan cel Mare, nu este mare lucru în comparaţie cu ceea ce a adus el la istoria Bisericii Ortodoxe Române, la istoria poporului român, la istoria Bisericii Ortodoxe universale, la istoria creştinismului.

Şi, felul în care Ştefan cel Mare s-a jertfit pentru Biserica neamului său, pentru neamul său, pentru credinţa ortodoxă a fost cunoscut în toată lumea creştină de atunci. Astfel, Papa Sixtus al IV-lea mărturiseşte despre el, cum sunt sigur că, cunoaşteţi, ca fiind atlet al credinţei lui Hristos.

Sfântul Ştefan cel Mare este prezent cu sufletul său, cu harul său, şi mai ales, cu ceea ce a creat el şi a lăsat pe acest pământ, nu numai aici, unde se află mormântul în care, aşa cum spune crezul nostru, stă, aşteptând învierea morţilor. El este prezent prin ceea ce a creat prin rugăciunea lui şi prin duhul lui. În bisericile din Moldova, este prezent în Transilvania şi în întreaga Românie.

Venind din Constantinopol, ne închinăm cu evlavie în faţa personalităţii extraordinare a Sfântului Ştefan cel Mare. Îi mulţumim călduros şi îi suntem profund recunoscători pentru tot ceea ce a dat Bisericii-Mame din Constantinopol, pentru tot ceea ce a dăruit, Patriarhiei Ecumenice, Sfântului Munte Athos. Şi pentru că este foarte cunoscut faptul că Sfântul Ştefan cel Mare a făcut mult bine multor biserici, nu numai de pe pământ românesc, dar de pe tot pământul ortodox, în calitatea mea de smerit episcop care se află în Scaunul cel dintâi al Ortodoxiei, îi mulţumesc şi mă rog, aici, în sfântul lăcaş pe care el l-a zidit.

Prea Cuvioşi Părinţi, trebuie să vă consideraţi ca fiind foarte binecuvântaţi de Dumnezeu şi trebuie să fiţi fericiţi pentru faptul că aici, în acest loc sfânt, unde vă nevoiţi duhovniceşte, aveţi împreună-călător pe calea sfinţeniei şi aveţi împreună luptător pentru a birui în lupta cea bună pe Sfântul Ştefan cel Mare, care este aici zi şi noapte, alături de Prea Cuvioşiile Voastre susţinându-vă cu rugăciunile lui. Pentru aceea trebuie să fiţi fericiţi şi pentru aceea trebuie să fiţi profund recunoscători acestui dar al lui Dumnezeu care vi s-a făcut în viaţă.

Mulţumim, de asemenea, călduros Înalt Prea Sfinţiei Voastre, Înalt Prea Sfinţite PIMEN, pentru faptul că ne-aţi întâmpinat atât de frumos la aeroport, pentru cuvintele atât de frumoase rostite aici, în sfânta biserică, la adresa noastră şi, desigur, pentru darul de suflet simbolizat în icoana pe care mi-aţi dăruit-o în aceste clipe.

Noi, de la Patriarhia Ecumenică v-am adus smerit dar, smerit dar care constă într-o candelă a cărei lumină să se răspândească întotdeauna de la mormântul Sfântului Ştefan cel Mare.

Eu am să o pun pe mormântul sfântului pe care îl prăznuim tot anul acesta și am să-l rog pe Părintele Stareț să se îngrijească așa încât pururea să ardă pe mormântul sfântului".

Sanctitatea Sa a oferit Înalt Prea Sfințitului Pimen și mănăstirii în dar din partea Patriarhiei Ecumenice o candelă, pe care a așezat-o personal pe mormântul Sfântului Ștefan cel Mare, prăznuit în tot acest an aniversar 2004. A turnat apoi untdelemn, a pus un fitil, a aprins candela, a cărei lumină *„să se răspândească veșnic de la mormântul Sfântului"*, și a rugat pe părintele stareț să se îngrijească în așa fel, încât să ardă pururea. S-au închinat cu toții din nou la mormânt, după care au ieșit din biserică. Patriarhul Ecumenic a binecuvântat credincioșii, care erau de față.

Oaspeții au fost invitați apoi să servească o felie de cozonac, o brânzoaică și un pahar de vin. Prea Cuviosul Părinte Stareț Melchisedec a înmânat Sanctității Sale un set de cărți omagiale despre Sfântul Ștefan cel Mare, un covor bucovinean cu Sfânta Mănăstire Putna și o icoană cu Sfântul. Patriarhul Ecumenic a semnat în Cartea de Aur a Mănăstirii. În zare, pe dealul de unde Sfântul Ștefan cel Mare a tras cu arcul ca să afle locul viitoarei biserici și mănăstiri stătea scris ȘTEFAN, iar deasupra se afla o cruce mare albă. La ieșirea din sală s-a făcut pe trepte o fotografie a ierarhilor împreună cu toată obștea.

Condusă de către părintele stareț Melchisedec, de către obște și credincioși, delegația a părăsit mănăstirea în jurul orelor 18.00 în sunetul clopotelor, îndreptându-se în continuare către Vatra Dornei.

3. Sosirea la Vatra Dornei

După ce au străbătut codrii Bucovinei spre înserat și în noapte, trecând în goană pe lângă renumitele mănăstiri Sucevița și Moldovița, care aparțin patrimoniului mondial, delegația a ajuns la Vatra Dornei în jurul orelor 20.00, fiind cazați la Hotelul Bradul, unde s-a servit și masa de seară la orele 20.30.

La Vatra Dornei au fost întâmpinați de către Prea Sfințitul Gherasim, Episcopul Râmnicului, Prea Sfințitul Irineu Bistrițeanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Râmnicului și Prea Sfințitul Iustin Sigheteanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. De față era și Prea Cucernicul Părinte Silviu State, Preotul Paroh al bisericii ortodoxe române din Istanbul. Gazdele dornene au dăruit Sanctității Sale un ghiveci cu flori galbene. Corul „Macarios" de la biserica Sfântul Ierarh Nicolae din Suceava, condus de către Petru Daniel Maximiuc, alcătuit din studenți și seminariști, a interpretat câteva pricesne și cântece populare.

MIERCURI, 20 OCTOMBRIE 2004

1. **Slujba de târnosire a Bisericii Mănăstirii Dorna – Arini**

A doua zi, miercuri 20 octombrie 2004, pe tărâmuri bucovinene, delegația s-a îndreptat de dimineață către mănăstirea Dorna-Arini, din localitatea cu același nume, satul de origine al Înalt Prea Sfințitului **Teodosie,** Arhiepiscopului Tomisului.

Sanctitatea Sa împreună cu întreaga delegație au sosit la mănăstire în jurul orelor 08.45 și au fost întâmpinați de către șase călăreți îmbrăcați în costume populare tradiționale bucovinene. După ce toată noaptea a plouat, cerurile au început încet, încet să se deschidă. Albastrul cerului a devenit din ce în ce mai puternic iar razele soarelui se oglindeau, strălucind și sclipind în Bistrița cea Aurie, care curgea agale la vale pe la porțile mănăstirii. De față se afla o mulțime imensă de credincioși, care prin rugăciunile lor de priveghere de toată noaptea l-au rugat pe Bunul Dumnezeu să se milostivească și să se îndure spre ei, să înceteze ploaia și să-și reverse bunătatea Lui asupra nevredniciei și neputinței omenești a lor. Doi bucovineni în straie populare cântau prelung din tulnice în dangătul clopotelor. Mulțime mare, majoritatea în costume populare bucovinene, i-a întâmpinat cu multă bucurie pe oaspeții dragi.

Câteva mii de credincioși din Suceava, Maramureș, Bistrița Năsăud, dar și Constanța, Tulcea, Bacău, Iași și din alte județe au participat, la slujba de sfințire a mănăstirii *„Acoperământul Maicii Domnului"*, din Gheorghițeni, comuna Dorna-Arini. Slujba a fost oficiată de un impresionant sobor de preoți, în fruntea cărora a fost Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscopul Constantinopolului, Noua-Romă și Patriarhul Ecumenic. Complexul monahal este ridicat pe locul unde s-a aflat casa părintească Înalt Prea Sfințitului Teodosie al Tomisului și, din punct de vedere arhitectural; este deosebit de tot ceea ce înseamnă lăcaș de cult în Bucovina. Format din trei imobile – biserica și cele doua clădiri care adăpostesc chiliile ce vor găzdui maicile.

Sanctitatea Sa a pășit în frumoasa biserică de lemn, opera artiștilor populari maramureșeni, împodobită de asemenea și cu o pictură foarte frumoasă în interior, s-a îndreaptat spre Sfântul Altar, unde a intrat și s-a închinat. Printre sfinții zugrăviți în Sfântul Altar era și Episcopul Bretanion al Tomisului. În Sfânta Masă se vor pune la timpul potrivit moaștele Sfinților Epictet și Astion, din Dobrogea. Au fost prezente două coruri, „Macarios", din Suceava și „Harisma", al studenților Facultății de Teologie din Constanța, care au dat răspunsuri alternative la slujba de târnosire și la Sfânta Liturghie.

Soborul ierarhilor care a slujit a fost impresionant: Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Arhiepiscopul Constantinopolului-Noua Romă şi Patriarh Ecumenic, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit *Macarios* de Siderokastro, Înalt Prea Sfinţitul Mitroplit *Evangelos* de New-Jersey, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit *Genadios* de Sasima, Înalt Prea Sfinţitul *Teofan,* Arhiepiscopul Craiovei şi Mitroplit al Olteniei, Înalt Prea Sfinţitul *Teodosie*, Arhiepiscopul Tomisului, Înalt Prea Sfinţitul *Pimen*, Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor, Prea Sfinţitul *Gherasim*, Episcopul Râmnicului, Prea Sfinţitul *Damaschin*, Episcopul Sloboziei şi Călăraşilor, Prea Sfinţitul *Ciprian* Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, Prea Sfinţitul *Ioachim Băcăuanul*, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului, Prea Sfinţitul *Corneliu Bârlădeanul*, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Huşilor şi Prea Sfinţitul *Iustin Sigheteanul*, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului. Au fost prezenţi starețul mănăstirii Cernica, starețul mănăstirii Putna, călugări, maici, o mulţime de preoţi, credincioşi. De asemenea au luat parte la Sfânta Liturghie Prea Cucernicul Părinte *Marcel Manole,* Secretar Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureştilor, Prea Cucernicul Părinte *Silviu State,* de la parohia ortodoxă română din Istanbul, Prea Cucernicul Părinte *Marius Cojocaru,* de la biserica Sfântul Spiridon Nou din Bucureşti.

Mănăstirea Dorna-Arini este ctitoria Înalt Prea Sfinţitului **Teodosie,** Arhiepiscopul Tomisului, exact pe locul unde s-a aflat casa părintească a fiului Ţării Plaiurilor de Sus, ridicată *„spre cinstirea părinţilor, moşilor şi strămoşilor, spre veşnică pomenire a lui Dumnezeu, Cel întru Treime slăvit şi închinat şi a Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare"*. A fost al ultimul născut dintr-o serie de şaptesprezece copii. Hramul mănăstirii este *„Acoperământul Maicii Domnului"* împreună cele ale *„Sfintei Cuvioase Elisabeta"* şi *„Sfântul Mare Mucenic Procopie"*. Elisabeta şi Procopie au fost părinţii trupeşti ai Înalt Prea Sfinţitului Teodosie. Mănăstirea are o obşte de optsprezece maici, conduse de către Cuvioasa Maica Stareță Anastasia Borşuc. La intrarea în biserică, în pridvor, sunt pictaţi în partea stângă părinţii Înalt Prea Sfinţitului Teodosie, iar în partea dreaptă Înalt Prea Sfinţitul *Teodosie* Arhiepiscopul Tomisului şi Înalt Prea Sfinţitul *Pimen,* Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor, ca ctitori ai mănăstirii.

De faţă s-au aflat şi personalităţi ale vieţii politice, şi anume: Domnul Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii şi Cultelor, Domnul Alexandru Farcaş, Ministrul Integrării Europene, Domnul Laurenţiu Tănase, Secretar de Stat la Ministerul Culturii şi Cultelor, Domnul Gheorghe Marin, Prefectul judeţului Constanţa, Prefectul de Suceava, Domnul Ioan Cuşnir, Preşedintele Consiliului Judeţean Suceava, Domnul Gavril Mârza,

Subprefectul Mihai Grozavu, alte oficialitati locale, precum şi Prinţul Paul de Lambrino însoţit de soţia acestuia, Lya.

Înalt Prea Sfinţitul Teodosie a dat, în jurul orelor 09.15, binecuvântarea pentru începerea slujbei de târnosire a bisericii de către soborul arhiereilor. Corul a intonat imnul „Împărate ceresc", în timp ce Înalt Prea Sfinţitul Teodosie a cădit de trei ori masa Sfântului Altar. Prea Cuviosul Părinte Stareţ de la Cernica a luat Sfânta Evanghelie în braţe şi a ieşit împreună cu întreg soborul de arhierei, preoţi şi diaconi afară din biserică în partea de miazăzi a bisericii, unde se afla o masă pe care a fost pusă Sfânta Evanghelie. În continuare a avut loc slujba de sfinţire a apei.

A urmat apoi ungerea cu Sfântul şi Marele Mir şi stropirea cu Apă Sfinţită în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh a bisericii pe pereţii de la miazăzi, răsărit, miazănoapte şi apoi în pridvor, alternativ de câte doi arhierei. De fiecare dată s-a citit din Sfânta Evanghelie, corul intonând imnul „Sfinţilor mucenici". La intrarea în biserică trei ierarhi au bătut pe rând, de trei ori câte trei, simbolic în uşile de lemn, zicând ca Psalmistul la slujba din noaptea Sfintelor Paşti: *„Ridicaţi căpetenii porţile voastre...şi va intra Împăratul slavei!"* De dinăuntru a venit întrebarea: *„Cine este acesta Împăratul slavei?"* S-a răspuns din afară: *„Domnul cel tare şi puternic...acela este împăratul slavei!"* Uşile bisericii s-au deschis şi s-a cântat imnul „Sfinţilor mucenici...". Arhiereii au intrat în biserică urmaţi de alaiul de preoţi şi de credincioşi. Ierarhii au intrat apoi în Sfântul Altar, au semnat fiecare pe rând Hrisovul, care a fost pus într-un tub argintat şi apoi în piciorul Sfintei Mese.

Sanctitatea Sa, Înalt Prea Sfinţitul Pimen şi Înalt Prea Sfinţitul Teodosie au fost cei trei ierarhi care s-au îmbrăcat în continuare în veşminte speciale pentru pregătirea Sfintei Mese. Într-o mică bisericuţă de lemn în miniatură au fost puse moaştele Sfinţilor Astion şi Epictet, hrisovul într-un tub de argint şi împreună apoi introduse de către cei trei ierarhi în piciorul Sfintei Mese. S-a turnat mai întâi nisip peste ele şi apoi ceară topită, în timp ce în afara bisericii s-a citit o copie a Hrisovului introdus în Sfânta Masă:

HRISOV

Cu voia Tatălui, cu săvârşirea Fiului şi împreună cu lucrarea Sfântului Duh, s-a ctitorit această Sfântă Mănăstire cu hramul "Acoperământul Maicii Domnului", "Sfântul Mare Mucenic Procopie" şi "Sfânta Cuvioasă Elisabeta", de către fiul plaiurilor Ţării de Sus, Înalt Prea Sfinţitul Dr. † TEODOSIE Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului, pe locul casei părinteşti, spre cinstirea părinţilor, moşilor şi strămoşilor, spre veşnică pomenire a lui Dumnezeu, Cel întru Treime slăvit şi închinat şi a Preasfintei Născătoare

de Dumnezeu, în zilele arhipăstoririi Înalt Prea Sfințitului †PIMEN, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților. Semn al iubirii și recunoștinței, continuatoare a vechilor tradiții spirituale și culturale bucovinene, mănăstirea așează la temelia ei, odată cu acest hrisov, gândurile luminoase ale întemeietorului ei pentru propășirea Bisericii lui Hristos și a neamului românesc.

Slujba de sfințire s-a oficiat de către Sanctitatea Sa †BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, în prezența unor înalți ierarhi din țară și de peste hotare, autorități de stat, reprezentanți ai administrației locale, însemnate personalități ale vieții culturale și a unui impresionant număr de preoți, monahi, monahii și credincioși.

S-a întocmit acest Hrisov și Act Ctitoricesc în anul 7512 de la zidirea lumii, iar de la nașterea după trup a lui Dumnezeu Cuvântul, 2004, luna octombrie, ziua 20.

Binecuvântează Doamne cununa milelor bunătății Tale, Mănăstirea aceasta – diamantul așezat în cunună de cei ce iubesc podoaba casei Tale și pe toți închinătorii care se vor ruga într-însa. Amin!

Sanctitatea Sa a pus capacul peste piciorul Sfintei Mese, a bătut cu crucea de trei ori, după care s-a turnat la margini din nou ceară topită ca acesta să fie închis ermetic, răzuindu-se ceara care a fost în plus. A început apoi spălarea Sfintei Mese cu apă de trandafiri, dintr-o sticlă învelită într-un ștergar tradițional cu tricolor și săpun, a urmat ștergerea cu prosoape de către toți ierarhii și preoții care s-au aflat în Sfântul Altar. Sanctitatea Sa a turnat pe Sfânta Masă Sfântul și Marele Mir, care a fost uns pe întreaga Sfântă Masă doar de către arhierei, cântându-se Aliluia. S-a șters cu bucăți de pânză, care au fost împărțite credincioșilor. În continuare s-au lipit cei patru Evangheliști cu ceară topită în cele patru colțuri, începând cu Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, în colțul din dreapta, unde sunt hirotoniți preoții. Au urmat pe rând și ceilalți trei Evangheliști (Luca, Marcu, Matei) în celelalte colțuri ale Sfintei Mese, în timp ce se cântă troparele Sf. Evangheliști. S-a sfințit Sfânta Masă cu apă sfințită, s-a pus o pânză albă, în timp ce se intona imnul „Sfinților mucenici", s-a legat pânza pe dedesubt cu sfoară care apoi s-a înnodat în colțul din dreapta sus, peste care s-a turnat ceară topită și s-a pus sigiliul. Pe Sfânta Masă au fost așezate veșmintele noi și Sfântul Antimis, care a fost desfăcut și în care s-au introdus Sfintele Moaște. Acesta fiind semnat de către ierarh. Au fost de asemenea așezate Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce, o candelă, chivotul, dicherul și tricherul. Sanctitatea Sa a aprins o lumânare din candela de pe Sfântul Altar. Arhiereii s-au dezbrăcat de veșmintele de lucru. Sanctitatea Sa a uns în continuare cu Sfântul și Marele Mir Sfântul Altar, apoi interiorul bisericii, în

cele patru laturi ale sale. In partea de apus a bisericii erau pictați Sfinții Ștefan cel Mare și Ioan Iacob Hozevitul. Înalt Prea Sfințitul Teodosie a stropit cu apă sfințită pereții și pe credincioșii din biserică. Sanctitatea Sa a aprins o lumânare de la candela de pe Sfânta Masă și apoi toți ierarhii și-au aprins lumânări împodobite în ștergare bucovinene, cu tricolor, după care au îngenuncheat cu toții în fața Sfintei Mese. Patriarhul Ecumenic a citit rugăciunea, în limba greacă. Înalt Prea Sfințitul Teodosie a rostit otpustul slujbei de târnosire. Sanctității Sale i-a fost oferit un buchet de flori. Toți arhiereii au sărutat Sfânta Masă, Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce din Sfântul Altar, după care au urmat preoții, diaconii și toți ceilalți credincioși pe rând.

Soborul a ieșit în jurul orelor 10.45 în partea de miazăzi a bisericii unde s-a săvârșit în continuare Sfânta Liturghie, sub cerul limpede și albastru, sub razele mângâietoare și binefăcătoare ale soarelui.

Prea Cuviosul Părinte Stareț de la Cernica a dat binecuvântarea pentru începerea Sfintei Liturghii în jurul orelelor 11.00.

După citirea Sfintei Evanghelii, Sanctitatea Sa a rostit următorul cuvânt:

"Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite ***Teofan,***
Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite ***Pimen,***
Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite ***Teodosie,***
Arhiepiscop de Tomis, iubit frate în Domnul și împreună-Liturghisitor;
Excelențe, Autorități,
Prea Cuvioasă Maică Stareță,
Prea Cuvioase Maici și iubiți credincioși,

Din negrăita iubire de oameni a lui Dumnezeu și din nemăsurata Sa milă, Zidirea a primit înnoirea și Legea Veche în chipul Legământului nou s-a înnoit, prin arătarea lui Dumnezeu pe muntele Sinai, în rugul acela minunat, în Cortul Mărturiei, și în acel templu prea frumos al lui Solomon! Iată cuvintele Sfântului Calist cu care ne-am rugat astăzi la slujba de sfințire a acestui sfânt locaș. Aceasta este icoana sfințirii lăcașului de închinare și pe aceasta am văzut-o și am trăit-o astăzi aici, în cinstita Mănăstire Dorna-Arini!

Cel Prea Înalt, Dumnezeu, este Cel Care a pus temelie trainică la această Sfântă Mănăstire, ridicată de Înalt Prea Sfințitul Teodosie, iubitorul de Hristos și iubitorul de viață monahală, în averea sa moștenită de la părinți, în Dorna-Arini. "Dumnezeu Și-a făcut aici lăcaș, în mijlocul Sfintei Mănăstiri, care, de aceea, în veac nu se va clătina! Dumnezeu va

revărsa peste ea binecuvântarea ajutorului Său dis de dimineață!" Însuși Cel Prea Înalt a purtat de grijă să se ducă la bun sfârșit construirea Mănăstirii și a cinstitului ei locaș de închinare! Astăzi, prin noi, nevrednicii, Dumnezeu sfințește Biserica, pentru a constitui aici și punctul central al întregii vieți a monahiilor care viețuiesc aici, și a evlavioșilor închinători.

În acest lăcaș se va aduce jertfă, fără sânge, închinare duhovnicească și rugăciune curată lui Dumnezeu, Cel în Prea Sfânta Treime lăudat, care ne luminează cu dumnezeiasca lumină în trei străluciri! Aici, cu harul Prea Sfântului Duh, monahiile și credincioșii vor renaște la viața cea nouă, în Hristos! Aici suflete și conștiințe se vor spăla de păcate, se vor curăți și se vor îmbrăca în haină luminoasă. Aici inimi și cugete vor primi lumina! Aici se va sluji cuvântul Evangheliei, se va întări buna-credință, se va propovădui Adevărul veșnic, se va mărturisi Numele Mântuitorului! Aici, pământul se va ridica până la al treilea cer, unde Pavel a fost înălțat, iar cerul se va pogorî cu dragostea lui Dumnezeu Tatăl și adiere lină a harului pe pământ până în adâncul ființei umane! Aici, cetele Îngerilor și ale Arhanghelilor, stând în jurul sfântului Jertfelnic, împreună cu maicile cuvioase, cu frică și cutremur vor înconjura dumnezeiescul Jertfelnic și vor sluji cu Arhiepiscopul Teodosie și cu ceilalți împreună-slujitori ai Preoției. Aici, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, ca o Maică iubitoare și stăpână a Sfintei Mănăstiri, va primi sub acoperământul ei și va păzi cu iubire pe viețuitoarele din lăcașul său! Aici, Cinstitul Sânge al lui Hristos, Dumnezeu-Omul va curge ca să spele greșeli și păcate, și să dăruiască viață veșnică! Aici, Mângâietorul Însuși se va ruga cu suspine negrăite, pentru monahii și pentru cei care se vor ruga împreună cu ele! Aici, Părintele iubitor va ieși în întâmpinarea tuturor sufletelor care își vor veni în sine, se vor întoarce și vor ajunge la El, le va îmbrățișa cu dumnezeiască dragoste părintească, și le va dărui din nou vrednicia și frumusețea slavei dintâi. Aici, Cetele Sfinților vor petrece împreună cu smeriții lor frați, care duc lupta cea bună pe pământ și îi vor sprijini spre făptuirea celor bineplăcute lui Dumnezeu și spre mântuire. Aici, se va săvârși sfânta întrepătrundere și unire a divinului cu umanul, spre mântuirea omului și slava lui Dumnezeu.

Pentru toate acestea, înălțăm slavă lui Dumnezeu Atotțiitorul și Multmilostivul! Pentru toate acestea, din adâncul sufletului și al inimii, se revarsă rugăciunea noastră de mulțumire plină de recunoștință față de Stăpânul și Domnul nostru, Care ne dă minunate și mari daruri.

Acum, îndreptând cuvântul spre obștea monahală, dorim în primul rând să vă încredințăm de dragostea noastră părintească, dragoste care, împreună cu binecuvântarea și rugăciunile noastre, vă vor însoți întot-

deauna, venind pe aripile cugetului de la reşedinţa Bisericii Mame din Fanarul care ca un far Îşi revarsă lumina.

Aţi ales, iubite fiice întru Domnul, viaţa cu adevărat iubitoare de înţelepciune, viaţa în liniştea şi pacea lui Hristos, departe de toată grija cea lumească, aşa încât, ridicându-vă la starea sufletească sihăstrească, neîngrijindu-vă de cele multe care abat de la calea lui Hristos şi îngrijindu-vă de "lucrul cel de trebuinţă", să căutaţi cu osârdie şi să aflaţi pe Domnul Iisus Hristos, Mirele sufletelor, şi să intraţi cu El în cămara Sa cea cerească. Pe pământ nu există nimic mai înalt decât această viaţă! Partea cea bună aţi ales, ca Maria, sora lui Lazăr, care nu se va lua de la voi, numai dacă – Doamne fereşte! – voi singure veţi hotărî să renunţaţi la ea, fie din dragoste de aşa zisele plăceri lumeşti şi de slava omenească deşartă, fie din lipsă de curaj sau din trândăvie. Aţi început lucrul cel bun, dar aveţi datoria să îl duceţi la bun sfârşit, ca să vă faceţi împreună-moştenitoare cu fecioarele înţelepte şi să dobândiţi fericirea de a şedea în latura celor vii, acolo unde neîncetat se aude glasul curat al celor ce strigă: "Doamne, slavă Ţie!" Aveţi toate condiţiile şi, în primul rând aveţi dragostea părintească a Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Teodosie, Arhipăstorul cuvioşiilor voastre! Aveţi pilda multelor Mănăstiri de monahi sau monahii de pe tot cuprinsul binecuvântatului pământ românesc, care înfloresc şi rodesc din vechime până în zilele noastre! Aveţi ca ocrotire acoperământul lui Dumnezeu şi al Maicii Domnului şi rugăciunile tuturor Sfinţilor, care au strălucit în România, şi rugăciunile tuturor Sfinţilor Bisericii! Aveţi dragostea binecredincioşilor locuitori ai acestor ţinuturi care se uită la Prea Cuvioşiile voastre ca la Îngerii din ceruri! Aveţi această Sfântă biserică nouă, loc sacru al sfinţeniei slavei lui Dumnezeu, sfinţită astăzi cu harul Prea Sfântului Duh, care pe toate le desăvârşeşte. Faceţi-vă crucea, ca la început de drum şi rugaţi-vă, ca să primiţi de la Domnul putere şi fierbinte dorire de mântuire. "Domnul este cel care găteşte dorirea şi vrerea" spune Sfânta Scriptură. Faptul că dorim să ne mântuim este darul Dumnezeiescului Har. Căutaţi să aflaţi, înainte de toate, putere în lupta cea bună, care vă stă înainte, dar şi dorinţă de mântuire.

Împlinind aceste cerinţe fundamentale, adică, având vrerea de a vă mântui în Hristos, şi puterea de sus ca să luptaţi pentru dobândirea mântuirii, intraţi în arena întrecerii în "feciorie, sărăcie de bună voie şi ascultare" (aceste trei virtuţi fundamentale pentru viaţa monahală) şi în rugăciunea curată, care uneşte pe om cu Dumnezeu. Prin feciorie, sărăcie, ascultare şi rugăciuni veţi cultiva fericita smerenie şi de acolo Dumnezeu – nu voi! – Dumnezeu vă va încununa cu cea mai înaltă virtute, virtutea împărătească a dragostei, a dragostei îndoite: faţă de Dumnezeu şi faţă de

om. Iar dragostea vă va întări credința și vă va încununa cu nădejde. Din adâncul inimii, vă dorim să ajungeți pe aceste culmi ale viețuirii monahale.

Iar acum, către Dumnezeu Care a pus început mântuirii neamului omenesc, cu adâncă evlavie ne rugăm cu smerit cuvânt și cu umilință la El cădem, zicând: "Caută la rugăciunea robului Tău și la cererea lui, Doamne, Dumnezeul meu! Ascultă strigarea și rugăciunea lui, cu care se roagă Ție astăzi; Să-Ți fie ochii Tăi deschiși ziua și noaptea la acest sfânt lăcaș, la acest loc pentru care Tu ai zis: "Numele Meu va fi acolo!"; să asculți strigarea și rugăciunea cu care robul Tău se va ruga în locul acesta! Să asculți rugăciunea robului Tău și a poporului Tău, Israel, când ei se vor ruga în locul acesta; să asculți din locul șederii Tale cel din ceruri, să asculți, și să miluiești!" (III Reg. 8, 21-30) Amin!"

Înalt Prea Sfințitul **Teodosie** a luat cuvântul imediat după împărtășirea ierarhilor:

"În numele Tatălui și a Fiului și al Sfântului Duh. Amin!

Sanctitatea Voastră,
Patriarh Ecumenic al Constantinopolului-Noua Romă,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți frați Arhierei,
Domnilor Miniștri,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși,

Pentru mine personal, ca fiu al acestor meleaguri, și fiind cel ce am inițiat construcția acestei mânăstiri, ziua de astăzi nu are egal cu alte timpuri în sufletul meu. Este momentul în care am simțit că părinții care au plecat din viața aceasta, Procopie și Elisabeta, astăzi s-au reîntors cu duhul lor chemați de invocarea Sfântului Duh pentru sfințirea bisericii de cel dintâi slujitor al Ortodoxiei, de cel mai înalt ierarh, Patriarhul BARTOLOMEU I al Constantinopolului. Nici în visele mele cele mai îndrăznețe n-aș fi gândit vreodată la acest moment. Nu este meritul meu, ci este dragostea și jertfa părinților. Ei au făcut să fim astăzi aici, pentru că fiind al șaptesprezecelea copil, întotdeauna am trăit aceste emoții și, în același timp, am gândit din pruncie la vrednicia părinților care după ce, înaintea mea, avuseseră trei fete și restul băieți, și nu le-a fost ușor, au continuat să aducă lui Dumnezeu prunci și m-am născut la o vârstă când erau înaintați în zilele lor, și de aceea trăiam cu emoție să ajung și eu mare și să nu rămân orfan de părinți. Dumnezeu a ajutat ca ei să aibă sănătate și să trăiască mai mult decât zice Psalmistul, 70 și 80 de ani, și atât de mult

mi-au dăruit încât nu suntem vrednici să le întoarcem cu recunoştinţă jertfa pe care ei ne-au dat-o nouă. Aş vrea atât să spun că dacă mama ne învăţa rugăciuni, având o minte ageră, tatăl meu, învăţa cum să ne rugăm. Niciodată nu s-ar fi ridicat de la rugăciune, când era vremea rugăciunii, oricine ar fi venit. Socotea că nu poate să dea întâietate altcuiva decât lui Dumnezeu. Chiar dacă un nepot se prindea de spatele său când făcea metanii, continua să facă metanii ducând în spate vreun nepot mai năstruşnic, dar neîntrerupându-şi rugăciunea. Niciodată n-a cârtit, niciodată n-a fost nemulţumit, ci, totdeauna, s-a mulţumit cu cât a avut. N-a auzit cineva cuvinte nepotrivite din gura lui. Iar mama jertfelnică şi rugătoare, era iubitoare de Dumnezeu, de biserici, de mănăstiri şi din orice venit în gospodărie, întâi se ducea să facă ofrandă la o sfântă mănăstire. Am privit aceste fapte şi credinţa, şi după ce Dumnezeu i-a chemat la El, am simţit cea mai mare durere în suflet şi vroiam să fie mai aproape. Aceasta m-a determinat să încep această sfântă mănăstire şi am început-o în 1999, la un an după ce mama s-a mutat la Domnul. Şi iată, după şase ani, am avut această binecuvântare nesperată, dar adusă din rugăciunile părinţilor; cred, şi din bunătatea lui Dumnezeu ca Sanctitatea Voastră să fiţi aici, în mijlocul nostru, astăzi, în ziua când Dumnezeu a rânduit în zi de miercuri, pentru că au fost postitori şi pentru că au iubit pe Maica Domnului şi înaintea ei au închinat toate jertfele vieţii lor. N-am gândit o zi de sfinţire, este ziua de Dumnezeu rânduită să ne bucurăm, să ne mângâiem şi să ne veselim într-însa.

Nu am cuvinte să vă mulţumesc, Sanctitatea Voastră, şi-i mulţumesc Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST , părintele meu duhovnicesc, care m-a chemat la sfânta treaptă a arhieriei, că V-a făcut invitaţia ca astăzi să fiţi în mijlocul credincioşilor din Bucovina, de aici, din Dorna-Arini.

Ce-aş putea să vă ofer ca recunoştinţă? Nu pot gândi la altceva decât la un simbol al vieţii. Şi-aşa cum ştim, de Paşti gospodinele pregătesc pentru cea mai mare sărbătoare şi ouă roşii, iar în Bucovina după o tradiţie plină de artă, de semnificaţie duhovnicească şi de jertfă, gospodinele pregătească ouă încondeiate. Astăzi pentru noi este zi de Paşti, pentru că părinţii au înviat aici, dăruindu-le biserica, ei au primit-o ca pe un dar ce-i conduce spre înviere. De aceea, vreau să vă ofer aceste daruri din partea noastră, care semnifică simbolul vieţii, al bucuriei, al biruinţei, al luminii, al dragostei, şi vă rugăm, să ne împărtăşiţi cuvânt duhovnicesc. Vreau să le spun credincioşilor din zonă că este un eveniment pe care trebuie să-l înscriem în cronica localităţii acesteia şi a zonei acesteia. Pentru prima dată, sunteţi în Depresiunea Dornelor, şi aţi venit ca să sfinţiţi o biserică. Vreau să le spun că, Sanctitatea Voastră, la Constantinopol, unde este cen-

trul Ortodoxiei, ați readus la lumină, prin restaurare și deschidere, zeci de biserici care fuseseră închise. Și pentru că sunteți Patriarhul a toată Ortodoxia nu vă bucurați doar în Constantinopol de aceste jertfe. Vă sunt închinate și jertfele din lumea întreagă a Ortodoxiei, de aceea, iată biserica aceasta, nu doar că v-a pictat și va avea chipul Sanctității Voastre, dar se cuvine ca de acum să luăm această rânduială și să vă pomenim neîncetat, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST și de chiriarhul locului pentru că ați devenit și un chiriarh al nostru. Sunteți părintele părinților mei pe care astăzi i-ați adus aproape. Simt că astăzi am dat mâna cu ei. De aceea, cuvintele sunt neputincioase, nu pot fi în stare să exprima bucuria și mulțumirea. Rog pe Bunul Dumnezeu, ca pentru bunătatea Sa și rugăciunile noastre, ale tuturor, să vă înmulțească anii, cu sănătate, cu înțelepciune, cu dragoste și jertfă, și să poposiți în toate bisericile din afara Constantinopolului ca să aduceți lumină, pace și bucurie cum ne-ați adus nouă astăzi.

Întru mulți ani, Sanctitatea Voastră, și Dumnezeu să vă aibă în pază!"

A urmat îmbrățișarea Sanctității Sale cu Înalt Prea Sfințitul Teodosie, după ce acesta i-a făcut cadou un ou bucovinean încondeiat de Sfintele Paști.

Patriarhul Ecumenic a luat cuvântul:

"Înalt Prea Sfinția Voastră,
Înalt Prea Sfințite TEODOSIE, Arhiepiscop al Tomisului,

Îngăduiți-mi ca, în această clipă, să vă fac și eu un dar din suflet. Este vorba despre aceste sfinte vase pe care să le folosească la sfântul jertfelnic din această sfântă biserică cei care se vor învrednici să slujească aici. Vi le dăruiesc din partea Bisericii-Mame din Constantinopol, cu toată dragostea noastră, cu cele mai bune urări de bine și cu rugăciunile noastre. Vrednic sunteți pentru lucrarea aceasta și pentru întreaga lucrare pe care o desfășurați spre zidirea Bisericii din România.

Binecuvântăm din toată inima pe toți credincioșii care au jertfit ziua de astăzi venind la această dumnezeiască slujbă. Este o zi istorică, într-adevăr; pentru locul acesta și în această zi avem bucuria de a vă binecuvânta. Binecuvântăm casele dumneavoastră, familiile dumneavoastră, copilașii dumneavoastră, binecuvântăm întreaga Moldovă, binecuvântăm întreaga România.

Mănăstirile României pe care dumneavoastră le cunoașteți destul de bine, sunt mândria țării și în ele se întrupează cultura și civilizația poporului român. De aceea, vă îndemnăm să veniți să vă închinați la această sfân-

tă mănăstire, să iubiți această sfântă mănăstire așa cum iubiți toate mănăstirile țării, pentru că așa simte și așa trăiește românul.

Din acest loc îmbrățișăm cu dragoste frățească întru Hristos pe Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Îl îmbrățișăm cu toată dragostea noastră și, încă de acum, pregustăm bucuria revederii care va avea loc în această după-amiază. Pe toți vă îmbrățișăm cu dragoste părintească și tuturor vă urăm ani mulți, cu fericire spre mântuire".

A făcut cadou Înalt Prea Sfințitului Teodosie un set de Sfinte Vase liturgice pentru Sfânta Mănăstire.

Înalt Prea Sfințitul **Teodosie** a luat din nou cuvântul mulțumind:

"Sanctitatea Voastră,

Permiteți-mi să vă prezint pe cel care este autorul sfintei mănăstiri. El a avut dorință să construiască această mănăstire, neavând pregătire de specialitate, dar este un desăvârșit autodidact. De aceea îl invit pe Victor Pleștinaru aici, căruia Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST îi oferă Crucea Patriarhală. Chiar ieri și-a sărbătorit ziua de naștere, împlinind 46 de ani. De aceea, îl chemăm ca să primească acest mare dar.

Cum s-a născut această construcție? Întâi am dat tema de proiectare unui mare arhitect specialist; nu mi-a plăcut ce a făcut și-atunci, am stat de vorbă cu Domnul Victor și-am hotărât cât să se înalțe, să aibă balcoane și toate ideile având imaginație, pricepere și multă dragoste, a făcut chiar mai presus decât i-am spus în acest proiect. Vreau să-i mulțumesc și să-i oferim acum, din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, Crucea Patriarhală.

Toate mesele de aici, au fost obținute prin jertfa unui mare om, care va continua să ne ajute și care s-a pregătit și astăzi, Domnul Gheorghe Gemănaru, pe care îl invităm aici pentru a primi și Domnia Sa din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, Crucea Patriarhală.

Avem bucuria să fie în mijlocul nostru Domnul Ministru, Răzvan Theodorescu, cel care poartă de grijă de toate monumentele istorice, din Bucovina și din Dobrogea. Pentru că este atât de legat de monumentele din Dobrogea și pentru că și această oază face, oarecum, parte și din Dobrogea, astăzi vrem să-i oferim Crucea Sfântului Andrei, întrucât, vrem să fie și ca o datorie. Acolo i-am propus înființarea unui Conservator Mitropolitan cu numele Sfântului Andrei. Ca să aibă mult curaj și să ducă la capăt acest demers, îi oferim Crucea Sfântului Andrei.

Și, de asemenea, toți credincioșii de aici din zonă au văzut că lucrarea aceasta s-a făcut cu multe materiale ce veneau de departe. Veneau cele mai multe de la Constanța, și cel care este autorul moral al atâtor danii, dar și material, este Domnul Prefect Gheorghe Martin pe care-l chemăm aici pentru a primi, de asemenea, Crucea Sfântului Andrei.

În același timp, îl rog pe Domnul Ministru, iubitor de credință, de artă și de tot ceea ce-i mai frumos, iubitor de țară și de neam, să ne împărtășească câteva cuvinte".

A prezentat apoi pe autorii lucrărilor de la mănăstire, proiectantului oferindu-i din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, crucea patriarhală. Acesta a venit și a sărutat mâna Sanctității Sale. De asemenea, i s-a acordat crucea patriarhală și domnului Gheorghe Gemănaru, patronul societății Cominco Frasin, care a ajutat mult la ridicarea mănăstirii și a pregătit și masa festivă. Ministrului Culturii și Cultelor Răzvan Theodorescu i s-a oferit Crucea Sfântului Apostol Andrei. Datorită multiplelor ajutoare pentru mănăstire, prefectului de Constanța i s-a acordat de asemenea Crucea Sfântului Apostol Andrei.

Domnul Ministru al Culturii și Cultelor, **Răzvan Theodorescu,** a fost rugat de către Înalt Prea Sfințitul Teodosie să ia cuvântul:

"Sanctitatea Voastră BARTOLOMEU I,
Patriarh Ecumenic, Arhiepiscop al Constantinopolului,
Înalți Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Ierarhi,
și în mod cu totul și cu totul special, Înalt Prea Sfinția Voastră TEODOSIE,
Arhiepiscop al Tomisului,

Este o zi cu totul și cu totul excepțională.

Sanctitatea Voastră ați venit aici într-o vatră a Ortodoxiei, într-o vatră a românismului, într-un spațiu unde s-a construit pentru Dumnezeu mai mult decât în cele mai multe părți ale țării. Ați venit aici într-un rai al naturii dată de Dumnezeu și ați simțit un rai al oamenilor, făcut de om la dorința lui Dumnezeu.

Vă mulțumim pentru această prezență, o prezență care onorează imens întreaga țară, pe credincioși, autoritățile, pe toți cei care cred.

Înalt Prea Sfinția Voastră TEODOSIE,

Ați povestit aici, minunat, o poveste al unui copil care, apoi, a devenit adolescent, apoi a devenit om mare, un om care unește Bistrița aurie cu Marea Neagră, un om care unește Carpații cu spațiul cosmic. Am văzut în

povestea vieții Înalt Prea Sfinției Voastre, povestea unui credincios ortodox român, care a făcut o jertfă excepțională.

În numele autorităților de Stat, vreau să vă exprim, Sanctitate, omagiul nostru profund și dragostea pe care știți că v-o purtăm cu toții, iar eu, personal, am multe motive să o exprim. Vă mulțumim, Înalt Prea Sfinția Voastră, pentru tot ceea ce faceți, mulțumim tuturor ierarhilor, tuturor preoților, monahilor și monahiilor, pentru că prin dumneavoastră, prin acești bucovineni, creatori de artă, de biserică, de credință, se păstrează acest neam românesc. Cu întreaga mea plecăciune".

A fost invitat apoi de către Înalt Prea Sfințitul Teodosie primarul localității să spună câteva cuvinte, în calitate de gospodar și ca autoritate locală:

"Sanctitatea Voastră, Patriarh Ecumenic și Arhiepiscop al Constantinopolului, BARTOLOMEU I,
Înalt Prea Sfințiți Ierarhi,
Domnilor Miniștri,
Domnule Prefect,

Dragi credincioși, care ați binevoit și ați venit în această zi ca să fiți alături de noi, unde o zi normală de lucru, datorită fiului satului, care este Arhiepiscopul Tomisului, Arhiepiscopul TEODOSIE, s-a transformat într-o zi de mare sărbătoare. Ce onoare mai mare poate constitui pentru conducerea unei localități, decât prezența aici a celor mai înalte fețe bisericești ale Ortodoxiei în teritoriu? Vă adresez un călduros bun venit și pentru că s-au rostit atâtea cuvinte despre personalitatea fiului satului, Arhiepiscopul TEODOSIE, căruia îi mulțumim pentru ceea ce a creat aici, pentru ceea ce face și pentru ceea ce este pentru noi, ne-am gândit noi, autoritățile locale că nu putem lăsa să treacă neobservat din partea noastră acest eveniment de marcă din viața comunității noastre, pentru că prin acest sfânt locaș, peisajul Sucevei a fost înnobilat și va constitui un punct de atracție pentru credincioșii din lumea întreagă.

În ședința Consiliului Local din data de 13 octombrie, prin Hotărârea nr. 61, în unanimitate, Consiliul Local, la propunerea Primarului a hotărât conferirea titlului de Cetățean de Onoare al Comunei Dorna-Arini, Înalt Prea Sfințitului TEODOSIE.

Vă mulțumim pentru ceea ce sunteți, încă o dată, și pentru ceea ce faceți pentru sprijinul nostru și al creștinilor de aici și, cred, că din toată lumea. Dați-mi voie să vă înmânăm Diploma de Onoare și o mică surpriză din partea noastră, pe care ar fi bine s-o vedeți chiar acum, fiind vorba de două postere cu acest cadru natural minunat, care încadrează înălțimea

mănăstirii Acoperământul Maicii Domnului, și un asfințit de soare, tot din același cadru, dar cum era la începuturi.

Încă o dată să ne trăiți întru mulți ani fericiți, Înalt Prea Sfințite TEODOSIE!"

Acesta l-a declarat cetățean de onoare al comunei Dorna-Arini pe Înalt Prea Sfințitul Teodosie. Toți au aplaudat. I s-a înmânat diploma precum și o surpriză, două postere gigant cu imaginea mănăstirii, dintre care una la asfințit de soare și alta la început de lucrări, care au fost prezentate tuturor credincioșilor.

A luat din nou cuvântul Înalt Prea Sfințitul **Teodosie,** care a mulțumit tuturor celor de față:

"Vreau să mulțumesc tuturor ierarhilor, preoților și credincioșilor care ați participat astăzi împreună cu noi. Vreau să-l asigur pe Sanctitatea Sa că de acum înainte, aici, este metoc al Sanctității Sale și vă așteptăm să vedeți lucru săvârșit deplin, pentru că ne cerem scuze că n-am putut să sfârșim, dar nu puteam să pierdem această ocazie ca Sanctitatea Voastră să sfințiți acest sfânt așezământ.

Vă așteptăm să vă odihniți aici și să vă simțiți acasă!"

L-a sfârșit s-a făcut o fotografie cu toți ierarhii. Sfânta Liturghie arhierească s-a sfârșit în jurul orelor 13.30. Înalt Prea Sfințitul Teodosie a anunțat pe toți cei de față că s-a pregătit o masă pentru toată lumea, așa încât au fost rugați să rămână și să servească, subliniând că este canon și că se dă dezlegare la pește cu ocazia acestui mare eveniment. Credincioșii au fost de asemenea invitați să intre în Sfântul Altar, să se închine și să sărute Sfânta Masă, Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce.

A urmat o masă festivă în trapeza mănăstirii, unde Sanctitatea Sa a rostit următorul cuvânt:

"Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite ***Teodosie****, Arhiepiscop al Tomisului,*
Iubiți și distinși comeseni,

Cu harul lui Dumnezeu săvârșitu-s-a lucrarea sfântă de sfințire a dumnezeiescului lăcaș al Mănăstirii, în ziua însemnată a pomenirii Sfântului Mare Mucenic Artemie și Cuviosului Părintelui nostru Gherasim din insula Kefalonia. Încredințatu-s-a acest sfânt lăcaș spre slujire și închinare, ca să fie loc al sfințirii întru slava lui Dumnezeu, școală a virtuții, loc al curățirii prin nevoințe spre a se primi sfințenia, bolniță a sufletelor și trupu-

rilor, loc al naşterii la viaţa veşnică şi cămară prea împodobită care premerge vieţii fără de moarte, adică Împărăţiei Tatălui, Fiului şi Duhului Sfânt.

Sfinţitu-s-a această biserică spre a fi axa în jurul căreia să se desfăşoare întreaga viaţă a obştii monahale, care a ales să-şi săvârşească aici viaţa călugărească, căutând desăvârşirea duhovnicească şi fericita unire a sufletelor cu Mirele Ceresc.

Din tot sufletul, şi din adâncul inimii, felicităm pe Înalt Prea Sfinţitul **Teodosie,** *Arhiepiscop de Tomis, fratele nostru în Hristos, care a avut iniţiativa de a întemeia această cinstită Mănăstire, a jertfit timp şi bunuri şi continuă să sacrifice foarte multe pentru desăvârşirea acestei lucrări, înălţarea şi progresul ei, spre slava lui Dumnezeu. Mănăstirea însăşi va fi o neîncetată rugăciune şi slujbă pentru pomenirea în veşnicie a numelui Înalt Prea Sfinţiei Sale. Adresăm felicitările noastre Prea Fericitului* **TEOCTIST**, *Patriarhul României, pentru bucuria pe care ne-a dăruit-o astăzi! Este o bucurie care trece dincolo de acest loc, dincolo de hotarele acestei Sfinte eparhii, cuprinde tot pământul românesc, sfinţit prin sfinţii pe care I-a dat lumii, şi se revarsă în viaţa Bisericii Sobornicesti, din întreaga lume. Felicităm pe toţi credincioşii din Dorna-Arini, care vor avea aici adăpost duhovnicesc pentru a-şi reaprinde în suflet, tot mai puternic, focul credinţei şi al evlaviei, şi se vor bucura, atât ei, cât şi satul lor, de apărarea şi sprijinul ocrotitorului Sfintei Mănăstiri.*

În cămara inimilor noastre vom păstra cu sfinţenie emoţiile sfinte trăite astăzi împreună. Ne vom aminti cu deosebită mulţumire, de dragostea Dumneavoastră încununată de evlavie, atenţia şi cinstea arătate la acest prânz, la care se împlineşte bucuria trăită la dumnezeiasca slujbă. În rugăciunile noastre vom pomeni întotdeauna obştea monahală şi această Sfântă Mănăstire, precum şi biserica ei sfinţită astăzi. Adesea, "iară şi iară" ne vom ruga: "Tu, Doamne, Care de nimic n-ai lipsă, bine ai voit ca locul sfânt, unde sălăşluieşti, să fie în mijlocul nostru. Şi acum, Sfinte a toată sfinţenia, Doamne, păzeşte până în veac, neîntinată biserica aceasta, care de curând s-a curăţit" (II Macabei 14, 35-36). Nădăjduim că şi voi, fraţilor, veţi pomeni numele noastre în sfintele voastre rugăciuni, pe care le veţi înălţa la Domnul, aşa încât toţi să împlinim cuvântul: "Frate ajutat de frate este ca o cetate tare şi înaltă, şi are putere ca o împărăţie bine întemeiată" (Pilde 8,19).

Bucuraţi-vă de sfântul locaş! Bucuraţi-vă de Sfânta Mănăstire! Bucuraţi-vă de viaţa călugărească în care urmaţi îngerilor din Cer! Bucuraţi-vă de harul ei revărsat din belşug peste cei ce trăiesc ca îngeri în trup! Întru mulţi ani cu sănătatae tuturor, dar Mai ales Înalt Prea Sfinţiei Sale, Înalt Prea Sfinţitului **Teodosie,** *Arhiepiscop al Tomisului, pentru care să ridicăm cupa şi să închinăm cu toată dragostea şi cu alese mulţumiri! Întru mulţi ani, Înalt Prea Sfinţite frate!*

La plecare, în jurul orelor 14.45, trâmbițașii au sunat din tulnicele lor. Soarele strălucea peste capetele tuturor, iar Bistrița Aurie continua să curgă liniștită la vale ducând cu ea rugăciunile miilor de credincioși, care au luat parte la această sărbătoare aici, în ținutul Dornelor.

2. Popas la Mănăstirea Voroneț

Delegația a ajuns la mănăstirea Voroneț în jurul orelor 16.00, unde a poposit pentru un scurt moment. Clopotele răsunau prelung iar soborul maicilor, în frunte cu Prea Cuvioasa Maică Stareță, a întâmpinat pe oaspeții dragi, intonând imnul arhieresc.

Mănăstirea Voroneț a fost încă de la întemeiere un monument memorial și votiv. Aceasta explică pe de o parte caracteristicile noii ctitorii a Sfântului Ștefan cel Mare care, spre deosebire de celelalte mănăstiri ale domnului, nu avea camera mormintelor.

Explică de asemenea, atenția de care s-a bucurat în continuare. Într-adevăr în secolul XVI - mai precis la 1547 - Mitropolitul Grigorie Roșca, sfetnic a lui Petru Vodă Rareș și văr cu domnul, construiește pridvorul închis de la vest, pentru care adoptă o soluție nemaiîntâlnită pâna la el, în cadrul căreia arhitectura este vizibil subordonată decorului pictat: peretele de vest al pridvorului este un perete plin, nestrăpuns de nici o deschidere. Acest plin amplu, împreună cu suprafețele laterale ale masivilor contraforți de colți constituie un imens ecran unitar, pe care se desfășoară în culorile ei strălucitoare drama binecunoscutei, Judecăți de Apoi, de la Voroneț, singura compoziție de acest fel care se desfășoară continuu, fără nici un fel de întrerupere sau trunchiere. Lățimea contrafortului va fi folosită pe fațadele laterale pentru desfășurarea unor teme cărora ctitorul picturii se pare că a dorit să le dea o importanță deosebită: pe contrafortul de sud viața Sfântului Nicolae, viața Sfântului Ioan cel Nou și supradimensionat Sfântul Gheorghe omorând balaurul, iar pe cel de nord, compoziția continuă verticală a vămilor văzduhului, temă eshatlogică apărută în mediile călugărești. Pe restul pereților exteriori, ordonanța iconografică își urmează firul tradițional: Arborele lui Iesei, în registrul vertical de filosofi alăturat – pe fațada de sud, Cinurile pe abside, Acatistul Maicii Domnului, viața Sfântului Antonie cel Mare, Facerea – pe fațada de nord.

"Iară Ștefan-Vodă, mergând de la Cetatea Neamțului în sus, spre Moldova, au mărsu pe la Voroneț, unde trăie un părinte sihastru, pre nume Daniil. Și bătând Ștefan-Vodă în ușa sihastrului să-i descuie, au răspunsu sihastrul să aștepte Ștefan-Vodă afară până ce și-au istovit sihastrul ruga. Și după ce și-au istovit sihastrul ruga, l-au chemat în chilie pre Ștefan-Vodă. Și s-au spovedit Ștefan-Vodă la dânsul. Și au întrebat Ștefan-Vodă pre sihastru ce va mai face, că nu poate să se mai bată cu turcii: închina-va

țara la turci au ba? Iar sihastrul a dzis să nu o închine, că războiul este a lui, numai, după ce va izbândi, să facă mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghe, să fie hramul bisericii". Aceasta este, după Ion Neculce, geneza Voroneţului, lăcaş ridicat din porunca marelui voievod.

În pisania aflată deasupra uşii existente, din 1547, în pronaos stă scris: *"Io Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn Ţării Moldovenesti, fiul lui Bogdan Voievod, a început a zidi acest hram în mănăstirea de la Voroneţ în numele Sfântului, slăvitului mare mucenic şi purtător de biruinţă Gheorghe, în anul 6996, al lunii mai 26, în luna Pogorârii Duhului Sfânt şi a fost terminată în acelaşi an al lunii septembrie 14".* Aşadar, în 1488 (6996 "de la Facerea Lumii"), meşterii zidari, cu piatră şi lemn aflate din belşug în împrejurimi şi cu ajutorul răzeşilor, au ridicat, în timpul-record de trei luni şi exact trei săptămâni, biserica. Multă vreme s-a crezut că pustnicul Daniil a fost doar o figură de legendă. Astăzi existenţa istorică a anahoretului nu mai este pusă la îndoială.

Nu departe de mănăstirea Putna se află satul Laura, în vecinătatea căruia, ascunsă în pădure, s-ar fi aflat, mica mănăstire cu hramul Sfântul Laurenţiu, unde şi-ar fi început viaţa monahală Daniil, figura de care sunt legate istoria ortodoxiei româneşti, dar şi literatura noastră din perioada cronicarilor moldoveni. În 1490 aşezarea Laura (Lavra?) exista. În preajma se află şi chilia pe care, spune tradiţia, şi-ar fi cioplit-o, nevoindu-se cu dalta în piatră dură, însuşi sihastrul Daniil.

Două decenii separă începutul zidirii Putnei (iulie 1466), concepută ca necropolă domnească, de ridicarea Voroneţului. Îl vom regăsi pe pustnic pe faţada construcţiei adăugate la 1547 pe timpul lui Iliaş, fiul lui Petru Rareş, cu binecuvântarea mitropolitului Grigorie Roşca, un exonartex (pridvor), pe care, în stânga uşii cu încadrament de piatră în caneluri, surmontată de o fereastră gotică, schimnicul este înfăţişat împodobit cu aureola sfinţilor. Noua pisanie înregistrează astfel evenimentul: "Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh şi cu osteneala lui Dumnezeu Chir Grigorie, Mitropolit a toată Ţara Moldovei, s-a adăugat şi s-a început şi s-a zidit acest mic priprat şi s-a zugrăvit împrejur toată biserica pentru sufletul său, în zilele binecredinciosului Io Iliaş Voievod şi a maicii sale Elena în anul 7055 luna septembrie 14". Aşadar există două faze de construcţie şi două faze ale picturii interiorului: vechea frescă de pe timpul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, înfăţişat în tabloul votiv din 1496, împreună cu doamna Maria-Voichiţa şi fiul, Bogdan, şi pictura pronaosului, începută la o jumătate de secol după prima. Tabloul votiv (caracteristic bisericilor ortodoxe) de la Voroneţ are o însemnătate istorică echivalentă cu miniatura de pe Tetraevangheliarul de la Putna (scris şi ornat de ieromonahul Nicodim la 1473), chipul marelui domnitor fiind astfel transmis cu fidelitate posterităţii, ca şi portretul celui mai destoinic urmaş al său, Petru Rareş,

pictat pe peretele de separație al naosului de la Humor, ca și la Moldovița (1530, respectiv 1532).

"Cu voia Bunului Dumnezeu, cu rugăciunile Sfântului Cuvios Daniil Sihastrul și prin osârdia Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt s-a înălțat, din 26 mai până în 14 septembrie 1488, Mănăstirea Voroneț cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe."

În 1547 i s-a adăugat pridvorul și i s-a făcut pictura exterioară sub Mitropolitul Grigorie Roșca, ce se odihnește în pridvor.

Încă de la început Mănăstirea a fost binecuvântată cu călugări cu aleasă viață duhovnicească, în vremea Sfântului Cuvios Daniil Sihastrul fiind o adevărată lavră a isihasmului românesc. Viața monahală s-a întrerupt în anul 1785, după anexarea Bucovinei la Imperiul Habsburgic și s-a reluat în anul 1991, de data aceasta cu obște de călugărițe sub stăreția Stavroforei Irina Pantescu. Tânăra obște se străduiește să îmbine armonios rugăciunea cu munca în gospodărie, în câmp, în atelierul de pictură și în îndrumarea vizitatorilor. Mănăstirea Voroneț este socotită "Capela Sixtină a Orientului" pentru marea frescă de pe fațada de vest, numită "Judecata de apoi". De asemenea "albastrul de Voroneț" este considerat de specialiști ca unic în lume și cunoscut ca roșul lui Rubens sau verdele lui Veronese. Pe fondul albastru este prezentat "Arborele lui Iesei" sau Genealogia Mântuitorului nostru Iisus Hristos, iar pe coloane sunt pictați filozofii greco-latini. Sunt căutați cu privirea Aristotel și Platon, iar pe absida laterală reține atenția "chipul ascetic al Sfântului Onufrie".

În stânga ușii de la intrare este zugrăvit chipul aureolat al Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul. Deasupra ușii străjuiește Icoana "Deisis". Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Judecătorul Atotdrept, privește cercetător pe toți cei care trec pragul Bisericii noastre; în dreapta și în stânga Sa, Maica Domnului și Sfântul Ioan Botezătorul mijlocesc milostivirea pentru noi, oamenii. Pe contrafort este pictat Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, patronul Mănăstirii, iar pe primele rânduri ale acestui ansamblu de pictura, sus, "Acatistul Sfântului Nicolae" și mai jos, "Acatistul Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava".

În pridvor pictura reprezintă calendarul creștin-ortodox, iar pe multe icoane se văd nume și zgârieturi, semne ale celor 206 ani de pustiire. Deasupra ușii de la intrare, în pronaos, se află minunata Icoană – "Dulcea îmbrățișare" și mai sus inscripția în piatră ce precizează numele ctitorului și timpul înălțării Mănăstirii.

În pronaos se află, străjuit de o candelă aprinsă, mormântul Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul, ce a fost primul stareț al Mănăstirii.

Tabloul votiv, al întemeietorului, se află în naos. Măria Sa, Ștefan cel Mare și Sfânt, pictat în anul 1496 împreună cu Doamna Maria-Voichița și Bogdan moștenitorul închină, prin mijlocirea Sfântului Mare Mucenic

Gheorghe. Mănăstirea aceasta Mântuitorului nostru Iisus Hristos pentru a-i mulțumi că l-a ajutat în lupta împotriva cotropitorilor turci. Privind tabloul votiv și ascultând clopotele dăruite de voievod Mănăstirii încă de la întemeiere, clopote ce trase de vițuitoarele noastre tinere cheamă de peste veacuri numele ctitorului: "Ștefan-Vodă, Ștefan-Vodă" ca într-o veșnică pomenire, ne simțim legați prin fire nevăzute de înaintașii noștri.

Valoroasă artistic este catapeteasma din lemn de tisă, aurit, ușile împărătești fiind o adevărată capodoperă de sculptură în lemn. De mare preț este tronul Mitropolitului Grigorie Roșca și nădăjduim că va reveni acasă tronul original al Măriei-Sale, cel din Biserică fiind o copie, distonând cu piesele vechi. Pictura din naos și din Sfântul Altar, obosită de fumul lumânărilor sutelor de ani, așteaptă restaurarea. După primele probe de curățire făcute de specialiști se zăresc culorile originale bine conservate. Această lucrare minuțioasă și costisitoare se va face din donațiile statului nostru român și din micile donații ale turiștilor și închinătorilor români și străini care iubesc Voronețul.

Expresia artistică a dreptei noastre credințe, a rafinamentului și gustului pentru frumos a neamului nostru, Sfânta Mănăstire Voroneț îndeamnă la reculegere și încântă inima și mintea privitorului ce ajunge la noi din toate colțurile lumii.

Domnul Ministru Răzvan Theodorescu a prezentat în limba franceză Sanctității Sale, în calitate de expert, pictura bisericii mănăstirii Voroneț.

S-a intrat în biserică, unde Sanctitatea Sa s-a închinat la mormântul Cuviosului Daniil Sihastrul, care este considerat adevăratul întemeietor al vieții isihaste pe valea pârâului Putna, la începutul veacului al XV-lea. A trăit în această zonă peste 20 de ani , într-o chilie mică săpată în piatră cu mâinile sale, ca un mare eremit și ascet purtător de Dumnezeu. Daniil Sihastru a ridicat viața isihastă din Moldova la cel mai înalt nivel de trăire duhovnicească, nevoința în peșteră necunoscută până la el în Moldova, ajungând la măsura isihasmului sinait, palestinian sau atonit. El reprezintă prototipul sihastrului desăvârșit, interiorizat, ajuns la măsura contemplației, unit tainic cu Hristos prin asceză, prin rugăciune și prin harul Duhului Sfânt. Daniil Sihastru a fost sfetnicul de taină al domnitorului Ștefan cel Mare, îndemnându-l să lupte în fruntea oștenilor pentru apărarea țării de pericolul păgânilor, pentru apărarea dreptei credințe. În a doua jumătate a vieții sale s-a retras într-o altă zonă, unde a continuat să îi fie domnitorului Ștefan cel Mare sfătuitor. Este înmormântat în pronaosul bisericii Voroneț, în semn de respect pentru învățăturile pe care i le-a dat marelui voievod al Moldovei, adevărat apărător al creștinătății.

În naos au continuat explicațiile competente ale Ministrului Culturii și Cultelor. Sanctitatea Sa a pătruns în Sfântul Altar, s-a închinat, a sărutat

Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, după care a semnat în Sfânta Evanghelie. Explicațiile domnului Theodorescu au continuat și în afara bisericii, la prezentarea peretelui de la apus, pe care era reprezentată renumita și celebra „Judecată de Apoi", albastru-voroneteană. S-a făcut o fotografie cu toții în fața scenei celebre, la apus de soare.

Maicile au invitat oaspeții să servească o prăjitură și un pahar de vin. Sanctitatea Sa a semnat apoi în cartea de aur a mănăstirii. I s-au înmânat Patriarhului Ecumenic o carte, având titlul „România gură de rai, înșiră-te mărgărite" și o alta despre mănăstirile din Bucovina. Cuvioasele maici au mulțumit pentru vizita și cinstea făcute, au cerut binecuvântare de la Sanctitatea Sa și au condus apoi delegația, care a părăsit la orele 17.00 mănăstirea.

3. Plecarea de la Aeroportul Suceava

Patriarhul Ecumenic împreună cu întreaga delegație s-au îndreptat spre aeroportul orașului Suceava, unde au fost întâmpinați de o mulțime de credincioși și preoți. De față era și primarul orașului Suceava, domnul Ioan Lungu. Două fetițe și doi băieți în costume tradiționale au oferit flori Sanctității Sale. Comandanta aeroportului l-a rugat pe Patriarhul Ecumenic să semneze în Cartea de Onoare a Aeroportului.

Aeronava specială a decolat în jurul orelor 17.30 de la Suceava și s-a îndreptat zburând deasupra pădurilor, Carpaților și a Dunării, către Constanța, ultima etapă a vizitei de lucru a Sanctității Sale. În avion se aflau și Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teodosie, al Tomisului, Prea Sfințitul Episcop Gherasim, al Râmnicului, Ministrul Culturii și Cultelor, domnul Răzvan Theodorescu și Prefectul de Constanța, domnul Martin Gheorghe.

DECERNAREA TITLULUI DE "DOCTOR HONORIS CAUSA" AL UNIVERSITĂȚII "OVIDIUS", DIN CONSTANȚA, SANCTITĂȚII SALE **BARTOLOMEU I,** ARHIEPISCOP AL CONSTANTINOPOLULUI-NOUA ROMĂ ȘI PATRIARH ECUMENIC ȘI PREA FERICITULUI PĂRINTE **TEOCTIST,** PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE **(20 - 21 octombrie 2004)**

1. Întâmpinarea Patriarhului Ecumenic și a delegației Sale la Aeroportul Internațional "Mihail Kogălniceanu" din Constanța

Delegația oficială a fost întâmpinată la sosire pe Aeroportul Internațional "Mihail Kogălniceanu", din Constanța, de către domnul Radu Mazăre, Primarul Municipiului Constanța și de către domnul Mureșan Valeriu Iosif,

Primarul localității Mihail Kogălniceanu și au fost poftiți apoi în salonul oficial al aeroportului.

Sanctitatea Sa a rostit un cuvânt:

"Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop ***Teodosie,***
Arhipăstor al acestei de-Dumnezeu-păzite eparhii,
Onorați reprezentanți ai autorităților locale,
Prea Sfințiile Voastre, Prea Sfințiți frați arhierei,
Iubiți și binecuvântați fii întru Domnul,

Cu bucurie și emoție punem piciorul pe pământul orașului istoric Constanța și îl binecuvântăm! Odată cu el, binecuvântăm și întreaga Dobroge cu binecuvântarea Maicii Sfinte, Biserica cea Mare a lui Hristos, din Constantinopol.

Din străvechi timpuri, locuitorii de pe acest pământ au fost strâns legați de cultura și civilizația poporului grec. Foarte de timpuriu, el a devenit cunoscut în lumea antică, datorită faptului că, aici, Împăratul Augustus a exilat pe marele poet roman Ovidius. În secolul al XIX-lea și până în vremurile cumplite ale celui de-al II-lea Război Mondial, grecii și românii au conviețuit pe aceste locuri în duhul dragostei frățești, sub acoperământul duhovnicesc al Bisericii Ortodoxe, întrecându-se în a săvârși binele și a progresa. De aici reiese că Tomisul antic, Constanța de azi, constituie o verigă de aur care leagă istoria celor două comunități și neamuri creștin-ortodoxe, ceea ce le dă dreptul ca, pe bună dreptate,să se mândrească cu acest oraș.

Constantinopolul vă aduce dragostea credincioșilor săi ortodocși și a fiilor duhovnicești ai Patriarhiei Ecumenice, aflați în întreaga lume! Vă aduce binecuvântările nenumăraților sfinți care au bine-plăcut lui Dumnezeu acolo, în fruntea cărora se află apărătorul Constanței, ctitorul Cetății împărătești de pe malurile Bosforului, Sfântul Constantin cel Mare, cel întocmai cu Apostolii și Sfânta sa Maică Elena. Vă aduce mireasma evlaviei și lumina credinței și mărturisirii ortodoxe, care niciodată nu a apus în Fanarul smerit! Vă adresează călduros cuvânt de salut în Iisus Hristos, Domnul tuturor! Vă urează să aveți parte de pacea dorită de toți oamenii, de bucurie, progres, sănătate trainică și tot binele.

Vă mulțumim călduros pentru frumoasa primire, cuvintele alese și pentru toate manifestările de evlavie și respect.

Domnul Dumnezeu, apărătorul Constanței, Domnul Dumnezeu este ocrotitorul României! Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți și cu tot binecredinciosul popor român! Amin!".

2. Te-Deum săvârșit în Catedrala Arhiepiscopală din Constanța

Patriarhul Ecumenic s-a îndreptat apoi spre Catedrala din Constanța ajungând în jurul orelor 19.30, unde a fost întâmpinat de către Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitul Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, Prea Sfințitul Ambrozie, Episcop-Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Sebastian și Prea Sfințitul Varsanufie, Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, de preoții de la catedrală cu Sfânta Evanghelie. Copii îmbrăcați în costume populare au oferit oaspeților pâine și sare, precum și flori. Pe treptele catedralei se afla mulțime de credincioși care au dorit să fie de față la acest moment unic pentru ei. Garda de Onoare a prezentat onorul, iar Fanfara Marinei Militare a intonat imnurile de Stat ale celor două țări, după care Comandantul Gărzii a salutat: "Sărut mâna!".

Arhiepiscopia Tomisului are o poziție aparte atât din punct de vedere istoric, cât și din punct de vedere geografic. Istoric, Arhiepiscopia Tomisului continuă misiunea Sfântului Apostol Andrei, aducătorul cuvântului lui Dumnezeu pe aceste meleaguri. Dobrogea, pământ situat între Dunăre și Marea Neagră, cu o frumusețe impresionantă a reliefului, cu o varietate a populației autohtone, cu o bogăție culturală și spirituală de excepție, este leagănul unei străvechi civilizații.

Denumită din vechime "*via gentium*" datorită acestui miraj al întâlnirilor fericite ale unor civilizații și culturi milenare, Dobrogea – Sciția Minor – oferă cu generozitate un imens material documentar pe care istoricii și arheologii îl identifică, îl localizează și îl interpretează pentru a oferi o imagine mai reală despre acest spațiu în afirmarea și continuitatea elementului românesc pe plan istoric, social, cultural, spiritual.

Străbătută în lung și în lat de drumuri ce ajungeau până-n centrul Imperiului Roman, încercuită de cetăți și ziduri întărite, presărată cu bazilici și centre monahale, Dobrogea a cunoscut de timpuriu răspândirea creștinismului prin legăturile geografice, politice și comerciale dintre Orient și Occident.

În acest context istoric favorabil și într-un climat spiritual benefic Dobrogei din secolul I d.Hr. și-a exercitat misiunea sfântă Apostolul Andrei - primul propăvăduitor al Evangheliei lui Hristos în ținuturile Dobrogei și sudul Basarabiei.

Cuvântul lui Dumnezeu adus aici de Sfântul Apostol Andrei, "*a rodit însutit*", căci, pe acest pământ dobrogean s-au născut și au înflorit primele comunități creștine din țara noastră, ajungându-se în secolele III-IV la o viață religioasă și o organizare bisericească remarcabilă: *o mitropolie la*

Tomis şi 14 scaune episcopale de la care se păstrează până astăzi multe vestigii.

Catedrala Arhiepiscopală *"Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"* este zidită pe un promontoriu în partea peninsulară a municipiului Constanţa.

Aşezată paralel cu faleza principală, Catedrala domină peisajul edilitar prin înfăţişarea sa zveltă. Realizată între anii 1883 - 1885 după planurile arhitectului Ion Mincu, apreciat în mod deosebit şi considerat creatorul unui stil inspirat din tradiţia românească a secolelor XVII şi XVIII, din cărămidă presată ce alternează cu centuri de beton şi profile decorative, biserica are formă de treflă cu trei turle dominante şi un pridvor deschis la intrare susţinut de două coloane de marmură. Interiorul se distinge prin monumentalitatea dată de îmbinarea armonioasă de linii arhitectonice şi arcade, toate venind să înnobileze cupola centrală. Primul veşmânt pictural, în stil realist, a fost executat între anii 1885-1888 de către Gheorghe D. Mirea. Mobilierul original, inclusiv catapeteasma a prins contur la Paris în atelierele casei André Dorea. La 3 august 1941, din cauza unui bombardament aerian, altarul, catapeteasma cu icoanele şi pictura au fost avariate şi parţial distruse. Reparaţiile s-au realizat între anii 1946-1950 sub supravegherea serviciului de arhitectură al Patriarhiei Române. Atunci a fost înlocuită şi vechea catapeteasmă cu una nouă, poleită cu aur. Până în anul 1925 a servit drept biserică parohială, iar între anii 1925-1950 a fost folosită ca biserică episcopală a fostei episcopii a Tomisului.

Resfinţirea aşezământului de cult s-a săvârşit în 1951 de către Prea Fericitul Parinte Patriarh Justinian şi de către Prea Sfinţitul Chesarie Păunescu. Mai târziu, între anii 1959-1965 frescele renumitului profesor Gheorghe Popescu şi ale doamnei Neculina Delavrancea au împodobit interiorul şi pridvorul catedralei. Pe lângă frumuseţea şi nota specific românească dată de costumaţia unor sfinţi, frescele (în special cele din pridvor, lateral) sfinţilor tomitani scot în evidenţă istoria milenară a creştinismului din acest colţ de rai al ţării. La data de 9 noiembrie 1975, Episcopia Dunării de Jos este ridicată la rangul de Arhiepiscopie, cu titulatura Arhiepiscopia Tomisului şi Dunării de Jos cu reşedinţa la Galaţi, iar la Constanţa va fi reşedinţa Episcopului Vicar.

Un alt loc drag închinătorilor din acest lăcaş sfânt este racla cu moaştele Sfântului Mare Mucenic Pantelimon, dar şi sfintele oseminte ale Sfântului Auxentium şi ale Sfântului Simion Stâlpnicul. Moaştele Sfântului Pantelimon au fost aduse din Orientul Apropiat şi donate bisericii episcopale tomitane de către preotul Dimitrie Popescu în anul 1931. În 1950 moaştele au fost duse la Galaţi de unde au fost înapoiate catedralei pe 3 septembrie 1993.

De asemenea, catedrala adăposteşte şi icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, icoană pictată la Mănăstirea Durău după modelul unei icoane aduse de la Sfântul Munte. Pe 25 septembrie 1997 catedrala a fost martora vizitei a trei Întâistătători: Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic şi Arhiepiscop al Constantinopolului, Prea Fericitul Parinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române şi Sanctitatea Sa ILIA II, Patriarhul Catolicos al Bisericii Ortodoxe Gruzine.

Începutul noului mileniu aduce o reorganizare a vieții religioase din Dobrogea. În această reorganizare este inclusă şi Catedrala Arhiepiscopală, care din 1 decembrie 2001 este biserică arhiepiscopală cu caracter mănăstiresc, fiind numit stareț părintele Cosma Mitu, fost vieţuitor al Mănăstirii „Sfântul Apostol Andrei". În urma descoperirii moaştelor Sfinților Epictet şi Astion (august 2001), locuitorii Constanței şi toți închinătorii Catedralei sunt binecuvântați de aceste odoare de mare preț care ocrotesc lăcaşul de cult. Cu această ocazie au fost depuse în Catedrala Arhiepiscopală moaştele Sfinților Mucenici Epictet şi Astion, după ce au fost conduse în procesiune pe străzile Constanței. Această nouă formă permite oficierea sfintelor slujbe după rânduiala monahală.

S-a intrat în catedrală prin mulțimea de credincioşi în acordurile fanfarei militare, în timp ce corul studenților intona în biserică imnul arhieresc. A urmat închinarea la Sfintele Moaşte ale Sfinților Astion şi Epictet. De față în catedrală se găseau domnul Laurențiu Tănase, Secretarul de Stat pentru Culte, domnul Radu Mazăre, Primarul Constanței, domnul Prefect Martin Gheorghe, Prea Cuvioasa Maică Stareța a mănăstirii Techirghiol, preoți, credincioşi.

Primarul Radu Mazăre a luat cuvântul:

"Distinse oficialități,
Dragi enoriaşi,

Este o onoare, o bucurie sufletească şi spirituală să vă aveam în mijlocul nostru pentru cea de a treia oară. Vreau să vă transmit în numele tuturor constănțenilor, salutul nostru de bun venit, vreau să vă transmit bucuria inimilor şi a sufletelor noastre că sunteți printre noi. Vă vorbesc în numele unor oameni foarte primitori, a unor oameni foarte indulgenți, a unor oameni care conviețuiesc în bună pace şi liniște şi care constituie un exemplu ca model de conviețuire. În Constanța sunt foarte multe minorități, sunt oameni care trăiesc în religii diferite, dar niciodată nu au fost probleme, niciodată nu au fost conflicte, toți au trăit în bună pace şi liniște. Încă o dată, vă adresez salutul şi bucuria noastră. Doamne ajută!"

In continuare s-a oficiat slujba Te-Deum-ului. Apoi Inalt Prea Sfințitul **Teodosie** al Tomisului a luat cuvântul:

"Sanctitatea Voastră,
Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Domnul Secretar de Stat,
Domnule Prefect, Domnule Primar,
Iubiți părinți.
Iubiți elevi seminariști,
Iubiți credincioși,

Ne aflăm la un popas duhovnicesc cu totul deosebit. Avem privilegiul să poposească în Catedrala noastră cel dintâi ierarh al Ortodoxiei, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, și împreună cu Sanctitatea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST și o importantă delegație a Sanctității Sale și a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, pentru a ne aduce aici ofranda credinței, a gândului bun și a tuturor dorirîlor de bine pentru eparhia noastră. Dobrogea este un ținut cu totul distinct al României; Dobrogea a avut organizare bisericească chiar din primul secol creștin, fiind pământul apostolic bătătorit de întâiul chemat, Sfântul Apostol Andrei. El a așezat aici ucenici, episcopi, preoți și diaconi. Avem mărturii scrise despre organizarea bisericească din secolul al III-lea, sub formă de episcopie, aici la Constanța, și apoi în secolul al IV-leq, Arhiepiscopie, și-n secolele următoare, V, VI și VII, Mitropolie, având paisprezece Scaune sufragane. Este o istorie care a fost luminată de bărbații vrednici de aici. Ținutul Dobrogei a avut o viață creștină cu totul înfloritoare. De aceea, și Sfântul Împărat Constantin cel Mare, întemeietorul cetății Bizanțului, iubind pe creștinii de aici a dăruit orașului Tomis de atunci numele de Constanța, după numele unuia dintre fiii săi. Și mai departe, aici a continuat viața bisericească, încât Sfântul Vasile cel Mare ținea corespondență cu ierarhii de aici de la Tomis. Iar împăratul Valens, care vrut să schimbe credința locuitorilor de aici, a fost întâmpinat cu dârzenie de Episcopul Bretanion, care era cinstit de popor atât de mult, încât nici împăratul n-a cutezat să-l înfrunte pe episcopul de la Tomis, de aici. Iată, așadar, avem o legătură, noi cei din Dobrogea, cu Scaunul Ecumenic care a purtat grijă de Episcopia Tomisului, Arhiepiscopia Tomisului și Mitropolia Tomisului.

Această Mitropolie a fost înscrisă și în șirul Sfintelor Canoane din cadrul organizării bisericești. De aceea, suntem fericiți că astăzi ați poposit aici să înnodați firul istoriei, pentru că aici s-a născut și acel bărbat

destoinic, Părintele Dreptului Bisericesc Universal, Sfântul Dionisie cel Smerit, care a dăruit lumii întregi era creștină. Aici au fost bărbați puternici, părinți cu o pregătire teologică distinsă, ca Sfântul Ioan Casian și Sfântul Gherman, care l-au apărat pe înaintașul Sanctității Voastre, pe Sfântul Ioan Gură de Aur. Viața creștină din Dobrogea, n-a încetat nici în timpul stăpânirii turcești. Ea a continuat și a fost ca un fir ce nu s-a putut rupe. Iar după ce Dobrogea a fost reîncorporată la trupul țării mame, România, a început să se dezvolte și noi suntem beneficiarii unui tezaur neprețuit, pentru că mergând pe urmele înaintașilor, descoperim mulțime de altare care poartă în ele sfinte moaște. Pentru toate acestea, vă mulțumim că ați venit să binecuvântați, ostenelile noastre, slujirea noastră și râvna credincioșilor din Dogrogea.

Vă spunem „Bine ați venit!" și vă dorim să vă simțiți ca acasă aici, în Dobrogea, în Scytia Mică, ce a aparținut Imperiului Roman care a avut capitala, întâi la Roma și apoi la Constantinopol. Și dacă nu mai este acum imperiu, este un ținut al credinței, unde razele de lumină de la Scaunul Ecumenic ajung aici cu generozitate și, iată prezența de aici este un semn de purtare de grijă, de prețuire, de dragoste.

Bine ați venit și vă dorim să veniți mai des în mijlocul nostru și să ne povățuiți, să ne luminați și să ne mângâiați cu dragostea și cu ținuta deosebită de slujitor, de teolog, de om de știință pe care o aveți Sanctitatea Voastră și al cărui glas este apreciat, ascultat și primit cu bucurie în toate părțile lumii.

Bine ați venit! Vă salutăm și vă sărutăm mâna".

Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic, a adresat un cuvânt de mulțumire:

"Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte ***TEOCTIST,***
Patriarh al României și prea iubit frate în Hristos Dumnezeu,
Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop ***Teodosie,***
Arhipăstor al acestei de-Dumnezeu-păzite Eparhii,
Prea Sfințiile Voastre, Prea Sfinți frați Arhierei,
Iubit popor ales al lui Dumnezeu,

Din tot sufletul, slavă înălțăm Prea Sfântului Nume al lui Dumnezeu, Care ne-a învrednicit să venim din Constantinopol, unde se află reședința Bisericii celei Mari a lui Hristos, Maica Sfântă, Patriarhia Ecumenică, în de-Dumnezeu-păzita Românie. Și, iată, astăzi ne aflăm în Constanța, orașul istoric al străvechii Sciții Mici, Dobrogea de azi, în care s-au născut atâția sfinți.

O mare bucurie ni se revarsă în inimă acum când ne aflăm aici şi pentru binecuvântarea de a vă vedea faţă către faţă, de a citi pe chipurile Dumneavoastră buna credinţă, curată, primită din moşi-strămoşi, precum şi evlavia faţă de Patriarhia Ecumenică, Biserica Mamă a Prea Sfintei Biserici Române!

Cu emoţie deosebită, ne închinăm lui Dumnezeu în această catedrală, care se mândreşte cu ocrotitorii ei, slăviţii Sfinţi Constantin şi Elena, de-Dumnezeu-încununaţi Împăraţi şi Întocmai-cu-Apostolii. Ei sunt întemeietorii cetăţii noastre Roma-Nouă, care mai târziu, în cinstea marelui împărat, s-a numit Constantinopol.

Suntem profund mişcaţi pentru că aici se află comoara de nepreţuit a moaştelor Sfinţilor Mucenici Epictet, preotul, şi Astion, monahul, originari din Galatia Asiei Mici, martirizaţi în Halmyris, în timpul domniei împăratului Diocleţian. Trăim clipe de emoţie sfântă şi pentru că atmosfera din Constanţa şi din întreaga Dobroge este încărcată de mireasma sfinţeniei şi harul sfinţilor, care constituie punte de legătură între România şi regiuni aflate sub directa jurisdicţie a Patriarhiei de Constantinopol. Între aceştia, ne amintim pe Sfântul Evangelicus din Tracia, episcop de Tomis – primul episcop cunoscut în acest oraş, Sfânt-Sfinţit Mucenic de la sfârşitul secolului al III-lea, Sfinţii Mucenici Tit şi Gordian, episcopi de Tomis, Cuviosul Nichita Preotul, Sfântul Vetfados, episcop de Tomis şi stâlp al Ortodoxiei, toţi originari din Capadocia.

Pe lângă aceştia, simţim prezenţa vie a harului compatriotului Dumneavoastră, Sfântul Ioan Casian, marele Părinte al trezviei şi învăţător al Filocaliei. Ziua pomenirii lui coincide cu ziua smeritei naşteri a celui ce vă vorbeşte. Acest fapt ne dă un motiv în plus, să-l iubim pe Sfântul Ioan Casian şi să ne desfătăm duhovniceşte, citind opera sa plină de înţelepciune dumnezeiască.

Să fiţi foarte fericiţi, iubiţi fraţi, pentru că aveţi un nor de Sfinţi atât de mare în jurul Dumneavoastră, care, fără îndoială vă ajută mijlocind cu priveghere neîncetată la Dumnezeu, alături de ceilalţi sfinţi ai României şi ai întregii Biserici. Rămâneţi statornici în credinţa lor, în Ortodoxia lor, umblaţi pe calea lor duhovnicească, urmaţi felul lor de a trăi şi a se purta în viaţă, pilda şi învăţătura lor! Fiţi vrednici moştenitori ai marii lor averi spirituale, pe care au încredinţat-o întregii lumi creştine, dar mai ales Dumneavoastră, urmaşii lor duhovniceşti! Aceasta este cinstirea pe care o aşteaptă Sfinţii: credincioşie statornică faţă de ceea ce au învăţat ei şi prin cuvânt şi prin exemplu şi continuitatea în trăire, aşa încât viaţa lui Hristos, în persoana adevăraţilor Săi Ucenici, să se continuie în toate timpurile,

până la sfârșitul lumii, până în ziua a VIII-a, care nu va cunoaște apusul, Ziua Împărăției Veșnice.

Sunteți cu adevărat privilegiați, pentru că aveți un bun părinte duhovnicesc, pe Înalt Prea Sfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, iubit frate și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră! Înalt Prea Sfinția Sa calcă cu credincioșie pe urmele Sfinților amintiți și nu cruță nici un efort, și nici o trudă pentru formarea duhovnicească a fiecăruia dintre Dumneavoastră, ca "Hristos să ia chip în voi" (Galateni 4,19). Același lucru face și sfințitul cler, din jurul Arhiepiscopului, părinții direcți în viața Dumneavoastră duhovnicească se dedică, în fiecare zi, slujirii Evangheliei și cultivării duhovnicești a credincioșilor. Suntem încredințați că, ostenelile lor nu sunt în zadar, deoarece ei lucrează pământ bun, care la vreme va da rod înmulțit, spre slava Numelui lui Dumnezeu și lauda Prea Sfintei Biserici Române.

Întotdeauna, fraților, avem datoria sacră, de a ne aminti că suntem urmași ai Sfinților, ceea ce constituie o mare responsabilitate față de moștenirea neprețuită, primită de la ei. Dar, suntem datori să ne aducem aminte că nu suntem singuri pe pământ, deoarece, avem milioane de frați în toată lumea, creștini ortodocși, care duc aceeași luptă ca și noi, care mărturisesc aceeași nădejde, care au fost botezați cu același botez și se împărtășesc cu Însuși Trupul și Sângele Domnului.

Cu toți aceștia, suntem "mădulare unii altora și toți alcătuim Trupul tainic al lui Hristos, Biserica Sa". Din această realitate tainică trebuie să dobândim puteri atât în lupta neîntreruptă împotriva patimilor păcatului și diavolului, luptă pe care ne-am asumat-o încă de la Sfântul Botez, cât și în răbdarea de care avem atâta nevoie în durerile, întristările, mâhnirile și suferințe din viața de zi cu zi. Nu suntem singuri!! Atât de mulți sunt cei care luptă alături de noi, care se roagă împreună cu noi! Iar rugăciunea unora pentru alții, chiar atunci când se referă la frați pe care nu-I cunoaștem, deoarece nu fac parte din mediul social apropiat, întărește nespus de mult pe credincioși, aducând mult har și multă binecuvântare, atât celui care se roagă, "cât și celor pentru care se roagă". Greci și români, arabi și ruși, sârbi și polonezi, finlandezi și bulgari și creștini ortodocși de alte neamuri, toți formăm "Noul popor ales, Noul Israel al Harului!" De aceea, toți avem datoria de a ne simți foarte aproape unii de alții și a înălța din inimă rugăciuni unii pentru alții.

La reședința martirică a Patriarhiei Ecumenice, candela rugăciunii pentru toți ortodocșii din lume, pentru ceilalți creștini și pentru toți oamenii, stă aprinsă zi și noapte. Întotdeauna aprindem lumânare înaintea sfintei icoane a Domnului pentru toți oamenii numiți cu numele lui Hristos. Întotdeauna avem în minte învățătura Sfântului Sfințitului Mucenic Igna-

tie, de Dumnezeu purtătorul, care spune că: "întreaga Biserică a lui Dumnezeu alcătuieşte un singur trup, un singur suflet, o singură minte, o singură credinţă, o singură dragoste". B.E.P. vol. III, p.97).

Apreciem că avem datoria de a propovădui tuturor şi permanent acest adevăr, chemându-I pe toţi să îl transpunem în viaţa de zi cu zi.

Aşadar, rugaţi-vă pentru noi, fraţilor! Rugaţi-vă pentru fraţii voştri de la Patriarhia Ecumenică şi pentru toţi fraţii ortodocşi din lume, aşa încât împreună să ne nevoim "într-un suflet, pentru credinţa Evangheliei" (Filipeni 1,27), spre slava Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul, a Tatălui şi a Sfântului Duh.

Cu dragoste, acum, înălţăm mâinile ca să vă binecuvântăm din tot sufletul pe Dumneavoastră şi patria Dumneavoastră. Să vă dăruiască Dumnezeu "toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit!".

Înalt Prea Sfinţite TEODOSIE,
Arhiepiscop al Tomisului,

Cu bucurie vă adresez cele mai călduroase felicitări pentru marea realizare care s-a concretizat în mănăstirea pe care aţi construit-o pe averea părintească, pe pământul unde v-aţi născut şi aţi crescut. Acolo, cu ajutorul lui Dumnezeu, astăzi, am săvârşit sfinţirea Sfântului Jertfelnic pe care se va aduce jertfa cea fără de sânge a lui Hristos.

Sentimentele de profund iubitor al vieţii monahale, care hrănesc sufletul Înalt Prea Sfinţiei Voastre se concretizează în forma cea mai înaltă, în întemeierea acestei sfinte mănăstiri.

De asemenea, am ascultat cuvântul de salut al Domnului Primar. Ţinem să-i mulţumim pentru cuvintele frumoase şi, de asemenea, ţinem să-I mulţumim pentru faptul că a binevoit să ne întâmpine la aeroport, astăzi.

Cu deosebită satisfacţie am auzit din gura Domnului Primar faptul că aici, în Constanţa, trăiesc numeroase minorităţi etnice şi religioase, care constituie o pildă de bună convieţuire în pace şi bună înţelegere.

Trebuie să ştiţi că, este o linie permanentă, un mesaj şi o strădanie de zi cu noapte a Patriarhiei Ecumenice tocmai ceea ce aţi spus dumneavoastră, Domnule Primar. Ne străduim ca să transmitem tuturor mesajul bunei convieţuiri între popoare, între minorităţi, indiferent de limba pe care o vorbesc, indiferent de credinţa pe care o au, indiferent de cultura pe care o au.

Şi pentru ca oamenii diverselor religii existente în lume să lucreze împreună pentru binele lor, pentru binele întregii omeniri, vă aduc la cunoştinţă că Patriarhia Ecumenică organizează din când în când întâlniri de dialog inter-religios şi congrese cu caracter inter-religios la care iau parte reprezentaţi ai multor religii din lume.

Prea Fericirea Voastră,

C'e-aș putea să spun ca să torn în cuvinte dragostea noastră ce nu poate fi cuprinsă de cuvânt, să torn în cuvinte recunoștința noastră ce nu poate fi exprimată în vorbe pentru dragostea pe care ne-o arătați, să pun în cuvinte prietenia care depășește orice posibilitate de exprimare a omului, prietenie care mă leagă de persoana Prea Fericirii Voastre.

Și de această dată ați făcut atât de multe pentru noi. Bucuria și onoarea pe care o simțim crește, Prea Fericirea Voastră, în acest moment când v-am văzut ieșind în întâmpinarea noastră, aici, în Constanța. Și cu certitudine, va crește și mai mult mâine, când împreună vom fi onorați de Universitatea din Constanța.

Mulțumesc, de asemenea, Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului NIFON, Arhiepiscop al Târgoviștei, Prea Sfinților SEBASTIAN, AMBROZIE și VARSANUFIE, care au binevoit să se osteneească venind de la București astăzi, pentru a fi martori și pentru a participa la bucuria și la onoarea ce ne va fi făcută mâine, la Universitatea "Ovidius" din Constanța.

De asemenea, faptul că vizita noastră de șase zile, în România, se apropie de sfârșit, permiteți-mi să mulțumesc în mod deosebit Înalt Prea Sfințitului MACARIE de Siderokastro, Înalt Prea Sfințitului EVANGELOS de New-Jersey, Statele Unite, Înalt Prea Sfințitului GHENADIE de Sasima, membrii delegației patriarhale care, împreună cu alte persoane, au binevoit să ne însoțească, să ne cinstească și să fie alături de noi în această vizită. Împreună am gustat ospitalitatea nobilului popor român, împreună am cunoscut de aproape credința și evlavia lui, împreună am cunoscut înaltul nivel cultural la care fiii aleși ai acestui popor s-au ridicat. Plecăm în urma acestei vizite cu cele mai frumoase impresii, profund emoționați și cu dragoste sporită, frățească întru Domnul.

Și acum, în încheiere, repetăm pentru a nu știu a câta oară rugăciunea și urarea: Dumnezeu să mântuiască, Dumnezeu să binecuvânteze, Dumnezeu să salveze România și bine credinciosul popor român. Amin!".

Lumea a aplaudat. Patriarhul Ecumenic a oferit Înalt Prea Sfințitului Teodosie, pentru catedrala Sfinții Apostoli Petru și Pavel, o cădelniță.

Înalt Prea Sfințitul **Teodosie** a mulțumit la sfârșit:

"Sanctitatea Voastră,
Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,

Vă mulțumim, fiind copleșiți de această bucurie pe care ne-ați făcut-o și, în același timp, vă mărturisim, că de-ar fi această bucurie săptămânală, n-ar fi prea deasă. Credincioșii ar fi de fiecare dată prezenți la această

bucurie. Dar, vă vom păstra duhovniceşte în inimile noastre şi ne vor rămâne cuvintele de învăţătură pe care le-aţi rostit şi dragostea ce ne-aţi arătat-o, în inimile noastre şi vă asigurăm că vă vom purta în rugăciunile noastre. Amin!".

Au intrat apoi cu toţii în Sfântul Altar, s-au închinat, au sărutat Sfânta Evanghelie, Sfânta Masă. Sanctitatea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST şi ierarhii delegaţiei constantinopolitane au semnat în Sfânta Evanghelie.

La ieşirea din Sfântul Altar, Sanctitatea Sa a fost întâmpinat de către Preşedintele comunităţii greceşti din Constanţa. Delegaţia oficială a părăsit catedrala prin mulţimea imensă care a participat la acest moment festiv şi s-a îndreptat pentru câteva momente spre reşedinţa Arhiepiscopiei, unde Înalt Prea Sfinţitul Teodosie a prezentat Patriarhului Ecumenic şi delegaţiei nişte fotografii, care se aflau pe nişte panouri, şi care reprezentau cele mai frumoase biserici şi mănăstiri din Arhiepiscopia Tomisului.

3. Recepţia oferită în cinstea Sanctităţii Sale

Delegaţia s-a îndreptat spre Mamaia, unde a fost cazată şi unde s-a servit masa de seară în jurul orele 21.30 la Restaurantul Hotelului Mamaia. Sanctitatea Sa a oferit Înalt Prea Sfinţitului **Teodosie** un engolpion cu Sfântul Apostol Andrei. Corul „Lumină lină", al Facultăţii de Teologie din Constanţa, dirijat de domnul Adrian Clinciu a răspuns cu „Axios!" Dirijorul corului a primit în dar de la Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST o medalie cu Sfântul Ştefan cel Mare şi felicitări, drept răsplată pentru interpretarea deosebită a cântărilor care au delectat oaspeţii. La masă au fost de asemenea invitaţi Secretarul de Stat la Ministerul Culturii şi Cultelor, domnul Laurenţiu Tănase şi Prefectul judeţului Constanţa, domnul Martin Gheorghe.

JOI, 21 OCTOMBRIE 2004

1. Primirea la Prefectura Judeţului Constanţa

A doua zi, joi 21 octombrie 2004, în jurul orelor 10.00, în ultima zi a vizitei Sanctităţii Sale, delegaţia a fost întâmpinată la Prefectura Judeţului Constanţa de către Domnul Prefect Martin Gheorghe, Domnul Nicuşor Constantinescu, Preşedintele Consiliului Judeţean Constanţa, Primarul Municipiului Constanţa, Domnul Radu Mazăre, Subprefectul Judeţului, Domnul Petre Stanca. Prea Sfinţitul Casian, Episcopului Dunării de Jos a fost de asemenea prezent, sosind direct de la Galaţi. De faţă se afla şi dom-

nul Laurențiu Tănase, secretar de Stat la Ministerul Culturii și Cultelor. Garda de onoare a prezentat onorul iar Fanfara Marinei Militare a intonat imnurile celor două țări. Oaspeții s-au îndreptat spre sala mare a Prefecturii de la etaj, unde se aflau consilieri și alți reprezentanți ai Administrației locale.

În sală se afla de asemenea Monsegniorul Ștefan Ghența, Vicarul Bisericii Romano-Catolice din Dobrogea, Domnul Bagis Sanghirai, Muftiul Cultului Musulman, Rectorul Universității Ovidius, Domnul Victor Ciupină, Rectorul Universității Andrei Șaguna, Domnul Aurel Papari. De asemenea au onorat cu prezența lor următorii consuli acreditați la Constanța: Jean Marie Decaux - Franța, Laurențiu Lazăr – Norvegia, Taxiarchis-Agis Christopoulos – Grecia, Charbel Maroun – Liban, Rapshin Vladimir – Federația Rusă, Serap Alaay – Turcia, Francisc Pálosi – Ungaria.

A luat cuvântul Domnul Martin Gheorghe, Prefectul Județului Constanța:

"Sanctitatea Voastră,
Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Stimați reprezentanți ai Corpului Diplomatic acreditați la Constanța,
Doamnelor și Domnilor,

Vă rog să îmi permiteți ca să îmi exprim bucuria noastră că, în cadrul vizitei istorice pe care dumneavoastră o faceți în România, ne-ați bucurat, ne-ați făcut onoarea să faceți o vizită și la noi, la sediul administrativ al județului. Această bucurie este atât de mare încât ne copleșește. Și, desigur, rămâne ca un reper în istoria acestui județ, care s-a născut creștin. Populația României a început să fie formată de aici, din această zonă și are la bază atât populația băștinașă, cât și populație greacă și romană. Este un județ binecuvântat de Dumnezeu, după cum știți aici au fost găsite moaștele unui număr important de sfinți, iar pe teritoriul acestui județ au funcționat, din timpuri foarte vechi, lăcașuri de cult, au asigurat continuitatea creștinismului, chiar atunci când condițiile istorice au făcut ca să nu fie din cele mai bune. Au trecut peste noi și 50 de ani de neliniște, dar credința ne-a ținut, conștiința că avem o misiune și dragostea de Dumnezeu ne-a făcut să rezistăm tuturor vicisitudinilor.

Aș vrea să vă informez cu mult respect că sunteți în județul cel mai puternic al țării, județ care are, de asemenea, și o tradiție foarte bună, așa cum aseară preciza și Domnul Primar. Întreg județul are o tradiție foarte bună în ceea ce privește conviețuirea diferitelor etnii care nu sunt puține aici. Și, avem reprezentanți ai lor, cum vedeți, ai etniilor și ai religiilor ma-

jore care sunt la nivelul județului nostru. Noi ne întâlnim aici și ne-am întâlnit nu demult cu cele trei mari religii care funcționează pe teritoriul județului nostru și atunci am văzut, și-am avut emoții bineînțeles. Era pentru prima dată când am participat la așa ceva, și atunci am văzut că dacă ai sufletul curat și dragoste de oameni, totul se rezolvă. Chiar a fost o întâlnire foarte plăcută. Cred că, după vizita dumneavoastră, vom fi și mai uniți în credința noastră și, de asemenea, vom fi mai îngăduitori unii față de ceilalți, pentru că avem nevoie, suntem într-o perioadă de transformare permanentă a societății. De fapt, această tranziție este tranziția întregii omeniri, pentru că întreaga omenire se confruntă cu un lucru extraordinar de rău, care se cheamă terorism, această distrugere a vieților oamenilor nevinovați, prin metode mișelești, și întreaga lume acum caută să rezolve problema terorismului. Este o tranziție care ne unește și unește creștinii de peste tot. Sunteți într-un județ pe teritoriul căruia s-au găsit dovezi ale existenței omului, în adevărata valoare a lui culturală, dovezi care au o vechime de șapte mii de ani. Aici s-au găsit lucrări de artă și aceste obiecte au fost găsite începând cu un obiect extraordinar, o prelucrare, o stilizare a omului într-o poziție foarte interesantă, care a dat UNESCO prilejul ca să statueze o cultură, cultura de Hamangia. Nu este vorba de original ci este replica celui de 7 mii de ani vechime. Noi considerăm că nu este al României, nu este al Europei, este al întregii lumi, prin vechimea lui, și suntem mândri că putem să demonstrăm întregii lumi că noi avem dovezi de cultură atât de vechi. Vi-l oferim cu mare dragoste.

De asemenea, vă oferim și un album cu imagini de istorie, arheologie și prezent din județul Constanța, să vă aducă aminte de noi atunci când poate ne uitați.

Nu pot să închei înainte de a vă transmite, din partea Domnului Prim Ministru pe care-l reprezint aici, mulțumirea că ne vizitați, succes în ce întreprindeți aici pentru mai binele credinței noastre și să vă asigur că aici, dacă vedeți, avem alături Corpul Diplomatic și, dacă permiteți vi i-aș și prezenta, pe fiecare în parte. A venit și Domnul Președinte al Consiliului Județean Constanța, Domnul Nicușor Constantinescu. Se află de față Consulul Greciei, Consulul Franței, Consulul Ungariei, Consulul General al Turciei, Consulul Norvegiei, Consulul General al Federației Ruse, Consulul Libanului, avem și pe Reprezentantul Bisericii Romano-Catolice din județul Constanța, Monsegniorul Ghența, avem pe Rectorul Universității "Ovidius", Universitatea cea mai mare din Constanța, Rectorul Universității "Andrei Șaguna", reprezentantul Cultului Musulman, și Directori de Servicii din Administrația Locală.

Vă mulțumim pentru vizită!".

Domnul Prefect a făcut cadou Sanctității Sale o replică a celebrei și renumitei statui a gânditorului din Hamangia.

A luat în continuare cuvântul Patriarhul Ecumenic:

"Excelența Voastră,
Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST,
Distinși reprezentanți ai Misiunilor Diplomatice,
Distinși reprezentanți ai Cultelor din acest județ,

Îngăduiți-mi ca să mulțumesc călduros pentru această scurtă dar cordială vizită, vizită care este de fapt o întâlnire de la om la om. În cadrul acesteia, suntem bucuroși și fericiți că ni s-a dat prilejul să comunicăm atât cu reprezentanții Autorităților Locale, cât și cu reprezentanții Misiunilor Diplomatice aflate aici.

La invitația Prea Fericirii Sale, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, împreună cu o delegație a Patriarhiei Ecumenice, am avut fericita ocazie să facem o vizită de șase zile în țara dumneavoastră binecuvântată. Ieri seară, am avut binecuvântatul prilej să întâlnim pe Domnul Prefect, să întâlnim pe Domnul Primar, cărora și din această poziție, în acest moment, ținem să le mulțumim călduros pentru primirea pe care ne-au rezervat-o.

În cuvântul de răspuns pe care l-am ținut ieri seară, am subliniat faptul că trăim o bucurie cu totul specială și o satisfacție aparte, pentru că Domnia Sa, Domnul Primar a folosit un termen foarte drag nouă, un termen extraordinar. A folosit un termen prin care a redat relațiile armonioase dintre Cultele și minoritățile din județul dumneavoastră. Termenul acela a fost simbioză. Într-adevăr ne bucură și suntem deosebit de satisfăcuți să constatăm că în regiuni în care majoritatea populației este ortodoxă există o adevărată simbioză între minorități etnice și religioase.

Este o dovadă a culturii și civilizației înalte a poporului român faptul că acest lucru, al simbiozei între minorități, este un dat generalizat în România, adică el se poate întâlni nu numai în acest județ, dar în întreaga țară.

În cuvântul meu din biserica-Catedrală din Constanța, ieri seară spuneam că tocmai aceasta este și linia pe care o urmează Patriarhia Ecumenică, este și mesajul pe care ea îl transmite lumii întregi și, în același timp, propovăduirea ei, adică această conviețuire de-a lungul timpului, o conviețuire continuă între minorități, o înfrățire între minorități. Patriarhia Ecumenică, în interesul ei deosebit pentru realizarea acestei atmosfere de simbioză, organizează, spuneam ieri seară, diverse congrese inter-religioase la care se întâlnesc reprezentanți ai diverselor religii din întreaga lume.

Avem bucuria să vă anunțăm că și în anul acesta, mai precis în luna decembrie, la Constantinopol, avem un astfel de congres inter-religios, la care vor participa creștini, musulmani și evrei, așa cum am făcut tot în orașul nostru în urmă cu zece ani. Așa cum am făcut, la inițiativa noastră desigur, la Bruxelles, un congres internațional inter-religios, câteva luni, două-trei luni după ce au avut loc tragicele evenimente de la New York, din 2001.

Promovăm, în același timp, un dialog inter-creștin foarte puternic. În cadrul acestui dialog țin să vă informez că, anul acesta, în iunie, am făcut o vizită oficială, și de lucru aș putea să spun, Sanctității Sale Papei Ioan Paul al II-lea, de la Roma, iar în anul acesta, în noiembrie, așteptăm, de asemenea, delegație oficială de la Vatican. Acest drum trebuie să fie un drum cu sens unic pentru toți oamenii care au minte, pentru toți oamenii care gândesc, pentru toți oamenii care sunt oameni de cultură și oameni care aparțin civilizației.

Ar fi absurd din partea noastră ca, în vremurile de acum, să menținem sau să ne împiedicăm de vechile fanatisme, de vechile preconcepții, de modurile învechite de-a gândi relațiile cu ceilalți. Astăzi, când întreaga planetă a noastră poate fi considerată o adevărată metropolă sau, mai precis, un sat mondial, un sat în care informația ajunge foarte ușor de la o latură la cealaltă a lumii, în care oamenii comunică atât de repede și atât de eficient, astfel de concepții prin care, în trecut, se izolau oamenii unii de alții, nu-și aîi nici o actualitate.

În cadrul întâlnirilor noastre de la București, avute în cadrul, în cursul acestei vizite cu Excelența Sa Domnul Președinte al țării și cu Excelența Sa Domnul Prim Ministru al Guvernului, am avut prilejul să dăm expresie bucuriei noastre, satisfacției depline că România, țara Ortodoxă, alături de Bulgaria, țară Ortodoxă de asemenea, în câțiva ani vor deveni membri cu drepturi depline în familia europeană, în comunitatea europeană.

Turcia se pregătește febril și se pregătește foarte activ cu toate forțele pentru a se integra în aceeași Uniune. Noi ne dorim din tot sufletul ca țara noastră, Turcia, să devină la fel, membru cu drepturi depline, în comunitatea europeană.

Noi, Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, afirmăm înaintea tuturor forurilor internaționale la care avem acces că țara noastră, Turcia, este de drept membru al familiei popoarelor europene și, ne dorim ca atunci când criteriile cerute de această Uniune vor fi îndeplinite de țara noastră, Turcia să devină un membru care să facă cinste acestei Uniuni.

Domnul Prim Ministru Erdogan, Prim Ministru al Guvernului nostru, întreprinde eforturi deosebite în această direcție și a dovedit Europei că,

într-adevăr, poate să facă pași mari pentru integrarea țării în Uniunea Europeană. Reformele recente în domeniul legislației au stârnit o admirație, îndreptățită, justificată din partea tuturor Statelor Europene. Eu, sunt încredințat că Domnia Sa și țara noastră va înainta pe această cale a integrării europene.

Nu voi mai lungi cuvântul meu, țin să vă spun numai că în mintea mea și în inima mea voi păstra pentru totdeauna această imagine pe care o pot numi chiar icoană a bunei conviețuiri între minorități, așa cum este înfățișată ea în aceste momente, în această întâlnire.

Astăzi, după amiază, vom pleca în țara noastră purtând cu noi cele mai frumoase impresii și această vizită nu este o excepție în această privință, pentru că ori de câte ori vizităm România, la plecare ducem cu noi, purtăm cu noi impresiile cele mai frumoase.

Mulțumesc călduros Universității "Ovidius", deoarece astăzi va onora în mod deosebit pe Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarh al României, și pe cel care vă vorbește acum.

Fraților musulmani le dorim ca această perioadă a Ramadanului să fie o perioadă cu adevărat o perioadă binecuvântată de Dumnezeu. Este o perioadă care a început săptămâna trecută, așa încât, la mijlocul lunii noiembrie, să se împărtășească, să aibă parte de o sărbătoare plină de veselie duhovnicească și de împliniri duhovnicești.

Domnule Prefect,

Vă mulțumim călduros pentru primirea cordială și, de asemenea, pentru darul de excepție pe care mi l-ați făcut. Vă mulțumim pentru frumoasele, foarte frumoasele dumneavoastră cuvinte.

Un mic dar, să vă aduceți aminte, pe care vă rog să-l primiți ca o binecuvântare din partea Bisericii-Mame de la Constantinopol.

Tot ceea ce este bun din punct de vedere personal și pentru țările dumnealor, doresc reprezentanților Misiunilor Diplomatice aflate acum aici, Domnilor Consuli care reprezintă țări din Europa, Asia și îi rog călduros să transmită Guvernelor și Conducerilor Statelor lor, cele mai frumoase și cele mai bune doriri din partea noastră.

Ne pare rău că trebuie să plecăm acum, pentru că avem și alte îndatoriri de împlinit".

Sanctitatea Sa a oferit apoi un mic dar, ca o binecuvântare din partea Bisericii din Constantinopol, Prefectului, Primarului și Președintelui Consiliului Județean, câte o icoană argintată cu Maica Domnului. Cei prezenți au aplaudat.

Domnul Radu Mazăre, Primarul Municipiului Constanța a luat cuvântul din partea orașului, înfrățit cu orașul Istanbul și cu două orașe din Grecia, respectiv, Tesaloniki și Heraklion, și a oferit Sanctității Sale un mic cadou, un tablou cu orașul Constanța, un album și o plachetă în aur, ale orașului. Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST i-a înmânat o gravură cu o temă religioasă, un album și o plachetă în aur ale orașului. Președintele Consiliului Județean a înmânat apoi la rândul său medalia Județului Constanța, Sanctității Sale BARTOLOMEU, Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST și Înalt Prea Sfințitului TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului.

Delegația a părăsit clădirea Prefecturii nu înainte ca pe treptele de la intrare să se fi făcut o fotografie cu cei prezenți, în acordurile fanfarei Marinei Militare și ale razelor mângâietoare ale soarelui.

***

La orele 11.00 la Hotelul Mamaia din stațiunea Mamaia a avut loc o scurtă întrevedere a Sanctității Sale cu Consulul grec din Constanța, Domnul Taxiarchis-Aghis Christopoulos.

2. Decernarea titlului de "Doctor Honoris Causa" al Universității "Ovidius"din Constanța Sanctității Sale Bartolomeu I, Arhiepiscop al Constantinopolului-Noua Romă și Patriarh Ecumenic și Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Delegația s-a deplasat apoi spre Universitatea „Ovidius" din Constanța unde a ajuns în jurul orelor 11.15. Aici cei doi Patriarhi, împreună cu ceilalți oaspeți au fost întâmpinați de către Rectorul Universității, Domnul Profesor Universitar Victor Ciupină, decani, profesori, studenți. Un grup de patru tineri, doi studenți și două studente, îmbrăcați în costume populare i-au întâmpinat pe oaspeți cu pâine și sare. Una dintre cele două fete avea ochii plini de lacrimi și abia își stăpânea emoțiile. Corul studenților a interpretat imnul arhieresc, în timp ce se intra în Aula Magna „Profesor Dr. Adrian Rădulescu", care fusese primul Rector al Universității. În sală se afla o mulțime de profesori, studenți, preoți, credincioși, care veniseră cu toții ca să fie de față la momentul festiv al decernării titlului de Doctor Honoris Causa celor doi Patriarhi. Erau prezenți și Domnul Laurențiu Tănase, Secretar de Stat în Ministerul Culturii și Cultelor, Domnul Prefect al județului Constanța, Consulul grec, turc, francez, reprezentanții Bisericii Romano-Catolice, Prea Cucernicul Părinte Silviu State, de la Parohia Ortodoxă Română din Istanbul. S-a rostit Rugăciunea Domnească, iar apoi a fost intonat imnul academic „Gaudeamus igitur".

Rectorul Universității a luat primul cuvântul:

"Sanctitatea Voastră BARTOLOMEU I,
Preaa Fericite Părinte TEOCTIST,
Onorați invitați,
Dragi membri ai Corpului Profesoral al Universității "Ovidius",
Dragi studenți,

Suntem astăzi participanți la un moment istoric în viața Universității "Ovidius". Avem marea onoare de a avea în mijlocul nostru pe Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I, Patriarh Ecumenic de Constantinopol, și pe Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Este, într-adevăr, un moment de excepție, care va rămâne scris cu litere de aur în Cartea Universității "Ovidius". Avem astăzi prilejul de a oferi titlurile de "Doctor Honoris Causa", pentru aceste înalte personalități, de talie națională și mondială", și pentru aceasta vă rog să-mi dați voie să invit la microfon pe Prea Cucernicul Părinte Profesor C-tin Cornițescu, pentru a prezenta "Laudatio" pentru Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarh Ecumenic al Constantinopolului."

Pr. Prof. C-tin Cornițescu a citit textul în limba greacă.

LAUDATIO

"Este o cinste deosebită pentru noi de a avea în mijlocul nostru pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe, pe Patriarhul Ecumenic și Arhiepiscop al Constantinopolului, Prea Fericitul BARTOLOMEU I.

Vizita Prea Fericirii Sale se înscrie firesc în tradiția aproape bimilenară a raporturilor de bună colaborare dintre poporul nostru și popoarele din Balcani, dintre Biserica noastră și Biserica mamă din Constantinopol.

În numele Bisericii, al Universității și în mod deosebit al Facultății de Teologie din Constanța, Vă adresăm un respectuos și călduros "Bine ați venit!"

Onorată asistență,

Prea Fericitul Patriarh BARTOLOMEU I s-a născut la 29 februarie 1940, în insula Imbros, o insulă muntoasă, în familia unor creștini ortodocși, ca al treilea fiu dintre cei patru fii ai familiei și a primit din botez numele Dimitrios.

Și-a petrecut copilăria în satul natal, unde a și frecventat cursurile școlii primare, împărtășind bunurile și necazurile cu consătenii săi, impresionat îndeosebi de Părintele Asterios, preotul satului, un om simplu, dar

profund credincios, de care s-a legat sufletește și pe care l-a urmat, străbătând insula, la slujbele pe care acesta le efectua.

S-a întâmplat ca atunci să fie arhiepiscop de Imbros Arhiepiscopul Meliton, o mare personalitate, care între alte calități, o avea și pe aceea de a fi apropiat de simplii credincioși, pe care îi cunoștea personal.

El a remarcat pe tânărul Dimitrios pentru inteligența sa precoce și va convinge familia sa să-l lase să-și continue studiile, pe cheltuiala sa, la Constantinopol, apoi, timp de trei ani, să frecventeze liceul înființat de el chiar pe insulă, în (localitatea) Panaghia.

După ce a absolvit liceul, a urmat Școala patriarhală din Halki, așezată pe vârful unei insule din Marea Marmara. În anul 1961, Dimitrios Archondonis obținea licența în teologie.

Pe 13 august al aceluiași an, este hirotonit diacon de către Mitropolitul Meliton și primește numele de Vartolomeu, numele unuia dintre cei 12 Apostoli.

Între anii 1963 și 1968, diaconul Vartolomeu, ale cărui calități morale și intelectuale îl impresionaseră pe Mitropolitul Meliton și pe patriarhul Atenagora, primește o bursă pentru a-și desăvârși studiile în Europa. Se înscrie la Institutul Oriental al Universității Gregoriana din Roma, ca apoi să meargă la Institutul de la Bossey, în Elveția (o școală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor) și, în fine, în Germania, la Universitatea din München, pentru a se specializa în dreptul canonic.

Își trece doctoratul la Institutul Oriental al Universității Gregoriana, cu teza: "Codificarea Sfintelor Canoane și a instituțiilor canonice în Biserica Ortodoxă". Teza va fi publicată în anul 1970, la Tesalonic, de către Institutul Patriarhal de Studii Patristice cu sediul în mănăstirea Vlatadon.

Revenit la Constantinopol, diaconul Vartolomeu este numit decan la Halki.

Pe 19 octombrie 1969, este hirotonit preot și, puțin după aceea, Patriarhul Atenagora îl ridică la rangul de arhimandrit.

După moartea patriarhului Atenagoras, este ridicat pe tronul patriarhal Dimitrios I, al cărui apropiat colaborator va fi arhimandritul Vartolomeu.

De Crăciunul anului 1973, arhimandritul Vartolomeu este hirotonit episcop și devine mitropolit al străvechiului scaun al Filadelfiei, din Asia Mică. După moartea mitropolitului Meliton, este ales, la 14 ianuarie 1990, mitropolit al Calcedonului și devine decan al Sfântului Sinod.

În același timp, se angajează puternic în mișcarea ecumenică. Este membru în această mișcare, apoi, vreme de opt ani, este vicepreședinte al Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor, numită "Credință și Constituție" (Faith and Order).

În anul 1991, la Canberra, mitropolitul Vartolomeu este ales membru al Comitetului Central al Consiliului.

Cu un an în urmă, prezidase Comisia inter-ortodoxă pentru pregătirea unui sinod panortodox, în vederea soluționării problemei dificile a "Diasporei".

În sfârșit, la 2 noiembrie 1992, după moartea patriarhului Dimitrios I, mitropolitul Vartolomeu I este ales patriarh de Constantinopol, calitate pe care o deține și astăzi.

Trei sunt planurile pe care și-a desfășurat activitatea: religios, social și ecologic.

Pe plan ***religios,*** *a înmulțit eforturile pentru unitatea Ortodoxiei prin convocarea Întâistătătorilor ei la Constantinopol, pe 15 martie 1992, în "Duminica Ortodoxiei" și în Patmos, în 1995, ca și prin vizitele făcute Bisericilor Ortodoxe Autocefale. În același timp, a făcut demersuri pentru edificarea unității creștine, în general. Astfel, a adresat cuvânt de prețuire Întâistătătorilor Bisericilor necalcedoniene, Papei, primaților Bisericii Anglicane și vechi-catolice, responsabililor tuturor celorlalte Biserici creștine, îndeosebi Consiliului Ecumenic al Bisericilor. A înnodat relații bune cu principalele religii necreștine. În același timp, s-a adresat sufletelor atee, indiferente sau chiar ostile credinței, declarându-se deschis dialogului, dorind să transmită mărturia de iubire a lui Hristos, care a lăsat pe cele nouăzeci și nouă de oi pentru a o căuta pe cea pierdută.*

Pe plan ***social,*** *a militat pentru edificarea unității Europei, înțelegând că Europa nu se reduce la Europa Occidentală și că din vechiul continent trebuie să facă parte – cum în mod natural face parte – și Europa Orientală, cu valorile și cultura ei.*

Pe plan ***ecologic,*** *grija pentru păstrarea nealterată a pământului, leagănul omenirii, a fost și este o constantă a Înaltului ierarh. În vreme ce predecesorul său a făcut ca ziua de 1 septembrie să fie socotită ca "sărbătoare a creației", Prea Fericirea Sa a fost, împreună cu alte personalități ale lumii contemporane, creator al fondului mondial pentru conservarea naturii. În luna aprilie a anului 1995, dă tonul Colocviului internațional cu tema: "Religiile și salvarea naturii", care s-a reunit în localitatea Stami din Japonia.*

Dați-mi voie, Prea Fericirea Voastră, să Vă felicităm pentru această activitate laborioasă, ca și pentru titlul de "Doctor Honoris Causa" pe care vi-l acordă Universitatea și Facultatea noastră și să Vă dorim ani mulți și fericiți la conducerea Bisericii Ortodoxe".

Dl. Prof. Rector Victor Ciupină a mulțumit Părintelui Profesor C-tin Cornițescu și a invitat pe Înalt Prea Sfințitul Teodosie la microfon pentru a

prezenta „Laudatio" pentru acordarea Titlului de "Doctor Honoris Causa" Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Înalt Prea Sfințitul Teodosie al Tomisului a prezentat "Laudatio":

LAUDATIO

"Sanctitatea Voastră,
Prea Fericite Părinte Patriarh TEOCTIST,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Rector, Onorat Prezidiu,
Distinși invitați,
Iubiți studenți,

Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST este personalitatea Bisericii și a neamului nostru românesc, care și-a înscris numele și în străinătate, ca o personalitate distinctă și, de aceea, în cadrul atât de frumos academic, voi prezenta succint firul vieții și activității Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST.

Născut la 7 februarie 1915, în satul Tocileni, județul Botoșani; din părinți agricultori, Dumitru și Marghioala Arăpașu, ca al 10-lea fiu din cei 11 copii, a primit la botez numele de Toader.

Între 1921-1926, a urmat și a absolvit școala primară din satul natal, Tocileni.

În 1928, în Duminica Tomei, a plecat de acasă și a intrat ca frate la Schitul Sihăstria și apoi la Mânăstirea Vorona, din județul Botoșani.

La 14 septembrie 1930, este repartizat la Seminarul Monahal în rândul fraților elevi din Mănăstirea Neamț.

În 1932, este admis la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Cernica de lângă București.

În 1940, obține Diploma de absolvire a Seminarului, iar între 1940-1944, a urmat cursurile Facultății de Teologie a Universității București.

A obținut Diploma de Licențiat în Teologie în 1945.

Între 1946-1948, a frecventat cursurile Facultății de Litere și Filozofie a Universității din Iași.

În 1949, a urmat cursurile pastorale preoțești.

Dumnezeu l-a chemat de timpuriu și în slujirea Bisericii, astfel că, la 6 august 1935, a depus voturile monahale la Mănăstirea Bistrița din județul Neamț, primind la călugărie numele de TEOCTIST

La 4 ianuarie 1937, a fost hirotonit în treapta de ierodiacon, iar la 1 august 1943, a fost numit diacon la Catedrala Patriarhiei din București.

La 1 martie 1945, a fost transferat, la cerere, în postul vacant de preot la Catedrala Mitropoliei Moldovei din Iași.

La 25 martie 1945, a primit hirotonia întru ieromonah, iar între 1945-1950, a îndeplinit succesiv funcțiile administrative de mare ecleziarh șef al Catedralei Mitropolitane, exarh al mănăstirilor și vicar administrativ al Arhiepiscopiei Iașilor.

La 1 martie 1950, la propunerea Patriarhului JUSTINIAN de vrednică pomenire, Sfântul Sinod l-a ales în funcția de episcop-vicar la Patriarhie.

La 5 martie 1950, a fost hirotonit în treapta de arhiereu de către Patriarhul Justinian, înconjurat de Mitropolitul FIRMILIAN al Olteniei și de Episcopul CHESARIE al Dunării de Jos din Galați, în biserica "Sfântul Spiridon-Nou" din București.

Între 1950-1954, a îndeplinit funcția de Secretar al Sfântului Sinod și Rector al Institutului Teologic Universitar din București.

Între 1954-1962, a condus Cancelaria Arhiepiscopiei Bucureștilor, iar la 28 iulie 1962, a fost ales episcop al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului și instalat la 16 septembrie.

În 1963, a fost ales Episcop al românilor din Eparhia Ortodoxă Română din Statele Unite și Canada. S-a întors după o misiune și, între decembrie 1969-1970, Sfântul Sinod i-a încredințat și suplinirea Episcopiei Oradiei.

La 28 ianuarie 1973, este ales Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, iar la 25 septembrie 1977, este ales Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Sucevei.

Din iulie 1980 până în ianuarie 1982, a fost delegat de Sfântul Sinod să suplinească și Mitropolia Ardealului.

La 9 noiembrie 1986, este ales Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

La 19 noiembrie 1986, este instalat, potrivit rânduielilor, în Catedrala Patriarhală "Sfinții Împărați Constantin și Elena", ca Patriarh, de către Mitropoliții țării: Înalt Prea Sfințitul ANTONIE al Transilvaniei, Înalt Prea Sfințitul NESTOR al Olteniei și Înalt Prea Sfințitul NICOLAE al Banatului, în prezența membrilor Sfântului Sinod, a reprezentanților de Stat, a Patriarhilor Ierusalimului și Bulgariei, a delegaților Bisericilor Ortodoxe Surori, a Vaticanului, a Bisericilor Anglicane, a Vechilor-Catolici, a Bisericilor Protestante din lume, a reprezentanților Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a Conferinței Bisericilor Europene, a Bisericilor și Cultelor din România, a clerului și a credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române din țară și de peste hotare.

Din 1986 până în 1990, a condus, ca suplinitor, și Mitropolia Moldovei și Sucevei, neobținându-se aprobarea de ocupare a Scaunul rămas vacant de la Autoritățile de Stat de atunci.

După Revoluția din Decembrie 1989, înțelegând contestațiile de ordin politic și în legătură cu demolarea unor biserici în București, de către regimul de dictatură, în ședința Sfântului Sinod din 10 ianuarie 1990, Patriarhul TEOCTIST a cerut în scris retragerea din slujirea sa în semn de pocăință. Dar, primind cereri din toată țara din partea credincioșilor, a clerului de la parohii și mănăstiri, pentru revenirea sa, precum și scrisori din partea Patriarhilor Bisericilor Ortodoxe locale, Sfântul Sinod, în ședința sa din aprilie 1990, în unanimitate, a hotărât chemarea Patriarhului la locul său. Dând ascultare Sfântului Sinod, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST și-a reluat slujirea sa pentru care a fost ales în noiembrie 1886, fiind întâmpinat pe Dealul Patriarhiei de o mulțime impresionantă de preoți și credincioși care au lăcrimat, au îngenuncheat și și-au primit cu entuziasm, cu rugăciune, în smerenie și căință, pe Păstorul lor.

Biserica, instituție fundamentală în viața țării, își reia acum locul, rolul și sarcinile cuvenite în societatea românească, privată de valorile ei spirituale pe o perioadă de patru decenii.

1. Activitatea pastoral-misionară

Încă de la început, cel de-al cincilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a fost preocupat de împlinirea nevoilor spirituale ale credincioșilor. După 1989, asistența religioasă a fost prezentă oriunde a fost nevoie, pentru a mângâia suferința umană și pentru a vesti Cuvântul lui Dumnezeu în spitale, în școli, în închisori sau în unitățile militare.

În cei peste 60 de slujire a Bisericii, 54 de ani ca episcop, și pe o arie geografică cuprinzătoare, de locuri și de trepte bisericești, Patriarhul TEOCTIST a desfășurat de la intrarea sa pe porțile mănăstirii și cele Sfântului Altar, o activitate statornică de slujire liturgică, de vestitoare a Sfintei Evanghelii, a scrisului bisericesc și de gospodărire a instituțiilor și eparhiilor încredințate spre răspundere.

A menținut contactul direct cu credincioșii prin intermediul Pastoralelor adresate cu ocazia Sărbătorilor Nașterii Domnului, Duminicii Ortodoxiei și a Învierii, dar și în alte împrejurări. A promovat învățământul religios după 1989, înființând noi seminare teologice, școli medii de cântăreți bisericești, de pregătire a asistenților sociali, băieți și fete, de restauratori de monumente istorice, de pictori, și a organizat obținerea de burse în străinătate pentru studenții vrednici și dornici de studiu.

Ca și inițiativele de mai sus, împreună cu Sfântul Sinod a înființat eparhii noi, a reactivat mitropoliile și episcopiile desființate de dictatura comunistă. A întreprins demersurile pentru canonizarea unor sfinți români, a reorganizat Biserica Românească de peste hotare, prin organizarea de noi episcopii și alegerea unui număr corespunzător de ierarhi dintre tinerii teologi cu studii în țară și străinătate și dintre cei care s-au distins prin cunoașterea vieții bisericești și monahale.

A inițiat și terminat restaurarea și construcția unor noi mănăstiri și biserici, construind multe biserici din temelie, în toate eparhiile în care a slujit, printre care: în Arhiepiscopia Bucureștilor a adus la îndeplinire inițiativele Patriarhului Justinian în ceea ce privește restaurarea sau construirea următoarelor mănăstiri: Dealul, Viforîta, Schitul Maicilor care a fost translată, Ghighiu, Cheia, Zamfira, Plumbuita, Căldărușani, Țigănești, Pasărea, Cernica, Sitaru, Suzana, Schitul Cricov, Techirghiol ș.a.

În timpul păstoririi sale, Patriarhia Română a primit în folosință Palatul care era pe terenul Patriarhiei și era al Camerei Deputaților care completează Complexul Patriarhal de pe Dealul vechi al Mitropoliei. De asemenea, a reluat inițiativa primului Patriarh al României, Miron Cristea, de a construi o nouă Catedrală Patriarhală.

La Arad s-a îngrijit de redeschiderea Mânăstirilor Hodoș-Bodrog, Gai și Prislop. A inițiat și a pus accent pe restaurarea și pictarea unui mare număr de biserici. A transformat și a restaurat Catedrala și Reședința Episcopală din Arad, înzestrând-o cu un paraclis.

În Oltenia, s-a îngrijit sub toate aspectele de restaurarea Mănăstirilor Tismana, Polovragi, Paraclisul Mitropolitan "Duminica Tuturor Sfinților", iar în Moldova, s-a îngrijit de restaurarea în cele mai bune condiții a Mănăstirilor Neamț, Secu, Sihăstria, Bistrița, Tazlău, Horaița, Slatina, Dragomirna, Bogdana, Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, Putna, pe care a restaurat-o mult, făcând zidul de incintă, paraclisul și rezidirea Palatului Domnesc al Sfântului Voievod Ștefan. De asemenea, la Râșca și Vorona. În Iași, Catedrala veche "Sfântul Gheorghe", Catedrala Mitropolitană, bisericile Bărboi, Cetățuia, Turnu Galatei, Frumoasa ș.a.

În această activitate misionară, se cuvine să subliniem rolul atât de important la consolidarea unității Bisericii.

2. Activitatea publicistică și editorială

A inițiat o bogată și fructuoasă activitate culturală și științifică, promovând permanent acțiuni care au contribuit la creșterea prestigiului Bisericii. În timpul acestei perioade, schimbul de reviste și cărți de specialitate cu cele similare din străinătate a sporit, organizându-se, totodată,

Simpozioane şi Colocvii cu teme de actualitate şi de interes pentru viaţa Bisericii.

A reorganizat şi promovat activitatea editorială bisericească. A publicat multe articole, predici, cuvântări şi studii care sunt cunoscute atât în ţară, cât şi în străinătate.

Au fost retipărite, cu text diortosit, şi prefaţate de către Prea Fericirea Sa toate cărţile de slujbă, precum şi majoritatea manualelor de studiu pentru învăţământul teologic seminarial şi universitar.

A publicat monografiile: "Mitropolitul Iacob Putneanul", cu o ediţie în limba engleză, "Sfântul Vasile cel Mare în evlavia credincioşilor ortodocşi români", "Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc".

A editat în transliterare: "Dumnezăiască Liturghie" a Mitropolitului Dosoftei (1679), Iaşi, 1980. A tipărit ediţia jubiliară din 1988 a "Bibliei de la Bucureşti" (1688), şi s-a îngrijit de tipărirea Bibliei Jubiliare a Sfântului Sinod (2002).

*Între **1982** până în **2004** a publicat peste 16 volume de predici, cuvântări şi meditaţii, cu titlul general "Pe treptele slujirii creştine" şi un volum cu titlul "Slujind Altarul strămoşesc", care cuprind peste 7000 de pagini, cu aproximativ 1300 – titluri.*

A scris prefaţa multor cărţi şi monografii ale unor mănăstiri şi biserici din cadrul Patriarhiei Române.

3. Relaţii cu Bisericile Ortodoxe surori

A făcut parte sau a condus delegaţii ale Bisericii Ortodoxe Române la Ierusalim şi Constantinopol, Rusia, Bulgaria, Serbia, Constantinopol, India, Grecia etc.

A primit la Patriarhia Română vizitele frăţeşti ale Întâistătătorilor de Biserici Ortodoxe.

A făcut vizite canonice la parohiile ortodoxe române din Austria, Germania, Suedia, Venezuela, Italia, Canada, Ungaria etc.

4. Activitatea ecumenică

*A luat parte activă la lucrările Instituţiilor Ecumenice, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi Conferinţa Bisericilor Europene, fiind ales în anul **1970** în Comitetul Consultativ al KEK.*

A binecuvântat sau a fost prezent la Sesiunile de Dialog Teologic ale Bisericilor Ortodoxe cu Biserica Anglicană sau cele ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Evanghelică din Germania, care au avut loc la Bucureşti.

A făcut parte sau a condus delegaţii ale Bisericii Ortodoxe Române în Armenia, Ungaria, Austria, Germania, Finlanda, Suedia, Elveţia, Venezue-

*la, India, Vatican etc.: **7-9 mai 1999** – vizita în România a Sanctității Sale Papa Ioan Paul II (prima vizită a unui Papă într-o țară majoritar ortodoxă); **7-14 octombrie 2002** – vizita unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române conduse de Prea Fericitul Părinte TEOCTIST la Vatican.*

A inițiat contacte și relații cu personalități remarcabile ale lumii contemporane, cu șefi de state și de guverne, întărind și dezvoltând astfel relațiile internaționale ale Bisericii Ortodoxe Române.

5. Distincții și decorații

I s-au conferit ordine bisericești de către Patriarhia Ecumenică, Patriarhiile Antiohiei, Ierusalimului, Moscovei, Serbiei și de către Arhiepiscopiile Greciei, Ciprului, Cehoslovaciei, Finlandei etc.:

***11 iulie 1991**- Premiul "Timotei Cipariu" al Academiei Române pentru tipărirea în 1988 a ediției jubiliare a Bibliei de la București din 1688, fiind ales Membru de Onoare al Academiei Române, în anul **1999**;*

***2 iunie 1995** i s-a conferit titlul academic de "Doctor Honoris Causa" al Universității din Oradea;*

***25 octombrie 1995** i s-a conferit titlul academic de "Doctor Honoris Causa" al Universității din București;*

***21 mai 1999** i s-a conferit din partea Statului Român Ordinul "Steaua" României în grad de Mare Cruce;*

***Noiembrie 2000** i s-a conferit titlul de "Cetățean de Onoare" al municipiilor Galați și Brăila;*

***7 noiembrie 2000** i s-a conferit titlul academic de "Doctor Honoris Causa" al Universității Catolice din Lublin – Polonia;*

***7 octombrie 2001** i s-a conferit titlul de "Cetățean de Onoare" al orașului Petroșani;*

***7 octombrie 2001** i s-a conferit titlul academic de "Doctor Honoris Causa" al Universității din Petroșani;*

***12 octombrie 2001** i s-a conferit titlul academic de "Doctor Honoris Causa" al Universității Dunărea de Jos;*

***27 martie 2002** i s-a conferit Medalia Jubiliară a Fundației Gojdu;*

***11 decembrie 2002** i s-a conferit titlul de "Cetățean de Onoare" al Județului Hunedoara;*

***11 decembrie 2002** i s-a conferit Diploma de Recunoștință a Prefecturii Municipiului București;*

***15 ianuarie 2003** i s-au conferit Diploma de Excelență și Medalia Jubiliară emise de Consiliul Județean Ilfov prilejuite de aniversarea nașterii poetului Mihai Eminescu;*

24 februarie 2003 *i s-a conferit Medalia anului 2002 de către Asociația "George C. Marshall - România", „pentru modul în care a susținut integrarea euro – atlantică a României";*

27 martie 2003 *i s-a conferit Diploma "Star of Romania" de către Forumul Dezvoltării Durabile România – Orizont 2020 „ca recunoaștere a activității desfășurate pentru susținerea dezvoltării durabile a României";*

30 mai 2003 *i s-a conferit titlul academic de "Doctor Honoris Causa" al Universității creștine Dimitrie Cantemir din București;*

9 septembrie 2003 *i s-a conferit titlul de "Cetățean de Onoare" al municipiului Baia-Mare;*

17 septembrie 2003 *i s-a conferit Diploma de Excelență a Fundației "Dr. Wilhelm Fielderman" pentru „contribuția de excepție la dezvoltarea relațiilor de respect reciproc între români și evrei".*

Pentru toată purtarea de grijă și ca unul care ați iubit învățământul și ați fost rector al Institutului Teologic din București timp de patru ani și ați promovat învățământul universitar teologic românesc, pentru ca să fie din nou integrat în universități, se cuvine să primiți această mare cinste, ca unul care v-ați aplecat întotdeauna spre învățăcei și noi, aici, în Dobrogea și toți care ne ostenim în Universitatea "Ovidius" suntem învățăceii Prea Fericirii, Voastre.

De aceea Vă mulțumim cu multă recunoștință și vă asigurăm de toată prețuirea și dragostea noastră, pentru această onoare pe care o faceți Universității din București, să primiți alături de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, de asemenea ostenitor în Universitate și conducător al învățământului teologic, acest titlul academic.

Vă sărutăm mâna și vă suntem profund recunoscători și mulțumitori".

Au urmat aplauzele tuturor celor din sală.

Rectorul a mulțumit Înalt Prea Sfințitului **Teodosie** pentru extraordinara prezentare a Laudatio, la care au fost cu toții părtași. În continuare a dat citire Diplomei de Doctor Honoris Causa pentru acordarea titlului respectiv, Sanctității Sale Bartholomaios I, Patriarhul Ecumenic.

Textul diplomei a fost citit în limba latină, conform obiceiului Universității:

QVOD BONUM, FELIX FAVSTVMQUE SIT SENATVS UNIVERSITAS TOMITANAE OVIDIANAE

Rectore EgregioVictore Ciupina, Professore Publico Ordinario Clarissimoque

Decano I.P.S. Theodosio Petrescu, Civitatis Tomitanae Arhiepiscopo et Professore Publico Ordinario
Consensu summoque omnium plausu decrevit ut ornatissimus doctissimusque vir
SUA SANCTITAS
BARTHOLOMEUS PRIMUS
Oecumenicus Patriarcha

Qui iam tot annis diligentem assiduamque in animorum redemptionis labore Ecclesiaeque directione operam nauat

DOCTOR HONORIS CAUSA

Declararetur. In cuius rei fidem, hoc diploma sigillo huius Universitatis signatum necnon subscriptum manu Rectoris.

VICTOR CIUPINA — *Rector Egregius*

I.P.S. THEODOSIUS PETRESCU — *Clarissimus Decanus*

Datum Tomis ante diem, duodecimum Kalendas Novembres
Anno Domini MMIV
Numerus LXXVI

Au urmat aplauze, după care a înmânat diploma Sanctității Sale. Acesta a mulțumit în timp ce studenții cântau imnul „Gaudeamus igitur". Se remarcau în sală oameni care au fost copleșiți de emoție și nu își mai puteau stăvili lacrimile.

Lumea s-a așezat, iar Rectorul a dat citire Diplomei pentru acordarea din partea Senatului Universității „Ovidius" din Constanța a Titlului de Doctor Honoris Causa, Prea Fericitului Părinte **Teoctist,** Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, părintele nostru al tuturor.

QVOD BONUM, FELIX FAVSTVMQUE SIT SENATVS UNIVERSITAS TOMITANAE OVIDIANAE
Rectore EgregioVictore Ciupina, Professore Publico Ordinario Clarissimoque
Decano I.P.S. Theodosio Petrescu, Civitatis Tomitanae Arhiepiscopo et Professore Publico Ordinario
Consensu summoque omnium plausu decrevit ut ornatissimus doctissimusque vir
BEATISSIMUS

THEOCTISTUS

Orthodoxae Ecclesiae Romaniae Patriarcha
Qui iam tot annis diligentem assiduamque in animorum redemptionis labore Orthodoxae Ecclesiae Romaniae directione operam nauat

DOCTOR HONORIS CAUSA

Declararetur. In cuius rei fidem, hoc diploma sigillo huius Universitatis signatum necnon subscriptum manu Rectoris.

VICTOR CIUPINA — *Rector Egregius*

I.P.S. THEODOSIUS PETRESCU — *Clarissimus Decanus*

Datum Tomis ante diem, duodecimum Kalendas Novembres Anno Domini MMIV
Numerus LXXVII

Au urmat din nou aplauze puternice, după care a înmânat diploma Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, care a mulțumit, iar studenții au cântat din nou imnul academic „Gaudeamus igitur". Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a deschis șnurul tricolor cu care a fost legată Diploma și a prezentat-o întregii săli, care a aplaudat. La fel a procedat și Sanctitatea Sa. S-au felicitat împreună cu Rectorul, cu Înalt Prea Sfințitul Teodosie și cu Prea Cucernicul Părinte Profesor Cornițescu, mulțumind acestora. Aplauzele nu mai conteneau.

A luat cuvântul în continuare Înalt Prea Sfințitul **Teodosie** care a mulțumit:

"Permiteți-mi ca în numele dumneavoastră al tuturor, în numele slujitorilor Bisericii, în numele Corpului Didactic, al studenților și al tuturor credincioșilor, să le mulțumim părinților noștri, pentru că astăzi suntem total împliniți. În mijlocul nostru se află cel dintâi slujitor al Ortodoxiei, Patriarhul Ecumenic, mare personalitate, cu o pregătire deosebită ce se bucură de respectul și dragostea și prețuirea tuturor personalităților pe plan mondial. Și, de asemenea, se află Părintele nostru, al tuturor românilor ortodocși, Prea Fericitul TEOCTIST.

Dacă sunt părinții noștri aici cu noi și dacă le-am arătat astăzi dragoste și afecțiune, noi cu adevărat trebuie să ne simțim și ocrotiți, și binecuvântați, și în același timp, să ne simțim cu adevărat că suntem fiii acestui neam, fiii acestei Biserici, și fiii lui Dumnezeu, pentru că părinții noștri care sunt astăzi aici au primit recunoștința noastră, se vor ruga pentru noi și ne vor avea în purtarea de grijă a lor.

Vă mulțumim și rămâneți în sufletele noastre și vă dorim ca să ne duceți dorul și să mai veniți în mijlocul nostru".

Rectorul a adresat respectuoasa și cuvioasa rugăminte Sanctității Sale să adreseze câteva cuvinte. Prelegerea Sanctității Sale, care a urmat, a fost de fapt un imn închinat apei, care dă viață:

"Prea Fericirea Voastră,
Mult distinse Domnule Rector;
Mult distinși Domni profesori,
Prea Cucernici Profesori,
Excelențele Voastre,
Iubiți studenți și studente,

Adâncă emoție și mare bucurie simțim de fiecare dată când avem prilejul să vizităm Universități și să vedem la un loc generația matură a profesorilor; care învață și transmit cunoștințele și experiența lor; și generația mai tânără, sorbind și asimilând cele predate. Ne bucurăm mult când vedem generația mai tânără crescând cu dorința puternică de a ne întrece pe noi cei care am absolvit facultățile, în cunoaștere, în aplicarea ei și străduindu-se să îmbunătățească condițiile de viață ale lumii.

Vă mulțumim, deoarece, prin proclamarea Smereniei noastre ca „Doctor Honoris Causa" al Universității Ovidius ne dați prilejul de a veni în contact personal cu Dumneavoastră, cu toți, și de a simți bucuria comuniunii personale. Această comuniune constituie experiența Dragostei întru Hristos! Prin decizia luată în onoarea noastră și prin prezenta întâlnire, în persoana Smereniei noastre, cinsiți pe Biserica cea Mare a lui Hristos din Constantinopol, cea care își hrănește fiii cu laptele credinței; cinstiți pe toți cei ce au slujit-o de aproape 2000 de ani. Mulți dintre aceștia și-au jertfit până și viața, devenind martiri ai credinței.

Așadar, strâns uniți, noi toți, cei de față, rămași în această viață și cei care, deși absenți cu trupul – ca unii adormiți în Domnul,- sunt prezenți cu sufletul și stau alături de noi, simțim și trăim cu adevărat sobornicitatea Bisericii Ortodoxe și Unitatea în Hristos.

Ori de câte ori trăim unitatea noastră în Domnul, simțim așteptarea pe care o are zidirea, la care suntem părtași prin trupul nostru. Creația materială este îndurerată, împreună cu noi, așteptându-și regăsirea păcii cu sine și cu Hristos. Așteaptă împăcarea cu sine, care a fost tulburată când omul cel întâi zidit s-a îndepărtat de Dumnezeu, prin păcatul neascultării. Acest fapt trezește și stimulează în noi interesul față de întreaga creație materială a lui Dumnezeu. Ea constituie o parte a existenței noastre, o

parte care ne şi menţine în această existenţă. Nu ne-am putea imagina pe noi înşine fără această parte, atâta timp cât trăim în trup. De altfel, interesul fiecărei fiinţe umane pentru menţinerea şi întreţinerea trupului este cunoscut. În acest interes îşi află originea strădania şi truda omului pentru a-şi lua din cele ce cresc pe pământ hrana.

Desigur, uneori, acest interes ia dimensiuni catastrofale, pentru mediul natural înconjurător. De aceea, astăzi, mulţi au semnalat pericolul pe care îl prezintă, pentru generaţiile viitoare, intervenţia omului în echilibrul şi relaţia de interdependenţă, existentă între elementele naturii. Unul dintre elementele naturii, care suferă foarte mult din cauza intervenţiei agresive şi distructive a omului este ***apa.***

Se cunoaşte că importanţa apei pentru viaţa omului este uriaşă. Toţi ne amintem stihul caracteristic, foarte expresiv, de la Slujba din Vinerea Mare:

"Astăzi Se spânzură pe lemn Cel ce a spânzurat pământul pe ape".

Sintagma "cel ce a spânzurat pământul pe ape" constituie o formulare poetică şi polisemantică. În această sintagmă, verbul "a spânzura" nu are sensul principal, ci unul din sensurile secundare: "a face să atârne de", "a depinde de". Poate, în urmă cu câteva secole, unii oameni îşi imaginau că uscatul pluteşte pe ape, ca o insulă înconjurată din toate părţile de mare. Deoarece cunoştinţele omului s-au lărgit şi s-au adâncit în decursul timpului, astăzi ştim că dincolo de faptul că, din punct de vedere geografic, apele înconjoară pământul, viaţa de pe pământ <u>depinde total</u> de apă. Prin urmare, pământul, ca biosferă "este spânzurat" în sensul de "depinde", "nu are neatârnare, independenţă" faţă de ape. De aceea, cel ce vatămă apele, aduce prejudicii şi "răneşte" însăşi viaţa.

Daunele aduse apei în mod izolat de fiecare om în parte sunt considerate insignifiante, dar, adunate toate la un loc devin destul de serioase. Însă, prejudiciile aduse apei de industrie, prin deversarea în bazinele hidrografice a unor mari cantităţi de substanţe poluante şi deşeuri toxice, sunt – după cum toţi recunosc – foarte periculoase.

Deja pericolul a fost semnalat şi, împreună cu Uniunea Europeană, am organizat congrese ştiinţifice, care s-au desfăşurat călătorind cu vaporul, pe diverse fluvii sau mări. Asemenea congrese au avut loc în cadrul călătoriei spre Insula Patmos, în Marea Neagră, pe Dunăre, în Marea Adriatică şi în Marea Baltică. Scopul nostru este să sensibilizăm persoane, factori sociali şi guverne cu privire la această problemă foarte acută, aşa încât să se ia măsurile recomandate pentru a se evita distrugerea vieţii în fluviile şi mările menţionate.

Dar, vrem să lăsăm puţin la o parte datele şi statisticile ştiinţifice, pericolele care ameninţă apa şi posibilităţile de a le întâmpina. Vă propun să

facem o călătorie cu mintea spre locurile unde se află masele de apă. Vă propun să însoțim pe poeții sensibili și cu imaginație, pe călătorii însetați, păsările care zboară în slava cerului, pe cei ce străbat mări îndepărtate, pe cei ce urcă pe cursurile râurilor și fluviilor, pe cei ce își desfată privirile cu priveliștea lacurilor line sau cascadelor zgomotoase, pe cei care se scaldă și se răcoresc în ape cristaline, pe cei care, însetați, în mijlocul arșiței, se bucură de plăcerea procurată de un pahar cu apă rece! Toate acestea, ca o privire aruncată asupra "poveștii apelor" de pe planeta noastră! Această poveste ne va umple sufletul de admirație și uimire. Admirația și uimirea sunt singurele sentimente pe care le vom trăi, venind în contact direct cu minunățiile locurilor, unde se află apele.

În descrierea măreață – prin felul în care a fost concepută – a creării lumii, cu care începe cartea "Facerii", se spune că, Dumnezeu, la început, a făcut cerul și pământul, adică îngerii – după unele interpretări – și materia universului. Se mai spune acolo că pământul era netocmit și gol și Duhul lui Dumnezeu se purta deasupra apelor (Facere 1,1-2). Apa apare din prima fază a creației. Este caracteristic că, autorul sfânt al Scripturii menționează aparte apa și accentuează că Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra ei. Este ca și cum ar vrea să scoată în relief ceea ce este specific apei, în comparație cu celelalte elemente ale creației. Și, într-adevăr, se cuvine să fie subliniată această particularitate a apei, deoarece ea este și "conditia necessaria ad vivendum", adică a vieții, așa cum o cunoaștem noi.

În a doua fază a creației este făcută "tăria prin mijlocul apelor" și sunt despărțite apele cele de sub tărie, de apele cele de deasupra tăriei. În continuare, s-au adunat apele cele de sub tăria cerului în mări și s-a arătat uscatul. Imediat după aceea, în faza următoare, au mișunat apele de vietăți, ființe cu viață în ele și păsări zburătoare pe pământ și animale marine mari. Cu adevărat, relatarea Sfintei Scripturi este atât de măreață în simplitatea ei! Așa cum confirmă datele științifice moderne, ea exprimă adevărul că, apariția viețuitoarelor a început din apă, după ce, anterior fusese creat regnul vegetal.

De atunci, apa deține un rol de neînlocuit în dezvoltarea animalelor și plantelor. Are același rol și pentru om: hrana lui constă în produse animale și vegetale. Astfel, apa este prezentă în toate fazele vieții ca o condiție "sine qua non". Și nu numai aceasta! Cu toată că duce cu sine toată murdăria și curățește orice suprafață, totuși, ea se purifică prin evaporare: vaporii de apă se ridică sus și apoi coboară sub forma ploii sau zăpezii. Astfel, se realizează circuitul perpetuu al apei în natură, menținându-se lanțul vieții.

Psalmistul care s-a ridicat la înălțimea cerului își aduce aminte și este cuprins de admirație în fața apei și a lucrării ei și înalță cântare de laudă lui Dumnezeu: "Cel ce acoperă cu ape cele mai de deasupra ale lui", cu apele care sunt în munți și coboară în câmpii, care nu trec hotarele lor, puse de Dumnezeu și nici nu se întorc, ca să înece pământul. Apele care, răsar izvoare în văi și trec prin mijlocul munților, cu care asinii sălbatici setea își potolesc! Apele, peste care păsările cerului locuiesc, dând glas din mijlocul stâncilor! Apele, cu care Dumnezeu adapă munții din cele mai de deasupra ale Sale! Apele prin care Dumnezeu răsare iarbă dobitoacelor și verdeață spre slujba oamenilor! Apele, prin care, Tatăl nostru Cel din Ceruri, Cel ce ne dă pâinea cea cerească, face ca pământul să scoată pâinea care întărește inima omului, vinul care i-o înveselește și untul-de-lemn care îi veselește fața!

Cuprins de uimire, psalmistul se oprește la marea "cea mare și largă", în care se găsesc târâtoare. Cărora nu este număr, vietăți mici și mari, acolo unde corăbiile umblă ca niște balauri, jucându-se cu ea!

Apa aceasta, la izvoarele căreia copacii înverzesc! Apa aceasta, care se găsește în fântâni adânci, numite cu numele celor care le-au săpat și devenite istorice! Apa aceasta, care răsare din izvoare, apărute acolo unde nu te-ai fi așteptat, în inima pustiului, unde face să apară, ca prin minune, oaze pline de verdeață! Apa care, în chip minunat a izvorât din piatră arsă de soare, din stâncă de cremene! Apa care, cu puterea lui Dumnezeu, prin toiagul lui Moise, s-a făcut tare ca un zid în Marea Roșie, ca poporul lui Dumnezeu să treacă pedestru, cu picioarele neudate, ca pe uscat! Apa care, atunci când a fost lovită cu mantia Proorocului Ilie, s-a strâns la dreapta și la stânga! Apa care s-a făcut așternut picioarelor Domnului, în marea Tiberiadei și l-a învățat pe Petru Apostolul că, prin credință se biruiește rânduiala firii și ea se întărește, iar în fața necredinței, îl afundă pe cel ce se îndoiește! Apa, pe care a cerut-o femeii samarinence, Acela care putea să-I dea apa cea vie, din care, cel care bea nu însetează în veac! Apa, care, prin potop, a făcut să piară păcatul în vremea lui Noe și a pierdut oștirea lui Faraon în Marea Roșie, pentru că urmărea să nimicească poporul ales! Apa, în care S-a botezat Cel fără păcat, și care a udat lemnele de pe jertfelnicul lui Ilie, dar, în ciuda firii ei, nu a împiedicat și nu a stins focul mistuitor! Apa, materia văzută, în care, cel ce se botează, este afundat de trei ori, în Duh Sfânt și foc, curățindu-se astfel deplin de păcatele personale și de stricăciunea strămoșească moștenită, și născându-se din nou, ca zidire nouă întru Hristos! Apa, care a ieșit din coasta Celui ce, ca un pelican ne-a hrănit, cu prea scumpul Său sânge și prea curatul Său trup! Apa aceasta, care dă puteri de viață se sfințește prin pu-

terea Cinstitei și de viață făcătoarei Cruci și prin chemarea harului lui Dumnezeu, și sfințește pe cei ce se stropesc sau beau din ea! Apa aceasta, care astfel devine mijloc de dobândire a vieții veșnice și nu numai de întreținere a vieții biologice!

"Iată apă, ce mă împiedică să fiu botezat?" – a strigat famenul către Apostolul Filip, când trecea prin Gaza, spre Etiopia. Fiecare dintre noi călătorește spre patria sa, ca și dregătorii reginei Candachia și are nevoie de apa din natură, pentru a supraviețui biologic. Dar, pe lângă aceasta, are nevoie și de apa cea vie și sfințitoare, ca bând din ea, curățindu-se și înnoindu-se prin ea, întru Hristos, să meargă în calea sa, bucurându-se. Simbolismul curățirii, dobândite prin apă, ne face să experiem realitatea și adevărul dumnezeiesc, că cei curați cu inima, cei care sunt afundați cu trupul în apă curată și în Duh Sfânt, prin apa vieții duhovnicești și prin foc vor vedea pe Dumnezeu. În plus, același simbolism ne dă capacitatea de a vedea într-o lumină nouă și printr-o nouă prismă, lumea și realitatea celor din lume. Simbolismul acesta ne face să înțelegem că râuri cu apă de viață veșnică vor curge din pântecele celor curățiți și născuți de Sus, din apă și din Duh, râuri de apă sfântă, care vor potoli setea duhovnicească a multor oameni! Aceasta este apa duhovnicească și sfințitoare, fără care, apa pe care o bem de obicei, nu aduce binefacerea vieții veșnice, chiar dacă este atât de folositoare pentru viața trupului!

"Cel ce a spânzurat pământul pe ape" a binevoit să facă bună de băut apa de la Mara, amară din pricina păcatului. El a făcut apa din natură absolut necesară pentru viața aceasta. Într-adevăr, "a spânzurat" pământul pe ape, adică a rânduit ca viața de pe pământ să depindă de apă. Astfel, ne-a dat să înțelegem mai lămurit că, în același fel, și viața noastră duhovnicească "atârnă", "depinde" de împărtășirea din izvorul nesecat al Mântuitorului Hristos. El dă apa Duhului, spre desfătare veșnică, ca să ne ostoim setea duhovnicească și să ne săturăm pentru totdeauna, fără a mai înseta vreodată.

Fie ca toți să aflăm împreună cu samarineanca, lângă fântână, pe Iisus Hristos și să luăm de la El Apa cea vie, din care, bând cineva, nu însetează în veac! Fie ca prin Harul Său, și din noi să curgă râuri cu apa vieții veșnice, spre a fi de ajutor semenilor noștri! Cei ce se străduiesc să dobândească cât mai multe cunoștințe oferite de cunoașterea umană constată că aceasta are limitele ei. În ciuda vastității ei, cunoașterea umană rămâne foarte limitată pentru a potoli setea, Mai ales setea existențială a omului. Satisfacerea setei și bucuria vine atunci când, cel însetat de cunoaștere, găsește cealaltă apă, despre care a vorbit Hristos. Aceasta luminează știința omului și-l înțelepțește! Aceasta îi luminează

mintea, oferindu-i capacitatea de a înțelege nu numai legile din realitatea materială, după care se desfășoară viața ce "atârnă", "depinde" de apa din natură, dar și legea Duhului, căreia se supune viața, ce depinde de apa duhovnicească, așa încât astfel să se înalțe la un alt nivel de înțelegere și trăire a tainei existenței.

Fie ca toți să ne împărtășim din belșug și din apa duhovnicească, pentru a ne face părtași, nu numai vieții trecătoare, pe care v-o dorim cât mai îndelungată, dar și celei fără sfârșit, vieții veșnice. Amin!

Vă mulțumim din toată inima".

În continuare Dl. Rector a mulțumit Sanctității Sale:

"Sanctitatea Voastră,

Vă rog să-mi permiteți să vă mulțumesc pentru splendida lecție epistimologică pe care ați rostit-o și ne-ați dat-o astăzi tuturor celor care suntem de față și celor care nu sunt și n-au putut fi aici, cu noi. Cred că această lecție este, în același timp, o multidimensională lecție de viață. De aceea, vă rog să fiți încredințat că cei 20.000 de studenți ai Universității "Ovidius" și peste 1000 de profesori, care, de altfel, sunt veșnicii studenți ai acestei universități, vă vor simți începând de astăzi mult mai aproape aici, în acest spațiu universitar de la Tomis.

Vă mulțumim din suflet".

Sanctitatea Sa a rostit câteva cuvinte liber și a oferit distinsei Universități „Ovidius" din Constanța un volum în limba engleză, care cuprindea texte, care se refereau la problema mediului înconjurător și desigur la problema apei, o problemă foarte acută la scară mondială. De asemenea a oferit și două DVD-uri, primul cuprinzând *„lucrările, celui de-al IV-lea Congres Internațional dedicat apărării mediului înconjurător, ținut în Marea Adriatică"* iar cel de-al doilea cuprindea *„lucrările celui de-al V-lea Congres Internațional dedicat apărării mediului în Marea Baltică. Un alt DVD cuprinde, în rezumat, a spus Sanctitatea Sa lucrările congreselor anterioare, apele care dau viață, apa care dă viață, apa condiția vieții și, de asemenea, vă ofer încă un program, programul se referă la cel de-al VI-lea Congres Internațional dedicat mediului înconjurător, care se va desfășura în Marea Caspică, în iunie anul viitor, sub egida smereniei noastre, Patriarhul Ecumenic, și a Excelenței Sale, Domnul Kofi Anan, Secretar General al ONU."*

Au urmat aplauzele sălii întregi, după care Rectorul a mulțumit:

"Vă rog să-mi permiteți să vă mulțumesc încă o dată din suflet și să vă asigur că aceste frumoase cadouri vor fi la loc de cinste în această Uni-

versitate, pentru studenții, pentru cadrele didactice ale Universității "Ovidius".

Mulțumesc încă o dată!

Am deosebita plăcere și onoare în același timp ca, în numele dumneavoastră, să-l invit pe Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, să ne spună câteva cuvinte".

Prea Fericitului Părinte Patriarh **Teoctist** a adresat apoi celor prezenți următorul cuvânt:

> „Pământul cel roditor de adâncime, uscat l-a trecut oarecând soarele; căci ca un zid s-a închegat apa de amândouă părțile, trecând poporul marea pedestru și lui Dumnezeu cu plăcere cântând: Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit." (Catavasiile Întâmpinării, Irmosul Cântării I).

"Excelența Voastră Domnule Rector al Universității "Ovidius",
Înalt Prea Sfințite Părinte Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Decanul Facultății de Teologie,
Domnilor Profesori, Domnule Prefect,
Frați și surori în Domnul,
Onorați reprezentanți ai celorlalte Culte din Constanța,
Frați și surori, tineri studenți și studente,

Sunt deosebit de impresionat nu atât de titlul acesta, care are o importanță foarte mare, cât de prospețimea și noutatea evenimentului de astăzi și mai ales de această dizertație magistrală a Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic ***Bartolomeu,*** *cu care, de altfel, ne-a obișnuit și în alte împrejurări. Dar acum mi s-a părut că a depășit nivelul cunoscut de noi, așa cum marea aceasta ne-a deprins să o vedem ieșind, câteodată, din matca ei și să se apropie de sufletele noastre. Era poate locul cel mai potrivit, Domnule rector și Domnilor profesori, ca aici, într-o instituție de știință, dar și de știință teologică, să se vorbească de această minunată semnificație a apei noastre, a apei zidite de Dumnezeu din nimic, asemenea întregii creații, apă care avea să fie recomandată de Mântuitorul Hristos femeii samarinence, apostolilor și lumii ca apă vie din care „dacă va bea cineva nu va mai înseta niciodată" (Ioan 4, 14).*

Sanctitatea Voastră,

Vă mulțumim din toată inima, în numele Sfântului Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe Române, pentru această atât de frumoasă și de profundă

expunere teologică și științifică pe care ne-ați prezentat-o astăzi de la această tribună universitară.

Distinsă asistență,

Prezentarea biografiei și itinerarul responsabilităților mele le-am ascultat ca o noutate, participând parcă pentru prima dată pe la așezămintele monahale prezentate, cu detalii, cu amănunte, așa cum au fost prezentate de Înalt Prea Sfințitul Teodosie. Am însoțit cu gândul șirul responsabilităților; timpul și distanțele pe care le-am parcurs în viață, nu numai în universul nostru românesc, dar și pe alte continente, ceea ce, cred că a produs oboseală ascultătorilor obișnuiți cu subiecte tematice, așa cum a fost dizertația Sanctității Sale. Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teodosie, care mi-a fost colaborator, atât ca profesor la Facultatea de Teologie din București, cât mai ales ca episcop vicar la Arhiepiscopia Bucureștilor; așa încât este de înțeles acuratețea cu care a prezentat „Laudatio". Din firimituri de viață, de preocupări și îndatoritoare împliniri, se pot închega, câteodată, și concretiza în imaginația noastră însemnătatea unor realizări.

Mulțumesc din toată inima, Domnului rector, profesorilor, Senatului Universității, îndeosebi Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teodosie, care este și decanul Facultății de Teologie, onorat astăzi de Universitatea Ovidius, care constituie și o verigă de legătură sufletească între noi. La rostul și slujirea mea, ca să nu mai spun și la vârsta mea, un asemenea titlu, desigur, valorează foarte mult și mă determină să mai nădăjduiesc, din mila lui Dumnezeu, și la alți ani, pe lângă cei pe care i-am împlinit și care au prisosit, față de psalmul lui David, Proorocul. De aceea, aș vrea să vă împărtășesc din gândurile mele asupra valorii acestui act și despre sensul lui universal care a făcut ca în aceste șase zile lucrătoare, pe care Sanctitatea Sa, le-a petrecut în țara noastră, făcând ca lumea românească, de la monahi și credincioși până la ierarhi și slujitori iluștri ai universităților și ai Academiei Române, să vibreze de o bucurie negrăită a unei prezențe cu adevărat dumnezeiești, Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu care a semănat boabele de mărgăritar ale Ortodoxiei noastre.

Anul acesta ne-am învrednicit, cum știți, de adevărate prezențe dumnezeiești. Personalitatea covârșitoare a celui care a fost domnitorul Ștefan cel Mare al Țării Moldovei, pe care împlinirea a unei jumătăți de mileniu de când a intrat în mormântul nemuririi lui de la mănăstirea Putna l-a aflat în rândul sfinților români, ca și domnitorul martir al Țării Românești Constantin Brâncoveanu care, pe lângă opera lor culturală, turnând din evlavia și iubirea lor de țară în bisericile, mănăstirile și cetățile de apărare, adevărate comori neprețuite prin arhitectura și arta lor picturală,

oglindind în continuare strălucirea sufletului lor, revărsate acum și asupra noastră, ca Biserică și națiune, moștenitori, dar și datornici a le păstra. Anul acesta a însemnat, deci, și un prilej de afirmare a noastră ca popor creștin în istorie, de a se bucura de vizita Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Bartolomeu în România. Atât mass-media din țara noastră, cât și Biserica, prin ierarhii, clerul și credincioșii ei, împreună cu Academia Română și Universitățile din București, Cluj și de aici, din Constanța, într-o unanimitate, izvorâtă din unitatea Sfintei Treimi, au arătat cum trebuie să se desfășoare toată viața noastră bisericească și socială, toți au petrecut cu bucurie duhovnicească aceste șase zile lucrătoare ale vizitei Sanctității Sale în România.

Nu pot fi separate sau ierarhizate aceste momente, care constituie pentru noi adevărate piscuri de trăire sufletească, de bucurie duhovnicească, despre care Mântuitorul Iisus Hristos spune că „nu se va lua de la noi"(Luca 10, 42). Iar dacă noi ne-am învrednicit să trăim această bucurie, înseamnă că Dumnezeu este cu noi, românii, frații mai mici ai Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, și am înțeles cum „Dumnezeu este minunat întru sfinții Săi" (Psalm 67, 36).

Gândindu-ne la prețiozitatea timpului, n-am înscris în program și vizita Sanctității Sale la mormântul lui Ștefan cel Mare de la mănăstirea Putna. Dar, iată că pe parcurs s-a găsit timp pentru a încorona astfel vizita aceasta de șase zile, cu adevărat lucrătoare, a Sanctității Sale în țara noastră, prin închinarea la mormântul Sfântului Voievod Ștefan la Putna. Repet cuvântul de „șase zile lucrătoare", un cuvânt biblic și folosit de părintele profesor Constantin Cornițescu, specialist în Noul Testament, când a prezentat frumoasa sa "Laudatio". Așa,încât vizita aceasta este, într-adevăr, lucrătoare în Duhul Sfânt. Este foarte important și faptul că vizita Sanctității Sale se încheie la Constanța, și nu întâmplător, pentru că aici "pământul s-a arătat roditor în adâncime", cum cântă Proorocul; roditor în martiri și în valoarea credinței noastre strămoșești, care a făcut, de-a lungul a mai bine de două mii de ani, ca noi românii să fim cunoscuți în istorie ca popor creștin.

Dar nu întotdeauna cinstim numele de creștin. Nu totdeauna îl respectăm cum se cuvine. Ne doare lucrul acesta. Sunt mulți creștini și creștine care se poartă nu tocmai bine la adresa Bisericii, la adresa sfințeniei lucrărilor ei, a cinstirii sfinților, cu defăimări îndreptate tocmai împotriva nobleței sufletești în care un popor creștin trebuie să-și crească tinerii și tinerele. Noi, Biserica, n-am putut, din cauza slăbiciunilor noastre, să fim dascălii acestor tineri, să-i creștem asemenea fiilor domnitorului Constantin Brâncoveanu, care la vârsta de 16 ani erau autori de imnuri sfinte, de

poezii religioase, și încoronați cu cununa martirajului înaintea tatălui lor, ca și mulți alți tineri în viața poporului nostru de-a lungul deceniilor de dictatură atee și a celor ce au murit în revoluția din decembrie 1989. De aceea, așez un apel la inima bună a dumneavoastră, cu acest prilej, ca să vieţuim, să simțim și să activăm ca frați și urmași de sfinți.

Să trăim cu conștiința că suntem cu adevărat iubiți de Dumnezeu, căutați de Dumnezeu, cercetați de Dumnezeu prin sfinții Lui și chiar prin semenii noștri. Adevărata credință aceasta este, iubiți frați și surori în Domnul. Dumnezeu nu ne pierde din vedere, nu ne pedepsește în clipa când noi Îl defăimăm sau încălcăm voința lui Dumnezeu. Atunci este adevărat că Îl mâhnim, dar El suportă iubindu-ne, atunci El ne iubește și lăcrimează pentru rătăcirea noastră. Ne amintim cum Iisus, ca Unul din Treime, a lăcrimat în anumite împrejurări din viața Sa.

Ascultând itinerariul biografic prezentat de Înalt Prea Sfințitul Teodosie, care nu se mai termina, ați înțeles că am parcurs decenii de viață. Iar părintele profesor Constantin Corniţescu ne-a înfățișat biografia Sanctității Sale Patriarhului Bartolomeu, începând din 1940, când a venit pe lume. Și Sanctitatea Sa era îngrijorat că, stăruindu-se asupra biografiei sale, va obosi auditoriul, dar activitatea este atât de frumoasă și bogată în înfăptuiri încât nu obosește pe nimeni. Mă gândeam, în timp ce ascultam, câtă diferență de vârstă este între noi! Dumnezeu, însă, a binecuvântat să ne cunoaștem de decenii în urmă și, iată, acum trăim bucuria aceasta, care nu se va lua de la noi niciodată, de a primi împreună asemenea cinstire din partea Universității Ovidius din Constanța. Am mai fost împreună pe la asemenea piscuri taborice, pe care le-am trăit astăzi cu toții, iar altele, privind unitatea Bisericii când ne-am întâlnit la București, la Sofia, la Niceea și, adeseori, în cetatea lui Constantin cel Mare.

Sanctitatea Sa a promovat un spirit nou de apropiere între noi, de deschidere între Bisericile Ortodoxe, dar și în relațiile cu celelalte Biserici din lume.

Cum spuneam mai înainte, aceste clipe trăite împreună cu dumneavoastră, slujitorii Universității și, mai cu seamă, cu tineretul preocupat de devenirea lui, prin credință și studiu, trebuie să sporească încrederea în munca lui, oriunde se va afla în viitor, în orice fel de responsabilitate în țara noastră. Lumea se zbate în durerile unei nașteri deloc ușoare. Dar această zbatere și căutarea a lumii de astăzi către o bunăstare spirituală și materială este un semn de viață, un indiciu că spiritul uman tinde mai sus și caută să se apropie de adevăr, să se adape cu "apa cea vie", nu din mările și oceanele lumii, pe care le admirăm, ci cu „apa cea vie" pe care o descoperea femeia samarineancă în cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos

(Ioan 4, 10). Să avem această încredere și această satisfacție, iubiți tineri și tinere din acest locaș de cultură.

În sufletul omului de știință, al academicianului, al diplomatului sau al politicianului există un nesecat rezervor de credință, care deodată se descoperă pe sine și devine apoi un binevoitor și un statornic slujitor al adevărului și al Bisericii, al familiei și, de la sine înțeles, al țării. Este foarte important că sub cupola Academiei Române se aude astăzi tot mai des cuvântul lui Hristos, Dumnezeul nostru și cel al Bisericii. La fel de important este că Academia Română, una din cele mai vechi instituții de știință și cultură, de unitate și de gândire, a primit zilele trecute binecuvântarea și a înscris între membrii ei nemuritori un Patriarh Ecumenic, pe Sanctitatea Sa Bartlomeu; dar, prin chemarea lui de slujire a nemuririi, într-un fotoliu și în arhiva Academiei, face ca această instituție să fie cu adevărat nemuritoare. Să ne ajute Dumnezeu să împlinim toate aceasta, având în vedere prețiozitatea vârstei, dragi studenți și studente și onorată asistență, căci viața este cel mai scump dar al lui Dumnezeu.

Vă doresc tuturor ca să ajungeți și să depășiți vârsta mea, cum le spun uneori și fraților mei ierarhi din Sfântul Sinod, păstrându-și conștiința și gândirea în slujirea Bisericii care rămâne pururea tânără și cu darul ei de a-și întineri fiii. Cum ați auzit din biografia prezentată de Înalt Prea Sfințitul Teodosie, de când am plecat din casa părinților mei, la vârsta de 12 ani, și până la responsabilitatea de astăzi, trecând prin diferite responsabilități și colaborând cu un mare număr de persoanlități, m-a stăpânit și mă stăpânește gândul începutului ca și atunci, de a-l căuta și a sluji Mântuitorului Hristos și de a asculta de Biserică. Așa am și procedat îndată după decembrie 1989, când lucrurile erau tulburi și spiritele înfierbântate, cum s-a spus aici, având dreptate și unii și alții, dar cineva trebuia să deblocheze momentul acela. Am crezut de cuviință să fac eu lucrul acesta și, iată, Dumnezeu Și-a triplat milostivirea Sa asupra smereniei noastre ca să se arate puterea lucrătoare a harului dumnezeiesc. Vedeți aici cum ne înconjoară ierarhii tineri. O treime din membrii Sfântului nostru Sinod sunt astăzi tineri. Când îi privesc la ședințele Sfântului Sinod și în alte împrejurări văd, cum se împlinesc cele scrise de Sf. Ap. Pavel cu privirea la frumusețea cea pururea mântuitoare a Bisericii.

Așadar, avem, iată, și părinți duhovnicești, frați și surori în Domnul, cum spunea Înalt Prea Sfințitul Teodosie, referindu-se la noi, dar trebuie să ne raportăm și la Sfinții noștri români, care, cum spunea Sanctitatea Sa astăzi, vorbind despre Ștefan cel Mare, este prezent și aici și pretutindeni. Sfinții au această putere de a fi în același moment pretutindeni în ajutorul tuturor celor care se roagă și imploră ajutorul lor. Fiind mereu stăpâniți de acest gând, vom străbate mai ușor valurile uneori înfuriate din sufletele

noastre şi vom putea evita capcanele puse de cel rău în calea noastră şi mai ales în viaţa tineretului.

Închei cuvântul meu prin a vă mulţumi din toată inima, Domnule Rector, Înalt Prea Sfinţite Arhiepiscop Teodosie, onoraţi membri ai Senatului Universităţii pentru acordarea titlului de Doctor honoris causa. Dacă tot am amintit de Sfântul Voievod Ştefan cel Mare, vă ofer, Domnule Rector, medalia emisă de Patriarhia Română cu prilejul sărbătoririi anului ştefanian spre a vă fi Dumneavoastră, Profesorilor, studenţilor şi studentelor, precum şi tuturor colaboratorilor Dumneavoastră prilej de bucurie şi de îndemn la împlinirea misiunii foarte importante pe care o coordonaţi în domeniul vast al întâlnirii Ştiinţei şi Culturii cu Teologia.

Şi pentru că Înalt Prea Sfinţitul Părinte Arhiepiscop Teodosie a vorbit şi despre cele 14 volume din scrierile mele, iată, Vi le dăruiesc cu bucurie pentru biblioteca Universităţii.

Aşadar, pe lângă binecuvântarea Sanctităţii Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, adaug şi preţuirea şi dragostea mea faţă de toţi cei prezenţi în această aulă".

În încheiere Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a oferit medalia Patriarhiei Române cu chipul Sfântului Ştefan cel Mare, cu ocazia anului ştefanian, precum şi opera Sa, „Pe treptele slujirii creştine", cele 14 volume, legate cu un tricolor. Mulţimea a aplaudat prelung.

La sfârşit a luat cuvântul Rectorul:

"Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cuvântul dumneavoastră şi prezenţa dumneavoastră aici este un îndemn irezistibil la unitate în credinţă, dar în acelaşi timp, un îndemn la unitate în spaţiu şi timp pentru toţi cei care suntem aici. De aceea, permiteţi-mi să vă mulţumesc din suflet, să vă mulţumim toţi cei care muncim aici, la Universitatea "Ovidius", şi să vă asigurăm de adâncul nostru respect şi consideraţie.

Vrem, de asemenea, să vă urăm mulţi ani fericiţi înspre binele Ortodoxiei, înspre binele poporului român.

La mulţi ani şi sănătate!".

La ieşirea din Sala Aula Magna, studenţii au intonat imnul patriarhal. Întreaga delegaţie a părăsit în jurul orele 13.30 Universitatea, în aplauzele mulţimii, care a cerut binecuvântare de la cei doi Patriarhi.

***

În drum spre complexul bazilical de la Basarabi, delegaţia a făcut din nou un scurt popas la sediul Prefecturii, unde i-au fost prezentate de către

domnul prefect, în holul Prefecturii, plăcuțele cu cele 11 minorități din județul Constanța.

2. Vizitarea complexului bazilical de la Basarabi

În jurul orelor 14.15 s-a plecat din Constanța spre Basarabi, unde un grup de copii cu flori i-au întâmpinat pe cei doi Patriarhi. De față au fost și Domnul Laurențiu Tănase, Secretar de Stat la Ministerul Culturii și Cultelor și Prefectul de Constanța. S-a vizitat complexul bazilical de la Basarabi, care era protejat. S-a intrat în bisericuțele de cretă, identice cu cele din Capadocia.

Modestele locuințe adâncite în pământ sau înălțate la suprafața terenului și grupate de obicei la adăpostul zidurilor refăcute ale cetăților romano-bizantine, sunt cele mai numeroase construcții din secolele X-XIII, pe care cercetările arheologice de până acum le-au putut aduce la lumină pe teritoriul Dobrogei.

Ansamblul rupestru de la Basarabi, descoperit în anul 1957, este unic în România. El se compune din șase bisericuțe și capele, câteva chilii și galerii funerare, săpate într-un masiv de cretă. Toate sunt împodobite cu diferite reprezentări geometrice, figuri antropologice și zoomorfe, dublate de inscripții în caractere runice, chirilice, glagolitice sau grecești.

Se crede că tradiția bisericuțelor săpate în piatră, cu mici chilii legate între ele, a fost adusă în Dobrogea din zona Capadociei și a Siriei, unde se păstrează până astăzi bisericuțe asemănătoare.

Șase mici biserici rupestre, având ca anexe câteva încăperi și galerii funerare, toate cioplite în cariera de cretă de la Murfatlar, și ruinele a două bisericuțe de zid, descoperite una la Dinogeția-Garvăn, iar cealaltă la Niculițel, județul Tulcea, sunt deocamdată singurele monumente care ne oferă o imagine despre arhitectura religioasă din secolele X-XIII pe teritoriul Dobrogei. Ele arată că, așa cum s-a întâmplat și în alte regiuni ale Peninsulei Balcanice, locul bazilicilor de mari dimensiuni din epoca romano-bizantină l-au luat micile biserici sau paraclise al căror plan este dreptunghiular (pătrat), cruciform sau în formă de treflă, cu variații mai mici sau mai mari de la un monument la altul.

Cele mai vechi (sfârșitul secolului X și începutul secolului XI) și totodată cele mai originale, unice în felul lor pe teritoriul țării noastre, sunt bisericuțele sau paraclisele funerare cioplite în masivul de cretă de la Murfatlar. Deși nu pot fi considerate ca niște monumente arhitectonice în adevăratul sens al cuvântului, planul lor imită pe acela ale unor monumente zidite, prezentând din acest punct de vedere o mare importanță pentru arhitectura vremii. Monumentul care reține în primul rând atenția pentru pla-

nul său arhaizant, distribuția și decorul interior, este bisericuța (paraclisul) E 3 situată spre extremitatea de SV a complexului rupestru și distrusă din nenorocire în cea mai mare parte. Natura moale a rocii, faptul că bisericuța a fost cioplită prea aproape de suprafața masivului, stâlpii și pereții despărțitori prea subțiri, perforați de multe deschideri și nișe, precum și o serie de factori externi, au contribuit la distrugerea acestui monument, unic în felul său. Planul și împărțirea ei interioară se prezintă ca o excepție, imitând pe acelea ale unei bazilici paleocreștine.

S-au formulat mai multe opinii cu privire la însești monumentele rupestre de la Basarabi. S-a emis și ipoteza că este vorba de o așezare mănăstirească, o "lavră a peșterilor". Primii viețuitori-sihaștri sau pustnici, s-au așezat în aceste locuri retrase, unde și-au săpat bisericuțe și chilii, în care să trăiască și să se roage, și cavouri, în care să fie îngropați. Presupunem că cea mai mare parte dintre viețuitori erau daco-romani.

Complexul monastic de la Basarabi a avut o existență aproape permanentă, o viețuire continuă până la sfârșitul secolului X sau începutul celui următor, transmițându-se elementele de cultură de la o generație la alta.

Cercetările arheologice au adus o contribuție însemnată la cunoașterea vieții creștine în fosta provincie romană și apoi romano-bizantină Scythia Minor. Bisericuțele de la Basarabi arată că aici pulsa o intensă viață religioasă creștină. Ele ne arată, în același timp, starea înfloritoare la care a ajuns arta bisericească în această perioadă și influențele pe care le-a exercitat asupra ei arta creștină orientală.

Dorința creștinilor dobrogeni este punerea în valoare a acestui complex rupestru prin reactivarea așezământului monahal. În acest sens, ședința Sinodului Mitropolitan din iunie 2001 a aprobat înființarea mănăstirii Basarabi cu hramul „Sfântul Ierarh Teotim", acest edificiu fiind inclus în programul de revigorare a vieții creștine dobrogene.

Înalt Prea Sfințitul Teodosie a dat câteva explicații despre descoperirea lor și a amintit că ele aparțin secolelor IX-X, și că aici s-au găsit și Sfinte Moaște:

"Aceste bisericuțe, au fost descoperite prin anii '60, cu prilejul unor lucrări de decopertare pentru exploatarea cretei. Cercetătorii apreciază că aceste bisericuțe aparțin secolului al IX-lea și al X-lea. Aici au trăit sihaștri și au fost descoperite și Sfinte Moaște. Însă, în vremea aceea nu se puteau manifesta creștinii și sunt acum puse în cimitir de unde le vom lua să le punem la locul lor de cinstire. Sunt mai multe asemenea bisericuțe, sunt bisericuțe și dormitoare, în același timp. Sunt și picturi și inscripții executate, și ele trebuie să fie cercetate.

Sanctitatea Sa a intonat imnul „Hristos a înviat!" în limba greacă, împreună cu membrii delegației. A urcat și în partea de sus a bisericuțelor.

În același timp, Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST a adresat câteva cuvinte unor reporteri:

"Da, acest loc este de o importanță extraordinară pentru că este anul acesta, ștefanian, când atât documentele privitoare la Ștefan cel Mare și Sfânta ne vorbesc de vrednicia noastră, cât și chiar locurile pe care le-am vizitat noi acum arată vechimea creștinismului, a credinței noastre. Am fost în Europa primul popor care a cunoscut învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos, și atunci avem și datoria să o păstrăm... să avem curaj în viață, să avem credința, credința aduce curaj, aduce pacea, aduce bine și de aceea e bine ca aceste mărturii, ca și vizita aceasta mare, să fie o încurajare pentru noi, pentru tineret, pentru copii, ca să fim mai curajoși în viață, mai cinstiți, mai curați, mai plini de iubire față de ceilalți frați ai noștri.

Vă binecuvântăm din toată inima pe toți credincioșii Dobrogei!".

3. Masa festivă oferită de către Senatul Universității "Ovidius" din Constanța

Delegația s-a îndreptat către crama de la Murfatlar, unde a ajuns în jurul orelor 15.00 și unde s-a servit masa de prânz. A fost întâmpinată de către lăutari îmbrăcați în costume tradiționale locale, cu muzică populară. Au fost de față și Rectorul și decanii Facultăților de la Universitatea „Ovidius" din Constanța. Senatul Universității a fost cel care a oferit această masă festivă.

La sfârșitul mesei Înalt Prea Sfințitul **Teodosie** a luat cuvântul:

"Sanctitatea Voastră,

Mai este puțin timp de stat împreună, aici, în Dobrogea. De aceea, cu multă părere de rău că ne despărțim acum din dialogul pe care l-am avut de rugăciune și de dragoste în aceste zile, am vrea ca în acest cadru în care ne aflăm să vă oferim din dragostea noastră suveniruri Sanctității Voastre și delegației pe care o conduceți. Sunt lucruri specific dobrogene. Noi nu putem răspunde cu atâta bogăție cât ne-ați adus, Sanctitatea Voastră. Dar răspundem cu sincera mulțumire, cu dragostea noastră și cu încredințarea că duhovnicește rămâneți cu noi mai departe.

Ieri și astăzi ați pus în Dobrogea o amprentă atât de puternică a prezenței Sanctității Voastre care nu va putea să se șteargă niciodată. Sunt momente de referință ce vor fi scrise în cronici. Chiar publicațiile, deja au

înfățișat de aseară și vor continua să arate și bogăția zilei de astăzi și vă vom trimite aceste impresii atât de frumoase la Constantinopol, odată cu dragostea noastră.

Vă rugăm să primiți aceste daruri de la noi pentru că este aproape timpul de plecare.

De asemenea, permiteți-ne să-i dăm și Prea Fericitului o ploscă tradițională și cu conținutul specific din Dobrogea".

A oferit din dragoste unele cadouri Sanctității Sale și delegației. A amintit de prezența în cele două zile a delegației, reflectată în mass-media. De asemenea și Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a primit cadouri din partea Înalt Prea Sfințitului Teodosie.

Sanctitatea Sa a luat cuvântul și a mulțumit:

"Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite ***TEOCTIST****, Patriarh al României și*
Prea iubit frate în Hristos Dumnezeu,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Mult stimate Domnule Rector,
Mult stimați Domnilor Profesori,
Prea onorați reprezentanți ai autorităților de Stat și Administrației locale,
Iubiți și distinși comeseni,

Acest prânz întregește marea onoare și bucuria mare pe care Senatul distinsei Universități "Ovidius" a rezervat-o Smereniei noastre. Suntem profund recunoscători și dăm expresie celor mai cordiale mulțumiri.

Fiind copil, cărările cunoștințelor cutreieram! Însetați de cunoaștere, încă de atunci, am crezut că "cel care, tânăr fiind nu se îngrijește de formarea sa culturală și spirituală, neluând aminte la glasul muzelor, și-a irosit timpul trăit, iar viitorul și-l ucide" – așa cum spune Sofocle, cunoscutul autor de tragedie al antichității. De aceea, ne-am străduit toată viața să nu trăim "departe de muze" – ca să folosim expresia tragicului Euripide – adică în ignoranță și lipsă de educație, ci ne-am dedat învățăturii și studiului. Încă de atunci am realizat adevărul afirmat de Seneca: "natura semina nobis scientiae dedit, scientiam non dedit".

Așa am procedat în ceea ce privește cunoașterea și dobândirea înțelepciunii profane. Cât despre cunoașterea lui Dumnezeu, adică a realității care transcende granițele lumii noastre create, situația se schimbă radical. Cunoașterea realităților divine scapă legității din domeniul existenței naturale create și intră în domeniul Harului, care dă fiecăruia darul cunoașterii lui Dumnezeu, după judecata și vrerea dumnezeiască. În ceea ce pri-

veşte cunoaşterea profană, niciodată nu vom avea senzaţia şi nu vom dobândi certitudinea că ştim suficient, că am epuizat sfera sau domeniul ei, oricât am învăţa, oricâte titluri academice am dobândi. Aceasta constituie o afirmaţie indubitabilă. Adevărul este că simţim, totuşi, o anumită satisfacţie pentru faptul că nu suntem lipsiţi de cunoştinţe, că avem o anumită formare şi putem să folosim polenul şi nectarul cunoaşterii – pe care l-am adunat – la pregătirea mierii ştiinţei. Dar şi aici este vorba tot despre un dar al lui Dumnezeu, Care "a dat oamenilor ştiinţa ca să Se mărească întru cele minunate ale Sale" (Ecclesiasticul 38,6). Cât despre cunoaşterea lui Dumnezeu, aceasta este desăvârşire, fără a se săvârşi, fără sfârşit în lumea de aici şi infinitate fără hotar. Cei credincioşi, care se străduiesc să se curăţească de intinăciunea patimilor şi păcatului experiază tainic această cunoaştere. Pentru că, aşa cum spune Sfântul Apostol Pavel, "vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură" (1 Corinteni 13,12), dar credem şi nădăjduim că vom cunoaşte mai mult pe Dumnezeu, în fericita viaţă veşnică, atunci când Îl vom vedea "faţă către faţă" şi Îl vom cunoaşte precum am fost cunoscuţi.

La o asemenea cunoaştere s-au înălţat şi marii mărturisitori ai credinţei ortodoxe şi evlaviei poporului român prăznuiţi astăzi: Sfinţitul Mucenic Visarion Sarai, Cuviosul Sofronie de la Alba Iulia, Sfântul Oprea, neomartirul din Sălişte şi Sfinţiţii Mucenici Moise din Sibiu şi Ioan din Galeş. Fie ca rugăciunile lor să sprijine Universitatea Dumneavoastră şi binecuvântarea lor să însoţească totdeauna pe profesori şi studenţi!

Mult stimate Domnule Rector,

Universitatea Dumneavoastră, această înaltă instituţie de învăţământ superior, pe care de acum o considerăm ca fiind şi a noastră, deoarece, prin amabilitatea dumneavoastră, a primit şi pe Smerenia noastră în familia ei academică, acordându-ne titlul de Doctor Honoris Causa, dăruieşte foarte multe cunoştinţe şi înţelepciune celor care au fericirea să studieze aici. Foarte important este aportul ei în domeniul cercetării ştiinţifice şi al dezvoltării. Totodată, însă, are datoria să înveţe pe studeţi că, după cum spune Eschil "este un lucru ceresc a cunoaşte principiile, adică realităţile fundamentale de la început, care, paradoxal, sunt şi ultime" (Chrephoroi, 960). De aceea, Universitatea îşi atinge scopul existenţei dacă orientează studenţii şi spre cunoaşterea Celui care "in principio erat", adică a lui Dumnezeu. Această cunoaştere "este suflul puterii lui Dumnezeu, este curată revărsare a slavei Celui Atotputernic" (Înţelepciunea lui Solomon 7,25). Este "strălucirea luminii celei veşnice, oglinda fără pată a lucrării lui Dumnezeu şi chipul bunătăţii Sale" (Înţelepciunea lui Solomon 7,26), iar

principiul în sens de început al cunoașterii, al înțelepciunii este teama sfântă de Dumnezeu (conf. Pilde 1,7).

Astfel, plecând din Universitate cu diploma de absolvire mult râvnită, ei vor ști că "înțelepciunea,știința și temerea de Dumnezeu sunt comoara dreptății" și avuția lor (Isaia 33,6). Atunci vor fi cu adevărat înțelepți, oameni de știință și vor lumina pe cei de aproape și pe cei de departe pentru că știința și înțelepciunea lor vor fi împărtășire din ceea ce este Logos și Sophia – Înțelepciune a lui Dumnezeu.

Vă mulțumim încă o dată, mult stimate Domnule Rector, pentru toate! Din suflet ne rugăm pentru Dumneavoastră și Vă binecuvântăm pe Dumneavoastră, Senatul și Universitatea Ovidiu și, desigur, pe iubiții studenți.

Cu profund respect, ridicăm cupa în sănătatea Dumneavoastră și vă urăm zile îndelungate întru mulți, binecuvântați și rodnici ani!".

De asemenea Sanctitatea Sa a mai adresat câteva cuvinte, ca o sinteză a întregii săptămâni de lucru petrecute în România, înainte de plecare:

*"Prea Fericite **TEOCTIST**, Patriarh al României,*
Prea iubit și prea cinstit Frate în Hristos Dumnezeu,
Excelențele Voastre, onorați reprezentanți ai autorităților,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre frați Arhierei,
Binecuvântat și drag popor ortodox român,

După o ședere de aproape o săptămână în binecuvântata Românie, a sosit și clipa plecării și întoarcerii la reședința noastră din Fanar.

În timpul șederii în România, am avut bucuria de a lua parte la manifestările sărbătorești prilejuite de împlinirea unei jumătăți de mileniu de la mutarea la cele veșnice a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, bărbatul care a dat măreție atât istoriei naționale, cât și celei bisericești a Țării, făcându-se model de cucernic conducător creștin. Fie ca rugăciunile și binecuvântarea lui să însoțească totdeauna pe binecredinciosul popor român și pe toți cei care cu evlavie cinstesc sfânta sa pomenire.

În cadrul acestora, am avut prilejul să ne întâlnim cu profesori și studenți de la Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian", unde am prezentat o conferință, și să slujim Sfânta Liturghie împreună cu Prea Fericitul TEOCTIST, Patriarhul României, fratele și prietenul nostru, prea iubit întru Hristos, duminica trecută, în Biserica Sfântul Spiridon Nou, când s-a săvârșit pomenirea Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic.

Împreună-liturghisirea la Sfânta Euharistie împărtășirea din același Sfânt Potir și arătarea Tainei unității Bisericii la aceeași Sfântă și Dumnezeiască Liturghie au constituit binecuvântat prilej să trăim încă o dată,

foarte intens, legătura și dragostea frățească în Hristos care unește Biserica Mamă din Constantinopol cu Prea Sfânta Biserică Română, fiică prea iubită și, totodată Biserică soră. Astfel, am avut prilejul să afirmăm lămurit că suntem mădulare unii altora, făcând parte din același trup în care circulă același Sânge al lui Hristos Iisus, că suntem atât de uniți în cuget și în simțiri, încât alcătuim un singur suflet în mărturisirea credinței în El și în slujirea omului.

Am făcut o vizită de închinare la Sfintele Mânăstiri Nicula și Dorna-Arini. La cea din urmă am avut privilegiul ca, la rugămintea frățească a Înalt Prea Sfințitului Teodosie, Arhiepiscop de Tomis, să sfințim biserica Mănăstirii. La mănăstirea Nicula, în urma cererii amabile a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu, am săvârșit slujba de sfințire a locului și am pus piatra de temelie la Centrul de studii pastoral-catehetice. Totodată, am avut onoarea de a primi titlul de membru de onoare al Academiei Române, precum și titlul academic de Doctor Honoris Causa al Universităților Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și Ovidius din Constanța. Am primit această onoare ca fiind acordată nu numai persoanei Smereniei noastre, dar, în primul rând Prea Sfintei Biserici a Constantinopolului, al cărei Întâistătător, din mila lui Dumnezeu, suntem.

În zilele acestea am avut prilejul de a ne întâlni, a discuta pe larg și a face schimb de opinii asupra problemelor cu care se confruntă lumea contemporană. Am purtat aceste discuții nu numai cu Prea Fericitul Patriarh ***TEOCTIST*** *și Înalt Prea Sfinții și Prea Sfinții frați arhierei, dar, de asemenea, și cu distinși reprezentanți ai conducerii politice și cultural-spirituale, de la Președintele Republicii și Primul Ministru al Țării, până la autoritățile locale din orașele vizitate.*

La toate aparițiile și prezentările noastre am vorbit nu numai "despre nădejdea dintre noi", dar, cu toată luarea aminte, am plecat urechea la experiența, gândurile și problemele Sfinților Arhierei de aici, frați întru Hristos, și personalităților de frunte din România. Am avut o deosebită satisfacție și ne-am simțit mai întăriți când am constatat că în chestiunile esențiale, aprecierile noastre coincid. Am fost de acord că astăzi, mai mult ca oricând, omul are nevoie de sprijinul Credinței și de refugiul la Hristos, singurul Mântuitor, care a luat și ia asupra Sa nu numai păcatele noastre, dar și povara crucii în diversele ei ipostaze, atât pe plan personal, cât și la nivel panuman. De aceea, plecăm cu mari speranțe, rugând și îndemnând pururea statornic și adânc înrădăcinat în sfânta Credință Ortodoxă, în Tradiția sa strămoșească. Îndemnăm pe toți românii să cultive bogata moștenire spirituală a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare și tuturor Sfinților dintotdeauna de pe pământul românesc. Îndemn de suflet adresăm credincioșilor români să trăiască intens unitatea cu frații lor ortodocși din în-

treaga lume, în dragoste și rugăciune și să se bucure cu recunoștință și întru ascultarea credinței de ocrotirea părintească a Păstorilor și Părinților întru Hristos, care, după canoanele sfinte, le-au fost rânduiți, adică de ocrotirea arătată cu fierbinte dragoste părintească de Prea Fericitul Patriarh ***TEOCTIST****.*

Încheind, dorim să exprimăm cele mai călduroase și cordiale mulțumiri, atât Prea Fericirii Sale și Prea Sfintei Biserici Române care ne-a găzduit, cât și autorităților politice, de Stat și ale administrației locale pentru onorurile acordate cu generozitate și preocuparea aparte arătată cu evlavie și dragoste. De asemenea, aceleași mulțumiri adresăm și autorităților universitare și academice pentru gesturile atât de frumoase pe care le apreciem în mod deosebit.

Din tot sufletul ne rugăm și binecuvântăm cu îmbelșugată binecuvântare patriarhală pe tot neamul românesc!

Dumnezeu să apere, să ocrotească și să mântuiască România!".

Au închinat cu toții un pahar de vin de Murfatlar.

Sanctitatea Sa a luat cuvântul din nou, de data aceasta liber:

"Aș îndrăzni să spun că acest prânz atât de minunat la care participăm aici constituie culmea, punctul culminant al vizitei noastre de șase zile în România. Acum, însă nu spunem acest lucru, ci spunem că încheierea atât de frumoasă a acestei vizite, punctul culminant al ei, încoronarea ei, este știrea atât de fericită pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a primit-o de la București acum câteva clipe și pe care mi-a împărtășit-o.

Și, această încoronare a vizitei sau mai precis știrea pe care am primit-o prin persoana Prea Fericirii Sale este o adevărată Evanghelie, o adevărată veste bună pentru noi toți. Știrea că Parlamentul României a aprobat astăzi începerea lucrărilor la Catedrala Mântuirii Neamului pentru Biserica Ortodoxă Română. Această știre și această zi este începutul unei realizări, unuia dintre cele mai mari și mai frumoase vise pe care le-a avut Prea Fericirea Sa și Biserica Ortodoxă Română.

Știu că mulți dintre dumneavoastră sunt fericiți acum pentru acest lucru, deoarece au aflat această știre – adevărată Evanghelie, veste bună, din gura mea.

Prea Fericirea Voastră,

Când mergeam în mașină și îmi povesteați despre această știre ați menționat și ați precizat că ea este datorată, în primul rând, Bisericii-Mame, Patriarhiei de Constantinopol.

Nu știu, vă mărturisesc, nu știu dacă într-adevăr știrea aceasta sau mai precis această hotărâre a Parlamentului României este rezultatul

binecuvântării celei mari din Constantinopol, dar ceea ce știu cu certitudine este că Biserica-Mamă din Constantinopol se roagă neîncetat, zi și noapte, pentru bunăstarea Bisericii Ortodoxe Române, pentru progresul ei și progresul poporului român.

Știu, de asemenea, că toți, noi, delegații Patriarhiei Ecumenice vom pleca foarte fericiți din România, deoarece acum am primit această știre atât de binecuvântată și binefăcătoare pentru Biserica Ortodoxă Română.

Prea Fericirea Voastră,

Hristos în mijlocul nostru a fost, este și va fi.
Vă mulțumim pentru toate. Dumnezeu cu Prea Fericirea Voastră."

Au urmat aplauze puternice.

În încheiere, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a luat cuvântul:

"Sanctitatea Voastră,
Iubiți frați de la acest praznic împărătesc,

Îmi continui ideea pe care am elaborat-o în sala și în Aula Universității când am spus că marile idei, ideile de sfințire în viața poporului nostru au un rol mare. Și ca și iubirea Sfinților, este opera lui Dumnezeu, a rugăciunilor noastre, ca anul acesta binecuvântat al comemorării unei jumătăți de mileniu de la trecerea la cele veșnice a lui Ștefan cel Mare, noi să îmbinăm și să facem atâtea proiecte sfinte pe care le cunoașteți. Între acestea a fost și un proiect al întâlnirii cu Sanctitatea Sa, când am proiectat Catedrala în Parcul Carol și când s-a anunțat că va veni Prea Fericitul ca să pună piatra de temelie, porțile iadului s-au opus și atunci atât de înverșunat, încât nu s-a putut. Și iată, cum s-a întâmplat că această aprobare a venit, în același context odată cu vizita Sanctității Sale la noi. Este o minune a lui Dumnezeu, și minunile ne întâmpină la fiecare pas. Acuma dăm slavă lui Dumnezeu, să rugăm împreună pe Dumnezeu, de-acuma începe o altă perioadă de muncă, de eforturi mari. Să ne-ajute Dumnezeu."

A fost intonat imnul patriarhal, au fost adresate mulțumiri gazdelor, corul "Harisma" a mai interpretat câteva piese și în final s-a făcut o fotografie de grup. Delegația constantinopolitană și-a luat rămas bun de la Rector, decani, preoți, studenți, pe care i-a felicitat și le-a împărțit cruciulițe.

4. Plecarea Sanctității Sale

Delegația s-a îndreptat spre aeroportul internațional Mihail Kogălniceanu, a intrat în salonul oficial, unde a petrecut ultimele momente dinaintea plecării. Gazdele au condus oaspeții dragi spre aeronava oficială. Cei

doi Patriarhi s-au îmbrățișat, apoi toți ceilalți și-au luat rămas bun, unii de la alții, și au primit binecuvântarea Sanctității Sale. Trapa avionului a fost ridicată.

Se împlineau exact șase zile de când Sanctitatea Sa împreună cu delegația oficială au pus piciorul pe pământul românesc. Motoarele au fost puse în funcțiune, iar avionul s-a îndreaptat spre pista de unde și-a luat zborul, în jurul orelor 17.00, spre Istanbul, cu întreaga delegație.

*

Prefectul, Înalt Prea Sfințitul Teodosie, Prea Sfințitul Casian, Prea Sfințitul Damaschin, și-au luat la revedere de la Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, care s-a îndreaptat apoi spre București, unde au ajuns la Catedrala patriarhală în jurul orelor 20.00. Aici a fost așteptat de către colaboratorii Săi, Părinți Consilieri și credincioși, care s-au bucurat de revedere și au dat slavă Bunului Dumnezeu pentru buna desfășurare a vizitei.

*

Sanctitatea Sa, Arhiepiscopul Constantinopolului și Patriarh Ecumenic, Bartolomeu I, a trimis în ziua de 12 noiembrie 2004, o scrisoare de mulțumire în care își exprimă încă o dată satisfacția pentru momentele deosebite petrecute în cadrul vizitei efectuate cu ocazia aniversărilor Anului Ștefanian, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST și a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române:

"Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte ***TEOCTIST,***
Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române,
Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă frățește întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm Prea Cinstitei Voastre Prea Fericiri!

Datori suntem pururi față de Prea Bunul Stăpân și Domn pentru toate facerile Sale de bine, văzute și nevăzute, arătate nouă! Totodată, simțim nevoia imperioasă de a exprima prea iubitei și mult doritei Voastre Prea Fericiri sincere mulțumiri și recunoștință din tot sufletul pentru ceea ce ați făcut cu atâta dragoste frățească, după chipul lui Hristos, pentru Smerenia noastră, în cursul recentei noastre vizite foarte rodnice în România, țară iubitoare de străini și de-Dumnezeu-iubitoare.

Încă o dată, Prea Fericite frate, ne-am bucurat de ospitalitatea aleasă și generoasă, precum și de simțămintele de profund respect ale binecuvântatului popor român, a cărui cârmuire duhovnicească V-ați învrednicit să o primiți de la Domnul în mâinile vânjoase ale Prea Fericirii Voastre și, împreună cu toți împreună-lucrătorii, clerici și laici, din jurul Prea Fericirii Voastre, să îl călăuziți spre pășunile mântuitoare ale vieții evanghelice.

De fiecare dată când comunicăm direct, pe viu, cu frații ortodocși români, evlavia firească, buna-credință adânc înrădăcinată în ființa lor, cinstirea sinceră, nobletea înnăscută și devotamentul lor față de Biserica Mamă, ne fac să trăim cele mai mari emoții și ne mișcă puternic, până în străfundurile sufletului.

Prea Fericirea Voastră, pentru toate Vă suntem recunoscători și aducem mulțumire și slavă lui Dumnezeu, Întemeietorul Bisericii noastre pentru vestea îmbucurătoare aflată chiar la plecarea noastră din România, că s-a votat legea pentru construirea unei măreție catedrale patriarhale în București. Această știre, de însemnătate vitală pentru bunul mers al lucrării bisericești viitoare a Patriarhiei Române a pecetluit cumva binecuvântata noastră vizită în Biserica Ortodoxă Română, și ne-a umplut inimile de cea mai mare bucurie și veselie duhovnicească.

Prea Fericite Stăpâne, fie ca Domnul Cel bogat în daruri, să Vă dăruiască îmbelșugată dare de sus, ca să duceți mai departe bogata activitate pastorală pe care o desfășurați spre zidirea duhovnicească a binecredinciosului popor român, spre marea bucurie a prea iubitei noastre Ortodoxii!

Cu acestea, încă o dată Vă mulțumim cu recunoștință, călduros îmbrățișăm cu fierbinte dragoste frățească pe prea iubita Voastră Prea Fericire și rămânem cu adâncă dragoste în Domnul și aleasă cinstire,

Ai Prea cinstitei Voastre Prea Fericiri, iubit frate în Hristos".

*ss/† **Bartholomaios** al Constantinopolului*

Reportaj întocmit
de Dl. **REMUS MARIAN**
Inspector la Sectorul
Rel. Ext. Bis.

LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SUMARUL ŞEDINŢEI DE LUCRU DIN 2-3 NOIEMBRIE 2004*

În baza prevederilor articolului 12 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române şi ale articolului 9 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, prin dispoziţia de pe temeiul nr. 4234 din 29 septembrie 2004 a convocat Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în şedinţa de lucru pentru zilele de marţi 2 noiembrie 2004, orele 10^{00} şi miercuri 3 noiembrie 2004, orele 09^{00} la Reşedinţa Patriarhală din Bucureşti, în vederea examinării şi soluţionării problemelor ce intră în competenţa acestui for central bisericesc.

MARŢI, 2 NOIEMBRIE 2004

1. Oficierea Sfintei Liturghii.

În dimineaţa zilei de marţi 2 noiembrie 2004, la orele 08^{00} s-a săvârşit **Sfânta Liturghie** în Catedrala Patriarhală de către Prea Sfinţitul **Lucian Lugojanul,** Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei, înconjurat de un sobor de ieromonahi şi ierodiaconi, cu participarea membrilor Sfântului Sinod şi a credincioşilor aflaţi la sfânta slujbă.

2. Oficierea Te-Deum-ului pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod.

La orele 09^{30}, în continuarea Sfintei Liturghii, a fost săvârşit **Te-Deum-ul** pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod, tot de către P.S.Episcop-Vicar Lucian Lugojanul al Arhiepiscopiei Timişoarei şi soborul slujitor, în prezenţa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a Înalt Prea Sfinţiţilor Mitropoliţi şi Arhiepiscopi, a Prea Sfinţiţilor Episcopi, Episcopi-Vicari Patriarhali, Episcopi-Vicari şi Arhierei-Vicari.

La orele 10^{00}, după încheierea slujbei Te-Deum-ului membrii Sfântului Sinod au intrat în Sala Sinodală a Palatului Patriarhal, însoţind pe Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist.**

ŞEDINŢA SFÂNTULUI SINOD

3. Apelul nominal.

Luând loc în prezidiu, împreună cu II.PP.SS.Mitropoliţi, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist,** Preşedintele Sfântului Sinod, dispune citirea **Apelului Nominal** de către P.S.Episcop-Vicar Patriarhal **Vincenţiu Ploieşteanu,** Secretarul Sfântului Sinod.

---

* **Prezentul sumar a fost pregătit pentru tipar de Pr.Dr.Augustin Rusu, consilier patriarhal, pe baza Procesului-Verbal al şedinţei existent la Cancelaria Sfântului Sinod.**

Sunt prezenți: Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române – Președinte al Sfântului Sinod; *II.PP.SS.:* DANIEL, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, ANTONIE, Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolitul Ardealului, TEOFAN, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, NICOLAE, Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolitul Banatului, PETRU, Arhiepiscop al Chișinăului, Mitropolitul Basarabiei și Exarh al Plaiurilor, IOSIF, Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului, NIFON, Arhiepiscopul Târgoviștei, PIMEN, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, BARTOLOMEU, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, ANDREI, Arhiepiscopul Alba Iuliei; *PP.SS.:* GHERASIM, Episcopul Râmnicului, EFTIMIE, Episcopul Romanului, EPIFANIE, Episcopul Buzăului și Vrancei, CALINIC, Episcopul Argeșului și Muscelului, IOACHIM, Episcopul Hușilor, CASIAN, Episcopul Dunării de Jos, TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, LAURENȚIU, Episcopul Caransebeșului, JUSTINIAN, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, NICODIM, Episcopul Severinului și Strehaiei, DAMASCHIN, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, IOAN, Episcopul Covasnei și Harghitei, GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, DANIIL, Episcop-Locțiitor (administrator) al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârșețului, SOFRONIE, Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria; *PP.SS. Episcopi-Vicari Patriarhali:* VINCENȚIU PLOIEȘTEANU – Secretarul Sfântului Sinod, AMBROZIE SINAITUL și CIPRIAN CÂMPINEANUL; *PP.SS.:* SEBASTIAN ILFOVEANUL și VARSANUFIE PRAHOVEANUL, Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, VISARION RĂȘINĂREANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, GURIE STREHĂIANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, LUCIAN LUGOJANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, GHERASIM PUTNEANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, IRINEU SLĂTINEANUL, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Râmnicului, IOACHIM BĂCĂUANUL, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului, CORNELIU BÂRLĂDEANUL, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Hușilor, PETRONIU SĂLĂJANUL, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Oradiei, Bihorului și Sălajului, IUSTIN SIGHETEANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Absentează motivat: *II.PP.SS.:* SERAFIM, Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, NICOLAE, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada, *PP.SS.:* IOAN, Episcopul Oradiei, Bihorului și Sălajului, CALINIC BOTOȘĂNEANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Iași, IRINEU BISTRIȚEANUL și VASILE SOMEȘANUL, Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, SOFIAN BRAȘOVEANUL, Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, SILUAN MARSILIANUL, Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.

Constatând prezența statutară, Prea Fericitul Părinte Președinte declară legal constituit Sfântul Sinod și **declară deschisă prezenta ședință de lucru** a sesiunii pe anul 2004.

4. Cuvântul introductiv al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Încheindu-se apelul nominal, Prea Fericitul Părinte Președinte se adresează membrilor Sfântului Sinod cu următorul *cuvânt de întâmpinare*:

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți sinodali,

"În timpul care a trecut de la ultima ședință a Sfântului Sinod, activitatea Bisericii noastre s-a desfășurat spre slava lui Dumnezeu, în binele Bisericii, cu împliniri pe care le putem socoti remarcabile în toate laturile de activitate bisericească, mai ales, la parohii și la mănăstiri. Este o mare bucurie pentru noi să constatăm împliniri, mai cu seamă în activitatea filantropică a Bisericii, o activitate nouă, începută în 1990, cu avânt dar și cu oarecare stângăcie. Și iată că, acum, după 15 ani, găsim multe inițiative împlinite în domeniul filantropic la eparhii și la parohii și chiar în mănăstiri, ceea ce înseamnă o bucurie pentru noi, întrucât această latură a activității noastre bisericești a pătrums în conștiința nu numai a preoților, ci și a credincioșilor, care se implică în opere de binefacere, de asistență socială, de iubire creștină, de ajutorare.

Întrucât problemele acestea vor fi prezentate mai pe larg în dările de seamă la ședința viitoare a organelor centrale bisericești, și adresăm de pe acum rugămintea Înalt Prea Sfinților și Prea Sfinților Părinți să comunice din timp cancelariei Sfântului Sinod datele privind activitatea depusă la eparhii în acest an. Experiența anilor precedenți ne-a arătat că aceste date însumate la Patriarhie și aduse la cunoștința generală au stârnit și stârnesc o mare emulație în rândul preoților și credincioșilor noștri. De aceea este necesar să avem la Patriarhie o însumare a activității eparhiilor, nu atât, se înțelege, spre lauda noastră, ci spre slava lui Dumnezeu. Suntem cu toții în situația, eu însumi în primul rând, de a răspunde unor întrebări privind grija Bisericii față de copiii orfani, față de extinderea așezămintelor bisericești pentru asistența socială a bătrânilor, grija pentru educația religioasă în școală, pentru asistența religioasă în armată, spitale, penitenciare, care este contribuția totală a credincioșilor la construcții de biserici și de mănăstiri, și alte împliniri de acest fel. Această însumare centralizată este deosebit de necesară la întrebările care zilnic ne asaltează pe fiecare dintre noi, dar mai cu seamă aici, la Patriarhie.

Ședința aceasta, cum constatați din ordinea de zi, este destul de mare, cuprinzătoare și diversificată în ce privește problemele ce se vor aduce în examinare. După rugăciunea înălțată în sfânta catedrală, cugetând la responsabilitatea noastră și cu nădejdea în contribuțiile Înalt Prea Sfinților și Prea Sfinților Voastre, declar deschisă această ședință de lucru a Sfântului Sinod."

5. Componența Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod.

În continuare, potrivit prevederilor statutare bisericești, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** supune aprobării plenului Sfântului Sinod, următoarea **componență a Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod**, după cum urmează:

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ:

1. I.P.S. Mitropolit ANTONIE al Ardealului	**Președinte**
2. I.P.S. Mitropolit PETRU al Basarabiei	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop PIMEN al Sucevei și Rădăuților	Membru
4. P.S. Episcop EFTIMIE al Romanului	Membru
5. P.S. Episcop IOACHIM al Hușilor	Membru
6. P.S. Episcop GALACTION al Alexandriei și Teleormanului	Membru
7. P.S. Episcop-Vicar VISARION RĂȘINĂREANUL	**Raportor**
8. P.S. Episcop-Locțiitor DANIIL PARTOȘANUL	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar GHERASIM PUTNEANUL	Membru
10. P.S. Episcop-Vicar VASILE SOMEȘANUL	Membru
11. P.S. Episcop-Vicar SOFIAN BRAȘOVEANUL	Membru
12. P.S. Arhiereu-Vicar IOACHIM BĂCĂOANUL	Membru
13. P.S. Arhiereu-Vicar PETRONIU SĂLĂJANUL	Membru
14. P.S. Arhiereu-Vicar IUSTIN SIGHETEANUL	Membru

COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ:

1. I.P.S. Mitropolit TEOFAN al Olteniei	**Președinte**
2. I.P.S. Arhiepiscop ANDREI al Alba Iuliei	Membru
3. P.S.E piscop GHERASIM al Râmnicului	Membru
4. P.S. Episcop EPIFANIE al Buzăului și Vrancei	Membru
5. P.S. Episcop CALINIC al Argeșului și Muscelului	**Raportor**
6. P.S. Episcop IUSTINIAN al Maramureșului și Sătmarului	Membru
7. P.S. Episcop NICODIM al Severinului și Strahaiei	Membru
8. P.S. Episcop-Vicar SEBASTIAN ILFOVEANUL	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar CALINIC BOTOȘĂNEANUL	Membru
10. P.S. Episcop-Vicar LUCIAN LUGOJANUL	Membru
11. P.S. Arhiereu-Vicar CORNELIU BÂRLĂDEANUL	Membru

COMISIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC:

1. I.P.S. Mitropolit DANIEL al Moldovei și Bucovinei	**Președinte**
2. I.P.S. Arhiepiscop TEODOSIE al Tomisului	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop BARTOLOMEU al Clujului	Membru
4. P.S. Episcop CASIAN al Dunării de Jos	**Raportor**
5. P.S. Episcop LAURENȚIU al Caransebeșului	Membru

6. P.S. Episcop IOAN al Oradiei	Membru
7. P.S. Episcop DAMASCHIN al Sloboziei şi Călăraşilor	Membru
8. P.S. Episcop-Vicar Patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar VARSANUFIE PRAHOVEANUL	Membru
10. P.S. Episcop-Vicar IRINEU BISTRIŢEANUL	Membru
11. P.S. Arhiereu-Vicar IRINEU SLĂTINEANUL	Membru

COMISIA RELAŢIILOR EXTERNE BISERICEŞTI:

1. I.P.S. Mitropolit NICOLAE al Banatului	**Preşedinte**
2. I.P.S. Mitropolit SERAFIM al Germaniei, Europei Centrale şi de Nord	Membru
3. I.P.S. Mitropolit IOSIF al Europei Occidentale şi Meridionale	Membru
4. I.P.S. Arhiepiscop NIFON al Târgoviştei	**Raportor**
5. I.P.S. Arhiepiscop NICOLAE al Arhiep.Ort.Rom. în America şi Canada	Membru
6. P.S. Episcop TIMOTEI al Aradului	Membru
7. P.S. Episcop IOAN al Covasnei şi Harghitei	Membru
8. P.S. Episcop SOFRONIE al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria	Membru
9. P.S. Episcop-Vicar Patriarhal VINCENŢIU PLOIEŞTEANU	Membru
10. P.S. Episcop-Vicar Patriarhal AMBROZIE SINAITUL	Membru
11. P.S. Episcop-Vicar GURIE STREHĂIANUL	Membru
12. P.S. Episcop-Vicar SILUAN MARSILIANUL	Membru

Ca urmare, pe temeiul prevederilor art.40 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română şi la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă componenţa celor patru Comisii de lucru ale Sfântului Sinod în forma supusă dezbaterii.*

În legătură cu denumirea titulaturii comisiilor sinodale, Prea Fericitul Părinte Patriarh informează că s-a primit la biroul Sfântului Sinod solicitarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei cu propunerea ca titulatura *Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială* să fie schimbată în ***Comisia pastorală şi socială*** iar *Comisia pentru pregătirea personalului bisericesc* să fie denumită ***Comisia teologică şi liturgică*** pentru motive şi raţiuni care sunt expuse în referatul în cauză.

Ca urmare, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *la act, urmând ca propunerea I.P.S.Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei să fie repartizată pentru examinare la Comisia Canonică, juridică şi pentru disciplină.*

6. Aprobarea Ordinii de Zi și repartizarea lucrărilor la Comisiile sinodale de lucru.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune Plenului Sfântului Sinod propunerea de aprobare și completarea **Ordinii de Zi**, cu alte eventuale noi propuneri de teme.

În urma invitării Prea Fericitului Părinte Președinte, II.PP.SS. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Antonie, Mitropolitul Ardealului, PP.SS.: Laurențiu, Episcopul Caransebeșului, Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal și Sebastian Ilfoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor solicită includerea unor noi probleme pe Ordinea de Zi.

În urma discuțiilor purtate și a acceptării adăugării temelor nou propuse la Ordinea de Zi, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Aprobă Ordinea de Zi a ședinței Sfântului Sinod cu includerea noilor teme propuse, precum și repartizarea pe comisii a acesteia, pentru examinare și întocmirea rapoartelor de lucru, după cum urmează:*

LA COMISIA PENTRU DOCTRINĂ,
VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ:

1. Temei nr. 3.664/2004 – Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu Ordonanța Guvernului nr. 64 din 13 august 2004 pentru completarea art. 3 din Decretul-Lege nr. 126/ 1990 privind unele măsuri referitoare la Biserica Română Unită cu Roma (greco-catolică) și cu punctul de vedere al Patriarhiei Române comunicat autorităților de stat în drept cu adresa Cancelariei Sf. Sinod nr. 3664 din 07 septembrie 2004.

2. Temei nr. 4.041/2004 – Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu intervențiile Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Guvernul României pentru majorarea cu 30% a contribuției de la bugetul de stat pentru salarizarea personalului clerical, precum și pentru includerea în proiectul Legii Bugetului de Stat pe anul 2005 a unui număr sporit de posturi clericale și neclericale cu contribuții de la bugetul de stat.

3. Temei nr. 4.557/2004 – Adresa Mitropoliei Moldovei și Bucovinei nr. 9.379/2004 cu solicitarea I.P.S. Mitropolit Daniel de a se supune examinării Sfântului Sinod forma revizuită a *Rânduielii Proscomidiei.*

4. Temei nr. 4.610/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu necesitatea instituirii *Comisiei speciale a Sfântului Sinod pentru diortosirea cărților de cult.*

5. Temei nr. 4.437/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 3399/2004 cuprinzând unele observații ale I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu în legătură cu modul de aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 2405/15 iunie 2004 privind tipărirea broșurii *"Sfânta Liturghie în cântare omofonă"*.

6. Temei nr. 4.631/2004 – Referatul Editurii şi Tipografiei Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu situaţia abonamentelor la publicaţiile centrale bisericeşti.

7. Temei nr. 4.516/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod pentru desemnarea unui ierarh care să elaboreze proiectul pastoralei Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei pe anul 2005 (20 martie).

8. Temei nr. 4.517/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu stabilirea preţului unitar de desfacere a Calendarului bisericesc pe întreaga Patriarhie.

9. Temei nr. 4.690/2004 – Procesul-Verbal al Comisiei sinodale speciale pentru canonizarea sfinţilor români cu propunerea de a se aproba Slujba şi Acatistul Sf. Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureş şi Slujba şi Acatistul Sf. Mucenic Emilian de la Durostor.

10. Temei nr. 4.398/2004 – Referatul Sectorului II al Administraţiei Patriarhale în legătură cu *Protocolul privind colaborarea în domeniul protejării Patrimoniului Cultural Naţional Bisericesc – Pictură Bisericească*, încheiat la data de 30 august 2004 între Patriarhia Română – Comisia de Pictură Bisericească şi Ministerul Culturii şi Cultelor – Comisia Naţională a Monumentelor Istorice.

11. Temei nr. 4.050/2004 – Referatul Sectorului Patrimoniu Cultural-Naţional Bisericesc în legătură cu adresa Băncii Naţionale a României nr. 319/2004 privind retrocedarea către unităţile de cult a obiectelor din metale preţioase care au fost depuse în 1980-1982 ca urmare a decretului nr. 244/1978.

12. Temei nr. 4.189/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea cu privire la a IX-a convocare a preoţilor încadraţi la unităţi subordonate Ministerului Apărării Naţionale.

13. Temei nr. 4.188/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea cu privire la întâlnirea Comisiei Bisericilor Creştine din România pentru alcătuirea lucrării *Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist.*

14. Temei nr. 4.651/2004 – Referatul Sectorului Biserica şi Societatea în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 3686/2004 privind Seminarul *"Voi sunteţi sarea pământului"* (Cluj-Napoca, 2-7 septembrie 2004), organizat cu prilejul împlinirii a 10 ani de relaţii ecumenice între Arhiepiscopia Clujului şi Biserica Evanghelică-Luterană din Württemburg, Germania.

Primeşte raportor: P.S. Episcop-Vicar Visarion al Arhiepiscopiei Sibiului

LA COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ
ŞI PENTRU DISCIPLINĂ:

15. Temei nr. 1.026/2004 – Scrisoarea I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel al Episcopiei Ortodoxe Române din America din 24 iunie 2003 cu solicitarea către

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de a aproba ducerea la Vatra, sediul acelei eparhii, a rămășițelor pământești ale Episcopului Policarp Moruşca.

16. Temei nr. 4.372/2004 – Scrisoarea I.P.S.Mitropolit Vladimir al Chișinăului cu nr. 01-02/263 din 24 septembrie 2004, prin care solicită aprobarea Patriarhiei Române de a strămuta osemintele mitropolitului Gurie Grosu, al Basarabiei, de la Mânăstirea Cernica unde se află înmormântat, în biserica satului său de baștină Nimoreni, raion Ialoveni, Republica Moldova.

17. Temei nr. 3.875/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu intervențiile Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la autoritățile de stat în drept pentru reluarea procesului legislativ în vederea examinării și aprobării proiectului *Legii privind regimul general al cultelor religioase în România*, în forma avizată de Sfântul Sinod în ședința de lucru din 20 februarie 2001.

18. Temei nr. 4.622/2004 – Adresa Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale nr. 404/2004 cu recomandarea I.P.S. Mitropolit Iosif pentru alegerea Prea Cuviosului Protosinghel Marc Alric, consilier la Protoieria Franței și paroh la Parohia Sf. Iosif din Bordeaux în cel de al doilea post de Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.

19. Temei nr. 4.678/2004 – Adresa Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale nr. 388/2004, cu propunerea I.P.S. Mitropolit Iosif de a se acorda rangul de arhimandrit Prea Cuviosului Protosinghel Marc Alric, consilier la Protoieria Franței și paroh la Parohia Sf. Iosif din Bordeaux.

20. Temei nr. 4.604/2004 – Adresa Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale nr. 388/2004, cu propunerea I.P.S. Mitropolit Iosif de aprobare a noii Decizii de atribuții a P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul.

21. Temei nr. 4.609/2004 – Referat în legătură cu Comunicatul de presă al Întâlnirii Episcopilor Ortodocși Români din Europa Occidentală și America (Paris, 15-19 aprilie 2004) și atitudinea Bisericii noastre față de autocefalia Ortodoxiei în America.

22. Temei nr. 2.881/2004 – Cererea fostului preot Filip Ioan de la parohia *"Înălțarea Domnului"*, protopopiatul Baia Mare, prin care introduce recurs împotriva sentinței nr. 1/2004 a Consistoriului Eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, prin care i s-a aplicat pedeapsa caterisirii.

23. Temei nr. 4.674/2004 – Adresa Mitropoliei Moldovei și Bucovinei nr. 9782/2004 cu propunerea I.P.S. Mitropolit Daniel în legătură cu denumirea unor Comisii sinodale.

24. Temei nr. 4.680/2004 – Referatul Arhiepiscopiei Bucureștilor nr. 4685/2004 privind situația canonică a preotului Ion Preoteasa și unele sesizări privind uzurparea rangului arhieresc de către acesta.

Primește raportor: P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului

LA COMISIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC:

25. Temei nr. 4.518/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu necesitatea stabilirii temelor Conferințelor preoțești semestriale din anul 2005.

26. Temei nr. 4.586/2004 – Adresa Episcopiei Severinului și Strehaiei nr. 731/28 octombrie 2004, cu solicitarea de a se aproba înființarea unui Seminar Teologic Liceal în Mun. Drobeta-Turnu-Severin, începând cu anul de învățământ 2005-2006.

27. Temei nr. 4.275/2004 – Adresa Episcopiei Argeșului și Muscelului cu propunerea de editare a unui *Liturghier în limbaj mimico-gestual* și a lucrării *Simbolica semnelor*.

28. Temei nr. 3.861/2004 – Referatul Sectorului Învățământ teologic și educație religioasă al Patriarhiei Române privind consfătuirea cu inspectorii de specialitate Religie.

29. Temei nr. 4.061/2004 – Adresa I.P.S.Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului nr. 3178/2004 cuprinzând observații la Manualul de Religie pentru clasa a X-a.

30. Temei nr. 4.587/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 2404/19 oct. 2004, cu propunerea de aprobare a Programei pentru susținerea examenelor de titularizare, definitivat și gradul II în învățământul preuniversitar la disciplina Religie.

31. Temei nr. 4.590/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Sibiului nr. 3534/2004 cu observațiile I.P.S. Mitropolit Antonie în legătură cu predarea Religiei în unele școli cu predare în limba germană din jud. Sibiu și Brașov.

32. Temei nr. 4.679/2004 – Propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc pentru reluarea demersurilor la Ministerul Educației și Cercetării în legătură cu durata studiilor în învățământul universitar teologic, conform hotărârii Sfântului Sinod nr. 526/2004.

Primește raportor: P.S.Episcop Casian al Dunării de Jos

LA COMISIA RELAȚIILOR EXTERNE BISERICEȘTI:

33. Temei nr. 3.061/2004 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești în legătură cu vizita oficială în Țara și Biserica noastră a unei delegații a Patriarhiei Ecumenice, condusă de Sanctitatea Sa Bartolomeu, Arhiepiscopul Constantinopolului – Noua Romă, Patriarh Ecumenic (15-21 octombrie 2004).

34. Temei nr. 4.144/2004 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești în legătură cu trecerea la cele veșnice a Prea Fericitului Petros VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, precum și cu participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la întronizarea Prea Fericitului Teodoros ca nou Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa.

35. Temei nr. 4.673/2004 – Participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la evenimentele legate de comemorarea Sfântului Voievod Ștefan cel

Mare, ca parte din Programul anului omagial *"Ștefan cel Mare și Sfânt – 500"*(Roma, 28 și 30 septembrie 2004).

36. Temei nr. 1.815/2004 – Referatul Sectorului Relații Externe Bisericești în legătură cu cea de a XII-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran (Durău, România, 6-13 octombrie 2004).

37. Temei nr. 2.157/2004 - Participarea P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor la manifestările religioase de la Silistra – Bulgaria (28-29 iunie 2004).

38. Temei nr. 3.476/2004 - Participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria la Conferința cu tema *"Spiritualitatea creștină și unitatea europeană"*, organizată de Asociația culturală "Mitteleuropa" (Abația Rosazzo, Italia, 22-23 octombrie 2004).

39. Temei nr. 2.423/2004 – Participarea P.S.Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul la lucrările celui de al X-lea Congres Științific Internațional cu tema *"Apostolul Pavel și cultura greacă veche"* și la manifestările religioase prilejuite de sărbătoarea Sf. Apostol Pavel, organizate de Mitropolia Veriei, sub genericul *"Pavleia"* (Veria, Grecia, 26-29 iunie 2004).

40. Temei nr. 1.812/2004 – Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la cea de a XVII-a Întâlnire Internațională de Rugăciune pentru Pace, organizată de Comunitatea *Sant'Egidio* (Milano, 5-7 septembrie 2004).

41. Temei nr. 3.915/2004 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești în legătură cu sesiunea de constituire a comitetului de organizare a Asociației *Sf. Alban și Sf. Serghie* – Filiala România (București, 21 septembrie 2004).

42. Temei nr. 3.920/2004 – Referat în legătură cu inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru începerea lucrărilor Comisiei de dialog dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Sârbă cu privire la Episcopia Ortodoxă Română a Vârșețului.

Raportor: I.P.S.Arhiepiscop Nifon al Arhiepiscopiei Târgoviștei

*7. **Suspendarea ședinței de lucru.***

După aprobarea Ordinii de Zi și repartizarea lucrărilor pe Comisii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte dispune suspendarea ședinței la orele 11.00, în vederea examinării lucrărilor și întocmirii rapoartelor ce urmează a fi prezentate plenului Sfântului Sinod.

*8. **Reluarea ședinței în plen. Prezentarea rapoartelor Comisiilor Sinodale de lucru.***

După amiază, la orele 17.00, se reiau lucrările în plenul Sfântului Sinod, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și cu aceeași participare ca la ședința de dimineață.

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe *Prea Sfințitul Visarion Răşinăreanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială* să prezinte rapoartele comisiei privind:

Temei nr. 3.664/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu Ordonanța Guvernului nr. 64 din 13 august 2004 pentru completarea art. 3 din Decretul-Lege nr. 126/1990 privind unele măsuri referitoare la Biserica Română Unită cu Roma (greco-catolică) și cu punctul de vedere al Patriarhiei Române comunicat autorităților de stat în drept cu adresa Cancelariei Sfântului Sinod nr. 3664 din 07 septembrie 2004.

După cum se cunoaşte, la data de 13 august 2004 Guvernul României a promovat Ordonanța nr. 64 pentru completarea articolului 3 din Decretul-Lege nr. 126/1990, privind unele măsuri referitoare la Biserica Română Unită cu Roma (greco-catolică), articol care la **alineatul 2 – nou introdus**, are următorul conținut: *"În cazul în care reprezentanții clericali ai celor două culte religioase nu ajung la un acord în cadrul comisiei mixte prevăzute la alineatul l, partea interesată are deschisă calea acțiunii în justiție, potrivit dreptului comun".*

În legătură cu această Ordonanță, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, cu adresa Cancelariei Sfântului Sinod nr. 3.663 din 25 august 2004 s-a adresat Preşedinților Senatului şi Camerei Deputaților, Prim-Ministrului Guvernului României, Ministrului Culturii şi Cultelor şi Secretariatului de Stat pentru Culte prin care, după ce se face o succintă documentare asupra dialogului Oficial dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Catolică de rit bizantin (greco-catolică) din România în problema locaşurilor de cult, Biserica Ortodoxă Română contestă Ordonanța Guvernamentală nr. 64 din 13 august 2004, ca neavenită şi solicită să se dispună măsuri de urmare pentru anularea ei, după cum urmează:

În scrisoare se arată că **Decretul-Lege nr. 126/1990** a fost emis în urma înțelegerilor prealabile şi Dialogului dintre reprezentanții celor două Biserici, în prezența Preşedintelui C.P.U.N., Domnul Ion Iliescu şi era firesc, logic şi legal ca în prealabil emiterii Ordonanței nr. 64 din 13 august 2004, prin care s-a modificat **Decretul-Lege nr. 126/1990**, adăugându-se la articolul 3 un nou alineat, alineatul al doilea, cele două Biserici să fie din nou consultate. Patriarhia Română şi Sfântul Sinod, ca autoritate superioară bisericească, n-au fost informate despre aceasta.

De asemenea, în scrisoare se precizează că Ordonanța respectivă contravine Dialogului instituit de comun acord între Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Română Unită cu Roma (greco-catolică) prin **Decretul-Lege** nr.126/1990 şi anulează totodată autonomia celor două Biserici, care prin cele opt întruniri de până acum ale Comisiei Mixte de Dialog au soluționat majoritatea problemelor litigioase pe această cale, iar prin Comunicatele Comisiei Mixte s-au pronunțat pentru continuarea dialogului fără a se apela la instanțele judecătoreşti.

Totodată se arată că Ordonanța Guvernului nr.64/13 august 2004 contravine acordului comun pentru dialog dintre cele două Biserici, **Declarațiilor Comune**

de la București (1999) și Vatican (2002), dintre Papa IOAN PAUL al II-lea și Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, care s-au pronunțat pentru continuarea dialogului și contravine deopotrivă ***Documentului de la Balamand-Liban (1993)*** și ***Documentelor întrunirii de la Nyiregyhaza-Ungaria (1997)***, care prevăd soluționarea diferendelor dintre cele două Biserici Ortodoxă și Catolică prin dialog, că trebuie avut în vedere că dintre cele 334 biserici de care dispune Biserica Română Unită cu Roma (greco-catolică) în prezent, 153 au fost obținute prin dialog (84 prin înțelegere, iar 57 recunoscute de Biserica Ortodoxă Română, tot prin dialog și numai 12 biserici prin justiție), dovedindu-se prin aceasta că nici calea justiției nu i-a fost închisă.

De asemenea, se cere să se țină seama că prin Decizia nr. 23 din 27 aprilie 1993, Curtea Constituțională și Curtea Supremă de Justiție, prin mai multe decizii în speță, au respins acțiunile Bisericii Unite cu Roma (greco-catolică) și ale unor parohii ale acesteia, care au deschis acțiuni în justiție pentru neconstituționalitatea articolului 3 din Decretul-Lege nr. 126/1990, sau pe probleme patrimoniale care privesc lăcașurile de cult.

La scrisoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist se adaugă *Documentarul Cancelariei Sfântului Sinod nr. 3.664 din 25 august 2004* elaborat de către Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal (temei nr. 3.664/25 august 2004) care, în 10 puncte, prezintă motivele pentru care Biserica Ortodoxă Română solicită anularea Ordonanței Guvernului României nr. 64 din 13 august 2004 – **materialul se anexează prezentului referat.**

În *scrisoarea de răspuns a Domnului Adrian Năstase, Prim-Ministrul Guvernului României nr. 5/10.567/AN din 11 octombrie 2004* se recunoaște că dialogul instituit prin Decretul-Lege nr. 126/1990 a dat roade și a dus la rezolvarea situației celor mai multe dintre bunurile de acest fel care au fost retrocedate Bisericii greco-catolice și că în același timp, în anumite situații, s-a ajuns la instanțele judecătorești, care au soluționat cauzele care i-au fost deferite, încât așa cum a subliniat Biserica Ortodoxă, liberul acces la justiție nu a fost restricționat.

Se arată că au existat însă și unele situații izolate în care instanțele sesizate cu soluționarea unor litigii cu acest obiect s-au declarat necompetente, având în vedere că textul articolului 3 din decret nu prevede expres posibilitatea recurgerii la acțiunea în justiție și că din acest motiv, s-a considerat necesară completarea acestui articol cu un text care să elimine posibilitatea unor interpretări nelegale, în sensul restricționării accesului la justiție.

De asemenea, în scrisoare se mai spune că ordonanța guvernamentală nr. 64/2004 a fost dată numai pentru garantarea liberului acces la justiție, care este o piatră de temelie a oricărui stat de drept și fără de care integrarea europeană nu intră în discuție și că ea nu schimbă cu nimic situația, pe fond, ci reprezintă o simplă ajustare de tehnică legislativă cu singura finalitate, de a asigura o practică unitară a instanțelor judecătorești, în litera și spiritul Constituției și a normelor europene și internaționale. Ordonanța, se spune în scrisoare, nu aduce în nici un fel atingere principiului dialogului dintre cele două culte. Acest principiu rămânând valabil și respectat și în continuare, deoarece alin. (2) al art. 3 din Decretul-Lege, nou introdus de ordonanță, subliniază faptul că partea interesată are deschisă

calea acțiunii în justiție numai *"în cazul în care reprezentanții clericali ai celor două culte religioase nu ajung la un acord în cadrul comisiei mixte prevăzute la alin. 1"*. De asemenea, autonomia Bisericii nu va fi deloc afectată.

În cadrul discuțiilor purtate, la care au luat cuvântul *I.P.S. Arhiepiscopul Andrei al Alba Iuliei* și *I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului* s-a apreciat că în cazul în care se va aproba Legea Cultelor, așa cum a fost înaintată forurilor legiuitoare, se vor rezolva și problemele patrimoniale dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică. S-a apreciat ca până atunci să rămână în vigoare hotărârea Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului referitoare la continuarea dialogului și alegerea de către greco-catolici între dialog și justiție.

Referatul prezentat Sfântului Sinod expune și cauzele care au condus la neîntrunirea *Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Greco-Catolic care urma să aibă loc la data de 28 septembrie 2004 în cadrul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului*, corespondența dintre co-președinții Comisiei Mixte de Dialog, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și I.P.S.Mitropolit Lucian de la Blaj, lămurind acest lucru.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– Ia act de scrisoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu nr. 3.663/25 august 2004, însoțită de Documentarul Cancelariei Sfântului Sinod nr. 3.664/25 august 2004 transmise Președinților Senatului și Camerei Deputaților, Prim-Ministrului Guvernului României, Ministrului Culturii și Cultelor și Secretariatului de Stat pentru Culte în legătură cu apariția Ordonanței Guvernului României nr. 64 din 13 august 2004 pentru completarea art. 3 din Decretul-Lege nr. 126/1990 privind unele măsuri referitoare la Biserica Română Unită cu Roma (greco-catolică) cu un nou alineat 2 și își exprimă acordul cu conținutul scrisorii.

– Ia act de scrisoarea de răspuns a Domnului Adrian Năstase, Prim-Ministrul Guvernului României nr. 5/10.567/AN din 11 octombrie 2004, adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist prin care, apreciază justețea punctului de vedere al Bisericii Ortodoxe Române și expune motivele apariției Ordonanței nr. 64/13 august 2004.

– Ia act cu regret de faptul că la 28 septembrie 2004 nu a avut loc cea de a IX-a întâlnire de lucru a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Greco-Catolic, așa cum fusese programată încă din anul 2003, precum și de motivele invocate în scrisoarea I.P.S. Mitropolit Mureșan pentru care nu a avut loc întrunirea Comisiei de dialog.

– Biserica Ortodoxă Română rămâne deschisă Dialogului în așteptarea răspunsului Bisericii Române Unită cu Roma (greco-catolică) și se va proceda în funcție de acest răspuns.

Temei nr. 4.041/2004 – Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu intervențiile Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Guvernul României pentru majorarea cu 30% a contribuției de la bugetul de stat pentru salarizarea personalului clerical, precum și pentru includerea în proiectul Legii

Bugetului de Stat pe anul 2005 a unui număr sporit de posturi clericale şi neclericale cu contribuţii de la bugetul de stat.

Preocupat de îmbunătăţirea nivelului de viaţă al personalului bisericesc clerical şi neclerical în raport cu alte categorii socio-profesionale din România şi în căutarea de noi soluţii pentru a elimina presiunea financiară asupra bugetelor unităţilor bisericeşti, pe baza analizelor efectuate de personalul de specialitate de la Administraţia Patriarhală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a intervenit în timp util la Guvernul României, Ministerul Cultelor şi Culturii, Ministerul Finanţelor Publice, Ministerul Administraţiei şi Internelor pentru înscrierea în proiectul Legii Bugetului de Stat pe anul 2005 a unor prevederi prin care să se realizeze aceste obiective, după cum urmează:

– Prin **Temei nr. 2.641/21 iulie 2004**, s-a solicitat suplimentarea cu 38.000 dolari a plafonului de 52.000 dolari prevăzut de Legea nr. 142/1999 pentru sprijinirea salarizării personalului clerical ortodox de peste hotare şi suplimentarea cu 10 posturi a celor 30 posturi personal neclerical care primesc sprijin de la bugetul de stat în valută, prevăzute de Ordonanţele Guvernului nr. 72/2000 şi 82/2001;

– Prin **Temei nr. 4.101/20 septembrie 2004**, s-a solicitat suplimentarea cu 150 de posturi pentru personalul neclerical care primesc contribuţii la salarizare prin bugetele Consiliilor Judeţene şi al Consiliului General al Municipiului Bucureşti, conform numărului prevăzut de Ordonanţa nr. 82/ 2001, modificată ulterior prin Legea Bugetului de Stat pe anul 2003;

– Prin **Temei nr. 4.065/20 septembrie 2004**, s-a solicitat suplimentarea numărului de posturi clericale prevăzute în anexele la Legea nr. 142/2004 şi alocarea contribuţiilor aferente, inclusiv cotele pentru CAS, şomaj, sănătate, în principal a numărului de posturi de preot/diacon;

– Prin **Temei nr. 4.041/16 septembrie 2004**, s-a solicitat majorarea contribuţiei de la bugetul de stat prevăzută ca sprijin pentru salarizarea personalului clerical, în mod special pentru personalul înscris în anexa nr. 2 la Legea nr. 142/1999, în procent de 30% în raport cu majorările acordate la învăţământul preuniversitar de stat, cu data de 1 octombrie 2004.

Ca urmare a acestor demersuri, în ziua de 1 octombrie 2004 a avut loc o întâlnire de lucru la Ministerul Finanţelor Publice pentru examinarea şi găsirea unor modalităţi acceptabile de ambele părţi în scopul soluţionării cererilor de mai sus, la care au participat: *din partea Ministerului Finanţelor Publice*: Dl. Secretar de Stat Gheorghe Gherghina, însoţit de un specialist; *iar din partea Patriarhiei Române*: I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal şi Pr. Dr. Augustin Rusu, consilier patriarhal.

Discuţiile dintre reprezentanţii Ministerului Finanţelor Publice şi ai Patriarhiei Române, s-au încheiat cu următoarele concluzii menite a fi înscrise în proiectul Legii Bugetului de Stat pe anul 2005 asupra cărora a fost informat şi Consiliul Naţional Bisericesc în şedinţa de lucru din 7 octombrie 2004: - *Inscrierea în EURO la valoarea de 55.000 EURO (cu o creştere de 3.000 EURO) a sumei ce se alocă personalului clerical din străinătate, precum şi suplimentarea cu 10 a posturilor neclericale pentru străinătate care primesc contribuţie în valută pentru*

salarizare; - Includerea a 3 posturi de episcop la anexa 1A; Includerea a 112 posturi la anexa 1B astfel: 3-vicar administrativ eparhial, 12-consilier eparhial, 6-inspector eparhial, 3-secretar eparhial, 3-exarh – pentru eparhiile nou înființate (Giurgiu, Slatina, Tulcea) și 12-protopop și 70-stareț/egumen; - Includerea a 350 posturi la anexa 2: 250 posturi preot/diacon studii superioare și 100 posturi preot/diacon studii medii; - Suplimentarea cu 150 a posturilor de personal neclerical pentru anul 2005; - Făgăduința indexării cu 15% pentru salarizarea personalului clerical pe anul 2005.

Pe marginea celor prezentate în raportul Comisiei sinodale au luat cuvântul: *I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, P.S. Episcop Damaschin al Slobozieiși Călărașilor, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal, I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Europei Occidentale și Meridionale* și *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* care a concluzionat apreciind rezultatul satisfăcător al acestor discuții pentru etapa prezentă, opinând că actualul sistem de sprijinire de către stat a salarizării personalului clerical constituie o formă tranzitorie și imperfectă, fiind necesar să se găsească soluții coerente și viabile pentru salarizarea personalului bisericesc clerical;

În urma amplelor discuții care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște :

- *Ia act de demersurile Prea Fericitului Părinte Patriarh la autoritățile de stat pentru majorarea contribuției la salarizarea clerului, pentru obținerea de noi posturi clericale și neclericale și îi exprimă respectuoase mulțumiri, cu rugămintea de a se continua aceste demersuri.*
- *Să se mențină hotărârea privind asimilarea salarizării clerului cu cea a corpului didactic din învățământul didactic preuniversitar*
- *Să se studieze problema salarizării clerului prin analogie cu Corpul didactic de la bugetul de stat cu o penalizare de 10% și să se poarte discuții în acest sens cu factorii responsabili din sectorul de stat.*
- *Se aprobă instituirea unei comisii speciale care să studieze până la proxima ședință sinodală problema salarizării clerului și care să poarte discuții cu factorii responsabili din sectorul de stat, alcătuită din: I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, P.S. Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal, P.C. Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal și Dl. Consilier financiar Dan Eftimescu.*

Temei nr. 4.557/2004 – Adresa Mitropoliei Moldovei și Bucovinei cu solicitarea I.P.S. Mitropolit Daniel de a se supune examinării Sfântului Sinod forma revizuită a Rânduielii Proscomidiei.

Având în vedere că textul, în format tabloid și pliant, prezentat Sfântului Sinod, redă Rânduiala Proscomidiei *"în care s-a făcut o diortosire atentă a textului și s-au adăugat indicații tipiconale prezentate într-un grafic expresiv"*, în forma transmisă de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei cu adresa nr. 9.379/2004;

Luând act că textul în forma prezentată de Editura Arhiepiscopiei Iașilor, ține cont de uzul liturgic de la parohii și mânăstiri, precum și de rațiuni didactice, spre a fi utilizat mai ușor în instituțiile de învățământ teologic;

Constatând că pentru textele de la prima și a doua părticică s-a respectat hotărârea Sfântului Sinod nr.692 luată în ședința de lucru din 10 februarie 2004, tot la propunerea I.P.S.Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei;

În urma discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Ia act și aprobă textul revizuit al Rânduielii Proscomidiei în forma prezentată de Mitropolia Moldovei și Bucovinei și care a fost înmânantă fiecărui membru al Sfântului Sinod;*

• *Aduce mulțumiri Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei pentru osteneala ce și-a asumat de a prezenta Sfântului Sinod textul revizuit al Rânduielii Proscomidiei.*

• *Aprobă ca prezentul text aprobat al Rânduielii Procomidiei să fie preluat integral în Liturghier la o viitoare imprimare, în care scop se trimite Editurii Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române.*

Temei nr. 4.610/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist privind necesitatea instituirii unei Comisii speciale a Sfântului Sinod pentru diortosirea cărților de cult.

Având în vedere că încă din cadrul ședinței Sfântului Sinod din 15-17 iunie 2004 s-au exprimat o seamă de opinii cu privire la necesitatea diortosirii unor cărți de cult și la componența unei comisii din care să facă parte ierarhi, liturgiști, profesori de teologie, filologi și cunoscători ai limbilor clasice;

Ținând seama că editarea cărților de cult este un drept exclusiv al Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, conform prevederilor art. 160, al.1 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române coroborate cu prevederile art. 178, al. 2, lit. "b" din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română și că, în acest caz, Comisia specială a Sfântului Sinod pentru diortosirea cărților de cult este datoare să colaboreze strâns cu Editura Institutului Biblic;

Constatând că în cadrul discuțiilor din plen, s-a apreciat că problema diortosirii intră în competența noii Comisii sinodale denumită *Comisia Teologică și Liturgică*, stabilindu-se ca acest organism pentru diortosirea cărților de cult să fie denumit *subcomisie* și să lucreze sub egida Comisiei Teologică și Liturgică, ce va putea coopta, pe lângă membrii propriu-zișI, și alți colaboratori de specialitate;

Luând act de propunerea făcută în discuții că lucrarea Subcomisiei pentru diortosirea cărților de cult trebuie să aibă în vedere prioritățile Bisericii în materie de diortosire a cărților de cult;

În temeiul prevederilor art.10, lit."m" din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora Sfântul Sinod are competența de *"a iniția, autoriza și supraveghea tipărirea de cărți de ritual și de icoane religioase pentru trebuințele cultului"*;

Ca urmare a opiniilor exprimate în cadrul discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod a hotărât:

• *Aprobă instituirea* ***Sub-comisiei speciale a Sfântului Sinod pentru diortosirea cărților de cult*** *care va fi pusă sub egida Comisiei Teologice și Liturgice a Sfântului Sinod, conform hotărârii nr. 4.674/2004 luată în prezenta ședință de lucru;*

• *Aprobă următoarea* ***componență a Sub-comisiei speciale a Sfântului Sinod pentru diortosirea cărților de cult****: P.S. Episcop Laurențiu al Caransebeșului – ca președinte, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae Necula și Pr. Conf. Univ. Dr. Dumitru Colotelo, specialiști în teologia liturgică – ca membri, subcomisia putând să coopteze în cadrul ei dogmatiști, filologi și persoane cu îndelungată practică liturgică;*

• *Subcomisia specială a Sfântului Sinod pentru diortosirea cărților de cult va avea o strânsă colaborare cu Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române care are dreptul exclusiv al editării cărților de cult;*

• *Aprobă ca lucrarea Subcomisiei pentru diortosirea cărților de cult să aibă în vedere preocupările prioritare ale Bisericii în materie de diortosire a cărților de cult,* ***între care cea dintâi să fie pregătirea Liturghierului, cu termen de depunere la Sfântul Sinod luna iunie 2005*** *și care va include:*

– Rânduiala Proscomidiei în forma revizuită de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și aprobată de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 4.557/2004 adoptată în prezenta ședință;

– Propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului în legătură cu textul Sfintei Liturghii aprobate de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 2.406/2004;

– Alte eventuale propuneri ce vor mai veni pe cale oficială de la eparhii.

Temei nr. 4.437/2004 - Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 3390/2004, cuprinzând unele observații ale I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu în legătură cu modul de aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 2405/15 iunie 2004, privind tipărirea broșurii *"Sfânta Liturghie în cântare omofonă"*.

La Patriarhia Română s-a primit adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 3390/2004, cuprinzând unele observații ale I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu în legătură cu modul de aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 2405/15 iunie 2004, privind tipărirea broșurii "SFÂNTA LITURGHIE ÎN CÂNTARE OMOFONĂ".

În referatul Editurii și Tipografiei Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române se fac următoarele considerații în legătură cu editarea broșurii "SFÂNTA LITURGHIE ÎN CÂNTARE OMOFONĂ", lucrare care trebuie să cuprindă *Cântările Sfintei Liturghii*, de profesorul Nicolae Lungu, precum și propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului de îndreptări în textul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, aprobate prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2406, luată în ședința sa de lucru din 15 iunie 2004:

– Prin hotărârea sinodală mai sus menționată, această tipăritură *cu un profund caracter misionar a fost încredințată spre îngrijire Părintelui Profesor Constantin Drăgușin, directorul Coralei Patriarhale.*

– Ca unul dintre primii discipoli ai maestrului Nicolae Lungu, și totodată ca un cunoscător al creației corale bisericești a marelui profesor, compozitor și dirijor, Părintele Profesor Constantin Drăguşin și-a asumat cu bună credință și cu dăruire această înaltă însărcinare, de a îngriji apariția editorială a *Sfintei Liturghii în cântare omofonă*, după Profesorul Nicolae Lungu.

– Părintele Profesor Constantin Drăguşin a considerat că se cuvine ca această lucrare să aibă o scriitură muzicală cât mai exactă, pentru a putea fi astfel interpretată cu ușurință de oricine, sub îndrumarea preotului sau a cântărețului de strană. A urmărit realizarea adaptărilor la textele îndreptate prin Hotărârea Sfântului Sinod la *Fericirea a noua* (p.14), la *Apărătoare Doamnă* (p.15), la *Unul este Sfânt* (p.31) dar dintr-o regretabilă neatenție, la *Răspunsurile mari*, s-a tipărit "*Milă, pace*", în loc de "*Dar de pace*" cum s-a hotărât de către Sfântul Sinod. Aceasta a fost o nefastă scăpare din vedere care a generat refuzul Arhiepiscopiei Clujului de a mai primi broșura cu *Sfînta Liturghie în cântare omofonă*.

În afară de această eroare, au fost constatate în amintita lucrare tipărită și alte greșeli (de tipar, ortografice, de gramatică, de redactare), pe care foarte exact le-a prezentat I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu și că unele dintre acestea s-au perpetuat din ediția apărută în anul 1975, iar o bună parte din greșelile de ortografie, sesizate în această lucrare, este legată de despărțirea silabelor în care apar consoanele "s" și "ş" (*miluie-ste, mântuie-ste, lu-mea-scă*).

– În memoriul justificativ Părintele Profesor Constantin Drăguşin menționează că a înclinat spre respectarea, în cazurile silabelor care se încheie cu aceste consoane, opțiunii profesorului Nicolae Lungu, care, întemeiat pe îndelungata sa experiență de conducător de cor, de cântare în comun, a observat că în toate situațiile în care apar consoanele *s*, *ş* și *ţ*, mai ales când vocala dinaintea acestor consoane are o durată mai mare de timp, este recomandabil ca ele să fie alipite silabei următoare. Mai arată de asemenea că tipăritura a fost realizată cu o anumită precipitare, legată de respectarea termenului și *din dorința de a îndeplini, ca de obicei, cu prioritate o însărcinare misionară majoră*. De altfel, tipărirea a peste o jumătate din tirajul proiectat pentru broșura "*Sfânta Liturghie în cântare omofonă*" a fost posibilă doar prin excepționale eforturi financiare ale Institutului Biblic – Editură și Tipografie – în condițiile în care, după cum bine se cunoaște, prin chiar statutul său, acest așezământ bisericesc misionar central nu poate urmări și acumula profit, deoarece sub egida sa se publică în mod preponderent cărți nu în primul rând ușor vandabile, ci tipărituri în primul rând indispensabile slujirii misionare a Bisericii, indiferent de durata epuizării stocurilor.

În legătură cu greșelile care s-au strecurat în broșura tipărită, *I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu* a demonstrat în cuvântul său că tipăritura nu poate fi difuzată la eparhii mai ales că aceste greșeli de tipar, de ortografie, ne expun criticii, insistând ca broșura să fie retipărită cu îndreptarea greșelilor.

S-a propus în plenul Sfântului Sinod ca îndreptarea greșelilor să fie preluată de Subcomisia pentru diortosirea cărților de cult, dar s-a apreciat că aceasta ar produce mare întârziere și că îndreptările se pot face de către Editură și Tipografie.

Părintele Constantin Drăguşin a informat Plenul Sfântului Sinod că a îndreptat toate greşelile şi a prezentat broşura cu îndreptările respective, cerându-şi iertare pentru tot ce s-a întâmplat.

În această situaţie *I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu* a acceptat să revadă întreaga broşură pentru a i se da *bunul de retipărire*.

Faţă de obiecţiunea că preţul tipăririi este ridicat, *P.S. Episcop Vincenţiu, Vicar Patriarhal* a demonstrat că pe piaţă tipăriturile muzicale sunt mult mai scumpe decât cele realizate în Tipografia Institutului Biblic.

În urma discuţiilor care au avut loc, Sfântul Sinod hotărăşte :

• *Se vor corecta toate erorile de text, ortografice şi tipografice, gramaticale şi de redactare şi se va retipări broşura "Sfînta Liturghie în cântarea omofonă" pentru a fi difuzată la eparhii cu viza prealabilă a I.P.S.Arhiepiscop Bartolomeu, de obţinerea căreia se va îngriji Părintele Constantin Drăguşin.*

9. Suspendarea şedinţei.

La orele 20^{00}, Prea Fericitul Părinte Preşedinte **suspendă şedinţa** şi anunţă reluarea lucrărilor Sfântului Sinod în plen, pentru ziua următoare, miercuri, 3 noiembrie, la orele 9^{00}, în sala sinodală din reşedinţa Patriarhală.

Se rosteşte rugăciunea *"Cuvine-se cu adevărat"*.

MIERCURI, 3 NOIEMBRIE 2004

10. Reluarea lucrărilor Sfântului Sinod cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale.

În ziua de miercuri, 3 noiembrie 2004, la orele 9.00, constatând aceeaşi prezenţă ca şi în ziua precedentă, Prea Fericitul Părinte Preşedinte, redeschide lucrările Sfântului Sinod, iar la invitarea sa, Prea Sfinţitul Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Secretarul Sfântului Sinod rosteşte rugăciunea *"Împărate Ceresc"*.

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAŢĂ MONAHALĂ ŞI MISIUNE SOCIALĂ (CONTINUARE)

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe *Prea Sfinţitul Visarion Răşinăreanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, raportorul Comisiei pentru doctrină, viaţă monahală şi misiune socială* să continue prezentarea rapoartelor comisiei privind:

Temei nr. 4.631/2004 - Referatul Editurii şi Tipografiei Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă în legătură cu situaţia abonamentelor la principalele publicaţii bisericeşti centrale (Biserica Ortodoxă Română, Ortodoxia, Studii Teologice).

Având în vedere că din referatul supus discuţiei a rezultat că Revistele *"Ortodoxia"* şi *"Studii Teologice"*, cuprinzând studii, articole şi recenzii, semnate de ierarhi, preoţi, profesori de Teologie şi doctoranzi în Teologie – apar în prezent în câte două numere pe an, ultimele volume tipărite şi difuzate sau aflate

în curs de expediere către abonați fiind cele care acoperă perioada ianuarie – iunie a anului curent, adică nr. 1-2/2004;

Ținând seamă, în legătură cu Revista *"Biserica Ortodoxă Română"*, buletinul oficial al Patriarhiei Române, că referatul a subliniat că dat fiind importanța, multitudinea și varietatea faptelor și evenimentelor bisericești care trebuie să fie consemnate în paginile acestei reviste, se impune adesea tipărirea a trei volume anual, media paginilor fiind de circa 600 pe volum, că, în această publicație bisericească centrală sunt tipărite *"dezbaterile organelor deliberative centrale ale Bisericii; deciziile și dispozițiile cu caracter normativ date pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română; toate celelalte dispoziții și încunoștiințări pentru care este necesară publicitatea"* și că la data prezentei ședințe sinodale, la Tipografia Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, se află în stadiul de pregătire pentru tipar volumul cu nr. 1-4/2004 al revistei *"Biserica Ortodoxă Română"*.

Luând act, că potrivit art. 199, al. 2, din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române *"Buletinul Oficial și cele două reviste sunt obligatorii pentru toate parohiile din cuprinsul Patriarhiei Române"* și, ca urmare toate unitățile bisericești (parohiale, mânăstirești și de învățământ teologic) au îndatorirea de a se abona la revistele bisericești centrale *"Biserica Ortodoxă Română"*, *"Ortodoxia"* și *"Studii Teologice"*;

Constatând că în pofida tuturor acestor realități, fapte și prevederi statutare, potrivit datelor prezentate de Tipografia Institutului Biblic, există unele protopopiate din unele eparhii care se află într-una din următoarele două situații: *fie primesc revistele bisericești centrale, dar plătesc cu întârzieri de până la trei ani abonamentele la aceste publicații*, ceea ce înseamnă o restanță de circa 2 (două) miliarde de lei, *fie refuză constant și în termeni categorici contractarea acestor abonamente, obligatorii pentru fiecare parohie*, ceea ce înseamnă pierderi de sute de milioane de lei, parte din această sumă fiind cheltuită cu returnarea de către aceste protoierii a coletelor expediate de Tipografia Institutului Biblic care se face pe cheltuiala acestei instituții;

În cadrul discuțiilor din plen, la care au luat parte: *I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanul, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, s-a subliniat importanța publicațiilor centrale bisericești în lucrarea misionar-pastorală, disciplinar-bisericească și pentru continuarea pregătirii și informării preoților, cât și necesitatea contractării abonamentelor la revistele centrale bisericești, cât și a achitării la timp a sumelor aferente.

În urma acestor discuții, a concluziilor formulate și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Se mențin prevederile statutare referitoare la obligativitatea abonamentelor parohiale la revistele centrale bisericești ("Biserica Ortodoxă Română", "Ortodoxia" și "Studii Teologice"), de care sunt răspunzători preoții parohiei.*

• *Editura Institutului Biblic va depune eforturi să mențină apariția, la timp, a revistelor centrale bisericești, fără întârzieri, și va ține legătura cu cadrele didactice care colaborează cu articole, studii și recenzii pentru revistele bisericești.*

• *Centrele Eparhiale vor îndruma clerul să manifeste interes pentru publicațiile teologice și pentru lectura și scrisul teologic, îndrumând pe preoți să alcătuiască monografii ale parohiilor și materiale publicistice.*

• *Să îndatoreze pe protopopi să controleze lectura preoților pentru notare în procesele verbale de inspecție, așa cum se prevede în formularul respectiv.*

Temei nr. 4.516/2004 - Referatul Cancelariei Sfântului Sinod pentru desemnarea unui ierarh care să elaboreze proiectul pastoralei Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei pe anul 2005 (20 martie).

Referatul precizează că, în prima sa ședință de lucru din fiecare an, Sfântul Sinod, examinează, definitivează și aprobă proiectul ***Pastoralei Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei***, împreună cu ***Circulara însoțitoare***, după care acestea se imprimă la Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și se difuzează Centrelor Eparhiale, menționându-se că în anul 2005 Duminica Ortodoxiei se va sărbători la 20 martie.

Având în vedere că în ultimii ani s-a îndătinat obiceiul ca un membru al Sfântului Sinod să alcătuiască Proiectul Pastoralei pentru Colecta Fondului Central Misionar din Duminica Ortodoxiei, în urma discuțiilor care au avut loc, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Adresează Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Nifon al Arhiepiscopiei Târgoviștei rugămintea de a elabora Proiectul Pastoralei Sfântului Sinod pentru colecta Fondului Central Misionar din Duminica Ortodoxiei din anul 2005 care se va serba la 20 martie.*

Temei nr. 4.517/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu stabilirea prețului unitar pe întreaga Patriarhie pentru vânzarea Calendarului bisericesc pe anul 2005.

Așa cum se știe, în ultimii ani, prețul Calendarului a fost stabilit în mod unitar pentru toate unitățile bisericești din eparhiile din cuprinsul Patriarhiei Române, prin hotărâre a Sfântului Sinod. Între motivele care au determinat această măsură sunt amintite:

– dorința ca în toate eparhiile Patriarhiei Române calendarul să aibă același preț;

– evitarea pierderilor la vânzare prin prețuri diferențiate între eparhii;

– stoparea apariției și vânzării calendarelor bisericești pirat pe piața neagră cu prețuri de vânzare inferioare celui stabilit în mod unitar de eparhii care afectează vânzarea producției proprii de calendare;

– menținerea unor prețuri accesibile credincioșilor din rațiuni misionare și pastoral-sociale.

Se menționează că prețul Calendarului bisericesc a fost *în anul 2003 de 20.000 lei*, iar *în anul 2004 de 25.000 lei și a fost imprimat pe textul acestuia.*

Apreciindu-se că este necesară menținerea prețului din anul precedent, în urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Aprobă prețul unitar de desfacere a calendarului bisericesc pe anul 2005 la suma de lei 25.000, valabil în toate unitățile bisericești din eparhiile Patriarhiei Române.*

• *Aprobă imprimarea prețului pe fiecare examplar al Calendarului.*

Temei nr. 4.690/2004 – Procesul-Verbal al Comisiei sinodale speciale pentru canonizarea sfinților români cu propunerea de a se aproba Slujba și acatistul Sf. Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș (24 aprilie) precum și Slujba și Acatistul Sf. Mucenic Emilian de Durostor (18 iulie), toate în alcătuirea P.S. Ioachim Băcăuanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului.

Având în vedere că s-au citit și îndreptat textele *Acatistelor* Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș și al Sfântului Mucenic Emilian de la Durostor și s-a apreciat că acestea corespund cerințelor, atât din punct de vedere al formei, respectând structura clasică a unei astfel de alcătuiri liturgice, cât și al conținutului, redând fidel viața și pătimirile celor doi sfinți;

Ținând seama că în urma citirii și îndreptării textele *Slujbelor (Vecernia și Utrenia)* Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș și al Sfântului Mucenic Emilian de la Durostor, s-a constatat că slujbele respectă întru totul tipicul bisericesc și se încadrează în perioada liturgică în care se face serbarea acestor sfinți;

Constatând din analiza efectuată la Cancelaria Sfântului Sinod că în lucrarea sa, Comisia Sinodală pentru Canonizarea Sfinților Români a respectat prevederile hotărârii Sfântului Sinod nr. 5085 din 26-27 noiembrie 2002, în legătură cu metodologia lucrării de canonizare și de elaborare, diortosire și aprobare a textelor liturgice în cinstea sfinților canonizați;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Aprobă textele Slujbei (Vecernia și Utrenia) și Acatistului Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș (24 aprilie), în forma diortosită de Comisia Sinodală pentru Canonizarea Sfinților Români;*

• *Aprobă textele Slujbei (Vecernia și Utrenia) și Acatistului Sfântului Mucenic Emilian de la Durostor (18 iulie), în forma diortosită de Comisia Sinodală pentru Canonizarea Sfinților Români;*

• *Aprobă tipărirea acestora prin grija Arhiepiscopiei Tomisului, a Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului și a Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, în care scop Cancelaria Sfântului Sinod va pune la dispoziție textele aprobate de Sfântul Sinod* ***(textele se anexează la prezentul proces-verbal).***

Temei nr. 4.398/2004 – Referatul Sectorului II al Administrației Patriarhale în legătură cu *Protocolul privind colaborarea în domeniul protejării patrimoniului cultural național bisericesc - pictură bisericească*, încheiat la data de 30 august 2004 între Patriarhia Română – Comisia de Pictură Bisericească și Ministerul Culturii și Cultelor – Comisia Națională a Monumentelor Istorice.

Referatul arată că potrivit Legii nr. 422/18.07.2001, privind protejarea monumentelor istorice, care reglementează regimul juridic general al monumentelor istorice, stabilește prin art. 4 pe proprietarii acestora, *între persoanele juridice numărându-se și unitățile Patriarhiei Române (Parohie, Episcopie, Arhiepiscopie)*;

Potrivit art. 6, al. 2 din aceeaşi Lege se precizează că: "Ministerul Culturii şi Cultelor este autoritatea administraţiei publice centrale de specialitate care elaborează strategiile şi normele specifice de protejare a monumentelor istorice, urmăreşte şi asigură aplicarea lor", iar în cazul intervenţiilor de conservare, consolidare sau restaurare, unitatea care deţine monumentul istoric, pentru executarea acestor lucrări are nevoie de avizul Direcţiei Monumentelor Istorice şi Muzee, din cadrul Ministerului Culturii şi Cultelor;

Referatul constată că între intervenţiile care se fac pentru bisericile monumente istorice se numără şi cele pentru pictura bisericească, ce necesită lucrări de punere în valoare a picturii sfântului locaş şi conservarea acesteia şi că documentaţiile tehnice întocmite de specialişti, fie din cadrul bisericii, fie din cadrul ministerului Culturii şi Cultelor, necesită avizarea acestora din partea Direcţiei Monumentelor Istorice şi Muzee a Ministerului Culturii şi Cultelor;

Prin Protocolul încheiat între Patriarhia Română – Comisia de Pictură Bisericească şi Ministerul Culturii şi Cultelor – Comisia Naţională a Monumentelor Istorice, la data de 30 august 2004, privind colaborarea în domeniul protejării patrimoniului cultural naţional bisericesc – pictură bisericească, se precizează:

1. Întocmitorii documentaţiilor de restaurarea picturilor, fie din cadrul Bisericii, fie din cadrul Ministerului Culturii şi Cultelor, pentru bisericile monumente istorice, trebuie să fie experţi atestaţi de Comisia de Pictură bisericească, sau de Ministerul Culturii şi Cultelor. Similar trebuie atestaţi şi executanţii lucrărilor.

2. Pictura din nou la bisericile din Patriarhia Română, nou ctitorite şi la cele care sunt monumente istorice, dar care nu au pictură, se execută numai de pictorii atestaţi de Comisia de Pictură Bisericească.

3. În desfăşurarea etapelor ce parcurg avizarea documentaţiilor de restaurare şi conservare a picturii bisericeşti, se are totdeauna în vedere implicarea Centrului Eparhial atât pentru întocmirea documentaţiilor, cât şi pentru acordarea avizului din partea Direcţiei Monumentelor Istorice şi Muzee, alături de Comisia de Pictură Bisericească şi alte foruri îndreptăţite.

4. La semnalarea de nereguli în lucrările de pictură bisericească sunt implicate pentru examinare cele două organisme: Comisia de Pictură Bisericească şi Comisia Naţională a Monumentelor Istorice, prin reprezentanţii proprii.

În cadrul discuţiilor privind referatul prezentat, la invitarea Prea Fericitului Părinte Preşedinte au intervenit cu luări de cuvânt: *P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos, I.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Preşedintele Comisiei de Pictură Bisericească, P.S. Epifanie, Episcopul Buzăului şi Vrancei.*

Apreciind, în cadrul acestor discuţii, importanţa pe care o are Protocolul semnat, prin care se recunosc experţii atestaţi de Comisia de Pictură Bisericească pentru lucrările de restaurare a picturii la bisericile monumente istorice, precum şi faptul că numai pictorii atestaţi de Comisia de Pictură Bisericească pot executa lucrări noi de pictură;

În urma discuțiilor purtate în plen, a opiniilor exprimate și la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Ia act de* ***Protocolul privind colaborarea în domeniul protejării patrimoniului cultural național bisericesc – pictură bisericească****, încheiat la data de 30 august 2004 între Patriarhia Română – Comisia de Pictură Bisericească și Ministerul Culturii și Cultelor – Comisia Națională a Monumentelor Istorice, textul Protocolului urmând a fi comunicat Centrelor Eparhiale pentru aplicarea lui;*

• *Având în vedere urgența misionară a pictării locașurilor de cult, aprobă revizuirea proiectului de* ***Regulament al Comisiei de Pictură Bisericească****, elaborat în cadrul Sectorului II al Administrației Patriarhale, care a fost difuzat tuturor membrilor Sfântului Sinod în prezența ședință de lucru, pentru formulare de sugestii și observații, acestea urmând să comunice prioritar la Comisia de Pictură Bisericească, din cadrul Administrației Patriarhale sugestiile și observațiile ce le vor face;*

• *În vederea încurajării tinerilor absolvenți de la Facultățile de Teologie – Secția Pictură Bisericească, sau Restaurare, să se aibă în vedere ca din Comisia de Pictură Bisericească să facă parte și un profesor din cadrul acestor facultăți, mai întâi cu statut de* ***invitat****, până la finalizarea Regulamentului Comisiei de Pictură Bisericească.*

• *Sectorul II al Administrației Patriarhale va transmite din nou Centrelor Eparhiale lista pictorilor bisericești din cadrul Patriarhiei Române, pe care o va republica;*

• *Comisia de Pictură Bisericească se va preocupa, în continuare, prin măsuri adecvate, de încurajarea tinerilor licențiați ai Facultăților de Teologie – Secțiile Pictură Bisericească sau Restaurare, spre a opta pentru atestarea ca pictori bisericești.*

Temei nr. 4.050/2004 – Referatul Sectorului Patrimoniul Cultural Național Bisericesc în legătură cu adresa Băncii Naționale a României nr. 319/2004 privind retrocedarea către unitățile de cult a obiectelor din metale prețioase care au fost depuse în 1980-1982 ca urmare a decretului nr. 244/1978.

Referatul a fost elaborat de Comisia pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială pe baza datelor prezentate de Sectorul Patrimoniu Cultural Național Bisericesc al Administrației Patriarhale, în urma discuțiilor dintre reprezentanții Băncii Naționale a României și ai Patriarhiei Române purtate la 13 octombrie 2004, care s-au concluzionat cu o serie de elemente ce vor fi incluse în *Metodologia de punere în aplicare a actului retrocedării.*

După prezentarea referatului, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Președinte au intervenit în discuții pe marginea celor prezentate următorii membrii ai Sfântului Sinod: *P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanul, I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților* și *I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei.*

Concluzionând asupra discuțiilor *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a reafirmat responsabilitatea directă ce revine, în baza autonomiei administrative și a drepturilor de proprietate, Centrelor Eparhiale și unităților bisericești proprie-

tare, privind asigurarea condițiilor optime de preluare, transport, depozitare, evidență, securitate și conservare a acestor bunuri retrocedate.

În urma discuțiilor care au avut loc, a opiniilor care s-au exprimat și la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Ia act cu aprobare de proiectul de Metodologie de retrocedare propusă și hotărăște să se procedeze în conformitate cu prevederile acesteia la reintrarea în proprietatea unităților bisericești a obiectelor din metale prețioase care fac obiectul acestei retrocedări;*

• *Unitățile bisericești proprietare (mănăstiri, parohii) vor asigura, sub supravegherea Centrelor Eparhiale, toate măsurile corespunzătoare și legale privind preluarea, transportul, păstrarea, evidența, securitatea și conservarea în bune condițiuni a bunurilor din metale prețioase retrocedate;*

• *Centrele Eparhiale vor avea un reprezentant cu atribuții în domeniu, prezent ca asistent la operațiunea de predare-primire de la Banca Națională, alături de reprezentantul unității bisericești proprietare care preia obiectele;*

• *În cazurile în care se va constata de către Centrele Eparhiale sau de către unitățile proprietare înseși că, în anumite cazuri, nu este posibilă asigurarea de către proprietarul de drept a condițiilor corespunzătoare de depozitare, securitate și conservare a bunurilor, în spații de depozitare sau expunere bine securizate prin mijloace specifice (inclusiv alarme adecvate), Centrele Eparhiale vor prelua în* ***custodie*** *respectivele bunuri, cu asigurarea tuturor acestor condiții mai sus menționate, dar respectând drepturile proprietarului;*

• *Se va adresa Băncii Naționale a României o scrisoare de mulțumire din partea Patriarhiei Române pentru inițiativa acestui act reparatoriu asupra unei măsuri abuzive a fostului regim, precum și pentru colaborarea cu reprezentanții Bisericii până la realizarea efectivă și deplină a actului de retrocedare.*

Temei nr. 4.188/2004 - Referatul Sectorului Biserica și Societatea cu privire la cea de a cincea întâlnire a Comisiei Bisericilor din România pentru alcătuirea lucrării *"Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist".*

În conformitate cu hotărârile Sfântului Sinod nr. 5270/2002, 1060/2003 și 1730/2004, în zilele de 6-8 octombrie 2004, la Mânăstirea Tismana, a avut loc a cincea întâlnire a reprezentanților Bisericilor din România în Comisia de lucru pentru realizarea în comun a lucrării ***"Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist".*** La această întrunire de lucru, organizată în scopul prezentării de către responsabilii desemnați la nivelul fiecărei Biserici a rezultatelor cercetărilor făcute în fiecare Eparhie, au participat doar reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și ai Bisericii Romano-Catolice, delegații celorlalte Biserici absentând din motive obiective.

Prima parte a lucrărilor a fost destinată precizării punctelor Procesului-Verbal din 30-31 martie 2004 (Punctul C), insistându-se asupra aspectelor tehnice și de ordonare a conținutului astfel: - *Metodologia unitară de tehnoredactare a fișelor;* – *stabilirea definitivă a imaginii de pe coperta lucrării;* - *selectarea citatelor ce*

vor apărea pe supracopertă, unul biblic și altul din declarația comună a Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea și a Prea Fericirii Sale Patriarhul Teoctist, adecvat temei lucrării; - pregătirea hărților cu împărțirea administrativ-bisericească a fiecărei Biserici, în perioada regimului comunist și a unei hărți cu locurile de detenție din aceeași perioadă. Întocmirea indicelui de nume și a bibliografiei generale a lucrării, de către reprezentanții desemnați la nivel patriarhal se va face după primirea întregului material din partea tuturor eparhiilor și a Bisericilor participante la elaborarea lucrării.

În continuarea lucrărilor, s-a trecut la prezentarea, de către reprezentanții mitropoliilor Bisericii Ortodoxe Române și de cei ai Bisericii Romano-Catolice a rezultatelor concrete înregistrate până la acea dată, respectiv a fișelor-standard ale persoanelor care urmează a fi prezentate în lucrare. La finalul lucrărilor, s-a stabilit ca în perioada **2-4 decembrie 2004, la Sibiu**, să aibă loc următoarea întâlnire la care vor participa membrii colectivului de redacție și reprezentanții Fundației germane, până la această dată lucrarea urmând să fie finalizată și să primească acordul pentru tipărire: Bun de Tipar.

În cadrul discuțiilor care au urmat, la invitarea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au luat cuvântul: *P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, I.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Banatului* și *I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei.*

În urma analizării referatului Sectorului Biserica și Societatea, cu privire la stadiul actual al lucrărilor Comisiei Bisericilor din România pentru realizarea în comun a lucrării *"Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist"* și a concluziei potrivit căreia, pentru evitarea unor confuzii este necesar ca lucrarea să poarte numele *"Prigoniți pentru Hristos din România în perioada regimului comunist"*;

Având în vedere opiniile exprimate în cadrul discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Ia act cu aprobare de activitatea desfășurată de către delegații Sfântului Sinod în Comisia Bisericilor Creștine din România pentru elaborarea lucrării menționate mai sus, care va purta titlul:* ***"Prigoniți pentru Hristos din România în perioada regimului comunist"****;*
- *Fiecare Ierarh eparhiot va supraveghea îndeaproape și va grăbi procesul de cercetare în cuprinsul eparhiei sale astfel încât, la începutul lunii decembrie, cu prilejul întâlnirii de la Sibiu (2-4 decembrie 2004), responsabilii pe Mitropolii cu această acțiune să poată prezenta situația definitivă, după modelul celei prezentate de Mitropolia Banatului.*

Temei nr. 4.188/2004 – Referatul Sectorului Biserica și Societatea cu privire la a IX-a convocare a preoților care slujesc în unitățile militare din subordinea Ministerului Apărării Naționale.

Potrivit raportului prezentat Patriarhiei Române de către Secția de Asistență Religioasă din cadrul Ministerului Apărării Naționale, în perioada 20-22 septembrie 2004, a avut loc la Cercul Militar Național din București, cea de a IX-a con-

vocare a preoților care slujesc în unitățile militare din subordinea Ministerului Apărării Naționale. Lucrările convocării au beneficiat și de prezența P.S.Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a transmis cuvântul de binecuvântare al Prea Fericirii Sale, a Domnului General Maior Mihail Orzeață, directorul Statului Major General, care a transmis mesajul Șefului Statului Major General al Armatei Române, precum și de participarea unei delegații de capelani militari canadieni, conduși de către preotul general de brigadă Ron Bourque, coordonatorul acestui departament.

În luările de cuvânt a fost subliniată activitatea preoților militari români în misiunile internaționale de menținere a păcii din Albania, Bosnia, Afganistan și Iraq, care, prin prezența lor, au contribuit la întărirea moralului trupelor române, precum și alte aspecte din activitatea preoților militari între care: – *lipsa cântărețului bisericesc ca ajutor permanent al preotului; - înzestrarea bisericilor și capelelor cu obiecte de cult și cărți bisericești; - rolul și locul preotului în structura unității, relația preotului militar cu organele eparhiale și protopopești;* – *vârsta de pensionare a preotului militar; - necesitatea revizuirii legislației în vigoare cu privire la ținuta preotului militar.*

În continuarea lucrărilor, membrii delegației de capelani canadieni au susținut prelegeri cu caracter strict tehnic referitoare la: *recrutarea și selecția capelanilor militari, rolul capelanului militar în misiunile de menținere a păcii și ghidul carierei preotului militar; accentuând complexitatea procesului de selecție și promovare a capelanului militar.*

Având în vedere faptul că se impune o mai bună receptare și înțelegere a misiunii preotului în mijlocul cadrelor militare, precum și o conștientizare, din partea preoților, a identității bisericești și a slujirii sacerdotale,

Ținând seamă de numeroasele situații conflictuale și de insubordonare a preoților față de chiriarhul lor, situații care se impun a fi soluționate, mai întâi, pe plan local și că aceste tendințe contribuie la îndepărtarea preoților de misiunea la care au fost chemați, prin acordarea binecuvântării și numirea lor de către ierarhii eparhioți în posturile de slujitori în unitățile militare;

În urma dezbaterilor în plen și la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

- *la act cu aprobare de activitatea de asistență religioasă desfășurată în unitățile subordonate Ministerului Apărării Naționale;*
- *Fiecare Centru eparhial va reglementa situația posturilor de cântăreți bisericești astfel încât toți preoții care slujesc în unitățile militare din cuprinsul eparhiei să poată beneficia de sprijinul permanent al acestora;*
- *Fiecare ierarh se va implica direct în rezolvarea problemelor cu care se confruntă preoții care slujesc în unitățile militare aflate în jurisdicția sa canonică, astfel încât să nu mai apară disfuncționalități în colaborarea dintre organele eparhiale și cele militare.*

Temei nr. 4.651/2004 – Referatul Sectorului Biserica și Societatea în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Clujului nr. 3686/2004 privind Seminarul *"Voi sunteți sarea pământului" - 10 ani de relații ecumenice*

***între Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Clujului şi Biserica Evanghelică Luterană din Württemberg-Germania* (Cluj-Napoca, 2-7 septembrie 2004).**

Potrivit adresei menționate, manifestarea a avut o dublă dimensiune: **1.** discutarea pe larg a paşilor făcuți împreună în cei zece ani şi **2.** întâlnirea partenerilor pentru formularea proiectelor de viitor.

De asemenea, este menționat faptul că, pe perioada celor zece ani, raporturile s-au desfăşurat în cea mai deschisă atmosferă creştinească: împreună s-a căzut de acord de la început că scopul legăturilor este acela de a ne cunoaşte unii pe alții pentru a învăța unii de la alții.

Aşa se face că partea germană s-a arătat dispusă să ajute la redescoperirea asistenței sociale ca misiune a Bisericii, afirmând deschis că interesul lor se îndreaptă către redescoperirea dimensiunii spirituale a Ortodoxiei cuprinsă mai ales în Sfânta Liturghie şi Sfinții Părinți. De aceea, pe de o parte, primele raporturi au vizat, logistic şi financiar, sprijinul acordat de centrul eparhial Stuttgart, de instituțiile din subordine, de clericii şi credincioşii luterani pentru întemeierea de aşezăminte sociale în Arhiepiscopia Clujului; pe de altă parte, ei au participat la slujbele noastre religioase, s-au informat asupra sensului Sfintei Cruci, a icoanelor, a sfinților şi au înțeles sensul simbolurilor specifice Bisericii Ortodoxe.

S-au realizat mai bine de 100 de vizite reciproce între Cluj şi Württemberg, peste 500 de persoane au fost implicate în procesul de cunoaştere reciprocă şi au fost semnate declarații comune privitoare la acest parteneriat prin care se urmăreşte promovarea şi extinderea activității filantropice din Arhiepiscopia Ortodoxă a Clujului.

Pentru o mai bună prezentare a specificului Ortodoxiei româneşti şi universale în Biserica din Württemberg, a fost trimis – la solicitarea părții germane – un delegat al Arhiepiscopiei Clujului care prezintă credincioşilor şi clericilor evanghelici specificul Ortodoxiei.

Având în vedere rezultatele deosebite ale colaborării, parteneriatul va fi dezvoltat în continuare prin implicarea instituțiilor eparhiei;

În urma dezbaterilor în plen şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală şi misiune socială, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Ia act de inițiativa Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Clujului privind organizarea Seminarului* ***"Voi sunteți sarea pământului"*** *– 10 ani de relații ecumenice între Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului şi Clujului şi Biserica Evanghelică Luterană din Württemberg-Germania (Cluj-Napoca, 2-7 septembrie 2004).*

COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ŞI PENTRU DISCIPLINĂ

Epuizându-se examinarea problemelor repartizate pentru studiu Comisiei pentru Doctrină, viață monahală şi misiune socială, Prea Fericitul Părinte Preşedinte invită pe *Prea Sfințitul Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului, raportorul Comisiei Canonice, juridice şi pentru disciplină*, să dea citire rapoartelor elaborate de această Comisiei, după cum urmează:

Temei nr. 1.026/2004 – Scrisorile I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel al Episcopiei Ortodoxe Române din America, prima din 24 iunie 2003 şi a doua scrisoare din 14 octombrie 2004, cu solicitarea către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de a aproba aducerea la Vatra Românească, sediul acelei eparhii, a rămăşiţelor pământeşti ale Episcopului Policarp Moruşca.

Referitor la prima scrisoare, Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, în şedinţa sa din 26 februarie 2004, a opinat că *"dorinţa de strămutare la Vatra a rămăşiţelor pământeşti ale Episcopul Policarp Moruşca, aflate la Alba Iulia, se va putea realiza doar atunci când se va reface unitatea spirituală a românilor din America, cum a fost ea în vremea Episcopului Policarp, ca o pecete a unităţii atât de mult dorită"*.

În acord cu opinia exprimată de ierarhii Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, cu adresa Cancelariei Sfântului Sinod nr. 1.026 din 30 septembrie 2004, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a trimis I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel o scrisoare de răspuns în care, a apreciat că solicitarea de aducere la Vatra Românească a rămăşiţelor pământeşti ale Episcopului Policarp Moruşca este *"importantă pentru unitatea spirituală a tuturor românilor ortodocşi din Statele Unite ale Americii şi Canada, cu implicaţii canonice pentru cele două eparhii româneşti"* şi, totodată, a subliniat că *"Episcopul Policarp Moruşca fiind primul episcop al românilor ortodocşi de pe Continentul American, cel care a întemeiat Vatra Românească, împărtăşim gândul că el este simbolul unităţii tuturor românilor neîmpărţiţi şi nedespărţiţi din cele două eparhii ortodoxe române care trebuie să se regăsească la acelaşi sfânt potir şi sfânt altar, ca în vremea Episcopului Policarp Moruşca, şi aşa cum Ne-am regăsit Noi împreună, ierarhi, preoţi şi credincioşi la Montreal şi Bucureşti în anii din urmă"*;

În cadrul discuţiilor care au urmat după examinarea celor două scrisori ale I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel din 24 iunie 2003 şi 14 octombrie 2004, a hotărârii Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului din 26 februarie 2004 şi a scrisorii Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist nr. 1.026 din 30 septembrie 2004, s-a formulat opinia că nu se refuză întoarcerea rămăşiţelor pământeşti ale Episcopului Policarp la Vatra, dar se stăruieşte pentru realizarea prealabilă şi prioritară a comuniunii tuturor românilor ortodocşi din America şi Canada, care să premeargă aducerea rămăşiţelor sale pământeşti;

După prezentarea pe larg a referatului Cancelariei Sfântului Sinod, problema a fost supusă discuţiilor plenului Sfântului Sinod, luând cuvântul: *I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale.*

Ţinând seama că opinia I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel, exprimată în cea de a doua scrisoare, în contradicţie cu cea a Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului şi cu punctul de vedere exprimat în Sfântul Sinod este ca, mai întâi să fie aduse la Vatra Românească rămăşiţele pământeşti ale Episcopului Policarp Moruşca, fapt care ar facilita şi pregăti calea către unitatea spirituală a românilor ortodocşi din America şi că, în această situaţie, pentru soluţionarea acestei proble-

me este necesară purtarea unui dialog frățesc între cele două Eparhii Ortodoxe Române din America, în lumina realităților de la fața locului.

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei Canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Ia act de punctul de vedere exprimat de Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului în ședința de lucru din 26 februarie 2004 care opinează că o eventuală strămutare la Vatra a rămășițelor pământești ale Episcopului Policarp Morușca, aflate la Alba Iulia se va putea realiza doar atunci când se va reface unitatea spirituală a românilor din America, cum a fost ea în vremea Episcopului Policarp, ca o pecete a unității atât de mult dorită.*

• *Ia act și își însușește punctul de vedere exprimat în scrisoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist nr.1.026/30 septembrie 2004 trimisă I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel al Episcopiei Ortodoxe Române din America, potrivit căruia, întrucât Episcopul Policarp Morușca a fost primul episcop al românilor ortodocși de pe Continentul American, cel care a întemeiat Vatra Românească, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române împărtășește gândul că el este simbolul unității tuturor românilor neîmpărțiți și nedespărțiți din cele două eparhii ortodoxe române care trebuie să se regăsească la același sfânt potir și sfânt altar, ca în vremea Episcopului Policarp Morușca, la momentul întoarcerii rămășițelor sale pământești la Vatra .*

• *Adresează părintească sfătuire celor două Eparhii Ortodoxe Române, ierarhilor lor, clerului și credincioșilor să poarte dialog frățesc și sincer în vederea realizării unității și comuniunii cărora li s-a pus început la Montreal și București, care să faciliteze întoarcerea rămășițelor pământești ale Episcopului Policarp Morușca în America, problemă care va fi discutată și cu I.P.S. Arhiepiscop Nicolae, la prima sa venire la Sfântul Sinod.*

Temei nr. 4.372/2004 – Scrisoarea I.P.S. Mitropolit Vladimir al Chișinăului nr. 01-02/263 din 24 septembrie 2004 prin care solicită aprobarea Patriarhiei Române de a strămuta osemintele Mitropolitului Gurie Grosu al Basarabiei, înmormântat la Mânăstirea Cernica, în biserica satului său de baștină Nimoreni, raion Ialoveni, Republica Moldova.

Luând act de conținutul scrisorii amintită mai sus și de documentarul prezentat de Cancelaria Sfântului Sinod privind viața, opera și activitatea mitropolitului Gurie Grosu al Basarabiei;

Constatând, din istoria vieții sale, că mitropolitul Gurie Grosu a fost înlăturat din scaunul de chiriarh la presiunea unor grupuri de interese locale, fără motive canonice și juridice, fapt care l-a întristat și determinat să nu se mai întoarcă la scaunul de mitropolit, chiar dacă Sfântul Sinod și autoritățile de stat l-au repus în drepturile sale mitropolitane;

Ținând seamă că, în prezent, în titulatura mitropoliei condusă de I.P.S. Mitropolit Vladimir nu se regăsește denumirea istorică a Mitropoliei Basarabiei, iar din punct de vedere jurisdicțional și canonic Biserica Ortodoxă Română recunoaște existența Mitropoliei condusă de I.P.S. Mitropolit Petru, cu denumirea istorică de

Mitropolia Autonomă a Basarabiei, ea fiind îndreptățită prin aceasta să revendice memoria și rămășițele pământești ale primului ei mitropolit, Gurie Grosu;

Având în vedere că mitropolitul Gurie Grosu este simbolul unității spirituale și bisericești a Basarabiei și că în acest context cererea I.P.S. Mitropolit Vladimir este unilaterală, în detrimentul unității spirituale a tuturor credincioșilor din Basarabia (astăzi Republica Moldova);

Apreciind că prin solicitarea făcută de I.P.S. Mitropolit Vladimir se urmărește un ascendent pentru legitimarea continuității și succesiunea de drept a scaunului Mitropolitului Vladimir al Moldovei din jurisdicția Patriarhiei Moscovei și ignorarea totală a existenței canonice și de drept a scaunului Mitropolitului Petru al Basarabiei din jurisdicția Patriarhiei Române;

Ținând seama că mitropolitul Gurie Grosu, a fost reabilitat și repus în drepturi de Sfântul Sinod și autoritățile de stat ca Mitropolit al Basarabiei și a fost înmormântat la Mânăstirea Cernica cu toate onorurile, participând Patriarhul Nicodim al României, ceea ce justifică apartenența sa canonică la Patriarhia Română și că, în cazul aprobării cererii I.P.S. Vladimir, strămutarea rămășițelor sale pământești într-o altă jurisdicție canonică are semnificația unei înstrăinări;

Cunoscând că mitropolitul Gurie Grosu a luptat pentru restaurarea, apărarea și consolidarea limbii și identității românești a tuturor românilor moldoveni de peste Prut, atât înainte cât și după Unirea cu Țara Mamă și că ideal ar fi ca momentul reîntoarcerii rămășițelor pământești ale mitropolitului Gurie Grosu în mijlocul foștilor săi păstoriți, să-i regăsească neîmpărțiți și nedespărțiți, la același sfânt potir și sfânt altar, așa cum s-a relevat în intervențiile *I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*;

Luând act că, prin analogie cu cererea I.P.S. Mitropolit Vladimir, a fost adusă în discuție și *dorința legitimă a Bisericii Ortodoxe Române de a se iniția aducerea în țară a rămășițelor pământești ale Mitropolitului Visarion Puiu*, problemă la care subscriu toți membrii Sfântului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh, dorind să se consemneze în actele lucrărilor Sfântului Sinod;

În urma discuțiilor purtate în plen, a opiniilor care s-au exprimat și, la propunerea Comisiei Canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod a hotărât:

- *Întrucât unitatea spirituală și jurisdicțională a Mitropoliei Basarabiei din timpul mitropolitului Gurie Grosu nu este total restabilită, nu se poate da urmare cererii unilaterale a I.P.S. Mitropolit Vladimir.*
- *Pentru realizarea dezideratului unității spirituale și canonice este nevoie ca cele două eparhii ortodoxe române din Republica Moldova să se angajeze într-un dialog frățesc, sincer, constructiv și realist.*
- *Patriarhia Română să reflecteze în legătură cu problema aducerii în țară a rămășițelor pământești ale mitropolitului Visarion Puiu, ca o dorință legitimă a Bisericii Ortodoxe Române care s-a ridicat în dezbaterea Sfântului Sinod cu acest prilej.*

Temei nr. 3.875/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu intervențile Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la autoritățile de

stat în drept pentru reluarea procesului legislativ în vederea examinării și aprobării proiectului *Legii privind regimul general al cultelor religioase în România*, în forma avizată de Sfântul Sinod în ședința de lucru din 20 februare 2001.

Având în vedere că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 20 februarie 2001, prin hotărârea nr. 818/2001 a adoptat unele observații la proiectul de *Lege privind regimul general al cultelor religioase* pe care le-a transmis, în termenul solicitat, Ministerului Culturii și Cultelor în vederea adoptării de către forurile competente și că, la vremea respectivă, toate cultele religioase au căzut de acord asupra proiectul de *Lege privind regimul general al cultelor religioase* în legătură cu care Sfântul Sinod s-a pronunțat, dar procedura de adoptare a acesteia de către Parlamentul României a rămas nefinalizată.

Ținând seama că lipsa unor reglementări actuale în domeniul cultelor religioase produce reale disfuncționalități în relațiile dintre culte în diferite zone ale țării, și că prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2572 luată în ședința de lucru din 15-17 iunie 2004 s-a aprobat "să se facă noi *demersuri la Guvernul și Parlamentul României pentru aprobarea Legii Cultelor în forma pentru care Sfântul Sinod și-a dat acordul încă din anul 2001*";

Întrucât din scrisoarea de răspuns primită de la Domnul Adrian Năstase, Prim-Ministrul Guvernului României, reiese că *"Ministerului Culturii și Cultelor îi revine sarcina elaborării unui nou proiect de Lege privind regimul general al cultelor religioase, având ca termen de îndeplinire a acestuia, luna noiembrie 2004"* (adresa nr. 5/ 9656/AN-11 octombrie 2004);

Luând act că din corespondența primită de la Senatul României – Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități reiese că, în prezent, s-a reluat procedura parlamentară în privința Legii Cultelor (adresa nr. XVIII/307/07.10.2004) și că, în prezent, Ministerul Culturii și Cultelor – Secretariatul de Stat pentru Culte are consultări cu reprezentanții instituțiilor statului abilitate să avizeze proiectul Legii Cultelor, precum și cu reprezentanți ai instituțiilor Uniunii Europene;

Având în vedere că, în discuțiile purtate, membrii Sfântului Sinod au apreciat că Biserica Ortodoxă Română va putea renunța la sintagma *"Biserică Națională"*, dacă din această pricină ar exista pericolul amânării adoptării Legii Cultelor;

În urma discuțiilor purtate, la care au luat cuvântul: *I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, care a și propus componența unei comisii pentru discuțiile la Legea Cultelor, *I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* și la propunerea Comisiei Canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Sfântul Sinod își menține acceptul dat asupra proiectului de Lege privind regimul general al cultelor religioase așa cum a fost formulat și consemnat în hotărârea sa nr. 818/2001 luată în ședința de lucru din 20 februarie 2001.*

• *Încredințează I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, P.S. Episcop Laurențiu al Caransebeșului și P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal și Dl. Ion Neagu, consilier juridic, mandatul de a reprezenta Patriarhia Română la consultările și discuțiile care vor avea loc pe marginea proiectului de Lege privind regimul general al cultelor religioase.*

Temei nr. 4.622/2004 – Adresa Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale nr. 404/2004 cu recomandarea I.P.S. Mitropolit Iosif pentru alegerea Cuviosului Protosinghel Marc Alric, consilier la Protoieria Franţei şi Paroh la Parohia Sf. Iosif din Bordeaux, în cel de al doilea post de Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale.

Propunerea este motivată de creşterea numărului parohiilor din cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale şi complexitatea pastoraţiei în contextul religios şi cultural occidental, precum şi de faptul că P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul i s-au încredinţat atribuţiuni de coordonare a vieţii bisericeşti din Vicariatul Italiei.

Având în vedere nevoile pastorale specifice parohiilor francofone precum şi faptul că există al doilea post de episcop-vicar vacant, atenţia I.P.S. Sale s-a îndreptat către Cuviosul Protosinghel Marc Alric, Consilier al Protoieriei Franţei şi Paroh al Parohiei Sf. Iosif de la Bordeaux.

Din recomandare rezultă că este născut la data de 11 mai 1958, la Paris, fiind de origine franceză şi că protosinghelul Marc Alric a fost primit în Biserica Ortodoxă în anul 1987. In anul 1991 a intrat în obştea mănăstirii Sihăstria, fiind tuns în monahism la 6 septembrie 1992. La data de 9 septembrie 1992 a fost hirotonit diacon , iar la data de 20 august 1994, a fost hirotonit preot de către I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei. Prea Cuvioşia sa a îndeplinit diferite ascultări în cadrul Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei şi a obţinut titlul de licenţiat al Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Iaşi în anul 1995. În anul 1996, cu binecuvântarea I.P.S. Mitropolit Daniel a revenit în Franţa dedicându-se cu multă râvnă activităţii misionare. Fiind un foarte bun cunoscător al limbii române şi al tradiţiei Bisericii noastre, Părintele Marc a devenit colaborator apropiat al I.P.S. Mitropolit Iosif. .

La solicitarea I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale adresată Sfântului Sinod, este anexat un curricum vitae al Cuviosului Protosinghel Marc Alric, dar fără alte acte care să completeze dosarul personal.

În baza analizării documentelor trimise la Patriarhia Română de către I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale privind solicitarea I.P.S. Sale adresată Sfântului Sinod de a alege pe Cuviosului Protosinghel Marc Alric, Consilier al Protoieriei Franţei şi Paroh al Parohiei Sf. Iosif de la Bordeaux, în al doilea post de Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale se constată că potrivit Hotărârii nr. 987/05 iulie 2001, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat înfiinţarea a două posturi de Episcopi-Vicari în cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale şi că, potrivit tot aceleiaşi hotărâri, Sfântul Sinod alege pe Prea Cuv. Arhim. Siluan Ciprian Şpan într-unul din cele două posturi de Episcop-Vicar înfiinţate;

Comisia Canonică, juridică şi pentru disciplină a Sfântului Sinod examinând cu atenţie propunerea I.P.S. Mitropolit Iosif a completat următoarele:

a. Propunerea I.P.S. Mitropolit Iosif nu este susținută de Procesul Verbal al Consiliului Mitropolitan privind candidatura Cuviosului Protosinghel Marc Alric, Consilier al Protoieriei Franței și Paroh al Parohiei Sf. Iosif de la Bordeaux, pentru a ocupa postul vacant de Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale;

b. Dosarul privind candidatura Cuv.Protosinghel Marc Alric este incomplet, neexistând copii după actele de identitate, de studii, precum și cele canonice privind hirotonia întru diacon și preot;

c. Întrucât potrivit prevederilor Statutului pentru Organizarea și Funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, la art. 129 se precizează faptul că *"Mitropoliții, Arhiepiscopii, Episcopii eparhioți, Episcopii-Vicari și Arhiereii-Vicari se aleg dintre ...**cetățeni români**..."* este necesar a se stabilii cu exactitate cetățenia, astfel că în prealabil alegerii trebuie soluționată problema cetățeniei candidatului.

În urma discuțiilor purtate, a lămuririlor date de I.P.S. Mitropolit Iosif și la propunerea Comisiei Canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Ia act cu aprobare de principiu privind solicitarea I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale adresată Sfântului Sinod pentru alegerea Cuviosului Protosinghel Marc Alric, Consilier al Protoieriei Franței și Paroh al Parohiei Sf. Iosif de la Bordeaux, în postul de Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.*

• *Adresează I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale rugămintea de a dispune completarea dosarului personal al candidatului pentru alegerea în postul vacant de episcop-vicar, cu actele privind identitatea, starea monahală, studiile și hirotonia și de a se îngriji de soluționarea problemei privind cetățenia sa.*

Temei nr. 4.678/2004 – Adresa Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale nr. 405/2004 cu recomandarea I.P.S. Mitropolit Iosif pentru acordarea rangului de arhimandrit Cuv. Protosinghel Marc Alric, consilier al Protoieriei Franței și paroh al Parohiei Sfântul Iosif de la Bordeaux.

Luând în considerație calitățile misionare și pastorale dovedite ca slujitor al sfântului altar, precum și de vocația pentru viața monahală, pe care a îmbrățișat-o din anul 1991 și constatând că Prea Cuviosul Protosinghel Marc Alric este un foarte bun cunoscător al limbii române și al tradiției Bisericii noastre, remarcându-se prin alese calități intelectuale, morale, pastorale și misionare;

Ținând seamă de propunerea I.P.S.Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale de a i se acorda rangul de arhimandrit ca distincție, ca o recompensă morală și stimulent pentru angajarea mai cu râvnă în lucrarea administrativă și pastoral-misionară;

Pe temeiul prevederilor art.82 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 7, al. 3 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor, potrivit cărora rangul de Arhimandrit se acordă cu aprobarea Sfântului Sinod;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântului Sinod hotărăște:

• *Acordă rangul de arhimandrit Cuviosului Protosinghel Marc Alric, consilier al Protoieriei Franței și paroh al Parohiei Sfântul Iosif de la Bordeaux din cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.*

Temei nr. 4.604/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale nr. 388/2004 cu propunerea I.P.S. Mitropolit Iosif de aprobare a noii Decizii de atribuții a P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul.

Din analizarea propunerii rezultă că Decizia Chiriarhală pentru stabilirea atribuțiilor P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul, a fost emisă în baza consultării Consiliului Mitropolitan în ședința din 25 iunie 2004, urmând a înlocui vechea Decizie de atribuții cu nr. 202/2001, aprobată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea nr. 5.401 luată în ședința de lucru din 26-27 noiembrie 2002.

Constatând că noua Decizie a I.P.S. Mitropolit Iosif a fost elaborată în temeiul prevederilor hotărârii Sfântului Sinod nr. 987/2001 și al prevederilor art. 22, lit. "h" din Statutul pentru organizarea și funcționarea Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Centrale și Meridionale;

Luând în considerare prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora Episcopii-Vicari și Arhiereii-Vicari, pe lângă atribuțiile fixate de chiriarhi, cu aprobarea Sfântului Sinod sunt și membri de drept ai organelor deliberative și executive eparhiale, iar potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr. 1681/1969 sunt și membri ai Organelor Centrale din Patriarhia Română;

Ținând seama că în cadrul discuțiilor care au avut loc în plen s-a recomandat ca I.P.S. Mitropolit Iosif să reflecteze la chestiunea locului rezidenței și a titularului P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul în Italia, în noul context al stabilirii, prin Decizie Chiriarhală, a ariei pastoral-misionarea a Prea Sfinției Sale în Italia;

În conformitate cu prevederile art.104 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 22, lit. "h" din Statutul pentru organizarea și funcționarea Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Centrale și Meridionale;

Ca urmare a discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Canonice, juridice și pentru disciplină, plenul Sfântului Sinod hotărăște:

• *Aprobă noua Decizie nr. 264/16 august 2004 a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iosif cuprinzând atribuțiile Prea Sfințitului Episcop-Vicar Siluan Marsilianul în cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, ca Episcop-Vicar și membru de drept al organelor deliberative și executive eparhiale.*

• *Menține prevederile hotărârii sinodale nr.5.401 din 26-27 noiembrie 2002, potrivit căreia Prea Sfințitul Episcop-Vicar Siluan Marsilianul va îndeplini, totodată, și atribuțiile care revin Episcopilor-Vicari și Arhiereilor-Vicari ca membri ai Sfântului Sinod, prevăzute de hotărârea Sfântului Sinod nr. 1681/1969.*

• *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iosif este rugat să reflecteze cu privire la locul rezidenței în Italia și a titulaturii P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul, în contextul ariei pastoral-misionare a Prea Sfinției Sale în Italia, stabilită, prin noua Decizie Chiriarhală.*

Temei nr. 4.609/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu Comunicatul de presă al Întâlnirii Episcopilor Ortodocși Români din Europa Occidentală și America (Paris, 15-19 aprilie 2004) și atitudinea Bisericii noastre față de autocefalia Ortodoxiei în America.

În referat se arată faptul că, în perioada 15-19 aprilie 2004, a avut loc la sediul Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale de la Paris (Limours, Franța), întâlnirea episcopilor ortodocși români din Europa Occidentală și America, care au avut ca temă de dialog: *Biserica Ortodoxă între migrație și înrădăcinare în Occident – Perspectiva unor Biserici locale.*

La această întâlnire au participat: I.P.S. Mitropolit Serafim Joantă al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, I.P.S. Mitropolit Iosif Pop al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, I.P.S. Arhiepiscop Nicolae al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada, P.S. Episcop-Vicar Sofian Brașoveanul al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, precum și I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel al Episcopiei Ortodoxe Române din America și P.S. Episcop-Vicar Irineu al Episcopiei Ortodoxe Române din America, aparținând Bisericii Ortodoxe Americane (O.C.A.).

În urma discuțiilor, în data de 19 aprilie 2004, s-a redactat un comunicat de presă, publicat pe site-ul oficial al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, în care au fost prezentate concluziile acestei întâlniri.

Printre altele, se face referire la faptul că *"Ortodoxia nu este legată de o singură cultură sau de un singur neam, ci este credința în Fiul lui Dumnezeu întrupat, mort și înviat pentru viața lumii, veșnic prezent în Biserică prin Sfintele Taine, îndumnezeind și dăruind viață veșnică tuturor credincioșilor"* și la faptul că *"ierarhii ortodocși români din Europa Occidentală și America, în comuniune și colaborare cu toate celelalte jurisdicții ortodoxe locale, susțin și promovează crearea firească a Bisericilor locale peste tot unde există ortodocși, conform spiritului Ortodoxiei și hotărârilor panortodoxe"*.

O a doua întâlnire a fost propusă să aibă loc în America, în a treia săptămână după Paști, adică în data de 15 mai 2005.

Întrucât comunicatul întrunirii nu s-a analizat, iar Biserica Ortodoxă Română urmează să-și definească poziția referitoare la diaspora și la problema autocefaliei Bisericii Ortodoxe Americane, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Să se analizeze problematica legată de poziția Bisericii Ortodoxe Române cu referire la Diaspora și Autocefalie într-o proximă ședință a Sfântului Sinod, în prezența tuturor ierarhilor ortodocși români din Europa și America.*

Temei nr. 4.674/2004 – Adresa nr. 9782/2004 a Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, cu propunerea I.P.S. Mitropolit Daniel privind modificarea denumirii unor Comisii Sinodale.

Luând act că, prin adresa respectivă, Înalt Prea Sfinţia Sa propune Sfântului Sinod spre dezbatere şi aprobare propunerea ca denumirea actuală a *Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc* să fie schimbată în ***COMISIA TEOLOGICĂ ŞI LITURGICĂ***, iar denumirea *Comisiei pentru Doctrină, viaţă monahală şi misiune socială* să fie schimbată în ***COMISIA PASTORALĂ ŞI SOCIALĂ***, astfel că în noua formulare, comisiile amintite ar avea atât denumiri mai scurte ca formă, cât şi mai cuprinzătoare ca arie de competenţă;

Apreciind că prin noua denumire ***Comisia teologică şi liturgică***, pe de o parte, nu se desparte teologia de viaţa liturgică, iar cărţile de cult fiind considerate cărţi de teologie eclesială, bazată pe Sfânta Scriptură şi pe scrierile Sfinţilor Părinţi, iar pe de altă parte, învăţământul teologic va avea o ţintă mai clară, de intensificare a vieţii Bisericii şi evidenţierea bogăţiei teologice şi spirituale a tezaurului liturgic al Ortodoxiei;

Constatând în ceea ce priveşte noua denumire ***Comisia pastorală şi socială***, că în competenţa acesteia se va include şi activitatea parohiilor, nu numai a mânăstirilor; urmând ca problemele de doctrină sau de învăţătură de credinţă să fie tratate la Comisia Teologică şi Liturgică;

Ţinând seamă că aceste comisii sinodale pot lucra şi în sub-comisii, la care vor fi invitaţi specialişti de la instituţiile de învăţământ teologic, editori de cărţi liturgice, specialişti în domeniul pastoraţiei şi al vieţii sociale, etc.;

Având în vedere argumentele invocate în scris, precum şi verbal în faţa plenului Sfântului Sinod de către I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, pentru schimbarea denumirii unor Comisii Sinodale şi apreciindu-se ca întemeiate;

În urma discuţiilor purtate, a explicaţiilor suplimentare date de către Înalt Prea Sfinţia Sa în plen şi, la propunerea Comisiei Canonică, juridică şi pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă schimbarea denumirii Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc în* ***COMISIA TEOLOGICĂ ŞI LITURGICĂ***;

• *Aprobă schimbarea denumirii Comisiei pentru Doctrină, viaţă monahală şi misiune socială în* ***COMISIA PASTORALĂ ŞI SOCIALĂ***;

• *Cancelaria Sfântului Sinod va propune până la proxima şedinţă de lucru a Sfântului Sinod domeniile de competenţă ale fiecărei Comisii Sinodale şi modificările articolelor corespunzătoare din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române şi din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română în legătură cu această hotărâre.*

Temei nr. 2.881/2004 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod privind cererea de recurs a fostului preot Filip Ioan de la Parohia Înălţarea Domnului, Protopopiatul Baia-Mare, împotriva pedepsei caterisirii, aplicată prin sentinţa nr. 1/2004 a Consistoriului Eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureşului şi Sătmarului.

Luând act de conținutul referatului și de precizările suplimentare date de Chiriarhul locului, în cazul disciplinar în speță și având în vedere că, prin rechizitoriul Consistoriului Eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului s-au reținut, cu dovezi, în sarcina fostului preot Filip Ioan, abaterile și delictele canonice pentru care a primit pedeapsa caterisirii prin sentința nr. 1/ 2004 a Consistoriului Eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului;

Ținând seamă, din cercetarea dosarului cauzei, că încadrarea juridică s-a făcut în conformitate cu sfintele canoane și cu prevederile Regulamentului de procedură bisericească și că instrumentarea și judecarea procesului a respectat prevederile canonice și regulamentare bisericești în speță;

Având în vedere că niciunul dintre motivele invocate de recurent nu poate fi susținut cu probe aflate în dosarul cauzei și că acestea s-au dovedit a fi neîntemeiate și nejustificate documentar;

Ascultând relațiile suplimentare date în plen de Chiriarhul locului, P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Respinge recursul fostului preot Ioan Filip de la Parohia "Înălțarea Domnului" din Baia Mare și menține sentința nr 1/2004 a Consistoriului Eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, prin care i-a fost aplicată pedeapsa caterisirii.*

Temei nr. 4.685/2004 – Referatul Arhiepiscopiei Bucureștilor, înregistrat la Administrația Patriarhală sub nr. 4.680/2004, în legătură cu situația canonică a preotului ION PREOTEASA și unele dezbateri privind uzurparea rangului arhieresc de către acesta.

Având în vedere că din documentarul transmis de Arhiepiscopia Bucureștilor reiese că Protoieria Giurgiu Nord, cu adresa nr. 357/2004, a înștiințat Centrul Eparhial în legătură cu participarea numitului preot Preoteasa Ion, în veșminte arhierești, la o slujbă de înmormântare în ziua de 15.09. 2004.

Întrucât, din cele prezentate de Arhiepiscopia Bucureștilor, reiese că este necunoscută hirotonia întru Arhiereu a numitului preot Preoteasa Ion, acesta – sub dovadă de semnătură – afirmând că: "Altarul de slujire este în Las Vegas – America și că face ascultare Chiriarhului acelui loc";

Constatând că numitul preot Preoteasa Ion a mijlocit pe lângă personalități din țară și străinătate pentru a fi promovat în clerul superior și, ținând cont și de situația sa canonică, precum și de abaterile și delictele săvârșite, Arhiepiscopia Bucureștilor a luat măsura de a face cunoscut preoților și sfintelor mânăstiri din cuprinsul eparhiei situația canonică a preotului respectiv, precum și încadrarea disciplinară, canonică și regulamentar bisericească a faptelor săvârșite;

În urma relatărilor verbale și a completărilor făcute în plenul ședinței, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Președinte, de către *P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor*; din care reiese că situația

prezentată în scris apare ca fiind foarte gravă din punct de vedere disciplinar şi canonic;

În urma discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei Canonice, juridice şi pentru disciplină, Sfântul Sinod a hotărât:

• *Arhiepiscopia Bucureştilor va proceda de urgenţă la cercetarea cazului disciplinar al preotului Ion Preoteasa şi la aplicarea pedepselor corespunzătoare, întrucât a aparţinut canonic de această Arhiepiscopie.*

• *Vor fi informate toate eparhiile din cuprinsul Patriarhiei Române precum şi toate Bisericile Ortodoxe Surori în legătură cu pedeapsa ce i se va aplica pentru cele de urmare.*

11. Suspendarea şedinţei.

La orele 14^{00} Prea Fericitul Părinte Patriarh Preşedinte dispune suspendarea lucrărilor în plen şi continuarea acestora după-amiază.

12. Reluarea în plen al lucrărilor cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale.

După-amiază, la orele 17^{00} se reiau în plen lucrările Sfântului Sinod sub preşedinţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cu aceeaşi participare ca la şedinţa de dimineaţă.

COMISIA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

La invitaţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *raportorul Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Prea Sfinţitul Episcop Casian al Dunării de Jos* prezintă rapoartele Comisiei, după cum urmează:

Temei nr. 4.518/2005 - Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu necesitatea stabilirii temelor Conferinţelor preoţeşti semestriale din anul 2005.

Având în vedere prevederile hotărârii Sfântului Sinod nr. 348/23 februarie 2000, potrivit cărora tema primei conferinţe preoţeşti semestriale care are caracter unitar pe întreaga Patriarhie Română, se stabileşte de Sfântul Sinod, iar tema celei de a doua conferinţe preoţeşti semestriale se stabileşte de către fiecare eparhie potrivit cerinţelor specifice şi misionar-pastorale locale;

Ţinând seama că între temele pentru conferinţele preoţeşti semestriale din anul 2005 s-a sugerat, între altele, problematica viitorului Bisericii Ortodoxe Române şi al celorlalte culte religioase în perspectiva integrării ţării noastre în Uniunea Europeană, şi că dezbaterea acestei probleme într-o conferinţă preoţească semestrială ar prilejui lămurirea multor aspecte ale acesteia dar ar constitui şi un prilej de pregătire a clerului în perspectiva anului 2007 cînd se preconizează admiterea României în structurile Uniunii Europene;

Luând act de hotărârea Sfântului Sinod nr. 460 din 10-13 februarie 2004 prin care s-a recomandat, pentru conferinţele preoţeşti, abordarea prioritară a unor probleme care interesează activitatea pastoral-misionară şi influenţează viaţa religioasă, cum ar fi: *sărăcia, migraţia tinerilor, secularizarea, prozelitismul etc.*, şi

că dezbaterea acestor teme în cadrul Conferințelor preoțești-administrative constituie cadrul propice de analiză și evaluare a acestora;

Ținând seama că în cursul anului 2005, Biserica noastră aniversează 120 de ani de la dobândirea Autocefaliei și 80 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie, momente care pot fi subliniate în conferințele preoțești-administrative ce se organizează în toate eparhiile pentru implicațiile lor în viața Bisericii noastre sub toate aspectele, în strânsă legătură cu misiunea și slujirea Ortodoxiei Românești;

Apreciind că pentru Conferințele preoțești semestriale este necesar să se mențină în vigoare și pentru anul 2005 cadrul organizatoric și modalitatea de desfășurare a acestora, așa cum au fost stabilite prin hotărârile sinodale nr. 7050/1996 și nr. 7236/1998;

În temeiul prevederilor art. 138 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, ale art. 40 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Este de acord ca dezbaterea problemei integrării țării noastre în Uniunea Europeană să poată fi tratată mai întâi în Sfântul Sinod, pe comisii, și apoi în plen, prin cooptarea unor specialiști ortodocși.*

• *Aprobă tratarea următoarei teme generale la prima Conferință preoțească semestrială din primăvara anului 2005:* ***"Fenomenul migrației din parohii: șanse, probleme și perspective pastorale"****;*

• *Aprobă ca la cea de a doua Conferință preoțească semestrială din toamna anului 2005, să se trateze teme fixate de fiecare Centru eparhial potrivit cerințelor misionare și pastorale locale.*

• *Aprobă ca în cursul anului 2005, pe lângă subiectele de interes local, la conferințele protopopești (administrative) și la instituțiile de învățământ teologic să fie aprofundată tema* ***"Misiunea și slujirea Ortodoxiei Românești contemporane la împlinirea a 120 de ani de la dobândirea Autocefaliei și a 80 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române"****:*

• *Menține în vigoare și pentru anul 2005 cadrul organizatoric și modalitatea de desfășurare a Conferințelor preoțești semestriale, așa cum au fost stabilite prin hotărârile sinodale nr. 7050/1996 și nr. 7236/1998, care se anexează în fotocopie.*

Temei nr. 4.586/2004 – Adresa Episcopiei Severinului și Strehaiei, nr. 731/2004, prin care se solicită înființarea unui Seminar Teologic Ortodox în municipiul Drobeta Turnu-Severin.

La Sectorul Învățământ al Patriarhiei Române s-a primit adresa Episcopiei Severinului și Strehaiei, nr.731/2004, prin care se solicită înființarea unui Seminar Teologic Ortodox în municipiul Drobeta Turnu-Severin.

În motivarea acestei solicitări se arată că: nu există alt Seminar Teologic Ortodox în Eparhie; există multe mănăstiri în zonă, pentru care este nevoie de personal cu pregătire adecvată; există numeroase solicitări din partea tinerilor de a se înscrie la Seminarul Teologic Ortodox; se menționează experiența unei clase teo-

logice în municipiul Drobeta Turnu-Severin cu rezultate bune; Inspectoratul şcolar judeţean al judeţului Mehedinţi este de acord cu înfiinţarea acestei şcoli.

În urma analizei şi a discuţiilor în plenul Sfântului Sinod, la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă înfiinţarea Seminarului Teologic Ortodox în municipiul Drobeta Turnu-Severin, judeţul Mehedinţi;*

• *Centrul Eparhial va face demersurile cuvenite pe lângă Inspectoratul Şcolar Judeţean Mehedinţi pentru înfiinţarea şi organizarea şcolii;*

• *Se va comunica şi Ministerului Educaţiei şi Cercetării prezenta hotărâre.*

Temei nr. 4.275/2004 – Adresa Episcopiei Argeşului şi Muscelului nr. 3253/2004, prin care se solicită editarea unui *Liturghier* în limbajul mimico-gestual şi a unei cărţi cu titlul *Simbolistica semnelor*.

Referatul Sectorului Învăţământ subliniază că prin adresa respectivă se solicită editarea unui *Liturghier* în limbajul mimico-gestual şi a unei cărţi cu titlul *Simbolistica semnelor*, care să fie supuse dezbaterii în mediul teologic şi în comunitatea surzilor, în vederea recunoaşterii şi acceptării acestora ca mijloace de comunicare specifice persoanelor cu deficienţă de auz, solicitare motivată prin următoarele: se contribuie la uniformizarea cultică a surzilor din cuprinsul Patriarhiei Române, lucrare începută în iulie 2002, în contextul existenţei legii nr. 519 care recunoaşte la nivel naţional limbajul mimico-gestual ca limbaj de sine stătător în cadrul comunităţii surzilor, care devine astfel o minoritate lingvistică şi mai puţin una izolată de deficienţa de auz; acest demers editorial reprezintă un pas important în lucrarea de integrare a persoanelor deficiente de auz din cuprinsul Patriarhiei Române.

În urma analizei şi a discuţiilor în plenul Sfântului Sinod, la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă, în principiu, pentru persoanele cu deficienţă de auz din cuprinsul Patriarhiei Române, editarea în limbajul mimico-gestual a unui* ***Liturghier*** *şi a unei cărţi cu titlul* ***Simbolistica semnelor***;

• *Cele două lucrări vor fi examinate în prealabil de o Comisie de specialitate de la Universitatea din Piteşti, formată din specialiştii Departamentului pentru Limbajul Mimico-gestual şi din profesori de teologie, precum şi preoţii care slujesc deja în comunităţile parohiale mimico-gestuale din ţară, pentru conţinutul doctrinar; după care, cu binecuvântarea Sfântului Sinod, vor putea fi publicate.*

Temei nr. 3.861/2004 – Informarea Sectorului Învăţământ cu privire la Consfătuirea anuală cu Inspectorii de specialitatea Religie din 9 -10 septembrie 2004 de la Palatul Patriarhiei.

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în data de 9-10 septembrie 2004, la Palatul Patriarhiei, a avut loc Consfătuirea cu Inspectorii de specialitatea Religie, de la Inspectoratele şcolare Judeţene, convocaţi prin grija Ministerului Educaţiei şi Cercetării.

Din partea Patriarhiei, au participat: P.S. Varsanufie Prahoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, Diac. Nicu Octavian, consilier patriarhal la Sectorul Învățământ, iar din partea Ministerului Educației şi Cercetării, Pr. Nicolae Iordăchescu, inspector general şi Doamna Inspector general Mihaela Panoschi.

Ordinea de zi a consfătuirii a cuprins următoarele probleme: *Precizări privind organizarea demersului didactic în domeniul disciplinei religie, în anul şcolar 2004-2005, analiza Concursurilor şcolare desfăşurate în anul şcolar 2003-2004 şi precizări privind concursurile şcolare la disciplina Religie (cultură şi civilizație) şi la disciplinele teologice, în anul şcolar 2004-2005, precizări privind programale de bacalaureat 2004, discuții privind Curriculum-ul: noile Planuri de Învățământ, Programele Şcolare, Manualele de Religie etc. colaborarea Inspectorului de Religie cu ierarhul locului, inspectorii de alte specialități şi comunitatea locală.*

În cadrul consfătuirii s-au formulat propuneri menite să eficientizeze activitatea de predare a Religiei în şcoală.

În urma analizei şi a discuțiilor în plenul Sfântului Sinod, la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregatirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăşte:

• *Aprobă propunerile făcute în cadrul Consfătuirii Inspectorilor de specialitatea Religie, organizată la Palatul Patriarhiei din Bucureşti, 9-10 septembrie 2004, după cum urmează:*

1. Demersul didactic în domeniul predării Religiei în anul şcolar 2004-2005 trebuie să găsească mijloace şi posibilități adecvate, pentru ca ora de Religie să fie predată corespunzător şi să devină atractivă pentru copii, un rol deosebit revenind în acest scop şi inspectorilor de specialitatea Religie;

2. Inițierea unor cursuri cu Inspectorii de Religie pentru pregătirea acestora, organizate prin grija Ministerului Educației şi Cercetării, şi întocmirea unui ghid al inspectorilor de Religie;

3. Organizarea unor cursuri de formare pentru profesorii de Religie de către fiecare Inspectorat, girate, atât de Centrele Pedagogice de pe lângă Universități, cât şi de Biserică, prin Centrele Eparhiale respective;

4. În măsura posibilităților, Facultățile de Teologie să prevadă pentru pregătirea didactică trei ore de Didactică, iar în Semestrul II, 3-4 lecții de Religie;

5. Constituirea unei baze materiale la Inspectoratele Şcolare: CD-uri, diapozitive, hărți, planşe etc., care să reprezinte o logistică utilă;

6. Stabilirea unei fişe standardizate, de evaluare a lecției, pe care se va pune accent în cadrul inspecțiilor şcolare de Religie, încât aceasta să constituie un instrument de lucru pentru profesori şi să valorifice experiența şi constatările inspectorilor în aşa fel, încât, în urma inspecției profesorii să poată valorifica observațiile şi constatările evaluatorului;

7. Olimpiada de Religie în anul şcolar 2004-2005 să se desfăşoare la Cluj-Napoca;

8. Elaborarea unui manual de Religie pentru educatori, privind învățământul religios preşcolar, manual elaborat de profesori cu experiență în domeniu şi care urmează a fi supus aprobării Sfântului Sinod;

9. S-a evidențiat de către participanți satisfacția că pentru anul școlar 2004-2005 au fost tipărite manuale de Religie pentru 4 clase: I, a II-a, a IX-a și a X-a, care au fost distribuite elevilor, acțiune ce a presupus tipărirea a circa 1.000.000 de manuale în valoare de circa 350 milioane lei.

10. Preocuparea Centrelor Eparhiale și a inspectorilor de Religie pentru constituirea unor colective de cadre didactice, care să elaboreze unele manuale alternative de Religie, ce vor fi prezentate spre aprobare Comisiei de Evaluare a Bisericii, apoi, cu avizul acesteia, înaintate Ministerului Educației și Cercetării, pentru evaluare și licitare în vederea tipăririi, cunoscut fiind faptul că la Comisia Națională de evaluare și licitare a manualelor nu se ia în calcul doar un singur manual, pe motivul lipsei de competiție și al concurenței neloiale.

11. Întocmirea unor Programe de titularizare, definitivat, gradul II și gradul I, diferite. Programa de titularizare și definitivat va trebui să cuprindă teme mai apropiate de ceea ce se predă la clasă, cea de Gradul II, teme mai complexe, iar cea de Gradul I, o problematică de specialitate și cercetare. Toate aceste programe să fie raportate la Programa școlară existentă. Se propune constituirea unei Comisii de întocmire a acestor programe: Dl. Vasile Timiș, Pr. Dr Ene Ionel - Focșani, Pr. Dr. Nichita Vasile - Iași, Pr. Opriș Dorin - Alba Iulia și Pr. Dogaru Gheorghe - București. Programele urmează să fie alcătuite în cursul lunii octombrie, încât să poată fi propuse Sfântului Sinod la proxima ședință;

12. O atenție deosebită să se acorde impactului educației religioase la clasele mai mici, urmărindu-se modelarea caracterului și formarea deprinderilor și priceperilor de viață și trăire religioasă, în această direcție urmând a se realiza o consiliere de factură misionară și duhovnicească, care să prevadă participarea la Biserică, Spovedania și Împărtășirea, comportamentul adecvat moralei creștine;

13. Inspecțiile de grad să fie efectuate și de profesori cu gradul I, nu numai de cei universitari. Se propune Ministerului Educației și Cercetării a coopta 4-5 formatori sau metodiști tineri în aceste activități;

14. În nota formării continue, să se urmărească de către profesorii de Religie noutățile în domeniul psihopedagogiei;

15. Modificarea Programelor de Bacalaureat la Seminariile Teologice, în condițiile în care acestea vor avea durata de 4 ani de studii;

16. Să se acorde distincții bisericești, profesorilor care se disting în activitatea didactică și au realizări deosebite, la nivel de Eparhie și Patriarhie.

• *Sectorul Învățământ teologic și Educație religioasă al Administrației Patriarhale este îndatorat cu urmărirea aducerii la îndeplinire a prezentei hotărâri a Sfântului Sinod, inclusiv cu purtarea legăturii cu Ministerul Educației și Cercetării.*

Temei nr. 4.061/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 3178/2004, cuprinzând unele constatări ale I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu legate de conținutul manualului de Religie pentru clasa a X-a, autori: Sabin Preda, Adrian Anca, Adela Văetiși, Constantin Ghiță și Ciprian Voicilă, coordonator: Ierom. Iustin Marchiș, Editura Rosetti, 2004.

În adresa amintită, I.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, referindu-se numai la paginile 26-28 ale manualului, semnalează următoarele: *autorii nu menționează ediția Sfintei Scripturi din care au preluat textele biblice, și nici coordonatele (cartea, capitolul, versetul) acestora; expresia "suflet viu" regăsită atât în cazul omului, cât și la celelalte viețuitoare în textul biblic citat de autori, poate constitui un argument în favoarea teoriei evoluționiste; expresia "Dumnezeu l-a făcut pe om* ***cu mâna sa****", deși inexistentă în textul biblic, este utilizată de autori și folosită ca argument în explicarea creării omului; reproducerea unui mozaic din Ravena (sec. IV), în care sunt reprezentați Adam și Eva goi în rai, este considerată nepotrivită pentru un manual de Religie care se adresează unor adolescenți; expresia "Dumnezeu participă direct la facerea omului" este considerată incorectă din punct de vedere dogmatic.*

În legătură cu manualul în cauză, în referatul Sectorului Învățământ al Administrației Patriarhale se menționează următoarele: avizarea acestuia s-a făcut în condițiile hotărârii Sfântului Sinod, nr. 111/2004, manualul în cauză a fost alcătuit de un colectiv de profesori, fiecare elaborând capitolele în care este specialist. Manualul a ajuns la Sectorul Învățământ al Patriarhiei Române cu avizul Arhiepiscopiei Bucureștilor. Sectorul Învățământ a analizat calitatea manualului, considerându-l corespunzător după conținut și formă; după evaluare, manualul a fost înaintat Ministerului Educației și Cercetării, unde a fost aprobat și de Comisia Națională pentru Evaluare și Licitare a manualelor școlare; ultima etapă a fost prezentarea manualului la oferta de pe piața manualelor școlare, unde a existat posibilitatea de a fi alese cele socotite a fi corespunzătoare.

În urma analizei și a discuțiilor în plenul Sfântului Sinod, la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Manualul va fi revizuit de autori și se va supune procedurii normale de evaluare de către Comisia Patriarhiei Române de evaluare a manualelor de Religie, în vederea reeditării;*
- *Pentru subiectele în care se recurge la texte biblice, autorii vor trebui să folosească ediția oficială a Sfintei Scripturi.*

Temei nr. 4.587/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia, nr. 2.404/2004, prin care solicită propuneri privind Programa pentru susținerea examenelor de titularizare, definitivat și gradul II în învățământ, la disciplina Religie.

La Sectorul Învățământ al Patriarhiei Române s-a primit adresa Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia, nr. 2404/2004, prin care se solicită aprobarea Programei pentru susținerea examenelor de titularizare, definitivat și gradul II în învățământ, la disciplina Religie, propunere motivată prin: *actuala programă are multe teme cu un conținut larg, fără precizări și în unele părți în neconcordanță cu Programa școlară, din care cauză, bineînțeles și datorită slabei pregătiri a candidaților, rezultatele au fost anul acesta foarte slabe la examenul de titularizare. Programa propusă este făcută în spiritul Programei școlare de Religie cu teme adecvate acesteia și cu o bibliografie corespunzătoare, fără*

indicarea unor lucrări foarte greu de găsit de către candidați. Această Programă a fost elaborată în spiritul propunerilor făcute în cadrul Consfătuirii cu inspectorii de specialitatea Religie Ortodoxă, (București în 9-10 septembrie 2004).

Referatul amintește că mai există propuneri de Programă și din partea Facultăților de Teologie din Sibiu și din Cluj-Napoca, care sunt însă asemănătoare cu cea care a fost în vigoare anul acesta.

În urma analizei, a discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Propunerile de la Alba Iulia, Cluj-Napoca și Sibiu vor fi analizate în regim de urgență (10 noiembrie 2004) la Sectorul Învățământ al Patriarhiei Române și vor fi armonizate cu programa existentă;*

• *Programa va fi înaintată și Ministerului Educației și Cercetării pentru aprobare;*

Temei nr. 4.590/2004 – Adresa Arhiepiscopiei Sibiului, nr. 3534/01 noiembrie 2004, privind modul de predare a disciplinei Religie în unele școli și licee cu limba de predare germană din județele Sibiu și Brașov.

În cuprinsul adresei respective se fac referiri asupra modului de predare a disciplinei Religie în unele școli și licee cu limba de predare germană din județele Sibiu și Brașov. Potrivit adresei menționate, cadrele didactice care predau Religia elevilor ortodocși sunt de confesiune evanghelică (pastori etc.) sau nu au pregătirea necesară (profesori de alte discipline, care predau Religia pentru a-și completa norma didactică).

In cadrul discuțiilor, *I.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei*, a arătat că și în eparhia pe care o păstorește sunt situații similare, dar că pentru asemenea situații au fost angajați profesori ortodocși, cunoscători de limba germană.

În urma analizei, a discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

• *Arhiepiscopia Sibiului va propune alternativa la această problemă: profesori ortodocși care să predea Religia elevilor ortodocși, atât în limba germană, cât și în limba română, după opțiunea elevilor.*

COMISIA RELAȚIILOR EXTERNE BISERICEȘTI

În continuare, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *raportorul Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei*, dă citire rapoartelor acestei Comisii, după cum urmează:

Temei nr. 3.061/2004 – Referatul Sectorului Relații Externe Bisericești în legătură cu vizita oficială în Țara și Biserica noastră a unei delegații a Patriarhiei Ecumenice, condusă de Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Arhiepiscopul Constantinopolului – Noua Romă, Patriarh Ecumenic (15-21 octombrie 2004).

Delegația oficială a Patriarhiei Ecumenice a fost condusă de Sanctitatea Sa Bartolomeu, Arhiepiscopul Constantinopolului – Noua Romă, Patriarh Ecumenic și alcătuită din II.PP.SS. Mitropoliți Macarie de Siderokastro, Evangelos de New-Jersey, Genadios de Sassima, Cuv. Diacon Elpidoforos Lambriniadis, Secretar Adjunct

Sfântul Sinod, Dl. Mesut Ilgim, om de cultură turc, Dl. Nicolaos Manginas, fotograf şi ziarist, Dl. Paris Georgiadis, aghiotant.

Vizita oficială a delegației Patriarhiei Ecumenice, efectuată ca urmare a invitației Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, făcută în numele Sfântului Sinod, al clerului şi credincioşilor Bisericii Ortodoxe Române, a cuprins următoarele momente importante:

Vineri, 15 octombrie: La sosirea pe Aeroportul Internațional *Henri Coandă*, Înalții delegați ai Patriarhiei Ecumenice au fost întâmpinați cu onoruri militare şi, după tradiția românească, cu pâine şi sare, de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, II.PP.SS. Mitropoliți Daniel al Moldovei şi Bucovinei, Teofan al Olteniei şi ierarhi din cadrul Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei. Apoi, cei doi Patriarhi au dat scurte declarații de presă.

În jurul orelor 18.30, delegația Patriarhiei Ecumenice a fost primită, după rânduială, cu Polihroniu, în Catedrala Patriarhală, unde Sanctitatea Sa a răspuns cuvântului de bun venit al Prea Fericitului Părinte Patriarh printr-o călduroasă cuvântare adresată Bisericii noastre şi Întâistătătorului ei.

Sâmbătă, 16 octombrie: În cursul dimineții, la orele 10.00, Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu a susținut, în *Aula Magna* a Universității din Bucureşti, Conferința cu tema "*Personalitatea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare*", care a fost deosebit de apreciată de auditoriul prezent.

În continuarea programului, ca o recunoaştere a personalității de excepție a Întâistătătorului Scaunului Ecumenic, Academia Română a conferit Sanctității Sale Patriarhului Bartolomeu titlul de *Membru de onoare*.

În după amiaza aceleiaşi zile, au avut loc vizitele protocolare ale delegației Patriarhiei de la Constantinopol la Ambasada Turciei şi, apoi, la Ambasada Greciei, prilej cu care a fost făcut un scurt popas şi la Biserica Greacă, din incinta ambasadei.

Duminică, 17 octombrie: Începând cu orele 9.30, un sobor de ierarhi şi preoți, având în frunte pe cei doi Patriarhi, au săvârşit în Biserica *Sfântul Spiridon Nou* – Paraclis Patriarhal, Sfânta Liturghie Arhierească, prilej cu care au adresat mulțimii credincioşilor prezenți cuvinte înălțătoare, de îndemn părintesc şi întărire în dreapta credință. La Sfânta Liturghie a fost prezent şi Majestatea Sa Regele Mihai I, împreună cu membri ai familiei regale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist conferind Majestății Sale, cu această ocazie, înalta distincție *Crucea Patriarhală* pentru mireni.

Seara, Sanctitatea Sa a avut o întâlnire cu D-nul Adrian Năstase, Primul Ministru al Guvernului României, iar apoi o altă întâlnire cu Dl. Ion Iliescu, Preşedintele României, care a oferit un dineu oficial în onoarea Sanctității Sale Patriarhului Bartolomeu şi a delegației însoțitoare.

Luni, 18 octombrie: Delegația Patriarhiei Ecumenice a plecat cu avionul special spre Cluj-Napoca, de unde s-a îndreptat spre biserica Mănăstirii Nicula, unde a fost primită cu o slujbă de întâmpinare, rostindu-se şi cuvântări.

În după-amiaza aceleiaşi zile, a avut loc slujba de sfințire a pietrei de temelie a *Centrului de Cercetări Pastoral-Catehetice al Fundației "Episcop Nicolae Ivan"*,

în parteneriat cu Universitatea "Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca şi cu Mănăstirea Nicula.

Seara, a avut loc un concert susţinut de corurile reunite ale Facultăţii de Teologie Ortodoxă şi Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca în biserica de sare din salina Ocna Dej.

Marţi, 19 octombrie: În cursul dimineţii, delegaţia Patriarhiei Ecumenice s-a îndreptat spre Cluj-Napoca, fiind primită, după rânduiala bisericească, în Catedrala Arhiepiscopală.

La orele 11.00, la sediul Universităţii "Babeş Bolyai", a avut loc ceremonia acordării Sanctităţii Sale Patriarhului Bartolomeu al Constantinopolului a titlului academic *Doctor Honoris Causa* al Universităţii "Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, prilej cu care Sanctitatea Sa a susţinut o conferinţă foarte apreciată de auditoriul prezent, pe tema *"Relaţia dintre Biserică şi Stat"*.

După-amiază, avionul cu delegaţia Patriarhiei Ecumenice au decolat spre aeroportul din Suceava, de unde, după sosire, s-a plecat spre Mănăstirea Putna, unde Sanctitatea sa Patriarhul Bartolomeu şi-a plecat genunchii la mormântul Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. După cuvântul de bun venit al I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu a rostit un cuvânt cu o încărcătură deosebită, elogiind personalitatea de excepţie a marelui voievod moldovean.

Miercuri, 20 octombrie: In cursul dimineţii, a avut loc târnosirea bisericii Mănăstirii *Dorna-Arini*, urmată de săvârşirea Sfintei Liturghii arhiereşti, cu participarea II.PP.SS.Mitropolit Teofan al Olteniei, Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Arhiepiscop Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, a PP.SS. Episcopi Gherasim al Râmnicului şi Damaschin al Sloboziei şi Călăraşilor, a PP.SS. Episcopi-Vicari şi Arhierei-Vicari Irineu Bistriţeanul al Arhiepiscopiei Clujului, Ioachim Băcăoanul al Episcopiei Romanului, Corneliu Bârlădeanul al Episcopiei Huşilor şi Iustin Sigheteanul al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului.

La întoarcerea la Suceava, delegaţia Patriarhiei Ecumenice a făcut un popas duhovnicesc la Mănăstirea Voroneţ, după care, pe calea aerului, a plecat spre Constanţa.

Seara, delegaţia de la Constantinopol a sosit pe aeroportul internaţional *Mihail Kogălniceanu* din Constanţa, fiind primiţi, apoi, la catedrala arhiepiscopală din Constanţa de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, alţi ierarhi, precum şi de numeroşi preoţi şi credincioşi, prilej cu care au fost rostite cuvântări înălţătoare.

Joi, 21 octombrie: In cursul dimineţii, a avut loc primirea la Prefectura Judeţului Constanţa, de faţă fiind autorităţi de Stat centrale şi locale, precum şi reprezentanţi ai Corpului Diplomatic şi ai altor culte religioase din Constanţa.

La orele 11.00, a avut loc ceremonia decernării Sanctităţii Sale Patriarhului Ecumenic Bartolomeu şi Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a înaltului titlu academic de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii *Ovidius* din Constanţa.

După-amiază, a fost vizitat *Complexul Bazilical* din localitatea Basarabi, străvechi centru de spiritualitate creştină de pe teritoriul românesc al Dobrogei.

La orele 17.00, delegația Patriarhiei Ecumenice a decolat cu un avion special de pe aeroportul internațional *Mihail Kogălniceanu* cu destinația Istanbul.

După prezentarea referatului, luând cuvântul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a subliniat importanța acestei vizite, ca o încununare a *Anului Ștefanian* și ca o împlinire a momentelor de înălțătoare bucurie trăite cu prilejul preluării de către parohia ortodoxă română din Istanbul a bisericii *Sfânta Paraschева–Pikridion* din orașul Sfântului Constantin. Această apropiere dintre Sfântul Voievod Ștefan cel Mare și Sfântul Martir Constantin Brâncoveanu, după cum mărturisește Întâistătătorul Bisericii noastre, l-a determinat să adreseze frățească invitație Sanctității Sale de a vizita Biserica și Țara noastră, pe când se aflau împreună în vizită în Cezareea Capadociei, în luna mai 2004.

De asemenea, Prea Fericirea Sa a remarcat faptul că, în comparație cu vizitele precedente, cea din acest an, prima vizită oficială a Sanctității Sale făcută Bisericii noastre, a urmat un drum nou, un itinerariu nou, care a cuprins popasuri de înaltă trăire spirituală și academică desfășurate în *Aula Magna* a Universităților din București, Cluj-Napoca și Constanța și la Academia Română. În finalul cuvântului său, Părintele Patriarh a subliniat că o minune cheamă o altă minune, pentru că, pe când se afla, împreună cu delegația Patriarhiei Ecumenice, la *Complexul Bazilical* din localitatea Basarabi, s-a primit vestea votării legii cu privire la construirea în Parcul Carol a Catedralei Mântuirii Neamului.

Vizita Sanctității Sale Bartolomeu, Arhiepiscopul Constantinopolului – Noua Romă, Patriarh Ecumenic în Țara și Biserica noastră, plănuită inițial a avea loc în vara anului 2004, s-a înscris în șirul manifestărilor consacrate *Anului Ștefanian* și ca o dovadă în plus a foarte bunelor relații statornicite de-a lungul timpului între cele două Biserici Ortodoxe Surori.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

• *Ia act cu bucurie de vizita oficială în Țara și Biserica noastră a unei delegații a Patriarhiei Ecumenice condusă de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, Arhiepiscopul Constantinopolului–Noua Romă (15-21 octombrie 2004).*

• *Se va publica în revistele centrale bisericești reportajul acestei importante vizite.*

Temei nr. 4.144/2004 – Referatul Sectorului Relații Externe Bisericești cu privire la trecerea la cele veșnice a Prea Fericitului Petros VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a Toată Africa și întronizarea Prea Fericitului Theodoros II, noul Papă și Patriarh al Scaunului Apostolic al Alexandriei și a Toată Africa.

În prima parte a referatului se arată că, în ziua de sâmbătă, 11 septembrie 2004, a trecut la cele veșnice Prea Fericitul Petros VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a Toată Africa, în urma unui accident de elicopter, în drum spre Muntele Athos. La funeraliile care au avut loc la biserica *Sfântul Gheorghe* din Cairo, la data de 15 septembrie 2004, Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de către Prea Cuviosul Arhim. Ieronim Crețu, superiorul Așezămintelor Românești din Țara Sfântă, care a transmis din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist un

Mesaj de părtăşie la durerea Sfintei Biserici a Alexandriei, adresat Sfântului Sinod al acestei Biserici Soră, în care se afirmă printre altele:

"[...] *Din nemărginita iubire faţă de acest apostol al zilelor noastre, Prea Fericitul Petru, părintele tuturor credincioşilor ortodocşi din Africa, greci şi de alte etnii, deopotrivă părinte iubitor al românilor de pe continentul african şi, în aceeaşi măsură, al românilor de pe vatra părintească, din România, a fost chemat de către Dumnezeu în cămările Sale cele cereşti, înainte de a păşi în muntele sfânt al Athosului.*

Pe urmele marilor şi sfinţilor săi înaintaşi, Patriarhi Apostolici ai Alexandriei, Prea Fericitul Petru VII ne-a vizitat frăţeşte Biserica şi ţara noastră în repetate rânduri, binecuvântând monahii şi credincioşii, sfinţind biserici şi mânăstiri, vestind pretutindeni învăţături ziditoare de suflet.

Biserica Ortodoxă Română şi Noi, fiii şi slujitorii ei, pierdem un mare prieten aici, pe pământ, dar câştigăm un frate şi un părinte sufletesc în ceata drepţilor, unde l-a chemat Dumnezeu. Acum un an, la începutul lui septembrie, slujeam împreună, în Maramureşul Voievodal, unde marele Patriarh Petru a fost cucerit de evlavia, bucuria şi frumuseţea sufletească a fiilor acestor ţinuturi, care l-au întâmpinat cu nestăvilită bucurie la porţile împărăteşti ale inimilor şi ale sfintelor lor altare.

În această părtăşie la întristarea ierarhilor, clerului şi credincioşilor Sfintei Patriarhii a Alexandriei, am înălţat rugăciuni şi vom continua să ne rugăm lui Dumnezeu ca să reverse mângâiere, curaj şi nădejde în inimile tuturor şi, prin Duhul Său Cel de viaţă dătător, să le ajute fraţilor şi părinţilor acestei Patriarhii să dobândească pe noul lor arhipăstor.

Veşnica pomenire Părintelui şi fratelui în Hristos, Petru VII al Alexandriei şi a Toată Africa!"

Membrii Sfântului Sinod se ridică în picioare şi, după ce păstrează un moment de reculegere în amintirea Patriarhului Petros VII, intonează imnul *Veşnică pomenire.*

În partea a doua a referatului se arată că, la data de 9 octombrie 2004, Sinodul Tronului Alexandrin l-a ales în unanimitate ca nou Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a Toată Africa pe Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Theodoros II de Camerun.

Sfântul Sinod al Patriarhiei Alexandriei a adresat o scrisoare Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, anunţând bucuria alegerii întâistătătorului acestui Scaun Apostolic, în persoana **Prea Fericitului Theodoros al II-lea, nou Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a Toată Africa,** invitând Biserica Noastră să participe la întronizarea noului Patriarh, la Alexandria, în ziua de 24 octombrie 2004. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a delegat pe I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale, însoţit de P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Secretarul Sfântului Sinod şi Prea Cuviosul Arhim. Ieronim Creţu, Superiorul Aşezămintelor Patriarhiei Române în Ţara Sfântă, să reprezinte Biserica noastră la acest moment de bucurie al clerului şi credincioşilor Patriarhiei Alexandriei.

Duminică, 24 octombrie, la ora 11.00, în Biserica *Bunei Vestiri* din Alexandria (Catedrala Patriarhală Sfântul Marcu este în lucrări de restaurare) a avut loc ceremonia instalării noului Patriarh.

Bisericile Ortodoxe surori au fost reprezentate de Întâistătători sau delegați (Patriarhia Ecumenică de Mitropolitul Nectarie; Patriarhia Antiohiei de Episcopul Nifon, reprezentantul acesteia la Moscova; Patriarhia Ierusalimului de Mitropolitul Kiriacos al Nazaretului; Patriarhia Moscovei de Mitropolitul Valeriu; Biserica Greciei de Prea Fericitul Arhiepiscop Christodulos, însoțit de o numeroasă delegație de preoți și credincioși; Biserica Albaniei de Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios).

Au mai fost prezenți Sanctitatea Sa Papa Shenouda al III-lea și alți reprezentanți ai Bisericilor creștine din Egipt, iar Vaticanul a fost reprezentat de o delegație condusă de un Cardinal.

Din partea autorităților egiptene a fost prezent Guvernatorul Alexandriei. Invitat de onoare a fost Președintele Republicii Elene, însoțit de o numeroasă delegație, precum și reprezentanți ai Corpului Diplomatic acreditat în Egipt.

Ceremonia de investire a noului Patriarh, a fost oficiată fără a se mai săvârși Sfânta Liturghie, doi membri ai Sfântului Sinod oferindu-i mitra și cârja patriarhală.

La cuvântul decanului de vârstă al Sfântului Sinod, Mitropolitul Dionisie, a răspuns, cu un amplu discurs, Prea Fericitul Patriarh Theodoros al II-lea, care a evocat misiunea istorică a elenismului în Egipt și Africa și rolul misionar al Patriarhiei Alexandriei în continentul African.

Au urmat cuvântările Președintelui Greciei, a reprezentantului Republicii Cipru (locul de naștere al noului Patriarh), a Arhiepiscopului Christodulos, a Arhiepiscopului Anastasios, a Mitropolitului Nectarios (Patriarhia Ecumenică), care i-a dăruit noului Patriarh o cârjă patriarhală din partea Sanctității Sale Patriarhul Bartolomeu.

S-au citit apoi mesajele reprezentanților Patriarhiei Antiohiei, Patriarhiei Ierusalimului și a Bisericii Ciprului, după care ceremonia a trebuit întreruptă datorită sărbătorii musulmane a Ramadanului.

La agapa oferită apoi oaspeților, I.P.S.Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale a prezentat *Mesajul* Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în care se afirmă, printre altele: *"[...] Biserica Ortodoxă Română a aflat, cu negrăită bucurie, de alegerea Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Theodoros II, ca Întâistătător al Patriarhiei Apostolice a Alexandriei și a Toată Africa. Suntem pe deplin încredințați că veți fi un vrednic urmaș al celui întru veșnică pomenire Prea Fericitul Petros VII, cel care a purtat cu credincioșie și jertfelnicie grijile arhipăstoririi sale și pe care Dumnezeu l-a chemat la El înainte de vreme.*

Slujirea Marii Biserici din Sfânta Cetate a Alexandriei, la care ați fost chemat prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, înseamnă și împovărarea cu responsabilități dintre cele mai mari. Cu toate acestea, misiunea de păstori încredințată nouă de Marele Arhiereu ne va fi întărită de Atotțiitorul, Cel Care pururea veghează asupra noastră, după cuvântul Scripturii: "Cel ce se încrede în Domnul este fericit" (Pilde 16:20).

Cu atât mai importantă este această slujire, în vremurile pe care le trăim astăzi, când mărturia noastră comună panortodoxă se cere a fi întărită şi afirmată înaintea popoarelor lumii.

Împreună cu întregul Sfânt Sinod, cu clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române şi în duhul de frăţietate statornicit între Bisericile noastre de-a-lungul timpului, exprimăm, prin mijlocirea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale şi Meridionale şi a Prea Sfinţitului Vincenţiu Ploieşteanu, Episcop-Vicar Patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod, părtăşia noastră la aceste clipe de bucurie duhovnicească".

Prea Fericitul Patriarh Theodoros al II-lea a mulţumit pentru urările şi darurile primite din partea Bisericii Ortodoxe Române, evocând, încă o dată, vizita făcută în România în anul 1994, alături de vrednicul de pomenire Patriarh Partenie, a binecuvântat călătoria delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române la întoarcerea acasă. Prea Fericirea Sa a mulţumit, de asemenea, şi celorlalţi reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe surori pentru participarea la acest moment din viaţa Bisericii Alexandrine.

În urma discuţiilor purtate şi la propunerea Comisiei Relaţiilor Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

- *Ia act cu tristeţe de trecerea la cele veşnice, înainte de vreme, a Prea Fericitului Petros VII, Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a Toată Africa.*
- *Să se exprime bucuria membrilor Sfântului Sinod, a clerului şi credincioşilor Bisericii noastre pentru alegerea noului Întâistătător al Scaunului Apostolic al Alexandriei, în persoana Prea Fericitului Theodoros II, Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a Toată Africa.*

Temei nr. 4.673/2004 – Referatul Sectorului Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei la evenimentele prilejuite de comemorarea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, ca parte din programul omagial "Ştefan cel Mare şi Sfânt – 500" (Roma, 28-30 septembrie 2004)

În perioada 28 – 30 septembrie 2004, au avut loc la Roma mai multe momente solemne de comemorare şi omagiere a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Aceste manifestări s-au încadrat în programul anului comemorativ *"Ştefan cel Mare şi Sfânt – 500"*, realizat de Statul Român prin diferite instituţii ale sale, mai ales prin Ministerul Culturii şi Cultelor, în colaborare cu Biserica.

Deşi, majoritatea manifestărilor dedicate marelui Domnitor al Moldovei s-au desfăşurat în România, au existat şi manifestări care au avut loc în afara frontierelor României, cele de la Roma având o importanţă deosebită pentru dimensiunea internaţională a comemorării acestui mare principe creştin european, din secolul al XV-lea pe care Papa Sixt al IV lea l-a numit *"Atlet adevărat al credinţei creştine"*.

În referatul prezentat, se arată că ***trei*** au fost evenimentele principale ce au marcat la Roma omagierea memoriei Sfântului Ştefan cel Mare:

Colocviul ştiinţific internaţional cu tema: *"Ştefan cel Mare, principe al Moldovei şi Europa timpului său"* pe care l-a deschis în 28 septembrie 2004

Domnul Ion Iliescu, Președintele României. Domnia sa a scos în evidență personalitatea europeană a Sfântului Ștefan cel Mare și capacitatea de sinteze spirituale a poporului român. Au fost prezente oficialități de stat, doi ierarhi: II.PP.SS. Mitropoliți Daniel al Moldovei și Bucovinei și Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, oameni de știință din România și Italia, reporteri și jurnaliști.

În seara aceleași zile de 28 septembrie, după vecernie, la Parohia Ortodoxă Română *"Sfântul Ioan Casian"*, găzduită **în biserica *"Scala Coeli"* din Roma, s-a oficiat sfințirea noului iconostas**, operă a maestrului Sorin Dumitrescu din România.

Din partea Statului Român au fost prezenți: Dl. Acad. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, Dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte, Dl. Mihail Dobre, Ambasadorul României la Vatican. De asemenea, au participat reprezentanți ai Bisericii Romano-Catolice din Italia.

Sfințirea iconostasului a fost celebrată de II.PP.SS. Mitropoliți Daniel al Moldovei și Bucovinei, Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale și P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul al aceleiași Mitropolii, în prezența unui ales sobor de preoți ortodocși români din Roma și a numeroși credincioși români care au ales să trăiască și să muncească în Roma și Italia..

I.P.S. Mitropolit Daniel a rostit un cuvânt de învățătură despre semnificația teologică și spirituală a iconostasului ca memorial al istoriei mântuirii și ca vedere profetică, anticipată, a Împărăției Cerurilor care, în Iisus Hristos, vine spre oameni pentru ca oamenii să poată duhovnicește, intra în ea, prin Sfintele Taine.

Dl. Ministru Răzvan Theodorescu a vorbit despre semnificația acestei parohii ortodoxe românești găzduită într-o biserică romano-catolică ca simbol al întâlnirii spirituale dintre Răsărit și Apus, apreciind ospitalitatea Bisericii Romano-Catolice față de românii ortodocși din Roma.

La sfârșit, I.P.S. Mitropolit Iosif, Chiriarhul locului, a mulțumit tuturor celor prezenți și a oferit din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, înalta distincție *Crucea Patriarhală* unor personalități care au ajutat această parohie, în frunte cu Domnul Sorin Dumitrescu, autorul picturii iconostasului sfințit în acest an 2004, dedicat Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, ctitor de biserici și mănăstiri, apărător al Europei creștine.

Evenimentul sfințirii noului iconostas al parohiei românești din biserica *Scala Coeli* din Roma, cu o originalitate deosebită și adaptat la o biserică occidentală, poate fi considerat un omagiu adus anului comemorativ *Ștefan cel Mare și Sfânt – 500*, producând o mare bucurie celor prezenți acolo.

În ziua de 30 septembrie 2004, a avut loc la Muzeul Vaticanului, în Salonul Sixtin, aproape de Capela Sixtină, **inaugurarea expoziției de documente istorice** cu tema: *"Ștefan cel Mare – punte între Orient și Occident"*, în prezența înalților demnitari sosiți din România, în frunte cu Președintele României, Dl. Ion Iliescu, delegația Bisericii Ortodoxe Române condusă de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, numeroși cardinali și oficiali ai Vaticanului, oameni de cultură și artă. La eveniment au participat: Prea Cuviosul Arhimandrit Melchisedec Velnic, starețul Mănăstirii Putna, însoțit de mai mulți monahi din aceeași

Mănăstire, de unde provin exponatele cele mai valoroase ale expoziției, precum și mulți preoți români, ortodocși și romano-catolici din Italia.

Au rostit alocuțiuni, din partea Vaticanului: Domnul Franncesco Buronelli, Director al Muzeului Vaticanului, Cardinalul Edmund Casimir Szoka, Președinte al Guvernoratului Vaticanului și Cardinalul Angelo Sodano, Secretar de Stat al Vaticanului, iar din partea României, Domnul Ion Iliescu, Președintele României și Domnul Academician Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor.

Vorbitorii au evidențiat personalitatea Domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt și capacitatea sa de apărător și promotor al valorilor creștine europene, subliniind importanța și semnificația deosebită a expoziției *"Ștefan cel Mare – punte între Orient și Occident"*.

Vernisajul expoziției dedicate Sfântului Voievod Ștefan cel Mare s-a făcut cu mult interes, cei prezenți beneficiind de explicațiile mai multor specialiști români în frunte cu Doamna Tereza Sinigalia, Director al Institutului Național al Monumentelor Istorice și Domnul Arhitect Gheorghe Bălășoiu, autorul expoziției. Au fost prezentate următoarele piese de neprețuită valoare istorică: *Epitaful Doamnei Maria de Mangop* (1477), restaurat în 2004; *Tetraevangheliarul de la Humor* (text din 1473, copertă ornată din 1487); *Prapor* (steag liturgic), din anul 1500, de proveniență de la Mănăstirea Zografu (Muntele Athos). *Dveră* (perdea de iconostas) *cu icoana Înălțării Domnului* (din anul 1484), *Scrisoarea Papei Sixt al IV-lea către creștinii europeni* (13 ianuarie 1477), *Istoria Poloniei de Jan Dlugosz*, tomul II, cap. XIII, (anul 1712), în care se vorbește despre Ștefan cel Mare.

Expoziția a fost centrată pe altarul unei bisericuțe de lemn, executată în mod special de *S.C. Construct* – Baia Mare pentru acest eveniment, în incinta căreia, pe o lespede de mormânt, a fost expus *Epitaful Mariei de Mangop*.

Galeria în care au fost expuse obiectele menționate mai sus conținea și o mulțime de fotografii – imagini ale celor mai frumoase ctitorii ștefaniene. Expoziția a fost pregătită pentru vizitare în perioada 1-31 octombrie 2004, iar organizatorii expoziției, Ministerul Culturii și Cultelor din România și Muzeele Vaticanului, au editat în condiții grafice excepționale un volum bilingv (italiană și engleză) despre expoziție și elementele ei componente.

Prin valoarea exponatelor, prin spațiul distins oferit de Vatican și prin modul ei de organizare, expoziția *"Ștefan cel Mare – punte între Orient și Occident"* de la Vatican a constituit un eveniment de înaltă ținută artistică și un moment solemn de mare demnitate creștină românească și europeană, un simbol al bunelor relații dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică, dar și al bunei cooperări între Statul Român și Statul Vatican în promovarea valorilor creștine europene.

La propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

• *Ia act, cu mulțumiri, de participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și a delegației însoțitoare la evenimentele legate de comemorarea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, ca parte din programul omagial "Ștefan cel Mare și Sfânt – 500" (Roma, 28-30 septembrie 2004).*

Temei nr. 1.815/2004 – Referatul Sectorului Relații Externe Bisericești în legătură cu cea de a 12-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran (Durău, România, 6-13 octombrie 2004)

Dialogul teologic oficial dintre Bisericile Ortodoxe și Federația Lutherană Mondială (FLM) a început în 1981 și a continuat până în prezent prin întrunirea unei Comisii Mixte de delegați ai celor două familii de Biserici, la un interval de câte doi ani. Comisia ortodoxă este formată din câte un delegat al fiecărei Biserici Ortodoxe Autocefale, iar Comisia luterană este numită de către Federația Lutherană Mondială (FLM) și formată din teologi reprezentând diferite Biserici Evanghelice Luterane din întreaga lume. Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a dat curs solicitării adresate Patriarhiei Române de către I.P.S. Mitropolit Ghenadios de Sassima și a adresat invitația de a se organiza în România cea de a 12-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran. Prin bunăvoința I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, lucrările acestei Comisii s-au desfășurat la Centrul Cultural-Pastoral *"Sfântul Daniil Sihastrul"* de la Mănăstirea Durău, în perioada 7-13 octombrie 2004.

Din delegația ortodoxă, condusă de către I.P.S. Mitropolit Ghenadios de Sassima, au făcut parte reprezentanți ai următoarelor Biserici Ortodoxe: Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Ierusalimului, Patriarhia Română, Biserica Ciprului, Biserica Ortodoxă din Polonia, Biserica Ortodoxă din Albania, Biserica Ortodoxă din Cehia și Slovacia și Biserica Ortodoxă din Estonia. Delegația Federației Lutherane Mondiale a fost condusă de către Arhiepiscopul Georg Kretschmar din Rusia și a inclus reprezentanți ai Bisericilor luterane din: Australia, Finlanda, Germania, Norvegia, România, Suedia și SUA.

Lucrările celei de a 12-a întruniri a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran au început în ziua de vineri, 8 octombrie, în prezența I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, care a adresat cuvânt de bun venit oaspeților și invitația să participe la praznicul Sf. Cuvioase Paraschiva de la Iași.

În prima parte a întrunirii de la Durău au fost prezentate și discutate următoarele patru referate:

– *Din partea ortodoxă*: Prof.Dr.Vlassios Phidas, ***Botez, Mirungere și Biserică*** și Prof. Dr. Christos Voulgaris, ***Taina Mirungerii în Biserica Primară***;

– *Din partea luterană*: Prof. Dr. Eeva Martikainen, ***Concepția luterană despre Botez ca încorporare în Hristos*** și Prof. Dr. Hermann Pitters, ***Cu privire la Mirungere și la "votum postbaptismale" ale ritului Botezului***.

Un comitet de redacție a rezumat discuțiile purtate pe marginea celor patru referate și a îmbunătățit proiectul pentru o declarație finală elaborat încă de la întrunirea din Ierapetra, din octombrie 2003. Acest proiect a fost apoi adoptat ca declarație finală a celei de a 12-a întruniri a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran.

Declarația finală de la Durău cuprinde trei paragrafe introductive și 11 paragrafe de conținut cu privire la tema discutată: ***"Taina Bisericii: C. Botezul și Mirungerea ca Taine ale inițierii în Biserică"***. Ca o noutate în metodologia folosită la această întrunire este de menționat faptul că, pe lângă discursul dogmatic, la Durău au fost luate în considerare și apoi citate în declarația finală textele liturgice legate de cele două Taine în discuție. Acest fapt a lărgit orizontul de

dezbatere, oferind noi amănunte cu privire la modul în care tradițiile celor două familii de Biserici mărturisesc prin credință și practică, prin cult, Tainele mântuirii în Hristos.

Cu privire la *"Tainele de inițiere"* teologii ortodocși au insistat să se aibă în vedere alături de cele două Taine amintite și Sfânta Euharistie, prin care credinciosul este încorporat pe deplin în Biserică. Cu toate acestea, partea luterană a ținut să se trateze ca "Taine de inițiere" numai Botezul și Mirungerea, întrucât pentru această tradiție teologică Euharistia nu este o taină de inițiere în Biserică, fapt ilustrat prin aceea că în Bisericile Luterane împărtășania nu se administrează imediat după Botez. In sfârșit, cel mai important punct de deosebire dintre tradiția ortodoxă și cea luterană cu privire la cele două Taine ale inițierii constă în faptul că Mirungerea nu este socotită ca taină propriu-zisă în teologia luterană. Pe parcursul întrunirii de la Durău s-a putut constata că în cadrul rânduielii Botezului luteran există unele rugăciuni, ca și actul numit "*votum postbaptismale*", care corespund într-o oarecare măsură rugăciunilor și actelor de invocare a lucrării Harului Sfântului Duh pentru pecetluirea celui botezat în Taina Mirungerii din tradiția ortodoxă.

Conceptul central al declarației de la Durău este că *procesul de inițiere creștină* se compune din trei elemente de bază și anume: **1.** – moartea față de păcat și îngroparea împreună cu Hristos; **2.** – învierea împreună cu Hristos și **3.** – pecetluirea cu Harul Sfântului Duh. Primele două aspecte întruchipează momentul pascal și sunt cuprinse în Taina Sfântului Botez, iar cel de al treilea aspect întruchipează momentul Cincizecimii și este cuprins în Sfânta Taină a Mirungerii. Aceste trei elemente se regăsesc și în tradiția luterană, chiar dacă sunt într-o manieră mult mai redusă și concentrate toate trei într-o singură Taină, anume Botezul. Punctele de consens stabilite prin declarația de la Durău au, desigur, valoarea lor pe calea apropierii dintre cele două familii de Biserici, fără însă a minimaliza aspectele de divergență mai ales cu privire la Taina Mirungerii. Declarația de la Durău se încheie cu concluzia că cele trei componente ale ritului inițierii în Biserică își găsesc împlinirea în participarea deplină a credinciosului la viața Bisericii prin Taina Euharistiei. Ca urmare, tema propusă pentru cea de a 13-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran este: ***Taina Bisericii: D. Sfânta Euharistie în viața Bisericii.***

Pe parcursul întrunirii de la Durău s-au citit mesaje de binecuvântare din partea Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic și a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist al României. Un mesaj de salut a fost, de asemenea, primit din partea Pastorului Dr.Ishmael Noko, Secretarul General al Federației Lutherane Mondiale.

La propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

• *la act de lucrările celei de a 12-a întruniri a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran (Durău, România, 6-13 octombrie 2004);*

• *Aprobă continuarea și pe viitor a participării reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române în dialogul Bisericii Ortodoxe cu Federația Mondială Luterană.*

insistându-se asupra elementelor de convergență în vederea unei și mai mari apropieri între cele două familii de Biserici.

Temei nr. 2.157/2004 – Referatul Sectorului Relații Externe Bisericești privind manifestările religioase, organizate de Mitropolia de Durostorum-Silistra-Bulgaria cu ocazia hramului "Sfinților Apostoli Petru și Pavel" al Catedralei din Silistra și a împlinirii anul acesta a 1700 de ani de la moartea martirică a Sfântului Mucenic Dasie, (Silistra, Bulgaria, 28-29 iunie 2004).

La aceste manifestări, organizate de I.P.S. Ilarion, Mitropolit al Durostorului, a participat Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bulgariei și alți nouă ierarhi din Bulgaria.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată la aceste manifestări de delegatul Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarh al României, P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, însoțit de Pr. Marcel Manole, Secretar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pr. Bănuță Nicolae, Inspector eparhial la Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, și Diac. Viorel Păun.

Manifestările religioase au început în seara zilei de 28 iunie cu Privegherea Sărbătorii Sfinților Apostoli Petru și Pavel și au continuat a doua zi cu săvârșirea Sfintei Liturghii de către Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bulgariei, înconjurat de 11 ierarhi, numeroși preoți și diaconi.

La sfârșitul Sfintei Liturghii a vorbit Sanctitatea Sa Maxim, care a subliniat importanța evenimentelor sărbătorite. Apoi a luat cuvântul I.P.S. Mitropolit Ilarion al Durostorului, care printre altele, a mulțumit Sanctității Sale Patriarhul Maxim și celorlalți ierarhi prezenți. De asemenea, în mod deosebit a mulțumit Prea Fericitului Părinte Teoctist pentru delegarea P.S. Episcop Damaschin de a participa la manifestări.

Prea Sfinția Sa a dat citire *Mesajului* trimis de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cu acest prilej, primit cu multă bucurie de toți cei prezenți.

În cadrul discuțiilor particulare și a cuvântărilor rostite la masa oficială s-au subliniat bunele relații existente între popoarele român și bulgar, precum și a celor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Bulgară.

La propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

• *Ia act de desfășurarea manifestărilor religioase, organizate de Mitropolia de Durostorum-Silistra cu ocazia hramului "Sfinților Apostoli Petru și Pavel" al Catedralei din Silistra și a împlinirii anul acesta a 1700 de ani de la moartea martirică a Sfântului Mucenic Dasie (28-29 iunie 2004);*

• *Aprobă ca delegații Bisericii Ortodoxe Române să abordeze, în situații similare, problemele legate de drepturile ortodocșilor români din Bulgaria de a folosi limba română în cadrul serviciilor religioase.*

Temei nr. 3.476/2004 – Referatul Sectorului Relații Externe Bisericești în legătură cu participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria la Conferința cu tema *"Spiritualitatea creștină și unitatea europeană"*, organizată de Asociația culturală Mitteleuropa (Abația Rosazzo – Italia, 22-23 octombrie);

În perioada 22-23 octombrie 2004, a fost organizată la Abația din Rosazzo, Italia, de către Asociația Culturală *Mitteleuropa* din Udine, Conferința internațională cu tema ***"Spiritualitatea creștină și Uniunea Europeană"***. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria însoțit de Pr. Mircea Alexă Uță, consilier patriarhal la Sectorul Comunități Externe. Celelalte Biserici au fost reprezentate după cum urmează: Rev. Richard Cemus SJ de la Institutul Pontifical Oriental din Roma; Arhimandritul Neilos Batopaidinos, delegat al Sanctității Sale Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului; Prea Fericitul Petros VII Patriarhul Alexandriei delegase pe Mitropolitul Seraphim de Johannesburg și Pretoria, care, însă, nu a putut participa la Conferință datorită lucrărilor Sfântului Sinod al Patriarhiei Alexandriei, privind alegerea noului Patriarh, după dispariția tragică a Patriarhului Petros VII; Dl. Georgy Roshchin, membru al Departamentului pentru Relații Externe al Patriarhiei Moscovei, însoțit de Pr. Michail Rjazantsev, rector al Catedralei "Hristos Mântuitorul" din Moscova, delegați ai Sanctității Sale Patriarhul Alexei II al Moscovei; Părintele Rasko Radovic al Comunității sârbo-ortodoxe din Trieste, reprezentant al Mitropolitului Jovan de Zagreb, delegat al Sanctității Sale Patriarhul Pavle al Serbiei; Archimandritul Ignatios Sotiriadis, delegat al Prea Fericitului Hristodulos Arhiepiscopul Atenei și a întregii Elade; E.S. Daron Gereijan, episcop al Comunității armene din sudul Franței, delegat al Sanctității Sale Karekin II Patriarhul Catolicos al Armeniei; Pastorul Dieter Kampen al Comunității Evanghelice Luterane din Trieste și E.S. Cardinalul Tomas Spidlik din partea Vaticanului.

Conferința a fost deschisă de către președintele Asociației Culturale *Mitteleuropa* Dl. Paolo Petizol, care a salutat cu multă bucurie participanții la această Conferință internațională exprimându-și satisfacția participării reprezentanților tuturor Patriarhiilor Bisericilor Ortodoxe din lume, ai Bisericii Evanghelice și ai Bisericii Catolice.

A luat cuvântul Dl. Dino Pizzeta, rectorul Abației Risazzo care a subliniat faptul că asemenea întâlniri au rolul de a ne ajuta să individualizăm zidurile care există între bisericile noastre și a găsi soluțiile pentru dărâmarea acestor ziduri.

Reprezentantul Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului a subliniat ideea că trebuie avut în vedere romanitatea timpului în care a fost propovăduită Evanghelia lui Hristos, Aquilea având importanța sa istorică. Lumea de astăzi suferă de lipsa spiritualității, Europa trebuind să revină la spiritualitatea Bisericii primare. În încheierea intervenției sale, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului a asigurat participanții de întregul sprijin al Patriarhiei Ecumenice în acest demers al Comunității din Aquilea.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a fost prezentat un *Mesaj* de către Pr. Mircea Alexă Uță, mesaj în care s-au subliniat printre altele: *"Tema propusă: Spiritualitatea creștină și Uniunea Europeană este de o mare importanță pentru noi, oameni ai Bisericii lui Hristos, pentru că Bisericile creștine nu pot rămâne indiferente față de sfidările timpului în care trăim...Conștienți de responsabilitatea pe care o are pentru realizarea deplină a omului timpurilor de azi, Crești-*

nismul conservă identitatea sa aducând contribuția sa specifică la realizarea unei lumi în care să guverneze pacea, înțelegerea, dreptatea și adevărul... Cunoscând bine tezaurul său cultural și spiritual pe care l-au lăsat strămoșii săi, poporul român speră să aibă oportunitatea reală de a îmbogăți moștenirea spirituală a Europei Creștine".

În încheiere, Cardinalul Tomas Spidlik, citând diferiți gânditori clasici, a tras concluzia că Europa de astăzi nu și-a găsit încă echilibrul între aspectele opuse ce se nasc din raportul dintre gândire și acțiune. Ca urmare, cardinalul a afirmat că este necesară unirea celor doi poli ai gândirii și ai acțiunii ființelor vii ce trăiesc pe acest istoric continent.

La propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

• *la act de participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria la Conferința cu tema "Spiritualitatea creștină și unitatea europeană", organizată de Asociația culturală Mitteleuropa (Abația Rosazzo – Italia, 22-23 octombrie).*

Temei nr. 2.423/2004 – Participarea P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul la lucrările celui de-al X-lea Congres Științific Internațional cu tema *"Apostolul Pavel și cultura greacă veche"* și la manifestările religioase prilejuite de sărbătorirea Sfântului Apostol Pavel, 26-29 iunie 2004, organizate de Mitropolia Veriei, Grecia, sub genericul *"Pavlia"*.

La congres, au participat reprezentanți ai Patriarhiilor de Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, ai Bisericilor Ortodoxe din Rusia, Serbia, România, Bulgaria, Cipru, Grecia și Polonia, alături de reprezentanți ai autorităților de stat grecești, profesori de la Universitățile din Atena, Tesalonic și Creta, precum și un mare număr de preoți și studenți.

După deschiderea lucrărilor, s-a dat citire mesajelor Întâistătătorilor de Biserici, între care cel al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, s-a bucurat de o deosebită apreciere, apoi s-au susținut referate de către o seamă de ierarhi și profesori universitari, în legătură cu tema mai sus enunțată. Atât în cuvântul de deschidere rostit de I.P.S. Mitropolit Pantelimon al Veriei, cât și în prelegerile care au urmat, s-a subliniat actualitatea unei astfel de teme, în primul rând, pentru că a dat posibilitatea conferențiarilor de a da răspunsuri documentate celor care afirmă, în mod tendențios și calomniator, cum că, creștinismul a distrus cultura veche greacă, iar în al doilea rând, pentru faptul că, anul acesta, Grecia de astăzi – leagănul culturii vechi grecești – a fost organizatoarea Jocurilor Olimpice, ceea ce a sugerat vorbitorilor abordarea unor teme specifice teologiei pauline, în strânsă legătură cu vechea tradiție a olimpiadelor grecești.

În continuare, sunt redate câteva titluri ale referatelor susținute: – *Imagini atletice în epistolele Apostolului Pavel; Europa: de la cultura greacă veche la creștinism; – "Nu mai este iudeu, nici elin" (Gal. 3,28). Atitudinea față de "celălalt" în societatea greacă veche, epistolele Apostolului Pavel și realitatea greacă contemporană; – Sclavia în lumea greacă veche și atitudinea Sfântului Pavel față de aceasta; – Eros și agapi. De la concepțiile vechi grecești, la Apos-*

tolul Pavel şi la Părinţii Bisericii; – Justiţia greacă şi dreptatea paulină; – "Ecclesia" în lumea greacă veche şi Apostolul Pavel; – Terminologia greacă veche în viziunea paulină. Semnificaţia "sofiei" la Apostolul Pavel; – Naufragiul Apostolului Pavel şi apostolicitatea Bisericii din Kefalonia: simplă teorie sau adevăr ştiinţific. Mitropolia de Veria Naoussa şi Kampania va publica într-un volum mesajele Întâistătătorilor de Biserici şi referatele prezentate în cadrul lucrărilor, volum care va fi trimis tuturor Bisericilor reprezentate la Congres.

Vorbitorii au scos în evidenţă faptul că Apostolul Pavel nu respinge cultura greacă veche, care constituia elementul principal de individualizare a neamurilor la care a fost trimis de Dumnezeu să predice Evanghelia Mântuitorului Hristos, ci, dimpotrivă, o foloseşte ca mijloc de transmitere a credinţei mântuitoare în Hristos. Valorificarea culturii vechi greceşti reprezintă o alegere conştientă a Apostolului neamurilor şi, totodată, face parte din planul lui Dumnezeu de mântuire a omului. Deoarece, dacă Cuvântul lui Dumnezeu ia chipul robului pentru a se apropia cât mai mult de făptura omenească căzută, Apostolul Pavel îmbracă cuvântul lui Hristos în veşmântul lingvistic şi filosofic al culturii vechi greceşti, pentru a-l face familiar şi accesibil ascultătorilor săi.

După încheierea lucrărilor congresului, în seara zilei de 28 iunie, s-a oficiat slujba Vecerniei Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, iar a doua zi, s-a săvârşit Sfânta Liturghie arhierească, în biserica mitropolitană. În seara zilei de 29 iunie, ierarhii prezenţi la această sărbătoare şi preoţii Mitropoliei de Veria, dimpreună cu autorităţile locale şi mulţimile de credincioşi, au purtat în procesiune icoana celor doi corifei ai apostolilor, pe străzile oraşului, îndreptându-se spre altarul construit de Mitropolie pe locul în care a predicat Sfântul Apostol Pavel în cetatea Veria.

La propunerea Comisiei Relaţiilor Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act de participarea P.S.Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul la lucrările celui de-al X-lea Congres Ştiinţific Internaţional cu tema "Apostolul Pavel şi cultura greacă veche", precum şi la manifestările religioase prilejuite de sărbătorirea Sfântului Apostol Pavel, 26-29 iunie 2004, organizate de Mitropolia Veriei, Grecia, sub genericul "Pavlia".*

Temei nr. 1.812/2004 – Participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române la cea de a XVII-a Întâlnire Internaţională de Rugăciune pentru Pace, organizată de Comunitatea Sant' Egidio (Milano, 5-7 septembrie 2004).

Reprezentanţii Bisericii Ortodoxe Române la întrunirea mai sus menţionată au fost: PP.SS. Episcop Ioan al Covasnei şi Harghita, Gurie, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei şi Diac. Conf. Dr. Ioan Caraza de la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti. La această întrunire au fost invitaţi şi alţi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române: II.PP.SS. Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală şi de Nord, Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Meridională şi Occidentală; PP.SS. Episcop Casian al Dunării de Jos şi Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria.

La întrunire au participat 350 de personalități, reprezentanți ai celor mai importante religii, experți în cultură și protagoniști ai vieții civile. Programul întrunirii a fost deschis sâmbătă seara, 4 septembrie, cu participarea delegațiilor la o recepție dată de primarul orașului Milano, Dl. Gabriele Albertini, ocazie cu care s-au adresat urări de bun venit participanților.

Duminică dimineața, Comunitatea *Sant'Egidio* și Cardinalul Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop de Milano, au organizat o slujbă euharistică în prezența Prea Fericirii Sale Paulos, Patriarhul Bisericii Ortodoxe a Etiopiei și a reprezentanților ecumenici ai Bisericilor creștine. Slujba a avut loc la Catedrala din Milano. Deschiderea propriu-zisă a lucrărilor întrunirii a avut loc în după amiaza zilei de Duminică la "Teatro degli Arcimboldi", unde au prezentat salutări de bun venit Cardinalul Tettamanzi, primarul Gabriele Albertini, Yasumi Hirose, conducătorul denominațiunii șintoiste din Japonia. Aceste cuvântări de salut au fost urmate de prezentări referitoare la importanța întrunirii din partea lui Franco Frattini, ministrul de externe al Italiei; Abdoulaye Wade, președintele Senegalului și Romano Prodi, președintele Comisiei Europene. Referate pe tema întrunirii au ținut, apoi, Prof. Andrea Riccardi, întemeietorul Comunității Sant'Egidio; cardinalul Camillo Ruini, președintele Conferinței Episcopilor Italieni; Yona Metzger, Rabin Șef din Israel; Ibrahim Ezzeddine, consilier prezidențial Emiratele Arabe Unite și Jean Daniel, întemeietorul publicației "Nouvel Observateur" din Franța.

Seara a avut loc o recepție dată de Roberto Formigoni, președintele regiunii Lombardia.

Luni, 6 și marți, 7 septembrie, s-au ținut lucrările sesiunii internaționale organizate în 36 de mese rotunde. Delegația Bisericii Ortodoxe Române a participat luni dimineața la seminarul *"Uniunea Europeană și Europa Mare"*, moderat de cardinalul Philippe Barbarin, arhiepiscop de Lyon, iar luni după amiază la seminarul *"A fi creștin într-o lume globalizată: dialogul catolic-ortodox"*, moderat de P.S. Episcop Casian cu participarea și a cardinalului Walter Kasper, președintele Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor. Au intervenit cu contribuții la discuții I.P.S. Mitropolit Serafim și PP.SS. Episcopi Casian și Sofronie. A participat activ la discuții și P.C.Protoiereul Traian Valdman, parohul comunității ortodoxe române din Milano.

O parte din delegați au fost invitați la parohii din orașul Milano. La una din aceste parohii, P.S. Episcop Ioan de Covasna a vorbit despre importanța orașului Milano pentru istoria Bisericii creștine.

Marți, 7 septembrie, delegații și participanții Bisericii noastre la întrunire au fost prezenți la seminarul cu tema: *"Rugăciunea, puterea credinciosului în cele slabe"*, prezidat de Prea Fericitul Anastasios, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe din Albania. Deosebit de apreciată a fost conferința I.P.S. Mitropolit Serafim pe tema sus menționată. Au fost prezenți și au participat la discuții: Giuseppe Laras, rabinul șef de Milano; Mohammed Amine Smaili, teolog musulman din Maroc; Jürgen Johannesdotter, episcop luteran din Germania și Enzo Bianchi, starețul mânăstirii di Bose din Torino.

De menționat și câteva dintre temele interesante ale altor seminarii desfășurate concomitent în cele două zile, cum ar fi: – *"Imigrarea: șansa unui nou umanism"*;

– Oamenii ca fraţi şi Bisericile ca surori: unitatea creştină şi pacea mondială; – Amintirea răului şi curajul iertării"; – Irakul între prezent şi viitor; – Bioetica şi noul umanism; – Fragilitatea democraţiei; – Globalizarea şi inegalitatea; – Ce fel de islamism este binevenit în Europa?; – Ce altă speranţă este într-un vechi conflict dintre israelieni şi palestinieni?; – Rolul mass-media în timp de război şi de pace; – Religiile, sursă de conflicte?

Marţi la amiază delegaţii au fost invitaţi la un prânz oficial oferit de Filippo Penati, preşedintele provinciei Milano. Seara, între orele 17.00 şi 19.00 au fost oficiate rugăciuni pentru pace în diferite locuri, după tradiţia religioasă a participanţilor, rugăciuni încheiate cu o procesiune pentru pace pornită de la respectivele locuri de rugăciune până la piaţa Catedralei.

La ceremonia de închidere a întrunirii din piaţa Catedralei, s-au ţinut cuvântări ce au adus mărturii pentru pace şi, în final, a fost proclamat, semnat şi lansat ***Apelul pentru pace 2004***. S-a anunţat oficial că următoarea sesiune organizată de comunitatea *Sant'Egidio* va avea loc la Lyon, Franţa, în 2005. Au fost anunţate mesajele unor mari personalităţi care nu au putut fi prezente, dar ale căror salutări pentru întrunire vor fi publicate în materialele sesiunii: *Mesajul* Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; *Mesajul* Patriarhului Moscovei şi al întregii Rusii, Sanctitatea Sa Alexei şi *Mesajul* preşedintelui Republicii Italiene, Dl.Carlo Azeglio Ciampi.

La propunerea Comisiei Relaţiilor Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *la act de participarea unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române la cea de-a 17-a întrunire cu tema "Religie şi culturi: curajul unui nou umanism duhovnicesc", organizată de Comunitatea Sant'Egidio, (Milano, 5-7 septembrie 2004).*

• *Aprobă continuarea implicării Bisericii Ortodoxe Române în eforturile de creare a unei atmosfere de pace şi frăţietate între religii şi popoare.*

Temei nr. 3.915/2004 – Referatul Sectorului pentru Relaţii Externe Bisericeşti în legătură cu sesiunea de constituire a Comitetului de organizare a *Asociaţiei Sf. Alban şi Sf. Serghie*–Filiala România (Bucureşti, 21 septembrie 2004).

Participanţii la această sesiune inaugurală au fost: Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgovişte, P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, Pr. Michael Tita, consilier patriarhal, Pr. Steven Platt, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse din Oxford, Secretarul Asociaţiei Sf. Alban şi Sf. Serghie, Pr. James Ramsay, capelanul Bisericii Anglicane *Învierea* din Bucureşti, Pr. Geoff Kimber (*Cross of Nails Project*, Sibiu), Pr. Gabriel Cazacu, Director executiv al Centrului social-ecumenic pentru copiii străzii *Sfânta Macrina*, Pr. Ioan Bizău de la Catedrala Ortodoxă din Cluj-Napoca, Pr. Mihai Spătărelu, *AIDRom*, Parohia Pitar Moş din Bucureşti, Pr. Narcis Constantin Axinte şi D-ra Mihaela Simion, Director, respectiv coordonator de proiecte al Fundaţiei *Solidaritate şi Speranţă* a Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Pr. Cătălin Croitoru, Alba Iulia, Mark Percival, Secretarul Filialei din România a Asociaţiei *Sf. Alban şi Sf. Serghie*.

Aceasta a fost întrunirea inaugurală de reactivare a Filialei din România a Asociației, înființată inițial în 1935, dar dizolvată ca urmare a celui de-al II-lea război mondial și a perioadei comuniste. Această întrunire a avut ca principal scop întâlnirea pentru prima dată a membrilor fondatori, pentru ca aceștia să se cunoască reciproc și să discute principiile de funcționare și unele proiecte comune ce urmează a se desfășura sub patronajul acesteia. Anterior întrunirii, Asociația a primit binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a ținut o cuvântare oficială la începutul întrunirii.

În cuvântul rostit la întrunirea inaugurală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a subliniat necesitatea unei mai bune cunoașteri reciproce și a mai strânsei colaborări între membrii acestei organizații, acest lucru fiind deosebit de important într-o lume tot mai secularizată, care se îndepărtează de la mesajul Evangheliei. În special, tinerii au fost sfătuiți să urmeze valorile creștine, anglicanii și ortodocșii având multe prilejuri de a activa împreună și de a răspândi credința creștină. Reînființarea Filialei din România a Asociației este cât se poate de bine venită, întrucât Biserica Ortodoxă Română a fost prima Biserică Ortodoxă care a recunoscut ierarhia Bisericii Anglicane în cadrul unui acord încheiat în 1935. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a încheiat cuvântul, rugând pe Dumnezeu să binecuvânteze activitatea comună din cadrul Asociației.

Părintele Steven Platt a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru binecuvântarea Filialei din România a Asociației și i-a făcut cadou o parte din corespondența din 1935. A citat apoi o scrisoare din anul respectiv, în care se stabileau **scopurile Filialei din România a Asociației**, valabile și astăzi. Acestea sunt: *1. Rugăciunea pentru reunificarea tuturor Bisericilor; 2. Publicarea de articole în revistele teologice anglicane și române; 3. Organizarea de conferințe și întruniri în vederea efectuării unui schimb de opinii teologice; 4. Promovarea de schimburi și contacte personale prin vizite ale preoților, călugărilor, studenților și ale altor persoane din România în Marea Britanie și invers; 5. Dezvoltarea relațiilor personale și a prieteniilor între creștinii anglicani și ortodocși la nivel neoficial, ceea ce constituié unul dintre cele importante scopuri ale Asociației. Acolo unde există o prietenie personală, ea este reflectarea relațiilor dintre Persoanele Sfintei Treimi. Rugăciunea lui Hristos este ca toți ucenicii Săi să fie una; credința în Dumnezeu Întreit în Persoane, unite în legătura dragostei, trebuie să constituie imperativul fiecăruia dintre noi în împlinirea acestei porunci și în viața noastră.*

Nu se poate ascunde faptul că există deosebiri teologice serioase între creștinii anglicani și ortodocși și nu ar fi onest să se considere că acestea pot fi ignorate. Dar într-o lume care a uitat de Hristos este cu atât mai importantă cooperarea și efortul de a-L mărturisi împreună înaintea tuturor oamenilor.

P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul a reluat unele dintre ideile Părintelui Steven Platt, subliniind importanța muncii comune și a faptului că întrunirile neoficiale și prieteniile personale duc adeseori la rezultate concrete și la proiecte comune, mai multe chiar decât ca urmare a întrunirilor oficiale. Prea Sfinția Sa a afirmat din nou că deosebirile nu trebuie să fie ignorate și este nevoie

de un dialog deschis şi onest al unora cu ceilalţi. Acest lucru ar trebui să ajute la o cooperare mai mare în domeniile asupra cărora s-a căzut deja de acord.

Preotul James Ramsay a relatat cum propria sa experienţă în cadrul Bisericii Ortodoxe a fost deosebit de semnificativă pentru dezvoltarea sa creştină, ducând, în cele din urmă la îmbrăţişarea misiunii de preot în Biserica Anglicană.

Mark Percival, Secretarul desemnat al Filialei din Bucureşti a Asociaţiei, a vorbit despre experienţele sale similare de apropiere de credinţa creştină prin Ortodoxie, deşi el este anglican practicant.

Ceilalţi participanţi la întrunire au abordat şi ei aspecte diferite ale felului în care buna înţelegere dintre Biserici şi creştini poate sprijini procesul de consolidare a fiecăruia ca membri mai buni ai Bisericilor din care fac parte.

După aceste prezentări, au fost enunţate unele idei care ar putea, ulterior, să se concretizeze în proiecte comune, respectiv: **1.** *Burse pentru vizite*, acordate preoţilor, studenţilor şi altor persoane pentru a vizita respectivele ţări; **2.** *Cooperare sporită în domeniul proiectelor sociale ecumenice*, în special dezvoltarea Centrului social-ecumenic *Sfânta Macrina*. Părintele Gabriel Cazacu, director executiv, a făcut o prezentare a activităţii acestui centru, care se află deja în relaţii strânse cu Biserica anglicană *Învierea* din Bucureşti. O altă prezentare a fost făcută de Pr.Narcis Constantin Axinte, de la Fundaţia *Solidaritate şi Speranţa* a Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, care are multe legături cu Marea Britanie şi cu creştinii anglicani (studenţi, preoţi şi în special cu cei din comunitatea din Merfield) şi **3.** *Pelerinaje ecumenice* pentru anglicanii doritori să afle mai multe despre credinţa ortodoxă, incluzând şi folosirea în acest scop a turismului, cu posibilitatea ca o parte din profituri să meargă la proiectele sociale cumenice. Acestea ar putea fi dezvoltate în cooperare cu Biroul pentru Pelerinaje al Patriarhiei, cu care Mark Percival are relaţii strânse, el efectuând multe pelerinaje la mânăstirile ortodoxe. În acest sens, Dl. Percival va încerca să propună, împreună cu Pr. Cristian Trandafir de la Biroul pentru Pelerinaje, pelerinaje la mânăstiri şi locuri cu caracter bisericesc, care să fie incluse în programe bine organizate. S-ar putea, de asemenea, organiza pelerinaje pentru creştinii interesaţi să viziteze centre importante ale credinţei anglicane, precum: Canterbury, York Minster etc.

S-a aprobat ca cei prezenţi să facă o scurtă prezentare scrisă, în care să-şi expună ideile referitoare la dezvoltarea pe viitor a Asociaţiei şi la rolul pe care fiecare dintre ei îl poate juca, acestea urmând a fi anexate procesului verbal al întrunirii de constituire. De asemnea, s-a hotărât ca sediul Asociaţiei să fie iniţial la Biserica Anglicană *Învierea*, cu posibilitatea ca întrunirile să se desfăşoare la Patriarhie.

În urma discuţiilor purtate în plen şi la propunerea Comisiei Relaţiilor Externe Bisericeşti, Sfântul Sinod plenar hotărăşte:

• *Ia act de constituirea Comitetului de organizare a Asociaţiei Sf. Alban şi Sf. Serghie – Filiala România (Bucureşti, 21 septembrie 2004);*

• *Aprobă derularea, prin intermediul Asociaţiei Sf. Alban şi Sf. Serghie – Filiala România, a unor proiecte comune, în special a celor din domeniul social-*

filantropic, atât la nivelul eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei Române, cât și la nivel central bisericesc;

• *Aprobă ca, în vederea definitivării tuturor aspectelor organizatorice ale Asociației Sf. Alban și Sf. Serghie – Filiala România, la nivel central să se instituie un Comitet de organizare, aflat sub patronajul spiritual al Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și compus din: P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal; Pr. James Ramsay, parohul bisericii anglicane "Învierea" din București, Pr Michael Tița, consilier patriarhal și Dl. Mark Percival (secretar), reprezentanți care, ulterior finalizării demersurilor de organizare, se vor constitui în Consiliul de Administrație al Asociației Sf. Alban și Sf. Serghie – Filiala România.*

Temei nr. 3.920/2004 – Referat privind inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru începerea lucrărilor Comisiei de Dialog dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Sârbă în legătură cu Episcopia Ortodoxă Română a Vârșețului.

Urmare deciziei din ședința din luna februarie 2001 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a Adunării Naționale Bisericești, care au ratificat Statutul de organizare și funcționare al Episcopiei Ortodoxe Române din Vârșeț, votat în ședință extraordinară a Consiliului Vicarial la 15 decembrie 2000, la 8 aprilie 2001, P.S. Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei Daniil Partoșanul a fost instalat în funcția de administrator al Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia.

La 28 iunie 2001, Prea Fericitul Părinte Patriarh a informat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Pavle al Serbiei că, în virtutea reciprocității, a încredințat P.S. Daniil Partoșanul administrarea Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia, precum și faptul că, Patriarhia Română a intervenit pe lângă autoritățile române de Stat competente, pentru includerea Episcopiei Ortodoxe Sârbe din Timișoara în rândul cultelor recunoscute de lege în România.

La 4 decembrie 2001, la Patriarhia Română s-a primit din partea Sanctității Sale Pavle, Patriarhul Serbiei, scrisoarea nr. 5412, în care Sanctitatea Sa consideră această numire că fiind "o inițiativă ce creează o *situație cu totul nouă,* care afectează relațiile dintre cele două țări", drept pentru care Sanctitatea Sa aduce la cunoștință *constituirea unei Comisii Speciale*, cu sarcina de a studia cu seriozitate problemele canonice legate de Episcopia Ortodoxă Română din Iugoslavia, formată din următorii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Sârbe: PP.SS. Episcopul Hrisostom al Banatului, Episcopul Iustin al Timocului, Episcopul Ignatie de Branicevo și Episcopul Lukijan care se îngrijește de sârbii ortodocși din partea română a Banatului. În acest context, Sanctitatea Sa Pavle al Serbiei a propus numirea unei Comisii analoge din partea Bisericii Ortodoxe Române, care prin convorbiri cu Comisia Bisericii Ortodoxe Sârbe, să sprijine găsirea unei soluții de rezolvare a problemelor ivite în jurul Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia.

În scrisoarea de răspuns nr. 261/16 ianuarie 2002 adresată Sanctității Sale Pavle al Serbiei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a comunicat acordul Bi-

sericii Ortodoxe Române în legătură cu această propunere, cu încredințarea că dialogul se va desfășura în duhul legăturilor tradiționale existente între cele două Biserici surori de-a lungul secolelor și al reciprocității pastorale, ținându-se seama de cerințele clerului și credincioșilor români din Iugoslavia, precum și de cele ale clerului și credincioșilor sârbi din România.

Astfel, în urma consultărilor avute cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, prin hotărârea Sfântului Sinod, s-*a constituit Comisia sinodală de dialog a Bisericii noastre,* din care fac parte următorii ierarhi: PP.SS. Episcop Timotei al Aradului și Hunedoarei, Episcop Laurențiu al Caransebeșului, Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și Daniil Partoșanul, EpiscopVicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, fapt adus la cunoștința Sanctității Sale Pavle, Patriarhul Serbiei, în scrisoarea nr.266/21 ianuarie 2002, urmând să se stabilească data și locul întâlnirii celor două Comisii. Respectiva Comisie Specială a Bisericii noastre a fost "*împuternicită să poarte discuții cu Comisia specială a Patriarhiei Sârbe, în vederea recunoașterii Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia de către Patriarhia Sârbă și de către autoritățile de stat de la Belgrad*".

În acest context, având în vedere că de la acea dată nu au mai existat nici un semnal din partea Bisericii Ortodoxe Sârbe, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, după consultări cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, a trimis la 22 septembrie 2004 o scrisoare Sanctității Sale Pavle, Patriarhul Serbiei, cu următorul conținut: "*Cu frățească dragoste, ne adresăm Sanctității Voastre reînnoind urările noastre de sănătate și rodnice împliniri duhovnicești întru slujirea Sfintei Biserici Soră a Serbiei. După cum Vă amintiți desigur, cu mai mult timp în urmă, am hotărât împreună stabilirea unui dialog între Bisericile noastre pentru a discuta importante probleme ce necesită a fi lămurite pe deplin. În acest sens, facem apel la bunăvoința Sanctității Voastre ca, în înțelepciunea și bunătatea care Vă caracterizează, să acceptați propunerea noastră de începere a lucrărilor Comisiei de Dialog la o dată și într-un loc care vor fi stabilite de comun acord*".

În cuvântul său, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* opinează că este necesar ca Patriarhia Română să facă demersurile necesare pe lângă Ministerul Afacerilor Externe Român în vederea recunoașterii și aplicării drepturilor minorității românești din Serbia și Bulgaria, inclusiv a drepturilor religioase, în conformitate cu principiile valabile în statele Uniunii Europene.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

- *la act de inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru începerea lucrărilor Comisiei de Dialog dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Sârbă în legătură cu Episcopia Ortodoxă Română a Vârșețului;*
- *În funcție de răspunsul Patriarhiei Sârbe, să se redeschidă discuțiile pe tema relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Sârbă în legătură cu recunoașterea Episcopiei Ortodoxe Române a Vârșețului și a ierarhului ei, făcându-se, în acest sens, intervențiile necesare la autoritățile competente.*

13. Cuvântul de închidere al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist

După examinarea și soluționarea problemelor înscrise pe Ordinea de Zi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* se adresează plenului Sfântului Sinod cu următorul cuvânt:

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți sinodali,

"Aflându-ne la încheierea lucrărilor Sfântului Sinod, aș dori să mă refer în mod special și să adaug unele sublinieri în legătură cu recenta vizită oficială în țara noastră a Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I al Constantinopolului, asupra căreia, în plenul Sfântului Sinod s-a prezentat o dare de seamă.

În lumea creștină, alegerea Sanctității Sale Patriarhul Bartolomeu în Tronul ecumenic de la Constantinopol a însemnat un spor misionar pentru Ortodoxie. Lumea creștină, în general, știe acum că din Fanar se aude un glas pentru apărarea drepturilor omului, pentru credința în Dumnezeu, pentru consolidarea legăturilor dintre Bisericile locale, și în general pentru o mai vădită prezență și preocupare privind reluarea și continuarea dialogului și a altor inițiative ale Patriarhiei ecumenice. În Anul Ștefanian, în care îl comemorăm pe Sfântul și Marele Voievod, s-a adăugat în chip minunat dobîndirea unei frumoase biserici din Constantinopol pentru parohia românească din Istanbul, legată de memoria Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu.

Gândul de a-l invita la noi pe Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu s-a înfiripat înainte de a primi eu invitația oficială de a vizita, însoțit de o delegație, Patriarhia din Constantinopol. Această apropiere în cinstire între Sfântul Voievod Ștefan cel Mare și domnitorul martir Constantin Brâncoveanu, acum trecuți în rândul sfinților români, mi-a dat prilejul să stabilesc o legătură între ei. Cum în acest an închinat împlinirii a cinci sute de ani de la nașterea în cer a lui Ștefan cel Mare exista un proiect de invitare la noi a Patriarhului Ecumenic, socoteam că acest gând se va realiza, dar Sanctitatea Sa nu a fost disponibil la data propusă de Noi. Și astfel, aflându-mă cu delegația noastră la Constantinopol, când am vizitat Cezareea Capadociei, am reluat spontan discuțiile asupra oportunității vizitei Sanctității Sale la noi, la începutul lunii octombrie. Astfel că, pe timpul ședерii la Constantinopol, am schițat împreună programul vizitei Sanctității Sale la noi, în cele șase zile lucrătoare: două la Patriarhie, două în Transilvania, la Arhiepiscopia Clujului, una în Nordul Bucovinei și una la Constanța, unde vizita s-a încheiat. La Constanța am spus că "așa cum Dumnezeu S-a odihnit în a șaptea zi, acum și Sanctitatea Voastră puteți să vă odihniți după ce ați trecut munții României și ați făcut o călătorie care a urmărit parcă și a cuprins și aria de activitate a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare".

A rânduit Dumnezeu ca în timpul programului din acest an ștefanian, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic să îngenuncheze cu evlavie și la mormântul Sfântului Voievod de la mănăstirea Putna. La București, după ce a ținut prelegerea în Aula Magna a Universității și apoi la Academia Română, unde a fost ales și proclamat membru de onoare al acestui înalt for de cultură a țării noastre. A

fost, deci, la Bucureşti o manifestare foarte frumoasă, de înaltă ţinută academică şi deosebit prestigiu. Ca şi Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Bartolomeu, altădată la Cluj, acum am invitat oficial pe Majestatea Sa Regele Mihai şi familia regală la biserica Sfântul Spiridon Nou, la Sfânta Liturghie oficiată împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu. Cu acel binecuvântat prilej, am oferit Majestăţii Sale Regelui Mihai înalta distincţie "Crucea Patriarhală", pentru vrednicia sa ca fiu al poporului român şi al Bisericii, amintindu-ne că prima sa vizită, cu ani în urmă, a făcut-o la mănăstirea Putna, la mormântul Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Gestul acesta a însemnat foarte mult pentru lumea creştină, aşa cum prezenţa în Transilvania a Sanctităţii Sale Patriarhului Ecumenic a fost percepută ca o binecuvântare şi o recunoştinţă faţă de grija lui Ştefan cel Mare pentru credinţa românilor de dincolo de munţi, aflaţi sub stăpânire străină.

Desigur, vizita aceasta a însemnat osteneală pentru Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, dar şi pentru noi, încât adresez colaboratorilor mulţumiri pentru aceste osteneli depuse atât la Bucureşti, cât şi la Cluj şi la Constanţa. A fost un itinerar cu totul nou pentru Sanctitatea Sa, care şi-a adresat de data aceasta cuvântul său îndeosebi tineretului nostru de la tribunele universitare şi de la cea a Academiei Române. Aşadar, Dumnezeu ne-a mângâiat cu această vizită, cu atât mai mult cu cât comemorarea lui Ştefan cel Mare a fost înscrisă anul acesta în programul UNESCO şi încă se mai organizează manifestări în cinstea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Mulţumesc, deci, pentru sprijinul şi atenţia acordată acestei vizite ierarhilor din Mitropolia noastră care au participat la Bucureşti şi la Constanţa, şi ierarhilor din Mitropolia Transilvaniei care au fost prezenţi la Arhiepiscopia şi Universitatea din Cluj, şi o parte din ei şi la Vatra Dornei. Aşa încât Biserica noastră, iată, s-a bucurat de prezenţa la manifestările din cadrul Anului Ştefanian a Sanctităţii Sale Patriarhului Ecumenic Bartolomeu.

Şi întrucât cele sfinte se cheamă unele pe altele, pe când vizitam cu Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu bisericuţa de cretă de la Basarabi, din Dobrogea, am primit acolo vestea că Parlamentul României a aprobat în unanimitate Legea pentru atribuirea terenului cerut în Parcul Carol, pe care să se înalţe Catedrala Mântuirii Neamului. Această veste l-a bucurat mult pe Sanctitatea Sa. Înainte cu câteva luni mă gândisem să-l invităm la punerea pietrei de temelie, dar atunci nu s-a putut. Iată că în timpul vizitei sale la noi ne-a venit această bucurie. Avem şi Legea publicată în Monitorul Oficial şi promulgată de Preşedintele ţării. Deci există mijlocire a sfinţilor în favoarea noastră, a celor care îi slujim şi îi lăudăm. Este o mărturie şi un curaj pentru mine personal, pentru Biserica noastră şi pentru ţara noastră. Era de necrezut ca noi, cu valori aşa de mari în istorie, cinstite pretutindeni în lume, să fim părăsiţi de mijlocirea sfinţilor noştri români. Românul are credinţa sa şi valoarea sa care merge mereu mai departe şi aduce roade. La aceasta mă şi gândeam, la începutul cuvântului de încheiere, când l-am amintit pe Sfântul Mucenic Constantin Brâncoveanu şi fiii săi. Acestui domnitor sfânt, în fond, îi datorăm dobândirea bisericii Sfânta Muceniţă Paraschiva din Cornul de Aur; iar iniţiativa organizării parohiei în jurul acestei biserici din Istanbul o datorăm Sanctităţii Sale, care a descoperit pisania necunoscută până

atunci, pisanie mărturisitoare că biserica a fost refăcută în secolul al XVII-lea, de către domnitorul Țării Românești împreună cu familia sa. De altfel, acum câțiva ani am fost împreună cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu la sfințirea acestei biserici, după restaurare, când vechea pisanie a fost așezată la locul ei.

În încheierea ordinei de zi, să-mi îngăduiți să dau citire scrisorii adresate de domnul prim-ministru către Sfântul Sinod, pe care am primit-o în timpul lucrărilor. Este de la sine înțeles că ne bucură prin conținutul ei. În ce ne privește, am obținut o serie de aprobări, cu multe eforturi și intervenții, se înțelege, din partea cancelariei noastre, cum ați auzit, pentru salarizarea clerului, pentru unele clădiri necesare ca reședințe noilor episcopii, care au trecut în proprietatea Bisericii, altele fiind pe cale să treacă, precum și pentru alte lucrări la mănăstirile și bisericile din țară și din străinătate. Este deci o adeverire între cele scrise în această scrisoare și ceea ce a dat Statul concret Bisericii.

Îngăduiți-mi să citesc în continuare textul Legii pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului, publicat în Monitorul Oficial. Așadar, avem acum aprobarea. Nu știu dacă umerii mei vor putea să poarte jugul acesta mai departe, dar în ce mă privește făgăduiesc cu aceleași gânduri smerite de ascultare și devotament începerea lucrărilor; căci o dată începute, lucrările vor continua până la sfârșit. Am avut convingerea mereu că apărând ideea construirii catedralei, pentru care Dumnezeu să fie lăudat, ea va fi concretizată. E prea mare această idee și prea scumpă Bisericii noastre ca ea să nu fie împlinită. Desigur, a fost și o suferință pricinuitoare de întristări văzând oameni în toată firea, intelectuali, demnitari disprețuind această idee. Cei mai mulți arată, însă, o arzătoare dorință pentru construirea catedralei și aceasta a răscumpărat suferința. Nu este întâlnire cu preoții și credincioșii să nu fiu întrebat: ce faceți, când începeți catedrala? Iată acum un vis frumos împlinit, care aproape crezi că nu-l trăiești. Să fie Domnul lăudat! Mulțumesc cu recunoștință membrilor Sfântului Sinod pentru sprijinul care ni l-au acordat, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu care a și scris printre primii, și a scris frumos, și a participat la unul din concursurile pentru Catedrală, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel și altor ierarhi care au sprijinit prin scrisori. Dumnezeu ne-a dus tot în Parcul Carol, unde am dorit, de la început, construirea Catedralei, pe terenul care a aprținut Mitropoliei până la secularizare. Și aici, după cum se întâmplă de obicei, sfinții și înaintașii ne ajută să împlinim ceea ce ei au gândit, cu dorinți fierbinți și cu lacrimi. Minunați sunt sfinții și înaintașii în ochii noștri și vrednici de pomenire și cinstire!".

Potrivit celor amintite în cuvântul rostit, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* prezintă în continuare:

Temei nr. 4.653/2004 – Legea nr. 44l din 26 octombrie 2004 privind realizarea Catedralei Mântuirii Neamului.

Considerând că membrii Sfântului Sinod au luat cunoștință din presă și au urmărit emisiunile TV din ultimul timp în legătură cu Catedrala Mântuirii Neamului, Prea Fericitul Părinte Patriarh informează pe membrii Sfântului Sinod că, în Camera Deputaților și la Senatul României s-a adoptat **Legea nr. 44l/26 octombrie 2004, privind realizarea Catedralei Mântuirii Neamului,** iar prin Decretul nr. 840 din 26 octombrie 2004, Președintele României, Domnul Ion

Iliescu, a promulgat Legea privind realizarea Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol din Bucureşti (publicat în Monitorul Oficial al României, Partea a I-a, nr. 1004/01 noiembrie 2004).

Prin aceasta, subliniază Prea Fericirea Sa, s-a încheiat etapa principală de obţinere a terenului pe care va fi amplasată Catedrala Mântuirii Neamului, atribuindu-se Patriarhiei Române, **în proprietate** – terenul pe care se va înălţa Catedrala, simbol al celor două mii de ani de credinţă ortodoxă pe pământul românesc şi **în folosinţă gratuită** – terenul înconjurător în suprafaţa determinată de legea respectivă ca parc public în grija Patriarhiei, aferent Catedralei.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist aduce mulţumiri Bunului şi Atotputernicului Dumnezeu care l-a întărit să stăruiască cu răbdare, timp de peste 12 ani, cât au durat aceste demersuri până la promulgarea prezentei Legi, cu toate împotrivirile venite şi întâmpinate din diferite medii a căror biruire ne face să trăim şi mai intens bucuria pe care o avem astăzi.

Prea Fericirea Sa exprimă recunoştinţă faţă de membrii Sfântului Sinod şi de cei ai celorlalte Organe Centrale Bisericeşti, care l-au înţeles şi l-au sprijinit în susţinerea acestui ideal al înaintaşilor în scaunul patriarhal, precum şi a colaboratorilor care au crezut în împlinirea acestuia şi au fost împreună cu Prea Fericirea Sa la toate iniţiativele.

Prea Fericirea Sa, exprimă bucuria că s-a realizat împlinirea dorinţei pentru edificarea Catedralei în Parcul Carol de care Patriarhia Română se simte legată prin tradiţie şi istorie.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Preşedinte dă citire, în auzul membrilor Sfântului Sinod, Legii nr. 441/26 octombrie 2004 privind realizarea Catedralei Mântuirii Neamului şi Decretului nr. 480/ 26 octombrie 2004 pentru promulgarea acestei Legi:

LEGE PRIVIND REALIZAREA CATEDRALEI MÂNTUIRII NEAMULUI.

Parlamentul României adoptă prezenta lege.

Art. 1. *- (1) Catedrala Mântuirii Neamului, simbol al celor două mii de ani de credinţă creştină pe pământul românesc, se va construi în municipiul Bucureşti, calea Şerban Vodă – Parcul Carol, sectorul 4.*

(2) Fondurile destinate construirii Catedralei Mântuirii Neamului vor fi asigurate de către Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române, precum şi, în completare, de la bugetul de stat.

(3) Guvernul României şi celelalte autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale implicate au obligaţia de a acorda, la solicitarea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române sprijinul necesar, în condiţiile prevăzute de lege.

Art. 2. *- (1) Terenul în suprafaţă de 13.814 mp situat în municipiul Bucureşti, calea Şerban Vodă – Parcul Carol, sectorul 4, delimitat potrivit anexei, care face parte integrantă din prezenta lege, trece din domeniul public al statului în domeniul privat al statului.*

(2) Terenul prevăzut la alin.(l) se transmite cu titlu gratuit în proprietatea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române şi este detinat exclusiv construirii Catedralei Mântuirii Neamului.

Art. 3. *- Terenul proprietate publică a statului, în suprafață de 38.890,3 mp, situat în municipiul Bucureşti, calea Serban Vodă – Parcul Carol, sectorul 4, reprezentând diferența dintre suprafața prevăzută în Hotărârea Guvernului nr. 468/2003 şi suprafața prevăzută la art.2, îşi păstrează destinația de parc public şi se transmite, în folosință gratuită, pe perioada de existență a Catedralei Mântuirii Neamului, Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, căreia îi revine obligația de a-l întreține în mod corespunzător.*

Art. 4. *- Pe data intrării în vigoare a prezentei legi se modifică în mod corespunzător Hotărârea Guvernului nr. 468/2003 privind transmiterea unui teren proprietate publică a statului în administrarea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române,publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 2289 din 25 aprilie 2003, cu modificările ulterioare.*

Această lege a fost adoptată de Parlamentul României, cu respectarea prevederilor art. 75 şi ale art. 76 alin (1) din Constituția României, republicată.

PREŞEDINTELE CAMEREI DEPUTATILOR *PREŞEDINTELE SENATULUI*
Valer Dorneanu *Nicolae Văcăroiu*

Bucureşti, 26 octombrie 2004, Nr. 441

DECRET PENTRU PROMULGAREA LEGII PRIVIND REALIZAREA CATEDRALEI MÂNTUIRII NEAMULUI

În temeiul prevederilor art. 77 alin.(l) şi ale art.100 alin.(1) din Constituția României, republicată,

Preşedintele României decretează:

Articol unic. *– Se promulgă Legea privind realizarea Catedralei Mântuirii Neamului şi se dispune publicarea acestei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I.*

PREŞEDINTELE ROMÂNIEI
Ion Iliescu

Bucureşti, 26 octombrie 2004, Nr. 840

După citirea acestor două documente, *Prea Fericitul Părinte Patriarh* arată că urmează o nouă etapă de demersuri pentru întocmirea actelor de proprietate şi intabulare asupra terenului pentru Catedrală şi altele pentru atribuirea în folosință gratuită â terenului adiacent edificării Catedralei. În acest context, Prea Fericirea sa aminteşte că, întrucât este vorba de un nou amplasament al Catedralei, vor trebui făcute studii şi tema de proiectare şi amplasament de către factorii abilitați, va trebui inițiat un nou concurs cu respectarea prevederilor legale, în care scop tre-

buie să reflectăm în continuare la declanşarea procedurii de înfăptuire a tuturor actelor preliminarii cu consultarea specialiştilor şi a organelor bisericeşti competente.

Iată de ce, subliniază Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, *"neştiind dacă umerii mei vor putea purta această sarcină grea şi plină de răspundere, ne încredinţăm voii lui Dumnezeu şi puterilor Înalt Prea Sfinţiţilor, Prea Sfinţiţilor şi colaboratorilor, care sunt mai tineri, pentru ca în unitate să fim pregătiţi pentru a întâmpina orice obstacole şi greutăţi care se vor mai ivi. Dumnezeu să ne ajute şi să ne binecuvânteze".*

14. Prezentarea Comunicatului de presă şi adoptarea lui.

În final, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe *Prea Sfinţitul Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Secretarul Sfântului Sinod să dea citire următorului* ***Comunicat de Presă*** în legătură cu desfăşurarea lucrărilor prezentei şedinţe sinodale, pe care plenul Sfântului Sinod îl adoptă în unanimitate:

"În zilele de 2-3 noiembrie 2004, la Reşedinţa patriarhală, sub preşedinţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, s-au desfăşurat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Pe ordinea de zi s-au aflat teme referitoare la slujirea pastoral-misionară, viaţa monahală şi misiunea socială a Bisericii, viaţa liturgică din parohii, învăţământul teologic şi religios, diferite aspecte din activitatea comunităţilor ortodoxe româneşti de peste hotare, participări ale unor membri ai Sfântului Sinod şi ale altor teologi ortodocşi români la întruniri internaţionale ortodoxe şi ecumenice etc.

Dintre hotărârile adoptate menţionăm:

– în legătură cu Dialogul dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Catolică Orientală de rit bizantin (Greco-Catolică), Sfântul Sinod - luând act de faptul că încă nu s-a primit un răspuns clar la solicitarea adresată părţii Greco-Catolice de a alege între dialog şi apelarea justiţiei – a aprobat propunerea de a se aştepta răspunsul care va decide calea care va fi urmată pentru rezolvarea neînţelegerilor privind unele locaşuri de cult;

– Sfântul Sinod a hotărât să solicite forurilor legiuitoare reluarea procesului legislativ în vederea aprobării proiectului Legii Cultelor cât mai urgent posibil;

– aprobarea Protocolului privind colaborarea în domeniul protejării Patrimoniului Naţional Bisericesc – Pictură bisericească, încheiat între Patriarhia Română şi Ministerul Culturii şi Cultelor – Comisia Naţională a Monumentelor Istorice;

– înfiinţarea unui Seminar Teologic Liceal în municipiul Drobeta-Turnu Severin începând cu anul de învăţământ 2005/2006;

– editarea unui liturghier în limbajul mimico-gestual şi a lucrării Simbolica semnelor necesare în opera de asistenţă religioasă a persoanelor cu deficienţă hipoacuzică;

– a luat act de promulgarea şi publicarea în Monitorul Oficial a Legii pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol din Bucureşti;

– În perspectiva alegerilor generale din România, Sfântul Sinod îndeamnă pe toți slujitorii Sfintelor Altare și pe toți credincioșii Bisericii Ortodoxe Române să participe la vot în duhul credinței și al iubirii de Biserică și Neam, cu responsabilitate creștină și civică, votând pentru înfăptuirea binelui comun și a viitorului României".

15. Închiderea ședinței de lucru și a sesiunii Sfântului Sinod pe anul 2004.

În încheierea lucrărilor, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* exprimă mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru participare la ședința sinodală și pentru contribuția adusă la examinarea lucrărilor și adoptarea hotărârilor celor mai corespunzătoare vieții noastre bisericești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închise lucrările prezentei ședințe sinodale și, în conformitate cu prevederile art.13 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, declară închisă sesiunea Sfântului Sinod pe anul 2004.

Se rostește rugăciunea *„Cuvine-se cu adevărat!"*.

PREȘEDINTELE SFÂNTULUI SINOD
† TEOCTIST
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
LOCȚIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI
ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÂNTULUI SINOD
† VINCENȚIU PLOIEȘTEANU
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

TÂRNOSIREA BISERICII DIN INCINTA CENTRULUI DE ÎNGRIJIRE ŞI ASISTENŢĂ SOCIALĂ NR. 3, SECTORUL 1, BUCUREŞTI

Miercuri, *8 septembrie 2004,* în ziua praznicului Naşterii Maicii Domnului, *Prea Sfinţitul Varsanufie Prahoveanul,* Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, din încredinţarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a târnosit biserica de lemn, cu hramul Naşterea Maicii Domnului şi Sfântul Vasile, din incinta Centrului de Îngrijire şi Asistenţă Socială nr. 3, din strada Barbu Delavrancea nr. 17, Sectorul 1, Bucureşti, de sub coordonarea Consiliului local al sectorului 1 şi Autorităţii naţionale pentru persoanele cu handicap.

În acest aşezământ de asistenţă socială sunt îngrijite persoane în vârstă, bărbaţi şi femei, cu handicap locomotor şi neuropsihic, dar şi bătrâni cu boli cronice şi nevindecabile. Centrul dispune de mai multe pavilioane la diferite adrese de pe raza municipiului Bucureşti, unde sunt îngrijite aproape 500 de persoane, sub coordonarea Autorităţii naţionale pentru persoanele cu handicap. În pavilionul de pe strada Barbu Delavrancea nr. 17, în curtea căruia s-a ridicat biserica, sunt internate 80 de persoane, care au asistat la slujba de sfinţire, împreună cu personalul de îngrijire.

Biserica de lemn, în stil maramureşan, este mică, dar frumoasă, având 15 metri lungime şi 6 metri lăţime, cu înălţimea turlei de 18 metri, în care este montat şi un clopot. A fost construită de o echipă de dulgheri, conduşi de meşterul Ioan Godja, veniţi special din Măramureş, după proiectul inginerului Ion Aurel de la SC ABIS CONSTRUCT SRL, iar catapeteasma este lucrată artistic în lemn de stejar de sculptorul Mircea Vasile. Pentru construirea bisericii a ostenit doamna doctor Maria Diaconescu, directorul Centrului de Îngrijire şi soţul acesteia, Boris Pompilie; ajutaţi de Primăria Sectorului 1 şi de mai mulţi sponsori. Biserica s-a ridicat într-un an, dacă ne aducem aminte că piatra de temelie a fost sfinţită în 27 iulie 2003, în ziua prăznuirii Sf. Mare Mucenic şi Tămăduitor Pantelimon, chiar de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, când a fost instalat aici ca preot slujitor părintele Marius Militaru. Privită din afară, cât şi înăuntru, biserica are un farmec aparte. Mică, dar cochetă, cu pridvor, în care se intră urcând o pantă lină, în loc de scări, pentru accesul persoanelor în cărucior, un mic pronaos, deasupra cu cafas, altarul redus ca mărime, cu frumoase icoane pictate pe lemn, montate pe pereţi, bisericuţa oferă un aer de intimitate, care predispune la linişte şi reculegere.

La slujbă au participat bătrânii căminului, bărbaţi şi femei, unii în cărucioare cu rotile, rude ale lor şi personalul de îngrijire, precum şi credincioşi din cartier. Au fost de faţă reprezentanţi ai Autorităţii naţionale pentru persoanele cu handicap, ai Primăriei Sectorului 1 pe raza căruia se află căminul, ai altor instituţii centrale şi locale implicate în asistenţa socială a bătrânilor, între care şi delegaţi ai Sectorului de Asistenţă socială de la Arhiepiscopia Bucureştilor, precum şi ziarişti şi trimişi ai unor posturi de televiziune.

Târnosirea bisericii a început dimineaţă, la orele 9.30 şi a fost săvârşită de PS Episcop Varsanufie, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, în majoritate slujitori la capelele din spitale. Între preoţii slujitori s-a numărat şi părintele pro-

tosinghel Ghedeon, starețul schitului Sihăstria Voronei, localitatea natală a d-nei dr. Maria Diaconescu, ctitora principală a bisericii, venit special pentru acest eveniment. După sfințirea apei, ocolirea bisericii, stropirea cu aghiasmă și ungerea cu Sfântul Mir a bisericii la exterior, potrivit rânduielii, s-a intrat în sfântul locaș și de aici în altar, unde s-a făcut sfințirea Sfintei Mese, cu așezarea în piciorul Sf. Mese a Sfintelor Moaște și a Documentului de sfințire, care s-a citit înainte în auzul celor prezenți. A urmat Sfânta Liturghie săvârșită afară, într-un foișor, dat fiind vremea frumoasă din acea zi, de către PS Episcop Varsanufie. Răspunsurile liturgice au fost date de un grup de studenți de la Facultatea de Teologie din București, sub conducerea d-lui Marian Colțan, profesor de muzică la Seminarul Teologic din București.

După citirea Sfintei Evanghelii, PS Episcop Varsanufie a rostit un cuvânt de învățătură despre Nașterea Maicii Domnului, prăznuită în această zi, spunând între altele: "Părinții Mariei, Ioachim și Ana, nu aveau copii. După un obicei al poporului evreu, cei care nu aveau copii erau socotiți blestemați, pentru că Dumnezeu le-a luat această vrednicie ca din coapsele lor să se ridice mlădițe. Spun cărțile sfinte că Ioachim și Ana s-au dus în pustie și timp de 40 de zile au postit și s-au rugat lui Dumnezeu ca să ridice de la ei această osândă. Și s-a întâmplat ca Ana, bătrână fiind, trecută de 70 de ani, să prindă în pântecele ei și să nască o fiică și i-a pus numele Maria, care se tâlcuiește împărătească. Iar numele arată că prunca aceasta avea să fie Împărăteasa cerului, că prunca aceasta avea să fie chivotul cel sfânt în care să se sălășluiască Fiul lui Dumnezeu, că prunca aceasta avea să fie cinstită mai mult decât heruvimii și decât serafimii, decât îngerii din cer. Și s-au bucurat ei și când prunca avea trei ani, după făgăduința pe care o făcuseră în pustie, au dus-o și au închinat-o la templul din Ierusalim. Și la templul din Ierusalim s-au întâmplat lucruri minunate. Ea a intrat în Sfânta Sfintelor, acolo unde numai arhiereul intra o dată pe an, pentru că avea să se facă pe sine Sfânta Sfintelor și să poarte pe Fiul lui Dumnezeu în pântecele ei. Și a stat la templu până la vârsta de 15 ani, când a fost dată în grija bătrânului Iosif, o rudenie de-a ei. În casa lui Iosif ea primește de la îngerul Gavriil, care a întâmpinat-o cu ramură de crin, această veste minunată: *"Bucură-te, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu. Și vei lua în pântece și vei naște fiu și vei chema numele lui: Iisus. Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va chema"* (Luca 1, 30-32). Și nu înțelegea Fecioara Maria cum poate să fie aceasta, de vreme ce ea nu știa de bărbat... Dar cu smerenie în fața lui Dumnezeu a zis: *"Fie mie după cuvântul tău!"* (Luca 1, 38). Așa începe lucrarea de mântuire a neamului omenesc. Și a născut pe Domnul Hristos, cum știm, tot într-un loc smerit, într-o peșteră, că nu s-a mai găsit loc pentru Cel care avea să mântuiască lumea. A stat lângă Domnul Hristos până la piciorul Sfintei Cruci și acolo a fost dată în grija ucenicului iubit, Ioan Evanghelistul. La câțiva ani după ce Domnul S-a urcat la cer, Maica Domnului a adormit în cetatea Ierusalimului și a fost îngropată în grădina Ghețimani, acolo unde Domnul Hristos obișnuia să-și plece genunghii și să se roage, așa cum vedem în Sfintele Evanghelii.

Maica Domnului, iubiții mei, este cea care a fost vestită în Vechiul Testament. Rugul aprins pe care Moise l-a văzut pe Muntele Sinai nu simbolizează altceva

decât pe Maica Domnului, pentru că așa cum rugul ardea și nu se mistuia, tot așa și Maica Domnului avea să nască și să rămână fecioară. Maica Domnului este numită și ușa cea strâmtă prin care vine Mirele cel ceresc. Maica Domnului a fost cinstită chiar în vremea Mântuitorului, mai întâi de către rudenia sa Elisabeta, apoi de oameni din popor care o fericeau pe cea care L-a purtat în pântece pe Domnul Hristos. A fost cinstită chiar de Domnul Hristos, care a lăsat-o în grija ucenicului Său Ioan. Mai apoi sfinții Părinți care s-au întrunit într-un Sinod ecumenic au hotărât acolo ca Maica Domnului să fie numită Născătoare de Dumnezeu. Despre Maica Domnului mărturisim noi, iubiți credincioși, în fiecare zi, atunci când rostim crezul și arătăm că prin ea S-a întrupat Hristos pentru slava lui Dumnezeu și pentru mântuirea noastră, a tuturor. Ei se cuvine să ne rugăm. Ea care este maica orfanilor și protectoarea bătrânilor, ea care ocrotește pe bolnavi, care ocrotește pe mame, care ocrotește pe copilași. Rugăciunile ei le simțim și noi în ziua de astăzi, când în cinstea ei am sfințit această biserică frumoasă, ridicată cu trudă de cei care se ostenesc aici. Totdeauna rugăciunea noastră înălțată înaintea ei să fie însoțită de fapte bune, ca să primim de la Dumnezeu har, pace și mântuire. Amin!".

Sfânta Liturghie a continuat. La Heruvic a sosit și *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* de la activitățile la care a participat în dimineața acelei zile și a rămas în mijlocul soborului până la sfârșitul slujbei.

După slujbă a urmat o ceremonie în cadrul căreia s-au rostit cuvântări. Șirul vorbitorilor a fost deschis de d-na dr. Maria Diaconescu, directorul Centrului și ctitorul principal al bisericii, care a spus: "Emoțiile sunt atât de mari, poate mai mari decât mulțumirea sufletească, văzând că această curte este plină de evlavie, plină de credință și plină de iubire de oameni. Vă mulțumesc pentru participarea dumneavoastră la sfințirea acestui locaș. Mulțumesc Bunului Dumnezeu pentru bunăvoința arătată față de mine și de alții ca mine ca să ne vedem visul nostru realitate. Anul trecut, în această perioadă, mi-am pus în gând să ridic această biserică. Îmi era greu, nu aveam cu ce. Și iată, așa cum vedeți, Dumnezeu și-a îndreptat privirea spre sufletul meu și mi-a ajutat să ridic acest sfânt locaș. Mulțumesc Prea Fericitului Părinte Patriarh care a fost alături de noi și ne-a binecuvântat. Mulțumesc Prea Sfințitului Episcop Varsanufie care ne-a sprijinit în tot momentul. Mulțumesc părinților mei și familiei mele, care m-au încurajat tot timpul să am credință în Dumnezeu și să fac bine semenilor mei. Vreau să mulțumesc, pentru că așa se cuvine, d-lui ministru Vasile Gherasim, fostul primar al Sectorului 1, care m-a ajutat la ctitoria acestei biserici, împreună cu Consiliul local, până în toamna acestui an, precum și actualului Consiliu local și d-lui primar Andrei Chiliman. Sunt mulți cei care au contribuit și ar fi nedrept să-i amintesc numai pe unii, dar în fața lui Dumnezeu fapta este aceeași, iar răsplata o vor primi în ceruri. Mulțumesc tuturor salariaților, pentru că fără dânșii n-aș fi putut răzbate până aici. Mulțumesc forului tutelar metodologic, care este Autoritatea națională a persoanelor cu handicap, care mi-a fost alături cu sfaturi și cu povețe. Nu doresc decât Dumnezeu să le răsplătească tuturor milostenia. Vă rog ca și de acum înainte să fiți alături de noi și de acești bătrâni care își trăiesc zilele în acest cămin și lângă acest sfânt locaș. Vă mulțumesc încă o dată pentru prezență".

In continuare, d-na ministru Luminița Gheorghiu, reprezentanta Autorității naționale pentru persoanele cu handicap, a spus: "Dumnezeu este în gândul și faptele noastre. Nu întâmplător la sfârșitul anului trecut, în ziua Sfântului Pantelimon, ocrotitorul celor aflați în suferință, Prea Fericitul Patriarh al Bisericii noastre a pus piatra de temelie a acestui locaș, iar astăzi, iată, în zi mare de sărbătoare creștină, Nașterea Maicii Domnului, suntem cu toții părtași la sfințirea lui. Este o bijuterie din lemn, maramureșeană, care s-a ridicat cu voia Domnului, cu sprijinul credincioșilor și al oamenilor de suflet. Aici își vor găsi alinarea oamenii încercați de suferință și îngrijiți cu dragoste în acest centru de cea care a fost inima și sufletul construirii acestui locaș, d-na directoare Maria Diaconescu. Mulțumim lui Dumnezeu că ne luminează mintea și gândul să învățăm cu toții că trebuie să fim mai buni, să dăruim, să acordăm dragoste celor din jur pentru că numai așa va fi bine. Mulțumim lui Dumnezeu pentru ziua de astăzi!

A mai vorbit dl. Vasile Gherasim, fost primar al sectorului 1 și în prezent ministru secretar de stat pentru probleme de sănătate, unul dintre ctitorii bisericii, care a spus: "Este o bucurie și pentru mine ziua de astăzi, fiindcă am pus suflet pentru acest locaș. Aș vrea să fie mai multe, căci avem nevoie de ele, pentru că ne aduc liniște și împăcare. Oamenii din acest cămin, ca și cei care locuiesc în cartier sunt importanți în viața noastră și de aceea, toți care suntem aici, am făcut câte puțin pentru a ridica această biserică. Să ne ajute Dumnezeu!".

La rândul său, dl. Andrei Chiliman, primarul sectorului 1, a spus: "Vreau să le mulțumesc tuturor celor care au pus umărul la ridicarea acestei biserici, care vine să îmbogățească numărul locașurilor de cult ortodoxe din Sectorul 1. Este un moment emoționant că sfințirea ei s-a făcut astăzi, de Sfânta Maria, o zi extrem de importantă pentru noi toți, creștinii ortodocși, în prezența atâtor înalte fețe bisericești, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, căruia îi mulțumesc. Cred că astăzi cuvintele noastre sunt mai puțin importante. Astăzi este o zi mai importantă pentru cuvântul Domnului, prin cei care Îl reprezintă aici, și cred că ei sunt cei pe care trebuie să-i ascultăm acum".

Cuvinte emoționante a rostit și d-na avocat Paula Iacob, care a spus: "Pe locatarii acestui cămin îi cunosc de mai mulți ani. Ne întâlnim de Paști și de Crăciun. Așa că între noi, Asociația femeilor de carieră juridică și Federația UNESCO – România, s-a creat o legătură de suflet pe care ziua de astăzi o va face mai puternică și mai frumoasă. Cred că nimeni dintre cei prezenți aici nu a întrevăzut un preludiu mai frumos de toamnă decât ceea ce trăim acum. Este dumnezeiesc simbolul acestei întâlniri pentru că demonstrează că există o tinerețe veșnică a credinței pe care nimic de pe lumea aceasta n-o va putea înlătura. Aici, eu spun, că nu suntem miniștri, nu suntem primari, nu suntem demnitari, suntem doar oameni care credem în Dumnezeu și Căruia îi mulțumim pentru tot ceea ce ne dă. Prezența în ziua de astăzi a Prea Fericirii Sale, Patriarhul acestei țări între noi, demonstrează că suntem doar credincioși și nimic altceva. Acum au dispărut toate diferențele dintre noi, politice, sociale, de gândire, și mulțumim lui Dumnezeu că ne-a dat posibilitatea să trăim o asemenea zi. Nu pot să închei fără a spune și eu, ca mamă de medic, că mă înclin în fața unui medic adevărat, care este d-na dr. Maria Diaconescu. Am întâlnit-o ori de câte ori am venit în acest cămin

şi am văzut în dânsa un om de suflet care merită să se numească doctor. Nu pot să nu mă gândesc la sponsori, la cei care au contribuit la naşterea acestui frumos locaş, de care cei care trăiesc aici aveau atâta nevoie, şi mă rog să le dea Dumnezeu sănătate şi pe viitor să nu uite că oamenii au nevoie nu numai de mâncare şi de îmbrăcăminte, ci şi de credinţă. Dumnezeu să ne ocrotească pe toţi. Iar Prea Fericitul Patriarh Teoctist să rămână la fel de puternic, la fel de curajos şi la fel alături de noi toţi care avem atâta nevoie de credinţă şi de dragostea lui Dumnezeu".

Şirul vorbitorilor a fost încheiat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care i-a mângâiat sufleteşte pe bătrânii din acest centru de îngrijire şi a mulţumit ctitorilor şi ajutătorilor bisericii, spunând următoarele:

Doamnă doctor şi Director al acestui Centru de îngrijire şi asistenţă,
Domnilor miniştri,
Domnule primar,
Fraţi şi surori în Domnul,
Iubiţii noştri asistaţi de vârsta a treia de aici, cuprinzându-i pe toţi cei care trebuie să fie întotdeauna dragi sufletelor noastre,
Prea Sfinţite Părinte Episcop Varsanufie,
Prea Cucernici Părinţi,
Iubiţi studenţi,

"Măreşte, suflete al meu, pe Domnul, şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu Mântuitorul meu" (Luca 1, 46-47).

"Trăim cu adevărat clipe înălţătoare de a căror valoare nu ne putem da seama în momentul acesta. Însemnătatea clipei de faţă constă în faptul că nouă biserică sfinţită astăzi şi Sfânta Liturghie săvârşită la acest nou altar, ne deschid o nouă fereastră către cer, către Bunul Dumnezeu, către "Ierusalimul cel ceresc" (Evrei 12, 22), pe care îl putem vedea doar cu ochii credinţei noastre. Biserica aceasta, aşa după cum am avut bucuria să-i înţelegem importanţa din cuvintele Doamnei Director şi ale celor ce au luat cuvântul înainte, şi mai ales din atenţia participanţilor la slujba de astăzi, am putea conclude că această ctitorie nouă, această bisericuţă, simbolizează eternitatea neamului nostru, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, deoarece valorile transmise de ea, valorile credinţei noastre, sunt nemuritoare. De aceea slujitorii şi închinătorii ei devin fiii şi împlinitorii acestor chemări şi învăţături ale Bisericii. Aceasta, întemeiată atât ca locaş de închinare şi sfinţire a vieţii noastre, cât şi ca aşezământ divino-uman, pe Jertfa şi Învierea Mântuitorului Iisus Hristos, prin Pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime, ne ajută să dobândim mântuirea. Păstrând învăţăturile ei şi împărtăşindu-ne cu Sfintele ei Taine, devenim fii ai Învierii şi constituim o singură adunare sfântă, cu o singură simţire, un singur gând, un singur cuget, o singură nădejde, acea nădejde întru care Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă să ne bucurăm, prin răbdare în necazuri, prin stăruinţă la rugăciune, ca astăzi la prima Sfântă Liturghie, la sfinţirea acestei biserici, închinată Naşterii Sfintei Fecioare Maria (Romani 12, 12). Dar

această nădejde aducătoare de bucurie se împlineşte cu prisosinţă prin înălţarea unei atât de frumoase biserici în incinta Căminului de bătrâni, prin stăruinţa Doamnei Directoare şi contribuţia unor binefăcători, înscrişi în documentul aşezat, după rânduială, la picioarele Sfântului Altar.

Iată cât de grăitoare este învăţătura ortodoxă despre Biserică, încât unii din marii şi sfinţii grăitori de Dumnezeu au scris că Biserica este cer nou şi pământ nou (Apoc. 21, 1). Aşadar, iubiţi fraţi, o nouă biserică este o nouă fereastră deschisă către cer, către Dumnezeu, către tot ceea ce mintea omenească, ştiinţa, filosofia, a cugetat şi a creat în viaţa omenirii de două mii de ani de când Domnul Iisus Hristos S-a întrupat pentru mântuirea noastră. Sfinţirea unei biserici, mai cu seamă în împrejurarea de faţă, trebuie să rămână memorabilă. Sunt încredinţat că aceste clipe nu vor fi uitate, întrucât la valoarea acestei biserici, la frumuseţea şi armonia ei artistică, se adaugă valoarea de chivot de păstrare şi de continuă şi veşnică lucrare a Duhului Sfânt prin săvârşirea aici a Sfintei Liturghii, prin prezenţa euharistică şi învăţătorească a Mântuitorului Hristos şi prin renaşterea sufletească a celor doritori de desăvârşire. Dacă adăugăm că aceste sfinte lucrări se petrec aici, aproape de bătrâni, de bolnavii aflaţi în îngrijire medicală şi care au aceeaşi trebuinţă şi de îngrijire sufletească, atunci ne dăm seama mai mult de necesitatea construirii acestei biserici în acest loc şi de sfinţenia pe care o revarsă în aceşti semeni ai noştri, aflaţi la apusul vieţii lor pământeşti.

Biserica aceasta exprimă, în mic, activitatea socială a Bisericii noastre Ortodoxe Române sau mai precis, filantropia noastră, a slujitorilor şi fiilor ei, care, în deceniile triste din trecut, era oprită. Doar preoţii curajoşi pătrundeau atunci cu riscuri în azile, la bătrâni şi în spitale, la bolnavi, şi le făceau slujbe, sfinţindu-le sufletele. Este nespus de dureros că la unele posturi de radio şi televiziune este luat în deşert creştinismul apostolic al poporului român. A fost darul lui Dumnezeu ca Sfântul Apostol Andrei să fie trimis la evanghelizare în Sciţia Mică, locuită atunci de strămoşii noştri daco-romani. Este o mare realizare şi un act de îmbogăţire spirituală a capitalei, că biserica aceasta s-a înălţat în acest loc, aducând într-un fel, Maramureşul în Bucureşti. Vreau să vă mărturisesc că dorinţa de a avea biserici este la fel de vie şi la fraţii noştri români din Europa, din America şi din îndepărtata Venezuela. În aceste îndepărtări dorinţa acestora este şi mai vie în preocupările fraţilor şi credincioşilor români.

Iată, actul săvârşit astăzi deschide orizontul gândirii noastre, ne face să înţelegem cum trebuie să fim şi să ne simţim creştini, măcar pentru o clipă, măcar o zi din viaţa noastră, pentru că astăzi am primit o picătură din harul Sfântului Duh, care, dacă o vom păstra, va rodi în inimi iubire, pace şi nădejde vie. Sfântul lăcaş s-a realizat atât de frumos, cu multă inspiraţie şi credinţă în Dumnezeu şi cu preţuire pentru bătrâni, care în viaţa lor au dat ţării şi societăţii personalităţi, profesori, medici, ingineri, ostaşi, viteji, oameni cu demnitate în viaţa neamului şi a Bisericii noastre. Aşa cum tuturor ne sunt scumpi copiii, ei fiind primăvara vieţii, primăvara familiei, primăvara lumii întregi, tot aşa de scumpi se cuvine să ne fie şi bătrânii, cei de vârsta a treia, care o viaţă întreagă au muncit şi au luptat în condiţii deosebit de grele, oferind societăţii contribuţia muncii lor. Şi de ei, de bătrâni,

trebuie să ne îngrijim tot atât de mult ca şi de copii, după cum trebuie să ne preocupe toţi ceilalţi semeni ai noştri, după îndemnul Mântuitorului Hristos. Nicăieri nu se adeveresc mai bine cuvintele Mântuitorului Hristos, Care la a doua venire în slava sfinţilor îngeri, va chema la Sine: "Veniţi, binecuvântaţii Părintelui Meu, moşteniţi împărăţia cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Că am flămânzit şi Mi-aţi dat să mănânc; am însetat şi Mi-aţi dat să beau; străin am fost şi M-aţi primit; gol, şi M-aţi îmbrăcat; bolnav, şi M-aţi cercetat; în temniţă am fost şi aţi venit la Mine" (Matei 25, 34-36). Astfel se actualizează aceste cuvinte celor ce se străduiesc să slujească într-un cămin de bătrâni, cum este acest Centru de îngrijire a lor, sau într-un spital, într-un orfelinat, într-un aşezământ de însănătoşire a semenilor noştri atinşi de cele mai grele boli. Cuvintele acestea ale Mântuitorului Hristos, pe care le vom auzi şi noi cu urechile credinţei la judecata viitoare, condiţionează, într-un fel, moştenirea vieţii de veci, pe care o dorim cu toţii, de felul cum noi ajutăm pe semeni şi le uşurăm suferinţa, îi scoatem din singurătate şi le înseninăm viaţa plină de tristeţe.

Iubiţi ascultători, aceste chemări dumnezeieşti, de binecuvântare a celor ce au hrănit pe cei flămânzi, au oferit apă celor însetaţi, a iubitorilor de străini – primiţi şi adăpostiţi, a celor care i-au îmbrăcat pe cei săraci, a celor care i-au cercetat pe cei bolnavi, aşadar, aceste chemări dumnezeieşti se împlinesc zilnic, aici, de către Doamna Director şi de către colaboratorii săi, nu în ultimul rând de către tânărul preot Marius Militaru, hirotonit pentru acest Sfânt Altar şi în mod special pentru asistenţa sufletească şi sfinţirea credincioşilor aflaţi în grija acestui Centru de îngrijire. Îndeplinită cu mult suflet, misiunea filantropică, sprijinită pe rugăciune şi în atmosfera sfinţitoare revărsată de sfântul locaş, ne arată, iată, cât de dumnezeiască este această alăturare a divinului cu umanul.

În scopul lărgirii activităţii filantropice, Sfântul Sinod a rânduit ca fiecare parohie, fiecare mănăstire prin slujitorii lor, să aibă preocuparea aceasta, dimensiunea aceasta a slujirii aproapelui. În complexitatea societăţii lumii noastre, atât de răvăşită din punct de vedere al existenţei, al modului de creştere al copiilor, din punct de vedere al valorilor morale, mai ales morale, a stării sufleteşti a fiecărui semen, avem datoria să ne implicăm cu toţii în această adevărată slujire, ca "popor al lui Dumnezeu", cum se exprimă Sfântul Apostol Petru (I Petru 2, 10). Omenirea zdruncinată, în căutarea căilor îndreptate spre voia lui Dumnezeu, cere urgent asistenţă sufletească a slujitorilor Bisericii, însetând după cuvântul lui Dumnezeu şi după binefacerile rugăciunii.

M-a bucurat mult, fraţi şi surori în Domnul, văzându-vă cu câtă atenţie aţi ascultat cuvintele rostite de Doamna Director şi de ceilalţi reprezentanţi ai autorităţilor locale de stat şi de binefăcători, care au contribuit şi la ridicarea acestui sfânt locaş, dar şi la lucrarea misionară de aici. Aţi auzit afirmându-se uneori că noi, Biserica Ortodoxă Română este prea rituală, tradiţională, încât credincioşii nu au nici un rol. Iată, astăzi aţi văzut şi auzit adevărata realitate. În faţa dumneavoastră şi a noastră, se află o ceată de preoţi tineri şi un episcop tânăr, care este ajutorul meu, Prea Sfinţitul Varsanufie Prahovcanul, a căror prezenţă tălmăceşte

preocuparea Sfântului Sinod de continuă înnoire în slujirea preoțească, dar și participarea tot mai intensă a credincioșilor și credincioaselor la viața și misiunea filantropică a Bisericii.

Biserica Ortodoxă este una, sfântă, sobornicească și apostolească, Biserică în care credem și pe care o mărturisim la fiecare Sfântă Liturghie și rugăciune. Această unitate în diversitatea îndatoririlor noastre, a tuturor, ne-a adus la acest microfon, fără deosebire, cler și popor, pentru a ne spune cuvântul. Această situație exprimă fidel cuvântul Scripturii, că suntem "poporul lui Dumnezeu" (I Petru 2, 10), rostit mai înainte. Această împreună rugăciune și împreună lucrare pentru ajutorul semenilor este de dorit să se înmulțească. Creștinătatea, împărțită astăzi în atâtea Biserici și grupări religioase, are nevoie de duhul acesta sobornicesc, de această unitate în diversitate, spre a ajunge nu numai la unitatea de lucrare, ci și la unitatea de credință. Omul este o ființă unică. Deși suntem fiii aceluiași Tată ceresc nu semănăm unul cu altul, ci fiecare vine pe lume cu darul său, cu gândirea sa, cu posibilitățile sale și cu lucrarea sa. La biserică, însă, la spovedanie, la Sfânta Împărtășanie cu Trupul și Sângele Domnului, toți suntem egali în fața lui Dumnezeu, fără nici o deosebire.

De aceea, Biserica noastră face necontenit apel la unitate și la iubire, la frățietate și la apropierea între noi ca fii ai lui Dumnezeu. Acesta este principiul fundamental al creștinismului, îndeosebi al Bisericii Ortodoxe. Aceasta este porunca pe care a dat-o Mântuitorul Iisus Hristos ucenicilor Săi, porunca iubirii, scrisă și în Vechiul Testament prin porunca iubirii aproapelui, a iubirii părinților, copiilor, fraților, surorilor, a iubirii neamului. Domnul Iisus Hristos le-a spus ucenicilor Săi și nouă tuturor: "Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiți unii pe alții!" (Ioan 13, 34), chiar mai mult: "Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc" (Matei 5, 44). Tocmai această poruncă nouă cu un conținut atât de valoros, se cuvine să o sădim mai adânc în sufletele semenilor noștri.

Într-o asemenea zi, când ne-a adunat Duhul Sfânt pentru a sfinți biserica aceasta, iată, descoperim valori pe care noi, ca popor creștin din nașterea sa în istorie, suntem chemați să le păstrăm și să le îndeplinim. Originea apostolică a creștinismului la români, iubiți frați și surori în Domnul, este o realitate care ne onorează, dar ne și îndatorează. Vecinii noștri s-au încreștinat cu sutele de ani sau cu o mie de ani în urma noastră, dar modul cum s-au încreștinat strămoșii noștri ar trebui să definească mai profund statornicia noastră în dreapta credință, pe care trebuie să o definim prin fapte. Una este să te încreștinezi în fluvii și din poruncă lumească și alta este să primești cuvântul lui Dumnezeu de la un Apostol al lui Hristos, de la Sfântul Andrei, cel dintâi chemat, care a propovăduit la Tomis, în Dobrogea noastră. Acest respect pentru Biserică și pentru cuvintele sfinte l-au avut părinții și strămoșii noștri.

Biserica cea vie sau "poporul lui Dumnezeu" (I Petru 2, 10) suntem noi toți, în deplină unitate, iubiții mei, cum am auzit spunându-se în cuvinte alese și astăzi aici, adică dumneavoastră, credincioșii, împreună cu noi, cu preoții, cu episcopii,

cu patriarhul, cu toţi slujitorii sfintelor altare. Numai împreună noi constituim Biserica pe care o mărturisim, Biserica noastră Ortodoxă Română. Astăzi am văzut-o întruchipată aici şi am văzut-o pretutindeni între români, pe unde Bunul Dumnezeu mi-a îndreptat paşii pentru a sluji Biserica noastră, cea mai veche instituţie a poporului român, care a păstrat tradiţia şi unitatea de limbă, de conştiinţă şi de neam, valori de care avem atâta nevoie astăzi, când ne confruntăm cu greutăţile integrării europene şi cu implicaţiile globalizării. Biserica, Mamă duhovnicească a poporului român, ne îndeamnă să luăm aminte la porunca nouă a iubirii creştine, care ne cere să iubim şi pe duşmanii noştri şi pe cei ce ne urăsc sau ne prigonesc. Pentru toţi trebuie să ne rugăm şi să mijlocim cu iubirea noastră. Avem deci nevoie de aceste învăţături şi de toate aceste frumuseţi trăite şi auzite astăzi. Folosit astfel timpul nostru, adică petrecut aproape de Dumnezeu şi împreună cu sfinţii îngeri, cu care slujim la fiecare Sfântă Liturghie, vom şti să preţuim viaţa şi să o păstrăm în puritate, aşa cum ne-a dăruit-o tuturor Tatăl nostru cel din ceruri. E plină viaţa noastră de minuni, şi în familie şi în societate. Cine se gândea vreodată că în mijlocul capitalei noastre şi într-un spaţiu atât de restrâns să se înalţe o asemenea bijuterie a arhitecturii noastre bisericeşti? De pe acum ştiu cât de mângâiaţi vor fi bătrânii de aici, fraţii noştri mai mari, auzind cântările bisericeşti, ascultând Sfânta Liturghie şi primind Sfânta Împărtăşanie, nădejdea mântuirii şi a fericirii celei veşnice!

Anul trecut, la sărbătoarea Sfântului Pantelimon, când am pus temelia acestei biserici, am făgăduit că voi fi prezent şi la sfinţire. Şi iată, un cuvânt profetic al celor ce m-au invitat atunci, s-a împlinit astăzi, când sfinţirea bisericii ne-a chemat să fim împreună. Aducem cuvinte de preţuire Doamnei Director şi tuturor celor care au ajutat-o, care rămân înscrişi în pomelnicul veşniciei noastre de credinţă şi a veşniciei noastre româneşti. Cu prilejul acesta, pentru a sublinia preţuirea mea faţă de strădania sa, în numele dumneavoastră, îi acordăm Crucea Patriarhală pentru credincioşi, instituită de cel dintâi Patriarh al Bisericii noastre, Miron Cristea. Împlinindu-se anul acesta 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului voievod Ştefan cel Mare, ofer Doamnei Director medalia-icoană, precum şi medalia Patriarhului Justinian Marina, părintele sufletesc şi înaintaşul meu, care a condus Biserica noastră aproape 30 de ani, între 1948-1977, în vremurile cele mai grele din viaţa poporului român. El rămâne în istoria noastră ca unul dintre cei mai mari apărători ai credinţei ortodoxe şi ai unităţii neamului românesc.

Părintelui Marius Militaru, slujitorul bisericii, care are deja rangul bisericesc de iconom stavrofor, îi oferim o Sfântă Cruce de binecuvântare, care este şi semnul suferinţei şi al greutăţilor, al misiunii noastre, a tuturor, nu numai a preoţilor, ci şi a credincioşilor, căci fiecare ne ducem crucea proprie şi Îl urmăm pe Domnul Hristos. Îi mai oferim şi un Liturghier, adică o carte de slujbă, şi un epitrahil. Dânsul este foarte tânăr, ca şi alţi preoţi ai noştri, cum îi vedeţi şi aici, care doresc să zidească biserici în Bucureşti şi să fie de folos credincioşilor.

Între noi se află şi părintele stareţ Ghedeon de la schitul Sihăstria Voronei, acolo unde, în 1927, Dumnezeu mi-a călăuzit paşii să intru ca frate în mănăstire. Părintele poartă numele părintelui meu duhovnicesc de atunci, Ghedeon, stareţul acelui schit, care a făcut acolo, pe vremuri, lucruri foarte frumoase. Am aflat că este gospodar şi că a schimbat în bine faţa mănăstirii, încât aceasta nu mai arată aşa cum o ştiam eu. Toate mănăstirile noastre s-au înnoit. Ne-a ajutat Dumnezeu şi în deceniile cele grele din timpul dictaturii să lucrăm cu credincioşii. Erau şi atunci români care aveau în sufletul lor credinţa în Dumnezeu şi care au sprijinit Biserica.

Mă bucur din toată inima pentru ziua de astăzi. Vă mulţumesc pentru răbdarea pe care aţi avut-o şi pentru faptul că am putut să slujim aici, în faţa dumneavoastră. Vă încredinţez de dragostea şi preţuirea mea, rugându-vă să transmiteţi familiei şi celor dragi că Sfântul Sinod al Bisericii noastre se află în slujirea scopului sfânt şi dumnezeiesc al Bisericii, neamului şi credincioşilor noştri. Datorită acestei slujiri şi legăturilor cu Patriarhia Ecumenică, am dobândit de curând o biserică pentru românii din Istanbul. Comunitatea noastră de acolo nu avea un locaş de cult, iar Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, din bunătatea şi preţuirea sa pentru români, ne-a dăruit biserica Sfânta Mucenița Parascheva. Este o mare bucurie pentru noi şi rugăm pe Dumnezeu să ne binecuvinteze şi să ne ajute ca pacea şi harul Său să se reverse peste sufletele noastre, spre sănătate şi mântuire.

Cu bucuria zilei de astăzi, Naşterea Maicii Domnului, dorim *la mulţi ani* surorilor noastre în Domnul care poartă numele Maria, nume atât de frumos pentru Biserica şi ţara noastră. De aceea, această sărbătoare este onomastica binecuvântată a creştinilor, pentru care să zicem cu toţii: Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi! Amin".

Aşadar, Prea Fericirea Sa a acordat d-nei director Maria Diaconescu, principala ctitoră a bisericii, distincţia bisericească *Crucea Patriarhală* pentru mireni, împreună cu Medalia jubiliară *"Sfântul Voievod Ştefan cel Mare"* şi Medalia *"Patriarhul Justinian Marina"*, iar preotului iconom stavrofor Marius Militaru, parohul bisericii, i s-a dat o cruce de binecuvântare, un Liturghier, care este o carte de slujbă, şi un epitrahil.

Mulţumind pentru distincţia primită, d-na Maria Diaconescu a spus: "Nu am cuvinte să vă mulţumesc, Prea Fericite Părinte Patriarh, pentru acest frumos dar pe care l-am putut primi în viaţa mea. Primul dar este copilul meu de la Dumnezeu şi al doilea este această distincţie primită de la Prea Fericirea Voastră. Acest lucru mă întăreşte să duc mai departe credinţa aşa cum am primit-o de la neamul meu. Sunt os de ctitor şi Dumnezeu a făcut ca din generaţie în generaţie să duc mai departe această misiune. Dar nu pot să nu atribui distincţia primită astăzi şi soţului meu, Pompiliu Borş, familiei mele şi nu mai puţin celor care au pus umărul la ridicarea acestei biserici. Îl avem aici între noi pe dl. inginer Ion Aurel care a făcut totul ca astăzi lucrarea să fie încheiată, pe dl. Godja Ion din mâna căruia a ieşit această bi-

serică, ajutat de cei patru dulgheri cu care a venit din Maramureş. Mulţumesc tuturor pentru participare şi mulţumesc încă o dată Părintelui Patriarh pentru atenţia pe care o arată bătrânilor din acest cămin. Dumnezeu să ne ajute tuturor!".

Arhiepiscopia Bucureştilor a oferit bătrânilor, personalului de îngrijre şi tuturor celor prezenţi la acest moment sărbătoresc un prânz servit la mesele din curtea căminului.

Înainte de plecare, Prea Fericitul Părinte Patriarh a scris şi semnat în Sf. Evanghelie următorul text: "Astăzi, 8 septembrie 2004, am participat la sfinţirea acestei biserici închinate Naşterii Maicii Domnului. Slujba a fost săvârşită afară de PS Episcop Varsanufie Prahoveanul, înconjurat de preoţi şi diaconi. Pomeneşte, Doamne, pe toţi binefăcătorii, slujitorii şi închinătorii acestui sfânt locaş". Apoi, condus de d-na directoare, Prea Fericirea Sa a vizitat căminul şi a stat de vorbă cu bătrânii, cu personalul de îngrijire şi cu unii invitaţi, împărtăşindu-le tuturor arhiereşti binecuvântări.

Sfinţirea bisericii a fost o mare sărbătoare duhovnicească ce va rămâne de neuitat în sufletele ctitorilor, ale bătrânilor şi personalului acestui cămin, dar şi în amintirea credincioşilor din cartier şi a tuturor celor care au fost de faţă.

GHEORGHE VASILESCU

POPAS CHIRIARHAL LA MĂNĂSTIREA PASĂREA

În Duminica dinaintea Înălţării Sfintei Cruci, *12 septembrie 2004*, o zi însorită de toamnă, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a poposit *la mănăstirea de călugăriţe Pasărea*, pentru a se întâlni cu maicile din sobor, a lua cunoştinţă la faţa locului de problemele administrative şi gospodăreşti şi a vizitat instituţiile sociale ale acestui aşezământ monahal din preajma Capitalei.

Situată în judeţul Ilfov, la circa 20 km nord-est de Bucureşti, pe malul drept al lacului Pasărea, unde se întindea odinioară vestitul codru al Vlăsiei, mănăstirea Pasărea nu este ctitorie domnească sau boierească, ci a răsărit din evlavia călugărilor şi a credincioşilor din partea locului. Ea a fost întemeiată în anul 1813, de arhimandritul Timotei, starețul mănăstirii Cernica, pentru sora sa Chipriana, care se retrăsese din lume cu două fiice ale ei, Dorotheia şi Tomaida, şi o strănepoată, Dionisia, toate călugăriţe la mănăstirea Ţigăneşti. În câţiva ani, obştea a sporit la 50 de vieţuitoare, cu maici şi surori venite de la alte mănăstiri şi cu rude ale călugărilor de la Cernica dornice să îmbrăţişeze viaţa monahală. Cele două mănăstiri, Pasărea şi Cernica, se află aproape una de alta, fiind despărţite de o pădure de circa 5-6 km.

Ansamblul mănăstiresc de la Pasărea nu este împrejmuit cu ziduri înalte şi porţi ferecate de cetate, ca alte mănăstiri, ci este o aşezare deschisă, formată din biserica principală, cu hramul *Sfânta Treime*, construită prin grija Sfântului Calinic în 1846, pe când era arhimandrit şi stareţ la Cernica, pe locul alteia mai vechi, dărâmată la cutremurul din 1838, care dăinuie şi astăzi, în jurul căreia se înşiră peste 75 de case ale maicilor, care duc viaţă de sine, câte 2-4 în fiecare casă, alcătuind o mică familie sub ascultarea uneia dintre ele, de regulă cea mai bătrână, precum şi clădirile aşa-numite de obşte, în care sunt instalate stăreţia, eclesiarhia, atelierele, muzeul, căminul pentru bătrâni, la care se adaugă biserica mică din cimitir, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, ridicată în 1834 de stareţa Eupraxia, cu ajutorul bănesc adunat prin "alergăturile maicilor", cum se spune într-un vechi manuscris. Astfel, aşezarea monastică are aspectul unui sătuc, cu biserică la mijloc şi case împrejur, lăsând între ele spaţii largi de verdeaţă şi căi de acces, ca un început de uliţă de sat, peste care domneşte pacea şi liniştea binefăcătoare.

Mănăstirea Pasărea are o istorie bogată în fapte şi evenimente demne de consemnat. După secularizarea din 1864, de pildă, în mănăstire a funcţionat o şcoală primară pentru copiii din satele învecinate, subvenţionată de stat. În anii primului război mondial au fost îngrijite în mănăstire 30 de bătrâne transferate de la un azil din Bucureşti, iar 12 maici şi surori tinere au lucrat ca infirmiere în spitalele Crucii Roşii, îngrijind ostaşii răniţi pe front. După război au fost aduse aici 74 de copile orfane şi găzduite câte 2-3 în casele maicilor, care le-au purtat de grijă ca nişte adevărate mame, înfiinţându-li-se în mănăstire şi o şcoală primară, unde li s-a făcut educaţie religioasă şi s-au deprins cu gospodăria şi îndeletnicirile practice, până când au putut pleca la şcoli generale sau de meserii. În vara anului 1940 şi-au găsit adăpost în mănăstire peste 200 de refugiaţi din Basarabia şi Bucovina de nord, intrate sub ocupaţia sovietică, în majoritate familii de preoţi. Tot aici au fost găzduiţi o sută de copii aduşi din Moldova, în urma foametei cumplite provo-

cate de seceta pustiitoare din anii 1946-1947, până când s-au putut întoarce la casele lor.

În toamna anului 1951, prin grija patriarhului Justinian, s-a înfiinţat în mănăstire o şcoală monahală de trei ani pentru surorile şi maicile tinere şi o cooperativă meşteşugărească de producţie cu trei secţii: covoare, ţesături şi broderie, care a funcţionat până în 1958 şi a asigurat soborului o sursă sigură de venit pentru întreţinere. În prezent, în mănăstire îşi duc viaţa de muncă şi rugăciune peste 150 de maici şi surori, sub ascultarea maicii stareţe Lucia Dumbravă. Şi astăzi există în mănăstire un atelier de confecţionat veşminte preoţeşti şi de metalcizelură-filigran, integrat în Atelierele Institutului Biblic, unde lucrează 40 de maici şi surori. În 1991, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, maicile Mina şi Pavelida Marta au înfiinţat un cămin pentru bătrâne, având parter şi etaj, cu 30 de camere, cabinet medical, bucătărie, spălătorie şi alte dependinţe, a cărui construcţie continuă, iar în 1995 a luat fiinţă tot aici un seminar teologic liceal monahal pentru maici şi surori de la diferite mănăstiri.

Ajungând la mănăstirea Pasărea în Duminica dinaintea Înălţării Sfintei Cruci, în jurul orei 11.00, în timpul Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Părinte Patriarh a intrat direct în biserică şi a ascultat sfârşitul slujbei din jilţul arhieresc. În această frumoasă zi de duminică în biserica mănăstirii, pe lângă maicile din sobor care îşi făceau canonul după rânduială, unele dând răspunsurile liturgice la strană, cele mai tinere ajutând la pangar şi la altar, iar cele mai în vârstă rugându-se, erau şi numeroşi credincioşi şi credincioase veniţi din Bucureşti şi din ţară, încât sfântul locaş, de altfel destul de spaţios, devenise neîncăpător.

După Sfânta Liturghie, fiind Duminica premergătoare Înălţării Sfintei Cruci, care se prăznuieşte peste două zile, în 14 septembrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un cuvânt de învăţătură şi zidire sufletească despre asumarea "crucii", urmarea lui Hristos şi mântuirea sufletului nostru.

"Prin ea (Crucea) a biruit El Începătoriile şi Stăpâniile, dezbrăcându-le şi dându-le-n privelişte" (Col. 2, 15).

"Cuvioase maici,
Iubiţi credincioşi şi credincioase,

Luna septembrie începe anotimpul toamnei, anotimpul agonisirii roadelor muncii din anotimpurile precedente, şi deschide anul bisericesc cu bogăţia roadelor Duhului Sfânt; îmbogăţind astfel viaţa creştină cu sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului, la 8 septembrie, şi cu cea numită împărătească a Înălţării Sfintei Cruci, la 14 septembrie. Ne aflăm acum în această mănăstire de maici; Pasărea, a cărei întemeiere este înmiresmată de rugăciunile pustnicului, nevoitor în codrii din jurul mănăstirii, dar binecuvântată şi fondată de Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica. După cum luna ianuarie, ca început de an calendaristic, vine cu o bogăţie de nădejdi sfinte pentru pacea noastră sufletească, pentru desăvârşirea noastră creştină, tot aşa luna septembrie, care deschide anul bisericesc, ne aduce una din cele mai însemnate învăţături de credinţă ale noastre despre Crucea Domnului. Sfânta

Duminică de astăzi, premergătoare praznicului Înălțării Sfintei Cruci, și cea de după Înălțarea Sfintei Cruci sunt menționate în chip deosebit în calendarul creștin cu pericope evanghelice speciale legate de Crucea Domnului, despre care Sfântul Apostol Pavel spune că: *"nebunie este pentru cei ce pier; dar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu"* (1 Cor. 1, 18). Duminica aceasta ne aduce, ca și celelalte sărbători din calendar, o bogăție de învățături necesare vieții noastre creștine, cu semnificații nespus de folositoare monahilor și monahiilor care au avut curajul să ia Crucea și să-L urmeze pe Mântuitorul Hristos. Îi mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a îndreptat pașii spre Mănăstirea Pasărea, cunoscută acum nu numai prin statornicia și evlavia soborului de maici, slujite în ascultarea de stareță de mai bine de treizeci de ani de Cuvioasa Stravroforă Lucia, ci și prin seminarul teologic pentru surori și prin activitatea filantropică pilduitoare prin organizarea unui cămin de cincizeci de bătrâne îngrijite de maicile și surorile din mănăstire. Voi merge să le văd pe aceste vrednice romînce, mame, învățătoare sau muncitoare.

Sfânta Cruce, așadar, potrivit celor spuse de Sfântul Apostol Pavel, este bucuria și mântuirea noastră, a creștinilor, este obiectul suferințelor Domnului Hristos, al chinurilor pe care Le-a suportat, ducându-și crucea Sa pe umeri până pe Golgota, pe care și a fost răstignit, sau, cum se exprimă Sfântul Ioan Gură de Aur, *pe Sine Însuși S-a dat pentru mântuirea lumii*. Pe cruce fiind, din prea curata Sa coastă a țâșnit sângele și apa cu care ne împărtășim după pregătirea necesară, prin rugăciune și spovedanie.

Sfânta Cruce, cum vedem, este altarul pe care S-a jertfit Hristos, este izvorul darurilor noastre mântuitoare. Urcând pe Golgota, ducând Crucea mântuirii noastre, Iisus Hristos ducea povara păcatelor noastre și ale omenirii de pretutindeni. Pe drumul Golgotei Domnul Hristos a fost ajutat de Simon Cirneanul, un om care venea de la țarina sa. Văzându-l îngenuncheat sub greutatea crucii, Simon L-a ajutat să-Și poarte crucea până la răstignire. Ca Fiu al lui Dumnezeu, Iisus ar fi putut evita aceste chinuri, dar, îndurându-le, El a făcut voia Tatălui ceresc, cum spunea apostolilor și celor care totdeauna îl înconjurau: *"Nu caut voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis"* (Ioan 5, 30) și cum se ruga pe Muntele Măslinilor: *"Părinte, de voiești, depărtează paharul acesta de la Mine... dar nu voia Mea, ci voia Ta să se facă!"* (Luca 22, 42). Prin paharul acesta al jertfei și suferinței, deși greu de suportat, Domnul Hristos a împlinit mântuirea lumii, iar prin învierea Sa a biruit moartea, făcându-ne moștenitori ai raiului.

Omul nu poate avea pe pământ un scop mai înalt decât acest drum către Împărăția lui Dumnezeu. Viața ne este dată ca prin gândirea noastră, prin efortul nostru, prin puterea noastră de creație în știință, în artă, în literatură, în munca zilnică, prin dragostea de prunci și iubirea de familie, să tindem spre desăvârșire, cunoscând și împlinid învățătura creștină. Pentru mântuirea noastră, Domnul Hristos a suferit mai mult decât fiecare dintre fiii oamenilor, dintre toți cei care suferă pe pământ, unde sunt suferințe necontenite. Nu există nici un moment în istoria universală în care omul să se simtă la fel de fericit ca atunci când cunoaște și împlinește voia lui Dumnezeu, așa cum Iisus, ca Fiu al lui Dumnezeu, a împlinit voia Tatălui Celui ceresc. În învățătura Sa, Mântuitorul Hristos ne implică pe noi, fără

deosebire, în special credincioşii Bisericilor pentru care Sfânta Cruce este obiect de cinstire şi cale de mântuire, aşa cum este la noi.

În acest scop, Biserica a rânduit sărbătoarea Înălţării Sfintei Cruci în fiecare an la 14 septembrie. Duminica de astăzi, cum spuneam, este numită *"dinaintea Înălţării Sfintei Cruci"*, iar cea următoare Duminica de *"după Înălţarea Sfintei Cruci"*. Avem, aşadar, la începutul anului bisericesc trei sărbători închinate cinstirii Sfintei Cruci pentru a reactualiza învăţătura Mântuitorului despre valoarea crucii în viaţa noastră, în viaţa fiecărui om. Viaţa noastră, ca dar al lui Dumnezeu, este frumoasă şi bună, dacă ne purtăm propria noastră *"cruce"*, urmând lui Hristos pentru mântuirea sufletului nostru. Aceste cântări pe care le auzim în biserică, această poezie, această imnografie închinată cinstirii Sfintei Cruci, sau Psalmii lui David, care întrec compoziţiile celor mai talentaţi poeţi şi compozitori, sunt de o armonie desăvârşită, care înalţă sufletul omului şi îl îndreaptă spre fapte bune şi virtuţi. Menirea omului, încă de la crearea lui, este să urce pe scara desăvârşirii, să fie fiu al lui Dumnezeu, fiu al Tatălui ceresc şi frate al semenilor săi.

În Biserica Ortodoxă şi îndeosebi în Biserica noastră Ortodoxă Română această învăţătură a dobândit o concretizare în viaţa monahală, prin împlinirea cuvântului lui Iisus către tânărul cel bogat: *"Dacă vrei să fii desăvârşit, du-te, vinde-ţi averile, dă-le săracilor şi vei avea comoară în cer; şi apoi, luând crucea, vino şi-Mi urmează Mie"* (Mat. 19, 21). Biserica Ortodoxă a pus în aplicare această învăţătură prin organizarea, încă din primele secole, a monahismului creştin. Încă de atunci, creştini şi creştine au luat aminte la semnificaţia Sfintei Cruci, cale de mântuire, cale de înviere, cale de pace şi dreptate, cum a spus Iisus către Sfântul Ioan Botezătorul la Botezul Său. Când acesta nu îndrăznea să-L boteze: *"Eu sunt cel ce are trebuinţă să fie botezat de Tine, şi Tu vii la mine"* (Mat. 3, 14), Iisus i-a răspuns: *"Lasă acum, că astfel se cuvine ca noi să împlinim toată dreptatea"* (Mat. 3, 15). Să împlinim hotărârea lui Dumnezeu de a mântui lumea prin Fiul Său cel Unul-Născut. Acea dreptate de care vorbea atunci Mântuitorul se înfăptuieşte în mic în Biserică, fie pe calea vieţii monahale, fie pe cea a căsătoriei. În mănăstiri se respectă această dreptate dumnezeiască atunci când cineva ascultă cuvântul Mântuitorului care zice: *"Nu este nimeni care să-şi fi lăsat casă sau fraţi sau surori sau mamă sau tată sau copii sau ţarine pentru Mine şi pentru Evanghelie şi să nu primească însutit acum, iar în veacul ce va să vină, viaţă veşnică"* (Marcu 10, 29-30). Viaţa de mănăstire, cum vedeţi, este o viaţă frăţească, o vieţuire în acelaşi gând, în aceeaşi cugetare, în aceeaşi cântare, iar în ţările din Orient, unde au luat naştere primele mănăstiri, masa de obşte, totul de obşte, călugării au posibilitatea să lucreze pentru mănăstiri, aşa cum se întâmplă şi astăzi la Sfântul Munte Athos şi la unele din mănăstirile din ţara noastră. Aşadar, misiunea vieţuitorilor din mănăstiri, a maicilor, este aceea de a-L urma pe Mântuitorul Iisus Hristos, purtând crucea Sa, suferinţa Sa, împlinind cuvântul Său şi făgăduinţele pe care ci le depun la intrarea în mănăstire. Ei se roagă pentru mântuirea neamului omenesc, urcând prin rugăciune şi muncă treptele desăvârşirii, aşa cum învaţă Sfinţii Părinţi.

În duminica de astăzi, Biserica noastră vesteşte însemnătatea Sfintei Cruci, anticipând sărbătoarea de la 14 septembrie, numită *"Înălţarea Sfintei Cruci"* în

amintirea momentului în care Sfânta Elena, mama împăratului Constantin cel Mare, a descoperit pe Golgota, în chip minunat, crucea pe care fusese răstignit Mântuitorul. Atunci, în timp ce Patriarhul Macarie al Ierusalimului înalța Sfânta Cruce, creștinii, cuprinși de evlavie, au cântat împreună cu el: *"Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și Sfântă Învierea Ta o lăudăm și o mărim"*. Părticele din Sfânta Cruce a Domnului există prin mănăstirile din Occident și din Orient, iar vara aceasta, egumenul Efrem de la Vatoped a adus spre închinare în România o parte din Sfânta Cruce.

Iată ce frumusețe de fapte și de învățături ne prilejuiește nu numai astăzi Sfânta Cruce, ci orice zi, mai ales în mănăstire, unde cuvioasele maici și frații creștini împletesc rugăciunea cu munca. Ele duc o viață cât mai vrednică de Dumnezeu și respectă făgăduințele lepădării de tot ceea ce poate să le despartă de Dumnezeu, dragostea Bisericii și a semenilor. Cum v-am amintit, un număr dintre ele conduc Căminul de bătrâne, făcându-le acestora serviciile cerute de vârsta și suferința lor. Rugăciunea și slujbele îndeosebi și această imensă bibliotecă universală, care sunt cărțile de slujbă, rânduite a se citi de-a lungul anului bisericesc, îl fac pe cel care participă la slujbă, care ascultă și cântă aceste rugăciuni să-și schimbe viața, să-și imprime o conduită de viață după voia lui Dumnezeu. Acestei vieți suntem sortiți cu toții. Toți ne purtăm crucea, nu numai preoții și călugării, ci și familia și fiecare persoană în parte, prin suferințele zilnice, care nu vor înceta niciodată, atât cât trăiește omul. Îndepărtarea semenilor de Dumnezeu, de Biserică și de învățătura ei, consecință a slăbirii credinței și necunoașterii învățăturii lui Dumnezeu, trebuie să constituie o suferință pentru noi toți, care trebuie să-i readucem la Hristos.

Sfântul Sinod a stăruit mult ca în școala primară, în licee și în școlile de specialitate, să se introducă și să se predea Religia, iar în cadrul universităților să fie integrate cele 14 facultăți de teologie ortodoxă pe care le avem, ca lumina lui Hristos să pătrundă în sufletele tinerilor, în sufletele copiilor. Chiar și în anii dictaturii, când credincioșii n-aveau voie să vină la biserică, ei veneau. N-aveau voie să se cunune, și ei se cununau, n-aveau voie să-și boteze pruncii, și ei îi botezau cu sprijinul bisericilor. Despre aceste greutăți știu preoții, știu călugării, dar mai ales știu cei care au fost în cauză. Ați auzit pe unii dintre ei povestind la televizor cum își duceau viața creștinească și în condițiile de atunci.

Astăzi, în starea de libertate pe care ne-a dat-o Dumnezeu, noi trebuie să deschidem porțile bisericilor, ale mănăstirilor, și prin aceasta să deschidem inimile credincioșilor și să sporim dragostea lor pentru Sfânta Biserică, dar, se înțelege, pentru aceasta este nevoie și de efortul fiecăruia în parte. Nu este posibilă înfăptuirea urcușului duhovnicesc, cuvioase maici și frați creștini, fără un efort personal. Dacă Iisus a depus un efort atât de mare ca să poarte crucea pe Golgota și să suporte suferințele, răstignirea și moartea pe cruce, cum se pedepseau hoții și tâlharii, cu atât mai mult noi trebuie să ne străduim ca să ne însușim credința și cerințele ei de viețuire. Copilașii trebuie să se ostenească să învețe *Tatăl nostru*, să știe o rugăciune, părinții, de asemenea, să facă un efort ca să-și învețe copiii, să fie pildă ei de rugăciune și de închinare, de cinstire a Sfintei Cruci. Dumneavoastră, credincioșii, împreună cu noi, slujitorii, nu suntem simpli ascultători și

împlinitori ai învăţăturii care se vesteşte de pe amvoanele bisericilor. Această învăţătură vine de la Mântuitorul Hristos, de la Duhul Sfânt, dar şi noi, fiecare în parte, trebuie să avem un rol activ în cunoaşterea şi mai ales în trăirea ei. La noi în Biserică, fiecare credincios şi fiecare credincioasă are această posibilitate. În toate parohiile există consiliul parohial, există comitetul parohial, din care fac parte şi credincioase cu rolul de a vesti şi celorlalţi credinţa, dar şi de a promova unele activităţi caritabile, filantropice, precum îngrijirea de bolnavi, de bătrâni, de orfani etc.

În mănăstirea aceasta, de pildă, există un cămin de bătrâne, pe care am venit să-l vizitez, înfiinţat cu iubirea şi contribuţia unor binevoitori, care adăposteşte un număr de cincizeci de credincioase bolnave şi neputincioase, aflate în grija maicilor de aici. Duminica trecută am sfinţit biserica din incinta căminului de bătrâni nr. 3, din sectorul 1 Capitală, cu peste o sută de persoane de vârstă înaintată. Directoarea acestui cămin, o doctoriţă foarte inimoasă, stăpânită de lumina Duhului Sfânt, s-a străduit şi a făcut acolo o biserică maramureşeană foarte frumoasă. Au asistat foarte mulţi credincioşi la slujba de sfinţire, încât sunt semne că mergem pe un drum bun.

Mănăstirea aceasta are şi un seminar monahal pentru surorile tinere. Sub rezerva construirii unei clădiri proprii în incinta mănăstirii, seminarul acesta funcţionează, deocamdată, în comuna Brăneşti, din vecinătate. Aşadar, lumina Sfintei Evanghelii, lumina cărţii trebuie să pătrundă peste tot. Peste câteva zile va începe anul şcolar şi copiii trebuie să meargă la şcoală. Un popor fără lumina cărţii, cum spuneau înaintaşii noştri, zace în amorţire. Ştiinţa de carte îl luminează pe om, îl ajută să gândească, să-şi întocmească viaţa potrivit voii lui Dumnezeu.

Sunt lucruri foarte frumoase legate de înţelesul Sfintei Cruci, pe care celelalte grupări religioase, cum ştiţi, penticostali, adventişti, baptişti şi chiar protestanţi, le-au înlăturat. N-au nici icoane, nici preoţi, nici Sfintele Taine. Au renunţat la toate valorile de credinţă mântuitoare. Nu se poate rupe Hristos, Mare Preot şi Arhiereu, Cel care S-a jertfit pe cruce pentru noi, de Biblie. Fără adevărata învăţătură şi viaţă a lui Hristos şi a Sfinţilor Săi Apostoli, fără Jertfa şi Învierea lui Hristos, viaţa nu duce la mântuire. Iar jertfa lui Hristos însemnează dumnezeiasca Liturghie, la care aţi participat astăzi şi care se săvârşeşte în fiecare zi la mănăstire. Aceasta este miezul credinţei noastre, Sfânta Liturghie, pentru că ne împărtăşim cu toţii, fără deosebire, din acelaşi potir, cu acelaşi Trup şi Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre moştenirea vieţii celei veşnice. Acesta este, iubiţi fraţi şi surori în Domnul şi cuvioaselor maici, rostul nostru în această viaţă, în sfânta biserică, la mănăstire, şi în familie.

Sunt impresionat de prezenţa dumneavoastră în număr mare la slujba de astăzi, iubiţi credincioşi şi credincioase! Mă bucur că văd mulţi tineri în biserică, şi nu numai aici, la mănăstire, dar şi la Catedrala Patriarhiei şi la toate bisericile. Este o nădejde mare prezenţa copiilor şi a tinerilor la biserică, pe care noi, slujitorii, dar şi dumneavoastră, părinţii lor, avem datoria să o promovăm, căci aşa le formăm personalitatea pentru viaţă. Auziţi că se vorbeşte tot mai des, în presă şi la televizor, că noi ducem lipsă de personalităţi. Dar fără lumina lui Hristos nu se pot naşte şi modela personalităţi, nu pot apărea valori mari în viaţa unui popor.

Sunt adevăruri pe care trebuie să le cunoaştem şi să le urmăm, cuvioaselor maici şi fraţi şi surori în Domnul, spre a ne bucura că suntem fiii şi fiicele Bisericii Ortodoxe

Române, ai unei Biserici recunoscute peste tot în lume, atât de marii învățați creștini din Orient, cât și de cei din Occident. Poporul nostru deține un tezaur de credință neschimbat, așa cum ni l-au lăsat cele douăzeci de secole de viață creștină.

Rog călduros pe Bunul Dumnezeu să ne ocrotească pe toți cu Sfânta Cruce a Domnului, arma contra diavolului și apărătoarea noastră împotriva păcatelor. Amin!"

La sfârșitul acestui pilduitor cuvânt de învățătură, ascultat cu multă atenție și interes de călugărițe și de credincioși, Prea Fericirea Sa, cu dragoste și răbdare, a împărțit anafură la toți cei prezenți în biserică și le-a împărtășit tuturor arhierești binecuvântări, după care s-a întreținut îndelung cu grupările de credincioși, în grup și individual, care l-au înconjurat cu evlavie și bucurie, răspunzând la întrebările lor și chemându-i la viață creștinească.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoțit de maica Filofteia, ghidul mănăstirii, în absența maicii stareță Lucia Dumbravă aflată la tratament medical, a vizitat incinta, câteva din clădirile stăreției, s-a interesat de bunul mers al atelierului și de stadiul pregătirilor la încăperile seminarului monahal în vederea apropiatei deschideri a noului an școlar.

Atenție specială a arătat Prea Fericirea Sa căminului de bătrâne din mănăstire, unde sunt găzduite, întreținute și asistate medical 50 de persoane, în majoritate mirence, dar și călugărițe, atinse de boli cronice sau cu handicap, pentru îngrijirea cărora trudesc cu dragoste 15 maici și surori tinere. Căminul este întreținut de Arhiepiscopia Bucureștilor, care asigură și plata salariilor personalului de îngrijire, dar bătrânele contribuie și ele cu diferite sume, după puteri, unele din pensie, pentru altele familiile lor, dar sunt și cazuri de persoane care n-au nici pensie și nici familie. Mai sunt și sponsori, între care și credincioșii de la parohiile din împrejurimi, care antrenați de preoții lor, strâng diferite ajutoare pentru bătrânele acestui cămin, îndeosebi alimente, îmbrăcăminte, dar și materiale de construcție și chiar sume de bani, din ale căror donații se fac lucrări de reparații și întreținere a clădirii și se asigură înzestrarea căminului cu lenjerie, aparatură medicală, alte utilități.

Condus de maica Mateia Mareș, directoarea așezământului, Prea Fericirea Sa a cercetat cu atenție dormitoarele, bucătăria, sala de mese, cabinetul medical, anexele gospodărești, și a stat de vorbă cu bătrânele, interesându-se de familia lor, de viața din cămin, de starea lor sufletească. Totodată, Prea Fericirea Sa le-a felicitat pe maicile și surorile care îngrijesc cu dragoste aceste bătrâne, care au muncit și ele în tinerețe, și-au întemeiat familii, au născut și crescut copii, iar acum, la bătrânețe, îmbolnăvindu-se, au ajuns în azil, unele fiind abandonate de copiii lor, altele neavând pe nimeni.

După o scurtă vizită la stăreție, unde a stat de vorbă cu maicile din consiliul economic despre lucrările de reparații și întreținere care se fac în mănăstire, Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a reîntors la reședință.

Vizita Prea Fericirii Sale la mănăstirea Pasărea a adus mângâiere duhovnicească în sufletele maicilor din sobor, atât cele în vârstă, cât și surorile tinere bucurându-se să-l revadă și să-l întâlnească, dar și în sufletele credincioșilor aflați în acea duminică la slujbă, și mai ales al bătrânelor din căminul mănăstirii care au primit întărire, nădejde și binecuvântare.

GHEORGHE VASILESCU

REÎNHUMAREA OSEMINTELOR DOMNITORULUI ŞERBAN CANTACUZINO ÎN BISERICA DIN INCINTA PALATULUI COTROCENI DIN BUCUREŞTI

În ziua de joi, 16 septembrie 2004, încheindu-se lucrările de reconstrucţie la biserica fostei mănăstiri Cotroceni din Bucureşti, demolată în anul 1984, s-a oficiat slujba de reînhumare a osemintelor domnitorului Şerban Cantacuzino, ctitorul aşezământului, şi ale altor cinci membri ai familiei sale, care fuseseră îngropaţi în această biserică.

Şerban Vodă Cantacuzino (1679-1688) a ctitorit în anii 1679-1680 în pădurea pe atunci din dealul Cotrocenilor, o frumoasă mănăstire, care şi-a luat numele de la toponomia locului. Dealul Cotrocenilor fusese luat "pe seama domniei" în timpul lui Mihai Viteazul, potrivit hrisovului dat în 1614 de Radu Vodă Mihnea, şi a intrat în stăpânirea lui Şerban Cantacuzino la 1660. Unele documente spun că a existat acolo un mic schit de lemn, cu hramul *Sfinţii Mucenici Serghie şi Vah.* Schitul şi pădurea dimprejur au fost în epocă loc de refugiu şi ascunzătoare pentru prigoniţii din diferite pricini.

Un asemenea prigonit a fost, la un moment dat, Şerban Cantacuzino, mare logofăt, descendent din vechea familie a Basarabilor, care, împreună cu o mână de boieri, s-au răsculat împotriva lui Gheorghe Duca (1673-1678). Când se dezlănţui furia domnului, spune tradiţia, Şerban Cantacuzino şi-a găsit ascunzişul în schitul de pe dealul Cotrocenilor, "trei zile şi trei nopţi", timp în care se roagă şi face legământ în faţa icoanelor de a ridica pe acel loc o mănăstire. Chiar în primul an de domnie, Şerban Cantacuzino purcede la zidirea Mănăstirii Cotroceni, pe locul vechiului schit din lemn. Mihai Cantacuzino, fratele său, cu studii de arhitectură la Padova şi Ravenna, este ispravnic al lucrărilor.

Mănăstirea Cotroceni a fost una din cele mai bogate aşezări monastice din Ţara Românească, stârnind admiraţia contemporanilor. Înzestrată cu dărnicie de ctitorul ei şi de numeroasa lui familie nu numai cu icoane, veşminte şi obiecte scumpe de cult, dar şi cu moşii şi felurite alte bunuri, ea a fost închinată celor 20 de mănăstiri de la Muntele Athos, aşa cum arată actul de ctitorie din 20 octombrie 1682. Ansamblul mănăstiresc era compus din două incinte, având biserica mare, cu două hramuri: *Adormirea Maicii Domnului* şi *Sfinţii Mucenic Serghie şi Vah*, în centrul curţii principale, înconjurată de chilii, case domneşti şi mănăstireşti, un turn-clopotniţă de acces şi numeroase anexe gospodăreşti.

Şerban Vodă Cantacuzino a îndrăgit mult acest loc, unde şedea mai ales pe timpul verii. În viaţă fiind, el şi-a exprimat dorinţa să fie îngropat în biserica ctitoriei sale, ceea ce s-a şi întâmplat. Şi pentru Constantin Brâncoveanu, nepot şi urmaş la domnie al lui Şerban Cantacuzino, Mănăstirea Cotroceni a fost reşedinţă preferată. După el, un lung şir de domni, cu curtea lor, au trecut pragul caselor domneşti ale Cotrocenilor, în domnii mai lungi sau mai scurte, cu prilejul unor sărbători, ceremonii, sau refugiindu-se de urgia vreunei epidemii, năvăliri sau războaie. Năvălirile străinilor şi războaiele ţinându-se lanţ, la Cotroceni au ajuns şi turci, tătari, ruşi, nemţi.

În lunga sa existență, mănăstirea a suferit de pe urma cutremurelor de la 1738 și 1802, și a incendiilor din 1718 și 1787, fiind mereu reparată și adăugită, îndeosebi la 1798 și 1806. Domnitorul Barbu Dimitrie Știrbei, care a locuit și el la Cotroceni, a mărit palatul domnesc și a reamenajat parcul, între 1852-1853, întrucât, prin deschiderea Șoselei Cotroceni, s-a împărțit în două marea grădină a mănăstirii. În zona de nord a parcului, desprinsă de mănăstire, Al. Ioan Cuza, care a locuit și el la Cotroceni, a înființat în 1860 Grădina Botanică.

Lucrări de mare amploare se fac între anii 1893-1895, sub domnia lui Carol I (1866-1914), când palatul este reclădit după planurile lui Paul Gottereau, arhitectul Curții. Câțiva ani mai târziu, între 1911-1915, arhitectul Grigore Cerchez reface și latura de nord a palatului, cu elemente de arhitectură românească, precum cerdace, pridvoare, terase, legând-o de edificiul conceput de arhitectul francez. Biserica este și ea restaurată în anul 1903. De acum, ansamblul Cotrocenilor servește drept reședință regală în timpul verilor bucureștene prea fierbinți. Începând cu domnia Regelui Ferdinand (1914-1927) și a Reginei Maria, palatul Cotroceni devine reședință regală permanentă. Din 1925, biserica de la Cotroceni încetează de a mai fi biserică parohială. Regele Mihai a locuit aici până în anul 1947. Biserica este reparată după cutremurul din 1940, iar după 1947 este definitiv închisă. Între anii 1950-1976, în acest ansamblu de clădiri a funcționat Palatul Pionerilor. S-au făcut reparații și amenajări care au deteriorat interioarele și au fost demolate unele anexe, construindu-se altele, între care o sală de festivități și alta de sport. În spațiul bisericii a funcționat cercul de aeromodelism.

În anul 1976 pionierii au fost mutați și a început elaborarea unui proiect de restaurare și extindere a întregului ansamblu în vederea transformării lui într-o nouă reședință prezidențială. Intervine însă cutremurul din martie 1977, cu efecte dezastruoase pentru toate clădirile incintei, care oricum urmau să fie consolidate. Biserica, neîngrijită mai bine de 30 de ani, este grav avariată de cutremur. Se fac lucrări de restaurare, extindere și remodelare arhitecturală la toate clădirile ansamblului, mai puțin la biserică, aceasta neintrând în vederile autorităților, care dispun în 1984 să fie demolată. În afara obiectelor de cult, a iconostasului sculptat de o mare valoare artistică și a unor elemente din piatră, prin grija specialiștilor, s-a mai salvat la demolarea bisericii o suprafață de circa 80 mp din fresca originală, mai precis peretele cu portretele ctitorilor din pronaos, realizată de renumitul meșter al epocii Pârvu Mutu. S-au conservat și fundațiile bisericii pe întreg perimetrul, la cota de circa 50 cm peste nivelul aleilor, fiind acoperite cu pământ pe care s-a amenajat un spațiu verde protector. Osemintele din cele șase morminte ale necropolei voievodale din pronaos: ale lui Șerban Cantacuzino, a doi dintre frații săi, Iordache și Matei, și alți trei membri ai familiei, câte s-au găsit la demolarea bisericii, au fost depuse în câte un mic sicriu din lemn, căptușit cu tablă de zinc, având în interior și câte o plăcuță de alamă gravată cu numele și anii de viață, și adăpostite în 1985 în biserica Fundenii Doamnei, ctitorie a marelui spătar Matei Cantacuzino. Dacă biserica a fost demolată, în schimb clădirile din jur au fost restaurate și extinse, devenind un ansamblu unitar și armonios. Cu aceeași grijă a fost amenajat și parcul în care s-au făcut masive replantări. În partea

veche, istorică a Palatului Cotroceni, este astăzi muzeu, partea lui nouă este Reşedinţa Preşedinţiei.

Iniţiativa reconstrucţiei bisericii aparţine D-lui Ion Iliescu, şeful statului, care şi-a înscris numele în istoria Cotrocenilor nu doar ca trecător vremelnic prin palatul de acolo, ca preşedinte al României timp de 10 ani, ci şi ca unul dintre ctitorii bisericii. În anul 2000, la preluarea mandatului, preşedintele Ion Iliescu a promis Fundaţiei Cantacuzino, care reuneşte urmaşi ai voievodului ctitor, că biserica va fi reconstruită. Lucrările efective s-au realizat în mai puţin de doi ani, fiind începute în iulie 2003, pe platoul interior al palatului, de către Aedificia Carpaţi, având director pe inginerul Petre Badea, care nu numai că a reconstruit biserica, dar a şi finanţat lucrarea în valoare de peste 10 miliarde lei, fapt pentru care a fost decorat de preşedintele Iliescu cu ordinul naţional "Serviciu Credincios".

Biserica a fost reconstruită pe amplasamentul original, dar la dimensiuni mai mici, fundaţia fiind păstrată de la construcţia anterioară. Majoritatea elementelor de piatră, precum stâlpii interiori şi cei ai pridvorului, au fost recuperaţi din fosta construcţie a bisericii. Intrarea veche, cu inscripţii în piatră cu litere chirilice, este acum încadrată într-un perete de sticlă. În partea opusă intrării, peretele dinspre apus este tot de sticlă. Din întreaga biserică nu s-a reconstituit decât o parte, şi anume pridvorul şi naosul, rezultând doar un "Memorial" din ceea ce a fost odată. Aşadar, construcţia nu este completă, pereţii nu sunt pictaţi, pridvorul a fost lăsat neacoperit, iar interior nu există icoane şi nici altar. De altfel, biserica nici nu va fi locaş de cult, deci nu se vor oficia slujbe, ci va fi doar muzeu şi loc de odihnă pentru rămăşiţele pământeşti ale domnitorului şi ale familiei sale.

La ceremonia reînhumării osemintelor domnitorului Şerban Cantacuzino şi ale unor membri ai familiei sale au participat Dl. Ion Iliescu, preşedintele României, cei doi fraţi Cantacuzino, Şerban şi Gheorghe, descendenţi ai voievodului ctitor, Dl. acad. Răzvan Theodorescu, ministrul culturii şi cultelor, oameni de cultură şi artă, reprezentanţi ai Administraţiei Prezidenţiale. Au fost prezenţi Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, IPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului şi IPS Arhiepiscop Nifon al Târgovişte, însoţiţi de preoţi şi diaconi.

După slujba de pomenire a domnitorului şi a familiei sale, oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh, s-au rostit scurte cuvântări în legătură cu evenimentul.

Dl. Ion Iliescu, preşedintele României, a spus între altele: "Demolarea bisericii a fost un act care nu făcea cinste societăţii noastre, având în vedere faptul că domnitorul Şerban Cantacuzino a jucat un rol important în istoria românilor. Restaurarea bisericii readuce un cadru firesc şi marchează un act de normalitate. Reînhumarea osemintelor Cantacuzinilor reprezintă un moment cu multiple semnificaţii politice, culturale, sociale". A mai vorbit actorul Şerban Cantacuzino, preşedintele Fundaţiei, care a spus: "Trăim memoria unui vis împlinit. S-a reuşit să renască această capodoperă cantacuzină". Dl. acad. Răzvan Theodorescu, luând cuvântul, a spus că împreună cu arhitectul Nicolae Vlădescu, care a condus lucrările, a optat pentru formula unui memorial al tuturor monumentelor distruse, motiv pentru care biserica nu a fost finalizată integral. "Vrem să se păstreze neterminată", a explicat ministrul, fiind reconstruită atât cât să permită reamplasarea câtorva vestigii istorice recuperate înainte de demolarea din 1984, respectiv,

coloane de susţinere, pisania de la intrare, ancadramente. Toate aceste elemente arhitectonice au fost adăpostite până acum la Mogoşoaia şi în câteva muzee. "Este un gest simbolic şi politic", a mai spus vorbitorul, arătând că s-a dorit doar reîntregirea spaţiului în care odinioară a existat această biserică.

Invitat să ia cuvântul, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus cele ce urmează:

"Excelenţa Voastră, Domnule Preşedinte al României,
Onoraţi membri ai familiei princiare Cantacuzino,
Onorată asistenţă,

În viaţa noastră trăim, uneori, momente de o rară încărcătură de semnificaţii spirituale, momente revărsate din nemărginitul spaţiu sacru, semnificaţii spirituale dătătoare de o linişte şi o mulţumire inefabilă, care ne apropie de înţelesul cuvântului biblic din primul capitol al Facerii, când Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor şi când Dumnezeu a zis: "Să fie lumină!" (Facerea 1, 3). Într-o asemenea lumină, trăim clipe pline, nu numai de o istorie bogată, ci şi de o reaşezare a valorilor ei şi ale celor ce le-au creat pe făgaşul lor firesc. Ca şi acel prim cuvânt al lui Dumnezeu: "Să fie lumină!", ce a inundat întreaga Creaţie şi a ieşit dintr-un singur glas, acela al Prea Sfintei Treimi, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, acest cuvânt avea să devină în creştinism simbolul unităţii, al comuniunii şi desăvârşirii, al sfinţeniei, al păcii şi al plenităţii binelui şi a tot ceea ce împlinim noi în Biserică. De aceea, Dumnezeu, îndată a zis că este bună lumina ca şi întreaga Sa Creaţie.

Un astfel de moment, încărcat de multiple semnificaţii, îl împărtăşesc în clipele acestea ca slujitor al Sfintei Biserici, deopotrivă cu inimile sensibile ale celor prezenţi aici, credincioşi, împlinitori şi iniţiatori ai actului săvârşit acum, ajutaţi în planul credinţei de harul Duhului Sfânt. Prin această lumină privim acum acest Sfânt Locaş, ctitorit de acest slăvit domnitor, care în vremea regimului de tristă amintire a avut de pătimit alături de celelalte biserici martire din Bucureşti, iar acum îl vedem restaurat, arătându-şi frumuseţile arhitecturale, chiar dacă se află încă nedesăvârşit, dar cu nădejdea că va fi readus la starea cea dintâi, trăim astăzi clipe de negrăită satisfacţie. Momentul reînhumării rămăşiţelor pământeşti ale Cantacuzinilor, ctitori de sfinte locaşuri de închinare şi de cultură românească, are, parcă, o taină a lui, aparte. Din nenorocire, uneori, osemintele unor mari personalităţi ca acestea, în faţa cărora ne-am rugat, împlinindu-le sfintele rânduieli de reînhumare şi reaşezare în mormintele alese de ei înşişi în sfântul locaş pe care l-au înălţat, vestigii ale istoriei noastre, sunt scoase în mod disprefuitor din locul de odihnă veşnică de răuvoitori sau de cei care nu preţuiesc valorile perene ale istoriei noastre sfinte. Însă, iată că prin lucrarea Duhului Sfânt şi efortul atât de preţios al unor binefăcători, acestea se întorc în anumite timpuri, în anumite momente şi revin în locaşurile pregătite în biserică pentru a-şi continua aşteptarea celei de-a doua veniri a lui Hristos. Aşa se întâmplă, de altfel, şi cu înscrierea în istoria Bisericii a noilor sfinţi români, pe care nu i-am avut înscrişi în calendarele Bisericii noastre de vârsta erei creştine, decât în perioada grea a dictaturii, atunci când se punea la cale dărâmarea bisericilor, când prin aceeaşi

dumnezeiască şi mângâietoare prezenţă a Duhului Sfânt, datorită rugăciunilor stăruitoare ale credincioşilor, în special ale tinerilor, prin studiile neuitaţilor noştri profesori de teologie, Sfântul Sinod a proclamat în anul 1954, pentru prima dată în istoria noastră, sfinţi din neamul nostru.

Asemenea momente de întâlnire şi de regăsire cu sacrul, cu acel domeniu în care se pătrunde cu o inimă curată şi cu un cuget smerit, sunt prilejuite de aceşti ctitori de biserici, de limbă şi cultură românească, care cu suflet şi gând curat, au lăsat urmaşilor, nouă, celor de astăzi, ctitorii de o asemenea frumuseţe, ca această biserică, operă vestitoare peste timp a slavei lui Dumnezeu şi a numelui celor ce au ctitorit-o. Cât de minunaţi domnitori a avut poporul român, cunoscut în cultura şi istoria Bizanţului, în lumina căruia ne-au regăsit foarte devreme celelalte popoare, atrase de bunătatea creştină, de blândeţea, de ospitalitatea specifică românilor, popor creştin de la naşterea sa! Nu întâmplător aceşti domnitori din viţa împărătească a Cantacuzinilor ne-au presărat istoria şi pământul nostru cu asemenea opere de artă, pe care din mila lui Dumnezeu încă le avem şi care stârnesc admiraţia lumii întregi.

Această restituire, pe care aţi făcut-o dumneavoastră, Domnule Preşedinte, şi colaboratorii de specialitate, este un act inestimabil, care nu poate fi apreciat prin cuvinte. Readucerea şi reaşezarea rămăşiţelor pământeşti ale familiei ctitorilor, după dreapta şi sfânta rânduială, semnifică aşezarea lucrurilor şi a valorilor pe făgaşul lor cel sfânt, potrivit voinţei lor. Aceasta este chezăşia că păşim pe un pământ sfânt, pe o cale sfântă, că ne îndreptăm spre un scop sfânt, întrucât această lucrare este de valoare eternă, ce izvorăşte din veşnicie şi rămâne în veşnicie, rodind în eternitate, spre folosul tuturor, aşa cum va fi această biserică şi aceste cinstite oseminte readuse la locul lor.

Întru această binecuvântată împrejurare poate fi înţeleasă mulţumirea pe care V-o arătăm noi, împreună cu Fundaţia "Şerban Cantacuzino", cu urmaşii familiei şi cu întreaga suflare creştinească şi românească. Îngăduiţi-ne să mulţumim, totodată, şi tuturor celor ce au contribuit la această adevărată sărbătoare de suflet, rugându-L pe Bunul Dumnezeu să rânduiască în ceata aleşilor Săi sufletul robului Constantin Şerban Cantacuzino şi pe cele ale tuturor celor din neamul său, care astăzi şi-au regăsit locul de odihnă, întru veşnică pomenire".

După cuvântări, sicriele cu osemintele Cantacuzinilor, purtate pe braţe de soldaţi ai Regimentului de Gardă şi Protocol, în acordurile marşului funebru, au fost coborâte în criptele din pridvorul bisericii şi acoperite cu lespezi cu inscripţiile originale, găsindu-şi, în sfârşit, odihna. Invitaţii la ceremonie au avut, apoi, prilejul să intre în micuţa biserică a Cotrocenilor şi să treacă pe rând pe la căpătâiul celui care a fost ctitorul acestui aşezământ.

Biserica fostei mănăstiri a lui Şerban Cantacuzino, reconstruită după 20 de ani de la dărâmarea ei, străjuieşte din nou în curtea Palatului Cotroceni, ca un act de dreptate şi de restituire istorică. După acest model s-ar putea reconstrui mănăstirea Văcăreşti şi celelalte biserici de mare valoare artistică şi istorică demolate în anii dictaturii comuniste.

GHEORGHE VASILESCU

VIZITA PASTORALĂ A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST ÎN JUDEŢUL PRAHOVA

În după-amiaza zilei de sâmbătă, 18 septembrie 2004, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, s-a îndreptat către *Mănăstirea Zamfira* din localitatea Lipăneşti, judeţul Prahova. În drum spre mănăstire, Prea Fericitul Părinte Teoctist a poposit în oraşul Ploieşti, unde a vizitat biserica cu hramul "Naşterea Domnului" şi "Sfântul Apostol Andrei", catedrală aflată în construcţie. În curtea locaşului de cult Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a fost întâmpinat de Preotul Chilan Daniel Ioanin, care a prezentat derularea lucrărilor de construcţie ale acestei biserici, din 1990 şi până în prezent, precum şi problemele care s-au ivit de-a lungul timpului. Prezenţa Prea Fericitului nu a trecut neobservată de enoriaşii parohiei, în acel moment urmând să se desfăşoare, în capelă, o cununie religioasă, mirii şi nuntaşii întâmpinându-l cu mare bucurie şi cerându-i înalta binecuvântare. În scurta alocuţiune rostită de Prea Fericirea Sa am remarcat îndemnul la bună înţelegere şi la ascultarea celuilalt, căsătoria fiind o instituţie binecuvântată de Dumnezeu, iar soţii fiind datori unul altuia cu iubire şi respect, deopotrivă.

În amurgul serii Prea Fericirea Sa a rostit la Mănăstirea Zamfira, unde a fost întâmpinat, cu multă bucurie, de Maica Josefina Răduinea, Stareţa Mănăstirii, de Părintele Arhim. Gavriil Stoica, duhovnicul aşezământului monahal, precum şi de întregul sobor de maici.

După cină, Prea Fericirea Sa a împărtăşit conducerii mănăstirii şi celor prezenţi parte din gândurile şi proiectele sale legate de Catedrala Mântuirii Neamului.

În dimineaţa zilei de duminică, 19 septembrie 2004, prima Duminică după Înălţarea Sfintei Cruci, Prea Fericirea Sa, însoţit de Protoiereul de Câmpina, Părintele Costică Dumitru şi de Părintele Prof. Diac. Nicu D. Octavian, Consilier Patriarhal, a răspuns invitaţiei Părintelui Paroh Nicolae Stanciu, participând la slujba de târnosire a noii biserici cu hramul "Înălţarea Domnului" şi "Sfântul Ierarh Nicolae" din localitatea Plopeni-Oraş.

Pe traseul de la mănăstirea Zamfira şi până în localitatea Plopeni-Oraş, natura îşi înfăţişa bogăţia coloritului şi a roadelor lui Septembrie, soarele oferindu-şi cu dărnicie căldura şi lumina puternică, aidoma lunilor de vară. Acest cadru natural deosebit de frumos i-a dat prilejul Părintelui Patriarh să remarce că ceea ce văd ochii noştri este: "un peisaj al frumuseţilor dumnezeieşti din frumuseţea dumnezeiască".

În faţa bisericii din Plopeni-Oraş, Prea Fericitul Părinte Teoctist a fost primit cu alai sărbătoresc, în sunet de toacă şi clopote, cu Sfânta Evanghelie şi Sfânta Cruce, pentru binecuvântarea slujitorilor şi credincioşilor prezenţi în număr foarte mare. După rânduială s-a îmbrăcat cu veşmintele în Sfântul Altar şi a venit în curtea bisericii, unde s-a continuat slujba sfinţirii aghiasmei. S-a trecut, apoi, la momentul procesiunii cu Sfintele Moaşte prin jurul bisericii, înconjurarea făcându-se dinspre strana dreaptă către strana stângă, cu cele trei opriri. A urmat rânduiala intrării în biserică şi depunerea Sfintelor Moaşte în piciorul Sfintei Mese, întemeierea ei, aşezarea în ceară a chipurilor Sfinţilor Evanghelişti pe cele

patru colţuri, îmbrăcarea Sfintei Mese, aşezarea Antimisului şi a Sfintei Evanghelii. A urmat cădirea Sfântului Altar, a bisericii şi a credincioşilor, în acest timp fiind rostiţi psalmii rânduiţi. Ceremonia consacrării acestui sfânt locaş a continuat cu ungerea pereţilor bisericii cu Sfântul şi Marele Mir, în semnul Sfintei Cruci, potrivit rânduielii ortodoxe. La sfârşitul slujbei sfinţirii, cinstiţii slujitori, în frunte cu Prea Fericitul, au săvârşit Sfânta Liturghie arhierească pe altarul de vară, construit în curtea bisericii, în dreptul Sfântului Altar. În cadrul acestei dumnezeieşti slujbe, la momentul liturgic adecvat, a fost săvârşită hirotonia întru preot a diaconului Constantin-Marius Miu, conslujitorul Părintelui Paroh Nicolae Stanciu. Înainte de taina hirotoniei, Prea Fericirea Sa a rostit următorul cuvânt de binecuvântare:

„Primeşte acest Odor şi-L păstrează până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos când are să-L ceară de la tine".

Iubiţi credincioşi şi credincioase,

Acestea sunt cuvintele rostite de arhiereul liturghisitor, când, după citirea rugăciunilor din rânduiala hirotoniei, oferă *Sfântul Agneţ – Trupul Domnului nostru Iisus Hristos* – noului preot spre păstrare prin viaţă şi prin slujire. Acesta este momentul cutremurător în care noul hirotonit primeşte în mâinile sale pe Însuşi Hristos cu învăţătura şi cu Biserica Sa întemeiată în lume prin Jertfa, Învierea şi Înălţarea Sa la ceruri de-a dreapta Tatălui, de unde a trimis la Cincizecime peste apostoli Duhul Sfânt. Acum, după aducerea Cinstitelor Daruri şi aşezarea lor pe Sfânta Masă, aveţi prilejul unic să vedeţi şi hirotonirea întru preot a fiului acestei localităţi, tânărul diacon Marius Constantin Miu, numit în cel de-al doilea post de preot al parohiei Plopeni. Este de la sine înţeles că înmulţirea îndatoririlor – terminarea bisericii, cerinţele crescânde ale credincioşilor şi împodobirea noului locaş de cult cu pictură şi cele trebuincioase săvârşirii sfintelor slujbe – nu pot fi împlinite de un singur preot. Prilejul hirotonirii noului preot în faţa părinţilor săi trupeşti şi sufleteşti va avea un ecou binefăcător în slujirea sa viitoare, dar şi în sufletele tuturor enoriaşilor pe care-i va păstori. Înţelegeţi, deci, cât de mult ne iubeşte Dumnezeu, iar noi, cei prezenţi aici, adăugăm şi vă transmitem şi iubirea noastră creştinească şi vă facem cunoscute frumuseţile ziditoare de suflet ale credinţei ortodoxe pe care o mărturisim. Până la acest moment ne-am rugat şi am cântat împreună sub cerul liber, astăzi slujba organizându-se lângă biserică, astfel încât aţi putut vedea cu toţii săvârşirea Sfintei Taine a Preoţiei, care de regulă se petrece în sfântul altar. Veţi înţelege astfel valoarea participării active a credincioşilor nu numai la împlinirea lipsurilor parohiei, ci şi la cele mai profunde momente liturgice.

Iubiţii mei, rugăciunile noastre, ale tuturor, sunt deosebit de importante atunci când invocăm lucrarea Duhului Sfânt asupra candidatului la preoţie, ca şi acum, când mi-am pus mâinile peste acest fiu al parohiei dumneavoastră, rugându-mă să fie înălţat din treapta de diacon în cea de preot şi să dobândească harul şi puterea de a săvârşi toate cele ale treptei preoţeşti. Noul preot, Marius-Constantin Miu,

este fiul acestei localități, asemenea părintelui stareț Ghervasie de la Schitul Darvari, din București, care tot de aici este. Aceasta înseamnă că aici a coborât de Sus raza cea dumnezeiască și a luminat pe părinții și pe bunicii dumneavoastră, Dumnezeu arătându-Și puterea Sa atât de frumos și atât de grăitor, o mărturie de mare preț fiind sfințirea acestei noi biserici.

Când am pus piatra de temelie a acestei biserici, acum câțiva ani, nu mă așteptam că peste doar câtva timp ne vom întâlni din nou și o vom sfinți, o vom admira și vom hirotoni aici preot nou, al doilea pentru parohia aceasta. Este o adevărată binecuvântare a lui Dumnezeu, este împlinirea credinței acelora care au dorit, au așteptat și au ajutat la ridicarea acestei biserici, nădăjduind neîncetat în sprijinul Maicii Domnului și al Sfântului Ierarh Nicolae. Nu era posibil să încăpem cu toții în biserică pentru a vedea ceremonialul sfințirii bisericii, care este foarte impresionant. Se așază Sfintele Moaște în piciorul Sfintei Mese, împreună cu pomelnicele pe care sunt înscrise numele tuturor binefăcătorilor, ostenitorilor și credincioșilor acestei parohii, după care aceasta este pecetluită cu tărnoseală și este spălată.

În aceste clipe trăim o mare bucurie cu toții, și noi, clerul, și adunarea credincioșilor, împărtășind bucuria și onoarea dumneavoastră și hirotonind în treapta preoției pe tânărul diacon Marius-Constantin Miu, clipe pe care le tălmăcim drept mărturie a iubirii lui Dumnezeu, cu care El ne împlinește dorințele și cererile, mai ales cele pentru mântuire, sănătate, pace, frățietate și bunăvoire între noi. Se cuvine să-I mulțumim cu recunoștință pentru că astăzi ne-am minunat de acest cer albastru, care ne-a cuprins ca o uriașă boltă, întâlnită rar deasupra acestui cadru natural, a acestui relief atât de frumos. Venind de la mănăstirea Zamfira până aici mi-a apărut în față un peisaj din ce în ce mai frumos, un peisaj al frumuseților dumnezeiești. În graiul acestor frumuseți asculți mesajul ce ți-l transmit: Dumnezeu este Adevărul absolut, este frumusețea absolută, ideea binelui absolut și viața deplină, absolută. Confirmând și întărind această realitate, Mântuitorul Hristos proclamă întregii omeniri: *„Eu sunt Calea, Adevărul și Viața"* (Ioan 14, 6). Noua biserică, în definiția ei patristică, aparține nu doar slujitorilor sfântului altar, ci și dumneavoastră, enoriașilor acestei parohii și tuturor închinătorilor ce îi trec pragul. Ea ne cheamă pe toți, clerici și credincioși, întru ocrotirea ei cea mântuitoare și se cuvine să ascultăm de cuvântul Sf. Ap. Pavel care, învățându-l pe ucenicul său Timotei, numit de el episcop la Efes, îi scrie: *„Să știi cum trebuie să te porți în casa lui Dumnezeu, care este Biserica Dumnezeului-Celui-Viu, stâlp și temelie a adevărului"* (I Tim. 3, 15). Sf. Ap. Petru, adresându-se în cuvântul său credincioșilor de pretutindeni, le scrie mai clar asupra rolului lor în Biserică: *„Dar voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată, voi, cei ce odinioară nu erați popor, dar acum sunteți poporul lui Dumnezeu"* (I Petru 2, 9-10).

Cât de adânc se cuvine să punem la inimă aceste învățături apostolice de mare actualitate pentru noi toți despre rolul credincioșilor în biserică! Cât de înălțător am cântat astăzi împreună, ajutându-ne unii pe alții cu cuvântul, cu sfatul, cu rugăciunile, la fel cum ați ostenit împreună și la înălțarea bisericii! Aceasta

este *„Biserica Dumnezeului-Celui-Viu"* şi acesta este *„poporul lui Dumnezeu"*, care se adună duminică de duminică şi sărbătoare de sărbătoare să mărturisească acest adevăr dumnezeiesc până în vecii vecilor. Iată un prilej nespus de rar în cronica vieţii noastre româneşti şi bisericeşti, mărturia credinţei poporului nostru românesc, credinţă mărturisitoare prin fapte bune, prin fapte de iubire creştină, prin ajutorarea bolnavilor, orfanilor şi prin alte forme de ajutorare trupească şi sufletească. Vedem şi întâlnim asemenea lucrări ca aici pretutindeni în ţara noastră. Se minunează mulţi de lucrul acesta! Aceasta este Biserica şi aceasta trebuie să fie predicată prin fapte, Părinte Marius Constantin, de aici înainte! Eşti cu fraţii, cu surorile, cu neamurile frăţiei tale în acest oraş, dar în faţa lui Dumnezeu să fii împreună cu toţi credincioşii, fără vreo deosebire între neamuri, enoriaşi, Consiliu parohial şi Comitet parohial! Te felicit din toată inima pentru vocaţia pe care ai moştenit-o din familie, aceea de a fi slujitor al Bisericii, şi, iată, Dumnezeu ţi-a împlinit acest vis.

În această împărtăşire de iubire şi mulţumire adusă lui Dumnezeu, te binecuvântez şi-l rog pe Sfântul Ierarh Nicolae să-ţi ajute ca să răsplăteşti cu aceeaşi bucurie şi nouă şi credincioşilor care au asistat astăzi la acest moment sfânt şi dumnezeiesc din viaţa frăţiei tale. Amin!"

Cântările impunătorului sobor de slujitori s-au împletit armonios cu răspunsurile liturgice date de strană. În această ambianţă spirituală, de comuniune a celor văzute cu cele nevăzute, puteai înţelege şi simţi sensul exclamaţiei, plină de uimire şi bucurie, pe care Sfântul Apostol Petru o rostea pe Muntele Taborului: "Doamne, cât de bine este nouă să fim aici!" (Matei 17, 4). Sfânta Liturghie a continuat în aceeaşi atmosferă de adâncă şi mişcătoare evlavie. Credincioşii au stat în linişte şi rânduială pe tot parcursul slujbei, deşi lumina soarelui era foarte puternică, aceştia rostind împreună cu sfinţiţii slujitori, ca într-un singur glas, "Crezul", apoi "Rugăciunea Domnească" – pe melodia lui Anton Pann.

În cuvântul său, rostit după împărtăşirea credincioşilor de către Părintele Protoiereu, însoţit de lacrimile bucuriei, P.C. Părinte Paroh a mulţumit înalţilor oaspeţi pentru ajutorul pe care l-a primit de-a lungul timpului, bunilor enoriaşi, nu în ultimul rând Prea Fericitului Părinte Patriarh, prin a cărui purtare de grijă s-a ridicat şi această prea frumoasă biserică, dovadă a dragostei faţă de Dumnezeu şi jertfă neprihănită înaintea tronului ceresc. Prea Cucernicia Sa a dorit să sublinieze că dincolo de cuvinte rămân faptele, cele care grăiesc despre noi, măsura adevăratei noastre vrednicii. În acest context, când împotrivirile au fost nu puţine, este cu atât mai meritorie implicarea plină de jertfelnicie a enoriaşilor şi a autorităţilor locale, a tuturor binefăcătorilor acestei catedrale, în opera de zidire duhovnicească şi sufletească, care a însoţit înălţarea, cărămidă cu cărămidă, a acestui locaş dumnezeiesc.

În încheiere, Părintele Paroh a făcut apel la toţi cei prezenţi să păstreze legătura dragostei care i-a unit în toţi aceşti ani de prefaceri interioare şi exterioare, reînnoind apropierea frăţească şi îndepărtând barierele care ne separă unii de alţii, pentru că, spunea Prea Cucernicia Sa, doar în comuniune de iubire şi rugăciune rămânem în Hristos, iar Hristos rămâne întru noi.

A mai luat cuvântul dl. primar Octavian Zaharia. După ce a mulțumit oaspeților pentru binecuvântarea și sfințirea noii biserici, primarul localității Plopeni-Oraș a arătat că vede în această biserică o cruce pe care trebuia să o poarte Preotul Paroh, Părintele Nicolae Stanciu, o cruce foarte grea, dar care i-a fost ușurată de dărnicia celor săraci, care au dat din puținul lor, precum și de dărnicia celor bogați.

Prea Cucernicul Părinte Protoiereu Costică Dumitru a evidențiat bucuria credincioșilor față de prezența Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, amintind că Prea Fericirea Sa a fost oaspetele credincioșilor prahoveni de mai multe ori în ultimul an, sfințind biserici și punând piatră de temelie pentru viitoare lăcașuri de cult. În acest context, când și actuala biserică din Plopeni-Oraș este rodul purtării de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh, în numele preoților și enoriașilor din județul Prahova, Părintele Protoiereu a promis că va continua să lucreze, cu timp și fără timp, pentru a fi la înălțimea misiunii preoțești încredințate, spre slava lui Dumnezeu și mântuirea credincioșilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a rostit, pentru credincioșii adunați în număr foarte mare, următorul cuvânt de învățătură și binecuvântare:

„Casei Tale se cuvine sfințenie, Doamne"
(Ps. 92, 5).

"Iubiți credincioși și credincioase,
Domnule Primar;
Prea Cucernice Părinte Protopop,
Cucernici Părinți slujitori din Plopeni,

Cât de frumos și îndatoritor cuvânt inspirat de Duhul Sfânt a aflat proorocul David spre a arăta valoarea Bisericii, ca locaș al lui Dumnezeu! El cântă nu doar frumusețea și valoarea ei, ci îi dăruiește, în primul rând, inima noastră curată și gândurile și viața noastră plină de sfințenie. Dreptul și marele Patriarh Iacob al Vechiului Testament o descrie ca pe o scară către cer: "Iată, o scară era sprijinită pe pământ, al cărui vârf atingea cerul, iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea" (Facerea 28, 12), iar înțeleptul Solomon, inspirat de același Duh Sfânt, l-a înălțat lui Dumnezeu cel mai măreț templu, împodobit cu cete de îngeri din metale prețioase, pentru ocrotirea chivotului Alianței, rămânând pildă de felul cum trebuie să înălțăm sfintele noastre lăcașuri. Iată izvorul învățăturii noastre despre sfințenia ce se cuvine să o avem când stabilim locul, arhitectura și odoarele necesare sfinților slujitori ai Tainelor lui Dumnezeu, spre pomenirea binefăcătorilor și mântuirea celor adormiți întru Domnul.

În aceste gânduri, se cuvine, întâi de toate, să adresez un cuvânt de prețuire Părintelui Protoiereu al Câmpinei, Dumitru Costică, care, împreună cu tânărul preot paroh Nicolae Stanciu, întotdeauna au fost înconjurați – ca și astăzi – de enoriași vrednici ai parohiei de atunci, precum și celor ce ne-au întâmpinat la sosire, însoțindu-ne cu evlavie și căldură la împlinirea lucrării sfinte de târnosire a acestei mărețe biserici închinată Înălțării Domnului la cer și Sfântului Ierarh Nicolae.

Ne-a impresionat, în mod deosebit, expunerea clară și documentată a părintelui paroh Nicolae Stanciu, prin care a arătat strădania depusă împreună cu Con-

siliul parohial la construirea acestei biserici, de la începuturi şi până la finalizarea ei, spre a fi deschisă sfintelor slujbe. De asemenea, Părintele Protoiereu ne-a descris entuziasmul tânărului paroh, care a învins multe greutăţi şi ne-a arătat statornicia unor binefăcători prahoveni, precum şi sprijinul dregătorilor de la judeţ şi de la comună. Şi în alte prilejuri, am constat identificarea sa totală cu preoţii şi cu rezolvarea problemelor lor. În această privinţă, Părintele Dumitru Costică este şi rămâne un prieten şi un frate al preoţilor şi chiar al credincioşilor şi mănăstirilor din acest protopopiat. Pe fiecare în parte şi pe toţi îi îmbrăţişez şi îl rog pe Sfântul Ierarh Nicolae să-i păstreze aşa.

Iubiţi fraţi creştini, este ştiut că o asemenea lucrare a cerut muncă şi preocupări deosebite, pentru a ajunge la încoronarea acestei opere de dimensiunile bisericii care ne stă în faţă. Ridicarea acesteia a cerut multă stăruinţă şi răbdare din partea familiei părintelui Nicolae. Când, acum câţiva ani, am pus piatra de temelie a bisericii, eram înconjuraţi aici de pădure. Unii dintre arborii frumoşi au fost sacrificaţi pentru lăcaşul lui Dumnezeu. El a creat cerul şi pământul, deci şi acest codru, cu vegetaţia şi arborii lui, spre folosul omenirii, care are datoria să le păstreze şi să-I înalţe Lui rugăciuni şi lăcaşuri sfinte. Dar unde este mai potrivit de folosit lemnul, piatra sau cărămida, decât la construirea lăcaşului lui Dumnezeu? Iată, vedem acum câtă frumuseţe revarsă codrul peste arhitectura bisericii şi câtă strălucire cerească reflectă sfântul locaş spre codru, pădure, spre noi şi spre toţi trecătorii acestei şosele!

Minunatele biserici de lemn din Maramureş trebuiau restaurate în deceniile de tristă amintire, dar nu se primea aprobare. Între motivele de refuz se invoca, de obicei, păstrarea arborilor de esenţă pentru pregătirea materialului corespunzător unor asemenea opere de închinare, artă şi istorie. Atunci mă aflam în părţile Moldovei, purtând acest toiag de acum, şi auzeam că pentru folosirea materialului lemnos trebuia aprobare specială. Iată, pentru mobilierul bisericesc, pentru catapetesme, străni şi acoperişul bisericii, ziceau potrivnicii, se găseşte lemn de primă calitate, în timp ce pentru băncile şcolilor nu se află. De aici rezultă, însă, că cine vrea să lucreze, şi aceştia erau preoţii şi monahii, se aflau cele necesare. Aceasta, în realitate, înseamnă o dojană pentru învăţători, care şi aşa duceau o viaţă plină de lipsuri, nefiind ajutaţi, încât, acest reproş, se răsfrângea şi asupra noastră, a slujitorilor Bisericii, că folosim prea mult lemn la biserici, dându-se exemplu mănăstirea Putna, celelalte mănăstiri ce fuseseră restaurate, chiar şi Palatul domnesc al lui Ştefan cel Mare, ale căror lucrări, prin ajutorul lui Dumnezeu, au fost duse la bun sfârşit. Totdeauna, în dorirea noastră de a dărui muncă şi efort pentru îngrijirea şi mai cu seamă pentru zidirea lăcaşurilor de cult, ceea ce însemnează a le dărui sfinţenie, după cuvântul lui David, acest nobil scop este însoţit de tot felul de neplăceri. Din darea de seamă am înţeles că le-aţi depăşit cu bine. De altfel, însuşi locul de amplasare al bisericii este ales cu mare atenţie – potrivit normelor bisericeşti din vechime. Biserica, ca locaş dumnezeiesc trebuie înălţată pe locul cel mai frumos şi liniştit din localitate. Toate aceste reguli prevăd ca biserica să fie pe o înălţime – cum este Sfânta noastră Patriarhie şi toate bisericile vechi mânăstireşti.

V-a hărăzit Dumnezeu să împliniți gândul cel bun, cu bucurie mare, prin așezarea și construirea acestei frumoase biserici în acest loc frumos. Această împlinire se datorează și credinței părinților dumneavoastră, care au însetat mult să aibă un locaș de închinare și sfințire, aici, deînn de orașul acesta nou. O dată cu dezvoltarea citadină pe care a cunoscut-o localitatea Plopeni, Paraclisul din cimitir devenise cu totul necorespunzător și depărtat de parohie. Darul lui Dumnezeu s-a arătat, însă, aici, în inima părintelui Nicolae Stanciu și a fiecăruia dintre dumneavoastră. Mă alătur cu tot sufletul, iubiți frați și surori în Domnul, la bucuria enoriașilor și a tuturor iubitorilor de sfinte lăcașuri. Iată, Biserica noastră pretutindeni are preoți tineri și vrednici, asemenea părintelui paroh de aici, vrednic fiu al orașului și al parohiei dumneavoastră, al cetei preoțești care mă-nconjoară. Această preoțime, tânără în majoritate, constituie mari nădejdi pentru Sfântul Sinod al Bisericii noastre. Niciodată în istoria noastră, ca urmare a celor cincizeci de ani de dictatură, când activitatea noastră se reducea la cea liturgică, fără permisiunea de zidire de noi biserici, nu s-au arătat atât de vădit roadele sentimentului religios prin construiri de biserici și mănăstiri, de așezăminte de asistență socială și operă filantropică ca în ultimii cincisprezece ani. În jurul unor biserici din București și din întreaga țară se organizează adevărate centre de ajutorare, îngrijire și asistență în diferite situații ca suferințele trupești sau sufletești, centre de consultare, de analize și pregătiri speciale pentru copii și tineri. Este de-a dreptul surprinzător să vezi măicuțele de la mănăstirea Cristiana îndeplinind zilnic rosturi calificate în așezămintele de ocrotire a copiilor bolnavi de SIDA, sau pe măicuțele de la mănăstirea Pasărea stând la căpătâiul celor cincizeci de bătrâni din Căminul mănăstirii.

Astăzi, ne-a mângâiat, pe toți, prezența unor tineri elevi și studenți, care au cântat la Sfânta Liturghie. Și aceasta cu atât mai mult cu cât nu toți sunt teologi, unii dintre ei urmând alte facultăți, dar activând în cadrul Asociației Studenților Creștini Ortodocși din România, studenți prezentați de părintele Protos. Ghervasie, Starețul Schitului Darvari din București, și el fiu al Plopenilor.

Iată o lucrare deosebit de frumoasă, o realizare datorată și dumneavoastră, enoriașilor de aici și din alte parohii, precum cea din orașul Azuga, al cărei oaspete m-am aflat la Sărbătoarea Sfintei Treimi, când am pus piatra de temelie la cea de-a doua biserică din acel oraș. Ne-a binecuvântat Dumnezeu, frații mei, cu preoți și studenți de vocație, fii ai poporului, legați de misiunea preoțească, de țelurile ei sfinte, care slujesc Biserica noastră strămoșească ce străbate valurile învolburate ale schimbărilor necontenite din lume. Vremurile acestea, caracterizate prin tulburări, nedreptăți, războaie, vărsări de sânge, individualism, nestatornicie și înclinări spre rău, sunt de natură să ne cheme pe toți, cler și credincioși, tineri și vârstnici, la o căutare mai stăruitoare a lui Hristos, a învățăturii Lui, așa cum au procedat Sfinții Apostoli aflați în corabia bântuită de furtună. Ca și ei, să fim pătrunși de credință puternică atunci când cerem ajutorul Lui. Numai El, Biruitorul iadului și al morții, poate revărsa în sufletele noastre și ale omenirii, liniștea, pacea și încrederea pe care le-a avut Sfântul Apostol Petru când a pășit pe apă spre a se apropia de Domnul. Îndată ce îndoiala i s-a strecurat în inimă, el s-a afundat, fiind certat de Cel ce potolise valurile amenințătoare ale Mării

Galileii (Matei 14, 28-31). Dar şi noi ne aflăm pururea în corabie cu Hristos, chiar dacă suntem acasă. Gândul şi inima trebuie îndreptate permanent spre biserică, înălţată acum aici, atât de aproape de dumneavoastră, pentru a vă vesti că adevărata credinţă poate muta şi munţii din loc (Matei 17, 20).

Când urmam cursurile seminariale, citeam această pericopă şi mă minuna imaginea mutării unui munte din loc. Mi se părea cu totul imposibil şi de neînţeles. Acum, peste ani, privind atâtea biserici, îndeosebi pe cele noi, aceste cuvinte capătă înţeles dacă ne gândim câtă cărămidă, cât nisip, cât ciment şi câte alte materiale s-au folosit nu numai pentru construirea acestei biserici, ci pentru toate câte s-au înălţat în aceşti ani în ţara noastră. Iată aici, în această catedrală, un adevărat munte de materiale de construcţie ce străluceşte acum prin arhitectura şi armonia ei! Iată cum credinţa mută munţii din loc! Credinţa nu se opreşte însă aici, iubiţii mei, nu doar la acte din acestea sfinţitoare, la zidiri de biserici, sau mănăstiri, sau şcoli, ci străbate spaţiul nostru sufletesc şi ne înaripează şi zidirile din sufletele noastre şi ale semenilor, a bisericii din lăuntrul nostru (I Cor. 3, 16), despre care ne vorbeşte atât Mântuitorul Iisus Hristos, când spune: "Ce-i va folosi omului dacă va câştiga lumea întreagă, dar sufletul şi-l va pierde?" (Matei 16, 26), cât şi Sfântul Apostol Pavel, când scrie: „Iar roada Duhului este iubire, bucurie, pace, îndelungă-răbdare, bunătate, facere de bine, credincioşie, blândeţe, înfrânare, curăţie; împotriva unora ca acestea nu este lege" (Gal. 5, 22-23). Să facem aşadar, iubiţi fraţi, astfel încât muntele îndoielilor noastre, al egoismului nostru, muntele lăcomiei, munţii păcatelor noastre să fie mutaţi prin credinţa, voinţa şi rugăciunile noastre şi ale Sfintei Biserici. După cum suferinţele se tămăduiesc prin rugăciune, prin Sfântul Maslu, prin spovedanie şi prin împărtăşirea cu Sfântul Trup şi Prea scumpul Sânge ale lui Hristos, tot aşa şi păcatele şi apucăturile rele ale unora dintre noi, aceste adevărate răni sufleteşti, se tămăduiesc tot cu rugăciuni, cu post şi facere de bine.

În lumina generoasă a soarelui, biserica radiază acum, după sfinţire, lumina harului dumnezeiesc şi ne îndreaptă cugetul spre frumuseţea negrăită a Bisericii celei din cer! Noi, clerul şi credincioşii, suntem azi mângâiaţi de razele Duhului Sfânt, izvorul luminii de care ne bucurăm pe pământ şi Care ne-a adunat aici şi ne-a îndreptat nădejdea, iubirea şi mâinile către Dumnezeu, către Părintele luminilor, pentru a sfinţi această biserică, aşezându-i Sfinte Moaşte la Sfântul Altar şi însemnând-o cu Sfântul şi Marele Mir. Datorită purităţii inimilor celor ce au dorit-o de mai mult timp, rugându-se cu lacrimi să fie zidită, acum ne bucurăm împreună de strălucirea ei mai presus decât cea a soarelui. Ea nu este nu numai lăcaşul lui Dumnezeu, ci ea reprezintă spaţiul unde cerul se întâlneşte cu pământul, fiind în acelaşi timp baia renaşterii noastre sufleteşti şi trupeşti. Să păstrăm acest adevăr mântuitor, să-l trăim şi să-l transmitem acestor copilaşi ai noştri şi tineretului, expuşi şi atraşi în viaţa lor de alte adunări şi învăţături străbe de la Adevărul – Hristos.

Vă sunt recunoscător tuturor celor ce aţi iniţiat, aţi dorit şi aţi ajutat la zidirea bisericii, prilejuindu-ne să ne rugăm, să cântăm şi să ne bucurăm împreună astăzi. Luna septembrie se arată blândă cu noi, deşi, după spusele specialiştilor, ne era înfăţişată înfricoşător, cu frig şi ploaie. Iată cum Dumnezeu a rânduit ca

soarele pământesc, creat de Dumnezeu dintru începuturi, când a zis: "Să fie 'ntru tăria cerului luminători care să lumineze pământul, să despartă ziua de noapte și să fie ei spre semne și spre anotimpuri și spre zile și spre ani, și să fie ei întru tăria cerului luminători să lumineze pământul!" (Facerea 1, 14). Razele de lumină ale soarelui izvorăsc din puterea și lumina dumnezeiască, de care noi ne bucurăm în Sfânta noastră Biserică și chiar și în viața noastră sufletească. M-am bucurat astăzi, de asemenea, să văd alături de noi și de părinții lor, mulți copii și tineri și tinere. Precum Mântuitorul Hristos îi primea cu blândețe și îi mângâia, tot astfel îi așteaptă Biserica, îi așteaptă școala, unde vor învăța despre Hristos la ora de Religie și unde vor dobândi multe alte cunoștințe necesare educației și formării lor. În calitate de părinți ai lor, noi, cei duhovnicești, iar dumneavoastră, cei trupești, avem datoria să-i povățuim și să-i sprijinim să meargă la școală; de aceea prezența lor aici ne arată că inima lor curată se deschide spre Dumnezeu și spre Biserica Sa.

Dragi tineri și copii, iată că aveți mare nevoie de iubirea lui Dumnezeu, la fel ca și de cea a părinților voștri. Respectarea, ascultarea și iubirea părinților este o datorie sfântă. Orice tânăr este frământat în sinea lui de rostul său în lume, de viitorul său, de aceea părinții și școala sunt datori să-i ajute și să-i călăuzească pașii pe drumul școlii și pe cel al însușirii valorilor supreme ale vieții, aflate în învățătura Mântuitorului Iisus Hristos. Când tânărul nu are un părinte, o mamă care să-l ajute, să-i croiască din familie orizontul unei vieți de responsabilitate, astfel încât să știe să deosebească binele de rău, în acest caz, tânărul își risipește viața. Deși părinții au datoria sfântă să-l ajute, dar și tânărul însuși trebuie să caute sprijin statornic în ceea ce-i dăruiește școlarizarea, păstrând cu ardoare legătura cu morala creștină, cu Biserica și cu Sfintele ei Taine. Aici va afla mereu sprijinul sufletesc, pe care nu-l poate găsi în altă parte. Oriunde am deschide cartea istoriei noastre naționale, iubiți tineri și tinere, veți afla exemple de virtute de vârsta voastră, băieți, învățați, curajoși, eroi, biruitori ai păcatului și mărturisitori ai lui Hristos, deci sfinți din neamul nostru. Avem în istoria noastră nenumărați eroi, ostași, viteji, pilduitori în curaj, asemenea celor care au murit în Decembrie 1989, pe care îi pomenim în rugăciuni și în cântările noastre, la ziua Înălțării Domnului și la toate zilele de peste an. Este semnificativ că noua biserică are chiar hramul sărbătorii noastre naționale, Înălțarea Domnului, când îi pomenim pe toți eroii neamului din toate ținuturile și din toate timpurile.

Pășiți, așadar, iubiți tineri, cu încredere și optimism în viață, sprijiniți de rugăciunile noastre și de rezultate excepționale la învățătură, încrezători în forța sufletească de care dispuneți, hotărâți de a vă forma cărturărește și cetățenește. Nu pierdeți nici o zi, nici o oră din zi, fără să studiați, fără să gândiți la viitorul vostru, la familia voastră, pe care să o întemeiați pe iubire, credință și sinceritate. În acest chip se întemeiază Taina sfântă a căsătoriei. Știința, arta, tehnica, nu vin de la sine. Dacă unele din acestea cer contribuția memoriei, științele practice cer stăruință și răbdare. Însă când toate acestea le veți împleti și cu valorile credinței noastre veți avea un sprijin sufletesc care vă va ajuta să biruiți nimicniciile veacului acestuia. Îndeobște este cunoscut că tinerii întâmpină în viață multe și periculoase capcane. Când auziți că vă îndemnăm să aveți o ținută de demnitate morală, de a deosebi

între bine şi rău, de a preţui libertatea şi timpul de studiu, să ştiţi că o facem pentru a vă apăra de cursele celui rău. Biserica condamnă libertinajul sau unele păcate grele cu care sunt agresaţi îndeosebi tinerii, dar nu condamnă victimele păcatului, ci condamnă păcatul. Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos nu urăşte şi nici nu a condamnat păcătoşii, ci i-a chemat cu iubire la pocăinţă şi la lepădarea de rău. Aşadar, din datoria noastră şi din iubire faţă de cei ce sunt pradă păcatelor grele, noi îi chemăm şi îi apropiem, încercând să-i aducem pe drumul ce duce la mântuire. Dorim ca tineretul ţării noastre să fie pe urmele celor patru fii ai Sfântului Domnitor Constantin Brâncoveanu: Constantin, Ştefan, Radu şi Matei, cărora le-au căzut capetele sub securea ucigătorilor păgâni, înaintea binecredinciosului lor tată, mărturisind credinţa în Hristos. Deşi la o vârstă tânără, sfinţii brâncoveni erau autori de cărţi şi de imne teologice. Cunoaştem şi alţi tineri virtuoşi, ca de pildă Sfântul Ioan Valahul, dar şi numeroase alte exemple din rândul credincioşilor, tineri care au agonisit ştiinţele înalte, dar nu au defăimat, ci au rămas în credinţă faţă de Dumnezeu. Aceste gânduri au izvorât din bucuria sfintei Duminici de astăzi. Admirând tinerii din jurul nostru şi privindu-le răbdarea cu care au înfruntat razele soarelui, mai puternice ca altădată, ei au dat un examen foarte frumos, foarte interesant, privind spre noi în lumina soarelui! Prin aceasta, dumneavoastră, ne-aţi pus la inimă datoria de a fi, noi înşine, totdeauna nişte lumini, astfel încât să ne priviţi mereu cum ne-aţi privit acum, biruind cu palma tăria razelor solare. Datoria noastră, a preoţilor, este ca întotdeauna să fim în lumina slujirii noastre. Aşa să fim priviţi de credincioşi, fraţi părinţi preoţi, ca ei să ne privească în lumina cuvântului şi faptelor noastre, aşa cum ne-au privit astăzi.

Sunt încredinţat că părintele paroh Nicolae Stanciu şi colegul său, hirotonit astăzi, părintele Marius-Constantin Miu, care are o voce frumoasă, vor fi în continuare modele de preoţi, şi ca ei, cum vă spuneam mai înainte, mulţi sunt cei care îmi aduc multă bucurie. În noianul de griji şi de îndatoriri pe care le avem în slujirea Sfintei Patriarhii, cu responsabilitate, vă mărturisesc că nu reuşesc să aduc la îndeplinire ceea ce ne-am propus şi ceea ce s-ar cuveni de îndeplinit cu prioritate.

Iubiţi părinţi şi fraţi creştini, în inimile noastre, ale tuturor, rămâne întipărită totdeauna valoarea zilei de astăzi, aşa cum sunt icoanele sfinţilor evanghelişti, lipite cu ceară la fiecare colţ al Sfintei Mese. Aceasta este valoarea Bisericii, cu învăţăturile ei mântuitoare, sădite în inimile tuturor. Cu atât mai mult aceste învăţături trebuie păstrate, cu cât în aceste timpuri favorabile prozelitismului unor secte, care s-au înmulţit, şi când grupările religioase solicită şi caută să năimească credincioşii Bisericii noastre. Să fim ca străjerii la hotarele învăţăturii noastre, ca şi Sfântul Voievod Ştefan cel Mare care apăra, acum mai bine de cinci sute de ani, fruntariile ţării. Apărăm împreună credinţa, întrucât dumneavoastră, credincioşii vârstnici, tineri şi copii, alături de noi, constituim împreună "poporul lui Dumnezeu" (I Petru 2, 10). Apărătorii Bisericii şi ziditorii bisericilor nu suntem numai noi, preoţii, ci şi dumneavoastră, credincioşii, împreună cu aleşii dumneavoastră, domnul prefect, domnul primar, cei care ţin cont de dorinţele noastre, de nevoile noastre, pentru a le împlini cu demnitate şi cu cinste.

Din toată inima, te felicit părinte Marius-Constantin pentru primirea hirotoniei la o vârstă aşa de tânără. Pe cei doi preoţi îi aşteaptă acum lucrarea de pictură a bisericii, o preocupare la fel de mare şi de importantă. Şi acum ne vom putea ajuta după nevoie. Nu se poate altfel! Credincioşii noştri poartă numele sfinţilor din calendar, iar fiecare, de va fi consultat, va dori să-i aibă pe sfinţii: Constantin, Elena, Gheorghe etc., pe alţi sfinţi care sunt scumpi inimilor lor şi care să-i ajute în viaţă. Dar pictura reprezintă coroana de aur a bisericii, pentru că pictura coboară cerul şi strălucirea dumnezeiască pe pământ, prin mesajul icoanelor, începând cu Prea Sfânta Treime, Mântuitorul Iisus Hristos, Maica Domnului şi toţi sfinţii Bisericii universale, din care fac parte, din 1955, şi sfinţi din neamul nostru.

Să rugăm pe Bunul Dumnezeu, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, să ne ajute să împlinească rugăciunile creştinilor, care se înalţă pentru pace în lume, pentru încetarea războaielor, pentru încetarea duşmăniei şi a zavistiei dintre noi, vieţuind creştineşte ca fii duhovniceşti ai Sfântului Apostol Andrei. Fiind fraţi după neam, credinţă şi istorie, fiii Bisericii întemeiate pe "temelia apostolilor şi a profeţilor" (Efeseni 2, 20), să nu luăm în seamă glasurile amăgitoare ale celor care pretind că ne aduc o credinţă nouă.

Iubiţi Părinţi şi fraţi creştini,

Se obişnuieşte ca la sfinţirea unei biserici noi să se arate preţuirea cuvenită celor ce au contribuit la construcţia acesteia. În acest sens ne îndeamnă şi Sfântul Apostol Pavel în prima sa epistolă către iubitul său fiu duhovnicesc Timotei, căruia îi scria că: "Preoţii care cârmuiesc bine să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc cu cuvântul şi cu învăţătura" (I Timotei 5, 17). Urmând acest cuvânt apostolic şi răspunzând aplauzelor dumneavoastră, la propunerea noastră, Sfântul Sinod al Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei acordă părintelui paroh Nicolae Stanciu rangul de Iconom. Lăudând şi mulţumind Bunului Dumnezeu, vestim această cinstire a părintelui Nicolae Stanciu, confirmând-o prin rugăciunea de hirotesie a rangului de Iconom şi acordarea insignelor acestui rang, precum şi prin cântarea "Vrednic este!".

"Nădăjdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt, Treime Sfântă, slavă ţie!".

La sfârşitul Sfintei Liturghii Prea Fericitul Părinte Patriarh şi soborul de preoţi care au participat la această sărbătoare a bisericii din Plopeni-Oraş au vizitat casa parohială, încă o exemplificare strălucită a vredniciei gazdelor, după care au onorat agapa frăţească oferită de Părintele paroh la cantina de protocol a Uzinei mecanice Plopeni. După-amiază, la sfârşitul agapei, Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a întors în Bucureşti la reşedinţa patriarhală.

Diac. EMIL SORIN OTOMEGA-COLCEA

DESCHIDEREA ANULUI DE ÎNVĂŢĂMÂNT 2004-2005 ŞI INAUGURAREA PARTERULUI NOII CLĂDIRI A SEMINARULUI TEOLOGIC DIN BUCUREŞTI

În ziua de marţi, **21 septembrie 2004,** s-a deschis noul an de învăţământ la Seminarul Teologic "Nifon Mitropolitul" din Bucureşti cu slujba Te Deum-ului, oficiată după Sfânta Liturghie, în biserica Mănăstirii Radu Vodă de IPS Arhiepiscop **Teodosie** al Tomisului împreună cu Prea Sfinţitul Episcop **Varsanufie** Prahoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, înconjuraţi de preoţi şi diaconi, în prezenţa profesorilor şi elevilor seminarului. La slujba Te Deum-ului a participat Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist,** însoţit de IPS Arhiepiscop **Nifon** al Târgovişte.

După slujba Te Deum-ului, IPS Arhiepiscop Teodosie s-a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh, spunând următoarele: "Am săvârşit slujba de început de an şcolar şi popasul Prea Fericirii Voastre la acest moment sărbătoresc este binecuvântat pentru că totdeauna sunteţi aşteptat de dascălii şi elevii acestui seminar. Ca ierarh al Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei şi ca unul care am slujit în biserica Mănăstirii Radu Vodă, paraclisul acestui seminar, vă mulţumesc pentru bunătatea pe care aţi avut-o de a-mi da binecuvântare să oficiez astăzi Sfânta Liturghie aici, împreună cu preoţii profesori ai Seminarului Teologic. Pentru că suntem la început de an şcolar şi sufletul acestor tineri aşteaptă să fie din nou însămânţat cu sămânţa cea bună, vă rugăm să semănaţi, ca păstor al Bisericii noastre, această sămânţă în sufletele şi în inimile profesorilor şi elevilor Seminarului Teologic".

Răspunzând invitaţiei IPS Arhiepiscop Teodosie şi dorinţei profesorilor şi elevilor seminarului, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a spus următoarele:

"Înalt Prea Sfinţite Părinte Arhiepiscop Teodosie,
Înalt Prea Sfinţite Părinte Arhiepiscop Nifon,
Prea Sfinţiţi Părinţi,
Părinte director şi iubiţi profesori şi elevi,

"Casei Tale i se cuvine sfinţenie, Doamne,
întru lungime de zile" (Ps. 92, 5).

Trăim un moment plin de nădejde sfântă, într-adevăr, ca orice început în Biserica noastră. Doream să vin mai devreme, dar în cursul dimineţii de astăzi a avut loc la Palatul Patriarhiei întâlnirea reprezentanţilor Bisericii noastre Ortodoxe Române şi ai Bisericii Anglicane, pentru constituirea Filialei Asociaţiei *„Sfinţii Alban şi Serghie"*, un anglican şi un ortodox, cu scopul cultivării legăturilor dintre cele două Biserici. S-au pus astfel bazele reluării unei lucrări ecumenice în care Biserica noastră a fost implicată în deceniul al treilea din secolul trecut, şi a trebuit să fiu prezent la această întâlnire importantă.

Nu mai puţin importantă este şi deschiderea anului şcolar pe care am anunţat-o şi la întâlnirea cu oaspeţii noştri din Anglia, vorbind mai ales de inaugurarea noii clădiri a Seminarului Teologic, mărturie convingătoare a preocupării noastre pen-

tru pregătirea şi formarea viitorilor slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române. Cunoaşteţi prea bine faptul că actuala clădire în care Seminarul Teologic îşi desfăşura întreaga activitate, clădire ce a adăpostit de-a lungul timpului numeroase generaţii de teologi, având destinaţia de a fi internat teologic, nu mai corespundea desfăşurării normale a procesului de învăţământ, din cauza slabei rezistenţe la eventuale cutremure. Marele cutremur din 1977 i-a produs stricăciuni ce n-au mai fost remediate. În această situaţie, problemele clădirii au devenit pentru Centrul eparhial o preocupare permanentă. Astfel, prin sârguinţa Părintelui prof. Mihai Aurel, Directorul Seminarului, ajutat foarte mult de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teodosie, pe când era Episcop-Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, s-a aflat soluţia construirii noii clădiri cu sprijinul Ministerului Educaţiei şi Cercetării, cu condiţia ca vechea clădire să fie scoasă din uz ca urmare a deciziei unei comisii de specialitate. A urmat evacuarea ei, achiziţionarea unui bloc în oraş destinat desfăşurării cursurilor şi cazarea elevilor, urmând de atunci o perioadă extrem de dificilă, atât pentru direcţiune şi profesori, cât şi pentru elevi, care au înţeles să-şi împlinească programul zilnic, ajutând astfel la începerea zidirii noii clădiri. De aceea, am spus la început că astăzi avem marea bucurie de a inaugura o parte din noua clădire, deocamdată parterul, care a fost finisat pentru a fi dat în folosinţă Seminarului şi Şcolii de cântăreţi, ai căror elevi nu vor mai avea parte de acele obositoare deplasări, care implicau nu numai cheltuieli materiale remarcabile, ci şi o mare pierdere din timpul de studiu şi de odihnă al elevilor.

În acest chip, elevii îşi dau seama mai bine de ceea ce facem noi în viaţă, mai ales ca slujitori ai Sfintei Biserici, acesta fiind şi scopul suprem al venirii lor ca elevi foarte tineri să urmeze seminarul, trecând apoi la facultatea de teologie şi devenind, prin taina hirotoniei, slujitori ai altarelor. Aşadar, ceea ce izbutim să înfăptuim în viaţă, din orice stare ne-am afla, este rezultatul unui scop precis, legal şi canonic, pe care vă propuneţi să-l împliniţi la parohiile unde veţi merge ca preoţi pentru a lăsa în urmă o lucrare folositoare credincioşilor. Dragii mei elevi, iată, s-a dobândit aici această clădire frumoasă şi încăpătoare, rodul preocupărilor şi rugăciunilor noastre, dar şi ale multor binevoitori, dintre care unii ne aduc bucurie şi astăzi prin prezenţa lor.

Drept mărturie a celor spuse, mă bucur că Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teodosie, care a depus multă stăruinţă pentru această clădire, se găseşte astăzi aici şi mai ales că a săvârşit dumnezeiasca Liturghie, avându-l alături pe ucenicul Înalt Prea Sfinţiei Sale, pe Prea Sfinţitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop-Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor şi profesor al acestui seminar teologic. Lucrarea noastră de slujitori ai sfântului altar uneşte cerul cu pământul. În fiecare clipă se cuvine să fim conştienţi de chemarea noastră preoţească, ce are darul, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, de a zidi inimile şi fiinţa celor încredinţaţi nouă să-i facem fii ai lui Dumnezeu. Fără responsabilitatea transformării acestui hotar dintre uman şi sacru, între terestru şi ceresc, fără conştiinţa responsabilităţii misiunii noastre, lucrarea noastră preoţească, chiar dacă ar muta munţii din loc, nu poate fi deplină, nu poate avea valoarea pe care i-o dă sfânta şi dumnezeiasca Liturghie. În ea se află scopul suprem pe care trebuie să-l aveţi în viaţa preoţească,

în săvârşirea slujirii liturgice aşa cum au lăsat-o Sfinţii Părinţi, care este izvorul şi temeiul lucrării noastre misionare într-o lume secularizată ca cea de astăzi. Noi, Biserica Ortodoxă, avem un privilegiu nespus de mare, şi anume Liturghia bizantină. Cele trei Liturghii ale noastre, pe care le cunoaşteţi, alcătuite de Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Ioan Gură de Aur şi Sfântul Grigorie Dialogul, conţin prin elementele lor dogmatice, prin iconomia dumnezeiască a mântuirii noastre, tot prezentul şi viitorul lumii. De aceea, punem mare valoare pe săvârşirea corectă a Sf. Liturghii, care ajută şi sfinţeşte toate lucrările noastre pastorale şi filantropice, chiar şi în dialogul teologic, în ecumenism. În toate relaţiile noastre, dacă ţinem cont de această bogăţie de învăţătură, bogăţie de trăire, bogăţie de frumuseţe, care este dumnezeiasca Liturghie ortodoxă, covârşim orice fel de alte învăţături.

Mulţumim Bunului Dumnezeu că ne-a ajutat să împlinim această frumoasă lucrare. Iar voi, dragi elevi, să nu uitaţi, în gândurile şi în faptele voastre, eforturile care s-au depus aici de-a lungul atâtor decenii ca să aveţi condiţii corespunzătoare de viaţă şi învăţătură, să vă însuşiţi Sf. Liturghie şi cunoştinţele teologice şi să vă pregătiţi temeinic pentru responsabilitatea care vă aşteaptă în viitor ca slujitori ai Sfântului Altar.

Dumnezeu să vă binecuvinteze şi să binecuvinteze începutul acestui nou an seminarial!".

După slujba Te Deum-ului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ierarhii prezenţi, profesorii şi elevii au ieşit din biserică şi s-au îndreptat spre noua şi moderna clădire a seminarului, din incinta mănăstirii, pentru a lua parte la festivitatea inaugurării parterului acestei clădiri, care a fost dat în folosinţă cu prilejul deschiderii noului an şcolar.

Trebuie spus că Seminarul teologic din Bucureşti a luat fiinţă după reforma învăţământului din vara anului 1948, când religia a fost scoasă din şcoală şi Biserica separată de Stat. Prin aplicarea reformei, cele două seminarii existente atunci în Bucureşti, Seminarul Central şi Seminarul "Nifon Mitropolitul", au fost desfiinţate. În aceste condiţii, Biserica a trebuit să-şi organizeze propriului ei învăţământ teologic de grad mediu şi universitar pentru pregătirea personalului slujitor. Seminarul din Bucureşti a funcţionat la început ca Şcoală medie tehnică de cântăreţi bisericeşti, cu durata de trei ani, şi s-a dezvoltat treptat, devenind seminar teologic de cinci ani.

În primii săi ani de existenţă, seminarul a funcţionat în clădirea fostului internat teologic de la Radu Vodă, iar între 1952-1957 la Mănăstirea Curtea de Argeş, întrucât imobilul de la Radu Vodă a fost preluat de Stat, care a instalat acolo, între 1951-1954, o şcoală de partid, şi între 1954-1965, liceul Ion Creangă. În toamna anului 1957, seminarul a fost readus de la Curtea de Argeş la Bucureşti şi instalat în clădirea Institutului Teologic din str. Sf. Ecaterina, unde a funcţionat până în 1971, când a revenit la Radu Vodă, în clădirea renovată de patriarhul Justinian.

Această clădire de cărămidă, cu parter şi etaj, s-a contruit între anii 1896-1897, pentru internatul teologic. După instalarea internatului teologic la Radu Vodă, biserica mănăstirii, cu hramul Sfânta Treime, a căpătat funcţia de paraclis al aces-

tuia. Reparată de mai multe ori de-a lungul anilor, clădirea a suferit mari stricăciuni la cutremurul din 1940, încât s-a pus încă de atunci problema demolării şi reconstruirii ei pe acelaşi loc. Din lipsă de fonduri, în 1941 s-au făcut doar unele lucrări de consolidare temporară. Între 1968-1971, clădirea a fost restaurată şi consolidată, o dată cu biserica mănăstirii, şi s-a mai construit o clădire nouă, cu două etaje, tot pe latura de sud a incintei, în continuarea celei vechi, şi a fost adus aici Seminarul teologic din imobilul de la Sf. Ecaterina. Reparaţii şi consolidări s-au mai făcut la clădirea veche după cutremurul din 1977, care a produs avarii importante, adăugându-i-se al doilea etaj şi mansarda. Cutremurul din vara anului 1986 a cauzat, însă, slăbirea structurii de rezistenţă a vechii clădiri, încât s-a pus problema evacuării ei.

Pentru evitarea riscurilor, începând cu anul şcolar 1999-2000, seminarul a fost mutat temporar din vechea clădire într-un imobil închiriat în strada Sălaj nr. 1, sectorul 5, şi s-a hotărât totodată, să se construiască o clădire nouă şi modernă, cu parter, etaj şi mansardă, în incinta mănăstirii Radu Vodă. Piatra de temelie a noii clădiri s-a pus la 25 ianuarie 2002, printr-o slujbă de sfinţire oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, când seminarului i s-a dat numele "Nifon Mitropolitul", în amintirea celui desfiinţat de autorităţile comuniste în 1948. Lucrările au costat până acum 2 milioane de dolari. Jumătate din această sumă a fost finanţată de Banca Mondială, prin intermediul Unităţii de Management a Proiectului de Reabilitare a Şcolilor (UMPRS) de pe lângă Ministerul Educaţiei şi Cercetării, restul cheltuielilor fiind acoperite de Guvernul României şi cu sprijin financiar local, îndeosebi de la Primăria Sectorului 4 şi Arhiepiscopia Bucureştilor. În prezent, s-a ridicat şi acoperit întreaga clădire, s-au montat uşile şi ferestrele şi s-au făcut instalaţiile electrice, de aducţiune a apei şi gazelor naturale şi de canalizare. Sunt în curs de execuţie finisajele interioare la etaj şi mansardă. Parterul, cu opt săli de clasă, cancelaria profesorilor, cabinetul medical, secretariatul şi biroul directorului, a fost dat în folosinţă. În acest spaţiu vor învăţa în acest an şcolar peste 100 de elevi, în două schimburi.

La festivitatea de inaugurare au mai fost prezenţi reprezentanţi ai Primăriei sectorului 4, ai Inspectoratului şcolar al capitalei, arhitecţii proiectanţi şi inginerii constructori. După slujba sfinţirii apei şi stropirea cu aghiazmă a clădirii la exterior şi interior a urmat o mică ceremonie, în cadrul căreia s-au rostit scurte cuvântări.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a spus următoarele: "Această clădire am dorit-o de mult timp, atât noi, Administraţia Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, dar mai ales profesorii şi elevii seminarului care nu mai puteau să înveţe în vechea clădire. Şi am găsit sprijin la Onoratul Guvern, prin insistenţa IPS Arhiepiscop Teodosie şi a factorilor de mare înţelegere care sunt de faţă. Mă bucur că d-na arhitect proiectant se află aici şi o felicit, ca şi pe constructori. Este un semn acesta că Dumnezeu ne iubeşte, iar aceşti tineri care vor sluji sfintelor altare îşi vor înscrie în inima lor tot efortul care s-a depus în aceşti ani pentru noua clădire, inclusiv efortul lor, căci au trebuit să se deplaseze în altă parte. Ne găsim acum, iată, într-un local nou, ridicat pe vatra bisericească a Mănăstirii Radu Vodă, din secolul al XVI-lea, unde a funcţionat internatul teologic, cu bibliotecă, şi în timpul studenţiei mele m-am bucurat de ospitalitatea generoasă a vechii clădiri. În

amintirea acelor ani, Dumnezeu, iată, mi-a ajutat ca să trăiasc această zi de luminoasă bucurie, împreună cu dumneavoastră toţi, cu credincioşii, cu IPS Arhiepiscop Teodosie, IPS Arhiepiscop Nifon, PS Episcop Varsanufie, cu direcţiunea şcolii, cu profesorii şi elevii. Toţi au depus un efort extraordinar şi au arătat înţelegere pentru a se împlini ceea ce ochii noştri văd acum".

A mai vorbit IPS Arhiepiscop Teodosie, care a spus: "Aceste momente înălţătoare ale inaugurării noului local al Seminarului teologic este o bucurie şi pentru mine ca ierarh care am fost şi am rămas ucenic al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Este un fir care leagă şcoala veche de şcoala nouă, şi acest fir, iată, străluceşte astăzi prin faptul că elevii noştri vor avea condiţiile corespunzătoare pentru studiul teologiei, condiţii de cămin, condiţii ca ei să poată duce o viaţă ordonată. Sunt bucuros pentru acest moment şi îi mulţumesc Părintelui meu duhovnicesc alături de care am putut să pun umărul la zidirea acestei şcoli, care reprezintă o lumină pentru Capitală şi pentru toată ţara, fiind o şcoală teologică în care se formează viitorii slujitori ai Bisericii".

În continuare, a vorbit IPS Arhiepiscop Nifon, care a spus: "Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh exprim şi eu câteva gânduri în sensul că inaugurarea şi binecuvântarea unei astfel de clădiri trebuie să fie o mare bucurie pentru noi toţi, pentru că nu este vorba de o clădire prin ea însăşi, ci este vorba de scopul nobil pe care aceasta îl îndeplineşte. Este vorba de educaţia tinerei generaţii de slujitori ai Bisericii noastre în acel *frumos* al credinţei creştine şi al Ortodoxiei noastre. Cu alte cuvinte, dacă vrem să zidim o societate nouă, societatea aceasta se poate zidi numai cu noutatea dumnezeiască şi veşnică a Evangheliei Domnului Hristos, iar tinerii de aici, într-un astfel de aşezământ, învaţă astfel de lucruri nobile".

După ce a mulţumit călduros Prea Fericirii Sale şi ierarhilor Sfântului Sinod pentru participarea la acest moment sărbătoresc prilejuit de inaugurarea noii clădiri a seminarului, Părintele profesor şi director Mihai Aurel a spus: "Este o zi deosebit de însemnată pentru mine şi colegii mei, profesorii acestui seminar teologic, şi nu mai spun pentru elevi, care, iată, de 5 ani aşteaptă revenirea la acest loc de baştină, la această vatră de cultură şi spiritualitate românească, ce o reprezintă acest complex al mănăstirii Radu Vodă în cadrul căruia funcţionează seminarul. Ceea ce se vede s-a putut realiza şi cu sprijinul material al Primăriei Sectorului 4, şi aduc aici mulţumiri directe d-lui viceprimar Radu Silaghy, care a venit aici şi atunci când erau clasele în construcţie, în curs de definitivare, şi a contribuit direct, cu toate mijloacele pentru a se ajunge la acest bun sfârşit".

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi ierarhii prezenţi la ceremonie, însoţiţi de părintele director, au vizitat noile săli de clasă date acum în folosinţă, amenajate şi dotate cu toate cele necesare unui învăţământ modern, i-au felicitat pe constructori şi au urat elevilor şi profesorilor mult succes în noul an şcolar.

GHEORGHE VASILESCU

SFINŢIREA BISERICII SF. NICOLAE DIN CARTIERUL BALTA ALBĂ

În zona intens populată a cartierului bucureştean Balta Albă, lipsită dintru început de biserici, după 1990 au fost înfiinţate parohii ortodoxe care să răspundă cerinţelor spirituale ale credincioşilor. Astfel, în anul 1996, Arhiepiscopia Bucureştilor a înfiinţat în acest cartier din Protoieria 3 Capitală, parohia "Sfântul Cuvios Antonie cel Mare" la care a numit paroh pe tânărul preot Daniel Goga. În anul următor, pe un teren neclădit, între blocuri cu patru şi zece etaje, de la intersecţia străzilor Ciucea şi Jean Steriadi, în spatele complexului comercial din Bulevardul 1 Decembrie 1918, s-a început construirea unei biserici din lemn, în stil maramureşean, care a fost terminată în 2004.

Terenul pentru biserică, în suprafaţă de 1045 mp, a fost atribuit noii parohii de către Primăria Capitalei în iunie 1996. Locul a fost sfinţit la 1 martie 1997, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de Prea Sfinţitul Teodosie Snagoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, în prezent Arhiepiscop al Tomisului. Fondurile pentru construirea bisericii au fost adunate prin strădaniile preotului paroh şi ale epitropilor de la enoriaşi şi binefăcători. Între donatori s-au numărat bunul credincios ing. Emil Semenescu şi soţia sa Mariana Semenescu, precum şi CEC, băncile Albina, BCR şi BRD, Fabrica de pâine Titan şi alţii.

Biserica cu hramul Sfântul Nicolae, aşezată pe o fundaţie de beton cu înălţimea soclului de 1 metru, este realizată după planul arhitectului Voicu Florea, meşter constructor fiind Nicolae Noica, şi se compune dintr-o singură navă de dimensiuni reduse: 12 m lungime şi 7,80 m lăţime, cu absida altarului decroşată, fără abside laterale, şi turn-clopotniţă de plan pătrat, cu foişor, înalt de 22,5 metri la baza crucii, ridicat peste pronaos. Turnul clopotniţei se sprijină pe patru stâlpi masivi din lemn, pe care se mai reazemă şi balconul cafasului. Intrarea se face pe latura de sud, printr-un pridvor deschis, de plan poligonal, acoperit piramidal, vârful şarpantei ajungând la 14 metri înălţime. Biserica este învelită cu şiţă măruntă. Interiorul este acoperit cu o boltă semicilindrică, iar altarul cu o semicalotă sferică realizată tot din lemn, din şipci înguste, curbate. Pereţii sunt din grinzi şi contrafişe de lemn, izolaţi cu vată minerală şi placaţi cu scândură. Bolţile interioare şi pereţii sunt acoperiţi cu pictură bizantină în tehnica acuarelă de pictorii Ion şi Daniela Moldoveanu. Catapeteasma din lemn de stejar sculptată de soţii Gheorghe şi Irina Ursu din localitatea Crăcăul Negru, judeţul Neamţ, a fost plătită de bunii credincioşi Radu şi Cristina Timiş, care au acoperit şi cheltuielile pentru pictarea icoanelor, realizată de pictorul George-Sorin Nicolae.

Când toate lucrările s-au încheiat, în ziua de Duminică, **26 septembrie 2004**, biserica a fost sfinţită de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, împreună cu Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop **Teodosie** al Tomisului, care în 1997, ca Episcop Vicar, a sfinţit piatra de temelie, şi cu Prea Sfinţitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, înconjuraţi de un impunător sobor de preoţi şi diaconi, în prezenţa a numeroşi credincioşi şi a unor reprezentanţi ai Primăriei Sectorului 3 şi ai Primăriei Municipiului Bucureşti.

Potrivit datinei, sâmbătă seara s-a oficiat Vecernia, Privegherea şi Litia, de către Prea Sfinţitul Episcop Sebastian Ilfoveanul şi un sobor de preoţi şi diaconi, în prezenţa enoriaşilor, care au dorit să participe încă din ajun la această sărbătoare a parohiei lor.

În ziua sfinţirii, dis-de-dimineaţă, pe o vreme frumoasă de toamnă, credincioşii s-au adunat în număr mare, împreună cu mulţi copii şi tineri, cu buchete de flori în mâini, şi s-au revărsat în stradă, curtea bisericii dovedindu-se neîncăpătoare, pentru a primi după cuviinţă pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Întâmpinat după rânduială cu Sfânta Evanghelie şi Sfânta Cruce de soborul slujitorilor, în frunte cu Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teodosie şi Prea Sfinţitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Prea Fericirea Sa a binecuvântat pe cei prezenţi şi s-a oprit în faţa bisericii, unde erau pregătite toate cele necesare pentru sfinţirea apei.

După sfinţirea apei, potrivit rânduielii, soborul slujitorilor, urmat de şirurile de credincioşi, au înconjurat biserica, săvârşind stropirea cu aghiasmă şi ungerea cu Sfântul Mir a bisericii la exterior, cu rostirea rugăciunilor îndătinate, apoi au intrat în sfântul locaş şi de aici în Sfântul Altar. A urmat aşezarea Sfintelor Moaşte şi a Documentului de târnosire în piciorul Sfintei Mese şi pecetluirea cu târnoseală, spălarea şi ungerea cu Sfântul Mir şi acoperirea Sfintei Mese, stropirea cu aghiasmă şi ungerea cu Sfântul Mir a Sfântului Prestol, a icoanelor din catapeteasmă şi a picturii interioare.

Încheindu-se ceremonia de sfinţire, Prea Fericitul Părinte Patriarh, înconjurat de soborul arhiereilor, preoţilor şi diaconilor slujitori, a oficiat Sfânta Liturghie pe un podium amenajat în curtea bisericii, în timp ce credincioşii au trecut pe rând prin Sfântul Altar pentru a se închina şi săruta Sfântul Prestol. Răspunsurile liturgice au fost date de un grup de elevi seminarişti şi de credincioşi.

După citirea pericopei evanghelice din această Duminică (Luca 5, 1-11), care prezintă Pescuirea minunată, una din minunile săvârşite de Mântuitorul Hristos la începutul activităţii Sale, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a rostit un pilduitor cuvânt de învăţătură despre statornicia în credinţă şi urmarea lui Hristos, spunând următoarele:

"Înalt Prea Sfinţite Părinte Arhiepiscop Teodosie,
Prea Sfinţite Părinte Episcop Sebastian Ilfoveanul,
Prea Cucernici Părinţi,
Dreptmăritori creştini şi creştine,

"Du-o în adânc şi aruncaţi-vă mrejele
să pescuiţi" (Luca 5, 4).

Sfânta Evanghelie (Luca 5, 1-11) pe care am ascultat-o astăzi ne poartă cu mintea spre Ţara Sfântă, spre întinsul Mării Galileii, numită şi Lacul Ghenizaret, mult iubită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos nu numai pentru frumuseţea ei în sine, ci şi pentru că este limpede şi potolită, şi ca orice apă liniştită înseninează sufletul omului, îi dă nădejde şi imaginează o punte către viitor. Această Sfântă Evanghelie, cum aţi auzit, ne spune că Mântuitorul Hristos, aflându-se pe ţărmul

Mării Galileii şi vorbind celor care-L împresurau, ca să fie auzit mai bine, a urcat într-una din cele două luntre de lângă mal, care era a lui Simon, viitorul Apostol Petru, şi a fratelui său Andrei, cel întâi chemat, fiii lui Iona, de unde a continuat să înveţe mulţimile. Când a încetat de a vorbi, Mântuitorul i-a zis lui Simon Petru: *„Du-o la adânc şi aruncaţi-vă mrejele să pescuiţi"* (Luca 5, 4). Deşi nu prinseseră nimic toată noaptea, după cum Îi spune Simon Petru, totuşi, ei Îl ascultă pe Domnul şi aruncă mrejele în apă. Spre surprinderea tuturor, mrejele s-au umplut cu peşte, gata să se rupă. Ei chemară în ajutor şi pe cei din a doua luntre, pe fraţii Iacob şi Ioan, fiii lui Zevedei, şi aceştia viitori Apostoli. Şi au umplut amândouă luntrele cu peşte, că erau să se scufunde. Această pescuire minunată i-a impresionat pe toţi, convingându-i că Acela care predica era Însuşi Fiul lui Dumnezeu, fapt pentru care Simon Petru Îi cade în genunchi şi-L roagă: *„Ieşi de la mine, Doamne, că sunt om păcătos"*(Luca 5, 8), recunoscând prin aceasta puterea Lui supranaturală. Şi a zis Iisus către Simon Petru, şi prin el celorlalţi trei pescari: *„Nu te teme; de acum înainte vei pescui oameni"* (Luca 5, 10). Iar ei, continuă Sfânta Evanghelie, *„lăsând totul, I-au urmat Lui"* (Luca 5, 11).

Aşadar, Apostolii şi apoi urmaşii lor prin sucesiune apostolică, adică slujitorii celor trei trepte ierarhice: episcopi, preoţi şi diaconi, au devenit cu toţii *„pescari de oameni"*, după cuvântul Domnului, cu misiunea de a propovădui Evanghelia şi a încreştina pe toţi cei care vor crede şi se vor prinde în *„mreaja"* cuvântului dumnezeiesc. Ei s-au străduit şi se străduiesc să aducă în corabia Mântuitorului Iisus Hristos, care este Biserica întemeiată de El, un număr cât mai mare de *„ucenici"*, de fii duhovniceşti ai Bisericii.

Cum vedem, această pericopă evanghelică se potriveşte foarte bine cu însemnătatea şi semnificaţia zilei de astăzi pentru această parohie, care ne-a adunat acum aici. Mântuitorul Iisus Hristos ne-a predicat astăzi cuvânt viu şi lucrător din această corabie care pluteşte pe Marea Galileii, pe marea lumii întregi, care este Biserica Sa, reprezentată aici prin această minunată capodoperă, prin această bisericuţă maramureşeană. Mai frumos şi mai atrăgător în aceste clipe răsună în auzul nostru cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: *„Nu vă temeţi"*, adică nu vă îndoiţi, ci credeţi, aşa cum le-a spus ucenicilor din corabie, neîncrezători într-o pescuire atât de minunată, că, *„vă voi face pe voi pescari de oameni"* (Matei 4, 19).

Ne aflăm acum cu bucuria în sufletele noastre, văzând aievea cât de bogat a rodit acest cuvânt al Mântuitorului nostru Iisus Hristos. El a rodit, mai întâi, în sufletele Sfinţilor Apostoli care au ascultat acest cuvânt pe Marea Galileii şi l-au binevestit apoi în întreaga lume, împlinind porunca Mântuitorului Hristos: *„Mergeţi şi învăţaţi toate neamurile"* (Matei 28, 19). De aceea, Duminica aceasta este Duminica trimiterii Apostolilor la predicare, la o predicare îmbelşugată, căci de atunci şi până astăzi corabia Bisericii s-a umplut mereu de suflete noi, pe care le-au prins în *„mrejele"* lor Apostolii, apoi urmaşii lor, din toate locurile şi timpurile. Şi nu se poate înţelege mai bine înţelepciunea acestui cuvânt decât atunci când Însuşi Mântuitorul îl rosteşte, şi îl rosteşte în Sfânta Biserică întemeiată cu scump sângele Său. Iar noi am ascultat astăzi acest cuvânt repetat de Mântuitorul Hristos în această biserică sfinţită acum şi închinată Sfântului Ierarh Nicolae şi Sfântului Cuvios Antonie cel Mare, cunoscând că sfinţii au darul dum-

nezeiesc şi de a învăţa, şi de a ierta păcatele, şi de a tămădui sufletul şi trupul, aşa cum îl are Sfântul Ierarh Nicolae şi cum îl are Cuviosul părintele nostru Antonie cel Mare, care şi-a arătat vrednicia prin organizarea monahismului nostru creştin ortodox.

Astăzi, noi ne privim aici unii pe alţii. Mă bucur că sunt înconjurat de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, cu ani în urmă Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, când a pus stăruinţă la ridicarea acestei sfintei biserici, şi de Prea Sfinţitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar actual al Arhiepiscopiei Bucureştilor. Dar bucuria mea este deplină, cum a fost bucuria Sfinţilor Apostoli la pescuirea minunată, când au privit mreaja plină de peşte, neputând să o ridice, văzând prezenţa dumneavoastră, a credincioşilor, a credincioaselor, a binefăcătorilor acestui sfânt locaş care au depus jertfă nu numai din credinţa lor, dar şi din ceea ce au avut ei sfânt şi folositor pentru această sfântă biserică poposită aici de pe plaiurile voievodale ale Maramureşului, cu frumuseţea, cu strălucirea, cu sensul ei de biserică, nu casă de rugăciune sau de adunare.

Nu este întâmplător, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, că tot în această duminică Biserica noastră sărbătoreşte şi pe Sfântul Evanghelist Ioan, cel care era în corabie la pescuirea minunată, împreună cu fratele său Iacob, amândoi fiii lui Zevedei, şi cu Petru şi Andrei, cei doi fii ai lui Iona, cum descrie în Evanghelia de astăzi Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca, şi pe care Mântuitorul Hristos, după predica Sa, i-a trimis împreună cu ceilalţi Apostoli la propovăduire. N-aveau nevoie de peşte nici Sfinţii Apostoli, căci încercaseră toată noaptea şi nu prinseseră nimic, cum aţi auzit, şi nici Mântuitorul chiar, ci trebuia să se împlinească ceea era rânduit, adică chemarea lor la Apostolat: *„Veniţi după Mine şi vă voi face pescari de oameni. Iar ei, îndată lăsându-şi mrejele, au mers după El"* (Matei 4, 19-20).

Ce cuvânt frumos şi pe înţelesul nostru al tuturor! Corabia prefigura Biserica, cum învaţă Sfinţii Părinţi, mreaja, această unealtă de pescuit, simboliza plasa cuvântului Evangheliei, propovăduit de Apostoli şi de slujitorii Bisericii, prin care erau chemate neamurile la Hristos şi la mântuire, iar peştii prinşi în plasă preînchipuiau pe cei care s-au prins în mreaja cuvântului lor şi s-au încreştinat, primind credinţa şi Botezul. După cum mreaja, plasă simplă şi uşoară, împletită din aţă subţire şi tare, prindea peşti în acea pescuire minunată, când Însuşi Domnul Hristos era prezent în corabie, tot aşa cuvântul lui Dumnezeu este viu şi lucrător şi astăzi la fiecare dumnezeiască Liturghie, la fiecare rugăciune, la fiecare slujbă pe care o îndeplinim în Biserica noastră. Noi, slujitorii, trimişi de Mântuitorul Hristos la propovăduire, şi dumneavoastră, credincioşii, roada cuvântului apostolic, constituim împreună *„Biserica Dumnezeului-Celui-Viu, stâlp şi temelie a adevărului"* (I Tim. 3, 15), cum ne învaţă Sfântul Apostol Pavel.

Încât este foarte important ca noi să ştim ce înseamnă cuvântul Biserică, şi mai ales aici, unde o vedem şi cunoaştem înţelesul pe care Mântuitorul Hristos îl dă Bisericii, de corabie, de unde El a predicat Evanghelia şi i-a chemat pe Apostoli la propovăduire. Cunoscând acest adevăr, cu atât mai mult se cuvine ca noi să păstrăm credinţa întreagă, neştirbită şi sfântă, aşa cum ne-o vesteşte şi astăzi Mântuitorul Hristos în Biserica Sa. Cuvântul Său viu şi lucrător este cora-

bia mântuirii noastre, este Biserica întemeiată de El. De aceea, Biserica are atâta importanță în viața noastră. Nu este deloc indiferent unde te rogi. Rugăciunea este foarte folositoare oriunde te afli, în orice situație te găsești, așa și învață Sfântul Părinte Antonie cel Mare, așa învață și Sfântul Ierarh Nicolae și Sfântul Evanghelist Ioan, Apostolul iubirii și al descoperirilor dumnezeiești. Dar atunci când ne rugăm împreună, inimă lângă inimă, gând lângă gând, în prezența reală a Mântuitorului în Sfânta Biserică, atunci noi adresăm direct rugăciunea noastră Domnului Hristos și alcătuim cu toții, ca în aceste clipe, *Biserica Dumnezeului Celui Viu*, sau după o altă exprimare tot atât de frumoasă și de sugestivă a Sfântului Apostol Petru, suntem *„poporul lui Dumnezeu"* (I Petru 2, 10). Slujitorii Bisericii, ierarhi și preoți, împreună cu credincioșii și credincioasele, de toate vârstele și stările, constituim *Trupul lui Hristos* sau *poporul lui Dumnezeu*.

Așadar, trăim astăzi bucuria sfântă de pe malul Mării Galileii, în corabie cu Mântuitorul Hristos, cu mrejele aruncate la adânc, și de acolo, din adâncul sufletului nostru, ies șoaptele rugăciunilor noastre, pe care Domnul Iisus Hristos, înconjurat de sfinții îngeri, le ascultă și le împlinește. Nici o îndoială să nu avem în privința aceasta, iubiți frați și surori în Domnul, pentru că rugăciunea noastră, făcută cu credință și stăruință, mai ales în sfânta biserică, este ascultată și primită de Mântuitorul Iisus Hristos, Care Însuși ne îndeamnă *„Privegheați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită"* (Matei 26, 41).

Când săvârșește dumnezeiasca Liturghie, cu citirea Sfântei Evanghelii, înainte de a păși în Sfântul Altar, cum ați observat, preotul sau arhiereul se roagă în taină în mijlocul bisericii, pentru a intra în Sfântul Altar o dată cu sfinții îngeri, împreună cu care slujește. În biserică și la slujbă Mântuitorul Hristos slujește, El este *„Preot și Arhiereu în veac"* (Evrei 5, 6). Preoția lui Hristos, fiind veșnică și de origine divină, primită de la Dumnezeu-Tatăl, este izvorul celorlalte preoții care decurg din ea, și ele, una din alta, prin succesiune în har, transmisă la hirotonie. Preoții și arhiereii sunt, așadar, preoți *„prin participare"* la Preoția lui Hristos, din care decurge preoția lor harică, prin Apostoli. De aceea, glasul și mâna arhiereului și preotului și cuvintele lor sunt cele ale Mântuitorului Iisus Hristos. El împlinește, prin Sfântul Duh, toate lucrările harice în biserică, așa cum se spune în rugăciunea Împărate ceresc. Toate acestea, frați și surori în Domnul, se petrec în sfânta biserică, locaș al lui Dumnezeu, pe Altarul întemeiat de El, sfințit de arhiereu prin ungerea cu Sfântul și Marele Mir și stropirea cu sfânta aghiasmă. Aceasta este biserica, aceasta este adunarea cea dreptmăritoare a credincioșilor, cum spune rugăciunea de la Botezul Domnului nostru Iisus Hristos.

Este necesar să cunoaștem bine sensurile cuvântului de biserică, atât ca lucrare și locaș al lui Dumnezeu, de chemare a cuvântului lui Dumnezu la pocăință, la iertarea păcatelor, la rugăciune, la o viață desăvârșită, cât și ca operă de artă și arhitectură, dar și ca tezaur de învățătură de credință, începând cu Sfânta Scriptură și terminând cu scrierile Sfinților Părinți și cu hotărârile Sfintelor Sinoade Ecumenice. Toate rânduielile noastre bisericești exprimă conținutul tezaurului de credință al Sfintei noastre Biserici. Nu se poate folosi cuvântul de biserică pentru orice adunare și pentru orice clădire. Numai aceea este biserica în care se așază moaștele sfinților, în care se petrece rugăciunea arhierească și invocarea Duhului

Sfânt şi o transformă din zid sau lemn, chiar dacă este măiestrit lucrată, în Casa lui Dumnezeu, într-un locaş sfânt. Fiecare cărămidă, fiecare bucăţică de lemn exprimă această sfinţenie. Ca şi cuvântul lui Dumnezeu care pătrunde în urechile şi în inima noastră şi ne sfinţeşte trupul şi sufletul, tot aşa este şi sfânta biserică.

Am prilejul astăzi să vă împărtăşesc bucuria mea, cum spuneam, o bucurie mare, văzând mai ales prezenţa dumneavoastră, a credincioşilor, prezenţa tinerilor care se adună întotdeauna în jurul nostru, în jurul Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos. Este expresia dragostei cu care odinioară Apostolii au răspuns chemării sfinte şi mântuitoare a Domnului Hristos. În acest sens, împreună suntem apostoli ai cuvântului Mântuitorului Hristos, împreună vieţuim cu voia şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos. Bucuria noastră, a celor din Bucureşti, sporeşte văzând cum, rând pe rând, încep să strălucească altarele Domnului în Capitală, în locul acelora care nu mai sunt şi pe care le deplângem pururea. Dar inimi curate, însufleţite de harul Duhului Sfânt, ne ajută şi fac lucrări dumnezeieşti, zidind biserici, mănăstiri, schituri, atât acasă, pe vatra noastră părintească, dar şi în străinătate, unde sunt români.

Să nu uităm această zi. În viaţa creştinească, participarea la sfinţirea unui nou altar, a unei noi biserici, înseamnă încă o cărămidă pusă la temelia credinţei, care aduce mai multă nădejde, mai multă dragoste, mai multă bunătate faţă de semeni şi faţă de lume. Când se pronunţă împotriva unor păcate, Biserica nu urăşte pe păcătoşi, ci caută să alunge păcatul, luptă să-l taie din rădăcină. Ea se străduieşte să-i îndrepte pe păcătoşi, pentru care Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos S-a întrupat şi a venit în lume, ca să-i mântuiască. Şi pe jertfa, răstignirea şi învierea Sa, prin trimiterea Duhului Sfânt, a întemeiat Biserica, pe care El o numeşte Biserica Mea. Să luăm aminte, aşadar, când auzim cuvântul Biserică. Şi se aude cam des acest cuvânt pe la unele posturi de radio şi televiziune, chemând cu totul necorespunzător la biserică şi la rugăciune. Aceasta este Biserica, cea întemeiată de Hristos, Biserica noastră, Biserica jertfei Mântuitorului Iisus Hristos şi a mântuirii noastre.

Să vă ajute Bunul Dumnezeu să vă împărtăşiţi din sfinţenia acestei biserici sfinţită astăzi, rugându-L să vă dăruiască tuturor sănătate, pace, bucurie în familie şi în viaţa dumneavoastră. Amin!"

Cuvântul plin de învăţăminte duhovniceşti al Prea Fericirii Sale a fost ascultat cu viu interes de cei peste o mie de credincioşi, tineri şi vârstnici, care se rânduiseră la intersecţia celor două străzi ce încadrează biserica, cu privirile aţintite spre podium, ascultând slujba transmisă prin difuzoare.

Sfânta Liturghie a continuat după rânduială. La timpul cuvenit, Prea Fericitul Părinte Patriarh a hirotonit preot pe diaconul Gabriel Căţe, profesor la Seminarul Teologic din Bucureşti, pentru parohia nou înfiinţată Sfânta Vineri Berceni, Protoieria 3 Capitală, cu biserică în curs de construcţie.

După Sfânta Liturghie s-a oficiat un polihroniu pentru Prea Fericirea Sa, pentru ierarhii şi preoţii slujitori, pentru ctitorii, binefăcătorii şi enoriaşii bisericii şi pentru toţi credincioşii.

Momentul liturgic a fost urmat de scurte cuvântări prin care s-a dat slavă lui Dumnezeu pentru această frumoasă împlinire, s-a exprimat recunoştinţă pentru ctitori şi ajutători şi mulţumire pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh care s-a ostenit să vină şi să sfinţească noua biserică.

Cel dintâi a vorbit părintele **Daniel Goga**, parohul bisericii, care a mărturisit "bucuria credincioşilor acestei parohii care îşi văd străduniile, râvna şi dorinţa de a avea un sfânt locaş de închinare concretizate în această biserică consacrată astăzi prin sfânta târnosire". A mulţumit, apoi, tuturor celor care au contribuit la construirea bisericii – donatori, proiectanţi, constructori, pictori şi epitropi – împlinid nădejdea enoriaşilor şi aşteptările autorităţii bisericeşti, precum şi autorităţilor locale pentru înţelegerea şi sprijinul acordat la finalizarea lucrării. Călduroase cuvinte de mulţumire a adresat preotul paroh în numele credincioşilor Prea Fericirii Sale pentru bucuria ce le-a făcut de a fi prezent la acest mare eveniment din viaţa parohiei, precum şi IPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, care a pus piatra de temelie a bisericii când era episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, şi Prea Sfinţitului Episcop Sebastian pentru participarea la slujba de sfinţire. Mulţumind tuturor credincioşilor, ştiuţi şi neştiuţi, care "cu darul din puţinul lor au completat cele necesare desăvârşirii bisericii", preotul paroh a rugat pe Bunul Dumnezeu să-i răsplătească pe toţi pentru dragostea lor pentru Casa Domnului.

Adresându-se celor prezenţi, **Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teodosie** a mărturisit cu emoţie că "la 1 martie 1997, din încredinţarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, am poposit în acest loc şi am pus piatra de temelie a bisericii, şi iată, după şapte ani, frumos împodobită, ea s-a sfinţit astăzi". Împlinirea aceasta a fost posibilă datorită dragostei pentru biserică şi jertfei plină de lumină a credincioşilor, a spus Înalt Prea Sfinţia Sa, care-şi vădesc credinţa şi prin prezenţa lor în număr mare la slujba de sfinţire. Subliniind nădejdea ce "trebuie să ne-o punem în Mântuitorul Hristos şi în Maica Domnului, care ne este tuturor mijlocitoare, precum şi în sfinţii ocrotitori ai acestei biserici, Sf. Ierarh Nicolae, care este ajutător tuturor celor lipsiţi şi oropsiţi, şi alături de el, Sf. Cuvios Antonie cel Mare, cel care ne învaţă cc este forţa rugăciunii", Înalt Prea Sfinţia Sa a spus că "de câte ori am venit aici la slujba Sfântului Maslu am văzut dăruirea şi căldura fierbinte cu care credincioşii participă la rugăciune". În mod special, Înalt Prea Sfinţitul Teodosie şi-a exprimat dragostea faţă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, "care m-a chemat la înalta slujire arhierească şi m-a îndemnat să nu preget în alergarea pentru slujire. De aceea, îi sunt recunoscător şi mă rog pentru sănătatea Prea Fericirii Sale şi îl pomenesc ca pe un părinte adevărat şi ca pe un model de urmat, care se dăruieşte cu timp şi fără timp Bisericii şi credincioşilor". Felicitându-l pe părintele paroh Daniel pentru această frumoasă lucrare, Înalt Prea Sfinţitul Teodosie şi-a exprimat încrederea că şi pe viitor credincioşii se vor aduna în număr mare la sfânta biserică pentru rugăciune, încât, "împreună cu Sf. Antonie şi Sf. Nicolae rugându-vă, cetele cele viclene să fugă de la faţa frăţiilor voastre, tulburându-se de puterea rugăciunii şi a dragostei pe care Dumnezeu o revarsă asupra noastră".

Un cuvânt de recunoştinţă Bunului Dumnezeu şi de preţuire a credinţei enoriaşilor prin jertfa cărora s-a înălţat această frumoasă biserică sfinţită astăzi a rostit şi părintele protoiereu *Pompiliu Dinu*. După ce a spus că a fost alături de părintele paroh în strădaniile pe care le-a depus pentru împodobirea Sfântului locaş, vorbitorul a arătat că în prezent, în Protoieria 3 Capitală, prin grija Centrului Eparhial Bucureşti, personal a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, sunt în plină desfăşurare lucrările de construcţie a încă 13 biserici noi, în locuri lipsite de lăcaşuri de închinare. Mulţumind călduros Prea Fericirii Sale pentru dragostea cu care a răspuns dorinţei credincioşilor, venind să le sfinţească biserica, părintele protoiereu l-a felicitat pe preotul paroh, pe epitropi şi pe enoriaşi pentru frumoasa lor realizare, care este o adevărată podoabă spirituală pentru această zonă a oraşului.

Răspunzând gândurilor frumoase exprimate de vorbitori, *Prea Fericitul Patriarh Teoctist* a îndreptat către toţi cei prezenţi un părintesc cuvânt de dragoste şi preţuire pentru statornica lor credinţă, exprimată şi în răbdarea cu care au ascultat slujba până la sfârşit, fără să se clintească din loc, deşi au stat câteva ore în picioare, spunând cele ce urmează:

"Fraţi şi surori în Domnul,

Cu această rugăciune a Amvonului, care readuce în inima noastră pe ocrotitorii noştri sfinţi, şi îndeosebi ai acestei sfinte biserici, încheiem această zi liturgică, o zi deosebit de frumoasă. În viaţa fiecăruia dintre noi rar se întâmplă să trăim asemenea momente de intensitate în credinţă, de evlavie, de iubire, contopindu-ne, într-un fel, sufletele, dar şi faptele noastre cu învăţătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi cu jertfa Sa mântuitoare. În asemenea momente, ca cele de astăzi, prilejuite de sfinţirea noii biserici, omul simte şi gândeşte mai presus de cele trăite în familie şi în rosturile sale oficiale sau de toate zilele. Momente identice cu cele de astăzi am trăit şi zilele trecute, când am reînhumat osemintele marelui domnitor al ţării Româneşti Şerban Cantacuzino în ctitoria sa de la mănăstirea Cotroceni, care fuseseră duse în altă parte când biserica a fost dărâmată, şi acum a fost refăcută, dar este încă neterminată, nedesăvârşită, cum am spus acolo.

Sunt momente de mare valoare pe care trebuie să le păstrăm în viaţa noastră. Să nu le pierdem. Viaţa aceasta este trecătoare, dar este cel mai mare dar pe care Dumnezeu ni-l dă nouă ca să ne pregătim pentru viaţa cea veşnică. Viaţa de aici este pridvor de intrare în Sfânta Sfintelor a Împărăţiei cereşti, a Ierusalimului celui ceresc. De aceea, viaţa are o însemnată valoare pentru noi, este darul lui Dumnezeu şi trebuie să o păstrăm ca pe un bun de mare preţ. Biserica zideşte viaţa noastră şi ne prilejuieşte momente mântuitoare, de adunare şi de trăire desăvârşit creştină, prin împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului.

Nici o religie, nici o credinţă, fraţii mei, nu înlesneşte comuniunea omului cu Dumnezeu, prin mărturisirea şi trăirea adevărurilor revelate, cum face credinţa creştină. Poate se află între noi gânditori respectabili, literaţi, filosofi, mânuitori ai artei, dar adevărul este că toate pe pământ au valoare reală atunci când exprimă

frumusețea Prea Sfintei Treimi, a Dumnezeirii. Iar cel care exprimă această frumusețe pe pământ este omul, ființă supremă pe treapta creației. De o armonie desăvârșită, înzestrat cu gândire și cu voință, omul nu-și folosește aceste frumoase calități pentru mântuirea sa, stăruind în virtute și în viața de comuniune cu Hristos. Cum bine știți, omul își irosește, însă, viața în apucături rele, cum a citat tânărul nostru paroh de aici din Epistola Sfântului Apostol Pavel către ucenicul său Timotei, ca iubirea de sine, lăcomia, trufia, neascultarea, hula, desfătarea, libertinajul, păcatele urâte care nu trebuie să fie amintite într-o asemenea împrejurare. Încât omul, care este coroană a creației, cel mai mare dar al lui Dumnezeu, se coboară mai prejos decât dobitoacele atunci când cade pradă ispitelor, păcatelor de tot felul. De aceea, Biserica este necesară spre a face auzit și înțeles cuvântul Sfintei Evanghelii, aici, la corabia Mântuitorului Iisus Hristos, nu la altă adunare. Unitatea desăvârșită cu Hristos aici se petrece, la Biserică, prin spovedanie și iertarea păcatelor și prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, nu acolo unde cineva deschide Biblia, nu întotdeauna pregătit pentru aceasta, și o strâmbă, tâlcuind-o chipurile. Cuvântul cel dumnezeiesc este în tezaurul Bisericii noastre.

Vremurile pe care le străbatem sunt grele și pentru că, de multe ori, noi le facem grele, prin păcatele noastre, prin răutatea noastră, prin ura noastră împotriva altora, prin lăcomia noastră, prin atâtea și atâtea căi și mijloace de a-l nedreptăți pe aproapele, a-l disprețui. Biserica ne învață să fim cum erau Sfinții Apostoli și prima comunitate creștină de la Ierusalim, în duhul dragostei, în duhul rugăciunii, în duhul învățăturii celei drepte pe care o găsim în Sfânta noastră Biserică.

M-am bucurat că am venit astăzi aici și de aceea țin să vă mulțumesc acum dumneavoastră, credincioșilor, vârstnici și tineri, mai ales tineri. Nu vă lăsați pradă capcanelor din zilele noastre, iubiți copii și tineri, frați mai mici ai Mântuitorului Hristos, prețuiți tinerețea, prețuiți viața, prețuiți luminile rațiunii, ale gândirii și voinței cu care v-a înzestrat Dumnezeu, după măsura sfinților tineri pe care îi avem astăzi în calendarul nostru. Urmați exemplul celor patru fii ai lui Brâncoveanu, tineri din neamul nostru, martiri împreună cu el, acum în ceata aleșilor lui Dumnezeu, a Sfântului Ioan Valahul, un alt tânăr care a fost martirizat pentru credința în Hristos, și a atâtor mulți tineri și tinere, ca Sfânta Ecaterina, Sfânta Filofteia, Cuvioasa Parascheva, pe care Biserica ni-i dă pilde pentru viața noastră. Desigur, prima pildă este Mântuitorul Hristos, cum ne amintește Sfântul Apostol Petru, spunându-ne: *„Hristos a pătimit pentru voi, lăsându-vă pildă spre a călca pe urmele Lui"* (I Petru 2, 21). Astăzi este o zi dobândită spre Împărăția lui Dumnezeu. Ați făcut un pas binecuvântat, ați închinat un gând fericit Mântuitorului Hristos, cum spuneam, păstrați-l și faceți-l să rodească în inima copiilor, în inima prietenilor, a cunoscuților și a celorlalți.

Vă felicit din toată inima și primul meu gând de iubire și de frățească recunoștință îl adresez dumneavoastră, credincioșilor și credincioaselor Bisericii noastre, și nu în cele din urmă tânărului preot paroh, care, la vârsta tinereții lui, iată ce frumoasă biserică a făcut. O pildă de virtute, o pildă de credință, ca și alți

preoţi tineri pe care i-am văzut la sfinţirea bisericii din incinta căminului de bătrâni de lângă statuia Aviatorilor, şi aceea o biserică de lemn maramureşeană foarte frumoasă. Avem numai preoţi tineri la spitale, la orfelinate, la penitenciare. Să nu-i uităm pe orfani, pe bătrâni, pe bolnavi, pe cei din închisori. Cu aceştia se identifică Domnul Hristos, când ne va chema la Dreapta Judecată şi ne va spune: *„Veniţi, binecuvântaţii Părintelui Meu, moşteniţi Împărăţia cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Că am flămânzit şi Mi-aţi dat să mănânc; am însetat şi Mi-aţi dat să beau; străin am fost şi M-aţi primit; gol, şi M-aţi îmbrăcat; bolnav, şi M-aţi cercetat; în temniţă am fost şi aţi venit la Mine"* (Matei 25, 34-36). Iar celor care n-au făcut acestea unuia dintre aceşti fraţi prea mici ai Săi, le va zice: *„Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui"* (Matei 25, 41).

Sunt virtuţi şi prilejuri în care creştinii şi creştinele, şi îndeosebi noi, preoţii, trebuie să ne arătăm vrednici de aceste vremuri şi de societatea noastră, care, cu rânduielile ei, iată ne procură atâtea activităţi pe care încă nu le îndeplinim cum s-ar cuveni. Nu trebuie să treacă o duminică sau o sărbătoare fără a vizita bolnavii, bătrânii, orfanii, chiar dacă nu-i cunoaştem, fără a-i cerceta pe cei din temniţe, chiar dacă nu sunt rudele noastre, ferească Dumnezeu să fie, dar ei sunt fraţii noştri şi aşteaptă de la noi un cuvânt de mângâiere. Avem acum preoţi şi în penitenciare, şi personal am ţinut să sfinţesc capela de la Penitenciarul Jilava. Este o datorie a noastră. Acestea sunt lucrările Bisericii noastre, fraţii mei, pe care le-am dobândit după 1990 şi să le dăm viaţă acum.

Să vă ajute Bunul Dumnezeu tuturor, iar epitropilor şi membrilor consiliului şi comitetului parohial din partea mea binecuvântări, sănătate şi pace. Se obişnuieşte ca vorbele, chiar dacă ne mângâie auzul, să fie însoţite de fapte, care le dau valoare. De aceea, îi acordăm astăzi părintelui paroh Daniel Goga rangul bisericesc de iconom din partea Sinodului Mitropoliei noastre. Vrednic este!".

După citirea rugăciunii de hirotesie în iconom a preotului paroh, Prea Fericirea Sa i-a înmânat acestuia în văzul tuturor bederniţa şi brâul albastru, însemnele acestui rang bisericesc pentru preoţii de mir, şi a rostit "Vrednic este!", repetat de trei ori de credincioşi.

Cu aceasta, frumoasa sărbătoare duhovnicească prilejuită de sfinţirea bisericii cu hramul Sf. Ierarh Nicolae din parohia Sf. Cuvios Antonie cel Mare – Balta Albă s-a încheiat, aducând în inimile ctitorilor bucuria încoronării strădaniilor lor şi mângâiere în sufletele credincioşilor care şi-au văzut împlinită dorinţa sfântă de a avea un locaş de rugăciune în cartierul unde locuiesc.

GHEORGHE VASILESCU

DESCHIDEREA ANULUI UNIVERSITAR 2004-2005 LA FACULTATEA DE TEOLOGIE "PATRIARHUL JUSTINIAN" DIN BUCUREŞTI

Noul an universitar s-a deschis oficial la Facultatea de Teologie din Bucureşti în ziua de marţi, **5 octombrie 2004,** cu slujba *Te Deum*-ului săvârşită în paraclisul Sf. Ecaterina de PS Episcop **Varsanufie** Prahoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, înconjurat de preoţi şi diaconi, în prezenţa cadrelor didactice şi a studenţilor Facultăţii. La deschiderea anului universitar a participat Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist,** precum şi părinţi consilieri de la Sectorul de învăţământ al Administraţiei Patriarhale şi de la Arhiepiscopia Bucureştilor, delegaţi ai Rectoratului Universităţii din Bucureşti şi reprezentanţi ai Ministerului Educaţiei şi Cercetării. A fost prezent şi PC Arhimandrit **Issac,** reprezentant al Patriarhiei Antiohiei, venit în România pentru a participa, în zilele de 8-15 octombrie, la Simpozionul interconfesional de la Durău, judeţul Neamţ, organizat de Conferinţa Bisericilor Europene în colaborare cu Mitropolia Moldovei şi Bucovinei.

Slujba *Te Deum*-ului a fost precedată de Sfânta Liturghie oficiată în paraclisul Facultăţii de Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit **Efrem,** starețul Mănăstirii Vatoped din Muntele Athos, aflat în vizită în România, înconjurat de ieromonahi şi ierodiaconi greci şi români. La Sfânta Liturghie a asistat şi PS Episcop Varsanufie Prahoveanul. Răspunsurile la strană au fost date de corul bizantin de la Atena condus prof. Lykourgos Anghelopoulos, care însoţeşte delegaţia părinţilor de la Vatoped în vizita în ţara noastră, şi de un cor al studenţilor teologi, care au creat o înălţătoare atmosferă de rugăciune şi trăire sufletească.

La sfârşitul *Te Deum*-ului, a luat cuvântul PC Pr. prof. **Nicolae Necula,** decanul Facultăţii, care a arătat că "deschiderea noului an universitar este marcată de trei evenimente de seamă din viaţa culturală şi duhovnicească românească: împlinirea în anul acesta a 120 de ani de la întemeierea Universităţii din Bucureşti, a cărei cofondatoare este şi Facultatea de Teologie Ortodoxă; comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, model de iubire de ţară şi neam, de credinţă strămoşească şi de sfinte altare, canonizat de Biserica noastră în 1992, şi împlinirea în anul care vine a 90 de ani de viaţă de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, dintre care 55 de ani de arhierie şi 19 ani de slujire patriarhală". Vorbitorul a evidenţiat, apoi, contribuţia Prea Fericirii Sale la dezvoltarea învăţământului teologic românesc, "fiind considerat un adevărat ctitor şi sprijinitor al acestuia, în calitate de rector al Institutului Teologic Universitar, între anii 1950-1954, şi ca ierarh care s-a preocupat permanent de această latură a activităţii Bisericii, rămânând ataşat în mod deosebit de facultatea de Teologie din Bucureşti". În încheiere, părintele decan şi-a exprimat bucuria că la deschiderea anului universitar se află şi părintele stareț Efrem de la Vatoped care a vizitat şi anul trecut facultatea, fiind un prieten şi sprijinitor al ei. Prin bunăvoinţa şi sprijinul său material, a arătat părintele decan, "s-a amenajat o sală specială în facultate, dotată cu aparatură modernă, cu bibliotecă de specialitate şi sistem de informatizare, care a primit numele de Centrul de studii *Sfântul Grigorie Palama*, care a vieţuit în Mănăstirea Vatoped. Tot prin bunăvoinţa şi chel-

tuiala părintelui stareţ, un grup de 11 studenţi români au petrecut în această toamnă trei săptămâni la Athos, pentru a cunoaşte viaţa şi spiritualitatea atonită, iar 22 de cadre didactice din Facultate vor face către sfârşitul acestui an o excursie de studii în Muntele Athos, la invitaţia părintelui stareţ Efrem".

În continuare, la rugămintea părintelui decan, a luat cuvântul **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, care a prezentat priorităţile în formarea duhovnicească a studenţilor facultăţii, indiferent de profil şi de problemele cu care se confruntă Biserica pe plan intern şi extern:

"Prea Cucernici Părinţi,
Dragi studenţi şi studente

Purtând nădejdea sfântă în sufletele noastre participăm iarăşi la deschiderea unui nou an universitar la Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian Marina" din Bucureşti. În cuvântul său, părintele profesor *Nicolae Necula*, decanul Facultăţii, ne-a amintit o seamă de evenimente importante legate de Facultatea noastră, de Biserică şi de misiunea preoţească în slujirea neamului românesc.

Din an în an, de când particip la deschiderea anului de învăţământ, fie la seminarii şi facultăţi de teologie, fie la universităţi şi chiar la şcoli generale sau primare, trăiesc clipe de reînnoire sufletească alături de cei care sunt în cauză, de tinerii elevi şi studenţi. Clipele acestea de rugăciune, deşi se repetă, într-un anumit sens, la fiecare început de an şcolar, aduc întotdeauna cu sine, de la an la an, importanţa momentului, aprofundând vocaţia pentru slujirea preoţească.

Văd o mângâiere deosebită din partea lui Dumnezeu pentru studenţii şi profesorii Facultăţii noastre de Teologie că anul acesta se deschide cu Sfânta Liturghie săvârşită de Prea Cuviosul Arhimandrit *Efrem*, stareţul mănăstirii Vatoped din Sfântul Munte Athos. În acest loc ales de Maica Domnului să-i fie pururea grădină, cum ştiţi, au odrăslit atâţia sfinţi apărători ai Ortodoxiei şi au izvorât marile opere de teologie ale Sfinţilor Părinţi. Este o binecuvântare deosebită, cum spuneam, că aţi ascultat astăzi Sfânta Liturghie săvârşită de părinţi de la Muntele Athos, care se cuvine să n-o uitaţi în slujirea voastră la sfântul altar.

În al doilea rând şi de aceeaşi valoare este şi faptul că momentul acesta al deschiderii noului an de învăţământ universitar găseşte Biserica noastră exprimându-şi prezenţa şi contribuţia ei la promovarea dialogului în Biserică, a întâlnirilor atât de necesare între teologi. În acest scop a venit în România şi Prea Cuviosul Arhimandrit *Ishak Barakat*, reprezentantul Patriarhiei Antiohiei, prezent aici alături de noi, pentru a participa în zilele următoare, la mănăstirea Durău, la cea de-a 12-a întâlnire internaţională a Comisiei mixte de dialog bilateral ortodoxo-luteran, de mare importanţă pentru Biserica noastră.

Cum vedeţi, este vorba, pe de o parte, de acribia Muntelui Athos în păstrarea neştirbită a spiritului Ortodoxiei, de mare valoare pentru noi, şi pe de altă parte, de deschiderea Ortodoxiei spre lume, spre viaţă, spre ceea ce constituie partea umană a învăţăturii Bisericii noastre, ca aşezământ divino-uman.

Ca studenţi teologi şi ca cei care veţi sluji, de acum înainte, în paraclisul acesta al Facultăţii noastre de Teologie, al primei şcoli de teologie din ţară, veţi avea la îndemână toată această frumuseţe a gândirii noastre teologice, începând de la

Sfinții Apostoli, de la cuvintele Sfântului Apostol Pavel îndreptate către ucenicul său Timotei, cum ați auzit din Apostolul care s-a citit astăzi (II Tim. 3, 16-17; 4, 2-5), având datoria de a învăța, de a mustra, de a îndrepta și a păzi credința, până la celelalte principii care fac ca Biserica noastră să străbată valurile necruțătoare ale vieții. Dacă toate specialitățile presupun dezvoltarea memoriei, cunoștințe științifice bogate, istețimea gândirii, imaginație și inventivitate, teologia ca știință a credinței despre Dumnezeu, mai presus de toate are acest filon dumnezeiesc, de legătură și apartenență la Dumnezeu, la harul dumnezeiesc pe care îl primim prin Sfânta Taină a Hirotoniei. Nici una din celelalte specialități nu ajung până la atâta desăvârșire ca preoția, cu toate treptele ei, să aibă legătură directă cu Duhul Sfânt, prin taina hirotoniei, și cu tezaurul credinței noastre, cu tot ceea ce Biserica, secol după secol, a așezat pentru mântuirea întregului neam omenesc. Ortodoxia are această vocație de la Mântuitorul Hristos și de la Sfinții Părinți de a păstra neștirbit adevărul mântuitor și de a-l vesti celorlalți creștini și lumii întregi.

De aceea, e necesar dialogul cu celelalte Biserici, cu toți creștinii și chiar cu lumea. Despre această deschidere a Bisericii spre lume ne vorbesc Sfinții Părinți. Marii Părinți Capadocieni și ceilalți Sfinți Părinți ai Bisericii n-au cruțat nimic în a folosi toate cunoștințele de ordin spiritual-uman pentru a împărtăși adevărul dumnezeiesc și celorlalți frați. Este misiunea Ortodoxiei, a generației noastre de astăzi și a celei care va veni după noi, de a fi mereu în legătură cu lumea, de a extinde, dacă se poate spune așa, harul Duhului Sfânt, care nu se epuizează în vecii vecilor, de a face încă un pas spre lărgirea Trupului lui Hristos, spre desăvârșirea celor care constituie Trupul lui Hristos aici pe pământ, credincioșii și credincioasele Bisericii noastre, tineri și vârstnici, până la îndumnezeire.

Anul acesta, cum a amintit iarăși părintele decan, Biserica noastră Ortodoxă Română a comemorat în chip deosebit pe Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, la 500 de ani de la trecerea sa la cele veșnice, unul din cei mai de seamă domnitori și ctitori de biserici și mănăstiri de pe pământul țării noastre, al cărui mesaj dumnezeiesc, prin pictură, prin arhitectură, prin celelalte forme de exprimare a frumosului, este prezent și astăzi în lumea întreagă.

Așa am văzut anul acesta, în luna mai, vestigiile sfinte și dumnezeiești ale Capadociei, colțuri de ziduri, de altare, inscripții, urme de chilii și de lăcașuri sfinte din secolele IV-V, de o rară frumusețe în pictură, în arhitectură, unde s-au nevoit sute și mii de călugări și au răsunat glasurile Sfinților Părinți Vasile cel Mare și Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu. Ce minune dumnezeiască! În munții aceia formați în timpuri imemoriale din lava vulcanilor, cu forme deosebite, și-au făcut sălaș acești îngeri în trup ca să arate slava lui Hristos, să arate slava Bisericii, slava credinței. Deși Dumnezeu a certat partea aceasta a creștinătății, atât de slăvită odinioară, cu oprirea credinței creștine, aceste vestigii strălucesc și astăzi cu aceeași putere și aduc în actualitate frumusețea gândirii Sfinților Părinți, a numelui lor, a scrierilor lor.

Au ajuns acum aceste locuri să fie cunoscute în întreaga lume grație și Sanctității Sale Patriarhul Bartolomeu al Constantinopolului care a găsit calea de înțelegere și dialog cu autoritățile laice de acolo pentru a păstra aceste vestigii de viață creștină, spre a fi vizitate de pelerini, cum am avut bucuria și noi, reprezen-

tanţii Bisericii Ortodoxe Române, cum spuneam, să vedem aceste frumuseţi ale credinţei, ale binelui, ale adevărului.

Am avut mulţumirea să văd cât de frumos este primit Patriarhul Ecumenic peste tot acolo, nu numai în Fanar. Acum are eparhie, cum i-am şi spus: "Sunteţi primit cu flori, cu dragoste de autorităţi, de primari". Atât de inspirat de Duhul Sfânt a fost Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu că i-a cucerit pe aceşti oameni, încât sunt fericiţi să participe şi ei la Liturghia ortodoxă săvârşită la aceste vestigii strălucitoare. Acolo am oficiat şi noi, în sobor, cu preoţi, cu călugări, slujbe care au coborât cerul pe pământ prin frumuseţea lor.

Aşadar, Biserica Ortodoxă este chemată să se deschidă către lume, către societate, printr-o continuă lucrare pastorală şi misionară. Preotul de la parohie, în primul rând, trebuie să fie disponibil şi bine pregătit pentru această lucrare. Biserica are nevoie astăzi nu de un preot preocupat doar de studiul în bibliotecă, în arhivă, foarte preţios şi acesta, ci de un preot care să fie permanent în mijlocul credincioşilor, frate cu ceilalţi oameni, cu care împreună se roagă, împreună suferă şi se bucură, şi împreună se împărtăşesc din acelaşi Sfânt Potir. De aceea, este foarte preţios ca în cei patru ani de facultate să faceţi din fiecare clipă o rugăciune a muncii, a studiului, mai ales rugăciunea nu trebuie evitată, nu trebuie părăsită. Este un mare pericol lucrul acesta, fraţi şi surori în Domnul!

Se observă în clerul nostru o lipsă de confesiune, de mărturisire. Din viaţa preotului nu trebuie să lipsească duhovnicul. Preotul nu trebuie să se răcească de sfaturile duhovnicului, mai ales astăzi, când, după un examen sumar, cum ştiţi, preoţii tineri sunt îndată hirotesiţi duhovnici. Altădată, în copilăria mea, erau rari preoţii duhovnici. Acum sunt numeroşi. Este un mare păcat pentru un preot să nu aibă duhovnicul său. Înainte de a porni o acţiune, de a tulbura pe cineva, de a osândi pe cei care greşesc, înainte de a face ceva care să jignească prestigiul Bisericii şi veşmintele acestea strălucitoare, în sensul dumnezeiesc al cuvântului, e bine ca preotul să consulte duhovnicul. Numai duhovnicul e cel care pătrunde în taina sufletului nostru şi poate să potolească cu smerenia lui spiritele avântate şi nestăpânite. De vreme ce are harul duhovniciei nu trebuie să evitaţi duhovnicul, iubiţi fraţi, când veţi ajunge preoţi. Fac mereu apel la lucrul acesta în conferinţele preoţeşti. Viitoarea conferinţă preoţească, e bine să ştiţi, va dezbate disciplina clerului. Avem nevoie de disciplină. E nevoie de disciplină în ştiinţă, în cultură, în şcoală, peste tot în viaţă, dar mai ales în Biserică.

Ne trebuie chipul acesta de preot înduhovnicit. Epoca pe care o străbatem, cum vedeţi, secularizează omul, îl desfiinţează, pe tineri mai ales. Tinerii sunt ţinta capcanelor care se opun acum. Pe temeiul Sfintei Liturghii, care nu trebuie să lipsească, a programului misionar îndeplinit săptămânal, cu pregătirea predicii, a catehezelor, preotul este dator să aibă în atenţia sa tineretul, copiii, pe toţi credincioşii din parohie. Avem o hotărâre a Sfântului Sinod care cere ca programul liturgic să fie respectat. Mulţi aţi venit aici din mediul rural şi ştiţi că prin satele noastre nu se mai aud clopotele Vecerniei, nu se mai participă la Utrenie, la Acatist. În copilăria mea, cum spuneam şi altă dată, se auzea de departe clopotul bisericii din sat. La Vecernie opream lucrul pe ogorul nostru de acolo şi cineva din familie pleca numaidecât la biserică.

Avem nevoie, așadar, de un preot misionar, de un preot care să trăiască pe Hristos, cum ne spune Sfântul Apostol Pavel atât de des și atât de frumos: *"Nu eu sunt cel ce mai trăiesc, ci Hristos este Cel ce trăiește în mine"* (Gal. 2, 20). Citiți Faptele Sfinților Apostoli, citiți Epistolele pastorale și sobornicești, frați și surori în Domnul, și vedeți câtă actualitate conțin ele, încât se adevereşte că sunt inspirate de Duhul Sfânt, că gândurile și cuvintele scrise acolo sunt valabile în toate împrejurările vieții noastre. Partea noastră umană trebuie să fie smerenia, rugăciunea, sinceritatea față de toți. Între preoți, mai ales, trebuie să domnească o neîncetată pace și frățietate. Să reînviem cercurile pastorale de la protopopiate, cu un număr mic de partcipanți, între cinci și zece preoți, dar care se întâlnesc mai des. Altfel ne înstrăinăm încetul cu încetul de Teologie, ne înstrăinăm de Sfinții Părinți, ne înstrăinăm de rugăciune, de biserică. Iar bisericile stau închise în cursul săptămânii sau găsim luni dimineața, cum îmi relata Prea Sfințitul Episcop Varsanufie, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, totul răvășit în Sfântul Altar după Sfânta Liturghie de duminică. Nu se poate așa. Imaginea aceasta a preoției trebuie să o schimbăm. Preotul trebuie să-i îmbrățișeze pe credincioși cu bunătate, să-i întâmpine cu cuvânt frumos și' să nu plece până nu asigură rânduială în Sfântul Altar și în biserică. Sunt de mare preț amănuntele și detaliile în viața preotului, pe lângă teologia Sfinților Părinți și această practică liturgică și practica rugăciunii și a spovedaniei. Să păstrăm structura aceasta bisericească spre a ajunge treptat, an după an, la o nouă așezare a preoției, a misiunii noastre în lume. După cum vedeți, lumea este necruțătoare cu noi. Așa spune Mântuitorul Hristos: *"În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți! Eu am biruit lumea!"* (Ioan 16, 33). Avându-L pe Domnul Hristos și învățătura Sfinților Părinți, pe noi nu ne clintesc aceste necazuri. Ele trec o dată cu valurile lumii, dar Biserica rămâne cu valorile ei.

Vă mulțumesc pentru cuvintele rostite, părinte decan, și doresc ca împreună cu părinții profesori, care au dovedit hărnicie și la cursurile preoțești recent organizate aici, să mergem mai departe. Nu este greu cu ajutorul lui Dumnezeu! Ierarhii Sfântului Sinod acordă o mare atenție acestei forme actuale de slujire a noastră, după chipul și asemănarea Mântuitorului Iisus Hristos și a Sfinților noștri Părinți.

Din toată inima mă bucur pentru prezența Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Efrem, starețul mănăstirii Vatoped, și pentru binecuvântarea pe care a dat-o astăzi, ca și pentru această icoană a Maicii Domnului care vine de la Muntele Athos și merge să sfințească pe credincioșii noștri din Eparhia Alba Iuliei. De asemenea, mă bucur să fie împreună cu noi Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Ishak, reprezentantul Prea Fericitului Patriarh Ignatie al IV-lea al Antiohiei, un alt mare prieten al nostru. Toți patriarhii Bisericilor ortodoxe sunt frații noștri, cu care colaborăm, iar profesorii de teologie ne ajută foarte mult în această colaborare, îndeosebi pe plan științific. Zilele acestea se va desfășura la București un colocviu științific internațional de filozofie, organizat de Institutul de Filozofie al Academiei Române, care abordează și teme patristice, și am rugat ca unul dintre profesorii noștri de teologie să participe la acest colocviu.

Cu aceste nădejdi sfinte rog pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască răbdare, să vă dăruiască inimă curată și smerită, să vă dăruiască avânt și dragoste pentru

preoție. Nu este pe pământ o misiune mai frumoasă decât preoția, ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur care a trăit-o. Întotdeauna să vă simțiți acasă în sfântul altar, să vă simțiți acasă în parohie, să vă simțiți acasă la școală și oriunde veți merge, și să arătați vrednicia preotului, să dovediți, așa cum ne spune Mântuitorul Hristos, că Biserica este lumină, iar preotul purtător de lumină.

Binecuvântăm începutul anului universitar și Dumnezeu să ne ajute cu darul și cu iubirea Sa de oameni, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor! Amin!".

Cuvântul părintesc al Întâistătătorului Bisericii, ancorat în realitățile concrete ale pastorației actuale, a fost ascultat cu multă atenție de către profesori și studenți.

În încheiere, cu binecuvântarea Prea Fericirii Sale, Părintele stareț Efrem a adresat studenților îndemnul de a fi conștienți și responsabili față de misiunea pentru care se pregătesc și de necesitatea formării lor teologice și duhovnicești. Totodată, Cuvioșia Sa a lăudat activitatea bogată a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, subliniind îndeosebi grija pentru unitatea Sfântului Sinod și a Bisericii românești, ca și pentru întărirea unității panortodoxe. Părintele stareț Efrem a oferit Prea Fericitului Părinte Patriarh o frumoasă icoană, copie a icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului, numită *Mângâietoarea*, de la Mănăstirea Vatoped. Pentru Facultatea de Teologie a dăruit o icoană a Sfinților Trei Ierarhi, iar părintelui decan o cruce pectorală.

După festivitate, în amfiteatrul Facultății, Părintele stareț Efrem a răspuns cu înțelepciune și dreaptă socotință la întrebările studenților și profesorilor privind viața duhovnicească în mănăstirile Muntelui Athos, rolul monahismului în viața Bisericii, secularizarea și influența ei asupra tineretului, relațiile cu necreștinii, alte probleme ale lumii contemporane.

În seara aceleiași zile, la orele 19.00, la Ateneul Român, corul din Atena condus de prof. Lykourgos Anghelopoulos a prezentat un concert de muzică bizantină la care au participat: IPS Mitropolit Ghenadie de Sasima, reprezentant al Patriarhiei Ecumenice la Simpozionul interconfesional de la Durău, P.C. Arhimandrit Isaac, Eminența Sa Jean Claude Perisset, nunțiu apostolic la București, IPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, Prea Sfinții Episcopi Ciprian Câmpineanul, Vicar Patriarhal, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, părinți consilieri patriarhali și arhiepiscopali, profesori și studenți ai Facultății de Teologie, preoți, monahi și credincioși.

Într-un cuvânt introductiv, părintele decan Nicolae Necula a prezentat publicului personalitatea dirijorului, prof. Lykourgos Anghelopoulos, și activitatea corului, înființat în 1977, având un palmares de peste 900 de concerte în țări din aproape toate continentele lumii. A urmat concertul, în două părți, cu cinci și, respectiv, patru piese de muzică bisericească. După concert, părintele decan Nicolae Necula a mulțumit coriștilor și dirijorului pentru măiestria interpretării, urându-le succes în această nobilă artă de modelare a sufletelor omenești. În încheiere, a vorbit părintele stareț Efrem de la Vatoped, care a subliniat, între altele, necesitatea de a fi mai buni și mai credincioși într-o lume tot mai stăpânită de răutate și de îndepărtarea de poruncile lui Dumnezeu și de virtuțile creștine.

Seara s-a încheiat cu o agapă frățească oferită de decanul Facultății de Teologie.

GHEORGHE VASILESCU

SFINŢIREA MĂNĂSTIRII NUCET

În ziua de **Duminică 7 noiembrie 2004,** o zi frumoasă de toamnă, a fost mare sărbătoare duhovnicească la mănăstirea de călugăriţe **Nucet,** din Arhiepiscopia Târgovişteі, spre bucuria maicilor şi a credincioşilor, dar mai ales a celor care s-au ostenit pentru a readuce la o viaţă nouă acest străvechi aşezământ monastic din judeţul Dâmboviţa, după o lungă perioadă de uitare. În această binecuvântată zi, biserica şi complexul mănăstiresc au fost sfinţite, după încheierea lucrărilor de consolidare, restaurare şi înfrumuseţare, realizate între anii 2000-2004 prin străduania Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop **Nifon** al Târgovişteі şi contribuţia unor donatori şi ajutători din partea locului şi din ţară.

Aşezată la circa 16 km sud de oraşul Târgovişte, într-o regiune de câmpie irigată de lunca Dâmboviţei, mănăstirea Nucet, care şi-a luat numele de la pădurea de nuci, atât de căutaţi altădată, în mijlocul cărora a fost zidită, dând naştere satului cu acelaşi nume, este al treilea aşezământ monahal ca importanţă şi vechime istorică, după mănăstirile Dealu şi Viforâta, din Arhiepiscopia Târgovişteі.

Acest aşezământ mănăstiresc, cu hramul Sfântul Gheorghe, a fost ridicat "din temelie" de unchiul lui Radu cel Mare, pârcălabul Gherghina şi soţia sa, Neaga, cum rezultă dintr-un act domnesc din 15 decembrie 1501, care confirmă daniile făcute de ctitor, constând din moşii, sălaşe de ţigani, mori şi locuri de vie, fără să precizeze şi anul zidirii, de unde rezultă că la această dată mănăstirea era deja întemeiată. Prima pisanie a bisericii nu s-a păstrat, dispărând sau fiind distrusă în împrejurări necunoscute. Din această perioadă s-au conservat doar resturile unui turn clopotniţă, situat pe latura de nord, construit din lespezi de piatră. Potrivit tradiţiei locale, zidirea lui Gherghina Pârcălabul s-ar fi ridicat pe temeliile unei biserici mai vechi de lemn, construită în vremea Basarabilor, adică înainte de 1388, care s-a deteriorat cu vremea şi a cărei existenţă a fost probată de săpăturile arheologice din ultimii ani. Începuturile aşezământului mănăstiresc de la Nucet trebuie legate de această bisericuţă de lemn, ridicată în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, pe locul unde s-a descoperit o icoană a Sfântului Gheorghe, cum spune tradiţia, de ucenici ai Sfântului Nicodim de la Tismana, care au mai întemeiat mănăstiri în Ţara Românească, în Moldova şi în Transilvania. Că această mănăstire, cu hramul Sfântul Gheorghe, "este începută şi zidită de Gherghina Pârcălabul cu soţia sa Neaga" spune şi pisania de la 1849, consemnată de Nicolae Iorga, care nu precizează, însă, şi data întemeierii.

Mănăstirea a cunoscut în decursul timpului mai multe renovări şi îmbunătăţiri. Potrivit unei tradiţii, consemnate şi de Nicolae Iorga, domnitorul Neagoe Basarab "cu multe au înnoit-o" şi icoana Sfântului Gheorghe făcătoare de minuni "a împodobit-o cu aur şi pietre scumpe", întărindu-i şi moşiile. Danii importante, menţionate în actele domneşti, au mai făcut Radu de la Afumaţi şi Moise Vodă. În 1592, Radu Vodă Mihnea închină Nucetul ca metoc mănăstirii Duşca de la sudul Dunării. În documentul de confirmare din 17 mai 1640, de la Matei Basarab, se spune că această închinare s-a făcut cu învoirea urmaşilor fondatorului Gherghina, anume vornicul Ivaşcu şi clucerul Buzinca. Mănăstirea Nucet a avut ca metoc schitul Panaghia, închinat în 5 februarie 1692 de Grigore Băleanu şi unchiul

său Ivaşcu vornicul, pe motivul că şi "acesta din urmă ţine tot de neamul lor", închinare întărită de Constantin Brâncoveanu, prin hrisovul său din 21 mai 1692. În felul acesta, domeniul mănăstiresc al Nucetului ajunsese să cuprindă ogoare, fâneţe, păduri, munţi, ape, vii, livezi, lucrate de ţăranii şi robii ţigani trăitori în satele mănăstirii.

Războiul dintre austrieci şi turci din 1736-1739 a provocat mănăstirii mari stricăciuni, iar la cutremurul din 1738 biserica a suferit grave avarii, încât i se reziderşte partea superioară cu cheltuiala lui Enache şi Barbu Văcărescu, cum spune pisania de la 1 martie 1746. Unele modificări şi îmbunătăţiri la chilii s-au mai făcut între 1816-1821, când s-a ridicat şi turnul clopotniţă de pe latura estică. Biserica a mai fost reparată după anul 1821, în urma distrugerilor provocate de turci, care "au ars mănăstirea" ca să-i prindă pe eteriştii care se baricadaseră între zidurile ei. Între 1840-1849, sub Alexandru Vodă Ghica, biserica este demolată şi se construieşte pe vechile temelii alta nouă. Este refăcută radical în 1861, cum arată pisania în piatră, aşezată la intrare, cu contribuţia lui Ştefan din Târgovişte şi a altor ajutători, într-o arhitectură specifică secolului al XIX-lea. Această biserică s-a păstrat până astăzi.

La început, mănăstirea era înconjurată de un şanţ adânc, care o apăra împotriva jefuitorilor. Accesul în mănăstire se făcea pe sub turnul clopotniţă de pe latura estică, rămas aproape întreg până astăzi, având pe peretele dinspre răsărit icoana hramului, Sfântul Gheorghe călare şi cu suliţa omorând balaurul, aşa cum este zugrăvit şi în biserică. Vechile ziduri de apărare din veacul al XVI-lea, din bolovani de râu prinşi cu mortar, care împrejmuiau curtea interioară pe latura de nord, s-au năruit, rămânând doar câteva fragmente. Pe latura de vest a incintei, din casa fostei stăreţii n-au mai rămas decât pereţii groşi, tavanul şi subzidirile.

Biserica mănăstirii este o construcţie masivă, având pereţii din cărămidă cu grosimea de peste un metru şi pridvorul adăugat, cu două brâie profilate diferit, cel de-al doilea la înălţimea soclului, o turlă pătrată pe pronaos, rezemată pe un sistem de bolţi, şi o turlă octogonală cu ferestre pe naos, aşezată pe un timpan pătrat, abside laterale şi altarul, rotunjite, fără altă decoraţie exterioară, decât stâlpii încastraţi în ziduri. Interiorul bisericii este format dintr-o singură navă, cu excepţia altarului, având pronaosul marcat printr-o arcadă desfăcută, care coboară până la pardoseală prin doi stâlpi de zidărie, vizibili în pereţi pe ambele părţi. Bolţile semicilindrice ale tavanului se sprijină pe zidul gros, iar ferestrele cu glafurile larg deschise, fixate în ancadramente de piatră sculptate cu motive florale, prin care pătrunde lumina, sunt dispuse simetric. În altar, proscomidia încăpătoare este în contrast cu diaconiconul, marcat doar printr-o nişă oarbă.

În ce priveşte pictura, se vede grija meşterului zugrav din secolul al XIX-lea de a îmbrăca interiorul cu un decor mural care să pară cât mai arhaic. De aceea, recurge la o varietate a tonurilor, între albastru fumuriu şi albastru lazur, şi neglijează într-o oarecare măsură farmecul coloritului, dramatizarea scenelor şi ansamblurile de lumină. Tabloul votiv stăruie asupra primilor ctitori, Gherghina pârcălabul şi jupâneasa Neaga, soţia sa, ţinând în mână chivotul bisericii. Cea mai valoroasă piesă este catapeteasma de factură brâncovenească, ce pare turnată, nu sculptată, în lumina patinată ce se strecoară prin ferestre, atât de simetric sunt

lucrate motivele stilizate. Pe un panou de lemn decorat cu viță de vie și ciorchini atârnați de coarde, alternând cu vrejuri de stejar împletite cu ciucuri de ghindă, se înșiră trei rânduri de icoane în rame etajate, de dimensiuni reduse, sculptate și aurite. La fel de original este și ansamblul ușilor împărătești, format dintr-o țesătură de linii sculptate și colorate auriu, având la împreunarea axului median vulturul bizantin. În pofida modificărilor suferite, catapeteasma rămâne una din podoabele de preț cu care se poate mândri biserica mănăstirii Nucet. De mare valoare artistică va fi fost și icoana Sfântului Gheorghe, "împodobită cu aur și pietre scumpe" de Neagoe Basarab, cum amintește Nicolae Iorga, dispărută în împrejurările dramatice prin care a trecut mănăstirea.

După secularizarea averilor mănăstirești din 1863, călugării greci părăsesc mănăstirea, care se populează cu monahi români. Neîngrijită, în 1930 ajunge în paragină, iar după cutremurul din 1940, avariindu-se grav, este părăsită de călugări și se desființează ca mănăstire, devenind biserică de mir pentru enoriașii comunei Nucet.

Prin hotărârea Sfântului Sinod din 6 februarie 1995, la propunerea Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Târgoviștei, este reînființată ca mănăstire de maici. La început, obștea este mică, câteva maici și surori tinere, sub conducerea maicii stareță Veronica Cojocaru. În anul 1996, încep primele lucrări de reconstruire a chiliilor. Cu sprijinul Centrului eparhial, prin munca maicilor, ajutate de enoriași, se refac chiliile, anexele gospodărești și se ridică o frumoasă bisericuță de lemn, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, care servește drept paraclis.

Lucrările de consolidare și restaurare se intensifică începând din anul 2000, după venirea la conducerea eparhiei a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Nifon, care se interesează îndeaproape de urgentarea și definitivarea acestora, având și sprijinul unui fiu al satului Nucet, Ion Stan, deputat de Dâmbovița, și al autorităților locale. Între anii 2000-2004, cu constribuția unor donatori și sponsori din județul Dâmbovița și din țară, s-au realizat următoarele lucrări: consolidarea bisericii mari, restaurarea picturii și catapetesmei; construirea unor corpuri noi de chilii; sistematizarea incintei cu alei, fântâni și spații verzi; introducerea în complexul mănăstiresc a instalației de apă curentă, canalizare, gaze și curent electric, precum și a instalației de încălzire centrală; amenajarea unui muzeu mănăstiresc; refacerea parțială a zidului de incintă; construirea unui foișor la "Fântâna de leac", în partea de nord-est a mănăstirii, pe cărarea ce duce în inima pădurii.

Încheindu-se aceste lucrări, s-a săvârșit slujba de sfințire, la care au participat o mare mulțime de credincioși, tineri și vârstnici, din satele și comunele vecine și din județul Dâmbovița, preoți, monahi și monahii, profesori de teologie, elevi seminariști și studenți teologi din Arhiepiscopia Târgoviștei și de la București. Au mai fost prezenți reprezentanți ai autorităților locale, senatori și deputați din Parlamentul țării, membri ai Guvernului României, reprezentanți ai unor instituții culturale, economice, comerciale, alți invitați.

Slujba de sfințire a fost oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Nifon,* chiriarhul locului, împreună cu un sobor de ierarhi ai Sfântului Sinod, înconjurați de preoți și diaconi. Dintre ierarhii Sfântului Sinod au slujit la sfințire Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Petru* al Basarabiei, Prea

Sfinţiţii Episcopi *Gherasim* al Râmnicului, *Epifanie* al Buzăului, *Casian* al Dunării de Jos, *Galaction* al Alexandriei şi Teleormanului, *Nicodim* al Severinului şi Strehaiei, precum şi Prea Sfinţiţii Episcopi *Vincenţiu Ploieşteanu,* Vicar Patriarhal şi *Visarion Răşinăreanul,* Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

După sfinţirea apei, soborul slujitorilor a ocolit biserica în procesiune cu Sfintele Moaşte, rostind rugăciunile rânduite la cele trei opriri, şi a făcut ungerea cu Sfântul şi Marele Mir şi stropirea cu aghiasmă a bisericii la exterior. A urmat intrarea în biserică şi în Sfântul Altar, după rânduială, şi depunerea Sfintelor Moaşte în piciorul Sfintei Mese, împreună cu documentul de sfinţire, pecetluindu-se cu târnoseală. După spălarea, ştergerea şi ungerea cu mirodenii a Sfintei Mese, s-au depus în ceată icoanele Evangheliştilor pe cele patru colţuri ale Sfintei Mese. Apoi, s-a îmbrăcat Sfânta Masă cu acoperămintele rânduite şi s-a aşezat Antimisul şi Sfânta Evanghelie pe Sfânta Masă. Slujba de sfinţire s-a încheiat cu ungerea cu Sfântul şi Marele Mir şi stropirea cu aghiasmă a picturii interioare şi a icoanelor din catapeteasmă.

A urmat Sfânta Liturghie, care s-a oficiat afară, pe un podium amenajat la intrarea în biserică, urmărită cu evlavie de credincioşii adunaţi în număr mare în curtea mănăstirii, răspunsurile liturgice fiind date de corala Catedralei arhiepiscopale din Târgovişte.

La sfârşitul Sfintei Liturghii a luat cuvântul IPS Arhiepiscop Nifon, care a prezentat pe scurt istoricul mănăstirii Nucet şi eforturile depuse pentru readucerea ei la viaţă, spunând: "Astăzi trăim cu toţii o zi aleasă, pentru că suntem martori la crearea unei ctitorii bisericeşti şi cultural-naţionale, în duhul ortodoxiei noastre româneşti. Biserica şi chiliile au prins viaţă aici, la mănăstirea Nucet. Acum ne aflăm cu toţii pe vatra unei sihăstrii, a unui aşezământ monahal care îşi are începuturile în secolul al XIV-lea, când poporul român îşi orânduia forma statală, iar Biserica îşi dobândea organizarea canonică. După şase secole, noi îi redăm astăzi mănăstirii frumuseţea şi starea ei de odinioară. În acel timp, ucenicii Sfântului Nicodim de la Tismana, după unii istorici însuşi Sfântul Nicodim, au poposit aici, întemeind această mănăstire, care a dăinuit până în vremea noastră. Chiliile rămăseseră nişte ruine şi parcă ne mustrau că nu reînviem această mănăstire. Dar, iată, Dumnezeu a lucrat prin oameni de bine şi în acest an biserica mănăstirii a fost consolidată şi restaurată, inclusiv pictura, iar chiliile mănăstirii au fost refăcute. Acum această mănăstire de maici îşi deapănă firul existenţei sale, făcând legătura duhovnicească şi de trăire cu întemeietorii şi vieţuitorii din secolele XV-XVI şi următoarele".

În continuare, IPS Arhiepiscop Nifon, pornind de la momentul sfinţirii acestei mănăstiri, acum restaurată şi reînviată, s-a referit la scopul şi rostul pe care îl are Biserica în viaţa omului şi a lumii, precum şi la misiunea monahismului ortodox de-a lungul istoriei noastre naţionale, după care a mulţumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru dragostea cu care a răspuns invitaţiei de a fi prezent la acest important eveniment din viaţa Arhiepiscopiei Târgovişte, "sfinţind ziua de astăzi, binecuvântând pe toţi cei prezenţi, pe cuvioasele maici, pe cucernicii preoţi din eparhia noastră, precum şi pe noii ctitori ai mănăstirii şi pe toţi credincioşii care au venit astăzi aici în număr aşa de mare ca să participe

la această sfântă și dumnezeiască slujbă". Totodată, Inalt Prea Sfinția Sa a mulțumit "ierarhilor Sfântului Sinod și tuturor preoților și credincioșilor care s-au adunat astăzi aici", precum și noilor ctitori, subliniind aportul "Ministerului Culturii și Cultelor, prin Direcția Monumentelor Istorice, care a contribuit substanțial nu numai cu fonduri, dar și prin consiliere competentă și îndrumare științifică", și a menționat numele a doi dintre noii ctitori ai așezământului, "domnul Ion Stan, deputat în Parlamentul României, și domnul Dumitru Ion, director general al Regiei Naționale a Pădurilor, care, împreună cu mulți alții, au făcut prin dragostea și jertfa lor ca această mănăstire să reînvie și să ne bucurăm astăzi de acest binecuvântat moment din viața ei și din viața Arhiepiscopiei Târgoviștei".

Invitat de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon să binecuvinteze pe cei prezenți printr-un cuvânt patriarhal de părintească dragoste, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a făcut legătura între Evanghelia zilei (Luca 8, 41-56), care relatează minunea Învierii fiicei lui Iair de către Mântuitorul Iisus Hristos și readucerea la viață a mănăstirii Nucet, spunând următoarele:

"Luminează-te, luminează-te noule Ierusalime,
că slava Domnului peste tine a răsărit".

"Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop Nifon,
Înalt Prea Sfințite Mitropolit Petru al Basarabiei,
Prea Sfințiți Părinți,
Onorați reprezentanți ai înaltelor dregătorii ale țării noastre,
Frați și surori în Domnul, participanți la acest măreț moment din istoria noastră bisericească și națională,

Cine poate rămâne indiferent sau fără să exprime un gând de prețuire față de un asemenea act de reînviere? Sfânta Evanghelie (Luca 8, 41-56) de astăzi, pe care ați ascultat-o, ne-a amintit despre minunea învierii fiicei lui Iair de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Învierea înseamnă redarea vieții așa cum cunoaștem că Însuși Iisus S-a numit pe Sine *Viața lumii, Lumina lumii, Calea lumii, Adevărul lumii*. Viața are o mare însemnătate, și nu numai viața unui singur om, ci mai ales când este vorba de viața lumii întregi, de viața unui popor, de viața unei instituții, de viața unei mănăstiri ca aceasta. Refacerea acestei mănăstiri înseamnă un act sacru, începând cu lucrările și cu tot ce s-a arătat că s-a împlinit aici, înseamnă o readucere a ei la viață, o împlinire a minunii pe care a făcut-o Mântuitorul Iisus Hristos, cum am auzit din Evanghelia de astăzi. Căci fiecare instituție, fiecare plantă, ca și omul în sine, are viață, și ca să fie viața cea veșnică trebuie să fie stăpânită de credință și întotdeauna aureolată cu lumina credinței în Dumnezeu.

Participăm acum la slujba de sfințire a acestei frumoase mănăstiri. Să nu uităm acest adevăr, că a scoate din uitare o mănăstire străveche ca aceasta, a o readuce la viață înseamnă un act sacru, un act sfânt, un act care trebuie să fie îndeplinit pentru ca omenirea și omul în sine să se bucure de viața cea adevărată, de viața deplină. În al doilea rând, readucerea la viață a acestei mănăstiri, punerea în valoare a acestor vestigii istorice, pe care le știu din anii mei de demult, vestigii

sfinte şi evocatoare de frumuseţile trecutului nostru românesc, de cei care au vieţuit aici, de viaţa lor sfântă, de rugăciunile lor, iată, au găsit împlinitori în vremea noastră, vreme de criză, vreme de lipsuri, şi mai ales de lipsuri în credinţa în Dumnezeu.

Dacă ne întoarcem la rădăcinile vieţii noastre creştine, în secolul al XIV-lea, de când avem opere nemuritoare până astăzi, deşi acestea rămân un timp în neglijenţa oamenilor, ele trăiesc, totuşi, prin valoarea lor, prin trecutul lor, şi revin la viaţă atunci când împrejurările şi lumina Duhului Sfânt ajunge să pătrundă în inimile iubitorilor de credinţă, în inimile iubitorilor de frumos, aşa cum s-a întâmplat şi aici, cum a spus şi Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Nifon. Este un semn dătător de nădejde, iubiţii mei. Pentru că, aşa cum fiica lui Iair, din Evanghelia de astăzi, a revenit la viaţă, aducând bucurie părinţilor ei, tot aşa şi o instituţie ca aceasta, o instituţie monahală, aduce nădejde şi trebuie să aducă nădejde în sufletele noastre, ale românilor, mai ales, fiindcă a merge la rădăcinile credinţei şi a scoate din colbul uitării, al nepăsării şi al părăsirii asemenea valoare înseamnă un act de curaj, de un act creator, cu înrâuriri nu numai pe plan local, ci şi pe plan naţional şi chiar pe plan european, universal.

Acestea sunt, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, rădăcinile credinţei noastre, ale fiinţei noastre, ale simţirii noastre de români şi creştini, în acelaşi timp, izvorâte din predica Sfântului Apostol Andrei. Descoperirea şi punerea în valoare a acestor rădăcini, despre care se vorbeşte foarte mult în vremea noastră, este atât de necesară şi la întemeierea familiei, şi la consolidarea societăţii, şi la organizarea Europei de astăzi pe temeliile credinţei creştine. Lucrarea de aici este un minunat exemplu de modul cum se poate ajunge la aceste rădăcini care au făcut ca poporul nostru, aşezat în această parte a Europei, să dea în secolul al XIV-lea, îndată după întemeierea Principatelor Române, o atât de mare valoare culturii şi vredniciei noastre româneşti. Iar exemplul acesta de a căuta, a găsi şi pune în valoare rădăcinile credinţei noastre înseamnă foarte mult. Fericite sunt gândurile care s-au împlinit aici, fericite sunt eforturile care s-au depus în acest loc, fericite sunt braţele şi glasurile celor care au contribuit la înfrumuseţarea acestei mănăstiri şi la readucerea ei la viaţă în spaţiul nostru ecleziastic.

Din toată inima, adresez felicitări Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Nifon din partea mea şi din partea Sfântului Sinod. De altfel, creştinii ştiu că aceste valori ale începutului vieţii noastre naţionale şi bisericeşti au fost descoperite pretutindeni în ţara noastră. Conştiinţa noastră este vie şi puternică atunci când păşim pe terenul acesta tare, dătător de nădejde de viaţă, de lumină, care este spaţiul nostru sacru. Şi aş putea să spun, împreună cu mulţi alţi învăţaţi, că spaţiul nostru românesc, prin mănăstirile acestea, prin bisericile pe care le-am avut şi încă le avem, este un spaţiu sacru, un spaţiu de preţuit şi de cei care încă nu ne cunosc şi de cei care ne cunosc şi care iau pildă din lucrările acestea ale noastre. Rog pe Bunul Dumnezeu, că numai El poate răsplăti toate eforturile, toate iniţiativele, tot ceea ce s-a înfăptuit aici, ca acest locaş sfânt să ajungă iarăşi cu porţile deschise, cu porţile împărăteşti care impresionează prin frumuseţea lemnului sculptat de o rară strălucire a credinţei noastre ortodoxe.

Să fim vrednici, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, de aceste împliniri, de această forţă a credinţei noastre care apare, iată, din loc în loc, cum se iveşte soarele pe cer, şi ne încălzeşte cu lumina ei şi ne călăuzeşte viaţa spre bine, spre frumos. Aşa să ne ajute Dumnezeu ca viaţa noastră creştinească, viaţa noastră de familie, viaţa noastră ca viaţă în sine să se bucure de plinătatea ei, cum s-a bucurat fiica lui Iair înviată de Mântuitorul Iisus Hristos, cum s-au bucurat părinţii ei şi toţi cei care au aflat vestea şi au lăudat pe Dumnezeu. Alte cuvinte mai frumoase decât acestea, de a lăuda pe Dumnezeu şi a recunoaşte puterea Lui şi harul dumnezeiesc, nu putem avea mai de preţ astăzi. Binecuvântarea Domnului să fie cu noi toţi, acum şi pururea şi în vecii vecilor!

Am adus aici, Înalt Prea Sfinţite Părinte Nifon, câteva daruri pentru această mănăstire. O Sfântă Cruce de binecuvântare, care este semnul suferinţei şi greutăţilor noastre, dar, în acelaşi timp, şi nădejdea învierii şi a luminii vieţii noastre, şi două rânduri de veşminte preoţeşti, confecţionate în Atelierele Sfintei Patriarhii, precum şi cărţi de slujbă, cărţi de rugăciuni şi iconiţe din Editura Patriarhiei noastre, de care să se folosească cu sănătate şi voie bună părinţii şi măicuţele slujitoare şi să se roage pentru noi toţi. Amin!"

IPS Arhiepiscop Nifon a mulţumit Prea Fericirii Sale pentru darurile oferite şi l-a invitat pe domnul **acad. Răzvan Theodorescu**, ministrul Culturii şi Cultelor, care a sprijinit lucrările de restaurare şi în calitate de specialist, nu numai ca ministru, să prezinte însemnătatea readucerii la viaţă a acestui monument istoric din patrimoniul cultural-naţional. După ce a trecut în revistă etapele mai importante din viaţa mănăstirii, vorbitorul a insistat asupra strădaniilor depuse de chiriarhul locului, de stareţa chinoviei şi de primăria comunei Nucet, alături de cei care au contribuit cu fonduri, pentru "scoaterea din ruină a clădirilor acestui aşezmânt monahal străvechi, făcându-l să arate astăzi atât de frumos, efortul şi jertfa lor fiind un semn de credinţă, dar şi de patriotism".

În încheiere, IPS Arhiepiscop Nifon a înmânat Diploma de ctitor, oferită de Arhiepiscopia Târgovişte, în semn de mulţumire şi recunoştinţă, persoanelor care au sponsorizat lucrările de consolidare şi restaurare la mănăstirea Nucet.

S-a oficiat, apoi, un Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh, pentru ierarhii Sfântului Sinod, pentru donatorii şi binefăcătorii sfintei mănăstiri şi pentru toţi cei prezenţi la această sfântă şi dumnezeiască slujbă.

La invitaţia I.P.S. Nifon, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi ierarhii Sfântului Sinod au vizitat paraclisul, clădirea stăreţiei, trapeza, câteva din noile chilii şi muzeul mănăstirii, şi s-au întreţinut cu grupurile de credincioşi care i-au înconjurat cu bucurie şi cu dragoste.

Ceremonia s-a încheiat cu o agapă frăţească la care au luat parte ierarhii şi preoţii slujitori, membri ai Consiliului eparhial, sponsorii, reprezentanţi ai autorităţilor locale şi alţi invitaţi. În timpul agapei s-au rostit cuvântări, cărora le-a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist,** spunând următoarele:

"Vă mai împărtăşesc acum câteva gânduri, pe lângă cele pe care le-am spus la sfânta biserică, pricinuite de această agapă. În tradiţia şi în practica noastră ortodoxă, o împrejurare ca cea de astăzi, foarte importantă, care se petrece la

etape îndelungate, cu aşteptări, eforturi, preocupări de toate felurile ca să se împlinească, atunci când se împlineşte cere încununarea lucrărilor şi a oboselii printr-o agapă. Cuvântul acesta de agapă înseamnă iubire, în înţeles teologic, căci ne leagă pe toţi dragostea de Biserică, de credinţă, dragostea de ţară, de istoria şi de cultura noastră. Iar astăzi s-a petrecut o naştere, o aducere la viaţă, care a presupus eforturi din partea celor care au contribuit aici, în frunte cu primul ministru al Guvernului României, domnul Adrian Năstase, cum a spus Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Nifon la biserică, făcând ca acest izvor preţios de apă vie, mănăstirea aceasta străveche Nucet, din judeţul Dâmboviţa, să iasă la iveală.

Rămâneam îndatorat cu întâlnirea de astăzi, ca să nu întrerup râvna aceasta pentru înviere, rugăciunea aceasta de înviere. Amintesc că este prima mea vizită în câmpul larg al Arhiepiscopiei Târgovişte de la instalarea Înalt Prea Sfinţitului Nifon ca arhiepiscop. Nu la reşedinţă, ca până acum, cu oaspeţi din străinătate sau altfel, ci în câmpul larg al Arhiepiscopiei Târgovişte este această vizită, pe care eram dator să o fac şi trebuia să o fac, şi împrejurarea a făcut să fiu prezent la această frumoasă pagină care se poate înscrie în viaţa fiecăruia dintre noi. Nu poate fi o zi mai frumoasă decât atunci când inaugurezi o asemenea lucrare, nu poate fi o mulţumire mai mare decât atunci când vezi atâta lume, atâţia copii, atâţia tineri, care au trăit bucuria de astăzi, ceea ce constituie pentru Biserică, pentru cel care păstoreşte Biserica locală de aici o mare satisfacţie, ca să trăiască un moment de împlinire, de înviere ca acesta.

Mănăstirea Nucet ne aduce din zăcămintele încărcate ale trecutului nostru atâtea frumuseţi, atâtea valori din secolul al XIV-lea, de atunci de când strămoşii noştri căutau să înscrie în istoria lumii existenţa lor. Şi au înscris-o atât de frumos la 1359, prin întemeierea formaţiunii statale a Ţării Româneşti, şi prin mănăstirile care luau fiinţă îndată după aceea, Tismana, Vodiţa, Cozia, Nucetul de aici şi altele, care aduc în faţa noastră o pagină scumpă din istoria naţională. Dacă un ierarh ajunge în păstorirea sa ca să trăiască o culme de lumină ca cea de astăzi, înseamnă că are motive să se bucure, are motive să se încredinţeze Bunului Dumnezeu, să se mărturisească celor pe care-i păstoreşte, adică dumneavoastră, preoţilor, credincioşilor şi tuturor celor care preţuiesc însemnătatea şi valoarea acestui frumos prilej.

De aceea, am spus că este prima mea vizită pastorală în câmpul larg al Arhiepiscopiei Târgovişte şi la lucrări de această natură, care au dat o valoare unică în cultura bisericească şi naţională a neamului nostru. Mă fac ecoul Sfântului Sinod, al ierarhilor prezenţi aici, ca să arăt de câtă atenţie se bucură Arhiepiscopia Târgovişte ca să participe la evenimentul de astăzi atâţia ierarhi ai Bisericii noastre, să vină de la Chişinău Înalt Prea Sfinţitul Petru, mitropolitul românilor autentici din stânga Prutului, şi să împodobească această sărbătoare, împreună cu ceilalţi iararhi care s-au adunat astăzi la Nucet. Întregesc acum cuvântul meu de la biserică, scurtat numai pentru că se transmitea la radio, şi subliniez vrednicia Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Nifon. Dacă cineva zideşte o biserică văzută, restaurează o mănăstire ca aceasta, o scoate la lumină, după secole de neglijare în uitarea vremii, şi o aduce la starea de frumuseţe pe care o vedem astăzi aici, înseamnă că Înalt Prea Sfinţitul Părinte Nifon s-a îngrijit de bi-

serica din sufletele păstoriților săi, ale preoțimii, ale credincioșilor, tineretului, și nu mai puțin și nu în ultimul rând, ale fruntașilor de pe plan local și central, fruntașilor în credință, fruntașilor în fapte, ținând seamă că Dumnezeu și întreaga teologie a Bisericii ortodoxe nu se pretează la declarații și la cuvinte frumoase, ci la fapte. Credința se judecă după roadele ei, iar fapta de astăzi definește personalitatea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Nifon, care știe să strângă în jurul său atâtea suflete curate, dornice să înfăptuiască cele de folos Bisericii noastre, mai ales acum când suntem la o răscruce de vremuri și de împliniri. Dar oricât de grele ar fi vremurile, Biserica rămâne temelia adevărului, a vieții, a învierii, cum a spus domnul deputat Ion Stan. Biserica este cea care adună, cea care zidește, și cea care călăuzește sufletele spre Împărăția lui Dumnezeu, spre viața cea veșnică de care are nevoie fiecare credincios.

Am ținut să arăt în fața tuturor bucuria mea pentru realitatea de aici, care se datorează unui colaborator al meu, Înalt Prea Sfințitul Nifon, cu ani în urmă Episcop Vicar Patriarhal, apoi Episcop al Slobozici și Călărașilor și astăzi Arhiepiscop al Târgoviștei. Bucurându-mă de cele ce am văzut astăzi aici, cum citim la Sfinții Apostoli ai Domnului Hristos: *"Cele ce am văzut cu ochii noștri și cele ce am auzit cu urechile noastre acelea le vestim"*, și la agapa aceasta, a iubirii și împărtășirii respectului și prețuirii noastre, vă adresăm, Înalt Prea Sfințite Părinte Nifon, sincere felicitări pentru că ați bucurat și sufletele enoriașilor și ale colaboratorilor, dar și pe cele ale dregătorilor din localitate, care sunt și ei *"slujitori ai lui Dumnezeu"* (Rom. 13, 6), cum spune Sfântul Apostol Pavel, îndemnând pe creștinii de atunci să se roage pentru ei.

Să nu vă îndoiți nici o clipă, iubiți frați slujitori ai sfintelor altare, că deși sunteți o eparhie tânără, continuați o frumoasă tradiție istorică, pe cea a vechii Mitropolii a Țării Românești, cândva cu reședința la Târgoviște, care se încoronează acum cu aceste nestemate împliniri, prin lucrarea, inițiativa și activitatea din vremea noastră. Acesta este rostul nostru, ca Biserica să fie mereu activă, Biserica să lucreze, Biserica să sporească neîncetat. Și de aceea, în Domnul să vă bucurați, Domnului să mulțumiți că aveți un asemenea arhiereu.

Adresez tuturor un cuvânt de vrednicie, un cuvânt de binecuvântare binefăcătorilor și celor care au inițiat lucrarea aceasta foarte importantă în Biserica noastră și dătătoare de multe alte preocupări și nădejdi pentru viitorul nostru. Valoarea unui popor în aceasta constă, să aibă rădăcinile sănătoase, ca și în natură. Rădăcinile sănătoase, apoi, produc fructe hrănitoare și de viață dătătoare.

Vă mulțumim din toată inima pentru ospitalitate, domnule deputat Ion Stan, și vă felicităm pentru lucrarea dumneavoastră misionară. Cu bine și cu sănătate tuturor!"

Așadar, încă o mănăstire scoasă din paragină și redată cultului ortodox, cu vrerea și binecuvântarea lui Dumnezeu, unde zi și noapte maicile înalță rugăciuni pentru viața, pacea și liniștea neamului nostru și a lumii întregi. Ziua sfințirii lucrărilor de consolidare și restaurare a mănăstirii Nucet a constituit o pagină luminoasă și de neuitat în viața acestei vechi sihăstrii, care a străbătut secolele până la noi prin strădania înaintașilor de ieri și râvna celor de astăzi, dar și în viața Arhiepiscopiei Târgoviștei și a Patriarhiei Române.

GHEORGHE VASILESCU

SFINȚIREA BISERICII IANCU NOU – BĂLĂNEANU, PROTOIERIA 2 CAPITALĂ

Această biserică se află în partea de est a Capitalei, în apropierea intersecției Șoselei Mihai Bravu cu Șoseaua Iancului, în fața cimitirului cu același nume. A fost zidită în anul 1873 prin strădania și cheltuiala enoriașilor din cartier. La 16 februarie 1872, un număr de 24 proprietari se angajează fiecare cu suma de 5000 lei vechi, începând cu Ioan Bălăneanu, care donează și terenul, să ridice o biserică. Potrivit pisaniei de pe frontispiciu, hramurile sfântului locaș corespund datelor din calendar la care s-a început zidirea, în 10 februarie 1873, de Sfântul Mucenic Haralambie, și când s-a făcut sfințirea, la 6 decembrie 1873, de Sfântul Ierarh Nicolae.

Biserica a fost restaurată și pictată în ulei în anii 1912-1913, prin silința preotului paroh Ioan Stoenescu și a epitropilor Dimitrie Grodzea și Ioan Christescu. În 1957 s-a zidit vestibulul, care are deasupra cafasul. Actuala pictură murală în frescă a fost realizată în anii 1957-1959 de pictorul Gh. Vânătoru în stil neobizantin. Pictura a fost restaurată și completată în anul 1998, de către pictorul Marian Rondeli. În curtea bisericii, în stânga intrării, se află o troiță a Eroilor. Clopotnița a fost construită în 1928. În spatele bisericii, la răsărit, se află cimitirul Iancu Nou.

Deși restaurarea picturii s-a realizat cu ceva timp în urmă, sfințirea a fost amânată după încheierea celorlalte lucrări de înfrumusețare a bisericii, care s-au putut termina abia în toamna anului 2004. Preotul paroh Constantin Pârvu, de comun acord cu preoții conslujitori, împreună cu care a ostenit la înfăptuirea acestor lucrări, consultându-se și cu membrii Consiliului parohial, au stabilit sfințirea pentru ziua de duminică, 28 noiembrie 2004. Totodată, au cerut binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, chiriarhul locului, și l-au rugat să oficieze personal slujba de sfințire. Prea Fericirea Sa, în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor, a dat aprobarea cuvenită și l-a delegat pe Prea Sfințitul Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, să facă sfințirea, făgăduind că va asista la Sfânta Liturghie.

Așadar, în dimineața zilei *28 noiembrie 2004*, Prea Sfințitul Episcop **Ambrozie,** înconjurat de un sobor de slujitori, între care Pr. Ion Rădulescu, protoiereul Protoieriei 2 Capitală, Pr. Paroh Constantin Pârvu, vicar patriarhal, conslujitorii săi, Pr. Augustin Rusu și Pr. Marin Bruno-Eugen, și alți preoți din București, au săvârșit sfințirea, în prezența enoriașilor parohiei, care s-au adunat în număr mare aflând că va veni la biserica lor Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. După sfințirea apei, s-a făcut ocolirea bisericii și stropirea cu aghiasmă și ungerea cu Sfântul și Marele Mir a bisericii la exterior și interior, a picturii din Sfântul Altar și a icoanelor din catapeteasmă.

A urmat Sfânta Liturghie, oficiată de Prea Sfințitul Episcop Ambrozie, înconjurat de preoții și diaconii slujitori. Pericopa evanghelică din această duminică (Luca 18, 18-27) a prezentat un dregător bogat care-L întreabă pe Mântuitorul Hristos cum să facă să moștenească viața de veci. Mântuitorul îi recomandă acestuia să îndeplinească poruncile Legii vechi, date de Dumnezeu lui Moise, reamintindu-i doar cinci dintre acestea, care privesc mai ales viața morală a omului:

desfrânare, ucidere, furt, minciună, respectul datorat părinților, precum și porunca noii Sale învățături, de a iubi pe aproapele tău ca pe tine însuți. La răspunsul dregătorului că a împlinit acele porunci „din tinerețea lui", Mântuitorul îi mai face o recomandare: „Vinde toate câte ai și le împarte săracilor și vei avea comoară în cer, apoi vino și-Mi urmează Mie"(Luca 18, 22). Auzind aceasta, omul s-a întristat, căci era bogat.

Comentând această pericopă evanghelică, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie a scos în evidență faptul că „iubirea de arginți, dorința de a-și spori bogăția, au pus stăpânire pe acest om, care a respins îndemnul Mântuitorului de a renunța la avere în folosul săracilor, preferând să piardă viața veșnică". Prea Sfinția Sa a precizat că aceasta nu înseamnă că „numai cei săraci vor moșteni împărăția cerurilor sau că Biserica ar condamna bogăția și ar recomanda sărăcia. Dimpotrivă, Biserica condamnă mijloacele necinstite de îmbogățire, ca și faptul că bunurile materiale prisositoare nu sunt întrebuințate potrivit moralei creștine, oferind o parte și celor lipsiți, unor instituții de asistență socială sau culturală, unor așezăminte bisericești, ca în felul acesta să contribuim la progresul societății, după pilda Sfinților Părinți sau a unor filantropi care și-au păstrat numai strictul necesar pentru ei, iar restul l-a dăruit celor mulți care aveau nevoie de ajutorul lor".

În cadrul Sfintei Liturghii, la momentul rânduit, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie a hirotonit preot pe diaconul Laurențiu Lazăr pentru postul al patrulea de preot la această biserică.

Către sfârșitul slujbei a intrat în biserică Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist,** spre bucuria credincioșilor, care l-au întâmpinat cu căldură și cu dragoste. Prea Fericirea Sa a ascultat ultimele momente ale Sfintei Liturghii în Sfântul Altar și i-a binecuvântat pe toți cei prezenți, vârstnici, tineri și copii.

La sfârșitul slujbei s-au rostit cuvântări. Cel dintâi a vorbit Părintele protoiereu **Ion Rădulescu,** care s-a adresat Prea Fericirii Sale spunând: „Astăzi este zi de sărbătoare pentru enoriașii acestei parohii, căci în sobor ales s-a purces la sfințirea lucrărilor de pictură, iar Prea Fericirea Voastră v-ați luat osteneala să fiți în mijlocul nostru pentru a binecuvânta vrednicia credincioșilor de aici. Pentru noi este și expresia dragostei pe care o simțim față de persoana Prea Fericirii Voastre, care ați slujit și slujiți cu dăruire jertfelnică Biserica și poporul român". Părintele protoiereu a mai spus: „Este o mare bucurie pentru noi toți că în această zi binecuvântată de Dumnezeu ne aflăm împreună în această biserică acum înfrumusețată. Chipul Domnului ne privește din Iconostasul cel Sfânt cu multă dragoste, blândețe și îngăduință, împărtășindu-ne harul Său dumnezeiesc. Vă mulțumim Prea Fericite Părinte Patriarh pentru binecuvântare. Mulțumim și Prea Sfințitului Episcop Ambrozie care a săvârșit slujba de sfințire".

Cu vădită emoție a vorbit apoi Părintele vicar patriarhal **Constantin Pârvu,** preotul paroh, care a spus: „Socot că de la Dumnezeu a fost rânduită această zi ca să avem în mijlocul nostru chiar pe Întâistătătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Această bucurie este unică în viața parohiei noastre, ca însuși Întâistătătorul Bisericii să ne împărtășească binecuvântarea patriarhală. Îi mulțumim din toată inima Prea Fericirii Sale și nu avem cuvinte și rugăciuni de recunoștință pentru această binecuvântare și pentru că a rânduit ca Prea Sfințitul

Episcop Vicar Ambrozie să fie cu noi la vremea dimineții și să ne sfințească biserica pe care cu toții ne-am străduit s-o împodobim cât mai frumos".

Părintele paroh a mai spus: „E drept că pictura bisericii a fost gata cu ceva timp în urmă, dar n-am reușit să facem sfințirea la vremea când ne pregătisem, căci peste noi au venit alte rânduieli. Ne gândisem să mărim biserica și am vrut chiar să facem una nouă peste cea veche. Dar am zis să facem, totuși, sfințirea picturii, urmând ca după aceea să împlinim ce va rîndui Dumnezeu, luându-ne forțe spirituale noi din întâlnirea de astăzi cu Prea Fericirea Sa și din binecuvântarea pe care ne-a împărtășit-o. Ne-am întâlnit astăzi în rugăciunile noastre cu ctitorii acestei biserici, care au fost în stare ca în mai puțin de un an de zile să ridice acest sfânt locaș, ceea ce noi cei de astăzi, deși suntem mai mulți, facem cu greutate. Au început lucrul la Sfântul Haralambie, în februarie, și au sfințit biserica în același an, la Sfântul Nicolae. Pe ei îi pomenim mereu, cu ei ne întâlnim în rugăciunile noastre, pentru rugăciunile lor a binecuvântat Dumnezeu ca astăzi Prea Fericitul Părinte Patriarh să fie împreună cu noi".

Adresându-se Prea Fericirii Sale, Părintele paroh a încheiat: „Prea Fericirea Voastră, poate că nu găsesc cuvintele cele mai alese ca să exprim ceea ce gândim noi în ceasul acesta, în mijlocul nostru fiind Prea Fericirea Voastră, la vârsta de 90 de ani cu care Dumnezeu v-a binecuvântat, pe care o veți împlini peste câteva luni, din care 55 de ani de slujire arhierească. Ne-a binecuvântat Dumnezeu pe noi, colaboratorii Prea Fericirii Voastre, să fim martorii lucrării pe care neobosit o faceți în slujirea Bisericii, din vremea tinereții și până astăzi. Din toată inima, Prea Fericirea Voastră, în numele acestor credincioși care vă poartă în inimile și în cugetele lor și vă păstrează în rugăciunile lor totdeauna, vă mulțumim că v-ați luat osteneala de a veni la noi, în acest moment semnificativ și unic în viața parohiei noastre. Nădăjduim în acest spor de har, în binecuvântarea pe care ne-o aduceți și ne rugăm Bunului Dumnezeu să vă înzilească cu ani mulți, fericiți, să vă bucurați de rodul muncii Prea Fericirii Voastre și de străduințile pe care le depuneți în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. Să ne trăiți întru mulți și fericiți ani!"

La rugămintea preotului paroh, în numele credincioșilor și al slujitorilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat tuturor următorul cuvânt de învățătură și de binecuvântare:

"Prea Sfințite Părinte Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul,
Prea Cucernice Părinte Paroh Constantin Pârvu, Vicar al Administrației Patriarhale,
Prea Cucernice Părinte Protopop Ioan Rădulescu,
Iubiți Părinți și iubiți credincioși și credincioase,

Nu poate fi trecut cu vederea un asemenea act de resfințire a unei biserici care a presupus lucrări însemnate, osteneli, griji și eforturi pentru Casa lui Dumnezeu. Aceasta și pentru că poporul nostru românesc, în secolele dăinuirii lui în istorie, a avut Biserica drept acoperiș duhovnicesc, loc de rugăciune și de întâlnire cu Dumnezeu, loc statornic, sufletesc, care a făcut ca el să rămână neclintit pe

aceeași vatră părintească, iată, mai bine de două milenii. Credința strămoșească a ținut unit poporul nostru de limba și de glia străbună, de pământul pe care el l-a muncit, care l-a hrănit și pe care l-a apărat cu jertfe de sânge împotriva cotropitorilor. Credința i-a păstrat, apoi, cultura lui unitară și i-a întărit conștiința unității de neam, ducând la înfăptuirea unității naționale, pe care fericiții noștri înaintași au desăvârșit-o în 1918. Iată ne apropiem de Ziua de 1 Decembrie, sărbătoarea noastră națională atât de strălucită prin valoarea ei pentru unitatea de credință și pentru unitatea națională a românilor.

Într-adevăr, Biserica, prin harul lui Dumnezeu, atât ca locaș sfânt de închinare, cum este și această biserică, dar și ca păstrătoare a tezaurului de credință neștirbit și întotdeauna înnoitor, este adunarea credincioșilor, care își unesc conștiințele lor în fapte de credință și de iubire creștină. În acest înțeles al Bisericii de păstrătoare a credinței intră valoarea credincioșilor, a tuturor credincioșilor, a celor botezați în numele Prea Sfintei Treimi și a celor care se împărtășesc cu harul dumnezeiesc din Sfintele Taine ale Bisericii.

Dar nu orice adunare este Biserică, iubiți frați și surori în Domnul, chiar dacă se numește creștină, ci numai aceea care-L are în mijlocul ei pe Mântuitorul Hristos și Evanghelia Sa, prin care s-a transmis harul și învățătura dumnezeiască peste milenii. Nu se poate despărți Hristos de jertfa Sa, de patimile și de răstignirea Sa, pe care Sfânta Liturghie le reactualizează de fiecare dată când ea se săvârșește. Numai aceasta este Biserica și numai aceasta este adunarea creștină cea adevărată care se împărtășește din harul cel dumnezeiesc și viețuiește în lumina învățăturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Așa au păstrat moșii și strămoșii noștri credința fără întrerupere, fiindu-le străine acele grupări religioase de tot felul care se intitulează fie adunări creștine, fie chiar Biserică, Biserică Evanghelistă și alte denumiri. Numai Biserica Mântuitorului Hristos, cea care a păstrat neștirbită învățătura Sfintei Evanghelii și Tradiția Sfinților Apostoli, pecetluite apoi prin cele șapte Sinoade ecumenice, este adunarea drept-credincioșilor creștini, adunarea celor conduși nu de unul singur, ci de Sfântul Sinod al Bisericii, de Colegiul Apostolic. Aceasta este adunarea care susține bisericile, ca și aici, unde, la 1873, cum am auzit din darea de seamă prezentată de părintele protopop, credincioșii au pus temelie acestui sfânt locaș, începându-l în ziua Sfântului Mucenic Haralambie și terminându-l în același an, în ziua Sfântului Ierarh Nicolae.

Sunt frumusețe ale credinței noastre, iubiți frați, care ne leagă de învățătura Mântuitorului Hristos, de Vechiul Testament, chiar și de lumea de dinaintea noastră, de toți cei care au crezut, care au nădăjduit; ne leagă de istorie, de înaintașii noștri, de eroii, de vitejii care au căzut în toate timpurile și în toate locurile. Suntem un popor de martiri, de eroi, de domnitori martiri, de domnitori ctitori de biserici. O biserică, pentru a se zidi și înfrumusețea, nu are nevoie de justificare omenească, ci izvorăște din inima credincioasă, din acea inimă dăruită total Mântuitorului Hristos și care nu este robită bogăției, așa cum ați auzit pilda dregătorului bogat din Evanghelia de astăzi (Luca 18, 18-27), care nu s-a putut despărți de averea sa pen-

tru a-L urma pe Domnul Iisus. O biserică răsare din dorința curată și din necesitatea sfântă și dumnezeiască a noastră, a credincioșilor și a slujitorilor ei.

Și aici, cum vedem, ctitorii și credincioșii acestei biserici și-au arătat valoarea lor și bucuria lor de a fi părtași la harul cel dumnezeiesc, de a fi împreună moștenitori cu sfinții ai Împărăției lui Dumnezeu. Toți cei care au pus temelii de biserici au fost călăuziți de acest dor sfânt, de a-L urma pe Hristos și a-I face casă veșnică pentru a mântui lumea, fiindcă lumea are nevoie de Mântuitor. Nu peste mult timp, către sfârșitul lunii decembrie, vom sărbători Nașterea Domnului, venirea pe lume a Pruncului Iisus, din iubirea cea mare de oameni pe care Dumnezeu a arătat-o încă din Vechiul Testament, vestită de marii prooroci despre Iisus ca Mesia, Mântuitorul neamului omenesc, că se va împlini această Biserică vie a Domnului Hristos. Aceasta n-are nevoie de îndreptățiri, de mărturii, ca orice act omenesc, ci răsare din lumina credinței, din lumina harului Duhului Sfânt și are acea legitimitate care vine de la Dumnezeu.

Și în legătură cu catedrala de care s-a amintit aici, trebuie spus că nimeni nu se poate împotrivi voii lui Dumnezeu, nu se poate împotrivi lucrării harului Duhului Sfânt. Acolo, pe proprietatea Sfintei Biserici, unde de 14 ani gândim și ne străduim să aducem la îndeplinire această inițiativă și hotărâre mai veche din istoria noastră, se cuvine să fie înălțată această catedrală, dar cu rugăciuni, cu credință, cu răbdare și cu eforturi. Cât de mult a răbdat Dumnezeu lumea înainte de Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos și cât de mult rabdă Dumnezeu lumea în zilele noastre și pe noi înșine! De câte ori nu ne îndoim în viața noastră și de câte ori nu ne abatem de la poruncile lui Dumnezeu și de la poruncile Bisericii noastre. De câte ori nu asuprim, ne lăcomim și ne arătăm nedrepți față de semenii noștri, ne arătăm indiferenți față săraci, de bolnavi, de orfani, față de acești prieteni mai mici ai Mântuitorului Iisus Hristos! Sunt încă în lume milioane și milioane de oameni care n-au ce mânca, iar cei lacomi de bogăție, de nedreptate, cei lipsiți de credință în Dumnezeu și de iubirea de semeni, împing omenirea în războaie și vărsări de sânge.

Menirea noastră, a credincioșilor și a slujitorilor Bisericii, este să preîntâmpinăm aceste stări, prin exemplul nostru, prin efortul nostru de a-L urma pe Mântuitorul Iisus Hristos nu numai cu cuvinte frumoase, ci mai ales cu iubire și fapte bune. Locașul acesta, de pildă, este mărturia credinței ctitorilor săi. Dar această mărturie, cum vedem, este oglindită prin această minune, prin această biserică frumoasă. Credința fără fapte este moartă. Orice făgăduință rămasă deșartă în fața lui Dumnezeu, orice gând bun, rostit numai și neîmplinit, este zadarnic, este aramă sunătoare. Numai faptele noastre, numai împlinirea Evangheliei Mântuitorului Hristos face ca noi să ne îndreptățim numele de creștini. Pe vremea persecuțiilor, creștinii trăiau într-un singur gând, într-o inimă, într-o mărturisire, și atât de mult i-a impresionat pe păgâni viața aceasta a lor, iubirea între ei, ajutorarea între ei, prețuirea între ei, încât se mirau și se întrebau ce fel de neam sunt aceștia de trăiesc toți în comuniune, cum numea părintele Dumitru Stăniloae

aceste raporturi între creștini, bazate pe identitatea de gând, de faptă, de vorbă, pe identitatea în Hristos și cu Biserica întemeiată de El.

Nici noi românii, popor creștin din nașterea noastră în istorie, n-am ajuns încă la această comuniune de trăire sfântă și mântuitoare. Încă ne împresoară egoismul, invidia, ura, ne stăpânesc felurite idei care înjosesc ființa umană, care disprețuiesc comoara sfântă de credință pe care poporul nostru a păstrat-o neschimbată de două mii de ani. Dumnezeu rabdă, dar noi avem datoria să ne rugăm neîncetat și să așezăm imaginea bunătății dumnezeiești din inima noastră, fie că suntem arhierei și preoți, fie că suntem credincioși. Mai ales noi, slujitorii altarelor, trebuie să oglindim în faptele noastre această iubire și această comuniune de viață care să grăiască și să convingă mai mult decât vorbirea noastră, decât predica noastră. Mântuitorul a învățat cu fapta, nu numai cu cuvântul, a învățat cu suferința și cu jertfa Sa, pe care nimeni dintre fiii oamenilor nu s-a încumetat să le îmbrățișeze, cum le-a îmbrățișat Iisus pe Cruce. Astfel, Taina Crucii, cu înțelesul de înviere, este semnul biruinței pentru totdeauna asupra morții, cel mai înverșunat și temut dușman al omului. De aceea, creștinii adevărați, care-L au pe Hristos în ieslea sufletului lor, ca un Betleem, n-au a se teme de nimic. Totul li se împlinește, toate le rabdă, toate le îndură cu bucuria cu care îngerul Domnului a vestit Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

De altfel, viața creștină, iubiți frați și surori în Domnul, însemnează trăirea unei bucurii permanente, care presupune existența în planul conștiinței noastre a identității între libertatea omului, dată de Dumnezeu, și harul dumnezeiesc, și această bucurie ne-o oferă Biserica Ortodoxă. Noi ne împărtășim din Sfântul Potir în mod real cu însuși Trupul și Sângele Domnului Iisus Hristos, cum ne asigură Mântuitorul că vom mânca Trupul Lui și vom bea Sângele Lui cu adevărat, nu în închipuire, și astfel El ne însoțește și este Stăpânul vieții noastre. Trupul și Sângele Domnului păstrează numai pentru ochi noștri trupești chipul de pâine și de vin. În fapt, este vorba de prefacerea reală a pâinii și vinului în Trupul adevărat și Sângele adevărat al Mântuitorului cu puterea Duhului Sfânt, și trebuie să simțim și să trăim lucrul acesta. Toate aceste frumusețe pe care Biserica ni le împărtășește la fiecare sărbătoare, îndrumă viața creștinilor pe calea iubirii și a păcii, a milosteniei și binefacerii, pe calea acelei comuniuni care face ca atunci când ne îmbrăcăm și ne hrănim să ne gândim și la cei care nu au întotdeauna ce mânca și cu ce se îmbrăca. Atunci când noi suntem la bucurie să ne gândim și la cei care nu au posibilitatea să trăiască o bucurie și să-i ajutăm. Cea mai mare binefacere este să te bucuri cu cineva de bucuria lui și să te întristezi cu el când este la necaz. Să încercăm lucrul acesta, frații mei, ca această binefacere să rămână cu noi, cum spune Mântuitorul Hristos; să ne bucurăm de bucuria semenului și să plângem la durerea lui. Se întâmplă să plângem la suferința cuiva, dar mai rar ne bucurăm de bucuria lui, din cauza egoismului nostru, a eului propriu care ne șoptește că mai importanți suntem noi decât semenul nostru. Or, Mântuitorul ne învață că și în fața unui copil să ne smerim, așa cum păstorii și Magii de la Răsărit s-au închinat în fața Pruncului Iisus, și cum Sfinții Părinți ne-au dat pildă viața lor, ca Sfântul

Mucenic Haralambie şi Sfântul Ierarh Nicolae, ocrotitorii acestei biserici, care sunt tot atâtea trâmbiţe ce ne cheamă la iubire, la modestie şi bunătate.

Avem libertatea cu care ne-a creat Dumnezeu, dar această libertate ne îndatorează să cunoaştem şi să facem voia lui Dumnezeu, aşa cum Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a spus: *"Nu caut voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine"* (Ioan 5, 30) sau *"Nu vorbesc de la Mine nimic, ci precum M-a învăţat Tatăl, aşa vorbesc"* (Ioan 8, 28). Acestea sunt îndemnuri pentru noi, pentru credincioşi, pentru preoţi, mai ales, ca să facem voia lui Dumnezeu, după spusele Mântuitorului: *"Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri"* (Matei 7, 21). Să găsim în fraţii noştri partea lor cea bună, să nu-i vedem numai în negru, să preţuim virtuţile fiecărui semen al nostru.

Vă mulţumesc foarte mult pentru primirea de astăzi. Este o întâlnire în Hristos, fraţii mei, o întâlnire cu smerenie şi preţuire pentru cei care au muncit la biserica aceasta. Nu am eu, ca Patriarh al Bisericii noastre, iată, de 18 ani, merite deosebite, pentru că multe nu am putut să împlinesc în timpul acesta şi pe mulţi i-am dezamăgit, poate, din neştiinţa mea sau din neştiinţa lor. Aşa-i viaţa, dar Dumnezeu ne iubeşte pe toţi, ne rabdă pe toţi şi ne dă timp de îndreptare. Încât apelul meu şi îndemnul meu, mai presus de toate, este să avem grijă de sufletul nostru, de inima noastră, ca să fie Betleemul unde S-a născut Iisus, Cel care n-a găsit alt loc de sălaş şi a trebuit să se nască într-o peşteră săracă. Inima noastră să fie peştera primitoare a lui Iisus. Iisus nu vrea mândrie, nu vrea semeţie, nu vrea strălucire. El a intrat în peşteră, în măruntaiele pământului, aşa cum a coborât în iad, după înviere, pentru mântuirea lumii. A intrat în peştera întunecoasă, în peştera omenirii ca să aducă lumină. Poporul care stătea în umbra morţii şi în întuneric a văzut lumina Betleemului. Acesta este înţelesul peşterii unde S-a născut Mântuitorului Hristos. Să nu facem din inima noastră peşteră de tâlhari, adică de vicii, de păcate, ci sălaş primitor pentru Iisus, locaş de iubire şi virtute creştină, mai ales tineretul nostru, tinerii şi tinerele noastre, copiii noştri. Avem datoria cu toţii să facem cunoscute aceste pagini atât de frumoase la şcoală, în orele de religie, ca să le ţină minte copiii noştri când vor fi mari, să aprecize valorile vieţii, să ştie ce înseamnă învăţătura de credinţă ortodoxă.

Mă bucur că am venit şi fericesc pe ctitorii şi ajutătorii acestei biserici cu prilejul resfinţirii de astăzi. Orice biserică se întemeiază pe jertfă, ca şi viaţa noastră, fie că suntem slujitori la Sfântul Altar, fie că ascultăm slujba în biserică, împreună slujim acelaşi Mântuitor, pe Hristos Domnul nostru, şi acelelaşi adevăruri de credinţă în Biserica noastră. Acesta să fie gândul nostru şi aceasta să fie călăuza noastră, mai ales acum, când ne întâlnim în preajma sărbătorii noastre naţionale, Ziua de 1 Decembrie, dar şi în ajunul pomenirii Sfântului Apostol Andrei, care ne-a adus credinţa aceasta şi a făcut ca noi, popor latin, să fim creştini din naşterea noastră în istorie. Să ne ajute Bunul Dumnezeu să-L întâmpinăm în Betleemul cel lăuntric al sufletului nostru cu curăţenie, cu iubire, cu grijă, ca de acolo, din inima noastră, să odrăslească numai fapte bune, fapte de unitate

în credință, de unitate națională, de desăvârșire a vieții noastre creștine ca popor, ca Biserică și țară. Amin!".

După această cuvântare, ascultată cu atenție de cei prezenți, Prea Fericitul Părinte Patriarh a oferit bisericii o icoană reprezentând Cina cea de Taină și un Liturghier pentru slujbă, apărut la Editura Institutului Biblic.

Mulțumind Prea Fericirii Sale pentru frumoasele îndemnuri și încurajări adresate credincioșilor și preoților și pentru darul făcut bisericii, Părintele paroh Constantin Pârvu a spus: „Vă mulțumim din toată inima pentru acest cuvânt de învățătură care a mers la inima fiecăruia dintre noi. Vă rugăm să primiți din partea noastră, ca simbol al dragostei, purității și veneratiei ce vă purtăm, buchetul acesta de flori albe, simbol al curăției inimilor membrilor consiliului parohial și al comitetului de doamne. Avem în consiliul nostru parohial pe Dl. general Mateescu, cu care ați pus temelie slujirii preoților în armată, pe Dl. profesor Iordănescu, care a fost și coleg cu noi în seminar, apoi medici, ingineri, oameni devotați Bisericii noastre și care sunt alături de noi. Încă o dată vă mulțumim și vă încredințăm de toată dragostea noastră, a slujitorilor acestei biserici, Părintele Rusu Augustin și Părintele Marin Bruno-Eugen, și că ne-ați dat astăzi și pe al patrulea preot, în persoana Părintelui Laurențiu Lazăr. Vă sărutăm dreapta!".

La ieșirea din biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh a stat de vorbă cu credincioșii, a binecuvântat pe copii și pe tineri și le-a oferit iconițe și cruciulițe. Înconjurându-l cu bucurie și cu dragoste, mulți din cei prezenți au mărturisit Prea Fericirii Sale că este prima dată când îl văd de aproape și pot să-i sărute mâna. A fost o zi frumoasă, o adevărată sărbătoare duhovnicească, a cărei amintire nu se va șterge mult timp din sufletele celor prezenți.

GHEORGHE VASILESCU

TÂRNOSIREA BISERICII "SFÂNTUL NICOLAE – BUZEŞTI", PROTOIERIA 1 CAPITALĂ

Construirea bisericii Sfântul Nicolae-Buzeşti, numită şi *„Dulgheri"* sau *„Duşumea"*, a început în anul 1847, pe un teren aflat în stăpânirea breslei dulgherilor, cum spune vechea pisanie: *„Această sfântă şi dumnezeiască biserică a isnafului dulgherilor s-a început la anul 1847, în zilele fostului prinţ Grigore Bibescu şi Prea Sfinţiei Sale Neofit Mitropolitul, cu străduinţa şi banii din casa isnafului, ajutorul iară cu bani a mai multe persoane pravoslavnici creştini, şi a luat săvârşire la anul 1854"*. Printre ctitori s-a numărat şi Dobre Dulgherul, zis Maimarbaşa, care a fost şi constructorul locaşului.

Pridvorul a fost adăugat în 1873, iar în anii următori, după unele reparaţii interioare şi exterioare, biserica a fost repictată de pictorul Gheorghe Ioanid, conform pisaniei din 14 septembrie 1897. Între anii 1910-1911, sfântul locaş este restaurat radical, refăcându-i-se şi turlele, după stricăciunile provocate în 1899 de un puternic incendiu. În 1924 s-au refăcut faţadele, pridvorul, cafasul, pardoseala din mozaic şi pictura. Suferind de pe urma cutremurului din 1940, biserica este reparată în 1942. Bombardamentele din 1944 produc alte stricăciuni, care sunt remediate în 1946. Pictura a fost restaurată în 1960, în 1964 şi în 1978.

În noaptea de 7 spre 8 decembrie 1991, biserica a fost jefuită şi apoi incendiată. Focul a distrus pictura, mobilierul, tâmpla, odoarele, a calcinat zidurile şi a cauzat surparea turlelor. Între 1992-1997, pereţii bisericii au fost reclădiţi cu armătură interioară de grinzi şi plasă metalică, s-au refăcut turlele, în forma actuală, pe cadru metalic, iar zugrăveala în frescă a fost realizară de pictorul Dumitru Bănică.

După montarea catapetesmei şi a mobilierului, înzestrarea cu toate cele necesare serviciului divin, biserica a fost târnosită în ziua de *duminică, 14 noiembrie 2004*. În ajun, seara, s-a oficiat Vecernia, Privegherea şi Litia, de către un sobor de preoţi, cu participarea credincioşilor, care au ţinut să marcheze, cu prezenţa lor, importanţa acestei sărbători. Slujba de sfinţire a fost săvârşită, din încredinţarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de Prea Sfinţitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul,** Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, înconjurat de Prea Cucernicii Preoţi Toader Grigoraş, parohul bisericii, şi Adrian Gabor, conslujitorul său, care este şi profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Au mai făcut parte din soborul slujitorilor Prea Cucernicul Preot Dumitru Iordache, protoiereul Protoieriei 1 Capitală, Prea Cucernicii Preoţi profesori Nicolae Necula şi Constantin Coman, decanul şi prodecanul Facultăţii de Teologie din Bucureşti, precum şi alţi preoţi şi diaconi invitaţi la această sărbătoare.

Potrivit rânduielii, târnosirea a început dimineaţă, cu sfinţirea apei, în prezenţa credincioşilor veniţi în număr mare să asiste la sfinţire, în pofida frigului şi a ploii mărunte din această zi aspră de toamnă. După ocolirea tradiţională a bisericii şi stropirea cu aghiasmă şi ungerea cu Sfântul şi Marele Mir a bisericii la exterior, cu rostirea rugăciunilor îndătinate, soborul slujitorilor a intrat în Sfântul Altar, unde a împlinit cele rânduite după pravilă pentru târnosire: depunerea în piciorul Sfintei Mese a Sfintelor Moaşte şi a documentului care consemnează cele săvârşite şi pecetluirea lor cu tărnoseală, spălarea, acoperirea şi îmbrăcarea Sfintei

Mese, stropirea cu aghiasmă şi ungerea cu Sfântul şi Marele Mir a Sfântului Altar, a picturii interioare şi icoanelor din catapeteasmă. A urmat aşezarea pe Sfânta Masă a Sfântul Antimis, Sfintei Evanghelii ferecată în argint, Sfintelor Vase, Chivotului, crucilor cu postament şi a sfeşnicelor cu lumânări de ceară.

În continuare, s-a citit următorul **document de sfinţire**, semnat de cei prezenţi, din care un exemplar s-a depus în piciorul Sfintei Mese, iar altul s-a dat spre păstrare în arhiva parohiei, pentru a vorbi urmaşilor despre vrednicia şi dragostea faţă de biserică a credincioşilor acestei parohii:

„Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Duhului Sfânt, s-a ridicat această sfântă biserică a isnafului dulgherilor, cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae, cu binecuvântarea mitropolitului Neofit, la anul 1847 şi a luat sfârşit în anul 1854, după cum reiese din fosta pisanie.

În anul 1873 s-a construit pridvorul bisericii. În anul 1879 s-au făcut reparaţii interioare şi exterioare şi s-a refăcut pictura de către renumitul pictor Gheorghe Ioanid, în timpul preotului paroh Ioan (Iancu) Cristescu. În anul 1908 s-a construit gardul bisericii spre străzile Buzeşti şi Dr. Sergiu şi spre actualul bulevard Alexandru Ioan Cuza.

Preoţii care au slujit la această biserică au fost: Nicolae duhovnicul (1854-1869), Toma Enescu (1854-1860; 1876-1889), Ioan Cristescu (1869-1919), Ghiţă Călin (1919-1941), Dumitru Georgescu (1900-1941), Gheorghe Maxim (1941-1948), Iuliu Man (1957-1959), Gheorghe Ciocan (1941- 1995), Dumitru Balaur (1984- 1996).

În anul 1991, pe vremea păstoririi Părintelui Gheorghe Ciocan, a avut loc un incendiu devastator care a transformat toată munca înaintaşilor în cenuşă. În urma acestei grele încercări, Părintele Gheorghe Ciocan, din râvnă pentru refacerea locaşului de cult, a făcut demersul aprobărilor în vederea restaurării bisericii. În anul 1995, Părintele Gheorghe Ciocan s-a mutat la cele veşnice. Rămânând postul vacant, a venit Preotul Toader Grigoraş, prin transfer, în urma unui concurs.

Analizând situaţia în care se afla biserica, împreună cu consiliul şi comitetul parohial, s-a trecut la planul de restaurare, aranjându-se lucrările în ordinea priorităţilor. Fondurile fiind foarte mici a trebuit să se apeleze la toţi credincioşii parohiei şi la cei din afara parohiei pentru a ajuta la efectuarea acestor lucrări. Fondurile necesare au fost asigurate în cea mai mare parte de către sponsorii principali: BCR, BRD, CEC, prin intermediul regretatului epitrop Busuioceanu Petruş, fondatorul şi directorul AISBAN-ului, plecat la cele veşnice în urma unui grav accident de circulaţie. De asemenea, fonduri importante au venit şi de la Secretariatul de Stat pentru Culte, prin intermediul d-lui ministru secretar de stat Laurenţiu Tănase.

La refacerea bisericii au contribuit şi credincioşii parohiei, precum şi alţi binefăcători, între care Societatea EUROBUS, ca o jertfă bine plăcută lui Dumnezeu pentru ocrotirea lor şi a familiilor lor.

Pictura bisericii în tehnica frescă a fost realizată de către pictorul Dumitru Bănică, iar mobilierul a fost sculptat la Atelierele Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Intreaga lucrare de refacere a bisericii şi de înzestrare cu toate obiectele de cult s-a realizat prin grija şi îndrumarea preotului paroh Toader Grigoraş, iar începând din anul 2003 şi prin ajutorul şi colaborarea preotului Adrian Gabor.

Slujba de târnosire a fost săvârşită în ziua de 14 noiembrie 2004, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoţit de Prea Sfinţitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor. În această sfântă şi mare zi a fost prezent un mare sobor de preoţi şi diaconi şi un număr impresionant de credincioşi din capitală.

Binecuvintează, Doamne, pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale!".

Urmează semnăturile ierarhilor şi preoţilor slujitori, precum şi ale membrilor consiliului parohial.

Săvârşindu-se toate acestea s-a putut trece la săvârşirea Sfintei Liturghii. În acest moment a intrat în biserică şi Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** pentru a oficia Sfânta Liturghie şi a fost întâmpinat de credincioşi cu mare bucurie duhovnicească şi aleasă şi călduroasă dragoste.

Slujba Sfintei Liturghii săvârşită de Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a auzit şi la difuzoarele montate în curte şi a fost ascultată de credincioşii care n-au încăput în biserică şi au stat afară şi chiar pe străzile din jur, încât la un moment dat a trebuit să fie deviată circulaţia autovehiculelor în această zonă. Răspunsurile liturgice au fost date de cântăreţul bisericii şi un grup coral de studenţi teologi.

Înainte de citirea Sfintei Evanghelii, preotul paroh Toader Grigoraş a salutat prezenţa Prea Fericitului Părinte Patriarh la acest moment sărbătoresc din viaţa parohiei, spunând: „Slujitorii, enoriaşii, credincioşii şi toţi cei care se închină în sfântul locaş al parohiei noastre, cu hramul Sfântul Nicolae, trăiesc momente înălţătoare, de nespusă bucurie sufietească, prin participarea la slujba de târnosire a Întâistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Ca unui oaspete distins care ne încălzeşte, ne binecuvintează inimile în acest moment sărbătoresc, cu profund respect şi aleasă consideraţie, ca fii duhovniceşti, vă spunem, Prea Fericirea Voastră, după pravila noastră bisericească, *Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului*".

În continuare, preotul paroh a făcut o scurtă dare de seamă a lucrărilor realizate pentru refacerea şi împodobirea bisericii devastate de incendiul din decembrie 1991 şi a subliniat că, pe lângă cei care au sponsorizat aceste lucrări şi al căror nume a fost înscris în documentul de sfinţire, „am fost ajutaţi de multe persoane cu sume mari, care au devenit ctitori ai sfântului locaş, venind în sprijinul nostru când ne-a fost mai greu şi care ne-au rugat ca numele lor să rămână tăinuit, numai lui Dumnezeu ştiut. Le mulţumim tuturor acestora. Mulţumim şi celor care au făcut donaţii mai mici, precum şi tuturor acelora care au înzestrat sfântul locaş cu obiecte de cult şi alte lucruri folositoare. Pentru toţi ne rugăm lui Dumnezeu să-i înscrie în Cartea Vieţii. Toate acestea au presupus o bună chiverniseală şi din partea noastră, care, cu timp şi fără timp, cu grija de zi şi de noapte, sprijiniţi de mulţi apropiaţi ai bisericii, am căutat după putere să împlinim aşteptările credincioşilor noştri. Tot ce se petrece în aceste momente este rodul virtuţii creştine şi al dragostei ce ne-a unit în această lucrare". Totodată, Părintele Toader Grigoraş a mulţumit „consiliului şi comitetului parohial, precum şi credincioşilor care au

venit din alte parohii cu daruri pentru această sfântă biserică, rugând pe Bunul Dumnezeu să le răsplătească tuturor munca și osteneala".

Răspunzând la cele prezentate de preotul paroh, Prea Fericitul Părinte Patriarh a adresat credincioșilor și slujitorilor următorul cuvânt de învățătură și zidire sufletească:

"Prea Cucernice Părinte Paroh Grigoraș Toader,
Frați și iubiți membri ai Consiliului și Comitetului Parohial,
Prea Cucernici Părinți,
Prea Sfințite Părinte Episcop Sebastian Ilfoveanul,
Prea Cucernice Părinte Decan al Facultății de Teologie,
Dragi studenți,
Iubiți frați și surori în Domnul,

"Drept ai răspuns; Fă aceasta și vei fi viu"
(Luca 10, 28).

Această parte a slujbei, de dinaintea citirii Sfintei Evanghelii, este numită în cărțile de specialitate: *Liturghia Cuvântului*. Este prima parte a Sfintei Liturghii, care va fi urmată de cea numită: *Anafora*, în timpul căreia, prin rugăciuni stăruitoare, Cinstitele Daruri sunt aduse și așezate pe Sfânta Masă din altar, unde, la cântarea *"Pre Tine Te lăudăm..."*, prin invocarea Duhului Sfânt de către preotul sau arhiereul slujitor, se prefac în Însuși Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos.

În darea de seamă, părintele paroh Grigoraș Toader ne-a înfățișat frumusețile, necazurile și durerile refacerii acestei biserici, care și ea *"a căzut între tâlhari"*, pradă focului, ceea ce ne-a îndurerat pe toți. Credincioșii prezenți aici au putut auzi câte străduințe s-au depus și prin câte încercări au trecut preoții acestei biserici pentru ca astăzi să o vedem atât de frumoasă și să o resfințim, prin ungerea cu Sfântul și Marele Mir și prin așezarea în prestolul ei a sfintelor moaște ale celor care L-au mărturisit pe Hristos. Este de la sine înțeles că o asemenea zi și o asemenea lucrare de renaștere, de refacere a unui sfânt locaș vechi și cunoscut în capitala noastră, constituie o mare bucurie pentru noi toți. Este o bucurie despre care Mântuitorul Hristos spune că rămâne cu noi, pentru că numai aceste bucurii, dăruite de El Însuși, rămân cu noi. Aceste stări sufletești izvorăsc din însăși învățătura Bisericii noastre, din izvorul Sfintelor Taine, dar dumnezeiesc, prin care noi suntem nemuritori ca fii ai ei și pe care numai Biserica ni-l va revărsa, așa cum l-a revărsat și până acum, asupra înaintașilor noștri.

Parohia *"Sfântul Nicolae-Buzești"*, cunoscută în București, cum spuneam înainte, a devenit prin slujitorii și enoriașii ei, prin misiunea predicatorială și de ajutorare a săracilor, o biserică fruntașă, un fel de Tabor al învățăturilor și lucrărilor sfinte, al luminii, al păcii și al înțelegerii. Deodată, în decembrie 1991, a izbucnit focul cel pierzător, căruia i-a căzut pradă această biserică, până atunci strălucitoare prin arhitectura, mobilierul, catapeteasma lucrată și împodobită cu icoane de o rară frumusețe, interiorul zugrăvit în stil neobizantin și clopotele sale din metal prețios, ce alcătuiau împreună un adevărat tezaur al bisericii Sf. Nico-

lae-Buzeşti. M-a întristat mult şi m-a îndurerat tragedia aceasta ca, de altfel, pe toţi credincioşii care o cunosc şi pe preoţii care au slujit în ea. Îmi este scumpă biserica aceasta, pentru că aici am slujit ca diacon, în timpul studiilor la Universitatea din Bucureşti, cu regretatul şi neuitatul Mitropolit Gurie al Basarabiei, un martir al neamului nostru românesc, căruia blândul Patriarh Nicodim îi dăruia prilejuri de slujiri pe la mănăstiri şi pe la biserici din capitală. Bătrânul Mitropolit Gurie fusese îndepărtat pe nedrept din tronul său mitropolitan de la Chişinău şi judecat de instanţele laice, locuind apoi la Mănăstirea Sf. Ierarh Antim, unde îşi avea sediul şi *"Marele sfat al Basarabenilor"* şi unde a rămas străjuit de credinciosul său ucenic, Arhim. Clement Vrabie. Domnul l-a chemat la locaşul cel de veci de la Mănăstirea Cernica, unde, alături de alţi basarabeni, aşteaptă învierea cea de obşte. A fost un mărturisitor al lui Hristos şi al neamului nostru românesc ca mulţi alţii din istoria noastră atât de tristă şi frământată. Pe toţi cu evlavie să-i pomenim! N-aş fi putut să trec peste acel moment de atunci, când eu eram, cum am spus, student şi diacon şi când am slujit aici cu Mitropoliul Gurie al Basarabiei, cunoscându-i blândeţea, înţelepciunea şi evlavia sa.

Iubiţi fraţi şi surori în Domnul,

Preoţii de la această biserică au fost preoţi renumiţi prin activităţile lor, dintre aceştia enumerând pe părintele Gheorghe Maxim, consilier, părintele Gheorghe Ciocan, protoiereu activ, şi părintele Dumitru Balaur, distins scriitor, unul din cei care au suferit întunericul închisorilor comuniste. Pe părintele Gheorghe Ciocan, un vrednic slujitor al sfântului altar şi al acestei biserici, protopop mult timp în Bucureşti, l-am găsit aici în dimineaţa zilei de după incendiu, împovărat de ani şi de necazuri şi lovit ca de trăsnet de această întâmplare. Focul a topit atunci totul: clopotele, sfintele icoane împărăteşti şi celelalte odoare. Au rămas doar zidurile bisericii. Credincioşii care au fost martori la această tragedie, şi au fost foarte mulţi, aflând că am venit, s-au adunat în curtea bisericii şi, cu lacrimi, alături de preotul lor, au cerut ajutor pentru refacerea sfântului locaş.

Iată, anii au trecut şi gândul cel bun, de a reface biserica, al părintelui paroh Gheorghe Ciocan, care atunci avea 82 de ani, a dat roade. Apoi, când Domnul l-a chemat la Sine şi pe părintele Dumitru Balaur, aici a trebuit să rânduim preoţi, dar cu mare greutate, pentru că nimeni nu vine la o lucrare de refacere a unei biserici din ruine, aşa cum era aceasta. Când am venit pe parcursul lucrărilor şi am văzut cât de frumos se lucrează, am simţit râvna slujitorilor sfântului altar şi ajutorul credincioşilor, mai ales. Sfântul locaş a dobândit apoi această pictură frumoasă şi această catapeteasmă, adevărată operă de artă a sculpturii noastre româneşti. Dar cel mai frumos moment este acum, aşa cum şi-a încheiat părintele paroh darea de seamă, când dăm mulţumire lui Dumnezeu şi donatorilor sfintei biserici. Dacă uneori e greu să păstrăm în pomelnicele noastre, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, numele tuturor celor ce contribuie în anii aceştia grei şi îşi arată sensibilitatea sufletului lor de creştini şi de români, vădită nu numai în restaurări de biserici, ci şi în zidiri de sfinte locaşuri noi, întemeieri de schituri şi mănăstiri, în ţară şi peste hotare, atunci cuvântul Mântuitorului "pe dătătorul cel de bună voie îl iubeşte Dumnezeu" este o mângâiere pentru noi toţi.

In acest sens, Mântuitorul Hristos ne așază în fața ochilor minții noastre minunate pilde de urmat în viața noastră și cuvânt pătrunzător de inimi și de cugete, mai cu seamă cuvântul de răspuns dat celor ce îi puneau diferite întrebări, între care și tânărul bogat.

Îndeobște se cunoaște câtă atenție acorda Iisus copiilor, tinerilor și tuturor celor ce-i puneau întrebări. În felul acesta ne dăm seama, ca și din experiența fiecăruia dintre noi, că puritatea sufletească a acestora Îl dispuneau pe Iisus să-i întâmpine cu dumnezeiască iubire, să-i lămurească, să-i încurajeze și să le arate calea de urmat, potrivit stării lor de pregătire, intelectuală sau socială. Înțelegem astfel sensul convorbirii lui Iisus cu tânărul bogat, doritor de mântuire și chiar de desăvârșire, care auzind că trebuie să vândă ceea ce are și să vină să-l urmeze, a plecat întristat. Am amintit de aceste foarte frumoase întâlniri, întrucât de la sosire m-a impresionat mulțimea credincioșilor tineri, cărora le adresez cuvânt de prețuire, deoarece aici ne întâlnim cu Însuși Domnul nostru Iisus Hristos. Dacă tânărul din Sfânta Evanghelie n-a putut lua hotărârea de a se lipsi de piedicile din calea mântuirii, dumneavoastră, tinerii și tinerele, ați venit cu sufletele deschise spre cunoașterea și înțelegerea învățăturii Bisericii noastre, care vă iubește ca și Domnul nostru Iisus Hristos. Auzind darea de seamă a părintelui paroh, care ne-a arătat pilda de jertfă bine primită credincioșilor donatori la refacerea sfântului locaș, sunt încredințat că veți pleca de aici cu bucuria în suflet, nu cu întristare ca tânărul împovărat de bogăția sa. Pentru a întări acest cuvânt, vă voi pune la inimă un alt răspuns tot atât de adânc și folositor nouă tuturor, răspuns dat tot la o asemenea întâlnire, de data aceasta cu un învățător de lege. Cu gândul de a-L ispiti pe Domnul Hristos, acesta zicea: "Învățătorule ce să fac ca să moștenesc viața de veci?". Trimițându-l la lege, adică la cele zece porunci, învățătorul de lege cunoscându-le, începe cu prima, rostind: "Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău iar pe aproapele tău, ca pe tine însuți". Fără zăbavă, Iisus îi răspunde: "fă aceasta și vei fi viu" (Luca 10, 25-28). Iată ce trebuie să știm pentru a moșteni viața cea de veci, țelul suprem al fiecărui fiu al Bisericii: iubirea de Dumnezeu și iubirea aproapelui. Parabola de astăzi a Samarineanului milostiv lămurește plenar cine este aproapele nostru.

În misiunea Sa mântuitoare de fiecare clipă, domnul nostru Iisus Hristos le sădea tuturor în suflet valoarea acestuia, a sufletului, atât de prețios, încât însăși lumea și întreaga creație nu o pot depăși, după cum nici valoarea omului, zidit de dreapta lui Dumnezeu, nu poate fi întrecută. Ascultând, deci, cuvântul părintelui paroh și privind acum frumusețea acestei biserici, m-am dus cu gândul la bunătatea și generozitatea donatorilor, la strălucirea lor sufletească. Se cuvine să ne oprim totuși puțin asupra însemnătății întrebărilor puse Mântuitorului Hristos de către cei doi: tânărul bogat și învățătorul de lege, ambele întrebări aproape cu același sens: "Învățătorule bun, ce bine să fac ca să am viață veșnică?" (Matei 19, 16). Iată o preocupare de atunci, nelipsită din viața noastră, dar actuală și în zilele noastre, din fericire, la foarte mulți tineri. În străfundul inimii ființei omului, iubiți frați și surori în Domnul, stau înscrise pentru vecie acele simțiri de la izvoarele creației și existeței lui, de când Dumnezeu l-a înzestrat cu simțul acesta și cu dorul

de a se apropia de sfințenie, de divinitate. Păcatul care l-a îndepărtat pe om de Dumnezeu n-a putut să nimicească din conștiința omului dorul acesta tainic după adevărul suprem, după bine, frumos și desăvârșire, apropierea omului de Dumnezeu, de semeni, de lumină, de bine și de adevăr. Dacă ne gândim la valorile noastre sfinte în raport cu cele ale științei tehnicii, ale tuturor descoperirilor, invențiilor, acestea evidențiază legătura pe care o avem cu Dumnezeu, izvorul tuturor lucrurilor. Fără această legătură cu Dumnezeu, toate sunt trecătoare și relative și pot deveni chiar păgubitoare pentru existența și dăinuirea vieții omului și a creației.

Iată, Mântuitorul ne învață mereu să iubim pe Domnul Dumnezeu și pe aproapele nostru. Vedeți cât de sintetice, cât de frumoase, cât de ușoare par aceste două virtuți pe care trebuie să le îndeplinim pentru a fi aproape de Dumnezeu. Tânărul a continuat gândindu-se la desăvârșirea sa, cerându-i-se pentru aceasta lepădarea de sine și urmarea lui Hristos, ceea ce n-a putut face. Se confirmă ceea ce am spus mai înainte, că în fiecare om există dorul de mai multă sfințenie, de mai adâncă trăire creștină. Dar lucrul arată, din nefericire, că puțini sunt cei ce au voință de a-L urma pe Hristos și învățătura Sa. În cugetul unora mult prețuiește setea după înavuțire și grija uneori exagerată pentru viața de aici, întunecându-i valoarea prin nesocotirea bunurilor și frumuseților ei sufletești. Ceea ce vedem că s-a împlinit prin refacerea acestei biserici bucureștene, la rând acum prin contribuția bunilor creștini, rămâne o mărturie vie că între noi există frați și surori în Domnul, care îl iubesc pe Dumnezeu și pe semeni. Astfel, trăim astăzi binecuvântata și marea lucrare de refacere a sfântului locaș, rugându-ne pentru ei și binecuvântându-le viața și munca lor.

Sfânta noastră Biserică, iată, întâmpină acest moment cu bucuria și cu învățătura ei, cu acest cuvânt al ei, că viețuind în iubire față de Dumnezeu și față de semeni, nimeni nu poate rămâne în afara Împărăției lui Dumnezeu. Fiecare om, din clipa conceperii lui, a nașterii lui, devine zidirea cea mai înaltă a lui Dumnezeu, iar prin sfântul Botez face parte din Trupul lui Hristos, și, deci, viața lui nu-i aparține numai lui, ci și Bisericii. De aceea, Biserica nu încetează a apăra valoarea omului ca ființă divino-umană, valoarea tinereții, valoarea trupului chiar, care trebuie să fie chivot al Duhului Sfânt, deci valoarea vieții, darul suprem dat nouă de Dumnezeu. Ca urmare, Biserica ne îndrumă la virtute, chemându-i pe toți, chiar și pe păcătoși, la mântuire. Păcătoșii, uneori, ne-o iau înainte, neținând cont de condițiile intrării în rai, ca tâlharul de pe cruce, care numai cu un cuvânt plin de smerenie s-a adresat Răstignitului din stânga sa: "Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta!" (Luca 23, 42). La care Iisus i-a răspuns cu iubire: "Adevăr îți spun Eu ție: astăzi vei fi cu Mine în rai" (Luca 23, 43). Iată o întreagă și deplină chemare, iubitoare și liniștitoare, îndreptată de Iisus Cel răstignit către noi toți, păcătoși într-un fel sau altul, mai ales prin amânarea îndreptării noastre prin pocăință, prin acel regret adânc și prin lipsa rugăciunii noastre către Iisus: "Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta!" (Luca 23, 42).

Acesta este și îndemnul Bisericii noastre, iubiți frați și surori în Domnul. Mă bucur și astăzi că, iată, suntem înconjurați de atâția credincioși, nu numai de cei care sunt în sfânta biserică, dar și de cei care ascultă de afară, în ciuda frigului și ploii, cântările și rugăciunile înălțate pentru întemeierea jertfelnicului și împlini-

rea celor scrise de sfintele pravile, ca sfânta masă şi întreaga biserică să fie pregătite lucrării şi primirii harului lui Dumnezeu. Şi fraţii noştri de afară se bucură auzind că Biserica nu impune condiţii atât de grele, cum şi-ar închipui cineva, pentru ca să fie un bun creştin împlinitor al cuvântului Mântuitorului: "Iubeşte pe Dumnezeu şi iubeşte pe aproapele tău". Într-adevăr, cuvântul acesta scurt dar foarte cuprinzător, întregeşte legea şi proorocii (Matei 22, 40), adeverind valoarea iubirii în viaţa noastră, ca izvor al vieţii şi al bunei rânduieli: "fă aceasta şi vei fi viu" (Luca 10, 28). Dar atât în viaţa noastră cât şi a societăţii din care facem parte, aceste valori, iubirea de Dumnezeu şi iubirea de aproapele nostru, lipsesc. Căci e greu să iubeşti pe Dumnezeu pe care nu-L vezi, şi să nu-l iubeşti pe aproapele tău pe care-l vezi. Despre această imposibilitate înşelătoare pentru noi toţi, Sf. Ap. şi Ev. Ioan precizează: "Dacă cineva zice: Îl iubesc pe Dumnezeu!, dar pe fratele său îl urăşte, mincinos este. Pentru că cel ce nu-şi iubeşte fratele pe care-l vede, nu-L poate iubi pe Dumnezeu pe Care nu-L vede. Şi această poruncă o avem de la El: Cel care-L iubeşte pe Dumnezeu, să-l iubească şi pe fratele său" (I Ioan 4, 20-21).

De aceea, această măsură a lucrurilor şi dreaptă rânduială şi învăţătura predicată de Biserica noastră arată nivelul de înţelegere, de bunătate al lui Dumnezeu, îndreptată spre noi şi pe care o vesteşte Biserica prin învăţătura ei, prin slujirile ei filantropice, prin rugăciunile şi tainele ei. Este atât de multă nevoie de a trăi acest adevăr de credinţă şi mult efort trebuie să depună omul ca să-l iubească pe semenul lui! Cea mai grea povară este atunci, când suntem chemaţi să ne lepădăm de toate averile de care era stăpânit tânărul din Sfânta Evanghelie, spre a dobândi desăvârşirea. Cei care îndeplinesc cu adevărat acest de-al doilea răspuns al Mântuitorului sunt cei care stăruie în îndeplinirea iubirii lui Dumnezeu şi a semenilor şi care din rodul avutului lor ajută pe semeni, cum au procedat fraţii creştini ajutători la refacerea acestei biserici. Nu este uşor de învins ura, pizma, neîncrederea, lăcomia, disprețul faţă de ceilalţi; rele care macină o lume întreagă, societatea noastră chiar. Suntem creştini din predica Sfântului Apostol Andrei. S-ar cuveni ca fiecare fiu al Bisericii şi ţării noastre să fie un ucenic al Sfântului Ap. Andrei. El este Apostolul nostru, care a venit în Sciţia Mică, Dobrogea de astăzi, ca să încreştineze pe strămoşii noştri şi să ne facă pe noi toţi, urmaşii lor, fii ai lui Dumnezeu şi ai Împărăţiei Sale.

Aşadar, Biserica, atât ca locaş de închinare, cât şi ca aşezământ divino-uman, exprimă în lume frumuseţea desăvârşită, dumnezeiască, prin tot ceea ce ea ne dăruieşte ca unor fii ai ei. Dar ea este, în acelaşi timp, şi un loc absolut necesar al locuinţei lui Dumnezeu, al arătării şi lucrării darurilor Duhului Sfânt. Şi ca instituţie divino-umană, Biserica deţine şi păstrează tezaurul de credinţă predicat de sfinţii apostoli şi păstrat până la noi de sfinţii părinţi. În această Biserică credem noi şi aceasta o mărturisim. Astăzi şi la fiecare Sfântă Liturghie trăim împreună nespusa fericire să rostim: "Cred într-un, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică". Ea, deci, ca deţinătoare a întregii învăţături a Mântuitorului Hristos, păstrează acest tezaur neştirbit şi îl transmite neîncetat creştinătăţii şi omenirii. În biserică ascultăm cuvântul lui Iisus care nu încetează să ne cheme la iubirea lui Dumnezeu şi a semenilor. Aici ni se împărtăşeşte învăţătura Mântuitorului Hristos

şi Harul Său, împreună cu dragostea lui Dumnezeu-Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh, rostite prin glasul şi binecuvântarea slujitorilor sfântului altar, chemaţi şi consacraţi de Duhul Sfânt la această slujire. Prin nevrednicia noastră slujeşte şi se jertfeşte pentru noi şi pentru lume Însuşi Mântuitorul Hristos, înconjurat de cetele îngereşti. Sfântul alcătuitor al Sfintei Liturghii, Ioan Gură de Aur, minunându-se de acest har al preoţiei, numeşte această slujire a fi cea mai măreaţă şi mai frumoasă dintre îndeletnicirile şi dregătoriile pământeşti.

De aceea, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, gândul meu îl îndrept spre voinţa cea bună a tuturor, spre a folosi orice împrejurare ca aceasta de astăzi pentru a ne hotărî să urmăm chemarea Domnului Hristos şi să ne hotărâm să ne lepădăm de ceea ce ne împiedică să ne îndreptăm spre voia Lui. În primul rând, să-L iubim pe Dumnezeu şi pe semenii noştri, familia noastră, fraţii noştri, ca să fim astfel mai aproape de Dumnezeu prin fapte. În al doilea rând, dorinţa mea să fie îndreptată către slujitorii sfintelor altare, deopotrivă de preţioşi, deopotrivă de importanţi pentru Biserica Mântuitorului Iisus Hristos. Dacă fapta şi cuvântul preotului, oricât de strălucite ar fi ele şi oricât de convingătoare, dacă nu sunt însoţite de iubirea aceasta cuprinzătoare, de iubirea dintre noi, slujitorii sfântului altar, atunci rămânem, iubiţii mei fraţi de slujire, după cuvântul adresat corintenilor de către Sfântul Apostol Pavel, cuvinte care se constituie într-un adevărat imn al acestei virtuţi creştine: "De-aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor, scria apostolul neamurilor, dar dacă n-am iubire făcutu-m-am aramă sunătoare şi chimval zăngănitor. Şi de-aş avea darul profeţiei şi de-aş cunoaşte toate tainele şi toată ştiinţa şi de-aş avea credinţa toată să pot muta şi munţii, dar dacă n-am iubire, nimic nu sunt" (I Cor. 13, 1-2). Acest imn al iubirii creştine ar trebui să-l aşezăm la inima noastră spre a-l avea la îndemână atunci când se ivesc între slujitorii sfântului altar aspecte inerente de clarificare a acestora. Când spun aceasta, mă gândesc la bisericile slujite de câte doi-trei preoţi. Această împreună slujire să o vedem şi să o înţelegem ca pe un dar al lui Dumnezeu, pentru care se cuvine să-i mulţumim cu recunoştinţă. Numai harul Său ne-a ajutat să răspundem la împlinirea dorinţelor lor de a avea preoţi, cunoscând că la oraşe şi îndeosebi în capitală numărul enoriaşilor a crescut. Cu toţii cunoaştem evlavia lor de a participa la slujbele bisericeşti, dar şi îndatorirea Bisericii ca prin slujitorii ei, aceasta să-i cerceteze duhovniceşte şi în familie şi pe cei din spitale, orfelinate şi penitenciare. Acestui dar sfânt de a fi la altar doi-trei preoţi, să-i dăm strălucire prin frăţietatea de slujire a dumnezeiescului har al preoţiei. Această înţelegere de slujire şi de predicare prin fapte, prin iubirea dintre preoţi şi dintre membrii familiei lor, constituie o continuă şi binefăcătoare tălmăcire pe înţelesul bunilor noştri enoriaşi a frumuseţii slujirii preoţeşti. Dacă v-am vorbit mai înainte de pildele unor preoţi, care au făcut o adevărată misiune din darul dumnezeiesc al preoţiei, al slujirii la altar sau la amvon, la căpătâiul bolnavilor, la şcoală ori la cei din închisori, cu adâncă durere trebuie să vă spun că am avut, şi uneori mai întâlnim, şi pe unii dintre fraţii preoţi departe de ceea ce doresc părinţii profesori de teologie şi Biserica. Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos stăruie să le pună la inimă Sfinţilor Săi ucenici şi apostoli responsabilitatea rolului lor de trimişi ai Săi să propovăduiască Evanghelia Sa, zicându-le lor şi nouă celor de astăzi: "Voi sunteţi sarea pământului;

dacă sarea-şi va pierde gustul, cu ce se va săra?; de nimic nu mai e bună, decât să fie aruncată afară şi călcată în picioare de oameni. Voi sunteți lumina lunii – continuă dumnezeiescul nostru Învățător – nu poate să se ascundă cetatea din vârful muntelui" (Matei 5, 13-14). Deci, fraţii mei, conştiinţa şi responsabilitatea că noi trebuie să fim în activitatea noastră de aceeaşi preţiozitate ca sarea şi lumina, trebuie să ne stăpânească neîncetat. Această conştiinţă şi responsabilitate să o aveți pururea în inima şi în slujirea liturgică, pastorală şi filantropică, iubiți fraţi preoți, care mi-ați adus bucuria de a mă înconjura, acum, întru bucuria sfinţirii bisericii Sfântul Nicolae-Buzeşti.

Un dar dumnezeiesc este şi faptul că astăzi ne-am întâlnit aici cu un număr atât de mare de fraţi şi surori creştine, dintre care şi mulți tineri care n-au putut intra în Biserică. Să folosim acest dar, de a fi şi a ne ruga împreună Bunului Dumnezeu pentru sănătate, ca să avem o viaţă paşnică şi netulburată, atât pe planul nostru bisericesc, cât şi în cadrul parohial, cu Consiliul şi Comitetul Parohial, care, cu darul Duhului Sfânt, sprijină strădania celor doi preoți. E greu să se descrie, dar este folositor să se prezinte volumul lucrărilor care s-au făcut de când a început restaurarea bisericii acesteia. E bine să rămână pilda acestei osteneli în istoria parohiei, ca exemplu pentru toți iubitorii de biserică, spre a se vedea jertfa preoților şi creştinilor, jertfă bine primită de Dumnezeu, în ciuda sărăciei de care se vorbeşte mult. Iată gând înfăptuit, opere şi frumuseți artistice ale credinţei! O biserică sau o mănăstire, ca locaşuri de mântuire, sunt prin măiestria construcției lor opere de cultură ale neamului nostru, opere care s-au înfăptuit în ultima vreme, din inima şi iubirea credincioşilor. Această operă închinată lui Dumnezeu reprezintă, iubiți fraţi creştini, valoarea şi roada învățăturii creştine, învățătură izvorâtă din gândul şi inima fiilor poporului nostru dreptcredincios.

Folosesc acest prilej de subliniere a vredniciei preoților şi credincioşilor Bisericii noastre întru sprijinirea încredinţării noastre că Sfânta noastră Biserică va învinge toate greutăţile pe care le vom birui cu ajutorul virtuții iubirii lui Dumnezeu şi a aproapelui. Această iubire au îndeplinit-o prin fapte cei ce au ajutat la restaurarea şi atât de reuşita refacere a Bisericii Sfântul Ierarh Nicolae-Buzeşti. Datorită acestor adevărați împlinitori ai voii Mântuitorului Hristos trăim aceste clipe fericite de rugăciune, iar cei pregătiți duhovniceşte se învrednicesc să se împărtăşească plini de bucurie cu Preacuratul Trup şi Sânge al Domnului Hristos. Fiecare dintre noi devenim astfel fraţi şi surori şi, deci, fiii lui Dumnezeu. Învățăminte, unele mai frumoase decât altele, găsim mereu în Biserică. Să dăm slavă lui Dumnezeu, iubiți fraţi şi surori în Domnul, că am trăit aceste clipe minunate şi le trăim încă, spre lauda lui Dumnezeu şi spre folosul nostru întru dobândirea mântuirii noastre.

Se obişnuieşte ca la asemenea împrejurări, de încoronare a unor lucrări importante la biserici, să se acorde slujitorilor câte o discuţie. Faţă de ce am văzut atunci, după foc, acum este rai aici! Să fie acest rai, iubiți părinți, şi în sufletele noastre, în iubirea noastră faţă de Dumnezeu, de Biserică şi de semenii noştri. Nu este o virtute mai mare care să o întreacă şi să fie mai de folos pentru noi, creştinii şi creştinele, preoții, mai ales, decât iubirea dintre noi, încât să răsplătim cu bine pe cel ce încearcă să zdruncine, cumva, raporturile şi mersul normal al lucrurilor

dintre noi. Acolo unde este iubire este şi ajutorul lui Dumnezeu, iar rezultatul lucrărilor de restaurare a acestei bisericii se vede că este rezultatul şi rodul iubirii credincioşilor faţă de Biserică.

Mulţumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit de această bucurie şi de această zi, în care ne pregătim să-L întâmpinăm pe Domnul nostru Iisus Hristos în Bethleem, dar şi în Bethleemele sufletelor noastre. Cu adâncă smerenie, mulţumesc încă o dată pentru tot ceea ce am auzit şi am văzut astăzi aici, glăsuind alături de dumneavoastră: Fie Numele Domnului binecuvântat de acum şi până în veac! Amin".

După acest înălţător cuvânt al Prea Fericitului Părinte Patriarh, cu adânci rezonanţe duhovniceşti în sufletele ascultătorilor, s-a citit pericopa evanghelică rânduită pentru această duminică, despre pilda Samarineanului milostiv (Luca 10, 25-37). Sfânta Liturghie a continuat apoi până la sfârşit, în prezenţa credincioşilor veniţi între timp în număr şi mai mare la biserică faţă de primele ore ale dimineţii.

S-a oficiat obişnuitul Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, pentru slujitorii bisericii şi enoriaşii parohiei şi pentru toţi cei care au contribuit cu obolul lor la refacerea şi înfrumuseţarea acestui sfânt locaş.

La sfârşit, Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a adresat din nou celor prezenţi şi a lăudat statornicia lor în credinţă şi dragostea lor de biserică, spunând cele ce urmează:

"Voi sunteţi Biserica Dumnezeului-Celui- Viu".

"Iubiţi părinţi şi fraţi creştini,

O sfinţire de biserică înseamnă un act foarte important în viaţa unei parohii, deoarece această slujbă încununează o strădanie îndelungată care a cuprins griji necontenite pentru adunarea fondurilor necesare, pentru procurarea materialelor de bună calitate, pentru îndeplinirea multor formalităţi, biserica aceasta fiind şi monument istoric şi o operă de mare valoare artistică. Însuşi evenimentul de astăzi, sfinţirea sfântului locaş, a cerut din partea preoţilor slujitori, a membrilor Consiliului şi Comitetului Parohial, multe eforturi ca rugăciunile, cântările, citirile de psalmi din timpul ocolirii bisericii şi apoi a rânduirii şi împodobirii sfintei mese din altar, constituind un moment unic în viaţa acestei biserici şi a noastră.

Această întreagă ceremonie este mai presus de toate o adeverire, un semn de harică milostivire a lui Dumnezeu, un Semn de primire a jertfei noastre, după cum citim că se petrecea şi în Vechiul Testament când "mireasma cea plăcută Domnului" (Levitic 1, 9) era primită. O mărturie de primire a jertfei am adus-o noi, slujitorii sfântului altar, preoţii şi credincioşii care astăzi, împreună, am sfinţit această minunată biserică închinată Sfântului Ierarh Nicolae. Privind-o acum învăluită în strălucirea de negrăit a harului dumnezeiesc, percepem cu sufletul vorbirea sfinţilor, înţelegem milostivirea Maicii Domnului şi chemarea Pruncului Iisus. O ofrandă ca aceasta, bine primită de către Dumnezeu, adică evlavia celor ce au muncit şi au ajutat la încoronarea ei, înseamnă cu adevărat o roadă veşnică şi o mărturie că Duhul Sfânt ne-a ajutat şi îngerii se bucură împreună cu noi. N-am slujit singuri astăzi şi la nici o slujbă nu slujim singuri, ci împreună cu Mân-

tuitorul Hristos, pentru că Însuşi El, Arhiereul nostru înconjurat de cetele îngerilor, Se jertfeşte. Începând de la slujba Proscomidiei şi până la Sfânta Împărtăşanie gustăm împreună cu auzul şi cu ochii inimii, potrivit valorii credinţei fiecăruia din noi, din frumuseţea Liturghiei cereşti şi ne îndestulăm apoi din acest "Ospăţ duhovnicesc", spre iertarea păcatelor şi moştenirea vieţii veşnice. Cum spun mereu, în viaţa unei parohii, sfinţirea bisericii numai o dată se întâmplă să fie împlinită de Arhiereul îndreptăţit canonic şi deplin recunoscut de obştea cea mare a Bisericii şi a credincioşilor. Cu toată grija şi responsabilitatea creştină, vă spuneam că pentru numeroase abateri de la credinţa şi disciplina Bisericii, din nefericire, apar şi lupi îmbrăcaţi cu blană de oaie, "lupi răpitori" (Matei 7, 15), preoţi, călugări şi episcopi falşi, care concurează cu unii reprezentanţi ai grupărilor anarhice religioase. Şi această situaţie se întâmplă de obicei chiar în Bucureşti. Cu orice prilej, am atras atenţia preoţilor spre a fi cu luare aminte asupra unor "oaspeţi" în haină preoţească. Ei trebuie să le ceară acte de preoţie – certificate semnate de episcopul care i-a hirotonit – înainte de a le permite să se îmbrace pentru slujbă. Ceea ce aţi auzit este valabil, fraţii mei, şi pentru dumneavoastră credincioşii.

Aţi participat, deci, astăzi, la un act sacramental care, în general, se petrece rar în viaţa noastră bisericească. Acum, când din milostivirea lui Dumnezeu zidim biserici noi atât în capitală cât şi în localităţile din Arhiepiscopie, îndeplinim pentru fiecare sfânt locaş actul de astăzi, adică această procesiune îngerească de ocolire a bisericii noi sub conducerea unui Prea Sfinţit Episcop. Această slujbă de sfinţire este unică în ordinea harică a Bisericii şi în ordinea tradiţiei Bisericii noastre şi a participării credincioşilor. De aceea, credincioşii şi credincioasele care participă la sfinţirea unei biserici, şi de la sine înţeles noi, slujitorii sfântului altar, au bucuria dobândirii unui dar special, dumnezeiesc, de aceeaşi valoare cu vrednicia de a merge să se închine la Sfântul Mormânt al Domnului Hristos de la Ierusalim. Această zi de sfinţire, harul rugăciunilor, apropierea tuturor de însuşi Sfântul Jertfelnic, sfânta masă din altar şi sărutarea ei, ne apropie şi ni se împărtăşeşte tuturor sfinţenia dumnezeiască, aşa cum ne bucură lumina când o primim şi cum simţim cu toţii mireasma Sfântului şi Marelui Mir. În felul acesta izbutim să îndepărtăm din viaţa noastră tot ceea ce o întinează, ca ura dintre noi, disprețul reciproc, neînţelegerile dintre părinţi şi fii. Dar acest privilegiu de care se învrednicesc credincioşii şi credincioasele, ca în ziua sfinţirii bisericii, să treacă toţi şi toate împreună cu pruncii lor, prin faţa sfintei mese, să o sărute, să se roage în acel loc, în care numai preotul intră şi slujeşte îmbrăcat cu veşmintele preoţeşti, acest act, zic, înseamnă un har sfinţitor deosebit, înseamnă preţuirea arătată de Biserică faţă de fiii ei duhovniceşti, care deşi nu au harul preoţiei, nu sunt hirotoniţi, dar prin Taina Sfântului Botez, a Cununiei, a Spovedaniei şi a Împărtăşirii cu Trupul şi Sângele Mântuitorului Hristos ei sunt în Biserică acea preoţie împărătească despre care atât de frumos vorbeşte Sfântul Apostol Petru: "Voi sunteţi seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu" (I Petru 2, 9). Iată, deci, că la sfinţirea bisericii noi, ne rugăm şi mărturisim cu toţii credinţa cea adevărată, ca astăzi, când noi şi dumneavoastră, enoriaşii parohiei, suntem "Biserica Dumnezeului-Celui-Viu, stâlp şi temeilia adevărului" (I Timotei 3, 15).

Cu toţii, credincioşi, credincioase, copii, tineri şi vârstnici suntem Biserica Dumnezeului-Celui- Viu, nu numai noi, ierarhii şi preoţii, aşa cum greşit se spune uneori şi, mai trist, când se afirmă că Biserica este o simplă adunare, fără preoţie, fără ierarhie, fără autoritatea Sfântului Sinod. Este adevărat că la acele adunări se citeşte Biblia, dar se interpretează greşit, pentru că numai Biblia şi cântările, oricât de frumoase ar fi ele, nu îndreptăţesc numirea acelor adunări drept Biserică. Or, Mântuitorul Hristos le spune sfinţilor Săi ucenici şi Apostoli şi nouă până în vecii vecilor: "Eu sunt viţa; voi, mlădiţele. Cel ce rămâne întru Mine şi Eu întru el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteţi face nimic. Dacă cineva nu rămâne întru Mine, se aruncă afară ca o mlădiţă şi se usucă şi le adună şi le aruncă în foc şi ard. Dacă voi rămâneţi întru Mine, şi cuvintele Mele rămân întru voi; cereţi orice veţi vrea şi vi se va da" (Ioan 15, 5-7). Însă, judecata pentru această dezbinare, care a provocat aruncarea în foc a unor mlădiţe care nu se hrănesc din seva Tulpinei Hristos şi a Cuvântului Său, Evanghelia, aparţine numai lui Dumnezeu, Dreptul Judecător. Noi avem însă datoria să-L propovăduim pe Hristos aşa cum Îl mărturisim în Simbolul de Credinţă, întărind cuvântul Sfântului Apostol Pavel: "Drept aceea, având noi un mare Arhiereu Care a străbătut cerurile, pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ne ţinem cu tărie mărturisirea" (Evrei 4, 14) şi să primim în sufletele noastre cuvântul proorocilor: "Tu eşti preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec" (Ps. 109, 4). De această preoţie ne bucurăm cu toţii, fraţi şi surori în Domnul, învrednicindu-ne să împlinim cerinţele apostolatului încredinţat fiecăruia dintre noi şi să ne împărtăşim din harul mântuitor al Bisericii, împărtăşit după chemarea noastră.

Mărturie că suntem împreună şi ne bucurăm cu toţii de acelaşi har dumnezeiesc este apropierea dumneavoastră de Sfânta Masă din altar de care se apropie numai preotul îmbrăcat în veşminte, pregătit prin rugăciuni, prin spovedanie, prin curăţenie, pentru ca să fie vrednic să stea în faţa Jertfelnicului şi să săvârşească Sfânta Liturghie şi Sfânta Împărtăşanie. Deci, la timpul cuvenit, într-o ordine pe care părinţii de aici o vor stabili, toţi credincioşii au posibilitatea să intre şi să se închine în sfântul altar, cu evlavie şi cu dragoste, intrând pe această uşă diaconească din dreptul Proscomidiei şi ieşind pe uşa de la diaconicon. Faceţi un efort, iubiţii mei, după oboseala aşteptării de până acum, pentru că atunci când veţi fi în faţa Sfintei Mese, veţi fi în faţa Sfântului Mormânt al Domnului de la Ierusalim, căci Sfânta Masă închipuie mormântul în care a fost pus Trupul Domnului Hristos. În faţa sfintei mese ne împărtăşim noi preoţii, iar credincioşii în faţa uşilor împărăteşti, dar din acelaşi sfânt potir.

Iubiţi fraţi şi surori în Domnul, Biserica noastră naţională Ortodoxă Română, Biserica întemeiată pe pământul strămoşilor noştri datorită predicii Sfântului Apostol Andrei şi a ucenicilor săi, este Biserica cea drept-măritoare care a binecuvântat şi a sfinţit viţa binecredinciosului popor român timp de două mii de ani. Nu este întâmplător că în viaţa noastră s-au petrecut şi se petrec minuni. Din timp în timp, bolta cerească a ţării noastre este luminată de sus de lumina harului dumnezeiesc. Anul acesta Sfântul Voievod Ştefan cel Mare ne-a mângâiat inimile şi ne-a luminat cugetul cu prilejul împlinirii a unei jumătăţi de mileniu de când a fost chemat la Domnul şi pus în mormânt, în ctitoria sa de la mănăstirea Putna. Prilejul

sărbătoririi lui de Biserică şi de țară a îndreptat paşii românilor şi creştinilor din lume spre ctitoriile şi operele sale din Bucovina, mănăstiri şi biserici, care vestesc peste secole iubirea de neam şi de apărarea creştinătății a sfântului domnitor. Este de la sine înțeles, că noi l-am cinstit ca pe un sfânt din neamul nostru.

Tot în anul acesta frații noştri români din Istanbul, din fosta cetate a Sfântului Împărat Constantin cel Mare, organizați ca parohie, au primit o biserică frumoasă prin bunăvoința Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I. În acest locaş am slujit cu Sanctitatea Sa când biserica a fost încredințată comunității româneşti prin minunea sfântului domnitor martir Constantin Brâncoveanu. Această biserică de pe malul Bosforului, cu hramul Sfânta Muceniță Parascheva, se află nu departe de locul unde evlaviosul domnitor român, împreună cu cei patru fii ai săi, a fost decapitat. În timpul când domnitorul Constantin Brâncoveanu mergea deseori la Constantinopol, cu care prilej a luat cunoştință că biserica Sfânta Muceniță Parascheva din acest oraş se afla în primejdia ruinării, având trebuință grabnică să fie restaurată, evlaviosul domnitor îndată a consolidat-o, de iznoavă, cum se exprimă vechile noastre hrisoave, adică a refăcut-o din temelie. În ultimii ani, când sfântul locaş cerea restaurare şi îmbunătățiri, Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu a aflat un binefăcător credincios care a restaurat numita biserică. Cu prilejul acesta s-a descoperit pisania pusă de domnitorul Constantin Brâncoveanu în secolul al XVIII-lea, necunoscută până atunci. Impresionat de această descoperire şi cunoscând activitatea domnitorului Constantin Brâncoveanu ca urmare a vizitării ctitoriilor sale din țara noastră şi ştiind că el este trecut acum în rândul sfinților, Sanctitatea Sa Bartolomeu mi-a comunicat: "Vă rog să vă gândiți şi să ne dați un preot pentru biserica aceasta", afirmație reiterată de Sanctitatea Sa cu ocazia sfințirii acestei biserici, moment în care a spus şi credincioşilor această hotărâre. Şi, iată, gândul a rodit vara aceasta, când am vizitat Capadocia şi alte cetăți ale credinței ortodoxe din Turcia, în mare strălucire pe vremea Imperiului Bizantin. Iată, iubiții mei, cum ne bucurăm astăzi în lume de sfințenia domnitorilor noştri: Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu. Suntem, aşadar, luminați şi însoriți pe bolta existenței noastre ca popor român şi creştin de Sfinții lui Dumnezeu, de Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu.

Dar şi lucrările pastorale şi misionare ale preoților şi credincioşilor din Bucureşti şi din țară ne atrag atenția şi ne bucură. Duminica trecută, de pildă, am sfințit biserica Podeanu, de asemenea, o biserică frumoasă şi restaurată, având organizată şi o activitate filantropică pilduitoare. Precum ştiți, noi împletim activitatea liturgică cu cea de ajutorare a bolnavilor, a celor din spitale, din căminele de bătrâni şi din orfelinate. Unii din părinții tineri care se află astăzi aici sunt preoți în spitale. Am rânduit, de asemenea, preoți şi la penitenciare, în armată şi, în ultimul timp, chiar şi la Aeroportul "Henri Coandă" din Bucureşti, unde avem o capelă cu rezultate misionare frumoase. Ne-a povestit preotul de la aeroport despre misiunea frumoasă pe care o pune în slujba călătorilor care zboară şi care doresc să se roage pentru reuşita călătoriei lor şi am rămas cu o bună impresie despre misiunea aceasta.

Prea Cucernici Părinți și frați creștini, vă adresez tuturor mulțumire pentru întâmpinarea pe care mi-ați făcut-o și pentru participarea dumneavoastră la Sfânta Liturghie. Frații și surorile care au stat afară, cu nimic să nu rămână împuținați, pentru că revărsările Duhului Sfânt, ca și lumina, pătrund adânc în sufletul nostru. Socotiți-vă că ați fost aici, cu noi, cei din biserică, iubiți frați, în spațiul acesta al bisericii sfințite. Spațiul sacru nu are ziduri, nu are opriri, este ca și credința, ca și iubirea, ca și viața noastră pe care trebuie să i-o dăm lui Hristos. Lupta cu păcatul, cu răul, nu are nici o opreliște. Să ne rugăm neîncetat ne poruncesc Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, lupta cea bună să o ducem cu stăruință împotriva păcatului. Să fim mereu conștienți că viața aceasta ne este dată de Dumnezeu spre a face din ea un pridvor unde pregătim viața cea viitoare. De aici trebuie să începem, din această viață și, aș putea adăuga, din acest moment să ne hotărâm în a ne îndrepta gândul și fapta spre Dumnezeu. Ați fost și astăzi mângâiați de rugăciunile și cântările înălțate către Dumnezeu din sfântul altar și de la strană. Cuvintele acestea liturgice au un conținut sfințitor, iubiți frați și surori, care întrec și biruiește gândurile rele, pentru că fără puterea rugăciunii ni se întunecă viața și zilele noastre. Cuvintele sfinte pătrund și încolțesc în inima noastră, a celor care constituim împreună Biserica cea vie, adică, slujitorii Sfântului Altar și credincioșii care au stat și au ascultat afară sfânta slujbă. Veți intra, deci, pe rând în sfântul altar, dar nu uitați să îndreptați un gând către Bunul Dumnezeu, pentru pacea lumii, pentru sănătate, pentru fericirea familiei, pentru viitorul nostru, al tuturor, al țării noastre, pentru toți și pentru toate necazurile și greutățile, spre a fi ajutați de Dumnezeu. Numai El ne cunoaște necazurile, ne cunoaște durerile și bucuriile noastre. El ne ajută, cum ne-a ajutat și la aprobarea Legii pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului pe platoul din Parcul Carol. De nenumărate ori am asigurat solemn – precum prevede și Legea – că Parcul Carol rămâne în întregime cu scopul de acum. Biserica îi va mări frumusețea. Am fost mângâiați și de multe mărturii care au țâșnit din inimi curate, din partea unor personalități din domeniul științei și culturii, care au salutat din străinătate și din Bisericile creștine ridicarea acestei catedrale. Nu este o utopie aceasta, este o realitate, o cerință practică. De aceea, ne-a ajutat Dumnezeu. Avem o Lege acum. Începe, însă, o nouă etapă, tot așa de grea ca și până acum, pe care o continuăm cu respectarea tuturor normelor. Nu disprețuim arhitecții, nu disprețuim știința și proiectele lor. Biserica, dimpotrivă, a folosit specialiștii din primele secole, din epoca bizantină și până în vremea noastră. "Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți!" (II Cor. 13, 13).

Părintele paroh a mulțumit încă o dată Prea Fericirii Sale pentru participarea la slujba de târnosire a bisericii și pentru săvârșirea Sfintei Liturghii, precum și pentru cuvintele de mângâiere sufletească și de întărire duhovnicească adresate credincioșilor. În semn de mulțumire și recunoștință pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh, preotul paroh a oferit Prea Fericirii Sale, în numele preoților și enoriașilor parohiei, icoana Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, dorindu-i sănătate, putere de muncă și ani mulți în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. Prea Fericirea

Sa a mulțumit pentru acest dar simbolic, spunând că „este cel mai frumos dar care se poate face, pentru că Maica Domnului este ocrotitoarea și ajutătoarea lumii întregi. Ea s-a învrednicit din partea noastră, a pământenilor, să fie chivot și sălaș de naștere a Fiului lui Dumnezeu".

După oficierea parastasului pentru ctitori și pentru ostenitorii și slujitorii bisericii adormiți în Domnul, într-o atmosferă de liniște și adâncă evlavie, toți credincioșii prezenți, bărbați și femei, au pășit în Sfântul Altar și au sărutat Sfântul Prestol reînnoit, unii având pentru prima dată în viață această fericită ocazie. La ieșirea din Sfântul Altar, credincioșii au primit câte o bucățică de pânză înmuiată în aromatele târnoselii.

Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a întors la reședință în cântarea Imnului patriarhal, lăsând în inimile credincioșilor amintirea acestei înălțătoare zile prilejuită de târnosirea bisericii cu hramul Sfântul Nicolae. Frumoasele cuvinte de apreciere ale Prea Fericirii Sale pentru lucrarea întreprinsă de preoții acestei biserici și de membrii Consiliului parohial și pentru contribuția donatorilor și ajutătorilor, au răsplătit din belșug osteneala acestora, care, de la început până la sfârșit, au jertfit fiecare cu dragoste pentru sfântul locaș din prinosul inimii lor.

GHEORGHE VASILESCU

SFINȚIREA PARACLISULUI SCHITULUI DARVARI

Oază de liniște, meditație și rugăciune în centrul Capitalei, *Schitul Darvari*, cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena și Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, a fost clădit din temelie în anul 1834 de căminarul Mihalache Darvari și soția sa Elena, pe un teren situat în spatele bisericii Icoana. La început, biserica schitului, o construcție mică de cărămidă, fără turlă, înconjurată de chilii și ziduri de cetate, a îndeplinit rolul de paraclis pentru familia ctitorilor. Slujitorii erau preoți de mir, ajutați de câteva călugărițe de la mănăstirile Pasărea și Ciorogârla, care serveau ca paraclisiere și alcătuiau o mică obște monahală. În 1865, după secularizare, Cuza Vodă dispune trimiterea călugărițelor la mănăstirile lor de metanie și biserica este închisă. Peste câțiva ani, schimonahul Isaia de la schitul românesc Prodromul din Muntele Athos, care venea deseori în țară cu treburi ale acestui schit, cere ctitorilor permisiunea să adăpostească în chiliile goale din jurul bisericii călugări prodromiți la trecerea lor prin București, obligându-se în schimb să asigure serviciul divin cu personal călugăresc. În felul acesta, în anul 1869 s-au stabilit aici câțiva monahi, schitul devenind metoh pentru călugării prodromiți, care săvârșeau slujbele religioase după tradiția de la Muntele Athos, unde credincioșii veneau în număr mare.

Ruinându-se cu vremea, schitul este refăcut în 1894, când bisericii i se adaugă turla. Între anii 1933-1934, biserica și clădirile din jurul ei, servind drept chilii, au fost reconstruite din temelie în stilul tradițional românesc, care se păstrează până astăzi, după planurile arhitectului Gheorghe Simotta. În plus, în 1938, interiorul bisericii a fost pictat în frescă de pictorul Iosif Keber.

Între 1959-1960, schitul este desființat de regimul comunist și cei 13 călugări și starețul lor, Arhimandritul Simeon Ciumandra, sunt trimiși la Mănăstirea Cernica. Dar biserica a continuat să funcționeze, spre slava lui Dumnezeu, ca filială a parohiei Icoana și datorită unor vrednici slujitori, care au păstrat rânduiala slujbelor, a devenit în plină prigoană ateistă un loc de închinare mult căutat de credincioșii bucureșteni. Sfântul locaș a fost bine îngrijit, s-a recondiționat mobilierul și în 1967 s-a curățat pictura. După decembrie 1989 se produce o revigorare duhovnicească, prin afluxul credincioșilor atrași de frumusețea slujbelor. Pentru a treia oară, în 1995, s-a spălat pictura de fumul adunat de-a lungul anilor, sub atenta îndrumare a pictorului arhimandrit Sofian Boghiu, starețul Mănăstirii Antim din București.

La 31 martie 1996, Schitul Darvari a fost reactivat, spre bucuria credincioșilor, reluându-și funcția de așezământ monahal, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Au fost aduși aici câțiva monahi tineri de la Schitul Crasna-Prahova, sub oblăduirea ieromonahului *Ambrozie Meleacă*, noul egumen al așezământului, astăzi *Episcopul Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul*, care s-au străduit, concomitent cu îndeplinirea rânduielilor monahale, constând în special din slujbe de dimineață până seara, cu Sfânta Liturghie în fiecare zi, să îmbunătățească și starea bisericii și a clădirilor din jur. În anul 2000, vechile chilii, care stăteau să se dărâme, au fost demolate și s-a început reconstruirea întregului așezământ, după proiectul unor arhitecți de renume. Într-un an de zile s-au ridicat

chilii noi și alte construcții în incintă, folosindu-se la maximum spațiul existent, destul de restrâns, în armonie cu arhitectura bisericii, încât totul arată astăzi perfect integrat unui ansamblu care păstrează intactă atmosfera de odinioară a Bucureștiului. În corpul de chilii se află o sală de mese, o bibliotecă și un muzeu, precum și un mic paraclis pictat în frescă, cu o frumoasă catapeteasmă. Curtea bisericii, curată și îngrijită, înconjurată cu ziduri de cetate, este străbătută de alei pardosite după modelul vechilor incinte mănăstirești. În rest, copaci și flori. Și multă liniște și o atmosferă duhovnicească ce cheamă la rugăciune și meditație.

În dimineața zilei de *marți, 7 decembrie 2004*, când se prăznuiește Sf. Mucenița Filofteia de la Curtea de Argeș și Sf. Ambrozie, Episcopul Mediolanului, hramul paraclisului, *Prea Sfințitul Episcop Ambrozie* a sfințit acest mic Altar, pictura și catapeteasma, înconjurat de preoți și diaconi, în prezența unui număr restrâns de credincioși, majoritatea închinători statornici ai schitului, având în vedere că ceremonia a avut loc în cursul săptămânii.

Cu acest prilej s-a întocmit un Document de sfințire, s-a citit celor prezenți și a fost depus în piciorul Sfintei Mese, având următorul conținut: *„Cu vrerea Tatălui, cu lucrarea Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, s-a zidit acest sfânt paraclis închinat Sfântului Ierarh Nicolae și Sfântului Ierarh Ambrozie al Mediolanului, împreună cu egumenia, chiliile și trapeza, între anii 2000-2001, în vremea arhipăstoririi Prea Fericitului Patriarh Teoctist, cu osârdia Prea Sfințitului Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, și jertfa soborului schitului Darvari, în frunte cu starețul său, Prea Cuviosul Protosinghel Ghervasie Mânzicu.*

S-au ostenit spre frumusețea acestei ctitorii, arhitectul Nicolae Vlădescu și pictorii Ioan și Daniela Moldoveanu. Dăruit-au din agoniseala lor, Mihai Rădoi cu familia și Pelaghia Monahia, spre pomenirea lor, împreună cu alți mulți binefăcători.

S-a târnosit acest Sfânt Altar prin mâna Episcopului Ambrozie Sinaitul, împreună cu starețul Ghervasie, slujitorii bisericii Schitului Darvari și alți clerici, sub ocrotirea sfinților și însoțiți de rugăciunea credincioșilor, în anul mântuirii 2004, în ziua de 7 decembrie, la sărbătoarea Sfântului Ambrozie al Mediolanului.

Spre slava lui Dumnezeu Celui în Treime închinat".

După sfințire, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie a oficiat Sfinta Liturghie în biserica schitului, care între timp s-a umplut de credincioși, deși era o zi de lucru. În soborul slujitorilor s-a aflat și *Prea Sfințitul Irineu Duvlea*, Episcop Vicar al celei de-a doua Episcopii a românilor ortodocși din America și Canada. În cadrul Sfintei Liturghii, la momentul rânduit, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie a hirotonit diacon pentru schitul Darvari pe tânărul teolog Liviu Milea. Către sfârșitul Sfintei Liturghii a poposit în biserică și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, spre bucuria credincioșilor și a slujitorilor, care l-au întâmpinat cu dragoste și recunoștință.

La încheierea slujbei, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie, adresându-se Prea Fericitului Părinte Patriarh și mulțumindu-i că și-a făcut timp și a venit în această zi de sărbătoare la Schitul Darvari, a spus: „Vă suntem recunoscători, Prea Fericirea Voastră, fiindcă sunteți astăzi în mijlocul nostru și vă simțim ca pe un Părinte iubitor, ca pe un Părinte rugător, ca pe un Ierarh providențial pentru Biserica noas-

tră, mai ales, în vremurile acestea de libertate, când credința strămoșească se cere a fi păstrată și apărată. Vă simțim aproape de noi și pentru faptul că reactivarea acestui schit se datorează Prea Fericirii Voastre. L-ați cunoscut încă din vremea când erați diacon și apoi ca Episcop Vicar la Patriarhie, cum ne povestiți uneori, și veneați deseori să slujiți aici. Reactivând acest schit din inima Bucureștiului, ca atâtea alte mănăstiri desființate în trecut, l-ați revigorat prin monahi tineri, în care v-ați pus nădejdea, încredințându-le ascultări înalte".

În continuare, Prea Sfinția Sa a evocat strădaniile care le-a depus ca cel dintâi stareț al schitului, începând din 1996, după reactivare, ascultare pe care a îndeplinit-o din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh până a fost chemat de Sfântul Sinod la slujirea arhierească, arătând: „Aveam 26 de ani când Prea Fericirea Voastră m-ați chemat la ascultarea de stareț. A fost foarte greu, nu știam ce sarcină avea să-mi apese pe umeri, dar vă mărturisesc astăzi, în această zi de sărbătoare și înaintea bunilor credincioși și a obștii mănăstirii noastre, că Prea Fericirea Voastră m-a ajutat ca pe un fiu duhovnicesc, încurajându-mă în permanență în demersurile pe care le-am făcut ca să aduc lucrurile pe un făgaș normal și, totodată, călăuzindu-mă cu înțelepciune în disputele cu cei care nu doreau reactivarea Schitului Darvari, înțelegând să promoveze aici un fel de meditație religioasă, de emulație spirituală, fără legătură cu Sfânta Liturghie și cu rugăciunea recomandată de Sfinții Părinți. Schitul acesta, dacă este astăzi un fapt împlinit, se datorează Prea Fericirii Voastre, susținerii de fiecare clipă, aducerii aici a unor călugări tineri, cu râvnă și viață curată, care răspund cu dragoste și devotament în întâmpinarea credincioșilor asaltați de fel de fel de mișcări oculte și mai ales de duhul acesta secularizant al vremurilor noastre". De asemenea, Prea Sfinția Sa și-a exprimat bucuria de a avea alături, în această zi de sărbătoare, pe Prea Sfințitul Irineu, Episcop Vicar al celei de-a doua Episcopii a românilor ortodocși din America și Canada, spunând că „dânsul a venit în țară chemat de o nenorocire. Mama și bunica sa au pierit într-un accident. Și Dumnezeu i-a adus pașii de peste Ocean ca să-și prohodească bunica și mama, care l-au inițiat în dreapta credință și l-au învățat de mic să meargă pe calea Bisericii".

Încheindu-și cuvântarea, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie a oferit în dar Prea Fericitului Părinte Patriarh, în numele credincioșilor și al părinților schitului, un frumos veșmânt arhieresc, spunând: „ Cu prilejul sfințirii acestui mic paraclis și neuitând că anul viitor, la 7 februarie, veți împlini 90 de ani, noi am împletit cu dragoste un veșmânt pentru Prea Fericirea Voastră, Părintele și Patriarhul nostru, pe care vi-l oferim din toată inima și dorim să-l purtați la slujbă. Să vă fie o platoșă veșmântul acesta și să vă păzească Dumnezeu de toate necazurile, de toate ispitele, de toate greutățile care, de acum, se înmulțesc cu vârsta. Și să ne pomeniți și pe noi în rugăciuni, Prea Fericirea Voastră".

În continuare, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, a luat cuvântul Prea Sfințitul Episcop Irineu Duvlea, care a spus: „Am venit în țară chemat de o mare încercare sufletească, dar pe care o consider ca fiind voia lui Dumnezeu. Sunt bucuros că astăzi, cu binecuvântarea Prea Fericirii Voastre, am slujit aici dumnezeiasca Liturghie, împreună cu Prea Sfințitul Ambrozie. Sunt bucuros, de asemenea, că v-am reîntâlnit, Prea Fericite Părinte Patriarh, cu recunoștință și

cu dragoste. Am adus cu mine dragostea şi prețuirea înalților noştri ierarhi, a tuturor preoților şi credincioşilor noştri, pentru că toți suntem frați români şi mărturisim aceeaşi credință ortodoxă şi în aceeaşi limbă românească".

Referindu-se la unele aspecte ale celei de-a doua Episcopii a românilor din America şi Canada, păstorită de IPS Nathanaiel, Prea Sfințitul Irineu a spus: „Avem peste 150 de preoți veniți din România. La noi, hirotoniile sunt rare, pentru că majoritatea preoților şi diaconilor sosesc în America hirotoniți de ierarhii noştri din țară. Aşa cum bine cunoaşteți, Mănăstirea Înălțarea Domnului pe care am înființat-o în urmă cu patru ani la Detroit este o punte de legătură şi de unitate între cele două eparhii româneşti. Nădăjduim ca într-un viitor apropiat, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, cu rugăciunile Prea Fericirii Voastre şi ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, să vedem şi pe continentul american acea unitate mult dorită de Biserică şi mai ales de credincioşii noştri. Ne străduim să păstrăm credința ortodoxă şi tradițiile noastre româneşti, să păstrăm limba românească în bisericile noastre. Sunt aproape două milioane de români stabiliți pe continentul american şi canadian, mare parte din ei creştini ortodocşi, care au dus acolo credința şi obiceiurile noastre strămoşeşti".

Îndreptând un gând de mulțumire către Prea Fericitul Părinte Patriarh pentru dragostea părintească ce o poartă românilor de peste Ocean, Prea Sfințitul Irineu a mai spus: „Să ştiți că toți românii vă poartă în suflet şi vă aşteaptă în America. Ar fi o mare bucurie şi un mare eveniment istoric. Ați fost în Canada, în urmă cu doi ani, dar vă aşteptăm cu prețuire şi în America, în bisericile noastre, în parohiile noastre, în episcopiile noastre. Vă rămân recunoscător pentru tot ceea ce ați făcut pentru noi, pentru mine personal şi vă purtăm aleasă dragoste şi prețuire. Vă dorim să aveți parte de multă sănătate, de lungime de zile, căci, aşa cum spunea Prea Sfințitul Ambrozie, sunteți un om providențial, chemat de Dumnezeu ca să păstrați, să apărați şi să întăriți Biserica lui Hristos. Să vă facă Dumnezeu parte de mulți ani binecuvântați, cu sănătate şi pace".

În continuare, la rugămintea făcută de PS Episcop Ambrozie, în numele tuturor celor prezenți la slujbă, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a rostit un cuvânt de învățătură şi zidire sufletească, punând în evidență rolul de vatră de lumină, de credință şi de nădejde pe care l-a avut în trecutele decenii Schitul Darvari pentru credincioşii bucureşteni:

"Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioase Părinte stareț,
Iubiți credincioşi şi credincioase,

Trăim sub pulsul încercărilor de tot felul, a unor ispite şi a unor fapte care zdruncină conştiința creştină şi conştiința românească chiar, față de cele ce se aud şi se petrec în societatea noastră şi în lumea întreagă. Pe cine să bucure un război, oricât de bine ar fi organizat şi strategic prevăzut, pe cine să bucure atâtea întâmplări nefericite în care pier zadarnic vieți omeneşti, încât este evident că lumea s-a îndepărtat de Dumnezeu. Dar dacă spectrul acesta ne îngrijorează pe toți, deopotrivă, noi, slujitorii şi credincioşii Bisericii, ne îndreptăm nădejdea şi rugăciunea către Bunul Dumnezeu, pentru că El este Creatorul cerului şi al pământu-

lui şi al lumii, şi *"aşa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca să mântuiască lumea"* (Ioan 3, 16-17).

Aşa privind lucrurile, noi creştinii nu suntem îndreptăţiţi să ne întristăm ca cei care nu au nădejde. Atâta vreme cât Hristos este necontenit în mijlocul nostru, de mai bine de două mii de ani, de când S-a întrupat ca Om la Betleem, luând chipul nostru, ca noi să luăm chipul Său ca Dumnezeu, prin harul cel dumnezeiesc şi prin credinţă şi fapte bune, nu avem motive să deplângem soarta lumii de azi, tristă şi aproape lipsită de razele unui orizont luminos. Iar într-o zi ca cea de astăzi, când am păşit cu toţii în acest spaţiu sfânt al mănăstirii Darvari, suntem în alt tărâm, în acel cer nou şi pământ nou pe care l-a întrezărit şi despre care a scris Sfântul Evanghelist Ioan, căci paraclisul de aici, biserica de aici şi tot ce vedem în acest străvechi locaş, ca de altfel în toate locaşurile de pe cuprinsul ţării noastre, ne întâmpină cu bucurie, cu rugăciune şi cu nădejde.

Noi românii, aşadar, n-ar trebui, repet, să ne întristăm ca cei care nu au nădejde, care nu-L au pe Hristos în sufletul lor, în viaţa şi în adunarea lor de rugăciune, cum Îl avem noi. Avem Betleemul, iată, îl îmbrăţişăm cu privirea şi cu mâinile noastre, îl vedem în sfântul altar de aici şi în sfântul altar din Paraclis, care este Proscomidiarul, Betleemul în care s-a născut Domnul Iisus Hristos, cum sunt toate Betleemele de-a lungul şi de-a latul ţării noastre, şi de-a lungul şi de-a latul omenirii, unde Hristos Se naşte mereu. Dar mai presus de toate avem Betleemul sufletului nostru, omul nostru cel lăuntric, inima noastră, fiinţa noastră interioară, care receptează aceste imagini şi cele scrise de Sfinţii Evanghelişti şi Apostoli care au văzut lumina Taborului. Nu-l poate exprima fiecare pe Domnul Hristos după cum s-ar cuveni, dar fiecare creştin, fiecare creştină trăieşte minunea lui Dumnezeu în faţa celor ce se petrec în viaţa noastră şi în viaţa popoarelor şi a lumii întregi. Ne dă exemplu calendarul zilei de astăzi, când sfânta Muceniţă Filofteia de la Mănăstirea Curtea de Argeş, cinstită pe pământul nostru încă de la Mircea cel Bătrân, cu suferinţele şi cu călătoriile ei, se întâlneşte în cântări şi în cinstire cu Sfântul Ierarh Ambrozie al Mediolanului, unul dintre scriitorii şi părinţii muzicienilor creştini şi necreştini. Sfântul Ambrozie a avut legături cu Sfântul Niceta, Episcop de Remesiana, în sudul Dunării, care a fost prieten cu episcopul latin Paulin din Nola şi a scris imnul *Te Deum laudamus*, adică *Lăudaţi pe Domnul* sau *Pe Tine, Dumnezeule, te lăudăm.*

Întâlnirile acestea ale sfinţilor sunt adevărate minuni şi ne întâmpină pe fiecare cu valoarea lor, cu valoarea lor umană chiar, de artă, de cultură, de istorie, în toate felurile. Încât după chipul şi după asemănarea noastră sfinţii sălăşluiesc între noi, cu moaştele lor, care sunt vii, ca în ultimul timp, când au venit în ţara noastră din toate părţile lumii creştine şi s-au întors în locurile lor, unde ei au trăit şi au suferit. Aşa cum Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic a primit de curând de la Papa Romei moaştele Sfântului Părinte Grigorie de Nazianz şi o parte din moaştele Sfântului Ioan Gură de Aur. Sunt restituiri, sunt valori nespus de frumoase aceste recunoaşteri care adună creştinătatea din Occident şi din Orient şi ne arată că unitatea trebuie să primeze în Biserică.

Un asemenea rol a avut şi locaşul de aici, Schitul Darvari, care în timpul tristelor decenii, împreună cu Mănăstirea Antim, au fost vetre de lumină, de credinţă

și de nădejde pentru credincioșii bucureșteni. Nu sunt lipsit de emoție când păşesc aici, unde, acum multe decenii, am slujit la acest dumnezeiesc altar cu Prea Sfințitul Athanasie Dincă, Episcopul Vicar al Patriarhiei, ieşit dintre monahii de la Căldăruşani, un neîntrecut cântăreț și un oaspete scump al celebrului părinte duhovnic Simion Ciumandrea, care a străjuit schitul acesta mulți ani și a trăit drama desființării lui în 1959. Și n-am uitat momentul când, diacon fiind, în Sâmbăta Mare din Săptămâna Patimilor i-am auzit pe părinții monahi de aici, puțini câți erau, cântând atât de frumos, la aceste două strane, cântările lui Moise despre trecerea prin Marea Roşie și ieşirea din robia egipteană a faraonilor. Ceea ce vesteau de fapt acele cântări era izbăvirea lumii, prin Învierea Domnului Hristos, din robia păcatului și din robia morții și a iadului.

Aşadar, sfinții ne străjuiesc și ne călăuzesc chiar fără să ne dăm întotdeauna noi seama. De aceea, creştinătatea și creştinătatea apostolică, creştinătatea patristică a pus temei de credință sărbătorile sfinților, cinstirea sfinților, ca mijlocitori între noi și Dumnezeu, ca prieteni și casnici ai Mântuitorului Hristos care ne ocrotesc. Încât, revenind la ideea de îngrijorare, noi nu avem motive să ne întristăm ca ceilalți care nu au nădejde, care n-au credință. Dimpotrivă, noi care cunoaștem, din darul lui Dumnezeu, aceste adevăruri, aceste învățături, trebuie să le facem cunoscute și fraților și surorilor noastre, să știe și ei că nu suntem părăsiți ca niște trestii bătute de vânt. De-a lungul istoriei, poporul nostru român dreptcredincios a fost flexibil, și-a păstrat credința ortodoxă, a păzit valorile creştine și a creat o frumoasă cultură pe care învățații o numesc Bizanț după Bizanț, prin ctitoriile lor, începând cu Mănăstirea Curtea de Argeş a lui Neagoe Basarab, unde ieri s-a făcut slujbă, și terminând cu celelalte ctitorii ale noastre. Toate ne amintesc de această suplețe sfântă pe care au avut-o domnitorii noştri sfinți, martiri, ca să mențină țara noastră neatinsă de imperiile care se întreceau în lăcomie și tendințe de ocupare, să păstreze frumusețea credinței noastre, frumusețea Sfintelor Moaşte. De pe atunci, voievozii noştri își vedeau împlinită misiunea lor prin Sfintele Moaşte, prin aceste trupuri neputrezite ale mărturisitorilor lui Hristos care au încercat cununa cea pururea strălucitoare a martirajului.

Aşa ne-am modelat ființa noastră în istorie, ființa de români credincioși, de mucenici ai Sfântului Apostol Andrei. Acest izvor de credință păstrat s-a arătat după evenimentele din decembrie 1989, când, în condiții de libertate, am depus eforturile pe care Bunul Dumnezeu le știe ca să revină locaşul acesta la vocația lui inițială de rugăciune, de post, de trăire creştină după Hristos și după Sfinții Părinți. Și acum mă bucur cu adevărat, cum spunea Prea Sfințitul Episcop Ambrozie, dar această împlinire a cerut curaj la vremea de atunci, pentru că n-au fost puțini din cei care nu vedeau această frumusețe cu ochii credinței, cum nu văd nici acum ideea construirii Catedralei Mântuirii Neamului nostru. Și l-am adus la această veche chinovie bucureșteană pe Prea Sfințitul Ambrozie, pe atunci monah la Schitul Crasna din județul Prahova și student în anul patru la Facultatea de Teologie, cu un mănunchi de frați care și-au asumat curajul să vină aici doar cu munca și cu rugăciunea. Prima Liturghie am săvârșit-o atunci afară, cum știți, și

s-au depus, apoi, multe eforturi, cu întâmplări triste, uneori, care au adus viața frumoasă de acum. Şi iată lumina aceasta pe care o vedem astăzi, lumină de rai, paraclisul şi biserica schitului, dar mai presus de toate prezența credincioşilor, a credincioşilor din Bucureşti, care cunosc pravilele bisericeşti şi urmează credința noastră ortodoxă. Poate se miră cineva că repet aceste lucruri cunoscute, dar simt nevoia să le spun şi astăzi, când ne găsim într-un moment atât de frumos din luna aceasta decembrie, învăluiți în razele aurorei răsăritului răsăriturilor, a Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, când şi soarele va fi mai generos cu noi şi va scădea întunericul şi va spori lumina, nu fără înțelesul teologic, cum spun Sfinții Evangheliști care l-au însoțit pe Mântuitorul Hristos pe Tabor: *"Ce am auzit, ce am văzut cu ochii noştri mărturisim şi vă vestim şi vouă, ca şi voi să aveți împărtăşire cu noi. Acestea noi vi le scriem ca bucuria noastră să fie deplină"* (I Ioan 1, 1-4).

Aceasta ne învață Biserica, iubiți frați şi surori în Domnul, de două mii de ani. Nu-i de mirare că şi frații noştri românii răspândiți prin Europa şi cei de dincolo de Ocean arată atâta râvnă pentru credință şi duc cu ei pe toate continentele imaginea luminoasă a evlaviei noastre româneşti. Astăzi, înainte de a veni aici, am vorbit cu un preot de-al nostru din Suedia despre românii de acolo care sunt nerăbdători să aibă preoți; sunt silitori la slujbe, sunt iubitori de biserică şi de tradițiile noastre creştineşti. De aceea, spuneam cât de valoros este că Schitul Darvari este acum împodobit de locaşurile sufletelor credincioşilor, a minții lor, a înțelegerii lor. Suntem puțini astăzi aici la slujbă, dar cei puțini constituie miezul întregii lucrări a Duhului Sfânt, a darurilor Duhului Sfânt în sfânta noastră Biserică.

Desigur, trăiesc momente de bucurie, dar anii sunt de la Dumnezeu, şi Prea Sfințitul Ambrozie mi-a oferit acum un veşmânt frumos, cum ați văzut, care cere puterea să fie purtat, ca şi cum eu aş fi la început de slujire. M-a miluit Dumnezeu cu această iubire a Bisericii, frați creştini şi creştine, pe care am moştenit-o de acasă, de la părinții mei. N-am întâlnit până astăzi o teologie mai adâncă şi mai sfântă ca la mama mea şi la tatăl meu, care nu ştiau să se semneze, ca şi ceilalți zece frați şi surori de dinaintea mea. Sunt singurul dintre frați care am urmat şcoala şi îl pomenesc întotdeauna pe primul meu învățător, Gheorghe Romanescu, fiu de preot din ținutul Botoşanilor, de unde sunt eu. Simt şi astăzi proaspătă amintirea învățătorului şi a participării mele la cântarea Prohodului Domnului de la Deniile de Paşti, când mergeam la biserică cu mama mea, care era foarte credincioasă. Şi tatăl meu era credincios, dar fiind capul unei familii cu mulți copii trebuia să aibă grijă şi de puțina noastră avere pământească. Dar averea duhovnicească pe care o aveau părinții mei şi pe care am trăit-o şi am învățat-o de la ei, n-am găsit-o nicăieri în altă parte. De aceea, de când mila lui Dumnezeu m-a adus la slujirea arhierească, cuvântul meu către tinerii seminariști, către studenții teologi şi către tinerii monahi a fost această şcoală a rugăciunii, această şcoală a nevoințelor, a răbdării până la sfârşit, această urmare a Domnului Hristos fără şovăire, fără forțarea porților lumeşti, politice sau ideologice sau de altă natură.

Atunci când îl ai pe Iisus în sufletul tău ai tot tezaurul de credință, toată comoara care te face ca să fii ceea ce l-a făcut Dumnezeu pe om, coroană a creației Sale.

Aceasta este misiunea noastră, a slujitorilor Bisericii, să vestim, să propovăduim, să găsim modalitatea de a sădi în suflete adevărul lui Hristos. Misiunea aceasta este nu numai a arhiereilor și a preoților, ci și a tuturor creștinilor și creștinelor, de a-L urma pe Hristos, Care a spus despre Sine: "Eu sunt Calea, Adevărul și Viața" (Ioan 14, 6); de a arăta și a beneficia de foloasele rugăciunii, de foloasele ținerii tradițiilor noastre românești și creștinești atât de frumoase și binefăcătoare. Nu putem aștepta și mai ales nu putem copia sau lua din altă parte. Această cale au urmat-o strămoșii noștri, domnitorii noștri, ctitorii de biserici și de mănăstiri, întemeietori de cultură și dătători de legi și datini, care au tradus și tipărit în românește cărțile Sfintei Scripturi și apoi Biblia întreagă, și au întocmit primele legiuiri de stat, cum au fost Pravila de la Govora (1640) și Pravila de la Iași (1646) sau Îndreptarea legii de la Târgoviște (1652).

Încât acesta este drumul nostru, iubiți credincioși, imaginea aceasta a paraclisului de aici, imagine a bisericii în general. Întotdeauna când vedeți o sfântă biserică să încercați să vă adânciți cu gândul și să vedeți cu ochii sufletului, care pătrund mai adânc decât cei ai privirii și văd frumusețile credinței, splendoarea icoanelor, se bucură de acest rai în care ne aflăm noi la fiecare Sfântă Liturghie.

Mulțumesc lui Dumnezeu, în primul rând, că mi-a ajutat și am putut să vin astăzi la această dumnezeiască Liturghie. Mă bucur că aici l-ați văzut și l-ați auzit pe Părintele Episcop Irineu din America. Îl cunosc de când era frate la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, unde a depus multă osteneală ca astăzi toată lumea să vorbească de această nouă ctitorie a lui Constantin Vodă Brâncoveanu, restaurată prin știința, experiența și cunoștințele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie, încât este o minune a Transilvaniei și contribuie la renașterea monahismului de acolo. Unele eparhii din Transilvania au acum mai multe mănăstiri și schituri decât avem noi aici. Părintele Irineu este vrednic de prețuire pentru munca pe care a depus-o acolo, dar și pentru vrednicia că slujește acum în America, cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nathanail, pe românii dezbinați din cauza împrejurărilor vitrege, care nădăjduim să fie trecătoare. Dar la hirotonirea noului arhiepiscop canonic al Bisericii noastre, la Montreal, în Canada, a participat și Înalt Prea Sfințitul Nathanail și Înalt Prea Sfințitul Teodosie, ierarhul Patriarhiei Ecumenice. Am avut acolo o trăire ca la Cincizecime. Și am zis atunci și am scris Înalt Prea Sfințitului Nathanail ca atmosfera pe care am trăit-o noi acolo să fie continuată cu răbdare și cu îngăduință, până la nivel de parohie, ca să nu mai fim *"noi și voi"*, ci să fim *noi,* urmașii și ucenicii Domnului Hristos și fiii poporului român. De la sine se vor împlini atunci toate dorințele noastre. Pentru aceasta ne rugăm și noi și cu acest cuvânt vă întâmpin cu binecuvântare, Prea Sfințite Irineu, și cu doriri de sănătate Înalt Prea Sfințitului Nathanail și Înalt Prea Sfințitului Nicolae, Arhiepiscopul românilor ortodocși de acolo, pentru că împreună aveți răspundere cu toții. De vreme ce am luat jugul lui Hristos, tălmăcit prin aceste omofoare, avem datoria să

slujim şi să luptăm pentru unitatea românilor, pentru unitatea în Hristos, nu pentru altă unitate.

Mulţumind, aşadar, lui Dumnezeu pentru bucuria de astăzi, vă mulţumesc şi dumneavoastră, celor prezenţi la slujbă, şi Prea Sfinţitului Ambrozie pentru cuvintele pe care ni le-a adresat. Cuvintele sunt frumoase, dar Dumnezeu are în înţelepciunea Sa pregătite toate cele cuvenite pentru fiecare dintre noi. Îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru cele ce mi-a dat cu prisosinţă până acum şi pentru toţi cei pe care i-am hirotonit în ascultarea mea arhierească şi i-am adus la slujirea Bisericii noastre.

Vă doresc tuturor, fraţi şi surori în Domnul, sănătate, pace, răbdare şi linişte sufletească. Nimeni nu poate spune că deţine singur adevărul. Cu pretenţii şi cu veleităţi nu poţi ca să te împaci cu semenii, nu poţi să ai linişte în familie, în societate. Nu-i întreg adevărul numai la unul singur. Adevărul este atât de cuprinzător încât lucrează în toţi, chiar şi în cei care ne ceartă, în cei care nu ne admit, care se împotrivesc unor iniţiative ale noastre. Chiar şi aceştia, prin gestul lor, afirmă ceva care există şi noi suntem datori să ne rugăm lui Dumnezeu să-i aducă la cunoştinţa adevărului, care este Hristos Domnul nostru. Amin!"

După acest cuvânt duhovnicesc, împodobit cu parfumul sfintelor aduceri aminte, care a înmiresmat sufletele celor prezenţi, cu adânci rezonanţe în viaţa lor lăuntrică, Prea Fericitul Părinte Patriarh a vizitat paraclisul sfinţit în această zi, clădirea stăreţiei, biblioteca, o parte din chilii şi a dat îndrumări monahilor pentru o cât mai bună întreţinere şi protejare a acestui vechi şi renumit aşezământ din centrul Capitalei. Înainte de plecare, Prea Fericirea Sa a stat îndelung de vorbă cu credincioşii în curtea schitului, care l-au înconjurat cu bucurie şi multă căldură sufletească, făcându-i urări de viaţă îndelungată, cu sănătate şi cu pace. Prea Fericitul Părinte Patriarh i-a binecuvântat pe toţi cei prezenţi cu dragoste părintească şi i-a sfătuit să iubească biserica şi s-o împodobească întotdeauna cu florile credinţei şi ale rugăciunii lor, ca o jertfă plăcută adusă lui Dumnezeu. Cu aceasta, slujba sfinţirii micului şi frumosului paraclis al Schitului Darvari a luat sfârşit, lăsând în sufletele celor prezenţi amintirea unei zile aducătoare de alese bucurii duhovniceşti.

GHEORGHE VASILESCU

RESFINŢIREA BISERICII "PODEANU", PROTOIERIA I CAPITALĂ

Situată în zona de nord a Capitalei, pe latura vestică a Pieţei Chibrit, în cartierul numit cândva Puţul lui Crăciun, biserica cu hramul Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena a parohiei Podeanu a fost zidită prin străduinţa primului ei preot Mihai Şerpoianu, între anii 1926-1928, pe terenul şi cu cheltuiala donatorului Nicolae Podeanu, de la care şi-a luat numele parohia, şi din donaţia lui Ioan şi Paraschiva Perţu. A fost pictată în frescă în 1930 de Dumitru Belizarie. După cutremurul din 1940, bisericii i se rezidesc turlele mici. Reparaţii se mai fac după bombardamentele din 1944, care au produs mari stricăciuni bisericii şi caselor din jur. Este reparată radical la exterior în 1975, iar în 1976 Virginia Vida reface pictura şi Iosif Vass icoanele de mozaic ale Sfinţilor Petru şi Pavel. În biserică sunt adăpostite moaştele Sfântului Simon Zilotul, ocrotitorul acestui locaş.

Lucrări de restaurare generală se mai fac bisericii după anul 1990, prin strădania Părintelui Vasile Ailioaei, numit aici paroh de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a găsit locaşul într-o avansată stare de degradare în urma cutremurului din 1977 şi a neglijenţei oamenilor. La fel se prezenta casa parohială şi celelalte clădiri din curtea bisericii. Între anii 1996-1998, cu râvna şi osteneala preotului paroh, având sprijinul enoriaşilor, colaborarea şi înţelegerea preoţilor conslujitori, se consolidează din temelie construcţia, se reface tencuiala exterioară stricată de umezeală şi se consolidează soclul cu armătură de plasă şi beton, iar după 2000 se refac turlele, se spală şi se curăţă pictura interioară, se fac lucrări în altar şi la Sfânta Masă şi se adaugă pridvorul la intrare, cu scări de acces. Acestora li se adaugă reparaţia caselor parohiale şi a clopotniţei, precum şi amenajarea curţii interioare.

Astfel consolidată din temelii şi până la turle, prin reparaţii şi restaurare, extinsă şi frumos înveşmântată, biserica Podeanu a fost gata de sfinţire, care s-a săvârşit în ziua de *duminică, 24 octombrie 2004, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.*

Prea Fericirea Sa n-a poposit acum pentru prima dată în mijlocul enoriaşilor parohiei Podeanu. A mai fost aici în 15 martie 1996, când a săvârşit slujba prohodirii episcopului nonagenar Valerian Zaharia, a fost episcop al Oradiei (1951-1968), care a slujit în această biserică din 1969, unde se stabilise după pensionare, locuind în-una din casele parohiale din strada Dornei, nr. 70, şi a fost înmormântat în curtea bisericii, alături de mormintele ctitorilor.

De asemenea, Prea Fericirea Sa a săvârşit aici Sfânta Liturghie în ziua de 21 noiembrie 2003, la sărbătoarea Intrării Maicii Domnului în Biserică, şi a adresat credincioşilor, prezenţi la slujbă în număr mare, un înălţător cuvânt de învăţătură duhovnicească. În această zi, părintele *Vasile Ailioaei,* parohul bisericii, a împlinit douăzeci şi cinci de ani de slujire preoţească, prilej cu care, la sfârşitul slujbei, în cadrul unei frumoase ceremonii desfăşurate în prezenţa enoriaşilor, Prea Fericirea Sa l-a distins cu rangul de iconom stavrofor pentru munca depusă

la restaurarea şi înfrumuseţarea bisericii, ridicând-o la înălţimea celor mai frumoase biserici din Bucureşti.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a mai venit aici în ziua de 22 februarie 2003, la pomenirea de şapte ani a episcopului Valerian Zaharia, când a oficiat slujba parastasului şi a evocat în cuvinte emoţionante memoria acestui blând şi vrednic arhiereu al Mântuitorului Hristos, fiind însoţit de IPS Arhiepiscop Nicolae, al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America şi Canada, şi de Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari Patriarhali Vincenţiu Ploieşteanu şi Ambrozie Sinaitul.

Potrivit rânduielii, în seara de 23 octombrie 2004, în ajunul sfinţirii, s-a oficiat slujba Vecerniei şi Litiei, de către preoţi slujitori ai bisericii, în prezenţa credincioşilor adunaţi în număr mare să dea slavă lui Dumnezeu că i-a ajutat să-şi ducă la bun sfârşit eforturile de restaurare şi înfrumuseţare a sfântului locaş. La sfârşitul slujbei de seară, preotul paroh şi-a anunţat enoriaşii că a doua zi vor avea bucuria să aibă în mijlocul lor chiar pe Întâistătătorul Bisericii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care va veni personal să săvârşească slujba de târnosire.

A doua zi, duminică, 24 octombrie 2004, o zi însorită de toamnă, la orele dimineţii, pe feţele enoriaşilor, adunaţi în număr şi mai mare decât în ajun, se putea citi satisfacţia de a trăi mult aşteptatul moment al târnosirii, învrednicindu-se să aibă în mijlocul lor pe Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist.* La ceasul bucuriei duhovniceşti a sosit Prea Fericirea Sa şi a fost întâmpinat după datină, în sunet de clopot şi în acordurile îmnului patriarhal, de părinţii slujitori ai bisericii: Prea Cucernicii Preoţi *Vasile Ailioaei, Constantin Drăguşin şi Constantin Strugariu,* împreună cu Prea Cucernicul Preot *Dumitru Iordache,* protoiereul Protoieriei I Capitală, care l-au întâmpinat cu Sfânta Evanghelie şi Sfânta Cruce.

După ce a dat binecuvântare credincioşilor, Prea Fericirea Sa a intrat în biserică şi a început pregătirile pentru ceremonia de sfinţire. S-a făcut, mai întâi, sfinţirea apei în faţa bisericii, sub privirile celor prezenţi, urmată de ocolirea bisericii şi stropirea ei cu aghiasmă şi ungerea cu Sfântul şi Marele Mir, rostindu-se cuvenitele rugăciuni, după rânduiala tipiconală. Prea Fericirea Sa a intrat apoi în biserică, urmat de soborul preoţilor şi diaconilor, şi de aici în Sfântul Altar şi a depus Sfintele Moaşte în piciorul Sfintei Mese, acoperindu-le cu mirodenii. După aşezarea lespedei de piatră pe piciorul Sfintei Mese, a urmat spălarea şi ungerea ei cu Sfântul Mir, lipirea în cele patru colţuri a icoanelor celor patru Evanghelişti, îmbrăcarea Sfintei Mese cu cele două acoperăminte şi aşezarea Antimisului şi a celorlalte obiecte sfinte ce trebuie să stea pe Sfânta Masă. În continuare, Prea Fericirea Sa a făcut ungerea cu Sfântul şi Marele Mir a pereţilor altarului, picturii interioare, icoanelor şi a catapetesmei.

Împlinind rânduiala acestui moment sărbătoresc, Prea Fericitul Părinte Patriarh a rostit un cuvânt de învăţătură despre rostul şi semnificaţia târnosirii unei biserici, care se săvârşeşte numai de episcopul canonic, care este chiriarhul locului, sau de un arhiereu împuternicit de acesta, pentru ca apoi să se slujească în ea Sfânta Liturghie, spunând următoarele:

Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,

"Voi sunteți seminție aleasă, preoție
împărătească, neam sfânt, popor agonisit
de Dumnezeu" (I Petru 2, 10).

"Prin rugăciunile noastre, ale tuturor, ale slujitorilor din Sfântul Altar și ale credincioșilor, care în aceste clipe se află afară în fața bisericii, dar care s-au rugat și au ascultat rugăciunile și cântările rânduite pentru sfințirea și rânduirea mesei, a altarului de jertfă, a icoanelor și a obiectelor de pe sfânta masă, necesare slujbei Sfintei Liturghii, Duhul Sfânt s-a pogorât și le-a sfințit, urmând ca de acum înainte, zi de zi, să se aducă jertfa cea fără de sânge, adică să se slujească Sfânta Liturghie, pentru ca noi toți să ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și viața cea veșnică. Aici, în altar, s-au desfășurat toate lucrările prevăzute în rânduielile noastre bisericești pentru sfințirea bisericii. Astfel, încă din ajun, preotul pregătește acoperămintele noi pentru sfânta masă și pentru proscomidiar, locul unde se pregătesc cu rugăciuni prescurile din care se scoate Sfântul Agneț – partea din prescure înscrisă –, precum și sfântul potir. După așezarea sfintelor moaște în locul pregătit în lespedea de pe sfânta masă, împreună cu documentul, se spală sfânta masă, se șterge cu pânza pregătită, se stropește cu apă de trandafir, se unge apoi în semnul crucii cu Sfântul și Marele Mir, apoi se așază icoanele sfinților evangheliști la cele patru colțuri ale sfintei mese, după care se acoperă cu acoperăminte din material nou și se pecetluiește cu ceară și sigiliul Eparhiei. Toate aceste lucrări se săvârșesc cu rugăciuni, cântări și binecuvântări. De aceea, Biserica Ortodoxă a rânduit ca această slujbă de sfințire a bisericii se cere să fie implinită numai de ierarhul eparhiei sau delegatul său, dacă acesta este arhiereu recunoscut ca atare. Este oprit cu desăvârșire ca o sfințire de biserică să fie făcută de preot sau de vreun arhiereu necanonic, nerecunoscut de Biserică.

În același timp, sfințirea unei biserici este și un prilej rar, dar sfințitor de suflet și de trup, de care ne bucurăm cu toții, cei ce participăm la acest act de sfințire a bisericii. Ați auzit citirile de la apostoli și prooroci, cât de convingător și cu câtă putere dumnezeiască au scris ei. Privind cu ochii noștri împlinirea minunii acesteia, a sfințirii bisericii, a obiectelor de cult și altor podoabe de pe sfânta masă, ca și minunea de la fiecare Liturghie, când, prin participare și împărtășire cu Trupul și Sângele Domnului, devenim trup al Bisericii, să ne îndreptăm acum și întotdeauna gândurile către Părintele luminilor, către iubirea și milostivirea Bunului Dumnezeu, care, prin lucrarea Duhului Sfânt, ne învrednicește de aceste lucrări mari și sfinte. Aici s-au cântat psalmi, s-au citit paremii, s-au rostit cuvinte de înțelepciune din Vechiul Testament și din Sfânta Evanghelie, din epistolele Sfinților Apostoli, precum și rugăciuni ale sfinților și marilor grăitori de Dumnezeu Părinți ai Bisericii; toate acestea ne arată, iubiții mei, că sfânta și dreapta credință ortodoxă este păstrătoarea cu credincioșie a învățăturii descoperită de Duhul Sfânt, atât în Vechiul Testament, cât și în Noul Testament. Biserica noastră

le numeşte cu un singur cuvânt *Sfânta Scriptură*, desemnând prin aceasta atât Vechiul Testament, cât şi Noul Testament.

Este bine să se reţină acest adevăr de credinţă, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, pentru că auzim spunându-se câteodată, chiar şi la unele posturi de radio, de către semănătorii de neghină în recolta curată şi strălucitoare a Bisericii noastre Ortodoxe, că s-ar fi înlăturat din cult, din folosinţa slujbelor noastre, Vechiul Testament, adică Biblia. Este un fals. Aceşti lupi răpitori, cum îi numeşte Mântuitorul (Matei 7, 15), au înlăturat preoţia, cinstirea sfinţilor, a icoanelor şi a Sfintelor Taine, rămânând doar cu Biblia ca obiect de cult şi pe care o răstălmăcesc după întunecarea minţii lor. Nu există la ei termenul de Sfânta şi Dumnezeiasca Scriptură, ci numai cuvântul Biblie; un cuvânt laic, un cuvânt general, care nu conţine în el sfinţenia şi pe Duhul Sfânt lucrător prin Sfintele Taine, nu arată că această Carte a Cărţilor conţine Revelaţia dumnezeiască, prin proorocii şi patriarhii Vechiului Testament, când a fost vestită, până la desăvârşirea descoperirii Revelaţiei, prin Întruparea, Jertfa, Moartea şi Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi Înălţarea Sa la ceruri. Învăţătura Lui au scris-o Sfinţii Evanghelişti, aceasta fiind tălmăcită şi răspândită de Sfinţii Apostoli până la marginile lumii, cu preţul vieţii lor.

Pentru aceasta, potrivit învăţăturii Bisericii şi tradiţiei noastre, noi acordăm o preţuire dumnezeiască Bibliei, numind-o Sfânta Scriptură, ea fiind păstrată, chiar şi atunci când se află în casele credincioşilor, la loc de cinste, aproape de icoane. Mai mult de jumătate din cărţile Sfintei Scripturi a Vechiului Testament sunt rânduite în toate slujbele noastre de peste an. Chiar astăzi aţi ascultat frumuseţea psalmilor sfântului prooroc David. Mai cu seamă, Psaltirea este citită în unele mănăstiri fără încetare, ziua şi noaptea. De aceea, este bine să ştiţi şi să păstraţi acest adevăr, pentru că dumneavoastră sunteţi apostolii din afară ai Bisericii, iar noi, arhiereii, preoţii şi diaconii, suntem rânduiţi la sfântul altar. Dumneavoastră, credincioşii, credincioasele, tinerii mai ales, având cunoştinţe şi relaţii cu toţi semenii, le comunicaţi şi lor din cunoştinţele şi învăţătura de credinţă a Bisericii şi a rânduielilor noastre bisericeşti.

De aceea, o adunare ca a noastră de astăzi nu este o întrunire oarecare, ci este o adunare sfântă a *poporului lui Dumnezeu* (1 Petru 2, 10), cum o numeşte Sfântul Apostol Pavel *Biserica Dumnezeului-Celui-Viu* (1 Timotei 3, 15). Din această Biserică fac parte credincioşii, credincioasele, de toate vârstele, care împreună cu clerul de toate treptele ierarhice alcătuiesc Trupul lui Hristos. Biserica noastră, astfel constituită ca adunare sfântă, păstrează cu credincioşie învăţătura Mântuitorului Hristos, învăţătură care se găseşte în Sfânta Evanghelie şi epistolele Sfinţilor Apostoli, aceeaşi sfinţenie ca şi în Vechiul Testament, scrieri sfinte păstrate cu denumirea de Sfânta Scriptură sau Biblia. O adunare care se rupe de jertfa Mântuitorului Hristos, de arhieria Sa (Evrei 5, 10), se rupe şi de sfântul altar, se rupe de Sfintele Taine şi de rânduielile stabilite de Sfinţii Apostoli, de ucenicii şi urmaşii lor până la Sfinţii Părinţi, care prin sinoadele ecumenice din primele secole creştine au statornicit, sub puterea Duhului Sfânt, credinţa în Biserica pe care noi o mărturisim. O adunare fără Sfânta Liturghie şi fără preoţie, ca cele fără ierarhie şi sfintele icoane, poate fi oricât de frumoasă în muzică, în cântări, în vestiri şi chiar în ajutoare creştine, dar rămâne fără prezenţa şi lucrarea Duhului

Sfânt, trimis de Domnul nostru Iisus Hristos de la Tatăl ca să lucreze neîncetat în lume arhieria Lui, prin succesiune apostolică păstrându-se continuarea propovăduirii Evangheliei și adeverindu-se astfel și încredințarea dată Apostolilor la înălțarea Sa la Cer, când a spus: "Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacurilor" (Matei 28, 20). În acest chip se continuă în Biserică facerea de minuni, de tămăduiri de boli, vindecări și dobândirea vederii, însănătoșirea celor stăpâniți de demoni, cum vom auzi și astăzi din Sfânta Evanghelie. Biserica adevărată este adunarea dreptmăritorilor creștini, adunarea Ortodoxiei, cum au numit Sfinții Părinți toate adunările noastre păstrătoare a acestor valori sfinte, moștenite de la strămoșii noștri, din adâncul istoriei noastre creștine, începută de Sfântul Apostol Andrei și continuată, iată, acum, atât de frumos și cu pătrundere sufletească, văzând și auzind cuvinte, rugăciuni și cântări intonate numai cu prilejul sfințirii unei biserici. Aceasta e numită casa lui Dumnezeu, în care El, înconjurat de sfinții îngeri, de Maica Domnului și de toți sfinții, ca Tată Atotțiitor, ocrotește și ține lumea pe care o iubește și pentru a cărei mântuire L-a dat jertfă pe însuși Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos. Acesta întrupându-Se de la Duhul Sfânt și din Sfânta și Preacurata Fecioară Maria și toată rânduiala cea pentru noi plinind, în noaptea în care a fost vândut și mai vârtos însuși pe Sine S-a dat, precizează Sfântul Ioan Gură de Aur, "pentru viața lumii" și pentru mântuirea fiecăruia dintre noi. Numai aici, în altar și pe această sfântă masă, se săvârșește Sfânta Liturghie, și aici, în chivotul pregătit, se păstrează Sfânta împărtășanie pe care părintele slujitor o oferă credincioșilor în orice clipă din zi și din noapte. Pentru aceasta la intrarea în biserică ați auzit răspunzându-se la întrebarea: Cine este Acesta, Împăratul Slavei? Domnul cel tare și puternic, Domnul cel tare în război, Domnul puterilor, Acesta este Împăratul Slavei! Așadar, înțelegeți acum, frați și surori în Domnul, ce adunare sfântă trebuie să fim noi astăzi, prin credință, iubire și înălțarea gândului către Dumnezeu, mulțumindu-I că ne-a învrednicit să fim împreună astăzi aici. În semn de prețuire și binecuvântare, precum și pentru a adeveri că suntem egali în fața lui Dumnezeu, ca popor ales și preoție împărătească, după cum scrie Sfântul Apostol Petru (I Petru 2, 10), la sfârșitul slujbei veți avea bucuria să intrați cu toții în sfântul altar, credincioși și credincioase, spre a săruta cu închinarea obișnuită sfânta masă.

Este, deci, necesar să cunoaștem aceste adevăruri care izvorăsc de la prima cărămidă, de la primul act de sfințire a locului unde se înalță o biserică, de la primele sfinte rugăciuni și până la încoronarea tuturor prin sfințirea sfântului locaș, la care ați participat astăzi. Precum această diversitate de materiale intrate la zidirea acestei biserici și precum diversitatea meșterilor constructori, proiectanți, zidari, pictori, sculptori, care au făcut această adevărată operă de artă, exprimând sintetic – prin prețiozitatea materialului și a talentului fiecăruia dintre ei – ideea de unitate a învățăturii Bisericii, ca izvor de sfințenie; tot astfel și noi, credincioșii și slujitorii ei trebuie să avem și să exprimăm aceeași credință, aceeași iubire, același adevăr care este Hristos, Domnul nostru, Cel împreună închinat cu Tatăl și cu Duhul Sfânt.

De atunci, de când începe ideea de construire a bisericii, se aprinde lumina lui Hristos, cu care încheiem acum slujba de sfințire, glăsuind: Lumina lui Hristos

luminează tuturor! Sfinţirea jertfelnicului acestuia şi a celorlalte lucrări din biserică, săvârşită astăzi, aici, prin rugăciunile noastre, ale tuturor, prin gândurile dumneavoastră bune, prin puritatea copiilor cu făcliile aprinse, prin jertfa dumneavoastră, a celor care aţi participat, cu rugăciunea pe care aţi avut-o în inimă, aţintindu-vă, totodată, atenţia la cântările intonate, toate acestea ne fac pe toţi părtaşi la această împlinire sfântă, fiind astfel cu toţii "Trupul lui Hristos" (I Corinteni 12, 27). De aceea, atât de semnificativ se încheie şi slujba de sfinţite a sfintei mese şi a sfântului locaş, cu aceste cuvinte dătătoare de nădejde, de credinţă şi de bucurie, când rostim şi cântăm: *Lumina lui Hristos luminează tuturor!* Amin".

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de soborul preoţilor şi diaconilor slujitori, a oficiat Sfânta Liturghie pe un podium amenajat afară, la intrare, biserica dovedindu-se neîncăpătoare pentru credincioşii veniţi în număr mare la slujbă în această zi. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala Patriarhiei, dirijată de Prea Cucernicul Preot Constantin Drăguşin, care este şi preot slujitor la această biserică.

În timp ce unii credincioşi ascultau cu evlavie slujba Sfintei Liturghii, transmisă şi prin difuzoare, încât s-a putut auzi până departe, alţi credincioşi, frumos rânduiţi, au trecut în linişte prin sfântul altar pentru a se închina şi săruta Sfânta Masă, primind la ieşire câte un petec de pânză înmuiată în tărnoseală.

Sfânta Liturghie a fost urmată de un polihroniu, pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, pentru slujitorii, epitropii şi enoriaşii bisericii, precum şi pentru toţi cei care au participat la slujba de sfinţire, urmată apoi de slujba de pomenire a ctitorilor şi binefăcătorilor răposaţi ai bisericii.

La sfârşitul slujbei a luat cuvântul Părintele protoiereu Dumitru Iordache, care, după ce a exprimat bucuria slujitorilor şi credincioşilor de a avea în mijlocul lor în această zi pe Prea Fericitul Părinte Patriarh, a făcut cunoscut Prea Fericirii Sale că toţi preoţii din Protoieria I Capitală dau dovadă de responsabilitate în misiunea lor şi se îngrijesc de buna chivernisire a bisericilor, arătând că multe dintre ele au fost reparate şi înfrumuseţate, altele sunt în curs de restaurare şi se construiesc şi biserici noi. Referindu-se la biserica Podeanu, Părintele protoiereu a spus că la cutremurul din 1977 ea a fost foarte grav deteriorată, dar prin râvna preotului Vasile Ailioaei, numit paroh după anul 1990, sfântul locaş a fost restaurat şi frumos împodobit, cum se vede astăzi, şi a lăudat evlavia enoriaşilor care prin contribuţia lor au vindecat rănile acestei bisericii. Totodată, Prea Cucernicia Sa a pus în evidenţă şi activitatea filantropică a parohiei Podeanu, realizată prin stăruinţa preotului paroh Vasile Ailioaei, care împreună cu *Asociaţia Diaconia* din cadul Patriarhiei Române, au pus bazele Aşezământului social *Patriarhul Justinian Marina* din cartierul Pajura, destinat mamelor şi copiilor supuşi violenţelor de orice fel.

În continuare, a vorbit Părintele paroh Vasile Ailioaei, care a mărturisit bucuria enoriaşilor şi slujitorilor parohiei pentru încununarea muncii lor de reînnoire şi înfrumuseţare a bisericii, prin lucrarea duhovnicească de sfinţire a ei de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. După ce a mulţumit cu recunoştinţă Prea Fericirii Sale pentru dragostea de a poposi şi de această dată în mijlocul lor, preo-

tul paroh a prezentat un scurt istoric al parohiei şi a arătat starea în care a găsit biserica la numirea sa aici. A făcut apoi o dare de seamă din punct de vedere edilitar şi financiar asupra lucrărilor realizate, enumerând pe cele principale, şi a mărturisit că n-a lucrat singur, ci a fost ajutat de bunii credincioşi ai parohiei şi de unii sponsori binevoitori. În încheiere, Părintele paroh a menţionat câteva nume de donatori, printre care, în mod deosebit, familia Adrian şi Victoria Cosmin şi a adus calde mulţumiri membrilor organelor parohiale şi tuturor celor care au contribuit la aceste lucrări, precum şi credincioşilor veniţi în număr mare la slujba de târnosire.

A răspuns *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* care a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură privind dragostea şi ataşamentul de biserică, spunând cele ce urmează:

"Prea Cucernice Părinte Protoiereu,
Prea Cucernice Părinte Paroh Vasile Ailioaei,
Iubiţi credincioşi şi credincioase,

Cu atenţie am ascultat cuvântul Părintelui Protoiereu Dumitru Iordache şi pe cel al Părintelui Paroh Vasile Ailioaiei, care au desăvârşit prin prezentarea strădaniilor depuse de câţiva ani pentru lucrările de la biserică, imaginea bisericii din sufletele dumneavoastră. Dacă la slujba de sfinţire din sfântul altar rugăciunile şi celelalte lucrări sfinte ne-au îndreptat ochii minţii spre cele cereşti, la Părintele luminilor, de unde la ridicarea mâinilor noastre întru chemarea Duhului Sfânt, care să pecetluiască sfânta masă spre a se săvârşi pe ea Sfânta Împărtăşanie – chezăşia nemuririi noastre –, aici, dumneavoastră, într-un număr atât de mare, şi împreună cu aceşti prunci din faţa noastră, imprimaţi în sufletele noastre, ale slujitorilor, frumuseţea imaginii Bisericii Celei Vii, a Bisericii luptătoare şi biruitoare a răului şi a tuturor potrivnicilor ei. În timp ce Părintele Paroh Vasile Ailioaei descria iniţiativele şi contribuţia credincioşilor la consolidarea şi înfrumuseţarea acestei biserici care, acum, iată, şi-a deschis porţile, ne aşteaptă şi ne primeşte să intrăm şi să ne bucurăm de privirile sfinţilor, de binecuvântarea Mântuitorului Hristos şi de privirea îndurătoare a Maicii Domnului. Lucrările de mare valoare pe care le-au rostuit cu devotament şi credinţă membrii Consiliului şi Comitetului Parohial, nu numai în latura gospodărească, ci şi în cea caritativă şi filantropică, la care s-a adăugat respectul şi dragostea de fii, arătată faţă de bătrânul episcop pensionar Valerian, au făcut din această parohie o pildă de misiune, un exemplu de felul cum strădania unui preot izbuteşte să deschidă inimile celor din jurul lui şi să trăiască zilnic bucuria cea mare dăruită de Iisus slugii credincioase: "Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău" (Matei 25, 21).

Într-adevăr este o zi de neuitat, cum spuneam la sosirea mea, nu atât din latura noastră dornică de a ne vedea, de a ne întâlni, dornică de bucurie sufletească şi de toate darurile pe care ni le oferă sfinţirea bisericii săvârşită astăzi, ci, mai ales, din perspectiva însemnătăţii Sfintei Liturghii, care constituie piscul duhovnicesc al vieţuirii creştine, identitatea noastră ca fii ai Bisericii, care ne uneşte cu Hristos şi ne oferă Trupul şi Sângele Său spre vieţuirea veşnică. Dar pentru aceasta tre-

buie să ne pregătim duhovniceşte prin spovedanie, printr-o viaţă frăţească şi plină de bunătate cu semenii şi prin stăruinţă de a păstra şi de a face să rodească în viaţă "doctoria nemuririi", aşa cum numeau Sfinţii Părinţi Sfânta Împărtăşanie. Este un adevăr pe care nu trebuie să-l uităm niciodată, fie că suntem preoţi, arhierei sau credincioşi, şi avem datoria să ne pregătim întotdeauna sufleteşte pentru Sfânta Liturghie. Munca depusă pentru consolidarea, restaurarea, mărirea şi pictarea acestei biserici cu hramurile Sfântul Apostol Simon Zelotul (10 Mai), Sfinţii Împăraţi şi întocmai cu Apostolii Constantin şi Mama sa Elena (21 Mai) şi Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir (26 Octombrie), o adevărată catedrală, a însemnat slujirea unei continue Liturghii din partea Părintelui Paroh Vasile Ailioaei şi a bunilor credincioşi care l-au ajutat.

Biserica Ortodoxă, Aşezământ divino-uman, se exprimă prin învăţătura Mântuitorului Iisus Hristos, prin Sfânta Liturghie şi Sfinte Taine şi rânduielile prevăzute de Sfânta Tradiţie, adevărate revărsări de har şi de lumină, atât în viaţa noastră personală, cât şi în instituţiile bisericeşti: Sfântul Sinod, eparhie, parohie şi mănăstire. Aceste daruri sfinţitoare ale Duhului Sfânt se simt, mai ales, când sunt prezenţi atât de mulţi credincioşi, tineri şi vârstnici, ca astăzi. Adevărul acesta face ca să putem deosebi acele adunări ale unor grupări religioase, care vă cheamă la o aşa-zisă "Biserică", de fapt la o adunare separată de Biserică. Adevărata Biserică este cea a jertfei Mântuitorului Iisus Hristos, a jertfei Sale văzute. Aceste grupări, care se numesc Biserici, sunt străine de conceptul de Biserică, aşa cum l-a folosit Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos, Sfinţii Apostoli şi toţi marii Sfinţi Părinţi ai Sinoadelor Ecumenice, recunoscute de Biserica celor 19 secole de viaţă bisericească. Separate de Biserica cea adevărată, aceste false biserici nu cinstesc Sfânta Cruce, nu cinstesc icoanele şi au înlăturat miezul Bisericii, Sfintele Taine, şi, deci, neavând preoţie, nu au nici Sfânta Liturghie. Aceasta este o primă învăţătură a noastră, a celor care ne-am întâlnit astăzi aici în număr atât de mare spre a da slavă lui Dumnezeu. Aceasta ne-a şi determinat să slujim Sfânta Liturghie aici. Văzând mulţimea lucrărilor de refacere a bisericii, mi-am dat seama că asemenea lucrări nu se puteau împlini de unul singur, cum spunea şi Părintele Paroh Vasile Ailioaie în darea de seamă, ci de mulţi fraţi şi surori în Domnul, aşa cum se procedează şi în alte părţi.

În al doilea rând, cred, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, că asemenea mie, aţi trăit fiorul bucuriei sfinte de astăzi, ca fii ai Bisericii şi ca români. În anul acesta închinat Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, pe care l-am comemorat la o jumătate de mileniu de la trecerea sa în veşnicie, printr-o suită de manifestări, am săvârşit dumnezeiasca Liturghie la mormântul marelui voievod şi ctitor de biserici, la mănăstirea Putna, slujba fiind oficiată de Ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Ierarhi care s-au rugat acolo împreună cu zeci de mii de credincioşi, aşa cum ne-au obişnuit credincioşii din Bucovina, spre marea admiraţie a oaspeţilor români din Basarabia, Franţa, Austria, nordul Bucovinei, Ucraina, precum şi a reprezentanţilor Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, Bisericii Ortodoxe din Polonia şi Bisericii Romano-Catolice din Italia. Domnitorul Ştefan cel Mare este sfânt pentru noi, pentru români, şi de aceea anul acesta, care i-a fost dedicat, este un an sfânt. La canonizarea lui, Sfântul Sinod a ţinut

seama de credinţa lui, o credinţă vie, puternică, mărturisitoare, exprimată prin cele 47 de sfinte mănăstiri şi biserici pe care le-a ctitorit. Unele cronici susţin că au fost mai multe. Fie că pierdea războiul, fie că îl câştiga, el ridica o biserică întotdeauna. A fost un domnitor care şi-a întocmit viaţa sufletească în acord cu învăţătura Sfintei Evanghelii, cu credinţa noastră ortodoxă, cea adevărată, prin bisericile zidite de el şi împodobite atât de frumos; prin şcolile lui bisericeşti, prin cronicile şi Evangheliarele sale, scrise de călugării de la mănăstirea Neamţ, mari învăţaţi, în care ei l-au pictat rugându-se la Dumnezeu, în genunchi, în faţa Maicii Domnului. În paralel cu aureola sa pământească de domnitor şi viteaz neîntrecut, el şi-a împodobit sufletul şi mintea cu iubirea de frumosul cel dumnezeiesc, care se exprimă numai în biserică, în icoane, în credinţă, în rugăciune, în dragostea de ţară şi de Biserică.

Arta bisericească şi literatura religioasă care au înflorit în mănăstirile şi bisericile lui Ştefan cel Mare şi a altor domnitori români, l-au determinat pe marele învăţat şi dascăl al istoriei noastre naţionale, neuitatul Profesor Nicolae Iorga, să numească cultura românească, operele înfloritoare ale ei, *"Bizanţ după Bizanţ"*. După căderea Constantinopolului, la 1453, oraşul Sfântului Constantin cel Mare, numit Bizanţ, care a strălucit în istorie printr-o cultură vastă, care a cuprins şi Occidentul, a dăinuit prin cultura bizantină, dezvoltată până la înflorire în Ţările Române. Dar când zicem cultură înţelegem şi ştiinţa despre Dumnezeu, cunoaşterea lui Dumnezeu, prin rugăciune, prin post, prin isihasm, pe care Sfinţii Părinţi de la Muntele Athos, din Capadocia şi din alte locuri sfinte le-au practicat şi au ajuns astfel la vederea frumuseţii luminii dumnezeieşti şi în mănăstirile ctitorite de Ştefan cel Mare. Nici o ţară ortodoxă sau creştină din lume nu s-a învrednicit din partea istoriei să fie continuatoarea culturii bizantine, adică "Bizanţ după Bizanţ", aşa încât, pe noi, românii, la acest început de mileniu atât de frământat şi aproape descurajator, care nu dă omului nădejdea de care are atâta nevoie pentru a străbate prin zbuciumul vieţii, ne însoţesc sfinţii lui Dumnezeu, între care domnitorul Ştefan cel Mare, sfânt acum în calendarul nostru bisericesc.

Aşadar, anul acesta, numit *Anul Ştefan cel Mare,* a fost pentru noi bogat în asemenea bucurii, ca cea de astăzi, cu revărsări de credincioşi la sfintele mănăstiri din Transilvania, din Moldova, din Oltenia şi peste tot în ţară. Ştefan cel Mare a avut o concepţie largă în domnia sa despre ajutorarea fraţilor români din Transilvania. El a ctitorit acolo o biserică, la Vad, unde s-a întemeiat apoi şi o episcopie ortodoxă, de limbă şi de simţire românească. După pilda lui Ştefan cel Mare, mitropolitul cărturar Varlaam al Moldovei lui Vasile Lupu a scris *Cazania* pentru toată seminţia românească de pretutindeni. Când cercetătorii noştri au inventariat cărţile mitropolitului Varlaam, cele mai multe exemplare din această Cazanie le-au găsit în Transilvania, mai multe decât în Moldova sau în Muntenia! Iată setea fraţilor români din Transilvania după credinţa ortodoxă şi felul în care Ştefan cel Mare a ştiut să le vină în ajutor. Iată, deci, că în acest an jubiliar şi parohia Podeanu, cunoscută prin activitatea gospodărească şi filantropică a preoţilor ei slujitori, ne-a adunat pentru a petrece şi această bucurie.

În al treilea rând, trebuie să ţinem seama că Biserica Ortodoxă are în gândirea şi rânduielile ei, pe care le-aţi văzut şi auzit astăzi, cu prilejul acesta mai rar

întâlnit, când am slujit Sfânta Liturghie sub privirile tuturor credincioşilor după sfinţirea bisericii, are această lumină dumnezeiască, pe care numai sufletul o poate vedea şi care ne-a pătruns şi a încălzit sufletele noastre. În Biserică, suferinţa are alt sens decât în viaţa secularizată. În boală sau în alte întâmplări pricinuitoare de suferinţă, ca pierderea averii, cel lovit cade în deznădejde şi este gata să-şi pună capăt zilelor. Dimpotrivă, în Biserică, potrivit pildei sfinţilor, suferinţa este prilej de înălţare sufletească, de înţelegere, de răbdare şi nădejde.

Sfântul Voievod Ştefan cel Mare a dat dovadă de multă răbdare şi nu s-a descurajat când a pierdut lupta la Războieni. Atunci când mama sa, Doamna Oltea, nu recunoaşte că străinul care bătea în poarta Cetăţii Neamţului este fiul său, Ştefan, ea i-a răspuns: "Nu este acesta fiul meu. Fiul meu este viteaz şi este credincios. El nu se lasă biruit de păgâni". Ştefan este descurajat, oarecum, fiind prima lui bătălie pierdută. El s-a dus atunci la mănăstirea Voroneţ, la duhovnicul său Daniil Sihastrul, un părinte cuvios şi sfânt, care l-a spovedit şi l-a încurajat, spunându-i: *"Măria Ta eşti domnul Moldovei. Mergi, adună-ţi oastea şi vei birui pe păgâni cu ajutorul lui Dumnezeu"*. Şi aşa s-a şi întâmplat. Cum ştiţi, cotropitorii au fost alungaţi din ţară. După bătălie, Ştefan cel Mare a făcut o biserică la Războieni, care a fost aşezată pe trupurile ostaşilor care au murit acolo. Îi mai spune locului aceluia în istorie Valea Albă, pentru că atât de mulţi ostaşi au căzut acolo încât valca se acoperise de oseminte şi părea albă. În pisania bisericii stă scris: *"Dumnezeu ne-a certat pentru nevrednicia noastră şi am pierdut în faţa păgânilor. Facem aici această biserică spre slava lui Dumnezeu, care din iubirea lui ne-a smerit"*. El a aşezat sub altarul acelei biserici pe toţi cei care au căzut în bătălia de la Războieni, încât ca este Pantheonul eroilor moldoveni din timpul lui Ştefan cel Mare.

Iată, anul acesta consacrat lui Ştefan cel Mare a revărsat o lumină deosebită asupra noastră, a românilor, aducându-ne o împrospătare, o nădejde, prin faptul că Ştefan a fost comemorat şi la Academia Română. Că a ajuns Academia să comemoreze sfinţi este un lucru extraordinar de important, pentru că Ştefan cel Mare este sfânt acum şi în calendar. Şi adăugăm la aceasta că studiile pentru canonizarea lui Ştefan cel Mare şi a domnitorului Constantin Brâncoveanu s-au făcut de către Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, în vremea comunismului, în 1950. Atunci nu s-a putut ca ei să fie înscrişi în rândul sfinţilor şi i-am canonizat noi, în 1992. La acest început de mileniu, deci, şi într-o atmosferă marcată de greutăţi de tot felul, mai ales materiale, atmosferă pe care o cunoaştem cu toţii şi care devine şi mai apăsătoare din cauza lipsei de credinţă, a lipsei de cunoaştere a valorilor supreme ale învăţăturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, iată, sfinţii, valorile mântuitoare, ne aduc bucurie şi ne aduc nădejde. În rândul acestora, aş mai adăuga încă un fapt important. Este vorba de vizita Sanctităţii Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, care s-a încheiat alaltăieri, la Constanta, după ce a fost aici, la Bucureşti, apoi la Cluj şi la Suceava, în Bucovina. Am avut apoi, luna aceasta, un mare pelerinaj la Sfânta Cuvioasă Parascheva, la Iaşi, aducător de mare bucurie pentru credincioşi şi care, la noi, la Bucureşti, va începe mâine la Catedrala Patriarhală, la moaştele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, făcătorul de minuni.

Avem, deci, călăuzitori, avem învățători, ocrotitori, prieteni ai lui Dumnezeu care mijlocesc pentru noi.

Am amintit aceste lucruri, frați și surori în Domnul, ca să nu judecăm atât de aspru vremurile și oamenii, pentru că din ele facem parte și noi. Depinde de ce facem fiecare dintre noi acasă, în familie, în societate, la biserică, pentru ca viața noastră să fie mai frumoasă, mai dătătoare de nădejde. Ce ne-a adunat pe noi astăzi, aici? Nu ne-a chemat vreo misiune din cele care se autointitulează Biserica Speranței, și nici alte motive lumești, care îi adună de obicei pe cei care s-au rupt de Biserică; de cea adevărată, și care astăzi ne-a împărtășit din darurile ei mântuitoare. Aceste daruri se văd în munca și jertfa care stau la temelia acestei biserici, înălțată și consolidată acum cu strădanie și cu răbdare. Răbdarea, iubiții mei, este o înțelepciune a vieții, la care trebuie să adăugăm rugăciunea, cea care aduce împlinire sufletească personală, dar și împlinire în familie, în școală, în Universitate și oriunde ne duc cerințele timpului. Cu nădejdea că lumina bucuriei de astăzi va sălășlui în inima noastră și va aduce roadele Duhului Sfânt în viața de zi cu zi, cu stăruință, mă rog ca "Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți!" (II Corinteni 13, 13). Amin".

Înainte de plecare, Prea Fericitul Părinte Patriarh, urmat de preoții slujitori, a rostit o rugăciune la mormântul episcopului Valerian Zaharia, aflat în curtea bisericii, după care, în acordurile Imnului patriarhal, cântat de coriști și de credincioși, s-a îndreptat spre Reședință.

Sfințirea Bisericii Podeanu a fost prilej de bucurie duhovnicească pentru slujitorii și enoriașii parohiei, care au plecat la casele lor mulțumiți sufletește că în această zi li s-a încununat dorința de a-și vedea târnosită biserica pe care au înfrumusețat-o cu trudă, spre a rămâne urmașilor restaurată și împodobită, așa cum se cuvine să fie un locaș al Domnului.

GHEORGHE VASILESCU

DECLARAŢIA COMUNĂ A ÎNTÂISTĂTĂTORILOR BISERICILOR ORTODOXE ORIENTALE

(21 octombrie 2004, Cairo, Egipt)

La 21 octombrie 2004, la Centrul "Sfântul Marcu", din Cairo, Egipt, a avut loc cea de-a şaptea întâlnire a Întâistătătorilor Bisericilor Orientale din Orientul Mijlociu – Sanctitatea Sa, Shenouda al III-lea, Papă şi Patriarh al Alexandriei (Biserica Ortodoxă Coptă), Sanctitatea Sa Ignatius Zakka I, Patriarhul Ortodox Sirian al Antiohiei şi al întregului Răsărit, Sanctitatea Sa Aram I, Catolicosul Armean al Ciliciei – alături de membrii Comitetului Permanent al Bisericilor Ortodoxe Orientale. A fost semnată o Declaraţie Comună asupra unităţii credinţei şi doctrinei, întemeiată pe primele trei Sinoade Ecumenice (Niceea, 325; Constantinopol, 381; Efes, 431).

Familia Bisericilor Orientale este compusă din şapte membri: Copţi, Sirieni, Armeni ai Sfântului Etchmiadzin, Armeni ai Marii Case a Ciliciei, Etiopieni, Indieni şi Eritreieni.

Declaraţia Comună estre structurată pe mai multe capitole:

I. Relaţiile între Biserici şi Dialogurile Bilaterale:

a. Dialogul între Bisericile Ortodoxe Orientale şi Bisericile Răsăritene.

Participanţii la această întâlnire îşi exprimă durerea faţă de trecerea la Domnul a Prea Fericitului Petros al VII-lea, Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa, vrednic conducător de Biserică şi iubit frate întru Hristos Domnul şi, în acelaşi timp, felicită pe Prea Fericitul Theodoros al II-lea pentru alegerea şi întronizarea sa ca Papă şi Patriarh al Alexandriei şi al întregii Africi.

În cadrul primei sesiuni a Comisiei de dialog dintre reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe Orientale şi cei ai Bisericii Ortodoxe a Rusiei, ce a avut loc la Moscova, în septembrie 2001, multe obstacole dintre cele două părţi au fost depăşite, găsindu-se răspuns la unele diferenţe existente anterior.

A doua întâlnire de acest gen urmează să aibă loc la Centrul "Sfântul Marcu" din Cairo, între 13-17 decembrie 2004, una din principalele teme ale discuţiilor fiind hristologia Bisericii Ortodoxe Siriene, exprimată în învăţăturile Patriarhului Sever al Antiohiei.

În cadrul întâlnirii dintre Sanctitatea Sa, Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic şi Sanctitatea Sa, Shenouda al III-lea, Papă şi Patriarh al Alexandriei (Biserica Ortodoxă Coptă), din septembrie 2001, a fost subliniat scopul Comisiei Comune de Dialog dintre Biserica Ortodoxă a Rusiei şi Bisericile Ortodoxe Orientale, acela de a ajunge, dacă este posibil, la acorduri doctrinare, ce urmează a fi prezentate Comisiei Plenare de Dialog dintre cele două Familii Ortodoxe.

I.P.S. Mitropolit Bishoy (Biserica Ortodoxă Coptă) şi I.P.S. Mitropolit Emmanuel al Franţei (Patriarhia Ecumenică) – cei doi preşedinţi ai Comisiei de Dialog – vor continua eforturile lor pentru asigurarea dialogului teologic dintre cele două Familii Ortodoxe.

b. Dialogul teologic oficial între Bisericile Ortodoxe Orientale şi Comuniunea Anglicană.

Dialogul teologic cu Comuniunea Anglicană a fost suspendat din cauza hirotonirii unui episcop anglican homosexual în Statele Unite ale Americii. Bisericile Ortodoxe Orientale îşi afirmă încă o dată poziţia faţă de practicile şi comportamentul sexual, ele trebuind să fie conforme cu învăţăturile biblice şi morale creştine. Se speră ca, pe viitor, această problemă să fie soluţionată de către Biserica Anglicană, în acest fel dialogul dintre cele două părţi putând să fie continuat.

c. Dialogul teologic oficial între Bisericile Ortodoxe Orientale şi Biserica Catolică.

Comisia Internaţională de Dialog Comun între Biserica Catolică şi Bisericile Ortodoxe Orientale a avut loc pentru prima dată la Centrul "Sfântul Marcu" din Cairo, între 27-30 ianuarie 2004.

Între chestiunile legate de relaţiile Bisericilor Ortodoxe Orientale din Orientul Mijlociu cu Vaticanul, se află şi cea privitoare la folosirea de către noul Patriarh Catolic Armean a titulaturilor de Catolicos şi Catolicosat, ceea ce, din punct de vedere al S. Sale Aram I, Catolicosul Armean al Ciliciei este inacceptabil şi nefast pentru dialogul teologic oficial cu Biserica Romano-Catolică. În contextul discuţiilor pe marginea acestui dialog s-a hotărât încheierea dialogului neoficial cu "Pro Oriente".

Viitoarea întâlnire a Comisiei va avea loc la Roma, între 25-30 ianuarie 2005, având ca temă de discuţii "Comuniunea în Biserică".

d. Dialogul teologic oficial între Bisericile Ortodoxe Orientale şi Alianţa Mondială Reformată (WARC).

Comitetul Executiv al Alianţei Mondiale Reformate face toate demersurile necesare pentru a se putea iniţia cea de-a doua etapă a dialogului oficial între Bisericile Ortodoxe Orientale şi Alianţa Mondială Reformată. Raportul final al primei etape de dialog urmează a fi făcut public.

II. Bisericile Ortodoxe Orientale.

a. Comitetul Consultativ.

Reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe Orientale au stabilit ca, la 25 ianuarie 2005, la Roma, să fie convocat Comitetul Consultativ, cu o zi înainte de întrunirea Comisiei Mixte Internaţionale de Dialog cu Biserica Catolică. Acest Comitet Consultativ se va întâlni cu ocazia tuturor dialogurilor teologice şi a întâlnirilor ecumenice, având ca scop coordonarea reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Orientale.

b. Biserica Ortodoxă din Eritreia.

La 5 martie 2004, la Asmara, a fost ales şi întronizat un nou Patriarh al Bisericii Ortodoxe Tewahedo din Eritreia – Sanctitatea Sa, Abuna Antonios I –, fiind cel de-al treilea Patriarh al acestei Biserici. Sanctitatea Sa, Shenouda al III-lea, Papă şi Patriarh al Alexandriei (Biserica Ortodoxă Coptă) a condus, hirotonirea şi întronizarea, cu participarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Eritreia şi a unei delegaţii ortodoxe copte.

Ca o mărturie a comuniunii dintre cele două Biserici Ortodoxe Orientale şi ca o concretizare a acesteia, la 19 septembrie 2004, a fost sfinţit Sfântul şi Marele Mir, fiind de asemenea pusă piatra de temelie a Colegiului Teologic "Sfântul Marcu".

c. Activitatea sectelor în ţările în care există credincioşi ai Bisericilor Ortodoxe Orientale.

Este de menţinut faptul că, sub presiunea apuseană, multe ţări în care Bisericile Ortodoxe Orientale sunt reprezentate, sunt sub ameninţarea sectelor precum Martorii lui Iehova, mormoni, adventişti. Este regretabil faptul că aceste secte sunt recunoscute – cum este cazul Armeniei, unde Martorii lui Iehova sunt recunoscuţi ca organizaţie religioasă – sau urmează a fi recunoscute în viitor de către Autorităţile de Stat, ele fiind finanţate cu sume pe măsura provocărilor acestor grupări eretice. Ar trebui încurajate publicaţiile, programele electronice şi audio-vizuale cu caracter creştin-ortodox.

III. Colaborarea ecumenică.

a. Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB).

Ca membri ai Consiliului Mondial al Bisericilor, Bisericile Ortodoxe Orientale sprijină activitatea ecumenică şi, prin reprezentanţii lor, continuă să aibă o participare activă în cadrul Consiliului.

Este amintită întrunirea Comisiei "Credinţă şi Ordine" a Consiliului Mondial al Bisericilor, ce s-a desfăşurat la Kuala Lumpur, Malaiezia, între 28 iulie – 6 august 2004. Sunt menţionate, de asemenea viitoarele participări de la: cea de-a IX-a Întrunire Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor (Porto Alegre, Brazilia, 14-23 februarie 2006) şi Conferinţa Mondială asupra Misiunii şi Evanghelizării (Atena, Grecia, mai 2005).

b. Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu.

Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu (CBOM) este o organizaţie ecumenică importantă în această regiune.

Cea de-a VIII-a Adunare Generală a CBOM, a avut loc în Cipru, în decembrie 2003 şi l-a ales pe Sanctitatea Sa, Shenouda al III-lea ca Preşedinte al CBOM. Adunarea Generală l-a ales pe dl. Ibrahim Saleh – nominalizat din partea Bisericilor Ortodoxe Orientale – ca Secretar General.

Comitetul Executiv al Consiliului Bisericilor din Orientul Mijlociu a luat decizia de a creşte importanţa dialogului creştin-musulman în regiune. Este aşteptată înfiinţarea unui nou Comitet pe această temă, deciziile acestuia aşteptându-se să fie de o importanţă majoră în regiune.

c. Consultaţia dintre reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe Orientale şi Societăţile Biblice Unite.

Prima întâlnire cu reprezentanţii Societăţii Biblice Unite a avut loc în Catolicosatul Armean al Ciliciei, între 11-12 februarie 2004, la invitaţia Sanctităţii Sale, Catolicosul Aram I. S-a convenit asupra necesităţii Bisericilor Ortodoxe

Orientale de a edita traduceri speciale ale Bibliei după textul original, în concordanță cu canoanele și dogmele lor.

IV. Dreptate și pace.

Situația mondială, în general, și cea din Orientul Mijlociu, în special, au făcut parte din preocupările și discuțiile constante ale Bisericilor Ortodoxe Orientale. Este reînnoit angajamentul pentru acțiuni menite să ducă la rezolvarea conflictelor, prin dragoste, respect și încredere.

Creșterea accentuată a violențelor din Irak este îngrijorătoare, fapt pentru care cetățenii irakieni de toate religiile și culturile sunt îndemnați să își asume responsabilitatea unul față de celălalt și față de însăși țara lor.

Locurile Sfinte din Orientul Mijlociu, unde Domnul nostru Iisus Hristos S-a născut, ar trebui să fie, din nou, pline de pace și înțelegere, unde drepturile omului să fie respectate în totalitate.

Următoarea întrunire a Comitetului Permanent va avea loc la Mănăstirea "Sfântul Efrem", din Damasc, Siria, între 6-8 decembrie 2005, iar întâlnirea Întâistătătorilor va avea loc între 9-10 decembrie 2005.

diac. GEORGE LEESCU-POPA
Sectorul pentru Relații Externe Bisericești

AL VI-LEA CONGRES AL FACULTĂŢILOR DE TEOLOGIE ORTODOXĂ (SOFIA, 6-10 OCTOMBRIE 2004)*

Dezbaterile teologilor ortodocşi, iniţiate în perioada interbelică, în cadrele formale impuse de convocarea şi participarea la un Congres, au creat obligativitatea pentru generaţiile viitoare de a continua acest demers ştiinţific. Din fericire, chiar dacă la o perioadă de timp apreciabilă, primului Congres de Teologie Ortodoxă desfăşurat la Atena – 1936[1], i-au urmat alte manifestări similare, după cum urmează: Atena – 1976[2], Brookline – 1987[3], Bucureşti – 1996[4] şi Belgrad – 2001[5]. În această linie a dialogului teologic panortodox se înscriu şi lucrările celui de-al VI-lea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă, desfăşurat la Sofia, între 6-10 octombrie 2004. Având binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist şi mandatul Consiliului Profesoral al Facultăţii de Teologie Ortodoxă *Patriarhul Justinian* din Bucureşti, Pr. conf. dr. *Ştefan Buchiu* şi Dl. asist. drd.

* O scurtă cronică a acestui Congres a apărut în "Vestitorul Ortodoxiei" (periodic de informaţie bisericească, teologie şi spiritualitate al Patriarhiei Române), anul XVI (2004), nr. 346 (30 noiembrie), p. 7.

1. Cu întârziere faţă de momentul desfăşurării lucrărilor Congresului a apărut un volum dedicat special acestui eveniment: *Procès-verbaux du premièr Congrès de Thèologie Orthodoxe à Athènes, 29* nov.- 6 déc. 1936, publié par les soins du Président Prof. Hamilcar S. Alivisatos, Pyrsos, Athènes, 1939 (referatele publicate sunt în limbile franceză, germană şi greacă). Cronica acestui Congres în limba română, poate fi consultată la Arhim. SCRIBAN, "Cronica externă": Grecia: Congresul Profesorilor de Teologie în Ateena", în *Biserica Ortodoxă Română* (revista Sf. Sinod), anul LIV (1936), nr. 11-12 (Noemvrie-Dechemvrie). pp. 733-751.

2. Informaţii complete despre desfăşurarea acestui Congres găsim în *Procès-verbaux du deuxième Congrès de Thèologie Orthodoxe à Athènes, 19 - 29 Août 1976,* publiès par les soins du Prof. Savas Chr. Agouridés, Athènes, 1978 (referatele publicate sunt în limbile engleză, franceză, şi germană). De asemenea, avem şi o informare succintă, în limba română, la Pr. Prof. Dumitru POPESCU şi Pr. Prof. Dumitru RADU, "Al doilea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă, Atena – 1976", în *Biserica Ortodoxă Română* (buletinul oficial al Patriarhiei Române), anul XCIV (1976), nr. 9-10 (Septembrie-Octombrie), pp. 899-902. Despre participarea delegaţiilor Institutului Teologic din Bucureşti la ambele Congrese desfăşurate la Atena, a se vedea Pr. Asist. Viorel Ioniţă, "Participarea Profesorilor români la Congrese, Consfătuiri şi Întruniri interortodoxe", în *Ortodoxia* (revista Patriarhiei Române), anul XXXIII (1981), nr. 4 (Octombrie-Decembrie), pp. 556-559.

3. Cu o întârziere inexplicabilă a fost publicat totuşi un volum, care cuprinde toate referatele susţinute în cadrul lucrărilor celui de-al III-lea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă: *Conference Papers on the Third International Conference of Theological Schools, Brookline, MA, 30 August – 4 September 1987*, Holy Cross Orthodox Press, Brookline, 1995. Nu avem informaţii despre o cronică în limba română.

4. Din nefericire, lucrările Congresului al IV-lea, găzduit de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, nu au fost publicate în volum. Singura informare, succintă de altfel, este oferită de Diac. Gheorghe POP, "Misiunea Bisericii în lumea contemporană. Lucrările celui de-al IV-lea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă, Bucureşti – 1996", în Glasul Bisericii (revista oficială a Sfintei Mitropolii a Munteniei şi Dobrogei), anul LII (1996), nr. 5-8 (Mai-August), pp. 123-125.

5. Proiectul editării unui volum, care să cuprindă referatele susţinute în cadrul sesiunilor Congresului, a fost abandonat datorită situaţiei financiare precare pe care o traversa în acele vremuri Patriarhia Sârbă. Singurele informaţii (în limba română) despre acest eveniment sunt disponibile la Pr. Prof. Dr. Vasile RĂDUCĂ, "Al V-lea Congres Internaţional al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă", în "Vestitorul Ortodoxiei, anul XII (2001), nr. 278-279 (15 noiembrie) , p. 10.

Ionuț-Alexandru Tudorie au reprezentat învățământul teologic universitar românesc.

Invitația oficială de participare a fost redactată în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Maxim al Bulgariei, precum și în numele Excelenței Sale, Simeon de Saxa-Coburg, Primul-Ministru al acestei țări. Facultatea de Teologie din cadrul Universității *Sf. Clement de Ohrida* din Sofia s-a ocupat de organizarea acestui Congres. Tema generală a Congresului a fost *Teologia Ortodoxă în lumea contemporană*. Au participat 35 reprezentanți din 14 țări, după cum urmează: Albania, Belarus, Bulgaria, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Liban, Polonia, România, Rusia, Serbia-Muntenegru, S.U.A. și Ucraina.

Congresul a fost deschis oficial în dimineața zilei de 6 octombrie cu un *Te Deum*, săvârșit în catedrala patriarhală *Sf. Alexandru Nevsky*, la care a participat Prea Fericitul Patriarh Maxim. Acesta a fost urmat de ceremonia de deschidere a lucrărilor Congresului, care a avut loc în Aula Universității din Sofia. Reprezentantul Comitetului de Organizare, Prof. dr. Ivan Zhelev Dimitrov, director al Directoratului pentru Probleme Religioase din cadrul Consiliului de Miniștri bulgar, a declarat deschise lucrările celui de-al VI-lea Congres al Facultății de Teologie Ortodoxă. Pe rând, au fost prezentate scrisori de felicitare din partea Patriarhului Ecumenic (Bartolomeu I), Președintele Republicii Bulgaria (Georgy Parvanov), Președintelui Parlamentului Bulgar (Prof. dr. Ognjan Gerdzhikov), Primului Ministru (Simeon de Saxa-Coburg), Rectorului Universității din Sofia (Prof. dr. Bojan Biolchev), Decanului Facultății de Teologie din Sofia (Prof. dr. Emil Trajtchev), Școlii de Teologie Ortodoxă *Sf. Andrei* din Australia și a Conferinței Mondiale a Asociațiilor Instituțiilor Teologice (Wocati).

Lucrările au fost deschise cu două referate principale, susținute în aula Universității *Sf. Clement de Ohrida*, de către Pr. prof. dr. Nikolaj Shivarov (*Ortodoxia și lumea contemporană*) și Pr. prof. dr. Georgios Dion Dragas (*Teologia Ortodoxă în lumea contemporană*).

Sesiunile plenare ulterioare s-au desfășurat în aula Facultății de Teologie. În prima sesiune (după-amiaza zilei de 6 octombrie) au fost prezentate referate pe tema *Teologia Ortodoxă astăzi*, de către Prof. dr. Totju Koev, Prof. dr. Ignatije Midich (episcop de Pozarevatz și Branichevo) și Pr. prof. dr. John Behr. În cea de-a doua sesiune, desfășurată în aceeași zi, au conferențiat Pr. prof. dr. Emmanuel Clapsis și Pr. prof. George Attie.

Tema centrală a sesiunii din ziua de 7 octombrie a fost *Școlile de Teologie Ortodoxă – comunicare și mărturie*. Referate au fost prezentate de către Prof. dr. Ivan Zhelev Dimitrov, Arhim. prof. dr. Grigorios Papathomas, Ierom. dr. Peter Eremeev și Prof. dr. Christos Oikonomou. În timpul discuțiilor care au avut loc la sfârșitul prezentărilor s-a căzut de acord asupra faptului că școlile de teologie ortodoxă de pe teritoriul țărilor care fac deja parte sau urmează să adere la Uniunea Europeană trebuie să țină cont de poziția față de învățământul superior a Comisiei Europene a Miniștrilor Educației, întâlniri care au avut loc la Praga, Berlin, Bologna și Paris. De asemenea, s-a stabilit înființarea unui Forum european al Școlilor de Teologie Ortodoxă, care să faciliteze comunicarea între aceste instituții de învățământ teologic ortodox, precum și colaborarea cu Comisia

Miniştrilor Educaţiei în vederea implementărilor prevederilor europene la nivelul învăţământului superior.

Prima sesiune plenară a zilei de sâmbătă, 9 octombrie, a fost dedicată subiectului *Unitatea creştină astăzi*. Au prezentat referate Prof. dr. Theodor Nikolau, Prof. dr. Dimitar Popmarinov şi Pr. prof. Alexandr Bolonnikov. Tema celei de-a doua sesiuni a zilei a fost *Ortodoxia într-o Europă Unită*, cu lucrări susţinute de Pr. prof. dr. Nikolaos Ioannidis, Prof. dr. Alexander Omarchevski şi Ierom. prof. dr. Cyrill Zinkovsky.

Toţi participanţii la Congres au avut ocazia să participe la serviciile liturgice din paraclisul Facultăţii de Teologie. În după-amiaza zilei de 7 octombrie au fost organizate vizite la Muzeul Naţional de Istorie al Bulgariei, precum şi la Seminarul Teologic din Sofia. În ziua de 8 octombrie a fost organizat un pelerinaj la mănăstirea Sf. Ioan de la Rila. De asemenea, în ziua de 9 octombrie a avut loc un concert de muzică bisericească la *Bulgaria Hall*, urmat de o recepţie oficială oferită de Excelenţa Sa, Simeon de Saxa-Coburg, Primul-Ministru al Bulgariei. În dimineaţa zilei de 10 octombrie a fost săvârşită Sf. Liturghie în vechea biserică *Sf. Sofia*, urmată de o recepţie oferită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Maxim, la palatul sinodal. Ultimul eveniment de pe agenda Congresului a fost conferinţa de presă, care a avut loc în aula Facultăţii de Teologie, atunci când a şi fost anunţată, în mod oficial, invitaţia Înalt Prea Sfinţitului Leon, Arhiepiscop al Kareliei şi al întregii Finlande, ca următorul Congres să se desfăşoare în cadrul Departamentului de Teologie Ortodoxă – Universitatea din Joensuu, în iunie 2006.

Pe lângă observaţiile, rezoluţiile şi recomandările celui de-al VI-lea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă au fost redactate şi două scrisori oficiale de suport faţă de situaţiile dificile cu care se confruntă instituţiile de învăţământ teologic ortodox în Germania şi în Federaţia Rusă. Astfel, a fost făcut un apel pe lângă autorităţile competente faţă de intenţia Universităţii din München de a închide Departamentul de Teologie Ortodoxă, condus de Prof. dr. Theodor Nikolau. În apelul respectiv a fost subliniată reputaţia excelentă pe care o are această instituţie de învăţământ teologic în contextul Europei Occidentale, precum şi rolul activ pe care şi l-a asumat prin iniţiativa publicistică (celebrul periodic *Orthodoxes Forum*). De asemenea, a fost redactată şi o scrisoare de suport adresată autorităţilor ruse *vis-à-vis* de o nouă încercare a instituţiilor de învăţământ ortodox superior din Federaţia Rusă de a intra în cadrul Universităţilor recunoscute de Stat. Prof. dr. Ivan Zhelev Dimitrov, semnatarul apelului, a subliniat eforturile depuse de către seminariile şi academiile teologice din spaţiul Federaţiei Ruse pentru a revigora instituţiile de învăţământ cu specific teologic. Situaţia actuală, în care un absolvent al acestor instituţii nu se bucură de aceleaşi drepturi pe care le au toţi ceilalţi absolvenţi de învăţământ preuniversitar şi universitar acreditat legal, este profund anacronică, discriminatorie şi de neacceptat. Decizia favorabilă din partea autorităţilor competente ale Statului ar însemna reparaţia unei istorice nedreptăţi faţă de învăţământul teologic din Rusia.

Impresiile generale ale participanţilor la acest Congres au fost deosebite. Pe lângă contactul direct cu Ortodoxia bulgară (relaţiile dintre Biserică şi Stat, situaţia schismei bulgare, învăţământul teologic etc.) şi audierea conferinţelor

susținute de cei menționați, în cadrul discuțiilor a fost dezbătută problema majoră cu care se confruntă învățământul teologic universitar din țările membre sau în curs de aderare la Uniunea Europeană. Proiectul unui plan de învățământ teologic ortodox (generalizat), o *via media* între recomandările Comisiei Europene și *aria curriculară* specifică Teologiei Ortodoxe, urmează a fi definitivat în cadrul *Forumului European al Facultăților de Teologie Ortodoxă.*

Pr. conf. dr. ȘTEFAN BUCHIU
Asist. drd. IONUȚ-ALEXANDRU TUDORIE

Anexă:

Observațiile, Rezoluțiile și Recomandările finale ale Congresului al VI-lea al Facultăților de Teologie Ortodoxă*

a. Observații:

1. Noi, delegații la cel de-al VI-lea Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă (*Higher Orthodox Theological Schools – HOThS*), considerăm că este necesar să avem întâlniri regulate pentru a discuta problemele teologice de actualitate.

2. Suntem convinși că întâlnirile regulate ale Facultăților noastre de Teologie sunt importante pentru cunoașterea problemelor comune legate de programele (*n.t.* analitice) teologice ale Facultăților noastre, precum și cu problemele specifice ale fiecărei Facultăți și alte probleme generale.

3. Dorim să subliniem că această colaborare dintre diferite Facultăți de Teologie Ortodoxă și Bisericile Ortodoxe locale are o importanță primordială. Este evident că Teologia nu poate fi corect urmată în afara Bisericii, precum și că Biserica nu poate fi înțeleasă fără Teologie.

4. Recunoaștem existența problemelor specifice, la nivel regional între Bisericile Ortodoxe locale și Facultățile de Teologie Ortodoxă. De aceea, noi recomandăm ca aceste probleme să fie discutate și rezolvate în spiritul cooperării între Facultățile de Teologie și Bisericile locale.

5. Ne exprimăm convingerea că trăim într-o nouă epocă, unde chestiunile ce trebuie discutate sunt dictate de o nouă realitate mondială (politică și culturală). De aceea, noi trebuie să lucrăm împreună – la nivel interortodox, ca și interconfesional, interreligios și multicultural – ca să răspundem provocărilor noului mileniu.

b. Rezoluții:

6. Am stabilit ca un Comitet Permanent să fie ales dintre delegații la cel de-al VI-lea Congres, pentru a lucra timp de doi ani, care va coordona comunicarea între Facultățile de Teologie Ortodoxă.

* Textul final al acestui document a fost pregătit de către Secretarul Executiv al Comitetului de Organizare: Pr. prof. dr. Georgios Dion Dragas.

7. Am stabilit că sus-menţionatul Comitet Permanent va pregăti cel de-al VII-lea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă, care va avea loc la Joensuu (Finlanda), la începutul lunii iunie 2006.

8. Am stabilit că membrii acestui Comitet Permanent vor fi următorii: 1) Preşedintele Comitetului de Organizare al celui de-al VI-lea Congres din Sofia, Prof. dr. Ivan Zhelev Dimitrov (Bulgaria); 2) Decanul Facultăţii de Teologie a Universităţii *Aristotel* din Tesalonic, Prof. dr. Christos Oikonomou (Grecia); 3) Decanul Şcolii de Teologie Ortodoxă *Holy Cross* din Brookline – Massachusetts, Pr. prof. dr. Emmanuel Clapsis (SUA); 4) Rectorul Academiei Teologice din Moscova, Arhiep. Eugene de Vereya (Rusia); 5) Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă *Patriarhul Justinian* a Universităţii din Bucureşti, Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula (România); 6) Decanul Facultăţii de Teologie Ortodoxă a Universităţii din Belgrad, Pr. prof. dr. Vladan Perishich (Serbia-Muntenegru); 7) Directorul Departamentului de Teologie Ortodoxă din cadrul Facultăţii de Teologie a Universităţii din Joensuu, Prof. dr. Petri Piiroinen (Finlanda).

9. Am confirmat necesitatea unei orientări europene a Facultăţilor de Teologie Ortodoxă (*n.t.* paragraf adresat exclusiv instituţiilor de învăţământ teologic care funcţionează în ţări membre ale Uniunii Europene sau care sunt în proces de aderare; e.g. Bulgaria şi România). Pentru aceasta, insistăm în favoarea acceptării declaraţiilor (făcute la Berlin, Praga, Bologna şi Paris) miniştrilor educaţiei din statele membre ale Uniunii Europene.

10. Am stabilit, în conformitate cu cele de mai sus, să fie instituit un *Forum European al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă* care va fi organizat în acord cu protocolul Comisiei Europene (26 ianuarie 2004). Scopul acestui Forum va fi acela de a realiza coordonarea şi cooperarea efectivă între toate Facultăţile de Teologie Ortodoxă din statele membre ale Uniunii Europene şi, în acest fel, să fie o mărturie a Ortodoxiei *vis-â-vis* de Instituţiile Europene. Pentru acest Forum a fost ales următorul *Presidium*:

Preşedinte: Arhim. prof. dr. Grigorios Papathomas – Institutul de Teologie Ortodoxă *Saint-Serge* (Paris – Franţa);

Vice-preşedinte: Prof. dr. Emil Trajtchev – Facultatea de Teologie a Universităţii *Sf. Clement de Ohrida* (Sofia – Bulgaria);

Secretar general: Christopher D'Aloisio (Belgia); .

Trezorier: Lect. dr. Radu Preda – Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universităţii *Babeş-Bolyai* (Cluj-Napoca – România);

Membru: Prof. dr. Christos Oikonomou – Facultatea de Teologie a Universităţii *Aristotel* (Tesalonic – Grecia).

c. Recomandări:

11. Noi recomandăm instituirea unei *Asociaţii Mondiale a Facultăţilor de Teologie Ortodoxă (World Association of Schools of Orthodox Theology – WASOTh)*, la care să poată adera orice instituţie de învăţământ teologic ortodox. Această Asociaţie va fi condusă de un Comitet de Organizare cu şapte membri aleşi, care va include: un Preşedinte, un Secretar şi un Trezorier.

12. Recomandăm unanim ca sus-menționatul Comitet Permanent (cf. nr. 8) să funcționeze pentru o perioadă, până la următorul Congres, ca și Comitet de Organizare al Asociației Mondiale a Facultăților de Teologie Ortodoxă:

Președinte: Prof. dr. Christos Oikonomou (Tesalonic – Grecia);

Secretar: Pr. prof. dr. Emmanuel Clapsis (Brookline, Massachusetts – SUA);

Trezorier: Prof. dr. Petri Piiroinen (Joensuu – Finlanda);

Membri: Prof. dr. Ivan Zhelev Dimitrov (Sofia – Bulgaria); Arhiep. Eugene de Vereya (Moscova – Rusia); Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula (București – România); Pr. prof. dr. Vladan Perishich (Belgrad – Serbia-Muntenegru).

13. Recomandăm punerea în funcțiune a unui mecanism pentru operațiile de coordonare între Facultățile de Teologie Ortodoxă și aceste Congrese. Acesta poate fi realizat numai cu suport financiar, care va facilita un standard ridicat al efectivității. Suport financiar trebuie să fie obținut de la Bisericile Ortodoxe locale, din fonduri private, de la Uniunea Europeană și alte organizații.

14. Recomandăm schimburi de profesori, lectori, studenți, schimburi de experiență și activități între Facultățile de Teologie Ortodoxă.

15. Recomandăm publicarea sub forma unei broșuri a Dispozițiilor Generale ale Decanilor Facultăților de Teologie Ortodoxă și ale Rectorilor Universităților respective. Această broșură trebuie însoțită de o scurtă listă a cercetărilor academice, a publicațiilor profesorilor, precum și o descriere succintă a programei academice a fiecărei instituții de Teologie Ortodoxă.

16. Recomandăm ca sus-menționatul Comitet Permanent al celui de-al VII-lea Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă să aibă în vedere colectarea textelor și publicarea broșurii.

17. De asemenea, recomandăm Comitetului de Organizare al celui de-al VI-lea Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă și Facultății de Teologie a Universității din Sofia să aibă în grijă publicarea în limba engleză a lucrărilor Congresului.

18. Ca o concluzie, noi dorim să subliniem că aceste Congrese ale Facultăților de Teologie Ortodoxă continuă să stabilească acțiunile lor viitoare, prezentând constant tradiția și spiritualitatea ortodoxă, experiența liturgică a Bisericii și comorile teologiei biblice și patristice, acestea constituind axiome fundamentale pentru expresia mărturiei ortodoxe în lumea contemporană.

(traducere de
Asis. drd. IONUȚ-ALEXANDRU TUDORIE)

A 12-A ÎNTRUNIRE A COMISIEI MIXTE DE DIALOG ORTODOX-LUTERAN, DURĂU – ROMÂNIA, 6-15 OCTOMBRIE 2004

Dialogul teologic oficial dintre Bisericile Ortodoxe şi Federaţia Lutcrană Mondială (FLM) a început în 1981 şi a continuat până în prezent prin întrunirea unei Comisii Mixte de delegaţi ai celor două familii de biserici, la un interval de câte doi ani. Comisia ortodoxă este formată din câte un delgat al fiecărei Biserici Ortodoxe Autocefale, iar partea luterană este numită de către FLM şi formată din teologi reprezentând diferite Biserici Evanghelice Luterane din întreaga lume. Primele 11 întruniri ale acestei Comisii Mixte au fost găzduite pe rând de cele două părţi, la invitaţia unei Biserici Evanghelice, respectiv a unei Biserici Ortodoxe. La primele întruniri s-au discutat următoarele teme: Revelaţia Divină; Scriptură şi Tradiţie; Canonul şi Inspiraţia Sfintei Scripturi; Autoritatea Bisericii şi Autoritatea în Biserică.

La cea de-a IX-a întrunire a acestei Comisii Mixte (Sigtuna, Suedia, 1998) s-a propus tema: *"Taina Bisericii"* (*The Mystery of the Church*), cu recomandarea ca această temă să fie tratată pe parcursul mai multor întruniri, prin abordarea unor subteme. La cea de a 10-a întrunire a acestui dialog (Damasc, Siria, 2000) a fost tratată tema *"Taina Bisericii: A. Cuvântul şi tainele în viaţa Bisericii"* (*The Mystery of the Church: A. Word and Sacraments (Mysteria) in the life of the Church*), iar la cea de-a 11-a întrunire (Oslo, Norvegia, 2002) a fost aprofundată tema: *"Taina Bisericii: B. Tainele ca mijloace ale mântuirii"* (*The Mystery of the Church: B. Mysteria/Sacraments as Means of Salvation*). Tot la Oslo a fost fixată tema pentru cea de-a 12-a întrunire şi anume: *"Taina Bisericii: C. Botezul şi Mirungerea ca taine ale iniţierii în Biserică"* (*The Mystery of the Church: C. Baptism and Chrismation as Sacraments of Initiation into the Church*).

Comitetul pregătitor al celei de-a 12-a întruniri a Comisiei Mixte Ortodox-Luterană s-a întrunit la Ierapetra, Creta – Grecia, între 1-6 octombrie 2003. Din Comitetul pregătitor, condus de cei doi preşedinţi: Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Ghenadios de Sassima, Patriarhia Ecumenică, pentru partea ortodoxă, şi respectiv Arhiepiscopul Georg Kretschmar, pentru partea luterană, au făcut parte câte patru membri ortodocşi şi patru membri luterani. Printre delegaţii ortodocşi s-a numărat şi Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române. Discutând tema stabilită la Oslo, comitetul pregătitor a elaborat un text propus ca document de lucru în vederea adoptării sale ca declaraţie finală la cea de-a 12-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran. Comitetul de pregătire a fixat ca dată pentru cea de-a 12-a întrunire zilele de 6-15 octombrie 2004, iar cu privire la locul întrunirii, comitetul şi-a exprimat dorinţa de a organiza această întrunire în România.

Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a dat curs solicitării adresate Patriarhiei Române de către Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Ghenadios de Sassima şi a adresat invitaţia de a se organiza în România cea de-a 12-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran. Prin bunăvoinţa Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, lucrările acestei

Comisii s-au desfăşurat la Centrul Cultural-Pastoral "Sfântul Daniil Sihastrul" de la Mănăstirea Durău, între 7-13 octombrie 2004.

Din delegaţia ortodoxă condusă de către I.P.S. Mitropolit Ghenadios de Sasima, au făcut parte reprezentanţi ai următoarelor Biserici Ortodoxe: Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Ierusalimului, Patriarhia Română, Biserica Ciprului, Biserica Ortodoxă din Polonia, Biserica Ortodoxă din Albania, Biserica Ortodoxă din Cehia şi Slovacia şi Biserica Ortodoxă din Estonia. Delegaţia FLM a fost condusă de către Arhiepiscopul Georg Kretschmar din Rusia şi a inclus reprezentanţi ai Bisericilor luterane din Australia, Finlanda, Germania, Norvegia, România, Suedia şi SUA.

Participanţii la întrunirea de la Durău au sosit la Bucureşti în cursul zilei de miercuri, 6 octombrie, şi au fost cazaţi la Căminul de oaspeţi ai Patriarhiei Române. În seara aceleiaşi zile, oaspeţii au vizitat Catedrala Patriarhală şi au servit cina la Palatul Patriarhiei, cu care prilej li s-a făcut o scurtă prezentare a Bisericii Ortodoxe Române. În ziua de joi, 7 octombrie, participanţii la această întrunire au călătorit cu autocarul spre Durău, făcând popas la Braşov, unde au vizitat Biserica Neagră şi Biserica Ortodoxă "Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului dimpreună cu Muzeul primei şcoli în limba Română. La Braşov oaspeţii au avut convorbiri cordiale atât cu pastorul luteran Christian Plajer, cât şi cu P.C. Pr. Nicolae Moşoiu, protopopul Braşovului, şi respectiv cu P.C. Pr. dr. Vasile Olteanu, directorul Muzeului Bisericii "Sfântul Nicolae" din Şchei.

Lucrările celei de-a 12-a întruniri a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran au început în ziua de vineri, 8 octombrie, în prezenţa Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, printr-un serviciu divin ortodox, pregătit de către P.C. Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române în această Comisie Mixtă de Dialog. În şedinţa de deschidere a acestei întruniri, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel a adresat un cuvânt de bun venit oaspeţilor şi i-a invitat să participe la praznicul Sfintei Cuvioase Paraschiva de la Iaşi.

În prima parte a întrunirii de la Durău au fost prezentate şi discutate următoarele patru referate:

– Din partea ortodoxă: Prof. dr. Vlassios Phidas, *Botez, Mirungere şi Biserică* (Baptism, Chrismation and Church) şi Prof. dr. Christos Voulgaris, *Taina Mirungerii în Biserica Primară* (The sacrament of Chrismation in the Early Church).

– Din partea luterană: Prof. dr. Eeva Martikainen, *Concepţia luterană despre Botez ca încorporare în Hristos* (The Lutheran Unferstanding of Baptism as Incorporation into Christ) şi Prof. dr. Hermann Pitters, *Cu privire la Mirungere şi la "votum postbaptismale" ale ritului Botezului* (On the question of chrismation and the "votum postbaptismale" of the baptismal rite).

Un comitet de redacţie, din care a făcut parte şi reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române, a rezumat discuţiile purtate pe marginea celor patru referate şi a îmbunătăţit proiectul pentru o declaraţie finală elaborat încă de la întrunirea din Ierapetra, din octombrie 2003. Acest proiect a fost apoi adoptat ca declaraţie finală a celei de-a 12-a întruniri a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran. Declaraţia finală de la Durău cuprinde trei paragrafe introductive şi 11 paragrafe de conţinut cu privire la tema discutată, adică *"Taina Bisericii: C. Botezul şi Mi-*

rungerea ca taine ale inițierii în Biserică" (vezi anexa). Ca o noutate în metodologia folosită la această întrunire este de menționat faptul că pe lângă discursul dogmatic, la Durău au fost luate în considerare și apoi citate în declarația finală textele liturgice legate de cele două taine în discuție. Acest fapt a lărgit orizontul de dezbatere, oferind noi amănunte cu privire la modul în care tradițiile celor două familii de Biserici mărturisesc prin credință și practică prin cult tainele mântuirii în Hristos.

. Cu privire la "tainele de inițiere" teologii ortodocși au insistat să se aibă în vedere alături de cele două taine amintite și Sfânta Euharistie, prin care credinciosul este încorporat pe deplin în Biserică. Cu toate acestea, partea luterană a ținut să se trateze ca "taine de inițiere" numai Botezul și Mirungerea, întrucât pentru această tradiție teologică Euharistia nu este o taină de inițiere în Biserică, fapt ilustrat prin aceea că în Bisericile Luterane împărtășania nu se administrează imediat după Botez. În sfârșit, cel mai important punct de deosebire dintre tradiția ortodoxă și cea luterană cu privire la cele două taine ale inițierii constă în faptul că Mirungerea nu este socotită ca taină în teologia luterană. Pe parcursul întrunirii de la Durău s-a putut constata că în cadrul rânduielii Botezului luteran există unele rugăciuni, ca și actul numit "votum postbaptismale", care corespund într-o oarecare măsură rugăciunilor și actelor de invocare a lucrării Harului Sfântului Duh pentru pecetluirea celui botezat prin Taina Mirungerii din tradiția ortodoxă.

Conceptul central al declarației de la Durău este că procesul de inițiere creștină se compune din trei elemente de bază și anume: 1) moartea față de păcat și îngroparea împreună cu Hristos; 2) învierea împreună cu Hristos și 3) pecetluirea cu Harul Sfântului Duh. Primele două aspecte întruchipează momentul pascal și sunt cuprinse în Taina Sfântului Botez, iar cel de al treilea aspect întruchipează momentul Cincizecimii și este cuprins în Sfânta Taină a Mirungerii. Aceste trei elemente se regăsesc și în tradiția luterană, chiar dacă sunt într-o manieră mult mai redusă și concentrate toate trei într-o singură Taină, anume Botezul. Punctele de consens stabilite prin declarația de la Durău au, desigur, valoarea lor pe calea apropierii dintre cele două familii de Biserici, fără însă a minimaliza aspectele de divergență mai ales cu privire la Taina Mirungerii. Declarația de la Durău se încheie cu concluzia că cele trei componente ale ritului inițierii în Biserică își găsesc împlinirea în participarea deplină a credinciosului la viața Bisericii prin Taina Euharistiei, astfel că tema propusă pentru cea de-a 13-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran este: *Taina Bisericii: D. Sfânta Euharistie în viața Bisericii* (*The Mystery of the Church: D. The Holy Eucharist in the Life of the Church*).

În comunicatul de presă adoptat la sfârșitul întrunirii de la Durău (vezi anexa) a fost subliniat faptul că această întrunire a fost găzduită în mod generos de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei. Pe parcursul întrunirii s-au citit mesaje cu binecuvântări și rugăciuni din partea Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic și a Prea Fericirii Sale Patriarhul Teoctist al României. Un mesaj de salut a fost de asemenea primit din partea Pastorului Dr. Ishmael Noko, Secretarul General al FLM.

Duminică, 10 octombrie, oaspeții de la Durău au participat mai întâi la Sfânta Liturghie la Mănăstirea Văratec, unde au servit masa de prânz și s-au documentat asupra vieții spirituale și culturale din acest așezământ monahal din cadrul Arhiepiscopiei Iașilor. După masă au fost vizitate mănăstirile Agapia și Neamț, unde oaspeții au fost impresionați printre altele de învățământul teologic seminarial din Patriarhia Română. Luni, 11 octombrie, în timp ce comitetul de redacție a continuat lucrările sale în vederea elaborării finale a declarației acestei întruniri, ceilalți participanți au vizitat mănăstirile Secu și Sihăstria, completându-și astfel cunoștințele lor cu privire la semnificația spirituală și culturală a mănăstirilor nemțene în peisajul pan-ortodox.

Miercuri, 13 octombrie, toți oaspeții de la Durău au plecat la Iași unde au participat, mai întâi, la cel de-al doilea concurs al corurilor Seminariilor Teologice din Mitropolia Moldovei și Bucovinei, iar apoi la Sfânta Liturghie arhierească pentru cinstirea Sfintei Cuvioase Paraschiva (joi, 14 octombrie). Alături de ierarhii din Biserica Greciei și din Patriarhia Ierusalimului, care aduseseră la Iași o mică parte din lemnul Sfintei Cruci pe care a fost răstignit Mântuitorul, și de un grup de oapeți din Norvegia, participanții la cea de-a 12-a întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran s-au adăugat numărului mare de pelerini străini la praznicul Sfintei Cuvioase Paraschiva din acest an. Spiritualitatea ortodoxă manifestată cu acest prilej a încoronat cum nu se putea mai bine lucrările acestei Comisii Mixte, astfel că întrunirea de la Durău va rămâne desigur un punct de referință în istoria dialogului ortodox-luteran.

Anexă

CEA DE-A XII-A COMISIE INTERNAȚIONALĂ MIXTĂ PENTRU DIALOGUL LUTERANO-ORTODOX 6-15 OCTOMBRIE 2004, DURĂU, ROMÂNIA

DECLARAȚIE

Taina Bisericii: C. Botezul și Mirungerea ca Taine de inițiere în Biserică

Comisia Mixtă Luterano-ortodoxă întrunită la Sigtuna, Suedia, în 1998, a ales tema "Taina Bisericii" pentru următoarea rundă de convorbiri. Tema a fost tratată până acum în trei subteme: a) "Taina Bisericii: Cuvântul și Taina" (Damasc, Siria, 2000, paragraf 2); b) "Tainele (Mysteria) ca mijloace de mântuire" (Oslo, Norvegia, 2002, paragraf 6); c) "Botezul și Mirungerea ca Taine de Inițiere în Biserică" (Durău, România, 2004). Astfel, declarația de la Oslo construiește pe consensul realizat în prealabil cu privire la tema: "Cuvântul și Tainele (Mysteria) în viața Bisericii". Totuși, se are, de asemenea, în vedere consensul anterior, în special cel realizat prin declarația din 1998: "Mântuire: har, justificare și sinergie". Activitatea anterioară a Comisiei a afirmat atât că "mântuirea este o participare reală prin har la firea lui Dumnezeu" (Sigtuna, 1998, paragraf 6) cât și că tainele/mysteria sunt "mijloace de mântuire, i.e. fapte divine specifice ale Bisericii pentru mântuirea credincioșilor" (Damasc, 2000, paragraf 2).

Actuala declaraţie construieşte pe acordul încheiat la Oslo "de a scoate în evidenţă tainele de iniţiere ale Bisericii străbune, adică botezul, mirungerea şi euharistia" (Oslo, 2000, par. 6). La Durău am analizat domeniile de convergenţă şi divergenţă în procesul de iniţiere creştină concentrat pe cele trei evenimente ale morţii cu Hristos, învierea cu Hristos şi darul Sfântului Duh.

Metoda noastră a fost să comparăm respectivele noastre ritualuri de iniţiere întrucât credem că ele exprimă clar învăţătura Bisericilor noastre. Ritualurile ortodoxe de iniţiere creştină se găsesc în Molitfelnic, traduse în diferite limbi. Traducerea engleză folosită aici este preluată din Molitfelnicul Bisericii Ortodoxe Antiohiene din America (1987). Ritualurile luterane ale sfântului botez se bazează pe Cărticica Botezului, care este un apendix al Micului catehism al lui Luther din Cartea de concordie (Confesiunile Bisericii Luterane Evanghelice) editată de Kolb şi Wengert (2000). Ritualul Sfântului Botez în Cartea luterană de slujire (1978), publicată în America de Nord şi folosită pe larg de alte Biserici Luterane, include elemente preluate din vechea tradiţie patristică sub influenţa mişcării luterane de reînnoire liturgică.

1. Luteranii şi ortodocşii sunt de acord că intrarea în viaţa Bisericii Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească este un dar dat de Dumnezeu prin Sfintele Taine, desfăşurate în Biserică. "Pocăiţi-vă, şi fiecare din voi să se boteze în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre; şi veţi primi darul Sfântului Duh" (F.A. 2, 38). În ambele tradiţii taina botezului este administrată cu apă în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh (cf. Matei 28, 19). Drept pentru care, mântuirea este lucrarea Dumnezeului Treimic. În ambele tradiţii botezul este în mod normal administrat de un preot hirotonit: în Bisericile Ortodoxe acest lucru se face în mod normal prin scufundare triplă, iar în Bisericile luterane este normal să se toarne apă pe cap de trei ori. Ambele tradiţii sunt de acord că scufundarea este forma cea mai simbolică şi mai potrivită pentru administrarea tainei. Luteranii şi ortodocşii sunt de acord că în caz de urgenţă botezul poate fi administrat şi de persoane laice. Bisericile noastre sunt de acord că taina botezului este irepetabilă.

2. Există trei componente de bază în procesul de iniţiere creştină: moartea împreună cu Hristos, învierea cu Hristos şi pecetluirea cu Sfântul Duh. Pentru ortodocşi, iniţierea creştină îşi găseşte împlinirea în Sfânta Euharistie. Luteranii nu vorbesc deobicei de Euharistie ca de o taină a iniţieirii, dar când un copil mai mare sau un adult este botezat, persoana respectivă este admisă imediat la Sfânta Euharistie.

3. La pregătirea iniţierii creştine, Bisericile Ortodoxă şi Luterană folosesc propriile ritualuri de exorcizare. La botezul ortodox, preotul spune: "O, Doamne... priveşte la robul tău; cercetează-l şi îndepărtează de la el orice lucrare a satanei. Ceartă şi îndepărtează duhurile necurate şi curăţeşte lucrarea mâinilor tale..." (Cartea slujirii, p. 147). În Cărticica Botezului pastorul spune: "Pleacă de la (se spune numele) duh necurat şi lasă locul Sfântului Duh" (Cartea de concordie, p. 373).

4. Atât luteranii cât şi ortodocşii includ în ritualul lor de iniţiere lepădarea de satana şi mărturisirea credinţei. Preotul ortodox întreabă pe cel botezat sau pe naşul acestuia: "Te lepezi de satana? şi de toate lucrurile lui? şi de toţi slujitorii lui? şi de toată slujirea lui? şi de toată trufia lui?" (Molitfelnic în lb. română, ediţia

1984, p. 24). La fel, pastorul luteran întreabă: "Te lepezi de satana?" (Cărticica Botezului, p. 374). În ritualul ortodox întrebarea este urmată de mărturisirea lui Hristos şi de Crezul niceo-constantinopolitan (325/381), în timp ce în ritualul luteran se foloseşte Crezul apostolic. Astfel, în ambele tradiţii, credinţa candidatului la botez sau cea a naşului este exprimată prin mărturisirea crezului.

5. Deşi discursul teologic poate atribui diferite efecte participării noastre la moartea şi învierea lui Hristos, ele formează, cu toate acestea, o unitate în ritualurile noastre liturgice, drept pentru care le vom trata împreună în acest document. Luteranii şi ortodocşii sunt de acord că participarea la moartea şi învierea lui Hristos revarsă asupra noastră următoarele daruri: moartea vechiului Adam (cf. Rom. 6, 6), unirea cu Hristos (cf. Rom. 6, 5), mântuirea, sfinţirea, purificarea trupului şi a duhului (cf. 1 Cor. 6, 11), lepădarea de moarte şi de diavol, iertarea păcatelor, biruinţa asupra puterii păcatului (cf. Rom. 6), iluminarea sufletului (cf. Evrei), regenerarea, noua naştere (cf. Titus 3, 5), noua viaţă în Hristos, adoptarea ca fii ai lui Dumnezeu (cf. Rom. 8, 16), reînnoirea chipului lui Dumnezeu (cf. Col. 3, 10; Efeseni 3, 10), viaţa veşnică şi includerea în trupul lui Hristos, Biserica.

6. Revărsarea acestor daruri este atestată clar în ambele ritualuri de iniţiere luteran şi ortodox. La luterani, pastorul se adresează celor prezenţi şi explică semnificaţia botezului: "La Sf. Botez, Tatăl nostru ceresc ne eliberează de păcat şi de moarte alăturându-ne morţii şi învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Suntem născuţi ca fii ai omenirii căzute; în apa botezului suntem renăscuţi ca fii ai lui Dumnezeu şi moştenitori ai vieţii veşnice. Prin apă şi prin Duh Sfânt devenim membri ai Bisericii care este trupul lui Hristos" (Cartea luterană de cult, p. 121). Darurile sunt, de asemenea, menţionate de Luther în Rugăciunea de cufundare, care este reflectată în cele mai multe ritualuri luterane: "... Prin botezul propriei Sale morţi şi învieri, iubitul Tău Fiu ne-a eliberat de sclavia păcatului şi a morţii şi a deschis calea bucuriei şi libertăţii vieţii veşnice. El a făcut din apă un semn al împărăţiei, al purificării şi al renaşterii... Revarsă Sfântul Tău Duh astfel încât celor botezaţi aici să li se dea o nouă viaţă. Îndepărtează păcatele tuturor celor spălaţi de această apă şi fă-i moştenitori ai slăvitei Tale Împărăţii" (Cartea luterană de slujire, p. 122).

7. În ritualul ortodox, preotul se roagă peste apa botezului: "Ci tu, Stăpâne a toate, arată apa aceasta, apă de izbăvire, apă de sfinţire, curăţire a trupului şi a sufletului, dezlegare legăturilor, iertare păcatelor, luminare sufletului, baie de-a doua naştere, înnoire duhului, har de înfiere, îmbrăcăminte de nestricăciune, izvor de viaţă... Tu ne-ai dăruit nouă de sus a doua naştere prin apă şi prin Duh. Arată-Te, Doamne, în apa aceasta şi dă acestuia ce se botează să se schimbe prin ea, să lepede pe omul cel vechi, stricat de poftele înşelăciunii, şi să se îmbrace în cel nou, ce este înnoit după chipul Ziditorului său, ca, fiind împreună-sădit cu asemănarea morţii Tale prin Botez, să se facă părtaş învierii Tale..." (Molitfelnic, p. 34).

8. Ortodocşii şi luteranii sunt de acord că o a treia componentă a iniţierii creştine sunt darul şi pecetea Sfântului Duh (2 Cor. 1, 22; Efeseni 4, 30). În ritualurile luterane, darul Duhului este legat de punerea mâinilor, de binecuvântarea de după botez şi de o rugăciune pentru Sfântul Duh. După ce pastorul toarnă apă de trei ori pe capul candidatului în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Cărticica Botezului continuă cu rugăciunea: "Dumnezeu cel Atotputernic şi Tată al Domnului nostru Iisus Hristos, care te-a născut a doua oară prin apă şi Duh

Sfânt şi care ţi-a iertat toate păcatele, să te întărească cu harul Său în viaţa veşnică" (Cărticica Botezului, p. 375).

9. În Bisericile Luterane se obişnuieşte, de asemenea, ca pastorul să-şi pună ambele mâini pe capul noului botezat şi să se roage Sfântului Duh: "Dumnezeule, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, îţi mulţumim că ai eliberat fiii şi fiicele tale de puterea păcatului şi că i-ai ridicat la o nouă viaţă prin această Sfântă Taină. Revarsă Sfântul Tău Duh asupra (nume); Duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, al sfatului bun şi al puterii, al cunoaşterii şi fricii de Dumnezeu, al bucuriei în prezenţa ta" (Cartea luterană de slujire, p. 124). Manualul cărţii luterane de slujire menţionează că "punerea mâinilor cu rugăciunea pentru darurile Sfântului Duh semnalează înapoierea la plinătatea liturgică a Bisericii străvechi care s-a pierdut atunci când confirmarea a devenit un ritual separat" (p. 31). Potrivit Cărţii luterane de slujire, oficiantul poate face semnul crucii pe fruntea noului botezat spunând "(nume), fiul lui Dumnezeu, ai fost pecetluit de Sfântul Duh şi marcat cu crucea lui Hristos pentru totdeauna" (p. 125). Bisericile Luterane care urmează acest ritual au revendicat actul ritual al mirungerii, pe care l-au caracterizat ca moment distinct în ritualul de botez, deşi din punct de vedere teologic nu o consideră ca taină separată.

10. Darul Sfântului Duh este mai explicit în ritualul ortodox. Observând atent tradiţia patristică, ortodocşii văd o paralelă profundă între participarea la tainele Bisericii şi desfăşurarea istorică a iconomiei mântuirii ca purcedere de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt. După cufundare, preotul unge noul botezat cu Sfântul Mir spunând: "Pecetea darului Sfântului Duh, Amin" (Molitfelnic p. 38). Astfel, aşa cum Iisus Hristos a primit darul Sfântului Duh în firea Sa umană, la fel toţi cei care Îl urmează trebuie să primească acelaşi dar, conform Bisericii întrunite la Rusalii. Sfânta Mirungere (ungerea botezatului cu Sfântul Mir şi rugăciunea pentru ca acesta să primească Sfântul Duh) este taina distinctă, dar inseparabilă (de Botez), care atribuie credinciosului individual Rusaliile proprii Bisericii. Înzestraţi cu darul Duhului, credincioşii sunt pregătiţi şi îndreptăţiţi să participe la euharistie, taina care săvârşeşte unirea lor cu Hristos, astfel încât ei devin cu adevărat un trup (syssomos) şi un sânge (homaimos) cu El. În consecinţă, în tradiţia ortodoxă, toţi cei care au fost botezaţi şi unşi cu Sfântul Mir sunt admişi imediat la Euharistie, inclusiv copiii. Tradiţia ortodoxă acordă o semnificaţie particulară Sfântului Mir, care este pregătit în săptămâna mare din zece în zece ani, din ulei de măsline pur şi din peste 50 de alte ingrediente aromate şi care reprezintă caracterul eclezial al mirungerii, unind pe noii botezaţi cu Biserica universală prin Sfântul Duh.

11. La întrunirea de la Durău, 6-15 octombrie 2004, ortodocşii şi luteranii au constatat că cele trei componente ale iniţierii creştine sunt incluse într-o mare măsură în ambele ritualuri. Aceste componente îşi găsesc împlinirea în participarea deplină a creştinului la viaţa lui Hristos şi în Biserica Sa prin consumarea trupului şi sângelui Său în Sfânta Euharistie. Tema întrunirii celei de-a 13-a Comisii Mixte Luterano-Ortodoxă va fi: "Taina Bisericii: D. Sfânta Euharistie în viaţa Bisericii".

Durău, România, 14 octombrie 2004
Traducere din lb. engleză: AO şi VI

Pr. prof. dr. VIOREL IONIŢĂ
Geneva, 20 octombrie 2004

A XVI-A CONSFĂTUIRE PANORTODOXĂ A REPREZENTANŢILOR ORTODOXIEI, PROKOPION-EVIA, GRECIA (1-4 NOIEMBRIE 2004)

Cea de-a XVI-a Consfătuire Panortodoxă a reprezentanţilor Ortodoxiei pentru problemele cu care se confruntă astăzi Biserica în ceea ce priveşte ereziile şi parareligia, s-au desfăşurat sub egida Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscop al Atenei şi al întregii Grecii, la Aşezământul "Sfântul Ioan Rosos" din localitatea *Prokopion, Insula Evia, Grecia, între 1-4 noiembrie 2004.* Tema Conferinţei a fost *"Ereziile în epoca globalizării".*

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Pr. dr. Ion Chivu.

În cadrul lucrărilor Consfătuirii au fost prezentate referate şi s-au desfăşurat discuţii privind exacerbarea activităţilor prozelitiste desfăşurate de erezii în epoca globalizării, metodele aplicate de "misiunea sectară" şi principiile pastorale în abordarea practică a ereticilor.

Nu toate credinţele religioase se raportează în acelaşi fel şi în aceeaşi măsură la adevăr. Unele au numai "seminţe" ale adevărului, iar altele au multă neghină şi alte buruieni în ogorul doctrinelor pe care le profesează. Tocmai pentru că există "un Domn" (un singur Domn!), iconomia divină pentru mântuirea omului a avut drept coordonată esenţială arătarea credinţei celei "una" şi a singurului botez prin care se ajunge la Cel ce este Adevărul şi Viaţa. De aceea, pentru dobândirea mântuirii se cere distincţie clară între eroare şi adevăr.

Este quasi unanim recunoscut că epoca globalizării este şi o epocă a confuziei şi relativizării principiilor şi valorilor. De la această relativizare nu face excepţie nici valoarea de adevăr religios. Astfel, astăzi, se creează un mediu destul de propice proliferării ereziilor. Învăţăturile eretice îşi schimbă cu uşurinţă masca sub care apar, fără a înceta să rămână la statutul de imitaţii şi surogat al adevărului credinţei în Hristos. În epoca actuală, ereziile aplică tot mai frecvent tactica adaptării aparente la mediul spiritual în care vor să se implanteze. Capacitatea adaptabilităţii camaleonice este favorizată de concepţiile şi mentalităţile propagate pe diverse căi în "noua epocă". De aceea, în abordarea ereticilor se cere informare suficientă asupra formelor pe care le iau ereziile pentru a se ascunde sub chipul lor fals şi o bună cunoaştere a profilului duhovnicesc şi a propriei identităţi spirituale. În epoca globalizării, reprezentanţii şi adepţii ereziilor, în general, invocă tot mai insistent dreptul la libera circulaţie a ideilor şi la libertate religioasă. De multe ori, însă, încalcă direct sau indirect prevederile legislaţiei în această privinţă (reglementări constituţionale prin care este sancţionat prozelitismul, prevederi ale Convenţiei Europene pentru Drepturile Omului etc.).

Erezia este ceea ce Sfântul Apostol Pavel numeşte "altă evanghelie" (Galateni 16), care se exprimă ca deviere, falsificare şi deformare a credinţei care "a fost dată odată pentru totdeauna" (Iuda 6, 3) şi care este păstrată de Biserică.

Erezia are ca efect ruperea de trupul Bisericii şi autoexcluderea din viaţa ei, prin care se dobândeşte sfinţirea şi îndumnezeirea omului întru Hristos. Cauzele principale ale îndepărtării de Biserică sunt trufia, iubirea de slavă deşartă, necunoaşterea *Sfintei Scripturi* şi lipsa catehizării.

„În tradiţia Bisericii ereticii sunt consideraţi ca suferinzi din punct de vedere duhovnicesc şi victime ale "duhului rătăcirii". De aceea, păstorii ei s-au aplecat cu dragoste asupra lor, pentru a-i ajuta să dobândească vindecarea. Obiectivul activităţii pastorale vis à vis de eretici este să-i facă să realizeze eroarea şi rătăcirea, iar apoi să-i ajute să se reintegreze în trupul Bisericii.

În acest fel, credincioşii ei îşi vor păstra identitatea spirituală în epoca globalizării, când se tinde ca toate valorile să fie nivelate.

Pr. prof. dr. ION CHIVU

TRECEREA LA CELE VEŞNICE A I.P.S. ARHIEPISCOP (PENSIONAR) LUCIAN FLOREA

În ziua de luni, 30 august 2004, *I.P.S. Lucian Florea*, fost arhiepiscop al Tomisului între 1990-2000, a trecut la cele veşnice, în reşedinţa sa din municipiul Constanţa, unde se retrăsese după pensionare, bucurându-se de îngrijirea atentă a I.P.S. Teodosie, succesorul său în scaunul Arhiepiscopiei Tomisului. Chip de ierarh cuvios şi luminat, I.P.S. Lucian a onorat cu cinste rostul şi locul care i s-a încredinţat punându-şi toată râvna şi priceperea în slujba unităţii Bisericii şi neamului românesc. Pentru darurile sufletului său, Dumnezeu l-a iubit şi l-a învrednicit să ajungă vârsta de 82 de ani, dintre care peste 50 de ani i-a petrecut sub aripa Bisericii.

După deces, trupul neînsufleţit al vrednicului ierarh îmbrăcat în veşmintele slujirii sale arhiereşti, a fost aşezat în sicriu şi depus cu rânduiala cuvenită în catedrala din Constanţa. Preoţi şi monahi l-au străjuit la căpătâi, iar credincioşii i-au adus un ultim omagiu de cinstire.

S-a născut la 3 aprilie 1922, în localitatea Stremţ, judeţul Alba, şi a primit la botez numele Simion. Dedicându-se de tânăr slujirii Bisericii, în 1947, după terminarea şcolii primare în comuna natală, a intrat ca frate în mănăstirea Sihastru, judeţul Vrancea, şi în 1948 s-a înscris la Seminarul monahal din mănăstirea Neamţ. A fost tuns în monahism în 1950, cu numele Lucian, la mănăstirea Sihastru, şi hirotonit ierodiacon în acelaşi an. După o scurtă trecere pe la mănăstirea Ciolanu, judeţul Buzău, se aşează la mănăstirea Neamţ şi în 1953 absolvă cursurile seminarului monahal din această mănăstire. În 1955 se înscrie la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti şi după un an, în 1956, este trimis cu o bursă la Academia Teologică din Zagorsk-Moscova, unde obţine licenţa în teologie în 1960, echivalată în acelaşi an la Institutul Teologic din Bucureşti. În timpul studenţiei a fost hirotonit ieromonah, la 15 august 1958, în catedrala episcopală din Buzău. Între 1960-1963, urmează cursurile de doctorat în teologie, la secţia istorică, specialitatea Istoria Bisericii Române, la Institutul Teologic din Bucureşti, şi funcţionează paralel şi ca profesor la Seminarul teologic din Bucureşti.

La 5 martie 1963 a fost numit superior al Aşezămintelor româneşti de la Ierusalim şi Iordan şi reprezentant al Patriarhiei Române pe lângă Patriarhia Ierusalimului. În acelaşi an, Sfântul Sinod l-a ridicat la rangul de arhimandrit, fiind hirotesit de patriarhul Benedict al Ierusalimului. Vreme de 12 ani a ostenit cu sârg şi devotament la repararea şi înfrumuseţarea bisericii şi căminului românesc de la Ierusalim şi a capelei de la Iordan, oferind pelerinilor ospitalitate şi îndrumare la Locurile Sfinte. A iniţiat şi redactat, începând din 1973, publicaţia "Învierea", cuprinzând articole şi studii de teologie şi ecumenism. A fost membru al "Asociaţiei pentru studii teologice şi ecumenism" din Israel.

Ales de Sfântul Sinod, la 25 mai 1974, în funcţia nou înfiinţată de episcop vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi Occidentală, cu titlul "Făgărăşanul" şi reşedinţa la Paris, a fost hirotonit arhiereu la Bucureşti, în 22 decembrie, acelaşi an. În această funcţie, timp de şase ani, a condus efectiv Arhiepiscopia, îngrijindu-se de buna funcţionare a parohiilor româneşti risipite în

diferite ţări din Apusul Europei şi a reeditat şi îndrumat publicaţia eparhială "Vestitorul", prin care şi-a continuat activitatea teologică şi editorială.

Având în vedere experienţa sa pastorală şi misionară, ca şi împlinirile pe tărâm publicistic, la 16 iulie 1980, Sfântul Sinod l-a ales episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, fiind instalat în funcţie la 28 septembrie, acelaşi an. După cinci ani, la 1 octombrie 1985, a fost ales episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului şi Dunării de Jos, cu titlul "Tomitanul" şi reşedinţa la Constanţa, şi instalat în funcţie la 24 noiembrie, acelaşi an. După reînfiinţarea Arhiepiscopiei Tomisului, în 21 februarie 1990, a fost numit locţiitor de arhiepiscop, la 4 aprilie 1990, apoi ales arhiepiscop al acestei eparhii, la 27 septembrie acelaşi an. A fost instalat în scaun la 25 noiembrie 1990, în catedrala "Sf. Apostoli Petru şi Pavel" din Constanţa, unde a păstorit cu frumoase împliniri până la 12 septembrie 2000, când s-a retras la pensie din motive de boală.

A făcut parte din delegaţiile Bisericii Ortodoxe Române la Conferinţa panortodoxă de la Rodhos, din 1961, la a cincea Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericiilor de la Nairobi, din 1975, la al treilea Congres ortodox al Europei Occidentale de la Amiens, din 1977, şi a participat la diferite întruniri cu caracter ecumenic peste hotare.

A scris şi publicat studii şi articole de istorie şi teologie în revistele bisericeşti, centrale şi mitropolitane, şi în periodicele: "Învierea" – Ierusalim, "Vestitorul" – Paris, "Altarul" – Londra, "Telegraful Român" – Sibiu, "Tomisul Ortodox" – Constanţa. Între acestea se numără: *Participarea şi contribuţia Bisericii Ortodoxe Române la conferinţele interortodoxe în prima jumătate a secolului al XX-lea*, în "Ortodoxia", anul XIV, 1962, nr. 1-2, p. 181-197; *Activitatea culturală a lui Grigorie al II-lea de la Colţea, mitropolitul Ungrovlahiei (1760-1787)*, în "Studii Teologice", anul XV, 1963, nr. 3-4, p. 221-231; *Aspecte din viaţa şi activitatea mitropolitului Mitrofan al Ungrovlahiei (1716-1719)*, în "Glasul Bisericii", anul XXVI, 1967, nr. 3-4, p. 275-282; *Ortodocşii din Braşov în luptă cu uniaţia în prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, în "Glasul Bisericii", anul XXVII, 1968, nr. 9-10, p. 991-1003; *Duhul Sfânt în Vechiul Testament*, în "Ortodoxia", anul XXXVI,1984, nr. 4, p. 550-560; *Duhul Sfânt – persoană dumnezeiască în lumina Noului Testament*, în "Mitropolia Ardealului", anul XXX, 1985, nr. 1-2, p. 9-19; *Întâlnirea Mântuitorului Hristos la Ierihon cu vameşul Zaheu*, în "Mitropolia Ardealului", anul XXX, 1985, nr. 3-4, p. 171-180; *Cuviosul Irinarh de la Horaiţa şi Cuviosul Ioan Iacob de la Neamţu-Hozevitul*, în vol. "Sfinţi români şi apărători ai legii strămoşeşti", Buc., 1987, p. 511-519 şi 550-576; *Unde trebuie situată Betsaida Iulkias?*, în "Biserica Ortodoxă Română", anul CIX, 1991, nr. 7-9, p. 199-205.

În ziua de **joi, 2 septembrie 2004**, după Sfânta Liturghie, sicriul cu rămăşiţele pământeşti ale arhiereului Lucian a fost depus pe un catafalc în faţa catedralei, unde s-a oficiat slujba de prohodire, în prezenţa unui mare număr de clerici şi credincioşi. Slujba prohodirii a fost săvârşită de **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, împreună cu un sobor de ierarhi ai Sfântului Sinod, alcătuit din: I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului, P.S. Episcop Calinic al Argeşului, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, PS Galaction al Alexandriei şi Teleormanului, P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor şi P.S. Visarion

Răşinăreanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, înconjuraţi de preoţi şi diaconi de la catedrala arhiepiscopală şi de la bisericile din Constanţa.

După slujba prohodirii, I.P.S. *Teodosie,* chiriarhul locului, a omagiat în cuvinte emoţionante memoria vrednicului său înaintaş în scaunul de arhiepiscop al Tomisului, spunând: "Astăzi suntem în zi de doliu, pentru că ducem la locul de veşnică odihnă trupul celui ce a fost arhipăstor la Tomis, în Dobrogea, vreme de 15 ani, şi care a dorit să rămână aici, alături de păstoriţii săi, de preoţi, de monahi, de toţi credincioşii care i-au fost aproape şi după ce s-a pensionat". Trecând în revistă principalele etape ale vieţii şi activităţii celui decedat, îndeosebi frumoasele împliniri legate de numele său în Arhiepiscopia Tomisului, vorbitorul a subliniat: "IPS Lucian a fost ctitor de biserici, ctitor de şcoli, ca unul care a întemeiat învăţământul teologic de grad universitar la Universitatea "Ovidius" din Constanţa, prin înfiinţarea Facultăţii de Teologie, şi de grad mediu, prin înfiinţarea Seminarului din Tulcea, şi a făcut atâtea lucruri care nu se pot descrie acum în amănunt, dar care sunt menţionate în revistele noastre bisericeşti şi în alte publicaţii". Totodată, IPS Teodosie a mai arătat că predecesorul său, "chip al blândeţii, om al bunătăţii, dăruitor de înţelepciune şi întotdeauna doritor de armonie, lasă un mare gol în sufletele noastre, şi ca să nu se depărteze prea mult de noi, ascultând şi dorinţa sa de a rămâne aici, ne-am gândit că locul său de veci nu poate fi decât în catedrala arhiepiscopală, unde a slujit, unde s-a întâlnit cu credincioşii, unde a hirotonit preoţi, iar mie, ca succesor al său, mi-a dăruit continuitate în cârmuirea eparhiei". Rugând pe Bunul Dumnezeu "să-i dea veşnică odihnă, iar pe noi să ne ocrotească şi să ne învrednicească să culegem roadele frumoase ale slujirii sale şi să-i urmăm pilda vieţii în tot ceea ce a dăruit", IPS Teodosie a spus în încheiere: "Să-i păstrăm vie amintirea, să-i privim cu ochii minţii chipul său blând şi bun, şi cu rugăciune neîncetată să fim înaintea lui Dumnezeu. Această comuniune a noastră să nu se strice niciodată. Şi atunci când va fi vremea învierii să fim cu toţii în această comuniune, pentru că dragostea faţă de cei ce ne-au lăsat credinţa ca testament, dacă noi o păstrăm curată, prin dragoste vom ajunge să fim împreună cu ei la Domnul cel ceresc. Dumnezeu să-l ierte şi veşnică să-i fie pomenirea. Amin!".

În continuare, s-a dat citire următorului mesaj de condoleanţe primit din partea d-lui *Ion Iliescu,* preşedintele României:

"Am aflat cu tristeţe de încetarea din viaţă a IPS Lucian, păstor al Arhiepiscopiei Tomisului în perioada 1990-2001. Toţi cei care l-au cunoscut, în diferite demnităţi în care Biserica Ortodoxă Română l-a învestit, vor rămâne cu amintirea unui teolog apreciat şi a unui devotat, cu timp şi fără timp, obştii sale.

Am avut, la rândul meu, prilejul de a mă întâlni în mai multe rânduri cu IPS Arhiepiscop Lucian şi am remarcat, de fiecare dată, coordonatele esenţiale ale misiunii sale: slujirea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Apărarea credinţei strămoşeşti, protejarea valorilor inestimabile ale patrimoniului spiritual-cultural din spaţiul binecuvântat al Dobrogei, întregesc imaginea unui ierarh luminat, un vrednic continuator al ierarhilor acestor locuri de început ale creştinismului românesc, consemnaţi încă din secolul al III-lea d. Hr.

Exprimându-mi regretul pentru dispariţia pământească a IPS Lucian, transmit IPS Arhiepiscop Teodosie – vrednicul său urmaş pe drumul străbătut acum mai

bine de două milenii de Sfântul Apostol Andrei, Apostolul românilor, şi de ucenicii lui – tuturor preoţilor şi credincioşilor Arhiepiscopiei Tomisului condoleanţele mele. Dumnezeu să-l odihnească!".

A mai rostit un cuvânt de omagiere *PS Episcop Gherasim al Râmnicului,* cu ani în urmă episcop vicar al Episcopiei Dunării de Jos, cu reşedinţa la Constanţa, care a spus, între altele: "Locul în care ne aflăm este sfânt. Aici pentru prima dată pe pământul nostru românesc au slujit arhierei şi preoţi ai Mântuitorului nostru Iisus Hristos pe care istoria îi consemnează. La chemarea IPS Teodosie de a petrece pe arhiepiscopul Lucian în trecerea lui la cele veşnice, am venit în locurile acestea unde am slujit şi eu pe vremuri ca episcop vicar al arhiepiscopului Antim Nica. În legătură cu cel care a plecat de lângă noi, a rânduit Dumnezeu să fiu cu unele treburi la Patriarhie tocmai când dânsul pleca la studii peste hotare. Parcă-l văd cum s-a întors cu faţa către catedrală, a făcut trei cruci şi a pelcat cu Dumnezeu înainte. De atunci, Dumnezeu l-a călăuzit în Ţara Sfântă, apoi în Europa Occidentală, unde a condus destinele credincioşilor noştri din ţările de acolo, şi în cele din urmă a venit aici, la Constanţa".

Şi Monseniorul Ştefan Ghenţa, slujitor la biserica romano-catolică din Constanţa, a evidenţiat osârdia pentru credinţă, dragostea faţă de credincioşi, înţelepciunea pastorală şi lucrarea ecumenică a celui dispărut, spunând: "Sunt aici în numele Bisericii Romano-Catolice şi vă împărtăşesc tuturor durerea noastră pentru trecerea la cele veşnice a IPS Lucian. Biserica noastră este alături de dumneavoastră în această durere. Îmi aduc aminte aici de lucrarea ecumenică pe care a depus-o IPS Lucian în Dobrogea. În 1995, împreună am iniţiat rugăciuni pentru unitatea Bisericilor. Am venit noi în catedrala aceasta, dânsul a venit la biserica noastră romano-catolică, şi împreună ne-am rugat. De atunci am început să ne rugăm în fiecare an pentru unitatea Bisericilor. Dar continuăm şi mai departe să ne rugăm cu noul arhiepiscop al Tomisului, IPS Teodosie, care a venit în mijlocul nostru şi lucrează cu dragoste pentru unitatea Bisericilor. Dumnezeu să-i dea IPS Lucian lumină şi fericire!".

În final, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, arătând că l-a cunoscut pe IPS Lucian de când acesta era monah, apoi arhimandrit şi arhiereu, dovedindu-se din tinreţea sa "harnic, ascultător şi smerit, împodobit cu cele mai alese flori ale credinţei noastre", a spus că "se cuvine să preţuim şi să urmăm pilda lui de viaţă, râvna şi vrednicia acestui om care şi-a luat grija slujirii şi a înfruntat toate pericolele în deceniile grele de afirmare a credinţei noastre ortodoxe, dând ascultare desăvârşită patriarhului nostru de atunci Justinian Marina, care a salvat Biserica noastră de la o catastrofă posibilă, dacă nu era ascultarea, nu era comuniunea, nu era smerenia ierarhilor din cei 50 de ani de dictatură ateistă". Păstrarea unităţii în Biserică, viaţa în comuniune este o îndatorire a fiecăruia dintre noi, clerici şi credincioşi, a mai spus Prea Fericirea Sa, "cu toţii fiind chemaţi să facem acest adevăr viu şi lucrător, pururea prezent în viaţa noastră". Felicitându-l în numele Sfântului Sinod pe IPS Arhiepiscop Teodosie "pentru dragostea cu care l-a îmbrăţişat pe vrednicul său înaintaş, pentru pacea care i-a asigurat, lăsându-l să trăiască liniştit în reşedinţa sa şi acordându-i toată îngrijirea de care avea nevoie", Prea Fericitul Părinte Patriarh a subliniat: "Fratele noastru Lucian a înfruntat toate momentele

dramatice din viaţa sa cu smerenia şi ascultarea, cele două mari pârghii ale Sfintei Evangheliі şi ale noastre, ale tuturor".

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus următoarele:

"Înalt Prea Sfinţite Părinte Arhiepiscop Teodosie,
Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,
Prea Cucernici şi Prea Cuvioşi Părinţi,
Fraţi şi surori în Domnul,

> *„Hristos a înviat din morţi, pârgă celor adormiţi. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om a venit şi învierea morţilor."* (I Cor. 15, 20)

Împrejurarea de astăzi, care în mod firesc produce tristeţe, se schimbă cu desăvârşire, când auzim cuvântul Sf. Ap. Pavel care scrie: *„Fraţilor, nu vrem ca voi să fiţi în neştiinţă despre cei ce au adormit, ca să nu vă întristaţi precum ceilalţi, care nu au nădejde"* (I Tes. 4, 13). Am simţit atmosfera de întristare şi e firesc să ne marcheze, pentru că cel care pleacă dintre noi la viaţa veşnică, Arhiepiscopul Lucian, face parte din însăşi fiinţa aşezământului dumnezeiesc, Biserica, iar credinţa pe care a mărturisit-o, l-a aşezat deci, în marea familie a creştinătăţii ortodoxe româneşti şi a creştinătăţii întregi. E firesc să ne întristăm, căci cel ce pleacă se desparte vremelnic de noi, cei ce l-am iubit şi l-am preţuit.

Această despărţire a început de atunci când fericitul întru adormire Arhiepiscop Lucian a simţit şubrezenia sănătăţii sale care, agravându-se, l-a adus în starea de a cere Sfântului Sinod retragerea de la conducerea Arhiepiscopiei. Analizându-i-se cu atenţie situaţia sa i s-a aprobat pensionarea, creându-i-se condiţii demne de slujirea sa ierarhică şi de anii închinaţi Bisericii noastre din tinereţe, de când a intrat în mănăstire.

Din cele ce s-au rostit aici de către Înalt Prea Sfinţiţii şi Prea Sfinţiţii Ierarhi, iubiţii mei fraţi şi surori întru Domnul, ca şi din cântările şi ceremonialul impresionant desfăşurate pe fondul nădejdii învierii, pentru care Hristos, Mântuitorul nostru, S-a jertfit şi a înviat din morţi ca pârgă a învierii noastre, ne prilejuieşte tuturor învăţăminte trainice pentru viaţa noastră. Despărţirea trupească de cei dragi rămâne o lecţie vie pentru fiecare dintre noi. Dacă însăşi viaţa este o taină de nepătruns şi darul cel mai de preţ al Tatălui ceresc, aceasta nu poate fi biruită de moarte, pentru că moartea este trecerea la viaţa cea veşnică. Prin Întruparea, Jertfa, Învierea şi Înălţarea la cer a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, puterea morţii a fost zdrobită pentru totdeauna. Putem să-i rostim împreună fratelui nostru, Arhiepiscopul Lucian: *„Fericită este calea în care mergi astăzi, suflete, că s-a gătit ţie loc de odihnă"*[1]. L-am cunoscut din tinereţea sa, ca monah smerit şi elev sârguincios, ascultător şi aplecat spre studiu. Împodobit întru toate cu cele mai alese flori ale credinţei şi virtuţilor creştine, de timpuriu el a fost distins, apreciat şi pro-

1. Prochimen, glas 6, Apostolul de la slujba înmormântării, Molitfelnic, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 2002, p. 231.

movat continuu în ascultările şi rosturile ierarhice ale Bisericii, aşa cum a expus Înalt Prea Sfinţitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului.

Atmosfera de tristeţe, deci, s-a spulberat. Pe acest ultim drum pământesc îl însoţim cu sufletele pline de nădejde şi bucurie duhovnicească, conducându-l spre locul învierii din această catedrală, la care este îndreptăţit fericitul părinte Lucian, primul arhiepiscop al Arhiepiscopiei Tomisului, reînfiinţată în 1990.

A rânduit Bunul Dumnezeu să fiu martorul vieţii lui, al devenirii şi creşterii lui duhovniceşti. L-am cunoscut prin anii 1950-1954 ca student al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, remarcat de profesori şi apreciat în străinătate, unde şi-a desăvârşit studiile, iar apoi, în 1974, l-am aflat ostenindu-se în ţara Sfântă, la Mormântul de viaţă dătător al Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în calitate de superior al Aşezămintelor româneşti întemeiate acolo de primul nostru Patriarh, Miron Cristea. Aici, la Ierusalim, la îndemnul Patriarhului de vie memorie Justinian Marina, arhimandritul Lucian Florea a refăcut şi zugrăvit turla bisericii, admirată acum de toţi credicioşii. A fost apoi instalat ca episcop-vicar la Arhiepiscopia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală şi Occidentală în 1974, unde s-a străduit, cu frumoase rezultate pastorale, să-şi împlinească misiunea de ierarh. Atât credincioşii români din Europa, cât şi de cei de la Ierusalim, unde a întreţinut o atmosferă ecumenică şi a atras respect din partea Sfintei Patriarhii a Ierusalimului, auzind acum de trecerea sa la cele veşnice, îl vor pomeni cu evlavie, păstrându-i cuvântul şi chipul de o rară blândeţe şi de o înţelepciune cuceritoare. Vor fi mângâiaţi auzind şi de urmaşul său vrednic, I.P.S. Teodosie, arhipăstorul eparhiei în al cărei ogor spiritual a rodit cuvântul Sfântului Apostol Andrei. Pe pieptul său poartă decoraţia sfântă de la Mormântul Domnului, împreună cu altele, primite din partea Bisericii noastre şi a altor Biserici surori.

Adormitul întru Domnul, Arhiepiscopul Lucian, a fost deci, un slujitor al sfântului altar care, sub chipul şi veşmântul plin de strălucire al smereniei creştine păstra o comoară de virtuţi şi cunoştinţe foarte preţioase, cu care mângâia şi alina nedumeririle celor ce îl căutau şi îi cereau sfatul. A participat la numeroase reuniuni teologice internaţionale, prezentând cuvântul şi mesajul din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Am venit, aşadar, cu dragoste, ca împreună să ne rugăm şi să-l conducem cu laude şi cântări pe drumul învierii.

Nu-i uşor să cuprinzi şi să subliniezi un moment de bucurie, ca cel de la instalarea sa ca Arhiepiscop, în 1990, de către măritul Colegiu Electoral Bisericesc, sau unul de tristeţe, ca cel de astăzi, când îl petrecem la mormânt, locul de aşteptare a învierii celei de obşte. Nu-i uşor, dar am socotit să aduc mărturia mea personală acestui ierarh care a deschis şirul arhiepiscopilor tomitani după 1990. I-am fost, deci, cum am spus mai înainte, martor în aproape toate momentele frumoase ale vieţii sale, cunoscându-i râvna, roadele smereniei şi vrednicia sa, într-o lume atât de diferită, ca cea din ţara Sfântă sau din Europa Occidentală, frământată de secularizări şi depărtată de la învăţătura lui Hristos. Întru toate şi-a păstrat ţinuta sa de ierarh ortodox român, adevărat sol în vremuri grele şi chipul de ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, între ierarhii celorlalte Biserici din lume.

Împreună cu prea iubiţii ierarhi din Sfântul Sinod, ca unul ce am cunoscut personal de mulţi ani această episcopie şi pe fericiţii săi arhipăstori, pomeniţi la acest sfânt altar, am răspuns invitaţiei Înalt Prea Sfinţitului Teodosie, ca împreună cu clerul şi credincioşii să ne rugăm pentru veşnica pomenire a iubitului nostru frate Lucian Arhiepiscopul. În aceste clipe de însoţire pe drumul veşniciei a blândului vlădică Lucian, în numele Sfântului Sinod, exprim mulţumiri Înalt Prea Sfinţitului Teodosie şi venerabilului Consiliu Eparhial pentru felul în care l-au îmbrăţişat şi i-au revărsat în suflet pace şi linişte, sprijinindu-l şi invitându-l la sfintele slujbe şi organizându-i acum slujba înmormântării. În scurta mea locotenenţă îndeplinită statutar, am stabilit, împreună cu membrii Consiliului Eparhial, ca Arhiepiscopul în retragere, Lucian, să rămână liniştit în reşedinţa sa din Constanţa, unde s-a bucurat de atenţia şi grija frăţească a Înalt Prea Sfinţitului Teodosie.

Preţuim mult, iubiţi fraţi şi surori în Domnul, pe de o parte, această apropiere de suflet şi iubire între ierarhi, iar pe de alta, pilda lucrării bisericeşti a adormitului în Domnul, lucrare care a străbătut decenii grele de afirmare a credinţei ortodoxe. Numeroşi slujitori ai Bisericii au înfruntat ca şi el rigorile deceniilor de dictatură şi obstacolele puse în calea misiunii clerului de la mănăstiri şi parohii. Mulţi dintre ierarhi, preoţi, profesori şi credincioşi au înfruntat închisorile. Vestind credincioşilor mesajul evanghelic atât din treapta preoţiei, cât şi din cea a arhieriei, părintele Lucian a îmbrăţişat slujirea curajoasă, partea Martei din Evanghelie, sora dreptului Lazăr, înfruntând toate pericolele şi dând ascultare desăvârşită Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi îndrumărilor curajosului nostru patriarh din acele decenii, Justinian Marina, care ne-a salvat Biserica, slujitorii şi credincioşii, promovând comuniunea şi iubirea între ierarhi de-a lungul celor cincizeci de ani de dictatură ateistă. Aceasta este învăţătură pentru noi toţi, cum L-aţi auzit pe Mântuitorul spunând în Evanghelia care s-a citit astăzi: *„Nu caut voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis"* (Ioan 5, 30).

Fiecare şi toţi laolaltă, ca *„popor al lui Dumnezeu"* (I Petru 2, 10) suntem datori ca acest adevăr să-l avem viu, lucrător şi prezent pururea în viaţa noastră, fie că ne aflăm în faţa sfântului altar, fie că ne aflăm ascultând Sfânta Liturghie, fie în familie sau în diferite rosturi, să nu uităm de datoria de a păstra unitatea şi comuniunea de gând, ideal şi faptă ca slujitori şi fii ai Sfintei noastre Biserici. Meditând la acest adevăr, am remarcat că adormitul în Domnul, Arhiepiscopul Lucian, fratele nostru, rămâne o pildă întru toate. A suportat orice neajuns şi a înfrânt multe necazuri numai cu smerenia şi cu ascultarea cele două dimensiuni recomandate de Sfânta Evanghelie şi întreaga învăţătură de credinţă.

Aşadar, nu moartea, nu necazul şi nici întâmplarea dureroasă din viaţă au ultimul cuvânt. Mântuitorul nostru Iisus Hristos a spus: *„Eu sunt Calea, Învierea şi Viaţa"* (Ioan 14, 6). Aceasta este Sfânta Biserică, aceasta este învăţătura ei şi calea noastră, a preoţilor şi credincioşilor, chiar a lumii, ca să fim, aşa cum ne învaţă neîncetat Iisus, *„o turmă şi un păstor"* (Ioan 10, 16). Pentru aceasta să ne dezbrăcăm de omul cel vechi şi să ne îmbrăcăm în haina smereniei, a dragostei

care *„pe toate le suferă, pe toate le crede, pe toate le nădăjduieşte, pe toate le rabdă"* (I Cor. 13, 7).

În faţa chipului senin a celui pe care noi îl însoţim cu rugăciuni, să-L rugăm pe Dumnezeu să ne facă tuturor parte de un sfârşit la fel de frumos, asemenea celui pe care şi l-a pregătit în toată viaţa sa iubitul şi respectatul nostru frate, Arhiepiscopul Lucian.

Veşnica lui pomenire! Amin!".

Încheindu-se cuvântările de omagiere, sicriul cu trupul neînsufleţit al IPS Lucian a fost ridicat de pe catafalc de preoţi şi monahi şi în sunetul clopotelor a fost purtat pe umeri, în procesiune, în jurul bisericii, cum cere rânduiala la pogribania clericilor. După ocolirea sfântului locaş, sicriul a fost coborât în cripta amenajată în partea stângă a pronaosului catedralei, unde IPS Lucian, vreme de 15 ani, ca episcop vicar şi arhiepiscop, a propovăduit dragostea de Dumnezeu şi de aproapele.

Veşnică să-i fie amintirea între fiii Bisericii Ortodoxe Române pe care a slujit-o cu credinţă, cu ascultare şi smerenie în toate zilele vieţii sale! Dumnezeu să-l odihnească între aleşii Săi!

GHEORGHE VASILESCU

P.S. EPISCOP VICAR GHERASIM PUTNEANUL A TRECUT LA CELE VEŞNICE

În noaptea de 5 spre 6 decembrie, la câteva minute după ora 24, de sărbătoarea Sfântului Nicolae, *PS Gherasim Putneanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor*, a trecut la cele veşnice, în vârstă de 80 de ani, după o grea suferinţă pe care a suportat-o până la capăt cu demnitate, smerenie şi răbdare mucenicească.

S-a născut la 30 mai 1924, în satul Râşca, comuna Bogdăneşti, judeţul Suceava, ca ultimul din cei cinci copii, un băiat şi patru fete, ai. evlavioşilor creştini Costache şi Maria Cucoşel, de profesie agricultori, şi a primit la botez numele Ioan. La vârsta de trei ani a rămas orfan de tată, după ce mai înainte muriseră trei dintre surorile sale. În 1927, mama sa, rămânând văduvă, se retrage cu ultimii doi copii rămaşi în viaţă în satul Ciumuleşti, comuna Vadu Moldovei, jud. Suceava, localitatea sa natală, unde fiul Ioan urmează şcoala primară şi trei clase elementare, pe care le absolvă în 1938. În acelaşi an, tânărul Ioan pleacă la Schitul Boureni, jud. Iaşi, pentru a învăţa cântarea de strană în vederea înscrierii la o şcoală de cântăreţi bisericeşti. Neavând posibilităţi materiale pentru a urma şcoala de cântăreţi, se înscrie în 1942 la o şcoală de radiotelegrafişti din Iaşi. După absolvirea şcolii, rămâne în armată timp de trei ani, care i se socotesc ca stagiu militar, şi în 1945 este lăsat la vatră şi se întoarce la casa mamei sale.

Având vocaţie pentru viaţa monahală, la 1 iulie 1945 se închinoviază ca frate la Mănăstirea Neamţ, iar la 23 martie 1946 este tuns în monahism, schimbându-i-se numele, potrivit rânduielilor călugăreşti, din Ioan în Gherasim. La 1 septembrie 1946 este hirotonit ierodiacon şi îndeplineşte ascultarea de cântăreţ. În februarie 1949 se înscrie la Seminarul monahal superior, înfiinţat atunci la Mănăstirea Neamţ, pe care îl absolvă în 1953, obţinând şi calificarea de zeţar pentru Tipografia Centrului Mitropolitan Iaşi, care funcţiona în cadrul Seminarului monahal. La 11 noiembrie 1951 este hirotonit ieromonah de către episcopul Pavel Şerpe, directorul seminarului, iar în toamna anului 1953 se înscrie la Institutul teologic de grad universitar din Bucureşti şi obţine licenţa în teologie în iulie 1957, cu lucrarea: *Catalogarea manuscriselor româneşti din biblioteca Mănăstirii Secu.*

Reîntors la mănăstire, în vara anului 1957 este numit egumen la Schitul Vovidenia, iar după câteva luni i se încredinţează stăreţia Mănăstirii Neamţ, fiind şi profesor de Tipic şi Liturgică la Seminarul monahal de pe lângă mănăstire, până în noiembrie 1959. La 1 februarie 1962 este numit stareţ la Mănăstirea Putna. Peste doi ani, la 23 octombrie 1964, Sinodul mitropolitan îl ridică la rangul de protosinghel, iar la 22 ianuarie 1966, la recomandarea mitropolitului Iustin al Moldovei, Sfântul Sinod îi acordă rangul de arhimandrit. Ca stareţ la Putna se remarcă printr-o rodnică activitate în rânduirea vieţii de obşte, organizarea într-un muzeu a renumitei colecţii de odoare bisericeşti a mănăstirii şi îndrumarea lucrărilor de restaurare a întregului complex mănăstiresc, începute în 1968, între care biserica, paraclisul, turnul tezaurului, clopotniţa, chiliile şi zidul de incintă, dovedindu-se a fi un priceput gospodar şi un bun slujitor bisericesc. Face şi excur-

sii de studii şi documentare peste hotare: în Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Germania, Italia, la Ierusalim şi la Muntele Athos.

Pe temeiul bogatei sale experienţe, a spiritului de disciplină, tactului pastoral şi respectului faţă de rânduielile bisericeşti de care a dat dovadă în toţi aceşti ani de slujire în ogorul Bisericii, este ales de Sfântului Sinod, la 16 noiembrie 1976, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Aradului, cu titulatura *Hunedoreanul*. A fost hirotonit arhiereu şi instalat în funcţie la 26 iunie 1977, în catedrala episcopală din Arad, de către IPS Mitropolit Nicolae al Banatului, PS Episcop Visarion al Aradului şi PS Episcop Vasile al Oradiei.

După opt ani de activitate cu rezultate notabile în Eparhia Aradului, la 18 decembrie 1984, Sfântul Sinod îi încredinţează sarcina de a urmări şi îndruma lucrarea misionară pe întreaga Biserică Ortodoxă Română, în contextul proliferării sectelor, stabilindu-i-se reşedinţa la Episcopia Buzăului, prin detaşre de la Episcopia Aradului. În anul următor, la 30 septembrie 1985, Sfântul Sinod îl alege Arhiereu-Vicar al Episcopiei Buzăului, cu titulatura *Vrânceanul*, fiind instalat la 17 noiembrie, acelaşi an, în catedrala episcopală din Buzău.

Arătându-se neobosit slujitor al Bisericii în ascultările sale arhiereşti, la recomandarea IPS Arhiepiscop Pimen, este ales de Sfântul Sinod, la 20 iunie 1992, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, cu titulatura *Putneanul*. A fost instalat în funcţie la 23 august 1992 în catedrala din Rădăuţi. Ca episcop-vicar, cu reşedinţa la Rădăuţi, s-a îngrijit, din încredinţarea IPS Arhiepiscop Pimen, de coordonarea vieţii duhovniceşti din mănăstirile şi schiturile eparhiei, îmbunătăţirea activităţii pastorale, predicatoriale şi gospodăreşti a preoţilor, povăţuirea misionară a credincioşilor pentru păstrarea dreptei credinţe şi a îndeplinit diferite alte însărcinări date de Chiriarh. A trudit la rectitorirea reşedinţei episcopale de la Rădăuţi, fapt pentru care a fost numit cetăţean de onoare al acestui centru bucovinean de străvechi tradiţii, şi a pus în valoare biserica Sfântul Nicolae din Mănăstirea Bogdana, unde a slujit ani la rând, fiind considerat unul din bunii cunoscători şi împlinitori ai tipicului şi rânduielilor bisericeşti şi mănăstireşti. A iniţiat şi sprijinit întemeierea unui apreciat Centru de asistenţă socială lângă oraşul de reşedinţă şi a ctitorit o nouă biserică, un muzeu şi o bibliotecă la Mănăstirea Cămârzani din Vadu Moldovei, localitatea în care şi-a petrecut anii copilăriei sale.

A desfăşurat şi o frumoasă activitate publicistică, tipărind câteva cărţi, între care: *Catalogul manuscriselor româneşti din biblioteca Mănăstirii Secu*, Suceava 1994; *În duhul evlaviei ortodoxe*, Botoşani, 1999 (culegere de articole); *Cuvinte şi tâlcuiri arhiereşti*, Suceava, 1999; *Mierea din drumul pelinului. Convorbiri după vecernie*, Botoşani, 2000 (însemnări autobiografice); *Iarba din roata amurgului. Alte convorbiri de seară*, Botoşani, 2001; *Precizări tipiconale*, Suceava, 2002; *Tămâie şi exil*, Botoşani, 2003; *Tihna Însemnărilor*, Suceava, 2004. A scris şi publicat câteva zeci de articole, înseosebi despre rânduiala liturgică, în "Candela" şi "Crai Nou" (Suceava), "Vocea Bucovinei" (Rădăuţi), "Opinia" şi "Muguri" (Buzău), "Renaşterea" (Cluj), "Candela Moldovei" (Iaşi), "Vestitorul Ortodoxiei" (Bucureşti), "Biserica şi Şcoala" (Arad) şi a sponsorizat cu generozitate pe unii autori să-şi vadă cărţile tipărite.

Trecerea la cele veşnice a PS Gherasim Putneanul a adus întristare în sufletele celor care l-au cunoscut şi l-au considerat un mare rugător şi duhovnic al Bucovinei. A fost înmormântat joi, 9 decembrie 2004, la Mănăstirea Cămârzani, jud. Suceava, unde se retrăsese în ultimii ani ai vieţii pentru a întâmpina în rugăciune şi cu smerenie ceasul trecerii sale la Domnul.

Slujba înmormântării, la care au participat numeroşi credincioşi, preoţi, călugări, reprezentanţi ai autorităţilor locale, a fost oficiată de un sobor de ierarhi ai Sfântului Sinod în frunte cu IPS Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei. Din soborul ierarhilor au făcut parte: IPS Mitropolit Teofan al Olteniei, IPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, IPS Arhiepiscop Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, Prea Sfinţiţii Episcopi Gherasim al Râmnicului, Epifanie al Buzăului, Calinic al Argeşului, Casian al Dunării de Jos, Damaschin al Sloboziei şi Călăraşilor, PS Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Prea Sfinţiţii Episcopi Calinic Botoşăneanul, Vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor şi Visarion Răşinăreanul, Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, precum şi Prea Sfinţiţii Arhierei Vicari Ioachim Băcăoanul al Episcopiei Romanului şi Corneliu Bârlădeanul al Episcopiei Huşilor.

La sfârşitul slujbei, *PS Episcop Vincenţiu Ploieşteanu, Vicar Patriarhal,* a citit mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* adresat IPS Arhiepiscop Pimen al Sucevei şi Rădăuţilor, în care se spune:

"Înalt Prea Sfinţite Părinte Arhiepiscop Pimen,
Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,
Prea Cuvioşi şi Prea Cucernici Părinţi,
Cuvioase Maici şi iubiţi credincioşi,

În pragul iernii acestui an, cu adâncă tristeţe am primit vestea că ne-a părăsit, spre a trece pragul veşniciei, unul dintre bunii şi pilduitorii întru jertfelnicie confraţi ai Noştri din Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi colaboratorul Înalt Prea Sfinţiei Voastre, Prea Sfinţitul Gherasim Putneanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor.

Precum fostu-i-a modestia de trudă a zi-de-zilei întru slujirea neobosită a Bisericii lui Hristos pe pământul românesc, peste tot acolo unde l-au chemat ascultările în care s-a aflat rânduit de-a lungul anilor, asemenea întocmai s-a arătat şi vremea încercării celei mai de pe urmă a unei grele suferinţe pe care a primit-o, până la capăt, cu mucenicească demnitate, smerenie şi răbdare, ca pe obolul ultim ce-l avea a-l dărui Părintelui Ceresc întru dobândirea roadei de-a pururea comuniunii din Lumina cea Neapropiată.

Fiu al meleagurilor sucevene, unde a văzut lumina zilei, la 30 mai 1924 în vatra de veche rezonanţă monahală a satului Râşca, Ioan Cucoşel a fost printre acei fii ai pământului României care a cunoscut pilduitor întrariparea vocaţiei vieţii închinate Mântuitorului Hristos într-o vreme de profunde prefaceri de lume îndreptate împotriva lui Dumnezeu şi a Bisericii Sale din sânul poporului român. Aşa i-a fost suişul formării sale ca monah de la intrarea, în 1945, ca frate în obştea Marii Lavre a Neamţului, la tunderea în monahism sub numele Gherasim, în anul următor, deodată cu hirotonirea, în acelaşi an, în ierodiacon, trecând apoi prin studiile seminariale din 1949-1953 în renumitul seminar teologic nemţean, concomi-

tent cu hirotonia, în 1952, întru ieromonah, pentru a urma, în sfârşit, între 1953-1957, desăvârşirea studiilor teologice la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti.

Buna plămadă a tânărului nevoitor din răstimpul celui peste un deceniu de strădanii formative l-au arătat, mai apoi, demn de a i se încredinţa ascultări de o deosebită însemnătate şi responsabilitate în viaţa monahală a Ortodoxiei româneşti, ca stareţ al mănăstirii sale de metanie, Neamţul, în perioada 1957-1962, răstimp în care a fost, vreme de doi ani, şi profesor la seminarul teologic, şi, mai apoi, ca năstavnic de notorietate, vreme de cincisprezece ani, între 1962-1977, al Putnei ştefaniene, de care şi-a legat cu neuitată putere de rodire ofranda vieţii, rămânând, până la sfârşit, în conştiinţa colectivă, intim ataşat de rezonanţa în sufletul românesc a ctitoriei Marelui Muşatin, Sfântul Voievod Ştefan cel Mare.

Din iniţiativa şi sub purtarea de grijă a regretatului Mitropolit şi apoi Patriarh, Iustin Moisescu, ca stareţ al Mănăstirii Putna, răstimp în care a fost înălţat, în 1965, la rangul de arhimandrit, dimpreună cu Înalt Prea Sfinţia Voastră, ca actual Întâistătător al Eparhiei şi cu renumitul duhovnic al Bucovinei, Arhim. Iachint Unciuleac, devenit ulterior stareţ şi sprijinitor al Nostru, întru înălţarea Palatului Domnesc din Aşezământul putnean, părintele Gherasim s-a arătat un neobosit înnoitor al marii vetre putnene, ocupându-se de restaurarea ansamblului mănăstiresc şi de organizarea renumitei colecţii de odoare bisericeşti ale Putnei într-un muzeu de mare rezonanţă în conştiinţa unor generaţii de români în care valorile de spiritualitate ale neamului se vroiau despărţite de rădăcinile lor şi înlocuite cu alte repere, străine tradiţiei creştine româneşti bimilenare.

Se poate spune, aşadar, cu deplină îndreptăţire, că stareţul Gherasim Cucoşel, dimpreună cu întâistătătorii şi obştenii Putnei ce i-au urmat, au avut, cu modestie, dar şi cu neclătinată convingere, în timpul dictaturii atee, un rol cu totul deosebit în menţinerea şi chiar înteţirea flăcării ce a susţinut memoria Sfântului Mare Domnitor, precum şi însuşi spiritul jertfei şi al zidirii creştine strămoşeşti, ca un reazem statornic al iubirii de neam, de ţară şi de Biserică.

Aprecierea unanimă a bogăţiei de roadă a lucrării din anii de stăreţie la Mănăstirile Neamţ şi Putna a adus înălţarea sa la treapta arhieriei, în care a slujit Biserica noastră vreme de peste un sfert de secol, ca arhiereu-vicar din 1977 la Episcopia Aradului, şi din 1985 la Episcopia Buzăului pentru a se reîntoarce, în 1992, pe meleagurile natale ca episcop-vicar la Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor.

Periplul acesta al ascultărilor arhiereşti, în care s-a arătat, într-un colţ de ţară sau altul, mereu acelaşi neobosit slujitor al Bisericii Noastre într-un duh al deplinei frăţietăţi şi al sincerităţii nesofisticare, capătă acum, din perspectiva timpului, valoarea autentică a unui simbol al îngemănării întru una şi aceeaşi iubire a întregului pământ românesc.

În chip special, ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, Prea Sfinţia Sa şi-a legat numele alături de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel şi de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Pimen de canonizarea, în 1992, a Dreptcredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt şi a Sfântului Ierarh Leontie de la Rădăuţi, iar mai apoi de rectitorirea reşedinţei episcopale a Rădăuţilor, devenind, în anul

2000, cetăţean de onoare al acestui municipiu bucovinean al străvechilor tradiţii din timpurile înseşi ale întemeierii statalităţii româneşti a Moldovei.

În anii din urmă, între alte lucrări deosebite ale activităţii pastoral-misionare şi sociale a înrâurit şi susţinut, ajutat fiind de stareţul Justin al Mănăstirii Bogdana, orânduirea unui apreciat Centru de asistenţă socială lângă acest oraş de reşedinţă, precum şi organizarea unui muzeu etnografic la Mănăstirea Sfântul Gheorghe-Cămârzani din Vadu Moldovei.

În acest din urmă aşezământ monahal s-a şi retras în ultima parte a vieţii pentru a întâmpina în cucernicia rugăciunii şi a răbdării până la sfârşit ceasul marii treceri la Domnul.

Ca frăţească ofrandă la acest moment al despărţirii pământeşti aducem acum emoţionanta mărturie a unui moment de împreună-prezenţă a noastră, în luna mai a acestui an al comemorării a 500 de ani de la trecerea la cele veşnice a Dreptcredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, la premiera, într-o nouă montare, la Teatrul Naţional, a spectacolului cu piesa "Apus de Soare" de Barbu Ştefănescu-Delavrancea.

Venit în capitală cu apăsătoarele griji ale căutării unei sănătăţi pe care, cu înţelepciune şi echilibru, şi-o cunoştea şi şi-o simţea deja grav ameninţată, Prea Sfinţitul Episcop Gherasim Putneanul a ţinut cu tot dinadinsul să folosească această împrejurare pentru a fi prezent, alături de Înalt Prea Sfinţia Voastră, Părinte Arhiepiscop Pimen, la acel moment de specială cinstire a Sfântului Mare Voievod al Moldovei pe care l-a păstrat întreaga viaţă ca pe o comoară statornică a sufletului său de monah al plaiurilor ştefaniene.

La sfârşitul spectacolului, transfigurat, părintele Episcop Gherasim dădea slavă lui Dumnezeu pentru suferinţa pe care o primea ca pe o încercare şi ca pe un dar, pentru că numai ea, această suferinţă, crease prilejul de a putea fi prezent la un asemenea moment de înălţare sufletească sub aripa Sfântului Mare Muşatin şi pe care înălţare o considera cu mult mai preţioasă decât însăşi existenţa pământească!

Şi iată că i-a fost dată acum înălţarea cea cu totul către Cele de Sus în acelaşi an al acestei mărite comemorări!

Fie ca Bunul Dumnezeu care pe toate le rânduieşte să-l rânduiască întru pururea odihna celor ale Sale şi veşnică să-i fie pomenirea! Amin".

Personalitatea celui trecut la Domnul a fost elogiată şi de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel, care a spus: "Om al rugăciunii, Prea Sfinţitul Gherasim Putneanul rămâne în conştiinţa monahilor, preoţilor, ierarhilor şi credincioşilor un slujitor vrednic şi harnic al Bisericii Ortodoxe Române. S-a remarcat îndeosebi ca stareţ harnic şi gospodar al Mănăstirii Putna timp de 15 ani în timpul regimului comunist. La mănăstirea Putna a restaurat întreg complexul mănăstiresc, fiind constant spirijinit de mitropolitul Moldovei şi Sucevei Iustin Moisescu. Din anul 1977 până în anul 2004, Prea Sfinţitul Gherasim Putneanul a fost arhiereu şi episcop vicar la Arad, Buzău şi Suceava, dovedindu-se un misionar dinamic şi duhovnicesc, păstrător al tradiţiilor ortodoxe româneşti şi, în acelaşi timp, deschis spre dialog şi cooperare cu alte Biserici Ortodoxe surori şi de altă confesiune. Prea

Sfinţitul Gherasim Putneanul a înţeles că viaţa pe pământ este dar al lui Dumnezeu şi osteneală multă, iar viaţa veşnică este bucurie şi odihnă în Domnul".

Un mesaj de condoleanţe către Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Pimen şi către clerul şi credincioşii din Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor a adresat şi Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie al Ardealului, pe care l-a citit Prea Sfinţitul Episcop Visarion Răşinăreanul, în care se spune: "Intrat din tinereţe în slujba Bisericii, Prea Sfinţitul Gherasim Putneanul a slujit Sfântul Altar timp de 60 de ani, ca monah, ieromonah, stareţ şi mai apoi ca arhiereu. Pretutindeni pe unde a trecut în slujirea sa arhierească, fie la Arad, fie la Buzău, fie la Rădăuţi, a lăsat un nume bun şi amintirea unui ierarh cucernic şi devotat chemării sale".

În încheiere, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Pimen a spus: "Prea Sfinţitul Gherasim Putneanul a fost un călugăr al pravilei, al slujbei, ca elev, ca student, ca arhiereu. El a înfăptuit cuvântul Mântuitorului Hristos: *Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi toate celelalte se vor adăuga vouă* (Matei 6, 33). A trăit pilda Martei şi Mariei şi îndemnul Sfinţilor Părinţi: *Roagă-te şi munceşte*. Aşa şi-a trăit întreaga sa viaţă, fapt pentru care l-am chemat la Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor ca pe un coleg şi unul dintre cei mai apropiaţi prieteni".

Într-adevăr, Prea Sfinţitul Gherasim Putneanul a arătat până în ultima clipă a vieţii chipul smereniei, modestiei şi demnităţii. Dumnezeu l-a ales nu dintre cărturari, ci dintre oamenii simpli, aşa cum şi-a ales Domnul Iisus ucenicii.

Dumnezeu să-l odihnească în pace şi veşnică să-i fie pomenirea!

GHEORGHE VASILESCU

A TRECUT LA DOMNUL PREA FERICITUL PETROS AL VII-LEA, PATRIARHUL ALEXANDRIEI ŞI A TOATĂ AFRICA

Într-un mod cu totul neaşteptat şi aducând durere şi lacrimi în toată lumea ortodoxă, în ziua de 11 septembrie 2004, în drum spre aşezămintele monahale de la Sf. Munte Athos pe care urma să le viziteze, Prea Fericitul Părinte Petros al VII-lea, Patriarh şi Papă al Alexandriei şi a toată Africa, împreună cu delegaţia de ierarhi şi clerici care îl însoţea, au suferit o tragică moarte, după ce un elicopter al forţelor armate greceşti care îi transporta, a dispărut de pe radare şi s-a prăbuşit în Marea Egee, eforturile de salvare fiind imposibil de desfăşurat din cauza vântului puternic ce sufla pe mare.

Câteva ore mai târziu, elicopterul şi trupurile neînsufleţite ale celor 12 pasageri şi 5 membri ai echipajului au fost reperate şi apoi recuperate din mare. *"Este o mare pierdere pentru întreaga Eladă, pentru Patriarhia de Alexandria şi pentru întreaga lume ortodoxă"* – a declarat purtătorul de cuvânt al Guvernului grec, iar Arhiepiscopul Atenei şi a toată Elada Prea Fericitul Hristodoulos a spus: *"suntem profund îndureraţi de tragica veste că Patriarhul Alexandriei Petros al VII-lea împreună cu ceilalţi membri ai delegaţiei – episcopi şi diaconi – precum şi personalul militar de bord, au pierit în tragicul accident de elicopter"*.

Menţionăm că din delegaţia care însoţea pe Prea Fericirea Sa mai făceau parte: IPS Hrisostom, Mitropolitul Cartagenei, IPS Irineos, Mitropolitul de Pelusium, PS Nectarios, Episcop de Madagascar, PPCuv Arhim. Arsenios şi Kallistratos şi diac. Nectarios.

Succesor al fericitului întru pomenire Patriarh Parthenios în sfântul scaun al Patriarhiei de Alexandria, Prea Fericitul Patriarh Petros al VII-lea era grec de neam, născut în Cipru, unde a absolvit şi şcoala clericală "Apostolul Barnaba". După ce a activat mai mulţi ani în diverse funcţii în cadrul Patriarhiei de Alexandria şi după absolvirea în 1978 a Facultăţii de Teologie din Atena, în anul 1983 a fost hirotonit episcop, iar în 1990 a fost ales mitropolit de Akra şi Camerun. În anul 1997 a fost ales în înaltul scaun de Patriarh al Alexandriei (al 114-lea Patriarh al acestui străvechi scaun apostolic), iniţiind chiar din primii ani acţiuni pastorale şi misionar-sociale în majoritatea ţărilor africane, încurajând şi susţinând mulţi tineri autohtoni să devină preoţi şi slujitori în diferite comunităţi creştin-ortodoxe de pe continentul african, în condiţii specifice pastoral-misionare. Simplitatea, smerenia, bunătatea, vorba cumpătată şi căldura sufletească au fost calităţi şi virtuţi care au împodobit sufletul acestui strălucit ierarh al scaunului apostolic alexandrin.

A fost un luptător pentru unitatea Ortodoxiei. Apropiat şi prieten al Bisericii noastre şi al dreptcredinciosului popor român, a vizitat exact cu un an înainte, în septembrie 2003, la invitaţia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Biserica Ortodoxă Română, unde a avut posibilitatea să cunoască îndeaproape comori ale culturii, artei şi spiritualităţii ortodoxe româneşti din diferite regiuni geografice ale României, în special din ţinutul Maramureşului. Moartea neaşteptată a înaltu-

lui ierarh alexandrin a întristat sincer Patriarhia Română şi pe mulţi ierarhi, clerici şi credincioşi ortodocşi români care l-au cunoscut sau au avut bucuria să primească binecuvântarea sa.

În momentul de grea încercare prin care trece Patriarhia Alexandriei, ierarhii şi credincioşii acesteia, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a adresat Sfântului Sinod al Patriarhiei Alexandriei şi a toată Africa un *Mesaj de compasiune*, care a fost transmis de **P. Cuv. Arhim. Ieronim Creţu**, Superiorul Aşezămintelor Româneşti din Ţara Sfântă, care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la funeraliile Patriarhului Petros al VII-lea, care au avut loc în Egipt la biserica "Sf. Gheorghe" din Cairo, la data de 15 septembrie 2004, în prezenţa multor oficialităţi bisericeşti, politice şi culturale din partea Bisericilor Ortodoxe, din Grecia, Cipru, Egipt, s.a.

În mesajul trimis se menţionează următoare: *"Cu adâncă durere, am aflat de trecerea la cele veşnice, înainte de vreme, a Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa.*

Din nemărginită iubire faţă de acest apostol al zilelor noastre, Prea Fericitul Petru, părintele tuturor credincioşilor ortodocşi din Africa, greci şi de alte etnii, deopotrivă părinte iubitor al românilor de pe continentul african şi, în aceeaşi măsură, al românilor de pe vatra părintească, din România, a fost chemat de către Dumnezeu în cămările Sale cele cereşti, înainte de a păşi în muntele sfânt al Athosului.

Pe urmele marilor şi sfinţilor săi înaintaşi, Patriarhi Apostolici ai Alexandriei, Prea Fericitul Petru al VII-lea ne-a vizitat frăţeşte Biserica şi ţara noastră în repetate rânduri, binecuvântând monahii şi credincioşii, sfinţind biserici şi mănăstiri, vestind pretutindeni învăţături ziditoare de suflet.

Biserica Ortodoxă Română şi noi, fiii şi slujitorii ei, pierdem un mare prieten aici, pe pământ, dar câştigăm un frate şi un părinte sufletesc în ceata dreptilor, unde l-a chemat Dumnezeu. Acum un an, la începutul lui septembrie, slujeam împreună, în Maramureşul Voievodal, unde marele Patriarh Petru a fost cucerit de evlavia, bucuria şi frumuseţea sufletească a fiilor acestor ţinuturi, care l-au întâmpinat cu nestăvilită bucurie la porţile împărăteşti ale inimilor şi ale sfintelor lor altare.

În cronica Sfintei noastre Patriarhii, ca şi în întreaga creştinătate, acest Părinte Petru, Papă şi Patriarh, urmaş al marilor părinţi alexandrini, a înscris pagini mărturisitoare ale iubirii sale faţă de unitatea Bisericii, în Duhul Sfânt, la care ne cheamă responsabilitatea de slujitori ai Evangheliei lui Hristos.

În această părtăşie la întristarea ierarhilor, clerului şi credincioşilor Sfintei Patriarhii a Alexandriei, am înălţat rugăciuni şi vom continua să ne rugăm lui Dumnezeu ca să reverse mângâiere, curaj şi nădejde în inimile tuturor şi, prin Duhul Său cel de viaţă dătător, să le ajute fraţilor şi părinţilor acestei Patriarhii să dobândească pe noul lor arhipăstor.

Aceste gânduri de iubire frăţească şi încredere le adresăm Sfântului Sinod al Patriarhiei Apostolice a Alexandriei şi a toată Africa.

Veşnică pomenire Părintelui şi fratelui în Hristos, Petru al VII-lea al Alexandriei şi a toată Africa!".

Cu toate că tragicul eveniment a pus în chip vădit amprenta pe toată desfăşurarea festivităţilor şi slujbelor de pomenire şi de înmormântare, atât în Atena cât şi la Cairo, majoritatea înalţilor ierarhi prezenţi, împărtăşind sincer durerea dreptcredincioşilor scaunului patriarhal alexandrin, au exprimat încrederea că Hristos Mântuitorul, Capul Cel nevăzut al Bisericii, nu va lăsa fără vrednic conducător pe popopul cel binecredincios al Patriarhiei de Alexandria. Cu ajutorul Marelui Arhiereu Hristos, întru luminarea Sfântului Duh, Sfântul Sinod va alege în scaunul patriarhal, la vremea binecuvântată, un vrednic urmaş al Prea Fericitului Petros, care să ducă la împlinire lucrarea aflată în programul pastoral-misionar al cinstitului patriarh, în duh de dragoste, smerenie, dăruire şi împreună lucrare spre binele Bisericii lui Hristos şi spre zidirea sufletească a dreptcredincioşilor creştini aflaţi pe continentul african.

Veşnică pomenire Prea Fericitului Patriarh Petros al Alexandriei!

Bunul Dumnezeu să-l odihnească şi să aşeze sufletul lui în corturile drepţilor!

Pr. EUGEN MORARU

ALEGEREA ŞI ÎNTRONIZAREA NOULUI PATRIARH ŞI PAPĂ AL ALEXANDRIEI ŞI A TOATĂ AFRICA THEODOROS AL II-LEA

În urma trecerii la Domnul în tragicul accident de elicopter, în drum spre Muntele Athos (Grecia) la data de 11 septembrie 2004, a Prea Fericitului Patriarh şi Papă al Alexandriei Petros al VII-lea, eveniment de mare tristeţe, care a îndoliat sufletele ierarhilor, clerului şi miilor de credincioşi ortodocşi din eparhiile Patriarhiei de Alexandria şi din spaţiul mai larg al Bisericilor Ortodoxe surori şi al lumii creştine, Sfântul Sinod al tronului patriarhal al Alexandriei a ales la data de *9 octombrie 2004,* urmând dispoziţiile şi procedurile canonice bisericeşti, pe *IPS Mitropolit de Zimbabwe Theodoros* în înalta demnitate de *Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa,* fiind al 115-lea Patriarh în şirul ierarhilor tronului alexandrin.

IPS Sa a obţinut majoritatea covârşitoare a voturilor exprimate (dintre 3 candidaţi) de către membri Sf. Sinod alexandrin. Rezultatul alegerii a fost adus la cunoştinţă în biserica "Sfântul Sava" în faţa înalţilor reprezentanţi bisericeşti şi a unui număr mare de credincioşi de către IPS Petros, Mitropolit de Axomis care în calitate de *locum tenens*, de la moartea întâmplată cu o lună mai devreme (pe 11 septembrie a.c.) a vrednicului Patriarh Petros al VII-lea, a prezidat lucrările Sf. Sinod şi a coordonat desfăşurarea alegerilor.

În glasul clopotelor şi în aclamaţiile mulţimii de ierarhi şi credincioşi care strigau "Axios!" – Vrednic este! vestea alegerii noului Patriarh s-a răspândit repede, aducând bucurie, speranţă şi mulţumire în sânul Bisericii Ortodoxe a Alexandriei, dar şi în familia mare a Ortodoxiei de pe toate continentele.

Noul Patriarh a binecuvântat pe toţi cei prezenţi şi a mulţumit ierarhilor pentru votul şi încrederea lor, asigurându-i că şi din tronul patriarhal le va fi ca un frate. În cuvântul său, a făcut referire la predecesorii săi în străvechiul scaun apostolic al Bisericii de Alexandria, la Patriarhii Petros, Parthenios şi Nicolaos, reliefând faptul că sentimentul de bucurie sufletească în acest moment este împreunat cu simţul adânc al răspunderii, al crucii ce o va purta, în lucrarea ce va trebui să o împlinească în via lui Hristos, în ogorul cel binecuvântat al Biserici alexandrine.

Dintre priorităţile pastoral-misionare ale lucrării sale, cu toate dificultăţile de ordin financiar, administrativ şi relaţional-comunicativ cu diversele comunităţi ortodoxe de pe continentul african, Prea Fericirea Sa a subliniat continuarea unor programe şi iniţiative misionare de organizare a eparhiilor şi comunităţilor ortodoxe cu noi biserici, şcoli, centre de educaţie, centre de ajutor sanitar şi social, sprijin acordat tinerilor care doresc să devină preoţi, o mai bună legătură între eparhii şi comunităţi şi o mai coerentă conlucrare a Patriarhiei de Alexandria cu Bisericile Ortodoxe Autocefale surori în contextul problematicii şi provocărilor lumii de astăzi, a apărării valorilor creştine şi demnităţii umane.

Festivităţile de întronizare a *Prea Fericitului Părinte* ***Theodoros al II-lea,*** *noul Papă şi Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa,* au avut loc duminică 24 octombrie 2004, în Biserica "Buna Vestire" din Alexandria (Catedrala "Sf. Marcu" fiind

în lucrări de restaurare) în prezenţa înalţilor reprezentanţi ai Patriarhiilor Ortodoxe, Bisericilor Autocefale, ai altor Biserici creştine, ai puternicei diaspore greceşti din Egipt, diverselor organizaţii creştine, ai autorităţilor civile egiptene, a numeroşilor învitaţi şi credincioşi.

Urmare a invitaţiei primite, la întronizarea noului Patriarh al Alexandriei a fost prezentă şi o delegaţie a Patriarhiei Române, formată din *IPS Iosif* al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Centrale şi Meridionale, *PS Vincenţiu Ploieşteanu,* Episcop Vicar Patriarhal şi secretarul Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi *P. Cuv. Arhim. Ieronim Creţu* – superiorul Aşezămintelor Româneşti din Ţara Sfântă.

Ca reprezentanţi sau delegaţi au fost prezenţi: Mitropolit Nectarios – Patriarhia Ecumenică, Episcop Nifon – Patriarhia Antiohiei, Mitropolit Kiriakos – Patriarhia Ierusalimului, Mitropolit Valeriu – Patriarhia Moscovei, Arhiepiscop Hristodoulos – al Atenei şi întregii Elade, cu o numeroasă delegaţie de clerici şi credincioşi; Arhiepiscop Anastasios al Albaniei, Papa Shenuda al III-lea al Bisericii Copte, delegaţia Vaticanului condusă de un Cardinal ş.a.

Invitat de onoare a fost Preşedintele Republicii Elene, Dl. Konstantinos Stefanopoulos. Din partea autorităţilor egiptene a fost prezent guvernatorul Alexandriei.

După ceremonia de întronizare, cu mesajele care au fost citite şi cuvântările care s-au rostit, în cuvântul său, noul ales şi înscăunat în tronul alexandrin, Prea Fericirea Sa Theodoros al II-lea a adresat mulţumiri tuturor celor prezenţi pentru că sunt împreună în aceste clipe de bucurie, de sinceră comuniune frăţească, de aleasă înălţare sufletească pentru Biserica şi scaunul patriarhal din Alexandria. De asemenea, a evocat răspunderile pe care şi le asumă în slujirea lui Hristos de acum înainte şi rolul misionar, îndeosebi, ce-l are Patriarhia Ortodoxă a Alexandriei pe continentul african, în faţa puternicei ofensive islamice şi în faţa multor probleme sociale ale populaţiei africane.

În **Mesajul** trimis de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* şi care a fost prezentat cu acest prilej de delegaţia Bisericii Ortodoxe Române se arată următoarele:

"Prea Fericirea Voastră,
Iubiţi fraţi întru Arhierie,
membri ai Sfântului Sinod al Patriarhiei Alexandriei şi a Toată Africa,

Biserica Ortodoxă Română a aflat, cu negrăită bucurie, de alegerea Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Theodoros al II-lea, ca Întâistătător al Patriarhiei apostolice a Alexandriei şi a toată Africa. Suntem pe deplin încredinţaţi că veţi fi un vrednic urmaş al celui întru veşnică pomenire Prea Fericitul Petros al VII-lea, cel care a purtat cu credincioşie şi jertfelnicie grijile arhipăstoririi sale şi pe care Dumnezeu l-a chemat la El înainte de vreme.

Slujirea Marii Biserici din Sfânta Cetate a Alexandriei, la care aţi fost chemat prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, înseamnă şi împovărarea cu responsabilităţi dintre cele mai mari. Cu toate acestea, misiunea de păstori încre-

dinţată nouă de Marele Arhiereu ne va fi întărită de Atotţiitorul, Cel care pururea veghează asupra noastră, după cuvântul Scripturii: "Cel ce se încrede în Domnul este fericit" (Pilde 16, 20).

Cu atât mai importantă este această slujire, în vremurile pe care le trăim astăzi, când mărturia noastră comună panortodoxă se cere a fi întărită şi afirmată înaintea popoarelor lumii.

Ne rugăm pentru toate acestea şi Vă urăm, Prea Fericirea Voastră, ca Hristos, Domnul şi Arhiereul noastru Cel Mare, Care în mijlocul noastru a fost, este şi va fi, să Vă învrednicească a străbate calea vieţii acesteia în linişte şi pace, împlinindu-Vă sfânta apostolie primită de la El şi dăruindu-Vă, încă de acum, negrăita bucurie a moştenirii Împărăţiei Sale celei veşnice, a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Împreună cu întregul Sfânt Sinod, cu clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române, exprimăm, prin mijlocirea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi Meridională, a Prea Sfinţitului Vincenţiu Ploieşteanu – Episcop vicar patriarhal şi secretarul Sfântului Sinod şi a Prea Cuviosului Arhimandrit Ieronim Creţu – superiorul Aşezămintelor Româneşti din Ţara Sfântă, părtăşia noastră la aceste clipe de bucurie duhovnicească.

În numele nostru personal, şi al poporului dreptmăritor din România, îmbrăţişăm cu dragoste frăţească şi sfântă pe Prea Fericirea Voastră şi întreaga Biserică Apostolică din Alexandria, la acest popas binecuvântat de Dumnezeu, Căruia I se cuvine mărirea şi închinăciunea, în vecii vecilor. Amin!".

Câteva date biografice pe care le prezentăm în continuare, sunt o schiţare a profilului vieţii şi personalităţii noului patriarh al Alexandriei. Prea Fericitul Patriarh Theodoros al II-lea s-a născut în insula Creta, în oraşul Heraclion, din părinţi greci în anul 1945, cu numele laic Nicolaos Choreftakis. După terminarea studiilor liceale şi a celor de la Seminarul teologic Rizarios din Atena, a absolvit Facultatea de teologie ortodoxă din Tessalonic, obţinând apoi şi titlul de master la aceeaşi Facultate. A studiat de asemenea, la Odessa, literatura, filosofia şi istoria artei. În anul 1973 a fost tuns în monahism în Creta, primind numele de Theodoros, funcţionând apoi ca arhidiacon şi cancelar al Mitropoliei de Lambris şi Sfakion (Creta) pe o perioadă de 10 ani (1975-1985). În perioada 1985-1990 – o funcţionat ca exarh al Patriarhiei Alexandriei în Rusia, având sediul la Odessa, în timpul Patriarhilor Nicolae al IV-lea şi Parthenios, unde a înfiinţat un Institut de cultură elenă şi muzeul "Philiki Etereia". În anul 1990 a fost chemat la înalta treaptă a arhieriei, fiind hirotonit Episcop de Kyrene şi numit exarh şi reprezentant al Patriarhiei Alexandriei în Atena.

Fiind apropiat al vrednicului de pomenire patriarh Parthenios, l-a însoţit pe acesta în diverse vizite oficiale, atât pe continentul african, cât şi în afara hotarelor scaunului patriarhal alexandrin, prilej cu care a fost şi oaspete al Bisericii Ortodoxe Române.

În anul 1997 – după moartea patriarhului Parthenios şi alegerea ca Patriarh a Prea Fericitului Petros al VII-lea, a fost numit Vicar patriarhal în Alexandria, fiind de un preţios ajutor în slujirea Bisericii şi în rezolvarea multor treburi administrative. În acelaşi an, pe 23 septembrie, este ales Mitropolit de Camerun unde a desfăşurat o intensă activitate pastoral-misionară.

În octombrie 2002 a fost ales şi numit Mitropolit de Zimbabwe, cu jurisdicţie peste credincioşii şi comunităţile ortodoxe din Mozambic, Malawi, Angola şi Botswana. A înfiinţat centre misionare la Harare, Malawi, un centru cultural elen, un spital, o şcoală sanitară etc. A ridicat în Mozambic, la Beira, centrul elen cu o şcoală bisericească.

Alegerea şi întronizarea Prea Fericirii Sale ca Patriarh al Alexandriei umple de speranţă şi bucurie clerul şi credincioşii ortodocşi ai străvechiului scaun apostolic alexandrin. Mântuitorul Iisus Hristos, Marele Arhieru, Izvorul, Capul şi Puterea Preoţiei în Biserica Sa, să-i dăruiască darurile Sale cele bogate spre o vie, roditoare şi împlinită arhipăstorire pe scaunul Patriarhiei Ortodoxe de Alexandria, spre binele conlucrării ortodoxe şi a unităţii creştine.

Întru mulţi şi fericiţi ani Prea Fericite Părinte Theodoros, Patriarh al Alexandriei!

Pr. EUGEN MORARU

AGENDA DE LUCRU
A PREA FERICITULUI PĂRINTE **T E O C T I S T,**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,
Perioada 1 septembrie – 31 decembrie 2004

– *Miercuri, 1 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Dl. Gigi Becali în legătură cu unele programe de asistenţă socială şi de ajutorare a parohiilor din mediul rural pe care doreşte să le promoveze;

Dl. Mircea Lucescu şi P.C. Pr. Silviu State de la Parohia ortodoxă română din Istanbul, Turcia, în legătură cu unele probleme administrative legate de biserica încredinţată parohiei de către Patriarhia ecumenică şi de casa parohială. La discuţii a fost prezent P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul;

– *Joi, 2 septembrie a.c.*

– În fruntea soborului arhieresc – format din I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, P.P.S.S. Gherasim al Râmnicului, Calinic al Argeşului şi Muscelului, Casian al Dunării de Jos, Galaction al Alexandriei şi Teleormanului, Sebastian Ilfoveanul şi Visarion Răşinăreanul – a săvârşit Slujba de înmormântare a Arhiepiscopului în retragere al Tomisului, Lucian Florea. A adresat cuvânt de preţuire;

– *Vineri, 3 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.C. Diac. Dan Pupăză, doctorand la Facultatea de Teologie din Salonic;

– Dl. Radu Gabriel Safta, Consulul general al României la Istanbul;

– I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului;

– A primit felicitările colaboratorilor de la Administraţia Patriarhală şi Arhiepiscopia Bucureştilor prilejuite de prăznuirea *Cuviosului Părinte Teoctist*. Au fost prezenţi, de asemenea, I.I.P.P.S.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, Nifon, Arhiepiscopul Târgovişte, P.P.S.S. Episcopi Vicari Vincenţiu Ploieşteanu, Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanul, Sebastian Ilfoveanul şi Varsanufie Prahoveanul. Slujba Te Deum-ului a fost săvârşită de P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul. Prea Fericirea Sa a răspuns cuvântului de felicitare adresat în numele tuturor de I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei;

– *Duminică, 5 septembrie a.c.*

– A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a rostit cuvânt de învăţătură la Duminica a XIV-a după Rusalii;

– *Luni, 6 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.C. Pr. Aurel Bunda de la Parohia ortodoxă română din Barcelona;

– P.C. Pr. dr. Aurel Grigoraş de la Parohia ortodoxă română din Paris;

– I.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei şi P.S. Laurenţiu, Episcopul Caransebeşului, în legătură cu proiectul legii Cultelor;

– IPS Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului;

– *Marţi, 7 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Un grup de profesori şi studenţi de la Facultatea de Teologie din Freiburg, condus şi prezentat de P.C. Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă, Secretar de studii la Conferinţa Bisericilor Europene;

– P.C. Pr. Constantin Dutuc de la Parohia ortodoxă română din Luxemburg în legătură cu dorinţa enoriaşilor de a avea un locaş de cult şi vizita în România a E.S. Mons. Matţias Schilz, Vicarul general al Arhiepiscopiei romano-catolice a Luxemburgului;

– D-na dr. Nina-Maria Diaconescu, Directorul Centrului de Îngrijire şi Asistenţă nr. 3 din Bucureşti cu invitaţia de a săvârşi Slujba de târnosire a noii biserici cu hramul Naşterea Maicii Domnului din incinta Centrului. A fost prezent P.S. Episcop Varsanufie Prahoveanul;

– E.S. Dl. Mircea Gheordunescu, Consulul general al României la Milano, Italia;

– *Miercuri, 8 septembrie a.c.*

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârşită în biserica nouă a *Centrului de Îngrijire şi Asistenţă nr. 3* şi târnosită cu acest prilej de P.S. Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul. A adresat cuvânt de binecuvântare cadrelor medicale, pacienţilor şi tuturor celor prezenţi. A acordat D-nei dr. Nina-Maria Diaconescu, Directorul centrului, distincţia *Crucea patriarhală* pentru mireni;

– *Joi, 9 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.S. Gurie Strehăianul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, şi P.C. Diac. prof. dr. Ioan Caraza, întors de la Milano, Italia, unde au participat, în calitate de delegaţi ai Patriarhiei Române, la *Întâlnirea internaţională de rugăciune pentru pace*;

– Dl. dr. Thomas Trask, Preşedintele federaţiei Penticostale Mondiale, însoţit de reprezentanţi ai Cultului Penticostal din România;

– A binecuvântat pe participanţii la *Consfătuirea de lucru cu inspectorii de religie din ţară*, adresându-le cuvânt de îndemn pentru sporirea implicării în problematica predării religiei în şcoală;

– *Vineri, 10 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Dl. prof. Constantin Pituscanu, Directorul Gimnaziului nr. 64 din Durleşti, Republica Moldova, însoţit de P.Cuv. Arhim. Andrei Caramalău;

– E.S. D-na Irenyi Comaroschi, Ambasadorul României în Republica Polonă, care a prezentat Prea Fericirii Sale ecourile participării Prea Fericitului Sava, Mitropolitul Varşoviei şi al Întregii Polonii la serbările de la Putna;

– Dl. General maior (R) Marin Lungu, copil de trupă şi veteran de război, care a dăruit Prea Fericirii Sale volumul autobiografic *"Prea Mic pentru un război atât de mare... O poveste adevărată"*;

– *Sâmbătă, 11 septembrie a.c.*

– A primit pe I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului;

– *Duminică, 12 septembrie a.c.*

– A asistat la Sfânta Liturghie în biserica *Mănăstirii Pasărea* şi a adresat cuvânt de învăţătură la *Duminica dinaintea Înălţării Sfintei Cruci*, binecuvântând obştea monahală şi pe credincioşii prezenţi;

– *Luni, 13 septembrie a.c.*

– A binecuvântat participanţii la *Conferinţa de lucru* cu profesorii de religie din Capitală, desfăşurată în Aula Patriarhiei Române;

– A asistat la *Te Deum*-ul săvârşit de P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul în paraclisul *Sfânta Ecaterina* al Facultăţii de Teologie *Patriarhul Justinian* şi a binecuvântat cursanţii seriei 88 a *Cursurilor de îndrumare pastorală şi misionară pentru definitivare şi obţinerea gradului II,* adresându-le îndemnuri de sporire a conştiinţei şi lucrării preoţeşti;

– **Primiri:**

– Dl. Arhit. Şerban Cantacuzino în legătură cu reînhumarea osemintelor Voievodului Şerban Cantacuzino;

– *Marţi, 14 septembrie a.c.*

– A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a rostit cuvânt de învăţătură la înălţarea Sfintei Cruci;

– *Miercuri, 15 septembrie a.c.*

– A participat la şedinţa solemnă a Parlamentului României şi la festivităţile de aniversare a 140 de ani de la construirea Senatului României;

– A primit pe I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei;

– *Joi, 16 septembrie a.c.*

– A prezidat şedinţa de lucru a *Sinodului Mitropolitan* al Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei;

– A participat la Palatul Cotroceni – însoţit de I.I.P.P.S.S. Arhiepiscopi Teodosie al Tomisului şi Nifon al Târgovişte – la festivitatea ocazionată de încheierea lucrărilor de reconstrucţie a bisericii Mănăstirii Cotroceni şi a săvârşit slujba de pomenire şi de reînhumare a osemintelor Voievodului Şerban Cantacuzino şi ale familiei acestuia. A rostit cuvânt de pomenire;

– *Vineri, 17 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Dl. Sorin Dumitrescu, pictor bisericesc, şi Dl. Gheorghe Săndulescu, meşter tâmplar, autorii catapetesmei bisericii *Scala Coeli alle Tre Fontane* încredinţată parohiei ortodoxe române *Sfântul Ioan Casian* din Roma. A fost de faţă P.Cuv. paroh Arhim. dr. Juvenalie Ionaşcu;

– *Sâmbătă, 18 septembrie a.c.*

– A vizitat Mănăstirea Zamfira;

– *Duminică, 19 septembrie a.c.*

– A săvârșit Slujba de târnosire a bisericii cu hramul din Plopeni-Oraș și Sfânta Liturghie. A hirotonit preot pe P.C. Diac. Marius-Constantin Miu, pe seama parohiei Plopeni-Oraș și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare;

– *Luni, 20 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Dl. prof. univ. dr. Basarab Nicolescu, Dl. prof. univ. dr. Jean Ston, D-na dr. Magda Stavinschi, Directorul Observatorului astronomic din București, în legătură cu promovarea proiectului "Știința și Ortodoxia pentru România" în colaborare cu Fundația Templeton;

– *Marți, 21 septembrie a.c.*

– A prezidat ședința de constituire a Asociației "Sfântul Alban și Sfântul Serghie" – Filiala România, binecuvântând participanții la acest moment;

– A asistat la Sfânta Liturghie și Slujba Te Deum-ului săvârșite în biserica Mănăstirii Radu Vodă de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și P.S. Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul și a adresat elevilor și profesorilor Seminarului teologic liceal și Școlii de cântăreți cuvânt de binecuvântare, cu ocazia începerii noului an școlar 2004-2005. A săvârșit Slujba de sfințire a spațiilor de învățământ din noua clădire a seminarului;

– *Joi, 23 septembrie a.c.*

– A vizitat pe cursanții seriei 88 a Cursurilor pastorale și de îndrumări misionare și le-a adresat cuvânt de binecuvântare;

– **Primiri:**

– Dl. Acad. Mihail Cimpoi, Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova;

– *Duminică, 26 septembrie a.c.*

– A săvârșit Liturghie în biserica parohiei Sfântul Ierarh Nicolae și Sfântul Antonie cel Mare din cartierul bucureștean Balta Albă, împreună cu I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul, săvârșitorii slujbei de târnosire. A adresat cuvânt de învățătură și binecuvântare și a hirotesit iconom pe P.C. Pr. paroh Daniel Goga;

– *Luni, 27 septembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Dl. Col. Octavian Cadar, Comandantul Garnizoanei București a Ministerului Administrației și Internelor;

– *Marți, 28 septembrie a.c.*

– A prezidat ședința de lucru a *Consiliului eparhial* al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– **Primiri:**

– I.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei;

– P.C. Pr. Neluţu Oprea de la Parohia ortodoxă română din Sofia, Bulgaria;

– *Miercuri, 29 septembrie a.c.*

– A primit pe Eminenţa Sa dr. Menahem Hacohen, Marele Rabin al României şi pe Dl. Av. Iulian Sorin, Secretarul general al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România;

– *Vineri, 1 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– I.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei;

– I.P.S. Dr. Andrei Andreicuţ, Arhiepiscopul Alba-Iuliei;

– *Duminică, 3 octombrie a.c.*

– A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a rostit cuvânt de învăţătură la Duminica a XIX-a după Rusalii;

– *Luni, 4 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– I.P.S. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului;

– P.S. Ioachim, Episcopul Huşilor;

– P.C. Pr. dr. Avram Petrica, protoiereu de Reşiţa;

– *Marţi, 5 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– I.P.S. Ghenadios, Mitropolit de Sassima şi P.Cuv. Arhid. dr. Elpidofor Lambriniadis, din partea Patriarhiei ecumenice, co-preşedinte, respectiv co-secretar, al *Comisiei Mixte de Dialog Teologic Internaţional ortodox-luteran*, sosiţi în România în vederea participării la Sesiunea de dialog ce se va desfăşura la Durău între 6 şi 15 octombrie;

– P.C. Pr. Isac Barakat, delegatul Patriarhiei Antiohiei la aceeaşi întâlnire de lucru;

– A binecuvântat deschiderea noului an universitar la Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti şi a adresat studenţilor îndemn de sporire a străduinţelor în pregătirea teologică. Cu această ocazie s-a întâlnit cu P.Cuv. Arhim. Efrem, Stareţul Mănăstirii atonite Vatoped, şi cu membrii "Corului bizantin" din Grecia;

– *Miercuri, 6 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– Dl. Elefterios Ioannaou, Preşedintele "Alfa Bank";

– P.C. Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă, Secretar de studii la *Conferinţa Bisericilor Europene*;

– Dl. Mircea Motrici, corespondent la Suceava al *Societăţii Române de Radiodifuziune*;

– *Joi, 7 octombrie a.c.*

– A participat la Adunarea generală a Academiei Române în cadrul căreia s-a hotărât acordarea titlului de "Membru de onoare" Sanctităţii Sale Bartolomeu, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului. A luat cuvântul pentru a prezenta personalitatea Sanctităţii Sale;

– A prezidat şedinţa de lucru a *Consiliului Naţional Bisericesc*;

– *Vineri, 8 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.C. Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa din S.U.A.;

– *Duminică, 10 octombrie a.c.*

– A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a hirotonit diacon pe Dumitru Marius-Bogdan, licenţiat în Teologie. A rostit cuvânt de învăţătură la Duminica a XX-a după Rusalii;

– *Luni, 11 octombrie a.c.*

– A primit pe Eminenţa Sa Menahem Hacohen, Marele rabin al României şi pe Dl. Av. Iulian Sorin, Secretar general al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România;

– A prezidat şedinţa de lucru cu Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari şi părinţii consilieri în legătură cu protocolul vizitei în ţara noastră a Sanctităţii Sale Bartolomeu, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului;

– *Marţi, 12 octombrie a.c.*

– A primit pe I.P.S. Mitropolit Panteleimon de Veria, Nausis şi Kampalania (Grecia) şi delegaţia Înalt Prea Sfinţiei Sale – la care s-a mai adăugat I.P.S. Ambrozie Mitropolit de Samaria (Patriarhul Ierusalimului) – care au adus o părticică din lemnul Sfintei Cruci spre închinarea pelerinilor la prăznuirea de la Iaşi a Prea Cuvioasei Parascheva;

– Dl. Fereczy Karoly, Director la PAX TV;

– Dl. Arhit. Sorin Vasilescu;

– A participat la *Adunarea publică* organizată la Palatul Parlamentului de Comisiile pentru politică externă şi Comisiile pentru drepturile omului, culte şi comunităţi ale Camerei Deputaţilor şi Senatului. A adresat cuvânt şi a rostit rugăciune de pomenire a victimelor Holocaustului;

– *Miercuri, 13 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– A.S. Prinţul Dimitrie Sturza;

– *Joi, 14 octombrie a.c.*

– A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a adresat cuvânt de cinstire a Prea Cuvioasei Maici Parascheva. A hirotonit preot pe P.C. Diac. Dumitru Marius-Bogdan pe seama parohiei Poseşti, Prot. Valeni de Munte;

– *Vineri, 15 octombrie a.c.*

– A întâmpinat la Aeroportul Internaţional Henry Coandă – Otopeni pe Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului. După primirea oficială în Catedrala Patriarhală a rostit cuvânt de bun-venit;

– *Sâmbătă, 16 octombrie a.c.*

– A participat în Aula Magna a Universităţii Bucureşti la conferinţa susţinută de Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Bartolomeu al Constantinopolului, cu tema *Personalitatea Sfântului Voievod Ştefan cel Mare* şi a rostit cuvântul de încheiere a manifestării;

– A participat la Academia Română la festivitatea conferirii Sanctităţii Sale, Bartolomeu, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, a titlului de *membru de onoare* al acestui for suprem al culturii româneşti;

– În calitate de gazdă, împreună cu Sanctitatea Sa, a făcut o vizită protocolară la Ambasada Turciei şi a participat la dineul oferit de Ambasada Greciei la Bucureşti;

– *Duminică, 17 octombrie a.c.*

– A coliturghisit cu Sanctitatea Sa în Paraclisul patriarhal *Sfântul Spiridon Nou*. După cuvântul rostit, a oferit Sanctităţii Sale icoana Sfântului Voievod Ştefan cel Mare îngenuncheat în faţa icoanei Maicii Domnului, un set de sfinte vase din argint lucrate în filigran şi o candelă. În acelaşi moment a acordat distincţia *Crucea Patriarhală* Majestăţii Sale, Regelui Mihai I, pentru rolul său în viaţa poporului român;

– În aceeaşi zi, după-amiază, împreună cu Sanctitatea Sa s-a întâlnit cu E.S. Dl. Adrian Năstase, Primul-Ministru al Guvernului şi E.S. Dl. Ion Iliescu, Preşedintele României;

– *Luni, 18 octombrie a.c.*

– Potrivit programului vizitei, l-a condus pe Sanctitatea Sa Bartolomeu la Aeroportul Internaţional *Aurel Vlaicu* Băneasa, însoţit de I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei şi P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul, în vederea deplasării Sanctităţii Sale la Cluj-Napoca, la invitaţia I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu şi a Universtăţii *Babeş-Bolyai*;

– A primit pe D-na Anne-Marie Raffarin, soţia Primului Ministru al Republicii Franceze, însoţită de D-na Dana Năstase;

– Însoţit de P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, a participat la Dejunul oficial oferit de Primul Ministru al României, Dl. Adrian Năstase, în onoarea Excelenţei Sale, Dl. Jean Pierre Raffarin, Prim Ministru al Republicii Franceze şi a delegaţiei însoţitoare;

– *Marţi, 19 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– Pr. Dr. Nikolaus Wyrwoll de la *Institutul pentru Bisericile Orientale* din Regensburg, Germania, însoţit de un grup de treizeci şi cinci de profesori de religie, luterani şi catolici, din oraşul Hildesheim. Întâlnirea a avut loc în Sala Sinodală, unde a participat şi P.S. Episcop-Vicar Vincenţiu Ploieşteanu, abordându-se aspecte de actualitate din viaţa Bisericilor;

– P.C. Pr. prof.dr. Ştefan Alexe, delegat să participe la cel de-al doilea Colocviu internaţional organizat de Colegiul Noua Europă cu tema *Părinţii Bisericii în lumea de astăzi (teologie, spiritualitate, politică şi mod de viaţă)*;

Miercuri, 20 octombrie a.c.

Însoțit de I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, de P.P.S.S. Episcopi Vicari Ambrozie Sinaitul, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, a plecat spre Constanța, unde a fost primit împreună cu Sanctitatea Sa, Patriarhul Bartolomeu, în Catedrala arhiepiscopală;

– *Joi, 21 octombrie a.c.*

– Cei doi patriarhi au vizitat Prefectura Județului Constanța, unde au fost salutați de oficialitățile locale și de reprezentanții cultelor;

– La orele 11.00, în Aula Magna a Universității *Ovidius*, s-a desfășurat solemnitatea acordării titlului academic de *Doctor Honoris Causa* al acestei Universități Sanctității Sale Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic, și Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist;

– Vizita a continuat cu prezentarea expoziției minorităților și a Complexului bazilical de la Basarabi, vestit prin altarele și înscrisurile creștine originale;

– În după-amiaza aceleiași zile, condus la Aeroportul Internațional Mihail Kogălniceanu de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie și alți ierarhi români, Sanctitatea Sa Bartolomeu a plecat spre reședința Patriarhiei Ecumenice;

– *Vineri, 22 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.C. Pr. Marius Pop de la parohia ortodoxă română din Lisabona, Portugalia, căruia i-a dăruit veșminte, cărți și obiecte liturgice pentru parohie;

– Părintele Carlo Cicala din Napoli, un sprijinitor al preoților români din Italia;

– Doamna Teodora Păunescu-Tuca care a oferit Prea Fericirii Sale ultimul CD "Doamne, fie voia ta";

– *Duminică, 24 octombrie a.c.*

– A săvârșit slujba de târnosire a bisericii *Podeanu* în urma restaurărilor, precum și Sfânta Liturghie în fața a mii de credincioși, după care a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare;

– *Luni, 25 octombrie a.c.*

– **Primiri:**

– E.S. Dl. Constantin Andreev, noul Ambasador al Republicii Bulgare în România, în vizita de prezentare, însoțit de P.C. Pr. Petar Totev, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Bulgare la București și Dl. Stanimir Petcov, consilier pentru cultură și culte al Ambasadei, împărtășind bucuria reglementării și normalizării Patriarhiei Bulgare;

– *Marți, 26 octombrie a.c.*

– A oficiat Sfânta Liturghie cu prilejul sărbătorii Sfântului Mucenic Dimitrie Izvorâtorul de mir, înconjurat de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și de Prea Sfinții Episcopi-Vicari Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanul, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul.

– A adresat cuvânt de învățătură;

– *Miercuri, 27 octombrie a.c.* – **prăznuirea Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou, făcătorul de minuni**, ale cărui sfinte moaşte ocrotesc capitala României:

– A săvârşit Sfânta Liturghie înconjurat de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Prea Sfinţiţii Episcopi: Casian al Dunării de Jos, Galaction al Alexandriei şi Teleormanului, Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanul şi Sebastian Ilfoveanul, adresând cuvânt de învăţătură şi binecuvântare;

– *Sâmbătă, 30 octombrie a.c.*

– A vizitat împreună cu Prea Sfinţii Episcopi Vicari Sebastian Ilfoveanul şi Varsanufie Prahoveanul *Mănăstirea Pasărea*;

Delegări ale Prea Sfinţiţilor Episcopi-Vicari acordate de Prea Fericitul Părinte Teoctist;

– **P.S. Episcop Vicar patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu:**

– Concertul extraordinar şi recepţia prilejuite de aniversarea Zilei Naţiunilor Unite (*Ateneul Român*, 20 octombrie);

– Simpozionul prilejuit de aniversarea a 100 de ani de la naşterea Părintelui profesor Emilian Vasilescu (Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian", 21 octombrie);

– Împreună cu I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală şi Meridională, la festivităţile prilejuite de întronizarea noului Patriarh al Alexandriei şi Întregii Africi, Prea Fericitul Părinte Teodoros al II-lea (Cairo, Egipt, 24 octombrie);

– **P.S. Episcop Vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul:**

– Recepţia prilejuită de aniversarea Zilei Naţionale a Republicii Azerbaidjan (*Crowne Plaza*, 18 octombrie);

– Recepţia prilejuită de aniversarea Zilei Naţionale a Republicii Ungare (Ambasada Republicii Ungare, 21 octombrie);

– Recepţia prilejuită de aniversarea Zilei Armatei Române (*Sala de Marmură a Cercului Militar Naţional*, 25 octombrie a.c.);

– Recepţia prilejuită de aniversarea Zilei Naţionale a Turciei (*Clubul Diplomatic*, 28 octombrie a.c.);

– **P.S. Episcop Vicar patriarhal Ciprian Câmpineanul:**

– Simpozionul prilejuit de aniversarea a 300 de ani de la înfiinţarea Spitalului Colţea (Teatrul *Ion Dacian*, 22 octombrie);

– **Prea Sfinţitul Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul:**

– Sfinţirea centrului educaţional ortodox "Sfântul Fanurie" de la parohia Mihai Bravu (31 octombrie);

– Manifestarea culturală dedicată aniversării a 150 de ani de la trecerea la cele veşnice a lui Anton Pann (biserica Sf. Stelian – Lucaci, 31 octombrie);

– **P.S. Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul:**

– Resfinţirea bisericii parohiei Gogora, Prot. Giurgiu Nord;

– **P.C. Pr. Florinel Şerbănescu, Consilier patriarhal:**

– Vernisajul expoziţiei "Românii balcanici" (Palatul Parlamentului, *Sala Brâncuşi*, 19 octombrie a.c.);

– *Luni, 1 noiembrie a.c.*

– A primit pe E.S. Dl. JD Crouch II, noul Ambasador al Statelor Unite ale Americii în România, în vizită de prezentare. Au fost de faţă P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu şi P.C. Pr. Michael Tiţa, Consilier patriarhal;

– *Marţi, 2 – miercuri, 3 noiembrie a.c.*

– A prezidat şedinţa de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;

– *Joi, 4 noiembrie a.c.*

– A primit pe poetul Grigore Vieru însoţit de Dl. prof. univ. dr. Victor Crăciun şi de Dl. Valeriu Pasat;

– Dl. Herman Schuster, Preşedintele Asociaţiei *Sfântul Gerhart* din Germania, însoţit de PS Arhiereu Vicar Corneliu Bârlădeanu în legătură cu lucrarea despre mărturisitorii lui Hristos în secolul XX;

– *Vineri, 5 noiembrie a.c.*

– A primit pe Dl. prof. univ. dr. Florin Lăzăroiu;

– A prezidat şedinţa de lucru a Permanenţei Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureştilor;

– *Duminică, 7 noiembrie a.c.*

– A asistat la Sfânta Liturghie oficiată de un sobor de ierarhi format din I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgovişte, P.P.S.S. Episcopi Gherasim al Râmnicului, Casian al Dunării de Jos, Galaction al Alexandriei şi Teleormanului, Nicodim al Severinului şi Strehaiei, Vincenţiu Ploieşteanu, Visarion Răşinăreanul şi Ioachim Băcăoanul, cu ocazia târnosirii bisericii Mănăstirii Nucet, jud. Dâmboviţa, şi a adresat cuvânt de învăţătură şi binecuvântare;

– *Luni, 8 noiembrie a.c.*

– A participat la dejunul oferit în onoarea cavalerilor Ordinului "Mihai Viteazul" de către Preşedintele României, Dl. Ion Iliescu, la Palatul Cotroceni;

– *Marţi, 9 noiembrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.C. Pr. prof. dr. Oleg Davidenkov şi P.C. Pr. prof. dr. Constantin Polskov de la Universitatea *Sfântul Tihon* din Moscova, însoţiţi şi prezentaţi de P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Necula, Decanul Facultăţii de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti şi de P.C. Pr. prof. dr. Constantin Coman, prodecan;

– Dl. Andrei Dimitriu;

– *Vineri, 12 noiembrie a.c.*

– A primit pe Dl. Enache Jiru, Preşedintele Casei de Economii şi Consemnaţiuni, cu invitaţia de a participa la manifestările dedicate împlinirii a 140 de ani de la înfiinţarea acestei instituţii;

– A participat la deschiderea celui de-al IV-lea Congres al Notarilor Publici din România, desfăşurat în Aula Palatului Patriarhiei Române, şi a adresat cuvânt de binecuvântare;

– *Duminică, 14 noiembrie a.c.*

– A săvârşit Sfânta Liturghie în biserica parohiei *Sfântul Nicolae Buzeşti*, Prot. I Capitală – după târnosirea ei de către PS Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul – şi a rostit cuvânt de învăţătură şi binecuvântare. A hirotesit "iconom stavrofor" pe P.C. Pr. paroh Toader Grigoraş şi "sachelar" pe conslujitorul acestuia, P.C. Pr. lect. univ. dr. Adrian Gabor;

Delegări ale Prea Sfinţiţilor Episcopi-Vicari şi Prea Cucernicilor Părinţi Consilieri acordate de Prea Fericitul Părinte Teoctist:

– **Prea Sfinţitul Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu:**

– Conferinţa preoţească "Disciplina clerului de mir şi monahal. Probleme pastorale, sociale, politice şi financiare", cu preoţii Protoieriei II Capitală (4 octombrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la parohia Popeşti, Prot. Ilfov (8 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la biserica *Sfântul Mina*, Prot. III Capitală, cu prilejul hramului (11 noiembrie);

– **Prea Sfinţitul Episcop Vicar Ambrozie Sinaitul:**

– Slujba de târnosire a bisericii parohiei Berceni, jud. Giurgiu (7 noiembrie);

– Sfânta Liturghie la biserica Sfinţii Arhangheli din Ploieşti (8 noiembrie);

– **Prea Sfinţitul Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul:**

– Conferinţa preoţească cu preoţii Protoieriei Câmpina (1 octombrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la Mănăstirea Ciorogârla (7 noiembrie);

– **Prea Sfinţitul Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul:**

– Conferinţa preoţească cu preoţii Protoieriilor Văleni (1 octombrie), I Capitală (4 octombrie) şi Giurgiu Sud (11 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la Catedrala Patriarhală (7 noiembrie);

– Slujba de resfinţire şi Sfânta Liturghie arhierească la biserica parohiei Bălţeşti, jud. Prahova (8 noiembrie);

– Manifestările prilejuite de aniversarea a 145 de ani de la înfiinţarea Statului Major General (12 noiembrie);

– **Prea Sfinţitul Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul:**

– Conferinţa preoţească cu preoţii Protoieriilor III Capitală (4 octombrie) şi Ploieşti (11 noiembrie);

– Slujba de târnosire a Capelei Spitalului Bodescu din Ploieşti şi Sfânta Liturghie arhierească (7 noiembrie);

– Slujba de resfinţire şi Sfânta Liturghie arhierească la biserica parohiei Bughile, jud. Prahova (8 noiembrie);

– Cina festivă "Prietenie şi dialog" oferită la Hotelul Intercontinental de grupul de presă Zaman (11 noiembrie);

– **P.C. Pr. Florin Şerbănescu, Consilier patriarhal:**

– Vernisajul expoziţiei "Florile în pictura românească" (Muzeul Naţional Cotroceni, 3 octombrie);

– P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu, Vicar administrativ al Arhiepiscopiei Bucureştilor:

– Conferinţa preoţească cu preoţii Protoieriei Ilfov (11 noiembrie);

– P.C. Pr. Ioan Şurubaru, Consilier administrativ bisericesc la Arhiepiscopia Bucureştilor:

– Conferinţa preoţească cu preoţii Protoieriei Urlaţi (11 noiembrie);

– P.C. Pr. Costică Dumitru, Protoiereu de Câmpina:

– Sfânta Liturghie la hramul bisericii parohiei Sinaia II (8 noiembrie);

– *Marţi, 16 noiembrie a.c.*

– A asistat la *Te Deum*-ul oficiat de P.S. Irineu Slătineanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Rămnicului, cu ocazia aniversării a optsprezece ani de la întronizarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române şi a răspuns cuvântului de felicitare adresat în numele tuturor celor prezenţi de către I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei;

– A primit felicitările I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei, I.I.P.P.S.S. Arhiepiscopi Nifon al Târgovişte şi Teodosie al Tomisului, P.P.S.S. Episcop Vincenţiu Ploieşteanu, Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanul, Sebastian Ilfoveanul, Varsanufie Prahoveanul şi Ioachim Băcăoanul, ale D-lui Victor Opaschi, Consilier de stat la Administraţia prezidenţială, ale colaboratorilor de la Administraţia Patriarhală şi Arhiepiscopia Bucureştilor, ale numeroşilor preoţi, monahi, monahii şi credincioşi prezenţi, în cadrul unei recepţii desfăşurate în *Reşedinţa Patriarhală*;

– *Miercuri, 17 noiembrie a.c.*

– În cursul după-amiezii a prezidat o şedinţă de lucru în legătură cu ridicarea *Catedralei Mântuirii Neamului* pe amplasamentul acordat prin lege în *Parcul Carol* şi tema de proiectare;

– *Joi, 18 noiembrie a.c.*

– A participat la sesiunea ştiinţifică "Senatul României, 140 de ani de la constituire", desfăşurată în Aula Academiei României, şi a rostit alocuţiune despre importanţa "Corpului Ponderator" – Senatul în viaţa societăţii româneşti;

– Primiri:

– D-na Anca Vlad, noul patron al PAX TV şi pe D-na Manuela Golescu, în legătură cu emisiunile postului. La discuţii a fost de faţă P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu;

– Dl. Ing. Petre Moldoveanu, Director general al SC Fibec SRL din Câmpina, unul dintre ctitorii bisericii din incinta *Schitului Popeşti*;

– *Vineri, 19 noiembrie a.c.*

– Primiri:

– Dl. Arhit. Cristian Samoilă din SUA;

– Dl. Viorica Gheorghiu şi Dl. Aurel Rogozea, ctitorii capelei din incinta Complexului de servicii comunitare *Sfânta Maria* din Vălenii de Munte, împreună cu Dl. Ştefan-Răzvan Stanciu, referent spiritual în cadrul instituţiei respective, cu invitaţia târnosirii capelei din incinta Complexului;

– *Duminică, 21 noiembrie a.c.* – **Intrarea în Biserică a Maicii Domnului**:

– A oficiat Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a rostit cuvânt de învăţătură;

– *Luni, 22 noiembrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.C. Pr. prof. dr. Gheorghios Mettalinos, Decanul Facultăţii de Teologie din Atena, însoţit şi prezentat de P.S. Episcop Vicar Ciprian Câmpineanul şi P.C. Pr. prof. dr. Constantin Coman, prodecanul Facultăţii de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti. A acordat Prea Cucerniciei Sale distincţia "Crucea Patriarhală";

– Rev. James Ramsey, Capelanul Bisericii Anglicane din Bucureşti, cu un mesaj din partea Graţiei Sale, Dr. Rown Wiliams, Arhiepiscop de Canterbury şi Primat al Comunităţii Bisericilor Anglicane. A fost de faţă P.C. Pr. Mihai Tiţa, Consilier patriarhal;

– *Marţi, 23 noiembrie a.c.*

– A primit pe Dl. Viorel Marginean, artistic plastic;

– *Miercuri, 24 noiembrie a.c.*

– În cursul după-amiezei a primit pe E.S. Dl. Ambasador Stephen Nash, Şeful Misiunii în România a *Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (O.S.C.E.)* pentru evaluarea alegerilor din 28 noiembrie, şi pe membrii delegaţiei Excelenţei Sale. Au fost prezenţi P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu şi P.P.C.C. Pr. Mihai Tiţa şi Constantin Stoica;

– *Joi, 25 noiembrie a.c.*

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârşită de P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul în biserica cu hramul *Sfântul Mare Mucenic Mercurie* a parohiei *Adormirea Maicii Domnului* din Capitală şi a adresat cuvânt de binecuvântare. A dăruit P.C. Pr. paroh Paul Lepădatu şi parohiei un rând de veşminte şi o icoană cu Maica Domnului;

– A primit pe I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba-Iuliei întors din Georgia unde a participat la festivităţile prilejuite de târnosirea noii Catedrale Patriarhale cu hramul *Sfânta Treime* din Tbilisi, ca delegat al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;

– *Vineri, 26 noiembrie a.c.*

– A primit pe Dl. Gabriel Stănescu, Directorul cotidianului "Gardianul", însoţit de Dl. Dumitru Manolache, redactor la aceeaşi publicaţie;

– *Duminică, 28 noiembrie a.c.*

– A asistat la Sfânta Liturghie oficiată în biserica *Iancu Nou Bălăneanu*, Protoieria II Capitală de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul – după săvârşirea Slujbei de resfinţire – şi a adresat cuvânt de binecuvântare;

– Şi-a exprimat votul pentru alegerile prezidenţiale şi parlamentare la Secţia de votare deschisă la Şcoala generală 174 – "Ienăchiţă Văcărescu";

– *Marţi, 30 noiembrie a.c.*

– A participat la Recepţia oferită cu prilejul Zilei Naţionale de către Preşedintele României, Dl. Ion Iliescu, la Palatul Cotroceni;

Delegări acordate de Prea Fericitul Părinte T e o c t i s t, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române:

– **P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu:**

– Sfânta Liturghie arhierească la *Mănăstirea Antim* (21 noiembrie);

– Manifestările prilejuite de aniversarea a 140 de ani de la înfiinţarea *Casei de Economii şi Consemnaţiuni* (24 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la *Mănăstirea Antim* (28 noiembrie);

– Vernisajul expoziţiei naţionale a Concursului "Icoana din sufletul copilului" (Palatul Patriarhiei Române, 29 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la Catedrala Patriarhală (30 noiembrie, prăznuirea Sf. Ap. Andrei, Apostolul Românilor);

– **P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul:**

– Vizita la Comunitatea ortodoxă română din Lisabona, Portugalia (20-25 noiembrie) şi Sfânta Liturghie arhierească în biserica parohială cu prilejul prăznuirii hramului, şi citirea *Mesajului de binecuvântare* al Prea Fericirii Sale (21 noiembrie);

– Slujba de resfinţire a bisericii parohiei *Iancu Nou – Bălăneanu*, Protoieria II Capitală şi Sfânta Liturghie arhierească (28 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la Peştera *Sfântului Apostol Andrei*, Arhiepiscopia Tomisului (30 noiembrie);

– **P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul:**

– Sfânta Liturghie arhierească cu ocazia hramului bisericii *Mănăstirii Snagov* (21 noiembrie);

– Liturghie arhierească cu ocazia prăznuirii hramului Paraclisului *Sfânta Mare Muceniţă Ecaterina* a Facultăţii de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti (25 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la Catedrala Patriarhală (28 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la biserica Sf. Ap. Andrei din Ploieşti, cu ocazia hramului (30 noiembrie);

– **P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul:**

– Slujba de târnosire a bisericii cu hramul *Sfântul Vasile cel Mare şi Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel* din incinta Spitalului Judeţean de Urgenţă din Ploieşti şi Sfânta Liturghie arhierească (21 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la Parohia *Adormirea Maicii Domnului* cu hramul *Sfântul Mucenic Mercurie* (25 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la biserica parohiei Măgureni, Protoieria Câmpina (28 noiembrie);

– Slujba de târnosire a Capelei Penitenciarului Rahova şi Sfânta Liturghie arhierească (30 noiembrie);

– **P.S. Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul:**

– Sfânta Liturghie arhierească la *Mănăstirea Radu Vodă* (21 şi 28 noiembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească la biserica *Sf. Ap. Andrei* – Chitila, Prot. I Capitală, cu ocazia hramului (30 noiembrie);

– *Miercuri, 1 decembrie a.c.*

– A săvârşit în Catedrala Patriarhală *Te Deum* la Ziua Naţională a României şi a rostit cuvânt de preţuire a înaintaşilor care au împlinit Marea Unire;

– *Joi, 2 decembrie a.c.*

– I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei;

– *Vineri, 3 decembrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.C. Pr. asist. dr. Doru Costache, numit paroh al parohiei ortodoxe române "Sfânta Maria" din Sidney, înaintea plecării în Australia. A dăruit bisericii respective veşminte, cărţi şi obiecte liturgice;

– Dl. Sebastian Duicu de la *Muzeul Naţional Cotroceni* cu invitaţia participării la Expoziţia "Manuscrise, însemnări şi cărţi cantacuzine în Ţările Române: secolele XVI-XIX" şi cu dorinţa de a realiza şi alte expoziţii asemănătoare cu veşminte şi obiecte liturgice din perioada cantacuzină aflate în biserici şi mănăstiri din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureştilor;

– *Duminică, 5 decembrie a.c.*

– A primit pe P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului care a dăruit Prea Fericirii Sale ultima sa carte, "Sfântul Voievod Ştefan cel Mare între cer şi genune";

– *Luni, 6 decembrie a.c.*

– A primit în *Catedrala Patriarhală* delegaţia parohiei *Sant Angela Merici* (Arhiepiscopia romano-catolică de Milano, Italia), care a adus pentru parohia *Apărătorii Patriei II*, Prot. III, părticele din Sf. Moaşte ale Sfântului Ierarh Ambrozie al Mediolanului. A adresat cuvânt de binecuvântare şi a dăruit membrilor delegaţiei carte o icoană cu Sf. Ierarh Nicolae;

– *Marţi, 7 decembrie a.c.*

– A asistat la Sfânta Liturghie oficiată în paraclisul nou al *Schitului Darvari* de către P.P.S.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal şi Irineu, Episcop Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române din S.U.A. – după săvârşirea slujbei de târnosire – şi a adresat cuvânt de învăţătură şi binecuvântare;

– *Miercuri, 8 decembrie a.c.*

– A participat la "Sărbătoarea Ţăranului Român – Gala Radio Antena Satelor – 2004", organizată de Societatea Română de Radiodifuziune la Sala Patatului, sub Înaltul Patronaj al Bisericii Ortodoxe Române, şi a acordat D-lui Acad. Eugen Simion, Preşedintele Academiei Române, "Premiul de Excelenţă";

– *Vineri, 10 decembrie a.c.*

– **Primiri:**

– P.S. Episcop Calinic al Argeşului şi Muscelului;

– Dl. Laurenţiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte;

– *Duminică, 12 decembrie a.c.*

– Cu ocazia hramului a săvârşit Sfânta Liturghie în Paraclisul patriarhal Sfântul Spiridon Nou fiind înconjurat de P.P.S.S. Episcopi Vicari Vincenţiu Ploieşteanu şi Sebastian Ilfoveanul. A rostit cuvânt de învăţătură la Duminica a XXVIII-a. A acordat D-lui Hristofor Petre, dirijorul coralei, distincţia Crucea patriarhală pentru mireni pentru frumoasa activitate în slujba Bisericii;

– A votat;

– *Marţi, 15 decembrie a.c.*

– A primit pe E.S. Mons. Jean Claude Perisset, Nunţiul apostolic în România, care a înmânat o scrisoare din partea Sanctităţii Sale, Papa Ioan Paul II. La primire au fost de faţă P.P.S.S. Episcopi Vicari Ambrozie Sinaitul şi Ciprian Câmpineanul;

– A binecuvântat punerea pietrei de temelie a ansamblului "Memorialul Renaşterii" – Monumentul Revoluţiei din Decembrie 1989 – în Piaţa Revoluţiei, fiind însoţit de P.P.S.S. Episcopi Vicari Ambrozie Sinaitul şi Sebastian Ilfoveanul;

Fiind reţinut de programul stabilit, a dat delegaţii pentru reprezentare:

– **P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu:**

– Concertul de Crăciun al Coralei *Te Deum laudamus* (Ateneul Român, 5 decembrie);

– Slujba de târnosire a bisericii parohiei Tudor Vladimirescu – Canal, Prot. I Capitală, şi Sfânta Liturghie arhierească (6 decembrie);

– Concertul de Crăciun "Moş Nicolae, te rugăm să nu ne uiţi" (Sala Unirii a Palatului Cotroceni, 6 decembrie);

– **P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul:**

– Sfânta Liturghie arhierească în biserica *Sfântul Nicolae – Dintr-o zi*, Prot. III Capitală, cu ocazia hramului (6 decembrie);

– Recepţia prilejuită de Ziua Naţională a Finlandei (6 decembrie);

– **P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul:**

– Primirea unei delegaţii militare elene conduse de Dl. General locotenent Christos Vafeiadis, Comandantul "NATO Deployable Corps" din Republica Elenă (9 decembrie);

– Participarea la recepţia prilejuită de încheierea misiunii diplomatice în ţara noastră a E.S. D-na Dora Grosomanidou, Ambasadorul Republicii Elene în România (14 decembrie);

– Participarea la recepţia prilejuită de încheierea misiunii diplomatice în ţara noastră a E.S. Dl. Pierre Menat, Ambasadorul Republicii Franceze în România (14 decembrie);

– **P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul:**

– Sfânta Liturghie arhierească în biserica *Mănăstirii Comana*, cu ocazia hramului (6 decembrie);

– Slujba de târnosire a capelei din incinta complexului de servicii comunitare *Sfânta Maria* din Vălenii de Munte, jud. Prahova (7 decembrie);

– P.S. Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul:

– Sfânta Liturghie arhierească în biserica *Mănăstirii Ghighiu* (5 decembrie);

– Sfânta Liturghie arhierească în biserica parohiei *Bolintin Deal I*, cu ocazia hramului (6 decembrie);

– P.C. Diac. prof. Nicu Octavian, Consilier patriarhal:

– Participarea la Hanuka 5765, Templul Coral, 11 decembrie;

– Dl. Bogdan Teleanu (Biroul de Presă al Patriarhiei Române):

– Participarea la lansarea volumului "Întru cinstirea lui Ştefan cel Mare şi Sfânt" a Prof. Virgil Teodorescu (15 decembrie);

– *Joi, 16 decembrie a.c.*

– A primit pe P.Cuv. Arhim. Ciprian Zaharia, starețul Mănăstirii Bistrița, jud. Neamț, pentru binecuvântare şi exprimarea dorinței de a vizita mănăstirea de metanie;

– În cadrul programului "Crăciunul copiilor", organizat de Sectorul "Biserica şi Societatea" desfăşurat în Aula Palatului Patriarhiei la care au participat 500 de copii cu dificultăți fizice şi după colinde intonate de corul seminarului din Bucureşti, a elevilor de la Colegiul național "Mihai Eminescu" şi a grupului instrumental de la Şcoala nr. 55 din Bucureşti, P.F. Teoctist le-a oferit daruri şi cuvânt de binecuvântare. Din rândul acestor copii au fost prezenți şi au cântat şi doi copii din Afganistan;

– În cursul după-amiezii, însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieşteanu, a participat la Concertul de colinde găzduit de Banca Națională a României;

– *Vineri, 17 decembrie a.c.*

– Cu prilejul celei de-a XII-a ediții a expoziției naționale cu premii "Icoana din sufletul copilului" a avut loc în holul Palatului Patriarhal un program "Colinda din sufletul copilului la Naşterea Domnului" la care au participat copii din țară care au colindat şi au prezentat datinile tradiționale, cărora, după cuvântul de prețuire Prea Fericirea Sa le-a înmânat premii şi daruri;

– A primit pe I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviştei, invitat de Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" la concertul de colinde al studenților;

– P.C. Pr. prof. dr. Viorel Ioniță, director de studii la Conferința Bisericilor Europene, în legătură cu organizarea la Sibiu, în toamna anului 2007, a Adunării generale a Conferinței Bisericilor Europene;

– După-amiază, împreună cu Prea Sfinții Episcopi Vicari a participat la Concertul de colinde al Coralei Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din Bucureşti, desfăşurat în Aula Palatului Patriarhiei Române, adresând cuvânt de binecuvântare şi tradiționale urări;

– *Sâmbătă, 18 decembrie a.c.*

– După Vecernie, în Catedrala Patriarhală, a primit colinda studenţilor din ASCOR cărora le-a împărtăşit cuvânt de binecuvântare şi le-a împărţit daruri. Au participat Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari Sebastian Ilfoveanul şi Varsanufie Prahoveanul, slujitorii Catedralei Patriarhale şi credincioşi;

– *Duminică, 19 decembrie a.c.*

– A participat la Concertul de colinde oferit de Corul Seminarului teologic liceal din Bucureşti "Nifon Mitropolitul" şi al Seminarului monahal din Mănăstirea Pasărea – desfăşurat succesiv în Aula Palatului Patriarhal – împărtăşind în încheiere cuvânt de binecuvântare şi felicitări pentru programul executat cu mult talent;

– *Luni, 20 decembrie a.c.*

– Dl. Constantin Tănase, Director al Băncii Comerciale Române, transmiţând felicitări din partea acestei instituţii;

– A primit un grup de elevi din parohia Perişor, Prot. Năsăud, însoţiţi de P.C. Pr. paroh Florentin Moldovan şi Ansamblul folcloric "Mini – satul Sfântul Apostol Andrei" din Braşov;

– Însoţit de P.S. Episcop Vincenţiu Ploieşteanu a participat la Concertul de colinde organizat de *Bancpost* în Aula Palatului Patriarhal;

– A participat la şedinţa solemnă a Camerelor reunite şi a rostit rugăciunea îndătinată binecuvântând pe noul Preşedinte al României, E.S. Dl. Traian Băsescu şi întreaga asistenţă;

– *Marţi, 21 decembrie a.c.*

– A prezidat şedinţa de lucru a *Permanenţei Consiliului Naţional Bisericesc*;

– A participat – însoţit de Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari Ambrozie Sinaitul şi Ciprian Câmpineanul – la programul social – caritativ "Împreună de Sfintele Sărbători", organizat de Asociaţia Diaconia la Aşezământul social "Patriarhul Justinian Marina". A oferit daruri copiilor şi a adresat cuvânt de binecuvântare;

– *Miercuri, 22 decembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Noul Ambasador al Republicii Turcia în România, E.S. Dl. Ahmed Okcun, în vizită de prezentare;

– Dl. Yuri Tikhonov, Împuternicit al Comitetului de Relaţii Externe şi Turism al Guvernului din Sankt Petersburg în România, care a prezentat felicitări cu ocazia praznicului Naşterii Domnului;

– A săvârşit Slujba de pomenire a Eroilor Revoluţiei din Decembrie 1989 în Catedrala Patriarhală şi a rostit cuvânt de cinstire a celor ce s-au jertfit pentru libertatea noastră;

– A vizitat biserica în construcţie de la Popeşti;

– *Joi, 23 decembrie a.c.*

– **Primiri:**

– Dl. General de armata (R) Marin Dragnea, Preşedintele Asociaţiei Naţionale a Veteranilor de război din România, Dl. General de armată (R)

Dumitru Penciuc, Preşedintele Asociaţiei Veteranilor de război din M.A.I. şi pe Dl. General locotenent (R) Teodor Halic, Preşedintele Asociaţiei Cavalerilor Ordinului "Mihai Viteazul", care au prezentat activitatea asociaţiei şi au prezentat felicitări de Praznicul Naşterii Domnului;

– Dl. prof. univ. dr. Victor Crăciun, Preşedintele Ligii Culturale a Românilor de Pretutindeni;

– *Vineri, 24 decembrie a.c.*

– Primiri:

– Dl. Sorin Dumitrescu, însoţit de soţie şi de fiica, Anastasia, în legătură cu argumentarea sa scrisă pentru construirea Catedralei Patriarhale pe platoul din Parcul Carol;

– P.P.C.C. Pr. Vasile Baltăţescu şi Marius Dumitrescu, slujitorii Capelei de la Aeroportul Internaţional "Henri Coandă", din Bucureşti – Otopeni, cu prilejul aniversării unui an de la sfinţirea ei.

– A primit – după datină – pe Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari şi pe Prea Cuvioşii Părinţi ai Catedralei Patriarhale cu sfânta icoană;

– *Sâmbătă, 25 decembrie a.c.* – **Praznicul Naşterii Domnului**:

– A săvârşit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală şi a rostit cuvânt de învăţătură şi binecuvântare. A hirotonit preot pe P.C. Diac. Ionuţ-Constantin Azoiţei pe seama parohiei "Dumitru Apostol", Prot. Ploieşti;

– *Miercuri, 29 decembrie a.c.*

– A participat – în Sala Unirii a Palatului Cotroceni – la ceremonia depunerii jurământului de către membrii noului Guvern, în faţa E.S. Dl. Traian Băsescu, Preşedintele României. A adresat felicitări noilor investiţi;

– *Joi, 30 decembrie a.c.*

– A prezidat şedinţa de lucru în legătură cu construirea Catedralei Patriarhale pe platoul din Parcul Carol, atribuit în acest sens prin lege. La şedinţă au participat: P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincenţiu Ploieşteanu, Dl. Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, Dl. Arhit. prof. dr. Sorin Vasilescu, Dl. Arhit. prof. dr. Cristian Moisescu, P.C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar administrativ, Dl. Arhit. Voicu Florea, Dl. Jr. Ion Neagu;

– *Vineri, 31 decembrie a.c.*

– Primiri:

– P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Necula, Decanul Facultăţii de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti şi Dl. Talaat Takla Mourkous, cetăţean egiptean, doctorant în teologie, care a solicitat din partea comunităţii de egipteni copţi din România săvârşirea Sfintei Liturghii de Crăciun şi Bobotează, după calendarul copt, în Paraclisul Sfânta Ecaterina al Facultăţii;

– A adresat apel la ajutorarea sinistraţilor din ţările sud-estului Asiei, afectate de cutremur;

Fiind reţinut de programul stabilit, a dat delegaţii pentru reprezentare:

– P.S. Episcop Vicar Vincenţiu Ploieşteanu:

– Săvârşirea Slujbei de *Te Deum* la aniversarea unui an de activitate a Capelei din incinta Aeroportului Internaţional "Henri Coandă" din Bucureşti (22 decembrie);

– Slujba de pomenire a eroilor Revoluţiei din Decembrie 1989 la Aeroportul Internaţional "Henri Coandă" (23 decembrie);

– Săvârşirea Sfintei Liturghii în biserica Sfântul Elefterie din Capitală (26 decembrie);

– Ceremonia de investire a noului Ministru al Apărării Naţionale, Dl. Teodor Atanasiu (29 decembrie);

– P.S. Episcop Vicar Ambrozie Sinaitul:

– Sfânta Liturghie arhierească la biserica parohiei *Sfântul Prooroc Daniel*, Protoieria III Capitală (17 decembrie);

– Săvârşirea Sfintei Liturghii în Catedrala Patriarhală (26 decembrie);

– Săvârşirea Sfintei Liturghii în biserica parohiei Bordenii Mari, Prot. Câmpina (27 decembrie);

– P.S. Episcop Vicar Ciprian Câmpineanul:

– Sfânta Liturghie arhierească şi sfinţirea cantinei sociale a parohiei *Sfântul Vasile* Cotroceni, Protoieria I Capitală (19 decembrie);

– Săvârşirea Sfintei Liturghii în biserica Mănăstirii Antim (26 decembrie);

– P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul:

– Săvârşirea Slujbei de pomenire a eroilor Revoluţiei din Decembrie 1989 la Cimitirul Eroilor Tineri (21 decembrie);

– Săvârşirea Slujbei de pomenire a eroilor Revoluţiei la sediul Societăţii Române de Radiodifuziune (22 decembrie);

– Săvârşirea Sfintei Liturghii în biserica Sfântul Elefterie din Capitală (25 decembrie);

– Săvârşirea Sfintei Liturghii în biserica Eroilor Revoluţiei din Capitală (26 decembrie);

– P.S. Episcop Vicar Varsanufie Prahoveanul:

– Săvârşirea Slujbei de pomenire a eroilor Revoluţiei din Decembrie 1989 la Piaţa Universităţii (21 decembrie);

– Săvârşirea Sfintei Liturghii în biserica parohiei Letca Nouă, Prot. Giurgiu Nord (26 decembrie);

– A lucrat zilnic cu Prea Sfinţiţii Episcopi Vicari, cu Prea Cucernicii Părinţi Consilieri, funcţionari ai Administraţiei Patriarhale şi Arhiepiscopiei Bucureştilor şi a primit zilnic reprezentanţi ai Corpului diplomatic, preoţi şi credincioşi din ţară şi de peste hotare.

Consilier Patriarhal
Pr. NICOLAE VLADU

SLUJIREA MISIONARĂ A BISERICII NOASTRE
– DE LA UNITATEA NAȚIONALĂ LA REINTEGRAREA EUROPEANĂ –

Partea I

Făurirea statului unitar național român în 1918, eveniment de seamă de la care se împlinesc 86 de ani, a avut largi repercusiuni asupra activității Bisericii. O dată cu reorganizarea ei s-a urmărit și o uniformizare a vieții bisericești din toate provinciile românești. Mai ales că nu lipseau – în noile condiții de unitate națională – nici contestatarii Bisericii străbune. Fără a exagera, am putea spune că atunci Biserica noastră era privită într-un fel asemănător cu cel pe care unii – în numele reintegrării europene – nu s-au sfiit să-l exprime astăzi. Dar să vedem ce spunea C. Rădulescu-Motru, în 1920: *"Sufletul unei națiuni este întregit numai după ce își găsește răspunsuri mulțumitoare la întrebările mari pe care i le pune experiența vieții: Pentru ce suntem pe lume? Care este valoarea adevărului și a legii morale? Înspre ce scop merge voința și pe ce dreptate stau alcătuirile sociale? Asemenea întrebări izvorăsc de la sine în inteligența unei națiuni europene și cu cât mai tânără este națiunea, cu atât mai chinuitoare sunt și întrebările. Cunosc părerea unora în asemenea chestiuni. Pentru dânșii există demult o filosofie practică ce mulțumește deplin pe săracii cu duhul. Ar fi religia și în special Biserica lui Christos. Iată, așadar, Biserica lui Christos – acest fier roșu aruncat în lumea antică pentru regenerarea conștiințelor – considerată astăzi ca un opium pentru amorțirea mulțimii! Și cine constată acest efect narcotic al Bisericii creștine? Acei care nu intră niciodată în Biserică; acei care nu cunosc nici o învățătură a lui Christos...*[1].

Din felul în care este prezentată Biserica noastră străbună, singura Biserică națională a lui Hristos care a fost zămislită în sânul acestui neam, avem impresia că în acei ani hotărâtori pentru națiunea română se arăta neputincioasă ori depășită de problemele cărora trebuia să le facă față. Situația desigur că nu se prezenta chiar așa; însă trebuie să recunoaștem că Biserica noastră întâmpina severe greutăți cu uniformizarea vieții religioase a românilor din toate provinciile, existând nete deosebiri între parohiile din Ardeal și Bucovina și cele din Regat sau

1. Cf. *Filosofia în lupta socială*, apărut în "Ideea europeană", II (1920), nr. 53, apud "Personalități și curente filosofice", Ed. Polirom, Iași, 1999, p. 15-16.

Basarabia. Nu trebuie uitat faptul că în Transilvania şi Banat situaţia economică a parohiilor era mult mai ridicată faţă de cea a parohiilor din Regat, din Basarabia sau din Dobrogea. În primul rând efectele "secularizării" lui Al. I. Cuza erau necunoscute celor din Ardeal şi Banat, precum şi celor din Bucovina. Or, acest fapt, adăugat altora, poate da o imagine clară a problemelor care se puneau Bisericii noastre după primul război mondial, în condiţiile în care la răsărit creştea pericolul bolşevic, pragmatismul filosofic declara începerea unei lupte *"la tot pasul împotriva raţionalismului intelectualist"*, cum se exprima M. Antoniade în aceeaşi publicaţie – *"Ideea europeană"* (nr. 56 din 19-20 dec. 1920), iar Papini publica **Amurgul filosofilor**. În acelaşi timp D. Drăghicescu arăta că *"opera religioasă, devenită urgentă, a vremurilor noastre este de a degaja ideea de Dumnezeu de ipostaza teologică ce o întunecă şi o denaturează, de schematismul abstract al metafizicii care o sterilizează şi a o transforma într-o noţiune relativă, pozitivă, vie, fecundă, creatoare. Nevoia religioasă cea mai urgentă a lumii civilizate este de a scoborî şi ideea de Dumnezeu de pe planul absolutului teologic şi metafizic pe planul realităţii relative. Această simplă operaţie logică şi psihologică va fi de natură a reda acestei noţiuni reînviorarea şi fecunditatea pe care a avut-o altădată. Sub această nouă înfăţişare, divinitatea va coborî din nou în conştiinţa omenirii contemporane şi viitoare spre a deveni aici un nou izvor de viaţă, de iubire, de entuziasm, de elan creator, de progres, de perfecţiune... Dumnezeul relativ al conştiinţelor civilizate va fi aşadar el însuşi o realitate în eternă devenire, care a avut desigur un început şi al cărui sfârşit mintea nu-l poate concepe, rămânând să-l considere fără sfârşit. Acest Dumnezeu nu va mai fi făcătorul «cerului şi pământului şi al tuturor văzutelor şi nevăzutelor», căci această credinţă nu mai are nici un înţeles pentru conştiinţa umană formată din ştiinţele naturale. Dumnezeul conştiinţei moderne va fi deci mântuitorul, consolatorul, salvatorul omenirii, va fi sfătuitorul şi îndrumătorul ei. Va fi obârşia şi agentul progresului moral, politic, artistic şi ştiinţific al omenirii, prin care se înfăptuiesc toate operele mari şi frumoase din diferitele domenii ale acţiunii ei"*[2].

Confruntată cu o asemenea societate, în care capetele cele mai luminate manifestau o acută derută religioasă şi morală, Biserica a fost pusă în situaţia de a lua o decizie capitală; ea trebuia să arate oamenilor că *"lumea nu se guvernează de raţiune": "În tot cazul, nu raţiunea, pe care o avea Kant în vedere, guvernează lumea. Lumea este guvernată de o raţiune ceva mai extinsă, în care se cuprinde atât sentimentul, cât şi violenţa gestului"* – spunea C. Rădulescu-Motru, în 1924[3]. Mai mult decât atât, spunea C. Rădulescu-Motru în 1921, războiul mondial a adus lumii *"învăţături noi": "Când ni se vorbea de război, mai înainte, aproape că nu auzeam decât de numărul şi calitatea armelor. În mijlocul tehnicii omul se pierdea ca o contingenţă neglijabilă. Acum, când ni se vorbeşte de război, ni se vorbeşte în primul rând de forţa morală"*[4]. Or, acest prestigiu de a impune forţa

2. Cf. *Evoluţia religioasă*, în "Ideea europeană", III (1922), nr. 92, apud "Personalităţi şi curente filosofice", p. 92-93.

3. *Immanuel Kant în lumina gândirii europene – 1724-1924*, în "Ideea europeană", V (1924), nr. 143, apud "Personalităţi...", p. 120.

4. *În secolul psihologiei*, în "Ideea europeană", III (1921), nr. 79, apud "Personalităţi...", p. 50-51.

morală într-o societate bântuită de urmările nefaste ale primului război mondial, dar şi de ideile lui Nietzsche, Bergson, Eucken, Herman Cohen, Rathenau, Papini, Lenin, James, dar şi de curentele promovate de psihologism, relativism, idealism, teozofie şi imperialism ştiinţific, îl avea Biserica noastră străbună, singura instituţie care avea puterea – în calitate de *"Maică spirituală a neamului românesc"* – de a întări unitatea spirituală şi religioasă, naţională şi culturală a românilor din toate provinciile. Aşa s-a născut ideea *"creştinismului social"*.

Aniversarea a peste 120 ani de apariţie a buletinului Patriarhiei Române *"Biserica Ortodoxă Română"* – cu excepţia întreruperii publicării sale în anii primului război mondial şi după – ne prilejuieşte omagierea a două mari personalităţi: a) **Vlădica Vartolomeu Stănescu**, cel care, în 1924, îndemna pe cititorii revistei *"Biserica Ortodoxă Română"* – pe care (în condiţiile făuririi statului unitar român la 1 decembrie 1918) o dorea să devină un factor de întărire a unităţii religioase şi bisericeşti pe întreg întinsul românesc dar nu numai – să înţeleagă că *"datoria întregii Biserici române"* este aceea *"de a-şi susţine instituţiile sale cu acelaşi elan şi cu aceleaşi sacrificii peste tot unde se află"*[5], contribuind totodată la elaborarea teoretică şi punerea în practică a ***creştinismului social*** şi b) **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, cu care Biserica noastră a trecut pragul celor două milenii cu gândul la o *"Europă unită în spiritul credinţei şi tradiţiei creştine"*[6], afirmând principiile aceluiaşi **creştinism social** la nouă decenii de la întâia sa formulare în **Raportul general către Sf. Sinod privitor la administraţia bisericească din noul teritoriu dobrogean pentru intervalul de la noiembrie 1913 – ianuarie 1914** de către Vlădica Bartolomeu S. Băcăoanul[7]. Plecând de la *"starea bisericească găsită de noi în noul teritoriu"*, care *"lăsa aşa de mult de dorit din toate punctele de vedere... nimănui nu-i poate fi greu să vadă la ce se expune o Biserică laicizată şi la ce dezastru sufletesc se expune de asemenea un popor întreg cu o Biserică laicizată, după pilda poporului bulgar, năpădit de socialism şi de toţi germenii de răzvrătire sufletească şi socială, până chiar şi în şcoalele primare de la sate"*[8].

Acest excurs spiritual îşi propune să oglindească faptul că Biserica noastră este o Biserică vie şi lucrătoare. Aşa s-a arătat între cele două războaie mondiale, în timpul dictaturii comuniste, dar mai ales în anii acestei nebuloase tranziţii în care deruta spirituală şi degringolada morală şi socială ne-au făcut să înţelegem şi mai bine rolul credinţei şi al valorilor religioase în întărirea unităţii dintre oameni, dar şi în afirmarea unitară pe tărâm duhovnicesc a unui neam. Pentru că – în ciuda tuturor vicisitudinilor şi presiunilor cărora a fost supusă Biserica noastră – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a răspuns tuturor chemărilor diasporei româneşti de a se reorganiza şi afirma din punct de vedere bisericesc şi totodată a impus Biserica noastră ca pe un puternic partener de dialog şi colaborare pentru făurirea visului de aur al celor ce-L mărturisesc pe Hristos astăzi – unitatea creş-

5. Cf. *Cronică bisericească internă*, în "BOR", XLII (1924), nr. 6, p. 361.

6. Cf. titlului Capitolului al III-lea din *Pe treptele slujirii creştine*, vol. XIII, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2003, p. 143.

7. Cf. "BOR", XXXII (1914), nr. 2, p. 159-172.

8. *Ibidem*, p. 172.

tină, înălțând prestigiul Ortodoxiei românești *"din grădina Maicii Domnului"* al cărui glas este ascultat în cele mai înalte foruri europene și internaționale. În această privință deschiderea și prestanța cu care Biserica Ortodoxă Română înțelege chemarea ceasului de față – așa cum ne-o arată "semnele vremii" pe care o trăim – se vădește și în gestul de a relua și continua dialogul cu Biserica Romano-Catolică; fără a exagera, acest dialog ocupă un loc aparte în slujirea ecumenică a Bisericii noastre.

Această chemare de a sluji unitatea creștină manifestată de Prea Fericirea Sa izvorăște din conștiința, mărturisită încă din **Prefața** amintitului volum: *"Valorile ce ne definesc și care și-au dovedit viabilitatea de-a lungul istoriei noastre bimilenare sunt amenințate ori supuse astăzi unor atacuri și perfide relativizări. Mai mult ca în trecut, poporul așteaptă astăzi ca Biserica să-și spună cuvântul și în aceste probleme și să facă lumii cunoscute valorile Evangheliei lui Hristos, în confruntarea cu noile provocări ale lumii de azi. În plan misionar am devenit cu toții conștienți că aceste noi realități nu confruntă numai o singură Biserică sau confesiune creștină, ci pe toți creștinii în egală măsură"*. În consecință, *"apare astăzi tot mai clar nevoia unei mărturii comune a tuturor creștinilor"*[9]; în primul rând din partea celor care aparțin tradiției primului mileniu de viață creștină, ortodocși și romano-catolici.

În acest demers ecumenic Biserica noastră nu înțelege să-și uite nici trecutul, nici suferințele martirice îndurate sub regimul comunist când peste o zecime dintre slujitorii și credincioșii ei au cunoscut tratamentul "educațional" al gherlelor comuniste[10], iar aproape 20 de ierarhi – cum s-a scris de atâtea ori în diferite cărți și în revista **Memoria** – au cunoscut domiciliul forțat. Ca și samariteanul milostiv, Biserica noastră s-a aplecat – și atunci și acum – asupra suferințelor acestui neam, nelăsându-l pradă morții și tâlhăriilor acestui Ierihon pământesc. Permanent – în ciuda unor scăderi manifestate de unii slujitori la nivel personal – Biserica noastră a sprijinit pe fiecare mărturisitor al lui Hristos, întărindu-l să nu se lase înlănțuit de răutățile acestui Ierihon pământesc, ci să se "reîntoarcă" în Ierusalimul cel duhovnicesc, prin *"tămăduirea"* de toate rănile trupești și sufletești cu *"leacul nemuririi"* de care vorbea Sfântul Vasile cel Mare. Acest leac nu îl poate oferi decât numai Biserica lui Hristos – Marele Samaritean Milostiv; Biserica fiind astfel această *"Casă de oaspeți"* a tuturor celor ce doresc să dobândească viața cea veșnică.

Cu această înțelegere trebuie perceput mesajul pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a făcut auzit în **Cetatea eternă**: *"Noi, cei care venim din țările Europei Orientale, unde am trăit aproape o jumătate de veac sub teroarea unei dictaturi atee, putem adeveri că, într-adevăr, nici porțile iadului, ale celei mai crunte ideologii fără Dumnezeu, nu au putut distruge Biserica Mântuitorului nostru, zidită pe piatra credinței mărturisite de Sfântul Apostol Petru: «Tu ești*

9. *Ibidem*, p. 6.

10. Dl. profesor Adrian Neculau spune că "în România primelor două decenii comuniste au fost arestați 3 milioane de oameni și aproximativ 300.000 au murit în închisori. O proporție importantă din populația țării, fără a mai pune la socoteală familiile și prietenii, a fost redusă la tăcere și supunere, prin teroare primitivă și inocularea unei frici necontrolate", cf. *Memoria pierdută. Eseuri de psihosociologia schimbării*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 154-155.

Hristosul, Fiul lui Dumnezeu cel viu!» (Matei 16, 16). *Catastrofală a fost pentru poporul român aplicarea – în viața socială – a preceptelor acestei ideologii: temnițele s-au umplut de credincioși, lagărele de muncă forțată gemeau din pricina mulțimilor deportaților condamnați la exterminare, iar societatea se simțea, între granițele țării, ca o uriașă închisoare. Dar, cercetându-ne pe noi de sus, Mântuitorul nostru ne-a scos din robia babilonică a ideologiei ateiste. Și Biserica a renăscut, a înviat din cenușa și țărâna fiilor ei martiri. Dacă în prețioasa literatură patristică este des folosită comparația cu pasărea Phoenix, renăscută din propria-i cenușă, pentru a ilustra Învierea Domnului după moartea Sa pe Cruce, credem că aceeași asemănare poate exprima și taina reînvierii Bisericii Ortodoxe Române după deceniile de dictatură. În România s-a scris un pomelnic nespus de mare cu nume de mărturisitori: ierarhi, preoți, profesori de Teologie, monahi și credincioși. În rândurile acestora se găsesc și tinerii revoluționari căzuți în Decembrie 1989, care au ieșit înaintea tancurilor și a gloanțelor cu piepturile dezvelite, cântând* ***Tatăl nostru*** *sau* ***Cu noi este Dumnezeu****. Prin ei s-a adeverit că Biserica are temelii trainice: credința în nemurire și iubirea de vrăjmași. Cu ei a crescut numărul celor înscriși în rândul mărturisitorilor din martirologiul scris cu sânge de martiri în a doua jumătate a secolului al XX-lea, în multe părți ale lumii. Prin ei, prin cei ce au urmat pilda Mielului Hristos, prin acești mieluși, a fost adusă jertfă pe altarul credinței pentru ca lumea de astăzi să poată înțelege, asemenea marelui dregător al reginei Candachia, sensul Scripturilor Mântuitorului, Care, întru smerenia Lui,* ***S-a adus*** *spre junghiere pentru viața și mântuirea tuturor* (cf. Faptelor Apostolilor 8, 27-35).

Rugăm pe Dumnezeu, Părintele luminilor, să ne ajute ca prin jertfa lor, prin jertfa iubirii total dezinteresate, purificate de orice egoism, să primim și noi mai multă lumină, spre a vedea mai lămurit demersurile necesare pentru a înainta spre unitate deplină"[11].

Aniversarea legată de revista *"Biserica Ortodoxă Română"* ne prilejuiește astfel o necesară meditație a ceea ce a însemnat ***creștinismul social***, elaborat de Vlădica Vartolomeu Stănescu și de Profesorul Nicolae Colan – în adeziunea mărturisită a Mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului –, în perioada interbelică, care în anii de dictatură comunistă a fost reformulat pentru a ajuta Biserica să supraviețuiască presiunilor dictatoriale ale regimului ateu. Ca ucenic al Vlădicului Vartolomeu Stănescu, fericitul întru adormire Patriarhul Justinian Marina a subliniat dimensiunea de **apostolat**, de mărturie directă și responsabilă a învățăturii lui Hristos. Deși ar fi trebuit să încep prezentarea **creștinismului social (apostolatul social**, din vremea comunismului) cu Vlădica Vartolomeu Stănescu, pentru a arăta majora sa contribuție la elaborarea pragmatică a viziunii despre viața practică creștină și reorganizarea bisericească, înfăptuită după primul război mondial prin adoptarea regulamentului de organizare șagunian, prin care Biserica se dădea *"în mâinile întregului nostru popor"*, voi înfățișa mai întâi poziția Profesorului Nicolae Colan viitorul mitropolit al Ardealului, în această privință. După noua lege de organizare a Bisericii noastre forul suprem de conducere era Congresul Național Bisericesc (Adunarea Națională Bisericească). Congresul Național

11. *Ibidem*, p. 70-71.

Bisericesc al întregii Biserici strămoşeşti se îngrijea deopotrivă de buna întreţinere a lăcaşurilor sfinte, dar şi de casele parohiale şi sălile de învăţătură: *"din sălile acestea de învăţătură şi de cântare bisericească tot sufletul românesc va putea să cunoască în chip luminos Sf Scripturi, din care ni se trage credinţa, va putea să se deprindă a se păstra în pace cu toată lumea şi chiar şi cu cei mai aprigi duşmani; va putea, în fine, să se obişnuiască cu sprijinirea între ei, în aşa fel ca peste tot frumosul întins al Patriei noastre să nu se mai poată întâlni nicăieri nici inimă nemângâiată, nici durere nepotolită şi nestinsă, şi nici lacrimă nesecată"* – profeţea Vlădica Vartolomeu Stănescu[12]. Astfel cadrul de afirmare deplină a unui **creştinism social** fusese elaborat; noua structură administrativă trebuia insuflată de un ideal înnoitor.

1. Profesorul Nicolae Colan

De la început ţin să subliniez că prin acest excurs nu propun cititorilor altceva decât a încerca să urmărim urcuşul Bisericii străbune de la unitatea statutului naţional până la reintegrarea europeană, adică o analiză obiectivă a ceea ce a însemnat gândirea socială a Bisericii noastre în afirmarea ethosului românesc după făurirea statului unitar român, apoi în perioada critică a dictaturii ateist-comuniste, cât şi în aceşti ani în care reintegrarea europeană a României este mai mult decât o prioritate. Pentru a înţelege acest fapt aş vrea să oglindesc realitatea bisericească din România Mare, aşa cum era percepută la Sibiu, de pildă, acolo unde *"Telegraful român"* şi *"Revista teologică"* erau purtătoarele de cuvânt ale unei Ortodoxii încercate; numai *"privit de dincolo de munţi"* îşi arată pe deplin importanţa pe care a avut-o buletinul *"Biserica Ortodoxă Română"* în întărirea, afirmarea şi apărarea unităţii bisericeşti a românilor din toate provinciile unite cu Patria-Mamă.

De pildă viitorul mitropolit al Ardealului Nicolae Colan spunea, în 1922: *"Viaţa religioasă a satelor noastre văduvite de conducătorii lor sufleteşti e în plin proces de destrămare"*[13]. Această constatare îl motiva să considere necesară o întreprindere de reînnoire la nivelul întregii Biserici strămoşeşti: *"Biserica trebuie să ia o atitudine hotărâtă, dar înţeleaptă şi faţă de problema socială, dacă ideii despre Împărăţia lui Dumnezeu nu-i dă numai o semnificaţie transcendentală. Altfel, va zidi pe nisip castele din Spania"*. În acest sens propunea identificarea stării în care se afla Ortodoxia într-o Românie reîntregită: *"Recunoaşterea adevăratei stări de lucruri e cel dintâi pas spre îndreptare"; "şi preoţimea noastră prin nimic nu-şi poate justifica mai efectiv dreptul său la existenţă, decât tocmai printr-un devotat şi harnic apostolat de evanghelizare"*[14]. Pentru a avea misionari în această grea activitate de evanghelizare, Profesorul Nicolae Colan îşi exprima convigerea că *"o desăvârşită înnoire a spiritului în care se face educaţia preoţimii noastre"* este mai mult decât necesară. *"Sunt atâţia tineri* – spunea el – *care îţi zâmbesc când le vorbeşti de «Teologie» nu din pricină că şi-ar fi pierdut credinţa, ci de teama de a nu şi-o pierde prin Teologie"*.

12. Cf. "BOR", XLIII (1925), nr. 11, p. 710
13. Cf. *Molitvelnicul sau Evanghelia?*, în "Revista teologică" (RT), XII (1922), nr. 7, p. 149.
14. *Ibidem*, p. 152-154.

In fața unei asemenea situații, viitorul Mitropolit Nicolae Colan – având o aleasă pregătire teologică și o necontestată prestanță universitară – recunoștea necesitatea unei primeniri spirituale a gândirii teologice și a reînsuflețirii unei înflăcărate misiuni de renaștere națională prin credință: *"S-o recunoaștem sincer: prea am încremenit în metodele scolasticismului medieval, de teama de a nu ne pierde Ortodoxia"*[15]. Pentru a înțelege ceea ce voia să spună marele Profesorul Nicolae Colan, nu trebuie decât să citim cele scrise în legătură cu Gheorghe Lazăr: *"Sunt oameni ai unor epoci și epoci ale unor oameni. Cei din urmă au personalitate mai distinctă, cu caracter mai inadaptabil, cu spiritul vecinic nemulțumit cu ceea ce are veacul lor; se frământă, zămislesc idei nouă, în slujba cărora își pun toate ostenelile vieții lor zbuciumate. Aceștia sunt marii profeți, cari, ca niște stâlpi de foc, călăuzesc ursita neamurilor"*[16]. Fără greutate se poate înțelege că Profesorul Nicolae Colan gândea că numai oamenii de talia lui Gheorghe Lazăr pot înfăptui renașterea neamului românesc din punct de vedere spiritual și cultural. Altfel, cum trebuie înțelese cuvintele sale elogioase la adresa tribunilor Școlii Ardelene, care pentru sentimentele lor românești nu au mai sfârșit la Blaj, numindu-i *"cei trei arhangheli ai românității noastre – Șincai, Maior și Micu-Klein!"*. Dar nu mai puțin sugestive sunt cuvintele cu care încheie evocarea personalității lui Gh. Lazăr: *"Preot deșteptării noastre – semnelor vremii profet!"*. Și care erau "semnele vremii" pentru cel ce avea să devină Mitropolitul Ardealului Nicolae Colan? O spune el însuși în considerațiile privind reforma învățământului teologic: Este o urgentă nevoie de *"refacerea morală a țării"*. Din această cauză *"e mai presus de toate"* preocuparea Bisericii *"de pregătirea clerului nostru și de apostolatul pe care-l va desfășura acesta în sânul neamului"*[17].

Concret, apostolatul în sânul neamului nu era un lucru prea ușor; mai ales că la starea de nepregătire teologică a preoțimii se adăuga și proasta stare economico-socială a satelor. Așadar se simțea nevoia redresării deopotrivă și a acestei stări în care se aflau satele românești. În acest context iată întrebarea: La ce se referea Profesorul Nicolae Colan când vorbea de *"pregătirea clerului nostru și de apostolat?"*. Acestei prime întrebări îi adăugăm o a doua: Ce-l nemulțumea, privind starea credinței creștine și a vieții bisericești din vremea sa? Pentru a răspunde acestor întrebări nu putem decât să-i ascultăm mărturisirile sale: *"N-am păstrat din Evanghelia Mântuitorului decât partea doctrinară. Viața noastră se desfășoară însă în cadrele unei perfecte teocrații... Pentru că în loc să ne schimbăm viața după îndemnurile creștinismului genuin, ne-am schimbat creștinismul după îndemnurile vieții. E mai comod, dar și mai puțin eroic"*. Observăm că el era preocupat de o slujire socială a Bisericii care să țină seama de nevoia unei renașteri spirituale a satului românesc, de redeșteptarea morală a locuitorilor satelor din toate provinciile românești. Frământat de asemenea probleme, va da glas convingerii sale profunde. Va căuta să-și găsească încă un "aliat" în lupta pe care o propunea Bisericii noastre pentru ca *"lucrul de evanghelist"* să caracterizeze

15. *Ibidem*, p. 155-156.
16. Cf. *Apostolatul lui Gheorghe Lazăr la Sibiu*, în "RT", XII (1923), nr. 8-10, p. 257.
17. Cf. *Reforma învățământului teologic*, în "RT", XII (1923), nr. 5, p. 145.

slujirea misionară a fiecărui păstor al Altarului străbun; atunci când el spunea răspicat: *"Acum e vremea să reactivăm caracterul misionar al Ortodoxiei"*, o va face referindu-se la cartea Părintelui Grigore Cristescu – apărută la Craiova, în 1923[18]. În legătură cu aceasta va face sublinierea că *"Biserica trebuie să fie pentru toți centrul unic de raliere a forțelor sociale în vederea idealizării vieții omenești. Idealurile sociale trebuiesc îmbisericite și miruite cu semnul iubirii și al jertfirii creștine!"*. Numai așa Biserica – în asemenea vremuri de răscruce, cum erau cele care au urmat primului război mondial – va putea să afirme *"«funcția socială» a Evangheliei"*, ridicând-o pe primul plan al preocupărilor sale și încercând *"în felul acesta, să activeze acel creștinism dinamic, de care îndeosebi vremile noastre au atâta lipsă... În slujba acestui entuziasm apostolic stă și cartea despre care vorbim..."*[19]. În acest sens, chemarea Profesorului Nicolae Colan anticipa ceea ce va spune Vlădica Vartolomeu în cuvântul său, la 27 septembrie 1925, prin care chema clerul și poporul oltean să pună în aplicare noua **Lege bisericească** a unificării: Noua lege bisericească *"vă face , pentru întâia dată, și pe unii și pe alții tovarăși răspunzători de soarta Sfintei noastre Biserici. Sporirea puterilor ei de luminare și de sfințire a vieții, cum și toate înfăptuirile și roadele ei pentru suflet, vor izvorî de aci înainte din trudele și din duhul nu numai ale clerului și ale statului nostru, ci (și) din sufletele tuturor românilor de credință străbună, fără deosebire de clerici și mireni. Și va fi așa pentru că această nouă lege bisericească leagă pe popor de Biserica lui nu numai prin sfintele ei slujbe și rugăciuni ca până aci, ci îl leagă și cu răspunderi și muncă și cu întreaga purtare de grijă de îndeplinirea tuturor trebuințelor ei... Pășiți, deci și clerici și mireni în câmpul cel nou al acestor alegeri de binecuvântare cerească... Trimiteți în mădularele bisericești, alese de voi, adică în corporațiunile parohiilor, protopopiatelor și ale eparhiilor oltene, tot ce Dumnezeu și sângele vostru au odrăslit mai înțelept, mai harnic, mai virtuos și mai iubitor (...) de binele aproapelui său..."*[20].

În sfârșit, înainte de a arunca o privire asupra ideilor pe care redactorul "Revistei Teologice" Nicolae Colan le-a primit cu atâta bucurie din scrisul Părintelui Grigore Cristescu, se cuvine a asculta formularea practică a modului în care o adevărată renaștere spirituală a românilor de pretutindeni o pot împlini preoții prin lucrarea de evanghelizare a Bisericii străbune: *"Frământările de ordin politic și social ne-au atras în orbita lor în așa măsură încât am dat uitării misiunea noastră religioasă pe care au îndeplinit-o părinții noștri cu atâta entuziasm și abnegație"*. Din acest motiv este mai mult decât necesară *"reecumenizarea practică a Bisericii Ortodoxe"*; acest fapt *"este un postulat al vremii"*. Însă pentru ca toate acestea să nu rămână un steril demers teoretic, viitorul Mitropolit Nicolae Colan arăta că *"înființarea unui organ de publicitate prin care să respire Ortodoxia ecu-*

18. Este vorba de cartea *Capernaume, Capernaume, momente din apostolatul nostru* și un articol intitulat *Biserica socială*.

19. Cf. *Marana tha*, în "RT", XIII (1923), nr. 12, p. 371-372 și 398. 404 și 394.

20. BOR, XLIII (1925), nr. 11, p. 710-711.

menică şi care, alături de reînviata instituţie a Sinodului ecumenic, ar fi cel mai puternic factor de reînchegare a Ortodoxiei fărâmiţate de fetişismul naţional"[21].

Dacă aceste viziuni ale celui ce avea să devină mitropolitul Ardealului Nicolae Colan nu se vor împlini decât prin Consfătuirile teologilor ortodocşi de la Rodos şi Atena, din anii '60, ca şi prin Şedinţele presinodale panortodoxe de la Chambésy, care vor pune problema Marelui Sinod panortodox, oglindite în buletinul **Episkepsis**, în ceea ce priveşte Ortodoxia românească principiile sale nu vor face altceva decât să impună buletinul *"Biserica Ortodoxă Română"*, devenit oficialul Patriarhiei Române din 1925, ca organul de informare al clerului şi de cultivare a idealului unităţii tuturor slujitorilor Altarului strămoşesc în frunte cu membrii Sf. Sinod. Or, acest fapt a fost cu adevărat providenţial. Dar să vedem ce scria în acei ani Părintele Grigore Cristescu, pe care Profesorul Nicolae Colan – dar şi alţi ierarhi şi teologi ai vremii sale – îl consideră a fi părintele spiritual al unui apostolat misionar şi social, pe care Biserica Ortodoxă Română era chemată a-l susţine în noile condiţii oferite de crearea statului unitar român, dar şi de contextul ecumenic care se contura în urma chemării pe care Patriarhia Ecumenică a adresat-o celorlalte Biserici creştine în 1920. Iată ce spunea el, în 1923: Luptele interconfesionale, care par *"a fi dezmembrat trupul unitar al ecumenicităţii creştine şi de a fi trădat principiul fundamental al Evangheliei"*, se apropie de sfârşit. *"Unirea Bisericilor în vederea misionarismului comun şi solidar e azi un deziderat susţinut şi afirmat cu mult entuziasm"*. În acest context, spunea el, *"subliniem nevoia de a colabora a tuturor factorilor sociali pentru realizarea idealului creştin, care este, prin excelenţă, şi un ideal social"*, citându-l în acest sens pe Vlădica Vartolomeu Stănescu: *"Din mizerie – a spus cândva Prea Sfinţitul Vartolomeu – nu se nasc virtuţi"*.

Această referire la Vlădica Vartolomeu – care se constituie ca un arc transcarpatic între Ardeal şi provinciile din Regat – are darul de a da contur nucleului din care a izvorât conceptul de **apostolat social**, pe care Părintele Gr. Cristescu îl privea ca pe rostul cel mai scump al slujirii lui Hristos: *"Problema religioasă e azi problema sincerităţii creştine şi ea nu se rezolvă decât de acei care-şi iau crucea şi-L urmează pe Hristos pentru răstignirea trupului lor"*[22]. Numai o dezgheţare a entuziasmului misionar creştin mai poate curma urmările dezastruoase ale necredinţei cauzate de modernism, pentru că *"una din lipsurile cele mai mari ale sufletului modern este incapacitatea intuitivă şi insensibilitatea morală. N-are intuiţia misterului şi, de aici, nici atitudinea morală pe care o determină certitudinea lui"*[23].

Iată de ce, pentru Părintele Grigore Cristescu, una dintre priorităţile misionare ale unui creştinism social era *"pregătirea personalităţii (umane) în vederea vieţii şi a acţiunii"*; aceasta este totodată şi *"unul din cele mai însemnate capitole ale învăţământului"*. De aceea o adevărată renaştere spirituală a vieţii creştine începe cu reforma învăţământului teologic. Astfel educaţia religioasă trebuie să

21. Cf. *Reînchegarea Ortodoxiei*, în "RT", XIV (1924), nr. 1, p. 13-14.

22. Cf. *Puncte de vedere pentru deslegarea problemei religioase în zilele noastre*, în "RT", XIII (1923), nr. 8-10, p. 270-273.

23. *Ibidem*, p. 268.

vizeze o educație integrală a personalității umane: *"de orientarea ei într-un spirit sau altul atârnă atât puterea ei de creațiune cât și intuiția ei etică"*. Acest fapt nu ne poate fi indiferent dacă ținem cont de aceea că *"pentru noi idealul spiritual integral e mântuirea; ea singură mobilizează toate forțele noastre spirituale într-o superioară funcție creatoare pe toate tărâmurile de manifestare a vieții"*. De aceea, *"de la Mântuitorul încoace problema mântuirii și deslegarea ei evanghelică caracterizează viața întregii omeniri"*. Adevăratul credincios nu poate fi neafectat de starea semenului său, pentru că drumul său spre Dumnezeu trece pe la poarta aproapelui: *"Cunoașterea lumii e ușurată de cunoașterea lui Dumnezeu. Frumusețea vieții pământești e accentuată prin frumusețea vieții veșnice, iar acțiunea socială cu toate virtuțile pe care ea le postulează apare necesară și obligatorie în lumina acțiunii creatoare a virtuților pe care ea le are"*. Animat de aceste nobile gânduri, se simte nevoit să recunoască faptul că societatea în care trăia populația României după primul război mondial se caracteriza printr-o mare decădere morală și spirituală: *"Parcă în nici o epocă nu s-a întreprins o operă de mistificare mai odioasă ca în epoca noastră. Toți plagiază Evanghelia și, în același timp, ei neagă vitalitatea ei... Un nou catehumenat creștin trebuie instituit astăzi atât pentru creștinii descreștinați, cât și pentru cei care n-au cunoscut decât din auzite creștinismul"*, întrucât *"creștinismul trebuie să fie contagiune de la suflet la suflet, de la viață la viață. Când nu experimentezi Evanghelia, când nu trăiești pe Hristos, cum poți face pe altul să trăiască?"*.

Amarele constatări pe care este nevoit să le facă îl obligă să arate care este rădăcina unui asemenea *"creștinism descreștinat"*: *"Personal sunt contra manualului de Pastorală, dar din tot sufletul și cu toată puterea convingerii mele cer la catedră o distinsă personalitate pastorală care să trezească și să cultive în elevii săi tot ceea ce are el mai real, mai entuziast, mai experimentat și mai verificat în conștiința și în munca lui preoțească"*; altfel *"absolventul de seminariu nu iese din școală cu prea multă îndrumare creștină, nici cu entuziasm preoțesc"*. Or, fără entuziasm apostolic nu este posibilă propovăduirea unui autentic creștinism. Numai printr-un autentic creștinism *"societatea aceasta profund anarhizată se va putea reface sufletește și se va personaliza sub cârmuirea Evangheliei pentru realizarea idealului prin excelență uman și social, mântuirea"*. Iată de ce Părintele Grigore Cristescu recomanda din tot sufletul *"distinsului profesor de «Îndrumări misionare»: Să nu zăbovească prea mult în gândul de a se înveșmânta în haina de jertfă pe care în țara noastră o poartă toți misionarii Crucii, miruiți cu harul hirotoniei creștine"*[24].

Dar glasul Părintelui Grigore Cristescu era însoțit și de al altor slujitori ai Altarului străbun, dintre care amintim pe cel al preotului Traian Scorobeț, care, pornind de la proverbul arab – *"Pomul tânăr se uită la cel încărcat de flori și fructe și ia îndemn să producă și el la fel"* – spunea la un curs pastoral: *"Curentele nebune de distrugere n-ar putea provoca ravagii în societate dacă clerul ar ține pas cu cultura vremii. Societatea, ca și individul, nu poate trăi fără Dumnezeu. Plutarh scria: «Mai lesne îmi pot imagina o cetate plutind pe nori, decât un neam*

24. Cf. *Catehești și catehumeni.* Pentru orientarea religioasă a societății de astăzi, în "RT", XIV (1924), nr. 1, p. 2-12.

fără religie»". Din această realitate trebuie să izvorască în sufletul fiecărui slujitor convingerea că *"apostolatul viu e principala justificare a existenței pe mai departe a Bisericii și a clerului. Această unanimă constatare prețioasă – spre lauda preoțimii – n-a fost semnalată și impusă din afară, ci a izvorât spontan din intuiția clară a preoțimii însăși"*. Nu se poate nega faptul că apostolatul preoțimii trebuie pus în slujba oamenilor pentru a-i apropia de Dumnezeu: *"E instinctivă alipirea copilului de mama sa, dar a omului față de Dumnezeu trebuie să fie conștientă"* – spunea el. De aceea, *"regenerarea Bisericii atârnă de zelul și de virtuțile clerului"*[25]. Or, un asemenea zel se cultivă numai în cadrul unor dezbateri practice privind pastorația: *"Ce e drept, cursul pastoral la noi este o inovație – a I.P.S. Mitropolit Nicolae Bălan – și ar putea fi dezvoltat într-un* ***așezământ de propagandă religioasă****"*[26], va adăuga el cu prilejul acelei conferințe la cursul pastoral.

La unison se exprima și Părintele protopop și doctor în Teologie Gh. Ciuhandu: *"Orice întârziere* – a dinamizării unui apostolat evanghelic, n.n. – *face să fie tot mai anevoioasă restaurarea care trebuie să urmeze"*. Desigur este vorba de *"restaurarea morală a Bisericii în spirit și concepție și în felul ei de afirmare"*; *"o revenire integrală la misiunea apostolică a ierarhiei și a Bisericii și mai ales intensificarea acestei misiuni"*. Într-un cuvânt, e nevoie *"a se căuta atare forme de constituție, care să se inspire din / și să se reazeme pe misiunea apostolică a Bisericii, contribuind"*, prin *"însăși constituția nouă bisericească, la realizarea acestei misiuni"*[27].

Această misiune – pentru autorul menționat – impune o anumită reformă a vieții bisericești, datorită lipsei *"unei discipline în viața Bisericii, cât și în viața religioasă-morală individuală a credincioșilor înșiși"*. Renașterea vieții bisericești trebuie să înceapă de jos în sus, adică de la credincioși; se impune *"evanghelizarea credincioșilor, fără de care nu vom avea cui să împărtășim Tainele lui Dumnezeu și binecuvântările Bisericii și nici pe cine să mai călăuzim"*. Nu se poate nega faptul că *"alăturea de puterea predicării și a sfințirii credincioșilor prin darurile de sus – tocmai acest pronunțat sentiment de umanitarism al vechii Biserici creștine a fost unul din factorii de seamă, cari au dat dovadă superiorității creștinismului și i-a pregătit calea de lățire și de triumf în lume"*. Așadar, pe lângă dobândirea mântuirii, acest apostolat trebuie să urmărească această cultivare a unui umanism creștin.

Pentru a fi mai convingător, Părintele Gh. Ciuhandu se referă la activitatea Vlădicăi Vartolomeu Stănescu: *"Prea Sfințitul Episcop Vartolomeu de la Rm. Vâlcea, într-un referat al său către Sf Sinod în chestiunea sectarilor, vorbea tocmai despre pornirea aceasta de purificare (spirituală), care este un pretext și un motiv al celor ce devin sectari, când se desfac din sânul Bisericii – o imputare ce se face Bisericii noastre că tolerează destrăbălarea și lipsa de disciplină în masa credincioșilor. P.S. Sa ajunge la concluzia că Biserica noastră încă trebuie să*

25. Cf. *Apostolia nouă*. Conferință la cursul pastoral, în "RT", XII (1922), nr. 7, p. 166-167.

26. *Ibidem*, p. 163.

27. Cf. *Înapoi la apostolie! sau porțile canonice ale Statutului organic*, în "RT", XIV (1924), nr. 2-3, p. 107-109.

recurgă la anumite măsuri disciplinare față de fiii săi proprii (BOR, seria a II-a, anul 40, p. 129 şi 131)"[28].

Faptul că Vlădica Vartolomeu apare citat de Profesorul Nicolae Colan şi de Părintele Gh. Ciuhandu, doctor în Teologie, ne încredințează de faptul că se bucura de o adevărată autoritate duhovnicească, în calitatea sa de promotor al unei renaşteri spirituale prin credință şi educație a fiilor Bisericii străbune, locuitori în marea lor majoritate la sate. Când Părintele Gh. Ciuhandu spunea că trebuie să se *"caute cărările care duc către spiritualizarea concepțiilor noastre despre misiunea Bisericii"*, menită să urmărească *"satisfacerea misiunii de căpetenie – didactice şi sfințitoare a Bisericii"* şi că *"în Biserică, adecă nu e îngăduit să se neglijeze elementul didactic (slujirea cuvântului) şi cel sfințitor (rugăciunea şi toate celelalte mijloace de sfințire)"*[29], negreşit se referea la educarea creştinilor de la sate, prin alcătuirea unui adevărat program național de renaştere spirituală a tuturor românilor, dar şi printr-o unificare a vieții bisericeşti, odată cu "revizuirea" **Statutului organic** al Bisericii Ortodoxe Române.

Făurirea statului național unitar român îi conferea din plin Bisericii străbune statutul de Biserică națională. În acest context, buletinul *"Biserica Ortodoxă Română"* căpăta un statut nou, aşa cum se sublinia într-o recenzie publicată în *"Revista teologică"* de la Sibiu: Revista *"se va sili să dea preoților României toate cunoştințele şi datele de care au nevoie în îndeplinirea chemării lor. Ea va fi arsenalul de cultură creştinească prin care preotul acestor vremi să aibă la îndemână uneltele de învățătură* ***fără de care el nu poate izbândi în lume...*** *Preotul va fi unul din urzitorii viitorului care se deschide. El însă va avea atâta rodnicie şi atâta izbândă în silințele sale, câtă îndrumare cu sufletul va avea, câtă învățătură creştinească va fi îngrămădit în ființa sa, pentru ca să fie gata cu armătura sa la chemarea Bisericii"*[30].

Nu putem să nu vedem în această prezentare **un adevărat program de renaştere spirituală**, susținut de Biserică în întregul ei, coordonat de cei doi mari ierarhi ai Bisericii noastre: Profesorul Nicolae Colan redactorul "Revistei Teologice" de la Sibiu şi Episcopul Vartolomeu Stănescu de la Rm. Vâlcea. Primul spunea în **Pastorala de Crăciun**, din anul 1923; *"Mântuitorul S-a născut o dată pentru toată lumea. Pentru fiecare creştin în parte, El Se naşte de două ori"*. Pentru a se face înțeles la ce vrea să se refere, Profesorul Nicolae Colan ia ca model de convertire pe Sf. Ap. Pavel: *"Pentru Pavel, Mântuitorul S-a născut pe drumul Damascului... Şi Se năştea cu strălucirea care a putut orbi într-adevăr vederea rabinului Saul. Şi din momentul în care Hristos S-a născut în sufletul lui Pavel, viața uriaşului din Tars a fost un psalm de preamărire a Dumnezeului celui viu, nu a Celui încătuşat în «lege»"*[31]. **Pastorala** înaltului ierarh era susținută şi de corelarea ei cu un text de Fr. W. Foerster, tradus de I. C. Negoiță, în care se spunea printre altele: *"Sentimentul într-adevăr religios (poate) să producă tot-*

28. Cf. *Înapoi la apostolie! sau porțile canonice ale Statutului organic*, în "RT", XIV (1924), nr. 5, p. 137, 141-142 şi 148-149.

29. *Înapoi la apostolie! sau porțile canonice ale Statutului organic*, în "RT", XIV (1924), nr. 6-7, p. 185-186.

30. Vezi "RT", XII (1922), nr. 7, p. 180.

31. Cf. *Maranatha*, în "RT", XIII (1923), nr. 12, p. 370.

deauna activitate de reformă şi de asistenţă socială, ca manifestare externă a abundenţei de iubire, ce cucereşte lumea... Totul este ca să se privească activitatea practică numai ca un rezultat indispensabil al îngrijirii creştine a sufletului, dar să nu fie pusă în locul îngrijirii sufleteşti"...[32].

Iar Vlădica Vartolomeu publica, aşa cum reiese şi dintr-o prezentare făcută de *"Revista teologică"*, o revistă de cultură religioasă *"Renaşterea"*[33]; titlul este mai mult decât sugestiv privind renaşterea spirituală a vieţii noastre religioase. Apoi să nu uităm că Vlădica Vartolomeu Stănescu, atunci când la Iaşi, în 1925, s-au serbat 1600 ani de la **Sinodul I ecumenic**, a fost desemnat să rostească, în numele Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cuvântul festiv – un adevărat program al slujirii la care era chemată Biserica noastră după făurirea statului unitar şi proclamarea ridicării ei la rang de patriarhat. Iată ce spunea el în amintitul cuvânt: *"Sărbătorim deci acest sinod, întâiu, pentru însemnătatea lui, căci Sfântul Atanasie cel Mare îl numeşte într-o scrisoare din 364 către Împăratul Jovian: «Stâlpul de temelie şi statuia ridicată de Biserica lui Hristos pentru biruinţa credinţei împotriva ereziei»*[34]*; şi al doilea îl sărbătorim ca rezultat şi ca putere, pentru că prin el s-a consolidat fiinţa socială a Bisericii între neamuri, şi s-a făcut, pentru conducerea mulţimilor creştine, un dreptar de credinţă unitară şi de valoare divină.*

Mă veţi întreba poate: Cum? Biserica Mântuitorului Hristos nu şi-a avut ea fiinţa ei socială până la 325 după Hristos? Atunci cum a biruit ea uriaşa coaliţie dintre interesul celor vechi de a-şi păstra aşezămintele lor sufleteşti şi sociale şi dintre ura şi disprețul şi fanatismul ignoranţei cu care toată lumea iudeo-păgână a luptat împreună şi dintr-odată împotriva ei timp de 300 de ani? Cum a putut Biserica aceasta, fără fiinţă socială, să biruiască pe toţi aceşti duşmani coalizaţi împotriva ei, cu o furie cum nu se mai văzuse până atunci? Foarte uşor şi iată cum: Toate aceste lovituri, date împotriva ei timp de 400 de ani, ea nu le-a biruit prin forţa ei socială, ci numai prin virtuţile personale ale acelor dintre fiii ei care înţelegeau după învăţătura Sfântului Apostol Pavel că adevăratul creştin «nu are în lumea aceasta cetate stătătoare, ci pe ceea ce va să vie o căutau» (Evrei 13, 14). Prin aceştia dar, care erau ierarhi, anahoreţi, simpli creştini şi mucenici şi care Îl păstrau viu pe Mântuitorul Hristos în sufletul lor, ca să fie pildă vie şi urmaşi ai vieţii lui Hristos pe pământ, a biruit Biserica valul de forţă şi de distrugere al celor 300 de ani de prigoniri. Prin urmare nu prin legile şi aşezările ei sociale, ci prin sufletul ei Biserica Domnului a biruit prigonirile celor 300 de ani, adică prin cei aleşi dintre cei chemaţi aici (la Sinodul I ecumenic, n.n.). *Prin aşezarea ei socială, Biserica a fost slabă până la acest Sinod ecumenic, pentru că temelia vieţii (...) pe care Mântuitorul a venit să o absoarbă în spiritualitatea vieţii, înlocuind pe omul cel vechi cu omul cel nou, era încă puternică, chiar şi în înseşi mădularele Bisericii creştine. Şi era puternică chiar la mulţi dintre cei ce voiau să trăiască după pildele şi învăţăturile Mântuitorului Hristos, pentru că temelia aceasta (...) este tot o făptură a Dumnezeirii. Prin trebuinţele şi pornirile ei, animalitatea din noi îndeplineşte o lege sfântă şi anume legea conservării*

32. Cf. *Atitudinea preotului creştin faţă de chestiunea socială*, în "RT", XIII (1923), nr. 12, p. 389.
33. Cf. "RT", XIII (1923), nr. 8-10, 9. 327.
34. Sfântul Atanasie, *Epistola ad Jovianum*, P. G., XXV, 813.

noastre pe pământ, legea fără de care n-ai putea avea ce desăvârşi, nici ce mântui, pentru că înainte de a le perfecţiona lucrurile trebuie să existe...

Prin urmare, dacă prin virtuţile sfinţilor săi Biserica a fost tare în afară, împotriva duşmanilor săi, totuşi prin aşezarea ei, prin dispoziţiunile sufleteşti ale masei creştinilor, adică prin duhul fiinţei ei sociale Biserica şi-a avut slăbiciunile ei. Din cauza aceasta a trebuit să i se facă de cineva un cod de întocmiri şi de legi, cristalizând învăţământul moralei în obligaţiunile legale, cu control şi sancţiuni din partea unei autorităţi unitare şi general recunoscută de toată suflarea creştină"[35]. Observăm că Vlădica Vartolomeu era deopotrivă un bun analist, datorită pregătirii sale sociologice, având doctoratul susţinut la Paris în cadrul şcolii lui Durkheim, dar şi un mare vizionar, care a ştiut să întărească în acele vremuri unitatea Bisericii: *"Lupta pentru Împărăţia lui Dumnezeu pe pământ, clerul oltean a început-o demult, şi prin legea aceasta* – noua lege de reorganizare a Bisericii, n.n. – *îi sunteţi adăugaţi voi, scumpii noştri mireni, prin însăşi porunca statului (poziţiei) vostru să-i fiţi spre îmboldire şi sprijin, în toate grijile şi ostenelile pe care le poartă el pentru Domnul şi pentru sufletul vostru. Nu vă descurajaţi deci clerul, care vă e spre cinste şi spre cea mai aleasă nădejde"*[36].

Putem spune că, în fapt, **câştigarea autonomiei şi a autocefaliei de către Biserica străbună** a însemnat o nouă treaptă în afirmarea ei ca Biserică naţională care s-a desăvârşit odată cu ridicarea Bisericii noastre la rang de patriarhat, în 1925, fapt consacrat şi de această comemorare a Sinodului I ecumenic la Iaşi, cu puternice conotaţii simbolice; nu se comemora numai ţinerea la Iaşi a Sinodului panortodox de la 1642, dar se lansa şi o chemare a întregii Ortodoxii româneşti de a se ridica la slava pe care a avut-o odinioară. Iaşul marilor uniri a fost întotdeauna simbolul unităţii noastre româneşti, dar şi locul de unde a plecat *"cuvântul Evangheliei către întreaga seminţie românească"*.

În acest caz o întrebare şi-o pune fiecare dintre noi în mod firesc. De ce a fost ales pentru a rosti cuvântul festiv Vlădica Vartolomeu Stănescu de la Rm. Vâlcea, trecându-se peste Mitropolitul primat, peste Mitropolitul Ardealului sau chiar peste Mitropolitul Moldovei – gazda acestei comemorări?

Prima raţiune cred că a fost aceea că el este părintele spiritual a ceea ce se va numi mai târziu **apostolat social**. A doua, la fel de importantă, este aceea că Vlădica Vartolomeu a fost primul episcop într-un ţinut românesc – Cadrilaterul – alipit României Mari. Iar această aniversare de la Iaşi marca un adevărat *"moment de cotitură"* pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române: Începea urcuşul ei în rândul Bisericilor Ortodoxe, pecetluind unitatea românilor de pretutindeni în credinţa moşilor şi strămoşilor noştri în context panortodox şi ecumenic.

2. Episcopul Vartolomeu Stănescu al Râmnicului şi Noului Severin

Alipirea ţinutului Dobrogei, prin **Tratatul de la Berlin** (1878), la regatul României a dat posibilitatea Bisericii Ortodoxe Române să-şi arate deschiderea ecu-

35. Cf. *Conferinţa Prea Sfinţiei Sale Episcopului Vartolomeu al Râmnicului cu prilejul pomenirii măreţe a Sinodului din Niceia,* rostită în Sf. Catedrală a Mitropoliei Moldovei, la 12 octombrie (1925), în "BOR", XLIII (1925), nr. 10, p. II-III.

36. Cf. *Chemarea către clerul şi poporul oltean...*, în "BOR", XLIII (1925), nr. 11, p. 711.

menică prin cultivarea spiritului de toleranță față de minoritățile religioase, în special turcă și tătară. Dar nu trebuie uitate, de asemenea, nici minoritățile creștine sau ortodoxe, cum ar fi grecii, bulgarii, macedonenii și aromânii. Posibilitățile Bisericii străbune au fost – cum am spus – diminuate de "secularizarea" lui Cuza; acest fapt și-a spus cuvântul, din păcate, în ceea ce privește desfășurarea unei dinamice activități misionare, determinând votarea – spre sfârșitul secolului al XIX-lea – unei legi privind salarizarea clerului mirean, chemat să contribuie la afirmarea localităților rurale, întrucât mulți preoți au fost antrenați în susținerea învățământului primar și gimnazial.

În această situație se afla Biserica noastră atunci când a izbucnit războiul balcanic, căruia i se datorează anexarea la statul român a încă două județe din Cadrilater; această anexare a subliniat încă o dată nevoia de dinamizare a slujirii Bisericii, mai ales prin întărirea autonomiei administrației bisericești și îmbogățirea resurselor pe care Biserica trebuia să le investească în susținerea misiunii sale. În această privință, ca arhiereu-delegat pentru cele două județe (Caliacra și Durostorum), Vlădica Vartolomeu Băcăoanul s-a remarcat prin formularea unui concept de slujire socială, adecvat specificului Ortodoxiei noastre strămoșești, concept care era menit să răspundă problemelor cu care se confrunta Biserica noastră la începutul secolului trecut. Acest concept de **creștinism social** va aduce în viața și în slujirea Bisericii noastre un suflu nou și înnoitor, ale cărui consecințe s-au resimțit deplin nu numai între cele două războaie mondiale, cât mai ales sub apăsarea regimului comunist, după cel de-al doilea război mondial. Însă – cred cu toată convingerea – aceste urmări le-am putut constata cu mai multă relevanță în anii ce au urmat evenimentelor din decembrie 1989. Cel puțin pentru secolul al XX-lea, slujirea Bisericii noastre a fost marcată de liniile directoare, trasate de "neodihnitul" Vlădica Vartolomeu, după cum îl caracteriza Arhimandritul Scriban, care-l cunoștea de la Facultatea de Teologie din București, unde a funcționat ca profesor.

Mai întâi, să vedem în ce constau aceste idei ce țin de o filosofie socială religioasă, numită de Vlădica Vartolomeu **creștinism social**, idei care au dinamizat slujirea misionară a Bisericii noastre din perioada interbelică până astăzi. Așa cum arăta în **Raportul general către Sf. Sinod privitor la administrația bisericească din noul teritoriu dobrogean** pentru intervalul noiembrie 1913 – ianuarie 1914, *"slujirea clerului ortodox nu se poate desfășura decât în respect față de celelalte religii"*; acest respect reieșind din *"poziția clerului ortodox față de «clerul» de alte limbi decât cea română, o respectare desăvârșită a statului quo, cu perspective în același timp în ce privește resursele de trai, de a fi plătit clerul acesta* (de altă limbă decât cea română, n.n.) *și de către Statul nostru, conform legii, de o va voi"*[37].

Se poate observa cum, înainte de Mișcarea ecumenică, și înainte de scrisoarea Patriarhiei ecumenice din 1920, în Dobrogea, aflată sub autoritatea statului român, se cultiva și se afirma o atmosferă de autentică și sinceră colaborare ecumenică între creștini de confesiune ortodoxă dar de naționalități diferite și nu numai, dacă ținem cont de simpatiile romano-catolice ale unor comunități bul-

37. Vezi în revista *"Biserica Ortodoxă Română"*, anul XXXII (1914), nr. 2, p. 162.

gare. Populația celor două județe număra peste 200.000 de locuitori, majoritatea fiind mahomedani, ceea ce presupunea din partea Episcopului Vartolomeu o încercare de dialog ecumenic interreligios; nu numai pentru a nu supăra pe mahomedani, cât pentru a găsi soluții comune în slujirea socială a săracilor, văduvelor și orfanilor. Această activitate a Vlădicului Vartolomeu deci avea menirea să deschidă un nou capitol în slujirea Bisericii noastre; situația din Dobrogea era diferită de cea cu care Biserica Ortodoxă Română avea de a face în Ardeal, unde secole de-a rândul românii au trebuit să cultive un dialog interconfesional. De aceea, aceste direcții de acțiune socială a Bisericii și de asumare a unor riscuri în privința unui dialog interreligios elaborate de Episcopul Vartolomeu au un caracter de pionierat. Cel puțin pentru Biserica din regat; dar nu numai. Rolul său nu a fost numai acela de a *"mijloci între minister și administrația bisericească locală"*, cât mai ales acela de a fi un promotor – în scurtul timp cât a fost episcopul Cadrilaterului – al unui ecumenism echilibrat și rodnic. A fost permanent preocupat de a găsi cadrul de afirmare a unei slujiri sociale în acest context ecumenic, așa cum el însuși o mărturisea: *"Lucrarea mea era rânduită și pentru organizarea la orașe a câtorva instituțiuni de împrietenire și unire sufletească între toți creștinii locului, având pentru aceasta rezervate de însăși reședința administrației din Balcic două sale* (săli, n.n.), *menite întrunirilor ce avea să se țină în acest scop.*

Aș fi dorit de pildă să înființez în primul rând o grupare de sprijinire a văduvelor, orfanilor și săracilor creștini ortodocși de toate limbile, cu sucursale în toate orașele și chiar la sate; și – în scopul acesta – am și dăruit din leafa mea 200 lei fruntașilor bulgari din Balcic, cari au primit ideea; și au cerut de la sine să-i întovărășesc cu români, ceea ce-am și făcut în persoană"[38].

În această lucrare de statornicire a unui climat ecumenic pentru desfășurarea slujirii Bisericii noastre străbune din Dobrogea, Episcopul Vartolomeu a fost ajutat de preoții, diaconii și cântăreții pe care i-a avut în subordine; pe cei mai mulți i-a adus personal din alte ținuturi din regat. Totodată, a știut să se facă înțeles și față de slujitorii școlii. Astfel, el spune în raport că a avut *"marele noroc"* de a fi *"binecuvântat deschiderea școalelor românești în toate orașele județului Caliacra și de a fi binecuvântat de asemenea și prima serie de învățători sătești români sosiți în acest județ"*[39]. Prin aceasta se continua buna colaborare dintre Biserică și Școală, dar în același timp această colaborare era ridicată la un nivel european, pentru că se urmărea binele întregii comunități locale, indiferent de confesiunea căreia îi aparțineau membrii ei. Acest model se va impune benefic în perioada interbelică; deși domnitorul Cuza a încercat să separe învățământul de Biserică, buna colaborare dintre Biserică și Școală iată că n-a încetat să fie activă în prima jumătate a secolului al XX-lea. Dacă n-ar fi venit regimul comunist poate că această colaborare dintre Biserică și Școală ar fi avut bogate roade, care ar fi convins chiar și pe dușmanii Ortodoxiei că Biserica strămoșească a fost și a rămas fidelă valorilor creștine, pe care se fundamentează cultura europeană animată de un umanism plenar: de a sluji omului în condițiile vieții de aici, de a-l ajuta să facă față tuturor greutăților vieții și de a-l face conștient de chemarea sa pe care a

38. *Ibidem*, p. 171.
39. *Ibidem*, p. 170.

primit-o la Botez, aceea de a deveni fiu al Împărăției cerurilor, adică moştenitor al vieții celei veşnice.

Climatul de colaborare interortodoxă şi ecumenică pe care l-a cultivat Vlădica Vartolomeu a presupus – cum spuneam – tact pastoral, trudă şi răbdare; el însuşi mărturiseşte acest lucru: *"La aceste înțelegeri am ajuns cu multă trudă şi răbdare, Biserica Bulgară fiind aproape în mâinile poporului în laturea ei mirenească, unde epitropiile laice numără foarte mulți membri şi sunt foarte puternice. Cu epitropiile acestea am avut să dezbat pretenţiuni ca persistarea în schismă, autonomia bisericească, rămânerea sub exarhat, trecerea la papistăşism etc., pe care mi le-au prezentat epitropiile în numele poporului în toate oraşele, iar la Silistra poporul prezentându-mi-le prin toți fruntaşii lui veniți în delegație"*[40]. De aceea, această colaborare a vizat relațiile culturale precum şi cele interetnice între locuitorii din județele Cadrilaterului – turci, mahomedani, tătari, greci şi bulgari ortodocşi; această promovare a unui climat intercultural a fost însă îngreuiată în afirmarea sa firească de *"starea bisericească găsită de noi în noul teritoriu care lasă mult de dorit din toate punctele de privire* – precizează Vlădica Vartolomeu – *încât nimănui nu-i poate fi greu să vadă la ce dezastru se expune o Biserică laicizată şi la ce dezastru sufletesc se expune de asemenea un popor întreg cu o Biserică laicizată, cum e de pildă poporul bulgar, năpădit de socialism şi de toți germenii de răzvrătire sufletească şi socială, până chiar şi în şcolile primare de la sate"*[41].

Din aceste sublinieri putem să înțelegem că Episcopul Vartolomeu va fi avut multe asemenea discuții cu ierarhii Sf. Sinod şi – ca o binecuvântare a lui Dumnezeu – multe din observațiile sale au folosit Bisericii străbune în perioada comunistă. Din această cauză nu putem să nu-l considerăm a fi fost un precursor al dialogului pe care a trebuit să-l poarte Biserica Ortodoxă Română cu regimul comunist, pentru a supraviețui dar şi a lucra pentru mântuirea sufletelor rătăcite de ideile comuniste. De abia în anii care vor urma vom putea să facem un bilanț al contribuțiilor pe care ierarhii Bisericii noastre din perioada interbelică l-au avut în elaborarea **apostolatului social**, pe care Ortodoxia românească l-a practicat sub dominația regimului comunist aproape o jumătate de secol, având conştiința de a nu lăsa ca *"tainica şi părintească lucrare a Dumnezeului cauzelor drepte"*[42] să înceteze a se manifesta în slujirea Bisericii străbune.

Referindu-se la acest aspect, Domnul profesor Adrian Neculau apreciază că *"după 1948 toată intelectualitatea de vârf a fost redusă la tăcere, interzicându-i-se să publice, să profeseze, să trăiască"*, iar Biserica noastră n-a fost *"o Biserică puternică, care să polarizeze opoziția"*[43]. Şi totuşi putem accepta că doar *"frica, lipsa de încredere în celălalt, dar şi în sine, dependența de sursele de autoritate, prudența exagerată (determinată de frica de a nu greşi), ascunderea în anonimat"* au fost *"câteva coordonate ale comportamentului noului tip de exemplar uman"?* Atunci cum se explică faptul – subliniat de acelaşi profesor ieşean – că această

40. *Ibidem*, p. 169-170.
41. *Ibidem*, p. 172.
42. *Ibidem*, p. 159.
43. Cf. *Memoria pierdută*, p. 17 şi 16.

"Biserică îngrădită, unilaterală" a avut legături cu Bisericile din Occident? In societatea din Apusul Europei, este ştiut faptul, *"nu au dispărut asociaţiile caritabile, uneori inspirate de Biserică"*, ceea ce, desigur, va fi marcat şi relaţiile Bisericii noastre cu Bisericile creştine ale Europei! Măcar prin acest aspect, dacă îl luăm în seamă, putem înţelege că omului – *"controlat, uniformizat, strivit de propagandă"* adică *"omului societăţii totalitare (căruia) nu-i rămânea decât «retragerea», autismul, ruperea contactelor sau dobândirea echilibrului interior prin acceptarea imaginii produse de putere"* – Biserica îi oferea o "ieşire", adică o alternativă, mai ales că limbajul ei metaforic îi dădea posibilitate fiinţei umane să gândească şi să se exprime pe diferite niveluri. Chiar Tzvetan Todorov spune că *"a ajuns la performanţa de a poseda «două personalităţi»: una publică şi supusă, alta privată, care nu se găsea decât în capul său, liberă – credea atunci – de orice servituţi... Mai târziu, ca om al Vestului, el constata că această personalitate privată nu era, cum credea atunci, fructul propriei voinţe, ci se formase ca reacţie la ceea ce-l înconjura"*. Or, Biserica prin puterea credinţei, a sentimentului comuniunii şi a dialogului ecumenic oferea credinciosului simplu sau slujitorului o alternativă, exprimată – datorită regimului – într-o formulă mai mult metaforică, adică într-un metalimbaj. Dacă *"omul nu este ceea ce crede despre sine sau ceea ce spune că va face, ci ceea ce face, acum şi aici"*, iată că Biserica a fost şi din acest punct de vedere "salvatoare" pentru că a oferit membrilor săi posibilitatea de a se evalua *"acum şi aici"*; este drept că din păcate n-au lipsit şi aspectele negative ale acestei "evaluări", datorate contextului istoric creat de regimul totalitar. Ceea ce nu trebuie uitat însă este faptul că Biserica a reprezentat întotdeauna acea *"verigă intermediară"* de care vorbea Vasile Pavelcu, adică *"o relaţie indirectă, mediată între mine ca subiect şi mine ca obiect. Această verigă e Altul"*, care în mod excepţional este Dumnezeu sau sfinţii Săi. Poate că acest fapt face ca Biserica Ortodoxă să pară a fi ruptă de realitatea slujirii sociale, întrucât referirea Bisericii nu este la un altul social, ci în primul rând la Dumnezeu – cum arată şi Domnul profesor Ştefan Afloroaei. Însă, în contextul social al regimului totalitar, aceasta a oferit singura modalitate de supravieţuire şi de a asigura "obiectivitatea" impresiei despre sine credincioşilor şi slujitorilor săi. Acest fapt a făcut apoi ca marii duhovnici – Părinţii Paisie, Cleopa, Arsenie, Sofian şi alţii – să devină "prototipul" învăţătorului, *"al pedagogului social, care răspândeşte cunoaştere"*, fiind totodată ei înşişi *"modele morale, stil de conduită"*, care vegheau la sănătatea morală a Bisericii[44], dar şi a societăţii. Acestor duhovnici le-a revenit sarcina de a "elibera", de a "salva" şi de a arăta calea multor credincioşi.

Negreşit, Vlădica Vartolomeu, format la şcoala sociologică a lui Durkheim, va fi prevăzut această perspectivă dintru începutul acestei lucrări a Bisericii pe tărâm social. Cred că în această privinţă **Cartea pastorală,** destinată clerului şi creştinilor dreptmăritori de Răsărit din noul teritoriu dobrogean, oglindeşte principiile unui dinamic dialog interortodox şi intercreştin, vizând întărirea credinţei în Hristos şi nu slăbirea ei şi convingându-ne încă o dată de adevărul că *"eroii, sfinţii, dictatorii pot realiza (propaga, organiza) schimbări importante în anumite*

44. *Ibidem*, p. 133, 188, 197, 111 şi 131.

contexte sociale"[45]. Negreşit, Vlădica Vartolomeu a fost el însuşi un asemenea "erou", care a ştiut să impună pe eroii fiecărui grup etnic ca puncte de reper pentru idealul pe care îl înfăţişa, aşa cum o vedem şi din modul de adresare către bulgarii şi grecii din Cadrilater; bulgarilor li se adresa: *"Cu voi fiilor şi fraţilor de limbă bulgară, strămoşii noştri au întemeiat odinioară o puternică împărăţie. Şi întâlnind astăzi în voi pe pogorâtorii acelora, cu cari strămoşii noştri şi-au purtat şi şi-au împărţit cândva împreună greul zilei şi bucuria izbânzilor, aducerea mea aminte de strămoşii mei se înviorează mult la vederea voastră; şi inima şi dorul sufletului meu mă poartă astăzi către aceşti glorioşi strămoşi, cu mult mai multă pietate."* Iar grecilor le spunea: *"Cu voi, fiilor şi fraţilor, de limbă grecească, strămoşii noştri au luptat şi s-au ostenit odinioară împreună pentru întărirea credinţei, pentru slava Bisericii lui Hristos, cea una sfântă, sobornicească şi apostolească şi pentru mângâierea sufletelor lor. Şi mângâiat este sufletul meu astăzi văzându-vă, căci vederea voastră îmi înviorează aducerea aminte de acei fericiţi strămoşi, care veacuri de-a rândul s-au întrecut să facă atâtea danii bogate aşezămintelor creştineşti ale elinilor şi au mângâiat cu ele atâtea suferinţe, încât cu dreptul creştinătatea îi poate numi peste tot şi totdeauna stâlpi şi împlinitori desăvârşiţi ai Evangheliei lui Hristos"*[46].

Din felul în care se adresează Vlădica Vartolomeu nu numai că nu se poate citi nici o umbră de intenţie de a deosebi pe bulgari de greci şi pe aceştia de fraţii lor români ortodocşi, ci se degajă acea chemare spre "schimbare", care *"înseamnă un proces de gândire, o stare de spirit, alegerea unui model, o decizie"*; schimbarea pe care o propunea Vlădica Vartolomeu era transformarea *"structurală (organizaţională)"* a comunităţii creştine, dar şi a culturii comunităţii şi grupurilor care alcătuiau Biserica, precum şi a personalităţii fiecărui membru al Bisericii. Această schimbare pe care o propune Vlădica Vartolomeu este cu atât mai importantă cu cât el îşi asumă riscul de a-i fi blocată iniţiativa, paralizată acţiunea şi deformată percepţia corectă a mesajului său[47]; şi asta în contextul în care ştim că bulgarii – de fapt Exarhatul bulgar – erau consideraţi de către Patriarhia ecumenică a Constantinopolului ca fiind schismatici[48]. Una dintre priorităţile pastorale ale Episcopului Vartolomeu, cum o declara şi în **Raport** – în lumina discuţiilor dintre membrii Sf. Sinod al Bisericii noastre şi cu ministrul cultelor – a fost ca *"la măsurile de luat pentru rânduiala cultului ortodox din numitele două judeţe"* să se aibă *"în vedere trei lucruri şi anume: 1. Schisma bulgară; 2. Întocmirea în localitate* (la faţa locului, n.n.) *a unei administraţiuni bisericeşti provizorii; 3. Păstrarea legăturii de faţă între creştinii băştinaşi şi noi, fără nici o vătă-*

45. *Ibidem*, p. 32.

46. Vezi "BOR", XXXII (1914), nr. 10, p. 752-753.

47. Cf. *Memoria pierdută*, p. 34 şi 37.

48. În ***Cartea pastorală*** el spune bulgarilor: *"Aţi avut însă durerea să fiţi de la 1872 încoace îndepărtaţi prin schismă din comunitatea Bisericilor Ortodoxe ale Orientului... Iar prin curăţenia în care aţi ştiut şi aţi putut să păstraţi învăţătura Bisericii una, sfântă, sobornicească şi apostolească, pe tot timpul acestei alungări de la sânul ei, v-aţi acoperit de o glorie nepieritoare ca unii care fiind lăsaţi afară de împărtăşire cu ea uşor aţi fi putut fi duşi în ispită de cel rău, spre a-i strâmba sfintele ei rânduieli şi învăţături"*, cf. "BOR", XXXII (1914), nr. 10, p. 761.

mare din pricina Bisericii şi a clerului românesc a acestei legături pe care a rânduit-o Mântuitorul între toţi creştinii de orice neam, de orice limbă, de orice raport politic şi de orice poziţiune socială"[49]. Din această cauză, în **Cartea pastorală**, Vlădica Vartolomeu accentuează faptul că românii, grecii şi bulgarii trebuie să afirme această unitate interortodoxă: *"Prin vrerea lui Dumnezeu, de astă dată din nou a venit vremea să lucrăm împreună"*; cu precădere ortodocşii bulgari sunt îndemnaţi a nu se rupe de această unitate, refuzând această conlucrare la care sunt chemaţi. În acest sens, spune el în mod expres: *"Ştiu că dintre voi numai fiii şi fraţii mei de limbă bulgară îşi au tristeţea lor, ca unii care au trecut sub o nouă stăpânire. Către ei dar îmi voi îndrepta mai ales sfaturile, purtarea de grijă şi mângâierile ce întru smerenie pot împărţi celor cu mâhnire şi ca ierarh al Bisericii lui Hristos"*[50]. Cine nu recunoaşte în aceste cuvinte ale Vlădicului Vartolomeu mesajele pe care – în timpul regimului comunist – le adresa preoţilor şi credincioşilor Bisericii noastre fericitul întru adormire Patriarhul Justinian Marina – ucenicul spiritual al Episcopului Vartolomeu?

Observăm că Vlădica Vartolomeu acţionează în spiritul acelei **Universităţi sociale** a lui Dimitrie Gusti, care pentru el era Biserica în calitatea sa de *"comunitate socială de viaţă şi de concepţie"* adevăratul mediu de cooperare şi solidarizare; mai mult, pentru Vlădica Vartoloemu se pare că era evident faptul că Biserica era un adevărat "câmp social" – ca să folosim cuvintele lui Deconchy[51] – în cadrul căruia credincioşii trebuiau să fie "impregnaţi" cu învăţătura sănătoasă a lui Hristos. *"Interacţiunea dintre structură, cultură şi personalitate poate fi exprimată prin următoarea paradigmă: structura se poate schimba numai prin transformarea nivelului cultural şi dezvoltarea personalităţii; ridicarea nivelului cultural este dependentă de codul social formal, dar şi de efortul de autorealizare al indivizilor; schimbarea personalităţii presupune un cadru organizatoric favorabil şi existenţa unui model cultural perfecţionat"* – spune Domnul profesor Adrian Neculau[52]. Or, Vlădica Vartolomeu în elaborarea unui creştinism social practic menit a înnoi viaţa bisericească religioasă şi interculturală din Cadrilater, ţinea cont de aceste aspecte; îi erau de un real folos cunoştinţele sale de psihosociologie.

Dar să vedem şi alte îndemnuri din **Cartea sa pastorală**: *"Dacă pentru voi deci lucrurile sunt aşa precum sunt astăzi, rânduiala aceasta vă vine de la Dumnezeu ale Cărui hotărâri sunt înalte şi tainice şi Care poate că v-a pus sub aceeaşi coroană suverană ca şi pe noi spre a vă întări pe voi prin noi şi pe noi prin voi.*

Lăsaţi-vă deci, în grija lui Dumnezeu, căci El este Regele etern al veacurilor; şi destinele popoarelor de mâinile Lui se poartă...

Poate că în nemărginita Lui bunătate şi purtare de grijă pentru dreptatea lumii, Dumnezeul părinţilor noştri al tuturor ne pregăteşte şi nouă ziua, când voinicii neamului românesc vor fi şi ei pe câmpul de glorie; şi pentru aceasta nea dăruit încă o temelie de sprijin şi un port de siguranţă în aceste ţinuturi, pe care

49. "BOR", XXXII (1914), nr. 2, p. 160.

50. *Ibidem*, p. 753-754.

51. J. P. Deconchy, *Psichologie sociale. Croyances et idéologies*, Ed. Méridiens Klincksiek, Paris, 1989.

52. *Memoria pierdută*, p. 99-100.

cu mult mai înainte de voi le-au stăpânit veacuri de-a rândul strămoşii noştri romani...

Nădăjduiesc că Dumnezeu şi înţelepciunea voastră vă vor feri de a sili stăpânirea să-şi facă cândva faţă de voi vreo tristă datorie; pentru că deşi sunteţi cu nouă veacuri mai tineri în creştinism decât noi (se referă la bulgari, n.n.), *totuşi şi voi cunoaşteţi din Sfintele Scripturi pedeapsa (pe) care Dumnezeu o trimite celor ce îşi pizmuiesc pe aproapele lor şi se îndârjesc pe nedreptul contra stăpânirilor orânduite...*

Dimpotrivă supunerea la rânduielile lui Dumnezeu şi la stăpânirile stabilite – care nu-şi împilează pe supuşii lor, ca stăpânirea noastră faţă de voi – a fost de-a pururea răsplătită din belşug"[53].

Este interesantă viziunea pe care o promovează în cadrul Bisericii noastre Vlădica Vartolomeu, privind raportul dintre Biserică şi stat; *"să mai vorbesc oare şi de supunerea la stăpânirile orânduite?"* – se întreba el retoric pentru a răspunde într-un mod documentat la această chestiune, care în timpul regimului comunist va însemna o luptă pe viaţă şi pe moarte a Bisericii străbune pentru a supravieţui şi a păstra rânduielile sale specifice, organizarea canonică şi învăţământul ei teologic. *"Dar oare nu ştiţi cu toţii că Mântuitorul ne-a poruncit, zicându-ne: «Daţi Cezarului ce este al Cezarului şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu?». Iar a da Cezarului ce este al Cezarului înseamnă – după Apostolul Pavel – a ne supune cu toţii stăpânirilor celor orânduite, căci iată ce zice el în scrisoarea către creştinii din Roma: «Tot sufletul să se supună stăpânirilor celor orânduite, căci nu este stăpânire care să nu vină de la Dumnezeu»... El ne spune, după cum auzirăm, că noi creştinii îndeosebi trebuie să ne supunem stăpânirii nu numai de teama pedepsei, ci mai ales din motive de conştiinţă, adică din respect către rânduiala lui Dumnezeu, de către care sunt statornicite toate stăpânirile lumeşti*[54].

Vlădica Vartolomeu nu avea cum să prevadă regimul comunist; comunismul nu luase încă fiinţă în Rusia înainte de 1917, deşi o parte din ideile comuniste au fost împărtăşite de "decembriştii" din 1904. Cert este însă că ideile promovate de socialişti şi comunişti nu-i erau străine, fapt pentru care – nu numai în teza sa de doctorat, dar şi în alte scrieri – va lua atitudine faţă de ateismul vremii, faţă de imixtiunile puterii politice în treburile Bisericii, faţă de secularismul religios sau de indiferentismul manifestat de intelectualii vremii sau chiar de unii slujitori şi credincioşi ai Bisericii. Din această cauză, cuvintele sale sunt adevărate jaloane de urmat în misiunea ei, de către Biserică, în ceea ce priveşte raportul ei cu statul, dar şi în înţelegerea misiunii sale, care nu poate evita şi unele *"stări de tensiune"* pe care le presupune schimbarea, care – pe lângă unele *"modificări ajustative comportamentului"*, menite *"să înarmeze individul cu noi modele acţionale, să educe"* – vizează *"structura organizaţiei (Bisericii); interacţiunile frecvent utilizate; nivelul cultural al populaţiei; posibilităţile de dezvoltare ale fiecărei personalităţi, prin schimbarea nivelului aspiraţional, al îmbogăţirii rolurilor sociale şi ale prestigiului personal, al descoperirii nevoii de realizare"* – cum spune

53. "BOR", XXXII (1914), nr. 10, p. 754-755.
54. *Ibidem*, p. 757-758.

Domnul profesor Adrian Neculau[55]. Or, această schimbare odată declanşată îşi va arăta binefacerile în anii grei ai comunismului, când s-a impus o "determinare" a conduitei membrilor societăţii româneşti prin "ideologizarea" valorilor, opiniilor şi atitudinilor, ca şi prin "eliminarea" aşa-numiţilor *"directori de conştiinţă"* din care au făcut parte şi preoţii. Dacă raportul dintre Stat şi Biserică se punea înainte de primul război mondial în anumiţi termeni, după cel de-al doilea război acest raport era cu totul diferit, în condiţiile în care *"abandonarea morală"*, *"lipsa demnităţii"* şi *"absenţa principiilor"* devin o stare de fapt, tristă dar adevărată. Precizările Vlădicii Vartolomeu, privite aşadar în această perspectivă, sunt nu numai binevenite, ci şi necesare pentru a înţelege la ce fel de stat se referea în **Cartea sa pastorală**, atunci când spunea că *"statul deci nu poate să se conducă în chestiunile morale şi sociale, cum se conduce de pildă în chestiunile comerciale; pentru că iniţiativa particulară şi libera concurenţă dintre particulari, care dă rezultate atât de folositoare în comerţ, în chestiunile de ordin politic"*, pe când în cele *"de ordin moral însă nu pot dimpotrivă să aducă decât vătămare.*

Trebuind să plătească cel sărac sau nu va putea să se instruiască şi să se educe sau îşi va pierde independenţa lui personală. Şi într-un caz şi într-altul statul va avea în masa săracilor – care e la toate popoarele şi cea mai numeroasă – un cetăţean de o rea calitate, pe care nu-l va putea face să respecte persoanele şi proprietatea altora şi să păstreze ordine publică decât prin frica de baionetă, ca pe animale.

Un astfel de stat însă este un stat condamnat la pieire şi periculos progresului omenirii"[56].

Episcopul Vartolomeu avea o largă viziune social-democrată; precizările sale subliniază deosebirea dintre un **creştinism social** susţinut de un stat laic – dar care nu contrazice valorile religioase şi morale izvorâte din Evanghelie – şi dictatura politică a unui stat comunist: *"Dacă unele comunităţi creştine au avut un real succes, dar de scurtă durată, el se datoreşte nu procedeelor comuniste, ci principiului cooperatist, care este în adevăr un principiu activ, fiindcă el creează acel mediu prielnic în care personalitatea omului se dezvoltă atât în fiinţa cât şi în manifestările ei, pe baza libertăţii şi a proprietăţii individuale. Comunismul produce, dimpotrivă, rezultate contrarii, deoarece el înăbuşă personalitatea, suprimând libertatea individului prin dictatura organizată; şi suprimă proprietatea prin comunismul materialist. De aceea, cooperatismul şi comunismul sunt două principii care se exclud. Că se va ajunge odată la desăvârşirea morală a individului, când omul, rămânând om, va trăi într-un regim de perfectă reciprocitate, aşa cum a zis Iisus: «Faceţi altora ceea ce voiţi să vi se facă», adică să se realizeze acea desăvârşită reciprocitate bazată pe egalitate, libertate şi caritate, e de dorit; dar aceasta nu poate fi realizată decât tot prin voinţa liberă a omului, iar nu prin constrângere dictatorială"*[57].

55. *Memoria pierdută*, p. 99.
56. "BOR", XXXII (1914), nr. 10, p. 759.
57. Vezi *Creştinism social*, în "BOR", XLIV (1926), nr. 1, p. 13-14.

Din aceste cuvinte putem uşor înţelege că Vlădica Vartolomeu era împotriva oricărei dictaturi manifestate din partea autorităţii statului asupra individului uman; mai ales era împotriva a ceea ce vor practica mai târziu comuniştii: *"Eliminarea unor directori de conştiinţă şi a modelului spiritual întreţinut de aceştia"*, dar şi a învăţământului privat şi a educaţiei religioase. Cel puţin aceasta din urmă părea responsabililor comunişti a fi *"cel puţin inadecvată, dacă nu subversivă"*[58]. După cum am putut constata, Episcopul Vartolomeu era pentru un stat care se preocupă de cultivarea personalităţii umane: Creştinismul *"declară că proprietatea privată este un «drept natural», iar personalitatea este pivotul aşezământului social, recomandând totodată pentru soluţionarea conflictului sau problemei sociale un sistem care se bazează pe principiul asociaţiunii sau al cooperării"*[59]. Aşadar, când vorbeşte de statul care se preocupă de educaţia inşilor sociali nu are în minte un stat dictatorial, cum era cel comunist, care, arogându-şi dreptul de a face educaţie cetăţenilor săi, îi îndoctrina – peste libertatea şi dorinţa lor personală – cu ideologia comunistă; el se referă la o cooperare între stat şi Biserică în privinţa educaţiei: Doctrina creştină *"a renovat complet lumea antică, construind o nouă societate în locul celei vechi, dizolvată prin înseşi puterile ei; trebuie să afirmăm că în doctrina creştină s-au găsit şi se găsesc răspunsurile sociale ori de ce natură ar fi ele. Aceasta fiindcă creştinismul cuprinde în consecinţele sale practice cel mai admirabil sistem de economie socială, iar o altă formulă socială mai superioară decât formula creştinismului nu există"*[60].

Autoritatea unui stat nu poate fi confundată cu o atitudine dictatorială, care nesocoteşte libertatea individuală a membrilor săi; în acest sens, statul român din vremea sa trebuia să se ocupe de şcoala bulgarilor *"fără să vatăme limba şi fără să nedreptăţească dascălii"*, pentru a se forma ca personalităţi prin şcoala care i-a pregătit nu *"numai în felul luptei pentru traiu, adecă în vederea conservării naţionale"*, cât mai ales pentru a fi la nivelul de a fi apţi *"spre luptă pentru ideal, adecă şi pentru desăvârşirea sufletească a omului"*[61]. Acest ideal l-a avut în vedere a-l cultiva – căutând să valorifice posibilităţile oferite de statul comunist – şi Biserica Ortodoxă Română în anii în care credinţa, fiind strâmtorată, s-a preocupat să-şi formeze slujitorii Altarului străbun în propriile şcoli; cu toate că statul comunist s-a declarat vrăjmaşul credinţei, Biserica n-a ezitat să promoveze învăţământul său teologic în spiritul luptei *"pentru ideal şi pentru desăvârşirea sufletească a omului"* – cum se exprima în 1914 Vlădica Vartolomeu. Am putea spune că Biserica inspirându-se din **Manualul bunului român** al lui Nicolae Bălcescu a făcut din slujitorii Altarului străbun adevăraţi *"comisari de propagandă"* ai credinţei în Hristos, având conştiinţa că aceasta este *"împlinirea menirii pentru care suntem născuţi, adică a lucrării noastre asupră-ne şi asupra semenilor noştri spre a ne face mai buni"*. Această "menire" fiind aşadar cultivarea respectului faţă de semen, izvorâtă din credinţa că *"omul nu trebuie a supune cu sila pe ceilalţi oameni la simţămintele şi voinţa sa, ci trebuie să respecte credinţa şi*

58. A. Neculau, *Memoria pierdută*, p. 56 şi 82.
59. Cf. "BOR", XXXII (1914), nr. 2, p. 77.
60. "BOR", XLIII (1925), nr. 8, p. 457.
61. ***Carte pastorală***, în "BOR", XXXII (1914), nr. 10, p. 761 şi 760.

cugetul lor"[62]. Şi asta datorită tocmai acestui respect al libertăţii pe care l-a postulat Vlădica Vartolomeu, având conştiinţa ca şi Giovanni Gentile, care scria după primul război mondial că omenirea civilizată *"caută de doi ani şi nu găseşte pacea, are nevoie de un îndreptar ideal, de o doctrină, de un nou imbold etic, izvor de seninătate şi încredere"*[63].

Pentru el toate acestea se găseau în Evanghelia lui Hristos. Un înnoitor **creştinism social** nu putea izvorî decât din aceste principii evanghelice. De aceea, nu putem să nu privim gândirea şi activitatea Episcopului Vartolomeu Stănescu decât prin împlinirile pe care le-a avut în Episcopia Râmnicului şi a Noului Severin; împlinirile din eparhia olteană ne pot face să înţelegem cel puţin trei lucruri care au fost esenţiale şi pentru misiunea Bisericii Ortodoxe Române în anii comunismului:

1. Promovarea dialogului ecumenic cu toate Bisericile creştine şi afirmarea unităţii panortodoxe: *"Prin unirea tuturor în aceeaşi credinţă, în aceeaşi deprindere sfântă şi în aceeaşi rugăciune se sporesc deopotrivă puterile; şi ale tuturor la un loc, şi ale fiecăruia în parte.*

Pentru că această sporire a puterilor atât Mântuitorul, cât şi Sfinţii Apostoli, cât şi Sfintele Sinoade, cât şi Sfinţii Părinţi şi ierarhi ai Bisericii au poruncit şi rânduit cu mare grijă ca Biserica lui Hristos să fie şi să rămână peste toată faţa pământului una, după cum unul este şi Hristos întemeietorul ei şi Duhul Sfânt inspiratorul şi privighetorul ei şi Dumnezeu-Tatăl urzitorul ei din veacuri.

În privinţa unităţii Bisericii de pildă Mântuitorul zice următoarele, servindu-se de frumoasa asemănare cu vita de vie... Mai mult, El spune că dacă n-ar fi vrăjmăşia omenească şi lucrarea satanei, unitatea creştinilor ar fi asigurată ca de sineşi, întrucât pe ea nu o poate vătăma nici felurimea darurilor, cu care sunt împodobiţi creştinii de Hristos...

Cât pentru Sfinţii Părinţi şi ierarhi ai Bisericii, iată ce zice despre unitatea Bisericii Sf. Ciprian «... nu există decât o singură Biserică cu toate că din cauza cuceririlor făcute prin glorioasa ei putere de lăţire, Biserica s-a întins la o mulţime de membre (adică de neamuri)...»

Şi Sf Ciprian are dreptate pentru că unirea creştinilor prin Biserica lor, pe lângă puternicia pe care o dă – ca orice fel de unire – şi grupului întreg şi fiecărui membru al grupului întreg în parte ea a mai făcut şi acea unică şi dumnezeuiască lucrare de a fi îndătinat omenirea cu ideea pe de o parte a înfrăţirii popoarelor între ele, adică de a fi făcut să se nască pe tărâmul laic libertăţile publice şi umanitarismul."

2. Slujirea Bisericii nu poate fi împlinită din raţiuni politice: *"Vă sfătuiesc, fiilor şi fraţilor iubiţi, să vă depărtaţi cu hotărâre de îndârjirea lumească...; nu mai e nici un motiv ca prin clerul şi aşezământul vostru bisericesc să lucraţi şi mai departe treburi de ale politicei..., prin cuvântul cu întreită autoritate de învăţat, de ierarh şi de martir al Sfântului Ciprian vă poruncesc să ştiţi că un om împodobit cu secerdoţiul dumnezeiesc şi rânduit servirilor bisericeşti trebuie să fie numai al altarului, al jertfei şi al rugăciunei. Căci scris este: Oricine este în*

62. Apud Adrian Neculau, *Memoria pierdută*, p. 105.
63. *Personalităţi şi curente filosofice*, p. 96.

slujba lui Dumnezeu se leapădă de treburi lumeşti pentru a-I plăcea Aceluia Căruia i s-a afierosit.

Această regulă care se impune tuturor (creştinilor) îi priveşte însă în mod deosebit mai ales pe aceia care, destinaţi lucrurilor dumnezeieşti şi spirituale, sunt ca atare datori să nu uite Biserica şi a se deda la negoţuri sau spre a se amesteca în treburi lumeşti. Chiar Legea veche (a Sfintei Scripturi) ne arată pe leviţi supuşi tot unor astfel de porunci...

Aceeaşi legislaţie este în vigoare şi astăzi în ce priveşte clerul. Ca oamenii intraţi în cler să nu-şi lase în părăsire lucrările dumnezeieşti şi să nu fie cumva abătuţi de la servirea altarului şi a Sfintei Jertfe, ci dimpotrivă ca zi şi noapte să se ocupe de lucrurile cereşti şi spirituale, Biserica (iar la noi statul) i-a scăpat de grijile şi greutăţile lumeşti, plătindu-le un fel de dijmă (adică un salariu cuvenit cum e astăzi)[64].

Păstraţi deci, buna ordine şi pentru voi şi pentru păstorii voştri pentru că după acelaşi Sf. Ciprian: «Ordinea este paznicul speranţei, ancora credinţei, călăuza care ne conduce pe drumul mântuirii, focarul şi hrana fericirii fireşti, măsura virtuţilor. Prin disciplină vom putea rămâne de-a pururea în Hristos, vom putea vieţui neîncetat pentru Dumnezeu, vom putea, în fine, să dobândim făgăduiala cerească şi dumnezeiasca noastră răsplătire.

Duhul Sfânt ne-a zis în Psalmi: Păstraţi disciplina de teamă ca Domnul să nu Se mânie şi ca să nu pieriţi, depărtându-vă de calea cea dreaptă când mânia lui Dumnezeu se va aprinde împotriva voastră»[65].

Voi mirenilor, care formaţi poporul lui Hristos, ascultaţi în cele ale credinţei şi ale înţelepciunii pe preoţii voştri..."[66]. – spunea Vlădica Vartolomeu, adresându-se credincioşilor Bisericii străbune.

3. Mănăstirile şi parohiile să fie mărturia că Biserica este vie şi lucrătoare; această preocupare, fericitul întru adormire Patriarhul Justinian Marina a manifestat-o cu statornicie, ştiind că mănăstirile şi parohiile – prin conlucrarea clerului cu credincioşii – asigură dăinuirea vieţii bisericeşti, în ciuda tuturor îngrădirilor comuniste. De această "activizare" a vieţii monahale s-a ocupat îndeaproape Episcopul Vartolomeu, susţinând funcţionarea unor ateliere mănăstireşti prin care se urmărea alungarea sărăciei – care, din păcate, era întâlnită în multe mănăstiri după primul război mondial – dar şi disciplinarea vieţii monahale în general.

Cât priveşte rolul parohiilor în dinamizarea vieţii bisericeşti, Episcopul Vartolomeu – în **Raportul prezentat în Consistoriul superior bisericesc privind mijloacele pentru preîntâmpinarea ereziilor** – propunea: *"În parohii vor funcţiona sfatul cultural şi sfatul moralizator, sub conducerea preoţilor locali,*

64. Cu toate că întreaga conducere de stat în timpul comunismului se declarase împotriva Bisericii şi a credinţei religioase, clerului i s-au oferit – pentru completarea salariului – subvenţii din partea statului comunist. Aceasta era situaţia şi în vremea Episcopului Vartolomeu. Prin grija lui Dumnezeu situaţia s-a păstrat încă de la domnitorul Al. I. Cuza, care după secularizare, a dat un fel de ajutor clerului pământean.

65. Sf. Ciprian, *De habitu virginum*, I.

66. ***Cartea pastorală***, "BOR", XXXII (1914), nr. 10, p. 766-767.

fiind ambele alese de adunarea parohială şi fiind însărcinate unul cu formarea bibliotecilor de cămin din oraşele creştinilor locali şi cu alegerea mijloacelor pentru îndrumarea la cetire de către cei din casă a bibliotecilor, iar celălalt sfat servindu-i preotului ca un fel de consiliu pedagogic la moralizarea enoriaşilor.

Tot în parohii vor funcţiona şcoalele de catehism pentru adulţi, cu sancţiunea pentru creştinii noştri de a nu li se binecuvânta căsătoria la biserică dacă nu vor fi absolvit până atunci aceste şcoale şi vor funcţiona de asemenea şi lecţiunile biblice, care vor fi făcute de preot cu credincioşii veniţi la biserică. Pentru asistenţa materială a creştinilor noştri şi pentru readucerea la Ortodoxie a celor rătăciţi se vor înfiinţa colectele parohiale, prin chete şi ofrande benevole, cu obligaţia riguroasă pentru personalul bisericesc local de a se da pe sine exemplu în opera aceasta.

Din aceste colecte, care se vor spori prin toate mijloacele permise, se vor înfiinţa ajutoare pentru creştinii nevoiaşi pentru suportarea pagubelor neprevăzute şi nemeritate întâmplate creştinilor săraci locali, pentru căsătoria fetelor sărace şi morale, pentru susţinerea orfanilor la şcoli şi meserii etc...

Mijloacele acestea, culturale, morale şi de asistenţă trebuiesc folosite în acelaşi timp, nu pe rând, ci toate dintr-o dată, adică aşa cum le cere sufletul omenesc..."[67].

Această activitate samariteană are darul de a întări unitatea dintre creştini dar şi de a susţine activitatea misionară a Bisericii pentru apărarea dreptei credinţe. Dacă luăm în considerare numai cele amintite, înţelegem de ce Vlădica Vartolomeu Stănescu a fost calificat de către Arhimandritul Scriban ca fiind "neobositul" care caută să facă a răzbate în lucrarea Bisericii acea hărnicie apostolică; *"aceasta este partea neodihniţilor; şi ei făcând aşa, duc bine înainte corabia ţării şi a Bisericii şi noi nu putem decât să ne simţim fericiţi că Dumnezeu ne-a dăruit cu astfel de neodihniţi, care sunt pavăză în faţa furtunilor şi neclintirea din drumul sigur în zările viitorului"*[68].

Din fericire, previziunea Arhimandritului Scriban avea să se împlinească pentru că dintre aceşti "neodihniţi" – care au crescut la şcoala Vlădicăi Vartolomeu – a ridicat Dumnezeu la cârma Bisericii noastre pe fericitul întru adormire Patriarhul Justinian Marina, care a continuat şi încununat – în vremuri grele pentru Biserică şi pentru neam – lucrarea de înnoire a vieţii bisericeşti, de dinamizare a misiunii clerului în vederea apărării credinţei străbune. Totodată Patriarhul Justinian a reuşit să dea Bisericii Ortodoxe Române instituţiile şi publicaţiile în stare să susţină *"o mişcare culturală, o rânduială morală şi o asistenţă socială creştină, în stare nu numai de a ne păstra fără nici o ştirbire pe viitor rânduielile ortodocşilor noştri în jurul altarelor noastre, dar şi de a readuce la staulul ortodox al strămoşilor pe fiii Bisericii noastre"*[69], care – sub presiunea uniată sau sectară – au fost depărtaţi de Biserica mamă. De altfel, visul *"reunificării celor două*

67. În "BOR", XXXVIII (1920), nr. 2, p. 130-131.

68. Recenzie la *Principii şi înfăptuiri din Eparhia Râmnicului-Noului Severin şi lucrările din două sesiuni ale Adunării eparhiale*, lucrare întocmită de Episcopul Vartolomeu al Râmnicului, Pr. I. Tomescu, Pr. F. Mihăescu şi d. N. Cernăiteanu, în "BOR", XLV (1927), nr. 2, p. 130.

69. "BOR", XXXIX (1921), nr. 2, p. 130.

strane româneşti" – adică al revenirii greco-catolicilor la sânul Bisericii străbune – l-a nutrit şi Mitropolitul Nicolae Bălan, care la un moment dat l-a văzut ca şi împlinit. A sublinia acest fapt nu înseamnă a susţine că a fost de dorit modul în care a avut loc "revenirea" greco-catolicilor în 1948. Dar, nici nu înţelegem să negăm faptul că marea majoritate a poporului credincios – exceptând împotrivirea clerului greco-catolic – dorea această reunificare; mai ales în perioada 1918-1927 această dorinţă era exprimată chiar făţiş de reprezentanţii românilor ardeleni. Personal cred că "revenirea" fraţilor greco-catolici a fost lucrarea lui Dumnezeu pentru ca Biserica românească să poată rezista tăvălugului comunist. Curajul şi demnitatea multor greco-catolici au constituit un binevenit exemplu pentru ortodocşi, iar statornicia în credinţă şi în rânduielile Bisericii originare manifestată de ortodocşi i-a făcut pe mulţi greco-catolici să se privească altfel pe ei înşişi dar şi pe fraţii lor aflaţi *"în afara staulului roman"*.

Acest **creştinism social** a contribuit fără îndoială la conştientizarea responsabilităţii slujirii creştine, dar şi la perceperea de sine a slujitorilor şi credincioşilor Bisericii. Ştiut fiind că *"în centrul concepţiei despre personalitate sau o construcţie socială stă «competenţa» omului de a se vedea aşa cum îl văd alţii"*. Or, acest fapt a contat extrem de mult în contextul uriaşului *"experiment social-pedagogic, început în 1917 în Rusia şi extins apoi, după 1945, în unele ţări ale Europei de Est"*, care *"s-a soldat cu importante consecinţe social-psihologice pentru multe milioane de oameni, pe care însă nu le putem evalua. Chiar dacă acest lucru nu e recunoscut de analişti* – spune Domnul profesor Adrian Neculau – *s-a creat un nou tip uman de om-masă constituit după standardele dificil de înţeles pentru cei din afara sistemului"*[70]. Cu atât mai dificil este a evalua aceste consecinţe în cadrul Bisericii, în cadrul căreia – cum spune Tzvetan Todorov – reacţia la presiunea dictaturii comuniste a prilejuit o adâncire a doctrinei creştine. Nu putem spune că suntem de acord cu Domnul profesor Adrian Neculau că în ciuda faptului că *"unii au simulat doar alienarea, cu vremea grăuntele de conştiinţă rămas independent s-a diluat până la dispariţie"*. Credem că partea a doua a afirmaţiei este mai plauzibilă în cazul "rezistenţei" oferită de comuniunea Bisericii: *"Nu ignor posibilitatea unora de a se dedubla, de a-şi fi conservat o parte din libertatea de gândire"*[71]. Aceşti "unii" au fost credincioşii fervenţi ai Bisericii; au fost aceia care nu s-au simţit liberi doar în măsura "reacţiei" lor la presiunea psihologică a comunismului, întrucât lumea credinţei este total diferită de lumea ideologiei politice.

Aşa se explică de ce cu toate opreliştile comuniste suflul înnoitor al Vlădicului Vartolomeu nu a putut fi oprit; el este prezent şi astăzi în lucrarea Bisericii noastre prin cele 1200 de biserici şi mănăstiri, care se construiesc sub oblăduirea Sf. Sinod al Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care este de asemenea unul dintre vrednicii "neobosiţi", continuând ceea ce au început Vlădica Vartolomeu şi fericitul întru adormire Patriarhul Justinian Marina. Încât privind la bogatele lor împliniri, dar şi la prestigiul de care se bucură astăzi în lumea creştină Ortodoxia românească sub oblăduirea Prea Fericitului Părinte Patriarh

70. *Memoria pierdută*, p. 111 şi 130.
71. *Ibidem*, p. 157.

Teoctist nu poți să nu exclami ca și Arhimandritul Scriban, acum aproape nouă decenii: *"Așa e cu neamul neodihniților și fericită Biserica noastră, dacă-i are..."*[72].

Această neodihnă este semnul lucrării Sf. Duh în Biserica lui Hristos – Mântuitorul lumii, adică a faptului că Biserica noastră străbună este vie și lucrătoare și că nu și-a pierdut, nici diminuat puterea ei sfințitoare. Asta nu înseamnă că acest fapt ne dă dreptul de a ne substitui celor care au împlinit această slujire cu jertfelnicie; cu atât mai mult, nu ne dă dreptul să încercăm a "uita" trecutul nefast prin care a trecut Biserica. În această privință sunt de acord întru totul cu Domnul profesor Adrian Neculau: *"Cei ce-și uită trecutul sunt condamnați să-l repete."* Dar a exagera această memorie a trecutului cu orice preț este iarăși un lucru nefiresc, pentru că *"nimeni nu e o simplă victimă, ci – într-o oarecare măsură – co-responsabil"*. Trecutul nu trebuie nici exagerat, dar nici uitat, pentru că *"măsura în care o persoană «militează», explicit și repetat, pentru abolirea trecutului, uitarea responsabilităților, ștergerea faptelor neconvenabile, poate fi un indicator al implicării sale, al dorinței sale de a ascunde ceva greu de mărturisit"*[73].

Am ținut să fac aceste sublinieri și pentru faptul că în recentul volum ***Gândirea socială a Bisericii***[74] Părintele profesor Ioan I. Ică jr., referindu-se la perioada comunistă și la atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de politica ateistă a conducerii statului, spune: *"În confruntarea dramatică dintre partid și Biserică, aceasta din urmă a reacționat diferit și inegal. Absența unei tradiții a reflecției critice și a experienței separării față de stat și-a spus masiv cuvântul, împiedicând o existență intelectuală și morală tenace (de tipul celei practicate de Biserica Romano-Catolică în Polonia). Dacă mulți credincioși (mireni și monahi) sau preoți au ales calea demnă a martiriului și a Bisericii mărturisitoare, ierarhia a ales în marea majoritate calea dificilă și umilitoare – dar salvatoare în planul obiectiv al structurilor – a compromisului personal pentru menținerea în funcțiune a instituțiilor bisericești (parohii, școli teologice, mănăstiri), în condițiile refugiului într-un izolaționism liturgic tolerat ca o subcultură socială neoficială, cu stricta reprimare a oricărei gândiri sociale alternative și a acceptării monopolului ideologic al PCR asupra întregii societăți. Așezămintele monahale au reușit să fie salvate de la închidere, dar cu prețul transformării lor în cooperative agricole de producție sau oaze turistice pentru nomenclatură. De altfel, Biserica n-a fost singură în această atitudine. O reacție similară întâlnindu-se și în sânul intelectualității românești unde s-a înregistrat aceeași firavă și izolată rezistență morală, pe un fond de compromis, generalizat de colaborationism sau de repliere elitist-estetistă pe utopia artei sau a culturii pure"*[75].

Acest accent critic și într-o oarecare măsură negativist îl determină pe Părintele profesor Ioan I. Ică jr. să detalieze puțin lucrurile: *"Prețul conservării în regim de «rezervații» a instituțiilor cultice și teologice, al menținerii practicii sacra-*

72. "BOR", XLV (1927), nr. 4, p. 243.

73. *Memoria pierdută*, p. 197.

74. Realizat și prezentat de Ioan I. Ică jr. și Germani Marani, care a apărut la Ed. Deisis, Sibiu, 2002.

75. În *Dilema socială a Bisericii Ortodoxe Române: radiografia unei probleme*, publicat în "Gândirea socială a Bisericii", p. 538.

mentale şi a tolerării bisericilor deschise a fost însă în plan subiectiv unul extrem de ridicat. El ar putea fi definit succint drept o abandonare a funcţiei critice profetice şi mărturisitoare a Bisericii şi acceptarea rolului umilitor de «Biserică slujitoare» a obiectivelor ideologice ale regimului comunist. «Profetismul» eclezial a devenit o servilă «propagandă», un învăţământ politic în limbaj religios. Rezultatul a fost dezastruos atât din punct de vedere moral, cât mai ales din perspectivă intelectuală şi socială. Umilinţa aservirii politice a ierarhiei a fost însă depăşită de spectacolul lamentabil al pervertirii intelectuale a gândirii teologice a Bisericii. Dincolo de sfera violentării conştiinţelor, a jocului şi calculului politic pragmatic sau a oportunismului carierist, compromisul în Biserica Ortodoxă Română avea să primească o infrastructură teologică şi o justificare ideologică unică în felul ei. Mă refer la teoretizarea unei convergenţe ideologice între spiritualitatea şi doctrina socială a Bisericii Ortodoxe, pe de o parte, şi doctrina, şi practica socială marxist-leninistă a PCR, pe de altă parte, sub numele generic de doctrina «apostolatului social» şi a «Bisericii slujitoare». Ambele constructe teologico-ideologice au fost considerate ca normative în teologia şi practica pastorală a Bisericii Ortodoxe «în condiţiile noii realităţi socialiste». Date fiind esenţa ideocratică a comunismului, gravitatea acestei tentative de a transcrie în cheie marxistă noţiunile antropologiei, moralei şi ecleziologiei ortodoxe nu poate fi îndeajuns subliniată. Anticipând cu decenii – dar în registrul conformismului, nu al revoluţiei – «teologiile» latino-americane ale «eliberării» de inspiraţie marxistă, «apostolatul social» şi «Biserica slujitoare» au întreprins imposibilul şi incredibilul: nici mai mult nici mai puţin decât o încreştinare a lui Marx şi Lenin (care s-a vrut similară aceleia a lui Platon de către patristică şi a lui Aristotel de către scolastica medievală)"[76].

De la început trebuie să mărturisesc faptul că această critică este îndreptăţită, fiind argumentată printr-un discurs pertinent şi logic, însă mi se pare puţin răutăcioasă şi chiar părtinitoare. De aceea, voi încerca să spun că **apostolatul social** trebuie văzut într-un context mult mai larg, pe când **Biserica slujitoare** a fost o adaptare preluată mai mult sau mai puţin din gândirea protestantă şi anglicană, cum de altfel o şi mărturiseşte Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie – autorul acestui împrumut – şi trebuie privită ca atare, deşi nu putem să nu observăm că aceste forme au totuşi o conotaţie alegorică sau metaforică semnificativă; pentru acest motiv problema acestor generice care desemnează nişte *"constructe teologico-ideologice"* nu poate fi tratată doar în maniera criticist-negativistă.

Înainte de a aborda conotaţia **apostolatului social,** aş vrea să mă refer la ceea ce sublinia Sfântul Nicolae Velimirovici, în perioada interbelică, scriindu-i monahului Sava despre mucenicie: *"Ai vrea să mergi în Rusia ca să te omoare şi pe tine călăii creştinismului. Această dorinţă nu te părăseşte ziua, nici noaptea. Încredinţează-te voii lui Dumnezeu şi linişteşte-te. Dumnezeu a auzit dorinţa ta şi o va lua în socoteală. Dacă nu-ţi va trimite mucenicie în felul la care te gândeşti tu, ţi-o va trimite altfel – şi ţi-a trimis-o deja. Deja eşti chinuit prin împreună-pătimirea cu sfinţii mucenici din Rusia"*[77]. Aşadar, **apostolatul social** trebuie privit mai

76. *Ibidem,* p. 539-540.

77. Sf. Nicolae Velimirovici, *Răspuns la întrebări ale lumii de astăzi. Scrisori misionare,* vol. II, trad. de Adrian Tănăsescu Vlas, Ed. Sofia, Bucureşti, 2003, p. 255.

întâi ca o *"mucenicie asumată"* nu doar ca un *"servilism docil"*, ceea ce ne-ar putea ajuta să vedem şi noblețea atâtor slujitori ai Bisericii care – deşi ei înşişi prigoniți împreună cu familiile lor – au putut ajuta şi pe alții să reziste în fața opresiunilor de tot felul din partea autorităților comuniste.

O altă problemă pe care aş vrea să o luăm în considerare în această privință este datorată tot Sf. Nicolae Velimirovici, care – scriindu-i unuia care a fost şcolit în Rusia despre tragedia pe care au adus-o țării comuniştii – spunea: *"Oricât ar părea de isteț satana în proprii ochi, el este prost în toate privințele față de sfânta logică cerească. La fel şi următorii lui, pe care îi momeşte cu împărăția pământească, cea stricăcioasă. Şi mâna satanei nu se va atinge de sufletul poporului rus – Dumnezeu nu o îngăduie... În cazul Rusiei, ca şi în cazul lui Iov, satana va argăți şi fără voie Părintelui Preaînalt, Atotputernic, Nebiruit, Purtător de biruință ale lumii"*[78]. Încât, de ce n-ar putea fi privit **apostolatul social** şi ca o sinceră asumare a *"încercării lui Dumnezeu"* – cum spune Părintele arhimandrit Petroniu Tănase de la Muntele Athos – din conştiința vie că *"palma comunismului ne-a fost dată pentru păcatele noastre"*, adică ale unora dintre slujitorii şi credincioşii Bisericii noastre?

Este adevărat că *"ierarhia a ales în marea majoritate calea dificilă şi umilitoare – dar salvatoare în planul obiectiv al structurii – a compromisului personal pentru menținerea în funcțiune a instituțiilor bisericeşti"*. Dar această subliniere realistă şi dureroasă, oricât am dori, nu poate ține locul premisei majore – într-o judecată sănătoasă şi logică, nelipsită totuşi de emoția pe care o încercăm față de toți cei care, peste orice compromis, au mărturisit pe Hristos în *"închisoarea cea de toate zilele"*, cum devenise viața fiecăruia dintre fiii Bisericii în condițiile dictaturii regimului comunist – care să ne determine irevocabil, adică aproape fatalist, a trage concluzia că prin aceasta s-a cultivat totuşi un nedorit *"refugiu într-un izolaționism liturgic tolerat ca o subcultură socială neoficială"*. Nu trebuie uitat că în Ortodoxie creştinismul nu este doar doctrina Bisericii, pentru că trăirea şi mărturisirea sa sunt însoțite de datinile şi obiceiurile poporului care l-a trăit ca pe un fapt de viață de-a lungul secolelor. Or, a-l dezbrăca de această haină *"folclorică"* înseamnă a-l sărăci, iar a considera partea tradițională a credinței *"o subcultură socială neoficială"* înseamnă a neglija trăirea şi mărturisirea credinței. Doar numai o concluzie de acest fel poate argumenta teza că atitudinea Bisericii Ortodoxe Române sub comunism a fost *"o abandonare a funcției critice profetice şi mărturisitoare a Bisericii şi acceptarea rolului umilitor de «Biserică slujitoare» a obiectivelor ideologice ale regimului comunist"*. Oare, mărturisirile Părintelui Sofian Boghiu şi ale Profesorului Mihai Rădulescu şi ale multor victime ale opresiunii ateiste care au cunoscut chinurile şi durerile din gherlele comuniste – da mărturie în acest sens că Biserica s-a făcut *"slujitoarea obiectivelor ideologice ale regimului comunist"*? Sau dimpotrivă mărturiile acestora dovedesc tocmai contrariul?

Asemenea întrebări m-au determinat să caut rădăcinile **apostolatului social** şi să mă conving dacă el este *"teoretizarea unei convergențe ideologice între spiritualitatea şi doctrina socială a Bisericii Ortodoxe, pe de o parte şi doctrina şi practica socială marxist-leninistă a P.C.R."*, pe de altă parte, care nu oglindeşte

78. *Ibidem*, p. 46.

"nici mai mult nici mai puțin decât o încreștinare a lui Marx și Lenin". Astfel, am descoperit că *"părintele spiritual"* al **apostolatului social** este Episcopul Vartolomeu al Râmnicului-Noul Severin, care a studiat la Paris, unde și-a dat și doctoratul. A fost profesor universitar și episcop delegat pentru organizarea Bisericii din Cadrilater. Iar în consonanță cu el s-au arătat cel puțin două personalități ale teologiei românești din perioada interbelică și nu numai: Profesorul Nicolae Colan și Părintele profesor Grigore Cristescu. Ca să nu mai vorbim de Părintele protopop și doctor în Teologie, Gheorghe Ciuhandu, de care am amintit încă de la începutul acestui studiu.

Dar să vedem contribuțiile Vlădicăi Vartolomeu ca episcop al Râmnicului și Noului Severin la definirea conținutului teologic a ceea ce a constituit o adevărată gândire socială însoțită de o slujire misionară a Bisericii promovată de Întâistătătorii Bisericii Ortodoxe Române, începând cu fericitul întru adormire Patriarhul Justinian Marina – patriarhul "providențial" al Bisericii noastre în momentul impactului Ortodoxiei românești cu *"duritatea ideologică"* a dictaturii comuniste, instalată în țara noastră după *"trădarea și răstignirea României la Yalta"* (ca să folosim cuvintele avocatului Nicolae Baciu). Vrem sau nu, lucrurile trebuie înțelese în spiritul lor, chiar dacă unora, anumite aspecte pe care va trebui să le subliniem, li se vor părea lipsite de bon ton. De fapt, nu putem nega aceea că, **apostolatul social** a fost drumul pe care l-a urmat Biserica Ortodoxă Română de la unitatea națională spre reintegrarea în unitatea europeană, cu suișurile și coborâșurile sale.

Preocupat de mărturisirea credinței de către un grup social sau de către o comunitate, Episcopul Vartolomeu scria în 1921: *"Oricât de compacte ar fi straturile de misticism, de care ne apar învăluite întocmirile religioase de ieri sau de mâine, e clar însă că esența acestor întocmiri se rezumă la două mari principii eterne ca și lumea, și hotărâtoare pentru fireasca dezvoltare a vieții omenești. Principiile acestea sunt: unul de ordin mai mult sufletesc și anume acel al noțiunii* ***binelui*** *și celălalt mai mult de ordin social și anume cel al* ***umanitarismului****. Toate religiunile din lume, de orice origine și structură ar fi, sunt zidite într-o măsură mai largă sau mai restrânsă pe aceste două temelii, pentru că oricare religiune rezumă în sine atât* ***lupta de conservare a vieții****. pe care o asigură prin umanitarism, cât și* ***lupta de desăvârșire*** *a ei, lărgită până la îndumnezeirea omului ca în creștinism, pe care religiunea o asigură prin concepția și felul de practicare a binelui etern.*

Intervenirile Dumnezeirii în religiuni, prin revelațiuni și inspirațiuni, cum și elementele mistice și simbolice cu care religiunile se găsesc de-a pururi împreunate, nu sunt pentru ele decât mijloacele cele mai proprii, mijloace superioare, prin care aceste două principii se prind mai puternic în suflete, prin ***puterea mistică a credinței*** *și se clarifică de sus în jos, adică dinspre mintea creatoare a lui Dumnezeu înspre mintea creată a omului. Atât timp, deci, cât religiunile își vor avea la temelia lor pământească* ***principiul etern al binelui și principiul general al umanitarismului*** *– restrâns încă acest din urmă la raționalismul lor confesional – chestiunile religioase se vor număra necontenit printre problemele cele mai de seamă și cele mai actuale ale sufletului și ale societăților pământești; și a le ignora ar însemna* – că întreaga comunitate creștină, n.n. – *se (va) arăta*

neputincioasă de a cuprinde în preocupările ei totalitatea problemelor sufleteşti şi sociale din acea ţară"[79].

Observăm că în gândirea Episcopului Vartolomeu, doctrina socială a Bisericii trebuie să se fundamenteze pe principiul binelui şi al umanitarismului, adică al credinţei adevărate şi al slujirii aproapelui, prin care Biserica lui Hristos totodată este şi apărată; aceste valori o ajută să apere drepturile fundamentale ale membrilor ei, adică îi dă putere să lupte pentru desăvârşirea lor morală şi spirituală. De aceea, umanismul religios al Bisericii creştine nu poate fi confundat cu oricare dintre umanismele seculare; acest umanism nu se datorează numai puterii mistice a credinţei, care nu înseamnă o sforţare a omului de a cuceri în chip gnostic conştiinţe ce îi depăşesc limitele raţiunii sale, ci şi o descoperire, o revelaţie a lui Dumnezeu faţă de om, care pune în mişcare o anumită organizare administrativă a Bisericii pentru împlinirea acestui scop. Din aceste motive, umanismele seculare pot avea un caracter aleatoriu, pe când umanismul religios creştin este raportat în mod necesar la adevărurile Revelaţiei divine. În această privinţă, orice altă doctrină socială nu-şi poate revendica originea în Revelaţia biblică sau Revelaţia divină, în general, aşa cum o poate face doctrina socială religioasă, care a fost pusă în practică prin filantropia creştină în cel mai înalt grad; numai în creştinism, această slujire a fratelui a fost *"lărgită până la îndumnezeirea omului"*. În acest sens, filantropia creştină – care stă la baza doctrinei sociale a Bisericii – vizează îndumnezeirea omului, în pofida tuturor nedreptăţilor din lume şi a neajunsurilor cărora sunt nevoiţi să li se supună membrii Bisericii; nu putem să nu ne exprimăm uimirea faţă de îndrăzneala pe care încă o mai manifestă unii – cum se exprima şi Vlădica Vartolomeu – de a "răscroi" doctrina socială a Bisericii, care în Apus spre sfârşitul secolului al XIX-lea oglindea şi lupta de clasă din epocă, deformându-i fundamentarea sa biblică şi patristică.

Pentru aceste motive, legate de "răscroirea" doctrinei sociale a Bisericii, Episcopul Vartolomeu arată rolul libertăţii religioase în afirmarea persoanei umane, în slujirea căreia – după chipul întrupării lui Hristos – Biserica trebuie să-şi pună lucrarea ei. Această libertate pe care a adus-o Hristos fiecărui primitor al credinţei evanghelice nu o poate revendica nici o instituţie umană, întrucât adevărata libertate a omului izvorăşte din Hristos. În acest sens – spunea Vlădica Vartolomeu – *"libertatea a devenit pentru vremurile noastre un adevărat element constitutiv şi caracteristic al civilizaţiei moderne, cu rădăcini adânci şi riguroase în dreptul public universal şi peste care nu se mai poate trece de acum înainte,*

79. Episcopul Vartolomeu în ***Răspunsul*** pe care-l dădea ziarului "Adevărul" – sub genericul *Adventiştii şi baptiştii* (apărut şi în "BOR", XXXIX (1921), nr. 2, p. 86-89) se referă la o interpretare cu rea voinţă de către presa vremii a programelor de lucru cu care Mitropolitul primat dr. Miron Cristea a deschis sesiunea Consistoriului superior bisericesc privind stoparea activităţii agresive a adventiştilor şi baptiştilor la adresa Bisericii Ortodoxe Române. Punctările sale deja, se profilează ca nişte jaloane ale doctrinei sociale pe care trebuie să o promoveze Biserica noastră. Nici pe departe nu pot fi acestea confundate sau topite într-o doctrină socială marxist-leninistă; nu trebuie totuşi uitat că filosofia idealistă occidentală a împrumutat foarte mulţi termeni din teologia creştină, de unde apoi le-a preluat Marx. Dar aceasta arată nu un împrumut sau o slăbiciune a doctrinei sociale a Bisericii; dimpotrivă, toate umanismele seculare îi datorează învăţăturii antropologice creştine viziunea despre om, pe care au deformat-o, prin accentuarea unei libertăţi fără ţintă morală sau religioasă.

nici prin legi, nici prin moravuri"[80]. Conştientă de pericolul pe care-l reprezenta pentru Biserică, libertatea social-democrată a sovietelor – care, din păcate, luase fiinţă atât la Răsărit cât şi la Apus (în Ungaria, unde, ce-i drept, nu au rezistat mult) – Vlădica Vartolomeu arăta că *"dreptul public universal"* nu poate admite *"simularea libertăţii"*, pe care creştinismul a implantat-o adânc în civilizaţia modernă. Prin această atitudine, Vlădica Vartolomeu conştientiza Biserica în privinţa pericolului "ideoterapiei", adică a ideologizării din care se vor naşte totalitarismele; *"simularea libertăţii"* poate fi una din cele mai inofensive forme de spălare a creierului, înăbuşind *"spontaneitatea şi originalitatea; să niveleze, să încadreze în tipare prefabricate, să «recupereze» individul pentru programul căruia îi este supus, să-l «reeduce». O schemă care paralizează desfiinţând individul (pentru programul căruia îi este supus să-l «reeduce») ca persoană morală, degradându-l şi manipulându-l apoi fără probleme. Un mecanism de întoarcere spre inconştientul colectiv ca arhetip al fricii primitive, chiar fără obiect, de toate şi de toţi, de necunoscut"*[81]. Or, o asemenea degradare, prin cultivarea fricii, este străină creştinismului – religia iubirii prin excelenţă, care a cultivat libertatea spiritului, dar şi autenticul spirit al libertăţii; nici o altă doctrină socială nu a reuşit această cultivare a spiritului prin iubire, care este adevăratul spirit al culturii celei adevărate despre care M. Buber spunea că este "agrăirea" sufletului omenesc la chemarea lui Dumnezeu.

Biserica lui Hristos nu exclude aşadar modernitatea. Dimpotrivă, până la un punct o cultivă. Biserica şi modernitatea se despart doar atunci când cultura modernă ignoră sau se face că a uitat să mai cultive fiinţa umană şi prosperitatea acesteia, declarând o nemotivată *"luptă cu Dumnezeu"*. Prea Fericitul Patriarh Teoctist, cu prilejul sfinţirii bisericii din incinta Universităţii Politehnice din Bucureşti, care este închinată Sf. Grigorie Palama, a subliniat în acest sens că principiile iluminismului şi ale Revoluţiei franceze au fost *"la început frumoase şi mărinimoase, precum libertatea, egalitatea, fraternitatea"; "însă mai apoi au ajuns să fie folosite pentru tăgăduirea lui Dumnezeu"*. Din aceste raţiuni, trebuie bine înţeleasă realitatea că Biserica nu este împotriva studiului materiei, deci a ştiinţelor *"care iscodesc tainele adânci ale materiei"*, ci atrage doar atenţia *"că nu acolo se poate afla raţiunea supremă pentru care există noi"*. Într-un cuvânt, Biserica ne învaţă *"că degeaba se nevoieşte mintea omului să cuprindă întreg cosmosul, dacă nu se nevoieşte mai întâi prin credinţă să se apropie de Creatorul acestuia, de Dumnezeu. Numai aşa vom descoperi că la ultimele hotare ale ştiinţei se găseşte începutul cunoaşterii lui Dumnezeu, aşa cum ne arată învăţătura desprinsă din opera teologică a Sfântului Grigorie Palama"*[82].

Or, culmea acestei aberante lupte cu orice preţ împotriva credinţei şi a lui Dumnezeu, care la începutul secolului al XX-lea căpăta noi conotaţii, pe care lumea le cunoscuse doar cu prilejul Revoluţiei franceze, şi anume dărâmarea pur şi simplu a bisericilor, ori batjocorirea lor prin deschiderea în spaţiul ecleziastic a

80. Vezi *Răspunsul* în "BOR", XXXIX (1921), nr. 2, p. 86.

81. Adrian Neculau, *Memoria pierdută*, p. 146.

82. † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pe treptele slujirii creştine*, vol. XI, p. 31-32.

unor "cămine culturale", care, de cele mai multe ori, aveau grupul sanitar în altar, o reprezintă negreşit socialismul sovietic. Acest lucru îl viza şi exprimarea pe care o formulează în **Răspunsul său** la atacul unui ziar, Vlădica Vartolomeu: *"Reprezentanţii acestei Biserici mai ştiu de asemenea că libertatea religioasă este un produs al creştinismului primitiv, care a impus-o civilizaţiei păgâne, în care concepţiunile juridice în privinţa aceasta nu se ridicaseră decât până la* ***toleranţa religioasă****; că mulţumită creştinismului, libertatea religioasă a devenit un drept* ***opozabil tuturor*** *forţelor omeneşti şi că în numele acestei libertăţi religioase şi pentru încetăţenirea ei în lume au luptat cu puteri inspirate şi neistovite toţi marii apologeţi ai creştinismului, sub a căror presiune ideologică şi morală, împăratul Constantin cel Mare s-a văzut silit să o adopte şi să o introducă cel dintâi şi pentru prima dată într-un act politic ca* ***Edictul său de la Milan*** *din 313 după Christos"*[83].

Vlădica Vartolomeu, atunci când se exprima pentru excluderea *"măsurilor de constrângere"*, viza negreşit acele regimuri care au practicat această atitudine faţă de libertatea religioasă, în primul rând se referea la cel sovietic. Libertatea – spunea el – trebuie raportată la conştiinţă şi nu la putere; cu atât mai mult cu cât *"se are de a face cu «conştiinţa» a cărei libertate a proclamat-o creştinismul şi a cărei apărare e dată astăzi în seama constituţiunilor, a dreptului public din fiecare ţară şi a civilizaţiei universale"*[84]. În spiritul acestei viziuni – că Biserica trebuie să-şi împlinească misiunea ei, indiferent de ce condiţii sociale i se oferă, condiţii care cel mai adesea îi sunt potrivnice – îndemna în 1924 pe cititorii revistei *"Biserica Ortodoxă Română"* să înţeleagă că *"datoria întregii Biserici române"* este aceea *"de a-şi susţine instituţiile sale cu acelaşi elan şi cu aceleaşi sacrificii peste tot unde se află"*[85]. Iar în 1934, Vlădica Vartolomeu adresa **Sfătuire către preoţi**, prin care îi îndemna a se retrage *"din luptele partidelor politice, rămânând ceea ce sunt prin chemare şi har: Apostoli ai Domnului şi pildă a vieţii morale şi religioase creştine"*[86].

Acest apostolat trebuie înţeles, fără îndoială, nu în raport de puterea seculară, care cel mai adesea este atee, liber-cugetătoare sau – într-un limbaj eufemistic – "laică", ci în relaţie cu întrupărea Mântuitorului Hristos; deşi n-a putut înlătura tirania lui Irod, Fiul lui Dumnezeu *"a venit pe pământ ca să limpezească şi să pună în adevărata ei lumină şi valoare slava lui Dumnezeu"*. Prin *"restabilirea aceasta însă omenirea a primit totdeodată pentru civilizaţia ei şi acea temelie tare, pe care până la Hristos o căutase în zadar. Şi a primit-o pentru că, cu Dumnezeu, revelat de Hristos, se împacă şi misticismul şi ştiinţa pozitivă şi se statorniceşte în suflet o* ***dogmă*** *adică o afirmaţie care pe cei mai mulţi îi scapă de îndoială, întrucât afirmaţia aceasta le dă energiilor un îmbold, vieţii îi dă un rost şi aspiraţiunilor ideale un model de urmat fără egal ca înălţime şi perfecţiune.*

Modelul acesta de urmat omul îl înţelege uşor pentru că se întâlneşte de altfel cu El (adică Hristos, n.n.) *pe întregul câmp al vieţii, adică şi în opera creaţiu-*

83. "BOR", XXXIX (1921), nr. 2, p. 86-87.
84. *Ibidem*, p. 87.
85. *Cronică bisericească internă*, în "BOR", XLII (1924), nr. 6, p. 361.
86. În "BOR", LII (1934), nr. 1-2, p. 101.

nii şi în dreptatea imanentă şi în frumuseţea şi în puternicia virtuţii, cum şi în durerile şi în prăbuşirea la vreme a tuturor indivizilor şi popoarelor care îi părăsesc căile şi se conduc în viaţă numai de învăţătura şi de concepţiile minţii laicizate. A avea deci în suflet o idee despre rostul şi cârmuirea lumii, care să te ferească de îndoieli, ca aceea a lui Dumnezeu revelat în Hristos, înseamnă a înlătura ***scepticismul care ucide*** *şi a-l înlocui cu* ***optimismul care fortifică şi înalţă****, adică a ne permanentiza şi spori la infinit produsele energiei noastre, între care se numără printre cele dintâi cultura şi civilizaţia şi deci perfecţionarea la infinit a chipului omenesc, după modelul Tatălui nostru din ceruri. Numai o astfel de idee ne face să credem că omul are o menire pe pământ, pentru că ideea aceasta ne arată că el are un Creator şi un Stăpân, că lupta pentru stârpirea răului şi înflorirea binelui este o datorie poruncită de Însuşi Creatorul vieţii şi e şi o răspundere de care nu vom putea scăpa, că (de fapt) cultura şi civilizaţia nu sunt, prin natura şi folosul lor, decât mijloace de luptă pentru îndeplinirea acestor datorii şi răspunderi şi că, fiind destinaţi vieţii eterne, viaţa noastră de aici nu mai are obstacole şi că nu trebuie ca atare să ne mai temem pentru îndeplinirea binelui şi stârpirea răului din cursul acestei vieţi, nici de dureri, nici de moarte, ci trebuie chiar să le iubim, cum spune Sfântul Pavel"*[87].

Cred că aceste ultime rânduri pun în lumină şi mai pregnant dimensiunile duhovniceşti ale **apostolatului social**; dacă vreţi chiar valoarea sa apologetică, întrucât postulează că lucrarea misionară a creştinismului trebuie uneori să ia forma unei lupte sau a unui *"martiriu asumat"*, constituindu-se într-o memorie colectivă sau socială. Halbwachs, care se consideră un continuator al lui Durkheim, afirmă – după spusele Domnului profesor Adrian Neculau – că *"memoria socială este selectivă, decupează adesea perioade, momente, secvenţe şi aceasta în funcţie de prezent care adesea «comandă» trecutul care-i convine... Influenţat de Durkheim, Halbwachs construieşte teoria memoriei colective pe noţiunea de grup: memoria colectivă e memoria unui grup. Şi exemplifică prin grupul religios, prin clasele sociale, prin familie"*[88]. Plecând de la aceste date, nu putem să nu observăm că Vlădica Vartolomeu, influenţat de asemenea de Durkheim, subliniază rolul memoriei sociale în apărarea zestrei de credinţă creştină. Istoria celor două milenii de creştinism probează adevărul afirmaţiei că Biserica a fost singura păstrătoare şi apărătoare a celei mai autentice libertăţi, pe care i-a adus-o omului Însuşi Fiul lui Dumnezeu. Regăsim aici aceeaşi idee exprimată în 1921 de C. Rădulescu-Motru: *"Sofiştii căutau în om o măsură pentru toate lucrurile – şi se izbiră urmaşii lor în curând de un Om care le dărâmă toate calculele şi îi aruncă pentru multe secole sub perdeaua uitării. Fiul Omului, Iisus Christos, restabili divinitatea şi înnodă din nou firul tradiţiei. Relativismul lui Protagoras se înmormântă astfel curând după naştere sub piatra grea a dogmatismului creştin"*[89]. De aceea, un asemenea apostolat nu poate izvorî doar dintr-o formulare teologică, ci dintr-o experienţă milenară; este această experienţă de jertfă mărturisitoare şi de respon-

87. *Cine e Cel ce S-a născut în Vitleem şi pentru ce a venit? – sau ce doresc să se aducă de către Moş Crăciun poporului nostru*, în "BOR", XLIII (1925), nr. 2, p. 122.

88. Cf. *Memoria pierdută*, p. 182.

89. Cf. *Personalităţi şi curente filosofice*, p. 50.

sabilitate iubitoare de Hristos; fără acestea nu vom putea nicidecum împlini o *"răspundere de care nu vom"* putea scăpa dacă vom înțelege că nu este alta chemarea slujirii lui Hristos decât aceea de a duce această luptă pentru *"stârpirea răului"*. Iar în această luptă trebuie folosite armele culturii și ale civilizației. A considera cultura și civilizația ca fiind potrivnice credinței înseamnă a fi rău intenționat față de creștinism ale cărui principii stau la baza culturii și civilizației europene – este ultimul cuvânt al Vlădicăi Vartolomeu; încercările vieții nu numai că nu trebuie evitate pentru a afirma acest apostolat, ci chiar iubite, întrucât sunt mijloace de desăvârșire personală și îndemn de desăvârșire chiar și pentru cei din jur: *"Iată singura* ***temelie puternică****, pe care se pot sprijini fără clintire și cu toată siguranța de progres infinit civilizațiile lumii. Fără o astfel de temelie cu idealul afirmativ și practic, civilizațiile nu pot dăinui pe pământ; și cele care s-au prăbușit au fost lipsite de ea"*[90].

Slava lui Dumnezeu, pacea și bunăvoirea frățească *"sunt cele trei mijloace dumnezeiești, fără de care omenirea își va face de-a pururi o otravă de moarte din însăși civilizația și progresul ei, oricât ar fi ele de strălucite, de măgulitoare și de fermecătoare de suflet"*[91]. Cultura și civilizația nu pot fi un scop în sine; menirea lor este de a susține afirmarea omului – creat după chipul lui Dumnezeu, fapt care-i conferă omului o demnitate de care nu se poate bucura nici o creatură; aceasta este demnitatea sa împărătească între celelalte creaturi. Din această cauză numai omului i-a dat Dumnezeu binecuvântarea de *"a stăpâni"* creația, spre creșterea sa materială și spirituală și prin el a întregii făpturi. Însă omului i *"s-a furat"* această demnitate. Ca mărturie a acestui fapt este – cum spune Episcopul Nicolae Velimirovici – aceea că i s-a *"oferit Domnului nostru Iisus Hristos cel din urmă loc la masa acestei lumi, ca și cum El ar fi cel din urmă cerșetor"*, în timp ce apologeții unui umanism decadent și înrobitor pentru om *"și-au așezat proprii lor oameni mari pe locurile cele dintâi"*[92]. Un adevăr de necontestat nu trebuie uitat, în acest caz: Locul pe care omenirea, în anumite epoci, I-l oferă lui Hristos arată cât este de mult sau de puțin umană și de filantropică, adică în slujba afirmării ființei umane.

Din păcate – spune Vlădica Vartolomeu – aceste neclintite adevăruri sunt *"neadâncite încă nici în subconștientul, nici în inima noastră și nici măcar ajunse la pragul convingerilor noastre, ale celor cărturari și cârmuitori de gloate, dar ruinători de suflet și ucigași de virtuți"*[93]. Din aceste motive apostolatul pe care Vlădica Vartolomeu îl viza însemna o reînnoire spirituală și pentru românii ortodocși; dacă nu este prea îndrăzneț cuvântul, el dorea o adevărată **renaștere spirituală și națională**, ținând cont de trebuințele sufletești ale fiilor Bisericii noastre: culturale, morale și de asistență economică și socială *"sau de solidaritate creștinească pentru nevoile vieții"*. Ca să folosim un limbaj psihosocial trebuie să spunem că Vlădica Vartolomeu utilizează un limbaj care cultivă *"memoria referențială"*: Atunci când caută o fundamentare patristică a acestui creștinism social

90. *Ibidem.*
91. *Ibidem*, p. 123.
92. Cf. Justin Popovici, *Viața unui sfânt*, p. 117.
93. *Ibidem.*

el trimite gândirea contemporanilor săi şi a urmaşilor *"la experienţele înaintaşilor"*, astfel această memorie *"constituie un pol de referinţă educativă, o moştenire convocată pentru a corija prezentul"*; într-un cuvânt, această reamintire a moştenirii patristice *"devine memorie-reper, memorie fondatoare* – cum spune Domnul profesor Adrian Neculau[94]. Din aceste referinţe Vlădica Vartolomeu scotea la lumină "trebuinţele" vremii faţă de care Biserica nu putea să rămână pasivă şi indiferentă, nu ezita să afirme că de multe ori mişcările sectare arată că această moştenire trebuie să fie permanent trăită. Altfel, apar acele "deformări" care ne încredinţează că dacă trăirea religioasă nu este permanent cultivată şi îndrumată, poate înlesni "falsificarea" adevăratelor sentimente religioase. Cea mai bună oglindire pentru ceea ce înţelegea Vlădica Vartolomeu prin *"aceste trebuinţe"* o aflăm în ***Raportul*** susţinut în **Consistoriul superior bisericesc *privind mijloacele pentru preîntâmpinarea ereziilor:*** *"Pentru împăcarea trebuinţelor culturale, ereziile de la noi îşi au şcoalele publice pe care le-au împrumutat cu cultul săptămânal, de la care nu lipseşte nici predica obişnuită şi în care şcoale creştinii studiază prin ei înşişi Sfânta Scriptură, împreună şi sub conducerea doctrinară a căpeteniei cultului lor.*

În bisericile noastre, creştinii ortodocşi nu sunt decât simpli asistenţi, ţintuiţi în picioare ore întregi, la un cult din care ei nu pricep de multe ori decât limba.

Pentru împăcarea trebuinţelor morale, ereziile de la noi au un gen de viaţă ***obligatoriu*** *pentru toţi membrii lor, care se apropie mult de genul vieţii evanghelice al primilor creştini. Pentru a şi-l putea menţine necontenit la înălţimea lui morală obişnuită, ereziile au introdus pentru membrii lor* ***noviciatul*** *la recrutarea lor, pe care îl încheie spre confirmare cu un nou botez, cum şi* ***excluderea*** *de întreaga comunitate a tuturor acelor membri de orice categorie, care s-ar abate în mod vădit de la numitul gen de viaţă al comunităţii.*

La noi, ortodocşii, noviciatul s-a desfiinţat în sensul creştinesc al moralizării chiar şi pentru monahii noştri, unde el nu mai însumează, în cele mai multe cazuri, decât o examinare a aptitudinilor gospodăreşti ale candidatului la cinul monahal. Cât despre sancţiuni, noi nu le mai aplicăm decât în scaunul Mărturisirii, adică numai în mod tainic şi numai pentru acei buni creştini care ne vin la mărturisire de buna lor voie.

Pentru împăcarea trebuinţelor de existenţă materială, ereziile de la noi îşi au pentru membrii lor fonduri din belşug, strânse din zeciuiala pe care membrii lor sunt obligaţi să o verse din câştigul lor personal în casa comunităţii, fie contribuţiuni benevole ale membrilor lor celor mai bogaţi, fie mai ales din depozitele inepuizabile ale oficiilor lor de propagandă pe care ereziile de la noi şi le au peste graniţă.

Despre o astfel de operă şi despre astfel de fonduri, la noi ortodocşii, nu există nici măcar pomeneală"[95].

Faţă de această stare jalnică în care se afla în vremea sa Biserica noastră străbună – menţinută nu de *"mijloacele de apărare organizate de noi"*, cât de *"puterea tradiţiei la care poporul nostru, conservativ prin firea lui, ţine încă destul*

94. *Memoria pierdută*, p. 185.
95. În "BOR", XXXIX (1921), nr. 2, p. 129.

*de mult şi în **forţa inerţiei** sau a indiferenţei pentru schimbări, care este de asemenea una din caracteristicile poporului nostru"* – Vlădica Vartolomeu propune, ca remediu, o adevărată lucrare de *"trezire"* a neamului nostru prin Biserică şi Şcoală, care împreună cu Familia formează un triptic de instituţii pe care se sprijină afirmarea şi dăinuirea neamului românesc, aşa cum o afirmase şi Spiru Haret; dintre toate însă Biserica este cea dintâi chemată să nu-şi uite menirea în apărarea şi afirmarea unităţii credinţei celei dreptslăvitoare şi prin aceasta a unităţii spirituale a poporului român.

În acest sens, **elaborează un adevărat program de renaştere spirituală şi naţională**, un program îndrăzneţ care va sta la baza slujirii sociale a Bisericii noastre de-a lungul secolului al XX-lea şi cu care Biserica noastră a şi intrat în cel de-al treilea mileniu de creştinism. De fapt, în alcătuirea acestui program se poate recunoaşte în toată amploarea sa **apostolatul social** al Bisericii noastre. Privit încă de la originile sale, pe care i le-a trasat Vlădica Vartolomeu, **apostolatul social** nu mai poate fi socotit ca mărturia unei reacţii *"diferite şi inegale"* a Bisericii noastre în confruntarea cu comunismul şi nici dovada absenţei *"unei tradiţii a reflecţiei critice şi a experienţei separaţiei faţă de stat"*. Departe de a fi *"calea dificilă şi umilitoare"*[96], această doctrină socială a Ortodoxiei româneşti a fost singura şansă pentru Biserica noastră de a supravieţui şi de a păstra – în condiţiile în care în toate statele comuniste Biserica a fost grav afectată – o putere lăuntrică de rugăciune şi de rezistenţă spirituală.

Poate că s-a minimizat importanţa **apostolatului social**, preconizat de Vlădica Vartolomeu, pentru că a fost considerat a fi străin *"tradiţiei"* Bisericii noastre, adică un fel de *"aggiornamento"*; în fapt, acest apostolat nu vizează decât înnoirea duhovnicească a Bisericii şi o adaptare a vieţii bisericeşti la *"cerinţele progresului infinit al omenirii şi pe care viaţa, care e un fluid în perpetuă scurgere şi înaintare"*, o impune de la sine. Însă privit peste ani, la distanţa de aproape nouă decenii, acest apostolat ne apare ca o măreaţă împlinire a vieţii creştine ortodoxe din ţara noastră pe care i-o datorăm acestui mare vizionar, care a fost Vlădica Vartolomeu Stănescu, Episcopul – de mai târziu – al Râmnicului Vâlcea şi Noului Severin.

Dar să vedem cum gândea acest apostolat, cel care a formulat pentru prima dată în sânul Bisericii noastre doctrina unui **creştinism social**: *"Creştinismul a făcut din muncă o datorie a vieţii de vreme ce numai cel ce munceşte are dreptul să mănânce, pretinzând o dreaptă retribuţie a ei, căci vrednic este lucrătorul de plata sa...*

*Prin practicarea acestor principii, creştinismul n-a rămas numai o doctrină pur teoretică, ci a determinat şi dezvoltat o activitate pozitivă economico-socială, realizând nu numai transformarea lumii antice, fapt recunoscut de toţi, dar, după însăşi declaraţia criticului Renan, şi o imensă revoluţie economică. Concluzia e că, **activitatea socială a Bisericii creştine privită în desfăşurarea ei istorică se caracterizează prin aceeaşi afirmare a personalităţii morale a individului pe temeiul adevărului şi moralei creştine** (s.n.). Mai apoi a lucrat pentru afirmarea societăţilor formând şi consolidând state şi naţiuni în haosul de după sfărâmarea*

96. Pr. Prof. Ioan I. Ică jr., *op. cit.*, p. 538.

puternicului Imperiu roman, haos mărit şi prin cunoscuta migraţie a popoarelor necreştine din veacurile de pe urmă ale celui dintâi mileniu creştin"[97]. Acest apostolat era menit aşadar a reînnoi, în duhul gândirii şi al slujirii patristice, viaţa Bisericii străbune: *"Va trebui deci ca organele de conducere ale Bisericii noastre ortodoxe să se gândească serios la poziţia în care a fost pusă Biserica noastră naţională pe tărâm religios (...) şi să ia măsuri în consecinţă, punându-le la îndemâna credincioşilor săi cel puţin o viaţă religioasă egală, ca organizaţie socială, cu cea de care se servesc ereziile româneşti."*

Spiritul său critic nu-l împiedică să recunoască partea bună a eterodocşilor, cel puţin din punct de vedere organizatoric şi practic, prin care susţin o vie activitate de întrajutorare, în aşa fel încât Biserica noastră să se elibereze de conştiinţa unei false inferiorităţi. Astfel Biserica noastră să fie *"în stare nu numai a păstra fără nici o ştirbire pe viitor rândurile ortodocşilor noştri în jurul altarelor noastre, dar de a readuce la staulul ortodox al strămoşilor pe fiii Bisericii noastre, deveniţi eretici"*[98]. Misiunea Bisericii – în lumina acestui apostolat – este în primul rând o activitate de întărire a unităţii de credinţă şi de apărare a fiilor ei în faţa ofensivei prozelite sectare; misiunea Bisericii noastre este aşadar o activitate eminamente defensivă şi nu ofensivă sau denigratoare la adresa celorlalte confesiuni. Adică acest apostolat, în cel mai autentic înţeles al acestui cuvânt, stă la baza promovării unui climat ecumenic fără însă a se uita sau minimaliza adevărul că numai acela se bucură de demnitatea de fiu al Bisericii lui Hristos care păstrează credinţa cea adevărată dintru începuturi.

A-ţi cunoaşte şi a-ţi afirma cu demnitate identitatea creştină – este cea dintâi condiţie a unui sincer şi loial dialog ecumenic; în zorii afirmării Mişcării ecumenice, Vlădica Vartolomeu gândea şi formula promovarea în sânul Bisericii noastre a unei mişcări culturale, a unei reînnoiri morale şi a unei asistenţe sociale creştine. Iată propunerile sale, prin a căror împlinire peste ani Biserica noastră se va impune în cadrul dialogului ecumenic dar şi în apărarea propriei sale identităţi, întrucât aceste propuneri ale Vlădicăi Vartolomeu au avut darul de a conştientiza pe fiii Bisericii noastre – slujitori şi credincioşi – în privinţa păstrării neştirbite a scumpului tezaur de credinţă, de mărturisire şi de trăire creştină moştenit de la Sfinţii Părinţi în limba şi datinile moşilor şi strămoşilor noştri. Iată cum formula programatic acest apostolat:

"I. În privinţa mişcării culturale, ***Comisiunea pentru operele misionare*** *este de părere ca întreaga această mişcare să se concretizeze şi să se centralizeze pentru tot regatul* (României, n.n.) *în* ***Facultăţile noastre de Teologie****, în* ***Eparhii*** *şi în* ***Institutul Biblic****, care vor forma împreună cele trei centre naturale de alimentare a ei.*

Facultăţile[99] *vor dobândi pentru conducerea acestei mişcări câte o catedră specială, care se va înfiinţa pe lângă fiecare în măsura posibilităţilor bugetare şi*

97. *Creştinismul social*, cap. I, în "BOR", XLII (125), nr. 8, p. 465.

98. *Mijloace pentru preîntâmpinarea ereziilor*, în "BOR", XXIX (1921), nr. 2, p. 130.

99. Sublinierile îmi aparţin; le-am folosit în scop redacţional pentru a evidenţia mai pregnant referirile autorului.

care se va ocupa în ***cursurile ei de îndrumările misionare****, proprii poporului şi ţării noastre.*

Pe lângă eparhii se va înfiinţa ***clerul de misiune****, cu 5-7 clerici titraţi, de preferinţă celibatari, care vor fi hirotoniţi pe seama bisericii catedrale, dar fără să aibă rând la serviciile religioase, şi care, prin oficiul tipografiilor eparhiale, va conduce toată mişcarea ecumenică din eparhia respectivă, prin imprimate şi îndrumări la faţa locului oriunde se va simţi nevoia. Clerul acesta va fi ataşat* ***Institutului Biblic****, unde îşi va avea reprezentanţi şi sub a cărui îndrumare îşi va ţine congresele anuale şi va imprima buletinul trimestrial pentru întregul regat* (al României, n.n.).

Institutul Biblic *va avea trei secţiuni şi anume: una pentru mişcarea de întărire a credinţei şi a Bisericii Ortodoxe naţionale, alta pentru combaterea rătăcirilor de la credinţă şi Biserică şi o a treia pentru punerea în armonie cu nevoile sufleteşti şi sociale de la noi a întregului învăţământ religios din şcoala regatului nostru de orice fel.* ***Tipografia cărţilor bisericeşti*** *va trebui să fie trecută* (în subordinea, n.n.) *acestui institut, care va lucra sub autoritatea Sfântului Sinod şi care va avea dreptul să delege în întregul regat persoane şi comisiuni de studii locale pentru a-şi da seama de realităţile vieţii noastre religioase din toată ţara, la faţa locului.* ***Comisiunea operelor misionare*** *de pe lângă onor.* ***Consistoriu superior bisericesc*** *se va socoti ca un organ de legătură al acestui consistoriu cu* ***Institutul Biblic*** *şi prin care* ***Institutul Biblic*** *va fi reprezentat în acest consistoriu.*

Alături de aceste trei organe centrale şi legătura cu ele prin clerul de misiune eparhial vor funcţiona în eparhii ***Centrele parohiale*** (devenite mai târziu cercuri pastorale, n.n.), *formate din 12 până la 15 parohii, în felul în care centrele acestea s-au rânduit să funcţioneze în Eparhia Argeşului, unde li s-a dat un regulament propriu şi unde ele au dat rezultate neaşteptate, peste tot unde preoţii din fruntea lor au fost la înălţime.*

Centrele acestea vor fi formate din toţi preoţii respectivi ai centrului pentru partea culturală şi din toţi cântăreţii pentru partea corală, sub preşedinţia unui preot local ales de fraţii săi preoţi, şi vor ţine conferinţe lunare în fiecare parohie, pe rând, cu serviciul religios în sobor, cu pomenirea morţilor locali, de preferinţă militari căzuţi pentru Patrie, în coruri religioase şi în conferinţe după prânz, la care sătenii locali vor fi chemaţi cu insistenţă să asiste.

În parohii vor funcţiona ***Sfatul cultural*** *şi* ***Sfatul moralizator****, sub conducerea preoţilor locali, fiind ambele alese de* ***Adunarea parohială*** *şi fiind însărcinate unul cu formarea bibliotecilor de cămin din casele creştinilor locali şi cu alegerea mijloacelor pentru îndrumarea la citire de către cei din casă a bibliotecii lor, iar celălalt sfat servindu-i preotului ca un fel de consiliu pedagogic la moralizarea enoriaşilor. Tot în parohii vor funcţiona* ***Şcoalele de catehism*** *pentru adulţi cu sau fără acţiunea pentru creştinii noştri de a nu li se binecuvânta căsătoria la biserică, dacă nu vor fi absolvit până atunci aceste şcoale; şi vor funcţiona de asemenea şi* ***Lecţii biblice****, care vor fi făcute de preot cu credincioşii veniţi la biserică, fie în timpul unei părţi a Utreniei, fie între Utrenie şi Sfânta Liturghie, fără nici un prejudiciu însă pentru predica zilei, care va fi un fel de rezumat şi de corolar al învăţăturilor şi al cultului din acea zi.* ***Orele de religie*** *din şcoalele primare, de*

asemenea, se vor face de preotul local. Pentru îndeplinirea cu succes a acestor îndatoriri culturale se vor hirotoni în parohii cel puțin doi preoți, care vor deservi cultul și oficiile culturale de mai sus, fie cu rândul, fie destinându-se fiecare în parte numai uneia din aceste însărcinări pentru toată viața.

Din toate aceste măsuri organele noastre de conducere bisericească vor aplica deocamdată pe cele cu putință de îndeplinit astăzi, cu îndatorirea însă de a căuta să le întregească într-un viitor cât mai apropiat.

***II.** Pentru mișcarea de moralizare a comunității noastre creștine se vor înființa în parohii, cu ajutorul sfatului moralizator, **patronagii pentru creșterea morală a tineretului**, în care tineretul nostru ortodox își va face noviciatul său pentru viața creștină; apoi premii de virtuți, cinematografe moralizatoare; se va publica de asemenea un fel de cod al virtuților creștine trebuitoare fiecărui om și îndeosebi trebuitor familiilor, cum a făcut Francisc de Assisi pentru Italia în sec. XIII, care se va declara cartea sfântă a familiei creștine ortodoxe pentru fiecare creștin ortodox și pe care fiecare membru al familei va fi îndatorat să-l cunoască.*

I se va da dreptul comunității creștine în același timp să scoată din sinea ei pe toți membrii locali, care îi primejduiesc în localitate viața creștinească.

Preoții nedemni prin conduita lor să fie deplasați din oficiu de chiriarhul respectiv, cu încunoștiințarea Sfântului Sinod, ori de câte ori s-ar ivi în parohiile lor eretici...

***III.** Pentru asistența materială a creștinilor și pentru readucerea la Ortodoxie a celor rătăciți se vor înființa **colecte parohiale**, prin chete și ofrande benevole, cu obligația riguroasă pentru personalul bisericesc local de a se da pe sine de exemplu în opera aceasta. Din aceste colecte, care se vor spori prin toate mijloacele permise, se vor înființa ajutoare pentru creștinii nevoiași, pentru repararea pagubelor neprevăzute și nemeritate întâmplate creștinilor săraci locali, pentru căsătoria fetelor sărace și morale, pentru susținerea orfanilor la școli și meserii etc.*

*De crearea unor astfel de fonduri se vor ocupa atât clerul de misiune local, cât și **Institutul Biblic** prin secțiunea lui de combatere a ereziilor, cu îndatorirea pentru ele de a vărsa din aceste fonduri eparhiale și centrale ajutoare pentru parohii cu populațiune săracă, unde astfel de fonduri nu s-ar putea strânge în mod suficient. Clerul de asemenea în totalitatea lui va contribui cu salariul pe-o zi din leafa sa, în mod anual, pentru formarea fondului acesta pe lângă clerul de misiune și de pe lângă **Institutul Biblic**, cum și o anumită contribuție voluntară. Cum acestea ar fi, în totalitatea lor, cele trei mijloace mari de care Biserica noastră va trebui să se slujească în cea mai mare grabă, atât pentru combaterea și desființarea ereziilor de la noi, cât și pentru apărarea de această molimă a marilor mase de creștini din rândurile Ortodoxiei noastre.*

*Mijloacele acestea culturale, morale și de asistență trebuie folosite în același timp, nu pe rând, ci **toate dintr-o dată**, adică așa cum le cere sufletul omenesc și cum le folosesc la cultul și în viața lor ereziile de la noi"*[100].

100. *Ibidem*, p.130-131.

Acest apostolat, care cuprinde şi latura asistenţei sociale, nu poate fi considerat decât ca fiind unul dictat de raţiuni apologetico-polemice, adică din nevoia de a întări viaţa şi slujirea Bisericii noastre, începând de la comunităţile locale. Că acest apostolat a fost conceput în spirit irenic, dar nu lipsit de o adevărată responsabilitate şi înflăcărat de o necondiţionată dăruire în apărarea credinţei celei dreptslăvitoare, o putem constata încă din perioada în care a avut loc elaborarea acestui apostolat; că în anii care au urmat nu s-a pus decât temelia a ceea ce se va fi continuat în anii de dictatură comunistă. Multe din sublinierile Vlădicăi Vartolomeu se oglindesc în ***Regulamentul de organizare şi funcţionare a Bisericii Ortodoxe Române,*** alcătuit prin grija fericitului întru adormire Patriarhul Justinian; aceeaşi atenţie a acordat-o reorganizării **Institutului Biblic**, după nevoile Bisericii noastre, **facultăţilor de Teologie**, cărora le-a pus la îndemână cursuri tipărite la **Institutul Biblic**, multe din ele utilizate şi astăzi, la peste o jumătate de secol, **Fondului Solidarităţii Creştine** şi **Fondului Central Misionar**, **preoţilor misionari protopopeşti**, care au funcţionat şi în cei mai duri ani ai comunismului, **dotării parohiilor cu cărţi de cult şi biblioteci parohiale, Casei de ajutor reciproc a clerului** şi personalului bisericesc sau **Casei de Pensii a Bisericii,** care nu sunt decât doar câteva dintre mărturiile vii că Vlădica Justinian, care s-a format la şcoala Episcopului Vartolomeu al Râmnicului Vâlcea, a continuat **apostolatul social**. Părintelui spiritual al acestui apostolat, care a fost ierarhul vâlcean, Patriarhul Justinian i s-a adăugat ca un adevărat al doilea ctitor. Dar nu numai atât. Patriarhul Justinian a extins acest apostolat la nivelul întregii Biserici Ortodoxe Române; multe din efectele acestui apostolat s-au resimţit benefic şi în fostele parohii greco-catolice, întărind unitatea acestora cu credinţa moşilor şi strămoşilor. Ca o expresie vie a acestui fapt a fost pictarea bisericilor şi practicarea cântării omofone bisericeşti.

Chiar viaţa monahală – în vremea comunismului – a fost organizată de fericitul întru adormire Patriarhul Justinian, folosindu-se de inspiratele şi desele sublinieri făcute în acest sens de către Vlădica Vartolomeu. Iată ce spunea Vlădica Vartolomeu în ***Raportul*** **către Consistoriul central al Bisericii Ortodoxe Române** privitor la atelierele din mănăstirile şi schiturile de maici din Eparhia Olteniei, în 1929: *"Viaţa mănăstirească nu se poate concepe în creştinism fără folosirea împreună a rugăciunii şi a muncii care la maici nu poate să fie ca muncă obişnuită şi permanentă decât cea din ateliere"*; poporul *"se va deprinde în felul acesta să vadă şi să-şi stimeze în monahiile neamului său şi în mănăstirile lor elementele absolut utile atât muncii cât şi disciplinei şi educaţiei româneşti şi creştineşti necesare poporului întotdeauna, dar mai ales în vremurile de azi"*[101].

Din această cauză putem considera ca fiind întru câtva forţată afirmaţia Părintelui prof. Ioan I. Ică jr. că mănăstirile ortodoxe ar fi devenit sub comunism un fel de cooperative agricole: *"Aşezămintele monahale au reuşit să fie salvate de la închidere, dar cu preţul transformării în cooperative de producţie sau oaze turistice pentru nomenclatură"*[102]. Din păcate au fost şi situaţii de acest gen, dar ele nu pot fi generalizate. Trebuie văzută şi cealaltă parte a lucrurilor, mai optimistă,

101. În "BOR", XLII (1929), nr. 1, p. 1212-1213.
102. *Op. cit.*, p. 538.

cum o denumea Vlădica Vartolomeu; mi se pare în acest sens grăitoare una dintre sublinierile făcute în legătură cu revista *"Biserica Ortodoxă Română"*, sublinieri care se potrivesc de minune pentru a ne face să înțelegem situația mănăstirilor din timpul regimului comunist. Mănăstirile noastre pentru a supraviețui au dat autorităților comuniste o lecție, pe cât de dură pe atât de măreață, legată de cultivarea spiritului adevăratei credințe; ele au fost dovada că nu am dorit să silim – nici pe comuniștii, care ne subvenționau chiar personalul mănăstiresc – *"a ne socoti necopți pentru sarcina de a ne duce prin noi înșine instituțiile noastre bisericești"*[103]. Dimpotrivă, preferând adeseori concediile la mănăstire, au fost "cuceriți" de atmosfera de muncă și rugăciune a mănăstirilor. Iată de ce, dacă numai acest aspect îl luăm în considerare, putem înțelege că Domnul profesor Adrian Neculau nu avea dreptate atunci când afirma: *"Trei instituții se ocupau pe atunci de «sufletul» omului: Biserica, știința psihologiei și partidul. Biserica fusese demult îngrădită, anihilată. Rămâneau încă două"*[104]. Atunci ce rol au jucat mănăstirile, încât în 1959 a fost nevoită conducerea comunistă să emită celebru decret 410? Atâta timp cât bisericile și mănăstirile n-au fost închise nu se poate vorbi de o "anihilare"; cel mult se poate spune că a fost o "îngrădire" mai mult sau mai puțin vizibilă, care a avut darul să dea vieții religioase "gustul pomului oprit". El nu a fost descoperit doar după decembrie 1989, pentru că n-a lipsit mănăstirilor atmosfera de religiozitate, credința fiind trăită încă în plină epocă de ideologizare comunistă a societății românești; dulceața ei a fost neîncetat "gustată" de generațiile care s-au perindat în nenumărate pelerinaje pe la mănăstiri – *"complexe de artă feudală"*.

Arhimandritul Iuliu Scriban, făcând o recenzie a ***Anuarului pe anii 1921-1925***, editat de Eparhia Râmnicului – Noul Severin, apărut la Craiova în 1925 și având un conținut de 944 pagini, spunea că în carte se oglindește munca celor *"care plămădesc și toarnă în tipare, care croiesc și pregătesc o stare care să dea alt curs vieții bisericești și naționale"*; Eparhia Olteniei, prin Vlădica Vartolomeu va cunoaște o dezlănțuire a energiilor nemaiîntâlnită în viața Bisericii noastre, dezlănțuire izvorâtă din susținerea unei munci pilduitoare pentru înnoirea vieții bisericești, fiind *"îndrumată a se desfășura pe un plan cum n-a mai fost până acum în cuprinsul României și nici aiurea"*. De aceea – spunea Profesorul Iuliu Scriban de la Facultatea de Teologie din București – *"ochii fug în viitor și în lături pentru a descoperi tot ce se croiește prin această bogată semănare și încolțire"*, pentru că Vlădica Vartolomeu *"scoate din adâncul bogăției sale sufletești și trage brazdă în viitor"*[105]; o brazdă cu adevărat nouă și înnoitoare, cum s-a dovedit în anii ce au urmat și mai ales în anii comunismului.

Negreșit, ceea ce a prevăzut Arhimandritul Scriban s-a împlinit prin strădania fericiților întru adormire patriarhul Justinian și Justin și se continuă astăzi sub părintească îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la nivelul întregii Biserici Ortodoxe Române. Dacă în recenzia amintită se sublinia faptul că erau 45 de biblioteci parohiale în județul Dolj, 36 în Gorj, 63 în Mehedinți, 34 în Romanați și 47 în Vâlcea, trebuie spus că prin revistele bisericești centrale și mai

103. Vezi *Cronica bisericească internă*, în "BOR", XLII (1924), nr. 6, p. 361.
104. *Memoria pierdută*, p. 172.
105. *Cărți, reviste și ziare*, în "BOR", XLII (1925), nr. 5, p. 306-307.

ales prin colecția *"Părinți și Scriitori bisericești"* asemenea biblioteci pot fi întâlnite astăzi aproape în fiecare parohie a Patriarhiei Române.

De asemenea, se vorbește în recenzie și despre centrele parohiale, în care s-au ținut doar între 1923-1924 peste 1850 de ședințe și s-au tratat peste 3700 de subiecte, fapt care ne prilejuiește o meditație asupra cercurilor pastorale – a căror activitate la nivelul Bisericii noastre este mult mai bogată și mai diversificată ca tematică misionară – mai ales că direcțiunile acestui apostolat se continuă cu pilduitoare și rodnice împliniri până astăzi. După aproape opt decenii putem repeta cuvintele Arhimandritului Scriban că în gândirea și lucrarea Vlădicului Vartolomeu avem *"un vrednic moment de pătrundere cu mintea, de inițiativă, muncă și energie dârză pentru a crea în cuprinsul țării noastre o vatră de lumină și viață bisericească, cum alta n-a mai fost. E ceva cu care se va putea lăuda nu numai Oltenia, nu numai țara și Biserica noastră, ci și întreaga Biserică Ortodoxă. Este o măgulire pentru ea că un episcop al ei a făptuit așa lucruri care, de câte ori se petrec, aruncă lumină peste întreg organismul Bisericii Ortodoxe. Preoții Olteniei se înfățișează aici ca o tabără de voinici care păsesc la marea bătălie pentru Împărăția lui Dumnezeu și la marea cucerire de a întipări numele Lui în inimile creștinilor"*[106].

Privind lucrarea Bisericii noastre – cele peste 1200 de mănăstiri și biserici care s-au construit și se construiesc din 1990 încoace, deschiderea ecumenică a Bisericii noastre (încununată de vizita Papei Ioan Paul al II-lea în 1999 în România și de vizita la Vatican, în 2002, a delegației Bisericii noastre, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist), reorganizarea bisericească a diasporei românești din America și Europa, reactivarea asistenței sociale și de caritate în spitale, azile, penitenciare sau unități militare, reintroducerea religiei în școli și alte multe împliniri, datorate libertății dobândite prin jertfa tinerilor din decembrie 1989, nu putem să nu afirmăm că prin strădania Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist **apostolatul social** a urcat pe noi trepte de slujire și de afirmare, împlinind măreața elaborare de a face rodnică slujirea misionară a Bisericii noastre, pe care a gândit-o și ctitorit-o Vlădica Vartolomeu. Dacă în anii comunismului acest apostolat a fost uneori limitat la arealul bisericilor, iată că astăzi el își recapătă locul și importanța pe care le-a meritat în viața cetății, cum remarca pe drept cuvânt, la începutul anului 2000, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist: *"Biserica și Sfinții Părinți ne îndreaptă luarea aminte spre lumina cunoștinței noastre, a faptelor noastre, spre această lumină lăuntrică ce îl preschimbă pe fiecare creștin ortodox într-o făclie care luminează necontenit, prin fapte bune, prin iubirea de semeni, prin ajutorarea săracilor, a orfanilor, a bătrânilor, a osândiților din penitenciare. Aceasta este nu numai o îndatorire a tuturor creștinilor, dar mai cu seamă o mare bucurie misionară, o mângâiere și o mulțumire a sufletului, neîntrecute de nici o altă desfătare pământească. Noi i-am îndemnat, nu o dată, pe tinerii studenți care sunt râvnitori să săvârșească aceste frumoase fapte de milostenie, dar și pe ceilalți creștini și creștine să se organizeze prin parohii și să meargă duminicile prin penitenciare"* sau în alte așezăminte, în care se desfășoară asistența socială a Bisericii privind cercetarea fraților noștri de acolo[107].

106. *Ibidem*, p. 350.
107. *Op. cit.*, vol. XI, p. 40-41.

Arhimandritul Iuliu Scriban îl felicita pe Vlădica Vartolomeu cu astfel de cuvinte care şi astăzi îşi păstrează prospeţimea, ca şi acum 80 de ani. Cred că aceste cuvinte pot fi adresate – cu toată îndreptăţirea – *Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*, care a fost un ales mesager al Ortodoxiei româneşti în relaţia ei cu celelalte Biserici, fiind un nepreţuit părinte duhovnicesc şi dascăl al slujirii; pentru multe generaţii de preoţi, ca rector al Institutului teologic de grad universitar din Bucureşti dar şi ca arhiereu a cărui slujire cuprinde în mod simbolic întreg ţinutul românesc (Arad, Oradea, Sibiu, Craiova, Iaşi, Bucureşti). Din aceste motive putem spune că pilda de slujire a Prea Fericirii Sale – de peste şapte decenii şi jumătate – este un bun exemplu de statornicie şi dăruire pe care sunt chemaţi să o arate şi astăzi slujitorii tineri, cât şi cei mai vârstnici, încredinţaţi fiind că Biserica Ortodoxă a avut şi are o reală slujire socială. Dar să ascultăm pe Arhimandritul Scriban: *"Să felicităm din toată inima pe ierarhul Olteniei* – este ştiut faptul că şi P.F. Teoctist a fost Mitropolitul Olteniei, motiv pentru care i s-ar potrivi aceste cuvinte şi Prea Fericirii Sale, n.n. – *pentru o asemenea lucrare, care ne umple de mângâiere pentru Biserica noastră şi ne dă mari nădejdi pentru viitor. Dumnezeu să-l dăruiască cu mulţi şi sănătoşi ani pentru a putea împlini în tot largul lui acest lucru care acum zvâgneşte de viaţă puternică şi roditoare"*[108].

Şi n-aş putea încheia acest studiu fără a mai face o ultimă subliniere. Vlădica Vartolomeu arată că *"Biserica creştină a trebuit să ia poziţiune faţă de problemele sociale şi pentru alte consideraţiuni, mai înalte decât interesul său ori plăcerea de a răspunde la poftirile sau rugămintile celor devotaţi doctrinei sale"*[109]. Dacă, *"între cauzele generale care au dat naştere acţiunii moderne a creştinismului social este şi necesitatea Bisericii de a reacţiona contra socialismului ce devenea din zi în zi tot mai materialist anticreştin"*[110], nu trebuie să ne facă acest fapt a uita că pericolul acesta n-a trecut. Deşi a trecut regimul comunist, mentalitatea sa atee a rămas. De aceea, trebuie precizat că lucrarea de diaconie socială nu o înlocuieşte pe cea făgăduită sau prost împlinită de comunişti, ci caută să răspundă unor cerinţe ale societăţii în care trăim, societate compusă şi din cei care sunt botezaţi în Hristos şi-L mărturisesc, care din păcate încă mai poartă în suflete rănile spirituale ale comunismului; chiar cicatrizate, acestea nu vor dispărea niciodată. Din aceste raţiuni este bine a nu se uita precizarea Vlădicului Vartolomeu: Această lucrare a Bisericii de asistenţă socială, acest **apostolat social**, e cu totul altceva decât asistenţa socială promovată, iar apoi abandonată de către *"regimul comunist propriu-zis": "Dacă unele dintre comunităţile creştine au avut un real succes, dar de scurtă durată, el se datoreşte nu procedeelor comuniste, ci principiului cooperatist, care este în adevăr un principiu activ, fiindcă el crează acel mediu prielnic în care personalitatea omului se dezvoltă atât în fiinţa cât şi în manifestările ei, pe baza libertăţii şi proprietăţii individuale. Comunismul produce, dimpotrivă, rezultate contrarii, deoarece el înăbuşă personalitatea, suprimând libertatea individului prin dictatură organizată şi suprimă proprietatea*

108. BOR, XLII (1925), nr. 5, p. 350.
109. *Creştinism social*, cap. 3, în "BOR", XLIV (1926), nr. 2, p. 73 şi 78.
110. *Ibidem*, p. 72.

prin comunismul materialist. De aceea, cooperatismul şi comunismul sunt principii care se exclud... Acea desăvârşită reciprocitate, bazată pe egalitate, libertate şi caritate, e de dorit; dar aceasta nu poate fi realizată decât tot prin voinţa liberă a omului, iar nu prin constrângere dictatorială"[111].

Problema care se pune acum este aceea că, în contextul globalizării economice pe care o cunoaşte acest început de mileniu, **apostolatul social** nu mai poate fi privit ca până acum, aşa ca o "găselniţă" a Bisericii Ortodoxe Române pentru a supravieţui în faţa tăvălugului comunist. Dimpotrivă, el trebuie privit ca o *"împletire originală între parohie (liturghie), mănăstire (isihasm) şi societate («apostolat social»)"*, cum de altfel este creştinismul românesc – după cele spuse de Părintele Ion Bria – şi care *"poate oferi un model şi un aport propriu la renaşterea culturii creştine din Europa"*[112]; acest apostolat poate ajuta la depăşirea *"dualismelor schizoide (spirit-timp, raţiune-iubire, transcendent-imanent, public-privat, ştiinţă-credinţă, evoluţionism-creaţionism, naţionalism-universalism, individualism-colectivism), care implică o viziune dinamică, extatică şi comunională asupra cosmosului şi a omului"*[113], ne încredinţează Părintele prof. Dumitru Popescu.

De fapt **apostolatul social** nu se limitează doar la nevoile interioare ale Bisericii noastre, ci el contribuie la deschiderea Ortodoxiei româneşti către toate Bisericile din lume, aşa cum a declarat Prea Fericitul Părinte Patriarh în prezenţa Eminenţei Sale Cardinalul Christoph Schönborn al Vienei, la data de 7 mai 2000: *"Pe acest drum de slujire a Bisericii lui Hristos, a refacerii unităţii ei, mergem noi, clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române de mult timp. Cu fiecare întâlnire, simţim în sufletul nostru tot mai vie chemarea la apropierea şi pregătirea unităţii creştine, voită de Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos. Acesta îl socotim a fi primul dar al Jertfei Sale de pe Cruce şi al Învierii Sale din morţi. El S-a jertfit şi a înviat pentru unitatea şi mântuirea neamului omenesc, pentru îndumnezeirea omului şi pentru transfigurarea creaţiei lui Dumnezeu. Ortodoxia are destule mărturii, fapte şi argumente din doctrina şi istoria ei, dar şi din cerinţele imperioase, am putea spune, ale vremii de astăzi, ca să contribuie la apropierea celor două Biserici creştine, mărturisitoare ale Învierii lui Hristos şi la unitatea lumii întregi"*[114]; de fapt a tuturor Bisericilor şi a întregului neam omenesc, dar în primul rând a Europei reîntregite. Cu aceste sublinieri am căutat să pregătesc prezentarea **in extenso** a volumului XIII din ***Pe treptele slujirii creştine***, al cărui conţinut oglindeşte dimensiunile pe care **apostolatul social** sau slujirea misionară a Bisericii le-a cunoscut la începutul celui de-al treilea mileniu de viaţă creştină.

(continuare în numărul viitor)

Pr. conf. dr. VASILE NECHITA

111. *Ibidem*, cap. 2, în "BOR", XLIV (1926), nr. 1, p. 13-14.
112. Cf. Pr. prof. Ioan I. Ică jr., *Dilema socială a Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 548.
113. *Ibidem*, p. 547.
114. *Op. cit.*, vol. XI, p. 84.

PAROHIA ORTODOXĂ ŞI IMPLICAREA EI ÎN NEVOILE COMUNITĂŢII

1. Preliminarii teologice

1. *Sensul termenului de comunitate parohială.* Parohia este o comunitate; dar şi societatea este o comunitate! Putem, desigur, defini parohia drept o comunitate religioasă, dar nu ne-am apropiat prea mult de o determinare adecvată a parohiei ortodoxe, căci există comunităţi religioase care nu sunt ortodoxe şi care au o structură cu totul diferită de cea a unei parohii. O definiţie în acest caz trebuie să ţină seama atât de ceea ce este vizibil în această comunitate specială şi o situează în prezent, cât şi de aspiraţiile ei fundamentale, de latura ei invizibilă, care nu este mai puţin reală şi care o proiectează în viitor. Parohia ortodoxă este în acest sens o unitate teritorială precisă, adică se adresează unei comunităţi limitate în spaţiu, pe care o cheamă să se adune în jurul unei biserici; dar ea este, în acelaşi timp, şi un mod de viaţă determinat de felul precis în care această comunitate îşi reprezintă propria condiţie spirituală.

Termenul de *parohie* îşi are originea în textele *Noului Testament*. Parohia în sensul de comunitate este ancorată însă în solul fertil al unui alt termen noutestamentar, mult mai cunoscut decât primul: este vorba de grecescul *ecclesia*, din care a derivat în limbile moderne termenul pentru *biserică*: *église* în franceză, *chiesa* în italiană etc. *Ecclesia* înseamnă în mod fundamental *comunitate*. Deşi în limba română termenul de *biserică* vine din latinul *basilica*, cu sensul de construcţie care adăposteşte actele de cult săvârşite într-o comunitate religioasă, primul sens în care înţelegem acest termen este acela de adunare, de comunitate de credincioşi reuniţi în jurul unui sfânt locaş.

Ecclesia a însemnat, la origine, în lumea greacă, o adunare de natură politică, formată din persoane ce trebuiau să delibereze într-o chestiune de mare interes pentru comunitate. Sub acelaşi termen este desemnată în *Noului Testament adunarea* israeliţilor ajunşi la muntele Sinai unde au primit „tablele legii" (*Faptele Apostolilor* VII, 38; *Evrei* II, 12). Acelaşi termen este folosit apoi pentru a desemna comunitatea creştină însăşi, cum se poate vedea din texte ca *Faptele Apostolilor* VIII, 1; XV, 22; *Romani* XVI, 1; *I Corinteni* XI, 18, unde este vorba despre diferite comunităţi locale, dar şi din texte, cum este cel din *Matei* XVIII, 17, unde Mântuitorul vorbeşte despre comunitatea creştină universală. În toate aceste texte este vorba de comunităţi vizibile, având o structură organizatorică precisă, o viaţă religioasă bine definită, ancorate adânc în realitatea socială a vremii respective.

Aceleaşi texte ale *Noului Testament* utilizează însă şi termenul de *paroikia* cu sensul de *pribegie*: „Dumnezeul acestui popor Israel a ales pe părinţii noştri, a ridicat în cinste poporul acesta în timpul *pribegiei* lui în ţara Egiptului şi l-a scos din Egipt cu toiagul său cel puternic" (*Faptele Apostolilor* XIII, 17). În aceeaşi stare de *pribegie* se află însă şi poporul creştin: „Dacă chemaţi ca Tată pe cel ce judecă fără părtinire pe fiecare după faptele lui, scrie Sf. Petru, purtaţi-vă cu frică în timpul *pribegiei* voastre (prin lume)" (*I Petru* I, 17). Deşi integrat inevitabil în comunitatea cea mare a societăţii umane, din care comunitatea eclesială nu-i decât o mică parte, adevăratul creştin nu este, totuşi, cetăţeanul lumii acesteia: el este

un *paroikos*, un străin în raport cu locuitorii autohtoni ai unei cetăți, un călător în țară străină: „Prea iubiților, scrie același Petru, vă sfătuiesc ca pe niște *străini* și *călători* (*os paroikous kai parepidemous*), să vă feriți de poftele firii pământești care se războiesc cu sufletul" (*I Petru* II, 11).

Ce este, așadar, parohia în limitele textelor invocate? Ea nu este, evident, o comunitate seculară, o adunare de persoane umane având scopuri pur terestre: economice, politice, o societate ale cărei aspirații sunt circumscrise în totalitate timpului în care trăiește și spațiului pe care-l ocupă. Ea este în mod fundamental o comunitate religioasă, având deci scopuri ce depășesc limitele unei condiții umane circumscrisă de propria-i istorie. Deși trăiește în timp, deși are aceleași nevoi materiale și spirituale ca toți ceilalți, membrii comunității parohiale nu pierd niciodată din vedere – evident, membrii ideali – că ei sunt, de fapt, niște *paroikos* prin lumea aceasta și că grija lor fundamentală trebuie să fie aceea de a nu confunda necesitățile vieții cu poftele naturii căzute !

Pe de altă parte însă, comunitatea parohială nu poate fi confundată și nici măcar asimilată unei comunități monastice, ai cărei membrii nu se mai preocupă de averi (fiindcă și-au asumat votul sărăciei de bunăvoie), nici de dezvoltarea personalității proprii fiecărui individ (din moment ce și-au asumat votul ascultării necondiționate de stareț) și, mai presus de toate, au renunțat la orice preocupare cu privire la propria succesiune fizică, deoarece și-au asumat votul castității. Membrii comunităților monastice încearcă să anticipeze condiția de cetățeni ai Împărăției Cerurilor, de „îngeri în trup"; or, „la înviere, a zis Mântuitorul, (oamenii) nici nu se vor mai însura, nici nu se vor mai mărita, ci vor fi ca îngerii lui Dumnezeu din ceruri !" (*Matei* XXII, 30).

În consecință, deși are în linii generale aceleași ținte cu orice comunitate monastică, adică se consideră ca fiind doar „în trecere" prin această lume dominată de păcatul originar, comunitatea parohială e departe de a încerca o anticipare atât de alertă a condiției eshatologice, cum fac monahii prin mânăstiri sau în deșert. Membrii ei trăiesc încă „în lume" integrați în *adunări* concrete, fac copii și-i pregătesc pentru viitor, adună averi pentru a le oferi o viață materială demnă și-și cultivă individualitatea cât pot mai bine. Cu alte cuvinte, ea încearcă să anticipeze eshatonul *doar pe linie spirituală*, dar trăiește încă în istorie, în lume, din punctul de vedere al *nevoilor ei materiale*.

2. *Cina euharistică și poporul peregrin*. Cum se știe, activitatea esențială a unei comunități parohiale, în general, este cea cultică, având în centru *cina euharistică*. Această formulare ascunde însă o mare problemă dacă nu este aprofundată. Problema este aceea că cei mai mulți ortodocși, printre ei numărându-se foarte mulți preoți și chiar unii profesori de teologie, cred că Cina Domnului înseamnă numai slujba Sf. Liturghii, așa cum se desfășoară aceasta în zilele noastre la toate bisericile obișnuite. De aici opinia potrivit căreia Biserica Ortodoxă ar fi eminamente o Biserică a contemplației pasive, în timp ce Bisericile occidentale, Catolică și Protestantă, ar fi Biserici ale acțiunii, ale implicării sociale. Desigur, istoria ortodoxiei este departe de a fi străină de așa-numita activitate socială. Atât în Imperiul Bizantin, cât și în Bisericile Ortodoxe autocefale, sunt

nenumărate instituțiile de asistență socială, de la bolnițele din mânăstiri și până la spitalele și orfelinatele de pe lângă episcopii și parohii.

Cu toate acestea, în absența unei așa-numite *doctrine sociale a Bisericii*, cum are, de pildă, Biserica Romano-Catolică, acest tip de activități a suferit un puternic recul în perioada dictaturii comuniste, când preoții și ierarhii au fost izgoniți din spațiul public și siliți să-și restrângă activitatea specifică doar în acela al sfintelor lăcașe. Reluarea activităților sociale după 1989 este extrem de benefică, fiind o revenire la normalitate. Dar caracterul încă firav al acestei reveniri, numărul extrem de mic al parohiilor care au început să desfășoare, pe lângă activitățile de cult, și activități sociale, dovedește mai mult ca orice că Liturghia însăși trebuie redefinită, pentru a înțelege semnificația ei profundă și cuprinzătoare. Liturghia nu este numai un act de cult în cursul căruia fiecare trebuie să se roage; ea este în primul rând un act al *filantropiei divine* pe care membrii comunității parohiale trebuie s-o asume în toată amploarea ei.

Pentru a înțelege, deci, Liturghia sau Cina Domnului ca act al filantropiei divine și a putea defini exact natura unei comunități parohiale și limitele implicării ei în rezolvarea nevoilor generale ale societății trebuie să ne întoarcem la origini, la vremurile când Mântuitorul însuși era Biserica și Cina cea de Taină. În cartea *Faptelor apostolilor* Cina apare sub expresia de *frângere a pâinii* (cap. II, vers. 42, 46; cap. XX, vers. 7, 11). Acest gest practicat inițial de Mântuitorul la Cina cea de Taină a devenit atât de semnificativ, încât a fost suficient ca El să-l repete la cină, în drum spre Emaus, cu cei doi ucenici, Luca și Cleopa, și aceștia să-l recunoască imediat ca Iisus cel înviat. Mai important este însă faptul că actul *frângerii pâinii* n-a fost practicat pentru prima dată în noaptea Cinei, ci cu mult înainte: mai exact încă din momentul săvârșirii minunii înmulțirii pâinilor în pustie pentru mulțimile care-I ascultaseră predica (*Matei* XIV, 19; XV, 36).

Abia la Cina cea de Taină au aflat apostolii semnificația profundă a acestui act și porunca de a-l săvârși veșnic; dar Cina ca act al frângerii pâinii a fost inițiat încă din pustie înaintea mulțimilor, deoarece acela era contextul adevărat, intenționat de Iisus, pentru săvârșirea ei. Cina oferită atunci în mod miraculos la cinci mii de bărbați, apoi la alți patru mii, era replica lui Iisus la mana oferită evreilor în pustie, de fapt adevărata pâine a vieții veșnice care nu poate veni decât de la Dumnezeu (*Ioan* VI, 48-51). Când Iisus a oferit mulțimilor această pâine, el mai întâi a mulțumit mai întâi (Tatălui), apoi a frânt-o, *euharistiesas eklasen* (*Matei* XV, 36). Iată de ce pâinea oferită în pustie este deopotrivă pâine euharistică, asemenea celei din noaptea Cinei, chiar dacă atunci nu a fost oferit și vinul, ci cei câțiva pești. Oferirea ei *în pustie* dovedește că, asemenea evreilor din vremurile exodului, noua comunitate, comunitatea euharistică, este și ea în pribegie, *in via*, călătorind prin istorie spre Împărăție. Iată de ce ea este o comunitate de *paroikos*, de pribegi, o *paroikia*.

Dar nu mai puțin important – ba dimpotrivă – este și faptul că această pâine euharistică oferită atunci în pustie a fost oferită *mulțimilor flămânde* (*Matei* XV, 32). Poporul lui Dumnezeu este prin definiție flămând și însetat, bolnav și asuprit, rob al bolilor și în final al morții, căci aceasta este condiția lui în pribegie prin pustia istoriei în drum spre Înviere. Ceea ce primește el în viața aceasta nu este decât o

arvună a celor viitoare, a bogăţiilor de neimaginat ale Împărăţiei Cerurilor. De aceea s-a definit Iisus ca pâine care S-a coborât din cer, ca Cel care a venit să-i vindece pe cei bolnavi, să scoată demonii din îndrăciţi etc. Iniţial, deci, Cina Domnului era o masă oferită mulţimilor sărace, flămânde, cărora Iisus le-a oferit *pâinea vieţii veşnice*. Şi aşa, ca ospăţ oferit săracilor lumii în această perioadă de pribegie prin istorie, de *paroikia*, a rămas ea multă vreme şi în timpul apostolilor, nu doar ca un ritual, ci ca o masă adevărată şi din punctul de vedere al nevoii trupeşti de hrană.

De altfel, Iisus nu oferea mulţimilor sărace doar pâinea cea euharistică, ci şi alte ajutoare materiale, căci punga cu bani care se afla în grija lui Iuda era destinată în special săracilor (*Matei*, cap. XVI, 6-11). Este clar că, impresionaţi de cuvintele lui Iisus, oamenii aduceau părţi din averile lor, care ulterior erau donate săracilor. Este ceea ce trebuie să înţelegem din episodul cu vameşul Zaheu (*Luca* XIX, 1-10) şi din acela cu Anania şi Safira (*Faptele Apostolilor* IV, 34-35; V, 1-11). Foarte curând însă au apărut probleme, nu doar în privinţa banilor adunaţi pentru săraci, ci şi în privinţa săturării mulţimilor cu *pâinea cea cerească*. Şi aceasta încă din vremea Mântuitorului Însuşi. Nepricepând semnificaţia profundă a *pâinii euharistice*, mulţi au interpretat-o ca o pâine obişnuită, obţinută fără efort, şi au vrut imediat să-l pună rege pe Iisus într-un registru exclusiv istoric, compromiţând astfel însăşi esenţa mesajului Său. Iisus îi mustră şi nu mai săvârşeşte *frângerea pâinii* decât în spaţiul privat al Apostolilor Săi (*Ioan* VI, 26- 27).

Problemele au continuat apoi în vremea Apostolilor. După Învierea lui Iisus aceştia au încercat din nou să dea *frângerii pâinii euharistice* caracterul de masă de obşte oferită mulţimilor convertite. Din nou însă au fost destui cei care au văzut în această masă a dragostei creştine, dar şi a anticipării pâinii eshatologice a vieţii veşnice, o simplă ocazie de a-şi umple stomacul şi a stinge foamea cea trupească. Împărţirea acestei pâini şi a celorlalte daruri a generat astfel concurenţă între văduvele evreilor localnici şi cele ale evreilor din diaspora, ceea ce a făcut ca masa oferită *euharistic*, ca şi toate celelalte daruri, să nu mai aibă nimic de-a face cu mesajul, cu vestea cea bună a apropierii Împărăţiei Cerurilor, a coborârii din cer a pâinii euharistice. Apostolii au renunţat la a sluji la aceste mese, rezumându-se la a relua propovăduirea şi a practica Cina în spaţiu restrâns (*Faptele Apostolilor* VI, 1-3).

Aceleaşi probleme s-au manifestat şi în comunităţile întemeiate de Sf. Ap. Pavel, în special în aceea din Corint (*I Corinteni* XI, 17-34). Lucrurile au degenerat în asemenea măsură în veacurile care au urmat, încât, în ciuda tuturor acestor eforturi de a păstra caracterul social, de masă, al Cinei Domnului, sinoadele au fost obligate să interzică total şi definitiv desfăşurarea agapelor în prelungirea Cinei euharistice, deci în lăcaşurile de cult, în biserici[1]. Cu trecerea timpului, din acest motiv, caracterul social al Cinei Domnului, al Liturghiei, s-a estompat tot mai mult, în favoarea impresiei că *pâinea euharistică* este o realitate exclusivă a Împărăţiei eshatologice, fără vreo legătură cu nevoile veacului acestuia. Învăţătura despre prefacerea euharistică, neechilibrată de aceea că pâinea-trupul lui Iisus este şi o hrană pentru trup, o hrană care trebuie să hrănească integral pe cel ce,

1. Vezi canonul 28 al Sinodului de la Laodiceea, dar mai ales canonul 74 al Sinodului Trulan.

asemenea evreilor spre Canaan, pribegeşte prin pustia istoriei spre Împărăţie, n-a făcut decât să accentueze această ruptură în planul percepţiei comune.

Aceasta este, probabil, cauza cea mai adâncă a perceperii Liturghiei ca străină de activitatea socială cu care este datoare orice comunitate de *paroikoi*, de mărşăluitori prin pustia lumii acesteia în drum spre Noul Canaan. Un exemplu laic al acestei percepţii eronate este şi următorul. Protestând împotriva aşa-numitului *creştinism social* al confesiunilor occidentale, care seduce pe mulţi intelectuali de la noi, Dan Ciachir spune: „Ca ortodox, am văzut întotdeauna în socializarea Evangheliei o formă de alterare, de edulcorare (nu o dată pietistă) şi de laicizare a mesajului Mântuitorului. În creştinism, caritatea şi acţiunea caritativă sunt parte dintr-un întreg. Ele nu există în sine, ci sunt înduhovnicite. Ele nu se pot substitui vetrei liturgice, Sfintei Euharistii şi Sfintelor Taine. După cum nu pot constitui o undiţă prozelitistă, aşa cum se întâmplă adesea la neoprotestanţi, care caută să atragă credincioşi din alte biserici prin ‚prestaţii' caritative ori prin forme de ajutorare socială"[2].

3. *Iisus Hristos - modelul filantropiei parohiale*. Iisus Şi-a definit esenţa misiunii Sale în termenii specifici ai filantropiei divine, aşa cum apar aceştia la proorocul Isaia. Aflat în sinagoga din Capernaum şi invitat să citească un pasaj din profeţi, Iisus a ales textul în care, vorbind în numele lui Mesia, proorocul spune: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru că M-a uns să binevestesc săracilor; M-a trimis să tămăduiesc pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc robilor de război eliberarea şi orbilor căpătarea vederii; să aduc uşurare celor apăsaţi şi să vestesc anul de îndurare al Domnului" (*Isaia* LXI, 1; *Luca* II, 18). Trimiţându-Şi apostolii în lume, Iisus le fixează aceeaşi misiune: „Vindecaţi pe cei bolnavi, curăţiţi pe cei leproşi, scoateţi afară pe draci... Să nu luaţi nici aur, nici argint, nici (bani de) aramă în brâiele voastre (...). În dar aţi primit, în dar să daţi şi voi" (*Matei* X, 8-9).

Dar cea mai frumoasă parabolă rostită de Iisus este aceea a samarineanului milostiv (*Luca* X, 25-37). Or, toată exegeza patristică a văzut în samarineanul cel milostiv pe Însuşi Iisus Hristos aplecat asupra fiecărui om aflat în suferinţă pentru a-l vindeca. De unde reiese că însăşi condiţia umană este asemenea „celui căzut între tâlhari" şi rănit grav. Scriind despre motivul întrupării Fiului lui Dumnezeu, Sf. Atanasie spune: „Neamul omenesc căzuse în stricăciune şi omul raţional, zidit după chipul lui Dumnezeu, se pierdea (...). Nu era potrivit însă bunătăţii lui Dumnezeu ca să lase să se strice cele făcute de El (...). Deci, nu putea să lase pe oameni să fie stăpâniţi de stricăciuni (...). Era, aşadar, propriu Lui (Cuvântului lui Dumnezeu) să aducă iarăşi pe cel stricăcios la nestricăciune şi să împlinească pentru toţi ceea ce se cuvenea în faţa Tatălui. Căci fiind Cuvântul Tatălui şi fiind mai presus de toate, era firesc că numai El avea puterea să creeze din nou toate şi să pătimească pentru toţi şi să fie pentru toţi sol vrednic pe lângă Tatăl"[3].

2. Dan Ciachir, *Înduhovnicirea actului medical*; în volumul comun M. G. Buta, *Medicii şi Biserica*, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2003, p. 33

3. Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre întruparea Cuvântului*, IV; în PSB, vol. XV, Editura IMBOR, Bucureşti, 1987, p. 93

Biserica a preluat acest model al lui Iisus Hristos, încercând să desfăşoare de-a lungul istoriei acelaşi tip de misiune. Fiind definită teologic drept „trup al lui Hristos", ea a afirmat în fiecare veac acelaşi lucru: anume că Duhul Domnului odihneşte peste ea ca să aducă lumii vestea cea bună a eliberării de consecinţele căderii ei originare. Este motivul pentru care ea, prima, a determinat apariţia în cuprinsul Imperiului Roman a celor dintâi forme organizate de asistenţă socială, din care, cea mai celebră a rămas *Vasiliada*, acel complex aşezământ filantropic întemeiat de Sf. Vasile cel Mare, arhiepiscopul Neocezareii Capadociei (în Asia Mică) în secolul al IV-lea. Tot Biserica creştină este cea care a îndulcit mult situaţia sclavilor în imperiu, trezind în stăpâni conştiinţa că, deşi aflaţi în condiţii de dependenţă totală, aceştia nu mai pot fi asimilaţi cu animalele, cum s-a practicat în toată istoria până atunci. Exemplele pot fi multiplicate.

De fapt, activând în plan social, comunităţile locale (le zicem astăzi parohiale) nu făceau lucruri extraordinare, separate de practicile de cult, cum s-ar putea crede, ci puneau în practică principiul *adevăratei religii*. Care este acela? L-a definit, primul, Mântuitorul Însuşi când a zis: „Vă dau poruncă nouă: să vă iubiţi unii pe alţii; cum v-am iubit Eu, aşa să vă iubiţi şi voi unii pe alţii. Prin aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii pentru alţii" (*Ioan* XIII, 34-35). Dar pentru ca nu cumva să creadă cineva că iubirea la care se referă Mântuitorul este una abstractă, cum a crezut tânărul cel bogat din Evanghelie (*Luca* XVIII, 22), Sf. Iacov spune limpede: „Religia curată şi neîntinată înaintea lui Dumnezeu, Tatăl nostru, spune Sf. Iacov, este să cercetăm pe cei orfani şi pe văduve în necazul lor şi să ne păzim neîntinaţi de lume" (*Iacov* I, 27).

4. *Valorile fundamentale ale comunităţii parohiale*. Nu este însă suficient să se spună că parohia este o comunitate religioasă. Definirea ei doar în aceşti termeni ar fi prea superficială. Activitatea generală a unei astfel de comunităţi este condiţionată, inevitabil, de anumite valori prin prisma cărora un individ îşi reprezintă propria condiţie, cât şi pe aceea a celorlalţi. „Valorile, spune o autoare, reprezintă expresia unor preferinţe şi credinţe colective, dar, în acelaşi timp, şi ale unor orientări fundamentale şi principii generale. Astfel, în orice tip de societate, determinarea acţiunilor (a obiectivelor societăţii) se realizează în funcţie de reprezentarea aspiraţiilor (unde se doreşte să se ajungă) şi se manifestă prin valori colective"[4]. După alt autor, valorile alcătuiesc „o concepţie, explicită sau implicită, distinctivă pentru un individ sau caracteristică pentru un grup, cu privire la ceea ce este dezirabil, care influenţează selecţia modurilor, mijloacelor şi scopurilor disponibile ale acţiunii"[5].

Comunitatea parohială are, aşadar, propriile ei valori în funcţie de care îşi fixează obiectivele şi-şi tratează proprii ei membri. Pe noi ne preocupă în textul de faţă nu modul în care această comunitate îşi tratează membrii în general, ci felul în care ea se preocupă de cei aflaţi în situaţii grave, în mari nevoi materiale, dar şi spirituale; mai mult, de felul în care aceeaşi comunitate se implică în rezolvarea nevoilor de care suferă societatea în general, adică nu doar de nevoile propriilor

4. V. Dragomir, *Valorile în practica asistenţei sociale*, Revista de asistenţă socială, 1 / 2004, p.86.

5. C. Kluckholm, *„Values and Value Orientations in the Theory of Action"*, 1951, p.395; la V. Dragomir, *op. cit.*,, p. 86.

membri, ci şi de ale celor care nu aparţin direct bisericii, ba chiar de ale celor care aparţin altor culte sau nu au nici o credinţă. Din acest punct de vedere activitatea unei comunităţi poate fi definită ca fiind de natură *filantropică* şi, în esenţă, are acelaşi conţinut cu ceea ce în plan laic se numeşte *asistenţă socială*.

Dar asistenţa socială, arată autoarea mai sus citată, este susţinută ea însăşi de anumite valori: „Din perspectiva practicii în domeniul asistenţei sociale, valorile reprezintă, alături de teorii, modele de intervenţie şi relaţia de acordare a ajutorului, fundamente ale acestei profesii, dar şi instrumente cu ajutorul cărora sunt selecţionate informaţiile pe baza cărora se elaborează planul de intervenţie şi modalitatea de acţiune în vederea soluţionării cazului. În acest context, putem spune că valorile profesionale ghidează practica, fiind adevărate puncte de reper, deoarece ele sunt abstracţii rezultate din fluxul nemijlocit al experienţei persoanei (...). În acelaşi timp, valorile reprezintă criterii în funcţie de care se stabilesc obiectivele intervenţiei"[6].

Întrucât activitatea filantropică a comunităţii parohiale este, inevitabil, condusă de propriul ei set de valori, comparaţia cu valorile asistenţei sociale laice este cât se poate de instructivă. „Din această perspectivă, continuă aceeaşi autoare, există două valori care pot fi considerate ca reprezentând *premize ale practicii asistenţei sociale*: credinţa în unicitatea şi demnitatea persoanei asistate; credinţa în autodeterminarea persoanei asistate"[7]. Autoarea găseşte originile unei atari opţiuni valorice în filozofia kantiană: „Din punctul de vedere al gândirii filozofice, una din cele mai adecvate perspective asupra naturii umane este cea a lui I. Kant. Filozoful german consideră fiinţele umane ca fiind scopuri în sine şi, prin urmare, acestea nu pot fi tratate ca obiecte sau ca mijloace în vederea atingerii altor scopuri. În acest context, ţinând seama de rolul şi funcţiile asistenţei sociale, rezultă cerinţa respectării demnităţii şi unicităţii persoanelor aflate în dificultate"[8].

O altă autoare vede originea acestui set de valori pe care se întemeiază asistenţa socială laică în psihologia de sorginte umanistă: „În viziunea psihologilor umanişti, acceptarea existenţei umane în întreaga sa unicitate nu reprezintă o exigenţă pur etică, ci o concluzie generală a viziunii pe care o propun asupra omului. Accentuând ideea de totalitate, de sistem deschis, constituit şi în continuă constituire în condiţii concrete, orientat către o dezvoltare care nu este uniliniar predeterminată, ci mai degrabă reprezintă actualizarea unei pluralităţi de potenţialităţi, omul apare nu atât ca un caz particular al unei realităţi genetice, cât ca o fiinţă unică ce trebuie înţeleasă în ea însăşi"[9].

Care sunt însă acele valori care stau la baza filantropiei parohiale şi care pot fi comparate cu valorile asistenţei sociale laice? În esenţă, ele pot fi găsite, deduse, din cunoscutul pasaj noutestamentar în care Iisus vorbeşte despre criteriile judecăţii de apoi, când toţi cei care au săturat pe cei flămânzi şi însetaţi, au găz-

6. V. Dragomir, *op. cit.*,, p. 87.
7. V. Dragomir, *op. cit.*,, p. 87.
8. V. Dragomir, *op. cit.*,, p. 88.
9. E. Zamfir, *Psihologie socială. Texte alese*, Editura Ankaron, Iaşi, 1997; la V. Dragomir, *op. cit.*,, p. 87-88.

duit pe cei pribegi, au îmbrăcat pe cei goi, au cercetat pe cei aflați în spitale sau în închisori vor fi admiși în împărăția cerurilor, pentru că ori de câte ori ei au făcut astfel de fapte față de *„aceşti foarte neînsemnați frați ai Mei, Mie însumi Mi-au făcut."* (*Evanghelia după Matei*, cap. XXV, vers. 40). Cu alte cuvinte, fiecare membru al comunității parohiale, fiecare creştin în general, trebuie să vadă în celălalt *pe Iisus însuşi*. Această întemeiere nu este altceva decât forma supremă a mai vechii afirmații că fiecare om este *chip al lui Dumnezeu însuşi*.

Dacă întemeierea supremă a asistenței sociale laice o constituie valorile filozofiei umaniste, întemeierea cea mai înaltă a filantropiei parohiale, valoarea ei fundamentală, o constituie Hristos însuşi, care sălăşluieşte şi se descoperă în fiecare om, indiferent de condiția materială şi socială generală a acestuia. În calitatea lui de *chip al lui Dumnezeu*, de fapt de chip al lui Hristos, omul nu mai este doar „o ființă unică, ce trebuie înțeleasă în ea însăşi", cum doreşte psihologia umanistă, ci expresia supremă a ființei umane restaurată, ridicată din condiția ei de făptură decăzută şi valorizată pentru eternitate după modelul Celui care a creat-o. Aspirația fundamentală a ființei umane, manifestată încă de la începuturile istoriei, anume aceea *de a fi ca Dumnezeu*, este realizată în creştinătate prin aceea că fiecare membru al *ecclesiei* şi-i reprezintă pe toți ceilalți, dar şi pe fiecare om în general, ca fiind creat, într-adevăr, *după chipul lui Iisus Hristos, Dumnezeu însuşi*.

2. Desfăşurări concrete

4. Programe comunitare. Toate cele spuse până aici au avut rolul să arate că implicarea unei parohii în nevoile societății nu este o activitate accidentală, exterioară activităților ei specifice, esențiale. Dimpotrivă, această implicare este dictată de însăşi constituția ei, de principiul fundamental care-i dirijează viața şi care, altfel spus, este acela al iubirii aproapelui. Parohia în care eu activez ca preot dezvoltă de câțiva ani tot felul de programe care nu fac altceva decât să pună în practică principiile generale enunțate mai sus. Biserica *Pogorârea Sf. Duh* din cartierul bucureştean Titan este de curând construită. Creându-se în jurul ei o comunitate parohială, evident că prima grijă a fost aceea a identificării nevoilor specifice ale zonei. Apărut în anii comunismului, cartierul este o aglomerare uriaşă de blocuri-dormitor. Marea absență din peisajul acestei zone sunt, desigur, bisericile. Cele câteva, foarte puține, care totuşi există, sunt fostele biserici din satele şi comunele înghițite de oraşul în expansiune.

Acest cartier a fost populat în majoritate cu oameni proveniți din provincie, aduşi în Bucureşti la grămadă ca să lucreze în fabricile comuniste. Sunt oameni dezrădăcinați, care şi-au pierdut în cea mai mare parte contactul cu spiritualitatea locurilor de baştină, absorbiți aproape în întregime de grijile vieții de zi cu zi, marcați sufleteşte adânc de anonimatul la care i-a silit noul stil de viață. Prin urmare, nevoia cea mai urgentă pe care acești oameni o resimțeau difuz era aceea a comunicării, a ieşirii din izolarea individuală care defineşte şi la care obligă viața într-un astfel de cartier nou, a refacerii legăturilor firești dintre oameni. Ten-

dința către o atare țintă era deja evidentă din simplul fapt al participării la sfintele slujbe într-un număr impresionant de mare încă de la început, adică din ziua când a fost inaugurat sfântul locaș. În consecință, pe lângă diferitele servicii divine care formează activitatea obișnuită a unei parohii, biserica noastră a creat o serie de programe speciale menite să vină în întâmpinarea acestei mari nevoi a comunității locale.

Primul program de acest fel a fost acela al formării și găzduirii unui cenaclu literar al scriitorilor și poeților din cartier. Cenaclul a apărut la solicitarea expresă a acestora. Din toamna lui 1996, când a fost inaugurat, și până astăzi, cenaclul s-a reunit fără întrerupere în fiecare lună, dovedind o vitalitate incredibilă într-o țara în care oamenii se plictisesc foarte repede aproape de orice, în special de diferitele forme de organizare. Patima cu care discută aproape la fiecare ședință calitatea lucrărilor literare care se citesc dovedește din plin câtă nevoie de comunicare există între aceşti oameni foarte speciali prin pasiunea lor pentru literatură. Parohia susține acest cenaclu nu doar prin spațiu și condițiile pe care le oferă pentru ca întrunirile să aibă loc în condiții acceptabile, ci și prin faptul că finanțează o revistă literară în care sunt publicate în libertatea cea mai deplină lucrările lor cele mai reuşite. Revista se numeşte *Biserica de lemn.*

Aproape în același timp parohia a acceptat formarea și găzduirea unui alt cenaclu, de fapt a unui cerc de discuții libere pe tot felul de teme conexe cu fenomenul religios. La acest cerc de discuții participă intelectuali de formații foarte diferite, cu arii de preocupări distincte, aparent fără legătură unele cu altele. Reuniunile acestui cerc au loc în fiecare lună neîntrerupt din 1996. Nu de puține ori discuțiile au fost la fel de aprinse pe teme de morală, de viziune filozofică sau de apreciere generală a stării Bisericii Ortodoxe, a raporturilor ei cu celelalte culte, cu domeniul științific, cu celelalte religii, etc. Cercul are propria lui revistă care se intitulează *Dezbateri spirituale* și care, de asemenea, este susținută financiar de parohie. Este de remarcat, ca și în cazul cenaclului literar, vitalitatea extraordinară a acestui tip de întruniri care, nu s-au întrerupt nici în condițiile vitrege ale iernilor, mai ales a celor din anii de început, când sistemul de încălzire nu era încă pus la punct. Cu cât dezbaterile sunt mai vii și punctele de vedere mai contradictorii, cu atât mai vie este dorința participanților de a se revedea la următoarea întâlnire și a-și comunica unii altora opiniile.

În ultima vreme s-a conturat ideea formării unui nou grup de discuții, de data aceasta pe diferite probleme civice de larg interes pentru comunitate. Nevoia de a discuta diferitele aspecte ale vieții cartierului a apărut mai ales în urma recentelor alegeri locale, când opțiunile s-au ciocnit cu mare vioiciune pe tema priorităților în gospodărirea cartierului, a parcului în care se află biserica noastră și a oportunității și limitelor pe care ar trebui să le aibă această acțiune a parohiei de implicare în problemele generale ale comunității.

În fine, ultimul program din această categorie este unul de turism religios. El este tot atât de vechi ca și primele două. Mulțumită unor doamne care au accep-

tat să se ocupe de organizarea efectivă a acestor pelerinaje, din 1996 şi până astăzi mii de oameni din parohie şi din zonele învecinate au putut vizita aproape toate mânăstirile importante ale ţării, au putut parcurge cele mai frumoase trasee turistice, au luat contact cu cei mai buni din marii duhovnici ai ortodoxiei româneşti, ba au reuşit în câteva rânduri să treacă şi dincolo de graniţe pentru a vedea bogăţiile spirituale ale altor teritorii. Este superfluă menţiunea prieteniilor care s-au legat pe aceste trasee, diminuând sentimentul de singurătate care-i apasă pe mulţi din cei care participă.

5. Programe sociale. În ciuda faptului că zona noastră este formată numai din blocuri de locuinţe, deci de o populaţie care trăieşte în apartamente ce necesită un nivel al veniturilor suficient pentru a plăti cheltuielile de întreţinere lunară, există destui oameni săraci. În baza principiilor enunţate la început, parohia este obligată să se ocupe şi de această categorie de oameni. De la început a existat însă o problemă: parohia, epuizată de efortul de a-şi construi propriul locaş de cult, nu a găsit fondurile necesare pentru a iniţia şi susţine formele clasice de ajutor social pentru săraci: cantine, azile pentru bătrâni sau de îngrijire la domiciliu, centre de îngrijire a copiilor străzii, daruri de haine, etc. Fonduri pentru acest tip de programe n-a găsit nici mai târziu la enoriaşi din cauza unei anumite sărăcii generale.

Pentru a nu abandona această preocupare fundamentală şi a ne abate astfel de la misiunea noastră esenţială, am optat pentru un alt gen de programe sociale: anume pentru acelea care nu necesită fonduri şi care se bazează exclusiv pe bunăvoinţa enoriaşilor mai generoşi. În acest sens parohia s-a gândit, la sugestia unor profesori de şcoală generală şi de liceu, să vină în primul rând în ajutorul acelor copii, elevi ai şcolilor din jur, ai căror părinţi sunt prea săraci pentru a le plăti ore de pregătire şcolară suplimentară, de care foarte mulţi au nevoie pentru a depăşi corigenţe, examene de capacitate, de bacalaureat, ba în anumite cazuri şi de admitere la facultăţi. Anunţându-şi intenţia încă de la inaugurare, parohia a reuşit să adune în fiecare an un număr suficient de profesori de toate categoriile pentru a susţine gratuit acest efort. Mulţumită acestor profesori în fiecare an aproximativ o sută de elevi de toate vârstele au primit ajutorul necesar şi nu puţini dintre ei au depăşit cu succes obstacolele care le stăteau în cale.

Un alt fenomen căruia parohia a căutat să-i facă faţă a fost acela al bătrânilor escrocaţi de multe ori de membri ai propriei familii şi lăsaţi pe drumuri în urma pierderii caselor prin proceduri dubioase de vânzare-cumpărare. În acest scop parohia a apelat la serviciile şi bunăvoinţa unor jurişti din zonă, generoşi, care au înţeles gravitatea problemei şi au fost dispuşi să ajute într-un fel sau altul la rezolvarea acestui tip de problemă apărută în comunitate. S-a creat un fel de cabinet de consultanţă juridică în care juriştii în cauză au putut analiza cu competenţa specifică fiecare situaţie în parte şi oferi cele mai bune sfaturi. Menţionez că de-a lungul anilor nu puţine au fost cazurile în care aceşti oameni au putut fi de un real folos prin contribuţia lor la rezolvarea unor cazuri grave.

În spijinul aceloraşi bătrâni, în special a celor cu pensii foarte mici, dar şi a şomerilor, parohia a organizat şi un cabinet medical. Mulţumită sponsorizării oferite de o mare fundaţie umanitară, acest cabinet a putut fi utilat cu instrumente medicale performante, ceea ce-l face să rivalizeze din acest punct de vedere cu cabinetele comerciale din zonă. Consultaţiile specifice sunt oferite aici de medici din zonă, care, asemenea juriştilor sus-menţionaţi, au înţeles să ofere cu generozitate ştiinţa şi timpul lor liber pentru a veni în întâmpinarea nevoilor comunităţii, a membrilor ei aflaţi în situaţiile cele mai defavorabile în acest moment.

6. *Consideraţii finale*. Membrii *ecclesiei* sunt, în totalitatea lor, încă peregrini pe acest pământ, încă nişte *paroikous*, străini şi călători prin pustia istoriei. Caracterul acesta este pentru cei mai mulţi unul doar spiritual. Pentru unii însă, el este de ordin mult mai concret, material chiar. Aceştia sunt asemenea „celui căzut între tâlhari" din pilda samarineanului milostiv. Asupra lor ierarhul, preotul sau diaconul, ca ipostaze de nivele diferite ale samarineanului, trebuie să se aplece, să le anunţe izbăvirea şi să-i salveze efectiv aducându-i în mijlocul marelui *pandoheion* care este Biserica (Luca X, 34).

Pr. lector ADRIAN NICULCEA

SPIRITISMUL LUI BOGDAN PETRICEICU HASDEU, – ISTORIE A UNEI PSEUDORELIGII –

Climatul de libertate, democraţie şi circulaţie culturală europeană de astăzi a permis şi o mai bună cunoaştere a vieţii şi a operei uneia dintre cele mai mari personalităţi intelectuale româneşti. Dintre scrierile sale prohibite în deceniile trecute, iar de curând încredinţată tiparului, amintim doar *Arhiva spiritistă*, un prim volum de peste 400 de pagini. Mai voluminos decât el este altul de exegeză a întregii sale opere datorat lui I. Oprişan, *B. P. Hasdeu sau setea de absolut.* Tumultul şi misterul vieţii.

Şi cercetările din anii noştri recunosc realizările pe care el le-a înfăptuit în atâtea sectoare de activitate în care s-a risipit, într-un chip aproape unic la noi. Locul deosebit pe care acest fiu al Basarabiei îl ocupă în cultura română iese în evidenţă comparativ cu marii săi contemporani. Unele versuri pe care le-a publicat, de exemplu, pot fi socotite anticipări ale măiestriei eminesciene de mai târziu. Tot aşa, pasiunea sa pentru istorie şi enciclopedismul – susţinută de aceeaşi intuiţie, metodă proprie şi putere de muncă – îşi va găsi echivalent în fecunditatea intelectuală fenomenală a lui Nicolae Iorga. Străfulgerările minţii sale şi pasiunea deosebită cu care le-a susţinut au îmbogăţit cultura naţională cu creaţii masive şi de valoare reală. S-au obţinut astfel posibilităţi de depăşire a stadiului epocii înclinat mai mult spre evul de mijloc. Ca urmare, despre Hasdeu, se poate vorbi la capitolele: istorie, filologie, literatură, ziaristică, politică, la toate la un loc şi chiar mai mult.

La baza enciclopedismului hasdeian, cercetătorii au văzut dinamismul unei voinţe care nu acceptă uşor limite. El presupune, în majoritatea cazurilor, o structură spirituală romantică şi o anume intuiţie magică[1]. Un asemenea temperament de învăţat e în continuă autodepăşire, preocupat mereu să adâncească afirmaţiile obişnuite ale cunoaşterii, extinzându-se în cât mai multe direcţii. Dacă prezentarea dialectică are nevoie de o înlănţuire riguroasă pentru a stabili un adevăr, cea magică se poate servi şi numai de fragmente; restul este reconstituit prin analogii şi corespondenţe, uneori neaşteptate. În cazul acesta parcă sferele Universului se supun baghetei acţiunii omeneşti. Autorul *Istoriei critice a românilor* a cultivat această metodă magică în diferite împrejurări. Mai întâi, în căutarea sa pasionată de începuturi, de origini, şi în general, în obişnuinţa prezentării fenomenelor sub formă de cosmos. Atunci elemente disparate uneori se conciliază cu celelalte. În cazul rezolvării problemelor ultime, se identifică de asemenea etosul de mai sus.

A intervenit însă o vreme când această proeminentă figură culturală a intrat în regres. Cunoscutele sale daruri intelectuale: fantezia efervescentă în literatură, avântul pe căi necunoscute în cercetare, dorul de viaţă în societate parcă s-au înceţoşat. Purtătorul lor a devenit treptat obsedat de o singură idee, claustrat în durerea sa, retras din tumultul vieţii publice. Pe plan spiritual de asemenea, B. P. Hasdeu a transformat credinţa în credulitate, cercetătorul obiectiv a devenit „mistic" în ştiinţă, iar exteriorul fenomenelor s-a impus ca singura sa certitudine.

1. Mircea Eliade, *Bogdan Petriceicu Hasdeu,* în culegerea *Tradiţie şi actualitate românească*, vol. III, Focşani, 1937, p. 33.

Este cea de a doua etapă mare a vieţii savantului, survenită după moartea singurei sale fiice la 17 septembrie 1888. Ros de această durere, greu de suportat pentru cel neobişnuit să se resemneze în faţa realităţii, şi obsedat de o neîntreruptă iubire părintească, el a căutat mângâiere în afirmaţiile şi în practicile spiritiste. Trei sunt operele care atestă această nouă religiozitate, provenită din ştiinţa ultrapământescului: - mormântul Iuliei Hasdeu de la cimitirul Bellu din Bucureşti, pus sub autoritatea Academiei Române;

– castelul Iulia Hasdeu din Câmpina;

– volumul *Sic cogito*. Ce e viaţa? Ce e moartea? Ce e omul?, Bucureşti, 1892[2].

Dacă primul monument este denumit „templu spiritist", celelalte au fost realizate în aceeaşi atmosferă: „Spiritul care mă sugestiona asupra templului a fost totdeauna fiica mea"[3] – citim în amintita carte. Ea a apărut din nevoia sufletească de comuniune mistică frecventă cu cea dispărută. Prăbuşirea psihică trăită prin experienţele spiritiste a fost urmărită, poate chiar şi încurajată, de unele personalităţi culturale din epocă: V. Cosmovici, Th. Speranţia (au fost şi mediumi), Episcopul Ghenadie al Argeşului, Bonifaciu Florescu, Ion Niţescu, Gh. I. Ionescu-Gion, C. M. Ciocazan, Dr. C. Istrati, Z. Arbore, L. Şăineanu, Şt. Michailescu. „O rătăcire de moment a sufletului sensibil se transformă într-o atitudine cu ajutorul căreia Hasdeu nu face altceva decât să se amăgească în dorinţa de a cuprinde *infinitul*, să-şi creeze o iluzorie platoşă de om invulnerabil, perfect conştient de convenţia jocului"[4]. Faptul a cumpănit greu pentru destinul său în memoria urmaşilor. Oamenii încep să uite pasiunea sa de odinioară pentru monumental şi universalitate, idealul rezolvării exhaustive în cercetările istorico-filologice. O anumită categorie de intelectuali va încuraja „taina", „mitul Hasdeu". De aici şi până la categorisirea de „un uitat"[5] nu mai era mult. Pe de altă parte, adepţii „ştiinţelor" oculte vor exploata acest argument al autorităţii într-un domeniu în care este multă fantezie şi mai multă rea-credinţă. Hasdeu însuşi se lăuda că el a girat, prin prestigiul personalităţii sale, răspândirea unui anumit gen de ocultism în ţara noastră. De aceea îndureratul părinte a devenit cu timpul un fel de „sfânt patron" al spiritiştilor de la noi. Constatarea aceasta arată în fond o confuzie şi totodată o mistificare. Se face anume uz de autoritatea recunoscută a operei ştiinţifice şi literare a marelui om de cultură, pentru a acoperi nişte realităţi antiştiinţifice şi false. Trebuie să se departajeze produsele omului lucid, inteligent şi plin de viaţă de acelea ale unor zile de rătăcire sufletească şi de însingurare.

Ar fi nedrept, prin urmare, să se evidenţieze unilateral şi exagerat clişeul lui Hasdeu spiritist. În felul acesta s-ar învesti cu nimbul obiectivităţii absolute un

2. Ediţiile din zilele noastre nu mai au subtitlul acesta. De asemenea ediţia a III-a precizează că în carte „nu se va schimba nimic niciodată". Comp. ediţia lui Tudor Nedelcea, Craiova, 1991, 255 de pagini. După informaţia lui Liviu Marian, *Bogdan Petriceicu Hasdeu.* Schiţă biografică şi bibliografică, Bucureşti, 1928, p. 19, lucrarea aceasta de filosofie religioasă a fost tradusă în limbile germană şi franceză.

3. B. P. Hasdeu, *Sic cogito,* ed. cit., p. 233.

4. Mihai Drăgan, *B. P. Hasdeu,* Iaşi, 1972, p. 265.

5. Vezi capitolul intitulat chiar aşa, la Prof. I. Simionescu, *Oameni aleşi,* vol. II, Românii, Bucureşti, 1939, p. 139.

sentiment de iremediabil subiectivism, dobândit într-o perioadă de viaţă cu fatale trăiri emoţionale. Cu alte cuvinte nu se cuvine să acordăm prioritate lui Hasdeu, celui aplecat faustic asupra mesei cu un picior, faţă de acelaşi Hasdeu, omul activ, al concretului şi al consecvenţei logice.

Iată de ce încercarea de faţă îşi propune să cerceteze tocmai aspectul spiritist din opera sa, vederi care nu au rodit deloc după moartea celui ce le-a experiat atât de trist. Întreprindem aceasta şi la constatarea că chiar studiile care privesc direct tema în discuţie nu au făcut-o cu mijloacele teologului[6].

I. Definiţia şi ştiinţa religiei din volumul citat

Vom analiza încă de la început felul în care autorul concepe religia. De o justă definire a ei va depinde – în parte – restul afirmaţiilor lucrării. „Când noi zicem "Ştiinţa sufletului", nu înţelegem ştiinţa despre suflet a celor învăţaţi, ci ştiinţa cuprinsă în sufletul fiecărui om, oricât de neînvăţat: religiunea. Şi când zicem "religiune", nu înţelegem vreo religiune deosebită, ci întreitul sâmbure al tuturor religiunilor câte au fiinţat vreodată sau fiinţează pe faţa pământului: *Dumnezeu, Nemurirea, Destăinuirea.*

Unica religiune, care se întemeiază întreagă numai pe aceste trei principii, fără nici un amestec, este *Spiritismul* "[7].

De la început observăm că autorul lui *Sic cogito* înlătură definiţia clasică a religiei şi ne aruncă spiritismul în braţe. Pe acesta îl socoteşte „miezul tuturor religiunilor fără deosebire"[8]. Definiţia de mai sus a lui Hasdeu e falsă şi rudimentară. Întemeiat pe concluziile etnologului Eduard Tylor, el conchide că toate religiile sunt la fel, întrucât „se schimbă numai doară numele proprii ale zeilor de a doua mână, numai etichetele"[9]. În cazul acesta, când se porneşte de la evlavia personală, echivalenţa dintre Mercur şi un arhanghel, dintre Venera şi Sfânta Vineri ortodoxă se acceptă numaidecât. „ ... Atunci începutul religiozităţii trebuie căutat deja la maimuţă, la elefant, la câine, în straturile animale inferioare omului"[10].

Îndureratul cărturar atribuie termenilor noţiunii de religie altă ierarhie şi un conţinut nou. Astfel Dumnezeul descris de el nu este Acela cu al Cărui har credinciosul creştin poate depăşi naturalul. Se vede uşor cum e lăsat în umbră de cel de al doilea termen al definiţiei: *nemurirea.* În spatele acesteia se ascunde în realitate posibilitatea legăturii cu spiritele. Între om şi Dumnezeu se interpune un element eterogen. Prezenţa lui va monopoliza tot conţinutul religiei şi această realitate se va impune cu autoritate de dogmă. Asistăm, prin urmare, la deplasarea întregii problematici a fenomenului religios de la interior la exterior. De aceea, se naşte întrebarea: de ce se acordă aici atâta importanţă spiritelor şi încă una primordială> Ele nu sunt indispensabile în complexul vieţii religioase. Sunt nemuritoare într-

6. Vezi A. Ieşan, *Doctrina spiritistă a lui Hasdeu,* în „Codrul Cosminului", IV şi V (1927 şi 1928), partea I, p. 4-16; Jenica Tabacu, *B. P. Hasdeu şi spiritismul,* în „Tomis", 2003, nr. 10, p. 25-26.

7. B. P. Hasdeu, *ibid.,* p. 41.

8. *Ibidem,* p. 47.

9. *Ibidem,* p. 48. Pentru comparaţie, precizări ample la Pr. prof. Petru Rezuş, *Învăţătura despre fiinţa religiei creştine din punct de vedere interconfesional,* în „Ortodoxia", X (1958), nr. 1, p. 15-22.

10. B. P. Hasdeu, *ibid..,* p. 47.

adevăr, dar nu sunt veşnice şi nici atotputernice. Apoi existenţa lui Dumnezeu, de care s-a făcut menţiune, le-ar periclita această prioritate. Este interesant de observat că reliefarea nemuririi nu se face aici fără o influenţă şi asupra celui de al treilea factor al definiţiei amintite: *revelaţia*. Ea nu mai aparţine lui Dumnezeu, ci spiritelor. Iar atitudinea pe care credinciosul o are faţă de Creator, pe neobservate, a trecut asupra spiritelor; cu acestea se menţine o tainică legătură.

În mod arbitrar, aşadar, elemente secundare ale noţiunii de religie dobândesc acum o importanţă majoră. Ele uşurează concluzia că spiritismul ar fi o religie; ba mai mult: singura adevărată. Şi de aici se poate constata că Hasdeu caută o „religie experimentală"[11], nu religia mântuirii.

Trăirea religioasă invocată de autor ca „ştiinţă a sufletului"[12] se adresează numai elementului său intelectual. Este aici una dintre unilateralităţile pe care le exprimă această „religie" în comparaţie cu doctrina creştinului ortodox. El întâmpină iniţiativa mântuitoare a Harului dumnezeiesc cu întreitul aspect al naturii sale sufleteşti : raţiunea, sentimentul şi voinţa. Şi mai ales, acestea trebuie să fie îndreptate totdeauna către Dumnezeu ca spre mediul lor natural. Numai în acest caz se poate vorbi de religie: când simţi învăluirea persoanei tale de către iubirea celeilalte Persoane. Altfel nu depăşeşti sentimentul rece şi însingurat, ca atunci când magii vor fi contemplat astrele din turnurile Babilonului.

Prin ceea ce comunică această „ştiinţă a sufletului" se dobândeşte ceva omenesc şi inferior religiei. În locul comuniunii cu Persoana iubită, contemplăm idei abstracte. În *Sic cogito*, Hasdeu ne indică nemurirea spiritelor, dar în realitate ne retrage pe Dumnezeu. Pe Acela, pe care tot el, în setea-i de începuturi, de abisuri, de folclor, în căutarea cuvintelor din bătrâni de odinioară, Îl va fi întâlnit în basmele poporului nostru, că umblă pe pământ în tovărăşia Sfântului Petru.

Pe de altă parte, dacă dogmele acestei „credinţe-ştiinţe" „sunt sădite în inimi de cînd omenirea"[13], cum se explică faptul că marele cărturar nu recunoaşte cultul ca element al fiinţei religiei> Într-un fel îl recunoaşte şi el, dar pe acela care se desfăşoară în camerele obscure ale şedinţelor, tatăl devenind sacerdot la altarul fiicei căutate încă pe pământ. Totuşi o trăire religioasă a cărei tensiune este atât de mare, încât poate să-şi aroge la un moment dat întreaga paternitate a fenomenului în studiu, nu poate să nu aibă şi forme externe de exprimare. Cultul face parte dintr-o definiţie ştiinţifică şi teologică a religiei. El nu trebuie să fie lăsat numai într-un colţ al culturii. Putem exemplifica această cerinţă prin cultul ortodox, care este un mijloc de simţire şi de împărtăşire a tainelor dumnezeieşti: „cerul pe pământ"[14].

În privinţa religiei, aşadar, autorul lui *Sic cogito* nu vede o legătură a omului cu Dumnezeu, ci o dependenţă a lui de spirite. El a redus totul la o închipuire. S-a obţinut astfel proba dorită, susţinându-se cu convingere posibilitatea dobândirii unei comuniuni cu spiritele, fapt probat , chipurile, şi în mod ştiinţific. Pentru

11. *Ibidem*, p. 46.
12. *Ibidem*, p. 41.
13. *Ibidem*, p. 1.
14. Prot. S. Bulgakov, *Cerul pe pământ*, în „Raze de lumină", V(1933), nr. 1, p. 41-50. Aprecieri ale unor autori neortodocşi, la Pr. prof. Corneliu Sârbu, *Adevărul şi frumuseţile Ortodoxiei*, în „Ortodoxia", VIII (1956), nr. 4, p. 577-600.

viitor, el proorocea o dezvoltare continuă a procedeului, ceea ce de bună seamă nu vedem că se realizează.

Această repetată certitudine ştiinţistă provine din însuşirea teoriei lui A. Comte. Ea a fost întărită în secolul al XIX-lea prin convingerea că animismul constituie forma iniţială de religie naturală, ipoteză căreia învăţatul român îi acorda toată adeziunea sa. În felul acesta, creştinismul stă alături de fetişism ş. a., între limitele aceluiaşi cadru. Spiritismul este declarat religie absolută, deopotrivă probată prin credinţă şi prin ştiinţă. Concluziile de mai sus nu sunt susţinute cu dovezi din studiul comparativ al religiilor şi din alte domenii, ci cu simple afirmaţii, ba chiar cu sentinţe; se prezintă astfel spiritismul din epoca sa ca deja biruitor asupra oricărei forme de religie[15]. Pentru ca totuşi arbitrariul să nu apară chiar despotic, ni se servesc drept „dovezi" mărturiile partizane ale unor savanţi în ştiinţele pozitive din veacul al XIX-lea[16]. Sunt enumeraţi în rândul acestei „mulţimi de fruntaşi curat ştiinţifici, astronomi, matematicieni, chimişti, fizicieni, naturalişti, antropologişti, filozofi"[17]. În felul acesta, ierarhi teologi, sfinţi, apologeţi, mucenici, cuvioşi, cuvioase şi alţi mărturisitori ai Adevărului sunt scoşi din istorie.

Totuşi lista de mai sus a partizanilor spiritişti, care impresionează prin varietatea ei şi prin prestigiul învăţaţilor, s-ar putea să perpetueze o contradicţie cu alte afirmaţii ale autorului. Încă de la începutul cărţii, el preciza, dimpotrivă, că are în vedere „ştiinţa cuprinsă în sufletul fiecărui om oricât de neînvăţat"[18].

II. Metafizica şi cosmologia sintezei sale

Prin subtitlul acesta am părăsit într-un fel terenul interior, propriu manifestărilor religioase. Ne-am lăsat ispitiţi numai de aspectul lor intelectual, ca şi cum religia ar fi tot una cu metafizica. Aici ne-a condus Hasdeu însuşi, a cărui definiţie despre religie nu îndeplineşte criteriul obiectivităţii fenomenului, ci face loc unor convingeri de valoare pur personală. Este timpul să amintim că, în spiritism, el a căutat o religie, nu o filosofie[19]. Totuşi autorul, în durerea sa, a depăşit formulele alinătoare ale celei dintâi şi s-a revărsat în speculaţiile filosofice. Aşa cum le găsim cristalizate în *Sic cogito,* ele nu constituie un sistem de mare anvergură. Putem totuşi desprinde de aici ideile sale asupra teodiceii, a cosmologiei, a antropologiei ş. a.[20]. Primele două enumerate se definesc în expunerea marelui cărturar cu un larg concurs al ştiinţelor exacte şi mai deloc cu revelaţia creştină.

15. B. P. Hasdeu, *ibid.,* p. 41.

16. Câtă importanţă are argumentarea prin citarea autorităţii în ştiinţă, o arată Dr. G. Marinescu, *Spiritism şi metapsihism,* Bucureşti, 1926, p. 55.

17. B. P. Hasdeu, *ibid.,* p. 46.

18. *Ibidem,* p. 41.

19. *Ibidem,* p. 63.

20. Trebuie să menţionăm aici că o parte din vederile sale metafizice rămân încă nedescifrate. Simbolurile celor două construcţii, mormântul Iuliei Hasdeu şi castelul de la Câmpina, presupun misterioase relaţii între numere, figuri şi oameni (Eugeniu Speranţia, *Castelul lui Hasdeu,* în „Steaua", 1957, nr. 10, p. 153-156).

B. P. Hasdeu însuşi menţionează probabilitatea alcătuirii în viitor a altor două cărţi, ceea ce e un indiciu al posibilităţii corijării sintezei sale (*Sic cogito, Prefaţă* la a 3-a ediţiune, p. 37).

„Dumnezeu este *infinit*"[21]. O spune aceasta nu numai astronomia, chimia ş. a., ci şi „bătrânul Voltaire"[22]. Universul este cuprins în infinit, dar nu se identifică de fel cu acesta, căci Dumnezeu e nemărginit în timp şi în spaţiu. În El îşi găsesc deplinătatea: Binele, Adevărul, Frumosul, arătându-se această desăvârşire a Sa şi prin faptul că naşte lumi din iubire. Acest infinit care „urzeşte totul numai din sine, prin impunerea marginilor la ceea ce voieşte"[23], poate fi contemplat îndeosebi de către astronom şi de către chimist. Din situaţia de mărginire, care explică existenţa Răului în lume, făptura se străduieşte veşnic să înainteze spre substanţa din care a fost individualizată evolutiv. Evident lucru că acest proces al făpturii este de sens opus şi se desfăşoară paralel cu acela al infinitului.

Şi gnosticismul, condamnat în primele secole creştine, prezenta sufletele ca prizoniere în materia rea. Prin cunoaştere, acestea pot să se înalţe la Dumnezeu, deoarece sunt părticele din El[24].

Teoria lui Ch. Darwin ilustrează cel mai potrivit lucrarea şi tendinţa zidirii, numai că aceasta trebuie completată cu porţiunea lanţului de la om la Dumnezeu[25]. „Acest mai sus este o urmare neapărată, o nestrămutată logică a darwinismului. Evoluţiunea, care merge în jos până la aşa-numita protoplasmă nu se poate opri în sus la om, ca şi când între om şi între Dumnezeu n-ar fi nimica la mijloc. După cum scara ne pogoară până la infinit, de asemenea până la infinit ea trebuie să ne urce. Fiinţa neorganică devine fiinţă organică, fiinţă organică cată să devină fiinţă supraorganică, şi tot înainte, înainte până la infinit. Numai infinită ea nu va fi niciodată (...)"[26].

„Supraomul" de pe treptele înalte ale evoluţiei va trebui să se îngrijească de „antropotehnie" (destăinuire), după cum străbunii au ajuns până la el, datorită „zootehniei" (selecţiunii artificiale)[27].

Într-un cuvânt, „mărginire de o parte, desmărginire de cealaltă, acţiune şi reacţiune, întregul mecanism al universului, mecanism aşa de simplu în sublimitatea sa, se cuprinde în principiul iubirii"[28].

Faţă de Dumnezeul religiei revelaţiei istorice, în cele de mai sus nu avem sentimentul că ducem dialog cu o Persoană. Dimpotrivă, suntem numai în prezenţa unui anumit sistem de idei, se contemplă adică o simplă abstracţie. Autorul lui *Sic cogito* a luat în mod arbitrar noţiunea de infinit, străduindu-se să o învestească neapărat cu atribute divine. A justificat atitudinea aceasta cu probe din mai multe domenii ştiinţifice. Accentul lui se pune pe atributele exterioare ale lui Dumnezeu – infinit, forţă ş. a. – şi nu pe cele morale, cum ar fi normal. Dintre acestea din urmă, un loc constitutiv îl deţine iubirea. Ea stă la baza urzirii divine şi totodată la aceea a făpturii care tinde spre descătuşare. Amintitul sentiment nu se încadrează

21. B. P. Hasdeu, *ibid.*, p. 51.
22. *Ibidem.*, p. 51.
23. *Ibidem.*, p. 62.
24. Vezi Claude Tresmontant, *La métaphysique du christianisme et la naissance de la philosophie chr.*, Paris, 1968, p. 153.
25. B. P. Hasdeu, *ibid.*, p. 57.
26. *Ibidem*, p. 58.
27. *Ibidem*, p. 63.
28. *Ibidem.*, p. 71.

armonios în restul însuşirilor şi nu contribuie la evidenţierea atotperfecţiunii Persoanei divine. Şi atunci un Dumnezeu a cărui iubire se desfăşoară năvalnic, fără cenzura voinţei, nu mai poate fi numit Persoană. În chip evident îşi trădează neputinţa şi ascendentul automatismului naturalist asupra sa[29]. Este aici altă contradicţie a sintezei: un Dumnezeu conceput ca mecanism egal Sieşi creează, totuşi, din iubire[30].

Dar faptul că nu-i Persoană şi că nu are să-Şi legitimeze un caracter obiectiv se mai poate dovedi şi altfel. Dumnezeul din *Sic cogito* doar dă de ştire că există. El nu se arată preocupat de comuniune cu oamenii şi nu mântuieşte pe nimeni. Existenţa Lui se răsfrânge asupra noastră ca un fel de micşorare, care merge până la dispariţia în creatură. Este aşa de absent că numai existenţa spiritelor atotfăcătoare şi pline de revelaţii arată că nu avem o iluzie. După atâta evoluţie, nici nu se ştie dacă se poate cantona în vreun fel de salvare. Apar aici urmările panteismului care face ca făptura să nu simtă în chip arzător dorinţa unirii cu Dumnezeu, de la Care să dobândească un plus de fericire. De altfel, în concepţia lui Hasdeu, iubirea priveşte numai fiinţele care au părăsit trupurile pământeşti.

Zadarnice rămân apelurile autorului la creaţii spirituale în istorie, de vreme ce acestea nu sunt garantate de o reală credinţă în nemurire şi de iubirea Creatorului faţă de creatura Sa. Am putea afirma chiar că această metafizică rectilinie se cere susţinută neapărat de către partea a doua a lui *Sic cogito*. Atmosfera de înduioşare care pluteşte aici e de natură să îndulcească oarecum caracterul sobru, constant şi obiectiv al realităţii. Numai că acest sentimentalism palid trece pe lângă noţiunile de răsplată, de fapte, de libertate interioară cu care ne-a obişnuit creştinismul. Istoria bisericească a mai întâlnit cândva poziţia aceasta doctrinară la Origen († 254) şi în timpurile contemporane la G. Papini.

Observaţiile de mai sus arată cât de lipsit de farmec este sistemul lui Hasdeu. El este construit în general pe observaţii pozitiviste. În loc să fie completate cu nişte elemente filosofice, ceea ce ar reduce răceala lor, acestea sunt doar învăluite în veşmântul cald al iubirii. Dar metafizica din *Sic cogito* exprimă şi o notă optimistă: lumea evoluează, încearcă să devină mai bună, se spiritualizează treptat[31]. În privinţa evoluţiei, gânditorul este ambiguu. Mai întâi se observă că lanţul treptelor de până la om se efectuează mecanic. La om însă se ajunge după micşorarea egoismului, după evidenţierea acelei esenţe divine din eul lui. Dar părându-i-se că nu mai ajunge la spiritism, Hasdeu adaugă explicaţia că totuşi

29. Comp. versurile din poemul *Dumnezeu,* scris în 1894:
„Materie şi forţă ! Din Forţa cea supremă
Ce-i numai forţă, una, monadă fără ţărm,
Orice se desfăşoară, orice se dezdrumează,
Rămîne forţă, însă cu-n strai de individ".
(B. P. Hasdeu, *Scrieri literare, morale şi politice.* Ed. critică cu note şi variante de Mircea Eliade, vol. I, Bucureşti, 1937, p. 91).

30. B. P. Hasdeu, *ibid.,* p. 119.

31. N. Gane, *Bogdan Petriceicu Hasdeu,* în vol. Academia Română. *Discursuri de recepţie XXXII,* Bucureşti, 1909, p. 9.

omului îi mai rămân şi urme din trecutul animalier, pentru ca eventual el să poată interveni în viaţa celor rămaşi în urmă.

Se pune întrebarea: există evoluţie sau nu? Desigur că, în virtutea desmărginirii şi a desăvârşirii a ceea ce este dumnezeiesc în om , există. Dar atunci cum se explică ascendentul unor urme inferioare asupra puterii zestrei divine din om? Cu alte cuvinte, dacă legea evoluţiei poate fi acceptată, excluzând problema apariţiei factorului psihic, nu se înţelege ce rost are „antropotehnica". Ceea ce făcea ca o specie să zorească în sus era aspiraţia înlăturării marginilor, tendinţa spre fericire. Or acum vedem că cel destrupat este pus în dilemă: să continue mersul spre infinit sau să se întoarcă pe lângă cei rămaşi pe pământ? Este drept că o brumă de altruism va fi agonisit el prin traversarea acestei lumi, dar şi depăşirea morţii îi va fi mărit dorinţa de reintegrare în Atotputernicul.

Devine evident faptul că se deschide un drum vestitelor destăinuiri spiritiste. Creatura tinde spre Dumnezeu, dar niciodată nu va realiza întoarcerea acolo cu toată desmărginirea sa. Cum trebuie să tâlcuim aceasta mai ales că între evoluţie şi nemurire este tras semnul egalităţii?[32]. Toată metafizica de aici a fost numai un pretext pentru crearea complexului : mărginire - desmărginire. În realitate este necesar să nu se ajungă la nici o eshatologie, pentru ca teoria spiritelor să dobândească aparenţa de certitudine. Plăsmuirile spiritiste ale lui Hasdeu, după expresia unui filosof, „par a cunoaşte infinitul fără a cunoaşte veşnicia"[33].

Se mai poate identifica o contradicţie a sintezei. Panteismul empirio-raţionalist hasdeian[34] accentuează în Dumnezeu mai ales nemărginirea şi perfecţiunea Sa. Dintre cele două posibilităţi cosmogonice, creştină şi panteistică, gânditorul nostru a optat pentru cea de a doua, fără a evita contradicţiile ce decurg din teza identităţii. Dacă lumea este o emanaţie din Dumnezeu, atunci e imposibil să cugeţi ca absolută puterea Sa. Asupra voinţei divine însăşi se exercită o altă putere cu caracter de necesitate, ceea ce provoacă o desfăşurare involuntară a voinţei celei dintâi[35]. Aceasta ar fi fost pe deplin evitată în cugetarea creştină, după care creaţia se datorează simplei manifestări a voinţei Sale. Şi mai ales ar fi oferit o explicaţie pentru altă nedumerire: ce se întâmplă cu fiinţele pe care legea evoluţiei le poartă pe treptele sale din ce în ce mai înalte? Infinite nu pot fi niciodată, după cum nici în neant nu se pot întoarce. Evoluţia nu e doar o „metempsihoză capricios regresivă ca la cei vechi"[36]. Şi apoi Dumnezeu poate consimţi să se transforme în nimic propria-I fiinţă? Iată cum se impune ipoteza celor două infiniturі[37] drept singura justificare logică, ceea ce iarăşi sistemul nu îndreptăţeşte.

Teodiceea şi cosmologia de care ne-am ocupat până aici sunt greu de validat în forma în care le-a prezentat Hasdeu. Vom cerceta în continuare dacă alte capitole fundamentate pe aceeaşi concepţie manifestă mai multă consecvenţă logică.

32. B. P. Hasdeu, *ibid.*, p. 62.

33. N. Berdiaeff, *Esprit et Liberté*, Paris, 1933, p. 301.

34. Marin Ştefănescu, *Filosofia românească*, Bucureşti, 1922, p. 149.

35. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia morală ortodoxă,* vol. III. Spiritualitatea ortodoxă, Bucureşti, 1918, p. 15.

36. B. P. Hasdeu, *ibid.*, p. 58.

37. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Poziţia Dlui Lucian Blaga faţă de creştinism şi Ortodoxie,* Sibiu, 1942, p. 147.

III. Antropologia

În concordanţă cu metoda sa obişnuită, Hasdeu nu-şi prezintă interpretările spiritiste înainte de întărirea lor printr-o probă documentar-experimentală. Lucrul acesta nu ar fi normal, dacă fantezia lui, care devine uneori sarcastică[38], nu şi-ar susţine ajungerile chiar şi acolo unde ştiinţa are alt cuvânt de spus. Şi acestei metode i se atribuie o greutate ştiinţifică cu aceeaşi persistenţă cu care s-ar vorbi, de exemplu, despre valoarea mitologiei ca izvor de inspiraţie poetică.

Este suficient să remarcăm legătura misterioasă pe care el o face între somn şi suflet[39], interpretare ridicată la valoarea unui argument. Cu teoria visului şi a stării de veghe se urmăreşte să se demonstreze că sufletul repetă în mic acţiunea macrocosmică de mărginire şi desmărginire; iar prin aceea a somnambulismului, că sufletul e un organism şi anume este independent în raport cu trupul. Faţă de această tendinţă, suborganismul, prin care se înţelege corpul pământesc, opune reacţia sa inevitabilă. Dar să se observe că şi în cazul dintâi există trupul şi totuşi n-a putut împiedica desfăşurarea visului ca aici, în somnambulism[40]. Aceasta înseamnă că altul este mecanismul fenomenului.

Trecem peste explicaţia visului[41] şi a somnambulismului care, acesta din urmă, îşi datorează realitatea unei percepţii alterate, potenţate de elemente subiective[42]. Consemnăm numai că, de dragul ipotezei sale, Hasdeu trebuie să înfrunte realitatea cea mai evidentă. „Ajungem astfel la inconsistenta concluzie - constată un cercetător[43] - că starea de veghe, de luciditate, este incomparabil inferioară stării de toropeală, ceea ce, evident, nu se poate susţine fără anumite riscuri".

Concluziile acestea nu numai că presupun o anumită concepţie despre om, dar vor pretinde hotărât să fie şi o completare şi o cântărire a darwinismului: „Am spus-o şi nu vom înceta de a o spune, declară autorul, Spiritismul este cea mai hotărâtoare verificare a teoriei darwiniste".

Mai departe să dăm cuvântul tot autorului: „ În scurt, când luăm infinitul ca punct de plecare, singurul punct de plecare adevărat pozitiv, ştiinţific în toată întinderea cuvântului, pe dată ni se desfăşoară din el cu o logică neînduplecată cele şase urmări: mărginire - desmărginire

– veghere – somn

– suborganism – supraorganism.

Studiind supraorganismul la om în stare de somn, în visul normal, în visul anestezic sau cloroformic, în somnambulism şi în imnotizm, noi ne-am încredinţat că printr-însul sufletul vede, simte, ştie, se mişcă, străbate spaţiul într-o neatârnare aproape deplină de trup, bucurându-se totodată atunci de o memorie

38. B. P. Hasdeu, *ibid.*, p. 193.

39. *Ibidem*, p. 70.

40. *Ibidem*, p. 137.

41. Vezi René Guenon, *Les étapes multiples de l'être*, Paris, 1932, p. 52-57.

42. Ion Petrovici, *Asupra somnambulismului*, în „Convorbiri literare", XLI (1907), nr. 9, p. 905.

43. Al. Mironescu, *Hasdeu - omul de ştiinţă*, în „Floarea de foc" : *In memoriam B. P. H.*, III (1936), nr. 5, p. 3.

uriaşă, de o minunată putere a voinţei şi de o iubire de adevăr fără seamă, mai mare decât cea mai mare veracitate omenească obişnuită. Numai prin acest supra-organism, care este şi el material, deşi nesupus la spulberare, sufletul poate, după moartea trupului, a fi în împărtăşire cu sufletele cele rămase încă întrupate "[44].

Acest citat ne arată limpede că suntem în prezenţa unei antropologii deosebite de cea creştină. Nu ne surprinde faptul că a făcut din suflet un al doilea organism, ci obţiunea pentru alcătuirea dualistă a fondului nostru sufletesc. Cu intuiţia care l-a singularizat printre contemporani, autorul lui *Sic cogito* anticipează teoria inconştientului. Cine nu ştie câtă importanţă a avut această ipoteză atât de dezbătută până la C. G. Jung şi după aceea > O adevărată obsesie ştiinţifică a veacului trecut !

Supraorganismul sau pluriconştientul, cum e numit de către el[45], are unele apropieri, credem noi, de faimosul „inconştient colectiv". Când afirmăm aceasta ne gândim la rolul lui activ de influenţare a sferei luminoase a conştiinţei.

Inconştientul cu latenţele sale este în cinste mai ales în ocultism, dobândind prioritate cu preţul reducerii rolului conştiinţei şi al raţiunii omeneşti[46]. Cea din urmă n-a dispărut cu totul, dar îi e rezervată numai o importanţă proporţională cu raportul : uniconştient – pluriconştient. Postularea unui conţinut de iraţional, care să tiranizeze lumina conştiinţei, atrage grave neajunsuri în religie. Personalitatea cu adevărat îmbunătăţită presupune tocmai stăpânirea unui conglomerat de influenţe prin care suntem legaţi de biologic. După învăţătura Bisericii noastre, scindarea conştiinţei omului, ca rolul primordial să revină părţilor ei mai puţin luminate, echivalează cu o despersonalizare. Aceasta, pentru faptul că experienţa comuniunii cu Dumnezeu presupune, în cazul credinciosului, obţinerea unei mari iluminări a minţii[47].

Concepţia ortodoxă despre om ca fiinţă ierarhică, cuprinzând în sine chipul Creatorului, cu un suflet individual nemuritor, de valoare cât lumea întregă şi cu un destin unic, nu-şi găseşte îndestulare într-un naturalism de tendinţă monistică. Viziunea hasdeiană, cu eul său impersonal atât de dinamic, nu se acreditează. Ea se dovedeşte că este, exprimându-ne ca un cugetător care caracterizează teosofia, „un naturalism transferat în lumile spirituale"[48].

Faţă de această constatare, caracterul de „credinţă – ştiinţă" nu poate scăpa nici el de învinuirea de dogmatism. În eventualitatea unei complete desmărginiri, după moarte, se afirmă nemurirea sufletelor. Fatalitatea inconştientului ca păstrând în sine totalitatea stărilor de conştiinţă din trecut cere adică prelungirea la infinit a liniei începute[49]. Dar motivarea necesităţii inconştientului păcătuieşte

44. B. P. Hasdeu, *ibid.*, p. 105.

45. *Ibidem*, p. 143.

46. Magistrand Anca Manolache, *Cunoaşterea ocultă – falsificare a cunoaşterii adevărului*, în „Studii Teologice", VI (1954), nr. 3-4, p. 182.

47. În această privinţă, Sf. Maxim Mărturisitorul precizează: „...Nimic nu este mai propriu după fire celor raţionali ca raţiunea, nici mai potrivit pentru cei iubitori de Dumnezeu ca să-şi arate credinţa lor cea dreaptă decât studierea şi înţelegerea ei" (*Răspunsuri către Talasie*, în *Filocalia*, vol. III. Trad. de Prot. dr. D. Stăniloae, Sibiu, 1948, p. 17) .

48. N. Berdiaeff, *ibid.*, p. 293.

49. B. P. Hasdeu, *ibid.*, p. 144.

prin nesocotirea legăturii lui cu un organism individual, cu ajutorul căruia se simte bucuria sau chinul din lumea aceasta[50]. Prin urmare, un salt înainte al celui dintâi trage după sine şi organismul, ceea ce evident nu mai e eliberarea desăvârşită, idee atât de scumpă lui Hasdeu. Cu învăţătura sa despre supravieţuirea sufletului legat de un singur trup care se va transforma prin înviere, creştinismul este mult mai aproape de veşnicie decât metempsihoza.

Dar nu de aceeaşi importanţă se bucură trupul, după cum se exprimă autorul şi în altă parte. Este semnificativ să se observe că ansamblul doctrinei sale îi este chiar protivnic. Pe măsură ce spiritul beneficiază de o mai avansată desmărginire, el este mai aproape de fericire. Aceasta aminteşte de atitudinea platoniciană faţă de materie. Singularizarea sufletului a mai dus la o atitudine, pe lângă această disprețuire şi subtilizare a materiei, care îmbracă chiar exprimări paradoxale[51]. Sufletul, căruia i se atribuie o individualitate organică cu funcţii analoage acelora ale corpului, se va bucura numai el singur de viitoarea integrare în Dumnezeu. Ceea ce înseamnă că nemurirea sufletului află în teza lui Hasdeu o rezolvare unilaterală.

IV. Învăţătura despre spirite

„Ceea ce-i născut din trup, trup este; şi ceea ce-i născut din Duh, duh este. Nu te mira că ţi-am spus : trebuie să vă naşteţi de sus ! " (Ioan 3, 6-7).

Acest fragment din învăţătura Mântuitorului alcătuieşte, cel puţin în vechile ediţii, motto-ul cărţii de care ne ocupăm. Bazat pe o metafizică arbitrară, înţelegând fenomenul religios sui-generis şi după ce poartă omul descompus în vârtejuri cosmice, Hasdeu trece în camera experienţelor de spiritism. În sfârşit are de bine, de rău o justificare. Se va strădui adică să ne arate că religia cea nouă nu este numai credinţă, ci şi ştiinţă. Cum va fi putând o substanţă materială, sufletul, fie ea chiar eterică, să producă urmări spirituale e o întrebare în faţa căreia gânditorul nu a poposit. Fireşte că aici nu-l vom mai urma. Mai întâi, pentru că aceasta este o latură foarte cunoscută. Dar mai ales, fiindcă adevărul acestor fenomene cade în raza minuţioaselor analize ale studiilor apărute la noi cu zeci de ani în urmă[52].

Cu toate acestea apare necesitatea prezentării lucrurile măcar în schiţarea lor cea mai generală. În favoarea realităţilor experienţelor spiritiste, autorul aduce mărturia existenţei celor hipnotice. Dar omologarea nu este îndeajuns de justificată, pentru că are la bază cunoscuta lui gnoseologie: „ ... O adevărată lege firească, ne asigură el, se învederează nu neapărat prin fenomenele ei, ci se impune minţii vrând-nevrând prin imposibilitatea de a nu fi"[53]. Iată până unde ne duce spiritul nedescifratului Hasdeu! În realitate tocmai această perfectă acoperire a celor două fenomene nu se poate susţine, fiindcă nu suntem convinşi că singu-

50. B. Vîşeslavţev, *Nemurire, metamorfoză şi înviere,* în vol. *Eternul în filosofia rusă* (în l. rusă), New York, 1954, p. 284.

51. Comp. B. P. Hasdeu, *Studiu fizic asupra spiritismului,* în „Revista nouă", VII (1894), nr. 11-12, p. 407 : „...Spiritismul nu cunoaşte decât numai *fotografierea materiei spirituale,* starea psihică a materiei, o nouă stare scăpată până aici din vederea Fizicii..." (subl. autor.).

52. Vezi, printre altele, Pr. Gh. Butnariu, *Lipsa de temeinicie a spiritismului,* în „Studii Teologice", VIII (1956), nr. 5-6, p. 318-329.

53. B. P. Hasdeu, *ibid.,* p. 137.

ra deosebire dintre ele ar fi „natura cea destrupată a agentului (care dă sugestia) " în spiritism[54].

Dovada s-ar putea face pe două căi : pe calea ştiinţifică şi pe calea mărturiei conştiinţei. În general mărturia conştiinţei nu e în mare cinste la Hasdeu. La el primează proba pozitivă. Pe urmă conştiinţa nu reprezintă un for infailibil, întrucât i se prezintă şi fenomene de dedublare, în care acţionează ori conştientul, ori inconştientul, sau întâi unul şi apoi celălalt. Nici pe cale ştiinţifică autorul nu poate convinge, fiindcă e prea posibilă influenţa sugestională a unui agent întrupat, cum şi este, prezent la experienţă, poate chiar mediul însuşi[55]. Hasdeu afirmă puternic că în locul agentului lucrează un spirit. Dar, pe linia celeiaşi ipoteze, cine ne dovedeşte că avem de-a face cu acţiuni ale spiritelor şi nu cu apariţii demonice? Într-un cuvânt, rămânem surprinşi de bizareria situaţiei: alături de atâta rigoare ştiinţifică acesteia nu-i scapă nici verificarea amănuntului, stă marea naivitate a completării cu imaginaţia a ceea ce nu se poate cunoaşte prin experiment. Aceeaşi consistenţă ca în statuia din vedenia Proorocului Daniel, în care o parte era din fier, iar alta din lut !

V. Moralismul spiritist

În ceea ce priveşte atitudinile morale ale credinciosului, adică prelungirile în viaţă ale principiilor din *Sic cogito*, poate că încă ar trebui să spunem câteva cuvinte.

Că în general nu ne putem aştepta la riguroase perspective morale, aceasta decurge din înţelegerea lui Dumnezeu într-un mod panteistic. De la început deci sunt excluse noţiunile de responsabilitate morală, de judecată de apoi, de pedeapsă ş. a., deşi în carte se întâlnesc cuvintele: altruism, iubire, egoism. Evoluţia care se împlineşte este un proces cu necesitate bun şi nu ţine seama de reacţia pe care Răul o desfăşoară în lume. Nici profilul moral al spiritelor nu ne permite să le situăm în zona de idealitate în care le vede Hasdeu. E drept că ele manifestă duioase sentimente de iubire faţă de cei rămaşi pe pământ. Atitudini demne de luat în seamă, ca şi faptul că spiritele sunt prezentate ca tinzând spre comuniune. Totuşi o creştere în iubire a lor nu se constată. Poziţia de spirit superior e conferită aici mai degrabă de o vrednicie intelectuală şi nu de una morală în toată complexitatea ei. Preferinţa menţinerii legăturii numai cu semeni de înaltă noblețe sufletească arată un imbold moral derivat doar din simple comandamente raţionale. Să nu mai amintim de caracterul pământesc, pe care spiritele îl transpun în lumea de dincolo de veac, chiar în ciuda diferenţelor ontologice dintre cele două tărâmuri. Ciudată trnsfigurare a materiei ne arată spiritele, de vreme ce au rămas tot capricioase, superficiale, flecare chiar[56]. Transformarea lor interioară nu ţine deci pasul cu aceea pe care o aduce evoluţia pentru materie. De asemenea, mijloacele de care ele uzează în lumea noastră sunt cel puţin imorale, dacă nu şi dăunătoare ştiinţei. Numai parcurgând relatările din *Sic cogito* se poate vedea cât de susceptibile sunt ele să fie învinuite de superstiţie.

54. *Ibidem,* p. 163.
55. B. Vîşeslavţev, *Sugestie şi religie* (în l. rusă), în „Puti", Paris, 1930, nr. 21, p. 65.
56. B. P. Hasdeu, *ibidem,* p. 206.

VI. Ultimii ani ai vieţii lui Hasdeu

O figură faustică, veşnic în căutarea şi depăşirea de sine, cum a fost Hasdeu, este greu de categorisit într-o formă de religie[57]. Este dificil şi pasibil de eroare. Dar, poate nici nu e nevoie de aceasta, deoarece el însuşi ne dă un indiciu de care trebuie să ţinem seama. A optat anume, împotriva formelor de religiozitate oficială şi susceptibilă de ipocrizie, pentru regiunile înalte ale spiritului. Hasdeu n-a văzut în religie mai ales, dar nu numai atât, năzuinţa de legătură cu Dumnezeu şi nici nu a căutat mântuirea. Nesesizându-i specificul, el a fundat o filosofie cu date sensibile, pe lucruri moarte. Liniei drepte ascendente, pe care şi-a imaginat-o, nu i-a mai răspuns „transcendentul care coboară". Desigur, nu trebuie să fie neglijată marea lui încredere în ştiinţă pe care veacul trecut a îndreptăţit-o. Admirăm, de asemenea, sclipirile lui remarcabile, care au arcuit într-o sinteză interesantă, unică în cultura noastră, rezultatele îndoielnice dintr-un domeniu mai mult de competenţa metapsihicei şi a psihopatologiei. Este de mirare dacă a mai făcut cineva o astfel de conciliere între aceste elemente de parapsihologie: hipnotism, somnambulism, spiritism ş. a. cu un asemenea rezultat. Totuşi concepţia sa filosofică nu face impresia unui ecou din adânc. Comparat cu Dostoievski, de exemplu, cu care îl uneşte o anumită trăsătură iraţională, Hasdeu pare a-şi fi siluit imaginaţia la rotunjirea acestei sinteze. La capătul peregrinărilor sale spirituale se întinde pustiul neantului, nu moartea. După credinţa creştină, moartea înseamnă un sfârşit, dar urmat de un început al vieţii plenare[58]. El n-a ancorat în credinţa răsplătită cu învierea. Iar în Iisus Hristos n-a văzut soluţia unică a celor două părţi: Dumnezeu şi omul, ci numai un „supraom deja pe pământ"[59]. În fond, Hasdeu s-a contrazis, în ciuda aşteptărilor şi dorirlor sale celor mai fierbinţi, căci nefiind moarte, sufletul lui nu va trăi imediat întâlnirea cu iubita sa fiică; va trebui să suporte un proces lent de evoluţie. De asemenea, el a repudiat toate religiile, cu riturile lor feluri te şi a statornicit în schimb dogmele sale spiritiste. Treptat însă îşi face loc un nou ritual cu intermediari în stare cataleptică, în temple de aspect astral, cu lumini potolite şi măsuţe rotunde. Toate au fost alese parcă să îndestuleze visele unor demiurgi de pe alte lumi, nu cerinţele sufletului omenesc din epoca sa. Iar revelaţiile dobândite pe această cale constituie, de moment, reactivul care să neutralizeze emoţiile provocate de „o durere coborâtă în cel mai adânc strat sufletesc"[60]. „În ziua morţii lui Hasdeu, mărturisesc ultimele lui dorinţe[61], a murit şi tatăl său: El nu putea să mai trăiască". Într-adevăr, se vede clar că amintitul eveniment a pus o piatră de hotar între cele două etape din viaţa lui Hasdeu, justificate cel puţin din punctul de vedere al curbei sale sufleteşti. Prima perioadă, am zice romantică

57. Comp. Aurelian Sacerdoţeanu, *Concepţia istorică a lui B. P. Hasdeu,* în „Studii". Revistă de istorie, X (1957), nr. 5, p. 154.

58. Mircea Eliade, *Le symbole religieux,* în vol. colectiv *L'angoisse du temps présent et les devoirs de l'esprit,* Neuchâtel, 1953, p. 62.

59. B. P. Hasdeu, *Ibidem,* p. 64.

60. Al. Mironescu, *op. cit.,* p. 6.

61. B. P. Hasdeu, *Cugetări testamentare,* Arh. Stat. Bucureşti, mapa nr. 1508, ms. nepaginat.

şi integrală, e caracterizată prin ascensiune în toate direcţiile şi prin fecunditate literară, ştiinţifică şi politică. Aşadar : destin, enciclopedism, glorie, sarcasm.

În cea de a doua, Hasdeu este convertit la o nouă credinţă şi răspunsul de acum: „fotografia spiritistă şi fantomele cele pipăite"[62], ne uimeşte. Prin sufletul său plutesc acum simboluri culese ca de nişte duhuri nevăzute din domenii variate, din diferite epoci istorice şi culturale. Ele se atrag şi se conturează într-o nouă explicaţie a lumii, ca să formeze un suport sufletesc omului predispus să se sprijine numai pe concret. Imaginaţia singură i-a mai rămas din tumultul de odinioară. Iar funcţiile sufleteşti îi sunt copleşite oarecum de un singur sentiment: iubirea. În mărturisirea lui înaintea morţii că e posibilă „asociaţiunea între morţi şi vii"[63], pentru cei vrednici, nu mai recunoaştem pe omul încrezător în viaţă, ci pe omul singur, omul-fragment. Este crezul unui suflet care se precipită pe drumul început, ca să nu mai simtă pustiul din sufletul său.

Demonstraţia că spiritismul este o pseudoreligie este servită, aşadar, chiar de sfârşitul marelui învăţat. El nu i-a adus seninătatea care îndreptăţeşte transfigurarea. Moartea nu a fost aşteptată cu seninătate şi în sentimentul dobândirii unei vieţi mai înalte: „ ... Iar nădejdea care se vede nu mai e nădejde ..." (Rom. 8, 24).

Din moment ce iraţionalismul lui Hasdeu a devenit prea cristalizat pentru a se mai schimba, înţelegem că nu mai putea fi satisfăcut de atmosfera echilibrată a Sfintei noastre Biserici. E dureros să constaţi că un învăţat, care s-a întâlnit în cercetările sale cu Diaconul Coresi, cu Mitropolitul Varlaam, cu Mitropolitul Dosoftei, a avut puţine legături cu Biserica strămoşească. Întreaga tradiţie duhovnicească slavo-bizantină o putea afla zilnic chiar în locaşul de la Mihai Vodă, lângă care a locuit mai multe decenii. Ar fi cunoscut atunci măcar valorile ierarhiilor îngereşti şi omeneşti ale sistemului Sfântului Dionisie Pseudo-Areopagitul. Poate că ele l-ar fi atras mai mult decât evoluţionismul lui Darwin şi decât noţiunea de infinit „a nemuritorului cugetător"[64], Voltaire.

De asemenea, se poate presupune că nemângâiatul demiurg ar fi înţeles atunci şi sensul creştin al suferinţei în viaţa omenească. De aceea s-a zis dumnezeieşte: „Ia-ţi partea ta de suferinţă, ca un bun ostaş al lui Hristos Iisus" (II Tim 2, 3). Din acest punct de vedere este deosebire între orgoliosul Hasdeu şi seninul Coşbuc. În timp ce fiul Ardealului, poet al naturii şi al tradiţiilor populare optimiste, la moartea năprasnică a unicului său fiu s-a resemnat, în nădejdea învierii, magul de la Câmpina a întâmpinat trecerea supremă într-o singurătate sfâşietoare.

Cercetările istorice de astăzi au depistat unele atitudini anticlericale ale celui din urmă. La una din şedinţele Academiei, de pildă, el s-a opus la publicarea vieţii Sfintei Cuvioase Parascheva cea Nouă în analele prestigioasei instituţii. Autorul comunicării, Episcopul Melchisedec al Romanului, a protestat şi a regretat incidentul. A recomandat totodată colegului său academician că nu trebuie să ne fie ruşine cu credinţa poporului nostru[65].

62. *Ibidem,* p. 207.

63 . Idem, *O nevastă românca,* Bucureşti, 1903, p. 61.

64. *Ibidem,* p. 51.

65. Pr. lector univ. dr. Alexandru M. Ioniţă, *Episcopul Melchisedec Ştefănescu al Romanului. Viaţa şi activitatea (1822-1892),* Constanţa, 1999, p. 285.

*
* *

După caracterizarea unui mare istoric literar, „Hasdeu a fost un geniu universal şi se poate afirma că a izbutit aproape peste tot"[66]. Alt istoric[67] conchide şi el că marele învăţat „ în toate a creat mult şi a greşit mult". Concepţia spiritistă pe care a nutrit-o nu-i mai face cinste astăzi. Ea este moartă de mult. *Sic cogito* rămâne o operă literară, ca o mărturie a vioiciunii raţiunii autorului, a erudiţiei, a vervei polemice, a artei sale recunoscute. Aceste calităţi, sub impulsul subiectiv al unei trebuinţe religioase, au slujit la sfârşitul vieţii lui Hasdeu o cauză iluzorie şi absurdă. Caracterizarea aceasta se dovedeşte din ce în ce mai evidentă, din punct de vedere creştin, chiar dacă unele voci de astăzi[68] taxează de „criptohandicapaţi" pe cei care nu pot să creadă în afirmaţiile spiritismului.

Pierderea a fost a marelui învăţat, în primul rând, căci popularitatea de adept al ocultismului a umbrit gloria şi realizările sale de savant. De asemenea „ Iulia Hasdeu- mentalitatea clasică, sufletul armonios, simţirea delicată au rămas necunoscute, inutile şi îngropate, sub durerea lui Hasdeu"[69].

Generaţiile de astăzi se vor pleca întotdeauna cu pietate în faţa omului Hasdeu, a cărui sensibilitate a fost atât de vibrantă. Posibilitatea înălţării în cele mai curate regiuni ale spiritului îi conferă astfel o măreţie care nu va păli curând.

Pr. prof. univ. dr. Gheorghe I. DRĂGULIN

66. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Roma, 1980, p. 324.
67. Aurelian Sacerdoţeanu, *ibid.,* p. 155.
68. Dr. Mihai Neagu Basarab, *Postfaţă,* la vol. lui B. P. Hasdeu, *Sic cogito,* Bucureşti, 1990, p. 318.
69. Gala Galaction, *Iulia Hasdeu,* în vol. *Oameni şi gânduri din veacul meu,* Bucureşti, 1955, p. 104.

ZIUA ONOMASTICĂ
A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST

A devenit o tradiţie în ultimele două decenii, ca în fiecare an, la *3 septembrie*, când se prăznuieşte *Sfântul Cuvios Teoctist*, ierarhii, clerul şi credincioşii Bisericii noastre să sărbătorească *ziua onomastică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist*. Şi anul acesta, la 3 septembrie, în holul Reşedinţei Patriarhale s-au adunat membri ai Sfântului Sinod, consilieri şi salariaţi de la Administraţia Patriarhală şi Arhiepiscopia Bucureştilor, slujitori de la catedrala Patriarhală, profesori de la Facultatea de Teologie şi Seminarul Teologic din Bucureşti, studenţi teologi şi elevi seminarişti, stareţi şi monahi, precum şi numeroşi credincioşi, pentru a aduce un respectuos omagiu Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la aniversarea zilei numelui. Dintre ierarhii Sfântului Sinod au fost prezenţi I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviştei, Prea Sfinţiţii Episcopi Vincenţiu Ploieşteanu, Ambrozie Sinaitul şi Ciprian Câmpineanul, Vicari Patriarhali şi Prea Sfinţiţii Episcopi Sebastian Ilfoveanul şi Varsanufie Prahoveanul, Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureştilor. Au mai participat la acest moment sărbătoresc dl. Laurenţiu Tănase, secretar de stat la Ministerul Culturii şi Cultelor, reprezentanţi ai unor instituţii de cultură, academicieni, precum şi reporteri de televiziune, ziarişti.

După rugăciunea de mulţumire îndreptată către Bunul Dumnezeu pentru darurile cele bogate revărsate asupra Prea Fericirii Sale, săvârşită de Prea Sfinţitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, înconjurat de preoţi şi diaconi de la Catedrala Patriarhală, I.P.S. Mitropolit Teofan a rostit un cuvânt de omagiere, spunând cele ce urmează:

"Acum 69 de ani, în venerabila mănăstire Bistriţa moldavă, unde chipul blândului voievod Alexandru cel Bun este atât de prezent, înaintea icoanei făcătoare de minuni, un tânăr frate era tuns în monahism şi primea numele Teoctist. Cei care sunteţi aici monahi, în frunte cu arhiereii de faţă şi călugării de faţă, ştiţi bine că pentru viaţa noastră, momentul tunderii în monahism, când ne aflăm crucificaţi în faţa Sfântului Altar, în prezenţa lui Dumnezeu, a fraţilor de mănăstire, este un moment care nu poate fi niciodată uitat. Iar clipa când stareţul de mănăstire ia o bucăţică din părul creştetului şi îl taie, rostind formula îndătinată: "Se tunde robul lui Dumnezeu...", şi robul lui Dumnezeu aude pentru prima dată numele pe care-l va purta până la sfârşitul vieţii, este o clipă de o deosebită încărcare sufletească pe care doar cei care au trecut prin acest chip al smereniei şi al nădejdii în Dumnezeu pot să-l înţeleagă şi să-l trăiască în adevărata sa semnificaţie. În acea clipă, Prea Fericitul Părinte Patriarh, aici de faţă, a primit numele Teoctist, iar astăzi Biserica Ortodoxă, în cea de a treia zi a lui septembrie, pomeneşte pe un sfânt al Bisericii care poartă acest nume.

Suntem aici, Prea Fericirea Voastră, membri ai Sfântului sinod, colaboratorii Prea Fericirii Voastre de la Centrul patriarhal şi arhiepiscopal, ostenitorii din învăţământul teologic şi un număr de credincioşi, pentru a participa la această slujbă de mulţumire prin care toţi cei de faţă, şi prin noi clerul şi credincioşii, poporul lui Dumnezeu din România, îşi înalţă cugetul către Dumnezeu şi îi aduce slavă şi

mulţumire. Înălţăm mulţumire lui Dumnezeu, în primul rând, pentru că din clipa când aţi primit numele Teoctist, pe care-l prăznuim astăzi, personificat în chipul de sfinţenie al Cuviosului Teoctist, din acea clipă până astăzi, prin rugăciunile acestui sfânt, ale altor sfinţi care poartă acest nume, sub ocrotirea mai ales a Maicii Domnului, Prea Fericirea Voastră aţi purtat crucea până la slujirea de patriarh. În al doilea rând, mulţumim lui Dumnezeu că sunteţi astăzi Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Îi mulţumim lui Dumnezeu, de asemenea, şi socot că mă fac ecoul tuturor celor prezenţi şi altor fii pe care noi îi reprezentăm aici, cler şi credincioşi, pentru că slujirea de arhiereu şi slujirea de patriarh o îndepliniţi în duhul dorinţei ca Biserica Ortodoxă a lui Hristos din România să-şi păstreze ceea ce are ea mai de preţ, şi anume unitatea sa internă. Am spus-o şi cu alte ocazii şi cred în acest lucru, confirmat de foarte multe persoane cu care am stat de vorbă de-a lungul vremii, că această slujire a sobornicităţii, a comuniunii între cler şi credincioşi, între arhiereii Bisericii, între Bisericile ortodoxe, între diferitele comunităţi creştine, este harisma cu care v-a înzestrat Dumnezeu, este dorul după unitate şi îndeplinirea în fapte concrete a acestui dor. În al patrulea rând, mulţumim lui Dumnezeu că sunteţi sănătos. Şi aceasta dă speranţă celor de faţă şi poporului lui Dumnezeu din România că veţi rămâne aşa cât va voi Dumnezeu. Dar cum v-am văzut zilele trecute şi cum vă vedem şi astăzi, speranţa noastră este mare, că Dumnezeu vă ocroteşte, pentru că Biserica Sa din România are nevoie de Prea Fericirea Voastră la cârma ei. Corabia Bisericii noastre este încă pe valuri şi are nevoie de un cârmaci experimentat al vieţii monahale, al vieţii de eparhie, al vieţii de patriarh.

Îi mulţumim, deci, lui Dumnezeu pentru aceasta şi împreună cu toţi cei de faţă îl rugăm să vă menţină în continuare harisma unităţii, să vă dăruiască sfintelor lui Dumnezeu biserici din România şi din întreaga lume în pace, sănătos, drept învăţând cuvântul adevărului Său. Întru mulţi şi buni ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!".

În continuare, *dl. Laurenţiu Tănase*, secretar de stat la Ministerul Culturii şi Cultelor, a transmis un mesaj de felicitare din partea d-lui prim-ministru Adrian Năstase, spunând următoarele:

"Îmi face o deosebită bucurie să fiu purtătorul de mesaj al d-lui Adrian Năstase, prim-ministru al Guvernului României, care m-a delegat astăzi să vă transmit urări de sănătate şi mulţi ani şi să vă ofer un buchet de flori albe, aşa cum vă place Prea Fericirii Voastre. Ieri am participat la şedinţa de gurvern care se desfăşoară săptămânal la Palatul Victoria, cu care ocazie chiar dl. Adrian Năstase, în ciuda unor tensiuni care au fost vehiculate în ultima perioadă în presă şi pe care le cunoaştem cu toţii, a ţinut să reafirme un element esenţial şi anume faptul că nu trebuie să sufere relaţiile pe care guvernul actual le-a dezvoltat faţă de Biserica Ortodoxă Română, pe care dl. Adrian Năstase le-a avut personal cu Prea Fericirea Voastră, faţă de anumite păreri izolate sau opinii personale ale unor reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe Române. Poate că distanţa mare de Bucureşti a făcut, uneori, dificilă colaborarea şi comunicarea cu persoanele respective, dar evident că ne-am însuşit această stare de spirit şi sperăm să găsim o cale de comunicare mai eficientă. De aceea, prezenţa mea aici şi acest mesaj din partea primului ministru,

Prea Fericirea Voastră, subliniază faptul că Guvernul României, dl. Adrian Năstase reafirmă că doreşte să continue aceleaşi bune relaţii pe care le-a avut cu Prea Fericirea Voastră. Îngăduiţi-ne, cu ocazia onomasticii de astăzi, să vă transmitem la mulţi ani, multă sănătate şi să ne trăiţi întru mulţi ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!".

Mulţumind vorbitorilor pentru urările făcute şi tuturor celor prezenţi la sărbătorirea zilei sale onomastice, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a spus următoarele:

"Domnul Secretar de Stat,
Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,
Prea Cucernice Părinte decan,
Iubiţi fraţi colaboratori,

"Să sporiţi şi să prisosiţi în iubire unul pentru altul şi pentru toţi, aşa cum e şi a noastră pentru voi" (I Tes. 3, 12).

Ziua numelui, ca şi ziua de naştere, se socoteşte a fi un spaţiu sufletesc particular şi nu trebuie să-l agresăm cu alte consideraţii, ci să-l înmiresmăm cu mulţumirea adusă lui Dumnezeu, cum am făcut prin rugăciunea de astăzi. E adevărat că gândurile din mesajul domnului Prim Ministru, transmis prin domnul Secretar de Stat, trebuie primite cu mulţumire din partea mea, personal, şi din partea celor de faţă. Desigur, Biserica noastră, instituţie divino-umană, îşi spune cuvântul său în viaţa atât de zbuciumată a lumii de astăzi, dar potrivit cu diversitatea împrejurărilor pe care le întâmpină Biserica şi slujitorii ei, opiniile acestora din urmă diferind de la caz la caz.

Astăzi ne-a adunat aici o veche tradiţie, potrivit căreia, colaboratorii ierarhului îşi înconjoară cu sinceritate arhiereul, prezentându-şi gândurile de suflet, într-o zi ca aceasta, cu semnificaţii deosebite legate de sfântul zilei – Cuviosul Teoctist.

Nimeni din cei care se află aici nu este scutit de făgăduinţa pe care a depus-o cândva în viaţă, despre care a vorbit Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teofan al Olteniei. Fie că este vorba de votul pe care fiecare creştin îl depune la botez, prin naşul său, ori la căsătorie, prim mărturisirea personală a celor în cauză, fie la primirea diplomei de licenţă în Teologie, când candidatul depune jurământul pentru păstrarea credinţei ortodoxe, toate acestea constituie pentru fiecare valoarea unei făgăduinţe solemne făcute după rugăciunea din biserică, în faţa decanului, a profesorilor, colegilor de studiu şi chiar a credincioşilor. Ca şi făgăduinţa de la primirea voturilor monahale, amintită de Înalt Prea Sfinţia Sa, Teofan şi aceste făgăduinţe menţionate, legate de etapele responsabilităţilor noastre în Biserică, pretrecute în atmosfera de sfinţenie a sfântului lăcaş, cu rostirea cuvintelor în mod liber şi cu mâna pe Sfânta Evanghelie, imaginea prezenţei reale a Mântuitorului Hristos, aşadar, acest ceremonial, pe cât de emoţionant, pe atât de responsabil, trebuie să se înscrie şi să vibreze autentic şi actual în viaţa noastră.

Acestea să stăpânească cugetul şi să ne îndrepte gândul la slujirea acelor adevăruri care constituie esenţa vieţii noastre în mărturisirea şi îndeplinirea diferitelor noastre responsabilităţi în Biserică şi în faţa credincioşilor. Dacă acestora le

adăugăm făgăduinţa dată înainte de hirotonie de către fiecare preot, făgăduinţă cu un conţinut de angajament, rostit, de asemenea, solem, în faţa arhiereului hirotonisitor, a credincioşilor, în faţa întregii Biserici şi a Arhiereului cel mai presus de ceruri, Iisus Hristos ne dăm seama, iubiţii mei, câtă înţelepciune au revărsat Sfinţii Părinţi ca noi să ne îtocmim viaţa pe "temelia apostolilor şi a profeţilor", pe temelia pusă Bisericii prin jertfa şi învierea Fiului lui Dumnezeu, prin lucrarea Duhului Sfânt.

Coroana acestor voturi sau făgăduinţe o constituie mărturisirea de credinţă şi înfricoşatele făgăduinţe pe care şi le asumă candidatul la hirotonie în faţa arhiereilor, de a apăra credinţa, învăţătura şi rânduielile Bisericii chiar cu preţul vieţii.

Dar momentul crucial de identificare cu Hristos şi Biserica Lui este cel în care i se încredinţează noului preot Taina Tainelor, Sfântul Agneţ, zicându-i-se: "Primeşte acest Odor şi-L păstrează pe El până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, când are să-L ceară de la tine".

Viaţa noastră, în rosturile Sfintei Biserici, aşadar, atât cea monahală, cea a clerului de mir, cât şi a poporului credincios, se deapănă după aceste sfinte rânduieli bisericeşti foarte frumoase, care fac ca Biserica să fie, secol după secol şi generaţie după generaţie, un glas, un cuget, o simţire, o inimă. Dar viforul ispitelor, abătut asupra noastră din lipsa conştiinţei că voinţa noastră trebuie să fie întotdeauna voinţa lui Hristos şi deci a Bisericii, acest vifor este atât de puternic încât, uneori, zdruncină aceste rânduieli şi îngreunează viaţa noastră bisericească.

Am luat şi iau mereu aminte la responsabilitatea acestor voturi, dintre care pe cel monahal l-am depus înainte de a ajunge la majoratul vârstei. Aşa se cerea în vremea studiilor seminariale, ca la trecerea în cursul superior fraţii de mănăstire să depună voturile monahale. Mi-a rămas în minte cuvântul Sfintei Scripturi: "Dumnezeului vostru faceţi-I făgăduinţe şi pliniţi-le" (Ps. 75, 11).

Acesta ar fi, iubiţi părinţi şi fraţi, cuvântul meu, dorinţa mea de astăzi pentru toţi cei ce vă aflaţi aici şi pentru toţi împreună slujitorii întru arhierie, unii foarte tineri, preoţi, cadre didactice, monahi şi credincioşi. Nici un gând hotărâtor să nu-l împliniţi, nici un pas să nu faceţi, fără a vă ruga mai întâi şi fără să gândiţi la voturile pe care le-aţi făcut în viaţa dumneavoastră, începând cu Sfântul Botez şi până la darul preoţiei, la darul arhieriei, la celelalte daruri de care Biserica ne învredniceşte să ne împărtăşim din visteria ei de aşezăminte sfinte, pravile, statorniciri luminate de Duhul Sfânt spre plinătatea duhovnicească a vieţii noastre.

Aş fi dorit să mi se dea numele de călugăr Teodorit. Îmi plăcea mie mai mult numele acesta. Întâlnisem în viaţa de mănăstire chipuri care, cum aţi remarcat, înfăţişează sau transmit celor din jur armonia între numele de la intrarea în monahism şi conduita, şi faptele acestora. Nu uit că împărtăşisem gândul acesta părintelui meu duhovnicesc care m-a luat şi m-a condus spre altar, acoperindu-mă cu mantia de pe umerii săi, eu purtând îmbrăcăminte albă, cum este rânduiala depunerii voturilor monahale. Tradiţia monahală cere ca noul nume să-l dea cel care săvârşeşte această ierurgie, adică stareţul mănăstirii. Probabil, m-am gândit ulterior, că părintele stareţ m-a văzut potrivit să port numele de Teoctist, la vremea aceea fiind elev cu cei patru ani ai cursului inferior de seminar şi promovat în cursul superior, adică în clasa a V-a. În clipa când, la porunca sa, i-am întins foarfeca, de trei ori, în înţelesul exprimării dorinţei de a intra în monahism în mod deliberat şi

deci, conştient că îţi iei jugul acesta al ascultării desăvârşite, în clipa tăierii primelor fire de păr de pe cap, când se rostesc cuvintele: "Se tunde robul lui Dumnezeu, fratele nostru Teoctist, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt", în acea clipă am auzit şi numele ce mi-a fost dat. Cred că acest fapt de o deosebită valoare, ca şi toate celelalte treceri ale noastre prin filtrul duhovnicesc al plinătăţii, este în strânsă legătură cu datoria noastră de a fi ai Bisericii, cu fiecare gând, cu fiecare cuvânt, cu fiecare lucrare.

Este adevărul cel mare şi sfânt, iubiţi fraţi în Domnul, pentru care vom da răspuns de felul în care am respectat voturile acestea la preoţie, la diaconie, la celelalte slujiri. Chiar şi creştinii, cum am amintit mai la început, au depus aceste voturi când la botez au răspuns prin naşii lor că se leapădă de satana şi se unesc cu Hristos. Acest gând de unire cu Hristos şi Biserica Lui trebuie să ne stăpânească necontenit. Viitorul Bisericii noastre, cea una, sfântă, sobornicească şi apostolească, depinde de fiecare dintre noi. Fiecare am depus în deplină libertate voturile acestea şi trebuie să ne gândim cu ce putem să contribuim noi la unitatea Bisericii. Aceasta trebuie să fie pentru toţi o temă de meditaţie zilnică, fraţii mei. Altfel, dacă vrem să fim noi, ca persoane, în chip egoist, noi ca slujitori, noi ca binefăcători, cum ni se pare uneori că suntem, fără ceilalţi din jurul nostru, fără acea iubire care trebuie să ne lege unii de alţii, înseamnă că nu ne respectăm făgăduinţele faţă de Sfânta noastră Biserică, de atâtea ori îngenuncheată, dar rămânând tot puternică şi plină de aureolele sfinţilor, ale îngerilor şi chiar cu cele ale sfinţilor ei fii, când vremurile erau mai grele, ceea ce trebuie să ne mângâie şi să ne întărească pe toţi.

Cu gândurile acestea, vă mulţumesc pentru urările pe care mi le-aţi adresat. Desigur, pentru mine ele au acum un sens de nădejde, de bucurie şi de trăiri de la an la an, tot mai luminoase. Vă doresc tuturor celor de faţă, care sunteţi mult mai tineri, să aveţi întotdeauna conştiinţa clară că noi contribuim la unitatea Bisericii cu ajutorul Mântuitorului Hristos. El neîncetat ne cheamă să luăm crucea şi să-l urmăm întru toate. Pe acest drum, câteodată anevoios, apar în calea urcuşului nostru cirineeni care ne ajută să o purtăm.

Îl rog pe Dumnezeu şi în această sfântă zi pentru mine, să vă aducă mângâiere, sănătate, pace în strădaniile pe care le împliniţi, în familia şi în rosturile dumneavoastră. Vă mulţumesc încă o dată pentru bunătatea de a fi astăzi împreună cu mine la acest popas aniversar, pentru a ne ruga şi a ne împărtăşi gândurile şi nădejdile de mai bine, încredinţându-vă de dragostea şi preţuirea mea. Amin!".

După aceste cuvinte dătătoare de nădejde ale Prea Fericitului Părinte Patriarh cei prezenţi au adresat personal felicitări şi urări de sănătate Prea Fericirii Sale, oferindu-i cu bucurie duhovnicească frumoase buchete de flori. Tuturor, le-a răspuns Prea Fericirea Sa, adresându-le aceleaşi urări de sănătate şi spor în lucrarea de slujire a Bisericii şi neamului nostru.

Cu aceasta, ceremonia din holul Reşedinţei Patriarhale prilejuită de aniversarea zilei onomastice a Întâistătătorului Bisericii noastre s-a încheiat, participanţii plecând mai întăriţi sufleteşte în a-şi face deplin datoria la rosturile lor, spre a fi împăcaţi şi mulţumiţi de lucrul bine plăcut lui Dumnezeu şi omenilor.

GHEORGHE VASILESCU

18 ANI DE SLUJIRE PATRIARHALĂ A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH **TEOCTIST**

Marţi, 16 noiembrie 2004, la Reşedinţa Patriarhală s-a desfăşurat ceremonia de aniversare a 18 ani de slujire patriarhală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. La acest moment aniversar a participat o aleasă şi numeroasă asistenţă: ierarhi ai Sfântului Sinod, consilieri patriarhali şi eparhiali, protopopi, preoţi, stareţi, profesori şi studenţi teologi, monahi şi monahii, reprezentanţi ai autorităţilor de stat ai unor instituţii culturale, numeroşi credincioşi, care în duhul dragostei şi al comuniunii l-au omagiat cu bucurie şi preţuire pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române la împlinirea celor 18 ani de slujire patriarhală.

Dintre ierarhii Sfântului Sinod au fost prezenţi la ceremonie: I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgovişte, P.S. Episcopi Vicari Patriarhali Vincenţiu Ploieşteanu, Ambrozie Sinaitul şi Ciprian Cîmpineanul, P.S. Episcopi Sebastian Ilfoveanul şi Varsanufie Prahoveanul, Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureştilor, P.S. Arhierei Ioachim Băcăoanul, Vicar al Episcopiei Romanului şi Irineu Slătineanul, Vicar al Episcopiei Râmnicului. A mai luat parte dl. Victor Opaschi, consilier prezidenţial. Au fost de faţă şi numeroşi ziarişti din presa centrală şi de la posturile de radio şi televiziune.

Momentul acesta aniversar este un fericit prilej de aducere aminte că Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, după ce a urcat "treptele slujirii creştine" peste o jumătate de veac de arhierie, slujind lui Dumnezeu şi oamenilor cu credinţă, râvnă şi bogăţie de roade în toate părţile pământului românesc, a fost aşezat în scaunul înaltei slujiri patriarhale la 16 noiembrie 1986, într-o vreme când Biserica noastră era învăluită de volbura furtunii dezlănţuite de statul comunist, ateu şi agresiv, ale cărui constrângeri şi ingerinţe păreau că nu se mai sfârşesc. Primii patru ani, din cei 18 de slujire patriarhală, au fost pentru Prea Fericirea Sa ani de grea încercare, de răbdare şi rugăciune neîncetată, de luptă neîntreruptă numai de tainiţele sufletului său ştiute, de la care nu s-a dat înapoi pentru ca poporul lui Dumnezeu să meargă cu nădejde înainte spre vremurile de libertate. În aceşti patru ani, ţinând neplecată cârja patriarhală în viforul împrejurărilor şi în adunarea anilor pe răbojul vremii, Prea Fericirea Sa a vegheat cu tact şi luciditate, cu trudă şi osteneală la unitatea Bisericii, la menţinerea în comuniune a clerului şi credincioşilor, împlinind printr-o lucrare ziditoare tradiţiile de cultură şi spiritualitate, de viaţă ortodoxă mântuitoare. În următorii 14 ani, după 1989, cu înţelepciune şi demnitate, Prea Fericirea Sa a asigurat în lucrarea Bisericii puntea continuităţii, a trecerii cu nădejde ziditoare de la întuneric la lumină, de la suferinţă la libertate, aducătoare nu numai de binefacere şi mângâiere, dar şi de dificultăţi impuse de provocările schimbării.

Sub păstorirea şi neobosita lucrare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, animat de o pilduitoare putere de muncă şi de o binefăcătoare deschidere spre chemarea timpului prezent, Biserica Ortodoxă Română a urcat noi şi importante trepte ale devenirii sale istorice de adevărată călăuză spirituală a poporului român dreptcredincios. Predarea religiei în şcolile de stat, creşterea numărului şcolilor teologice şi diversificarea profilului acestora conform noilor cerinţe ale vremii,

implicarea Bisericii în viaţa socială, asigurarea asistenţei religioase în spitale, orfelinate, cămine de bătrâni, în armată şi în penitenciare, concomitent cu ajutorarea bolnavilor, bătrânilor şi copiilor orfani, reînfiinţarea unor eparhii desfiinţate în trecut şi înfiinţarea altora, sporindu-se astfel numărul ierarhilor Sfântului Sinod, intensificarea fără precedent a construcţiilor de biserici noi, lucrare încununată de proiectarea unei Catedrale Patriarhale în Bucureşti – Catedrala Mântuirii Neamului – întemeierea de noi mănăstiri şi schituri, intensificarea activităţii editoriale, între care tipărirea tuturor cărţilor de cult şi a Bibliei în mai multe ediţii, inclusiv a Bibliei – ediţie jubiliară a Sfântului Sinod, precum şi creşterea numărului publicaţiilor bisericeşti, toate acestea şi încă multe altele mărturisesc, dimpreună cu lucrarea harică, învăţătoare şi călăuzitoare a Bisericii, o prezenţă vie a ei în societatea românească de astăzi.

Dacă la această lucrare ziditoare din interiorul ţării se adaugă grija constantă pentru viaţa bisericească a românilor de peste hotare, înfiinţându-li-se eparhii noi cu ierarhi tineri, vizitele Întâistătătorilor unor Biserici ortodoxe surori la Patriarhia Română şi ale Prea Fericirii Sale la aceste Biserici, în folosul întăririi unităţii Ortodoxiei, precum şi promovarea relaţiilor de dialog şi cooperare cu Biserici creştine de altă confesiune, edificatoare pentru aceasta fiind vizita Sanctităţii Sale Papa Ioan Paul al II-lea în România şi a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Vatican şi în Italia, avem înţelegerea răspunsului pe care îl dă Biserica noastră imperativelor epocii pe care o parcurge ţara şi poporul român spre limanul mult dorit de prosperitate, statornicie, pace în contextul integrării europene.

Încrederea pe care poporul român o exprimă constant în anii din urmă în Biserica străbună şi în rolul ei nedezminţit în viaţa ţării, constituie confirmarea cea mai autentică şi credibilă a viabilităţii lucrării sale de slujire a credincioşilor, sub călăuzirea înţeleaptă şi roditoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Ceremonia din Reşedinţa Patriarhală s-a deschis cu slujba Te Deum-ului, oficiată de P.S. Arhiereu Irineu Slătineanul, înconjurat de preoţi şi diaconi de la Catedrala Patriarhiei, prin care s-a adus slavă şi mulţumire lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii şi poporului nostru şi asupra persoanei Prea Fericirii Sale în cei 18 ani de patriarhat.

După slujbă, în numele ierarhilor Sfântului Sinod şi al tuturor celor prezenţi, *I.P.S. Mitropolit Daniel* al Moldovei şi Bucovinei, într-un frumos cuvânt de omagiere, a făcut o evaluare a celor 18 ani de lucrare ziditoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, spunând următoarele:

"Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,
Domnule Consilier de Stat, reprezentant al Domnului Preşedinte al României,
Stimate autorităţi,
Prea Cucernici Părinţi,
Iubiţi invitaţi,

Anul acesta se împlinesc 18 ani de când Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost chemat la înalta slujire de Patriarh al României, de prim slujitor şi arhipăstor al poporului român dreptcredincios. Acum am săvârşit aici, în acest

venerabil palat patriarhal, rugăciuni de mulţumire aduse lui Dumnezeu pentru binefacerile pe care le-a revărsat El asupra Bisericii prin arhipăstorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Zic asupra Bisericii pentru că nu mă refer umai la Biserica Ortodoxă Română, ci la Biserica Ortodoxă în general, deoarece fiecare Întâistătător de Biserică Ortodoxă Autocefală aduce şi o contribuţie spre binele Ortodoxiei ecumenice sau universale.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în aceşti 18 ani, a confirmat ceea ce este cuprins ca program sfânt în însuşi numele pe care-l poartă, şi anume de Teoctist, care se poate traduce ziditor al lui Dumnezeu, edificator, chemat de Dumnezeu pentru a ctitori.

Timp de 18 ani, Prea Fericirea Voastră aţi arătat în multe feluri şi în multe rânduri această lucrare de zidire duhovnicească cuprinsă în numele pe care-l purtaţi, ca ales de Dumnezeu pentru a zidi duhovniceşte, pentru a ctitori. Iar această lucrare de zidire, de edificare în Biserică, aţi realizat-o ca *ziditor de suflete*, prin rugăciune şi cuvânt, prin cuvânt liturgic şi pastoral. De asemenea, sunteţi un *ziditor de altare sfinte*. O mulţime de biserici, de mănăstiri, de capele s-au zidit în timpul păstoririi Prea Fericirii Voastre, astfel încât, la ora actuală, credem că nicăieri în toată Europa nu se zidesc mai multe biserici ca în Patriarhia Română, ţinând seamă de numărul populaţiei şi de mărimea teritoriului. Peste 1500 de biserici au fost construite de la începutul păstoririi prea Fericirii Voastre ca Patriarh al României. Nu mai menţionăm aici lucrarea pe care aţi realizat-o ca episcop vicar patriarhal, ca episcop la Arad, ca mitropolit la Craiova, ca mitropolit la Iaşi, ci doar lucrarea misionară şi pastorală din această perioadă de slujire patriarhală, cea mai intensă.

Aceste ctitorii ale Bisericii noastre ne îndreptăţesc să spunem că acum, în libertate, se realizează o mare lucrare de zidire, de edificare a locaşurilor sfinte. În mod deosebit, Prea Fericirea Voastră aţi dat binecuvântare tuturor membrilor Sfântului Sinod pentru a lucra zi şi noapte, împreună cu poporul, neam de voievozi, la zidirea de locaşuri sfinte. Iar această lucrare este cea dintâi şi cea mai elocventă expresie a libertăţii noastre: posibilitatea de a zidi locaşuri sfinte, care rămân în istorie, ca o expresie permanentă a iubirii noastre faţă de Hristos. Într-adevăr, dragostea faţă de Hristos se arată, mai întâi, în rugăciune şi apoi în fapte bune.

Prea Fericirea Voastră, în aceşti 18 ani, aţi fost şi *ctitor de noi instituţii*. Prin activitatea de conducere a Bisericii în fruntea Sfântului Sinod, sub păstorirea Prea Fericrii Voastre s-au înfiinţat şi s-au evidenţiat prin activitatea lor misionară *multe şcoli de teologie*. Avem aproape 70 de şcoli de teologie pe cuprinsul Patriarhiei Române. Aceste şcoli de teologie sunt opera înţelepciunii Prea Fericirii Voastre şi a Sfântului Sinod, astfel încât Biserica Ortodoxă Română este Biserica Ortodoxă din lume cu cele mai multe şcoli de teologie. Iar şcolile de teologie au ca primă misiune formarea preoţilor, dar şi a tinerilor profesori care predau religia în şcolile de stat. Într-un sens mai larg, sunteţi edificator de instituţii şi prin această prezenţă a profesorilor de religie în şcolile de stat. Acolo, în şcoli, unde înaintea revoluţiei din 1989, se spunea că nu este Dumnezeu, acum se predă religia, copiii învaţă despre iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de semeni. Este vorba de o lucrare sfântă pentru zidirea sau formarea sufletului copiilor şi al tinerilor. Aceste zidiri

duhovniceşti ale Bisericii în rândurile tinerilor sunt şi răspunsurile ei la jertfele tinerilor care au murit pentru libertate, care recitau în plin comunism, în stradă, rugăciunea *Tatăl Nostru* învăţată de la mămica sau de la bunica. Ei au arătat atunci că Hristos este prezent în tineretul Bisericii noastre, în copiii botezaţi ai naţiunii române. Ora de religie care se predă cu responsabilitate în şcolile de stat este una din cele mai mari edificări spirituale a sufletului poporului român.

De asemenea, Prea Fericirea Voastră aţi întărit sau edificat duhovniceşte *o mulţime de instituţii în care activează preoţi de caritate* astăzi: în spitale, în penitenciare, în unităţi militare, în azile de bătrâni, etc. Peste tot în ţară s-au construit capele sau paraclise în aceste instituţii care, în mod tradiţional, se aflau în grija Bisericii, ca respect pentru demnitatea umană, ca promovare a credinţei strămoşeşti şi a unităţii spirituale a neamului românesc.

Pe lângă aceste lucrări de zidire din interiorul ţării, Prea Fericirea Voastră aţi coordonat o lucrare de zidire spirituală şi pentru românii de peste hotare. Sub păstorirea Prea Fericirii Voastre s-au înfiinţat sau reactivat mai multe eparhii noi pentru românii din afara graniţelor actuale ale României. Iar acest fapt confirmă adevărul că Patriarhul României este Patriarhul românilor ortodocşi de pretutindeni. Totodată, Prea Fericirea Voastră sunteţi şi un înţelept *ziditor de relaţii frăţeşti* în toată Ortodoxia, precum şi ziditor de relaţii de bună înţelegere, de dialog şi cooperare practică multiplă cu Biserici creştine de altă confesiune. În timpul Prea Fericirii Voastre, Bisericile Ortodoxe surori au vizitat, prin reprezentanţii lor, Patriarhia Română de mai multe ori, iar Prea Fericirea Voastră aţi încurajat, prin această edificare a unităţii panortodoxe, mulţi tineri, preoţi şi profesori de teologie din ale ţări, care preţuiesc şi admiră deschiderea Bisericii Ortodoxe Române pe plan internaţional.

Prea Fericirea Voastră, păstrând identitatea şi credinţa strămoşească, cu multă înţelepciune, aţi înfrumuseţat imaginea Bisericii noastre în relaţiile ei cu alte Biserici, într-o vreme în care relaţiile intercreştine au fost tensionate sau crispate. Prea Fericirea Voastră aţi adus pace acolo unde era tensiune, şi aţi adus destindere acolo unde era încrâncenare. Aţi inspirat adesea un elan frăţesc de cooperare atât în Europa, cât şi în alte părţi ale lumii, prin modul în care aţi primit în România pe reprezentanţii altor Biserici, inclusiv pe Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea.

În toată această lucrare ziditoare, v-aţi condus după Sfânta Evanghelie, după tradiţia noastră ortodoxă românească, după înţelepciunea patriarhilor care au slujit acest neam înaintea Prea Fericirii Voastre. Suntem binecuvântaţi de Dumnezeu să constatăm cât de multe şi cât de frumoase zidiri duhovniceşti şi materiale, s-au realizat cu binecuvântarea Prea Fericirii Voastre. Dumnezeu ne dăruieşte binecuvântarea Sa prin persoane, iar persoanele umane, dacă se edifică interior în prezenţa iubirii lui Dumnezeu, răspândesc această iubire şi în jurul lor!

Am văzut ca martor ocular şi auricular cum Dumnezeu a lucrat prin Prea Fericirea Voastră, la Mănăstirea Putna (în 2 iulie 2004), după slujba de comemorare omagială a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Atunci v-aţi întâlnit cu Preşedintele şi cu Premierul României în clădirea pe care aţi rectitorit-o, în palatul voievodal de lângă biserică. Acolo s-a găsit soluţia pentru amplasarea viitoarei Catedrale a Neamului, în Parcul Carol, alături de monumentul existent. Astfel se

confirmă o dată în plus vocaţia Prea Fericirii Voastre de a fi ctitor de lucrări care înalţă spiritualitatea noastră, care leagă generaţiile între ele, pregătind România şi pentru o cooperare spirituală europeană nu doar pentru una economică, juridică şi comercială. Catedrala, aşa cum spunem şi în altă parte, este o componentă a culturii europene. Deci, este necesar ca popor european, să simbolizăm credinţa, evlavia şi demnitatea poporului român printr-un astfel de edificiu.

Ca semn de preţuire, de admiraţie şi de mulţumire pentru modul cum aţi făcut să rodească darurile lui Dumnezeu în Biserica noastră dorim ca, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi al tuturor celor prezenţi aici, să vă oferim această icoană purtând chipul lui Hristos-Arhiereul veşnic, Marele Preot din ceruri, Care v-a chemat să ctitoriţi în Biserica Sa atâtea lucrări frumoase, Care vă ajută în continuare şi Care vă dăruieşte ani mulţi şi binecuvântaţi spre slava Preasfintei Treimi, spre bucuria şi mântuirea noastră.

Să trăiţi întru mulţi şi binecuvântaţi ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!"

Primind cu bucurie icoana Mântuitorului Iisus Hristos şi mulţumind I.P.S. Mitropolit Daniel pentru urările adresate, precum şi ierarhilor Sfântului Sinod şi tuturor celor care au dorit să cinstească cu prezenţa lor această zi de sărbătoare a Bisericii noastre, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a spus următoarele:

"Înalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi,
Domnule Consilier Prezidenţial,
Prea Cucernici Părinţi Consilieri, Protopopi şi Profesori,
Iubiţi fraţi şi surori în Domnul,

Un moment ca cel de astăzi îl întâmpinăm ca prilej sfânt de recunoştinţă faţă de Bunul Dumnezeu, Care Şi-a arătat puterea lucrătoare a harului Său acum optsprezece ani când am fost chemat la această responsabilitate. De aceea, îl întâmpin şi de data aceasta cu smerenie şi cu iubire faţă de cei ce se fac părtaşi acestei îndătinate tradiţii a Bisericii întemeiată pe pământ prin revărsarea Duhului Sfânt peste sfinţii apostoli aflaţi în rugăciune, devenind astfel Corabia mântuirii noastre şi, deci, a moştenirii vieţii celei veşnice. Însăşi sensul credinţei şi slujirii noastre, a clerului şi creştinilor Bisericii, dar şi ţelul pe care îl urmărim în viaţă, este cunoaşterea acestui adevăr de credinţă şi a datoriilor pe care suntem chemaţi să le împlinim spre a lăsa în urma noastră roadele slujirii Bisericii lui Hristos.

Întâi de toate, ne rugăm împreună lui Dumnezeu cu prilejul acestor popasuri duhovniceşti pentru toţi binefăcătorii noştri, pentru pacea lumii şi a noastră şi pentru sporirea credinţei şi împlinirea îndatoririlor noastre, ceea ce este foarte preţios şi de mare folos, fiind o exprimare a tuturor. Precum ştim, Biserica este asemănată în scrierile Sfinţilor Părinţi cu o navă aflată, de obicei, plutind pe întinsul mării în bătaia valurilor. În înţelesul ei de *Aşezământ divino-uman*, Biserica este bântuită de furtunile vieţii omeneşti contrare învăţăturilor ei. Este o asemănare de o rară frumuseţe şi de o adâncă însemnătate! Nu numai în largul lumii se petrece împresurarea de pretutindeni a Bisericii, ci şi în cele dinăuntru ale noastre, în sufletul fiecăruia dintre noi, căci fiecare constituim o lume, şi încă una mare cât întreaga omenire, dar şi un cosmos în mic. De aceea, rugăciunea este calea de dobândire a

liniştii din această învăluire şi de ieşire din deşertăciunile vieţii, Corabia purtându-ne şi apropiindu-ne de Dumnezeu, de Tatăl nostru Cel din ceruri, a Cărui iubire şi slavă suntem. Ne aducem aminte că şi Mântuitorul Hristos, în momentele pe care le trăia ca "Fiu al Omului", Se ruga Tatălui Său să-I împlinească rugăciunea, adăugând: *"Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se facă"* (Luca 22, 42). Tot astfel şi noi, înălţându-ne gândul către Dumnezeu şi spre mijlocirea sfinţilor, să-L rugăm cu smerenie, aşa cum ne-am şi rugat astăzi împreună, ca, *"precum a binevoit a primi rugăciunile robilor Săi şi i-a învrednicit cu milă a le vedea împlinite"*, aşa să ducă la împlinire şi cele pentru care ne-am rugat să le facem, toate îndatoririle aşteptate de Sfânta noastră Biserică şi de toţi fiii şi fiicele ei.

Acesta ar trebui să fie, aşadar, felul nostru de a fi, rostul nostru de a exista şi a dăinui ca slujitori şi credincioşi ai Bisericii, din care cu toţii facem parte. Noi, cei ce suntem aici, de pildă, dar sufleteşte am fost alături şi împreună cu cei ce au particpat la pelerinajul sfânt de la Iaşi, la sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva, sau la cel de aici, de la Bucureşti, la sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, unde credincioşii au petrecut zile şi nopţi în rugăciune şi în privegheri, trăindu-le cu multă bucurie, cu mulţumire şi cu lacrimi din adâncul sufletului, alcătuim *"Biserica Dumnezeului-Celui-Viu"* (I Tim. 3, 15). Iată, deci, Biserica rugătoare, care este în stare să coboare cerul pe pământ prin harul lui Dumnezeu şi prin rugăciunile, iubirea şi lucrarea fiilor şi fiicelor ei duhovniceşti. Atât slujitorii, cât şi credincioşii şi credincioasele, deci, fac parte din Biserică! Să nu ne mirăm că, an de an, petrecem aniversarea unor momente ca cel de astăzi în iubire şi rugăciune de mulţumire, împreună, ierarhi, preoţi, înalţi dregători de stat, monahi şi credincioşi! Însuşi acest fapt, devenit tradiţie în Biserica noastră, ne învaţă, fraţii mei, câtă nevoie avem de rugăciune în fiecare clipă din viaţa noastră. În fiecare seară, înainte de a pune capul pe pernă spre odihnă, trebuie să ne rugăm, neştiind dacă ne mai trezim. În fiecare dimineaţă, când privim lumina soarelui şi pornim la lucru sau în călătorie, se cuvine să ne rugăm şi să-I mulţumim lui Dumnezeu, fiindcă nu ştim dacă ne mai întoarcem de unde plecăm, zicând împreună cu psalmistul: *"Paşii mei îndreaptă-i după cuvântul Tău"* (Ps. 118, 133). De aceea, Mântuitorul noastru Iisus Hristos şi apoi Sfântul Apostol Pavel, într-un glas cu toţi marii Părinţi ai Bisericii, ne-au recomandat rugăciunea, şi încă rugăciunea neîncetată. Dacă luăm bine aminte la înţelesul acestui cuvânt, vedem că rugăciunea se exprimă prin toată fapta cea bună. Cel mai însemnat lucru spre facerea de bine, cel mai mic efort pe care-l facem pentru promovarea valorilor credinţei, pentru adevăr, pentru dreptate, pentru bine, fără să ne dăm seama uneori, alcătuiesc valoarea rugăciunii în viaţa creştină.

În această perspectivă, toate cele rostite mai înainte aici de către I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei în cuvântul său referitor la activitatea noastră, a sluitorilor şi credincioşilor, constituie, de fapt, o sfântă şi mare rugăciune neîncetată care şi-a arătat roadele ei binefăcătoare în aşezămintele Bisericii, în propovăduirea credinţei, începând de la şcolile primare până la universităţi, în artă şi în cultură. Toate frumuseţile pământeşti sunt reflectarea frumuseţilor cereşti! Tot ceea ce admirăm noi pe pământ ca frumos în artă, literatură, ştiinţă, chiar şi gândire profundă din domeniul filosofic, cuprinde în esenţă o scânteie din strălu-

cirea înţelepciunii şi frumuseţii lui Dumnezeu, scânteie aflată în sufletul şi în fiinţa noastră încă de când Tatăl nostru ceresc ne-a adus din nefiinţă la fiinţă. Unul din cei mai mari gânditori din epoca patriastică, Sfântul Maxim Mărturisitorul, a scris că omul este superior celorlalte vieţuitoare de pe pământ pentru că are, între altele, sădit în fiinţa sa simţul existenţei lui Dumnezeu, al existenţei unei forţe mai presus de cea a omului, a unei puteri divine care, folosită în cunoaştere, aduce omenirii un aport de fericire şi bunătate.

Astăzi, ecranul atât de mic şi delicat al televizorului nu ne oferă întotdeauna imagini ziditoare de suflet, însă se mai strecoară uneori şi aspecte valoroase, ca de pildă, prezentări ale unor civilizaţii străvechi, ale unor popoare care au trăit cu mii de ani înainte de creştinism şi care au lăsat în urma lor edificii de o rară frumuseţe şi valori de artă neasemuite. Din vastul şi nedefinitul până acum domeniu religios, acestea au rămas în istorie din trecutul îndepărtat al omenirii. Întorcându-ne gândul spre noi, românii, popor creştin din naşterea sa, observăm că vestigiile şi operele pe care le-am moştenit vestesc lumii întregi că şi strămoşii noştri sunt creatori de cultură de valoare universală. Deci, nu este şi nu trebuie să fie o exprimare retorică faptul că poporul român s-a născut creştin. Este un adevăr probat istoric, tăgăduit doar de unii aşa-zişi prieteni ai neamului nostru, puţini la număr. Din fericire, mărturiile din ce în ce mai bogate ale unor mari specialişti arată lumii întregi că strămoşii noştri din Scythia Minor au cunoscut învăţătura Mântuitorului Hristos încă din începuturile ei, prin predica Sfântului Apostol Andrei. Acest apostol al Domnului Hristos, cel dintâi chemat la propovăduire, a lăsat numeroase mărturii ale prezenţei sale pe pământul nostru. Pe acest temei, înaintaşii noştri, mari gânditori şi vorbitori de Dumnezeu, între care Părinţii Sciţi şi monahii de la Basarabi, din Dobrogea noastră de astăzi, o adevărată pleiadă de ierarhi învăţaţi, de sfinţi pe care îi avem astăzi în calendarul nostru, preoţi, diaconi şi creştini de toate stările, au strălucit printr-o cultură de nivelul şi profunzimea celei la care se referea Sfântul Maxim Mărturisitorul, mulţi dintre ei bucurându-se chiar şi de coroana muceniciei. Se cuvine, drept aceea, să adeverim prin credinţa şi faptele noastre că suntem fiii şi fiicele acestor înaintaşi şi strămoşi ai noştri dintre care au odrăslit eroi şi martiri, apărători ai credinţei.

Pe frescele acestei bolţi a Reşedinţei Patriarhale ne întâmpină martirajul Sfântului Domnitor Constantin Brâncoveanul şi mormântul Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, la care credincioşii bucovineni se rugau, aprindeau lumânări şi îngenuncheau cu mult înainte ca noi să-l proclamăm în rândul sfinţilor români. Această pictură o datorăm neuitatului nostru Patriarh Justinian, care a încredinţat executarea ei marelui pictor Constantin Petrescu în 1950, când a şi dorit ca Sfântul Sinod să proclame ca martiri şi sfinţi români pe ierarhii şi domnitorii înfăţişaţi aici. Ca martor şi părtaş ai celor aproape treizeci de ani de slujire a Bisericii şi păstorire patriarhală ale Prea Fericitului Părinte Justinian, pot aduce mărturie despre uriaşa sa operă pe care ne-a lăsat-o moştenire. Aceasta mărturiseşte neîncetat prin lucrările de artă şi de organizare a Patriarhiei noastre, preocupările sale, plecând de la nivel de parohie şi mănăstire până la exprimarea limpede a teologiei şi îngrijirea ca Sfânta Liturghie să nu lipsească din viaţa bisericească. Toate acestea ne îndatorează să-i urmăm pilda. Strădania sa de a păstra fiinţa Bisericii a

însemnat o rugăciune permanentă care îi dădea înţelepciunea şi curajul de a înfrunta şi chiar zădărnici planurile diabolice de marginalizare şi nimicire a lucrării pastorale a Bisericii. Folosesc împrejurarea aceasta pentru a vă mulţumi pentru prezenţa neaşteptată în ceasul acesta de rugăciune şi vă împărtăşesc aceste gânduri cu responsabilitatea dată mie de Dumnezeu şi de credincioşii Bisericii noastre, dar şi cu cea a vârstei mele, aş putea să mai adaug, dacă se ia în seamă lucrul acesta.

De altfel, anul acesta, fraţii mei, cu binecuvântatul prilej al sărbătorii Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, am făcut ca fiecare dintre noi să trăim prezenţa sfinţilor noştri români nu numai în istoria noastră, ci şi să ne întâlnim cu ei în rugăciune şi în operele lor. Se adevereşte mereu cântarea: *"Doamne, de n-am avea pe sfinţii Tăi rugători şi bunătatea Ta milostivindu-se spre noi, cum am îndrăznit, Mântuitorule, a Te lăuda pe Tine, pe Care Te binecuvintează neîncetat îngerii? Ştiutorul inimilor, iartă sufletele noastre"* (Pavecerniţa Mare). Rugăciunea sfinţilor ne însoţeşte pretutindeni, iar harul lui Dumnezeu ne luminează. În cei optsprezece ani de ascultare în această reşedinţă, icoanele sfinţilor domnitori români, ale ierarhilor, monahilor şi credincioşilor ardeleni, apărători ai Ortodoxiei, ca şi Paraclisul cu icoanele sale, mi-au dăruit ajutor şi curaj. În fiecare clipă mor în întreaga lume semeni de-ai noştri, se varsă sânge nevinovat asupra omenirii, se abat nenumărate necazuri! Cine să aducă o mângâiere, să reverse o rază de lumină şi de nădejde dacă nu Biserica? Momentul rugăciunii de astăzi trebuie să însemne nu numai o părtăşie la suferinţele semenilor, ci şi un apel la pace. Momentul acesta, cum spuneam şi la început, este mărturia iubirii prin rugăciune.

Vă mulţumesc tuturor pentru prezenţă şi pentru zăbava pe care aţi arătat-o ascultându-mi şi acest cuvânt de răspuns la iubirea şi aprecierile evocate. Mulţumesc, în primul rând, Bunului Dumnezeu cu nădejdea de a ne fi în ajutor totdeauna. N-am nici un merit personal, decât acela de a fi răspuns la chemarea Domnului nostru Iisus Hristos exprimată aici, acum optsprezece ani, prin clerul şi credincioşii Bisericii noastre. Sunt, cum se ştie, şi eu, ca mulţi dintre dumneavoastră, fiu de plugari români, dintr-o familie de la sat, bogată în evlavie şi în copii. Este cu desăvârşire adevărat că părinţii mei nu s-au gândit că cel de-al zecelea fiu al lor va ajunge aici, în acest palat. Dar, iată, harul lui Dumnezeu *"pe cele cu lipsă le împlineşte"* şi astăzi vă întâmpin aici! Fără harul lui Dumnezeu şi rugăciunile sfinţilor nu putem face nimic. Toate lui Dumnezeu I le datorez. În cei optzeci şi nouă de ani ai mei, numai Dumnezeu ştie câţi paşi am făcut, câte eforturi am depus şi câte le-am întâmpinat înscrise în cartea vieţii. Dar Îi mulţumesc pentru tot ce mi-a dăruit, pentru că m-a învrednicit să adaug câte ceva la tezaurul înaintaşilor noştri, pe care niciodată nu-i vom egala în sfinţenie şi în lucrare, despre care a vorbit atât de frumos I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei.

Prezenţa, rugăciunea şi valoarea cuvântului de astăzi le aşez cu dragoste în suflet ca pe o mărturie mângâietoare pentru mine. Am nevoie de acestea, de dragostea tuturor, de contribuţia tuturor fiilor acestui neam de pe vatra părintească şi din depărtări, pe unde sunt ei şi se roagă! Cu aceeaşi recunoştinţă le păstrez şi pe cele aparent potrivnice; iau aminte, căci binele nu are hotar şi mă rog pentru toţi! Am primit astăzi de la fraţii noştri din Africa de Sud, din Lisabona, din America gânduri asemănătoare în valoare cu cele auzite aici.

Iubiţi părinţi şi fraţi, suntem un popor vrednic şi prin fapte, care a dăruit Bisericii sfinţi şi vrednici slujitori ai sfintelor altare. Se cuvine ca fiecare dintre noi să consolidăm Biserica cea din lăuntrul nostru, din sufletele noastre, Biserica cea tânără, care nu îmbătrâneşte, ci viaţă şi naşte fii. În această nădejde, vă îmbrăţişez şi vă mulţumesc pentru dragostea pe care mi-aţi arătat-o şi astăzi, cinstind prin prezenţa voastră Biserica şi pe slujitorul ei rânduit aici, în slujba tuturor fiilor ei de pe vatra părintească sau răsfiraţi în lumea largă.

În ceea ce priveşte construirea Catedralei Patriarhale, chiar astăzi am semnat intervenţia către Ordinul Arhitecţilor pentru a ne sprijini cu înţelepciunea lor în vederea amplasării ei pe suprafaţa de teren, proprietatea noastră, din Parcul Carol. Este urmarea înţelegerii de la Mănăstirea Putna, cum a spus I.P.S. Mitropolit Daniel, tot în lumina evlaviei Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, ca monumentul din parc, considerat de unii specialişti ca fiind o operă de artă, să rămână pe loc, iar amplasarea catedralei să se facă în continuare. Acest fapt a deblocat demersurile noastre anterioare şi, în urma cererii şi stăruinţei noastre, cele două Camere ale Parlamentului României au aprobat *Legea pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului*, lege care a şi fost promulgată de Preşedintele României. Suntem, deci, pe drumul cel bun, cu nădejdea că vom avea catedrala pe terenul nostru sfânt, bătătorit de înaintaşii mei, de Mitropolitul Filaret, cel care a dat şi numele locului respectiv, aflat în proprietatea Mitropoliei Ţării până la secularizare. Tot ceea ce este sfânt şi frumos bucură şi linişteşte sufletele. Chiar şi păcatul, şi diavolul însuşi se pleacă în faţa rugăciunilor, a harului dumnezeiesc şi a Mântuitorului Iisus Hristos! De aceea, monumentul acela, am zis noi, ca mărturie de înţelegere a lucrurilor, poate să rămână, pentru că nu întrece semnificaţia, măreţia, sfinţenia şi înţelesul Catedralei Patriarhiei noastre.

Vă mulţumesc încă o dată şi rog pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască tuturor pace şi sănătate, pomenindu-vă pe toţi în rugăciunile mele, cu nădejdea că şi eu mă voi bucura de rugăciunile pe care le veţi înălţa pentru mine. Amin!"

La sfârşitul ceremoniei, într-o atmosferă de dragoste frăţească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost felicitat de cei prezenţi, care i-au adresat călduroase urări sănătate, pace şi spor în slujirea patriarhală. Prea Fericirea Sa le-a mulţumit tuturor cu gânduri senine şi pline de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu pentru lucrarea Bisericii noastre în viitor.

La ceasul acesta aniversal al celor 18 ani de slujire patriarhală, rugăm cu toţii pe Bunul Dumnezeu să înzilească, cu sănătate şi cu pace pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist spre binele Bisericii străbune, al ţării noastre şi al neamului românesc. Întru mulţi ani cu sănătate, cu pace şi cu noi şi bogate împliniri, Prea Fericite Părinte Patriarh!

GHEORGHE VASILESCU

EPISCOPUL GHERASIM, AL RÂMNICULUI, TÂNĂRUL DE 90 DE ANI!*

Ca să încerci a scrie despre un om care împlineşte 90 de ani, tu neavând nici măcar 70, este o oarecare îndrăzneală. Citeam undeva că este foarte important să preţuim vârsta fiecăruia, chiar dacă este mai mic ca noi, are o zi mai mult, sau ani mulţi îndurați în avatarurile acestei vieţi.

În parcurgerea vieţii, îţi este dat să lucrezi cu anumiţi oameni şi în anumite conjuncturi.

Aşa mi-a fost dat şi mie, dar mai ales Prea Sfinţitului Gherasim ca să ne întâlnim şi să lucrăm în ascultare bisericească din anul 1985 şi până în 1990, Prea Sfinţia Sa ca episcop titular, iar eu ca arhiereu auxiliar, în marea Eparhie a Râmnicului şi Argeşului care se întindea din Carpaţi la Dunăre şi de mărimea unei Elveţii europene, ca să nu mai vorbesc de frumuseţea peste măsură a locurilor binecuvântate cu creştini minunaţi cu inima de aur.

Prin anul 1971, în octombrie, plecam din Transilvania şi de la Moara Vlăsiei adus cu trenul din Bucureşti, călcam pentru prima oară pe drumul care ducea la vestita chinovie a lui Matei Basarab, frumoasa Mănăstire Căldăruşani.

Acolo am auzit pentru prima dată pomenindu-se numele fostului stareţ Gherasim, cu cinstire multă. Acolo am văzut o mare bogăţie adunată în muzee şi o obşte monahală cu care puteai să duci greul zilei. Tot acolo şi atunci am auzit de dramele pe care le-a trăit stareţul Căldăruşanilor mereu şi, mai ales, când *Decretul 410* din 1959 spulbera toată tinerimea din Mănăstirile României. Pot spune şi despre Prea Sfinţitul Gherasim că a salvat Mănăstirea Căldăruşani, ca stareţ, de la pieire, precum a făcut la Cernica – Roman Ialomiţeanul, la Rohia – Justinian Maramureşanul, la Agapia – Eustohia Cincanu, la Poiana Mărului – Semfora Gafton, la Putna – Gherasim Cucoşel şi mulţi alţi stareţi şi stareţe, vrednici stâlpi ai Ortodoxiei.

Drept dovadă, câtă iubire are vlădica Râmnicului pentru mănăstire şi enorie stau Istoriile Căldăruşanilor, Cernicăi, Govorei, Horezului şi altele gata de tipar precum şi adevărul despre neastâmpăratul revoluţionar, Popa Şapcă!

L-am întâlnit câţiva ani mai târziu când eram stareţ la Sinaia şi a venit să se odihnească de la Galaţiul dunărean, unde lucra de zor şi avea de suportat greul pământului.

A mai venit odată la Cernica unde, de asemenea, eram stareţ şi mi-a dat un sfat de inimă pe care trebuia să-l împlinesc. Venea la Cernica pentru că acolo se bucura din inimă amintindu-şi de şcoala cernicană şi avea de duhovnic pe piosul Episcop Roman Ialomiţeanul.

În septembrie 1985, pe la început, mi se pare, m-a chemat Patriarhul Iustin, fiind de faţă şi Ion Roşianu, Preşedintele Departamentului Cultelor, când mi-a spus că s-a gândit să mă trimită în ascultare, ca arhiereu la Episcopia Râmnicului şi Argeşului. I-am spus, fără să mă gândesc, că nu am nimic împotriva gândirii Prea Fericirii Sale. Întrebându-mă, dacă-l cunosc pe Episcopul Gherasim, i-am spus că-l cunosc şi dacă mă voi duce acolo va trebui să-mi tai coarnele libertăţii care mi-au crescut în cei nouă ani cât am fost în ascultarea Prea Fericirii Sale şi

* Articol preluat din "Vestitorul Ortodoxiei", an. XVI, nr. 346, 30 noiembrie 2004, p. 2-3.

să iau lucrurile de la zero, pentru că Gherasim Episcopul este un monah de tradiţie şi nu se glumeşte cu dânsul, după cum aveam să constat, de bună seamă.

Voi povesti câteva episoade din cei cinci ani cât am avut binecuvântarea de la Dumnezeu ca să fim înjugaţi la sfânta lucrare arhierească.

1. Sinceritatea curată ca izvorul muntelui!

Îmi povestea cum a rămas orfan de tatăl său care a căzut pe câmpul de luptă în primul Război mondial. Cred că apropierea de Patriarhul Iustin a fost şi pentru faptul că însuşi Patriarhul a suferit de aceeaşi durere a orfanului de război. Altcum şi altfel de limbaj au doi orfani de mici, plecaţi pe drumurile înstrăinării.

A trebuit să meargă în lume să-şi facă un rost. Aşa a ajuns la Galaţi până la 10 ani să înveţe meserie de tâmplar, început de calfă fără să bănuiască vreodată că-şi va face tot în acelaşi oraş început de lucrare arhierească.

Patronii au plâns când Gheorghiţă Cristea, a plecat, lăsându-i cu amintirea unui prâslea voinic şi săritor şi sincer ca zglobiul izvor de munte.

2. Cristea cel jucăuş, ucenic la Chesarie Păunescu!

Şi aşa, dintr-o dată a devenit ucenic severului arhimandrit şi director de Seminar, Chesarie Păunescu, chip de sfânt rămas în ruga şi amintirea ucenicului iscoditor şi neastâmpărat, care se juca cu bulgări de zăpadă. Cristea cel jucăuş, că aşa-i zicea severul director, s-a urcat la etaj şi aştepta pe un coleg să iasă de pe gang şi să-i dea un bulgăre zdravăn de zăpadă. Când l-a văzut ieşind, i-a tras un bulgăre direct în potcap. Cel dăruit nu era altul decât directorul Chesarie Păunescu. A înţeles gluma. De aceea, nu l-a uitat când l-a propus pentru arhierie la Galaţi, ca ajutor bătrâneţilor arhiereşti!

3. Năvalnic prin Eparhie!

Galaţiul şi întreaga Dobroge s-a bucurat de prezenţa în vizitele năvalnice, a noului arhiereu Gherasim Constănţeanul. Sediul nou pentru cancelariile eparhiale creştea văzând cu ochii, iar bucuria întâlnirii cu preoţii era în strai de sărbătoare.

În anii '71 ai secolului al XX-lea, Dumnezeu avea să ne facă un mare dar: arătarea în chip minunat a celor patru sfinţi martiri de la Niculiţel: Camasie, Atal, Filip şi Zotic, din primele veacuri creştine. A avut curajul şi prezenţa de spirit de a face tot posibilul ca să ajungă la Mănăstirea Cocoş, unde se află şi azi întru slăvită cinstire.

Când i-am spus că-i pictat în frească, în biserica din sec. al XIII-lea din Niculiţel, de maestrul pictor Grigore Popescu, ducând cu ceremonial Sfintele Moaşte la Cocoş, nu i-a venit să creadă. Am insistat să mergem să vedem gândul pictorului întrupat în frească. M-am uitat atent să văd ce faţă face. Privirea era plină de lacrimi şi n-a scos nici un cuvânt. Emoţiile erau prea mari!

*

Cele trei judeţe: Argeş, Vâlcea şi Olt, erau străbătute de la un capăt la altul pentru a fi supravegheate sutele de şantiere pentru construcţii de biserici noi, restaurări de mănăstiri şi biserici monumente istorice, picturi şi alte lucrări. Îm-

prcună ne-am sfătuit cum este mai bine de făcut şi am înţeles să fac ascultare în chip absolut, chiar dacă uneori nu-mi convenea. Era prea mult de lucru şi nu am înţeles să-mi permit necuviinţa vreunei gâlceviri.

Într-un iureş rar întâlnit şi cu economii straşnice, s-au făcut lucrări uimitoare şi ele au continuat cu strălucire până azi, la împlinirea a 90 de ani de vieţuire şi 20 de ani de episcopat binecuvântat, fără zgârcenie din bunătatea lui Dumnezeu!

4. Episcopul norocos, cu sfinţi mulţi!

Am spus mai la început despre grija pentru sfinţii de la Niculiţel. Fost-a de la Dumnezeu rânduit ca să se înmulţească sfinţii care împodobesc calendarul nostru ortodox. La cei patru sfinţi: Zotic, Atal, Camasie şi Filip, vin cei cinci sfinţi martiri: Constantin Vodă Brâncoveanul şi cei patru fii cu Ianache şi dimpreună cu Antonic de la Iczer, fără să mai vorbim şi de Grigore de la Bistriţa.

Plin dc bucurie, spunea adesea, că spaţiul vâlcean este o grădină plină de flori arhitecturale, întrupate în biserici şi mănăstiri, precum şi de miresme duhovniceşti: sfinţii lui Dumnezeu cu moaştele lor întru bucuria noastră duhovnicească!

Ce dar de la Dumnezeu ar fi fost mai mare pentru un arhipăstor, doldora dc ani şi sănătate?

5. L-am crezut un mare zgârcit pe Vlădica Gherasim!

A plecat într-un an – mare lucru – în Germania să-l vadă pe vechiul prieten Albert Rauch. M-am şi mirat ştiindu-l grijuliu în toate şi prezent neadormit.

Noi ne-am bucurat că pleacă pentru a răsufla mai uşuraţi de greul zilei. Dar, bucuria n-a durat prea mult. Înainte de a pleca mi-a dat în grijă rezolvarea a vreo 400 de probleme notate pe câţiva metri de coală de hârtie. Era un răboj în toată regula. Nici nu ştiu de unde le-a scos. Am rămas uimit şi m-a apucat o grijă jalnică ştiind cât este de nemulţumit dacă nu duci la capăt lucrarea.

Ne-am apucat de lucru cu ghiotura, tot tăind din răboj. Dar ne-am apucat şi de aprobat bani cu carul pe la şantiere, materiale cu vagonul şi vinul liturgic din pivniţă vândut într-o mare veselie pe la parohii. Când s-a întors vlădica din drumeţia nemţească, i-am prezentat spre aprobare procesele verbale cu cele orânduite de noi vitejii în lipsa titularului blagoslovit de drum.

Stăteam ca cel ce făcusem isprăvi îndrăzneţe. Vlădica aproba de zor între ah şi vaiuri! Nu mai văzuse aşa ceva până atunci. Trăiam momente cumplite, dorind să nu-l fi supărat în ruptul capului. În cele din urmă aud sentinţa şi mai cumplită: "Fratele meu întru arhierie, să nu mai aprobi de azi înainte cele trei valori: bani, materiale şi vin!". M-am conformat!

În gândul meu mi-am zis că n-am văzut aşa om zgârcit. Nu ştiu cum, poate am zis şi mai sonor acest lucru pentru că Vlădica Gherasim a auzit. Mi-a spus, sfielnic, pentru că aşa îi este obiceiul cel bun: "Vei vedea Calinic, atunci când vei ajunge titular, cât este de greu să împarţi cu grijă ca să ajungă la toţi". Atunci nu l-am înţeles deplin, dar m-am lămurit după 1990 când am devenit şi mai strâns cu vlădica Gherasim cel mult econom!

6. Câte ceva despre caracterul vlădicesc!

Cred că era prin anii 1987-1988 când, fără aprobarea scrisă a Prea Sfinţitului Gherasim, am tuns în monahism 13 fraţi vieţuitori de la Mănăstirea Turnu şi 7 de la Mănăstirea Frăsinei. Nu se mai întâmplase, chiar aşa, să fie împodobite mănăstirile cu 20 de călugări.

Cineva ne-a tras o pâră la Înalta Poartă şi am fost chemaţi la Departamentul Cultelor. Eu nu prea vroiam să mă duc, dar Vlădica Gherasim a poruncit să mergem şi ne-am prezentat să dăm seama de îndrăzneală.

L-am văzut pe Vlădica Gherasim cum argumenta cu ton ridicat şi bătând cu pumnul în masă. Nu mă aşteptam la o astfel de atitudine hotărâtă. A crescut în ochii mei încă o dată cât era. Aşa da Episcop, mi-am zis mie şi i-am spus-o şi arhieriei sale.

Altădată după evenimentele social-politice din 1989, primesc un telefon ca să mergem la Slatina la autorităţile locale nou revoluţionare şi să depunem mărturie pentru fondurile judeţene date la Mănăstirea Brâncoveni, mai ales prin grija Elenei Bărbulescu care era arestată. M-am cam codit, dar până la urmă am mers cu frica-n sân mai ales că era o mare animaţie revoluţionară şi te puteai aştepta la surprize. Episcopul Gherasim a fost ferm cum nu l-am văzut niciodată, arătând adevărul şi argumentând cu mare risc vrednicia Elenei Bărbulescu. Drept să spun că nu mă aşteptam la aşa ceva. Mi-am zis atunci că cine-l are de prieten pe Gherasim eparhul, este un om bogat.

7. În orice acţiune porneam cu rugăciune!

Am rămas adânc impresionat atunci când începeam un lucru sau plecam la drum pentru treburi, Vlădica Gherasim mă poftea la rugăciune. N-am uitat şi n-o să uit cât voi mai fi!

Îmi aduc aminte, atunci când plecam la Bucureşti, sau în alte părţi să rezolvăm problemele eparhiale, când urcam scările la birourile miniştrilor sau ale directorilor, îmi spunea: "Calinic, tu ce rugăciune zici?". Îi spuneam că "Tatăl nostru ", că-i mai scurtă. Vlădicia sa zicea "Crezul" sau "Miluieşte-mă, Dumnezeule!". Când ajungeam la uşă eram gata cu rugăciunea. Nu ieşeam din biroul ministrului sau al directorului fără aprobarea în mână. Nu ieşeam, pur şi simplu, din birou până nu aveam rezolvate, efectiv problemele oficiale.

8. Lepădat de cele lumeşti!

Cea mai tristă stare din viaţa noastră este atunci când ajungem în situaţia de a fi siliţi să plecăm din locul de muncă şi să nu avem unde să mergem, efectiv. N-am gândit să ne facem casă şi masă şi alte acareturi. Am jurat sărăcie de bună voie, doar! Ne-am gândit că nici Iisus nu avea unde să-şi plece capul!

În primele luni ale anului 1990, sufla şi pe Valea Oltului în sus şi în jos, duh de înnoire revoluţionară. Mi-am notat totul în jurnal. Primesc un telefon ca urgent să mă prezint la Vâlcea. Vlădica Gherasim avea pe cap ispita plecării pentru că nu mai poate îndura anumite stări de lucruri. Plângea că nu are unde să meargă. M-a apucat o mare durere. Era omul cel sincer, era călugărul adevărat, era arhiereul lepădat de cele lumeşti!

Gingăşia părintească!

Pe la noi la Vâlcea, Vlădica Gherasim nu prea avea somn atunci şi, chiar acum la 90 de ani bătuţi pe muchie, n-are stare, nici somn. Pe la 5 dimineaţa suna telefonul şi auzeam cele mai frumoase cuvinte: "Copăcel, copăcel?". Şi închidea telefonul. Era semnalul de sculare din somn al lui Calinic cel mic. Aşa eram de bucuros de aşa vorbe, dis-de-dimineaţă, încât mai trăgeam un somn, acum, cu bogata binecuvântare arhierească!

După ce Vlădica Râmnicului şi Argeşului trebăluia prin curte, însoţit de bastonul de bambus, mă chema la un ceai. Pe masă erau, de fiecare dată, ouă fierte cu căciuliţă de lână. Aşa de mult mă bucuram, dar mă şi amuzam de această ambianţă. Doi arhierei ai lui Dumnezeu m-au invitat ani în şir la masă, cu o dragoste absolut părintească: Patriarhul Teoctist, atunci când am fost deputat în Parlament şi Episcopul Gherasim cât timp am arhierit sub ascultarea sa!

9. Sub aripa Duhului Sfânt!

Să împlineşti 90 de ani, nu-i de ici-colea.

Dar să mai fii şi sănătos?

Episcopul Gherasim face parte din troiţa de arhierei români, cu o extraordinară putere de muncă, tinereţe la gândire şi stăruire în slujba viului Dumnezeu. Vedem cu toţii, clerici şi mireni, pe Patriarhul Teoctist, Episcopul Gherasim şi Episcopul Eftimie al Romanului, minunaţii arhierei ai Domnului!

*

Cu o bucurie mare în Duhul Sfânt, Vlădica Gherasim al Râmnicului, priveşte de pe treapta celor 90 de ani de vieţuire aici pe pământ şi de 34 de ani de slujire arhierească, dintre care 20 rotunzi şi prea bogaţi ca titular vlădică, în spaţiul binecuvântat de Dumnezeu, al Râmnicului şi Argeşului o bucată de vreme.

Răbdătorul Vlădică a trecut cu strălucire peste toate capcanele care i s-au întins de-a lungul celor 90 de ani, biruind în numele Domnului pe cei care nu aveau altceva de făcut decât să pună piedici, ca-aşa's unii, câteodată.

Într-un cuvânt n-a voit să moară!

Şi a făcut-o şi pe aceasta!

Văd revărsându-se mereu, în valuri, darurile Duhului Sfânt, peste Eparhia Râmnicului cea mai blagoslovită de Dumnezeu!

Iar Vlădica Gherasim, zâmbeşte plin de fericire, ca un viteaz din poveste!

Are şi de ce! Slavă lui Dumnezeu!

† **CALINIC**
Episcop al Argeşului şi Muscelului

PREA SFINŢITUL EPISCOP EFTIMIE AL ROMANULUI A ÎMPLINIT 90 DE ANI DE VIAŢĂ

În anul acesta, la data de 9 noiembrie, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie al Romanului, vrednic ierarh şi membru al Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a împlinit venerabila vârstă de 90 de ani de viaţă, din care peste 32 de ani de arhierie, închinaţi slujirii Bisericii şi turmei de credincioşi încredinţată spre păstorire. Trecut de tânăr prin mănăstirile Cernica, Slatina Moldovei, Ciolanu, Bistriţa şi Suceava, de la simplu monah şi apoi ierodiacon, ajunge preot şi stareţ, urcând apoi în treapta arhieriei, din care 25 de ani ca episcop titular al bătrânului scaun episcopal de la Roman.

Pentru toţi care l-au cunoscut şi îl cinstesc, pentru preoţii şi credincioşii din eparhia sa, popasul aniversar al împlinirii celor 90 de ani de viaţă a fost un fericit prilej de a fi aproape de ierarhul sărbătorit, de a-şi arăta preţuirea faţă de părintele lor şi să-i dorească sănătate de la Dumnezeu şi putere în slujirea la care a fost chemat de Hristos.

Mulţi ierarhi ai Bisericii noastre, mai vârstnici sau mai tineri, au ţinut să-i trimită Prea Sfinţitului Eftimie gândurile lor bune şi sentimentele lor de aleasă preţuire pentru colegul lor cel blând, bun, primitor, smerit, chibzuit şi drept.

Chiar cu câteva luni înainte, în atmosfera de sărbătoare a "anului ştefanian" – împlinindu-se 500 de ani de la trecerea din această viaţă a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române şi Preşedintele Sf. Sinod, a trimis un cuprinzător mesaj în care a elogiat viaţa şi străduinţele Prea Sfinţitului Eftimie, dar şi roadele păstoririi sale vrednice în scaunul episcopal de la Roman. Redăm în cele de mai jos conţinutul acestui mesaj:

În duhul dragostei, binecuvântăm acest popas sărbătoresc

"Doamne, Tu m-ai pus la încercare şi m-ai cunoscut" (Ps. 13, 1-2).

"Cu evlavie adâncă, trăim încă emoţia marii sărbătoriri a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, pe care, împreună cu întregul popor drept-credincios am prăznuit-o de-a lungul acestui binecuvântat an 2004, amintindu-ne că au trecut 500 de ani de când a fost chemat în sânurile Părintelui Ceresc.

În lumina acestui înălţător popas duhovnicesc al neamului nostru şi mai ales al Moldovei, se situează şi bucuria împlinirii la 9 noiembrie a acestui an, a 90 de ani de viaţă a Prea Sfinţitului Episcop Eftimie al Romanului, vlăstar viguros al ţinuturilor situate la poalele Munţilor Ceahlău, "nestemata Carpaţilor". Nu întâmplător, din aceste plaiuri încărcate de istorie şi spiritualitate creştină avea să se hrănească, cu bogăţia lor de sensuri şi înălţimi duhovniceşti, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie în toţi cei 90 de ani de viaţă la care a ajuns prin rugăciune, viaţă smerită, plină de ascultare şi răbdare, predându-se neîncetat milostivirii dumnezeieşti, aşa cum spune Psalmistul David *"Fă cu robul Tău după mila Ta şi învaţă-mă îndreptările Tale"* (118, 124).

Este cu neputinţă să aştern în cuvinte mulţimea de gânduri care mă năpădesc, încercând să descriu o viaţă de om dedicată în totalitate şi cu un devotament inegalabil slujirii lui Dumnezeu, Bisericii Sale Prea Sfinte şi aproapelui. Cu toate acestea, dăm slavă Iubitorului de oameni Dumnezeu că am ajuns această zi sfântă în care am prilejul să omagiez pe unul dintre cei mai vechi colegi întru Arhierie şi împreună ostenitori în Sfântul nostru Sinod, colegialitate care urcă peste timp până la vremea studiilor în Seminarul Monahal de la Mănăstirea Cernica, unde l-am întâlnit pentru prima dată pe fratele de mănăstire Victor Luca, viitorul vlădică Eftimie al Romanului.

De atunci şi până astăzi, împrejurările vieţii ne-au pus mereu faţă în faţă, fiecare cu rosturile şi slujirile noastre la altarul Bisericii străbune. Iată de ce, îmi şi reamintesc cu multă bucurie momentul instalării Prea Sfinţitului Eftimie ca Episcop al Romanului, în anul 1978, pe când păstoream ca Mitropolit al Moldovei şi Sucevei şi când îmi exprimam nădejdea că, prin aşezarea Prea Sfinţiei Sale în acest străvechi scaun vlădicesc, ctitorie a Domnitorului Petru Rareş, Biserica întreagă va câştiga, dar mai ales frumoasele ţinuturi moldave, oblăduite duhovniceşte de Episcopia Romanului, continuându-se astfel şirul marilor şi iluştrilor ierarhi care au păstorit la Roman.

Îl descoperim, mai întâi, ca frate la Mănăstirea Slatina, judeţul Suceava, mai târziu ca monah la Mănăstirea Ciolanu, judeţul Buzău – mari sihăstrii româneşti, desăvârşindu-şi studiile la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Cernica, mai întâi la Facultatea de Teologie de la Suceava şi apoi la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, răspunzând fără preget, cu smerenie şi în deplină ascultare nenumăratelor lucrări ce i-au fost încredinţate.

Cine parcurge cartea vieţii şi activităţii Prea Sfinţitului Episcop Eftimie în cei 70 de ani de viaţă monahală şi 59 de slujire la sfântul altar, dintre care 32 de ani de slujire arhierească şi de membru al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, fie la vremea stăreţiei la Mănăstirile Bistriţa, jud. Neamţ (1949-1966) şi Sf. Ioan cel Nou de la Suceava (1966-1972), ori la vremea când a fost exarh al mănăstirilor din Episcopia Romanului (1951-1952; 1959-1960), sau la vremea slujirii ca Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului (1972-1978) şi, nu în cele din urmă, la cei 26 de ani de când păstoreşte ca Episcop al Episcopiei Romanului şi Huşilor (din 1978), iar din anul 1994 ca Episcop al Romanului, poate să constate că acestea sunt adevărate file de aur în cronica Episcopiei Romanului, dar şi împliniri ale rugăciunilor Prea Sfinţiei Sale: *"Un singur lucru am cerut de la Domnul, şi pe acesta-l voi căuta: să locuiască în casa Domnului în toate zilele vieţii mele, văzul să mi-l desfăt în frumuseţea Domnului şi să cercetez locaşul Său"* (Ps. 26, 4).

În toate aceste etape ale vieţii, începând cu primii paşi în viaţa monahală şi, apoi în ascultările şi sfintele slujiri la care a fost chemat, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie a cunoscut, a conlucrat şi s-a împărtăşit, întru dăltuirea propriei personalităţi duhovniceşti, intelectuale şi de slujitor, din vredniciile unor mari înaintaşi întru slujirea arhierească şi păstorirea poporului drept-credincios, între care amintesc pe vrednicii de pomenire: Mitropoliţii Efrem Enăcescu pe când era locotenent de Episcop al Buzăului şi Irineu Mihălcescu al Moldovei, Episcopul Partenie

Ciopron al Romanului şi Huşilor, Arhiepiscopul Teofil al Clujului, fost Episcop al Romanului şi Huşilor şi, nu în ultimul rând pe fericiţii întru adormire Patriarhii Justinian Marina şi Iustin Moisescu.

Mărturie a acestor strădanii hrănite cu multă credinţă şi evlavie şi udate cu o mare iubire de Dumnezeu şi de Biserica Lui stau căldura sufletească şi nepreţuita sinceritate a Prea Sfinţitului Eftimie, statornicia şi răbdarea monahală deprinse în duhul sfintelor pravile păstrate în mănăstirile moldave, dragostea şi blândeţea nemărginită faţă de preoţii şi credincioşii încredinţaţi spre păstorire, dărnicia şi milostenia faţă de cei sărmani şi neajutoraţi, trăsături de caracter care au impus respectul şi preţuirea sfinţilor părinţi sinodali, a colaboratorilor şi a celor ce-l înconjoară.

Din sufletul frumos, generos şi bogat înzestrat de Dumnezeu al Prea Sfinţitului Episcop Eftimie s-au înfrumuseţat în toţi anii slujirii sale mânăstirile pe care le-a condus, s-au ridicat şi înzestrat biserici noi şi s-au refăcut cu generozitate cele ce erau în suferinţă.

Din chipul plin de blândeţe şi din viaţa îmbunătăţită a Vlădicii Eftimie au reînviat numeroase vetre mănăstireşti în Episcopia Romanului în duhul autenticei tradiţii monahale ortodoxe, au fost vindecate rănile sufleteşti ale celor păstoriţi şi s-au rânduit preoţi luminaţi şi vrednici la altarele bisericilor din eparhie.

Din căldura sufletească şi statornicia în slujirea Cuvântului au rodit nenumărate pagini şi scrieri cu conţinut pastoral, misionar, liturgic istoric şi teologic pe care Prea Sfinţitul Eftimie le-a oferit credincioşilor şi preoţilor păstoriţi şi a reînviat tradiţia învăţământului teologic seminarial de la Roman, prin grija acordată redeschiderii şi organizării Seminarului Teologic "Sf. Gheorghe" de la Roman.

Întregind cele spuse mai sus, dau mărturie frăţească izvorâtă dintr-un adânc sentiment de bucurie pe care l-am trăit la Episcopia Romanului unde am poposit, după o îndelungă vreme, în zilele de 1 şi 2 iulie anul acesta în pelerinajul spre Mănăstirea Putna, *"Ierusalimul neamului românesc"*, pentru a participa la ceremoniile religioase dedicate comemorării a 500 de ani de la mutarea la cele veşnice a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare.

Folosesc acest prilej ca să împărtăşesc trăirile alese pe care le-am avut în acele zile când, primit şi înconjurat cu toată căldura de către Prea Sfinţitul Episcop Eftimie şi colaboratorii săi, am vizitat la Episcopia Romanului, Catedrala Episcopală – altarul de rugăciune şi slujire arhierească al Prea Sfinţiei Sale, clădirile reşedinţei şi administraţiei eparhiale – celălalt altar al slujirii şi activităţii de zi cu zi al Prea Sfinţiei Sale, precum şi valorosul muzeu eparhial cu nepreţuitele sale odoare – altarul istoric la care se descoperă pagini glorioase ale trecutului Episcopiei Romanului şi a celor ce au păstorit-o, aducându-ne aminte cu pioşenie de episcopii: Anastasie Crimca, Dosoftei şi Veniamin Costache, mai târziu mitropoliţi ai Moldovei sau Episcopul Melchisedec Ştefănescu, care a avut un rol deosebit în dobândirea autocefaliei Bisericii noastre. Am revăzut, cu acest prilej, zugrăvit ca într-o frescă vie, măreţia şi strălucirea de odinioară a Episcopiei Romanului adusă în crugul zilelor noastre, important centru religios-spiritual şi cultural al Moldovei, laboratorul duhovnicesc unde s-a plămădit, s-a luminat şi s-a

înfrumuseţat sufletul românesc şi una dintre vetrele sfinte ale istoriei noastre, unde s-a cultivat, s-a împuternicit şi s-a înnobilat spiritual neamul nostru.

Am desluşit în cele văzute la Roman, purtarea de grijă şi dragostea cu care Prea Sfinţitul Episcop Eftimie s-a aplecat mereu şi fără odihnă asupra acestor nepreţuite valori religioase, artistice şi culturale – emblematice pentru întreaga eparhie – creaţii măiestrite ale înaintaşilor noştri, descoperindu-ne în persoana Prea Sfinţiei Sale, un rafinat cunoscător şi delicat iubitor al valorilor nepreţuite pe care le avem ca mărturii ale spiritualităţii şi identităţii noastre ortodoxe româneşti, zestre pe care suntem datori să o descoperim urmaşilor noştri ca o pagină de istorie mereu vie a poporului nostru şi ca pe un semn de continuă prospeţime şi vigoare a spiritului ortodox românesc.

Iar acum de încheiere, dincolo de bucuria şi emoţiile părtăşiei sufleteşti la sărbătorirea Prea Sfinţitului Episcop Eftimie al Romanului, care este sărbătoarea întregii eparhii, mă adresez Prea Sfinţitului Arhiereu-Vicar Ioachim Băcăuanul, vrednic colaborator al Prea Sfinţitului Eftimie, Prea Cucernicilor Părinţi, cinului monahal şi drept-măritorilor creştini din Episcopia Romanului îndemnându-i ca, într-un cuget să se roage şi să aducă prinos de mulţumire Bunului Dumnezeu pentru darul pe care l-au primit, acela de a avea păstor pe Prea Sfinţitul Episcop Eftimie, ca semn al deplinei dragoste şi comuniuni cu păstorul lor rânduit, despre care se cade să mărturisească *"Un Arhiereu ca acesta ne şi trebuia nouă"* (Evr. 7, 26).

În duhul dragostei frăţeşti şi preţuirii pe care o purtăm Prea Sfinţitului Episcop Eftimie, binecuvântăm acest popas sărbătoresc şi dăm slavă Milostivului Dumnezeu, Care, cu darurile Sale sfinte a îmbogăţit cei 90 de ani de vieţuire ai Prea Sfinţiei Sale, rugându-L să aibă în buna Sa chibzuinţă şi pază pe Prea Sfinţia Sa, Episcopia Romanului şi Biserica noastră străbună.

Întru mulţi şi fericiţi ani, Prea Sfinţia Voastră!"

† TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

O scrisoare de felicitare a adresat *Prea Sfinţitului Eftimie* şi *IPS Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei*, în care, în cuvinte calde şi de sinceră preţuire, se spune:

Prea Sfinţia Voastră,

Cu prilejul aniversării zilei de naştere a Prea Sfinţiei voastre, în numele Sinodului Mitropolitan şi al nostru personal, Vă adresez calde şi respectuoase urări de sănătate şi viaţă îndelungată, bucurii duhovniceşti şi mult ajutor de la Hristos – Domnul în păstorirea Bisericii Sale din istorica Eparhie a Romanului.

În lumina curată a popasului aniversar, prilejuit de împlinirea a 90 de ani de frumoasă şi rodnică vieţuire a Prea Sfinţiei Voastre, străluceşte dragostea şi binecuvântarea lui Dumnezeu, Cel în Treime slăvit. Dragostea plină de har a Prea Sfintei Treimi a fost prezentă în viaţa şi lucrarea Prea Sfinţiei Voastre dăruindu-Vă mereu ajutor şi rod binecuvântat.

Rugăm pe Hristos-Domnul, Arhiereul Cel Veşnic, să vă dăruiască în continuare aceeaşi râvnă sfântă pentru Sfânta Taină a arhieriei şi multă tărie în dragostea faţă de Biserică şi credincioşii ei. Harul Duhului Sfânt să se reverse totdeauna cu îmbelşugare asupra Prea Sfinţiei Voastre, ca ajutor spre împlinirea responsabilităţilor sfinte încredinţate.

Întru mulţi şi binecuvântaţi ani Prea Sfinţia Voastră!

Cu frăţească dragoste în Hristos-Domnul,

† DANIEL,
Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei

Gânduri bune, presărate cu multe amintiri despre Prea Sfinţitul Eftimie au scris *PS Calinic* – Episcopul Argeşului şi Muscelului şi *PS Ioachim* – Episcopul Huşilor, pe care le prezentăm în cele ce urmează, încheind cu un material al *Pr prof. Constantin Leonte* de la Seminarul teologic din Roman, în care sunt punctate o seamă de elemente din *lucrarea şi slujirea pastoral-misionară a Prea Sfinţiei Sale.*

La mulţi ani, Prea Sfinţite Părinte Episcop Eftimie, cu rod binecuvântat în ogorul slujirii Evangheliei şi Bisericii lui Hristos şi a neamului românesc!

*

Prea Sfinţitul Eftimie al Romanului, episcop de tradiţie românească*

Prin anul 1973, spre toamnă, la Căldăruşani, unde eram vieţuitor, a venit Mitropolitul Firmilian al Olteniei să viziteze chinovia şi pe fostul lui colaborator, Arhim. Veniamin Nicolae, stareţul obştii din preajma codrilor Vlăsiei.

Venind spre biserică, un demnitar de atunci a spus, cu vădită simpatie:

– Iată ultimul mitropolit de tradiţie românească!

M-am uitat atent la mersul ierarhului, la chipul lui şi mai ales la slujba impecabilă pe care a săvârşit-o, spre admiraţia şi emoţia celor din jur.

Aşa mi-a venit în minte acest scurt episod, mai ales când am primit poftire să scriu câteva rânduri despre ierarhul moldav, Eftimie al Romanului, pe care noi îl gratulăm cu, "cel Bun".

Încerc o mare bucurie văzând în Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ierarhi venerabili, de o mare experienţă eclesiastică. De data aceasta, aş aminti de troiţa de arhierei, care sunt în preajma celor 90 de ani de vieţuire, în această frumuseţe a lumii văzute: Episcopii Eftimie al Romanului, Gherasim al Râmnicului, având bucuria să-şi vadă pe colegul lor cernican, Teoctist arhiereul, ajuns în fruntea Bisericii Române!

Într-un noiembrie strâns de frig al anului 1914, în Hangul nemţean, la poalele Ceahlăului, mama din familia Luca aducea pe lume un băiat cu ochii de culoarea cerului şi părul bălai ca al unui înger, Victor numindu-se întru cele ale botezului.

Cernica cea mare avea să fascineze pe tânărul Victoraş care-şi făcea studiile şi la vreme potrivită zbenguindu-se cu binecuvântarea asprului director Chesarie

* Articol aniversar preluat din "Vestitorul Ortodoxiei", an XVI, nr. 345, 15 noiembrie 2004, p. 3.

Păunescu, iar studenţia va purta paşii adolescentului Victor spre şcolile înalte de la Suceava şi Bucureşti.

Marea chinovie a Lăpuşneanului de la Slatina Moldovei avea să-şi înscrie în răbojul vremii numele închinoviatului Victor, iar Mănăstirea Ciolanu pe cel de Eftimie, prin tunderea în monahism.

Harul Duhului Sfânt, avea să pogoare în 1941, în treapta de diacon; iată că au trecut ca ieri 63 de ani de atunci, iar în treapta de preot în 1947, ani 57 împlinindu-se. Anul 1972 va fi de culme, arhieria primită fiind, după 22 de ani de stăreţie: 17 la Bistriţa Neamţului şi 5 la Suceava Bucovinei!

Din cei 32 de ani de arhierie, 7 ani ca episcop auxiliar şi 25 bătuţi pe muchie, de episcop titular al bătrânei mitropolii din Ţara de Jos, din Cetatea Romanului, aşa numită de Ştefan al Moldovei Domn şi Sfânt!

Dacă aş fi întrebat, care ar fi nota caracteristică a eparhului de Roman, aş răspunde fără să mă gândesc nici o clipă: delicateţea arhierească!

Aici se include, ca parfumul din corola de crin şi bunătatea proverbială a arhiereului cu inimă de aur. Aşa l-am numit noi, arhiereii din Sinodul românesc, iar pe uşa chiliei sale de la Palatul Patriarhiei, am scris Eftimie cel Bun. Mereu am trecut prin faţa uşii şi nimeni n-a dat înscrisul la o parte, vădindu-se şi bunătatea celor din jurul său.

L-am cunoscut când era stareţ la Suceava. Veneam din Maramureş cu un grup de preoţi din Germania şi am cerut găzduire. Deşi era vara turistică şi lucru anevoios, peste măsură să mai primeşti şi ospătezi, amfitrionul sucevean ne-a primit cu glasul şi inima, amândouă inconfundabile, pline de bunătate moldavă!

Cărţile Părintelui Cleopa şi ale neobositului Ioanichie Bălan, înainte vreme, când era aspră cenzura, blândul Eftimie binecuvânta totul, ca roua dimineţii peste însetatul pământ dogorit de seceta pustiului ideologic!

Când vremurile s-au slobozit, cu spor mult a plugărit a Huşilor eparhie, unde Ioachim episcop să fie, mulţumind cu bucurie!

De pe scara cea înaltă, cu 90 de trepte zidite, Eftimie cel Bun al Romanului priveşte ca Alexandru Vodă cel Bun şi el, întinsul spaţiu păstorit, ca episcop titular, în cei 25 de ani trudnici şi plini de spor şi bucurie!

Traista cu daruri a Bunului Dumnezeu a fost şi este plină ochi! Fericit Părinte Eftimie, eparh la mulţi şi buni ani, s-o porţi cu bucurie!

† CALINIC,
Episcop al Argeşului şi Muscelului

*

Prea Sfinţitul Eftimie, iubitor de glie şi de neam*

Plămădit în fiinţa acestui neam aureolată cu eroi, martiri şi revoluţionari care au sfinţit cu jertfele lor identitatea acestui popor, născut şi crescut la rădăcina falnicului Ceahlău, în atmosfera de sfinţire şi de crez izvorât de pe aceste locuri de evlavie şi sihăstrie, educat în cel mai curat duh românesc, în casa părinţilor săi, pe fondul unei tradiţii patriotice înfipte profund în istoria acestor plaiuri moldovene

* Extras din volumul *Prinos de recunoştinţă*, Editura Filocalia, 2004 şi preluat din "Candela Moldovei", nr. 11-12/2004, pag. 7.

care poartă suflul de eroism şi vitejie ce radiază din vechiul "Palat al Cnejilor", Prea Sfinţia Sa, dintru început vieţuitor în mijlocul poporului, şi-a conturat din fragedă copilărie o conştiinţă patriotică cu profundă sensibilitate, trăire şi simţire românească. Ca fiu de muncitor forestier, crescut şi educat în acest caz, nu putea să nu împărtăşească ideile şi idealurile în care a trudit, a luptat şi s-a jertfit pentru glie şi pentru neam, pentru libertate şi dreptate, pentru pace şi egalitate, pentru pâine şi pentru zile mai bune, acest popor de Dumnezeu binecuvântat.

Pe acest fond de conştiinţă patriotică, Părintele Episcop Eftimie şi-a început şi desăvârşit întreaga sa activitate. În scrierile Prea Sfinţiei Sale, stăpâneşte duhul patriotismului şi umanismului, duhul păcii şi al unităţii, reflectate în dragostea faţă de glia strămoşească şi epocalele împliniri ale binecuvântatului nostru popor. Conştiinţa patriotică a Prea Sfinţiei Sale este adânc înfiptă în pământul nostru românesc şi aceasta se confirmă prin tot ce a făcut pentru istorie şi pentru neam, concretizat prin trăinicia pe care a dat-o tezaurului patrimonial, spiritual şi naţional al acestei eparhii, precum şi vigoarea spirituală şi patriotică săditâ în fiinţa clerului şi credincioşilor acestei eparhii.

Modesta caracterizare a personalităţii Prea Sfinţitului nostru Episcop Eftimie realizată la popasul aniversar al celor 90 de ani de viaţă, nu este pe măsura măreţiei şi varietăţii faptelor Sale izvorâte din osteneli chiriarhale care ar putea fi inserate în volume întregi şi nu într-un simplu articol omagial.

Întregim însă cinstirea ce i-o acordăm cu dragostea, devotamentul şi preţuirea noastră, identificarea cu condescenţă şi respectul filial al clerului acestei eparhii, precum şi cu sensibilitatea sufletească şi cinstirea cuvenită izvorâtă din sufletele curate ale credincioşilor din Ţara de Jos a Moldovei, sentimente pe care i le închinăm ca pe o binecuvântată ofrandă aşezată în potirul evlaviei şi recunoştinţei ce o datorăm bunului nostru păstor.

"Un astfel de arhiereu se cuvenea să avem" (Evrei 7, 26), blând, bun, smerit cu inima, făcător de bine, cinstitor de Dumnezeu şi iscusit lucrător în aria ortodoxiei româneşti.

Prea Sfinţia Sa, prin graţia lui Dumnezeu, înscris în istorie cu atributul "Eftimie cel Bun", şi-a desfăşurat cea mai prodigioasă activitate la trei din cele mai reprezentative ctitorii voievodale: Mănăstirea Bistriţa, Mănăstirea "Sf. Ioan cel Nou" de la Suceava şi "Mitropolia" din Ţara Moldovei de Jos.

Cel mai frumos dar pe care clerul şi credincioşii acestei eparhii îl prezintă vrednicului nostru ierarh la acest popas aniversar este munca cinstită şi ascultarea necondiţionată, unite cu rugăciunea pe care, în comuniune, o înălţăm către "Dătătorul vieţii", implorându-L ca pe păstorul şi învăţătorul nostru să-l încununeze cu sănătate deplină, îndelungare de zile şi putere de muncă, în împlinirea înaltei misiuni de arhipăstor cu care l-a ales şi l-a binecuvântat. Acest filial omagiu, la acest popas aniversar, îl acordăm conştienţi fiind că faptele sale, pline de vrednicie, se vor înscrie în istorie ca într-o pisanie sfântă, iar distinsa personalitate a ierarhului nostru cu cinste se rânduieşte în galeria slăviţilor vlădici care au ctitorit destinele spirituale şi naţionale ale acestei istorici eparhii.

† IOACHIM,
Episcop al Huşilor

*

Coordonatele slujirii sacerdotale în lucrarea pastoral-misionară a Prea Sfinţitului Episcop Eftimie al Romanului

Orice aniversare îşi are semnificaţia şi importanţa ei, dar cu atât mai deosebită este aniversarea acestui moment sărbătoresc din viaţa Întâistătătorului Episcopiei Romanului, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie. Sărbătorirea sa, la popasul aniversar de 90 de ani, are o semnificaţie ortodoxă şi românească, cu implicaţii asupra întregii obşti ortodoxe din Eparhia Romanului. Şi aceasta pentru că sărbătorim în persoana Prea Sfinţiei Sale pe ierarhul angajat fiinţial în slujirea Bisericii lui Hristos.

Acest luminos popas aniversar, când clerul şi credincioşii Episcopiei Romanului aduc omagiul lor respectuos şi toată cinstirea cuvenită Prea Sfinţitul Eftimie, la împlinirea celor nouă decenii de viaţă încununată cu prestigiul aleselor vrednicii, capătă o semnificaţie cu atât mai autentică dacă meditâm că evenimentul în sine reprezintă nu numai o ocazie solemnă pentru a ne uni gândurile şi cu bucuria inimii să urăm tot ce este mai bun şi mai frumos Întâistătătorului Eparhiei Romanului şi Huşilor. Este o ocazie care ne solicită şi ne implică spre a lua aminte la însemnătatea şi valoarea pastoral-misionară a întregii sale activităţi pe treptele slujirii ce i-a fost încredinţată. Între toate celelalte vrednicii, cunoscute de clerul şi credincioşii Episcopiei Romanului, sunt strădaniile sale pentru ca slujitorii Bisericii care au primit harul preoţiei prin rugăciunea Prea Sfinţiei Sale, să se ridice la înălţimea misiunii lor sacerdotale. Voi stărui asupra acestora, fără a reuşi să cuprind în toată amploarea şi fără a exemplifica în totalitatea lor contribuţiile pe care Întâistătătorul Eparhiei noastre le-a adus în realizarea acestui sfânt deziderat ca fiecare preot al Episcopiei Romanului să-şi îndeplinească cum trebuie îndatoririle ce-i revin ca păstor de suflet.

Cu prilejul solemnei sale înscăunări ce a avut loc în Catedrala episcopală, în sfânta duminică a Floriilor din 23 aprilie 1978, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie preciza în cuvântul său: *"De la clerul de mir şi monahal voi cere lucrare plină de dăruire, cu toată conştiinciozitatea, cu supunere cuviincioasă faţă de autoritatea de stat şi bisericească. Voi îndemna şi sprijini clerul de mir şi monahal spre a fi la înălţimea chemării lor. Credincioşii ortodocşi au cinstit pe preoţii lor pentru devotament, pentru abnegaţie, pentru slujirea adevărului. Ierarhii acestei istorice eparhii au înscris pagini glorioase şi voi găsi la ei exemple cumpănite, motive şi îndemnuri la lucrul cel bun în via Domnului".*

Prin pastoralele şi articolele publicate, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie a îndemnat constant clerul Episcopiei Romanului să fie întotdeauna vrednic de misiunea sa. Mântuirea personală a omului depinde de comuniunea lui actuală cu Hristos în Biserică, iar aceasta este o comuniune harică, iniţiată şi susţinută de harul dumnezeiesc, împărtăşit prin Sfintele Taine ale Bisericii săvârşite de episcopii şi preoţii Bisericii, organele văzute ale Arhiereului nevăzut, Hristos.

Prea Sfinţitul Episcop Eftimie precizează că preoţia particulară este o Taină instituită de Mântuitorul Însuşi şi transmisă de Sfinţii Apostoli. Sfânta Scriptură ne arată că Mântuitorul, dorind ca opera Sa să continue peste veacuri şi să fie folo-

sitoare tuturor oamenilor, şi-a ales 12 Apostoli, pe care I-a luat din mulţimea celor ce-L crezuseră (Luca 6, 13). Pe aceştia i-a ţinut în jurul Său şi timp de 3 ani i-a învăţat tainele împărăţiei lui Dumnezeu. Apoi le-a dat puterea de a-I continua opera. Aceasta se vede din cuvintele pe care le rosteşte către ei, după Învierea Sa: *"Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit şi Eu pe voi. Şi grăind acestea, a suflat asupra lor şi le-a zis: "Luaţi Duh Sfânt; cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute"* (Ioan 20, 21-23). Aşadar, le dă putere de a învăţa, de a conduce şi de a împărtăşi harul.

După Înălţarea Domnului la cer, Sfinţii Apostoli mijlocesc şi altora harul, adică puterea pe care au primit-o de la Mântuitorul. Această mijlocire o fac printr-un anumit ritual şi anume prin punerea mâinilor. Prin punerea mâinilor sunt instituiţi cei şapte diaconi pe care *"i-au înfăţişat înaintea Apostolilor, care, după ce s-au rugat, şi-au pus mâinile peste ei"* (Fapte 6, 6). Tot prin punerea mâinilor sunt instituiţi şi preoţii. Sfinţii Pavel şi Varnava, după ce au propovăduit Evanghelia în Listra, Iconiu şi Antiohia, *"cu rugăciuni şi cu ajunări, le-au hirotonit preoţi în fiecare Biserică"* (Fapte 14, 23). Harul slujirii lui Dumnezeu îl primesc tot prin punerea mâinilor şi episcopii. Sfântul Apostol Pavel îi scrie lui Timotei episcopul: *"Te îndemn să ţii aprins harul lui Dumnezeu, cel ce este în tine, prin punerea mâinilor mele"* (II Tim. 1, 6). Taina Hirotoniei implică, aşadar, conferirea unui *har special al Sfântului Duh, succesiunea apostolică* şi existenţa celor *trei trepte ierarhice, episcop, preot şi diacon.*

Cu acurateţe şi rigoare dogmatică, Prea Sfinţia Sa explică adevărul că numai Sfinţii Apostoli au avut plenitudinea darurilor ordinare de Biserică prin coborârea Duhului Sfânt peste ei la Cincizecime şi ei l-au dat unor anumite persoane, episcopilor, ca urmaşi ai lor. Iar aceştia au dat din ele preoţilor şi diaconilor, ca ajutători ai lor. *"Alegerea şi voinţa omenească nu pot deci să înlocuiască actul divin al punerii mâinilor, pe care-l săvârşea de pildă Sfântul Apostol Pavel şi după el Timotei* (I Tim. 5, 22 şi Tit. 1, 5), *nu poporul. Şi funcţionarul ales de comunitate nu devine ierarhic prin faptul acestei alegeri; el nu-şi însuşeşte puterea ierarhică, nu devine harismatic"*. Numai episcopul şi preotul pot săvârşi Tainele; de la început a existat conştiinţa că mireanul nu poate săvârşi Tainele (afară de Botez), nu că se ţine benevol de la săvârşirea lor de dragul ordinii. În veacul postapostolic, administrarea Tainei Trupului şi Sângelui aparţine episcopilor şi preoţilor. Actul hirotoniei are caracter supranatural fiindcă împărtăşeşte un har special care permite preotului să săvârşească Sfintele Taine. De aceea, ierarhia poartă în ea însăşi această putere misterioasă, supraomenească şi supranaturală de a săvârşi Tainele, care împiedică orice confuzie a ei cu preoţia universală.

Apreciind măreţia Preoţiei creştine, Prea Sfinţitul Episcop face referiri patristice la Sfântul Ioan Gură de Aur care spune că preoţia *"are demnitatea lucrurilor cereşti... căci nu îngerul, omul, arhanghelul ori vreo altă putere creată, ci însuşi Duhul Sfânt a înfiinţat-o şi pe cei ce petrec în trup i-a făcut să săvârşească slujba îngerilor"*. Prin slujirea sa, precizează sfântul, preotul este superior monarhului şi chiar celor ce-şi împart averile la cei săraci, fiindcă aceştia, prin milostenia lor, salvează trupul, pe când preotul mântuieşte sufletele, dând prin aceasta semnul adevăratei iubiri. Preotului i s-a încredinţat *"însuşi corpul lui Iisus"*. Căci

Biserica lui Hristos este, după fericitul Pavel (Coloseni 1, 18), însuşi trupul lui Hristos şi cel căruia i s-a încredinţat trebuie să lucreze mult pentru a-i păstra o sănătate desăvârşită şi o nespusă frumuseţe, fără *"vreo zbârcitură ori vreun alt cusur asemănător care să-i strice acea strălucire şi frăgezime"*.

Ca purtător văzut al preoţiei lui Hristos, slujitorul altarului (episcopul şi preotul) are şi el întreita slujire: cea de liturghisitor, care aduce jertfă lui Dumnezeu şi săvârşeşte Sfintele Taine şi ierurgii, cea de învăţător, care propovăduieşte cuvântul lui Dumnezeu şi cea de păstor al sufletelor, care conduce sufletele credincioşilor către Dumnezeu.

În toate această întreită lucrare, preotul trebuie să fie un adevărat urmaş al lui Hristos, al Apostolilor, al tuturor slujitorilor sfinţi ai altarelor din toate timpurile. Dincolo de grijile şi nevoile legate de existenţa în această lume pământească, preotul trebuie să fie cel mai de vază exponent al trăirii lui Hristos în el. Prin întreaga lucrare să se asemene Apostolului care zice: "Nu mai sunt eu cel ce trăiesc ci Hristos este Cel ce trăieşte în mine" (Galateni 2, 20).

Puterea episcopului şi preotului se arată în aceea că sunt săvârşitori ai Tainei Spovedaniei. Puterea de a ierta păcatele, vine de sus, de la Hristos Însuşi şi este permenent în aceştia prin însăşi Taina Hirotoniei. Dar pe această putere dumnezeiască de a ierta păcatele celor care le şi mărturisesc în faţa lor, cu căinţă adâncă, episcopul şi preotul o cer şi de sus penitentul ce se află în faţa lor pentru iertarea de păcate. Formula sau epicleza Tainei Spovedaniei arată atât pe săvârşitorul Tainei cât şi felul şi originea puterii iertării păcatelor: *"Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu harul şi cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine fiule (N) şi să-ţi lase ţie toate păcatele. Şi eu, nevrednicul preot sau duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert şi te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin"*.

Lucrând însuşi Hristos prin ei, puterea episcopului şi preotului în iertarea păcatelor este relativ nelimitată (Matei 18, 18; Ioan 20, 23; Matei 18, 19). Nu există nici o discriminare de persoană, de greşeală sau de cantitatea păcatelor. Pentru tot felul de păcate, Apostolii au primit puterea iertării sau legării acestora, şi, prin ei, Biserica întreagă mai departe în timp, prin episcopii şi preoţii ei. Puterea nelimitată a iertării păcatelor în Biserică este inclusă în însăşi trimiterea Apostolilor în lume, investiţi cu puterea Duhului Sfânt: *"Precum M-a trimis pe Mine Tatăl şi Eu vă trimit pe voi... Luaţi Duh Sfânt"* (Ioan 20, 21-22). Comentând acest text, Sfântul Ioan Hrisostom notează: *"Tatăl a dat Fiului toată judecata; eu vă încredinţez în întregime, prin Fiul, Apostolilor şi preoţilor"*.

Dând îndrumări pastorale slujitorilor Bisericii, Prea Sfinţitul Eftimie arată că preotul duhovnic lucrează rodnic asupra păstorilor săi prin propria trăire şi iscusinţă. Poruncile dumnezeieşti trebuiesc mai întâi lucrate în propriul său suflet de unde apoi ţâşnesc învăţăturile potrivite pentru fiecare, iar viaţa lui să fie *"lumină pusă în sfeşnic"*. Orice deficienţă în trăirea lăuntrică şi manifestarea exterioară diminuează efectul Tainei asupra vieţii credincioşilor, deşi Taina săvârşită de el este validă, în sensul că sunt iertate păcatele, dar viaţa credincioşilor nu este încă consolidată. De aceea, Sfinţii Părinţi cer ca preoţii să întreacă pe credincioşi în trăirea lor, să atingă punctul deasupra nivelului religios şi moral al credincioşilor.

Sfântul Vasile cel Mare arată concret ce este duhovnicul: *"Duhovnic se numeşte cel ce nu mai supravieţuişte după trup, ci este purtat de Duhul lui Dumnezeu şi se face fiu a lui Dumnezeu şi a ajuns asemeni chipului Fiului lui Dumnezeu".*

Datoria categorică este ca şi preotul să se spovedească, căci *"nimeni – nici clericii – nu se cuvine să mănânce şi să bea din cina Domnului fără a se ispiti pe sine (I Cor. 11, 28) la picioarele duhovnicului". Ca să răspundă unor preoţi nepăsători faţă de spovedania lor înşişi şi care socoteau că îi iartă Dumnezeu prin citirea moliftelor de împărtăşanie, Prea Sfinţitul Eftimie aminteşte de "înaintaşul nostru", evlaviosul episcop Teofil Herineanul, care a scris acum 34 de ani despre trebuinţa spovedirii preoţilor. Pune de faţă pe Sfântul Apostol Pavel care scrie lui Timotei, episcop şi ucenic al său: "... caută să fie evlavios, căci evlavia e folositoare în orice privinţă, întrucât are făgăduinţa vieţii de acum şi a celei viitoare. Iată un cuvânt adevărat şi cu totul vrednic de primit" (I Tim. 1, 18 şi 4, 8, 9). Dar evlavia, continuă acelaşi ierarh, este primul lucru care se cere preotului. Spovedania este un act de evlavie, văzut în smerenie".*

Făcând referire la marii duhovnici ai Bisericii, Prea Sfinţitul Eftimie aminteşte de Sfântul Pafnutie care se ducea de două ori pe lună la bătrânul său părinte duhovnic, cale de 12 mile şi *"tot cugetul îl spunea acestuia"* prin Taina Spovedaniei.

Un alt episcop, Potamie şi-a mărturisit păcatul înaintea a 50 de episcopi pe care-i prezida, cum ne înştiinţează marele cuvântător bisericesc, Ilie Miniat.

Dacă spovedirea credincioşilor de rând cere atâta iscusinţă şi viaţă duhovnicească, cu atât mai iscusit trebuie să fie duhovnicul pentru clerici!". În primul rând pentru că răspunderi mari legate de demnitatea preoţiei reclamă din partea acestui duhovnic cunoştinţe speciale ca să le poată fi îndrumător autorizat şi adevărat părinte spiritual... În al doilea rând pentru că el are trebuinţă de autoritate şi tărie ca să nu cadă în îngăduinţa vinovată şi pierzătoare faţă de sufletele confraţilor lui în Hristos, care recurg la îndrumarea lui duhovnicească. De aceea, după părerea Sfântului Simion al Tesalonicului, preoţii ar trebui să se mărturisească la episcopul lor.

În săvârşirea slujbei de Mărturisire, mare importanţă au întrebările puse penitentului cu privire la credinţă, aşa cum sunt ele înscrise în Molitfelnic, adaptate însă fiecărui creştin în parte. Asupra punctelor de credinţă trebuie să stăruiască preotul şi în cuvântările ţinute credincioşilor, căci în această credinţă odrăslesc mlădiţele roditoare ale vieţii creştine. Trebuie să li se arate că abaterea de la credinţa cea dreaptă este mai gravă decât cele mai grele păcate trupeşti pe care le înfierează apostolul. Căderea în mreaja ademenitoare a ereticilor de odinioară şi a sectanţilor de azi este considerată de Sfântul Nicodim Aghioritul *"desfrângere duhovnicească"*, atunci când explică porunca *"să nu fii desfrânat".*

Pentru a reda importanţa duhovniciei, Prea Sfinţia Sa a relatat exemple din vieţile sfinţilor. Iată exemplele următoare: doi creştini ortodocşi bogaţi, fraţi după trup, au împărţit averea părintească şi s-au stabilit: cel mare în Bizanţ, cel mic în Siria. Celui mare i se arată în vis un bătrân venerabil ce-i spusese că fratele său şi-a părăsit femeia lui cea cinstită şi bună şi s-a dus după soţia unui cârciumar. Visul se repetă trei nopţi de-a rândul. Cel mare scrie celui mic, chemându-l imediat la Bizanţ. Acela vine. Când i-a spus că l-a chemat să-l dojenească că şi-a

părăsit femeia şi s-a dus după alta, el a răspuns: *"Nu înţeleg nimic! Nu cunosc nici o altă femeie decât pe soţia mea cea legiuită!". "Atunci ai săvârşit ceva şi mai grav"*, îi impută cel mare. *"Nu-mi aduc aminte să fi făcut ceva necuvenit, decât că am găsit acolo în oraş nişte călugări adepţi ai ereziei lui Sever şi, fără să ştiu că-i greşită credinţa lor, am participat la slujba lor şi m-am împărtăşit la ei; nu ştiu să mai fi greşit altceva".* Atunci fratele cel mare a înţeles că desfrânarea celui mic consta tocmai în părăsirea credinţei sobornicesti şi căderea în erezie, adevărata "prăvălie a lui satan", necinstind prin aceasta nobleţea credinţei ortodoxe.

De asemenea, un creştin din curtea superioară a Imperiului Bizantin a fost trimis în fruntea provinciei Palestina. Abia sosit, a mers să se închine Sfântului Mormânt, în Biserica Învierii din Ierusalim. Când să intre, un berbec sare şi furios s-a repezit să-l i-a în coarne. El s-a retras repede afară din curtea bisericii. *"De ce nu intri?"*. Îi zice preotul păzitor al bisericii. *"De ce aţi băgat berbecul înăuntru?"*, replică acela. Se uită preotul peste tot şi nu constată nici un berbec. Atunci preotul îi spune răspicat *"Stăpâne, trebuie că ai ceva greu pe suflet care nu te lasă să intri şi să te închini la sfântul şi de viaţă făcătorul Mormânt al Mântuitorului. E nevoie să te mărturiseşti"*. Şi înalta faţă politică, strând întins la pământ şi rugându-se, a mărturisit cu lacrimi că este *"vinovat înaintea lui Dumnezeu, de multe păcate"*. Încercând din nou să intre, berbecul îl opreşte. Atunci a mărturisit preotului că are un păcat şi mai grav, anume că nu este în comuniune cu sfânta sobornicească şi apostolească Biserică, ci cu erezia lui Sever. *"După această mărturisire, preotul a adus Sfântul Potir, l-a împărtăşit şi aşa a putut să intre fără să vadă nimic"*.

Tot acest preot păzitor la această Biserică spune că soţia patrician Gherman, pe nume Cosmina, într-o duminică, în miez de noapte, a venit să se închine de una singură la Sfântul Mormânt. Cum s-a apropiat de Sfântul mormânt, a întâmpinat-o în mod misterios Sfânta Născătoare de Dumnezeu, înconjurată de alte femei, zicându-i: *"Nu eşti de-a noastră şi nu poţi intra aici... până nu vei fi în comuniune cu noi"*. Preotul paznic şi-a dat seama că este eretică. După ce aceasta a mărturisit că ţine de erezia lui Sever, preotul a împărtăşit-o cu Sfintele Taine şi aşa a intrat, fără piedică, şi s-a închinat Sfântului Mormânt. Iată de ce are importanţă ca preotul duhovnic să urmărească şi starea credinţei păstoriţilor săi.

În acest sens, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie îndeamnă ca toţi cei ce slujesc la altarul credinţei ortodoxe să-şi modeleze întreaga viaţă după Hristos şi după sfinţii Lui, să lucreze folosind şi medicina sufletească preventivă, nu numai pe cea curativă, să facă catehizări şi în biserică dar şi în diferite ocazii de convorbiri cu credincioşii, să înveţe pe creştini să cânte melodioasele şi tradiţionalele imnuri bisericeşti la Liturghie şi în alte ocazii, să le pună Sfânta Scriptură în mână, dar permanent sub îndrumarea preotului.

Creştinii, care prin hirotonie au păşit în treapta preoţiei, sunt păstori de suflete, în primul rând arhiereii şi preoţii, având un har special cum spune Apostolul: *"Dumnezeu a dat pe unii să fie apostoli, pe alţii prooroci, pe alţii binevestitori, pe alţii păstori şi învăţători"* (Efeseni 4, 11). Este ceea ce spune Dumnezeu prin proorocul: *"Vă voi da păstori după inima Mea care vă vor păstori cu ştiinţă şi pricepere"* (Ieremia 3, 15).

Înaintea privirilor tuturor păstorilor turmei lui Hristos, adică a ierarhiei conducătoare, trebuie să stăruie neîncetat chipul lui Hristos, Păstorul cel bun şi al tuturor acelor sfinţi care s-au format după Hristos şi în care a luat chip Hristos şi *"au ajuns la măsura vârstei lui Hristos"* (Efeseni 4, 13). Aşadar, creştinul este dator să se asemene cu Hristos, fiind el însuşi un Hristos în continuă creştere; cu atât mai mult se cuvine să se asemene cel chemat la treapta preoţiei spre a păstori sufletele.

"Pentru cel în devenire sau ajuns păstor de suflete, constituie o jertfă continuă străduinţa de a dezrădăcina şi înlătura din sine orice rău, înjugată cu osteneala şi grija zilnică de a planta şi creşte paradisul virtuţilor în viaţa sa. Variata gamă a virtuţilor este şi pentru sine însuşi, dar mai ales pentru luminarea şi călăuzirea păstoriţilor; el trebuie să fie un far de lumină, ca păstoriţii să vadă faptele lui cele bune şi să slăvească pe Tatăl din ceruri" (Matei 5, 16). Această luptă continuă cu sine în vederea dăruirii întru totul turmei cuvântătoare este, cum spun Sfinţii Părinţi, *"o jertfă grasă adusă lui Dumnezeu... Dacă eu renunţ la tot ce am, port crucea şi urmez lui Hristos..., dacă iubesc pe fraţii mei până a-mi dărui viaţa pentru ei, dacă lupt pentru dreptate şi adevăr până la moarte, dacă îmi omor mădularele trupului prin nevoinţe..., dacă lumea s-a răstignit pentru mine şi eu pentru lume, am oferit o jertfă lui Dumnezeu şi mă fac preotul propriei mele jertfe"* (Origen, în Îndrumător Bisericesc, Episcopia Roman, nr. 1).

Sfântul Ioan Gură de Aur, tâlcuind cuvintele: *"Păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru oi"* zice: *"Mare lucru este, iubiţii mei, mare cu adevărat cârmuirea Bisericii, o lucrare care cere multă filosofie (adică trăire şi cunoaştere) şi bărbăţie după cuvintele lui Hristos ca păstorul să-şi dea sufletul pentru oi, să nu le lase singure şi fără apărare, să se împotrivească cu curaj lupului, căci prin aceasta se deosebeşte păstorul adevărat de năimit"* (Omil. 60 la Evanghelia după Ioan), *adică de cel plătit, de mercenar.*

Idealul către care orice păstor duhovnicesc trebuie să tindă este acela de bun, adică de corespunzător la potenţele cât mai înalte. Acest ideal este promovat şi de nivelul moral-spiritual al turmei păstorite. Bine a spus fericitul Augustin: *"Dacă există oi bune, există şi păstori buni, că doar dintre oile bune se aleg păstorii buni"* (Epist. 46, Despre păstori).

Creştinii, subliniază Prea Sfinţitul Eftimie, să asculte îndemnul Sfântului Efrem Sirul: *"Cu toţii să cinstim cu inimă curată... pe cei care au treapta cinstitei preoţii, cunoscând că dacă cineva iubeşte pe prietenul Împăratului (ceresc), pe acela cu mult mai mult îl iubeşte Împăratul. Să iubim dar pe preoţii lui Dumnezeu pentru că sunt prietenii lui Dumnezeu şi mijlocesc pentru noi şi pentru lume. Cinsteşte pe preoţi împlinind porunca lui Hristos Care spune: Cel ce primeşte cu bucurie prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua"* (Matei 10, 41).

Preoţii şi toţi slujitorii clerici să-şi încrusteze în minte şi inimă cu litere nepieritoare datoriile lucrării preoţeşti şi chipul Păstorului cel Bun, toată isteţimea de a conduce turma şi mai ales cuvintele Sfântului Grigore Teologul: *"Preoţia este arta artelor şi ştiinţa ştiinţelor"* (Despre preoţie, 16), acţionând cu toate puterile sufletului şi ale trupului în interesul spiritual al credincioşilor. În urechile sufletului să răsune neîncetat cuvintele Dumnului, rostite prin proorocul: *"Dacă tu (preote)*

nu ai înştiinţat, fie pe cel păcătos, fie pe cel drept să nu păcătuiască, voi cere sângele lui din mâinile tale" (Iezechiel 3, 18 şi 20).

Avem o misiune sfântă. Cu privirile sufletului aţintite mereu la Păstorul Iisus Hristos şi la vrednicii sfinţi păstori înaintaşi din întreaga Biserică şi din cea a neamului nostru să ne modelăm mereu sufletele tot spre mai bine, ca să fim păstori vrednici de acest nume, ca să menţinem balsamul evlaviei străbune creştine ortodoxe în Biserica şi neamul nostru.

Cuvântul de învăţătură al Prea Sfinţitului Părinte Episcop Eftimie, adresat clerului şi credincioşilor cu ocazia vizitelor pastorale, a hirotoniilor, a conferinţelor preoţeşti, precum şi de la slujbele arhiereşti şi sfinţirile de biserici a fost "viu şi lucrător" (I Tim. 4, 2), în folosul clericilor şi păstoriţilor lor. Pastoralele bianuale adresate la sărbătorile Naşterii şi Învierii Domnului contribuie la zidirea credincioşilor în duhul credinţei străbune. Am amintit contribuţia însemnată a Editurii Episcopiei Romanului şi Huşilor prin publicarea a numeroase cărţi teologice sau de zidirea sufletească având binecuvântarea Prea Sfinţitului Episcop Eftimie. *"Foarte adesea* – remarca Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei – *Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor a întrecut Editura Mitropoliei de la Iaşi".*

Întreaga activitate a clerului a fost îndrumată de Prea Sfinţitul Episcop Eftimie pentru realizarea progresului moral de înduhovnicire a credincioşilor prin Sfintele Taine şi învăţătură, toate convergând spre acea unitate spirituală a fiecărui creştin în parte şi a tuturor laolaltă spre slava Mântuitorului şi a Bisericii Sale. Cum făgăduia la începutul activităţii sale chiriarhale, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie s-a preocupat cu părintească atenţie de starea moral-duhovnicească a clerului şi credincioşilor, având din anul 2000 un colaborator apropiat în persoana Prea Sfinţitului Arhiereu-Vicar Ioachim Băcăuanul.

Între anii 1985-1995 un colaborator de nădejde al Prea Sfinţiei Sale a fost Prea Sfinţitul Arhiereu-Vicar Ioachim Vasluianul, actualmente Episcop al Huşilor.

*

Păstrarea unităţii de credinţă şi a disciplinei bisericeşti, ocrotirea şi păstrarea patrimoniului cultural-naţional, înnoirea vieţii bisericeşti, editarea de cărţi şi reviste bisericeşti ziditoare de suflet, corectitudine şi ordin în administraţie, pregătirea slujitorilor bisericeşti de perspectivă, iată preocupările şi direcţiile cardinale ale Prea Sfinţitului Episcop Eftimie în decursul prodigioasei sale arhipăstoriri în cadrul Eparhiei Romanului.

Preoţii de mir, monahii şi monahiile, dreptcredincioşii din aceasta de Dumnezeu păzită şi binecuvântată Episcopie, într-un cuget şi într-o simţire, înalţă rugăciune stăruitoare Bunului Dumnezeu ca să-l binecuvânteze cu sănătate şi putere multă spre a sădi şi întări în suflete credinţă şi nădejde mântuitoare, spre a călăuzi pe mai departe Biserica strămoşească în lucrarea ei de slujire a lui Dumnezeu şi a poporului cel binecredincios.

Pr. prof. dr. CONSTANTIN LEONTE,
Seminarul "Sf. Gheorghe", Roman

Bibliografie selectivă

1. Pr. Scarlat Porcescu, *Alegerea, hirotonia şi instalarea Prea Sfinţitului Eftimie Bârlădeanu ca Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului şi Huşilor*, în revista "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", XLVIII (1972), nr. 1-2;

2. Pr. C. Buzdugan, *Prea Sfinţitul Arhiereu-vicar Eftimie Luca Bârlădeanu a fost ales, recunoscut şi instalat Episcop al Eparhiei Romanului şi Huşilor*, în revista "Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LIV (1978), nr. 3-4;

3. † Eftimie Luca, Episcopul Romanului şi Huşilor, *"Păstorul cel Bun", "Cronica Episcópiei Romanului şi Huşilor"*, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, Roman, 1989;

4. Idem, *Îndatoririle preotului privind slujirea unităţii spirituale şi naţionale*, "Îndrumător bisericesc, misionar şi patriotic", Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, Roman, 1988;

5. Idem, *Taina Mărturisirii, o îndatorire de conştiinţă pentru preoţi şi credincioşi, un mijloc de prevenire a prozelitismului sectar*, în volumul "În slujba Bisericii neamului", Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, Roman, 1989, p. 355-374;

6. Idem, *Sfinţii Părinţi despre slujirea şi comportarea preotului*, "Îndrumătorul bisericesc, misionar şi patriotic", Roman, 1987;

7. Marina Ileana Sabados, *Catedrala Episcopiei Romanului*, tipărită din iniţiativă şi sub îndrumarea Prea Sfinţitului Eftimie, Episcop al Romanului şi Huşilor, 1990.

130 DE ANI DE LA APARIŢIA PRIMULUI NUMĂR AL REVISTEI "BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ"

La 1 octombrie, anul acesta, s-au împlinit 130 de ani de la apariţia primului număr al revistei *Biserica Ortodoxă Română, jurnalul periodic eclesiastic*, apoi *Revista Sfântului Sinod* şi în prezent *Buletinul oficial al Patriarhiei Române*, una dintre cele mai vechi publicaţii bisericeşti din ţara noastră, care apare până astăzi, după *Telegraful Român*, înfiinţat la Sibiu, în 1853, de mitropolitul Andrei Şaguna.

Iniţiativa editării unui periodic care să reflecte viaţa bisericească şi să comunice informaţii religioase pentru clerici şi credincioşi aparţine mitropolitului primat Nifon, care a supus dezbaterii Sfântului Sinod, în şedinţa din 6 noiembrie 1873, un *Regulament* sau program pentru un *jurnal* bisericesc, numit *Biserica Ortodoxă Română*.

Regulamentul stabilea ca noul *jurnal* să apară lunar, în broşuri a câte 7 coli editoriale, formatul 8, pe hârtie bună, şi într-un tiraj corespunzător cu numărul clericilor în serviciu la bisericile şi mănăstirile din toată ţara şi cu profesorii şi directorii de la seminarii, *"care erau obligaţi a-l citi, spre a se instrui în ce priveşte îndatoririle lor bisericeşti"*. Clerul era îndatorat să se aboneze prin protoierii, preţul abonamentului fiind redus la minimum posibil.

Pentru redactarea şi administrarea *jurnalului* bisericesc *Regulamentul* instituia un comitet din trei redactori, unul din ei fiind preşedinte, numiţi de Sfântul Sinod, care îşi luau *"colaboratori orice persoane erudite, ale căror scrieri le vor găsi meritabile de a fi publicate"*. Se dorea ca *jurnalul* să fie scris *"într-o limbă corectă, pe cât se va putea populară şi accesibilă înţelegerii comune"*. Neologismele erau permise numai unde *"cerea estetica şi exactitatea exprimării ideii"*, termenii noi urmând să fie explicaţi în note. Stilul *jurnalului* trebuia *"să fie demn"*. Nu se îngăduiau atacuri la adresa cuiva, iar la atacurile altora *"trebuia să se combată numai ideea"*, nu şi persoana. Nimic din ce nu ar fi în spiritul învăţăturii Bisericii ortodoxe nu era admis în *jurnal*, decât *"spre combatere şi respingere"*.

Regulamentul formula şi tematica ce urma să fie tratată în *jurnal*. Temele erau: *"Despre necesităţile intelectuale, morale şi materiale ale clerului din România; tratate asupra istoriei Bisericii românilor; biografii ale păstorilor Bisericii române şi ale altor persoane însemnate ce au conlucrat pentru prosperitatea ei; datoriile morale şi religioase ale preotului către societate; învăţământul religios în România; evenimente din istoria generală a Bisericii creştine şi în special a celei ortodoxe, mai ales cele relative la trebuinţele contemporane ale Bisericii noastre; modele de conduită morală şi viaţă evanghelică din toate stările societăţii; modele de activitate şi zel pastoral luate din viaţa noastră bisericească; explicaţii la citirile bisericeşti anuale din Apostol şi Evanghelie; predici la toate duminicile şi sărbătorile anuale, spre a se citi poporului în biserică la oficiul divin; apărarea Bisericii şi instituţiilor ei contra atacurilor ce i s-ar adresa de oriunde, fie ele provenite din intenţiuni maliţioase, fie din ignoranţă, opunând rătăcirii adevărul; lucrări privitoare la administraţia eparhială şi în genere la prosperitatea Bisericii noastre, emanate de la ierarhii ţării pentru eparhiile respective, precum şi orice lucrări teologice şi bisericeşti s-ar recomanda de*

dânşii; predici, dizertaţii şi alte compuneri în ramura teologică emanate de la profesorii sau elevii seminariilor şi recomandate de ierarhii eparhiali; lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române; noţiuni istorice despre starea religiei şi a Bisericii la celelalte naţiuni ortodoxe, precum şi la cele eterodoxe; analiza diferitelor cărţi religioase care se publică în străinătate şi au o anumită însemnătate; explicarea rânduielilor şi a textelor bisericeşti din punct de vedere dogmatic, moral şi istoric; analiza critică a cărţilor religioase care apar în ţară; traduceri din operele Sfinţilor Părinţi, mai ales acelea ce s-ar acomoda la trebuinţele stării actuale ale Bisericii şi poporului român; lămuriri asupra canoanelor bisericeşti; orice priveşte învăţătura dogmatică, morală, disciplinară şi cultul ortodox, precum şi progresul Bisericii române spre destinaţia sa spirituală".

Aprobat de Sfântul Sinod la 6 noiembrie 1873, *Regulamentul* a fost promulgat de Regele Carol I cu decretul nr. 1.125 din 27 mai 1874, ministrul Cultelor fiind Titu Moiorescu, şi publicat în Monitorul oficial nr. 124/1874. După alocarea sumei de 6000 lei din bugetul Statului pentru tipărirea primului număr al *jurnalului*, prin votul Adunărilor Legiuitoare, mitropolitul primat Nifon, cu adresa nr. 42 din 2 septembrie 1874, a desemnat Comitetul de redacţie, având ca preşedinte pe arhiereul Ghenadie Ţeposu, fost episcop al Argeşului între 1865-1868, retras din scaun, şi membri pe ierodiaconul Ghenadie Enăceanu şi protosinghelul Silvestru Bălănescu, pe care îi invită să se întrunească spre a începe fără întârziere lucrul la noul *jurnal*, respectând prevederile *Regulamentului.*

Încheindu-se toate pregătirile, la 1 octombrie 1874 a văzut lumina tiparului primul număr al *"jurnalului periodic eclesiastic Biserica Ortodoxă Română"*, cum stă scris pe foia de titlu, cu menţiunea: *"apare o dată pe lună"* şi motto-ul: *"Predică cuvântul"* (2 Tim. 4, 2). În apelul *"Către clerul şi poporul român"*, tipărit pe primele patru pagini, preşedintele Comitetului de redacţie arată că Sfântul Sinod, *"văzând că în Biserica noastră, spre deosebire de alte Biserici, nu există încă o facultate de teologie în care să se poată forma teologi şi predicatori şi nici măcar o foaie religioasă prin care să se propage doctrina creştină, să se combată erorile religioase ce se nasc în popor şi să se cultive poporul şi din punct de vedere religios, iar nu numai enciclopedic şi ştiinţific, cum se face la celelalte naţii ortodoxe şi eterodoxe"*, a luat hotărârea de a înfiinţa un *jurnal* bisericesc. Întrucât *"Sfântul Sinod reprezintă toată Biserica Română, fiind centrul ei de activitate"*, se spune în continuare, *"s-a dat acestui jurnal titlul Biserica Ortodoxă Română. Aşadar, noul jurnal nu este al unui particular, ci al Bisericii Române întregi, al clerului şi al poporului credincios ortodox, este un jurnal oficial al Sfântului Sinod în care se vor publica toate actele sinodale pe care toţi clericii români sunt datori a le citi pentru a se instrui despre datoriile misiunii lor".*

După patru ani de prezenţă neîntreruptă în publicistica românească, timp în care şi-a îndeplinit misiunea, punând în lucrare, prin efortul redactorilor săi, programul tematic anunţat în *Regulament*, din lipsă de fonduri, cu numărul pe octombrie 1878 *jurnalul* îşi încetează apariţia. În condiţiile grele ale războiului de independenţă, când ţara era împovărată de lipsuri şi nevoi, abonamentele nu s-au mai plătit şi nici Statul n-a mai dat subvenţii. Este de remarcat rolul important pe care l-a avut *jurnalul*, prin cronicile şi articolele publicate, unele semnate de ie-

rarhi ai Sfântului Sinod, în susţinerea morală a clericilor şi credincioşilor aflaţi pe front şi mobilizarea celor din spatele frontului la sprijinirea materială a efortului de război.

Peste doi ani, Sfântul Sinod, întrunit la 31 mai 1880, sub preşedinţia mitropolitului primat Calinic Miclescu, *"văzând paguba ce se face prin lipsa unui asemenea organ de publicitate bisericească, hotărăşte ca jurnalul* ***Biserica Ortodoxă Română*** *să reînceapă pe bazele Regulamentului aprobat anterior"*. Primul număr din seria II-a apare în octombrie 1880, tot ca *jurnal periodic ecleziastic*, preşedinte al Comitetului de redacţie fiind Silvestru Bălănescu, din 1879 arhiereu cu titlul Piteşteanul, în locul arhiereului Ghenadie Ţeposu, decedat la 30 noiembrie 1877. Începând cu numărul pe ianuarie 1884 i se zice *revistă periodică ecleziastică* şi are ca preşedinte al Comitetului de redacţie, din decembrie 1885, pe Ghenadie Enăceanu, acum arhiereu cu titlul Craioveanul, care-l înlocuieşte pe arhiereul Silvestru Bălănescu, ales episcop la Huşi. Lui Ghenadie Craioveanul, ales în 1886 episcop la Râmnic, i-au succedat ca redactori: arhiereii Inochentie Moisiu Ploieşteanul, din 1892 episcop la Roman, Gherasim Timuş Piteşteanul, din 1894 episcop la Argeş, Calistrat Orleanu Bârlădeanul, Meletie Dobrescu Constănţeanul şi Teofil Mihăilescu Ploieşteanul, apoi profesorii de teologie G. Zotu, Constantin Erbiceanu, Dragomir Demetrescu, Ion Cornoiu, Dumitru Boroianu, Ion Mihălcescu, precum şi Petre Gârboviceanu. Între colaboratori s-au numărat ierarhii Sfântului Sinod şi mai toate personalităţile de seamă ale teologiei şi culturii româneşti de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, între care A.D. Xenopol, Vasile Mangra, Al. Lapedatu, Eusebie Popovici, Ion Meţianu, D. Russo, Theodor Burada, Simion Mehedinţi, I. Popescu-Pasărea, D. Pappazoglu, Virgil Drăghiceanu şi alţii.

Revista a publicat în paginile sale, pe lângă studii şi articole de teologie dogmatică, morală şi pastorală, numeroase manuscrise şi documente bisericeşti, catagrafii, notiţe istorice, vieţi de sfinţi, hotărâri sinodale, şi a fost ancorată adânc în realităţile vremii, militând pentru autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, dobândită în 1885, înfiinţarea la Bucureşti a unei facultăţi de teologie, realizată în 1881 şi recunoscută oficial în 1883, dar şi pentru dreptate socială, dezoltarea culturii şi conştiinţei naţionale, modernizarea statului român, desăvârşirea unităţii noastre naţionale şi statale.

Pentru a doua şi ultima oară revista îşi întrerupe apariţia la jumătatea anului 1916, în împrejurările dramatice ale primului război mondial, când Oltenia şi Muntenia, cu oraşul Bucureşti, au căzut sub ocupaţia trupelor germane.

Depăşind greutăţile primilor ani de după război Sfântul Sinod al României reîntregite, întrunit la 19 aprilie 1921, sub preşedinţia mitropolitului primat Miron Cristea şi în prezenţa ministrului cultelor Octavian Goga, răspunzând cerinţelor clerului Bisericii noastre, şi ea reîntregită, şi bine ştiind că *"învăţătura care nu scade, care nu se sfârşeşte şi care rămâne de-a pururi grăitoare lângă cuget şi suflet, este învăţătura scrisă, pe care soborul episcopilor ţării noastre a dat-o la vreme prin scrierea sa numită Biserica Ortodoxă Română, care a apărut timp de patruzeci de ani şi războiul ne-a răpus-o, a rânduit cu bucurie mare să o vadă odrăslită din nou şi dăruită cu o nouă viaţă şi cu putere nouă"*. Căutând să-i

"croiască şi armătura care să-i înlesnească izbânda şi să-i deschidă în public o cale de folos", Sfântul Sinod pune revista *"sub conducerea unui comitet de redacţie, alcătuit din trei persoane, dintre care unul va fi director, altul prim-redactor, şi cel de-al treilea secretarul ei de redacţie. Acestui comitet i se alătură opt redactori permanenţi, luaţi din tot cuprinsul ortodox al României întregite, care vor fi îndatoraţi a-i scrie conţinutul"*. Dorind să ţină revista la *"îndemâna tuturor talentelor şi competenţelor literare din lumea noastră ortodoxă, spre a face din ea un mijloc de stimul şi de întrecere pentru înaintarea ştiinţei bisericeşti"*, Sfântul Sinod rânduieşte *"să-şi aibă colaboratori pe oricare român ortodox ce va voi să-i trimită articole, care se vor examina de comitetul de redacţie"*.

Totodată, Sfântul Sinod fixează şi aria tematică a revistei, care trebuie să cuprindă: *"articole apologetice cu privire la morală, rânduielile canonice şi legale, la dogme şi la cult; articole ştiinţifice din toate cadrele şi genurile teologiei ortodoxe; articole de actualitate privitoare la opere misionare, filantropice, moralizatoare şi de conţinut istoric, juridic, social; recenzii din scrierile şi revistele teologice apărute în ţară şi în străinătate; cronica faptelor şi mişcărilor culturale bisericeşti din toată lumea creştină; răspunsuri la toate întrebările care i s-ar pune revistei cu privire la orice chestiune de învăţătură şi de practică creştină ortodoxă; publicarea actelor oficiale din toate eparhiile şi din întreaga noastră Biserică Ortodoxă Română"*. Se mai stabilea ca publicaţia, acum *revista Sfântului Sinod*, să apară lunar, în formatul 4, mai mare, ce va permite *"reproducerea de gravuri, scene biblice, icoane şi chipurile vlădicilor şi teologilor români ortodocşi"*, şi să cuprindă 4-6 coli de exemplar. Revista era obligatorie pentru cler şi trebuia să apară în atâtea exemplare câte biserici parohiale şi filiale erau în ţară, plus un număr de 500-700 exemplare pentru abonaţii neprevăzuţi. Ministerul Cultelor a alocat din bugetul său un fond special pentru tipărirea revistei şi pentru plata redactorilor şi a personalului administrativ.

Primul număr din seria a III-a iese de sub tipar în octombrie 1921, în formatul 4, de 5 coli, cu 80 pagini, ca *revistă a Sfântului Sinod*, prin strădania unui comitet de redacţie alcătuit din mitropolitul primat Miron Cristea, din 1925 patriarh al României, ca preşedinte, episcopul Vartolomeu Stănescu al Râmnicului, director, profesorul Ion Mihălcescu, prim-redactor, şi arhimandritul Iuliu Scriban, secretar de redacţie. Comitetul îşi avea sediul în Palatul Sfântului Sinod de la mănăstirea Antim. Între redactorii permanenţi, care s-au tot schimbat de-a lungul anilor, s-au numărat profesori de la facultăţile de teologie din ţară: Ioan Lupaş, Ştefan Cioroianu, Serghie Bejan, Ştefan Berechet, Pavel Roşca, Gh. Ciuhandru, Dumitru Boroianu, Constantin Chiricescu, V.G. Ispir, Constantin Nazarie, I. Popescu-Mălăieşti, Vasile Gheorghiu, Valerian Şesan, Vasile Tarnavschi, Nicolae Cotos, Cicerone Iordăchescu, Romulus Cândea.

Revista este redactată la un nivel ştiinţific superior, respectându-se direcţia tematică stabilită de Sfântul Sinod, care se diversifică, însă, îndreptând interesul cititorilor în special spre practica vieţii bisericeşti, ceea ce a impus, uneori, adoptarea unui stil jurnalistic în tratarea problemelor. Pe lângă studii de exegeză biblică şi dogmatică, de liturgică şi tipic bisericesc, de teologia icoanei şi arta creştină, se întâlnesc articole în sprijinul înfiinţării Patriarhiei Române, îndreptării calen-

darului bisericesc, apropierii Bisericilor în spirit ecumenic, combaterii prozelitismului neoprotestant şi sectar care îşi făcea tot mai mult simţită prezenţa în ţara noastră. Revista a promovat creşterea rolului preotului în societate, predarea religiei în şcoală, îmbunătăţirea învăţământului teologic şi a reconstituit evenimentele din anii 1916-1921, oferind preţioase informaţii din viaţa Bisericii noastre care s-ar fi dat uitării. Între colaboratori se întâlnesc nume de preoţi şi învăţători rurali, de profesori secundari, de studenţi şi elevi seminarişti şi chiar de soţii de preoţi. Cu toate că unele articole sunt lungi, prin varietatea şi valoarea chestiunilor tratate, revista se clasează, după aprecierile opiniei publice cunoscătoare, între publicaţiile de frunte ale întregii creştinătăţi.

Revista s-a menţinut în această formă până la 1 aprilie 1923, când se reduce de la 5 la 4 coli, cu 64 pagini în loc de 80, păstrând, însă, în ce priveşte conţinutul aceeaşi normă de redactare de până atunci. Reducerea numărului de pagini s-a datorat greutăţilor materiale, căci revista a fost scoasă din bugetul Ministerului Cultelor şi încredinţată Sfântului Sinod şi sub raport financiar. Ministerul s-a îndatorat să asigure, totuşi, o subvenţie anuală din bugetul său pentru tipărirea revistei. Tot din motive economice s-a schimbat şi calitatea hârtiei din velină în hârtie de tipar. De la reapariţie, s-au tipărit între 6000-7000 exemplare lunar, numărul parohiilor abonate din oficiu fiind 5.221, restul exemplarelor mergând la instituţii şi persoane particulare abonate din propriul lor îndemn.

Începând cu numărul din ianuarie 1928, constatându-se că formatul 4 nu e *"la îndemână"*, se revine la vechiul format în 8, *"mai mic, mai uşor de mânuit, de legat şi de păstrat"*. Dificultăţile economice au determinat, însă, micşorarea tirajului, cât şi reducerea numărului de pagini. Administrarea revistei este preluată la 12 mai 1930 de Consiliul Central Bisericesc, care măreşte preţul abonamentelor. La 1 aprilie 1931, episcopul Vartolomeu al Râmnicului, tot mai suferind în ultima vreme, îşi prezintă demisia din funcţia de director al revistei. Primindu-i demisia, Sfântul Sinod instituie o Comisie sinodală, formată din episcopii Ghenadie al Buzăului şi Grigorie al Aradului şi arhiereul Veniamin Bârlădeanul, cu misiunea de a studia posibilităţile de reorganizare şi de ridicare a nivelului revistei din situaţia în care se găsea de când episcopul Vartolomeu, îmbolnăvindu-se, nu s-a mai putut ocupa de bunul mers al ei.

După cercetările de rigoare, Comisia sinodală a constatat că după îmbolnăvirea directorului, revista a rămas în seama secretarului de redacţie, Arhimandritul Iuliu Scriban, care n-a mai apelat la colaboratori, ci s-a mulţumit s-o redacteze singur, din care cauză a căpătat un timbru prea personal şi prin urmare unilateral, fapt sesizat şi de cititori. În consecinţă, în decembrie 1933, comisia propune ca revista să fie dată în grija unui comitet de redacţie restrâns, cu activitate permanentă, ce se va compune, pe lângă director şi secretar de redacţie, şi din doi-trei profesori de la Facultăţile de Teologie din Bucureşti, Cernăuţi şi Chişinău, care vor fi remuneraţi pentru munca lor. Afară de membrii comitetului redacţional puteau colabora la revistă atât membrii Sfântului Sinod, toţi profesorii de teologie, precum şi orice preot din cuprinsul Patriarhiei Române, aceştia din urmă numai cu lucrări care vor corespunde limitelor fixate de comitetul de redacţie, adică strict ştiinţifice. S-a mai stabilit ca revista să apară lunar, în forma ei de până atunci, ca

organ al Sfântului Sinod, şi să publice, alături de actele şi lucrările oficiale ale Sfântului Sinod şi Consiliului Central Bisericesc, şi studii de teologie, precum şi recenzii de lucrări de acest gen, cu excluderea articolelor diverse ce redau păreri personale ale corespondenţilor ocazionali. Ortografia scrierilor din revistă va fi cea a Academiei Române.

Primind propunerile comisiei, Sinodul Permanent aduce următoarele amendamente: Cu începere de la 1 ianuarie 1934 revista va apare în şase fascicole anuale, cu un număr de minimum şapte coli de tipar, cu numerotaţie 1-12 anual, şi se va tipări numai pe un singur fel de hârtie, şi anume pe hârtie de ediţie.

Aşadar, din ianuarie 1934, comitetul de redacţie are următoarea alcătuire: preşedinte de onoare patriarhul Miron Cristea, director, episcopul Lucian al Romanului, secretar de redacţie, episcopul vicar Tit Simedrea, iar membri: arhimandritul Iuliu Scriban, şi profesorii Nicolae Popescu şi Grigore Pişculescu (Gala Galaction). De acum înainte revista apare la două luni, sub forma unui volum de aproape 900 pagini, în condiţii grafice şi de conţinut calitative superioare. Din acest an, toate articolele sunt însoţite de un rezumat în limba franceză. Fiecare volum are şi un supliment cu dezbaterile Sfântului Sinod, iar la sfârşit un indice de nume. Se tipăresc studii prestigioase de teologie biblică, istorică, sistematică, exegetică şi practică şi se pune accent pe legislaţia bisericească, publicându-se hotărâri şi decizii sinodale, regulamente, instrucţiuni, circulare. Pe lângă pastoralele ierarhilor, predici, discursuri, cuvântări, se prezintă şi o cronică bisericească, cu ştiri interne şi externe. Atrag atenţia numeroasele recenzii de cărţi, reviste şi ziare româneşti şi străine, precum şi bogatele informaţii bibliografice. Colaborează personalităţi de vază ale teologiei şi culturii româneşti din perioada interbelică: Irineu Mihălcescu, Dumitru Stăniloae, Ioan Coman, Theodor M. Popescu, Petru Rezuş, Olimp Căciulă, Nicolae Iorga, I.C. Filitti, Barbu Theodorescu, Paul Sterian, Onisifor Ghibu, Aurel Sacerdoţeanu, Emil Vârtosu, Th. Capidan, Ion Ionaşcu, Dan Simionescu, Damian Bogdan, Iorgu Stoian, Augustin Z.N. Pop şi alţii.

Se înregistrează, însă, mari întârzieri la plata abonamentelor la revistă, care, în temeiul unei hotărâri anterioare a Sfântului Sinod, era obligatoriu pentru toate parohiile din cuprinsul Patriarhiei Române. Erau parohii care nu achitaseră costul abonamentului pe mai mulţi ani, unele chiar din 1930, deşi primiseră revista în mod constant. Acest fapt determină Sfântul Sinod, în martie 1935, să intervină la eparhii cu rugămintea de a impulsiona achitarea abonamentelor, trimiţându-li-se şi tabele cu parohiile restante. Apar greutăţi şi în activitatea comitetului de redacţie, în urma alegerii în 1935 a episcopului vicar Tit Simedrea, care era secretar de redacţie, ca episcop al Hotinului, fapt ce nu-i mai îngăduie să se îngrijească îndeaproape, ca până atunci, de redactarea revistei. Petnru a depăşi acest impas şi a menţine revista la nivelul ştiinţific la care se ridicase, Sinodul Permanent numeşte la 1 noiembrie 1936 pe tânărul diacon Gheorghe Moisescu ca redactor stabil la revistă, cu plată lunară, secretariatul de redacţie rămânând mai departe în răspunderea episcopului Tit al Hotinului.

Cu numărul din ianuarie-februarie 1940 revistei i se dă o nouă conducere, determinată, între altele, şi de demisia episcopului Lucian al Romanului din funcţia de director. Potrivit hotărârii Sinodului Permanent, noua conducere este formată

din două comitete, unul de colaborare şi altul de redacţie, ambele având ca preşedinte pe patriarhul Nicodim Munteanu. Din comitetul de colaborare făceau parte membrii Sfântului Sinod, profesorii facultăţilor de teologie, profesorii de religie şi membrii clerului. Comitetul de redacţie era alcătuit din: Mitropolitul Moldovei Irineu Mihălcescu, director, Protos. Vasile Vasilache, secretar de redacţie, Diacon Gh. Moisescu, redactor, şi următorii membri: Arhim. Iuliu Scriban, Pr. Nicolae M. Popescu, I.G. Savin, Theodor M. Popescu, Pr. Gh. Vintilescu, Pr. Al. Nicoreanu, Pr. Gh. Ciuhandu, şi Pr. Dumitru Fecioru. Secretarul de redacţie şi redactorul erau plătiţi lunar cu un salariu fix din bugetul revistei.

Revista îşi propunea să publice: *"1. Articole îndrumătoare de bună cugetare teologică, scrise pe temeiul ideilor care circulă şi a curentelor care frământă Ortodoxia şi creştinătatea în general; 2. Actele oficiale: dezbaterile, dispoziţiile şi îndrumările Sfântului Sinod, precum şi actele celorlalte autorităţi în subordine; 3. Cronica internă va cuprinde activitatea culturală şi pastorală din toate eparhiile şi diferitele laturi de lucrare pe tărâmul vieţii obşteşti a preoţimii noastre; 4. Cronica externă va oglindi fapte şi ştiri de seamă din întreaga Biserică şi îndeosebi a celei ortodoxe ecumenice; 5. Recenzii asupra diferitelor lucrări teologice mai însemnate apărute în ţară şi străinătate; 6. Note bibliografice în care se vor face scurte dări de seamă asupra cărţilor şi articolelor vrednice de cunoscut preoţimii noastre; 7. Traduceri din scrierile Sfinţilor Părinţi, precum şi lucrări care sunt de folos preoţimii în ridicarea morală a poporului"*. Erau vizate, aşadar, domenii importante de activitate bisericească la nivel central şi eparhial, revista fiind un mijloc eficient de adresare a Sfântului Sinod către preoţime şi credincioşi, dar şi depozitară a scrisului teologic român ortodox.

Vremurile grele şi evenimentele politice din ţară, precum şi lipsa hârtiei, a lucrătorilor tipografi şi a colaboratorilor cu experienţă, n-au îngăduit decât realizarea parţială a acestui program. În pofida apelului pe care-l face comitetul către parohii în numărul pe ianuarie-februarie 1941, *"ca să continue a sprijini revista şi prin plata abonamentelor"*; repetat la începutul anilor 1942 şi 1943, acestea nu se achită decât pe jumătate. Se înregistrează fluctuaţii şi în comitetul de redacţie. Unii membri pleacă şi alţii vin în locul lor, între care Pr. Nicolae M. Popescu, înlocuit cu Nichifor Crainic. Mitropolitul Irineu Mihălcescu rămâne director, iar diaconul Gh. Moisescu este secretar-redactor. Printre colaboratori se numără: I.D. Ştefănescu, G.T. Kirileanu, G. Popescu-Vâlcea, Lazăr Iacob, P.P. Panaitescu. Sunt grupate mai multe numere într-un volum şi se reduce numărul de pagini, dar revista continuă să apară, spre cinstirea redactorilor ei, care fac sacrificii materiale şi continuă să scrie. Sub raport tematic, dincolo de o anumită reticenţă în abordarea problemelor de ordin social şi pastoral, revista a reflectat, totuşi, în anii celui de-al doilea război mondial, opera samarineană a Bisericii, ajutorarea preoţilor refugiaţi din Basarabia şi Bucovina şi a familiilor lor, situaţia românilor din străinătate, precum şi unele înfăptuiri eparhiale.

În 1945, când viaţa culturală a ţării, care a stagnat în anii grei ai războiului, începe să se înfiripe treptat, revista este trecută, atât ca redacţie, cât şi ca administraţie, în grija Institutului Biblic. Munca de editare rămâne în seama a doi redactori: Pr. Dumitru Fecioru şi Diac. Gh. Moisescu, care sub îndrumarea patriarhului

Nicodim şi până la alegerea unui nou comitet de redacţie, se străduiesc să reducă rămânerea în urmă şi s-o aducă la zi.

Revistei i se dă şi un nou program, constând în principal din: *"studiul teologic al Evangheliei şi învăţăturii creştine pentru cunoaşterea adevărului dogmatic şi răspândirea lui în popor; cercetarea trecutului Bisericii universale şi a istoriei Bisericii româneşti, cunoaşterea personalităţilor bisericeşti de seamă şi a operei acestora; dezbaterea problemelor sociale ale ţării şi neamului românesc; tratarea chestiunilor care privesc mănăstirile şi schiturile, a îndatoririlor de ordin liturgic pastoral şi social ale preoţilor, restaurarea patrimoniului bisericesc, precum şi contribuţia Bisericii la dezvoltarea culturii"*. Totodată, se face apel către ierarhii Sfântului Sinod şi profesorii din facultăţi şi din învăţământul religios, şi către toţi iubitorii de Biserică şi de cultură să sprijine realizarea acestui program în paginile revistei.

Comitetul de redacţie se reorganizează din nou în 1948, în următoarea alcătuire: patriarhul Justinian Marina, preşedinte, Prof. N. Chiţescu, Pr. prof. I. G. Coman, Pr. prof. Grigore Cristescu, Prof. Iustin Moisescu, Prof. Gh. Arghiropol, Pr. Gh. Vintilescu, directorul Cancelariei Sfântului Sinod, şi Diac. Gh. I. Moisescu, ca secretar de redacţie. Din acest an, toate parohiile din ţară au fost abonate din oficiu la *Biserica Ortodoxă Română*, acum *buletinul oficial al Sfântului Sinod*, întrucât acesta *"este singurul organ oficial în care se publică toate legile şi regulamentele bisericeşti, diferitele dispoziţiuni normative pentru cler, împreună cu dezbaterile şi hotărârile Sfântului Sinod, de care preoţii sunt datori să ia cunoştinţă la timp spre conformare"*.

În anii următori, componenţa comitetului se schimbă, preşedinte rămânând însă patriarhul Justinian. Între 1949-1953, de pildă, secretar de redacţie şi apoi consilier de presă este Cerna-Rădulescu, iar din 1954, redactor responsabil este Pr. I. Gagiu, directorul Administraţiei Patriarhale. Din 1953, revista este numită *buletin oficial al Patriarhiei Române*. În aceşti ani, cu toate străduinţele comitetului, din cauza cenzurii, revista continuă să rămână la un nivel calitativ scăzut şi cu un număr mic de pagini, fiind mai degrabă un buletin informativ.

După 1958, însă, prin intervenţia energică a patriarhului Justinian, se constată un progres, care s-a accentuat treptat în anii următori, când revista începe să publice studii şi articole cu tematică diversă, orientată spre dezbaterea problemelor teologice şi practice ale Bisericii. Cronica evenimentelor bisericeşti interne şi externe, lupta pentru pace, mişcarea ecumenică, învăţământul teologic, activitatea practică a clerului, alături de studii de valoare în toate ramurile teologiei, istoriei naţionale şi bisericeşti, artei creştine, apărării patrimoniului eclesial, semnate de ierarhi ai Sfântului Sinod şi de mari profesori ai Institutului Teologic din Bucureşti, arată direcţiile spre care s-a îndreptat revista, aducându-şi contribuţia la ridicarea nivelului teologic şi de cultură al preoţilor, din rândul cărora şi-a asigurat un număr sporit de cititori.

Între anii 1977-1986, preşedinte al comitetului de redacţie este patriarhul Iustin Moisescu, iar redactor Diac. P. I. David, urmat de Pr. Constantin Stănuleţ şi Alex. M. Ioniţă. Un timp a fost îndrumător de redacţie Pr. Prof. Dumitru Radu, apoi Pr. Dumitru Soare, redactor responsabil, iar redactor Theodor Baconsky. Din

1986 până astăzi, preşedinte al comitetului de redacţie este Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a reuşit să menţină nivelul ridicat al revistei, iar din 1990 să diversifice tematica abordată şi să o lege mai direct de viaţa practică, corespunzător cu misiunea Bisericii în noile condiţii de libertate. S-au publicat în aceşti ani, pe lângă valoroase studii de teologie şi de istorie bisericească, articole privind raportul dintre Biserică şi Stat, activitatea ecumenică, dezvoltarea învăţământului teologic, predarea religiei în şcoală, prezenţa preoţilor în spitale, armată şi penitenciare, activitatea filantropică şi social-caritativă a clerului în azile, orfelinate şi cămine de bătrâni, precum şi reportaje din viaţa bisericească, adevărată cronică a realităţilor vremii pe care o străbatem.

Nu poate fi trecută cu vederea întârzierea cu care a apărut revista în ultimii ani, cu toate strădaniile celor doi redactori: Pr. Dumitru Dima şi Pr. Constantin Drăguşin, motivată de multitudinea şi varietatea evenimentelor bisericeşti, interne şi externe, care se cer consemnate, şi întârzierea cu care sunt primite reportajele la redacţie. Acest lucru a determinat probabil comasarea mai multor numere sub forma unor volume cu apariţie trimestrială şi chiar bianuală, cu număr sporit de pagini. Lipsa imaginilor, care altădată înfrumuseţau revista şi o făceau plăcută la citit, se cuvine, de asemenea, să fie semnalată.

Nădăjduim că numirea Pr. Eugen Moraru în postul de redactor al revistei, va da un impuls nou, atât pe linia îmbunătăţirii şi coordonării conţinutului, cât şi în scopul recuperării întârzierilor de apariţie de până acum.

De remarcat este faptul că începând cu *nr. 1-4/2004* revista *Biserica Ortodoxă Română* se prezintă într-o formă grafică simţitor înnoită. Să depun eforturi ca hârtia tipografică – sperăm cu numerele următoare – să fie de o mai bună calitate.

Pe această linie adresăm încă o dată centrelor eparhiale, protoieriilor şi preoţilor noştri din parohii, rugămintea de a sprijini – aşa cum de altfel au făcut-o şi până acum – *continuitatea* de apariţie a revistei şi eforturile ce se fac pentru ca ea să fie şi pe mai departe o publicaţie bisericească de informare şi de zidire pastoral-misionară.

Aşadar, revista *Biserica Ortodoxă Română*, buletin oficial al Patriarhiei Române, a împlinit 130 de ani, vârstă rară în viaţa revistelor noastre literare şi bisericeşti. Prin aceste rânduri aducem un respectuos omagiu celor care, acum 130 de ani, au întemeiat revista. Ne îndreptăm cu recunoştinţă gândul şi către cei care au scris şi au transmis, prin paginile ei, din generaţie în generaţie, flacăra credinţei creştine ortodoxe: redactori, colaboratori şi, nu în ultimul rând, ierarhii Bisericii după vremi, care întotdeauna s-au interesat de bunul mers al revistei.

La această frumoasă aniversare îi dorim să dăinuiască mai departe, căci numai folos poate să aducă o asemenea revistă Bisericii, ţării şi neamului nostru.

GHEORGHE VASILESCU

ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFÂNT ÎN CONŞTIINŢA BISERICII ŞI A NEAMULUI NOSTRU

În acest an, la 2 iulie, s-au împlinit cinci secole de la trecerea în veşnicia lui Dumnezeu a Domnitorului Moldovei Ştefan cel Mare şi Sfânt (1457-1504), prilej cu care s-au organizat de către Biserica Ortodoxă şi autorităţile civile din România, o serie de manifestări menite să reliefeze personalitatea excepţională a acestuia. Aşa cum sublinia istoricul român Nicolae Grigoraş, Ştefan cel Mare "prin neasemuitele sale calităţi, şi-a înscris numele cu litere luminoase, nu numai în paginile istoriei universale, dar şi în inima poporului, încât cele cinci veacuri de la plecarea lui dintre cei vii nu i-au putut şterge amintirea şi, cu aureola nimbului acordată de popor, i-a umbrit pe toţi cei ce i-au urmat la conducerea ţării"[1].

Timpul lui Ştefan, cel mai frumos din istoria Moldovei, este comparat de istoricul Constantin C. Giurescu cu "epoca de aur" a anticilor greci conduşi de Pericle: "Niciodată ţara n-a fost mai întinsă, mai bogată şi mai respectată; niciodată faima domnului ei n-a străbătut atât de departe, deopotrivă în Apusul creştin, ca şi în Răsăritul musulman; niciodată nu s-au ridicat atâtea lăcaşuri civile şi bisericeşti într-o formă atât de desăvârşită"[2].

1. O dată cu obţinerea independenţei Moldovei de sub dominaţia Ungariei lui Ludovic cel Mare, din anul 1359, prin voievodul român Bogdan I, descălecător venit din Cuhea Maramureşului, domnitorii moldoveni următori lui, încearcă să-şi întărească stăpânirea în acest ţinut. Alexandru cel Bun (1400-1432), bunicul lui Ştefan cel Mare, are o domnie benefică pentru Moldova, în timpul său fiind recunoscut mitropolitul Iosif pe scaunul Sucevei de către patriarhul ecumenic Matei în 26 iulie 1401, obţinându-se astfel *autocefalia* Bisericii moldave; tot el a adus în ţară în anul 1415, de la Cetatea Albă, moaştele Sfântului Ioan cel Nou şi aşezate în cetatea de scaun a Sucevei.

Bogdan al II-lea (1449-1451), tatăl lui Ştefan, a fost ucis în localitatea Reuseni de fratele său Petru Aron (1451-1457) care a preluat conducerea tronului Moldovei. Petru Aron a fost silit să se încline în faţa sultanului otoman Mehmet (Mahomed) al II-lea Cuceritorul, care după înfrângerea Bizanţului în 1453, a impus ţărilor de lângă Marea Neagră să-i plătească tribut. În anul 1456 Moldova acceptă să plătească tribut Porţii otomane, pentru a-şi asigura pacea din partea sultanului.

Ştefan cel Mare, născut după tradiţie în localitatea Borzeşti, după uciderea tatălui său, a pribegit între 17 oct. 1451 şi 11 aug. 1456 în Transilvania la curtea principelui Iancu de Hunedoara (1441-1456), unde a putut deprinde principii de tactică şi strategie militară, iar mai apoi în Ţara Românească la rudenia sa, domnitorul Vlad Ţepeş (1448, 1456-1462, 1476). Acesta îi dă lui Ştefan 1000 de ostaşi pentru a-l răsturna de la domnie pe Petru Aron. Intrând în Moldova, Ştefan cel Mare îşi sporeşte oastea la 6000 de oameni cu care îl înfruntă şi îl biruieşte pe Petru Aron la Doljeşti în 12 apr. 1457, acesta fugind cu o parte din boieri în

1. N. Grigoraş, *Moldova lui Ştefan cel Mare*, Ed. Junimea, Iaşi, 1982, p. 288.

2. C.C. Giurescu, apud. Gh. Duzinchevici, *Ştefan cel Mare şi epoca sa*, Ed. Politică, Buc. 1973, p. 98.

Polonia, după aceea în Transilvania şi în cele din urmă după o altă confruntare armată cu Ştefan, este prins şi decapitat.

Ştefan cel Mare este uns ca Domn al Moldovei în 14 apr. 1456, de către mitropolitul Teoctist pe câmpia numită "Direptate" de lângă Siret, în faţa boierilor şi oştenilor ţării. Letopiseţul de la Putna consemnează acest fapt de o mare importanţă pentru istoria ulterioară a Moldovei: "s-a adunat toată ţara cu preasfinţitul chir Teoctist şi l-au uns pentru domnie...". Domnitorul Ştefan avea o ţară dezbinată (Chilia pierdută în 1448, Hotinul şi Pocuţia lăsate polonezilor), plătitoare de tribut turcilor şi ameninţată permanent de regatele vecine ale Poloniei şi Ungariei. Obiectivul central al politicii sale externe şi militare a fost păstrarea independenţei faţă de toţi vecinii: Polonia, Ungaria şi Imperiul Otoman.

Pe plan intern, Ştefan cel Mare a urmărit refacerea domeniului domnesc al statului, echilibrând raportul de forţă economică cu marii boieri posesori de pământ; stimulează creşterea avuţiei micii boierimi şi a ţărănimii prin danii şi favorizarea cumpărărilor de moşii. Restructurează principalele instituţii ale statului, în special sfatul domnesc, sporind numărul dregătorilor curţii, dintre aceştia pârcălabii erau comandanţii cetăţilor, ce ocupau imediat locul marelui vornic. Armatei îi este acordată o poziţie privilegiată şi era compusă din două părţi: "oastea cea mică" cu rol de gardă domnească permanentă şi "oastea cea mare" folosită în războaie, care era formată în majoritate din ţărănimea liberă împărţită în pedestrime, cavalerie şi artilerie – tunurile sunt folosite pentru prima dată la asediul Chiliei în 1465. Pentru dezvoltarea comerţului au fost stimulaţi atât negustorii autohtoni, cât şi cei din Braşov (1458), Liov (1460) şi Ungaria (1475), prin diverse acte domneşti.

În anul 1459 Ştefan încheie o convenţie cu regele Cazimir al IV-lea Iagello al Poloniei (1477-1492) recunoscându-l suzeran unic, implicit anulând angajamentele cu Ungaria. Prin cucerirea Chiliei în 1465, Moldova intră în conflict politic şi economic cu Ungaria şi Ţara Românească. Astfel, Matias (Matei) Corvin al Ungariei (1458-1490) porneşte o expediţie militară împotriva Moldovei, dar voievodul Ştefan cel Mare îl înfrânge în bătălia de la Baia, în anul 1467. Antonius Bonfinius, cronicar oficial al Curţii ungare, recunoştea calităţile deosebite ale conducătorului moldovean: "Era însufleţit pentru lucruri frumoase şi mândre, pe lângă acestea activ şi straşnic la război"[3]. În legătură cu aceeaşi bătălie, dominicanul Petru Ronzanus scria: "Stăpânea atunci întreaga ţară, un bărbat de energie fără pereche, numele căruia era Ştefan... acesta deodată a atacat oastea regelui şi a câştigat victoria!"[4].

Domnitorul Ţării Româneşti, Radu cel Frumos (1462-1474), duce o bătălie împotriva lui Ştefan pentru redobândirea Chiliei în anul 1473, dar este înfrânt lângă Milcov şi înlocuit la Târgovişte cu Laiotă Basarab (Basarab cel Bătrân) (1473-1474; 1475-1476; 1476-1477).

Începând cu anul 1470, Ştefan cel Mare refuză să plătească tribut Porţii otomane pregătindu-se militar pentru un război iminent cu turcii. Sultanul Mehmet

3. Pr. prof. dr. Al. Ciurea, *Dreptcredinciosul voievod Ştefan cel Mare în evlavia poporului român*, vol. *Sfinţi români şi apărători ai legii strămoşeşti*, Ed. IBMBOR, Buc., 1987, p. 579.

4. *Ibidem*, p. 579.

al II-lea organizează o expediţie armată împotriva Moldovei lui Ştefan, încredinţată beglerbegului Rumeliei Süleyman Hadîm Paşa zis Eunucul. Acesta porneşte spre Moldova în fruntea unei oştiri de 120.000 de oameni (dintre care 30.000 de călăreţi şi 17.000 de munteni trimişi de Laiotă, supus turcilor) în decembrie 1474. Ştefan cel Mare a luat măsuri în vederea luptei: a evacuat oamenii şi animalele din cetăţi, a ascuns în gropi speciale grânele, a dat foc locuinţelor şi a otrăvit fântânile. Toate aceste măsuri urmăreau să producă pierderi oastei duşmane, prin înfometare şi frigul iernii. Domnitorul a reuşit să adune o oaste de 40.000 de oameni (între care 5000 de secui din Transilvania).

Un cronicar turc, Kodja Hussein, la intrarea în Moldova spunea că starea oastei turceşti era grea şi recunoştea calităţile de general ale lui Ştefan, scriind că era "meşter în lupte, avusese multe războaie şi devenise vestit printre regii ghiauri prin şiretenia sa"[5]. Confruntarea decisivă dintre cele două oştiri s-a petrecut la Vaslui, lângă Podul Înalt. De la prima ciocnire, oastea otomană nu a putut face faţă tirului armelor de foc şi al valurilor de săgeţi ale moldovenilor. Turcii, potrivit obiceiului lor, au slobozit strigătul de război (Alah Efendi!), descris de istorici astfel: "Acest strigăt repetat de zeci de mii de glasuri, a făcut să se cutremure sufletul multora din ostaşii moldoveni, care numai din basme auziseră de oşti atât de numeroase... Când turcii au slobozit strigătul de război, de care s-au cutremurat văile şi au început să freamăte codrii, s-ar părea că chiar Ştefan şi-a pierdut stăpânirea de sine. Atunci unul din sfetnicii mai în vârstă aflaţi lângă el i-ar fi spus: "Doamne! Nu te tulbura căci astăzi îţi vom sta vitejeşte alături şi Dumnezeu ne va ajuta!"[6].

Datorită calităţilor sale de strateg militar şi ajutorului divin, Ştefan cel Mare a obţinut o strălucită victorie la Vaslui în 10 ian. 1475, deşi oastea otomană a fost de trei ori mai numeroasă. Victoria a fost recunoscută şi de cronicarul turc Sa'Adeddin care descria lupta ca pe un măcel grozav "între ostaşii turci şi puţin a lipsit să nu fie cu toţii tăiaţi în bucăţi şi numai cu mare greutate Süleyman Paşa şi-a salvat viaţa prin fugă"[7]. Vestea înfrângerii armatei sale a fost primită cu mare greutate de sultanul Mehmet al II-lea, care timp de cinci zile n-a primit pe nimeni la curte. Fosta soţie a sultanului Murad al II-lea, i-a declarat ambasadorului Veneţiei, că această înfrângere este: "cel mai mare dezastru suferit de turci, de la începutul islamului şi niciodată o armată turcă nu a suferit o asemenea înfrângere"[8].

Cronicarul polonez, Jan Dlugosz, contemporan cu Ştefan Vodă, după victoria de la Vaslui scria: "O, bărbat demn de admirat, întru nimic inferior ducilor eroici... care cel dintâi dintre principii lumii a repurtat în zilele noastre o victorie atât de strălucită în contra turcilor. După părerea mea, el este cel mai vrednic să i se încredinţeze conducerea şi stăpânirea lumii şi mai ales funcţiunea de comandant şi conducător contra turcilor, cu sfatul comun, înţelegerea şi hotărârea creştinilor, pe când ceilalţi regi şi principi creştini trândăvesc în lene, în desfătări şi lupte sociale"[9]. Un alt cronicar polon din acea vreme pe nume Matei Miechowski, îl

5. N. Grigoraş, *op. cit.*, p. 120.
6. *Ibidem*, p. 129.
7. *Ibidem*, p. 128.
8. *Ibidem*, p. 130.
9. D.C. Giurescu, *Istoria ilustrată a românilor*, Ed. Sport-Turism, Buc., 1981, p. 134.

aprecia pe domnitorul Moldovei astfel: "Bărbat glorios şi victorios care ai biruit pe toţi regii vecini... Om fericit căruia soarta i-a hărăzit cu dărnicie toate darurile, căci pe când altora le-a dat numai unele însuşiri şi anume prudenţă împreună cu şiretenie, altora virtuţi eroice şi spirit de dreptate, altora biruinţă contra duşmanului, numai ţie ţi le-a hărăzit la un loc pe toate. Tu eşti drept, prevăzător, isteţ, biruitor contra tuturor duşmanilor. Nu în zadar eşti socotit printre eroii secolului nostru"[10].

Cronica maghiară numită *Chronicon Dubnicense* îl prezintă pe Ştefan ca "bun apărător al ţării sale şi al poporului său, care s-a împotrivit cu bărbăţie turcilor, în mijlocul ţării sale, gata să moară pentru ai săi"[11]. Însuşi papa Sixt al IV-lea (ctitorul Capelei Sixtine din Roma) (1471-1484) îi scria regelui Matia Corvin (care se lăudase Apusului, că la Vaslui a câştigat lupta căpitanului său Ştefan) în mod elogios despre "iubitul fiu, nobilul bărbat Ştefan, Voievod în Moldova care a pricinuit turcilor fătarnici cumplită înfrângere... cerând să i se aducă laude în chip deosebit, numindu-l şi atlet al lui Hristos"[12].

După victoria de la Vaslui, Ştefan a poruncit ostaşilor săi să ţină un post de patru zile, numai cu pâine şi apă, ca mulţumită lui Dumnezeu, după care a dat un mare ospăţ vitejilor şi a împărţit numeroase daruri. Fiind conştient de faptul că turcii vor porni o expediţie de răzbunare împotriva Moldovei, Ştefan Vodă a trimis o scrisoare principilor creştini apuseni, cerându-le ajutor împotriva ameninţării păgâne otomane: "Am luat sabia în mână şi cu ajutorul Domnului Dumnezeului nostru atotputernic, am mers înpotriva duşmanilor creştinătăţii, i-am biruit şi i-am călcat în picioare şi pe toţi i-am trecut sub ascuţişul sabiei noastre, pentru care lucru lăudat să fie Domnul Dumnezeul nostru. Auzind despre aceasta, păgânul împărat al turcilor îşi puse în gând să se răzbune şi să vină... cu toată puterea sa înpotriva noastră şi să supună ţara noastră, care e poarta creştinătăţii şi pe care Dumnezeu a ferit-o până acum. Dar dacă această poartă care e ţara noastră, va fi pierdută – Dumnezeu să ne ferească de aşa ceva – atunci toată creştinătatea va fi în mare primejdie"[13]. La acest apel adresat Poloniei, Ungariei, Veneţiei, Romei şi Hanatului Crimeii, Ştefan a primit doar promisiunile unei cruciade creştine, dar nici un ajutor militar.

Mehmet al II-lea (1451-1481) cucereşte în iunie 1475 Caffa, coloniile genoveze din nordul Mării Negre şi Hanatul tătar din Crimeea devenit stat vasal Porţii otomane. Din această pricină în 1476, o oaste tătară de 30.000 de oameni condusă de Eminek Mârza atacă Suceava, din ordin otoman, dar este înfrântă de voievodul Ştefan cel Mare, care o alungă dincolo de Nistru.

În iunie 1476, sultanul Mehmet al II-lea pătrunde în Moldova, după ce traversase Dunărea, în fruntea unei oştiri de 150.000-200.000 de oameni, la care se adaugă câteva mii de munteni trimişi de Laiotă Basarab. Domnitorul Ştefan foloseşte aceeaşi tactică de pustiire şi otrăvire a localităţilor, atacând flancurile turceşti din locuri înguste şi păduri. Oastea lui Ştefan număra în jur de 15.000 de oşteni, de cel puţin zece ori mai mică decât oastea duşmană. În ajutorul său a venit

10. *Ibidem*, p. 133.
11. Al. Ciurea, *op. cit.*, p. 579.
12. Col. dr. Al. Gh. Savu, *Ştefan cel Mare – campanii*, Ed. Militară, Buc., 1982, p. 110.
13. D.C. Giurescu, *op. cit.*, p. 134.

izbucnirea unei epidemii de ciumă care a decimat o mare parte dintre luptătorii otomani.

Bătălia cea mai importantă s-a dat la *Valea Albă-Războieni în 25 iul. 1476*, în care Ştefan cel Mare a fost înfrânt, însă a reuşit să se retragă alături de oştenii rămaşi în viaţă. Victoria turcilor nu a fost deplină, căci atacând alte câteva cetăţi (Neamţ, Suceava, Hotinul şi Podolia) acestea au rezistat asaltului duşman. În cele din urmă, după pierderea a 50.000 de oameni, Mehmet al II-lea a ordonat retragerea spre Dunăre, timp în care Ştefan Vodă, cu o oaste refăcută, îl atacă luându-i prăzile de război şi eliberând ostatecii. Domnitorul moldovean a considerat înfrângerea de la Războieni ca pe o pedeapsă a lui Dumnezeu: "Eu şi curtea mea am făcut ce mi-a stat în putinţă şi s-a întâmplat ceea ce ştiţi. Pe care lucru îl socot că a fost voinţa lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pentru păcatele mele, şi lăudat să fie numele Lui"[14].

Sultanul Baiazid al II-lea (1481-1512), succesorul lui Mehmet al II-lea, încheie pace cu Ungaria şi în iulie 1484, împreună cu domnitorul muntean Vlad Călugărul (1481-1495) şi tătarii din Crimeea cuceresc de la Ştefan, Chilia şi Cetatea Albă. Victoriile obţinute de Ştefan cel Mare împotriva turcilor la Cătlăbuga (1485) şi Scheia (1486) nu schimbă prea mult soarta Moldovei, aşa încât, Domnitorul se vede nevoit să încheie pace cu Poarta otomană şi să plătească tribut acesteia, din anul 1489.

Noul rege al Poloniei, Ioan Albert (Jan Olbracht) (1492-1501), a pregătit o expediţie împotriva turcilor, dar şi a lui Ştefan, care din 1489 încheiase o alianţă cu Matei Corvin al Ungariei, ce i-a dăruit două cetăţi transilvănene: Ciceul şi Cetatea de Baltă. În 26 iun. 1497, regele polon atacă Suceava, dar este respins de viteaza oaste a domnitorului Ştefan, astfel că, silit să se retragă prin Codrii Cosminului, este atacat din nou de moldoveni, care iau şi mulţi ostateci. Dimitrie Cantemir, referindu-se la victoria asupra polonilor, descrie acel eveniment aşa: "Ştefan Vodă, prinţul Moldovei, bătând oastea leşească... cu totul o au stins, numai 15.000 au prins vii, pe care i-au pus în jug şi i-au silit de au arat în lung două mile, în lat o milă de pământ, în care arătură tot prin leşii aceia au semănat două păduri ce şi până astăzi se numesc, de poloni Bucovina, iar de moldoveni Dumbrava Roşie, sau păduri roşii, pentru că s-au semănat şi sădit cu sânge leşesc"[15]. Ştefan cel Mare întreprinde câteva incursiuni militare în Polonia pentru recâştigarea Pocuţiei însă, în cele din urmă, la 12 iun. 1499, încheie tratat de pace cu regele Ioan Albert.

Întors acasă din Pocuţia, boala gutei (podagrei), de care suferea Ştefan cel Mare, s-a accentuat tot mai mult, astfel încât el a chemat pe renumitul medic veneţian Matei de Murano, în anul 1502 la Suceava, pentru a-l trata. Avea de asemenea mai de mult şi o rană la picior de la asediul Chiliei. În anul 1504, cu consultul mai multor medici, s-a hotărât ca rănile produse de boală să fie arse cu fierul roşu. Cu toate intervenţiile medicale, Ştefan cel Mare s-a strămutat la cele veşnice pe data de 2 iul. 1504, lăsând la tronul Moldovei pe fiul său Bogdan-Vlad (1504-1517). Mihail Sadoveanu descrie cu mult patos scena morţii în suferinţă a Domnitorului:

14. Al. Ciurea, *op. cit.*, p. 591.

15. V. Alecsandri, *Dumbrava roşie*, vol. *"Dan, căpitan de plai"*, Ed. Minerva, Buc., 1974, p. 121.

"Sfârşitul, între cele din urmă zvârcoliri omeneşti, sub fierul roş care îi ardea plaga, între Bogdan Voievod şi doamna Voichiţa, care ţineau mâinile de ceară stropindu-le cu lacrimi a rămas al acelui trecut şi al acelei singure clipe când Dumnezeu dând semn, sufletul a fost eliberat de mucenicia acestei vieţi"[16].

Letopiseţul Ţării Moldovei (cuprinzând evenimentele dintre anii 1359-1594), scris de cronicarul Grigore Ureche (1590-1647), a păstrat amintirea durerii colective cu care ţara a întâmpinat ştirea morţii Domnitorului: "Iară pe Ştefan Vodă l-a îngropat ţara cu multă jale şi plângere în mănăstirea Putna, care era de dânsul zidită. Atâta jale era de plângeau toţi ca după un părinte al lor, că cunoştea toţi că s-au scăpat de mult bine şi de multă apărătură"[17]. Cronicarul explică din ce motiv Ştefan a fost numit sfânt: "Ce după moartea lui până astăzi îi zic sfântul Ştefan Vodă, nu pentru suflet ce este în mâna lui Dumnezeu, că el încă a fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejeşti, care nimeni din domnii nici mai înainte, nici după aceea, l-au ajuns"[18]. Trebuie amintit faptul că Ştefan cel Mare a fost căsătorit de trei ori, cu: Evdochia din Kiev (în 1463), sora cnezului rus Simion, care a murit curând; Maria de Mangop, rudenie cu basileii bizantini – moare şi aceasta; Maria Voichiţa, fiica lui Radu cel Frumos, ea supravieţuind Domnitorului. Aceste căsătorii s-au produs cu intermitenţe de timp şi în cea mai mare parte contractate în interesul ţării.

În Moldova lui Ştefan, se ştiu şi unele lucruri minunate despre acesta, şi anume că atunci când a murit "pe mormântul lui a ars trei zile şi trei nopţi o lumină pe care nu o aprinsese nimeni. Moartea nu i-a luat simţirea şi când neamul suferă, ştrămoşul plânge în mormântul său"[19]. N. Iorga, arată faptul că Ştefan cel Mare a lăsat în urma lui o Moldovă suverană pe destinele ei: "Domnise aproape 50 de ani, o jumătate de veac. Venise tânăr... ca să tragă zid de vitejie în jurul ţării sale de moştenire... Dar peste sabia lui minunată apasă o mână sigură, stăpânită de un gând cuminte... A adus cu dânsul rânduiala şi buna ocârmuire. Oastea aceea... el o făcuse ca pe o singură armă menită să învingă"[20]. Binecredinciosul Domnitor apare ca un arhetip al conducătorului plin de virtuţi, aşa cum afirma acelaşi N. Iorga: "Într-însul găsise poporul românesc cea mai deplină şi mai curată icoană a sufletului său: cinstit şi harnic, răbdător fără să uite şi viteaz fără cruzime, straşnic în mânie şi senin în iertare, răspicat şi cu măsură în grai, gospodar şi iubitor al lucrurilor frumoase, fără nici o trufie în faptele sale, care i se par că vin printr-însul de aiurea şi de mai sus. Şi cu cât se vede această icoană mai limpede, cu cât se înţelege mai desăvârşit şi se iubeşte mai mult, cu atâta viitorul se vesteşte mai bun, căci atunci neamul merge pe drumul strămoşului cuminte"[21].

2. Înţelesul cuvântului românesc *legendă* (lat. "legenda") ar fi "ceea ce trebuie citit". Legendele sunt creaţii folclorice, care narează pe baza unor personaje şi evenimente istorice, adesea cu un aport fabulos, pentru a da importanţă

16. M. Sadoveanu, *Viaţa lui Ştefan cel Mare*, Ed. Mondero, Buc., 1992, p. 211.
17. Ş. Papacostea, *Ştefan cel Mare, domn al Moldovei (1457-1504)*, Ed. Enciclopedică, Buc.. 1990, p. 76.
18. *Ibidem*, p. 76.
19. Al. Ciurea, *op. cit.*, p. 598.
20. N. Iorga, *Istoria lui Ştefan cel Mare*, Ed. Militară, Buc., 1985, p. 54.
21. *Ibidem*, p. 213.

deosebită acestora. I.P.S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor, vorbeşte despre transmiterea orală şi veridicitatea istorică a legendelor prezentându-l pe Ştefan cel Mare: "Legendele cu privire la persoana şi faptele slăvitului voievod Ştefan cel Mare au fost ţinute de mintea şi evlavia poporului nostru după ce Binecredinciosul Domn s-a strămutat la veşnicele locaşuri... Legenda nu este o plăsmuire fantastică a vieţii şi faptelor unui om, ci o înfăţişare a unei realităţi care scapă puterii de înţelegere deplină a minţii omeneşti"[22].

Din aceste legende se desprinde personalitatea deosebită a lui Ştefan Vodă: înţelepciunea, bunătatea, spiritul de dreptate, dragostea de Dumnezeu şi de ţară, pe care le poseda în chip deplin. Ele alcătuiesc adevărate izvoare de istoriografie, atât pentru vechii cronicare, cât şi pentru oamenii de ştiinţă moderni. În acest sens istoricul C-tin C. Giurescu se referea la legendele lui Ion Neculce (1672-1745) cuprinse în lucrarea *O samă de cuvinte* (apărută 1661), spunând: "Multe din cuvintele lui Neculce nu reprezintă legende sau ecouri legendare, aşa cum s-a crezut, ci au un temei istoric. Unele sunt confirmate prin documente contemporane, altele cuprind un sâmbure de adevăr; numai o minoritate nu corespunde realităţii. A avut dreptate, prin urmare Neculce să le ia în considerare şi să le facă loc în fruntea letopiseţului său"[23]. Mircea Eliade afirma că la alcătuirile populare sunt importante nu elementele concrete, ci mesajele spirituale, de esenţă metafizică, pe care acestea le transmit.

Legendele ne oferă informaţii asupra portretului marelui Domnitor, pe vârste şi împrejurări definitorii, reprezentând idealul întruchipat de bun conducător al poporului său. Astfel, copilul Ştefan – ca orice erou de basm – a fost născut miraculos dintr-un brad crescut în piatră şi foarte devreme se dovedeşte pregătit pentru misiunea din fruntea ţării: "Ştefan care abia fiind de un an, era mai zdravăn decât alţii de cinci ani... sugând lapte de la o lupoaică" (Ştefan Vodă şi lupoaica); se luptă cu animalele sălbatice precum eroii din poveşti (Ştefan cel Mare şi leul), omorând un urs fără nici o armă la vârsta de 15 ani. Ştefan al legendei manifestă sentimentul căinţei atunci când se simte vinovat de uciderea unui copil, care atârnat în joacă de un nuc se spânzură, întrucât ceilalţi copii – împreună cu el – fugeau după un iepure (Nucul din Borzeşti).

La maturitate, Voievodul e caracterizat prin vitejia fără seamăn şi prin inteligenţa de a se lupta în condiţiile în care duşmanul era mult mai numeros. Întrebarea "Şi ce-a făcut Ştefan Vodă?" nu are decât răspunsul "I-a hăituit cu meşteşug", argumentat prin gestul câtorva ostaşi ce mânau o cireadă de vite, încărcate cu clopote şi tălăngi, spre tătarii cotropitori (Bătălia cu tătarii de pe Valea Berheciului). Strategiile lui Ştefan Vodă, prezentate în legendă, seamănă cu ale unui ţăran conducător de oşti – se ascunde într-un arin pe sub care trec ungurii fără ca să-l vadă (Bătălia de la Baia) şi se apără, în mijlocul unei lupte, aproape pierdute, de un nor de furnici cu nişte snopi de paie aprinşi în vârful suliţelor (Cum scapă Ştefan Vodă de tătari printr-o minune).

22. *** *Ştefan cel Mare şi Sfânt 1504-2004. Portret în legendă*, Ed. Muşatinii, Sf. Mănăstire Putna, 2003, p. 5.

23. *Ibidem*, p. 9.

După înfrângerea de la Războieni, legenda relatează că Ştefan merge la cetatea Neamţului unde cere adăpost din partea mamei sale, Doamna Maria Oltea, însă aceasta nu l-a lăsat să intre în cetate, ci l-a îndemnat să se întoarcă la luptă (*O samă de cuvinte*). Acest pasaj din viaţa Voievodului îl surprinde, ca pe un dialog, Dimitrie Bolintineanu († 1872) în poezia sa "Muma lui Ştefan cel Mare": "Dar deschideţi poarta... Turcii mă-nconjor/ Vântul suflă rece... ranele mă dor!/ Apoi ea la poartă atunci a ieşit/ Şi-n tăcerea nopţii astfel i-a vorbit:/ Dacă tu eşti Ştefan cu adevărat,/ Apoi tu aice fără biruinţă/ Nu poţi ca să intri cu a mea voinţă./ Du-te la oştire! pentru ţară mori!/ Şi-ţi va fi mormântul-ncoronat cu flori!".

În momentul greu al înfrângerii, pe când Ştefan urmărea să-şi refacă oastea, o bătrână din Munţii Vrancei pe nume Floarea (sau Tudora) îi dăruieşte Domnitorului pe cei şapte feciori ai ei să lupte împotriva duşmanilor; după câştigarea bătăliilor, Ştefan îi dă fiecărui fecior câte un munte unde să-şi pască oile (Povestea Vrancei).

În legenda *Aprodul Purice*, descrisă de Ion Neculce, se arată dragostea supuşilor faţă de Voievodul lor; în bătălia cu Hroit, ungurul de la Scheia, calul lui Ştefan cade în luptă şi aprodul Purice îi dă calul său, spunându-i: "Doamne, eu mă voi face o moviliţă şi vino de te suie pe mine şi încalecă. După ce a încălecat pe cal, Ştefan a zis: Sărace Purice, de-oi scăpa eu şi tu, atunci ţi-i schimba numele din Purice în Movilă! Şi scăpând amândoi din acea luptă, Ştefan l-a făcut pe Purice boier şi armaş mare, schimbându-i numele în Movilă, din el trăgându-se neamul Movileştilor"[24].

Ştefan Vodă apare în legenda "Movila lui Burcel", ca un ajutător al celor săraci: mergând într-o duminică la Liturghie, a auzit că Burcel îşi ara în acea zi pământul şi chemându-l la sine a aflat că fratele acestuia i-a dat plugul împrumut doar în acea zi; prin urmare, Domnitorul porunceşte să se ia plugul de la fratele bogat şi să se dea fratelui sărac.

Ca expresie a credinţei poporului român, unele legende îl înfăţişează pe Ştefan cel Mare, ca pe un domnitor credincios care cere sfatul de la pustnici înduhovniciţi – Sfântul Daniil Sihastrul de la Putna şi Voroneţ şi Cuviosul Simeon de la Pângăraţi – şi de la moşnegi înţelepţi spre a ieşi din impas. Tot în acest sens, se spune că încă din copilărie lui Ştefan îi apărea un înger, care îi arăta drumul prin pădure; a fost sfătuit de doi îngeri sub chipul a doi moşnegi, cu privire la conducerea ţării, iar în timpul bătăliilor era apărat de un arhanghel cu sabia de foc. Chiar şi de dincolo de moarte, Voievodul veghează la apărarea ţării sale: "când l-a răzbi mila de traiul nostru între străini, are să scoată vârful sabiei de trei degete afară din mormânt" (Sabia lui Ştefan cel Mare). În "Legenda Mănăstirii Putna", Ştefan alege locul altarului trăgând cu arcul, iar locul porţii şi al celorlalte părţi mănăstireşti, sunt arătate de săgeţile trase de oştenii săi.

Marii noştri scriitori au fost impresionaţi de figura viteazului domnitor, pe care au evocat-o în toată măreţia ei în operele lor literare. Vasile Alecsandri (1821-1890) în poemul istoric *Dumbrava roşie*, în care descrie victoria lui Ştefan asupra polonezilor, îl prezintă astfel: "El întruneşte-n sine o triplă maiestate: /Acea care-o dau anii la conştiinţi curate,/ Acea care răsfrânge a tronului splen-

24. I. Neculce, *O samă de cuvinte. Letopiseţul Ţării Moldovei*, Ed. Albatros, Buc., 1984, p. 6.

doare,/ Ş-acea întipărită de faima-nvingătoare./ Timpul i-au pus coroană de argint, ţara de aur,/ Şi gloria măreaţă i-au pus cununi de laur"[25].

Barbu Ştefănescu Delavrancea (1858-1918) în drama *Apus de soare*, arată voinţa marelui Ştefan identică voinţei Moldovei, rămasă testament peste veacuri generaţiilor următoare: "Sunt patruzeci şi şapte de ani... de când Moldova îmi iese înainte cu mitropolit, episcopi, egumeni, boieri, răzăşi şi ţărani, în câmpul de la Direptate, şi cum vru Moldova, aşa vrusei şi eu"; "ţineţi minte cuvintele lui Ştefan, care v-a fost baci până la adânci bătrâneţe... Că Moldova n-a fost a strămoşilor mei, n-a fost a mea şi nu e a voastră, ci a urmaşilor voştri, ş-a urmaşilor urmaşilor voştri în veacul vecilor"[26]. Mihail Sadoveanu (1880-1961) intuieşte în romanul istoric *Fraţii Jderi*, izvorul popularităţii lui Ştefan, în lupta acestuia împotriva cotropitorilor străini şi în centralizarea statului feudal moldovean.

Criticul literar Tudor Vianu (1897-1964) subliniază importanţa cercetării Domnitorului Ştefan prin prisma legendei: "A studia istoric pe Ştefan cel Mare înseamnă a modela o imagine actuală a cercetării despre o realitate trecută; a-l studia ca pe o figură a legendei, înseamnă a-l privi ca pe o forţă activă în toată istoria poporului român şi ca pe o realitate în perpetuă devenire"[27]. Legendele populare îşi vor avea întotdeauna locul lor în trecutul nostru istoric, aşa cum arată Dumitru Almaş († 1995): "Povestirile, baladele, legendele istorice sunt adevărate mărgăritare cusute pe straiul măreţ al trecutului, prea adesea însângerat şi sfâşiat de furtunile veacurilor"[28].

3. Credinţa religioasă constituia o realitate puternică în Moldova secolului al XV-lea şi de aceea cuvântul ierarhilor Bisericii Ortodoxe era ascultat cu evlavie, cântărind greu în faţa Domnitorului Ştefan şi a Divanului ţării. Pe de altă parte, stăpânind domenii întinse, sporite necontenit prin danii domneşti şi boiereşti, prin testamente pioase şi prin diverse achiziţii, beneficiind de anumite privilegii şi înlesniri, Biserica a ajuns un factor tot mai important de decizie în plan economic, social şi cultural în Moldova. Într-o vreme când satele erau lipsite cu totul de ştiutori de carte, tinda bisericilor şi a mănăstirilor devenea loc de învăţătură religioasă, dar şi laică, iar preoţii făceau şi pe grămăticii, întocmind jalbele, tălmăcind scrisul şi păstrând actele civile de botez, cununie şi înmormântare. Biserica a fost un sprijin puternic în politica statală a lui Ştefan, care la rându-i îşi lua dreptul de confirmare a mitropoliţilor, episcopilor şi egumenilor.

La urcarea pe tron a lui Ştefan cel Mare, mitropolit al Moldovei era Teoctist, provenit din Mănăstirea Neamţ, sfinţit la Ipek şi care a păstorit între anii 1453-1477. Păstorirea lui a constituit prima perioadă a vieţii bisericeşti din timpul domniei Voievodului, în care mitropolitul făcea parte din Sfatul domnesc, participând şi la dezbaterea problemelor civile ale ţării cu privire la: chestiunile legate de eliberarea robilor, întărirea prestigiului domnesc şi acte de îmbunătăţire a situaţiei materiale a Bisericii.

25. V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 121.

26. Gh. Duzinchevici, *Ştefan cel Mare şi epoca sa*, Ed. Politică, Buc., 1973, p. 95 şi B. Şt. Delavrancea, *Apus de soare*, Ed. Albatros, Buc., 1984, p. 69.

27. *** *Fost-au acest Ştefan Vodă* – antologie de folclor, Ed. Junimea, Iaşi, 1984, p. 139.

28. D. Almaş, *Povestiri istorice*, Ed. Vizual, Buc., 1998, p. 3.

A doua perioadă din istoria Bisericii din vremea Domnitorului Ştefan, l-a avut ca păstor pe mitropolitul *Gheorghie cel Bătrân (1478-1504)* – intitulat *"Mitropolit al Sucevei şi al Ţării Moldovei"* – care şi-a restrâns activitatea la probleme strict religioase, nemaiparticipând la şedinţele Sfatului domnesc. Două chestiuni importante au fost în centrul activităţii sale: înzestrarea Mănăstirii Putna cu sate şi întărirea Episcopiei de Rădăuţi nou-înfiinţată (la 15 martie 1490) din iniţiativa lui Ştefan, unde păstorea episcopul Ioanichie. Alţi episcopi care apar în timpul lui Ştefan Vodă sunt: Tarasie, episcop de Roman, pomenit în cronica ţării la 3 sept. 1469 ca participant la sfinţirea Mănăstirii Putna şi un episcop Vasile, prezent la semnarea actului păcii cu Polonia din 1499. Egumeni mai cunoscuţi în timpul său au fost: Teodor de la Bistriţa, Ioasaf de la Neamţ, Anastasie de la Moldoviţa, Stahie de la Probota şi Spiridon de la Putna.

4. Ştefan Vodă a fost cel mai mare ctitor dintre domnitorii moldoveni, având un număr de 44 de lăcaşuri sfinte, dintre care pe unele le-a zidit din temelie, iar pe altele le-a restaurat sau adăugat. Tradiţia spune că după fiecare luptă pentru apărarea ţării înălţa câte o biserică sau mănăstire.

Prima mănăstire ridicată de el a fost Putna, construită între 10 iulie 1466 – 3 sept. 1470, la care a lucrat un arhitect grec, Teodor, ajutat de meşteri din Moldova şi Transilvania. Mănăstirea Putna a devenit gropniţă (necropolă) domnească pentru: domnitorul Ştefan Vodă; soţiile sale, Maria de Mangop şi Maria Voichiţa; fiii săi – Bogdan, Petru, Bogdan cel Orb şi Maria; nepotul său Ştefăniţă Vodă şi Maria, prima soţie a lui Petru Rareş. Acestei mănăstiri i s-au făcut numeroase danii de sate, vii, mori, diverse scutiri, toate acestea fiind întărite prin hrisov domnesc.

A doua ctitorie a fost Mănăstirea Voroneţ, ridicată în doar câteva luni (26 mai – 14 sept. 1488) pe locul uneia mai vechi. Lângă această mănăstire se afla peştera-chilie a Sfântului Daniil Sihastru, duhovnicul lui Ştefan şi sprijinitor al acestuia în clipele de grea cumpănă din timpul luptelor cu turcii. Pictura exterioară a fost executată mai târziu în anul 1547. Pentru valoarea ei mănăstirea este monument UNESCO.

Alte mănăstiri care au fost extinse şi refăcute de Ştefan cel Mare sunt: Dorovăţ (1503-1504, finalizată după moartea lui), Neamţ (o biserică nouă în 1497), Tazlău (o biserică nouă între 1496-1497), Bistriţa (i-a adăugat o clopotniţă şi un paraclis în 1498) şi Zografu din Muntele Athos (îi clădeşte un turn pentru supravegherea corăbiilor în 1475, îi face numeroase danii liturgice şi un mertic anual de 100 galbeni ungureşti. Unor mănăstiri ca Moldoviţa, Humor şi Probota (unde este înmormântată doamna Maria Oltea) le-a făcut danii însemnate.

Cele mai multe lăcaşuri de închinare ctitorite de Domnitor au fost biserici, dintre care amintim: Milisăuţi (1487), Pătrăuţi (1487), Borzeşti (1493-1494, localitatea natală a lui Ştefan), Războieni (1496, pe locul luptei cu turcii), Volovăţ (1500-1502), Reuseni (1503-1504), satul uciderii tatălui său Popăuţi (1496), Sfântul Ioan din Vaslui (1490), Adormirea din Bacău (1491), Sfântul Nicolae din Iaşi (1491-1492), Sfântul Gheorghe din Hârlău (1492), Sfântul Nicolae din Dorohoi (1496), Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel din Huşi (1495), Sfântul Ioan din Piatra Neamţ (1497-1498) şi Sfântul Ilie din Suceava (1488). În afară de acestea, i se mai atribuie şi unele biserici din localităţile: Baia, Râmnicu Sărat, Scânteia, Chilia, Ciceu, Scheia, Floreşti, Căpriana, Cotnari şi Feleac.

5. În arhitectura construcţiilor bisericeşti din Moldova lui Ştefan au fost îmbinate armonic stilul bizantin (forma trilobată; împărţire în altar, naos şi pronaos; bolţile cu arcuri semicirculare) cu stilul gotic (înălţimea bisericii, contraforturile exterioare, acoperiş separat pentru fiecare parte a clădirii şi forma ogivală la uşi şi ferestre), formându-se în timp un adevărat stil moldovenesc. Specifice acestui stil sunt următoarele elemente: baza stelară a turlei, încăperea mormintelor aşezată între naos şi pronaos, apariţia ocniţelor (nişe sub streaşina bisericii) şi a şirurilor de discuri smălţuite policrome (provenite din Apus).

În domeniul sculpturii, mai ales a pietrelor funerare se remarcă apariţia unui motiv oriental şi anume palmeta cu diferite motive (în special vegetale). Broderia se dezvoltă foarte mult în această perioadă prin înfiinţarea câtorva ateliere, în care se executau veşminte liturgice şi domneşti. Orfevrăria şi argintăria se practicau în atelierele de la Neamţ, Putna şi Humor, unde se lucrau felurite obiecte bisericeşti. În şcolile mănăstireşti existau călugări caligrafi care copiau cărţi de cult (între care amintim *Tetraevanghelul* de la Humor din anul 1473 cu chipul policrom al lui Ştefan închinându-se în faţa Maicii Domnului, scris de Nicodim) şi pe care le înfrumuseţau cu miniaturi. La curtea Domnitorului se scrie o *Cronică* a Moldovei, în limba slavonă, rămasă anonimă şi care descrie istoria acesteia între anii 1359-1504.

6. Cinstirea de care s-a bucurat Domnitorul Moldovei Ştefan cel Mare şi Sfânt din partea poporului, încă din timpul vieţii, dar şi după aceea, se reflectă în cuvintele lui Nicolae Iorga (1871-1940): "Poporul de rând i-a dat ceea ce putea să-i dea – epitetele de cel Mare şi de cel Sfânt – nu pentru că n-ar fi păcătuit cu trupul şi cu gândul, ci pentru că a apărat hotarul ţării, care este un lucru sfânt sau datoria cea mai sfântă a tuturor celor chemaţi de soartă să o împlinească din generaţie în generaţie... a fost un om minunat, un sfânt cum nu mai poate răsări altul, căci el era izvorul a toată vitejia, el era fântâna tuturor dreptăţilor, el era marea bunătăţilor"[29].

Luând aminte la evlavia populară de care s-a bucurat de-a lungul timpului Ştefan Vodă în Moldova şi în întreaga Românie, şi cercetând faptele sale de vitejie şi credinţă, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa din 20 iunie 1992, l-a canonizat trecându-l în rândul sfinţilor, împreună cu alţi mărturisitori ai Ortodoxiei româneşti (între care şi Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul) şi i-a fixat ca zi de prăznuire data de 2 iulie a fiecărui an, ziua mutării sale la cele veşnice. Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în cuvântul său de laudă la adresa Voievodului spunea: "Lauda Binecredinciosului Voievod Ştefan cel Mare ne produce nu numai bucurie duhovnicească, ci şi îndemn puternic pentru grija mântuirii sufleteşti. Fiecare dintre dreptcredincioşii creştini sunt datori să cinstească şi să laude, după cuviinţă, pe cei ce au vieţuit cu dreaptă credinţă şi fapte bine plăcute lui Dumnezeu, pentru că lauda este plata virtuţii şi cel ce laudă virtutea, laudă pe Însuşi Dumnezeu. Prin asemenea fapte virtuoase a strălucit Dreptcredinciosul Voievod Ştefan cel Mare, care a cârmuit Ţara Moldovei 47 de ani, înarmat cu platoşa credinţei în Dumnezeu, cu cea a postului şi rugăciunii şi cu multe fapte ale dragostei creştine închinate Bisericii şi poporului său"[30].

29. N. Iorga, *op. cit.*, p. 5 şi Al. Ciurea, *op. cit.*, p. 598.

30. Act de canonizare, apud. prefaţă la M. Sadoveanu, *op. cit.*, p. 1.

Tomosul patriarhal emis în anul 1992, precizează următoarele: "Hotărâm ca de acum înainte şi până la sfârşitul veacurilor, Voievodul Ştefan cel Mare al Moldovei să fie pomenit laolaltă cu bărbaţii cei cuvioşi şi Sfinţi ai Bisericii, cinstindu-se cu slujbe şi cântări de laudă în ziua de 2 iulie, fiind înscris în sinaxar, cărţile de cult şi calendarul Bisericii noastre cu numele "Dreptcredinciosul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt"[31]. În Acatistul închinat lui, întregul popor român, recunoscător pentru apărarea ţării şi a credinţei, grăieşte: "Bucură-te, Ştefane, binecredincios Voievod, apărător al creştinătăţii!".

7. În decursul istoriei noastre naţionale, au avut loc mai multe momente omagiale legate de imaginea măreaţă pe care Ştefan cel Mare a avut-o în conştiinţa contemporanilor şi urmaşilor săi. Deşi Bucovina (împreună cu Mănăstirea Putna) se afla sub dominaţia austriacă din anul 1775, pe data de 13 nov. 1856 – cu aprobarea autorităţilor – obştea Putnei deschide mormântul Domnitorului, spre a-i cinsti memoria, însă din acesta nu s-au mai găsit decât craniul, câteva oase şi părţi din mantia sa, întrucât fusese profanat de duşmanii ţării.

Un moment grăitor care a dovedit preţuirea unanimă a tuturor românilor faţă de marele Domnitor, a fost sărbătoarea de la Mănăstirea Putna organizată la 15-27 aug. 1871, cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la zidirea acesteia. La festivitate au fost prezenţi români veniţi din toate colţurile ţării, printre care se aflau M. Eminescu şi I. Slavici sosiţi de la studii din Viena, Mihail Kogălniceanu, A.D. Xenopol, Grigorie Tocilescu, Ciprian Porumbescu şi N. Bălcescu. A.D. Xenopol elogiind meritele lui Ştefan ca mare general şi iscusit om politic, spunea: "E mai uşor de a ajunge la glorie şi la mărire în sânul unui popor mare decât a răsări ca atare din mijlocul unui popor mic"[32].

În anul 1904, când s-au împlinit 400 de ani de la moartea lui Ştefan, au fost organizate festivităţi la Bucureşti, la Putna şi la Borzeşti (jud. Bacău), iar Biserica a înălţat rugăciune către Dumnezeu pentru pomenirea Domnitorului, a neamurilor şi boierilor lui. Spiru Haret, ministrul Cultelor şi Instrucţiunii publice, spunea la Bucureşti: "Astăzi în 1904 când ne uităm înapoi şi vedem pe unde am trecut din ziua când a închis ochii marele Domn, ni se pare că de pe un munte înalt ne-am prăvălit în fundul unei prăpastii, de unde numai cu osteneli şi cu pericole nenumărate, abia am ajuns să ne ridicăm în vârful muntelui din faţă"[33]. N.T. Tarnavschi, profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuţi, îl descrie pe Voievod ca pe un adevărat creştin: "Nu ştiu dacă a împlinit altcineva dintre cei mari ai pământului dorinţele sale de creştin, aşa cum le-a împlinit Ştefan"[34].

P.S. Athanasie, Episcop al Râmnicului, face o descriere a calităţii de sfânt pe care o avea Ştefan cel Mare: "Nici unuia dintre domnitorii ţărilor noastre nu i-a dat poporul numele de Sfânt, ca slăvitului Voievod, a cărui amintire de patru ori seculară o sărbătorim astăzi; şi poporul i-a dat acest nume, adânc încredinţat că n-a fost alt domn ca Marele Ştefan, iubitorul de patrie până la jertfirea pentru ea, plin

31. *Ibidem*, p. 1.

32. Gh. Duzinchevici, *op. cit.*, p. 97.

33. P.S. Atanasie, Episcopul Râmnicului, *Sărbătoririle lui Ştefan cel Mare şi Sfânt*, în rev. Biserica Ortodoxă Română, nr. 4/1904, p. 446.

34. *Ibidem*, p. 451.

de umilinţă şi de evlavie, iubitor de boieri şi supuşii săi, iar mai ales de dreptate, părinte îndurător, dorind fericirea tuturor, însufleţit de credinţa în Dumnezeu întru toate căile sale, vrednic de dragostea şi cinstea tuturor"[35]. Cu ocazia acestei aniversări, Statul român a pus în circulaţie o medalie jubiliară cu inscripţia: "Marelui strămoş Ştefan Vodă, la împlinirea a patru sute de ani de la săvârşirea lui din viaţă, ca semn de recunoştinţă neamului său – 1504-1904", iar N. Iorga a scris lucrarea *Istoria lui Ştefan cel Mare*.

După cum menţionează P.S. Părinte dr. Timotei Seviciu, Episcop al Aradului, Ienopolei şi Hălmagiului "anul acesta, la comemorarea a jumătate de mileniu de la trecerea în veşnicia sfinţilor a marelui Domnitor, se pot vedea în plină lumină făuririle sale, nu numai pentru poporul său, ci şi pentru bătrânul continent european. Clopotele bisericilor şi mănăstirilor pe care le-a înălţat după fiecare victorie în apărarea pământului strămoşesc se aud şi astăzi pretutindenea, îndemnând la pace şi înfrăţire"[36].

În anul comemorativ 2004, Guvernul României a alocat aproape 1000 de miliarde de lei pentru reabilitarea traseelor turistice din jud. Suceava, lucrări de infrastructură în comuna Putna şi de restaurare a numeroase monumente istorice: Cetatea de scaun a Sucevei, Curtea domnească, Mănăstirea Putna şi Voroneţ, bisericile de la Arbore, Baia, Volovăţ şi Milisăuţi.

Manifestările incluse în programul "Comemorare Ştefan cel Mare şi Sfânt – 500 de ani" au cuprins o serie de activităţi ştiinţifice şi cultural-artistice şi readucerea în ţară de la Istanbul (Turcia) a sabiei Domnitorului (inscripţionată cu cuvintele "Io Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Ţării Moldovei"). A fost realizată o emisiune monetară şi una poştală dedicată personalităţii lui Ştefan. Dl. Acad. Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii şi Cultelor, a declarat că se vor înfiinţa două laboratoare speciale, unul la Putna pentru restaurarea broderiilor liturgice şi altul la Suceviţa pentru restaurarea frescelor bisericeşti.

În încheiere, putem afirma că Ştefan cel Mare şi Sfânt va rămâne pentru totdeauna în conştiinţa şi evlavia poporului român Voievodul binecredincios şi cinstitor de Dumnezeu, apărător al creştinătăţii şi sprijinitor al Bisericii strămoşeşti, aşezat canonic ca un mărgăritar de mare preţ în coroana de sfinţi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Sub scutul falnic al Marelui Domnitor, noi, fiii României, să înălţăm, mai ales în acest an jubiliar, o rugăciune fierbinte către Dumnezeu şi către plăcutul Lui, Ştefan, împreună cu părintele Marcu de la Mănăstirea Putna: "Dă Bisericii Ortodoxe pacea ce o ai râvnit atât de mult. Întăreşte-ne credinţa slăbită de ispitele veacului acesta. Surpă eresurile şi pe cei ce năvălesc asupra noastră, iar nouă luminează-ne calea mântuirii ca împreună cu tine să ne bucurăm în Patria cerească, lăudând pe Hristos Domnul nostru în vecii vecilor. Amin".

Pr. FLAVIUS CRISTIAN ARDELEAN

35. *Ibidem*, p. 453.

36. P.S. Timotei, Episcopul Aradului, *Pastorală la Învierea Domnului – Clopot de înviere*, Arad, 2004, p. 8.

SFÂNTUL ŞTEFAN CEL MARE COMEMORAT OMAGIAL LA ROMA*

În perioada 28-30 septembrie 2004 au avut loc la Roma mai multe momente semnificative şi solemne de comemorare şi omagiere a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare. Aceste menifestări s-au încadrat în programul anului comemorativ "Ştefan cel Mare şi Sfânt – 500", realizat de Statul Român prin diferite instituţii ale sale, mai ales prin Ministerul Culturii şi Cultelor, în colaborare cu Biserica.

Desigur, majoritatea manifestărilor dedicate marelui Domnitor al Moldovei s-au desfăşurat în România. Totuşi, între manifestările care au avut loc în afara frontierilor României, cele de la Roma au avut o importanţă deosebită pentru dimensiunea internaţională a comemorării acestui mare principe creştin european din secolul al XV-lea pe care Papa Sixt al IV-lea l-a numit "Atlet adevărat al credinţei creştine", adică apărător al ei.

Trei evenimente principale au marcat la Roma omagierea memoriei Sfântului Ştefan cel Mare.

În colocviul ştiinţific internaţional cu tema: *"Ştefan cel Mare, principe al Moldovei şi Europa timpului său"* pe care l-a deschis în 28 septembrie a.c. dl. *Ion Iliescu,* Preşedintele României, domnia sa a scos în evidenţă personalitatea europeană a Sfântului Ştefan cel Mare şi capacitatea de sinteze spirituale a poporului român. Au fost prezente oficialităţi de stat, doi ierarhi: I.P.S. Mitropolit *Daniel* al Moldovei şi Bucovinei şi I.P.S. Mitropolit *Iosif* al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală şi Meridională, oameni de ştiinţă din România şi Italia, reporteri şi jurnalişti.

În seara aceleiaşi zile de 28 septembrie, după Vecernie, a avut loc la Parohia ortodoxă română "Sf. Ioan Casian", găzduită în Biserica "Scala Coeli" din Roma, sfinţirea noului iconostas, operă a maestrului Sorin Dumitrescu.

Din partea Statului Român au fost prezenţi: domnul Academician Răzvan Theodorescu, Ministerul Culturii şi Cultelor, domnul Laurenţiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte, domnul Mihail Dobre, Ambasadorul României la Vatican.

De asemenea, au participat şi reprezentanţi ai Bisericii Romano-Catolice din Italia.

Sfinţirea iconostasului a fost celebrată de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei şi Bucovinei, I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală şi Meridională şi P.S. Episcop vicar Siluan Marsilianul al aceleiaşi Mitropolii, în prezenţa unui mare sobor de preoţi ortodocşi români din Roma şi a multor credincioşi români.

I.P.S. Mitropolit Daniel a vorbit despre semnificaţia teologică şi spirituală a iconostasului ca memorial al istoriei mântuirii şi ca vedere profetică, anticipată, a Împărăţiei Cerurilor care în Iisus Hristos vine spre oameni pentru ca oamenii să poată duhovniceşte intra în ea, prin Sfintele Taine.

Domnul Ministru Răzvan Theodorescu a vorbit despre semnificaţia acestei parohii ortodoxe româneşti găzduită într-o biserică romano-catolică ca simbol al

* Articol preluat din "Vestitorul Ortodoxiei", an XVI, nr. 345, 15 noiembrie 2004, p. 2, în contextul tematicii comemorărilor din "Anul omagial ştefanian".

întâlnirii spirituale dintre Răsărit şi Apus, apreciind ospitalitatea Bisericii Romano-Catolice faţă de românii ortodocşi din Roma.

La sfârşit, I.P.S. Mitropolit Iosif a mulţumit tuturor celor prezenţi şi a oferit din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist "Crucea Patriarhală" unor personalităţi care au ajutat această parohie, în frunte cu dl. Sorin Dumitrescu, autorul picturii iconostasului sfinţit în acest an, 2004, dedicat Sfântului Voievod Ştefan cel Mare, ctitor de biserici şi mănăstiri, apărător al Europei creştine. Iconostasul acesta are o originalitate deosebită fiind adaptat la o biserică occidentală.

Evenimentul sfinţirii noului iconostas al parohiei româneşti din Biserica "Scala Coeli" (Scara cerului) din Roma poate fi considerat un omagiu adus anului comemorativ "Ştefan cel Mare şi Sfânt – 500" şi a produs o mare bucurie celor prezenţi acolo.

În ziua de 30 septembrie 2004, a avut loc la Muzeul Vaticanului, în Salonul Sixtin, aproape de Capela Sixtină, inaugurarea expoziţiei de documente istorice cu tema: *"Ştefan cel Mare – punte între Orient şi Occident"*.

Din partea Vaticanului au rostit alocuţiuni: dl. Franncesco Buronelli, director al Muzeului Vaticanului, Cardinalul Edmund Casimir Szoka, Preşedinte al Guvernaratului Vaticanului şi Cardinalul Angelo Sodano, secretar de Stat al Vaticanului, iar din partea României, dl. Ion Iliescu, Preşedintele României şi dl. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii şi Cultelor.

Vorbitorii au evidenţiat personalitatea Domnitorului Ştefan cel Mare şi Sfânt şi capacitatea sa de apărător şi promotor al valorilor creştine europene.

De asemenea, a fost subliniată importanţa şi semnificaţia deosebită a expoziţiei "Ştefan cel Mare – punte între Orient şi Occident".

La inaugurarea expoziţiei au fost prezenţi mulţi cardinali şi oficiali ai Vaticanului, membri ai Guvernului României: dl. Răzvan Theodorescu, preşedinte al Comitetului de onoare al expoziţiei, dl. Miron Mitrea, Ministrul Transporturilor, Construcţiilor şi Turismului, dl. Dan Ioan Popescu, Ministru de Stat, Ministrul Administraţiei şi Internelor, dl. Laurenţiu Tănase, Secretar de Stat, pentru Culte, consilieri prezidenţiali: dl. Victor Opaschi, membru de onoare al expoziţiei, d-na Simona-Mirela Miculescu, d-na Corina Creţu şi multe alte oficialităţi care au făcut parte din delegaţia condusă de dl. Ion Iliescu, Preşedintele României. A fost prezent şi dl. Mihai Dobre, Ambasadorul României la Vatican, dimpreună cu înalţi funcţionari din Ministerul Culturii şi Cultelor, oameni de ştiinţă şi artă.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, membru în Comitetul de onoare al Expoziţiei, I.P.S. Iosif, al românilor ortodocşi din Europa Occidentală şi Meridională, P.S. Episcop vicar Siluan Marsilianul, P.C. Arhimandrit Melchisedec Velnic, stareţul Mânăstirii Putna, însoţit de mai mulţi monahi din aceeaşi Mânăstire Putna, de unde provin exponatele cele mai valoroase ale expoziţiei. De asemenea, au fost prezenţi mulţi preoţi români, ortodocşi şi romano-catolici din Italia.

Biserica Romano-Catolică din România a fost reprezentată în primul rând de I.P.S. Mitropolit Ioan Robu, Arhiepiscop de Bucureşti, membru în Comitetul de onoare al expoziţiei.

Vernisajul expoziţiei dedicate Sfântului Voievod Ştefan cel Mare s-a făcut cu mult interes, cei prezenţi beneficiind de explicaţiile mai multor specialişti români în frunte cu d-na Tereza Sinigalia, director al Institutului Naţional al Monumentelor Istorice şi dl. arhitect Gheorghe Bălăşoiu, autorul expoziţiei. Au fost prezentate următoarele piese de nepreţuită valoare istorică: Epitaful doamnei Maria de Mangop (1477), restaurat în 2004; *Tetraevangheliarul* de la Humor (text din 1473, copertă ornată din 1487); Prapor (steag liturgic), din anul 1500, de provenienţă de la Mănăstirea Zografu (Muntele Athos), Dveră (perdea de iconostas) cu icoana Înălţării Domnului (din anul 1484), Scrisoarea Papei Sixt al IV-lea către creştinii europeni (13 ianuarie 1477), *Istoria Poloniei* de Jan Dlugosz, tomul II, cap. XIII (anul 1712), în care se vorbeşte despre Ştefan cel Mare.

Expoziţia a fost centrată pe altarul unei bisericuţe de lemn, executată în mod special de S.C. Construct – Baia Mare pentru acest eveniment. Epitaful Mariei de Mangop a fost expus în această bisericuţă pe o lespede de mormânt.

Galeria în care au fost expuse obiectele menţionate mai sus conţinea şi o mulţime de fotografii – imagini ale celor mai frumoase ctitorii ştefaniene.

Expoziţia a fost pregătită pentru vizitare în perioada 1-31 octombrie 2004.

Organizatorii expoziţiei, Ministerul Culturii şi Cultelor din România şi Muzeele Vaticanului, au editat în condiţii grafice excepţionale un volum bilingv (italiană şi engleză), despre expoziţie şi elementele ei componente.

Prin valoarea exponatelor, prin spaţiul distins oferit de Vatican şi prin modul ei de organizare, expoziţia "Ştefan cel Mare – punte între Orient şi Occident" – de la Vatican, a constituit un eveniment de înaltă ţinută artistică şi un moment solemn de mare demnitate creştină românească şi europeană, un simbol al bunelor relaţii dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Romano-Catolică, dar şi al bunei cooperări între Statul Român şi Statul Cetatea Vaticanului în promovarea valorilor creştine europene.

† **DANIEL**
Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei

800 DE ANI DE LA CRUCIADA A IV-A (1204-2004)

La 27 noiembrie 1095 în localitatea Clermont, papa Urban al II-lea (1088-1099) predica „războiul sfânt" împotriva musulmanilor, război care avea drept scop declarat eliberarea Ierusalimului de sub stăpânirea necredincioşilor". Această declaraţie coincide de fapt cu declanşarea primei cruciade, a primei lupte, din lungul şir de bătălii dintre lumea occidentală şi Orientul musulman.

Papa Urban al II-lea rostise la data „Hristos este cu voi, El însuşi vă conduce în lupta de eliberare a Ierusalimului şi a Sfântului Mormânt". Cât de dramatic trebuie să fi fost spectacolul mulţimilor înfierbântate de acest apel cu atât mai mult cu cât răspunsul lor era: „Este voinţa lui Dumnezeu; Dumnezeu o cere; Să purcedem la luptă". Din păcate nu au trecut nici o sută de ani şi acestor strigăte insuflate de credinţă şi dragoste creştină, le vor corespunde strigăte de ură, dispreţ şi moarte sufletească adresate de participanţii la Cruciada a IV-a, cu ocazia asediului asupra Constantinopolului. Cum a fost posibil ca cei porniţi să apere valorile propovăduite de Hristos, valori ameninţate de ofensiva musulmană, să reverse atât venin şi ură asupra locuitorilor creştini ai unui oraş care s-a dovedit în decursul timpurilor ca fiind emblema luptei de apărare împotriva celor ce periclitau creştinismul? Cum s-a reuşit ca într-un timp destul de scurt cruciadele să se transforme într-un instrument al urii, al neîncrederii şi al disprețului reciproc, între creştinătatea răsăriteană şi cea occidentală? Acestor întrebări, vom încerca să dăm un răspuns în studiul nostru, să vedem pe scurt cum s-a ajuns la un astfel de moment dramatic din istoria oraşului Sfântului Constantin, precum şi la consecinţele celei de a IV-a Cruciade asupra mentalităţii bizantine.

Pregătirea unei cruciade

Cuvântul „cruciadă" este folosit în latina medievală începând cu secolul al XII-lea, iar conciliul de la Narbonne declara încă din 1054 că „cel care omoară un creştin, varsă sângele lui Hristos". Corespondentul său arab este „hurub assalibya" – „războiul pentru cruce". Multă vreme cruciatul a fost descris ca un pelerin, cel care făcea o călătorie la Ierusalim. Pelerinajul la Locurile Sfinte devine un element primordial al cruciadei, iar dificultăţile traseului, făceau parte din spiritualitatea pelerinajului. În afară de spiritul de bravură şi aventură, cruciaţii urmăreau şi câştigarea de averi, precum şi crearea unor State de tip feudal, pe care apoi să le exploateze. De la cruciade, cavalerii occidentali aşteptau totul: mântuirea, satisfacerea spiritului de aventură, iar cei mai mulţi, bogăţiile fabuloase ale Orientului[1]. Ele se explică şi prin creşterea demografică a populaţiei din ţările occiden-

1. Pe parcursul cruciadelor, întâlnirea dintre Orient şi Occident a fost privită diferit de către cele două părţi. Astfel, cruciaţii au rămas impresionaţi de măreţia oraşului Constantinopol, de frumuseţea şi bogăţia lui, care contrasta atât de flagrant cu oraşele medievale din Apus, strâmte şi murdare. La rândul lor, bizantinii îi considerau pe apuseni drept nişte barbari, fără maniere şi necioplţi. Vorbind despre cruciada populară, ajunsă în 1096 la Constantinopol, Ana Comnena îi cataloghează ca «cete de vagabonzi şi cerşetori care nu au aer de soldaţi şi nu aveau bani să-şi cumpere de mâncare».

tale, care impunea o expansiune externă, iar aceasta nu se putea realiza decât în Răsărit. Cruciadele puteau oferi celui înrolat, unor țărani, posibilitatea ameliorării propriei situații, a reconstituirii averilor, uneori prin jaf, o mai bună repartiție a proprietății. De asemenea, înrolarea unor combatanți profesioniști a permis menținerea păcii în Occident, furnizându-le acestora ocazia folosirii propriei energii pe alte fronturi.

Inițiativa cruciadelor aparține în general papei, conducătorul spiritual: el predica cruciada sau încredința predica clerului autorizat și uneori trimișilor pontificali. De la Cruciada a II-a (1147-1149) până la a IV-a (1202-1204), cistercienii au fost însărcinați cu predica, iar din secolul al XIII-lea acest rol a fost preluat de ordinele cerșetoare.

Finanțarea crucidelor era obținută pe trei căi:

– prin intermediul cruciaților: baronii își vindeau pământurile sau le ofereau comunităților ecleziastice. În secolul al XII-lea, seniorul putea cere vasalilor săi un ajutor financiar pentru plecarea în cruciadă.

– prin regi: primul impozit perceput de regi pentru cruciade a fost *dijma saladină* impusă în Franța și Anglia, pe bunurile mobiliare și venituri. De la simple ajutoare benevole, pe vremea lui Ludovic al VII-lea în 1147, s-a trecut la impozitul pe care-l pretindea Filip August la întoarcerea sa din Țara Sfântă.

– prin Biserică: pentru cruciada a IV-a (1202-1204) coexistau colecta și taxa ca forme de obținere a fondurilor. În ciuda unei puternice opoziții, *decima* a fost introdusă pentru prima dată în 1199, mai întâi clerului într-un procent de 40% din venituri, iar ceva mai târziu și cardinalilor 10%.

Cruciatul beneficia de privilegii exclusiv spirituale, iar din secolul al XII-lea, papalitatea acorda celui care se angaja în astfel de operațiuni militare o serie de avantaje materiale. Prin «privilegiile Crucii», precizate mai bine în 1145 în bula *Quantum praedecessores*, cruciatul, familia sa și bunurile sale, erau plasate sub protecția Bisericii. De asemenea, pe durata desfășurării unei cruciade, plata dobânzilor pentru diferitele împrumuturi contractate era suspendată și un *moratoriu* permitea cruciatului să-și plătească datoriile la întoarcerea din campanie[2].

„Pe 13 aprilie 1204, cruciații, intrați în Sfânta Sofia au distrus sfintele icoane...Ei au aruncat sfintele moaște ale martirilor într-un loc pe care îmi este rușine să-l pomenesc...Ei au luat de pe potire pietrele prețioase, după care au băut apă din ele...Ei au furat toate pietrele prețioase din altarul Sfintei Sofia...Ei au permis cailor să intre în biserică pentru a cără sfintele vase, argintăria și celelalte obiecte din aur. Unele animale au alunecat pe dalele bisericii, fiind ulterior omorâte cu sabia, iar sângele lor a pângărit lăcașul sfânt. O femeie păcătoasă s-a așezat pe scaunul patriarhal, intonând o cântare obscenă și dansând în biserică".

2. Pentru cruciade există o literatură abundentă. În privința aspectelor teoretice ca bază de reflecție avem la P. LEMERLE, *Byzance et la croisade*, în *Relazioni del Xe Congresso Internazionale di Scienze Storiche*, III, Florența, 1955; W.M. DALY, *Christian Fraternity, the Crusaders and the Security of Constantinople, 1097-1204*, în *Medieval Studies*, XXII, Toronto, 1960. Merită a fi consultate și lucrările cu caracter general ale lui RUNCIMAN, SETTON, MAYER, MORISSON. La rândul său, M. BALLARD, în lucrarea *Les Croisades*, are o bibliografie foarte bogată pe această temă.

Aceste cuvinte aparţin logothetului Nichita Coniates, fiind consemnate în *Cronica* sa, şi redau momentul teribil al cuceririi Constantinopolului de către latini cu prilejul celei de a IV-a cruciade[3]. Anul acesta s-au împlinit 800 de ani de la acest eveniment, care a marcat pe de-o parte sfârşitul Imperiului bizantin, ca putere mediteraneană, iar pe de altă parte eşecul creştinilor occidentali şi orientali de a depăşi anumite bariere culturale, care îi separau şi care păreau mai importante decât diferendul dintre cruciaţi şi musulmani.

În 1204, occidentalii nu au reuşit să ocupe în totalitate spaţiul politic al vechiului Imperiu, ei determinând de fapt fărâmiţarea acelui *oikumene* romaniot într-un ansamblu de State latine şi greceşti, condamnate la lupte intestine şi la exploatarea economică a negustorilor occidentali. În măsura în care a marcat sfârşitul Imperiului centralizat, cucerirea Constantinopolului poate fi considerată pe termen lung drept un eveniment decisiv pentru istoria Bizanţului. Cauzele acestei situaţii trebuie însă căutate în relaţiile dintre Bizanţ şi Veneţia, în ideea supremaţiei papale promovată de papa Inocenţiu al III-lea sau în perioada cuprinsă între 1180 şi 1204, adică de la moartea lui Manuel I Comnenul şi până la cucerirea capitalei. De asemenea, pentru a înţelege atitudinea Imperiului faţă de Occident şi slăbiciunea în faţa cruciadei, trebuie examinată situaţia internă şi contextul internaţional al acestei perioade.

Relaţiile Imperiului Bizantin cu Veneţia în secolele X-XII

Începând cu secolul al IX-lea, Veneţia a cunoscut „o spectaculoasă ascensiune la capătul căreia întreaga lume mediteraneană avea să fie sub influenţa sa"[4]. Raporturile dintre Bizanţ şi Veneţia, începute încă din secolul al IX-lea şi continuate sub Vasile al II-lea Macedoneanul, au cunoscut o dezvoltare rapidă în timpul dinastiei comnenilor. Primejdiei normande pe care bizantinii au resimţit-o, ei i-au opus flota veneţiană[5]. La rândul ei, Veneţia nu putea privi pasiv la succesele

3. *Historia*, ed. Bekker, *Corp.Script. Hist. Byz.*, Bonn, 1835 şi *Patrl. Gr.* CXXXIX, 320-1057. Această cronică reprezintă sursa cea mai bine informată şi mai fiabilă, cu privire la evenimentele din 1203-1204. Ea aparţine lui Nichita Coniates, secretar imperial, apoi logotet, fratele mai mic al lui Mihail Coniates, funcţionar al cancelariei patriarhale şi arhiepiscop al Atenei. Nichita a fost martor ocular al evenimentelor pe care le relatează.

4. Paul Lemerle, *Istoria Bizanţului*, trad. de Nicolae Şerban Tanaşoca, ed. Teora, Bucureşti, 1998, p. 118.

5. Situaţia geopolitică din Peninsula italiană era relativ complexă, iar Imperiul bizantin era nevoit să-i facă faţă. Fără a intra în prea multe detalii, este bine de amintit că prezenţa bizantină în această parte a Occidentului, deja amputată în secolul al VIII-lea, a trebuit să facă faţă începând cu secolul al IX-lea, invaziei arabe. În secolul al X-lea s-au adăugat ambiţiile împăratului german al dinastiei otoniene, iar în secolul al XI-lea a apărut şi ameninţarea normandă. După o primă confruntare, în 1018, Bizanţul s-a obişnuit să înroleze mercenari normanzi, pentru a duce la bun sfârşit politica de recucerire a teritoriilor pierdute.După ce i-au alungat pe bizantini din Sicilia şi din Calabria în anii 1060-1061, normanzii au cucerit şi Bari în aprilie 1071, punând capăt prezenţei bizantine în Italia. Normanzii nu s-au mulţumit cu aceste cuceriri şi sub conducerea lui Robert de Hauteville zis şi Guiscard, au încercat să preia controlul asupra drumurilor spre Constantinopol. Trecând Marea Adriatică, normanzii au încercat să cucerească oraşul Durazzo (în latină Dyrrachium), de pe coasta dalmată, de unde pornea spre est un vechi drum roman, care traversa Peninsula Balcanică până la Constantinopol, intenţia ameninţând serios interesele bizantine chiar în interiorul Imperiului. Pentru contracararea acestui proiect, împăratul Alexios I a trimis o cerere de ajutor dogelui veneţian Domenico Selvo.

normanzilor, care, aliați cu Amalfi, centru comercial rival, puteau să le închidă accesul la Marea Adriatică. De aceea, în iunie 1081 o flotă formată din 60 de vase, condusă de dogele Selvo, pornește spre Durazzo. Bătălia care a urmat a fost remarcabilă, atât datorită tacticii adoptate de comandantul venețian (vasele s-au grupat în formă de semilună), cât și datorită măiestriei cu care au acționat marinarii. La vremea aceea, flota venețiană a obținut o victorie importantă, dar în bătălia terestră ce a avut loc în octombrie 1081, trupele imperiale au fost înfrânte de normanzi. Durazzo a căzut în mâinile normanzilor, iar flota venețiană s-a îndreptat spre casă.

Drept răsplată, pentru ajutorul acordat, venețienii au primit o serie de avantaje comerciale și demnități onorifice consemnate într-un crysobul[6]. În 1082 venețienii au primit o serie de avantaje, precum scutirea de taxe vamale, atât la Constantinopol, cât și pe întreg teritoriul bizantin; toți venețienii erau supuși dogelui, chiar dacă locuiau la Constantinopol, iar dogele a primit titlul de *protosebastos*. Pe lângă privilegiile de natură economico-comercială, crysobulul din 1082 conținea și unele privilegii onorifice acordate dogelui și patriarhului Veneției. Despre ce era vorba? În Imperiul bizantin exista o dublă ierarhizare socială, aproape paralelă, în care erau titluri acordate pe o perioadă limitată în cadrul posturilor de conducere sau de execuție și titlurile onorifice conferite printr-o diplomă imperială, cu insigne aferente și care își păstrau valoarea toată viața. În cazul nostru, pentru a marca recunoștința sa față de venețieni, împăratul bizantin a acordat astfel de demnități celor două personalități ale Veneției: dogelui, numit în text „duce", cel mai important magistrat al cetății și episcopului Veneției. După cum am menționat mai sus, primul a primit titlul de *protosebastos*, iar al doilea pe cel de *hypertinos*. Ambele demnități erau viagere și ereditare sau transmisibile între deținătorii respectivelor funcții. La Bizanț, aceleași demnități încetau în cazul decesului beneficiarului, iar descendentul unui demnitar trebuia să-l obțină personal. Dacă la Constantinopol aceste titluri marcau și un statut social de rang înalt, la Veneția ele nu corespundeau unei ierarhii sociale. De asemenea cele două titluri simbolizau atașamentul împăratului față de cei care le purtau și mai ales față de doge.

Din punct de vedere religios, în ciuda titlului de „patriarh", purtat de episcopul Veneției, cetatea lagunară nu depindea de Patriarhia de la Constantinopol, ci de Biserica Catolică, al cărei sediu era la Roma și al cărei conducător era papa. În ciuda acestei situații, Veneția revendicase o autonomie unică în creștinătatea latină, care i-a permis achiziționarea moaștelor Sfântului Marcu, aduse de doi venețieni în 828. Calitatea de apostol și evanghelist a Sfântului Marcu a dat Veneției posibilitatea să dețină un imens prestigiu religios, deoarece patronajul apostolic o plasa imediat după Roma. Prin acordarea titlului de *hypertinos* episcopului Veneției, împăratul bizantin nu făcea altceva decât să recunoască poziția deosebită a acestei Biserici. Aceeași atitudine se pare că a contribuit la edificarea bisericii San Marco în 1063 și sfințită în 1094.

6. Actul cel mai important al cancelariei bizantine sigilat cu aur și având data și semnătura cu cerneală roșie a împăratului Alexios I Comnenul.

În schimbul acestor privilegii Veneția se obliga să ofere Imperiului asistență maritimă. În următorii trei ani (1082-1085) Veneția a dus o campanie susținută împotriva normanzilor, soldată cu cucerirea insulei Corfu în 1084.

Faptul că Bizanțul a apelat la ajutorul Veneției necesită pentru justificare o analiză ceva mai atentă. Mai întâi trebuie menționat că relațiile dintre Constantinopol şi cetatea maritimă au fost o perioadă de timp excelente. În ciuda pierderii influenței Bizanțului în Peninsula Italiană, Veneția i-a fost practic întotdeauna credincioasă şi a rămas atașată cel puțin teoretic Imperiului bizantin[7]. În ciuda unor tensiuni din secolul al X-lea, dogii care s-au succedat la conducere în secolul al XI-lea, au menținut cu Constantinopolul relații amicale, de încredere. Domenico Selvo, pe care crysobulul îl amintește cu numele de „nobilul duce", doge între 1071-1084, a fost căsătorit cu prințesa bizantină Teodora Ducas, sora împăratului Mihail al VII-lea (1071-1078). Apelul la ajutorul venețienilor menționat mai sus nu a fost singular. În 992, flota Veneției intervenise pentru a-l ajuta pe împăratul Vasile al II-lea, în conflictul acestuia cu bulgarii, asigurând transportul trupelor bizantine. Gestul se justifică prin faptul că Bizanțul, pentru a face față atacurilor turcești din Asia Mică, a privilegiat apărarea terestră în schimbul constituirii unei flote puternice. De aceea a fost necesară recurgerea la nave străine, care să impună siguranța transportului maritim.

Bunele relații între cele două părți nu reprezintă singura cauză a intervenției Veneției, care avea şi anumite interese strategice, legate mai ales de menținerea pozițiilor sale comerciale la Marea Adriatică. Or, prezența normandă risca să prejudicieze atât interesele Veneției, cât şi pe cele ale Bizanțului, mai ales că principalul port Amalfi, concurent al cetății dogilor, era sub influența normandă din 1071. A controla Adriatica, însemna prezervarea unor interese comerciale majore şi accesul către Marea Ionică şi Mediterană. Astfel, apelul la ajutor răspundea unor interese convergente.

Raporturile dintre bizantini şi venețieni au început să se deterioreze în 1111, când Alexios I a încheiat un tratat cu Pisa, prin care i se reduceau acestei Republici maritime taxele vamale cu 4%.

După urcarea pe tron a lui Ioan al II-lea Comnenul, lucrurile se agravează, dogele venețian pornește un atac fără precedent împotriva Bizanțului, jefuind unele insule precum Chios, Samos sau Rodos. Raporturile devin mai puțin tensionate însă în momentul în care normanzii vor constitui o amenințare puternică pentru ambele părți. De aceea, sub conducerea lui Domenico Morosini venețienii au ajutat trupele bizantine la recucerirea insulei Corfu din mâinile normanzilor.

Papa Inocențiu al III-lea şi ideea supremației papale

Inocențiu al III-lea a ajuns pe scaunul pontifical în 1198, fiind un om înzestrat cu reale calități diplomatice. În acest sens, el a încercat totul pentru a-şi înfrânge adversarii. Din cele aproape 6000 de scrisori rămase de la el, ne putem da seama că întreaga perioadă a pontificatului său 1198-1216 a fost dominată de ideea unei împărății politice universale, în fruntea căreia să guverneze episcopul

7. Exceptând începutul secolului al XI-lea, când în timpul primei împărțiri a Imperiului carolingian din 806, Pepin, rege al Italiei, a primit Dalmația, Istria şi Veneția.

Romei, îndreptățit a fi stăpânitorul tuturor popoarelor creştine. Pentru Inocențiu, papa era Regele Regilor şi Domnul Domnilor, deținând puterea materială şi spirituală cea mai mare. În plus la data începerii pontificatului său, situația internațională îi era destul de favorabilă. Moartea împăratului Henric al VI-lea diminuase influența occidentală în Orient, iar Inocențiu ar fi dorit restaurarea influenței papale asupra întregii creştinătăți şi preluarea comenzii în lupta contra musulmanilor. Într-o primă enciclică el plasa, sub protecție romană, regatul Ierusalimului, iar patriarhului i-a solicitat un raport privitor la situația Țării Sfinte. Practic de la urcarea sa pe scaunul pontifical şi până la moarte, Inocențiu al III-lea a dus față de Orient aceeaşi politică: restaurarea politică a Statelor latine şi supunerea lor autorității papale. Pentru a-şi asigura succesul planurilor sale, el avea nevoie de stabilirea unor raporturi clare cu Imperiul bizantin. În acest sens atitudinea sa era diferită de cea a predecesorilor, Alexandru al III-lea şi Celestin al III-lea, optând pentru o eventuală cucerire a Constantinopolului ca soluție de unire a Bisericilor. Speriat de o posibilă coaliție a papalității cu împăratul german Filip de Swabia, ginerele lui Isac al II-lea, Alexios al III-lea a trimis o delegație la Roma cu o scrisoare semnată de el şi de către patriarhul Ioan Camateras, propunând unirea Bisericilor. Papa acceptă tratativele şi trimite un legat la Constantinopol pentru a stabili detaliile. Din schimbul de scrisori ce a avut loc între patriarhul Ioan şi Inocențiu al III-lea ne putem da seama de ideile papei cu privire la Imperiul pontifical universal. Astfel în titlul scrisorii lui Camateras către Inocențiu putem observa accentul pus pe ideea egalității apostolice dintre Constantinopol „Noua Romă" şi Roma cea veche:

„Lui Inocent Prea Sfântul Papă roman şi preaiubit frate în Hristos. Ioan prin mila lui Dumnezeu, arhiepiscop al Constantinopolului, patriarhul Noii Rome, dragoste şi pace din partea Domnului Iisus Hristos.

Cu bucurie vă scriu că aprobăm zelul dumneavoastră privitor la unirea Bisericilor, dar mă miră că numiți Biserica Romană unică şi universală şi faptul că numiți Biserica Romei mama Bisericilor, căci ştiți bine că mama Bisericilor este Ierusalimul. Nu accept de asemenea reproşul pe care mi l-ați făcut cum că aş rupe cămaşa lui Hristos. Noi vrem să păstrăm vechea învățătură despre pogorârea Sfântului Duh. Atunci vă întreb: care dintre noi sfâşie cămaşa lui Hristos?"[8].

Din acest fragment ne dăm seama de faptul că papalitatea afirma cu tărie universalitatea Bisericii Romane şi dreptul ei jurisdicțional în întreaga creştinătate. Deşi presat de factori politici, patriarhul Ioan Camateras nu acceptă o unire necondiționată cu Roma, care ar fi însemnat în realitate supunerea Bisericii Ortodoxe față de scaunul papal. Acuzației de schismă venită din partea lui Inocențiu, patriarhul Ioan îi răspunde arătând că romano-catolicii sunt aceia care au rupt unitatea Bisericii profesând învățături străine de Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiție. Aici este vorba de adaosul filioque, considerat de răsăriteni o inovație fără nici o bază temeinică.

La această scrisoare a patriarhului, Inocențiu încearcă să-şi justifice pretențiile astfel:

8. Wladimir Guetté, *Papalitatea schismatică sau Roma în raport cu Biserica Orientală*, Bucureşti, 1880, p. 369.

„Primatul Roman nu a fost stabilit de un om, ci de Dumnezeu sau mai bine zis de Dumnezeu - Omul. Putem proba numeroase mărturii evanghelice şi apostolice şi cu Constituţiile apostolice că Biserica Romei a fost sfinţită de Petru. Mă întrebaţi cum Biserica Romei este universală? Biserica Universală este aceea care este compusă din toate Bisericile, denumită cu termenul de „catolic". În acest sens, Biserica noastră nu este singură, ci o parte a Bisericii Universale, dar cea mai mare şi cea mai importantă. Biserica Ierusalimului poate fi privită doar ca mamă a credinţei pentru că credinţa a ieşit din ea. Roma este mama credincioşilor datorită demnităţii ei"[9]. Din cele spuse de Inocenţiu al III-lea se simte deja aroganţa sa, papa fiind convins că pentru aducerea la îndeplinire a planurilor sale va putea conta şi pe forţa armelor. El se arăta bucuros de dorinţa de unire a patriarhului, dar orice discuţie trebuia susţinută în prealabil de recunoaşterea papei ca şef al Bisericii. Ioan era avertizat că în cazul în care refuza, se va proceda „contra lui şi contra Bisericii greceşti"[10]. Acest lucru s-a şi întâmplat căci, până la urmă, Cruciada a IV-a devine arma cu care Inocenţiu al III-lea îşi extinde puterea spre Imperiul Bizantin. De altfel, agresiunea occidentală barbară împotriva Constantinopolului a rămas în conştiinţa bizantinilor ca fiind consecinţa conlucrării a trei factori: aroganţa papilor în calitate de conducători spirituali, interesele economice ale Veneţiei şi lăcomia excesivă a cavalerilor occidentali.

Criza internă şi urmările ei pe plan extern

În interior, dominaţia magnaţilor conducea spre evidente tendinţe centrifuge şi particularisme regionale, în detrimentul centralismului imperial. Manuel I Comnenul lăsa pe tron un copil, Alexios al II-lea şi o prinţesă normandă, Maria de Antiohia, care asigura regenţa. Astfel, reapare delicata problemă dinastică, care permitea aristocraţiei bizantine să se angajeze într-un joc favorit, acela al luptei pentru putere între membrii înaltei aristocraţii, în detrimentul unităţii politice din jurul basileului.

Pe plan extern dificultăţile au apărut încă din ultimii ani ai domniei lui Manuel, ele fiind determinate de politica latină a împăratului. Între 1171 şi 1175, Statul bizantin nu avea de ce să se teamă de ura şi de dorinţa de revanşă a aristocraţiei veneţiene, izolată între două Imperii, în căutarea de noi pieţe de desfacere în Sicilia şi în Africa[11]. În condiţiile în care politica unui stat puternic, promovată de Manuel eşuase, succesorii săi, de la Andronic şi până la Alexios al III-lea au fost obligaţi să renegocieze alianţa navală cu Veneţia. Pe de altă parte politica lui Manuel I faţă de sultanatul de Iconium (Konya) a jucat un rol important în slăbirea Imperiului Bizantin. Lucrarea de reunificare a sultanatului, pe care a iniţiat-o Kilij Arslan (1152-1192), a intervenit în momentul în care Manuel I era angajat pe frontul Balcanic, obligând astfel Imperiul Bizantin la reglarea de urgenţă

9. *Ibidem*, p. 370.

10. Idem, *ibidem*.

11. În condiţiile în care Pisa şi Ancona contracaraseră Veneţia la Marea Adriatică. De asemenea, legenda cu dogele Enrico Dandolo, viitorul cuceritor al Constantinopolului, pe care Manuel I Comnenul l-ar fi orbit, în cursul unei campanii veneţiene din 1175, simbolizează ura şi spiritul de revanşă al binecunoscutei republici maritime.

a problemei anatoliene. În cele din urmă recucerirea Anatoliei de către Comneni s-a soldat cu un dezastru: înfrângerea din 17 septembrie 1176 de la Myriokefalon bloca puternica armată care trebuia să atace Iconium, rezolvând pentru o lungă perioadă de timp problema implantării turceşti în Anatolia.

Tot în această perioadă Imperiul bizantin era preocupat şi de noua relaţie dintre papalitate şi Imperiul romano-german, care se modificase în mod evident în urma păcii din 1177 dintre papa Alexandru al III-lea şi Frederic Barbarosa, precum şi după căsătoria dintre moştenitoarea Regatului normand al Siciliei cu fiul împăratului german. Această apropiere, intervenită după o lungă perioadă de timp, în care bizantinii se implicaseră de partea papalităţii şi a comunelor italiene împotriva lui Barbarosa, a atras o situaţie cu totul nouă: tendinţa generală devine antibizantină, universalismul occidental şi expansionismul normand s-au aliat în condiţiile în care ierarhia bisericească occidentală visa la o reunificare „latină" a celor două Biserici. O cruciadă antibizantină devenea acum o perspectivă concretă, foarte aproape de împlinire pe parcursul celei de a III-a cruciade şi în momentul preluării moştenirii normande de către Henric al VI-lea.

Încercările de găsire a unui echilibru diplomatic pe frontul occidental au permis apropierea de Alphonse de Aragon, de papă, de Pisa, de Genova şi chiar de regele Franţei. Căsătoriile Eudoxiei, nepoata lui Manuel cu Otto în 1170, a lui Alexios al II-lea cu Agnes a Franţei, a Mariei Comnena, fiica porfirogenetei Berta de Sulzbach cu Rainiei de Monferrat, au marcat o adevărată fractură pe eşichierul politic occidental. Primele rezultate au apărut în septembrie 1179, aproape de Camerino, atunci când Conrad de Monferrat aliat al basileului împotriva împăratului german, a reuşit capturarea cancelarului Christian de Mayence. Politica de deschidere faţă de occidentali dusă de Manuel I, a lăsat o moştenire grea: stabilirea masivă a latinilor în Constantinopol, cu implicarea aristocraţiei occidentale în afacerile Imperiului. Apropierea dintre ambiţiile dianastice şi autocratice ale lui Andronic Comnenul şi resentimentele negustorilor bizantini faţă de expansiunea comerţului occidental, au provocat la Constantinopol revolta antilatină din aprilie 1182. Momentul a constituit pentru veneţieni un indicator, care le-a descoperit pericolul situaţiei, confirmat şi de noua politică de îngrădire a monopolului veneţian, prin acordarea de avantaje comerciale Genovei şi Pisei.

Cruciada a IV-a şi urmările ei

Cruciada a IV-a a fost dorită şi declanşată de către Inocenţiu al III-lea în luna august 1198. Acest papă a fost cel mai mare teoretician al cruciadei, cel care a alcătuit o doctrină coerentă: din acest moment textele au fixat cu exactitate condiţiile obţinerii indulgenţelor, ierarhizate la sfârşitul secolului al XII-lea în funcţie de serviciile aduse cruciadei. De la începutul secolului al XIII-lea, credincioşilor li se promitea participarea la cruciadă prin rugăciuni, procesiuni religioase, ofrande şi susţinere financiară a celor care urmau să plece, papalitatea inaugurând mişcarea de spiritualizare a cruciadei. Scopul declarat era eliberarea Ţării Sfinte. Statele iberice şi Imperiul German nu au participat, primii fiind angajaţi în războiul de recucerire împotriva maurilor, ceilalţi, afectaţi de lupte intestine pentru succesiune. Finanţarea acestei noi expediţii a fost aspectul cel mai delicat al iniţiativei

pontificale: trupele depindeau de donaţiile personale ale conţilor şi baronilor, iar donaţiile şi taxele impuse clerului pentru astfel de situaţii erau insuficiente. În schimb, cavaleria franceză şi flamandă, manifesta un entuziasm justificat de idealul eroic şi de setea de cucerire într-o perioadă în care erau ameninţaţi de represaliile regelui Franţei Filip August[12]. La rândul ei, Republica Veneţia s-a angajat să asigure transportul cruciaţilor cu propria flotă, în schimbul unei sume importante de bani[13]. Dispariţia, pe 24 mai 1201, a conducătorului cruciadei, contele Thibaud de Champagne, a provocat o redefinire a raportului de forţe între diversele grupuri feudale, în care domina cavaleria favorabilă alegerii marchizului Bonifaciu de Montferrat[14], personalitate strâns legată de gibelinismul european[15]. Astfel, noua orientare politică tindea să scape de sub controlul papei Inocenţiu al III-lea. Tot acum apare şi un diferend între seniorii feudali şi veneţieni cu privire la plata transportului, ceea ce a condus la situaţia neplăcută de a-i transforma pe primii menţionaţi în debitori. În schimbul prelungirii datei pentru achitarea sumei datorate, veneţienii au propus cruciaţilor să-i ajute la cucerirea cetăţii Zara (Zadar)[16].

Cruciada avea drept obiectiv Egiptul, de care depindea Palestina. În aceeaşi perioadă se afla în Occident Alexios al IV-lea, fiul împăratului Isaac al II-lea Anghelos (1185-1195), înlăturat de pe tron şi orbit de fratele său, Alexios al III-lea Anghelos (1195-1203), şi care venise în Apus să ceară ajutor cruciaţilor, în schimbul unei recompense, pentru înscăunarea tatălui său. Într-o scrisoare adresată lui Alexios al III-lea, Inocenţiu încearcă să-l determine pe împărat să accepte unirea Bisericilor, în schimbul susţinerii morale a papalităţii şi a apărării intereselor bizantine în Sicilia[17]. Papa nu era dispus să sprijine o iniţiativă care i-ar fi favorizat

12. Este vorba de pedepsirea vasalilor regelui Filip al Franţei, care l-au susţinut pe regele Angliei.

13. Armata era compusă din 33.500 de oameni şi 4.500 de cai. La rândul său, dogele se angaja cu o participare de 50 de vase plătite de Veneţia şi cu o altă flotă pentru transportul persoanelor şi al cailor, preţul fiind stabilit la jumătate din totalul cuceririlor.

14. «....Astfel a murit contele. Şi a fost o moarte frumoasă de care puţini oameni au parte....După ce contele a fost înmormântat, Mathieu de Montmorency, Simon de Montfort, Geoffroy de Joinville, şi Geoffroy mareşalul, s-au dus la ducele Eudes de Bourgogne şi astfel i-au grăit: Măria ta, vezi ce năpastă s-a abătut peste ţinutul de peste mare. În numele lui Dumnezeu vrem să te rugăm să iei crucea şi să dai ajutor ţinutului de peste mare în locul acestuia. Şi îţi vom da toţi banii săi. Şi cu mâna pe Evanghelie ne vom jurui şi-i vom pune pe ceilalţi să se jure că te vom sluji cu credinţă, cum am fi făcut şi faţă de el....Lucru tare neplăcut a fost pentru pelerini şi pentru toţi cei care urmau să meargă să-i slujească Domnului, moartea aceasta a contelui Thibauld de Champagne. Iară la sfârşitul lunii au ţinut sfat la Soissons ca să vadă ce este de făcut. Acolo s-a aflat contele Baudouin de Flandra şi de Hainaut şi contele Louis de Blois şi mulţi alţi viteji. Geoffroy, mareşalul, le-a arătat pricina şi cum i-au cerut ducelui de Bourgogne şi contelui de Bar-le-Duc să primească şi cum aceştia nu au primit. Ascultaţi măriile voastre, le-a zis el, v-aş da o povaţă, dacă îmi îngăduiţi. Marchizul Boniface de Montferrat este tare iscusit şi unul dintre cei mai preţuiţi oameni care se află astăzi. Dacă îi daţi de veste să vină aici, să ia crucea şi să stea în locul contelui de Champagne şi dacă îl faceţi căpetenia oastei, nu va sta pe gânduri ». Vezi Geoffroy de Villeharduin, *Cucerirea Constantinopolului*, Cluj, 2002, pp.37-38.

15. Guelfii şi gibelinii reprezintă două partide politice italiene, al căror nume este împrumutat de la familii germane rivale. În 1198 Otto de Brunswick (un Welf de Bavaria) devine rege al Germaniei. El este înlocuit în 1214 de Frederic al II-lea de Sicilia. În 1215 a izbucnit un puternic conflict între cele două familii florentine, unii considerându-se urmaşii lui Otto (guelfi), iar alţii ai lui Frederic (gibelini). Partizanii papei erau de partea guelfilor.

16. Geoffroy de Villeharduin, *op. cit.* pp.48-49.

17. Alain Ducellier, *Byzance et le monde orthodoxe*, Armand Colin, Paris. 1997, p. 300.

pe Hohenstaufeni, dar era gata să o folosească ca mijloc de constrângere în tratativele cu împăratul bizantin. La rândul său Alexios al IV-lea a promis supunerea Bisericii greceşti autorităţii scaunului papal. Dogele veneţian Enrico Dandolo a acceptat propunerea, gândindu-se îndeosebi la avantajele Veneţiei de pe urma acestei situaţii. În noile condiţii flota veneţiană îşi modifică traseul şi în loc să se îndrepte spre Egipt, merge către Bizanţ unde ajunge în 1204. Alexios al III-lea este detronat, Isaac Anghelos şi fiul său Alexios al IV-lea sunt repuşi în drepturi[18]. Imediat grecii au înţeles că aceşti doi suverani nu urmau să fie decât nişte instrumente docile în mâna latinilor şi a papei. De aceea, pe 25 ianuarie 1204 are loc un fel de revoluţie la Constantinopol soldată cu răsturnarea lui Isaac al II-lea şi a fiului său.

Noul împărat, Alexios al V-lea, care-şi clădise popularitatea pe politica sa de rezistenţă în faţa latinilor, nu poate onora promisiunile şi cruciaţii iau cu asalt Constantinopolul în Vinerea Patimilor a anului 1204. Timp de trei zile şi trei nopţi au loc scene penibile, în locul apărării şi eliberării creştinilor în faţa musulmanilor, aşa cum fusese predicată această cruciadă, asistăm la deturnarea cruciaţilor de la ţinta lor iniţială. Descoperirea pivniţelor cu vin a dezlănţuit instinctele animalice ale soldaţilor. Băuţi, aceştia, s-au dedat la măceluri şi violuri, numărul celor ucişi în acele zile fiind estimat la două mii de persoane. Mulţi cetăţeni au fost torturaţi pentru a spune unde şi-au ascuns averile. Aceste tratamente l-au determinat pe Nichita Coniates să spună că până şi musulmanii s-au purtat mai bine în 1187, când au cucerit Ierusalimul[19]. Cel puţin, aceştia au respectat bisericile şi Sfântul Mormânt. La Constantinopol nu mai exista acum respect, altarul Sfintei Sofia fiind profanat, iar jefuirea Bisericii Sfinţilor Apostoli, necropola împăraţilor bizantini, a fost jefuită ore întregi. Cel mai mare jaf s-a produs însă la Biserica Sfânta Sofia: uşile de argint au fost dărâmate şi sfărâmate în bucăţi, crucile mari din altar au fost dărâmate, icoanele luate de soldaţi ca piese de mobilier[20]. De asemenea, au fost văzuţi cruciaţi, care petreceau bând vin din Sfintele Potire de la Sfânta Sofia. În stradă spectacolul era la fel de jalnic. O mulţime disperată se îngrămădea în jurul devastatorilor, tocmindu-se cu ei pentru răscumpărarea lucrurilor jefuite. După achitarea datoriilor faţă de Veneţia, cruciaţii rămâneau cu o pradă de război

18. Interesantă este părerea pe care Geoffroy de Villeharduin o are despre acest Alexios al IV-lea, care din motive binecunoscute nu şi-a putut ţine promisiunea iniţială. Cronicarul occidental îl consideră însă un om care nu-şi ţine angajamentele luate, din orgoliul autorităţii sale imperiale: «Împăratul care-şi văzuse până atunci treburile tare bine rânduite şi credea că se poate lipsi de ei, *s-a semeţit* faţă de baroni şi faţă de cei care îi făcuseră atâta bine şi nu s-a mai dus să-i vadă la ei în tabără, după cum avea obiceiul. Şi ei i-au trimis vorbă şi l-au rugat să le plătească din datoria ce-o avea să le-o dea, după cum se învoiseră. Iară el i-a tot amânat şi le dădea din când în când câte ceva, nu mare lucru, iară la urmă nu mai plătea deloc ». Vezi Geoffroy de Villeharduin, *op. cit*, p. 102.

19. John Godfrey, *1204 The unholy cruisade*, Oxford University Press, Oxford, 1980, p.127.

20. "În această dezordine îngrozitoare nu a fost din partea învingătorilor nici o înfrânare şi nici o disciplină, nici măcar respect pentru obiectele sacre, cu prilejul jafului atât de mult aşteptat. A fost fărâmată masa altarului din basilica lui Iustinian pentru ca ei să-şi împartă bucăţile: o femeie s-a pus să cânte cântece deochiate în amvonul Sf. Ioan Hrisostomul; se aşezau unii pe icoane. Procesiuni caricaturale cu curtezane fără ruşine urmând călare, maimuţăreau ceremoniile orientalilor». Vezi Nicolae Iorga, *Istoria vieţii bizantine*, Bucureşti, 1974, p.456.

substanțială, ce a permis soldaților care participaseră la o astfel de acțiune să se îmbogățească și să uite toate jurămintele făcute anterior[21].

Din păcate, multe opere de artă au fost distruse și deci pierdute pentru totdeauna. Au fost topite statuile lui Hercule, a Elenei din Troia, statuile lui Remus și Romulus, obeliscul din bronz de pe Hipodrom[22]. Venețienii, care erau obișnuiți cu arta și apreciau frumosul, au fost mai puțin distructivi decât francii, al căror spirit barbar a adus prejudicii imense culturii universale. Chiar dacă au jefuit, ei nu au distrus. Când vedeau un obiect de valoare îl păstrau pentru ei sau îl trimiteau acasă așa cum a fost cazul cu cei patru cai de bronz așezați pe marea poartă din piața San Marco.

După trei zile de teroare, ordinea a fos restabilită. În locul Imperiului Bizantin, cruciații au creat Imperiul latin de Constantinopol (1204-1261), punând rege pe Balduin de Flandra (1204-1205). Teritoriul capitalei a fost atribuit conform documentului *Partitio Romanie*, între Balduin și Dandolo, acesta din urmă fiind singur exceptat de la depunerea jurământului de vasalitate față de Balduin. O bună parte din ce fusese furat a fost adunat, trecându-se la o distribuire minuțioasă: un sfert era pentru împăratul care urma să fie ales, restul urmând a fi împărțit între franci și venețieni. Alegerea împăratului s-a făcut tot între cele două părți, Enrico Dandolo orientând alegătorii spre contele Balduin de Flandra, un personaj ușor manipulabil. În schimb, Veneția a obținut avantaje apreciabile: aproape jumătate din Constantinopol și din Imperiu, iar prin excluderea Pisei și Genovei, libertate de comerț în toate teritoriile imperiale. Tot în capitala Bizanțului, dogele pretindea cartierul ce înconjura Sfânta Sofia și patriarhatul, precum și porțiunea de pământ ce cobora până pe malul Cornului de Aur. În sfârșit, tot Veneția primea insulele Ioniene, cea mai mare parte a insulelor din Marea Egee, Rodosul, Creta, spații importante din Peloponez, Tracia. Astfel, cruciada a IV-a oferea Veneției posibilitatea deținerii unui adevărat Imperiu colonial și a unei hegemonii economice în regiune. Refuzând coroana imperială, Enrico Dandolo a reușit să-și impună propriul candidat[23]. Prin încurajarea francilor de a feudaliza Imperiul, dogele Dandolo a plasat Veneția în afara cadrului feudal, considerând

21 „S-au strâns banii și prada. Și aflați că nu totul fusese dat, căci au fost destui care au oprit pentru sine, împotriva afuriseniei papei. Ce s-a adus în biserici a fost strâns, și s-a împărțit între frânci și venețieni pe jumătate cum se juraseră. Și aflați că, după ce au împărțit, au plătit din partea ce au primit cincizeci de mii de mărci de argint venețienilor. Și au împărțit între ei vreo sută de mii oamenilor lor. Și aflați cum: la doi oșteni pedestrași cât pentru un oștean călare și la doi oșteni călare cât pentru un cavaler. Și aflați că nici un om n-a avut mai mult pentru cinul său sau vitejia sa decât s-a hotărât și făcut, doar dacă nu s-a furat. Iară pentru furt, cel care a fost dovedit, aflați că s-a făcut dreptate pilduitoare și că mulți au fost spânzurați din această pricină. Contele de Saint-Pol a pus de a fost spânzurat cu scutul de gât, un cavaler de-al său care pentru el ascunse ceva, și dintre cei mici, și dintre cei mari, dar nu s-a aflat. Puteți afla că a fost multă avuție, căci fără cele ce s-au furat și fără partea venețienilor, s-au dat vreo patru sute de mii de mărci de argint și vreo zece mii de cai, și dintr-unii, și dintr-alții. Așa după cum ați auzit s-a împărțit prada de la Constantinopol". Vezi Geoffroy de Villeharduin, *op. cit.* p. 121.

22. "Mai târziu vor fi topite statuile, vor fi distruse opere ca vestitul Anemodoulion sau Hercule «triesperos» din Lysippos, statuile lui Romulus și Remus, cea a Elenei din Troia, cea a "măgarului lui Cezar"etc. Se va ajunge chiar a se umbla în mormintele basileilor. Era dat pierzării oricine ascundea lucruri de preț ». Vezi Nicolae Iorga, *op.cit.* p. 457.

23. Alegerea sa ca împărat la Constantinopol ar fi creat grave probleme constituționale, cu urmări ce puteau conduce chiar la distrugerea Republicii.

posesiunile sale nu ca pe un domeniu imperial, ci ca pe rezultatul propriului său drept de cuceritor. Or, pentru un orb de aproape 90 de ani nu era o reuşită oarecare.

Cruciada a IV-a este deci un fapt exemplar pentru oricare istoric, deoarece originile sale sunt multiple şi dificil de ierarhizat. Nu trebuie uitat faptul că alături de cauzele externe amintite, apetitului economic italian, coaliţiei politice germano-normandă, ostilităţii religioase şi xenofobiei, li s-au adăugat şi o serie de fenomene interne, care au fragilizat Imperiul în ultimele decenii ale secolului al XII-lea. Începând cu a doua jumătate a secolului al XI-lea, Imperiul bizantin se afla constrâns de expansionismul normand la vest şi de invazia turcă la est, în timp ce naţionalismul balcanic profita de slăbirea autocraţiei sale, pentru a da viaţă Statelor naţionale, aspirante la moştenirea civilă şi politică a Constantinopolului.

Cucerirea şi jefuirea Constantinopolului din 13 aprilie 1204 şi crearea unui Imperiu latin între 1204-1261 la Constantinopol, au contribuit la slăbirea gravă a Imperiului Bizantin constituind una din cauzele principale ale cuceririi lui de către turci la 29 mai 1453. Pentru prima dată după Constantin, fondatorul său, oraşul fusese luat nu de adversarii săi tradiţionali, musulmanii, ci de creştini, fapt care a marcat o turnură decisivă a relaţiilor dintre bizantini şi latini. În ochii bizantinilor, ireparabilul fusese comis. Pentru ei, occidentalii până atunci suspecţi, devin acum culpabili, iar pe viitor acest moment justifică *a posteriori* reţinerea bizantinilor faţă de cruciadă şi interzicerea unei apropieri sincere între cele două jumătăţi ale creştinătăţii. Din păcate de ce s-au temut bizantinii nu au scăpat. Ei aveau anumite reţineri cu privire la «bunele intenţii» ale cruciaţilor, confirmate de altfel de evenimentele din 1204. În Occident ideea de cruciadă suferise modificări profunde: exaltarea mistică de la sfârşitul secolului al XI-lea, pentru care creştinătatea asociase devoţiunea tradiţională a pelerinajului în Ţara Sfântă sau practica războiului sfânt dus împotriva islamului, au fost înlocuite cu ideea care preciza din punct de vedere juridic ideea de cruciadă. În acelaşi timp, conceptul de cruciadă cunoaştea o evidentă extindere, în lupta împotriva maurilor, a păgânilor slavi şi a catarilor. Cruciada întruchipa convergenţa de interese spirituale şi materiale, care vizau «controlul asupra bogăţiilor temporale şi veşnice», conform spuselor lui Balduin de Flandra, noul împărat de la Constantinopol. Extinderea privilegiilor juridice pe care autoritatea bisericească le garanta cruciaţilor era deosebit de importantă, mai ales în dezamorsarea tensiunilor sociale existente în Occident. Codificarea propusă de canonişti reflecta tocmai schimbarea de atitudine a Europei catolice cu privire la cruciadă: iniţiativă meritorie, război sfânt, sursă de beneficii materiale şi spirituale, iar după concepţia teocratică romană, iniţiativă plasată sub autoritatea papei, care este singurul în măsură să hotărască chiar şi în privinţa «puterilor schismatice ale creştinătăţii».

În faţa "violenţei acestor barbari, spunea Nichita Choniates, nu ne rămâne decât să constatăm că ei nu aparţin lumii civilizate". Tot Choniates adăuga: «...blestemaţii de latini ne-au confiscat bunurile şi ar dori să ne distrugă complet. Între noi şi ei există o ură teribilă, noi nu ne putem uni cu ei, diferenţa dintre noi şi ei este foarte mare»[24]. Ortodoxia a devenit acum vectorul esenţial al unui

24. Alain Ducellier et Michel Ballard, *Constantinople 1054-1261, tête de la chrétienté, proie des latins, capitale grecque*, Paris, 1996, p. 201.

naționalism din în ce mai exacerbat, ajungându-se un secol mai târziu, să se vorbească până în îndepărtata Rusie, de ororile comise de latini la Constantinopol.

Pe ruinele Imperiului Bizantin, alături de Imperiul latin de Constantinopol, s-au organizat într-o manieră feudală, o serie de principate vasale: regatul Tesalonicului, ducatul Atenei și al Tebei, principatul Ahaiei. Din Imperiul Bizantin mai rămâneau doar trei părți, care păstrau încă statutul de independență: Imperiul grec de Trebizonda (1204-1261)[25], Imperiul grec de la Niceea (1204-1261) și Despotatul de Epir[26].

Imperiul de la Niceea a fost fondat de Teodor Laskaris (1204-1222)[27], căruia i-a urmat energicul Ioan al III-lea Ducas Vatatzes (1222-1254). Era clar că latinii nu doreau existența acestui Stat, de aceea armatele lor au declanșat o puternică ofensivă în Asia Mică. Din fericire, ei au fost nevoiți să facă față unei puternice concentrări armate în Balcani, formată din greci și bulgari, conduși de țarul Ioniță Caloian. La bătălia de la Adrianopole, din aprilie 1205, cruciații sunt zdrobiți, împăratul Balduin ucis, iar Dandolo moare și el la puțin timp după această dată. Evenimentul este considerabil, pentru că dominația occidentală în Orient cunoaște un prim eșec, iar Imperiul de la Niceea este salvat. Pe viitor, Imperiul Bizantin pornind tocmai de la Niceea va reuși să se reformeze, chiar dacă pentru acest lucru a fost nevoie de 50 de ani de confuzie, timp în care Imperiul latin de la Constantinopol a supraviețuit unor condiții penibile.

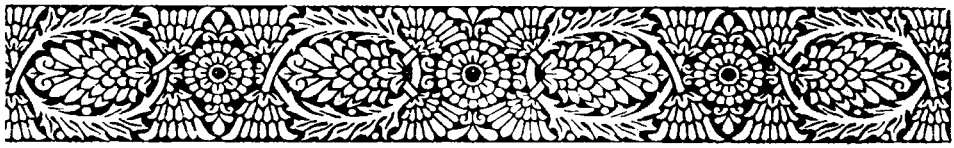
Succesorul lui Balduin la Constantinopol a fost fratele său Henric, care la început a înregistrat unele victorii, dar în final a fost învins de Ioan Vatatzes. Acesta din urmă a reușit să cucerească Adrianopole și a luat din mâna bulgarilor importante teritorii din Macedonia și Tracia, precum și Tesalonicul. Opera sa a fost desăvârșită de Mihail Paleologul în ziua de 25 iulie 1261, când Constantinopolul a fost recucerit din mâna latinilor, împăratul și patriarhul latin refugiindu-se în Occident. Astfel, se prăbușea Imperiul latin, cel care de mai multă vreme ducea o existență dificilă: se spune că pentru a putea trăi împăratul vindea Sfinte Moaște și se încălzea cu lemnul recuperat din construcția propriului palat. La rândul său, Imperiul Bizantin recent reconstituit, era acum un Stat epuizat, care se va îndrepta după două secole de decadență spre ruină.

Pr. conf. dr. EMANOIL BĂBUȘ

25. La Trebizonda, nepoții împăratului Andronic, Alexis și mai ales David Comnenul, cu ajutorul unor familii georgiene, au ocupat regiunea Trebizonda și câmpiile pontice, îndreptându-și efectivele armate spre vest cu gândul de a participa la competiția imperială. În cele din urmă, Comnenii din Trebizonda au fost respinși și s-au mulțumit cu stăpânirea vechii provincii a Chaldeii, ambiția limitându-se la obținerea titlului de basileu.

26. Mihail Anghelos Dukas s-a instalat în munții Epis, dar nu i-a împiedicat pe latini să cucerească Peloponezul și Attica. Putem menționa faptul că Peloponezul a fost ocupat de Geoffroy de Villeharduin, nepotul cronicarului, sosit din Siria, după căderea Constantinopolului.

27. Teodor Laskaris, ginerele lui Alexios al III-lea, a părăsit Constantinopolul înaintea asediului capitalei de către cruciați și s-a refugiat în Asia Mică, la Niceea.

· DOCUMENTARE ·

IDOLATRIA ŞI ADEVĂRATA CUNOAŞTERE A LUI DUMNEZEU ÎN CĂRŢILE VECHIULUI TESTAMENT

1. O primă explicaţie a idolatriei: Yahve – Deus otiosus

Construindu-şi faimosul argument ontologic, Anselm de Canterbury a dorit să ofere un răspuns oricărui om care, asemenea „nebunului" din psalmi îndrăzneşte să gândească în sinea sa că „nu este Dumnezeu" (Psalmul XIV, 1; LIII, 1). Anselm a interpretat expresia psalmistului în sens ontologic, adică în sensul că nebunul ar fi negat existenţa reală a lui Dumnezeu (Proslogion, cap. 2). Cu alte cuvinte, nebunul din psalmi ar fi fost un ateu *avant la lettre*. Această interpretare a expresiei „nebunului" nu are nici o legătură cu datul biblic. Interpretarea lui Anselm este una filozofică. Din punct de vedere exegetic este o pură fantezie, căci expresia „nu este Dumnezeu" a fost rostită în cu totul alt context decât acela al unei dispute despre existenţa sau inexistenţa ontologică a lui Dumnezeu şi deci sensul ei este cu totul diferit de cel pe care i l-a dat celebrul teolog medieval. Formularea „nebunului" nu poate fi înţeleasă cu adevărat decât în contextul disputei în jurul idolatriei care a ispitit în mai multe perioade istorice o mare parte a evreilor biblici. Ea exprimă deosebit de intens motivaţia acelor evrei care, abandonându-l pe Yahve, au optat pentru diversele culte idolatre cu care-i ispiteau popoarele în mijlocul cărora trăiau la un moment dat. Pentru a înţelege sensul ei autentic, este necesară o scurtă trecere în revistă a acelor culte idolatre care i-au ispitit, aşa cum sunt ele atestate în textele biblice.

Textele VT atestă mai multe forme de idolatrie, de fapt mai mulţi zei cu care evreii au încercat să-l înlocuiască pe Yahve. Cu unii dintre ei se familiarizaseră în timpul robiei egiptene, pe alţii i-au întâlnit în Canaan. Este vorba de viţeii de aur, de statuile lui Baal şi ale zeiţei Astarte, apoi de cultul babilonian al stelelor, lunii şi soarelui, aşa-numita „oaste a cerului". Bascularea către forme religioase împrumutate de la popoarele vecine s-a produs, cum se ştie, încă din timpul lui Moise; ea a căpătat amploare însă după moartea lui Iosua şi s-a transformat în eroare de proporţii sub regele Solomon şi sub unii din urmaşii săi. În esenţa ei cea mai adâncă, idolatria biblică nu a fost altceva decât tentativa de a-l înlocui pe Yahve

cu zei mai palpabili. Să luăm pe rând aceste culte pitoreşti aşa cum sunt ele atestate în textele biblice ale Vechiului Testament.

a. *Cultele idolatre veterotestamentare. Cultul viţelului de aur.* „Văzând poporul că Moise zăboveşte să se pogoare de pe munte, s-a strâns în jurul lui Aaron şi i-a zis: Haide ! Fă-ne un dumnezeu care să meargă înaintea noastră, căci Moise, omul acela care ne-a scos din ţara Egiptului, nu ştim ce s-a făcut. (Aaron a adunat aur de la toţi şi le-a turnat un idol în formă viţel) şi ei au zis: *Israele, iată dumnezeul tău care te-a scos din ţara Egiptului !* ...Apoi s-au sculat a doua zi dis de dimineaţă şi au adus arderi de tot şi jertfe de mulţumire. Poporul a şezut şi a mâncat, a băut, apoi s-a sculat să joace." (Exod XXXII, 1-6). „Regele (Ieroboam) a făcut doi viţei de aur şi a zis poporului: ...*Israele, iată dumnezeul tău care tea-a scos din ţara Egiptului !* Pe unul din aceşti viţei l-a aşezat la Betel, iar pe celălalt în Dan. Fapta aceasta a fost un prilej de păcătuire, căci poporul se ducea să se închine înaintea unuia din viţei până la Dan. Ieroboam a făcut o casă pe înălţimi şi a pus preoţi luaţi din tot poporul, care nu făceau parte din fiii lui Levi; a rânduit o sărbătoare în luna a opta..., şi a adus jertfe pe altar" (III Regi XII, 28-32).

Ca descendenţi ai lui Avraam, evreii n-au fost cu siguranţă idolatri la începutul aşezării lor în Egipt. Dorinţa lor de a avea un zeu în forma unui viţel care să-i conducă spre Canaan şi căruia să i se închine reflecta, fără îndoială, contaminarea lor religioasă în timpul robiei egiptene. „Se crede uneori că acest idol este zeul egiptean Apis (un taur) din Memfis... sau taurul Mnevis din Heliopolis, dar aceste locuri sunt prea îndepărtate de Goşeşn pentru ca evreii să fie familiari cu idolii lor. De fapt, mai aproape de evrei, în Delta de E, se practica cultul unor zei tauri, care a fost probabil imitat mai târziu în Sinai. La SV de Goşen, în a X-a nomă sau provincie a Egiptului de Jos, numită *Taurul negru*, exista un amalgam de forme de închinare la Horus şi la un taur sau viţel; mai departe spre N, înspre partea de NV a Goşenului, a XI-a nomă a Egiptului de Jos avea, de asemenea, un cult al taurului, asociat cu venerarea lui Horus.... În Egipt taurul sau viţelul era un simbol al fertilităţii în natură şi un simbol al forţei fizice..."[1].

Cultul zeului Baal. Imediat după moartea lui Iosua, „copiii lui Israel au început să facă ce nu plăcea Domnului: au slujit baalilor. Au părăsit pe Domnul, Dumnezeul părinţilor lor care-i scosese din ţara Egiptului, şi au mers după alţi dumnezei, dintre dumnezeii popoarelor care-i înconjurau, şi au mâniat pe Domnul. Au părăsit pe Domnul şi au slujit lui Baal..." (Judecători II, 11-13). „Ca şi cum ar fi fost puţin lucru pentru el să se dedea la păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nebat, (regele Ahab) a mai luat de nevastă şi pe Izabela, fata lui Etbaal, regele sidonienilor, şi a slujit lui Baal şi s-a închinat înaintea lui. Căci el a ridicat un altar lui Baal în templul lui Baal pe care l-a zidit în Samaria..." (III Regi XVI, 31-32). „Deşi regele Iehu a nimicit pe Baal din mijlocul lui Israel, nu s-a abătut, totuşi, de la păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nebat, care făcuse pe Israel să păcătuiască, căci n-a părăsit viţeii de aur din Betel şi Dan." (IV Regi X, 28-29). În vremea proorocului Osea viţeii de aur încă erau veneraţi, căci el spune: „Şi acum ei păcătuiesc, îşi fac chipuri turnate din argintul lor, idoli născociţi de ei, lucrare făcută

1. K. A. Kitchen, *Viţelul de aur*, art. în *Dicţionar biblic*, ed. „Cartea creştină", Oradea, 1995, p.1341-1342

de meşteri. Ei le vorbesc şi, jertfind oameni, sărută viţei" (Osea XIII, 2). „Manase a făcut ce este rău înaintea Domnului, după urâciunile neamurilor pe care le izgonise Domnul dinaintea copiilor lui Israel. El a zidit din nou înălţimile, pe care le dărâmase tatăl său Ezechia, şi a ridicat altare lui Baal" (IV Regi XXI, 2-3).

Ca şi în cazul viţelului de aur preluat din Egipt, închinarea înaintea lui Baal reprezenta o corupere a evreilor sub influenţa religiei canaanite, cu atât mai mult cu cât acest zeu avea asociat ca animal sacru tot un taur sau un viţel. „În Canaanul învecinat, taurul sau viţelul era animalul lui Baal sau Hadad, zeul furtunii, fertilităţii şi vegetaţiei, care, la fel ca în Egipt, simboliza fertilitatea şi tăria... În Siria-Palestina, zeii Baal sau Hdad erau concepuţi (şi reprezentaţi) de obicei, ca stând pe un taur sau pe un viţel, simbol al puterii lor de fertilitate şi tărie..."[2]. Cine era însă Baal ? „...În general Baal este un nume propriu în Vechiul Testament şi se referă la o anumită zeitate, Hadad, zeul furtunilor la popoarele semitice din V, cel mai important zeu în panteonul canaanit. ...Baal care a fost confruntat pe muntele Carmel (III Regi XVIII) a fost probabil Melcart, zeul Tirului. ...Miturile îl prezintă în conflict cu moartea, infertilitatea şi apele potopului, conflict din care iese biruitor ca *rege* al zeilor"[3].

Cultul zeiţei Astarteea. După moartea lui Iosua „copii lui Israel... au părăsit pe Domnul şi au slujit lui Baal şi Astarteelor." (Judecători II, 13). „Roboam, fiul lui Solomon, a împărăţit peste Iuda... şi a domnit şaptesprezece ani în Ierusalim, cetatea pe care o alesese Domnul din toate seminţiile lui Israel, ca să-şi pună Numele Lui în ea. (Sub domnia lui însă seminţia lui) Iuda a făcut ce este rău înaintea Domnului... Şi-au zidit şi ei înălţimi cu stâlpi închinaţi idolilor şi Astartee pe orice deal înalt şi sub orice copac verde. Au fost chiar şi *sodomiţi* în ţară şi au făcut de toate urâciunile neamurilor pe care le izgonise Domnul dinaintea copiilor lui Israel." (III Regi XIV, 21-24). Pe lângă idolul închinat lui Baal, „Ahab a mai făcut şi un idol al (zeiţei) Astarteea " (III Regi XVI, 33). În vremea regelui Ioahaz idolul Astarteei încă putea fi văzut în Samaria (IV Regi XIII, 6). Manase, sfidând reforma tatălui său, „a zidit din nou înălţimile, ...a făcut un idol al Astarteei, cum făcuse Ahab, regele lui Israel... A pus idolul Astarteei, pe care-l făcuse, în casa despre care Domnul spusese lui David şi fiului său Solomon: În casa aceasta... vreau să pun pentru totdeauna Numele Meu..." (IV Regi XXI, 3,7).

Astarteea sau Aştarot era „o zeiţă mamă care era în acelaşi timp zeiţă a fertilităţii, a dragostei şi a războiului, cunoscută de israeliţi prin intermediul canaaniţilor (III Regi XI, 5). Numele este întâlnit în mod frecvent într-o formă sau alta la multe popoare de limbă semitică din antichitate. În Mesopotamia, zeiţa Iştar a fost identificată cu zeiţa mamă Inanna, din Sumer... În localităţile palestiniene din Epoca Bronzului şi a Fierului au fost descoperite numeroase plăci de lut zugrăvind imagini de femei dezbrăcate şi este probabil că unele dintre acestea o reprezentau pe zeiţa Astarteea. (...)S-a sugerat că termenul ebraic *aştoret* este o formă artificială, derivată de la *strt*, prin analogie cu modelul vocalelor din *boset*, *ruşine*, pentru a arăta care ar trebui să fie atitudinea israeliţilor faţă de zeiţa al cărei cult practicat de canaaniţi era extrem de imoral... Cultul Astarteei era în

2. K. A. Kitchen, *Viţelul de aur*, art. în *Dicţionar biblic*, ed. „Cartea creştină", Oradea, 1995, p.1342
3. D. F. Payne, *Baal*, art. în *Dicţionar biblic*, ed. „Cartea creştină", Oradea, 1995, p.118

floare în timpul lui Samuel (I Regi VII, 3-4; XII, 10) şi a primit aprobare oficială din partea lui Solomon (III Regi XI, 5; IV Regi XXIII, 13)"[4].

Asocierea *homosexualităţii* la cultul zeiţei Astarte, atestat în cărţile VT nu este întâmplătoare. Astarteea nu era altceva decât forma feniciană şi canaanită a zeiţei babiloniene Iştar, „reprezentată figurativ complet goală, adesea susţinându-şi sânii cu palmele; era socotită amanta ideală, care se delecta erotic, neocolind nici pe muritori, pe care astfel îi înălţa, nici pe zei (coborându-i însă după Herodot, chiar până la desfrâu); *uneori preoţii ei din Babilon se îmbrăcau femeieşte, executând pantomime cu caracter erotic făţiş*"[5]. (Homoxexualitatea, ca şi prostituţia feminină, par a fi fost la origine rituri orgiastice, în care preoţii sau preotesele imitau scene din viaţa acestor zei ai fertilităţii împingând erotismul până la extaz ca modalitate de a atinge starea divină a zeilor respectivi, ca formă de experimentare a nemuririi)[6].

Cultul altor zeităţi semite. „Când a îmbătrânit Solomon, nevestele i-au aplecat inima spre alţi dumnezei; inima nu i-a fost în totul a Domnului Dumnezeului său, cum fusese inima tatălui său David... El a zidit pe muntele din faţa Ierusalimului un loc înalt pentru Chemoş, urâciunea Moabului, şi pentru Moloh, urâciunea fiilor lui Amon " (III Regi XI, 4, 7; IV Regi XXIII, 13). Chemoş era zeul moabiţilor, poporul lui Chemoş. Sacrificarea copiilor ca ardere de tot făcea parte din cultul adus acestui zeu (IV Regi III, 27)[7]. Cât despre Moloh, acesta a fost o zeitate pe care VT a identificat-o ca fiind „urâciunea amoniţilor" (III Regi XI, 7). În perioadele lor de apostazie, evreii au sacrificat copii, trecându-i „prin foc în cinstea lui Moloh" (IV Regi XXII, 10). Aşa au făcut, de exemplu, regii Ahaz (II Cronici XXVIII, 3) şi Manase (IV Regi XXI, 6). Aceluiaşi zeu, pronunţat însă *muluk* i se aduceau jertfe la Mari în jurul anului 1800 î.d.Cr. Fenicienii din Cartagina au practicat până târziu în epoca creştină acest tip de jertfe. Cuvântul *mlk* pronunţat *molk* din inscripţiile cartaginezo-feniciene din perioada 400-150 î.d.Cr este un termen general cu sensul de *sacrificiu, jertfă.* Israeliţii îi aduceau jertfă lui Moloh în valea Hinon, la SV de Ierusalim, într-un loc numit *Tofet, groapă cu foc* (IV Regi XXIII, 10; Ieremia XXXII, 35)[8].

Mai este atestat apoi cultul zeului babilonian Tamuz, la modă în vremea proorocului Ezechiel. „...La intrarea porţii Casei Domnului dinspre miazănoapte, povesteşte el, ...stăteau nişte femei care-l plângeau pe Tamuz." (Ezechiel VIII, 14).

Cultul „oştirii cerurilor". „Manase a zidit din nou înălţimile, pe care le dărâmase tatăl său Ezechia, a ridicat altare lui Baal, a făcut un idol al Astarteei, cum făcuse Ahab, regele lui Israel, şi s-a închinat înaintea întregii oştiri a cerurilor şi i-a slujit." (IV Regi XXI, 3). În schimb, „regele Iosia a pângărit Tofetul în valea fiilor lui Hinom, ca nimeni să nu-şi mai treacă fiul sau fiica prin foc în cinstea lui Moloh. *A îndepărtat de la intrarea casei Domnului caii, pe care regii lui Iuda îi închinaseră soarelui, ...şi a ars în foc carele soarelui* " (IV Regi XXIII, 10-11).

4. T. C. Mitchell, *Astarteea, Aştarot*, art. în *Dicţionar biblic*, ed. „Cartea creştină", Oradea, 1995, p.107

5. V. Kernbach, *Ishtar*, în *Dicţionar de mitologie generală*, ed. Albatros, Bucureşti, 1983, p.306

6. A se vedea sensul erotismului ca mod de „integrare în absolut" la adepţii mişcării lui Bivolaru.

7. J. A. Thompson, *Chemoş*, art. în *Dicţionar biblic*, ed. „Cartea creştină", Oradea, 1995, p.223

8. J. A. Thompson, *Moloh*, art. în *Dicţionar biblic*, ed. „Cartea creştină", Oradea, 1995, p.874

In vremea lui Ezechiel tot mai existau adoratori ai stelelor, ai lunii şi soarelui, dar închinarea se făcea într-ascuns; ea nu mai era publică. „(Duhul) m-a dus în curtea dinlăuntru a Casei Domnului. Şi iată: la uşa templului Domnului, între pridvor şi altar, erau aproape douăzeci şi cinci de oameni, cu dosul întors spre templul Domnului şi cu faţa spre răsărit şi *se închinau înaintea soarelui spre răsărit* " (Ezechiel VIII, 16).

Ieremia prevesteşte pedeapsa idolatrilor anunţând-o pentru vremurile mesianice. „În vremea aceea, zice Domnul, se vor scoate din mormintele lor oasele regilor lui Iuda, oasele căpeteniilor lui, oasele preoţilor, oasele proorocilor şi oasele locuitorilor Ierusalimului şi le vor întinde *în faţa soarelui, în faţa lunii şi în faţa întregii oştiri a cerurilor*, pe care i-au iubit ei, cărora le-au slujit, pe care i-au urmat, pe care i-au căutat şi înaintea cărora s-au închinat " (Ieremia VIII, 1-2). „Aşa grăieşte Domnul: Nu vă luaţi după felul de vieţuire al neamurilor şi *nu vă temeţi de semnele cerului, pentru că neamurile se tem de ele*. Căci obiceiurile popoarelor sunt deşerte." (Ieremia X, 2-3). Iov se apără înaintea acuzatorilor săi spunând că el n-a căzut în păcatul idolatriei. Din text aflăm, cu această ocazie şi cum se practica acest cult al „oştirii cerurilor"„...Dacă *aş fi privit soarele când strălucea, luna când înainta măreaţă*, şi dacă mi s-ar fi lăsat amăgită inima în taină, dacă *le-aşi fi aruncat sărutări ducând mâna la gură (în semn de închinare)*, aceasta ar fi fost o mare fărădelege, fiindcă m-aşi fi lepădat de Dumnezeul cel de sus " (Iov XXXI, 26-28).

Un cult aparte în acest cadru pare să-l fi constituit acela acordat „împărătesei cerului". „Copii strâng lemne, părinţii aprind focul şi femeile frământă plămădeala, ca *să pregătească turte împărătesei cerului şi să toarne jertfe de băutură altor dumnezei*, ca să Mă mânie pe Mine." (Ieremia VII, 18). Sub acest apelativ era desemnată, probabil, zeiţa Astarteea, echivalentul canaanit al zeiţei babiloniene Iştar. Astarteea era soţia lui Baal, zeul suprem al semiţilor din Canaan, aşa cum Iştar era soţia lui Anu, zeul cerului. Astarteea sau Iştar a fost identificată cu Steaua dimineţii dar şi cu Luceafărul de seară, fiind numită şi Leoaica sau Vaca divină[9]. Asocierea zeiţei Astarteea, ca împărătească a cerului, cu Baal, zeul furtunilor, zeul suprem al panteonului canaanit, era firească având în vedere originile babiloniene ale „închinării la stele", la „oastea cerului" în VT. Cât priveşte cultul soarelui trebuie să fi fost tot un împrumut din Babilonia, din cultul zeului Şamaş.

b. *Motivaţia psihologică a idolatriei.* Autorul cărţii deuterocanonice, *Înţelepciunea lui Solomon*, abordează şi el problema idolatriei. După un lung rechizitoriu menit să arate cât de lipsiţi de minte sunt cei ce adoră pe post de zei nişte lucruri moarte, inerte, incapabile să se ajute pe ele însele, cu atât mai puţin pe cei ce le adoră, autorul respectiv încearcă să ofere, totuşi, o explicaţie apariţiei idolatriei. *Ideea lui este că idolatria a apărut ca o încercare de a compensa absenţei cuiva drag prin adorarea statuii lui*, ca de exemplu, cazul părinţilor care şi-au pierdut un copil. Apariţia idolatriei s-ar fi datorat aici dorului acestora după cel drag, dispărut prematur. „Un tată, întristându-se cu amară jale pentru copilul său răpit înainte de vreme, i-a făcut chipul şi pe cel care ieri încă nu era decât un om

9. V. Kernbach, *Ishtar* şi *Anu*, în *Dicţionar de mitologie generală*, ed. Albatros, Bucureşti, 1983, p.306

mort, îl cinsteşte acum ca pe un dumnezeu şi a rânduit celor din casa sa taine şi slujbe. După aceea, cu vremea, *întărindu-se acest obicei păgânesc, s-a păzit ca o lege, şi din poruncile tiranilor a ieşit cinstirea chipurilor cioplite.*" (Înţ. lui Solomon XIII, 15-16).

Acelaşi autorul crede că ideea idolatriei ca compensaţie a unei absenţe s-a aplicat şi-n alt context, anume acela al cinstirii regilor de către supuşi. „Când popoarele nu puteau să-i cinstească de faţă, pentru că (aceştia) locuiau departe, *făceau o asemuire după chipul depărtat şi potriveau un chip văzut al împăratului preacinstit, aşa încât să dea celui ce nu era de faţă aceleaşi sârguincioase închinări ca şi cum ar fi de faţă.* Şi pentru izbânda acestei închinări, cei care erau neştiutori au fost şi ei împinşi de pofta de slavă a meşterului. Pentru că el, voind să placă stăpânitorului, şi-a pus tot meşteşugul ca să facă asemănarea cât mai frumoasă. Iar mulţimile, înşelându-se prin frumuseţea lucrului, l-au socotit acum ca dumnezeu pe cel care mai înainte îl cinsteau ca pe un om. Şi aceasta a fost o înşelăciune pentru viaţa oamenilor, că ei, bătuţi de nevoi sau robiţi de tiranie, au dat pietrelor şi lemnelor numele ce nu se poate da la nimic de pe pământ." (Înţ. lui Solomon XIII, 17-21).

Explicaţiile de mai sus sunt fanteziste, probabil de inspiraţie evhemeristă. Adevărata motivaţie a evreilor, când au cerut lui Aaron să le facă viţelul de aur, a fost aceea că Moise, aflat pe muntele Sinai deja de patruzeci de zile, părea dispărut şi odată cu el şi Dumnezeul pe care-l propovăduise. „Moise, omul acela care ne-a scos din ţara Egiptului, *nu ştim ce s-a făcut* !" Când au văzut, în sfârşit, zeul de aur în forma unui viţel, au exclamat entuziasmaţi: „Iată, Israele, dumnezeul tău care te-a scos din ţara Egiptului." Acelaşi lucru s-a întâmplat şi mai târziu. În contact tot mai strâns cu popoarele idolatre o mare parte a evreilor biblici au început să-l perceapă pe Yahve ca pe un *Deus otiosus*, un Dumnezeu tot mai îndepărtat de lume. O atare distanţare crea în mintea multora impresia unui abandon metafizic al lumii în braţele haosului celui mai adânc şi în final ale morţii. În consecinţă, mulţi din evreii biblici au optat pentru divinităţi mai palpabile, prezentate de adoratorii lor ca garante ale vieţii şi ordinii în lume.

Aceasta va fi, de fapt, motivaţia bătrânilor pe care proorocul Ezechiel îi vede practicând idolatria chiar în Casa Domnului. Văzând că ţara este plină de omoruri şi cetatea sfântă saturată de nedreptăţi, aceştia spuneau: „*Domnul a părăsit ţara aceasta. Domnul nu vede nimic.*" (Ezechiel IX, 9; vezi şi Isaia XL, 27). Pentru a compensa această abandonare a poporului de către Yahve, cum interpretau ei situaţia gravă în care se afla atunci Israel, bătrânii cu pricina au început să adore diferite zeităţi mai palpabile: „Am intrat şi m-am uitat (înăuntru), zice Ezechiel, şi iată că erau tot felul de chipuri de târâtoare şi de dobitoace urâcioase, şi toţi idolii casei lui Israel, zugrăviţi pe perete de jur împrejur. Înaintea acestor idoli stăteau şaptezeci de oameni din bătrânii casei lui Israel, în mijlocul cărora era Iaazania, fiul lui Şafan; fiecare din ei avea o cădelniţă în mână şi se înălţa un nor gros de tămâie. ...Căci ei zic: *Nu ne vede Domnul. A părăsit Domnul ţara aceasta* " (Ezechiel VIII, 10-12).

De altfel, acest sentiment al părăsirii lor de către Yahve l-au avut evreii încă din vremea lui Samuel, când au venit să-i ceară înlocuirea teocraţiei cu regalitatea,

pentru a avea o conducere politică şi militară mai concretă, mai palpabilă. Evident, se temeau ca odată cu dispariţia lui Samuel avea să se îndepărteze de ei şi Dumnezeul pe care acesta îl slujise. Structural, reacţia lor a fost aceeaşi cu a strămoşilor lor din vremea lui Moise şi a viţelului de aur. Deşi acceptată de Yahve, cererea a fost decriptată tot ca o formă a lepădării lor de El şi asimilată într-un fel cu idolatria. "Toţi bătrânii lui Israel s-au strâns şi au venit la Samuel la Rama şi i-au zis: Iată că tu eşti bătrân şi copiii tăi nu calcă pe urmele tale. Pune acum un rege peste noi să ne judece, cum au toate neamurile. Samuel n-a văzut cu plăcere faptul că ziceau: Dă-ne un rege care să ne judece. Samuel s-a rugat către Domnul, dar Domnul i-a zis: Ascultă glasul poporului în tot ce-ţi va spune, *căci nu pe tine te leapădă, ci pe Mine mă leapădă, ca să nu mai domnesc peste ei. Ei se poartă cu tine cum s-au purtat totdeauna de când i-am scos din Egipt până în ziua de astăzi: m-au părăsit şi au slujit altor dumnezei* " (I Regi VIII, 5-8).

Acest sentiment al îndepărtării lui Yahve de poporul său se accentua aşadar, mai ales în perioadele dramatice, când popoarele duşmane care-i asupreau pe israeliţi, îi ironizau întrebându-i unde le este Dumnezeul. „Cu lacrămi mă hrănesc zi şi noapte, când mi se zice fără încetare: Unde este Dumnezeul tău ? (...)Pentru ce trebuie să umblu plin de întristare sub apăsarea vrăjmaşului ? Parcă mi se sfărâmă oasele cu sabia când mă batjocoresc vrăjmaşii mei şi-mi zic neîncetat: Unde este Dumnezeul tău ?" (Psalmul XLII, 3, 9-10; CXV, 1). „Preoţii, slujitorii Domnului, să plângă între tindă şi altar şi să zică: Doamne, îndură-Te de poporul Tău ! Nu da de ocară moştenirea Ta, n-o face de batjocura popoarelor ! Pentru ce să se zică printre neamuri: *Unde este Dumnezeul lor ?*" (Ioil II, 17; Miheea VII, 10).

Sensul acestei interogaţii batjocoritoare din partea păgânilor care-i împilau era deci aceasta: unde este Dumnezeul vostru ? Vedeţi că v-a părăsit ? Că v-a abandonat în mâinile noastre ? Că acum putem să vă zdrobim fără să ne fie nici o frică de El ? Psalmistul confirmă interpretarea, căci spune la un moment dat: „Pentru ce stai aşa de departe, Doamne ? Pentru ce te ascunzi la vreme de necaz? Cel rău, în mândria lui, urmăreşte pe cei nenorociţi şi aceştia cad jertfă curselor urzite de el. Căci cel rău se făleşte cu pofta lui, iar răpitorul batjocoreşte şi nesocoteşte pe Domnul. Cel rău zice cu trufie: *Nu mă pedepseşte Domnul ! Nu este Dumnezeu (de faţă)!* ...Nu mă clatin, în veci sunt scutit de nenorocire ! ...El zice în inima lui: *Dumnezeu uită, îşi ascunde faţa; în veci nu mă va vedea.*" (Ps. X, 4, 6, 11; XIV, 1; LIII, 1).

Ideea că poţi face tot răul celorlalţi fără să te temi, deoarece Yahve este un Dumnezeu prea îndepărtat, este clar atestată în psalmul LXXIII: „(Cei răi) zic: Ce ar putea să ştie Dumnezeu şi ce ar putea să cunoască Cel Preaînalt ? Aşa sunt cei răi: totdeauna fericiţi şi îşi măresc bogăţiile." (Ps. LXXXIII, 11-12). Aceeaşi ideea apare şi la Iov cu privire la omul cel rău în general. Adresându-i-se retoric, Iov îi spune acestuia: „Tu zici: *Ce ştie Dumnezeu ? Poate să judece El prin întunericul de nori ? Îl înfăşoară norii şi nu vede nimic; bolta cerească abia dacă o străbate.* Aceasta este însă calea străveche pe care au urmat-o cei nelegiuiţi (adică cei din vremea potopului, n.m.), care au fost luaţi înainte de vreme şi au ţinut cât ţine un pârâu care se scurge. Căci ei ziceau (lui Noe, n.m.): Pleacă de la noi, căci *ce ne poate face Cel Atotputernic?*" (Iov XXII, 13-17; XXI, 14-15).

Aceasta este deci adevărata semnificație a expresiei „nebunului" din psalmi, care îndrăznea să afirme batjocoritor: „Nu este Dumnezeu". Expresia nu are nici o legătură cu ateismul medieval sau modern.

c. *Explicația opțiunii pentru idolatrie.* Psihologic, aplecarea evreilor biblici spre idolatrie se explică prin teama lor că sunt abandonați de Yahve și nevoia de a-l înlocui cu zei palpabili, așa cum atestă cât se poate de clar textele citate. Există însă o explicație și mai adâncă. Cultele canaanite cărora le-au căzut pradă adesea evreii nu erau simple adorări statice ale unor zeități, prosternări înaintea statuilor sau a simbolurilor acestor zeități și jertfe aduse pe altare, cum s-ar putea crede simplu, din lectura textelor susmenționate; închinarea înaintea acestor zei presupunea în realitate o integrare în mitologia fiecărui personaj celest, o rememorare și o participare activă a închinătorilor la „istoria", la actele fundamentale ale zeului adorat. Femeile din vremea proorocului Ezechiel îl plângeau pe Tamuz ! Proorocul se mulțumește să constate sec acest aspect, fără nici o altă explicație. În realitate însă ele retrăiau evenimentul mitologic al coborârii acestuia în infern, ca urmare a uciderii lui de către iubita sa divină zeița Ištar. Zdrobită de consecințele acestui gest de mânie, Ištar coboară în infern spre a-și elibera iubitul, dar cade pradă imperiului morții, dominat de zeița Ereșkigal. Tânguirile erau, așadar, decretate de însăți zeița Ištar. „Aceste tânguiri erau rituale: se plângea coborârea tânărului zeu în infern, în ziua a 18-a a lunii Tamuz (iunie-iulie), știindu-se că avea să *urce* din nou la suprafață șase luni mai târziu"[10].

Consecințele acestei captivități a zeiței Ištar în subpământeanul regat funebru sunt însă catastrofale: „odată cu dispariția zeiței reproducerea umană și animală sunt total întrerupte. Se putea înțelege această calamitate ca fiind o urmare a întreruperii acelei *hieros gamos* dintre zeița dragostei și fertilității, și Tamuz, soțul ei atât de iubit. Catastrofa era de proporții cosmice și, în versiunea akadiană, Zeii cei Mari, îngroziți de dispariția iminentă a vieții, trebuiră să intervină pentru a o elibera pe Ištar"[11]. Coborâtă în infern în căutarea lui Dumuzi sau Tamuz, „iubitul tinereții sale", Ištar se înalță apoi, ajutată de ceilalți zei, spre zenit străbătând succesiv primele două ceruri, al lui Ea și apoi al lui Enlil, pentru a rămâne în cel de al treilea, cel mai înalt, al zeului Anu, zeul suprem, zeul cerului, părinte al zeilor, creator al vânturilor.

Semnificația acestui cult al lui Tamuz era, cum arată M. Eliade, una cosmică, sugerând rezorbția periodică a lumii în haos pentru a putea renaște apoi reînprospătată. „Regii care îl întruchipau (ritual) și, prin urmare, îi împărtășeau soarta, celebrau în fiecare an recrearea Lumii. Or, pentru a putea fi recreată din nou, Lumea trebuia anihilată: *haosul* pre-cosmic implica, de asemenea, *moartea* rituală a regelui, coborârea sa în infern... Acest *mister*, sesizat după descoperirea agriculturii, devine principiul unei explicații unitare a lumii, a vieții și a existenței umane; el transcende drama vegetală, pentru că guvernează și ritmurile cosmice, destinul uman și raporturile cu zeii. Mitul povestește *eșecul zeiței dragostei* și a fertilității în încercarea de a cucerii regatul zeiței Ereșkigal, adică de *a aboli*

10. M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, vol. 1, p.69

11. M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 1, p.68

moartea. Prin urmare, oamenii, ca şi unii zei trebuie să accepte alternanţa viaţă / moarte. Dumuzei-Tamuz *dispare* pentru a *reapare* şase luni mai târziu"[12].

Aceeaşi semnificaţie „cosmică", în fond, o avea şi cultul zeului Baal. Miturile canaaneene îl prezintă pe Baal confruntându-se mai întâi cu Yam, un monstru acvatic, un dragon cu şapte capete, „prinţ al mării", epifanie, cum zice M. Eliade, a apelor subterane. Ca stăpân al ploilor, ca zeu al furtunii, Baal victorios „desemnează triumful *ploii* asupra *mării* şi a apelor subterane; ritmul pluvial, reprezentând normalitatea cosmică, se substituie imensităţii haotice şi sterile a *mării* şi a inundaţiilor catastrofale. Odată cu victoria lui Baal triumfă încrederea în ordinea şi stabilitatea anotimpurilor"[13]. Aceasta era şi speranţa „proorocilor lui Baal" din vremea lui Ilie când se rugau zeului lor să restabilească ordinea după trei ani de secetă cumplită în Israel (III Regi XVIII, 26-229)[14]. Ca zeu al ploilor şi al furtunilor, Baal trebuie să fi fost şi zeul fulgerelor. Este ceea ce se desprinde din episodul confruntării de pe muntele Carmel când proorocul Ilie cere preoţilor lui Baal ca focul care trebuia să mistuie jertfele aduse zeului să nu fie aprinse de ei, ci de zeul însuşi (III Regi XVIII, 23-24).

Baal nu asigura ordinea cosmică şi belşugul ogoarelor doar prin victoria sa împotriva zeului apelor haotice ale mării, Yam, ci şi împotriva stăpânitorului infernului şi al morţii, monstrul Mot. Cât se află coborât în împărăţia lui Mot, pământul este lovit de secetă şi moarte. Revenit în cer victorios, Baal restabileşte ordinea cosmică şi belşugul acoperă din nou pământul. „Ghicim în acest *descensus ad inferos*, zice M. Eliade, voinţa de a-l încărca pe Baal cu prestigii multiple şi complementare: învingător al *haosului* acvatic şi, prin urmare, zeu cosmocrator, chiar *cosmogonic*; zeu al furtunii şi al fertilităţii agrare..., şi, de asemenea, zeu-suveran, hotărât să-şi întindă suveranitatea asupra lumii întregi (deci şi asupra Infernului)"[15]. Zeităţile canaanite pe care le-au adorat sporadic evreii biblici în momentele lor de cădere erau percepute aşadar, ca garante ale stabilităţii, ale ordinii cosmice, ale fertilităţii şi belşugului holdelor şi turmelor şi al oamenilor. Yahve trebuie să li se fi părut multora ca fiind un dumnezeu prea abstract, prea îndepărtat pentru a asigura restabilirea ordinii şi a belşugului mai ales după perioade de secetă intensă sau de invazii devastatoare.

2. A doua explicaţie a idolatriei: frumuseţea zeilor cosmici

Interdicţia de a practica idolatria a fost clară şi radicală când evreii au primit legea pe muntele Sinai. Ea figurează chiar în prima poruncă a decalogului şi nerespectarea ei atrăgea după sine pedeapsa morţii. Ţinând să le reamintească acest lucru, Moise reia avertismentele şi în *Deuteronom*: „Vegheaţi cu luare aminte asupra sufletelor voastre, ca nu cumva să vă stricaţi şi să vă faceţi un chip cioplit sau o înfăţişare a vreunui idol, sau chipul vreunui om ori chipul vreunei femei, sau

12. M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. 1, p.69

13. M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. 1, p.162

14. Pentru a sublinia această funcţie a zeului, acoperişul templului său din Ugarit era prevăzut cu o lucarnă prin care, atunci când ploua, şiroaiele de apă cădeau pe faţa statuii lui Baal aflată în centru. (la M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. 1, p.162, n.37)

15. M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. 1, p.165

chipul vreunui dobitoc de pe pământ ori chipul vreunei păsări care zboară în ceruri, sau chipul vreunui dobitoc de pe pământ ori chipul vreunui peşte care trăieşte în apele de dedesubtul pământului. Veghează asupra sufletului tău, ca nu cumva, ridicându-ţi ochii spre cer şi văzând soarele, luna şi stelele, toată oştirea cerurilor, să fii târât şi să te închini înaintea lor şi să le slujeşti." (Deuteronom IV, 15-19). Aşadar, Yahve, adevăratul Dumnezeu, nu are formă, nu are chip. Această interdicţie nu putea fi însă înţeleasă de închinătorii la idoli.

Pentru a înţelege nevoia de forme, de reprezentări concrete ale divinităţii la adoratorii de idoli, să apelăm din nou la explicaţiile autorului cărţii deuterocanonice a *Înţelepciunii lui Solomon* reluând un text deja citat. „Când popoarele nu puteau să-i cinstească de faţă, pentru că (aceştia) locuiau departe, făceau o asemuire după chipul depărtat şi potriveau un chip văzut al împăratului preacinstit, aşa încât să dea celui ce nu era de faţă aceleaşi sârguincioase închinări ca şi cum ar fi de faţă. Şi pentru izbânda acestei închinări, cei care erau neştiutori au fost şi ei împinşi de pofta de slavă a meşterului. Pentru că el, voind să placă stăpânitorului, şi-a pus tot meşteşugul ca să facă asemănarea cât mai frumoasă. Iar mulţimile, *înşelându-se prin frumuseţea lucrului, l-au socotit acum ca dumnezeu pe cel care mai înainte îl cinsteau ca pe un om.* Şi aceasta a fost o înşelăciune pentru viaţa oamenilor, că ei, bătuţi de nevoi sau robiţi de tiranie, *au dat pietrelor şi lemnelor numele ce nu se poate da la nimic de pe pământ.*" (Înţ. lui Solomon XIII, 17-21). Aşadar, nu numai dorinţa de a înlocui într-un fel persoanele adorate a fost la originea idolatriei, ci şi extazul resimţit în faţa statuilor care le reprezentau şi care erau făcute cu mare măiestrie de către meşterii cei iscusiţi ai lumii vechi.

Dar admiraţia aceasta n-a vizat numai statuile zeilor, ci şi ipostazele lor cereşti. „Deşerţi sunt din fire sunt toţi oamenii care nu cunosc pe Dumnezeu şi care, plecând de la bunătăţile vizibile, n-au ştiut să vadă pe *Cel ce este* (Yahve) şi nici n-au înţeles din cercetarea lucrurilor Sale pe Meşter; ci *au socotit că sunt dumnezei cârmuitori ai lumii focul sau vântul, aerul subtil, bolta cerească, luminătorii cerului sau apa cea năvalnică. Ei care, desfătaţi de frumuseţea acestora, le-au luat drept dumnezei*, să ştie acum cu cât este Stăpânul mai presus decât acestea şi că El, care este însuşi începătorul frumuseţii, este Făcătorul lor. Iar dacă se minunează de putere şi de lucrare, să înţeleagă din acestea cu cât este mai puternic Cel care le-a făcut. Căci din mărimea şi frumuseţea făpturilor poţi să cunoşti bine, socotindu-te pe Cel care le-a zidit. Unii ca aceştia nu merită, totuşi, o condamnare prea aspră, căci se rătăcesc căutându-l pe Dumnezeu şi voind să-l găsească! *Trăind în mijlocul acestor lucruri ale Sale şi străduindu-se să le-nţeleagă, ei se lasă furaţi de aparenţe; într-atât sunt de frumoase cele ce le văd !* Pe de altă parte însă, ei nu au nici o scuză ca să li se ierte rătăcirea. Căci dacă au putut să adune atâta învăţătură, ca să cerceteze lumea, cum n-au aflat ei mai degrabă pe Stăpânul lumii ? Ba sunt chiar cu totul ticăloşi, pentru că şi-au pus nădejdea în lucruri fără viaţă şi *au numit dumnezei lucrurile mâinilor omeneşti, aur şi argint cu meşteşug lucrat, închipuiri de dobitoace sau piatră netrebnică, cioplită de mână de demult* !" (Înţ. lui Solomon XIII, 1-2, 6-10).

Explicaţia oferită aici de autorului *Înţelepciunii lui Solomon* sugerează că prin însăşi natura lor aceste zeităţi erau „chipuri", forme reprezentând frumuseţea,

armonia şi graţia, prin contrast cu *haosul* inform din care s-au născut, *haos* reprezentat de apele marine. Un text cuneiform descoperit la Ras Shamra-Ugarit poartă în acest sens un titlu foarte sugestiv: *Naşterea zeilor graţioşi şi frumoşi*[16]. Prezenţa fizică a acestor zei canaaniţi, prin contrast cu transcendenţa lui Yahve, trebuie să fi oferit evreilor în anumite momente ale istoriei lor un sentiment al siguranţei că adorarea lor sub forme palpabile, concrete, menţine ordinea cosmică, asigură belşugul şi succesul. Asemenea tuturor popoarelor care-i înconjurau, evreii biblici trebuie să fi văzut în practicarea idolatriei o garanţie împotriva recăderii lumii în haosul iniţial. Adorarea acestor zei era menită să scoată lumea lor din situaţiile de calamitate (secete prelungite, războaie pustiitoare, robii vremelnice, etc.) în care cădeau periodic datorită istoriei agitate pe care o trăiau, căci ei reprezentau cosmosul, lumea dominată de armonie, de ordine şi frumuseţe. Ei reprezentau tot ce putea fi mai opus haosului monstruos şi morţii devastatoare. Or, o divinitate fără chip, în acest context mintal, era departe de a asigura armonia, frumuseţea şi vitalitatea cosmică[17].

Reproşul fundamental pe care-l face autorul *Înţelepciunii* acestor adoratori de idoli este, aşadar, că *„au dat pietrelor şi lemnelor numele ce nu se poate da la nimic de pe pământ, (deci nici focului sau vântului, aerului subtil, bolţii cereşti, luminătorilor cerului sau apei celei năvalnice, n.m.)"*. Ideea subiacentă a autorului biblic este că nimic de pe pământ, din lumea noastră *efemeră*, nu merită cu adevărat numele de Dumnezeu, adică numele *Celui ce este (veşnic)*. De altfel, adevăratul nume al lui Yahve nici nu era cunoscut. Când Iacov a vrut să ştie numele necunoscutului cu care s-a luptat toată noaptea, Acesta s-a mulţumit să-l binecuvânteze, fără să i-l dezvăluie. (Geneză XXXII, 29). La fel s-a întâmplat şi cu tatăl lui Samson când a vrut să ştie numele Celui ce-i anunţase soţiei lui naşterea unui fiu: „Pentru ce-mi ceri numele? El este minunat."(Judecători XIII, 18). Astfel, Yahve nu are numai chip, dar el nu are nici nume. Şi aceasta nu pentru că s-ar ascunde cumva de oameni, ci pentru că fiinţa lui transcende în mod radical orice tentativă de a-l circumscrie în vreun fel, de a-l face accesibil minţii sau simţurilor.

Dimpotrivă, zeii trebuiau să aibă un nume care să-i distingă pe unii de alţii. A avea un nume reprezenta, de fapt, condiţia însăşi de a exista ca fiinţă reală, distinctă. Această mentalitate reiese cu claritate din primele versuri ale faimosului poem babilonian al creaţiei *Enuma eliş*: „ Când sus cerul nu fusese (încă) numit, iar jos pământul (încă) nu purta un nume, (...)când nici unul dintre zei nu fusese adus (încă) la fiinţă, când ei (încă) nu fuseseră pe numele lor chemaţi şi destinele lor nu fuseseră (încă) fixate, (...)nu exista decât Apsu (adică apa dulce, n.m.) primordial, născătorul lor, Mumu şi Tiamat (apa de mare, n.m.), cea care le-a dat

16. M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. 1, p.158

17. Spre exemplu, Cicero comentează cu multă rezervă opinia lui Anaxlmene din Milet potrivi căruia aerul este divinitate spunând: „Anaximene a susţinut că aerul este divinitate, că el se naşte şi că este imens, infinit şi veşnic în mişcare, *ca şi cum aerul, fără nici o formă, ar putea fi o divinitate, mai ales că divinitatea se cade să aibă nu numai o formă oarecare, ci una foarte frumoasă.*" (Cicero, *De natura deorum, I, 10, 26*; în *Filosofia greacă până la Platon*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1979, vol. 1, partea 1, p.188, fr.10.)

naştere la toţi; numai apele lor amestecându-se ca un singur corp"[18]. Zeii s-au născut, aşadar, din haosul acvatic primordial în momentul în care li s-a dat un nume distinct. Este vorba în special de zeii ca fiinţe ale cerului a căror fixare sub forma constelaţiilor, a lunii şi a soarelui este descrisă abia la sfârşitul tăbliţei a patra şi începutul celei de a cincea. A cunoaşte numele adevărat al unui zeu însemna în acele vremuri a avea putere asupra lui, a-l obliga să te ajute. De aceea marii preoţi ţineau de multe ori secrete numele reale ale zeilor lor. Iată de ce Yahve cel fără nume propriu părea un dumnezeu straniu multora dintre evrei. Cum să-l chemi să te ajute într-o situaţie de primejdie, dacă el nu şi-a revelat adevăratul lui nume ?

În ciuda a ceea ce se speculează în general, numele de Yahve nu este un nume propriu; cu alte cuvinte, în ciuda prezenţei sale masive în tot VT, în ciuda chiar a faimoasei autorecomandări din Exod III, 14, numele de Yahve nu înseamnă altceva decât *Cel ce este veşnic, Cel ce nu se schimbă niciodată*, prin contrast cu lumea noastră în care totul curge, nimic nu rămâne stabil. Spre deosebire de Yahve, zeii mureau şi înviau, asigurând lumii regenerarea periodică, ieşirea din orice dezastru. Interpretate ca efecte ale ascunderii zeului, ale coborârii sale *ad inferos*, calamităţile erau depăşite de adoratorii idolilor prin rugăciuni şi jertfe menite să-l implore pe zeu să revină la lumină şi să-şi reocupe locul său în cer. Era vorba de o interpretare ciclică a timpului în care calamităţile, moartea vegetaţiei etc. erau admise ca etape firesti în procesul cosmic de prăbuşire periodică în haos şi de renaştere la un nou ciclu de viaţă. Iată de ce Yahve cel fără de formă şi fără de nume părea impropriu pentru speranţele la o reînnoire a lumii după un dezastru. Prin zeii cei *frumoşi şi graţioşi* lumea intrată temporar în haos, în dezordine, se re-cosmiza, devenea adică din nou frumoasă, armonioasă, ordonată.

3. Critica idolatriei în cărţile biblice

a. *Idolul – făptură inertă, incapabilă.* Interdicţia fundamentală de a practica idolatria a fost impusă evreilor ca prima poruncă pe care ei trebuiau s-o observe: „Să n-ai alţi dumnezei afară de mine. *Să nu-ţi faci chip cioplit, nici vreo înfăţişare a lucrurilor care sunt sus în ceruri sau jos pe pământ sau în ape sub pământ. Să nu te închini înaintea lor şi să nu le slujeşti.*" (Exod XX, 3-5). „Să nimiciţi toate locurile în care slujesc dumnezeilor lor neamurile pe care le veţi izgoni, fie pe munţi înalţi, fie pe dealuri, şi sub orice copac verde. Să le surpaţi altarele, să le sfărâmaţi stâlpii idoleşti, să le ardeţi în foc copacii închinaţi idolilor lor, *să dărâmaţi chipurile cioplite ale dumnezeilor lor şi să faceţi să le piară numele din locurile acelea.*" (Deuteronom XII, 2-3). „Vegheaţi asupra voastră, ca să nu daţi uitării legământul pe care l-a încheiat cu voi Domnul, Dumnezeul vostru şi să nu faceţi vreun chip cioplit, nici vreo înfăţişare oarecare, pe care ţi-a oprit-o Domnul, Dumnezeul tău, s-o faci... Domnul vă va împrăştia printre popoare şi nu va rămâne decât un mic număr (statornic în credinţă, n.m.) în mijlocul neamurilor unde vă va duce Domnul. Şi acolo veţi sluji *unor dumnezei străini, care sunt o*

18. *Enuma eliş, tăbliţa I, vers. 1-2, 7-8, 4-5*; *Gândirea asiro-babiloniană în texte*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1975, p.14

lucrare făcută de mâini omeneşti, de lemn şi de piatră, care nu pot nici să vadă, nici să audă, nici să mănânce, nici să miroasă." (Deuteronom IV, 23, 27-28).

Ghedeon, apărător înflăcărat al adevăratei religii, ţine minte această motivaţie şi, într-un acces de entuziasm pentru adevărata religie, religia lui Yahve, dărâmă altarul lui Baal şi taie arborele zeiţei Astarteea care era deasupra. Înfuriaţi, adoratorii celor doi zei canaaniţi vin la tatăl lui Ghedeon şi-i cer să le predea pe autorul sacrilegiului comis împotriva marilor zei. Ioas le răspunde astfel: „Oare datoria voastră este să apăraţi pe Baal ? Voi trebuie să-i veniţi în ajutor ? Oricine va lua apărarea lui Baal să moară până dimineaţă. *Dacă Baal este Dumnezeu, să-şi apere el însuşi pricina, fiindcă i-au dărâmat altarul.* În ziua aceea au pus lui Ghedeon numele *Ierubaal (apere-se Baal însuşi)*, căci au zis: *Apere-se Baal însuşi împotriva lui, fiindcă i-a dărâmat altarul.*" (Judecători VI, 25-32). Mult mai târziu psalmistul va invoca acelaşi motiv în favoarea respingerii idolilor: „Idolii lor (ai păgânilor) sunt argint şi aur, făcuţi de mâini omeneşti. Au gură, dar *nu vorbesc*, au ochi, dar *nu văd*, au urechi, dar *nu aud*, au nas, dar *nu miros*, au mâini, dar *nu pipăie*, picioare au, dar *nu merg*; *nu scot nici un sunet din gâtlejul lor*. Ca ei sunt cei ce-i fac, toţi cei ce se încred în ei." (Psalmul CXV, 4-8).

La rândul lui, Isaia atacă idolatria cu aceleaşi argumente: „Ei varsă aurul din pungă şi cântăresc argintul în cumpănă. Tocmesc un argintar să facă un dumnezeu din ele şi se închină şi îngenunchează înaintea lui. Îl poartă, îl iau pe umăr, îl pun la locul lui. Apoi strigă la el, dar nu răspunde, nici nu-i scapă de nevoie. (...)Bel[19] se prăbuşeşte, Nebo[20] cade; idolii lor sunt puşi pe vite şi dobitoace; idolii pe care-i purtaţi voi au ajuns o sarcină, o povară pentru vita obosită![21]. Au căzut, s-au prăbuşit împreună, nu pot să scape povara; ei înşişi se duc în robie." (Isaia XKVI, 6-7,1-2; XXI, 9). Vezi şi cap. XLIV, 9-20. Ieremia este şi mai categoric. „Aşa vorbeşte Domnul: Nu vă luaţi după felul de vieţuire al neamurilor, şi nu vă temeţi de semnele cerului, pentru că neamurile se tem de ele. Căci obiceiurile popoarelor sunt deşerte. Taie un lemn din pădure; mâna meşterului îl lucrează cu securea, îl împodobeşte cu argint şi aur şi ei îl ţintuiesc cu cuie şi ciocane, ca să nu se clatine. Dumnezeii aceştia sunt ca o sperietoare de păsări într-un ogor de castraveţi şi nu vorbesc; *sunt duşi de alţii, pentru că nu pot să meargă.* Nu vă temeţi de ei, căci nu pot să facă nici un rău şi nu sunt în stare să facă nici un bine... Toţi *idolii sunt proşti şi fără minte, ştiinţa idolilor nu este decât deşertăciune, e lemn* ! Ei aduc din Tarsis foiţe de argint şi aur din Ufaz; meşterul şi mâna argintarului le pun în lucru; hainele acestor dumnezei sunt de materii vopsite în albastru şi în purpură, toate sunt lucrate de meşteri iscusiţi... Atunci se arată omul cât este de prost cu ştiinţa lui şi orice argintar rămâne de ruşine cu chipul lui cioplit. Căci *idolii lui nu sunt decât minciună şi nu este nici o suflare în ei*; sunt un lucru de nimic, o lucrare înşelătoare şi vor pieri când va veni pedeapsa... Aşa să le vorbiţi: *dumnezeii care n-au făcut nici cerurile, nici pământul*, vor pieri de pe pământ şi de sub ceruri." (Ieremia X, 2-5, 8-9, 14-15, 11).

19. Zeul cerului în panteonul babilonian.

20. Mai exact Nabu, zeul scribilor şi al înţelepciunii în Babilon.

21. Babilonienii învinşi de Cyrus fug ducându-şi cu ei zeii (Biblia de la Ierusalim, p.1035, n. *e* şi *f*).

Autorul *Înțelepciunii lui Solomon* afișează aceeași argumentare: „Cu totul ticăloși sunt cei care *au numit dumnezei lucrurile mâinilor omenești, căci și-au pus nădejdea în lucruri fără viață, aur și argint cu meșteșug lucrat și închipuiri de dobitoace sau piatră netrebnică, cioplită de mână de demult.* Meșterul lemnar taie din pădure un lemn bun de lucrat și... îl cioplește... făcându-l asemenea chipului de om... El are grijă de idol să nu cadă, știind bine că *nu-și poate ajuta singur, căci nu este decât un chip care are nevoie de ajutor.* Dar el se roagă chipului pentru averea sa, pentru nunțile sale, și pentru fiii săi și nu se rușinează a vorbi către *lucrul cel neînsuflețit.* El cere sănătate de la *cel neputincios*, se roagă de viață celui mort și de ajutor *celui ce nu poate să dea nici unul*; el se roagă de bună călătorie *cui nu poate să meargă în picioare.* Ca să-și pună la adăpost averea, alergătura și izbânda muncii sale, el cere putere de la *cel care are mâinile cele mai betege.*" (Înț. lui Solomon XIII, 10-11, 13, 16-19).

Motivația fundamentală a respingerii idolilor invocată în toate textele de mai sus este *caracterul lor de ființe inerte*, incapabile să se ajute pe ele însele, deci cu atât mai puțin capabile să-i ajute și pe adoratori ! Iată-l însă pe Ieremia formulând adevăratul motiv al acestei respingeri, motivul metafizic, dincolo de simpla constatare că idolii nu sunt altceva decât niște bucăți de lemn, de piatră ori de metal inerte, moarte, dar atât de înșelătoare: idolii, spune el, *sunt ireali, nu au ființă.* „Cum să te iert, Israele ? – zice Domnul. Copiii tăi m-au părăsit și jură pe *dumnezei inexistenți*, ὀμνυον ἐν τοῖς οὐκ οὐσιν θεοῖς. Și după ce le-am primit jurămintele, se dedau la preacurvie și aleargă cu grămada la casa curvei (templul Astarteei, n.m.)." (Ieremia V, 7). Osea invocă același motiv: idolul nu este un dumnezeu adevărat, real, „Israel a disprețuit milostivirea mântuitoare... Ei și-a ales rege fără voia Mea, și-au pus căpetenii fără ca Eu să fi știut. Din aurul și din argintul lor și-au făcut idoli, ca ei să se prăbușească. Samaria aduce jertfă unui viței; mânia Mea stă aprinsă împotriva lor. Până când pot să rămână nepedepsiți ? Căci el (vițelul) este din Israel, *un meșter l-a făcut, deci nu este Dumnezeu*, καὶ αὐτὸ τέχνων ἐποίησεν, καὶ οὐ ὁ θεός ἐστιν. De aceea, vițelul Samariei va fi făcut bucăți." (Osea VIII, 6).

b. *Idolul – făptură efemeră, perisabilă.* Idolul nu este numai o făptură inertă, incapabilă să se ajute pe ea însăși și cu atât mai puțin pe oamenii care-l adoră; el este în primul rând o făptură efemeră, supusă în întregime curgerii timpului. Din acest motiv el nu se poate compara cu Yahve cel veșnic același, neschimbător și cu totul transcendent. Este concluzia la care ajunge autorul *Înțelepciunii lui Solomon* care crede că greșeala fatală a adoratorilor de idoli este aceea de a fi acordat titlul de „dumnezeu" unor simple artefacte, care n-au fost dintotdeauna și nu vor dăinui prea mult. „Lemnul care slujește la o trebuință binecuvântată este binecuvântat. Dar idolul făcut de mâna omenească este blestemat, și el și cel ce l-a făcut: acesta pentru că l-a făcut, iar idolul pentru că, *stricăcios fiind, i s-a zis dumnezeu.* Că Dumnezeu urăște deopotrivă și pe nelegiuiți și nelegiuirea lor. Lucrul și lucrătorul vor fi deopotrivă pedepsiți. Pentru aceea, idolii neamurilor vor fi cercetați spre pieire, fiindcă, *deși sunt făpturi, au ajuns urâciune, sminteală pentru sufletele oamenilor și laț pentru picioarele celor fără de minte.* Gândul plăsmuirii de idoli a fost începutul aprinderii spre desfrâu și născocirea lor a fost pierderea

vieții. Fiindcă *n-au fost de la început și nu vor fi totdeauna. Prin deșarta mărire omenească au intrat în lume, astfel că apropiatul lor sfârșit este hotărât înaintea lui Dumnezeu.*" (Înț. lui Solomon XIII, 7-14).

Dar nu numai idolii ca artefacte sunt efemeri, ci chiar stelele cerului. Pentru cei vechi, în special pentru cei ce se închinau stelelor, nimic nu putea fi mai stabil decât acestea. Înseși cetățile erau construite după modelul cetăților cerești. „Cetățile babiloniene, spune M. Eliade, își aveau arhetipurile în constelații: Sippar în Cancer, Ninive în Carul Mare, Assur în Arcturus, etc. Această concepție este generală în Orientul antic. Instituția regalității, de asemenea, ‚a descins din cer', în același timp cu insemnele sale, tiara și tronul. După potop ea a fost pentru a doua oară coborâtă pe pământ. Credința într-o pre-existență celestă a ‚operelor' și a instituțiilor va avea o importanță considerabilă pentru ontologia arhaică..."[22]. Iată-l însă pe psalmist afirmând efemeritatea cerului și a aștrilor, prin contrast cu eternitatea lui Yahve: „Tu (Doamne) ai întemeiat din vechime pământul și cerurile sunt lucrarea mâinilor Tale. Ele vor pieri, dar Tu vei rămâne; toate se vor învechi ca o haină; le vei schimba ca pe un veșmânt și ele se vor schimba. Tu rămâi însă același și anii Tăi nu se vor sfârși." (Psalmul CII, 25-27).

Mai mult, cerurile și toată „oștirea" lor vor cădea pradă mâniei lui Yahve în ziua judecății. Este ceea ce prevestește proorocul Isaia când zice: „Domnul s-a mâniat pe toate neamurile și e plin de urgie pe toată oștirea lor. ...Toată oștirea cerurilor piere, cerurile sunt făcute sul ca o carte și toată oștirea lor cade, cum cade frunza de viță, cum cade frunza de smochin."(Isaia XXXIV, 2,4). „Ridicați ochii spre cer și priviți în jos pe pământ ! Căci cerurile vor pieri ca un fum, pământul se va preface în zdrențe ca o haină și locuitorii lui vor muri ca niște muște. Dar Mântuirea mea va dăinui în veci și Neprihănirea mea nu va avea sfârșit." (Isaia LI, 6). Așadar, cerurile și toată „oștirea" lor de zei nu sunt altceva decât făpturi cu totul efemere, fundamental perisabile prin contrast cu *Cel ce este (veșnic)*, cu *Mântuirea care dăinuie în veci*, cu *Neprihănirea care nu are sfârșit*, toate nefiind altceva decât sintagme sub care autorul biblic înțelege întotdeauna pe Yahve-Elohim.

Dar nu doar perisabilitatea lor fundamentală fac ca cerurile și oștirea lor de zei să nu poată fi o întruchipare demnă a divinității, ci și limitarea lor intrinsecă, caracterul lor esențial finit. Când Solomon decide să construiască o casă lui Yahve, el este conștient de caracterul cu totul impropriu al acesteia în raport cu locatarul căreia îi este destinată: „Casa pe care o voi zidi trebuie să fie mare, căci Domnul nostru este mai mare decât toți dumnezeii. Dar cine poate să-i zidească o casă, când cerurile și cerurile cerurilor nu-L pot cuprinde ? Și cine sunt eu ca să-I zidesc o casă, decât doar ca să ard tămâie înaintea Lui ?" (II Cronici II, 5-6).

c. *Omul nu poate vedea pe Dumnezeu.* Dar cel mai înalt motiv al respingerii idolilor este acela pe muntele Sinai evreii n-au văzut un chip al lui Dumnezeu, ci i-au auzit numai glasul. „Voi v-ați apropiat și ați stat la poalele muntelui. Muntele era aprins și flăcările se ridicau până în inima cerului. Era întuneric, nori și negură deasă. Și Domnul v-a vorbit din mijlocul focului; voi ați auzit sunetul cuvintelor lui, dar n-ați văzut nici un chip, ci ați auzit doar un glas...Fiindcă *n-ați*

22. M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 1, p.63-64

văzut nici un chip în ziua când v-a vorbit Domnul din mijlocul focului, la Horeb, vegheați cu luare aminte asupra sufletelor voastre, ca nu cumva să vă stricați și să vă faceți un chip cioplit sau o înfățișare a vreunui idol sau chipul vreunui om sau al vreunei femei, ori chipul vreunui dobitoc de pe pământ, sau chipul vreunui peşte care trăieşte în apele din dedesubtul pământului. Veghează asupra sufletului tău, ca nu cumva, ridicându-ți ochii spre cer și văzând soarele, luna și stelele, toată oștirea cerurilor, să fii târât să te închini înaintea lor și să le slujești: căci acestea sunt lucruri pe care Domnul, Dumnezeul tău, le-a făcut și le-a împărțit ca să slujească tuturor popoarelor sub cerul întreg..." (Deuteronom IV, 11-12, 15-19).

Dacă evreii n-au văzut un chip al lui Yahve pe muntele Sinai, aceasta nu s-a întâmplat pentru că Dumnezeu n-a vrut să li se arate, ci pentru că oamenii nu pot să-l vadă în adevărata sa ființă. Când Moise însuși îi cere lui Yahve să-i arate fața sa adevărată, Dumnezeu îi dă celebrul răspuns: „.Fața Mea nu vei putea s-o vezi, căci nu poate omul s-o vadă și să rămână viu." (Exod XXXIII, 20). Yahve transcende astfel toată făptura, el nu are chip care să poată fi privit de om, iar numele lui nu-l încape nici lumea întreagă.

Considerații finale. Din cele de mai sus se poate desprinde concluzia că, departe de a fi un capriciu al unora dintre evreii biblici sau o simplă contaminare de la semiții cu care au venit în contact, idolatria a fost o reacție la aparenta abandonare a poporului de către Yahve în momente de restriște ale agitatei lui istorii. Apelul la zei mai palpabili avea ca rațiune dorința și speranța că aceştia vor reinstaura ordinea cosmică în universul local sau mai general al oamenilor de atunci. Idolatria a fost o reacție la eronata percepere a lui Yahve ca fiind un fel de *Deus otiosus*. Participarea la cultele fertilității erau astfel menite să provoace, după ani grei de secetă, înverzirea ogoarelor, a livezilor, a pădurilor și în general a naturii grav afectate de „dispariția" temporară a zeului, sau să restaureze ordinea în urma unor invazii devastatoare ori a unor perioade de robie sub dominația popoarelor vecine. Chiar participarea la orgiile practicate în cadrul unor culte ca acela al zeiței Astarte era menită și ea să refacă sau să mențină fertilitatea în rândul animalelor și chiar a oamenilor.

Pe de altă parte, deși motivația apelului la idolatrie părea să aibă rațiuni puternice, deși practicarea idolatriei n-a fost o simplă gratuitate, eroarea capitală a practicanților rămâne aceea pe care au identificat-o autorii biblici: au confundat pe Dumnezeul cel viu, atotputernic și etern cu elemente ale cosmosului sau cu artefacte ale unor meşteri iscusiți. Pentru aceasta idolatria rămâne un păcat împotriva credinței, o expresie a neîncrederii în puterea și făgăduințele Dumnezeului lui Israel, a acelui Dumnezeu care, „cu mână tare", i-a scos pe evrei din robia egipteană, dar și din multele robii care aveau să urmeze.

Pr. Lector Dr. ADRIAN NICULCEA

DIVERSITĂȚI ȘI DIVERGENȚE ÎN CREȘTINISM PÂNĂ LA 1054

Actul de naștere al creștinismului oriental îl constituie împărțirea Imperiului Roman din 395, între cei doi fii ai lui Teodosie I cel Mare. Chiar dacă, în perioada imediat următoare, nu s-a ajuns la constituirea a două Biserici, acest eveniment a creat condițiile unei evoluții divergente între comunitățile creștine din Orient și Occident. De fapt, ruptura unității politice a aprofundat diferențierea culturală, care îi separa pe grecii și latinii din Imperiu, ajungându-se în zilele noastre la două sensibilități aparent ireconciliabile. Biserica Orientală reprezintă acea parte a Bisericii Universale așezată pe teritoriul Imperiului Roman de Răsărit, dar care se întinde și dincolo de lumea romană. La vest, limita sa teritorială se situa pe linia de separare între cele două limbi, greacă și latină, iar în est s-a ajuns până în China și pe coastele occidentale ale Indiei. În plus, chiar dacă, inițial, creștinismul oriental a avut o semnificație mai mult teritorială, în timp evoluția sa a permis eliminarea notei exclusiviste. Numeroasele mutații de populație, mai ales în perioada contemporană, a permis creștinilor orientali să se stabilească practic pe toate continentele, aducând cu ei rituri și structuri ecleziale.

1. *Creștinii din Răsărit.* Biserica primară era considerată drept o sectă iudaică eterodoxă. Ea capătă caracteristici proprii o dată cu depășirea teritoriului poporului ales. Primul său spațiu de expansiune a fost mediul păgân, Siria, ce i-a permis să intre în contact cu cultura greacă și cea arameeană. După cum se știe, la Antiohia, capitala provinciei romane a Orientului și centrul elenismului, a luat naștere prima comunitate semnificativă de creștini ce aveau origini păgâne și care conviețuiau cu un grup de evrei convertiți. Sub impulsul Sfântului Apostol Pavel și al lui Barnaba, mesajul evanghelic s-a răspândit în regiunile limitrofe ale Ciliciei și Asiei Mici, înainte de a ajunge în Europa[1]. Sfântul Pavel era convins că evanghelizarea găsea un teren mult mai favorabil în rândul păgânilor decât la evrei, deci creștinismul trebuia să se disocieze de iudaism. El este cel care a precipitat ruptura de tradiția iudaică, impunând organizarea de structuri creștine proprii, fapt care i-a adus și unele neplăceri din partea curentului iudeo-creștin promovat de Biserica din Ierusalim. Amprenta intelectuală și religioasă ebraică s-a menținut încă multă vreme în creștinism, dar dispariția iudaismului, ca forță organizatoare, a creat în Palestina un vid, pe care-l vor umple creștinii. Biserica din Ierusalim și-a format repede structuri puternice, a trimis misionari în Egipt și Siria, unde a luat naștere binecunoscutul centru de la Edesa[2]. La sfârșitul secolului I, mișcarea de evanghelizare a ajuns în est până la Eufrat, iar tradiția ne spune că Sfântul Apostol Toma a ajuns chiar în India. Marcat de originile sale palestiniene, acest creștinism apare încă impregnat de iudaism și se răspândește mai mult printre evrei. În același timp, creștinismul din Asia Mică, capătă forme particulare, datorită apostolilor Pavel, Filip și Ioan, care au pus bazele unor caracteristici teologice diferite. În Siria occidentală, Fenicia, Pont și Capadocia, efor-

1. Este vorba de Macedonia, Ahaia și insula Cipru.

2. Actualul Urhoy, capitala provinciei Urfa din Turcia. Despre acest centru al creștinismului siriac, vezi Claude Sélis, *Les syriens orthodoxes et catholiques*, Brepols, 1988, pp. 157-159; Julius Assfalg și Paul Küger *Petit dictionnaire de L'Orient chrétien (DOC)*, Brepols, 1991, p. 156.

turile depuse de Apostolul Petru au dus la constituirea unui al treilea centru, a cărui capitala era Antiohia: este vorba despre un creştinism compozit, în care se amestecau influenţele elenistice cu cele iudaice.

Uneori se insistă în mod exagerat asupra contrastului dintre comunitatea primară şi Biserica "organizată" care apare mai târziu, ca şi cum primii creştini ar fi reprezentat un fel de fraternitate fără formă şi consistenţă. În realitate, încă de la început, conceptul de Biserică includea ideea unei "societăţi organizate" şi nimic nu putea fi mai străin primilor creştini, decât opoziţia dintre spirit şi formă, sau dintre libertate şi organizare. Atunci, când Sfântul Apostol Pavel numeşte Biserica "trupul lui Hristos", formula exprimă o experienţă, aceea a creştinilor, pentru care Biserica era un Corp unic, format din mai mulţi membri, uniţi printr-un mod de viaţă nou (I Corinteni XII, 13).

Ideea unui organism presupunea o structură cu un caracter ierarhic. Primele descrieri ale Bisericii ne arată existenţa unei anumite conduceri, investită cu putere şi autoritate. Ea este constituită din cei 12, grupul de Apostoli aleşi de Hristos: "Nu voi M-aţi ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi...(Ioan XV, 16). Această alegere făcută de Mântuitorul însuşi şi nu de oameni, era sursa autorităţii lor de necontestat. Cei 12 au fost martorii vieţii pământeşti a Mântuitorului, minunilor Sale, răstignirii şi învierii, iar atunci când predicau, ei spuneau numai ce au văzut şi au auzit. La Cincizecime ei au fost "umpluţi de Duhul Sfânt", de darul puterii de a împărtăşi adevărul şi de a-l pune în practică. Importanţa celor 12 era fundamentală, încât după trădarea lui Iuda, ei se vor îngriji înainte de Cincizecime să aleagă un înlocuitor.

Autorul "Faptelor Sfinţilor Apostoli" acordă un loc aparte lui Petru, un adevărat purtător de cuvânt, primul din colegiul apostolic. El este cel care propune să fie completat numărul Apostolilor, el explică sensul Cinzecimii în faţa unei mulţimi stupefiate, el va răspunde de asemenea acuzaţiilor conducătorilor iudei şi va pronunţa judecata asupra Ananiei şi Safirei. Acest loc ocupat de Petru va reprezenta mai târziu un subiect de discordie, controversa sfârşindu-se până la urmă prin separarea Occidentului creştin de Orientul ortodox. Ceea ce trebuie înţeles însă este faptul că în cartea lui Luca, în Fapte, Petru vorbeşte întotdeauna în numele Apostolilor, exprimând mărturia lor comună. În tradiţia răsăriteană, Petru a rămas un adevărat corifeu al Apostolilor, primatul fiind înţeles ca un "purtător de cuvânt" sau un fel de "crainic" al unanimităţii Apostolilor, "gura" celor 12 şi a Bisericii, şi nu ca deţinând o putere specială asupra celorlalţi Apostoli sau asupra Bisericii[3].

Sfinţii Apostoli guvernau Biserica, numai că slujirea lor fundamentală era "cea a cuvântului", propovăduirea lui Hristos. De aceea, atunci când numărul creştinilor va creşte şi o dată cu ei şi îndatoririle de ordin administrativ ale comunităţii, Apostolii propun alegerea unor oameni, care să se ocupe de această latură. Astfel sunt aleşi cei 7 diaconi, urmând ca Apostolii să se ocupe exclusiv de rugă-

3. Afanassieff, Schmemann, Meyendorff, Koulomzine, *La primauté de Pierre dans l'Église Orthodoxe*, Neuchatęl, Delachaux et Niestlé, 1960 (Bibliothčque Orthodoxe). Problema venirii Sfântului Apostol Petru la Roma ţi interpretarea descoperirilor de la Vatican a dat naştere unei literaturi impresionante, esenţialul fiind sintetizat de: E. Dinkler, "Die Petrus-Rom Frage", *Theologische Rundschau*, 1959, p. 189 şi 289.

ciune şi de slujirea Cuvântului. In instituirea celor 7 diaconi, Luca ne dă principiul fundamental al ierarhiei bisericeşti. Dacă Apostolii au fost aleşi de Mântuitorul Iisus, în cazul diaconilor aceştia au fost propuşi de Biserică, cu aprobarea Apostolilor. După alegere, fiecare dintre cei 7 a fost instituit prin punerea mâinilor asupra lor de către Apostoli. Astfel, întreaga structură ierarhică a Bisericii îşi are izvorul în principiul apostolic, adică în Hristos însuşi, ai căror martori au fost Sfinţii Apostoli. Biserica îşi alege singură slujitorii, dar Dumnezeu este cel Care prin mâna Apostolilor, îi instituie, le conferă darul deosebit al Sfântului Duh pentru îndeplinirea misiunii lor.

În curând Biserica a ieşit din spaţiul teritorial al Ierusalimului şi îi putem vedea pe Apostoli făcând în mod regulat turul comunităţilor nou înfiinţate pentru a le confirma, act ce consta mai ales în invocarea Duhului Sfânt: aici se găseşte şi originea Tainei Mirungerii prin care cel nou botezat era introdus în comunitatea bisericească. După ce Apostolii plecau, ierarhia locală instituită de aceştia rămânea pentru a continua lucrarea, transmitea darurile, realizând în lume unitatea Bisericii.

În secolul al II-lea, creştinismul oriental s-a confruntat cu mişcările eterodoxe de nuanţă iudeo-creştină, dintre care cea mai cunoscută este cea a gnosticilor[4]. Tot acum creştinii au fost nevoiţi să facă faţă primelor persecuţii (Nero şi Domiţian), care le-au impus o existenţă precară şi marginală, cu o atitudine contestatară din partea opiniei publice şi una susceptibilă din partea puterii.

De asemenea, dezvoltarea şi răspândirea creştinismului a pus în scurt timp problema raportului între Biserică şi Imperiu. Cum a reacţionat puterea în faţa acestei noi societăţi religioase? Pentru a răspunde acestei întrebări trebuie remarcat mai întâi faptul că răstignirea lui Iisus, în vremea lui Ponţiu Pilat, de către autorităţile iudaice, a marcat pentru primele trei secole istoria acestor relaţii. În ciuda ataşamentului faţă de Templu şi a observării Legii, comunitatea de la Ierusalim a fost obiectul a numeroase neplăceri venite din partea conducătorilor religioşi ai lui Israel: Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel au fost arestaţi şi aduşi în fata Sinedriului (Fapte 4), arhidiaconul Ştefan a fost lapidat, iar ceva mai târziu Iacob-fratele Domnului,a fost omorât. Această tensiune între Biserică şi iudaismul palestinian a persistat până la distrugerea definitivă a Ierusalimului din 135. După această dată, opoziţia între Biserică şi Israel a continuat pe planul controversei şi al discuţiilor teologice.

În privinţa Imperiului, acesta a devenit conştient în mod progresiv de "pericolul" pe care îl reprezenta pentru el existenţa şi dezvoltarea rapidă a creştinismului, un corp străin susceptibil să reprezinte un pericol pe termen lung pentru liniştea şi coeziunea internă. Reacţiilor imprevizibile venite din partea unei opinii publice avizată de prezenţa acestei "secte ciudate" – până în jurul anului 200 d.Hr. – i-a urmat o serie de decrete imperiale care urmăreau slăbirea şi dezorganizarea noii religii (până în jurul anului 250 d.Hr.). În sfârşit, măsurile de persecuţie generală şi sistematică au căutat să elimine creştinismul din lumea romană spre

4. Sectă aflată la frontiera dintre filozofie şi ezoterism, expresie a elenizării creştinismului după unii cercetători, iar după alţii o influenţă a religiilor orientale irano-babiloniene. Una dintre aceste secte gnostice, sabeeni sau mandeenii este şi astăzi prezentă în Irak şi în Iran.

sfârşitul secolului al III-lea şi începutul secolului al IV-lea. Eşecul acestor măsuri l-au determinat pe Sfântul Împărat Constantin să recunoască existenţa Bisericii şi să caute în ea un aliat[5], deschizând calea care va face din creştinism religia oficială a Imperiului[6].

2. *Primele reacţii anticreştine.* La început, creştinii au fost confundaţi cu evreii şi beneficiau de aceleaşi privilegii. Cu timpul însă, opinia publică îi va distinge de adevăraţii evrei pentru a-i considera un grup aparte. Din acest moment apar primele măsuri vexatorii şi constrângeri administrative, ajungându-se până la uciderea creştinilor. Nu trebuie uitat faptul că primele reacţii anticreştine au apărut mai degrabă ca urmare a unei ostilităţi populare, decât a unei politici conştiente şi organizate. Bogata literatură aghiografică accesibilă nouă, ne permite astăzi să înţelegem mai bine fondul problemei persecuţiilor, în aşa fel încât putem explica lupta dusă timp de trei secole împotriva creştinismului de Imperiul Roman, care nu era prin vocaţie nici sanghinar, nici fanatic.

În momentul apariţiei creştinilor, religiile cele mai variate prosperau în Imperiu, Satirele lui Juvenal făcând menţiune de fascinaţia pe care numeroasele culte exotice o exercitau asupra romanilor. Totuşi întâlnim acum ostilitatea şi chiar ura populaţiei împotriva creştinilor. Absenţa Templelor, reuniunile nocturne, ceremoniile secrete, agapele luate în comun de bărbaţi şi femei, toate acestea îi ducea pe mulţi cu gândul la lucruri monstruoase: operaţiuni magice, sacrificii umane cu caracter ritual etc. Chiar dacă această adversitate crea un teren favorabil persecuţiilor, Statul roman respecta legile şi nu permitea arbitrariul sau excesul. Adevărata cauză a conflictului poate fi găsită în natura Statului roman.

Asemenea celorlalte State ale antichităţii, Roma poseda propriile divinităţi şi religia sa naţională, oficială. Aceasta nu era alcătuită dintr-un sistem de credinţe, nu avea o anumită morală (cetăţeanul roman putea crede şi credea adesea în divinităţi străine), dar un ritual elaborat în cele mai mici detalii făcea din sacrificii şi rugăciuni, un cult a cărei semnificaţie era înainte de toate politică. De în-

5. Nici un suveran în istorie poate că nu merită mai mult titlul de "Mare" aşa cum îl merită Constantin, deoarece în 15 ani el a luat două decizii care au modificat viitorul lumii civilizate. Prima a fost adoptarea creştinismului drept religie oficială a Imperiului Roman, iar a doua a fost transferul capitalei acestui Imperiu la Constantinopol. Constantin cel Mare s-a născut în oraşul Naissus din Moesia Superior (Niş-Iugoslavia) în jurul anului 274, ca fiul mai mare a lui Constatius Chlor şi al Elenei. Vezi A. Alfödi, *The conversion of Constantine and Pagan Rome*, Oxford, 1948; H.Kraft, *Kaiser Konstantins religiöse Entwcklung* Tübingen, 1955; Ioan Barnea, Octavian Iliescu, *Constantin cel Mare*, Bucureşti, 1982;T.D. Barnes, *The new Empire of Diocletian and Constantine*, Cambridge Massachusets, 1982; Idem, *Constantine and Eusebius*, Cambridge Massachusets, 1992.

6. Prin Edictul de la Milan din 313, Constantin cel Mare acorda libertate de cult creştinilor. La sfârşitul secolului al IV-lea, Teodosie I a făcut din religia creştină singura religie autorizată: creştinismul înlocuia religia imperială. Universalismul religios se adăuga celui politic. Împărăţia terestră era privită ca imaginea pământească a Împărăţiei lui Dumnezeu, iar împăratul devenea "locotenentul" lui Dumnezeu pe pământ; Biserică şi Stat se completează şi se întrepătrund. În timp ce legislaţia civilă se va ocupa de organizarea materială a Bisericii, decretele canonice devin legi civile. Vezi Pierre Maraval, *Le Christianisme de Constantin á la conquęte arabe*, PUF, Paris, 1997, p.6-7; Lector Dr. Adrian Gabor, "Biserică şi Stat în secolul al IV-lea. Modelul teodosian", în *Anuarul Facultăţii de Teologie Ortodoxă* , Universitatea Bucureşti, 2001, p. 194-195; T. Christensen, "The so-colled Edit of Milan" în *Classica Medievalia*, 35, 1984, p. 129-175.

deplinirea lui, depindea bunul trai al Imperiului şi victoriile împotriva duşmanilor. Chiar dacă era vorba numai de simboluri cărora nimeni nu le adăuga şi credinţă, în acele vremuri tulburi Roma nu avea alte mijloace pentru a exprima şi prezerva unitatea sa, pentru a-şi afirma credinţa în ea însăşi. De asemenea, respingerea religiei oficiale echivala cu o revoltă. Roma pretindea cetăţenilor săi numai o participare exterioară la cult, ca o expresie a fidelităţii faţă de ea; era de ajuns să aprinzi câteva boabe de tămâie în faţa imaginilor diferitelor divinităţi naţionale, să numeşti pe împărat cu apelativul de "Domn", să îndeplineşti un ritual mai mult formal. Odată satisfăcute aceste exigenţe, fiecare era liber să caute o credinţă autentică sau sensul veşnic al vieţii.

Pentru omul antic, legitimitatea acestor cerinţe venea de la sine. Religia (cuvânt de origine romană fără echivalent în greacă sau în ebraică) nu era o problemă de alegere personală, ci o chestiune care privea familia, cetăţenii şi Statul. Credinţa sau absenţa credinţei personale nu avea nimic de-a face cu religia, pentru că aceasta reprezenta de fapt recunoaşterea unui sistem existent, a legitimităţii acestuia. Creştinii refuzau să îndeplinească această datorie civică, atitudinea lor nefiind o rebeliune, o condamnare în sine a Statului sau o contestare a unor defecte şi vicii particulare. Ei puteau afirma fidelitatea faţă de Roma şi să se roage pentru împărat şi autorităţi, dar nu puteau accepta 2 exigenţe: să-l numească pe împărat "Domn" şi să adore idoli chiar şi în mod formal, fără credinţă. "Domn" în limbajul vremii desemna un stăpân absolut, de rang divin, iar sensul credinţei creştine era venirea în această lume şi domnia unui singur şi adevărat Domn, Iisus Hristos (Fapte II, 36). Aceasta însemna că Dumnezeu i-a dat întreaga autoritate asupra lumii şi de acum El era singurul Stăpân al vieţii umane. "Un singur Domn!" Poate că noi nu mai simţim astăzi forţa acestei exclamaţii, pe care ne-au transmis-o primii creştini, dar care rezona la vremea aceea ca o provocare lăsată lumii, în care nu mai era autoritate, nici Stat sau colectivitate care să revendice rangul de "Domn" şi un caracter divin. În mod curios în lupta creştinilor împotriva exigenţelor Imperiului păgân, s-a căutat să se vadă o indiferenţă a lor faţă de lume, o tentativă de a se elibera. În realitate prin refuzul de a satisface o exigenţă care nu era luată în serios nici de cei care o impuneau, creştinii arătau generaţiilor viitoare măsura responsabiltăţii lor în această lume. Respingând această pretenţie formală a Statului, ei îl includeau în perspectiva Împărăţiei lui Hristos şi îl invitau implicit să se supună Împăratului, Domnului acestei lumi.

Cercetătorii moderni şi chiar unii creştini de astăzi, consideră acest conflict ca fiind o luptă pentru libertatea de conştiinţă, pentru a face din religie o opţiune personală. Pentru majoritatea creştinilor semnificaţia este însă mult mai profundă.

La rândul lor unii istorici au considerat pe nedrept scrisoarea împăratului Claudiu adresată alexandrinilor ca fiind primul document din istoria profană, care menţionează creştinismul. Astfel în anul 41 d.Hr., Claudiu îi ameninţa pe evreii din Alexandria să înceteze cu acţiunile lor subversive, acuzându-i că se pregătesc să lanseze "o ciumă comună în întreg univesul". Este puţin probabil că aceste cuvinte făceau referire la creştinisim. Se cunoaşte de asemenea că în anul 49 d.Hr. acelaşi Claudiu îi gonea pe evreii din Roma, pentru că aceştia provocau anumite tulburări cu privire la numele lui Hristos. Este posibil ca predica creştină să fi

provocat unele tulburări printre evreii romani, în aşa fel încât împăratul, care nu distingea încă diferenţa dintre creştini şi evrei, a dat un ordin general de expulzare pentru cei consideraţi responsabili de această situaţie.

3. *Biserica locală şi primatul regional. În anul 395, pe patul de moarte, împăratul Teodosie cel Mare împărţea Imperiul între cei doi fii ai săi: Honorius a primit Occidentul, iar Arcadius Orientul. Din punct de vedere teoretic, Imperiul a continuat să reprezinte un singur Stat cu doi împăraţi, numai că în practică atât Occidentul, cât şi Orientul au urmat căi diferite, uneori chiar divergente.*

În secolul al IV-lea, în structura bisericească a avut loc o evoluţie inevitabilă, determinată şi de noua poziţie pe care o ocupa Biserica în cadrul Imperiului. Este vorba, în linii mari, de încercarea de a acomoda structura exterioară a Bisericii cu cea administrativă a Imperiului[7]. Acest lucru nu reprezenta ceva revoluţionar, deoarece tendinţa era practic o prelungire a unui fenomen apărut încă de pe timpul lui Constantin cel Mare şi chiar înaintea lui: mai multe teritorii bisericeşti adunate în jurul Bisericii mame; canonul al VI-lea al sinodului de la Niceea din 325 consfinţea această situaţie[8]. Acest canon recunoaştea *de facto* întâietatea Romei în Occident, Alexandriei în Egipt şi a Antiohiei în Siria. Constituindu-se în mod spontan, toate aceste "întâietăţi" purtau marca unor condiţii locale şi a particularităţilor progresului Bisericii în diferire regiuni ale Imperiului Roman. Astfel, Roma, singurul scaun apostolic din Occident avea locul său unic[9]. Cu toate acestea exista o diferenţă între întâietatea canonică şi cea jurisdicţională a Romei asupra Bisericilor italiene învecinate, pe de-o parte, şi autoritatea sa morală recunoscută în afara frontierelor Italiei, în Africa, Spania sau Galia pe de altă parte.

Biserica din Africa avea încă de la început o structură şi o practică canonică specială: autoritatea supremă era deţinută de sinodul episcopilor, care se reuneau în mod regulat de două ori pe an. De asemenea, în Orient, forma canonică a unităţii bisericeşti varia de la o regiune la alta. În Egipt centralismul era practic complet: întreaga autoritate era în mâinile episcopului de la Alexandria, în raport cu care ceilalţi episcopi aveau practic o poziţie asemănătoare cu cea a episcopilor vicari de astăzi[10]. În Siria însă, episcopul locului avea mai multă independenţă, în ciuda autorităţii deţinută încă de la început de Biserica din Antiohia, al doilea oraş al Imperiului[11]. Fără a rivaliza cu cele trei scaune apostolice, Efesul rămânea centrul bisericesc al Asiei Mici. În celelalte regiuni unde nu exista vreun pol de atracţie la fel de important ca cele deja menţionate, Bisericile se regrupau în general în jurul unei metropole sau a unei capitale provinciale. Este semnificativ cazul Bisericii din Ierusalim, leagănul creştinătăţii, care la sfârşitul secolului al III-lea

7. Alexandre Schmemann, *Le chemin historique de l'Orthodoxie*, YMCA-Press Paris, 1995. p. 137.

8. Pentru legislaţia constantiniană vezi J. Gaudemet. "La législation religieuse de Constantin" în *Revue de l'Histoire de l'Église de France*, 33, 1947, p. 25

9. Alexandre Schmemann, *op.cit.* p.137.

10. E. Wipszycka, "La christianisation de l'Egypte aux IV-VI siècles. Aspects sociaux et ethniques, în *Aegyptus*, 67, 1987, p.117-165.

11. G. Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucs to the Arab Conquest*, Princeton, 1961; N. Edelby, "La Transjordanie chrétienne des origines aux croisades", în *Proche-Orient Chrétien* 6, 1956, p.97-117.

nu reprezenta decât un simplu scaun episcopal aflat în orbita metropolei Cezareea, capitala administrativă a Palestinei. Importanța sa bisericească a început să crească în secolul al IV-lea, datorită interesului lui Constantin cel Mare pentru Locurile Sfinte şi a creşterii numărului de pelerini atraşi de locurile unde a trăit şi activat Mântuitorul Iisus.

Chiar dacă la început, baza structurii bisericeşti a fost constituită din Biserica locală, adică comunitatea sau adunarea reunită sub îndrumarea şi conducerea unui episcop, a preoților şi a diaconilor, în privința caracterului relațiilor şi legăturilor canonice între Biserici, lucrurile erau diferite şi depindeau de dezvoltarea creştinismului. Un fapt rămâne fundamental: legătura între comunități era trăită şi considerată la fel de importantă ca structura fiecăreia dintre ele; nici o Biserică nu putea să trăiască sentimentul autosuficienței. Legătura care unea diferitele comunități, putea căpăta în funcție de loc, forme variabile. În unele regiuni întinderea teritorială a autorității canonice cuprindea dioceze de la țară puse în jurul bisericii din oraşul cel mai important, al cărui episcop era recunoscut drept mitropolit; în alte regiuni, provinciile intrau chiar ele însele în orbita unei Biserici, care se distingea prin vechime sau prestigiu apostolic şi formau o aşa-numită "regiune bisericească". Egiptul reprezenta însă o excepție, prin absența unui eşalon intermediar, care era reprezentat de altfel de metropola provincială: toți episcopii aveau drept primat pe arhiepiscopul din Alexandria.

La rândul lor, sinoadele mitropolitane aveau sarcina să rezolve problemele de ordin general. Existau chiar şi *curți de apel* pentru plângeri împotriva episcopului locului. Această instituție regla relațiile între episcopi, modifica, în caz de necesitate, limitele diocezei. Toți episcopii unei provincii sub preşedenția mitropolitului participau la hirotonia noilor episcopi. Hotărârile sinoadelor privind organizarea şi disciplina bisericească erau cunoscute sub numele de canoane sau reguli, primele culegeri existând începând cu secolul al IV-lea. Celor 85 de canoane numite şi "apostolice" li s-au adăugat în timp cele date de sinoadele ecumenice şi locale acceptate de întreaga Biserică. Demn de remarcat este şi faptul că de acum apare deja o diferență în evoluția canonică dintre Orient şi Occident[12].

Niceea a înregistrat şi sancționat modelul unității universale a Bisericii, universalitatea sa, aşa cum era ea la sfârşitul secolului al III-lea. Nimic nu împiedica însă evoluția acestui model: în secolul al IV-lea observăm o coordonare din ce în ce mai strânsă între structurile Bisericii şi cele ale Statului. Imperiul era împărțit în dioceze, iar al II-lea canon de la sinodul ecumenic din 381 stabilea împărțirea Bisericii în dioceze, regiunea bisericească a Egiptului având drept centru Alexan-

12. Vezi Fr. Dvornik, *Byzance et la primauté romaine*, Paris, 1964; J. Meyendorf, "La primauté romaine dans la tradition canonique jusqu'au Concile de Calcedoine", în *Istina*, IV, Paris, 1954, p. 463-484. În primele trei secole nu s-a vorbit despre un suveran pontif rezident pe "scaunul lui Petru" cu drept de a dicta celorlalte Biserici. Mai mult chiar până în secolul al IV-lea, cei mai mulți episcopi ai Romei au fost greci. Cu timpul, autoritatea episcopului Romei a crescut, la acest lucru contribuind mai mulți factori: tradiția conform căreia Sfântul Apostol Petru ar fi fost episcopul Romei timp de 25 de ani; imensele averi de care dispuneau unii episcopi ai Romei, dobândite sub formă de danii de la împărați şi nobili romani; mutarea capitalei imperiale la Constantinopol; papa Inocențiu I (402-417) a dezvoltat ideea "monarhiei papale, cerând ca în materie de credință, ultimul cuvânt să-l aibă "locțiitorul Apostolului Petru", respectiv titularul scaunului de la Roma.

dria, Orientul – Antiohia, Pontul – Cezareea Capadociei, Asia – Efesul, Tracia – Heraeleea. Vechea organizare era fundamentată pe noua structură, în care criteriul decisiv îl constituia importanța orașului. La rândul lor, diocezele au fost împărțite în provincii, iar acestea din urmă în eparhii.

4. *Biserica și Imperiul.* În paralel cu acest proces natural de coordonare, perceptibil înainte de convertirea lui Constantin cel Mare, observăm crearea unui centru bisericesc la scară imperială, în întregime legat în dezvoltarea sa, de situația nouă a Bisericii în Imperiu, precum și de unele puncte neclare cu privire la autoritatea imperială în problemele bisericești. O atenție deosebită trebuie să acordăm modului în care înțelegem originalitatea și profunzimea soluției aduse de Imperiul bizantin raportului dintre Biserică și Stat. Conform acestei concepții, Biserica și Statul nu sunt unite printr-un contact de tip juridic, ci prin singurul adevăr, adică prin credința Bisericii că împăratul și cu el întregul Imperiu recunoșteau drept propriu Adevăr pe Dumnezeu, plasându-l deasupra lor. Pe de altă parte, Biserica nu putea să se arate indiferentă concepțiilor religioase ale Imperiului. Un împărat eretic, un apostat ar fi însemnat sfârșitul creștinismului și prin aceasta al proiectului unei lumi creștine, a unei noi înfrângeri a Adevărului în fața minciunii, a unei renegări a lui Hristos din partea lumii.

În primele secole, creștinismul era trăit mai întâi ca o victorie cerească a lui Hristos asupra răului din lume. În perspectiva acestei victorii convertirea lui Constantin capătă o perspectivă specială. Prin acest act, Statul care până acum fusese instrumentul principal al urii diavolului împotriva Bisericii, se înclină în fața lui Hristos. Înțelegem de ce neutralitatea Statului în materie de religie era un fapt străin creștinilor, cum le era străin și "clericalismul" adică subordonarea ierarhiei de Stat, Bisericii, fenomen întâlnit mai târziu în Occident. În concepția orientală, Biserica îmbrățișează întreaga lume: ea este ființa sa intimă, măsura sa; izvor de har, dar nu de putere[13]. Din această perspectivă trebuie să înțelegem de ce ortodocșii au căutat să-l influențeze pe împărat, fără ca oportunismul sau ambiția să constituie un motiv în sine. Drama Orientului a fost însă faptul că acest proiect s-a dovedit imposibil de realizat, iar tentativele de a-l pune în practică au avut prea des consecințe nefericite. Statul în sine era prea mult legat de categoriile gândirii păgane, el continua să se creadă încă ultimul scop, iar religia nu era decât un mijloc de a realiza acest țel. Dacă destinul Bisericii, precum și luptele doctrinare nu-l lăsau indiferent, atitudinea se datora unor rațiuni proprii. Orice divizare sau neînțelegere în interiorul Bisericii constituia o amenințare directă pentru pacea civilă.

În secolul al IV-lea asistăm la apariția a două noi centre în sânul Bisericii: Constantinopolul și Ierusalimul. Interesul lui Constantin pentru Țara Sfântă, unde mama sa Elena căutase lemnul Sfintei Cruci, este semnificativ cu atât mai mult cu cât pentru el, al doilea oraș sfânt era Constantinopolul pe care-l întemeiase. Constantin se simțea poate investit cu o misiune specială în istoria mântuirii: orașul Crucii și orașul care a răsărit prin victoria Crucii; cele două centre ale lumii: regele iudeilor și regele romanilor, reconciliați în persoana sa. Întemeierea

13. Vezi "L'Église et l'Empire au IVe siècle. Sept exposé suivis de discussions *Entretiens sur l'Antiquité classique* », t. 34, Geneva, 1989.

noii capitale în 330 a dat centrului imperial o nouă dimensiune bisericească: dintr-un modest sediu episcopal, Constantinopolul era destinat progresului[14]. Este adevărat că la început Constantinopolul, ca centru creştin al Imperiului, nu lăsa să se întrevadă viitorul său: o perioadă destul de lungă el a fost centrul arianismului, în timp ce Atanasie întărea prestigiul Alexandriei, prin combativitatea sa pentru adevăr şi libertate. Chiar şi atunci când Constantinopolul devine ortodox, ostilitatea Alexandriei nu slăbeşte; exemplul cel mai bun este disputa dintre Sfântul Chiril şi Nestorie, justă de altfel, dar în care problemele de putere şi de primat nu ocupau ultimul loc.

Cu toate acestea, la cincizeci de ani după întemeierea oraşului, Sfinţii Părinţi participanţi la al II-lea Sinod ecumenic, au proclamat pentru episcopul de la Constantinopol un primat de onoare, după cel al Romei, pentru că oraşul lui Constantin era "noua Romă, oraşul împăratului şi al Senatului" (canonul al III-lea). Constantinopolul nu era pus în fruntea unei regiuni, iar din punct de vedere administrativ, episcopul său continua să fie unul dintre episcopii diocezei Traciei, condusă de mitropolitul Heracleei. În realitate, canonul care-i acorda "o întâietate de onoare", îl transforma dintr-o dată într-un centru pentru Biserica întregului Orient. Este clar că cele două structuri bisericeşti – cea care se va dezvolta în mod organic de-a lungul istoriei şi cea a Constantinopolului, care devenea un simbol – nu coincideau, iar una dintre cele două mai devereme sau mai târziu trebuia să se supună celeilate. Acesta este secretul conflictului, uneori deschis, alteori mocnit, care a animat de-a lungul secolelor Alexandria şi Constantinopolul.

Comunităţile creştine din marile centre urbane, au organizat aşa-numitele *sinoade provinciale* pentru rezolvarea problemelor de disciplină sau de doctrină. Primele sinoade inter-provinciale au fost convocate pentru a elimina curentele considerate eretice. Sinoadele de la Antiohia din anii 264 şi 268 au luat sfârşit cu condamnarea episcopului sirian Pavel de Samosata, căruia i se reproşau inovaţii de natură liturgică, disciplinară sau doctrinară. Acceptate de episcopii din Alexandria şi Roma, hotărârile acestui sinod inter-provincial au fost aplicate de împăratul Aurelian. În aceste condiţii avem de-a face cu prima recunoaştere oficială a unei autorităţi bisericeşti de către Statul roman. Sinoadele inter-provinciale au fost decisive în constituirea religiei creştine ca religie de Stat, în special în ceea ce priveşte întărirea disciplinei bisericeşti prin publicarea unor impresionante liste de interdicţii şi sancţiuni.

Pentru creştini, totul s-a schimbat în momentul în care Constantin cel Mare şi succesorii săi creştini au ales "religia lui Hristos", iar Crucea a devenit însemnul Imperiului. Acest lucru s-a realizat în două etape. Mai întâi este vorba despre anul 313, când creştinismul este autorizat în mod oficial în tot Imperiul. Preluarea puterii de către Constantin în 306 a marcat sfârşitul unei perioade destul de confuze, Imperiul fiind condus de mai mulţi împăraţi cu titlul de *august* sau *cezar*. După ce şi-a eliminat rivalii şi s-a plasat sub protecţia Dumnezeului creştinilor (căruia i-a atribuit victoria sa asupra lui Maxenţiu, în apropiere de Roma, din 313), Constantin a favorizat religia lor în cadrul unei politici tolerante şi a unui

14. Vezi G. Dagron, *Naissance d'une capitale. Constantinople et ses institutions de 330 à 451*, Paris, 1974.

sincretism, care-i permitea să asocieze cultului "soarelui neînvins" şi teologiei păgâne[15], noua sa cinstire pentru Hristos. Cei care au descris convertirea lui Constantin au fost Lactanţiu în lucrarea *Despre moartea persecutorilor* şi Eusebiu de Cezareea în *Istoria bisericească*. Referindu-se la acest moment, Lactanţiu ne spune: "Constantin a fost anunţat în timpul somnului să pună pe steagurile de luptă însemnele cereşti. El a ascultat şi a înscris pe steaguri numele lui Hristos: un X traversat de litera P (R în greacă)". Astfel victoria care a urmat a fost a lui Hristos[16].

În ceea ce priveşte Edictul de toleranţă din 313, text cunoscut sub numele de "Edictul de la Milan" (proclamat de fapt la Nicomidia, capitala părţii orientale a Imperiului), el a marcat recunoaşterea creştinismului de către puterea imperială[17]. Din acest moment creştinismul a beneficiat de privilegii din partea Statului. Pentru a controla mai bine religia, Constantin a încercat să realizeze o unificare a ei, dar politica sa a trebuit să facă faţă diferitelor doctrine şi antagonisme. În această perioadă existau unele dispute pe plan teologic; provenind din diversele tradiţii iudaice sau eleno-creştine din primele trei secole, aceste curente au devenit expresia unor conflicte politice şi sociale. Disputele hristologice, însoţite de excomunicări şi tot felul de acuzaţii de deviere, schisme sau erezii au atins zonele cele mai creştinizate. De asemenea, exilul unor episcopi sau definiţiile luate în cadrul sinoadelor generale ca cele ecumenice, au reprezentat un pas spre devenirea religiei creştine, religie de Stat.

În timpul lui Constantin, cele mai bune exemple ale acestor dispute au fost:

– *Donatismul african*[18]: conservator şi intransigent, s-a transformat în timp într-o revoltă socială împotriva nedreptăţii şi a dominaţiei străine. Problema aceasta a apărut cam în aceeaşi perioadă cu persecuţiile din anii 303-305 şi a durat mai bine de trei secole şi jumătate, până la invazia arabă. La început era vorba despre o problemă disciplinară la Cartagina: este bine sau nu să fie reintegraţi în Biserică acei creştini care au cedat exigenţelor lui Diocleţian sau ale lui Galeriu? Cel mai intransigent s-a arătat episcopul Donat, ale cărui idei s-au răspândit cu repeziciune în toată Africa romană (aproape 100 de episcopi erau de partea sa). Chiar dacă a luat poziţie împotriva lor, împăratul Constantin ezita între o atitudine represivă şi una tolerantă.

– *Arianismul alexandrin:* a căpătat dimensiunile unui conflict religios la scara întregului Imperiu. Nesupunerea ereticului Arie faţă de episcopul Alexandru a avut un impact deosebit, suscitând pasiuni şi divizând profund comunităţile creştine.

Pentru a fi combătută această erezie, Constantin a convocat primul sinod ecumenic de la Niceea pe data de 20 mai 325. Astfel, acest sinod a fost convocat de către împărat, iar hotărârile luate au fost împotriva lui Arie, consacrând practic victoria Sfântului Atanasie, viitorul episcop al Alexandriei. În calitatatea sa de singur *august*, Constantin cel Mare a identificat în mod progresiv divinitatea supremă pe care el o cinstea din anii tinereţii cu Hristos. Încercarea de a recon-

15. Constantin rămânea *pontifex maximus*, adică Mare Preot al păgânilor.
16. Marcel Simon, André Benoit, *op. cit.* p. 322.
17. *Ibidem*, p. 333.
18. Idem, *Ibidem*..

cilia în propria conştiinţă şi în teorie datoriile unui principe roman cu exigenţele etice personale ale unui creştin l-au făcut să întârzie primirea botezului până cu puţin timp înaintea morţii (337). Constantin a fost botezat de către episcopul arian Eusebiu de Nicomidia. Acest lucru poate da naştere unei confuzii, deoarece el nu luase parte până la acel moment la viaţa sacramentală a Bisericii sau la celebrările liturgice. Cu toate acestea, Biserica l-a recunoscut ca pe un "Sfânt egal cu apostolii", "primul împărat creştin", deoarece nimeni nu a contribuit în mod direct sau indirect la convertirea unui număr atât de mare de oameni la credinţa creştină.

Transformarea progresivă a Imperiului într-o societate formal creştină a continuat pe vremea succesorilor lui Constantin, dar acest fenomen a fost plin de contraste şi paradoxuri. Cei doi fii ai lui Constantin, Constanţiu al II-lea (337-361) şi Constant (337-350) care au stăpânit în Orient, respectiv în Occident, au extins legislaţia constantiniană în favoarea creştinismului şi au luat parte activ la problemele unei Biserici divizată de criza ariană. Ca şi tatăl lor, ei au amânat propriul botez până în ceasul morţii. În conştiinţa socială a timpului, mărturisirea credinţei creştine nu era percepută ca o condiţie pentru a deveni împărat: Iulian Apostatul (361-363) a restabilit chiar păgânismul, iar un alt păgân *prefectul pretoriului* Secundus Solutius a obţinut la un moment dat susţinerea unanimă a armatei pentru a-i succeda la tron lui Iulian. În cele din urmă Secundus a refuzat, deoarece era în vârstă şi bolnav[19]. Printre împăraţii care s-au succedat la sfârşitul secolului al IV-lea, cazul lui Valentinian I (364-375)[20] este considerat ca o excepţie printre contemporani, deoarece în calitatea sa de comandant militar pe vremea lui Iulian, a refuzat să ofere sacrificii păgâne[21]. Cu toate acestea este clar că în jurul anului 364, la 50 de ani după edictul de toleranţă, convingerile religioase ale candidatului la tron nu erau considerate un factor important pentru alegerea împăratului.

Teodosie I (379-395) şi colegul său occidental Graţian (375-383) au început să considere creştinismul drept religie de Stat. Graţian a renunţat la titlul păgân de *pontifex maximus* în 381, iar Teodosie a fost primul împărat botezat la începutul domniei[22]. El a rupt total legăturile cu cultele păgâne, aprobând cererea episcopilor creştini de închidere a templelor. În unele locuri au izbucnit incidente între creştini şi păgâni, Teofil, arhiepiscopul Alexandriei, transformând de exemplu templul lui Dionysos în biserică şi a distrus templul lui Serapis. Între anii 391-392, Teodosie I a publicat două decrete prin care erau interzise cultele păgâne publice sau private[23]. Din acest moment Imperiul devenea din punct de vedere constituţional un Stat creştin, în care păgânismul era redus la stadiul de minoritate tole-

19. E. Stein, *Histoire du Bas- Empire. I.De l'Etat romain ŕ l'Etat byzantin (284-476)*, Paris, 1959, pp. 170-172.

20. Împărat asociat lui Valens (364-378)

21. A.H.M. Jones, *The Later Roman Empire, 184-602. A social and Administrative Survey.* Oxford, Blackwell, 1964, 3 vol. Vol. III, p. 25.

22. Vezi Lector Dr. Adrian Gabor, "Biserică şi Stat în secolul al IV-lea. Modelul Teodosian", în *Anuarul Facultăţii de Teologie Ortodoxă Universitatea Bucureşti 2001*, p. 193-208.

23. *Theodosiani libri XVI cum constitutionibus siromondianis et leges novellae ad Theodosianum pertinentes*, ed. T. Mommsen şi P.M. Meyer, Berlin, 1954, trad. în engleză Clyde Pharr, Princeton, 1952, p. 473.

rată. Politica riguroasă de mai târziu a lui Iustinian I (527-565) a eliminat complet păgânismul din viața publică.

5. *Bizanțul și Roma.* După căderea Imperiului Roman de Apus (476), importanța Bisericii romane s-a afirmat tot mai mult. În ciuda cuceririlor efemere ale lui Iustinian din secolul al VI-lea, Biserica Romei a cunoscut și perioade în care s-a aflat în anarhie și neputință. Cu toate acestea, desfășurarea evenimentelor i-a permis o veritabilă suveranitate temporală asupra unor teritorii, o jurisdicție directă în Italia precum și o competență de apel asupra deciziilor Bisericii în regatele barbare convertite. Pe această bază a început lenta ascensiune a Bisericii Apusene, iar cei mai energici dintre papi au emis, în numele prestigiului Sfântului Petru, pretenții jurisdicționale supreme în sânul Bisericii Universale. În plus, evoluția politică din Occident le-a oferit mijloacele de a depăși aspectul declarativ al discursurilor ținute. Până la mijlocul secolului al VIII-lea, existența în nordul Italiei a exarhatului bizantin de Ravena a menținut încă o legătură de vasalitate între Biserica Romei și împăratul de la Constantinopol. În realitate însă, neputința bizantinilor în fața lombarzilor, la determinat pe Grigorie cel Mare să organizeze supraviețuirea papalității, prin implicarea în guvernarea civilă a teritoriilor pontificale (care vor deveni State ale Bisericii) și prin construirea unei diplomații în Peninsulă și în Europa popoarelor barbare. Astfel, papii și-au găsit în secolul al VIII-lea un aliat împotriva lombarzilor: regatul carolingian al lui Pepin cel Scurt, iar apoi al lui Carol cel Mare. Această alianță, care plasa papalitatea într-o situație comparabilă cu cea a patriarhiei de la Constantinopol față de Imperiul bizantin, își găsește o formă concretă în anul 800, prin acordarea demnității imperiale regelui francilor. Noul Imperiu este imediat victima unui proces de dezmembrare, care a condus la sfârșitul secolului al IX-lea la vacantarea tronului imperial (situația se va schimba în 962, când pe tron au ajuns principi germani). Raporturile dintre papalitate și Imperiul Apusean, au fost uneori conflictuale, fenomen consemnat și în relațiile dintre Biserica romană și cea bizantină.

În ajunul crizei finale din 1054, conteciosul romano-bizantin era alcătuit din multiple elemente care au creat între cele două scaune o atmosferă de profundă suspiciune. Aici, putem aminti obișnuința Bisericii Apusene, ca reacție împotriva arianismului, de a sublinia purcederea Sfântului Duh de la Tatăl și Fiul, să adauge în Crez mențiunea *filioque* formulei *qui ex Patre procedit*. Ori, pe bună dreptate, această practică generalizată de Carol cel Mare, a produs la Constantinopol o ostilitate radicală. Ea este percepută ca fiind improprie din punct de vedere teologic, deoarece alterează distincția dintre cele trei persoane trinitare în numele unității de substanță[24]. Bizanțul nu putea accepta ca unul din textele fundamentale ale Bisericii nedespărțite, să fie modificat în mod unilateral, fără intervenția unui sinod ecumenic. Această dispută a fost în centrul „afacerii" Fotie, patriarhul de la Constantinopol, ales în 858, contestat de Roma și care la rândul său critica în 867 adaosul *filioque* a cărui abandon reprezenta pentru el o cauză națională. Cele două

24. De fapt, Orientul și Occidentul exprimă aici o diferență, ce nu poate fi ignorată, asupra locurilor ocupate de Hristos și Duhul Sfânt în taina Sfintei Treimi.

Biserici se vor disputa şi în momentul creştinizării lumii slave, cu privire la acelaşi adaos folosit de misionarii occidentali.

Divergenţele dintre cele două creştinătăţi, cea orientală şi cea occidentală, au fost şi de ordin disciplinar. Pe vremea lui Fotie, Roma şi Constantinopolul au avut puncte de vedere diferite cu privire la primatul papal. Pentru bizantini, prestigiul Romei era onorific, fiind legat de amintirea vechii capitale romane şi de Sfântul Petru. În mod firesc, pentru ortodocşi există o egalitate fundamentală între cele 5 patriarhate, ca şi între toţi episcopii, în timp ce conducerea Bisericii universale poate fi exprimată prin sinoadele ecumenice. Din păcate, teza romană, promovată de către papa Nicolae I în disputa cu Fotie, îl transformă pe titularul papalităţii, conducătorul întregii Biserici, capabil să judece orice problemă individuală a celor 5 patriarhate. Scaunul petrinian, de origine dumnezeiască, devine astfel deţinătorul unei puteri absolute asupra creştinilor, fie clerici, fie laici sau regi.

După 732, Roma şi Constantinopolul au întreţinut un conflict cu privire la jurisdicţia asupra sudului Italiei şi a Balcanilor, care s-a reactivat în urma revenirii bizantine în zonă, sub dinastia macedoneană[25]. Înaintea crizei finale, resorturile jurisdicţionale sunt în mod inevitabil legate de prezenţa celor două Biserici în zonă, în special în sudul Italiei, unde nu coincideau cu frontierele lingvistice şi rituale. Într-un astfel de context concurenţial, fiecare scaun făcea eforturi pentru ralierea în propria jurisdicţie a cât mai multe episcopii şi mânăstiri. Rezultatul a fost următorul: apariţia disensiunilor, provocări şi represalii care se vor multiplica. În 1052, după trecerea arhiepiscopului de Bari sub autoritatea papală, patriarhul Mihail Cerularie a închis bisericile latine din Constantinopol. Cu toate aceste tensiuni, sosirea invadatorilor normanzi (1053) în sudul Italiei, invita mai degrabă la unitate între papalitate şi Bizanţ, iar jocul politic din sudul Peninsulei era într-o dinamică evidentă[26].

Până la schisma din 1054, au luat naştere şi două tradiţii ecleziale diferite care au condus la deznodământul nefericit care are urmări până astăzi: în Orient, unde Ortodoxia are o legătură specială cu puterea temporală şi în Occident, unde datorită prelungirii vidului politic, papalitatea a devenit autonomă şi a încercat să se impună în numele puterii spirituale, drept judecător suprem al monarhilor. În afara dorinţei de transformare a omului, Biserica Ortodoxă, prin spiritualitatea mistică, pune accentul pe îndumnezeirea omului, iar organizarea sa este de tip sinodal, apărând în faţa Bisericii Apusene drept păstrătoare a tradiţiilor apostolice şi patristice. Legându-şi destinul său de cel al Imperiului, ea nu concepe creştinătatea, decât centrată pe Bizanţul imperial. De cealaltă parte, Biserica Occidentală, bazată pe o tradiţie mai nouă ce-şi are originea în cultura latină, gândirea augustiniană şi experienţa politică a regatelor occidentale, a dezvoltat un model eclezial ce-i permite să fie ierarhică şi structurată, o adevărată monarhie pontificală. Aparent distanţată de puterea laică, Biserica Apuseană este în realitate profund

25. Recucerirea Calabriei în secolul al IX-lea şi a Peninsulei Balcanice la începutul secolului al XI-lea.

26. O descriere interesantă a acestei crize, găsim la Michel Kaplan, «Byzance-Rome: le grand schisme», în *l'Histoire,nr 5 décembre, 1982, pp. 26-33.*

implicată în problemele terestre, îndeplinind o misiune civilizatoare, care o îndepărtează însă de aprofundarea teologică, de mistică şi de darurile Sfântului Duh. Nuanţele doctrinare pe care disputa *filioque* le-a provocat, ne descoperă un aspect fundamental: dacă Roma este Biserica lui Hristos a cărui imitaţie poate transforma lumea, Bizanţul este Biserica Duhului care aspiră la depăşirea lui.

Chiar dacă aspectul circumstanţial al rupturii din 1054 a fost oarecum depăşit, cauzele au fost profunde, iar timpul a lărgit distanţa dintre cele două Biserici. Cruciadele, care au readus în contact cele două creştinătăţi, au constituit un nou prilej de fricţiuni, dispute şi trădări, de-a lungul cărora grecii şi latinii şi-au putut da seama cât de mult s-au înstrăinat unii de alţii. Ajunşi în Orient, cruciaţii au instalat o ierarhie latină (patriarhatul de Ierusalim, de Antiohia şi în curând cel de Constantinopol), materializând ruptura, în timp ce patriarhii greci au fost nevoiţi să se exileze (au revenit după dispariţia statelor latine din Ţara Sfântă). Practic, ireparabilul s-a comis în 1204, când latinii au cucerit Constantinopolul, crimele săvârşite atunci fiind justificate de amintirea schismei de la 1054. Bizantinii au considerat evenimentele drept un sacrilegiu, care nu a putut fi eliminat nici până astăzi din conştiinţa colectivă a ortodocşilor. După reluarea posesiunii asupra Constantinopolului, patriarhii din Orient au accelerat procesul de bizantinizare, apropiindu-şi Bisericile din lumea slavă, până la constituirea unei „comuniunii ortodoxe", afectată însă de evenimentele din 1453.

Pr. conf. dr. EMANOIL BĂBUŞ

IDENTITATEA LUI CELSUS*

Cine a fost Marc Aureliu Celsus?

Informaţii avem numai în lucrarea lui Origen *"Contra lui Celsus"*. Astfel, în cartea I, cap. 8 putem afla: *"Eu însumi am auzit vorbindu-se că au existat doi Celsus epicurei: unul sub Nero (Lucius Domitius Ahenobarbus numit şi Lucius Domitius Tiberius Claudius) împărat roman 54-68 d. Hr., iar cel de-al doilea sub Marc Aureliu (Marcus Aurelius Antoninus) împărat roman şi filosof 161-180 d. Hr."*.

Pentru a fi identificat Celsus polemistul au fost analizate pasajele din lucrarea lui Origen *"Contra lui Celsus"* în care se fac referiri la acţiuni istorice cunoscute, unde sunt prezentate mişcările eretice şi sectare, prezentate în cărţile II-III şi V-VI (îndeosebi ereziile: *Marcionismul* şi *Carpocratienismul*). Filosoful platonician, după cum spune însuşi Celsus despre el, descrie starea Creştinismului din Imperiul roman ca fiind într-un timp de nesiguranţă, ceea ce corespunde persecuţiei din 117 d. Hr. din perioada lui Marc Aureliu (*Cartea VIII*). De asemenea, tot în aceeaşi carte se constată folosirea pluralului când se face referire la *conducerea imperiului*, ceea ce înseamnă o asociere la conducerea imperiului dintre Marc Aureliu şi L. Aurelius Verus, sau Marc Aureliu şi fiul său Commodus. Deci, timpul scrierii lucrării lui Celsus *"Cuvântul adevărat"* (λόγος ἀληθής), lucrare pierdută, dar cunoscută din scrierea lui Origen *"Contra lui Celsus"*, este în jurul anilor 176-180 d. Hr., când Origen nici nu era născut.

"Cuvântul adevărat" este primul tratat sistematic păgân îndreptat împotriva creştinilor. Din titlul lucrării lui Celsus rezultă intenţia polemică a autorului de a combate concepţia apologeţilor creştini care îl prezintă pe Hristos ca *Logos*, Cuvânt dumnezeiesc. Deci, cuvântul adevărat, după părerea lui Celsus, nu este al creştinilor, ci al lui Celsus şi prin extensie al filosofilor. Prin această lucrare Celsus voia să reformeze prin ironie şi defăimare credinţa creştină, care este *"o învăţătură de origine barbară"*[1], iar *"morala creştină e ceva ordinar şi ea nu propovăduieşte nimic demn şi nou"*[2]. Celsus socoteşte Creştinismul un amestec de extravaganţe iudaice, de erori şi idei împrumutate din filosofie şi-l denunţă ca periculos societăţii, culturii şi statului. Origen arată că sub acest titlu pretenţios, *"Cuvântul adevărat"* se ascundea o mare ignoranţă[3] prin care el combate creştinismul, făcând uz de toate tezele pe care un filosof păgân putea să le aducă împotriva religiei creştine. În acest scop Celsus îşi fabrică arme din toate sistemele religioase şi filosofice şi chiar din magia şi mitologia păgână, pentru a discredita divinitatea şi superioritatea religiei creştine. El punea poveştile din cărţile păgâne pe aceeaşi linie cu naraţiunile din Sfânta Scriptură[4] şi emitea ipoteza prin care creştinii nu se îngrijesc de oameni mai mult decât de plante şi de animale[5],

* Lucrare întocmită sub îndrumarea D-lui Prof. Academician Gheorghe Vlăduţescu.

1. Origen, *"Contra lui Celsus"*, Cartea I, cap. 2;
2. *Idem*, Cartea I, cap. 4;
3. *Idem*, I, 17; III, 1; IV, 62; VI, 50;
4. *Idem*, III; VIII, 52-60;
5. *Idem*, IV, 69-99; V, 3;

Celsus nega superioritatea omului asupra animalelor arătând că, animalele sunt egale, dacă nu superioare în inteligenţă oamenilor[6]. Celsus se străduia să înjosească principiile moralei evanghelice prin filosofia greacă, în special cea platonică[7], iar minunile înfăptuite de Iisus Hristos le raporta la arta magiei[8].

Despre Celsus se cunoaşte că poseda din plin trei calităţi: *polemist incisiv, savant* şi *filosof.* Cunoştea bine *Vechiul Testament*, fără cărţile profetice şi *Noul Testament*, din care doar Evangheliile, fără Epistolele pauline. Pe Iisus Hristos Îl credea un mag iudeu, născut dintr-un adulter şi îl compara cu Zamolxis, Pitagora, Heracles, Tezeu sau Orfeu. Apostolii, după Celsus, sunt consideraţi nişte amăgiţi şi amăgitori. Celsus a combătut dogma Întrupării şi Învierii Mântuitorului şi minunile Sale, cu argumente îndrăzneţe la prima vedere, dar uşor de respins cu puţină reflecţie.

Opera lui Origen – punct de reper pentru reconstituirea operei lui Celsus. Prima încercare aparţine lui Thomas Keim (1873). După această primă încercare, un elev al acestuia pe nume E. Pelagaud (1878), va formula primul ideea că Origen a folosit operele lui Justin Martirul, iar opera *"Cuvântul adevărat"* ar fi un răspuns al culturii păgâne la apologiile lui Justin.

Un alt francez, Rougier (1925) susţinea că în opera lui Origen *"Contra lui Celsus"* din 10 texte, 7 sunt ale lui Celsus, iar în privinţa ideilor proprii doar una este a lui Origen, celelalte fiind ale lui Celsus.

Filologul german Bader dovedeşte, în 1940, că titlul operei lui Celsus provine de la Platon din *Epistola VII, 342 a-b*, precum şi din dialogul Menon şi are înţelesul de *"adevăr dovedit"*.

Această lucrare se regăseşte în *Patrologiae cursus completus*, Migne, Paris 1857, t. XI pag. 642-1631. Eusebiu o citează în *Istoria sa Ecclesiastică VI,* c. 36; de asemenea este citată şi de Ieronim, Ep. 83: *"Scripserunt contra nos Celsus atque Porphirius. Priori Origenes, alteri Methodius, Eusebius et Apolinaris fortissime responderunt"*.

Lucrarea lui Celsus. *"Cuvântul adevărat"* al lui Celsus cuprindea patru părţi, în care:

– prezenta pe un iudeu care critica creştinismul că nu a rămas fidel iudaismului şi a falsificat ideea masianică;

– polemiza cu ideea mesianică în perspectivă păgână;

– combătea unele învăţături parţial creştine, referitoare la teologie şi în parte, la morală, considerate ca rătăcite;

– justifica cultul păgân.

"Cuvântul adevărat" era un tratat păgân sistematic îndreptat împotriva creştinismului. Bazat pe o lectură critică a Bibliei şi a unor scrieri patristice de până la Celsus, tratatul *"Cuvântul adevărat"* reprezenta un pericol real pentru cititorii creştini.

6. *Idem*, ibidem;
7. *Idem*, VI, 1-20;
8. *Idem*, I, 68 sequ. II, 48;

Doctrina filosofică din lucrarea *"Cuvântul adevărat".*

Celsus cunoştea politeismul grec şi roman, diferitele sisteme filosofice, precum şi practicile şi doctrinele religiilor orientale[9], dar Creştinismul prea puţin. Din tezele sale se poate conchide că nu citise din *Biblie* decât *Cartea I a lui Moise* şi auzise de cele patru *Evanghelii* fără să le cunoască cuprinsul. Cu toate că distingea adevărata Biserică, pe care o numea *"Biserica cea mare"* (μεγάλη εκκλησια)[10] de sectele eretice, totuşi confunda adesea învăţătura ei cu ideile eretice[11]. Din această cauză Origen îi imputa că nu ştia nici numărul Apostolilor[12]. Cunoştea însă bine sistemele gnosticilor, în special al *Marcioniţilor* şi al *Ofiţilor*[13].

În privinţa planului pe care Celsus l-a urmat în "Cuvântul adevărat", scoate în evidenţă că acesta nu a avut un plan stabilit în prealabil, după cum precizează Origen:

"Celsus nu urmează ordinea, pe care dispoziţiunea chiar a lucrurilor o indica, căci ura şi mânia nu au nimic regulat. Se ştie că oamenii conduşi de aceste pasiuni spun contra adversarilor lor tot ce le vine în gură şi nu ştiu să-şi formuleze acuzaţiile lor cu linişte şi cu ordine"[14]. Lucrarea lui Celsus mai are şi defectul repetiţiilor despre care Origen spune:

"Întrebuinţarea repetiţiilor, pentru că adeversarul nostru ne forţează la aceasta, restrângându-le totuşi pe cât e posibil. Dacă reluăm, ceea ce am probat mai înainte, greşeala este a lui Celsus care nu încetează de a reproduce aceleaşi obiecţii"[15].

Această scriere a lui Celsus era precedată şi de un prolog (προοίμιον)[16] care nu mai există astăzi. Cuprinsul ei însă se poate vedea din apologia lui Origen care urmăreşte să combată toată aserţiunea filosofului neoplatonician.

În rezumat, cuprinsul acestei scrieri era: Celsus începea prin a opune creştinismului toate obiecţiunile sinagogei pentru care punea în scenă pe un iudeu care releva acuzaţiile pasionate ale compatrioţilor săi contra lui Iisus şi a discipolilor Săi.

Atacă naraţiunea Evangheliei în credibilitatea sa[17] şi lua în derâdere subiectul. El trata *naşterea lui Iisus Hristos* ca fiind obscură şi neînţeleasă[18], cu toate că ea fusese prevestită de profeţi[19]. Acest subiect va fi reluat în cartea I, 32-33: *"mama lui Iisus ar fi fost acuzată de adulter în urma unor legături avute cu un soldat oarecare numit Pantira"*. Este vorba însă despre o veche tradiţie talmudică izvorâtă din cercurile iudaismului, combătută şi de Epifanie (*Adversus haeresis*) şi de Ioan Damaschin (*De fide orthodoxa*). Se pleacă de la răstălmăcirea unui cuvânt – *parthenos*, care înseamnă *fecioară*, dar pe care calomniatorii l-au tradus

9. Origen, *"Contra lui Celsus"* VI, 22; VIII, 58;
10. *Idem*, V, 59;
11. *Idem*, V, 55-56; VI, 24 sequ;
12. *Idem*, I, 62;
13. *Idem*, V, 62; VI, 24;
14. *Idem*, I, 40-41;
15. *Idem*, V, 53; VII, 14; I, 32; V, 2, 39;
16. Origen, *"Contra lui Celsus"* III, 1;
17. *Idem*, II, 1;
18. *Idem*, I, 39;
19. Isaia VII, 10-14;

Panthiras. Sensurile cuvântului sunt *parthenia = virginitate; parthenia = Fecioară ca nume propriu; parthenios, ou = copil născut dintr-o fecioară; parthenikos = adjectiv.* Origen spune că: *"dintr-o unire atât de josnică ar fi trebuit să se nască un nebun primejdios, un dascăl al desfrânării, iar nu un om al dreptăţii".*

Tema despre *umilinţa şi moartea lui Iisus pe cruce* Celsus o aduce ca probă contra divinităţii sale[20]. *Învierea* o considera ca o fabulă inventată şi îi contestă autenticitatea sub pretext că s-a făcut în obscuritate, sau fără martori demni de credinţă[21].

După susţinerea acestor false teze, aduce pe scenă pe un păgân prin care el acuza şi pe iudei şi pe creştini. El *acuza cele două Testamente de plagiere*, zicând că cele două nu au făcut decât a împrumuta unele metode filosofice şi dialectica cea fină a elinilor[22], mulţumindu-se cu o credinţă oarbă[23].

Credinţei într-un singur Dumnezeu, Celsus îi opunea principiile dualiste şi panteiste din religiile orientale insistând asupra doctrinei demonilor pe care el îi considera ca divinităţi intermediare între fiinţa absolută imutabilă şi lumea creată[24]. Combate realitatea libertăţii morale, atât pentru oameni cât şi pentru Dumnezeu [25].

Lumea este un tot perfect; răul nu există. Materia care este un principiu necesar, singură a produs răul[26]. Libertatea nu se poate concilia cu preştiinţa divină[27].

După ce a atacat dogmele comune din *Vechiul Testament* şi *Noul Testament*, Celsus trece la acelea care sunt proprii Evangheliei: Întruparea Fiului lui Dumnezeu şi Răscumpărarea. Invocă contra supranaturalului (minuni), imutabilitatea lui Dumnezeu[28] şi demnitatea Sa, care nu este compatibilă cu apariţia Fiului Său într-un mizerabil colţ al universului. *"Nimic mai ridicul*, spune Celsus, *decât o asemenea credinţă"*[29]. El acuza pe creştini de un hidos materialism zicând că ei târăsc divinitatea în toate mizeriile corporale[30] şi că minunile nu se datorează decât magiei[31]; că speranţele lor într-o regenerare viitoare şi într-o cerească recompensă după învierea morţilor se bazează pe nişte revelaţii false; convertirea la creştinism ar fi o himeră căci ea nu schimbă întru nimic natura omului[32]. El spune că dacă creştinii îşi închipuie că ei singuri vor supravieţui când Dumnezeu va aprinde focul judecăţii, prin aceasta ar încorona o viaţă urâtă cu o speranţă nebună[33]. Celsus mărginea viaţa omenească la mormânt şi o considera inferioară animalelor, pentru a arăta absurditatea înjosirii lui Dumnezeu pentru acest mizerabil furnicar omenesc[34].

20. Origen, *"Contra lui Celsus"* II, 20, 41;
21. *Idem*, III, 35;
22. Origen, *"Contra lui Celsus"* VI, 22, 24;
23. *Idem*, I, 2, 9;
24. *Idem*, IV, 54; VII, 68; VIII, 2, 11;
25. *Idem*, IV, 62;
26. *Idem*, IV, 10;
27. *Idem*, VI, 63;
28. *Idem*, IV, 34;
29. *Idem*, VI, 73;
30. *Idem*, VII, 36;
31. *Idem*, I, 18; II, 50;
32. *Idem*, III, 64;
33. Origen, *"Contra lui Celsus"* V, 14;
34. *Idem*, IV, 23, 76-84;

Celsus critica milostenia creştinilor pentru săraci, sclavi şi ignoranţi, pe care îi considera ca o masă urâcioasă din care se recrutează creştinii[35]. El arăta că numeroşi creştini nu se înţeleg între ei, că nu ştiu decât a se certa[36] şi că ei sunt nefolositori lumii de care se despart şi prin aceasta ei se pun în afara legii[37].

Celsus se pare că a terminat această scriere printr-un apel către creştini de a se întoarce în jurul Imperiului, primind legile, moravurile şi cultul său[38].

Prin aceasta Celsus combătea şi religia mozaică şi pe cea creştină, obligându-se a nimici certitudinea faptelor evanghelice. În special şi-a concentrat toate forţele spre a ataca dogma Întrupării Fiului lui Dumnezeu, în persoana lui Iisus Hristos, îngrămădind tot felul de obiecţiuni contra persoanei şi misiunii lui Hristos. Învăţătura şi cultul creştin le punea în paralel cu teoriile filosofice şi cu culturile păgâne. În fine, lua partea socială a Evangheliei, raporturile Bisericii cu statul, voind să demonstreze că noua religie – Creştinismul – este incompatibilă cu siguranţa şi prosperitatea Imperiului roman.

Origen arată că Celsus în combaterea Creştinismului înlătură adevărul şi dreptatea, iar din scrierea lui rezultă numai ură şi lipsă de respect pentru religie, că nu poate să convingă prin argumente raţionale, ci prin insulte şi batjocuri. Pentru el adversarii săi nu sunt decât nişte înşelători care debitează ideile lor în mijlocul unei turme de proşti[39]. Neînţelegerea dintre iudei (care aşteptau pe Mesia) şi creştini (care l-au văzut şi recunoscut pe Iisus) Celsus o consideră ca fiind fapta unor oameni care se ceartă pentru umbra unui măgar[40]. El compară şi pe unii şi pe alţii *"cu o ceartă de lilieci sau de furnici care ies din găurile lor"*[41]. Pentru aceasta, Origen îl numeşte pe Celsus un flecar şi un batjocoritor[42].

Condus de dorinţa de a întoarce în ridicol tot ce îi displăcea, Celsus nu trata serios nici cele mai serioase lucruri. De aceea îi spune:

"În adevăr acolo unde se cuvenea a discuta serios, ce face Celsus? El părăseşte fondul lucrurilor pentru a-şi bate joc, sau pentru a glumi ca şi cum ar fi scris o piesă comică sau o satiră. El nu vedea că acest mod de a scrie este direct contra scopului unui om care şi-a propus a ne face să renunţăm la creştinism şi a ne atrage la dogmele sale, care expuse cu o oarecare greutate, poate ar fi fost mai de crezut; dar pentru că se mărginesc a lua în râs, a-şi bate joc şi a glumi, noi suntem în drept de a afirma că el nu a căzut în a crede aiureli, pentru că nu a avut argumente temeinice sau nu le-a cunoscut"[43].

Origen arată în apologia sa că el nu crede necesar să scrie spre a apăra Creştinismul contra insultelor şi batjocurilor aduse de Celsus.

35. *Idem*, III, 50;
36. *Idem*, III, 12;
37. *Idem*, III, 34; IV, 68;
38. *Idem*, VIII, 66-73. Aube. Histoire des persécutions de l'Église la polémique païenne à la fin du deuxième siècle. Paris, 1878, pag. 370 urm.;
39. *Idem*, III, 30;
40. Origen, *"Contra lui Celsus"* III, 1;
41. *Idem*, IV, 23;
42. *Idem*, I, 39; III, 22;
43. *Idem*, VI, 74;

"Iisus Hristos, spune Origen, *tăcea când era acuzat pe nedrept, socotind că viaţa şi lucrările Sale sunt un răspuns suficient pentru calomniile iudeilor. Tot aşa trebuie să facă şi discipolii Săi; purtarea lor să fie cea mai bună apologie a credinţei lor cum şi învăţătura evanghelică se recomandă îndeajuns prin ea însăşi".*

Cu toate acestea, Origen cedează stăruinţelor amicului său Ambrozie, care l-a îndemnat să combată scrierea lui Celsus şi s-a hotărât să scrie spre a întări în credinţă pe aceia care ar putea să fie amăgiţi prin cuvinte perfide şi prin falsele raţionamente ale filosofului păgân[44].

În apologia sa Origen nu urmăreşte decât triumful adevărului şi al dreptăţii pentru care cu pietate cere de la Dumnezeu să-l lumineze ca să poată înlătura întunericul minciunii[45].

"Dacă ai putea, spune Origen la începutul cărţii a IV-a, *pătrunde în inima tuturor acelora care au căzut după lucrarea lui Celsus; a smulge săgeţile care rănesc sufletele puţin întărite cu armătura divină şi a aplica remedii spirituale asupra rănilor pe care Celsus le-a făcut prin otrava învăţăturilor sale, aceasta ar fi cea mai mare dorinţă a mea. Dar numai Dumnezeu este Cel Care poate să pătrundă prin spiritul Său şi prin acela al lui Iisus Hristos în inimile pe care El le crede demne de a le vizita. Cât pentru noi, care ne străduim a aduce pe oameni la credinţă prin cuvintele şi prin scrierile noastre, lucrul nostru constă în a ne da silinţele spre a merita numele de lucrători harnici, împărţind cu dreptate cuvântul adevărului"*[46].

Origen rămâne una din cele mai strălucite minţi ale teologiei şi filosofiei creştine. Miezul teologiei patristice de după el, îndeosebi în hristologie şi morală, derivă direct sau indirect din gândirea lui. Universalismul biblic i-a impus o metodă globală în tratarea problemelor, metodă care-l obligă să structureze totul cu migală şi să îmbine părţile armonios între ele, spre a da un ansamblu unitar. Origen este o *"inteligenţă îndrăgostită de raţiune, dar rămânând deschisă altor raţiuni"* (M. Harl).

Doctorand:
LAURENŢIU OSTAFE

44. *Idem*, prefaţă 1-6;
45. Origen, *"Contra lui Celsus"* IV, 98; VII, 1;
46. *Idem*, V, 1;

BIBLIOGRAFIE:

– Gheorghe Vlăduţescu, Ion Bănşoiu: *Filosofia greacă în texte alese*, Editura Punct, Bucureşti, 2000;
– Gheorghe Vlăduţescu, *Filosofia primelor secole creştine*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1990;
– Gheorghe Vlăduţescu, *O istorie a ideilor filosofice*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990;
– Gheorghe Vlăduţescu, *Filosofia primelor secole creştine*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974;
– Gheorghe Vlăduţescu, Ion Ianoşi, Gh. Al. Cazan, Vasile Tonoiu, Ilie Pârvu, Ion Chelcea, Septimiu Chelcea, Ilie Bădescu, N.I. Mariş, Ion Goian, Cristian Petru, Vintilă Mihăilescu, *Raţiune şi credinţă*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1983;
– Gheorghe Vlăduţescu, *Ateismul în antichitate*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1979;
– Gheorghe Vlăduţescu, Aurelian Tache: *Prometeu împotriva lui Zeus (Libera cugetare în Grecia şi Roma veche)*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1967;
– Ioan C. Coman, pr. prof. dr., *Patrologie*, vol. 2, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1985;
– Ioan Rămureanu, pr. prof. dr., *Istoria bisericească universală*, Editura Institului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992;
– Horia C. Matei, *Lumea antică*, mic dicţionar biografic, Editura Danubius, Bucureşti, 1991;
– Ovidiu Musceleanu, preot: *Origen, viaţa, scrierile şi doctrina lui*, Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Teologie, Bucureşti, 1896;
– ***: *Dicţionar Enciclopedic Ilustrat*, Editura Cartier SRL, Chişinău, 1999.

FAPTE NECUNOSCUTE DIN UMBRA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ŞI EROUL LOR, UN MARE PRIETEN AL ROMÂNIEI

Existenţa şi activitatea în România a personajului nostru, împletite cu numele uneia din cele mai ilustre familii ale ţării şi cu resturile altor figuri istorice ale vieţii noastre politice din timpul şi în urma primului război mondial, îşi găsesc cu prisosinţă atestarea în documente, care sunt tot atâtea dovezi că faptele ce aureolează amintirea acestui necunoscut erou, sunt de cea mai certă autenticitate.

Omul, ale cărui merite de necontestat se cer evocate, este cetăţeanul elveţian *Ernst. F. Wangler,* un străin, identificat până la cea mai intimă fibră a fiinţei lui cu viaţa poporului român căruia, la răscrucea unor decisive evenimente, i-a fost dat să-i aducă o contribuţie providenţială, neevidenţiată până acum de documentele primului război mondial, dar pe care marile personalităţi ale ţării, făuritoare ale unităţii noastre naţionale, au apreciat-o la vremea lor, ca fiind nepreţuită.

Născut la 8 august 1888 în oraşul Lucerna în Elveţia, unde şi-a petrecut copilăria, Wangler a urmat cursurile de pregătire în domeniile comerciale şi de contabilitate la Zürich, acumulând în anii următori o bogată experienţă în mari întreprinderi din diferite centre elveţiene.

În împrejurări necunoscute, având vârsta de 27 de ani şi o solidă reputaţie de specialist în industria turistică, la 15 august 1913 devine administratorul marelui hotel bucureştean *Athénée Palace,* având de acum posibilitatea de a-şi desfăşura aptitudinile, competenţa şi mai ales capacitatea de organizator, în faţa sa deschizându-se astfel cele mai sigure perspective de afirmare şi ascensiune socială.

Ochiului încercat al lui Vintilă Brătianu, căruia se pare că-i datorează şi venirea în România, nu i-a fost greu să descopere sub trăsăturile echilibrate, dar energice, ale tânărului elveţian, pe omul de care avea nevoie, pentru proiectele sale de viitor. Caracterul integru, spiritul de iniţiativă şi energia elveţianului au avut darul de a cuceri pe deplin încrederea cunoscutului om politic, atât de exigent şi meticulos în toate relaţiile sociale, ca şi în toate amănuntele vieţii sale private. În plină dezvoltare şi cu un potenţial încă nevalorificat suficient, staţiunile balneare Govora şi Călumăneşti – aflate atunci în administrarea unui concern turistic-patronat de Vintilă Brătianu – cereau la conducerea lor un bun gospodar, un om cu putere de muncă, cu vederi largi şi experienţă, iar Wangler, ca nimeni altul, răspundea tuturor cerinţelor, prezentând cele mai solide garanţii că, în mâinile sale pricepute şi harnice, cele două staţiuni vor păşi pe un făgaş de propăşire şi modernizare. Transformările ce nu au întârziat să apară, văzând cu ochii în cele două staţiuni, îl ridică tot mai mult în preţuirea protectorului său, care, cunoscându-l tot mai bine, îi încredinţează şi administrarea fermei şi moşiei sale de la Mihăieşti – judeţul Vâlcea, astfel, în scurt timp, elveţianul devenind cea mai apropiată persoană de încredere a familiei Brătianu, ba chiar colaborator şi al celorlalţi fraţi Ion (Ionel) şi Constantin (Dinu) Brătianu.

Întreprinzătorul şi dinamicul administrator va şti să folosească din plin anii neutralităţii, 1914-1916, spre a îmbunătăţi capacităţile şi dotările celor două staţiuni balneare de pe Valea Oltului şi a le pune cât mai mult în valoare pitorescul

atât de asemănător peisajelor elveţiene, ca şi virtuţile terapeutice tot atât de apreciate ca şi celebrele izvoare de la Baden-Baden şi Karlovy-Vary.

Dar vine războiul...

Presată de evenimentele de pe fronturile din Apus şi sub valurile entuziasmului naţional, România părăseşte expectativa de până atunci şi, potrivit înţelegerilor secrete cu puterile Antantei, ce îi garantaseră realizarea idealului naţional de unire a ţinuturilor româneşti din Austro-Ungaria cu patria mamă, se angajează în marile acţiuni militare din toamna anului 1916. Experienţa anilor anteriori de pe teatrele de război din vestul Europei, superioritatea tehnică a inamicului, precum şi nerespectarea de către aliaţi a angajamentelor şi strategiei prestabilite, dau o turnură nefericită evenimentelor de pe fronturile româneşti.

În urma puternicei ofensive germano-austrice din Oltenia şi Muntenia, la 12/25 noiembrie 1916 trupele inamice ocupă zona Râmnicu-Vâlcea – Muscel-Argeş, iar în inaintarea spre inima ţării, Bucureşti, pentru scurtă vreme, la Rm. Vâlcea se stabileşte Cartierul General German. Aici, într-o bună zi Ernst Wangler are şansa şi surpriza de a se găsi faţă în faţă, cu nimeni altul, decât cu prietenul său din copilărie şi de la studiile efectuate la Zürich, Cr. Baumgartner, devenit aghiotantul feldmareşalului August von Mackensen, comandantul trupelor germano-austro-ungaro-bulgaro-turce, care au atacat România, fost comandat al trupelor austro-germane în Galiţia şi Serbia în campaniile anterioare 1915-1916.

Revederea celor doi amici a fost mai mult decât emoţionantă şi cordială de amândouă părţile. Prietenia şi strânsele raporturi ale elveţianului cu ofiţerii germani din Marele Stat Major s-au dovedit de mare folos pentru prevenirea abuzurilor ce se practicau de către ocupanţi cu rechiziţiile şi confiscările de bunuri. De un regim mai blând au putut beneficia astfel atât cele două staţiuni balneare, cât şi ferma de la Mihăieşti a familiei Brătianu. Statutul de cetăţean al Elveţiei, stat neutru prin care se efectua schimbul de prizonieri de pe fronturile occidentale, a fost invocat, atunci când a fost cazul, de către administrator şi a fost luat în considerare de către ocupaţi, care i-au eliberat documente de liberă circulaţie. Nu i-a fost greu lui Wangler nici să se justifice în faţa autorităţilor militare de culpa de a nu fi ridicat în Govora şi Călimăneşti arcuri de triumf în cinstea feldmareşalului când acesta le-a vizitat.

Năvalnica rostogolire a evenimentelor militare şi politice de la sfârşitul nefericitului an 1916 au surprins familia Brătianu într-o dramatică situaţie. La 20 noiembrie 1916 Casa Regală, Guvernul şi Administraţia de Stat, se retrag la Iaşi, părăsind capitala ţării, care va rămâne ocupată de armatele celor cinci state inamice timp de doi ani, respectiv până la data de 27 noiembrie 1918. Ca represalii împotriva familiei Brătianu, considerată şi nu fără dreptate răspunzătoare de intrarea României în război de partea Antantei, o parte din doamnele familiei rămase în Bucureşti, printre care şi soţia lui Vintilă Brătianu – Ministru de Război în Guvernul de la Iaşi – care nu apucaseră să plece cu soţii lor au fost izolate, sub pază militară, la mănăstirea Pasărea de lângă Bucureşti, fără posibilitatea oricăror contacte cu lumea de afară. Pentru prizonierele de la Pasărea relaţiile lui Wangler cu ofiţerii germani au fost providenţiale. Sub pretextul de a fi interesat de cumpărarea stofelor lucrate de maici, acesta îşi putea face vizitele la mănăstire oricând

dorea, asigurând astfel aprovizionarea cu cele necesare existenţei distinselor ostatice, care-l aşteptau întotdeauna cu înfrigurare, mai ales pentru informaţiile ce le aducea de la Iaşi.

În euforia succeselor militare obţinute, ori pe care scontau în următoarele confruntări, ofiţerii germani, departe de a refuza ospitalitatea oferită cu generozitate de Wangler, se lăsau tot mai antrenaţi în petreceri după petreceri, organizate de acesta. Pentru fostul prieten din copilărie şi camarazii săi, Wangler organizează temeinic chiar şi o vânătoare de capre negre în munţii Coziei. Buna dispoziţie ce se înfiripă în aceste întâlniri are darul de a dezlega limbile şi a da frâu liber confidenţelor de tot felul.

La 12 iunie 1917 la locuinţa aghiotantului feldmareşalului, "spărgător de fronturi", Cr. Baumgartner, are loc una din obişnuitele întâlniri vesele organizate de elveţian. Ofiţerii germani dovediseră şi de această dată că ştiu să preţuiască atât ţuica românească, al cărei gust îl descoperise, dar mai ales vinul de Drăgăşani cu care Wangler fusese mai mult decât darnic. S-a băut mult, s-au evocat amintiri, s-a cântat, s-au povestit pe întrecute întâmplări din viaţa civilă şi cea militară. În infatuarea lor şi încălziţi de băuturile cu care se desfătaseră toată noaptea, în zori, ei îi destăinuiră elveţianului că la sfârşitul lunii iulie, sau în primele zile ale lunii august 1917, conform planurilor Marelui Stat Major, care au fost aprobate atunci de feldmareşal, urma să se declanşeze pe frontul din Moldova o mare şi hotărâtoare ofensivă germano-austro-ungară, menită să zdrobească definitiv armata română. S-a argumentat tehnic şi tactic, cu referiri la 12 divizii din zona Oituzului, care trebuiau să constituie forţa principală de şoc din Transilvania, la acţiunile de învăluire şi coordonare, la intervenţia trupelor stabilizate pe linia Focşani, precum şi la dotările şi pregătirile în teren, astfel încât armata română, cât mai rămăsese, slăbită şi decimată de tifos, să fie complet nimicită, iar Moldova fiind ocupată să nu-i mai rămână României decât definitiva capitulare şi eliminare din război.

În posesia acestor informaţii de o extraordinară importanţă, Ernst Wangler nu a mai avut linişte până nu a luat legătura cu prof. univ. Ioan Cantacuzino căruia i-a comunicat cele aflate. Ioan Cantacuzino sesizând iminenţa operaţiunilor militare şi gravitatea covârşitoare a situaţiei i-a încredinţat elveţianului o scrisoare destinată iluştrilor săi cumnaţi de la Iaşi. În trenul cu care se întorcea la Govora, Wangler are norocul să întâlnească un cunoscut, concetăţean elveţian, K. Peter din Zürich, care era condus de un militar german până la frontieră, spre a fi expulzat.

Schimbând trenul la Piatra Olt, Ernst Wangler găseşte posibilitatea să-i înmâneze acestuia, atât scrisorile doamnelor Brătianu, aflate ostatice la mănăstirea Pasărea, cât şi scrisorile prof. univ. Ioan Cantacuzino, pentru ca în cel mai scurt timp să fie transmise ambasadorului român de la Berna, împreună cu toate amănuntele verbale ce n-ar fi putut înfrunta riscul unei interceptări, toate trebuind să ajungă în cel mai scurt timp la Iaşi. Nepreţuitele informaţii, pe o cale ocolită, trecând prin ambasadele Rusiei şi Suediei, au ajuns la Iaşi la data de 25 iunie 1917, putându-se astfel lua la vreme măsurile militare corespunzătoare, spre a se evita străpungerea liniilor româneşti şi ocuparea totală a României.

Uriaşa maşină de război, pregătită cu minuţiozitate şi spirit de disciplină, caracteristice militarismului german, s-a declanşat cu furie asupra poziţiilor armatei

române în perioada prestabilită, comunicată elveţianului: Mărăşti 11/24 iulie 1917; Mărăşeşti 24 iulie/6 august 1917; Oituz 26 iulie/8 august 1917.

Pe un spaţiu relativ redus s-au aflat faţă în faţă, într-o concentrare de forţe şi mijloace cum nu mai cunoscuse până atunci războiul mondial, nouă armate, care totalizau 80 divizii de infanterie şi 19 divizii de cavalerie, cu 947 batalioane, 550 escadroane, 923 baterii de artilerie şi peste 1100 mitraliere, având ca efective circa 800.000 militari, alţi aproape un milion fiind în rezerva imediată.

Însă, în conformitate cu planul stabilit de Comandamentul Român, în dimineaţa de 11/24 iulie 1917, după o puternică pregătire de artilerie care durase două zile, Armata a II-a română, cu flancurile asigurate în dreapta de Armata a IX-a rusă, iar la stânga cu Armata a IV-a rusă, luând-o înaintea inamicului a dezlănţuit ofensiva în zona muntoasă a Vrancei. Cu preţul unor importante sacrificii, atacul românesc a realizat surprinderea inamicului şi a eliberat întregul bazin al Sovejei, reprezentând circa 500 km^2.

Importantul succes al românilor n-a putut fi continuat şi fructificat datorită defecţiunilor înregistrate de Armata XI-a rusă în Galaţia şi a hotărârii unilaterale a Camandamentului Rus de a retrage Corpurile 7 şi 40 de la Armata a IV-a şi a IX-a ruse, lăsând descoperită aripa nordică a frontului românesc, astfel că la 19 iulie/1 august 1917 ofensiva de la Mărăşti a fost oprită, armata română fiind nevoită să treacă la apărare în sudul Moldovei, pentru a preîntâmpina manevrele de învăluire, care urmăreau încercuirea şi anihilarea forţelor româneşti, exercitate prin înaintarea Armatei I austro-ungară pe Valea Trotuşului şi a armatei a IX-a germană în lungul Siretului. Şi, în timp ce Armata I română se îndrepta spre poziţiile Armatei a IV-a rusă, ale cărei unităţi trebuiau să le înlocuiască, la 24 iulie/6 august 1917 Armata a IX-a germană a trecut la ofensivă, conform planurilor Marelui Stat Major german, declanşând cea mai mare bătălie de apărare a Românilor în zona Mărăşeşti, respectiv între Carpaţii de Curbură şi râul Siret. La această bătălie, numai în sectorul principal de luptă au participat peste 20 divizii de ambele părţi. Tot în conformitate cu planurile dezvăluite elveţianului pe Valea Trotuşului, la Oituz, la data de 26 iulie/8 august 1917 pornea ofensiva Armatei I austro-ungară, care după spargerea liniilor de apărare româneşti, trebuia să facă joncţiunea la Adjud cu Armata a IX-a germană. De cele două ofensive inamice a fost surprinsă Armata a IV-a rusă, care era în apărare pe malul de nord al râului Putna, unde făcea legătura între Armata II-a română şi Armata I română, şi ale cărei unităţi n-au apucat să fie înlocuite de trupele româneşti. Manevra de înlocuire a trupelor ruseşti era programată a se executa în operaţii succesive până la data de 28 iulie/10 august 1917. Armata a IV-a rusă dispunea de o forţă de 84 batalioane de infanterie, 32 escadroane de cavalerie şi 79 baterii de artilerie, forţe net inferioare Armatei a IX-a germană, care, sub comanda generalului Iohannes von Eben, pornea ofensiva pe direcţia Focşani-Mărăşeşti-Adjud cu 102 batalioane de infanterie, 10 escadroane de cavalerie şi 213 baterii de artilerie şi care a reuşit să scoată din poziţiile de apărare trupele Armatei a IV-a rusă, nevoită să se retragă sub puternica presiune a inamicului. Se pune firesc întrebarea "de ce n-a informat Statul Major român Comandamentul Armatei ruse, informaţiile primite din Suedia, prin Rusia, cu privire la ofensiva germană?". Bătălia de la Mărăşeşti a

durat 29 zile, dintre care 16 zile cu lupte deosebit de intense şi grele şi a fost câştigată cu preţul pierderii a 27.410 ostaşi români morţi şi răniţi din Armata I română şi 25.650 luptători ruşi, morţi şi răniţi din Armata a IV-a rusă, inamicul pierzând circa 65.000 soldaţi şi ofiţeri, – morţi, răniţi şi prizonieri.

Pe Valea Trotuşului, în bătălia de la Oituz, declanşată la 26 iulie/8 august 1917 şi încheiată la 9/22 august 1917, Armata a II-a Română a repurtat o strălucită izbândă asupra Armatei I austro-ungară, întărită cu Divizia 117 infanterie germană şi Brigada 15 rezervă, bavareză.

În această perioadă: iulie-septembrie 1917, la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, s-au dat exemple nepieritoare ale dragostei de neam şi ţară a românilor, datorită eroismului legendar al ostaşilor şi al ofiţerilor, fiind dejucat Planul german de dezvoltare a ofensivei din Moldova spre Ucraina de Sud şi portul Odessa – Armatele IX-a germană, I austro-ungară şi a III-a bulgară, simultan cu acţionarea dinspre Nord a Puterilor Centrale în Galiţia şi Bucovina, cu Armatele a III-a şi a VII-a austro-ungare.

În Rusia, criza politică devenise tot mai acută, datorită bolşevicilor lui Lenin, infiltraţi de către germani prin Finlanda, în spatele frontului şi în straturile profunde ale Armatelor a IV-a şi a IX ruse, din rândul cărora ostaşii dezertau în masă, iar în retragere prădau şi jefuiau satele româneşti din Moldova şi Basarabia. Deteriorarea continuă a structurilor organizatorice ale Armatei ruse, dispersarea unităţilor acesteia pe teritoriul liber al României, ordine contradictorii emanând de la diverse autorităţi de comandă ruseşti, au produs o adâncă frământare în cercurile politice şi militare ale României, cu atât mai mult cu cât zone întregi ale frontului ruso-român rămăseseră descoperite în faţa inamicului prin dezertări frecvente ale unităţilor ruseşti.

Surprins de neaşteptatele situaţii create de armata română în ofensivă şi apoi în apărare în Moldova, în perioada iulie-septembrie 1917, orgoliosul felmareşal, August von Mackensen, bănuind că din anturajul său imediat au fost divulgate planurile militare, a ordonat ca toţi ofiţerii Marelui Stat Major German să fie trimişi în prima linie a frontului, acolo de unde fostul aghiotant, Cr. Baumgartner avea să nu se mai întoarcă. Vestea că prietenul său Cr. Baumgartner şi-a pierdut viaţa în aceste împrejurări, l-a marcat profund pe Ernst Wangler, pentru tot restul zilelor sale.

Istoricii moderni au apreciat că Marea Revoluţie Bolşevică din octombrie 1917 (7 noiembrie 1917) a fost victorioasă pentru că Armata Română, prin rezistenţa eroică de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz, a creat condiţii favorabile consolidării la putere a bolşevicilor lui Lenin prin destrămarea autocraţiei ţarise şi instaurarea puterii sovietelor în marele imperiu colonialist rusesc, imperiu ce-şi avea coloniile în vecinătatea statului centralizat ruso-ucrainian.

Victoriile strălucite câştigate de Armata Română au împiedicat inamicul să cucerească Moldova, dar ieşirea Rusiei bolşevice din război şi încheierea armistiţiului acesteia cu Puterile Centrale la 20 noiembrie/3 decembrie 1917, au dus România într-o situaţie geostrategică şi politică extrem de critică. În aceste condiţii la 26 noiembrie/9 decembrie 1917 a fost semnat Armistiţiul de la Focşani, iar când Rusia şi Ucraina au finalizat negocierile de pace cu Puterile Centrale, la 9/22 fe-

bruarie şi 3/16 martie 1918, prin semnarea tratatului de pace de la Brest – Litovsk, situaţia României a devenit dramatică, aceasta fiind nevoită să semneze la Buftea, la data de 20 februarie/5 martie 1918, un tratat preliminar de pace, iar la 24 aprilie/7 mai 1918 Pacea de la Bucureşti, având unele clauze cu adevărat draconice: obligaţii economice înrobitoare; pierderea Dobrogei în favoarea Bulgariei şi Turciei; rectificări de graniţă pe Carpaţi. Clauzele dictatului impus României prin Pacea de la Bucureşti din 24 aprilie/7 mai 1918 n-au fost ratificate de Regele Ferdinand I al României şi nici de către Parlament, fiind acceptate numai de Guvernul Provizoriu de la Bucureşti constituit la data de 5/18 martie 1918. Alexandru Marghiloman, în palatul Cotroceni, a semnat din partea României Tratatul de pace alături de Puterile Centrale, reprezentate de: R. von Kühlmann – Germania; St. Burian – Austro-Ungaria; V. Radoslav – Bulgaria şi Ahmet Nessim-bey – Turcia.

Nu-i mai rămânea poporului român decât speranţa în victoria aliaţilor. Şi aceea nu a întârziat. În vara anului 1918, a patra ofensivă germană pe Frontul de Vest a fost oprită la Marna, iar contraofensiva ce a urmat a spart frontul Puterilor Aliate pe Somme, obligând Armata Germană să se regrupeze pe Linia Siegfried, pe care în scurt timp a fost nevoită să o părăsească. Trupele Antantei, după ce timp de doi ani au fost menţinute nemişcate în faţa localităţii Monastâr, la data de 15/28 septembrie 1918, au spart frontul la Dobropolie şi prin acţiuni energice au determinat la 29 septembrie/11 octombrie 1918 Bulgaria să capituleze, iar la 30 octombrie/12 noiembrie 1918 să capituleze şi Turcia. La 3/16 noiembrie 1918 Austro-Ungaria a semnat Armistiţiul, fapt ce a permis reintrarea României în război, prin remobilizarea armatei la 10/23 noiembrie 1918.

La 11/24 noiembrie 1918 în pădurea de la Compiégne, lângă Paris, Germania a capitulat.

Românii din Basarabia, Bucovina şi Transilvania, în condiţiile prăbuşirii imperiilor ţariste şi austro-ungar, în cadrul unor adunări reprezentative şi democratice, în anul 1918, şi-au proclamat voinţa de a se uni cu Regatul României, realizându-se astfel visul secular de constituire a statului unitar român.

La 23 noiembrie 1918 un automobil trimis de Guvern venea la Govora, cu invitaţia lui Ionel Brătianu ca elveţianul Ernst Wangler să ia parte la banchetul oficial dat cu prilejul întoarcerii Guvernului la Bucureşti şi proclamarea unirii provinciilor cu Regatul României. În cadrul banchetului i-au fost rezervate lui Wangler cele mai mişcătoare atenţii, recunoscându-i-se oficial şi solemn contribuţia preţioasă la victoria cauzei României. Fiind prezent la acest banchet şi Episcopul de Caransebeş Miron Cristea, viitorul Patriarh, acesta l-a îmbrăţişat de trei ori pe elveţian, subliniind în alocuţiune că prin acţiunea plină de riscuri ce a întreprins, a fost salvată viaţa a zeci de mii de ostaşi români. Apoi, în Cabinetul Primului Ministru, tot atunci, i s-a oferit cu titlu de recunoştinţă, cetăţenia de onoare a României, o casă şi o fermă de 240 hectare lângă Alba Iulia. Om de caracter şi de conştiinţă, Ernst Wangler ne-a mărturisit, cu ochii plini de lacrimi, în anul 1973 – era acum în vârstă de 85 ani – că nu şi-ar fi putut îngădui să accepte vreun fel de avantaj moral, sau material, în asemenea împrejurări, considerând că tot ce a făcut nu a pornit decât din sentimentele sale faţă de "iubita Românie".

Întregirea României în hotarele ei firești a fost consacrată de tratativele de pace, care au urmat războiului, imensele pierderi umane cu care numai românii din vechiul Regat au plătit realizarea între 1916-1918 a idealului național, întregirea statală, însumând aproape 340.000 persoane, cifră ce constituie un record mondial de tristă aducere aminte, reprezentând 33% din efectivul mobilizat.

În anul 1927 Ernst Wangler se căsătorește cu Michaela Popovici, fiica inginerului Gheorghe Popovici și primește ca dotă un conac și o fermă de 50 hectare în satul Căzănești-Jud. Vâlcea, cei doi soți stabilindu-se la Călimănești în vila Meri. Aici, au fost vizitați de numeroase personalități politice și culturale, foști Prim-Miniștri, fostul patriarh Miron Cristea și poetul Ion Pillat, cu care legase o strânsă și caldă prietenie.

La moșia Mihăiești-Vâlcea, în 1931, sub ochii săi se sfârșea acela ce fusese un mare patriot și om de stat, Vintilă Brătianu, fiind înmormântat în mausoleul familiei de sub bisericuța Florica de lângă Pitești. Și tot devotatului său "om de încredere" și prieten i-a revenit onoarea organizării, până în cele mai mici amănunte, a funeraliilor.

Devenit o personalitate în societatea românească postbelică, Ernst Wangler, la solicitarea unor oameni politici, ca Ionel I.C. Brătianu, Ion Mihalache, Alexandru Vaida Voevod, sau specialiști ca Traian Săvulescu, contribuie, prin relațiile sale, la realizarea unor ample acțiuni în direcția îmbunătățirii raselor de vite din România, facilitând masive importuri de reproducători din Elveția. Începând din anul 1930 s-a stabilit cu Ion Mihalache-Șeful Partidului Țărănesc o strânsă colaborare a elvețianului, în domeniul zootehniei.

Viața familiei Michaela și Ernst Wangler a decurs domol, în cadrul societății acelor timpuri, Ernst rămânând, pentru a folosi cuvintele cu care Nicolae Iorga caracteriza pe un alt prieten al României "omul care a înțeles neamul românesc, în toată adâncimea și nevinovăția, în toată mândria și duioșia, în toată frumusețea și simplitatea, în toată castitatea și poezia lui". Soții Wangler, atât la vila Meri, cât și la reședința din București, au trăit plăcerea de a face bucurii semenilor lor, cu bunătate și simplitate desăvârșite.

Dar la 17 iunie 1944, în anii celui de al II-lea Război Mondial autoritățile germane de la București, descoperind probabil unele fapte din trecutul elvețianului, considerate a le fi ostile, au impus expulzarea sa și a soției din România, aceștia fiind nevoiți să ia drumul exilului în Elveția. La intervenția energică a lui Traian Săvulescu, devenit ministru al agriculturii, la un an de la terminarea războiului, soții Wangler s-au putut reîntoarce în România.

Din păcate, revenirea a fost de scurtă durată, pentru că la 19 septembrie 1949 vor fi din nou expulzați, de această dată de către regimul comunist la cererea directă a organelor de ocupație sovietice.

În anul 1951 întreaga lor avere din România a fost confiscată de către comuniști, sub motivul că proprietarii sunt absenteiști și abia în 1958 statul român le-a acordat o despăgubire reprezentând circa 33% din valoarea bunurilor confiscate.

În Elveția soții Wangler n-au încetat să păstreze României și poporului român, cea mai caldă și statornică afecțiune, în familie vorbind numai românește, iar amintirile, duse cu ei, le storceau întotdeauna lacrimi de duioșie. Până la sfâr-

ştitul vieţii Ernst Wangler ţinea să mărturisească, în orice împrejurare, convingerea că pe lume nu există oameni mai blajini, mai plini de omenie, mai buni, cinstiţi şi harnici, ca ţăranii români.

Din proprie iniţiativă în anul 1973, sentimentele sincere şi profunde ale soţilor Wangler faţă de România, şi-au găsit expresia cea mai grăitoare printr-o donaţie generoasă şi substanţială, făcută pentru repararea şi consolidarea unor mănăstiri de pe Valea Oltului: Bolniţa Mănăstirii Cozia (20.000 fr. elv.); Mănăstirea Cozia (10.000 fr. elv.); Mănăstirea Turnu; Mănăstirea Frăsinei; Mănăstirea Stânişoara; Mănăstirea Dintr-un lemn şi Mănăstirea Hurezi; ajutoare care, în anii de politică antireligioasă din România, au permis ca aceste valoroase monumente istorice să primească importante lucrări de conservare şi întreţinere. Menţionăm că la Mănăstirea Cozia, atât ctitoria lui Mircea cel Bătrân din anul 1388, cât şi întregul complex, au putut fi acoperite cu tablă de aramă şi s-a introdus încălzire centrală; la Mănăstirea Turnu s-a introdus curent electric etc.

Simţindu-şi sfârşitul apropiat, Ernst Wangler în testamentul întocmit a stipulat ca întreaga agoniseală din Elveţia să fie dedicată României, prin acordarea anual a unei burse de studii, în anumite condiţii unor studenţi din România.

Ultima dorinţă a soţilor Ernst şi Michaela Wangler a fost ca urnele cu cenuşa lor să se odihnească în pământul României, în cimitirul de lângă bisericuţa construită în 1545 din faţa Mănăstirii Cozia, denumită Bolniţa, acolo unde, prevăzători, după schiţe şi modelul stabilite de ei, se amenajase un mic monument funerar străjuit de o cruce de marmură, amintind prin factura ei tradiţiile ţării de origine a acestui statornic prieten al poporului nostru.

La 26 august 1976 la Minusie-Locarno în Elveţia, la vârsta de 88 ani, se stinge din viaţă, cu dorul României, cel ce a fost un devotat, dezinteresat şi statornic prieten al ei, Ernst Wangler.

La 25 aprilie 1993, îl urma în veşnicie, tot acolo şi distinsa sa soţie, asociată şi desigur, în cea mai mare măsură, inspiratoarea şi susţinătoarea tuturor sentimentelor şi acţiunilor sale faţă de România, Michaela Wangler, născută Popovici în satul Căzăneşti-jud. Vâlcea, cu nostalgia patriei şi meleagurilor natale.

Dorinţa lor le-a fost cu sfinţenie îndeplinită. La umbra brazilor Coziei, în susurul Oltului neodihnit, urnele cu cenuşa iluştrilor dispăruţi, expediate din Elveţia în cele mai elegante condiţii, au fost depuse în sfânta ţărână a ţării, cu toate rânduielile creştineşti cuvenite, în lăcaşul pregătit de sub crucea pomenirii lor.

Preot CONSTANTIN DEJAN
Ing. OCTAVIAN C. DEJAN

BIBLIOGRAFIE:

– Sabina Cantacuzino, *Din viaţa familiei I.C. Brătianu* – vol. III, pag. 194; 205; 240; 349; 353-359; 363, Ed. Universul, Bucureşti, 1937.

– Constantin Chiriţescu, *Istoria războiului nostru* – 3 vol. – 1930.

– Comisia Română de Istorie Militară, *România în anii Primului Război Mondial* – 2 vol., Ed. Militară, Bucureşti, 1987.

INTEGRAREA MUZICII BIZANTINE ÎN CREAŢIA ENESCIANĂ

Deoarece exegeza creaţiei enesciene s-a făcut, în cea mai mare parte, în perioada totalitarismului comunist, autorii ei nu au putut urmări şi contura *coordonatele religioase ale acesteia şi nici raporturile genialului muzician cu religia, cu componenta religioasă a concepţiei* ce găsea elemente comune ale celor două domenii: arta şi religia. Enescu a ajuns chiar la faza de a vedea în *"artiştii lumii"* nişte *"apostoli ai păcii"*, care dezvăluie *"omenirii calea spre armonie, care e fericire şi pace"*[1], iar una dintre cele din urmă locuinţe ale sale era asemuită de Yehudi Menuhin unei *"chilii monahale, cu pereţii văruiţi, goi, fără nici o pictură, un pat îngust de metal, o singură fereastră..."*[2]. Un cronicar maghiar îl considera *"un profet, un Isaia al artelor"*, el purtând în inima sa credinţa, *"iar deasupra inimii – Biblia"*[3].

În pofida acestor aprecieri sincere şi autentice, viaţa şi creaţia lui George Enescu au fost trecute prin cele mai perfide site materialiste şi propagandistice, ele falsificând fizionomia spirituală a unui mare artist a cărui *concepţie umanistă, renascentistă nu putea decât să aşeze la loc de cinste sentimentele religioase.*

Aceste raporturi trebuie investigate nu cu un scop în sine, ci pentru întregirea personalităţii sale, una dintre cele mai complexe pe care le-a înregistrat istoria muzicii şi mai ales pentru că în felul acesta se deschid noi perspective asupra valenţelor creaţiei muzicianului considerat, pe bună dreptate, *una dintre efigiile spiritualităţii româneşti, în care credinţa creştină ortodoxă reprezintă un element esenţial, nedepartajabil şi definitoriu.*

Pe de altă parte, aceste investigaţii lărgesc perspectivele cercetării integrării muzicii religioase în creaţia enesciană.

Până în prezent nici una dintre puţinele cărţi dedicate lui George Enescu nu urmăreşte implicarea religiosului în viaţa şi în concepţia marelui artist, care declara cu câţiva ani înainte de trecerea Styxului: *"Cum cred în muzica pe care am iubit-o atât, cred şi în Dumnezeu, care m-a creat. După umila mea părere, trebuie să fii cu adevărat naiv, ca să declari că Dumnezeu nu există. Însuşi faptul că e invizibil ne face să-l adorăm. Mă înspăimântă însă mulţimea şi varietatea căilor pe care le urmează oamenii, pentru a ajunge la El..."*[4].

Paginile cele mai apropiate de noi, consacrate sentimentelor religioase ale lui George Enescu – şi sunt numai două – aparţin anului 1927, fiind semnate de preotul moldovean, Nicolae Hodoroabă, în cea dintâi încercare monografică a fiului Livenilor[5].

1. Cristian, V., *Un geniu al artei româneşti*, George Enescu, în *Femeia şi copilul*, Bucureşti, An II, nr. 22, 6 mai 1945, p. 7.
2. Menuhin, Yehudi, *Călătorie neterminată*, treducere de Alina M. Arsenescu, Bucureşti, Editura muzicală, 1980, p. 178.
3. Apud: Pinter Lajos, *Mărturii despre George Enescu*, traducere din limba maghiară de Tereza şi George Sbârcea, Bucureşti, Editura muzicală, 1980, p. 110.
4. Gavoty, Bernard, *Amintirile lui George Enescu*, traducere din limba franceză de Romeo Drăghici şi Nicolae Bilciurescu, Bucureşti, 1982, p. 114.
5. Hodoroabă, Nicolae, *George Enescu. Contribuţiuni la cunoaşterea vieţii sale*, Iaşi, Viaţa Românească, 1927, pp. 32-33.

Propriile declaraţii pe această temă au fost trunchiate ori omise în totalitate din textele publicate postum, sau din trimiterile bibliografice. Exemplul cel mai edificator îl constituie interviul acordat lui Petru Comarnescu în anul 1927, publicat în revista *Politica*, în care eminentul om de cultură sistematizase problemele specificului românesc în arta muzicală.

Capitolul consacrat muzicii religioase – filon principal al spiritualităţii româneşti – nu a putut fi publicat în primul volum al *Interviurilor*, deşi ocupa o parte importantă din interviul citat. Din păcate, numai cei care au apelat direct la sursă au avut ocazia să găsească echivalentul punctelor de suspensie şi au putut găsi consideraţiile pline de substanţă despre muzica religioasă. Printre ei se numără Vasile Tomescu şi Laura Manolache, cea care include aceste puncte de vedere, din urmă cu peste şase decenii, în agenda celui de-al II-lea volum al *Interviurilor*.

La cealaltă extremă, determinată de aceeaşi interpretare materialistă a concepţiei compozitorului ce ne reprezintă în muzica universală, se situează *exagerările perioadei naţionalist-comuniste*, când s-a ajuns din interese propagandistice, la afirmaţii că Enescu ar fi cunoscut creaţiile şcolii de la Putna, pe care le-ar fi investigat pentru a-şi extrage materialul melodic pentru capodopera sa *Oedip* şi că ar fi fost un asiduu cercetător al trecutului nostru muzical. De ce nu a fost publicat un răspuns al regretatului bizantinolog şi etnomuzicolog Gheorghe Ciobanu, la aceste exagerări, răspuns conceput ca o replică necesară la încheierea Centenarului *George Enescu* (1981) este uşor de explicat şi poate măcar acum ar merita ca acest material să vadă lumina tiparului, el lămurind două probleme cruciale pentru hermeneutica enesciană: raporturile creaţiei autorului operei *Oedip* cu folclorul şi cu muzica bizantină.

Întrebările vitale pe care şi le pune prezentul demers sunt: a fost George Enescu un *"homo religiosus"* şi în ce raporturi se află creaţia sa cu spiritualitatea ortodoxă?

Întrebările sunt mai dificile decât în cazul lui Eminescu, autorul excepţionalelor invocări poetico-religioase *Rugămu-ne-ndurărilor...* şi *Lumină lină* şi a nemuritoarelor versuri *"credinţa zugrăveşte icoanele-n biserici"*. Aceasta pentru că, faţă de fiul Ipoteştilor, care s-a exprimat prin cuvinte, fiul Livenilor şi-a durat opera în sonuri şi în armonii, în care spiritul religios este mai greu de decelat. De aceea nu avem pretenţia decât să aruncăm un fascicul de lumină şi să atragem atenţia asupra unui domeniu neexplorat şi să îndemnăm să fie inclusă şi o perspectivă religioasă în hermeneutica enesciană.

Vom porni de la o constatare ce nu mai are nevoie de demonstraţii: Enescu avea în codul său genetic elementele credinţei ortodoxe, descinzând, pe ambele ramuri, după tată şi după mamă, din familii de preoţi. Ambele familii erau mari iubitoare de muzică şi vom reţine faptul că străbunicul genialului muzician, Enea Galin, devenit Enescu, a fost un protopsalt de excepţie al comunei Zvoriştea şi al împrejurimilor. *"Din breasla lui, prin partea locului nu se găsea un altul care să-l întreacă sau să-i stea împotrivă"* – preciza în 1927 preotul Nicolae Hodoroabă[6], idee preluată şi de Maximilian Costin[7]. Bunicul după tată, preotul Gheorghe

6. *Idem*, p. 7.

7. Costin, Maximilian, *Un geniu al neamului românesc – George Enescu*, Tg. Mureş, Editura muzicală, 1932, p. 11.

Enescu din Zvorişteа, învaţă psaltichia la Mănăstirea Vorona, slujind 15 ani ca diacon şi alţi 37 ca preot, având – cum îl descrie acelaşi biograf – *"o voce îngerească de tenor prim"*[8], apreciat la timpul respectiv *"un cleric cu o voce aşa minunată"*[9]. Fiul lui Gheorghe Enescu, Costache, urmează cinci clase ale seminarului întemeiat de Veniamin Costache, vestită citadelă a psaltichiei din Moldova secolului trecut, străjuită de mari psalţi aduşi de mitropolitul Veniamin Costache, de la Constantinopol – ce-şi asuma mari riscuri în cazul lui Petru Lampadarie, cel care contractase a doua căsătorie, ce-i interzicea să-şi continue activitatea de psalt – şi de vajnicul Dimitrie Suceveanu, conturat de noi recent[10] şi sub a cărui oblăduire, sau influenţă se prea poate să fi trecut şi tatăl viitorului mare muzician.

Bunicul după mamă era preotul Ioan Cosmovici din târgul Mihăilenilor, şi el *"înzestrat cu darul cântărilor"*[11], pianist şi chitarist amator. Recent o tânără cercetătoare – Zamfira Bucescu-Dănilă – a prezentat un manuscris psaltic scris de bunicul lui George Enescu, în anul 1843, în perioada uceniciei lui la vestitul seminar de la Socola, dovadă peremptorie a cunoaşterii muzicii bizantine de către cel care semnează manuscrisul *"dascălul Enescu"*[12].

Ambii părinţi se dovedeau în primul rând buni creştini, aveau o dotare muzicală excepţională şi erau cunoscători ai cântărilor liturgice. Costache este primul Enescu ce întrerupe firul generaţiilor de preoţi, neputând, din cauza unei boli, să termine seminarul şi devenind mai întâi învăţător şi dirijor de cor, cunoscând *"la perfecţie tipicul şi psaltichia"* (cum susţine Nicolae Hodoroabă) şi rămâne *"un om bisericos"*[13]. Mama, Maria Cosmovici, devenită, Enescu, *"era o femeie foarte religioasă"*, ducându-şi copilul deseori la biserica Sf. Ioan cel Nou de la Suceava. Datele concordă cu cele din *Amintirile...* consemnate de Bernard Gavoty şi din interviurile de mai târziu. La vârsta de 60 de ani îşi amintea: *"Ambii bunici ai mei au fost preoţi. Sunt foarte respectuos faţă de datinile noastre creştineşti. Rămân aşa"*[14]. Cu un deceniu în urmă el confirma faptul că mama sa îl ducea la catedrala suceveană *Sf. Ioan* unde *"se ruga la Dumnezeu să mă ferească de rele..."*[15]. În destăinuirile către Bernard Gavoty citim: *"mama era, ca şi tatăl meu, dintr-o*

8. Hodoroabă, Nicolae, *op. cit.*, p. 8.

9. *Idem*, p. 10.

10. Vasile, Vasile, *Protopsaltul Dimitrie Suceveanu (1816-1898)*, în *Byzantion*, vol. I, Iaşi, Academia de Arte "George Enescu", Iaşi, 1995, pp. 9-56 şi *Creaţia lui Dimitrie Suceveanu sursă de inspiraţie pentru muzica românească a sec. XX*, în vol. II, 1966, pp. 158-183; *Idem, Istoria muzicii bizantine şi evoluţia ei în spiritualitatea românească*, vol. II, Bucureşti, Editura Interprint, 1997, pp. 118-128.

11. Hodoroabă, Nicolae, *op. cit.*, p. 10.

12. Bucescu-Dănilă, Irina, Zamfira, *O psaltichie în manuscris care a aparţinut bunicilor lui George Enescu*, în *Byzantion romanicon*, vol. VI, Universitatea de Arte "George Enescu", Iaşi, 2002, pp. 243-248.

13. Hodoroabă, Nicolae, *op. cit.*, p. 12.

14. Mihăilescu, Gaby, *George Enescu despre pământul căruia aparţine şi extraordinarul proces al creaţiei sale*, în *Duminica*, an I, nr. 3, 27 septembrie 1942, p. 9.

15. Massoff, Ioan, *George Enescu intim*, în *Rampa*, Bucureşti, an XVI, nr. 4131, 26 octombrie 1931, p. 2; Republicat în Enescu, George, *Interviuri din presa românească*, vol. II (1936-1946), Ediţie îngrijită de Laura Manolache, Bucureşti, Editura muzicală, 1991, pp. 250-256, după ce fusese republicat şi în vol. I, 1988, pp. 216-221, omiţându-se ultimul capitol, din care am citat şi care este intitulat *Credinţa mântuitoare.*

familie de preoţi ortodocşi", adăugând: *"Iată-mă, deci de două ori pecetluit: ca om al gliei şi ca mistic. Pământul şi religia au fost cele două divinităţi ale copilăriei mele. Le-am rămas credincios, într-un anumit fel (...). Şi dacă sentimentele mele religioase s-au schimbat cu timpul, am păstrat totuşi cucernicie faţă de religie, de tot ce este vrednic de ea"*[16].

Cum era şi normal, copilul a primit o educaţie religioasă corespunzătoare şi pe care o vom putea urmări pe parcursul întregii sale vieţi. Sunt citate în primul rând desele parastase şi slujbe făcute de el pentru pomenirea părinţilor, iar în testamentul său din 1945, prezentat în detalii la un simpozion internaţional consacrat sărbătoritului[17], îşi va exprima dorinţa de a fi înmormântat creştineşte, adăugând cu creionul pe spatele plicului sigilat, lăsat lui Romeo Drăghici: *"Doresc ca ceremonia înmormântării mele să fie cât mai simplă, în schimb să se dea cât mai multe pomeni şi daruri. George Enescu, în 14 iulie 1945"*.

Nicolae Hodoroabă consemnează participarea lui Enescu la vârsta de 12 ani, la săvârşirea Liturghiei, în biserica din Zvoriştea, de către bunicul său, cel *"care umplea golul bolţilor din sfântul locaş cu vocea lui dulce şi pătrunzătoare de cântăreţ iscusit"*. Micul artist admira *"cântarea dascălilor de la strană care cântau cu duh pe cârligele psaltichiei"*, apreciind la sfârşit: *"Am luat parte la o slujbă săvârşită de bunicul şi am rămas extaziat de frumuseţea serviciului... Eram atât de transportat încât mă închipuiam să văd dacă într-adevăr sunt lângă altar... O aşa slujbă bisericească n-am mai pomenit şi o voi ţine minte toată viaţa mea"*[18]. De la această declaraţie până la ecourile cântării bizantine a preoţilor din *Poema română* nu-i decât un pas. Din nefericire, de aici spre *Liturghia* plănuită a o scrie nu au fost făcuţi paşii necesari, după cum se ştie multe proiecte ale creatorului neajungând în faze de finalizare. Momentul acestei întâlniri de excepţie a tânărului muzician cu sonorităţile muzicii binantine ne-au fost detaliate de Alexandru Cosmovici. El revine asupra oficierii Liturghiei cântată de unchiul său, precizând că, întors la Cracalia, Enescu *"dibuia transpunerea la vioară a cântării bisericeşti auzite care avea într-însa sunete intermediare ce-l interesau şi voia să vadă ce efecte se pot scoate din folosirea acestora"*[19]. Pentru că mai tânărul său confrate şi rudă prin soţie, Alexandru Cosmovici, îl întrebase ce l-a determinat să folosească sferturile de ton în partitura operei *Oedip*, Enescu explică: *"Mi-a rămas de atunci ideea că va trebui cândva să încerc folosirea acestor sunete speciale într-una din compoziţiile mele viitoare. Şi ideea mi-a revenit cu tărie atunci când m-am apucat de scrierea operei Oedip. M-am gândit că aceste inflexiuni vechi ale muzicii psaltice româneşti, probabil ale vechii muzici greco-bizantine, sunt mai expresive şi poate mai nimerite pentru a obţine unele efecte dorite, decât dac-aş fi recurs direct la folosirea modurilor vechi greceşti cunoscute"*[20].

16. Gavoty, Bernard, *op. cit.*, p. 24.

17. Vasile, Vasile, *Testamentul lui Enescu – comunicare la simpozionul internaţional George Enescu*, Bucureşti, septembrie 1991, publicată într-o formă redusă în *Academica*, Bucureşti, an II, nr. 1 (13), noiembrie 1991, p. 17 şi 18 şi apoi în formă integrală în *George Enescu şi muzica secolului XX*, Bucureşti, Editura muzicală, 1998, pp. 113-115.

18. Hodoroabă, Nicolae, *op. cit.*, p. 32-33.

19. Cosmovici, Alexandru, *George Enescu în lumea muzicii şi în familie*, Bucureşti, Editura muzicală, 1990, p. 93.

20. *Idem, ibidem.*

Bogata corespondenţă cu părinţii, din perioada vieneză şi pariziană, evidenţiază permanentul respect pentru sărbătorile creştine şi deseori tata şi mama – care i se adresa cu "mata" – îl vizitau de Paşti şi de Crăciun, atunci când nu venea micul artist acasă. Urările creştineşti de Crăciun şi de Paşti, făcute celor apropiaţi, mamei[21], dar şi lui Mihail Andricu, Ionel Perlea[22], Ilie Kogălniceanu[23], pot fi urmărite pe tot parcursul vieţii, din anul 1888[24], până în anul 1954[25]. Chiar mai mult, fondul epistolar dezvăluie respectarea de către cel ce reprezintă geniul muzicii româneşti a tradiţiilor creştine. Astfel aflăm că în Vinerea Mare a anului 1905 dejunează de post[26]. Citind cu multă atenţie corespondenţa muzicianului se pot găsi la tot pasul declaraţii explicite şi repetate ale religiozităţii sale şi ale credinţei în Dumnezeu. Raportându-se la celebra actriţă Eleonora Duse, despre care se ştie că nu s-a gândit la Dumnezeu decât atunci când l-a ascultat pe Enescu cântând, marele muzician declara: *"Aceasta mă bucură, că eu pot comunica cu bunul Dumnezeu, cu muzica mea, pentru că eu sunt un profund religios, cred, sunt un simplu şi umil credincios dar din cei mai fervenţi, toate le fac cu credinţa şi iubirea pentru El"*[27]. După numai doi ani se confesa profesorului craiovean Gheorghe Creţoiu: *"... Nu sunt superstiţios, dar cred cu ardoare în Dumnezeu. Sunt un mistic. Cel care crede orbeşte ca mine, se acumulează cu puteri necunoscute"*[28]. Se reiau idei exprimate la începutul deceniului, unde apare şi completarea: *"crede şi vei muta munţii! – nu sunt vorbe goale. Cel care crede se afundă într-o autosugestie în Dumnezeire şi armonie universală duce cu sine un curent radiant, care face ca evenimentele să fie dacă nu influenţate, îndulcite"*[29]. Romulus Dianu găsea pe măsuţa de noapte a ilustrului său intervievat cartea *La Grande Pitié de l'Église de France*[30], iar cu puţin timp înainte de plecarea în exilul definitiv preciza: *"Sunt ortodox şi tolerant faţă de credinţa altora"*[31]. Citând un evreu, care i-a spus: "trebuie să te fereşti de cei fără religie!", Enescu conchidea: *"Există de bună seamă corelaţii strânse între rugăciune şi onestitatea cugetului"*.

Pentru marele artist român credinţa în Dumnezeu devenise *"un fel de învelitoare impermeabilă prin care să nu pătrundă influenţa care să-mi puie sensibilitatea şi gândul la grea încercare. Mi-am format înăuntru acestei găoace un fel de atmosferă paşnică, încrezătoare şi credincioasă către Dumnezeu care le-a făcut toate cu bună ştiinţă într-o armonie firească"*[32]. Pentru Enescu religia nu este

21. Enescu, George, *Scrisori*, vol. I, Ediţie criticată de Viorel Cosma, Bucureşti, 1974, p. 114.
22. *Idem*, p. 412.
23. *Idem*, p. 336.
24. *Idem*, p. 26.
25. *Idem*, p. 412.
26. *Idem*, p. 115.
27. Bocu, Marilina, *De vorbă cu George Enescu*, în *Vestul*, Timişoara, an VII, nr. 1828, 25 decembrie 1936, p. 8.
28. Creţoiu, Gh., *De vorbă cu maestrul Enescu*, în *Condeiul*, Craiova, an I, nr. 3, decembrie 1938, p. 4.
29. Massoff, Ioan, *art. cit.*, p. 2.
30. Enescu, George, *Interviuri*, vol. II..., p. 236.
31. Biberi, Ion, *Lumea de mâine. De vorbă cu maestrul George Enescu*, în *Democraţia*, Bucureşti, an II, nr. 21, 25 martie 1945, p. 2.
32. Massoff, Ioan, *art. cit., loc. cit.*

doar o zonă a teoreticului, fie el şi teologic, ci este un mod de a trăi şi de a crea, de a asocia iubirea cu generozitatea şi de a realiza mult dorita triadă Adevăr-Bine-Frumos, aceasta însumând cunoaşterea şi iubirea şi echivalând cu cea mai pură bucurie. Arta este astfel ridicată la rangul teologic, deoarece a cânta echivalează cu a iubi, iar interpretarea părţii a III-a a *Sonatei* lui César Franck era însoţită de şoaptele interpretului Enescu: *"Agnus Dei, qui tollis peccata mundi..."* cărora *"mi se pare că li se potriveşte această muzică dumnezeiască"*[33], Crezul artistic enescian este dominat de ideea că fără credinţă şi omenie nu există artă. De aici nu este decât un pas la identificarea religiei cu artisticul: *"Religia mea este muzica; muzica este pentru mine adevărata religie"*, arta fiind *"pentru cei ce cred în ea ceea ce este religia pentru umanitate"*. Se impune totuşi sublinierea că Enescu nu a ajuns la substituirea religiosului cu artisticul, considerând că esteticul şi eticul sunt complementare teologicului şi filosoficului, în viaţa şi în concepţia sa putându-se decela elemente clare ale sentimentelor religioase şi ale dimensiunii româneşti a existenţei – superb analizată de Mircea Vulcănescu.

În aceste condiţii, expresii de tipul *"Dieu este bon... Dieu nous ait en sa sainte garde... le cher bon Dieu nous garde longuement... Dieu nous tienne et nous protège... quelles prières j'adresse. Dieu pour qu'il nous garde... Dieu été grand, bon... Que Dieu bénisse ce pays généreux..."* din bogata sa corespondenţă[34] nu sunt simple formule protocolare sau ticuri lingvistice, ci au o încărcătură semantică vădind o concepţie religioasă autentică creştină.

Vom mai adăuga prezenţa muzicianului în ultimii ani ai vieţii, în faţa iconostasului din biserica românească din strada Jean Beauvais, amintită de Marguerite Vassereau[35].

Reprezentantului oficial al celor ce-l siliseră să se exileze îi scria cu un an înainte de tragicul sfârşit: *"Dumnezeu nu mi-a dăruit robusta Domniei voastre sănătate (...). Este şi dorinţa mea cea mai statornică de a mă întoarce în ţară şi sper că, cu ajutorul lui Dumnezeu (...) va veni şi ziua aceasta pe care o doresc şi o aştept"*[36].

Recenta carte de destăinuiri despre George Enescu a lui Ilie Kogălniceanu, aduce multe detalii care nu pot contribui cu nimic la perceperea aureolei genialului muzician, ci, dimpotrivă, determină confuzii şi derute, dar conţine şi unele elemente utile demersului nostru. Casa în care locuiau soţii Enescu era împodobită cu icoane vechi[37]. Testamentul său are în vedere o înmormântare specifică ortodoxă. Din păcate, el nu s-a îndeplinit, slujbe religioase săvârşindu-se la biserica română din Paris, însoţită fiind de manifestări anticomuniste ale coloniei române şi urmată de transportarea rămăşiţelor pământeşti la cimitirul Père Lachaise. Testamentul din 17 iulie 1946 a fost interpretat ca fiind bizar[38], dar dorinţa de a

33. Gavoty, Bernard, *op. cit.*, p. 74.

34. Enescu, George, *Scrisori*, vol. II, Ediţie critică, prefaţă şi note de Viorel Cosma, Bucureşti, Editura muzicală, 1981, p. 51, 63, 64, 68, 68, 89, 142.

35. *George Enescu. Un suflet românesc în universalitate.* Text stabilit de Dan Râpă şi Constantin Frasin, Andrei Vasilescu. Prefaţă de Viorel Cosma, Galaţi, Editura Alma 1998, p. 38.

36. Enescu, George, *Scrisori*, vol. I..., p. 410.

37. Kogălniceanu, Ilie, *Destăinuiri despre George Enescu*, Bucureşti, Editura Minerva, 1996, p. 63, 71, ş.a.

38. *Idem*, p. 95.

fi înmormântat în țară revine în multe documente. Ea este confirmată de declarația făcută unui reporter, citată de Paul Cortez: *"Je reste attaché au lieu de ma naissance, où je veux finalement rentrer pour le grand repos"*[39].

În ce măsută se reflectă această concepție, vădit creștină, în creația și în activitatea enesciană? Răspunsul are în vedere cel puțin patru componente:

a) aprecierea și sprijinirea directă sau indirectă a creațiilor religioase aparținând altor compozitori români ai epocii;

b) prețuirea patrimoniului muzical de tradiție bizantină;

c) creații religioase propriu-zise concepute sau proiectate;

d) integrarea unor elemente ale muzicii bisericești ortodoxe în creația sa.

Dintru început se impune observația că Enescu nu a cunoscut muzica bizantină și nici preocupările în domeniu. Acestea, de fapt erau în faza tatonărilor, unele taine ale notației hagiopolite și cucuzeliene lăsându-se greu descifrate și mult mai târziu. Intuiția sa de geniu și contactele din copilărie, cu muzica bizantină, îl vor ajuta pe Enescu și în acest domeniu, pentru că multe elemente specifice acestei muzici pot fi identificate în creația sa și – așa cum vom vedea – el va acorda un sprijin deosebit muzicii religioase din țara noastră.

a) Deși atras de universul creației muzicale practicată în serviciile de cult ortodoxe, de ethosul ei, de profundele sale semnificații spirituale, de universul ei infracromatic, Enescu a tot amânat proiectul scrierii unei asemenea lucrări. Fenomenul nu este singular, subiectul operei *Oedip* venind la capătul unor îndelungi căutări. Pentru muzica religioasă apăreau și alte impedimente: caracterul ei strict liturgic și monodic, într-o notație necunoscută lui, deosebirea radicală de cea occidentală, catolică sau protestantă, care de secole se asociase cu cea instrumentală și cu formele armonice, stadiul incipient și încă incert al cântării corale acceptate în cadrul liturghiei duminicale etc. Certă este intenția compozitorului de a scrie o *Liturghie în caracter bisericesc* – cum mărturisea în 1927, lui Petru Comarnescu[40]. Această dorință nu reprezenta o declarație de conjunctură, existând dovezi certe ale înaltei aprecieri pe care o dădea muzicii bisericești. În 1919, după premierea "Corurilor bisericești" ale lui Cucu, aprecia că *"o comoară așa de distinsă și de națională ca muzica noastră veche, bisericească este vrednică de toată atenția din partea publicului și mai ales din partea Bisericii și că studierea ei în lumina noilor mijloace armonice am putea ajunge să avem cea mai frumoasă muzică din Orientul Creștin"*[41]. Lui Constantin Brăiloiu îi mărturisea că *"tainele cântărilor bizantine ale Bisericii Răsăritene îl ispitesc de la o vreme tot mai mult"*[42]. În același interviu acordat lui Petru Comarnescu, după ce apreciază că muzica bisericească, *"din nenorocire, n-a avut răsunetul suficient pentru a fi con-*

39. Cortez, Paul, *La Princesse aimée*, în *Înainte de a uita, Engrame aleatorii*, Editura Eminescu, 1987, vol. I, p. 210.

40. Comarnescu, Petru, *Arta românească. Lămuriri privitoare la problemele specificului românesc. De vorbă cu maestrul George Enescu*, în *Politica*, București, an II, nr. 208, 5 februarie 1927, p. 2.

41. Apud Popescu, N., *Rostul cântăreților bisericești în trecut și în viitor*, în *Cultura*, București, an VIII, nr. 12, Seria II, septembrie 1919, p. 147.

42. Brăiloiu, Constantin, *Jubileul maestrului George Enescu*, în *Adevărul literar și artistic*, București, Seria II, nr. 569, 1 noembrie 1931.

tinuată", evident fiind vorba de forma ei armonică de prezentare, conchide că *"singur D.G. Kiriac reprezintă o valoare competentă şi-i atât de mare, încât eu înadins nu m-am ocupat de această muzică ştiindu-l pe el atât de pregătit"*[43]. Suprema creaţie aparţinând genului era considerată prelucrarea corală *Îngerul a strigat*, realizată de D.G. Kiriac, după melodia tradiţională a glasului I, a lui Macarie Ieromonahul. *"Acest stil – evidenţia Enescu – este cel adecvat cu Biserica, cu cântările preoţilor. Deplâng actuala stare a muzicii bisericeşti. Credem că o să se încumete şi alţii, dar văd că marele specialist Kiriac a rămas singurul"*[44].

Peste un an Enescu revine asupra muzicii bisericeşti într-un interviu acordat lui Romulus Dianu. El îşi exprimă credinţa că *"activitatea cea mai grea, cea mai necesară şi cea mai urgent utilă în domeniul muzicii româneşti este reclamată de muzica bisericească. La noi, domnul Brăiloiu s-a închinat acestei îndeletniciri, care face cinste. Opera de purificare începută de Anton Pann trebuie dusă la bun sfârşit. Eu m-am gândit serios la acest lucru şi în puţinul spaţiu în care mă pot opri asupra acestei chestiuni, te rog să scrii gândul meu ca un apel şi o alarmă"*[45].

Aprecierii pentru creaţia religioasă a lui D.G. Kiriac se va adăuga cea pentru a lui Gheorghe Cucu, Teodor Teodorescu, Paul Constantinescu etc. În 1919 lui Gheorghe Cucu i se va acorda premiul de compoziţie patronat şi sponsorizat de George Enescu, *"pentru coruri religioase"*, în pofida regulamentului care admitea în concurs doar muzică orchestrală şi instrumentală. Să fie oare acesta motivul omiterii numelui lui Gheorghe Cucu din lista premianţilor apărută în volumul publicat în 1964, sau omiterea era determinată din motive ideologice[46]?

Creaţiile religioase ale lui Gheorghe Cucu deschid drumul următoarelor lucrări cu caracter religios încununate cu premiul Enescu: *Psalmul 39* al lui Paul Constantinescu – 1932, *Psalmul* lui Zeno Vancea – 1936, *Liturghie modală* a lui Achim Stoia – 1938 şi a celor inspirate din muzica bizantină sau din cea a cântecelor de stea şi colindelor, învecinate acesteia tematic şi stilistic: *Trio pentru coarde în stil bizantin* de Paul Constantinescu – 1932 şi *Divertismentul rustic* de Sabin Drăgoi – 1928.

Cântările Sfintei Liturghii pe melodii psaltice pentru cor mixt ale lui Teodor Teodorescu, publicate abia în anul 1967[47], sunt apreciate de George Enescu *"o operă de valoare artistică"* şi el intervenea la autorităţile timpului pentru publicarea lor. Aşa cum am arătat[48], cântările *Liturghiei* reprezintă un preţios element de legătură între cele aparţinând lui Gavriil Musicescu şi capodoperele vocal-simfonice ale lui Paul Constantinescu: *Oratoriul bizantin de Crăciun-Naşterea Domnului şi Oratoriul bizantin de Paşti – Patimile şi Învierea Domnului*, ultimul pre-

43. *Idem, ibidem.*

44. *Idem, ibidem.*

45. Dianu Romulus, *Cu D. George Enescu despre el şi despre alţii*, în *Rampa*, Bucureşti, an XIII, nr. 3148, 23 iulie 1928, p. 3.

46. Jora, Mihail, coordonator, *George Enescu*, Bucureşti, Editura muzicală, 1964.

47. Teodorescu, Teodor, *Cântările Sfintei Liturghii pe melodii psaltice, pentru cor mixt*, în *Biserica Ortodoxă Română*, Bucureşti, an LXXXV, nr. 3-4, martie-aprilie 1967.

48. Vasile, Vasile, *Profiluri de muzicieni români*, vol. I, Bucureşti, Editura muzicală, 1984, p. 181.

zentat în primă audiţie de George Enescu şi despre care i-a vorbit lui Marcel Mihalovici, la Paris, apreciindu-l ca *"o adevărată capodoperă"*[49].

Îl stima mult pe Dimitrie Cuclin, *"omul care a plecat în căutarea lui Dumnezeu"* – cum l-a numit Emanoil Ciomac, în 1944, pentru ceea ce acelaşi Marcel Mihalovici numea *"fidelitatea acestuia faţă de gândirea muzicală expusă în tinereţe"* – care, se ştie era eminamente idealistă, expusă în *Tratatul de estetică*, recomandat de Enescu Academiei Române, pentru a fi premiat.

A avut cuvinte de laudă pentru tabloul final al operei *Alexandru Lăpuşneanu* a compozitorului Alexandru Zirra, tablou ce se desfăşoară în ambianţa melodiilor psaltice intonate de călugării de la Mănăstirea *Slatina*, aşa cum am arătat recent[50]. Susţine premierea de către Academia Română a acestei opere (care-l reabilitează pe domeniul moldovean) şi a celor *303 Colinde* ale lui Sabin Drăgoi, apreciate ca monument de artă populară creştină românească.

b) Un alt semn de preţuire a patrimoniului muzical bizantin, dar şi a trecutului nostru artistic, îl constituie întâlnirea cu Constantin Bobulescu, autorul schiţelor de istorie a muzicii *Lăutarii noştri* şi *Muzica în Muntenia*, la Iaşi, în anii primului război mondial. Într-o scrisoare din 21 noiembrie 1931, căreia i-am consacrat spaţiul cuvenit altă dată[51], este amintită această întâlnire cu ctitorul Societăţii simfonice *George Enescu* din Iaşi. Muzicologul descoperise nişte manuscrise muzicale din secolul al XVII-lea, pe care le credea scrise la Mănăstirea Putna. *"Eraţi la Iaşi, în timpul războiului – îi scria Constantin Bobulescu după 12 ani – şi într-o dimineaţă, încă fiind în pat, v-am vizitat în dorinţa de a vă pune în cunoştinţă cu nişte manuscrise de muzică liniară din secolul al XVII-lea, copiate în Mănăstirea Putna. Amabilitatea d-voastră şi mai ales curiozitatea, care era vădită, v-a făcut să-mi făgăduiţi o vizită cât mai apropiată. Aţi venit, aţi cercetat cu mine în strada Lozonschi nr. 5 (casele seminarului Veniamin), deoarece acolo stam, dacă nu mă înşel aţi încercat pentru a doua oară aceeaşi întrevedere..."*[52]. Cercetătorul îi cerea magistrului, în toamna anului 1931, o nouă întâlnire, deoarece *"manuscrisele stau în rafturi, neodihnite însă de carii neiertători, prieteni neplătiţi intimi şi tuturor lucrurilor vremelnice (...) îşi aşteaptă mintea pricepută care să le dezlege limba iar taina lor să se prefacă în cea mai clară şi vădită istorisire a simţirilor adormite sub slova nepricepută numai de nepregătiţi"*. A fost cunoscut conţinutul acestor manuscrise? Răspunsul este aproape singur negativ, pentru că nu se ştie despre o valorificare a lor. Nici nu am aflat dacă aceste manuscrise au fost identificate ulterior de unul dintre puţinii cunoscători ai vechii semiografii practicată în muzica rusă a secolului. Ele nu puteau fi descifrate, fiind probabil scrise în notaţia sinodată "de Petersburg" şi reprezentau mostre ale muzicii liturgice ruseşti. Nici nu puteau fi scrise, ci doar proveneau de la Mănăstirea *Putna*. Probabil ajunseseră în ctitorie ştefaniană, venind de la

49. Mihalovici, Marcel, *Amintiri despre Enescu, Brâncuşi şi alţi prieteni*, Bucureşti, Editura Enescu, 1987, p. 72.

50. Vasile, Vasile, *Alexandru Zirra*, monografie achiziţionată de Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor, iunie 1998 şi propusă pentru publicare Editurii muzicale.

51. Vasile, Vasile, *Pe urmele lui George Enescu... la Iaşi şi la Tetcani*, lucrare în curs de definitivare şi de publicare.

52. Scrisoarea se găseşte în fondul Bibliotecii Naţionale din Bucureşti, ms. E-55, B-60, 13.889.

Mănăstirea *Neamţ* – unde, aşa cum am avut ocazia să arătăm în detalii[53], în timpul stareţului Paisie Velicicovschi se practica această muzică, adusă de călugării veniţi din Răsărit. Indiferent de rezultatele încercării, scrisoarea pune în lumină preţuirea de către George Enescu a vechiului patrimoniu muzical bisericesc aşa cum o făcuse şi cu alte ocazii.

c) În ceea ce priveşte creaţia religioasă propriu-zisă enesciană trebuie pornit de la faptul că sentimentele religioase sunt omniprezente în creaţia sa, dar aici se impune să adăugăm şi alte lucrări cu conţinut religios explicit.

Încă în copilărie este amintită *Piesa religioasă în sol major pentru pian*, datată în jurul vârstei de 8 ani şi trădând atracţia pentru orgă, lucrare apreciată de el însuşi, la capătul celălalt al activităţii ca element de legătură *"cu divinitatea"*, fiind scrisă *"într-un stil nobil, sever, aproape pompos"*[54]. Este intitulată *Mică bucăţică bisericească – Pièce d'église* şi datată de Clemansa Firca 1889[55].

La 12 aprilie 1900 este datat *Andante religioso für 2 Violoncelle und Orgel*, prezentată în primă audiţie la Biserica Evanghelică din Bucureşti, de către Constantin Dimitrescu, Dimitrie Dinicu şi Eduard Jaksch.

Printre încercările pregătitoare ale capodoperei *Oedip* sunt amintite şi câteva lucrări cu tematică religioasă, în general biblică: oratoriul *La fille de Jephté*, scena lirică *La vision de Saul*, legenda *Ahasverus* şi chiar *Kyrie* din *Missa în sol minor* etc.

Explicaţia numărului redus de lucrări religioase nu trebuie căutată în ceea ce s-ar putea numi renunţarea la convingerile sale ortodoxe. După cum se vede, tentaţiile muzicii religioase catolice sau protestante sunt şi mai palide. Argumentul îl găsim în amărăciunea cu care mărturiseşte imposibilitatea de a participa la Paris, în anii studenţiei, la premiul Romei: *"Nu-mi voi renega ţara pentru o diplomă"*[56], ştiind că acest concurs era rezervat francezilor.

d) Problema integrării ethosului muzicii religioase bizantine în creaţia enesciană necesită încă investigaţii şi aprofundări, pentru eliminarea controverselor, confuziilor şi exagerărilor. Este o certitudine de la care trebuie pornit: Enescu nu a folosit citate din această muzică, ci a trecut direct la crearea de material melodic *"în caracter bizantin"*. El nu stăpâneşte teoria şi semiografia muzicii bizantine, dar cu memoria sa fenomenală a reţinut elementele definitorii ale acestei muzici, unele fiind comune celei populare. De aceea a afirmat că în *Sonata a III-a "în caracter popular românesc"* unde este folosit glasul al VI-lea este o exagerare, lămurită de autorul însuşi, mai lesne putându-se accepta împrumutul din muzica lăutărească unde scara cromatică în discuţie este prezentă având alte reguli şi conotaţii. De asemenea, considerăm că trebuie revăzute unele trimiteri la scările bizantine folosind mult discutatele ftorale nisabur, muştar, hisar, agem, care – de fapt –

53. Vasile, Vasile, *Dezvoltarea muzicii religioase în timpul stăreţiei Sfântului Paisie Velicicovschi*, în *Teologie şi viaţă*, Iaşi, Serie nouă, An IV (LXX), nr. 11-12, noiembrie- decembrie 1994, p. 84-102; *Idem. Mănăstirea Neamţ – străveche vatră de cultură muzicală românească*, Iaşi, Editura Trinitas, 2004.

54. Gavoty, Bernard, *op. cit.*, p. 31.

55. Firca, Clemansa Liliana, *Catalogul tematic al creaţiei lui George Enescu*, Bucureşti, Editura muzicală, 1985, p. 85.

56. Diogene, *George Enescu*, în *L'indépendence Roumaine*, Bucureşti, an XXII, nr. 6374, 26 februarie-10 martie 1985, p. 85.

constituie condimentele cele mai fine ale aliajului melodic rezultat prin modularea în diferite scări şi ehuri.

Universului sonor specific scărilor bizantine se vor adăuga caracterul monodic, forma improvizatorică, străjuită de cadenţele tipice pentru anumite tipuri de cântări, melodia deschisă şi continuă, heterofonia şi isonul ca principale elemente definitorii, cele mai multe având aceeaşi provenienţă, împărţită "frăţeşte" cu cea a muzicii folclorice. Forma monodică de desfăşurare a discursului melodic atinge apogeul la Enescu în *Preludiu la unison*. Organizările heterofonice, improvizaţia liberă fără a depăşi matca stilistică tradiţională şi prezenţa microstructurilor au fost semnalate de mulţi muzicologi şi s-au bucurat de o prezentare sistematizată a lui Ştefan Niculescu[57] pentru melosul provenind din sursele folclorice. O bună parte a acestor consideraţii se pot extinde şi asupra celor rezultând din muzica psaltică. Isonul îl întâlnim în forma exemplară în cântarea preoţilor din *Poema română*, creaţie de hotar nu numai în catalogul compozitorului, dar şi al muzicii româneşti. În creaţia amintită isonul apare într-o formă foarte apropiată de cea întâlnită în muzica liturgică ortodoxă, cea care nu acceptă nici polifonia, nici armonia şi nici acompaniamentul instrumental sau orchestral. Însoţirea de clopote repetă tradiţia Axionului, imn închinat Maicii Domnului, cântat la Liturghie, pe fundalul clopotelor, în cele mai multe biserici, iar isonul se impune ca o ipostază a monodiei încredinţate vocilor de bărbaţi, alternând cu forme antifonice de prezentare a melosului conceput în stil bizantin.

Acum un secol, Iosif Vulcan identifica în *Poema română*, prezentată în primă audiţie la Bucureşti, în primăvara anului 1898, cântarea preoţilor din altar[58]. Chiar Enescu amintea de această cântare a preoţilor, care se aude după clopotele de la vecernie *"uşa deschisă larg"*[59].

Concepută sub forma unei suite simfonice, lucrarea reprezintă una dintre primele excepţionale sinteze muzicale ale spiritualităţii româneşti, sporindu-i importanţa de care aminteam. Ea cunună elemente specifice ale melosului popular şi bizantin cu limbajul orchestral occidental. Principalele ei surse melodice sunt: doina, cântecul de joc şi cântul bisericesc.

S-a discutat mult despre autenticitatea celor dintâi, respectiv a melodiilor aparţinând folclorului, putându-se conchide că este vorba de melodii preluate din anumite culegeri diletante ale epocii. Psalmodierea preoţilor este şi mai departe de a-şi găsi o sursă precisă. Absenţa textului, dublată de faptul că autorul nu apelează la citate melodice, reducând totul la o psalmodiere pe o scară cromatică, inclusă într-o scară pentatonică anhemitonică, în arcul ascendent şi în utilizarea celei hexacordice minore cu treapta a IV-a urcată, sau cu altoirea glasului al VI-lea pe fundamentala glasului al VIII-lea, în cel descendent, sporesc neşansele identificării precise.

57. Niculescu, Ştefan, *Naţional şi universal în creaţia lui George Enescu*, în *Naţional şi universal în muzică*, Lucrările sesiunii ştiinţifice a cadrelor didactice, 10-12 mai 1967, p. 196.

58. Vulcan, Iosif, *De la Bucureşti, muzica în Bucureşti, Concertul Enescu, Poema Română*, în *Familia*, Oradea, an XXXIV, nr. 11, 15 martie 1989, p. 130.

59. Gavoty, Bernard, *op. cit.*, p. 49.

Mai sigur, compozitorul nici nu a intenţionat să trimită la o cântare liturgică anumită, ci mai curând la o efigie a acesteia, scontând pe esenţa intonaţională a acestei scări, reprezentative pentru intonaţiile bizantine, dominate de scările pentatonice şi cu substrat pentatonic. De aceea nu a avut nevoie de un citat, ci doar de o prezentare globală a ethosului multiseculare cântări, care a constituit, alături de creaţia populară, de-a lungul celor două milenii creştine, patrimoniul spiritualităţii noastre.

Analiza atentă a primei părţi a *Poemei române*, dedicată *"à Sa Majesté, la Reine de Roumanie"* şi rezumată de compozitor în aceste sugestive rânduri: *"un soir d'été, la veille d'une fête; on entend par moments les cloches et les chants des prètres"*[60] duce la următoarele constatări:

Clopotele nu sunt întrebuinţate în debutul lucrării, ci sonorităţile lor sunt doar sugerate la început de arpegierile corzilor, în ritm ternar (12/8), pentru ca abia în pagina a V-a, după reperul 2, să se concretizeze într-un succint motiv melodic alcătuit dintr-o secundă mare, urmată de o terţă mică (ambele descendente).

Cele trei sunete ale clopotelor, ce se impun pe acest fundal, sunt însoţite de sonorităţile catifelate ale harpei şi de cele solemne şi evocatoare ale trombonilor şi cornilor. Ele vor reveni după reperul 3, în formă divisi, corespunzătoare cântării alternative din practica liturgică cu această temă a tenorilor ce o preiau pe cea a başilor.

Angrenajul arpegiat, sugerând sonorităţile clopotului, continuă, după ce s-au stins ecourile tenorilor, modulând şi însoţind noul material melodic, pregătind o intervenţie corală, în scara relativă minoră.

Această nouă intervenţie a corului în scara minoră relativă şi cu ordine inversată a intrării (întâi vocile înalte şi apoi cele grave) este pregătită de cel de-al doilea grup de clopote ale căror sonorităţi răsună din culise. Sonorităţile lor sunt integrate în grupul corzilor şi ele vor reveni pentru a asigura continuitatea registrului vocal bărbătesc.

Reamintim prezenţa unui *"clopot de vecernie"* în Suita *Sătească*, având acelaşi caracter emblematic pentru spiritualitatea românească.

Cele două intervenţii reprezentând cântarea bisericească străbună, cum a numit-o George Breazul – reconfirmă intuiţia de geniu a lui Enescu. Ca şi în cazul folclorului, ale cărui esenţe i-au fost transmise în primul rând prin codul genetic, compozitorul reuşeşte să realizeze un eşantion reprezentativ şi definitoriu al cântării bisericeşti de sorginte bizantină.

Se mai impune precizarea că cele două intervenţii psalmodiate şi lipsite de text sunt concepute pe structura a două scări relative, pe *Mi bemol* (pag. 9-10) şi pe *do* (pag. 20), dar melodiile sunt identice, doar transpuse la interval de terţă mică, interval ce desparte cele două relative, sugerându-se astfel intonarea acestei muzici la înălţimea comodă interpreţilor şi trecerea dintr-un eh în altul. Se poate discuta şi despre o sinteză a tonalului occidental şi a modalului bizantin şi popular românesc, cu acel element definitoriu dat de balansarea între major şi minor. Ambele teme sunt monodice şi au ca element de susţinere isonul pe *Mi bemol*, respectiv pe *do*. La rândul lui, isonul poate fi interpretat ca având rol

60. Enesco, Georges, *Poême Romain pour orchestre, suite symphonique,* Copyright, 1899 by Enoch et comp.

dublu, de coardă de recitare, de baz – cum l-a numit Anton Pann – dar şi de tonică. Oscilaţia tonal-modal este întărită de absenţa terţei din arcul ascendent al melodiei. Pe versantul descendent al scării, tema apare cu terţa mică şi cu treapta a IV-a urcată, rezultat al asocierii glasului diatonic VIII cu cel cromatic VI, limitat la primul tetracord extins cu tonul de legătură.

Departe de a fi *"naiv concepută"*[61] – cum consideră unii dintre exegeţi, probabil din cauza etichetărilor ulterioare enesciene a întregii lucrări – intervenţia corului nu numai că anticipă pe cea din *Vox maris* şi pe cele din *Oedip*, dar reprezintă prima integrare a sonorităţilor de sorginte bizantină într-o partitură simfonică românească şi se pare şi universală.

În ceea ce priveşte hulitele scări determinate de ftoralele nisabur, muştar, hisar, agem, trebuie evidenţiat faptul că sub presiunea teoriilor occidentalizate s-a considerat în mod eronat că ele ar avea statut heptacordic şi au fost raportate la sistemul tonal. În realitate, acestea generează doar scurte modulaţii pe tronsoane foarte expresive ale textului liturgic şi modulaţii ce se fac cel mai frecvent în scări prepentatonice, pentatonice sau cu substrat pentatonic. Astfel, ftorala nisabur apare în general în cântările glasurilor V şi VIII pe *Di* (ambele având cadenţa secundară pe acelaşi sunet, *Di=sol*), dar pe fragmente foarte scurte, care pornesc şi se întorc la *Di=sol*, creând două sferturi de ton consecutive, ceea ce ar echivala cu o sensibilă şi o sensibilă a sensibilei, ambele centrate spre sunetul de pornire şi de oprire, de cadenţare: *Di-Ga-Vu-Ga-Di*, în care *ga* şi *vu*, respectiv fa şi mi se situează fiecare la un sfert de ton de sunetul superior[62].

Ar fi, deci, vorba de o tricordie neîntâlnită în muzica occidentală, alcătuită din două sferturi de ton consecutive. Revenirea din această tricordie, în ambitusul amplu al celor două ehuri plagale în care apare, nici nu are nevoie de o altă ftora, ca în toate celelalte cazuri, mărturia pe care se opreşte cadenţa fiind cea obişnuită diatonicului.

În general nu se utilizează scara nisabur pentru extinderea mai jos de cele trei sunete specifice a scării – cele câteva excepţii vin să întărească regula – şi care să depăşească dimensiunea unei fraze muzicale, aşa cum se vede şi din exemplul citat, în care efectul ftoralei se extinde doar pe invitaţia *"pocăieşte-te"*. Invitaţia la un act de modificare esenţială a modului de a trăi este precedat de o pregătire melodică adecvată glasului al V-lea, cu o oprire expresivă de *ke*. Este urmată de revenirea în acelaşi glas, după care discursul melodic se continuă firesc, făcând din nou loc scării nisabur, care apare ca un adevărat leitmotiv, atunci când este vorba de modalităţi concrete de traducere în fapte a actului de pocăinţă: milostenie şi *"cele săvârşite în viaţă"*.

În creaţia enesciană exemplele foarte apropiate de acest tipar, cu pornirea scării descendente prin sferturi de ton şi întoarcere la acelaşi sunet, căruia i se accentuează statutul de centru sonor, sunt mai greu de găsit, autorul operei *Oedip*

61. Voicana, Mircea ş.a. *George Enescu* Monografie, Bucureşti, Editura Academiei, vol. I, 1971, p. 170.

62. Am optat pentru transcrierea în sistemul propus de Grigore Panţiru, în *Notaţia şi ehurile bizantine*, Bucureşti, Editura muzicală, 1971.

preferând extinderea de microintervale sau de semitonuri, ori frângând discursul melodic prin salturi la alte trepte.

Câteva exemple, cele mai apropiate, care ne-au atras atenţia, sunt extrase din partitura capodoperei sale. În primul, deja Octavian Lazăr Cosma depista unificarea a *"două compartimente intonaţionale distincte, obţinând un plus de forţă dramatică"*[63].

În acest motiv incisiv se pot cu uşurinţă identifica elemente ale scării nisabur, chiar dacă în cele patru apariţii ale sale se adaugă încă un semiton, care permite legarea celor două segmente într-o derulare a gamei cromatice, şi se renunţă la sferturi de ton.

Un exemplu asemănător este extras din aceeaşi partitură şi anume din scena morţii sfinxului, în care identificăm o scară pentatonică realizată din juxtapunerea a două scări nisabur inversate ca direcţie şi rezultate din interpretarea enarmonică a două sunete.

În scara muştar, încadrată incorect de unii teoreticieni printre cele heptacordice, ea aparţinând în realitate, cum se vede, celor pentacordice: *Di-Ga-Vu-Pa-Ni.*

Ga se află la un sfert de ton de *Di*, iar *Pa* la un alt sfert de ton de *Vu*. Cu aceeaşi intuiţie de geniu, Enescu găseşte corespondentul guidonic al scării, interpretată în notaţie literală, forma criptografică a propriului nume, melograma, prin interpretarea enarmonică, în sensul occidental, a treptei a II-a *Pa* – urcată, ca a III-a – *Vu* – coborâtă.

În forma sa derivată din transcrierea literală, scara a fost depistată de Octavian Lazăr Cosma în opera *Oedip*[64], ca leitmotiv central, dar extins până la *Simfonia de cameră*[65] şi de Ştefan Niculescu[66]. Adăugăm proveniența ei din scara muştar practicată în muzica bizantină. Şi în cazul acestei ftorale şi scării pe care o generează, se impune precizarea că scara pentacordică muştar apare foarte rar, în glasul VIII şi pe tronsoane scurte de melodii, de obicei nerepetându-se în aceeaşi lucrare. Într-un ansamblu de cântări, cum sunt *Catavasiile Sfintei Cruci* de Anton Pann şi Neagu Ionescu, am găsit într-o singură cântare, a VII-a, scara muştar, pe un tronson melodic corespunzător unei sintagme redând groaza suferinţei ce ar fi trebuit s-o suporte cei trei tineri condamnaţi de *"nebuna poruncă a tiranului păgân"*, la *"focul mistuitor"* al cuptorului în care au fost aruncaţi. Extragem fragmentul în discuţie, în scara muştar, încadrat în contextul general, precedat de două tronsoane în glasul VIII, cu modulaţia în glasul VI şi urmat de un altul de revenire în glasul VI, ca bază pentru întoarcerea în glasul în care este concepută întreaga lucrare muzicală – VIII.

Dacă în cazul scării nisabur centrul *Di*, ca a V-a treaptă a scării, sau baza de sus, devine foarte puternică prin sensibila sensibilei, în scara pentacordică muştar forţa de atracţie a bazei de sus scade, cedând sub presiune celei de jos, celei propriu-zise, pe *Ni*, chiar dacă trecerea spre ea se face prin sensibila treptei a III-a a scării.

63. Cosma, Octavian Lazăr, *Oedip-ul enescian*, Bucureşti, Editura muzicală, 1967, p. 136.

64. *Idem*, p. 480.

65. Cosma, Octavian Lazăr, *George Enescu, strălucit reprezentant al muzicii româneşti.* În Petre Brâncuşi, Octavian Lazăr Cosma şi Grigore Constantinescu, *Curs de istoria muzicii româneşti*, vol. II, Bucureşti, Conservatorul de muzică *Ciprian Porumbescu*, 1969, p. 42.

66. Niculescu, Ştefan, *Reflecţii despre muzică*, Bucureşti, Editura muzicală, 1980, p. 95.

Dintre multele exemple din creaţia lui Enescu (ele sunt mai frecvente decât cele în scara nisabur şi mai explicite) ne-am oprit asupra intervenţiei lui Creon, din actul IV al operei *Oedip* şi asupra finalului din Rapsodia a II-a.

Hisarul determină şi el o scară cu substrat pentacordic, apărând în glasul V, pe *Ke*, apropiindu-l pe *Zo* (care are rolul de pien), la un sfert de ton de *Ke* şi pe *Di* la un sfert de ton, inferior, de acelaşi *Ke*. Cu alte cuvinte, aici rolul de baz al lui *Ke* este determinat de două forţe din cele două direcţii, scara având un colorit de excepţie.

Dar şi aici trebuie remarcată instabilitatea treptelor alterate, ele fiind, de obicei, modificate în sensul revenirii la intonaţia glasului în arcul descendent al melodiei, realizându-se astfel o alternanţă cu scara diatonică. Un fragment ilustrativ este *Stihul al VI-lea* din psalmul 70 al lui Ion Popescu-Pasărea.

Pustiirea sufletească imaginată de vrăjmaşii care-l cred, pe cel ce se confesează, părăsit de Dumnezeu, este foarte expresiv redată şi ca durere şi ca iluzie de către psalt, prin intermediul acestei scări de excepţie, din care se modulează în glasul VI, pentru a sugera prin valorile de note scurtate urmărirea şi prinderea celui ce-i pândesc sufletul şi apoi în glasul titular – V – pentru a zugrăvi bucuria succesului, sub semnul incertitudinii dc cele două poticniri redate de sensibila repetată, creată,prin intermediul diezului, repetat şi el. Chiar în cântările care au ftorala menţionată la cheia glasului, fiind deci prevăzută scara hisar pentru întregul discurs melodic, se produce această alternanţă, ceea ce face ca scara cu substrat pentacordic hisar să aibă un colorit aparte şi să constituie un mijloc de realizare a unei expresivităţi sporite pe anumite fragmente melodice. Cel care a sesizat specificul ei şi asemănările cu scara minor cu treapta a IV-a urcată, din folclor a fost Anton Pann.

Şi această scară este frecventă în creaţia enesciană. Cel mai potrivit exemplu ni se pare a fi aria păstorului, în care scara în discuţie apare de două ori, la distanţă de terţă mare, dar cu treapta a II-a coborâtă – specific frigic – în primul caz şi omisă în cel secund.

Scara agem, mai bine-zis scările agem, deoarece sunt mai multe, ies(e) din discuţie, în ultima vreme abandonându-se în totalitatc intonarea netemperată, ceea ce a determinat includerea acestor scări în categoria celor diatonice. Dar am întâlnit în Muntele Athos, într-o documentare de lungă durată, psalţi în vârstă care mai păstrează elemente ale intonării netemperate şi aceasta ne face să credem că Enescu ar fi putut asculta asemenea interpretări practice la timpul său. În revista lui Ion Popescu-Pasărea, *Cultura*, din anul 1919, găsim recomandări pentru cântăreţii bisericeşti în legătură cu specificul scării hisar, ftora care poate fi pusă pe oricare treaptă a glasului, ceea ce lasă a se înţelege că aceşti interpreţi atingeau performanţe de excepţie în utilizarea modulaţiilor. Ceea ce mi se pare condamnabil este renunţarea la oscilaţia major-minor în cazul cântărilor în glasul al III-lea de tipul *Catavasiile Întâmpinării.*

Memoria muzicală a lui George Enescu, recunoscută unanim ca fenomenală, a reţinut aceste elemente coloristice de excepţie nu din teoretizările destul de sărace ale epocii, ci din practicarea muzicii liturgice şi ineditul sonorităţilor va atrage după sine pătrunderea ethosului lor şi în muzica laică, mai ales că unele erau frecvente şi în folclor. Este greu să delimităm cu precizie care sunt sonorităţile creaţiei enesciene provenind din folclor şi care din muzica bizantină, deoarece ambele filoane au conviеţuit şi s-au influenţat reciproc, fiind în multe cazuri zestrea comună a aceloraşi interpreţi şi creatori de talia lui Anton Pann. Nu credem că se ratează în această situaţie

vreun beneficiu exegetic. Ceea ce ni se pare important este faptul că genialul muzician a extins utilizarea acestor sonorităţi şi a altor elemente specifice muzicii liturgice, depăşind restricţiile impuse de textele de cult. S-au făcut serioase investigaţii asupra prezenţei acestor scări în creaţia enesciană: Romeo Ghircoiaşu[67], Octavian Lazăr Cosma[68], Ştefan Niculescu[69],Vasile Tomescu[70], Gheorghe Firca[71], Adriana Şirli[72] ş.a. Semnalăm îndeosebi în studiul muzicologului Vasile Tomescu prezenţa unor exemple asemănătoare din muzica bizantină şi cea a lui Enescu.

Lărgirea perspectivelor deschise de aceste investigări poate contribui la aprofundarea hermeneuticii creaţiei enesciene precum şi la depăşirea unor rezerve legate de integrarea specificului muzicii bizantine în creaţia de tip occidental şi a controverselor şi exagerărilor de tipul celor amintite. Se deschid apoi perspectivele comparatiste asupra creaţiei enesciene, văzută în context european şi istoric – pe de o parte – şi în raport cu cea a altor compozitori ai generaţiei sale. Astfel, Octavian Lazăr Cosma, după ce prezintă unele elemente ale filonului psalmodic bizantin în opera *Oedip*, semnalează *"înrudirea melodică dintre cântarea I din Catavasiile Crăciunului, glasul I, folosit de Paul Constantinescu în corul Hristos se naşte din Oratoriul bizantin de Crăciun şi melodia celui de-al doilea cortegiu din actul III al operei Oedip"*[73].

Cert este că Enescu însuşi ne dă detalii asupra apelului făcut la *"aceste inflexiuni vocale ale muzicii psaltice"*, pe care le considera mai expresive şi mai potrivite pentru realizarea unor efete dorite[74]. Reamintim distincţia pe care o făcea între ethosul ehurilor bizantine şi al modurilor populare: *"La Sonata la care lucrez acum lucrurile se schimbă întrucâtva. Deşi mă folosesc de aceleaşi notaţii pentru intervalele mici, ca şi la Oedip, sensul lor e altul"*[75].

Prin cântul preoţilor din *Poema română* ca şi prin celelalte elemente specifice muzicii bizantine integrate în creaţia sa, George Enescu împărtăşea şi altora puternica impresie produsă de vechea muzică a Bisericii, pe care unchiul său, preotul *"o umplea de splendoarea sfinţită a liturghiilor"* – cum se va destăinui lui José Bruyr. Aşa cum va declara mai târziu, *"n-am făcut altceva decât să traduc ceea ce auzeam cântându-mi în inimă"*, iar în inima sa era credinţa în Dumnezeu, dragostea faţă de muzică şi de spiritualitatea căreia aparţine.

Prof. dr. VASILE VASILE

67. Ghircoiaşu, Romeo, *Studii enesciene*, Bucureşti, Editura muzicală, 1981, pp. 54-61

68. Cosma, Octavian Lazăr, *Leitmotivele tragediei lirice Oedip*, în *Studii de muzicologie*, vol. II, Bucureşti, Editura muzicală, 1966, pp. 23-57; *Idem. Oedip-ul enescian..., op. cit.*

69. Niculescu, Ştefan, *Naţional şi universal în creaţia lui George Enescu..., op. cit.*

70. Tomescu, Vasile, *Confluenţe muzicale est-vest în opera lui George Enescu* – comunicare la Simpozionul internaţional de muzicologie *George Enescu*, Bucureşti, 8-9 septembrie 1995, publicată în: *George Enescu în muzica secolului XX*, Bucureşti, Editura muzicală, 2000, pp. 13-25.

71. Firca, Gheorghe, *Conceptul modal în muzica lui George Enescu*, în *Studii de muzicologie*, vol. IV, Bucureşti, Editura muzicală, 1968, pp. 221-234.

72. Şirli, Adriana, *Modale Strukturen in Annaherung zur orientalishen Kirchenmusik im "Oedip" von George Enescu*, în *Enesciana II-III, George Enescu, musicien complex* Bucureşti, Editura Academiei, 1981, pp. 125-132.

73. Cosma, Octavian Lazăr, *Oedip-ul enescian*, ... p. 328.

74. Cosmovici, Alexandru, *op. cit.*, p. 93.

75. *Idem, ibidem.*

TRIUMVIRII DE LA UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE MUZICĂ DIN BUCUREŞTI

Pentru mersul istoriei, trei sau patru decenii pot reprezenta o epocă sau pot trece fără să impresioneze prea puternic, însă pentru o conştiinţă privită din adâncurile fiinţei sau din profunzimile eului devenit tot mai conştient, trei sau patru decenii ilustrează un număr important de ani în care se regăsesc evenimente esenţiale pentru o personalitate, pentru un grup socio-uman sau o întreagă societate.

Din perspectiva anilor petrecuţi în atmosfera de studiu şi formare la Conservatorul "Ciprian Porumbescu" din Bucureşti, rememorez chipurile maeştrilor care, aflaţi acum trei, patru decenii în floarea vârstei şi în plenitudinea puterilor lor creatoare, prin idei, prin elocinţă şi prin gesturi evocatoare, ne comunicau mesajul lor lăuntric, izvorât din tainicile obârşii ale culturii, dar şi dintr-un sentiment profund de respct pentru semenii lor.

Încercând să întorc timpul, în primele imagini îmi apar profesorii **Dumitru D. Botez, Petre Crăciun** şi **Dragoş Alexandrescu,** trei mari dascăli uniţi printr-o înaltă vocaţie didactică şi o rodnică activitate în domeniul muzicii corale. Raţiunea pentru care îmi propun să evoc aici ilustrele personalităţi sunt numeroase, cel mai direct prilej este unul aniversar: în prima treime a anului 2004 cei trei corifei ai artei corale au fost omagiaţi pentru ziua lor de naştere: 100 de ani pentru maestrul **Dumitru D. Botez** (trecut în rândul celor drepţi la 6 octombrie 1988) şi 80 de ani pentru maeştrii **Petre Crăciun** şi **Dragoş Alexandrescu.** Un alt motiv îl reprezintă impulsul lăuntric de a ne reaminti mereu părinţii spirituali sau acele conştiinţe care au reprezentat modele fundamentale pentru devenirea zecilor de promoţii şi care au sculptat adânc şi definitiv în sufletul nostru cu gândul, cu fapta şi cu idealul lor; acestora le datorăm, de asemenea, recunoştinţă pentru generozitatea cu care s-au dăruit creaţiei şi interpretării muzicale, îndrumării artistice şi formării unor elite didactice capabile să-şi consacre energiile în folosul şcolii muzicale româneşti. Din aceste considerente îmi propun să conturez portretele unor importante destine ale didacticii muzicale universitare, trăind sentimentul că evocându-i ne pătrundem cu toţii de impulsurile lor creatoare pe care ni le-au transmis în mod direct, dar şi prin opera pe care au semnat-o la Conservatorul bucureştean – astăzi Universitatea Naţională de Muzică – şi în mediul muzical, laic şi religios, al Capitalei. Consider că prin tot ceea ce au realizat aceşti triumviri – alături de alte importante personalităţi din arta şi cultura românească – au împlinit un act de înaltă semnificaţie atât pentru trecutul cât şi pentru viitorul muzicii.

*

Dumitru D. Botez (n. 10.03.1904, Roman, m. 06.10.1988, Bucureşti).

Scurtă fişă biografică[1]: studii muzicale la Conservatorul din Iaşi (1923-1930, având ca îndrumător la dirijat pe Antonin Ciolan) şi licenţiat al Facultăţii de Drept a Universităţii din Iaşi. Profesor de muzică la Roman, Târgovişte şi Bucureşti, violonist în Orchestra Radio din Bucureşti (1933-1945), dirijor de cor la Radio

1. COSMA V. – Muzicieni din România – Lexicon, vol. 1, Ed. Muzicală, Bucureşti, 1989.

(1945-1950), la Filarmonica "George Enescu" (1953-1969) şi la Corul Sindicatelor din municipiul Bucureşti (1967-1974), profesor de dirijat şi cânt coral la Conservator (1949-1974), rector al Conservatorului (1959-1963), profesor consultant (1973-1984), Secretar al Biroului de muzică corală (1969-1986), Preşedinte al Comitetului de cultură şi artă al municipiului Bucureşti (1961-1968), preşedinte al Societăţii Profesorilor de Muzică şi Arte plastice din România (1971-1985). Distins cu înalte titluri: Maestru Emerit al Artei, Ordinul Muncii clasa a II-a, Meritul Cultural clasa I, Marele Premiu al Uniunii Compozitorilor. A compus numeroase lucrări corale şi vocale (printre care câteva colinde religioase reprezentative ale genului), a publicat ediţii critice, lucrări teoretice şi didactice – din care se remarcă cele două volume ale tratatului de cânt şi dirijat coral (1982-1985).

Profesorul Dumitru D. Botez a reprezentat pentru generaţii succesive de studenţi un exemplu de realizare şi împlinire artistică într-una din disciplinele de bază ale educaţiei muzicale – muzica corală. Venit în Bucureşti de pe colinele Romanului, aducând în suflet o bogată încărcătură artistică şi culturală, o sensibilitate rafinată, o cultură cuprinzătoare şi un înalt simţ al datoriei, după un stadiu iniţial pe meleagurile târgoviştene (unde a strălucit ca profesor de muzică la liceul "Mănăstirea Dealu"), Dumitru D. Botez s-a remarcat ca muzician în orchestra Radio în calitate de violist, ulterior preluând restructurarea şi conducerea corului din aceeaşi instituţie. În scurtă vreme, dirijorul D.D. Botez s-a impus în viaţa muzicală a Bucureştiului printr-un înalt nivel al interpretării, încă necunoscut de formaţiile profesioniste din acea vreme.

Cum drumul spre înălţimi se împlineşte întotdeauna, urcând treaptă după treaptă, maestrul D.D. Botez – egal în sine cu propriile-i căutări artistice către perfecţiune – s-a trezit în faţa multor vise (atât de minunate, încât păreau reale), dar şi a realizărilor de excepţie; aşa s-a întâmplat în anul 1949, când a devenit profesor de Cânt şi Dirijat coral la Conservatorul bucureştean, în 1959, când a preluat conducerea Conservatorului în calitate de rector, sau atunci când în 1953 a fost invitat să preia corul Filarmonicii "George Enescu". În calitate de dirijor al acestei pestigioase formaţii, asemeni Arhanghelului şi cetelor de Heruvimi, D.D. Botez a realizat una din primele performanţe ale artei corale româneşti, aceea de a face, din prezenţa pe afiş a corului Filarmonicii bucureştene, un motiv de bucurie pentru melomani şi un Ateneu plin, deseori arhiplin, cu spectatori avizaţi şi doritori de împlinire sufletească.

Martorii acelor vremuri recunosc că arta corală pe care Dumitru D. Botez a cultivat-o la corul Filarmonicii atingea dimensiuni de legendă, astfel că imaginea grandioasă a unor evenimente artistice – cum erau concertele "a cappella" dar şi cele vocal-simfonice; Missa în si minor de J.S. Bach, Missa Solemnis de L. van Beethoven – echivalau cu revelaţia produsă de un magician.

Desigur, Dumitru D. Botez şi-a clădit conştient, migălos şi într-un mod perfect artistic toată această ascensiune, cultivând repertorii alcătuite din cele mai reprezentative lucrări ale artei corale renascentiste, ale celorlalte epoci de creaţie şi în special ale creaţiei vocal-simfonice şi deopotrivă ale creaţiei autohtone, manifestând încredere şi apreciere faţă de lucrările (numeroase), prezentate în primă audiţie.

Fără să uite vreodată că şi-a început cariera muzicală ca profesor la liceele cu tradiţie în învăţământul naţional, D. D. Botez a dovedit o binecuvântată intuiţie a faptului că o personalitate adevărată nu se remarcă numai prin faptele sale, ci şi prin numărul şi valoarea urmaşilor săi; astfel, în calitate de cadru didactic universitar, a instituit şcoala modernă de dirijat, bazată pe acumulările ştiinţifice şi artistice ale artei dirijorale contemporane, încurajând studiul dirijatului în cadrul unei secţii speciale, cea de dirjor de cor academic.

În afara datelor biografice ale importantului dirijor, profesor şi compozitor, Dumitru D. Botez s-a impus conştiinţei contemporanilor săi ca un desăvârşit om de cultură, un strălucit intelectual şi o personalitate cuprinzătoare în arta dirijorală, recompensat cu înalte distincţii de-a lungul anilor de triumf artistic, dar şi în calitatea sa – unanim recunoscută – de preşedinte al juriilor naţionale corale.

Ca rod al acţivităţii sale artistice şi didactice şi în calitate de îndrumător al formaţiilor corale din întreaga ţară (pentru care a scris lucrări teoretice şi articole), Dumitru D. Botez şi-a formulat testamentul său dirijoral în "Tratat de cânt şi dirijat coral", în două volume, în care se regăseşte, esenţializată, experienţa sa, precum şi descrierea problematicii de ansamblu a dirijorului de cor, indiferent de gradul de complexitate la care evoluează formaţia. Tratatul de cânt şi dirijat coral al maestrului reprezintă un act de instituire a dirijatului modern în şcoala românească şi o bibliografie fundamentală pentru orice demers teoretic în domeniul dirijatului.

De o importanţă deosebită pentru dirijorii de cor se află şi culegerile de coruri întocmite de profesorul Dumitru D. Botez, alături de creaţia sa corală, deosebit de importantă pentru întregirea portretului său. Putem aminti aici însemnătatea deosebită a culegerilor întocmite de maestru în scopul cultivării creaţiilor valoroase din întreaga literatură corală, precum şi munca sa neobosită de a transmite experienţa artistică urmaşilor săi prin emisiuni la Radio, interviuri şi desele contacte personale realizate la întâlnirile profesionale cu formaţii corale şi dirijorii acestora.

Foştii studenţi şi membrii actuali ai Asociaţiei Naţionale Corale îi datorează maestrului Dumitru D. Botez o vie recunoştinţă pentru abnegaţia, credinţa şi dragostea cu care s-a dăruit artei corale şi în special celei dirijorale; mereu iubit de colaboratorii săi, mereu stimat de colegi şi în special mereu apreciat de către cei care i-au fost ucenici şi l-au înţeles mai îndeaproape, maestrul Dumitru D. Botez lasă în urma sa o rază luminoasă care poate încălzi şi astăzi activitatea corală românească, atât de bogată în creaţii, dar încă în aşteptarea unor momente revelatoare ale interpretării capodoperelor genului.

Având fericirea să-l cunosc şi să beneficiez de nepreţuitele-i îndrumări – la fel ca numeroşi absolvenţi ai Conservatorului bucureştean – trăiesc astăzi bucuria de a cita câteva gânduri exprimate de Irina Staicu, fiica ilustrului maestru: "Rădăcinile lui se trag dintr-o Românie sensibilă, înţeleaptă şi profundă. Acumulând chintesenţa românească a înaintaşilor săi, el a acordat-o la diapazonul universal de astăzi pentru a o transmite generaţiilor viitoare". Fie ca generaţiile actuale de interpreţi corali să poată recepta pilda şi mesajul de neţărmuită dragoste pentru arta cântului şi pentru minunile ce se pot ivi în sufletul iubitorului de muzică.

*

***Petre Crăciun* (n. 29.03.1924, comuna Târgușorul Nou, județul Prahova)** este a doua personalitate muzicală omagiată în anul 2004.

Scurtă biografie: studii la Seminarul Central și la Liceul "D. Cantemir" din București, licențiat al Facultății de Teologie și a Conservatorului de Muzică din București (profesori: Ioan D. Chirescu, Mihail Jora, Marțian Negrea, Dumitru D. Botez). Activitatea artistică și didactică: dirijor al unor formații corale bucureștene, cântăreț în Corul Filarmonicii "George Enescu" (sub bagheta maestrului D. D. Botez), Secretar muzical al Filarmonicii, Dirijor al Corului Ansamblului de Tineret din București. În 1962 devine cadru didactic universitar la Conservatorul "Ciprian Porumbescu", titular al cursurilor de Dirijat și ansamblu coral și Dirijat cor academic, Dirijor al corurilor studenților Facultății de Compoziție, Muzicologie, Pedagogie muzicală. Între anii 1981-1985 a fost decan al aceleiași facultăți, apoi șef al Catedrei de Teorie-Pedagogie. Fecundă activitate științifică în Conservator, președinte a numeroase jurii, bogată activitate de îndrumare a formațiilor corale din țară, organizator al întâlnirilor profesionale ale dirijorilor și coriștilor bucureșteni, inițiator al festivalurilor și concursurilor de creație și interpretare corală, a concursului pentru tinerii dirijori. Fondator (în 1990) al Asociației Naționale Corale din România, Profesor consultant la Universitatea Națonală de Muzică din București unde a susținut cursuri de masterat; a inaugurat cursul de Stilistică dirijorală. Turnee: Anglia, Danemarca, Germania (R.F.G. și R.D.G.), Franța, Austria, Belgia, U.R.S.S., Bulgaria. Premiul I la Festivalul Internațional al Tineretului, Berlin 1973 și patru premii I la festivaluri studențești de artă.

Maestrul Petre Crăciun reprezintă acel tip de personalitate care găsește resurse pentru a rezolva orice problemă pe care destinul i-o aduce în față. Traseul pe care l-a străbătut în cei 80 de ani de viață nu a fost întotdeauna unul drept și ușor – în special în anii tulburi de după război – dar în toate școlile pe care le-a absolvit (Seminarul Teologic, Facultatea de Teologie, Conservatorul de Muzică) a dovedit o voință supremă de a se impune prin studiu și cunoaștere, printr-o atitudine pozitivă față de problemele complexe ale vremurilor în care și-a desfășurat activitatea.

Aceeași tenacitate și dorință de a face lucrul început cât mai desăvârșit a dovedit-o și în funcțiile artistice și de conducere pe care le-a îndeplinit în Filarmonică, Ansamblul Tineretului sau Conservator, dar și în calitate de dirijor, cu importante distincții naționale și internaționale, iar după ce a devenit cadrul didactic universitar, aceste însușiri au dobândit o strălucire și o importanță deosebită pentru învățământul artistic românesc.

Cei 42 de ani oficiați la Catedra de Dirijat și Ansamblu coral au reprezentat o etapă decisivă în afirmarea unei concepții științifice și unitare asupra domeniului dirijoral și al cântului în anasamblu; conceperea corpusului teoretic al dirijatului și cântului coral l-a elaborat printr-un efort continuu de cercetare în domeniul artei, al muzicii, al filosofiei și psihologiei, al stilisticii, străruind asupra semioticii, structuralismului, fenomenologiei și a altor importante orientări ale gândirii umane. Succedând profesorului Dumitru D. Botez la conducerea Catedrei de Dirijat, Petre Crăciun și-a asumat – în cadrul disciplinelor predate – o poziție personală în care era reflectată aspirația spre o viziune sintetică asupra actului inter-

pretativ coral şi o cât mai cuprinzătoare înţelegere a artei dirijorale. Dăruit studiului până la confundarea vieţii personale cu investigarea domeniului fără de margini al artei, profesorul Petre Crăciun s-a remarcat în toată cariera sa didactică prin profunzimea judecăţilor şi înălţimea cursurilor sale teoretice şi practice de dirijat şi cânt coral.

Ecouri ale acestor preocupări se regăsesc în aportul maestrului la formarea gândirii muzicale a studenţilor pe care i-a modelat, în special prin conştientizarea unui sistem de analiză a limbajului verbo-muzical, a modalităţii de reducere a complexităţii partiturii la un model mental sau la descrierea posibilităţilor de întrupare gestuală, mimico-atitudinală a intenţionalităţii dirijorale.

Demersul său hermeneutic l-a condus la descoperirea în semiotica partiturii a universului logic, plin de viaţă şi de armonie din care, prin intuiţie şi autocunoaştere dirijorul elaborează mijloacele prin care se realizează construcţia sonoră.

Stăruitor asupra repertoriului renascentist, clasic şi romantic, cunoscător adânc al stilisticii acestor epoci de creaţie, maestrul Petre Crăciun a fost în permanenţă receptiv faţă de creaţia contemporană, pentru a cărei cauză a militat neîncetat, susţinând-o prin promovarea unui repertoriu reprezentativ sau organizarea concursurilor de creaţie corală pentru tineri compozitori.

În relaţiile sale cu studenţii, Petre Crăciun a fost un profesor ideal, dovedind capacitate de înţelegere faţă de fiecare individualitate, dar şi o nobilă exigenţă în faţa întregului colectiv pe care îl coordona. În conştiinţele foştilor studenţi, maestrul Petre Crăciun a lăsat amintiri de neuitat datorită competenţei profesionale, dar şi a generozităţii sale faţă de semeni, în special faţă de tineri cărora le-a acordat întreaga afecţiune şi posibilitatea de a-şi găsi prin ei înşişi calea spre adevărul muzicii, învăţându-i să iubească marea artă şi s-o transmită printr-o gândire clară şi o trăire intensă. În ultimii ani, profesorul Petre Crăciun şi-a îndreptat preocupările către cursurile de *Stilistică dirijorală* la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti, pentru studenţii de la *Studii aprofundate*, în cadrul cărora şi-a prezentat – in extenso – concepţia sa asupra interpretării muzicale şi a parametrilor teoretici care susţin procesul de analiză şi redare a partiturii.

Ca martor al acestor evenimente didactice fără egal şi a altor multiple prezenţe ale profesorului Petre Crăciun la manifestările artistice din Capitală şi din ţară, în jurii sau la simpozioane, pot afirma că prin şcoala românească de dirijat s-a făcut pasul definitiv al intrării în competiţia cu mişcarea interpretativă de pretutindeni, abordând mijloace şi metode de cercetare, desprinse din cele mai importante curente de gândire contemporană. Desigur, la această reuşită artistică a contribuit din plin şi maestrul Petre Crăciun.

Profesorul universitar Petre Crăciun – membru fondator al Asociaţiei Naţionale Corale din România şi primul ei preşedinte, astăzi Preşedinte de Onoare al acesteia – străluceşte în inimile celor care l-au cunoscut prin remarcabila şi desăvârşita sa modestie, asociată cu o integritate umană şi profesională deplină, fapt remarcat de studenţi şi colegi în perioada 1981-1985 când a condus, în mod impecabil, destinele Facultăţii de Muzică a Conservatorului, în calitate de decan.

Forţa care i-a dat maestrului orizontul în care să-şi desăvârşească idealul şi să rămână un model artistic şi moral pentru un important număr de promoţii o găsim

în trăsătura esenţială a personalităţii sale care decurg din credinţa în destinul glorios al artei româneşti, în special a celei corale, pe care o trăieşte într-o indisolubilă legătură cu puterea dirijorului de a cerceta actul creaţiei şi al interpretării în cele mai adânci nivele şi în corelaţie directă cu fiinţa umană, cea care generează şi aşteaptă întruchiparea mesajelor sonore.

*

***Dragoş Alexandrescu* (născut la 16.01.1924, Constanţa)** este cea de-a treia personalitate muzicală omagiată în anul 2004.

Scurtă fişă biografică[2]: Studii muzicale la Constanţa (1931-1941), apoi la Conservatorul din Bucureşti (1948-1954, cu George Breazul, Ioan Dumitrescu, Alfred Mendelsohn, Teodor Rogalski, Zeno Vancea, Adriana Sachelarie, Harry Brauner, T. Alexandru, I. Lăzărescu, E. Ionescu, I. Ghiga, P. Jelescu). Absolvent al Facultăţii de Teologie (1948) şi al Facultăţii de Agronomie din Bucureşti (1949). Dirijor de cor la Constanţa şi Bucureşti, redactor şef la Biblioteca muzicală a Radiodifuziunii Române (1949-1951) şi o îndelungă carieră didactică universitară la catedra de Teorie şi solfegiu (1950-2004) a Conservatorului. Este membru onorific în Honorary Educational Advisory Board, din The American Biographical Institute, North Carolina, S.U.A. (1984). Creaţie: muzică simfonică, de cameră, vocal-simfonică, prelucrări de folclor pentru orchestră populară, numeroase creaţii corale religioase (printre care Cântările corale la Sfânta Liturghie) şi laice, muzică vocală (voce şi pian), muzică pentru filme documentare. A scris articole, a susţinut conferinţe şi comunicări ştiinţifice, fiind unul din cei mai importanţi autori de tratate de teoria muzicii din ţară. 100 de solfegii şi 400 de dictate muzicale.

Studiile teologice au lăsat o amprentă definitivă asupra întregii activităţi artistice şi didactice a maestrului; în calitate de diacon a slujit în Bisericile din Bucureşti şi Constanţa, oferindu-şi harul interpretativ (o voce de excepţie, cultivată şi elevată) drept ofrandă pentru calităţile sale muzicale deosebite.

Dacă analizăm firul destinului profesional al maestrului (muzician, sacerdot, inginer), sesizăm că darurile ce i-au fost hărăzite sunt dintre cele mai generoase, iar alegerea unei profesii s-a făcut, desigur, pornind de la cea intensă, de la adevărata vocaţie pe care a simţit-o adolescentul: aceea a compoziţiei muzicale – îndeosebi cea corală – a teoreticianului profund şi perseverent şi a făuritorului de suflete, printr-o dreaptă şi fermă judecată, dar şi printr-o căldură sufletească incandescentă. Aceste calităţi i-au conferit suportul pentru o carieră didactică de excepţie, dar şi pentru a contribui la susţinerea specializării "Muzică religioasă", în cadrul Facultăţii de Compoziţie, Muzicologie şi Pedagogie muzicală, unde îşi desăvârşesc pregătirea absolvenţii Seminariilor Teologice.

Maestrul Dragoş Alexandrescu este inclus în triumviratul coraliştilor de la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti şi pentru faptul că întreaga sa activitate interpretativă s-a desfăşurat în perimetrul muzicii vocale, în calitate de diacon şi dirijor de cor, apoi, să nu uităm că maestrul şi-a început cariera cu lucrări dedicate genului coral. Cele 31 de piese religioase, *Liturghia* în mi minor (*Veniţi*

2. COSMA V – op. cit., vol. I.

să ne închinăm, Sfinte Dumnezeule, Heruvicele, în re şi fa, *Răspunsurile mari, Pre Tine Te lăudăm, Axion duminical, Tatăl nostru* în mi şi fa) – fac dovada unei profunde evlavii, în spiritul căreia maestrul şi-a gândit şi a simţit întreaga sa activitate didactică susţinută neîntrerupt mai bine de cinci decenii.

Într-o alocuţiune, muzicologul Luminiţa Vartolomei declara: "Adevărata vocaţie componistică a maestrului Dragoş Alexandrescu se manifestă nu atât în cantatele, simfonia sau poemul simfonic, nici atât în partiturile instrumentale, corale, vocale sau pentru film pe care le-a scris, ci mai cu seamă în acelaşi domeniu ce se cerea ascuns: *muzica religioasă*. Am avut revelaţia acestui adevăr ascultându-i *Liturghia în mi minor*, pentru prima oară interpretată integral: aici, totul şi toate – de la stilul autentic la inspiraţia originală, de la meşteşugul alcătuirii la măiestria expresiei, de la sinceritatea credinţei la forţa sentimentului ce o animă – îndreptăţesc o viaţă artistică îndelungă (unul dintre cele mai copleşitoare momente ale lucrării a fost creat pe când compozitorul avea doar 13 ani) şi cu la fel de bogate perspective".

Ataşamentul faţă de arta corală l-a determionat pe maestrul Dragoş Alexandrescu să-l omagieze pe un înalt predecesor al său, pe maestrul Ioan D. Chirescu, născut, de asemeni, pe plaiul dobrogean, la Cernavodă în anul 1889. Cu douăzeci şi patru de ani în urmă, Dragoş Alexandrescu – pe atunci coordonator al Cenaclului de compoziţie de la Constanţa – a reuşit să organizeze o primă ediţie a Festivalului coral "Ioan D. Chirescu", pentru ca, an după an, maestrul să întreţină flacăra acestei manifestări, dăruindu-şi energiile pentru cinstirea importantului compozitor şi profesor I. D. Chirescu, dar şi a promovării cântului şi a creaţiei corale în oraşul Cernavodă.

Revenind, cu emoţie, la activitatea sa didactică, tulburător este faptul că în luna mai a acestui an universitar, o dată cu încheierea cursurilor la specializarea *Muzică religioasă*, maestrul Dragoş Alexandrescu a hotărât să-şi încheie cariera de profesor, oferind studenţilor săi un ultim gest memorabil: întâi a avut loc ora de curs – desfăşurată după întregul tipic didactic – şi apoi, la încheierea ceasului, a acceptat să înceapă festivitatea de despărţire de locul în care a oficiat şi a desfăşurat activitatea sa de propovăduitor al muzicii. Prezenţi la ceremonie, rectorul universităţii, profesorul universitar doctor Dan Buciu, decanul Facultăţii de Compoziţie, Muzicologie şi Pedagogie muzicală, profesor universitar doctor Teodor Ţuţuianu, membrii Catedrei de Teorie, precum şi foşti studenţi, cu toţii au elogiat în cele mai calde cuvinte (şi în aplauzele prelungi) viaţa plină de dăruire a profesorului Dragoş Alexandrescu.

Acum, la ceas aniversar, când maestrul Dragoş Alexandrescu a împlinit vârsta de 80 de, foştii studenţi şi colaboratori îşi apropie laolaltă inimile pentru a-i dărui din adâncul sufletului reverberaţiile izvorâte din versurile *Gaudeamus igitur*, iubite maestre!

Conf. univ. dr. IOAN GOLCEA

RECENZII · NOTE · COMENTARII

Pr. Al. Stănciulescu-Bârda, *Inima mamei,* Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2002, 114 pag.

Preotul Al. Stănciulescu-Bârda s-a făcut cunoscut în ţară şi străinătate prin cele aprox. 27 cărţi publicate şi peste 1000 articole şi studii răspândite în diferite periodice. **Inima mamei** este alcătuită din bucăţile de proză scurtă, publicate de autor de-a lungul anilor, dedicate femeii. Femeia este eroul principal în legendele, povestirile şi schiţele prezentate în carte. Femeia cu înălţările şi neîmplnirile ei. Prin lectura cărţii, se conturează chipul femeii române în calitatea ei de mamă, soţie, soră, de educatoare şi păstrătoare a valorilor perene ale neamului românesc: familia, credinţa, datinile, portul, cântul, dragostea de ţară. Cartea s-a născut ca o necesitate. Revista "Iosif Vulcan" din Sidney (Australia), al cărei colaborator vechi este autorul, a iniţiat în 2002 un concurs de proză scurtă intitulat *Inima mamei.* Propunerea a venit din partea editorului acestei reviste de cultură şi artă românească de pe pământul australian, scriitorul şi omul de suflet Ioan Miclău. Acest vajnic bihorean, om de cultură, mare iubitor al neamului şi limbii române, patronează o bibliotecă publică intitulată "Mihai Eminescu", este mentorul Asociaţiei Românilor din Australia numită "Familia" şi editează revista trimestrială "Iosif Vulcan". Se străduieşte, cu sacrificii pe care numai el şi Dumnezeu le ştie, să menţină trează conştiinţa românilor de pe pământul australian şi face lucrare de adevărat apostolat pentru spiritualitatea românească. La concursul iniţiat de dl. Ioan Miclău au participat mulţi concurenţi din Australia, America, dar şi din România şi alte state europene. Preotul Al. Stănciulescu-Bârda a alcătuit o carte pe tema dată, carte care a fost nominalizată pe locul al doilea în concurs, pe primul loc situându-se o româncă din ţară, d-ra Loredana Drăgolici, profesoară de limba şi literatura engleză la Liceul Pedagogic din Tr. Severin. Iată că mehedinţenii au reuşit să cucerească la acest concurs cele mai înalte locuri! Indiferent de rezultatul concursului, cartea **Inima mamei** rămâne ca o mărturie a respectului pe care-l datorăm tovarăşei noastre de viaţă în trecerea noastră prin lume.

Lector

Scala Coeli (Scara Cerului), Revistă de informaţie culturală şi spiritualitate a Comunităţii Ortodoxe Române "Sf. Ioan Casian" din Roma, an III, nr. 10-11-12/2003.

Redacţia noastră a primit cu bucurie din partea Părintelui Arhim. dr. Juvenalie Ionaşcu, parohul Comunităţii române *"Sf. Ioan Casian"* din Roma, ultimele trei numere

pretativ coral şi o cât mai cuprinzătoare înţelegere a artei dirijorale. Dăruit studiului până la confundarea vieţii personale cu investigarea domeniului fără de margini al artei, profesorul Petre Crăciun s-a remarcat în toată cariera sa didactică prin profunzimea judecăţilor şi înălţimea cursurilor sale teoretice şi practice de dirijat şi cânt coral.

Ecouri ale acestor preocupări se regăsesc în aportul maestrului la formarea gândirii muzicale a studenţilor pe care i-a modelat, în special prin conştientizarea unui sistem de analiză a limbajului verbo-muzical, a modalităţii de reducere a complexităţii partiturii la un model mental sau la descrierea posibilităţilor de întrupare gestuală, mimico-atitudinală a intenţionalităţii dirijorale.

Demersul său hermeneutic l-a condus la descoperirea în semiotica partiturii a universului logic, plin de viaţă şi de armonie din care, prin intuiţie şi autocunoaştere dirijorul elaborează mijloacele prin care se realizează construcţia sonoră.

Stăruitor asupra repertoriului renascentist, clasic şi romantic, cunoscător adânc al stilisticii acestor epoci de creaţie, maestrul Petre Crăciun a fost în permanenţă receptiv faţă de creaţia contemporană, pentru a cărei cauză a militat neîncetat, susţinând-o prin promovarea unui repertoriu reprezentativ sau organizarea concursurilor de creaţie corală pentru tineri compozitori.

În relaţiile sale cu studenţii, Petre Crăciun a fost un profesor ideal, dovedind capacitate de înţelegere faţă de fiecare individualitate, dar şi o nobilă exigenţă în faţa întregului colectiv pe care îl coordona. În conştiinţele foştilor studenţi, maestrul Petre Crăciun a lăsat amintiri de neuitat datorită competenţei profesionale, dar şi a generozităţii sale faţă de semeni, în special faţă de tineri cărora le-a acordat întreaga afecţiune şi posibilitatea de a-şi găsi prin ei înşişi calea spre adevărul muzicii, învăţându-i să iubească marea artă şi s-o transmită printr-o gândire clară şi o trăire intensă. În ultimii ani, profesorul Petre Crăciun şi-a îndreptat preocupările către cursurile de *Stilistică dirijorală* la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti, pentru studenţii de la *Studii aprofundate*, în cadrul cărora şi-a prezentat – in extenso – concepţia sa asupra interpretării muzicale şi a parametrilor teoretici care susţin procesul de analiză şi redare a partiturii.

Ca martor al acestor evenimente didactice fără egal şi a altor multiple prezenţe ale profesorului Petre Crăciun la manifestările artistice din Capitală şi din ţară, în jurii sau la simpozioane, pot afirma că prin şcoala românească de dirijat s-a făcut pasul definitiv al intrării în competiţia cu mişcarea interpretativă de pretutindeni, abordând mijloace şi metode de cercetare, desprinse din cele mai importante curente de gândire contemporană. Desigur, la această reuşită artistică a contribuit din plin şi maestrul Petre Crăciun.

Profesorul universitar Petre Crăciun – membru fondator al Asociaţiei Naţionale Corale din România şi primul ei preşedinte, astăzi Preşedinte de Onoare al acesteia – străluceşte în inimile celor care l-au cunoscut prin remarcabila şi desăvârşita sa modestie, asociată cu o integritate umană şi profesională deplină, fapt remarcat de studenţi şi colegi în perioada 1981-1985 când a condus, în mod impecabil, destinele Facultăţii de Muzică a Conservatorului, în calitate de decan.

Forţa care i-a dat maestrului orizontul în care să-şi desăvârşească idealul şi să rămână un model artistic şi moral pentru un important număr de promoţii o găsim

în trăsătura esenţială a personalităţii sale care decurg din credinţa în destinul glorios al artei româneşti, în special a celei corale, pe care o trăieşte într-o indisolubilă legătură cu puterea dirijorului de a cerceta actul creaţiei şi al interpretării în cele mai adânci nivele şi în corelaţie directă cu fiinţa umană, cea care generează şi aşteaptă întruchiparea mesajelor sonore.

*

***Dragoş Alexandrescu* (născut la 16.01.1924, Constanţa)** este cea de-a treia personalitate muzicală omagiată în anul 2004.

Scurtă fişă biografică[2]: Studii muzicale la Constanţa (1931-1941), apoi la Conservatorul din Bucureşti (1948-1954, cu George Breazul, Ioan Dumitrescu, Alfred Mendelsohn, Teodor Rogalski, Zeno Vancea, Adriana Sachelarie, Harry Brauner, T. Alexandru, I. Lăzărescu, E. Ionescu, I. Ghiga, P. Jelescu). Absolvent al Facultăţii de Teologie (1948) şi al Facultăţii de Agronomie din Bucureşti (1949). Dirijor de cor la Constanţa şi Bucureşti, redactor şef la Biblioteca muzicală a Radiodifuziunii Române (1949-1951) şi o îndelungă carieră didactică universitară la catedra de Teorie şi solfegiu (1950-2004) a Conservatorului. Este membru onorific în Honorary Educational Advisory Board, din The American Biographical Institute, North Carolina, S.U.A. (1984). Creaţie: muzică simfonică, de cameră, vocal-simfonică, prelucrări de folclor pentru orchestră populară, numeroase creaţii corale religioase (printre care Cântările corale la Sfânta Liturghie) şi laice, muzică vocală (voce şi pian), muzică pentru filme documentare. A scris articole, a susţinut conferinţe şi comunicări ştiinţifice, fiind unul din cei mai importanţi autori de tratate de teoria muzicii din ţară. 100 de solfegii şi 400 de dictate muzicale.

Studiile teologice au lăsat o amprentă definitivă asupra întregii activităţi artistice şi didactice a maestrului; în calitate de diacon a slujit în Bisericile din Bucureşti şi Constanţa, oferindu-şi harul interpretativ (o voce de excepţie, cultivată şi elevată) drept ofrandă pentru calităţile sale muzicale deosebite.

Dacă analizăm firul destinului profesional al maestrului (muzician, sacerdot, inginer), sesizăm că darurile ce i-au fost hărăzite sunt dintre cele mai generoase, iar alegerea unei profesii s-a făcut, desigur, pornind de la cea intensă, de la adevărata vocaţie pe care a simţit-o adolescentul: aceea a compoziţiei muzicale – îndeosebi cea corală – a teoreticianului profund şi perseverent şi a făuritorului de suflete, printr-o dreaptă şi fermă judecată, dar şi printr-o căldură sufletească incandescentă. Aceste calităţi i-au conferit suportul pentru o carieră didactică de excepţie, dar şi pentru a contribui la susţinerea specializării "Muzică religioasă", în cadrul Facultăţii de Compoziţie, Muzicologie şi Pedagogie muzicală, unde îşi desăvârşesc pregătirea absolvenţii Seminariilor Teologice.

Maestrul Dragoş Alexandrescu este inclus în triumviratul coraliştilor de la Universitatea Naţională de Muzică din Bucureşti şi pentru faptul că întreaga sa activitate interpretativă s-a desfăşurat în perimetrul muzicii vocale, în calitate de diacon şi dirijor de cor, apoi, să nu uităm că maestrul şi-a început cariera cu lucrări dedicate genului coral. Cele 31 de piese religioase, *Liturghia* în mi minor (*Veniţi*

2. COSMA V – op. cit., vol. I.

să ne închinăm, Sfinte Dumnezeule, Heruvicele, în re şi fa, *Răspunsurile mari, Pre Tine Te lăudăm, Axion duminical, Tatăl nostru* în mi şi fa) – fac dovada unei profunde evlavii, în spiritul căreia maestrul şi-a gândit şi a simţit întreaga sa activitate didactică susţinută neîntrerupt mai bine de cinci decenii.

Într-o alocuţiune, muzicologul Luminiţa Vartolomei declara: "Adevărata vocaţie componistică a maestrului Dragoş Alexandrescu se manifestă nu atât în cantatele, simfonia sau poemul simfonic, nici atât în partiturile instrumentale, corale, vocale sau pentru film pe care le-a scris, ci mai cu seamă în acelaşi domeniu ce se cerea ascuns: *muzica religioasă.* Am avut revelaţia acestui adevăr ascultându-i *Liturghia în mi minor*, pentru prima oară interpretată integral: aici, totul şi toate – de la stilul autentic la inspiraţia originală, de la meşteşugul alcătuirii la măiestria expresiei, de la sinceritatea credinţei la forţa sentimentului ce o animă – îndreptăţesc o viaţă artistică îndelungă (unul dintre cele mai copleşitoare momente ale lucrării a fost creat pe când compozitorul avea doar 13 ani) şi cu la fel de bogate perspective".

Ataşamentul faţă de arta corală l-a determionat pe maestrul Dragoş Alexandrescu să-l omagieze pe un înalt predecesor al său, pe maestrul Ioan D. Chirescu, născut, de asemeni, pe plaiul dobrogean, la Cernavodă în anul 1889. Cu douăzeci şi patru de ani în urmă, Dragoş Alexandrescu – pe atunci coordonator al Cenaclului de compoziţie de la Constanţa – a reuşit să organizeze o primă ediţie a Festivalului coral "Ioan D. Chirescu", pentru ca, an după an, maestrul să întreţină flacăra acestei manifestări, dăruindu-şi energiile pentru cinstirea importantului compozitor şi profesor I. D. Chirescu, dar şi a promovării cântului şi a creaţiei corale în oraşul Cernavodă.

Revenind, cu emoţie, la activitatea sa didactică, tulburător este faptul că în luna mai a acestui an universitar, o dată cu încheierea cursurilor la specializarea *Muzică religioasă*, maestrul Dragoş Alexandrescu a hotărât să-şi încheie cariera de profesor, oferind studenţilor săi un ultim gest memorabil: întâi a avut loc ora de curs – desfăşurată după întregul tipic didactic – şi apoi, la încheierea ceasului, a aceeptat să înceapă festivitatea de despărţire de locul în care a oficiat şi a desfăşurat activitatea sa de propovăduitor al muzicii. Prezenţi la ceremonie, rectorul universităţii, profesorul universitar doctor Dan Buciu, decanul Facultăţii de Compoziţie, Muzicologie şi Pedagogie muzicală, profesor universitar doctor Teodor Ţuţuianu, membrii Catedrei de Teorie, precum şi foşti studenţi, cu toţii au elogiat în cele mai calde cuvinte (şi în aplauzele prelungi) viaţa plină de dăruire a profesorului Dragoş Alexandrescu.

Acum, la ceas aniversar, când maestrul Dragoş Alexandrescu a împlinit vârsta de 80 de, foştii studenţi şi colaboratori îşi apropie laolaltă inimile pentru a-i dărui din adâncul sufletului reverberaţiile izvorâte din versurile *Gaudeamus igitur*, iubite maestre!

Conf. univ. dr. IOAN GOLCEA

RECENZII · NOTE · COMENTARII

Pr. Al. Stănciulescu-Bârda, *Inima mamei,* Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2002, 114 pag.

Preotul Al. Stănciulescu-Bârda s-a făcut cunoscut în ţară şi străinătate prin cele aprox. 27 cărţi publicate şi peste 1000 articole şi studii răspândite în diferite periodice. **Inima mamei** este alcătuită din bucăţile de proză scurtă, publicate de autor de-a lungul anilor, dedicate femeii. Femeia este eroul principal în legendele, povestirile şi schiţele prezentate în carte. Femeia cu înălţările şi neîmplnirile ei. Prin lectura cărţii, se conturează chipul femeii române în calitatea ei de mamă, soţie, soră, de educatoare şi păstrătoare a valorilor perene ale neamului românesc: familia, credinţa, datinile, portul, cântul, dragostea de ţară. Cartea s-a născut ca o necesitate. Revista "Iosif Vulcan" din Sidney (Australia), al cărei colaborator vechi este autorul, a iniţiat în 2002 un concurs de proză scurtă intitulat *Inima mamei.* Propunerea a venit din partea editorului acestei reviste de cultură şi artă românească de pe pământul australian, scriitorul şi omul de suflet Ioan Miclău. Acest vajnic bihorean, om de cultură, mare iubitor al neamului şi limbii române, patronează o bibliotecă publică intitulată "Mihai Eminescu", este mentorul Asociaţiei Românilor din Australia numită "Familia" şi editează revista trimestrială "Iosif Vulcan". Se străduieşte, cu sacrificii pe care numai el şi Dumnezeu le ştie, să menţină trează conştiinţa românilor de pe pământul australian şi face lucrare de adevărat apostolat pentru spiritualitatea românească. La concursul iniţiat de dl. Ioan Miclău au participat mulţi concurenţi din Australia, America, dar şi din România şi alte state europene. Preotul Al. Stănciulescu-Bârda a alcătuit o carte pe tema dată, carte care a fost nominalizată pe locul al doilea în concurs, pe primul loc situându-se o româncă din ţară, d-ra Loredana Drăgolici, profesoară de limba şi literatura engleză la Liceul Pedagogic din Tr. Severin. Iată că mehedinţenii au reuşit să cucerească la acest concurs cele mai înalte locuri! Indiferent de rezultatul concursului, cartea **Inima mamei** rămâne ca o mărturie a respectului pe care-l datorăm tovarăşei noastre de viaţă în trecerea noastră prin lume.

Lector

Scala Coeli (Scara Cerului), Revistă de informaţie culturală şi spiritualitate a Comunităţii Ortodoxe Române "Sf. Ioan Casian" din Roma, an III, nr. 10-11-12/2003.

Redacţia noastră a primit cu bucurie din partea Părintelui Arhim. dr. Juvenalie Ionaşcu, parohul Comunităţii române *"Sf. Ioan Casian"* din Roma, ultimele trei numere

(respectiv 10-11-12) pe anul 2003 ale periodicului lunar *"Scala Coeli"*, un reuşit buletin-parohial bilingv de informaţie, cultură şi spiritualitate ortodoxă şi românească, tipărit cu osteneală, cu grijă şi răspundere, dar şi cu dragoste şi dăruire, atât pentru credincioşii ortodocşi români ai parohiei mai sus menţionate, cât şi pentru mulţi români care trăiesc şi muncesc în ţinutul Romei sau al peninsulei italice.

Tematica variată, interesantă şi chiar minuţios aleasă şi prezentată, acoperă de fapt tot câmpul *liturgico-pastoral-misionar* al lucrării desfăşurate în duhul adevărului şi dragostei lui Hristos de către parohia "Sf. Ioan Casian" din Roma pentru credincioşii români şi, desigur, în contextul mai larg al coexistenţei frăţeşti cu credincioşii catolici. Remarcăm şi subliniem, în fiecare număr al revistei, existenţa unor articole referitoare la învăţătura de credinţă ortodoxă, la teme de spiritualitate ortodoxă românească, de istorie şi cultură naţională, de informaţii privitoare la sărbători, evenimente şi activităţi pastoral-misionare sau filantropice legate de viaţa parohiei din Roma etc. Toate acestea exprimă strădania depusă de ostenitori şi grija lor (şi pe această cale) faţă de Biserică şi credincioşi.

Din bogăţia materialelor prezentate în nr. 10/oct. 2003 remarcăm articolul Pr. Arhim. Juvenalie Ionaşcu *"Dumnezeu ne cheamă la unitate"* (p. 1-3) axat în principal pe tema relaţiilor dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Greco-Catolică unită cu Roma. După o incursiune istorică în apariţia şi existenţa uniaţiei în Transilvania, sunt amintite problemele actuale, de după 1990, provocate de reînfiinţarea Bisericii Greco-Catolice în România, în special cele legate de proprietăţi şi restituirea lor, inclusiv a lăcaşurilor de cult. Necesitatea unui dialog deschis, sincer, fără acuze şi intimidări din parte fraţilor greco-catolici, bazat pe înţelegere reciprocă şi pe găsirea unor soluţii viabile, logice, verificate în concretul parohiilor înfiinţate, ar aduce mai multă linişte şi o bună aşezare a lucrurilor. Dialogul celor două comisii (ortodoxă şi greco-catolică) trebuie continuat, iar duhul deschiderii şi împreunei-lucrări, marcat de vizita istorică făcută în România de Papa Ioan Paul al II-lea în 1999 şi de vizita la Vatican în toamna anului 2002 a Prea Fericitului Patriarh Teoctist, poate da un nou imbold, pozitiv şi constructiv, în rezolvarea diferitelor probleme existente încă între cele două Biserici.

Revista prezintă, de asemenea, şi vieţile (pe scurt) a celor trei mari sfinţi sărbătoriţi în luna octombrie: Sf. Cuvioasa Parascheva, Sf. Mare Mc. Dimitrie şi Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou (Basarabov). Tot în acest număr, cu stitlul său caracteristic, I.P.S. Bartolomeu Anania, aşterne câteva gânduri-impresii despre marele nostru teolog Pr. Dumitru Stăniloae, rânduri de popas centenar de la naşterea lui. "De acolo de unde e, el e cu noi. El e stârpea celor ce nu se duc; intrat în veşnicie, se-ntoarce cu ea-n potir; preoţie lucrătoare şi dincolo de veac". Admira la marele teolog puterea cu care lucra, limpezimea şi curgerea gândirii lui, "ordinea de cristal a unui intelect cosmic". Dincolo de muncă, de asceză, de rugăciune şi dăruire "uriaşa operă a Pr. Stăniloae este o *harismă*; nu stare de graţie, ci revărsare de har". El, marele Părinte Dumitru Stăniloae "este darul cel mai preţios pe care pământul Transilvaniei l-a făcut văzduhului nostru naţional". Atunci, în '89 sau '90 când corabia Bisericii noastre era bântuită de valuri, "el, înţeleptul peren, avea o tristeţe: "unde ne sunt intelectualii de altădată care săreau toţi, să-şi apere Biserica în ceasuri de cumpănă?", dar rămâne optimist. Avea şi o pătimire: iubirea pentru Biserica neamului său, pentru două fiinţe (Biserica-Neamul) ce nu pot fi nici împărţite, nici despărţite". Ilustrul ierarh remarcă pe bună dreptate că Părintele Dumitru Stăniloae a spus odată ceea ce rămâne încrestat de-a pururi în

identitatea noastră, şi anume: *"noi, românii, reprezentăm un unicat; singurul popor de origine latină şi credinţă ortodoxă; prin latinitate aparţinem Occidentului, iar prin Ortodoxie îi aparţinem Răsăritului; suntem puntea ideală de legătură între cele două lumi"* şi conchide ierarhul: "acest enunţ, astăzi loc comun, ar putea deveni temelia întregii noastre politici de stat în contextul reaşezărilor europene".

În final, un articol despre figura domnitorului Mihai Viteazul şi date semnificative din istoricul şi agenda parohiei, întregesc prezentarea materialelor din revista bisericească menţionată.

Numărul 11/noiembrie 2003 din *Scala Coeli*, pe lângă ştiri şi evenimente importante din activitatea parohiei, are şi câteva articole de fond, dintre care se cuvine să amintim unul dedicat personalităţii Pr. Prof. Dumitru Stăniloae (semnat de P.C. Arhim. Juvenalie Ionaşcu, p. 1-3) pe temeiul unor mărturii din literatura teologică italiană, unde o serie de teologi se ocupă de opera teologului român, cu lucrări de specialitate sau traduceri. Formularea teologică a Pr. D. Stăniloae este clară, precisă, adâncă, chiar şi atunci când – la o primă lectură – cunoaştere a ei – pare a fi anevoie de înţeles sau de pătruns. Ea este impregnată de gândirea Sf. Părinţi, armonizată în contextul experienţei eclesiale. Ea nu este o repetare sau o simplă readucere a Părinţilor în planul de viaţă şi mărturie a Bisericii astăzi, ci ea aduce şi propune omului taina lui Hristos, a Cuvântului făcut trup, pe suportul gândirii şi trăirii patristice, ca factor fundamental în transfigurarea lui şi a lumii. De asemenea, în comparaţie cu unele tendinţe *eleniste* şi *slavofile* prezente în teologia contemporană occidentală, teologia Pr. Prof. Dumitru Stăniloae este una de echilibru adânc, jalonând de fapt drumul, dar şi conţinutul gândirii ortodoxe româneşti şi rămânând fondată pe planul lui Dumnezeu asupra creaţiei întregi şi asupra istoriei, descoperit în Hristos şi împlinit atunci "când El va fi totul în toate".

Se impune atenţiei articolul despre *"Taina Cununiei"* (p. 1-4), precum şi articolul în lb. italiană despre *"spiritualitatea ortodoxă română"* (p. 1-3) cu referiri istorice şi rolul ei actual şi educaţional în formarea caracterului, mai ales al tinerilor. În acest sens, experienţa eclesială, legătura cu Biserica şi cu viaţa ei liturgică, rămân factori importanţi.

De asemenea, o pagină este dedicată mişcării spirituale a "Rugului aprins" de la mănăstirea Antim din Bucureşti, din anii de după 1945, care de fapt continuă relatările făcute în numerele anterioare ale revistei. Un articol se ocupă despre felul în care credincioşii români din oraşelul Ladispoli – aproape de Roma şi preotul lor Pr. Bogdan Petre îşi organizează comunitatea lor, cu slujbe şi momente de sărbătoare, făcând referiri şi la unele probleme pe care le au fraţii români care trăiesc acolo şi muncesc departe de ţară.

Un număr festiv, cu un material bogat, centrat pe Sărbătoarea Naşterii Domnului, *este nr. 12/Decembrie 2003*. Ne reţin atenţia un articol despre evenimentul cel mare al Întrupării Fiului lui Dumnezeu, alte gânduri şi versuri dedicate Crăciunului (p. 1-3-6). Sunt prezentate pe scurt vieţile *Sf. Nicolae*, a *Sf. Filofteia* şi a *Sf. Nicodim de la Tismana*, prăznuiţi în luna decembrie. Alt articol este dedicat poetului Vasile Voiculescu (p. 5) numit *"poetul rugăciunii"*. Pr. Arhim. Juvenalie Ionaşcu continuă şi în acest număr o pagină dedicată spiritualităţii ortodoxe româneşti (p. 1-4) în contextul de criză morală a omului asaltat şi atras de secularizare, liberalism şi relativism.

Cuvinte alese despre personalitatea *Pr. Iustin Pârvu*, un exemplu de verticalitate şi demnitate pentru toţi cei care-şi gândesc rostul şi sensul vieţii, găsim în pag. 8 a revistei.

Al VI-lea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă – Sofia, 6–10 octombrie 2004 (Pr. conf. dr. Ştefan Buchiu, Asist. drd. Ionuţ-Alexandru Tudorie) 400
A XII-a Întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran. Durău, România, 6–15 octombrie 2004 (Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă-Geneva) ... 406
A XVI-a Consfătuire Panortodoxă a reprezentanţilor Ortodoxiei. Prokopion – Evia, Grecia, 1–4 noiembrie 2004 (Pr. prof. dr. Ioan Chivu) 413
Trecerea la cele veşnice a I.P.S. Arhiepiscop (pensionar) Lucian Florea (Gheorghe Vasilescu) 415
Prea Sfinţitul Episcop-Vicar Gherasim Putneanul a trecut la cele veşnice (Gheorghe Vasilescu) 423
Trecerea la cele veşnice a Prea Fericitului Petros al VII-lea, Patriarhul Alexandriei şi a toată Africa (Pr. Eugen Moraru) 429
Alegerea şi Întronizarea noului Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa Theodoros al II-lea (Pr. Eugen Moraru) 432
Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST. Perioada 1 septembrie–31 decembrie 2004 (Pr. Nicolae Vladu, Consilier Patriarhal) 436

III ÎNDRUMĂRI PASTORALE

Slujirea misionară a Bisericii noastre. De la Unitatea naţională la Reintegrarea europeană. Partea I (Pr. conf. dr. Vasile Nechita) .. 456
Parohia ortodoxă şi implicarea ei în nevoile comunităţii (Pr. lect. Adrian Niculcea) 502
Spiritismul lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu. Istorie a unei pseudoreligii (Pr. prof. dr. Gheorghe Drăgulin) 513

IV ANIVERSĂRI – COMEMORĂRI

Ziua onomastică a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST – 3 septembrie 2004 (Gheorghe Vasilescu) 528
18 ani de slujire patriarhală a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST – 16 noiembrie 2004 (Gheorghe Vasilescu) 533
Episcopul Gherasim al Râmnicului, tânărul de 90 de ani († Calinic, Episcop al Argeşului şi Muscelului) 542
Prea Sfinţitul Episcop Eftimie al Romanului a împlinit 90 de ani de viaţă (Redacţia) 547
130 de ani de la apariţia primului număr al revistei "Biserica Ortodoxă Română" (Gheorghe Vasilescu) 562
Ştefan cel Mare şi Sfânt în conştiinţa Bisericii şi neamului nostru (Pr. Flavius-Cristian Ardelean) 571
Sfântul Ştefan cel Mare comemorat omagial la Roma († Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei) 584

identitatea noastră, şi anume: *"noi, românii, reprezentăm un unicat; singurul popor de origine latină şi credinţă ortodoxă; prin latinitate aparţinem Occidentului, iar prin Ortodoxie îi aparţinem Răsăritului; suntem puntea ideală de legătură între cele două lumi"* şi conchide ierarhul: "acest enunţ, astăzi loc comun, ar putea deveni temelia întregii noastre politici de stat în contextul reaşezărilor europene".

În final, un articol despre figura domnitorului Mihai Viteazul şi date semnificative din istoricul şi agenda parohiei, întregesc prezentarea materialelor din revista bisericească menţionată.

Numărul 11/noiembrie 2003 din *Scala Coeli*, pe lângă ştiri şi evenimente importante din activitatea parohiei, are şi câteva articole de fond, dintre care se cuvine să amintim unul dedicat personalităţii Pr. Prof. Dumitru Stăniloae (semnat de P.C. Arhim. Juvenalie Ionaşcu, p. 1-3) pe temeiul unor mărturii din literatura teologică italiană, unde o serie de teologi se ocupă de opera teologului român, cu lucrări de specialitate sau traduceri. Formularea teologică a Pr. D. Stăniloae este clară, precisă, adâncă, chiar şi atunci când – la o primă lectură – cunoaştere a ei – pare a fi anevoie de înţeles sau de pătruns. Ea este impregnată de gândirea Sf. Părinţi, armonizată în contextul experienţei eclesiale. Ea nu este o repetare sau o simplă readucere a Părinţilor în planul de viaţă şi mărturie a Bisericii astăzi, ci ea aduce şi propune omului taina lui Hristos, a Cuvântului făcut trup, pe suportul gândirii şi trăirii patristice, ca factor fundamental în transfigurarea lui şi a lumii. De asemenea, în comparaţie cu unele tendinţe *eleniste* şi *slavofile* prezente în teologia contemporană occidentală, teologia Pr. Prof. Dumitru Stăniloae este una de echilibru adânc, jalonând de fapt drumul, dar şi conţinutul gândirii ortodoxe româneşti şi rămânând fondată pe planul lui Dumnezeu asupra creaţiei întregi şi asupra istoriei, descoperit în Hristos şi împlinit atunci "când El va fi totul în toate".

Se impune atenţiei articolul despre *"Taina Cununiei"* (p. 1-4), precum şi articolul în lb. italiană despre *"spiritualitatea ortodoxă română"* (p. 1-3) cu referiri istorice şi rolul ei actual şi educaţional în formarea caracterului, mai ales al tinerilor. În acest sens, experienţa eclesială, legătura cu Biserica şi cu viaţa ei liturgică, rămân factori importanţi.

De asemenea, o pagină este dedicată mişcării spirituale a "Rugului aprins" de la mănăstirea Antim din Bucureşti, din anii de după 1945, care de fapt continuă relatările făcute în numerele anterioare ale revistei. Un articol se ocupă despre felul în care credincioşii români din orăşelul Ladispoli – aproape de Roma şi preotul lor Pr. Bogdan Petre îşi organizează comunitatea lor, cu slujbe şi momente de sărbătoare, făcând referiri şi la unele probleme pe care le au fraţii români care trăiesc acolo şi muncesc departe de ţară.

Un număr festiv, cu un material bogat, centrat pe Sărbătoarea Naşterii Domnului, *este nr. 12/Decembrie 2003*. Ne reţin atenţia un articol despre evenimentul cel mare al Întrupării Fiului lui Dumnezeu, alte gânduri şi versuri dedicate Crăciunului (p. 1-3-6). Sunt prezentate pe scurt vieţile *Sf. Nicolae*, a *Sf. Filofteia* şi a *Sf. Nicodim de la Tismana*, prăznuiţi în luna decembrie. Alt articol este dedicat poetului Vasile Voiculescu (p. 5) numit *"poetul rugăciunii"*. Pr. Arhim. Juvenalie Ionaşcu continuă şi în acest număr o pagină dedicată spiritualităţii ortodoxe româneşti (p. 1-4) în contextul de criză morală a omului asaltat şi atras de secularizare, liberalism şi relativism.

Cuvinte alese despre personalitatea *Pr. Iustin Pârvu*, un exemplu de verticalitate şi demnitate pentru toţi cei care-şi gândesc rostul şi sensul vieţii, găsim în pag. 8 a revistei.

Dintr-un alt articol aflăm date, fapte şi evenimente din istoria parohiei "Sf. Ioan Casian" pe baza unor mărturii din arhiva parohială.

Unele aspecte actuale din viaţa Bisericii Ortodoxe (cu exemplificări din tezaurul ei de credinţă, dar şi a unor probleme apărute, cu care Ortodoxia se confruntă, cum ar fi: hirotonia femeilor, pan-sexualismul, homosexualitatea, căsătoriile mixte cu necreştini, ereziile ş.a.) exprimate de pe poziţia unui teolog al tradiţiei ortodoxe copte, cuprinde articolul *"Teologia ortodoxă contemporană şi viaţa Bisericii"*, semnat de *Mitropolit De Damietta*, al Bisericii Ortodoxe Copte din Egipt (pag. 1-3).

În final, socotim că nu exagerăm dacă tragem concluzia că, prin structura cuprinsului, prin alegerea atentă a meterialelor prezentate, prin truda ce se face în pregătirea şi scoaterea acestei publicaţii enoriale într-o parohie ortodoxă română din diaspora, revista *"Scala Coeli"* merită să fie cunoscută şi la noi în ţară, dar mai ales ne bucurăm de rolul ce-l are în rândul credincioşilor ortodocşi români din capitala Italiei şi al comunităţii *"Sf. Ioan Casian"*, fiind fără îndoială o adevărată pagină de simţire, de teologie şi cultură românească, care face cinste întregului grup redacţional.

Pr. EUGEN MORARU

Elena Morar, *Cetatea Deva. Ecosistem şi simbol*, Editura EMIA, Deva, 2004, p. XVI + 48.

Apărută în toamna acestui an la Editura *"Emia"* din Deva, cartea intitulată sugestiv *"Cetatea Deva. Ecosistem şi Simbol"* a Prof. de biologie *Elena Morar*, pe lângă aspectul grafic atractiv şi plăcut ilustrat, se impune cititorului prin tematica abordată şi prin întrepătrunderea, pe care ţine să o sublinieze autoarea, dintre structurile biologice ale ecosistemelor şi dimensiunea lor cultural-spirituală.

Spaţiul de cercetare ales este cetatea Devei şi dealul din jurul acesteia, explorat ca un *biotop* în care diversitatea formelor de relief, climă şi configuraţie geologică, a permis dezvoltarea şi chiar supravieţuirea peste timp a unei game variate şi specifice de floră şi faună, prinse în configuraţia unei *biocenoze* sau a unui *ecosistem* ce are o notă aparte, cu particularităţi bine definite. Stabilitatea acestui *biotop* este dată de relaţiile dintre populaţiile ce trăiesc aici (plante şi animale) şi locul ca atare, cu factori fizici, climatici şi interacţionali umani, care pot *proteja* şi *menţine echilibrul biologic*, sau pot aduce modificări, tulburări şi dezechilibre cu nereparabile consecinţe.

Datorită specificităţii sale istorice, biologice şi spirituale, zona aceasta a cetăţii Devei, numită şi *"Dealul Cetăţii"* intră în categoria aşa numitelor arii sau "rezervaţii naturale", aflate sub protecţie şi programe UNESCO, îndemnând la respect faţă de aceste valori ale spaţiului nostru românesc, cu frumuseţea lor naturală dar şi cu încărcătura istorică ce o poartă şi cu mesajul lor pentru generaţiile de acum şi de mâine. Remarcăm faptul că fotografiile color cu plante şi animale (cu denumirea lor ştiinţifică), cu frumoase imagini din zona "Dealul Cetăţii" ce străjuieşte oraşul Deva, întregesc prezentarea grafică a cărţii.

Unele date istorice despre Cetatea Devei reţin atenţia cititorului, la pag. 13. Astfel, cetatea apare atestată documentar pe la 1269 (sec. XIII) sub numele de *"Castrum Deva"*. Rădăcinile sunt mult mai adânci în timp, fiind de fapt construită pe locul unei străvechi

aşezări fortificate dacice, dată fiind importanţa regiunii Orăştie-Deva-Haţeg în perioada statului dac centralizat şi apoi în Dacia romanizată.

În sec. XIV-XV a fost pentru o vreme şi o cetate de reşedinţă a principilor transilvani, pentru a deveni sub Iancu de Hunedoara şi în perioada ce a urmat, castel nobiliar. A suportat asediul otomanilor lui Soleiman cel Mare, fiind apoi predată reginei Isabela a Ungariei şi fiului ei Ioan Sigismund. După 1688 ajunge sub stăpânire austriacă.

După răscoala lui Horia (1784) când a fost supusă unui crunt asediu, ajunge într-o stare de părăginire, pentru ca la începutul sec. XIX (1817) să fie restaurată de împăratul Austriei Francisc I. Asediată în 1849, este părăsită de garnizoana austriacă, iar odată cu distrugerea depozitului de muniţie, zidurile cetăţii au fost şi ele în mare parte distruse. Au suferit distrugeri şi turnurile de apărare, clădirile din curtea interioară, unde şi astăzi se mai pot vedea ruinele bolţilor din vechiul palat nobiliar. Lucrări de restaurare s-au făcut în deceniile trecute, acestea fiind de fapt continuate şi de programele viitoare privind conservarea vestigiilor istorice.

"Prin însăşi natura pe care o conferă ca monument istoric şi rezervaţie naturală, Dealul şi Cetatea Devei se împletesc în dimensiunea unui simbol (p. 13) cu multe răsfrângeri spirituale, ca o *"voce peste timp"* din acest *"turn"*, ce deapănă amintiri".

Aceste punctări spirituale sunt înţelese de autoarea cărţii adânc înfipte sau înscrise în fiinţa şi în viaţa neamului nostru. Spiritualitatea defineşte omul în relaţia lui cu Dumnezeu, Creatorul şi Mântuitorul său, fiind chip al lui Dumnezeu şi chemat spre a dobândi prin virtute şi har – asemănarea, desăvârşirea.

Este interesant de subliniat faptul că încă din vechime, Iordanes şi Strabon menţionau faptul că neamul geto-dac *"este din fire deştept"* şi *"are râvnă"* spre *"cele divine"*. Pe această bază, romanizată apoi, s-au sădit virtuţile noii credinţe creştine, concomitent cu procesul de formare a neamului românesc. Aşa se face că sanctuarele de la Paţa, Costeşti, Blidaru, Piatra Roşie, Băniţa, Sarmizegetusa, vor ceda locul *"sihăstriilor"* româneşti de mai târziu din munţii Moldovei şi ai Buzăului, din zona Tismanei şi Vodiţei Mehedinţului până în podişul calcaros dobrogean de la Niculiţel şi Basarabi. Iată o continuitate în timpul istoric – zice autoarea "a celor mai viteji şi mai drepţi dintre traci" – cum zicea Herodot. Credinţa în Dumnezeu şi iubirea de neam şi de ţară rămân coordonate fundamentale ale poporului nostru, în existenţa sa, peste arcuri de timp în acest spaţiu, în această vatră a jertfei, a răbdării şi rugăciunii, a permanenţei şi a învierii, a focului nestins.

"Numai aşa s-a putut păstra sâmburele generic, din neam în neam al spiritualităţii româneşti" (p. 39).

Încheiem aceste gânduri despre cartea Prof. Elena Morar, readucând în faţa cititorului chiar cuvintele autoarei care ţine să menţioneze la pag. 39 că vatra sacră a pământului românesc este "mereu readusă la actualitate de chipurile celor care au ştiut să fie *jertfa credinţei şi a neamului*... ei sunt *lumină* şi ne arată drumul spre împlinirea istoriei spirituale... pentru că au trăit în Lumină... aici istoria ne cheamă la "masa tăcerii" din noi, la glasul conştiinţei, la voinţa de a perpetua şi înmulţi demn talanţii tuturor sfinţilor... întru desăvârşirea celor ce au simţit cu adevărat că aparţin pământului românesc".

La întrepătrunderea dintre biologia genetică şi teologie, autoarea consideră că avem – ca şi popor creştin – o *"genă dătătoare de viaţă"*, aceea de a fi *"după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu"*. Ea poate suferi – în limbaj biologic – unele *mutaţii*, sau încărcări

în bine, sau în rău, după felul vieţii purtătorului ei. Se poate îmbogăţi sau poate sărăci informaţional. Depinde de trăitori.

E o concluzie teologică, serioasă, demnă de reţinut. Iată Cetatea Devei, purtătoare de mesaj peste veacuri.

Pr. EVGHENIE M.

*

Profesorul de canto, elevul şi cântăreţul bisericesc

Competenţa unor profesori de canto, pe care o scoate foarte bine în evidenţă marele pedagog Octav Enigărescu, am dezbătut-o în articolul "Respiraţia, tehnica vocală şi interpretarea cântărilor bisericeşti", publicat în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 1-6/2003 a Patriarhiei Române. La acea dată n-am reuşit să includem însă unele detalii importante.

Din articolul amintit preluăm următoarea frază: "Sunt mulţi profesori de canto, profesionalismul lor este foarte variat, dar puţini sunt foarte buni, şi este greu de ajuns la ei "(*dacă se ajunge*)" (Octav Enigărescu, *Dincolo de scenă*, Bucureşti, 1987 pag. 190), din cauza multor "Don Basilio", care ştiu cum să-i înjosească, să-i bârfească, să-i dea prin tină, după cum se spune în celebra Aria Calomniei, din opera "Bărbierul din Sevilla". La această frază adăugăm următoarele detalii, foarte importante, din acelaşi autor, care spune: "O lectură a manualelor existente despre pedagogia cântului conduce la ideea că autorii, în marea majoritate a elementelor de teorie şi teoretizare a cântului, sunt mai totdeauna de aceeaşi părere. Am putea crede, aşadar, că majoritatea pedagogilor de canto sunt bine pregătiţi şi informaţi, având cunoştinţe solide, absolut necesare muncii lor profesionale. Din păcate însă, lucrurile nu stau nici pe departe aşa. *Mi-au trebuit ani îndelungaţi ca să ajung să descopăr şi să-mi explic acest paradox care a făcut atâtea victime în rândul tinerilor cântăreţi.* Realitatea rezidă în axioma: "teoria este una, iar practica alta". Toţi pedagogii sunt de acord în formularea teoriilor, dar nu şi în aplicarea lor în practică, unde cunosc serioase diferenţieri... *Diferenţierea rezultatelor muncii unor pedagogi, care gândesc în mod uniform, se datorează în cea mai mare măsură propriului auz".*

"În munca pedagogului, ca de altfel şi a elevului (şi a cântăreţului bisericesc – n.n), auzul capătă o importanţă primordială. *Pentru pedagog, auzul este ca turnul de control înzestrat cu radar al unui aeroport, care îndrumă corect sau nu zborul avioanelor, în speţă, glasul tânărului cântăreţ*". (Octav Enigărescu, idem, pag. 187-188).

Acelaşi autor mai spune: "pentru cântăreţi, pe lângă proprietăţile acustice cunoscute, sunetul mai are şi o serie de însuşiri specifice cum sunt: forma, culoarea, luminozitatea. Sunetul poate fi mai întunecat sau mai luminos; mai negru sau mai alb; mai catifelat sau mai aspru şi aşa mai departe (...). O altă proprietate a sunetului constă în puterea sau moliciunea lui, ori în bogăţia armonicelor ce provin de la exploatarea diferitelor cutii de rezonanţă ale organului fonator etc. Aşadar, această complexă manifestare a sunetului creează auzului probleme de o mare dificultate. De aceea, *pedagogul este obligat să-şi exersese, să-şi educe şi să-şi formeze propriul său auz, pentru a reuşi să descifreze realitatea obiectivă pe care o reprezintă sunetul în toată complexitatea lui. Numai posedând asemenea calităţi va putea să formeze şi să educe, la rândul lui, auzul elevului. Numai atunci se va putea deosebi un sunet liber emis faţă de unul strâns, un sunet gutural, un sunet lipsit de*

armonicele superioare, un sunet căzut din rezonanţă şi aşa mai departe (...). Imperfecţiunea auzului unui pedagog îl obligă mai totdeauna să recurgă la soluţii eronate care conduc şi mai mult la adâncirea confuziei" (Octav Enigărescu, idem, pag. 188).

În concluzie, pentru auzul unui profesor de canto ca şi al unui cântăreţ, fie el de operă sau bisericesc, nu este suficient numai a cunoaşte bine teorie, solfegii, armonie, intonaţie, pe care le poate învăţa orice "tocilar" cu talent muzical. Profesorul de teorie şi solfegii este profesor pentru această materie, dar pentru "canto" este un alt profesor, fiind o altă specialitate, cu probleme abstracte mult mai grele, dacă se doreşte calitate.

Dintre virtuţile pe care trebuie să le aibă un bun profesor de canto, renumitul pedagog Octav Enigărescu le menţionează pe primele trei astfel:

"– să fie un cântăreţ cu o tehnică vocală bună, deci, nu poate fi pedagog bun o persoană care nu e de formaţie cântăreţ;

– să fie beneficiarul unei inteligenţe, eventual chiar numai profesională;

– să fie posesorul unui auz educat (adică să aibă format centrul de selecţie al sunetelor – n.n.) în vederea construirii şi desfăşurării muncii pedagogice" (Octav Enigărescu, idem, pag. 187).

Aşadar, se înţelege că fără perfecţionarea auzului, care selectează sunetele bune şi le păstrează în centrul memoriei înmagazinate până la scoaterea şi reproducerea lor, nu se poate vorbi de o bună calitate a sunetelor. *Elementul de maximă importanţă îl joacă deci centrul de selecţie al sunetelor din creierul nostru, prin educarea şi perfecţionarea auzului.* Despre acest *"centru de selecţie"*, marele pedagog Octav Enigărescu spune: *"el este turnul de control, radarul, busola care recunoaşe, clasifică şi modelează imaginea sunetului dorit. Dacă centrul de selecţie a fost incorect educat, prototipul sunetului reprodus va purta în el toate elementele eronate ale modelului primit prin intermediul auzului"* (Ibidem, pag. 189).

Suntem convinşi că nu există profesori de canto care să nu înveţe pe elevi şi lucruri bune, dar dacă printre lucrurile bune se strecoară şi unele rele, atunci este foarte grav. De aceea, precizăm faptul că, *la profesorul de canto, peste toate calităţile lui, esenţial rămâne "turnul de control" al auzului pentru a nu permite strecurarea greşelilor în formarea elevului.* Din cauza greşelilor strecurate în formarea lui, elevul – *vinovatul fără vină* – "... aleargă toată viaţa din profesor în profesor" (George Niculescu-Basu, *Cum am cântat eu*, Bucureşti, 1962 pag. 8).

Până la formarea şi consolidarea *"turnului de control"* al auzului, o mare lipsă a elevului şi a cântăreţului bisericesc este necunoaşterea adevărului în studiul "CANTO", adevăr pe care elevul singur, fără un profesor competent, nu-l poate percepe, oricât s-ar strădui să-l înţeleagă. *Elevul însă, fiind "neştiutor", nu poate să cunoască gradul de competenţă al unui profesor de canto şi astfel poate să cadă uşor în plasa propagandei şi a reclamei făcute lui "Don Basilio". De aceea, Octav Enigărescu îşi pune înrebarea, dacă elevul va putea ajunge sau nu la un profesor bun, pentru care a ţinut să menţioneze: "dacă ajunge?"* (Octav Enigărescu idem, pag. 190).

O altă mare lipsă mai este falsa impresie pe care o are elevul, crezând că el cântă bine, că ştie tot ce trebuie despre cânt, fiind convins de puternica influenţă a lui "Don Basilio", profesorul cu "relaţii şi încredere" care are întotdeauna "undă verde".

Pentru elucidarea acestei false impresii, se pune simpla întrebare: *cum poate fi profesor bun de canto acela care cântă greşit?* Iar pentru a fi mai explicit, detaliez. Îmi amintesc

de îndrumările profesorului meu de canto, Octav Enigărescu, care îmi spunea cu insistenţă, să mă feresc de practicarea respiraţiei subclaviculare care se întâlneşte în general la fotbalişti şi de cea abdominală care se întâlneşte în general la suflătorii din orchestră, fiindcă aceste feluri de respiraţii sunt foarte dăunătoare pentru cântăreţi. A avut multă dreptate, *fiindcă am întâlnit un dirijor de cor şcolar care fusese suflător în orchestră şi care era foarte bun ca dirijor şi foarte bun ca om, dar el cânta greşit; ingola în registrul vocal acut din cauza respiraţiei greşite-abdominale. Ce fel de exemplificări vocale acute putea dânsul să dea elevilor săi? Şi ceea ce era şi mai grav era convingerea lui că aşa trebuie să se cânte şi că dânsul are cea mai bună tehnică vocală. Atunci am înţeles că din motive asemănătoare acestora, Octav Cristescu a scris în 1963 următoarele: "în anumite cazuri, ingolarea poate apărea la unii cântăreţi, în special la tenori, ca o "calitate". Dar... defectele sunt defecte, şi ele sunt întotdeauna dăunătoare cântăreţilor...* şi impresionează neplăcut urechea auditorului" (Octav Cristescu, Cântul, pag. 89).

Iată cum ajung unii să creadă că defectul este calitate, derutând pe elevi.

În concluzie, nu este de ajuns numai să ştii să alegi voci bune şi să le dirijezi bine, ci să ştii să şi formezi voci bune (până nu se strică), învăţând bine şi tehnica vocală.

Sunt mulţi elevi şi cântăreţi bisericeşti care ingolează, de asemenea, sunt şi diaconi şi preoţi care ingolează.

Am mai întâlnit deasemeni pe cineva, care învaţă pe elevi şi lucruri bune, dar el cânta greşit, cu "vocea în ceafă" (rezonanţă faringiană) şi fără dicţie şi preda lecţii de canto. Iată ce face propaganda, reclama, necunoscându-se bine adevărul în studiul CANTO. Puţini sunt cei care cunosc bine adevărul, chiar şi dintre cântăreţii de operă, fiindcă puţini sunt cei care au *"turnul de control"* al auzului descris cu atâta măiestrie de către marele pedagog Octav Enigărescu. *"Dicţia, asemenea tuturor celorlalte atribute indispensabile unui cântăreţ, ţine de tehnica vocală"* (Octav Enigărescu, idem, pag. 193). *Iar în cartea Caruso este scris: "Acela care cunoaşte legile fundamentale care domină tehnica corectă a cântului va fi convins de importanţa dicţiunii. Cu cât este mai precisă, cu atât va fi sunetul mai liber şi mai melodios"* (Pierre V.R. Key, idem, pag. 182).

Când elevul va ajunge (dacă va ajunge?) să cunoască *adevărul* în studiul canto, neinfluenţat de "Don Basilio", atunci *"turnul de control"* al auzului său s-a format, nu mai are prea multă nevoie nici de profesor, ci are nevoie mai cu seamă de cărţi de specialitate şi de vizionarea şi mai ales de audierea marilor cântăreţi. Unde nu înţelege cele scrise, elevul trebuie să întrebe un profesor competent, ca să poată aplica cele scrise şi mai cu seamă să respecte cele trei temelii ale cântăreţului:

1. Să-şi impună un regim de viaţă echilibrat.

2. Să aibă o respiraţie bună – costodiafragmatică, cu o capacitate totală a plămânilor de cel puţin 5500 cm^3 de aer, care se formează şi se menţine numai prin exerciţii respiratorii zilnice de 15-20 minute.

Exerciţiile trebuie făcute cu inspiraţii adânci şi liniştite, numai pe nas, în aer curat şi cu expiraţii prelungite şi forţate pe gură pentru întărirea diafragmei, a muşchilor abdominali şi intercostali interni. Expiraţia prelungită şi forţată se face ca la suflarea pentru stingerea unei lumânări aflate la o distanţă de circa un metru, sau ca la suflarea în jar pentru aprinderea unui foc cu lemne. În cartea Caruso este scris despre Enrico Caruso: "... inspira, păstra aerul inspirat (reţinea aerul circa 8-10 secunde n.n.) şi expira cu forţă exact aşa cum recomandau aceşti înţelepţi descăli. Cu alte cuvinte, el se folosea de respiraţia costo-

diafragmală. Noi întrebuinţăm dinadins expresiile "diafragmă" şi "intercostal"; corpul omenesc foloseşte continuu, concomitent respiraţia diafragmală şi cea costală. Una o sprijină şi o completează pe cealaltă" (Pierre V.R. Key, idem, pag. 196).

3. Să cânte în "mască", cu limba relaxată-necontractată (ca şi ceilalţi muşchi ai feţei şi ai gâtului) păstrând totodată calea fiziologică normală ca în vorbirea normală. "Si canta come si parla" (Se cântă cum se vorbeşte), spunea cu insistenţă un alt mare profesor de canto, Petre Ştefănescu Goangă.

Este vorba aici de firescul, de naturaleţea cu care vorbim. Cu aceeaşi naturaleţe să şi cântăm. La această naturaleţe se mai adaugă însă multe probleme de tehnică vocală. Oricâte s-ar adăuga, nu trebuie părăsită calea fiziologică, naturală, normală: "... adevăratele sunete care se apropie în cea mai mare măsură de o funcţionalitate fiziologică, adică de normal... adevăratul sunet nu poate fi realizat decât în condiţii fiziologice normale" (Octav Enigărescu, idem, pag. 191).

Până atunci însă, elevul poate fi foarte uşor atras de *"magnetul lui Don Basilio"*, care se află pretutindeni şi cu mari influenţe, până la cele mai înalte nivele.

Sunt unii cântăreţi bisericeşti şi studenţi teologi care ar dori să facă şi Conservatorul pentru perfecţionarea glasului. *Credem că nu le este de folos acest lucru. Scena teatrului îi molipseşte pe mulţi şi îi îndepărtează de căldura harului preoţiei, care este cel mai frumos dar. Scena este pentru mulţi o mare ispită.* Se pot însă pregăti în particular cu profesori foarte buni aşa cum s-au pregătit, în afara Conservatorului, mari cântăreţi, precum: Luciano Pavarotti, Roberto Alagna, Mario del Monaco, Aureliano Pertile, Enrico Caruso, Adelina Patti, Feodor Şaliapin, Mario Lanza, George Niculescu-Basu (Opera Bucureşti), Ana Rozsa Vasiliu (Opera Cluj), Constantin Ujeicu (Opera Cluj), ing. Gogu Simionescu (Opera Timişoara), Virginia Zeani (Opera Scala din Milano), Valentin Teodorian, Maria Voloşescu, Ludovic Spiess, Dir. general al Operei Naţionale Române Bucureşti, Nicolae Herlea, artistul poporului – Opera Bucureşti şi mulţi alţii. Pentru angajarea lor, nu diploma de absolvire a Conservatorului conta, ci câştigarea concursului pentru angajare, după care Ministerul Culturii le acorda derogare de studii superioare, de specialitate. Unii dintre aceştia au scris şi cărţile foarte bune despre Canto şi au pregătit şi cântăreţi foarte buni.

În speranţa că cele de mai sus vor fi utile celor interesaţi, care doresc să preamărească pe Dumnezeu mai mult, cântând cât mai frumos la strane şi în altare, le dorim din toată inima multe bucurii spirituale.

Prof. MARIUS TRUICULESCU,
Solist al Operei Române din Cluj-Napoca.

*

Simpozionul ştiinţific, *"Drepturile omului şi protecţia lor juridică"*, de la Facultatea de Drept, Universitatea Ovidius – Constanţa (18.XI.2004), o premieră naţională

"Centrul de Studii şi Cercetări privind drepturile omului şi discriminarea" a luat fiinţă la 23 septembrie 2003, la propunerea Facultăţii de Drept şi prin hotărârea Biroului Senatului Universităţii "Ovidius" Constanţa. În primăvara acestui an (2004), forul suprem în domeniul acreditării cercetării româneşti – CNCSIS – a acordat Centrului

Facultăţii de Drept din cadrul Universităţii Ovidius – Constanţa, diploma de recunoaştere a competenţelor ştiinţifice în domeniul drepturilor omului şi combaterii discriminării.

Centrul de Studii şi Cercetări privind drepturile omului şi discriminarea – al cărui Responsabil este *Profesorul Universitar Dr. Dr. D.H.C. Pr. Nicolae V. Dură, Prodecanul Facultăţii de Drept* – este printre primele centre de cercetare de acest gen din Europa şi primul înfiinţat în România.

Instituţie de cercetare ştiinţifică, academică, Centrul are ca obiectiv fundamental atât respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, şi prevenirea discriminării bazate pe criterii etnice, rasiale şi social-economice şi pe considerente filosofice, religioase, politice etc., cât şi formarea studenţilor, masteranzilor, doctoranzilor şi a tinerelor cadre universitare (preparatori universitari, asistenţi şi lectori) ca viitori specialişti într-un domeniu de pionierat în ţara noastră, care să-şi aducă efectiv contribuţia la consolidarea unui Stat de drept şi a unei societăţi tolerante şi democratice.

În ziua de *18 noiembrie 2004*, în Sala Senatului Universităţii Ovidius – Constanţa s-au desfăşurat – în premieră naţională – lucrările primului Simpozion ştiinţific privind *"Drepturile omului şi protecţia lor juridică"*. Simpozionul a fost iniţiat, organizat şi patronat de "Institutul de Studii şi cercetări privind drepturile omului şi discriminarea", care fiinţează în cadrul Facultăţii de Drept a Universităţii Ovidius – Constanţa.

Simpozionul – primul de acest fel în ţara noastră – a avut şi el caracterul de pionierat. De altfel, presa scrisă – din Constanţa (din zilele 17, 18 şi 19 XI-04) – a relevat faptul că acest Simpozion a fost "o premieră naţională", şi că Institutul de Studii şi Cercetări, care l-a iniţiat, organizat şi patronat, este unic nu numai în România, ci şi în Sud-Estul Europei. Într-adevăr, Institute de acest gen există doar în câteva ţări din Europa de Vest.

Iniţiativa organizării acestui Institut de Studii şi Cercetări, cât şi a primului său Simpozion ştiinţific, au avut-o Decanul Facultăţii, Dna. Prof. Univ. Dr. Ana Rodica Stăiculescu, şi Prodecanul Facultăţii de Drept, Părintele Profesor Universitar Dr. Nicolae V. Dură, care au dorit şi au reuşit să pună în practică bogata lor experienţă acumulată în domeniul muncii de cercetare ştiinţifică prin Institutele de Studii şi Cercetare privind drepturile omului, din Europa de Vest, şi în ţara noastră.

Printre membrii fondatori şi asociaţi ai Institutului de Studii şi Cercetări pentru drepturile omului şi discriminare – al cărui Responsabil este un cleric de seamă al Bisericii Ortodoxe Române, adică, Părintele Profesor Universitar Dr. Nicolae V. Dură – se numără nume de prestigiu din peisajul politic (miniştri) şi universitar românesc, îndeosebi din cadrul Facultăţii de Drept. Întrucât Responsabilul acestui Institut este şi un teolog de formaţie, nu numai un jurist, la lucrările primului Simpozion au participat – ca invitaţi – şi oameni din sânul Bisericii, precum I.P.S. Sa Dr. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Decanul Facultăţii de Teoogie din Universitatea Ovidius – Constanţa, Pr. Prof. Emilian Cornițescu etc. De altfel, caracterul inedit al acestui prim Simpozion ştiinţific de acest gen din ţara noastră, constă tocmai în faptul că, la lucrările sale au participat – alături de jurişti teoreticieni (universitari) şi practicieni (judecători şi procurori), ca de ex., Procurorul Şef Secţia I Anticorupţie, Bucureşti, Procurorul Şef P.N.A., Constanţa, Procurorul general al parchetului de pe lângă Curtea de Apel, Constanţa etc.), de conducerea Universităţii, de Înaltul Comisar OADO, Dl. General (r) Nicolae Spiroiu, de Directorul Spitalului Judeţean Constanţa etc. – şi reprezentanţi din lumea teologică, universitară, constănţeană, în frunte cu Decanul său, I.P.S. Sa, Dr. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, care au avut darul să

conştientizeze pe participanţii la Simpozionul nostru ştiinfic şi asupra necesităţii afirmării drepturilor şi valorilor religios-morale şi spiritual-creştine ale poporului nostru şi a garantării protecţiei lor juridice în conformitate cu legislaţia Comunităţii europene.

Cât priveşte tematica dezbaterilor, o simplă enumerare, succintă, a câtorva titluri ale Comunicărilor ştiinţifice prezentate au darul să ne înfăţişeze nu numai diversitatea problematicii, ci şi modul în care participanţii au dorit să abordeze un subiect de stringentă actualitate, şi anume, protecţia juridică a drepturilor omului. Amintim, de exemplu, că Decanul Facultăţii de Teologie, I.P.S. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului, a vorbit despre Dreptul la viaţă în lumina Sfintei Scripturi; Pr. Prof. Univ. Dr. Emilian Cornițescu a vorbit despre Drepturile omului în Vechiul Testament; Lector Univ. Dr. Vasile Drăghici, Procuror Şef, Secţia I Anticorupţie; a vorbit despre "Dreptul la un proces echitabil"; Asist. Univ. Iordache Florica a vorbit despre "Dreptul inalienabil al omului la un mediu de viaţă sănătos; Prep. Univ. drd. Mădălina Stan a vorbit despre libertatea religioasă şi protecţia ei juridică; Asist. Univ. drd. Mariana Mitra a vorbit despre Protecţia juridico-penală a drepturilor omului etc.

Conducătorii Sesiunilor de lucru au fost cei doi profesori universitari ai Facultăţii de Drept, din cadrul Universităţii Ovidius – Constanţa, şi anume Dna. Prof. Univ. Dr. Ana Rodica Stăiculescu, Decanul Facultăţii, şi Părintele Prof. Univ. Dr. Nicolae V. Dură, Prodecanul Facultăţii.

Aşa după cum a remarcat şi Mass-Media locală (Presă şi Televiziune), lucrările Simpozionului ştiinţific, *"Drepturile omului şi protecţia lor juridică"*, s-au bucurat de un real succes, iar aceasta s-a datorat îndeosebi organizatorului lor, Responsabilul Institutului de Studii şi Cercetări privind drepturile omului şi discriminarea, adică, părintele Profesor Universitar Dr. Nicolae V. Dură, Prodecanul Facultăţii de Drept din Universitatea Ovidius – Constanţa, căruia i se datorează şi această "premieră naţională" în domeniul activităţii de studiu şi cercetare privind Drepturile omului şi protecţia lor juridică.

Prep. univ. drd. MĂDĂLINA STAN
Drd. CĂTĂLINA MITITELU

*

În beciurile Securităţii de la Piteşti. Amintiri la 90 de ani

În anul 1950 eram profesor de limba română la una din şcolile generale din Curtea de Argeş. În preziua zilei de 1 mai a avut loc sărbătorirea zilei respective într-un cadru festiv în sala de festivităţi a liceului industrial, fostul local al seminarului teologic, devenit Colegiul militar Ion Antonescu, după 1941, unde fusesem profesor în perioada anilor 1946-1948, şi desfiinţat în 1948.

Era pe la orele 18 din zi, când am fost ridicat din sala de festivităţi de către inspectorul şcolar al raionului, un fost învăţător, împreună cu şeful securităţii din Curtea de Argeş, şi dus cu o dubă care mă aştepta în curte la sediul securităţii din Piteşti, unde am fost predat şi, după ce mi s-au făcut formele de primire, înghesuit într-o cameră cu paturi suprapuse unde mai toţi gemeau şi care dimineaţa au fost evacuaţi. Rămas singur, mi s-a dat un şomoiog să curăţ cu motorină camera, culoarul şi WC-ul. Peste câteva zile am fost mutat într-o altă cameră cu paturi suprapuse şi plină de deţinuţi, de la care am înţeles că majoritatea erau ţărani din satele din sudul judeţului care se opuseseră calectivizării.

Alături de patul meu era un învățător suplinitor, ca la 30 de ani, absolvent a patru clase din seminarul teologic de orfani din Câmpulung. Tatăl său murise la Mărășești și el a fost întreținut în seminar gratuit, cele câteva clase, după care fusese angajat învățător suplinitor într-o comună din județul Argeș, Săpata. Vina lui, mi-a spus, a fost că învățase copiii la școală să cânte "Deșteaptă-te române". Fusese închis, bătut până la vânătăi și se așteaptă să fie judecat și condamnat. Eram singurul deținut din camera de deținuți care nu știam pentru ce fusesem adus la securitate și celor din jur li se părea curios. Zilnic, din cameră erau ridicați pe rând deținuții ce urmau să fie anchetați și trimiși spre judecată. Pe fețele tuturor era imprimată groaza necunoscutului și toți păstrau o tăcere de spaimă. Ziua și noaptea prin ziduri răzbăteau vaietele celor bătuți și chinuiți în camerele de anchetă, la care se aștepta fiecare. În fața camerei noastre, la parter, peste un mic culoar, era o curticică cimentuită, în care vedeam printr-o ferestruică pe cei târâți aproape muribunzi și peste care se aruncau găleți de apă ca să-i învioreze.

Peste vreo două săptămâni de tensiune sufletească am fost scos și eu la anchetă și urcat într-o cameră, la etaj, cu ochelari fumurii la ochi. Un căpitan voluminos, între două vârste, mă întreabă dacă știu pentru ce am fost închis, căruia îi răspund că voi ști numai după ce-mi va spune și mie. Întrebarea care mi s-a adresat a fost, de unde am eu atâtea cărți depozitate în casa părinților mei din comuna Băbana? Am înțeles atunci motivul arestării mele și i-am spus că profesiunea mea este de profesor, care lucrează cu cartea, și am adunat cărți de când am intrat în școala primară și până în prezent și, fiindcă nu am o locuință proprie, le-am depozitat la părinții mei la țară, de unde le folosesc. Îmi pune în față, la masa la care stăteam un album "Dresda", în limba germană, cu reproduceri de tablouri și mă întreabă dacă asemenea cărți folosesc elevilor mei. Îi răspund că este o carte de artă și o folosesc personal fără să o pun la dispoziția elevilor, fiindcă așa ceva nu face parte din programa analitică școlară actuală. Îmi aruncă o încruntătură și cheamă un subaltern căruia îi ordonă să mă dea afară pe poartă. Îndrăznesc să-l întreb care este soarta cărților mele. Mirat, îl aud că-mi spune: alții au pierdut case și averi și tu te interesezi de niște cărți!

La poarta de ieșire din curte erau câteva încăperi prin care trebuie să treci. În prima încăpere, un gradat îmi pune în față o "adeziune" pe care s-o semnez. O citesc, și în ea se menționa că de bunăvoie accept și înțeleg să colaborez cu securitatea statului.

Ezit, invocând diferite motive. Îmi pune pe masă un baston de cauciuc și lanțurile de legat, cerându-mi să aleg dintre ele. În aceste condiții, am semnat terorizat. Mi s-a cerut să mă prezint la securitatea din Curtea de Argeș și să furnizez informații despre cei ce vorbesc și uneltesc împotriva partidului. Cum au trecut câteva săptămâni și nu m-am prezentat la securitate, de câteva ori am fost ridicat cu duba securității noaptea și dus la securitatea din Pitești, învinuindu-mă că nu-mi respect angajamentul. Motivând că nu aveam nimic de informat și toți cei din jurul meu și colegii de școală nu vorbesc nimic împotriva partidului, înțeleg să-mi îndeplinesc munca mea de profesor conștiincios.

Trăiam cu chirie în două camere mici, cinci membri ai familiei, trei copii și părinții, dintr-un singur salariu, cum era atunci, plus teroarea securității deasupra noastră. Am trăit zile de coșmar, care nu-mi dădeau somn nici noaptea.

Ca să fiu lovit, aveau să fie folosite alte mijloace, lovindu-mi copiii. Cum aveam fiica cea mare în clasa a III-a primară și trebuia să fie făcută pionieră, a fost singura elevă din oraș care n-a fost primită în organizația de pionieri, deși era printre elevele premiante ale

şcolii. În urma acestei brutale lovituri, fiica mea avea să capete un şoc nervos, care i-a fost fatal toată viaţa.

Am căutat să plec din oraş şi m-am adresat fostului mitropolit al Craiovei I.P.S. Firmilian, ca unul ce colaboram la revista *"Mitropolia Olteniei"*, să mă primească în eparhie ca preot. Aveam să fiu numit Consilier cultural şi încadrat ca preot în Craiova. Mâna securităţii era însă şi aici asupra mea. Am stat câţiva ani în cancelaria Arhiepiscopiei şi m-am mutat ca director la seminarul eparhial din Craiova, dar eram silit să demisionez în 1966 din postul de director şi să rămân profesor şi preot la biserica "Hagi Enuş" din Craiova. În 1971 aveam să fiu chemat în cadrul Administraţiei Patriarhale ca inspector general; de unde, după numai vreo doi ani şi jumătate, fostul Patriarh Justinian m-a chemat la cabinet şi aveam să fiu trecut ca director la Seminarul teologic de la "Radu Vodă". În 1977 aveam să ies la pensie, cu încadrarea de preot II la biserica "Mărţişor", după ce pierdusem în acest lung calvar cele două fiice ale mele. În toamna anului 2002, au decedat fiul şi soţia mea, iar din februarie 2004 am ieşit la pensie din postul de preot deţinut în Arhiepiscopia Bucureştilor.

Amintiri dintr-un drum de cruce, acum la 90 de ani de viaţă!

Pr. ION IONESCU

*

Festivalul de muzică sacră al Corurilor bisericeşti
Ediţia I – Palatul Patriarhiei – Bucureşti, 9-10 decembrie 2004

Creaţia corală religioasă, care are aproape două secole de implicare în viaţa liturgică a Bisericii Ortodoxe Române, deţine astăzi un număr foarte important de opere de mare expresivitate artistică. Cele mai multe dintre acestea se găsesc în repertoriile obişnuite ale formaţiilor corale care activează în marile oraşe ale ţării, în special în bisericile – catedrale ale centrelor eparhiale. Lucrările acestea corale, numite bisericeşti-liturgice, sunt producţii ale compozitorilor români din cele două secole (XIX şi XX), ce ar trebi să fie mai des audiate şi în sălile de concert, nu numai în locaşurile de cult.

Având în vedere acest obiectiv şi pentru diversificarea manifestărilor muzicale corale, Asociaţia Naţională Corală din România, în colaborare cu Patriarhia Română şi cu Societatea Română de Radiodifuziune, a organizat la Bucureşti, în zilele de 9 şi 10 decembrie 2004, un *"Festival de Muzică Sacră al Corurilor bisericeşti"*, aceasta constituindu-se într-o adevărată sărbătoare a sufletului românesc, ce prevestea praznicul Naşterii Domnului.

Manifestarea s-a desfăşurat în Palatul Patriarhiei şi a avut binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, fapt subliniat în cuvântul de deschidere a Festivalului, atât de către Prea Sfinţitul Sebastian Ilfoveanul, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, – din încredinţarea Prea Fericitului Patriarh, cât şi de către Domnul Voicu Enăchescu, preşedintele Asociaţiei Naţionale Corale din România, cel care a iniţiat şi s-a preocupat intens de organizarea acestui Festival.

În cadrul acestei prime ediţii a Festivalului de Muzică sacră au evoluat nouă formaţii corale (cinci formaţii din Bucureşti şi patru din ţară).

I – ***În seara zilei de 9 decembrie 2004 au evoluat în ordine*** – conform programului stabilit – următoarele formaţii corale bisericeşti:

1) Corul Bisericii "Sfântul Gheorghe – Vechi" din Bucureşti, dirijor lector univ. dr. Gabriel Popescu;

2) Grupul coral "Carmen Sacrum" al Aşezământului Bisericii "Domniţa Bălaşa" din Bucureşti – dirijor Cătălin Petrescu;

3) Grupul psaltic "Stavropoleos" al Parohiei Stavropoleos din Bucureşti – dirijor arhid. lector univ. Gabriel Constantin Oprea;

4) Corala ortodoxă "Armonia" a Arhiepiscopiei Tomisului din Constanţa – dirijor diac. Iulian Dumitru;

5) Corul bărbătesc al Bisericii "Sfântul Ioan" din Piteşti – dirijor prof. Paul Baidan.

II. ***A doua seară (10 decembrie 2004)*** a constituit un nou prilej de îmbogăţire spirituală şi de delectare artistică pentru cei prezenţi, sub cupola Palatului Patriarhiei evoluând, pe rând, formaţiile:

1) Corul "Accoustic" al Bisericii "Enei" din Bucureşti, dirijor Daniel Jinga;

2) Corala Catedralei Arhiepiscopale din Târgovişte, dirijor prof. Heliana Munteanu;

3) Corul "Doina" al Catedralei municipiului Hunedoara, dirijor compozitorul şi profesorul Marin Dârvă;

4) Corala "Nicolae Lungu" a Patriarhiei Române, dirijor Pr. prof. dr. Constantin Drăguşin.

Au fost interpretate lucrări corale liturgice, chinonice – concerte liturgice – şi colinde, aparţinând compozitorilor (în ordinea programelor prezentate de formaţiile corale bisericeşti): Dragoş Alexandrescu, I.D. Chirescu, Fr. Hubic, Nicolae Lungu, V.I. Popovici, Sabin Drăgoi, Paul Constantinescu, Gavriil Musicescu, Marţian Negrea, Mihai Bârcă, Valentin Teodorian, Costică Andrei, Dimitrie Suceveanu, Macarie Ieromonahul, Bălaşu Preotul, Gheorghe Dagna, Gheorghe Cucu, Ion Popescu-Pasărea, Nicolae Lungu, Gabriel Popescu, Max. Vasiliu, Vadim Şumski, Alexandru Paşcanu, D.G. Kiriac, Sebastian Barbu-Bucur, Radu Zamfirescu, Constantin Drăguşin şi alţii.

Tuturor formaţiilor le-au fost oferite "Diplome" de participare, de către Dl. Voicu Enăchescu, preşedintele A.N.C.R., organizatorul acestui Festival.

Printre cei prezenţi în sală în timpul desfăşurării acestui Festival am remarcat pe Doamna prof. univ. dr. Irina Odăgescu, Dl. prof. univ. dr. Teodor Ţuţuianu, P.C. Arhid. prof. univ. Dragoş Alexandrescu, P.C. Arhid. prof. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur şi mulţi alţi compozitori şi muzicieni români. În prima zi a Festivalului, împreună cu Prea Sfinţitul Sebastian Ilfoveanul, vicarul Arhiepsicopiei Bucureştilor, a fost în sală şi I.P.S. Ahiepiscop Teodosie al Tomisului, care a ţinut să adreseze câteva cuvinte tuturor participanţilor, apreciind în mod deosebit iniţiativa A.N.C.R., pentru instituirea acestui Festival.

În cuvântul său, Înalt Prea Sfinţitul Teodosie a arătat: "Natura şi toate făpturile: pădurea, florile, păsările cântă cu glasul şi pe limba lor pe Dumnezeu, cântarea fiind o revărsare de bucurie de la fiecare către cei din jur. Toţi cei de faţă au fost martorii prezentării unor cântări binecuvântate, au simţit cum cântul coral adună oamenii laolaltă pentru a-L lăuda pe Dumnezeu. Acestea vin şi s-au făcut "Lumină din Lumină", şi toate prin lumină şi spre lumină se întorc. Cântările prezentate în acest Festival reprezintă un tezaur creat în armonie cu Dumnezeu şi cu toţi oamenii".

Mesajul Înalt Prea Sfinţitului Teodosie: "prin muzică să ne iubim mai mult unii pe alţii şi să înaintăm spre desăvârşire şi spre Dumnezeu", este în acelaşi timp expresia clară a desfăşurării reuşite a primei ediţii a Festivalului de Muzică Sacră.

Sperăm în permanentizarea acestui Festival de Muzică Sacră al Corurilor bisericeşti, manifestare ce are menirea de a-i face pe oameni mai buni.

ALINA PÂRVULESCU (secretar al A.N.C.R.)

CUPRINS

EDITORIAL

"Coloană de Unire şi de Lumină". Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST cu prilejul Zilei Naţionale a României – 1 Decembrie 2004 3

I PASTORALE

"Ca bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 11). Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la Sărbătoarea Naşterii Domnului – 2004 8

II VIAŢA BISERICEASCĂ

Prezenţa Patriarhului Ecumenic BARTOLOMEU I în România, încununare a "anului ştefanian" (15–21 octombrie 2004) 14

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Şedinţa de lucru din 2–3 noiembrie 2004 216

Târnosirea Bisericii din incinta Centrului de îngrijire şi asistenţă socială nr. 3, Sectorul 1 din Bucureşti (Gheorghe Vasilescu) 288

Popas chiriarhal la Mănăstirea Pasărea (Gheorghe Vasilescu) 299

Reînhumarea osemintelor Domnitorului Şerban Cantacuzino în Biserica Palatului Cotroceni din Bucureşti (Gheorghe Vasilescu) 306

Vizita pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Jud. Prahova (Diac. Emil Sorin Otomega-Colcea) 311

Deschiderea anului de învăţământ 2004/2005 la Seminarul Teologic din Bucureşti şi inaugurarea parterului noii clădiri (Gheorghe Vasilescu) 322

Sfinţirea Bisericii "Sfântul Nicolae" *din cartierul Balta-Albă din Bucureşti* (Gheorghe Vasilescu) 327

Deschiderea noului an universitar 2004/2005 la Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" *din Bucureşti* (Gheorghe Vasilescu) 337

Sfinţirea Mănăstirii Nucet din Arhiepiscopia Târgovişte (Gheorghe Vasilescu) 343

Sfinţirea Bisericii "Iancu Nou – *Bălăneanu* (Gheorghe Vasilescu) 352

Târnosirea Bisericii "Sf. Nicolae – *Buzeşti"* (Gheorghe Vasilescu) 360

Sfinţirea Paraclisului Schitului Darvari (Gheorghe Vasilescu) 376

Resfinţirea Bisericii "Podeanu", Prot. I Capitală (Gheorghe Vasilescu) 385

Declaraţia Comună a Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Orientale – 21 octombrie 2004, Cairo, Egipt (Diac. George Leescu-Popa, Sectorul Rel. Ext. Bis.) 396

Al VI-lea Congres al Facultăţilor de Teologie Ortodoxă – Sofia, 6–10 octombrie 2004 (Pr. conf. dr. Ştefan Buchiu, Asist. drd. Ionuţ-Alexandru Tudorie) 400
A XII-a Întrunire a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Luteran. Durău, România, 6–15 octombrie 2004 (Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă-Geneva) ... 406
A XVI-a Consfătuire Panortodoxă a reprezentanţilor Ortodoxiei. Prokopion – Evia, Grecia, 1–4 noiembrie 2004 (Pr. prof. dr. Ioan Chivu) 413
Trecerea la cele veşnice a I.P.S. Arhiepiscop (pensionar) Lucian Florea (Gheorghe Vasilescu) 415
Prea Sfinţitul Episcop-Vicar Gherasim Putneanul a trecut la cele veşnice (Gheorghe Vasilescu) 423
Trecerea la cele veşnice a Prea Fericitului Petros al VII-lea, Patriarhul Alexandriei şi a toată Africa (Pr. Eugen Moraru) 429
Alegerea şi Întronizarea noului Patriarh al Alexandriei şi a toată Africa Theodoros al II-lea (Pr. Eugen Moraru) 432
Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST. Perioada 1 septembrie–31 decembrie 2004 (Pr. Nicolae Vladu, Consilier Patriarhal) 436

III ÎNDRUMĂRI PASTORALE

Slujirea misionară a Bisericii noastre. De la Unitatea naţională la Reintegrarea europeană. Partea I (Pr. conf. dr. Vasile Nechita) .. 456
Parohia ortodoxă şi implicarea ei în nevoile comunităţii (Pr. lect. Adrian Niculcea) 502
Spiritismul lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu. Istorie a unei pseudoreligii (Pr. prof. dr. Gheorghe Drăgulin) 513

IV ANIVERSĂRI – COMEMORĂRI

Ziua onomastică a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST – 3 septembrie 2004 (Gheorghe Vasilescu) 528
18 ani de slujire patriarhală a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST – 16 noiembrie 2004 (Gheorghe Vasilescu) 533
Episcopul Gherasim al Râmnicului, tânărul de 90 de ani († Calinic, Episcop al Argeşului şi Muscelului) 542
Prea Sfinţitul Episcop Eftimie al Romanului a împlinit 90 de ani de viaţă (Redacţia) 547
130 de ani de la apariţia primului număr al revistei "Biserica Ortodoxă Română" (Gheorghe Vasilescu) 562
Ştefan cel Mare şi Sfânt în conştiinţa Bisericii şi neamului nostru (Pr. Flavius-Cristian Ardelean) 571
Sfântul Ştefan cel Mare comemorat omagial la Roma († Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei) 584

800 de ani de la Cruciada a IV-a (1204–2004) – (Pr. conf. dr. Emanoil Băbuş) 587

V DOCUMENTARE

Idolatria şi adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu în cărţile Vechiului Testament (Pr. lect. Adrian Niculcea) 600
Diversităţi şi divergenţe în creştinism până la 1054 (Pr. conf. dr. Emanoil Băbuş) 616
Identitatea lui Celsus (Drd. Laurenţiu Ostafe-Norocel) 630
Fapte necunoscute din umbra primului război mondial şi eroul lor, un prieten al României (Pr. Constantin Dejan – Ing. Octavian C. Dejan) 637
Integrarea muzicii bizantine în creaţia enesciană (Prof. dr. Vasile Vasile) .. 645
Triumvirii de la Universitatea de muzică din Bucureşti (Conf. univ. dr. Ioan Golcea) 661

VI RECENZII – NOTE – COMENTARII

Pr. Alexandru Stănciulescu-Bârda, *Inima mamei,* Editura "Cuget Românesc" – Bârda, 2002, 114 pag. (Lector) 668
"Scala Coeli" – Revistă de informaţie, cultură şi spiritualitate a Comunităţii Ortodoxe Române "Sf. Ioan Casian" din Roma, an III, nr. 10-11-12, (octombrie–noimebrie–decembrie), 2003, (Pr. Eugen Moraru) 668
Prof. Elena Morar, *Cetatea Deva. Ecosistem şi Simbol,* Editura EMIA, Deva, 2004, XVI +48 pag. (Pr. Evghenie M.) 671
Profesorul de canto, elevul şi cântăreţul bisericesc (Prof. Marius Truiculescu, solist la Opera Română din Cluj) 672
Simpozionul ştiinţific *"Drepturile omului şi protecţia lor juridică"* – la Facultatea de Drept din Constanţa, 18 noiembrie 2004 (Prep. drd. Mădălina Stan – drd. Cătălina Mititelu) 675
În beciurile Securităţii de la Piteşti . Amintiri la 90 de ani (Pr. prof. Ion Ionescu) 677
Festivalul de muzică sacră al Corurilor bisericeşti (Ediţia I – Palatul Patriarhiei, Bucureşti, 9–10 decembrie 2004) – (Alina Pârvulescu – Secretar al A.N.C.R.) 679
Cuprins 682

BIBLIOTECA M.M.B.
PROVENIENŢĂ: ado
PREŢ: 50 lei

CĂRŢI ÎN CURS DE APARIŢIE

LA EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Cazania, Psaltirea, Aghiasmatar
Mineiul pe lunile Octombrie, Noiembrie, Decembrie
Acatistier – cuprinzând şi Acatiste ale unor Sfinţi Români
Omilii la Lazăr. Despre soartă şi providenţă,
de Sfântul Ioan Gură de Aur
Pedagogul,
de Clement Alexandrinul
Viaţa şi învăţătura Sfântului Grigorie Palama,
de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae
Taina Preasfintei Treimi,
de Pr. prof. Boris Bobrinskoy
Mărturia vie a Sfântului Munte,
de Icrom. Alexander Golitzin
Predici la pericopele Apostolului de peste an
de Pr. prof. dr. Leon Arion

Materialele trimise pentru publicare şi corespondenţa privitoare la revistă se expediază pe adresa: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, *Intr. Miron Cristea, nr. 9, sectorul 4, cod. 040162, Bucureşti. Abonamentele se fac la Tipografia Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, valoarea lor depunându-se în contul RO 48RNCB 5040000000250025 la B.C.R., filiala sector 4, Bucureşti, cu menţiunea:* pentru "Biserica Ortodoxă Română", buletinul oficial al Patriarhiei Române.

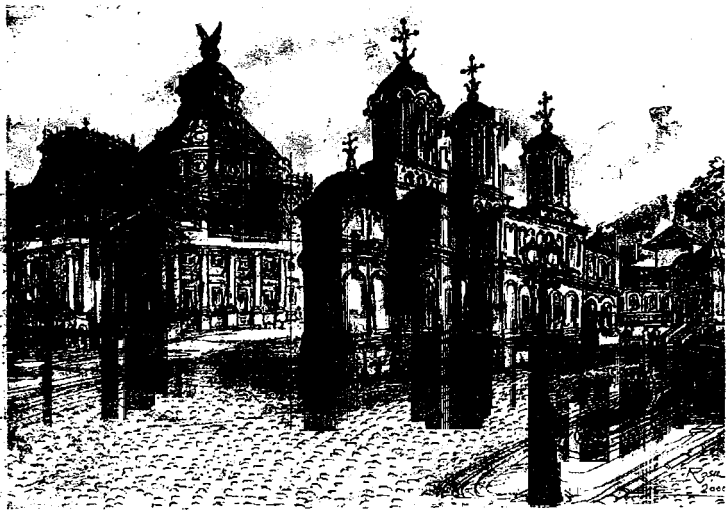
*

Materialele nepublicate nu se restituie. Colaboratorii sunt rugaţi să-şi păstreze copie după materialele (dactilografiate sau pe suport electronic) pe care le trimit redacţiei revistei "Biserica Ortodoxă Română".

Redacţia: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Intr. Miron Cristea 9, cod. 040162 – Bucureşti, sector 4, Tel. 00-40-21-4067191; 00-40-21-4067192; e-mail: eibmbor@rdslink.ro

Administraţia: Tipografia Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Intr. Miron Cristea 6, cod. 040162 – Bucureşti, sector 4, Tel. 00-40-21-406.71.93; 00-40-21-406.71.94; Fax: 00-40-21-300.05.05.
e-mail:tipogr.inst.biblic@rdslink.ro;magazin@editurapatriarhiei.ro
web: editurapatriarhiei.ro

ISSN 0257-4667

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
BUCUREŞTI